SC.1H.Pl.2.

37
21 G
12
AW 1399

HIEROZOICI,

SIVE

BIPARTITI OPERIS

DE

ANIMALIBUS S. SCRIPTURÆ,

Pars Posterior.

In qua agitur Libris sex

DE

Avibus, Serpentibus, Insectis, Aquaticis, & Fabulosis Animalibus.

CUM INDICE SEPTUPLICI,

I. *Locorum Sac. Scr.* II. *Authorum, qui citantur.* III. *Vocum Hebr. Chald. Samaritani & Æthiopici Sermonis.* IV. *Vocum Arabicarum.* V. *Græcarum.* VI. *Romanarum, quæ passim explicantur.* VII. *Rerum.*

AUTHORE

SAMUELE BOCHARTO.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud CORNELIUM BOUTESTEYN, & SAMUELEM LUCHTMANS.
Et TRAJECTI ad RHENUM,
Apud GUILIELMUM vande WATER, M. DCC. XII.

Cum Privilegio D. D. Ordinum Hollandiæ.

INDEX CAPITUM
OPERIS
De Animalibus Scripturæ,
PARS POSTERIOR.

LIBER I.
De mundis Avibus.

CAP. I. *De Hebræo nomine* p. 1
CAP. II. *De pennis, collo, oculis, gemitu & volatu* p. 8
CAP. III. *De Columbarum fœdibus* p. 17
CAP. IV. *De Columba simplicitate, mansuetudine, castitate & timiditate* p. 19
CAP. V. *De Columbarum & Turturum sacrificiis* p. 25
CAP. VI. *De Columba Noachi, & de Columba specie qua in Christi Baptismo apparuit* p. 27
CAP. VII. *Probatur* תרזים vel רבזים *2 Reg. 6. v. 25. esse Ciceris genus, non fierens Columbarum, ut hactenus creditum* p. 38
CAP. VIII. *Avem* דרור deror *non esse hirundinem, ut volunt, sed columbæ feræ speciem, puta turturem aut palumbem* p. 51
CAP. IX. *De Turture* p. 54
CAP. X. *De Hirundine* p. 59
CAP. XI. *De Grue* p. 68
CAP. XII. *Hebræo nomine* קורא kore *non significari Perdicem, ut hactenus creditum, sed Rusticulæ seu Gallinaginis genus* p. 80
CAP. XIII. *Quid sit* πέρδιξ *Septuaginta Interpretibus*, perdix venator in cavea, *Sirach. 11. v. 31.* p. 89
CAP. XIV. *Varia Coturnicum nomina & variæ species apud Hebræos* p. 91
CAP. XV. *Solvuntur quinque quæstiones de Manna Coturnicibus* p. 96
CAP. XVI. *Prophetarum loca duodecim quæ ad galinaceum genus referunt nonnulli interpretes* p. 109
CAP. XVII. *De Gallis cantu ut Matth. 26. v. 34. &c.* p. 119
CAP. XVIII. *De Gallina ejiciia ergà pullos suos in Matth. 23. v. 37.* p. 125
CAP. XIX. *In mensa Salomonis quid fuerint* כרכרים barbarum *sagimen 1 Reg. 4. v. 23.* p. 127
CAP. XX. *De Pavonibus* p. 135
CAP. XXI. *De voce* צפור tsippor, *quæ & quævis aves sonat, & specialim passerem. Hujus species juxta Arabes. Et de passere domestico, & ejus pipiu* p. 145
CAP. XXII. *Prophetarum loca novem, quæ ad passeres referunt nonnulli interpretes; pleraque parum certo* p. 150
CAP. XXIII. *De providentia Dei circa passeres & oviculas ut Matth. 10. v. 29. & Luc. 12. v. 6.* p. 157

LIBER II.
De immundis Avibus.

CAP. I. *Aquila Rex Avium: Ejus nomen, rostrum, plumæ, calvitium, renovatio, color* p. 161
CAP. II. *Aquilæ ala, volatus, nidus, villus* p. 169
CAP. III. *De Aquilæ ejectu ergà pullos suos ex Deut. 32. v. 11.* p. 176
CAP. IV. *Aquila mystice, Deus, Angeli, fideles, magni viri, maxime Assyriorum copiæ* p. 182
CAP. V. *Probatur* פרס peres *esse Ossifragam* p. 185
CAP. VI. *Probatur* עזניה oznija *non esse Haliæetum, ut volunt, sed Melanætum seu Valeriam aquilam* p. 188
CAP. VII. *Milvum potius a volatu dici* דאה daa, *ut in Levitico, quam a visu* ראה raa, *ut in Deuteronomio* p. 191
CAP. VIII. *Probatur* איה aja *esse Accipitris speciem, quam Æsalonem veteres, Germani* Sumtle *appellant, nos* Emerillon p. 198
CAP. IX. *Probatur* דיה daja *esse Vulturum nigrum* p. 195
CAP. X. *Corvi nomina, vox, color, fœdi, victus, species, &c.* p. 197
CAP. XI. *Dei providentia circa Corvos* p. 203
CAP. XII. *De Corvo quem ex arca emisit Noë* p. 209
CAP. XIII. *De Corvis qui Eliæ panem & carnes afferebant prope torrentem Carith 1 Reg. 17. v. 3.* p. 214
CAP. XIV. *Probatur* בת יעה bath jaana *esse Struthionem fœminam* p. 217
CAP. XV. *Probatur* תחמס thachmas *esse Struthionem marem* p. 231
CAP. XVI. *Explicatur de Struthione locus obscurissimus Job. 39. v. 16. al. 13.* p. 238
CAP. XVII. *Explicantur Jobi reliqua de Struthione Job. 39. v. 17. &c.* p. 249
CAP. XVIII. *Probatur* שחף schaph *esse Larum aut Cygnum, unde* κύκνος *Proverb. 7. v. 22.* p. 263
CAP. XIX. *De Accipitre qui* נץ nets *Hebræis* p. 265
CAP. XX. *De avis* כוס chos *dubitatur sane multarum avis species, puta Bubo, Ulula &c. vel ab his diversissima, Onocrotalus* p. 272
CAP. XXI. *Probatur* שלך schalach *a Græcis velle vocari* καταιβάτης Catarractes p. 277
CAP. XXII. *Probatur* ינשוף jansuph *esse Bubonem* p. 281
CAP. XXIII. *Probatur* תנשמת thinsemeth *esse Nycticoracem* p. 285
CAP. XXIV. *Probatur* קאת kaath *esse Pelecanum & Ardeam, præcipuè stellarem, i. e. Butaurum* p. 292
CAP. XXV. *Variæ interpretationes vocis* רחם racham, *ubi multa de avibus* שרקרק serakrak, *Cygno, Pelecano & Merope* p. 297
CAP. XXVI. *Ex Arabica lingua probatur* רחם racham *esse Vulturis speciem* p. 303
CAP. XXVII. *Ad ea respondetur quæ in Capite præcedente possunt objici* p. 311
CAP. XXVIII. *Variæ interpretationes vocis* הסידה chasida *vel* asida p. 321
CAP. XXIX. *Probatur* הכידה chasida *esse Ciconiam* p. 327
CAP. XXX. *Hebræa voce* אנפה anapha *significari avem aliquam valde ire cupidam, forte ex Arabicè* عنفة zunnag, *aquila genus cui de vocandis nomen* p. 337
CAP. XXXI. *Probatur* דוכיפת duchiphat *esse Upupam* p. 343
CAP. XXXII. *Probatur* עטלף atalleph *esse Vespertilionem* p. 349
CAP. XXXIII. *Immundarum avium nomina, & generales notæ; Harum prohibito quæsitum ad nares pertinuerit* p. 352

LIBER III.
De Serpentibus.

CAP. I. *Probatur* אפעה ephe *esse Viperam* p. 357
CAP. II. *De Vipera Pauli, & cur Pharisæi decantur progenies Viperarum* p. 367
CAP. III. *Probatur* כפיר chephir & שחל schachal *non solum esse leonum, ut vulgo, sed & serpentium nomina* p. 375

CAP. IV. *Probatur* עכשוב achſub *eſſe Aſpidem* p. 379
CAP. V. *Probatur* פתן pethen *eſſe Aſpidem. Ibi de Pythone quadam* p. 380
CAP. VI. *De Aſpide ſurda qua aurem obturare legitur, ne audias vocem incantantium, Pſ.* 58. *v.* 6. p. 384
CAP. VII. *Probatur* צבוע *eſſe ſerpentem varium, quem Hyænam vocarunt Græci & Ægyptii* p. 395
CAP. VIII. *Probatur* תמאון tſammaon *non eſſe Dipſadem, ut quidam poſt Hieronymum reddunt Deut.* 8 *v.* 15. *ſed ſiticuloſum locum* p. 397
CAP. IX. *Probatur* צפע tſepha & צפעוני tſiphoni *eſſe Regulum ſeu Baſiliſcum* p. 399
CAP. X. *Explicantur loca quinque Scripturæ de Baſiliſco* p. 402
CAP. XI. *Probatur voce* קפוז kippoz *Eſa.* 34 *v.* 15. *neque Hericium, ut Veteribus, neque avis ſpectrum ſignificari, ut Recentioribus viſum, ſed ſerpentem Aconitum* p. 408
CAP. XII. *Probatur* שפיפון ſephiphon *Gen.* 49. 17. *eſſe Ceraſten & Hæmorrhoum* p. 416
CAP. XIII. *Probatur* שרף ſaraph *Hydrum eſſe & Cherſydrum, a quibus morſi Iſraelitæ æneis ſerpentis aſpectu ſanati ſunt* p. 423
CAP. XIV. *De Draconibus* p. 428

LIBER IV.

De Inſectis Animalibus.

CAP. I. *Locuſtarum nomina & ſpecies* p. 441
CAP. II. *Explicantur obſcura aliquot Scripturæ loca de Locuſtis* p. 454
CAP. III. *De Locuſtis Ægyptiis Exod.* 10. 4. p. 460
CAP. IV. *De Locuſtis quid habeat Joel cap.* 1. p. 464
CAP. V. *De Locuſtis quid habeat Joel cap.* 2. p. 472
CAP. VI. *Quid de Locuſtis habeat Amos propinæ* p. 483
CAP. VII. *Joh. Baptiſtam veras Locuſtas habuiſſe pro cibo* p. 487
CAP. VIII. *De Locuſtis myſticis* p. 493
CAP. IX. *De Muſca* p. 496
CAP. X. *Apum nomina & origo. Quomodo reperta eſſe legantur in leonis cadavere. Eaſdem audire, aris thymum terreri, fumo pelli, & fortitudine eſſe inſignes, in variis Scripturæ locis* p. 502
CAP. XI. *Loca quædam de Apum melificio, quæ tanquam è Scriptura proferunt Patres Græci* p. 510
CAP. XII. *De Melle & Cera* p. 517
CAP. XIII. *De Veſpis & Crabronibus* p. 533
CAP. XIV. *De Oeſtro ſeu Aſila* p. 545
CAP. XV. *Probatur* ערוב arob *eſſe Cynomyiam* p. 551
CAP. XVI. *De Cynomyis in Ægypto immiſſis* p. 556
CAP. XVII. *De Culice* p. 562
CAP. XVIII. *De Pediculis* p. 572
CAP. XIX. *De Pulice* p. 584
CAP. XX. *Formica nomen Latinum, Græcum, Hebraicum & Chaldaicum* p. 587
CAP. XXI. *Explicatur Salomonis locus de formica Prov.* 6. 6. Vade ad formicam, ô piger *&c.* p. 591
CAP. XXII. *Explicatur Salomonis locus alter de formicis Prov.* 30. *v.* 25. Quatuor ita ſunt minima terræ, *&c.* p. 598
CAP. XXIII. *De Aranea* p. 603
CAP. XXIV. *De Scarabæo in Græca verſione Habacuc.* 2. 11. p. 611
CAP. XXV. *De Tinea* p. 615
CAP. XXVI. *Varia Vermis nomina, & de Vermibus in homine vivo & mortuo* p. 619
CAP. XXVII. *De Vermibus in plantis, in ligno, & in cibis* p. 622
CAP. XXVIII. *De Vermibus metaphoricis* p. 629
CAP. XXIX. *De Scorpione* p. 632
CAP. XXX. *De Cochlea ſeu Limace* p. 645

LIBER V.

De Aquaticis Animalibus.

CAP. I. *Varia Ranæ nomina* p. 651
CAP. II. *Explicatur verborum Moſis de Ranis Ægyptiis Exod.* 8. *&c.* p. 654
CAP. III. *Explicantur Davidis duo loca de Ranis Ægyptiis* p. 667
CAP. IV. *De Ranis myſticis* p. 670
CAP. V. *Probatur* בדלח bedolach *Gen.* 2. *v.* 12. & *Num.* 11. *v.* 7. *non eſſe bdellium, nec cryſtallum, ut volunt, ſed margaritum* p. 673
CAP. VI. *Probatur* פנינים peninim *eſſe Margaritas* p. 680
CAP. VII. *Refellitur Beerius qui* פנינים *eſſe coralliorum magno molimine contendit* p. 693
CAP. VIII. *Eſther.* 1. 9. דר dar *Margaritam eſſe probatur, & pleroſque Veteres ita interpretari* p. 708
CAP. IX. *Multa ex Hebræorum monumentis de* חלזון chilzon, *id eſt de Cochlea purpurifera. Alia quædam obiter* p. 719
CAP. X. *Hebraum* תכלת thecheleth *à Veteribus hyacinthum vel hyacinthinum redditum, de quo colore dubitatur ſitne purpureus an cæruleus* p. 727
CAP. XI. *Probatur* תכלת thecheleth & ארגמן argaman *eſſe marina purpura duo genera, quorum illud cæruleum ex hoc conchylio, hoc proprie purpureum fuerit ex purpura proprie dicta facta ſunt* p. 734
CAP. XII. *De Cete Jonæ* p. 742
CAP. XIII. *Probatur* נחש בריח ſerpentem vectis *Eſa.* 27. *v.* 1. *eſſe Zyganam* p. 746
CAP. XIV. *De piſce Tobiæ* p. 748
CAP. XV. בהמות Behemoth *Job.* 40. 10. *non eſſe Elephantem, ut volunt, ſed Hippopotamum* p. 753
CAP. XVI. *Job.* 40. 20. *&c. Leviathanis nomine non ſignificari Balænam, ſed Crocodilum* p. 769
CAP. XVII. *Ad Crocodilum referri reliqua de Leviathane Job.* 41. p. 776
CAP. XVIII. *Etiam à Talmudicis* לויתן Leviathan *pro Crocodilo ſumi. Alia Crocodili nomina* p. 791
CAP. XIX. *De Sanguiſuga Prov.* 30. 15. עלוקה Aluka *aliud eſſe* p. 796
CAP. XX. *Docetur* שוהלת ſcheleth *Exod.* 30. *v.* 34. *eſſe onychon aroma: Et quid proprie ſit onyx* p. 803

LIBER VI.

De dubiis vel fabuloſis Animalibus.

CAP. I. *De Tragelapho* p. 809
CAP. II. *De Gryphe* p. 811
CAP. III. *De Ixo* p. 813
CAP. IV. *De Myrmecoleonte* ibid.
CAP. V. *De Phœnice* p. 817
CAP. VI. *De Faunis Ægoceris* p. 825
CAP. VII. *De Piloſis & Satyris* p. 828
CAP. VIII. *De Sirenibus* p. 829
CAP. IX. *De Lilith, Lamiis & Strigibus* p. 831
CAP. X. *De Onocentauris* p. 833
CAP. XI. *De Vermi* שמיר Samir p. 841
CAP. XII. *De Monocerote* p. 843
CAP. XIII. *Animalia terreſtria fabuloſa apud Arabes* p. 844
CAP. XIV. *Aves fabuloſæ apud Arabes* p. 849
CAP. XV. *Animalia aquatica fabuloſa apud Arabes. In quibus etiam aves marinæ. In fine multa de ambaro ſive ſuccino* p. 857
CAP. XVI. *Probatur* חשמל Haſmal *in Exekiele eſſe Aurichalcum. Ibidem de Chalcolibano* p. 879

DE SCRIPTURÆ ANIMALIBUS, PARS SECUNDA.

Liber Primus, DE *Mundis Avibus.*

CAPUT PRIMUM.

De *Hebræo* Columbæ nomine.

Columba *Hebraicè* יונה jona. *Non* ab opprimendo, *ut volunt*; *neque* à vino, *ut* ἀπὸ τοῦ οἰνᾶς, *qua* Syris ܟܡܫܚܢܐ charmiuno, *unde* Χάρμιον *una ex* Cleopatræ *ancillis: sed a* Javan, *seu* Jonia, *id est*, Græcia, *ubi columba jam olim frequentes. Quod probant septem Fabulæ vetustissimæ. Urbes quadam* Πολυτρήτους. Περιστερίδας, *seu* columbariæ insulæ. *Columba ab* Abrahamo *oblata*, Gen. 15. 9. *Sacrificia ex columbis in Lege. Columba* Semiramidis. Semiramis *a* זמיר zemir, *seu* cantu avium, *dicta. Columba in* Assyriæ *Regis vexillo.* Semiramis *in columbam mutata. Columba a* Syris *culta. Harum esus vetitus.* Artaga, Atergatis, Derceto. *Columba imago reperta in monte* Garizim, Cuthæorum *idolum.* גוזל gozal, *non solius columbæ pullus, sed* & *avium ejusdem generis: à* pipitu *sic vocatur. Columba* Semiramidis *sylvestres, non domesticæ. Nominis ejus vera origo.* Semiramis *multò recentior, quàm putatur.* Assyrii *non habuerunt columbam, sed aquilam pro militari signo.* Cuthæos *columbam coluisse, mera fabula.*

Mundas aves Sacri Scriptores paucis attingunt, una columbâ exceptâ, de qua plura habent, quam de reliquis omnibus simul sumptis. Itaque de illa necesse est agere accuratius. *Columbam* Hebraicè יונה *jona*, dici volunt à Verbo יגר *jana*, quod *opprimere* significat, quasi omnium prædæ pateat. Quam in rem hæc *Poeta* proferuntur,

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Quod videtur longè petitum. Itaque conabor aliquid afferre verosimilius. *Jerem.* 46. 16. & 50. 16. *Hebræa* verba מפני חרב היונה, *Græci* reddunt ἀπὸ προσώπου μαχαίρας Ἑλληνικῆς, *a facie gladii Græci*; Hieronymus, *à facie gladii columbæ*; Syrus, *à facie gladii* ܟܡܫܚܢܐ *crucientis*; *R. Solomo*, & *Kimchius*, האונסת, *opprimentis*; sed *Chaldæus Paraphrastes*, מן קדם חרב סנאה דיהא כחמי פרויא, *à facie gladii hostilis, qui est ut vinum inebrians*; quasi היונה fiat à יין, id est, *a vino*, Jod & *Vau* permutatis. Indidem igitur יונה *jona*, pro *columba* deduci queat. Quod si sequamur, יונה *jona*, proprie erit ἀπὸ οἰνᾶς, columbæ ferè genus *à vino* sic appellatum. 1. Quia, *Eustathio* auctore, est οἰνωπὸς τὸ χρῶμα, id est, *quia vinum, vel uvæ maturæ colore refert.* 2. Quia vindemiæ tempore ferè apparet. *Aristoteles Hist.* lib. 8. cap. 3. Οἰνὰς δὲ ἡ φθινοπώρου καὶ φαίνεται μάλιστα, καὶ ἁλίσκεται. *Oenas* (vel, ut *Gaza* reddit, *vinago*) *Autumno maximè apparet, & capitur. Athenæus* lib. 9. cap. 11. Ἡ δὲ φάψ, καὶ ἡ περιστερὰ ἀεὶ φαίνονται· ἡ δὲ οἰνὰς φθινοπώρου μόνη. *Palumbus minor, & columba semper apparent; sed vinago solum Autumno.* Sed huic etymo repugnat *Hebræorum* usus, apud quos יונא *jana*, vel יון *jon*, non est οἰνὰς, sed *columba* in genere, & propriè *domestica.* Itaque *columba* οἰνὰς à *Syru* dicta est ܟܡܫܚܢܐ *charmion*, vel ܟܡܫܚܢܢܐ *charmiona*, voce composita ex duabus, ܟܡ & ܚܢ vel ܢܐ, quarum illa *vitem*, hæc *columbam* sonat. Quod ipsissimum fuit nomen unius illustrium illarum *Cleopatræ* ancillarum. *Græcè* id Χάρμιον scribitur, vel Χαρμίνη, vel Χαρμιονή. *Plutarchus* in *Antonio*, Εἶρας ἡ Κλεοπάτρας κομιτύρια, καὶ Χάρμιον, ὑφ' ὧν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας. Iras Cleopatræ *tonstrix*, & Charmion, *à quibus maxima imperii negotia administrabantur.* Et infrà, ubi de morte *Cleopatræ*, Τῶν δὲ γυναικῶν ἡ μὲν Εἶρας λεγομένη πρὸ τῶν ποδῶν ἀπέθνῃσκεν· ἡ δὲ Χάρμιον, ἤδη σφαλερῶν, καὶ παραβαρῶν, κατίσχυεν τὸ διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς. *Mulierum ejus quæ vocabatur* Iras *ad pedes ejus expiraverat:* Charmion *autem, jam lapsabunda, & capite gravata, caput illius diademate exornabat. Galenus De theriaca* ad *Pisonem* libri primi capite octavo, καὶ τῶν ὀνόματι λεγόμενα Νάϊτιν, καὶ Χαρμίνη· ἡ μὲν ἀναπλο-

κυζα τὰς τρίχας ἰυγματώδες, ἡ δὲ ἀπετίμα ζε τὰς ὑπερηχὰς ἢ ἐνύχαν ἰυφωΐν. *Et* (*Cleopatra* ancillæ) Naira & Carmione *dicta*, *quarum illa comam decenter implicabat*, *hæc extremos ungues dextre pracidebat*. Tzetzes *Chil.* 6. Hist. 44.

Τῇ Κλεοπάτρᾳ τῇ ζοφῇ, τῇ καὶ ἀμαιστώτῃ,
Καὶ τοῖς λοιποῖς ἢ σύμπασι (*a*) κοιλωῖ ὑπερφυΐσι,
Πρὸς ἐπιμέλειαν τριχῶν, καὶ ἢ ἐνύχων, ἦσαν
Χαρμιοῦώ, καὶ Ταΐρα τί δὲ δηλοῖ ταῦτα;
Σῦρα ἢ τζίτζη βλέπε νῦν, Ἰσμαηλίτῃ ἅμα,
Καὶ ταῦτα διαβήματα σοι τοῦ γλώσσας τοῖς ἐκείνων.
Κατὰ Ἑβραίων γλῶσσάν τε, καὶ τὴν ἢ Σύραν ἅμα,
Χαμαὶ δηλοῖ τὸν ἄμπελον, Οὐνὼ πιστεύει δὲ,
Τὴν, ἣν (*b*) Φοινὶ οἱ Ἕλληνες περιστερὰν ἐκάλει,
Κατὰ Ἰσμαηλίτας δὲ, τὸν Ἀγαρρηνὸν λόγον,
Περιστερὰν τὴν Ταΐραν συμαίνειν μοιρεί.

(*a*) *Lege* κοιλωῖ.

(*b*) *Lege* Φασι.

Cleopatræ *sapienti*, *& formosissimæ*, *& suprareliquas omnes mulieres longe præstanti*, *ad cujus capillorum*, *& unguium*, *erant* Charmiuno *&* Taïra. *Hæc autem nomina quid designant?* Syrum *vide nunc* Tzetzem, *&* Ismaëlitem *simul*, *& hæc illorum linguis tibi explicantem*. *Tum* Hebræorum, *quam* Syrorum *lingua* Charmi *vitem significat*, *&* Uno *columbam*, *quam* Græci *columbam ænadem vocant*. *At juxta* Ismaelitas, *ex* Agare *oriundos dico*, Taïram *mihi columbam significare intellige*. Ex his collige in *Plutarcho* pro Ἔμπας, & in *Galeno* pro Νάιπα, referibendum esse Σάιπας, vel Τάϊπα, ut in *Tzetze*, qui rectè quidem scribit hanc vocem, sed malè interpretatur. Quippe *Arabicum* طَيْر *tair*, vel طَيْرَة *taira*, *columbam* non significat, sed *avem* in genere. Unde *Chaldæis* טָאַר *tajer*, est *augurari*. Neque dividi debuit *Charmiuno* in *Charmi*, & *Uno*; sed in כַּרְם *charm*, & יוֹנָא *juno*. Interim non dubitandum, quin *Charmiuno*, vel *Charmiona*, vere sit *ænas*. Itaque יוֹנָה *jona*, per se non est *ænas*, sed *columba quævis*. Quo posito nulla apparet ratio, cur *a vino* dicta sit יוֹנָה *jona*. Proinde aliud quærendum. Neque fortasse absurdum erit, ut à patria columbæ יוֹנִים *jonim*, quasi *Græca*, putentur fuisse appellatæ. *Græci* enim olim Ἴωνες *Jones*, dicebantur, ut alibi probavimus, & *Hebræce* יוֹנִים *jonim*, iisdem literis, quamvis *javanim* hodie efferant, quia *Masorethis* ita placuit. Columbas inde appellari duo potissimum suadent. Unum, quod apud *Plinium*, libri decimi capite vigesimo nono, *Theophrastus* tradit invectitias esse in *Asia* columbas. Alterum, quod in *Gracia* columbas fuisse ab omni ævo historia fabularis abunde docet.

(*c*) *Herod. lib.* 2.

Sic 1. *Dodonæam* columbam ajunt, (*c*) ἐξεβλήθη ὑπὸ Φοινίκων, ἀνιδρύσασθαι φωνὴ ἀνθρωπίνη, ὡς χρεὼν εἴη, μαντεῖον ἐνταῦθα Διὸς γενέσθαι, *fago insidentem*, *humana voce dixisse*, *in patria esse*, *ut eo loci* Jovis *oraculum conderetur*, quod fuit *Græcia* totius longè antiquissimum. 2. Ut à *Noacho*, sic à *Deucalione* ferunt (*d*) περιστερὰν, ἐκ τοῦ λάρνακος ἀφιεμένην, δήλωμα γενέσθαι, χειμῶνος μὲν ὅτε πάλιν ἐνδυομένην, ἰοῦσαν δὲ, ἀνακτᾶσαν, *columbam*, *ex arca emissam*, *tempestatis signum fuisse*, *cum eodem rediit*, *& serenitatis*, *cum avolavit*. 3. Columbæ *Jovem*, in *Creta* vagientem, ambrosia dicuntur aluisse ex *Oceano* allata. *Mare Byzantia*, *Athenæus* libro undecimo,

(*d*) *Plutarch. in libro Utra anim.*

Ἐνὸς δ' ἀφ' ἑκάστου Κρήτῃ τρίφοτε μίγας, ἓξ ἁρπὶς ἐπ
Ἠϊδέι μακάρων· ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι·
Τὸν μὲν ἅμα τρισσαὶ ὑπὸ ζαθέῳ τρίφοτο ἄντρῳ,
Ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ' Ὠκεανοῖο ῥοάων.

In Creta *nutriebatur magnus* Jupiter, *neque eum Beatorum quisquam noverat*. *Is autem omnibus membris crescebat*. *Ipsum porro alebant in antro divino columbæ ambrosiam ex* Oceani *fluentis afferentes*. Quod sumptum ex *Odyss.* μ'. ubi columbæ

— ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσιν,
— *ambrosiam* Jovi *patri ferunt*.

Unde est, quod in *Plutarchi* Sympolio, *Cleodemus Chersia* Poëtæ dicit, Ἐκ τὴν ἀμβροσίαν τῷ Διὶ πελειάδες τινὲς κομίζειν, ὡς ὑμεῖς λέγετε, *Si ambrosiam* Jovi *columbæ quædam afferunt*, *ut vos*, Poëtæ, *dicatis*. 4. In *Ægio*, *Achaia* urbe, *Jupiter*, in columbam mutatus, *Pthiam* virginem imisse fertur. *Athenæus*, libro nono, Ἀντικλείδης ἐν τοῖς Ἀχαϊκοῖς φησὶ τὸν Δία ἐραστὴν μεταβαλεῖν τὴν μορφὴν εἰς περιστεράν, ἐμπεσόντα παρθένῳ Φθίᾳ ὀνόματι ἐν Αἰγείῳ. Autocrates *in* Achaicis *narrat etiam ipsum* Jovem, *virginem* Pthiam *nomine in* Ægio *adamantem*, *formam in columbam mutasse*. Ita etiam *Ælianus Variorum* libri primi capite decimo quinto. 5. *Argonautæ*, inter cocuntes *Symplegades* trajecturi, à *Phineo* vate moniti sunt columbam emittere, quæ si salva per illas transiisset, ipsi quoque sequerentur: quod & fecerunt. Hujus columbæ meminerunt *Apollonius* libro secundo *Argonauticon*, *Asclepiades* libro secundo Τραγωδουμένων, *Apollodorus* libro primo *Bibliothecæ*, *Hyginus* Fabula decima nona, & alii non pauci. 6. *Cteſylla*, *Alcidamantis Coi* filia, in partu mortua, cum efferretur, ἐξ τὴν σορὸν πελειὰς ἐξέπτη, καὶ τὸ σῶμα τῆς Κτησύλλης ἀφανὲς ἐγένετο, *columba è sandapila evolavit*, & Ctesyllæ *corpus evanuit*. Ita *Nicander* libro tertio Ἑτεροιουμένων. Hinc *Ovidius* de *Medea* in aere vecta *Metamorphoseos* libri septimi Fabula duodecima,

Transit & antiquæ Cartheia *mœnia* Œæ,
Quæ pater Alcidamas *placidam de corpore natæ*
Miraturus erat nasci potuisse columbam.

7. Apud eundem (*Metam.* lib. 13. Fab. 4.) *Oenotropa Anus* filiæ, ut pater *Anius Anchisæ* narrat,

— *pennas sumpsere*, *tuaque*
Conjugis in volucres niveas abiere columbas.

Id est, in *Veneris* aves, quæ *Anchisæ* conjux fuerat. Quæ, utut fabulosa, tamen ad scopum nostrum faciunt. Inde enim hoc saltem colligas, ex eorum sententia, qui has fabulas confinxerunt, columbas in *Gracia* semper fuisse. 8. Quid quod *Bœoticam Tauben*, & *Lacedæmoniam Messenem* à copia columbarum *Homerus* vocat πελειοέσσας *Iliad.* 2? Et juxta *Smyrnam* septem insulas *Peristerides*, id est, *Columbarias*, recenset *Plinius* libri quinti capite trigesimo primo. Columbas igitur, post diluvium, primò in *Græciam*, & vicina loca contendisse, verisimile est, atque inde paulatim in reliquum orbem esse dispersas.

Dices hæc afferri frustra, cum antiquissimis illis à diluvio temporibus *Syriam* etiam fuisse πελειοτρόφον tam ex sacris probetur, quam ex profanis Historiis. Nam in sacris *Abrahamo*, quo apud *Græcos* nihil antiquius, jubetur offerre Deo turturem, & columbam, *Gen.* 15. 9. Et passim in Lege *Mosis* præscribuntur sacrificia ex turturibus, & pullis columbarum. Exempla vide *Levit.* 1. 14. & 5. 7. 11. & 12. 6. & 14. 22. & 25. 14. 29. & *Num.* 6. 10. In profanis etiam, *Abrahamo* æqualis, ut creditur, *Semiramis*, in locis desertis, & petrosis, circa *Ascalonem* exposita fuisse narratur, ἐν οἷς πολλὴ πλῆθος περιστερῶν ἐκτρεφούσῃ ἀεθεῖ, παραδέξας τροφὴς καὶ σιτήσεις τυχεῖν τὸ βρέφος, *in quibus cum columbarum magna copia nidificare conspexisset*, *infans miro modo nutrita & servata sit*. Quin *Semiramidis* nomen audidem deducitur, quasi sit ναται τὴν τῶν Σύρων διάλεκτον περιστερὰ ἀπὸ τῆς περιστερᾶς, Syrorum *lingua sumptum à columbis*. Ita ex *Ctesia Diodorus* libro secundo. Et *R. Azarias*, in *Meor Enaim* capite vigesimo primo, deducit à voce זמיר *zemir*, quę *cantum avium*, & speciatim *turturis*, designat *Cant.* 2. 12. verba sic habent, נקראת סמיראמים אשר לפי דמרין בלשון הארמי יורה על צפצוף השוף ולרשעתי הוא מלשון עת הזמיר הגיע בחלוף ה'זין בס'ך וכן בארמי פ'ק דנטין זמרא דמנא זמרא דפומא ולזה אות דנלרה הזה יונה *Vocatur* Semiramis, *quod*, *juxta ipsius verba*, (id est, *Diodori*, quem citaverat) *lingua* Syrâ *cantum avium* signi-

ſignificat. Quod videtur ſumptum ex voce זמיר *zemir*, *cum dicitur* Cant. 2. 12. "*Tempus* zemir, *id eſt*, *can-*"*tus*, *adventi*, & *vox turturis audita eſt in terra noſtra. Nam etiam* Syriace *in* Talmudico *Tractatu* Gittin *capite primo* זמרא רמנא zemara demana *eſt cantus organicus*, & זמרא דפוכא zemara dephuma *cantus oralis. Atque ideo pro vexillis ſigno columbam habuit* Semiramis. Quin contendit in ſequentibus non ſolam *Semiramidem*, ſed & omnes *Aſſyriæ* Reges columbam habuiſſe pro vexillorum ſymbolo. Atque inde eſſe, quod pro *Aſſyriorum* ira, & gladio, *Jeremias* dixerat חרון היונה, *iram columbæ*, Jerem. 25. 38. & חרב היונה, *gladium columbæ*, Jerem. 46. 16. & 50. 16. Quod ex *Hieronymi* verſione confirmat, & *Thomæ Aquinatis* Commentariis in *Jeremiam*. Eodem etiam id refert, quod *Jeruſalem* Sophon. 3. 1. vocatur היונה, *columba*, quaſi *Propheta* eam arguat, שהיא במעשיו דומה לכבל אשר אורת דגלה יונה, *quod in operibus ſuis ſit* Babyloni *ſimilis, qua pro militari ſigno in vexillo columbam habuit.* Et hunc ſequutus *R. David Ganz*, libro ſecundo *Chronologiæ* ad Annum 1958. *Signum vexilli* Semiramidis *fuit figura columbæ. Quod vexilli ſignum imitati ſunt omnes* Aſſyriæ *Reges. Unde* Jeremias *capitis* 25. *verſu* 28. "*Propter iram columbæ*; & *capitis* 46. *verſu* 6. "*Coram gladio columbæ.* His addunt Veteres *Semiramidem* in columbam fuiſſe mutatam. *Diodorus* ubi ſuprà, "Ενιοι δὲ μυθολογοῦντες φασιν αὐτὴν γενέσθαι περιστεράν, καὶ πολλῶν ἐρώντων οἷς τὸν ἀπὸ καταστασθῆναι, μετ' ἐκπλὴξ ἐκπτασθῆναι. *Alii autem eam fabulantur factam eſſe columbam*, & *cum plures aves in domum advolaſſent, cum iis avolaſſe. Ovidius*, *Metam.* lib. 4. Fab. 2. ubi de matre *Derceto*,

An magis, ut ſumptis illius filia pennis,
Extremos alto in turribus egerit annos?

Lucianus in *Syria Dea*, Τὸ Σεμιράμεως τέλος εἰς περιστερὰν ἀπέκυρε, Semiramis *in columbam verſa tandem eſt. Athenagoras*, in *Legatione* de eadem, τὸ γὰρ αἰδύατον, εἰς περιστερὰν μετέβαλεν ἡ γυνὴ ὁ μῦθος παρὰ Κτησίᾳ. *Num*, *quod impoſſibile eſt*, *in columbam ſcilicet mulier mutata eſt. Fabula extat apud* Cteſiam. Unde eſt, quod apud *Syros*, & *Aſſyrios*, columbæ fuerunt in multo cultu: ut in *Diodoro* docet *Cteſias*, poſtquam *Semiramidem* à columbis enutritam, & nomen ſumpſiſſe narravit: "Ας ἀπ' ἐκείνου τ χρόνου, ὡς κατὰ Συρίαν ἅπαντες διετέλεσαν, ὡς Θεὰς τιμῶντες. *Quas ab illis temporibus* Syri *omnes ut Deas colere non deſiterunt.* Et poſt hiſtoriam ejuſdem in columbam metamorphoſis idem addit, Διὸ καὶ τὸν Ἀσσυρίων τὸν περίζηλον τιμῶν εἰς Θεὸν, ἀναθαυμάζουσας τὸ Σεμίραμιν. *Proinde etiam* Aſſyrios *columbam ut Deam venerari*, *ut* Semiramin à *morte vindicent. Xenophon* quoque *Cyri minoris* libro primo, ubi de *Chali Syria* amnis piſcibus; Οὐκ οἱ Σύροι Θεὰς ὀνομάζουσι, καὶ ἀδικεῖν ἐν ἄνω, ὡς τὰς περιστεράς. *Quos* Syri *Deos putabant*, *eoſque violare*, *ut & columbas*, *verabant. Philo* apud *Euſebium* circa finem libri octavi *Præparationis Evangelicæ*, Ἀμήχανόν τι πελειάδων πλῆθος ἐστὶ τ τριόδων, καὶ κατ' οἰκίας ἑκάστης, ἱδρυσάμενοι συνθαυμάζουσι δι μὲν τὸν αἴτιον ἡφαιστον, ἡ θεμιτὸν ἅπασι συλλαμβάνειν ἀτιμητόθαι γὰρ ἐν παλαιοῖς τοῖς ἱεκτήτορες τὸν χρῆζον. *Immenſam columbarum multitudinem in triviis*, & *per ſingulas ædes* (Aſcalone) *vidi. Et mihi cauſam ſciſcitanti reſponderunt*, *capere nefas eſſe. Incolis enim jam olim illarum uſum fuiſſe interdictum.* Tibullus, *Elegiâ* octavâ,

Alba Palæſtino *culta columba vire.*

Al. *Syro*, aut *ſuo. Hyginus* Fab. 197. Syri *piſces*, & *columbas*, *ex Deorum numero habent*; *non edunt. Lucianus*, ubi ſupra, de *Hierapolitanis*; Ὀρνίθων τε αὖτοῖσι περιστερὴ δοκίμη χρῆμα ἱρώτατον, καὶ οὐδὲ φαγέειν ἀνοσίην δικαιοῦσι. *Columba ipſis videtur avium ſanctiſſima*, *ac eo eam quidem tangere æquum putant.* Item, Ὀρνίθων τὰς μὲν ἄλλας, ἐσθίουσι· περιστερὴν δὲ μοῦνον οὐκ ἐσθίουσι, ἀλλὰ σέβεσι ἡδὲ ἱερά. *Avibus quidem aliis vescuntur*, *ſed à ſola columba abſtinent*, *quæ illis ſacra eſt. Phornutus* libro *De Diis* in capite de *Rhea*, Ἔστιν δὲ ἡ αὐτὴ ἡ παρὰ Σύροις Ἀτεργατις οὖσα, ἣν διὰ τὸ περιστερᾶς καὶ ἰχθῦς ἀπέχεσθαι τιμᾶσι. *Videtur hæc eadem eſſe*, *quæ apud* Syros *Artuga* (alias *Atergatis*, & *Derceto*) *quam abſtinendo à piſce & columba colunt. Clemens Alexandrinus* in *Protreptico*, Οὐδὲ γὰρ τὴν Φοινίκων Σύρων κατοικοῦντων (ἐκλεκτέαι) ἃν οἱ μὴ τὰς περιστερὰς, οἱ δὲ τοὺς ἰχθῦς ἅτε εἰδωλα περισώσας, ἃς Ἕλληνες τ Δία. *Neque eorum*, *qui in* Phœnice *degunt*, Syrorum *obſervet*, *quorum alii columbas*, *alii piſces tam impenſè colunt*, *quam* Elei *Jovem. Meor enajim*, ונכאו קצת אבות שכבר אהבו את זכר סמיראם ואות דגלה שאסרו על עצמן לאכול את בני היונה *Et gentes quædam reperta ſunt*, *quæ* Semiramidis *memoriam*, *& ſignum vexilli ejus ita coluerunt*, *ut columbarum eſum ſibi interdixerint.* Neque *Samaritani* fuerunt ab hac ſuperſtitione immunes, ſi quidem *Judæis* credimus. *Talmud*, Tractatu *Cholin* cap. 1. fol. 6. a. de *Cuthæis*, ſeu *Samaritanis*, אסר רב נחמן בר יצחק רמות יונה מצאו להן בראש הר גריזים שהיו עובדין אותה *Dixit* Rab Nachman, Iſaaci *filius*, *Columbæ imaginem in invenerunt*, *quam colebant in monte Garizim.* Gloſſa *Talmudici* Tractatûs *Avodazara* fol. 26. b. אל יכול בותי שכל לשם רמות שנמצאו בראש הר גריזים ועכרין לה עבודה כוראסר בהבל שיהטין ומלו את בניהם לשם יונה זו *Non circumcidet* Cuthæus, *qui circumcidit in nomine imaginis*, *quam invenerunt in vertice montis* Garizim, & illam colunt, *ut traditur in capite* (*Cholin* ſuprà citato, cujus initium eſt) *Omnes maledant*: & *circumcidunt filios ſuos in nomine columbæ hujus.* Meor enajim, קרוב בעיני להאכין שהבותים אשר הושיב מלך אשור ובבל בשותרן לאות ולשך הכנעם באהבה אל בלבם ההוא אשר אורת דגלה יונה חבבי אותה והקימוהו ליראתם בראש הר גריזים אשר עם שכם ראש ממלכת שותרן בימים ההם *Mihi perſuaſiſſimum eſt* Cuthæos, *quos* Aſſyriæ & Babyloniæ *Rex in* Samariam *deportaverat*, *in amore*, *cultiſque ſignum*, & *teſtimonium erga Regem ſuum*, *qui columbam habebat pro vexilli ſymbolo*, *columbam amaſſe*, & *ſtatuam*, *quam colerent*, *eo erexiſſe in vertice montis* Garizim *prope urbem* Sichem, *quæ tum erat metropolis regni* Samaritici. *Tſemach David* in *Templi ſecundi Chronologia* ad Annum 881. *Diebus* R. Meir, *invenerunt* Cuthæorum *imaginem columbæ in monte* Garizim, *ut habetur capite primo* Cholin. *Et decrevit is*, *ut omnino judicarentur tanquam gentes terræ.*

Ex his videatur poſſe confici tam in *Syria*, quàm in *Græcia* columbas ab omni ævo nidificaſſe. Tamen eſt, quod regeratur, nempe *Moſis* quidem ætate etiam à plebejis in *Iſraele* oblatos fuiſſe בני יונה *pullos columbarum*, ut Lex diſertè præcipit: ſed, an *Abraham* idem obtulerit in quæſtionem poſſe vocari. Neque enim legitur obtuliſſe תור ובן יונה *turturem*, & *pullum columbæ*, ut jubetur in Lege *Moſis*, ſed תור ונוזל *turturem*, & *gozal*, quę vox non ſolùm ſignificat *pullum columbæ* propriè dictæ, ſed & *pullum turturis*, & *palumbi*, & *hirundinis*, & *vinaginis*, & avis alia, ſi qua eſt, quæ ad columbinum genus referatur. *Demur* in capite *De* القطا *alkata*, quomodo vocant *Arabes* quoddam palumbi genus, يقال القطا والحمام وانواعها امهات الحوازل والحوازل فراخها الواحد

الواحد جوزل Alkata *& columba, & aves homogeneæ dicuntur matres* algawazil. *Et* algawazil *ſunt pulli earum à ſingulari* gauzal. Porrò جوزل gauzal *Arabibus* id ipſum eſt quod *Hebræis* גוזל *gozal.* Proinde, quia ℵ *gozal* ſunt variæ ſpecies, cum *pipio* præciſè ſignificatur, quandoque additur διαφοτικῶς, gozal *columba pullus.* Ita in *Chaldæo Cantici* Paraphraſte capitis primi verſu decimo quinto, *Oculi tui ſunt* כנוחלין כני יונתא, *ut* gozalin *pulli columbæ.* Et *Vajekra Rabba* capite vigeſimo ſecundo de *Tito* Imperatore, קראו לרופאים ומצאו בו כמו גוזל בן יונה והיה בו משקל שתי לטראוס, *Vocaverunt Medicos, qui (cerebro ejus diſciſſo,) nullo invenerunt tanquam* gozal *columbæ filium, ponderis duarum librarum.* A pipitu dicitur *gozal,* vel *gauzal,* ut Latinè *pipio.* Nam الجزل *algozel* eſt *pipitus.* In *Alcamus* redditur صوت الحمام *vox columbæ*; nempe pipientis adhuc, & nondum adultæ. Itaque falluntur, qui גוזל *gozal,* referunt ad Verbum גזל *gazal,* id eſt, *rapere*; quia rapinæ eſt obnoxius. *Syri* per Metatheſin ܓܘܙܠ *zogal,* dicunt pro ܓܘܙܠ *gozal.* Sed *Pœni* olim *gozol.* Unde *periſtereon* Punicè הציר־גוזל *azirgozol,* id eſt, *herba pipionis,* in *Herbario Apulei* capite ſexageſimo quinto.

Jam de columbis *Semiramidis* poſſet id ipſum regeri. Quippe, licet etiam יונים *jonim,* id eſt, *columbas domeſticas,* & quæ propriè ſic dicuntur, coluerint *Syri* poſteriores in gratiam *Semiramidis*; ſylveſtres tamen columbas illi adſiſſe vel ex *Cteſia* videtur poſſe colligi. Cum loca, in quibus degebant illæ columbæ, *deſerta* & *petroſa* vocet, ἐρήμους, καὶ πετρώδεις τόπους. Proinde nomen *Semiramidis* inde ſumptum ab *Hoſychio* explicatur παρεμφὰ ὄρεσι, *columba montana.* Quam vocem eſſe *Arabicam*, non *Syram*, ut putatur, alibi docuimus, & ſcriptam fuiſſe *Serimam*, quod διὰ τὸ ἐνφωνίαν *Græci* mutârunt in Σεμίραμιν. Nempe *Arabibus* حمام *himam* eſt *columba*, & سرا ſera *mons*, شعرا ſere *ſylva*, صحرا ſahra *deſertum:* ex quarum vocum una aliqua cum حمام *himam* junctâ factum nomen *Serimam* pro *montis*, aut *ſylvæ*, aut *deſerti columbæ.* Qualis eſt compoſitio in vel bis כרמינא *charmion*, vel כרמונא *charmona*, de quibus dictum, & חריונים *churjonim*, vel דביונים *dibjonim*, de quibus dicturi ſumus. Sed hoc præcipuum, quod ex hiſtoria *Semiramidis* columbas jam olim fuiſſe in *Syria* nullo modo probari poteſt; quia illius tempus eſt planè incertum. Nam, ſi *Cteſiæ* ſtamus, Scriptori valde fabuloſo, *Ninı* uxor fuit *Semiramis*, cujus regnum incidet in *Abrahams* tempora. Sed *Semiramin* alii *Belochi* filiam faciunt, qui annis plus quingentis *Nino* poſterior fuit. Hinc *Euſebium* ad numerum 582. qui decimus eſt à morte *Joſuæ*; *Aſſyriorum octavum decimus* Belochus *annis* XXV. *cujus filia* Atoſſa, *quæ &* Semiramis, *regnavit cum patre annis* XII. Et *Photius* Auctore 186. de *Cenone* Hiſt. 9. Ὅτι οἱ ἄλλοι πᾶσι περὶ Ἀττόσσης Ἀσσυρίας διαγράφουσι, παρ' ὃν ὁ Σεμίραμιν ἀναφέρει. *Quæcunque alii de* Atoſſa Aſſyria *ſcribunt is refert ad* Semiramin. Sed, quod mirere magis, ſi *Herodoto* credimus libro primo, *Semiramis* nonniſi πέντε γενεαῖς, *quinque generationibus*, id eſt, annis ad ſummum ducentis, *Nino* vetuſtior fuit, illius *Labonis* matre, quem devicit *Cyrus.* Cum inter *Cyrum* & *Belochum* anni plus mille, inter eundem & *Ninum* anni intercedant mille quingenti, vel ſexcenti. Neque verò referri poſſunt geſta *Semiramidis* ad *Abrahams* ætatem, quâ Regem שנער, ſeu *Babyloniæ*, regulum fuiſſe colligere eſt ex *Gen.* 14. Et æquè incertum, quod quidam aſſerunt, *Babyloniæ* Reges columbam habuiſſe pro ſigno militari: cum vetus auctor nullus citetur, qui hoc referat. Et *Cyrum* veriſimile eſt, poſtquam *Babylonios* imperio ſuo ſubjecit, eadem uſurpâſſe ſigna militaria, quæ habuerant *Medi* & *Aſſyrii* anteceſſores. Eum autem pro ſigno aquilam habuiſſe conſtat ex his *Xenophontis* libro ſeptimo *Cyropædiæ*, Ἦν δ' ἀντῷ τὸ σημεῖον αἰετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. *Erat autem ipſi pro ſigno aquila aurea in longa haſta extenſa.* Quod exinde *Perſarum* Reges omnes imitati ſunt. Idem *Xenophon*, Καὶ τοῦτο ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. *Hoc etiam ſignum hodieque reſtat* Perſarum *Regi. Curtius* libro tertio, ubi de exercitu *Darii*; *Inter hæc aquilam auream pennas extendentis ſimilem ſacraverant. Philoſtratus* in *Heroicis* capite de *Themiſtocle*, Μῆδοι ταῦτα, καὶ Βαβυλὼν μέση, καὶ τὸ σημεῖον τὸ βασίλειον ὁ χρυσοῦς ἐπὶ τῷ πίλτῳ αἰετός. Medi *hæc*, & Babylon *media*, & *ſignum militare aurea ſuper haſtam aquila.* Itaque in *Jeremia* חרב היונה, non eſt *gladius columbæ*, ut quidem puto, ſed *gladius opprimens*, vel *devaſtans*, qualis *Babylonorum* fuit ſub Rege *Nebucadnetſare.* Proinde de eodem dicit *Propheta* Jerem. 46. 14. אכלה חרב סביבך, *Te conſumpſit gladius circumquaque.* Sed & *Samaritanes* columbas coluiſſe prorſus eſt fabuloſum. Quæ idola coluerint, cum primùm ex *Aſſyria* in *Samariam* tranſlati ſunt, refertur 2 *Reg.* 17. 30. 31. *Viri* Babylonii *fecerunt* Succoth-Benoth, Chuthæi *fecerunt* Nergal, *&c.* At ibi de columba, aut ejus imagine ab iis culta, nec γρῦ quidem Sacra Hiſtoria. Neque id iis uſpiam à *Joſepho* objectum, qui multis locis acriter in eos invehitur. Videſis *Antiquitatum Judaicarum* librum nonum, & undecimum in fine; & libri duodecimi caput primum, & ſeptimum; & libri decimi tertii caput ſextum; & libri decimi octavi caput tertium, & quintum; & libri vigeſimi caput quintum. Neque ulla ratione potuiſſet conſiſtere columbæ, aut ejus imaginis cultus cum Lege *Moſis*, quam admittebant. Nam, ut taceam ſimulachra omnia toties, & tam diſertè, à *Moſe* prohiberi, quo tandem prætextu ab iis coli potuiſſet id ipſum animal, quod in ſacrificiis ad Deum mactare jubebantur? Tamen haud dubiè verum eſt, quod *Xenophon*, *Cteſias*, *Lucianus*, atque alii teſtes αὐτόπται aſſerunt, *Syros* & *Aſſyrios*, aut columbas ut Deas coluiſſe, aut ſaltem ab iis abſtinuiſſe tanquam à re ſacra. Sed quo præciſè tempore in *Syriam*, aut *Aſſyriam* invecta fuerit hæc ſuperſtitio, nemo facilè dixerit.

CAPUT SECUNDUM.

De Columbæ pennis, collo, oculis, gemitu, & volatu.

Penna columbæ argento obducta, & pallore auri, Pſal. 68. 14. *Argentum unde dictum. Aurei nomen* Æthiopicum. *Aurum cur pallidum. Pluma columbarum, & turturum quando aurea, & ad ſacrificia apta, inepta. In columbæ collo auri color, & varii colores, ſed ſolum apparentes.* Arceſilæ ἀκαταληψία, & Carneadis. *Oculi columbarum quales. Columbæ cur ad aquas libentius degant. Cur dicantur* in lacte lavari, & manere ad plenitudinem, *Cant.* 5. 12. *Avis, qua propriam umbram rapit, varia nomina. Eam non eſſe graculum, ſed paſſeris genus.* Narciſſus Bœotus, *non* Lacon, *ut vult* Tzetzes. Hebraï *malè explicant locum* Cant. 5. 12. *Columbarum proprium, gemere, & murmurare. Locus* Ezech.

Ezech. 7. verſ. 16. *à* Græcis *aliter lectum. In* Theodoreto *lapſus Interpretis. Explicatur locus* Nahum. 2. 7. *Unum verbum pro duobus. Locus* Eſa. 60. v. 8. *Columbarum ſummæ pernicitas. Imprimis, cum ad nidos revolant. Trepidant, id eſt, rapidè volant. Alarum unam comprimunt, ut altera volent. Illas tabellariorum vice fungi multis probatur. Quot paraſangas una die volent. Epiſtolam a columba ferendam, & columbam ad id emiſſam, quomodo vocent* Arabes.

Columbæ deſcriptionem à plumis & pennis ordiri lubet, quarum pulchritudinem Sacer Vates ita commendat *Pſal.* 68. *verſ.* 14. *Ala columba argento obducta, & penna ejus pallore auri. Ala* & *penna* per *Synecdochen* hic pro toto corpore. *Argento obducta*, id eſt, argenti inſtar ſummæ albæ, & cum ſplendore quodam candidæ. Quippe argentum *Græcè* ἀργύριον dicitur παρὰ τὸ ἀργὸν, τὸ λευκὸν· & *argentea* vocantur, quæ maximè candent. Unde *Poeta* ἀργυρόπεζα Θέτις, id eſt, λευκόπους. Ita eſt in *Heſychio*, qui idem ἀργυρόδινον κῦμα explicat λευκὰ ῥεύματα ἔχοντα, & *Æneidos* libro octavo

— *argenteus anſer*,

teſte *Servio*, eſt *epithetum coloris*. Corvus quoque tum ales erat argentea, cum columbas æquabat albedine. *Ovidius Metam.* lib. 2. Fab. 7.

Nam ſint hæc quondam niveis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas ſine labe columbas.

In columbis enim quædam ſunt maximè albæ. *Varro*, *De re ruſtica* lib. 3. cap. 7. *Alterum genus illud columbarum eſt clementius, quod cibo domeſtico contentum intra limina janua ſolet paſci. Hoc genus maximè eſt colore albo.* Aliquando ſcilicet, & alicubi, non ſemper nec ubivis locorum. Nam in *Græcia* albæ columbæ ſerò viſæ ſunt, nempe cum *Xerxis* copiæ ad montem *Athos* ſunt profligatæ. Quod in *Perſicis* diſertè tradit *Charon Lampſacenus*, qui tum vivebat, & ſcripſit ante *Herodotum*. *Athenæus* libro nono, Χάρων δ' ὁ Λαμψακηνὸς, ἐν τοῖς Περσικοῖς περὶ Μαρδονίου ἱστῶν, καὶ ἔτι διαβαλλόντων τινὰ Περσῶν περὶ τῆς Ἄθω, γράφει ταῦτα· "Καὶ λευκαὶ περιστεραὶ τότε πρῶτον εἰς Ἑλλάδα ἐφάνησαν, "πέντε ἢ ἑπτὰ μεμιγμέναι. Charon Lampſacenus *in* Perſicis *de* Mardonio *agens*, *& de* Perſico *exercitu ad montem* Athon *profligato, hæc ſcribit*; "*Et candida columba* "*apud* Græcos *tum primum viſa ſunt, cum antea nulla fuiſſent*, nempe in *Græcia*, non *uſquam*, ut perperam ibi habet Interpres. *Ælianus* in *Variis* lib. 1. cap. 15. Χάρων δὲ ὁ Λαμψακηνὸς περὶ τῆς Ἄθω φασὶν περιστερὰς λευκὰς λέγει, ὅτε ἐστράτευσε Ξέρξης· αἱ δὲ Περσῶν τριήρεις καταπάπτωκαι τῆς Ἄθω. Charon *vero* Lampſacenus *aſſerit circa* Athon *viſas eſſe columbas albas, cum ibi perierunt* Perſarum *triremes* Athon *prætervolantes*. Sequitur in *Pſalmo*, ואברותיה בירקרק חרוץ, *Et penna ejus pallore auri* ſupple *obducta*, quod repetendum ex priore hemiſtichio. *Pallore auri*, id eſt, *auro palloris*, ſeu *pallido*. Tale *Habac.* 2. *verſ.* 6. עב טיט, *denſitas luti*, pro *luto denſitatis*, ſeu *denſo*. התואר בממקום הטטואר, prædicatum pro ſubjecto, ut hic habet *Kimchius*. *Aurum* vocatur חרוץ *charus*, id eſt, *è terra effoſſum*, hic, & *Zach.* 9. *v.* 3. & paſſim in *Salomonis Proverbiis*. Unde fit *Græcum* χρυσὸς. Et *pallor auri eſt* ירקרק, geminatis literis, ut ſignificatio ſit intenſior. Itaque ab hoc ipſo Verbo fit *Æthiopum* ΦርՀ: *wark* pro *auro*. *Pallorem auri* Græci Interpretes rectè vocant χλωρότητα χρυσίου. Is enim verus eſt auri color. Hinc *Diogenes* rogatus Διὰ τί χρυσίου χλωρὸν ἐστὶν; *Cur aurum palleat?* reſpondit, Ὅτι πολλὰς ἔχει τὰς ἐπιβουλεύοντας, *Quia multos habet inſidiatores*. Ita eſt in *Laertio*, & *Catullus* in nuptiis *Pelei & Thetidos*,

O quam ſæpè magis lætore expalluit auri!

Et rurſus ad *Juventium*,

Hoſpes inaurata pallidior ſtatua.

Et *Statius* ad *Maximum Junium* libro quarto *Sylvarum*.

Quando te dulci Latio *remittent*
Dalmatæ *montes*, *ubi* Dite *viſo*
Pallidus foſſor redit, *eruroque*
Concolor auro.

Et *Lucianus* in *Gallo* ad divitem avarum, Ὀιμωξῇ, φησὶν ἀγρυπνῶν, καὶ ὑμοῦ γίγνῃ τὸ χρῶμα τῷ χρυσῷ, προσεπηλὺς ἀντῷ. *Plora, ac vigila, auro intabeſcens, illi ſias colore ſimilis.* Jam, ſi quæras, quorſum hic auri color columbis tribuatur, reſpondit *Kimchius* שיש בכנפי היונה נוצה שהכצוהבת כזהב, *In columbarum alis plumam eſſe auri inſtar flavam*: nempe in junctorum alis, poſtquam è nido exceſſerunt. Quod ipſum de turturibus *Talmudici* obſervant, atque hinc diſci quando ad ſacrificia aptæ, vel ineptæ ſint. Cum enim è columbis nonniſi pullos, & è turturibus nonniſi adultas offerri Lex jubeat, illos ad ſacrificia ineptos, has verò aptas tum demum eſſe volunt, cum plumæ in auri colorem flaveſcere incipiunt. Verba ſunt in Tractatu *Cholin* capitis primi folio vigeſimo ſecundo b. מאימתי התורים כשרים משיצהיבו מאימתי בני יונה פסולים משיצהיבו *Quando turtures* (ad oblationem) *rectè ſunt? ex quo auri inſtar flaveſcere inceperunt. Quando pulli columbarum* (ad oblationem) *profani ſunt? ex quo auri inſtar flaveſcere inceperunt.* Et ad vocem משיצהיבו *Gloſſa* habet שיהא כנפי נופן גדולים וארומים וטוהרים כזהב *quæ penna corporis magna & rubra ſunt, & flavam aurum.* Et aliquanto ante, תחילת הצהב כשמתחילין לצהב בנפים שמסביבות צוארן *Initium flavedinis eſt, cum auri inſtar flaveſcere incipiunt penna, quas habent circa collum.* Ita etiam *Maimonides* in *Iſſure Mizbeach* cap. 3. §. 2. התורים כשרים משיהבו *Turtures ad oblationem apti ſunt, ex quo aurum colorem habent.* Ubi *Gloſſa* eadem, quæ in *Talmude* ſupra. Sed & colla columbarum Soli oppoſita aureo colore ſplendent. *Philoſophus* in libro *De coloribus*, Οἱ δὲ περιστερῶν τράχηλοι, καὶ τὸ ὑδάτινον, οἱ χαλκαυγοὶ φαίνονται χρυσοειδῆ, ἅ φασιν ἀναλημμάτων. *Columbarum colla, & aquarum ſtillæ videntur eſſe aurei coloris, tum cum lux repercutitur.* Alii ſolum variis coloribus fulgere ſcribunt. *Lucretius* lib. 2. verſu 800.

Pluma columbarum quo pacto in Sole videtur,
Quæ ſita cervices circum collumque coronat.
Namque alias ſit uti claro ſit rubra pyropo,
Interdum quodam ſenſu ſit uti videatur
Inter cæruleum viridis miſcere ſmaragdos.

Philo in libro *De Temulentia*, Τὸ ἀνθρώπινον τῶν περιστερῶν ἐν ἡλιακαῖς ἀυγαῖς ἑ κατοπτεύσας μυρίας χαμαίτυπα ἀλλάττουσα ἰδέας; ἢ ἐκ φοινικῶν, καὶ κυανῶν, πυρρῶν τε, καὶ ἀνθρακοειδῶς, ὅτι τε ἀχρῖς, καὶ ἰουδαῖς, καὶ ἅπαν παντοδαπὸ ἔχοι χρῶμα, ἂν ὑδὶ τὰς πλείους ἡμῶν ἀπομιμοῦνται. *Vidiſtine unquam columba cervicem ad Solis radios in ſexcentos colores variatam? Nonne puniceum, & cæruleum, & pyropi, & carbunculi, & pallidum, & rubrum, & alios habet colores omnigenos, quorum ne nuda quidem nomina referre facile ſit?* Quæ penè ad verbum exſcripſit *Euſtathius* in *Hexaëmeron* pag. 29. *Nero* apud *Senecam Naturalium Quæſtionum* lib. 1. cap. 5.

Colla Cytheriacæ *ſplendent agitata columba.*

Plinius, libri decimi capite vigeſimo ſexto, *Columbis ineſt quidam & gloria intellectus. Noſſe credas ſuos colores & varietatem diſpoſitam.* Et libri trigeſimi ſeptimi capite quinto, *Carchedonius*, &c. *Colore incerti, & virentium in caudis pavonum, columbarumque collo plumis ſimiles. Auſonius* de anatibus *Epiſtola* tertia,

Tricolor varie pinxit quas pluma colore,
Collum columbis æmulas.

Sed hi colores ſolum ſunt apparentes. Itaque apud *Martianum* libro ſecundo *Arceſilas*, collum columbarum intuens, hac permotus varietatis incertitudine, amplius adſtruere ἀκαταληψίαν cœpit. Et *Carneades*, ut probaret incertos eſſe ſenſus noſtros, columbarum colla proferebat ad ſingulas converſiones colorem mutantia. Ita teſtatur *Hieronymus* ad *Pammachium* contra errores *Johannis Hieroſolymitani*. At *Oppianus* lib. 1. *Cynegeticum* pullos etiam in ovo variis coloribus, iisque veris, poſſe diſtingui docuit. Nempe ſi coituris fœminis objiciantur

--- δαίδαλα πολλὰ
Εἵματα πορφύρεα· καὶ δὴ κεῖνοι ἴδωσι βαλόντες,
Θυμὸν ἐνιπλήσαι τέρπει· ἁλιπόρφυρα τίλλει,

dædala multa veſtimenta purpurea: illa verò lumis oculis conjectis, animoque oblectata, parumper purpureos pullos. Quod addueo libentius, quia ſimili arte *Jacobus* oves ſibi comparavit verſicolores.

Oculi columbarum ſponſæ tribuuntur *Cant.* 1. *v.* 15. & 4. *v.* 1. Et ſponſo quoque *Cant.* 5 *v.* 12. id eſt, puri, venuſti, ſimplices, caſti denique. Quod potiſſimum *Hebræis* hic intelligunt; quia columba ſolum conjugem reſpicit, neque oculos in ullum alium conjicit. *Rabbi Selomo*, משמכרת את בן זוגה אינה מניחתו שיזדווג לאחר *Poſtquam compari ſuo deſponſata eſt, alteri ſociari non gaudet.* Et *Aben Ezra*, מנהג בני יונה שלא להתחבר אלא עם זוגה שלה *Columbæ non ſolent ullo alteri, quam compari ſuo conſociari.* Quod idem de palumbe poſtquam docuit *Ælianus Hiſt.* lib. 3. cap. 44. Ἐὰν δέ, inquit, ὑποφθαλμιάσωσιν ἕτεραι, πάριασι καὶ αὗται οἱ λεπτοί, καὶ τὴ μὲν ἀρρένα οἱ ὁμογενεῖς διασῶσι, αἱ θήλειαι δὲ τὴ θήλυ. *Si autem libidinoſos oculos in alteri conjiciant, eos reliqui circumſedentes, marem quidem mares diſcerpunt, fœminam verò fœmina.* Ubi nota verbum ὑποφθαλμιᾷν de libidinoſo aſpectu uſitur pari, quia *oculi ſunt in amore duces.* Et ἐκ τῶν ὀμμάτων γίνεται ἡδονή. Unde *Johannes* (a) Ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν· & *Petrus* (b) ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος. Quod malo ſuo expertus *David* (c) à Deo obnixè petit, ut oculos ſuos averteret, ne videret vanitatem. Et *Job* (d) cum in fœdus pepigit, ut ne virginem aſpicerent. Anxie quærunt Interpretes quo hæc pertinent *Cant.* 5. *v.* 12. *Oculi ejus* (ſponſi) *tanquam* (oculi) *columbarum ad decurſus aquarum, lotarum in lacte, manentium ad plenitudinem.* Ego Sacrum Scriptorem hoc ſolum reſpexiſſe puto, quod columbæ ad aquas oculos habent excitatiores, quia ad eas libentius degunt. Proinde *Varro* (*De re ruſtica* libri tertii capite ſeptimo) in deſcriptione ſ περιστερεῶνος, *Aquam puram*, inquit, *eſſe oportet, quæ influat; unde & bibere, & ubi lavare poſſint: permunda enim ſunt hæc volucres.* Neque ſolum ad aquas deſcribuntur, ſed & ad plenitudinem, ſupple aquarum, (quomodo Scriptura paſſim agit (e) de maris plenitudine) id eſt, ad loca ubi aquæ ſcatent, & ad riparum altitudinem propè accedunt, ita ut ſint potu faciles. Eædem *lacte lotæ* dicuntur, id eſt, candidiſſimæ: ac ſi alba fierent, quæ lacte lavantur; ut nigra, quæ atramento. Tale illud *Job.* 9. *v.* 30. *Si lavero me aquis nivalibus, & mundavero ſine macula manus meas.* Remotum eſt, nec alibi reperitur, quod quidem ſciam, quod *Gregorius* in *Cantica* capite quinto columbas ideo putat juxta fluenta reſidere, *ut volantium earum umbram in aqua videant, ſuper quam ſe projicientes, ungues rapacium ſic effugiant.* Sed videtur id ex parte ſumptum ex hiſtoria cujuſdam avis, quæ *Arabicè* vocatur خاطف ظله *chatipho-dhullibus*, quaſi dicas *raptorem umbra ſuæ*; quia اذا راي ظله في الما اقبل اليه ليخطفه *cum umbram ſuam in aqua videt, accedit ad eam, ut rapiat eam.* Ita *Alcamus*. In *Damare* aliter vocatur قرلا *koralla* voce *Perſica*, & رفراف *riphraph* à motitatione alarum, & ملاعب ظله *mulaibo dhullibis*, *ludens cum umbra ſua*, & aſſeritur eſſe في جنس العصافير *in genere paſſerum*, ſeu *avicularum*. Itaque non eſt graculus, in qua ſententia quandoque fui, quia de iis dicit *Tzetzes Chiliade* 4. Hiſt. 119.

--- εἴτις χίτρα ἅλικον ἐν τῷ λεκανίσκῃ,
Πρὸς τὴν σκιὰν τὴν ἑαυτῶν τὸν κολοιὸν κρατήσῃ.
Ναρκίσσους ἄλλους Λάκωνας ὄντας τ φιλαυτίαν.

Si in parva pelve olerum fundas, ad umbram ſuam graculos detinebis, ac ſi eſſent Narciſſi Laconeſ, ex ui, qui propriam umbram amant. Obiter nota *Narciſſum* non fuiſſe *Laconem*, ſed *Bæotum*, ut teſtantur *Ovidius Metam.* lib. 3. Fab. 5. *Canon* Hiſt. 24. *Strabo* lib. 9. *Hyginus* Fab. 271. *Pauſanias* in *Bæoticis*, *Claudianus* lib. 2. *de Raptu*, atque alii ſine numero. Tamen *Laconem* facit *Tzetzes* hic, & *Chil.* 1. Hiſt. 9. quaſi fuerit *Hyacinthi* popularis, quem illi confert *Hiſt.* 11. Quod μνημοσυνὸν ἐφάλμα in eo ferendum non eſt, qui in eo ipſo loco ita ſe jactat,

Οὐδὲ γὰρ μνημονίστερον ἦ Τζέτζη Θεὸς ἄλλον
Ἄνδρα τ πρὶν τε, καὶ τ νῦν ἐξεφάνην ἐν βίῳ.

Neque enim magis Tzetze memorem Deus allum alium in vitam produxit, eorum qui fuerunt, aut nunc ſunt. Et paulò ante dixerat ſe ſcire omnes libros. Sed, ut eò redeamus, unde digreſſi ſumus, *Hebræa* quæ nos ad columbas, ut ad columbarum oculos referant, ſacra verba ſic reddunt, *Oculi ejus ut columbarum* (oculi) *ad decurſus aquarum, lacte lotæ, inſitæ in plenitudine*, id eſt, locum ſuum implentes ut gemma palam. Quod *Hebraicè* dicitur מלואת אבן, *plenitudo*, vel *impletio lapidis*, Exod. 28. verſ. 17. Ita *Aben Ezra*, & *R. Selomo*, qui oculos deſignari vult לא בולטות יתר בדאי ולא שוקעות מלאת נופאו שלהם *non plus æquo prominentes, aut depreſſos, ſed ita ſitos, ut foſſam ſuam impleant.* Atque id ſequuntur novi Interpretes. Sed in hac interpretatione nonnulla deſidero; primò, quòd ſic color lacteus oculis tribui videtur, quorum præcipua pars, id eſt, pupilla, nigra eſt, aut cœrulea, &c. Secundò, quòd, quamvis lapides palâ incluſi *Hebraice* dicantur אבני מלואים, *lapides impletionum*, id eſt, qui palam implent, & inſitio lapidis in palam מלואת אבן, *impletio lapidis*, tamen lapis in palam inſitus nuſquam dicitur ישב על מלאת, *manens ad plenitudinem.* Neque vero id dici poteſt. Quis enim pecuniam ad ſacci, aut vinum ad dolii plenitudinem manere vel ſtare dixerit, cum ſaccus pecuniâ, aut vinum dolio plenum eſt.

In columbæ voce aliquid querulum & gemebundum eſt. Proinde gemere dicuntur. Auctor *Philomelæ*,

Et caſtus turtur, atque columba gemunt.

Virgilius Eclogâ primâ,

Nec tamen interea raucæ tua cura palumbes,
Nec gemere aeria ceſſabit turtur ab ulmo.

Martialis lib. 3. *Epigr.* 57.

Gemat hinc palumbes, inde cereus turtur.

Gregorius in *Jobum* lib. 32. cap. 4. *Scimus quia columbarum pulli, vel turtures pro cantu gemitum habent.* Et in *Cant.* cap. 1. *Columba in amore ſuo pro cantu gemit.* *Græcis* quoque id ipſum τίτυρος. *Theocritus Idyll.* 7. verſu 141.

Ἀσιδὸν κόνδυλος, καὶ ἀκανθίδες, ἴυγξ τ᾽ ἰυγγᾶν,
Cantabunt ulauda, & cardueles, gemebat turtur. Hinc *Chryſoſtomus* Homilia *De turture*, Ἡ τρυγὼν ἡ φιλήμων, ὅτι ἐν ὕλαις (ὑγκοιτάζουσι καλοὶ τ ἐμπίζουσι, γοερᾶς κολαχείας τὰς ταιδὰς δονέουσα. *Solitarius turtur, cum in ſylvis decumbent conjugem vocat, lugubribus adu-*

(a) 1 Joh. 2. 16.
(b) 2 Pet. 2. 14.
(c) Pſal. 119. 37.
(d) Job. 31. 1.
(e) 2 Par. 16. 32. Pſal. 96. 11. & 98. 7 &c.

adulationibus valles commoveat. Alii turtures τρύζειν dicunt, & columbas γολγύζειν. *Pollux* lib. 5. cap. 13. §. 2. cui titulus "Ορνιθων φωναὶ, *Avium voces*, Εἶναι δὲ τινὰ ὄρνιθα τρύζειν, πεπιστῆσθαι γολγύζειν. Τογγύζειν est *murmurare*. Hinc *murmura* reperias pro columbarum gemitu: ut cùm *Gallienus* Imperator apud *Trebellium* in Epithalamio carmine de ſponſis dicit,

— non murmura veſtra columba,
Brachia non hedera, non vincant oſcula concha.

At *Hebraicum* est הגה, quod *gemendi* verbo rectè redditur, cum ad luctum ubique referatur. Ita in *Ezechiæ* Regis cantico de morbo ſuo *Eſa.* 38. *v.* 14. אהגה כיונה, *gemebam ut columba* Et *Eſa* 59. *verſ.* 11. ubi agitur de *Judæorum* rebus afflictis, *Uncamus ut uſi nos omnes*, וכיונים הגה נהגה, *& ut columba gemendo gemimus*, id est, gravi & continuo gemitu. Sed & המה, quod propriè *fremere* est, ad columbarum gemitum pertinet, cum dicitur *Ezech.* 7. *v.* 16. כיוני הגאיות כלם הומות איש בעונו *ut columbæ vallium omnes illi fremebant*, (id est, *gemebant*) *quiſque propter peccatum ſuum. Septuaginta* pro כיוני הגאיות *ut columbæ vallium*, legerunt כיונת הגור. Unde nata illa verſio, ὡς πτερυγισταὶ μελετηταὶ, *ut columbæ gemebunda.* Nam de columbis μελετᾶν illis *gemere* est. Proinde in hunc locum *Theodoretus*, Ὀδυρόμενοι γάρ ἐσμεν ὥσπερ πτερυγαὶ μελετώσαις ἀπεικασθήσεται· εἰ γὰρ καὶ ἴσως ἡ πτερυγὰν ἡ φωνή. Quæ omnino ſic reddenda, *Conquerentes enim, & lugentes columbæ gemitibus conferemur* (non *columbis ſublimibus*, ut hic habet Interpres) *Gemitibus quippe ſimiles eſt vox columbarum.* Sumitur quoque pro *luctuoſo gemitu* vox columbæ *Nahum.* 2. *verſ.* 7. ubi regina *Ninives*, cum in captivitatem abducitur, comitantur ancillæ gementes, *tanquam voce columbarum, & pectora ſua tundentes. Hebræi* habent מנהגות כקול יונים, *deducentes tanquam voce columbarum. Deducentes*, ut volunt, hic idem, quod *comitantes*, & ſupplendum *gementes.* Nam *deducere* poſitum pro *deducere & gemere.* Unum pro duobus. Quale *Prov.* 25. *v.* 22. *Capies carbones ignis ſupra capum ejus*, pro *capies*, *& pones.* Et *Pſal.* 68. *v.* 19. *Accepiſti dona hominibus*, pro, *acceperiſti*, *& dediſti*, vel *acceperiſti qua darent.* Proinde reddit *Paulus*, *dedit dona hominibus*, Epheſ. 4. verſ. 8. Quid ſi pro מנהגות, *deducentes*, legatur כנהגות, *gementes*, una literula minus? Sic planior eſſet ſenſus: tamen non auſim quidquam mutare, quia vetuſtiſſimos Interpretes conſtat legiſſe מנהגות.

Columbæ vŏlatum Scriptura laudat non ſemel. Sic *Eſa.* 60. *verſ.* 8. *Qui ſunt iſti, qui ut nubes convolant, & ut columbæ ad feneſtras ſuas?* Magiſtri hæc referunt ad *Iſraelitas* ex captivitate *Babylonica* cum ſumma alacritate redituros. Hinc *Chaldæus* Paraphraſtes, *Qui ſunt iſti, qui palam veniunt ut nubes veloces ſine mora? Tranſmigratus* Iſraël *qua congregatur, & redit ad terram ſuam*, כיונין דתיבין לגו שוכיהן, *ut columba, quæ redeunt ad columbaria ſua.* In quę verba *Kimchius*, יותר יעופו מהרה כשוכם אל קניהם ממרח שיעופו בצאתם מהם כפגי שהם ממהרות לשוב אל גוזליהם שתניחו להאכילם מאשר בפיהם *Citius volant cum redeunt ad nidos ſuos, quàm cum ex iis exeunt, quia ad pullos, quos reliquerunt, redire properant, ut cibum, quem in ore habent, iis offerant.* Similis eſt locus *Oſ.* 11. *verſ.* 11. *Trepidabunt ut avicula ex Ægypto, & ut columba è terra* Aſſyriæ. *Trepidabunt* יחרדו, id est, *trepidè accurrent.* Sic 1 *Sam.* 16. *verſ.* 4. eum *Samuel* venit *Bethlehem*, ויחרדו, *Et trepidarunt* (id est, *trepidè accurrerunt*) *ſeniores urbis in occurſum ejus.* Et in hoc ipſo *Propheta* Oſe. 3. verſ. 5. *Trepidabunt ad Dominum, & bonitatem ejus*, id est, *Trepidè accurrent.* Aben Ezra, ישובו כמהרה כמרוצא פתע פתאום, *Redibunt feſtinanter, curſim, cito, velociter.* Tamen in Sacro Textu non eſt הרדן, ſed ſynonymum פחדן. Nempe *trepidandi* verbo quandoque ad feſtinationem pertinent. *Virgilius* libro nono *Æneidos*,

Ne trepidate meæ, Teucri, *defendere naves.*

id est, *ne feſtinetis.* Ita *Servius*, & *Nonius Marcellus.* Et *Livius* lib. 23. *Mox quæ, dum in ſua quiſque miniſteria diſcurſu trepidat ad prima ſigna. Trepidat*, id est, *feſtinat.* Ita omnino in *Oſea*, *Trepidabunt ut columba* (id est, *ſummâ feſtinatione fugient*) *ex* Aſſyria. Quia columbæ volatus eſt perniciſſimus. Unde eſt, quod *Pſal.* 55. *v.* 7. alas columbæ optat *David*, ut celeri fuga ſe ſubducat ex imminenti periculo. *Quis* (inquit) *mihi dabit alam velut columbæ, quâ in tutum evolem? Ecce! quàm longiſſimè evagarer, commoraturus in deſerto. Et moraretur effugium meum ocyùs vento rapidiſſimo, & turbine.* Quomodo Chorus apud *Sophoclem* in *Oedipo Coloneo*,

Εἴθ', ἀϊλλαία ταχυπ-	*Utinam*, *ut turbinea celeri*
ποδι & πελειάς,	*Impetu columba*,
Αἰθερίας πτέρυγας	*Æthereas nubes*
Κυβερνώμαν, &c.	*Permearem*, &c.

Gregorius Nazianzenus Orationè decimâ ſeptimâ dicit columbæ alas à *Davide* exoptari, ὡς πτέρυγας, τὰς ταχυτέρας, *ut leviores, & perniciores.* Et *Janſenius* in Paraphraſi, *O utinam mihi darentur alæ tales, quales habet columba, velociſſimi inter aves volatus; ut quomodo perniciſſimo ſuo volatu, eoque ſolo, ſeſe ab hoſte accipitre liberat*, &c. *Plinius* quoque libri decimi capite trigeſimo ſexto columbas dicit *ſoluto volatu* eſſe accipitre *in multum velociores.* Et *Phædrus* libri primi *Fab.* 31.

Columba ſæpe cum fugiſſent milvinum,
Et celeritate pennæ vitaſſent necem.

Et *Euripides* de *Bacchis* ad *Pentheo* cædem properantibus,

Ἕλξαν πελείας ὠκύτητ' οὐ ῥᾳδίαν,

Irruerunt columbæ celeritate non inferiores. Proinde *Virgilius Æneidos* libro quinto *Maeſthes* navem, quæ

Agmine remorum celeri, ventiſque vocatus
Prona petit maria, & pelago decurrit aperto,

cum columba volante confert tum cum

Fertur ſe arva volans, atque aëre lapſa quieta
Radit iter liquidum, celeres neque commovet alas.

Et, ut credatur *Argo* navis fuiſſe expeditiſſima, illam *Poeta* ἔσον πελείαι & *columbæ inſtar*, citam deſcribunt. Et columbam ab *Argonautis* inter *Symplegades* miſſam fuiſſe fingunt, quæ cum evaſiſſet, inde conjecerunt etiam *Argo* evaſuram, ut ab *Euſtathio* docetur in *Odyſſ. μ'.* Quibus conſonant *Arabes* & *Hebræi.* Sic *Damir*, poſtquam docuit الشهرمان والشاهين *ſahârman*, & *ſahin*, accipitrum ſpecies, columbæ eſſe infenſiſſimos وهو اطير منهما ومن ساير الطير كلها *Et hæc*, inquit, *eos volatu ſuperat, atque aves omnes quotquot ſunt.* Et ad locum *Pſalmi*, quem citavimus, *R. Simon*, *R. Jodan*, *R. Jonas*, & *R. Kimchius ad* quæſtionem, cur *David* alas columbæ aliarum avium alis præferat, ſic reſpondent כל העופות בשעה שניעים הם נוחים על גבי הסלע או על גבי האילן ונתפסין אבל יונה בשעה שניעה היא קובעת אותה מאניפיה ופורחת באותה היא גוזלת ואינה נתפסת, *Reliqua omnes aves, cum volando feſſæ ſunt, ſuper petram, aut ſuper arborem ſuguas, & capiuntur: ſed columba, cum eſt feſſa, alarum unam comprimit, & alterâ volat, ſicque evadit, nec capitur.* Et *Aben Ezra*, והכיוד יונה שהיא

Digitized by Google

שלוא עם בני אדם ועטרה ישנו המלכים ספרים *Meminit columbæ, quia illa degit cum hominibus, & literas per eam mutuum Regent.* Nempe ſæculo poſt *Chriſtum* duodecimo, quo ſcripſit *Aben Ezra*, fuit id in multo uſu. *Paulus Æmylius*, *de geſtis Francorum* libro quarto, ubi de *Haſarcho*, *Syriæ* oppidi præfecto: *Ejus oratores* (ad *Balduinum* miſſi, ut auxilium implorarent) *epiſtolam caudæ columbæ, quam, cum in legationem proficiſcerentur, domo ſecum attulerant, alligaverunt, illamque ex compoſito remiſere. Ita Præfectus certior factus egregiè ſe tutatus eſt.* Et ubi de *Hieroſolymis* per *Chriſtianos* obſeſſis: *Caſus tulit, ut columba ſuper caſtra Latinorum volitans, accipitre oppreſſum ſe demittens, à noſtris excuperetur. Sub alis ejus inventa eſt epiſtola* Arabicis *& verbis & literis exarata.* Et libro quinto, *Cum aſſidatur* (Tyri) *mœnibus, ſuas anſeres columbam advolaſſe. Eam cum noſtri uſu docti tabellariam eſſe cognoſcerent, clamorem tantum à terreſtribus navalibuſque* Latinorum *copiis ſublatum, ut æther, tanquam turbine motus cæli alta, in terram delaberetur. Demptam epiſtolam, barbarorum literis ad* Tyrios *exaratam, brevi auxilia occurſura, bono animo eſſent, paucos dies obſidionem toleraverat. Noſtros contra alteram epiſtolam curaſſe ſcribendam manu linguaque eorum barbarorum, quos in manu habebant,* &c. *Velocremque cum ſubdititiis fallacibuſque literis remiſſam, ſibi ex uſu præſentis obſeſſi confulerunt,* &c. *Spem propinquam auxilii nullam oſtendi poſſe,* &c. *Dolo ceſſere* Tyrii. *Marmolius Africa* ſuę libri ſecundi capite trigeſimo primo id refert ad Annum 1123. De iiſdem vide *Jacobum Vitriacum*, *Hiſtor. Orient.* lib. 1. *Arnoldum Lubecenſem* in *Hiſtoria Slavorum*, *Vincentium* in *Doctrinali* lib. 16. cap. 154. & *Wildebrandum ab Oldenborg* in *Itinerario Hieroſolymitano*, ubi *Tripolitanis* id perperam adſcribit, quod alii *Tyrus* tribuunt. Sed & Hiſtoriæ vetuſtiores ejuſdem artis ſpecimina nobis exhibent. Nam, ut fabuloſa taceam; ut quod *Samaritani* ſcribunt adulterini *Joſuæ* libri capite vigeſimo, illum victis quinque Regibus, per epiſtolam aviculam alis alligatam, *Eleazarum* hujus victoriæ certiorem reddidiſſe; & capite trigeſimo quarto eundem, e columbæ miniſterio, literas ad *Nebichum* miſiſſe; & quod apud *Ælianum Hiſtoria* libri ſexti capite ſeptimo, *Mares*, *Ægypti* Rex, cornicis opera legitur uſus in literis quocunque vellet perferendis: hæc, inquam, ut præteream, quia palam fabuloſa ſunt, quidni credamus quod habetur in *Ælians Varus* lib. noni capite ſecundo, *Tauroſthenem* Ὀλυμπιονίκην victoriam ſuam eodem die patri ex *Olympia Æginam* ſignificaſſe per columbam internunciam. Ajunt nimirum παρεσκευάσθαι τὸν Ταυροσθένη ἐπαγγείλας ἀπολιπεῖν τοὺς ἑαυτῆς νεοττοὺς ὑγιεῖς ὄντι, καὶ πτηνοῖς, νεήνυστα καὶ ἀφύτοις τὸ πολλοῖς, προσφάτως ποεσφύρᾳ αὐτῷ· τὸν δὲ ἐπιγραμμένον περὶ τοὺς νεοττοὺς, ἀπανθημερὶς ἐκ Πίσης εἰς Αἴγιναν. Tauroſthenem *columbam, a ſuis pullis toneris adhuc, & implumibus, abſtractam, ſecum deportaſſe. Cumque veniſſet, purpura alligata eandem remiſiſſe, atque illam, ſumma cum feſtinatione ad pullos properantem, eodem die* Piſa Æginam *advolaſſe.* Quale quid in obſidione *Mutinenſi* eveniſſe *Plinius* & *Frontinus* referunt, quamvis inter illos parum conveniat. Hinc enim libro tertio *Stratagematum Hirtium* ſcribit literas, collo columbæ ſetâ religatas, ad *Decium Brutum*, *Mutina* obſeſſum, ab *Antonio* miſiſſe: ille libri decimi capite trigeſimo ſeptimo internuncias in rebus magnis fuiſſe columbas, *epiſtolas annexas earum pedibus obſidione* Mutinenſi *in Caſtra Conſulum* D. Bruto *mittente.* Sed in eadem obſidione potuit idem *Brutus* literas columbarum miniſterio & accepiſſe, & remiſiſſe. Ad hanc columbarum induſtriam *Poetæ* alludere ſæpe videas. In quibus *Anacreon* Oda nona columbæ ſuæ hæc affingit.

Ἐγὼ δ' Ἀνακρέοντι — *Egoque* Anacreonti
Διακτόῳ τοιαῦτα, — *In talibus miniſtro,*
Καὶ τῶν οἴας ἐκάθης — *Ejuſque nunc videto*
Ἀπιστολὰς κομίζω. — *Quales fero tabellas.*

Pherecrates in *Victoribus* apud *Athenæum* libro nono,

Ἀπέπεμψεν ἀλγίπουτα ἡ πτερωτὴ,

Remiſit columbam nunciam. Martialis de columba in *Aretullæ* ſinum delapſa, libri octavi *Epigram.* 32.

Hæc à Sardois tibi forſitan exulis ora,
Fratre reverſuro nuncia venit avis.

His non poſſum non addere pauca hæc ex ſuaviſſima *Hunſii & μακαρίτου Elegia* de columbis *Leidenſibus*, libri tertii *Elegiâ* decimâ,

Hic volucrem ſacram trepida demittit ab urbe,
Qua referat dictus illius, illa volat.
Moxque domum gaudens dulceſque reviſere nidos,
Per medium rurſus æra lapſa fuit.
Scriptaque Boſſoti mandataque geſtat in alis,
Jamque miniſterii dulce peregit opus.

Hanc ſcilicet artem intermortuam, patrum noſtrorum memoria, *Belgæ* excitârunt. Et *Turcæ* quoque, quorum Imperatorem ſcribit *Lonſchottus* in *Armuzia* deſcriptione capite ſexto per columbas brevi addiſcere quid fiat in remotiſſimis imperii ſui partibus. Proinde in libro *De Animalibus*, quem ex *Arabico Abulſaphe* in *Hebræum* ſermonem tranſtulit *Calonymus* Anno *Chriſti* 1316. de columba dicitur, היונה המסולסל הוא זה המגביה לשוף נושה כתבים ואגרות מארץ אל ארץ לתבונתו *Columba, in ſublime ſe attollens, id eſt, qua volatu ſuo exaltatur, cum per intelligentiam ſuam ferat literas è loco in locum.* Nempe, ut ait *Alkazunius*,

انا ارسل من موضع بعيد يصعد نحو
الهوا وتكون صعوده مدورا فلا يزال يصعد
وينظر حتي يري شيا من علامات بلده
فعند ذلك يهبط اليها بادني زمان

Cum mittitur è loco valde diſſito, aſcendit in ſummum aërem. Et aſcenſus ejus fit in orbem. Neque aſcendere, & circumſpicere deſinit, donec regionis ſuæ ſignum aliquod animadvertat. Tum vero ad illud deſcendit brevi tempore. Et *Dumir*,

في طبعه انه يطلب وكوه
ولو ارسل من الف فرسخ ويحمل
الاخبار وياتي بها من المسافة البعيدة
في المدة القريبة وفيه ما يقطع
ثلاثة الاف فرسخ في يوم واحد

Et natura ejus eſt, ut nidum ſuum repetat, etiamſi mittatur è mille paraſangis, & nuncia è locis remotiſſimis breviſſimo tempore ferat: ita ut unica die quadam confeciſſe dicatur tria paraſangorum millia. Quod ſuperat omnem fidem, & ab iis confictum puto, qui de magnis majora loquuntur. Epiſtolium, quod columbæ alligatur, *Arabicè* ſpeciali nomine بطاقة *bittaka* vocatur: id eſt, πιττάκιον, *pittacium.* Et رجل *zagiala* eſt columbam in hunc finem emittere. Et columba ſic emiſſa رجال *zigiul* dicitur. Ita eſt in *Alcamm.*

CAPUT

CAPUT TERTIUM.

De Columbarum ſedibus.

Columba in columbariis degunt, Eſ. 60. 8. *& in foſſis*, Jerem. 48. 28. *& in fiſſuris petræ*, Cant. 2. 14. *Juprimis pra metu accipitris, quod tam* Hebræi, *quam* Poëtæ *aſſerunt. Et in vallibus*, Ezech. 7. 16. *Et in montibus: unde dicta* Semiramis. *Arboribus etiam inſidere non ſolent palumbes, lyræ, & turtures, ſed & columbæ proprie dictæ probatur ex variis Scriptoribus, & ex titulo* Pſal. 56. *nondum ſatis explicato.*

Columbæ in columbariis habent ארבות *arubboth*, id eſt, *feneſtræ*, ſeu *foramina*, in quibus latere & nidificare ſolent. *Eſ.* 60. 8. *Qui ſunt iſti, qui ut nubes volant, & ut columbæ* אל ארבותיהם *ad feneſtras ſuas?* Id eſt, לגו שובביהון, *ad columbaria ſua*, ut in *Chaldæo* habetur. Sed in metu latent ubivis in foſſis, in petris, in montibus, &c. Hinc *Jerem.* 48. 28. *Moabite*, qui, præ metu hoſtium relictis urbibus ſuis, in rupium antris delitescunt, dicuntur eſſe ביונה תקנן בעברי פי פחת, *ut columba, quæ* (in ſimili metu præter naturam *nidificat in lateribus oris foſſæ*: ubi *Chaldæus* ביונא דשבקא פום שובכה ונחתא ושריא בארעית נוקא *ut columba, quæ, foraminis columbarii relicto, deſcendit, ut habitet in ima foſſa.* Ex *Cant.* 2. 14. per *columbam, quæ latet* בחגוי הסלע בסתר המדרגה, *in fiſſuris petræ, in latibulo præcipiti*, Hebræi *Iſraelitas* intelligunt, quos in exitu ex *Ægypto* ab una parte perſequebatur *Pharao*, ab altera concludebat deſertum anguibus plenum. Unde *Chaldæus* Interpres, הוה כתילא כנישתא דישראל ליונתא דכנישא בתגוי טנרא והוא מעיק לה כגוי ונצא מעיק לה מבראי *Similis erat Eccleſia* Iſraëlitica *columbæ, quæ incluſa eſt in fiſſuris petræ. Et ſerpens illam intrinſecus obſidet, & accipiter extrinſecus.* Quod *R. Selomo* pluribus perſequitur. Sed apud *Smyrnæum* lib. 12.

Ἰρηξ σεῦε πέλειαν· ἐπειγομένη δ' ἄρα πείρη
Κήαμπτο ἐς πέτρης κατεδύσατο. —

Accipiter columbam perſequebatur: illa autem, cum urgeretur, in ſcopuli cavernam ſe ſubduxit. Quod ex his *Homeri* ſumptum *Iliad.* Φ'. verſu 495.

— φύγεν, ὥς τε πέλεια,
Ἣ ῥ' ἐπὶ οἷ' ἴησιν@ πτώσσουσ' εἰσέτι πέτρην.

Fugit ut columba, quæ ab accipitre volavit in cavam petram, in antrum. Quamvis etiam extra metum columbas in antris nidificare ſuadeant hæc *Poëtæ*,

Qualis ſpelunca ſubito commota columba,
Cui domus, & dulces latebroſo in pumice nidi.

Et quod in *Diodoro Semiramis* expoſita fuiſſe legitur οἷς τοῦτο ἱρόμενος, καὶ πετρώδεις τόπους, ἐν οἷς πολὺς παλίνδρομος περιεκλύων ἐνοικεῖται@, *in quibuſdam deſertis & petroſis locis, in quibus cum magno columbarum copia nidificare ſoleret*, &c. Si quidem ibi agatur de columbis proprie dictis. Etiam *Ezech.* 7. 16. qui ex magna clade evaſerunt oberrare leguntur in montibus ביתי הגיאות, *ut columbæ convallium.* Quæ nempe metu aucupis, aut accipitris, naturali ſede deſerta, coguntur alio ſecedere, ut vitæ ſuæ conſulant. Columbis convallium montanæ opponuntur, quomodo feræ domeſticis. Sic *Heſychio Semiramis* eſt περιστερὰ ὄρει@, quod jam antè eſt expoſitum Et in *Alcamus* العزف *Alozpho* eſt للحمام الطورانية *columba montana.*

Fallor, aut etiam columbæ arborum vel lucorum memorantur in titulo *Pſal.* 56. in cujus verſione puto Interpretes hactenus fruſtra deſudaſſe. Nam, ut Veteres præteream, qui in diverſiſſima abeunt, quis *Selomonem* aut *Kimchium* ferat *Hebræa* verba על יונת אלם רחוקים, reddentes *de columba ſilentii remotorum*, ut ad *Davidem* referant? Nempe, ut ait *Selomo*, *David* tum erat inter *Philiſtæos* procul à terra *Iſraelis.* Et *Kimchius columbam* vocari addit; quia *Oſ.* 7. 11. columba vocatur *fatua*, & *David* ſe fatuum eſſe ſimulabat. Et *columbam ſilentii*, id eſt *mutam*; quia non loquebatur more ſuo, ſed tanquam inſanus. Nec multò magis probo virum magnum è noſtris, qui, ſequutus auctores § *Midras*; eadem verba ita exponit, *De anima vim patiente a manipulo longinquorum.* Quæ interpretatio, ut & prior, de qua diximus, *Hebræo* textui vim facit tam manifeſtam, ut cuivis *Hebraice* vel mediocriter docto pateat cur à me rejiciatur. His igitur relictis, dicam quod res eſt. *Aben Ezra* rectè vidit verba יונת אלם רחוקים, initium eſſe cantici, ad cujus modulos *David* hunc *Pſalmum* compoſuit: ſed ea reliquit ἀνεμφάντα. Nos vero hic quærimus quid illa verba ſignificent. Et certum eſt ex iis, prout leguntur à *Maſorethis*, nullum poſſe commodum ſenſum erui. Itaque periti videant, an non iisdem literis manentibus, ſed uno puncto mutato, ſit conſultius אלם *elim*, legere pro אלם *elem*, id eſt, *Horæ* pro *Segol.* Quo dato, faciæ cantionis, cujus modulos in hoc *Pſalmo* ſequitur *David*, initium hoc fuerit: *Columba nemorum remotorum.* Hoc fefellit Interpretes, adeoque ipſos *Maſorethas*, quod in אלם deeſt *Jod* nota Pluralis Numeri Sed, ut rectè obſervat Cl. *Buxtorfius*, *Theſauri Grammatici* libri primi capite nono, *Jod ſæpe excidit ex Plurali, ut in* תנינם *dracones*, Deut 32. 33. תמימם *integri*, Levit. 9 2. Addo ſolum exemplum ſimilis Ellipſeos in hac ipſa voce, quamvis in alia notione, באלם, *in Dus fortibus*, pro באלים, *Exod.* 15: 11. Porro יונת אלים *columba arborum*, ſeu *nemorum*, eſt columba ſylveſtris, id eſt, palumbus, qui in ſylvis degit, & in arboribus nidificat. *Theocritus* Idyll. 5.

Κὴγὼ μὲν δώσω τᾷ παιδὶν ἀντία φάσσαν,
Ἐκ τᾶς ἀερσίνου καθελὼν· τηνοὶ γὰρ ἰφιόδη.

Et ego quidem mox puellæ palumbum dabo ex junipero abreptum: ibi enim ſedet. *Nemeſianus* Eclogâ ſecundâ,

Præterea tenerum leporem, geminoſque palumbes,
Nuper quæ potui, ſylvarum præmia, miſi.

Auctor *Philomelæ*,

Planitias arborea clamans de fronde palumbes.

Proinde *ramier Galli* vocant à ramis arborum, quibus inſidet. Idem de liviis quoque ſcribitur, quæ *Græcis* πελειάδες. Ita *Herodotus* in *Euterpe* πελειάδα *lyram* deſcribit ἰζομένην ἐπὶ φηγὸν *fago inſidentem.* Et de turture *Origenes* in *Canticа* Homil. 2. *Semper in montium jugis & in arborum verticibus commoratur. Theodoretus* quoque in *Cant.* 2. turturem dicit ἐν δένδρων ἀμφιλαφέσι τὰς καλιὰς πηγνύναι, *in umbroſis arboribus nidos conſtruere.* Et *Chryſoſtomus* in Homilia *De turture*, Ἐπὶ τῶ εὐμεγέθων πρέμνων τὰς καλιὰς ἀνεῖσθαι πήξασαι, καὶ ἀφόβως ὑπεδέζασθαι, τοὺς νεοττοὺς ἑαυτῶν ἐκεῖθεν πετάζουσι. *Firmis arborum ſtipitibus nidum ſuum defigentes, & ſecure incubantes, pullos ſuos ibi extendunt.* Quod columbis proprie dictis eſt infrequens, non tamen ſine exemplo. Hinc *Anacreon Oda* nona περιστερὰν dicit πεπτάσθαι ὄρη τε, καὶ κατ' ἄγυιας, καὶ διάδρομον καθίζειν, *per montes, & agros, volare, & arboribus inſidere.* Et *Horatius* libri primi *Oda* ſecunda,

Piſcium & ſummæ genus hæſit ulmo,
Nota quæ ſedes fuerat columbis.

Et *Virgilius* libro ſexto de columbis *Æneæ* à *Venere* immiſſis,

Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſident.

Et *Suetonius* in *Octavio* capite nonageſimo quarto, ubi de palma prope *Mandam*, quam ut omen victoriæ *D. Julius* conſervari juſſerat. *Ex ea continuò enata ſoboles, adeo in paucis diebus adolevit, ut non æquipararet modo matricem, verum etiam obtegeret, frequentaretque columbarum uſu: quamvis id avium genus durum & aſperam frondem maximè vitet.* Ex his planum eſt quid ſit in *Pſalmi* titulo *Columba arborum*, aut *nemorum remotorum*, nempe ab urbibus, & locis cultis.

CAPUT QUARTUM.

De Columbæ ſimplicitate, manſuetudine, caſtitate, & timiditate.

Matth. 10. 16. prudentes & ſimplices *non eſſe ſynonyma, ut vult* Tzetzes, *ſed oppoſita. Serpens* φρόνιμος Gen. 3. 1. & *columba ſimplex* Oſ. 7. 11. *Quæ ſeorſim ſumpta ſunt in vitio, ſed conjuncta in laude.* Ἀκέραιος *non eſt* excornis, *ut volunt, ſed* ſimplex. *Quomodo id explicent* Mahumetani. *Columba ſimplicitas in quo ſita. Quod agnoſcunt etiam oi ἐξωθεν. Ejuſdem erga pullos amor. Columba allactrix. Columbæ in* Canariis *inſulis quam facilè capiæ. Columba innoxia, placida, manſueta. An ſit ſine felle. Ejus conjugalis caſtitas. Idem de turture, & palumbe. In uni adulterium morte puniri. Columba nigra poſt conjugis obitum vidua permanet. Turtur quoque in* Patrum *ſcriptis. Sponſa in* Canticis *cur columba. Quam pavida ſit columba. Unde τρίγων dicta.*

Jam de columbarum æſturi moribus, incipiemus à celebri *Chriſti* dicto *Matth.* 10. 16. Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. *Eſtote prudentes ut ſerpentes, & ſimplices ut columba.* A *Tzetze Chiliade* 9. Hiſt. 263. φρόνιμοι & ἀκέραιοι pro eodem ſumuntur. Poſtquam enim prudentes eos dici aſſeruit, cum ut ſerpentes caput ſervant, id eſt, fidem in Deum, addit continuo poſt,

Ἀκέραιοι δὲ γένεσθε, ὡς αἱ περιστεραί μου.
Καὶ τοῦτο πάλιν τὸ αὐτὸ δηλοῖ τε, καὶ ζητεῖται.
Ἀκέραιοι γὰρ λέγονται περιστεραὶ τοιαῦτα δὲ,
Φρόνιμοι, ὅπερ λεγέτω περιστερὰ ἡ Νῶε.

Simplices autem mihi fitis ſicut columba. Et hoc rurſus idem indicat, & ſignificat. Simplices enim dicuntur columbæ tali modo prudentes, ut dicitur columba Noe. Quæ nempe ad aream rediit, id eſt, ad Eccleſiam, à qua non ſecedendum. Quo nihil abſurdius fingi potuit. Nam, ut ſerpens & columba, ita φρόνιμος & ἀκέραιος nullo modo ſunt ſynonyma. Neque *Chriſtus* ut ſynonyma, ſed ut oppoſita junxit, egregia Antitheſi, quali utitur *Martialis*, cum dicit libri decimi *Epigr.* 47.

Prudens ſimplicitas, pares amicè.

Nempe ut prudentia ſine ſimplicitate in verſutiam degenerat, ita ſimplicitas ſine prudentia nihil quidquam eſt, quam fatuitas, & ſtultitia. *Prudentes Hebraicè* ſunt ערומים, & *ſimplices* פתיים, vel פתאים. Quæ duo *Solomon* ſæpe opponit. Sic *Prov.* 1. 4. לתת לפתאים ערמה, *ad dandum ſimplicibus prudentiam.* Prov. 8. 7. *Intelligite ſimplices prudentiam.* Prov. 14. 15. פתי, *ſimplex credit omni verbo*, וערום, & *prudens adverſit ad greſſum ſuum.* Prov. 19. v. 25. ופתי יערים, *Et ſimplex prudens fiet.* Prov. 22. 3. ערום, *Prudens, cum videt malum, abſcondit ſe*, ופתיים, *At ſimplices, tranſeunt, & mulctantur.* Atque, ut ſerpens dicitur ערום, φρόνιμος Gen. 3. 1. ita columba dicitur פתה, *ſimplex* Oſ. 7. 11. *Et factus eſt* Ephraim כיונה פתה אין לב, *ut columba ſimplex, carens corde*, id eſt, *vecors.* Ad quæ duo loca haud dubiè reſpexit *Chriſtus.* Si objicias utrumque in vitio poni, & ſerpentem ערום dici, non quia prudens, ſed quia callidus eſt, & verſipellis: Et columbam פתה, non quia ſimplex, ſed quia fatua eſt, & אין לב, *vecors*, ut ſtatim ſequitur. Reſpondeo, primò tam ערום, quàm פתי, vel פתה voces eſſe medias, quæque pro ſubjecti ratione etiam in laudem cedant. Ita ערום, non ſolum *callidum* & *verſutum*, ſed & *prudentem*, & ערמה, *prudentiam* ſonat, quod abundè docent loca *Solomonis* ſuprà allata. Vicſſim פתי, non ſolùm ἄφρονα *fatuum*, ſed & ἀκέραιον *ſimplicem* ſignificat, ut *Pſ.* 116. 8. שמר פתאים יהוה, *ſimplices ſervat Dominus.* Eas igitur voces potuit *Chriſtus* etiam in laudem uſurpare. Secundò, nec ſerpentis prudentia, nec columbæ ſimplicitas, laudantur à *Chriſto* ſolæ, & ab invicem diviſæ, ſed tum demum laudantur, cum ſimul conjunctæ ſunt, ita ut una ſuppleat quod deeſt in altera, aut corrigat quod excedit. Quomodo è duobus pharmacis, quæ ſeparatim noxia ſunt, tertium componitur, quod utile eſt, & ſalutare, quia ſe mutuò temperant. Unde eſt, quod hæc duo Veteres tam ſæpe jungunt. *Gregorius Nazianzenus* de patre *Oratione* 19. Τὸ γοῦν ἓν ἔθνος Φρύγων περὶ τὸ καλὸν τῷ ἓν πυρίτησι ἀκεραίῳ περὶ τὸ κακὸν ἀναμίξας, ἵνα τὸ Φρύγιον ἔπαυε κακίζεσθαι γενόμενον τὸ τοῦ ἁπλοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ἓν αὐτῷ ἐδῶ, ἀφ' μάλιστα ἐοῦσι, ἐξ ἀμφοτέρων ἀνακριβάζετο. *Cum ſerpentis ad malum prudentiam cum columba ad bonum ſimplicitate conjunxiſſet, ita ſe comparavit, ut nec prudentiam in verſutiam improbitatem, nec ſimplicitatem in ſtoliditatem degenerare ſineret: verum in ambobus, quoad ejus fieri poterat, unam virtutis ſpeciem efficeret numeris omnibus perfectam & abſolutam.* Hieronymus ad *Paulinum* de inſtitutione monachi, *Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, & ſerpentis aſtutiam, ne alterum ſupplanteris inſidiis.* *Iſidorus Peluſiota* lib. 3. epiſt. 175. Ἡ φρόνησις τῇ ἀκακίᾳ τὴν μεταμέλειαν δηλόν τι χρῆμα· φησὶ δὲ ἐντελοῦσθαι ἀρετὴν ἀποτελοῦ εἰ δὲ θατέρα θατέρας χωρισθείη, ἡ μὲν εἰς πανουργίαν ἐμπέσοι, ἡ δὲ εἰς μωρίαν τελευτοῖ. *Prudentia ſimplicitate temperata divinam quandam rem, hoc eſt, numeris omnibus abſolutam virtutem parit. At ſi altera ab altera ſejungatur, illa in perverſitatem incidit, hæc vero in ſtultitiam deſinit.* Fauſtus, *De libero arbitrio* lib. 2. capite ultimo, *Faciamus hominem ſimplicem, faciamus aſtutum, ſimplicem, ne malum callidus inferat, aſtutum ne incautus incurrat. Gregorius* in *Jobum* lib. 1. c. 2. *Utraque neceſſario in admonitione conjunxit, ut & ſimplicitatem columbæ aſtutiæ ſerpentis inſtrueret, & rurſum ſerpentis aſtutiam columbæ ſimplicitas temperaret. Solanus* lib. 7. Epiſt. 13. de *Lupo Tricaſſienſi* Epiſcopo, *Simplicitatem columbæ in Eccleſia ſervat, in foro ſerpentis aſtutiam. Bonus prudens, malis cautus, neutris callidus judicatur. S. Bernardus* Epiſt. 337. ad *Papam Innocentium*, *in Eccleſia ergò ſimplicitas, in foro aſtutia ſervanda eſt, hic ne decipieris, illic ne decipias.* Videſis plura de hoc argumento *Caſaren Diſſ.* 4. *Quæſt.* 190. Porrò ſimplices hic ἄφρονες non dicuntur, ſed ἀκέραιοι. Restamen eodem redit. Nam ex κεράω miſceo factum ἀκέραιος propriè id ſignificat, quod externum & peregrinum nihil habet admixtum. Sunt, quibus ἀκέραιος idem eſt, quod ἄκρατος, vel ἀκήρατος, *qui cornua non habet*, adeoque eſt, ἀκλαυστὸς, & *innoxius*, Metaphorâ ab iis animalibus ſumptâ, quæ cornu feriunt. Quomodo ſumpſiſſe videntur *Arabes* & *Æthiopes*, quorum illi ἀκέραιος ſunt ونقي huic ፍጹማን, id eſt, *mundi*, & *manſueti.* Sed prius etymon videtur magis analogicum. Nec ſatis convenit, ut *excornis* dicatur pro *innoxio*, cum aquilis,

lis, & leonibus, & pluribus aliis feris, quæ cornua non habent, multæ ſint nocendi artes, quibus in aliorum animalium perniciem abuuntur. Præterea prudentibus ſimplices opponuntur, mites, & manſueti non item. Itaque ſi *mites* reddas, perbibit gratia oppoſitionis, quæ hic eſt manifeſta inter ſerpentis prudentiam & columbæ ſimplicitatem. Cujuſmodi eſt illa *Pauli* Rom. 16. 19. *Vos quidem volo* σοφὺς *ſapientes eſſe in bono, & ſimplices* ἀκεραίους *in malo. Innocentes* verterat Cl. *Beza* in primis editionibus. Sed in poſterioribus idem in *ſimplices* rectè mutavit, ut conſtaret oppoſitio. Eodem facit, quod in vetuſtiſſimo illo *Bezæ* exemplari pro ἀπλᾶ τε *ſimpliciſſimi*. Nec leve eſt, quod, ut ex *Moſe* ſumptum eſt, quod ſerpens vocatur *prudens*, ita ex *Oſea*, quod columba vocatur *ſimplex*. At ubi *mitis* vocetur *Prophetarum* locus nullus occurrit. Itaque *Chriſtiani Arabes* videntur minùs intellexiſſe quid hoc loco ſint ἀκέραιοι, quàm *Mahumetani* Doctores, qui بلها *bulhan*, id eſt, *ſimplices* reddunt. Ita in libro ſacerdotis *Achmed*, cui titulus الزهد, id eſt, *abſtinentia*, dicit *Jazid*, *Malzara* filius, *Joſiam* Diſcipulis ſuis præcepiſſe

أن يكون بلها في الله مثل الحمام

ut eſſent bulhan (id eſt, *ſimplices*) *in Deo ſicut columba.* Ita بلها *bulhan* reddimus cum *Arabum* peritiſſimis à Singulari ابلة *ablaho*, cui خبيس *chaiſon* opponitur, id eſt, *verſutus*, & *callidus*. Et ſic ſumendum docent quę ibidem ſequuntur. ليس شي ابلة من

الحمام وذلك انك تخل فرخيق من تحتة

فتجدهما ثم يعود الي مكانة فيفرخ فية

Nihil eſt columba ſimplicius. Etſi enim pullos illi ſubtraxeris maſtaveris, tamen ad locum ſuum ſubinde redit, & in eo pullos excludit. Quod ipſum ſcribunt *Patres* in *Oſeæ* locum, quem citavimus. *Theodoretus*, Ἐκείνη τ τῶν νεοττῶν ἀφαιρεθέν ὐκ ἀφίσταται, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς προσεπίκειται χωρίοις. Et ex illo *Theophylactus*, *Illa pullis ſublatis non avolat, verum in iiſdem locis remanet.* Paulò aliter *Hieronymus*, *Aves caſtra pullos ſuos etiam cum periculo vitæ ſuæ protegere feſtinant, & cum ad ſtadium ſuum accipitrem, corvum, ſive cornicem accedere viderint, huc illucque volitant, & immittunt ſe morſu, & unguibus laceram, & dolorem parentis querulâ voce teſtantur. Sola columba ablatos pullos non dolet, nec requirit.* Sed quam vere non ſatis ſcio, cum columbæ, aut palumbis genus الورشان *alwarſan* deſcribatur ab *Arabibus* اولاده

بالحنو علي

حتي انه ربما قتل نفسة اذا راعا في

بن القانص

tanto affectu fervens erga pullos ſuos, ut quandoque ſeipſum interimat, cum illos videt in manu aucupis. Ita habetur in *Damire*. Et in genere Scriptores columbam commendant ab amore in prolem. *Plinius* lib. 10. cap. 34. de columba mare, & fœmina; *Amor utrique ſobolis æqualis: ſæpe ex hac cauſa conſligere, pigrius intrante fœmina ad pullos.* De quibus plura *Ariſtoteles Hiſt.* lib. 9. cap. 7. *Ælianus Hiſt.* lib. 3. cap. 45. Alter *Ælianus Var.* lib. 1. cap. 15. *Athenæus* lib. 9. cap. 11. *Porphyrius* περὶ ἀποχῆς, &c. lib. 3. quæ non vacat hic deſcribere. Alii columbæ ſimplicitatem in eo patere aſſerunt, quod retia non evitat neque laqueos ſibi paratos, cum ſe demittit ad cibum. Et huic columbæ ſtupori *Oſeam Iſraelitarum* ſocordiam conferre volunt, qui pericula non præcavebant, & ſeipſos in hoſtium poteſtatem conjiciebant. Utut ſe rei habeat, hanc columbæ ſimplicitatem agnoverunt etiam *ol ἔξω*. Sic ad illud *Juvenalis*,

—, *vexas cenſura columbas*,

dicit vetus *Scholiaſtes*, *Columbas retulit ad ſimplicitatem.* Et in *Suida* ἁπλῆν πελειάς, *columba ſedens.* Proverbio dicitur ἐπὶ τ ἀκακωτάτων *de ſimpliciſſimis.* Nempe διὰ τὸ ἄνοδον ἢ ζῶον *propter ejus ſtoliditatem*, ut habet *Euſtathius* in *Iliad.* ϛ'. Non tamen de omni columba uſurpatur hoc Proverbium: ſed de iis, quæ allectatrici aſſident, atque, ut ait *Suidas*, κατὰ ἀντιπαράξενον τ πελειτρίας, *per oppoſitionem ad columbam allectatricem*, id eſt, quâ abutuntur aucupes ad cæteras alliciendas. *Ariſtophanes* in *Avibus*,

Τὰς περιστερὰς δ' ἁπλοῦς ξυλλαβὼν δεξιᾷ ἔχει,
Κἀπιπαγκάζει πελείαν διὰ μέσης ἢ δικτύου.

Columbaſque ſimiliter correptas coercens deinceps, & ligatas in retia cogit alias allicere. Et ibi *Scholiaſtes*, Ἐπάγεται ἰκτοφλόπτης τὰς ἀγρίας ἐς δίκτυα, ἐπειδὴ τῇ φωνῇ προσκαλοῦνται τὰς ὁμοιογενεῖς. *Solent auceps captam avem in laqueo demittere, ut voce congeneres ad ſe vocet.* Et columbas in hunc uſum fuiſſe adhibitas præter *Ariſtophanem Philoſophus* quoque aſſerit *Hiſt.* lib 9. cap. 7. Αἱ περιστεραὶ, inquit, ζῶσι καὶ ἐκτὸς ἴσως, αἱ τετυφλωμέναι ὑπὸ τ πελειτρίας τριφίστου αὐτάς. *Olim annos vivunt columbæ, quæ excæcatæ olunt, ut ſint allectatrices.* Jam, ſi conſulas Retentiores, quæ dicta ſunt de columbarum ſimplicitate, & facili captura, non parùm confirmabit quod ſibi contigiſſe narrat *Aloiſius Cadamoſtus Navigat.* cap. 40. cum in *Canarias* inſulas primum appulit. *Columbi capiebantur*, ait, *pro libito manu hominis. Non enim pavebant ad voces conſpectum.* Et capite ſexto de *Madera* inſula, *Mennus ab indigenis acceperat, ibi, cum primo culta eſt inſula, copiam maximam columborum fuiſſe: quibus capiendis non alia arte uſi ſunt aucupes, quam allegato pertica uncino, ut ex arboribus, quibus illic inſident, traherentur ad ſe, non paventibus avibus, ſed mirantibus, veluti ad rem non viſam hactenus.*

Interim qui ἀκέραιος in *Chriſti* dicto *mites* & *manſuetos* eſſe volunt, præterquam quod *Grammaticorum* non paucos ſequuti ſunt, quibus ἀκέραιον, de animali dictum, *excorne* ſignificat, & *benignum* & *innoxium*, columbæ naturam reſpexerunt, quæ re verâ eſt mitiſſimum & manſuetiſſimum animal. Proinde *placidam* vocat *Ovidius Metam.* lib. 7. Fab. 12. Et *Cyrillus* columbam dicit πρὸς ἄκρον ἥκειν πραότητος, *ſupremum manſuetudinis faſtigium attingere*, libro decimo quinto *De adoratione*. Quin eam felle prorſus carere multi putant. Inde ἄχολοι vocat *Clemens Padag.* lib. 1. cap. 5. Et *Iſidorus Orig.* lib. 12. *aves manſuetas ac ſine felle.* Quale eſt, quod *Tertullianus*, *De Baptiſmo* cap. 8. ſcribit *etiam corporaliter ipſo felle carere columbam.* Et *Sedulius* lib. 2. *Carm.* ubi de Baptiſmo *Chriſti*,

Manſuetumque docet, multumque incedere mitem,
Per volucrem, quæ felle caret. —

Et *Horus Hieroglyph.* lib. 1. cap. 54. Ἱερογλυφοῦσι δ' ὅτι ἡ χόλον ἔχει τοῦτο τὸ ζῶον, *Traditur & hoc animal felle carere.* Quod tamen ipſe refellit lib. 2. cap. 45. Columbam dicens ἐν ὀπισθίοις τὸν χόλον ἔχειν; *in tergo fel habere.* Et *Galenus* in libro *De atrabile* ridiculos eos eſſe ait, qui columbam felle carere putant, quoniam τὸν ὅλον τῷ ἥπατι κύστιν φακὸν φέλλι πρὸς ἀλλήλοις ἔχειν οὐκ ἔχουσι. Unde *Plinius* lib. 11. cap. 37. *Quibuſdam viſcerum tantum fel ſanguine, ut columbis.*

Aliud in columbis nobis hic notandum venit, nempe conjugalis caſtitas, quam Veteres miirè deprædicant.

Ariſtoteles Hiſt. lib. 9. cap. 7. Οὐτε γαρ συνδυάζεσθαι θέλουσι πλείοσι, ὅτε προσλάβωσι τὴν καινοῦσαν, πλὴν ἐπὶ χήρᾳ γίνεται. *Neque enim pluribus copulari volunt, neque mutuum conſortium unquam deſerunt, niſi per viduitatem. Plinius* lib. 10. cap. 34. *Pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Conjugia fidem non violant, communemque ſervant domum. Niſi cœlebs, aut vidua, nidum non relinquit. Properti*us libro 9. *Eleg.* 12.

Exemplo juncta ſic ſint in amore columba,
Maſculus & totum fœmina conjugium.

De turture quoque, & palumbe *Philoſophus* idem ſcribit; Ἔχει δὲ τὸν ἄῤῥενα ὁ τρύγων τὸν αὐτὸν καὶ φάττα, καὶ φάψ ὁ προειρημένος, *Turtur quoque, & palumbes marem unum habent, neque alterum admittunt.* Quin palumbes adulteria morte punire tradunt *Porphyrius*, *De abſtin. anim.* lib. 3. & *Phile*, *De anim.* cap. 19. Uterque ex *Ælian*o *Hiſt.* lib. 3. cap. 44. ubi turtures addit eandem legem ſanctè ſervare: ſed columbas albas ex adultris ſolos mares perimere, fœminarum miſertas. *Clemens* quoque *Stromat.* libro ſecundo animalia quædam eſſe tradit, ἃ τὴν ἐπιμιξίαν ὁ ποιητὴς πρὸς πᾶσι καὶ ἀναίδην, ἅπαξ ἁρὰς ἔν, καὶ ἐμέμφλεκτον ἔδωκε τὰς πελειάδας, καὶ τὰς φάσσας, καὶ τὸ τρυγόνων γένος, καὶ ἓν τέκνον παιδοποιία, *quæ cum multis & impudenter non congredientur, ſed cum uno, eoque ejuſdem generis, ut ſunt columba, & palumbes, & turturum genus, & quæ ſunt his ſimilia.* Quid quod columbam nigram poſt conjugis obitum viduam ajunt permanere, atque ideo apud *Ægyptios* ſymbolum eſſe mulieris, quæ à ſecundis nuptiis abhorret. *Horus* lib. 2. cap. 30. Γυναῖκα χήραν ἐπιμένουσαν ἄχρι θανάτου θέλοντες ζωγραφεῖν, περιστερὰν μέλαιναν ζωγραφοῦσιν· αὕτη γὰρ ἡ συμμείγνυται ἑτέρῳ ἀνδρὶ ἐὰν ἡ χηρεύσῃ. *Mulierem, quæ ad mortem uſque vidua manet, ſignificare eam volunt, nigram pingunt columbam: hæc enim, quamdiu vidua eſt, alteri mari non jungitur.* Proinde *Tertullianus* monogamiam hanc columbæ exemplo ſtabilire conatur: *Avis*, inquit, *non tantum innocua, ſed & pudica, quam unam unus maſculus novit.* At id ipſum in turtures magno conſenſu tranſtulerunt *Patres* poſteriores, qua de cauſa nullus ſcio. *Origenes* in *Cant.* Homil. 2. *Turturum ferum hujuſmodi naturam eſſe, ut neque maſculus prater unam fœminam adeat aliam, nec fœmina pluſquam unum patiatur marem. Ita ut ſi accidat altero intercepto ſupereſſe alterum, pariter cum conjuge extinctus ſit ei concubitus amor. Baſilius* in *Hexaemeron* Homil. 8. Τὴν τρυγόνα φασὶ δοκιμασθεῖσαν ποτὲ ὑπὸ ἐμέρας θηρὸς μικρὸν τοῦ ἡρὸς ἕτερον καταδιηκόσαι καινοῦσαν, ἀλλὰ μόνῳ ἀσυνδύαστον, μνήμην ὧν ποτὲ ἐνζυγίου τῆς πρὸς ἕτερον κοινωνίας ἀπαραμύθητον. *Turturem ajunt ſolingamam à conjuge, nunquam ſocietatem inire cum alio, ſed ſine conjuge manere cælibem, recordatione amiſſi conſortis conjugium alterius abnuentem. Gregor. Nazianz.* in *Præceptis ad virgines* Carm. 3.

Πυθάνομαι δὲ πτερύσσειν τρυγόνι τρυγόνα φίλοισι
Χηρωθεὶς ἐμάλιστον ἐὸν πόθον ἐκ φρενὸς,
Οὐ δίχεται πλέον ἄλλο· μὴ καθύπερθε καλεῖν.

Alatum turturis fœminam audio, amico turture viduatam, conjugis ſui deſiderio temperantem, ut nodo ſuo nullum alium conjugem admittere. Chryſoſtomus Homilia *De turture*, edit. *Angl.* tom. 7. pag. 264. Φασί τινες τὴν τρυγόνα φίλανδρον εἶναι, καὶ φιλαγνον· ὅτε τε κρὸς συμβῇ τὸν ταύτης ἄῤῥενα ὑπὸ αὐτοῦ ἀναιρεθῆναι, ἢ ὑπὸ ἰξευτοῦ θηρευθῆναι, ταύτην ἑτέρῳ ἀνδρὶ μὴ ἐπιμίγνυσθαι, ἀλλ' αὐτὸν πόθῳ, αὐτὸν ἀναμένειν, καὶ τῇ τότε μνήμῃ συναπαθύζειν. *Fœminam turturis quidam ajunt conjugis amore teneri, & caſtitatis itaque ſtudioſam, ut ſi marem ſuum ab aquila, aut ab aucupe capi contingat, alterum non miſe ceatur, ſed hunc unum deſideret, & expectet, ejusque adeo recordatione commoriatur.* Ita etiam *Gregorius Nyſſenus* Homil. 3. in *Cant. Epiphanius* in *Phyſiologo* cap. 10. *Philo Carpathius* in *Cant.* 1. *Ambroſius* in *Hexaem.* lib. 5. cap. 19. in *Pſalm.* 118. *Hieronymus* contra *Jovinianum* lib. 1. cap. 17. *Juſtus Orgelitanus*, *Theodoretus*, *Aponius*, & *Gregorius Magnus* in *Cant.* 1. 10. *Euſtathius in Hexaem. Hildephonſus Toletanus* Serm. *in Purificat. S. Mariæ*, ſi verè eſt illius; *Theophylactus* in *Lucam* cap. 2. *Piſides* de mundi opificio verſu 998. *Gaſſridus Abbas Vindocinus* Serm. 7. *Michael Glycas* part. 1. *Annal. Bernardus* in *Cant.* Serm. 40. & 59. & Serm. in *Nativitate S. Mariæ de Aquæductu*, *Baal Haturim* in *Levit.* 12. 6. *R. Solomo* in *Pſal.* 74. 19. *Damor* capite *De* שפנים *ſiphnim*, ſeu *turture*.

Hi, inquam, omnes turturi tribuunt, quod de ſola columba ſcripſerant veteſtores, eam uni conjugi ſic eſſe addictam, ut eo mortuo alteram non admittat. Unde factum, ut qui in *Solomonis Canticum* commentati ſunt, non ſatis intellexerint quorſum ſponſam totues columbæ ſuæ nomine *Solomon* indigitet. Sic *Cant.* 2. 14. *Columba mea in foraminibus petræ*, &c. Et *Cant.* 5. 2. *Aperi mihi, ſoror mea, amica mea, columba mea.* Et *Cant.* 6. 8. *Una eſt columba mea, perfecta mea*, &c. Ita nimirum ſignificari voluit hanc à ſe unice dilogi, ſeque illi viciſſim unicè charum eſſe. Quomodo in columbis mirus eſt amor inter conjuges, & conjugii lex firmiſſima. Quod ſi in typo, id eſt, in *Solomone*, minùs verum fuit, qui tot habuit conjugum ἑκατοντάδας, tamen veriſſimum eſt ἐν τῷ τυπικῷ, id eſt, in *Chriſto*, quem ut pro ſponſo ſolum agnoſcimus, ita ille unam habet Eccleſiam, quam ſibi in æternum deſponſavit in juſtitia, judicio, benignitate, & miſericordia, *Oſ.* 2. 19. Hinc *Apoſtolus* 2 Cor. 11. 2. *Deſponſi vos uni vera, ut tanquam virginem caſtam* Chriſto *exhibeam.*

Quamvis הבה, *ſtrepere* & *tumultuari* propriè ſonet, tamen *Hebræa* כעני הכוה, *Cant.* 5 4. *Græca* reddunt ἡ κοιλία μου ἐθορύβη· & *Hieronymus*, *Venter meus intremuit.* Sic *Ezech.* 7. 16. ubi idem habet, *Erunt in montibus quaſi columbæ omnes trepidæ*: & *Simmus*, *Erunt in ipſis montibus velut columbæ vallium, trepidantes omnes*: verba, *omnes trepidæ*, vel *trepidantes omnes*, reſpondent *Hebræis* כלם הכוה. At *Oſ.* 11. 11. pro והרדו, in *Jamie* legas, *trepida accurrent*, &c. *ut columba è terra* Aſſyriæ. In alis *trepidabunt*, aut *pavebunt*, aut *contremiſcent ſicut columba*, &c. Quæ columbæ ingenium præſtò exprimunt. Columba enim eſt animal paviditſimum. Hinc *Varro* de columbis *Ruſt.* lib. 3. cap. 7. *Propter timorem naturalem ſummo loca in tectis capiunt.* Et paulò poſt, *Nihil enim timidius columbâ.* Et apud *Ovidium Metam.* lib 5. Fab. 10. *Arethuſa* Nympha de ſe, & inſequente *Alpheo*,

Sic ego curreham, ſic me ferus ille premebat,
Ut fugere accipitrem penna trepidante columba,
Et ſolet accipiter trepidas urgere columbas.

Et *Triſt.* lib. 1. *Eleg.* 1.

Terretur mimus penna ſtridore columba,
Unguibus accipiter ſaucia facta tuis.

Et *Valerius Flaccus* libro octavo *Argonauticon* de Medea,

Ecce! autem pavida virgo de more columba,
Cum ſuper ingens curvamine data propatis umbrâ,
In quemcunque tremens hominem edit. Haud ſecus illa,
Illa timore gravi, mediam ſe miſit, &c.

Ut Chorus in *Ajace Sophoclis* verſu 139.

— πτοΐζομαι
Πτηνῆς ὡς ἄμμα πελειάς.

Timeo ne volucris oculus columbe. Et alius *Poëta* apud *Suidam* in Πελειάδες,

Δειλαὶ τοι δαλεῦσιν ἰφιδρύνας πίλιαι,

Timida timidis inſidem columba. Quo pertinet, quod columba τρίγων toties ab *Homero* dicitur, ὅτι δοὺ τὰς ἀδύτους ἐνλαβὴς ἡ ἕρις ἔντι, τρὶν δ' ἐπὶ τὰ ἐνλαβέσθαι, *quia propter imbecillitatem animi eſt meticuloſa, nam* τρὶν

ἐρεῖν eſt metuere. Ita *Athenæus* libro nono. Neque aliter vetus *Homeri Scholiaſtes*, *Euſtathius* in *Odyſſ. μ. Heſychius*, *Suidas*, *Etymologus*, &c. Et *Homerum* ſic imitatur *Apollonius*, *Argonauticon* libro 3. verſu 541.

Τρήρων μὲν φύγοῦσα βίην ἀξέκητα πελειὰς,
Τλώδην Ἀκταίωνι ὑποζεύξασα ἱμάντε κίλικας.

Pavida quidem fugiens vim accipitris columba, ex alto terrefacta in Æſonidæ ſinum incidit.

CAPUT QUINTUM.

De Columbarum & Turturum ſacrificiis.

Harum in ſacrificiis uſus multiplex. Cur eas cæteris avibus prætulerit Deus. Et turtures quidem adultos, ſed columbarum nonniſi pullos voluerit offerri. Hac pauperum fuiſſe ſacrificia (in quo numero S. Virgo) & jam ante Legem offerri capta. In Abrahami *ſacrificio myſteria longè petita. Columbæ etiam ab* Ethnicis *oblata. Ab harum eſu an abſtinuerint myſtæ* Veneris. *Quo ritu columbas & turtures* Judæi *macta verint. Cur in Templo, & in qua parte, & à quibus vendita. Cur quæſtum ex eo captantes* Chriſtus *è Templo pepulerit.*

Judæi columbas non ſolum ad eſum, ſed etiam ad ſacrificia exquirebant, quæ multorum erant generum. Sic *Levit.* 1. *v.* 14. agitur de ſpontaneo holocauſto è turturibus, aut pullis columbarum *Levit.* 5. *v.* 7. qui blaſphemantem alium non correxerat, aut ipſe temerè juraverat, aut immundæ rei contactu ſe polluerat, jubetur offerre par turturum, aut columbarum, unam pro peccato, alteram pro holocauſto. *Levit.* 12. *v.* 6. à puerpera, poſt expletos dies purificationis, Deus agnum anniculum in holocauſtum exigit, & pullum columbæ, vel turturem, pro peccato; aut, ſi agnum offerre non poſſit, duos turtures, aut duos pullos columbarum. Eaſdem quoque oblationes præſcribi videas ei, qui à lepra ſanatus eſt. *Levit.* 14. *v.* 22. Illi item, qui gonorrhœa laboravit, cùm mundatus eſt à profluvio ſuo, *Levit.* 15. *v.* 13. 14. Et ὃν τρόπον ἐπὶ αἱμορῤῥοίσης ποιοῦμεν, *Lev.* 15. *v.* 28. 29. Et in purgatione *Nazarei*, qui mortui contactu ſe contaminavit, *Num.* 6. *v.* 10.

In quibus ſacrificiis nota primò Deum columbas & turtures cæteris avibus prætuliſſe, propter puritatem, caſtitatem, ſimplicitatem, manſuetudinem, & reliquas virtutum umbras, quæ in his obſervatæ ſunt. 2. Turtures adultos, ſed columbarum nonniſi pullos in altari fuiſſe oblatos, quia turtures in matura, columbæ in tenera ætate maximè præſtant. 3. Pleraque hæc ſacrificia nonniſi tenuiorum fuiſſe, ut expreſſè obſervatur *Levit.* 5. *v.* 7. & 12. *v.* 6. Itaque vel hinc colligè quam pauper fuerit Sancta Virgo, *Chriſti* mater, quæ poſt purificationem non obtulit agnum, ſed turtures, aut pullos columbarum, *Luc.* 2. *v.* 24. 4. Jam ante Legem hujuſmodi ſacrificia fuiſſe in uſu conſtat ex *Abrahami* exemplo, qui cum juvenca, capra, & ariete, trimis, turturem, & גוזל *gozal*, id eſt, columbini generis pullum, Deo offerre juſſus eſt. Nempe, ut hoc ſacrificium omnia victimarum genera complecteretur, quæ poſtmodum in Lege conſtituta ſunt. Quod puto ſimpliciſſimum, quamvis varia myſteria hic multi quærunt. Et per quinque hæc animalia alii *Chriſti* dotes: alii eos ſignificari velint, quibus Deus terram *Chanaan* deſtinaverat, & virtutes in iis requiſitas: alii denique poſterorum *Abrahami* quis futurus eſſet ſtatus. Per bovem enim, hircum, & agnum, quæ terreſtria ſunt animalia, & ſub hominum jugo vivere ſolita, deſignari tempus illud, quo abjecti & humiles & ſub *Ægyptiorum* ſervitute victuri eſſent; per turturem, quæ ſolitaria eſt, *Judæorum* in deſerto moram: & per columbam, quæ gregalis eſt, & in cultis locis degit, eorum habitationem in *Chanaanitide*. 5. Columbarum ſacrificia prava quadam κακοζηλίᾳ Gentes etiam uſurpaſſe. *Propertius* libro quarto *Elegiâ* ad *Lenam*,

Sed cape torquata, Venus *ô Regina*, *columba*,
Ob meritum ante tuos guttura ſecta focos.

Ovidius lib. 1. *Faſtorum*,

Ergo ſæpe ſuo conjux abducta marito
Uritur in calidis alba columba focis.

Columbarum tamen eſum *Veneris* myſtis fuiſſe interdictum, colligi videtur ex his *Martialis* libro 13. *Epigr.* 66.

Ne violes teneras præduro dente columbas,
Tradita ſi Cnidię ſum tibi ſacra Deæ.

Quo ritu turtures & columbas *Judæi* mactaverint breviter docet *Moſes Levi.* 1. *v.* 15. 16. 17. & *cap.* 5. *v.* 8. & pluribus *Talmudici* in *Zebachim* cap. 6. fol. 64. Et *Maimonides* in libro *De ſacrificiis offerendis* cap. 6. §. 20. 21. 22. 23. & cap. 7. §. 6. 7. 8. unde multa poſſent elici non uſquequaque trita, ſi id ageretur in præſens. Sed hic notaſſe ſufficiet. *Hebræos* alias quidem victimas ferro mactaſſe, at aves ungue ſolo, quo, capite verſus alas reflexo, guttur illis diſcerpebatur. Id *Hebræis* eſt מלק, quod *Græci* ἀποκνίζειν, id eſt, *ungue lacerare*, vel *abſcindere*, Levit. 1. verſ. 15. & cap. 5. *v.* 8. quibus ſolum locis occurrit. *Jeroſolymitanus* עזם, & *Jonathan* חזם, quod idem eſt, ח & ע permutatis. *Arabicè* idem خزم vel خزم quod *fecare* reddunt, & *diſcerpere*. Sic خزمت العقر *unguibus diſcerpſit accipiter*, in *Alcamus*. Avem diſcerpendi ritum *Kimchius in Lexico* in voce מלק, ita deſcribit ואח"כ ביצד מולקין דאשת העוף נותן שתי גפיה בין שתי אצבעותיו ושתי רגליה בין שתי אצבעותיו והיה מותח צווארה על שתי אצבעותיו והיה מולק בצפרן כסדל עורף של שמנית לסימנים וקוצץ אותן או רובן ואינו מבדיל שנאמר ולא יבדיל אבל בעולה העוף שאסר ומלק את ראשו ולא מאר ולא יבדיל הוא מולק ומבדיל הראש בעצמו הנוף בעצמו, *Dixerunt Magiſtri noſtri beatæ memoriæ. Quomodo lacerabatur ſacrificium pro peccato ex ave? Ponebat (Sacerdos) alas ejus inter duos digitos, & pedes inter duos digitos, & extendebat collum ſuper duos digites ſuos, & ſecabat ungue verſus cervicem, donec attingeret ſigna* (in jugulo) *quæ amputabat, aut majorem partem, ita tamen ut non divideret, quæ dicitur* Levit. 5. *v.* 8. "*Et non dividet. Sic in holocauſto ex ave, quia dicitur*, "*Secabit caput ejus*," *neque addatur*, "*Et non dividet*, Levit. 1. *v.* 15. *ita ſecabat, ut caput à trunco corporis ſepararetur.* Hæc ille ex *Talmudis* loco, quem citavimus. Videndus etiam *Maimonides*, qui hoc eſſe aſſerit מעבודות קשות שבמקדש, *unum ex operoſiſſimis Sanctuarii cultibus*, in libro *De offerendis ſacrificiis* cap. 7. §. 8.

Ne victimæ deeſſent in prima Templi parte, quæ פרבר *parbar*, vocabatur 1 *Paral.* 26. *v.* 18. vendebantur boves, & oves, & columbæ, *Joh.* 2. *v.* 14. Itaque in *Maimonidis* Tractatu *De vaſis Sanctuarii* cap. 7. §. 9. (inter Templi præfectos, quos *Hebræi* vocabant ממוני הפקדש, & *Græci* ἐπιτρόπους ἢ ἱερεῖς, *Luc.* 22. *v.* 52.) recenſetur הממונה שעל הקינים, *præfectus ſuper nidos*, id eſt, *ſuper aves*. Atque is ita deſcribitur הרא שפוסקין עמו שמכור הקנים לקרבנות כך וכך בסלע

בסלע וכל מי שהוא חייב תורים או שני בני יונה יביא דמיהם למקדשי חוץ המטונה נותן הקנים לבעלי הקורבנות ושתה חשבון עם הגזברים ונותנין לו משלושים יום לשלושים יום

Is eſt, cum quo paciſcuntur, ut ad oblationes aves compares, has vel illas pro ſiclo. Et quiſquis tenebatur vel turtures offerre, vel pullos columbarum, pretium ad Sanctuarium afferebat. Et iſte præfectus dabat aves ut, quorum erat offerre, & cum quæſtoribus eas æſtimabat; &, poſtquam de pretio convenerat, eas intra triduum dabant.

Ex paulò poſt, וכן קן שנמצא פסול או שנפסל קורם שיקרוב נותן אחר תחתיו *Et, ſi qua avis profana erat, aut profanata fiebat* (per pollutionem ceremonialem) *antequam offerretur, aliam pro ea dabat.* Quæ ad quæſtum à lucripetis, & avaris Sacerdotibus fuiſſe excogitata, his verbis docet *Hieronymus* in *Matthæi* cap. 21. *Juxta mandata Legis auguſtiſſimo in toto orbe Templo Domini, & de cunctis pene regionibus* Judæorum *illuc populo conflante, innumerabiles immolabantur hoſtiæ, maxime feſtis diebus, taurorum, arietum, hircorum, pauperibus, ne abſque ſacrificio eſſent, pullos columbarum & turtures offerentibus, accidebat plerumque, ut qui de longè venerant non haberent victimas. Excogitaverunt igitur Sacerdotes quomodo prædam de populo facerent, & omnia animalia; quibus opus erat ad ſacrificia, vendebant, ut & venderent non habentibus, & ipſi rurſum empta ſuſciperent.* Proinde *Chriſtus* in hos lucriones jure merito irritatus, *everti eorum cathedras, qui columbas vendebant, Matth.* 21. v. 12. & *Marc.* 11. v. 15. *Et columbarum venditoribus dixit, Auferte iſta hinc. Ne facite domum patris mei domum emporii,* Joh. 2. v. 16.

CAPUT SEXTUM.

De Columba *Noachi*, & de Columbæ ſpecie, quæ in Baptiſmo *Chriſti* apparuit.

Cur poſt corvum Noachus *columbam emiſerit. Cur illa veſperè redierit. Refelluntur fabulæ* Judaicæ; *ramum oliva, quem attulit columba, fuiſſe decerptum ex* Oliveto, Judææ *monte, quem aqua non demerſerint; aut ex Paradiſo terreſtri, qui ſupra diluvii aquas multum eminuerit. Explicatur locus* Ezech. 22. verſ. 24. *Videri hoc aloe folium ex* Aſſyria *fuiſſe allatum. Oleam & ſimiles arbores ſub aquis diu ſervari.* Diodorus *emendatur. Oleam in collibus felicſſimè provenire, non in celſiſſimis montibus. Cur columba tertio emiſſa non redierit amplius. Hujus hiſtoriæ veſtigia in* Abydeno, & Plutarcho, & Arabum Onirocriticis, *qui de palumbe idem referunt. Quorſum is columba præferatur. Oliva pacis ſymbolum apud omnes gentes, etiam in* America. Ovidius *emendatus. Columba triplex emiſſio quid ſignificet. Extra arcam nulla quies.* Noachus Chriſtu *typus in multis.* Noachi *columba typus Sancti Spiritus, qui in baptiſmo* Chriſti *ſub ſpecie columbæ apparuit. Non in vera columba, ut volunt nonnulli Veterum.* Tertulliani *hic gravis error.* Auguſtini *multa leviter. Spiritum Sanctum etiam per turturem ſignificari* Hebræi *ſeminæ*, & Origenes.

Noachus, in arca incluſus, cùm ex corvo non didiciſſet quod ſcire avebat, quouſque decreviſſent aquæ diluvii, columbam quoque emiſit, avem docilem, & homini amicam, quæque diu & procul volat, *Pſ.* 54. 7. & libenter humi paſcitur, quia eſt *in τῶ κατωπλέγων*, hocque habet à natura ſua inſitum, ut ad nidum ſuum redeat undequaque, etiam è locis remotiſſimis. His igitur de cauſis columba a *Noacho* emiſſa eſt, ſed rediit non multo poſt, quia quietis locum non reperit: quamvis enim montium cacumina jamdudum apparuiſſent, tamen in terra adhuc λιμναζούσης, ut ait *Joſephus*, id eſt, vel adhuc ſtagnante, vel lacunoſa ſaltem, & uliginoſa, nihil dum erat firmum. At eadem, ſeptiduo poſt rurſus emiſſa, rediit ſub veſperam ramum olivæ in ore geſtans. Sunt ex *Hebræis*, qui ramum illum velint in monte *Oliveti* prope *Jeruſalem* fuiſſe decerptum, aut alibi in *Judæa*, quæ à diluvii aquis immunis fuerit. *Bereſith Rabba* cap. 33. מהיכן הביאה אותו רבי אבא בר כהנא אמר משבשושן שבארץ ישראל הביאה אותו רבי לוי אמר מהר המשחת הביאה אותו ולא טפרת ארעא דישראל בסבולא והוא שחקיבה אומר ליחזקיאל ארץ לא מטוהרה היא ולא נושמה ביום זעם *Undo attulit*, (columba ramum) *illum?* Rabbi Abba *filius* Cahana (Sacerdotis) *dixit, Ex arbuſtis terræ* Iſraëlis *illum attulit.* R. Levi *dixit, Ex monte* Oliveto *attulit illum, quia terra* Iſraëlis *diluvio non eſt ſubmerſa. Prom Deus Sanctus Benedictus* Ezechieli *dixit* capitis vigeſimi ſecundi verſu vigeſimo quarto. *Terra illa non mundata eſt, neque pluviis aſperſa die indignationis.* Quæ ſunt abſurdiſſima, cum aquis diluvii operti fuiſſe legantur etiam altiſſimi montes, qui ſub univerſo cœlo ſunt, *Gen.* 7. *verſ.* 19. Præterea quorſum terram *Chanaan* nondum ſacram Deus ab inundatione præſtitiſſet immunem? Quorſum *Noachum* juſſiſſet arcam tanto molimine fabricare? Quidni potius eo ſecedere juſſus eſt cum beſtiis, feris, & avibus? Et, ſi terræ *Chanaan* pepercerunt aquæ diluvii, quid factum eſt de illius terræ incolis? An hi quoque communem cladem evaſerunt, & horum poſteri ſcilicet alium parentem agnoſcunt præter *Noachum*, è quo totum genus humanum deduxit *Moſes*? Et è tanta clade ſuperſtites quomodo pelli permiſit Deus à maledicto *Chanaane*, qui non diu poſt diluvii tempus illorum ſedem invaſerit? Denique cum aquæ vicinos montes tot cubitis exſuperabant, quid obſtabat quominus terram *Chanaan* obtuerent? Dicent Dei virtute id factum, & fateor potuiſſe fieri. Sed, ſi miracula credimus cum ſcripta ſunt, non tamen cuivis licet ea de ſuo ſibi fingere, quod hi homines palam faciunt. Nam *Ezechielem* fruſtra citant, qui de diluvio ne γῶ quidem habet. Tantum, dum *Iſraelitis* varia crimina objicit, & varias pœnas commemorat illis indictas, vel infligendas, inter cætera terram illorum pluviis aut aſperſam fuiſſe, aut aſperſum iri negat in die indignationis. Nempe juxta Legis minas *Deuter.* 11. *verſ.* 17. *Ne irvos irá excandeſcens Dominus claudat cælos, ut non ſit pluvia, & terra non edat proventum ſuum.* Et *Prophetæ Amoſi* 4. *verſ.* 7. ubi Deus ita loquitur, *Ego quoque prohibui a vobis imbrem*, &c. *Et plui ſuper unam civitatem, & ſuper alteram non pluit: pars una compluta eſt, & pars, ſuper quam non pluit, exaruit.* Quod illuſtri exemplo patuit, cum ad Eliæ verbum cœlum clauſum eſt, neque in *Judæam* deſcendit nec, & pluvia per triennium, & amplius, 1 *Reg.* 17. & 18. At fruſtrà diſputamus, cum ipſa *Moſis* verba abundè doceant olivæ ramum ex iis locis fuiſſe decerptum, quæ diluvium inundaverat. Ita enim habet *Moſes* de *Noa* Geneſ. 8. verſ. 8. *Emiſit columbam à ſe, ut videret an eſſet levata aquis terra ſuperficies.* Et verſu 11. *Et venit ad eum columba veſpertino tempore. Ecce autem folium olivæ decerptum ore ejus. Et ſic cognovit* Noë *levatam eſſe aquis terra ſuperficiem.* Id falſò diceretur, ſi folium illud fuiſſet allatum ex ea terra, quam diluvium non attigiſſet. Nam inde potuiſſet afferri, etiam tum cum aquæ alibi erant maximè elatæ. Unde etiam id ſequitur, folium hoc non fuiſſe decerptum in Paradiſo terreſtri, ut alii *Judæorum* affo-

runt. *Bereſith Rabba* ubi ſupra, רב ביבי אמר נפתחו לה שערי גן עדן והביאה אותו משם R. Bibi *dixit, Portæ horti* Edenis *illi apertæ ſunt, unde hoc folium attulit.* Quæ eadem ſententia cuidam *Barachiæ* tribuitur in *Vaiekra Rabba* in fine cap. 31. Nempe, ſi *Hebræis* credimus, hortus *Eden* evectus eſt ſupra montium ſummos vertices, ita ut aquæ diluvii eo uſque non pertugerint. Quo eodem inclinant multi Veterum. In his *Lactantius*, vel *Venantius* potius, qui de Paradiſo terreſtri ſic habet in carmine *De Phœnice*,

Et cum diluvium merſiſſet fluctibus orbem,
Deucalioneas *exſuperavit aquas.*

Ita etiam ſtatuunt plerique *Scholaſticorum* in libro 2. *Sententiarum* Diſt. 17. *Toſtatus* quoque, & *Cajetanus* in *Geneſim*, & *Bellarminus* libri *De gratia primi hominis* cap. 14. & *Malvenda* cap. 84. *De Paradiſo.* Sed huic ſententiæ multa opponimus in peculiari opere *De Paradiſo terreſtri.* Hoc igitur olivæ folium unde dicetur allatum? Ex *Aſſyria*, ut videtur, quæ 2 *Reg.* 18. v. 32. legitur eſſe ארץ זית יצהר, vel, ut *Chaldæus* habet, ארץ דזיתהא עברין משחא, *terra, cujus olea facium oleum*, id eſt, terra oleis fœcunda, iiſque fertiliſſimis. *Noe* ſcilicet arca ſubſtiterat in montibus *Ararat*, ſeu *Gordyæorum*, quibus *Aſſyria* verſus *Auſtrum* vicina eſt. In quam cœli partem columbam ex arca exeuntem devolaſſe putaverim, invitante *Auſtro* calore, & vento etiam eo impellente. Vero enim conſentaneum eſt ventum illum, quem excitaverat Deus, ut aquas exſiccaret, *Gen* 8. v. 1. ex *Aquilone* flaviſſe io *Auſtrum.* Ut apud *Ovidium* in *Deucalionis* diluvio pacatus *Jupiter*,

Nubila diſpecit, humiſque Aquilone *remotis,*
Et cœlo terras oſtendit, & æthera terræ.

Hæc igitur columba, verſus *Auſtrum* in *Aſſyriam* volans, potuit olivæ folium ex monte aliquo decerpere, cujus partem aquæ decedentes aperuerint.

Si quæratur quomodo ſub aquis *ramus olivæ virentibus foliis tamdiu duraverit*, duo habebo quæ reſpondeam. Primo, quamvis in *Hieronymi verſione* columba Noæ legatur in ore ſuo portaſſe ramum virentibus foliis, tamen in *Hebræo* ſolum legi eam in ore habuiſſe עלה זית טרף, *folium olivæ decerptum.* Secundò, à Veteribus tradi ſub aquis vivere, & virere non ſolum oleæ, ſed & aliarum arborum quaſdam ſpecies. *Theophraſtus*, *Hiſt. plant.* libri quarti capite octavo, Ἐν δὲ τῇ Θαλάττῃ ἰρυθρᾷ δένδρα τινα φύεται καὶ καλῶν αὐτὰ διόφυτα, καὶ ἐλαίαν. Ἔστι δὲ ἡ μὲν διόφυτος ὑγρὰ τῇ ἁφῇ, ἡ δὲ ἐλαία τῷ φύλλῳ παχεῖα· δὶ ἰχνῶν ἡ ἐλαία παραπλήσιον δὲ ταῖς ἐλαίαις. Quæ ita contrahit *Plinius* lib. decimi tertii cap. vigeſimo quinto. *In mari verò Rubro* (mirum eſt) *ſylvas vivere, laurum maximè, & olivam ferentem baccas.* Et *Theophraſtus* turſus, Ἐν δὲ ταῖς νήσοις ταῖς ὑπὲρ τὸ πλημμυρίδος καταλαμβανομένας, δένδρα μεγάλα πεφυκέναι ἐλαίᾳ πλάτανον· συμβαίνειν δὲ ἐν ἡ πλημμυρὶς ἐπίληται, τὰ μὲν ἄλλα καταφέρεσθαι ὅλα, τὴν δὲ μεγίστην ὑπερέχειν τὸν κλάδον, &c. ἔχειν δὲ τὰ δένδρα φύλλον μὲν ὅμοιον τῇ διόφυτῃ, ἀσθενῆ δὲ τοῖς οὖσιν (cum *Plinio* lege τοῖς ἴοις) καὶ τῷ χρώματι, καὶ τῇ ὀζμῇ, παχεῖαν δὲ τὴν ἐλαίαν, καὶ τοῦτον ἐνιόθι φοῦδμα, καὶ τὰ μὲν φύλλα ὡς ἀπεβάλλειν, τὸ δὲ ἀσθενῆ, καὶ τὴν παχεῖαν ἅμα τῷ φθινοπώρῳ γίνεσθαι· ἔτι δὲ ἔαρος ἀπείρων. Quæ *Plinius* ita reddidit ordine nonnihil mutato, *Eodem tractu inſularum ſylvas operit æſtus, quanquam altiores platanis populiſque altiſſimis. Folia iis lauri, flos viola odoro, & colore, bacca, ut oleis, & ipſa odoris jucunda, Autumno naſcentes, foliis nunquam deciduæ. Harum minores totas integit mare; maximarum cacuminu extant.* Addit *Theophraſtus.* Ἄλλα δὲ ἐν αὐτῇ τῇ Θαλάττῃ πεφυκέναι, διόφυλλα μὲν, ἡ δὲ παχεῖα ὁμοίως ἔχειν τοῖς δέρμοις. Unde *Plinius*, *Alias quoque arbores in alto*, &c. *eodem in mari viſus; ſemper folia retinentes, fructu earum lupino ſimili. Plutarchus* etiam in libro *De face in orbe Lunæ*, Τῶν δὲ ἐνύδρων καὶ τριγλοειδὴς ἡ καθήκει πρὸς τὴν ἀκτὴν, διφῆ δὶς ἐχόμενα, καὶ ἀδένδρα παντάπασιν ὄντα· ἐν τῇ παραλίμνῃ καὶ παραχειμάρρῳ Θαλάττῃ θαυμασὶ μεγέθη φυτῶν τρέφεται, καὶ κατὰ βυθὸν τιθηλεῖ· ὧν τὰ μὲν ἐλαίαις, τὰ δὲ δάφναις, τὰ δὲ τρέμουσι τοῖς καλοῦσι. Gedroſiæ *autem & Troglodyticæ regionis ora pars, quæ ad* Oceanum *pertingit, cum ſit omnino ſterilis obſiciuntur, & arboribus careat: in mari vicino, quo alluitur, inſitutæ magnitudinis plantæ naſcuntur, & ex profundo pullulant, quarum aliæ oleas, aliæ lauros, aliæ crines* Hidis *nominant.* Quod puto *Plutarchum* habere ex *Agatharchide*, ubi quædam leguntur libri quinti capite quinquageſimo tertio, de olivis in mari, & erinibus *Iſidis*, ſed à *Photio* interpolata. Arbor in mari platani inſtar, de qua *Theophraſtus* & *Plinius*, *Arabicè* vocatur الغرم *Karam.* Alcamus

الغرم نبت كالدلب
غلظا وبياضا ينبت فى جوف البحر

Creſcit alkaram *inſtar platani, ampla arbor, & ulba. Provenit in medio mari.* Ex his cum conſtet in ipſo mari vivere veras arbores, atque in iis arborem oleæ ſimillimam, quamque adeo non ſolum *Plinius*, ſed & locorum incolæ ſimpliciter oleam vocant: quidni olea, cujus folia nunquam decidunt (unde *Poeta*,

— *ramum ſemper frondentis olivæ*)

folia ſua, aut ſaltem eorum unum aliquod ſub aquis per aliquot menſes retinuerit, quod fuerit à columba decerptum? Maximè, cum oleæ folia aquis & imbribus diu obſiſtere ex eo colligatur, quòd his *Ichthyophagi* tuguria ſua obtegunt. *Strabo* libro decimo ſexto vocat μασῖας τεγαστὰς ἀπὸ φυλλῶν ἐλαίνων, *caſas ex folio tectas.* Et *Agatharchides* lib. 5. cap. 17. Οἱ δὲ τὰς τῶν ἐλαιῶν κορυφὰς ἀλλήλαις ξυνάπτοντες ὑπὸ χειμῶνι ξηρὰν σκιὰν ἄγουσι. *Alii olearum vertices inter ſe connexos pro tabernaculis uſurpant.* Et *Diodorus* lib. 3. pag. 109. Ἐλαῖαι φύονται πολὺ πλῆθος περὶ τὰς τόπους τούτους, τὰ μὲν πρὸς τὴν γῆν ἔχουσι προσκολλημένα τῇ Θαλάττῃ, πυκναὶ δὲ τοῖς φυλλώμασι, &c. πάντας ἀλλήλαις συμπλέκοντες, καὶ συνεχῆ σκιὰν ποιοῦντες, ἰδιαζούσης σπουδῆς ἐμβαίνουσι. *Olea plurima circa illa loca procreantur, radicibus in mare immerſis, & denſiſſimis foliis; Quibus inter ſe connexis continuam umbram faciemes, in his tanquam in tabernaculis privatim degunt.* Pro ἐλαῖαι, id eſt, *oleæ*, noſtræ editiones perperam habent ἐλάτας, *abietes*, cujus folia anguſtiora ſunt, quam ut continuum umbram poſſint facere. *Diodorus* igitur ex *Agatharchide* & *Strabone* corrigendus eſt.

Jam nihil neceſſe eſt dicere quam *Noacho* volupe fuerit columbam videre redeuntem cum oleæ folio in ore. Unde duo collegit, 1. Quod *Propheta* obſervat, terram aquis eſſe levatam, id eſt, non ſolùm montes altiſſimos, quorum vertices jam multò ante apparuerant *Gen.* 8. v. 5. ſed & loca plana, aut ſaltem colles, quibus oleæ maximè gaudent. *Columella* libri ſexti capite ſexto, *Sed neque depreſſa loca, neque ardua, magiſque modicos clivos amat* (olea) *quales in* Italia Sabinorum, *vel totâ provinciâ* Bætică *videmus. Palladius* libri tertii capite decimo octavo, *Locis aſtivis* Septentrionali *colle, frigidis meridiano gaudet. Medios clivos deleſtatur. Neque imum locum, neque arduum patitur, magis modicos clivos, ſicut eſt regio* Sabina, *vel* Bætica (lege *magis amat modicos clivos.*) *Florentinus* libro nono, *Geoponicum* capite Περὶ ἀγροῦ ἐπιτηδείου ἐλαίας καὶ γῆς χρώματος, *De acro olea opportuno & terræ figuris*; Συναίρεται δὲ τῇ ἀγρῷ ἐπιτηδειότητι καὶ τὰ τῆς γῆς χρώματα προσλαβόντι καὶ ὑψηλά. Αἱ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις τόποις, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν πνευμάτων καταψύχεσθαι τὸ ὑπερβάλλον τῷ ἡλίῳ πυρῶδες, κάλλιστον ἔλαιον ποιοῦσι. *Ad rem opportunitatem conferunt etiam figura terrarum declives, & celſæ. Namque ſint in talibus ſitu, quas nimius Soli fervor à ventis refrigeratur, pulcherrimum oleum faciunt. Perdicca* in *Jeroſolymorum thematibus* pag. 71.

Ὅρος

Ὄρος μικρὸν ἀνίσχυρός ἐστι ἡ Ἐλαιών,
Pusillus Oliveti *mons erectus eſt*. Et paulò poſt,

Πρὸς δὲ γε τὸ μεσαίτατον μέρος ἦν ἔρυς τότε
Ὁ Ἐλαιὼν κατάκαρπος ὑπὲρ τὴν φύσιν ὄντας.

Ad mediam partem montis illius Olivetum *eſt facundum omnino ſupra naturam. Pusillus mons*, id eſt, collis, in cujus medio olivæ proveniunt. Quod ipſum dixerat *Palladius*, illas *medius civis deletlari*. Secundò hinc didicit *Noachus* terram diluvii aquis non ita fuiſſe vaſtatam, ut non adhuc ſupereſſent aliquot frugiferæ arbores, unde homines & bruta poſt diluvium veſcerentur. Potuit enim ex oliva de reliquis ferri judicium. Quin, quod columba non conſeſtim, ut ante, ſed nonniſi ſub veſperam redierat, ſuadebat eam loca reperiſſe ubi quieſceret. Neque enim erat credibile illam tota die volaſſe. Veſpere tamen ad arcam revolavit, vel quia quies in arborum ramis non viſa eſt ſatis commoda, vel inopia ciborum, vel deſiderio conjugis, & pullorum, ſi quos habuit, vel denique Deo ſic providente, ut anxium *Noachi* animum ſuo reditu recrearet, & cum excitaret in ſpem proximæ liberationis. Sed poſt ſeptiduum tertio emiſſa, non reverſa eſt amplius in arcam, quia tum aquis magis ac magis ſecedentibus, neque victus illi defuit, neque nidus, in quo lateret. Unde aquas deſtitiſſe animadverſum.

En hujus hiſtoriæ veſtigia in *Abydeni Chaldæus* apud *Euſebium* lib. 9. *Præpar.* & *Cyrillum* libro primo contra *Julianum!* Τρίτην δ' ἡμέραν ἔπειτα νῆα ἐκπέμψαι, μαθεῖν ἢ ἐρεμόν πέρην πανύψορ, εἴπα γᾶν ἴδοι, ἢ ὄδατος ἐπίδοσιν· αἱ δὲ ἐπὶ ἐχνύμενον ἐφίας πελάγει ἀναπαύσεως ἕνεκα καθίζοιτο, παρὰ τὸ πέμπτον ἐκέτι κυμίζοιτο, καὶ ἐς αὐτὸν ἔτερα, ὡς δὴ τρίτον ἐνοίχιον· ἀφίκετο γὰρ δὴ πολὺ κατάπλουν τὰς ταφὰς, θεοῖ ἐδὼ ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίζοιτο, *Tertio autem die poſtquam pluere deſiit, aliquas aves demiſit Xiſuthrus*, (ſic ille *Noam* vocat) *periculum facturus, ſicubi terram videret ex aqua emergentem. Quæ quidem excipiente ſemper eas immenſo pelago, nuſquam appellerent, retrò ad eum rediere; & poſt iſtas alia. Ut verò tertiùm emiſſis ſucceſſit illis, reduerant enim pedibus lutoſis, Dii illum ex hominum medio ſuſtulerunt. Aves* dicit Plurali Numero, quia *Noe* corvum & columbam emiſit. Et rediiſſe lutoſas, quomodo etiam de columba

Entychius pag 40. رجعت رجلتها مبلولة بالما

Redut pedibus ſuis aquâ madentibus. Et ante eum *Joſephus*, ὑπανελθοῦσα δὲ πηλώδεις, *cum autem lutoſa rediiſſet*. Quia *Hebraicè* habetur ותבא אליו היונה, *Et rediit ad eum columba*. Et ad *columbæ* nomen יונה, alludit יון, quod *lutum* ſonat. Denique quod de avibus dictum, aut ſaltem de columba, illam avuláſſe, nec rediiſſe, ineptè ad *Xiſuthrum*, ſeu *Noam* tranſtulit *Abydenus*, quaſi tum fuerit è medio ſublatus. Sed *Græci* id ipſum ita referunt, ut in iis vix quidquam deſideres, niſi quod *Noe* ſubſtituunt *Deucalionem* ſuum. *Plutarchus* in libro *Utra animalia*, &c. Οἱ μὲν δὲ μυθολόγοι τῷ Δευκαλίωνι φασι πεμπτὴν ἐκ τῆς λάρνακος ἀφεμένῳ δίδυμα γενέσθαι, χειμῶνος μὲν ἔτι παλιν ἐσδυομένου, ἰόντος δὲ ἀποπαύζοντος. *Columbam ex arca emiſſam tempeſtatem* Deucalioni *ſignificaſſe Mythologi dicunt, cum intus remeabat, & ſerenitatem cum avolavit. Onirocritici Arabes* تفسير الورشان *warſen*, id eſt, *palumbe*, tribuunt quod columbæ *Moſes*. Ita enim de palumbe habent in *Damire* capite الورشان *Alwarſen* وهو في المنام رجل غريب يدل علي اخبار ورسل لانه اخبر نوحا عليه السلام تنقص الما لما كان في السفينة

Iteriſus ramus hominis peregrino ſignificat nuntios, & tabellarios, quia Noacho, *cum ſit pax, cum erat in arca, nuntiavit aquarum imminutionem*. Nempe palumbem *Arabes* ideo columbæ præferunt, qua *Mahumeti* creditur Deus ſub palumbi ſpecie apparuiſſe, & multa inſpiráſſe. *Ludovicus Vartomannus Navigat.* lib. 1. cap. 18. *Cum iter agimus* (verſus *Mecchum*) *cælum mumbrabant palumbes innumeri. Ajunt avitia hujuſmodi à volucri illa traxiſſe genus, quæ* Mahumeti *in aurem loquebatur ſub velamento ſacri Pneumatis.* Cætera ibi vide.

Hæc ad literam de hiſtoria columbæ, quam ex arca emiſit *Noe*. Myſticum ſenſum quod attinet, multis olivæ folium aut termes fuiſſe videtur pacis ſymbolum, & fœderis, quod Deus cum *Noacho* paulo poſt erat initurus. *Tertullianus*, *De Baptiſmo* lib. 8. *Poſt baptiſmum* (*ut ita dixerim*) *mundi pacem cæleſtis ira præco columba terris adnuntiavit, dimiſſa ex arca, & cum olea reverſa, quod ſignum etiam apud nationes paci pretenditur. Hieronymus* Epiſt. 83. ad *Oceanum* cap. 3. *Ramo refellionis ac luminis pacem mundo adnuntiat.* Et in *Dialogo* adverſus *Luciferum*, *Pacem terræ columba nuntiat. Chryſoſtomus* in *Matth.* Homil. 12. Κλάδος φέρων ἐλαίας, τὴν κοινὴν τῶν ἀνωμένων γαλήνην ἐνεφανίζετο. *Ramum olea ferens, communem orbis ſerenitatem evangelizavit. Amœnus* in *Enchiridio Veteris & Novi Teſtamenti*,

Nuntia diluvii jam decreſcentis ad arcam
Ore columba refert ramum viridantis olivæ:
Corvus enim, mgluvie per fœda cadavera capius,
Hæſerat; illa datæ revehit nova gaudia pacis.

Claudius Marius Victor in *Geneſ.* lib. 2.

--- rurſum dimiſſa reportat
Paciferæ frugis parvum libamen olivæ.

Alcimus Avitus lib. 4.

Paciferumque videns ramum viridantis olivæ,
Decerpſi, mutique refert ad cuncta roſtro.

Nempe olea eſt ſignum pacis. *Virgilius* lib. 2. *Georgicorum*,

--- placidam pacis nutritor olivam.

Et lib. 7. *Æneidos*,

Centum oratores auguſta ad mœnia Regis
Ire jubet, ramis velatos Palladis *omnes.*

Et lib. 8.

Paciferaque manu ramum prætendit olivæ.

Et lib. 11.

Velati ramis oleæ, veniamque petentes.

Livius libro vigeſimo nono, *Decem Legati* Locrenſium, *obſitis ſqualore, & ſordibus, in comitio ſedentibus Conſulibus, velamenta ſupplicum ramis oleæ, ut Græcis mos eſt, porrigentes, ante tribunal cum flebili vociferatione hominis procubuerunt. Polybius* libro tertio de *Annibale* in tranſitu *Alpium*, Οἱ περὶ τὸν Διδύμα εἰσίοντες, συμφρονήσαντες ὅτι δίκης ζυγέντων ἄνευ, θάλλους ἔχοντας, καὶ σιφάνους τοὺς γὰρ ἐπὶ τοῦ πάσι τοῖς βαρβάροις ὅτι σύνθημα φιλίας, καθάπερ τὸ κηρύκειον τοῖς Ἕλλησιν. *Via accolæ, clam conſpiratione facta, cum virentis olivæ ramis & coronis ſunt illi obviam. Ferè enim ubique apud Barbaros hoc pacis & amicitiæ ſignum eſt, ut inter* Græcos *caduceum.* Hinc *Ovidius* libro primo *Faſtorum*,

Frondibus Actiacis *comptos redimita capillos*
Pax adeſt, & toto mitis in orbe venit.

Frondibus Actiacis, id eſt, oleæ, ex cujus foliis *Paci* corona texitur. Quomodo *Minervam* volunt *pacem cum* Neptuno *inſſe ex hac arbore coronatam*, ut habet *Tertullianus De corona militis* capite 13. Ita omnes interpretantur. Sed cur *Actiacæ* dicantur oleæ *frondes* nondum conſtat, nec mihi ſatisfacit quod Interpretes afferunt. Itaque legere malim *frondibus Atlantis*, id eſt,

eſt, *Atticis:* quia olea creditur in *Attica* eſſe nata, quæ *Græcè* Ἀκτὴ dicitur, unde gentile Ἀκταῖος. *Stephanus*, Ἀκτὴ, ὅτως Ἀττικὴ ἐκαλεῖτο. Et paulo poſt, Τὸ ἔλαιον Ἀκταῖον καὶ Ἀττικόν. Proinde ut *mel Atticum* eſt *mel Aticum* apud *Columellam* in horto,

Naricinæ *picis:* *aut* Actæi *mellis* Hymetti:

ita *oliva Attica* eſt *oliva Atticа. Nonnus Dionyſiac.* lib. 27. verſu 287.

Ἀκταίης τε γίγαρτα φυήσατο δῖον ἐλαίης,

Et urbem venerare ferentem Actææ *ramum olivæ. Auſonius* in *Moſella* de ſiluro,

Quem velut Actæo *perdellum tergora olivo,*
Amnicolam delphinarem. ---

Obiter nota in *Lucian Tragopodagra* aliud eſſe φῦλλα ἀκτίας, cum dicit,

Τίνες γὰρ ἴδε βάκτρα τιμῶντες χερσὶν,
Κάρηνα φύλλοις ἀκτίας κατασφάξ;

Quæ Interpres malè reddit,

Quanam iſta turba eſt, qui manu fuſtes tenent,
Cinctæ coronis frondis Actææ *caput?*

Cum ibi ἀκτὶς ſit ἀκτὴ, id eſt, *ſambucus:* cujus foliis podagroſi finguntur caput cingere, quia ſambuci folia πεδαγρικοῖς βοηθεῖ μετὰ ὕδατος ταυρείου, ἢ τραγείου. Ita *Dioſcorides:* nec multò aliter *Plinius.* Et *Samonicus* in capite *De podagra depellenda*,

Parva ſambucus item hircino collita ſevo.

Jam de oliva hoc ſolum addo, etiam in *America* jam olim hunc morem invaluiſſe, ut rami olivæ haberentur pro ſigno pacis. *Columbus Navigat.* cap. 103. ubi de *Americana* quadam inſula non procul ab *Hiſpaniola: Primo advenis occurrerunt adoleſcentula triginta, quæ,* &c. *ramos olivarum manibus geſtabant, & ubi appropinquabant præſectio, in ſignum fœderis, pacisque, illis ramos porrigebant.*

Sunt, quibus columbæ triplex ex arca emiſſio ſignificat *Judæorum* triplex exilium è terra *Chanaan.* Primum, cum *Ægyptus*; ſecundum, cum *Babylonius* ſervierunt; tertium, cum *Jeruſalem* à *Romanis* exciſa eſt: cui exilio nullus eſt finis, ut columba tertiò emiſſa nunquam in arcam reverſa eſt. Alii corvum cum Lege, columbam cum Evangelio conferunt: quia Lex nullum habet argumentum fiduciæ, nec divini furoris aquas, quibus peccatores obruit, aut prorſus ſeceſſiſſe docet, aut parte ſaltem eſſe imminutas. Sed quod Lex nos celaverat, patuit ex Evangelio, à quo docemur diluvium hoc jam deſtitiſſe, Deumque in *Chriſto* eſſe pacatum, & nobis reconciliatum. Alii hæc ad mores transferunt: quaſi corvus, qui ex arca emiſſus ideò non rediit, quia cadaver aliquod repererat, in quod involaret, eos deſignet, qui pecunia illecti, & lucro inſecati, ex Eccleſia ſic egrediuntur, ut ad eam nunquam redeant. In eo numero *Demas*, qui *Paulum* reliquit amore præſentis ſæculi, 2 *Tim.* 4. 10. Contrà, columba volitans, & in arcam revolans, quia extra eam non inveniebat ubi pedem tutò figeret, iiſdem eſt imago hominis animum exercentis curis terrenis, & verſantis in omnem partem, ſed quietem non invenientis, donec in Eccleſiam ſe recipiat, ut ibi in Dei ſinu conquieſcat. *Noë* verò manum extendens, ut columbam ad ſe recipiat, figura eſt Dei hanc animam in ſinu excipientis. Ita *Pſaltes*, cujus *pedes pene motis fuerant, & caro & cor prope defecerant:* ſed idem, in Dei Sanctuarium ingreſſus, Deum agnovit *rupem eſſe cordis ſui, & portionem ſuam in ſæculum, & ſibi bonum eſſe, ut Deo adhæreret*, Pſalmo 73. 2. 17. 26. 28. *Et Solomon*, poſtquam omnia eſſet expertus, nec quidquam oculis aut animo ſuo denegâſſet, tandem concludit *omnia eſſe vanitatem*, adeoque *Deum timere, & mandata ejus obſervare, eſſe totum hominis*, Eccleſ. 1. 2. & 2. 10. & 12. 13. Et *Paulus* cætera omnia, præter *Chriſtum*, non ſolùm *detrimentum*, ſed & *retrimentum* eſſe duxit *Phil.* 3. 7. 8.

Aliis hæc ipſa columba typus fuit baptiſmi *Chriſti.* Videtur enim *Noe Chriſtum* multis modis ſignificaſſe.

1. Nomen *Noë quietem* ſignificat, quam *Chriſtus* ſuis obtulit. *Diſcite à me* (inquit *Matt.* 11. 29.) *quia mitis ſum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris.* 2. De *Noa* dicit *Lamech* Gen. 5. 29. *Iſte recreabit nos ab operibus noſtris, & à labore manuum noſtrarum.* Et *Chriſtus* ſuis *Matth.* 11. 28. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onuſti eſtis, & ego recreabo vos.* 3. Noë *vir juſtus & integer fuit in generationibus ſuis*, Gen. 6. 9. Et *Chriſtus* ipſa juſtitia. 4. Ætate *Noa omnis caro corruperat viam ſuam*, Gen. 6. 12. Et, cum *Chriſtus* venit, *omnes nos ſicut oves erravimus, & unuſquiſque in viam ſuam declinaverat*, Eſ. 53. 6. 5. Sed utrique juſtitiæ divinę præco fuit, & ſui temporis homines ad pœnitentiam invitavit, mundi finem prædicens: hic per ignem, ille per aquam. 6. *Noe* prædicavit iis, qui increduli fuerunt, 1 *Pet.* 3. 20. Et *Joan.* 12. 31. ad *Chriſtum* referuntur hæc *Eſaiæ*, *Quis credidit ſermoni noſtro? & brachium Domini cui revelatum eſt?* 7. *Sicut erant dies Noë* (ut ait *Chriſtus Matth.* 24. 37.) *ita erit & adventus Filii hominis. Sicut enim diebus, qui præceſſerunt diluvium, edebant, & bibebant, uxores ducebant, & nuptum dabant, ad eum uſque diem, quo* Noe *in arcam ingreſſus eſt; nec cognoverunt diluvium, uſque dum veniſſet, & ſuſtuliſſet omnes: ita erit adventus filii hominis.* Nempe *quâ horâ non putatis, veniet Filius hominis.* 8. Sed ab iræ divinæ diluvio ſuos immunes uterque præſtat. *Noë* familiam octo hominum, & *Chriſtus* puſillum gregem, *Luc.* 12. 32. 9. *Noe* per lignum arcæ, ut *Chriſtus* per lignum crucis. 10. *Cujus etiam antitypum baptiſma nunc nos ſervat*, 1 Pet. 3. 21. Nam, ut in arca, ita in baptiſmo, tanquam ex iræ divinæ fluctibus emergimus. 11. In arcam *Noa* congregata ſunt animalia omne genus, munda & immunda, fera & domeſtica. Ita in *Chriſti* Eccleſia *commorabitur lupus cum agno, & pardus cum hœdo recubabit, vitulusque & leo*, &c. *Eſ.* 11. 6. 12. Et, cum dicit *Apoſtolus* Epheſ. 5. 1. *Chriſtum* ſe tradidiſſe pro nobis *oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis*, palàm ad id alludit, quod de *Noa* ſcribitur *Gen.* 20. 20. 21. cum holocauſta obtulit, *odoratum eſſe Dominum odorem ſuavitatis.* 13. Itaque ut *Noa* promiſit Deus ſe non amplius maledicturum eſſe terræ propter hominem *Gen.* 8. 21. ita nobis promiſſum nullam fore condemnationem iis, qui ſunt in *Chriſto Jeſu*, qui pro nobis factus eſt maledictio, ut in Gentibus extet *Abrahami* benedictio, *Rom.* 8. 1. *Gal.* 3. 13. &c. 14. Denique, ut ſciamus fœdus à Deo cum *Noa* contractum, cujus iris ſignum fuit, fundamentum in *Chriſto* habere, irim deſcribit *Johannes* in circuitu ſolii, cui *Chriſtus* inſidet, *Apoc.* 4. 3.

Cum igitur *Noë* tot modis *Chriſti* figura fuerit, columba, quæ per arcæ feneſtram ad *Noam* venit in diluvii aquis fluctuantem, oleæ termitem ferens in ſignum pacis, videtur Sanctum Spiritum referre, qui cœlo aperto in columbæ formam deſcendit ſuper *Chriſtum Jordanis* aquis demerſum, fructus ſuos afferens, id eſt, pacem, & gaudium, *Gal.* 5. 22. Hæc columba non alibi quieſcit, quam in arca, id eſt, in Eccleſia. Quamvis enim ubique ſit Dei Spiritus, reſpectu eſſentiæ, quæ infinita eſt, tamen proprie loquendo non habitat extra Eccleſiam. Ut olim gloria Dei non queſcebat niſi ſuper arcam fœderis. Atque, ut ſeptimâ quâque die columba veniebat ad *Noam*, ita fit hodieque. Nam modo ſpeciali deſcendit ſuper nos Dei Spiritus unaquaque die ſeptimâ, quæ olim erat Sabbati dies, hodie *Dominica.* Proinde dies erat *Dominica*, cum *Chriſtus* flavit in *Apoſtolos* dicens, *Accipite Spiritum Sanctum*, Joh. 20. 19. 22. Et cum Spiritus deſcendit in fideles in eundem locum congregatos, *Act* 2. 1. Et cum *Johannes*, Spiritu correptus vidit Dei viſiones, *Apoc.* 1. 10. Hæc eadem columba nobis ſolatio eſt in diluvio malorum, quibus inundamur.

mur. Et columba internuncia ad nos è cœlo miſſa, ut de omnibus edoceret, *Joh.* 1. 23. & in omnem veritatem deduceret, *Joh.* 16. 13. Sed & *gemit in nobis*, & *pro nobis*, ut dicit *Apoſtolus Rom.* 8. 26. ipſum Spiritum poſtulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et verè dici poteſt carere felle, cum fructus Spiritus ſint charitas, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, &c. *Gal.* 5. 22. Quas virtutes Dei Spiritus in omnes fideles ita infundit, ut in capite noſtro, id eſt, in *Chriſto*, longè magis emineant. Unde eſt, quod in earum exemplar proponitur. Et *diſcite*, inquit, *à me, quod mitis ſum, & humilis corde* Matth. 11. 29. Nempe, cum unicuique noſtrum detur gratia pro menſura doni *Chriſti*, *Eph.* 4. 7. *Chriſto* ſoli non ad menſuram dat Deus Spiritum, *Joh.* 3. 34. Et unxit illum Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. *Pſ.* 45. 8. Quæ unctio eſt à Spiritu, ut aſſerit ipſe *Luc.* 4. 18. *Spiritus Domini ſuper me eſt, propterea quod unxit me*, &c. Et *Petrus Act.* 10. 38. *Unxit eum Deus Spiritu Sancto, & virtute.* Itaque etiam hâc ratione oleum attulit cœleſtis illa columba. Nam ex olea fit oleum, quo inungimur. Sed hæc ſolùm obiter tangimus, quia non ſunt hujus loci.

Sunt è *Patribus*, qui veram columbam in *Chriſtum* deſcendiſſe volunt. Ita *Tertullianus* in libro *De carne Chriſti* capite tertio de Spiritu in *Chriſtum* deſcendente ſcribit; *Tam vere erat columba, quam & Spiritus: nec * interfecerat ſubſtantiam propriam, aſſumptâ ſubſtantiâ extraneâ.* Et *Auguſtinus*, *De Agone Chriſtiano.* cap. 22. *Chriſti* corpus cum hac columba conferens; *Neque hoc ita dicimus, ut Dominum* Jeſum *dicamus ſolum verum corpus habuiſſe, Spiritum autem Sanctum fallaciter apparuiſſe oculis hominum: ſed ambo illa corpora vera corpora credimus. Sicut enim non oportebat, ut homines falleret filius Dei, ſic non decebat, ut homines falleret Spiritus Sanctus. Sed omnipotens Deus, qui univerſam creaturam de nihilo fabricavit, non erat difficile verum corpus columba ſine aliarum columbarum miniſterio figurare, ſicut ei non fuit difficile verum corpus in utero Mariæ ſine viri ſi ſemine fabricare.* Tamen quatuor *Evangeliſtæ* (*o*) columbam in *Chriſtum* deſcendiſſe non dicunt, ſed οἷον περιστερὰν, *tanquam columbam.* Et diſertius *Lucas* deſcendiſſe Spiritum Sanctum σωματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν, *corporali ſpecie tanquam columbam.* Ubi *Syrus*, ܕܡܝܢ̈ ܚܙܘ̈ܬܐ *juxta ſimilitudinem corporis columba.* Et *Arabs*, جسم شبه حمامة *ſimilitudine corporis columba.* Et *Æthiops*, ΛΩ፲ : Πᎀ : ር ሸዖ ተ : ርለ ሃ : *In corpore tanquam ſpecie columba.* Unde concludi queat, juxta mentem *Æthiopis*, corpus fuiſſe quod apparuit, ſed non corpus veræ columbæ. *S. Auguſtinum* ſequitur *Thomas* in *ſumma* parte 3. quæſt. 39. art. 7. Quin omnes ferè *Scholares Theologos* idem ſentire ſcribit *Sixtus Senenſis Biblioth.* lib. 6. annot. 13. Tamen aliter ſentiunt plerique Recentiorum, nempe non in vera columba, ſed in columbæ ſpecie Spiritum deſcendiſſe. Et de *Tertulliano* parum ſolliciti, *Auguſtini* auctoritatem bifariam eludunt. Alii enim, ut *Pamelius*, negant librum *De Agone Chriſtiano* verè eſſe *Auguſtini*. Alii, ut *Maldonatus*, pro genuino agnoſcunt, ſed ab *Auguſtino* contendunt ſolum aſſeri verum apparuiſſe corpus, non tamen veram columbam. Sed neutri ſatisfaciunt. Non primi, cum librum *De Agone Auguſtini* eſſe conſtet, tam ex ſtylo, quam ex *Poſſidii Indiculo*, & ipſo *Auguſtino*, qui librum illum pro ſuo agnoſcit lib. 2. *Retract.* cap. 3. Non ſecundi, quia *Auguſtinus* columbam illam non ſolum verum corpus vocat, ſed & *verum corpus columbæ. Non erat*, inquit, *Deo difficile verum corpus columbæ ſine altarum columbarum miniſterio figurare.* Quod, juxta ipſius ſententiam, ideo neceſſe fuit, *ne homines falleret Spiritus S. ſi columba illa non ſmiſſet id, quod videbatur eſſe.* Vult igitur hanc columbam tam verè fuiſſe columbam, quam *Chriſtum* verè fuit homo. Proinde utrumque dixerim, id eſt, tam *Auguſtinum*, quam *Tertullianum*, diſputantes in eos, qui *Chriſti* corpus tam imaginarium fuiſſe volebant, quam fuit illa columba, peccâſſe, quod ſæpe accidit, τῇ τοῦ ἀνθρώπου ἀμαρτίᾳ. Nam, cum ſufficiſſet aſſerere veritatem *Chriſti* corporis, etiam hoc φάσμα ἔφυγον, ut rectè vocat *Origenes*, voluerunt pro vera columba haberi. Sed hic quatuor notanda ſunt. Primò, extra diſputationis æſtum eoſdem aliter id definire. Nam in *Tertulliani* libro *De Baptiſmo* cap. 8. legitur Spiritus Sanctus *columba figura delapſus in Dominum.* Et *Auguſtini* Epiſtola 102. ad *Evodium*, hæc columba dicitur *ſola ſpecie corporali oculis reddita, non naturâ viventis animalis expreſſa.* Et *De Trinit.* lib. 2. cap. 5. *In ipſum Dominum* (Spiritus Sanctus) *corporali ſpecie, velut columba, deſcendit.* Secundo, alios *Patres* hanc columbam habuiſſe pro imaginaria. *Juſtinus* in *Dialogo cum Tryphone Judæo*, Τὸ ἐπιλθὸν ἐν εἴδει περιστερᾶς πνεῦμα. *Irenæus* lib. 3. cap. 19. *Dixerunt Spiritum Dei ſicut columbam deſcendiſſe in eum.* *Origenes* in *Lucam* Serm. 27. *Deſcendit Spiritus Sanctus ſuper Salvatorem in ſpecie columbæ. Epiphanius* adverſus *Sabellianos* Hæreſi 62. Ἐν εἴδει περιστερᾶς χρηματίζοντος. Et Interpres, *Ad columbæ effigiem ſe conformavit. Hilarius* in *Matth.* Can. 2. *Spiritus Sanctus emittitur, & ſpecie columbæ viſibilis agnoſcitur. Nonnus* in Paraphraſi *S. Johannis* vocat Ἀντίτυπον μίμημα πελειάδος. *Juvencus Evang. Hiſt.* lib. 1.

Corporeamque gerens ſpeciem, deſcendit ab alto
Spiritus, aeream ſimulans ex nube columbam.

Sedulius Carm. lib. 2.

Confeſtim patuere poli, Sanctaſque columbæ
Spiritus in ſpecie Chriſtum *veſtivit honore.*

Chryſoſtomus in *Matth.* Homil. 12. Ἦλθε τὸ πνεῦμα ἐν εἴδει περιστερᾶς. *Iſidorus Peluſiota* Epiſt. 106. ἐν εἴδει περιστερᾶς τὸ θεῖον ἐπεφάνη πνεῦμα. *Cyrillus* in *Johannem*, Περιστερᾶς ἐν σχήματι. Et ἐν τῷ τοῦ περιστερᾶς σχηματισμῷ. Auctor libri *De Mirabilibus Scripturæ* ſub *Auguſtini* nomine lib. 3. cap. 5. *Quamvis vero corporali ſpecie Spiritus Sanctus ſuper Dominum deſcendere dicatur, non tamen de avibus ſumpſiſſe columbam, ſed ex aere minimè dubitatur.* Auctor libri *De Sacramentis* ſub *Ambroſii* nomine lib. 1. cap. 5. *Et, ecce! quaſi columba Spiritus deſcendit: non columba deſcendit, ſed quaſi columba.* Et paulò poſt, *Non in veritate columba, ſed in ſpecie columbæ deſcendit de cœlo. Procopius Gazæus* in *Gen.* 18. *Spiritus Sanctus in noſtrum conſpectum venit in ſpecie columbæ; nec tamen erat columba, quia non eam, quam columba, habebat proprietatem.* Tertio, notandum *Tertullianum* graviſſimè errare. Nam ea dicit de Spiritu Sancto, quæ vera eſſe non poſſunt, niſi fingatur Spiritus Sanctus columbam unione hypoſtatica ſibi aſſumpſiſſe. *Spiritus*, inquit, *tam verè erat columba, quam & Spiritus, nec interfecerat ſubſtantiam propriam aſſumptâ extraneâ.* Unde alius error natus eſt, nempe Spiritum Sanctum tam eſſe infra *Chriſtum*, quam columba eſt infra hominem. Ut *Martialis*, columbam *Stellæ* cum *Catulli* paſſere conferens, *Stellam* contendit *Catullo* tanto meliorem

Quanto paſſere major eſt columba.

eſſe *Poëtam*,

Sed hunc errorem ita refellit *Chryſoſtomus* in *Matthæum Homilia* 12. Ὁ μὲν ἐν τῇ ὑποστάσει φύσει, τὸ δὲ ἐν ὄψει περιστερᾶς ἐφάνη. Chriſtus *quidem in natura noſtra: ſed Spiritus in columba ſpecie apparuit.* Item, Ὁ μὲν υἱὸς ᾗ θεὸς φύσει ἀνθρώπου ἀνέλαβε· τὸ δὲ πνεῦμα οὐ φύσει ἀνέλαβε περιστεράν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐν φύσει περιστερᾶς, ἀλλ' ἐν εἴδει περιστερᾶς· οὐδὲ γὰρ μετὰ ταῦτα ὤφθη ἐν τούτῳ τῷ σχήματι, ἀλλὰ τότε μόνον. *Hominis quidem naturam ſuſcepit Dei filius; ſed columbæ naturam non ſuſcepit Spiritus. Proinde non dixit Evangeliſta eum in natura columbæ, ſed in ſpecie*

* Forte interpretatur.

(*o*) *Matth.* 3. 16. *Marc.* 1. 10 *Luc.* 3. 22. *Joh.* 1. 32.

ſpecie columbæ (deſcendiſſe.) *Neque poſtmodum in ea ſpecie apparuit, ſed tunc ſolum.* At *Auguſtinus*, ab hoc errore prorſus alienus, tantum credidit veram columbam à Deo in hunc uſum creatam ſymbolum fuiſſe præſentiæ Sancti Spiritus, qui error eſt multò levior. Quamvis enim hæc ſententia cum *Evangeliſtarum* verbis non poſſit conciliari, tamen in eo à priore differt, quod nihil habet indignum majeſtate Sancti Spiritus. Nam, ſalva dignitate ſua, tam potuit per veram columbam, quam per columbæ imaginem ſignificari. Quarto, notandum *Auguſtini* argumentum, quo probare nititur veram fuiſſe hanc columbam, parùm habere virium. *Ambo*, inquit, *illa corpora*, nempe *Chriſti*, & Sancti Spiritus, *vera corpora credimus. Sicut enim non oportebat, ut homines falleret Filius Dei, ſic non decebat, ut homines falleret Spiritus Sanctus.* Fateor: ſed hanc columbæ ſpeciem nego quemquam fefelliſſe, cum illam non conſtet quemquam vidiſſe præter *Chriſtum* ipſum, *Matth.* 3. 16. & *Marc.* 1. 10. & *Johannem* Joh. 1. 32. In mediis quidem turbis *Chriſtus* baptizatus eſt *Luc.* 3. 21. Sed his columbam apparuiſſe nemo ſcripſit. Et præter *Chriſtum* à nullo fuiſſe viſam præterquam à *Johanne* apertè docent hæc *Joh.* 1. 32. *Et teſtimonium exhibuit* Johannes *dicens, Vidi Spiritum de cœlo deſcendentem quaſi columbam, qui etiam manſit ſuper eum.* Quid enim opus fuiſſet tanti viri teſtimonio ad id probandum, quod alii quoque vidiſſent, adeoque omnes turbæ, quę tum *Chriſtum* & *Johannem* circumſtabant? Hæc porrò columbæ ſpecies *Chriſta* non impoſuit, qui erat erroris expers: nec *Johanni*, qui à Deo præmonitus fore, ut Spiritus ſuus viſibili ſpecie deſcenderet, & maneret ſuper filium ſuum, cum hanc columbæ ſpeciem ſuper *Chriſtum* deſcendere & deſidere vidit, pro comperto habuit hæc in viſione fieri, prout prædixerat Deus. Proinde non dicit ſe vidiſſe columbam, ſed *tanquam columbam.* Dato tamen, non conceſſo, hoc columbæ φάσμα ab omnibus eſſe conſpectum, & à pleriſque creditum veram fuiſſe columbam, ne ſic quidem eos fefelliſſet Spiritus Sanctus. Neque enim is verè fallit, qui ob oculos imaginem ponit, non fallendi animo, ſed docendi. Talis autem fuit hæc viſio, qua ob oculos columbę ſpecies propoſita eſt, non ut crederetur vera eſſe columba, ſed ut per eam Sancti Spiritus præſentia ſignificaretur, & quæ ſint ejus virtutes. Hoc ſi putetur eſſe falſitas, abolebitur omnium viſionum uſus, in quibus aliud oculis, aliud animo exhibetur. Neque ſolum in columbæ, ſed & in linguarum ignearum viſione fefellerit Spiritus Sanctus. Hæ quippe linguæ veræ linguæ non erant, nec veras ignis. Proinde, ut hic deſcendiſſe legitur ὡσεὶ πτερυγὰ, ita ibi viſæ linguæ dicuntur ὡσὶ πυρὸς, *Act.* 2. 3. Et paulò antè auditus eſſe ſonus non venti, ſed tanquam venti, οὐ πνοῆς φερομένης ἀλλ' ἠχοῦς βιαίας, ut ſciamus hæc omnia in viſione obtigiſſe.

Non poſſum non addere *Hebræos* quoque *Cant.* 2. 12. *turturis* nomine, quæ avis eſt columbini generis, Spiritum Sanctum intelligere. Unde eſt, quod verba Sacri Textus, *Vox turturis audita eſt in terra noſtra*, *Chaldæus* ſic παραφράζει, וקל רוחא דקודשא דפורקנא דאתרית לאברהם אבינן כבר שמעתון *Et vocem Spiritus Sancti, id eſt, liberatoris nati, quam* Abrahamo *patri veſtro prædixi*, Gen. 15. 14. 16. *jam audiviſtis.* Sed & hæc ipſa verba *Origenes* refert ad Spiritum Sanctum, quem per turturem ſignificari vult, cum occultiora revelat, & per columbam, cum ea docet, quæ ad vulgi captum ſunt magis accommodata. *Spiritus Sanctus*, inquit, *quando de magnis & occultioribus Sacramentis, & quæ multi capere non poſſunt, loquitur, in* turturis *appellatione ſignatur, id eſt, ejus avis, quæ ſemper in montium jugis, & in arborum verticibus commoratur. In vallibus autem, & his quæ ad homines*

nſque perveniunt, columba aſſumatur. Hæc ille in *Canticis* verba, *Vox turturis*, &c.

CAPUT SEPTIMUM.

Probatur חרינים, vel דבינים, 2 *Reg.* 6. 25. eſſe *ciceris* genus, non *ſtercus columbarum*, ut hactenus creditum.

Si חרינים *ſint* columbarum ſtercora, *cur horum cabi quarta pars, id eſt, logus, ſeu menſura ſex ovorum, Samariæ famis tempore vendita fuerit quinque argenteis, id eſt, novem libris* Turonicis. *Reſolvuntur, quo hoc ſtercus, quod eſt omnium caldiſſimum, velum pro cibo fuiſſe, aut ligni vices præſtitiſſe, aut ſimi ad ſtercorandos agros, aut ſatis ad condiendos cibos (de cujus uſu multa abſunt) item quo grana intelligunt* ex columbarum ingluvie elici lotita: *& ii, quibus* הקב, *eſt* venter; *aut* חרינים, & דבינים, interanea. Fullerus *notavit.* Cabus, *& cabus, quid proprie, & unde dicta.* Suidas, Etymologus, Heſychius *emendati. Arabibus* ſtercus columbarum *dicitur*, 1. *Nux* Kendem, *ſeu* Gendem, *terra genus:* 2. Ulnen, *ſeu* alkali, *id eſt, ut docti volunt*, loda, *ſeu* lotida, *ex qua vitrum conficiunt. Quin* ulnen, *vel* alkali, *eſt ciceris genus. Ita ſtatuunt multi* Arabes. *Et* 2 Sam. 17. 28. קלי kali, *ab* Hieronymo *recte* redditur fictum cicer, *cibus* Græcis & Romanis *notiſſimus. Ab* Hebræis *legumina genus, ex quo fit* puls, שתית *dicta. Gloſſa* Talmudis *notata.* Kali, & ulnen, *unde dicantur. Id ipſum eſſe* חרינים, *multis probatur. In* Judæa *& vicinis locis multum cicer. Quo cibo vix quidquam vilius. Anglis, & inſulanis, cur cibi exoſi. Legumina, faba, & lens maxime in feralibus eenis; cicer in pervigiliis. Legumina* Danielis *& ſocciorum victus. Ea dicis* זרעים, *vel* זרעונים, *id eſt*, ſemina, *ut* Græcè λαχανα, *pro* σπέρματα, *à ſatu.* Χεδροὶ legumina, *Sal* alkali *dictum ex cicere oleri, quod naturâ ſalſum. Hoc* Joſephum *fefelliſſe.*

Narratur 2 *Reg.* 6. 25. *Samaria* famis tempore רובע הקב חרינים, *quartam partem cabi ſtercoris columbarum* venditam fuiſſe quinque argenteis. Nummos argenteos intellige ſemuncules, quorum ſinguli ferè valent trigintà ſex aſſes *Turonicos*, ut ſumma fuerit præter propter novem librarum noſtræ monetæ. Porrò cabum *Hebræi* omnes ſummo conſenſu tradunt capacem fuiſſe duntaxat ovorum viginti quatuor. Ergo cabi quarta pars fuerit logus, id eſt, menſura ſex ovorum. Hæc probare non aggrediar, ne videar actum agere. Tantum conabor ſatisfacere quæſtioni difficillimæ, quamque nemo ſolvit hactenus, cur menſura tantula rei tam vilis, nempe columbini ſtercoris, tanti æſtimata fuerit, & in quem uſum comparata.

I. Sunt, qui dicunt *Samaritas*, urgente fame, hoc ſtercus in cibum adhibuiſſe. In his *Eutychius Alexandrinus Patriarcha in Annalibus*, ubi de fame *Samariæ* pag. 213. واكلوا ثرب الحمام, *Et comederunt ſtercus columbarum.* Quomodo *Rabſakes Jeruſalymam* obſeſſurus, minabatur ſe facturum, ut incolæ comederent ſtercus ſuum, & lotium ſuum biberent, 2 *Reg.* 18. 27. & *Eſ.* 36. 12. Verum hæc verba *Rabſakis* aliud non ſunt, quàm jactabundi *Thraſonis* inanis inſultatio, quâ futurum ſignificabat, ut *Hie-*

roſalymitani ſumma rerum omnium inopia premerentur. Et meritò *Hebræi* dictum interpretantur עֵר דֶּרֶךְ נוֹמֵא *per viam Hyperboles*; cum res ſine exemplo ſit, ut quisquam, porcorum inſtar, vel aliena deglutierit ſtercora, nedum ſua. A tam immani cibo natura plane abhorret. Aut ſi, ingruente fame, quemquam eò adigeret ferro trabali victa neceſſitas, tamen id faceret fruſtrà: quia in excrementis nihil ſupereſt, quod concoquatur. Quod de columbino ſtercore, quam de humano multò verius, quia multo calidius eſt. Hoc cum res ipſa nos docet, tum Medicorum libri, atque eorum omnium, qui de ſtercoratione ſcripſerunt. *Varro*, *De re ruſt.* lib. 1. cap. 38. *Stercus* (ſtercorandis agris) *optimum ſcribit eſſe* Caſſius *volucrum*, &c. *De hiſce præſtare columbinum*, *quia calidiſſimum*. *Columella* lib. 2. cap. 15. *Tria igitur ſtercoris genera ſunt præcipua*, *quod ex avibus*, *quod ex hominibus*, *quod ex pecudibus conſit*. *Avium primum habetur*, *quod ex columbariis egeritur*. *Plinius* lib. 17. cap. 9. Marcus Varro *principatum dat turdarum ſimo ex avariis*. *Proximum* Columella *columbarii*, *mox gallinarius facit*. *Aliqui columbaria præferunt*. *Palladius* lib. 2. cap. 33. *Columbinum* (ſtercus) *ſervidiſſimum*, *cæterarumque avium ſatis utile eſt*. *Quintilius* lib. 2. *Geopon.* Ἔστι δὲ κάπρῳ μὲν καλὴ ἡ τῶν πτηνῶν ἀπόστασις, πλὴν τῶν χηνῶν, καὶ τῶν ἐνύδρων ὀρνίθων, διὰ τὴν ὑγρότητα, &c. Πολὺ δὲ κάλλιον ἡ τῶν περιστερῶν, πολὺ τὸ θερμὸν ἔχουσα. *Avium omnium ſtercus bonum eſt*, *præterquam anſerum & aquaticarum volucrum*, *propter humiditatem*, &c. *ſed longè præſtat columbinum*, *quia ſervidiſſimum*. *Avicenna* lib. 2. *Canonis*, capite زرق seu *De ſtercore*, زرق الحمام اسخان الازبال المستعمل

Stercus columbarum calidiſſimum eſt omnium eorum, *quorum aliquis uſus*. Cauſa patet ex *Ariſtotele*, qui columbam primam recenſet inter ea, quæ θερμὴν κοιλίαν *ventriculum ferventiorem* habent, *De part. anim.* lib. 2. cap. 7. Itaque è Recentioribus columbam nonnulli ſcribunt, ſtruthionis inſtar, lapillos devorare, & concoquere. Et columbæ nomen *Arabicum* حمام *humam* eſt *à calore* factum. Quæ, ut puto, abundè docent in columbino ſtercore nihil ſupereſſe, quod ab homine poſſit digeri.

II. Itaque hinc dejecti *R. Jonas* & *R. David* aliud comminiſcuntur, nimirum *Iſraelitas* ſtercore pro ligno uſos, cum tempore obſidionis *Samariæ* non liceret ire lignatum: quod eſt paulo minus abſurdum, cum ſtercus columbinum poſſit ligni vices præſtare. Nam pro comperto tradit *Galenus* ſtercus columbinum tam facilè incendi, ut alicubi in *Myſia* fimo columbario à Solis radiis ſponte accenſo vicina domus conflagraverit. Nempe propè domum illam κόπρῳ ἀποκειμένῃ περιττερῶν, ἤδη ξηρανθέν, καὶ πυθομένῃ, καὶ ἀτμὸν ἀναπέμψαι, καὶ ἀποκρίσεις ἰκανὰς θερμὴ ταύτης δὲ πλησίον ἦν, ἃς καὶ ψαύσαι ἤδη θύρις ἔχουσα ξύλα πυρὶ καταλήψιμα ἐπὶ πολλῷ χρόνῳ, θύρας δὲ μέσου λαῷ ἡλίῳ προζεσθὲν ἐξύψε τὴν ὀπὴν τε, καὶ τὰ ξύλα, *jacebat ſimus columbarius jam putridus*, *& ſervidus*, *& ſummo emittens*, *& tactu abunde calidus*, *& uli domus tam vacuus*, *ut feneſtram tangeret*, *cujus ligna nuper multa reſina ununcta fuerant*: *media igitur æſtate Sol plurimus deſuper ferviens ligna & reſinam incendit*. Ita *Galenus* libro tertio *De temperam.* Quale eſt, quod apud eundem legas libro primo *De differen. febr.* & libro *de morborum cauſis*, agreſtium columbarum ſtercus ignem concipere tardiùs, ſed retinere diutiùs. Ne quis hanc materiam putet igni fovendo eſſe prorſus ineptam. Verum enimvero quis credat in urbe *Samaria*, quam, cum eſſet Regum ſedes, à rufticanis moribus plurimum abhorruiſſe par eſt, tantum fuiſſe columbini ſtercoris, ut inde ſtrueretur ignis? Aut ullum fuiſſe, qui non mallet igne carere ad tempus, quam materiæ in flammis fœtidiſſimæ tantillum tam grandi pretio comparare? Quid quod hæc non cohærent? *Samaria* fames erat magna, quia nihil erat unde aleretur ignis, præter columbinum ſtercus magno emptum.

III. Tertia ſententia eſt eorum, qui volunt *Iſraëlitas* ideo comparâſſe hoc ſtercus, ut agri in urbe incluſi melius ſtercorarentur, atque ſic futuræ fami in annum ſequentem proſpiceretur: quaſi veriſimile ſit in urbe populoſiſſima, tantum agri fuiſſe, aut eos, quibus deerat unde viverent in dies, habuiſſe, unde ſererent; aut *Samariæ* cives de futuro tam fuiſſe ſollicitos, cum nihil eſſet in præſens; aut in ſeligendo ſtercore tam delicatos, ut cum aliud ſtercus, paulo minùs utile, magna copia ſuppeteret, columbinum tanti emerint.

IV. Quarta ſententia æque abſurda *Joſephi* eſt, columbarum ſtercus illis fuiſſe *vini & ſalis pro ſale*. Quamvis enim agnoſcam in eo non deeſſe ſalem, tamen ſi excrementitio ſale iis utendum erat, nemo eſt, qui neſciat in urina multo plus eſſe ſalis, & facilius elici, & minori cum faſtidio. Ut nihil opus fuerit tanti emere quod unusquiſque domi habebat. Præterea, quorſum ille ſal in tanta fame? Si libeat rhetoricari, ſcio multa poſſe congeri in laudem ſalis, & ſecundum panem vix quidquam eſſe ad vitam utilius: quo ſine, cum ciborum magna pars ſatua ſit, atque inſipida, *nunquid comedetur inſipidum abſque ſale?* Job. 6. 6. Itaque, ut ſub Lege abſque ſale nullum ſacrificium, *Levit.* 2. 13. & *Marc.* 9. 49. Adeoque etiam inter *Ethnicos*, auctore *Plinio*, nulla ſacra conficiebantur ſine mola ſalſa. Ita vix ulla menſa eſt paulò lautior, quæ ſale vacet. Sed & ſal pauperum videatur fuiſſe cibus. Solebant enim tenuiores πρὸς ἄλας δειπνεῖν, καὶ κύμινον, *ſale*, *& cumino cenare*, ut ex *Plutarcho* colligere eſt. Proinde *Cratero* ſe invitanti reſpondit *Diogenes* apud *Laertium* libro ſexto, Ἀλλὰ βούλομαι ἐν Ἀθήναις ἅλα λάχειν, ἢ παρὰ Κρατῆρι τὸ πολυτελὲς τραπέζης ἀπολαύειν. *At malo Athenis ſalem lingere*, *quam apud* Craterum *epipera menſa frui*. Et *Perſius Satyra* quinta

Varo reguſtatum digito terebrare ſalinum
Contentus peregeſ, ſi vivere cum Jove *tendas*,

id eſt, ſummè pauper eris, ſi pius. Et *Horatii* libri primi *Satyrâ* tertiâ, *Tigellius*, de quo *Seneca* Epiſtola centeſima vigeſima ſexta, ut videatur bono frugi, divitum, inquit, lautitias nihil moror,

— modo ſit mihi menſa tripes, & —
Concha ſalis puri. —

Varro *etiam* (ſale) *pulmentarii vice uſes Veteres auctor eſt: eſtiâſſe enim ſalem cum pane, & caſeo, ut Proverbio apparet.* Ita *Plinius* lib. 31. cap. 7. ubi idem paulò antè, *Honoribus etiam militaque interponitur: Salarius unde dictus*, *magna apud antiquos auctoritate*. Item, Ancus Martius *Rex ſalis modia ſex millia in congiaria dedit populo*. Sed & *Aſſyria* Reges ſalem dabant pro ſtipendio. Proinde *Eſdr.* 4. 14. ad *Artaxerxem* Regem hæc ſcribunt *Samariæ* præfecti, *Propterea quod* מְלַח הֵיכָלָא מְלַחְנָא, *ſale palatii ſalimur*. Ita ad verbum, id eſt, ut rectè *Junius*, *ſalarium de Regis palatio percipimus*. Sed ſalem nemo laudat uberius *Plutarcho Sympoſ.* lib. 5. *Probl.* 10. ubi ad quæſtionem, cur *Homerus* (*a*) ſalem divinum appellet, inter cætera ſalem aſſerit τὸ ἅλας δῶρα θεῶν εἶναι, καὶ ἡδύσμα, *aliorum eſſe obſoniorum obſonium*, *& condimentum*. Item, Θρίγκωμα δ' τροφῆς γινόμενον εἰς τὸ εὔπεπτον, καὶ παρέχον εὐαρμοστίαν αὐτῇ πρὸς τὴν ὄρεξιν, *quod in corpore ſit cibi tutela*, *eum palato noſtro congruum & convenientem reddens*. Unde eſt, quod *Sirach.* 39. 31. quædam laudantur tanquam ἀρχὴ πάσης χρείας εἰς ζωὴν ἀνθρώπου, *principium* (id eſt, *præcipua*) *omnium eorum*, *quæ ad vitam neceſſaria ſunt*. Et in his ſal ante omnem cibum. Sed de ſale quidquid dicatur, tamen

(*a*) *Iliad.* ι. 214. Πάντων δ' ἁλῶν θεῖόν ἐστι, καὶ ἡδύσμα.

tamen hoc certum, ſalem nihil quidquam eſſe, quam condimentum, nec magno pretio comparari ſolere condimenta in magna fame, & cum alimenta deſunt; cum optimum condimentum ſit ipſa fames: neque id quæratur, quod gulam irritet, ſed quod ſatiet.

V. Quinta ſententia *Talmudicorum* eſt, quæ ut intelligatur, Lector præmonendus eſt Axioma hoc eſſe *Talmudicum* codicis *Megilla* c. 3. כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי קורין אותן לשבח *Omnes voces, quæ in Lege obſcœne ſcriptæ ſunt, honeſtè legi.* Quapropter, ubicunque in Scriptura occurrunt vocabula in communi uſu minus honeſta, *Hebræorum* Magiſtri, honeſtati conſulentes, ea voluerunt aliter legi, quam ſcripta ſunt. Adeoque pro verbo, quod in Textu habetur, honeſtius aliud in margine ſubſtituunt, quod pro eo in Synagogis legere moris hodieque eſt. Hinc eſt, quod pro שגרל, (*b*) *coire*, legunt שכב, *concumbere:* pro עפולים, (*c*) *antmorbis, marciſcas:* pro טחורים, (*d*) *hæmorrhoidibus*, priè *locis ſtercoris*, מוצאות, *feceſſus:* pro חורים, & שינים, (*e*) *ſtercoribus*, & צואה, *urinis*, & מימי רגלים, *excrementum*, & *aquas pedum*. Non aliter hoc loco pro חריונים, *ſtercore columbarum*, legi volunt דביונים, *fluxum columbarum*, voce compoſita ex דך *fluxu*, & יונים *columbis*. Sed *Talmudici* דביונים aliter interpretantur, quaſi ſit compoſitum ex *Chaldaico* pronomine ד, quod reſpondet *Hebræo*, אשר, *qui, quæ, quod*, & Præpoſitione ב, *in*, & nomine יונים, *columbæ*. Illis itaque דביונים, ſignificat *quod in columbis*, ſupple *eſt*, vel *erat*. *Samaritæ* nempe volunt columbas ad hoc fuiſſe inſtitutas, ut pabulatum irent in agros, ſi ita loqui liceat. Unde, cum fartæ & diſtentæ rediiſſent, dominos excuſſa ingluvie grana elicuiſſe, & magno vendidiſſe. Ita ut ex horum mente verba Sacri Textus ſic ſonent, *Fames tanta erat Samariæ, ut quarta pars cabi* granorum, *quæ erant in columbæ*, & ex earum ingluvie eliciebantur, *venaret quinque ſiclis.* Unde *Comeſtor* in *Hiſtoria Scholaſtica* lib. 4. *Regum* cap. 10. *Tradunt quidam nomine* ſtercoris *dici veſiculam columbæ, in qua reperiebantur grana de foris allata.* Quo commento non puto quidquam fingi potuiſſe abſurdius. Non, quod negem columbas amore ſobolis ſic inſtituti poſſe, ut ex urbe obſeſſa emiſſæ domum redeant. Talibus enim internuntiis Veteres & Recentiores ſæpe eſſe uſos probavimus in capite proximè antecedenti. Sed quis *Samaritæ* credat columbas tam dociles magno fuiſſe numero? Aut eas in agro ab hoſtibus longè lateque vaſtato fruges habuiſſe paſſim obvias? Aut, ingluvie plena reduces, quidquid in agro abſurpſerant tam facilè expectoraſſe? Atque his denum artibus vel unum frumenti cabum toto obſidionis tempore potuiſſe congeri? Aut, ſi Deus hunc populum tam miraculoſa ratione aliquamdiu ſuſtentaſſet, Scripturam rem inauditam tam leviter fuiſſe præteriturum? Sed fruſtra diſputamus, cum vox חריונים, quæ in Textu eſt, nulla ratione huc trahi poſſit. Imò vix, ac ne vix quidem, vox marginalis דביונים, verti queat, *id, quod eſt in columbis.* Niſi *Hebræo* Nomine *Chaldaicum* Pronomen præfixum fuiſſe velimus, atque ita conflatam fuiſſe vocem hybridam, & ſemibarbaram.

VI. *Junius*, has *Symplegadas* nova interpretatione vitare poſſe ſe putans, hunc locum ita reddidit; *Exiitit fames magna Samariæ*, &c. *Adeò ut eſſet quarta pars, venter ipſa, qui eſt in cavo columbarum, quinùm ſiclorum argenti.* Sed prima lectione ſtatim apparet virum impenſè doctum non fuiſſe ita redditurum, propè dixerim nullo ſenſu, niſi in magnis angustiis verſari ſe ſenſiſſet. Quid enim ſit *quarta pars, venter ipſe columbarum*? Et quid attinebat definire ventrem eſſe in cavo? Quamvis cavum potius in ventre ſit, quàm in cavo venter. Rurſus quomodo illi viro, qui fuit perſpicaciſſimus, venire potuit in mentem feorſim venuſſe columbarum ventrem? Sed neque ex *Hebræa* verbis רובע הקב חריונים, ullis fidiculis elici queant, quæ in illius verſione habentur, *quarta pars, venter ipſe, qui eſt in cavo columbarum.* Nam ſi רבע, *quarta pars*, & הקב, *venter*, ut quidem reddit Cl. *Junius*, eſſent appoſita, utrumque nomen præfixum haberet *He hajedia*, ſeu Articulum: ut *Græcè* dicereturτὸ τετάρτον, ἡ κοιλία. Addo hac verſione confundi perperam קב *kab*, cum קברה *kela*. Quorum קברה *kela*, *ventrem* ſeu *ingluviem* ſonat: ſed קב *kab*, planè aliud eſt, nempe κάβος *cabus*, menſuræ genus. Ita ex *Hebræis* explicant *Aruch*, *Kimchius*, *Ponarius*, *Elias*, & *Aquinas* in *Lexicis* ſuis, *Mardochæus* in *Concordantiis*, *Alphes* in Tractatu *De Paſchate* capite 5. fol. 176. Et *Gloſſa Talmudis* paſſim. Unde compoſitum תרקב *tharkab*, alias *duas cabos* ſonat, quaſi contractum ex תרי קבין *there kabin*, *duo cabi*; alias veriùs *tres cabos*, quaſi ſit תרי וקב *thri vekab*, *duo & cabus*, unus inſuper. Ita *R. Selomo* in variis locis *Talmudis*. Et κάβος quoque menſura eſt *Heſychio*, *Philoxeno*, *Suidæ*, *Etymologo*, *Phavorino*, & aliis. Denique חריונים nemo Veterum aliter reddit, quam *ſtercus columbarum*. Conſulantur *Joſephus*, *Græci*, *Chaldæi*, *Syri*, *Arabes*, *Romani* Interpretes. Et, ex *Hebræis*, *Jarchius*, *Kimchius*, & *R. Leon* in hunc locum. Inter eos reperietur mirus eſſe conſenſus, quod in obſcuri loci interpretatione rarò contingit. Quin è Recentioribus nemo diſſentit præter *Junium*, & *Fullerum*, de quo jam pauca.

VII. Is in *Sacris Miſcellaneis* (lib. 6. cap. 11.) tam per דביונים, quam per חריונים (quorum illud in margine ſcribitur, hoc in Textu) *columbarum ingluviem*, *alvum*, & *interanea* intelligit. Quaſi vocentur דביונים, id eſt, *fluxus columbarum*, eò quod qui columbas diſſecant, & exenterant, ea defluere, ſeu delabi in terram ſinant. Et חריונים, id eſt, κοιλία, ſeu *alvus columbarum*. Nam חריונים eſſe *columbarum alvum, & interanea*, ennatur ita probare. "*Hebræum* חור primo *album* "ſonat: 2. *foramen*, à candore lucis, quę per il- "lud ſolet conſpici: 3. τρώγλην *cavernam*, quæ "foramnis eſt ſpecies: 4. *alvum*, Græcè κοιλίαν, "quæ inſignis eſt humam corporis caverna; unde "*alvus*, quaſi *alveus* κοιλία, ἀπὸ τῆ κοιλαι denomi- "natur: 5. *ſtercora alvo incluſa*, Metonymia Con- "tenti pro Continente. Quarum hujus verbi no- "tionum cum liceat eligere commodiſſimam, "quidni *columbarum alvum, & interanea*, hic pu- "temus intelligenda, quæ cùm abjici ſoleant, ta- "men graviſſimæ famis tempore non ſolùm ſer- "vata ſint, ſed & grandi pretio diſtracta, & di- "vendita. Hæc *Fulleri* ſententia eſt, in qua (quod accuratiſſimi Scriptoris pace dixero) non pauca reperiſſe mihi videor, quæ veri ne ſpeciem quidem habent. Ita, quod *columbarum interanea* vult *Hebræo* dici דביונים, ne per ſomnium quidem ulli unquam venit in mentem. Quin *ſtercora* omnes exponunt, à fluxu ſic appellata, ut *Græcè* ῥύσις γαστρὸς, & διάῤῥοια, & *Latinè alvi profluvium* de hujuſmodi fluxu dicitur. Et *Celſo febres fluentes*, Græcè ῥευσεῖς πυρετοὶ, eæ ſunt, quæ alvum lavant. Rurſus in eo, quod aſſerit idem *Fullerus*, vocem חור 1. *album*, 2. *foramen*, 3. *cavernam*, 4. *alvum*, *ingluviem*, *interanea*, 5. *ſtercus* ſignificare, pleraque ſunt commentitia. חור pro *albo* non tam *Hebræum* eſt, quàm *Chaldæum*, & *Arabicum*. At pro *foramine*, aut *caverna*, *Hebræum* eſt, & à diverſa Radice. Illud enim eſt à חגר *chavar*, *albeſcere:* hoc à geminato חרר *charar*, *perforare*. Proinde in *Talmude* legas Tractatus *Succa* fol. 20. b. חור שהרחוהו מים, *foramen, quod aqua perforarunt.* Et iiſdem *Talmudicis* חריר, eſt *foramen acus*, ut ⟨ʒoʃ⟩ *Syris*

(*b*) *Deut.* 28. 30. *Eſ.* 13. 16. *Zach.* 14. 2.
(*c*) *Deut.* 28. 27.
(*d*) 2 *Reg.* 10. 27.
(*e*) 2 *Reg.* 18. 27. *Eſ.* 36. 12.

Matth. 19. *v.* 24. Porro illud חור, *alvum* quoque, aut *ingluviem*, aut *interanea* ſonare merum commentum eſt, cujus auctor non profertur, neque verò poteſt proferri, cùm nemo unquam ita uſurpaverit. Denique חר, vel חרי potus, aut הראי, pro *ſtercore* vox eſt diverſa prorſus, cujus Radix neque eſt חור, neque eſt חרר, ſed חרה, vel הרא. Itaque *Talmudici* חרי, vel חריא, conſtanter ſcribunt.

Et *Arabicè* خري *charia*, cum *hamza* in fine, eſt *ſtercus egerere*, خر *ſtercus*, مخرأة *latrina*. Quin & *Hebræi*, cum plenè ſcribunt, *Aleph* inſerunt, ut *Eſa.* 36. *verſ.* 12. לאכול את חראיהם, *ad comedenda ſtercora ſua.* Et 2 *Reg.* 10. *verſ.* 27. *Deſtruxerunt domum* Baalis, *& poſuerunt eam* למחראות, *in latrinas.* Neque *Aleph* ibi eſt adventitium, ut putant, ſed Radicale, & ſupplendum ubi deeſt, ut ex *Arabiſmo* patet. His obſervatis, Cl. *Fullerum* apparet vocis etymon, & veram ſcripturam ignoraſſe, & promiſcuè ſumpſiſſe tres voces diverſæ originis, quod illum in devia traxit. Cùm enim quidquid affert ſolis nitatur vocum etymis, ſi hæc etyma falſa ſunt, falſum etiam eſſe neceſſe eſt quidquid his ſuperſtruitur. Et verò futiliſſimum eſt, quod Auctori ſacro affingit, cabum alvorum & extorum columbinorum *Samaritæ* veniſſe quinque ſiclis. Neque enim ſando unquam auditum eſt columbarum ingluviem & exta ſeparatim fuiſſe diſtracta. Fateor de gallinis id legi, & *Arabicè* قبودكن *thabudach eum* dici, *qui vendit interanea gallinæ*, putà cor, ingluviem, &c. *Alcamus* interpretatur

من يبيع ما في بطون الدجاج من الغلب والقانصة.

Sed de columbis nihil tale occurrit uſpiam, quod quidem ſciam. Neque etiam id convenit, ut columbarum inteſtina per cabos fuerint dimenſa. Cabus enim non eſt extorum menſura, ſed granorum, ut ſatum, ephi, & corus. Nempe ſex cabi ſatum conſtituunt, tria ſata epham, decem ephæ corum, menſuram in aridis maximam. Proinde in *Talmude*, & in *Aruch*, pallim legas קב הטין, *cabum truici.* Et ab *Elia* definitur מדת היבש, *menſura aridorum*; *à Pomario* מדת של הטים, *menſura frumentaria*; ab *Aquinate* מדת למדות דבר היבש, *menſura ad dimetiendam rem aridam.* Sic in *Pollice*, Καῦσον ϗ ἰκάλιον ἢ περὶ τὴν τροφὴν ἄμετρον, &c. Καῦ@· γὰϱ εἶνι μέτϱον. *Cabaſum autem vocabam cibo inſatiabilem*, &c. *Cabus enim frumenti menſura eſt.* Et in *Heſychio*, Καῦαι@· , ἄπλητ@· καῦ@· γὰϱ μέτϱον σιτικόν. *Cabaſus*, *inſatiabilis*; *cabus enim eſt menſura frumentaria.* Inde corrige *Suidam*, qui pro καῦαι & habet καῦαις@. Et *Etymologicon*, qui pro μέτϱον σιτικὸν habet μετϱητικόν, vocem nihili. Sed in *Heſychio* mendoſa ſunt, quæ ſequuntur paulo infra, Καῦ@· , μέτϱον σιτικὸν, ϗ οἰνικόν, *Cabus*, *menſura frumenti*, & *vini.* Cabum enim vini, vel liquidorum eſſe menſuram alibi nuſquam legas. Itaque ſic emendo, Καῦος μέτϱον σιτικὸν, ϗ καῦ@ οἰνικὸν. *Cabus frumenti menſura*, & *cadus vini.* Confert inter ſe duas voces ut ſono, ita & ſignificatione vicinas. Nam utraque *menſuram* ſonat, ſed hæc *vini*, illa *frumenti.* Quippe ut cabum frumenti, ita cadum vini menſuram eſſe nemo eſt, qui neſciat. Sic *Herodotus* libri tertii capite vigeſimo dicit Φοινικὶς οἶνου καάδων, *cadum vini palmes.* Et *Athenæus* libro undecimo *Anacreon*,

Οἶνου δ' ἐξίκνεο καάδου,

Vini cadum exhauſi. Et ibidem *Hedylus* in *Epigrammate*,

Ἀλλὰ καάδοις Χίοις με κατάϐρεχε,

Ubi Interpres ridiculè, *At cadis vinum effundens irriga*, pro *At* Chii *vinis cadum meum irriga*: ut *Tibullus* lib. 2. Elegiâ 1.

— Chio ſolvite vincla cado.

Et *Horatius* lib. 3. *Odâ* 19.

Quo Chium *pretio cadum*
Mercemur?

Et ut *cabus*, ita *cadus Hebræa* eſt originis. Nempe ut קב *kab*, eſt *cabus*, ita כד *cad*, *cadus.* Quamvis *Hebræum* כד, pateat latius. Nam à *Moſe*, *Solomone*, & *Elia* ſumitur pro *hydria.* Vide *Gen.* 24 *v.* 14. *Eccleſ.* 12. *v.* 8. & 1 *Reg.* 18. *v.* 34.

Aliorum ſententiis ita expenſis, jam ſupereſt, ut noſtram quoque proferamus. Quæ ut ſtabiliatur, primò hoc ponendum ut certiſſimum, per columbinum ſtercus cibi genus ſignificari. Alioqui nulla eſſet in hac oratione ſcries, *Fames erat magna* Samariæ: *nam capta aſini venibat octoginta argenteis, & quarta pars cabi ſtercoris columbini quinque argenteis.* Porro cum probatum ſit columbarum ſtercus, ut vulgo accipiuntur hæ voces, nullo modo eſſe in cibis, iis aliud ſignificari neceſſe eſt. Qua de re cum *Arabes* conſuluiſſem, reperi duo quædam eſſe hoc Epitheto apud illos inſigniri ſolita. Quorum unum illud eſt, quod alio nomine vocatur كوز كندم *kuz kendem*, vel جوز جندم *gauz gendem*, id eſt, nucem à loco ſic dicto. Nux enim *Perſicè* كوز *kuz*, & *Arabicè* جوز *gauz* dicitur. Et *Kendem*, vel *Gendem* eadem vox. Nam *Caph Perſicum* ibi ſonat *G* propter tria puncta ſuperpoſita. Porrò de hac nuce ſic *Avicenna* lib. 2. *Can.*

كوز كندم الماهية هو خفيف كالاشنة طيني وبالرقة يسمونه خرا الحمام وبعراد يسمي جوز جندم الاختيار أجوده البرجري والزفني ضغيف

Kuz kendem, *quid eſt? Res eſt levis, ut muſcus arboreus, lutea. Quam in urbe Racca* (ad *Euphratem* infra *Samoſatam* in *Meſopotamia*) *vocant ſtercus columbarum. Et Bagdadi gauz Gendem. Electio. Optima eſt Barbarica, ſed Daphnenſis eſt debilis.* Reliqua ibi vide.

Idem alibi, جوز جندم اطبع قال بولس لة قوة مبردة مطفية مجففة قليلا

Gauz, ſeu nux *Gendem. Natura ejus. Dixit* Paulus *virtutem habere refrigerandi, extinguendi & exſiccandi parumper.* Sed ibi omiſſa eſt definitio, quæ in *Latina* verſione ſic habet. *Nux Kendem quid eſt? Eſt terra granoſa ſicut cicer, alba, declinans, ad citrinitatem, qua exportatur de Barca, & de Coraſcena, ex qua cum melle fit vinum.* Quæ definitio ſi vera eſt, nihil nos juvat. Eſt enim terræ ſpecies, quarum nulla eſt eſculenta.

Sed & aliud eſt genus columbini ſtercoris apud *Arabes*, ab hoc plane diverſum. Nempe id ipſum, quod vulgò vocatur *uſnen.* Id enim alio nomine appellari conſtat *ſtercus paſſerum*, aut *columbarum.* *Avicenna* lib. 2. أشنان الماهية هي انواع الطفها الابيض ويسمى خرو العصافير Uſnen *quid eſt? Plurimum eſt ſpecierum, quarum ſubtiliſſima eſt alba, & vocatur ſtercus paſſerum.* Sylvaticus, *Sterc-*

cus

cus paſſerum uſnen. Giggeius, الاشنان *Aluſnen, pulvis abſtergens, qui dicitur ſtercus columbinum.* Idem alibi, العرض *Alhord, aſnen, ſea ſtercus columbinum.* Item, خرو العصافير *ſtercus columbinum, pulvis quidam abſterſivus.* Item, الوشنان *ſtercus columbinum, pulveris medicinalis genus.* At neque ſic res eſt confecta, quia non ſatis ſcitur quid proprie ſit *uſnen.* Plerique idem eſſe ſtatuunt, quod القلي *alkali*, à quo vocatur ſal notiſſimum. Pandectarius. *Sal* alkali *ſit ita hunc modum, Accipe de herba alter dicta uſnen*, &c. Idem, *Aatiſiles* (lege *anthyllion*) *vel anzis* (lege *anthyllis*) Græcè, Arabicè *uſnen*, Latinè *ſalſola, eſt herba, de qua fit ſal alkali.* Et alibi, *Uſnen*, &c. *herba eſt, cujus folia ſunt ſimilia vermiculari vel lemiculæ, habens ſalſum ſaporem, ex qua fit ſal.* Scaliger in *Cardanum* Exercitat. 104. Sect. 18. *Chali* (melius *kali*) *Arabes planiam vocant, quam nos Sodam. Frutex eſt in provincia Narbonenſi. Eo tuto & preſſo ad efficiendum quod ſalicornum dicunt, alii ſodam, alii alumnea catina, à pelvis facie, in quam diſtillat ſuccus*, &c. *Apud Senapionem dicitur uſnen.* Giggeius, القلي *alkali*, &c. *vel uſnen.* Golius, أشنان *Uſnen, herba* alkali, *& cineres, qui inde conficiuntur, optimi & magna copia in* الحوران *Auranitide Syria regione.* Item, بلس *bils*, idem quod أشنان *uſnen. Cineres alkali.* Sed & *Alcanzium*, vel *Alchindum*, Medicum *Arabem* celeberrimum, & *Avicennæ* prope æqualem, in ea ſententia fuiſſe inde colligas, quod in capite *De uſnen* ea omnia deſcribit penè ad verbum, quę de *kali* dixerat *Avicenna*; ac ſi *uſnen*, & *kali*, nihil inter ſe differant. Quæ partim vera, partim falſa ſunt, قلي *kali* tam *Arabibus*, quam *Hebræis*, *toſtum*, ſeu *frictum* ſonat. Itaque *uſnen* toſtum, ut ex cinere ejus fiat lixivii, ſeu ſaponis ſpecies, rectè vocatur *kali*. Et hoc nomine etiam *Hebræi* notum eſt, qui ſcribunt קליא *kalia*, in Tractatu *Talmudico Erubim* cap. 3. fol. 28. b. In *Pomario* קליא definitur עשב שנשרף ונשתין אפרו בבורית, *Herba ſpecies, cujus combuſta cinis in ſapone ponitur.* Et in *Aruch* עשב שורפין ונותנין אותו בבורית וחוצין ידיהם, *Herba, quam combuſtam in ſapone ponunt, ut ea lavent ſibi manus.* Quod ipſum dicunt *Arabes* de ſuo ſive أشنان *uſnen*, ſive قلي *kali*. Itaque à Nomine أشنان *uſnen* Verbum تاشن factum Cl. *Golius* reddit, *Cineribus alkali, ſeu lixivio eorum manus detergit.* Et *Alcamus*, غسل يده للحرب والحك *Eo lavit manum ſuam*, quia utile eſt *ad ſcabiem & pruritum*, ut ibidem habetur. Sed, quod volunt *Sylvaticus*, *Scaliger*, *Salmaſius* in *Solinum*, & Recentiorum alii, hoc ſive *uſnen*, ſive *kali*, eſſe noſtram *ſodam*, aut *ſolidam*, ex qua vitrum conficiunt, id verò non conceſſerim, niſi de una aliqua ſpecie. Quia doctiſſimi *Arabum uſuen*, vel *kali*, in genere *cineru* ſpeciem eſſe docent, quod cum noſtra *ſoda*, aut *ſolida* nihil habet commune. *Abuchanipha*,

اجناس الاشنان كثيرة وكلها من الحمص
والاشنان العرض الذي يغسل به الثياب

Genera uſnen *multa ſunt, quæ omnia ſunt ex ciceribus* (ſi venia ſit verbo) *&* uſnen *eſt* alhord, *qua lavantur veſtes.* Quibus conſona hæc *Serapionis* capite 257. Uſnen *eſt herba calidiſſima, cujus ſpecies ſunt ex* amoch (lege *ex amos*, من حمص *ex ciceribus*) *&* uſnen *eſt* haron (lege *hord* حرض) *& eſt id, quo lavantur panni.* Rurſus alibi *Abuchanipha*,

القلي يتخذ من الحمص واجوده
ما يتخذ من العرض وهو قلي
الصباغين وسايي دلك الرجحين Al-

kali *ex cicere fumitur; ſed optimum eſt, quod fumitur ex* alhord, *quod eſt* kali *tinctorum, ut reliqua vitrariorum.*

الاشنان نبات لا ورق له ولة اغصان Albacra,
دقاق شبة العقر وهي رخصة كثيرة الما
وتعظم حتي يكون له خشب غليظ يتوقد
به وناره حر جدا ورايحته ودخانه
كريهة وطعمة الي الملوحة وهو من الحمص

Uſnen *planta eſt ſine foliis, ramos habens tenues radici ſimiles, teneros, multi humoris, qui creſcunt, donec ſit in ipſis lignum denſum, quo accenditur ignis, qui valde calidus eſt. Odor & ſuffitus ejus eſt execrandus, ſapor ſalſuginoſus. Eſt autem in genere ciceris.* Alcamus,

القلي شي يتخذ من حريق الحمص
Alkali, *res, quæ accipitur ex aduſtione ciceris.* Abenbuar ex *Abuchanipha* capite قاقلي *kakeli*
هو من الحمص والناس ياكولونه مع اللبن وهو
مثل الاشنان الا ان القلام اعظم منه
وورقه شبيه بورق العرف *Eſt ciceris ſpecies,*

quæ cum laſte comeditur, & eſt ut uſnen, *niſi quod majorem habet calamum, & ſolium ſimile ſolio naſturtii.*

Giggeius, الغولان Algaulano, *ciceris genus ſimile* aluſnen. Quid quod 2 *Sam.* 17. *verſ.* 28. *Hebræum* קלי *kali*, ab *Hieronymo* redditur *fruxum cicer?* Quod iis novum videbitur, qui ſciunt *Hebræum kali* non ſignificare *cicer*, ſed *fruges toſtas*, *Levit.* 23. *verſ.* 14. *Ruth.* 2. *verſ.* 14. 1 *Sam.* 17. *verſ.* 17. & *cap.* 25. *verſ.* 18. &c. Tamen haud dubiè rectè eſt *Hieronymi* verſio. Ibi enim ad *Davidem* in deſerto fugitivum *Ammonita* & *Galaadita* attuliſſe narrantur *triticum*, *& hordeum*, *& farinam*, וקלי, & kali, *& fabas*, *& lentes*, וקלי, *&* kali. Itaque in eodem verſu nomen *kali* bis repetitum eſt. Et prius quidem, tritico, hordeo, & farinæ junctum, ſignificat *toſtas fruges.* Sed poſterius, quod ſequitur fabas, & lentes, toſtum aut frictum aliquod legumen ſonat, nempe *frictum cicer.* Nam cicer frigi aut torreri ſolebat. Itaque in *Ariſtophanis* fabula *Pace*, ruſticus deſcribitur

Ἀνὴρ ἀγρο-

Ἀνδρακίζων τὴν ῥέβιθον,
cicer ſuper carbones torrens. Et in Ἐπιλημματίζων pagina ſecunda *Scholiaſtes*, Τὴν ἰσοστὴν ἑκατὸν φακῆς ἐφθὰς ἐσθίων, *Largus potu fricti cicer tundebant.* Sed & *fricti ciceris* non ſemel meminere *Romani* Scriptores. *Plautus* in *Bacchidibus* Actus quarti Scena quinta,

Tam frictum ego illum reddam, quam frictum eſt cicer.

Horatius in *Arte*,

Nec ſi quid fricti ciceris probat, aut nucis emptor.

Caſſianus Collat. 8. cap. 1. *Superuentulis canſtrum habens cicer frictum, quod eſſis* trogalia *vocant.* Τραγήματα, id eſt, *bellaria.* Et *frictum cicer Arabes* hodieque قلي *kalai* vocant, ut jam modo docuimus. Pro *Hebraï* omnes in *Samuelis* loco, quem diximus, duo genera קלי *kalai* agnoſcunt: quorum ut prius ex frugibus, ita poſterius מקטניות, *ex leguminibus*, vel מיני קטניות, *ex leguminum ſpeciebus.* Ita *Kimchius*, & *R. Levi*, & *R. Eſaias* in eum locum. Et *R. Selomo kali* poſterius ita deſcribit וקלי מכתים של קטניות מבישין אותו בתנור כשהן לחין והם כתוקין לשלם ומיתנין אותן ועושין מהם מאכל שקורין שתיתא, Kali *ſunt leguminum ſpecies, quæ adhuc recenſa in furno exſiccantur, & ſemper manent dulcia, & commoluntur, & fit ex iis cibus, quem vocant* ſcthith. Quod ſumptum eſt ex *Talmudico* Tractatu *De idolatria* cap. 2. fol. 38. a. ubi *Barzillai Galaaditæ Davidi* miſiſſe legitur תרי מיני שתיתאה, *duas ſpecies ſethithæ*, id eſt, duas ſpecies *kali*: & ibi *Gloſſa*, שתיתא תבשיל העשוי מקמח של קליות שיבשין בתנור ויש שעושין אותו מקמח ערשין ולפי שהן מתוקין יותר מדאי נותנים שם חומץ, Sethitha *eſt pulmentum factum ex farina* ſi kali *in furno exſiccata. Sunt etiam, qui faciunt ex farina lentium, quibus, quia ſunt pradulces*, (id eſt, *fatua*) *acetum infunditur.* Ex verum eſt, quod שתיתא *ſethitha* fieri dicitur ex lentibus. Nam in Tractatu *Gittin* capitis ſeptimi ſolio ſeptuageſimo a. in ipſo *Talmudis* textu memorantur שתיתא דטלפחי, *ſethitha ex lentibus.* Sed quod de aceto additur puto eſſe σφάλμα *Gloſſatoris*, qui alicubi legerat hoc pulmentum fieri *ex lente*, וחכנא, & *cicere.* Et pro *cicere acetum* intellexit, quia *Chaldææ* חמצא chimtza, *cicer*, & חכנצא chumtſa, *acetum*, iiſdem ſcribuntur literis. Utut ſit *iſnen*, ſeu *kali*, *cicer* eſſe, vel ciceris ſpeciem, abundè probavimus. Et cui vocetur קלי *kali*, docuimus, nempe quia torretur, aut frigitur. At أشنان *iſnan*, vel وشنان *uſnan* potius, ut multi ſcribunt, fit à Verbo وشن quod de terra, camelo, &c. *tumere* ſignificat, & *eminere.* Unde *cicer* merito *iſnen* appellatum, propter inæquales angulos, quibus tumet, atque eminet. Neque enim piſi inſtar rotundum eſt, ſed anguloſum, & turbinatum. At quorſum *ſtercus paſſerum* aut *columbarum* appelletur, plane me latet. Tantum ſcio ſic appellari. Neque dubium, quin nux *Kendem*, vel *Gendem*, ob id ipſum vocetur *ſtercus columbarum*, quod granis ſeu calculis ſuis ciceris formam imitetur. Eſt enim *terra granoſa*, *ſicut cicer*, ut habet *Avicenna* vetus Interpresubi ſupra.

Cum igitur in Sacro Textu legimus in fame *Samaritica* quartam partem cabi columbini ſtercoris veniſſe quinque argenteis, quidni cicer, vel ciceris ſpeciem intelligamus? Certè ſic omnia bellè quadrabunt. 1. Primò enim in *Judæa* cicer fuiſſe notiſſimum, præter aliquot loca *Talmudis*, docet Sacra Hiſtoria loco ſupra citato ex 2 *Sam.* 17. *v.* 28. ubi *Galaadita* & *Ammonita Davidi* inter cætera קלי *kalé*, id eſt, *frictum cicer* afferunt. Proinde חמצה, id eſt, *Emeſa*, urbs illuſtris in confinio *Judææ*, quæque habuit Reges ſuos, à cicere videtur dicta. *Bellonius*, *Singularium* libri ſecundi capite quinquageſimo tertio, obſervat in *Ægypti* urbe *Cairo* multas eſſe officinas, in quibus nihil venditur præter fricti cicer, quod magna copia comparatur à peregrinis; qui quotannis inde *Mecchæam* proficiſcuntur. Et capite nonageſimo nono, idem de *Damaſco* refert. *Damaſci*, inquit, *plures ſunt officinæ, in quibus frigendo ciceri omnes vacant.* Erevithia *vocant* (ἐρεβίνθια) Græco *nomine. Illa autem in areis ſartaginibus frixa, & exſiccata, ut percommoda ſunt, qui longum iter ſuſcipiunt.* 2. Præterea cabus tam leguminum, quam frugum eſt menſura. Nempe leguminа æquè ac fruges grana ſua habent, quæ deligunt *Arabes* communi nomine حبوب. 3. Per *ſtercus columbarum* vile aliquod cibi genus ſignificari patet in his verbis Sacri Textus, *Caput aſini venibat octoginta ſiclis, & quarta pars cabi ſtercoris columbarum quinque ſiclis.* Ibi enim cum *aſini capite* conferтur *ſtercus columbarum*: & illud quidem octoginta ſiclis, hujus cabi quarta pars quinque ſiclis venalis erat. Cabo igitur integro, quæ cibi diurni menſura eſt, pretium erant viginti ſicli, & cabis quatuor octoginta ſicli. Quo pretio tunc venibat caput aſini. Itaque quidquid ibi intelligas per *columbinum ſtercus*, viliſſimum fuiſſe cibum plane neceſſe eſt, cùm ejus cabi quatuor, id eſt, quantum homini ſobrio ad quatriduanum victum ſufficiat, non pluris æſtimati fuerint, quam unius aſini caput. Porrò inter cibos uſu receptos vix quidquam eſt cicere vilius. Proinde nonniſi frugalium aut tenuiorum cibus eſt cicer. Ita in *Ariſtophanis Pace*, ut jam ſupra notatum, ruſticus quidam optat eſſe cum ſodalibus.

Ἀνδρακίζων τὴν ῥέβιθον,
Τὴν τε φηγὸν ἐμπυρίων.

Cicer ſuper carbones torrens, & faginam glandem ad ignem aſſans. In *Alexi Comico* apud *Athenæum* libro ſecundo vetula quædam, inopiam ſuam deflens, inter plebeios cibos, quibus miſeram vitam ægrè ſuſtinet, ἐρέβινθον, & λαθύρους recenſet, id eſt, *cicer*, & *cicerculam. Horatius* libri primi *Satyra* ſexta, ut ſe parvo contentum eſſe doceat, & victum tenuem ſibi ſufficere,

— *unde domum me*
Ad porri & ciceris refero lachanique catinum.

Et in *De Arte* iis, qui ex fricto cicere & nucibus victitant, divites ſic opponit,

Offenduntur enim, quibus eſt equus, & pater, & res,
Nec ſi quid fricti ciceris probat, aut nucis emptor,
Æquis accipiunt animis, donantve corona.

Unde illud *Martialis* lib. 5. Epigramm. 79.

Et fervens cicer, & tepens lupinus,
Parva eſt cœnula, quis poteſt negare?

Et lib. 1. Epigramm. 104. ubi de avaro *Scævola*, qui genium ſuum defraudabat;

Et Vejentani *bibitur fax craſſa rubelli:*
Aſſe cicer tepidum conſtat, & aſſe Venus.

Et ejuſdem libri Epigramm. 42.

— *otioſa*
Vendit qui madidum cicer corona. —

Id eſt, qui plebeculæ feriatæ, Circoque, & ſcenæ vacanti viliſſimos cibos venditat, in quibus macerатum cicer. Eodem facit, quod *Roma* in ſpectaculis qui honores ambibant, plebeculæ gratiam captaturi, inter miſſilia, cum fabis, & lupinis, cicer ſpargebant. Quo alludunt hæc *Horatii* lib. 2. *Satyra* 3.

In cicere, atque faba, bona tu perdas atque lupinis,
Latus ut in Circo ſpectere, atque aneus ut ſtes.

Et hæc *Perſii Satyra* 5.

— *cicer ingere largè*
Rixanti populo, noſtra ut Floralia poſſint
Aprici meminiſſe ſenes. —

Sic

Sic in *Ægypti* eremo *Scetica*, ubi Monachi miram frugalitatem profitebantur, ſanctum cicer illis pro cibo fuit. *Caſſianus*, ubi ſuprà, de *Serено Abbate*; *Superemolit caniſtrum habens cicer fritum, quod illi* τρόγαλια *vocant, ex quibus quina tantùm ſumpſimus grana.* Hinc *Tertullianus* cicerculam pro *re minimi pretii* uſurpat, cum in *Marcionem* ſic ſcribit libri primi capite undecimo, *Unam ſaltem cicerculam Deus* Marcionis *proſtituſſe debuerat, ut novus aliquis* Triptolemus *prædicaretur.* Sed & apud *Græcos* ἐρέβινθος, id eſt, *cicer-rus*, pro *vili* ſumitur. *Heſychius*, Ἐρέβινθος· Δίνος· ἀδυνὸς ἄξιος· παρὰ τὸν παροιμίαν ἐρέβινθος ζωμός. *Cicerrus Bacchus* (cicerrum vinum) *id eſt, nullius pretii; Proverbia quodam modo vocatur jus cicerrum. Suidas* item, Ἐρέβινθος· Δίνος, ἐπὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων. *Cicerrus Bacchus, de rebus nullius pretii. Plutarchus* in *Rom. Quæſt.* capite 95. Τὸν λάθυρον, καὶ τὸ ἐρέβινθον, *cicerculam*, & *cicer* obſervat nonnullis fuiſſe cibos vetitos, & exoſos, ſed joculari de cauſa: nempe *οἱς παροψίδες ἦσαν Ἐρίνυες, καὶ τὸ λάθυρος, tanquam ad Erebum, & Lethen* (Inferorum amnem) alludentes. Nam, ut ad *Erebum* ἐρέβινθος, ita λάθυρος ad *Lethen*. Addit leguminum plurimum fuiſſe uſum πρὸς τὰ περίδειπνα, καὶ τὰς πρωλήσεις τῶν νεκρῶν, *in feralibus cœnis, & ad mortuorum evocationes.* Sed ad fabam potiùs aut lentem id pertinet. De faba enim *Plinius* lib. 18. cap. 12. Pythagoricâ *ſententia* (fabacia) *damnata, ut alii tradidere, quoniam mortuorum animæ ſint in ea. Quâ de cauſa parentando neque aſſumitur.* Varro & *ob hæc* Flaminem *eâ non veſci tradit, quoniam & in flore ejus litera lugubres reperiuntur.* Et Feſtus, *Fabam nec tangere, nec nominare*, Diali Flamini *licet, quod ea putatur ad mortuos pertinere. Nam & Lemuralibus jacitur larva, & parentalibus adhibetur ſacrificiis, & in flore ejus luctuoſa littera apparere videntur.* Quale eſt, quod lentem Veteres cenſent inter τὰ πένθιμα *lugubria, καὶ προτιθέντας τοῖς νέκυσι & mortuis apponunt*, ut notant *Plutarchus* in *Craſſo*, & *Appianus* in *Parthicis*. A qua ſuperſtitione *Judæos* non fuiſſe prorſus immunes teſtantur hæc *Hieronymi* ad *Paulam* de *Bleſilla* obitu, *Fletuſque hodiè* Judæi, & *mœſtis pedibus in pulvere volutam ſacco incubare: ac, ne quid deſit ſuperſtitioni, ex ritu vaniſſimo* Phariſæorum, *primum cibum lentis accipiunt, videlicet oſtendentes quale edulio primogenita perdiderint.* At de cicere ſolùm in *Plinio* reperi religionem illud pervigilîs adhibere. Si tamen cum faba & lente cicer etiam, & cicercula ad ferales pertinuit cœnas, ut videtur *Plutarchus* ſubinnuere, cum quæ afferuntur parùm ſint ad rem, Veteres credidiſſe nihil aliud ſpectaſſe, quàm quod lugubre tempus decent tenues & frugales cibi, ut ſunt legumina omnia, quæ corpus quidem implent, ſed parum alunt. Proinde princeps *Emmichorum Nabuchodonoſoris* timuit, ne ſi *Daniel*, & ſocii leguminibus veſcerentur, vultus eorum triſtiores & macilentiores viderentur, quàm reliquorum adoleſcentum, quos habebat Rex in comitatu ſuo. Vide *Dan.* 1. 8. &c. Notandum ibi verſu 12. & 16. legumina non dici קטניות, ut alibi ab *Hebræis*, ſed זרעים, vel זרעונים. Quæ vox generalior eſt. Nam זרעים, vel זרעונים ſunt quævis ſemina. Proinde *Græca* verſio, quæ *Theodotionis* eſt, habet σπέρματα. Et *Maimonides* ſic definit quid ſint זרעונים, *ſemina*, in Tractatu *De heterogeneis* capitis 1. §. 8.

הזרעונים נחלקין לשלושה חלקים האחד מהם הוא הנקרא תבואה והיא הכשה מינין החטים והכוסמין והשעורין ושבולת שועל והשיפון והשבי כהן הוא הנקרא קטניות והן כל זרעים הנאכל לאדם חוץ מן התבואה כגון הפול והאפונים והרוחן והאורז והשומשמין והפרגין והספיר ויוצא בהן והשלישי מהן הוא הנקרא זרעוני גנרת והן שאר זרעונין שאינן ראויין

Semina dividuntur in tres ſpecies. Prima eſt eorum, quæ vocantur provenus (fruges σπέρματα.) *Eorum ſunt quinque ſpecies, triticum, ſpelta, ordeum, ſpica vulpis* (avena, cujus ſpica caudæ vulpis ſimilis eſt) *ſecale. Secunda eorum, quæ legumina vocantur, id eſt, omnia ſemina, quæ ab homine comeduntur præter fruges, ut faba, piſa, panicam, oryza, ſeſamum, papaver, cicercula, & ſimilia. Tertia eorum, quæ vocantur hortenſia ſemina, quæ quidem ipſa non ſunt apta ad eſum; ſed quod ab iis provenit ab homine comeditur, ut cepe, allia, porri, aſcella, rapa, & ſimilia.* Tamen in *Daniele* זרעים ſolùm legumina explicant *Joſephus* & *Græcus Scholiaſtes*, *Tertullianus*, *Hieronymus*, *R. Selomo*, *Saadias Gaon*, *Aben Ezra*, *Joſeph Jachia* filius, &c. Et tam potuêre *Hebræice* זרעים, id eſt, *ſemina* nominari, quàm *Græcè legumina*. Dicuntur enim ὄσπρια, pro ζώσπρια, ἀπὸ τοῦ ζωᾶς *a ſatu*. Itaque *Græcum* hoc nomen prorſus reſpondet *Hebraico*. Sed & *Græcè* vocantur κεφαλωτὰ quaſi κεφαλόσπορα, ut *Latine legumina*, quia manu leguntur. Quo reſpiciens *Nicander Theriacâ* verſu 752. ait,

Χειροδρεπὰ δ' ἅπερ φῶτες ἀπὸ δρεπάνοιο λέγονται·
Ὄζηρια, χειρηπὰ τ' ἄκλα, μετοχλίου ἐντὸς ἀείρας.

Ubi manulegæ homines ſine falce legumina, atque alia ejus generis, legunt in ſemi-vuentæ terra. His obſervatis ſtatim patebit, quorſum velit *Joſephus* columbinum ſtercus *Samaritanis* fuiſſe loco ſalis. *Theophraſtus* (*De cauſis plantarum* libri quarti capite nono) exquirens, quibus de cauſis cicer aliis leguminibus citiùs matureſcat, inter cætera hanc affert, Ἡ ἅλμη πρὸς τὴν τελείωσιν συμβάλλεται, *Salſedo* ciceris *ad* promptam illam *maturitatem confert.* Et libri quinti capite undecimo, Ὁ ἐρέβινθος ἀπόλλυται σφακελίσας, ὅταν αὐθαίρετον ὕδωρ ἐκχυμίσῃ ἐπικλύσῃ τὴν ἅλμην· τὸ γὰρ ἁλμυρὸν ἐστι σφακελίζειν ἐοικός. *Cicer ſphaceliſco perit, cum in flore ſalſaginem imber eluit: ſalſaginis enim jactura ei veluti ſphacelismus eſt.* Cato quoque de cicere, *Ruſticorum* capite trigeſimo ſeptimo; *Si carioſam in terram jacies cicer, quod vellunt ſalſum eſt, & malum.* Et *Columella* libri ſecundi capite decimo quarto, Tremellius *obeſſe maximè aut ſolo virus ciceris, & limi: alterum, quia ſit ſalſa; alterum, quia ſit ferendæ natura.* Et *Plinius* libri decimi octavi capite duodecimo, *Ciceris natura eſt gigni cum ſalſedine, ideò ſolum urit.* Et libro decimo ſeptimo, *Commune omnium ſatorum vitium urica, etiam ciceris, cum ſalſilaginem ejus obluendo imber dulcis ad facit.* Id *Galenus* libro ſexto *De ſimplic.* *amaritudinem* vocat, cum de ciceribus dicit, Μικρὰν δέ τι καὶ τὸ πικρότητος. *Etiam amaritudinis aliquid habent.* Et de cicere ſylveſtri, Δριμύτερός τέ ἐστι, καὶ πικρότητος, *Acrius eſt, & amarius.* Sed *amarum* pro *ſalſo* poſuit, ut cum *Poeta* dicit de mari,

Doris *amara ſuam non intermiſcat undam.*

Proinde ex ciceris quodam genere, ut notavimus, *Arabes* celeberrimum illud ſal eliciunt, quod indè vocatur *ſal alkali*, id eſt, *ſal aduſti ciceris.* Ad locum igitur, in quo verſamur, cum monuiſſent *Hebræi* vetuſtiores ſtercus columbarum id eſſe, unde elicitur ſal: id mala manu acceptum à *Joſepho*, qui ſcripſit columbarum ſtercus *Samaria* fuiſſe ἀντὶ ἁλῶν *pro ſale.* Ex quo *Theodoretus* in 4 *Reg. Quæſt.* 21. Ἡ τῶν πολιορκουμένων ἀνάγκη, καὶ τὸ λίμνης τὸ μιγνὺς ὑποζύγιον ἀντὶ ἁλῶν ἀγοράσαι τῇ κόπρῳ. *Nec coactas obſidionis & famis magnitudo cogebat eos ſtercore ut ſalſo.*

CAPUT OCTAVUM.

Avem דרור *deror*, non eſſe *Hirundinem*, ut volunt, ſed Columbæ feræ ſpeciem, puta *Turturem* aut *Palumbum*.

Avis דרור deror, *à libertate dicta. Recentioribus hirundo. Potius columba fera*, Pſal. 84.4. *Veteres* turturem *reddunt*, Æthiops ፍቅሪ ጕሕሪ: *id eſt*, palumbum, *à torque ſic appellatum. Pullus turturis* الحر alhorro, *& palumbus mas* ساق حر ſako horrin, Arabibus *à libertate ſic dicti.* قطا kata, *vel* katta, *iiſdem pro* φάττα.

Cur φ Græcum Arabes *in* K *mutent.* Baſilio *columba ſunt* αὐτόνομοι ἀγέλαι grex liber. *Prov.* 26. 2. deror *commendatur a velatu.* Pſal. 84.4. deror *ad altare Dei mdificat, id eſt, in Tabernaculo, aut in Templis arabibus. Idem de Palumbo* Theocritus, *& alii de livia columba. Loca* Talmudis *de* כורלה עשרב, *id eſt,* πρόκλισις *ſuper tectum Templi, ad aves ab illo arcendas. Hoc fuiſſe in ſecundo Templo, & in tertio ab* Herode *extructo, non in primo à* Solomone. *Quamvis aliter ſtatuat* Eupolemus. *Hoc aves ab omnibus Templi partibus arceri non potuiſſe.*

Ex avium genere una eſt, quam *Hebræi* דרור *deror*, id eſt, *libertatem*, aut *liberam* appellant; כפני שהרה בבית כנשרה *quia tam liberè verſatur in domo, quam in agro.* Ita ſtatuit *R. Iſmael* in Tractatu *Talmudico Beiſa* cap. 3. pag. 24. a. Hinc *Hebræi* recentiores, quique illos ſequuti ſunt, nuperi *Lexicographi*, & *Bibliorum* Interpretes, ſummo conſenſu ſtatuunt דרור *deror*, eſſe *hirundinem*: quia duæ leguntur eſſe ſpecies hirundinum,

(a) Ovid. Metam. lib. 6. Fab. 7.

(a) *quarum petit altera ſylvas,*
Altera tecta ſubit. ---

Sed hęc ratio non ſufficit, cum & aliæ ſint aves partim domeſticę, partim agreſtes. In his principem locum columbę tenent, quarum unum genus κατοικίδιον *domeſticum*, alterum ὑλαδιὸν *vagum*, & in agris paſcens, ut in *Galeno* habetur libro decimo *De Simplic.* Quomodo etiam diſtinguit *Varro Ruſtic.* lib. 3. cap. 7. Ita tamen, ut utrumque genus in tectis habitare dicat; ſed agreſte in ſumma parte turrium, unde in agros evolet, ac remeet: cum clementius alterum, cibo domeſtico contentum, intra limina januæ ſoleat paſci. Ego nomine דרור *deror*, & agreſte hoc columbæ genus, & quaſcumque columbarum ſpecies in feris *Græci* recenſent, ſignificari puto: ſed maximè φάττας *palumbum*, & τρυγόνα *turturem*. Huc me movet primò veterum Interpretum auctoritas, qui דרור, vel *turturem*, vel *palumbum* explicant. Sic *Pſ.* 84.4. דרור, *turtur* exponitur in *Græca* verſione, & *Vulgata*, *Chaldæa*, *Syra*, & utraque *Arabe*, & in *Apollinaris* Paraphraſi. Sed *Æthiops* habet ፍቅሪ ጕሕሪ: id eſt, *torquatum*: quo Epitheto palumbum inſigniri nemo neſcit, propter torquem, quem habet circa collum. *Martialis* in *Xenia*,

Inguina torquati tardant hebetantque palumbi.

Abderrachman, *Abuberi* filius, in carmine *De repudio Aiſæ*, uxoris olim chariſſimæ,

ما ناح قمري الحمام المطوق

Quam luget palumbus columba torquata. Alkazuinius,

ان بيض القماري يجعل تحت الفواخت
وبيض الفواخت يجعل تحت القماري
كلاهما ينفقان قماري كافورية مطوقة

Sive palumbi ova ſub phabe *ponantur, aut ova* phabis *ſub palumbo, unde nihil edetur præter palumbos camphoratos, torquatos.* Altera dicitur ex *Arabica* lingua, qua الحر *alhorro* eſt *pullus columbæ*, aut *turturis*, & ساق حر *ſako horrin* palumbus. *Alcamus*, الحر فرخ للحمامة Alhorro *pullus columbæ*, Giggeius addit, *vel turturis.* ساق حر ذكر القماري Sako horrin *mas palumborum.* Et alibi, الورشان طاير وهو ساق حر رحمة أخف من الحمام Alwarſen *avis, nempe* ſako horrin, *cujus caro levior eſt, quam columbæ.* Ajunt *Arabes* à voce ſic appellari. *Ibnofaida*, سمي القماري ساق حر لصوته فانه يقول ساق حر ساق حر *Vocatur palumbus* ſako horrin *propter vocem ſuam, quia dicit Sako horrin, Sako horrin.* Sic alia palumbi ſpecies قطا *kata*, vel *katta*, etiam à voce dici putatur. *Damir* سميت بحكاية صوته *Nomen habet à ſimilitudine vocis.* Nempe *cum ad pullos venit*, inquiunt, *aquam in ingluvie afferens*, صحت قطا قطا *clamat Katta, Katta.* Sed merum hoc commentum eſt. Nam قطا *katta*, deflexum ex palumbi *Græco* nomine φάττα. *Græcum* φ & π *Arabes* in *Kaph* ſæpè mutant, quia ف *Phe*, & ق *Kaph* apud illos ſunt ejuſdem figuræ, nec niſi puncto differunt, quod *Phe* ſimplex, *Kaph* duplex habet. Proinde in *Avicenna* قوقي *kauke* ſunt *phocæ*. In *Arabico Dioſcoride* قوطوما φύτευμα, قوقي *keuke*, πεύκη. قرقسيون *karkeſion*, καρκήσιον. فوقس البحر *kukos albahri*, φύκος θαλάσσιον.

Neque Scribarum id eſſe mendum, ſed auctorum, inde apparet, quod hę voces digeſtæ ſunt per ordinem Alphabeticum, & referuntur ad literam *Kaph*. Ita igitur قطا *Kata*, vel *katta*, eſt φάττα, ſeu *palumbus*: neque à voce dicitur, ut ſibi fingunt *Arabes*. Idem judicium, de ساق حر *ſako horrin*. Nam ساق *ſako* per ſe eſt *columba mas*. Et ساق حر *ſako horrin*, *mas columba libertatis*, ſeu *libera*, id eſt, palumbi, vel etiam turturis, ut quidam volunt. Nam ut *Hebræum* דרור *deror*, ita *Arabicum* حر *horro*, *liberum* ſonat. Et Radix حر *horra*, *Syris*, & *Chaldæis* חרר harar, *liberum eſſe*, & *libertate donare*. Itaque quoties דרור in Sacro Textu pro *libertate* ſumitur,

tur, toties pro eo *Chaldæi* Interpretes habent חירות, & *Arabes* حرية. Neque verò est obscurum, cur apud *Orientales* columbæ feræ, & agrestes à libertate nomen habeant. Cum etiam *Basilius* Epistola 175. ad *Julianum* talium columbarum turmam appellet ἀντίσπασον ἀγέλην *liberum gregem*, & suis legibus utentem. *Græce* enim ἀντίσπαστος idem, quod ἐλευθέριος. Hinc eosdem populos *Thucydides* libro secundo promiscuè vocat ἀντιτίμους, & ἐλευθέρους. Et apud *Plutarchum* in Dialogo *De Demonio Socratis*, *Epaminondas* profitetur se civem ἐλευθέρας καὶ ἀντιτίμου πόλεως. Et *Demosthenes* in prima *Philippica* de populis, qui *Philippi* partium erant, ἀντισπαστὸν καὶ ἐλευθέραν (ἴδιον) ὑπάρχειν. Itaque *Isocrates* servituti opponit ἀντιτιμίαν, *Græcos* habuisse dicens sub *Evagora* ἀστ. ἐλεύθεις ἀντισπαστίαν. Quocirca *Hebraum* דרור *deror*, ex *Basilio* rectè verteris ἀντίσπαστον πτερωτὸν.

In Scripturæ duobus locis, quibus pro ave occurrit דרור *deror*, nihil est, quod vel minimum huic interpretationi repugnet. *Prov.* 26. 2. דרור commendari videtur à pernicitate volatûs, qua vel cum quàvis alite decertare posse columbam suo loco docuimus. Et *Psal.* 84. 4. ingemiscit *Psaltes*, fortem fuam conferens cum vilissimis avibus, passere puta, & דרור *deror*, id est, *agrestis columba*, quibus ad altare Dei non modò liber accessus, sed & ibi nidificare, & pullos excludere concessum: dum ipse vagus erat, & extorris, & ab æde sacra remotus. In altaris nomine figuram esse oportet. Neque enim in tanta hominum & sacrificiorum frequentia tuta fuisset avibus in ipso altari commoratio. Itaque *altare* pro *Tabernaculo* ponitur, vel pro *Templo*. Pro *Tabernaculo*, si *David* loquitur in hoc *Psalmo*; pro *Templo*, si quis alius post *Davidem*. Dubitant enim *Hebræi*, ut ex *Kimchio* discere est. Utut sit, tam Tabernaculum, quam Templum (*b*) nitebatur magnis trabibus cedrinis, & ἀρχιτέκτοσι, in quo cedri genere palumbum libenter nidificare docent hæc *Theocritus Idyl.* 5.

(*b*) *Philo De vita Mosis*, l. 3. & 2 *Par.* 2. 8.

Κίγκ μὲν δάσυ τᾷ παρθένε ἀντίνα φάσται,
Ἐκ τᾶς ἀγκαύλω καθέλαν, τηνὸ γὰς ἐφίεται.
At mea, tu felix, donabere virgo palumbo,
Cui suus arcenthi celsa latet in trabe nidus.

Sed & liviam columbam in templis nidificare asserunt (*c*) *Albertus* & *Turnerus*. Et ex *Herodoto* (*c*) notum quod *Aryadico* acciderit, cum ἐξαίρει τὰς σφηκὰς, καὶ ἄλλα ὅσα ἐν τοιούτοισι φωλεὰ ἐφιεῖσαν γίνεται ἐν τῷ νεῷ, *passeres exemit, aliaque avium genera, quæ in Templo nidulabantur. Hebræi* quidem ullas aves Templo *Hierosolymitano* infestasse negant, quia aves id abigebat, quod כולה עורב vocabant in summo tecti fastigio positum. *Kimchius* in *Psal.* 84. כנג הבית עשו דבר שם כדי שלא ינוח שם עוף והיו קורין אותו כולה עורב *Aliquid fecerunt in templi tecto, ne aves ibi quiescerent, quod vocabatur* chole oreb, id est, *arcens corvos*. Hujus in *Talmude* frequens mentio. Sic in Tractatu *Middoth* cap. 4. fol. 71. a. in *Glossa*. וכולה עורב מאבר העורבים לפי שהיה מקיף ההיכל למעלה מן המעקה כארבע רוחותיו בחשק של ברזל גובה אמה חד כמו הסיף כדי שלא ישב עליו שום עוף על ההיכל מפני שנחתכים רגלין באותו הסיף, *Et* chole oreb *perdebat corves, quia Templum cingebat super loricam à quatuor ventis ferreo cingulo cubitum alto, gladii instar acuto, ne ulla avis Templo insideret, quia per gladium illum pedes ejus excindebantur*. Et in Tractatu *De Sabbato* cap. 9. fol. 90. a. ad vocem לכליא שורב (ita enim ibi habetur) *Glossator* scribit גבלאות של אבנים היו עושין והן הדין כסכין סכיבותיה' ומסמרין חורין בכלן ומחפין בהן גגו של היכל למנע את העורבי כלישב, *Tabulas cubitales fasiebant in circuitu in modum cultri acutas, & acutis clavis omnes instructas, quibus Templi tectum tegebant ad corvos arcendos, ne illi insiderent*. Et in Tractatu *Menachoth.* cap. 13. fol. 107. a. בולה מכסרות הרין תחובין בראש השורב *Glossa* definit גג ההיכל לכלות העורבי שלא ישבו עליו, *clavos acutos summo Templi tecto defixos, ad prohibendos corvos, ne super illud sedeant*. Et alia *Glossa* ibidem, כבין טבלה הרה זקיפה על צדה והרורה להתוך כמו סכין, *Spectem tabula acuta in latus erecta, & cultris instar aciem habentis ad incidendum*. Et *Aruch*, עשה צורה להכריח גה העופות מגג ההיכל כדרך ששין עבשין שוכרי זרעים. *Faciebant* μορμολύκειον, *quo aves è Templi tecto fugarent, ut nunc facunt, qui sata servant*. Et rursus בתקרש ראשון ששכינה שרויה בו לא היו צורכין כלה עורב שלא היו עופות פורחין עליו אבל בקדש שני שלא היתה קרושתו בקרושת ראשון הוצרכו לבלה עורב, *Quia in primo Sanctuario habitabat Divina majestas, non opus erat* κατασκοπεύειν. *Aves enim in illud non volabant. Sed illo opus fuit in secundo, quia secundi sanctitas non fuit qualis primi*. Tamen etiam in Templo *Solomonis* tale aliquid describitur ab *Eupolemo*, cum eum fecisse dicit (*d*) διαπύλιος δὲ χαλκᾶς ἀνθεμωτὰς, καὶ σίζυξ αὐτὸς (lege διπύλους δὲ χαλκᾶς ἀνυφάντας, καὶ σίζυξ αὐτὰς) ὑπὲρ μηχανημάτων ὑπερχόντων τῷ ὕψει τὸ ναὸν πήχεις κ, καὶ ζωαζειν ἑκάστα παντὸς ἔθνους, καὶ ἀρασπερώσασα ἑκάστη διπύλοις καὶ μιᾶς χαλκῆς ταλαντιαίας τετραπλοίνς, καὶ πυλῶσι ὅλας ταῖς διπύλοις πρὸς τὸ ψοφεῖν τοὺς κώδωνας, καὶ ἀποζεῦξαι τὰ ἔρεα, ὅπως μὴ παίζῃ ὑπὸ τῶ πνεύματος μηδὲ νοσερὰν ἔχει τοῖς φαινομένοις τὸ πνεῦμα, καὶ σῶον, καὶ μολύνῃ τοῖς ἀκαθαρσίαις τὸ ἱερὸν, *vetia duo area annulis conserta, & machinis impositis, qua viginti cubitis supra Templum eminebant, & totum illud obumbrabant, & ex singulis vectibus appendisse tintinnabula quadringenta magni ponderis, & tota illa vetia sic adaptâsse, ut sonarent tintinnabula, & aves somnum sua abigerent, ne Templo insiderent, & in portarum area portitum laqueatibus nidificarent, & stercoribus suis Templum pollinerent*. Sed libro primo *Regum*, ubi *Solomonis* Templum accuratè describitur, nihil tale reperias: ut neque in *Josepho*, quamvis idem scribat de Templo ab *Herode* extructo *De bello Jud.* lib. 6. cap. 6. Κατὰ κορυφὴν δὲ χρυσᾶς ἦσαν ἀκίδας πεδηγμένας, ἵνα μὴ τὶν ἀρισπατεζομένω μολύνωσι τὸ ἱερὸν, *In summo autem aureis verubus horrebat acutissimis, ne ab insidentibus avibus polluerentur*. Quæ descriptiones & כולה עורב à *Talmudicis* traditæ sunt consona satis. Pone tamen etiam *Solomonis* Templum in tecti vertice hujusmodi verubus inhorruisse: hoc quidem aves à summo, non tamen à toto tecto, aut ab alis Templi partibus arcuisset. Si ἵστι τὸ πτερύγιον & ἱεροῦ *super pinnaculum Templi* stare potuit *Christus* illæsus *Matth.* 4. 5. quantò magis aviculæ?

(*c*) *Herod. l.* 1. *c.* 159.

(*d*) *Vide Eusebium*

CAPUT NONUM.

De Turture.

Turtur Hebraicè תור *thor*; Græcè τρυγών. *Cantus ejus* τρύζειν, & γογγύζειν. *Proverbium*, Turture loquacior. Theocriti *lectio vulgata asserta in* τρυγόνες ἰκμαιεῦνται. *Proverbium aliud*, Τρυγόνα ψάπτειν. *Turturis vox incondita. Unde* Hebraicum צלצל. *In* Athenæo τρυγονίᾳ *malè legi pro* τιτιγονίᾳ. *Turtur veris præcursor*, Cant. 2. 12. *Observat tempus adventus sui*, Jerem. 8. 7. *Avis migratoria. Alis hyeme occultari putant. Gena spongia ut turtaris*, Cant. 1. 10. *In* Græca *versione perperam, eum turtur non habeat genas. Cur aves* Poëta *dixerit* ungue notare genas; & Horus *turturem habere dentes*.

In ea voce mendum. Turtur maritus tibia delimitur, non turtur avis, ut volunt. Cant. 1. 10. תורים, *non ſient* turtures, *ſed* ordines (*gemmarum, &c.*) *ut in eodem verſu* חרוזים, monilia, *quod ex* Arabiſmo *probatur.* Symmachus *emendatum.* תור *idem, quod* טור. *Gemma ut gens, id eſt, in mitrarum faſcis. Turtures* μανδύαμι. *Eccleſia cur turtur* Pſal. 74. 19. *Veteres pro* תורך *legiſſe* תורך, *vel* תרשך.

Turtur *Hebraicè* תור *thor*, dicitur, & *Græcè* τρυγών. Quæ nomina, utut ſimilia, non tamen ſunt ab invicem deducta, ſed ἀνωματοποιητά. Facta nimirum ad imitationem cantus turturis, qui *Græcè* dicitur τρωμός à Verbo τρύζειν, id eſt, *turturis more gemere. Pollux* lib. 5. cap. 14. ſectione *De avium vocibus*, Ἐπὶ δὲ τρυγόνος τρύζειν, πιπτοῦς γογγύζειν. Sed & τρύζειν *Suida*, & *Etymologo* eſt, ψιθυρίζειν, γογγύζειν, ἀπὸμυς λαλεῖν παρὰ τὴν ἡ τρυγών, ὅτι τὴν ἀπὸμυς φθέγγεται τὴν γογγυσικὸς, *ſuſurrare, murmurare, obſcure loqui, ut & turtur, quia obſcurè canit, & cum murmure.* Unde *Clemens* libro quinto *Stromatum*, Γογγύζουσα ἡ τρυγὼν, μιμεῖται καταλαλιὰν ἀχαρίτου ἰμέρωσεως, ἀκίνητος ἐξισάζεται. *Turtur murmurans, querela ingratam oſtendens maledicentiam, merito domo expellitur.* Alibi τρύζειν eſt πολυφωνεῖν, τὴν πολυλογεῖν, *multa garrire.* Quia τὴν τρυγόνα ἡ παροιμία ὅτι εκάμματι τῶ πολυλογοῦντι παραλαμβάνει, λαλίστρας τῶ τρυγόνων τοὺς καλεῖσα, *turturem adhibet Proverbium, in eorum ſuggillationem, qui multa garriunt, eos turturibus loquaciores appellans.* Hæc *Euſtathius*, in illud *Homeri Iliad. i.* verſu 32.

Ὡς μὴ μοι τρύζητε παρήμενοι ἄκριτα εἰδὼς,

Ut ne mihi garritis aſſidentes alumnæ alim. Proverbii meminere, præter *Paræmiographos*, *Alexis* in *Threſone* apud *Athenæum* libro quarto, *Menander* in *Plocio*, *Demetrius* in *Sicilia* apud *Ælianum De animalibus* libri duodecimi capite duodecimo, & *Clemens* libro primo *Stromatum*. Quo pertinet, quod de garrulis mulierculis habetur in *Theocrito Syracuſio*,

Τρυγόνες ἰκμαιζῶντι πλατυσάβανοι Κᾶτται,

Ut turtures obtundunt ad omnia oſtiductrices. Nec placet quod vir magnus pro ἰκμαιζῶντι legi vult ἐκ Νάξου, id eſt, *ex inſula Sicilia.* Νάξος, ait, ſicut Νᾶξος, *Dorum*, & *Siculorum* eſt, qui ita vocabant ſuam *Siciliam.* Poëta igitur urbaniſſimè τὰς Δωριζούσας, & ore lato omnia pronuntiantes, τρυγόνας ἐκ Νάξου vocat. Hæc, inquam, conjectura non placet: quia nihil opus eſt quidquam mutare, cum ex receptâ lectione ſenſus emergat commodiſſimus. Ἐκκαίειν eſt *aures obtundere*, ut ἀπεκαίειν. *Pollux*, Ἀτεκναίειν ἀκοὰς, κόπτειν τὰ ὦτα, *Infeſtare*, ſeu *importunus eſſe*, ἀπεκναίειν, id eſt, *aures obtundens.* Quod ſcripſit *Demoſthenes* contra *Midiam* pag. 362. Ἀτεκναίει γὰρ ἀκοὰς, δήπου καὶ ἀπεκναικὼς καὶ ἐκκαίων τὴν ἐκκλησίαν ταῦτα λέγων. *Obtundit enim importunus, & ſtoliditate ſua, in ſingulis concionibus eadem ſubinde inculcans.* Ita igitur de loquaculis dictum, Τρυγόνες ἰκμαιζοῦσιν, *Dorice* pro ἰκκαίουσι, *Turtures* (ſeu *turturum inſtar*) *loquacitate ſua aures obtundunt.* Eſt in *Proverbiis* apud *Suidam* Τρυγόνα ψάλλειν, *Turturem canere*, ἐπὶ τῶ φαύλως πραττόντων, *de iis, qui rem aliquam perperam agunt*, quia turturis vox eſt prorſus incondita. Atque eo fortaſſe pertinet, quod ab *Hebræis* צלצל, & à *Chaldæis* צוצילתא nominatur, & *Arabicè* etiam صلصل, tanquam à cymbalo facto nomine, quia vocem habet tinnulam, & obſtreperam. Quin, ſi *Geſnero* credimus, ob id ipſum cum turture confertur cicadæ ſpecies. *cercope* in his *Athenæus* lib. 4. cap. 4. Ἔστι δὲ ἡ περκόπη ζῶον ὅμοιον τέττιγι, καὶ τρυγόνι. *Cercope autem eſt animal cicadæ & turturi ſimile.* Ad quæ verba ſic ille habet, *Non alia ex cercope turturi ſimilis eſt, quam obſtrepera garrulitate.* Sed conjectat *Daleſchampius* gryllum ita vocari à ſoni *tri* proprietate. Et magnus *Caſaubonus* ſecurè præterit hunc locum. Quem tamen eſſe mendoſum tam certum eſt, quam quod eſt certiſſimum. Et τρυγόνα perperam legi pro τεττιγόνα, quæ una eſt cicadæ ſpecies. *Ariſtoteles Hiſt.* lib. 5. cap. 30. Καλεῖται δὲ τίτιξ τὸ μὲν μεγάλως (ἔνιοι τέττιγα) καὶ ἄδοντας ἄχρις· τὰς δὲ μικρὰς τεττιγόνια. Unde *Plinius* l. 11. c. 26. *Quæ canunt vocantur achetæ, & quæ minores ex iis tettigonia.* Itaque nihil habet hic locus, quod ad turturum garrulitatem poſſit referri. Quæ, utut ſæpe moleſta, habet tamen aliquid gratum, nempe quod ver & æſtatem venire ſignificat, quia hyeme turtures non apparent. Unde dicitur *Cant.* 2. 11. 12. *Jam enim hyemis tranſiit, pluvia præterit, & receſſit. Flores in terra conſpiciuntur. Tempus cantus advenit, & vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Et *Jerem.* 8. 7. *Turtur & hirundo, & grus obſervarunt tempus adventus ſui.* Turtur enim eſt avis migratoria. *Ariſtoteles Hiſt.* lib. 8. cap. 3. Φάττα μὲν οὖν, καὶ περιστερὰ καὶ φαῦσσα τρυγὼν δὲ ἧ δίαιτ' ἔ γὰρ χειμῶνα ἀφανίζεται. *Palumbes & columba ſemper apparent: ſed turtur æſtate tantum. Non hyeme non conſpicitur.* Et libri octavi capite duodecimo, de palumbe id ipſum negans quod hic affirmaverat, ſolas columbas jugiter manere ſcribit. Verba ſunt, Ἀναφαίνεται δὲ καὶ αἱ φάττα, καὶ αἱ πελειάδες, καὶ ἡ χιμαίζουσα, καὶ αἱ χελιδόνες, καὶ αἱ τρυγόνες, αἱ δὲ περιστεραὶ καταφαίνονται. *Diſcedunt autem & palumbi, & hirundines, & turtures, neque* (hic) *hyemant, ſed columbæ manent.* Et capite decimo ſexto docet hoc turturis maximè eſſe proprium, ut hyeme lateat. Φαλὴν γάρ, inquit, καὶ πελαργὸν, καὶ κίττυφον, καὶ τρυγόν, καὶ κίνδυλον· καὶ ἡ γε τρυγὼν φιλοχρυμφίας μάλιστα πάντων ὑδὰς γάρ, ὡς ἔπεῖν, λίγεται τρυγὼν ἰδιῶ ὑδατῶ χειμῶνα. *Nam & cycnus latet, & merula, & turtur, & alauda. Sed de turture maximè omnium conſtat: nemo enim, propè dixerim, turturem per hyemem uſpiam vidiſſe memoratur. Varro* etiam *Ruſtic.* lib. 3. cap. 5. *Turdi quotannis in* Italiam *trans mare advolant circiter æquinoctium autumnale, & eodem revolant ad æquinoctium vernum. Et alio tempore turtures ac cornices innumeræ numero.* Et *Cicero, De Finib.* libro ſecundo, *Turtures curſu & peregrinatione lætantur.* Et *Gregorius Nyſſenus* in *Cant. Homil.* 5. Ἐν γὰρ τῇ χειμῶνι φεύγει ἡ ἀηδὼν, παρὰ ἡ χελιδὼν, ἀποξενοῦται τὸ καλιὰς ἡ τρυγὼν. *Hyeme enim fugit luſcinia, torpet hirundo, a nido peregrinatur turtur.* Sunt tamen, qui turturem putant non tam abire, quàm occultari. *Plinius* libri decimi capite vigeſimo quarto. *Verùm turtur occultatur, pennaſque amittit.* Alii *vere* perperam legunt. Neque enim turtur vere occultatur, ſed hyeme. Quin ipſe *Ariſtoteles* ubi ſupra capite duodecimo turtures nonnullos remanere ἐν ἰνιλίοις χωρίοις non diffitetur. *Cant.* 1. 10. ſponſæ dicitur in *Græca* verſione, Τί ὡραιοῦνται σιαγόνες σε αἱ τρυγόνος, & in *Vulgata*, *Quam ſpecioſa facta ſunt gena tua tanquam turturis!* Ad quem locum multa habent de caſtitate turturis, & fide pudoris in genis *Græci* Doctores, *Origenes, Gregorius Nyſſenus, Philo Carpathius, Theodoretus*, & *Romani, Juſtus Orgelitanus, Gregorius Magnus, Beda, Aponius, Bernardus*, atque alii magni nominis viri. Sed omnia præter rem, quod illorum pace dixerim. Neque enim ibi agitur de turture, quæ cum σιαγόνες, id eſt, *genas*, aut *malas* non habeat, quis credat ſponſæ genas cum turturis genis conferri? Ἢ δὶ ὄφις (inquit *Philoſophus De partib. animal.* libro 2. cap. 16.) αἰτὶ σιαγόνων ἔχει τὸ καλῶβιον ἰγχῶν, *pro malis id habet, quod roſtrum vocant.* Fruſtra *Ovidius* objeceris reliquas aves invitare ad genas lacerandas in morte pſittaci ſui *Amorum* libri ſecundi *Elegia* ſexta,

Ite, piæ volucres, & plangite pectora pennis,
Et rigido teneras ungue notate genas.

Hæc

Hæc enim ille ποιητικὸς, & περιπατητικὸς ad aves accommodans, quæ hominum in luctu propria ſunt. Proinde idem *Triſtium* lib. 3. *Elegia* 3.

Parce tamen lacerare genas, nec ſcinde capillos.

Et *Tibullus* lib. 1. *Elegiâ* 1.

Tu manes ne lade meos, ſed parce ſolutis
Crinibus, & teneris, Delia, parce genis.

Et *Artemidorus Onirocriticûm* lib. 1. cap 30. Παρειαὶ ἔχειν ἡδονὰς, φίλους, λύπας, ἢ πόθον· ἐκείνους γὰρ μὴ λύπας, ἐλπιδας δὲ πόθου· καὶ γὰρ τὸ τοῖς πόθοις λυποῦντας τὰς παρειὰς εἰ ἄνθρωπος. *Genas* (in ſomnis) *habere graciles, aut exulceratas, triſtitiam & luctum ſignificat. Graciles quidem triſtitiam, exulceratas autem luctum. Nam in luctu homines genas dilacerant.* Fateor in *Hora* legi turturem habere dentes *Hieroglyph.* lib. 2. cap. 50. *Lallantem*, ait, *mulierem, & qua bene nutriat, ut ſignificem* (Ægyptii) τηγόνα ζυγαφίζιν· ἄντη γὰρ μόνη τῶν ἄλλων πτηνῶν ὀδόντας ἔχει, μαθὼς ἔχει, *turturem pingunt: ſola enim hæc inter volucres dentes & mammas habet.* Quæ ſi vera ſunt, malas etiam habet, & genas. Sed à doctis jam obſervatum hæc ad veſpertilionem pertinere, cui ſoli conveniunt. Itaque τηγόνα in τηγόνα nonnulli mutant: quo nomine *veſpertilionem* ibi appellari conjectant, quia illius eſt proprium τρίζειν. Alii melius in νυκτερίδα, quæ cur permutata fuerint, cauſa eſt obvia. Proximè antecedebat, *Imbecillum hominem, & magna molimenta ſignificare volentes*, νυκτερίδα ζωγραφοῦσιν, *veſpertilionem pingunt, qui ſine pennis volat.* Et proximè ſequitur, *Hominem, qui ſaltationi & tibiæ delinitur, deſignaturi*, τηγόνα ζωγραφοῦσιν, *turturem pingunt, quæ tibiæ & ſaltationi capitur. Turturem* reddidi cum *Mercero, Cauſſino*, & aliis. Quamvis quod eos fugiſſe miror, τηγὼν ibi non ſit turtur, ſed paſtinaca, quam infra cap. 105. τηγόνα ſimpliciter appellat hic idem Scriptor, & alii θαλαττίαν τηγόνα *marinum turturem* διαπρίσεως. Neque enim turtur avis, ſed ἡ θαλαττία τηγὼν *turtur marinus*, id eſt, paſtinaca, tibiâ, & ſaltatione delinitus in naſſam inducitur, ut pluribus narrat *Ælianus De animal.* lib. 17. cap. 18. Quamvis etiam *Phile* ad turturem avem id referat. Jam, ut eò redeat, unde digreſſa eſt oratio, Sacri Cantici verba *Hebraicè* ſic habent נאוו לחיך בתורים צוארך בחרוזים, *Ornata ſunt gena tua* (gemmarum) *ordinibus, collum tuum torquibus.* Pro quibus Τί ὡραιώθησαν αἱ σιαγόνες σου ὡς τηγόνος, τραχηλός σου ὡς ἐμμανὲς Et *Hieronymus, Quam ſpecioſa facta ſunt gena tua tanquam turturis, collum tuum ſicut monile.* Quia, ב & כ permutatis, pro בתורים, legerunt כתורים, & pro בחרוזים, בחרוזים, & תור ab iiſdem ſumptum pro *turturibus*, cum ibi *ordines* ſignificet, putà gemmarum, aut chlorum aureorum. Quomodo eſſe reddendum multa docent: 1. Quod חרוזים & תורים hic ferè ſunt ſynonyma. Porrò, quamvis vox חרוזים alibi in Scriptura non extet, tamen ex *Arabica* lingua eſt notiſſima, quâ خرز Verbum eſt *fabulâ conſuere*; & الخرز *monile ex gemmis conſertis*, item *ſpina dorſi*, cujus ſpondilia tanquam conſuta & conſerta ſunt. Itaque חרוזים *Græci* ἐμμανὲς, & Hieronymus *monilia* explicant, rectè omnino. 2. Statim ſequitur תורי זהב נעשה לך, ubi palam eſt תורי non eſſe *turtures*, ſed aurei ornamenti genus, nempe torques, aut quid ſimile. Proinde ibi *Hieronymus, Muranulas aureas faciemus tibi.* Et *Syrus* ܬܘܪܟܝ ܕܕܗܒ *torquem aureum.* Et quinta editio στρεπτὸν χρυσίν, ita legendum, non στρεπτῷ. Nam στρεπτὸς, vel στρεπτὸν, pro *torque* ab *Herodoto, Xenophonte, Plutarcho*, & aliis paſſim uſurpatur. In *Symmacho*, pro περιβλητα χρυσία, legerim περιπλεκτα. Nempe στρέφειν, unde στρεπτὸν, & πλέκειν, unde πλεκτὸς, ſunt ferè ſynonyma. Proinde in *Heſychio* πλέκειν eſt δεῖν & περιδεῖσθαι, *monilis ſpecies.* Atque eadem ratio *Syri* ܠܘܦ pro *torque.* Nam ܠܘܦ Verbum *plicare*, & *torquere* eſt. At *Semares* quos ſum reddunt ἐμπλάσματα? An pro תורי legerunt ציורי, id eſt, *imagines?* vel תורי זהב dici putârunt turturum ſimilitudines ex auro factas: quæ fuit *Aben Ezræ* ſententia? 3. Quin תור per *Thau* hic idem eſt, quod טור per *Teth*, qua voce pro *gemmarum ordine* paſſim utitur *Moſes:* ut *Exod.* 28. *verſ.* 17. ארבעה טורים אבן, *quatuor ordines gemmarum.* Item, אדם פטדה וברקת, השור האחר, *Sardius, topazius, & ſmaragdus, ordo primus.* 4. Neque obſcurum eſt, quomodo gemmarum ordinibus ornentur genæ. Nempe ſi ex auribus pendeant, aut ſi inſpergantur mitrarum redimiculis, id eſt, latis faſciis, quæ per malas producta mento ſubligabantur. Nam in *Syria* mitra mulebre fuit capitis integumentum. *Virgilius* in *Catalecta*,

Copa Syrica *caput* Graiâ *redimita mitellâ.*

Juvenalis Satyra 3.

Ite, quibus grata eſt pictâ lupa barbara mitrâ.

Barbara, id eſt, *Syra*; nam præceſſerat,

Jam pridem Syrus *in* Tiberim *defluxit* Orontes
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana ſecum
Vexit, & ad Circum juſſas preſtare puellas.

De turturum ſacrificiis ſupra diximus. Actum etiam de caſtitate: & ex *Ariſtotele, Æliano*, & *Clemente* probatum turtures nonniſi unum conjugem admittere. Unde natum, quod magno conſenſu ſcripſere poſteriores, mortuo conjuge turturem viduum permanere. Quo pertinere volunt hæc verba *Pſalmi Pſal.* 74. *verſ.* 19. *Ne tradas caterva* (hoſtium) *animam turturis tuæ*, id eſt, inquiunt, Eccleſiæ *Iſraelis*, quæ etiam a te deſerta alii Deo non adhæret. *Rabbi Selomo*, התור הזרי משכרת הזכר בן זונה אינה מזדווגת לאחר אף ישראל לא התחליפו באל אחר אף על פי שרחקתה מהם והיו באלמנה, *Turtur fœmina, ex quo obiit mas conjugis ejus, alteri non copulatur. Ita nec* Iſraëlitæ *ſe cum alio Deo commutârunt, etiamſi ab iis receſſerit, ſed viduæ inſtar manſerunt.* Sed nihil opus eſt eo uſque deſcendere. Neque enim id ſatis certum eſt, turturem in viduitate alteri non copulari. Quamvis Scriptores, qui id aſſerunt,

Defendas numerus, junctâque umbone phalanges.

At conſtat ſaltem turturem vivo conjuge cum altero non commiſceri. Ad quod exemplum Eccleſia ſi ſe conformaverit, alios deos nunquam colet; quia Deus, quem colit, ſemper vivus eſt. Potuere etiam *Iſraelitæ* cum turture conferri; לפי שהם הלושי הבח ונטרפים ואינם טורפים וכן ישראל, *quia turtures virubus infirma ſunt, & diripiuntur, nec diripiunt, & ſic* Iſraëlitæ. Quæ *Kimchii* conjectura eſt. Nam & columbæ genus eſt turtur, & in columbino genere omnium minima. *Plinius Hiſt.* lib. 5. cap. 13. Ἐλάχιστον δὲ τῶν τούτων ἡ τρυγὼν. *Minimum ex iis turtur eſt.* Eodem quoque referri queant quæcunque de columbæ ſimplicitate dicta ſunt, cum turtur ſit columbæ genus. Mirabere, cur veterum Interpretum, quotquot extant, nullus turturis meminerit in verſione hujus loci. Nam, pro *anima turturis tuæ*, *Græci* habent ψυχὴν ἐξομολογουμένου σου, *animam confitentem tibi.* Quod idem ſequuntur *Syrus* & *Æthiops.* Nempe תורך legerunt pro תורך, *Daleth* pro *Reſ*, quæ literæ ſunt ſimillimæ. *Arabes* editi habent نفسا عارفة بك *animam, quæ te novit.* Et unus è manuſcripris, qui penes me ſunt انفس جاحسبك *animæ, quæ te ſciunt*, id eſt, qui te noverunt.

Quaſi legerint נפש תרשך, *animam, quæ nevit te.* At *Hieronymus*, *Animam eruditam in Lege tua.* Et *Chaldæa* verſio *Joſephi Cæci*, נפשת מאלפי אוריתך, *animas docentium Legem tuam.* Quaſi תורך alluderet ad vocem תורה, quę *Legem* ſonat. Sed hæc remota & aliena ſunt. Ex, ſi *Græcos* excipias, his omnibus vetuſtior *Jonathan* rectè viderat תור hic eſſe *turturem*. Atque is quidem non extat. Sed illum ita vertiſſe docent hæc *Salomonis*, יונתן תירגם לשון תורים ובני יונה, Jonathan *reddidit*, *ut in Legis locis, quibus agitur de turturibus & filiis columbarum.* Quod *Hebræi* meritò ſequuntur, & recentiores Interpretes, quotquot habentur.

CAPUT DECIMUM.

De Hirundine.

Hebræum סיס ſis, (*melius quam* סוס ſus) *Hebræi* gruem *exponunt*, *& recentiores Interpretes*, *& Symmachus* cicadam. *Fons erroris.* סיס ſis, *neutrum ſignificare*, *ſed* hirundinem, *multo probant.* Chaldaicum כנוניתא ſenunitha, *& Arabicum,* سنونوة ſunumua, *qua hirundinis ſpecies. Aves* ababil. *Lapides ex* ſigil *in Inferi cœlis. Rex* Abraheth *quis*, *& quando vixerit. Hirundo parva. Lapus tiberias*, *ſeu hirundinis.* Baruch. 6. verſ. 21. *malè lectum* ιφύκοντας, *pro* ιφίπτανται. Chaldæi *Paraphraſin tranſpoſitio. Hirundo* סיס, *à cantu dicta*, *ut* Italis zifilla, *unde Verbum* zifillare, *Latine* zinzilulare. א *Epentheticum vocibus* Græcis *ſæpe additum.* Iſis *in* ſis, *ſeu* hirundinem, *mutata fuiſſe fingitur propter nominum alluſionem. Similis alluſionis multa exempla. Vox hirundinis querula, & luctuoſa. Ita ſtatuunt* Græci & Romani Poëtæ. *Tamen vere negat* Plato *eam præ mœrore ſic canere.* Proclus *&* Tzetzes *notati.* Pauſanias *hanc opponitur. Hirundo minuriens, non clamoſa. Hirundo avis migratoria. Abeunt hybernis menſibus hirundines, redeunt cum* Favonius *exoritur circa* VII. *Kal.* Mart. *Inde* Favonius Chelidonias. Favonius, *id eſt*, Zephyrus. Νία χελιδών, *Proverbium.* Suidæ ζέφυρα μηνιαία. *Cantiones variæ de adventu hirundinis.* Χελιδονίζοντες, *vel* χελιδονισαί. *Piſcis* Borealis *cur* χελιδόνιας. *Hirundo pulchra tempora reducit*, *& verus prænuntia eſt.* Una hirundo non facit ver. *Hirundinis mora ſex menſium. Abit*, Arcturo *oriente*, *circa* Autumni *æquinoctium. Quotam abeat. Ex* Æthiopia *nunquam migrat. Agmen deſerere grave crimen. Mantentibus a frigore periculum. Manent tamen quædam in apricis locis. Maximè*, *ſi migrationis locus ſit remotior. Hyeme nuda*, *& deplumes. Cur* Eutropius *illis ſimiles. Noſce tempus. Hirundines* Tobiæ. *Harum proprium è nido ſtercus foras egerere.* Gorgias *quid hirundini dixerit*, *qua in illum ſtercus egeſſerat. Hirundo* Philomela *dicta.*

Cum תור *thor*, id eſt, *turture*, junguntur סיס *ſis*, & עגור *agor*, ut aves pariter migratoriæ, in his *Jer. 8. verſ. 7. Et* thor, *&* ſis, *&* agor *cuſtodierunt tempus adventus ſui.* Et de *turture* cum ſit actum, ſequitur, ut agamus de *ſis*, & *agor.* Quæ voces rurſus occurrunt in *Ezechiæ* Regis cantico *Eſa. 38. verſ. 14. Ut* ſis (*vocat*) & agor *pipiebam*, *gemebam ut columba.* Sed harum alibi nulla mentio. Et cum utroque loco סוס in Textu ſcribatur per *Vau*, tamen in *Jeremia* Hebræi סיס *ſis*, per *Jod* legunt. Quam lectionem maximè probo, cum ut סיס *ſis*, à voce סוס *ſus*, differat, quâ ſignificatur *equus*, tum quia סיס *ſis*, videtur magis exprimere naturam rei, quæ hoc nomine ſignificatur. Quod ipſum, quia in quæſtione eſt, jam diiquirendum. *Pagninus*, *Munſterus*, *Buxtorfius*, *Schindlerus*, *Junius*, & *Tremellius*, *Angli*, *Itali*, &c. & plerique alii novi Interpretes סיס *ſis*, *gruem* conſtanter exponunt. Ita nimirum ſtatuunt *Hebræorum* doctiſſimi, *Jarchius*, *Kimchius*, & *Pomarius*, *Jonathanem* ſequuti in *Chaldæa Paraphraſi*, quæ pro סיס *ſis*, habet כורכיא *kurkeja*. Porro כורכיא *kurkeja*, *gruem* eſſe tam ex *Talmude* conſtat, quam ex *Arabum* Scriptoribus, qui ſcribunt كركي *kurki*. Pro כורכיא *kurkeja*, quandoque reperias כרוכיא *krukeja*, ut in Tractatu *Kiddußim* cap. 2. fol. 44. a. Cui voci ſimillima eſt vox כרוכא *kruka*, quæ pro חגב *chagab*, ſeu *cicada*, apud *Jonathanem* occurrit *Levit. 11. verſ.* 22. Extabat etiam olim in *Paraphraſi Jeruſalem*, ex qua citatur ab *Elia* in *Methurgeman*. Unde natus jocularis error in *Symmacho*, qui promiſcuè ſumens voces כרוכא *kruka*, & כרוכיא *krukeja*, ex *grue* in *Jeremia cicadam* fecit. Hinc *Hieronymus* in *Jeremiam*, Symmachus *cicadam tranſtulit*, *quæ* Hebraicè *dicitur* סיס *ſis*. Et ibidem *Theodoretus*, Συμμ. δὲ τέττιξ, καὶ χελιδών, ἀγρὸν σημεῖα, ἐφύλαξαν καιρὸν οἰκείων ἀνῶν. *Turtur*, *&* cicada, *&* hirundo, *agris aviculo*, *obſervârunt tempus adventus ſui.* Quæ ipſa verba poſtquam citavit *Chryſoſtomus* in Homilia *De turture*, tanquam ex *Jeremia*, addit pro commentario, Συμφέρει λέγειν τὴν πάντιμον ἐκκλησίαν, χελιδόνα ἢ φιλέρημον ἰωάννην, τέττιγα ἢ ἰουλιανὸν Παῦλον. *Turturem vocans venerabilem Eccleſiam*, *hirundinem deſerti incolam* Joannem, *cicadam eloquentem* Paulum. Qui error ex alio errore ortus. Tam enim falluntur qui סיס *ſis*, *gruem*, quam qui *cicadam* reddunt: cùm סיס *ſis*, neque *grus*, neque *cicada* ſit, ſed *hirundo*. Id probat primò conſenſus vetuſtiorum Interpretum, qui apud me multum poteſt, cum ei non repugnat neceſſaria ratio, qualis hoc loco nulla ſe offert. Vetuſtiores hic appello, 1. *Græcos Seniores*, à quibus סיס *ſis*, χελιδὼν utroque loco exponitur; 2. *Theodotionem*; 3. *Hieronymum*, qui id ipſum ſequuntur; 4. Illum ipſum *Symmachum*, cui סיס *ſis*, in *Jeremia* eſt *cicada*. Ab eodem enim *Ezechia* verba עגור כסוס, redduntur ὡς χελιδὼν ἐγλαυδίσω, *ut hirundo inclufa.* 5. His adde *Arabem*, cui סיס *ſis*, eſt سنونوة *ſunumua*, id eſt, *hirundo*. In *Abi Ubid*, Cent. 1. Prov. 32. سنونية *ſenunia* ſcribitur, & *hirundinem* rectè explicaverat *Erpenius* ὁ μακαρίτης, ſed ſolùm ex conjectura. *Avis*, inquit, *nomen eſſe fatis liquet: at cujuſmodi neſcio. Verti* hirundinem, *quòd ſic fere verti ſoleat* כנוניתא *ſenunitha* Chaldaicum. *Aliqui hirundo* خطاف chottaph *vocatur*, &c. His viri in *Arabicis* literis longè doctiſſimi, & de me olim optimè meriti, dubis ut occurratur, libet vocem explicare accuratius. خطاف *chottaph* eſt *hirundo* in genere, à volatus rapiditate ſic dicta, ut *Chaldaicè* חטפיתא *chatphitha*. Sed hujus plures ſunt ſpecies, quas in *Damire* ſic definiunt *Arabes*, الخطاطيف انواع منها نوع يأتى السواحل عند البحر يعشش فيتها هناك ويعشش هناك وهو صغير

صغير الجثة دون عصفور الجنة ولونه
رمادي والناس يسونه سنونوا بضم النونين
المهملة ونونين ومنها نوع الخضرنة
علي ظهره بعض حمرة اضغر من
الدرة تسميه اهل مصر الخضري الخضرنة
يفتات الفراش والذباب ونحو ذلك
ومنها طويل الاجنحة رقيقها يالف
الحبال ويأكل النمل وهذا النوع
يقال له السمايم مفرد سمامة ومنهم
من يسمي هذا النوع السنونوا الوحدة
سنونوة وهو كثير في المسجد الحرام
بمكة يعشش في سقف المسجد
في مقام ابراهيم وباب بني شيبة
وبعض الناس يزعم انه الطير الابابيل
الذي عذب الله به اصحاب الفيل

Hirundinum varie sunt species: quarum una degit in maris littoribus, & ubi effossâ domo suâ nidulatur. Hæc corpore minor est ave Paradisi, & cinerei coloris. Vocatur ſununu *per* Sin Semol *dammatum & duo* Nun. *Est & species viridis cum aliqua rubedine super dorsum, minor ſpinaco, quam Ægyptii ratione coloris vocant* chadra, *id est, viridem. Vescitur papilionibus, muscis, atque aliis similibus animalculis. Est & alia species longis alis, & tenuibus, uncola nominum, formicas edens. Has* femaim *appellant à Singulari* semama. *Sed & nonnulli* ſununu *vocant. Singulare unitatis est* ſununua. *Hujus speciei multæ sunt in templo* Charam Mecchanæ *urbis, quæ in templi tecto nidificant, in* Abrahami *statione, in porta filiorum* Seibæ. *Quidam asserunt aves esse* ababil *dictas, per quas Deus castigavit fœtos elephantis:* jactis scilicet in eorum capita حجارة من سجيل *lapidibus ex ſiggil.* Ita illi vocant lapides in inferorum igne excoctos, & induratos, cum eorum, in quos cadebant, nominibus inscriptis. Illorum dux *Abrabeth*, Rex *Abasenorum* in *Arabia Felici* intima, eo ipso anno, quo natus est *Mahometh*, magno elephante vectus cum multis copiis venerat, ut *Mecchanum* templum exscinderet. Quod pseudo-Propheta obiter tangit *Azoarâ* CXV, cui titulus الفيل *Elephas.* Sed hæc sunt alterius loci. Hic notasse sufficiat constare ex iis, quæ allata sunt, سنونوة *ſununua* propriè dici *ripariam hirundinem*, de qua *Plinius* lib. 10. cap. 33. *Tertium est eorum genus, qua ripas excavant, atque ita internidificant.* Et lib. 30. cap. 4. *Multò tamen efficaciſſimi ripariarum* (hirundinum) *pulli. Ita vocant hirundinum cavis nidificantes. Riparia Græcè* dicitur δρυμωνὶς à falcatis pedibus. Ita vocat *Philosophus Hist.* lib. 1. cap. 1. Sed & eodem nomine سنونوة *ſununua* illas hirundines significari addunt, quæ in montibus, & templis nidificant. Hæ sunt rusticæ, seu agrestes *Plinii* hirundines, de quibus *Gesnerus* pag. 565. Interim certum est, hoc nomen quandoque patere latiùs, & pro quavis hirundine sumi. Ut, cum lapis البرقان *ictericus*, id est, quo sanantur icterici, alio nomine vocatur حجر السنونوة *lapis ſununæ*, id est, *hirundinis*, quia in ejus nido reperitur. Nam hirundinis pullos croco tingunt *Arabes*; & pater, eos ictero laborare suspicatus, lapidem illum ex *India* in nidum affert, & pullis supponit. Parvum describit *Damir*, lineis rubris striatum, quæ ad nigredinem vergunt. Ita etiam qui scripsit *De Natura mirabilibus*, ubi سنونو *ſununu* per *Sad* perperam legi notat *Damir.*

Et *Baruch. 6. verſ.* 21. *Græca* hæc verba, Ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐφίπτανται χελιδόνες, *Arabs* ita reddidit السنونو تلمسهم علي راسهم *Aſſinunu* (seu *hirundines*) *tangunt eos ſuper capita ſua.* *Tangunt*, id est, ἐφάπτονται, quomodo legit pro ἐφίπτανται *involant.*

Probatum est hactenus plerisque Veterum סים *ſis*, esse *hirundinem.* Quibus *Jonathan* frustrà opponitur, quasi כורכיא, id est, *gruem*, reddiderit. Ille enim duas voces סים *ſis*, & עגור *agor*, rectè explicavit per כורכיא *kurkeja*, & סנוניתא *ſununitha*, id est, *gruem*, & *hirundinem.* Nam, ut סים *ſis*, est *hirundo*, sic עגור *agor*, est *grus*, ut sequenti capite docebitur. Sed invertit ordinem, & *hirundinem*, quæ in *Hebræo* Textu prior est, posteriore loco posuit. Quod Interpretibus sæpe accidit. Et, ne longius exempla petantur, in loco *Baruch*, quem nuper citavimus, pro *Græcis* verbis σπαργιδόες, χελιδόνες, *vespertiliones*, & *hirundines*, *Arabs* habet, inverso ordine, السنونو والوطاويط *hirundines, & vespertiliones.* Proinde *Chaldæum* etiam, quem *Syrus* sequutus est, iis Veterum additus, quibus סים *ſis* est *hirundo.* Ita ut priscorum Interpretum jam nullus sit, qui non assentiatur versioni, quam asserimus.

Ad hanc Veterum auctoritatem accedit manifesta ratio. Vox סים *ſis*, est ὀνοματοποιητική, quâ *Hebræi* fuit animus hirundinis ψιθυρίζειν utcunque imitari. Ut *Italis* circa *Venetiam*, quibus *zisilla* est *hirundo*, & *zisillare* hirundinis more τετριγίζειν, vel ψιθυρίζειν. *Zinzilulare* dixit auctor *Philomelæ*,

Regulus, atque merops, & rubro pectore Progne,
Consimili modulo zinzilulare ſciunt.

Quasi *Prognes*, id est, *hirundinis*, vox sit *zizi*, unde *zizilulare* dici debuit, ut *Italicè zisillare.* Sed euphoniæ causa additum est N epentheticum, quod in *Romanis* vocibus frequens. Tale *lingo* ex λείχω, *lunquo* ex *Æolico* λοίπω pro λείπω, *tango* ex θίγω, *pango* ex πάγω, pro πήγω, *denſus* ex δαζύς, *pinguis* ex παχύς, &c.

Nec leve in eo momentum est, quod *Isidem* in hirundinem mutatam fuisse fabulantur *Ægyptii. Plutarchus* in *Iside*, Ἀντὶν δὲ γενομένην χελιδόνα (φασὶ) τὴν μὲν περιπέτεσθαι, καὶ θρηνεῖν. *Eam autem hirundinem factam* (ajunt) *circa columnam volâsse, & luxasse.* Nam *Isis* palam ad *ſis* alludit. Et fabulosæ Deorum metamorphoses vocum allusionibus sæpe nituntur. Sic *Anubis* fingebatur cum canino capite, quia *Hebraicè* נובח *nobeah*, *latrantem* sonat. Et Rex *Apis* in bove cultus est, propter allusionem ad אביר *abir*: *Hebræ* enim *bovem* ita nuncupant. Unde LXX. *Jer.* 46. *v.* 15. Διὰ τί ἔφυγεν ὁ Ἄπις, pro *Hebraïs*

Digitized by Google

literas מדוע נסחף אביך, quomodo legerunt pro אביון. Et in hiſtoria *Gigantomachia*, Dii, *Gigantum* metu in *Ægyptum* arreptâ fugâ, in varias formas ſe mutaverunt. *Ovidius* lib. 5. *Metamorphoſeos*,

Dumque gregis, dixit, fit Juppiter, *unde recurvus*
Nunc quoque formatum Libys eſt cum cornibus
Hammon:
Delius *in cervo*, *prôles* Semeleïa *capro*,
Fele furor Phœbi, *nevâ* Saturnia *vaccâ*,
Piſce Venus *latuit*, Cyllenius *ibidis alis*.

Antonius Liberalis Fab. 28. ex *Nicandro*, Ἀπόλλων μὲν ἰχθύσσατο ἰθμαξ, Ἑρμῆς δὲ ἴβις, Ἄρης δὲ λεπιδωτὸς ἰχθύς, Ἄρτεμις δὲ αἴλουρος, (ſic legendum pro αἴλουρος, ut ex *Ovidio* patet) τράγῳ δὲ σκιζόται Διόνυσος ἴσχει δὲ Πανικὸς, βοῦς δ' Ἥφαιστος, μυγαλῆ δὲ Λητώ. Apollo *in accipitrem* mutatus eſt, Mercurius *in ibin*, Mars *in lepidotum piſcem*, Diana *in felem*, Bacchus *in caprum*, Hercules *in hinnulum*, Vulcanus *in bovem*, Latona *in murem araneum*. Quæ omnia hic explicare non aggredimur, ſed pauca, quibus confingendis occaſio ex Paranomaſius ſumpta eſt. *Jupiter* ſummus Deus in arietem mutatus eſt, quia אל *el*, *Deus fortis*, & איל *ajil*, *aries* ſunt Paronyma, & utriuſque Plurale eſt אלים *elim*; *Baccho*, Ægyptiis *Oſiri*, in hircum, quia ad *Oſirim* alludit שעיר *ſeir*, Hebraicè *hircus*. *Diana* in felem, quia *Ægyptiacè* ΒΟΥΒΑΣΤΟΣ erat felis, & *Buboſtis* Diana. Unum eſt in *Stephano* voce βοῦβις, Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι βοῦβιν τὸν αἴλουρόν φασι. Ægyptii *autem felem bubaſtin vocant*: alterum *Herodotus* lib. 2. cap. 156. Αἰγύπτιοι δὲ Ἀπόλλωνα καὶ Διώνυσον καὶ Ἄρτεμιν δὲ βασιν. Ægyptiacè *quidem Apollo eſt Horus*, *Ceres Iſis*, *Diana Bubaſtis*. Unde eſt, quod in *Apulejo Herbarie* cap. 10. *Artemiſiam* Ægyptii βουβαστίνην καρδίαν, *cor Bubaſtii* vocant, id eſt, herbam *Dianæ* charam, quod & *Græcum* nomen præ ſe fert. *Junoni* ſumpſit bovis figuram. Nam עשתרות, unde *Junone* dicta eſt *Aſtarte*, non ſolùm ovium greges, ſed & armenta boum ſignificare ſuo loco obſervavimus, atque inde eſſe, quod apud *Sanchouniathonem Aſtarte* ἐπέθηκε τῇ ἰδίᾳ κεφαλῇ βασιλείας παράσημον κεφαλὴν ταύρου, *capitis pro regni inſignibus capiti tauri impoſuit*. Quod piſce *Venus* latuit ad *Atergatim* referunt, quaſi ſit *Dagon*, cui דג *dag*, id eſt, *piſcis*, nomen fecerit: quod tamen minus probo ob rationes alibi allatas.

Ezechias in morbo dicit ſe ut hirundinem pipiviſſe, quia vox hirundinis videtur aliquid habere querulum, & luctuoſum. Hoc imo ore clamant omnes *Poëta*. *Heſiodus* in *Operibus* verſu 366.

Τὸν δὲ μετ' ἐρθρογίη Παιδὸς ἄρτι χελιδὼν,

Poſt hunc manè lugens Pandionis *filia prodit hirundo*. Unde *Suidas*, Ἠθρογίη, χελιδών. Alii malunt ἐγλογίη. *Heſychius*, Ἠθρογίη, ἡ χελιδών. Itaque hinc corrigenda in *Cyrilli Lexico* apud me MSS. Ἠθρογὸν, χελιδών. In *Etymologico* ἐγλογίη redditur ἡ μεγάλως θρηνοῦσα, *quæ multum luget*. Ita etiam in *Phavorino*, qui addit de hirundine dici. *Ariſtophanes* in *Ranis*,

Δὴ χάλκειοι ἀμφιλάλοις
Διπλοῖς ἐκδέρματα
Θρῃκία χελιδὼν,
Ἐπὶ βάσσαρον ἐζομένη πίταλλε,
Κιλλαΐδ' ἐπέκλαγξον ἀηδόνιον ᾠδήν,

Jam labris loquacibus
Gravè reſonat
Thracia *hirundo*,
Supra barbarum ſedens ſolium,
Canis autem lutinoſam ſtridulam cantilenam.

Moſchus *Idyll.* 3.

Οὐδὲ τόσον θρήνευσ' ἀν' ὄρεα μακρὰ χελιδὼν,

Neque tantum luxit per magnos montes hirundo. Palladas *Anthol.* lib. 1. cap. 60.

Πλατὺ κεκμήκῃ, Πανδιονὶ κάρμορε κούρᾳ,
Μυρομένᾳ κελαδεῖς τρανλὰ διὰ τεμάτων.

Curtata die, ô Pandionis *filia, infelix puella, lugens, blæſa carmina ore canis!* Proinde ad hæc *Theocritus* in *Thalyſiis*,

--- ἁ δ' ὀλολυγὼν
Τηλόθεν ἐκ πυκινῆς βάτου τρίζουσα ἀκάνθας·

Et ololygon *procul in denſis ruborum* gemebat *ſpinis*, ὀλολυγὼ ἁ *Scholiaſte* exponitur ἡ χελιδὼν ἡ ἐπὶ Ἴτυν ὀλοφυρομένη, *hirundo* Ityn *defleus*.

Et *Agathias Anthol.* lib. 7. *Epigr.* 65. hirundines ſic alloquitur,

Ἀλλ' Ἴτυλον καλέοιτε καὶ ὄρεα, καὶ γοάοιτε,

Sed Itylum *deflete in montibus, & lugete*. Neque aliter *Romanus* Poëtæ. *Catullus* ad *Ortalum*,

Qualia ſub denſis ramorum concinit umbris
Daulias *abſumpti fata gemens* Ityli.

Horatius lib. 4. *Oda* 12.

Nidum ponit Ityn *flebiliter gemens*
Infelix avis, &c. ---

Cl. *Albinovanus* ad *Levinam*,

Deflet Threïcium Daulias *alas* Ityn.

Ovidius Triſtium lib. 5. *Eleg.* 1.

Eſt aliquid fatale malum per verba levare,
Hoc querulam Prognen *baleyenaſque facit*.

Seneca in *Hercule Oetæo* Actu 1.

--- *qualis ustum*
Daulias *ales ſolet* Iſmana
Flere ſub umbra. ---

Et in *Agamemnone* Actu 3.

Non quæ tectis Biſtonis *alet*
Reſidet ſumnus, impia dirs
Furta maruis garrula deflet.

Et in *Hercule Furente* Actu 1.

Pennaſque novo tradere ſolo
Geſtis querulos inter nidos
Thracia *pellex*. ---

Et in *Octavia*, ferè initio,

--- *repete aſſuetes*
Jam tibi queſtus, æque æquoreas
Vince halcyonas, vince & volucres
Pandionias. *Gravior namque his*
Fortuna tua eſt. ---

Martialis ad *Fauſtum* lib. 10 *Epigramm.* 51.

Iſmarium *pellex* Attica *plorat* Itym.

Statius Thebaidos lib. 8. verſu 616.

Sic Pandioniæ *repetunt ubi fida volucres*
Heſperia, atque larem bruma pulſante relictum,
Stantque ſuper nidos, veteriſque exordia fati
Enarrant tectis, & truncum ac flebile murmur
Verba putant, vocesque illa tamen non diſſona verbis.

Et lib. 12. verſu 488.

--- Geticæ *non plura querentur*
Hoſpitibus tectis truncо ſermone volucres.

Sed his opponitur, quod *Plato*, eos refellens, qui cygnos dicunt, θρηνοῦντας ἢ θάπτοντα ὑπὸ λύπης ᾄδειν, *mortem deflentes, præ mœrore canere*: Ὀνθῶ, inquit, ἔφασαν ᾄδει, ὅταν ποιῇ, ἢ ἴυγξ, ἢ τινα ἄλλην λύπην λυπεῖται· ὑδὲ ἀηδὼ ἢ τε ἀηδὼν, καὶ χελιδὼν, καὶ ἐποψ, ἃ δὴ φασι διὰ λύπην θρηνοῦντα ᾄδειν (lege ἃς δὴ φ. δ. λ. θρηνοῦντας ᾄδειν) *Nulla avis canit cum eſurit, aut alget, aut alia de cauſa triſtis eſt, ne luſcinia quidem, & hirundo, & upupa, quas ajunt præ mœrore lugubriter canere*. Proinde *Proclus* ferre non poteſt, ut hirundo ab *Heſiodo* vocetur ἠθρογίη, & legi vult ἠθαλέη *mane clamans*, ne à *Plinone* videatur *Poëta* diſſentire. At aliter reſpondet *Tzetzes*, Ἡμεῖς δ' ἱεμὲν καὶ δίχα μάστυρος· Πλάτων, ἐπὶ τῶν ἔρευν λυπημένων φῶν· ἀλλὰ δοιοὺς, καὶ ἱστορικῶς ἡ ποιητὴς τὴν λαλιὰν τ' χελιδόν· θαῦμα οὖσα λέγει κατὰ τ μῦθον τ ἧ Παιδὸς· ἐκείνης συγγνώμη. *Nos verò etiam ſine* Platone *teſte ſcimus nullam avem in mœrore canere. Sed perite & rhetoricè Poëta cantum hirundinis lamentationem vocat, juxta fabulam de* Pan-

Pandionis *filia*. Hæc ille, quaſi nonniſi propter fabulam lugere dicatur hirundo. Quin cum *Pauſania* in *Atticis* ζφίες τὸν ἐς ἀηδόνα, καὶ χελιδόνα μεταβολὴν ὑποφαίνειν, ὅτι ὑμνᾶι, καὶ ἄυται αἱ ἀρχιδιτε ἐλεεινὴ, καὶ θρήνῳ ὁμοιοτάτην, *vulgatam fabulam* de *Pandionis* filiabus, *earum unam in Inſcitiam, alteram in hirundinem eſſe mutatam, ex eo exiſtimo, quod avis utraque miſerabiles & luctuoſos cantus edit.* Itaque in *Heſiodo* nihil mutandum. Et hirundo ridiculè diceretur ἐβοᾶσα, vel ἐφθέγξατο, cum non ſit avis clamoſa, ſed minuriens, & ψιθυρίζουσα. Proinde dixit *Sidonius*, Progne *inter aſſeres minuritientem*, libri ſecundi Epiſtola ſecunda. Ut in *Anthologia Poëta* incertus,

Τρηχεῖα μινυρομένη Πανδιονὶς κάμμορι φωνῇ,

O miſera Pandionis *filia, voce blæſa cantica minuriens.* Cui ſimile, quod *Pollux*, in capite *De avium vocibus*, χελιδόνας ψιθυρίζειν *hirundines ſuſurrare* dicit. Et ille ψιθυριστὰς, vel *minuritio* illa, ſi mavis, videtur aliquid habere commune cum querelis, & ſuſurris, qui in mœrore nobis exciduut, aut alia quavis de cauſa. Proinde ψιθύρους, id eſt, *ſuſurrones*, ſeu delatores, qui clam in aurem inſuſurrant per hirundinem *Pythagoram* ſignificaſſe volunt nonnulli Veterum apud *Plutarchum* in *Sympoſiacis*. Verum tamen eſt, quod ait *Plato*, hirundines præ mœrore non ſic canere. Avis enim cantus, quamlibet ſit in ſpeciem lugubris, non eſt mœroris effectus, ſed naturæ.

Jam pauca de migratione hirundinum in *Jerem.* 8. 7. Et migratorias quidem eſſe aves lippis etiam notum, & tonſoribus. Idque obſervatum ab omni ævo. *Homerus* in Ἐφετείῃ apud *Herodotum* in ejus vita,

Νεῦμαι σοι, νεῦμαι ἐλεύσεσθαι, ἅτε χελιδὼν,

Apud te rideo quotannis, ut hirundo. Anacreon *Oda* trigeſima tertia,

Σὺ μὲν, φίλη χελιδὼν	*Tu quidem, amica hirundo,*
Ἐτησίη μολέουσα,	*Annuatim veniens,*
Θέρει κλέπτεις καλὸν,	*Æſtate audum texis,*
Χειμῶνι δ' εἰς ἄφαντος.	*Et hyeme non apparens.*

Ariſtoteles *Hiſt.* lib. 8. cap. 12. Ἀπαίρουσι δὲ, &c. καὶ ὁ χειμάζων, καὶ αἱ χελιδόνες, καὶ αἱ τηγάνες. *Abeunt autem, & apud nos non hyemant tam hirundines, quam turtures.* Auctor ad *Herennium*, *Hirundines æſtivo tempore præſto ſunt, hyeme pulſa recedunt.* *Plinius* libri decimi capite vigeſimo quarto, *Abeunt & hirundines hybernis menſibus.* Damir, وعو من الطيور القواطع

Eſt ex avibus migratoriis. *Columella* in proſa *De cultu hortorum* libri duodecimi capite tertio, *Mox ubi bruma confecta eſt, intermiſſis quadragima diebus, circa hirundinis adventum, cum jam* Favonius *exoritur.* Et libri decimi capite decimo quarto, *Dum* Arcturi *ortus, & hirundinis adventus commodiores polliceantur tempeſtates.* Apud *Plinium* libri ſecundi capite quadrageſimo ſeptimo, *Favonium quidam ad* vit. *Kalendas* Martias *Chelidoniam vocant ab hirundinis viſu.* *Favonium*, id eſt, *Zephyrum.* Hinc *Horatius* libri primi Epiſtola ſeptima *ad Mecenatem*,

Cum Zephyris *ſi concedes, & hirundine primâ.*

Et *Oppianus* de hirundine lib. 3. *Halieuticôn* verſu 244.

--- ἁρπτὴ Ζεφύρῳ πρωτάγγελος ἔρσης,

Avis verna Zephyri *prima nuncia.* Et *Nonnus* libro ſecundo *Dionyſiacôn*,

--- ἁρπτοκὸς Φίλη Ζεφύροιο χελιδὼ,

Verni amica Zephyri *hirundo.* Et libro quadrageſimo ſeptimo,

Καὶ Ζεφύρῳ κελάδῃ ἔρις ἐπαρτεφέϊ χέε μολπῇ,

Et Zephyri *pulchra avis ſub tecto fudit cantilenam.* Tanquam alludentes ad *Græcum* Proverbium Νέα χελιδὼ, *Nova hirundo*, quod lapſu memoriæ citat *Suidas* ex *Ariſtophanis Avibus*, cum alibi non legatur, quam in *Equitibus* Actu primo his verbis,

Σκέψαθ' παῖδες, εἰ' ὁρᾶς; ἆρα, νὴ χελιδόν,

Aſpicite pueri, non videtis? ver eſt, nova hirundo. Ad quæ *Scholiaſtes*, Ἔστι ἐαρ· ἄρχει δοκεῖ γὰρ πᾶς ἄνθρωπος ἡδέως ἐξέρχεσθαι χελιδόνος. *Verus initium eſt, videtur enim ſimul cum vere hirundo apparere.* Itaque in *Avibus* (quod *Suidam* potuit fallere) hirundo apparens docet,

Ὅτε χρὴ χλαῖναν πωλεῖν ἤδη, καὶ λιθάριόν τι πρίασθαι,

Quando lana ſit vendenda, ut ematur æſtiva veſtis. Et in *Pace* canit *Chorus*,

--- ὅταν ἐρινεᾷ μὲν	--- *cum verna quidem*
Φωνῇ χελιδὼν	*Voce hirundo*
Ἑζόμενη κελαδῇ.	*Sedens reſonat.*

Quibus ſimilia hęc *Steſichori*, ut monet *Scholiaſtes*, Ὅταν ἦρ· ἀῆρ καλὸν χελιδών. *Cum ver ſit tempore reſonabit hirundo.* Neque abludunt hæc *Simonidis* in *Athenæo*, Ἄγγελε κλυτὰ ἐαρ· ἀδυόμιν φωνία χελιδών. *Inclyta ſuave-ſonans vernis nuntia, & cycnea hirundo.* Et apud *Theognin* libro tertio de *Rodiorum* ſacrificiis Vide Athenæum, lib. 11. c. 15. & Euſtathium in Odyſſ. φ. ita incipit cantilena, quam oſtiatim canebant οἱ χελιδονίζοντες, id eſt, *agyrtæ, qui hirundinem veniſſe nuntiabant* (Heſychio χελιδονίσαι) Ἦλθ', ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα, καὶ καλὰς ἐσιαντὰς, ἐπὶ γαστρὶ λευκὰ κἀπὶ νώτα μέλαινα. *Venit, venit hirundo alvo ventre, & nigro dorſo, pulchra tempora adducens, & pulchros annos.* Cætera ibi vide. Proinde, ut *Theon* ad *Aratum* ſcribit, pilleum *Bereali* Veteres cum hirundinis capite pingebant, & χηνὸν χελιδόνιον vocabant, quia veris præludium ortu ſuo ſignificabat. Eodem pertinent hæc *Ælliani Hiſt.* lib. 1. cap. 52. Χελιδὼν δ' ἅμα τῷ ἅρᾳ τῷ ἀρίστῃ ὑποκομιεῖται τὴν ἐπιθημίαν. *Hirundo pulcherrimæ anni tempeſtatis adventum ſignificat.* Et *Ovidii* penè in fine libri ſecundi *Faſtorum*,

Fallimur, an veris prænuntia venit hirundo?

Et *Columella* in *Horto*.

Veris & adventum nidis cantûris hirundo.

Et *Calphurnii Eclogæ* quinta,

--- *vere novo, cum jam tinnire volucres*
Incipiant, mixtoque reverſa lutabit hirundo.

Et incerti *Poëtæ* inter *Epigrammata* Veterum libro quarto,

Tempus vernum laudat petulans, & garrula hirundo,
Indica, & ſinum lactis, & herba virent.

Et quinto *Aveni*,

Nam, cum vere novo tellus ſe dura relaxat,
Culminibuſque cavis blandum ſtrepit ales hirundo.

Sed, ſi una duntaxat aut altera hirundo appareat, ex *Ariſtotele* notum eſt *Græcorum* Proverbium *Meralium* libri primi capite ſexto Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, *Una hirundo non facit ver.* Hirundinis apud nos mora ſolet eſſe ſex menſium. *Plinius* libri decimi capite vigeſimo quinto, *Temporum magna differentia avibus. Perennes, ut columbæ; ſemeſtres, ut hirundines; trimeſtres, ut turdi, & turtures.* Nempe hirundines initio veris veniunt, & abeunt in fine æſtatis. *Plinius* de *Arcturo* libri decimi octavi capite trigeſimo primo, *Signum orientis ejus ſideris ſervatur hirundinum abitu.* *Arcturus* autem oritur *Septembri* menſe. *Galenus*, Ἐπὶ μὲν ὠμαίοτατον τὸ πλάτανος τὸ σπέρμα περὶ τὴν ἰσημερίαν δ' Ἀρκτούρου ἐς τὰς καμπὰς ὁ Τοῦμος ὁ καλούμενος μὴν Σκιροφοριὼν ἦεν. Et circa *Autumni* Æquinoctium. *Theophraſtus* de ceronia *Hiſtoria plantarum* libri quarti capite ſecundo, Ἀνθεῖ περὶ Ἀρκτοῦρον καὶ ἰσημερίαν, vel (ut *Plinius* expreſſius libri ſecundi capite quadrageſimo ſeptimo) *Arcturus* oritur *undecim diebus ante æquinoctium.* Itaque quando migrent hirundines ſatis compertum eſt, ſed quo migrent non itidem. *Iſidorus* in genere, *Maria tranſvolat* (hirundo) *ibique hyeme commoratur.* *Anacreon* ubi ſupra,

Χειμῶνι δ' οὐκ ἐφαντός,
Ἢ Νῶλον, ἢ πὶ Μεμφιν.

Hyeme autem non conſpicerin,
Sive Nilum *aut* Memphim *petas.*

Herodotum libri ſecundi capite vigeſimo ſecundo, de *Æthiopia* ſub *Ægypto*, Ἐκτῶνι δὲ, καὶ χελιδόνες δι ἔτεος ὧσαις οὐκ ἀπολείπουσι. *Milvi, & hirundines toto anno tempore ibi ſunt, nec per hyemem diſcedunt.* Utut ſit, diſcedens agmen deſerere apud eas grave crimen eſt, ſi vera ſunt hæc *Martialis* libri quinti *Epigrammate* 68.

Hibernas poterem ſolito cum more receſſu
Attbides *in nidis una remanſit avis:*
Deprendere nefas ad tempora verna reverſa,
Et profugam volucres diripuere ſuæ.

Sed & à frigore manentibus non leve imminet periculum. *Plinius* in loco jam citato de *Arcturo* ſidere, *Signum oriens ejus ſideris ſervetur hirundinum abitu, namque deprehenſa intereunt.* Tamen in apricis locis quasdam manere certum eſt, quæ non moriuntur omnes, ſed nudantur, & deplumantur. Quocirca *Philoſophus Hiſtoriæ animalium* libri octavi capite decimo ſexto, poſtquam milvos, & hirundines, hyeme in tepidiora loca conferre ſe docuit, cum non ſunt remota nimis, Οἱ δὲ πεῖραν ἔντες τοιοῦτοι, inquit, ὑπ ἐκτοπίζουσι, ἀπὸ τρόπτειν ἑαυτούς· ἤδη γὰρ ἀμβλῶσι ἱκὶ πολλαὶ χελιδόνες ἐν ἀγγείοις (lege ἐν ἄγκοις, vel ἐν αἰγιαλοῖς) ἐξαμβλῶσι πάμπαν. *Quæ autem aves ab hujuſmodi loci ſunt remotiores, unde non migrant, ſed ſe abſcondunt: jam enim in convallibus viſæ ſunt multæ hirundines plane deplumes.* Et hunc ſequutus *Plinius* libri decimi capite vigeſimo quarto, *In vicina abeunt* (hirundines) *apricos ſequuta montium receſſus, inventaque jam ſunt ibi nudæ, atque deplumes.* Cujuſmodi hirundini *Europiæ*, Eunuchi jam effœti depile caput, & tineâ exeſum, *Claudianus* his verbis confert libro primo in *Eutropium*,

Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arbore immoritur truncо brumalis hirundo.

Sed, cum *Propheta* dicit hirundines nôſſe tempus adventûs, aut receſſûs ſui, non neceſſe eſt id de omnibus intelligere, nulla excepta. Et ſufficit, ut in pleriſque id impleatur, ut hoc exemplo moneamur, quam rectè dixerit *Heſiodus*,

— καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος

& unus è ſeptem Sapientibus, quos *Græcia* celebravit, Καιρὸν γνῶθι, *Noſce tempus.* Quæ ipſiſſima Sacri Vatis verba ſunt.

Unum addo, in *Græco Tobiæ* exemplari legi capitis ſecundi verſu undecimo, τὰ στρουθία *aviculæ* in ejus oculos ſtercus egeſſiſſe, quod pertinere ad hirundines rectè vidit *Hieronymus*, qui ſic reddit; *Contigit, ut ex nido hirundinum dormienti illi calida ſtercora incidерent ſuper oculos ejus.* Quia id hirundini peculiare eſt, quod pullorum ſtercora aut ipſa mater ex nido ejicit, cum parvuli ſunt; aut eos docet ex nido egerere, cum ſunt grandiuſculi. *Ariſtoteles Hiſtoria animalium* libri noni capite ſeptimo, Καὶ κόπρον τὸ πρῶτον αὐταὶ ἐκβάλλουσι· ὅταν δὲ αὐξηθῶσι μεταστρέφουσι ἔξω διδάσκουσι τὸν νοσσὸν πρίεσθαι. Quæ à *Plinio* ſic reddita libri decimi capite trigeſimo tertio, *Notabile mundities egerunt excrementa pullorum: adultoreſque circumagi docent, & foras fimoritatem omittere.* Neque diſſimilia hæc *Arabum* in *Damire*,

ولا يلقي في عشه نزلا بل يلقيه الي
خارج فاذا اكبر فراخه علمها ذلك

Neque in nidum ſed foràs ſtercus excernit, quod ipſum pullos edocet, cum adoleverunt. Gorgia legitur quid ſimile acciſſe. In eum enim hirundo ſtercus egeſſit. *Plutarchus Sympoſiacum* libri octavi capite ſeptimo, Γοργίας ὁ Σοφιστὴς, χελιδόνος ἀφέσεως ἐν αὐτῷ κἀκείνου, ἀναβλέψας πρὸς αὐτὴν, Οὐ καλὰ τρέφεται (εἶπεν) ὦ φιλομήλα. Gorgias Sophiſta, *cum hirundo ſtercus in eum emiſiſſet, oculis ad illam converſis, hæc, inquit, decora non ſunt, O Philomela.* Quod laudat *Philoſophus* tanquam appoſitè dictum *Rhetoricorum* libri tertii capite tertio. Quia ἔρωδιὸς μὲν, ἂν ἐκείνου, ὃν αἰσχρὸν, παρθένον δ' αἰσχρὸν τὸν ὃν ἐλεύθερος, εἰκὸς ἕ ὃν αὐτὸν ἐκ' ὁ ἐξη, *avi quidem, ſi feceras, id turpe non eſt, ſed puellæ turpe eſt. Recte igitur eam convitiatus eſt, id decens quod fuerat, non autem quod tumerat.* Nec eſt, quod quis miretur hirundini indi *Philomelæ* nomen, cum vulgo ſit perſuaſiſſimum Philomelam eſſe luſciniam. Res enim eſt in ambiguo. Et multi Veterum *Prognen* in luſciniam, ac *Philomelam* in hirundinem mutatam fuiſſe diſerte tradunt. Quod nullo negotio probaverim, ſi hæc res ageretur. Sed alio jam properamus.

CAPUT UNDECIMUM.

De Grue.

Cur nulla ſit avis grue vocalior, ratio Anatomica. Ideo Ezechiam *in morbo ejulantem cum grue conferri,* Eſ. 38. 14. *Sic in* Talmude, Clamabat ut grus. *Ita etiam* Græci & Romani *Poeta. Plura de clangore gruum. Grus nomina omnibus linguis ejus vocem utcunque exprimunt. Grues ex ultimis in ultima terrarum migrant, id eſt, ex* Scythia *ad* Nili *fontes. In* Thracia *naſci credite. Inde diſceſſura ad* Hebrum *fluvium conveniunt.* Scythicæ Pontum *tranſvolant, ubi eſt anguſtiſſimus, id eſt, inter* Criu-Metopon & Carambin: *qua loca quantum diſtent.* Strabonis & *aliorum error. Grues trajecturæ faburrâ ſtabilari, & lapillos pedibus vel ore ferre, vel etiam vorare. An hi lapilli ſint aurei indices. Mira inter profecturas concordia.* Congruere, & ingruere, *à gruibus dictum. Grues quatuor de cauſis altè volant, & agmine triangulari, cujus baſim impellat ventus. Lateras quaſdam in volatu ſuo imitantur.* Noto *ſtante, vel aquilâ viſâ, turbatur ordo. Duces in primo agmine, & ipſæ in extremo, plebs in medio. Quomodo inter volandum ſe mutuo juvent. In quo ſitu dormiant, duce interim vigilante. Vigilia per vices. Vigiles cur lapidem pede ferant. Lapis ille gruibus non ὄφελος, ut in* Æliano *legitur, ſed di ἄφελος.* Pygmæi *non prorſus fabuloſi.* Arabum *hiſtoriola de horum pugna cum gruibus. Grues* Mæmacterione *meaſo migrant: id eſt, medio autumno; non inconſte, ut multis videri. Redeunt vere, & æſtate.* Theocriti Scholiaſtes *ſementem unius ejus apparere ſcribit, quod eſt contra migrationem tempus. Grues à* Jeremia, *& ab alio, propone in exemplum prudentiæ. Cur grus ſit in avibus mundis potius quam ciconia.* Vox עגור agor, *pro* grue *Veteribus ignota, à ſolo* Chaldæo *recte reddita, lucis ordine præpoſtero. Inde verbum* Arabicum عجر agara, *id eſt*, gruum inſtar ad ſuos poſtliminio redire, *& Perſicum* ἄγγαρον. *An* agor *ſit* aquila *Cypria.*

In Anatomia gruis aliquid peculiare obſervâſſe ſe ſcribit *Bellonius* libri quarti capite primo *De Avibus*, quod nimirum *canna pulmonis aliter ſe habet quam in aliis. Sterno enim*, inquit, *adhærens carnem utrimque penetrat. Ac proinde mirum non eſt, quod vox ejus tam longè auditur. Neque enim ulla eſt avis tam vocalis atque grus.* Hinc *Ezechias*

chus in eucharistico carmine, postquam à morbo convaluit *Es.* 38. 14. כסוס עגור כן אצפצף, *ut sit* & *agor papubam*, id est, *ut hirundo, & grus*; quarum avium una querulam, altera contentissimam habet vocem. Inter *sit* & *agor* deest Copulativa *Vau*; ut *Hab.* 3. 11. שמש ירח עמד וזבלה, *Sol, Luna* (id est *Sol, & Luna*) *steterunt in loco suo.* Et 1 *Par.* 2. 1. *Ruben, Simeon, Levi*, pro *Ruben, & Simeon, & Levi.* Itaque mens *Ezechiæ* hæc est, se, gravi morbo affligtum, non modo instar hirundinis leni murmure gemuisse, sed & gruis instar contenta voce ejulasse. Sed *Talmudici* in Tractatu *Kiddusim* cap. 2. fol. 44. 2. וצווח ר"ל ככורביא, *Et clamabat ut grus dominus* Lakis. Et *Smyrnæum* libro tertio de *Nereidum* planctu in *morte Achillis*,

--- ταί δ' ἰφίστοντο
Κλαγγηδὸν πραπιῆσιν ἰαιδέμεναι γοάοισιν,
(a) Ὀδυρόμεναι μέγα κῆμα, ---

(a) Lego Ὀτοτυπτόμεναι.

Illæ vero ferebantur cum clangore, citis gruibus similes, quæ magnam tempestatem præsentiscunt. Et libro decimo tertio, ubi de *Troja* excidio,

--- συναχὴ δὲ δαϊκταμένων ἀίζηῶν
Ἔπλετο λευγαλέη, πορὶ δ' ἴαχε πᾶσα μέλαθρα
Ἄσπετον· ἰμωγὴ δὲ πέλεν τοιόσδε γυναίων
Ἰφθιμοφίλων γοάασιν, ἅτ' αἰετὸν ἀθρήσουσιν·
Τὸν θὴν ἁλόντα δι αἰθέρ@, ὃν ἄμφ τῆσι
Θαρσαλέοι τέρενες πέλαι μύ@, ἀλλὰ ἑμύνει
Μακρὸν ἀναπτύζουσι, φοβέμμεναι ἰῶπα ἔρυσ.

Et juvenum cæsorum gemitus erat miserabilis, omnesque domus horrendum resonabant. Et tristissimus erat miserum ejulatus, gruibus similium, cum aquilam vident ex alto per æthera irruentem. Nec fortis illis in pectore vis residet, sed tantummodo multum strident, sacrum Jovis *altum formidantes. Homerus* quoque militum barritum cum gruum clangore conferens initio libri tertii *Iliados*,

Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἰοκῇ τ' ἴσαν ἐρρίθιοι ὰς,
Ἥ τε πρὸ κλαγγὴ γήρυτον πέλει ὐρανόθι πρό.

Trojani *quidem cum clangore & clamore ibant ut aves, qualis est gruum clangor ad cœlum usque.* Quod *Maro* imitatus *Æneidos* libro decimo,

--- *clamorem ad sidera tollunt*
Dardanidæ *è muris, qualis sub nubibus atris*
Strymoniæ *dant signa grues, atque æthera tranant*
Cum sonitu, fugiuntque Notos *clamore secundo.*

Et *Martialis*, ut anum *Philenidem* non loquacem solum, sed & vocalem ac *Stentoream* fuisse significet, libri noni *Epigrammate* 30.

Heu, qua lingua silet! Non illum mille catosta
Vincebant, nec qua turba Serapin *amat.*
Nec matutina currata caterva magistri,
Nec qua Strymonio *de grege ripa sonat.*

Sed & ad gruum clamorem pertinent quæ sequuntur. *Homerus* iterum ubi supra,

κλαγγῇ ταί γε πέτονται ὑπ' Ὠκεανοῖο ῥοάων,
Cum clangore hæ volant ad Oceani *fluenta. Hesiodus* in *Operibus*,

φράζεσθαι δ' ὅτε κ' ἀνὴρ φοινὸν γήρανα ἰκανόωντα,
Τὸν θὴν ἐκ νεφέων ὑσμίνας κεκλαγυίας,

Attende cum vocem gruis audieris sursum ex nubibus quotannis clangentis. Lucretius libri quarti versu 18.

Parvus ut est cygnis melior canor, ille gruum quam
Clamor in æthereis dispersit nubibus Austri.

Claudianus de bello *Gildonico*;

Ingenti clamore grues æstiva relinquunt
Thracia, *cum tepido permutant* Strymona Nilo.

Proinde *Eustathius* gruem dicit avem esse φωνητικὸν vocalem. Et notandum pleraque linguas ipso avis nomine vocem illius utcunque imitari. Ita *Hebræum* עגור *agor*, Chaldæum כורביא *kirkeja*, Arabica كركي *kurki*, & غرنوق *gurnuk*, Græcum γήρανο@, Cambro-Britannicum *garan*, German. *kran*, Romanum *grus* sunt totidem voces ἐνοματοποιητικαί. Hinc *Isidorus*, *Grues nomen de propria voce sumpserunt. Tali enim voce susurrant.* Et *gruere* est *gruum more clangere.* Festus, *Gruere dicuntur grues, ut sues grunnire.* Poëmatium *De cantu Philomelæ*,

Grus gruit, usque glomis cygni prope flumina drensam.

Glossarium vetus; *Gruunt*, γηρανίζουσι. Interim, ne quis putet grues semper sonora voce clangere, *Damir* hæc habet de grue, quæ excubias agit, dum reliquæ dormiunt: والزي يحرس بهتف خافي كانه ينذر باذه حارس *Et qua in custodia est nonnisi submissa voce murmurat, ac si sciret se esse in custodia.* Quod ipsum ad *Ezechiæ* locum non absurde referatur, quasi hoc gruis lene murmur cum hirundinis minuritione junxerit.

Nunc de migratione gruum agemus in illud *Jerem.* 8. 7. *Turtur, & hirundo, & grus custodierunt tempus adventus sui.* In genere gruem non solum alio migrare constat, sed & fuga frigoris in remotissima loca proficisci. *Symeon Sethi*, Τὸ δὲ τοιοῦτον πτηνὸν διέρχεται τὴν ἀκυμάντον ἄπρακτον, μὴ μένον ἐν ἑνὶ κλίματι. *Hac avis omnem terrarum orbem peragrat, in una regione haud quaquam manens.* Aristoteles *Historia animalium* libri octavi capite duodecimo, Ἐκτοπίζουσι δὲ τὰ ἰσχνὰ ἐκ τῶν ἰσχάτων. *Ex ultimis in ultima* (grues) *migrant.* Id est, ut ipse interpretatur, ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆ Αἰγύπτ, ὅθεν ὁ Νεῖλ@ ῥεῖ, *ex Scythicis eruis ad paludes, qua sunt supra* Ægyptum, *unde fluit* Nilus. *Herodotum* sequutus, qui, de *Nili* fontibus & vicino *Oceano* agens libri secundi capite vigesimo secundo, Γέρανοι δὲ, inquit, φεύγουσι ἐκ χειμῶνο, ἐκ τῆ Σκυθικῆ χώρη γινόμενον, φοιτῶσι δὲ χειμαδίην ἐς τὰς τέτρις τέτις. *Grues*, Scythicæ *plaga hyemem fugientes, ad illa loca hyematum se conferunt.* Ælianus etiam *Historia animalium* libri tertii capite decimo tertio, Ἐπ' Αἰγυπτίων τε, καὶ Λιβύων. ἀπαίρουσι, καὶ Αἰθιόπιαν, ἄσπερ γὰρ ὁι γῆς περίοδον ἐδᾶσι, καὶ φύσεις ἀέρων, καὶ ὡρῶν διαφορὰς γίνονται αἱ πάσας. *Quasi terra ambitum, & cæli naturam, & temporum varietatem nossent, in* Ægyptum, Libyam, & Æthiopiam *abeunt, & proficiscuntur omnes.* Et *Homerus* multo ante,

--- ταί γε πέτονται ὑπ' Ὠκεανοῖο ῥοάων,

Ad Oceani *fluenta hæ volant*, nempe *Australis*, ubi *Pygmæi*; quod docent sequentia. Unde *Pompejo Lucullus* apud *Plutarchum*, Ἐστάζει δοκῶ ὑλάττων ἡ γεράνων τὸν ἔχειν, καὶ ἡ κλαγγὴ, ὧν τε ταῖς ἄρσις μὴ συμμεταβάλλειν τὰς διαίτας; *An tibi videor gruibus & cycnis minus sapere, ita ut cum anni tempestatibus stationes non mutem?*

Pleraque in *Thracia* nasci Veteres crediderunt. Ælianus ubi supra, Αἰγίαλος γίνονται μὲν ἐν Θράκῃ. *Grues quidem in* Thracia *nascuntur.* Et paulò post, Ὄνκῶ φιλοῦσι τὸν χῶρον, ἐν ᾧ γεγόνασι. *Regionem igitur amant, in qua nati sunt.* Inde *Thracia aves* dicuntur, & *Strymoniæ*, & *Bistonia*, à *Strymone* fluvio, & *Bistone* lacu *Thraciæ*, unde creduntur proficisci. *Virgilius* libro decimo *Æneidos*,

--- *quales sub nubibus altis*
Strymoniæ *dant signa grues.* ---

Lucanus libri tertii versu 199.

Defertur Strymon *tepido committere* Nilo.
Bistonias *consuetus aves.* ---

Et libri quinti versu 711.

Strymona *sic gelidum, bruma pellente, relinquunt,*
Paturate, Nile, *grues.* ---

Et libri septimi versu 832.

--- *vos, quæ* Nilo *mutare soletis*
Threïcias *hyemes.* ---

Martialis nuper citatus,

Nec quæ Strymonio *de grege ripa ſoaat.*

Seneca in *Oedipo* Actu tertio,

Nec tanta gelidi Strymonis *fugiens minas*
Permutat hyemes aëris, & cælum ſecans
Tepente Nilo *penſat* Arctoas *nives.*

Claudianus de bello *Gildonico*,

--- *æſtiva relinquunt*
Thracia, *cum tepido permutant* Strymona Nilo.

Antipater Sidonius capite decimo ſexto libri tertii *Anthologiæ*,

--- καὶ ἀφπάκτορας ἰρήκας
Σπέρματος ὑψιπέτη βιστονίας γέρανος. ---

Et ſemimas diripetricem arcoas altivolam Biſtoniam *gruem.* E. *Thracia* diſceſſuræ dicuntur ad *Hebrum* amnem convenire. *Ælianus* libri ſecundi capite primo, Ὅταν τὰ ἔθη τὰ τῶν Θρακῶν καὶ τὰς νομὰς ἀπολείπουσι τὰς Θρακίας αἱ γέρανοι, ἀθροίζονται μᾶλλον ἐς τὰ Ἔβρου. *Cum* Thracum *ſedes & frigora grues relinquunt, congregantur ad* Hebrum. *Tzetzes* Chiliad. 4. *Hiſt.* 120.

Ὅταν γὰρ πρὸς τὰ Αἰγύπτου μέλλωσιν ἀποτρέχειν,
Ὡς πρὸς τὸν Ἔβρον ποταμὸν τὸν Θρακικὸν ἐλθεῖζαι.

Cum in Ægyptum evolaturæ ſunt, ubi ad Hebrum Thraciæ *fluvium venerunt.*

Sed *Scythicis* gruibus alio eſt iter, nempe per *Pontum*, quem tranſvolant. Unde *Virgilius* libro ſexto *Æneidos*,

--- *ad terram gurgite ab alto*
Cum multa glomerantur aves, ubi frigidus annus
Trans Pontum *fugat, & terris immitis aprilis.*

Atque illas *certum eſt*, inquit *Plinius*, Pontum *tranſvolaturas, primum omnium anguſtias petere inter duo promontoria* Criu-metopon & Carambin. Quæ nonniſi CLXXXI paſſuum intervallo diſtant, ut idem aſſerit libri quarti capite duodecimo. Alii quidem aliter ſtatuunt, nempe tridui navigatione, vel, quod ferè idem eſt, bis mille quingentis ſtadiis ab invicem diſtare duo hæc promontoria. *Dionyſius Periegetes* verſu 155.

Ἀντ' ἄμφω ξυνίασιν ἐναντίαι, ἡ μὲν ἴδεσθαι
Ἐγγύθεν, ἀλλ' ὅσσον ὁλκὰς ἔτι τρίτον ἤματι δύοιτο.

Quæ *Priſcianus* ita reddidit,

Ergo conveniunt adverſi gurgite tanto
Diſtantes, quantum tectus tranſire diebus
Evaleat navis. ---

Et *Ammianus* libro vigeſimo ſecundo, *Haud procul unde attolluntur* Carambis, *&c. Cujus è regione* Criu-metopon, Tauricæ *promontorium, duobus millibus & quingentis ſtadiis diſparatum. Strabo* etiam libro ſecundo, τὸ μὲν δὴ τὸ Εὐξείνου ἀκρωτήριον καλεῖται Κριοῦ μέτωπα, τὸ δὲ τῆς Ἀσίας Καμβικὴς, διέχοντα ἀλλήλων περὶ διακοσίους σταδίους, καὶ πεντακοσίους. Europæ *quidem promontorium vocatur* Criu-metopon (frons arietis) Aſiæ *autem* Carambis, *ab invicem diſtantia ſtadiis circiter* MMD. Quæ tamen ſunt falſiſſima, & palam refelluntur ipſius *Strabonis* verbis libro tertio, Διέχειν δὲ ἡ Καμβικὴς τὸ μέν τι Χερρονησιτῶν πέλοις σταδίους διακοσίους, καὶ πεντακοσίους, τὸ δὲ Κριοῦ μετώπου πολὺ ἐλάττους τῶν ἀμφὶ. Carambis *quidem diſtat ab urbe* Cherſoneſitarum *ſtadiis mille quingentis, ſed* Criu-metopon *longè minùs.* Rectè omnino: nam aliud *Cherſoneſus* urbs, aliud *Cherſoneſus* regio, in qua urbs illa ſita. Et urbs quidem, quæ eſt in *Boreali Cherſoneſi* parte à *Carambi* verè diſtat MMD ſtadiis. Sed in oppoſita parte *Cherſoneſi Criu-metopon* eſt *Carambi* multò propius. Tamen hæc promiſcuè ſumpta ſunt: & quod de urbe *Cherſoneſo* nonnulli ſcripſerant, illam à *Carambi* diſtare ſtadiis MMD, ita ſumptum eſt, quaſi de tota *Cherſoneſo* dictum, atque illius parte maxime *Auſtrali*, nempe *Criu-metopo*. Sed hujus commenti vanitas ex eo maximè apparet, quod ibidem à *Strabone* additur, Σύχνοι γὰρ τῶν διαπλεόντων τὸν πορθμὸν, ἅμα φασὶν ἀμφοτέρας ἰδεῖν τὰς ἄκρας ἐκατέρωθεν. *Multi eorum, qui hoc fretum enavigârunt, ſe ſimul vidiſſe ajunt utrumque promontorium*, in medio ſcilicet ſpatio conſtituti; quod non fieret, ſi fretum pateret MMD ſtadiis. Imbecillior enim eſt humani oculi acies, quam ut ad MCCL ſtadia poſſit penetrare, quæ faciunt horarias leucas plus LII.

Utut ſit, tam in hujus freti trajectu, quam in reliquo itinere, miram emicare gruum induſtriam tradunt Veteres. *Plinius Pontum* tranſvolaturas *ſaburra ſtabiliri* aſſerit, &, *cum medium tranſierint, objici lapillos è pedibus, cum attigerint continentem, & è gutture arenam.* Id eſt, tum demum non jam lapillos, ſed arenam etiam evomi. Quod *Solinus* diſertius, *Ne pergentibus ad deſtinata vis flatuum renitatur, arenas devorant, ſublatiſque lapillulis ad moderatam gravitatem ſaburrantur.* Et paulo poſt, *Cum contra medium* (Pontum) *advenâſſe ſe ſciunt, ſcrupulorum ſarcinâ pedes liberant. Ita nauta prodierunt, complus ſæpe ex illo caſu imbre ſaxatili. Arenas aon prius revomunt, quam ſecuri ſedis ſuæ fuerint. Caſſiodorus* quoque horum lapillorum ita meminit *Variorum* libri quarti *Epiſtola* quadrageſima ſeptima, *Grues, pelagus tranſituræ, parvos lapillos uncis pedibus amplectuntur, ut nec earum levitas nimio vento rapiatur, nec nativa celeritas iniquis ponderibus ingravetur.* Scholiaſtes *Ariſtophanis* in *Avibus*, & ex eo *Suidas* diverſa planè de cauſa lapillos iſtos à gruibus geſtari & projici putant: nempe, ut ex cadentis ſono ſentiant πόσον ἔθι γῆς, ἢ ἐπὶ θαλάσσης ἵπανται· καὶ οἱ μὲν ἐπὶ θαλάσσης ἦσι ὁ λίθος αὐτῶν τὸν ὦδιν· οἱ δὲ ἐπὶ γῆς, ἀναπαύονται, *an ſupra terram, an ſupra mare ferantur, ſi autem lapis in mare decideret, irepergunt; at ſi in terram, quieſcunt.* At *Maximus Tyrius* Oratione quadrageſima grues hunc lapidem aſſerit in ore pro ſaburra geſtare. Οὐ πρότερον, inquit, ἀνίστανται, πρὶν ξυλάβῃ λίθου τῷ στόματι, ὥσπερ μόλιβδον ἀντὶ πρῴρας τῷ πτηνῷ, φυλακὴν δὲ πρὸς σωτηρίαν. *Non antè volat, quam lapidem roſtro ſuſceperit, ut firmamentum ad volatum ipſi ſit, & ad ſalutem cuſtodia.* Neque aliter *Nonnus Dionyſiacum* libri quadrageſimi verſu 521.

Ἂς τοκάδων ἐκτοσθε διοζητῆρα κελεύθου
Λᾶαν ἐλαφρίζουσι κατοχθίζι, μήποτε κοίλην
Ἰπταμέων πτερὰ κῦφα παρακλάγξωσι ἀήτης.

Quæ ita ore auxiliatorem via gravem lapidem ferunt, ne quando ipſarum volantium alas leves aberrare faciat ventus. Et *Philo* capite decimo,

Τίς ἔμπα ποιῇ τῶν γεράνους τὰς λίθους,
Ἃς ἐγκαθιεμένους τοῖς παρισμίοις,
Πρὸς τὰς ὑπὲρ γῆς ὑμβολὰς τῶν πνευμάτων;

Qui fecit, ut gruibus pro ſaburra eſſent lapides, quos faucibus includunt ad ventorum impetus, qui ſunt ſuper terram? Male legunt ὑμβολάς. Id enim ex his *Æliani* ſumptum, λίθοι δὲ ἐκάστῃ καταπίνεται, ὡς ἔχειν καὶ δόσιμον, καὶ πρὸς τὰς ὑμβολὰς τῶν ἀνέμων ἔρμα, πειρῶνται δ' μετοχιεμοῦ. *Unaquæque, lapide vorato, quem & cœnæ & ſaburræ loco habeat, adverſus ventorum impetus, migraturienem aggredunt.* Alii hunc lapidem auri indicem eſſe dictitant. Idem *Ælianus* libri tertii capite decimotertio, γίνεται δὲ λίθου ἐκπρεπὴς κατανύσει πετρώδη ὑπὲρ ἃ ἔχουν ἔρμα, χρυσῆ βάσανός ἐστιν. *Lapis, quem volatura grus pro ſaburra devorat, eſt auri index.* Itaque *Philo* vocat

Λίθους πρητικὰς δ' χρυσὸν τοῖς ἐμπόροις,

lapides mercatoribus auri indices. Sed hoc commentum ita refellit *Ariſtoteles, Hiſtoriæ animalium* libri octavi capite duodecimo, Τὸ δὲ περὶ δ λίθου ψεῦδός ἐστι λόγεται γὰρ ὡς ἔχουν ἔρμα λίθου, ἐς γίνεται χρήσιμον πρὸς τὰς δ' χρυσὸ βασάνους, ὅταν ἐκπίσῃ. *Quod de lapide narrant falſum eſt; lapidem nempe eas pro ſaburra habere, qui, cum decideret, utilis ſit ad auri probationem.* Sed, ſi hoc ſit commentitium, erunt fortaſſe veriora, quæ jam ſequuntur.

Mirus eſt inter illas concentus, conſenſuſque, mira animorum concordia. Plinius, *Quando proficiſcuntur, conſentiunt.* Solinus, *Concors cura omnium pro ſatu-*

fatigatis, adeo ut, ſi quæ defecerunt, congruant univerſa, laſſataſque ſuſtollant, uſque dum virgo otio recuperentur. Ubi nota *congruendi* verbum, à gruibus ſumptum, de gruibus propriè uſurpari, unde ad alia transfertur. *Feſtus*, Congruere *dictum eſt à gruibus, quæ non ſe ſegregant, ſive cum volant, ſive cum paſcunt.* Ita *ingruere* eſt *grues inſtar magno agmine irruere.* Unde ad milites, ad imbrem, ad grandinem, & ad alia tranſlatum. Et in *Solino* leguntur *fluctus ingrui.*

Nec immeritò *Oppianus*,

--- ὑψιπετῆ γερᾶνον χορὸν, ---

altivolantem gruum chorum: & *Antipater Sidonius*,

--- ὑψιπετῆ Βιστόνιον γέρανον,

altivolantem Biſtoniam *gruem* dixit. Et *Virgilius*,

Aëria fugere grues,

id eſt, interprete *Servio*, *in altum volantes.* Et *Auſonius* in *Monoſyllabis*,

Ibycus *ut perit index ſunt altivolans grus.*

Et grus de ſe-ipſa in *Avieno*, Fabula 15.

--- Sublimis in aëra penna
Proxima ſideribus numinibuſque feror. ---

In altum enim volant grues, ad omnes aëris mutationes intentæ, ne à tempeſtate obruantur. *Ariſtoteles*, *Hiſtoriæ animalium* lib. 9. cap. 10. Εἰς ὕψος πέτονται πρὸς τὸ καθορᾶν τὰ πέριξ, καὶ ἐὰν ἴδωσι σῦφα, καὶ χειμέριον (*Antigonus* καὶ ὑγρὸν φὴν) καταπτάσαι οὐκ ἀναχάζουσιν. *In altum volant, ut procul proſpiciant: & ſi nubes, & tempeſtatem* (aut *turbinem*) *videant, infra devolantes quieta manent.* Itaque eſt inter prognoſtica futuræ tempeſtatis, cum nauta è medio mari videt γεράνους ὑποσῦφους, καὶ τὴν ἐμπαλὶν ἀποστροφὰς, *grues revertentes, & retro volantes.* Ita *Ælianus Hiſtoria* libri 3. capite 14. Quibus ſimilia videas apud *Aratum*, *Virgilium*, *Plinium*, *Theonem*, & *Avienum*. Sed & grues *contendunt in altiſſima, ut de excelſiori ſpecula metentur quas petunt terras.* Ita *Solinus*, & *Iſidorus*. Videntur etiam ad ſumma niti, quia ibi tranquillior eſt aër, quod his verbis teſtatur *Horus* lib. 2. cap. 93. Ὑψηλὰς πάνυ ἵστανται (γέρανοι) ἵνα θεωνται τὰ νέφη, μὴ ἄρα χειμάζῃ, ἵνα ἐν ἡσυχίᾳ διαμένῃ: *Grus altè admodum volat, ut nubes conſpiciat, neque tempeſtate agitetur, ſed quieta maneat.* Quartam denique hanc cauſam affert *Alkazminus*,

فاذا طارت ترتفع في الهوا جدا كي
لا يعرض لها شي من السباع الطير

Et cum volat in ſublime multum evehitur, ne rapacium avium ulla ei occurrat.

Agmen in ipſo volatu formam habet trianguli, qui baſi à ventis impulſus ſumma parte aërem ſecat. *Cicero* lib. 2. *De natura Deorum*, *Illud vero ab* Ariſtotele *animadverſum, grues, cum loca calidiora petentes maria tranſmittunt, triangulî formam efficere. Ejus autem ſummo angulo aër ab iis adverſus pellitur. Deinde ſenſim ab utroque latere, tanquam remis, ita pennis curſus avium levatur. Baſis autem trianguli, quam grues efficiunt, ea tanquam à puppi ventis adjuvatur.* Plutarchus in libro *Utra animalia*, &c. Εἰς τρίγωνον συνάγουσι σχῆμα τῇ κορυφῇ τὸ πνεῦμα περιίλλον, ἅτε μὴ διιζανόσας τὴν τάξιν. *In triangulum collecta illius vertice venum circumfluum incidunt, ne diſtrahatur earum acies.* Ælianus lib. 3. cap. 13. Τρίγωνον ἐξεργάσατο τὸ σχῆμα τῆς πτήσεως ἀποφαίνουσι, ἵνα ἐμπίπτουσα τῇ ἄκρᾳ διακόπτωσιν αὐτὴν. *In triangulum oxygonum volatum ſuum configurant, ut in aërem incidentes eum faciliùs ſecent.* Philo etiam eas volare aſſerit,

Εἰς ἰσοπλεῦρ τρίγωνον ἐξυγωνίᾳ,
in ordinem triquetrum acutis angulis. Et *Tzetzes*,

Τρίγωνον ἐξυγώνιον ποιοῦνται τύπον (a) πτῆσιν, (a) *Lege* πτησιν.
Ὡς τὸν ἀέρα τιμωνῶν ἀκρως ἰσμαραγίμης,
Triangulum oxygonium faciunt earum volatui, ut aërem ſic faciliùs dividant. Quin triangulum hac figura quasdam literas imitari putantur, puta Δ. V. Δ. Δ. Γ. Unde *Hieronymus* Epiſt. 4. ad *Ruſticum*, *Grues unum ſequuntur ordine literæ.* Ita etiam *Iſidorus*. Unde lux his *Lucani* de gruibus lib. 5. verſu 712.

--- primoque volatu
Effingunt varias caſu monſtrante figuras:
Mox, ubi perculſit tenſas Notus *altior alas,*
Confuſo temere immiſta glomerantur in orbes,
Et turbata perit diſperſis litera pennis.

Et *Martialis* in *Xenii*,

Turbabo verſus, nec littera tota volabit,
Unam perdideris ſi Palamedis *avem.*

Et de nomine *Earini* libri noni *Epigrammate* decimo quarto,

Quod pennâ ſcribente grues ad ſidera tollunt.

Et *Sympoſius*, *Ænigmate* trigeſimo ſexto, ubi grus dicit,

Littera ſum cœlis pennâ perſcripta volantis.

Malim *perſcripta volanto*. Et *Claudianus* de bello *Gildonico*, ubi de gruibus,

Ordinibus variis per nubila texitur ingens
Littera, pennarumque nota inſcribitur aër.

Et *Caſſiodorus Variorum* lib. 8. *Epiſtola* 12. *Nam & hodie grues, quas claſſem conſociant, alphabeti formas, natura imbuente, deſcribunt.* Et in *Philoſtrati Heroicis* Ulyſſes, grues videns ſolito more volantes, in *Palamedem* reſpiciens, Αἱ γέρανοι, ἔφη, μαρτύρονται τὰς Ἀχαιὰς, ὅτι αὗται γράμματα ἴσμεν, ἐχὶ σύ. *Grues, inquit, Græcis teſtantur ſe, non te literas invenîſſe.* Legerim τοῖς Ἀχαιοῖς, non τὰς Ἀχαιὰς. Et *Nazianzenus* Oratione 34. Τὸν Παλαμήδης τακτικὸν, πυθμένα τε, καὶ χάραγμα γεράνου, ὡς πᾶσι, καὶ ταῦτα παιδίοις, παιγνίου ἐν τάξει, καὶ μετὰ παιδιᾶς ἅ πτέρωσις. *Cujus* Palamedis *ſunt ordinata gruum motus, & figura, & præcepta, quibus, ut ajunt, in acie vario volatu ſe movent.* Exedem aquilâ viſa (b) καλπιστάδην, μηνοειδὲς τὸ μέτωπον ἀποφήνασα, ἀπειλοῦσι ὡς ἀντιταξόμενοι, *ſinus ita aperto, ut crefcentis Lunæ ſpeciem imitentur, minantur tanquam obſtaturæ*; & retrocedit aquila, volatumque inhibet. (b) *Ælian. Hiſt. lib. 3. cap. 13.*

Habent duces in primo agmine, & ἡγεμόνες in extremo, quos deſcribit *Philoſophus* ἀναπαύονται ἐν τοῖς ἐσχάτοις, ἵνα ἀκούσῃ τὴν φωνὴν, *inter poſtremos inſibilantes, ut aut vox audiri poſſit.* Unde *Plinius*; *Ducem, quem ſequantur, eligunt. Jam extremo agmine, per vices qui acclament, diſpoſitos habent, & qui gregem voce contineant.* Et *Solinus*, *Fidens magno præ caterva, volatus deſidiam caſtigat voce, quæ cogit agmen. Ea ubi obrauca eſt, ſuccedit alta.* Ælianus ſeniores, ac viarum peritas, & eſſe ἡγεμόνας δ' πτέζεως volatus *duces*, & ἡγεῖσθαι aſſerit, id eſt, *extremum agmen regere*, dum in medio ſunt natu minores. Inprimis mirabile illud eſt, quomodo ſe inter volandum mutuò juvent. Cicero, *In tergo prævalentium colla & capita reponunt. Quod quia ipſe dux facere non poteſt, quia non habet ubi nitatur, revolat, ut ipſe quoque quieſcat. In ejus locum ſuccedit ex iis, quæ acquieverant, proxima, eaque vicißitudo in omni curſu ſervatur.* Baſilius in *Hexaëmeron* Homilia octava, Ἀπὸ τοῦ γὰρ ἄδου τὴν ἰδιότητα ἐδείξατο, καὶ τακτόν τινα χρόνον πρικαθημένην τῇ πτήσει, εἰς τὸ κατέπειν παιδεῦσαι, τῇ μὲν ἑαυτὴν τὴν ἡγεμονίαν τοῖς ἰδίοις παραδίδουσι. Unde *Ambroſius* in *Hexaëmeron* libri quinti capite decimo quinto, *Præcedit una cæteras, præſtantior ſibi tempore, & quaſi ante ſigna procurrit: deinde convertitur, & ſequenti ſortem ducendi agminis cedit.* *Caſſiodorus* libri noni *Epiſtolâ* ſecundâ, *His etiam volatus vicariâ æqualitate diſponitur, ultima ſit prima, & qua primatum tenuit eſſe poſtrema non recuſat.* Damir *Arabs*,

 يقدمها

يقدمها واحد منها كالرايس لها
وهي تتبعه ويكون ذلك حينا ثم
يعلقه اخر منها مقدما حتي
يصير الذي كان مقدما موخرا

Præcedit una ex illis, tanquam ducis vices præstans, & aliæ sequuntur, idque ad tempus. Deinde succedit alia ex illo numero, donec quæ prima fuerat fiat ultima.

Eadem in vigiliis servatur vicissitudo, cum enim, volatu fessæ, in terram descendunt, ut quiescant, & somnos capiant, reliquis dormientibus, una, aut altera, aut è toto numero paucæ per vices toti gregi invigilant. *Aristoteles* lib. 9. cap. 10. Ὅταν δὲ καθίζονται, αἱ μὲν ἄκραι, ὑπὸ τῷ πτέρυγι τὸν κεφαλὸν ἔχουσαι, καθεύδουσιν ἐπὶ ἑνὸς ποδὸς ἑκάστης· ὁ δὲ ἡγεμὼν γυμνὸν ἔχει τὸν κεφαλὸν πρωῒ, καὶ ὅταν αἴσθηταί τι, ζημαίνει βοῇ. *Cum considunt, cætera dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes. Dux autem* (id est, vigil) *detecto capite prospicit, & quod senserat voce significat. Antigonus* idem sequitur *Mirabilium* cap. 46. & *Alkazuinius* cum *Aucta-*

واذا ارادت النوم ادخل كل واحد
راسه تحت جناحها لعلمها ان الجناح
احمل للصدمة من الراس لما فيه من
العين التي هي اشرف الاعضا والدماغ
الزي هو ملاك البدن ونام كل
واحد منها قايما علي احدي رجليه
حتي لا يكون نومها ثقيل واما
قايدها وحارسها فلا ينام ولا يدخل
راسه في جناحه ولا يزال ينظر من
جميع الجوانب فان احس باحد صاح
باعلا صوته فحينيذ اصحابه بالعدو

Cum dormire volunt, caput ponunt sub alis; quia sciunt alas collisionem melius ferre, quam caput, in quo est oculus partium nobilissima, & cerebrum, a quo pendet reliquum corpus. Dormiunt autem stantes in uno pede, ne gravis sit somnus. Sed qui dux, & custos est, a somno abstinet, nec subter alas caput condit. Quin ab omni parte continuo prospicit. Et si aliquem sentit, edita voce clamat, ut socios hostem adesse significet. Alii duo quædam addunt, unum grues per vices vigilare. *Horus* lib. 2. cap. 90. Ἀυταὶ γὰς ἑαυτὰς φυλάττουσι γινομένας κατ' ἐρήμους ἐν πάσῃ τῇ νυκτί. *Ea sospites custodiunt ordine tota nocte vigilantes.* Solinus, *Excubias nocte dividunt, ut exsomnis sit decima quæque.* Isidorus, *Nocte excubias dividunt, & ordinem vigilarum per vices faciunt.* Cassiodorus, *Vigilant vicissim, communi se cautelâ custodiunt.* Basilius, Τῷ καιρῷ τῆ φυλακῆς πλημμελὲς, ἡ μὲν βαίνουσα πρὸς ὕπνον ἐτηρήτο· ἡ δὲ τὸν διαδεχὸν ὑποδιεγείρη, ἵνα ἔντεχνον ἀσφαλείας, ἀντίδωκεν ἐν τῇ

μίμει. Quod *Ambrosius* ita deducit, *Ubi vigiliarum fuerit tempus impletum, perfunctio munere in somnum se præmisso clangore componit, ut excutiat dormientem, cui vicem muneris tradiderit. At illa volens suscepit sortem, nec, ausa nostro, invita, & pigrior somno remittat. Sed impigrè suis excutitur stratis, vicem exequitur, & quam accepit gratiam pari curâ atque officio repræsentat.* Et *Damir,*

في طبعة الخوف والتحارس بالنوبة
فاذا قضي نوبته قام الزي كان
قايما يحرس مكانه حتي تقضي
كله ما يلزمها من الحراسة

natura ejus est, ut timeat, & custodias agat per vices. Et, cum absolvit vices suas, surgunt tres exiti, quæ dormiebant, ut excubias agat ejus loco, donec omnes egerint excubias, quibus tenentur. Alterum, lapidem vigiles pede ferre qui casu suo dormientes, aut dormituritentes excitet. Plinius, *Excubias habent nocturnis temporibus lapillum pede sustinentes, qui laxatus somno & decidens indiligentiam coarguat.* Solinus, *Vigiles pondusculæ digiti ample ctuntur, qua, si forte exciderint, somnum coarguant.* Plutarchus, Αἱ περὶ φυλακὴν ἔχουσαι συντὸν, ὅπῃ θατέρῳ σκέλος ὀχοῦνται τὸ ζῶμα, τῷ δ' ἑτέρῳ ποδὶ λίθον περιλαβοῦσαι κρατοῦσι· ἐνίοχοι γὰς ἐ τῆς ἀφῆς τόθ' ὑπνοῦσι μὴ καθεύδειν πολὺ χρόνον. Ὅταν δὲ ἀναπαύσωνται, ἐκπεσὸν ὁ λίθος ταχὺ διέγειρε τὸν προμάχον. *Quæ noctu excubias agunt, crurum alterutro corpus sustinent, & altero pede lapillum prehensum tenent. Et apprehensionis contentio somnum aliquamdiu cohibet. Sed, quamprimum remissa, decidens calculus negligentem statum excitat.* Ælianus, Ἐταῖς μὲν ἀκκαλιζεῖσαι, τῇ γε μὲν μετεώρῳ ποδὶ λίθον κατέχουσι τοῖς ὄνυξι μάλα ἰσχυρῶς τε, καὶ ἐυλαβῶς· ἵνα ἐάν ποτε καθυπνοῦσιν ἑαυτὰς μὴ ὕπνον ὑπολαβόντα, πτῶσιν καὶ ὑποπτερίσας ὁ λίθος, ἀποδιοπτάνειν καταυγάζῃ. *Unico quidem pede innituntur, & in altero, qui sublimis est, lapillum unguibus firmissimè & summo cautione tenent; ut, si quando somnus obrepserit, lapillus cadens strepitu suo eas excitet.* Quæ eadem *Phile*, & *Tzetzes*. Itaque, cum grues *Ælianus* lapillos vorare dicit, *ut ἔχειν καὶ δάπτειν, καὶ πρὸς τὰς ἐμβολὰς τῶ ἀσίμου ἔρμα, ut & pro cœna habeant, & pro saburra adversus ventorum impetus*, videndum, annon pro *διώπτου* legi debeat *δι' ὄπτου, propter somnum.* Lapillos enim gruibus esse pro cœna valde absurdum est. Sed volut fortè *Ælianus* lapides à gruibus vorari, non solùm ut *Pontum* transvolaturis pro saburra sit, sed & ut, mari trajecto, evomiti ad somnum, quâ ratione diximus, arcendum inserviant.

Gruum cum *Pygmæis* pugnas ad *Australem Oceanum*, & *Nilis* fontes, de quibus post *Homerum* multi multa nugantur, libenter prætermimus. Quamvis in ea fabula hoc saltem verum esse asserat *Philosophus*, pusillos homines in iis locis degere, *Hist.* lib. 8. cap. 12. Μεταβάλλειν, inquit, αἱ γέρανοι εἰς τ Σκυθικὸν εἰς τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτε, ὅθεν ὁ Νεῖλ@ ῥεῖ. Ἔστι δὲ ἐ τούτ@ τὸ@, περὶ ὧν οἱ Πυγμαῖοι κατοικοῦσιν. Οὐ γὰς ἔστι τῦτο μῦθ@, ἀλλ' ὄντι κατὰ τὰ ἀληθίνα γίνοι μικρὸν μὲν, ὥσπες λέγεται, καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ ἵπποι. Τρογλοδύται δ' εἶσι ἔ βίον. *Ex* Scythicis *orti grues migrant ad paludes, quæ supra* Ægyptum *sunt, unde profluit* Nilus. *Circa quem locum* Pygmæi *habitant. Neque enim id est fabula. Sed re vera, ut ajunt, genus ibi parvum est tam hominum, quam equorum. Vitam autem Troglodyticam*, hoc est, in cavernis sub terra degunt. Veros *Nili* fontes Veteribus fuisse prorsus ignotos, nemo est, qui nesciat. Itaque hic *Nili* nomine intelligitur *Astaboras*, quem

Nili

Nili ramum esse Veteres crediderunt, ut alibi probavimus. Oritur autem *Astaboras* ex locis *Avalitis* finui proximis, & *Mossylo* emporio. Unde est, quod *Æthicus Nilo* fontes ibi describit. *Horumque* Nilum, inquit, *qui de littore incipientis maris* Rubri, *videtur emergere, in loco, qui dicitur* Mossylon *emporium.* Et re verâ *Nonnosus*, circa haec loca navigans, ut ex *Homeritis* iret ad *Auxumitas*, Εὐτύχει τοι μεφὼν μὲν καὶ ἰδίων ἴχνεσι ἀνδρωπίνοις, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μίλαξι τὴν χρόαν· ὑπὸ δὲ τριχῶν διάπυκνοι διὰ παντὸς τοῦ σώματος· ὅπισθεν δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ παραπλήσιαι, καὶ παιδίοις ἔτι βραχύτερα. *Incidit in quosdam formâ quidem & figurâ humanâ, sed staturâ brevissimos, & colore nigros, & toto corpore pilosos. Sequebantur autem viros prope æquales fœminæ, & pueri adhuc breviores.* Ita *Photius* in *Excerptis* ex *Nonnosi* historia, qui sub *Justiniano* vixit. Sed & in *Hesychio* Νάβαι sunt Πυγμαῖοι. *Nubæ*, id est, *Nubæ*, qui in illis locis degunt. Et *Strabo* de *Æthiopibus* sub *Ægypto* lib. 17. τὰ τε βοσκήματα ἀντοῖς ἐκ μικρῶν πρόβατα, καὶ αἶγες, καὶ βόες, καὶ κύνες μικροί· τραχεῖς δὲ καὶ μάχιμοι σύμπαντες μικροὶ ὄντες. Τάχα δὲ τῆς Πυγμαίας ἅπτεται τούτων μικροφυΐας ἱστορήσεαν καὶ ἀπίθανον· ἐμοὶγε μὴν γάρ ἰδεῖν ἐξηγοῦνται τ' πίστις ἀξίων ἀνδρῶν. *Pecora ipsis sunt parva oves, & capræ, boves etiam, & canes parvi. Sed & ipsi incolæ pusilli sunt, aspери tamen & pugnaces. Et fortasse eò naturalem horum parvitatem* (Veteres ibi locorum) Pygmæos *confinxerunt. Eos enim fide dignos nemo est qui viderit.* Nempe quales esse finguntur, trium palmorum altitudine, quales nec *Homerus* quidem dixerat. Sed hoc commentum auctores habet fabulosissimos Scriptores, *Megasthenem*, & *Daimachum*, de quibus *Strabo* lib. 2. Ἐπικαίρως δὲ καὶ τὴν Ὁμηρικὴν τ' Πυγμαίων γερανομαχίαν τριπιθάμους ὄντων. Homericam Pygmæorum *in grues pugnam interpolarunt, trium palmorum eos esse ducentes.* Sed & *Arabes* idem referunt ex cujusdam *Graculi* fide, qui *Jacobo, Isaaci* filio, *Suragensi* fertur ita narrasse.

ركبت في بحر الزنج والقتني الريح
الي بعض الجزاير فوصلت منها الي
مدينة اهلها ناس قاماتهم قدم ذراع
واكثرهم عور فاجتمع علي منهم جمع
واتنهوا بي الي ملكهم فامر باحبسني
فاحبست في شبه قفص ثم رايتهم في
بعض الايام يستعدون القتال وقالوا لنا
عدو ياتينا في هذا الاوان فلم يلبث
الي ان طلعت عليهم عصابة من الغرانيق
وكان عورهم من نقرها اعينهم فاخذت عني
وشردت عليها وهربت واكرموني لذلك

Navigabam aliquando in mari Zingitano, *& impulit me ventus in quandam insulam. In cujus oppidum cum devenissem, reperi incolas cubitalis esse staturæ, & pleroque coelites. Quorum multitudo in me congregata me deduxit ad Regem suum. Jussit eis, ut captivum detinerer. Et in quandam cavea speciem conjectus sum. Eos autem aliquando ad bellum instrui cum viderem, dixerunt hostem immunere, & fore ut propediem ingrueret. Nec multo post gruum exercitus in eos insurrexit. Atque ideo erant coelites, quod illorum oculos ita confodissent. At ego, virgâ sumptâ, in eas impetum feci, & illæ avolarunt, atque aufugerunt. Ob quod facinus in honore sui apud illos.*

Philosophus (*Hist.* lib. 8. cap. 12.) grues è *Thracia* migrare scribit ἕ Μαιμακτηριῶν *Mamacterione* mense: & *Ælianus* lib. 3. cap. 13. Φθινοπώρῳ μεσοῦντος *medio Autumno.* Unde maximè confirmatur quod contra *Gazam* contendit *Scaliger*, & contra *Petavium Samuel Petit* in *Eclogis chronologicis* lib. 4. in mensibus *Atticis Mamacterionem* non esse primum, sed secundum *Autumnalem.* Reditus tempus *Ælianus* ita definit, Ὅταν χιόνια ἄρξηται, καὶ ὑγρὸς ἕ ἀὴρ ὑποσήμηνον ᾖ τοῦ. *Cum incipit aeris serenitas, & tranquillitas postliminio reverititur.* Et *Maximus Tyrius*, Αἱ γέρανοι ἐξ Αἰγύπτου ἅμα ἦρι ἀφικόμεναι, ὡς ἀνοχὴν λάβωσι τοῦ θάλατος, τότε καὶ πτέρυγας ἄσμενος ἴσιν, φέρονται διὰ ἕ ἀέρος ἐνδὺς τ Σκυθῶν γῆς. *Grues per æstatem ex Ægypto abscedentes, quia calorem pati non possunt, alis velorum instar expansis, per aerem ad Scythicam plagam recta ferantur.* Proinde *æstatis advenas* vocat *Plinius.* Quod ita accipio, ut *æstatis* nomine etiam *ver* intelligam. In hæc *Theocriti Idyll.* 10.

Ἁ αἶξ ἀ κίτιαεν, ἁ λύκος τὰν αἶγα διώκει,
Ἁ γέρανος τ' ἀέρτορ. ---

Capra cytisum, lupus capram sequitur, grus aratrum; sic habet *Scholiastes*, Ἀρχομένου γὰρ σπόρου αἱ γέρανοι φαίνονται, *Sementis enim initio grues apparent.* Quod non capio, quia sementis tempore non veniunt grues, sed migrant. Gruum enim migratio in *Autumnum* incidit, qui est sationis solemne tempus. *Virgilius* lib. 1. *Georgicorum*,

Libradæ fumique pares ubi fecerit horas,
Et medium lucis atque umbris jam dividit orbem,
Exercete viros tauros, serite ordea campis.

Ad quæ verba *Servius*, *Dicit frumenta ferenda esse* Autumnali *tempore.* Itaque nugatur *Graculus*, à quo hæc *Scholia* scripta sunt. Huic proinde *Aristophanes* est διαμέτρως oppositus. Is enim in *Avibus* nos jubet

Σκέψιν μὲν ὅταν γέρανος κρώζῃ τὸ τὴν Λιβύην
μεταλαμπῇ,

Seminare cum grus clamans in Libyam *migrat.* Quod *Scholiastes* observat sumptum esse ex *Hesiodi Operibus* versu 446.

Φράζεσθαι δ' ἔν τ' ἀν φωνὴν γεράνου ὑπαΐξας,
Τὴν τε μάλ' ἐν νεφέων ἐπάνευθε κεκληγυίαν,
Ἥτ' ἀρότοιο τε σῆμα φέρει, καὶ χείματος ἄρχει
Δεικνύει ἠμερόεντος. ---

Adverte, cum migrantis gruis vocem audiveris ex alta in nubibus quotannis clangentis, quæ arationis signum edit, & hyemis umbriferæ tempus indicat.

Ex iis, quæ de gruum migratione dicta sunt, constat eas à *Propheta* in prudentiæ naturalis exemplum non immerito proponi. *Hirundo*, inquit, *& grus custodierunt tempus adventus sui: at populus meus non novit jus Domini.* Proinde *Philosophus* (*Histor.* lib. 9. cap. 10.) migrationis gruum historiam ita orditur, Φείσεται ἕ πυκνὰ καὶ περὶ τὰς γεράνους δεινῶ ξυμβαίνειν. *A gruibus quoque videntur multa prudenter fieri.* Et τὸ κυβερνητικὸν *gubernandi artem* ab iis homines didicisse contendit *Ælianus Historia* lib. 3. capite 14. Et *Mercurium Cassiodorus*, *Palamedem Philostratus* grues pro magistris habuisse volunt. Proinde apud *Ægyptios* grus vigilans, ut *Horus* auctor est, cautum hominem, & grus volans ἄνθρωπον ὠδίνα τὸ μετέωρον, *hominem sublimium rerum peritum* significabat. Et

apud

apud *Arabes* vulgato Proverbio dicitur احرس من الكركي *Grue cautior* is, qui valde cautus eſt.

Nec eſt, quod quiſquam gruem miretur eſſe in avibus mundis potiùs quàm ciconiam, volucrem illi ſimillimam, cùm ſerpentibus veſcatur ciconia, grus frugibus, & ſeminibus. Vetus auctor apud *Suidam*, Γέμουσι γεωργοὶ κατοίμωντο χώρας ἐσπαρμένον νεωστὶ πυρίῳ σίτῳ, *Grues agricolæ agrum tritico nuper ſatum depaſcebantur.* *Ælianus* lib. 2. cap. 1. Σκέπτονται δὲ τὸν Λίγυπτίους καταλαμβάνουσι, καὶ τράπεζαν, ὡς ὠὸν ἅπασι, ἄξιόν τὸν ὃν ταῖς ἀρούραις ἐνόντας, ὥστα ἄκλητοι ξενίων μεταλαγχάνουσι. Ægyptios *ſementem facientes offendunt, & in arvis, ut ita dicam, menſam cibis affluentem inveniens, hoſpitalitatis jure non vocatæ fruuntur.* Proinde *Mela Pygmæos* ſcribit pro fatis frugibus contra grues dimicaſſe: & *Antipater Sidonius*, ubi ſuprà, in Aucupis Epitaphio;

Ὁ πρὶν ἐγὼ καὶ ψῆρα καὶ ἀρπακτοῖσιν ἐρίκων
Στείρωσι & ὑψιπετῆ βύσσιον γέρανον.

Ego qui prius à femine (id eſt, *à granis*) *prohibens ſturnum, & altivolam* Biſtoniam *gruem.* Mundæ igitur grues fuerint ex *Ariſtææ* definitione, qui pro mundis habet ἃ πτηνὰ τὰ πυρῶν καὶ ὁπωρῶν χειμῶνα πρὸς τὴν τροφὴν, *eas aves, quæ tritice & leguminibus nutriuntur.* Quid quod apud *Græcos* veteres grues non ſolum in cibis, ſed & in deliciis fuere, maximè circa *Theſſalam*, ubi in villis opulentiores ſuas habuere γερανοβοσίας, vel γερανεσίας, id eſt, *gruum paſcua*, quorum meminit *Pollux* poſt *Platonem* in *Politico*. Et *Balearibus* inſulis in honore menſarum erat *vipio*, quomodo vocabant minorem gruem. Ita *Plinius* lib. 10. cap. 49. Miratur idem cur ſub *Auguſto* ſcripſerit *Cornelius Nepos*, *ciconias magis placere quam grues, cum hæc nunc alas*, inquit, *inter primas expetatur: illam nemo velut attigiſſe.* Hinc *Horatius* in *Naſidieni* cœna, cui *Mecenas* interfuit lib. 2. *Satyra* 8.

— deinde ſequuntur
Mazonomo *pueri magno diſcerpta ferentes*
Membra gruis, ſparſis ſale multo, non ſine farre.

Et *Ovidius*, agens de Veterum frugalitate, *Faſtorum* lib. 6.

Nec Latium *nôrat quam præbet* Ionia *dives*,
Nec quæ Pygmæo *ſanguine gaudet avem.*

Id eſt, attagen & grus nondum erant in *Romanorum* deliciis. Et *Statius* etiam in *Herculem Vindic.* ſui temporis catillones, quibus palatum erat æquo doctius, ita perſtringit:

Ah miſeri! quas nôſſe juvat quid Phaſidis *ales*
Diſtet ab hyberna Rhodope *grue.*

Hæc de voce עגור *agor*, hactenus, in qua hæſiſſe video priſcos Interpretes. In *Eſaia* pro verbis כסוס עגור, *ut hirundo*, & *agor*, id eſt, *grus*, *Græci Seniores* ſolum habent, ὡς χελιδὼν, & *Arabs*, مثل سنونوّ *ut hirundo*, ſequenti voce prorſus omiſſa: & Hieronymus, *Sicut pullus hirundinis*: Aquila, ὡς ἵππος & ἀγὼγ: & *Theodotion*, ὡς χελιδὼν ἀγὼγ, quia vocem ignotam deſcribere ſat habuerunt. At *Syrus* أمير ܟܣܘܣܐ ܥܓܘܪ, *ſicut hirundo quæ garrit:* & *Chaldæus* כסוס׳א ראוחיד, *ſicut hirundo quæ capta eſt*: cui gemina *Symmachi* verſio, ὡς χελιδὼν ἐχαλεπαίνουσα, *ut hirundo incluſa*; quaſi legerint סגור *ſagur*, pro עגור *agor*. Sed legendum eſſe עגור *agor*, docent *Aquila*, *Symmachus*, *Hebræi* omnes, & hujus loci collatio cum *Jerem.* 8. *v.* 7. Ubi rurſus eædem voces ſוס *ſis*, & עגור *agor*, junctæ ſunt, & quidem ita junctæ, ut appareat עגור *agor*, eſſe avis nomen, ut תור *thor*, & סיס *ſis*, quæ præcedunt. *Hieronymus* ciconiam reddit, & *Græci* ἀγγεῖ ſpuriè. Sed ἀγγεῖ factum ex ἀγὼγ, & ſpuria eſt Gloſſema, quod ex margine in textum irrepſit, *Chaldæus* & *Syrus* optimè בסוסא *kurkeja*, id eſt, *gruem*, exponunt, quamvis ordine non ſuo, ut ſuprà notavimus.

Quamvis עגור *agor*, pro *grue* hodie non uſurpetur apud *Arabes*, tamen potuit olim uſurpari, atque inde fieri quod Verbo عجر *agara* ſignificant *aliquem ad lares ſuos poſtliminio reverti*, vel *aufugere*, quod gruum eſt maximè proprium. Illas enim amore patriæ in *Scythiam*, & *Thraciam*, unde ortæ ſunt, quotannis redire conſtat, adeoque τὸν ἑαυτῶν ἕκαστον καλιὰν ἀναγωρίζειν, ὡς τὸν οἰκεῖον ἀνθρώπους, *unumquemque nidum ſuum recognoſcere, ut homines domum*: quod pluribus docet *Ælianus* lib. 3. capite 13. & 23. Atque indidem fortaſſe factum, quod à *Syris*, & *Perſis*, Ἄγγαροι *aggari*, vel *angari*, dicebantur curſores Regii. Angari enim cum gruibus certare credebantur celeritate curſus. Φαῦλοι τινες (inquit *Xenophon* libro octavo *Cyropædiæ*) ἅπαντα ἂν γνοῖεν ταῦτα τὰ κυρίων ἀνόητα. *Quidam hoc iter gruum volatu celerius confici referunt.* De angarorum curſu ibi agi patebit legenti locum. At *Cyprus ager* erat avis à grue diverſiſſima, nempe *aquila*, ſi his *Heſychio* credimus, Ἀγγὲς, αἰετὸς, Κύπριοι. Sed fortaſſe ſcriptum fuerat, Ἀγγὲς, γερανὸς. Et vocis γερανὸς priore parte omiſſa propter præcedentis τὸ ἐρωτόπαιστον, ex ανὸς factum αἰετὸς.

CAPUT UNDECIMUM.

Hebræo nomine קורא *kore*, non ſignificari *perdicem*, ut hactenus creditum eſt, ſed *ruſticulæ*, vel *gallinaginis* genus.

Avis קורא kore, *quomodo* Chaldaicè & Arabicè *vocetur. Quid illi tribuatur* 1 Sam. 26. *verſ.* 20. *Et* Jer. 17. verſ. 11. דגר, ova colligere, *id eſt, ut incubare, non congregare pullos, ut volunt Veteres*, & R. Selomo. *Ex Apologo de hac ave in* Bereſchith Rabba *patet eam eſſe longi roſtri. Ejusdem accuratior deſcriptio ex* Arabibus. *Talem avem nos non habemus: ſed huic proxima* χαλάδριος, *ſeu* gallinago, *cujus varia nomina. Ratio nominis* קורא kore. *In quibus cum gallinagine conveniat, in quibus diſcrepet. A* Græcis *in* Samuele קורא *redditur* τρυγὼν, *quia lectum per* Daleth, *pro* Res. *Simile mendum in* Talmude. *Locum Jeremiæ* 17. *verſ.* 11. *ad perdicem* Græci, &c. *referunt. Hunc aſſerunt quidam Veterum alienæ ovæ ſuffurari, & fovere. Alii in alieno nido incubare. Alii pullos perdicis, ab alienâ matre exclusos, eam relinquere, audita voce veræ matris. Quæ omnia ſunt παιδάρια, nec à Naturæ Scriptoribus tradita, ut volunt* Hieronymus. *Nihil verius, quod alii tradunt perdicem fœminam alterius pullos imitatione maternæ vocis allicere. Neque agitur de perdice mare, qui, cum ovis incubat, ita non incubat tanquam alienis, ſed tanquam ſuis. Vero ſimilior, nec tamen vera, hæc interpretatio,* Perdix fovit, ſed non peperit, *ſeu* excluſit ova, quæ foverat. Rabbi Selomoni קורא cuculus; *quia putatur cuculus alienâ ovâ incubare, cum contra ſua in alieno nido ponat. Vetuſtus tamen hic error.* Phauto *quid* cuculus: Juvenali *quid* curruca. *Aves multæ, in quarum nido ponit cuculus. Cur* קורא *reddatur* perdix, *duæ cauſæ.*

Quæ avis *Hebraicè* קורא *kore*, eadem *Chaldaicè* dicitur קוראה *koraa*, vel קוריה *korea*, & *Arabicè*

bicè قارية *karia.* Hujus Sacri Scriptores duobus locis meminerunt. In priore *David* fugitivus *Saulem* ita compellat 1 *Sam.* 26. 20. *Egreſſus eſt Rex* Iſraelis *ad quærendum pulicem unum,* כאשר ירדוף קורא בהרים, *ac ſi quis perſequeretur* avem *kore in montibus.* Alter locus ſic habet *Jerem.* 17. 11. Kore *collegit, & non peperit: ita qui congerit opes, ſed non in juſtitia, in medio dierum ſuarum derelinquet eas, & tandem vir inſipiens.* Ex quibus locis diſcere eſt, קורא *kore,* avem eſſe montanam, non ita magni pretii, & in cujus aucupio malè operam inſumat auceps; atque ex illarum numero, quæ alienis ovis incubant. Id enim ſibi volunt hæc *Jeremiæ* verba, קורא דגר ולא ילד, Kore *collegit, & non peperit,* id eſt, aliena collegit ova, non a ſe parta, quæ umbra ſua foveret. Hinc *Eſ.* 34. 15. de ſerpente קפוז *kippoz,* id eſt, acontia, ſeu jaculo, ודגרה בצלה, *Et collegit in umbra ſua,* id eſt, incubavit ovis. Et *Job.* 39. 14. pro תחמם, *calefacit,* de ſtruthionis ovis, *Chaldæus* habet תדגר, *colligit.* Quod monere neceſſe fuit, quia *colligendi* verbum in *Jeremiæ* perperam multi referunt ad pullorum ἐπισώρευσιν. In his *Hippolytus, Chryſoſtomus, Olympiodorus,* & ex *Hebræis R. Selomo.* Hæc ex Scriptura hactenus.

Sectione ſexageſima quarta libri *Bereſith Rabba,* qui & vetuſtiſſimus eſt, & magnæ auctoritatis apud *Judæos,* quidam *R. Joſua, Chamna* filius, אסכולסטקיא דאורייתא *Scholaſticus Legis,* id eſt, Doctor *Theologiæ,* de eadem ave ſic fabulatur, ארי טרף טרף ועכד עצם בגרונו אמר כל ראתי כפיק ליה אנא יהיב ליה אנריה אתא הדין קורא מיצראה דמוקריה ארך יהיב טוקריה ואפקיה אמר ליה הב לי אגרי אמר ליה זיל תהא כלגלג ואומר דעלית לפוכא דאריא בשלם ונפקית בשלם, *Leo prædam devoraverat, & in gutture ejus os hæſerat, & dixit, Quiſquis veniens illud educet, dabo ei pramium; Tum venit* kore Ægyptius *longo roſtro, quo in guttur ejus indato, illud os inde eduxit, & dixit, Damihi pramium meum. Sed reſpondit leo, Ito, & jactato te in os leonis cum pace eſſe ingreſſum, & cum paco eſſo egreſſum.* Quæ fabula huic Æſopicæ gemina eſt. Λύκα λαιμῷ ὀστοῦ ἐπεπήγει· ὁ δὲ γεγάνως μισθὸν παρίξει εἶπεν, εἰ, τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἐπιβαλεῖ, τὸ ὀστοῦν ἐκ ᾧ λαιμῷ αὐτῆ ἐξέλοι· ἡ δὲ τὸν ἐκέλευεν, δεινιχείσιος εἶζη, τὸν μισθὸν ἐπιζήτει· ἴσχε γελάσας, ἐχὶ τὰς ὀδόντας δήξας, ἀρκοῦσί μισθός, ἔφη, οὗτοι καὶ μόνοι, ἔτι καὶ λύκα γέμαλος καὶ ἐδόλως ἐξέσης κάρα ζῶαν, μηδὲν παθεῖζη. Id eſt, *Phædro* interprete libri primi *Fabulæ* octava,

Os devoratum fauce cum hæreret lupi,
Magno dolore victus, capti ſingulos
Inlicere pretio, ut illud extraherent malum.
Tandem perſuaſit ſæ jurejurando grus,
Gulaque credens colli longitudinem,
Periculoſam fecit medicinam lupo.
Pro quo cum poſtea flagitare premium,
Ingratus eſt, inquit, ore qua noſtro caput
Incolume abſtulerus, & mercedem peſtules.

Non eſt tamen, quod quis colligat ex *Hebræa* fabulæ cum *Græca* & *Romana* collatione, avem קורא *kore,* eandem eſſe cum grue. Nam, ut *Hebræa* lupo leonem, ita grui potuerunt aliam avem ſubſtituere. At ſaltem hoc habemus avi *kore* longum eſſe roſtrum. Quod idem aſſerunt *Hebræi* omnes. *Aruch* in קר quinto שקף היא ופיו שכנקר בו ארוך ביותר, *Avis eſt, cujus os, id eſt, roſtrum, valde longum eſt.* Ita etiam *R. Aquinas,* & *David de Pomis,* קורא צפור שיש לו מקרא ארוך, Kore, *avis longum habens roſtrum.*

Sed multò plura nos docent *Arabes* de ave قارية *karia,* quam *Damir* ſic deſcribit, القارية كسارية طايرة قصير الرجلين طويل المنقار اخضر اللون تحبه الاعراب وتتنيبن به ويشهبون به الرجل السخي

Karia, *nomen ejuſdem formæ, cujus* ſaria (id eſt, *ſtrabo* Luc. 6. 41.) *avis eſt, quæ pedes habet breves, longum roſtrum, viridem colorem* (aliud exemplar habet اخضر الظهر *dorſum viride*) *eam amant* Arabes, *ut qui habeant pro ave auſpicata, & hominem liberalem illis conferunt.* Et *Giauhari,* القارية طير خضر تحبها الاعراب ويشهبون بها الرجل السخي ولذلك لانها تنذر بالمطر

Karia, *avis viridis, quam amant* Arabes, *& liberali homini comparant, quia pluviam ſignificat.* Et *Alcemus* القارية طاير اذا راوه استبشروا بالمطر كانه رسول الغيث او مقدمة السحاب

Karia *avis, quam qui vident propter futuram pluviam lætantur, ac ſi umbris eſſet præventia, ac nubium antecambula.* Rurſus *Damir* in titulo *De ejus eſu,* لان العرب كانت تاكلها *Ejus eſum conſuevit eſt; quia comedunt* Arabes. Et liber, cui titulus الحمام يغري بشاة الحج *Alchag,* ſeu *Peregrinatio,* وما دونه من القواري وغيرها يغري بالقيمة

Columba (quam quis peregrinantium ad pſeudo-Prophetæ ſepulchrum dono daturum ſe vovit) *ave redimitur: ſed quidquid eſt infra columbam* (*puta* kariæ *aves, non aliæ ſimiles*) *ejus pretio dato redimitur.* Inde duo collegit *Damir,* primò edulem eſſe avem, ſecundo a columba differre. Quamvis *Ibno Sachuh,* in libro *De puritate ſermonis,* القواري id eſt, *karias* aves, definiat طير خضر لها قرجيع *aves viridis, qua vocem in gutture reciprocam,* ad inſtar gementis columbæ, quod alioqui iis avibus proprium eſt, quæ aquam uno hauſtu ſorbent. Id *Arabicè* dicitur عب *abbn.*

His ita explicatis, ſequitur avem קרא *kore,* vel قارية *karia,* ſi mavis, prout *Arabicè* vocatur, nobis eſſe ignotam; quia conſtat apud nos nullam haberi avem, cui conveniant omnes hæ notæ. Tamen omnium, quas novimus, huic proximè accedit *Ariſtotelis* ὁ σκολόπαξ, vel ἀσκολόπαξ. *Gaza* vocat *gallinaginem*; *Plinius,* & *Martialis, ruſticulam,* & *ruſticam perdicem*; Nemeſianus *ſcolopacem*; *Gloſſæ* veteres *acceiam,* unde *Tinſca* hodieque *acceigam*; Germani *ſneppam*; & Galli *beccaſſam* à magnitudine roſtri. Quo eodem refero *Hebræum* קורא *kore.* Neque enim à clamando factum, ut putant, ſed à nomine קורה *kora,* quod primo *trabem,* & *tignum* ſonat, deinde etiam *palum nentum, ex quo ſunt ſepes.* Unde eſt, quod Verbum קרה *kora,* inde deductum, non ſolum *contignare* & *contabulare* ſignificat, ut in *Nehemiæ* paſſim: ſed & *obſepire,* vel *ſepem inſtaurare,* ut in Tractatu *Talmudico Moed Katon* cap. 1. fol. 7. b. וכקרין את הפריצה במועד כיצד מקרין רב יוסף אמר בהוצאת ורפוי *Etiam ſepis rupturam reparare licet die feſto. At quomodo reparatur?* Rabbi Joſeph *dixit, palis ex palma & lauro.* Itaque ut σκολόπαξ *Græcè* dicitur, quod roſtrum longum & rectum habeat inſtar σκόλοπος, id eſt, *palus*: ita *Hebraice* קורא *kore,* quia *Hebræis* קורה *kora* non ſolum eſt δόκος, ſed & σκόλοψ. Ita ut par ſit ratio.

ratio. Finale *Aleph* eſt pro *He*, ut in נקראו pro נקרוה 2 *Sam.* 1. 6. Et in Nomine קראקר pro *occurſu*, quod fit à Verbo קרה *occurrere*. Præter roſtri magnitudinem avi *kore* cum *ſcolopace* hoc commune eſt, quod utraque breves habet pedes, utraque edulis eſt, utraque in montibus degit. Nam ut per montes queri ? *kore* dicit *David*, ita *ſcolopacem Bellonius* in *Alpibus* & *Pyrenæis* ſcribit æſtate degere, & in celſiſſimis *Helvetiæ*, *Sabaudiæ*, atque *Arvernia* montibus. Neutra columbæ molem ſuperat. Ut enim قارية *karia* definitur ab *Arabibus* دون الحمام *infra columbam*: ita de *ſcolopace Nemeſianus*,

— præda eſt facilis, & amœna ſcolopax:
Corpore non Paphiis *avibus majore videbis.*

Paphiis *avibus*, id eſt, *columbis*. Quin ut *Arabum karia*, ita *ſcolopax* quoque, ſeu *ruſticula*, pluviæ eſſe prænuntia. *Geſnerus* in *Avibus* pag 504. *Ruſticulæ minoris* (Galli *beccaſſinam* vocant) *vocem auditam pluvia prognoſticon quidam faciunt.* Sequitur talem eſſe ſonum vocis, qualis eſt *cultri per ferram ducti*. Quod velle videntur *Arabes*, cum *karia* tribuunt ترجيع id eſt, *vocem reciprocam*. Itaque hactenus omnia ſunt ſimilia ſatis. Tamen color diſſimilis, qui in *karia* viridis, ſaltem in dorſo: in *ruſticula* ita varius, ut à viridi plurimum diſtet. Præterea, quamvis edulis ſit utraque avis, tamen à *Davide* קורא *kore*, non videtur magni fieri; & *Arabes kariam* non alia de cauſa celebrant, quàm quia eſt inter pluviæ prognoſtica: at noſtra *ruſticula* menſarum deliciis eſt maximè nobilis, neque perdici plurimùm cedit. Hinc *Martialis* libri decimi tertii *Epigrammate* ſeptuageſimo ſexto, ſub lemmate *Ruſticula*,

Ruſtica ſim, an perdix, quid refert, ſi ſapor idem eſt ?
Carior eſt perdix, ſit ſapit illa magis.

Denique de *ruſticula* nemo ſcripſit quod de קורא *kore Jeremiæ*, Kore *collegit* (ſeu *incubavit*) *& non peperit.* Concludo igitur τὸ *kore* avem eſſe illis peculiarem, à *ruſticula* ita diverſam, ut ab ea non multum differat. Jam dicendum, quomodo hanc vocem explicent veteres, & novi Interpretes.

Kore קרא, redditur à *Græcis* συκταιζαξ *nyſticorax* 1 *Sam.* 26. 20. ſed haud dubiè pravâ lectione deceptis. Legerant nimirum קדא pro קרא, *Daleth* pro *Res*, quæ literæ ſunt inter ſe ſimillimæ. Vox קרא apud *Hebræos* deſiit eſſe in uſu: ſed indè *Chaldæi* formârunt קריא, & *Syri* ܩܪܝܐ, permutatis *Koph* & *Ajin*; ut cum ܥܪܒ *voperem* dicunt pro קטר, & ܩܛܪ *frigus* pro קריא. Veram eſſe hanc conjecturam ex eo patet, quod alibi συκταιζαξ in *Græca* verſione reſpondet *Hebræo* כוס, pro quo *Chaldæus Onkelos* habet קריא *Levit.* 11. 17. Et *Syrus* Interpres ܟܣܦܐ *Pſal.* 102. 7. Ergo כוס, & קרא, unde קריא, & ܟܣܦܐ, ſunt ſynonyma. Itaque, ſi כוס eſt συκταιζαξ, quomodo *Græci* reddunt, ita etiam קרא. Simile mendum eſt in Tractatu *Talmudico Nidda* fol. 23. a. ubi pro קריא per *Daleth* ſcribitur ocies קריא per *Res*, ac ſi eſſet avis *kere*, cum ſit *avis noctiuna*. Illi enim jungitur קפופא *kiphopha*, id eſt, *noctua*. Et dicuntur aves eſſe דעיניהן הולכות לפניהן כשלאדם *quarum oculi* non ſunt à latere, ut reliquarum avium, ſed *in anteriore parte, ut hominum*. Et in *Gloſſa* utraque deſcribitur עוף צועק בליהל ופניו דומות לחתול ועיניו לפניו *Avis noctu clamans, & faciem habens ad inſtar felis, & oculos in anteriore parte.* Ruſus in *Berachoth* cap. 9. fol. 57. b. כל מינין עופות יפין לחלום חוץ מן קריא וקפופא וקורפאי *Omnes avium ſpecies in ſomnis fauſta ſunt præter nyſticoracem, noctuam & veſpertilionem.* In his, inquam, verbis rurſus קריא per *Res* ſcribitur, quod mutandum in *Daleth*. Ita denique in *Chaldæa* Paraphraſi *Eſ.* 34. 15. pro וקוריהן ינצפון בטולרה ſcribe וקודידהן, *Et nyſticoraces eorum ululabunt in umbra ejus.* Ibi enim *Res* pro *Daleth*. Unde eſt, quod *Latinus* Interpres *Chaldæus* ſic reddidit, *Et perdices garrient*, &c. Quod eſt prorſus abſurdum. Agitur enim de *Idumææ* vaſtatione, ad quam non pertinet, ut perdices in ea garriant, ſed ut nyctícoraces, & bubones horrendum in modum ululent.

Alter de *kore* locus *Jerem.* 17. 11. קרא דגר ולא ילד Græcè ſic explicatur, Ἐφώνησεν πτέρυξ, ζυνήγαγεν ἃ οὐκ ἔτικεν, *Clamavit perdix, congregavit quæ non peperit.* Et verba ἐφώνησεν πτέρυξ ſunt duplex verſio vocis קרא quæ ab aliis *kara*, ab aliis *kore* lecta eſt, & ab illis ἐφώνησεν, ab his πτέρυξ reddita. Quod poſtremum ſequuntur *Hieronymus*, *Syrus*, *Arabs*, *Hebræi*, & Recentiores omnes, quaſi ad vulgarem perdicem hæc referantur. Et variè id explicatur. Sunt enim, qui perdicem aſſerunt aliena ova ſuffurari, & fovere, & pullos ex iis natos ſibi vindicare tanquam ſuos. *Epiphanius* in *Phyſiologo* capite nono, Ὅτι πτερὸν ἀνὴρ ἢ ἄλλος χαρὰς ἑ τέκῃ, ἀλλὰ κλέπτουσι τὰ ὠὰ ἀλλοτρίων φῶτα ἀνὰ ἐπὶ τὸν ποιητὰν ἀυτῶν. *Non ſufficit illis propria ventris fœtus, ſed aliarum ova diripiens in ſuum nidum defert.* *Euſtathius* in *Hexaemeron* pag. 29. Ἀλέκτρια δὲ πλέπτου ὰ πουσοποιεῖ. *Aliena ova ſurripiendi.* *Ambroſius* in *Hexaemeron* libri ſexti capite tertio, *Perdicem aſſimam novimus, quæ aliena ova diripiat, hoc eſt, perdicis alterius, & corpore fovens ſuo.* Et in Epiſtolâ ad *Sabinum*, ubi *Jeremiæ* locum multis enarrat; *Quidam naturæ perdicis etiam iſtud aptandum putârunt, eo quod aliena diripiat ova, & foveat ſuo corpore, atque hâc ſuâ fraude partus alienos ſibidem acquirere.* Philaſtrius, *De Hæreſibus* in Præfatione, *Inimicum humani generis perdici fuiſſo ab* Jeremia *Propheta non immeritò comparatum* (oportet) *agnoſcere, qui, cum infacundiatem patiatur, ſapius aliorum ſurtim fœtus incubans, quaſi ſuos jam fovet ac vindicat filios.* Caſſiodorus, *Variorum* libri ſecundi *Epiſtolâ* decimâ quartâ, *Perdicibus etiam mos eſt ova perdita per alterius matris damna fovere, ut adoptivo aliena ſobolis incommoda ſua reparent orbitati.* Iſidorus *Orig.* lib. 12. cap. 7. *Perdix adeò eſt fraudulenta, ut alters ova diripiens foveat.*

Damir capite العجل ſeu *De perdice*, والانثي

انا اصيب بيضها قصرت عشي غيرها
وغلتها علي بيضها وتسرقه وتحضنه

Et fœmina, cum corruptum eſt ovum ejus, alius perdicis nidum invadit, & per fraudem ſurreptum ovo ſuo ſubſtituit, & fovet. Hæc ille, quæ fateor me non capere ſatis. Neque enim video, quomodo queat perdix aliena ova ſuffurari, cum neque roſtro id poſſit præſtare, neque habeat digitos ad id accommodatos. Itaque magnus in *Solinum* auctor pagina centeſima quinquageſima *Plinio* dicam ſcribit non immeritò, eo quod perdices ova ſua aliò transferre tradiderit, cum id non ferat earum natura, & ex *Ariſtotele* contrarium poſſit adſtrui.

Proinde videbuntur *Hebræi* cautiùs ſcripſiſſe. Neque enim perdicem tradunt aliarum ova transferre, ſed in alieno nido incubare. *R. Solomo* in 1 *Sam.* 26. *verſ.* 20. הקורא עוף ששמו קורא ובלעז פר"דיז וכן קורא דגר ולא ילד ומרדף אחר קיני שאר עופות ויושב על ביציהם Kore *avis eſt, quæ* Hebraicè *ſic vocatur, & vernaculâ linguâ perdix, de qua in* Jeremia *dicitur*, "Kore collegit, & non peperit; *quia aliarum avium nidos confectatur, ut earum ova incubet.* Et *Porta cœli* fol. 29. d. הוא רובץ על ביצי העוף אחר ומחמם אותם *Alius avis ova incubat, atque illa fovet.* Ita etiam

Kim-

Kimchius in *Jeremiam*. Sed idem in *Lexico* perdicem ova aliena primò colligere aſſerit, ac poſtmodum iis incubare tanquam ſuis, רואה כאכף ביצי עוף אחר ורובץ עליהם כאלו הם שלו. Utut ſit, illud etiam parùm veriſimile eſt, perdicem, etiamſi maximè vellet, alieno nido incubare, quia ovorum veramater id nequaquam eſſet paſſura. Hæc igitur ſunt valde paradoxa.

Tamen aliud ſequitur longè παραδοξότερον, nempe pullos, ab aliena matre ſic excluſos, eam aliquanto poſt relinquere, ut ad veram matrem redeant, quam nempe ex voce agnoſcant. *Euſtathius* ubi ſuprà, Ἀυξηθέντες οἱ νεοττοὶ, ἐκφέρ@, κατὰ γίν@ται, πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀπιόλατιν, καὶ ἐρίμοις αὐτὴν καταλιμπάνουσι. *Cum pulli adoleverunt, unusquiſque, juxta genus ſuum, ad propria parentes revolant, eamque ſolam relinquunt.* Ambroſius *in* Hexaemeron, *Cum ediderit pullos ſuos, amittit eos: quia, ubi vocem ejus audierunt, quæ eva generavit, relictâ eâ, ad illam ſe naturali quodam amore & munere conferunt, quam veram ſibi matrem ovorum generatione cognoverint, ſignificantes hanc nutricis fungi officio, illam parentis.* Et in Epiſtola ad *Sabinum*, *Cum labor omnis impenſus nutrimentorum educantem exhauſerit, atque adoleſcere pulli cæperint, tunc vocem emittit* (vera mater) *& quadam pietatis tubâ prolem advocat. Quæ naturali quodam auditu excitata, agnoſcit parentem, & ſimilantem deſeri. Ità cum vult congregare quæ non peperit, amittit, quos nutriendos pravit.* Philaſtrius, *eumque iis jam temporis ætatis diſcernens adcreverit, tunc, admiſſis* (lege *dimiſſis*) *falſis parentibus, juxta parentum ſenſu proprio recordantes, palamque oculis immemes, ſequi eos amplius non demorantur.* Caſſiodorus, *Sed mox ut nati fiduciam habere cæperint ambulandi, ad campos exeunt cum nutrice: qui, ut fuerint maternâ voce commoniti, ovorum ſuorum potius genitricem petunt, quamvis ab aliis furtivis fœtibus educentur.* Iſidorus, *Dum pulli propria vocem genitricis audierint, naturalis quodam inſtinctu hanc, quæ eos fovit, relinquunt; & ad eandem, quæ genuit, revertuntur.* Damir,

في طبع العجل ان ياقي اعشاش
نظاريه فيحن بيضها فيحضنه فاذا اطارت
الفراخ لحقت بامهاتها التي باضتها

Ex natura perdicis eſt, ut veniat ad nidos avium ſibi ſimilium, & capiat ova earum, & foveat: ſed pulli, cum evolant, adhærent matribus ſuis, quæ eos peperêrunt. Porta cœli, ובציים ההם כשיבקעו ויצאו האפרוחים לא יהו כמו בנים שילכו אחריו אלא ישובוהו ולא ירידוהו ולא ילכו אלא אחרי מי שהוא להם, *Sed, poſtquam excluſa ſunt ova, & pulli prodierunt, ii non ſe gerunt ut pulli ejus, ita ut illam ſequantur: ſed eam deſerunt, neque amplius norunt neque illam aliam ſequuntur præter veram matrem.* Pro שהוא להם legendum שרוא להם ut in *Kimchio*, qui in *Jeremiam* hæc eadem habet. Quibus Lector aſſeri videt rem parùm credibilem, nempe perdicum pullos naturaliter ſcire ex qua matre prodierit ovum unde excluſi ſint, & illam nunquam antea auditam, & viſam, ex voce ſtatim agnoſcere. Cujuſmodi ſenſum quis credat oviparis potiùs eſſe, quàm viviparis, quæ perfectiùs generant? Aut eo bruta pollere potiùs, quàm hominem, quem naturalem parentum notitiam nullam habere planiſſimum eſt. Alioqui *Oedipus* non occidiſſet patrem incautus, nec cum matre concubuiſſet. Proinde apud *Poetam Telemachus* interrogatus an *Ulyſſis* eſſet filius, ita reſpondit,

(a) Μήτηρ μέν τ' ἐμὲ φησὶ τ' ἐμὸς δ' ὑπέρβιος αὐτὸς ἔγωγε (a) *Odyſſ.* *a. verſu* 216.
Οὐκ οἶδ', ὁ γὰρ πώ τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀείγνω.

Mater quidem me ejus eſſe aſſerit: at ego neſcio. Neque enim ullus ſuum genitorem ipſe cognovit. Et *Menander* apud *Euſtathium* in illum locum,

Αὐτὸν γὰρ εἰδὼς οὐδὲν ἧττον ἰγνόητο,
Ἀλλ' ὑποτοπῶμεν πάντες, ἢ πιστεύομεν.

Scipſum nemo novit, à quo ſit editus, ſed ſuſpicamur omnes, aut credimus. Et vel ſi verum id eſſet, quod de perdicum pullis tradunt, tamen vix, ac ne vix quidem potuiſſet obſervari. Pone enim è pluribus pullis, qui matrem perdicem ſequuntur, unum, aut alterum eam deſerere, ut ad aliam ſe conferant, quis auſit pro certo affirmare hoc ideo fieri, quod excluſi fuerint ex ovis alteri illi ſurreptis? Quàm multa ſupponenda ſunt, ut hæc obſervatio pro vera & comperta habeatur? Itaque apud veteres rerum Naturalium Scriptores nihil tale occurrit. Et memoria ſefellit *Hieronymum*, cum in *Jeremiam* hæc ſcripſit; *Apud Scriptores Naturalis hiſtoria, tam beſtiarum, & volucrum, quam arborum, herbarumque quorum principes ſunt apud* Græcos Ariſtoteles, & Theophraſtus, *apud nos* Plinius Secundus, *hanc perdicis eſſe naturam, ut ova alterius perdicis, id eſt, aliena furetur, & assuebat, foveatque, cumque fœtus adoleverit, avolare ab eo & alienum parentem relinquere.* Sed & pii viri, qui eum illo hoc commentum in literas retulerunt, plus fidei, quàm par fuit, τοῖς πιρατολόγοις habuerunt, quibus id propoſitum fuit, ut populum detinerent per hæc portenta narrationum. Nam, ut rectè *Syneſius* in *Calvitii encomio*, Τὸ δὲ ῥᾷστον καταγελάσεται ὁ δῆμ@· δοῦναι γὰρ πιρπάσας. *Quod facile eſt ridet plebs; eget enim narratione prodigioſa.*

Græcorum Patrum nonnullis aliud perſuaſum fuit, nempe perdicem fœminam ad alterius perdicis nidum, eâ abſente, accedere, & pullis ita imponere imitatione maternæ vocis, ut illi, nido relicto, eam ſequantur, donec, vera matre redeunte, pœniteat erroris. Quod *Chryſoſtomus* nonniſi ex parte refert. Ἐθ@· φασὶ τὰς πέρδικας, μετὰ τὸ ἀποτεκεῖν τὰ ὠᾶ, τὰς νεοττὸς τῇ φωνῇ πρακαλεῖσθαι, καὶ γνωσθῆναι τὴν τικοῦσαν. *Perdicibus ajunt in more eſſe, ut poſt ovorum partum alienos pullos voce invitent, atque ea matrem ſpoliant.* Sed *Olympiodorus* plenius, Ὁ πέρδιξ, ὃς φασιν, ὑπερφυ@· ὤν, διὰ τ φωνῆς τοὺς ἀλλοτρίους προσκαλεῖται νεοττοὺς, οὗτινος γνόντες ὕστερον ὅτι οὐκ εἰσὶν αὐτῶ, κατλιμπάνουσιν αὐτόν. *Perdix, ut ajunt, cum ſuperbus ſit, alienos pullos voce allicit; à quibus tamen deſeruntur, poſtquam ſe illius non eſſe tandem cognoverunt.* Et *Hippolytus* pleniſſime, Τὸ πέρδικ@ γινοδίζει ζῶν ὑπάρχοντ@· ὅπαν πλησίον ἴδῃ ὄτιμα πέρδικ@ καλιὰν νεοττὸς ἔχουσαν, ἁπτιρτικ@· ἅ πατρὸς αὐτὸν ὄντα τῆς τοιαύτ, μιμούμινο@ τὴν τ ἀλλοτρίᾳ φωνῇ, προσκαλεῖται πρὸς ἑαυτὸν τοὺς νεοττούς· οἱ δὲ νεοσσοὶ, νομίσαντες ἢ ἴδιοι αὐτῶν ὑπάρχειν πατίρα, προσέρχουσιν αὐτῷ· ὁ δὲ ἐγγαυριᾷ ἐπ ἀλλοτρίοις τέκνοις ὡς ἰδίοις, ἐλθόντ@ δὲ ἢ ἰδίᾳ πατρὸς, καὶ βοήσαντ@, τὴν ἰδίαν φωνὴν ἐπιγνόντες οἱ νεοσσοὶ, καταλιπόντες τὸν ψεύστ, πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα πορεύονται. *Cum perdix ſit ſuperbum animal, ſi in propinquo videt alterius perdicis nidum pullos habentem, dum ad paſtum avolavit pater, illius vocis imitatione pullos ad ſe allicit. Qui pro vero patre habentes ad eum illico accurrunt. Is autem de alienis pullis tanquam de propriis gloriatur. Sed quamprimum redit, & clamavit verus pater, illius voce agnita, pulli, ſpurio patre relicto, ad genuinum ſe conferunt.* Sed hæc non puto veriora iis, quæ præcellerunt; cum perdicibus alii morum laſciviam, alii malignitatem, & vafritiem, nemo ſuperbiam objiciat, quod quidem ſciam. Nec videatur pullis perdicum maternæ vocis imitatione facile poſſe imponi, ni ſtatuantur eſſe tam cæci, ut matrem ex ſolo auditu, non etiam ex viſu agnoſcant. Quæ tamen ſi concederentur, ad *Jeremiæ* locum non facerent: in quo דגר, ut

docuimus, non eſt *congregare pullos*, ſed *ova*, quæ foveantur.

Argutius eſt, quod *Hebræi* quidam apud *Kimchium* in *Lexico*, de perdice mare duntaxat *Jeremiam* egiſſe volunt, qui quoties ova incubat (incubare autem nonnunquam auctores ſunt (*b*) *Ariſtoteles*, & (*c*) *Plutarchus*, & (*d*) *Phile*) ea ova incubat, quæ non ipſe peperit; ſed fœmina. Verum eo reſpexiſſe *Propheram* non eſt veriſimile. Quia, quod mas ova incubat, non eſt perdici peculiare. Nam & in avium pleriſque mas & fœmina per vices cubant. Ita habetur in *Philoſopho*, Ἐπωάζει ἢ τὰ ποικιλα τῶν ἀρρένων διαδεχόμενα τὸν ἄῤῥενα τοῖς ὠόις. Præterea ſimilitudo claudicaret ex omni parte, ſi *Jeremias* avarum hominem, aliena ſurripientem, quæ, ut malè parta ſunt, ſic male dilabuntur, cum perdice mare conferret conjugis ova incubante. Quamvis enim ea ova mas incubet, quæ non ipſe edidit, aliena tamen dici non poſſunt, cum fœtus tam ſit patris, quam matris: neque id facit malo animo, ut avarus, qui alienis inhiat, ſed, quod ait *Philo*, ἐξ ὑπερβαλλούσης, *paterno quodam affectu, & pietate erga ſuos.* Adeoque res illi bene & proſperè cedit; cum ea ratione genus ſuum augeat, atque propager. Itaque nihil ſimile. Ut taceam, quod ovis perdices mares incubare multis negat *Ulyſſes Aldrovandus* nuperus Scriptor, ſed in his exercitatiſſimus. Illum vide ſis *Ornithologiæ* lib. 13. cap. 17.

(*b*) *Hiſt. l.* 6. *c.* 8.
(*c*) *In libro Vitæ animum.*
(*d*) *Cap.* 11.

His incommodis urgeri cum videret communem interpretationem vir *Hebraice* doctiſſimus, putavit *Jeremiæ* verba ſic poſſe reddi, *Perdix collegit* (ſeu *fovit ova*) *ſed non peperit*, id eſt, *non excluſit ova.* Quod perdici cur frequentius quàm ulli avium accidat, ut ova foveat, quæ non excludat, cauſæ plures afferri queant. Prima, quod neque in rupibus, neque in ramis arborum, neque in culmine turrium, ſed humi nidificet, loco non ſolum aucupibus, ſed ferisetiam, & reptilibus maximè obvio. Altera, quod ſi perdicis ova, rore cadente, vel pluvia humeſcant, τὰν μὴ πάλιν ἡ τικτοῦσα ἐπιβαλὴ αὐτὰ ἐπιλάθοιτο ταχέως, γίνεται ἄχρηστα, *niſi mater ſtatim incubans ea denuò foveat, ſuffocanda reddantur.* Ita *Ælianus* libro 10. cap. 35. *Hiſt. animal.* Tertia eſt in maribus, qui intemperantia libidinis ova nonnunquam frangunt, ne fœminæ diutiùs incubando detineantur. Quod præter *Ælianum* (*e*) tradunt (*f*) *Ariſtoteles*, (*g*) *Plinius*, (*h*) *Athenæus*, & (*i*) *Philo*. Sed huic interpretationi, quam diximus, unum obſtat, quod *parsendi* verbum in *Jeremia* non pertinet ad ἐκλείπειν ſed ad ἀποκύειν, quam ab excluſione plurimum diſtinguiſciunt omnes. Res eſt apertiſſima in *Iſaiæ* loco, quem citavimus, de ſerpente acontia, *Inincidiſabit aconitus, & pariet, & rumpet*, id eſt, excludet ova, quæ in excluſione rumpuntur. In oviparis igitur apud *Hebræos* aliud eſt partus, aliud excluſio. *Partus* eſt ἀποκύειν, & ſignificatur verbis ילד, & כלט, ut *excluſio* verbo בקע quod *rumpere* eſt. Itaque *Jeremiæ* locus, *kore collegit, & non peperit*, accipiendus eſt ut ſonat. Ut intelligatur de ave, quæ ova fovet ab alterâ parta. Quod naturæ conſulti perdici nuſquam tribuunt, ſed ſoli *Patres*.

(*e*) *Hiſt. l* 3. *c.* 16.
(*f*) *Hiſt. l* 9. *c.* 8.
(*g*) *Lib.* 9. *c.* 10.
(*h*) *Lib.* 9. *c.* 10.
(*i*) *Cap.* 31.

R. Selomo non ſibi conſtat. Is enim in *Samuelem* קרא *kore*, vult eſſe *perdicem*, ut *Hebræorum* alii. Sed idem in *Jeremiam cuculum* interpretatur; quia cuculi proprium hoc eſſe multi putant, ut alienis ovis incubet. Invaluerat jam olim hæc opinio apud *Gallorum* vulgus (in quâ gente vixit *Selomo* ante annos DL.) Unde eſt, quod hodieque vulgato ſermone Galli *caculum* per convitium appellant cum, cujus uxor mœcha eſt, quia liberos alienos fovet, & nutrit inſcius. Eodem vulgi errore abreptus *Acron*, *Grammaticus* inſignis, in *Horatium* lib. 1. *Sat.* 7. de cuculo ſic ſcribit, *Cuculus avis hoc vitio naturali laborat, ut ova ubi poſuerit oblita, ſæpe alvena calefaciat, unde ruſtici filii objiciunt, quaſi alieni curam ſuſtinentes.* Verum enim verò res ſe habet planè ſecus. Neque enim cuculus aliena ova incubat, ſed in alieno nido parit, & aliis avibus ova ſua incubanda, & excludenda tradit. *Ariſtoteles Hiſt.* lib. 9. cap. 29. Ὁ δὲ κόκκυξ ἐ ποιεῖ νεοττιὰν, ἀλλ' ἐν ἀλλοτρίαις τίκτει νεοττίαις. Item, Ἐκκάζει δὲ ἐν αὐτὸς, ἀλλ' ἐν ἃ ἂν τέκῃ τυγχάνῃ, ὃν δ' ὁ ἰρὶς ἐκκαλάπτει καὶ τρέφει. (*k*) *Theophraſtus* (*l*) *Antigonus Caryſtius*, (*m*) *Plinius*, (*n*) *Ælianus*, (*o*) *Oppianus*, (*p*) *Phile*, & alii Veterum eadem pluribus docent. Ex *Hebræis* etiam *Rabbi Gerſom* in *Porta cœli* fol. 30. c. ואומר על שף שנקרא קוני'ול שאינו מחכם ביציו אך מניח אותם בתוך קנים של שאר עופות ואותם עופות השובים שהם ביציהם *Avis, quam cuculum vocant, non fovet ova ſua, ut ajunt: ſed in aliarum avium nidis ponit; & aves illæ putant ſua ova hæc eſſe.* Et magiſtra rerum experientia rem ſic ſe habere teſtatur. Itaque *Romanâ* linguâ *cuculus* non dicitur qui ab uxore contumeliam patitur, ſed qui facit. Uno verbo cuculus idem, qui mœchus, qui mœchus inſtar cuculi cubat in nido non ſuo. Hinc *Artemona* mulier in *Aſinaria Plauti Demanetum*, virum ſuum, in lupanari cum ſcorto deprehenſum ἐπ' αὐτοφώρῳ, hoc convitio excipit,

Etiam cubat cuculus.

Item,

Cano caputo te cuculum uxor ex luſtris domum rapit.

At eum quem nos *Galli cuculum*, Romani *currucam*, appellabant. *Juvenalis Satyra* ſextâ de viro ſolido falſas adulteræ uxoris lacrymas miſerante,

Tu tibi nunc, curruca, places, fletumque labellis
Exſorbes. —

Curruca ſcilicet *Græcè* ὑπόλαϊς, avicula eſt, in cujus nido cuculus plerumque parit. *Philoſophus* de cuculo *Hiſt.* lib. 6. cap. 7. Τικτει δὲ ὑπὸ τῆ τ ὑπολαΐδ@ νεοττιὰν, ἡ δὲ ἐκλείπει, καὶ ἐκτρέφει, unde eſt, quod *Theophraſtus* (*De cauſ. plant.* lib. 2. cap. 24.) cuculorum genus extare poſſe negavit, εἰ μὴ τὴν ἡ ὑπόλαϊν, ἡ καὶ εἰς τὴν νεοττιὰν τὰ ἀὼ τίθησιν, *niſi curruca eſſet, in cujus nido ova poneret.* Quod haud uſquequaque verum eſt. Quia præter currucam etiam aliæ ſunt aves, in quarum nido cuculus ἀοτοκεῖ. *Ariſtoteles* in *Mirabilibus*, Τὸν κόκκυγὸς φασι μὴ ποιεῖν νεοττιὰν, ἀλλ' ἐν ταῖς τ φαττῶν, καὶ ταῖς τ τρυγόνων ἐκλύτοις. Item *Hiſt.* lib. 9. cap. 29. Ἐν ἀλλοτρίαις τίκτουσι νεοττίαις, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς τ φάτταις, καὶ ἐν ὑπολαΐδ@, καὶ νομάδι χόμαις, διὰ δὲ τὸ τῆ τ χλωρίδ@ καλαμβάνειν ποττίᾳ. *Antigonus Mirab.* cap. 109. Κόκκυγ@ δὲ νεοττὸς ἄδικα ἐφιεμένου. τίκτειν γὰρ αὐτὸς, ὐκ ἐν τῆ ἰδίᾳ νεοττίᾳ, ἀλλ' εἰς τὰς τ ἑρμίνων, ἢ εἰς τὰς τ φατταν, ἢ ὑποδυόμενον (lege ὑπολαΐδων) ἀοκνοτόκον. *Ælianus Hiſt.* lib. 3. cap. 30. Οὐ πάντων δὲ ἐμπίπλασι καλιᾶς ἐπιτηδὲς ὄντες γε, ἀπὸ κορώνης, καὶ φάττης, καὶ χλωρίδ@, καὶ πάππου. Vides, Lector, præter currucam, etiam palumbum, & turturem, & alaudam, & chloridem, & pappum, in iis avibus recenſeri, quorum nidos invadit cuculus. Quidam paſſerem adjiciunt. *Iſidorus* lib. 12. cap. 7. ubi de cuculo, *Ova paſſeris nido reperta comedit, & ſua objecit, quæ ille ſuſcepta & fovet, & nutrit.* Et *Geſnerus laſcivam* inſuper, & *motacillam*, & *rubeculam*, & *ruticillam*. Ita ut hæ totidem ſint aves, quæ fovent quod non pepererunt. Quibus ex *Jeremia* addi poteſt avis קרא *kore*, ab his omnibus diverſa, & ſcolopaci, ſeu ruſticulæ propior, ut à nobis probatum fuit. Quod à *Græcis* & *Romanis* non potuit obſervari, quia hæc avis illis fuit ignota. Et ideo fugit *Arabes*, quia ejus deſcriptionem paucis perſtringunt, & levi ſtylo.

(*k*) *Caus. plant. l.* 2. *cap.* 24.
(*l*) *Mirab. cap.* 30.
(*m*) *Lib.* 10. *c.* 9.
(*n*) *Lib.* 3. *c.* 30.
(*o*) *Lib.* 3. *Ixeut.*
(*p*) *Cap.* 22.

At, inquies, ſi קרא *kore*, eſt ἐκκλαίων@, aut ruſticulæ ſpecies, aut avis huic ſimillima, quorſum *Græci*, *Romani*, *Syri*, *Arabes*, *Hebræi* Interpretes tanto conſenſu *perdicem* reddunt? Duo poſſunt regeri;

1. *Gra-*

1. *Græcus*, qui his omnibus præiverunt, promiſcuè ſumpſiſſe קרא *kore*, per *Kaph*, & ברא *cara*, per *Caph*: quorum hoc *perdicem* ſonat hodieque apud *Arabes*.

Ita in *Geggeio* ſcribitur. Alii كري malunt, & الكروان العجل والقبج *Alcamus*, والانثي الكروانة ويقال للذكر الكري

Alcarwan, *perdix mas*, & *perdix in genere*, & *Fœmininum* alcarvana. *Sed & mas dicitur* alcara. *Ezech.* 7. *v.* 25. קפרה בא, *excidium venit* à *Græco* redditum ἐξιλασμὸς ἔξει, *propitiatio veniet*, quaſi קפרה per *Kaph* & *Daleth* idem eſſet, quod כפרה per *Caph* & *Res*. Ita ſumi potuit קרא per *Kaph* pro ברא per *Caph*. Præterea ſcolopacem perdicis ſpeciem eſſe nonnulli putant; quia licet formâ, & ſpecie, à perdice non parum differat, tamen ſapore accedit. Inde in *Martiali* ruſticula ita ſe jactat,

Ruſtica ſim, an perdix? Quid refert, ſi ſapor idem eſt?

Atque id ipſum ſupplent quotquot ſcolopacem ruſticam, aut ruſticulam appellant. Ut *Plinius* libri 10. cap. 38. *Currunt* (aliquæ aves) *ut perdices, ruſticula. Ruſticulam* enim aut ruſticam dicunt pro perdice ruſtica. Quod ex *Græco* ſumptum, quibus ὁ ἄγριος πέρδιξ idem eſt, quod ὁ σκολόπαξ. Ita definit *Herodianus*. Potuit igitur πέρδιξ à *Græcis* Interpretibus pro *ſcolopace* poni. Maximè, cum *Græcum* σκολόπαξ ſit parum in uſu, nec occurrat uſpiam, quam in *Ariſtotelis* duobus locis, (q) unde ab *Heſychio* & *Herodiano* ſumptum. Itaque ſi pro ἰφώνους πέρδικας *Græci* ſcripſiſſent ἰφώνους σκολόπακας, in hac voce multi hæſiſſent, ejus novitate perculſi.

(q) *Lib. 9. c. 8. & 16.*

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Quid ſit πέρδιξ θηρευτὴς ἐν καρτάλῳ *perdix venator in cavea*, Sirach. 11. verſ. 31. al. 37.

De eo quid Ariſtoteles. Κάρταλον & al. πήκτας & κλωσοὺς, Hebr. בלוב *club*, *in* Jeremia, *Græcè* κλωβὸς, & κλωβὶς, *vox in* Lexicis *emiſſa*. Talmudicis פלצור paltſur, *Romanis* tranſenna. Πέρδικες θηρευτῆς *quomodo ab aliis vocetur. Quam vetus hoc aucupium. Mendum in* Arabica *verſione hujus loci. Idem à multis perperam acceptus.*

Poſtquam de ſpurio perdice actum, de genuino pauca dicemus ad celebrem *Sicachidis* locum *Eccleſ.* 11. *v.* 31. al. 37. Πέρδιξ θηρευτὴς ἐν καρτάλῳ, οὕτως καρδία ὑπερηφάνου, καὶ ὡς ὁ κατάσκοπος ἐπιβλέπει πτῶσιν. *Ut perdix venator in cavea, ita cor ſuperbi, qui ut ſpeculator obſervat caſum.* Senſus eſt, hominem ſuperbum, altero in ruinam impulſo, ſic in illum inſultare, quomodo perdix venator in cavea in ſui generis aves, quas in laqueum induxit. Ibi enim πέρδιξ θηρευτὴς eſt perdix cicur, qui feros perdices ſuis artibus in caveam aut laqueos allicit. *Ariſtoteles Hiſtoriæ* lib. 9. cap. 8. Καὶ ἡ πέρδικαι δι' αἱ τῶν θηρῶν τὰς ἀγρίας πέρδικας ἐχούσαι, καὶ ἐπικοιζοῦσι (lege ἐπικολπίζουσι) καὶ ὑδρίζουσιν. Καὶ ἡ θηρευτὴς πέρδικα ἀθροίσας τῶν ἀγρίων ἐ ἡμερῶν, ἀντιτάσας δὲ μαχίμῳ, τοῦτο δ' ἀλεκτρυόνι ἐν ταῖς πτήκταις, πάλιν προσέρχεται ἀλλοις ἀντιτάσας ἡ αὐτὸν τρόπον. *Cicures quoque perdices feros ſubagitant, & verberant, & contumelia afficiunt. Et ut venatorem perdicem impetum facit agreſtium dux, contra congrediens ut pugnaturus. Eo vero capta in vimínea cavea denuo contra procedit alter eodem modo.* Vides utrobique ἡ θηρευτὴς πέρδικα *perdicem venatorem*, & *caveam vimineam*. Id enim propriè κάρταλλος in *Suidâ*, ut in *Philoſopho ad* πήκτας. *Heſychius*, Κάρταλον (lege κάρταλλον) τὸ πλεκτὸν ἀγγεῖον (malim πηκτὸν, ut in *Ariſtotele*) ἐν τοῖς ὀψαρτυτικοῖς κλωβὸς. Reſtè omnino. *Cavea* enim hujuſmodi vocatur etiam κλωβὸς, ut *Hebræi* בלוב, *club*, & *Syrus* ܟܠܘܒܐ *klubja*. Sic *Jer.* 5. *v.* 27. כבלוב מלא עוף, *ut club* (cavea) *ſtatens avibus*. Ubi *Syrus*, ܐܝܟ ܟܠܘܒܐ, *ut klubja* (quamvis *Græci*, ὡς παγὶς ἰφιεμένη, & *Arabs* مثل فخ منصوب *ut laqueus tenſus*, & Hieronymus, *ſicut decipula*.) Agitur enim de cavea, in quam alliciuntur aves, quod patet ex tota ſerie. Ita enim habet verſus proxime præcedens, *Quia inventi ſunt in populo meo inſidiantes quaſi aucupes, laqueos ponentes ad capiendos homines*. Et hic ipſe, *Sicut* club *ſtatens avibus, ita domus eorum plena ſunt fraude:* id eſt, rebus per fraudem partis, & comparatis. Itaque quod fugit *Lexicographos*, ut in *Hebræo Jeremiæ* textu בלוב *club*, ita etiam in *Græcis* Scriptoribus κλωβὸς, aut κλωβὶς, vel pro doloſa hac cavea, vel pro cavea quævis etiam alibi occurrit. *Oppianus* in *Ixeuticis* de ægitho, *Capitur* κλωβῷ *cavea, cui alius prudens captus ad alliciendum voce includitur. Petita* vetus apud *Suidam*, in Ἀμφιβρόχυας. Κλωβὸς ἡ ἀμφιβρόχυας, *caveas undique diruptas. Philoſtorgius* lib. 10. cap. 11. (in manuſcripto meo, quod edito exemplari ſæpe eſt emendatius) de *Ægyptio* pumilione, Ὁ δὲ Λιβύστικος ὥσπερ κατεβραχύνετο, ὡς μηδ' ἰσχύειν τὰς ἐν τοῖς κλωβοῖς πέρδικας ἐκμιμεῖσθαι, καὶ συναθύρειν αὐτῷ πρὸς ἣν ἐκείνας. *Ægyptius verò ita contrahebatur, ut perdices in clubis* (ſeu *caveis*) *incluſas non injucunde imitaretur, quas & ipſe cum eo per luſum contendebant.* Et eundem *Nicephorus* lib. 12. cap. 37. fuiſſe dicit παραπλήσιον πέρδικι, καὶ μὴ ἰσχύοντα ἐν κλωβῷ τὴν ἐκείνου προσομιλίαν. Et *Cedrenus* editionis *Pariſienſis* pag. 592. B. Ζῶόν τι πτηνὸν ἐν κλωβῷ κατὰ τὸ βασίλειον διατρέφουσι. *Avis quædam in regia erat in clobo* (id eſt, *cavea*) *appenſa*. Gloſſæ *Philoxeni*, Κλωβὸς, *cavea*. Itaque fruſtra vir doctiſſimus in *Philoſtorgio* pro κλωβοῖς reſcribi vult κλωσοῖς, vel κλωβοῖς. Et *Nicephori* Interpres voces ἐν κλωβῷ perridicule reddidit, *In globo ſcilicet hominum*. Caveam capiendis avibus *Talmudici* in Tractatu *kilaim* פלצור *paltſur* vocant, & Romani *tranſennam*. *Plautus* in *Bacchidibus* Actus quarti Scena *Nimio*,

Nunc ab tranſenna huc tur das lumbricum petit.
Pendebit hodie pulchre, ita intendo tenax.

Et in *Perſa* Act. 4 Scena *Cus hominis*,

Hunc ego hominem hodie in tranſennam doctis ducam dolis.

Et in *Rudente* Act. 4. Scena *Quam mox*,

O Gripe, Gripe, ſæcate hominum plurima
Fiant tranſennæ, ubi capiuntur dolo.

Porro de perdice venatore etiam alii meminerunt. Niſi quod pro venatore *Athenæus* lib. 9. Θηρεύοντα πέρδικα *venantem perdicem* vocat. Plinius, (a) *aucupis* indicem, aut *illicem* potius, ut *Turnebus*, (b) & *Scaliger* (c) legendum monent. *Ælianus* (d) eodem ſenſu ἡ παλευτικὴ πέρδικα. *Euſtathius Antiochenus* ἡ πέρδικα συμπαίζουσα τοῖς θηρευταῖς πρὸς τὴν ἄγραν. *Theodoretus* in *Catena* in *Jeremiam* πέρδικα θηρατικὸν, tales *Ruſt. l. 3.* addens è *Babylone* haberi. Nempe id aucupii genus in Oriente jam olim fuit in uſu. Proinde in *Xenophonte* lib. 1. *Cyropædiæ Cambyſes Cyrum* filium ſic alloquitur, Ὁρνιθες δὲ ἐπιτηδειότατοί ζοι, ἃς τί ἐπι μὲν τὰ συμφέροντα ὑπερηφάνους, τὰς δὲ ὑμοφύλους ἀρπάζειν ἐξαπατᾶν, *Aves à te ita edoctæ fuerant, ut & ſibi utiles ſubministrarent, & aves ejuſdem generis deciperent.* Qui plura de hoc argumento volet, eos conſulat, quos citavimus. Et *Albertum Magnum* ubi de (e) *cubeth*,

(a) *Lib. 10. c. 33.*
(b) *Adverſar. lib 24. cap. 38.*
(c) *In Varr. Ruſt. l. 3.*
(d) *Lib. 4. cap. 16.*
(e) *De animal. lib. 8. tr. 2. c. 3.*

id eſt, *perdice fœmina*, Arabicè القبج quam cavea incluſam ait mares ad ſe allicere. Quamvis *Damir* id ipſum mari his verbis tribuit, في طبع الزكر ان يخرع امثاله بفرقره ولهذا اتخذه الصيادون في اشراكهم ليكثر الفرقرة فيجتمع العجل فيقعن معه *De maris natura hoc eſt, ut aves ſibi ſimiles cantu ſuo alliciat: proinde venatores illum ſecum aſſumunt, ut frequentes cantu ſuo perdices fœminas congregent, quæ ad eum volent.* Sed ad id utrumque ſexum & vario ſuccеſſu adhiberi pluribus docent *Philoſophus*, *Ælianus*, & *Athenæus* ubi ſupra. *Arabica* verſio in *Sirachide*, pro القبج في القفص *perdix in cavea*, nullo ſenſu habet الصنج في الرقص *ſiſtrum*, vel *cymbalum in tripudio*. Quod factum eſſe per Scribarum imperitiam docet literarum ſimilitudo. *Pagnino*, *Caſtalioni*, *Arias*, *Camerario*, *Janſenio*, aliis πέρδικι θηρευτῇ eſt *capta perdix*, quod eſſet πέρδικι θηρευθείσῃ. Pari errore in *Syro* habetur ومثل حجلا امر *ut perdix venatione capta*; & in *Vulgato*, *ſicut perdix inducitur in caveam.*

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Varia Coturnicum nomina, & variæ ſpecies juxta *Hebræos*.

Loca Scripturæ de coturnicibus. *Ad* Hebræum שלו ſelau, *alludit* Chaldæum, Syrum & Arabicum; *quibus hoc etiam pro* melle *fumitur*. Arabes *ab* oblivione *deducunt*, *non à* copia. *Et alterum* سماني ſumana *à pinguedine*. Æthiopicum ፎርፎራት: phorphorath *alluda ad* Talmudicum פרפרות *pro* cupediis. Græci *reddunt* ἐρτυγομήτραν, *quam à coturnice quadam diſtinguunt. In his* Alexander Myndius, *qui obiter corrigitur. Tamen* ἐρτυγομήτρα *nihil quidquam quam magna coturnix.* Janſenii *hallucinatio*. Latona *in coturnicem*. *Cur* Græci ἐρτυγομήτραν *dixerint potius quam* ἔρτυγα. *Juxta* Talmudicos *notandos quatuor ſpecies* שליו ſelau, Iſraëlitis *data*. 1. שיכלי ſicli, *id eſt*, (νησσὰς ficedula, *qua olim tota plenus*. 2. קיכלי kichli, *id eſt*, κίχλαι, turdus, *qui ficedulæ ſæpe jungitur. Hac ave nihil præſtantius.* Athenis κιχλίζειν *vetitum januariis*. Pompejus *à* Lucullo *turdum petit nolenti*. 3. פסיוני phisjoni, *phaſianus*. Ptolemæi Phyſconis πεμμάλιον. Pertinax, Alexander Severus, & Tacitus *Imperatores quam raro his uſi*. Phaſianus *ex* Phaſi, & *alius ad* Aquilonem *locis*. *Itaque ab* Auſtro *non potuit cum coturnicibus advehi*. *Nomen ejus vetus* πατύϊας *ad* Perſicum & Arabicum *alludit*. 4. *Vera coturnix.*

De coturnicibus, quas *Iſraëlitis*, in deſerto fame enectis, liberaliter indulſit Deus, ita *Moſes* Exod. 16. v. 13. *Et veſpere contigit, ut aſcendentes coturnices caſtra tegerent*. Et *Num.* 11. v. 31. *Tum ventus profectus à Domino abripuit coturnices à mari, & in caſtra diſperſit, quaſi itinere unius diei hinc, & quaſi itinere unius diei illinc circa caſtra, idque ad duos cubitos in ſuperficie terræ.* 32. *Surgenſque populus toto die illo, & tota nocte illa, & toto die poſtero collegerunt coturnices. Qui minimum, decem coros collegit, & eas circa caſtra latè expandebant.* 33. *Sed cum caro adhuc eſſet inter dentes nondum conſecta, ira Domini in populum accenſa eſt; & populum percuſſit Dominus plaga valde magna.* 34. *Quamobrem vocaverunt nomen loci illius* kibroth thaäva, (id eſt, *ſepulchra concupiſcentiæ*) *quia ibi ſepelierant populum eorum, qui concupiverant. David* etiam *Pſal.* 78. *v.* 26. *Impulit* Eurum *in cœlos, & virtute ſua* Auſtrum *induxit.* 27. *Et carnem depluit ſuper eos tanquam pulverem, & volucres alatas tanquam arenam maris.* 28. *Quas in media eorum caſtra conjecit, circa illorum tabernacula.* 29. *Et ad ſatietatem uſque comederunt, ab illo quæ concupiverant adepti.* 30. *Nondum cupiditatem ſuam depoſuerant, & adhuc in ore cibum habebant.* 31. *Cum eos invadens ira Dei pinguiſſimos eorum interfecit, & Iſraëlis lectiſſimos proſtravit.* Et Pſal. 105. v. 40. *Petentibus coturnices invexit, & pane cœlorum ſatiavit eos.*

Hebræum coturnicis nomen eſt שלו *ſelau*; *Chaldaicum* quoque סליו *ſelav*; *Syriacum* ܣܠܘܝ *ſalvai*, & *Arabicum* سلوي iiſdem literis, quamvis efferant *ſelwa*. Unde *Alcoranus Azoarâ* 17. cui titulus انزلنا عليهم المن والسلوي ſeu *Limbi* اعراف *Super eos manna demiſimus, & coturnices.* Nonnulli *mel* explicant, quia vox *Arabica* سلوي *ſelwa* tam *mel* ſignificat, quàm *coturnices*. Quomodo ſi ſumeretur, من *manna*, & سلوي *ſelwa* eſſent ſynonyma. Manna enim eſt mel aërium. Unde eſt, quod à Medicorum filiis vocatur ἀερόμελι, & ab *Amynta* libro 1. ἀ ἀέρια καλοῦσι apud *Athenæum* lib. 11. Sed melius *Alkazuinius*, & *Ibnobtar*, qui aſſerunt انه السماني *eam eſſe coturnicem*. Et *Alachphas*, هو طاير الزي انزله الله تعالى علي بني اسرايل علي القول المشهور وغلط الهرلي فظنه الغسل *Avis eſt, quam demiſit Deus Excelſus ſuper filios* Iſraëlis, *juxta receptam ſententiam. Erravit igitur* Alhazelius, *qui putavit eſſe mel*. Sunt ex *Arabibus*, qui ſcribant سلوي vocari coturnicem لانه يسلي الانسان عن سايز الادام *Quia facit, ut homo reliquos cibos obliviſcatur tradat.* Sed eſt *Hebræum* שלו *ſelau*, quod referendum puto ad verbum שלה *ſala*, quamvis hoc *Maſoretha* per *Sin* dextrum, illud per ſiniſtrum ſcripſerint διαστικῶς. Propriè שלה eſt *pacate vivere*, deinde etiam *abundare*. Unde eſt, quod à *Græcis* ſæpe redditur εὐθηνία, & שליה, εὐθηνία. Coturnices igitur *à copia* dici veriſimile eſt, cum in calidis regionibus vix ulla ſit fertilior avis, ut patebit ex ſequentibus. Aliud coturnicum nomen سماني *ſumana* apud *Arabes* duci conſtat à *pinguedine*; quia pinguiſſima eſt avis. Hinc *Rabbi Selomo* in *Exod.* 16. השלו מין עוף ושמן כמו שמן מאד, *Coturnix, avis ſpecies, quæ eſt obeſiſſima*. Et *Kimchius* in *Lexico* שמן מאד, והוא *eſt pinguis valde*. In Æthiopum *Pſalterio* Pſal. 104. 38. ፎርፎራት: *phor-*

phorpharoth eſt *coturnix*, nomine generis, ut videtur, ad ſpeciem tranſlato. *Talmudicis* enim פרפרות *parperoth*, vel *phaprheroth*, ὀψαρικῶς ſunt *cupedia quævis ex rebus minutis, & delicatis*, cujuſmodi affieri ſolebant, vel ſtatim initio, vel in fine convivii. Unde in Tractatu *Berachoth* cap. 6. fol. 42. a. ברך על הפרפרות שלפני המזון פטר את הפרפרות שלאחר המזון *Qui benedixerit ſuper phaprheroth* (id eſt, *cupedias*) *qua afferuntur ante cibum, liberat facit* (à benedictione) phaprheroth, *qua poſt cibum afferuntur.* Quia utriſque ſufficit una benedictio. Et ibi *Gloſſa*, וכביאין לפני הם פרפרות להמשיך אכילת כגון פרגיות ורגים ואת"כ מביאין השלחן *Et ita afferebant* phaprheroth, (*ſex* cupedias) *ad irritandam orexin, ut aviculas, & piſces: deinde menſam afferebant*, id eſt, conſuetos cibos.

A *Græcis* Interpretibus שלו *ſelav*, non redditur ὄρτυξ *coturnix*; ſed ὀρτυγομήτρα *ortygometra*. Ita *Exod.* 16. *v.* 13. Ἀνέβη ὀρτυγομήτρα. Et *Num.* 11. *verſ.* 31. Ἐξέπεμψεν ὄρτυγομήτρας. Ex verſu ſequente, Καὶ συνήγαγον τὴν ὀρτυγομήτραν. Et *Pſal.* 104. *v.* 40. Ἤτησαν, καὶ ἦλθεν ὀρτυγομήτρα. Et *Apollinaris* in Paraphraſi, Ἦλθε μαλ' αἰτίζουσι ἀπείρι& ὀρτυγομήτρα.

Et *Sap.* 16. *v* 2. Τροφὴν ἐπείμασας ὀρτυγόμητραν. Et *Sap.* 19. *v.* 12. Ἀνέβη αὐτοῖς ἐκδαλάσσης ὀρτυγομήτρα. Et *Philo* lib. 1. *De vita Moyſis*, Ὀρνυγομητρῶν πλῆ& συνεχῶς ἐκ θαλάττης ἐπιφερόμενοι πᾶν τὸ τραπέσθαι ἐπιτηδὲς. Nec deſunt, quibus ortygometra videatur eſſe avis à coturnice diverſa. *Auguſtinus* in *Exodum* Quæſt. 62. *Illis ortygometra data eſt, id eſt, aves, quas* coturnices *multi* Latini *interpretati ſunt, cum ſit aliud genus avium ortygometra, quamvis coturnicibus non uſquequaque diſſimile.* Et multo ante *Philoſophus Hiſt.* lib. 8. cap. 12. Ὅταν δ' ἐκτίκτῃ ἀπάρασιν (αἱ ὄρτυγες) ἅτε γλαυκὸν ἀναπαίσι, καὶ ἡ ὀρτυγομήτρα, καὶ ὁ ἀτός, καὶ ἀκίγκλαμ&. *Cum hinc diſcedunt* (coturnices) *ſimul diſcedit lingulaca, & ortygometra, & otus, & cynchramus.* Quibus verbis, ut lingulacam, & otum, & cynchramum, ita etiam ortygometram à coturnice diſtingui palam eſt. Proinde ibidem infra ſequitur, Ἡ δ' ὀρτυγομήτρα παραπλήσι& τὸν μορφὴν τοῖς λιμναίοις ὄρνισ. *Ortygometra forma lacuſtribus eſt ſimilis.* Et apud *Athenæum* lib. 9. ab *Alexandro Myndio* deſcribitur eadem avis τὸ μὲγεθ& ἡ λίαν τρυγὰν, σκίλη δὲ μακρὰ, δυσάλπτε καὶ δειλὴ, *magnitudine turturis, longis cruribus, aliſoſa, & timida.* Δυσάλπτε, id eſt, *malè-vereſcens*, nullo ſenſu ſcribitur, ſed reſcripſi δυσάλπτε. Ex horum igitur ſententia planum eſt ortygometran à coturnice ſpecie differre. *Heſychio* tamen ὀρτυγομήτρα nihil quidquam eſt quam ὄρτυξ ὑπερμεγέθης, *coturnix præmagna*, tanquam aliorum mater, aut matrix. Qualis in cicadis τεττιγομήτρα, & in echinis ἰχινομήτρα, & in vermibus ἑλμινθομήτρα *Heſychio* pro ἑλμινθήτρα· & in loti ſpeciebus *Plinii* λωτομήτρα· & in urbibus, ac pagis, μητρόπολις, & μητροκωμία. Nam gravi errore *Janſenius* in librum *Sapientiæ* cap. 16. ortygometran dici vult tanquam μήτηρ τ ὄρτυγ&, quaſi aliarum *coturnicum menſura* ſit, & *moderatrix*. Neque enim per ο ſcribitur ὀρτυγόμητρα, ſed per η ὀρτυγομήτρα, ut planè ſit, quod diximus, *coturnicum mater*, aut *matrix*. Et vel hinc colligas ortygometran a vulgari coturnice ſola magnitudine differre. Itaque ὀρτυγομήτραν & *coturnicem* multi promiſcue ſumunt. In his *Joſephus*, qui pro ortygometris habet ſimpliciter ὀρτύγων πλῆθ&, *coturnicum copiam*, lib. 3. cap. 1. Et rurſus cap. 12. Πίμπλανται τὸ στρατόπεδον ὀρτύγων ἅπαν, *Coturnicibus replentur tota caſtra.* *Hieronymus* quoque, qui pro voce *ortygometra*, quam retinuit in *Pſalmis*, & in libro *Sapientiæ*, in Lege habet *coturnices*. Et auctor *Mirabilium*, inter opera *Auguſtini*, lib. 1. cap. 27. hæc palam habet pro ſynonymis, cum de hoc miraculo ſcribit, *Ventus à Domino egrediens arreptas trans mare coturnices ad caſtrorum loca deſulit.* Et paulo poſt, *Circa caſtrorum loca ortygometras infernit.* Neque alia mens *Ariſtophanis* in *Avibus*, ubi vota fieri vult

Δητοῖ ὀρτυγομήτρᾳ,
Latonæ ortygometræ, id eſt, *coturnici*. *Latonæ* enim paritura, fingitur in coturnicem mutata, *Delum* veniſſe, quæ inde *Ortygia* dicta fuerit, quaſi coturnicis inſula. *Jupiter* quoque eam iniiſſe fingitur ἀρτυγο- μήτρᾳ. Ita habet *Pindari Scholiaſtes* in *Pythiorum* argumento. *Plinium* etiam, & *Solinum* ortygometran in coturnicum genere cenſuiſſe probat Vir magnus in *Plinianis Exercitationibus* pag. 182. Nec dubito, quin id ipſum ſenſerint *Græci* Interpretes, & auctor libri *Sapientiæ*, & *Philo*, & *Apollinaris*, quibus שלו *ſelav*, eſt ὀρτυγομήτρα. Quia tamen voce liberius uſi ſunt, quam ſimplici ὄρτυγ&, ne crederetur Deus gregarias coturnices *Iſraelitis* immiſiſſe, ſed earum nobiliſſimas.

Quod ferendum, nec conferendum cum *Magiſtrorum* ineptiis in *Talmudica* Tractatu *Joma* cap. 8. fol. 75. b. ubi, ex definitione *Rabbi Chaninæ Barabbæ*, בני סליו הן ואלו הן שיכלי וקיכלי ופסיוני ושליו מעליא דכולהו שיכלי נריעי דכולהו שליו *Quatuor ſunt coturnicum ſpecies, nempe ſicli* (id eſt, ονικλὶς ficedula) *& kichli* (id eſt, κίχλη, *turdus*) *& phaſioni* (φαϛιανὸς, *phaſianus*) *& ſelav* (*coturnix* propriè dicta) *quarum præſtantiſſima eſt ſicli* (ficedula) *& vilſſima omnium ſelav* (*coturnix* proprie dicta) Inde eſt, quod שלו vel שלוים nonnulli Interpretes, פסיונין, id eſt, *phaſianos* reddunt. Ita *Jonathan Exod.* 16. *verſ.* 13. וסליקו פסינין וחפו ירת משריתא *Et aſcenderunt phaſiani, & cooperuerunt caſtra.* Et *R. Joſeph Cæcus* Pſal. 105. *verſ.* 40. שאלו כסרא ואתי פסיונין *Cornem petierunt, & adduxit phaſianos:* nempe hominibus, qui ventri, & gulæ nati ſumi, non ſufficit, quod patribus coturnices liberali manu indulſit Deus; his itaque placuit eas aves adjungere, quæ palato maximè arrident, ficedulas, turdos, & phaſianos. In illis ducit ordinem

Cerea qua patulo lucet ficedula lumbo,

apud *Martialem* lib. 5. Unde *Juvenalis Satyrâ* 14.

— qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem jure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente.

Ficedulæ peculiare hoc fuit, quod lurconibus tota placuit, non, ut reliqua avitia, ſolis clunibus. *Gellius* lib. 15. cap. 8. ex *Phavorino*: *Præfiti popinæ, atque luxuriæ*, &c. *negant ullam avem, præter ficedulam, totam comeſſe oportere. Cæterarum avium, atque altilium, niſi tantum apponatur, ut a clunialis inferioris parte ſaturi ſiant, convivium putant inepiâ ſordere; ſuperiorem partem avium, atque altilium, qui edunt, eos palatum non habere.* Hinc *Martialis* lib. 3. *Epigrammate* 59.

Aureus immodicis turtur te clunibus implet.

Et *Epigrammate* 81.

Et concubino turturum nates donat.

Ficedulam ſequitur קיכלי κίχλη *turdus*, quę aves ſæpe junguntur, tanquam delitiis aut pares, aut ſuppares. *Cornelius Celſus* lib. 2. cap. 18. *Ex avibus quæ volatu fidunt, firmiores ſunt nutrimenti quæ grandiores, quam quæ minutæ, ut ficedula, & turdus.* *Suetonius* in *Tiberio* cap. 42. *Apollo Sabino* HS *ducenta donavit pro dialogo, in quo boleti, & ficedulæ, & oſtreæ, & turdi certamen induxerat.* *Plautus* in *Captivis* ad utramque avem alludens,

Opus Turdetanis, *opus* Ficedulenſibus.

Sed contra quam *Hebræi* ſentiunt pingui turdo datur principatus ab iis, qui palati delitiis omnia metiuntur. *Ariſtophanis Scholiaſtes* in *Pace*, Αἱ κίχλαι εἰδ& ὑμνῶν δοκοῦσι δὲ πρὸς τρυφὴν ἐν τ ἄκρον πεπηδᾶν πορὸ σπάδασιν ὄναι μᾶλλον. *Turdi genus avicularum, quæ præ cæteris ad delicias maximè requirunntur.* *Horatius* lib. 1. Epiſt. 15.

Ajobas

Ajebat, ſi quis comedunt bona, cum ſit obeſo
Nil melius turdo. —

Martialis Xenio 92.

Inter aves turdus, ſi quis me judice certet,
Inter quadrupedes gloria prima leporis.

Et alibi,

Texta roſis forteſſe tibi, vel divite nardo,
At mihi de turdo facta corona placet.

Et rurſus,

Illic coronam pingibus gravem turdis.
Perſius Satyra 6.
Nec tenuem ſolers turdarum noſſe ſalivam.

Id eſt, non liguritor, & λιχνος, qui probe calleat quo ſapore ſint turdi. Itaque olim *Athenis*, cum diſciplina erat adſtrictior, junioribus (a) ὀψοφαγίᾳ, ἀδὲ λιχνίζειν ἐξῆν, *piſces edere, neque turdos lucebat*, id eſt, delicate veſci. Et *Pompejus* æger à *Lucullo* turdum peti noluit, quamvis jubente Medico, hoc celebri dicto uſus, Ὄνειν', ἢ μὴ Λούκολλος ἐτρύφα, Πομπήιος ἂν οὐ ἔζητο; *An igitur abſque* Luculli *luxu* Pompejus *non viveret?* Quod *Plutarcho* ita placuit, ut id referat quater minimum, nempe in *Lucullo*, & in *Pompejo*, & in *Apophthegmatis*, & in libro *Anſeni gerenda ſit Reſpublica?*

(a) *Ariſtophan. in Nubibus.*

Supereſt phaſianus, qui olim videtur fuiſſe deliciarum ultimus finis. Proinde *Athenæus* lib. 14. *Ptolemæus Phyſcon*, quamvis in *Ægypto* phaſianos magno numero aleret, ἀδὲ φασιανικὸν ἐριθὸς ποτε γινζασθαι ἠμελήκεσεν, ἀλλ' ὄσπιε τι καιμηλιον διακεκρικως ἀχε τὰε ἡρισθας, *ſe phaſianum nunquam guſtaſſe profeſſus eſt, ſed has aves habuit in repoſitum theſaurum.* Sic apud *Capitolinum*, Pertinax *faſianum* (nam per *f* ibi ſcribitur) *nunquam privato convivio comedit, aut alicui miſit.* Apud *Lampridium*, *Alexander Severus* nonniſi *Kalendis Januariis*, & *Hilarius* Matris Deum, & ludis *Apollinaribus*, & *Jovis* epulo, & *Saturnalibus*, & hujuſmodi feſtis diebus faſianum menſis adhibebat. Apud *Vopiſcum*, *Tacitus* Imperator *Faſianum avem nonniſi ſuo & ſuorum natali, & diebus feſtiviſſimis poſuit.* Et, *Ammiano* teſte lib. 16. *Julianus in convivio* Cæſaris *phaſianum exigi vetuit, & inferri.* Nempe avi per ſe eximiæ raritas pretium addebat. *Petronius* in *Satyrico*,

Ales Phaſiacis *petita* Colchis,
Aique Afræ *volucres placent palato,*
Quod non ſint facile. —

Ales Phaſiacis *petita* Colchis, id eſt, phaſianus ex *Phaſide* petitus, *Colchidis amne.* Inde enim afferebatur, quod ipſum nomen indicat. *Agathareh ides* de *Phaſide* apud *Athenæum* libro nono, Πλεῖσθ' ἀι ἐρίθοι τῶν καλυμβίων φασιανῶν φύσιν τροφῆς χάριν πρὸς τὰς ἰμβολὰς τῶν σιτίων. *Avium, quas phaſianos vocant, magna copia cibi cauſa ad fluminis oſtia ſe confert.* *Petronius* idem alibi,

— *Jam* Phaſidis *unda*
Orbata eſt avibus. —

Martialis in *Xenus*,

Argiva *primum ſunt tranſportata carina:*
Ante mihi notum nil niſi Phaſis *erat.*

Statius in *Pſittaco Melioris* lib. 2. *Sylvarum*,

Quem non gemmata volucris Junonia *cauda*
Vincerat aſpectu, gelidi non Phaſidis *ales.*

Clemens in *Pædagogo* lib. 2. capite 1. Ὄρνισ δὲ τέτοις συνωνύμως ἀπὸ Φάσιδ&. *Præterea volucres ex* Phaſide *coëmunt. Apollonius* apud *Philoſtratum* lib. 8. cap. 3. Ὅσ κλινο τὶς τιμφίντας ὑλὲ ἔ φασιανὸν ἐρισθ&, ἢ ὑλὲ ἔ ἐκ Φάσιδ&, ἢ Παιόνων. *In judicium eos non voco, qui delicatis dediti ſunt, propter avem phœnicopterum* (phœnicopterum) *nec propter avem ex* Phaſide, *aut Paconibus*, id eſt, phaſianum, aut gruem. *Jornandes, De rebus Geticis* cap. 21. *Ad* Phaſim *fluvium, à quo* Phaſides *aves exortæ, tototo mundo epulis potentum exuberant.* *Euſtathius* in *Dionyſium*, Οἱ φασιανοὶ ἔ τὸ ἔθνος ἐκεῖθεν παρειλημφθῆναι δηλόῖ ὡς ἀυτοὶ πλατυτάτοι. *Phaſiani, avis ſpecies, videntur inde nomen habuiſſe, ut qui ibi abundavorunt.* Quæ, utut protrita, *Talmudicos* tamen latuerunt, & *Chaldæos* Paraphraſtas. Neque enim pro phaſianis habuiſſent aves, quas *Auſter* advexerat in caſtra *Iſraelitarum*, ſi ſciviſſent phaſianos ex *Septentrione* afferri. Phaſianos quidem fateor non peti ex ſola *Colchide*. Nam ad *Ptolemæum Ægypti* Regem ἐκ Μηδείας μετενέμφθησαν, *ex* Media *accerſebantur*, ut teſtatur *Athenæus* ubi ſupra. Et in Provincia *Ergimul Paulus Venetus* lib. 1. cap. 62. maximos deſcribit faſianos, *caudas habentes longitudinis decem palmarum, aut octo.* Sed ut *Colchis*, & *Media*, ita etiam *Ergimul* ad *Septentriones* eſt obverſa. Eſt enim *Tartaria* pars. Videtur eſſe *Arabum* جرمق *giermok*, quia nomen accedit, & utrobique eſt muſcus. Vide *Geographum Nubienſem* part. 9. Clim 3. Phaſianus alio nomine ταῦρος ταυρος, appellatur. Ita teſtantur *Heſychius*, & *Athenæus* libro nono poſt *Pamphilum Alexandrinum* in *Gloſſis*, & *Epænetum* in *Opſartytico*. Quod ideo duxi notandum; quia huc alludit *Perſicum* phaſiani nomen تذرو *tazeru*, & *Arabicum* تدرج *tadrug*.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Solvuntur quinque Quæſtiones de *Moſis* Coturnicibus.

I. Quoties coturnices Iſraëlitis *Deus dederit?* Reſp. *Semel in deſerto* Sin, Exod. 16. *Et rurſus in* Kibroth-Thaava, Num. 11. v. 31. *Diverſa hæc fuiſſe miracula multis probatur. Cur* Moſes, *qui primi miraculum viderat, de altero dubitaverit. II. An ſalubris ſit eibus? Multi negant; quia venenis veſcuntur, puta helleboro, ſoa veratro, cicuta, napello*, &c. *Itaque ex ejus uſu timetur tetanus, ſpaſmus, morbus comitialis*, &c. *Sed aliter* Raſis, Ibno-Zohar, Nicolaus Maſſa, & Aloyſius Mundella, *qui coturnicis eſum maximè commendant.* Hercules, *à* Typhone *interemptus, cur ſudore coturnicis fingatur revocatus fuiſſe in vitam. Quidquid ſtatuas, tamen Deus, populum ſuum hoc cibo paſcens, ei non malè conſuluit. III. Ha coturnices unde venerint? Reſp.* Num. 11. verſ. 31. *è mari. Non, quod in mari nata ſint, ut volunt* Arabes: *ſed quod, eo trajecto, volarint in caſtra* Iſraëlitarum. *Cur ad eas advehendas* Eurum *excitaverit Deus* Pſal. 78. verſ. 26. *cum* Ægyptus, *unde venerunt, ſit ad occaſum* Arabiæ, *ubi tum erant* Judæi. *Ex* Græca & Vulgata *verſione hic nodus non ſolvitur. Sed* Eurus *hoc loco idem, qui* Auſter, *quod pralixe probatur. Refellitur, quod objiciunt* Auſtro *ſtante non volare coturnices. Venti* Ornithiæ *qui ſint, & unde ſpirent. Coturnices aves migratoriæ. Ex* Ægypto *venerunt, quo tempore migrare ſolent. IV. Quanta copia venerint?* David *pluiſſe dicit* ut pulverem, & arenam, *Pſal. 78. verſ. 26. id eſt, magna copia. Pluvia tritici, piſcium, vanarum. Nubes coturnicum patebat plus* XLM *paſſuum, & duobus cubitis ſupra terram eminebat. Quod tribus modis poteſt intelligi. Singulos non collegiſſe decem coros, ut vulgo reddunt, ſed decem acervos, id eſt, plures. Coturnicum in* Græcia, & Italia, *magna copia: ſed in* Lybia, & Ægypto *longè maxima, ubi* chennia, *coturnicum ſpecies, ſalo condiuntur. Cur* nova creatura *vocentur* Sap. 19. verſ. 11. *V. Coturnices comedentium quam grave peccatum fuerit, & pœna quàm juſto inflicta? Hæc pœna qualis fuerit. Alius peccati ſimilis diſſimile judicium.*

Dii

Dii ſub pavonum, phaſianorum, & coturnicum ſpecie culti.

De *Moſi* coturnicibus quinque potiſſimum quæruntur. 1. Quoties *Iſraelitæ* eas immiſerit Deus? 2. An ſalubris fuerit cibus? 3. Unde venerint? 4. Quantâ copiâ? 5. Cur illarum eſu *Iſraelita* Deum in ſe concitaverint?

I. Et ad primam quæſtionem, re non ſatis explorata, multi reſpondent ſemel tantùm fuiſſe immiſſas. Tamen repetitum fuiſſe hoc miraculum multa non ſuadent ſolum, ſed & planè perſuadent. Nam *Exod.* 16. 13. una cum Manna dantur coturnices in deſerto *Sin* paulò poſt exitum ex *Ægypto* die decimâ quintâ ſecundi menſis, antequam venirent in montem *Sinai*, ut apparet ex initio capitis. Sed *Num.* 11. 6. cum populus obmurmuràſſet, eò quod præter Manna nihil viderent, ibidem verſu trigeſimo primo Deus illis coturnices largitur in *Kibroth-thaava*, quò demùm venerunt poſt exceſſum è deſerto *Sinai*, *Num.* 33. 16. Idque tertia die, *Num.* 10. 33. E *Sinai* autem diſceſſerant anno ſecundo, die vigeſima ſecundi menſis, *Num.* 10. 11. Ut uno anno ſeriùs priore contigiſſe neceſſe ſit hoc miraculum. Præterea priores coturnices ſolùm in diem, poſteriores in totum menſem à Deo indultæ fuerunt. Proinde illæ ſolùm caſtra regebant; hæ etiam extra caſtra erant, hinc & inde diſperſæ ad iter unius dici. Et harum, non illarum, eſu Deus graviter irritatus populum magnâ plagâ percuſſit. Itaque utramque hiſtoriam refert *Joſephus* diverſis locis; illam capite primo, hanc capite decimo tertio libri tertii *Antiquitatum*. Quomodo etiam *Hieronymus* Epiſt. cxxvii. ad *Fabiolam*, manſionibus x, & xiii. Quod objiciunt nihil eſſe cauſæ, cur Deus his potiùs, quam illis fuerit infenſus, refelluntur in fine hujus capitis. Jam, ſi quæras quomodo *Moſes Num.* 11. 21. dubitaverit, an poſſent reperiri carnes, quæ ſufficerent tot millibus, ſi jam aliud ſimile miraculum viderat, *Exod.* 16. 13. Reſpondeo, prius miraculum poſteriori non fuiſſe omni ex parte ſimile. Nam in priori, quod jam obſervavimus, hunc populum Deus carnibus nonniſi in unum diem paverat. At hic id ipſum ſe facturum pollicetur in menſem integrum, quod *Moſi* viſum eſt multò majus. Itaque hoc ipſum Deo objicit. *Sexcentes mille peditum*, inquit, *populus iſte eſt, in cujus medio ego ſum: & tu dicis te carnem eis daturum per menſem integrum.* Præterea quis neſcit *Moſem*, cum in *Raphidim* aquas è rupe percuſſâ elicuiſſet, *Exod.* 17. 1. &c. dubitâſſe tamen, cum juſſus eſt idem miraculum repetere in deſerto *Sin*, & *Kades*, *Num.* 10. 1. &c. Ne quis miretur, quod hoc ipſum illi acciderit, cum Deus carnes populo promiſit, quas alibi jam ante dederat.

II. Ad ſecundam quæſtionem, coturnices elleboro, aut, quod idem eſt, veratro veſci obſervant. *Ariſtoteles* libri primi capite quinto *De plantis*, Ὁ ἑλλέβορος ἀνθρώποις μὲν ἀναιτίως, τροφὴ δὲ τοῖς ὄρτυξί. *Hominibus quidem elleborus venenum eſt, ſed coturnicibus alimentum.* *Galenus* ad *Piſonem*, Ὁ ἑλλέβορος τοῖς ὄρτυγόμητροφή. *Elleborus coturnicum eſt cibus.* Et libri ſecundi *De alument.* cap. 6. Καὶ μὴν τὸν ἑλλέβορον οἱ ὄρτυγες, καὶ εἰ ζῶντες τὸ πάντων ἰσχυρότατόν ἐσθίουσι βλαπτόμενοι. *Coturnices ellebori, ut ſtirpium ſcitu eſa nihil quidquam lædunt.* Et libri tertii *De temperam.* cap. 4. Τοῖς μὲν ὄρτυξιν ἑλλέβορος τροφὴ, τοῖς δὲ ἀνθρώποις φάρμακον. *Coturnicibus quidem elleborus cibus eſt, hominibus autem venenum.* Ita etiam *Alexander Aphrodiſæus* libro primo *Problematum* in *Prafatione*, *Baſilius*, *Ambroſius*, & *Euſtathius* in *Hexaemeron*. Eodem hæc *Lucretii* pertinent libri quarti verſu 641.

Præterea mobis veratrum eſt acre venenum,
At capreis adipes & coturnicibus auget.

Sed aliter *Sextus Empiricus* libro primo, Τὸ γὰρ κώνειον πιαίνει τοὺς ὄρτυγας. *Cicuta coturnices pingues facit.* Quod alii de ſturno referunt. Et *Arabes* rurſus aliter. *Alkazuinus* in *Coturnice*, يغتري بالبيش والبيش هو سم قاتل *Alitur napello; quod eſt venenum lethiferum.* *Avicenna* capite بيش ſeu *De napello*, والسماني يغتري به ولا يموت منه *Eo alantur coturnices, neque ideo moriuntur.* Quod ipſum eſt in *Alcamus*. Napellus autem neque eſt elleborus, neque cicuta, ſed aconitum λυκοκτόνον· utut ſit, apud omnes in confeſſo eſt coturnices veſci venenis. Atque eas ob id ipſum ut ſalubres non pauci vetant. *Plinius* lib. 10. cap. 23. *Coturnicibus venenum ſemen gratiſſimus cibus: quam ob cauſam eos damnavere menſis.* Et ex eo *Solinus*, *Cibos gratiſſimos habent ſemina venenorum: quam ob cauſam eos damnavere prudentium menſa.* Didymus in *Geoponicis* lib. 14. Ὁι ὄρτυγες, ἐπιφερόμενον ὑπνωτικὰ βόλβους, τοὺς ἰσθίοντας εἰς κίνδυνον ἐμβάλλουσι καταποντισμοῦ, καὶ ἀπαγχόνας. *Coturnices, qua elleboro paſcuntur, eos, a quibus comeſta fuerint, in tantum deſcrimen agunt, ut diſtendantur, convellanturque, aut correpto vertigine.* Quod tamen refert *Avicenna* non tam ad eſum ellebori, quam ad pravam qualitatem illis inſitam. Verba ſunt libro ſecundo *Canonis*, capite اكل لحمه يخاف منه التمدد والتشنج لا لانه ياكل الخربق فقط بل لان في جوهره هذه القوة واظن ان اغتذاه بالخربق هو والمشاكلة المزاج سماني ſeu *De coturnice*, *Ex eſu carnis ejus timetur tetanus, & ſpaſmus, non ſolum quia comedit elleborum, ſed & quia ejus ſubſtantiæ ineſt hæc virtus: quin eam puto ellebore ideo ali, quia temperamento ejus congruit hoc alimentum.* Ex *Plinio* & *Solino* additur *comitialem propter morbum deſpui ſuetum, quem ſola animalium timeant præter hominem.* *Raſis* tamen multò aliter in libro ad *Almanſorem* capite *De carnibus volatilium*, qui decimus eſt tractatus tertii: *Starne* (perdicis) *caro omni carne avium levior invenitur, atque hæc, qui ſubtili volunt cuſtodire regimine, convenientior. Poſt iſtam autem coturnicis caro ſecunda in bonitate exiſtit.* Et paulò poſt, *Caro iſtdem pullorum poſt ipſam ponitur. Coturnicis tamen caro melioris eſt generativa ſanguinis, & ſpermatis augmentativa.* Et *Ibnezohar* in libro *De alimentis* capite *De coturnicibus.*

وامزاجها فكانها وسط بين مزاج الدجاج والعصفور وهي الى مزاج الدجاج اميل وهي الطف جوهرا واميل الى حر قليلا وهي جيدة الكيموس طيبة الطعم نافعة للاصحا والناقهين ولحومها تفتت الحصا وتدر البول

Medium ferè temperamentum habet inter gallinam, & perdicem; ita tamen ut ad gallinæ temperamentum magis accedat. Sed ſubſtantia ſubtilior eſt, & ad calidum paulo magis inclinat. Eſt & bonus chymus, & egregii ſaporis, ſanis & valentibus utilis: Et carnes ejus calculum frangunt, atque urinam provocant. Et ſuperiore ſeculo *Nicolaus Maſſa* in *Epiſtolis Medicinalibus* apud *Geſnerum*:

Coturnices, id eſt, qualea, ejuſdem temperamenti ſunt, cujus perdices, ſed ſiccioris. Probè nutriant. Et *Aleyſius Mundella*, Ariſtoteles *de coturnicibus & perdicibus ea eodem capite tradit, quaſi utraque naturâ non multum inter ſe differant. Quamobrem cum ejuſdem generis eſſe videantur, mauſeſtum relinquitur coturnicem, non ita, ut vulgò fertur, provi ſucci eſſe, atque à menſis ablegandam, niſi pauperum fortaſſe, ut qui minoris impenſa cibo veſci conſueverint. Neque etiam quod morbo comitiali corripiatur, quodque veneno paſcatur, ab hujus eſu abſtinendum eſſe cenſuerim. Nonnulla enim novimus animalia, quæ, licet venenis quandoque nutriantur, boni tamen ſucci ſunt, quemadmodum ſturni, quos cicutâ veſcuntur. Quod ſi helleboro veſcatur coturnix, quod nobis nondum conſtat, eo cibo juvari eam probabilius eſt, quàm lædi. Quare coturnicis nutrimentum, quod non ingratis etiam ſaporis ſit, laudandum potius quam damnandum cenſeo. Nam & Averroes mirificè coturnicum carnem laudat, tanquam bonum generantem ſuccum. Et licet veneno interdum veſcantur, & viteadum comitiali morbo vexentur, non tamen ſemper, nec omnes exiſtimo, ſed illas fortaſſe, quæ in aviariis capta reſervantur. Nam & hâc ratione galli gallinaces, quod nonnulli eorum quandoque comitiali morbo corripiantur, improbandi eſſent. Id quoqm non prætermiſerim Dominum Deum noſtrum* Iſraëlis *populum, quem ardentiſſimè diligebat, dum per deſerta illa tranſiret loca, ad ſatietatem uſqm coturnicibus non poſtrum fuiſſe, niſi probati illa fuiſſent alimenti, & ſalmarii.* Hæc, & plura *Mundella*, quæ Lector ibi videat. Quod ſi altius aſcendere libet, conſtabit fabularum architectos coturnicem magni feciſſe, ex eo quod *Herculem* fingunt, à *Typhone* interemptum, mœrore coturnicis, illi ab *Iolao* admotæ, in vitam fuiſſe revocatum, atque inde eſſe, quod *Phœnices* illi coturnices immolabant. *Athenæus* libro nono, Ἐυδοξ@ ὁ Κνιδι@ ἐν πρώτῃ γῆς περιόδου τὰς θυσίας λέγει θύειν τῷ Ἡρακλεῖ ἐρτυγας, διὰ τὸ τὸ Ἡρακλέα, τὸ Ἀσωπίας καὶ Διὸς, περιπνέμονος οἷς λεύκην, ἀναιρεθῆναι μὲν ὑπὸ Τυφῶ@. Ἰόλαν δ' αὐτῷ προσέγνωκ@ ἐρτυγα, καὶ προσαγάγετ@, δεφθαρέντα ἀναζωπυρῆσαι. Quod dedit locum Proverbio apud *Græcos* recepto,

Ὅρτυξ ἔσωσε Ἡρακλῆν τὸν καρτερὸν,

Fortem coturnix liberavit Herculem.

In qua fabula ſi quid verum eſt, *Herculem* putaverim, comitiali morbo correptum, (quem Herculeum vocari (*a*) ajunt, quia *Hercules* huic fuit obnoxius) tanquam mortuum jacuiſſe, & admotæ coturnicis odore recreatum & refocillatum convaluiſſe. Saltem inter remedia ad morbum comitialem maximè efficacia præſcribitur coturnicum cerebrum, quod in myrteo unguento tritum, & ſtanneo vaſe repoſitum, ſi ægri faciei illinatur, is ſtatim ſanus exſurget. *Galenus*, libri tertii *Paraëa facilium* capite 155. *Ad morbum comitialem remedium valde efficax. Coturnicum cerebrum ex unguento myrteo tritum ſtanneo vaſe reponito: & cum quempiam morbo comitiali prolapſum videris, eo faciem illinito. Admiraberis enim hujuſce naturalis remedii efficaciam. Nam ſtatim ægrotus exſurget.* Et *Aſſariph* in *Abenbuare* de coturnice,

اذا لقعت مرارته نفعت من الصرع

Fel ejus ſi lingatur, confert ad epilepſiam. Itaque ad epilepſiam coturnix ſe habet ut alce, quæ huic morbo creditur maximè eſſe obnoxia: tamen ejus ungulis curari epilepticos apud Medicos conſtans fama eſt. Non ſolum igitur coturnix morbi, quo laborat, contagione homines non inficit, ſed & adverſus illum potens eſt amuletum. Dato tamen, non conceſſo, frequentem coturnicis eſum corpori minùs eſſe ſalubrem, non ſequeretur Deum *Iſraelitis* in deſerto malè conſuluiſſe, dum eos pavit coturnicibus. 1. Quia non fuit cibus ordinarius. 2. Quia qui coturnices per miraculum populo ſuo indulgebat, potuit etiam quidquid in iis noxium erat eximere, & hoc ipſo bonitatem & potentiam ſuam teſtari, quod eos ſanos ſervabat, & incolumes, quocunque uterentur cibo.

III. Ad tertiam quæſtionem, unde venerint hæ coturnices, reſpondet *Moſes Num.* 11. 31. ventum, à Domino profectum, eas advexiſſe מן הים *è mari.* Et auctor libri *Sapientiæ* capitis decimi noni verſu duodecimo, *In ſolatium ex mari aſcendit ipſis ortygometra.* Quod nonnulli ſic acceperunt, quaſi in ipſo mari ortæ fuiſſent. In qua ſententia video eſſe quoſdam *Arabum.* Idem *Aſſariph*, qui ſuprà

سمائي هو طاير يخرج من البحر

Coturnix avis eſt, quæ exit ex mari. Damir;

وهو من الطيور القواطع لا يدري من

اين ياتي حتي ان بعض الناس

يقول انه يخرج من البحر المالح

فانه يري طاير عليه واحد جنحيه

فيه منغش والاخر منشور كالقلع

والاهل مصر به عنايه ويتغالون في ثمنه

Eſt ex avibus migratoriis: atque ita ignotum eſt unde veniat, ni quidam eam aſſerant exire ex Mari Salſo, & in illa videri volantem, alarum unâ immerſâ, & altera in veli modum expanſâ. De quo Ægyptii valde ſunt ſolliciti, ac proinde eam avem pro pretioſa habent. Nec *Aben Ezra* videtur aliud voluiſſe, cum ad verba *Moſis* Exod. 16. 13. *Et aſcendit coturnix, & cooperuit caſtra*, hanc notulam appoſuit אולי עלתה מפאת ים, *Fortaſſe aſcenderat ea plaga maris.* Sed & è *Græcis Phanodemus* idem ſenſiſſe putatur, cum in *Atthide* ſcripſit *Delum* à Veteribus *Ortygiam* fuiſſe appellatam, id eſt, *coturnicum inſulam*, παρὰ τὰς ὀρτύγας τῶν ζώων τούτων, φερομένας ἐκ τῆ πελάγους, ἐζάντης εἰς τὴν νῆσον διὰ τὸ εὔοσμον εἶναι, *eò quod horum animantium multi greges, ex mari delati, in ea inſula ſedeant, quia commoda eſt ſtatio.* Et nugatur *Kiranides* libro primo è thynnis in *Lybia* littus ejectis, cum putreſcunt, enaſci vermes, qui primo muſcarum, deinde locuſtarum, & tandem coturnicum ſpeciem & magnitudinem habeant. Verum, quidquid illi ſenſerint, certum eſt coturnices in nudo ſolo naſci, & paſci. Eas itaque Sacer Scriptor è mari veniſſe ſcribit, quo ſenſu dixit *Plinius* libro 10. cap. 29. *In agrum* Volaterranum *palumbium vim è mari quotannis advolare.* Non, quod in eo creentur, ſed quod, eo trajecto, circa *Volaterras* ſe conferant. Ita igitur ventus coturnices è mari detuliſſe legitur, quia, *Arabico* mari traducto, illas ex *Ægypto* vexerat in caſtra *Iſraëlitarum.* Quo hæc *Joſephi* pertinent *Antiq.* lib. 3. cap. 1. Καὶ μετ' ὀλίγον ἐρτύγων πλῆθ@· τρίφυλ δὲ τοῦτο τὸ ἔθνος, οἷς ἰδία ἕκαστ, ἐ' ἀραβί@ πέλαγ@, ἐπίπτασαι τὴν μεταξὺ θάλασσαν ὑπερῆλθον. *Et paulò poſt advolavit magna vis coturnicum, intermedium mare tranſgreſſa: hoc enim avium genus pra cateris alit* Arabicus *ſinus.* Nec procul inde *Rhinocolura*, ubi magnam vim coturnicum è mari advolantem capi his verbis tradit *Diodorus* libri primi pagina 38. Καλάμῳ γὰρ κέρυσιν ἐκ τ ὁμόρ χώρας, καὶ ταύτην χίζιστε λίαν παραμίκη καταπίνεζον· ταῦτα δὲ παρὰ τὴν αἰγιαλὸν ἐπὶ πολὺ τοῦ πλήθους ἑαυτὸς τὰς θήρας τ ἐρτύγων ἐποιοῦντο (φέρονται γὰρ ἔτοι κατ' ἀγέλας μείζες ἐκ πελάγους) ὅτ

(*a*) *Vide Ariſtot. Problem. ſect.* 30. *initio.*

ὧν διψῶντες ἤθροιζον πλάδῳ ἐπανίσι εἰς διατριφὴν ἰσυτοῖς. Calamos ex vicina regione detonſis, & fiſſis, longa retia parabant, quibus prope littus in multa ſtadia conſtitutis, coturnices, qua per magnos greges ex mari eo ſe conferunt, capientes, earum colligebant quantum ad victum ſufficeret. Ubi notandum, quod coturnices dicit ἐφιπτᾶσθαι ἐπὶ τῷ πελάγει, quomodo *Moſes* ſuprà.

Atque hæc quidem ſatis obvia ſunt: ſed nemo facilè dixerit, quomodo concilientur cum his *Davidis* de eodem miraculo *Pſal.* 78. 26. 27. Eurum *in cœlo excitavit*, & Auſtrum *virtute ſua impulit*, & *depluit ſuper eos carnem tanquam pulverem*, & *volucres alatas ſicut arenam maris.* Quid enim opus fuit *Eurum* excitari, ut ex *Ægypto* in *Arabiam* per ſinum *Arabicum* devehererentur coturnices, cum ad *Favonium* potiùs id pertineat, & ventos *Occidentales? Ægypto* enim, & *Africæ* reſpectu, non flat *Eurus* in *Arabiam*, ſed flat ex *Arabia*, juxta illud *Poetæ*,

Eurus *ad Auroram* Nabatæaque *regna receſſit.*

Ad Nabatæa *regna*, id eſt, in *Arabiam*, ubi *Nabatæi Arabes*, oriundi ex *Nabajot*, *Iſmaelis* primogenito, *Gen.* 25. 13. In quibus locis tum erant *Iſraelitæ*. Itaque *Exod.* 10. 19. locuſtas ex *Ægypto* in *mare Rubrum* non impellit *Eurus*, ſed ventus alius huic contrarius, nempe *Occidentalis*. Ita enim habet *Moſes*, *Immiſit Dominus ventum* Occidentalem *valde vehementem*, *qui exportans locuſtas illas dejecit in mare Rubrum.* Debuit igitur hic idem ventus coturnices ex *Ægypto* per *mare Rubrum* in *Arabiam* deferre, non *Eurus*, ut in *Pſalmo* habetur. Huic objectioni videtur facilè poſſe occurri ex *Hieronymi* verſione, quæ ſic habet, *Abſtulit* Eurum *de cœlo*, & *induxit in fortitudine ſua* Africum. Quaſi uno ſublato alter fuerit inductus. Quæ eadem eſt *Græcorum* verſio, & *Vulgatæ* Interpretis, niſi quod pro *Euro Νότον Auſtrum* habent. Ita enim *Græci*, Ἀπῆρε Νότον ἐξ ὑψηλοῦ, καὶ ἐπήγαγεν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ Λίβα. Et *Vulgatus*, *Tranſtulit Auſtrum de cœlo*, & *induxit in virtute ſua Africum.* Itaque ex eorum mente *Hebræa* vox יסע, reddi debet ἀπῆρε, *tranſtulit*, vel *abſtulit*. Quæ verſio ſi recipiatur, jam nulla erit objectio. Nec ea videbitur facilè poſſe rejici, cum quia magnos habet auctores, tum quia Verbum נסע, unde יסע, in *amovendi* & *auferendi* notione paſſim occurrit. Eſt enim *Hiphil* Verbi נסע, quod *proficiſci* ſignificat, ſive *e loco*, ſive *ad locum*. Itaque in *Hiphil* הסיע, eſt *facere*, *ut quis aut è loco*, *aut ad locum proficiſcatur*. Et de vento dictum tam poteſt ſignificare *ventum auferri*, quam *immitti*. Sonticæ tamen cauſæ ſunt, ut quidem puto, cur hoc loco יסע in *auferendi* ſignificatione non poſſit ſumi. Primo enim illud יסע, *Pſalmo* ex *Moſe* mutuatur, cujus verba ſunt *Num.* 11. 31. *Et ventus a Domino* נסע, *profectus eſt*, & *è mari tranſvexit coturnices.* Itaque, ut in *Moſe* נסע, ventum *recedere* non ſignificat, ſed *progredi*, ut coturnices advehat: ita in *Pſalte* יסע, quod eſt *Hiphil* ejuſdem Verbi, ventum *amovum fuiſſe* non ſignificat, ſed *immiſſum*, ut coturnices adduceret. Secundo, ἀπῆρε ἐξ ὑψηλοῦ, *abſtulit è cœlo*, *Hebraice* eſſet יסע מן השמים. Sed textus habet בשמים, quod ſignificat *in cœlo* vel *in cœlum*, non *e cœlo*. Proinde ibi יסע non eſt *auferre*, ſed *inferre*, & *immittere*. Nam, ut res e loco aufertur, ita in locum infertur. Tertiò, quorſum dicerentur, ut in *Hieronymo*, *Abſtulit Eurum*, & *induxit Africum*, & in *Græca* verſione, Ἀπῆρε Νότον, καὶ ἐπήγαγεν Λίβα, *Abſtulit Notum*, & *induxit Africum*? cum hi venti non ſint contrarii, & ſimul flare & flare poſſint? Unde *Poeta* ſummus,

Una Eurusque Notusque *ruunt*, *creberque procellis*
Africus. —

Et multò antè *Homerus Iliad.* π'. verſu 765.

Ὣς δ' Εὖρός τε Νότος τ' ἐριδαίνετον ἀλλήλοιν.

Quartò, in toto hoc *Pſalmo*, ut ſæpe alibi in *Hebræorum Poëticis* libris, duo hemiſtichia ferè ſunt parallela, & ſeſe mutuo explicant. Unde ſequitur יסע hic ferè idem eſſe, quod וינהג, & *induxit* in poſteriore hemiſtichio, in quo legitur Deus vi ſuâ *Auſtrum* induxiſſe. Quinto, ſi auctoritate certatur, *Græcis*, & *Hieronymo*, *Chaldæum*, & *Syrum* opponimus, & utrumque *Arabem*, & *Hebræos*, quotquot ſunt, & recentiores Interpretes, quotquot videre licuit. Neque enim occurrit ullus, cui יסע hic ſit *auferre*. Quin omnes intelligunt *Eurum* a Deo excitatum fuiſſe, & immiſſum. Pagninus, *Excitavit Eurum in cœlo*. Arias, *Proficiſci fecit Eurum in cœlis*. Felix Pratenſis, *Movit Eurum in cœlis*. Caſtellio, *Abſtulit per cœlum Eurum*. Quibus adde omnes vernaculas. Hoc igitur maneat, Deum, juxta *Davidis* mentem, hunc ventum moviſſe, non amoviſſe, intuliſſe, non abſtuliſſe. Sed, ut res intelligatur, notandum eſt *Iſraelitas* fuiſſe tum in deſerto *Pharan*, & jam triduano itinere progreſſos ultra montem *Sinai*, *Num.* 10. 12. 33. & extremum ſinum *Arabicum* habuiſſe ad meridiem, ac proinde meritò תימן *Theman*, id eſt, *Auſtralem*, a *Davide* vocari ventum, qui coturnices à *mari Rubro* ad illorum caſtra advexit. At cur idem vocatur קדים *Kadim*, id eſt, *Orientalis?* Reſpondent *Aben Ezra* & *Kimchius* utroque nomine appellari; quia fuit מזרחי דרומי, id eſt, partim *Orientalis*, partim *Auſtralis*, quem uno verbo dixeris *Euro-Notum*. Quod eſt oppido falſum. Neque enim *Orientalis* ullo modo fuit ille ventus, ut norunt locorum periti. Tamen dicitur קדים *Kadim*, qua de cauſa jam dicturus ſum. Quamvis venti cardinales quatuor conſtituantur, qui rurſus ſubdividuntur in multò plures, nihilominus docti (*a*) obſervant in antiquis *Philoſophorum* ac *Medicorum* libris, & præcipuè apud *Ariſtotelem* & *Theophraſtum*, ad deſignandas tempeſtatum & aeris conſtitutiones, quas venti faciunt, τὰ βίαια ſolùm, & τὰ ἴσια nominari, nuſquam τὰ ἰσηρία, aut τὰ ἰθέα. Unde *Ariſtoteles* lib. 2. *Meteorol.* cap. 6. poſtquam octo principales ventos cum ſuis lateribus nominavit, Ὅλως δέ, inquit, τὰ μὲν βίαια νότου καλοῦμεν, τὰ δὲ νότια. *Univerſaliter quidem horum alii Boreales vocantur*, *alii Auſtrales.* Nempe venti *Occidentales*, tanquam frigidiores, *Boreæ* apponuntur; & *Auſtro Orientales*, quia ſunt calidiores. Quod his verbis idem addit, Προζυθέντας δὲ τὰ μὲν ζεφυρικὰ τῷ βορίᾳ, ψυχρότητα γάρ, διὰ τὸ ἀπὸ δυομένων πνεῖν· τῷ δὲ νότῳ ἀνατολικὰ, θερμότητα γάρ, τῷ (lege διὰ τὸ) ἀπὸ ἀνατολῆς πνεῖν. Vento autem Occidentali Orientalis ideo calidior eſt, ὅτι πλείω χρόνον ὑπὸ τὸν ἥλιόν ἐστι *quia diutius eſt ſub ſole.* Unde eſt, quod *Græcè* vocatur ἀπηλιώτης, & *Latinè Subſolanus.* Proinde in *Politicis* lib. 4. cap 3. idem *Ariſtoteles* omnes Reipubl. formas vel ad Democratiam, vel ad Oligarchiam contendit eſſe referendas; καθάπερ ἐπὶ τῶν πνευμάτων λέγεται τὰ μὲν βίαια, τὰ δὲ νότια, ταῦτ' ἄλλα τούτων παραπλήσια; *Quomodo in ventis alii Boreales*, *alii dicuntur Auſtrales*, & *reliqui ſunt horum exceſſus.* Unde eſt, ait, quod τὸν μὲν ζέφυρόν φ βορέα, ἕ ϛ νότα τὸν τοῦρον, *Zephyrum Boreæ*, *Auſtri verò Eurum* eſſe dicunt. Quo pertinent *Lucilli* verſus libro de *Coty*, *Thracum* Rege, quos corruptiſſimos in *Nonio*, voce *Demagis*, *Solmaſius* ſic reſtituit:

Rex Coty *ille duos ventos*, Auſtrum *atque* Aquilonem,
Noviſſe aiebat ſolos ſe demagis, *alios*
Ex nimbo Auſtellos nec noſſe, *nec eſſe putare.*

Ex his cum *Eurum* pateat ad *Auſtralem* ventum referri, potuere apud *Davidem* קדים *Kadim*, & תימן *Theman*, id eſt, *Eurus*, & *Auſter*, haberi pro Synonymis, ita ut hoc loco *Kadim* non ſit aliud quam ſequens *Theman*. Neque verò hic ſolùm, ſed & paſſim alibi, vento *Kadim* Sacri Scriptores ea tribuunt, quæ potiùs venti *Auſtrales* videntur eſſe propria. Is enim fruges exurit, *Gen.* 41. 6. Vites quoque, & fructus arborum, *Ezech.* 17. 10. & 19. 12. Maris & fontium aquas exſiccat, *Exod.* 14. 21. & *Oſ.* 13. *verſ.* 15.

(*a*) *Vide Salmaſ. in Solinum p.* 1240.

Vi ſuâ naves conterit, *Pſal.* 48. 8. & *Ezech.* 27. 26. Omnia denique ſubvertit, & diſpergit, *Job.* 27. 21. & *Jerem.* 18. 17. Proinde vocatur ventus durus, *Eſ.* 27. 8. & חרשית, ſtrepitu ſuo homines ſurdos faciens, *Jon.* 4. 8. Neque à *Græcis* Εὖρος uſpiam, ſed Νότος vocatur, aut Καῦσος, id eſt, *Auſter*, & ventus urens. Et Dei verba *Deut.* 32. 22. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad imos inferos, conſumetque terram, & proventum ejus, Jonathan*, & *Onkelos* ad hunc eundem ventum referunt hac ſua Periphraſi קרום תקף נאשא, *Ventus Orientalis validus ut ignis à me in furore exiit*, &c. A *Theodoreto* denique *Eurus* & *Notus* conferuntur ut venti ſimiles, & propè iidem, cum ſcribit Quæſtione octava in *Geneſim*, Εὖρος ἢ Νότος πνέων, τὸ πεπηγὸς ὕδωρ διαλύει, Eurо *aut* Noto *flante*, *aquam congelatam diſſolvi*. Quamvis igitur רוח חקדים, proprie & præciſè loquendo, *ventum Orientalem* ſonet (quod & vocis origo docet, & locus *Ezech.* 42. 16. &c. ubi à vento *Kadim Borealis*, *Aſſyrius*, & *Occidentalis* diſtinguuntur) tamen quia venti *Kadim*, & *Theman*, id eſt, *Eurus*, & *Auſter*, quædam habent inter ſe communia, *Hebræos* puto has voces promiſcuè uſurpaſſe. Atque inde eſſe, quod קדים *Kadim*, paſſim à *Græcis* Νότος redditur: ut *Exod.* 10. 13. & 14. 21. *Num.* 34. 15. *Job.* 38. *verſ.* 24. *Ezech.* 27. 26. atque in illo ipſo *Pſalmi* loco, in quo verſamur, ubi *Kadim* & *Theman* explicant Νότου καὶ Λιβός. Quocirca utraque voce idem ventus videtur ſignificari, *Auſter* nimirum, aut *Africus*, qui ex intima *Ægypto* coturnices *Iſraëlitas* advexerit.

At unum poteſt objici, nempe *Auſtro* flante non volare coturnices. *Ariſtoteles Hiſt.* lib 8. cap. 12. Οἱ δὲ ὄρτυγες, ὅταν πίωσιν, ἐὰν μὲν ὑδὰτ ἢ βόρειος ᾖ, ζυνδιαίνονταί τε, καὶ ἡσυχίαν· ἐὰν δὲ νότος, χαλεποὺς ἴσχει, διὰ τὸ μὴ ὄντας πυκνοὺς· ὑγρὸς γὰρ καὶ βαρὺς ὁ ἄνεμος· δοκεῖ καὶ οἱ ὀρνιθοθῆραι ἐπιχαίρειν τοῖς νότοις. *Coturnices, cum cadunt* (imo ὅταν πίνονται, *cum volant*) *ſi ſudum cælum, & venans ab* Aquilone *eſt, ſociantur, & quiete degunt. At, ſi* Auſter *eſt, graviter ſe habent, quia non facile volant; humidus enim & gravis eſt ventus. Quamobrem qui aucupantur, Auſtrinis ventis eas aggrediuntur.* Et *Plinius* libro decimo capite vigeſimo tertio, *Auſtro noa volant, humido ſcilicet, & gravi vento. Aura tamen vehi volunt, propter pondus corporum, viresque parvas*, &c. *Aquilone ergo maxime volant.* Et Solinus, *Auſtro nunquam exeunt: nam metuunt vim flatus tumidioris. Plurimum ſe* Aquilonibus *credunt, ut corpora pinguiſcula, atque ob tarda, facilius provehat ficcior & vehementior ſpiritus.* Eodem facit quod venti *Ornithiæ* dicti, quaſi aves adducant ab *Aquilone*, aut ſaltem ab *Occaſu* flare ſcribuntur. *Ariſtoteles* libro *De Mundo*, Οἱ δὲ ἐρισθένεις καλούμενοι, ὡσπερεὶ τινες ὄντες ὄρνιθες, βόρειοι δοκοῦσι τῷ γένει. Quæ *Budæus* ita reddidit, *Ornithiæ, quaſi Aviarii, venti quidam diſti ſunt ex Aquilonis genere, verno tempore invalescentes.* Sed *Apulejus* multo aliter, *Ornithiæ verni* (alii *venti*) *Aquilonum genus ex aëre prolati minores niſu, nec jugi perſeverantia ſpiritus perferentes.* Quæ ſcilicet non tam ex hoc loco petita ſunt, quam ex *Meteorologicorum* libri ſecundi capite quinto, ubi *Ornithiæ* dicuntur eſſe Ἔτησίαι ἀσθενεῖς· ἐλάττους δὲ, καὶ ὀψιαίτεροι τῶν Ἐτησίων πνέοντες, *Eteſia debiles, ſed quæ veris Eteſiis minores & tardiores ſunt.* Quibus verbis *Ornithiæ Eteſiis* adſcribuntur. *Eteſia* autem vel ab occiduo axe flant, vel à ſeptentrionali plaga. *Diodorus* libro primo, Τὰς Ἐτησίας ἴδιόν ἐστιν ὕδωρ τι μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἀρκτῶν πνέουσαι, ἤτοι τῶν ἐτησίων ὁ βορέας γάρ, ὑπ' ἀκαταιτίας μόνος, ἀπὸ καὶ οἱ πνέοντες ἀπὸ τῶν θερινῶν δύσεως ἀφίστανται τῶν τῶν Ἐτησίων προσηγορίας. Itaque *Ornithiæ* indidem oriuntur. Et eos *Plinius* libri ſecundi capite quadrageſimo ſeptimo modo ad *Favonium* refert, modo ad *Eteſias*. *Favonium*, inquit, *quidam nd* VII. *Kalend. Martis* Chelidoniam *vocant ab hirundinis viſu. Nonnulli vero* Ornithiam, LXXI *die poſt brumam, ab adventu avium, flantem per dies novem.* Et infra ubi de *Eteſiis*, *Spirant autem & a bruma qui vocantur* Ornithiæ, *ſed lenores, & paucis diebus.* In *Ariſtophanis Acharnenſibus* aliter ſumtur χειμὼν ἐρισθένης, nempe pro *hyeme frigidiſſima*, in qua τὰ ἔρνεα διαφθείρεται, *aves præ frigore pereunt*, ut volunt *Scholiaſtes* & *Suidas* voce Ὀρισθένης. Itaque iisdem ventus ἐρισθένης eſt ὁ ἐπὶ τὴν γῆν τὰ ἔρνεα φέρων ὑπὸ τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, *qui frigido ſuo flatu aves humi ſternit.* Sed *Philoſophus Ornithias* ventus nihil quidquam eſt quam quod diximus, nempe ventus ex *Aquilone* aut *Occaſu* aves adducens. Itaque videri poſſit præter naturam id contigiſſe, ut *Auſtro* coturnices ad *Iſraelitas* adveheret. Atque ex eo ipſo contendunt, majus fuiſſe miraculum. Sed nihil opus eo recurrere. Utut enim *Plinius* & *Solinus* eas *Auſtro* volare ſimpliciter negent, tamen ex *Philoſopho* hoc ſolum elicias, tum volare difficilius, & facilius capi. Quod ipſum hic momentum habet: quia ab *Auſtro* non ſolum advectas, ſed & in terram dejectas fuiſſe ſcribunt *Moſes Num.* 11. *verſ.* 31. & *David Pſal.* 78. 28. Et vero falſiſſimum eſt illas *Auſtro* volare nunquam. Sunt enim aves migratoriæ, quas ut *Aquilones* Autumno à nobis avehunt, ita *Auſtri* Vere ad nos revehunt. *Ariſtoteles* ubi ſupra, Ὅσα μόνιμα δὲ οἱ ὄρτυγες (ἀπαίρουσι) διὰ μὲ τοῦτο ὑποληφθῆναι τὸ αὐτόμολα χειμῶνος. *Similiter & coturnices* (abeunt;) *niſi pauca locis apricis remanſerint.* Varro *Ruſtic.* lib. 3. cap. 5. *Turdi quotannis in* Italiam *trans mare advolant circiter æquinoctium autumnale, & eodem revolunt ad æquinoctium vernum. Eo alio tempore turtures ac coturnices immani numero.* Plinius, *Coturnices ante ortum ſemper advenium quam grues.* Solinus, *Advenundi habent tempora aſtate depulſa*: imo *hyeme*, ut multis docet magnus auctor in *Solinum*. Ἀλοῦσιος Μανδελᾶ in *Epiſtolis*, *Ad maritimam regionem circa* Piſaurum *ingens coturnicum copia advenire conſueviſſe, & mille inſidiis caperi: ſed potiſſimum ſub extremum veris tempus illarum adventu obſervato.* Bellonius *Obſervat.* lib. 2. cap. 17. ubi de itinere è *Rhodo* in *Alexandriam*, *Plurima coturnices à Septentrione Meridiem verſus volantes in aavis noſtra capta ſunt. Unde certo perſuaſus ſum coturnices aves eſſe migratorias. Nam prius cum verno tempore è* Zacyntho *in* Euboeam *navigarem, alias obſervaveram contraria profectione à Meridie in Septentrionem volantes.* Geſnerus, *Coturnices ad nos, in autio, medio ferè Aprilis venium, & abeunt cum prima prunæ ingruit.* Ex quibus non ſolum conſtat coturnices ſolum mutare, ſed & medio Vere ab *Auſtro* in *Septentrionem* migrare. Quod ideo hic obſervo, quia illo ipſo tempore coturnices advexit *Auſter* in *Iſraelitarum* caſtra, nempe die XXIV. ſecundi menſis. Nam viceſima diſceſſerant è deſerto *Sinai*; & poſt triduanum iter, cum earnem petiiſſent non ſine multo murmure, promiſit Deus craſtina die ſe daturum in menſem integrum, & miſit coturnices. Vide *Num.* 10. verſus 11. 12. 33. & 11. verſum 18.

IV. Copiam quod attinet, *Pſaltes* coturnices Deum *pluiſſe* dicit *ut pulverem, atque ut arenam maris*, Pſal. 78. 27. id eſt, magna copia & ubertate demiſiſſe. Sic apud *Athenæum* libro octavo *Phanias narrat se* Κτίσιππον ἐπὶ τριῶν ἡμέραις ὅσας τὸν Θεὸν ἰχθῦσαι, *in* Cherſoneſo *Deum per tres dies piſces pluiſſe.* Et *Phylarchus* ibidem, ἐκπεσόντας τινὰς παιδαγωγοὺς τοῦ Θεοῦ ὄντας ἰχθύων, παιδάριά δὲ καὶ πυροὺς, *quosdam obſervaſſe Deum multis in locis pluiſſe piſcibus, ſæpe etiam tritico.* Et *Heraclides Lembus*, Περὶ τῶν Παιονίων καὶ Δαρδανίων βατράχων, Φησὶν, ὅτον ὁ Θεὸς καὶ τοιοῦτον ἀνταῖς ἐγένετο τὸ πλῆθος, ὡς τὰς οἰκίας καὶ τὰς ὁδοὺς πλήρεις εἶναι. *Circa* Paconiam, & Dardaniam, *inquit, tantam ranarum vim pluiſſe Deum, ut domos & vias implerent.* Cætera ibi vide, & nota in

Exodi

Exodi 8. *v.* 3. Pari ratione coturnices Deus pluit tanta copia, ut eſſent inſtar pulveris,

— numeroque carentis arenæ.

Et immani numero fuiſſe probat *Moſes* duobus argumentis: uno, quod non per caſtra ſolum, ſed & undequaque diſperſæ erant, ad iter unius diei, & ad altitudinem duorum cubitorum ſupra terram extabant. Altero, quod in iis aucupandis & colligendis toto biduo ſic laborarunt tot hominum myriades, ut qui minimum collegerat illarum congeſſerit decem coros. Hæc igitur coturnicum nubes circumquaque patuit minimum quadraginta millia, (nam diurnum iter minimum eſt viginti millium) & duobus cubitis ſupra terram eminebat. Quod trifariam poteſt intelligi. 1. Ut ſonet coturnices in toto illo ſpatio ita fuiſſe coacervatas, ut ubique ad duos cubitos eminuerint. 2. Ut coturnicum bicubitales acervos ſignificare hinc inde ita fuiſſe diſperſos, ut vacua ſubinde ſpatia remanſerint, per quæ populus iter faceret, cibos à Deo oblatos collecturus. 3. Ut in ipſo volatu ſignificentur ita ſe demiſiſſe, ut à terra non abfuerint pluſquam duobus cubitis, quaſi captantium manibus ultro ſe offerrent. Quod ſequutus *Hieronymus* ſacra verba ita reddidit, *Volabantque in aere duobus cubitis altitudine ſuper terram.* Et *Jonathan*, וכרום תרתין אמין הוה פרח עלל אנפי ארעא והוו מהלכין בהון שר פרתהון כמטול דלא ילעון בזמן מכנשהון יתהון *Et ad duorum cubitorum altitudinem volabant ſuper faciem terræ, & ibant inter illos* (Iſraëlitas) *uſque ad umbilicum, ne laborarent in iis colligendis.* Et *R. Selomo* in *Notis*, פורחות בגובה עד שהן בנגד לבו של אדם כדי שלא יהא טורח באספתן לא להגבירו ולא לשחורו *Volabant ad humani pectoris altitudinem, ne quiſquam in earum collectione ſe attollendo aut deprimendo fatigaret.* Neque dubito, quin *Philo* id ipſum in animo habuerit, cum deſcribit ὀρτυγομητρῶν αἴφνης ταῖς πτίσεσι προσγενομένας πυκάσαι εἰς τὸ ὕψος, *coturnicum nubem terræ proximè volantem ut facile effet arcupium.* Quod coturnicis naturæ non malè convenit, quæ *cum ad nos venit*, inquit *Plinius*, *terreſtris potius quàm ſublimis eſt.* Itaque ab hac interpretatione non ſum alienus, quamvis ſecundam præferam. Quia *David* diſertè dicit coturnices *cecidiſſe in medio caſtrorum*, & *Moſes*, *ſuſus fuiſſe ſuper terram.* Quibus verbis deſcribi videntur humi planè jacentes, potius quam in infimo aëre volitantes. Eodem pertinet *pluendi* vox. Neque enim *pluere* dicuntur, niſi quæ in terram uſque prolabuntur. Præterea volantes vix potuiſſent in biduo tam multæ capi, ut quiſque habuiſſet decem coros. Corus enim *Hebræorum* maxima fuit menſura, continens decem batos, ut batus tria fata, ſatum ſex cabos, cabus quatuor logos, logus ſex ova. *Hebraicè* חומר *chomer*, dicitur, quod ad חמור *chamor*, id eſt, *aſinum*, revocant nonnulli *Hebræorum*, quaſi fuerit onus aſini. Sed alii verius eorum contendunt duplo fuiſſe graviorem, adeoque camelum oneraviſſe. Itaque veriſimile eſt in ſpatio, quod definit *Moſes*, id eſt, per iter diurnum circa caſtra, non ubique, ſed paſſim coturnicum acervos jacuiſſe, alicubi ſuper terram ad duos cubitos eminentes. Quas longo volatu ſeſſas vel divina vis, vel Angeli à DEO miſſi, vel venti vehementiores hinc inde disjecerant, ut huic populo pro cibo eſſent.

Fateor interim me ultima illa ratione, à decem coris ſumpta, quos ex illo populo quiſque collegiſſe creditur, non magnopere niti. Neque enim opus fuit, ut ſinguli coturnicum decem coros colligerent. Deus huic populo carnes in menſem promiſerat, cui promiſſo feciſſet ſatis, ſi unicuique pro decem coris ſolùm dediſſet cori trientem. Quod probare eſt in proclivi. Singulis *Iſraëlitis* in diurnum cibum aſſignatur *gomor Manna* Exod. 16. verſ. 16. id eſt, ephæ decima pars ibidem verſu 36. Et Epha eſt decima pars cori *Ezech.* 45. *verſ.* 11. Itaque in coro ſunt centum menſuræ *gomor*. Et, ſi *gomor* in diem ſufficit, corus ſufficit in centum dies, id eſt, in tres menſes, & amplius. Proinde ſi ſinguli *Iſraëlitæ* coturnicum collegerunt decem coros, collegerunt plus trigeſies quam Deus promiſerat. Sed cum dicit *Moſes* etiam illum, qui minimum collegerat, decem coros collegiſſe, fortaſſe nonniſi ad familiarum capita hoc referendum eſt: neque in illo cenſu numerantur uxores, liberi, ſervi. Vel, quod puto verius, ibi loci עשרה חמרים, non ſunt *decem cori*, ſed *decem acervi*. Nam & חמר *chomer acervum* ſonat. Ita *Hab.* 3. *v.* 15. חמר מים רבים, eſt *acervus aquarum multarum*. Et eodem ſenſu de ranis dicitur *Exod.* 8. 14. ויצברו אותם חמרים חמרים, *Et congregaverunt eos in acervos, acervos*, id eſt, *in multos acervos*. Et *Judic.* 15. *v.* 16. חמרתים in Duali ſunt *duo acervi*. Sed & hoc ipſo loco עשרה חמרים, *Onkelos* reddit עשרא דנורים, & *Arabs Pariſius* editus عشرة أجباس & *Erpenianus* عشرة أكاديس *decem acervos*. Quomodo ſi ſumpſeris, *Moſes* non præciſè definiverit quam coturnicum menſuram quisque collegerit. Sed ſolum *decem acervos* collectos fuiſſe dixerit ab eo, qui minimum. *Decem acervos*, id eſt, *pluramos*, Phraſi *Hebræis* familiari, quâ *decem* pro *multis* paſſim uſurpant. Sic *Gen.* 31. *v.* 7. *Mutavit mercedem meam decies.* Num. 14. *v.* 22. *Tentarunt me jam decies.* Nehem. 4. *v.* 12. *Jam decies nobis dixerunt.* Job. 19. *v.* 3. *Jam decies ignominiâ me affeciſtis*, id eſt, *multoties*. Levit. 26. *v.* 26. *Decem mulieres panem veſtrum coquent*, id eſt, *multæ*. 1 Sam. 1. verſ. 8. *Annon melior ſum tibi, quam decem filii?* Eccleſ. 7. *v.* 19. *Sapientia robur confert ſapienti, plus quam decem principes, qui ſunt in eadem civitate.* Zach. 8. verſ. 23. *Decem homines apprehendent alam hominis Judæi*, id eſt, *plurimi*. Ita igitur *decem* coturnicum acervos pro *pluribus* dixerit *Moſes*. Et ſic vertendum potius quàm *decem coros*, præter ea, quæ jam diximus, etiam hæc ratio ſuadet, quod כור, *corus*, ſeu חומר, *chomer*, granorum eſt menſura, non carnium. Hæc obſervatio non eſt nihili. Quia, ſi ſinguli *Iſraëlitæ* decem coturnicum coros collegiſſe dicantur, illarum numerus erit immanis, & ſuperabit omnem fidem. *Cornelius à Lapide*, qui ſupputare conatus eſt in *Commentariis* in hunc locum, ita ſubducit calculos, ut probet *Iſraëlitas* collegiſſe circiter *duodecim millia millionum coturnicum*. At nos, pro decem coris, ſingulos ſtatuimus ne tertiam quidem cori partem collegiſſe, aut abſumpſiſſe. Non, ut minuamus Dei virtutem, ſed ne fidei vim faciamus, ab illa plura extorquentes, quam Deus nobis in verbo ſuo revelavit.

At, inquies, hoc ſaltem conſtat à *Moſe* aſſeri, Deum per menſem paviſſe coturnicibus omnes *Iſraëlitas*, in quibus fuere pedítum ſexaginta myriades. Fateor & hanc avem in noſtris regionibus minus eſſe frequentem, quam ut talc quid poſſit fieri abſque nova creatione. Sed in calidis regionibus longe aliter hæc res ſe habet. In iis enim coturnicum ubertas longe major eſt. Sic in *Græcia* coturnice nihil fuiſſe vulgatius colligere eſt ex his *Ariſtophanis Comicis* de pavonibus apud *Athenæum* lib. 14.

Τὸν ταὼν μὲν οὐς ἅπαξ τις ζεύγη᾽ ἤγαγεν μόνον,
Σπάνιον ὂν τὸ χρῆμα· πλοῦς δ᾽ οἶσι νῦν ἔστ᾽ ἐπτύγων.

Pavonum olim ſolum par unum quiſquam adduxerat, rem illo ævo rarum: nunc verò plures ſunt quam coturnices. Et *Romæ* etiam eas viluiſſe docent hæc *Juvenalis* in hæredipetas *Satyra* 12.

Tres habet hæredes; libet expectare quis ægram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam ſteriles: verum hæc nimia eſt impenſa, coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. —

Negat pro ſalute amici, qui jam pater eſt, & hæredes habet

habet, à quoquam offerri, gallinam, quàm ... gram, & moribundam: ſed ne coturnicem quidem, quæ viliſſima eſt avis, atque impenſæ multò minoris. Neque id mirum; ſi vera ſunt, quæ ex *Flavio Blondo* narrat *Geſnerus* in *Amœnum* littore, cum primo vere hirundines, & coturnices, tranſmiſſo mari infero in *Italiam* redeunt, intra paſſuum quinque millia non tamquam quam in dies capi centies mille hujus generis aviculas, & hoc aucupium ferè per menſem continuari. Neque diſſimilia tradunt Veteres. Ita *Varro*, poſtquam turdos ex *Italia* trans mare avolare, & eodem revolare ſcripſit circa æquinoctia, *Et alio tempore*, inquit, *turtures*, *ac* COTURNICES IMMANI NUMERO. Unde eſt, quod volando teſtæ quandoque in naves incidunt tanta copia, ut illas pondere ſuo demergant. Plinius, *Advolant & hæ* (coturnices) *ſimulmodo*, *non ſine periculo navigantium*, *cum appropinquavere terris. Quippe velis inſidunt*, *& hoc ſemper noctu*, *mergunque navigia.* Solinus, *Ubi terram perſenſerunt*, *cœunt catervatim. Deinde globata vehementiùs properant: quæ ſeſtinatio plerumque exitium portat navigantibus. Accidit enim in nolitibus*, *ut vela inſidant*, *& præponderatis finibus alveos vertant*, Alias *vergant*; aut *mergant*, *ut in Plinio*. Eodem facit, quod à coturnicum copia *Ortygia* nomen olim commune fuit pluribus locis. Sic *Delus Ortygia* dicta eſt, & inſula *Syracuſarum*, & urbs *Epheſi*, & lucus illi proximus, & alius prope *Miletum*. Quid quod eapſe de cauſa univerſæ *Libya* Veteres *Ortygia* nomen indiderunt? Teſtis *Stephanus* in Λιβύη.

Sed nullibi coturnicum copia major, quàm in *Ægypto*, & vicinis locis; ſive aeris tepor eas alliciat, ſeu ſoli ubertas, & fœcunditas. Hinc *Joſephus*, Τρέφει δὲ τῦτο τὸ ὄρνεον, ὡς ἄλλο ἔτερον, ἐν Αἰγύπτῳ πλῆθος. *Hanc avem pra cæteris alit* Arabicus *ſinus*. *Diodorum* quoque jam audivimus de immenſa coturnicum copia circa *Rhinocoluram*. Et multa Veteres de *chennis*, coturnicis ſpecie *Ægypto* peculiari, quâ certa anni tempeſtate *Ægyptum* hîc abundabant, ut, cum omnes abſumere non poſſent, eas in poſterum ſale condire cogerentur. Quod maximè notandum in regione tam populoſa, ut *Theocritus* (*a*) in ea cenſeat oppidorum plus triginta millia: & *Joſephus* (*b*) hominum ſeptingentas & quinquaginta myriades, abſque incolis *Alexandriæ*. Quæ de *chennis* diximus probant hæc loca. *Athenæus* lib. 9. cap. 11. in fine Tractatus *De coturnicibus*, Τῶν δὲ καλαμῶν χενίων, μικρὸν ἀνωτέρω ἐρέσαντες, μνημονεύει Κλεομήνης ἐν τῇ πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπιστολῇ γεγραφὼν ὅτως. Φαλαρίδας ταριχηρὰς μυρίας, τυλάδας πεντακισχιλίας, χεννία ταριχηρὰ μύρια. Chenniorum, *quæ vocant*, *ſunt autem parva coturnices*, *meminit* Cleomenes *in epiſtola ad* Alexandrum, *ſic ſcribens*; *Phalarides ſalſas decies mille*, *tyladum quinque millia*, *chennia ſalſa decies mille*. Phalaris mergi, & tylas turdi genus eſt, & chennium coturnicis; ut auctor eſt ipſe *Athenæus*. Ibidem *Hipparchus* in *Iliada Ægyptia*,

Οὔ μοι Αἰγυπτίων βίῳ ἄρεσον, οἵτιν ἔχυσι
Χίννια πίονται. ---

Mihi non placet vita, *quam Ægyptii degunt*, chennia *vellentes*. *Poeta* vetus in ſordidum convivatorem, qui hoſpitibus vilia & falſa omnia apponebat, *Anthologiæ* lib. 2. cap. 47.

Ἡμεῖς δ' ἐθέλομεν κεκλῆσθαι ἅλμυρα πάντα,
Χίννια, καὶ τυρὸς, χνοῦς ἁλιτὸ λίπος.

Nos verò invitati comedimus ſalſa omnia, *chennia*, *& caſeos*, *& anſeris ſalſa adipes*. Heſychius, Χίννος, ὀψαρίου τι κατ' Αἴγυπτον ταριχευόμενον. *Chennium avitum quoddam in Ægypto ſale conditum*. Chenniorum igitur & coturnicum in *Ægypto* & tota *Africa* cum tanto copia fuerit, unde ventorum alis vectæ ſunt in caſtra *Iſraelitarum*? Non opus hic, quod quidam faciunt, nova miracula ſibi fingere, & creaviſſe Deum, aut multiplicaviſſe coturnices, quomodo *Chriſtus* panes inter manus *Apoſtolorum*. Noſtrum eſt Sacro Textui mordicùs adhærere, in quo coturnices, virtute Dei creatas, aut multiplicatas fuiſſe non legimus, ſed à ventis fuiſſe advectas ex tranſmarinis regionibus. Non me latet has appellari *novam creaturam avium* in *Vulgata* verſione *Sap.* 19. v. 10. Atque inde à multis colligi Deum illas de novo creaſſe. Sed, ut de auctore libri taceam, cui fidem noſtram non adſtrinximus, *Græcum* exemplar non habet κτίσιν *creaturam*, ſed γένεσιν νέαν ἐρίων, *generationem novam avium*; *Syrus* itidem, ... & *Arabs* ... Et *nova* vocatur non in ſe, ſed *Iſraëlitis*, qui nihil tale experti erant. Quale eſt, quod idem auctor huic ipſi cibo tribuit ξένην γεῦσιν, *novum ſaporem*, Sap. 16. v. 2. id eſt, illo veſcentibus inſuetum, & inexpertum. Hic igitur nullam agnoſcimus coturnicum creationem. Sed miraculoſum id fuit, quod tanta copia advectæ ſunt, atque eo præciſe tempore, quod Deus definiverat, & omnes prolapſæ ſunt circa caſtra *Iſraelitarum*, ut ipſis eſſent pro cibo divinitus oblato.

V. Supereſt quinta quæſtio de *Judæorum* peccato, & pœna, quam inflixit DEUS coturnices comedentibus. Et peccatum quidem id fuit, quod, pertæſi ſuæ conditionis, ita in Deum obmurmuraverant; *Quis dabit nobis carnem comedendam? Recordamur piſcium*, *quos in* Ægypto *gratis edebamus*, *cucumerumque*, *& peponum*, *& porrorum*, *& cæparum*, *& alliorum: at nunc anima noſtra arida eſt*, *nec quidquam præter Manna oculis noſtris obverſatur*, Num. 11. verſ. 4. 5. 6. Unde *Pſaltes* Pſal. 78. verſ. 19. *Obloquentes contra Deum dixerunt*, *An poſſet Deus inſtruere menſam in hoc deſerto? En! ita percuſſit rupem*, *ut fluxerint aquæ*, *& torrentes exundaverunt. An etiam cibum poſſet dare? An parabit carnem populo ſuo?* In quibus verbis 1. mirè ingratos ſe produnt, dum præſenti præferunt prætéritam conditionem, id eſt, ſervitutem *Ægyptiacam*, è qua Deus eos aſſeruerat ſorti manu, & extenſo brachio, libertati, qua fruebantur. Hæc audiens quis non putaſſet eos in *Ægypto* laute vixiſſe, & in ampla fortuna? In qua tamen miſere vixerant, ſub *Pharaonis* jugo preſſi, & propè oppreſſi: ſed ingratis id ſolenne eſt, ut, licet ad majora evecti, tamen præterita extollant, & faſtidiant præſentia, ne in melius mutati ſtatus gratias ulli ſe debere agnoſcant. 2. Miram aperiunt *αἰτίαν & διανοίαν* in eo, quod piſciculos, cucumeres, pepones, porros, cæpe, & allia, carnalia denique præferunt ſpiritualibus bonis, & glorioſæ Dei præſentiæ, quam teſtatam fecerat tot ſignis & miraculis. 3. Non contenti Mannâ, unde victus neceſſarius abundè illis ſuppetebat, carnem inſuper petierant, & *Deum circumſcripſerant*, ut habetur *Pſal.* 78. *verſ.* 41. hoc eſt, potentiam ejus arbitratu ſuo definiverant, non ſolùm liberari petentes, ſed & hoc vel illo modo. 4. Poſt expertam toties Dei virtutem, tamen hæc ſunt verba diffidentiæ, *An poſſet Deus menſam in hoc deſerto inſtruere? An poſſet etiam cibum dare?* Deus igitur, ad iram meritò provocatus, ſpondet ſe daturum carnes, non ſolum in unum aut alterum diem, ſed & in menſem integrum, quaſque, non tantùm ad ſatietatem, ſed & ad naufeam & faſtidium uſque comeſas, tandem reſpuant, ac rejiciant. Quæ verba ſunt animi concitati, quique nonniſi in ira ſua populi preces exaudierat. Menſe igitur jam expleto, cum cibum, quo ſe ingurgitaverant, adhuc in ore haberent, Deus in eos excandeſcens populum percuſſit plaga magna. Hanc *Aben Ezra* peſtem eſſe vult. Sunt, qui מכה, id eſt, *macies*, ſeu *phthiſim*, ſignificari colligunt ex *Pſal.* 106. *v.* 15. Alii aliter exponunt. Sed iis accedo, quibus hæc plaga eſt ignis, à quo abſumpti ſint ex hoc populo nonnulli. Ita enim habet

David

(*a*) *Idyll.* 17. v. 82.
(*b*) *Bello Jud.* l. 2. cap. 16.

David Pſal. 78. v. 21. *Ideo audiens Dominus excanduit* (audiens ſcilicet quæ allata ſunt ex præcedente verſu, *An poſſet Deus menſam*, &c.) & *ignis accenſus eſt in* Jacob. *Ignem* intellige, de quo *Num.* 11. *v.* 1. *Et, cum populus quereretur, malum fuit in auribus Domini. Audiens igitur Dominus excanduit, & exardeſcens ignis Domini conſumpſit extrema caſtrorum*, &c. uſque ad verſum quartum, ubi breviter narrari videntur per πρόληψιν, quæ poſtea uberius reliquo capite explicantur. Et eidem loco duplex nomen indirum: unum *Tabera* ab incendio, *Num* 11. *v.* 3. alterum *Kibrothaava*, quia ibi ſepulti ſunt, qui carnes concupiverant, *Num.* 11. *v.* 34. Eſt & aliud exemplum in hoc eodem populo ſimilis pervicaciæ. Nam *Exod.* 16. *v.* 2. murmuraſſe legitur tota congregatio, & dixiſſe *Moſi*, & *Aaroni*; *Utinam mortui eſſemus per manum Domini in terra Ægypti, cum ſederemus ollis carnium panem comedebamus uſque ad ſatietatem! At in hanc ſolitudinem nos adduxiſtis, ut univerſus hic cœtus fame conficiatur.* Sed in pari, ut videtur, cauſa diſpar fuit judicium. His enim murmuratoribus Deus illa ipſa veſpera coturnices, & poſtridie Mannam indulſit, nullas ab iis pœnas repoſcens, *Exod.* 16. *verſ.* 12. 13. Nempe Deus eadem peccata poteſt vel in juſtitia punire, vel in miſericordia condonare, & remittere. Quamvis tur in poſterioribus graviter puniverit quod prioribus benignè remiſerat, multę poſſint afferri cauſę. Primò enim in peccata, quæ ſemel remiſit Deus, ſi quis rurſus incidat, gravius peccat; quia præter Dei juſtitiam ſpernit inſuper miſericordiam, & ideo malus eſt, quia Deus fuit bonus. Præterea priores ideo murmuraverant, quia fame premebantur, & omnium rerum inopiâ. At his Manna erat pro cibo, qua ſatiati, quod carnes tam avidè expetebant, & petebant tam importunè, vox non fuit à neceſſitate extorta, ſed ab improba libidine. Denique priores adhuc rudes, & nondum data Lege, ſtatim ab exceſſu Ægypti, poſteriores jam edocti murmurant, & poſt Legem acceptam, unde peccatum fit gravius. Ut non mirum ſit, quod Deus, qui prioribus pepercerat, in hos tam rigidè animadvertit.

Si *Judæis* credimus, Dii *Sepharvaeorum*, *Adramelech*, & *Anamelech*, de quibus 2 *Reg.* 17. *v.* 31. ſub pavonum, & phaſianorum, aut coturnicum ſpecie culti ſunt. *Kimchius* in eum locum, וכירושלמי אדרמלך וענמלך זרח טוס ופסיני וטוס הוא תנקרא בלשון לע"ז פאון' וידוע הוא ופסיני הוא שלו ותרנום שאלו ויבא שלו שאלו בסרא ואיתי פסינין *In* Talmude *Hieroſolymitano* (Tractatu *De Idololatria*) Adramelech & Anamelech, *id eſt*, ταὼς, & *phaſianus. Et taùs idem eſt, quod pavo*, idoli nomen, *quod notum. Et phaſianus, id eſt, coturnix.* Nam Pſal. 105. 40. pro verbis, "*Petierunt, & adduxit coturnices, Thargum habet, Peterunt carnes, & addnxit phaſianos.* Sed in *Talmude Babylonico* Tractatu *Sanhedrin* cap. 7. fol. 63. b. *Adramelech*, & *Anameleeh* redduntur המפרד והטוס, *mulus*, & *equus.* Utrumque falſum, aut incertum. Solenne enim eſt his hominibus effutire quidquid in buccam venit, & ſua ſomnia chartæ illinire.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Prophetarum loca duodecim, quæ ad Gallinaceum genus referunt nonnulli Interpretes.

Galli Arabica, & Syriaca *nomina*, *licet ignota* Prophetis, *tamen veteriſſima. Ab uno upupa* Moſi *dicta* דוכיפת; *ab altero* Boeotiæ *urbi perantiqua* Tanagra, & Tanagræi *galli. Ad gallinaceum genus loca* Prophetarum *duodecim referuntur, ſed conjecturis non ſatis certis.* I. Levit. 14. verſ. 4. *ubi duæ aves, quas leproſus jubetur offerre, volunt eſſe* gallinas duas, *cum ſint* aviculæ duę. II. 1 *Reg.* 4. *verſ.* 23. ubi ברבורים barburim, *in menſa* Solomonis *putantur eſſe* galli, *aut* capones, *aut* gallinæ altiles. Ὄρνις νηπὰς, βοιωτὰς ἐρτακὰς *Nicandro*, gallina altilis, *aut* paſcualis. Κοκκύζων, *gallorum proprium, non columbarum.* Athenæi *Interpretes notati.* Νηπὰς *gallina pro* Numidica *perperam.* III. 2 Reg. 17. verſ. 30. Succoth-Benoth *Hebræis* gallina cum pullis ſuis, & Nergal *eſt* gallus. *Quæ* Succoth-benoth *ſunt* tabernacula *ſeu* facella puellarum, *id eſt*, *Dearum hujus nominis*: & Nergal *ſpecies* palmæ, *à qua Deus dici potuit*; *in* Rimmon *à* malis Punicis. IV. Job. 3. verſ. 7. *de nocte, in qua* Job *natus eſt*, Ne veniat תנרה, cantus in ea, *Chaldaicè*, Ne veniat cantus galli ſylveſtris, *de qua multa fabulantur.* V. Job. 38. verſ. 32. *Chaldaicè*, Et gallinam ſuper pullis ſuis deduces, *id eſt*, *cum pullis ſuis.* Gallina *ibi* וגתא, *quod male legunt* zagtha, *pro* zaggatha. *Gallina cur ſic dicta. Hic de gallina cœleſti, quæ* Græcè πλεϊας, *ſed* Hebraicè *eſt* עיש, *alibi* עש, *id eſt*, fiduciæ, *quod ex* Arabismo *probatur. Alia* Hebræorum *interpretationes.* Chaldæa, Græca, & Vulgata *ab invicem diverſiſſimæ; unde orta ſint.* Vulgata *emendata.* VI. Job. 38. v. 36. Quis dedit לשכוי, cordi intelligentiam? *Ita reddendum, non* gallo, *ut* Hieronymus, & *multi* Hebræi *ſumunt. Quis commentis primus ſit auctor.* Græca *verſio prorſus aliena inde nata.* VII. Job. 39. v. 13. *Chaldaicè*, Ala galli, qui laudat, & celebrat: *at Hebraicè*, Ala ſtruthionum exultat. VIII. Pſal. 50. v. 11. וזיז, Et ziz, *id eſt*, Et fera agri mecum eſt: *Chaldaicè*, Et gallus ſylveſtris, cujus caput attingit cœlos. IX. Pſal. 80. v. 14. *Chaldaicè*, Et gallus agri paſcetur ex ea: Hebraicè *rurſus* חזיר & ziz, *ſeu* fera agri. X Prov. 30. verſ. 31. *ubi* זרזיר מתנים, Græci, Syrus, & Arabs *ſumunt pro* gallo inter fœminas ſuperbe incedente. Chaldæus *ex* Syro *emendatus. Gallum non vocat* אבבא achaba, *ſed* אכבא ibachia; & *quorſum. Gallus quam ſit ſuperbus.* זרכל & דרגל ſuperbè incedere. Hebrei *textus varia interpretationes. Qua videatur verſimillima.* XI. Eccleſ. 12 v. 4. *al.* 6. Excitabitur ad avis vocem, *alii de gallicinio, alii de motuinis avicularum cantibus intelligant.* XII. Eſa. 22 verſ. 17. Dominus deportabit te טלטלה גבר, deportatione, ô vir; *alii male reddunt* deportatione viri; *alii pejus*, deportatione galli. Hieronymus *profitetur ſe* Hebræum *ſonum hic ſequi.* גבר *in* Talmude *pro* gallo. Eſion-gaber *Paraphraſtis* arx galli. Balaam *cur gallus. Cur* Hebræi *gallum offerant feſto Expiationis.*

Gallus dicitur *Arabicè* دیك *dic*, & *Syriacè* ܛܪܢܓܘܠ *tarnegol*; utroque nomine, niſi fallor, vakde veteſto. Nam prioris veſtigia ſunt in *Hebræo* דוכיפת *dukiphat*, quo *Moſes upupam* vocat; voce, ut videtur, compoſita ex דוך, & כיפת. Ita ut *gallum ſaxorum*, ſeu *ſaxatilem* ſignificet, ut alibi docebimus. Et à *Syro* ܛܪܢܓܘܠ *tarnegol Phenices*, qui cum *Cadmo* in *Bœotiam* veneranr, *Tanagro* puto dediſſe nomen, *Bœotiæ* urbi antiquiſſimæ, in qua *Tanagræ* galli: quos ut pugnaciſſimos commendant *Varro*, *Columella*, *Plinius*, *Pauſanias*, *Heſychius*, *Suidas*,

dæ, alii quorum loca citavimus in noſtro *Chanaan* lib. 2. cap. 16. Nempe à gallis illis urbs ipſa *Tarnegol*, aut *Tarnegol*, à *Phœnicibus* appellata eſt. Et *Græci*, *l* finali rejecto, ut in Ἀνίβας, & Ἀσδρύβας, ex *Tarnegal* primò *Tarnegam*, deinde *Tanagram* fecerunt, unius literæ trajectione. Ita ut urbs *Tanagra* ſit *urbs galli*, ſive *gallorum*. Horum ſcilicet tanta fuit nobilitas, ut apud Veteres *gallus*, & Ταναγραῖος ferè ſint ἀνάλογα, quaſi omnes gallos neceſſe ſit *Tanagra* eſſe oriundos. Unde eſt, quod in *Gallo Lucianus Micyllus* dicit *Pythagoræ* in gallum tranſmutato, Ἐκεῖ ἦμεν, ἃ Μυσόμαχε καὶ σύ, ὅτε ἐμὲ ἀντὶ μὲν ἀνθρώπου ἔφυς, ἀντὶ δὲ Σαμίου Ταναγραῖον ἀπέφηνας. *Tamen expone*, Mneſarchi *filii*, *qui facilium ſit*, *ut ex homine avis*, *& ex* Samio Tanagræus *nobis appareris*. *Tanagræus*, id eſt, *gallus* תרנגול. Interim neutrum galli nomen in *Prophetarum* veteres *gallum* appellaverint. Quanquam ad gallinaceum genus Interpretes multa *Prophetarum* loca referant, ſed conjecturis non ſatis certis, ut ea percurrenti conſtabit, quod ſequentia palam facient.

I. Primus, quod meminerim, locus eſt *Levit.* 14. *v.* 4. ubi leproſus, qui mundatus eſt, jubetur offerre Deo δύο ὀρνίθια ζῶντα καθαρά, id eſt, ut nonnullis placet, *duas gallinulas vivas puras*. *Origenes* in *Leviticum* Homilia 8. *Præcipit*, *ut accipiantur duæ gallinæ vivæ et*, *quæ mundantur*. Et paulo poſt, *Videntur mihi etiam hic duæ iſtæ gallinæ habere ſimilitudinem quandam duorum hircorum*, *ex quibus unus Domino offertur*, *alius in eremum emittitur*: *ita enim & hic ex duabus gallinis una immolatur*, *& alia in campum dimittitur*. Et rurſus, *Qui purgatur a lepra*, *& offert gallinas*. Item, *Propter quod mandat Legiſlator*, *ut eadem die*, *quæ purgatur*, *accipiantur duæ gallinæ*, *intellectus latenter habeatur*, *per quam purificatio efficitur peccatoris*, *de qua ſcriptum eſt*, "*Quoties volui congregare filios tuos ſicut* "*gallina*, &c. Quæ, quia ſunt ἀζώδυτα, videntur ita eſſe legenda, *Propterea quod mandat Legiſlator*, *ut eadem die*, *qua purgatur*, *accipiantur duæ gallinæ*, *gallinæ intellectus latenter habeatur*, *per quam*, &c. Nempe per gallinas illas vult *Chriſtum* ſignificari, qui in Evangelio eum gallina ſe confert. Unde eſt, quod additur, *Occidetur gallina in vaſculo fictili*, *in quo aqua viva ſit miſſa*, *ut & aqua adſumatur ad purificationem*, *& compleatur plenitudo myſterii in aqua*, *& ſanguine*, *quod dicatur exiſſe de latere Salvatoris*. Et de eadem gallina multo plura legere eſt in ſequentibus. Tomo nono Operum *Hieronymus* auctor *Epiſtolæ* trigeſimæ nonæ: *De diverſis lepriarum generibus*, idem ſequutus, ita habet; *Sed quid pro mundatione lepræ duæ gallinæ jubentur offerre*: *Una gallina animam indicare videntur*, *& carnem*: *ſed unam*, *inquit*, *gallinam accidet*, *alteram ablues*, *& dimittes*, &c. Tamen in *Hebræo* textu de gallinis nihil habetur: tantum in purificatione lepræ ſumi jubet DEUS צפורים שתי, *duas aves* (alias *duas aviculas*, aut *duo paſſeres*) quod *Græci* non male reddiderunt δύο ὀρνίθια: ſed ambigua voce, quæ *Patrum* ævo nonniſi *gallinas*, aut plerumque gallinas ſonabat. *Athenæus* libri noni capite quarto, ubi de gallinaceo genere, Ἀθηναῖ μὲν καὶ ὀρνίθιας, καὶ ὀρνίθια νῦν μέσον τινὰ τοῦ ὄρνιθος καλοῦσι τοὺς θηλείας. *Nunc quidem mas invalus*, *ut* gallorum *femina* (id eſt, *gallina*) *ſolum* ὄρνιθας & ὀρνίθια *dicantur*. Quod anſam dedit errori. Tamen *Athenæo* ferè æqualis *Plutarchus* in *Artaxerxe* dicit *Rhyndacem* eſſe μικρὸν τὸ πέραν ὀρνίθιον, id eſt, *parvum in* Perſis *aviculam*. Et in *Lege* δύο ὀρνίθια καθαρὰ eſſe *duas aviculas mundas* ſatis conſtare debuit vel *Hebræa* linguæ ignaris. Neque enim dixiſſet Legiſlator *duas gallinas mundas*. Nam fruſtra fuiſſet hoc Epitheton, cum omnis gallina ſit munda.

II. Secundus locus eſt, 1 *Reg.* 4. *v.* 23, ubi inter *Solomonis* cibaria cenſetur כרבורים אבוסים, id eſt, תרנגולין פטומין, *galli ſaginati*, ut in *Solomone* habetur, quod ſequitur *Santes Pagninus*. Sic *Pomarius* & *Aquinas* כרבור *barbur*, eſt תרנגול סרים, *gallus caſtratus*, id eſt, *capo*. Neque inde longe abeunt *Græci* Interpretes, qui hic habent, ἐκτὸς ὀρνίθων ἐκλεκτῶν νομάδων, *præter gallinas electas paſcuales*. Ita malo, quàm, ut alii, *præter aves*, &c. Quamvis enim ὀρνίθια ſæpe ſint *aves* in genere, tamen *Græcis* Interpretibus, ut *Evangeliſtis*, *aves* ὄρνεον, & *gallina* ὄρνις. Præterea ὄρνις νομὰς non eſt aliud quidquam, quam *gallina altilis*, aut *paſcualis*. *Nicandro* in *Alexipharmacis* verſu 295. βοῦς ἐκτὸς ἐστάλη, ubi νομὰς ὄρνις in *Scholiaſte*, quæ ſunt ipſiſſima *Græcorum* Interpretum verba. Et in *Artemidori* Ὀψαρτυτικῷ apud *Athenæum* libri decimi quarti capite vigeſimo tertio, Νομάδα παχεῖαν ἴδῃ, ἢ ὀρνιθείαν ἢ ἤδη κακκαζόντων. *Paſcualem* gallinam *pinguem elixa*, *& ex pullis eos*, *qui jam gloccant*. Ita reddendum, non, ut Interpres ineptiſſimè, *columbam craſſam*, &c. *ac ex pullis eos*, *qui adhuc pipiant*. Agitur enim de mattya ex gallina conficienda. Proinde ſtatim additur, Ἔπειτ' ἑψήσας τὰ λάχανα εἰς τρυβλίον, καὶ τὸ ὄρνιθος τὸ κατὰ τὴν ὀπισθίαν. *Deinde olera eximens in catinum inferenda*, *& gallinæ carnes imponeas*. Et ἤδη non eſt *adhuc*, ſed *jam*. Neque columbarum eſt κακκάζειν, ſed gallorum: ut ex *Ariſtophane*, *Ariſtotele*, *Theocrito*, *Ælliano*, & *Luciano* conſtat. Eſt enim fictitia vox, ut vernacula *cog* pro gallo, quem nos à cantu ſic appellamus. Νομὰς denique *gallina* eſt, non tamen *Numidica*, ut vult doctiſſimus Commentator, ſed *paſcualis*. Alii σιτευτὰς, aut ζυτευτὰς nominant. *Athenæus* libri decimi quarti capite vigeſimo primo, Σιτευτῶν δὲ ὀρνίθων μνημονεύει Μάτρων ἐν ταῖς Παρῳδίαις ὅτας,

Ἃς ἴσθ', ὅταν δὴ ὑγιάσωσιν, ἐπὶ τὸν τοῦτον
Σιτευτὰς ὀρνίθας ἐν ἀργυρίοις αἴρεις.

Altilium gallinarum ita meminit Matron *in* Parodiis, *Quas dictalis teſtorum*, *mexque attulerum altiles gallinas in patinis argenteis*. *Altiles gallinas* dico cum *Martello Pomifice Maximo*, cujus verba ſunt in deſcriptione cœnæ *Pontificalis* apud *Macrobium Saturnalium* libri tertii capite decimo tertio, *Ante cœnam echinos*, *oſtreas crudos*, *quantum vellent*, *peloridas*, *ſphondylos*, *turdum*, *aſparagos*, *ſubtus gallinam altilem*. Neque aliud voluit *Plinius altilium* nomine, cum dixit de myrices ſemine libri vigeſimi quarti capite nono, *Cum altilium vero pingui furunculo imponitur*. Cato *paſcales* dixerat: ex quo *Feſtus*, *Paſcales & oves & gallinæ appellantur*, *quod paſſim paſcantur*. *Paſcales*, id eſt, νομάδες, ut altiles ζυτευταὶ, vel σιτευταὶ. Itaque ex *Græcorum* ſententia כרבורים אבוסים ſunt *gallinæ paſcuales*, aut *altiles*. Atque idem ſenſiſſe quoſdam ex *Hebræis* vetuſtioribus in *Solomone* habetur. Quod tamen haudquaquam poteſt pro certo & comperto haberi: cum vox nulla ſit, de cujus ſignificatione plus ambigatur, ut infra docebimus capite de ea voce peculiari.

III. Tertius de gallo locus eſt 2 *Reg.* 17. *verſ.* 30. ubi è populis ex *Aſſyria* in *Judæam* à *Salmanaſſare* tranſlatis *Babylonis* coloniſæ leguntur סכות־בנות *Succoth-Benoth*, & *Cuthæi Nergal*. *Succoth-Benoth*, id eſt, *gallinam cum pullis ſuis*, & *Nergal*, id eſt, *gallum*, ut Hebræi volunt. Ita enim *Talmudici* in *Sanhedrin* capite ſeptimo folio ſexageſimo tertio b. אנשי בבל עשו את סכות־בנות ואני ניהו תרנגולת אנשי כותה עשו נרגל ואני ניהו תרנגול *Viri* Babel *fecerunt* Succoth-Benoth. *Quodnam* (idolum) *hoc fuit? Gallina. Viri* Cutha *fecerunt* Nergal. *Quid illud fuit? Gallus*. Selomo Jarchi, סכות־בנות דמות תרנגולת עם אפרוחיה נרגל דמות תרנגול Succoth-Benoth *imago fuit gallinæ cum pullis ſuis*, *&* Nergal *imago galli*. Kimchius, וכדברי ר"ל סכות־בנות זה תרנגולת הזו שעברים והיה שמה

שמה סכות בנות וכמו. שקורין לתרנגול סכו כן היו קורין לתרנגולת סכות ובנות פירוש עם אפרוחיה נרגל זה תרנגולת הבר *In verba Magiſtrorum noſtrorum bene ad memoriam* Succoth-benoth *eſt gallina, quam volebam ſub hoc nomine. Nempe ut gallum vocabant* שכוי *ſecui, ita gallinam* סכות *ſuccoth. Et* benoth *additum ſignificat illam fuiſſe cum pullis ſuis. Et* nergal *eſt gallina ſylveſtris.* Nugæ nugaciſſimæ. Ad verbum, סכות בנות *Succoth-benoth*, ſunt *filiarum*, vel *puellarum tabernacula.* Itaque cum *Babylonii* leguntur feciſſe *Succoth-benoth*, eos ſtruxiſſe intelligo tacellum Dearum, quæ בנות *benoth*, id eſt, *puellæ* dicebantur. Ut *Græci Proſerpinam* κόρην, id eſt, *puellam* appellabant. Sic *Amos* 5. 26. סכות מלככם *tabernaculum Regis veſtri*, id eſt, idoli veſtri tacellum. Et נרגל *Nergal*, quid ſit neſcio: niſi quod huic idolo fere cognominis eſt palmæ ſpecies hodieque *Perſis*, *Arabibus*, & *Indis* فارجيل *nergil* dicta, de qua mira prædicant. Videndum igitur, an ab hac palma denominari potuerit *Perſarum* idolum: ut in *Syria* לסכס *Rimmon*, à malis *Punicis*, 2 *Reg.* 5. 18.

IV. Quartus locus eſt *Job.* 3. 7. In eo pro *Jobi* verbis, quibus maledicit nocti, quâ natus fuerat: *Ne veniat* רננה, *cantus in ea*, *Chaldæus* habet, לא תעול רננא דתרנגול גרא למקלסה בה, *Ne veniat cantus galli ſylveſtris ad laudandum in ea.* Quæ non pertinent ad gallum in genere; ſed ad fabuloſum gallum portentoſæ magnitudinis, de quo agemus in tractatu *De Struthione.* Et de eodem plura idem Interpres in locis, quæ ſequuntur ex *Jobo* petita, & *Pſalmis.*

V. Quintus locus eſt *Job.* 38. 32. ubi *Chaldæus* habet in *Veneta*, & *Baſilienſi* editione וזנתא עלי אפרחוהי תרברנן, *Et gallinam cum pullis ſuis deduces?* Ad verbum *ſuper pullos ſuos.* Sed *ſuper pullos*, id eſt, *cum pullis.* Ut *Deuter.* 22. 6. *Non capies matrem ſuper pullos*, i. e. *cum pullis. Gallina* eſt זנתא, ut in Tractatu *Talmudico Bechoroth* cap. 1. fol. 8. 2. איתו לח תרי ביע אמר לירז הי רזנתא אוכמתי והי זנתא חיורתי *Allatis duobus ovis dixit es, Illud ovum eſt gallinæ nigræ, & iſtud gallinæ albæ.* Nec זנתא ſonat *Zagtha*, ut putant, ſed *Zaggatha.* Eſt enim è geminantibus ſecunda, ut *Arabicum gallina* nomen دجاجة *degiagia*, quod deducunt à Verbo دج *daggia*, id eſt, *leniter incedere.* Ego à voce factum puto, quam varii variè exprimunt. Aut à *Chaldæo* זנג, *Zain* & *Daleth* permutatis, quod in illis linguis tralatitium. De cætero in *Jobi* Paraphraſi cave ne vulgarem gallinam intelligas. Agitur enim de cœleſti, quæ vulgari lingua *pullicenaria* dicitur, *Græcis* Πλειάς, vel Πλειάδες, & *Virgilio Latinis.* Sed in *Hebræo* eſt ועיש עלי בנית תנחם, *Et* עיש, *cum filiis ſuis deduces?* Et eo loco עיש planè aliud quam *Pleiades.* Nempe עיש idem, quod עש *Job.* 9. 9. Et עש *as*, per ἀφαίρεσιν factum ex *Arabico* نعش *nas*, prout initiale N ſæpe excidit. Sic ניא gia, *ſplendor*, factum à נגה naga, *ſplendere*; נגר gar, *fluvius*, à נגר nagar, *fluere*; שיא ſi, vel שאת ſeeth, *elatio*, à נשה naſa, *extollere*; שיג ſig, *infectatio*, à נשג naſag, *inſequi*, vel *aſſequi.*

Porro *Arabibus* نعش *nas* primò eſt *feretrum*: ut *Luc.* 7. 14. & in *Eutychio Alexandrino* pag. 277. deinde *ſidus urſæ.* Sic *Aſtrologis* النعش الكبري *feretrum majus*, id eſt, *urſa major*: النعش الصغري *feretrum minus*, id eſt, *urſa minor.* Nempe quatuor ſtellæ, in quadrum digeſtæ, illis pro feretro habentur, ſeu ſarcophago, quo cadaver effertur. Et tres ſequentes (nobis cauda urſæ) illis ſunt filiæ, vel filii, qui comitantur funus. *Alcanus*,

بنات نعش الكبري سبعة كواكب

أربعة منها نعش وثلاث بنات *Feliæ feretri majoris, quarum quatuor ſunt feretrum, & tres ſunt filiæ.* Et alibi الحية كواكب ما بين الفرقدين وبنات نعش *Serpens* (ſeu *draco*) *ſtellæ, quæ ſunt inter* alpharkadin (*ſtellas polares*) *& filias feretri.* Rurſus alibi,

الصا ريح مهبها من مطلع الثريا الي بنات نعش

Saba, *ventus flans ab ortu* Pleiadum *ad filias feretri*, id eſt, *Cæcias. Giauhari* notat apud *Poetas* ſubinde legi بنو نعش *filios feretri*, & de ſingulis in Singulari numero ابن نعش *filium feretri.* Unde clara lux loco *Jobi*, in quo verſamur, *An* עיש *feretrum deduces cum filiis ſuis?* Et quamvis hujus locutionis ratio fugerit Interpretes, tamen rectè vidit *Aben Ezra* agi de ſigno ſeptem ſtellarum in *Aquilone.* Quod ſignum alii *urſam*, alii *plauſtrum*, alii *helicen*, alii vocant *Septentriones.* Nec moror *Talmudicos*, quorum aliis עש eſt זנב טלה, *cauda Arietis*; aliis ריישא דעגלא, *caput Tauri*, in Tractatu *Berachoth* fol. 58. b. Quas ſententias Gloſſator conciliare nititur; quia ראש השור סכוך לזנב טלה שכן הכתר טלה שור תאומים *Caput Tauri junctum eſt caudæ Arietis, cum hæc ſit ſignorum ordo. Aries, Taurus, Gemini*, &c. Nec me latet quorſum *Chaldæus* עיש voluerit eſſe *Pleiades.* עש *Hebræis* eſt *cavere*, & *congregari*, *Joel.* 3. 11. Illi igitur viſum hoc ſignum עיש dici, tanquam *a cœtione.* Prout *Græcè* dicitur Πλειάς, *ab in πλεῖσθαι ἀλλήλους ὕπερ.* Et *Arabicè* كثري indidem. Nam كثر eſt *multiplicari.*

At *Græci* Interpretes quorſum reddunt, Καὶ ἐπὶ τέκνοις ἐπὶ κόμῃ ἄρκτου ἄξεις ἄρκτον, *Et veſperum, an comam ſuæ ducis illum?* Pro בניה, *filios ejus*, legerunt בנית, *comam.* Et עיש, vel עש deduxerunt ex עש, quomodo *Arabes veſperam* vocant. In *Vulgata* Veteres editiones habent, *Et veſperum ſuper fines terra conſurgere facis?* Et novæ *ſuper filios terræ.* Sed utrumque puto mendoſe. Legendum enim, *Et veſperum ſuper filios tuos conſurgere facis?* Illud *tuos*, alioqui in illa verſione rarum, reperitur tamen, 2 *Reg.* 2. 20. & 3 *Reg.* 13. 14. & 18. 17. Scribæ locum corruperunt, quia non capiebant quid eſſent *filii veſperi.* Sed vetuſtiſſima eſt corruptio, jam enim inoleverat *Gregorii Magni* ætate, quem apparet legiſſe *filios terræ* libri vigeſimi noni in *Jobum* capite decimo ſeptimo.

VI. Sextus locus eſt *Job.* 38. *verſ.* 36. *Hebraicè* ſic habet, *Quis poſuit* בטחות, *in renibus ſapientiam, aut dedit* לשכוי, *cordi intelligentiam?* In Scripturis ſilicet paſſim junguntur cor & renes, ut cogitationum propriæ ſedes ex *Hebræorum* mente. Exempla vide *Pſal.* 7. *verſ.* 10. & 26. *verſ.* 2. & 73. *verſ.* 21. *Proverb.* 23. 15. 26. *Jerem.* 11. *verſ.* 20. & 17. *verſ.* 10. & 20. 12. Ita etiam hoc loco. Sed cum *renes* vulgo כליות, & *cor* לב, appellatur, utriſque hic additur nomen aliud, idque magis *Poëticum.*

Et *renes* quidem טחות *tuchoth*, dicuntur hic, & *Pſal.* 51. 8. à Verbo טוח, quod *illinere* eſt, & *obducere*; quia renes ſunt adipe illiti, & obducti, ut jam alibi probatum fuit. *Cor* vero שכוי, à Verbo שכה, quod *cognare*, & *imaginari* ſignificat. Unde etiam שכיות, ſunt *picturæ*, & *imagines*, Eſ. 2. 16. & אבן משכיות, *lapis pictus*, Levit. 26. 1. Et במשכיות לבך, *imaginationes cordis*; Pſal. 73. 7. & בבשכיתו, *in imaginatione ejus*, Prov. 18. 11. Quæ cum clara & aperta ſint, & ab *Hebræorum* doctiſſimis, *Kimchio* puta, & *Aben Ezra*, & *R. Levi* diſertis verbis confirmata: libuit tamen aliis ſic interpretari *Jobi* verba, quæ divinus, *Quis poſuit in renibus ſapientiam, aut dedit gallo intelligentiam?* Quaſi שכוי ibi loci *gallum* ſignificaret. Commenti primus auctor fuit quidam *R. Simeon*, filius *Lakis*, cujus verba ſic citantur in Tractatu *Talmudico De capite anni* fol. 26. a. בשהלכתי לתחום קן נשראי הוו קורין לכלה נינפי ולתרנגול שכוי, *Cum iter facerem per fines* Kenalariæ, *ibi* nympham *ſponſam vocabant*, & *gallum* ſecui. Ibidem nugantur alii ſponſam vocari *nymphan*, quia mons *Sion* dicitur *pulcher* נוף *noph*, ſeu *clivoſus* Pſal. 48. 3. (Latuit enim recutitos Doctores vox *Græca* νύμφη) *Gallum* addunt vocari שכוי *ſecui*, à *Jobi* loco, quem diximus. Ex tam impuro fonte ortus error ſtatim latiùs propagatus eſt, & multos habuit aſſertores. In his *Chaldæus* Interpres duplicem exhibet hujus loci interpretationem: unam ſanam, & veram, מן יהב ללבא בינתא, *Quis dedit cordi intelligentiam? Talmudicam* alteram מן יהב לתרנגולא כרא בינתא למקלסא למרה, *Quis gallo ſylveſtri dedit intelligentiam, ut laudaret Dominum ſuum?* Et *R. Selomo* ita utramque aſſerit, לשכוי זה תרגום לשון הכסים ו'א הלב, Secui *linguâ ſapientum gallum ſonat; quamvis alii cor explicent.* Et *Aquinas* poſtquam protulit *Jobi* locum, יש כפרשים תרנגול והוא שגור כאד בכשנרה, *Sunt, qui gallum interpretantur, quod in* Misna *valde obvium eſt.* Quod pluribus probat *Kimchius*, quamvis in altera ſit ſententia. Proinde in *libro Precum* toties euſo, & recuſo, inter matutinas preces habetur hæc oratio, בא' אל"ה אשר נתן לשכוי בינה להבין בין יום ובין לילה, *Benedictus es, Domine, Deus noſter, Rex ſæculi, qui tu* ſecui (id eſt, *gallo*) *dediſti intelligentiam, ut diem a nocte dignoſceret.* In qua oratione palàm eſt ad *Jobi* locum alludi. Et *Hieronymus*, haud dubiè à *Judæis* illo perſuaſus, quem pro præceptore habuit, eundem locum ita reddidit; *Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?* Duo *διάστασα* in eodem commate ſic jungens, nempe hominis ſapientiam cum naturali galli inſtinctu, quo certis horis ad cinendum provocatur. Idque in eo libro, in quo ejuſdem verſûs duo hemiſtichia ferè ſunt *ἀντίσφα*. Obiter monebo, unde nata ſit *Græcorum* verſio, quæ videri poſſit prorſus alia, τίς δὲ ἔδωκεν γυναιξὶ ὑφάσματα ἢ σοφίαν, ἢ ποικιλτικὴν ἐπιστήμην; *Quis autem dedit mulieribus texturæ ſapientiam, aut varie agendi ſcientiam?* Pro בטחות, *in renibus* legerunt בטוות, *in nervis*. Et לשכוי, *ad pingendum*, aut *variandum*, pro לשכוי, *cordi*. Quomodo ſi ſcripſeris, *Hebræa* ad verbum ſic redduntur; *Quis in nervis poſuit ſapientiam? aut quis dedit eis intelligentiam ad pingendum*, ſeu *variandum?* Sed ex nendi ſcientia fecerunt *Græci* Interpretes ὑφάσματα σοφίαν, quia ὕφος & ὕφασμα ſæpe promiſcuè ſumuntur, ut ex *Homero*, *Heſychio*, & *Euſtathio* probare ſit obvium.

VII. Septimus locus *Job.* 38. 13. (al. 16.) בנף נדפא, רננים נעלסא, à *Chaldæo* ſic redditur, ודתרנגולא דמשכחא ומקלסא *Ala galli, qui laudat, & celebrat.* Quod ad gallum illum refertur, de quo ſupra: ſed nos in capite *De Struthione* multis probavimus hæc ita eſſe reddenda, *Ala ſtruthionum exultat.* Proinde etiam hic locus eſt præter rem.

VIII. Octavus eſt *Pſal.* 50. 11. ubi *Hebræa* habent, *Novi omnem avem montium*, וזיז שדי עמדי, & ziz *agri mecum eſt.* Et Chaldæa, *Coram me apertæ ſunt omnes avium ſpecies, quæ volant in aere cælorum.* ותרנגול כרא דקרצולי שרין באויראא ורשירי בטי בשמיא, & *gallus ſylveſtris*, *cujus crura humi ſtant*, & *caput ejus attingit cælos.*

IX. Et nonus *Pſal.* 80. 14. ubi pro *Hebræis*, וזיז שדה יערעת, *Et* ziz *agris depaſta eſt eam*, rurſus *Chaldæus* habet ותרנגולא כרא יתפרנס כנה, *Et gallus ſylveſtris paſcetur ex ea.* Quaſi *Hebræum* זיז ziz, *gallum* ſignificet, adeoque gallum illum, de quo toties. Sed in capite *De Apro* docuimus זיז ziz, Hebraicè *feram* eſſe, & à motu ſic dici: ut *Græcè* κάπρος, & κάπρος. Ita ut neque hæc loca de gallo quidquam habeant.

X. Decimus locus *Prov.* 30. 31. ubi זרזיר מתנים, *ſuccinctam lumbis Solomoa* vocat περιφρασικῶς aliquod animal magnificè incedens. Ita enim habetur verſibus 29. 30. 31. *Tria ſunt pulchrè inceſſus: imò quatuor, quæ belle graduuntur. Leo, animalium fortiſſimus, quique ad nullius occurſum retrogreditur; ſuccinctus lumbos; & hircus; & Rex, in quem nemo inſurgit.* Et ibi verba זרזיר מתנים, id eſt, *ſuccinctus lumbos*, miris libertate à *Græcis* redduntur ἀλεκτοὰς ἐμπεριπατῶν θηλείαις ἐφίλκων, *gallus inter fœminas alacriter incedens.* Et ab *Arabe* الديك اذا تمشا بين الاناث من الدجاج بطيبة النفس *Gallus, cum incedit inter fœmineas gallinas cum animi alacritate.* Sed & à *Syro* ܟܕ ܡܬܢܛܠ ܒܝܢ ܢܫ̈ܐ ܕܓܠ̈ܐ ܒܫܘܝܘܬ ܪܘܚܐ *Gallus, ſuperbè incedens inter gallinas.* Quæ cum *Chaldæa* verſione ſi conferas, ex qua expreſſa ſunt, in ea reperies triplex mendum inolevîſſe. Ita enim habet *Chaldæa* verſio, אכנא דכוזרי אכנא דכוזרכל בינת תרנגולי. Pro quo referibendum בינת תרנגולי. A *Chaldæis*, & *Syris*, *gallus* vocatur ܬܪܢܓܘܠ *tarnegol.* Nuſquam aliter, quod meminerim, præterquam hoc uno in loco, ubi pro *gallo Syrus* habet ܐܟܒܐ *abacha*, & *Chaldæus* אכנא *achaba*. Itaque vocem אכנא *achaba*, *Baal Aruch* ſecurè præterit. Et profitetur *Elias* à ſe non intelligi. Alii *gallum* explicant. Ego illam malo cum *Syro* ſcribere ܐܟܒܐ *abacha*, quam cum *Chaldæo* אכנא *achaba*. Quia, ſi ſcribatur אכנא *achaba*, ignotæ erit originis. At ܐܟܒܐ *abacha* eſt à Verbo אבך *abach*, cujus *Hithphael* התאבך *hubabach* eſt *extolli*, & *efferri*, Eſ. 9. 18. Unde *gallus* videtur ܐܟܒܐ *abacha* dictus aptiſſimo nomine, quodque hujus avis naturam prorſus exprimit. Nam ſi pavonem excipias, nulla eſt avis gallo ſuperbior. Hinc *Plinius* libri decimi capite vigeſimo primo, poſtquam egit de pavonis ſuperbia, *Proximè*, inquit, *gloriam ſentiunt & hi noſtri vigiles nocturni, quos excitandis in operam mortalibus, rumpendoque ſomno natura genuit.* Et paulo poſt, *Quod ſi palma* (in dimicatione) *contingat, ſtatim in victoria canunt, ſeque ipſi principes teſtantur. Victus occultatur ſilens, egregiæ ſervitutis patitur. Et plebs tamen æquè ſuperba graditur, arduæ cervice, criſtis celſa, cælumque ſola volucrum aſpicit crebro, in ſublime eandem quoque ſalcatam erigens.* Quæ ſuperbiæ totidem ſunt indicia. Et *Ælianus Hiſt.* libri 4. cap. 29. Κρατήσας δὲ γαμῇς ἵστ, καὶ ὑψαυχενῶν, καὶ

καὶ κυδρομῶν ἦτορ (lege ὑψαυχενῶν, καὶ κυδρομῶν ἤτορ) *Cum vicit, ſuperbus eſt, & cervice erecta, & gloriantis animi.* Et *Pede* capire duodecimo,

Ἀλεκτρυὼν μὲν τοί γε νικήσᾳ τὸν μάχην
Σφριγᾷ τε καὶ πτερύσσει, καὶ ζοβεῖ, καὶ τίθριπτεται.

Gallus, cum pugna ſuperior eſt, mere turget, & cum pompa graditur, & exultat. Et *Baſilius* in *Hexaemeron* Homiliâ octavâ, Γαῦρος ὁ ἀλεκτρυὼν, φιλόκαλος ἡ πυὰς, λόγου αἱ πτέρυγες. *Superbum quod eſt gallus, pavo elegantiæ ſtudioſus, columbæ ſalaces.* *Lucilius* libro octavo *Satyrarum*,

Gallinaceus cum victor ſe gallus honeſtè
Suſtulit in digitos, primoreſque erexit ungues.

Eo igitur pertinet *Chaldæum* & *Syrum* ܐܒܟܐ *abacha*, quo putaverim non gallum quemvis ſignificari, ſed gallum ita ſe efferentem, & addi ὑπερηφανικῶς ܕܡܙܘܓܓܐ ܕܓܘܒܠܐ *qui ſuperbe incedit inter gallinas.* *Superbè incedere* eſt Arabicè دركل *darkala*, & *Syriacè* ܕܡܙܘܓܓܐ, unde illud ܕܡܙܘܓܓܐ in verſione *Syra*: quæ haud dubiè ex *Chaldaica* deſumpta eſt. Eam enim ita citat *Elias* in *Methurgeman* ואכבא דמזדרכיל. Sed in noſtris editionibus prave legitur דמזדרן *qui accinctus eſt.* Illi ſcilicet qui editioni præfuerunt, vocem, quam non intelligebant, corruperunt; alia ſubſtituta, quæ *Hebraica* eſſet ſimilior. Sed reſcribendum דמזדרכל *qui ſuperbè incedit.* Neque enim *Hebræus* hoc loco ſequitur *Thargum*, ſed *Græcos* Interpretes. Et illud דמזדרכל planè reſpondet *Græcis* verbis ὑπερηφανῶν ἐνῴχησε. Fuere & alii Veterum, quibus de gallo hic agi viſum. In his *Aquila*, & *Theodotion*, qui habebant ἀλεκτρυὼν νώτῳ, *gallus dorſo*; nullo, aut obſcuro ſenſu. Et *Hieronymus*, in quo legitur, *gallus ſuccinctus lumbis.* Tamen ex *Hebræis* vix quiſquam eſt, qui ad gallum hunc locum referat. Et alii *Gallicum*, ſeu leporarium canem intelligunt, quem

--- *aſtrictis ſuccingunt ilia vibris*,

ut habetur in *Gratii Cynegetico.* Alii *pardum* malunt, qui & ipſe circa ilia gracilis, & tanquam ſuccinctus eſt, & magnificè incedit. Alii *apem* propter alvi inciſuras. Alii *ſturnum*, qui *Arabicè* dicitur ترزور *zarzur*, & *Talmudicè* זרזיר *zarzir.* Sed *Solomone* nemo prudentior, qui fatetur ſe neſcire quid ſit. Et *Aben Ezra*, qui ſolum dicit *nomen* eſſe *beſtiæ.* Ego etſi tot Veteribus, qui *gallum* hic deſcribi volunt, multum deferam, tamen quid illos in eam ſententiam impulerit nullus video. Nec potuere *Græci*, qui in hac verſione reliquis præiverunt, de gallo aliter interpretari, quam *Hebræus* ea verba ſubſtituendo, quæ cum his nihil commune habent; *Hebræa* enim ad verbum *lumbis ſuccinctum* ſonant: ſed *Græca* plane aliud, nempe *gallum inter fœminas alacriter incedentem*, quæ diſſident διὰ διὰ παζῶν. Proinde *Symmachus*, gallo illo avolare juſſo, reddidit πτεροφυγμὸν τὴν ὀοφύν, (ita enim legendum, non πτερυεφραγμὸν.) Et *Hieronymus*, ut utramque verſionem quomodocunque conciliaret, *gallum ſuccinctum lumbos.* Sed quid aliud hoc ſuit (quod tanti viri pace dixero) quàm καλλύνειν τὰ ἀσύγκλειστα, καὶ τὰ ἀνύφαντα ἐνυφαίνειν? Neque enim ad galli gallinacei deſcriptionem id pertinet, ut dicatur *lumbis eſſe ſuccinctis.* Et, quod gallum aſſerunt caponi ſic opponi, ad rem non eſt, Quippe ut capo non dicitur lumbis eſſe diſcinctus, ita gallum nemo dixerit cinctos habere lumbos. Dato tamen, non conceſſo, *ſuccinctum lumbis*, *Hebræa* Phraſi, *caſtrato* opponi: non ſequetur eo nomine gallum ſignificari potius, quam aliud quodvis animal perinde integrum, & non caſtratum. Præterea cum à *Solomone ſuccinctus lumbis* inter leonem & hircum ponatur medius, valde veriſimile eſt illo nomine quadrupedem, non avem deſignari. Itaque iis accedo libentius, qui *equum*

hic intelligunt, animal ſuperbi inceſſus, & lumbos ſuccingi ſolitum, ut dictum eſt ſuo loco. Utut ſit, hoc ſaltem conſtat etiam hic nihil eſſe, quod ad gallum poſſit certo referri.

XI. Undecimus locus eſt *Eccleſ.* 12. 4. (*al.* 6.) ubi de ſene dicitur, *Excitabitur ad avis vocem.* Et *Græci paſſerum*, alii *avicularum*, alii denique *gallorum cantum* intelligunt. Atque hi quidem ſignificari volunt ſenem circa gallicinium, id eſt, ſummo mane excitari. At priores illum dormire tam leviter, ut ad minimum quemque ſtrepitum, puta ad paſſeris, aut alius aviculæ vocem ſomnus ejus abrumpatur. Et gallum negant poſſe intelligi; quia *Hebræum* הצפור nonniſi *paſſeres* ſonat, aut *minimas aviculas.* Quod eſſe falſiſſimum ſuo loco docebo. Id itaque per me liceat utrovis modo interpretari.

XII. Duodecimus locus eſt *Eſ.* 22. 17. ubi *Propheta Sobnæ* dicit, יהוה מטלטלך טלטלה גבר *Dominus deportabit te deportatione, O vir.* Alii *deportatione viri*, id eſt, inquiunt, *Virili, fortis, vehementi.* Sed hæc verſio duo habet incommoda: Unum, quod hujus locutionis nullum proferatur exemplum. Nam, cum alibi legimus *vnam viri*, *redemptionem viri*, *doctrinam viri*, nemo eſt, qui *vehementiam* intelligat. Sed ſolum inde colligimus vel in viro hæc eſſe, vel à viro eſſe profecta. Ita *deportatio viri* nihil eſſet quam qua vir deportat, aut deportatur, quod valde eſſet dilutum. Præterea *deportatio viri Hebraicè* diceretur טלטלת גבר, non טלטלה. Quis enim conceſſerit; quod hic nonnulli aſſerunt, *He* finale in טלטלה eſſe Epentheticum, non Fœminini notam, cum hoc quoque ſine exemplo ſit? Denique Accentus *tipheha* in טלטלה ſuſpendit vocem, & prohibet quo minus jungatur cum ſequente גבר. Omnino igitur גבר eſt in vocandi caſu, quaſi legeretur אתה הגבר *O tu vir.* Quod *Aben Ezra* & *Kimchius* vere obſervarunt. Et multo ante *Syrus* Interpres, qui ſic habet, ܡܫܕܐ ܡܫܕܐ ܐܢܬ ܓܒܪܐ *Dominus ejiciendo te ejiciet, O vir.* Sunt tamen in *Hebræis*, qui reddunt, *Dominus deportabit te deportatione viri*, aut etiam *deportatione galli.* Cum enim vox גבר, in Scriptura frequentiſſima, ſemper alibi *virum* ſonet, tamen hic illis libuit Sacro Textui vim facere, ut *gallum* interpretarentur, nullâ neceſſitate adactis, ſed ſolo κακοτροπίας cacoethe, & prurigine. Inde ad voces טלטלה גבר כהרין תרנגולא דמטלטל מאתר לאתר *R. Selomo*, *Ut gallus, qui deportatur è loco in locum.* Quæ ſumpta ſunt ex *Midraſ* in *Pſalmos*, ut obſervat *Kimchius.* Proinde hic *Hieronymus*, *Dominus aſportari te faciet, ſicut aſportatur gallus gallinaceus.* Nempe ex mente *Judæ* illius, à quo *Hebraicus* literas didicerat, ut ipſe monet in *Notis*, ubi hunc locum ſic παραφράζει. *Propterea autem dico, quod in exciſione ſepulchri non debeas laborare: quia transferet Dominus ſacerdotium tuum, ſicut transferri ſolet* גבר *quod omnes* virum *interpretati ſunt.* Hebræus *autem*, *qui nos in veteris Inſtrumenti lectione erudivit*, gallum gallinaceum *tranſtulit.* "*Sicut* (inquit) *gallus gallinaceus humero* "*portatoris de alto loco tranſfertur ad altum, ſic te* "*Dominus de loco tuo leviter aſportabit.*" Proinde in *Talmude* גבר pro *gallo* quandoque uſurpatur. Ut cum pro *gallicinio* dicunt הגבר קריאת. Et in Tractatu *De Sabbatho* pag. 67. b. גברית idem eſt, quod תרנגולת *gallina.* Quin è Paraphraſtis *Jonathan Eſion-gaberem* appellat כרך תרנגולא *arcem galli*, Num. 33. 35. 36. & *Deut.* 2. 8. quaſi *à gallo* dicta ſit *Eſion-gaber*; cum עציון גבר ſit *ſpina viri.* Quo nomine *Eſion-gaberem* vocari probavimus in noſtro *Phaleg.* pag. 764. quia ſita eſt in loco ἰσχίου καὶ γνάθου ἀπρόπτου, ut *Dyrrachium Macedoniæ.* Et quod de *Balaamo* legitur *Num.* 24 3. נאם הגבר, *Dixit vir*, *Baal Hatturim* ſic accipiens, quaſi

legatur, *Dixit gallus*, inde ſumpta occaſione, ridiculam *Balaami* cum gallo collationem his verbis inſtituit: קרא נבר שדומה בלעם לתרנגול כמו שהתרנגול הוא נואף סכל כן בלעם רבין אתונו וכמו שהתרנגול יודע בשתים כן בלעם יודע לבוין השעה שהקב"ה כועס וכמו שהתרנגול דרכו לעבוד על רגל אחד כן בלעם חגר באחד רגלין *Vocat* נבר, *quia* Balaam *gallo fuit ſimilis. Ut gallus eſt mœchus inprimis*, ſic Balaam *aſinam ſuam iniit: ut gallus novit tempora: ſic* Balaam *novit explorare tempus, quo iraſcitur Deus Sanctus Benedictus: ut gallus ſolet uno pede inſiſtere*, ſic Balaam *fuit uno pede claudus.* Inprimis abſurdum eſt, quod reliquis ſacrificus, quæ Deus in Lege ſua præſcripſerat, jam abolitis, tamen die, qui præcedit feſtum Expiationis, nemo eſt *Judæorum*, qui non offerat pro ſe gallum, hæc ingeminans, dum illum ſuo capiti ter allidit, זה חליפתי זה תחתי זה כפרתי זה התרנגול ילך למיתה ואני אלך לחיים טובים עם ישראל אמן *Iſte gallus ſit permutatio pro me: Iſto ſit loco meo: Iſte ſit expiatio pro me: Iſte gallus eat ad mortem: Ego autem cum toto* Iſraële *ad beatam vitam. Amen.* Reliqua pete ex Cl. *Buxtorfii Synagoga* capite vigeſimo. Hic enim id ſufficit addere, errori anſam dediſſe vocem æquivocam נבר quâ tam *virum* quam *gallum* ſignificari volunt. Æquum igitur eſt, inquiunt, ut, cum peccaverit נבר, peccati pœnam נבר ſuſtineat. Quaſi gallus & homo pro uno haberi poſſint coram Dei tribunali, quia per vocis abuſum eodem nomine appellantur. Conſulto prætereo quæ de gallo habentur in ſecundo *Thargum Eſther*; quia non ſunt Paraphraſes, ſed auctoris mera commenta.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

De Galli cantu.

Ἀλεκτοροφωνία Marc. 13. 35. gallicinium. Talmudicis קריאת הגבר, *medium tempus inter mediam noctem & manè. Quidam vocant ſecundum gallicinium*; *quia primum eſt mediâ nocte. Idem, quod quarta vigilia.* Gallicinium *ſimpliciter poſterius ſemper ſignificat, ut* pullorum cantus *Tob.* 8. 11. Πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, Marc. 14. 72. *idem, quod* πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, Matth. 26. 34. *confertur tempus inter primam & alteram* Petri *abnegationem cum tempore inter primum & ſecundum gallicinium.* Μετὰ βραχύ, Luc. 22. 59. *ut in aliis* μετὰ μικρὸν, *latius extendi quàm putatur. Concilium de* Chriſto *caput profundâ nocte eſſe habitum multis probatur. Quam multa illa nocte geſta ſint.* Theophylactus *de gallicinio non malè. Vox galli quàm contenta ſit ex* Talmude, *& aliis. Quomodo gallus nobis horas diſpenſet. Cauſæ fabuloſæ. Veræ.*

Ex Veteris Teſtamenti tot locis, quibus de gallinaceo genere agi volunt, nullum eſſe ſatis certum, liquidò conſtitit hactenus. At res aliter ſe habet de Novo, ubi apertè loquitur *Chriſtus* de galli cantu, & de gallinæ affectu erga pullos, quos ſub alis ſuis congregat. Ad galli cantum hæc pertinent *Marc.* 13. 35. *Vigilate igitur. Neſcitis enim quando Dominus domûs venerit, veſperè, aut mediâ nocte, aut galli cantu, aut manè.* Galli cantum *Evangeliſta* uno verbo appellat ἀλεκτοροφωνίαν, ut alii ἀλεκτινοφωνίαν, & *Romani gallicinium.* Gloſſæ *Philoxeni*, Ἀλεκτινοφωνία, *Gallicinium, galli cantus. Hebræi* id ipſum tempus vocant קריאת הגבר, *clamorem*, ſeu *cantum galli.* Sic in *Talmudico* Tractatu *Joma* cap. 1. fol. 20. a. בכל יום תורמים את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין לפניו בין לאחריו *Quotidie cineres ex altari demunt ad galli cantum, aut proximo tempore ſive præcedat, aut ſubſequatur.* Et fol. 21. a. היוצא לדרך קודם קריאת הגבר כושרו *Quiſquis ante galli cantum ad iter ſe accingit, ſanguis ejus eſt ſuper caput ejus:* id eſt, ſuæ mortis reus eſt, ſi quid accidat ſecus. Et in *Semoth Rabba* capite primo, ubi de *Iſraëlitarum* ſervitute in *Ægypto*, והיו הנושים הולכים לבתי השוטרים בהשכמה להוציאן למלאכתן לקריאת הגבר, *Et ibant exactores in præfectorum domos ſummo manè, ut eos ad operas ſuas educerent ad galli cantum.* Et aliquanto poſt, קבר לשעת קריאת הגבר והוציאו מביתו, *Adſtabat hora galli cantus, ut eum educeret è domo ſua.* Galli cantus propriè medium tempus eſt inter μεσονύκτιον & manè, ut definit *Evangeliſta: Mediâ nocte*, inquit, *aut gallicinio, aut manè.* Unde eſt, quod *Cenſorinus* capite decimo nono diei partes ſic enumerat; *Sunt etiam plura nobis & dies tempora ſubnotata, propriſque deſcreta nominibus, qua apud veteres* Poëtas paſſim ſcripta inveniuntur. *Ea omnia ut duo ſuo exponam. Incipio à nocte media, quod tempus principium & poſtremum eſt diei* Romani. *Tempus, quod huic proximum eſt, vocatur de media nocte. Sequitur gallicinium, cum galli canere incipiunt; deinde conticinium, cum conticuere: tunc ante lucem, & ſic diluculum vocatur. Manè cum lux videtur Solis*, &c. Neque aliter *Macrobius Saturnalium* lib. 1. cap. 3. *Primum tempus dies dicitur media nocte inclinatio; deinde gallicinium, inde conticinium, cum & galli omiceſcunt, & homines etiam tum quieſcunt; deinde diluculum, id eſt, cum incipit dignoſci dies. Inde manè, dum dies clarus*, &c. Et *Gloſſæ* veteres, *Conticinium*, ὁ μεταξὺ ἀλεκτινοφωνίας χρόνος, *tempus, quod eſt inter gallicinia.* Nullo ſenſu: ſed legendum ὁ μετὰ τὰς ἀλεκτινοφωνίας χρόνος, *tempus quod eſt poſt gallicinia.* Quæ Plurali Numero dicuntur, quia plura ſunt. Gallus enim à media nocte canere incipit. Deinde medio inter μεσονύκτιον & auroram ſpatio rurſus canit. Itaque hunc cantum multi *ſecundum* vocant. *Ariſtophanes* in Ἐκκλησιαζούσαις, pagina 735.

Οὐδ' εἰ μὰ Δία τοῦ ἡλίου, ὅτι τὸ δεύτερον
Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο. —

Neque per Jovem *ſi tunc veniſſes, cum gallus ſecundò canebat.* Heliodorus lib. 5. Ἀλεκτρύονες ἤδη τὸ δεύτερον ἦδον, *Galli jam ſecundo canebant.* Unde Adagium vetus apud *Puræmiographos*, de quo multa *Eraſmus*; Πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο, *Priusquam gallus ſecundò canat, id eſt, ſummo manè. Syneſius* Epiſt. 4. Ἧς (νυκτὸς) ἤδη περὶ δευτέραν ἴσως ἐφεστῶσι φωνὰς. *Cum nox jam eſſet circa ſecundum gallorum cantum.* Juvenalis *Satyra* nonæ verſu 106.

Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecundi,
Proximus ante diem caveo ſenex. —

Ammianus lib. 22. Caſium *montem aſcendit, unde ſecundas gallicinii videtur primò Solis exortus.* Alii vigiliâ quartâ Solem è *Caſio* monte conſpici ſcribunt. *Mela* libri primi cap. 10. *Ut ex ſummo vertice à quarta vigilia ortum Solis oſtendat. Plinius* lib. 10. cap. 22. Caſius, *cujus excelſa altitudo quartâ vigiliâ orientem per tenebras Solem aſpicit.* Solinus, *Cujus è vertice vigilia adhuc quarta conſpicitur globus Solis.* Martianus Capella *lib.* 6. Caſius, *cujus altitudo quarta vigilia Solem per tenebras videt.* Ita ſecundum illud gallicinium, & quarta vigilia idem ſunt. Galli nempe, auctore *Plinio*, *cum Sole ſunt subitum, quartaque caſtrenſi vigilia ad curas laboremque revocant.* Sed, quamvis profunda nocte galli bis canant, tamen cum aliquid factum legitur *gallicinii tempore* abſque numeri adjectione, ſemper poſterius intelligitur, quod ſic appellatur κατ' ἐξοχήν, aut quia tum galli acriùs atque alacriùs canunt: aut quia poſte-

posterior ille cantus hominibus est utilior, cùm ad diurnos labores eos excitet: aut denique quia prioris gallicinii tempus alio designatur nomine? vocatur enim μεσονύκτιον, *media nox*, *mediunoctium*. Itaque non solum *Marcus Evangelista*, sed & *Censorinus*, & *Macrobius* gallicinium medium ponunt inter mediam noctem & manè, ut jam supra patuit. Et *Isidorus* (*Orig.* lib. 5. cap. 31.) gallicinium dictum esse scribit *propter gallos lucis præcursores*. Unde solum posterius ab illo intelligi constat. *Heliodori* quoque verbis lib. 1. *Æthiopicôn*, καὶ ὃν καιρὸν ἀλεκτρυόνες ἄδουσι, *quo tempore galli canunt*, id ipsum significari docent, quæ statim sequuntur, illos canere, αἰσθησει φυσικῇ τῇ ἡλίου καὶ ὑμᾶς περιεροφὲς ἐπὶ τὸν ἥλιον θεὸν πρόσοψιν ἀναμιμνήσκοντες, *naturali sensu Solis ad nos conversionis ad Dei salutarem cognitionem*. Sed & in *Polluce* inter noctis partes extremas censetur tempus περὶ ἀλεκτρυόνων ᾠδας, & ἀλεκτρυόνων ᾀδόντων. Et *Horatius Satyra* 1.

Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.

Id est, *summo manè*. Neque aliud noctis gallicinium in his *Apulejo* initio lib. 8. *Noctis gallicinio venit quidam juvenis è proximo civitate*. Et in *Vulgata* Tob. 8. vers. 11. *Circa pullorum cantum accersiri jussit* Raguel *servos suos*; & *abierunt cum eo ut foderent sepulchrum*. *Circa pullorum cantum*, id est, *quo tempore canunt galli gallinacei*. Et antelucanum gallum intelligi docent quæ habentur versibus 13. & 14. *Cumque parássent fossum*, *reversus* Raguel *ad uxorem suam dixit ei*, *Mitte unam ex ancillis tuis*, & *videat si mortuus est* (Tobias) *ut sepeliam eum antequam eluceſcat dies*. *Hebræa* habent נקברהו טרם אור הבוקר ואיש לא ידע, *Sepeliemus eum ante lucem mouuinam*, *ne quisquam sciat*. Cum igitur idem tempus quandoque simpliciter dicatur *gallicinium*, quandoque expressius *secundum gallicinium*, viri undecunque docti meritò putant hac observatione *Marcum* facilè posse conciliari cum reliquis *Evangelistis* in designatione temporis, quo *Christum Petrus* erat ter abnegaturus. Nam juxta *Marcum Christus Petro* prædixit fore, ut ter abnegaret, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, *ante quam gallus bis cantâsset*. Et verò, cùm ceciniſset post primam abnegationem, post tertiam *in δευτέρᾳ ἀλέκτορος ἐφώνησε*, *rursus cantavit gallus*. Ita habet *Marcus* cap. 14. versibus 30. 68. 69. 70. 71. At in aliis non cantat gallus ante tertiam abnegationem. Ita enim *Christus Matth.* 26. *vers.* 34. Ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς με ἀπαρνήσῃ. *Hoc nocte*, *priusquam cantet gallus*, *ter me negabis*. Et *Luc.* 22. *vers.* 34. Οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. *Hodie non cantabit gallus*, *priusquam ter me neges*, *quod tu me noveris*. Et *Joh.* 13. *vers.* 38. Οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς. *Non cantabit gallus*, *priusquam ter me neges*. Quæ videntur *dovσχατα*· sed nullo, inquiunt, negotio conciliantur, si *Petrum* primo negâsse statuas circa mediam noctem, & tum gallum meritò ceciniſse; & tertio negâsse circa quartam vigiliam, vel circa illud tempus, quod dici solet *gallicinium*, & gallum tum temporis iterum ceciniſse. Quo posito, hæc *Christi* verba, *Non cantabit gallus*, aut *Priusquam cantet gallus*, idem erunt ac si dixisset, *Ante tempus gallicinii*, vel *Non cantabit gallus solemni illo cantu*, *a quo tempus*, *quo canit*, ἀλεκτοροφωνία dicitur, *prius quam ter me negaverit*. Interim nullus dubito, quin *Marcus*, qui *Petri* discipulus fuerat, ipsamet *Christi* verba retulerit, prout à *Petro* illa didicerat. Sed suffecit aliis id memorare quod præcipuum fuit, nempe *Christum* triplicem illam *Petri* abnegationem non solùm prævidisse, & prædixisse, sed & designâsse tempus, & fore, ut *Christum Petrus* ter abnegaret ante gallicinium. Quod cum de secundo gallicinio palam sit intelligi, quia hoc solum simpliciter *gallicinium* dicitur, tamen id disertè expressit *Marcus*, atque illud insuper primam *Petri* abnegationem primum gallicinium præcessisse. At, inquies, inter primum & secundum gallicinium solet intercedere quarta pars noctis; quod spatium tum fuerit horarum prope trium: nam in *Judæa*, quo anni tempore *Christus* morti traditus est, noctes horarum sunt plusquam undecim: porrò inter primam & ultimam *Petri* abnegationem vix potuit elabi media pars hujus spatii. Patet id ex *Luca* 22. *vers.* 56. 57. 58. Ibi enim cùm *Petrus* ancillæ negasset se nosse *Christum*; quæ prima fuit abnegatio, μετὰ βραχὺ *paulo post* alius videns eum dixit, *Etiam tu ex ipsis es*: Petrus *verò dixit*, *O homo*, *non sum*; quæ abnegatio secunda fuit: καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, *Et interposita hora circiter una*, alio id ipsum asseverante, *Petrus* tertio negavit, & statim cecinit gallus. Respondeo *Evangelistas* pleraque summatim retulisse, & dum *Petrus* accusatus conatur se purgare, potuisse rem in longius diduci, &, pluribus verbis ultrò citroque habitis, in ipsa disceptatione multum insumi temporis. 2. Ex *Luca* verbis μετὰ βραχὺ non sequi inter primam & secundam *Petri* abnegationem nullum aut breviſſimum fuisse temporis intervallum. *Johannes* enim capite 18. à versu 17. usque ad 25. multa interserit, tanquam facta in illo intervallo. Et tertia abnegatio, quam *Lucas* à secunda removet horæ circiter interstitio, tamen in *Matthæo*, & *Marco*, μετὰ μικρὸν, *paulo post*, contigisse narratur. Itaque illud μετὰ μικρὸν, vel, quod idem est, μετὰ βραχὺ, potest extendi latiùs quàm putatur. 3. Horæ *Luca* licet aliquid addere, cùm non dixerit præcisè horam unam intercessisse, sed ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, *horam circiter unam*. 4. Quamvis inter primum & secundum gallicinium quarta pars noctis soleat intercedere, tamen id perpetuum non est. Nam sæpe accidit, ut galli temerè canant, nec statis horis. Quod se tam in excubiis olim, quam postea in lucubrationibus experium esse scribit *Scaliger* in *Cardanum Exercitatione* 239. Potuit igitur gallus aliquis, post tertiam *Petri* abnegationem, solitum gallicinii tempus unâ horâ antecedere. Aliud objici potest, cùm *Christum* abnegavit *Petrus*, in *Caipha* domo fuisse Scribas, Sacerdotes, & Presbyteros, ut in *Christi* vitam inquirerent: & *Petrum* interim in atrium ingressum exspectâsse quò tandem res evaderet, & quid de *Christo* statueretur. Conventum autem illum usque in tam multam noctem durasse non esse verisimile. Quis enim credat tot homines è *Judaici* populi primariis noctem ferè totam egisse insomnem, ut hanc litem deciderent, cùm res potuisset æquè commode in aliud tempus rejici? Sed hoc frustrà objicitur. Certum enim est ita factum. Quod patebit perpendentibus quàm multa illâ nocte gesta fuerint ante tertiam *Petri* abnegationem. Ὀψίας γενομένης, (*a*) *Cum vesperâ jam advenisset*, id est, in ipso occasu Solis *Christus* cum *Apostolis Pascha* celebravit. (*b*) Lavit eorum pedes. (*c*) E re nata concionatus est. (*d*) Cœnam *Eucharisticam* instituit. (*e*) Discipulos, inter se de primatu contendentes, gravissimis verbis compescuit. (*f*) Hymnum cecinit, qui ex pluribus *Psalmis* constabat, si *Talmudicis* creditur. (*g*) Ivit in montem Oliveti; (*b*) & venit in villam nomine *Gethsemanem*. (*i*) Secessit, ut oraret, & post horariam orationem rediit ad Discipulos, quos cùm dormientes reperisset, (*k*) increpavit, quòd unam horam vigilare non potuissent. (*l*) Idem secundò & tertiò factum. (*m*) Interim cum *Juda* missi lictores *Christum* invadunt. (*n*) Et primum ad *Annam* adducunt. (*o*) Atque inde ad *Caiphan*. Quò conveniunt Scribæ, Sacerdotes, & Seniores. (*p*) Et *Petrus*, in atrium

(a) *Matth.* 26. 20. *Marc.* 14. 17.
(b) *Joh.* 13. 4.
(c) *Joh.* 13. 12. *Cæt. usque ad cap.* 18.
(d) *Matth.* 26. 26. *Cæt.*
(e) *Luc.* 22. 24.
(f) *Matth.* 26. 30. *Marc.* 14. 26.
(g) *Ibid. & Luc.* 22. 39.
(h) *Matth.* 26. 36. *Marc.* 14. 32.
(i) *Ibidem.*
(k) *Matth.* 26. 40. *Marc.* 14. 37.
(l) *Matth.* 26. 42. 43. *Marc.* 14. 39. 40.
(m) *Matth.* 26. 47. *Marc.* 14. 41. *Luc.* 22. 47.
(n) *Joh.* 18. 13.
(o) *Joh.* 18. 24. *Matth.* 26. 57. *Marc.* 14. 53. *Luc.* 22. 54.
(p) *Joh.* 18. 15.

atrium ægre admissus, & agnitus *Christum* abnegat. (q) *Christus* & *Caipha* interrogatur. Quo facto, à *Petro* (r) secunda vice, & post horam elapsam (s) tertia vice abnegatur. Nemo erit æquus rerum æstimator, qui non statim agnoscat hæc omnia ante profundam & concubiam noctem fieri non potuisse. Atque id quidem fuit prorsus extraordinarium, ut horis illis de hominis capite ageretur. Sed præter festum proximè instans ad id illos impulit feria in *Christum* rabies, & plusquam *Vatinianum* odium, quo in eum ferebantur. Ad interpretationem, quam diximus, proximè accedit illa *Theophylacti* in *Marcum*; Ὅτι δὲ ὄντως ἀκριβῶς ὁ Ματθαῖος, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἐρεῖ τοῦτο ὁ Μάρκος, ὅτι πρὶν φωνῆσαι δίς. Εἰδέναι γὰρ εἰ ἀλέκτορες κατὰ μίαν ἀγωγὴν πολλάκις φασίν, οὕτω εἶδε ὑπολάβειν, καὶ πάλιν μετὰ τινα καιρὸν ἑτέρας ἀρχὴν ποιῆσαι ἡ φωνή. ὃ ὢν ὄντως ὁ Ματθαῖος, τοῦτό ἐστι, ὅτι, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς, πλησίασας τὰς κραυγὰς ἢ πρώτης ἀγωγῆς ἢ ἀπαρχῆς μὴ τρίς. *Quod* Matthæus *obscure dicit*, "*Prius quam gallus canet, interpretatus est* Marcus, *quod prius quam bis canet. Galli enim de more habent nne duûm sæpe canere, deinde tanquam dormire, & post aliquod tempus iterum cantum incipere. Quod igitur dixit* Matthæus, *scilicet prius quam gallus canet, id est, prius quam impleat clamorem primi cantus, me ter negabis.* In galli cantu sunt duo mirabilia: Unum, quod tantulum animal tam contenta voce canit, ut longissimè audiatur. Alterum, quod statis horis canit, atque illo ipso tempore, quo reliquæ aves somno indulgent. Prius mire deprædicant *Talmudici* in Tractatu *Joma* fol. 20. b. ubi dicit non nemo de gallo sacro *Hierosolymis*, והיה קולו נשמע בשלוש פרסאות בעריפס הכלך שהיה בא בדרך ושמע קולו בשלוש פרסאות וכשבא לביתו שנר לו כתנות *Vox ejus audiebatur à tribus parasangis. Exemplo fit Rex* Agrippa, *qui, cum iter faceret, illum audivit à tribus parasangis, & cum domum venisset, misit illi munera.* Quod leve est præ eo, quod ibidem habet alius, ונשמע קולו בירחו Jerichuntem *usque vox ejus audiebatur.* Nam, ut asserit *Rabbi Jochanan*, מירושלם לירחו עשרה פרסי *Ex urbe* Jerusalem *ad* Jerichuntem *decem sunt parasangæ.* Quæ quidem fabulosa sunt: sed veriora, quæ *Cardanus*, *De subtilitate* lib. 10. *Gallus, si rarum esset animal, non solum formâ, sed cantu admiratione dignum esset. Exultat voce, precipueque ea exauditur: & nocte etiam ad mille & amplius passus.* De ejusdem nocturno cantu statis horis sic *Aikasinius*, ومن عجايب معرفته ساعات الليل فان الليل اذا كان خمسة عشر ساعة يقسط امواته عليها كما كان يقسطه عليها وهو تسع ساعات وذلك بالهام من الله *E mirabilibus* (naturæ ejus illud est) *quod novit horas noctis: adeoque, cum nox est horarum quindecim, pro ejus ratione dispensat cantus suos; quemadmodum etiam dispensas, cum solum est horarum novem, idque per* DEI *inspirationem.* Et *Damir*, واعظم ما فيه من العجايب معرفة الاوقات الليلية فيقسط اصواته عليها تقسيط الا يكاد يغادر منه شيا شوا طال أو قصر وبوالي صيحه قبل الفجر وبعده فسبحان من هداه لذلك *In eo maximè mirabile illud est, quod novit tempora noctis, & juxta ea tam aqua lance cantus suos dispenset, ut ex iis vix quidquam demat, sive longiora sint, aut breviora. Et cantus ejus perpetuò præcedat, & sequatur aureram. Laus illi sit, qui eum ad id instituit.* Ex *Chronicis Espahan Mahometem* suo loco docebimus, rei tantæ causas exquirentem, ad fabulas confugere. Fingit enim Deum habere gallum album, cujus alæ smaragdis, hyacinthis, & margaritis distinctæ sint, & ab Ortu ad Occasum expansæ; & caput sub throno gloriæ; & pedes in summo aëre: illumque adeo quotidie mane precum tempus indicere, atque audiri ab omnibus cœli & terræ incolis, præter homines, & dæmones. *Et propterea*, inquit, يجيبه ديوك الارض *respondent illi galli terræ.* Quæ partim ex *Hebræis* petita esse probavimus. Sed & è *Græcis Callisthenes* aliquid divinum agnoscit in galli cantu. Unde *Cicero*, *De Divinatione* lib. 2. *Quid in mente venit* Callistheni *dicere, Deos gallis signum dedisse canendi?* Tamen apud eundem *Democritus optimis verbis causam explicat, cur ante lucem galli canant. Depulsæ enim de pectore, & in omne corpus diviso, & modificato cibo, cantus edere quieti fatiatos.* Et nostro sæculo vir doctissimus, *Præcipuè circa noctis cani meridiem, vel proximè ante Solis exortum. Nimirum partim ubi Sol dimidiam itineris nocturni partem confecerit, partim ex quo ad nostrum pertigerit finitorem, vel circiter, gallo sensus solvuntur. Quippe animal hoc vi naturæ, sive à temperamenti præstantiâ, sic à Sole afficitur, ut tum expergefiat. Gaudens igitur, tum quietæ suavitèr percepta, tum quia sensus ueu sic ut ante pectus vel stomachum gravare cibo (ut qui per totum jam corpus sit digestus) lætissimis cantu, & alarum plausu testatur. Simul etiam quia nocturna aëris consistentione calidus ac tenuis galli sanguis halitus ac vapores in musculis excitavit: eò alas complodens, & guttur cantillans vapores studet una cum pituita frigore nocti collecta dissipare, haud secus ac animadum alia vel pandiculatione vel oscitatione flatus propellunt.* In quibus hoc solum probo, quod hoc animal dicitur à Sole affici. Sed cur à Sole afficiatur, id ipsum est, quod quæritur, & quidem frustra, quia pendet ex occulta Naturæ proprietate. Nam quæ de gaudio ex cibi concoctione percepto afferuntur, si vera essent, cùm in gallo, qui valet, concoctio tam cita sit, aut citior etiam hyeme, quàm æstate, quia tum intensior est stomachi calor, per quem cibi concoquuntur, hyemale gallicinium non esset æstivo tardius. At res se habet multò aliter. Maturinus enim galli cantus hic fit hyeme tribus aut quatuor horis serius quam æstate. Et in reliquis, quæ hic adduntur, par est ratio. Itaque amplius disquirendum est.

(q) Joh. 18. 19. (r) Joh. 18. 25. (s) Luc. 22. 59.

CAPUT

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

De Gallinæ affectu erga pullos suos.

Ὄρνις *olim* avis *in genere*, *postea* gallus, & gallina. *Malè a nonnullis* avis *redditur* Matth. 23. vers. 37. & Luc. 13. vers. 34. Gallina *Arabicè* mater congregationis. *Gallinæ* φιλοστοργίας *illustre exemplum in* Alphæo Mitylenæo. *Aliud ex* Plutarcho & Augustino. Christi *verba in* Euripide.

Supereſt, ut aliquid dicamus de gallinæ affectu erga pullos ſuos ad inſignem *Chriſti* locum *Matth.* 23. *verſ.* 37. & *Luc.* 13. *verſ.* 34. Jeruſalem, Jeruſalem, *quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum congregat gallina pullos ſuos ſub alas, & nolueris? Gallina* Græcè eſt ἔρις, quæ vox *avem* in genere ſignificabat apud *Græcos* vetuſtiores. Tamen *Plautus* lib. 7. *De Legibus* ἐρίθους θρίμματα putantur eſſe *gallinarum pulli*. Et *Ariſtophanes* in *Veſpis* ἐρίθων γάλα *lac gallinarum*. Et *Ariſtoteles* οἱ ἔριθοι ſunt *galli*, cum ſcribit *Hiſt.* lib. 9. cap. 50. Ἐκτέμνονται δὲ οἱ ἔριθοι κατὰ τὸ ἡμιπύγιον, id eſt, *Caſtrantur galli prope uropygium*. Et αἱ ἔριθοι *gallinæ*, *De generat. anim.* lib. 1. cap. 21. ubi quoſdam tradit περὶ τὰς ἐρίθας τὰ γονιμαῖα σπουδάζειν, *operam dare, ut generoſa gallina procreentur*. Neque aliud ſignificatur in his *Theophraſti*, *De cauſis* lib. 2. cap. 15. Τὰ ἕλαια ἐντεκα βραχέως· καὶ τὰ ὑπερτοιοῦντα πολλαχοῦ ἀπίδωνται, καὶ μᾶλιστα ἐπὶ τῷ συναυξηνειμίαν αἱ ἔρισθοι. Quæ omnia ſic reddenda, *Fœcundiſſima quæque animalia brevis vitæ ſunt: & quorum fœtura exuberat, ſæpe pereunt, & gallina potiſſimum inter ea, quæ cum hominibus degunt*. Neque in his *Chryſippi* apud *Athenæum* lib. 9. cap. 4. καθάπερ τινὲς τὰς λευκὰς ἐρίθας τῶν μελανῶν εἶδος εἶναι μᾶλλον. *Ut candidas gallinas nonnulli volunt nigris eſſe ſaviores*. Sed & *Comicos* veteres *Menandrum*, *Cratinum*, & *Antiphanem* pro *gallinis* uſurpaſſe exemplis allatis idem probat. Et apud eundem lib. 1. cap. 15. narrat *Plutarchus* τινὰς δυνάμεις ἐντικὰς à *Sandrocotto*, *Indorum* Rege, ad *Selencum* miſſas, ἐρίθους ἑμπαιεῖν ἐρίθοις λέγει, Veneris *appetentiam excitaſſe*, *qualis eſt in gallis gallinaceis*. Perperam edi ἐντικὰς notavit vir maximus ad illum locum; & *Sandrocotto* ab Interprete ſubſtitui *Sandropyllen*, & *Antiochum Seleuco*, & *gallis paſſerculos*, ita ut in hoc loco nihil ſupereſſit ſani. Cùm igitur ἔρις *Homero*, & *Heſiodo*, nihil quidquam ſit quam *avis* in genere, *Platonis* cœpit ævo uſurpari pro *gallinaceo* genere, & per aliquot ſæcula tam de *gallo* quam de *gallina* dici: donec obtinuit uſus, ut proprium eſſet *gallinæ* nomen. Unde apud *Athenæum* lib. 9. *Myrtilus*, Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐρίθιας καὶ ἐρίθια νῦν μᾶλλον ἢ ἐνιαυσία καλεῖ τὰς θηλείας. *Nunc quidem fert conſuetudo, ut ſola* (gallorum) *fœmina* ἐρίθιον *dicantur*, & ἐρίθια. Itaque in *Matthæo*, & *Luca*, ἔρις non eſt طير vel طاير *avis* in genere, ut *Vulgatus*, & *Arabum* unus in *Luca*, alter utroque loco reddit, ſed دجاجة *gallina*, ut in *Matthæo* habent *Vulgatus* & *Erpenianus Arabs*. Proinde *Syrus* etiam conſtanter explicat ܬܪܢܓܠܬܐ, & *Æthiops* ΡCV: id eſt, *gallinam*. Ita etiam *Cyprianus*, & *Hilarius*, & *Hieronymus*, & *Auguſtinus*, & plerique Veteres præter *Ambroſium* in *Lucam*, ubi hic locus ita redditur: *Quoties volui congregare filios tuos, ut avis nidum ſuum ſub pennis?* Sed id gallinæ maximè proprium eſt, quòd non ſolum ovis incubat, quomodo reliquæ aves, ſed & pullos jam editos ſub alis congregat, ut materno calore foveantur, & vegetentur. Unde eſt, quod *Arabicè* cognominatur أم حفصة *mater congregationis*. Ita diſertè ſcribunt inſignes duo *Lexicographi Grauhars*, & *Alcamus*, & e Naturæ Scriptoribus ſæpè à nobis citatus *Damir*. Hujus gallinæ φιλοστοργίας ecce illuſtre exemplum ex *Alphæo Mitylenæo Ambelogi* lib. 1. cap. 87.

Χειμερίαις νιφάδεσσι παλιστροφέα τιθὰὶ ἔρις
Τίλλοις ἰυναίαις ἀμφίχυτα πτέρυγας·
Μίζοὰ μὴ ὑράνιον κρύος ἄλεσεν· ἡ γὰρ ἰμεῖνεν
Αἰθέρος ὑραίοις ἀντιπάλου νεφέσιν.
Πρόκνη, καὶ Μήδεια, κατ' ἀιδος αἰδεῖσθε,
Μητέρες, ἐρυθρὸν ἔργα διδασκόμεναι.

Hyemalibus nivibus aſperſa mutu gallina pullis ſuppoſueras circumfudit alas: donec illam perdidit cæleſtis frugis, Certè permanſit cœleſtium oppugnatrix nubium. O matres, Progne, & Medea, *in Inferis erubeſcite, gallinarum opera diſcentes*. Et eximius Scriptor *Plutarchus* in libro *De philoſtorgia* ob oculos rem ita ponit, Τὰς δὲ ἀλεκτορίδας ἐν τοῖς ἕμμασι κατ' ἡμέραν ἔχομεν, ἐν τρόπῳ τὰ στοιχεῖα περιπτύξει, τοῖς μὲν ἐνδῦσαι χαλάσαι τὰς πτέρυγας, τὰ δὲ ἐκτελοῦντα τῶν νεοττῶν, καὶ περιέχονται πανταχόθεν διαδεχόμεναι, μετὰ τοῦ γογγύζειν, ἢ καὶ προφιλῶς ἐπιῤῥίγγεσθαι· αὐτοὶ δὲ, καὶ δρακοντίας (lege κύνας δὲ, καὶ δράκοντας, vel δρακόντια) ἂν περὶ αὐτὰς φοβηθέντες φύγωσιν· ἂν δὲ αἰρῇ τὸ τέκνον, ἀμύνονται, καὶ διαμάχονται παρὰ δύναμιν. *Gallinæ autem, quæ quotidie oculis noſtris obverſantur, quamdiu curâ pullos ſuos tueantur, alas quidem alas quas ſubeant remittentes, alias autem dorſum conſcendentibus? Et accedunt undequaque ſuſcipientes, ita ut gaudium & amorem vocè teſtentur. Canes autem, & dracones, ſi filios metuant, fugiunt: at pullis ſi metuant, propulſant, & ſupra vires dimicant*. Quod ipſum his verbis obſervat *Auguſtinus* in *Quæſtionibus Evangeliis* lib. 1. quæſt. 36. *Quod difficilius in cæteris animantibus invenies, aliis ſatis filios proſegens contra milvum pugnat*. Sed & idem ſæpe aſſerit gallinæ id eſſe peculiare, quod pullorum ſuorum infirmitate ſic afficitur, ut & ipſa infirma & ægra fiat. Ita in *Pſalmum* 58. *Infirmatus eſt* (Chriſtus) *uſque ad mortem, & aſſumpſit infirmitatis carnem, ut pullos* Jeruſalem *colligeret ſub alas ſuas, tanquam gallina infirmatur cum parvulis*. Et paulò poſt, *Certe notam rem dico, qua in conſpectu noſtro quotidie verſatur. Quomodo rauceſcit vox? quomodo hiſpidum fit totum corpus, demittuntur alæ, laxantur pluma?* Et in *Pſalmum* 90. *Multa hic aves antenos fatant, calefacium pullos ſuos: nulla ſic avis infirmatur cum pullis ſuis, quomodo gallina. Attendat charitas veſtra hirundines, paſſeres, & ciconias. Videmus extra nidos ſuos, nec cognoſcimus utrum ſuum habeant. At verò gallinam cognoſcimus in infirmitate vocis, & in relaxatione plumarum: tota mutatur affectu pullorum; quos illi infirmi ſunt, infirmam ſe facit*. Et *De Verbis Domini* Sermone 29. *Illa gallina Domini ſapientia eſt. Sed aſſumpſit carnem, in pullis congrueret. Videte gallinam hiſpidam plumis, demiſſis alis, voce fracta, & quaſſa, ac laſſa, & languida congruere pullis ſuis*. Et in *Quæſtionibus* ubi ſupra, *Hoc genus animantis magnum affectum in filios habet, ita ut eorum infirmitate affecta & ipſa infirmetur*. Hinc apud *Euripidem*, in *Hercule Furente*, *Megara* de liberis, quos ex *Hercule* habuerat, maximè ſollicita eos ſub alis ſervare ſe dictitat, ut pullos gallina incubans. Verba ſunt,

Οἵ θ' Ἡράκλειοι παῖδες, ὃς ὑποπτέρους
Σώζει τοκεὺς, ἔρις ὡς ὑφιεμένη.
Et quos ſub alis ſervo natos Herculis,
Pullos ut incubare gallina ſolet.

Quæ ideo hic affero, quia ſunt *Chriſti* verbis quam ſimillima, quibus ſuam φιλοστοργίαν confert cum gallinæ φιλοστοργίᾳ, pullos ſuos ſummo ſtudio ad ſe alliciente, ut ab imminente milvo aut accipitre fartos tectos ſub alis tueatur.

CAPUT

CAPUT DECIMUM NONUM.

In menſa *Solomonis* quid fuerint ברבורים אבוסים, *barburi ſaginati*, 2 Reg. 4. verſ. 23.

Quidam ברברים, electos *explicant*, & Talmudicorum *alii ad* boves, *alii ad* gallos *aut* gallinas *referunt poſt* Græcos *Interpretes*. *Alii ſpecies animalium, quæ aluntur in* ביבריס, vivariis, *quaſi ad* ביבר *bibar*, *alludat* ברבר barbur : cùm ביבר bibar, *ſit* Latinum vivarium. Caſtellio *notatus*. *Alii* barburim *pro* אברברים abarburim, *id eſt*, volucres *in genere*, *quia* אבר *eſt* ala. *Alii* barburum *aves e* Barbaria. Numidia *quando* Barbaria *dici cœperit*. *Hoc nomen ab* Arabibus *illi eſſe indicium falſo credi*. Juſtiniani *evo jam fuiſſe uſitatum*. *Hac multo antiquior* Barbaria Æthiopica, *nam* Arabico, Adulico, & Avaliti, & Barbarico *ſinus patentia*. *Hoſtium varilia pro dote uxoribus data*, *ut præputia* 1 Sam. 28. verſ. 25. Barbora *urbs & inſula*. *Zingiber cur alus ex* Barbaria, *alius ex* Troglodytica. *Myrrha* Troglodytica *cur* barbara *dicta*. Plinius *notatus*. Thogarma *cur* Barbaria *in Paraphraſi* Jeruſalem. Troglodytis *ſtridor pro ſermone*. *An hinc* Barbari *dicti*. Barbaria *nomen* Judæis & Syris *notiſſimum*. Felicis Arabiæ *Regum imperium* Rhaptam *uſque promotum*. Barbari *modi in* Talmude, Dionyſio, & Strabone. *Aves ex* Barbaria *allatæ*, *ex* Hebræorum *mente*, *ſunt* Meleagrides *ex* Barbaria Troglodytica *aſſerri ſolita*. Meleagrides *an ſint gallinæ* Africanæ. Meleagridum *in fabulis duplex origo*. Meleagrides *in* Lero *inſula*, *non in* Olero, *ut vult* Geinerus. *Alia in* Ætolia *circa* Pleuronem. *Non in* Bœotia, *ut* Plinius *perperam*. Clyti *meleagrides ſimine gallinæ* Africanæ, *aut* Indicæ, *quas vocant*. *Gallinæ* Africanæ *in Veterum delitiis*. *Probatur* barburim *eſſe* lectiſſima quæque altilia, *non aves*, *aut alterius animalis certam ſpeciem*. *Locus huic parallelus* Nehem. 5. verſ. 18. אבס *abas*, ſaginare *de ſolis pecudibus dici*. *Inde* Euboeæ Abantes.

Ut in *Romanis* ancilibus, ita in variis interpretationibus vocis ברבורים *barburum*, 1 Reg. 4 v. 23. falſæ ſic effictę ſunt ad verarum ſimilitudinem, ut has ab illis internoſcere non ſit facile. Ex ipſa loci inſpectione patet recenſeri ברבורי *barburim*, in iis animalibus, quæ in menſa *Solomonis* abſumebantur in dies. Sic enim habet Sacer Textus, *Et erant cellaria* Solomonis *in dies decem boves*, &c. *præter cervos*, & *capreas*, & *bubalos*, וברברים אבוסים, & barburos *ſaginatos*. *Junius*, & *Mercerus* explicant *lectiſſima quæque animalia*. Apulejus *paſtus electiles* dixiſſet : ut lib. 10. *Metamorphoſeus*, *Neque aſinum*, *quæ ſolus interfuiſſet*, *talibus cibis affici poſſe*, & *tamen quotidie paſtus electos comparere noſquam*. In eadem ſententia fuere *Græci* Interpretes: quorum duplex extat verſio. Una habet ἐκλεκτῶν ζώντων, altera ἐρισθῶν ἐκλεκτῶν σωμάτων. Sed in utraque ἐκλεκτῶν eſt pro ברברי *barburim*, & ip ſecunda ἐρισθῶν de ſuo ſupplent. Quaſi ſignificentur *aves electa altiles*, eęque *gallinaces generis*. (a) *Pag 3. ſup.* Nam id ſunt eo loco ἐρισθεῖς, ut ſuprà (a) probavimus. Ita *Talmudici* in Tractatu *Bava Metſia* cap. 7. fol. 86. b. electos boves, aut electas gallinas intelligunt peculiari ratione ſaginatas. Locus ſic habet, מאי ברברי אבוס' אמר רב שאובסין אותן בעל כרחן ושמואל אמר שאובסין ועכדין כאליהם ורבי יוחנן אמר מביאים הור מטרעיתו ברלא אנים ותרנגולת כאשפתו ברלא אניסא אמר רבי יוחנן כוכחר שכבהמות שור כוכחר שבעופות תרנגולת אמר אמיטר זנתא אוכמתא בי כטניתא דמשתכחא ביני עירי ולא מציא פסיא קניא *Quid ſunt* barburi *ſaginati ? Dixit* Rab, *Quos ſaginant per vim* (id eſt, cibo per vim in os ingeſto) *At* Samuel *dixit ſaginari prout per ſe ſtant* (id eſt, ſibi relictos, neque ulla vi adhibita) *Et* Rabbi Jochanan *dixit*, *Bovem addicunt e paſcuo ſuo*, *qui nondum laboravit* (in cultu terræ) *& gallinam è ſterquilinio ſuo*, *quæ nondum laboravit* (in pullorum educatione) *Ren ſui dixit* Rabbi Jochanan, *Pecudum electio eſt bos*, *& avium electa gallina*. *Dixit* Amimar, *Gallina nigra*, *ventroſa* (al. *dama ſaginata*) *quæ reperitur inter torcularia* (ubi acinis pinguicat) *nec poteſt tranſgredi ca'amum*, præ pinguedine. Inde *R. Solomo* Commentario in libros *Regum* וברברים אבוסים יש מרבותינו אומרים תרנגולין פטומין, Barburos *ſaginatos ſunt è Doctoribus noſtris*, *qui dicant eſſe gallos pingues*. *Kimchius* & *Pomarius capones* intelligunt; quia העוף המפטם הוא שיתפטם ביותר, *avis caſtrata pinguiſcit magis*. De hac ſententia plura vide, quæ ſupra (*b*) attulimus ad ſecundum locum cap. 16. (b) *Pag. 112. ſup.*

In *Arueh Rabbi Juda* ברבורים *barburim*, exponit מיני ביברים, *ſpecies eorum animalium*, *quæ aluntur in vivariis*. Ambiguè admodum. Incertum an piſces minuat, aut volucres, aut feras : utut enim *Hebræum* ביבר *bibar*, Græcè βιβάριον (Gall. *vivier*) apud *Hebræos* (*c*) & *Græcos* (*d*) recentioris ævi pro *piſcina* ſumatur, tamen olim *vivaria* vox patuit multò latius. Ambitu ſuo ſcilicet complectebatur ſepta quævis, in quibus viva paſcebantur animalia. Itaque vivariorum tres ſpecies facit *Gellius* libri ſecundi capite vigeſimo, Ornithonas (*les volieres*) leporaria (*les garennes*) & piſcinas (*les étangs*) Quamvis ex eodem colligatur *vivaria* potius ad feras pertinuiſſe, ut *Græcorum παραδείσους*. *Vivaria*, inquit, *quæ nunc dicuntur*, *ſepta quædam loca ſunt*, *in quibus fera viva paſcuntur*. Item, *Vivaria*, *quæ nunc vulgus dicit*, *ſunt*, *quos παραδείσους* Græci *appellant*. Ita planè *Hebræi* definiunt quid ſit ביבר *bibar*. *Aruch*, ביבר הוא פרדס שמאכפין שם חיות וחפירה שמאכפין שם דגין ומקום מקורה ששם עופות, Bibar *eſt paradiſus*, *in quo colliguntur fera*. *Foſſa item*, *in qua congregantur piſces*. *Locus denique contignatus*, *in quo ſunt aves*. Quod ſumptum ex *Talmudico* Tractatu *De Sabbatho* capite decimo tertio folio centeſimo ſexto b. ubi *Gemara*, ביברין של חיות ושל עופות ושל דגין אין צדין מהם ביום טוב, *In* bibarin (ſeu *vivariis*) *ferarum*, *avium*, *& piſcium venari non licet die feſto*. Igitur vaſta nimis eſt expoſitio *R. Jnda*, quâ ברבורים *barburum*, definit *ſpecies animalium*, *quæ aluntur in vivariis*. Addo parum eſſe tutam; quia tota nititur alluſione nominis vaniſſimâ. Putavit enim *R. Juda* ביבר *bibar*, & ברבור *barbur*, eſſe voces ejuſdem originis, adeoque ביבר *bibar*, dici pro ברבר *birbar*; litera *Res* poſt primam ablata, quomodo periit *Lamed* in *Chaldæis* aut *Syris* vocibus ⟨ & ⟨ & ⟨. Cum Hebræum ביבר *bibar*, & Græcum βιβάριον, & Hiſpanicum *bivar*, & Gallicum *vivier* à *vivaria Romana* voce deduci ſit planiſſimum. Tamen hoc ſequutus *Caſtalio* locum, in quo verſamur, ita reddidit; *Ejus victus erat in diei ſingulos ſimila cori triginta*, &c. *præter cervos*, *capreas*, *bubalos*, *& vivaria*. Quamvis *Hebræa* hac in parte ſit ineptior, quod *vivaria* poſuit pro iis animalibus, quæ aluntur in vivariis. Quod

(c) *R. Seſma in Eccleſ. 2. 8.* (d) *Tzetz. Chil. 8. Hiſt. 173. Schol. Oppian & Nicand. Ther.*

est absurdissimum. Neque enim in cibis sunt ipsa vivaria; nec dicerentur אבוסים, *faginata.* Itaque hanc vocem *Castalio* præterit planè intactam. Obiter nota in *Aruch* locum *R. Jadæ*, quo *Hebraum* ברברים explicat כיני ביטרים, citari ex *Vajekra Rabba* capite וכי טוב אחוך, quod est trigesimum quartum. Ubi tamen nusquam comparet in editione *Veneta* anno 1545 quam solam videre licuit. Itaque vel fallitur *Aruch*, vel mutila est hæc editio.

Tertia interpretatio eorum est, quibus ברברים *barbarum*, sunt *volucres* in genere, quasi אברברים *abarbarum*, ab אבר *eber*, id est, *ab ala.* Quod videntur sequi *Josephus*, *Chaldæus*, *Syrus*, *Arabs*, *Vulgatus*, *R Levi*, & *Mardochæus.* Ergo ex illorum sententia ברבור *barbur*, efflet pro אברבר *abarbur*, formæ אספסף *asapsaph.* Sed res est propè sine exemplo, ut prima Radicalis excidat ex Nominibus, quæ fiunt ex Quiescentibus *Pe Aleph.*

Quartam interpretationem ita profert *Baal Aruch* ex libro *Vajekra Rabba* jam citato. רבנן אמרו עוף טהור הוא וסעולא הוא והיה בא מברבריאה והיה עולה על שולחן שלמה בכל יום *Doctores nostri dixerunt avem esse mundam, & præstantem, quæ ex* Barbaria *afferebatur, & mensæ* Solomonis *quotidie apponebatur.* Et *Kimchius* in libros *Regum* וברברי רז"ל עוף הבא מברבריא ונקראים ברבורים על שם מקומם, *In verbis Doctorum nostrorum beata memoriæ, avis erat ex* Barbaria *allata* barbur (aut *barbar*) *dicta, juxta nomen loci sui.* Et in *Lexico* citat illa ipsa verba, quæ *Baal Aruch.* Et *Elias* quoque in *Thisbi*, אומרין שהוא עוף שמן מברבריאה, *Aiunt avem esse pinguem e* Barbaria, & reliqua, ut in aliis. Quæ interpretatio non debuit à doctis tanto sibilo excipi; quasi *Barbariæ* nomen pro certa regione sit hodie & heri natum. Putantur scilicet *Arabes* non ita pridem *Barbariæ* nomen *Numidiæ* indidisse, aut, ut nonnullis placet, toti *Africæ* parti, quæ mari *Mediterraneo* objacet ab *Ægypto* ad *Gades* usque. Cujus appellationis causas, qui harum rerum curiosus est, reperiet apud *Scaligerum* in *Cardanum Exercitatione* quinquagesimâ primâ, *Leonem Africanum* libri primi capite secundo, & *Marmolium Africæ* suæ libri primi capite sexto. Et verò *Barbariæ* nomen pro ea parte *Africæ*, quam diximus, nec in *Strabone*, nec in *Mela*, nec in *Plinio*, nec in *Marciano*, nec in *Ptolemæo* reperire est, nec in ullo *Geographorum* veteris ævi. Illud tamen ab *Arabibus* fuisse inditum falsissimum est: cum *Justiniani* ævo jam obtinuerit, diu antequam eò se conferrent *Arabes.* Hinc *Justiniano* æqualis *Anastasius Sinaita* in *Anagogis super sex dierum opus*, Ἐν τῇ πλησιοχώρῳ Λιγύης τοῖς ἐν Πενταπόλει τῇ Βαρβαρικῇ λεγομένοις ἀδύτοις. Quibus verbis *Cyrenaica Pentapolis* in *Africæ Barbaria* constituitur. Et *Barbaricinis* vocabantur qui à *Vandalis* circa illa tempora ex *Mauritania* monte *Aurasio* in *Sardiniam* translati sunt. Ita testantur *Procopius* libro secundo *Vandalicorum*, & *Gregorius Epistolâ* vigesimâ quintâ, & vigesimâ septimâ libri tertii. Sed & aliam in Veterum lectis *Barbariam* reperio, cujus nomen multò est antiquius: nempe *Barbariam Æthiopicam*, quæ rursus duplex. Una est *Barbaria* propriè dicta, altera *Troglodytica.* Utraque mari præsentia est; hæc *Arabico*, & *Adulico*, & *Avalitis*, illa *Barbarico* sinu. *Barbariæ* nomine illam solam intelligunt *Ptolemæus* & *Marcianus Heracleota.* Sed alii *Barbariæ* etiam *Arabici* maris accolas & *Troglodytas* accensent. Sic *Arrianus* in *Periplo* locat *Barbaros* & *Barbariam* circa *Berenicen*, & *Orientem*, & *Diadoris* insulam, & *Ptolemaïda theron*, & *Avalitæ* emporium, quæ loca sunt *Troglodytica.* Et *Stephanus*, in libro *De urbibus*, *Barbariam* scribit esse παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον, ubi *Troglodytica.* *Arabi*

Geographus itidem ارض بربرة *terram Barbaram*, vel *Barbariæ*, describit الى البحر اليماني *ad mare Jemanense*, id est, *Arabicum*, Clim. 1. part. 6. Et capite præcedenti describit مرن للحبشة السحلية الى ما اتصل بها *Abissinorum maritima appida* من عماراب البربرة *donec perveniatur ad loca habitata Barbariæ.* Et *Alcamus* ad vocem بربر *Barbar*

بربر جيل البرابرة وهم بالغرب وامه
اخري بين الحبوش والزنج يقطعون
مذاكير الرجال ويجعلونها مهور
نسايهم وكلهم ولد كمس غيلان
اوهم بطنان من حمير منهجة وكنامة
صاروا الي البربر ايام فتح افريقيس
الملك افريقية Barbar, *gens* Barbarorum, *quæ*

sunt ad occasum. Est & alia gens inter Abissinos *&* Zingitanos, *quæ virorum abscindit virilia, & ea pro dote uxoribus suis assignat* (quomodo *David* ducentorum præputiorum dote uxorem sibi acquisivit 1 *Sam.* XVIII. 25. 27. & 2 *Sam.* 3. 14.) *Omnes illi filii sunt* Caisgailani, *aut ex* Humciri *stirpe* (à quo *Homerita* dicti) Sunhagia *autem*, & Cutama *in* Barbariam *profecti sunt, cum Rex* Africus *Africam aperuit.* Sed & *Geographi* recentiores in *Avalitæ* sinu, *Troglodytica* parte, urbem *Barbaram*, vel *Barboram* describunt, & ejusdem nominis insulam urbi proximam, ad quam *Zesla* solventem appulisse se dicit *Vartomanus Navigat.* lib. 2. cap. 16. Et de eadem multa habet *Odoardi Barbosa* in *India* sua capite *De Barbora.* Unde facilis conciliatio *Galeni* cum *Dioscoride*: quorum ille zingiber afferri tradit ἀπὸ τῆς Βαρβαρίας, *ex Barbaria*; hic *ex Troglodytica.* Nempe eadem est regio *Barbariæ* & *Troglodytis.* Quod cum nesciret *Plinius*, perperam accepit quod legerat apud *Græcas* myrrham *Troglodyticam* etiam dici *Barbaram*, ac si eam myrrhæ speciem vellent esse *aspectu sordidam & barbaram.* Ita enim interpretatur libri duodecimi capite decimo sexto. Cum contra in *Dioscoride* legatur esse διαυγῆς *splendens*, aut *pellucida.* Hinc *Isidori* lib. 17. cap. 8. à puritate commendatur. *Myrrha*, inquit, *Troglodyta ab insula* Arabiæ, *ubi melior colligitur, & purior.* Proinde laudatur his verbis in veteri Hymno *De Epiphania Domini*: *Thus Deo, myrrham* Troglodytem *humando.* Ita enim esse legendum, non, ut vulgo, *trucidatem*, pridem *Cassander* rectè monuit. Dicebatur ergo *Barbara* myrrha *Troglodytica*, non tanquam aspectu sordida, sed ratione soli natalis. Neque alia ratio cur *Gen.* 10. 3. *Thogarma* ברבריא *Barbariam* reddat *Jerosolymitanus* Interpres, quam fallax alludio nominum inter *Thogarma* & τρώγλην, unde *Troglitis*, vel *Troglodytis.* Ex his constat plus satis *Barbariæ* nomine contineri totam oram maritimam *Orientalis Æthiopiæ*, ab *Ægypti* finibus usque ad *Rhaptum* promontorium. Cui videtur id nominis obtigisse propter incultos mores. *Arrianus*, Ἀλακτόφαγοι δὲ οἱ

CAPUT DECIMUM NONUM.

In mensa *Solomonis* quid fuerint ברבורים אבוסים, *barburi faginati*, 2 Reg. 4. verſ. 23.

Quidam ברברים, electos *explicant*, & Talmudicorum *alii ad* boves, *alii ad* gallos *aut* gallinas *referunt poſt* Græcos *Interpretes. Alii ſpecies animalium, quæ aluntur in* ביברים, vivariis, *quaſi ad* ביבר *bibar*, *alludat* ברבר barbur : cùm ביבר *bibar*, *ſit* Latinum vivarium. Caſtellio *notatus. Alii* barburim *pro* אברברים abarburim, *id eſt*, volucres *in genere*, *quia* אבר *eſt* ala. *Alii* barburum *aves e* Barbaria. Numidia *quando* Barbaria *dicta cœperit. Hoc nomen ab* Arabibus *illi eſſe indicium falſo credi.* Juſtiniani *ævo jam fuiſſe uſitatum. Hæc multo antiquior* Barbaria Æthiopica, *vars* Arabico, Adulico, & Avaliti, & Barbarico *finus protenta. Hoſtium varia pro dote uxoribus data*, *ut præputia* 1 Sam. 28. verſ. 25. Barbora *urbs & inſula. Zingiber cur alius ex* Barbaria, *alius ex* Troglodytica. *Myrrha* Troglodytica *cur* barbara *dicta.* Plinius *notatus.* Thiogarma *cur* Barbaria *in Paraphraſi* Jeruſalem. Troglodytis *ſtridor pro ſermone. Alii hinc* Barbari *dicti.* Barbariæ *nomen* Judæis & Syris *notiſſimum.* Felicis Arabiæ *Regum imperium* Rhaptam *uſque protenſum.* Barbari *nudi in* Talmude, Dionyſio, & Strabone. *Aves ex* Barbaria *allata*, *ex* Hebræorum *mente*, *ſunt* Meleagrides *ex* Barbaria Troglodytica *aſſerri ſolita.* Meleagrides *an ſint gallinæ* Africanæ. Meleagridum *in fabulis duplex origo.* Meleagrides *in* Lero *inſula*, *non in* Olero, *ut vult* Getnerus. *Alia in* Ætolia *circa* Pleuronem. *Non in* Bœotia, *ut* Plinius *perperam.* Clyti *meleagrides ſint ne gallinæ* Africanæ, *aut* Indicæ, *quas vocant. Gallinæ* Africanæ *in Veterum delicias. Probatur* barburim *eſſe* lectiſſima quæque altilia, *non avis*, *aut alterius animalis certam ſpeciem. Locus huc parallelus* Nehem. 5. verſ. 18. אבס *abas*, fagimare *de ſolis pecudibus dici. Inde* Euboeæ Abantes.

Ut in *Romanis* ancilibus, ita in variis interpretationibus vocis ברבורים *barburim*, 1 Reg. 4. v. 23. falſæ ſic efficte ſunt ad veram ſimilitudinem, ut has ab illis internoſcere non ſit facile. Ex ipſa loci inſpectione patet recenſeri ברבורי *barburim*, in iis animalibus, quæ in menſa *Solomonis* abſumebantur in dies. Sic enim habet Sacer Textus, *Eterant cibaria* Solomonis *in dies decem boves*, &c. *præter cervos*, & *capreas*, & *bubalos*, וברברים אבוסים, & barburos *faginatos. Junius*, & *Mercerus* explicant *lectiſſima quæque animalia.* Apulejus *paſtus electiles* dixiſſet : ut lib. 10. *Metamorphoſeωn*, *Neque aſinum*, *qui ſolus intereſſet*, *talibus cibis aſſici poſſe*, & *tamen quotidie paſtus electiles comparare nuſquam.* In eadem ſententia fuere *Græci* Interpretes : quorum duplex extat verſio. Una habet ἐκλεκτῶν ζευτά, altera ἐρι θων ἐκλεκτῶν τροφάδων. Sed in utraque ἐκλεκτῶν eſt pro ברברי *barburim*, & ip ſecunda ἐρι θων de ſuo ſupplent. Quaſi ſignificentur *aves electa altiles*, eccque *gallinaces generis.* (e) *Pag. 1. ſup.* Nam id ſunt eo loco ἐρι θοις, ut ſuprà (*a*) probavimus. Ita *Talmudici* in Tractatu *Bava Metſia* cap. 7. fol. 86 b. electos boves, aut electas gallinas intelligunt peculiari ratione faginatas. Locus ſic habet, מאי ברברי אבוס' אמר רב שאוכסין אותן בעל כרחן ושמואל אמר שאוכסין ועטרין מאליהם ורבי יוחנן אמר מביאים תור מטרעיתו ברלא אנים וחרגולת מאשפתו ברלא אניסא אמר רבי יוחנן מובחר שבכהטורת שור מובחר שבעופות תרנגולת אמר אמיטר גתא אוכמתא בי כטניתא רמשתחא ביני עזרי ולא מציא פסיא קניא *Quid ſunt* barburi *faginati? Dixit* Rab, *Quos faginant per vim* (id eſt, cibo per vim in os ingeſto) *At* Samuel *dixit faginari prout ſe ſtant* (id eſt, ſibi relictos, neque ulla vi adhibita) *Et* Rabbi Jochanan *dixit*, *Bovem adducunt è paſcuo ſuo*, *qui nondum laboravit* (in cultu terræ) *& gallinam è ſterquilinio ſuo*, *quæ nondum laboravit* (in pullorum educatione) *Rurſus dixit* Rabbi Jochanan, *Pecudum electio eſt bos*, *& avium electio gallina. Dixit* Ammar, *Gallina nigra*, *ventroſa* (al. *domi faginata*) *quæ reperitur inter torcularia* (ubi acinis pinguicat) *nec poteſt tranſgredi calcamum*, præ pinguedine. Inde *R. Selomo* Commentario in libros *Regum* וברברים אבוסים יש סרבותינו אומרים תרנגולין פתומין, Barburos *faginatos ſunt è Doctoribus noſtris*, *qui dicant eſſe gallos pingues. Kimchias* & *Pomarius capones* intelligunt; quia העוף המכורס הוא שיתפתם ביותר, *ava caſtrata pingueſcit magis.* De hac ſententia plura vide, quæ ſupra (*b*) attulimus ad ſecundum locum cap. 16. (b) *Pag. 112. ſup.*

In *Arach Rabbi Juda* ברבורים *barburim*, exponit מיני ביברים, *ſpecies eorum animalium*, *quæ alantur in vivariis.* Ambiguè admodum. Incertum an piſces innuat, aut volucres, aut feras : utut enim *Hebræum* ביבר *bibar*, Græcè βιβάριον (Gall. *vivier*) apud *Hebræos* (*c*) & *Græcos* (*d*) recentioris ævi pro *piſcina* ſumatur, tamen olim *vivaria* vox patuit multò latius. Ambitu ſuo ſeilicet complectebatur ſepta quævis, in quibus viva paſcebantur animalia. Itaque vivariorum tres ſpecies facit *Gellius* libri ſecundi capite vigeſimo, Ornithonas (*les volieres*) leporaria (*les garennes*) & piſcinas (*les étangs*) Quamvis ex eodem colligatur *vivaria* potius ad feras pertinuiſſe, ut *Græcorum* παράδεισος. *Varro*, inquit, *quæ nunc dicuntur*, *ſepta quædam loca ſunt*, *in quibus fera vivæ paſcuntur.* Item, *Vivaria*, *quæ nunc vulgus dicit*, *ſunt*, *quos παράδεισος* Græci *appellant.* Ita planè *Hebræi* definiunt quid ſit ביבר *bibar. Aruch*, ביבר הוא פרדס שמאספין שם חיות וחפירה שמאספין שם דגין ומקום מקורה ששם עופות Bibar *eſt paradiſus*, *in quo colliguntur feræ. Foſſa item*, *in qua congreganter piſces. Locus denique cœlo tectus*, *in quo ſunt aves.* Quod ſumptum ex *Talmudico* Tractatu *De Sabbatho* capite decimo tertio folio centeſimo ſexto b. ubi *Gemara*, ביברין של חיות ושל עופות ושל דגין אין צדין מהם ביום טוב, *In* bibarin (ſeu *vivariis*) *ferarum*, *avium*, & *piſcium venari non licet die feſto.* Igitur vaſta nimis eſt expoſitio *R. Juda*, quâ ברבורים *barburim*, definit *ſpecies animalium*, *quæ aluntur in vivariis.* Addo parum eſſe tutam; quia tota nititur allufione nominis vanifſimâ. Putavit enim *R. Juda* ביבר *bibar*, & ברבור *barbur*, eſſe voces ejuſdem originis, adeoque ביבר *bibar*, dici pro ברבר *birbar*, litera *Res* poſt primam ablata, quomodo periit *Lamed* in *Chaldæis* aut *Syris* vocibus ⲁⲗⲁⲃⲁⲥⲧⲣⲟⲛ & ⲁⲗⲁⲃⲁⲥⲧⲣⲟⲥ & ⲁⲗⲁⲃⲁⲥⲧⲟⲥ. Cum Hebræum ביבר *bibar*, & Græcum βιβάριον, & Hiſpanicum *bivar*, & Gallicum *vivier* à *vivaria Romana* voce deduci ſit planiſſimum. Tamen hoc ſequutus *Caſtalio* locum, in quo verſamur, ita reddidit ; *Ejus victus erat in dies ſingulos ſimila cori triginta*, &c. *præter cervos*, *capreas*, *bubalos*, & *virgina.* Quamvis *Hebræis* hac in parte ſit ineptior, quod *vivaria* poſſint pro iis animalibus, quæ aluntur in vivariis. Quod (c) *R. Stephan. in Lexic.* (d) *Tzetzes. Chil. 8. Hiſt. 113. Schol. Oppian. & Nicand. Ther.*

eſt

eſt abſurdiſſimum. Neque enim in cibis ſunt ipſa vivaria; nec dicerentur אבוסים, *fagmata*. Itaque hanc vocem *Caſtalio* prætereit planè intactam. Obiter nota in *Aruch* locum *R. Judæ*, quo *Hebræum* כרכרים explicat כיני כיברים, citari ex *Vajekra Rabba* capite וכי יסוך אחיך, quod eſt trigeſimum quartum. Ubi tamen nuſquam comparet in editione *Venetâ* anno 1545. quam ſolam videre licuit. Itaque vel fallitur *Aruch*, vel mutila eſt hæc editio.

Tertia interpretatio eorum eſt, quibus כרכרים *barbarum*, ſunt *volucres* in genere, quaſi אברכרים *abarbarim*, ab אבר *eber*, id eſt, *ala*. Quod videntur ſequi *Joſephus*, *Chaldæus*, *Syrus*, *Arabs*, *Vulgatus*, *R. Levi*, & *Mardochæus*. Ergo ex illorum ſententia ברבור *barbur*, eſſet pro אברבר *abarbur*, formæ אספסף *aſapſuph*. Sed res eſt propè ſine exemplo, ut prima Radicalis exeidat ex Nominibus, quæ fiunt ex Quieſcentibus *Pe Aleph*.

Quartam interpretationem ita profert *Baal Aruch* ex libro *Vajekra Rabba* jam citato. רבנן אמרו שף טהור הוא ומעולא הוא והיה בא מברבריאה והיה עולה על שולחן שלמה בכל יום *Doctores noſtri dixerunt avem eſſe mundam, & præſtantem, quæ ex* Barbaria *afferebatur, & menſæ* Solomonis *quotidiè apponebatur*. Et *Kimchius* in libros *Regum* וברברי רז"ל שף הבא מברבריא ונקראים כרכורים על שם מקומם, *In verbis Doctorum noſtrorum beatæ memoriæ, avis erat ex* Barbaria *allata* barbur (aut *barbar*) *dicta, juxta nomen loci ſui*. Et in *Lexico* citat illa ipſa verba, quæ *Baal Aruch*. *Elias* quoque in *Thisbi*, אומרין שהוא שף שמן מברבריאה, *Aſſunt avem eſſe pinguem è* Barbaria, & reliqua, ut in aliis. Quæ interpretatio non debuit à doctis tanto ſibilo excipi; quaſi *Barbaria* nomen pro certa regione ſit hodie & heri natum. Putantur ſcilicet *Arabes* non ita pridem *Barbariæ* nomen *Numidiæ* indidiſſe, aut, ut nonnullis placet, toti *Africæ* parti, quæ mari *Mediterraneo* objacet ab *Ægypto* ad *Gades* uſque. Cujus appellationis cauſas, qui harum rerum curioſus eſt, reperiet apud *Scaligerum* in *Cardanum Exercitatione* quinquageſimâ primâ, *Leonem Africanum* libri primi capite ſecundo, & *Marmolium Africæ* ſuæ libri primi capite ſexto. Et verò *Barbariæ* nomen pro ea parte *Africæ*, quam diximus, nec in *Strabone*, nec in *Mela*, nec in *Plinio*, nec in *Marciano*, nec in *Ptolemæo* reperire eſt, nec in ullo *Geographorum* veteris ævi. Illud tamen ab *Arabibus* fuiſſe inditum falſiſſimum eſt: cum *Juſtiniani* ævo jam obtinuerit, diu antequam eò ſe conferrent *Arabes*. Hinc *Juſtiniano* æqualis *Anaſtaſius Sinaita* in *Anagogis ſuper ſex dierum opus*, Ἐν τοῖς πλησιοχώροις Αἰγύπτῳ τοῖς ἐν Πενταπόλει τῇ Βαρβαρικῇ λεγομένοις μύθοις. Quibus verbis *Cyrenaica Pentapolis* in *Africa Barbaria* conſtituitur. Et *Barbaricum* vocabantur qui à *Vandalis* circa illa tempora ex *Mauritania* monte *Auraſio* in *Sardiniam* tranſlati ſunt. Ita teſtantur *Procopius* libro ſecundo *Vandalicorum*, & *Gregorius Epiſtolâ* vigeſimâ quintâ, & vigeſimâ ſeptimâ libri tertii. Sed & aliam in Veterum ſcriptis *Barbariam* reperio, cujus nomen multò eſt antiquius: nempe *Barbariam Æthiopicam*, quæ rurſus duplex. Una eſt *Barbaria* propriè dicta, altera *Troglodytica*. Utraque mari prætenta eſt; hæc *Arabico*, & *Adulico*, & *Avaliti*, illa *Barbarico* ſinui. *Barbariæ* nomine illam ſolam intelligunt *Ptolemæus* & *Marcianus Heracleota*. Sed ubi *Barbaria* etiam *Arabici* maris accolas & *Troglodytas* accenſent. Sic *Arrianus* in *Periplo* locat *Barbaros* & *Barbariam* circa *Berenicen*, & *Orimen*, & *Diodori* inſulam, & *Ptolemaidatheron*, & *Avaliti* emporium, quæ loca ſunt *Troglodytica*. Et *Stephanus*, in libro *De urbibus*, *Barbariam* ſcribit eſſe παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον, ubi *Troglodytica*. *Arabs*

Geographus itidem أرض بربرة *terram Barbaram*, vel *Barbariæ*, deſcribit الي البحر اليماني *ad mare Jemanenſe*, id eſt, *Arabicum*, Clim. 1. part. 6. Et capite præcedenti deſcribit مدن الحبشة السحلية الى ما اتصل بها *Abiſſinorum maritima oppida* من عماراب البربرة *donec perveniatur ad loca habitata Barbariæ*. Et *Alcamus* ad vocem بربر *Barbar* بربر جبل البرابرة وهم بالغرب وامة اخري بين العبوش والزنج يقطعون مذاكير الرجال ويجعلونها مهور نسايهم وكلهم ولد كبس غبلان اوهم بطنان من حمير منهجة وكنانة صاروا الي البربر ايام فتح افريقيس الملك افريقية Barbar, *gens* Barbarorum, *qui ſunt ad occaſum. Eſt & alia gens inter* Abiſſinos & Zingitanos, *quæ virorum abſcindit virilia, & ea pro dote uxoribus ſuis aſſignat* (quomodo *David* ducentorum præputiorum dote uxorem ſibi acquiſivit 1 *Sam.* xviii. 25. 27. & 2 *Sam.* 3. 14.) *Omnes illi filii ſunt* Caiſgailani, *aut ex* Humeiri *ſtirpe* (à quo *Homerita* dicti) Sunhagia *autem*, & Cutama *in* Barbariam *profecti ſunt, cum Rex* Africus *Africam aperuit*. Sed & *Geographi* recentiores in *Avalite* ſinu, *Troglodytica* parte, urbem *Barbaram*, vel *Barboram* deſcribunt, & ejuſdem nominis inſulam urbi proximam, ad quam *Zeila* ſolventem appuliſſe ſe dicit *Vartomanus Navigat.* lib. 2. cap. 16. Et de eadem multa habet *Odoardus Barboſa* in *Indiæ* ſua capite *De Barbora*. Unde facilis conciliatio *Galeni* cum *Dioſcoride*: quorum ille zingiber affirri tradit ἀπὸ τῆς Βαρβαρίας, *ex Barbaria*; hic *ex Troglodytica*. Nempe eadem eſt regio *Barbariæ* & *Troglodytis*. Quod cum neſciret *Plinius*, perperam accepit quod legerat apud *Græcos* myrrham *Troglodyticam* etiam dici *Barbaram*, ac ſi eam myrrhæ ſpeciem vellent eſſe *aſpectu ſordidam & barbaram*. Ita enim interpretatur libri duodecimi capite decimo ſexto. Cum contra in *Dioſcoride* legatur eſſe διαυγὴς *ſplendens*, aut *pellucida*. Hinc *Iſidorus* lib. 17. cap. 8. à puritate commendatur. *Myrrha*, inquit, *Troglodyta ab inſula* Arabiæ, *ubi melior colligitur, & purior*. Proinde laudatur his verbis in veteri Hymno *De Epiphania Domini*: *Thus Deo, myrrham* Troglodytem *humando*. Ita enim eſſe legendum, non, ut vulgo, *troclotem*, pridem *Caſſander* rectè monuit. Dicebatur ergo *Barbara* myrrha *Troglodytica*, non tanquam aſpectu ſordida, ſed ratione ſoli natalis. Neque alia ratio cur *Gen.* 10. 3. *Thogarma* ברבריא *Barbariam* reddat *Jeroſolymitanus* Interpres, quam fallax alluſio nominum inter *Thogarma* & τράγλαν, unde *Troglitis*, vel *Troglodytis*. Ex his conſtat plus ſatis *Barbariæ* nomine contineri totam oram maritimam *Orientalis Æthiopiæ*, ab *Ægypti* finibus uſque ad *Rhaptam* promontorium. Cui videtur id nominis obtigiſſe propter incultos mores. *Arrianus*, Ἀλαστόρους δὲ καὶ

καταπλῆττες τὸ τέρπον βάρβαρον. Vel propter ſermonem barbarum, & inconditum, ſi ſermo dici queat, qui verius veſpertilionum ſtridor eſt. *Herodotus Muſâ quartâ*, Οἱ Τρωγλοδύται λέγονται γλώσσαν ἰδιομιῆ ἄδειν παραπλήσιον τετρίγασι, ἀλλὰ νυκτερυγασι καλάπιξ αἱ νυκτερίδες. *Plinius* lib. 7. cap. 8. *Villas* (illis) *ſerpentium carnes, ſtridorque, non vox: adeò ſermonis commercio carent. Martianus Capella* libro ſexto, *Stridunt potius quam loquuntur.* Ut Solinus, *Ignari ſermonis ſtridunt potius quam loquuntur.* Meritò igitur *Barbari* dicti. Sic enim propriè appellantur οἱ δυσσεφῆτοι, καὶ ἀκλεπεῖς, καὶ τραχεῖαις λαλίνται, ut plurimus docet *Strabo* (e) *Hiad.* Β. v. 867. in eum (e) *Homeri* verſum, in quo *Cares* nominat βαρβαροφώνους. Quo ipſo ſenſu *Græci, Chaldæi, Arabes, Latini* Interpretes *Pſal.* 114 7. populum *barbarum* eum vocant, quem *Hebræi* עם לועז. Iſenim *Hebræis* eſt לועז, *qui linguâ alienâ loquitur, eâque abſurdâ, & inconditâ.* Neque aliter ברבר *barbar* explicant *Arabum* Lexicographi. *Giggeius*, ברבר (barbar) *garrulus, ſtrepitum edens, vociferans.* ברברא (barbara) *balatus caprinus, mugacitas, ſermocinatio, qua parum explanatis vocibus ſolet eſſe præruptus*, ut eſt apud *Senecam.* Golius, ברבר (*barbara* Verbum) *murmurauit ut iracundi ſolent:* quod petitum ex *Gianbars.* Sed *Giggeio* præivit *Alcamus*, cujus verba ſunt البربرة صوت المعز وكثاء الكلام والعلبنة والصياح (Albarbara) *vox capræ, multiloquium, murmur, & vociferatio.* Ergo *Barbaræ* nomen tam *Chaldaicum* & *Arabicum* fuit, quàm *Græcum*, adeoque *Judæi* & *Syri* notiſſimum, in quorum libris paſſim occurrit. Exempla ex *Talmude* & Paraphraſtis habentur in *Baal Aruch:* ex *Jelammedeum* in *Buxtorfio:* ex *Semoth Rabbi*, & *Eſther Rabba* in *Davide Coben de Lara.* Quibus addo ex *Gorionide* de *Arabum* Rege *Areta* in *Herodem* depugnaturo lib. 5. cap. 18. & 19. *Congregat omnem militiam ſuam, militiam* ſcilicet *Arabiæ*, וצבא ברבר, & *militiam barbariæ.* Et paulo poſt *Judæi* ſpolia referunt ex *Arabibus*, וזמן ברבר: & *ex Barbaris.* Eo nimirum ævo *Barbariæ* pars *Arabum* imperio ſuberat. Quin & *Barbari* remotiores *Rhaptam* uſque *Felicis Arabiæ* Reges pro dominis agnoſcebant. Unde *Arrianus* de *Rhapta*, & regione, circa *Rhaptam*; Νέμεται ἡ αὐτὴν κατὰ τὸ ἤπειρον ἀέχαιος, ὑπεκπίπτων τῇ βασιλείᾳ τῇ πρώτης γειτόνης Ἀραβίας, ἐ Μαφαρίτης τύραννος. *Poſſidet autem ipſam, antiquo quodam jure regno primæ* Arabiæ *ſubjectam*, Mopharites *tyrannus.* Eoſdem *Barbaros* à *Talmudicis* ſignificari puto, cum in Tractatu *Jebamoth* fol. 63. b. ſtultum illum populum, de quo *Moſes Deut.* 32 21. dicunt eſſe אנשי ברבריא שמהלכין ערומין בשוק, *viros* Barbariæ, *qui nudi per vicos ambulant.* Ii enim aut nudi erant, aut pelle ſemitecti. *Dionyſius* de *Erembis*, ſeu *Troglodytis*, verſu 965.

Γυμνοὶ, καὶ αὐτόνυκτα ὑπαίθριοι. ---

Nudi, & bonis carentes. Et Feſtus,

Intectique artus, erepunt ardua ſemper
Culmina telluris. ---

Et *Strabo* libro decimo ſexto, Γυμνῆται δὲ, καὶ δορμαποφόροι, καὶ σκυταλοφόροι διατελοῦσι. *Nudi degunt, aut pellitis, & clavigeri.* In *Africa* igitur duplex fuit *Barbaria:* una Occidentalis uſque ad *Gades*; altera Orientalis ad *Arabicum* ſinum, & Orientalem *Oceanum*, *Rhaptam* uſque protenſa. De hac porrò, non de illa *Hebræos* egiſſe certum eſt, cum ברברים *barbarum*, vel *barbarum* voluerunt eſſe à *Barbaria* denominatas, unde ad *Solomonem* allatæ fuerint. Petita enim eſt hæc interpretatio ex libro *Vaiekra Rabba*, cujus auctor *Rabba Nachmoni* filius florut circa annum *Chriſti* trecentesimum. Quo ævo *Barbaria* in Occidente nulla mentio. Neque tamen is de ſuo loquitur, ſed citat majores ſuos, *Judam*, & *Barachiam.* Præterea quocunque nomine vocentur illi *Barbari*, qui ſunt ad Occaſum *Africæ*, *Solomon* nullam habuit cum illis commercium. Neque enim in *Mediterraneo*, ſed in *Rubro mari* claſſem inſtruebat *Solomon* Ælanitis, & *Eſion-gabere*, unde in Occidentales non fuit iter, ſed in Orientales *Barbaros*, ac inde aſſerri potuêre meleagrides, & ברברים *barbarum*, vel *barbarim* denominari, id eſt, *aves Barbaræ*, vel *Barbaricæ.* Quia quo tempore harum avium magna erat raritas, & penuria, illis fuit ſumme fertilis *Rubri maris* inſula quædam ad *Barbariam Troglodytanam* pertinens. Hoc idonei auctores ſcribunt, præter *Agatharchidem Diodorum* & *Artemidorum* apud *Strabonem.* Hujus verba ſic habent libro decimo ſexto, Φησὶ δ' Ἀρτεμίδωρος ἀπὸ Ἱρώνος πόλεως πλεῦσι κατὰ τὸ Τρωγλοδυτικὸν πόλιν εἶναι φιλοτέραν, &c. Εἶτα Μύρου ὄρμος, καὶ Ἀφροδίτης ἱερὸς καλούμενος λιμένα μέγαν, τὸν εἰσπλοῦν ἔχοντα στενόν· προκεῖσθαι δὲ νῆσον τρεῖς, δύο μὲν ἐλαίας κατασκίους, μίαν δ' ἄτιον κατοικίαν, μελεαγρίδων μεστήν. *Dicit* Artemidorus *ab* Heroum *urbe navigantibus juxta* Troglodyticam *urbem* Philoteram *eſſe*, &c. *Deinde portum magnum ingreſſa flexuoſo, quo dicitur Muris ſtatio, & Veneris ſtatio. Hanc objacere tres inſulas, duas olere obumbratas, tertiam minus opacam, meleagridum avium plenam.* Et *Diodorus* libro 2. pag. 120. Τοπρόκεινται δὲ τούτου νῆσοι τρεῖς, ὧν δυο μὲν πλήρεις εἰσὶν ἐλαιῶν, καὶ σύκων· μία δὲ λιπρωτέρα τῶν πλησίον ἐ προσηκομένων δένδρων, πλήθει δ' ἔχουσα ἐ ἀνομαζομένων μελεαγρίδων. *Hunc adjacent tres inſulæ, quarum duæ oleos & ficubus ſcatent; una autem, his arboribus minus fœcunda, iis avibus referta eſt, quæ dicuntur meleagrides.* Et utroque antiquior *Agatharchides*, *De mari Rubro* libro quinto cap. 42. Ἐν δὲ καὶ νῆσοι τρεῖς εἰσὶ πρόκειμέναι· ὧν αἱ μὲν ἐλαίας πεφύκασι, μία δὲ ἄτιον μὲν δασεῖα, ἐ ἧ καλουμένων μελεαγρίδων ἐκπέφυκα πλῆθος. *Ubi tres inſulæ adjacent: quarum duæ olivas crebras habent, una minus quidem ſylveſtra eſt, ſed avium, quas meleagrides vocant, copiam nutrit.* Ut apparet hanc inſulam illarum avium proventu fuiſſe celeberrimam.

Meleagrides quid propriè ſint non ſatis conſtat. Sunt, qui cum *Africanis*, ſeu *Numidicis* gallinis avem eandem eſſe putent. *Varro*, *Res Ruſt.* lib. 3. cap. 9. *Gallinæ* Africanæ *ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas* μελεαγρίδας *appellant* Græci. *Plinius* lib. 10. cap. 62. poſtquam aves *Memnonidas* ad *Memnonis* ſepulchrum confligere narravit: *Simili modo*, inquit, *pugnant meleagrides in* Bœotia (nempe ad *Meleagri* ſepulchrum) *Africa hoc eſt gallinarum genus gibberum, varius ſparſum plumis*, &c. *Columella* tamen ita diſtinguit libri noni capite ſecundo. *Africana Gallina eſt, quam plerique* Numidicam *dicunt, meleagridi ſimilis, niſi quod rutilam galeam & criſtam capite gerit, quæ utraque ſunt in meleagride cærulea.* Sed & natalibus differunt. Nam *Africana* nuſquam alibi: ſed meleagris *Græca* eſt avis, Heroico ævo jam nota. Et in *Græcorum* fabulis duplex ejus origo traditur. Alii enim *Meleagri* ſorores, alii *Jocaſtidis* virginis, in *Lero* inſula cultæ, familiares in has aves mutatas fuiſſe ſcribunt. *Suidas*, Λέγουσι δὲ οἱ μὲν τὰς ἀδελφὰς ἐ Μελεάγρου μεταβαλεῖν εἰς τὰς μελεαγρίδας ὄρνιθας· οἱ δὲ τὰς ζυγάθεις Ἰοκάστιδος ἐ ἐν Λέρῳ ναιομένας, ὧν τιμῶσι δαιμονίως. Pro ἐν Λέρῳ meo periculo reſcribe ἐν Δίῳ. *Jocaſtis* enim illa ipſa eſt, de qua *Clytus Athenæi* libro decimo quarto, Περὶ δὲ τὸ ἱερὸν ἐ παρθένου ἐν Λέρῳ οἱον οἱ καλούμενοι ἐρυθῆτες μελεαγρίδες. *Circa templum virginis in Lero ſunt aves meleagrides dictæ.* Nec *Geſnerus* eſt audiendus, qui, ut ad *Palladem* referat,

rat, reſcribit ἐν Ὀλίῳ, quia in urbe *Creta Olero Palladis* fuit templum, à qua Ὀλίεια Ἀθηνᾶ, & Ὀλιήια feſtum *Palladi* ſacrum in *Stephano De urbibus*. Neque enim in urbe *Olero*, ſed in inſula *Lero* fuere meleagrides. Hinc *Ælianus Hiſt.* lib. 4. cap. 42. Ἴλαος, inquit, οἱ τὴν νῆσον οἰκοῦντες τὴν Λέρον. *Sciunt qui* Lerum *inſulam tenent*, cur ſcilicet ab eſu meleagridum abſtineant, qui *Dianam* venerantur. Et lib. 5. cap. 27. Τοὺς δὲ ἐν Λέρῳ μελεαγρίδας ὑπὸ μηδενὸς ἀδικεῖσθαι· ἡ γαμψωνύχεια ἐρεῖται λέγει Ἶσις. *Meleagrides, quæ in* Lero *ſunt, à nulla rapacium avium lædi tradidit* Iſis. Et *Antoninus Liberalis Metamorphoſi* ſecundâ de *Meleagri* ſororibus, Ἄντεια Ἄρτεμιν ἀψαμένη ἐκέλευε μεταμφιέζασθαι εἰς ἔριθους, καὶ ἀπέπτησαν εἰς Λέρον τὴν νῆσον ὑπωρόφιαι μελεαγρίδες. *Illas* Diana *virgâ* tactas *in aves mutavit, & in* Lerum *inſulam deportavit, impoſito meleagridum nomine.* Sed *Lerias* meleagrides cum *Ætolicis* perperam confundunt Scriptores. *Leria* enim alebantur in gratiam *Jocalitidis* in *Lero* cultæ: & *Ætolica* circa *Calydonem*, & *Pleuronem* in *Meleagri* gratiam. Hinc *Statius Thebaidos* libri quarti verſu 103.

Fletaque cognatis avibus Meleagria Pleuron.

Et *Menodotus Samius Athenæi* libro decimo quarto pavones tradit primò in *Samo* eſſe editos, atque inde alio tranſlatos, εἰς ἣν καὶ οἱ ἀλεκτρύονες ἐκ τῆ Περσίδι, καὶ αἱ καλουμέναι μελεαγρίδες ἐκ τῆ Αἰτωλίᾳ, *ut in* Perſide *galli, & in* Ætolia *quæ vocantur meleagrides.* Itaque nullus capio cur in *Bœotia* meleagrides & *Meleagri* tumulum poſuerit *Plinius*, ubi ſupra. Dux enim *Ætolæ Meleager* cum Bœotis multum inde diſſitis nihil habuit commune. Ex *Clyto Athenæus* longam habet meleagridum deſcriptionem, ita tamen ambiguam, ut neſcias an gallinam *Africanam*, ſeu *Numidicam* (hodie *gallinam Barbaram*) aut gallo-pavonem (noſtratibus *gallum Indicum*) deſcribat, aut avis tertium genus ab utroque diſſimile. Quippe neutri convenit quod alendæ meleagridi deſtinatur ὁ τόπος ὑλώδης, *locus paluſtris.* Neque quod legitur eſſe ἄτοκον πρὸς τὰ ἀφροδίσια τὸ ὄρνεον, καὶ ὀλιγογόνον τὸ πατέρα, ὡς τὸ ἀναγκαῖον τοῖς ἰερεῦσι ἐπιμελεῖσθαι ἀυτῶν, *avis ſine ullo in prolem affectu, quæque pullos ſuos ita negligat, ut Sacerdotes neceſſe ſit eorum curam gerere.* Saporem quod attinet, gallinam *Africanam* in Veterum cupediis *Poeta* maximè evehunt. *Horatius Epodo* ſecundâ,

Non Afra *avis deſcendat in ventrem meum,*
Non attagen Jonicus.
Jucundior quam, &c.

Petronius,

Tinpalato pavo clauſus paſcitur,
Gallina tibi Numidica, *&c.*

Juvenalis Satyrâ undecimâ,

Nec fruſtum capreæ ſubducere, nec latus Afræ
Novit avis noſter truncilus. —

Statius libro primo *Sylvarum* in *Domitiani Saturnalibus*,

Inter quæ ſubito cadum volatu
Immenſa volucrum per aſtra nubes,
Quas Nilus *facer, horriduſque* Phaſis,
Quas udo Numidæ *legunt ſub* Auſtro.

Martialis libri tertii *Epigrammate* 57.

Et pilla perdix, Numidicæque gutta.

Et *Epigrammate* 76.

Nec Libyæ *mittit, nec tibi* Phaſis *aves.*

Et libri decimi tertii *Epigrammate* 46.

Si Libycæ *nubis volucres &* Phaſidos *eſſent,*
Acceperes: at nunc accipe cortis aves.

De iis tamen *Varro*, *Hæ nouiſſima in triclinium gallinarum introierunt è culina propter faſtidium hominum.* Et Plinius, *Nouiſſima ſunt peregrinarum avium in menſas receptæ propter ingratum virus.* Itaque ſola raritas videtur auxiſſe pretium. Quod his verbis nos docet *Varro*, *Venerunt propter penuriam magno.* *Petronius* item,

Ales Phaſiacis *petita* Colchis
Atque Afræ *volucres placent palato,*
Quod non ſunt facules. —

Haſtenus de variis interpretationibus vocis ברברים *barburim*; in quibus etſi tertia & quarta ferri poſſint, tamen prima maximè placet. Antiquiſſimam illam dico, ex qua ברברים אבוסים ſunt *lectiſſima* quæque *altiſſa.* Nam ut in ea aſſerenda conſpirare taceam *Seniores* cum *Talmudicis*, analogia requirit, ut quomodo à חרר charar, *ardere*, חרחור *charchur*, eſt *fumus ardor*, Deut. 28. 22. Sic à ברר barar, *eligere*, ברבור *barbur*, ſit *res lectiſſima*; Radicali primâ geminatâ, ut ſignificatio ſit intenſior. Quod in his linguis tralatitium. Sic quia קלל, *leve* aut *vile eſſe* ſonat, קלקל, eſt *res vilиſſima, leviſſima, deſpectiſſima.* Et *Judæi* obmurmurantes Mannam per contemptum ſic vocant *Numer. cap.* 31. *verſu* 5. Et à צלל, *obumbrare*, צלצל, eſt, *umbra denſior.* Et à רבב, *magnificare*, ברברים, ſunt *magnates*, qui in populo plurimum eminent. Et à כידוד, *ſcintilla*, כרכר, eſt *Charchedonius lapis*, quæ gemma maximè ſcintillat. *Publius Syrus* apud *Petronium Arbitrum*,

Quo carchedonios optas ignes lapideos,
Niſi ut ſcintillet. —

Et à דקק, דקדוק, eſt *ſubtilis diſſertatio.* Unde eſt, quod ab *Hebræis* ſic appellatur *Grammatica*, quia ſermonis eſt ſubtilis & accurata diſcuſſio. Accedit, quod ex hac explicatione ſenſus emergit commodiſſimus. *Ciharia* Solomonis *erant in dies ſingulos tricenti cori ſimila, ſexageni cori farina, decem boves pingues, vicem boves paſcuales, & centum oves, præter cervos, capreas, & bubalos, & lectiſſima quæque altiſſa*, id eſt, ea animalia, quę inter cætera ſeligebantur, ut peculiari ratione ſaginata regiæ menſæ apponerentur. Quod de avibus potiſſimum Veteres intellexerunt, cum quia in cupedinario foro aviculæ principem locum tenent, tum ut ab iis diſtinguerent, quorum jam facta mentio; bobus nimirum, ovibus, cervis, capreis, & bubalis. Quamvis neceſſe non ſit, cum hæc a reliquis diſtinguat ſatis ipſa ſaginandi ratio, a qua dicuntur אבוסים *abuſim*, id eſt, *ad præſepe ſaginata*, non, ut alia, in paſcuis. Nam אבוס *ebus*, eſt *præſepe*, *Job* 39. 12. *Prov.* 14. 14. & *Eſ.* 1. 3. Unde אבם *abat*, eſt *ſaginare pecudes* non quovis modo, ſed *ad præſepe alligatas*, adeoque *cibo in os ingeſto*, & *intruſo*, ſi *Talmudicis* credimus. *Aquila* φατνιζόμενα reddit, & *Theodotion* φατνισθῆναι. Sed nihil opus fuit novas voces procudere, cum ζευγίον id ſignificet. Nam στεγναὶ dicuntur *animalia, quæ incluſa ſaginantur* Unde *Plutarchus* Sympoſ. 4 Quæſt. 1. Ὅσα δὲ στεγνῶν καθειξάντες, *Quæcunque incluſa ſaginant.* Itaque idem *Theodotion* שור אבוס, βοῦς στεγνὸς exponit, reſtè omnino. Et *Luc.* 15. 23. acolaſti patet mactari jubet τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, id eſt, השור האבוס, è multis bobus, aut vitulis cum, qui ſic ſaginatus fuerat. Neque enim otioſus eſt Articulus, qui præponitur. Et *Matth.* 22. 4. τὰ σιτιστὰ τεθυμμένα, id eſt, האבוסות. Proinde ברברים אבוסים, unus è *Græcis* reddit ἐκλεκτὰς στεγνάς. Loco, in quo verſamur, aliquo modo parallelus eſt alius *Nehem.* 5. 18. in quo *Nehemia* in quotidianum cibum parantur *bos unus, ſex oves electæ, & aves. Electa* Hebraicè ſunt ברורות, quæ primâ geminatâ dici potuiſſent ברברות. Idem nempe ſunt ברורות, & ברברות, niſi quod in ברברות, ſignificatio eſt intenſior propter literam geminatam. Itaque ſi ברורות, *electa* ſonat, ברברות eſſent *electiſſima.*

Jam dicam cur ברברים אבוסים, neque *altiles gallinas*, neque *meleagrides*, neque *aves* in genere

eſſe putem. 1. Quamvis in *Hebraïs* recentioribus אבס *abas*, dicatur etiam de avibus, quæ faginantur: tamen in Scriptura אבוס *ebus*, *pecudum*, aut *jumentorum* eſt *præſepe*, non *avium faginarium*. Et inde deductum אבס *abas*, ſolum pecudibus tribuitur. Hinc cum *Eubœam* inſulam occuparunt qui cum *Cadmo* venerant, ut in *Strabone* habetur, eorum dux אבס *Abas*, dictus eſt, id eſt, *pecudum faginator*. Unde *Græca* flexione ipſi incolæ *Abantes*. Neque enim aliter eos appellat *Poeta* ſummus. Quomodo etiam inſula à bobus Εὔβοια vocitata, & Αἰγιβόϊ & *Ælianus* libri duodecimi capite trigeſimo ſexto. Nam boum paſcuis jam olim celebrem fuiſſe hanc inſulam docent boves ab *Autolyco* ex *Eubœa* abacti, de quibus *Apollodorus Bibliotheca* libro ſecundo, & *Tzetzes* Chil. 8. Proinde initio belli *Peloponneſiaci Athenienſes* πρόβατα, καὶ ὑποζύγια εἰς τὴν Εὔβοιαν διεκόμιζοντο, *oves*, & *jumenta in* Euboeam *miſerunt*, ut habet *Thucydides* libro ſecundo, & in *Eubœenſium* moneta bovis caput inſculptum fuit. Ita teſtatus *Antonius Auguſtinus* Dialogo tertio *De Nummiſmatibus*. Sed de *Eubœa* plura vide in noſtro *Chanaan*. 2. Si per ברברים אבוסים Sacer Scriptor voluit aves ſignificare, de quibus ante nulla mentio, nulla apparet ratio, cur ſolis Epithetis contentus, צפורים, id eſt, *aves*, differè non nominaverit, ne eſſet dubitandi locus. 3. Quod ipſum de gallinaceo genere poteſt objici. Nam ברברים eſſe *gallos* aut *gallinas* nemo dixerit. 4. Si à *Barbaria* nomen haberent ברבורים, non dicerentur *barbarum*, ſed *barbarim*. 5. Et quamvis *Africa* littus Orientale jam olim *Barbaria* nomen habuerit, tamen ævo *Solomonis* jam id in uſu fuiſſe nulla ratione probari queat. 6. Denique quis credat in cenſum ciburiorum *Solomonis* venille potius meleagrides, aut *Barbaria* aves, quęcunque tandem fuerint, quam tot alias in *Judæa* natas, & vicinis regionibus, quæ regię menſæ indies apponebantur. 7. Sed eò uſque deſcendere non fuit opus. Alioqui piſces etiam, & herbæ, & fructus arborum, & cupediarum omne genus, ſimul cenſeri debuiſſent. Quod ex parte vidit *Joſephus*. Itaque avibus piſces de ſuo addidit. Ταῦτα πάντα, inquit, παρὰ τῶν ἐπ' ἄγρας ἐλόφων λέγω, καὶ βοῦκλων, καὶ ἕ πτηνῶν, καὶ ἰχθύων, ἐκομίζετο καθ' ἡμέραν τῷ βασιλεῖ. *Hæc omnia præter feras venatione captas, cervos inquam, & bubalos, & aves, & piſces, Regi in dies aſſerebantur*: lib. 8. cap. 2. *Antiq.*

Lucanus & Servius *emendati*. *Ebenum* Æthiopum *tribuunt*. הבנים *pro* oſſe pavonis, *aut alterum aut alis, inepte ſumſ. Cur* Hebraïs *vox ſit Pluralis. An quia dua ſpecies habent? aut habent* palanges *intelliguntur?* (*de qua voce obiter*) *Potuit quia* pretioſa ligna *Hebraicè Plurali voce dicuntur*. Arabibus *lignum* ſit, & ſalem, *ebenino ſimile*. *Uſi in* Dioſcoride & Arriano τὰ ἐρεσίμινα ξύλα. *Qua lectio certa, & perperam mutata.*

CAPUT VIGESIMUM.

De Pavonibus.

A claſſe Solomonis *advecti* תוכיים *non ſunt* cercopitheci, *nec* pſittaci, *ſed* pavones. *Vocis origo a* Mercero *fruſtra quæſita. Sic dicti pro* כוחיים *inverſis literis, id eſt*, Cuthæi, *ſeu* Perſici. *Aves a loco denominatæ. Pavones etiam* Græcis Perſicæ & Medicæ *aves cur dictæ, quamvis eorum vera natalis in* India. *Vox* תוכיים *universa, ut multa alia. Pavonis deſcriptio ex* Tertulliano, & Arabibus. *Quid ſit* plumatum Babylonicum. *Pavones quando* Athenis *primo viſi. Horum immane pretium in* Græcia, & Romæ. *Quamvis caro parum ſapiat, & mali ſuccі ſit.* Arabibus *ovum malis ominis. Vitis à Diabolo ejus ſanguine aſperſa.* רננים Job. 39. verſ. 16. *non ſunt* pavones, *ut volunt, ſed* ſtruthiones. *Vocem* הוכים hobnim, *Ezech.* 27. 15. *neque* pavones, *neque* thus *ſignificare, ſed* ebenum. *O & E permutabiles literæ. Ebur & ebenum a* Propheta *quam recte jungantur. Ebenus eorum lavigato ſimilis. Ebenus in* India, & Æthiopia *circa* Meroen.

De pavone eſt inſignis locus 1 *Reg.* 10. 22. & 2 *Par.* 9. 21. *Semel ſingulis triennis ibat* (Solomonis) *claſſis in* Tharſis *& afferebat aurum, & argentum, dentes elephantinos, ſimias, & pavones*. Hebraum *pavonum* nomen תכיים *thoucyim*, vel תוכיים *thoucyim*, *Græcis* Interpretes reliquerunt ἀνερμήνευτον, quia non intellexerunt. Sed *pavones* explicant *Chaldæus*, *Syrus*, *Arabs*, & *Latinus* Interpres: & ex *Hebræis* quotquot ſunt alicujus nominis, *R. Solomo*, *R. Levi*, *Kimchius*, *Pomarius*, *Aquinas*. Obſcuri enim & ignoti ſunt, qui apud *Kimchium* in *Lexico* נא׳טו מי׳מון *gato maimon*, id eſt, *cercopithecum* reddunt. Ita etiam qui *pſittacum*, quod in margine notat *Junius*. Itaque cur hos ſequi maluerit *Desdatus* ὁ μακαρίτης, nullus capio. A recepta verſione tecedere parum tutum eſt, niſi graves cauſæ ſubſint, quales hic nullas video. De vocis origine ita *Mercerus* in *Theſauro*, *Vox videtur peregrina. Etymon enim eſt ignotum. Forſan à percutiendo per Onomatopœam*. Galli nimirum vocibus *roc*, *toc*, ὀνοματοποιητικῶς ſonum exprimunt pulſantis fores. Unde *rocquer* eſt *percutere*, ut *Italice toccare*. Sed, ut hæc ferè arbitraria ſunt, *Hebræis* תוך תוך *thoc thoc* dicitur de ſono bullientis ollę. Sic in *Beracoth* cap. 6. fol. 39. a. ריתיב אבי תפי ועביד תוך תוך *Quod poſitum eſt in loco poſitionis* (ollarum ad ignem) *& facis thoc thoc*. Sed quoquo modo intelligas, nihil hoc ad pavonem. Neque ulla poteſt fingi ratio, cur à percutiendo dicatur. Aliud igitur ſentio, nempe pavones inverſa voce dictos תוכיים *thoucyim*, pro בותיים *cuthyim*, quaſi *Cutheos* dixeris, ſeu *Perſicos*. Nam *Cuth* (al. *Chuth*) eſt in *Perſide*. *Joſephus Antiquitatum* libro nono ferè in fine, Οἱ δὲ μετοικισθέντες εἰς Σαμάρειαν Χουθαῖοι (ταύτην γὰρ ἐχρώντο μίαν ἅπαντες τῇ προσηγορίᾳ, διὰ τὸ ἐκ τῆς Χουθᾶς καλουμένης χώρας μετοικισθῆναι, ἄντη δ' ἐστὶ ἐν τῇ Περσίδι, καὶ ποταμὸς τὸν ἴσον ὄνομα.) Chuthæi *in* Samariam *deportati* (*Sic enim tum appellabantur, quia ex* Chutha *regione tranſlati fuerant, quæ regio eſt in* Perſide, *ubi & amnis ejuſdem nominis*) Neque novum eſt, ut aves à locis denominentur. Sic à *Phaſide* dicitur *phaſianus*: *Afra* aves, & *Numidica*, à *Numidia*, & *Africa*: à *Seleucia Seleucides*: *Garamantides* à *Garamantibus*. Et, ne petantur exempla longius, ille ipſe pavo, de quo agimus, paſſim à Veteribus *Medica*, aut *Perſica* vocatur avis. *Ariſtophanes* in *Avibus*,

Ὁ μὲν ἕτερος ὅδε, ὁ δὲ παρδαλίων, ὁ δὲ κόκ', ὁ δὲ Περσικὸν ἕρπει.

Hic quidem coturnicem agit, ille porphyrionem, alius anſerem, alius Perſicam *avem*. Et ibi *Scholiaſtes*, Τὰ πολυτελῆ πάντα; In μὲν & βασιλικὸς ἐχρῆτο, ἰκαλοῦτο Περσικὸς καὶ νῦν ἀπὸ τῆς ὄρνεως Περσικὸς τινὲς δὲ ἀλεκτρυόνα, οἱ δὲ ἀπὸ ταώ. *Pretioſa omnia, quibus Rex ſolus utebatur, vocabantur* Perſica. *Et nunc non proprie nulla avis* Perſica. *Quidam tamen gallum intelligunt, & alii pavonem*. Et in *Acharnan.* de legatis *Perſeis*,

Ἥκοντες ἀπὸ Περσίδος καὶ ταὼν ἔχοντες ἰκαλέσαμεν,

cum ex Perſide *profecti eſſent, pavonem habentes venerant*. Suidas, Μηδικὸς ὄρνις, ὁ ταώς. *Medica avis, pavo*. Item, Ταὼς ἐνταῦθα, ὁ Μηδικὸς καὶ χρυσόπτερος, καὶ ἀλαζονικὸν ὄρνις. *Pavo bene galeatus*, Medica *avis aureis alis inſtructa, & ſuperba*. Hinc *Clemens Pædag.* lib.

lib. 2. cap. 1. Ὄρνεις ἐπὶ τούτοις συναριθμοῦνται τὰς ἀπὸ Φάσιδος, ἀτταγὰς Αἰγυπτίας, Μήδου τοῦνα. *Aves præterea coemunt ex* Phaside, *attagenes Ægyptios*, Medum *pavonem*. Et lib. 3. cap. 4. Ὄρνεις Ἰνδικὰς, καὶ ταῶνας Μηδικὰς ἐκτρέφουσι. *Aves* Indicas, *& pavones* Medicos *nutriunt*. Et *Diodorus* lib. 2. Ἡ μὲν γὰρ Βαβυλωνία ταῶνας ἐκτρέφει παντοδαπὸς καὶ παντοίαις χροιαῖς ἐπηνθισμένους. Babylonia *enim plurimos nutrit pavones, omnigenis coloribus distinctos*. Quamvis enim in *India* fuerint pavonum veri natales, ut alibi probamus: *Medos* tamen, & *Persas* ideo vocabantur, quòd ex *India* primò in *Persidem* & *Mediam* transvecti, atque inde in *Judæam*, *Ægyptum*, *Græciam*, *Latium*, aliasque orbis regiones paulatim dispersi sunt. Quin illi ipsi pavones, quos *Solomonis* classis in *Judæam* advexit, potuerunt è *Perside* peti. Neque enim in triennali illa navigatione, quâ *Toprobanam* se conferebant (ut suo loco docemus) eos semper rectam viam institisse verisimile est. Sed per varia viarum diverticula quæsisse quidquid io rem suam erat: etiam in *Persico* sinu, ubi celeberrimæ *Phœnicum* insulæ fuere, *Tyrus*, vel *Tylus*, & *Aradus*, à *Perside* parum dissitæ. Potuit quoque nomen תוכיים *thuccejim*, imponi *pavonibus* post *Solomonis* tempora; postquam terrestri itinere cœperunt è *Perside*, & *Babylone* in *Judæam* advehi.

Jam, quod inversis literis תוכיים dicti sunt pro כותים, res non est sine exemplo, sive Librariorum incuriâ id acciderit, sive, quod credo verius, certo consilio sit factum, ut à gentis nomine avis nomen distingueretur. Sic eadem ligna dici videas אלמוגים *almugim*, 1 Reg. 10. v. 11. אלגומים *algumim*, 2 Paral. 2. v. 8. Eandem urbem, in qua *Josue* sepultus est, vocari תמנת־סרח *Thimnath-Serach*, Jos. 24. v. 30. & תמנת־חרס *Thimnath-Cheres*, Judic. 2. v. 9. Eundem *Dani* filium חושים *Chusim*, appellari *Gen.* 46. v. 23. & שוחם *Suchams*, Num. 26. v. 42. Virum eundem רכום *Rechum*, Nehem. 12. v. 3. & חרם *Charim*, ibidem versu 15. Alium שמלי *Samlai*, Esd. 2. vers. 46. & שלמי *Salmai*, Nehem. 7. vers. 48. Ita *ovis* modo כבש *chebes*, vocatur; modo כשב *chesb*. Et *Æthiopes Hebræa* verba quandoque prorsus invertunt. Sic רחם *misereri* illis est ⲙⲁⲥⲁ: קלם *illudere* illis ⲗⲁⲕⲁⲙ: זנק *salire* illis ϥⲛⲁ: Itaque eodem exemplo pro כותים *pavones* dici potuere תוכיים. Tamen hæc pono, non statuo: & liberum unicuique suum permitto judicium.

Si pavo esset ignotus, quæreremus quid *Solomonem* moverit, ut cum auri & argenti gazis aves noo magni usus è tam longioquo accerseret. Aut quorsùm id observare Sacri Scriptores operæ pretium esse duxerint. Sed hęc dubia solvit aspectus avis eximiæ, quæ ad id videtur facta, ut intuentium oculos jucundo pascat spectaculo. Proinde *Varro* naturam asserit hujus è volucribus formæ dedisse palmam. Et post *Græcos*, qui certatim in ejus descriptionem operam suam contulerunt, illam ita pingit *Tertullianus*, *De Pallio* cap. 3. *Quanquam & pavo pluma vestit, & quidem de cataclisti: imò omni conchylio pressior, quâ colla florent: & omni patagio inauratior, quâ terga fulgent: & omni fyrmate solutior, quâ cauda jacent. Multicolor, & discolor, & versicolor. Nunquam ipsa, semper alia: esse semper ipsa, quando alia. Toties denique mutanda, quoties movenda.* Sudârunt quoque *Arabes* in eadem palæstra, in quibus *Alkazuinius*,

قري في رسط كل ريش داجرة
من الزهب مخلطة بالزرقة والصفرة
والخضرة وغيرها من الالوان التي تلايم

بعضها بعضا ليبشا من تركيبها

Videbis in medio omnium plumarum ejus circulum aureum mixtum cæruleo, flavo, & viridi, & aliis coloribus, quæ inter se conveniunt, ut ex eorum coalitione summa pulchritudo exsurgat. Addit aurum quibusvis coloribus impositum nihil esse ad hunc splendorem, quamvis è terra vix eruatur, nec nisi multo labore expurgetur. Cum avis tam speciosa ex ovo sponte emergat, & absque hominum opera. Multo plura habet *Damir*, quæ præterire malui, ne in argumento omnium tritissimo Lectori sim tædiosus. Itaque sufficiet in præsens paucos versus addere ex *Arabico Poeta* anonymo,

سبحان من خلق الطاوس *
طير علي اشكاله ريبس *
كانة من نقشة عروس *
في الريش منه ركبت فلوس *
تشرق في دارانة شموس *
في راس منه شجرة مغروس *
كانه بينفسج يميس *

Gloria sit illi, qui pavonem creavit, avem specie eximiam, quæ varietate colorum spontaneum refert. Pennis ipsius squama insita sunt. In adulmi ejus plures oriuntur soles. Super verticem arbuscula (a) est consita. Tanquam in jambuia vesse cum pompa incedis. Arabicè *tanquam in viola.* Sed ibi *viola* sumitur pro *veste violacea*, seu *purpurei coloris*, qui inter reliquos in collo & cauda pavonis maximè eminet. Hinc supra *Tertullianus*, *Omni conchylio pressior, quâ colla florent.* Et *Achilles Tatius* lib. 1. Ὁ δὲ ἐκ τῶν λειμώνων ἰοειδέστερος πεφύτευται γὰρ αὐτῷ καὶ κυάνεος ἐν τοῖς πτεροῖς, κυκλοῖ δὲ τὸ αὐχενίδιον ἁ χρυσῆ περιβολὴ ἁ ἴσον πύκνον. *Pavonis pratum* (prato quovis) *est floridius: in ejus quippe pennis etiam aurum insitum est: & aurum ambit purpura pari circulo.* Quò refertur, quod pavo à *Publio Syro* describitur

Plumato amictus aureo Babylonico.

Ac si *Babylonica* sit idem quod *purpurea*. Quia in *Periplo Arriani* purpuræ meminit ex *Apologo Babylonis* urbe ad *Euphratis* ostium. Et ἡ Βαβυλωνία πλόκη laudat *Philostratus*, Epistolâ 28. ad mulierem. Proinde אדרת שנער, *pallium Senar*, seu *Babylonicum*, Jos. 7. vers. 21. *Rabbi Chanina* est *pallium* מן פרפראי בבלאה, *ex purpura Babylonica*; & Hieronymo *coccineum*. Sed per *plumatum Babylonicum* nos *varium* intelligimus. Quia, ut ex *Plinio*, & aliis alibi probavimus, *colores diversos pictura imexere* Babylon *maximè celebravit, & nomen imposuit.* Eò nos ducunt hæc *Ælians* de pavone lib. 5. cap. 21. Δοκιμὸν φιλοτέχνημα τὸ τῆ πτερώσει πολύμορφον ὑπὸ τῶν ἀπὸ Μήδων ἴδηται, καὶ τὰ ἐκ Περσῶν ποικίλματα. *Ambitiose ostentans pennarum speciem multiformem, supra* Medorum *vestem, & Persarum varios colores.* Proinde *Antiphan* in oratione *De pavonibus* contra *Erasistratum*, quam citant *Athenæus* lib. 9. & *Ælianus*, ubi supra, pavones vero nomine, id est, ταῶνας nusquam appellat, sed solum ὄρνιθας ποικίλους, *aves varias*; quasi hoc ipso ab aliis maximè distinguantur.

Ex hac eadem oratione collata cum vita *Periclis*

(a) *Plin. l. 12. c. 28. In capite aperit pavonibus cristæ arborescentes.*

apud *Plutarchum* colligitur circa *Periclis* ætatem pavones ali cœpisse *Athenis* in *Dem*i cujusdam ædibus, *Pyrilampis* filii, qui magnum ex eo quæstum fecit. Eos enim certo pretio videndos exhibebat singulis noviluniis. Et ad hoc spectaculum ex *Lacedæmone*, & *Thessalia*, id est, ex utrisque *Græciæ* extremis, curiosi confluebant. Idem pavonini generis marem & fœminam vendidit mille drachmis. Quin in *Græcia* pavones nondum vulgares erant ævo *Alexandri*, qui, teste *Ælian*o, ἐν ὀθόναις ἰδὼν τὰς δι' ἠρινῶν ἐξωπλάγη, καὶ τῷ κάλλει θαυμάσας, ἀπέλυσε τῇ κατὰ νέαν τάξιν ἀπολαῦσαι βαφῆς, *illas aves in* Indis *videns obstupuit, & speciem admiratus, in eos qui has occiderent gravem pœnam constituit*. Ita *Roma Hortensius*, ut idem refert, κατεδίκασε ἐπὶ δείπνου τινὸς πρώτου, *inquit*, *cùm in cœna pavonem primum mactasset, in jus vocatus est*: aut, ut alii legunt, κατεγνώσθη, *damnatus est*, seu *mulctatus*. Tamen, prævalente luxu, *Hortensium* sequuti multi extulerunt pavonum pretia. Ita ut in *Varrone Merula* ova eorum asserat suo tempore denarius venisse quinis, ipsos facile quinquagenis. Et ex pavonum gregibus *M. Anfidium Larconem* supra sexagena millia nummûm annui reditus confecisse. Quamvis enim pavonis caro gallinæ carne non plus sapiat, tamen multo pluris fiebat pavo propter caudam, & pennas, quasi ad palatum hoc pertineret, aut eum carne pennas edisserat. Quam helluonum stultitiam *Horatius* his verbis satis deridet lib. 2. *Satyra* 2.

Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin
Hoc potius quam gallinâ tergere palatum,
Corruptus vanis rerum: quia veneat auro
Rara avis, & pictâ pandat spectacula caudâ.
Tanquam ad rem attineat quidquam. Nunc vescere istâ
Quam laudas plumâ? Cocto num adest honor idem?
Carne tamen quamvis distat nihil, hâc magis illa
Imparibus formis deceptum te patet. —

Neque enim sapore, sed pretio æstimabantur hæ dapes: neque alia de causâ exquirebantur, quam quia cariùs venibant, ut ex *India* allati psittaci. *Claudianus* in *Eutropium* lib. 2.

Qui ventrem invitant pretio, traduntque palato
Sidereas Junonis *aves, & si qua loquendi*
Gnara coloratis verubus defertur ab Indis.

Quid quod in *Symeone Sethi* pavonis caro ἰνώδης, καὶ πυρετωματικὴ, καὶ δύσπεπτος, καὶ κακοχύμος, *fibrosa, excrementitia, concoctu difficilis, & mali succi?* Quomodo in *Galeno* συληροτέρα, καὶ δυσπεπτοτέρα, καὶ *tristitiæ*. Et in *Damir* لحمه عسر اليضم ردي المزاج وهي يولد كيموسًا غليظا *Caro ejus difficilis est concoctionis, mali temperamenti, & crassum chymum generat.* In *Avicenna*, لحوم الطواويس صلبة *Carnes pavonum duræ sunt.* In *Mesue* ردي المزاج *mali succi*, unde *Juvenalis Satyrâ* primâ,

— crudum pavonem in balnea portas:
Hinc subita mortes, atque intestata senectus.

Itaque præter eximiam illam speciem causa nulla fuit, cur pavo apud Veteres tanti fieret. Quin pavonem, quamlibet formosum, tamen avem esse mali ominis sibi fingunt *Arabes*: quia, ut fabulantur, كان سببا لدخول ابليس الجنة وخروج ادم منها *Causa fuit, cur in Paradisum ingrederetur Diabolus, & ex eo egrederetur* Adam. Sed quâ ratione nondum reperi. Ejusdem farinæ est, quod refert incertus auctor روضة العلما *Viridarii doctorum*, vitem quatuor animalium sanguine à Diabolo fuisse asperiam: nempe pavonis, cùm primùm consita est: simiæ, cùm incepit folia edere: leonis, cùm protrusit uvas: porci denique, jam maturescente fructu. Atque inde esse, quòd qui vinum bibit 1. ut pavo fit venustior: 2. in simiæ modum ludit, saltat, gesticulatur: 3. leonis instar furit: 4. ut porcus

— jacet somno vinoque sepultus.

Dei verba *Job.* 38. *vers.* 16. כנף רננים נעלכרה, post *Kimchum*, & *Pomarium*, plerique Recentiorum explicant, *Ala pavonum exultat*. Quasi de pavonibus agatur, qui pennarum pulchritudine superbiunt; cum eo loco רננים sint *struthiones*, non *pavones*: quod in tractatu *De struthione* multis probatum: nec ullâ ratione niti, qui pavones interpretantur, quamvis hodie hujus vocis expositio nulla sit receptior.

Nihilo magis placet, quod *Ezech.* 27. *vers.* 15. *Hebræa* voce הבנים *habnim*, *pavones* significari volunt *Chaldæus* Interpres. Quamvis id sequatur *R. Salomo*. Et reliqui *Hebræorum* ambigant. Et è nostris *Santes Pagninus* totum hunc locum sic reddidit *Filii* Dedan *negotiatores tui. Insula multa negotiatio manus tuæ. Cornua eburnea & pavones reddiderunt in munus tuum. Græci* (quos sequitur *Arabs*) & *Syrus* hoc idem verbum videntur prave legisse. Illi enim reddunt τοὺς εἰσαγομένους, *illis, qui introducuntur*, id est, הוכאים. Hic לבנתא, *ibus*, quod *Hebraicè* esset לבנה. Itaque soli Veterum *Symmachus*, & *Hieronymus* viderunt הובנים *habnim*, esse *habenum*. Quam interpretationem multa confirmant. Primò enim *habnim*, & *habenus*, sunt voces non absimiles. In principe syllaba Vocales O & E permutatæ sunt, quod frequens esse omnes sciunt. *Priscianus* lib. 1. *O transit in E, ut tuor tuela, bonus bene, γόνυ genu, πῶς pes. Antiqui* compes *pro* compos. *In quo Æoles sequuntur. Illi enim ὀβόλα pro ὀβέλα dicunt. Quintilianus* lib. 1. cap. 7. *Quid dicam* vortices & vorsus, *cæteraque ad eundem modum, quæ primò* Scipio Africanus *in E literam secundam verisse dicitur*. Hinc iidem Ὀσταγοὶ & Ἐστασοί. Et à *Ptolomæo* dicitur Ὀρκύνιος δρυμὸς, qui aliis Ἑρκύνιος, id est, *Hercynia sylva*. Secundo, קרנות שן והובנים, *cornua eboris, & ebenus*, in *Prophet*a rectè junguntur, tanquam merces aliquo modo homogeneæ, quamvis unum ex animali, alterum ex arbore petatur. Quippe, ut notat *Fullerus* in *Miscellaneis* lib. 6. cap. 14. utrique est extremus color eodem excellentiæ gradu. Ebori videlicet pulcherrimi candoris, hebeno speciosissimi nigroris. Utrumque politissimum, nitidissimum, & incomparabili lævore conspicuum. Unde est, quod in eosdem usus ferè adhibentur; & ex utroque arcus fiunt, pectines, tabulæ lusoriæ, cultrorum manubria, *&c.* Tertiò, verba *Ezechielis* sic reddi queant, *cornua* (elephantini) *dentis, & hebeni*, secundo casu, ita ut vox קרנות *cornua* ad utrumque pertineat. Nam ut *ebur cornu* vocatur propter similitudinem, quam habet cum vero cornu, hebenus quoque potuit eadem καταχρήσει cornu vocari, cùm à *Dioscoride* describatur ἐμφύσει κέρατι εἰεγαεμένον τῇ λειότητι; *lævore cornu lævigato simile*. Et ab *Isidoro lignum nigrum, leve, & corneum*. Et ab *Avicenna* في يشبه ملاسته قرنا محكوكا وقيل مخروطا *lævore suo referens cornu lævigatum, aut, ut alii dicunt, dedolatum*. Hebenus igitur dici potuit cornu καταχρήσει. Non tamen *dentem* dixerim cum *Hieronymo*, qui hic habet, *dentes eburneos & ebenum*. Quartò, in

in iisdem locis nascuntur ebur, & ebenus. Nam, ut elephantes in *Indicos* & *Æthiopicos* distinguunt *Polybius*, *Plinius*, *Philostratus*, & apud *Pindari Scholiastem Amyntianus* in libro *De elephantis:* sic ebenum in *India*, & *Æthiopia* nasci tradunt *Dioscorides*, *Plinius*, *Isidorus*. Atque ut *Indicæ* ebeni speciatim meminerunt *Theophrastus*, *Arrianus*, & *Ennodius*; ità *Æthiopica Herodotus*, *Diodorus*, *Mela*, *Avicenna*, & *Nubiensis Geographus*. Quibus ne opponas hæc summi vatis *Georgicorum* lib. 2.

— sola India *nigrum*
Fert ebenum: —

sciendum *Indiæ* nomine etiam *Æthiopiam* intelligi. Hinc ad illum locum *Servius*, Indiam *omnem plagam* Æthiopiæ *accipimus*. Quod verissimum esse docent hæc ejusdem *Poetæ* de *Nili Origine* lib. 4. *Georgicorum*,

Usque coloratis amnis devenus ab Indis.

Id est, ex intima *Æthiopia*. Sunt, qui *Indicæ* & *Æthiopicæ Ægyptum* ebenum addunt, tanquam auctore *Lucano*, cujus verba sunt lib. 10.

— ebenus Mareotica *vastos*
Non operit postes. —

Mareotica, id est, ex *Mareotide Ægypti* parte, ut volunt, prope *Alexandriam*. Quibus consona hæc *Servii*, *Atqui & in* Ægypto *nascitur ebenus*. Sed utrobique mendum est. Nam in *Lucano* legendum *Meroïtica*, quod egregiè probat Cl. *Salmasius* in *Solinum*; quia infra habetur in eodem *Lucani* libro,

— nigris Meroe *fœcunda colonis*,
Lata comis ebeni. —

Proinde *Diodorus* lib. 1. ubi de insula *Meroe*, Πρὸς δὲ τούτοις (λέγουσι) ἔχειν πλεῖστον ἔβενον, *Eam insuper ejunt copiam habere ebeni*. Et *Plinius* allatum fuisse *Neroni* memorat *rarum arborem ebenum*, Meroen *usque a* Syene *finu imperii* (petitam) *per nongenta nunaginta sex millia passuum*. Sed & in his *Servii*, *Atqui & in* Ægypto *nascitur*, mendum est manifestum. Omnino enim scripserat, *Atque & in* Æthiopia *nascitur*, quod sequentia docent, *Sed* Indiam *omnem plagam* Æthiopiæ *accipimus*. Quæ erunt ἀναπόδοτα, si legamus, *in Ægypto*. Hæc enim habet *Servius* ad *Virgilii* locum, de quo supra,

— sola India *nigrum*
Fert ebenum. —

Quem verum esse contendit, etsi ebenus etiam in *Æthiopia* nascatur; quia *India* nomen *Æthiopiam* complectitur. At, si ebenum in *Ægypto* nasci dixeris, nulla erit hæc excusatio. Aliud enim *Ægyptus*, aliud *Æthiopia*. Nec quisquam est, qui *India* nomine *Ægyptum* intelligat. Quinto ebenus & ebur una cum auro perpetuum fuit *Æthiopum* tributum. Hinc apud *Diodorum* lib. 1. pag. 35. cum *Ægyptiorum* Rex antiquissimus *Sesoosis* (al. *Sesostres*) *Æthiopes* debellâsset, ἐπάγκαζε τὸ ἔθνος φόρῳ τελεῖν, ἔβενον, καὶ χρυσὸν, καὶ τὸν ἐλεφάντινον τῶν ὀδόντας, *gentis pro tributo imposuit ebenum, & aurum, & elephantorum dentes*. Quæ eadem ab iisdem *Æthiopibus* exegisse *Persæ* leguntur. *Herodotus Musa* 3. cap. 97. Ἀγινέουσι δὲ καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ δύο χοίνικας ἀπὶσι χρυσὸν, καὶ ὀπτεσίας φοίνικος ἑκατὸν, καὶ ἐλεφάντου τοὺς ὀδόντας μεγάλους ἔχοντας. *Ad meam usque ætatem* (*Æthiopes Persis* pro triennali tributo) *volunt duos chœnices auri apyri* (id est, ignem nondum experti) *& ducentas ebeni phalangas, & magnos elephanti dentes viginti*. Nempe horum trium ferax est regio, ut idem scribit cap. 114. Ἔστι δὲ χρυσὸς τοῦ φύσει πολὺς, καὶ ἐλεφάντων ἀναφλαφίες, καὶ ξύλον πάντα ἄγριον, καὶ ἔβενος. *Hinc auri multum fert, & elephantes amplissimos, & sylvestres arbores omne genus, & ebenum*. *Plinius* quoque lib. 12. cap. 4. ubi de ebeno, asserit *tributi nicè Regibus* Persidis *e materie ejus centenas phalangas tertio quoque anno pensitasse* Æthiopes *cum auro, & ebore*. Et in *Ptolemæi Philadelphi* pompa apud *Callixenum Rhodium Æthiopes* hæc eadem gestâsse referuntur. Ἐχόμενοι τούτων ἦσαν (inquit) Αἰθίοπες δωροφόροι, ὧν οἱ μὲν ἔφερον ὀδόντας ἐλεφαντίνους, ἕτεροι δὲ ἔβενον κορμοὺς διχοῦθεν, ἄλλοι χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ κιττάρους ἐξωσμένα, καὶ ψιττάκους καὶ πίθηκους. *His junctæ erant Æthiopes dona ferentes, quorum alii quidem sexcentos* (elephantorum) *dentes ferebant, alii ebeni fustium duo millia, alii sexagena auri & argenti crateres, & auri ramenta*. Proinde in festo *Adonidis*, *Alexandriæ* sub eodem Rege cum magna pompa celebrato, *Syracusanæ* mulieres, viso ebeno, & auro, & ebore multo, in hæc verba prorumpunt, *Idyll.* 15. versu 123.

Ὦ ἔβενος, ὦ χρυσὸς, ὦ εὐ λευκὸν ἐλεφαντος ἄγαλμα!

O ebenum, ô aurum, ô ex albo ebore agmle! Quin & *Romæ*, ut docet *Plinius*, *in triumphorum auctoritate tertia res fuit ebenus*. Sexto, quamvis *Hebræi Chaldæo* Paraphrasti multum deferant, cui הכנים *habnim*, sunt *pavones*: tamen agnoscunt nonnullos *ebenum* interpretari, & inter utramque sententiam ambigui sunt. Hinc *Kimchius* in *Commentario*, הכנים פירשו בו העץ הנקרא בערבי אבנוס, Habnim *lignum interpretantur*, *quod* Arabicè *vocatur ebenus*. Melius quam in *Lexico*, יבנים, *jabnim*, aut *jebenim*. Et *Aborbanel*, פירשו בו שהוא העץ הנקרא בערבי אבנוס שבכיאן גם כן מארצות המזרח, *Lignum explicant*, *quod* Arabicè *dicitur ebenus*, *quod etiam* (ut ebur) *ex Orientalibus terris afferunt*. *Mardochæus*, & *Aquinas*, עצם היה טה או כין עץ, *Os animalis alicujus*, *aut ligni species*. Quod *os animalis* esse dictitant, tertia est sententia, quam in *Lexico Kimchius* ita explicat, הכנים הם היות ששיין מלאכה מהעצם שלהן או מהקרנות כמו ששיין מעצם הפיל שהוא השן, Habnim *sunt animalia*, *ex quorum ossibus*, *aut cornibus*, *quædam opera fiunt*, *quemadmodo ex osse elephantis quod est ebur*. Sed tertiam hanc sententiam idem reducit ad primam; quæ *habnim pavones* explicat, addens fieri posse, שיעשו כלאכה מעצם שלהם, *ut ex eorum ossibus opus aliquod fiat*. Ut ex ebore scilicet, quocum hic jungitur הכנים *habnim*. Quod monstrum est opinionis. Quis enim unquam fando audiit pavonum ossa sculpi, aut sculpi, aut ad ullum opus eboris instar adhiberi? Itaque hoc ipsum, quod qui הכנים *habnim*; volunt esse *pavones*, ad tam absurda commenta delabuntur, docet quantò sanius sentiant, qui ebenum hic intelligunt, in qua versione nihil est, quod non quadret ad amussim.

Tamen unum potest objici, nempe Plurale esse *Hebræum* הכנים *habnim*, cum ebeni vox sit solum Singularis. Varie quidem illa flectitur, & scribitur. Dicitur enim hæc *ebenus*, vel *evenus*, vel *hebenus*, & hoc *ebenum*, vel *evenum*, vel *hebenum*. Et *Græce* ἔβενος, vel ἴβενος, ut in *Suida*; vel ἴβενον, ut in *Theophrasto*. Sed in Plurali ἴβενα *Græce* solus dixit *Symmachus:* & *Latine ebenos*, vel *ebena* soli, quod meminerim, *Arias*, & *Mercerus* in hujus loci interpretatione. Respondet *Junius* Plurali Numero ab *Hebræis* appellari; quia duo sunt genera ebeni. Nempe ita docet *Theophrastus Hist.* lib. 4. cap. 5. ubi de *Indiæ* arboribus, Ἴδιον δὲ καὶ ἡ ἴβενος τῶν τοιούτων. Ταύτης δὲ δύο γένη τὸ μὲν ἰσχυρὸν, καὶ καλεῖται τὸ δὲ φαῦλον· ἀπάντων δὲ τὸ κάλλιστον, θᾶττον δὲ πολύ. Τὸν δὲ χρῶτα ἡ ἔβενος ἐμοὶ μὲν ἔδοξεν ὁμοιότατον τῷ ἰσχυρῷ, ἀλλ' ἐνίοις τῷ φαύλῳ ἔοικε· δὲ τὸ δένδρον ὑψηλότατον, ἄσπερ ὁ κέδρος. *Est & ebenus hujus regionis propria. Illius autem duo sunt genera: unum ligni præstantis, & bonum; alterum malum. Rarum vero est illud, quod bonum; at alterum frequens. Nec bonum colorem accipit ebenus recondita, sed statim a natura habet. Fruticis porro instar est, ut cytisus.* Hanc veram esse mentem *Theophrasti* multis probat in *Solinianis Salmasius*, non quidem *Plinius* libri duodecimi capite quarto illi attingit his verbis: *Duo genera ejus. Rarum id, quod*

quod melius arborum, trunco enodi, materie nigri ſplendoris, ac vel ſuæ arie protinus jucundi. Alterum fruticoſum cytiſi modo, & tota India *diſperſum.* Bona ebenus non dicitur ἐνξυλος, quia eſt arborea, id eſt, magna ut arbor, ſed à ligni præſtantia. Neque malæ proprium, ſed utrique commune, quod ſit Δαμαίδης. Et ibi Δαμαῖδες non ſonat *fruticoſum*, id eſt, multis virgultis denſum, ſed fruticis modo ſe habens, quomodo arbuſta omnia. *Dioſcorides* etiam duo ebeni genera facit, ſed quæ pro ratione loci ita diſtinguit; Ἔστι δὲ κρατίστη ἡ Αἰθιοπικὴ, καὶ μέλαινα, καὶ μὴ ἔχουσα κιτρόνας. *Ebenus optima eſt Æthiopica, & nigra, venas in pectinis modum diſcurrentes non habens. Arabs* Interpres طبقات vocat. Et paulo poſt, Ἔστι δέ τις καὶ Ἰνδικὴ, ἔχουσα διαφύσεις λευκὰς, καὶ κηρὰς, καὶ στίλους ὁμοίως πυκνοὺς πολὺν βολιτον ἢ κιττόν. *Eſt & alia* Indica, *candidis & rutilis intercurrentibus lineis, crebris etiam maculis. Sed prior eſt melior.* Ita etiam *Iſidorus*, *Ebenus in* India & Æthiopia *naſcitur, quæ caſa dureſcit in lapidem, cujus lignum nigrum eſt, & corticis levis ut lauri. Sed* Indicum *maculoſum eſt, in parvis diſtinctionibus albis & fulvis.* Æthiopicum *vero, quod præſtantius accipitur, in nullo eſt maculatum, ſed nigrum, leve, & corneum.* Et *Serapio*, *Ejus duæ ſunt ſpecies, ſcilicet* Abſi, & Inda. *Et* Abſi, *eſt lignum nigrum, non habens lineationes*, &c. *Et* Indo *vero ſunt lineationes albæ, & coloris ſubrufi*, &c. Quæ ex *Dioſcoride* ſumpta ſunt.

Abſi eſt حبشي *Habaſi*, id eſt, *Æthiopicum*. His omnibus id commune eſt, quod ebeni nomini duas ſpecies agnoſcunt. Quò non pertinet *Hebræum* הבנים *habnim*, quia Plurale, non Duale nomen eſt. Nam Duale eſſet *habnaïm*. Itaque aliud quærendum. Et *Fullerus* quidem hoc Plurale refert ad ebeni palangas, quæ ex *India*, & *Æthiopia* magno numero aſſerebantur. Φάλαγγας vocant *Herodotus* & *Arrianus* in *Periplo*. Plinius *palangas*, aut *phalangas*, variante ſcripturâ, id eſt, fuſtes teretes, ut qui navibus ſuppONuntur, aut quibus idem onus plures bajulant. *Pollux* lib. 7. cap. 33. §. 9. Τὰ δὲ ἐπὶ ταῖς ναυσὶ ξύλα, οἷς ὑποζαλεύουσιν ἐφέλκονται αἱ ναῦς, φάλαγγες, καὶ φαλάγγια. Heſychius, Φαλάγγια, στρογγύλα ξύλα, καὶ σύμμετρα. Nonnius, *Palanga dicuntur fuſtes teretes, qui navibus ſubjiciuntur, cum attrahuntur ad pelagus, vel cum ad littora ſubducuntur* Gloſſæ, *Phalangarii*, Οἱ ταῖς δικαῖς ἀποκρεμῶντες βάρη, καὶ πλοίοις ἅμα βαστάζοντες. Ruſus *Nonius*, *Palangarios dicimus, qui aliquid oneris ſaſtibus tranſvehunt.* Origo vocis videtur eſſe *Hebraica*. Nam *Hebraicè* פלך *pelec*, vel ἀσχιακῶς *phelec*, eſt *baculus*, 2 Sam. 3. v. 29. Et *Arabicè* فلك phalaca *rotundum eſſe*. Itaque hinc φάλαγγες *phalanges*, vel *palanges*, dici potuere baculi teretes ebenini, quos *Tyrii* mercatores פלכין *pelakin*, aut *phelakim* appellabant. *Callixenus* lib. 5. *Athenæi* nominat ἱστοὺς κωμικοὺς, *ebenos ſtipites*. *Apuleius Apologia* prima *hebenos baculos*, quamvis ibi *locales* legere quidam malint. Hos igitur, ſive baculos, ſive κωμικοὺς, aut has ebeni palangas Plurali voce הבנים *habnim*, ſignificari putat *Fullerus*. Sed viri docti videntur hic fruſtra ſe fatigare, cum hujuſmodi pretioſa ligna *Hebræ* vix aliter quam Plurali voce nominent. Sic arbor, ex qua arca fabricata eſt, Singulari numero ſemel שטה *ſitta* dicitur *Eſ.* 41. verſ. 19. Sed Plurali שטים *ſittim*, in *Exodo* plus vigeſies. Et arbor alia, ex qua tigna & fulcra facta ſunt in Templo *Solomonis*, citharæque, & nablia cantorum, nonniſi Plurali voce dicitur אלמגים *algumim*, vel אלגומים *algumim*, 1 *Reg.* 10. v. 11. 12. & 2 *Paral.* 9. 10. 11. Et in *Chaldaïs* Paraphraſibus *Jonathanis* & *Jeruſalem*, Gen. 55. verſ. 1. *Joſephus patrem ſuum decumbere fecit* כערס דכנרפין, *in ſponda ex findaphin*, id eſt, ut volunt, in lecto facto ex præſtantiſſimi ligni genere, Plurali voce ſic dicti. Et ego ſuſpicabar olim à duobus *Ægyptii* pagis سندف *Sendapha* nomine ſic appellari. Tamen in Tractatu *De Elephante* ſupra alia habetur hujus vocis verior expoſitio.

Obiter notandum in *Arabum* libris memorari quædam ligna ebeno tam ſimilia, ut illa pro ebeno nonnulli ſumant. In his lignum شيز *Siz*, vel شيزي *Siza*, à loco ſic appellatum: & lignum ساسم *ſaſem*, vel سمسم *ſemſem*, & in Plurali سماسم *ſemaſim*, eodem nomine dictum, quo ſeſamum, quamvis à ſeſamo diverſiſſimum. Quo hæc pertinent in *Alcanum*,

الشيز والشيزي خشب اسود للقصاع وهو الابنوس والساسم او خشب الجوز ونحوة بارض بادربيجان

Siz, vel *Siza*, *nigrum lignum ad patinas conficiendas. Aut eſt* ebenus, *aut* ſaſim, *aut lignum nucis, & rogie quædam in terra* Adarbigian (id eſt, *Atropatia Strabonis*, & *Ptolemæi Atropatena*) ex qua nempe hoc lignum affertur, & nomen ſumit. Idem alibi,

الساسم شجر اسود او الابنوس او الشيز او شجر يعمل منة القسي

Saſim, *arbor nigra, aut* ebenus, aut *ſiz, aut arbor, ex qua fiunt arcus. Damir* in capite *De* سمسمة *ſimſima*, quod formicæ rubræ genus eſt, ut *Chaldæis* שוכשכנא, dicit hoc idem lignum سمسم *ſemſem* vocari, & Plurali سماسم *ſemaſim*, quod probat ex his pſeudo-Prophetæ verbis de الجهنميين, id eſt, de iis, qui in gehenna torquentur, تخرجون من النار بعد ان يكونوا فيها فيخرجون كانهم عيدان السماسم *Exibunt ex igne poſt aliquam in eo moram; exibunt*, inquam, *tanquam ligna ſemaſim*, id eſt, pariter nigri propter aduſtionem ex igne. In quæ verba Commentatores multa afferunt abſurdiſſima. Sed peritiores agnoſcunt ligna *ſemaſim* eſſe ebenina ligna, aut ebeno atrore ſimilia, ita ut exuſta videantur. Unde lux his *Dioſcoridis* in capite *De ebeno*, Ἔστι δὲ τὰ ἐνξύλινα, ἢ ἀκάνθινα ξύλα ὁμοιοῦται ὄντα, διὰ τὸν καπνὸν. Quæ *Marcellus Virgilium* ita reddidit, *Vendunt pro ebeno quadam ſpinæ* Indicæ, *aut mori, ſalletur ſimilitudine, materiam*. Putat nempe pro ἐνξύλινα legendum συκάμινα, quia ſeſamum nihil habet commune cum ebeno. Sed neque ſycaminus, ſeu ſycomorus, niſi quod utrumque lignum eſt. Cavè igitur ne quidquam mutes. Aliud enim hic *ſeſamina* quàm vulgò. Nempe ligna illius arboris, quæ *Arabicè ſaſim*, & *ſemſem* appellatur, & in Plurali *ſemaſim*. Itaque *Dioſcoridis Arabs* Interpres hic reſtè habet ومن الناس من يجعل اغصان خشب بعض اصناف الشوك والخشب الذي يقال له سيساما فيبيعه

فيبيعه بدل الابنوس لانه شبيه به

Sunt, qui ſumunt lignum cujuſdam ſpinæ ſpeciei, & lignum, quod ſeſamum vocant, & pro ebeno veudunt, quia illi ſimile eſt. Quid quod præter *Duoſcoridem* etiam *Arrianus* in *Periplo* meminit Φαλαγγων εσταμενων, και ιξοδιων, *palangarum ſeſaminarum, & ebeninarum*, quæ ex *India* urbe *Barygaſis* in *Perſidem* afferuntur. Itaque hæc lectio certa eſt, & indubitata.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

De voce צפור *tſippor*, quæ & quaſvis aves ſonat, & ſpeciatim *paſſerem*. Hujus ſpecies juxta *Arabes*, & de paſſere domeſtico, & ejus pipitu.

Merceri, *& aliorum error voce* צפור tſippor, *nonniſi minutiores aves ſignificari. Extendi etiam ad maximas hanc vocem. Origo vocis. Tamen etiam* paſſerem *ſonat. Ita* στρουθος, *&* paſſer, *voces ambiguæ.* Paſſer *unde dicatur. Paſſerum ſpecies apud* Arabes *acanthis, corydalus, philomela, alauda,* &c. *Paſſeris domeſtici deſcriptio ex* Damire. *Pipire paſſerum more* צפצף, פיפ ζειν, Eſ. 10. 14. *Paſſer unde* Normannis moſſion.

Inter ſenilis ætatis incommoda, quæ graphicè depingit *Solomon*, hoc quoque recenſetur *Eccleſ.* 12. 6. quod excitatur, & ſurgit לקול הצפור, *ad vocem* צ *tſippor*, ſeu *avis*, id eſt, *galli*, ut multi putant. Quos doctiſſimus *Mercerus* ita refellit, *Qui gallum intelligunt, ad cujus vocem excitetur, vim vocis* Hebraicæ צפור (tſippor) *non intelligunt, quæ* aviculam *ſignificat,* &c. *nec de majoribus avibus dicitur.* Et idem in *Theſauro*, צפור (tſippor) *ſignificat minutiores aves,* &c. עוף (oph) *autem generaliter eſt avis, aut volucris.* Et *Schindlerus*, צפור (tſippor) *avicula circumvolitans, aut quæ in aëre gyratur. Comprehendit aves minores, & harum frequentiorem hominibus paſſerem, avem communiſſimam.* Ita etiam plerique alii recentiores *Lexicographi.* Et in *Philonis* Libro, *Quis rerum divinarum ſit hæres, Sepphora* eſt ἑρμῆν *avicula.* Tamen apud *Hebræos* עוף *oph*, & צפור *tſippor*, ſunt æquè generalia: & omnes omnino volucres complectitur utrumque nomen. Hinc *Kimchius*, & *Pomarius* in *Lexicis* ſuis ad vocem צפור *tſippor*, שם כלל לכל עוף, *omni avi commune nomen eſt.* Et *Aquinas*, שם כולל לכל מיני עוף שיעופף, *Nomen hoc complectitur omnem avis ſpeciem, quæ volat.* Quod veriſſimum eſſe apparebit conferenti loca Scripturæ. Nam *Deut.* 4. 17. cum Deus coli prohibet תבנית כל צפור כנף אשר תעוף בשמים, *ſimilitudinem omnis* tſippor *alatæ, quæ per cœlum volat*, quis ſolum prohiberi dixerit avicularum cultum, non etiam majorum avium? & *Deut.* 14. 11. cum idem Deus concedit eſum כל צפור טהורה, *omnis* tſippor *mundæ*, an ſolùm aviculas conceſſiſſe dicetur, non gallinas, & meleagrides, & phaſianos? Aut quis unquam ad aviculas reſtrinxit legem, quæ habetur *Deut.* 22. 6. *Si obvium tibi fiat* קן צפור, *nidus* tſippor *in ulla arbore, aut humi, nidus pullorum, aut ovorum, ubi mater incubet pullis, aut ovis, ne accepto matrem cum pullis?* Rurſus quis negaverit omnes aves ſignificari, cum Deus homini ſubjeciſſe legitur *beſtias agri*, צפור שמים, tſippor *cœlorum*, & *piſces maris*, Pſal. 8. 9? Aut cum ad celebrandum Deum invitantur *feræ*, & *jumenta omnia, reptilia*, וצפור כנף, & tſippor *alata*, *Pſal.* 148. 10? Aut cum in myſticæ arboris ramis habitare leguntur כל צפור כל כנף, *omnis* tſippor, *omne alatum*, Ezech. 17. 23. Et Plurali Numero צפרי שמיא, tſippare *cœlorum*, Dan. 4. 9. 18? Denique rapaces aves, quæ ferè ſunt multò maximæ, hoc nomine deſignari patet, cum *Ezech.* 39. 4. 17. copias *Gog* & *Magog* Deus tradit vorandas לעיט צפור, *rapaci* tſippor & לצפור כל כנף, *omni* tſippor *alatæ.* Et *Daniel. c.* 4. 20. ubi *Babylonii* Regis ungues creviſſe dicuntur כנשרין, *ut tſipporum*, id eſt, ut rapacium avium ungues, quę ab unguium curvatura & amplitudine *Græce* dicuntur γαμψωνυχες. Itaque palam eſt extendi nomen צפור *tſippor*, etiam ad maximas aves. *Rabbi Moſes* filius *Gerſom* aves ita dici contendit, שכעלות השחר כתחילות לרנן ולצפצוף, *quia ad ortum aurora cantare & minurire incipiunt.* Ego non quidem à cantu, qui non eſt communis omnibus, ſed à צפר, id eſt, *mane*, dici autumo; quia ſolenne eſt avibus ſummo mane ſurgere, ſive canoræ ſint, aut non canoræ: cum feræ tum altum dormiant, quia noctem ducunt inſomnem, *Pſal.* 104. 20.

Sed, utut omnibus avibus commune ſit nomen צפור *tſippor*, tamen *Hebræi* aſſerunt quandoque eodem nomine *paſſerem* ſpeciatim ſignificari. *Kimchius* in *Pſal.* 84. 4. וצפור הוא שף קטן וקורין לו כלש פש"רא, *Et tſippor* (ibi loci) *parva eſt avis, quam vulgus lingua* (id eſt, *Hiſpanicâ*) *vocant paxaro* (id eſt, *paſſerem.*) Hinc *Pomarius*, קכהי אומר שלפעמים יזכה בשר שף קטן שקורין לו כלש פאס'רו *Dixit* Kimchius *aliquando ſumi pro avicula, quam vernacule* (ſeu *Italico*) *ſermone vocant paſſaro.* Aquinas הוא שם מין שף כה, *Nomen eſt certæ avis ſpeciei.* Et paulò poſt, והוא שף קטן וידוע, *Eſt avicula nota*, nempe paſſer. Proindeut *Hieronymus paſſerem* reddit *Lev.* 14. 4. ita etiam vetus Interpres *Pſal.* 10. 1. & 83. 4. & 101. 8. & 103. 16. & 123. 7. *Græcos* ſequutus, qui στρουθια exponunt in iiſdem *Pſalmorum* locis, & *Eccleſ.* 12. 6. & *Thren.* 3. 52. Et viciſſim *Gracum* στρουθια, id eſt, *paſſeres*, *Matth.* 12. 29. & *Luc.* 12. 6. Syrus ܨܦܪܝܢ *tſipparin* interpretatur: pro quo *Arab.* عصافير *atſaphuro.* Illis enim عصفور *atſphur* eſt *paſſer*, voce factâ ex צפור *tſippor*, Gutturali præfixâ. Quod cum ignoraret *Chamza*, *Grammaticus Arabs* non incelebris, putavit عصفور voce compoſitâ *paſſerem* dici; quia عصى وفر *percutis, & fugat.* Nec *Hebræis* peculiare eſt, quod eâ voce *paſſerem* vocant, quâ etiam *majores aves. Gracum* enim στρουθος nomen στρουθος de *gallina* quoque uſurpatur. *Nicander* in *Alexipharmacis* verſu 60.

Ἠέ τι μυελόεντα χαλικρότερον ποτὸν ἴαχε
Ὄρνιθ' ἐ στρουθὸς καταπαλ@, ---

Sive aliquod medulloſum meracum potabile pharmacum *habeat ex ave paſſere domeſtica*, id eſt, ex gallina. Et rurſus verſu 535.

Ἠὲ πάτου στρουθοῦ καταπαλ@, ---

Aut ſtercus paſſeris domeſtici, id eſt, gallinæ. Unde factum, ut στρουθὸς diceretur gallina illa *Libyca*, avium longè maxima, uno verbo *ſtruthio.* Quod imitati *Romani* Scriptores ſtruthionem appellant *marinum paſſerem. Plautus* in *Perſa* Actu ſecundo,

Vola turriculo. P. *Iſtuc marinus paſſer per circum ſolet.*

Auſonius Epiſtolâ undecimâ,

Ovum tu coque passeris marini.

Festus, *Passer marinus, quem vocat vulgus struthio-camelum.* Passeris *Romana* vox putatur ad *Hebraam* צפור *ssippor*, alludere, & ab illa esse orta. Sed vir magnus in *Solinum* observat passerem etiam *passam* dici, ut *Gallicè* *passe* passerem fœminam. Hinc Glossæ, *Passa, σίδ@ ἰφεία.* Et *passa* factum ex *Æolico πίζα*, pro *σπίζα*. Nempe *σπίζα* est *fringillus*, avis passeri similis. *Hesychius*, Σπίζα, *ἰφιδάριον σπυδὶ παπαφῆς.* Et quandoque latius sumitur pro *avicula* in genere. Ut in *Timone* apud *Laertium* de *Arcesilao*,

Ὃς δὲ μὴ ἓν τὸ γλαῦκα περὶ σπίζαι τεμπτῦντο,

Illum autem mirabantur ut avicula, quæ noctuam circumstant, proinde *Hesychius*, Σπίζια, *ὄρνια ἁπαντα.* Rectè, si modò *ὄρνια* illi sunt *ὀρνίθια* vel *ὀρνιθάρια*, *avicula*, non *aves*. Sic *Arabicum* عصفور, quamvis propriè *passerem* sonat, tamen avicularum multas species complectitur. *Damir*,

وهو انواع منها ما هو مطرب بصوته
ومنها ما يعجب بصورته وحسنة
والعصفور الصوار هو الذي يجيب اذا ادعي
من الصرورة وعصفور الجنة وهو الخطاف
والعصفور البيوت فان في طباعة اختلافا

Passerum sunt variæ species: aliis enim placent vocis modulatione; aliis specie & formâ sunt mirabiles. Et passer sixar *dictus is est, qui vocatus stridendo respondet. Et passer paradisi est hirundo. Et passer domesticus is, qui naturâ suâ est pugnax*, &c. Et infrà,

ومن انواعة عصفور الشوك واكثر ماواه
السياح وزعم ارسطو ان بينة وبين
الحمار عداوة

Et speciebus ejus est passer spinarum, qui vepretis plerumque degit. Refert Aristoteles *inter eum & asinum mutuum esse odium*, palàm est acanthidem intelligi, quam alii carduelem, alii spinum, alii ligurinum explicant. De ea enim *Philosophus Hist.* libri octavi capite tertio, Τὰ δὲ τυφὸς ἀκανθοφάγα, *ἀκανθὶς, θρανίτ· ἔτι ἡ καλαμίνη χυνεομήτρις. Ταῦτα γὰρ πάντα ἐπὶ τῇ ἀκανθῶν τίμενται.* Quæ *Gaza* sic reddidit, *Spinam appetunt illa, spinus, sive ligurinus, carduelis, item quæ arrivatis appellatur. Hæc enim omnia victitant in spinis.* Et libri noni capite primo, Ὅσα δὲ, *καὶ ἀκανθίδες πολέμιοι· αἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆ ἀκανθῶν βοσκόνται* (legendum βοσκόνται) *ἡ δὲ ἀκαλὰς ἔοικε ἰδίως τὰς ἀκανθάς. Inimicæ sunt asinus, & acanthides: illa enim victus ex spinis, quas adhuc teneras pascit asinus.* Et hanc avem meritò *Arabes* referunt ad passerum genus. Acanthis enim eadem, quæ acanthyllis, de qua *Hesychius*, Ἀκανθυλὶς, *σπυδὶ γίν@*, *Acanthyllus, passeris genus. Gallicè* dicitur *serin*. An à *Sirenum* cantu, ut vult *Bellonius Ornithologiæ* libri septimi capite decimo quarto. Sequitur in *Damire*,

ومن انواعة القبرة والعشون والبلبل
والصعوة والحمرة والعندليب والمكاكي
والصافر والنقوط والوصع والابوقراقش والقبعة

Etiam è speciebus ejus sunt kubbara (corydalus) *& hasfun* (alibi non reperio, videtur à pulchritudine dicta) *& bulbul* (philomela) *& sawa* (avicula rubro vertice) *& hamra* (alaudæ species rubra) *& andalib*, (avis species philomelæ similis) *& mechachis* (Plurale à Singulari مكا *maccha*, avis à sibilo dicta) *& saphir* (quæ & ipsa totâ nocte sibilat capite inclinato, & pedibus ad arborem applicatis) *& thenawa* (avicula huic non absimilis à nido appellata, quem ex arbore suspendit) *& wasa* (regulus) *& abubarakis* (avicula canora, longo collo, & pedibus, pennis rubris, flavis, viridibus, & cœruleis, quæ colores subinde mutant) *& kubaa* (avicula varia, collum in metu contrahens, unde illi nomen) Hæ sunt aves, quas ad passerum genus referunt *Arabes*. Quomodo etiam apud *Hebræos*, auctore *Kimchio* in *Lexico*, רב חוא המין לפיכך כלל כל עוף כוה השם, *Passer multas habet species: unde est, quod hoc nomen ad omnes aves refertur.*

Passerem البيوتي *domesticum* ita describit في طباعة اختلاف وذلك فية من الطباعة ما يشبه السباع وهو اكلة اللحم ولا يرق فراخة ومن البهايم انة ليس بذي مخلب ولا منسر ويأكل الحب والبقول وهو اذا سقط علي العود قدم اصابعة الثلاث واخر الدابرة وسابر الطير تقدم اصبعين وتوخر اصبعين وتميز الذكر منها بلعبة سودا كما الرجل والتيس والديك وليس في الارض طاير ولا سبع ولا بهيمة احني من العصفور علي ولده ولا اشد له عشقا (a) وذلك مشاهد عند اخذ فراخة ووكره في الغمران تحت السقوف خوف من الجوارح واذا حلت مدينة من اهلها ذهبت العصفير منها فاذا عاد واعادن العصافير والعصفور لا يعرف المشي وانما يثب وثبا وهو كثير السفاد فربما سفد في الشاعة الواحدة مايتة مرة ولذلك قصر عمره فانة لا يعيش في الغالب اكثر من سنة والفرخة

(a) *Alia lectio* شغفا

والفرخه تدرب علي الطيران حتي انه يدعي فيجيب قال الجاحظ انه رجع من

فرسخ *Pugnacis eſt natura. Nempe ferinum aliquid illi*

à natura inſitum eſt. Proinde carne veſcitur, & pullos ſuos non cibat noſtro in illorum ore inſerto. Sed cum avibus non rapacibus hoc illi commune eſt, quod non habet ungues, quibus lanient, neque roſtrum adunctum, & grana ac olera comedit. Cum in arborem incidit, è quatuor digitis tres in anteriora porrigit, & unum retro. At in reliquis avibus bini digiti ſunt anterius, & totidem poſterius. Mas à fœmina diſtinguitur nigrâ barbâ, quam habet ad inſtar viri, hirci, aut galli. Nuſquam eſt avis, aut fera, aut jumentum in prolem propenſius, quodque amet vehementius. Unde eſt, quod pullos & nidum ſuum in locis cultis collocat, & ſub edium tectis metu rapacium. Cum deſolatur urbs, ex ea excedunt paſſeres, & ſimul cum incolis redeunt. Paſſer ambulare neſcit, nec niſi ſaltuatim fertur. Avis eſt tam multis coitûs, ut quandoque in hora centies coëat, ac proinde brevis eſt avi, & plerumque ultra annum non vivit. Docciles habet pullos ſupra vulgus avium, itaut vocati reſpondeant. Paſſerem a paraſanga redire teſtatur Algiahid. His plura licet addere ex *Alkuzwino*, ſed quæ toti paſſerum generi conveniunt, non ſoli domeſtico.

Hebraicè צִפּוֹר *ſiphſeph*, eſt *murmurare*, & *muſſitare*, Eſ. 8. v. 20. & 29. 4. Quod ſumptum ex garritu avium. *R. Selomo* in *Eſ.* 29. צִיפְצוּף הוּא לְשׁוֹן קוֹל לָחַשׁ בְּקוֹל עוֹפוֹת דַּקִּין, Tſiphtſuph *ſignificat vocem muſſitationis, inſtar vocis avicularum.* Conſtat id ex *Eſ.* 38. 14. ubi ad hirundinem refertur. Tamen magis propriè צִפְצוּף eſt *pipitus paſſerum*. Pomarius, צִפְצוּף עֹשֶׂה קוֹל צִפּוֹרִים, Tſiphſeph, *pipivit more paſſerum.* Quod verum eſſe conſtat ex *Arabibus*, quibus صفصف *tſophſeph* eſt عصفور *paſſer*, & صفصفة *tſaphſapha* صوته *vox ejus.* Ita habetur in *Alcamus.* Inde eſt, quod *Eſ.* 10. 14. *Hebræa* verba וּפֹצֶה פֶּה וּמְצַפְצֵף, *Et os aperiens, & pipiens, Græcè* ita redduntur, καὶ ἀνοίγων στόμα, καὶ τρίζων. Ad quæ *Theodoretus*, Ἀπὸ τῆς κρυπτίζης συνηθείας παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα εἴρηται τῷ γρῦζω· οὐδαμοῦ γὰρ λέγουσι περὶ τῶν λίαν ἡγωνιώντων, Οὐκ ἐτόλμησε γρῦξαι· οἱ δὲ λοιποί φασιν, Οὐκ ἐτόλμησε τρῖσαι· τὸ δὲ Ἀνοίγων στόμα, καὶ τρίζων, οὐτι δ' Οὐ μόνον ἔδοξε ἀντιπαρατάξασθαι μοι πολεμίοις, ἀλλ' ἐδὲ γρῦζειν ἐτόλμησε πανωλεσίαν ἐπιχειρήσει. *Ex humana conſuetudine à Scripturæ uſurpatum eſt. Solemus enim dicere de iis, quo in magnis ſunt angustiis, Non auſus eſt mutire. Alii autem dicunt, Non auſus eſt ſtridere. Os vero aperiens, & pipiens* (nemo erit) *idem eſt, ac ſi diceres, Non ſolum nemo audebit mihi obſiſtere, ſed ne paſſerum quidem more pipire conabitur.* Indidem ſumptum illud *Suidæ*, Στρυθίζει, τρίζει. Nam τρίζειν *ſtridere* etiam eſt paſſerum, ut patet ex *Iliad.* β', verſu 314. ubi draco paſſerculos octo cum matre

--- ἐλεεινὰ κατὰ ζὸν τετριγότας,

voravit miſerabiliter ſtridentes: non τετίζοντας, ut legi voluit *Zenodotus.* Nec eſt, quod quis miretur homines ab *Eſaia* deſcribi avium inſtar pipientes. Eſt enim Metaphoræ continuatio. Ibi nempe *Prophetæ* loquitur verbis *Aſſyriæ* Regis *Thraſonicè* ſe efferentis, & populos à ſe devictos conferentis cum nido avium, quas metus aucupis ita percellit, ut ne pipire quidem audeant. Itaque totus verſus ſic habet, *Et manus meæ tanquam* (avium) *nidum populorum opulentiam aſſequuta eſt, Et quaſi reciperem ova derelicta, totam terram ego*

recepi: neque eſt, qui agitet alam, aut aperiat os, aut pipiat. Verba καὶ ἀνοίγων στόμα, καὶ τρίζων, deſunt in pleriſque editionibus, nec à *Baſilio* lecta ſunt, nec à *Cyrillo.* Ita tamen exhibent editio *Complutenſis*, & *Pariſienſis* nupera. Eadem quoque legerunt *Theodoretus* & *Arabs*, qui verſionem ſuam ex *Græca* expreſſit. Et in *Procopio* habentur in margine cum aſteriſco. *Seniorum* ſcilicet verſio ſæpe liberior eſt, qui, modo ſenſum utcunque exprimant, ſæpe de verbis ſunt parùm ſolliciti. *Hebræa* igitur. *Neque eſt qui agitet alam, aut aperiat os, aut pipiat*, ſic illi reddiderant, Καὶ οὐκ ἦσεν ὃς διαφύξεταί μι, ἢ ἀντεῖπέ μοί. *Neque eſt qui me effugiat, aut mihi contradicat.* Sed reliqua ſupplevit aliquis ex alio Interprete. An is *Aquila*, qui linguæ *Hebraicæ* fuit peritiſſimus, & verbum verbo reddere ſolitus?

Ad *Belgicum paſſeris* nomen *moſche*, & *Nermanicum moiſſon* alludit *Arabicum* مصع *maſaon* pro *paſſere maſculo.* Alcamus, المصع العصفور الذكر

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

Prophetarum loca novem, quæ ad Paſſeres referunt nonnulli Interpretes, pleraque parùm certa.

I. Levit. 14. צִפֳּרִים tſipporim, *quarum una cæſa; altera emiſſa purgabatur leproſus, non eſſe* paſſeres, *ſed* aves *in genere. In illo rum* 18. *myſterium. II.* Job. 40. 24. An eo ludes, ut paſſere? *quod ad Diabolum multi referunt.* Paſſerem *hic poſſe intelligi, non tamen eſſe neceſſe, cum etiam alius avibus puer oblectetur. III.* Pſal. 10. 1. Migra in montem ſicut paſſer. *Melius*, ſicut avis; *quapaſſer non eſt avis montana. Paſſer montanus, quem vocant, ex merularum genere. In* Galeno *montani paſſeres, id eſt, avicula quævis. IV.* Pſal. 84. 4. Paſſer invenit ſibi domum, *vellè redditum. V.* Pſal. 102. 8. Vigilavi, & fui ſicut paſſer ſolitarius in tecto. *Imo* ſicut avis, *ut* Hieronymus, & Hebræi. *Docet id Textus ſeries, & vox* vigilavi, *& vox* בּוֹדֵד ſolitarius. *Tales non ſunt paſſeres. Paſſer ſolitarius* Tridenti *merula ſpecies. Paſſer cœlebs multus. Et quod eſt* ſupra tectum, *in bubones*, &c. *VI.* Pſal. 104. 16. *de cedris* Libani, ubi paſſeres nidificant. *Imo*, ubi aves: *neque enim ibi paſſeres. VII.* Pſal. 124. 7. Anima noſtra ſicut paſſer erepta ex aucupum laqueo. *Potiùs*, ſicut avis. *Paſſeres viſco capi ſolent. VIII.* Eccleſ. 12. 4. Surget ad vocem paſſeris, *al.* ad vocem avis, *quod de galla intelliguntur. Utri melius, dubitatur. IX.* Thren. 3. 5. Mevenantur ut paſſerem. *Melius*, ut avem.

Inter Interpretes non convenit ſatis, quibus Scripturæ locis צִפּוֹר *tſippor*, ſumatur pro *paſſere.* Nam ex novem locis, quæ proferuntur, pleraque ſunt valde dubia.

I. Primus eſt *Levit.* 14. initio capitis, & in fine, ubi agitur de duabus צִפֳּרִים *tſipporim*, quarum una cæſa, altera emiſſa purgabatur leproſus, & domus etiam lepra infecta. Ibi *tſipporim* eſſe *paſſeres* plerique volunt, quomodo reddunt *Hieronymus*, *Pagninus*, *Arias*, *Genevenſes*, alii. Sed *aves* in genere ſignificari conſtabit hæc attentè legenti verſu quarto, *Et accipiat qui mundandus eſt* שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת, *duas* tſipporim *vivas mundas.* Quæ in *paſſerem* non quadrant, ſive mundus fuiſſe ſtatuatur, aut immundus. Mundus enim dici non potuit, ſi ex Lege fuit immundus. Contrà, ſi fuit mundus, Lex incaſſum

juſſerit capi paſſeres mundos, cum immundi nulli fuerint. Mundas columbas, aut turtures offerri nuſquam jubetur; quia omnes erant mundæ. Apparet igitur צפורים *ſippporum*, ibi eſſe *aves* in genere, quarum cum aliæ mundæ, aliæ immundæ fuerint, mundas accipi Deus jubet, puta columbas, aut turtures, quæ vocantur הצפור *Gen.* 15. 10. aut alias quaſvis, modo mundę ſint, & ad eſum conceſſæ juxta Legem *Deut.* 14. 11. כל צפור טהורה תאכלו, *Omnem* ciſſpor *mundam comedetis.* Itaque *gallinas* etiam à nonnullis hic intelligi ſuprà docuimus, atque eò referri poſſe *Gracum ἐριθάκιον*. Nec *Hebræa* ſpeciem deſignant, modo ſint צפורים דרור טהורות, *aves libera, & munda.* De hujus purificationis ritu multa habet inſignia *Maimonides* in Tractatu *De lepra* capite undecimo, quæ non ſunt hujus loci. Tantùm obiter obſervabo in illo ritu omnia fuiſſe myſtica. I. Lepra peccatum ſignificabat. II. Aves mundæ, per quas leproſus purgabatur, *Chriſtum* purum ab omni labe, qui à peccato nos purgat. III. Avis mactata *Chriſti* morientis ſignum fuit, IV. ut emiſſa reſurgentis, & in cœlum aſcendentis. V. Ideo geminas eſſe oportuit, quia non potuit una avis nobis utrumque exhibere, *Chriſtum* mortuum, & redivivum. VI. Aut una avis humanam *Chriſti* naturam morti obnoxiam, VII. altera divinam adumbravit, quæ cœleſtis eſt, & immortalis. VIII. Eodem pertinuiſſe creditur aſpergillum ex cedro, hyſſopo, & cocco, quo leproſus aſpergebatur. Nam cedrus eſt figura *Chriſti Ezech.* 17. 23. IX. Adeoque cedrus, qua nihil altius; & hyſſopus, quâ nihil humilius, 1 *Reg.* 4. 33. *Chriſtum* Deum & hominem deſignabant, X. & coccus ſanguini concolor mortis erat ſymbolum. XI. Ut avem, ita *Chriſtum* mori neceſſe fuit; quia ſine ſanguinis effuſione nulla fit remiſſio, *Heb.* 9. 22. XII. Sed una avis mactabatur; quia *Chriſtus* ſolùm carne mortificatus eſt. 1 *Pet.* 3. 18. XIII. Avis mactatæ ſanguis cum aqua miſcebatur: ita ex *Chriſti* latere in cruce utrumque fluxit, *Joh.* 19. 34. & idem veniſſe legitur per aquam & ſanguinem, 1 *Joh.* 5. 16. XIV. Aqua debuit eſſe viva, qualem promittit *Chriſtus*, *Joh.* 4. 10. 11. & 7. 38. XV. Sanguinem cum aqua miſtum vaſe fictili excipiebat Sacerdos: ut hodieque *Chriſti* theſaurum habent fidi paſtores in vaſis fictilibus, ut ejus virtutis præſtantia ſit ex Deo, & non ex nobis, 2 *Cor.* 4. 7. XVI. Sanguine mortui paſſeris vivus paſſer aſpergebatur, ut ſignificetur *Chriſtus* homo in ipſa morte Deo fuiſſe junctus. Unde eſt, quod Deus ipſe, id eſt, homo ille, qui Deus erat, legitur *Eccleſiam ſuo ſanguine acquiſiviſſe.* Nam ut neque avis viva ſine mortua, neque mortua ſine viva potuit leproſum à lepra purgare: Ita nec à Deo ſine homine, nec ab homine ſine Deo debuit fieri peccatorum purgatio. XVII. His peractis, aquâ & ſanguine leproſus ſepties aſperſus mundabatur: & nos quoque aqua baptiſmi & ſanguine crucis mundamur à labe peccati. XVIII. Nec fruſtra hæc aſperſio ſepties repetebatur. Quomodo *Naaman* leproſus jubetur lavari ſepties, 2 *Reg.* 5. 10. Et, oblatâ victimâ pro peccato Sacerdotis, ſanguinis ejus ſeptena fiebat aſperſio, *Levit.* 4. 6. Ut & pro peccato populi die Propitiationum, *Levit.* 16. 14. Quia ſcilicet ſeptem diebus Deus creavit cœlum, & terram, & conſummavit opus ſuum, habetur ille numerus pro ſymbolo perfectionis. Et ſeptena illa aſperſio nos docet ſic aſpergi *Chriſti* ſanguine, ut per illum plenè purgemur, & perfectè ſerventur omnes, qui per ipſum accedunt ad Deum, *Hebr.* 7. 25. Multa hujuſmodi latent ſub ceremoniarum cortice, quæ hic obiter ſolùm attingimus; quia non ſunt noſtri inſtituti.

• II. Secundus locus eſt in deſcriptione § *Leviathan Job.* 40. 24. (al. 29.) & *Hebraice* ſic habet, *An eo ludes* כצפור, *ut* ciſſppor? *Et ligabis eum puellis tuis?* Et in *Græca* verſione, Παίζῃ δὲ ἐν αὐτῷ ὥσπερ ἐρίφῳ ἢ δήσεις αὐτὸν ἅζηλε τροφὸν παιδίοις; *An ludes eo tanquam ove? & ligabis eum ut paſſerem puero?* Et in *Arabica*, هل تضحك عليه مثل العصفور

An ludes eo tanquam paſſere, &c. Quod ad Diabolum referunt qui myſteria confectantur, quaſi per baptiſmum, & converſionem nobis vinctus tradatur, ut puero paſſerculus. *Origenes* de fideli homine, Ὁ γὰρ δράκων αὐτῷ ὥσπερ στρθίον παραδίδοται παιδίῳ. *Draco iſte ut paſſer puero traditus eſt.* Et paulò poſt, Τῇ χάριτι ⸗ Κυρίου, ὡς στρθίον ὑποχείριον, ὁ Σατανᾶς δεδεμέ⸗ γεγένηται τοῖς ὑιοῖς, καὶ θηλάζουσιν, ὃν ἐν τόματι⸗ κατηχίσατο αἰνεῖν ὁ Θεός. *Domini gratiâ, ut paſſer manſuetus, Satan vinctus eſt pueris, & lactentibus, ex quorum ore Deus perfecit laudem ſuam.* Chryſoſtomus, Δέσας ὁ ἰχθὺς ὁ Κύρι⸗ ἡμῶν δίδωσι παταπαίζειν αὐτῷ, ὡς στρθίον, τοῖς σπαφέσι, καὶ γινομένοις ἀφ τὰ παιδία. *Converſis, & iis, qui ut infantes facti ſunt, Dominus noſter vinctum adverſarium tanquam paſſerem illudendum tradidit.* Quo alludens auctor vitæ *Pachomii* capite quadrageſimo nono Diabolis hæc tribuit, *Ex quo mirabili incarnatio* Chriſti *facta eſt in terra, nos ſine viribus prorſus exiſtere cœpimus; Ita ut ab his qui credunt in nomine ejus illudamur ut paſſeres.* Quibus miſſis ſolùm quærimus, an *Hebræa* bene reddantur; *An eo ludes tanquam paſſere? & ligabis eum puellis tuis?* Et commodam hic eſſe mentionem paſſeris ſuadebit *Catullianum illud* notiſſimum,

Paſſer deliciæ meæ puellæ,
Quicum ludere, quem in ſinu tenere,
Quem primum digitum dare appetenti
Et acris ſolet incitare morſus.

Unde *Arnobius* libro ſeptimo, *ut parvuli puſſantes (ut animis parcam, abſtinemque ploratibus) paſſerculos, pupulos, panes accipiunt, quibus avocare ſe poſſint.* Et *Arabs Poeta*, quem citat *Ibno Rafik* in libro, cui titulus غرايب *garaibo*, id eſt, *Peregrinitates:*

كعصفورة في كف طفل يسوغها ۞
حياض الردي والطفل يلهو ويلعب ۞

Ut paſſer fœmina in manu pueri, quam is in malis luteribus demergens jocatur, & ludit. Tamen in *Jobo* nihil neceſſe eſt præciſè *paſſerem* intelligere, cum aliæ aves non deſint, quibus pueri & puellę æquè oblectentur. *Plautus* in *Captivis* Actu quinto,

--- quaſi patriciis pueris aut monedulæ,
Aut anates, aut coturnices dantur, quicum luſitent.

Plinius ad *Clementem* de *Regulo* filio libri quarti Epiſtolâ ſecundâ, *Habebat puer mannulos multos, & vinctos, & ſolutos, habebat canes majores minoreſque, habebat luſciniam, pſittacos, merulas.* Julius Capitolinus *in* Clodio Albino, *Septem aquilæ parvæ de nido allatæ ſunt, & quaſi ad jocum circa cunas pueri conſtitutæ.* *Pauſanias* in *Corinthiacis*, Κίννυρα δὲ ἐπὶ τῷ σκήπτρῳ καθῆσθαι φασι, λέγοντες ὅτι ἥρα παῤῥὸς τὴν Ἥρας ἐς τέκνο τὸ ἔρωτα ἀπαγάγοιτο· τὴν δὲ ἀπὸ παίγνιον θηρᾶσαι. *Cuculum verò avem idcirco ſceptro Jovis ajunt impoſitum, quod virginis* Junonis *amore captus* Jupiter *in eam ſe avem verterit, quam puella tanquam ludicrum capiverit.* Unde *Jupiter Coccygius*, de quo idem infrà meminit. Itaque *Jobi* locum, quem diximus, *Hieronymus* ita explicat: *Nunquid illudes ei quaſi avi? aut ligabis eum ancillis tuis?* nullâ *paſſeris* mentione factâ. Atque idem ſequuntur plerique Recentiorum.

III. Tertius locus eſt *Pſal.* 10. 1. (*Hebræis* 11. 1.) ubi *Græca* verſio, Μετανάστευε εἰς τὰ ὄρη ὡς στρθίον. Et Vulgata, *Tranſmigra in montem ſicut paſſer. Arabs* quo-

quoque العصفور مثل *ut passer*. Et *Apollinaris* in Metaphrasi,

Στρυθὸν ὀρεσιβόσκοισιν ἴσως θρέπτανα νομῆς,
Ut passerem montanis salientem pascuis. Et *Theodoretus* in Commentario, Τί δὲ νοεῖ φησι παραπετῆ μοι φυγὴν, καὶ τὰ ὄρη πτηνοσεῖ στρουθίον δίκην ἐκπλαγῆναι; *Quorsum, inquit, me hortamini, ut fugiam, & montes perterrem more passeris exterriti?* Sed *Hieronymus* melius, ut quidem puto, *Transvola in montem ut avis*, ut & plerique Recentiores. Quia passer avis montana non est. Et *David*, de quo hic agitur, *Saülem* dicit se persequi, *ac si quis persequeretur*, non passerem, sed *avem Kore in montibus*, 1 Sam. 26. v. 20. id est, *ruficulam*, ut docuimus. Fruſtra objeceris avem esse juxta *Larium* in *Italia* lacum, quam passerem montanum vocant. Neque enim illa avis verè est passer, sed è merularum genere, ut pluribus probat *Gesnerus* pag. 608. Nec magis ad rem est hic *Galeni* locus *De ingenio sanitatis* cap. 2. *Ex avibus laudantur perdices cum montanis omnibus passeribus*. Neque enim ibi intelliguntur passeres propriè dicti, qui calidissimi sunt, & libidinem incitant, sed ex avibus minutis in genere eæ, quæ montanæ sunt. Minutas enim aves quandoque στρυθία vocari in confesso est. *Moschopulus*, Περὶ χοιράδων pag. 178. Τριγλη, ἡ τίτυρα, ἀφ' ἧ τραγλίτης, ὃς καὶ στρυθὸς λέγεται· στρυθία δὲ ἰδιότερα πάντα τὰ μικρὰ τῶν ἰχθύων. Ita etiam *Phavorinus* in Στρυθία.

IV. Quartus locus est *Pſ.* 84. *verſ.* 4. גם צפור מצאה בית, pro quo *Græc*, Καὶ γὰρ στρουθίον εὗρεν ἑαυτῇ οἰκίαν. Et *Arabs* eodem sensu لان العصفور وجد لهُ مسكنا. Et *Vulgatus*, *Etenim passer invenit sibi domum*. Et *Hieronymus*, *Siquidem passer invenit domum*. Et *Kimchius* in *Lexico* probat hoc loco צפור *ſippor*, non esse nomen generale ad omnes aves, sed certæ speciei peculiare; quia in hemistichio sequente דרור *deror*, est *hirundo*, ut is quidem asserit. *Itaque*, inquit, אחר שאחרון פרט הראשון גם כן פרט, *quandoquidem posterius* (id est, דרור *deror*) *peculiaris avis nomen est; ita etiam prius* (nempe צפור *ſippor*.) Proinde in *Commentario* idem statuit צפור ibi esse aviculam, quam *Hispani* vocant פש'רא, *paxaro*, id est, *passerem*. Ita igitur reddendus est hic versus ex mente *Kimchi*, *Etiam passer invenit domum, & hirundo nidum sibi, ubi poneret pullos suos, nempe altaria tua, ô Deus exercituum*. Cui sententiæ nos accedimus, nisi quod דרור *deror*, pro *hirundine palumbum* interpretati sumus. Et *altarium* nomine per synecdochen partis pro toto *Tabernaculum* intelleximus, ad cujus trabes nidulati sint tam passeres, quàm palumbi, ut jam alibi dictum.

V. Quintus locus est *Pſal.* 102. *v.* 7. *Vigilavi, & fui* כצפור בודד על גג, ubi *Græci*, ἐγενήθην ὡσεὶ στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματι & *Vulgatus*, *Sicut passer solitarius in tecto*: & *Arabum* unus, *Fui ut solitudine mea* كالعصفور *ut passer super tectum*: & alter, *Factus sum ut passer, qui manet super tectum solus*. Et *Apollinaris*,

Ἢ στρυθὸν τὸν ἄυπνον ἰὼν ἐν δώματι μοῦνον,
Aut passerem aliquem, qui insomnis est in tecto solus. Nempe *Damir* supra passerem nidificare dixit

تعب السقوف خوف من العوارج

sub tecto repacuum avium metu. Et *Suidas* in Νυκτικόραξ passerem describit tanquam δειλὸν ὄρνεον, *timidam avem*; quæque ὑπὸ ἀγρυπνίας ἰλαίνει τὴν ὄψιν, *pra solicitudine somnum repellat*. Quę videbuntur ad hunc locum maximè pertinere, quo *David*, ut quidem volunt, se vigilasse dicit instar passeris, qui super tectum solus est. Eodem facere putatur, quod pro *passere solitario* in *Augustino* legitur *passer singularis*. Id enim *Græce* esset στρουθὸς μόνος, vel στρουθίον μόνον. Et ex μόνος facta videbitur vox vernacula *moineau* pro *passere*. Denique circa *Tridentum* avis est, quam vulgus vocat *passerem solitarium*, quæ solivaga est, & in tectis versari solita. Itaque ut multi veterum, ita recentiorum Interpretum ferè quotquot sunt, *Latini*, *Galli*, *Itali*, *Germani*, *Belga*, *Angli passerem* hic intelligunt. Tamen aliter *Hieronymus*, *Fui sicut avis solitaria super tectum*. Nec *Hebræorum* quisquam est, qui moneat hic agi de passere, quomodo in superiore loco. Et vero nihil esse puto à *Propheta* mente remotius. Omnino enim hæc pertinent ad avis nocturnæ descriptionem. Quod in mentem Interpretum nondum venisse miror, cum id apertè clament omnes loci circumstantiæ. Nam in hoc *Psalmo* quisquis loquitur, cum gravi mœrore confectus hominum consortium fugeret, gemitusque perpetuos ex imo pectore funderet, cum feralibus avibus se confert, quæ & solitariæ sunt, & in voce lugubre aliquid habent, & ominosum. *Propter vocem gemitus mei*, inquit, *ossa mea carni adhæserunt. Similis factus sum pelicano deserti. Fui instar noctuæ* (vel *bubonis*) *solitudinum*. Hæc ille in duobus versibus, qui proximè antecedunt. Deinde in instituta comparatione pergens, *Vigilavi*, inquit, & *fui ut avis solitaria super tectum. Vigilavi*, id est, *noctem egi insomnem*. Proinde ibi habet *Chaldæus* שקדת כהד לילויא, *Vigilavi tota nocte*. Nempe, ut nocturnæ aves lucifugę, quæ quia lucem oderunt, postquam interdiu latuere, è latebris noctu prodeunt, ut in prædam invigident. *Philosophus Hist.* lib. 9. cap. 34. Γλαῦκες δὲ, καὶ νυκτικόρακες, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα τὴν ἡμέραν ἀδυνατεῖ βλέπειν, τὴν νύκτα μὲν θηρεύοντα τὴν τροφὴν ἑαυτοῖς ποιέζεται. *Noctua, & nycticoraces, & reliquæ aves, quæ interdiu cernere nequeunt, nocte venando cibum sibi comparant*. Unde corrigendus *Athenæus*, qui hæc verba sic contrahit lib. 8. cap. 12. Γλαῦκες δὲ, καὶ κόρακες ἡμέρας ἀδυνατοῦσι βλέπειν, διὸ νύκτωρ τὴν τροφὴν ἑαυτοῖς θηρεύουσιν & pro κόρακες rescribendum νυκτικόρακες. Proinde nocturnis avibus vigilias ferè perpetuas tribuunt omnes Scriptores. Et in *Aristophanis Lysistrata* mulier quædam ita loquitur,

Ἐγὼ δ' ὑπὸ τῆ γλαυκὸς γε ταλαὶν' ἀπόλλυμαι,
Ταῖς ἀγρυπνίαις καταβιζεῖσ' ἀεί.

Ego autem propter noctuas misera pereo, quæ in vigiliis semper caccabant. Et *Ælianus Hist.* lib. 1. cap. 29. de noctua, Νύκτωρ μὲν ἀγρυπνεῖ. *Noctu quidem vigilat*. Et de eadem *Varro De ling. Lat.* lib. 4. *Noctuantur, ac vigilat*. Hoc igitur *Psalles* respiciens, *Vigilavi*, inquit, & *fui ut avis solitaria super tectum*. Atque id quidem ad passerem referunt, quasi præ metu vigilet, quod ex *Theodoreto* habet *Suidas*. Sed nihil tale apud eos legas, qui de avium natura scripserunt. Et qui passeres domi alunt, sciunt illos noctu dormire, ut omnes aves præter nocturnas. Alioqui cum die vigilent, perpetuo essent insomnes. Præterea צפור בודד *avis solitaria* merito dicitur bubo, vel noctua, quia in desertis locis degit, ut versu præcedente dictum. Hinc *Damir* وكنية الانثي ام الخراب *Et cognominatur* (noctua) *femina mater solitudinis*. Et infra, البوم اصناف وكلها تهب الخلوة جانفسها والتغرد *Nocturnarum plures sunt species, quæ omnes secessum & solitudinem amant*. Itaque ut *onager* בודד *boded*, id est, *solitarius*, dicitur *Of.* 8. *v.* 9. quia est eremicola, pari ratione bubo, vel noctua צפור בודד *avis boded*, id est, *solitaria*, hic appellatur meritò, cum in iis locis nidificet, quæ ab hominum frequentia sunt remotissima. Quocirca *Plinius* lib. vigesimi noni cap. quarto, Magos irridens, qui ex bubonis ovo ad capillos remedia præscribunt: *Quis,*

quaſo (inquit) *ovum bubonis unquam videre potuit, cum ipſum avem viderit prodigium ſit?* Et *Alcamus* de طابي يصي جالليل الصري id eſt, *Bubone*, يقفي قفر انا *Avis eſt, que noctu ſtridet, & in deſertis locis degit.* Quin eò pertinet, quod *Arabicè* صدي *ſfada* dicitur, ut *Chaldaicè* צדיא *ſfadja*. Nam צדו *ſfadu*, vel צדות *ſfaduth*, *Chaldæis* eſt *vaſtitas, deſolatio*; & Verbum צדה *ſfeda*, eſt *vaſtari, deſolari.* Quà notione in *Niphal* a *Sophonia* uſurpatur cap. 3 v. 6. Itaque ex ipſo bubonis nomine, quod illi indiderunt *Chaldæi, Syri*, & *Arabes*, eum colligas avem eſſe ſolitariam, & in deſolatis locis degentem. Sed & ideo bubo vocatur *avis ſolitaria*, quia gregale non eſt animal, ſed ſolivagum. Unde *Poeta* lib. 4. *Æneidos*,

Solaque culminibus ferali carmine bubo
Viſa queri, & longas in fletum ducere voces

At paſſer quorſum dicatur *ſolitarius*, cùm & gregaria ſit avis, & ſub ædium tectis nidificet? Fateor quidem in paſſerum genere quoſdam eſſe ſylveſtres. Unde eſt, quod *Athenæus* lib. 9. *Alexander Myndius* docet δύο γένη εἶναι τῶν στρουθῶν, τὸ μὲν ἥμερον, τὸ δὲ ἄγριον, *paſſerum duo eſſe genera, unum domeſticum, alterum ſylveſtre.* Sed ſylveſtres paſſeres ad ædium tecta ſe non conferunt, quomodo avis, de qua *Pſaltes*, quam ſuper tectum deſcribit. Itaque, ſi de paſſere agitur, non poteſt intelligi paſſer ſylveſtris, ſed ſolum domeſticus. Reſpondent, domeſticum paſſerem ideò dici *ſolitarium*, quia compare viduatus eſt. Quod ferri poſſet, ſi paſſer, æque ac turtur, aut columba, conjuge amiſſâ, maneret viduus. Sed aliis moribus vivitur inter paſſeres, animal ſalacitſimum, & tam multæ *Veneris*, ut non quidem centies, quomodo referunt *Arabes*, ſed ſepties ſaltem in hora fœminam ineat. Unde eſt, quòd illum currus *Veneris Poeta* jungunt. Proinde nulli legi addictus in promiſcuam *Venerem* ruit, neque habet certam conjugem. Itaque ut maritus non fuit, ita neque fit cœlebs. Hinc eſt, quod de paſſere ſolitario nihil habent *Philoſophorum* libri. Et toto cœlo errant, qui *Gallicum* paſſeris nomen deducunt ex *Græco* μόνος. Apri enim eſt Epithetum μόνος, non paſſeris. Nobiſque adeo *moineau* planè aliud, nempe μοναχὸς *monachulus*. Quo nomine mas appellatur; quia monachorum more videtur eſſe cucullatus. Aliud item *Tridentinus paſſer ſalitarius*. Is enim non eſt è paſſerum, ſed è merularum genere, qui à *Philoſopho* deſcribitur βυσσὸς φύσεως, & ὅτι τῶν πετρῶν, καὶ ὅτι ἡ κεφαλὴν τοὺς διατρίβας ποιεῖ, *in ſaxis & tegulis degens.* Itaque hoc nihil ad rhombum. Jam ſi rogaveris quorſum nocturnam avem, putà bubonem, aut noctuam, *Pſaltes* ſupra tectum deſcribat, reſponſio erit obvia. Quamvis enim bubones & noctuæ in deſertis locis nidificent, noctu tamen ad urbes & loca culta nonnunquam ſe conferre, & ex ædium tectis & culminibus ferale ſuum carmen occentare in more habent. Quod nemo eſt qui non aliquando audiverit. Itaque nihil tam frequens apud *Poetas*. Ovidius *Metam.* lib. 6. Fab. 7.

— *tectoque profanus*
Incubuit bubo, thalamique in culmine ſedit.

Et in *Ibin* verſu 223.

Sedit in adverſo nocturnus culmine bubo.

Tibullus lib. 1. *Elegia* 6.

— *è tectis ſtrix violenta canat.*

Propertius lib. 4. in Epiſtola *Arethuſa* ad *Lycotam*,

Sive in finitimo gemuit ſtans noctua ſigno.

Et *Poëta* ſummus lib. 1. *Georgicorum*,

— *de culmine ſummo*
Nequicquam ſeros exercet noctua cantus.

Et in loco nuper citato,

Solaque culminibus ferali carmine bubo.

Sed & apud *Hiſtoricos* hujuſmodi exempla paſſim occurrunt. *Lampridius* ubi de morte *Commodi* Imperatoris, *Bubo etiam ſupra cubiculum ejus deprehenſus eſt tam* Romæ, *quam* Lavinii. *Supra cubiculum*, id eſt, *ſupra tectum cubiculi. Dio* etiam in *Commodo*, Ὁ βύας ἐπ' αὐτῇ ἐκάθιζεν, *Bubo ſuper illud* (id eſt, ſuper *Capitolii* tectum) *bubulavit.* Ita enim legunt nonnulli pro ἐπ' αὐτῇ, *aderat.* Et in eſdem *Auguſto* bellum *Actiacum* ſignificavit bubo in templum *Concordiæ* volans, καὶ ἐπὶ τοὺς δώμους ἐπικαθήμενος, & *altus* (id eſt, aliorum tectis) *inſidens. Ammianus* denique lib. 30. ubi de *Valentiniani* obitu, *Apud* Sabariam *eodem adhuc conſtituto, bubo culminibus regiis lavacri inſidens, occentauſque funebres*, &c. Concludimus igitur *Pſaltis* avem ſolitariam, quæque noctu vigilat, & tectis inſidet, non eſſe paſſerem, ut volunt, ſed bubonem, aut noctuam. Paſſer quidem ſub tecto nidificat, ſed non על גג *ſuper tectum*, quod ait *Pſaltes*.

VI. Sextus locus eſt *Pſal.* 104. v. 16. *Saturabuntur arbores Dei, cedri* Libani, *quas plantavit, ubi* צפורים *ſtipporim nidificant. Arbores Dei*, id eſt, *arbores celſiſſimæ.* Tale *Cedri Dei*, Pſal. 80. verſ. 11. *Montes Dei*, Pſal. 36. v. 7. *Hamma Dei*, Cantic. 8. v. 6. id eſt, *flamma vehementiſſima. Lullationes Dei*, Gen. 30. 5. id eſt, *lullationes graviſſimæ.* Itaque *arbores Dei* & *cedri Libani* proponuntur ut ſynonyma; quia cedri ſunt inter arbores procereſſimas. Et *ſaturari* dicuntur *arbores Dei* & *cedri Libani*, imbre ſcilicet, de quo verſu 13. Et Deus has *plantare*, ut arbores aloës, *Num.* 24. v. 6. quia ſponte proveniunt, & ſolo Dei nutu, abſque hominum labore, & curâ. Additur in his *nidificare* צפורים *ſtipporim*, id eſt, *paſseres*, ut multi putant. Ita enim LXX. Ἐκεῖ στρθία ἐνοσσεύσουσι. Et *Symmachus*, Ὅπου στρθία ἐνοσσεύσει. Et *Vulgatus*, *Illic paſſeres nidificabunt.* Et *Apollinaris*,

Κεῖσε τανυσσίων πίλεται στρθῶν ἀλιτομὴ,
Illic ſuper-natarum paſſerum eſt perfugium. Et *Arabs*

uterque عناك عششت العصافير *Illic nidificant paſseres.* Sed *Aquila*, ut videtur, melius; Ἐκεῖ ἔρεται νοσσεύσουσιν. Et *Hieronymus*, *Ibi aves nidificabunt. Symmachi enim, Libani* vertex, ubi cedri, paſſeribus eſt inacceſſus, quos aves montanas non eſſe jam docuimus.

VII. Septimus locus *Pſal.* 124. v. 7. *Anima noſtra* כצפור, *ut* ſtippor *erepta eſt ex venatorum laqueo*: Græci, ὡς στρθίον. Vulgata, *ſicut paſſer*: Arabs itidem

مثل العصفور *ut paſſer*: Apollinaris, στρθῷ πανεμπλοκίῳ, *paſseri planè ſimilis*: ſed Hieronymus, *quaſi avis.* Quod probo magis, quia paſſeres & ſimiles aviculæ viſco potius, quam laqueo capiuntur. Quod docet *Baal Aruch* ad vocem שפשף, qua ſignificatur *pertica viſco illita ad aviculas capiendas.*

VIII. Octavus *Eccleſ.* 12. *verſ.* 4. al. 6. ubi de ſene *Græci* dicunt, Καὶ ἀναστήσεται εἰς φωνὴν τοῦ στρθίου, *Et ſurget ad vocem paſſeris.* Sed Hieronymus, *Et conſurget ad vocem volucris.* Et Chaldæus, *Et excitabitur à ſomno tuo* יקל עפא קול דשפא, *propter vocem avis*, id eſt, ad avis cantum, quam *gallum* eſſe nonnulli volunt, & *gallicinium* ſignificari. Ut gallus homines matutino cantu excitans ſimpliciter *ales* vocatur in his *Poetæ Amorum* lib. 1. *Eleg.* 6.

Jamque pruinoſos molitur Lucifer axes,
Inque ſuum miſeros excitat ales opus.

Alii malunt *paſseris* aut *aviculæ cantum* intelligi, quo, quamlibet tenui, ſenex è ſomno excitetur, dum juvenes tam alte dormiunt, ut ne tonitruum quidem fragorem audiant. Nec facile eſt ſtatuere utra verſio ſit ſanior. Eos enim abunde confutavimus, qui gallum negant, aut ullam majorum avium voce צפור ſignificari. Poteſt etiam id accipi de *matutino garritu avium*, qui

qui *Arabicè* voce maximè propriâ dicitur زرقزقة *zakzaka*. Alcamus, الزقزقة صوت طير عند الصبح zakzaka, *garritus avium circa Aurorum.*

IX. Nonus locus ſic habet *Thren.* 3. *verſ.* 52. *Me venantur* כצפור, *ut ſi ppor inimici mei immeritò:* ubi *Graci*, ὡς στρθίον ſed *Hieronymus*, *quaſi avem.* Quod acceperim potius de majoribus avibus, quibus aucupandis opera libentius inſumitur, & majore cum fructu.

In *Tobia Latinum* exemplar à *Graco* in hac voce diſſidet *Tob.* 2. *verſ.* 9. (*al.* 11.) Nam in *Graco* dicit *Tobias*, Καὶ ἐκ ἤδειν ὅτι στρθία ἐν τῷ τοίχῳ ὑπὲρ κεφ᾽ ; καὶ ἀφθαλμῶν μου ἀνεῳγότων, ἀφαίνεται τὰ στρθία θερμὰν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. *Et paſſeres in pariete eſſe neſciebam: &, oculis meis apertis, paſſeres, calidum ſtercus in oculos meos egeſſerum.* At *Latinum* quadam die contigiſſe narrat, ut, cum juxta parietem *Tobias* obdormiſſet, *ex nido hirundinum dormienti illi calida ſtercora inciderent.* Quæ aliter conciliari poſſe non video, quàm ſi dicas *Græcè* στρθία ibi non eſſe *paſſeres*, ſed *aviculas*, prout ſupra aſſerebant *Moſchopulus* & *Phavorinus* *avicula* omne genus *Græcè* dici στρθίον. Aut *paſſerum* nomine *hirundines* ſignificari *Arabum* more, qui hirundinem vocant عصفور الجنة *paſſerem Paradiſi.*

Quale eſt, quod *Prov.* 26. *verſ.* 2. *Hebræum* דרור *deror*, alii *hirundinem* reddunt: ſed *Graci* Interpretes στρθία, *paſſeres.*

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

De providentia Dei circa Paſſeres, & Aviculas, in *Matth.* 10. *v.* 29. & *Luc.* 12. *v.* 6.

Aſſarium idem, quod as. Gloſſæ *emendatæ. Aſſarium quaternos denariolos noſtros valuit, juxta* Budæum, Hiſpanicæ *moneta tres* maravedis. Maimonidi *pondus aſſarii quatuor granorum. Arabi* follis. *Vilia, quæ aſſe veneunt. In* Ariſtophane *ſeptem fringilla pro uno obolo. In* Luca *quinque paſſeres pro duobus aſſariis. Idem pretium. Fringillos paſſeres ſimiles. Unde Gallicè* pinſon. *Paſſer absque Deo non cadit in terram, nec in oblivione eſt coram Deo. Sumpta Phraſis ex* Pſal. 9. verſ. 19. Hieronymus *quo ſenſu Deum neget hæc minutula noſſe. Dei providentiam ad viliſſimas creaturas extendi probatur rationibus.* Talmudicos *etiam &* Græcos *itaſenſiſſe.*

Chriſtus *Matth.* 10. *verſ.* 29. dicit duos paſſeres aſſario vendi, nec tamen eorum ullum in terram cadere ſine Deo. Et *Luc.* 12. *verſ.* 6. quinque paſſeres duobus aſſariis venire, nec tamen eorum ullum in oblivione eſſe apud Deum. Itaque ſinguli paſſeres ſeminiſſe vendebantur, aut paulò minùs. Falluntur enim qui aſſarium ſemiſſem eſſe volunt. Quin aſſarium eſt idem, quod as. Gloſſæ *Latino-Græcæ*, *Aſſe*, Ἀσσάριον, Lege Ἀσσαρίου. Et alibi, *Seſquas*, Ἓν ἥμισυ ἀσσάριον. Lege, Ἓν ἥμισυ καὶ ἀσσάριον. Gloſſæ *Græco-latinæ Philoxeni*, Ἀσσάριον, *Hic as.* Ἀσσαρίου ἥμισυ, *Seſquas*, lege Ἓν ἀσσάριον καὶ ἥμισυ. As, ex *Budæi* ſupputatione, quaternos denariolos noſtros valuit, & pauxillò plus. *Syrus* Interpres habet ܐܣܦܪ *aſſar*, qua voce pro *aſſario Hebræi* etiam ſæpe utuntur. A *Davide Cohen de Lara*, in libro *De convenientia Rabbinorum cum Græco*, אסר *aſſar*, *Hiſpanicè* definitur *moneda de tres maravedis*, quod ad *Budæi* λογίσμὸν proximè accedit. In Maimonidis Tractatu *De ſicliis* cap. 1. 3. הסלע ארבעה דינרין והדינר שש מעין ומעה היא הנקראת בימי משה רבינו גרה ומעה היא שני פונדיונין ופונדיון שני אסרין ופרוטה אחרת משמורה באסר נמצא משקל המעה והיא הגרה שש עשרה שעורות ומשקל האסר ארבע שעורות ומשקל פרוטה חצי שעורה *Siclus valet quatuor denarios. Denarius ſex obolos. Obolus autem gera vocabatur diebus* Moſis *Magiſtri noſtri. Obolus valet duo pondia: & pondium duo aſſaria. Et peruta eſt aſſarii octava pars. Obolus pondus, qui gera dicitur, eſt ſedecim granorum hordei. Pondium aſſarii quatuor granorum, peruta dimidii grani.* Similem locum citat *Druſius* ex libro *Mandatorum.* Pro *aſſario* فلس *follem*, & pro *duobus aſſariis* فلسين *duos folles* habet *Arabs* Interpres, & *Hieronymus dipondium.* Sed *Matth.* 5. *verſ.* 26. in eodem *Arabe follis* eſt pro *quadrante.* Et *Marc.* 14. *v.* 42. فلسين *duo folles* ſunt pro *duobus minutis*, ſeu *duabus* פרוטות *perutoth:* quæ ſimul junctæ unum quadrantem efficiunt. Apparet igitur hunc Interpretem, de vero nummorum pretio parum ſollicitum, ſat habuiſſe, ſi pro vili nummo vilem alium poneret, quamvis diverſi pretii. Et verò aſſario, vel aſſe, vendi nihil aliud eſt quàm vili pretio diſtrahi. Nam vilia eſſe oportet, quæcunque aſſe vænéunt, vel æſtimantur. Hinc *Catullus Lesbia* ſuæ,

Rumoreſque ſenum ſeverioruin,
Omnes unius æſtimemus aſſis.

Et in *Vibennios*,

Fili, non potes aſſe venditare.

Et in quendam,

Non aſſis facis? O lutum, lupanar!

Et *Cicero* pro *Quintio*, *Aſſem ſeſe negat daturum, niſi prius de rebus rationibuſque ſuis omnibus deciderit.* Et pro *Roſcio* Comœdo, *Dic* ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ *deduxiſſe, quo aſſem nullum dedit.* Et *Juvenalis* Satyrâ 10.

Quiſquis adhuc uno partam colit aſſe Minervam.

Et *Maſius* in fine Tractatus *Cholin*, ubi de præcepto, quo jubentur *Iſraelitæ* matrem dimittere, cum ova, & pullos in nido capiunt, ut illis bene ſit, & prorogentur dies, *Dem.* 22. *verſ.* 6. 7. אם מצוה קלה שהיא באסר אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים קל וחומר על מצות המורות שבתורה "*Si in præcepto leviore, de re, qua vix aſſarii eſt, Lex ait,* "*Ut bene ſit tibi, & prorages dies tuos: quanto magis* (idem ſperandum) *de gravioribus præceptis, quæ ſunt in Lege?* Pro *aſſario obolum* dixiſſent *Graci* vetuſtiores. Sic in *Avibus Ariſtophanis* graviter queruntur aves de quodam *Philocrate*, qui,

... ὀυτοσὶ τὰς στρθίας, πολλὰ καθ᾽ ἑκατὸ ὄβολῶ,
Fringillos connectens, ſeptem vendit uno obolo. Obolo, id eſt, *duobus aſſariis*, ſive *aſſibus.* Quod docent hæc *Polybii Hiſtoriarum* lib. 2. Ὡς μὲν ἂν ἐπιτιμῶσι παρέστιν τὰς καταλύσας οἱ πανδοκεῖς ἡμιασείῳ, τοῦτο δ᾽ ἐστὶ πέντε μὲν ὀβολοί. *Hoſpites ſuos plerumque caupones accipiunt ſemiſſe, ſeu dimidio aſſario, quod eſt obeli quarta pars.* Cum igitur quinque paſſeres duobus aſſariis venire dicit *Chriſtus*, idem eſt, ac ſi dixiſſet obolo vendi. Unde colligis *Athenis* ævo *Ariſtophanis* aliquantò viliorem fuiſſe annonam, quam in *Judæa Chriſti* ætate. Nam quo pretio *Athenienſes* ſeptem fringillos, nonniſi quinque paſſeres *Judæ* comparabant. *Latinus* porrò *Ariſtophanis* Interpres pro *fringillis* habet *paſſeres*; quia paſſer & fringillus ſunt aves ſimil-

ſimillimæ. Hinc *Gloſſa Philoxeni*, Στρίθος ὁ στρουθὸς, *Frincillus*, *fringillus*. Quaſi Στρίθος idem eſſet, quod στρουθὸς, ſeu *paſſer*. *Fringillus*, Gallis *pinſon*, olim fortè *pintion*, ut *Heſychio* Στρίθιον. Tale *chanſon* ex *cantione*, *maiſon* ex *manſione*, *raiſon* ex *ratione*, &c. Sed, ſive quinque, vel ſeptem hujuſmodi aviculæ obolo diſtrahantur, & matrem ſolam, aut matrem cum pullis, *Meſſia* auctor aſſem æſtimaverit, viliſſima oportet eſſe animalcula, cum tam levi pretio proſtent. Tamen hic *Chriſtus* nos docet etiam hæc animalcula Deo ita eſſe curæ, ut eorum nullus abſque eo in terram cadat, id eſt, eo non permittente pereat. Quibus hæc *Luca conſona*, Ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. *Unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo*. Phraſi ſumptâ ex *Pſal. 9. verſ. 19.* ubi de paupere dicitur, Οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται, *Non in æternum oblivioni erit*. *Hebraicè* לא לנצח ישכח. Unde Regius *Pſaltes* tam de puſillis, quam de magnis animalibus *Pſalm. 104. v. 27. Omnia iſta a te expectant, ut des illis eſcam in tempore ſuo*. Tamen, ut de *Judas* taceam in præſens, quorum plerique in diverſa ſunt ſententia, *Hieronymus* in *Habacucum* cap. 1. hæc habet: *Abſurdum eſt ad hoc Deos deducere majeſtatem, ut ſciat per momenta ſingula quot naſcantur culices, quotve moriantur: qua cimicum, & pulicum, & muſcarum ſit in terra multitudo: quanti piſces in aqua natent: & qui de minoribus majorum præda cedere debeant. Ne ſimus tam ſatui adulatores Dei, ut, dum potentiam ejus ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus; eandem rationabilium quam irrationabilium providentiam eſſe dicentes.* Quæ duriora videri poterunt, niſi benigna interpretatione molliantur. Ita ut intelligamus hæc comparatè dici (quod ſub finem ſubinnuit) ne putetur Deus brutorum eandem habere tationem, quam hominum, quos creavit ad ſuam imaginem: cum bruta ſervet præcipue propter homines, in quorum uſum creata ſunt. Diverſos igitur agnoſcimus divinæ providentiæ gradus, neque Deum curare boves eodem modo, quo homines, quod docet *Paulus 1 Cor. 9. v. 9.* Tamen tam boves, quam homines, & viliſſimas etiam creaturas Deo ſubeſſe certum eſt. Neque is regere & conſervare dedignatur quæ creare dignatus eſt. Et cavendum, ne figamus limites illius providentiæ, quam ut nec maxima onerant, ſic nec minima effugiunt, aut ab ea negliguntur. Quis credat Deum ignoraſſe numerum coturnicum, quibus *Iſraelitas* in deſerto pavit, aut piſcium, qui natabant in lacu *Geneſareth*, cum *Chriſti* juſſu *Petrus* jecu retia? Aut neſciviſſe quot ranis & pediculis uſurus eſſet in *Ægyptios*; aut locuſtas illas, quæ vocantur *Dei copiæ* Joel 2. v. 11. ipſi non fuiſſe curæ, & ſummum illum ducem fugiſſe, quot milites in exercitu ſuo conſcripſerit? Denique quid *Chriſti* verbis diſertius, *nullum ex paſſeribus in terram cadere ſine Deo*, aut *in oblivione eſſe coram illo?* In quem locum hæc obſervanda, quæ ex *Talmude Hieroſolymitano* profert doctiſſimus *Buxtorfius Lexici Talmudici* pag. 553. Rabbi Simeon Ben Jochai *latebat in quadam ſpelunca. Die quodam ſedens ad oſtium ſpelunca, & videns aucupem avis capientem, & rete extendentem, audivit filiam vocis* (oraculum) *qua cum dicebat* דימום *dimos* (id eſt, *liberatio*) *tum evadebat avis. Quando vero filia vocis dicebat* ספיקולא, *ſpicula* (id eſt, *ſententia mortis*) *tum avis capiebatur. Proinde dixit oraculum*, צפור מבלברי שמיא לא יברא כל שכן בר נשא, *Avicula ſine cœlo* (id eſt, ſine Dei voluntate, & providentia) *non perit: quanto minus homo!* Pro לא יברא lege לא יאבד. His etiam *Ethnici* non diſſimilia ſcribunt. Sic *Plutarchus* alicubi ex *Homero* probat Veteres in ea fuiſſe ſententia, Dei numine curari οὐ μόνον βόας, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἄλογα ζῶα, *non ſolum boves, ſed & omnia alia animalia*. Et *Ælianus Hiſt.* lib. 11. cap. 31. Ἴδιον δὲ ἅμα καὶ ζώων καὶ ἀνθρώπων ἀγαθὸν, πρόνοιαν αὐτῶν καὶ οἱ Θεοὶ ποιοῦνται, καὶ ἔστι αὐτῶν κατασφρονῆσαι, ὡδὶ μὲν ἐλεγχόμενος ἔχειν. *Etiam brutis competit hoc bonum, quod iis Dii provident, neque illa deſpiciunt, aut ſuſque deque habent.*

DE SCRIPTURÆ ANIMALIBUS, PARS SECUNDA, Liber Secundus, DE *Immundis Avibus.*

CAPUT PRIMUM.

Aquila Rex avium; ejus nomen, roſtrum, ungues, pluma, calvitium, renovatio, color.

Aquilam pro Rege avium habent Græci, Romani, Ægyptii, Arabes, Hebræi, Patres. *Oboer corrigitur, & explicatur* Talmudis *locus inſignis de* Belo Babylone, Nebo Borſippæ, Atergati Hierapoli, Urania Venere Aſcalone, *aquila in* Arabia *cultis:* Dulkelæ *ſculptus in* Homeritis. *Aquila cur cum trochilo certamen. Aquila* Hebraicè נשר. *Falſa vocis origines rejiciuntur, vera aperitur. In aquilæ roſtro quid ſingulare. Cur eadem* Græcè *alετὸς. Aquilæ leonis ungues, qui roſtri formam imitantur. Cur aquila ab* Homero *vocetur* ἀγκυλοχείλης, *& a* Senioribus plena unguibus, *&* multa unguibus, *Ezech.* 17. 3. 7. *Quod ſequuntur* Syrus *&* Arabs. *Tamen* Hebraicè *dicitur* plena *&* multa plumis. *Quod apponitur* glabræ, *ſeu* calvæ, *de qua* Mich. 1. 6. Muer *in aquilis* μετοίκια, μαδίζεσθαι, πτερορῥυῆσαι, Arabicè ضفر curiza. *Calvitium avium. Aquila* renovari *dicitur* Pſal. 103. 5. *cum* pennæ renaſcuntur, *Eſ.* 40. 31. *ubi error* Syri *notatur. Aquilarum pili Dan.* 4. 30. *non leonum, ut perperam* Theodotion. *Fons erroris. Pilos avibus recte tribui.* Caſaubonus *&* Pamelius *notati. Accipiter quomodo plumeſcat,* Job. 39. 29. Hebræorum, Arabum, *veterum quoque Eccleſiæ Doctorum fabula de aquilæ renovatione. Aquila multæ ſpecies à colore dictæ. De* Aquila Aſteria, *Ezech.* 17. 3. Syrum *Interpretem caudam ſanguineam aquilæ tribuere,* Apoc. 8. 13. *joculari errore.*

Immundas aves in hoc libro eodem ordine proponemus, quo *Moſes Levit.* 11. 13. & *Deut.* 14. 2. Prima omnium eſt aquila. Quò pertinet, quod hic habet *Bagi Hattorim*, פתח בנשר שהוא מלך בעופות, *Incipit ab aquila, quia eſt Rex avium.* In earum ſcilicet avium cenſu, quarum eſum *Judæis* interdixit Deus, vult aquilam merito ducere ordinem, cum in reliquas aves regnum ei dederit conſenſus gentium, propter eximias dotes, quibus ſupra illas eminet. De *Græcis* res manifeſta eſt. Aquilam enim vocat *Pindarus Olymp.* 13.

--- ὀρνίθων βασιλῆα,
avium regem. Et *Pyth.* 1.

Διὸς αἰετὸν, ἀρχὸν ὀρνίθων,
Jovis *aquilam, ducem avium.* Et *Iſthm.* 6.

--- ἀρχὸν ὀρνίθων μέγαν αἰετὸν,
principem avium, magnam aquilam. Et oraculum de *Athenienſibus* in *Equitibus Ariſtophanis* Actu tertio,

Αἰετὸς ὡς γένοι, καὶ πᾶζε γῆς βασιλεύσας,
Eſto ut aquila, & toti orbi dominabere. Nicander etiam, ubi de aquilæ & draconis pugna, *Theriacon* verſu 448.

Τῷ μὲν τ' ἰκταλος κτείνε βασιλήϊος ὄρνις
Αἰετός, ---

In hunc autem immanem in modum exæſtuans regia avis aquila. Et *Bocus* libro primo *Ornithogoniæ*, de *Peripha*nte à *Jove* in aquilam mutato, Πασι γὰρ αὐτὸν ὑπ πᾶσι τοῖς ὄρνισι βασιλέα. *Facit enim eum Regem inter omnes aves.* Et *Dionyſius* in *Baſſaricis* apud *Stephanum* in Καππαδοκία,

Αἰετὸς ὡς ὄρνισι μεταιχμίσσι ἀγρομήσσιν,
Aquila inter agreſtes aves excellit. Et *Quintus Smyrnæus* libri tertii verſu 353.

Αἰετὸς ὀρνίθων περιφήτατος,
Aquila avium præſtantiſſima. Et *Oppianus Halieuticon* libri ſecundi verſu 539.

Ὅσσον γὰρ πάφλοισι μετ' ὀρνιθεσσι ἄνακτες
Αἰετοί. ---

Quantum leves inter aves (excellunt) *Reges aquila.* Et Ælianus *Hist.* lib. 9. cap. 2. Τὸν ἀετὸν, ἢ τῶν ὀρνίθων βασιλέα, ἢ μόνον πατρῶντα, καὶ ζῶντα δίδοσι τὰ ὄρνεα. *Avium Regem aquilam, non solum viventem & præsentem timent aves.* Phile denique πτηνοπατέορα nominat, id est, *avium principem.* Et *Tzetzes Chiliad.* 5. Hist. 9. tam aquilas, quam leones cadavera negat attingere, ut qui Reges sint, ille avium, hic ferarum. Et e *Romanis* Scriptoribus *Horatius* libri quarti *Odâ* quartâ,

Qualem ministrum fulminis alitem,
Cui Rex Deorum regnum in aves vagas
Permisit, &c.

Martialis libri quinti *Epigrammate* quinquagesimo sexto,

Dic mihi quem portes, volucrum regina.

Apulejus asini libro sexto, *Primi* Jovis *regalis avis illa. Claudianus* Præfatione in tertium Consulatum *Honorii*,

— volucrumque potens, & fulminis hæres.

Ægyptios quoque idem sensisse docent hæc *Diodori* libro primo, Τὸν δ' ἀετὸν Θηβαῖοι τιμῶσι, διὰ τὸ βασιλικὸν εἶναι δοκεῖν τοῦτο τὸ ζῶον, καὶ ἓξ ἀρχῆς. *Aquilam* Thebani *colunt, quia regnum esse putant hoc animal, & Jove dignum.* Unde etiam apud *Arabes* manaverat aquilæ cultus. *Talmudici* in libro *De Idololatria* cap. 1. fol. 11. b. בתי ע"ז קטוין אלו הן כית בל כבבל ב"ת נכו בכורסי תרעתא שבכפנ צריפא שבאשקלון נשרא שבערביא *Templa idololatrica fixa hæc sunt, templum* Bel *Babylone, templum* Nebo *Borsippa*, Atergatis *Hierapoli*, Uraniæ Veneris *Ascalone*, & *Aquila in Arabia. Fixa templa* vocantur, quorum idola coluntur omnibus anni diebus, ut explicatur in *Glossa.* Quomodo *Bel Babylone* cultus est, & *Nebo Borsippa* (Nam pro בכורסי lege בבורסיף) Et *Hierapoli Derceto*, vel *Atergatis*, quam *Hierapoli* fuisse cultam multis docet *Lucianus* in libro *De Syria Dea. Derceto*, vel *Atergatis*, Hebraicè est תרעתא *Turgata.* Et *Hierapoli* סכבנ *Mambeg*, ut *Arabicè* منبج *Manbeg.* In *Plinio* quoque olim *Bambyca*, & *Mambeg*, quod mutatum in *Magog.* Itaque in *Talmude* pro שבכפנ legendum שבסכבנ. *Uraniam* porrò *Venerem Ascalone* fuisse in summo cultu ex *Herodoto* scimus. Proinde hæc videtur esse צריפא שבאשקלון *Tseripha, qua Ascalone est.* Quamvis aur vocetur צריפא *Tseripha* non satis constat. Nisi *a conflando* dictam putes. *Hebræ* enim צרף *tsaraph*, est *conflare.* Unde *Talmudicis* ב"ת נצרפי *domus conflatilium*, id est, idolorum templum. Aut *a libidine*, cui præest. Nam *Arabicè* صرف *tsarapha* est *ardere libidine*, & صارفة *tsaripha* dicitur *canis famina, cum catulit, & ardet libidine in marem.* Supereste de *Arabum aquila* dicamus. Fuit id idolum *Dulkelatarum* in *Homeritis*, populo *Arabiæ Felicis* notissimo. *Alcamus*,

النسر الصنم كان لذي الكلا بارض حمير

Aquila fuit idolum Dulkelæ *in terra* Humeir, id est, *Homeritarum.* Nempe etiam apud *Arabes* invaluerat hæc opinio, aquilam esse avium principem. Itaque *Muaphius* in libro, qui inscribitur نقعات الازهار *Odores sterum*, hoc tribuit impuro *Mahometi:*

هبط علي جبريل فقال يا محمد ان
لكل شي سيد فسيد البشر ادم وسيد
ولد ادم انت وسيد الروم صهيب

وسيد فارس سليمان وسيد الحبش بلال
وسيد الشجر السدر وسيد الطير المسر

Descendit ad me Gabriel, *& dixit, O* Mahomed, *unicuique res suus est dominus. Dominus hominum fuit* Adamus. *Tu vero Dominus es filiorum* Adami. *Et* Græcorum *Dominus est* Sahib, *&* Persarum Soliman, *&* Abissinorum Bilal. *Et arborum communis species, & avium aquila*, &c. Jam si libet audire *Hebræos*, *Josephum*, *De bello Judaico* libri tertii capite quinto, *Romanos* in prima legionis cohorte aquilam pro signo ideo habuisse scribit, quia ἀετὸς est βασιλεὺς τῶν ὀρνέων ἁπάντων, καὶ ἀλκιμώτατος, *omnium avium Rex, & validissimus.* Et *Kimchius* in *Ezech.* 17. 3. הנשר הגא כשל לגכוכתצר מלך בבל כי הנשר מלך העפורת וכן גבוכתצר הזה מלך על כל מלכי הארץ, *Aquila ibi est typus* Nebucadnetsaris *Regis* Babyloniæ; *quia ut aquila Rex est avium, ita* Nebucadnetsar *Rex fuit omnium terræ Regum. Hinc in* Masal Kadmoni *Fabula tricesima octava hanc habet inscriptionem,*

צורת הנשר על מושבו :
וכנהרי העוף ישובים סביבו :

Figura aquilæ super solium suum, & Synhedrium avium circa illam sedentium. Nempe in avium concilio pingitur aquila coronâ insignis, & in solio sublimis, & illi adstant aves reliquæ. Et de aquila *Baal Hatsurim* hujus capitis statim initio הוא מלך העפורת, *Ea in aves regnum tenet. Patres* denique id ipsum sic definiunt. Ita *Ambrosius Hexaem.* lib. 5. cap. 18. aquilam appellat *regalem avem*, & ei tribuit *regale fastigium. Hieronymus* in *Mich.* 1. *Aquila, qua regina est avium.* Et in *Dan.* 7. *Ut leo inter bestias, ita aquila inter aves regnum tenet. Epiphanius* in *Physiologo* capite sexto, Ἔστι γὰρ ὁ ἀετὸς βασιλεὺς τῶν ὀρνέων. *Aquila enim est avium Rex*, aut Regina, si mavis. *Theodoretus* Præfatione in *Canticum*, de loco *Ezech.* 17. 3. Ἀετὸν μὲν ἢ βασιλέα (εἰπόντος) ὑπειδὼν καὶ τὸ ζῶον βασιλικόν. *Aquila nomine Regem intellexit, quia regnum est animal. Theodorus Heracleensis* in *Psal.* 102. Ἐπειδὴ ὁ ἀετὸς ἐστι βασιλεὺς τῶν πετεινῶν ἁπάντων. *Quia aquila imperare videtur omnibus volucribus.* Et paulò post, Διὰ γὰρ τῆς ἀητοῦ τὸν βασιλέα αἰνίττεται. *Nam per aquilam regnum significat.* Quid quod vulgo persuasum fuit aquilæ cum trochilo ideo esse certamen; quia καλεῖται πτίσσοι, καὶ βασιλεύς, *vocatur Senator, & Rex*, quasi hoc illi nomen invideat? Ita testatur *Philosophus Hist.* lib. 9. cap. 11. Unde *Plinius* lib. 10. cap. 74. *Dissidens aquila & trochilus, si credimus, quoniam Rex appellatur avium.*

Aquila Hebraicè נשר *nesher*, unde dicatur, Magistros latuit hactenus. Absurdum enim est commentum *Rabbi Bechai* in *Gen.* 2. deduci à *Chaldæo* נשר *nesar*, quod *decidere* est; quia cum volatu se sustulit ad elementum ignis, ut quidem volunt, inde præceps in mare decidit. Nec iis assentior, qui *à defluvio pennarum* dictam asserunt, quia נשר *Rabbinis* est *defluere.* Aut *à visu; quia* נשר *nesher*, videtur alludere ad Verbum שור *sur*, quod *videre* est. Sed *Arabes* maximè probo, quibus نسر *nasara* est *rostro vellicare:* & منسر *minsar rostrum*, idque proprie *rapacis avis.* Inde igitur aquilam نسر *nesr* appellari volunt; لانه ينشر الشي ويقتلعه *quia rem rostro carpit, & vellicat.* Ita *Giauhari*, & *Damir*, & *Alcamus.* Rostro quidem vellicant etiam aliæ rapaces aves; Tamen rapacium prin-

principi aquilæ id ſpeciali jure tribuitur; quia roſtro eſt magis adunco, & eo carpit fortiùs. Ita in prædam involare commune eſt omnibus, quod *Hebræi* eſt העיט. Unde עיט *ejus*, eſt in genere *ave rapax*. Tamen αἰετὸν, vel αἰετὸν, inde deflexum, proprium eſſe aquilæ nomen voluit uſus apud *Græcos*.

Aquila ut roſtro, ita etiam unguibus eſt inſignis, quos non habet rectos ut homo, ſed leonis inſtar incurvos, & aduncos. Animalium enim, quæ ungues habent, τὰ μὲν εἰσιν ἰουλάγκα, ἅτινες ἀντιμασῶ τὰ δὲ γαμψώνυχα, ὅσπερ καὶ ὁ πτέζων λέων, καὶ ὁ πτηνῶν αἰετὸς, *alia ſunt recta unguibus, ut homo; alia adunci, ut leo inter pedeſtria, & aquila in volucribus.* Ita *Philoſophus Hiſt.* lib. 3. cap. 9. Nempe ungues in avibus roſtri formam imitantur. *Suidas*, Γαμψώνυχα ἐστὶ τὰ ζῶα τὰ ἐπιγαμψώνυχα γεγαμψωνυχα ὑπὸ τὴν γένυν, ὅτι ἐστὶν αἰετὸς. *Aduncis ſunt unguibus quotquot animalium ſub malis roſtrum habent incurvum, in quo genere eſt aquila. Grammatici* dubitant ad utrum pertineat, quod aquila, quam *Penelope* vidit in ſomnis, vocatur

--- μέγας αἰετὸς ἀγκυλοχείλης.

Aliis enim ἀγκυλοχείλης eſt ὁ ἔχων ἀγκύλα χείλη, ἤτοι τὸ ῥάμφος, *qui labia, aut roſtrum incurvum habet*: aliis ἱπταμενὸς τὰς χηλὰς ἔχων, *qui ungues habet inflexos.* Quo ſenſu in *Ariſtophanis Equitibus Cleo* appellatur

--- βυρσαίτῳ ἀγκυλοχείλει,

quia inſtar aquilæ aduncos ſeu rapaces habebat ungues, ut interpretatur non ſolùm *Scholiaſtes*, ſed & ipſe *Ariſtophanes*. Et in *Plauti Pſeudolo* coquus dicit,

An invenire poſſulas quem quam coquam,
Niſi milvinis, aut aquilinis unguli?

Sed & *Ezech.* 17. 3. 7. unguium ratione aquilam dici מלא הנוצות & רב הנוצות credidêre multi Veterum. Id enim à *Græcis* redditur ὁ αἰετὸς πλέμυ ὀνύχων, *aquila plena unguibus*, & πολὺς ὄνυξι, *multa unguibus*, ſeu *quæ multos habet ungues*. Quod ipſum ſequitur *Arabs*. Nec multò aliter *Syrus* verſu tertio, ملآنة أظفارها *pleni ungues ejus*, & verſu ſeptimo, كثيرة أظفارها *multi ungues ejus*. Illis nempe נוצה *eſt unguis*. Sed *Chaldæus*, *Hieronymus*, & *Hebræi* omnes rectius *pennam* aut *plumam* explicant. Adeoque ipſi *Græci Levit.* 1. 16. pro בנוצתא habent σὺν ταῖς πτεροῖς, & *Theodotion* σὺν τοῖς πτίλοις. Nempe נוצה eſt *volare*, unde נצו *volârunt*, vel *avolârunt*, Thren. 4. 15. & נוצה *penna*, vel *pluma*, quæ aves ad volatum attollit. Quod huic loco convenit magis. Nam quid ſit aquila plena unguibus, aut multis unguibus, nullus capio, cum aquilis omnibus ſit idem unguium numerus. Sed aquila rectè dicitur *plena eſſe plumis*, aut *multas habere plumas*, ut *glabræ* opponatur, de qua *Mich.* 1. 6. *Dilata calvitium tuum ut aquila.* Nempe in ingreſſu veris rapaces aves plumarum defluvio ſunt obnoxiæ. Quod nos *muer* dicimus, id eſt, *mutare pennas*. Ita enim loquuntur qui de hoc argumento ſcribunt. Et id ipſum eſt μυτιᾶν apud *Græcos* recentioris ævi. *Demetrius* Ὀφιοσοφίᾳ libro ſecundo capite quinquageſimo tertio, Ἐὰν δὲ βραδύνῃ εἰς τὸ μυτίζειν. Quamvis propriæ voces non deſint, ut μαδίζεσθαι, πλημμύειν, & ἀπεδάλλειν τὰ πτερὰ, quibus utitur idem Scriptor. *Arabicè* كرش *coriza* dixeris. *Alcamus*, ريش القبارى سقط *coriza albazi*, ſeu *accipiter*, *decidit pluma ejus*. Unde كرش *corraz*, *accipiter*, vel quæcunque *avis rapax*, *cui penna deſluunt*. Itaque in *Michea calvitium aquilæ* eſt illud tempus, quo pleræque ejus pennæ exciderunt. Quamvis enim calvitium propriè homini tribuatur, tamen etiam aves *calvæ* dicuntur. *Plinius* libri undecimi capite trigeſimo ſeptimo: *Quædam animalium naturaliter calvent, ſicut ſtruthocamelo, & corvi aquatici, quibus apud Græcos nomen eſt inde, id eſt, ὅτι φαλακρόκορακες.* Itaque tam *Græci*, quàm *Hebræi* calvitium avibus tribuunt. Ita ut hoc ſolo differant, quod cum avium calvitium juxta *Græcos* pertineat ad ſolum caput, id *Hebræi* extendant ad totum corpus: & avis *calva* illis dicitur, quæ glabra & deplumis eſt.

At cum in locum pennarum, quæ decidêre, aliæ ſubinde ſuccreverunt, tum demum aquila (*Hebraicè* נשר) dicitur מלא הנוצות, *plena plumis*, & רב נוצה, *plumis ſcatens*. Et pennas in aquilis renaſci inſinuat Scriptura non uno in loco. Sic in celebri loco *Davidis Pſal.* 103. 5. תתחדש כנשר נעוריכי, *Renovabis ut aquilæ juventutem tuam.* Ita malo cum *Chaldæo* reddere quàm cum aliis, *Renovabitur ut aquilæ juventus tua.* Quia Verbum תתחדש tertiæ perſonæ, cum ſit Singulare, & Fœmininum, neque genere, neque numero convenit cum נעוריכי, quod Plurale, & Maſculinum eſt. Utut ſit, in aquila juventus non aliter renovatur, quam cum veteribus pennis novæ ſuccedunt. Quomodo ſerpens *ſenectam exuere* dicitur, cum veterem pellem deponit. Unde eſt, quod *ſerpentis exuvias* Græci γήρας, Romani *ſenium* & *ſenectutem* appellant. Itaque verba *Pſalmi* eodem pertinent, quo hæc *Eſaiæ* capitis quadrageſimi verſu 31. *Sperantibus in Dominum inſtaurabuntur vires. Aſcendent* (ſuccrescent) *penna ſicut aquilarum.* Ubi *Septuaginta* elegantèr Πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετοί. Sed mirâ metamorphoſi aquilas *Syrus* in columbas tranſmutavit hâc ſuâ verſione, لطيور أس يتصل *Alas omittent ſimiles columbarum.* Nec minore errore ex aquilis facti leones in his *Theodotionis* de Rege *Nebucodnezare* Dan. 4. 30. al. 33. Ἂς τρίχας αὐτοῦ ὡς λέοντων ἐμεγαλύθησαν. *Pili ipſius ut leonum creverunt.* Nam in fonte eſt כנשרין, *ut aquilarum.* Sed Scribarum eſt error, non Interpretis. Haud dubiè enim Interpres ἀετῶν ſcripſerat, quod in λέοντων ideò mutârunt Scribæ imperiti; quia αἱ τρίχες, id eſt, *pili*, non videbantur aquilis poſſe convenire. Itaque aquilis ſubſtituerunt piloſi animalis nomen. Futili tamen ſcrupulo. Quippe in *Prophetæ* verbis ſupplen potuit vox analoga; *Pili ipſius creverunt, ut aquilarum* ſupple *pluma*, quæ id ſunt in avibus, quod in hominibus pili. Præterea quandoque etiam avibus pili & capilli tribuuntur. Quâ κατηχήσει *Oppianus* libro tertio *Cynegeticôn* dicit de gallina, quæ accipitrem videt pullis ſuis inhiantem,

--- ἰσαῖς ἔφριξεν ἴδέσθαι,

ſuis inhorruit pilis. Et *Matron* in *Paredsi* apud *Athenæum* libro decimo quarto gallinas deſcribit in convivio oblatas,

Ἀτιμήσας, ἐστίας, λαγανίοις κατὰ σῦτιν ἴδεσθαι,

Depiles, ætate pares, dorſo laganis ſimiles. Depiles, id eſt, *deplumes.* Neque opus ἔτριχας cum *Caſaubono* reſtituere; quia ſic legitur in *Homero* verſu, ad quem alludit, *Iliad.* β'. verſu 765. Nam in hoc ipſo ſita eſt παρῳδία, quod vox ſimilis, non eadem reponitur. Quod palàm faciunt multa exempla. Itaque ut gallinarum plumæ pili vocantur, ita etiam aquilarum. Unde *Tertullianus* in libro *De Pœnitentia* penè extremo, ubi de Rege *Nabuchodonozore*; *Capilli ungues horrorem aquilinum præferente.* Pro quo *Pamelius* reſcripſit *leoninum*, quaſi aquilam pilis horrere dici non poſſit. Quod refellunt quæ jam docuimus, etiam avium plumas *pilorum* nomine cenſeri. Et verò cum aquilas *calvêſcere* dicat *Michæas* (cap. 1. verſ. 6.) quidni pilos eis tribuere potuerit *Propheta Daniel?* Eadem cer-

certè utrobique est καταῤῥυσιν. Proprie enim *calvitium* est capillorum defluvium. Interim recens non est loci *Danielis* corruptio, cum præter *Arabem* interpretem illam sequantur *Theodoretus* in *Danielem*, & auctor *Quæstionum*, quæ *Justino* tribuuntur Quæstione 44. & qui *Prophetarum vitas* scripserunt sub *Epiphanii* & *Dorotheæ* nominibus, qui, quamvis spurii Scriptores, & ψευδεπίγραφοι, sunt tamen satis vetusti. Jam, si conferas tria hæc loca, primum *Psalm.* renovabis ut aquila juventutem tuam; secundum *Esaiæ*, *Sperantibus in Dominum instaurabuntur vires, succrescent penna sicut aquilæ*; tertium *Danielis*, *Pili ipsius ut aquilarum creverunt*: videbis in omnibus agi de aquilarum plumis, quæ post ψίλωσιν redintegrantur. Unde fit, ut aquila vegetior, adeoque etiam junior esse videatur. Neque his absurdè jungatur *Job* locus de accipitre capitis trigesimi noni versu 29. *Numquid ex intelligentia tua* יאבר נץ, *plumescet accipiter, alis ad Austrum expansis?* Nempe, ut in illa ψιλώσει Solis blando calore refocilletur, & novæ plumæ in deperditarum locum faciliùs renascantur.

Ad hæc cum non satis attenderent multi Veteres, de aquilarum ἀνακαινίσει, & ἀνανέωσει multa commenti sunt, quæ piget hic referre. Notum est *Saadiæ* commentum apud *Kimchium* in *Psal.* 103. & *Es.* 40.

הנשר יטוף על כל השפורת ויעלה כאר על פני רקיע השמים ויקרוב להום האש היסודי ויפל עצמו בים כרוב חום ויתחרש ויעלה אבר וישוב לימי עלומיו כן כל עשר עד כאה ובשניע למאה יעלה בכנתנו ויפול בים ויכות שם

Aquila volat sublimius quam ulla avium, & firmamentum versus multum effertur, donec ad ignem elementarem accesserit. Tum verò calore æstuans in mare se de se præcipitem, & renovatur, & pluma ejus renascuntur, & redit ad dies juventutis suæ: atque id fit singulis decenniis usque ad annum centesimum, quem ubi attigit, illa de more sursum effertur, & in mare præceps decidit, & ibi moritur. Quale est, quod legitur in *Porta cœli* fol. 22. col. 2.

ויש אוכרים כי הנשר טבע לעלות קרוב לגבול האש וכתלהב בטוף עשר עשר לעשר שנים וכרוב חמוכו כפיל עצמו בים לקרר חומו ושם ימרט נוצתו ויתחרש נוצה אחרת ויתחדש כחו עד ק׳ שנה שיעלה שם ויפול בים ויטבע

Sunt, qui aquila naturale esse dicunt, ut prope terminum ignis ascendat, & incendatur singulis decenniis, & calore æstuans in mare se dejiciat, ut æstum illum refrigeret, & ibi defluere pennas ejus, & alias succrescere, & vires ejus confirmari usque ad annum centesimum, quo eodem subvecta cadit præceps, & in mare demergitur. Alii non in mare, sed in fontem immergi dicunt, in quo abluta juvenescat. *Damir*, ubi de العقاب *alokab*, id est, περὶ ἧς μυλαιανέτην, quod est aquilæ genus in *Arabia Felice* maxime frequens, مني ڤقلت عن النهوض او غميت

حملتها الفراخ ونقلتها من مكان الي

مكان ڤلتمس لها عينا صافيتا جارض

الهند علي راس جبل فبتغمسها

فيها ثم تضعها في شعاع الشمس

فيزهب ريشها وينبت لها ريش جديد

ويزهب ظلمة بصرها ثم تعوص في

تلك العين فاذا في قر عادت شابة

Et cum volatu turda sit, & exacuatur, ferunt eam pullo, & è loco in locum transferunt, & in India fontem parum ei quærunt in vertice montis, in quem demersam radiis Solis opponunt. Tum defluunt ejus penna, & novæ illis succrescunt, & oculorum caligo dissipatur; atque eadem fonte rursus immergitur, cum redit canities ejus. Auctor Epistolæ ad *Præsidium*, quæ *Hieronymo* tribuitur; *Aquila cum senuerit, gravantur ipsius penna, & oculi, quærique fontem, & erigit pennas, & colligit in se calorem, & sic oculi ejus sanantur, & in fontem se ter mergit, & sic ad juventutem redit.* Eusthatius in *Hexaemeron* pag. 27. Φασὶ γηράσαντα ἢ ἀετὸν ἀμαυροῦσθαι τὰς ὄψεις, καὶ βαρεῖσθαι αὐτῷ τὰς πτέρυγας, καὶ οἱ πυκνὸν ἀφιπτᾶσθαι, καὶ οἱ τὸ αἰθέριον ἀνιστάμενον, ὑπὸ δὲ ἡλίου τὰς πτέρυγας καταφλέγεσθαι, καὶ ἀναζωπυρεῖν δὲ ἐνθὺς ὑπὸ τοῦ πυκνὸν καταβάντα τρίτον βαπτίζεσθαι, καὶ ἀνανεοῦσθαι. Διὸ καὶ τὸν Ψαλμὸν φάσκειν φασὶ, Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου. *Ferunt aquilam, senio confectam, oculorum acie obtundi, alasque ejus ingravescere, & ad fontem contendere, & dum in aere volatu effertur, alas a Sole exuri, & ipsum recuperare: deinde cum descendit in fontem, in eo ter immergi, & renovari. Ac proinde* "Psalmum dixisse, Renovabitur sicut aquilæ juventus tua. *Anonymus* in *Psalmos*, Ὁ ἀετὸς κατὰ φ΄ ἔτη ἀναπολίζεται κατὰμῆκος ὑπὸ τῆ ἡλίε, καὶ καταδύομένω εἰς πηγὴν ὕδατος, πάλιν νεάζει ὑφίσταται. *Aquila quingentesimo quoque anno renovatur. Adusta à Sole, & mersa in fontem aqua, juvenis iterum reperitur.* Sunt, qui pro φ΄, hoc est, *quingentesimo*, ϱ΄, hoc est, *centesimum* rescribunt, ut huic scriptori cum *Epiphanio* conveniat, cujus verba sunt: Ἀετὸς ϛ΄ καλεῖται διὰ τὸν πολυετῆ ἀυτοῦ βίον· μᾶλ ζῇ ἔτη ἑκατὸν, καὶ γηράσαντος γυμνοῦται ὁ πτερωτὸς, καὶ ἀμβλυώττουσι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, ἕως μὴ ὁρᾷ, καὶ οὐ ἰσχύει φαγεῖν· αἴρεται δὲ εἰς ὕψος· λιαν, καὶ βαπτει ἑαυτὸν εἰς ἀκρότομα πέτρας, περιρήσσει αὐτῷ τὸ ῥάμφος, καὶ λούεται εἰς τὸν ψυχρὸν λιμνὸν, καὶ καθῆται κατὰ τὸ ἡλιακὸν θερμόν, πίπτουσι δὲ λευκοὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ πάλιν οἱ νέοι τελεῖν δέχονται. *Aquila vocatur ἀετὸς propter longævitatem. Vivit enim annos centum. Cum verò senescit, rostrum ei incurvatur, caligantque oculi, ita ut nec videre, nec comedere possit. Igitur in altum se attollit, & in præruptum se projicit rupem, ad quam rostrum allidit, & frigido lacu se abluit, & ad calorem Solis residet, caduntque ex oculis squamæ, atque iterum juvenescit. Augustinus* quoque in *Psalmum* 102. aquilæ senescentis rostrum superius ita crescere scribit, ut claudatur edendi aditus. Quod ipsum (a) *Aristoteles*, (b) *Plinius*, & (c) *Horus Apollo* disertè docent. Sed cum rostro sic accrescente fame interire iidem addant, illam asserit *Augustinus*, rostro ad petram attrito, vires collapsas ejus reparare. Quod tamen ne quis putet ab eo pro certo tradi, en tibi, viri Sancti verba in *Psalmum* 66. *Renovabitur juventus nostra sicut aquila, tantummodo nos veritatem nostram ad petram conteramus. Sive illa vera sunt*, &c. *quæ dicuntur de aquila, sive sit fama potius hominum, quam veritas: veritas est tamen in Scripturis, & non sine causa hoc dixerunt Scripturæ. Nos quidquid illud significat faciamus, & quam sit verum non laboremus.* Quin cum vel falsa, vel incerta sint, quæ de aquilæ ἀνανεώσει tradunt Scriptores, quos citavimus, id solum amplectamur, quod pro vero, & certo omnes agnoscunt, nempe aquilam statu tempore, veteribus plumis abjectis, alias subinde resumere, atque hoc modo renovari. Unde verus *Hieronymus* in *Esaiam* capite 40. *Crebrò diximus aquilarum senectutem reviviscere mutatione pennarum.* Et *Eusebius* in *Psalmum* 102. *Deponet debilem senectam, quam morbi, & peccata contraxerant, ut ille* ὁ ἀετὸς τὰ γήρας τῶν ἰδιωτῶν πτερῶν, *sicut illa senectam pennarum.*

(a) *Hist. anim. l. 9. cap. 33.*
(b) *Lib. 10. c. 3.*
(c) *Lib. 2.*

narum. Renovaberis per pœnitentiam, ὡς ἀετὸς διὰ τῆς παλιῳδίας πτερῶν ſicut illa per pennarum repullationem.

In aquilarum generibus multis à colore nomen eſt. (d) *Ariſt. Hiſt lib 9. cap. 32. Plin. l. 10. cap. 3.* Ita (d) *πύγαργος* dicitur ab albicante cauda, à fuſco colore *μιφοῦς*, à nigro *μελανάετος*, ab alarum notis *πυρρόπτερος*, & *χρυσαίτος*, quæ & *ἀτοφίας*, ab aureo fulgore, & maculis aſperſis ſtellarum inſtar. Ad quam refero hæc *Ezech.* 17. *verſ.* 3. *Aquila grandis, magnis alis, longis pennis, plena plumâ, in qua* רקמה *rekama*, id eſt, *Phrygiana opus.* Nam aquilam illam *ἀετοφίαν*, ſive *ſtellarem*, aquilarum eſſe maximam hæc *Ælianus* nos docent *Hiſt.* lib. 2. cap. 39. Ἀετὸν δέ τι καὶ γένος ἀετῶν, καὶ ὄνομα αὐτῶν χρυσαίτου εἶναι· ἄλλοι δὲ ἀετοφίαν ἢ αὐτὸν καλεῖν· ὁρᾶται δὲ ἡ πολλάκις, &c. *μέγιστος δὲ αὐτῶν ἅπαι πετέσθαι. Audio etiam aliquod aquilarum genus eſſe, quam alii* Chryſaetum, *alii* aſteriam, *aut ſtellarem appellant. Non ſæpe apparet*, &c. *Maxima autem aquilarum eſſe creditur.* Sed aquilæ genus ſanguineâ caudâ nullum novi, qualem his verbis deſcribit *Syrus* Interpres *Apoc.* 8. *verſ.* 13. *Et vidi, & audivi aquilam unam volantem in medio,* יסמא אלא לחם יסמא *cui ſanguinea erat cauda.* Itaque hic hæreret calculus, niſi paterent fontes erroris. *Græcè* eſt ἐν μεσουρανήματι, hoc eſt, *in medio cœlo.* Id Interpres accepit, quaſi legiſſet ἐν μέσῳ ὑπὸ αἵματι, ſupple *βεβαμμένην ἔχοντος*, *aquilam in medio caudam ſanguine*, ſupple *tinctam habentem*, quo nihil fingi potuit ineptius. Vide in hunc locum Notas *Edwardi Pocockii* viri in his literis longè doctiſſimi.

CAPUT SECUNDUM.

Aquilæ alæ, volatus, nidus, viſus, victus.

Aquila magnis alis, quas in volatu maximè extendit, Poëtis *ταναύπτερος*. *In* Homero *alas habet janua pares. Ala ad ſeptem ulnas patent. In prædam ruit inſtar fulminis, volat vehementiſſimè. Alarum fragore draconem fugat.* Aquiloni *ab aquila nomen.* Ἀετὸς ἀπὸ τοῦ ἀίσσειν. Achilles *ἀετῷ εἰμαι' ἴσος, id eſt, ἐρμῆσαι, ut* Deut. 28. verſ. 49. *hoſtibus tribuitur ἔρμημα αὐτῷ. Plures loci ſimiles. Quid ſint naves* אבר ebe, Job. 9. verſ. 26. *volatui aquilæ conſtans, & in loca remotiſſima. Aquilina ala receſſuris in loca remotiſſima*, Apoc. 12. verſ. 14. & *Pſal.* 139. *verſ.* 9. *in* Syro, Arabe, & Æthiope: *ſed aliter in* Hebræo, *&c. Fluxa opes aquilæ alas aſſumunt*, Prov. 23. verſ. 5. *Idem in* Luciano. *Aquila quàm ὑψιπέτης. Proinde in ſinu* Jovis *eſſe creditur, & fulminis adminiſtra, & ad ignem elementarem efferi, & ad radios Solis exarſi, & è rogo* Cæſarum *animas in cœlum ferre. Quo ſenſu in Scriptura* in cœlum volare *dicatur, & nidum habere inter ſtellas. In præruptis petris nidificas*, Job. 39. verſ. 31. Græcè, ἐν ἀπορρώγεσι. *Potus ἐν ἀπορρήτῳ*, 1. *quia nidus ibi tutior. Hinc* Beſar *aquila fieri optavit*; 2. *ut inde cuncta proſpiciat. Aquilâ nullum animal perſpicacius. Ab acumine viſus dicta aquila. Solem intuetur inconniventibus oculis. In Jobo* pulli ejus forbent ſanguinem. *Alter* Aquila, *&* Seniores. *Aquila nunquam bibit. An veſcatur cadaveribus. Oculis maximè inhiat*, Prov. 30. verſ. 17.

Alas aquilæ Scriptura commendat à magnitudine. *Ezechielis* cap. 17. verſ. 3. *Aquila grandis, magnis alis, longis pennis*, &c. Et ibi *Græci*, Ὁ ἀετὸς ὁ μέγας, ὁ μεγάλα πτέρυγος, ὁ μακρὸς τῇ ἰκτάσει. Quia & magnas habet alas aquila, & eas inter volandum quam maximè extendit. Unde *ταναύπτερος Poetis*, quaſi *alis extenſam* dicas. *Heſiodus Theogoniæ* verſu 523.

Καὶ οἱ ἐπ' αἰετὸν ἄρσε ταναύπτερον,

Et illi excutavit aquilam alis extenſam. Et *Pindarus Pyth.* 5.

Ταναύπτερος ὡς ὄρνιξ αἰετὸς,

Aquila ut avibus alis maximè extenſa. Quod ita deſcribit ſummus Vates libro ultimo *Iliados* verſu 317.

Ὅσσον δ' ὑψοῦφος θήρη θαλάμοιο τέτυπται
Ἀετὸς αἰφνιδίοιο ἰοχμὸς ἀμαυρὸς,
Τῷ ὅσσον ἄρα ἕ ἰκάνεσθον ἴοαν πτερά.

Quanta autem eſt janua alti cubiculi viri divini, beneferata, affabre facta, tanta utrimque erant hujus ala. Et apud *Geſnerum* pag. 206. *Georgius Fabricius* nidi aquilæ meminit inter *Miſenam*, & *Breſam*, *Germaniæ* oppida *Anno* 1500. reperti, ac trium in eo pullorum, quorum unius alæ per transverſum extenſæ ſeptem ulnarum menſuram æquabant.

His alis aquila rapidiſſimè fertur, & ſummo cum impetu, maximè cùm in prædam ruit. Hinc *Apulejus* lib. 1. *Floridorum* aquilam ait *in prædam ſuperne ſeſe ruere fulminis vice.* Et apud *Ciceronem* lib. 2. *De Divinatione* cùm ad interpretem retuliſſet curſor aquilam ſe in ſomnis viſum eſſe factum, *Viciſti*, ait ille: *iſta enim ave volas nulla vehementius.* Proinde draconem, aliaquin audax animal, & intrepidum, alarum aquilæ ſolo fragore fugari Veteres tradunt. *Ælianus Hiſt.* lib. 2. cap. 26. Καὶ τὸν γε ὑπ' πτερῶν αὐτοῦ ῥοίζου, καὶ τὸ τῆς ὀργῆς ἀτιμότατον, ὅρας κατέπτηξεν ὁ δράκων ἀκέραιος μένειν καὶ παραχρῆμα κατέδυ, καὶ ἀσφαλὲς ἐφαντάσθη. *Phile* cap. 1.

Τὸν δὲ καὶ ἡ ῥοῖζος ἀκόσας δράκων,
Ἔπτηξε τὸ παραχρῆμα, καὶ συνεμάλη,
Καὶ τὰς μυχὰς ὑπῆλθε τὰς ἀπορρῶγας.

Hinc eſt, quod *Aquilonem* ventum appellari vult *Feſtus à vehementiſſimo volatu adiaſtar aquilæ.* Et aquilam ipſam *Græcè* ἀετὸν dici plerique putant ἀπὸ τῆς ἀίσσειν, quod eſt *cum impetu ferri*, & *irruere.* Nos ab עיט *ajit*, deduximus, quo nomine *Hebræi avem rapacem* vocant. Sed res ferè eodem redit. Nam עיט ab העיט factum, id eſt, *ab involando*, & *irruendo.* Hæc eo pertinent, ut doceamus non fruſtra eſſe, quod Scriptura totiès eorum, qui ad pugnam ruunt, velocitatem, & impetum confert cum aquilis, adeoque cum aquilis in prædam involantibus. Ita *Deut.* 28. *verſ.* 49. *Excitabit Dominus contra te gentem remotam, ab extremis terræ finibus*, כאשר ידאה הנשר, *ut involat aquila.* Græci, ὡσεὶ ἔρμημα αὐτοῦ· & Hieronymus, *in ſimilitudinem aquilæ volantis cum impetu.* Ita *Iliad.* Φ'. verſu 252. *Achilles* in *Trojanos* irruens à *Poeta* deſcribitur, *ἀετῷ εἰμαι' ἴσος aquilæ imperas habenti.* Οἴματα enim *Scholiaſta* ſunt ἐρμήματα. *Heſychio*, Οἴματα, ἀετοῦ ἐρμήματα. Proinde idem *Poeta* de *Hectore Iliad.* χ'. verſu 308.

Οἴμησεν δὲ ἀλαὸς, ὡς τ' αἰετὸς ὑψιπετήεις,

Irruit autem cum impetu converſus, ut aquila altivolans. Perperam igitur *Pluletas* pro *ἀετῷ εἰμαι' ἴσος* legi voluit *ἀετοῦ ὄμματ' ἴσος, aquilæ oculos habens.* Neque enim hic agitur de aquilæ oculis, ſed de irruentis impetu. Eodem pertinet, quod *Saulem*, & *Jonathanem*, viros pugnaciſſimos, *Davidi* fuiſſe aſſerit aquilis velociores 2 *Sam.* 1. *v.* 23. Et quod de *Chaldæis* ſcribit *Jeremias* cap. 4. v. 13. *Equos habent aquilis velociores.* Et de illorum Rege *Jer.* 48. *v.* 40. *Ut aquila involabit, & in* Moabum *extendet alas ſuas.* Et rurſus *Jer.* 49. *v.* 22. *Aſcendet ut aquila, & involabit, & extendet alas ſuas in* Boſram. Et *Thren.* 4. *v.* 19. *Leviores ſunt cœli aquilis perſecutores noſtri.*

Eadem ſimilitudine, ſed in diverſo argumento, utitur *Jeh* cap. 9. verſ. 26. *Præterierunt* (dies mei) *cursores* אבר *ebe, ut aquila volat ad eſcam.* In quibus verbis, ut hoc obiter dicam, *Ebe* ſuſpicor eſſe fluvii nomen cum *Selemone*, & aliis: quia hodieque duo ſunt amnes אבי *Ebe*, vel *Ebbe* nomine, in illis locis: quorum unus eſt prope *Cupham*, alter in *Babyloniæ* regione *Waſit*, quæ *Gracorum* eſt *Meſene*. Vide Clar. *Golii Lexicon* pag. 2. Poſſet & aliud afferri. *Arabibus* 10
ابى *aba* Verbum eſt *od iter accingi*. Itaque hinc אביות אבה, *naves ebe*, dici queant, naves veloces ad iter accinctæ, aut actuariæ, ſi mavis, quæ ſunt expeditiores. Itaque tam hujuſmodi navibus, quàm avibus, quas diximus, id eſt, aquilis ad eſcam properantibus, comparantur rapidè decurrentis ævi noſtri ſpatia, non ſolum, quia par utrobique eſt celeritas; ſed & quia temporis ſemel elapſi nihil remanet, ut aquila in aere, & navis in mari, nullum tui veſtigium relinquunt: quod obſervat *Solomon Prov.* 30. *v.* 19. Unde eſt, quod *Sap.* 5. *verſ.* 10. 11. 12. utraque ſimilitudine eleganter utitur liber auctor, quiſquis eſt, ut doceat nos vix dum natos ſtatim ita deficere, ut vitæ ante acta: nihil ſuperſit.

Jam aliud in aquilarum volatu eſt obſervandum, eum non modo velocem, ſed & conſtantem eſſe. Neque enim aquila citò fatiſcit, ſed ubi res poſtulat, diutiſſimè volat, & in loca remotiſſima fertur. Unde eſt, quod *Poëta* fingunt aquilas duas, à *Jove* emiſſas, unam ab extremo Ortu, alteram ab extremo Occaſu, à volatu non deſtitiſſe, donec *Delphis* convenirent, aut in vicino *Parnaſſo*. Vide *Pindarum Pyth.* 4. & ibi *Scholiaſtem*, *Strabonem* lib. 9. *Plutarchum De Orac.* & *Claudianu Prologum* in *Panegyricum Manlii Theodoſii*. Quale eſt *Arabum* commentum apud *Damirem*,

وهو اشد الطير طيرانا واقوي جنحا
حتي انه ليطير ما بين المشرق
والمغرب في يوم واحد *Ea eſt omnium avium*

vehementiſſimè volatus, & alas habet robuſtiſſimas: ita ut quadrupedi eſt inter Ortum & Occaſum una die pervolet. Proinde *aquilinas alas* Scriptura iis accommodat, qui procul amoventur. Sic *Apoc.* 12. *verſ.* 14. mulieri, quæ eſt Eccleſia, dantur duæ alæ aquilæ magnæ, quibus in deſertum volet à conſpectu ſerpentis. Et *Pſalm* 139. *verſ.* 9. *Syrus* Interpres habet, *Si efferam alas meas* أدبر كالنسر *ſicut aquila, & habitem in extremo maris.* Et *Arabs*, *Si ſublatus fuerim duobus alis* كالنسر *ſicut aquila, ut incidam in fines maris.* Æthiops quoque, *Si ſumpſerim pennas meas* ክንፌ: ንሥር: *ſicut aquila*, &c. Tamen *Hebræa* non habent כנפי נשר, *alas aquilæ*: ſed כנפי שחר, *alas auroræ*. Quod ſequuntur *Græci*, *Chaldæus*, *Vulgatus*, *Hieronymus*, & *Hebræi* omnes. Huc etiam pertinet, quod *Proverb.* 23 *verſ.* 5. fluxæ opes leguntur *aquila alas aſſumere*, *quibus in cœlum avolent*, id eſt, velociſſimè elabantur, & procul à te amandentur, ut non ſint amplius tui juris. Proinde in *Lucium Timone* divitiarum Deus *Plutus* claudicare ſe dicit, nec niſi lentè progredi, cum à *Jove* ad aliquem mittitur, ut illius opes augeat. Ὅταν δὲ ἀπαλλάττεσθαι δέῃ, inquit, πτηνὸν ἐξαι ποιεῖ τὸν ἐρίνον πάντῃ. *Sed cum diſcedendum eſt, olatum videbis avibus longè celeriorem.* Itaque cum dicat Deus *Exod.* 19 *verſ.* 4. ſe, tanquam alis aquilarum, *Iſraelitas* ex *Ægypto* exeuntes ſuſtuliſſe, *Judæi* inde colligunt eos cxx. millia una hora confeciſſe à *Rameſes Succotham*. Ita habet *R. Selomo* in *Exod.* 12. *verſ.* 37. פרעמסס סכתה מאה ועשרים כיל היו ובאו שם לפי שעה שנ' ואשא אתכם על כנפי נשרים, *A* Rameſes Succotham *ſunt ſtadia centum viginti millia, quæ unius horæ ſpatio confecerunt: proin dicitur*, "*Et vos tollam ſuper alas aquilarum.*

Neque hoc omittendum, nullam eſſe avium, quæ aquilâ ſublimius ſe efferat. Unde oraculo de *Athenienſibus* edito,

Αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεται, ---

Aquila in nubibus fies, Scholiaſtes *Ariſtophanis* in *Avibus* ſignificari ait illos τοσοῦτον αὐξηθήσεσθαι, ὅσον αἰετὸς τῶν ἄλλων ἐρίων ἐν ταῖς νεφέλαις πτόμενος, *quantum augendos, quantum aquila in nubibus ſupra reliquas aves emineat.* *Aben Ezra* quoque in *Job.* 29. *verſ.* 30. אין עוף שיגבה יותר מכנו, *Nulla eſt avis, quæ ſublimius ſe attollat.* Et *Kimchius* in *Jerem.* 49. *verſ.* 16. eandem volare aſſerit גבוה מכל העופות, *omnibus avibus celſius.* Et *Apulejus* lib. 1. *Floridorum*, *Aquila enimverò cum ſe nubium tenus altiſſimè ſublimavit, evecta alis, totum iſtud ſpatium, quo plumæ, & nitor, ultra quod cacumen nec fulmina, nec fulgura locus eſt, in ipſo, ut ita dixerim, ſolo æthereis, & faſtigio hyemis.* Et *Horus* lib. 2. cap 53. ὑψηλότατον πάντων τῶν πετεινῶν ἵσταται, *omnium avium altiſſimè volat.* Unde eſt, quod à *Poëtis* paſſim dicitur (a) ὑψιπέτης, & ὑψικέτης, *altivolans.* Quin ob id ipſum, quod in ſublime volat, ſi *Ariſtoteli* credimus *Hiſtor.* lib. 9. cap. 32. Θεῖον οἱ ἄνθρωποι Φασὶν εἶναι μᾶλλον τῶν ἀετῶν ὄρνιν, *homines ſolam avium divinam eſſe perhibent.* Saltem hinc ortę fabulæ de aquila in ſinu *Jovis*, & fulminum adminiſtra. Et quod ejus pennas alii ad ignem elementarem, alii ad vicini Solis radios exuri ſommârunt. Ut de aquila taceam è rogo *Cæſarum* emitti ſolita, tanquam principis animam in cœlum delatura. Ita enim credebatur: *Dio* lib. 56 in *Auguſti funere*, Καὶ ἡ πύρα μὲν ἀνελήφθη· αἰετὸς δὲ τις ἐξ αὐτῆς ἀφθεὶς ἀπέπτατο, ὃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέφερεν. *Et rogus conſumptus eſt, ex quo evaluit aquila ejus animam in cœlum ferens.* *Herodianus* lib. 4 Αἰετὸς ἀφέσεως οὐ τῷ πυρὶ ἀναπτομένῳ· εἰς τὸ ἀλθέρα, ὃς φέρειν ἀπὸ γῆς τὸ ἐρανὸν τὸν ἐξ βασιλέως ψυχὴν πιστεύεται ὑπὸ Ῥωμαίων. *Simul cum* (ſubjecto) *igne aſcenſura in ætherem aquila dimittitur, quam è terra in cœlum principis animam deferre* Romani *credunt.* Proinde in Vetertim nummis ab una parte videre eſt Imperatoris effigiem, ab altera aquilam, cui ſedeat Imperator, cum hac inſcriptione, CONSECRATIO S.C. Et, ſi Rex, aut Princeps aquila vehi ſe ſomniet, id illis mortem portendere ſcribit *Artemidorus* lib. 2. cap. 20. quia hos mortuos mos vetus erat πλάσσειν τε, καὶ γράφειν ἐπὶ αἰετῶν ἐγκαθίζοντας, *fingere, & pingere aquila inſidentes.* Quid quod ex ipſa Scriptura videtur poſſe colligi aquilam volare in cœlum uſque, & nidum habere inter ſtellas? Ita enim *Solomon* Proverb. 23. verſ. 5. *Ut aquila volabit in cœlum.* Et *Abdias* verſ. 4. *Idumæos* alloquens munitionum ſuarum altitudine ſuperbientes, *Si exalteris tanquam aquila, & inter ſtellas poſueris nidum tuum, inde deficiam te, ait Dominus.* Sed cœlum ab *Hebræis* pro aere ſumi etiam pueri ſciunt. Et *nidus ponitur inter ſtellas* eâdem Hyperbole dicitur, quâ Rex *Babyloniæ* ita ſe effert *Eſa.* 14. *verſ.* 13. *In cœlum aſcendam, & ſupra ſtellas Dei exaltabo ſolium meum.* Cui non eſt abſimilis hæc *Xerxis* jactantia *Herodoti* lib. 7. cap. 10. Τῷ τε τὸν Περσέα ἀπολιπεῖν τῷ Διὸς αἰθέρι ὁμουρίζειν, *Terram* Perſidem *æthere* Jovis *conterminam reddentem.* Nempe ut ſupra ſtellas exaltare ſolium ſuum, & terram ſuam æthere *Jovis* conterminam reddere, eſt ad ſummum ſublimitatis faſtigium evehere; ita *nidum inter ſtellas collocare* dicitur, qui in celſiſſimis locis ædificat. Quod ab aquila præſtari præter *Abdiam Jeremias* etiam docet in loco huic parallelo

(a) *Vide Iliad.* 11. 206 219. *Iliad.* 2. 822. *Iliad.* 2. 308. *Odyſſ.* 5. 243. *&c.* 537.

Nonn. Dionyſ. 40.

lelo ad eosdem *Idumæos* Jer. 49. vers. 16. *O qui habitas in fissuris petræ, qui collis cacumen tenes. Quamvis exaltares ut aquilæ nidum tuum, inde te dejiciemm.* Et ibi *Chaldæus* Paraphrastes, *Tu aquilæ similis es, quæ degit* בכפי צורי, *in scopulis petræ: habitatio ejus est* בתקוף רומא, *in celso munimento.*

His addendus illustris de aquila locus *Job.* 39. *v.* 30. in quo Deus servum suum ita compellat, *An ad mandatum tuum sese efferet aquila, & nidum suum attollet? In petra habitat, & in præruptis scopulo* tanquam *in arce degit. Inde rimatur cibum oculis procul intuentibus: & pulli ejus sorbent sanguinem; & ubi sunt confossi, ibi est.* Quæ omnia cum ad aquilæ naturam pertineant, accuratè sunt exponenda. *An*, inquit, *ad mandatum tuum aquila sese efferet?* nempe sublimi volatu. Hanc aquilæ naturam, ut ad usque nubes se efferat, homo non dedit, nec eam volantem regere potes, & ad arbitrium tuum inflectere, cum quandoque in aëre tam sublimis sit, ut hominum obtutus planè fugiat. *An ad mandatum tuum*, &c. *nidum suum attollet* in ea loca, quæ sæpe nobis impervia, & inaccessa sunt? Quod sequentia sic explicant, *In petra habitat, & in præruptis scopulo* tanquam *in arce degit. Septuaginta*, Ἐπ' ἰσχυρᾷ πέτρας, καὶ ἀπορρώγι. Nunquid potius scripserant καὶ ἀπορρήγμι? Ut *Hieronymus*, *In petris manet, in præruptis silicibus commoratur, atque in inaccessis rupibus.* Nec multo aliter *Philosophus*, ubi de nidis aquilarum *Histor.* lib. 9. cap. 32. Ποιοῦνται δὲ αὐτὰς ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τόποις, πλησίον μάλιστα μὲν καὶ ἐν πέτραις ἀπορρήγμασι. *Eos autem faciunt, non in planis, sed in excelsis locis, & potissimum in præruptis rupibus.* Et *Plinius* lib. 10. cap. 3. *Nidificant in petris.*

Et *Damir* capite *De* النسر sive *Aquila* تبيض في الاماكن العالية *Ovu ponit in celsis locis.* Et capite *De* العقاب *ulokab*, seu *Melanaeto:*

ولا تقعد الا علي الاماكن المرتفعة

Nonnisi in locis elatis degit. Ut de eodem *Plinius*, *Conversatur autem in montibus.* Et *Albertus* de herodio, quo nomine barbari Scriptores aquilam vocant; *Semper in præruptis silicibus sedens & nidificans inventur.*

Duæ porro causæ sunt, cur ad ardua hæc loca se conferat, quas hic obiter attingit Sacer Scriptor. Prior, ut ea illi sint מצודה, id est, ὀχυρώματα, vel *munimenta* vice, ut *Aquila* rectè reddidit: Et pulli, quos cogitur in nido relinquere, ut de victu illis prospiciat, ipsâ loci naturâ tuti sint. Neque enim tam celsæ rupes cuilibet sunt obviæ. Quò pertinet, quod narrant *Arabes* apud *Damirem*,

قيل لبشار بن برد الاعمي الشاعر

او خيرك الله ان تكون حيوانا

ماذا كنت تختارا قال العقاب

لانها تلبث حيث لا يبلغها سبع

ولا ذواربع وتعيد عنها سباع الطير

Besar, Jazidi *filius*, *Poëta cæcus rogatus, si Deus ei daret optionem, ut fieres quodvis animal, quod potius eligeres? respondit*; Alokab (id est, *melanaetum* se electurum) *quia degit in locis, quæ feras, & bestias omnibus sunt inaccessu, atque etiam feræ aves ejus occursum fugiunt.*

Altera causa, cur aquila malit in sublimi loco degere, in *Jobo* ita effertur, *Inde rimatur cibum oculis procul intuentibus.* Neque id latuit *Philosophum*, qui de aquila sic habet ubi supra, Ὅτῳ δὲ πίστευσι, ὅπως ἐπὶ πλεῖστον τόπου καθορᾷ, *Volat sublimius, ut plurimum despiciat.* Et Apulejus, *Cum igitur eo esse aquilo exsultat*, &c. *inde cuncta despiciens*, &c. *circumtuetur, & quærit quorsus potissimum in prædam superne sese ruat.* Quæ sunt his *Jobi* consona, *Inde rimatur cibum oculis procul despicientibus. Rimatur* Hebraicè est חפר, quod Verbum proprie *fodere* significat, sed hic *rimari oculis.* Cujusmodi Metaphora est etiam in *rimando* verbo. Nam propriè *rimari* est *rimas agere*, & penè idem quod *fodere.* Unde *Poëta* lib. 3. *Georgicorum*,

Ergo agrè rastris terram rimantur, & ipsis
Unguibus infodiunt fruges. —

Nec frustra additur oculis aquilam procul intueri. Neque enim ullum est animal aquilâ perspicacius. *Homerus Iliad. ζ'.* versu 674.

--- ὡς τ' αἰετὸς, ὅν ῥά τε φασὶ
Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπαιθρίων πετεηνῶν.

Ut aquila, quam inter alites volucres acutissimè cernere dicunt. Ubi *Scholiastes*, Αἰετὸς ἴσως διαφανὴς (an legendum διαφανὴς;) καὶ ὀξὺ ἐν τῇ ὄψει, καὶ ἱστᾶσθαι. *Ælianus* itidem *Hist.* lib. 1. cap. 32. Αἰετὸς δὲ ἱερὸν ὀξυωπέστερον. *Horatius* Serm. 1. *Sat.* 3.

— *tam cernis acutum,*
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius.

Seneca, *De Beneficiis* lib. 2. cap. 29. *Queruntur, quòd fugacitate nos narium canes vincant, quod acie luminum aquila. Apulejus Floridorum* lib. 1. *Si magis pollerent oculorum, quam animi judicio, profectò de sapientia foret aquilæ concedendum.* Isidorus *Orig.* lib. 12. cap. 7. *Tam continuus esse dicitur, ut cum super maria immobili penná feratur, nec humanis pateat obtutibus, de tanta sublimitate pisciculos natare videat. Sidonius* lib. 7. *Epistolâ* 14. *Sed forsitan præferunt vim videndi: tanquam non sit eminentior visus aquilarum. Pisle* cap. 1.

Πλὴν ἐξυδρεκὴς ἐστι ὁ πτοιοπράτης,
Καὶ μέχρι ἐντὸς ἐν νεφῶν πάντα βλέπει.

Sed perspicax est avium princeps (id est, aquila) *& usque ad tineam ex nubibus omnia videt.* Apostolius Adagio 62. Ὀξύτατα ὁρᾷ ἐν ποσὶ ἢ αἰθέρι. Et ex *Arabibus Damir*

وهو حاد البصر جري الجيفة من اربع ماية فرسخ

Est acerrimi visus, ita ut cadaver videat à quadringentis parasangis. Quo multi referunt *aquilæ* nomen, quasi dicatur *ab acumine visus.* Proinde sola animalium Solem intueri dicitur inconniventibus oculis, neque pullos suos habere pro genuinis, nisi solare lumen perferant.

Sequitur in *Jobo*, *Et pulli ejus sorbent sanguinem*, nempe ex præda, quam mater in nidum defert. *Sorbent* Hebraicè יעלעו, per Metathesin, pro ילעעו. Quod cum sine exemplo sit, nonnulli Interpretes in hac voce hæserunt. *Graci* habent φύρουσι δὲ αἵματι, quasi legerint יתגללו דם. Ut 2 *Sam.* 20. *vers.* 12. περιφυρόμενον ἐν τῷ αἵματι est pro *Hebraïs* מתגלל בדם. Quod planè alienum est. Nec capio quid sit in *Aquilæ* ἐνσιμβώσι. Utut sit, *Hieronymus*, *Chaldæus*, *Syrus*, *Arabs*, & plerique *Hebraorum* optimè reddunt, & ex mente Sacri Scriptoris, *lambunt*, aut *sorbent sanguinem.* Dices aquilam esse πάμπαν ἄποτον, *omnino potus expertem.* Ita enim asserit *Philosophus Historiarum* lib. 8. cap. 3. & 18. ubi *Herodotum* ignorationis arguit, eo quòd in obsidione *Ninive* aquilam augurii præfidem bibentem faciat. In *Assyriis* scilicet, quæ hodie non extant. Nam in iis *Herodoti*, quæ extant, tale nihil habetur. Hinc *Ælianus Hist.* lib. 2. cap. 26. Οὐδέπο-

ποτε αἱστὸς ὅτε πηγῆς δεῖται, ὅτε γλίσχεται ποώδεσι, ἀλλὰ δίψης αἱμάτων ἱερὰ. *Aquila fonte numquam eget, neque in pulvere voluptationem appetit, ſed ſitis ſuperior eſt.* Item, Τριόφθαλμον ἡ κρὶ ἡ ὕδατος, κρὶ ἡ ἀκαπανέστου. *Et aquas, & quietem ſpernit.* Et *Gregorius Nyſſenus* libro *De anima*, Πολλὰ ἡ ζῶον ἱερὶ μὴ πίνοντα, ὡς ἐπὶ τῶν αἱετῶν ἱερήται. *Multa ſunt animalia, quæ à potu abſtinent, ut narratur de quibuſdam aquilis.* Piſidas apud *Suidam*,

Ἀλλ' οὔτι δίψης κρὶ πόνος ἀναίτιος,

Sitisque frigoriſque vires aeſcunt.

Et ipſe *Suidas* in Καμψώνυχος hæc habet, Ὁποῖός ἱστιν αἱετὸς, ἱέραξ, κερκυρὶς, ἀλλὰ τὰ τὰ μὴ πίνοντα. *Qualis eſt aquila, accipiter, tinnunculus, aliaque animalia, quæ non bibunt.* Et *Apoſtolius* Adagio 62. Οὐ γὰρ ἁλίζεται ἐν νεφέλαις ὁ αἱετὸς, κρὶ δίψης αἱμάτων ἱερ. *Non enim capitur in nubibus aquila, neque ſitis vincitur.* Sed his in *Jobo* nihil contrarium. Is enim aquilas non ſcribit aquam bibere, ſed *ſorbere ſanguinem.* Quod illi ipſi ſcribunt, qui potum aquilæ denegant. Sic auctore *Oppiano* in *Ixeuticis*, apud *Geſnerum*, *Sanguis animalium, quæ ceperunt, illis ſuffecit, ſed aquam omnino non guſtant.* Ut *Horus Apollo* de accipitre, Τὸν ἱ πίνοντα τὸ καθόλου, ἀλλ' αἷμα. *Aquam omnino non bibit, ſed ſanguinem.* Et *Demetrius* in *Hieracoſophio*, Πρῶτον μὲν τὸ φάσγγανον ἓν αἰλίντος ἔχειν τιμὴ, κρὶ δεῖν πίνειν τῷ ὑγρῷ διερῷ διαζώντος αἵματος. *Primum quidem avis capta gulam incidito, ac profluentem ſanguinem calidum accipere prabe bibendum.* Et *Ælianus Hiſtoriæ* lib. 10. cap. 14. Σαρκῶν ἡ ἔδεται βούφ, κρὶ πίνει αἷμα, κρὶ τὰ νεόττια ἐκτιθῆσι. *Carnium eſu gaudet, & ſanguinem bibit, uſdemque ſuos alit pullos. Heſychius* etiam de vulture in Τέργιον, Τεργος, εἶδος γυπὸς αἱματοπότου. Torgos, *vulturis genus ſanguinem ſorbentis.*

Unum in *Jobo* ſupereſt de aquila, *Ubi ſunt confoſſi, ibi eſt. Confoſſi*, id eſt, *conſeſſorum* vel *occiſorum cadavera.* Itaque ad hunc locum palam alludunt *Chriſti* verba *Matth.* 24. *verſ.* 28. & *Luc.* 17. *verſ.* 37. *Ubicunque eſt cadaver, ibi coagregantur aquilæ.* Quod idem aſſerunt *Arabes. Damir* ſupra de aquila, *Cadaver videt e quadringentis parſangis.* Item,

وانا وقع علي جيفة وعليها عقبان

فخرت ولم تاكل ما دام ياكل منها

Et cum incidit in cadaver, ſuper quod ſunt offifraga, recedit, nec reliquias eorum comedit. Item,

انا وقع علي جيفة وامتلا منها لم

يستطع الطيران حتي يثب وثبات يرفع

بها نفسها طبقة بعد طبقة في الهوا

Et cum in cadaver incidit, & eo repleta eſt, volare non poteſt, donec ſaltuatim progreſſa, per gradus in aerem ſe ſuſtulerit. Sed propriè ad percnopterum, ſeu gypæetum, id pertinet, degeneris aquilæ genus vulturina ſpecie, *qua ſola aquilarum exanima fert corpora*, ut ex (b) *Ariſtotele* habet (c) *Plinius.* A percnopitero percnon, quæ & morphnos, multum differre, ex eodem *Plinio* conſtat. Illi enim percnos, ſeu morphnos, eſt aquila tertii generis, & percnopteros quarti. Et utriuſque deſcriptiones non parum inter ſe diſcrepant. Sed *Suidas*, hoc cum neſciret, percno, ſeu morphno, quod idem eſt, hoc tribuit, quod percnopteri eſt proprium. Verba ſunt; Μόρφνος, εἶδος αἰετὸς μέσον ἡ ὄντος τῶν αἰετῶν ἡ πυρρηττέων, ἀλλὰ τεφρὸς εἰμὰς τρίφοιτος. Morphnos, *aquila ſpecies; ex aquilis autem iſta ſola non venantur, ſed aluntur cadaveribus.* Pari errore *Theophylactus* aquilas, de quibus *Chriſtus*, habuit pro vulturibus. Ἔστιν, inquit, ὅπου πάσῃ εἰμὰ συνάγονται ἐκεῖσε οἱ αἰετοὶ, οἱ γῦπες δηλαδή. *Ut ad cadaver aquilæ, id eſt, vultures, ſtatim congregantur.* Et *Tzetzes Chil.* 5. cap. 9. negat aquilarum genus ullo modo cadavera attingere, verba ſunt,

Αἰητοὶ θῆρες, σὺν δυτοῖς κρὶ αἰετὸν τὸ γλῶσ,
Νεκρὰν οὐ δαπογίνονται τὸ σύνολον εαμάτων.

Leones fera, & cum ipſis aquilarum genus, mortua corpora planè non guſtant. Cui effato tam generali niſi addantur exceptiones, non conſtabit ſua veritas, ut jam allata abunde probant. Quæ firmantur inſuper ex verbis *Salomonis* Proverb. 30. verſ. 17. *Oculum, qui patrem deridet, matriſque diſciplinam ſpernit, hunc effodient corvi vallis, & aquilæ pulli comedent.* Nempe in parentes rebellio tum crimen erat lethale, ut patet ex *Exod.* 21. *verſ.* 15. 17. *Levit.* 20. *verſ.* 9. & *Deuter.* 21. *verſ.* 18. Et damnatorum corpora manebant inſepulta, ferisque & avibus carnivoris expoſita. Nec fruſtra eſt, quod oculi meminit *Salomon*, cum in toto corpore pars nulla ſit rapacium avium injuriis tam obvia. Unde eſt, quod *Epilleus* rationem explicans veteris Adagii, Κρέττον εἶναι ἐν κύραις ἁπελθεῖν, ἡ ἐν κόλαξι. *Satius eſſe ire ad corvos, quam ad adulatores.* Οἱ μὲν κόρακες, inquit, ἓν τετελευτηκόσι τὸς ὀφθαλμὸς λυμαίνονται, ὅταν αὐτῶν ἴδωσι ἐξ ἀρχῆς· οἱ δὲ κόλακες ἓν ζῶσι τὰς ψυχὰς διαφθείρει, κρὶ τὰ τέκνα ὄμματα τυφλώττουσι. *Corvi quidem mortuorum oculos tum demum vaſtant, cum nullius ſunt uſus: ſed adulatores vivorum animas corrumpunt, & oculos excæcant.*

CAPUT TERTIUM.

De Aquilæ affectu erga pullos ſuos ex *Deut.* 32. *v.* 11.

Nidus aquilę, *id eſt, pulli. Quemodo aquila* pullos excitet, & iis incubet *ex* R. Selomone. *Melius* Hieronymus. רחף, motitare alas, ut רפרף, Hebræis, & Arabibus. *Pulli aquilæ dum cibantur alas agitant.* נוחל *pro* aquilæ pullo καταχρηστικῶς. *Sic* pipiunculus *pro* accipitre. *Aquila pulli in nido fere ſinguli, tamen quandoque plures, adeoque ſeptem reperti. Duos alis melanaetus. Quomodo aquila pullos alis aut humeris geſtet. Fabula de regulo*, Tilgamo, & Ariſtomene *aquilarum alis exceptis.* Selomonis *ea de re commentum. Tuci, id eſt, cuculi milvorum ſcapulis ſuſceptis. Cerylos alcyones alis ferunt, & ciconia parentes ſuos, & phœnix, ut ajunt, patris cadaver.* Moſi *ex* Philoſopho *objicitur aquilam eſſe ἄτεκνον, & pullos ante tempus è nido ejicere, quos offifraga ſuſcipit. Sed contrarium in* Æliano, Oppiano, & Hieronymo. *Ipſa pene* Moſis *verba* Suidas *habet ex* Philoſtrato. Albertus *idem de aſture. Aquilu pullorum unum ejicit; quia non poteſt alere, aut tanquam alienum.*

Nunc dicendum de aquilæ affectu erga pullos ſuos, quem eſſe tenerrimum hæc verba *Moſis* indicant *Deuter.* 32. *v.* 11. *Ut aquila excitat nidum ſuum, & ſuper pullos ſuos volitat, extenſis alis, & accipiens eos geſtat ſuper pennas ſuas. Nidum ſuum*, id eſt, *pullitiem ſuam*, Continens pro contento. Quod loquendi genus *Romanis* frequens. *Virgilius* libro 4. *Georgicorum* de merope, & hirundine,

Ore ſorum dulcem nidis immitibus eſcam:

id eſt, *crudelibus pullis*, ut ibi *Servius.* Hinc *Nonius*, *Nidos non ſolum domicilia avium, ſed etiam fœtus earum,*

(b) *Hiſt l. 9. cap. 32.*
(c) *Lib. 10. cap. 3.*

earum, Virgilio *auctore*, *dicere poſſumus*. Et *Columella* in *Horto* id ſequutus,

Veris & advenum nidis cantàrat hirundo.

Ut *Solinus* de ibi, *Ea ſerpentum pabulatur ova, gratiſſimamque ex his eſcam nidis ſuis defert*. Et de eadem *Ammianus* libro vigeſimo ſecundo. *Nidulis ſuis ad escam ſuggerens ova ſerpentum*. Unde *Gloſſæ*, Νεοσός, *Nidus, pullus*. Et *Juvenalis Satyrâ* quintâ de liberis quoque uſurpat,

Sed tua nunc Mygale *parvas licet, & pueros tres*
In gremium patris fundat ſemel, ipſe loquaces
Gaudebit nido. ---

Excitandæ verbum ita explicat *R. Selomo*. הוה רחכני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאם עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן בין שוכרה לחברתה כדי שישורו בניו ויהא כהן כח לקבלו *Aquila, cum ſit meſericors erga pullos ſuos, non ingreditur in nidum tumultuariè: ſed priùs ſuper eos obſtrepit, & plaudit, alis ad duas arbores aut duos ramos aſſixis, ut pulli ſic excitati ſatis habeant virium* (id eſt, ſint habiliores) *ad eam excipiendam*. Quo pertinet quod ſequitur, על גוזליו ירחף אינו מכביד עצמו עליהם אלא מרחיף נוגע ואינו נוגע *Super pullos ſuos incubat* (ita enim accipit *Hebræum* ירחף) *id eſt, in eos non gravitat, ſed ita ſe ſublevat, ut tangat quaſi non tangeret*. Hæc ille. Sed *Hieronymi* verſio, quamvis liberior, tamen *Propheta* mentem multò fidelius exhibet; *Sicut aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans*, &c. Omnino enim *excitare ad alum* vel *pullitiem ſuam* aquila dicitur, cum eam ad volatum provocat. Et *Hebræum* רחף, eſt *movere ſe*, ut *Jerem.* 23. 9. רחפו, *Se commoverunt omnia oſſa mea*. Ita in creatione *Spiritus Dei* מרחפת, *movebat ſe ſuper faciem aquarum*. Inde tranſlatum ad aves רחף, eſt *motitare alas*, ut volitantes faciunt. Ex quo deduxêre *Talmudici* ejuſdem notionis verbum רפרף eliſâ Gutturali, & reliquis geminatis. Unde in Tractatu *Cholin* fol. 38. b. והעוף אפילו לא רפרף אלא נפו ולא כשכש אלא זנבו הרי זה פירכוס *Et avis, ſi ſolùm alam motitet, aut ſi ſolùm caudam agitet, hæc eſt trepidatio*. Itaque in *Bereſith Rabba* Spiritus מרחפת, *Gen.* 1. 3. legitur eſſe כעוף הזה שהוא מרפרף בכנפיו, *ut avis illa, quæ alas ſuas motitat*. *Arabes* quoque idem verbum ita uſurpant. *Alcamus* reddit

بسط جناحها *Extendit alas ſuas*. Et Verbale Nomen

الرفرفة eidem eſt الصوت وتحريك الطليم

جناحيها حول الشيء الذي يريد ان يقع عليه

Streptus, & motus alarum ſtruthionis circa rem, in quam vult incidere. Quod quia ſtruthioni familiare eſt, inde ipſa avis vocatur رفراف *riphraph*. Ut & alia avis, à ſtruthione diverſiſſima, cujus alterum nomen eſt خاطف ظلة, id eſt, *ἁρπαγὴ, umbra ſuæ raptrix*: quia cum imaginem ſuam in aqua videt, alas motitans in eam involat tanquam direptura. Sed & Verbum رف in quarta Conjugatione, id eſt, أرف *arappha*, avibus tribuitur, quæ alas extendunt ad incubandum.

Idem *Alcamus*, ارفت الدجاجة على بيضها

بسطت الجناح Arapphath *gallina ſuper ova ſua*,

id eſt, alas extendit, ut iis ſcilicet incubaret. Tamen verum eſt quod diximus, hoc verbo propriè ſignificari *alarum extenſionem, quæ fit cum motitatione*. Quod aquilæ maximè convenit, aut aliæ avi cuilibet, quæ pullos ſuos adhuc teneros docet primos πτερυγισμούς, & ἐγερτικὰς. Itaque *Propheta* poſt ירחף addit ויפרש כנפיו, *alas ſuas extendit*; quia non motitat alas aquila, niſi extenſas. Quid quod aquilæ tam naturalis eſt motus alarum, ut pulli etiam inter edendum perpetuò alas agitent. Ita tradunt *Arabes* in *Damire*,

ومن عادة هذا الطاير ان يرف كل فرخ ضايع *Etiam è natura hujus avis eſt, quod pullas omnis alas agitet dum cibatur*: nempe à matre, roſtro in roſtrum inſerto. Id enim propriè يرف.

Porrò aquilæ pulli *Prov.* 30. 17. vocantur בני נשר, *filii aquilæ*, & *Job.* 39. 33. (al. 30.) אפרוחיו, *pulli ipſius*, voce generali ad omnes avium pullos. At hic נחליו, κατ' ἐξοχὴν. Nam נחל *gozel*, eſt *columba pullus*, aut avis congeneris, ut ſuo loco (*a*) docuimus. Ita *Lampridio pipiones* ſunt pulli columbarum. Tamen aliis *pipiunculus* eſt accipiter. *Iſidoro* Gloſſæ, *Pipiunculus, accipiter, acceptor*. Aliud hic obſervandum, nempe tam *Johum*, quam *Moſem*, in loco, in quo verſamur, uni aquilæ plures pullos tribuere, cum aquilæ plerumque non alant niſi ſingulos. Quod alibi per ſex, alibi per octo continuos annos in *Germania* ab aucupibus in nidis aquilinis obſervatum refert *Albertus*: cauſâ etiam hâc allatâ, quod quamvis duo, aut tria mater excludat, tamen pluribus pullis educandis non ſufficit; quia multo alimento egent ob calorem temperamenti. Nec multò aliter Veteres. Quo pertinet *Muſæ* vetus de aquila carmen apud *Philoſophum Hiſt.* lib. 6. cap. 6.

Ὅτ τρία μὲν τίκτει, δύο δ' ἐκλέπει, τὸ δ' ἀλαγίζει,

Quæ tria quidem parit, duo excludit, & unum curat: aut τὸ δ' ἀλυσκάζει, *unum alit*; ut *Plutarchus* in *Mario* citat. Et fatetur *Philoſophus* plerumque ita accidere. Tamen, ut idem addit, ἔστι καὶ τρεῖς τίκτουσαι ἀμαθῶς οἰκοῦσι, *quandoque etiam tres* aquilæ *pullis* viſi ſunt. *Plinius* quoque, *Parunt ova terna, excludunt pullos binos, niſi ſint & tres aliquando*. Quin apud *Plutarchum* narrat *Marius* ſe olim valde juvenem ὑπολειφθῆναι τῷ ἰματίῳ καταφερομένην ἀετοῦ νεοττιὰν ἐπτὰ νεοττοὺς ἔχουσαν, *delapſum aquilæ nidum cum ſeptem pullis togâ excepiſſe*. Quale eſt, quod de *Clodio Albino* refert *Julius Capitolinus*, *Septem aquila parva de nido allata ſunt, & quaſi ad jocum circa cunas pueri conſtituta*. *Arabes* ſcribunt melanæetum è tribus, quos excludit, plerumque duos alere. Ita *Damir* ex *Ibnozohare*,

العقاب تبيض ثلاث بيضات في الغالب

وتحضنها ثلاثين يوما وما عداها

من العجوج تبيض بيضتين وتحضن

عشرين

(*a*) *Part. 2. l. 1. c. 1. p. 61. in fin. & c. ſupra.*

عشرين يوما فاذا خرجت فراخ

العقاب القت واحدا منها لانه يثقل

عليها طعم الثلاث *Alokab* (id eſt, *melanaetus*)

ponit plerumque ova tria, quæ fovet triginta diebus. Cum alia rapaces aves ſolum ova duo pariant, quæ per ingentes dies fovent. Et cum excluſi ſunt pulli alokab, *ex iis unum ejicit, quia grave ipſi eſt tres alere.* Itaque duo ſuperſunt, quos alendos ſibi proponit.

Sequitur apud *Propheſum*, *Accipiens eos geſtat ſuper pennas ſuas.* Ad verbum, *accepit eum, geſtat eum.* Sed *eum*, id eſt, *quemlibet ex iis.* Vel *eum*, id eſt, *illos*, per Numeri Enalliagen. Vel refertur ad remotius, id eſt, ad *nidum*, quà voce *pullitiem* intelligi dictum. *Super pennas ſuas*, aut *ſuper alas ſuas.* Hebraicè, עֵבְרָתוֹ. אֶבְרָתוֹ. *Græci*, ἐπὶ τὸ μεταφρένων αὐτῶ. Unde *Hieronymus*, *in humeris ſuis.* Neque enim ſolùm roſtro, aut unguibus, ſed & humeris, & alis geſtare putatur aquila. Ita apud *Plutarchum*, *De civili inſtitutione*, Ἀνέχεται βασιλικῶ ἐπὶ τὸ ὦμον ἑ αὐτὸ παιδὸς, Æſopi *regulus aquila humeris vehi ſe vellet*, &c. In *Æliano Hiſt.* lib. 12. cap. 21. cum *Tilgamma*, puer *Babylonius*, ex arcis faſtigio præceps delaberetur, ὁ αἰετὸς, πρὶν ἢ τῆ γῆ προσπέσαι θεῖναι τὸ βρέφος, ὑπεδέξατο αὐτὸ, καὶ τὰ νῶτα ὑπέβαλεν (vel κατὰ νῶτα ὑπέλαβε, ut eſt in *Apoſtolio* Proverbio 1793.) *prius quam terræ illideretur, aquila ſubiens eum dorſo excepit. Ariſtomenes* quoque in *Pauſania Meſſeniacis*, cum à *Lacedæmoniis* in *Cæadam* conjectus fuiſſet, ἔρριψαν ἑ αὐτὸν ὑποπτῶσαι (φασὶ) καὶ ἀϊόχων τοῖς πτέρυξι, ὡς ὁ πατὴρ ἐγένετο αὐτῶν ἐς τὸ πῖρας, ὅτε παρῆν ἔτι τῶ σώματος, ὅτε τραῦμα ἐπιλάβοιτο, *aquilam ſubvolaſſe dicunt, & alis eum ſuſtinuiſſe, donec neque mutilatum, neque ullâ ex parte læſum in ſundum detuliſſet.* Quæ non profero tanquam vera, ſed ut fabulas ab iis confictas, quibus perſuaſum id ſunt ab aquilæ natura non eſſe alienum, ut quid humeris atque alis in ipſo volatu ferat. Quamvis pullos ab aquilis continuâ vectione geſtari haudquaquam putem: tantùm volaturientes, & in ipſo conatu deficientes, parentum alis excipi & ſuſtineri verisimile eſt, donec reſumptis animis ſeſe rurſus audeant aëri committere. Aliud affert *R. Solomo* ſubtilius, quàm ſolidiùs. כשבא ליטלן ממקום לבקום אינו נוטלן ברגליו כשאר שפות ירא‍ים כן הנשר שהוא מגביה לשף ופורח עליהם לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ לפיכך נושאן על כנפיו אומר מוסב שיכנם החץ בי ולא יכנם בבני *Cum aquila pullos ſuos è loco ad locum transfert, non transfert eos pedibus ſuis, quomodo cætera volucres, quæ aquilam timent, quæ volatu ſurſum ſeſe effert, & ita volat altiùs; ac proinde pedibus pullos ferunt, ne aquila ſint obvii. Sed aquila nihil timet præter ſagittam; unde eſt, quod pullos ſert ſuper alas, tanquam apud ſe dicens, Malo, ut me feriat ſagitta, quam pullos meos.* Sed hoc commentum mihi non placet; quia neque aquila dorſo, neque aliæ aves pedibus pullos ſuos ſolent è loco in locum certo conſilio transferre. Et, ſi facerent, ſolo naturæ ductu id facerent, non ob rationes allatas, de quibus aves cogitare nemo mihi perſuaſerit. Apud *Iſidorum Orig.* lib. 12. cap. 7. *Tinci* (quomodo *Hiſpanicâ* voce veteri cuculos vocat) *vomendi tempus habent, milvorum ſcapulas ſuſcepti, propter breves & parvos volatus, ne per longa aëris ſpatia fatigati deficiant.* Quod ſi ab idoneo Scriptore afferretur, non parùm ea illuſtraret, quæ de pullorum aquilæ geſtatione dicta ſunt. Sed præter *Iſidorum*, hiſtoriæ naturalis parùm peritum Scriptorem, nullus vetuſtiorum occurrit, qui idem aſſerat. Tamen, ſi *Æliano* credimus *Hiſt.* hb. 7. cap. 17. *Cerylos maritus ſuos pro ſenio fatiſcentes ai ἀλκυόνες παραλαμβάνουσιν ἐπ' αὐτῶν τῆ καλυμμένων μυοπτερυγίων, halcyones excipiunt ſuper ipſa quæ vocantur interſcapilia.* Hinc *Plutarchus* de halcyone in libro *Utra anim.* Ὅταν δὲ δυσὶ γῆρας ἀώρους ὁ ἄῤῥην γήσηται, συνίπτασθαι καὶ βαρὺς, ὑπολαβοῦσα γηροφορεῖ, καὶ γηροτροφεῖ. *Marem, jam annis gravem, & ægrè ſequentem ſuſcipiens fert, & alit.* Et multò antè idem docuerat *Antigonus Hiſt.* 27. Τῶν δὲ ἀλκυόνων αἱ ἄρρενες παρῶλοι καλοῦνται· ἐπ' ἀὐ ὧν υἱοὶ ἢ γήρας ἀσθενοῦσι, καὶ μηκέτι δύνανται πέτεσθαι, φέρουσιν αὐτὲς αἱ θήλειαι, ἐπὶ τῶ πτερῶν λαβέσαι. *Mares halcyonum ceryli vocantur. Hi, cum pro ſenio infirmi ſunt, neque amplius volare poſſunt, eos alis ſuſceptos ferunt fœmina.* Unde vulgatum illud *Alcmanis*, quod ibidem citatur, Οὐ μ' ἐτι παρθενικαὶ, &c. Sed & de ciconiis idem traditur. *Scholiaſtes Ariſtophanis* in *Avibus*, Οἱ γὰρ πελαργοὶ, ἀκαπτιγῶς ὄντες, ἐπὶ πτερῶν βαστάζουσι τοὺς πατέρας γεγηρακότας βαστάζοντες. *Ciconia, cum juſtitiam obſervent, parres ſenio confectos alis ferentes migrant.* Ita etiam *Suidas* in Ἀντιπελαργῶν. Et *Baſilius* in *Hexaemeron* Homilià octavâ, Τὸν δυνατὸν καὶ ἐν τῆ πτήσει παρίχοντα βοήθειαν, ἡμᾶς τῶ πτερῶ περιφέρουσι ἐκατέρωθεν. Et *Euſtathius Antiochenus*, Ἐι ἢ τῆ πτέρυγι ὑπελάβοντο αὐτὸν ὑπεβάσαζεν, καὶ τοῖς ἰδίοις πτεροῖς ἁρμα αὐτὸν ὑπεπερέζευ ἐκατέρωθεν. Ex quo eodem fonte *Ambroſius* in *Hexaemeron* libri quinti capite decimo texto, *Ut hunc atque unde ſublevantes ſenem fulcro alarum ſuarum ad volandum exerceant.* Phœnicem quoque *patrium corpus ſuburo* fabulatur *Tacitus.* Unde eſt, quod *Artemidorus* eum, qui in ſomnis phœnicem viderit, eo paupertatis redactum iri definit, ut parentis cadaver, more phœnicis, propriis humeris efferre cogatur. Vide Ch. *Voſſium* in *Melam* pag. 297.

Ut poſt tot ſpinas avulſas, Lectorem, his tricis atque apinis diu detentum, aliquo modo recreem, libet *Moſis* locum, quem explicavimus, nobiliſſimi *Poëtæ* verbis efferre, qui ſuperiore ſæculo ſcripſit in *Canticum Moſis* eximiam Paraphraſim.

Ac velut altorum princeps, falvnſque Tonantis
Armiger, implumes & adhuc fine robore natos
Sollicitâ refovet curâ, pungnſque ferina
Indulget paſtus: mox ut cum viribus ala
Veſcipere crevere, vocat ſi blandior aura,
Expanſâ protegit plumâ, dorſoque morantes
Excipit, attollitque humeris, plauſuque ſecundo
Fertur in arva, timens oneri, & tamen ſæpe profſo
Remigium lentans alarum, uncurvaque pinnis
Vela legens, humiles tranat ſub nubibus oras.
Hinc ſenſim ſuperam altapetit: jam jamque ſub aſtra
Erigitur, curſuſque leves citus urget in auras,
Omnia gervolucris late loca, & agmine cæno
Fertque refertque ſuos varia, movetque volando
Addocet. Illi autem, longâ aſſuetudine docti,
Paulatim uncipiere penuis ſe credere cælo
Impavidi. Tantum æneris valet addere curam.

Dum aquilarum φιλοτεκνίαν *Moſes* tantopere commendat, fortaſſe videbitur parùm illi convenire cum Naturæ ſcriptoribus, qui ſtatuunt planè ſecus. Aquilam enim deſcribunt ut avem prorſùs ἀστοργον, & immiſericordem. *Ariſtoteles* libri noni capite trigeſimo quarto, Ἐκβάλλει (τὰ τέκνα) ὁ ἀετὸς πρὸ ὥρας, ὅτι βια διώκων, καὶ ὅτω δυνάμενα πτεσθαι ἐκβάλλει δὲ δοκεῖ τὸν νεοττὸν ὁ ἀετὸς διὰ φθόνον· φύσει γὰρ ὡς φθονερὸς, καὶ ὀξύτατος. *Ejicit aquila pullos ſuos antequam tempus ſit, & cibatûs adhuc indigos, neque dum adeptos volandi facultatem: eos autem ejicere videtur per invidiam. Natura enim invida eſt, & famelica.* Et paulò poſt, Φθονεῖ δὲ τοῖς νεοττοῖς ἀδρυνθεῖσι, ὅτι φαγεῖν ἀγαθὸν ἀγαθοῖς γίνεται, καὶ σπᾶ τοῖς ἄνω. *Invidet igitur pullis, cum adoleſcunt, quia*

quas ſunt valde edaces, & ungubus eos vellicat. Item, Ὁ δὲ ἐκβάλλει, καὶ πάντα αὐτὸν ἐκ τῆς ἐκβαλλόμενος βοᾷ, καὶ ὕστερ ὑπολαμβάνει αὐτὸς ἡ Φύσις. *Illa autem eos ejicit, & verberat; qui ejecti vociferantur, & offifraga eos ua ſuſcipit.* Proinde *Baſilius* in *Hexaemeron* Homilia octava, Ἀδικάτωρ περὶ τὸν ἴδιον ἐκτροφὴν ὁ ἀετός. Ita etiam *Euſtathius Hexaem.* pag. 26. Sed his quod regeram non deeſt. In *Æliano Hiſt.* lib. 2. cap. 40. caput integrum legas Περὶ φιλοτεκνίας ἀετοῦ. *De aquilarum amore erga pullos*, in quo inter cætera hæc habentur: Ζηλοτυπώτατον δὲ ἐστι ζῶον ἀετὸς περὶ τὰ νεοττία· ἰδὼ γὰρ θηράσεταί τινα προζώντα, ἀπολλὺς ἀτιμώρητον οὐκ ἐπιτρέπει· παίει γὰρ τοῖς πτεροῖς αὐτὸν, καὶ τοῖς ὄνυξι λυμαίνεται. *Ex omnibus animalibus maximo ſtudio in fœtus ſuos exiſtit. Quare acriter eum perſequitur, quem in nidum invaſiſſe conſpexerit, nec inultum dimittit: alis enim eum verberat, & dilacerat ungubus.* Quæ ferè eadem tradit *Apoſtolius* Cent. 2. Prov. 6. *Oppianus* quoque *De Venatione* libri tertii verſu 115. in cenſu avium, quæ parvulos amore perpetuo fovent, aquilas his verbis ponit:

Πᾶς δ' ἄρ ἐὸ ἐκγόνοιϊν πεθὼν ἀλίαστον ἴχνια
Ὧν τοκίνοι φῆναι τε, βαρὺφθεγγοί τε πίλιαι,
Ἀιστέντά τε φῶλα. ···

Quomodo etiam inter aves ſuorum fœtuum amorem perpetuum habent & offifraga, & graveſonantes columbæ, & aquilinæ ſæculæ. Verè igitur *Hieronymus* in *Eſaiam* capite 66. *Ajunt, qui de animantium ſcripſere natura, omnium quidem beſtiarum, & jumentorum, & pecudum, evenumque ingenium eſſe in ſuos pulloſque ſuos affectum: ſed maximum eſſe amorem aquilarum.* Sed, quod maximè ad rem facit, *Suidas* voce Ἐνδυμίων hæc habet de aquilæ pullis, auctoris nomine ſuppreſſo: Ὅτι τὸν ἀετὸν τὸ ἀπαλὸν μὴ τῷ πτερῷ παραπίπτοντα τοῖς γειτνιῶσι, μολυσθῆναι ὑπ' ἀνάγκην τὴν πτῆσιν. *Aquilarum pulli pennis adhuc infirmis circa parentes volitant, volatum ab illis addiſcentes.* Quæ *Moſis* verbis tam ſimilia ſunt, ut vel ab ipſo *Moſe*, vel ab aliquo *Moſis* Interprete deſcripta videri queant. Quin ſumpſit ex *Philoſtrato*, *Apollonii* ſui libri primi capite quinto, ubi leguntur ἀνοπλεῖ. Nec tamen is *Moſem* legerat; ſed uterque naturam aquilarum hac in parte deſcripſit. Nec diſſimile eſt, quod aſturem, id eſt, majorem accipitrem, *Albertus* ſe vidiſſe refert, qui vivas aves, à ſe captas, pullis ſuis objiciebat, ut eas inſequerentur, caperent, & occiderent, & ſic ad venationem paulatim ſe aſſuefacerent. His fruſtra objicitur quod dicit *Ariſtoteles*, aquilam pullos è nido ejicere cum adoleſcunt. Neque enim id abſolutè verum eſt. Sed è duobus, aut tribus unum ejicit; quia non ſufficit educandis pluribus: ut *Romani* veteres è liberis eos exponebant, quibus educandis erant impares. Quod docet ipſe *Philoſophus Hiſt.* lib. 6. cap. 6. Ἐκβάλλει δ' ἀνέκαθεν ἕνιον τῶν νεοττῶν, ἀχθόμενος τῇ ἰδιοδιαίτῳ. *Cum pulli adoleſcunt, unum ejicit, tædio nutriendi.* Nempe tempore nutricationis graviſſimis incommodis mater ſæpe premitur, ac prope opprimitur, ut ſequitur in *Philoſopho*: Αἰγυπιὸς τῷ χρόνῳ τοῦτο ἀπαναγκάζεται, ὅπως μὴ ἀσχάζῃ τοὺς τῶν ὄφεων σπόνους· ὅτι τὸ ὂν ὄνυχες ἀνυπερβλήτως ὀλίγας ἡμέρας, καὶ τὰ πτερὰ λευκαίνεται. Quod *Plinius* ita imitatur, *Quippe ea tempore ipſis cibum negavit natura, proſpiciens ne omnium ferarum fœtus raperentur. Unguei quoque earum invertuntur diebus iis, & albeſcunt media penna.* In his igitur anguſtiis ſi unum ex pullis ejicit mater, ad id cogitur meræ neceſſitate; ut cum naufragii metu vaſa in mare conjiciuntur. ut *Jon.* 1. 5. & *Alii.* 27. 19. Aliud reſpondet *Ambroſius*, ubi ſuprà, nempe aquilam eos ſolum abjicere, qui radius Solis objecti lumina tanquam degeneres inflectunt: & ſic inclementem fieri non avaritiâ nutriendi, ſed examine judicandi: nec quaſi ſuum abdicare pullum, quem ex nido expellit, ſed quaſi alienum recuſare.

CAPUT QUARTUM.

Aquilæ myſticæ; Deus, Angeli, fideles, magni Reges, maximè *Aſſyrius*, & *Aſſyriorum* copiæ.

Cur Deus Iſraëlitas *ſuſtuliſſe dicatur* ſuper alas aquilarum, *Exod.* 19. 4. *Tres rationes. Fabula* Judaicæ. *Deus* Eſavum *rejecit ut aquila unum è pullis.* Deut. 32. 11. *Deus ut aquila* Iſraëlitas *verbo ſuo excuvat, ſuper eos Spiritu ſuo ſe motitavit, providentiæ alas expandit:* (*Phraſis in Scriptura frequens*) *alis geſtavit, & brachiis. Cur Deus in Lege cum aquila, in Evangelio cum gallina ſe conferat. Eccleſiæ cur dentur ale aquilæ,* Apoc. 12. 14. *Angeli quomodo aquilis ſimiles.* Ezech. 1. 10. & 10. 14. & Apoc. 4. 7. *in nonnullis exemplaribus. Fideles quomodo ad cadaver congregentur ut aquilæ,* Matth. 24. 28. Σῶμα *idem, quod* πτῶμα, Luc. 17. 37. *Babylonii, & Ægyptii Reges aquilæ,* Ezech. 17. *Sed ille major aquila, & variis pennis. Eadem Metaphora alibi frequens. An quia aquilam habuerunt proſigno militari? Ut non ſolum* Romani, *ſed & Græci, ſi fides* Senecæ. Chaldæos, & Aſſyrios *paſſim cum aquilis conferri.*

Propter mirabiles dotes, quas in aquila notavimus, quidquid in cœlo ſublime eſt, aut in terris maximè eximium (Deus puta, Angeli, fideles, imperia, & maximi Reges) à Sacris Scriptoribus cum aquila confertur. Sic Deus dicit *Iſraelitis*, quos ex *Ægypto* eduxerat, *Exod.* 19. 4. *Vidiſtis quæ fecerim Ægyptiis, & quomodo vos ſuſtulerim ſuper alas aquilarum:* id eſt, ἐπὶ πτερύγων ἀετῶν, *tanquam ſuper alas aquilarum*, ut *Græci* rectè reddunt, & *Chaldæi* tres, & *Syrus*, & unus *Arabum*, nota ſimilitudinis addita, quæ hoc loco neceſſario ſupplenda eſt. Illam tamen divinus ſcriptor non ſine cauſa ſuppreſſit. Nempe, ut ſimilitudo eſſet expreſſior, atque animum ferret magis, Deo tribuit alas aquilæ, quibus *Iſraëlitas* ex *Ægypto* detulerit in *Arabiam*. Ut illum ſciamus eodem modo erga populum ſuum ſe geſſiſſe, quomodo ſolet aquila erga pullitiem ſuam. Ita enim ſolet Scriptura rei ſignificatæ ſigni nomen indere, & ſigno viciſſim nomen rei ſignificatæ. Porrò figuræ ratio variè explicatur. Alii enim referunt ad aquilæ velocitatem; quia tot hominum myriades uno die ex *Ægypto* Deus eduxerat. Alii ad volandi facilitatem; quia id factum nullo negotio, & ex tam immani ſervitute tam facilè evaſerat *Iſrael*, quàm facilè volat aquila. Alii ad ſublimem aquilæ volatum, quo tam ſe, quam pullos ſuos extra omnem teli jactum evehit. Ita enim ſuos potenti manu aſſervaverat Deus, & tanquam in ſublimi poſuerat, ne tela hoſtium eos attingerent. *Jonathan* ſacri textus verba ſic παραφράζει, טעית יתכון עלי עננין הין עלי גרפי נשרין כן פילוסן, *Tuli vos ſuper nubes, tanquam ſuper alas aquilarum*, *ab* urbe *Peluſio*. Nec multò aliter *Hieroſolymitanus* Interpres. Nempe miraculum hoc ſibi fingunt, de quo Scriptura altum ſilet, Deum à *Peluſiaco* tractu uſque ad montem *Sinai Iſraelitas* ſuper nubes vexiſſe. Nec deſunt, qui aquilam obſervent è duobus pullis ſolum unum alere, & educare, altero abjecto, ut ad Deum id referant, qui *Jacobum* dilexit, & *Eſavum* odio habuit, è duobus populis unum eligere contentus, & pro ſuo agnoſcere. Sed nemo eſt verborum *Moſis* melior Interpres ipſo *Moſe* in his *Cantici* ſui verbis *Deus.* 32. 11. *Ut*

aquila excitat nidum ſuum, motitat ſe ſuper pullos ſuos expanſis alis, aſſumitque, & portat eos ſuper pennas ſuas, ſic Dominus ſolus deduxit eum, &c. *Vexit eum ſuper exceſſa terræ*, &c. In quibus cum jam explicata ſint quæ de aquila dicuntur, ſupereſt, ut doceamus quomodo ad Deum hæc pertineant. Neque verò res eſt obſcura. Aquila pullos, in nidi ſui ſordibus torpentes, clangore ſuo excitat, ut ad volatum provocet. Ita Deus *Iſraelitas*, miſerâ ſervitute ſic oppreſſos, ut ad liberationem non aſpirarent, verbo ſuo ſollicitavit, ut libertatis aſſertoribus ſibi à Deo ſuſcitatis obſequerentur. Aquila ſuper pullos ſuos ſe motitat alis expanſis. Ita ſe movet Spiritus ſuper eos, in quos agit efficaciter. Eodem enim verbo *Moſes* utitur, cum in creatione dicit Spiritum Dei ſe *moviſſe ſuper aquas*. Et vis illa divini Spiritûs *Iſraelitas*, alioqui immorigeros, ad obſequium inflexit. Sed & in eos expandit alas providentiæ ſuæ, de quibus Scriptura toties. Ut cum *Ruth* 2. 12. ea *veniſſe* legitur *ſub alas Dei*, ut ſe obtegeret. Et cum pii dicuntur *abſcondi, ſe recipere, cameræ*, & *protegi ſub umbra*, aut *in occulto alarum ejus*, Pſal. 17. 8. & 36. 8. & 57. 2. & 61. 5. & 63. 8. & 91. 4. &c. Quod ſignificabat nubes, quæ *Iſraelitas* obtegebat, *Num.* 14. 14. Denique iidem alis eos geſtabat per hoc iter, ut aquila pullos ſuos, quoties probibebat à lapſu, aut ne impingerent in via lubrica, & ſalebroſa, & multis periculis obnoxia. Itaque alibi Deum legas eos portâſſe brachiis, ut παίδας ὑπαγκαλίσας. Sic *Deut.* 1. 31. *Portavit te Dominus tuus, ut ſolet homo geſtare parvulum filium ſuum, in omni via, per quam ambulaſtis, donec venireris ad locum iſtum.* Et *Oſ.* 11. 1. 3. *Cum puer eſſet* Iſrael, *dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filium meum*, &c. Ubi *Chaldæus* Paraphraſis, *Et ego per Angelum miſſum a facie mea deduxi* Iſrael *per congruam viam:* ואטלתנון כר על דרעין, *& portavi eos tanquam ſuper brachia.* Nempe pio viro dicitur *Pſal.* 91. 11. *Angelis ſuis mandavit de te, ut te cuſtodiant in omnibus viis tuis. Manibus portabunt te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.* Notandum, ut in Lege, ita etiam in Evangelio Eccleſiam pullis conferri, quos mater ſub alis fovet, & tuetur. Sed matrem illam *in* Lege eſſe aquilam, & in Evangelio gallinam: & ſic adumbrari, ut volunt, diverſam adminiſtrationem ſub utroque Teſtamento. Unam potentiæ, quam exeruit Deus, cum populum ſuum forti dextera, & brachio extenſo, ex *Ægypto* eduxit, & in terram promiſſam introduxit. Alteram gratiæ, cum *Chriſtus* venit humilis, & formam ſervi accepit, & ſeipſum demiſit uſque ad mortem crucis. Ita tamen, ut utrobique Dei amor ſummus eluceat, & cura, quam ſuorum gerit. Hoc interim agnoſcendum eſt, etiam in Novo Teſtamento Deum quandoque ſuos potenter aſſerere. Proinde ut Eccleſia *Judæa*, à *Pharaone* jamjam opprimenda, aquilarum alis ſubvecta eſt, & in deſertum tranſlata: ſic *Apoc.* 12. 14. *Chriſtiana* quoque dantur alæ duæ aquilæ magnæ, quibus avolet in deſertum à conſpectu draconis. Cujus figura fuit *Pharao*, *Ægypti* Rex, qui & ipſe *draco* vocatur *Ezech.* 29. 3.

Secundo, per *aquilas* Angelos ſignificari docet quatuor animalium deſcriptio in (*a*) *Ezechiele*, & *Apocalypſi*, quam alibi explicavimus. Hinc *Apoc.* 8. 13. ubi vulgò legitur Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετομένου ἐν μεσουρανήματι, pro ἑνὸς ἀγγέλου Hiſpanicum MSS. optimæ notæ, & ex eo *Complutenſis* & *Planiſiana* editio habent ἑνὸς ἀετοῦ. Ita etiam *Aretas* Commentario in *Apocalypſin* capite vigeſimo quinto. Neque aliter legerunt *Syrus* & *Æthiops*. Editio denique vetus, *Audivi vocem unius aquila volantis per medium cœli, dicentis*, &c. Et utraque lectio videtur poſſe admitti: ut una doceat Angelum *Johannem* apparuiſſe; altera Angelum illum habuiſſe aquilæ ſpeciem, quæ Angelo maximè convenit, propter velocitatem, robur, longævitatem, τὸ ἐξόδιον, τὸ ὑψιπετὲς, & ſi quid aliud aquila commune habet cum natura Angelica.

(*a*) *Ezech.* 1. 10. & 10. 14. & *Apoc.* 4. 7.

Tertiò, *aquilarum* nomine fideles ſignificari videntur in *Chriſti* verbis *Matth.* 24. 28. *Ubi enim eſt cadaver, ibi congregabuntur aquilæ.* Ex multis enim hujus loci interpretationibus maximè placet illa *Bezæ*, quâ hic & præcedens verſus cum verſu vigeſimo ſexto ſic connectitur. Si qui inſuſurraverint, hic, aut illic, quaſi latitantem, *Chriſtum* quærendum, ne credite; Palam enim ſeſe conſpiciendum præbebit *Chriſtus*, ut fulgur ab Oriente ad Occidentem emicans, & terrarum univerſum orbem irradians. Et ſicut aquilæ ad cadaver ſtatim advolant mirâ ſagacitate: ita piis omnibus æquè demum erit concurrendum, ubi vivificum mortis *Chriſti* nidorem percipient. Nec fruſtra *aquilæ* vocantur, qui aggregantur *Chriſto*, cum nemo cum illo uniatur, niſi qui ejus carne & ſanguine veſcitur. Proinde *Hieronymus* per πτῶμα, ſeu *cadaver*, paſſionem *Chriſti* vult intelligi. Et *Chryſoſtomus* in Epiſtolam primam ad *Corinthios* Homiliâ vigeſimâ octavâ *Chriſti* corpus πτῶμα vocari dicit propter mortem. Et, ad Euchariſticam *Chriſti* communionem hæc transferens, fideles addit *aquilas* appellari, *ut oſtendat ad alta cum oportere contendere, qui ad hoc corpus accedit, & nihil cum terra debere ei eſſe commune, neque ad inferiora trahi, & repere; ſed ad ſuperiora ſemper volare, & in Solem juſtitiæ intuere, mentiſque oculum acutiſſimum habere.* Αἰτῶν γὰρ, ἢ πελειὼν ἄντι ἢ τράπεζα. *Aquilarum enim, non graculorum eſt hæc menſa.* Luc. 17. 37. idem *Chriſti* dictum repetens Evangeliſta pro τὸ πτῶμα habet τὸ σῶμα. Sed res eodem recidit. Nam τὸ σῶμα pro *cadavere Homerus, Xenophon, Plutarchus, Porphyrius* & *Græcorum* alii paſſim uſurpant.

Quartò, *aquila* in Scriptura quandoque ſunt magni Reges. Sic *Ezech.* 17. 3. *Aquila magna, magnis alis, longis pennis, plena plumis, varia*, eſt *Babyloniæ* Rex, ut exponit idem *Propheta* verſu duodecimo. Rurſus verſu ſeptimo, *Aquila magna, magnis alis, & multis plumis*, eſt *Ægypti* Rex, eodem interprete verſu decimo quinto. Et ratio ſimilitudinis nemini non eſt obvia. Cum aquila robore polleat, pernicitate excellat, acri ſit viſu, animo intrepido, & toto habitu corporis regiam quandam majeſtatem præ ſe ferat. Unde eſt, quod in aves imperium obtinere creditur, ut hujus libri initio (*b*) multis probatum. Et quod *Perſici* Reges aquilam auream, pennis extenſis, pro regali ſigno habebant, alibi docuimus ex *Xenophonte, Curtio*, & *Philoſtrato*. Neque vero eſt abſimile priſcos *Aſſyrios* Reges hoc idem habuiſſe ſignum, atque eo Scripturam alludere, quoties *aquilarum* nomine illos deſignat. Ut in verbis *Ezechielis* nuper citatis, *Aquila magna*, &c. Et *Dan.* 7. 4. ubi de prima beſtia, quæ *Babylonicum* imperium adumbrabat, *Et alas habebat aquilæ.* Et *Oſ.* 8. 1. *Buccinâ faucibus tuis* (admotâ dicito,) *Quaſi aquila* (involat) *ſuper domum Domini.* Ubi *Chaldæus* Paraphraſtes, *O Propheta, faucibus tuis, tanquam tubâ, clamita, & dic, Ecce! ficus aquilæ, quæ ſeſe motitat, ſic aſcendet Rex* (Aſſyrius, Nebucadnetſar) *cum exercitu ſuo, & caſtra metabitur contra domum Sanctuarii Domini.* Et *Jerem.* 48. 40. *Ut aquila involabit, & in* Moabitas *extendet alas ſuas.* Et *Jerem.* 49. 22. *Aſcendet ut aquila, & involabit, & extendet alas ſuas in Boſtram.* Nempe, ut aquila, cum impetu in prædam obviam irruebat, & mirâ celeritate bella conficiebat. Et aquilam illam meritò *magnam* vocat *Ezechiel*; quia *Nebucadnetſar* Rex erat potentiſſimus, & magnas illi alas tribuit, id eſt, magnos exercitus. Ut *Eſ.* 8. 8. *Implebunt ala illius latitudinem terræ tuæ.* *Ala*, id eſt, *copia*. Atque hæc quidem *Ægyptio* Regi dum *Aſſyrio* communia fuerunt. Itaque etiam *Ægyptius* vocatur *aquila magna*, & *magnis alis*. Sed *Aſſyrio penna longiores*,

(*b*) *Part.* 2. *l.* 2. *c.* 1. *p.* 163. *lin.* 62. *&c.*

giores, & *plurium colorum*, id eſt, ditio major, & in plures populos. Ac illi proinde, tanquam propriam, pennarum longitudinem & varietatem adſcribit *Ezechiel.* Obiter nota, ut *Perſæ* olim, & *Romanos* duces, ita etiam *Græcos* aquilam habuiſſe pro ſigno militari, ſi *Senecæ* credimus in *Thebaide*, cum dicit de ſeptem ducibus ad *Thebas* verſu 389.

— ara jam bellum ciens
Aquilaque pugnam ſignifer mota vocat.

Quinto, *Chaldæos*, & *Aſſyrios*, qui *Nebucadnetſare* duce totam *Judæam* devaſtarunt, *Jeroſolymam* ſolo æquarunt, & templum igne conſumpſerunt, *Prophetæ* paſſim conferunt cum aquilis ad eſcam properantibus, & in prædam involantibus. Vide *Jer.* 4. *v.* 13 *Thren.* 4. *v.* 19. *Hob.* 1. *v.* 8. Itaque ad eoſdem pertinent hæ Legis minæ, *Deut.* 28. *v.* 49. *Excitabit contra te Dominus gentem remotam, quæ ab extremis terrarum finibus ſicut aquila involabit.* Et fallitur *Baal Hatturim*, qui ad *Alexandrum* refert, futili ratione fretus, nempe quod *Prophetæ* voces יראה הנשר, id eſt, *involabit aquila*, ſunt τύπος eum voce עשרה, id eſt, *decem. Alexander* autem decem dierum iter uno die conficiebat. Sed poſt mortem *Nebucadnetſaris* aquilinæ illæ *Aſſyriorum* alæ paulatim evulſæ ſunt, ut prædixerat *Daniel* cap. 7. *v.* 4. & eorum imperium à *Perſis* eſt planè ſubverſum.

CAPUT QUINTUM.

Probatur פרס *peres*, eſſe Offifragam.

Peres פרס, Græcis & Vulgato gryphus. Pomario *inde* Peruſia, *urbs dicta, cujus inſigne gryphus: qua refellantur.* Samaritano *accipiter.* Hebræis *falco cyanopus*; *quia aliudst ad* Gallicum pers. *Alii* Perſica avis. *Quin* Perſica *avis eſt gallus, aut pavo.* Peres *eſſe offifragam probatur potiſſimum ex* Mich. 3. verſ. 3. *De offifraga quid ſcripſerint* Romani, Græci, & Arabes. *Aliud* Gallis Orfraye.

In cenſu immundarum avium פרס *peres*, eſt ordine ſecunda. *Graci* ϕ γρύπα explicant. Unde *gryphum Hieronymus*, *Pagninus*, & *Arias.* Et ex *Hebræis Pomarius*, qui *Peruſiam*, *Tuſcorum* oppidum, ex eo vult ſumpſiſſe nomen, ac proinde פרס *peres*, ſeu *gryphem* habere in inſignibus. Gryphem tamen nunquam ὑπερχείριον ἀνθρώπων γεγονέναι verè obſervat *Origenes* lib. 4. in *Celſum.* Et de gryphibus quidquid afferunt nugaciſſimi Scriptores, *Cteſias*, & *Ariſteas Proconneſius*, jure merito rejiciunt ut fabuloſum *Plinius*, *Arrianus*, & *Pauſanias*, ut alibi docemus. Itaque non poteſt ſtare hæc verſio, niſi *gryphus* nomine aliud intelligatur quàm vulgo, γυπαιέτῳ nimirum, id eſt, *aquila roſtro inſigniter adunco* Id enim propriè γρυπότης. Nempe in roſtro eadem eſſe ſolet, quæ in unguibus aduncitas. Porro nomine פרס *peres*, avem ſignificari maximè ungulatam ex eo puto conjeciſſe veteſtos illos Interpretes, quod *Hebraum* פרסה *parſa*, pro *ungula* iiſdem ferè literis ſcribitur. Sed conjectura hæc minus placet; quia פרסה *parſa*, nonniſi quadrupedum eſt ungula: ut avium צפרן *tſipporen*, Chaldæis טפר *tephar*, Dan. 4. *v.* 30.

Samaritano פרס *peres*, eſt ƎNIϕϑ *bezaa* accipiter: *Munſtero* quoque, & *Schindlero.* Sed *Jonathanes* עזא *aza*, de qua ſequenti capite. *Arabibus* عقاب *okab*, μιλανάετῳ. *Judæis* in *Germania* בלאב"ן *blafus*, quaſi *cyanopodem* dicas. Ita vocant falconis genus à cœruleis pedibus, de quo *Albertus*, *Nonnus genus falconum*, & *jam declinant ab excellentia nobilium falconum*, *id eſt*, *cujus pedes hyacinthini*, *ſive azurini ſunt*, &c. Ab *Italis* apud *Geſnerum azafiro* dicitur à ſapphirino colore pedum. Id ſequutus *Deodatus* in *Italica* verſione *falconem* reddidit, & in *Gallica gyofalcum.* Cujus verſionis prima origo jam dicetur. A praſino deducta vox *Gallica* vetus *pers* primo *viridem*, deinde etiam *cæruleum* colorem ſignificavit. Quod cùm animadvertiſſent *Judæi*, qui in *Gallia* olim frequentes habitabant, inde collegerunt inſulſi homines avem פרס *peres*, ſaltem ex parte cœrulei eſſe coloris, quaſi noſtrum *pers* pro cœruleo ab *Hebræo* eſſet factum. Quod quidem eſt perabſurdum. Sed illis hominibus inſanire ſolenne eſt. Nec minus ridiculo errore eam ipſam vocem פרס *peres*, feciſſe *Perſia* nomen (*Tuſcorum* oppido veteri, cujus præter *Ptolemæum*, *Silius*, *Appianus*, *Eutropius*, *Stephanus*, atque alii meminerunt) nuper aſſerebat *David de Pomis.*

Ex eodem grege non nemo apud *Munſterum* פרס *peres*, avem eſſe ſtatuit, quæ in ſola *Perſide* reperiatur; quaſi פרס *peres*, alludat ad *Hebraum Perſidis* vocabulum פרס *Paras.* Sed & hæc conjectura duabus de cauſis inanis eſt. 1. Quia *Perſidis* nomen *Moſe* recentius eſt annis circiter nongentis: *Cyri* nempe tempore natum, qui primus populares ſuos equitare docuit. Unde פרסין, vel פרשין, *Perſa* vel *equites* dici cœperunt, qui olim *Cuthæi*, vel *Coſſii*, *Suſiani*, & *Elamitæ*, ut probavimus in noſtro *Phaleg.* 2. Quia *Moſes* non prohibuiſſet *Judæis* avem *Perſidis* peculiarem, quæ à *Judæa* immenſum diſtat. Interim agnoſcendum eſt quandam avem à *Perſide* nomen habuiſſe, quam *Ariſtophanes* in *Avibus* vocat Περσικὸν ὄρνιν. Sed ſcribit *Scholiaſtes* quoſdam ϕ διάκτορόνα, alios τὸν ταὼ pavonem intelligere; quarum avium utraque munda, cum *peres* ſit immunda.

Jam ſcire eſt operæ pretium, cur פרס *peres*, Junius *offifragam*, Caſtalio *anatariam* interpretetur, quæ ſunt aquilarum ſpecies. Verbum פרס *paras*, unde פרס *peres*, primò *dividere*, & *diſtribuere*, deinde etiam *frangere* ſignificat; quia res frangendo dividuntur. Quod reſpexit *Caſtalio*, quia de anataria aquila ſcribit *Plinius* lib. 10. cap. 3. *Ingenium eſt ei teſtudines rapeas frangere è ſublimi jaciendo*; *qua ſorte interemit Poetam Æſchylum.* Sed *Junius*, quaſi פרס *peres*, à *diſtribuendo* dicatur, hanc ſuæ verſionis rationem affert in Notis: *Offifraga nomen habet à diſtribuendo*, *quod hanc animanti ſic tribuit* Plinius. *Ejectos ab aquilis cognatum genus offifragæ excipiunt*, & *educunt cum ſuis.* In quibus tamen *Plinii* verbis de diſtributione ne γρῦ quidem, niſi κατ' ἀκολουθίαν· quia cum offifraga fœtus alienos cum ſuis alit, neceſſe eſt, ut alimenta inter utroſque partiatur. Nec offifragæ nomen eſt à diſtribuendo, ſed ab oſſium fractione, quod omnes ſciunt.

Aliorum ſententiis ſic explicatis, noſtram quoque hic afferemus, & idoneis argumentis ſtatuminare conabimur. Ac primo quidem iis accedo, qui פרס *peres*, aquilæ ſpeciem eſſe volunt. In quibus *Græci*, *Hieronymus*, *Chaldæi*, *Arabes*, & plerique Recentiorum. Huc facit, quod apud *Macedones*, qui ex Orientis ſpoliis non ſolum opes, ſed & linguam ſuam auxerunt, *aquila* dicebatur παραὸς, alluſione manifeſta ad *Hebraum* פרס *peres*. *Heſychius*, Παραὸς, ἀετὸς ὑπὸ Μακεδόνων. *Paraos aquila Macedonibus.* Præterea ut ex omnium conſenſu נשר genuinam aquilam ſonat, ita vocibus in *Moſe* proximè ſequentibus, nempe פרס, & עזניה, alias aquilarum ſpecies, *Judæis* notas, deſignari valde veriſimile eſt. Neque tutum eſt ſe opponere tam multis Interpretibus, qui ſic ſtatuunt. Hoc igitur firmum maneat, פרס eſſe in aquilarum ſpeciebus. Sed de ſpecie jam inquirendum, quæ aliunde exſculpi non poteſt, quam ex vocis origine, eum de ea præter nudum nomen nihil quidquam habeamus.

Et rectè notat *Aben Ezra* sumendam esse originem ex his *Esa.* 58. *vers.* 7. פרוס לרעב לחמך, *Frange esurienti panem tuum.* Quâ notâ significatum voluit aquilæ genus esse à *frangendo* sic appellatæ. Sed, ut res sit manifestior, expende, Lector, hæc *Mich.* 3. *v.* 3. quæ in hoc argumento nondum fuisse citata, mirum est. ואת עצמותיהם פצחו ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת, *Et ossa eorum ruperunt, & fregerunt tanquam in olla, & sicut carnem in medio lebetis.* Ex quibus constat Verbum פרס (vel פרש per *Sin Semel*, quod idem est) etiam de fractione ossium usurpari. Inde igitur nemo est, qui non colligat פרס *peres*, esse *ossifragam*, hoc est, illam aquilæ speciem, quæ à frangendis ossibus *Romana* lingua *ossifraga*, vel *ossifragus* appellatur: & *Arabica* vel simpliciter كاسر id est, *fractor*, vel كاسر اعظام *fractor ossium.* Itaque *Junius ossifragam* rectè reddidit, quamvis illum latuerit hujus versionis vera ratio. Et fortassè eodem pertinet, quod pro פרס, *Onkelos* & *Hierosolymitanus* habent עיר, vel עריא. Quippe voces, עיר, & עריא, inversis Radicalibus, deduci potuere ex verbis רעע, vel רעה, quæ *frangere* & *conterere* significant. De ossifraga sic *Lucretius* lib. 5. versu 1077.

> *Postremo genus alitum, variaque volucres,*
> *Aecipitres, atque ossifragæ.* ---

Et *Plinius* passim, ut lib. 10. cap. 3. ubi de haliætetis, *Id quidem, quod ex iis natum est, in ossifragis genus habet.* Et paulò post, *Quidam adjicium genus aquilæ, quam barbatam vocant*; Thusci verò *ossifragam.* Et rursus ubi de pullis, quos ejiciunt aquilæ tædio nutriendi; *Ejectos ab his cognatum genus ossifragæ excipiunt, & educant cum suis.* Et cap. 7. *Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse, & sanqualem ossifragæ.* Item, Massurius *sanqualem ossifragam esse dicit.* Et lib. 30. cap. 7. *Unum est ossifragæ intestinum mirabili naturâ, omnia devorato conficienti.* Et paulò ante, *Ossifragæ venter arefactus, & potus, sis, qui cibos non conficiunt, utilissimus.* Et capite statim sequenti eundem sumi jubet ad calculos pellendos. *Isidorus* quoque lib. 12. cap. 7. *Ossifrangus* (lege *Ossifragus*) *vulgò appellatur avis, quæ ossa ab alto demittit, & frangit, unde & à frangendo ossa nomen accepit.* Vide etiam *Festum* in vocibus *immussulus*, & *sanqualis. Ossifragus* in uno *Glossario Græco* dicitur ἰσοπάν@ος, ἰσοπαλάστης, ἰσοπατάκτης in altero, sed perperam, ἰσοπάμξ. *Dioscoridis* φήνη. Φήνη, inquit, τὸ ὄρνεον, ὃ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν ὀσσίφραγον. Et vetustioribus φήνη, voce ex *Homero* & *Aristotele* notissima, quamque *Arabes* quoque usurpant. *Damir* ex *Ibnosaida*, الغينة طاير يشبه العقاب فاذا خاف البرد انحدر الي اليمن Phena, *avis aquilæ similis, quæ, cum timet frigus, proficiscitur in* Jeman, id est, in *Arabiam Felicem.* Sed vulgò vocatur, ut diximus, nempe كاسر *fractor*, & كاسر اعظام *fractor ossium.* Item, مكلغة *mechalepha* à colore nigro cum rufedine, vel flavedine admixta. *Damir*, الكاسر العقاب *Alchasir* (seu *fractor*) *aquilæ genus.* Idem alibi, كاسر العظام العكلغة *Fractor ossium, id est, mechalepha.* Et in capite *De mechalepha*, الفرخ الذي قرمي به العقاب من الثلثة بعضنه طاير يقال له المكلغة ويقال له كاسر العظام وقريبه *Pullum, quem ejecit aquila è tribus, fovet & nutrit avis, quæ* mechalepha *dicitur, & fractor ossium.* Et capite والعرب يسمي العقاب العقّاب seu *De aquila, Etiam* Arabes *aquilam* (id est, aquilæ speciem) *fractorem vocant.* Et infra, والفرخ الذي تلقيه يعطف عليه طاير يسمي كاسر العظام ويسمي المكلغة ايضا فيربيه *Et pulli, ab aquila projecti, miseretur avis, quæ ossifraga, & mechalepha nominatur, ita ut omni nutriat.* Ab ossifraga deduci palam est *Gallicum orfraye*; quamvis apud nos aliud sonet, nempe *haliæetum*, sive *aquilam marinam.* Quod pridem observavit *Bellonius* lib. 2. cap. 7. *De avibus.*

CAPUT SEXTUM.

Probatur עזניה *oznija*, non esse Haliæetum, ut plerique volunt, sed Melanætum, seu Valeriam aquilam.

Oznija *haliæetus à plerisque reddisur, à* Genevensibus *falco. A versibus dicitur, ut* Valeria, *quæ* Græcè Μελανάϊτ@, *aquilarum robustissima.* Homeri *locus de illa aquila, quem Veteres perperam solliciant. De eadem hic egisse* Mosem. *Illius dotes eximiæ. Vasa ex hujus alis: potus ex pede, & unguibus.* Talmudis *locus ea de re.* Hebræi, & Arabes *pro gryphe: de quo quadam fabulosa.*

In immundis avibus tertia est עזניא *oznija.* Ἀλιαίετον *Graci* reddunt, unde *Hieronymus*, *Munsterus*, *Castalio*, *Pagninus*, *Arias*, *Junius*, *Deodatus*, *haliaetum*, vel *aquilam marinam*: & Angli *ospray*, quod idem est: Genevenses *falconem*, quorsum, non satis scio, nisi quod aquilam marinam pro falcone nonnulli habent, quos tamen refellit *Gesnerus.* In voce עזניה *oznija*, *Hebræi* monent *Nun* esse נוסף, seu *Epenthesticum*: & עזניה *oznija*, dici pro עזיה *ozja.* Proinde *Onkelos* hic habet עזיה *ozja.* Et hanc aquilæ speciem ab עז *az*, seu *robore*, sic appellari in confesso est. Unde valde verisimili ratione colligo potius esse μελανάϊτον, id est, *nigram aquilam*; quæ, utut aquilarum minima, tamen est robustissima. Proinde VALERIAM *Romani* vocant, ut quæ viribus maximè valeat. *Plinius*, ubi supra, *Melanætos à* Græcis *dicta*, *eademque* VALERIA, *minima magnitudine*, VIRIBUS PRÆCIPUA, *colore nigricans*, &c. Et ante *Plinium Philostratus* lib. 9. cap. 32. Ἔστ@ δὲ μέλας τὴν χρόαν, καὶ μέγεθ@ ἐλαχιστ@, καὶ κράτιστ@ τούτων· ὅτ@ οἰκεῖ ὄψη, καὶ ὅλως· καλοῦσι δὲ μελανάϊτ@, καὶ λαγωφόν@.

Alia

Alia autem eſt aquila, colore nigra, magnitudine minima, ſed viribus præſtantiſſima. Ea montes & ſylvas colit: vocaturque melanætus (id eſt, *nigra aquila*) *& leporicida.* Et ante *Philoſophum Poëta* ſummus de *Achille Iliad.* φ. verſu 252.

Αἰετῷ αἷμα τ' ἔχω μέλανι, ᾧ θυμὸς ἐπῇ,
Ὅς τ' ἄμα κάρητί τε, καὶ ἀκρεῷ πέποιθεν.

Aquila impetum habens nigra, venatricis, qua altum ſimul eſt fortiſſima, & celerrima. Ad quem locum *Euſtathius*, Αὐτὸ μέλανι & θυμὸν, ἤτοι καὶ μελαναετὸν τινες ἐνθένδε φασὶ, ἢ καὶ φιλοσφένδονον (fortè legendum λαγωφόνον) μικρὸν μὲν ὄφεως ὄντα, ἢ ἄλκιμον δὲ ἰφθίτερον. *Aquila nigra venatricis, quam compoſita voce quidam melanætum, & palumbarium, parvam quidem, ut ajunt, ſed alios robuſtiorem. Homeri* vetus *Scholiaſtes* ſcribit *Ariſtotelem* pro μέλανι & conjunctis vocibus legiſſe μελανίᾳ, ut ſignificetur aquilam habere *nigra oſſa*, & alios μελανόεσσι, quaſi ſit *nigris oculis.* Sed in *Ariſtotelis* libris, qui extant, nihil occurrit ſimile. Et fruſtra ſollicitatur *Poetæ* lectio, quæ commoda eſt, & erudita, eumque conciliat in deſcriptione nigræ aquilæ cum *Ariſtotele* & *Plinio.* Horum igitur conſenſu cum nigra aquila ſit omnium validiſſima; quidni à robore עזניה *aznija*, ab *Hebræis* dicta fuerit, ut à *Romanis valeria?* Præterea inter aquilarum ſpecies hanc a *Moſe* fuiſſe omiſſam verimile non eſt, cum poſt majorem illam & genuinam aquilam, quæ proprie נשר vocatur, hæc ſit aquilarum omnium ἀξιωματικωτάτη. Nam præter eximium robur plurimas habet dotes, quæ illam maximè commendant. Has ita deſcribit *Philoſophus* ubi ſupra, Ἐκτρέφει δὲ μόνη τὰ τέκνα, καὶ ἐξάγει ἔξω δὲ αἰκεῖλαι, καὶ ἐνδέμαι, καὶ ἄφθαι, καὶ ἀφοβ, καὶ μάχιμα, καὶ ἐνφυᾶ· ἡ γὰρ μυιοῤῥίζα, ἀλλὰ λάλαιν. *Una hac fatas ſuos alit, atque educit. Eſt & pernix, elegans, ſine invidia, ſine metu, ſtrenua, bonis omnibus: neque clangit, neque murmurat.* Proinde illam cum chryſaëto ita conferit ampliſſimus *Thuanus* lib. 1. *De re accipitraria,*

Optima & ipſa æquans animis ingentibus illam,
Corporis inferior quamvis ſit mole, nec ungue,
Aut roſtro tantum valeat, diſquiſve: ſed ortus
Non mentita ſuos, animove oblita virilis,
Accipitres collata nothos facit. Hanc quoque noſtri
Valeriam *dicunt.* Græci μελαναίετον, *atrum*
Quod referat roſtro, pennis, atque unguе colorem.

Notandum tam עזניה *oznija*, quam פרס *peres*, à nonnullis pro *gryphe* haberi. Ac proinde utrumque עז *uz*, vel עזא *uza* reddi, quæ vox Paraphraſtis & *Talmudicis gryphem* ſonat. Ita in *Jonathanis* Paraphraſi עזא *uza* habetur pro פרס *peres.* At in *Samaritana* Ᵽⱑⱆⱀ *uza* eſt pro Ᵽⱑⱆⱀⱑⱀ *oznija.* Et in *Talmudico* Tractatu *Kelim* cap. 17. §. 14. ubi agitur de vaſis, quæ fiunt ככנף העז *ex ala* עז, id eſt, *gryphis*, *Gloſſator* hæc habet, עוף הוא ששמו עזניה ורגלים הן לעשות כלים ככנף אותו העוף *Avis eſt, qua* (in textu Sacro) *vocatur* oznia, *ex cujus alis ſolebant fieri vaſa.* Ubi fortaſſe pro ככנף *miccanaph* (ex ala) legendum מכף *miccaph* (ex planta.) Et paulò poſt, כף העוף מכל הכפים. *Planta* (*avis*) *uz omnis alia præſtat*, pro כנף העוף מכל הכנפים, *Ala avis* uz *omni ala præſtat. Planta*, id eſt, *pes* & *ungus.* Id enim כף *caph* in avibus. Sic *Gen.* 8. *verſ.* 9. *Columba non invenit requiem* לכף רגלה: & *Arabs Erpenianus* لكف رجلها *Planta pedis ſui*, id eſt, τῶν ποδῶν αὐτῆς, *pedibus ſuis*, ut ibi *Græci* habent.

Porrò ex gryphis pedibus, vel unguibus vaſa fieri dictitant, non item ex ejus alis. *Damir* capite *De* عنقا *anka*, ſeu *Gryphe*, فيصنع من مخلبيها اقداح عظام للشرب *Et ex unguibus ejus fiunt vaſa potoria magna. Geſnerus* de gryphe, *Johannes de Montevilla* ſcribit *ungues ejus tanquam cornua bovum eſſe, è quibus magni pretii pocula fiant.* Et paulò poſt, *Memini ego me videre apud aurifabrum in civitate noſtra cornu ungium læve, & in ſummo adunctum, ferè ut in rupicapra, triplo fortè craſſius, cujus labrum argentum inducebatur erat aurifaber, ut pro poculo menſis adhiberetur. Id fortè bovis alicujus peregrini, ut quem* Indicum *vocant, aut bubali cornu erat. Illa verò pro gryphis ungue acceperat.* Aliud afferam, unde conſtet עזניה *oznija*, *gryphem* eſſe ex *Hebræorum* ſententia. In libro בעל החיים ſeu *De naturis animalium*, quem ex *Arabica Aouiſaphæ* in *Hebræum* tranſtulit *Calonymus*, עזניה *oznija*, in aves rapaces latè imperans, eas undequaque convocat, & in illarum concilio ita loquitur, הנה אני עם גורל נופי ואומן מוחי וטהירות יושפותי עזכתי בתיהם וכרחתי מהם את האים חרחוקים ואל הרחים הרכים והנשואים *Ego quidem, utut corpore vaſta, & viribus præſtans, & alis pernix, domos eorum* (hominum) *reliqui, & ab iis in remotas inſulas fugi, & in arduos celſoſque montes.* Nec multo aliter *Maimonides* de *peres*, & *oznija*, in Tractatu *De cibis vetitis* cap. 1. §. 17. פרס ועזניה אינן מצויין בישוב אלא במדברות אי הים הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב Berez & oznija *in habitato orbe* (ἐν τῇ οἰκουμένῃ) *non reperiuntur, ſed in maris inſulis remotiſſimis in extrema parte orbis.* Hæc ad *Arabum* anecam, ſeu gryphem pertinere palam eſt, quem fabulantur olim inter homines in *Arabia* vixiſſe, ferasque & aves habuiſſe pro pabulo: ſed, cum aliquando pueros & iponſam etiam rapuiſſet, *Handala Propheta* precibus relegatum fuiſſe in inſulam ab hominum commercio remotiſſimam, unde egredi, ut ad loca cultiora ſe conferat, ſit illi nefas. Proinde pro *Hebræo* עזניה *oznija*, in *Arabicis* Paraphraſibus, tam *Saadiæ*, quàm aliorum, legereſt العنقا *alanka.* Atque ideo *Saadiæ* ſuccenſet *Aben Ezra*, quòd Deum prohibuiſſe velit הדבר שלא היה *rem qua non extat.* Quod ipſi fatentur *Arabes.* In his *Alcamus*, à quo العنقا *alanka* definitur eleganti Paronomaſiâ طاير معروف الاسم ومجهول الجسم *avis noti alitis*, id eſt, *nominis, ſed ignoti algiſmi*, id eſt, *corporis.* Et *Poeta*, qui dicit العجود والغول والعنقا ثلاثة اسما اشيا لم توجد ولم تكن *Probitas, & algol* (ſeu *empuſa*) *& alanca* (ſeu *gryphus*) *tria ſunt nomina rerum, quæ non reperiuntur, nec uſquam extant.* Sed alibi *Saadiam*, atque alios Paraphraſtas, qui hæc voce utuntur, excuſari poſſe doceo. Quia, utut *anca* plerumque ſit avis fictitiæ nomen, ut nobis gryphes, tamen etiam pro vera ave quandoque occurrit. Sed quidquid illi in mente habuerint, hoc certum eſt עזניה *oznija* in *Moſe* ſignificare veram avem, & valde verimile *aquilam* eſſe *nigram*, quam *Græci* compoſita voce μελαναίετον appellant.

CAPUT

CAPUT SEPTIMUM.

Milvum potius *à volatu* dici דאה *daa*, ut in *Levitico*; quam *à viſu* ראה *raa*, ut in *Deuteronomio*.

Affines literæ Daleth & Res *ſæpe confundi. Proinde eadem avis dicitur* דאה daa, & ראה raa. *Unum* à volatu, *alterum* à viſu. *Sed prior lectio melior, ſi verò hæc avis eſt milvus, in plerisque volunt; quia in volatu milvi multa ſunt ſingularia, nihil in viſu. In exemplari* Samaritano *legi conſanter* ƎNЧ daa, *& accedere milvi nomen* Arabicum hida. *Aliud* hadæ. Milvini oculi *in* Apulejo.

Sequitur דאה *daa*, vel ראה *raa*. Neque enim certum eſt utro modo ſit ſcribendum. Quia eadem avis in *Levitico* דאה *daa* vocatur, & in *Deuteronomio* ראה *raa*: quorum unum *à volatu*, alterum *à viſu* ſumptum. Nam דאה *daa*, Verbum *volare* eſt, & ראה *raa*, *videre*. Nempe literas *Daleth* & *Res*, quia ſunt valde affines, Librarii ſæpe confundunt. Sic itidem ſunt דודנים *Dodanim*, Gen. 10. verſ. 4. & דודנים *Rodanim*, 1 Par. 1. verſ. 7. דיפת *Riphath*, Gen. 10. verſ. 3. & דיפת *Diphath*, 1 Par. 1. verſ. 6. הרר *Hadar*, Gen 36. verſ. 39. & הרד *Hadad*, 1 Par. 1. v. 46. הדר עזר *Hadad-ezer*, 2 Sam. 8. v. 3. & הרר עזר *Hadar-ezer*, 1 Par. 18. verſ. 3. ההרודי *Harodeus*, 2 Sam. 23. verſ. 25. & ההרורי *Harorues*. 1 Paral. 11. verſ. 27. חמדן *Hamdan*, Gen 36. verſ. 26. & חמרן *Hamran*, 1 Par. 1. verſ. 39. (al. 41.) דעואל *Deguel*, Num. 1. verſ. 14. & 7. verſ. 42. & רעואל *Raguel*, Num. 13. verſ. 15. Et de Deo dicitur 2 *Sam* 22. v. 11. וירא vajera, & *apparuit*, pro ויד vajeda, & *volavit*, Pſal. 18. verſ. 19. Qua omnino ratione eadem avis alibi דאה *dae*, vocatur; alibi דאה *rae*. Sed illa avis, ſi vere *milvus* eſt, prout ſtatuunt plerique veterum & recentiorum Interpretum, in his *Hieronymus*, *Arabes*, *Munſterus*, *Caſtalio*, *Junius*, *Deodatius*, *Buxtorfius*, *Schindlerus*, &c. malim דאה *daa* ſcribi, quam ראה *raa*; *a volatu* ducto nomine potiùs, quàm *a viſu*. Qua cum in milvi vitu peculiare nihil obſervent rerum Naturæ Scriptores: in volatu primò hoc habet eximium, quod alis prope immotis in aere omnium avium diutiſſime libratur. *Munſterus*, דרף, *Motus eſt ut milvus ſeſe lucet in aere movetur, alis non motis*, &c. Budæus, *Horam integram, aut plus eò, milvos obſervavimus non jactatis alis captare prædam*, &c. *Hoc* Itali *ancipet* tendere *vocant*, Galli planare. *Elatâ nonnunquam paulisper alâ, motum aeris in reliquum totum corpus excipiunt, atque ita ſuſtinentur.* Præterea vix ulla eſt avis, quæ milvo volet altius. *Martialis* lib. 9. *Epigrammate* 55.

Hinc prope ſumma rapax milvus in aſtra volat.

Bellonius, *De Avibus* lib. 2. cap. 26. *Cum accipiter in milvum immittitur, utrique in ſummum aerem ita evehuntur, ut hominum viſui fugiant.* Budæus *in* Philologia, *Nec ardea, nec milvis intra nubes conditi evadere humanas manus poſſunt.* Volando denique milvus non facilè delaſſatur. Unde *Perſius de Veſtitu* Satyrâ 4.

— *ar at* Curibus *quantum non milvus oberret.*

Ubi *Cornutus*, *Quod dici ſolet ſecundum Proverbium*, "Quantum milvi non volant, *quia milvus multum volare.* Et *Juvenalis* Satyrâ 9.

— *cui tot montes, tot prædia ſervus*
Appula, *tot milvos imratus paſcua laſſos.*

Et ibi vetus *Scholiaſtes*, *Vult oſtendere magnitudinem poſſeſſionum* Poëta, *quam latæ ſint agros, ut nec milvus tranſvolare eas poſſit.* Id igitur naturæ milvi convenit magis, ut *à volatus præſtantia* dictus fuerit דאה *daa*, potius quam *à viſu* ראה *raa*. Si objicias hæc *Apulejo* lib. 6. *Metamorphoſeos*, *Nec tamen aſtruendo annis milvinos oculos effingere potuit*: quibus milvo tribui videtur inſignis perſpicacitas. Reſpondebo, 1. rapacibus omnibus idem tribui; 2. ſingularem eſſe hunc *Apulejo* locum. Quod his verbis agnoſcit illuſtris commentator *Philippus Beroaldus*, *Milvinos oculos Scriptor nullus, quod quidem ſciam, celebrat, velut acumine oculorum præpollentes.* Addo in *Samaritano* exemplari, tam in *Deuteronomio*, quam in *Levitico* legi ƎNЧƎ per *Daleth*, nuſquam ƎNЧ per *Res*. Et ex *Hebræo* דאה *daa*, factum videri *Arabicum* حدأ *huda*, Gutturali præpoſitâ; ut in *Hebræo Tigrin* nomine חדקל *Hiddekel*, facto ex *Chaldæo* דגלה *Digla*. Saltem id certum apud *Arabes milvum* حدأة *huda* vocari. Quod ex *Abenbitare* clarum, capite قاطانقي *Catanaike*, in quo *Græca* hæc *Dioſcoridis* de exſiccato *catanankes* herbæ ſemine, Ἴκτινος ὀνυχῶν ὁμοιότητας ἔσχη, *Milvi mortui unguibus aſſimilatur*, in *Arabica* Paraphraſi ſic redduntur,

وكان شكلها شبيها شكل مخالب الحداة الميتة

Et forma ejus ſimilis eſt formæ unguium hidæ *mortuæ*. *Hida*, id eſt, *milvi*. Ut de *Damire* taceam, qui in capite *De* حدأة *huda* illi tribuit quidquid de milvo habet *Philoſophus Hiſt.* lib. 6. cap. 6. Et de *Andrea Bellunenſi*, cujus verba ſunt; *Alhada eſt avis, quæ dicitur milvus.* Rectè, niſi quod *alhada* ſcribendum, non *alhada*. Nam الحداة *alhada* per *Fata* eſt *hirundo*, ut notant *Damir* & *Alcamus*: ſed *alhida* per *Kefra* eſt avis nomen. Sunt, qui tam דאה *daa*, quam ראה *raa*, multò aliter interpretentur: ſed illorum verſiones ideo prætermitto; quia non videntur ullo modo veriſimiles.

CAPUT OCTAVUM.

Probatur איה *aja*, eſſe *Accipitris* ſpeciem, quam Veteres *æſalonem*, Germani Ämirle appellant, nos *émerillon*.

Varia interpretationes vocis איה aja. *Eſſe accipitris ſpeciem à voce ſic dicti: ut* Arabicè جوجو juju.

Multa aves à voce dicta. Aljuju *inter ſacri accipitris ſpecies. Ejus deſcriptio ex* Damire. *Germ.* Ämirle *& nobis* émerillon. *Alaudas præcipuè captat. Hujus perſpicaciam laudat* Job. 28. v. 7. *Ita etiam* Arabes, *& noſtrates. Veteres* æſalonem *vocaſſe, vel* æſaronem.

Poſt tractatum *De Aquila* tres avium appellationes explicare conati ſumus, nempe פרס *peres*; עזניה *oznija*; & דאה *daa*, vel ראה *raa*: quæ extra immundarum catalogum nuſquam reperiuntur. Itaque cum in harum interpretatione tam veteres quàm novi Interpretes maximè diſſentiant, aliunde exſculpi non potuit vera ſignificatio, quam ex ſola vocum origine. Nunc quatuor ſubſequentur, איה *aja*, nimirum; & דיה *daja*; & ערב *oreb*; & בת יענה *bath-jaana*: quæ cum alibi reperiantur, in harum explicatione plus affulgebit lucis. Tamen de prima valde ambigitur. *Græci* modo

modo *vulturem*, modo *milvum* explicant. Prius ſequuntur *Hieronymus*, *Munſterus*, *Pagninus*, *Caſtalio*, *Anglica*, & *Italica* verſio: poſterius *Arabs* in *Jobo*, *Schindlerus*, & *Genevenſes*. *Jonathan* reddit דייתא אבו אוכמתא, *vulturem nigrum*. Jeroſolymitanus, אבו אוכמתא *abu ukbu*, quod puto idem eſſe. *Onkelos*, טרפיתא *rapacem avem*, nomine generico, quia ignoravit ſpeciem. *Arabes* in *Moſe* البوم *bubonem*. Kimchius, נאזא, *picam*. Junius, & Buxtorfius, *picam*, aut *cornicem*. Arias, *variam avem*. Pomarius, *vulturem*, aut *accipitrem*. Aben Ezra, *avem inſularem*, tanquam ab אי, id eſt, ab *inſula* facto nomine. Alii *Hebraorum*, ut *R. Levi*, *Mardochæus*, *Aquinas*, cæteris prudentiores, ſolùm dicunt eſſe שם עוף, *nomen avis*.

Nobis *Hebraorum* האיה *hoaja*, avis eadem; quæ *Arabum* اليوجو *aljuju*. Avis eſt à clamore ſic dicta. Nam ut aquilarum clangere eſt, milvorum jugere vel lipire, accipitrum pipare, & crocitare corvorum: ita hujus avis proprium eſt جايا *jaja* ſecundum *Arabes*, & clamor ipſe dicitur الجايا *aljajao*. Inde igitur ipſa avis *Hebraicè* dicta videtur איה *aja*, ut *Arabicè* جوجو *juju*, & in plurali جاجي *jaji*. Neque novum id videri debet, ut avis nomen à voce ſumatur, ſi verè *Varro* libro quarto *De lingua Latina*, *Pleraque* (aves) *à ſuis vocibus*, *ut hæ*, *upupa*, *cuculus*, *corvus*, *hirundo*, *ulula*, *bubo*: *item hæ*, *pavo*, *anſer*, *gallina*, *columba*. Eſt porro اليوجو *aljuju* in accipitrum ſpeciebus, quorum ut *Ariſtoteles* decem, *Plinius* ſedecim cenſet genera: ita *Arabes* multa numerant. Atque in his eſt صقر *ſacer*, vernaculo ſermone, *ſacre*, qui rurſus in tres ſpecies ſubdividitur, nempe in ſacrum propriè dictum, كونج *chunej*, & جوجو *juju*, de quo ſic *Damir* الصنف الثالث من الصقور اليوجو وتشمية اهل مصر والشام الحلم لخفة جنحة وسرعته ولان الحلم هو الذي معز به وهو المقص وهو طاير صغير قصير الذنب ومزاجه بالنسبة الي الباشق بارد رطب لانه اصبر منه نفسا واثقل حركة ويشرب الما شربا ضروريا كما يشربه الباسق الا انه ابصر ومزاجه بالنسبة الي الصقر حار يابس وادلك هو اشجع منه ويقال ان اول من ضراه واصطاد به بهرام جور وذلك انه شاهد يوجو يطارد قبرة ويراوغها ويترفع ويتخفض معها وما تركها الي ان صادها

فاعجبه ذلك وامر به فادب ومهد به

Tertia SACRORUM *ſpecies eſt* aljuju, *quem* Ægyptii & Syri *vocant* algelem, *propter alarum levitatem*, & celeritatem. *Nempe* algelem *fecula ſeu falce inſtructum ſonas* (quaſi aërem alis tanquam falce dividat.) *Eſt autem avis parva*, *brevis caudæ*: *cujus temperamentum ſi conferas cum* albafik (alio genere accipitris,) *eſt frigidum*, & *humidum*; *quæ ſparrum diutius continet*, & *motu gravior eſt*, & *bibit aquam*, *cum neceſſe eſt*, *quomodo bibat* albafik; *eo tamen eſt fœtidior*. At, *ſi conferas cum* ſacro (propriè dicto) *temperamento calidi & ſicci videbitur*, *ac proinde illo eſt audacior*. *Quidam porro*, *nomine* Behram Giur, *primus eum ad venationem adhibuiſſe dicitur*. *Cum felices ea præſente avis* juju *alaudam inſequutus fuiſſet*, & *ei collimatus*, *cum illa ſeſe efferens*, & *demutans*, *neque relinquens donec copiſſet*: *id ille admiratus avem erudire juſſit*, & *poſtmodum ad venationem eo uſus eſt*. Hæc in *Damire*, unde conſtat eam avem deſcribi, quæ Germanicè **Smicle**/ Italicè *ſmerlo*, & *ſmeriglio*, Gallicè dicitur *émerillon*. Quippe etiam is cenſetur inter accipitrum & falconum ſpecies. Sed *quamvare minimus eſt* (inquit *Albertus* libri vigeſimi tertii capite decimo quarto) *multi tamen animo & audacia cedit pro corporis & virium ſuarum portione*, &c. *Itaque* Guillielmus Falconarius *refert ſe harum avium opera aliquando gruem cepiſſe*. *Aliaquin enim alaudas*, & *ſimiles aves tantum vincere poteſt*, &c. *Alas habet longiſſimas reſpectu ſui corporis*, *caudam menſuratam*, (id eſt, *mediocrem*) *crura*, & *pedes planos*, &c. *Sunt celerrimi*, & *inſidiaſi*, & *in capiendo aſcendunt*, *ac deſcendunt ferendo*, &c. Et *Creſcentienſis*, Iſmerli *ſunt quaſi falconelli*, *id eſt*; *falcones parvi*, *quos & corporis ſpecie & colore pennarum referunt*, &c. *Capiuni præcipuè alaudas*, *quas tanto deſiderio & impetu perſequuntur*, *ut vel ad elisbarum uſque ardentem quandoque*, *vel in pineum*, *vel henſinum veſtes offendant*. Alius apud *Geſnerum*, Smerillo *formam habet falconis*, *minor ſperverio*, *volacior quàm illa avis alta*. *Aves capit eaſdem*, *quas ſperverius*, *præcipuè verò parvas*, *ut paſſerem*, *alaudam*, & *ſimiles*. Vides, lector, ut *Arabum aljuju*, ita noſtrum *ſmerlum*, vel *ſmerillonem* eſſe in accipitrum ſpecie, eumque ſtatura parvum; & caudâ brevi, & volatu celerem, & audacia inſignem, & alaudarum venationi maximè addictum: ut minimè ſit dubitandum, quin diverſis nominibus eadem avis deſignetur. Sed & aliud eſt notandum inprimis, quia maxime ad rem noſtram facit. Si quis vivaces oculos habet, & maxime perſpicaces, cum vulgato Adagio *Galli ſmerillonis* oculos habere dicunt; quia tales habet hæc avis. Et *Arabum* quoque *Poëta* oculos ſui *juju* multum commendant. In his anonymus apud *Damirum*,

يوجو مهذب رشيق ✲

كان عينيه لزي التحقيق ✲

فصان مخروطان من عقيق ✲

Juju (volatu) *celer*, & *pernix*, *cujus oculi ſunt verè ſuaves*, & *pupillæ tanquam torno expoliræ plus quam ſaphirus*. Et *Abu Nowas* in opere *De aucupio*, cui titulus طريدة *Tarida*, de eadem ave inter cætera hæc habet,

ازرق لا تكذب عيناه ✲

فلا يري القانص ما يراه ✲

Quæ *Latinis* verbis penè ad verbum ſic expreſſimus,

Caſſus, atque oculo nunquam fallentibus uſus,
Et quod venator non videt, ille videt.

Hæc porrò ad rem noſtram ideo maximè pertinere diximus; quia de ejuſdem avis oculo hæc leguntur, *Job.* 28. 7. *Semitam non novit* עיט, *avis, neque eam vidit* עין איה; *oculus vũ aja.* Agit de fodinis, unde hominum induſtriâ metalla eruuntur. Quæ cum in intimis terræ viſceribus lateant, *harum ſemitam*, inquit Sacer Scriptor, *non novit* עיט, *ajit*, id eſt, avis non quævis, ſed *avis rapax*, quod genus multò eſt perſpicacius. Hæc in priore hemiſtichio, & in altero huic parallelo, *Neque eam vidit oculus* ẽ *aja*, vel *jaja*, ſi mavis, id eſt, *ſmerillonis*, licet illa avis ſit oculatiſſima, & tam cernat acutum, quàm aiit aquila, aut ſerpens *Epidaurius*. *Smerillonem* eſſe veterum *ἀετὸν λεπτὸν ἀετὸν ἀφαλωνα* multa probant. 1. Quod *Ariſtoteles* (*Hiſt.* lib. 9. cap. 36.) & *Plinius* (lib. 10. cap. 8.) æſalonem recenſent inter accipitrum ſpecies. 2. Quod ab *Ælliano* (lib. 2. cap. 51.) vocatur ἱέραξ ἰαχρὸς. 3. Et à *Plinio* (lib. 10. cap. 74.) *parva avis*. 4. Quod idem *Plinius* (lib. 10. cap. 8.) æſalonem ſcribit omni tempore apparere, cum cæteri hyeme abeant. Id enim *ſmerilloni* prorſus convenit, ut à *Turnero* notatum. Verba ſunt, *Inter minores accipitres ſola merlina, ut* Angli *vocant*, *ſive ſmerla*, *in* Germani, *ſemper apparet*. Tamen id falſum eſſe contendit nobiliſſimus Dominus *de Grentemeſnil*. Sunt, qui pro *æſalone aſaronem* ſcribant. *Heſychius* Ἀσάρων, *ἀετὸς* & ἱέραξ. Utrumque ſortaſſe ab *alea*, quia eſt avis *alitis & auſpicata, & boni ominis*, ut accipitrum omne genus. Quod nullo negotio probaverim, ſi tanti eſſet.

CAPUT NONUM.

Probatur דיה *daja*, eſſe Vulturem nigrum.

Cur דיה daja, *omiſſum in* Levitico. *Non eſſe idem quod* דאה daa, *id eſt*, milvum, *ut plerique reddunt, ſed* vulturem, Eſ. 34. 15. דיות *dajoth* inter ſe convenerunt, *id eſt*, vultures, *qui ſoli ancunguum congregantur. Id probatur ex* Philoſopho, Patribus, *& Hiſtoria.* Romuli *vultures duodecim, unde collegit* Vectius *quamdiu duraret* Romanum *imperium. A* Cæſare *etiam & ab* Auguſto *viſi vultures totidem. Aquila, quæ congregantur*, Matth. 24. 28. *ſunt* gypæeti. דיה daja, *propriè* vultur niger, *ut* דיו dejo, *atramentum* Hebræis. *Et* דְּיָוָא dajava, *diabolus* Syris, *&* Perſis. *Et* دیودار diudar, *dæmonis arbor*, ſabinæ *ſpecies. Quædam de* vulturibus nigris, *quæ* Græcè αἰγυπιοὶ, non Αἰγύπτιοι, *ut putavit* Phile.

איה poſt איה *aja*, ſequitur דיה *daja*, Deut. 14. 13. Quod omiſſum in *Levitico*, vel ab ipſo *Propheta*, quâ de cauſa neſcimus, vel à Scribis poſt *Prophetam* propter τὸ ἐμφάνισον duarum vocum האיה *haaja*, & הדיה, *hadaja*, quod ultimum puto eſſe vero propius. Quid ſit דיה *daja*, non ſatis notum eſt. *Hieronymus*, & *Arabes*, & multi recentiorum *milvum* interpretantur, quaſi ſit idem, quod דאה *daa*, Levit. 11. 14. Quod vix videtur poſſe ferri: quia, ut probavimus, דאה *daa*, & ראה *raa*, idem ſunt. Porrò ראה *raa*, & דיה *daja*, non poſſunt idem eſſe, cum in eodem verſu *Judæi* prohibeantur tanquam diverſa animalia. Ita enim habet Sacer textus, *Hæc ſunt, ex quibus non comedetis, aquila*, &c. והראה ואת האיה והדיה, & ראה, & aja, & daja. Ubi cum ראה *raa*, ſit idem, quod in *Levitico* דאה *daa*, *milvus* ſcilicet, omnino דיה *daja*, aliud eſt, nempe *vultur*, ut quidem puto. Quomodo reddunt *R. Solomo*, *Caſtalio*, *Schindlerus*, *Anglica*, & *Italica* verſio. *Fullerus* quoque *Miſcellaneorum* lib. 6. cap. 4. Cui verſioni firmandæ multum faciunt hæc *Eſ.* 34. 15. de *Idumæa* deſolatione, *Ibi* דיות dajoth *inter ſe convenerunt*. Nam דיות *dajoth*, Plurale ſ דיה *daja*, non poſſunt eſſe *milvi*, qui non ſunt gregales aves, neque unquam inter ſe conveniunt, aut congregantur. Sed poſſunt eſſe *vultures*, de quibus *Geſnerus* pag. 785. *Vultures ſolis uncunguium gregatim degunt, ita ut aliquando quinquaginta in uno grege appareant, ut in Ægypto ſe obſervaſſe ſcribit* Bellonius. Hinc *Philoſophus Hiſt.* libro ſexto capite quinto, Πολλοὶ ἐξαίφνης φαίνονται ἀκολουθοῦντες τοῖς στρατεύμασι. *Multi derepente apparent, qui ſequuntur exercitus.* Et libri noni capite undecimo idem ſcribit φαίνεσθαι ταχὺ πολλοὺς, *ſubitò apparere multos. Baſilius* quoque in *Hexæmeron* Homiliâ octavâ, Ἴδοις ἂν μυρίας ἀγέλας γυπῶν τοῖς στρατοπέδοις παρομαρτούσας. *Vulturum videas innumeros greges exercitus ſequentes.* Et *Ambroſius*, hunc imitatus, in *Hexameron* libri quinti capite vigeſimo tertio, *Cum bellum lacrymabile inter ſe adverſa acies inſtaurant, multo prædicta volucres ſequuntur agmine.* Petrus Bembus *Hiſtoria Venet.* libro quinto, *Conſtat illis diebus, quibus bellum contra* Bajazetem *parabatur in* Apulia, *corvos, vulturesque tantâ ex aere vi, tantiſque agminibus inter ſe confluxiſſe, ut curris duodecim eorum cadaveribus explerentur.* Non poſſum hic omittere duodecim vultures à *Romulo* viſos, tum cum *Romam* urbem condidit: unde collegit *Vettius Romano* imperio poſt exacta totidem ſæcula finem fore. Quod poſt *Varronem* ſcripſit *Cenſorinus* capite decimo quarto, anno ab Urbe condita circiter milleſimo. *Quot*, inquit, *ſæcula urbs* Romæ *debeantur, dicere meum non eſt. Sed quid apud* Varronem *legerim non tacebo, quod libro* Antiquitatum *duodevigeſimo an fuiſſe* Vectium Romæ *in augurio non ignobilem ingenio, curvis dolore in diſceptando parem. Eum ſe audiviſſe dicentem, Si ita eſſent, ut tradebant Hiſtorici de* Romŭli *urbis condendæ augurio, ac duodecim vulturibus, quoniam* CXX. *annos incolumis præteriſſet, populum* Romanum *ad mille & ducentos perventurum.* Neque defuit eventus vaticinio. Nam paulò poſt exacta duodecim illa ſæcula, Reipublicæ viribus ex *Occidente* in *Orientem* tranſlatis, *Romana* dignitas conſumpta eſt, & *Occidentale* imperium defecit in *Auguſtulo*. Is enim purpuram depoſuit *Herulorum* metu, qui *Adovacre* duce in *Italiam* irruperant, ut ſcribit *Paulus Diaconus* libro decimo ſexto. Ita *Cæſari*, cum in *campum Martium* exercitum deduceret, ſex vultures apparuerunt. Conſcendenti deinde roſtra creato *Conſuli* iterum ſex vultures conſpecti, veluti *Romuli* auſpiciis novam urbem condituro, ſignum dederunt. Ita tradit *Julius Obſequens*. Et apud *Suetonium Octavio Auguſto*, primo Conſulatu augurium capienti, duodecim ſe vultures, ut *Romulo*, oſtenderunt. Quod paulò aliter refert *Dio*, Πρώτῃ γὰρ ἀρχαιρεσίᾳ ἐς τὸ πεδίον τὸ Ἄρειον εἰσελθὼν, γύπας ἑξ· τοσαῦτα γὰρ τότε δημηγορῶν τι πρὸς τὸς στρατιώτας, ἄφνω ἰδών. *Comitiorum primâ die, in campum* Martium *ingreſſus, ſex vultures: nec multo poſt, cum militibus orationem haberet, duodecim alios vidit.* Ex quibus hoc ſaltem colligere eſt, vultures ſæpe congregari, quod de avibus aliis rapacibus non ſcribitur. Fruſtrà objeceris, quod legitur *Matth.* 24. 28. & *Luc.* 17. 37. etiam aquilas ad cadaver congregari. Neque enim ibi agitur de genuinis aquilis, ſed de perenopteris, ſeu gypæetis, quę ſunt aquilæ degeneres, & vulturinâ ſpecie, atque ex aquilæ cum vulture concubitu, ut videtur, ortę; quod ſupra (*a*) docuimus. Utut ſit, quiſquis in *Eſaiæ* verbis quibus דיות *dajoth*, convenire aut congregari ſcribit, *milvos* intelligi volet, is neceſſe habebit docere, vel experientia teſte, vel ex idoneis ſcriptoribus, milvos quandoque congregari. Quod à milvorum genio tam abhorret, quam vulturum naturæ convenit

(*a*) Cap. 2. p. 175 l. 62. &c.

Omnino igitur דיות *dajoth*, ſunt *vultures*, non *milvi*. Non tamen putaverim omne vulturum genus hoc nomine contineri, ſed ſolùm nigros. 1. Quia *Deut.* 14. 13. 17. à *Moſe* diſtinguuntur tanquam diverſa animalia דיה *daja*, & רחם *rachamah*; quorum hoc ſignificare *vulturis genus magna ex parte album* infrà dicetur. 2. Quia דיה *daja*, & דין *dejo*, *atramentum*, ſunt *Conjugata*. Ne dicam à *Syris*, & *Perſis*, *dæmonem* dici דיוא *dajava*, vel *deva*, ab atri coloris ſpecie, quâ potiſſimum hominibus ſe conſpiciendum exhibet, ut graviorem intuentibus terrorem incutiat. Unde eſt, quod quædam *ſabina* ſpecies *Perſicè* دیودار *dindar* dicitur, id eſt, *dæmonis arbor*. Itaque etiam à colore דיה *daja*, vocatur *id vulturis genus*, *quod nigrum eſt*. Et rectè *Elias*, דיה Daja *dicitur avis*, *qua nigra eſt* כדין, *ut atramentum*. Nec immeritò *Kimchius* דיה & דין revocat ad eandem Radicem. Porrò de nigro vulture multa legere eſt apud Veteres. Ita *Plinius* libri decimi capite ſexto dicit *vulturum prævalere nigros*. Et apud *Poetas* inter Inferorum pœnas una eſt è graviſſimis, ab atro vulture rodi. Hinc *Juvenalis Satyrâ* decimâ tertiâ,

— *nec ſaxum, aut vulturis atri*
Pœna. —

Et *Seneca* in *Thyeſte* de *Tityo*,

Viſceribus atras paſcit effoſſis aves.

'*Atras aves*, id eſt, *vultures nigros*. *Medici* quoque in pharmacis ſuis libentiùs utuntur atro vulture. Sic *Samonicus* capite decimo quarto ad oculorum dolorem mitigandum adhiberi vult

— *vulturis atri*
Fella, chelidoniæ fuerunt quis gramina miſta.

Et capite trigeſimo quarto πρὸς ἰνσπλάν

— *fiercus ſupponûnt vulturis atri,*
Sentiat ut minimè partus quàm proximus urget.

Et capite quinquageſimo octavo ad comitialem morbum,

Prodeſt cum vetere Baccho *fel vulturis atri.*

Quamvis alii *ampli* legant: & excipiat *Plinius* remedia contra ſerpentes, in quibus nigros vultures minùs valere ſcribit libri vigeſimi noni capite quarto. *Et volucribus* (inquit) *in auxilio contra ſerpentes primum vultur eſt. Annotatum quoque minùs verum eſſe nigris. Nigros* illos *vultures* αἰγυπιοὺς proprié dici, ac utriuſque ſexus, contra quam alios vultures, & inter aquilinum & vulturinum genus, *Ælianus* his verbis tradit libri ſecundi capite quadrageſimo ſexto; τοὺς δὲ αἰγυπιοὺς (λέγεται) ἐκ μαθημάτων γυπῶν ἔντας καὶ αἰετῶν, ἔντας καὶ ἄμφω ἔχοντας, καὶ τὴν χρόαν πεφυκέναι μέλανας. Et *Philo* ἄγυπτος pro Ægyptius dici inſinuat, cum capite ſecundo ſcribit εἶναι δὲ καὶ τοὺς μέλανας οὐκ Αἰγυπτίους, εοὺς ἐτέοιν εἶναι nigros ut Ægyptios. Sed aliud αἰγυπιὸς, aliud Αἰγύπτιος. Illud ἀπὸ τῆ γυπὸς hoc verò factum ex *Cephri*.

CAPUT DECIMUM.

Corvi nomina, vox, color, ſedes, victus, ſpecies, &c.

Omnia corvi nomina vel ex crocitatione, vel ex nigredine ſumpta: quæ duo habet maximè inſigna. Corvi tamen quandoque albi. Color coracinus aliquid habet lucernis: cinerâ quàm pullus. Strabo *emendatus. Corvina nigredo in capillis laudata, ut* Cant. 5. 11. (*qui locus novâ explicatur.*) *Pharmaca ad id adhibita. Chriſtus diverſo reſpectu deſcribitur capillis nigris, & canis.* Nigredo corvi *quomodo* Arabicè. Σκωμμάζειν ad corvos amandare, *id eſt, ali-*

cui imprecari, ut in ſolitudinem relegetur. Corvus in locis ſolitarius, Eſ. 34. 11. *item* Soph. 2. 14. *juxta* Græcum; & Vulgatum: *ſed aliter in* Hebræo. Corvi vallis, *Prov.* 30. 17. Vallis falicum, *aut* Arabum, *aut* corvorum, *Jer.* 31. 40. *Quomodo oculum, qui ſubſannat patrem, eruent corvi vallis. Reorum cadavera corvus expaſcit. Corvi oculum maximè oppetunt, neque ſolum cadaverum, ſed & viventium hominum, bovum item, & ovium. Ita etiam plerique alites. Sed corvus corvi oculum non eruit. Quid ſit* ὑποκαπνίζειν *Sacris Scriptoribus. Corvi ſpecies juxta* Hebræos, & Arabes. Oreb, *id eſt*, corvus, *hominis nomen.* Petra Oreb, *Jud.* 7. 25. *ut in* Homero Κόραξ & πίτυς.

Corvus, de quo jam agendum eſt, duo habet, quæ in ſenſus maximè ſe ingerunt, crocitationem, & nigredinem. *Crocitatio*, *Græcè* κρωγμὸς, eſt vox rauca & aſpera, ex imis ductâ faucibus, quam corvi, quaſi certatim, magnâ contentione ingeminant; inprimis, cum pluvias & tempeſtates prætigiunt. Hinc *Nicander Theriacôn* verſu 406.

Ἀ γυπιὰ γῦπὶς τε, κίρμξ τ' ὀμβρήσια κράζων,
Accipiſ, & vultures, & corvus pluviâ crocitans, id eſt, pluvium tempus futurum crocitatione prænuntians. *Lucretius* libri quinti verſu 1082.

Et partum nimbi cum tempeſtatibus mûi
Raucifonos cantus cornicum, & fac'la verſta,
Corvorumque greges, ubi aquas dicuntur & imbres
Peſcere, & interdum ventos auraſque vocare.

Nigredo quoque corvi propria, eaque intenſiſſima; & per totum corpus diffuſa. Non tamen uſquequaque verum eſt, quod à *Porphyrio* ſcribitur capite quinto *Iſagoges*: Τὸ δὲ μέλαν εἶναι ἀκριβῶς τὸ κόρακα καὶ τῷ Αἰθίοπι ἀνεμφάκτως. *Nigredo corvo & Æthiopi ſic ineſt, ut ſeparari non poſſit.* Quippe etiam albi corvi viſi ſunt. *Ariſtoteles*, *Degeneratione animalium* libri quinti capite ſexto, Γίνεται καὶ πέρδικι λευκὴ, καὶ κόρακι, *Perdix viſa eſt alba, & corvus. Heraclides* in Republica *Cyren.* Ἀρχελάῳ δὲ βασιλεύοντι λευκὸς κόραξ ἐφάνη. *Regnante* Archelao *corvus albus apparuit.* Quales hodieque in *Suecia* & *Norvegia* reperiuntur, ubi frigus eſt intenſius. Tamen in confeſſo eſt corvum album rarò inveniri. Hinc *Juvenalis Satyrâ* ſeptimâ,

Felix ille tamen, corvo quoque rarior albo.

Et *Ammianus Anthologiæ* libri ſecundi capite quadrageſimo ſexto, *Epigrammate* decimo ſeptimo,

Θᾶττον ἴδῃ λευκὸς κόρακας, πτηνὸς τε χελώνας
Ἐυρεῖν, ἢ δίκαιον ἔριθον Καππαδόκην.

Facilius eſt albos corvos, & teſtudines volantes reperire, quam probum Rhetorem Cappadocem. Itaque ut hæc duo, crocitatio, inquam, & nigredo, ſunt corvo maximè propria: ita pleraque *corvi* nomina ex alterutro ſumpta ſunt. Sic à crocitatione *Syriacè* vocatur נאכא *neab*; & *Arabicè* نعاب *noab*, à Verbo نعب *naaba* ſcilicet, quod *crocitare* ſignificat. Et in *Æthiopico corvi* nomine ፍዕ: *koe* manifeſta eſt imitatio corvinæ vocis. Indidem natum *Græcum* κόραξ, ut κράζειν: & *Romana crocire*, & *crocitare*. Nam fruſtrà ſunt, qui κόρακα dici volunt παρὰ τὸ κείρειν, ὁ σημαίνει τὸ μέλαν: cum κύρ pro *nigro* apud Veteres nuſquam occurrat. At Hebraicum עורב *oreb*, Chaldaicum ערבא *orba*, Arabicum غراب *gurab* (unde Romani *corvum* dixêre) palàm ad colorem pertinent. *Hebraicè* enim ערב *ereb*, eſt *veſpera*, & ערב *arab*, Verbum *adveſperaſcere*, *obtenebreſcere*. Unde *Arabicè* غريب *garib* eſt *niger* (*Ain* initiali mutatâ in *Gain* propter punctum appoſitum) itaque hic idem accipit, quod *Græcis* vo-

cibus διυφρὶς, ἠφανὸς, & ἐρφανὸς, quæ à tenebris ad *nigredinem* ſignificandam transferuntur. Et à tenebroſo, vel quod idem eſt, nigro colore *corvum* Hebræi עורב *oreb*, & *Arabes* غراب *gorab* dixerunt.

Interim agnoſcendum eſt, colorem κορακῖνον, ſeu *corvinum*, aliquid habere luminis, cum color pullus ſit ἀφεγγὲς. Unde eſt, quod coracinum à pullo bis verbis diſtinguit *Vitruvius* libri octavi capite tertio, *Quamvis ſint albæ, procreant aliis locis leucophæa, aliis locis pulla, aliis coracino colore.* Et κορακῖνον χρῶμα docti definiunt *colorem cum aliquo ſplendore nigerrimum*; qualis eſt gagatis lapidis, & noſtri ſerici villoſi. Quem colorem lanis tribuit *Strabo* lib. duodecimo circa *Laodiceam Phrygiæ*, illam regionem ferre dicens προβάτων ἀρετὰς, ὧν εἰς μαλακότητας μόνον ἢ ἰρίων, ἢ καὶ τῶν Μιλησίων διαφορὰν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πόρφυρον χρόαν, *præſtantes oves, non ſolum mollitie lanarum, quæ* Mileſias *etiam ſuperant, ſed & colore, quali in corvis.* Legendum enim τὸν ἐν κόρακος χρόαν· ſed poſt τὴν omiſſum illud ἐν, quia τὴν & ἐν ſunt voces ferè ἐμμέτρους. Placet etiam is color in capillis. Hinc *Apaleis* libro ſecundo laudatur capillus *corvus à nigredine cærulus: cæralus*, id eſt, *niger*, ut *Græci* κυάνεον. Itaque cum corvo confertur etiam qui arte nigrum habet capillitium. *Martialis* libri tertii *Epigrammate* quadrageſimo tertio,

Mentiris juvenem tinctis, Lentine, *capillis*,
Tam ſubito corvus, qui modò cygnus erat.

Et de *Theoro* balbutiens dicit *Alcibiades* apud *Ariſtophanem* in *Veſpis*,

Ὅλως θέλον τὴν κεφαλὴν κόλακος ἴχει,
κόλακος, id eſt, *adulatoris*, caput illi tribuens pro κόρακος, id eſt, *corvi*, capite; quia *R* non poterat aliter efferre quàm per *L*. Sed ſequitur,

Ὀρθῶς γε τὼν' Ἀλκιβιάδης ἐθραύλιζεν,

Hoc rectè balbuit Alcibiades; quia re verâ *Theorus* adulator erat inſignis. Hæc eo pertinent, ut doceamus quorſum de ſponſo dicatur *Cant.* 5. 2. קוצותיו תלתלים שחורות כעורב *Anteæ ejus pendulæ nigræ ut corvus.*

Ita enim interpretamur: quia *Arabicè* قصة *Kuſſa* eſt *coma portio, quæ frontis imminet, aut ex anteriore capitis parte propendet.* Et תלתלים, *pendulæ* cum *Selomone* explicamus, tanquam geminatum à Verbo תלה, quod *pendere* eſt. Sic ex יפה geminato factum יפיפית *pulcher es*, Pſal. 45. 3. Illæ igitur antiæ, quæ in frontem, aures, & genas pendulæ ſunt, *nigræ* dicuntur eſſe *ut corvus*, id eſt, coracini coloris, qui ſplendore ſuo eſt conſpicuus. Neque obſcurum eſt, cur ſolùm antiarum meminerit. Agitur de Rege coronato: proinde dicitur *Cant.* 3. 11. *Videte, filiæ* Sion, *Regem* Solomonem *cum corona, qua mater illum coronavit, in die ſponſalitiorum ejus.* Et in hoc ipſo verſu, *Caput ejus auro optimo* (ſupple *coronato*) *antiæ ejus pendulæ, nigræ ut corvus.* Quæ capillitii pars ferè ſola apparet, cum caput eſt corona cinctum. Porrò ad formæ decus id pertinere, ut coracino colore crines fulgeant, omnes ſciunt, ac proinde id à nonnullis ſummo ſtudio affectari, atque ab ipſo corvo remedia à curioſis expeti, quibus hoc conſequantur. Hinc *Plinius* libri vigeſimi noni capite ſexto, *Corvi ovum, in æreo vaſe permixtum, illumque deraſo capite, ægritam capillos affert*, &c. Et paulò poſt, *Alii ſanguine & cerebro ejus ungunt cum vino nigro. Alii excoquunt ipſum, & nocte concubia in plumbeum vas condunt.* Et *Ælianus* libri primi capite quadrageſimo octavo *Hiſt.* Προσκεῖσθαι δὲ καὶ ὠὰ κόρακος μελαίνου τρίχας. *Corvi ova nigros efficere pilos.* Quæ eadem præſcribunt *Sextus*, & *Marcellus*, & *Rafis*, & *Arabum* non pauci alii. Meritò igitur *Solomonis* ſpecies ex eo in *Canico* commendatur, quod comam nigram habuerit, adeoque corvi inſtar nigram, id eſt, coracini coloris. Si *Solomonem* objicias in hoc libro nobis proponi ut *Chriſti* typum, qui contra *Dan.* 7. 9. & *Apoc.* 1. 14. *ſenex* & *canis capillis* deſcribitur; reſpondeo utrumque *Chriſto* convenire diverſo reſpectu. Nempe, ut nigri capilli juvenilem vigorem arguunt, ita cani ſenilem gravitatem, & ſapientiam. *Corvi nigredinem* Arabes حلك *chalac*, aut حنك *chanac* vocant, voce maximè propria. *Alcamus*, حلك الغراب حنكه او سواده Chalac *corvi, id eſt*, chanac, *aut nigredo ejus.* Et alibi, حنك الغراب منقاره او سواده Chanac *corvi, roſtrum, aut nigredo ejus.* Item أسود حانك حالك *Niger*, *chanic*, *chalic*, id eſt, nigerrimus, ut corvus, cujus nigredo eſt intenſiſſima.

Corvum ſolitudinis amicum eſſe animal in confeſſo eſt. Proinde *Heſychius*, Σκωπάζει, εἰς ἔρημον πέμπει, καὶ ἀράται, ἀπὸ τῶν εἰς κόρακας πέμπων. Senſus eſt; *ad corvos mittere*, idem eſſe, quod alicui imprecari, ut in ſolitudinem amandetur, & relegetur. Quale eſt, quod ad *Proverbium*, Βάλ' ἐς κόρακας, *Scholiaſtes Ariſtophanis* in *Nubibus* corvos aſſerit ἐν τοῖς ἐρημοτάτοις τόποις ἐπιτηρεῖν τὰ σώματα, *in ſolitarnis locis obſervare cadavera.* Huc quoque pertinet, quod prædicitur *Eſ.* 34. 10. fore, ut poſt vaſtatam *Idumæam* in *Boſra* ejus tropolis ruderibus *noctua & corvus habitent.* Additur ex *Sophon.* 2. 14. ubi de vaſtatione *Ninives*, *Vox cantantis in feneſtra, corvus in ſuperliminaribus.* Ita enim habet *Hieronymus.* Et *Græcorum* verſio, Θηρία φωνήσει ἐν τοῖς διορύγμασιν αὐτῶν, καὶ κόρακας ἐν τοῖς πυλῶσιν αὐτῆς. *Beſtia clamabunt in eorum* (Ninivitarum) *foſſis, & corvi in portis ejus* (Ninives). Et à *Theodoreto* ad hunc locum cenſentur inter vaſtitatis ſigna κόρακων νεοττιὰς, *corvorum nidi.* Et à *Cyrillo* per *corvos* intelliguntur nycticoraces, qui in ipſis urbis portis non habitarent, niſi plurimum ibi quietis & otii eſſet, eorum naturæ gratiſſimi: Οὐδ' ἂν ἐμφιλοχωρήσειαν ἀνθρώποις αὐτοῖς πυλῶσιν οἱ νυκτικόρακες, εἰ μὴ θλῖψίν τις ἔστι καὶ ἀνάπαυλα λύπης τοῖς ὧδε φύσιν ἔχουσι ὑπάρχειν σχολή. Sed *Hebræa* vox חרב *chorcb*, quam *corvum* explicant *ſiccitatem* & *vaſtitatem* ſignificat: aut, ſi *chereb* legas, *gladium.* Proinde *Syrus* Interpres *gladium* reddit, quomodo etiam *Aquila.* Et *Græcorum* alii *ſiccitatem*, ut teſtatur *Hieronymus*, qui cur maluerit *corvum* reddere, nullus capio. *In Hebræo* (inquit) *ponitur* חרב, *quod ſecundum lectionis diverſitatem vel* ſiccitas, *vel* gladius, *vel* corvus *accipitur.* Quaſi idem ſint חרב, per *Cheth*, & ערב, per *Ajin.* Quod *Hieronymo* nullus conceſſerit. Nam ערב, per *Ajin*, & *Cholem*, *corvum* ſonat: ſed חרב, per *Cheth*, & *Cholem*, *ſiccitatem*, & *vaſtitatem*; aut *gladium*, ſi ſit *Segol.* Hic igitur cum *Hebræi* חרב, per *Cheth*, & *Cholem*, ſcribant, *Sophonia* verba ſic reddenda ſunt; *Vox reſonabit è feneſtra: vaſtitas erit in limine, cum cedrus nudata fuerit*, id eſt, cedrinum tabulatum. *Vocem* hic intelligo, qualem *Eſ.* 13. 21.

Hic quæri poteſt quorſum corvos *Solomon* appellet ערבי נחל, *corvos vallis*, aut, ſi mavis, *corvos torrentis*, Prov. 30. 17. Nam נחל, & *vallem*, & *torrentem* ſonat. Ego fateriderim *corvos vallis* cum *Græcis*, qui habent κόρακας ἐν τῇ φαράγγι, id eſt, *corvos ex vallibus*, ſeu, qui nidificare amant in reductis vallibus, quas *Hebraicè* rectè dixeris נחלי הבתורי, *valles ſolitudinum* cum *Propheta* Eſ. 7. 19. Poteſt etiam intelligi vallis aliqua corvis frequens, & ab iis denominata. De tali aliqua valle intelligi poſſet *Eſaias*, niſi per *Maſoretbas* ſtaret, cum de *Moabitarum* opibus dicit *Eſ.* 15. 7. ערי נחל הערבים ישאום, id eſt, ut vulgo reddunt, *Ad vallem* Arabum, aut *Ad torrentem*

rentem ſalicum deferent eas. Atque id quidem rectè; quia Vocales, à *Maſorethis* appoſitæ, non patiuntur, ut aliter interpretemur. Sed illæ ſi abeſſent, æque commodè legeretur, *ad vallem corvorum deferent eas.* Quo ſenſu *Græcè* dicitur βάλλειν εἰς κόρακας, id eſt, *in interitum, & in perditionem.* Et in ipſo *Eſaiæ* cap. 2. v. 20. *idola ad talpas & veſpertiliones projicere*, eſt ea perdere & exſcindere. Jam conjecturis indulgere ſi libet, *vallis corvorum* illa ipſa fuit, quæ *vallis cadaverum* appellatur *Jerem.* 31. v. 40. Et utroque nomine vocata eſt vallis eadem, eò quod damnatorum in illam conjectа cadavera corvi undecunque confluentes abſumerent. Quo dato, cum dicit *Solomon* fore, ut *oculum, qui ſubſannat patrem, eruent corvi vallis*, idem erit, ac ſi dixiſſet, reum tam tetri criminis, infami ſupplicio affectum, in vallem cadaverum conjiciendum, ut à corvis ibi abſumatur. Id enim reis cedit in partem pœnæ, ut inſepulta jaceant, aut pendeant eorum cadavera, vel à feris, vel ab avibus carnivoris dilaniandа. Hinc in *Ariſtophanis* Θεσμοφοριάζουσαις *Mneſilochus* hoc nomine ſupplicium deprecatur, ne à mulieribus rideretur vir ſenex τοῖς κόραξιν ἑώμενος, *corvis convivium exhibens.* Et paulò poſt, Ἐκρίμασε κόραξι δοῦναι, *Suſpendit, ut corvis eſſet pro cœna. Horatius* quoque Epiſtola 16. ad *Quintium*,

--- *non paſcet in cruce corvos:*

ut in *Philoſtrati Heroicis*, & *Tzetzæ Chil.* 5. cap. 22. *Cemaurus Achelus*,

Τὼμάμιος κρεμασὲς ἀπ' ἰνλιπὶ κατὰ πίννης
Σύγκειται, μέγα δεῖπνον ἀμετροζώνις κορώνοις.

Pendet in excelſa ſuffixus ſtipite pinus,
Suavia inexpletis ut det convivia corvis.

Et nominatim oculi meminit *Solomon*, *Oculum*, inquit, *qui ſubſannat patrem, effodient corvi vallis*; quia corvus oculum maximè appetit. Et, *Iſidoro* teſte, *prior* (lege *primo*) *in cadaveribus oculum petit.* Unde *Epictetus*, Οἱ μὲν κόρακες τῶν τετελευτηκότων τὰς ὀφθαλμὰς ἀνμαίνονται. *Corvi mortuorum oculos vaſtant.* (*Vide ſupra*, cap. 2. pag. 176. lin. 27. &c.) de reliqua in capite (*a*) *De aquila*). *Catullus* quoque, *Comminio* mortem imprecatus, hoc addit,

Effoſſos oculos voret atro gutture corvus,
Inteſtina canes, cætera membra lupi.

Quid quod ne vivorum quidem oculis parcunt? Hinc *Ariſtophanes* in *Avibus*,

Ὁ κόραξ παρελθὼν τὴν ποικιλόπτερον λάθρα
Προσπτάμενος ἐκκόψει τὸν ὀφθαλμὸν δίνων.

Corvus advenies, & clam advolans, pejeramis oculum percutiens effodiet. Item,

Ὅς δ' αὖ κόρακας ζευγαῖον, οἵτε τὴν γῆν καταρύτει,
Καὶ τὸν προβάτων τὰς ὀφθαλμὰς ἐκκοψάντων.

Rurſus corvi boum jugalium, quibus terram arant, & ovium oculos ejiciant. Et *Gregorius Nyſſenus* Homilia 13. corvum vocat σαρκοβόρον καὶ ὀφθαλμῶν διαφθορέα, *carnivorum oculorum corruptorem.* Et *Alkazuinus* in capite غراب *gorab*, ſeu *De Corvo*,

يجتمع على كل الحيوانات الكبار
البادية كالجمل والفرس وكذا
الادمي ويقصد قلع عينها ولا يمتنع
بالدفع والضرب لشدة جوعه

Verſatur ſuper omnia magna animalia, quæ ſunt in agris, ut ſuper camelos, & equos, adeoque etiam ſuper homines, & eorum oculos conatur evellere: nec propellendo, aut verberando prohibetur propter vim famis. Quamquam id corvo non ſit peculiare, ſi verè ſcribit *Cardanus* lib. 7. capite 35. *De rerum varietate*; *Nullum genus avium magnarum, ſeu gallinæ, ſeu pavonis, aut corvi ſint, vel grues, aut ciconiæ, ita maaſorſcit, ut, ſi propius ſint, non conentur tibi oculos eruere.* De ſtruthionibus idem audivi ab iis, qui illas circumducunt. Et cauſam hanc affert *Plinius* lib. 11. cap. 37. *Adeoque oculis abſolutæ vis ſpeculi, ut tam parva illa pupilla totam imaginem reddat hominis. Ea cauſa eſt, ut pleraque alitum è manibus hominum oculos potiſſimum appetant, quod, offigiem ſuam in iis cernentes, velut ad cognata deſideria ſua tendunt.* Interim veteri Proverbio jactatur *Corvum corvo oculum non eruere. Gregor. Turonenſis* de *Chilpericho* Rege (*Hiſtoriæ* lib. 5. cap. 18.) *Viſoque me, Rex ait, o Epiſcope, juſtitiam cunctis largiri debes: & ecce! ego juſtitiam à tenon accipio. Sed, ut video, conſortis iniquitatis, & in te impletur Proverbium illud, quod "Corvus oculum corvo non eruit.* Quo Proverbio innuebat *Gregorium* Epiſcopum in alterum Epiſcopum, læſæ Majeſtatis reum, noluiſſe quidquam pronuntiare.

Ex iis quæ dicta ſunt apertè conſtat τὸ κορακίζειν, ſeu *ad corvos mittere*, aut *abjicere* non ſolùm id eſſe, quod ſupra definiebat *Heſychius*, ſeceſſum, aut relegationem in ſolitudinem alicui imprecari, ſed & ad necem eum devovere, & ultima quæque illi exoptare. Tamen apud Sacros Scriptores κορακίζειν, & ἀποκορακίζειν ſolum eſt *relinquere, repellere, increpare.* Et κορακισμὸς, vel ἀποκορακισμὸς, *repulſio*, & *increpatio.* Sic *Eccleſ.* 41. *verſ.* 25. (Διαντὸν) ἀπὸ σκορακισμοῦ λύπωσι, καὶ δίζεως. *Vel pudeat ob repulſionem datі, & acceptі.* Septuaginta *Pſal.* 26. *verſ.* 9. Μὴ ἀποκορακίσῃς με. *Ne me derelinquas:* Hebr. אל תטשני *Eſa.* 17. *v.* 13. Καὶ ἀποκορακιεῖ αὐτὸν. *Hebr.* וגער בו, *Et increpavit eum.* Eſa. 66. verſ. 15. Καὶ ἀποζορακιζεῖν ἐν φλογὶ πυρός. *Hebraicè* וגערתו בלהבי אש, *Et increpationem ejus in flamma ignis.* Sed ibi *increpatio* pro *perditione* ſumitur; quomodo ſæpe apud *Hebræos.* Tamen *Cyrillus* ἀποβολὴν *abjectionem* explicat; quia Deus dicit reprobis, *Diſcedite à me, maledicti, in ignem æternum.*

Corvum *Judæis* prohibet *Moſes* למינו, *ſecundum genus ſuum*, aut *ſecundum ſpeciem ſuam*: ut & alias quaſdam aves in immundarum cenſu. Et, ut notat *R. Selomo*, cum ad nomen avis additur *juxta genus ſuum*, יש באותו המין שאין רומין זה לזה לא בפראיהם ולא בשמותיהם וכולן מין אחד *Species habet figuram & nomine diſſimiles, quæ tamen ad unum genus revocantur.* Sed hæc infra docebimus parum eſſe ſolida. Tamen, ſi corvorum ſpecies quæras, eò referri queant cornix, graculus, monedula, pica, ſturnus etiam, ſi creditur *Baal Hatturim*, *Cabaliſtica* ratione fretus; iſta nimirum, quod verba למינו, *corvus ſecundum genus ſuum*, & vox זרזר, id eſt, *ſturnus*, ſint ἰζίψφα. Utraque enim valent 414. Corvi ſpecies in *Damire Arabes* ita deſcribunt.

والعربان اربعة اجناس اسود حالك
وابلق ومطرف ببياض لطيف الجرم
الجرم الحب واسوه طاوخي جراف الريش
ورجلاه بلون المرجان يعرف بالزاغ

Corvorum ſunt quatuor ſpecies. 1. *Perfectè niger* (iſeſt corvus propriè dictus.) 2. *Varius*, ſeu, *ex nigro & albo mixtus* (cornicem intelligo, quam vernaculo ſermone *pallatam* vocamus.) 3. *Qui extrema habet albo, corpore graciliſ, granis veſcens* (id eſt, cornix σπερμολόγος.) 4. *Niger pavoninus, incumbus*

plumis, pedibus coralinis, qui pica vocatur. Arabes cornicem referre ad corvinum genus ex eo maxime conſtat, quod herbam κερμοσίδα conſtanter appellant رجل الغراب *pedem corvi.*

Unus Principum *Madian* עורב *Oreb*, id eſt, *corvus*, dictus eſt. Et locus, in quo ab *Ephraimitis* caſus eſt, *Petra Oreb*, Judic. 7. ℣. 25. & *Eſa.* 10. *v.* 26. Sic Κόραν πέτραν, *Coracis* ſeu *corvi petra*. *Ithaca* locus fuit; in quo ὁ Κόραξ κυνηγῶν ἀπὸ τῆ πέτρας πεσὼν ἐτελεύτησε, *venator quidam* Corax (ſeu *corvus* nomine) *ex petra delapſus obiit*. Ita *Scholiaſtes* vetus ad *Homeri* verſum *Odyſſ.* ι'.

Παρ' Κόραν πέτρη, ἐπὶ τὸ κρήνη Ἀριθόιης.

CAPUT UNDECIMUM.

Dei providentia circa Corvos.

Deum corvis, & corvorum pullis, ſpecialis curâ proſpicere docet Scriptura, Job. 39. ℣. 3. Pſalm. 147. ℣. 9. Luc. 12. ℣. 24. *Quæ ad literam ſumenda negant multi Veteres, ſed refellantur. Corvi ad Deum clamant: ut leones*, Pſal. 104. ℣. 21. *& reliqua animalia*, Pſal. 145. ℣. 15. & Joel. 1. verſ. 20. *Corvi vox clamoſa, tanquam importuni flagitatoris. Corvi* Ægyptii *videntur ſtipem rogare.* Κοράξαι obnixe rogare, *a corvis ſumpta vox. Corvi pullos ſuos deſerunt, quàm primùm edita ſunt; ſi* Hebræis, Arabibus, & Patrum *nonnullis creditur: & Deus illis beſtiolas procreat, quibus veſcantur. Sed hæc neque rationi, neque Scripturæ ſunt conſona. Corvi pulles ex nido pellunt, ſed jam eauritos, & volandi peritos.* Lucas *corvis in genere ad tribus, quod* Job & David *corvorum pullis. De corvis fabula* in Servio.

Cum corvum appareat hactenus vile & abjectum eſſe animal, & hominibus odioſum, nonnulli mirantur, cur corvos Deo eſſe curæ Sacra Scriptura toties & tam diſertè teſtetur. Sic *Job.* 39. *v.* 3. (al. 38. 41.) *Quis corvo præparat eſcam ſuam, cum pulli ejus ad Deum clamant, errantes inopia cibi?* Et *Pſal.* 147. (al. 146.) 9. *Qui dat jumentis eſcam ſuam, & pullis corvorum, qui clamant.* Et *Luc.* 12. *verſ.* 24. *Conſiderate corvos, qui neque ſerunt, neque metunt, neque cellam, neque horreum habent, & tamen Deus alit illos.* Nec patiuntur multi Veteres hæc ad literam intelligi. *Deum invocare* (inquit *Hilarius* in *Pſalmum* 146.) *proprium hominis officium eſt. Corvorum verò pulli quomodo Deum invocant? Et cur pullo corvorum potius, quam corvo*, &c.? *Aut qua eſca prabetur? Nunquid ut ſanum jumentis, & ut herbam hominibus, ſic corruptorum cadaverum fœtidas fordes Deus eramibus ſe corvorum pullis, & pecudum mortes ad cibum vitæ præſentis imperiet? Hæc ita intelligere non ducam erroris, ſed irreligioſitatis extremæ eſt.* Et Auguſtinus, *Hoc fortè putabimus, quia corvi Deum invocant; ut det illis eſcam. Ne hoc cogiteris irrationalem animam invocare Deum*, &c. *In figura accipite dictum.* Et auctor Commentationum in *Pſalmos* ſub *Hieronymi* nomine, *Reſponde, Judæe, reſponde, qui* Judaicam *literam tantum ſequeris. Dicis ipſos corvos verè corvos eſſe? Si ergo de pullis corvorum ſcriptum eſt*, "Et pullis corvorum invocanti-
"tibus eum; *Et ſcriptum eſt* Joel. 2. "(a) Omnis, (a) Verſa 32.
qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit: *Ergo & pullis corvorum ſalvos erunt in reſurrectione.* Itaque ad Allegorias, tanquam ad ſacram anchoram, confugiunt ſacri Doctores. Et per *corvos* intelligunt *gentes*; per *pullos corvorum*, *Chriſtianos*, qui, utut orti ex gentibus, tamen verum Deum invocant. At, quod illorum pace dixero, *Allegoriæ* literalem ſenſum non deſtruunt, ſed præſupponunt. Illis igitur indulgere nolim, antequam de literali ſenſu conſtet. Quem in his locis ſi rejicimus, nihil erit in Scriptura certum, & quod non facilè poſſit aliò detorqueri. *Jahum* enim quidni fateamur tàm de veris corvis egiſſe capite 39. quàm de veris ibicibus, leonibus, onagris, equis, aquilis, ſtruthionibus, &c. in iis, quæ hoc eodem capite vel ſequuntur, vel antecedunt? In tot animalium deſcriptionibus cum ultrò fateamur reliquas ad literam ſumi, cur hæc ſola nihil habebit, quod non ſit Allegoricum? Ita enim in his *Davidis, Qui dat jumentis eſcam ſuam, & pullis corvorum, qui clamant*, cum verſiculi pars prior vera jumenta, quidni poſterior quoque veros corvos ſignificabit? Et in *Chriſti* verbis, *Conſiderate corvos, qui neque ſerunt, neque metunt*, &c. aves intelligi, non homines, apertè docet 1. hujus loci collatio cum parallelo *Matth.* 6. *verſ.* 26. *Intuemini volucres cæli, quæ non ſerunt, neque metunt*, &c. 2. Quod negantur *ſerere*, & *metere*, & *horrea habere*, in quæ proventus ſuos cogant. 3. Quòd in fine verſus *Chriſtus* addit, *Quantò vos præſtatis volucribus?* ut in *Luca:* aut, *Nonne vos illis longè præſtatis?* ut in *Matthæo* habetur. 4. Denique ſi corvi, aut aves Allegoricæ intelligantur, lilia quoque in ſequentibus non erunt vera lilia, ſed quidquid τοῖς ἀλληγορικοῖς libuerit confingere. Hoc igitur certum maneat in locis, quæ citavimus, veros corvos ſignificari. Nec eſt, quòd quemquam moveat quod ex *Pſalmo* objicitur, τοῖς τὸν κόρακον τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν, *pullis corvorum invocantibus eum*, cum *Hebræa* ſolùm habeant Deum eſcam ſuam dare לבני עורב אשר יקראו, *filiis corvi, qui clamant*. Quod ſequuntur *Chaldæa, Syra*, & *Hieronymiana* verſio. Sed, poſt *Græcos*, *Vulgatus* Interpres, *Æthiops*, & *Arabes* duo, Pronomen addiderunt; quaſi *Propheta* expreſſè dixerit corvorum pullos Deum invocare, aut clamare ad Deum. Tamen ſi, poſt verba *Davidis, pullis corvorum, qui clamant*, aliquis ſupplendum cenſeat *ad Deum*, non vehementer pugnabo, eùm in *Jobo* diſertè legantur *pulli corvorum ad Deum clamore*: ſed quo ſenſu dicuntur leunculi *rugire ad prædam*, & *ut quærant à Deo eſcam ſuam*, Pſal. 104. ℣. 21. Et *omnium* animalium *oculi ad Deum ſpectare, qui dat illis eſcam tempore ſuo*, Pſal. 145. ℣. 15. Et *beſtiæ agri ad eum clamare, eò quod exaruerunt ulvei aquarum.* Rectè igitur *Theodoretus*, Οὐ λογικὴν δὲ κόρακος ἡ φύσις, ἀλλ' ὅτι λογικὸς ἐπικαλεῖται ὁ ποιητὴς· διὰ τοῦτο τὴν χρείαν κραυγῇ μιμεῖται τὴν αἴτησιν. *Non eſt rationalis corvorum natura, neque rationis dulcu opificem invocat: ſed clamor, ob neceſſitatem emiſſus, petitionem imitatur.* Quæ *Elias Cretenſis* ferè totidem verbis exſcripſit in Notis ad *Gregorii* Orationem 11. Et Metaphora ubique elegans, cum de corvis agitur, ideo elegantior eſt, quòd, cum aves pleræque Deum celebrare cantu ſuo, & hymnos ἐυχαριστικὸς in illius laudes canere videantur, corvus vocem clamoſam habet, & obſtreperam, tanquam importuni flagitatoris. Et re vera crocitatu ſuo nonnunquam ſtipem rogare creditur. Proinde (ut narrat *Ælianus Hiſtoriæ* lib. 2. cap. 48.) Κόρακες Αἰγύπτιοι, ὅταν τῷ Νείλῳ προδιαπτῶσιν, ἢ πλοίων ὑπάκουσι ἰδῶσι ὄντας, λαβόν τι αἰτοῦντες *corvi* Ægyptii, *Nilum accolentes, navigantibus quaſi ſupplices eſſe videntur, ſibi quidpiam dari efflagitantes.* Et in *Heſychio*, Κοράξαι, ἄγαν προσλιπαρῆσαι· πτωχεῦσαι παρὰ τὸν κόρακα (malim παρὰ τῷ κόρακι.) Quibus verbis vult τὸ κοράξαι idem eſſe, quod *obnixe rogare*, & vocem eſſe à corvis ſumptam. Et rationem addit *Suidas* in Κοράττειν, addens ſumptam eſſe ἀπὸ τῆ περὶ τὰς θύρας κοράκων περιπετομένων, καὶ μὴ ἀποχωρούντων, *à corvis, qui* (aliquid petentes) *edium fores circumvolitant, neque inde diſcedunt.*

At

At, inquiunt, cur à *Jobo*, & *Davide*, non ipſis corvis, ſed corvorum pullis tribuitur hæc eſcæ flagitatio? Cui quæſtioni ut ſatisfiat, *Hebræi* & *Arabes* multa commiſcuntur, ut patebit ex ſequentibus. *Rabbi Eliezer* in *Capitulis* ferè in fine cap. 21. *Cum corvi genuerunt pullos ſuos, videntes eos eſſe albos, anfugiunt ab illis, exiſtimantes illos eſſe pullos ſerpentis: tum Deus Sanctus Benedictus illis largitur alimentum absque penuria.* Rabbi *Selemo* in *Jobum*, יתן מבלי אכרי שאביהם שונאם והקב"ה מזמן להם יתושים הנבראים מצואתן ונכנסין לתוך פיהם *Vagantur absque cibo, quia patri ſuo ſunt exoſi: ſed Deus Sanctus Benedictus culices ipſis præparat, ex proprio ipſorum ſtercore procreatos, qui in os eorum ingrediuntur.* *Aben Ezra* in *Pſalmum* 147. חכמי הגוים אומרים כי אבותם יעזבום בהולדם, *Philoſophi* Gentilium *aſſerunt eos à parentibus deſeri quam primum nati ſunt.* Et *Kimchius*, לפי שהם לבנים בהולדם ואבותיהם מניחים אותם ולא יביאו להם טרפם כי יחשבו כי אינם בניהם לפי שהם לבנים והם צוחים כאלו יקראו לאל בעד טרפם והקב"ה מזמין להם יתושין ואוכלים אותם, *Quia naſcuntur albi, matres eos deſerunt, neque ſit cibum afferunt: neque enim pro ſuis agnoſcunt, cum albi ſint. Proinde clamant, quaſi à Deo cibum ſuum peterent. Et Deus ipſis culices præparat, quibus veſcantur.* Hæc *Hebræi*: jam audi *Arabes*. In his *Hariræi Poëta* ſic canit in مقامة *Mekama*, ſeu *ſtantia* 13.

يا رازق النعاب في عشة ❀

وجابر العظم الكسير المهيض ❀

O qui corvum alis in nido ſuo, & onagri os fractum & conſutum reparas. Cujus diſtichi primam partem *Davidi* tribuit *Scholiaſtes*, & ſic exponit.

الغراب اذا فقس عن فراخه خرجت بيضا فاذا رأها ابواها كذلك نفرا عنها فتفتح افواها فيرسل الله تبارك وتعالي لها ذبابا فيدخل في افواها فيركون لها غذا حتي تسود فاذا اسودت عاد ابواها اليها فغذياها ويرفع الله عنها الزباب *Corvus cum pullos excludit, albi prodeunt. Quales cum videm parentes, fugam capeſſunt. Illi autem ora aperiunt. Et Deus Benedictus, & excelſus, muſcas iis mittit, quæ in ora ingredientes ſunt ipſis pro cibo, donec nigreſcunt. Et tum demum parentes redeuntes eos alunt. Deus autem ab illis muſcas amovet.* Quę eadem docet *Alkazuinus* verbis parum diverſis. Et *Damir* aliquantò uberius,

اذا خرجت الفراخ من البيض طردتها لانها تخرج قبيلحة المنظر جدا اذا تكون صغار الاجرام عظيم الروس والمناقر جرة اللون الاجنحة متقوادا الاعضا فالابوان ينظران الفرخ كذلك فيتركانه فيجعل الله تعالي قوته في الزباب والبعوض الكابن في عشة الي ان يقوي وينبت ريشة فيعود اليه ابواه فيزرقاقه

Cùm pulli è vivo exeunt, pelluntur eos (parentes) *quia exeunt admodum fœdi viſu. Quippe ſunt parvo corpore, magno capite, & roſtro, glabra ſpecie, corporis membris diviſis, & malè cohærentibus. Parentes igitur pullum deſerunt, cùm eum ſolum videant. Sed ſummus Deus dat ei pro cibo muſcas, & culices: qui cibus in nido eſt, donec viribus confirmetur* (pullus) *& plumæ creſcant, & ad eum redeant parentes, à quibus alatur.* Quod ipſum, ut confirmet alius *Arabs*, *Chalpholachmar* nomine, pullorum corvi fœditatem ità deſcribit.

رايت فرخ الغراب فلم ار صورة اقبح منه ولا اسمج الا اقذر ولا اشر رايت راسا كبيرا ومنقارا طويلا وذلك مع صغر البدن وصغر الجناح وهو امرط نتن الريح

Vidi pullum corvi, quo nihil unquam fœdius, deformius, impurius, & nequius a me conſpectum eſt. Vidi magnum caput, & longum roſtrum, cum parvo corpore, & parvis alis. Etiam glaber is erat, & fœtentis halitus, &c. Plura ex *Arabum* ſcriptis deſcribere non vacat, & hæc abunde ſufficiunt. Itaque hoc ſolum addam, etiam è veteribus Eccleſiæ Doctoribus fuiſſe, qui hanc fabulam non multò aliter adornaverint. *Chryſoſtomus* in Sermone *De Elia*, Κηρύττει σὶς ἀίρα ∓ κοράκων οἱ νεοσοὶ, καὶ πικρὰ ∓ γονέων μὴ τρεφόμενοι, ἐχεῖσι δοκεῖ ζῶα μικρὰ παρὰ τοῦ θείου ἐπιμέλειαν πρόνοιαν διανεμόμενα· καὶ ὅταν ἴδῃ τὸ ἑῷον ἐκεῖνα δεηθέντα πρὸς ἄνεσιν τρέφονται. *Ad aerem hiantes corvorum pulli, cùm à parentibus non alantur, habent animalcula quædam, quæ Dei providentia, à quo mittuntur, ſuſtentant; & ubi ex aere acceptis nutrimentur donec adoleſcant.* Olympiodorus in Jobum, Λέγεται ὁ κόραξ μὴ ἐκτρέφειν τὰ ἴδια νέα λευκαίνεσθαι, ἀλλ' ἀπωθεῖσθαι ἐξ αὐτοῦ τοὺς δὲ, ὑπὸ τῆ ἀοράτου προνοίας τρέφεσθαι, φυσικῆ τινι κεκλῆσθαι τοὺς θεοῦ τῆ βοῆ, καὶ ὑπὸ μικρῶν τινων ζωΰφίων, γινομένων ἐν ταῖς νεοσσιαῖς, ἐκτρέφεσθαι. *Dicitur corvus pro inglurie ſuorum ſuum non alere, ſed pullos ejectos deſerere: illos verò, urgente fame, clamore quodam naturali ad Deum ut, & parvis quibuſdam beſtiolis, quæ in nidis naſcuntur, nutriri.* Gregorius in Jobum lib. 30. *Edixit pullis* (corvus,) *ut ferunt, eſcam præbere diſſimulat priùs quam plumeſcendo nigreſcant, eoſque medià eſca pascitur, quoad aſque in illis per pennarum nigredinem ſua ſimilitudo videatur. Qui huc illuc que vagantur in nido, & ciborum expertes aperto ore fiducium. At, cum nigreſcere cœperint, tantò illis prabenda alimenta ardentius requirit, quantò illos alere diutius diſtulit.* Iſidorus *Originum* lib. 12.

12. cap. 7. *Fertur hæc avis, quòd editis pullis eſcam plerè non præbeat, priusquam in iis per pennarum nigredinem ſimilitudinem propriæ coloris agnoſcat. Poſtquam verò teſtros* (malim *atros*) *plumis ſe exeruit, tum toto agnitos abundantius paſcit. Caſſiodorus* in *Pſalmos*, & qui ſub *Hieronymi* nomine circumfertur, pullos ajunt ita neglectos rore cœleſti paſci, qui cicadarum victus eſt, non corvorum. Muſcas verò, & culices quis in corvi nido credat naſci tantâ copiâ, ut pluribus pullis, iisque aviditſimis, alendis ſufficiat? Et ſtatim natos culices in pullorum os devoti ardos ultrò ſe ingerere? Aut parentes pullos ſuos ideo odiſſe, quod naſcantur ex parte implumes, cùm reliquis avibus id ipſum accidat? Aut ad eos ſemel deſertos iterum ſe conferre, quàm primum plumis veſtiti ſunt, vel cùm ea ſunt nigriores; ac ſi ab aliquo moneantur jam pullos ſuos melius ſe habere, nec cauſam eſſe ampliùs, cur ab iis abhorreant? Uno verbo hoc certum eſt, & jam in ore vulgi, avi nulli nidum ſuum ſordere; & nullum eſſe animal, cui ſibi ſimilium forma non placeat. Hinc *Epicharmus* apud *Laertium* in *Platone*,

— Καὶ γὰς ἂν ὄνος ὄνον
Καλλίονα φαίνεται, καὶ βοῦς βοῦν,
Ὄν⊙ δ' ἵππον καλλίονα, ὃς δ' ὄν.

Etenim canis canem videtur eſſe quid pulcherrimum, & bos bovem, aſinus aſinum, ſus ſuem. Et Cicero lib. 1. *De natura Deorum, An putas ullam eſſe terra marique belluam, quæ non ſui generis bellua maximè delectetur? Quod ni ita eſſet, cur non geſtiret taurus equa contrectatione, equus vacca? Anne aquilam, aut leonem, aut delphinum ullam anteferre cenſes ſignum ſuæ?* Itaque nugantur *Hebræi*, & *Arabes*, cùm corvum à pullis ſuis modò natis ideo abhorrere dictitant, quia ſunt mirè deformes. Nam ſi nobis ſordent τὰ ποιμνία, non ſequitur eadem ſordere étiam parentibus, qui aliis oculis illa intuentur. Et verò cum ideo ſolùm fictæ fuerint iſtæ fabulæ, ut Scripturam explicarent, tamen Scripturæ verbis nullo modo ſunt conſonæ. Neque enim *Job* dicit corvorum pullos in nido clamare ad Deum, ſed tum cùm inopiâ cibi errant, & divagantur. Agitur ergo de pullis, qui jam è nido exceſſerunt. Nam pullos in ipſo nido huc illuc que divagari, quod aut *Gregorius*, animo concipi non poteſt. Hanc pullorum evagationem nidi anguſtiæ non ferunt. Neque verò corvus fœtus ſuos negligit, dum in nido ſunt; ſed jam enutritos, & ad volatum habiles, nido pellit, ut in poſterum ſibi proſpiciant. *Philoſophus Hiſt.* lib. 9. cap. 31. Οἱ δὲ κόρακες τοὺς ἑαυτῶν ἐκτρέφουσιν, ἕως ἂν τὰ ὄνυχα ἔχῃ πίτεσθαι, τὸ μὲν πρῶτον ἐκβάλλουσιν, ὕστερον δὲ καὶ ἐν ᾧ τέκνα ἐκδύουσι. *Corvi autem pullos ſuos, cum jam poteſtas volandi eſt, primùm unà ejiciunt, deinde regione tota expellunt. Plinius* lib. 10. cap. 12. de cornice, *Sola hæc etiam volantes pullos aliquamdiu paſcit. Cæteræ omnes ex eodem genere pellunt nidis pullos, ac volare cogunt, ſicut & corvus, qui robuſtos quoſque ſæpius ſuos pellunt longius. Ælianus* lib. 2. cap. 49. *De animalibus*, Τοὺς γε μὴν ποττοὺς τοὺς ἐκτρεφόντας διώκουσι, καὶ ἐκ ταῦτῶν ἐκασ⊙ κακοὺς φυγάδας ἀποφαίνουσιν ὑπὲρ ἐτῶν τροφὰς μισθούς. *Pullos quidem ſuos enutritos perſequuntur, & eos unuſquiſque ex nido ſuo fugat: quamobrem pullis deinceps victum querunt.* Pullis igitur ſic ejectis tum demum evenit, quod tradit Sacer Scriptor, ut, *cibi penuriâ ungantes*, quaſi *ad Deum clament.* Cùm enim nondum ſint plenis viribus, nec in perfecto vigore ætatis, neque dum ad victum proprio labore atque induſtriâ ſibi comparandum aſſueverint, conſilii prorſus inopes magnâ voce crocitant, & aërem querulis clamoribus implent, tanquam de parentum *ἀσιτίᾳ* ad Deum expoſtulantes. Et in his anguſtiis illis ſuccurrit Deus, non per miraculum muſcas & culices procreans, quæ in illorum ora ultrò ſe ingerant, ſed eis ſuggerens quid facto ſit opus, & quomodo urgenti fami ſit conſulendum, ne inediâ pereant. Itaque corvorum pullis hic idem accidit, quod leonum catulis, qui à matre deſerti *egent, atque eſurinnt*, Pſal. 34. verſ. 11. & *rugiunt ad prædam*, tanquam *à Deo quærentes eſcam ſuam*, Pſal. 104. verſ. 21. Et *eos expetit Deus*, Job. 39. verſ. 1. (al. 38. 39.) Quamvis non multum ſit laborandum, cur pullis corvorum id tribuatur, potius, quàm ipſis corvis. Cum etiam de corvis *Chriſtus* dixerit, *Luc.* 12. *verſ.* 24. *Conſiderate corvos, qui neque ſerunt*, &c. *& tamen Deus alit illos.* Nec cauſa fuit, cur pro *corvis Arabes* redderet فراخا الغربان *pullos corvorum.* Neque enim Interpreti licet quidquam mutare in verbis ſacri textus, niſi neceſſitas eò adigat, qualis hic nulla apparet; cùm de corvis nihil dicat *Chriſtus*, quod univerſæ ſpeciei non conveniat. *Conſiderate*, inquit, *corvos, qui neque ſerunt, neque metunt, neque cellam, neque horreum habent, & tamen Deus alit illos.* Quæ de patribus tam vera ſunt, quam de pullis; neutri enim ſerunt, aut metunt; neutri cellas, aut horrea habent. Denique Deus utriſque ex æquo proſpicit. Quin ad quaſcunque aves hæc eadem refert *Chriſtus* Matth. 6. v. 26. *Conſiderate*, ait, *aves cœli, quæ neque ſerunt, neque metunt*, &c. Sed, quod ibi aſſerit de avibus in genere, *Matth.* 10. *v.* 29. reſtringit ad paſſeres, qui, quamvis viliſſimi ſint, & bini aſſario veneant, tamen eos non judicat Deus ſuâ curâ indignos. Et *Luc.* 12. *v.* 24. etiam ad corvos idem extendit, quos, utut deformes aves, inconditæ vocis, & infauſti ominis, tamen alere non dedignatur. Itaque nihil hic corvis, aut corvorum pullis peculiare tribuitur. Sed illorum, æquè ac paſſerum, inter reliquas aves ſit diſerta mentio, ut pateat Dei providentiam non ſolum avibus in genere proſpicere; ſed & uſque ad earum viliſſimas & deſpicatiſſimas ſe extendere: ut homines, iique fideles, inde certius concludant ſe Deo curæ eſſe, qui quod infimi ordinis animalculis tam benignè indulget, iis non denegabit, à quibus colitur, & invocatur. His ita explicatis, non diſſimulabo apud *Servium* in Notis ad lib. 1. *Georgicorum* hæc legi: Pliniusen Naturali Hiſtoria *dicit corvos oblivioſos eſſe, & plerumque minimè ad nidos ſuos reverti; ſed quadam ratione naturæ congerunt ad ſuos nidos quæ vermes poſſint creare, ex quibus relictis eorum pulli alantur interdum.* Unde ex *Plinii* auctoritate firmari poſſe videbitur fabula, quam confutavimus. Sed non eſt, quod quemquam hæc commoveant. Fallit enim *Servius*, aut fallitur: cum neque in *Plinio*, neque in ullo *Philoſophorum*, qui ætatem *Servii* præceſſerunt, legatur tale quidquam. Itaque hoc merum ſomnium eſt ex eburnea porta: qualia multa illi excidere viri docti jam obſervârunt.

CAPUT

CAPUT DUODECIMUM.

De Corvo, quem ex arca emiſit Noë.

Cur, & quando corvus emiſſus. Hebræorum *de illo nuga. Dialogus* Noæ *cum corvo* שך יבשת, *id eſt,* שך תשבי uſque ad *Eliam* Thisbitem. *Corvus reverſus juxta* Hebræos. *Non reverſus juxta* Græcos, *quos ſequuntur* Syrus, & Arabes *MSS. duo, & omnes Veteres præter* Procopium. *Duæ rationes hoc conciliandi. Utraque refellitur. Sunt, qui* Hebræos *negationem exemiſſe ſtatuunt, aut* Græcos *inſeruiſſe. Neutrum veriſimile: ſed* Græcos *pro* יצוא ושוב *legiſſe* ולוא ישוב. *Qua lectio magis perſpicua. Noa neceſſe eſt, ut perierit corvorum ſpecies; etiamſi corvus redire negetur. Non dicit* Moſes, *quod volanti, columbam fuiſſe emiſſam ſuperiùs poſt corvum. Cur aquis gaudeat corvus.* Græca *fabula de corvo ab* Apolline *aquatam miſſo, qui non rediit niſi poſt ficus maturas, quò pertinent. Et quod tradit* Servius *corvos eſſe oblivioſos, neque ad nidos ſuos reverti. Ex verbis* Hebræis, *pronus legitur, non facile eſt ſe expedire.*

De corvo in Sacro Textu duæ habentur hiſtoriæ: una de corvo à *Noa* ex arca emiſſo; altera de corvis, qui *Eliam* in deſerto paverunt. Prior ſic habet juxta *Hebræos* Gen. 8. 7. *Et emiſit corvum, & ſe exivit exeundo, & redeundo, donec aqua exaruiſſent à ſuperficie terræ.* Cauſam emiſſionis corvi *Græca* editio ſic effert in quibuſdam exemplaribus, Καὶ ἀπέστειλε τὸν κόρακα ἰδεῖν, εἰ κεκόπακεν τὸ ὕδωρ. *Et corvum emiſit, ut videret, an ceſſaviſſent aqua.* Quod ex verſu ſequenti ſumptum, ubi de columba habetur, *Emiſit quoque columbam à ſe, ut videret, an extenuata fuiſſent aqua à ſuperficie terræ.* Et verò *Noam* eodem animo corvum, quo columbam emiſiſſe conſtat. Sed, ut repetitionis tædium vitaret *Moſes*, id ſolum de columba dixit, cujus hiſtoriam ideò expreſſit diſertiùs; quia eſt majoris momenti. Die igitur primâ decimi menſis, cùm aquæ diluvii non parùm decreviſſent, apparere jam inceperant celſiſſimorum montium ſummi vertices, *Gen.* 8. 5. Expoſt quadraginta dies elapſos, id eſt, undecimi menſis die undecima, *Noe*, apertâ arcæ feneſtrâ, corvum emiſit. Cùm terram aquis obruiſſent quadrageſimales pluviæ, *Gen.* 7. 12. *Noë* ſperaverat fore, ut pari numero dierum aquæ exſiccarentur. Quod cùm non ſucceſſiſſet, corvum emiſit, quem ſciebat odore cadaverum allici poſſe, ut longiùs evolaret, ſi jam animalibus patuiſſet terra. At corvus, arcam circumvolitans, ab ea non abſceſſit longiùs. *Exivit* (inquit *Moſes*) *exeundo, & redeundo.* Emiſſus enim, non miſi fœdas paludes cernens, ſtatim receptum quæſiit vel in arcam, aut ſuper arcam. A qua ſubinde rurſus avolans redibat identidem: neque aliud quidquam præſtitit, donec aquæ exaruiſſent. *Hebræi* nugantur in *Aggada* corvum ideò non deſiiſſe arcam circumvolitare, nec iviſſe quò miſſus fuerat: שהיה חושדו על בת זוגו, *quia de conjuge* (ſeu *fœmina*) *ſuâ ſollicitus erat*; ne ſcilicet ſe abſente ab alio iniretur. Quod cum de alio corvo non poſſit intelligi, cùm *Noe* ſolùm duos ſervâſſet, nolo attexere quæ monſtra ſibi fingant impuri homines, & mortalium inſulſiſſimi. In *Bereſith Rabba* Sect. 33. *Noë* & corvus colloquuntur invicem: &, hoc quærente, cur ex omnibus pecudibus, feris, & avibus ſolus mitteretur, reſpondet *Noë* mundum corvis poſſe facilè carere, cum neque לאכילה *ad eſum*, neque לקרבן, *ad ſacrificia* ſint utiles. Sed intercedit Deus, monens futuris ſæculis magnum fore corvorum uſum, nempe *Eliæ* tempore, qui pane & carne à corvis allatâ aliquamdiu paſtus fuit. Atque ob id ipſum ſcilicet nolint Deus, ut corvus ab arca longiùs ſeceſſeret. Et illi dixit, אתה מזומן לשליחות אחרת בימי אליהו, *Tu* Eliæ *diebus aliam* (majoris momenti) *legationem obire debes:* ac proinde in illa tempora ſervandus es. Quod ipſa *Moſis* verba volunt obſcurè ſubinnuere, cum dicit שך יבשת, *donec exaruiſſent.* Quia vox יבשת eaſdem habet literas, quas vox תשבי *Thisbi.* Itaque שך יבשת, id eſt, שך תשבי, *Add uſque Thiſbitem*, ſupple *Eliam*, quod obſervat *Baal Hatturim*, & literas יבשת המים, *Exaruerunt aqua*, per *Gematriam* idem valere, quod נחל כרית, *torrentem Cerith*, ubi *Eliam* corvi paverunt: quod tamen verum non eſt.

Hæc de corvo *Noa* juxta *Hebræos*: ſed multò aliter *Græci*; quorum verſio in ſpeciem id ipſum negat; quod diſertè aſſerit *Moſes*; nempe rediiſſe corvum. Habet enim, Ἐξελθὼν οὐκ ἀνέστρεψεν, *Egreſſus* (ex arca corvus) *non reverſus eſt*, pro *Hebræo* ויצא יצוא ושוב, *Et egreſſus eſt egrediendo, & redeundo. Syrus* itidem, ܘܢܦܩ ܢܦܩ ܘܬܒ ܠܐ, *Et egreſſus eſt egrediendo, & non rediit.* Et *Hieronymus*, *Qui egrediebatur, & non revertebatur.* Et *Arabes* manuſcripti duo, quos in *Suecia* vidi, لم يعود *non rediit*, aut فلم يعد *& non rediit.*

Sed ille ex *Græcis*, hic ex *Syra* verſione palàm expreſſi. Quod ipſum ſequuntur priſci Doctores, *Hilarius*, *Arnobius*, & Pſeudo-*Hieronymus*, in *Pſalmum* centeſimum quadrageſimum ſextum; verus *Hieronymus* in *Dialogo contra Luciferianos* capite octavo, *Ambroſius* libro *De* Noë & arca capitè decimo ſeptimo, *Sulpitius Severus Hiſtoriæ* libro primo, *Auguſtinus* in *Geneſim* libro primo Quæſtione decimâ tertiâ, & paſſim, *Chryſoſtomus* in *Geneſim* Homiliâ vigeſimâ ſextâ, *Cyrillus Glaphyrorum* in *Geneſim* libro ſecundo, *Euſychius* quoque *Alexandrinus* pag. 40.

فذهب الغراب ولم يرجع *Et abiit corvus, nec reverſus eſt.* Omnes denique Veteres, in quos incidere licuit, præter unum *Procopium*, qui negationem non admittit. Unde nata duplex quæſtio: prior, unde ortum ſumpſerit hæc lectionum diverſitas; altera, utra lectio vera ſit; atque alteri præferenda. Atque ad illam multi reſpondent, *Hebræos* & *Græcos* poſſe optimè conciliari, utrumque enim verè dici, & corvum eſſe reverſum, & corvum non eſſe reverſum. Cùm ad arcam reverſus ſit, vel ſuper arcam, ſed non reverſus ſit in arcam. Quæ reſponſio eſt inanis. Cum neutra lectio corvum dicat in arcam; aut ſuper arcam rediiſſe; vel non rediiſſe: ſed harum una ſimpliciter corvum rediiſſe habet, altera non rediiſſe; quæ omnino ſunt contraria. *Moſis* verba *Gen.* 22. 1. *Deus tentavit Abrahamum*, ſi quis ita redderit; *Deus non tentavit Abrahamum*, nonne eſſet falſus Interpres? etiamſi verum ſit aliquo modo Deum non tentaſſe *Abrahamum*, nempe quomodo dixit *Jacobus* (a) *Deum neminem tentare.* Præterea, licet in *Hebræo* textu non diſertè dicatur corvus rediiſſe in arcam, tamen palàm ſubintelligitur. Ita enim habent verba, *Egreſſus eſt egrediendo, & redeundo, donec*, &c. Id eſt, ſæpe egreſſus eſt, & ſæpe rediit. Ex arca porrò ut ſæpe egrederetur, neceſſe illi fuit in eandem ſæpe regredi. Neque enim è domo quiſquam egreditur, qui in eam non ſit ingreſſus. Aliis *Hebræum*

(a) *Jac.* 1. 13.

שוב non ſolùm *redire*, ſed & *recedere* eſt: ut hujus ipſius capitis verſu tertio, וישבו המים מעל הארץ הלוך ושוב, *Et redierunt aqua a facie terræ, eundo, & redeundo*, id eſt, *receſſerunt recedendo*. Et pari ratione, inquiunt, corvus ex arca *egreſſus eſt exeundo*, ושוב *& redeunda*, id eſt, *recedendo*. *Ex arca* porrò *recedere* idem eſt, ut aſſerunt, quod ad eam non reverti. Sed neque hæc reſponſio ſatis eſt idonea. Nam, quidquid dicant, שוב propriè *redire* eſt. Etiam cum dicuntur *aqua à facie terræ rediiſſe*, ideo rediiſſe dicuntur, quia prius eam demerſerant, & à facie terræ ſe conferebant in naturalem ſuum locum, id eſt, in mare, *&c.* Præterea שוב in *recedendi* notione non ſumitur, niſi additâ particulâ מן, id eſt, *ab*, vel *ex*, quæ hic nuſquam comparet. Denique hæc non cohærerent, *Corvus exiit exeundo, & recedendo, donec exaruiſſent aqua*. Exiit enim corvus menſis undecimi die undecimâ, *Gen.* 8. *verſ.* 5. 6. Et aquæ demum exaruerunt anni ſequentis initio, *Gen.* 8. *verſ.* 13. id eſt, diebus quinquaginta poſt corvi exitum. Quo toto tempore corvum ſemper ex arca receſſiſſe nemo dixerit. Dato tamen, non conceſſo, *Hebræa* verba ſic poſſe reddi; *Corvus exiit exeundo, & recedendo*, ab iis valde diverſa eſſet *Græca* verſio, *Corvus egreſſus non rediit*. Abire enim, & recedere alicunde per quinquaginta dierum iter, non idem eſt, quod inde abire, nec redire ante diem quinquageſimum. Alii *Judæos* volunt negationem ex *Hebræo* textu exemiſſe, quos refellit *Samaritani* codicis cum *Hebraico* conſenſus. Præterea *Chaldæi* duo, *Jonathan*, & *Onkelos*, hic habent, ונפק מפק ותאיב. Et *Samaritanus* Interpres, אלכץ לבצץ צאפ *Et egreſſus eſt egrediendo, & revertendo*. Et *Arabs Pariſius* editus,

فجعل يخرج ويرجع *Et exibat, & rediebat.*

Et *Erpenianus*, وخرج خارجا وراجعا *Et exit exiens, & rediens. Joſephus* quoque *Antiq.* lib. 1. cap. 4. πρὸς Νῶεχον ἐπανῆλθε, *Ad Noam rediit*. Sed & in *Bereſith Rabba*, & in *Agadda*, qui *Hebræorum* libri ſunt vetuſtiſſimi, legitur iſte locus planè ut in noſtris codicibus. *Hieronymum* denique ſic legiſſe mihi perſuaſiſſimum eſt, & in *Quæſtionibus Hebraicis* haberi perperam: "*Et de corvo aliter* (in *Hebræo* textu) *dicitur, Et emiſit corvum, & egreſſus eſt exiens,* "*& non revertens*. Legendum enim, *Exiens, & revertens*. Nam ſi legas, *& non revertens*, quorſum aſſerit in *Hebræo* textu aliter, quàm in *Græco* dici? Quæ *Chiſamenſis* Epiſcopi obſervatio eſt veriſſima. Neque vero cauſam habuere *Judæi*, cur illum locum corrumperent, cum eorum nihil intereſſet, utrum corvus rediiſſe, vel non rediiſſe credatur. Sunt denique, qui *Græci* codicibus, vel certo conſilio, vel per Scribarum incuriam putant inſertam fuiſſe negationem: quorum neutrum eſt veriſimile. Non prius; quia ut reliquis *Hebræorum* cauſa non fuit, cur negationem ex *Hebræo* textu eximerent, ita nec *Græcis* Interpretibus cauſa fuit, cur illam ſuę verſioni adderent: neque poſterius; quia ex *Græcis* verbis (Ἐξελθὼν οὐκ ἀπέστρεψεν, ἕως ἐξηράνθησαν τὰ ὕδατα, *Egreſſus non redit, donec aquæ exaruiſſent*) negationem ſi demas, diſſolvetur orationis tota compages. Et hæc erunt ſine ullo ſenſu, *Egreſſus rediit, donec aquæ exaruiſſent*. Cùm igitur hæc verſio verbis concepta ſit, ex quibus negatio nullo modo poteſt abeſſe, eam patet ab ipſis auctoribus eſſe adſcriptam, non Scribarum errore infultam, atque in textum inſertam.

Nempe, ſi rectè conjicimus, *Hebræa* verba, יצוא ושוב, *Egrediendo & redeundo*, *Græci* Interpretes ſic legerunt, ולוא ישוב, *Et non reverſus eſt*. Ad verbum, *Et non reverteretur*. Sed Futurum pro Præterito tam frequenter occurrit, ut in uno *Pſalmo* centeſimo ſeptimo hujus καταχρήσεως viginti minimum exempla reperire ſit. Neque ſcripturâ multùm differunt יצוא ושוב, & ולוא ישוב. Nam *Vau* & *Jod* in veteribus manu-ſcriptis literæ ſunt tam ſimiles, ut ſæpiſſimè permutentur. Et *Lamed* à *Tſade* ferè ſolo cornu differt: quod *Tſade* dextrum habet, & demiſſius; *Lamed* ſiniſtrum, & elatius. Sciunt quid velim, qui *Rabbinorum* lectioni aſſueverunt. Hinc igitur, niſi fallor, diverſæ lectionis & verſionis horum verborum vera eſt origo. Neque facile dixerim, utra ſit præferenda. Et quamvis *Hebraicam* lectionem venerari ſoleam, ut ab ea nunquam diſcedam niſi valde invitus: tamen *Græcam* fateor hoc loco eſſe perſpicuam magis, *Egreſſus eſt corvus, neque rediit donec*, &c. id eſt, nunquam ad arcam rediit. At, inquiunt, ſi non rediit; quid de illo factum eſt? Reſpondet *Auguſtinus* in *Johannem* Tractatu ſexto, *Mortuus eſt in his aquis*. Et *In Fauſtum* libri duodecimi capite vigeſimo, *Emiſſus corvus non eſt reverſus, aut aquis utique interceptus, aut aliquo ſuperantante cadavere illectus*. Et *Cyrillus* in *Glaphyris* libro ſecundo, Ἐνεπνίγη δὴ, φησὶ, τοῖς ὕδασι, ἰσχυρά τε, καὶ πάλαι οὐκ ἀνηγμένοις. *Submerſus eſt, ut arbitror, aquis, cum ubi ſubſiſteret, non invenisset*. Quod poteſt ſine periculo concedi. Et fruſtrà objicitur ex uno corvo ſuperſtite non potuiſſe poſt diluvium corvorum ſpeciem reparari. Poterat enim corvus fœminam inviſſe, antequam emitteretur. Et verò ſunt ex *Hebræis*, qui ob id ipſum volunt à *Noa* fuiſſe emiſſum, quod arcam intempeſtivâ libidine polluiſſet, atque inceſtaſſet. Potuit etiam ſupereſſe corvus, etſi in arcam non redierit, ſive cadaveri aquis innatanti inſederit, aut montium verticibus, qui aquis nudari jam ineeperant diebus quadraginta antequam fuiſſet emiſſus, *Gen.* 8. *verſ.* 5. 6. 7. Cur igitur columba ſeptiduo poſt emiſſa, non reperiens ubi pedem figeret, in arcam redire coacta eſt, quia aquæ adhuc univerſæ terræ incumbebant, *Gen.* 8. *verſ.* 8? Reſpondeo: Primò, gratis id dici columbam ſeptiduo poſt corvum fuiſſe emiſſam. Illam quidem emiſit *Noë ἐκεῖνον αὖτὴ poſt eum*, id eſt, poſt corvum, ſi *Græcos* & *Hieronymum* ſequimur: ſed ne id quidem habet *Moſes*, cujus verba ſunt, *Et emiſit columbam* מאתו *à ſe*: quomodo rectè reddunt *Jonathan*, & *Onkelos*, & *Syrus*, & *Samaritanus*, & uterque *Arabs*. Itaque potuerunt corvus & columba ſimul emitti. Pone tamen, columbam poſt corvum fuiſſe emiſſam; quid opus eſt hanc emiſſionem in ſeptiduum differre, cùm, corvo non reverſo, *Noe* potuerit illam emittere die proximè ſequente? Secundo, columba rediit, quia in humidis & uliginoſis locis pedem non figit libenter. At corvum, utpote temperamenti ficciſſimi, aquis maximè gaudere notum. Unde eſt, quod corvi, futuram pluviam præſentientes, multa edunt lætitiæ ſigna, tam voce, quam motu alarum: quæ videre eſt in *Arato* verſu 963. &c. Quia φιλυδρίοις τοῖς ὑγροῖς, *humidis oblectantur*, ut ibi habet *Theon*.

Sed & *Græcorum* lectioni favere videtur *Ethnica* fabula de corvo, qui ab *Apolline* aquatum miſſus non rediit, niſi poſt ficus maturas. *Ovidius* libro ſecundo *Faſtorum*,

Immemor imperii ſediſſe ſub arbore fertur,
Dum ſierent tardâ dulcia poma morâ.

Hyginus Aſtronomicùm libro ſecundo in *Hydra*; *Corvus*, Apollinis *tutelâ uſus, eo ſacrificante miſſus à fonte aquam puram petitum, vidit arbores complures ficorum immaturas: eas expectans, dum matureſcerent, in arbore quadam earum conſedit.* Et

Ger-

Germanicus in *Aratum* capite *De Hydra*, *Corvum ideò inter astra collocatus dicitur, eò quod fuerus intumula* Apollinis, *a qua missus ad fontem*, &c. *cùm vidisset arbores grossos ficus habentes, votum confedit in eis, donec matura fierent, & aquam deferre distulit.* A quo parum diversus *Arati Scholiastes* nondum editus quem habeo manu-scriptum; Κόραξ γάρ ἐστι ὁ πέμπτος παρὰ τὸν Ἀνίλιον· ἐπέσκε γὰρ ἡ Θεὸς ὁρῶν ἐξ ἀναπαύσεως. Θεοῖς δὲ γονεμένοις, τοῖς Θεοῖς, σπουδὴν πεμφθεὶς ἐσίγησεν ἀπὸ κρήνης τινός, ἰδὼν παρὰ τὴν πέτρην συκῆν ὀλύνθους ἔχουσαν, ἐμεινεν (b) ἐς πανσέληνον. Sed paulò aliter *Ælianus Hist.* lib. 1. cap. 47. Ὁ Ἀνίλιος αὐτὸν διατάττεται ὕστερα ὑδρευσάμενον ἀπομεῖναι· ὁ δὲ ἐντυγχάνει ἀμέλει βαθεῖ μέν, ἐτι δὲ χλοερῷ, καὶ μέχρι ἐως ἀν αὐτὸν (c) πυραχνοῦσαι βελόμενος, καὶ ἐ πρὸς ἄγματος ὀλιγωρήσειν. *Cum ad aquationem eum famulum suum misisset* Apollo, *ille in magnam segetem ad hoc veridem cum incidisset, expectavit dum maturuisset, grans frumenti frus volens, & mandatum neglexit.* Et aliter rursus apud *Gesnerum Oppiani Scholiastes* in librum primum Ἰξευτικῶν, *Cum* Coronis *in* Tricca Æsculapium *pareret*, Corax (servus) *aquari jussus, re neglecta* ἐκαγκάνα *lascivebat: quamobrem iratus* Apollo *convertit eum in avem atram*, &c. Sed hæc ita diversa sunt, ut appareat ex eodem fonte esse orta. Ut & vetus Proverbium de cessatore apud *Hesychium*, & *Suidam*, Κόρακ ὑδρεύει, *Corvus aquatur.* Et plerique, ut corvi moram longissimam fuisse significent, illum expectâsse fingunt, donec ficus matûruisset; quia ficus serotina est, nec nisi cum uvis matûrescit, ut constat ex *Cant.* 2. *v.* 13. & *Num.* 13. *v.* 24. Unde *Epithetus* apud *Arrianum* libri primi capite decimo quinto, Ἀν μοι λέγῃς, ὅτι θέλω ζῦκον, ἀκαιρεῖμαι ἐγώ, ἔτι χρόνε δεῖ ἄφιν ἀνθῆσαι πρῶτον, εἶτα προβαλεῖν τὸν καρπὸν, εἶτα πεπανθῆναι· εἶτα ἐνιαῦς μὴ καρπὸς ἄφνω, καὶ μία ἄρα ἡ τελεῖται. *Si mihi dicas velle ficum, respondebo tibi tempore opus esse. Permittendum primum floreat, deinde fructum emittat, deinde matureſcat. Neque enim fics fructus cito & una horâ ad maturitatem perducitur.* Proinde ficus apta visa est ad designandam corvi moram, & cunctationem ad aquas. Quod ipsum natum videtur ex historia de eorvo *Noa*, qui ad aquas emissus non rediit, donec, &c. Atque eodem fortâsse pertinet, quod tradunt Veteres apud *Servium*, *corvos oblivioſos esse, & plerumque minime ad sedes suas reversi.* Neque enim id corvo tribuunt *Philosophorum* libri. Sed fama de eorvo *Noa*, qui reditûs fuit immemor, causa potuit esse, cur vulgus corvino generi affingeret, quod hunc fuit peculiare. Hæ conjecturæ si veræ sunt, ut saltem habent aliquam veri speciem, vetustissima est illa lectio, quâ corvus, ex arca emissus, ad *Noam* rediisse negatur.

Quid quod ex verbis *Hebraïs*, prout hodiè leguntur, non facile est se expedire, *Exiit exeundo*, & *redeundo, donec aqua exarussent?* Illud enim, *Exiit exeundo*, est Ἐξεπορεύετο. Sed quod sequitur, *Exiit redeundo*, potest videri durius, & esse oppositum in appositio. Et dubito, an alibi dicatur unquam *exire redeundo.* Nec patet, quorsum *Noe* corvum, in arcam semel regressum, passûs sit ex ea toties egredi, & per quinquaginta dies divagari nullo successu: maximè, postquam ex columba didicit quod scire avebat. Has quippe volitationes elausâ fenestrâ potuisset prohibere. Nam, quod ajunt, corvum *ad* arcam, non *in* arcam rediisse, jam suprà confutavimus. Itaque non displicet *Græca* lectio, quæ non laborat his incommodis. Tamen hæc pono, non statuo, & peritiorum judicio non illibenter submitto.

(b) *Lege* λύν.

(c) Πυραχνοῦσαι *videtur.*

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

De Corvis, qui *Eliæ* panem & carnes afferebant prope torrentem *Cerith*, 1 *Reg.* 17. *v.* 3.

Ibi הָעֹרְבִים, *non sunt* mercatores, *nec* Arabes, *nec* incolæ urbis Arabo, *ut quidam volunt, sed* corvi. *Illis præcipit Deus, nempe ad obsequium inflectendo. Cur plures corvi. Corvus unus* Paulo & Antonio *panem affert. Car bis panem & carnes afferant, & bis in die. Et unde afferant. Car corvi ad id adhibiti. Quomodo hæ dapes non polluerint. Crimen in diluvio admissum reparant.* Elias *quomodo corvo simulus. Quàm juste Deus hoc officium à corvis exigerit. Torrens* Cerith, *vel* Kana, *Jos.* 16. *vers.* 8. & 17. *vers.* 9. *Ratio utriusque nominis. Ejus situs* Josepho *ignotus*, & Eutychio Alexandrino.

Jam de *Elia* dicendum, cui latenti ad torrentem *Cerith* prope *Jordanem* הָעֹרְבִים, *corvi* à Deo jussi panem & carnes bis afferebant in dies, 1 *Reg.* 17. *vers.* 3. 4. 5. 6. Quod, quia motûs ingentis parum credibile visum est, non desunt, qui *Hebræo* verbo עֹרְבִים, *orebim*, negent *corvos* intelligi. Sic apud *Kimchium* nonnulli *mercatores* explicant, ut *Ezech.* 27. *vers.* 27. ubi עַרְבֵי מַעַרְבֶךָ, id est, *qui negotiantur negotia tua.* Aliis עֲרָבִים sunt *Arabes*; ut 2 *Par.* 21. *vers.* 16. & *Nehem.* 4. *vers.* 7. In *Bereshh Rabba cap.* 33. עִיר הִיא בְּתַחוּם בֵּיתְשְׁאָן וּשְׁמָהּ עַרְבוֹ, *Urbs est* Arabo *nomine in vicinia Bethsan* (sive *Scythopoleos*:) ut scribit *Rabbi Juda*, cujus cives hîc dici putantur הָעֲרָבִים. *Arabi* etiam Interpreti עֲרָבִים *Orebim*, non sunt corvi, sed populi nomen. Is enim habet 1 *Reg.* 17. *v.* 4. *Præcepi* العوربيم Orebimis, *ut te nutriant.* Et versu sexto, وكان العوربيم *Et fuit*, *ut* Orebimi *afferrent ipsi panem, & carnem.* Sed facile est docere hæc interpretamenta nihil habere sani. Utut enim ab *Ezechiele Tyri* mercatores describantur hîc Periphrasi עַרְבֵי מַעַרְבֶךָ, *qui negotiantur negotia tua:* tamen עֲרָבִים per se *mercatores* nusquam significat. Nec Deus in genere dixisset, *Præcepi mercatoribus*, sed *Præcepi mercatoribus hujus, vel illius loci, ut te nutriant.* Reliquas versiones refellit loci situs, in quo accidit hoc miraculum. Nam prope *Jordanem*, ubi latebat *Elias*, nulli erant *Arabes*, nulli *Orebimi*, neque ulla urbs *Arabo* nomine, quod quidem sciam. Et *Arabes Hebraicè* non dicuntur עֲרָבִים *Orebim*; sed עֲרִבִים *Arbim*: & urbs עַרְבוֹ *Arabo*, si quæ fuit, quod mihi nondum constat, hujus incolæ עַרְבִיִּים *Arabeum*, vocati sunt, non *Orebim*. Præterea *Elias*, ibi latere jussus, non verè latuisset, si latibuli sui conscios habuisset locorum incolas. Et hæ latebræ *Achabo* Regi mox patuissent, qui illum magnâ curâ undequaque disquirebat.

Hîc igitur הָעֹרְבִים nihil quidquam sunt, quàm veri *corvi*, quomodo post *Græcos* accipiunt *Josephus*, *Chaldæus*, *Syrus*, *Hieronymus*, plerique ex *Hebræis*, & omnes Ecclesiæ Doctores, nullo excepto.

His Deus præcepiſſe ſe dicit. *Corvis* (inquit) *præcepi, ut ibi te nutriant.* Nempe brutis etiam præcipere dicitur Deus: ut 2 *Paral.* 7. *verſ.* 13. *Si præcepero lucuſtæ, ut exedat terram.* Amos 9. verſ. 3. *Et ſerpenti præcipiam, ut mordeat eos.* Et Jon. 2. verſ. 10. (al. 11.) *Piſci dixit Deus, ut* Jonam *in terram evomeret.* Sed quomodo præcipit etiam rebus inanimatis: puta cœlis, *Eſ.* 45. *verſ.* 12. nubibus *Job.* 38. *verſ.* 11. *Pſalmo* 8. *v.* 23. *Eſ.* 5. *verſ.* 6. diluculo, *Job.* 38. *verſ.* 12. gladio, *Amos* 9. *verſ.* 4. *Bruta* ſcilicet, aut *nubibus*, &c. *præcipere* eſt iis uti ad exequenda ſua decreta. Rectè igitur hic *Kimchius*, ומעם צויתי ששכתי כלכם להביא לחם ובשר שתי פעמים ביום, *Præcepi* (corvis) *ed eſt, in minimum ipſis indidi, ut panem & carnem afferrent bis in die.* Sed longe aliter viduæ ſe præcepiſſe dicit, ut *Eliam* paſceret, verſu nono ejuſdem capitis. Illi enim vel verbo expreſſo præceperat, vel mentem ejus ad charitatem & pietatem erga Dei ſervum inflectendo. Notandum porrò plures corvos huic operi deſtinari, non unum, ut ſtatuit (*n*) *Eutychius Alexandrinus*; quia non ſuffeciſſet unus ad ferendum *Eliæ* neceſſarium alimentum. Nam in vita *Pauli Eremitæ* apud Sanctum *Hieronymum*, inter quædam alia, quæ fateor me non capere, etiam illud eſt, quod unus corvus affert panem integrum, qui viris duobus in prandium ſufficiat, *Annone* nempe, & *Paulo. Suſpicium*, inquit, *alicujus corvum in roma arboris conſedeſſe, qui unde leniter ſubvolans integrum panem ante miranium orn depoſuit. Poſt cujus abſceſſum, Ejn inquit* Paulus, *Dominus nobis prandium miſit*, &c. *Sexaginta jam anni ſunt, quòd accipio dimidiæ ſemper panis fragmentum: verum ad adventum tuum militibus ſuis* Chriſtus *duplicavit annonam.* At hic aliter res ſe habet. Neque enim unus corvus pluribus, ſed plures uni cibum afferunt. Cibus ille fuit panis, & caro. Quæ ſeorſim allata fuiſſe volunt multi Veteres, panes ſcilicet mane, & carnes veſpere. *Athanaſius* in *Synopſi*, Οἱ κόρακες ἐφερον αὐτῷ, διὰ ῥήματος Κυρίου, πρωΐας μὲν ἄρτους, δείλης δὲ κρέα. *Theodoretus* in 3. *Reg.* Quæſt. 52. Προσέφερον γὰρ ἑκάστης ἡμέρας μὲν ἄρτους, δείλης δὲ κρέα. *Auguſtinus* Sermone 146. *De tempore*, *Afferebat ſervo Dei corvus mane panes, ad veſperam carnes. Eutychius*, ubi ſuprà,

وكان غراب ياتيه في كل يوم
بالغداة بعبر وبالعشا بلحم ياكله

Et corvus fuit, qui ei quotidie afferebat mane panem, & veſpere carnem, quibus veſceretur. Nimirum ita ſert *Græca* verſio in pleriſque exemplaribus: ſed in *Complutenſi* rectiùs, quod habetur in *Hebræo*, *Chaldæo*, *Syro*, *Arabico* & *Romano* textu, ἄρτους καὶ κρέα πρωΐας τὸ πρωΐ, καὶ ἄρτους καὶ κρέας δείλης. Quippe voluit Deus in ſumma rerum omnium penuria ſervo ſuo utrumque afferri, panem, & carnes, ut plenum eſſet convivium, & ſua providentia in illo conſervando ſic magis eluceret. Eodem pertinet, quod corvi bis in die, mane, & veſpere, has epulas *Prophetæ* offerebant, prandii ſcilicet, & cœnæ ſtatis horis. Utrumque enim apud *Judæos* in uſu fuiſſe conſtat ex *Luc.* 14. *v.* 12. Et meridiani convivii mentio fit *Gen.* 43. *v.* 25. *Ruth.* 2. *v.* 14. & *Act.* 10. *v.* 9. 10.

Hebræi apud *Kimchium* anxiè quærunt, unde corvi panes & carnes attulerint? Et alii quidem ex *Achabo*, alii ex *Joſaphati* menſa petita fuiſſe ſtatuunt. Quaſi *Prophetæ*, in ſumma frugalitate educato, neceſſe fuerit habere regales dapes. Dixerim potiùs hæc *Prophetæ* deſtinata fuiſſe ab uno aliquo ex illis ſeptem millibus, (*b*) qui (*b*) genua non flexerant ante *Baalem*, quem Deus eſſe voluerit tanti arcani conſcium. Quamvis ſit tutiſſimum reſpondere cum auctore *Mirabilium Scripturæ* libri ſecundi capite decimo quinto, *Unde vero ea carnes, & panes ille corvus detulerit, ipſe viderit, qui tale officium committebat.* Alibi (*c*) huic ipſi *Eliæ*, (*c*) 3 *Reg.* 19. *v.* 6. in deſerto eſurienti, Dei Angelus panem & aquam apponit, quod convenientius fuiſſe dices, & Θεοπρεπέστερον. Sed & à corvis voluit Deus idem officium præſtari, ut doceret omnes creaturas imperio ſuo ſubeſſe. At corvus, inquies, immunda eſt avis, contactuque omnia fœdans. Omnino, cùm plerumque veſcatur cadaveribus, & Lex ceremonialis immundis avibus cum accenſeat. Sed *quod purificavit Deus non debet habere pro immundo*, Act. 10. verſ. 15. Idem Deus, qui hanc Legem ſanxerat, etiam abrogavit, aut ſaltem *Eliam* ab ejus obſervatione diſpenſavit ad tempus. Quamvis hujuſmodi diſpenſatione non fuerit opus. Ceremoniarum enim obſervatio poterat præterniitti, cùm urgebat vitæ neceſſitas. Ita *Samſoni* licuit favum mellis comedere, quem in mortuo leone apes contexuerant; ut ad hunc locum obſervat *Theodoretus*. Et *David* eſuriens panes τῆς προθέσεως edit ſine ſcrupulo, *quas* alioqui *non licebat edere, niſi ſolis Sacerdotibus*, *Luc.* 6. *verſ.* 4. Ac proinde rectè ſancitum eſt, ut *Judæis*, die Sabbathi ab hoſte provocatis, pugnare licitum eſſet, & vim vi repellere, 1 *Macb.* 2. *v.* 41. Agebatur enim de vita. Et *Sabbathum eſt propter hominem, non homo propter Sabbathum.* Marc. 2. *v.* 27. Auctor *Mirabilium* corvos *Eliæ* ſervientes reparâſſe culpam aſſerit in diluvio admiſſam. *Corvis*, inquit, *miniſtrare* Prophetæ *præcipitur, ut culpam, quam in diluvio commiſerunt, purgare illi avis videretur, dum ut fidelis miniſter efficitur* Eliæ, *qui negligens, & fallax erat antea* Noæ. *Chryſoſtomus* in Sermone *De Elia* vult *Prophetam* corvis in eo fuiſſe ſimilem, quod ut corvus eſt animal μιζόπτιτον, ita *Elias* filios ſuos, nempe *Judæos*, propter peccata oderat, &, cœlo precibus ſuis clauſo, longam famem eis indixerat. Ac Deum proinde *Prophetæ* animum, plus nimio exaſperatum, emollire voluiſſe corvorum exemplo; qui, utut immites, & μιαίτατοι, mutato tamen animo, jam *Prophetæ* miſerebantur, &, ne fame periret, cibos illi ſubminiſtrabant: quaſi *Elias* dixiſſet, Μὴ τοσαύτη παρὰ σοὶ κατὰ Ἰουδαίων μισανθρωπία, ὅση τοῖς κόραξι κατὰ τῆ παλαιᾶ τῆ ἐπικλυσμῶ· εἰκὸς ἦρα τὸν μεταβαλόμενον τοὺς κόρακας· ἦρα τὸν ἐκείνων, ὦ Ἠλία, φιλανθρωπίας· δι πολὺ τὸς ἐπίσης δικαιοσύνης ποιεῖς, εὖ γίνονται ξενοδόχοι φιλάτιμοι. Ἀτοπὸν ἐστι, ὦ Ἠλία, τὸς μὲν κόρακας μισόπτης γενέσθαι πρὸς ἓν τῆ παῤ ἡμῖ φιλανθρωπίας· σὲ δὲ μισητὴν τοῖς Ἰουδαίοις μὴ γένεσθαι τῆ παῤ ἡμῖ κατ' ἀυτῶν τιμωρίας. Διδάσκει τὸν τῆ κοράκων μεταβολὴν, καὶ γίνε πρὸ τὸς Ἰουδαίους χρηστός. *In* Judæos *filius tuos non tanto odio teneris, quanto corvos in pullos ſuos. Corvos tamen nunc mutatos vide. Eorum, ô* Elia, *vide benignitatem. Qui in proprios pullos inhumani ſunt, ergo to munificos hoſpites ſe exhubent. Abſurdum eſt, ô* Elia, *quod corvi mea ergo te benignitatis ſint mediatores: in verò pro* Judæis, *quos punio, non intercedis. Corvorum mutationem admirare, & erga* Judæos *eſto benignus.* Sunt é Recentioribus, qui Deum volunt à corvis eò juſtiùs hoc officium exegiſſe, ut *Prophetam* ſuum alerent, quo majori curâ eos alit, cùm adhuc pulli à parentibus deſerantur, ut probant ex *Jobi*, *Davidis*, atque ipſius *Chriſti* verbis, quæ alter explicavimus.

Torrentem *Cerith*, vel *Carith*, ad quem obrigit hoc miraculum, putant eundem eſſe cum torrente *Kana*, ſeu *arundinetis*, de quo *Joſ.* 16. *v.* 8. & 17. *v.* 9. Quod facile crediderim, & קנה *kana*, fuiſſe dictum ab arundinum copia, in quibus latebat *Elias*. Ut is, de quo ſummus vates,

— Tu poſt carecta latebas.

Et torrentem כרית *Carith*, dici à Verbo כרה *cavit*, quod ὀρύττεσθαι, id eſt, *paſci*, aut *veſci*, apprimè reddunt *Græci* Interpretes *Job.* 40. *verſ.* 25. eo quod ad eum *Prophetæ* à corvis per miraculum paſtus eſt. Quæ conjectura ſi vera eſt, Prolepſis

Digitized by Google

agnoſcenda eſt in his verbis, *Abſconde te ad torrentem Cerith.* Utut ſit, ex ſacro textu hoc ſcimus, hunc torrentem fuiſſe prope *Jordanem*, & ad Ortum *Samariæ*. Itaque aliud agebat *Joſephus*, cùm *Eliam* feceſſiſſe ſcripſit εἰς τὰ πρὸς νότου μέρη, *ad partes, quæ ad* Auſtrum *vergunt.* Et multò abſurdius *Eutychius*, hunc *Eliæ* feceſſum confundens cum ejuſdem quadrageſimali jejunio in monte *Horeb.*

وهرب ايلياس النبي علي تخوم الاردن الي جبل جوريب وهو طور سينا وسكن في شعب عين وكان يشرب الما من ذلك الشعب

Et fugit Elias *Propheta per confinia* Jordanis *ad montem* Horeb, *qui eſt mons* Sina: *& habitavit ad fontis fiſſuram, ex qua bibebat aquam.* Quibus reliqua ſubjungit de corvo, panem & carnem afferente.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Probatur בת יענה *bath jaana*, eſſe Struthionem fœminam.

In Prophetis בת יענה bath jaana *inter aves eremicolas.* Sirenes Græci *ſæpe reddunt. Et* Cyrillus ſirenum *nomine avδάνας* luſcinias *intelligit: ſed legendum* ἀλκυόνας alcyones. *Ha duæ voces à librariis ſæpe confunduntur. Alcyon canora avis, littorea, propter nidum à fluctibus abreptum fundit lugubre melos: ant, ut alii, propter* cycis *conjugis fatum. Lugubris quoque eſt avis* bath jaana; *ſed in deſertis procul à mari: non littorea, ut alcyon. Crudelis item, & ἀστοργος, cum alcyon & conjugem & pullos impenſè amet. Alius igitur* bath jaana *eſt* noctua, bubo, ſtryx, ulula, *quorum ſententiam* Fullerus *multis tuetur. Quin* bath jaana *eſt* ſtruthio. Seniores στρουθὸν *reddunt, id eſt,* στρουθοκάμηλον *non* paſſerem, *ut* Novatianus & Fullerus *volunt.* Στρουθὸς *etiam ſine Epitheto* ſtruthionem *ſæpe ſonat. Vox* στρουθοκάμηλος Græca *verſione recentior eſt. Refelluntur* Fulleri *rationes, quibus* στρουθὸν *contendit eſſe* ululam, *aut* ſtrigem. Στρουθίζειν, & πτίζειν *quid ſit* Suida. Strix *in* Gloſſario στρουθὸς *reddatur, ſed mendoſe. Verborum trajectio in* Gloſſis *frequens.* Gloſſarum, & Heſychii *multa loca emendata.* Bath jaana *à* Chaldæis, Syris, & Arabibus, naama *conſtanter reddatur: quâ voce* ſtruthionem *ſignificari certiſſimum; quod probatur ex* Arabibus & Hebræis. *Iſdem* bath jaana *eſt* ſtruthio. Judæis *ſtruthionis eſus prohibitus. Inſigne mendum in* Lampridio *elimatur. Cur avis immunda ſtruthio, quamvis ab ejus eſu multis non abhorream. Eadem avis* φιλόμηρος *ſurda, à potu abſtinet. In pullos ſuos dura, & crudelis. Non eſt* ἄφιλος *juxta* Fullerum, *ſed acri & aſperâ voce clamat. Neque* Judæis *ignota, ſed in* Syria, & Arabia *frequens. Strix fabuloſum animal. Cur ſtruthio dicatur* bath jaana, *id eſt,* filia clamoris. Judæorum *rationes commentitiæ. Omnes ſtruthiones eſſe fœminas: aut ſolùm filias, id eſt, pullorum fœminas, eſſe edules. Aut per* filias ova *intelligi. Quæ refelluntur.* Filii, & filiæ *nomen avium, &c. nominibus ſæpe præfigitur ſine reſpectu ad ætatem. Obiter qua avis* בר יכנא bar juchne, nidi filius. *Gryphus Chaldaicè* filius roboris. *Vultur* filia alæ. *Anas* Arabicè filius aquæ. *Corvus* filius cervicis. *Thos* filius latratus. *Muſtela vulgaris* filius nuptiarum: *fagines* filius roſionis. *Pulex* filius ſaltus. *Cete multebri formâ* filiæ Græcorum. *Blatta* filiæ vardan. *Struthionis duo nomina: unum maris proprium, alterum fœminæ, quæ mari præfertur propter ova, & quia nocet.*

Sequitur avis *Hebraicè* בת יענה *bath jaana*, dicta; quaſi *filia clamoris.* Et ſimpliciter יענה *jaana.* Unde Plurale יענים *jeenim*, Maſculinæ terminationis, ut יעלים *jeelim, ibices*, à Singulari Fœminino יעלה *jaala.* Hujus *Propheta* ſæpe meminerunt inter aves eremicolas. Ita de *Babylone* dicitur *Jerem.* 50. 39. *In ea habitabunt* בנות יענה, *filiæ* jaana. Et *Eſ.* 13. 21. *Ibi habitabunt filiæ* jaana. Et de *Idumæa* Eſa. 34. 13. *Erit luſtrum draconum,* הציר לבנות יענה, *paſcuum filiarum* jaana. Inde *Eſa.* 43. 20. *Me glorificabunt agri beſtiæ, dracones,* ובנות יענה *& filiæ* jaana. Immitem eſſe avem probant hæc *Jeremiæ* Thren. 4. 3. *Filia populi mei crudelis facta eſt* כיענים במדבר, *ut* jeenim *in deſerto.* Et luctuoſam hęc *Michææ* capitis primi verſu octavo, *Planctum edam ut dracones, & luctum* כבנות יענה, *ut filia* jaana. Quod ipſum *Job* reſpiciens capitis trigeſimi verſu vigeſimo nono, *Frater*, inquit, *fui draconum, & ſocius* לבנות יענה, *filiarum* jaana. Hæc de *bath jaana*, & *jeenim* Sacri Scriptores.

Sirenes reddunt *Græci* Interpretes in *Michea*, & *Jeremia*, & *Eſa.* 13. 21. Ad quem locum *Cyrillus*, Σειρῆνας δὲ, ὦμαι, φησὶ τὰ ὑγροπῶν εἴδεται πτηνά, ἢ, κατά γε τὴν Ἑβραίων ἴδιωσιν, τὴν γλαῦκα. Sirenes, *ut puto, appellat aves canendi peritas, aut juxta* Hebræorum *editionem, noctuam.* Et idem in *Mich.* 1. 8. poſtquam de *Poetarum Sirenibus* egit, Ἡ δὲ γε Θεόπνευστος γραφὴ Σειρῆνας καλεῖ τὰ τῇ φωνῇ λαλίσματά τε, καὶ ὑγροπῶν οἰκήσεις, ἢ καὶ ἀντὰς ἐφ' ὕπνῳ τὰς ἀηδόνας, αἱ τοῖς ἐπαλίοις ἐπαΐζουσι κύμασι· ἅτε δὴ καλιᾶς ἀφ-ῃρημένοις ὑπὸ κυμάτων, γοερὸν ᾄδουσι μέλος, καὶ κατα-θρήνους τρυφῶν τινα τὴν ἐφ' ἑαυτῶν ἀδῖνος ζημίαν. *Sacra autem Scriptura* Sirenes *vocat avicularum diſertiſſimas, & maxime canoras, aut interdum ipſas luſcinias, quæ in ſinibus maris ovis incubant. Deinde, mœ à fluctibus abrepto, lugubre melos fundunt, & partus ſui damna quodammodo lamentantur.* In quibus veribus mirabere, cur ſcribat τὰς ἀηδόνας *luſcinias*, quæ cum mari & fluctibus nihil commune habent, in maris ſinibus ovis incubare, & propter nidum ſuum à fluctibus abreptum lamentari. Quod cum ſit plane alienum, pro τὰς ἀηδόνας meo periculo refero τὰς ἀλκυόνας. Sequitur nempe *Chryſoſtomum*, qui in hæc *Jobi* capitis trigeſimi verſu vigeſimo nono, Ἀδελφὸς γέγονα Σειρήνων, *Sirenum* vocem ita exponit, Σειρῆνας λέγει ᾠδικὰς τινας ἕρπειν, ἀλκυόνας, ἃ γλαῦκας· ἀμφω γὰρ θηνητικά. Sirenes *vocat canoras quaſdam aves, alcyones puta, aut noctuas; utraque enim ſunt luctuoſæ.* Et neſcio quo fato factum, ut quamvis ἀλκυὼν & ἀηδὼν ſint voces ſcripturæ diſſimiles ſatis, tamen à librariis non rarò confundantur. Sic in *Ariſtotele, Hiſteria animalium* libri octavi capite ſecundo, ubi recentiores editiones rectè habent, Τὸ δὲ ἀλκυόνιον δὴ γένος ἀμφιβίον ἐστὶ *alcyonum autem genus ad aquas degit:* pro τὸ ἀλκυόνιον; perperam legebatur in veteribus editionibus τὸ ἀηδόνιον. Et cum apud *Suidam*, in Ἡμερολόγιον ζῶον, marinis avibus adſcribuntur ἀλκυὼν, ἀηδὼν, κύκνος, *alcyon, luſcinia, cygnus*, vox ἀηδὼν nihil quidquam eſt, quam diverſa lectio vocis ἀλκυὼν, quę ad marginem primò notata eſt, deinde in textum intruſa. His obſervatis, *Cyrilli* verba plana erunt, & perſpicua: quia *Sirenes* apud *Poëtas* figuram avium ex parte habent, & ſtationem ad maris littus, & miram cantus ſuavitatem, vult Scripturæ Interpretes *Sirenum* nomi-

nomine *alcyones* intelligere, littoreas aves valde canoras. Proinde *Charemon* in *Luciani Alcyone* de ejus voce, Ὡς ἡδεῖα ταῖς ἀκοαῖς! *Quàm jucunda eſt auditu!* Et in *Imaginibus* idem *Lucianus* quandam ait tam ſuaviter ad cytharam canere, ut, illâ aliquid canente, ſit ὥρα ζιατρὸν ταῦτα ἀλκυόσι, καὶ τίτυρε, καὶ τοῖς πύκνοις, *tempus illa tacendi alcyonibus, & cicadis, & cygnis.* *Plutarchus* item in libro *Utra anim.* Ποίας γὰρ ἀηδόνας (παραβάλλειν) ἄξιον τῇ φιλομούσῳ τ' ἀλκυόνι; *Quenam enim laſcivæ cum alcyone cantûs ratione conferri queant?* Et *Oppianus* nullam avem ſuaviùs canere aſſerit. Sic *Anthologiæ* libri tertii capite vigeſimo quarto, *Tymnus*, ut avem à cantûs gratia maximè laudet, dicit eam alcyonum cantum exæquare:

Ὄρνιν ὦ χάριεν μιμεμβρύων, ὦ παρίμενον
Ἀλκυόνιν τ' οὐκ φθόγγοι ἰσωζόμενον.

Addit *Cyrillus* alcyones in matris finibus ovis incubare, & propter nidum à fluctibus abreptum lugubre melos fundere: ut *Valerius Flaccus* libro quarto *Argonauticôn*:

Fluctus ab undiſono cecidere forte crepidine ſævi
Cum rapit alcyonis miſeræ factumque, laremque,
Et ſuper ægra parens, querturque tumentibus undis.

Ita etiam *Scholiaſta* veteres, ut *Homeri* ad *Iliada* nonum, Παρὰ δὲ τοῖς αἰγιαλοῖς ἡ ἀλκυὼν γοερύουσι, ζυμβαίνει ἐπιλαβόντα τὰ κύματα, τὰ ἐγγόνια ἀσινῆ κατασῴζειν. Ζεὺς δὲ θυπτόμενον αὐτὴν ἐλεήσας, &c. *Cum ad littora parit alcyon, contingit, ut fœtus ejus fluctus abripiant. Lugentem verò* Jupiter *videns*, &c. Et *Ariſtophanes* in *Avibus*, Ἐθρήνει δὲ ἡ ἀεὶ αὐτῆς ἐν τῷ θαλάσσῃ πλαμβύων. *Lugebat autem propter ova ſua in mari fracta.* Et *Theocritus* in *Idyll.* 7. Θρηνητικὸν δὲ τὸ ζῶον, καὶ παρὰ τοῖς αἰγιαλοῖς νεοττεύον, τὰ κύμα ἀφαιρεῖται τὰς νεοσσιὰς αὐτῆς. *Luctuoſum eſt animal, qui ad littera nidulante, pullos ejus fluctus abripit.* Vide etiam *Etymologum* in Ἀλκυών, & *Phavorinum* in Ἐνηίνη. Sed & *Poetæ* vetuſtiores eandem avem ut θρηνητικὸν deſcribunt, quamvis diverſa de cauſa. *Homerus* libri noni *Iliados* verſu 559.

Μήτηρ ἀλκυόνος πολυπότνιος εἶτον ἔχουσα.

Mater luctuoſæ alcyonis luctum habens. Euripides, *Iphigenia in Tauris* verſu 1089.

Ὄρνις, ἃ παρὰ τὰς πετρίνας
Πόντου δειράδας ἀλκυὼν
Ἕλιγον εἶτον ἀείδεις.

O avis alcyon, quæ circa maris ſcopulos lamentabili luctu canis. Moſchus *in* Epitaphio Bionis,

Ἀλκυόνες δ' ἐ τόσον ἰπ' ἄλγεσιν ἤχθεσο πάντες,

Neque alcyonis doloribus adeo premebatur coetus, qui eſt mas alcyonis. *Propertius* libro tertio, Elegia *De natali amicæ ſuæ*,

Alcyonum poſitis requieſcant ora querelis.

Ovidius Metamorphoſeos libri undecimi *Fabula* decima *De Alcyone*,

Dumque volat mœſto ſimilem, plenumque querela
Ore dedere ſonum, tenuis crepitantia roſtro.

Et *Triſtium* libri quinti *Elegiâ* primâ,

Eſt aliquid fatale malum per verba levare:
Hoc querulam Pregnen, Alcyonaſque facit.

Seneca in *Hercule Oetæo*,

--- *rapuit conjux*
Ceyca *gemit.* ---

Et in *Agamemnone*,

--- *Licet alcyones*
Ceyca *ſuum fluctu leviter*
Plangente ſonent. ---

Et in *Octavia*,

--- *repete aſſuetos*
Jam tibi queſtus, atque æquoreas
Vince alcyonas. ---

Oppianus libro primo *Halieuticôn*,

--- ξυνέντα τε φῦλα
Ἀλκυόνων, ---

Gemebundaque ſæcula alcyonum. Sibyllina carmina libro ſeptimo de *Sardinia*,

Ἀλκυόνες δ' ἔνθ' οὐ εἰκτρὸν γόον αἴξουσι,

Alcyones ſuper eo miſerabilem lamentationem excitabunt. Lucianus *in* Alcyone, Θαλαττία τις ὄρνις ἀλκυὼ ἐνομαζομένη, πολύθρηνος, καὶ πολύδακρυς. *Marina quædam avis* alcyon *dicta, valde luctuoſa, & lacrymoſa.* Et paulò poſt, Γοᾷδη γὰρ ὡς ἀληθῶς ἐ ἔχει· ἀφίησι τὸ ζῶον. *Lugubrem profectò ſonum emittit illud animal.* Item, Ὦ ἱερὸν θρήνου μολπέ. *O avis lamentationum modulatrix.* Cùm igitur alcyon ſit omnium avium maximè lugubris, ſi *Poetarum* judicio ſtamus, inde collegerunt Veteres eam à *Mœrore* ſignificari, cùm dicit, juxta *Græcos* Interpretes, *Luctuoſum eſſe ut Sirenes*; aut *Hebraicè*, *ut filiæ jaana*. Quod tamen non ſufficit, cum cætera non conveniant. Nam marina eſt avis alcyon, quamquè adeo dictam eſſe volunt παρὰ τὸ ἁλὶ κύειν, ex eo, quòd in mari concipit, & parit. Itaque ἀλκυόνα *halcyonem* cum ſpiritu aſpero multi ſcribunt: in quibus *Theocritus* in *Thalyſiis* verſu 57.

--- χ' ἁλκυόνες τερετεῦντι τὰ κύματα, ---

Et halcyones fluctus ſternent. At *filiæ jaana* in deſertis degunt à mari remotiſſimis, puta circa *Babylonem* & *Boſſoram Idumææ*, Jerem. 50. 39. Eſa. 13. 21. & 34. 13. Præterea crudelis & ἀσπλαγχνος eſt *bath jaana*, Thren. 4. 3. At alcyon, *Plutarcho* auctore, ubi ſupra, vincit τῇ φιλοτέκνῳ χελιδόνας, *prolis amore hirundines*; & τῇ φιλανδρίᾳ πελειάδας, *amore conjugis columbas* (ita enim legendum, non φιλανθρώπῳ, (ut habent noſtræ editiones.) Itaque cerylos maritos ſuos, ætate graves, αἱ ἁλκυόνες περιπτύσσουσι ἐπ' ἀνταῖς τ' καλιαῖσι μεζοτεροισι, *interſcapulio ſuis ſublatos alcyones circumferunt.* Quò pertinent *Alcmanis* verſus apud *Antigonum* Hiſt. 27.

--- βάλε δὲ, βάλε κυρύλος ἄμι,
Ὅς τ' ἔνθ' κύματος ἀνὰ ἁλκυόνεσσι πέτηται.

Utinam cerylus eſſem (alcyonum mares ſic vocant) *qui maris ſuperficiem ſupervolat cum alcyonibus.* Cætera ibi vide.

Proinde ad alcyonem nonniſi cunctanter referunt Sacri Doctores, quæ in *Græca* verſione legerant de *Sirenibus*, *Chryſoſtomuſque*, & *Cyrillus* addunt ab aliis τὴν γλαῦκα, id eſt, *noctuam*, intelligi; idque κατὰ τὴν Ἑβραίων ἔκδοσιν, *juxta* Hebræorum *editionem*: quaſi vox *Hebræa* בת יענה *bath-jaana*, id ſignificet. A qua ſententia parùm recedunt Recentiores, *Pagninus* ſcilicet, *Arias*, *Junius*, & *Tremellius*, *Schindlerus*, *Buxtorfius*, & *Bibliorum* vernaculi Interpretes; quibus *bath-jaana* eſt *ulula*, vel *bubo*. Et hanc verſionem vir eruditus noſtro ſæculo multis aſſerit, *Fullerus* ſcilicet *Miſcellaneorum* libri ſexti capite ſeptimo, *Enſmodi*, inquit, *alatis genus, quod & θρηνητικὸν ſit, & φιλέρημον, vellè, opinor*, Tremellius ululam *vertit*, *quam* Græci (*ut & Latini*) *à mœſto volatu ululatu* ὀλολυγόνα *appellant. Eadem quoque modo à* יענה, *clamando, ſive reſonando* יענה jaana *nuncupârunt, propter vocem ſcilicet ſinuram, præſertim nocte ſilentio, & ſæpiùs ingeminatam. Niſi malimus* (*quod potius credo*) *ululæ quandam ſpeciem eſſe, quam ſtrigem vocârunt. Etenim* ſtrix ὀλολυγὼν *redditur* Græcè *in* Gloſſario *antiquo. Eam verò* ἐρημαίαν, *ſeu ſolitudinis amantem, nominat* Aratus: *ejuſque voces triſtes ac ferales ſemper exiſtimatas fuiſſe conſtat.*

Hæc illic: quæ, utut ſpecioſa, me tamen haudquaquam perſuadent; quia video veteres Sacræ Scripturæ Interpretes ferè unanimi conſenſu בת יענה *struthionem* interpretari. Quod ipſum, quia in quæſtione eſt, probare jam aggredior. Atque ut ab antiquiſſimis ordiar, LXX Interpretes utplurimum στρουθὸν reddunt, vel στρουθίον, id eſt, *ſtruthionem*. Ita in hoc ipſo loco, in quo verſamur, *Levit.* 11. 16. & στρουθὸν habent. Et *Job.* 30. 29. ἐταῖρα (γίγονα) στρουθῶν. Et *Eſa.* 34. 13. αὐλὴ στρουθῶν. Et *Eſa.* 43. 20. θῆρα λαγόνες

λογίοις με, &c. *Θυγατέρες στρουθῶν.* Et *Thren.* 4. 3. *εἰς στρουθίου τὸ ἐπίμονον.* Dices vocem esse ambiguam: quia στρουθὸς modò pro *passere* sumitur ex avicularum genere; modò pro *struthione*, vel, quod idem est, pro *struthio-camele*, qui & *Latinè* dicitur *passer marinus*, in *Plauto*, *Ausonio*, *Festo*, & aliis. Et dubitari posse utro sensu illa Interpretes usurpaverint. Ita est: sed de struthionibus accipiunt Veteres propè omnes. *Chrysostomus* in *Jobum*, Στρουθὸς λέγει τὸν στρουθοκαμήλους, ὡς καὶ Σύμμαχος ἐξέδωκεν. Ita etiam *Eusebius*, *Basilius*, *Hieronymus*, *Theodoretus*, *Procopius* in *Esaiam*, *Olympiodorus* in *Jeremiam*, & novissimè *Suidas* in Σαμψαμί. Στρουθὸν λέγει, ὃν ἡμεῖς στρουθοκάμηλον λέγομεν. Neque aliter senserunt *Aquila*, *Symmachus*, *Theodotion*, & *Vulgatus* Interpres: quorum hic *struthiones*, illi στρουθοκαμήλους constanter reddunt. Solus denique è Veteribus, quod meminerim, *Novatianus* de *passere* accipiens in libro *De cibis Judaicis* capite tertio, *Passerem*, inquit, *cùm interdicit, intemperantiam coarguit.* Et è Recentioribus solus *Fullerus* eandem sententiam amplectitur, hoc scilicet Canone fretus, quem pronuntiat ut ex tripode: *Nemen* στρουθὸς *solum, ac per se positum, nullo ad differentiam designandam addito Epitheto*, passerem *Latine significare.* Nempe legerat vir doctus, & in his rebus accuratus supra fidem, struthionem ab *Herodoto* appellari στρουθὸν καταγαιον ab *Aristophane*, *Xenophonte*, *Athenæo*, & *Stratone* in *Anthologia* μέγαν· ab *Aristotele* λεύκιππον· ab *Heraclide* Ἀράβιον· à *Luciano* χαμαιπετῆ· ab *Æliano* χερσαῖον· à *Pausania* στρουθὸν τὸ ἀπτηνὸν· ab *Herodiano* Μαυρούσιον· ab *Hesychio* ἄγριον. Itaque perpetuum esse putavit quod plerumque fit. Certum tamen est etiam sine Epitheto στρουθὸν pro *struthione* non rarò sumi. Quis enim dixerit passerum pennas, non struthionum, intelligi à *Theophrasto*, cùm dicit galeas ornari τοῖς στρουθοῦ πτεροῖς, *Historiæ plantarum* libri quarti capite quinto. Et capite proximè antecedenti, cum in parte *Libyæ*, in qua non pluit, nasci scribit, πτόαν, καὶ δορκάδα, καὶ στρουθὸν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα, *leporem, & capream, & struthum* (ut ibi habet Interpres sæpe inceptus) *& feras alias*: quid aliud ibi sit στρουθὸς quàm *struthio*, quem multi feris adscribunt, quia mediæ naturæ est inter aves & feras? Et στρουθῶν συνωρίδας ἑκατὸν, quas processisse narrat (*a*) in *Ptolemæi* pompa *Callixenus Rhodius*, non struthionum bigas, sed passerum fuisse quis putaverit, quomodo in curru *Veneris*? Et passeris pedem innuere doctissimum *Scholiastem*, qui *Cleocritum* ab *Aristophane* in *Avibus* traduci ait ὡς στρουθίσκοδη, τοιοῦτος μεγαλώνυμος. Et de passerum pellibus egisse aut *Pollucem* eo loco, quo *Arabes* στρουθῶν δορὰς in bello contegi narrat (*b*) pro scutis, & thoracibus: aut *Strabonem*, cùm *Struthophages* has aves venari scribit (*c*) ταῖς δοραῖς τῶν στρουθῶν συσκιάζοντας, ut hâc specie delusæ eæ accedant incautius? Et ut *Æthiopicæ* animalibus, quæ vidit *Apollonius*, cum à *Philostrato* conjunctim nominantur ἔλαφοι, καὶ δορκάδες, καὶ στρουθοὶ, καὶ ὄνοι, quis *passeres* intelligat στρουθῶν nomine: eosque cum *cervo*, *capreo*, & *onagro* inter *Æthiopica* feras censeri credat? Hæc igitur exempla, nisi fallor, abundè docent *Fullerî* Canoni, de quo suprà, nullam fidem esse adhibendam, & verissimum esse, quod dixi, στρουθὸν, etiam per se sumptum, tam de *struthione* dici, quam de *passere*. Quod ipsis etiam *Atticis* familiare fuisse testatur *Hesychius* his verbis, Στρουθὸς, ὁ παταφυγὼν, καὶ λάγνος. Ἀττικοὶ δὲ τὰς στρουθοκαμήλους. Ut vel *Atticè* loquendo LXX. Interpretes potuerint sic usurpare. Si rogaveris, cur non potiùs usi sint *struthio-camelo* nomine, vel aliquo saltem Epitheto ad devitandam vocis homonymiam; respondeo erit in promptu. Nam quâ ætate vivebant, nondum erat in usu *struthio-camelo* nomen, quo nescio an quispiam utatur ante *Strabonem*: nisi quod *Diodorus*, paucis annis vetustior, illud videtur designare, cùm libro tertio narrat quoddam esse in *Struthophagis* avis genus, μεμιγμένην ἔχων τὴν φύσιν, τῇ χερσαίᾳ ζώῃ, ἀφ' ἧς ἐνθένδε τετύχηκε προσηγορίας, *quæ mixtam habet naturam cum animalibus terrestribus, ac proinde compositum nomen adepta est.* Inde est, quòd *Galenus*, *Græcis* Interpretibus tot sæculis junior, *struthio-camelo* nomen, tanquam novum, & Veteribus ignotum, absque præfatione usurpare vix audet. Ita libri tertii *De alimentis* capite vigesimo, Τὸ μὲν τῶν χηνῶν ὑπερον, inquit, οὑτωδὶ ἐστι καὶ τοῖς παλαιοῖς· τὸ δὲ τῶν στρουθοκαμήλων ὀνομάζουσι γὰρ αὐτὰς μεγάλως στρθὸς. *Anserum quidem nomen etiam Veteribus consuetum est, sed struthio-camelorum insolens. Eos enim appellant magnos passeres.* Et in libro *De prob. suc. alim.* capite sexto, Ἐν δὲ τοῖς μεγάλοις στρθοῖς, ὡς νῦν ὀνομάζουσι στρουθοκαμήλους. *In magnis passeribus, quos nunc struthio-camelos nominant.* Sed & στρθὸς simpliciter dicere maluerunt, quàm στρθὸς μεγάλης, aut καταγαίους, &c. cum quia *Hebræum* בת יענה *bath jaana*, nullum habet adjunctum Epithetum, tum quia non erat opus quidquam addere; cum res ipsa per se doceat eas aves in *Prophetis* hoc vocabulo describi, quibus præter nudum nomen nihil est commune cum passeribus: aves, inquam, solitarias, & in locis desertis horridisque commorantes: cum gregatim volent passeres, cultaque loca & frugifera libentiùs frequentent.

Neque id *Fullerum* fugit; itaque ne cogatur *struthiones* hic agnoscere, aliud comminiscitur, nempe in *Græca* versione στρθὸς esse *ululas*, aut verò *striges*. Quod probare conatur duplici argumento, sed utroque prorsus invalido. Prius tale est. In *Suida* στρθίζειν exponitur τρίζειν *stridere*, quod strigum est proprium: ergo etiam στρθὸς, unde στρθίζειν, est *strix*. Et strigum id esse proprium probat ex libro sexto *Fastorum*, ubi sic *Ovidius*,

Est illis strigibus nomen: sed nominis hujus
Causa, quod horrendum stridere nocte solent.

Ut in Poëmatio *De Philomela*, quisquis ejus sit auctor;

Strix nocturna sonans, & vespertilio stridunt.

Sed frustrà id affertur, cùm passerum quoque sit τρίζειν. Proinde *Iliad.* β'. versu 314. draco passerculos octo cum matre.

— ὀλοσυρὰ κατισθίει τετριγότας,

voravit miserabiliter stridentes. Cùm igitur τρίζειν tam sit passerum, quàm strigum, cùm *Suidas* στρθίζειν exponit τρίζειν, tam potuit passerum pipitum, quàm strigum stridorem respicere. Et vero id sumptum ex *Esa.* 10. 14. ubi pro *Hebræo* מצפצף, id est, *vunculârum more garrientis* aut *murmurantis*, *Græca* versio habet στρίζων, quod *Theodoretus* exponit τρίσαι *stridere*, & γρύζειν στρθὸν παραπλήσιον *passerum instar pipire*. Itaque causa non fuit, cur hic *Fullerus strigum stridorem* & *ululatum* sibi fingeret. Sed aliud intentat telum, quod validius videbitur. *Strix* (inquit) *in* Glossario *non solum* ἀλαλυγὼ *transfertur, id est*, ululâ, *sed etiam* στρθὸς. *Ibi enim ita habetur*, Strix, Ὀλολυγών, στρθός. *Itaque hæc ortu*, strix, ἀλαλυγών, & στρθὸς *sunt synonyma.* Respondeo illum *Glossæ* locum palàm esse mendosum. Neque enim unquam fando auditum est voce στρθὸς vel *strigem* vel *ululam* significari. Itaque illud στρθὸς loco suo motum est, & reponendum inferius, post illa verba, *Struthio*, Στρουθοκάμηλος. Hæc verborum trajectio in *Glossis* frequens. Tale in iisdem, *Facundus*, Εὐγλωττος, γένος· quorum ultimum pertinet ad τὸ *Facundus*, vel *Facunda*, quæ infrà sequuntur. Item, *Fastus*, Ἐπιζήμιος, ἡμερολόγιος· quorum hoc *fastos*, non *fastum* significat. Ergo pertinebat ad vocem *Fasti*, quæ prætermissa est. Ibidem, *Rigor*, Κρύος, ἀνάπλεως. Quorum τὸ ἀνάπλεως referendum ad τὸ *rigidum*, quod sequitur. Et in *Hesychio*, Ἀλύει, ἀθημονῶ, ἀθυμῶ. Φοβεῖται. Absurdè: neque enim Verbum ἀλύειν potest esse *Phœnicia* vox. Itaque vox Φοβεῖται loco suo mota est, & ad id pertinet, quod sequitur, Ἄλφα, βοὸς ἀφαλή. Quod ipsum

(*a*) *Athenæus l. 5. c. 7. Eustath. in Iliad. β'.*

(*b*) *Pollux lib. 1. cap. 10. sect. 7.*

(*c*) *Strab. lib. 16.*

ipſum mendo non vacat. Scribendum enim βὸς, πεφαλή, ut alibi monuimus. Poteſt etiam aliter reſtitui *Gloſſarii* locus, in quo verſamur: nempe ſi pro στρθὸς legatur στρίγλ@, quod *ſtrigin* apud *Graecos* fuiſſe nomen probant haec *Heſychii*, licet corruptiſſima. Στρίγλ@, τὸ ἐοικὸς τῇ πέρκῃ@, νυκτίφοιτον. Καλεῖται δὲ καὶ νυκτιβία, οἱ δὲ νυκτικόρακα. Quae puto ſic eſſe ſcribenda, Στρίγλ@, τὸ ἐο τοῖς πεμπτοῖς νυκτίφοιτον &c. *Inter praeſtigioſa quod noctu ambulat: vocatur etiam nycti-bos* (quaſi noctu boans) *& à nonnullis nycti-corax.*

Haec de *Graecis* Interpretibus vocis *bath-jaana*. Jam ad *Chaldaeos*, *Syros*, atque *Arabes* me confero, qui omnes idem ſequuntur. Nam *Chaldaei* tres, *Onkelos*, *Jonathan*, & *Hieroſolymitanus* hic habent נעמא *naama*, vel נעמיתא *naamitha*. *Syrus* etiam ܢܥܡܐ *naama*. Et *Arabes*, tam editi, quam manuſcripti, نعام *naám*, vel نعامة *naáma*. Quibus vocibus *ſtruthionem* ſignificari tam certum eſt, quàm quod eſt certiſſimum. Quod uno conſenſu me docent *Arabum Lexicographi*, *Hiſtorici*, *Geographi*, *Medici*, *Philoſophi*. Sed *Damir* inprimis, & *Kazuinus*, qui in Capitibus *Danaám*, vel *naíma*, ſtruthionem deſcribunt multò accuratiùs, quàm *Graeci*, & *Romani* Scriptores. Et *Abenbitar*, qui in *naíma*, deſcribit ad verbum quę de ſtruthione habet *Galenus* libro tertio *De alimentis*. Quin rationem nominis idem aperiunt. Struthioni & camelo multa ſunt communia. Proinde pes utriuſque dicitur خف *choph*, & منسم *menſim*: & utriuſque fœmina قلوص *kalus*. Sic vicina ſunt نعام *naám*, & نعم *naam*: quorum illud *ſtruthionem*, hoc *camelum* ſignificat. Unde eſt, quod ظربان *dorban*, id eſt, ea muſtelae ſpecies, quam à fœtore barbari Scriptores *putorium* vocant, ab *Arabibus* dicitur eſſe مفرق النعم *diſſipater ſ naam*; quia camelorum turmas fœtore ſuo diſpergit atque diſſipat. Et in Plurali أنعام *anám* ſunt *cameli*. Ut in his *Mahumetanis* Theologi in *Alcamus*

الله جعل لكم الانعام اتركبوا

Deus vobis fecit Alanâma (camelos) *quibus veheremini*. Itaque etiam *ſtruthio* vocatur نعام *naám*; quia eſt camelo ſimilis. Tale eſt, quod obſervat *Algazbid ſtruthionem* à *Perſis* appellari استرموك *iſtarmuch*, quaſi *cameli avem* dicas, quia videtur ex utroque conflatum eſſe animal. Hinc *Alkazuinus*,

نعامة حيوان مركب من حلقة الطير
والجمل اخذ من البعير العنق والمنسم
ومن الطير المنقار والجناح والريش

Struthio eſt animal ex camelo & avis natura compoſitum: ex camelo enim collum & pedes ſumpſit, ex ave roſtrum, alas, & plumas. Ergo ut *Graece*, & *Latinè*, ita *Perſicè*, *Chaldaicè*, *Syriacè*, & *Arabicè* huic avi nomen fecit ἡ μεμιγμένη φύσις τῷ ζεφαίῳ ζώῳ. Et cum recentiores *Chaldaeae* linguae *Lexicographi* נעמא *naama*, vel נעמיתא *naamitha*, *ululam*, aut *bubonem* interpretantur, gravi errore ſe obſtringunt, in quem nunquam incidiſſent, ſi vel minimam habuiſſent *Arabicae* linguae notitiam. Quamvis eo uſque devenire neceſſe non habuerint. Quippe etiam ex *Talmude* patet נעמית *naamith* eſſe *ſtruthionem*. Sic cum in Tractatu *Kelim*, ſive *De Vaſis* cap. 17. §. 14. in vaſorum cenſu ponitur ביצת נעמית המצופה *Ovum* naamith *obductum* (*auro* ſcilicet, vel *argento*.) Certum eſt *ovum naamith* eſſe *ſtruthionis* ovum, ex quo vaſa fieri res notiſſima. *Plinius* libri decimi capite primo, *Ova* (ſtruthionum) *propter amplitudinem pro quibuſdam habita vaſis*. Et de iiſdem *Lucianus* in *Dipſadibus*, Σκύφοι κρῶνται κενώσαντες, καὶ ἐκπώματα πρόκειται ἐν ἀνετῷ. *Iis evacuatis pro vaſis utuntur, & ex iis pocula ſunt.* Ruriſus in Tractatu *De Sabbatho* cap. 18. fol. 128. a. מטלטלין שברי זכוכית כפני שמאכל לנעמיות, *Circumferunt* (licitè die Sabbathi) *fragmenta vitri; quia ſunt pro cibo ſtruthionibus.* Ita omnino vertenda vox לנעמיות, non *ululis*, aut *bubonibus*, quos domi alere nemo ſatagit: ut carnivoras aves eſſe taceam, cum ſtruthio quodcunque offertur, ferrum, oſſa, linteа, vitrum, lapides ſine delectu deglutiat. Quod ex *Plinio*, *Aeliano*, *Damiro*, *Alkazuinio*, *Leone Africano*, *Marmolio*, & aliis probare ſit facilliimum.

Jam de *Hebraeis* aliquid addam, quorum doctiſſimis יענה *jaana*, eſt *ſtruthio*. Ita ſumi clarum eſt à *Maimonide* in Tractatu *De cibis vetitis*, initio capitis tertii. Et à *Talmudis* Gloſſatoribus, qui נעמיות *naamijoth*, id eſt, *ſtruthiones*, explicant per בנות יענה. Ita etiam exponunt *Abraham Periſol*, & *Chazkuni* in *Leviticum*. Et *David de Pomis* in *Lexico* apertiſſimè, tanquam ex *Aben Ezra*, יענה לפר אברהם אע"ג ל"ם הוא עוף אשר ישים ביצותיו בארץ ונקרא כטרו"צו בלע Jaana *ſecundum* R. Abraham Aben Ezra *in* Job. 39. *avis eſt, quę ponit ova ſua in terra, & vulgari lingua vocatur* ſtruzzo, id eſt, *Italicè*. Et *Porta coeli* fol. 22. d. וכן אחד מן ב"ח שהוא אמצע בין חיה ועוף והוא בת־יענה שאינו מעופף ואינו הולכה אך יש לה חרוזים תחת כנפיה ועוקצתם אותה והוא מולנת ומאכלת הברזל ואומרים עליה כי בראה תאסף ביציה ובחב אבן רשד כי בהלעיגה את החרב הוא נתך בגופה כחמה יותר מן האש בסגולה שלהם *Una eſt animalis ſpecies inter quadrupedes & aves media, nimirum* bath-jaana, *quae neque volat, neque graditur, ſed habet acumina ſub alis, quibus pungitur, & ſalit. Etiam ferve veſcuntur, & ova viſu excludere dicuntur. Scribit* Averroës *eam aurum deglutitum in corpore calore ſuo liquefacere melius quam ignem, idque vi quadam occulta.* Quod ultimum idem repetens fol. 23. b. pro *filiabus jaana* habet בת יענה. Itaque illi בת יענה *filia jaana*, & נעמית *naamith*, ſunt ſynonyma: & utrumque *ſtruthionem* ſonat. Neque *Hebraeorum* ullus occurrit, qui aliter interpretetur. *Kimchius* enim, & alii, qui יענה *jaana*, volunt avem eſſe θηκτικὸν, tamen *ſtruthionem* eſſe non negant.

Eodem facit, quod *Judaei* ſemper id perſuaſum fuit ſtruthionis eſum Lege Dei ſibi fuiſſe prohibitum, quod *Graeca*, & *Chaldaica* Legis verſiones abundè docent, & *Judaeorum* perpetua praxis. Itaque cum in *Lampridio* narratur *Heliogabalus* ſtruthiones & camelos in coenis exhibuiſſe aliquoties, *dicens praeceptum* Judaeis, *ut ederent*, in poſtremis verbis latet omnino inſigne aliquod mendum, cum ea ſint oppido falſa. Ubi enim *Judaei* praecepit Deus, ut vel camelos, vel ſtruthiones ederent? Quin utrumque diſertè prohibet. Et de camelo res certa. De ſtruthione etiam apud veteres *Judaeos*, quorum ne unus quidem per בת יענה *bath jaana*, aliud quidquam intellexit, quàm *ſtruthionem*. Itaque nihil agunt, qui, pro *ſtruthiones & cameles*, ex *Palatino* codice, junctis vocibus, *ſtruthiocameles*,

camelos, id est, ſtruthiones legunt. Neque enim minus expreſſa eſt ſtruthionum quam camelorum prohibitio. Demus tamen ſtruthiones in Lege non prohiberi; an ſequetur fuiſſe præceptum *Judæis*, ut ederent? Quis neſcit quantum hæc differant, aliquid concedere tanquam liberum, & idem præcipere tanquam neceſſarium? Illa certè tantum differunt, quantum differunt libertas ad utrumque ἀδιάφορον, & neceſſitas ad unum determinata. Verum ut hoc quoque concedamus, ſtruthionum eſum non conceſſum modo, ſed & præceptum fuiſſe *Judæis*, quæ duo ſunt falſiſſima, quid hoc ad *Heliogabalum?* An hominem ethnicum, impium, & prorſus atheum credibile eſt id in animo habuiſſe, ut *Judaicis* Legibus obſequeretur, & ad illarum præſcripta more ſuos componeret? Hæc cum ſint abſurda prorſus, videant eruditiores, an *Lampridii* verba ſic legi queant; *Struthiones, & camelos exhibuit in canis aliquoties, eſſe dicens præceptum ſuis Deis, ut ederent.* Camelos & ſtruthiones amicis cum apponebat, quia delicatulis illis tam viles carnes parum ſapiebant, fingebat Dei ſui præceptum eſſe, ut eas ederent, id eſt, ad religionem, & cultum Dei ſui id pertinere, *Heliogabali* ſcilicet, cujus erat Sacerdos. Idem *Lampridius* ſuprà, *Fuit autem* Heliogabali, *vel* Jovis, *vel* Solis *Sacerdos.* Et paulò poſt, *Primo dictus eſt* Varius, *poſt* Heliogabalus *a ſacerdotio Dei* Heliogabali, *cui templum* Romæ *in eo loco conſtituit, in que prius ædes* Horci *fuit, quem è* Syria *ſecum advexit.* Item, Heliogabalum *in* Palatino *monte juxta ædes Imperatorias conſecravit, eique templum fecit, ſtudens & Matris typum, & Veſtæ ignem, & Palladium, & ancilia, & omnia* Romanis *veneranda in illud transferre templum, & id agens, ne quis* Romæ *Deus, niſi* Heliogabalus, *coleretur. Dicebat præterea* Judæorum & Samaritanorum *religiones, & Chriſtianam devotionem illuc transferendam, ut omnium cultuum arcanum ſecretum* Heliogabali *ſacerdotium teneret.* Et infrà, *Signum, quod* Palladium *eſſe credebat, abſtulit, & aureſtatuam in SUI DEI templo locavit.* Et rurſus, *Ablatumque ſanctum nomen in penetrale DEI SUI tranſtulit.* Item, *Omnes ſane Deos SUI DEI miniſtros eſſe ajebat.* Ita hic, *Eſſe dicens præceptum DEI SUI, ut ederent.* Ex vocibus *Deis ſuis*, vel *ſui Dei, aut* ἀναγραμματισμὸν *Judæis* feciſſe videtur Scribarum imperitia. Et poſt *aliquoties* vox *eſſe* prætermiſſa propter τὸ ὁμοιότελευτον. Utut ſit, cùm in eandem verſionem vocis יענה *jaana*, convenant *Græci, Latini, Chaldæi, Syri, Arabes*, atque *Hebræi* Interpretes, ab his omnibus non video tutò poſſe recedi, niſi magnæ cauſæ ſubſint, quales hic nullas video. Quidni enim בת יענה *filia jaana* putetur eſſe *ſtruthio?* Exeutiantur Scripturæ loca, quibus de ea fit mentio: quid in iis reperietur, quod ſtruthioni non conveniat?

Eſum יענה *jaana*, *Moſes* prohibet, ut immundum. Id ſtruthioni bellè convenit, quæ humi nidificat, & ſola avium nunquam è terra attollitur, & quodcunque ſe offert ſine delectu vorat: ut carnem, & ovatiam craſſiſſimi eſſe alimenti, & difficulter digeri. Abillius quidem eſu non abhorrent *Afri*, & *Arabes.* Et in *Æthiopia Struthophagos* ſtruthiones habuiſſe in deliciis, atque inde nomen eſſe conſequutos teſtantur *Agatharchides, Diodorus*, & *Strabo.* In *Lucians Diplaſiis* illorum ovis veſcuntur *Garamantes.* In *Heraclidis Cumæ Perſicis* inter cæteras dapes Regi *Perſarum* apponuntur σφῆνες ἐν Ἀράβιοις *ſtruthiones Arabici*, ut obſervat *Athenæus* libri quarti capite nono. Apud *Ælianum* (*Hiſt.* lib. 14. cap. 13.) Regi *Indorum* ἐπάυλια, id eſt, *bellaria*, ſunt κίναιδοι τὸ ἀὲι, καὶ τὰ τῆ χερσαίων σφῆνες, καὶ κνῆκες, *eorum, ſtruthionum, & anſerum ova.* Quin & *Romanis* Principibus *Heliogabalus* & *Furmus* ſtruthiones ſibi apponi juſſerunt. De illo enim *Lampridius* jam modo, «*Struthiones, & camelos exhibuit in canis aliquoties.* Item, *Sexcentorum ſtruthionum capita una cenâ multis menſis exhibuit, ad edenda cerebella.* Et infrà, *Habuit etiam iſtam conſuetudinem, ut canas ſibi exhiberet ſalos, unâ die nonniſi de phaſianis tantùm ederet, omneſque miſſus ſolà phaſianorum carne ſtrueret: item alia die de pullis, aliâ de piſcibus, & item illo, aliâ de porcis, aliâ de ſtruthionibus.* Et de *Furmo* Vopiſcus, *Carne multâ veſcebatur: ſtruthionem ad diem comediſſe ferunt.* Sed uterque in *Syria* hunc cibo aſſueverat. *Heliogabalus* enim *Emeſæ*, *Furmus Seleuciæ* natus eſt. Et Medici, quorum eſt de alimentorum ἐυχυμίᾳ, vel κακοχυμίᾳ ſtatuere, ſtruthionum eſum parum probant: quod hæc loca planum facient. *Galenus* capite ſexto *De ciborum bonis & pravis ſuccis*, Ἐν δὲ τοῖς μὴ λίαν εὐχύτοις ἅπαντα τὰ μίαν σκληρὰ, καὶ δύσπεπτα, καὶ πεπαττομενικά. *In ſtruthionibus omnes partes ſunt duræ, concoctu difficiles, & excrementitiæ.* Et libri tertii capite vigeſimo *De alimenterum facultatibus*, ubi de ſtruthionibus, & anſeribus; Πεπαττομενικὸν τοίνυν ἡ σάρξ αὐτῶν ἐστι, καὶ πολὺ δυσπεπτότερον ἢ τῶν κρεοφαγούντων πτηνῶν ζώων. *Ipſorum igitur caro eſt excrementitia, multoque ad concoquendum difficilior, quam prædictarum avium.* Et *De evis* capite vigeſimo ſecundo, Ἀμείνω τάτε ἀλεκτορίδων ἐστι, καὶ τὰ τῆ φασιάνων· φαυλοτέρα δὲ τὰ τῆ χηνῶν τε, καὶ σπθοκαμήλων. *Optima ſunt gallinarum, & phaſianorum; peſſima anſerum, & ſtruthionum.* Quæ ex *Galeno* deſcripſit *Ætius Tetrabibli* lib. 1 Serm. 2. cap. 131. & 134. Et *Symeon Seth*, ut anſerinę carnis eſum maximè damnet, dicit ἐν τῆ αὐτῆ τάξει τιθέντας παρὰ τῆ παλαιῶν τῆ τῆ σπθοκαμήλου σαρκί, *Veteres eam in eodem ordine poſuiſſe, quo ſtruthionum carnem.* Sed ex *Razis* judicio anſerina longè præſtat, & ſtruthionum carnis καλοχυμίαν corrigit. Verba ſunt,

لحوم النعام غلظة جدا فينبغي ان

يصلح باصلاح لحم البط *Carnes ſtruthionum ſunt*

valdè craſſæ, & corrigi oportet his juncta carne anſerina. Avicenna etiam de ſtruthione, لحمه غليظ لا ينهضم

Caro ejus craſſa eſt, nec digeritur. Et *Leo Africanus* libro ſexto capite *Dara*, ſtruthionis carnem illuſtriſſimam & fœtidiſſimam eſſe aſſerit, & viſcoſam etiam circa femora. Et *Aben Ezra* in *Exod.* 23. *verſ.* 29. anxiè quærens, quorſum in Lege prohibeatur non in genere יענה *jaana*, id eſt, *ſtruthie*, ſed בת יענה *bath jaana*, *filia ſtruthionis*, ut quidem interpretatur, propoſitæ quæſtioni ita reſpondet: דע כי בשר היענה יבש בעין ואין המנהג שיאכלנו אדם כי אין בו ליחה ולא יאכל ככל הטין רק הבת כי היא נקבה וקבנה יש בה מעט ליחה ולא כן הזכר הקטן *Scio carnem ſtruthionis aridam eſſe ut lignum, ita ut non ſoleat eſſe pre cibo, quia in eandem eſt humor. Itaque de tota ſpecie nihil comeditur præter filiam, quæ cum femina ſit, quamdiu parva eſt, humoris nonnihil habet: at mas non item, etiam cùm parvus eſt.* Non poſſum non addere *Scaligeri* conjecturam in *Auſonii* verſum,

Ovum tu coque paſſeris marini,

Epiſtolâ undecimâ ad *Paulum*, *Videtur*, inquit, *ſanem indicare* Paulo *manenti in fundo ſuo* Crebenno, *cum præcipit illi, ut coquat ovum paſſeris marini, hoc eſt, ſtruthiocamels. Nam qua ſuavitas in ovo ſtruthio-camelli, eoque venuſto? Itaque falſe illum dicit in* Crebenno *villa eſurire, in qua nihil niſi ovum ſtruthio-camelli habebat.*

Ut ad alia tranſeamus in *Eſaia*, & *Jeremia*, יענה *jaana*, deſcribitur ut avis φιλόμηρος, quæque verſari ſolcat in locis aridis & inquoſis. Id ſtruthionis ingenium planè exprimit, quem *Theophraſtus*, ubi ſuprà, naſci potiſſimum aſſerit (*d*) ἐν τῆ μὴ ὑπούσῃ τῆ Λιβύης, *in inaquoſa parte* Libyæ: ea nempe, de qua *Pœta*,

(*d*) *Hiſt. Plant. l. 4. c. 4.*

Hinc deſerta ſitis regio. —

Ad quæ verba *Servius*, *Id eſt, inhabitabilis. Dicit autem* Xero-libyen, *id eſt, partem* Africæ *mediam, quæ eſt inter* Tripolim & Pentapolim. Rectè omnino: nam

nam circa hæc loca erant *Garamantes*, quos *Lucianus* in *Dipsadibus* venari ait onagros, ſtruthiones, ſimias, & elephantes. Ταῦτα γὰρ μόνα, inquit, διαρκῆ πρὸς τὸ διψῶν. *Sola enim hæc animantia ſitim perferunt.* Quod de ſtruthione verum inprimis. *Arabes* enim, quibus hæc avis eſt notiſſima, eam unquam bibere negant. *Damir*, قال ابن خالوية في كتاب ليس في الدنيا حيوان لا يسمع الا النعام ولا يشرب الما ابدا الا النعام والضب ايضا لا يشرب الما ولكنه يسمع

Dixit Ibno Chalvia *in libro* Laiſa (quaſi dicat in libro NON EST, agit enim ille liber de rebus, quæ in aliquo, aut alicubi non ſunt) *Aamal* (perfectum) *nullum eſt, quod noa audiat, & aquam nunquam bibat, præter ſolum ſtruthionem: nam ſi crocodilus terreſtris etiam a potu abſtinet, tamen audit.* Cum igitur ſtruthio non egeat potu, & quidvis voret, in locis inaqueſis & ſterilibus facilè degit. Nec immerito *Hieronymus* in *Eſaiam* animal eſſe ait *ſemper ſolitudinis appetens, & deſerto familiare.* Et *Baſilius*, φιλόερημον δὲ τὸ ζῶον, καὶ ταῖς αἰγυπιάναις ψάμμοις ὡς τὰ ποδικὰ ἐμφωλεύων· τὸ δὲ ὑπερβολὴν ἡ ἐρημίας ὁ λόγος διὰ τῆς συνθέσεως παραδίδωσι. *Solitarium eſt animal, & in maximæ ſterilibus arenis plerumque deliteſcens: proinde per ſtruthionum habitationem deſerti vaſtitatem Scriptura ſignificat.*

Etiam ad ſtruthionum mores pertinent hæc *Jeremiæ* Thren. 4. ℣. 3. *Cete mammam educunt, ut lactent catulos ſuos: ſed filia populi mei crudelis eſt,* כיענים במדבר, *ut ſtruthiones in deſerto.* Agitur de *Iſraelitis*, quos *Babylonica* captivitas ad tantam inopiam redegerat, ut liberis ſuis non poſſent ullo modo proſpicere. Proinde addit ſequenti verſu, *Adhæret lingua lactantis palato ipſius pra ſitu: & parvulis panem petentibus nemo eſt qui diſtribuat.* Quomodo dixerat capitis ſecundi verſu nono *pueros fame perire in omnibus trivis.* Nempe, ut *R. Selomo* rectè hic habet, חיירם קודמים להם לחיי בניהם מחמת הרעב, *In extrema fame liberorum ſuorum vitæ propriam vitam præferebant.* Quam parentum duritiem *Propheta* ut exaggeret, utitur duplici ſimilitudine: quarum una à cetis ducitur, quæ, utut immania, tamen catulos ſuos lactant, altera à ſtruthione, quæ ideo tam male audit, quod prolem ſuam negligat, ut dicitur *Job* 39. ℣. 17. *Durum ſe exhibet erga pullos ſuos, ac ſi non eſſent ſui.* Quod uberius ediſſeremus in explicatione illius loci. Hactenus igitur omnia quadrant. Et quidquid de filiabus יענה *jaana*, *Propheta* ſcribunt, ſtruthionibus apprime convenit.

Sed quo minus huic verſioni plene aſſentiamur, unum videtur obſtare à *Fullero* non prætermiſſum: quod nimirum funeſtas & lugubres ſtruthio-cameli querelas nemo veterum *Gracorum* obſervavit. *Quod tamen* (inquit) *de* בת יענה bath jaana, *non ſolum tradutum legimus in ſacris literis, ſed illuſtribus verbis celebratum. Nempe* Mich. 1. ℣. 8. "*Faciam planctum* "*ut dracones, & luctum ut filia* jaana. *Et* Job. 30. *verſ.* 28. 29. "*Surrexi in congregatione, & clamavi.* "*Frater fui draconum, & ſocius filiarum* jaana. *Id eſt, etiam in medio cœtu hominum aon potui me continere, quin tam contenta voce ejularem, quam dracones, & filia* jaana: *quorum illis à luctu, his a clamore nomen.* Reſpondeo *Gracos* ſcriptores, quantumvis diligenter de rerum natura ſcripſerint, tamen multa fugiſſe etiam in illis animalibus, quæ in *Græcia* naſcuntur. Quid mirum, ſi idem accidat in ignotis, & peregrinis? Certè ſi quidquam valet hoc argumentum, ex eo ſequetur etiam, ſtruthionem eſſe planè ἄφωνον, quia de illius voce *Græci* nihil quidquam ſcripſerunt. Vocalem tamen eſſe cum ipſa ratio nos docet, tum *Arabum* monumenta, quibus avis *Arabica* notior eſſe debet, quam *Græcis*. In libro *Arabico*, cui titulus الكفاية quaſi *ſufficientiam* dicas: يقال عار الظلم اذا صاح والزمار صياح الانثي *Dicitur* arra *de ſtruthione mare cùm clamat, &* zimar *eſt vox fœmina.* Hinc *Alcamus*, عار الظليم صاح Arra *ſtruthio mas, id eſt, clamavit.* Et clamor ipſe عرار *irar* dicitur: ſed زمرت النعام zamarath, *id eſt, clamavit ſtruthio fœmina.* Et alibi in eodem *Alcamus*, رغا او رغي البعير والضبع والنعام صوت فضج Ragha, *aut* raghia *de camelo, hyena, & ſtruthione, clamavit, ejulavit.* Et rurſus, رغا الصبي بكا اشد البكا Ragha *de puero, id eſt, acriter flevit.* Sed & نقع neke *vox ſtruthionis*, & نقنق naknaka, *ſtruthio fœmina gloccavit cum ova poſuit*, vel *in fuga, & metu.* Unde ipſa vocatur نقنقة *niknika*, & mas نقنق *niknik.* Hæc omnia reperire eſt in *Arabum Lexicis.* Quæ ne ſolâ illorum fide ruti putes, en tibi verba *Johannis de Laet* in *America* deſcriptione libri decimi quinti capite ſeptimo, *In* Braſiliæ Mediterraneis *multa ſtruthiones reperiuntur, quas barbari ſua lingua nominant* janducocu, *&c. Procera ſunt, & tam altum clamant, ut ad dimidiam leucam audiantur.* Quin acrem & aſperum eſſe ſtruthionum clamorem, maximè circa auroram, ab iis non ſemel audivi, qui illas circumducunt.

Fullerus aliud objicit, nihil fuiſſe cauſæ, cur ſtruthionis eſus in Lege prohiberetur, cùm aut omnino incognita *Judæis*, aut ſaltem rara admodum apud eos fuerit avis, ut quam *Plinius* alitem *Africanam* vel *Æthiopicam* dicat, à *Judæa* quam longiſſimè remotam. Sed inane eſt hoc telum. Nam vel ſi ſtruthionem in *Æthiopia* ſola naſci concederemus, non ideo ſequeretur *Judæis* ignotam fuiſſe, præſertim ætate *Moſis*, quâ diu detenti fuerant in *Ægypto* contermina. Nam in ea parte *Æthiopiæ*, quæ proxima eſt *Ægypto*, *Apollonius* ſtruthiones reperiſſe legitur in *Philoſtrato*. Verum enim vero quis neſcit etiam in *Arabia*, quæ *Judææ* & *Syriæ* contigua eſt, magnam ſtruthionum eſſe copiam? Ita docet diſertis verbis *Diodorus* libro ſecundo in *Arabiæ* deſcriptione; Θηρίων τε πλῆθος ἄλλων ὁ προσαρίζουσα τῇ Συρίᾳ τρέφει. *Ferarum robore præſtantium copiam alit* Arabiæ *pars, quæ* Syriam *attingit.* In quo cenſu poſtquam poſuit leones, pardos, & tigres: Φέρει δ', inquit, καὶ ζῶα διφυῆ, καὶ μεμιγμένα ταῖς ἰδίαις, ὧν αἱ μὲν ὀπισθοζόμβαι σφηκιάφασι παραπλήσιαι τοῖς τόπους μίγματα χηνῶν, καὶ καμήλων. *Ferunt etiam animalia naturæ anceptis, & informia, quorum quæ ſtruthio-cameli vocantur, aniſerum & camelorum ſpeciem habent permixtam.* Hinc *Xenophontis*, *Arabiam* cum *Cyro* peragranti, prope *Euphratem* occurrerunt ὠὰ ὀλίγα σφηκῶν αἱ μεγάλαι, *ſtruthiones non pauci*, ut ipſe narrat libro primo *Anabaſeos*. Et apud *Heraclidem* σφῆκες αἱ Ἀραβίαι *ſtruthiones Arabici* cenſentur in iis avibus, quæ Regi *Perſarum* apponebantur, quod jam ſupra (*d*) obſervatum eſt. Sed & ex *Polluce* didicimus, *Arabes* loco thoracum & clypeorum ſtruthionum pelles habuiſſe. Proinde 61. in libro *Notitiarum* in *Arabia* inſignibus eſt ſtruthio.

(*d*) *Page* 225. *lin.*

Ergo

Ergo ſi ſtruthiones *Æthiopicis Judæis* innotuiſſe negat *Fullerus*, ſaltem agnoſcat *Arabicos* eos latere non potuiſſe. Inprimis id abſurdum eſt, quod יענה *jaana*, *Fullerus* vult eſſe *ſtrigem*, animal ſcilicet *Judæis* ſtruthione modò notius, imò fabuloſum planè, ut vel ex *Plinio* conſtat libri undecimi capite trigeſimo nono. Unde eſt, quod *Heſychius*, ut à nobis emendatus eſt, illud ponit ἐν τοῖς παντοίοις, in prodigioſis animalibus, qualis Chimæra, Centauri, &c.

Supereſt, ut paucis dicamus, quorſum pro tota ſpecie Lex ſolum prohibeat eſum filiæ יענה *jaana*, ſeu *ſtruthionis*; quod *Hebræos* non parum torquet. Et apud *Aben Ezram* in hunc locum quidam reſpondent, שהוא מין שלא ימצאו זכרים כמו הארנבת יעלים, *ſpecium eſſe animalis, quod nullos habet mares, ut neque lepus.* Et fruſtrà objici, quod *Thren.* 4. verſ. 3. יענים *jeenim*, formam habet Maſculinam, cum ejuſdem formæ ſint יעלים *jeelim*, *ibices*, רחלים *rechelim*, *oves*: quæ tamen ſunt Fœminina. Ipſe in *Exod.* 23. verſ. 29. ſuprà reſpondit ideo in tota ſtruthionum ſpecie ſolam vetari filiam, id eſt, pullorum ſolas fœminas; quia id ſolum edule eſt, cùm matres edi non poſſint, neque etiam pulli mares, atque adulti multo minùs. *Rabbi Moſes Maimonis* filius in libro *De cibis vetitis*, capitis tertiij ſtatim initio, per *filiam ſtruthionis* intelligit ovum ejus. *Quidquid*, inquit, *producitur ab animalis ſpecie vetita, ipſum etiam eſt vetitum, puta lac jumenti, aut fera immunda*, ואת וביצי עוף וזה הטמאים שנ׳ את כרת הישערת או ביצתה והוא הדין לכלי האסור כיענה ולכל הדברים הרומים לביצה, *Et ova immunda avis, aut piſcis, juxta id, quod dicitur* (in Lege) "*Et filiam jaana* (ſeu ſtruthionis, non comedetis) *id eſt, ovum ejus: quæ eadem eſt Lex de omni animali, quod inſtar ſtruthionis prohibetur, & de omnibus, quæ eſt inſtar ovi.* Hæc *Hebræi*, ſed perabſurde. Primò enim falſiſſimum eſt, quod nonnulli aſſerunt; vel ſtruthiones, vel lepores, vel ullum aliud animalis genus ſolas habere fœminas, & contra diſerta Scripturæ verba, *Gen.* 7. *verſ.* 2. 3. 19. Neque verius quod vult *Aben Ezra*, ſolam ſtruthionis fœminam edulem eſſe, eamque nondum adultam. Neque enim id omiſiſſent *Geographi*, & *Hiſtorici*, quibus tam multæ occaſiones ſeſe obtulerunt de hoc argumento tractandi. Sed neque Medici potuiſſent id intactum ſine piaculo præterire, cum de ciborum delectu ſcribunt, & quo loco ſtruthiones ſint habendi. *Firmum* ut probet *Vopiſcus* magnum fuiſſe helluonem, & carnis inprimis plurimum deglutiſſe, eum refert *ſtruthionem ad diem comediſſe*. Sed ab homine ſtaturæ ingentis, ita ut eum plerique *Cyclopem* vocarent, & ad bibendum provocatus ſitulas duas mero plenas exhauſerit, à tali, inquam, homine mirum non eſſet ſtruthionem uno die fuiſſe comeſum, ſi pullus intelligeretur ex ovo non ita pridem excluſus. *Maimonides* quoque præter morem ſuum nugatur, cùm per *filiam ſtruthionis* ovum vult intelligi. Nam ut pullus vocetur *filius* poteſt ferri, & recepta eſt Catachreſis, cum de onagro ſcribat *Columella* libri ſeptimi capite trigeſimo ſexto, *Ejusmodi admiſſarius nepotibus magis quam filius utilior eſt.* Et vulgatum ſit Adagium in *Juvenale*, & aliis,

— *gallinæ filius albæ.*

At ovum *gallinæ filium* appellari nunquam auditum. Et ſi ovum vocetur *filius*, pullus ex eo ovo natus non jam gallinæ filius, ſed neposerit dicendus. Et in his *Prophetarum* verbis, *Ibi habitabunt filiæ ſtruthionis. Ibi erit paſcuum filiarum ſtruthionis. Me glorificabunt filiæ ſtruthionis, inquit Dominus. Lullum edam ut filiæ ſtruthionis, ſocius ſui filiarum ſtruthionis*, &c. per *filias ſtruthionis* intelligentur ova. Quaſi ova habitent, aut paſcantur, aut luctum edant, aut ſocios habeant, &c. quæ ſunt ineptiſſima. Denique ſi בת יענה *bath jaana*, non ſit ipſum animal, ſed ſolum ovum, Deus ſolum ovi eſum, non etiam ipſum animal *Judæis* prohibuerit. Quod ne ipſi quidem conceſſerint.

Miſſis igitur his nugis, obſervo *filii* & *filiæ* nomen avium nominibus *Chaldæis* interdum præfigere ſine ullo reſpectu ad ætatem: Sic *Levit.* 9. verſ. 13. בר נגא *bar gezza*, ſeu *filius gezæ*, eſt gryphus, in *Jonathane*, & *Jeroſolymitano* Interprete בר נגא *bar gezza*, id eſt, *filius roboris*. Nam gryphus alibi עזא vocatur *à robore*, & literam *Ajin*, vel *Gain*, in *Gimel* ſæpe mutari alibi probavimus. Et *Deut.* 14. *v.* 13. בת כנפא *filia alæ* in *Onkelo* eſt *vultur*. כר חוריא *bar churja*, *filium albedinis* vocari à *Talmudicis album accipitrem* probamus hujus libri extremo capite. Et in *Talmudico* Tractatu *Bechoroth* cap. 9. fol. 57. b. כר יוכני *bar jucne*, ſeu *filius jucne*, eſt avis fabuloſa portentoſæ magnitudinis, (ut רך *ruch Arabum*) quæ ſic dicitur *à celſo nido*. Nempe *Chaldæis* יוכני *jucne*, idem eſt, quod *Arabibus* وكنة *waena*, quomodo vocant nidum non quemvis, ſed *nidum in monte*, aut *rupe*. Proinde ibi legitur, ונפלה ביצת כר יוכני *Et excidit ovum filii jucne*; nempe ex montis aut rupis vertice. Jam ſi quis doceri velit, quantas ediderit ruinas illius ovi caſus, legat, quæ ſtatim ſequuntur; ושברה ששים כרכים ושברה שלוש מאות ארזים, *Et demerſit ſexcentos pagos, & fregit trecentas cedros.* Nec de nihilo tantam avem creavit Deus. Servatur enim, ſi *Elia* eredimus (non *Thisbite*, ſed auctori ἓ τοῦ τεῖσαι) לעשות מכנו סעודה לצדיקים עם הלויתן ושור הבר, *ad epulas juſtis exſtruendas tam ex illa ave, quam ex Leviathane, & bove fero.* Sed hæc obiter.

Et eſt idem loquendi modus in uſu apud *Arabes*, qui anatem appellant ابن الما *filium aquæ*: & corvum ابن دابة *filium cervicis*; quia jumentorum cervicibus, quas jugum aut onera attriverunt, atque exulcerârunt, libenter incumbit, ut mortuam carnem prærodat. Et thoëm ابن اوى *filium avi*, ſive *latratus*, quia in *Syria*, & *Celeſo* illius latratibus agri noctu perſonant. Et muſtelam fagineam (Gallis *fouine*) ابن عرس *filium roſionis*: & vulgarem ابن مقرض *filium nuptiarum*, à cultu, & comptis pilis; ut *Italice* vocatur *donnola*, quaſi *donnuola*, & *Gallice bellette*, quaſi dicas *belluolam*, & *Græca* linguâ vulgari νυφίτζα, vel νυφίτζα. Quæ vox cum palam ſit barbara, divinare non poſſum unde irrepſerit in *Diodorum*, in quo legas lib. 1. pag. 52. editionis *Henrici Stephani*, *Ægyptios* quædam animalia non ſolum viva, ſed & mortua impenſe venerari, ὅιον τὰς τε αἰλούρους, καὶ τὰς ἰχνευμόνας, καὶ νυφίτζας, καὶ κύνας, *ut feles, & ichneumones, & muſtelas, & canes.* Pulex quoque *Arabicè* ابن طامر *filius ſaltans*. Et cete muliebri formâ, quæ reperiri ajunt in mari *Adriatico* circa *Græciam*, appellant بنات وردان *filias Græcorum*: ut *filias vardan* ea animalcula, quæ *Dioſcoridis* nominat κωνωπίδας, Marcellus Empiricus *cuniones*, nos *cloportes*; quamvis alii εἰλφούς ſeu *blattas* intelligant: ſed prius puto verius, & *vardan* factum eſſe ex *Græca* voce κωβώνιδες, primâ ſyllabâ decurtatâ.

Hæc exempla palàm faciunt quod probandum ſuſceperamus, quædam animalia dici *filios* & *filias* ſine reſpectu ad ætatem. Nam quavis ætate ita dicuntur. Et *filii* vel *filiæ* nomen tum aliter ſumitur, quam vulgo. Neque enim gryphus dicitur *filius roboris*, quod ex robore ſit natus; ſed quia robore valet. Ut volatu ὑ ἀπὸ τοῦ πτῆσθαι, unde vocatur *ale filia*: & anas *filius aquæ*; quia aquis gaudet: & thos *filius avi*, ſive *latra-*

latratûs; quia est animal maximè latrabile. Quâ eâdem ratione struthio בת יענה *filia jaana*, seu *clamoris*, nuncupatur, non ab ætate, sed à clamore; quia clamosum est animal. Sed ut gryphus non solùm בר נוא, *filius geza*, sed & נוא *geza*, vel גז *gez*, vocatur per compendium, ita struthio quandoque יענה *jaana*, dicitur pro בת יענה, *filia jaana*; unde Plurale יעגים *jeenim*, *Thren.* 1. 3. Jam, si roges, cur *filia* dicatur, non *filius*, & an ad sexum id pertineat, & quorsum Deus fœminæ potiùs, quàm maris struthionis esum in Lege prohibuerit, responsio non erit ita obvia: nam *filia* nomen etiam ad fœminam pertinet, ut patuit in iis, quæ nugantur *Talmudici* de ovo בר יונגי *bar juene*, sive *filius juene*. At mas in ave, aut quadrupede nunquam fœmina dicitur. Neque *filia* vocabulum complecti videas totam speciem, nisi in solo vulture, quem *Chaldæi* בת כנפא, *filiam alæ* vocant certa de causa. Nempe quia fabulantur in illo genere nullos esse mares. Unde & *Græci* in *Horo* dicitur ἡ ὑός fœminino genere, ut pluribus docebimus in capite *De* רחם *racham*. Sed de struthione simile quidquam nemo scripsit, præter paucos *Hebræos* recentioris ævi. Tamen certum est, quod dicturus sum, ex multis struthionis nominibus apud *Arabes* receptis duo esse maximè in usu, nempe طليم *dialum*, & نعام *naâm*: quorum illud marem, hoc propriè fœminam sonat. Sed Fœmininum نعام *naâm* multò esse receptius, & in *Historicorum* & *Geographorum* libris vix aliud occurrere. Unde est, quod *Syri* & *Chaldæi struthionem* non vocant טליס *talim*, sed נעמא *naama*. Nempe in illo genere fœmina mari præfertur propter ova, quæ sunt magni pretii, neque solùm ad esum sed & ad usum exquiruntur, cùm ex illis vasa fieri, eaque eximia, jam supra docuerimus. Præterea adulti mares in maris hominum tarò incidunt; quia sunt velocissimi. At fœminæ facilè & facilìùs capiuntur, sive sint ovis graves, aut super pullis incubent. Et nidi quoque apparent eminùs, quia in planis locis multâ arenâ aggesta exstruuntur. Proinde ut fœmina notior, ita etiam ejus nomen multò est usitatius, & ferè solum in ore vulgi. Itaque *Moses* usum fœminæ nominatim prohibuit. Ne quis tamen, solâ fœminâ prohibitâ, concessum esse maris esum sibi fingeret, rem ignotam hactenus jam probare contendam, nempe *Mosem*, postquam à fœmina, tanquam notiore, fecit initium, marem etiam prohibuisse, eumque significari voce תחמס *tachmas*, quæ mox sequitur: adeoque hæc verba *Mosis*, *Non comedetis*, &c. את בת היענה ואת התחמס, *filiam jaana*, & *thachmas*, ita esse vertenda, *Non comedetis struthionem fœminam*, *neque struthionem marem*. Eò pertinet caput sequens, quo probatur voce hactenus ignotâ תחמס *thachmas*, *marem struthionem* significari.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Probatur תחמס *thachmas*, esse Struthionem marem.

Cui תחמס thachmas, Chaldæi *duo* חטפיתא; Onkelos צוצא; Græci, & Hieronymus γλαῦκα notâtum *reddunt*; *alii* harpen, harpyam, cymindim, nycticoracem. *Verbum* חמס chamas, *unde* thachmas, rapere *non significat*, *ut volunt*, *sed* iniquè agere. *Ergo* תחמס avis impia, *non* rapax. *Talis struthio* Job. 39. ℣. 17. & Thren. 4. ℣. 3. *Itaque* struthio mas *Arabicè vocatur* طليم dialim, *id est*, impius, iniquus. *Idipsum* Hebræis תחמס thachmas: *ut Paraphrasta* Hebræi חמס *ferè ubique* ظلم *exponunt*. *Cur struthionis sexus* Moses *distinxerit*. Chaldæum חטפיתא, *non esse* avem rapacem, *sed* hirundinem. *Hirundo cur sic vocetur*, *duplex causa*. Rapiendi *verba sæpe ad colorationem pertinere*.

Ut apud *Græcos* ἁρπαξ, ἁρπακὸς, ἁρπαλὸς rapacium avium nomina sunt *à rapiendo* ita dicta: sic inter aves immundas, Lege prohibitas, תחמס *thachmas*, esse creditur ex numero rapacium; quia חמס *chamas*, unde *thachmas*, *rapere* est, & *vim inferre*. Ita ferè statuunt *Hebræi* recentiores. *Kimchius*; נקרא כן שחומס שאר העופות וגוזל אותם *Ita vocatur*, *quia reliquos avibus vim infert*, & *eas rapit*. Aquinas תחמס שם עוף חומס, *Thachmas*, *nomen avis rapacis*. Pomarius, שף רודסים פלקוני בלעז או כרומה, *Avis è genere rapacium*, *falco vulgari linguâ*, *aut alia illi similis*. Proinde *Arias* accipitrem interpretatur. Cui sententiæ patrocinari visi sunt ex veteribus *Jonathan*, & *Jerosolymitanus* Interpres, qui hic habent חטפיתא *chataphtha*, vel חטופיתא *chatophta*, quod avis rapacis nomen esse statuunt plerique *Lexicographi*; quia חטף est *rapere*. Itaque ex *Hierosolymitano* Paraphrasi confirmat *Kimchius* quod dixerat, תחמס *thachmas*, esse *avem rapacem*. *Seniores* γλαῦκα & *Hieronymus nocturnam* interpretatur. Quam versionem *Fullerus* maximè probat *Miscellaneorum* libri sexti capite nono, & confirmare nititur ex etymo vocabuli; quia noctuæ proprium est vim inferre, & pati, cæteris avibus in eam certatim involantibus. Forte etiam in *Onkelo* צוצא *tsitsa*, *noctua* est, ut *Græcè* τυτὼ. *Hesychius*, Τυτὼ, ἡ γλαῦξ. Ex צוצא *tsitsa*, factum τυτὼ ut τυφὼ ex צור *tsor*; & τάπι ex צען *tsan*. Vel צוצא *tsitsa* & τυτὼ vocabula sunt *ἐναντοφωνητικὰ*, quæ noctuæ boatum videntur imitari. Quo pertinet *Plauti* jocus in *Menæchmis* Actu quarto.

M. Quis is Menæchmus *est? P. TU istic inquam? M. Egone? P. TU*, &c.
M. Egon' dedi? P. TU istic, inquam. Vin' afferri noctuam,
Quæ TUTU usque dicat; *Nam vos jam defossi sumus.*

Itaque etiam *Arabum* طوط taut, *noctuam* explicare malim, quàm cum *Giggeio vespertilionem*. Eos hic consulto prætereo, qui תחמס, *harpen*, aut *harpyam*, aut *cymindim*, aut *nycticoracem* reddunt; eùm quia tanti non sunt, tum quia nullas, quod sciam, interpretationis suæ rationes afferunt præter hanc solam, scilicet nomen avis תחמס *thachmas*, *à rapina* deduci.

Verum hoc fuit τὸ πρῶτον ψεῦδος, quod pleroisque Interpretes in errorem egit transversos, quod putarunt חמס *chamas*, & חטף *chataph*, esse prorsus synonyma. Ego, ut vicinè fateor esse significationis, ita ejusdem esse pernego. Propriè חטף *chataph*, est *rapere*, חמס *chamas*, *iniquè agere*. Neque enim עד חמס (*a*) toties in sacro textu recte verteris *testem rapinæ*, sed *iniquitatis*, id est, *iniquum*, & *falsum*. Sic חמסו תורה, (*b*) ne reddas *rapuerunt Legem*, sed *iniquè egerunt adversùs Legem*. Et alibi *In pupillum*, & אל תחמסו *viduam*, (*c*) *ne injustè agatis*. Item, חומס נפשו (*d*) *Quæ edit sapientiam*, *insertum* inque agit. Itaque in *Psalmis* passim חמס, & עבל, & עשלה, & תוך, & רע, & רשע copulantur ut synonyma. Et *Septuaginta* חמס nunquam reddunt ἁρπαγὴν, sed ἀδικίαν, ἀδικίας, ἀθεσίαν, ἄνομίαν, ὄνειδος, ὕβριν. Et verò sicubi חמס, *rapere* est, aut *vim infer-*

(*a*) *Exod.* 23. 1. *Deut.* 19. 16. *Pſ.* 37. 11. *&c.*
(*b*) *Ezech.* 22. 26. *Sophon.* 3. 4.. *Prov.* 8. 36.
(*c*) *Jer.* 22. 3.
(*d*) *Prov.*

inferre, ita ſumitur ex conſequente duntaxat; quia per vim aliquid extorquere contra jus, & fas, hominum iniquorum eſt. Quocirca nihil neceſſe eſt, ut תחמס, ſit *avis rapax*, *Hebræis* עוף דורס, cùm probatum ſit nomine חמס, propriè ſignificari *quod impium, & iniquum eſt*, etiam in eo, qui vacat crimine rapacitatis. Itaque quæcunque avis dicatur eſſe תחמס *thachmas*, nomini reſpondebit ſatis, ſi probetur eſſe iniqua, & impia, etiamſi non numeretur in cenſu rapacium. Avium porrò nulla eſt, quæ nomine impietatis tam malè audiat, quàm ſtruthio. Cæteris ova fovere, & pullos educare curæ eſt: *hæc ova ſua deſerit inquit in terra, ut in pulvere calefiant; nec cogitat fruſtrum, ut illa pes conterat, & agri beſtia comprimat. Duram ſe exhibet erga pullos ſuos, ac ſic non eſſent ſui;* Job. 39. 17. 18. 19. Proinde *Jeremias Thren.* 4. 3. ſimilis immanitatis à ſtruthione fumit exemplum, ut jam attigimus obiter, & uberiùs docebimus in expoſitione verborum *Jobi.*

Hoc porrò nomine ab *Arabibus ſtruthio* vocatur ظليم *dtalim*, id eſt, *impius, iniquus.* Quod ſtruthionis nomen, etſi minùs frequens quàm نعام *nâam*, de quo ſuprà, tamen in *Avicenna* occurrit libro ſecundo *Canonis*; & in *Abenbitarè*, qui ordine Alphabetico agunt *De animalibus, plantis, lapidibus, foſſilibus*, &c. *quæ ad Medicinam pertinent.* Et in *Damire*, præter caput *De* النعام رؤ *naam*, in quo ſtruthionis naturam plenius explicat, eſt & caput aliud *De* الظليم رؤ *dtalim*, cujus hoc eſt initium,

الظليم ذكر النعام ركنيته ابو البيض

وابو ثلاثين وابو الصحاري وجمعه ظلمان

Dtalim *eſt mas ſtruthionis, cujus cognomina ſunt, pater ovorum, & pater triginta* (ſupple *ovorum*) *& pater deſertorum. Plurale eſt* dtulman. Ejuſdem vocabuli meminit *Ibnocholcan*, in quo عار الظليم *arradtalim*, id eſt, *clamavit ſtruthio mas.* Meminit & *Naſirus* (Scriptor ὀνειροκριτικὸς, quem legi manu-ſcriptum *Oxonii*) lib. 3. cap. 98 ſect. 21. Et *Pandectarius Arabs*, Talim, *id eſt, ſtruzo maſculus.* Etiam in *Lexico Alcamus* paſſim occurrit, quod pauca hæc exempla doceant è multò pluribus. الظليم الذكر من النعام Dtalim *mas, de ſtruthione.* جرفا الظليم الناقر Jarpha, *id eſt, dtalim* (ſeu *ſtruthio mas*) *fugiens.* عمود من الظليم رجلاه *Columna de* dtalim, *id eſt, pedes ejus.* اسفق الاعوج العنق من الظلمان Aſcaph, *qui diſtorto eſt collo, de* dtulman, ſeu *ſtruthionibus maſculus.* In quem morbum ſæpe incidunt, quia, cùm in arctis adverſo vento fugiunt, caput avertunt. الاصنع الظليم متقشر الساق *Aſna, dtalim* (ſeu, *ſtruthio mas*) *cruribus excoriatis*, nempe dum fugit cum impetu per confragoſa loca,

الحاضب الظليم اغتلم فحمرت ساقاه

Alhadib, dtalim (ſeu, *ſtruthio mas*) *cum furit, & rubent crura ejus.* Quod illi quotannis accidit, quo tempore dactyli rubeſcere incipiunt. جفلت الظليم حركته وطردته *Excitavi & dtalim, & impuli illum*, ut fit à venatoribus. Poſſem afferre hujus generis plura decuplo. Sed timeo, ne Lectori ſim tædioſus. Et hæc plus ſatis docent ظليم *dtalim* eſſe *ſtruthionem.* Quod nomen cùm de mare proprie dicatur, tamen & fœminæ tribui videtur καταχρησικῶς. Ita enim *Alcamus*

توحوح الظليم فوق البيض رومها واظهر ولوعها بها

Dtalim (ſeu, *ſtruthio*) *thewachwacha ſuper ova*; id eſt, *ea impenſe amavit, & docuit quantum ea deperiret.* Et الراجل زاجل eidem eſt ما يسمل من دبر الظليم ايام تعصبنها بمتنها *quod fluit ex terga* ♀ dtalim *dum ova ſua fovet.*

Hæc ideò obſervo, quia nomini *Arabico* ظليم *dtalim* planè reſpondet *Hebraum* תחמס *thachmas*, hactenus ignoratum. Nam ut ظليم *dtalim* fit à ظلم *dtalima*, quod *iniquum eſſe* & *opprimere* ſignificat: ita תחמס *thachmas*, à verbo חמס *chamas*, ejuſdem ſignificationis, cujus *Arabicum* ظلم *dtalima.* Itaque in *Pentateucho* ferè quoties occurrit חמס in Sacro Textu, ferè toties occurrit ظلم in *Arabum* Paraphraſtis. Sic *Gen.* 6. 11. Hebr. *Terra plena erat* חמס, *iniquitate*, Arabs *Erpenianus* بالظلم. Ita etiam verſu decimo tertio, ubi & alter *Arabs Pariſiis* editus ظلما قملات. Et capitis decimi ſexti verſu quinto, ubi *Hebræa*, חמסי עליך, *Injuria mea ſuper te*, id eſt, Injuria, quæ mihi fit, in te recidet, *Arabs* uterque habet ظلمى عليك. Et *Gen.* 49. 5. Hebr. כלי חמס, *vaſa iniquitatis*, uterque reddit الة الظلم. Ut *Exod.* 23. 1. & *Deut.* 19. 16. עד חמס, *teſtis iniquitatis*, in utroque eſt شاهد ظلم. Cujuſmodi exempla videas etiam in aliis Scripturæ libris. Sic *Pſal.* 7. 17. *Super vertiet ejus deſcendat iniquitas ejus.* Hebr. חמסו, *Arab.* ظلمه. *Pſal.* 11. 5. *Qui amat iniquitatem.* Hebr. חמס, Arab. الظلم. *Pſal.* 25. 19. *Oderunt me* שנאת חמס *odio iniquitatis:* Arab. ظلما *iniquè.* Vide & *Pſal.* 27. 12. & 58. 3. & 72. 14. & 73. 6. & 140. 2. 5. 12. Ita etiam in *Prophetis.* Ut *Iſa.* 60. 18. *Non audietur amplius* חמס, *iniquitas in terra tua:* Arab. ظلم. *Ez.* 45. 9. *Amovete* חמס, *iniquitatem:* Arab. الظلم *Amos* 3. 10. *Qui theſaurizant* חמס, *iniquitatem;* Arab. ظلما. *Jon.* 3. 8. *Quiſque ſe convertat à via ſua mala*, ומן החמס, *& ab iniquitate, quæ eſt in manibus ſuis:* Arab. ومن الظلم. *Hab.* 1. 2. *Clamo ad te* חמס, *oppreſſionem* (id eſt, *cum*) *patiens*, ut *Hieronymus:* Arab. مظلوم *oppreſſus.* Cum igitur *Arabicum* ظلم ſit planè idem, quod *Hebraum* חמס,

תחמס, ut patuit ex tot exemplis, inde valde probabili conjectura elicitur, etiam ظليم idem eſſe quod תחמס, & תחמס idem quod ظليم, hoc eſt, utraque voce *ſtruthionem* ſignificari, & quidem *marem*. Quàm probabilis, &, pene dicam, neceſſaria ſit hæc ratio, ſciunt omnes, quibus harum linguarum genius eſt perſpectus. Omnino igitur, ut in *Moſe* בת היענה, eſt *ſtruthio fœmina*, ita vox proxima התחמס eſt *ſtruthio mas*. Neque id novum eſt, ut ſexus animalium ſic diſtinguantur. Sic *Avicenna*, & *Abenbuar*, ut notavimus, de نعام *naam*, & ظليم *dialim* agunt, id eſt, de *ſtruthione fœmina*, & *mare*, ſeparatis capitibus. Et in ipſo *Moſe* Gen. 32. 14. *Jacob Eſavo* obtuliſſe legitur capras, & hircos, oves, & arietes. Et *Gen.* 45. 23. *Joſephus* patri mittit aſinos decem, & aſinas totidem. At, inquies, cur in ſtruthione ſexus diſtinguitur potius, quam in aquila, corvo, *&c.* Ratio eſt in promptu. Cùm נשר totum aquilarum, & עורב totum corvorum genus contineat, *Moſi* ſufficit prohibere נשר, & עורב. Sed ſtruthionis nomen genericum *Hebræis* nullum habent. Nam תחמס ſolos mares ſignificat, & בת יענה ſolas fœminas, ut & רתנים, in *Jobo*. Itaque, ne horum unum prohibens videretur alterum concedere, neceſſe habuit utrumque diſertè prohibere.

Interim, ne mireris Interpretes in hujus vocis expoſitione in diverſa abiiſſe, ecce aliud exemplum ſimile in voce חטפיתא, qua *Chaldæi* תחמס exponunt! Hac enim *avem rapacem* ſignificari volunt omnes *Lexicographi*, freti vocis etymologia. Nam חטף eſt *rapere*. Itaque חטפיתא, palam inde deducta, credita eſt eſſe avis ex genere τῶν γαμψωνύχων quia graviſſimus eſt error. Nam *Chaldæorum* חטפיתא *chaphitha*, vel חטופיתא *charaphitha* id ipſum eſt, quod *Arabum* خطاف *chottaph*, cum eædem utrobique ſint literæ Radicales, quas vocant. Proinde in hoc ipſo loco pro *Chaldæo* חטפיתא *Arabes* habent خطاف *chottaph* in tribus diverſis Paraphraſibus: quarum duæ ſunt editæ, & tertia manu-ſcripta. Porrò *Arabicum* خطاف *chottaph*, cujus Plurale خطاطيق *chataṭiph*, *hirundinem* eſſe patet ex *Avicenna*, & *Abenbitare*, qui *Dioſcoridis* locum de hirundine prope finem libri ſecundi, Χελιδόνος νεοσσιὰ τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ νεόσσους ἀνέρριψεν τῆς Σολίνης ἀναιτιῶς, ἰσχνῷ ἐπὶ τῷ γαστρὶ λίθῳ, &c. *Arabicè* ſic citant capite

قال ديسقوريدوس في الثاني خطاف cottaph
اذا اخذ فرخة في زيادة القمر وكان
اول ما افرخ وشق وجد قبة حصاتان

Dixit Dioſcorides *libro ſecundo*, *pullum ejus*, *ſi capiatur in augmento Lunæ*, *& ſit è prima pulluſe*, *& ſecundum*, *reperies in eo lapides*, &c. Aut

واخذ من الحصا الموجودة في جوفة حصاتان

Et capiuntur è lapidibus, *quos reperiuntur in ventre ejus*, *duo lapides*, &c. ut habet *Abenbuar*. Cætera ibi vide; neque enim vacat plura deſcribere. Præterea *Avicenna* libro ſecundo, capite خالیدونیون Χελιδόνιον, id eſt, *Herba hirundinaria*, inter cætera hæc habet,

اذا عمي فرخ لخطاطيق حملت اليه

الام هذه النبات فزيده بصرا وكذلك
سمي الخطافي *Cum excæcatur pullus* chatatiph
(*hirundinum*) *adfert ad eum mater hanc herbam*,
qua auget ipſi viſum, *unde vocatur* chottaphi (*hirun-
dinaria.*) Et *Abenbuar* capite عروق الصباغين
radices tinctorum aliter vocari ait بقله العطاطيق
olus chataiph, ſeu *hirundinum*. Ibidem *Arabicè* habetur *Dioſcoridis* utrumque caput de chelidonio majore, & minore. Et ejus *Græca* verba, Ἐὰν τις τυφλωθῇ τῶν νεοττῶν, ita redduntur,

اذا عمي فرخ من افراخ العطاف
Cum excæcatur pullus aliquis ex pullis alchottaph.

Etiam *aſpis chelidonias* ab *Avicenna* vocatur خطاف *chottaph* lib. 4. Can. *Fen.* 6. Tract. 3. cap. 24. Eſt & *hirundo piſcis*, quem ſub nomine *chottaph* ita deſcribit *Abuchalid Andalauſius*, ſive *Hiſpanus*.

العطاف سمكة ببحر سبتة لها جنحان
علي ظهرها اسودان وبها تخرج من الما
وتطير الي الشجر ثم تعود الي البحر

Chottaph (ſeu *hirundo*) *piſcis eſt in mari Septa* (prope fretum *Gaditanum*) *nigris alis duabus à tergo inſtructus*, *quibus è mari exiens ſuper arbores volat*, *atque inde redit ad mare*. Sed خطاف eſſe hirundinem nihil tam probat, quam ejus amplæ deſcriptiones in *Damire*, & *Alkazuino*, ex quibus in priore *De Avibus* libro nonnulla citavimus.

At hirundini, inquies, quid commune eſt cum rapacibus, ut *à rapiendo* nomen habeat? Id mihi perinde eſt, cum quacunque tandem de cauſa ſic vocetur, tamen certum ſit ſic vocari. Sed & origo nominis ſatis aperta eſt, cum birundo ſit carnivora, nec niſi ex raptu vivat. Hinc *Iſidorus Originum* libri duodecimi capite ſeptimo, *Hirundo dicta eſt*, *quod cibos non ſumat reſidens*, *ſed in aere* RAPIAT *eſcas*, *& edat*. Et *Philoſephus* ἁρπαφάγον non ſemel vocat. Sic *Hiſtoria animalium* libri ſexti capite quinto, Ἡ δὲ χελιδὼν διὰ τοῦτο τοῦνομα μέσον ἐστὶν ἁρπαφάγον. *Hirundo carnivororum animalium ſola hoc modo ſit.* Et libri octavi capite tertio, Ἐὰν δὲ καὶ τῶν μὴ γαμψωνύχων ἔνιαι ἁρπαφάγοι, οἷον ἡ χελιδών. Quæ *Plinius* ita reddidit libri decimi capite vigeſimo quarto, *Hirundo ſola carne veſcens avis*, *ex iis quæ aduncos ungues non habent*. Et *Plutarchus Sympoſiacûm* libri octavi *Problemate* ſeptimo, duo hæc *Pythagoræ* ſymbola inter ſe conferens, Χελιδόνας οἰκίᾳ μὴ δέχεσθαι, μηδὲ γαμψωνύχων οἴκοι τρέφειν, *Hirundines in domum non eſſe admittendas*, *neque aves uncis unguibus in ædibus nutriendas*, illa eadem ratione niti aſſerit: Σαρκοφάγος γάρ ἐστι (ἡ χελιδὼν) καὶ μάλιστα τὰς νέττας ἰσχὺν καὶ μισοπονηρίαν ἔντας ἀποκτίννυσι, καὶ ἐσθίουσι. *Carnivora enim eſt hirundo*, inquit, *& cicadas inprimis*, *quæ ſacra & canora ſunt*, *interimit*, *& vorat*. Præterea in hirundine obſervat *Plinius*, ubi ſuprà, flexuoſi volatus tam velocem eſſe celeritatem, ut ideo rapinæ cæterarum avium non ſit obnoxia. Quod fortaſſe reſpexerunt qui illi à *rapiendo* fecere nomen. Notum enim eſt omnibus ferè linguis *rapiendi* verba etiam ad celeritatem pertinere. Sic *Hebraicè* חטיפה, *raptum Kimchius*, & *Mardochæus* exponunt לקיחה במהירות

dire-

direptionem cum celeritate. Et *Talmudicis* in *Moed Katon* cap. 3. fol. 28. a. כת פתאום זו היא כיתא חטופא *Si quis ſubitò moriatur, hæc eſt mors rapta*, id eſt, *præceps*, & *celer*. Quale illud *Plutarchi* in *Conſolatione ad Apollonium*, Ἐὰν δὲ ταχίως ἀπεθάνῃ, ἰδιώτας λέγουσιν, Ἁρπασθῆ. *Si ſubitò moriatur, Ingens dicentes, Raptus eſt.* Sic ἁρπάγδην, ἁρπαστικῶς, ἁρπαλίως, ἁρπαλιμῶς, & *Kappa* præfixo, καρπαλιμῶς paſſim videas; non de *rapina*, ſed de *celeritate* dici, ut Latinè *rapidè*, & *raptim*. *Heſychius*, Καρπάλιμος, ταχύ. Item, Ἁρπυια, ἁρπαγή, ἡ διὰ τάχος. *Etymologus*, Ἁρπαζ@, παταμὸς Καρίας, διὰ τὸ ὀξύτατον ἐ ῥεῖ. *Virgilius* libro quinto *Æneidos*,

— ſignoque repentè
Corripiunt ſpatia audito. —

Ubi *corripiunt*, inquit *Servius*, *id eſt*, *raptim eunt.* Perſius *Satyrâ* quintâ,

— nihil obſtat, quin trabe vaſtâ
Ægæum rapias. —

Quod *Caſaubonus* exponit *rapidè feces. Lucanus* libri quinti verſu 403.

Inde rapit curſus, & quæ piger Appulus arva
Deſerit raſtris, & inerti tradidit herba,
Ocyor & cœli flammis, & tigride fatâ,
Tranſcurrit. —

Et paulò poſt,

Turpe duci viſum eſt rapiendi tempora belli
Infegnis haſiſſe moras. —

Et libri ſexti verſu 372.

— & gurgite rapto

Apidanos, *nunquamque celer niſi muſtus* Enipeus. Plinius *in* Panegyrico, *Cum legiones duceres, vel potius, tanta velocitas erat, raperes.* Cui geminum quidem *Lucani Poëta* illud de *Cæſare* libro primo,

— rapit agmina ductor
Impiger. —

Martialis ad *Priſcum* libri duodecimi *Epigrammate* decimo quarto,

Parciùs utaris, moneo, rapiente veredo,

Proinde *Arabicum equi* nomen فرس *pharas Damir* à rapiendo ita deducit in capite *De equo:* لفظها مشتق من الافتراس كانها تفرس الارض بسرعة مشيتها *Nomen ejus derivatur à rapiendo, quaſi diripias terram inceſſus ſui celeritate.* Et خطف *chatapha* Verbum primò *rapere*, deinde *velocem eſſe* ſignificat. Inde igitur *hirundo* dici potuit خطاف *chottaph*, ut è camelis *dromas* خيطف *chaitaph*, & *præceps inceſſus* خيطفي *chaitapha*, & *fulmen* خاطف *chatiph*, *quia præſtringit oculos*, inquiunt, *rapiditate motûs ſui.* Itaque tam falluntur, qui خطاف *chottaph*, vel, quod idem eſt, חטפיתא *chatphitha*, & חטופיתא *chatophita*, quam qui תחטם, pro *ave rapace* ſumunt ex genere ἁρπυίων· cum תחטפיתא *hirundinem*, & תחטם *ſtruthionem* ſonet, ut probare conati ſumus. Jam ſequetur expoſitio verborum, quibus ſtruthio in *Jobo* deſcribitur: quæ verba ſunt eximia; ſed, ut putamus, nondum ſatis intellecta, ac proinde hic explicanda.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Explicatur de Struthione locus obſcuriſſimus *Job.* 39. 16. al. 13.

Diſſidium Interpretum. In Genevenſi *verſione quid deſideretur. Voce* רננים renanim, Chaldæus Talmudicorum *fabuloſum gallum intelligit, de quo multa.* Hebræorum *alii* luſcinias, *alii* pavones, *quos ſequuntur Recentiores, ſed nullâ ratione freti. Pavo pennarum oſtentatione gloriatur, non tamen alarum, ſed caudæ. Et in* Judæa *primùm viſus tempore* Solomonis; *in* Græcia *multo ſerius*; Athenis *ætate* Periclis. *Rarus adhuc ſub* Alexandro. *Ejus natales in* India: *non in inſula* Samo, *ut volunt. Fabulam de* Argo *in pavonem mutatæ ante* Moſchum *nemo tradit.* Ariſtophanem *ad eum alludere falſum. Pavones* Romæ *quando primùm in cibis. Aliæ rationes cur* רננים renanim, *non ſint pavones, ſed ſtruthiones fœminæ. Harum vox canora magis. Et alis exultare proprium, quæ currentes muìs juvant, tanquam vela in navi. Pennæ ſtruthionum quàm elegantes. Cur æquitatis ſymbolum.* חסידה chaſida, *non eſt* ſtruthio, *ut quidam volunt, ſed ciconia. Et* נוצה notſa, pluma, *non* ſtruthio, *ut alii placet. Explicatur verſus integer.* אם im, *particula Confirmantis, ut* Amen. *Status Abſolutus pro Conſtructo.* Caph *ſimilitudinis ſæpe ſuppletur. Struthio quam accedat ad naturam quadrupedum. Idem habet ciconia pennas.*

Jobi 39. 16. (al. 13.) ſtruthio-camelus ſex verſibus deſcribitur, quorum quinque poſteriores utcunque explicant Interpretes. Sed in primo ita hærent, ut vix ullus ſit Scripturæ locus, qui minùs intelligatur. Neque uſpiam inter illos majus eſt diſſidium, quod ex collatione patebit, quam inſtituere hic libet, ut Lectori res ſit clarior. Illum igitur verſum, quem dico, *Septuaginta* ſic explicant, Πτέρυξ τερπομένη πτίλοισιν, ἀλλ' οὐκ ἀβουλία, καὶ ἱέραξ. *Ala lætantium pectinata, ſi conceperit conſilia, & neſſa.* Et *Aquila*, Πτερύγιον αἰωρήτων συναπαλλάσσει .... ἰφιδίου, καὶ ἱέρακος. *Alam laudantium ſimul implicat .... ardea, & accipiter.* Et *Symmachus*, Πτερὸν ἀγαλλομένῳ πτεροφύτευε, εἰ ἐναγκαλίσεται ὁ κύκνος πτίλοις ἀυτῆ. *Ala nitoris circumnaſcitur, ſi ulnis complectatur cygnus pennas ſuas.* Et *Hieronymus*, *Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis erodii, & accipitris.* Et *Syrus*, quem *Arabs* fere ſequitur, جنح هصمي صدلوصحا مهصا معصمنا *Alis lætantium extollitur, & volat, & venit, & mitificat.* Et *Chaldæus*, נרפא דתרננול דכשבחא וכקלסא ואין אברא דחוריתא וגוניצירתא *Ala galli, qui laudat, & celebrat: & an ala ciconiæ, & accipitris?* Quę Veterum verſiones non ſolùm inter ſe diſſident *διὰ παντὸς*, ſed & pleræque abſurdæ ſunt, & inconcinnæ; & Sacro Scriptori ea affingunt, quæ nullum habent ſenſum commodum. Neque convenit magis inter quoſdam Recentiorum. Ita enim *Caſtalio*, *Utrum generoſiores ſunt alæ ſtruthio-cameli, an penna plumaque ciconiæ?* Et *Arias* planè aliter, & nullo ſenſu; *Alæ exultantium lætæ, an penna cicoriæ, & pluma?* Et *Junius* rurſus aliter, *Alamne pavonum exultandam, an pennam ciconiæ, aut ſtruthio-camelo dares?* Aliter etiam vernaculæ, *Gallica*, inquam, *Anglica*, *Belgica*, & *Italica*: *An dediſti pavonibus*, aut, *An opera tua pavones*

vones habent alas egregias, aut, alas, quibus exultant? An ſtruthio-camelo dediſti pennas, & plumas? Quæ ſingula revocare ad examen quia non vacat, ſufficiet ut de vulgari noſtra agamus, quæ nec ipſa videtur eſſe accurata ſatis. Nam duo ſunt potiſſimum, quæ in ea deſideramus: unum, quod nimis multa ſupplet, quæ ſuppleri non ſolent, nempe ſtatim initio verſus אם נתת, *An dediſti?* & literam *Lamed*, Dativi notam, ante voces רננים & חסידה. Alterum, quod רננים *renanim*, *pavones*, & חסידה *chaſida*, *ſtruthionem* explicat: quorum neutri poſſum aſſentiri. Dicam igitur de utriuſque vocis ſignificatione quid ſentiam, ut vera totius verſiculi ſignificatio inde emergat.

Prior nempe רננים *renanim*, dum Vocales aberant, legi potuit *ronenim*, id eſt, *cantantes, laudantes, exultantes*, &c. Unde natæ illæ verſiones, *ala laudantium*, *ala lætantium*, &c. in *Septuaginta*, *Aquila*, & aliis. Sed *Chaldæus*, & *Hieronymus*, etiamſi puncta deeſſent, tamen ex verborum ſerie rectè collegerunt רננים aliud eſſe, nimirum avis nomen. Et eandem ſententiam amplectuntur *Hebræi* omnes, licet definire non poſſint quænam aves dicantur רנים *renanim*. *Chaldæus gallum* interpretatur, non vulgarem, ſed תרנגול דמשכחא ומקלסא, *gallum, qui Deum laudat, & celebrat.* De quo idem ad *Jobi* verba dicit ſuæ maledicentis, *Job.* 3.7. *Non veniat cantus in ea:* לא תשוד רננא דתרנגול גרא למקלסה מרא *Non veniat cantus galli ſylveſtris ad laudandum in ea.* Et *Jobi* 38. 36. מי שוי בכלי חוכמתא או יהב קי שוי בכלין חוכמתא לתרנגול גרא בינתא למקלסה לטריר *Quis poſuit in renibus ſapientiam? aut galle ſylveſtri dedit intelligentiam ad laudandum Dominum ſuum?* Et *Pſal.* 50. 11. גלין קדמי כל מיני שפא דפרחן באויר שפיא ותרנגול גרא דקרטולי שרין בארעא ורישיה בטי בשפיא מרן קדמי *Nota ſunt mihi omnes avium ſpecies, quæ volant in aëre ealorum: & gallus ſylveſtris, cujus pedes in terra conſiſtunt, & caput ad cælum pertingit, cantat coram me.* De hoc eodem gallo ita *Mahomet* in *Chronica Eſpahan.*

لله ديك ابيض جناحاه موشيا بالزبرجد
والياقوت واللولو له جناح بالمشرق
وجناح بالمغرب ورأسه تحت العرش
وقوايمه في الهوي يرنن في كل سحر
فيسمع اهل السموات والارض الا
الثقلين الجن والانس فعند ذلك تجيبه
ديوك الارض فاذا دنا يوم القيمة يقال
الله تعالي له ضم جناحيك وغض
صوتك فيعلم اهل السموات والارض
الا الثقلين أن الساعة قد اقتربت

Deus habet gallum album, cujus ala diſtincta ſunt ſmaragdis, carbunculis, & margaritis. Harum una ad Ortum, altera ad Occaſum expanſa eſt, caput ſub throno gloriæ, & pedes in aëre. Is quotidie mane ad preces vocat, & eum audiunt omnes incolæ cæli, & terræ, præter homines, & dæmones. Propterea reſpondent ei galli terræ. Et, cum inſtabit judicii dies, dicet ipſi Deus excelſus, Contrahe alas tuas, & reprime vocem tuam, ut horam inſtare ſciant omnes incolæ cæli, & terræ, præter homines, & dæmones. Fabuloſus iſte gallus, quia Deum laudare fingitur ſtatis horis, unde dicitur מרנן *merannen, laudans*, Pſal. 50. 11. & cantus ejus רננא *renana*, Job. 3.7. recuſati Doctores eundem ſignificari volunt voce רננים *renanim*, in loco, in quo verſamur. At voce Plurali vocari gallum illum mirum eſt, cùm ſit unicus. Quod idem in *R. Salomonem* objici queat. Illi enim רננים *renanim*, eſt avis illa, quæ in *Miſna* dicitur בר יוכני *bar jochne*, ſeu *nidi filius*; de qua nos ſuprà (*a*): quæ & ipſa ſingularis eſt, & in ſpecie ſua unica. (*a*) *Cap.* 14 *p.* 230. *lin.* 14.

Sed, his nugis valere juſſis, alios audiamus. *R. Levi* dubitat, an utraque vox כנף רננים *canaph renanim*, aut ſolum ultima pertineat ad hujus avis nomen. *Aben Ezra* dici vult *renanim* à verbo רנן *ranan*, quod *cantare* eſt, בעבור נועם קולו, *propter elegantiam vocis ſuæ.* Et in *Pomario* quidam pronuntiant avem eſſe, שכתפאר בקולו הערב רוסי ניולו בלש *quæ ſuavitatem vocis oſtentat* Italicè *dictam* roſſignuolo, id eſt, *luſciniam*. Tamen ipſe mavult *pavonem* intelligi, שכתפאר בראיית כנפיו *qui pennarum ſuarum oſtentatione gloriatur.* Et inter utramque ſententiam *Kimchius* ita eſt ambiguus, ut in poſteriorem magis inclinet. *Fortaſſe*, inquit, *eſt avis canora, & a cantu modulatione ſic dicta:* או מרן ומתעלם בכנפיו שהם יפות כמו הטוס ואולי הוא הוא *aut avis eſt, quæ lætatur, & exaltat propter pennarum pulchritudinem, ut pavo, & fortaſſe is ipſe eſt.* Quæ ſententia, licet nova, nec niſi cunctanter prolata, tamen à noſtris accepta eſt cum ſummo applauſu, tanquam iis verior, quæ ad *Sagram*. Itaque *Pagninus* hic habet, *Alis pavo exultat*. Ita etiam *Mercerus*. Et *Junius*, *alam pavonum exultandam*. Et omnes omnium linguarum vernaculæ verſiones, in quas incidere licuit, idem ſequuntur. Nempe quotquot pavonem, vel ex libris, vel ex αὐτοψίᾳ, noverunt, eum ſciunt pennas cum pompa & faſtu oſtentare, illarumque adeo pulchritudine exultare & ſuperbire. Unde *Ovidius* libro primo *De Arte*,

Laudatas oſtendit avis Junonia *pennas:*
Si tacitus ſpectas, illa recondit opes.

Et *De medicamine faciei*,

Laudatas homini volucris Junonia *pennas*
Explicat, & forma multa ſuperbit avis.

Et *Metamorphoſeos* libri decimi tertii *Fabula* octava de *Galatea*,

Laudato pavone ſuperbior. —

Quò hæc *Columella* pertinent libri noni capite undecimo, *Semet-ipſum, velut mirantem, caudæ gemmantibus pennis protegit, idque cum facit, vetare dicitur.* Et *Plinius* libri decimi capite vigeſimo, *Gemmantes laudatus expandit colores adverſo maximè Sole, quæ ſic fulgentius radiant.* Et paulò poſt, *Omneſque in acervum contrahit pennarum, quos ſpectari gaudet, oculos.* Sed *Græcis* potiſſimùm in hoc argumento ſibi placent, & eloquentiæ ſuæ vela tam latè explicant, quàm latè pavo pennas expandit. In quibus ut vetuſtior, ita ſimplicior *Moſchus* hoc ſolum habet *Idyll.* 2.

Ὄρνις ἀγαλλόμενος πτερύγων πολυανθέϊ κόσμῳ,

Avis pennarum floridò colore exultans. Sed longè plura *Dio* in *Olympiaco* ſermone, ubi pavonem deſcribit: ἐπαφῆκεν, ἐξ ὑπαδειγάτου τὸ κάλλος τῶν πτερῶν, ὅταν ἀφρύεται πρὸς τὴν θήλειαν, ἀναλάσας τὴν ὑρὰν ἐξ περιοίσας αὐτῷ πανταχόθεν, ὥσπερ ἐυπλόῳ διάπορον ἡ τις γραφὴ μιμηθέντα ὑρανὸν ποικίλον ἄστροις. *Sæpiſum extollentem, & pennarum pulchritudinem oſtentantem, cum femina delicias facit, caudam unfringens, & ſibi circumquaque ſtatuens, tanquam ſpecioſum theatrum, aut pictura quadam cælum ſideribus diſtinctum imitantem.*

tantem. Et infrà, Ἐν μέσῳ ἢ μάλα ἥνυχεν καὶ ἀτρεμεῖτα παρίχει ἑαυτὸν θεάζεσθαι, ὥσπερ ἐν πομπῇ ἀοριστοφώλων. *In media ſede quietum & immobilem prabet ſpectandam, quaſi in pompa circumactum.* In priore *Dionæ* loco, pro ἀνακλάσεως τὴν ὀρὰν, Nobiliſſimus Dominus *de Gremeſnil* legendum monet ἀνακλίσεις *aperiens*, vel *expandens*; quod mihi maximè arridet. *Ælianus Hiſtoria animalium* libri quinti capite vigeſimo primo, Ὁ ταὼς εἶδον ἐρίζων ὡμαίστατός ἐστιν, καὶ ἴσθι οἱ τὸ κάλλος καθῆται, καὶ τῦτο οἶδε, καὶ ἐπ' αὐτῷ κομᾷ, καὶ σοβαρός ἐστι, καὶ θαῤῥεῖ τοῖς πτηνοῖς, ἀτιμᾶν αὐτῷ καὶ κίρκῳ παγκρατίζει, καὶ πρὸς τὰς ἐξωθεν φύσεις ἀποσκοπεῖ. *Pavo ſcit ſe omnium avium eſſe formoſiſſimum, & in qua forma ſita ſit apprimè novit, atque eo ſeſe effert, & ſuperbus eſt, & plumis ſuis confidit: quæ & ipſi ornamentum afferunt, & alios pavore quodam percellunt.* Et infrà, Ὅπως ἴσχυ τὸ οἱ τὴν θηλείαν ἀφροδισίας παρίσχωσιν· ἐπ' γὰρ ἱμπλησθῶσι τὸ θῆλυ τὸ παρεῶτα, καὶ ἑαυτὸν περάσαι, δοκεῖ φιλοπόνως τὸ τὸ πτερώτεως πολυμορφον. *Quanto ſui oſtendi deſiderio teneatur demonſtrat. Spectatori enim explere permittit conſpectui ſuo, & quaquaverſum obvertitur, pennarum varietatem magnificè oſtendens.* Maximè in floridis & vernantibus pratis, ut *Lucianus* obſervat in *De domo*, Οὗτος, ἐπειδὰν τὸ πτερὰ, καὶ ἀναδείξας τῷ ἡλίῳ, καὶ τὴν ὀρὰν ἐπάρας, καὶ πάντοθεν αὐτῷ περιστῇσας, ἐπιδείκνυται τὰ ἄνθη τὰ αὐτῦ, καὶ τὸ ἔαρ τῶν πτερῶν, ὥσπερ αὐτὸν πρασιὰν τινα καὶ λειμῶνα ἐς τὴν ἀγορὰν. *Is, penna extenſis, & Solis oſtenſis, candaque ſublata, & circumquaque expanſa, ejus etiam flores oſtentat, & ver pennarum, ac ſi ad hoc certamen a prato provocaretur.* Sic *Achilles Tatius* libro primo in horto deſcribitur ὁ ταὼς τοῖς ἄνθεσι περιῤῥεῖ τὸ πτερὸν, *circa flores pennas expandens.* Sed & hac eadem arte fœminas ad ſe allicit. Ibidem paulò infrà, Ὅταν ἐπαγάγηται θεὰν τὴν ἐρωμένην, τότε ἅπας καλλωπίζεται. *Cum dilectam a ſe fœminam vult allicere, tunc ita exornatur.* Et de pava illi proxima, Ταύτην τὸν ἀτῷ τὸ κάλλος ἐπιδείκνυται, λειμῶνα πτερῶν. *Hunc nunc ille pulchritudinem ſuam, pennarum ſpecies pratum, oſtentat.* Unde *Nazianzenus* Oratione trigeſima quarta, ταῖς θηλείαις, ὅτι φασὶ, καλλωπίζεται, τὰ ἀγκῶνα διείρας, καὶ τὸ πτερὸν κυκλοτερῶς, περιστήσας τὸ χρυσαυγὲς, καὶ κατάστημα, θεατρίζει τὸ κάλλος τοῦ ἐρᾶσθαι μετὰ σοβαρᾶς ἁβδεματος. *Fœminis ſuis, ut ajunt, ſe oſtentat, elataque cervice, & pennis, quæ auri & ſiderum fulgorem referunt, in orbem compoſitis, formam amaſiis ſuis cum ſuperbe quodam ingeſſu, tanquam theatro, ſpectandam proponit.* Quomodo *Euſtathius* in *Hexaemeron*, Τῶν πτερῶν ἐπιδείξας τὸ θέατρον ἐπάγεται πρὸς συνουσίαν τὴν θήλειαν, ὥσπερ λειμῶνα τὸ καλλωπισμὸν τῦτον ἐπιδεικνὺς αὐτῇ. *Pennarum ſpectrum oſtentans fœminam ad concubitum allicit, tanquam pratum hunc ornatum ipſe exhibens.* Ejuſdem argumenti plura vide in *Philes Jambo* de pavone, quorum initium hoc eſt;

Πτερῦς ὁ ταὼς γναμπὸν πολυχρόους,

Pavo multi-coloribus pennis ſuperbiens, &c. Et apud *Grammaticos*, qui ταὼ dici volunt ὡπὸ τῦ τάζεσθαι *ab extenſione*, vel παρὰ τὸ τοῖον τὴν ὀρὰν τὸ γὰρ ζῶον ἐκτεινόμενον τῷ ἑαυτῷ κώλῳ τοῖς ὄρνισι τὴν ὀρὰν ἐξαπλῶν ἀποδείκνυσι, *qui caudam expandit; hoc enim animal, ſua pulchritudine ſuperbiens, ſpectatoribus ſextaplicem caudam oſtentat.* Sed & in *Damire* dicunt *Arabes*

خب الزهر بنفسه والخيلا

والاعجاب. بريشه وعقن ذنبه كالطاقة اذا

كانت الانثي ناظرة اليه *Quod amat ſeipſum*

cum gloria & faſtu intuetur, & miratur pennas ſuas, & caudam ſuam in orbem compoſitis, cum fœmina illam aſpicit.

Non eſt tamen, quod quiſquam ſperet ex his poſſe confici in *Jobi* verbis רננים *renatum*, eſſe *pavones*. Obſtant enim multæ rationes: quarum prima ſumitur ex hiſtoria, tam ſacra, quàm profana. Utraque enim pavonem docet primum ex *India* fuiſſe allatum, diu poſt *Jobi* tempora. In ſacra id habetur 1 *Reg.* 10. v. 22. & 2 *Paral.* 9. v. 21. *Semel in tribus annis veniebat claſſis* (Solomonis) ὁ Ταῦσις, *quæ offerebat aurum, & argentum, dentes elephantum, ſimias*, והבים, *& pavos.* Nemo eſt Veterum, qui *Hebraam* vocem aliter reddat, ut ſuo loco (*b*) diximus. Pavones porro ex tam diſſitis regionibus in Judæam afferri nihil fuiſſet opus, ſi jam olim *Judæ* habuiſſent, aut *Judæis* vicini *Arabes*. Jam, ſi *Græcos* conſulamus, *Theophraſtus* apud *Plinium* tradit invectitios eſſe in *Aſia* pavones. Et *Ælianum Hiſtoria animalium* libri quinti capite vigeſimo primo, Αἴγυπται δὲ ἐκ βαρβάρων εἰς Ἕλληνας κομιῶνται καὶ χείρω πεπᾶ σπάνιόν ἐστιν, ἅτα ἐδείκνυτο τοῖς ἀνθρώποις τοῖς φιλοκάλοις μᾶλλον. Καὶ Ἀθηναίοις γε ταῖς πανηγύρεσι ἐπιδεικνυτα καὶ ἄνδρας, καὶ γυναῖκας, ἔθει τὴν ἑορτὴν αὐτῶν, καὶ τὴν θέαν πρόσοδον ἄγειν· ἐτιμᾶτο δὲ ὁ ἄρρην, καὶ τὴν θῆλυν δραχμῶν χιλίων· ὡς Ἀντιφῶν ἐν τῷ Περὶ Ἐρασίστρατον λέγει φησί. *Ex barbaris ad Græcos dicitur eſſe allatus: & cum diu fuiſſet rarus, tandem curioſis certo pretio oſtendebatur.* Et *cum* Athenis *menſium* Calendis *ad ejus ſpectaculum viri & mulieres admirarentur, ex eo quæſtum faciebant. Et marem ac fœminam mille drachmis æſtimarunt; ut dicit* Antiphon *in Oratione Contra* Eraſiſtratum. Cui Orationi titulus alius fuit Περὶ ταῶν, *De pavonibus*: ut ex *Athenæo* diſcimus libri noni capite duodecimo. Sed titulus ille videtur ab alio fuiſſe additus: neque enim ipſe auctor aliter nominat, quam ὄρνεις ποικίλους, *aves varias.* An quia ταὼν nomen, tum recens, nondum auſus eſt in Oratione uſurpare? Legitur quidem ταὼς in *Avibus Ariſtophanis*, & in *Acharnan.* Τοῖς ταῶσι. Sed, præterquam quod *Ariſtophanes Antiphonte* aliquanto poſteriori fuit, aliæ ſunt Orationis, aliæ Comœdiæ leges. Hæc enim vulgi vocibus, illa terſo ſtylo utitur, & caſtigato magis. Utut ſit, ex eadem oratione pavos diſcimus jam ante annos triginta *Athenæ* cœpiſſe nutriri, in *Domi* cujuſdam ædibus, *Pyrilampi* filii, καὶ παῖδες παραγένεσθαι κατὰ πόλιν τὸ τῶν ἐρίδων θέας ἕκ τε Λακεδαίμονος, καὶ Θετταλίας, & *ex* Lacedæmone, & Theſſalia (Athenas) *veniſſe multos has aves videndi deſiderio.* Unde has aves colligas tum primùm *Græcis* cœpiſſe innotefcere. Nec ætas *Pyrilampi* poteſt eſſe incerta, cum in *Pericle* narret *Plutarchus* cum fuiſſe amicum *Pericle*, illuſique adeo memoret τὰς ἐρισθενεῖς φύλας, καὶ ταῶνας, *aviaria*, & *pavones.* Proinde *Alexandri* ætate pavones in *Gracia* pauci adhuc erant. Et, *Ælianus* teſte, ubi ſuprà, Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν τὸ Ἰνδὸς ἐν δὴ τῆς ἐρίδας ἐξεπλάγη, καὶ ἔκαλλος θαυμάσας ἐπῴκησε τῷ καταθύσαντι ταῶν ἀναλῶσαι βαιντάτας. Alexander Macedo *in* Indis *has aves videns, earum pulchritudinis admiratione perculſus, pavonem occidenti graviſſimas pœnas interminatuſſet. Curtius* quoque libro nono teſtatur *Alexandrum* pavones agreſtes reperiſſe circa *India* amnem *Hydraotem*: *Hinc*, ait, *per deſerta ventum eſt ad flumen* Hydraotem. *Juxtàm erat flumini nemus opacum arboribus altis conſitis, agreſtiumque pavonum multitudine frequens.* Ex quo ipſo diſcere eſt pavonem ex *India* veniſſe. Hinc idem *Ælianus*, qui ſuprà, libri undecimi capite trigeſimo tertio; Ταῶν δὲ Ἰνδικῶν διῶρα λαβὼν ὁ Ἀγησίλεως βαειλεὺς ταῶν, ὡς ἰδὼν, μιγίστῃ τῇ ἡμαίστατον. *Cum* Indicum *pavonem, eumque maximum, & formoſiſſimum, dona accepiſſet* Ægypti *Rex.* Et libri decimi tertii capite 18. ubi deſcribit palatium Regis *Indorum*; Ἐν δὲ τοῖς παραδείσοις τρέφονται μὲν ταῶν ἡμεροι. *In hortis ejus manſueti pavones aluntur.* Et lib 16. cap. 2. Γίνονται δὲ καὶ ταῶν ἐν Ἰνδοῖς τῶν παντοίων μίγιστοι. *Sunt & in* India *pavones multo maximi.* Et *Lucianus* in *Navigio*, Ὄρνις ἐν Φάσιδι, καὶ ταῶς ἐξ Ἰνδίας. *Gallinaex Phaſide* (Phaſianus) *& pavo ex India.* Itaque, cum de pavonibus

nibus ſcribit *Herodotus Samius*, Πρώτισοι καὶ ἐγένοντο, καὶ ἐτράφησαν ἐν Σάμῳ, καὶ ἐνταῦθα εἰσὶ τῶν ἕξω τόπων διαβόητοι, ὅτε καὶ οἱ ἀλιτειρίονες ἐν τῇ Περσίδι, καὶ οἱ καλούμενοι μελεαγρίδες ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ. *Primi quidem in* Samo *editi, ea educati, atque inde in alias regiones dedúcti, ut gallis è* Perſide, *& meleagrides, quas vocant, ex Ætolia*: non dubium eſt, quin mentiatur in gentis ſuæ gratiam. Et fruſtrà objicitur priſca de *Argo* fabula à *Mercurio* occiſo, & in pavonem mutato. Antiquiſſimam enim eſſe oportet ſive hiſtoriam, ſive fabulam, quæ *Mercurio* tribuit *Argi* cædem, cum inde *Mercurius* ab *Homero* & *Heſiodo* vocetur Ἀργειφόντης· ſed *Argi* in pavonem metamorphoſis inventum eſt recens, cujus auctorem non reperio *Moſcho* antiquiorem. Itaque *Moſcho* ferè æqualis *Apollodorus*, libro ſecundo *Bibliothecæ*, *Argi*, à *Mercurio* perempti, cædem ſic refert, ut de ejus metamorphoſi ne γρῦ quidem habeat: ut neque *Homeri* vetus *Scholiaſtes* in *Iliad.* β'. ad vocem Ἀργειφόντης. Unde apparet novam fuiſſe hanc fabulam, neque admodum receptam. A qua tamen nata pavones cœpere demùm pro ave *Junonis* haberi, & à *Poetis* affigi Deæ currui, & *Samis* ali in ejus æde, & cudi etiam in *Samiorum* nummis, qui hodieque extant. Non me latet *Ariſtophanis Scholiaſtem* velle, ad hanc fabulam alludi, cum in *Avibus Epopi* dicit *Euelpis*,

Τηρεὺς γάρ οὐ (ὦ; πίτυλον ἔρις, ἢ τυφώς;

Epopi ſcilicet ſe dixerat fuiſſe *Tereum*; quia *Tereus*, in ἔποπα, ſeu *upupam*, mutatus fuiſſe fingitur. Conjicit ergo *Scholiaſtes Euelpidem Tereo* nomine *Argum* intelexiſſe, qui Τηρεὺς dictus fuerit, παρὰ τὸ τηρεῖν τὸν Ἰὼ, ac proinde rogâſſe, an eſſet pavo, juxta fabulam, quæ *Argum* dicit in pavonem fuiſſe mutatum. Sed hyeme *Gallico* frigidior eſt hæc conjectura. Hic ad *Argi* fabulam alluſio fruſtrà quæritur: tantum *Euelpis* dubitat, utrùm *Epops* pro upupa, aut pro pavone ſe gereret: quia nota, quam ſumpſerat, id eſt, criſta è plumis, ut pro upupâ haberetur, etiam pavoni convenit. At pavones, in *Græcia* olim tam rari, tandem vilescere cœperunt. Quod docent hæc *Antiphanis*, qui fuit mediæ Comœdiæ *Poeta* celeberrimus;

Τῶν ταὼς μὲν οὐ πάνυ τις ζεύγ' ἤγαγεν μόνον,
Σπάνιον ἦν τὸ χρῆμα· πλοῦς δ' εἰσὶν νῦν ἑξήκοντα.

Pavonum olim par ſolum unicum addúxit quiſpiam, tum rarum avem: at nunc plures ſunt quam coturnices. Quod ipſum *Romæ* contigit, ubi pavonem cibi gratiâ *Roma* primus occidit *Hortenſius* (*a*) adjiciali coena Sacerdotii. Saginare primus inſtituit circa noviſſimum Pirâticum bellum *M. Auſidius Lurco* exque eo quæſtu reditus feſtertiûm ſexagena M. habuit. In quem lurconum ætatis ſuæ luxum *Publius Syrus* apud *Petronium* ita invehitur:

Luxuria vitiis Martis *marcent* (*b*) *mœnia:*
Tuo palato clauſus pavo paſcitur,
Plumato amictus aureo Babylonico.

Hortenſium enim ſequuti multi, teſte *Varrone* libri tertii *Ruſticorum* capite ſexto, extulerunt pavonum pretia. *Ita m*, inquit, *ova eorum denariis veneant quinis, ipſi facile quinquagenis.* Ad quæ *Varronis* verba *Macrobius* (*Saturnal.* lib. 3. cap. 13.) ita exclamat; *Ecce res non admiranda ſolum, ſed & pudenda: m ova pavonum quinis denariis veneant, quæ hodie non dicam vilius, ſed omnino nec veneant!* Ex his colligitur pavonem tam *Romæ*, quam in *Græcia* fuiſſe peregrinam avem. Nempe in *India* veri pavonum natales, ut probavimus. Unde primò in *Perſidem*, *Mediam*, & *Babyloniam* tranſvectos fuiſſe crediderim. Atque inde appellari *Medicos*, & *Perſicos*, & *Babylonia* attribui; ut ſuo loco (*c*) docuimus. Sed & in *Judæam* allati ſunt ſub *Solomonis* regno: & in *Græciam* non multò ante *Alexandrum*. Unde *Romæ*, & in reliquis *Occidentis* partibus paulatim ſunt propagati. Cum igitur *Jobi* ætate *Judæa* fuerit inacceſſa, notum illi fuiſſe pavonem, aut ſin ævi *Arabibus* parum veriſimile eſt. Si quis ibi Deum loqui reſpondeat, cui omnia nota ſunt: mihi egerit. Neque enim potentiam, aut providentiam ſuam *Jobo* probavit Deus à rebus ipſi ignotis. 2. Præterea, ſi de pavone hic ageretur, ave tam eximiâ, quæque miraculi inſtar eſt, non tam paucis, nec ita ſtrictim tranſigeretur tanta res: nec in eo capite, in quo leones, ibices, onagri, equi, ſtruthiones, aquilæ, &c. multis verſibus ſinguli deſcribuntur, de pavone ſolum diceretur, *Alis exultat pavo.* Et ratio vix patitur, ut pavonis & ſtruthionis deſcriptiones in eodem verſu jungantur. 3. Quorſum a cantu pavones dicantur רננים *renanim*, cum vocem habeant plane rudem, & inconditam, quæque adeo *ſtridor* vocatur à (*d*) *Palladio*? Is itaque in *Phædro* lib. 3. fab. 57. apud Junonem conqueritur ſe deridi, ſimul ac vocem miſerit. 4. Quod ſolum affertur, ut רננים *renanim*, probentur eſſe *pavones*, nempe quod *alis* dicantur *exultare*, plane contrarium evincit, & in eos, qui ſic ſentiunt, retorqueri poteſt κατὰ βίαιον. Neque enim pavonum proprium eſt *alis exultare*, ſed *caudo*. Ibi enim gemmæ latent, quorum ſplendore ſe effert. *Lucretius* libro ſecundo,

Caudaque pavonis, largu cum luce repleta eſt,
Conſimilis mutat rationc obverſa colores.

Ovidius libri decimi quinti *Metamorphoſeos* Fabulâ trigeſimâ quintâ,

Junonis *volucrem, quæ cauda ſidera portat.*

Statius libro ſecundo *Sylvarum*, in *Pſittaco Melioris*;

Quem non gemmata volucris Junonia *cauda*
Vinceret aſpectu. ---

Epigrammata Veterum, ubi de *Gemia*, & *Choë*;

Cum quatit, & caudam Junonius *explicat ales,*
Mille oculos, gemmas mille decenter habet.

Quod *Chryſippus* ita miratur, ut aſſerat τὸ ζῶον γεγονέναι ἕνεκα τῆς οὐρᾶς, καὶ μὴ ἀνάπαλιν, *hoc animal propter caudam ſuam fuiſſe creatum, non contra*, id eſt, caudam propter animal. Ita *Plutarchus* in libro *De Stoicorum contrar.* Proinde, ut ſe oſtentet, non alas, ſed caudam expandit. Plinius, *Simul umbra quaſdam repercuſſus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quæque cauda.* Columella, *Semetipſum, velut muratem, cauda gemmantibus pennis protegit.* Dio Chryſoſtomus, (*e*) Ἀναπλάσας τὸν ὄρνιν, καὶ περιήρας αὐτῷ παντοχόθεν οὐρὰς ἐνέθηκε διάτρητα. *Infringens caudam, & circumquaque ſibi ſtatuens tanquam ſpecioſum theatrum. Phædrus* libri tertii Fabulâ quinquageſimâ ſeptimâ,

Pellíſque plumis gemmeam caudam explicans.

Lucianus, Τὸν ὄρνιν ἐπαίρας, καὶ πάντοθεν αὐτῷ περιστήσας, ἐπιδεικνύντα τὰ ἄνθη τὰ αὑτοῦ. *Cauda ſublata, & circumquaque expanſa, ejus etiam flores oſtentat.* Etymologus, Τοῦτ' ὄρνεόν τὸν ὄρνιν ἐξαπλῶν ἀποδείκνυται. *Spectatoribus ſextuplicem caudam ſuam oſtentat.* Damir,

عقن ذنبه كالطاقة *Componit caudam ſuam in arcuatum opus.* Unde eſt, quod cum cauda perit tota pavonis gloriatio. Plinius, *Ideo cauda annos vocibus amiſſa cum foliis arborum, donec renaſcatur iterum cum flore, pudibundus, ac mœrens quæru latebram.* Non ignoro *Poetas* alis tribuere κατ' ἐξοχὴν quod caudæ proprium eſt. *Moſchus*,

Ὄρνις ἀγαλλομένῳ πτερύγων πολυανθέϊ χροΐῃ,

Avis alarum floride colore exultans. Martialis in *Xenijs*, Epigrammate 70.

Miraris quotes gemmantes explicet alas.

Claudianus in *Rufinum* libro primo.

Patruus roſeos pavonum vomilat alas.

Alis pavonum, id eſt, *caudæ*. Nam ex pavonum cauda fiebant hujuſmodi flabella. *Martialis* in *Apophoreto* de muſcario pavonino,

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muſcas,
Alitis exitium cauda ſuperba fuit.

Propertius libri ſecundi Elegiâ ad *Demophoontem*,

Et modo pavonis caudæ flabella ſuperba.

Sed

(*a*) *Plin. l. 10. cap. 20. Varro Rusticor. l. 3. c. 6. Ælian. l. 5 cap. 21. Tertull. De Pallio cap. 1.*
(*b*) *Al. mœnia.*
(*c*) *Part. 2. l. 1. c. 20. p. 127 lin. 9 & ſeq. fin.*
(*d*) *Lib. 6. cap. 28.*
(*e*) *Lege* Ἀναπλάσας· *vide ſupra, pag. 241. lin. 5, &c.*

Sed in Scriptura כנף in ave nihil quidquam quàm *alam* ſignificat. Itaque רננים *renauim*, aves eſſe oportet, quæ verè alis exultent, aut quæ etiam in alis habeant exuhandi materiam.

Has autem eſſe ſtruthiones muha non ſuadent ſolùm, ſed & perſuadent. 1. *Hieronymi* auctoritas, qui ſic reddidit, qualis nulla ab iis profertur, qui pavones hic intelligunt. 2. Quod ut duo verba רנן *ranan*, & רנן *ranan*, in *elamandi* & *canendi* ſignificatione ſunt ſynonyma prorſus, ita ſynonyma eſſe credibile eſt avium duo nomina ab his deducta, quæque adeo ejuſdem penè formæ ſunt; nempe יענים *jeenim*, & רננים *renanim*. Itaque ut יעים, *ſtruthiones fœminas* ſonat, ut ſuprà (*e*) probavimus, ita etiam רננים. Eæ porrò ſic appellantur *διαφορικῶς*, quia cùm vox maris ſit gravior atque horridior, vox fœminæ eſt canora magis.

(*e*) Cap. 14. pag. 196. Cor.

Ac proinde de mare עגר *arra* dicunt, ſed de fœmina זמרה *zamara*, quod *canere* eſt. Et ipſa fœminæ vox זמר *zimar*, ſeu *cantus* appellatur. 3. *Alis exultare* ſtruthiones rectè dicuntur, cum eorum alacritas ex alis tota pendeat: quamvis enim ad volatum ſint iis inutiles, tamen currentes mire juvant, & ſunt tanquam vela in navi. Quod veteres & novi Scriptores communi conſenſu tradunt. *Xenophon* in *Cyro minore* libro primo, Στρουθὸν δὲ ἰδεῖν ἴλαθι, &c. Πολὺ γὰρ ἀπίστια ὑποφεύγουσα, ταῖς μὲν ποσὶ θρίμμ, ταῖς δὲ πτέρυξιν ἅμαξα, ἅζεται ἱστίῳ χρωμένῳ. *Struthionem nemo capit*, &c. *Fuga enim longè ſe proripiebat, pedibus quidem curſu, alis verò ſublata & tanquam velo uſa. Diodorus* libro tertio, Ὅταν κατ' ἀνέμου πνεύσ ἐξαίφνης τὰς πτέρυγας ὑπηξέναι καθαπερεί τι ναῦς ἱστοφόρους. *Cum ſecundo vento pennas attollit, fertur ut navis paſſis velis.* Et paulò poſt, Ὅταν δὲ ὁ πνεύμων διάπνευσ, ταχὺ συνδραμεῖν τ πτερύγων ἀδυνατῶ χρῆσθαι τοῖς τ φύσιν πρεπούσαις, καὶ ἰδίαις καταλαμβανόμενοι ἀλίσκονται. *Sed cùm ceſſante vento illud animal inſequuntur, mox alis ſudore madidis, cum naturalibus præſidiis uti nequeat, illud nullo negotio aſſequuntur, & capiunt.* Ælianus libri ſecundi capite vigeſimo ſeptimo, Ἡ στρουθὸς ἡ μεγάλη λαίνοις μὲν τοῖς πτεροῖς ἐπίφασιν ἀρθρώσι δίδ, καὶ εἰς βαθὺν ἀέρα μετεωρίζεσθαι Φύσις οὐκ ἔχει· θεῖ δὲ ὅπως, καὶ τὰς πρὸ τὸν πλευρὸν ἑκατέρας πτέρυγας ἁπλοῖ, καὶ ὑπεῖκτον τὸ πνεῦμα κολπεῖ, ἅπερ ἱστίοις, ἀνέμοις. *Denſis quidem alis ſtruthio-camelus inſtructus eſt. Tamen ut is a terra extollatur, & in ſublime feratur, non fert ejus natura. Sed currit quam citiſſimè, & ab utroque latere alas explicat, quas ventus, velorum inſtar, implet.* Et libri quarti capite tertio, Ἐν δὲ ἀντῷ διέκει τις, ὥδε ὑπ ἐπιτολμῷ τῷ πτέρυξ, θεῖ δὲ τὰς πτέρυγας ἁπλώσασα. *Si quis eum inſequatur, volare non aggreditur, ſed alis expanſis curru.* Et libri octavi capite decimo, elephantes in pugna patulas auras expandere idem narrat, διατ ὑπ ερυθρῶ ὑπ μεγάλων, ἀπερῶν τὰς πτέρυγας ἁπλώσασαι, ἢ φεύγουσιν, ἢ ἐπιθέτου, *ſtruthionum in morem, quæ, ſive fugiant, ſive invadant, expanſis alis feruntur.* Phile capite tertio,

Καλπῶν ἑαυτῆς τὰ πτερὰ πρὸς ἦ θρίμμα,
Ὡς λαῖφος· οὐδὲν ἐκ ποδῶν πλησιάζει.

Alas ad curſum explicans, ut velum turgens vento, quo impletur. Hinc *Plinius* libri decimi capite vigeſimo, (*Equitis*) *celeritatem vincunt, ad hoc demum datis pennis, ut currentem adjuvent.* Et *Claudianus* in *Eutropium* libro ſecundo,

Vaſta velut Libyæ *venantum vocibus ales*
Cùm premitur, calidas curſu tranſmittit arenas,
Inque modum velis ſinuatis flamine pennis
Pulverulenta volat. ---

Currere & *volare* dicit, quia ſtruthionis greſſus in fuga medium quid eſt inter curſum & volatum, aut ex utroque mixtum. Quò pertinent hæc *Planti* in *Perſa* Actus ſecundi Scenâ ſecundâ,

Vola curriculo. P. *Iſthuc marinus paſſer per circuitum ſolet.*

Marinus paſſer, id eſt, *ſtruthio*. Neque aliter Recentiores ſtruthionis curſum nobis deſcribunt. *Leo Africanus* libro nono, *In alis pennas habet grandes, & nigri coloris, quibus, volatu inutilis, ad curſum crebrò alarum & caudæ agitatione juvatur.* Quod idem in *Marmolo* legas *Africæ* libri primi capite vigeſimo tertio. Ita ex *Arabibus* Alkazuinius, ارخت فرت النعامة ارخت جناحيها الي رجليها فلا يسبقها شي من الحيوانات *Cùm currit ſtruthio, alas ſuas aſque ad pedes demittit, neque ullum animal eum aſſequitur.* Sed ibidem traditur res falſiſſima: انا استقبلت الريح كان اشد ما انا استدبرتها *Cùm ventum habet oppoſitum, vehementius currit, quam cum habet ſecundum.* Quod & naturæ repugnat, & Veterum teſtimoniis. Itaque *Abu Ubeid* fruſtra ibidem ſe fatigat in exquirenda hujus miraculi cauſa. Non poſſum non addere Proverbium *Arabum* in *Alcamus*, ركب جناحي النعامة *Equitavit alas ſtruthionis*: id eſt, جد في الامر واجتهد *Magno ſtudio, & diligentiâ aliquid egit.* Idem Proverbium *Damir* exponit multo pluribus. Sed hinc docuiſſe ſufficiat ex *Arabum* ſententia nihil eſſe ſtruthionum alis velocius. Poteſt etiam alio ſenſu ſtruthionum alis exultatio tribui. *Cardanus* libro decimo *De ſubtilitate*, *Nullis avium in pennis tanta jucunditas, aut pulchritudo: ob id galeas milites non aliis ornant.* Quod jam olim in uſu fuit. *Theophraſtus*, *Hiſtoria plantarum* libri quarti capite quinto, de *Indica* quadam arbore; Τὸ φύλλον τὸ μὲν μεσφὺς πτόμενος, τοῖς τ στρουθοῦ πτεροῖς ὅμοιον, ἃ πυκνοῦται παρὰ τὰ ἄκρα. *Folium formâ oblongum, ſtruthionum plumis ſimile, quæ galeis imponuntur. Plumas*, ubi ſuprà, *Conoſque bellicos, & galeas adornantes pennæ.* Hæ porrò pennæ tam ex alis, quam ex cauda ſumuntur. Neque ullum eſt animal, cujus pennæ ſint tam æquales; proinde apud Ægyptios ſtruthionis penna legitur ſuſtæ æquitatis ſymbolum. *Horus* libro ſecundo propè in fine, Ἄνθρωπον ἔοικε τὸ δίκαιον ἀποσήμαντα βουλόμενοι σημῆναι, στρουθοκαμήλου πτερὸν γράφουσι· τοῦτο γὰρ τὸ ζῶον πανταχόθεν ἴσα ἔχει τὰ πτερύγιαπτα παρ' ἄλλων. *Hominem jus ex æquo omnibus impertientem ſignificare volentes, ſtruthionis pennam pingunt: hoc enim animal præter cætera pennas alarum undequaque æquales habet.* Quod ipſum ſtruthionum alis decus addit & venuſtatem. 4. Præter ſtruthionem decem animalia deſcribit Sacer Scriptor in hoc, & ſequenti capite, quorum omnium nomina pro lemmate leguntur in primo ſtatim hemiſtichio. Ita leonis deſcriptionem ita orditur, *An venaberis leana prædam?* Et cùm inde tranſit ad corvum, *Quis corvo paravit eſcam?* Unde ad ibices veniens, *Noſtine*, inquit, *Quando parunt ibices petrarum?* Et poſtea de onagro, *Quis onagrum dimiſit liberum?* Et de *rim*, quem Interpretes volunt eſſe *monocerotem*; *An volet rim tibi ſervire?* Quidni igitur pari ratione etiam ſtruthio in verſûs prima parte ponatur? Maximè cùm quæ ſequuntur equi, accipitres, aquilæ, & ת *Behemoth* & *Levuthan* deſcriptiones ſemper eandem regulam ſervent? Hic igitur eodem modo rem ſe habere credam, & in prima parte verſûs legi nomen animalis, cujus graphica ſequitur deſcriptio, donec aliquis ediderit rationem differentiæ, qualis hic nulla ſe offert.

5. Cum in confeſſo ſit ad ſtruthionem pertinere ſequentem deſcriptionem, ejus nomen præmitti neceſſe fuit, æque ac decem aliorum animalium, quæ à *Jobo* deſcribuntur. At, ſi רננים *renanim*, non ſunt *ſtruthiones*, certum eſt ſtruthionis nomen in hoc verſu nuſquam extare. Nam חסידה *chaſida*, quod illi *ſtruthionem* explicant, *ſtruthionem* non eſſe certum eſt; cum migratoria ſit avis, *Jerem.* 8. verſ. 7. & ſurſum volet, *Zachar.* 5. verſ. 9. & in abietibus nidificet, *Pſ.* 104. verſ. 17. & à pierate nomen habeat: חסידה *chaſida*, ad verbum *piam* ſonat. Quod nomen ſtruthioni nullo modo convenit, cum *Thren.* 4. verſ. 3. atque in hoc ipſo loco, ſtruthio deſcribatur ut avis in ſuos impia, & immiſericors. Niſi חסידה dici velint κατ' ἀντίφρασιν, ſcilicet *Eumenides* qua ratione vocant. Itaque optimi interpretes adeoque illi ipſi, qui *chaſida ſtruthionem* hic eſſe volunt, conſtanter alibi *ciconiam* reddunt. Quam verſionem eſſe veriſſimam ſuo loco pluribus probabo. E novis interpretibus unus eſt vir doctus, & pius, quem hæc minimè latebant. Isigitur, quamvis communi errore abreptus רננים *renanim*, acciperet pro *pavonibus*, tamen חסידה *chaſida*, *ciconiam* explicat. Sed quia ſtruthio-cameli nomen non poterat ex hoc verſiculo ſine piaculo abeſſe, ultimam vocem נוצה non ſolum avem cum *R. Selomone* eſſe voluit, ſed & *ſtruthio-camelum*. At נוצה ſi avis ſit nomen, cum *à volatu* ſit factum (nam נצה Verbum volare ſonat) *ſtruthionis* non quadrabit, quæ ſola avium eſt volatûs expers, nec unquam è terra ſe extollit. Quid quod נוצה ne avis quidem eſt? nam נוצה nihil quidquam, quam *pennam*, aut *plumam* ſignificat. Patet id *Ezech.* 17. 3. ubi aquila deſcribitur מלא הנוצה, *plena plumis*, & רב נוצה, *multis plumis*, vel *copioſa plumis*, quomodo is ipſe reddit. Vox igitur, quæ ibi *plumam* ſonat, quorſum hoc loco pro ave, adeoque pro *ſtruthione* ſumatur? quorſum huic vocabulo, ſine teſte, ſine exemplo, ſine ulla rationis umbra affingetur ſignificatio nova atque maudita, quamque ipſa vocis origo plane refellit? Ex his ſequitur *ſtrnthionem* in ultimo hemiſtichio non nominari, ac proinde in primo quærendum, nempe in voce רננים *renanim*. Alioqui ab hoc verſu prorſus abeſſet. Et cum dicitur verſu ſtatim ſequente, *Relinquit in terra ova ſua*, &c. (quæ de ſtruthione dici certum eſt) hæc dicerentur de ave, quæ nuſquam antè nominata eſt, & pendula eſſet oratio, neque hæc cum præcedentibus ullo modo cohærerent.

His præmiſſis, jam conabimur totum verſum interpretari. Is *Hebraicè* ſic habet, כנף רננים נעלסה. אם אברה חסידה ונוצרה. Quæ nos ad verbum ita reddimus, *Ala ſtruthionum exultat, vere ala ciconiæ, & pluma*: id eſt, quæ verè ala, & pluma eſt, qualis in ciconia. Particula אם *im*, plerumque idem eſt, quod Si, vel nota eſt interrogationis, ut An, ἆρα πάντως. Sed &, monente *Kimchio* יש שהוא כמו האמנם. Etiam occurrit pro Vere, & particula eſt Confirmantis, tanquam ſi fiat ab אמן, *amen*, deficiente *Nun*, ut in אכן pro אמנת. Cujus ſignificationis exempla habentur *Gen.* 47. verſ. 18. *Num.* 16. *verſ.* 30. *Job.* 22. *verſ.* 20. *Pſal.* 59. *verſ.* 16. & 63. *verſ.* 7. *Prov.* 3. *verſ.* 34. & 23. *verſ.* 18. *Eſ.* 4. *verſ.* 4. & 29. *verſ.* 16. &c. *Ala ciconia* אברה חסידה, pro אברת חסידה, ſtatus Abſolutus pro Conſtructo, quod non eſt ſine exemplo. Sic *Dent.* 16. verſ. 21. משרה כל עץ, *lucum omnis arboris*, pro אשרת. *Ruth.* 2. *verſ.* 17. אפה שעורים, *epha hordei*, pro איפת. 2 *Reg.* 7. *verſ.* 1. סאה סולת, *ſatum ſimila*, pro סאת. *Pſ.* 55. *verſ.* 5. וענוה צדק, *& manſuetudinis juſtitia*, pro וענות. *Eſ.* 24. *verſ.* 22. אספה אסיר, *congregatione vinctis*, pro אספות. *Eſ.* 42. *verſ.* 25. חכה אפו, *aſtum iræ ſuæ*, pro חכמת. Quæ *Kimchius* in *Commentariis* paſſim per Ellipſin exponit, quaſi dicat, אשרה אשרת כל עץ, *lucum, lucum*, inquam, *omnis arboris*: ut cum legitur *Exod.* 38. *v.* 21. אלה פקודי המשכן משכן העדה, *Iſta ſunt numerata Tabernacula, Tabernaculi Teſtimonii.* Et *Num.* 32. *verſ.* 1. המקום מקום מקנה, *locus, locus pecoris.* Et *Pſ.* 133. *v.* 2. על הזקן זקן אהרן, *ſuper barbam, barbam* Aaronis. Et *Ezech.* 47. *v.* 3. במים מי אפסים, *in aquis, aquis talorum.* Ita in loco, in quo verſamur, legeretur, ſi plena eſſet oratio, אברה אברת חסידה, *penna, penna, inquam, ciconia*: vel poteſt ſuppleri, ſi mavis, כף דסין, *Caph ſimilitudinis*; ita ut אברה חסידה, ſit pro אברה כחסידה, *penna ſicut ciconia.* Cujuſmodi locutiones paſſim occurrunt. Ut *Gen.* 49. *v.* 9. *Catulus leonis*, Juda. Et *Dent.* 33. *v.* 22. Dan *catulus leonis*, id eſt, *ut catulus leonis.* Gen. 49. v. 14. Iſſachar, *aſinus robuſtus*, id eſt, *ut aſinus.* Deut. 28. v. 23. *Cœlum æs, terra ferrum*, id eſt, *ut æs, ut ferrum.* 2 Sam. 1. v. 21. *Clypeus* Saul *non unctus*, id eſt, *quaſi non unctus.* Job. 7. v. 9. *Deficit nubes, & abiit, ſic qui deſcendit in ſepulchrum*, &c. *Deficit* כלה, pro כבלה, *ſicut deficit.* Job. 11. v. 12. *Onager homo naſcitur*, id eſt, *ſicut onager.* Pſalm. 11. v. 1. *Quomodo dicitis anima mea, ut tranſmigret à monte veſtro* צפור, *avis*, id eſt, כצפור, *ſicut avis.* Pſalm. 14 v. 4. *Comedentes populum meum, comedunt panem*, id eſt, *ut comedunt panem.* Pſalm. 119. v. 119. *Scorias removiſti omnes impios terræ*, id eſt, *ut ſcorias.* Proverb. 17. v. 21. *Cor lætum* ייטב גהה, *benefacis medicina*, id eſt, כגהה *ut medicina.* Cant. 1. v. 15. *Oculi tui columbarum*, id eſt, *ut columbarum.* Cant. 7. v. 4. *Oculi tui piſcinæ in Hesbon*, pro *ut piſcinæ.* Thren. 4. v. 7. *Poluies eorum ſapphiri*, id eſt, *ut ſapphiri.* Mich. 3. v. 12. Sion *ager arabitur*, pro *ut ager.*

Hæc de verbis: ſenſum quod attinet, jam prius hemiſtichium abunde explicavimus, & docuimus quo ſenſu *ſtruthionum ala* dicatur *exultare*, aut *lata eſſe*: ſed de poſteriore hemiſtichio, *verè ala ciconiæ, & pluma*; vel *verè ala* tanquam *ciconiæ, & pluma*, duo quæri poſſunt. 1. Quo pertineat illa aſſeveratio, VERE *ala, & pluma.* 2. Cur *ala* & *pluma ciconiæ* dicatur, aut *tanquam ciconia.* Ad primum reſpondeo, ſtruthionem avem eſſe non avem, quæ in multis accedit ad naturam quadrupedis. Quod pridem obſervavit *Philoſophus* libro quarto *De partibus* fere in fine. Verba ſunt, *Quædam habet avis, quædam quadrupedis propria. Non eſſe quadrupedem ſuadet, quod pennas habet, & non eſſe avem, quod non volat in ſublime, nec pennas ad volatum commodas, ſed piloſas habet. Inſuper tanquam quadrupes ſuperiora habet cilia, & capite glaber eſt, & parte colli ſuperiore; adeoque cilia habet piloſiora. Sed, ut avis, inferiora habet plumis aperta. Et bipes etiam eſt, ut avis; ſed biſulcus ut quadrupes. Neque enim habet digitos, ſed biſidam ungulam: cujus cauſa eſt magnitudo, quam non habet avis, ſed quadrupedis.* Hinc *Diodorus* de *Arabia* libro ſecundo, Φέρει δὲ καὶ ζῶα διφυῆ, καὶ μεμιγμένα τοῖς ἰδίοις, ὧν αἱ μὲν ἄνω μαζώμασι σῳζόμεναι μηλοπαρδάλεσι τοῖς πάνυ μίγνυνται καὶ καμήλοις. *Fert etiam animalia naturæ duplicis, & biformia, in quibus qui ſtruthio-cameli vocantur, ſpeciem ex anſeribus & camelis mixtam habent.* Pro χηνῶν lego στρουθῶν· quia, cum id probavit per partes, ſtruthionem concludit χαίρειν ἄμα φάσκοντας, καὶ στρουθὸν, *terreſtrem ſimul, & volucrem videre.* Hinc *Herodotus* στρουθοὶ καταγαῖοι appellat, id eſt, *paſſeres terreſtres.* Et *Plinius* ſcribit eſſe *pene beſtiarum generis.* Et *Tertullianus*, *Beſtia quadam magis quam avis.* Et *Alkazuinus*,

حيوان مركب من خلقة الطير والجمل

Animal eſt compoſitum ex natura avis, & cameli. Hinc *Arabum* Proverbium eſt in *Damire*, de eo, qui ſibi non conſtat, nec bonum dignoſcit à malo,

النعامة

النعامة لا طير ولا جمل *Struthio neque avis, neque camelus eſt.* Proinde *Gabriæ* Fabulâ vigeſimâ octavâ, cùm feræ & volucres inter ſe diſceptarent, utroſque deeipiebat Αἴσωπος σφῶϊν, *Libycum ſtruthio*, cùm videretur

Ἔλυτρ μὲν ἔχεις, ἐκ μίσυς δὲ πτερὰ,
Πτηνοῖς καρὰ δυσκόλοις, τοῖς θηρὶ πέδαι,

Avis quidem eſſe, ex parte autem fera, volucribus caput, pedes feris oſtendens. Cum igitur hoc animal quadrupedis tam multa habeat, hìc à Sacro Scriptore deſcribitur cum feris quadrupedibus. Et quia res παράδοξος videri queat tale animal pennas & plumas habere ut veras aves: ideò proponitur cum hac aſſeverationc, *Verè penna*, &c. *& pluma* ſupple *illis eſt.* Neque obſcurum eſt, cur non ſolùm pennas habere dicatur, ſed & ciconiæ pennas. Struthio colore pennarum plane ciconiam refert. *Marmolius* ubi ſupra, *En las alas y en la cola tienne grandes plumas negras y blancas, come las de la cigueña.* In alis, & in cauda magnas habet pennas nigras, & albas, ut ciconiæ pennas. Hinc (*f*) *Scaliger* (*f*) *Cardanum* arguens, quòd ſtruthioni tribuat pennas cœruleas, candidas, nigras, rubras, virides, quibus ornantur multum galeæ; *Riſum*, inquit, *movent colores, quos ab infectorum officinis in apothecas Naturæ tranſtuliſti. Quas enim te non rideat illa venditantem, boſce colores, quos in galeis inſignant, natrvos eſſe ſtruthio-camelis? Omnes enim fuſce & albo picti ſunt, ut mihi dixerunt multi mercatores* Africani. *Quod ut melius intelligerem, eicones colori comparabant.* Verſus iſte ſic expoſitus ſequentibus lucem inferet.

(*f*) *Exer. 230.*

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

Explicantur *Jobi* reliqua de Struthione capitis trigeſimi noni verſibus decimo ſeptimo, decimo octavo, decimo nono, vigeſimo, & vigeſimo primo.

Hebræum כי, *id eſt*, ſed. *Enallage Numeri. Animalium nomina quædam Maſculina terminatione, ſed Fœminino genere. Præter ſtruthionem avis nulla eſt, quæ ova, aut pullos ſuos negligat. De cygno, meleagride, oride, columbâ, corvoridem, ſed falſò tradi. Columba erga prolem quam pia. Struthionem ova ſua deſovere docent* Arabes. *Ova deſerta quomodo vocent. Multa de ejus oido.* Ælianus & Phile *emendati. Ova deſerta caleſieri, id eſt, corrumpi, non foveri, ut volunt. Ova in longitudinem diſpoſita quomodo foveas ſtruthio.* קשה *quid proprie. Struthio in prolem quàm durus. Generis Enallage* Hebræis *frequens, maxime circa animalia. Cur pro ovis* Job *filios dixerit. Stylus in* Jobo *concinſus. Oppoſitio elegans. Struthio, timidiſſimum animal, cur dicatur eſſe abſque metu. Timor parentum pro filiis unde oriatur. Struthio cur in ferrum ruat. Quot ova pariat. Brutorum prudentia, & ſapientia. Struthio quo ſenſu dicatur oblivioſci ſapientiæ. Refelluntur, qui ſtruthionem volunt ovorum partem certo conſilio negligere. Stultitia ejus probatur.* 1. *Ex eo, quòd omnia ſua deſeritu varat, primas etiam, & ferrum candeat.* 2. *Ex eo, quòd caput abdeat totum ſe latere putet, quod* Diodorus *fruſtra excuſat.* 3. *Ab ave, quæ capitur.* 4. *Ex eo, quòd ova deſerat.* 5. *Ex forma corporis. Parum habet cerebri, caput exile, quod frequenter agnat. Surdus eſt. Animal eſt procerriſimum. Equitem ſpernit celeritatis fiducia, non virium, ut volunt. Equi pauciſſimi ſunt, & immenſi pretii, qui eum curſu ſuperent. Ejus celeritatem* Arabes *quibus verbis efferant. Quomodo ad curſum ſe moveat.*

Poſtquam in *Jobo* de ſtruthione id explicavimus, quod erat longè difficillimum, in cæteris minus laboris, plus erit utilitatis. Et poſt ἀναθεολογίαν, ſeu *ſpinilegium*, ſequetur ἀνθολογία, aut veriùs *ſpicilegium.* Sacra autem verba ſic habent, *Sed relinquit in terra ova ſua, & ſuper pulverem caleſiunt. Et obliviſcetur fore, ut illa pes comprimat, & agri fera conterat. Duriter tractat pullos ſuos, ac ſi non eſſent ſui. Eruſtrà laboravit, abſque timore eſt. Quia privavit eam Deus ſapientia, nec prudentiam ei impertivit eſt. Quo tempore ia altum ſe attollit, ridet equum, & ſeſſorem ejus.* Quæ ſingula jam exponemus.

Sed relinquit in terra ova ſua] *Hebraicè*, כי תעזב לארץ ביצה. Connexio hujus verſûs cum præcedente talis eſt. "Struthio alis ſuis exultat, quas "alacres, & pulchras habet; ſed eadem eſt ἄστοργος, "& ova ſua negligit. Aliquas habet in corpore do-"tes, ſed duram mentem, atque immiſericordem. Itaque כי hoc loco idem, quod *ſed:* ut *Gen.* 47. *v.* 8. *Noa vos me hùc miſiſtis*, כי האלהים, *ſed Deus. Relinquit*, תעזב, eſt Numeri Enallage. Nam Plurale præceſſerat, *Ala ſtruthionum exultat.* Sed hæc Enallage nihil eſt frequentius in *Jobi* libro. Sic in hoc ipſo loco, *Reliquit in terra ova ſua*, &c. *Et obliviſcetur fore, ut pes conculcet illud.* Et paulò infrà de equo, *Nunquid dediſti equo fortitudinem*, &c. *Fodunt vallem, & geſtit fortitudine.* Idem verbum מישוב, *relinquit*, licet genere Fœmininum, tamen refertur ad Nomen רננים *renanum*, Maſculinæ terminationis. Sed & יעים, *ſtruthiones*, יעלים, *ibices*, רמכים, *equæ*, רחלים, *oves*, & hoc ipſo loco ביצים, *ova*, utut Maſculina terminatione, tamen genere ſunt Fœminina. Quòd porrò hæc avis ova ſua in terra dicitur relinquere, planè docet eſſe ſtruthionem. Nam in toto genere avium alia nulla ſe offert, quæ hujus criminis veriè inſimuletur. *Inds* quidem apud *Ælianum* (*Hiſt.* lib. 14. cap. 13.) ideò cygnos oderunt, quòd illos fama ferat ἐναντίους ἐγγόνοις, ἐφ' ᾧ διαφθεῖραι τὰ ἀά, *fœtui ſuo inſidiari, & propria ova perdere.* Sed famæ non ſemper credendum, quæ

Tam fictis eſt, pravique tenax, quam conſcia veri.

Neque neceſſe habemus ad extremos *Indos* currere, ut diſcamus cygni naturam, qui cùm in *Batavia*, & *Britannia* ſit frequens, negant tamen *Batavi* & *Britanni* omnes ſe tale quidquam in cygno obſervâſſe. Ejuſdem eſt commatis, quod apud *Athenæum* libro decimo quarto ſcribit *Clytus*, *Ariſtotelis* diſcipulus, de ave meleagride: Ἔχει δὲ ἄστοργον πρὸς τὰ ἔκγονα τὸ ὄρνεον, ἐφ' ὧ ὀλιγωρεῖ ἢ ἐπιτίμιον, ὅτε ἀνάγκη τοῖς ἐκγόνοις ἐπιμελεῖσθαι ἀνθρώπου. *Animal hoc exigno eſt erga prolem affectu, pulloſque adeò negligit, ut Sacerdotibus eos curare ſit neceſſe.* A *Clyto* enim nomine meleagridis ſive gallina deſcribatur, quam *Indicam*, aut quam *Barbaricam* nos appellamus, & Veteres *Numidicam*: utraque erga pullos naturali φιλοστοργία vulgari gallinæ vix cedit. Neque veriùs quidam *Arabes* idem crimen impingunt in العبارى *albubara*, id eſt, *otidem.* Alkazuinius,

قيلوا ما في الطيور أشد منه بلها بشرك بيضها

يبرها وتحضن بيض غيرها وفي المثل

كل شي يحب ولده حتي الحباري

Ajunt nullam avem illâ ſtultiorem eſſe, cùm, proprias ovis relictis, aliena foveat. Unde Proverbium, Omne animal ſuetum ſuum amat præter ostidem. Sed *Damir*, qui de otide plura ſcripſit, quàm quiſquam alius, quem noverim, fœminam ſaltem his verbis liberat à tam fœdo crimine: قال عثمان رضي الله عنه كل شي يحب ولده حتي الحباري خصها بالذكر لانها يضرب بها المثل في الحمق وهي علي حمقها تحب ولدها فتطعمها وتعلمها الطيران كغيرها من العيوان

Dixit Ottomannus, *cui Deus ſit propitius, omne animal prolem ſuam amare præter otidem. Sed id proprie ad mares pertinet. Quamvis enim famosa ſtultitiam imputet communis Proverbium, tamen ſtultitia ſua pullos amat, & cibat, & volare docet, æque ac reliqua animalia.* Sed & aliquem *Hieronymo* impoſuiſſe neceſſe eſt, cum de columba ſcripſit in *Oſ. 7. Aves cæteræ pullos ſuos etiam cum periculo vitæ ſuæ protegere feſtinant*, &c. *Sola columba ablatos pullos non dolet, non requirit.* Certè nemo eſt, qui neſciat tam erga pullos, quàm erga conjuges affectus columbarum eſſe teneriſſimos. Ovis ex διαδοχῇ, id eſt, *per vices*, incubant mas & fœmina: & pullos natos pari ratione *ευθετικῶς conjunctim fovent.* Fœminamque, ſi poſt dolores partus pigritia redeat, mas ad nidum revocat levi caſtigatione. Eosdem pullos ψωμίζειν mutua cura eſt, prægnantium cibum in eorum ora ingerendo: & à nido abductæ à quantocunque ſpatio cum repetunt amore prolis. Unde factum, ut columbis internuntiis quidam uſi ſint, illas cum alligata ſchedula in oppidum remittentes, in quo ovis aut pullis incubuerant. Hinc *Oppianus* libri tertii verſu 115.

Πῶς δ' ἀὶ ἐν οἰωνοῖσι πόθὴν ἀλίαστον ἔχουσι
Ὅτι τεκέων φῆναί τι, βαρυφθόγγοι τε πίλειαι.

Quomodo etiam inter aves amorem perpetuum ſuorum pullorum habent oſſifragæ, & gravi gemitu columbæ. Corvis quoque pullos eſſe odio licet permulti aſſerant, res tamen eſt commentitia, quod abunde ſupra (*a*) probatum: & (*b*) aquilam ovum aut pullum unum non alia de cauſa è nido ſuo ejicere, quam quia omnibus alendis & fovendis impar eſt. Sed ſtruthionem ova ſua non raro in terra relinquere, & negligere, quamvis non tradant *Græci* & *Romani* Scriptores, quibus hujus animalis natura non fuit ſatis cognita, mihi tamen ex *Arabum* monimentis eſt compertiſſimum. *Damir*

(*a*) *Cap.* 11. *pag.* 205 &c.
(*b*) *Cap* 3 *p.* 181. *lin.* 30. &c.

وهي تخرج لطلب الطعم فمتي وجدت

بيض نعامة اخري تحضنة وتنسي بيضها

ولعلها ان تصاد فلا ترجع اليه ولهذا

توصي بالحمق ويضرب بها المثل في ذلك

Cum è nido prodit, ut cibum quærat, ſi reperiat ovum ſtruthionis alterius, illis incubat, & propris obliviſcitur. Et à venatoribus inde pulſa nunquam redit. Unde eſt, quod ſtulta deſcribitur, & illam ferè Proverbium ea de re. Nempe نعامة احمق *Struthione ſtultior*, quod in ſectione *De Proverbiis* idem exponit. Et ſingula hæc deſignant *Arabes* propriis nominibus. بيضة in genere eſt *ovum*, ut *Hebraicè* ביצה, iiſdem literis. Unde hic Plurale cum Affixo ביצה, *ova ſua.* Cur *ovum* ſic dicatur, *Hebræos latet*, ſed *Arabes* deducunt *ab albedine.* Illis enim ابض Verbum *album eſſe* ſonat. At ſtruthionis ovum ſpeciali nomine ثومة *thauma* dicitur, quod *Græcè* eſt *miraculum.* Et ثريكة tharicha, *cum ex eo pullus exiit.* Et نثل nethel, *cùm à matre relictum eſt*, vel البلد بيضة *ovum regionis.* Alcamus, ثومة بيضة النعام Thauma, *ovum ſtruthionis.* الثريكة البيضة بعد ان يخرج منه الفرخ ويخص بالنعام Tharicha, *ovum, poſtquam ex eo exiit pullus: ſed proprie dicitur de ſtruthione.* النثل بيضة النعام بملا ما فيرفن في المفازة Nethel, *ovum ſtruthionis aqua plenum, quod in deſerto ſepultum eſt*, nempe in mediis arenis. Et alibi, هو أنذل من بيضة البلد اي من بيضة النعام التي تركها *Ille eſt vilior ovo regionis, id eſt, ovo ſtruthionis, quæ illud reliquit.* Struthionis nidus, in quo ſolent ova hujuſmodi reperiri, vocatur ادحي *udcha*, ادحوة *udchua*, & ادحية *udchia*, propter arenam circumquaque oppanſam. Nam دحا eſt *appendere.* Idem *Alcamus*, الادحي والادحوة والادحية مبيض النعام في الرمل Udcha, & udchua, & udchia, *ſtruthionis nidus in arenis.* De quo ſic *Phile* in *Jambis*,

Καὶ τὴν καλιὰν τοῖς ποσὶν διαγλύφων
Εἰς ἀνίσχναν ψάμμον ἐν τῇ δαπέδῳ,

Et nidum (ajunt) *pedibus excavare ſuper eminentem arenam in ſolo.* Sed multò uberius *Ælianus*, ex quo mutuata eſt, libri decimi quarti capite ſeptimo, Καλιὰν ἐργάζεται ταπεινῇ ἐν τῷ δαπέδῳ, τὴν ψάμμον διαγλύφασα τοῖς ποσί, καὶ τὸ μὲν μεζόταττον αὐτῆς κεῖλός ἐστι· τὰ χείλη δὲ τὰ κύκλῳ θήλειά ἐργάζεται, ἀποτειχίζουσα τρόπον τινὰ· ἵνα τὸ ἐκ δύσεως ὕδωρ ἀποσίξῃ, καὶ μὴ πορίῃ τῇ καλιᾷ, καὶ ἐπικλύζῃ δ' ἐμοὶ τὰς νεοττιάς, ὅταν ἀνάλυς. *Humilem in ſolo nidum conſtruit, arenam pedibus excavans. Medium ejus eorum eſt: labra autem ambientia in altum extollit, & tanquam muro circummunit; ut labra illa pluviam arceant, ne in nidum influat, & ſtruthionis pullos adhuc teneros alluat.* Ut jam non ſit obſcurum, cur *Arabicè* vocetur ادحي ab arena circumquaque oppanſa. Obiter nota in *Ælian.* textu legi perperam ἀποσίξῃ, & veram lectionem eſſe ἀποσίξῃ, quæ in marginem rejecta eſt. Sed & tam *Ælianus* quam *Phile* corrigendi ſunt in vocibus διαγλύφασα, & διαγλύφων. Legendum enim διαγλα-

διαγλάψασα, & διαγλάφειν. Vox ſumpta eſt ex *Homeri* verſu 437. *Odyſſ. δ'.* de *Idothea*, *Prothei* filia:

Ἐνεὶς δ' ἐν ψαμάθῃσι διαγλάψας ἄλεγεινὰ,

Cum cubilia in marinis arenis excavâſſet. Ubi *Scholiaſta*, Διαγλύψασα, διανοικοδομήσασα, *excavans.* At διαγλύφειν eſt *inſculpere*, *perſculpere.*

Et ſuper pulverem calefiunt] Hebraicè תחמם, *calefit* ſupple *unumquodque ovorum.* Enallage Numeri, de qua modo. Alii *calefacis*, quod cum præcedentibus non cohæret; *Relinquis ova ſua, & calefacis.* Neque enim ſtruthio calefacit ea ipſa ova, quæ reliquit. Quod incommodum ut vitaret ſanctus *Hieronymus*, perſonam ita mutavit; *Quando derelinquit in terra ova ſua, tu forſitan in pulvere calefacies ea?* Quia Verbum תחמם, tam poteſt eſſe ſecundæ Perſonæ Maſculinæ, quam tertiæ Fœmininæ. Sed de ſuo addidit, *tu forſitan*; & omiſit Conjunctionem *ET*, quæ hanc Perſonæ mutationem non patitur. Neque enim rectè dicitur, *Cum in terra reliquit ova ſua, & in pulvere calefacies*, pro *tunc in pulvere illa calefacies?* Itaque malui reddere, *& ſuper pulverem calefit*; quamvis תחמם, ſit in *Pihel*, quæ Conjugatio ſæpiſſimè Activam ſignificationem habet, ſed & quandoque Neutram. Ova porrò, à matre deſerta, *calefieri* dicuntur, non eo calore, qui vivificat, ſed qui corrumpit. Nam quod ea volunt Interpretes ſolo calore Solis, aut ſolo fotu pulveris excludi, ſine matris opera, merum ſomnium eſt: quod ex *Iſidoro*, *Alberto*, *Cardano*, *Valleſio*, &c. hauriunt Commentatores. At *Arabes* deſerta hæc ova docent corrumpi, & putreſcere; ut infra obſervabitur. Tamen, ſi *Damirs* credimus,

ومن اعجيب النعامة انها تضع بيضها
طولا بعيث لو مر عليه خيط لم يجد
لشي منة خروجا عن الاخر ثم تعطي
كل بيضة نصيبها من الضن ان كان
كل بدنها لا يشتمل علي عدد بيضها

Inter ea, quæ in ſtruthione mirabilia ſunt, etiam illud habetur, quod ova ſua in longitudinem ita diſponit, ut, ſi ſuper illa filum extendatur, ne unum quidem reperiatur alterum excedere. Quo facto, ova ſingula ex illius incubatu ſuam partem accipiunt, quamvis univerſa complectis non poſſit corpus ejus. Quod fit, ut illi volunt, per contactum virtutis, quomodo in annulorum ferreorum ſerie, ſi unus magneti affricetur, reliqui primum illum ſequuntur.

Et obliviſcitur fore, ut pes comprimat ea] *Graci* εκσπιεῖ, & *Chaldæus* תדרכנה, *diſpergat ea:* ſed *Hebræum* תזורה, eſt à Verbo זרה *comprimere*, non à זרה *ſpargere. Syrus* nullo ſenſu, ولعلها ان تطاها برجلها *Et obliviſcitur ſe pedem avis habere:* quaſi pro רגל תזורה, legerit רגל צפור: quod planè alienum, adeoque falſum eſt. Struthio enim pedem non habet digitatum, ut aves; ſed biſulcum, ut quadrupedes. *Philoſophus* libri quarti capite decimo quarto *De partibus*, Δίτυπος μὲν ἐστι, οἷς ὄφρυς· διχηλὸς δὲ ὡς τετράπους· ἡ γὰρ δακτύλιος ἔχει, ἀλλὰ χηλάς. *Bipes etiam eſt, ut avis; ſed biſulcus, ut quadrupes: neque enim habet digitos, ſed biſidam ungulam.* Itaque pedem avis vere non habet. Sed *Hebræa* ſunt manifeſta, *Obliviſcitur fore, ut pes ea comprimat:* id eſt, ita ſtolida eſt, ut non cogitet fieri poſſe, ut ova ſua, quę humi reliquit, ferarum, aut hominum pedibus premantur. Quaſi illi perinde ſit, utrum atterantur, necne. Ac ſi *Ulyſſes* aratrum non avertiſſet, eùm illi aranti filius in ſulco, quem ducebat, objectus eſt.

Duriter tractat pullos ſuos, ac ſi non eſſent ſui] *Chaldæus* multò aliter, שיהנא עיל בניא דלא דילה, *Fovet filios, qui non ſunt ſui:* id eſt, ova aliena, unde pulli emergant. *Syrus* لا يعبا *multiplicat filios non ſuos.* Quod idem ſequitur *Arabs*, & ſtruthionis mores optimè refert, de quo *Damir*;

متي وجدت بيضة نعامة أخري تحضنها
وتنسي بيضها

Si in alius ſtruthionis ova incidat,

illa fovet, & ſuorum eſt immemor. Tamen *Hebræa* hanc verſionem non ferunt. Pagninus, *Oblivioſci facit illam pullorum ſuorum in* quo *non* erunt. Quæ non capio. *Junius*, Deus *terrefactem excludit pullos ſuos aliena operâ:* id eſt, *Solis æſtu fovet ova, quæ ſtruthio-camelus in arena poſuerat, donec excludantur pulli*; ut idem habet in *Notis.* Cùm enim à viris doctis de ſtruthione videret id affirmari, eò Textum *Hebraum* inflectere conatus eſt. Sed ſimpliciſſima eſt verſio, quam adduximus, adeoque antiquiſſima: *Duriter tractat pullos ſuos.* Hebraicè הקשיח בניה. Verbum הקשיח, hic ſolùm extat, & in his *Eſa.* 63. *verſ.* 17. *Cur nos aberrare fineres à viis tuis, O Domine, &* תקשיח לבנו מיראתך, *indurares cor noſtrum à timore tuo?* Ubi *Septuaginta*, Ἐσκλήρυνας τὰς καρδίας ἡμῶν; & *Hieronymus*, *Induraſti cor noſtrum?* Neque aliter *Syrus*, & *Arabs.* Nempe קשח, cum *Cheth*, idem eſt, quod קשה, cum *He*, niſi quòd in illo videtur aſpiratio fortior ſignificationem intendere.

Itaque etiam *Arabicè* قسي *durum eſſe*, ſed قسح *pradurum* & *rigidum eſſe* ſonat. Unde قساح *hyæna*; quia collum habet tigidum, nec ullo modo flexibile. Et رمح قاسح eſt *haſta dura & rigida*; ut haſta *Lauſi*, de qua Poëta *Æneidos* libro decimo,

Advenit, & rigidâ Dryopem *ferit eminùs haſtâ.*

Inde igitur ad animum קשח vel קשה, ſignificat *animo duro eſſe, & inflexo:* & הקשיח, vel *obdurari*, vel *duriter agere cum aliquo.* Proinde hic *Hieronymus*, *Duravit ad filios ſuos.* Et *Auguſtinus*, *Obduravit contra filios ſuos.* Et *Graci*, Ἀπεσκλήρυνε τὰ τέκνα αὐτῆς, id eſt, τὴν πρὸς τὰ τέκνα φυσικὴν εὐεργεσίαν. *Obduravit naturalem affectum erga pullos ſuos:* ut *Olympiodorus* rectè exponit. Quo pertinent hæc *Jer.* Thren. 4. 3. *Filia populi mei crudelis eſt, ut ſtruthiones in deſerto.* Et quòd *ſtruthio-camelus Hebraicè* dicitur תחמס, & *Arabicè* ظليم id eſt, *impius, iniquus*, ut jam ſuprà (c) docuimus. Verbum הקשיח, Maſculinum hic pro Fœminino uſurpari mirabitur, qui neſciet quàm in *Hebraiſmo* ſit frequens hæc Generis Enallage, maximè circa animalia. Ut *Eſa.* 14. *verſ.* 11. תחתיך יצע רמה ומכסיך תולעה, *Sub te ſternitur lumbricus, & obtegit te vermis* Ubi Nomina Fœminina, ſed Verba Maſculina ſunt. Contrà, *Exod.* 8. *verſ.* 6. ותעל הצפרדע *Et aſcendit rana*; & verſu decimo ſexto ותהי הכנים *Et fuit pediculus:* Maſculinis Nominibus Fœminina Verba junguntur. Quem eſſe Scripturæ morem di-

(c) *Cap. 15. pag. 233. lin. 20. &c.*

بيرها وتحضن بيض غيرها وفي المثل

كل شي يحب ولده حتي الحباري

Ajunt nullam avem illâ ſtultiorem eſſe, cùm, proprios ovis relictis, aliena foveat. Unde Proverbium, Omne animal ſuum amat præter otidem. Sed *Damir*, qui de otide plura ſcripſit, quàm quiſquam alius, quem noverim, fœminam ſaltem his verbis liberat à tam fœdo crimine: قال عثمان رضي الله عنه كل شي يحب ولده حتي الحباري خصها بالذكر لانها يضرب بها المثل في الحمق وهي علي حمقها تحب ولدها فتطعمها وتعلمها الطيران كغيرها من الحيوان

Dixit Ottomannus, *cui Deus ſit propitius, omne animal prolem ſuam amare præter otidem. Sed id proprie ad marem pertinet. Quamvis enim fœmina ſtultitiam imputet communi Proverbium, tamen ſtultitia ſua pullos amat, & cubat, & volare docet, æque ac reliqua animalia.* Sed & aliquem *Hieronymo* impoſuiſſe neceſſe eſt, cum de columba ſcripſit in *Of.* 7. *Aves cæteræ pullos ſuos etiam cum periculo vitæ ſuæ protegere feſtinant*, &c. *Sola columba ablatos pullos non dolet, non requirit.* Certè nemo eſt, qui neſciat tam erga pullos, quàm erga conjuges affectus columbarum eſſe teneriſſimos. Ovis τὰ διαδοχῆς, id eſt, *per vices*, incubant mas & fœmina: & pullos natos pari ratione *ex æquo alunt conjunctim fovent.* Fœminamque, ſi poſt dolores partus pigrius redeat, mas ad nidum revocat levi caſtigatione. Iisdem pullos ψαμίζειν mutua cura eſt, prægnantium cibum in eorum ora ingerendo: & à nido abductæ à quantocunque ſpatio cum repetunt amore prolis. Unde factum, ut columbis interruntis quidam uſi ſint, illas cum alligata ſchedula in oppidum remittentes, in quo ovis aut pullis incubuerant. Hinc *Oppianus* libri tertii verſu 115.

Πῶς δ' ἀῤ' ἐν οἰωνοῖσι πόθῳ ἀλίαστα ἔχουσι
Τὼ τεκέων φῶτά τε, βαιόφθογγοί τε πέλειαι.

Quomodo etiam inter aves amorem perpetuum ſuorum pullorum habent oſſifragæ, & gravi gemitu columbæ. Corvis quoque pullos eſſe odio licet permulti aſſerant, res tamen eſt commentitia, quod abunde ſupra (*a*) probatum: & (*b*) aquilam ovum aut pullum unum non alia de cauſa è nido ſuo ejicere, quàm quia omnibus alendis & fovendis impar eſt. Sed ſtruthionem ova ſua non raro in terra relinquere, & negligere, quamvis non tradant *Græci* & *Romani* Scriptores, quibus hujus animalis natura non fuit ſatis cognita, mihi tamen ex *Arabum* monimentis eſt compertiſſimum. *Damir*

وفي تخرج لطلب الطعم فمتي وجدت بيض نعامة اخري تحضنه وتنسي بيضها ولعلها ان تصاد فلا ترجع اليه ولهذا توصف بالحمق ويضرب بها المثل في ذلك

Cum è nido prodit, ut cibum quærat, ſi reperiat ovum ſtruthionis alterius, illi incubat, & proprii obliviſcitur. Et à venatoribus inde pulſa nunquam redit. Unde eſt, quod ſtulta deſcribitur, & illam ſerè Proverbium ea de re. Nempe أحمق نعامة *Struthione ſtultior*, quod in ſectione *De Proverbiis* idem exponit. Et ſingula hæc deſignant *Arabes* propriis nominibus. بيضة in genere eſt *ovum*, ut *Hebraicè* ביצה, iiſdem literis. Unde hic Plurale cum Affixo ביציה, *ova ſua*. Cur *ovum* ſic dicatur, *Hebræos latet*, ſed *Arabes* deducunt *ab albedine*. Illis enim ابض Verbum *album eſſe* ſonat. At ſtruthionis ovum ſpeciali nomine ثومة *thauma* dicitur, quod *Græcè* eſt *miraculum*. Et ثريكة tharicha, *cum ex eo pullus exiit*. Et نثل nethel, *cùm à matre relictum eſt*, vel البلد بيضة *ovum regionis*. Alcamus, ثومة بيضة النعام Thauma, *ovum ſtruthionis*. النريكة البيضة بعد ان يخرج منه الفرخ ويخص بالنعام Tharicha, *ovum, poſtquam ex eo exiit pullus: ſed propriè dicitur de ſtruthione.* النثل بيضة النعام يملا ما فيرفن في المغارة Nethel, *ovum ſtruthionis aqua plenum, quod in deſerto ſepultum eſt*, nempe in mediis arenis. Et alibi, هو انثل من بيضة البلد اي من بيضة النعام التي تركها *Ille eſt vilior ovo regionis, id eſt, ovo ſtruthionis, quæ illud reliquit.* Struthionis nidus, in quo ſolent ova hujuſmodi reperiri, vocatur ادحي *udcha*, ادحوة *udchua*, & ادحية *udchua*, propter arenam circumquaque oppanſam. Nam دحا eſt *oppandere*. Idem *Alcamus*, الادحي والادحوة والادحية مبيض النعام في الرمل Udcha, & udchua, & udchia, *ſtruthionis nidus in arenis.* De quo ſic *Phile* in *Jambis*,

Καὶ τὸν παλαὶν τοῖς ποσὶν διαλύφειν
Ἐπ' ἀνίχνευσιν ψάμμου ἐν τῷ δαπέδῳ,

Et nidum (ajunt) *pedibus excavare ſuper eminentem arenam in ſolo.* Sed multò uberius *Ælianus*, ex quo mutuata eſt, libri decimi quarti capite ſeptimo, Καλιὰν ἐργάζεται ταπεινὴν ἐν τῷ δαπέδῳ, τὸν ψάμμον διαγλύψασα τοῖς ποσί, καὶ τὸ μὲν μεζόνατον αὐτῆς κοῖλόν ἐστι· τὰ χείλη δὲ τὸ κυκλοῦ ὄθνεια ἐργάζεται, ἀποτειχίζουσα τρόπον τινὰ ἵνα τὸ ἐν διὸς ὕδωρ ἀποσῴζῃ, καὶ μὴ ὀχλῇ τῇ καλιᾷ, καὶ ἐπικλύζῃ τὰ ὠιὰ τὰ αὐτῆς, ἵνται ἀπαλὸν. *Humilem in ſolo nidum conſtruit, arenam pedibus excavans. Medium ejus cavum eſt: labra autem ambientia in altum extollit, & tanquam muro circummunit; ut labra illa pluviam arceant, ne in nidum influat, & ſtruthionis pullos adhuc teneros alluat.* Ut jam non ſit obſcurum, cur *Arabicè* vocetur ادحي ab arena circumquaque oppanſa. Obiter nota in *Ælianum* textu legi perperam ἀποσῴξῃ, & veram lectionem eſſe ἀποσῴξῃ, quæ in marginem rejecta eſt. Sed & tam *Ælianus* quam *Phile* corrigendi ſunt in vocibus διαγλύψασα, & διαγλύφειν. Legendum enim διαγλα-

(*a*) *Cap.* 11. *pag.* 205 *&c.*
(*b*) *Cap* 3. *p.* 181. *lin.* 30. *&c.*

διαγλάψασα, & διαγλάφειν. Vox ſumpta eſt ex *Homeri* verſu 437. *Odyſſ. Σ.* de *Idothea*, *Prothei* filia:

Ἔνθα δ' ἐν ψαμάθοις διαγλάψας εὐνὰς ἕλασσεν,

Cum cubilia in marinis arenis excavaſſet. Ubi *Scholiaſta*, Διαγλάψασα, διασκάψασα, *excavans.* At διαγλάφειν eſt *inſculpere*, *perſculpere.*

Et ſuper pulverem calefiunt] Hebraicè תחמם, *calefit* ſupple *unumquodque ovorum.* Enallage Numeri, de qua modo. Alii *calefacit*, quod cum præcedentibus non cohæret; *Reliquit ova ſua, & calefacit.* Neque enim ſtruthio calefacit ea ipſa ova, quæ reliquit. Quod incommodum ut vitaret ſanctus *Hieronymus*, perſonam ita mutavit; *Quando derelinquit in terra ova ſua, tu forſitan in pulvere calefacies ea?* Quia Verbum תחמם, tam poteſt eſſe ſecundæ Perſonæ Maſculinæ, quam tertiæ Fœmininæ. Sed de ſuo addidit, *tu forſitan*; & omiſit Conjunctionem *ET*, quæ hanc Perſonæ mutationem non patitur. Neque enim rectè dicitur, *Cum in terra relinquit ova ſua, & in pulvere calefacies*, pro *tunc in pulvere illa calefaciens?* Itaque malui reddere, *& ſuper pulverem calefit*; quamvis תחמם, ſit in *Pihel*, quæ Conjugatio ſæpiſſimè Activam ſignificationem habet, ſed & quandoque Neutram. Ova porrò, à matre deſerta, *calefieri* dicuntur, non eo calore, qui vivificat, ſed qui corrumpit. Nam quod ea volunt Interpretes ſolo calore Solis, aut ſolo fotu pulveris excludi, ſine matris opera, merum ſomnium eſt: quod ex *Iſidoro*, *Alberto*, *Cardano*, *Valleſio*, &c. hauriunt Commentatores. At *Arabes* deſerta hæc ova docent corrumpi, & putreſcere; ut infra obſervabitur. Tamen, ſi *Damiris* credimus,

ومن اعجيب النعامة انها تضع بيضها
طولا بحيث لو من عليه خيط لم يجد
لشي منه خروجا عن الاخر ثم تعطي
كل بيضة تصيبها من الضن ان كان
كل بدنها لا يشتمل علي عدد بيضها

Inter ea, quæ in ſtruthione mirabilia ſunt, etiam illud habetur, quod ova ſua in longitudinem ita diſpenſa, ut, ſi ſuper illa filum extendatur, ne unum quidem reperiatur alterum excedere. Quo facto, ova ſingula ex illius incubatu ſuam partem accipiunt, quamvis univerſa complecti non poſſit corpus ejus. Quod fit, ut illi volunt, per contactum virtutis, quomodo in annulorum ferreorum ſerie, ſi unus magneti affricetur, reliqui primum illum ſequuntur.

Et oblivi ſcitur fore, ut pes comprimat ea] *Græc.* συσσηθῆ, & *Chaldæus* תברנה, *diſpergat ea:* ſed *Hebræum* תזורה, eſt à Verbo זרה *comprimere*, non à זרה *ſpargere. Syrus* nullo ſenſu, وفي [illegible] *Et oblivi ſcitur ſe pedem avis habere:* quaſi pro רגל תזורה, legerit רגל צפור לה: quod planè alienum, adeoque falſum eſt. Struthio enim pedem non habet digitatum, ut aves; ſed biſulcum, ut quadrupedes. *Philoſophus* libri quarti capite decimo quarto *De partibus*, Δίπους μὲν ἐστιν, οἷς ἴσως διχηλὸς ὁ ὁ τετράπους· ὁ γὰρ δικτύλους ἔχει, οἷον καμήλ. *Bipes etiam eſt, ut avis; ſed biſulcus, ut quadrupes: neque enim habet digitos, ſed biſidam ungulam.* Itaque pedem avis vere non habet. Sed *Hebræa* ſunt manifeſta, *Oblivi ſcitur fore, ut pes ea comprimat:* id eſt, ita ſtolida eſt, ut non cogitet fieri poſſe, ut ova ſua, quę humi reliquit, ferarum, aut hominum pedibus premantur. Quaſi illi perinde ſit, utrum atterantur, necne. Ac ſi *Ulyſſes* aratrum non avertiſſet, cùm illi aranti filius in ſulco, quem ducebat, objectus eſt.

Durùm tractat pullos ſuos, ac ſi non eſſent ſui] *Chaldæus* multò aliter, שיהנא עיל בני׳א דלא דילה, *Fovet filios, qui non ſunt ſui:* id eſt, ova aliena, unde pulli emergant. *Syrus* [illegible] *multiplicat filios non ſuos.* Quod idem ſequitur *Arabs*, & ſtruthionis mores optimè refert, de quo *Damir*;

متي وجدت بيضة نعامة اخري فحضنها
وتنسي بيضها S. *in alios ſtruthionis ova incidat*;

illa fovet, & ſuorum eſt immemor. Tamen *Hebræa* hanc verſionem non ferunt. Pagninus, *Oblivi ſcetur illam pullorum ſuorum in* quo *non* erunt. Quæ non capio. *Junius*, Deus *torrefacientes exeludit pullos ſuos alienâ operâ:* id eſt, *Solis æſtu fovet ova, quæ ſtruthio-camelus in arena poſuerat, donec excludantur pulli*; ut idem habet in *Notis.* Cùm enim à viris doctis de ſtruthione videret id affirmari, eò Textum *Hebraum* inflectere conatus eſt. Sed ſimpliciſſima eſt verſio, quam adduximus, adeoque antiquiſſima: *Durùm tractat pullos ſuos.* Hebraicè הקשיה בניה. Verbum הקשיה, hic ſolùm extat, & in his *Eſa.* 63. *verſ.* 17. *Cur nos aberrare fineres à viis tuis, O Domine, &* תקשיה לבנו מיראתך, *indurares cor noſtrum à timore tuo?* Ubi *Septuaginta*, Ἐσκλήρυνας τὰς καρδίας ἡμῶν; & *Hieronymus*, *Induraſti cor noſtrum?* Neque aliter *Syrus*, & *Arabs.* Nempe קשח, cum *Cheth*, idem eſt, quod קשה, cum *He*, niſi quòd in illo videtur aſpiratio fortior ſignificationem intendere. Itaque etiam *Arabicè* قسي *durum eſſe*, ſed قسح *pradurum* & *rigidum eſſe* ſonat. Unde قساح *hyæna*; quia collum habet rigidum, nec ullo modo flexibile. Et رمح قاسح eſt *haſta dura & rigida*; ut haſta *Lauſi*, de qua Poëta *Æneidos* libro decimo,

Advenit, & rigidâ Dryopem *ferit eminùs haſtâ,*

Inde igitur ad animum קשח vel קשה, ſignificat *animo duro eſſe, & inflexo:* & הקשיח, vel *obdurari*, vel *duriter agere cum aliquo.* Proinde hic *Hieronymus*, *Duravit ad filios ſuos.* Et *Auguſtinus*, *Obduravit contra filios ſuos.* Et *Græci*, Ἀπειθλίνυσι τὰ τέκνα αὐτῆς, id eſt, τὸν περὶ τὰ τέκνα φυσικὸν στοργόν. *Obduravit naturalem affectum erga pullos ſuos:* ut *Olympiodorus* rectè exponit. Quo pertinent hæc *Jer.* Thren. 4. 3. *Filia populi mei crudelis eſt, ut ſtruthiones in deſerto.* Et quòd *ſtruthio-camelus Hebraicè* dicitur תחמס, & *Arabicè* ظليم id eſt, *impius, iniquus*, ut jam ſuprà (*c*) docuimus. Verbum הקשיה, Maſculinum hic pro Fœminino uſurpari mirabitur, qui neſciet quàm in *Hebraiſmo* ſit frequens hæc Generis Enallage, maximè circa animalia. Ut *Eſa.* 14. *verſ.* 11. תחתיך יצע רמה ומכסיך תולעה, *Sub te ſternitur lumbricus, & obtegit te vermis.* Ubi Nomina Fœminina, ſed Verba Maſculina ſunt. Contra, *Exod.* 8. *verſ.* 6. ותעל הצפרדע ותכס את הארץ *Et aſcendit rana*; & verſu decimo ſexto ותהי הכנים *Et fuit pediculus:* Maſculinis Nominibus Fœminina Verba junguntur. Quem eſſe Scripturæ morem dicit

(*c*) *Cap.* 15. *pag.* 233. *lin.* 20. &c.

cit *Kimchius* in *Eſaiam*, cùm non loquitur de hoc, vel illo animali, ſed עַל דֶּרֶךְ כְּלָל universaliter de tota ſpecie, quomodo hic de ſtruthione. *Pullos ſuos*, Hebraicè בָּנֶיהָ, *filios ſuos*, id eſt, ova ex quibus pulli emerſiſſent ſi foviſſet. Itaque *filii* vocantur *δεικτικῶς*. Quale illud *Martialis* libri noni *Epigrammate* 42.

Iſtud, quod digitis, Pontice, *perdis, homo eſt.*

Ac ſi ſui non eſſent] *Hebraicè* לְלֹא לָהּ. Plenum eſſet כַּאֲשֶׁר לֹא יָחִי לָהּ, Ut *Job.* 10. *v.* 19. כַּאֲשֶׁר לֹא הָיִיתִי, *Ac ſi non fuiſſem.* Sed in hoc libro ſtylus quandoque eſt valde concitus; quia ſoluta non eſt oratio, ſed ſtricta. Et huic oppoſitioni ſuus eſt lepos, *Filios ſuos tanquam non ſuos.* Quale illud *Pauli* 1 Cor. 7. 30. Οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες, καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες, &c. *Lacrymantes tanquam non lacrymantes, & gaudentes tanquam non gaudentes*; &c. Et *Hebr.* 11. 27. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν. *Tanquam videns invisibilem.*

Fruſtra laborat, abſque metu eſt] *Fruſtrà laborâſſe* dicuntur matres, quæ filios pariunt non victuros. Ut *Eſa.* 65. 23. *Non fruſtra laborabunt, nec generabunt ad conturbationem.* Ut in *Æſchyli Agamemnone* propter ablatos pullos dolent vultures δυσνυκτίῳ πόνῳ ἐρημαίχνοι ὀλίζοντες, *amiſſo labore, quem in pullorum nido ſervando inſumpſerant.* Hoc eodem ſenſu ſtruthionem *fruſtra laborare Job* ſcribit, cùm ova à ſe non ſine labore edita negligit: quia ſcilicet abſque metu eſt. Non abſque omni metu. Nam ſtruthio eſt animal timidiſſimum. Proinde apud *Arabes* unum é variis ſtruthionum nominibus eſt

اجفيل *igphil*, quaſi *timidum* dixeris. *Alcamus*,

الاجفيل والجبن والطليم ينفر من كل شي

Igphil, *id eſt, timidus: item ſtruthio-camelus, qui quâcunque de cauſa fugit.* Eſt & *Arabicum* Proverbium,

وذلك أجبن من نعامة *Struthione timidior:*

لانها اذا خافت من موضع لا ترجع اليه ابدا

adeo quia, cùm præ metu alicunde fugit, eò nunquam revertitur. Ita *Damir* in Sectione *De Proverbiis.* Sed hic ſtruthio dicitur eſſe *metûs expers*; quia provido illo timore caret, quo parentes impelluntur ad proſpiciendum ſuis. Qui timor ex amore oritur. *Ovidius* in Epiſtola *Penelopes*,

Res eſt ſolliciti plena timoris amor.

Et parentes hic timor ſemper tenet anxios, ac ſollicitos. Unde pater ille apud *Comicum*,

Ego, quia non rediit filius, quæ cogito, & Quibus nunc ſollicitor rebus, nè am ille alſorit, Aut uſpiam ceciderit, aut perfregerit aliquid.

Sed ſtruthio, quia non amat, ita nec ſuis timet. Quamprimùm è nido exceſſit, ovorum ſuorum oblita, alienis eodem affectu, quo propriis, incubat. At, inquies, in *Æliano* (*Hiſt.* lib. 14. cap. 7.) deſcribitur ſtruthio tanquam ἱμείρα τῶν νεοττῶν ἐχόμενος, καὶ διὰ ἐκείνων ἀντῶν τὸ σύνεσιν, *pullos ſuos impenſo amans, & eorum conſertu ſitiens*, id eſt, ſummè avida. Ita ut, ex venatione rediens, quamvis nidum reperiat ferreis mucronibus à venatore obſeptum, tamen πεκαμένη ὑπὸ τῆ ἱμέρᾳ, καὶ πεσσομένη, *eorum deſiderio victa, & tanquam æſtro percita*, paſſis alis, cum curſu, & ſtridore in medium ferrum ruat, atque ita proprio impetu transfixa miſerè pereat. Reſpondeo è tot Scriptoribus, qui de ſtruthione egerunt, unum *Ælianum* hoc referre: & in hac relatione tam potuiſſe decipi, quàm in iis, quæ præcedunt, ſtruthionem ova parere ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα, *ſupra octoginta*: cùm *Alkazumus* ſolum viginti, *Leo Africanus*, & *Marmolius* ſolùm decem, aut duodecim cenſeant. Aut, ſi vera ſit hiſtoria, non eſſe amoris, ſed ſtuporis effectum, quod tam cæco impetu ſtruthio in ferrum ruit: De quo ſtupore in *Jobo* ſequitur,

Quia prevavit eum Deus ſapientiâ, nec prudentiam ei impertivus eſt] Utut enim ſapientia, & prudentia, ſi propriè loqui velimus, non ſint niſi hominum, qui ratione ſunt præditi: tamen etiam brutis in Scriptura tribuuntur. Ita ſerpens legitur eſſe omnium animalium φρονιμώτατος, *Gen.* 3. *verſ.* 1. Et *Chriſtus* ipſe nos jubet ejus prudentiam imitari, *Matth.* 10. *verſ.* 16. *Eſaias* quoque nobis proponit bovis & aſini exemplum, qui agnoſcunt poſſeſſorem ſuum, & præſepe domini ſui, *Eſa.* 1. *verſ.* 3. *Jeremias* ciconiam, quæ novit tempora ſua; & turturem, gruem, atque hirundinem, quę obſervant tempus adventûs ſui, *Jerem.* 8. 7. Et *Solomon* formicam, ut, perſpectis viis ejus, ſapiamus, *Prov.* 6. *verſ.* 6. Quin, quamvis idem hominum fuerit longè ſapientiſſimus, tamen quatuor beſtiolas laudat tanquam חכמים מחכמים, *eximiè ſapientes:* nempe præter formicas, chœrogryllios, locuſtas, & ſtelliones, *Prov.* 30. *v.* 24. Sed *eximiè ſæpere* dicuntur bruta quædam: 1. Quia ſapiunt, quantum neceſſe eſt, ad ſui conſervationem. 2. Quia in reliquis brutis hâc ſuâ ſapientiâ eminent. Quæ tamen infra humanam multis ſubſidit gradibus, cum rationis lumine deſtituatur, & ad unum ſit determinata. Sed hanc qualemcunque ſapientiam ſtruthioni hic denegâſſe dicitur Deus. Qui non humanæ ſolùm, ſed & brutorum ſolertiæ unus auctor eſt. Quo referunt quod habetur *Job.* 38. *verſ.* 36. juxta *Chaldæum*, & *Vulgatum*, *Quis dedit gallo intelligentiam?* id eſt, nemo alius præter Deum. *Hebræa* porrò ſic habent de ſtruthione כִּי הִשְׁכִּיחַ אֱלוֹהַּ חָכְמָה, ad verbum, *quia eam oblivi ſci fecit Deus ſapientia.* Nam à נָשָׁה, *oblivi ſci Hiphil* eſt הִשָּׁה. Sed *Graci*, Κατεσιώπησεν αὐτῇ ὁ Θεὸς σοφίαν, *Tacere fecit ei Deus ſapientiam.*

Et *Syrus* ܐܣܓ & *Arabs* أكثر *multiplicavit*, ſenſu non diverſo ſolùm, ſed & prorſus contrario. *Graci* nempe pro הִשָּׁה, per *He*, legerunt חִשָּׁה, per *Cheth*, *filuit*, vel *filere fecit.* Et *Syrus*, ex quo *Arabs*, *Gemel* inſerto, הִשְׁגִּיחַ, *multiplicavit.* Sed rectè *Chaldæus*, אַנְשִׁיהּ, *oblivi ſci fecit eam ſapientia.* Dicitur autem Deus rerum, quæ præteritæ ſunt, oblivionem inducere, cùm magna fit mutatio. Putà, ſi adverſa lætis, aut adverſis læta ſuccedant. Sic *Joſephus* in *Ægypto* ad honorum faſtigium evectus, primogenitum ſuum ab oblivione *Manaſſem* appellavit. *Fecit enim Deus*, inquit, *me priſcæ laboris mei oblivi ſci verer*, Gen. 41. verſ. 51. Contrà, in captivitate *Babylonica* lamentatur *Jeremias*, eò quòd *in* Sione *Deus oblivi ſci fecerit ſolemnia feſta, & ſabbatha*, Thren. 2. verſ. 6. Non eo ſenſu ſumendum, quòd hic habetur Deum feciſſe, ut ſtruthio ſapientiæ oblivi ſceretur. Quaſi meminiſſet priùs, & aliqua in ejus natura mutatio interveniſſet. Hic enim *oblivi ſci* nihil aliud eſt, quàm *non meminiſſe.* Non privativa eſt hæc oblivio, ſed negativa. Quomodo ante lucem creatam *tenebras* vocat *Moſes*, non privationem lucis, ſed meram negationem, *Gen.* 1. *verſ.* 3. Ac proinde in ſequente hemiſtichio additur ἐξηγητικῶς, וְלֹא חָלַק לָהּ בִּבִינָה, *Et non impertivit ei intelligentiam*, ſeu *prudentiam.* Itaque *oblivi ſci fecit*, id eſt, *non impertivit.* חָלַק, vulgò *dividere*, hic *impertiri* ſignificat, ut *Græcè* μερίζειν. Rectè igitur *Symmachus*, Οὐκ ἐμέρισεν αὐτῇ σύνεσιν pro eo, quod *Septuor.* Οὐκ ἐκληρώσεν αὐτῇ ἐν τῇ συνέσει, *Non diſtribuit ei*, vel *Non dedit ei partem in intelligentia.* Ut *Simoni Mago* dicitur *Actor.* 8. *v.* 21.

Οὐκ

Οὐκ ἔσι σοι μερὶς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. *Non eſt tibi pars, neque ſors in hac re*; Act. 8. v. 21.

Sunt, qui nec per imprudentiam, nec per incuriam, aut ἀσυγίαν, ſed certo conſilio partem ovorum à ſtruthione negligi volunt, atque id ab illa fieri cum delectu, & ſolum τὰ ὑγιείμια rejici, aut quæ ad pullos alendos ſervari neceſſe eſt. *Ælianus Hiſtoria* libri quarti capite trigeſimo ſeptimo, Ἡ στρουθὸς ἡ μεγάλη καὶ μὲν ἀκριτικτεῖ πολλὰ, καὶ πάντα δὲ ἀποκύει, ἀλλ' ἀκεραίου τὰ ἄγονα, τοῖς δὲ ἐγκάρσιος ἐπιφάζει, φῇ ἐκ μὲν τούτου τὰς νεοττὰς ἐξιλάψειν· ἐκεῖνα δὲ τὰ ἐκφαυλιζόντα τέκνα τροφὴν παρατίθεσθαι. *Struthio etſi multa ova parit, non tamen omnia ad pullationem adhibet, ſed ſterilia ſecernit, nec niſi facundis incubat. Ex quibus cum pullos excluſit, ova malè affecta pro alimento eis apponit.* Et *Phile*, ubi ſuprà,

Ὧν δὴ τυχοῦσ' εὐρετέστατα ἐργάτις
Τὰ μὴ καθαρά γε τ' γονῆς ἀποκρίνει·
Ὅσοις γὰρ ἐξέλιξεν ἡ ζέσις τόκους,
Ἐν τοῖς ἀποῤῥέουσιν κολάζεις τρέφειν.

Et cùm reperiatur multorum ovorum operatrix, à generatione ſeternere (dicitur) *quæ impura ſunt: & quotquot pullos calor excluſit in deſluentibus cylindris enutrire.* Ita vocat valde impropriè ova ſubventanea, quorum humor, è teſta defluens, pullos nutrit. *Damir*,

يقال انها تقسم بيضها ثلاثا فمنه
ما تحضنه ومنه ما تجعل صفارة
غذ ومنه ما تفتحه وتجعلة في
الهوا حتي ينعفن ويتولد دودا فتتغزي
به فراخها اذا خرجت من البيض

Dicitur ova ſua in tres partes dividere: ita ut ex iis quædam ſint, quibus incubet; quædam etiam, ex quorum volle alatur; quædam denique, quæ aperta exponit aëri, donec putrefcant, & ex iis producantur vermes, unde pulli ſui alantur, cum ex ovo excluſi ſunt. Alkazunius,

واذا باضت ببيض عشرين بيضة او
اكثر فيجعلها ثلاثة اقسام تدفن
ثلثها في التراب وتترك ثلثها في
الشمس وتحضن ثلثها فاذا اخرجت
فراخها كسرت ما كان في الشمس
وغذتها بما فيها من الرطوبة التي
نوبتها الشمس ورقتها فاذا اشتدت
فراخها وقويت اخرجت المدفون وفتحت
لها ثقبا فتجمع عليها الذباب والبق
والنمل وغيرها من الهوام فتاكلها
فراخها الي ان تقوي فغذت فرخت

Ova cùm parit, parit autem viginti, aut amplius, ea in tres partes dividit, quarum unam terræ infodit, unam Soli exponit, uni incubat. Et, pullis excluſis, frangit eam partem, quæ ad Solem erat, & pullos alit eo humore, quem continent, poſtquam à Sole liquefactus, & emollitus eſt. Et cùm pulli invaleſcunt, & roborantur, ova infoſſa effodit, & perforat; ut ad ea congregentur muſcæ, cimices, formicæ, & ſimilia animalcula, quibus pulli veſcantur, donec firmiores foràs currant, & per ſe paſcantur. Sed hæc fabulis propiora ſunt, cùm non prudentiam ſolùm, ſed & providentiam tribuant animali, quod ſtupidiſſimum eſſe conſtabit ex iis, quæ dicturus ſum.

1. Cætera animantia cibos naturæ ſuæ congruos deligunt: hoc quodcunque ſe offert, ferrum, oſſa, vitrum, lapides, terræ glebas, carbones, candentes prunas, gemmas ex adſtantium auribus pendentes ſine ullo delectu vorat; quæ quidem non deglutire ſolùm, ſed & concoquere dicitur. *Plinius* libri decimi capite primo, *Concoquendi ſine delectu devorata mira natura.* *Ælianus* libri decimi quarti capite ſeptimo in occiſæ ventre lapides reperiri ait, λίθους κατασπᾶζα ἡ στρουθὸς ἐν τῷ ἰχνῳ φυλάττει, καὶ πέττει τῷ χρόνῳ, *quos voratos, & in omaſo aſſervatos tandem concoquit.* Porta cœli *fol.* 22. d. כתב אבן רשד כי בהלעיטה את הזהב הוא נתך בגופה מחמם יותר מן האש בטבעה שלהם, *Scripſit* Averroës *eam voratum aurum in corpore ſuo liquefacere, ac ſi ſit igne calidius, per proprietatem illi inſitam.* Alkazunius,

ياكل العصاة فتزوب في فانصته حتي
يصير كالما بالعاصية خلقها الله فيه

Lapides vorat, & in ſtomacho ſuo liquefacit, donec ut aqua fiant, per facultatem à Deo illi inditam. Et paulò poſt, وايضا يبلع الحمر ولا يضرغ

Etiam carbones vorat, qui illi non nocent. Item,

وتعمي صنعة مائة دينار من العدين
حتي تحمر وترمي الي النعامة
فتبلعها وتسترها

Et ad ruborem uſque calefit ferreum cymbalum centum denariorum penderis, & ſtruthioni projicitur, qua illud vorat, & recondit. Ita etiam *Damir*,

وتبلع العظم الصلب والحجر والمدر والحديد وتربيه (d) كالما

(d) *Alii* تمبعه.

Et vorat oſſa dura, & lapides, & glebas, & ferrum, qua inſtar aqua liquefacit. Item,

واذا رات في اذن صغير لولوة خطفتها

Et cùm videt in aure parvam margaritam, rapit eam. Et rurſus,

وتبلع الحمر فيكون جوفها هو العامل
في اطفاية ولا يكون الحمر عاملا في
احراقة وفي ذلك اعجوبتان احدا

هما التغزي بما لا يتغزي به والثانية

الاستعمال الهضم *Prunas quoque deglutit, & in eorum extinctionem efficax eſt corpus ejus. At pruna non ſunt efficaces in ejus adjutorium. In quo duplex eſt miraculum: unum in eo, quod in altum, quæ non alunt; alterum, eorum digeſtio, & concoctio.* Hæc illi, ſed, ut ſolent, Hyperbolicè in majus aucta. *Ælianus* in ejus ventre reperiri ait lapides, quos voratos concoxit, quæ mira eſt ἀναπολογία. *Alexander Aphrodiſæus* in *Præfatione* ad *Ariſtotelis Problemata*, ferrum à ſtruthione concoqui diſertè negat. Et *Albertus* eam aſſerit quos lapides avidè devoravit poſtea reſpuere, id eſt, ore ejectare. Et *Ulyſſes Aldrovandus* ferri fruſtula deglutire, quæ incocta rurſus excernit. Et *Geſnerus*, poſtquam quidquid tetigerit, lintea, ferrum, lapides vorare dixit. *Verum*, ait, *hæc incocta, & integra in ejus ventriculo manent. Et, ſi nimia fuerint, tandem animal ad mortem, vel ad tabem deducunt, ut in diſſectu apparuit.*

2. Alterum ſtuporis argumentum illud eſt, quod ſtruthio, capite inter frutices abdito, putat ſe totum latere. Plinius, *Non minus* (mira) *ſtoliditas in tanta corporis altitudine, cum colla fruticè occultaverint, latere ſe exiſtimantium. Oppianus*, poſtquàm id ipſum de bubalide narravit, *Halieuticôn* libri quarti verſu 630.

Τοῖα δὲ καὶ Λιβύης πτηνὸν βοτὰν ἀγκυλόμητιν
Νήπιον τιτρώσκει. ---

Talis etiam & Libyæ alatum incurvi-cervicum pecus puerilia exercet. Tertullianus *De velandis virginibus* capite decimo ſeptimo, *Hanc ajunt, cùm deliteſcendum habet, caput ſolum planè totum in condenſum abſcondere, reliquum ſe ut aperto relinquere. Claudianus* in *Eutropium* libro ſecundo,

--- *ſtat lumine clauſo*
Ridendum revolutæ caput, creditque latere
Quæ non ipſa videt. ---

Damir, من حمق النعامة انها اذا ادركها القناص ادخلت راسها في كثيب رمل تقدر انها قد استخفت منه

E ſtruthionis ineptiis una hæc eſt, quòd, cum venator illam inſequatur, caput ſuum in arenæ cumulum immittit, eum ſe latere putans. Aut انها قد استخفت منه *ab eo ſe tutam eſſe*, ut habet aliud exemplar. Tamen, ut varia ſunt hominum judicia, hîc quoque ſtultitiæ ſuæ patronum habet *Diodorum* his verbis: Ἐπειδὰν δὲ περικατάληπτος ᾖ, τὴν κεφαλὴν εἰς τινα θαμνὸν, ἡγούμενον τοῦ σώματος ἀπεκρύπτεσθαι, ἴσχ', ὡς ἔνιοι τινες, ἀφροσύνῃ, καὶ παραπήγει ψυχῇ, διὰ τὸ μὴ βλέπειν ἑτέρως, μηδ' αὐτὸ βλέπεσθαι διαλάμβανον· οὐ γὰρ ἐτέρων εἶναι, διὰ τὸ δ' ὅλον τοῦτο τὸ μέρος ἀδυνάτως, ἑκάστου αὐτῷ πρὸς ἑαυτὸν ὑπεναντίου. *Cùm in proximo eſt, ut capiatur, caput in arbuſtum aliquod, aut aliud ſimile latibulum recondit, non quod præſtultus ita, aut ſtupore mentis, ut quidam putant, ex eo quod non videt alios, ſe etiam ab aliis non videri concludat: ſed, quia hæc pars corporis in eo eſt infirmiſſima, hoc ſe latibulo tuetur ad ſalutem.* Sed hoc effugium *Tertullianus* paucis ita refellit, *Dum in capite ſecura eſt, nuda, quæ major eſt, cupitur tota cum capite.* Vult fruſtra caput occultari, dum venatori patet reliquum corpus, quo capto, vel lethaliter icto, caput non poteſt evadere.

3. Sed & ſtupidiſſimum patet hoc eſſe animal, ſi verum eſt, quòd ait *Strabo* libro decimo ſextò, de ratione illud venandi apud *Struthophagos* recepta: Θηρεύουσι δὲ αὐτὸν οἱ μὲν τόξοις, οἱ δ' ἐκ τοῦ ἵππου ἐφ' ἁρμάτων ἐπεμβάντες τῷ μὲν δρόμῳ παλινδρομοῦντι τῷ τραχηλισμῷ μένει, καὶ κυνίζει ὅταν δ' ἔλθῃ τὰ ζῶα πρὸς τοῦ τραχήλου· τῇ δ' ἀφιεμένῃ σαΐσμα προκύπτει κάτω πυρηνηρόν, καὶ τότε διελάσαντες τὰ ζῶα οἱ φάραγγας ἐναλίσκουσι. *Alii quidem ſtruthionis arcu venantur, alii autem eorum tecti pellibus: nam dextram manum colli pelle induunt, atque eam ſic movent, ut animalia collium; ſiniſtrâ verò ſemen ſpargunt ab appenſa pera eduſtum, quo avem allicientes in convallem detrudunt.* Quamvis enim à ſtruthionis ſpecie humana differat immenſum quantum, tamen hâc arte ſtultę aves propter mentis hebetudinem patiebantur ſibi imponi. Neque hîc fuit opus *Zeuxidi* penicillo, qui uvas tanto ſucceſſu pictas in ſcenam detulit, ut ad eas aves advolarent; nec cælo *Myronis*, cujus bucula tauro in amorem incendebat: cùm iſto allectæ fuerint, quamlibet craſſo, atque informi, ſuæ figuræ rudimento.

4. Quartum ſtuporis in ſtruthione indicium eſt illud ipſum, quod à *Jobo* urgetur, quòd ova ſua derelinquit, & illorum eſit immemor. Notum *Eſaiæ* ἰκτῖνα tanquam de re impoſſibili, *Eſa.* 49. 15. *An obliviſci poteſt mulier fœtûs ſui, ut non miſereatur filii uteri ſui?* Et reliquis animantibus eundem illum affectum erga prolem à natura eſſe inditum, ut conſerventur ſpecies, cetiſque adeò tribui, quæ omnium animalium longè immaniſſima ſunt, *Thren.* 4 3. Sed ſtruthio hic excipitur, quæ *ova ſua in terra deſerit*, &c. Unde *Damir* ſuprà, *Cum è nido exit, ut cibum quærat, ſi reperiat ova ſtruthionis alterius*, لعضنه وتنسي بيضها

illis incubat, & ſuorum obliviſcitur. Et *Leo Africanus* libro nono, *Ova, numero decem aut duodecim, in arena emittit*, &c. *Ac breviſſimæ cum ſit memoriæ, loci confeſtim obliviſcitur. Quare femina, in hac ova incidens, ſive propria, ſive aliena, excubat, & calefacit.* Quæ eadem in *Marmolio*.

5. Denique apud *Arabes*, quibus hæc avis eſt notiſſima, احمق من النعامة *Struthione ſtultiorem* dici notavimus pro ſtultiſſimo. Quod corporis ipſe habitus abundè docet. Nam caput habet valde exile, & cerebrum ferè nullum. Unde *Arabicè* صعون *ſiwan* dicitur, id eſt, الرقيق العنق والصغير الراس او العام *colli tenuis, & parvi capitis, aut verticis.* Vocatur etiam انقخ *ankach*, id eſt, قليل الدماغ *exigui cerebri.* Ita *Alcamus.* Quocirca ſexcentorum ſtruthionum capita *Heliogabalus* unâ cœnâ exhibuit ad edenda cerebella. Tam multa enim eſſe oportuit, ut convivis abundè eſſet; quia ſinguli ſtruthiones cerebri vix quidquam habent. Struthionis porrò caput longo & exili collo vectum firmum eſſe non poteſt. Unde eſt, quòd نغض *nigd* appellant ipſum animal, quia نغض *nagada* eſt *natare caput.* Rurſus *Alcamus* اسم نغض الظليم معرفة للجوال منه Nigd, *nomen ſtruthionis ab agitatione illi inditum.* Et ad eandem vocem الظليم تسمي بذلك لانه يحرك راسه *Damir*; *ſtruthio vocatur, quia movet caput ſuum.* In qua capitis agitatione facultas imaginativa firma eſſe vix poteſt, & in gradu ſuo conſiſtere. Et cùm auris etiam in brutis ſuo modo ſit diſciplinæ ſenſus, in ſtruthione ſtuporem auget ſurditas, quæ illi naturalis eſt. *Chalmus*

in

in libro ليس *Laisa*, ſeu *Non eſt* (quem diximus eſſe *De rob. qua alcui, aut alicubi deſunt*)

ليس في الدنيا حيوان يسمع الا النعام

Nullum eſt in mundo animal (perfectum,) *quod non audiat prater ſtruthionem. Leo Africanus* libro nono, *Struthio eſt animal ſimplex, & ſurdum.* Marmolius, *El uhefraz es ſimple, y ſordo, que ao oye coſa ninguna.* Quæ omnia lucem addunt his *Jobi, Deus deſtituit eam ſapientiâ*, &c. Supereſt, ut explicentur ultima verba Sacri Scriptoris, qui ſtruthionis deſcriptionem ita claudit:

Quo tempore in altum ſe attollit, ridet equum, & ſeſſorem ejus] Senſus eſt, Deum hanc avem ita privaſſe ſapientiâ, ut tamen ejus ſaluti, & conſervationi proſpexerit: cùm homini etiam equiti illam aſſequi non ſit facile. *Quo tempore* בעת, vel מאז עתה, *cum tempus fuerit*; ut *Graci, Hieronymus, Pagninus, Genevenſes*, &c. quomodo ſumi videtur *Num.* 23. *v.* 23. Alioqui בעת, ſæpiùs jungitur cum ſequentibus, ut בעת מחר, *tempore craſtino*, 1 Sam. 9. v. 16. & paſſim, בעת מנחת ערב, *tempore oblationis veſpertinæ*, Dan. 9. v. 21. בעת הראשון יקל, *Quo tempore primus levè fuit*, Eſ. 8. v. 23. Quomodo hic malo cum *Chaldæo* ſumere, *Quo tempore in altum ſe attollit, ridet*, &c. Quia ſic melius cohærent duo hemiſtichia. *In altum ſe attollit*] *Hebraicè* כמרום תמריא. Quia vox תמריא, hic ſolùm occurrit, illam variè exponunt priſci Interpretes. *Syrus* امر وتعلا *Arabs* itidem ترتفع مثل النخلة *Erigitur, ut palma.* Quaſi תמריא *thamrî*, ad תמר *thamar*, id eſt, ad *palmam* alludat. Quod abſurdum eſt, cùm in תמריא *Thau* ſit ſervile. *Chaldæus* verò משפא, *volat.* Et vetus *Scholiaſtes* ad hunc locum, Ἐν τῇ πτήσει τὸ θαμίζειν ἐπέχει ἵστασθαι. *Volata fidens volat. Hieronymus* melius, *alas erigit. Septuaginta* optimè ὑψώσεται, *attolletur.* Neque enim volat ſtruthio, cùm ſit volatûs expers, ſed in altum alas erigit, vel ipſa potiùs in altum attollitur, id eſt, cùm venatores ad nidum accedunt, è cubili ſuo exſurgens, ſtaturæ proceritate, & colli extenſione ſupra fidem eminet, quod voce תמריא commodè ſignificatur. Eſt enim Futurum *Hiphil.* Et *Kal* eſt מרא *marâ*; quod, literis trajectis, factum videtur ex ראם *raam*, id eſt, *altum eſſe.* Nam רום *rum*, & ראם *raam*, idem ſonare alibi (*e*) probavimus. Itaque his verbis, *in altum erigitur*, commendatur in ſtruthione ſtaturæ proceritas, de qua multa Scriptores. *Ariſtoteles De partibus animalium* in fine libri quarti, τὸ μέγεθος οὐκ ἔχει, ἀλλὰ τετράπουν. *Magnitudinem avis non habet, ſed quadrupedis.* Diodorus *lib.* 2. Τὸ μέγεθος ἔχουσι τοιοῦτον καμήλου παραπλήσιον. *Recens nati camelo magnitudinem prope habet. Oppianus* libro tertio *Venaticorum*,

Τῶν ἤτοι μέγεθος μὲν ὑπαίθριον, ὅσσον ὄπιθθεν
Νώτοισι ἑψητάτοισι φέρειν σεσοβήκοτα πῶρον.

Cujus immenſa eſt magnitudo, ita ut late dorſo puerum ſuper nostum ferat. Plinius, *Altitudinem equitis infidentis equo excedunt.* Albertus, *Struthio alta eſt à pedibus ad dorſum circiter quinque vel ſex pedes: collum habet longiſſimum*, &c. Itaque *Arabes* عنق *heic*, & هيقم *heicam* vocant à colli longitudine, & اسقف *aſcaph* ab eminentia. Quomodo etiam *Chriſtianorum* Epiſcopos, ſed ex *Græce* deflexa voce. Et de herba استرال *iſterâla* eſt *ea altum creſcere ut ſtruthionis pullus*, qui *Arabicè* رال *ral* dicitur.

Struthio igitur, ita in altum ſe erigens, *ridet equum, & ſeſſorem ejus. Ridet*, id eſt, *ſpernit*; ut habet *Græcus Scholiaſtes*, καταφρονᾶται ἵππου καὶ τοῦ ἀναβάντος διὰ τὴν ἰσχύν, ἅτ φασι, καὶ τὸ μέγεθος. *Equum cum aſcendente deſpicuus, propter vires, ut ajunt, & magnitudinem.* Reſtè, niſi quod equum, & equitem ſtruthio ſpernere dicendus erat, non virium, ſed celeritatis fiducia. Unde *Plinius, Altitudinem equi inſidentis equo excedunt, celeritate vincunt.* Et *Xenophon*, libro primo *Anabaſeos, Cyri* equites dicit onagros & capreas in *Arabia* cepiſſe, ſed ſtruthiones nullo modo potuiſſe aſſequi. Στρουθοὺς δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν· οἱ δὲ διωξαντες ἐφ' ἵππου ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπέχουσι ἀποφεύγουσι. *Struthionem nemo cepit, & qui inſequebantur tutò ceſſabant: nam fugâ longius ſe proripiebat.* Quod in exercitu multis equitum millibus inſtructo notabile eſt. Ajunt quidem in *Africa*, in equorum illo genere, quos *Arabicos* appellant, nonnullos reperiri, qui ſtruthionem curſu aſſequantur, ſed paucos admodum, eoſque immenſi pretii. *Marmolius* libri primi capite vigeſimo tertio, *Cavallos* Barbaros *ſon llamados en toda* Europa *les, que vienen de* Berberia: *mas ay una eſpecie de cavallos en* Africa, *y en* Egypto, *y en las* Arabias, *y en toda* Aſia, *que llaman cavallos* Arabes, *que ſon de caſta de calvallos ſavages, que ſe crian por los deſiertos de* Arabia, *&c. Son eſt tan mansos ligeros, y la mayor experiencia, que ſe haze de ſu ligereza es quando alcançan una fiera llamada* Lamte, *e a un abeſtruz. Porque eſte tal cavallo es apreciado en mil ducados de oro, e en cien camellos. Mas ay pocos dellos en* Berberia. Id eſt, *In tota* Europa Barbari *vocantur equi è* Barbaria *adducti: ſed in* Africa, Ægypto, Arabia, *& tota* Aſia *una eſt equorum ſpecies, quos* Arabicos *appellant, ex eorum proſapia, qui in* Arabiæ *deſertis procreantur*, &c. *Ii ſunt mirè veloces: neque majus adhuc eſt eorum celeritatis experimentum, quam cum feram* Lamten *nomine, aut ſtruthiocamelum aſſequuntur. Ideo talis equus mille ducatis auretis, aut centum camelis æſtimatur. Sed in* Barbaria *tales pauci ſunt.* Et certe hæc eſt *Arabum* communis ſententia, nullum eſſe animal, quod ſtruthionem curſu ſuperet. In quam rem diſerta ſunt hæc *Alkazuinii*, لا يصبقها شي من الحيوانات *Nullum animalium illam anteverſit.* Quod quâ ratione fiat ſuprà (*f*) docuimus; & alas pro velo habentem in aëre natare quaſi. Unde *Oppianus* libri tertii *Cynegeticôn* verſu 500.

Ὑψι δ' ὑψαόρησιν ἐπιπλώουσι πελειάδες,

Aëris ſublimibus natant viis. Et mox,

Ἀντίον ὠκείῃσιν ἴσαι ταχὺ πτερύγεσσιν,

Ipſis avibus æquales ſunt celeritate. Itaque *Arabes* multa cuderunt vocabula, quibus id deſignarent. Sic de ſtruthione زاحف *zaaf* eſt *capite, alis, & cauda alas fluere* potiùs quam *incedere:* رفرف raphrapha *alas moventando currere*, ut *Talmudicum* רפרף *riphreph:* كحص chahatſa, *ire tam properè, ut viſum propè fugiat.* Atque ob id ipſum ſtruthio عصوف id eſt, *turbo* vocatur, & aliis nominibus minimum decem à *curſûs rapiditate* ductis. Quin ipſa ſeſe ad curſum incitat ſpiculis quibuſdam oſſeis, qui ſuh alis latent, & pro calcaribus illi ſunt. De quibus multò plura facile eſſet adducere: ſed hæc docere ſigillatim non eſt præſentis loci, & Sacri Scriptoris mentem explicaſſe nobis ſufficit.

(*e*) *Part.* 1. *l.* 3. *c.* 27.

(*f*) *Cap.* 16. *p.* 245. *l.* 21. &c.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

Probatur שחף *ſachaph*, eſſe *Larum*, aut *Cepphum*, unde κιπφαΐζειν *Prov. 7. verſ. 22.*

Vocis שחף ſachaph, *varia interpretationes. Alludit* שחפת ſachepheth, *morbi genus*, Levit. 26. v. 16. *quem alii aliter, ſed* Hebræorum *doctiſſimi* phthiſin, *aut* tabem *exponunt, ut* Arabicum سحاف ſochaph. *Ergo* שחף, avis tabida,

Græcis & Hieronymo larus, *optimè, quæ ferè carnis eſt expers, quaſi ſit tabe conſumpta. Laro ſimiliter* κιπφῶ· *unde* κιπφαΐζειν deceptus, ineſcatus, *Prov. 7. v. 22. quia cepphum, ſpumâ oblatâ, pueri facilè ineſcant.* Κιπφῶ λάῳ, *Proverbium in vecordes.* Κιπφῶ *pro* fatuo *in* Ariſtophane.

Ut ſtruthio vaſta eſt avis, ita nos diu detinuit. Jam in iis, quæ ſequentur, rem peragemus paucioribus. Et primo ſe offert שחף *ſachaph*, à *Syro* proriſus omiſſus: à *Chaldæis* שחפא *ſachpha* redditus; ab *Arabibus* سحاف *ſaph*; à *Samaritano* אצבא *ſepha*: vocibus æque ignotis. Itaque hinc nullum ſubſidium. *Græci, Hieronymus, Munſterus, Caſtalio* explicant *larum*: Junius *aſalonem*, tanquam ex *R. Jonâ*: Deodatus *la foiſca*, id eſt, *fulicam*, in *Italica* verſione; ſed idem in *Gallica*, *la mouette*, id eſt, *larum*: Genevenſes, & Angli, *cuculum*; Arias *phthiticam avem*, tanquam *à phthiſi* ſumpto nomine. Nempe *Hebræorum* plerique obſervant hujus avis nomen שחף *ſachaph*, alludere ad שחפרת *ſachepheth*, morbi ſpeciem, *Levit. 26. verſ. 16.* & *Deut. 28. verſ. 22.* Sive ipſa avis huic morbo ſit obnoxia, aut ſua carne veſcentibus illum ingeneret. Sed neque id ſatis notum, quod morbi genus ſit שחפרת *ſachepheth*. *Rabbi Selomo* definit חולי שמשחפרת ארת הבשר אנפו ליש בלע"ז רומה לנפוח שהוקלרה נפיחתו ומראית פניו זעפה *morbum, qui carnem inflat.* Gallicè *ampullas dixeris, quo quis laborat ſimilis eſt viro, qui buccam inflat leviter, & ſpecium habet trari.* Et *David de Pomis*, הוא חולי אשר יוליד אבעבועות כמו תפוחים לפי רש"י, *Morbus eſt puſtulæ gignens ut poma, ut ait Rabbi Selomo Jarchi.* Quamvis de pomis *R. Selomo* nihil habeat. Sed pro רומה לנפוח, *Pomarius* videtur in *Selomone* legiſſe, רומה לתפוח, *pomo ſimilis*: quam lectionem ſequentia palam refellunt. Utut ſit, *Rabbi Jonas* hunc eundem morbum multò aliter definit, ut docent hæc *Kimchi* in *Lexico*: פירשו רבי יונה בלשון ערבי כהא"ף והוא החולי שהנוף מתנונא בו, R. Jonas *explicat morbum* Arabicè *dictum* ſochaph; *quo fit, ut corpus ſit* מתנונא *mathnuna*, id eſt, מתחלשת ומתכחשת ומתרלדלת, *debilitatum, & emaciatum, & attenuatum.* Ita enim in *Aruch* redditur vox מתנונא, *mathnuna*, ſumpta ex *Talmudico* Tractatu *Sota* cap. 4. fol. 26. a. Hinc idem *Pomarius*, qui ſupra אכל לפי קטחי הוא חולי שיוליד רקות הנוף ואבורו *Sed juxta* Kimchium *morbus eſt attenuatione at corporis gignens, & perditionem ejus. Et Aquinas*, חולי מרה שגורם כיחוש ודלות לנוף שר שמאבדו והוא מן קדחא, *Morbus eſt, qui cauſatur maciem, & corporis attenuationem, donec illud planè conſumat, idque ſit ex febri.* Quibus verbis phthiſim, ſeu tabem deſcribi nemo non videt. Et verò سحاف *ſochaph Arabum* in *Giauhari* eſt idem, quod سل *ſil.* Quâ voce *phthiſim* ſignificari docet præter alios *Avicenna* in Tractatu *De Phthiſi* lib. 3. *Fen.* 10. tract. 4. cap. 18. Porrò *Hebraum* שחפת *ſachepheth*, & *Arabicum* سحاف *ſochaph* eaſdem habent Radicales, niſi quod *Arabes* de more *Sein Hebraum* in *Sin* mutant. Omnino igitur utraque voce idem morbus ſignificatur. Proinde in *Moſe*, pro שחפת, habent *Arabes*, السل *phthiſiat*, vel السل حمي *febrim phthiſicam. Græci* quoque ſuſpicor ἀτροφίαν reddidiſſe, quæ eſt inter phthiſis ſpecies. Quamvis ἀναρίαν exhibeant noſtra exemplaria jam inde à multis ſæculis. Ita enim legit *Hieronymus*, ac proinde שחפת, egeſtatem interpretatur. Utut ſit, שחפת, non eſſe ἀναρίαν egeſtatem ex eo patet, quod in utroque loco Legis cenſetur inter morborum ſpecies. Itaque שחפת eſt morbus, iſque adeò, quem diximus; nempe *phthiſis*, ſeu *tabes*. Id confirmatur ex *Talmudicis*, apud quos שחוף, *tabidum* ſonat, ut probat Cl. *Buxtorfius* ex *Sota* fol. 26. b. Sed & *Hebræorum* aliis שחף, in *Kal* eſt *tabere*, in *Niphal, tabidum fieri*; in *Pihel, tabefacere*; ut ab eodem affirmatur. Verſimile eſt igitur שחף *ſachaph*, avem eſſe à tabe dictam. Et *Hieronymum*, poſt *Græcos*, *larum* rectè reddidiſſe (id eſt *moverte* Gall.) de qua ave *Bellonius* libri tertii capite decimo tertio, *Nulla eſt avis multa ratione tam levis. Cum enim ſit gallina craſſior, non habet tantum carnis, quantum cornix.* Id in ceppho maximè deprehenditur, lari ſpecie leviſſimâ, quæque plumæ plurimum, ſed carnis habet minimum. *Ariſtophanis Scholiaſtes* in *Pace*, Ἔυηθες ζῶον ὁ κίπφῶ, &c. Ἐκ δὲ τῆ θαλάττης ζῆν αὐτὸν λέγουσιν, ἐσθίοντα τ ἀφρόν· ὄντα δὲ αὐτὸν πολὺν μὲν ἐν τοῖς πτεροῖς, ὀλίγον δὲ ἐν τοῖς ῥηγίζι. *Cepphus eſt animal ſtultiſſimum*, &c. *Eum autem ajunt ex aquâ vivere ſpumam edentem, & plumarum quidem multum habere, ſed parùm carnium.* Hinc *Heſychius*, Κίπφῶ, οὐδὲν ἐχόντες καφετάτω, περὶ τὴν θάλασσαν διατρίβοντῶ, ὁ ἐυχρῶς ὑπὸ αἰόλων μετάγονται. *Cepphus, ſpecies avis leviſſimæ, circa mare verſari ſolita, quæ à vento facilè abducitur.* Et *Suidas*, Κίπφῶ, οὐδὲν ἐχόντω ὁ λιγόμεσῶ λάῳ· ἴσι δὲ καῖφος, καὶ ἐπιπλέον τοῖς πόμασιν. *Cepphus, avis ſpecies, quæ & larus vocatur: eſt autem levis, & fluctibus ſupernatat.* Quod alio nomine *larum* vocari dicit, habet ex *Scholiaſte Ariſtophanis* in *Plutum*, cujus de ceppho verba ſunt; Καλεῖται δὲ κιπφῶς λάῳ, *Vulgo autem vocatur larus.* Itaque junguntur ut ſynonyma in Proverbio Κίπφῶ λάῳ apud *Eraſmum*, & alios. Et in *Heſychio* Καῖξ *Apionis* eſt ὁ λάῳ, at alii κίπφοι reddunt, alii etiam ἰφυιὰν lege αἰθυιὰν, id eſt, *mergum*. Tamen larum & cepphum differre colligas ex his *Ariſtotelis Hiſtoriæ* libri octavi capite tertio Περὶ δὲ τὴν θάλατταν καὶ ἁλκύνη, καὶ κήυλῶ, &c. Ἔτι δὲ ὁ λάῳ· ὁ λευκὸς, καὶ κίπφῶ, καὶ χαραδρίῶ. *At circa mare ſunt & alcyon, & cerylus*, &c. *Larus albus etiam, & cepphus, & charadrius.* Cepphus igitur & larus non plane idem ſunt, ſed aves valde ſimiles. Unde *Nicandri Scholiaſtes* in *Alexipharmaca*, Ὁ δὲ κίπφῶ θαλάσσιόν ἐσι ὄρνεον παραπλήσιον λάῳ. *Geſnerus* putat eſſe aves congeneres, aut cepphum lari ſpeciem. Quoquo modo res ſe habeat, nomen שחף tam laro, quàm ceppho apprimè convenit, cùm avis utraque deſcribatur ferè carnis expers, ac ſi ſit tabe conſumpta.

A cepho factum Verbum κιπφάζειν non ſolùm *efferri* ſignificat, & *leviter circumagi* cepphi inſtar *ad omnem ventum*, ſed & *facilè decipi*, & *ineſcari*. Sic *Prov. 7. v. 22.* de incauto juvene, quem lenocinii ſuis demulſit adultera; Ὁ δὲ ἐπηκολούθησεν αὐτῇ κιπφάζοντι. *Eam autem ille ſequitur, cepphi inſtar, facilè allus,*

actus, aut *facilè deceptus*. Hesychius, Κεφαλὰς, ἐπαρθεὶς, ἀπατηθείς. *Elatus, deceptus*. Et rursùs post Κίφαλον, Κεφαθεὶς, κατεγελασθείς· ἤρται δὲ ἀπὸ τοῦ ϓ ἀλόγου ἄλλου ἀνοήτως ζωοπαγωμένου. *Derisum: Dicitur autem de iis, qui, brutis instar, stulte ducuntur.* Suidas, Κεφαθεὶς, ἐπαρθείς, ἠλιθιωθείς, ἐξίστης ἐλαττώμενος. *Elatus, concitatus, caleruer actus.* Quæ sunt ejusdem loci varia interpretamenta. Sed ἀπατηθεὶς maximè placet. 1 Quia quo loco diximus Κεφαθεὶς esse pro *Hebræo* פתאום, pro quo *Græci* legerunt פתאים, id est, *simplices*, ἀκεραίους. Fit enim à verbo פתה, quod plerumque reddunt ἀπατᾶν. 2. Quia cepphus est avis deceptu facilis, quamque, spumâ oblatâ, pueri nullo negotio ad se alliciunt, atque injectâ manu capiunt. Unde est, quòd κίπφος à *Græcis* pro *stulto* passim usurpatur. Ita Proverbium, Κίπφος λαρὸς, vecordem ferit, qui cujusvis rei cupiditate deceptus capitur. Et apud *Aristophanem* in *Pace*,

Καὶ κίπφοι τρίμηνοι ἁλωσοκίδοισι πίπτουσι,

Et cepphi, & columbæ (id est, *stulti, & simplices*) *vulpeculis fidunt.* Et rursùs in *Pluto*, Ὦ κίπφι, *O cepphi*, id est, *O fatue.* Proinde ad priorem locum *Scholiastes*, Ἔνιοι ζῶον ὁ κίπφος, *Fatuum est animal cepphus.* Et ad posteriorem, Ὄρνεον γάρ ἐστιν, ὑπὸ φιλοτιμίας ἀφιὸν θηλάττειν ἐθέλειν. Τοῦτο βουλόμενοι οἱ ϓ ἁλιεῖς παῖδας χειράζεσθαι, μίμησιν τοῦ πράττειν πείθουσιν ἀφιὸν, ἅτα ἐγγύτατα, οὕτω φέρειν τοῦτο ἐν ταῖς χερσὶν, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν ἀπατῶντες, ἐγχειροῦσιν ἀγρεύειν τοῦτο ἐμπείρως οἷς τὰς χεῖρας αὐτῶν εἴληπται ὑπ' ἐκ παρομίας ὑπὸ τοῦ ϓ ἀλογίσου ἀνθρώπου, καὶ ἀνοήτου. *Stulta enim est avis, quæ marinæ spumæ esu delectatur. Cam ignari hanc capere volunt piscatorum filii, primo spumam eminus jaciunt, deinde propius propiusque, postea manibus ferant, atque ita paulatim usque eamdem, in manus suas incidentem facile capiunt. Cessit itaque in Proverbium in vecordes homines atque dementes.* Quod ipsum de hac ave tradiderant antiquiores. Sic *Philosophus Historiæ animalium* libri nom capite trigesimo quinto, Οἱ δὲ κίπφοι ἁλίσκονται τῷ ἀφρῷ, κἀκεῖνοι γὰρ αὐτὸν διὰ προσαίνοντος θηρεύουσι. *Cepphi autem spuma capiuntur; eam enim appetunt: proinde spuma injecta eos venantur.* Et *Nicander Alexipharmacon* versu 165.

Ἀφρὸν ἰωχμηρόεσσα θαῦ δορυσσὰ κίπφου,
Τῷ γάρ θ' ἁλὸς ἐν ζωὴ τε σάῃ, καὶ πίτνον ἔδηδεν·
Εὖτε δόλος νήχυτα κακοφθόρα τίνῃ ἀλιεῦσι
Οἰωνὸν χραίσμειν· ὁ δ' ἐς χέρας ἵμασεν παῖδων,
Θηρεύων ἀφρὸν οἷον κλύδα λευκαίνοντα.

Spumam admisce cito cepphi pabulum. Illo enim & vitam servat, & fatum accersit: cum natantem avem ea dulcedo inquinans perniciosi piscatorum filii. Is autem in puerorum manus incidit, persequens spumæ recentem asperſionem albicantem. Plura vide apud *Nicandri Scholiastem*, *Hesychium*, *Suidam*, *Etymologum*, & alios, quos exscribere jam non vacat. Neque vero est opus, cum quæ jam dicta sunt nudè repetant. Tantum monebo in his *Hesychii* & *Suidæ* Κεφαθεὶς, ἐπαχθεὶς, pro ἐπαχθεὶς legendum esse ἐπαχθεὶς; Ipso enim Hesychio auctore Κεφαθεὶς dicitur ἐπὶ ϓ ἀλόγου ἄλλου ἀνοήτως ἀνεπαγωμένου de iis qui bruti ad instar stulte ducuntur.

CAPUT DECIMUM NONUM.

De Accipitre, qui נץ *nets*, *Hebræis.*

Accipiter נץ nets, *a* נצה natsa, *id est*, à volando *dictus*; *quia volatu maximè præstat.* Quod Homerus *passim docet*; & Poëtarum *alii. De accipitris celeritate historia insignis in* Thuano. *Accipiter vomerum & ignis symbolum, & Soli consecratus. Cur dicatur* ἱέραξ, *& avis sacra. Enim occidisse in Ægypto lethale crimen. Arabibus sacer dicitur à vesperugine. Sacrorum species apud Arabes. Sacri proprie dicti descriptio. In capreæ & gruis urvolat. Hujus aucupii primus auctor. Accipitrum species.* Palumbarius Astur (*Gall.* Autour) *de quo* Firmicus. *Fringillarius, quo missus, & sparverius Recentiorum. Rex* Megarensium Nisus *in haliaetum mutatus, cui simillimus accipitris species lamarus.* Job 39. 29. An per prudentiam tuam יאבר, plumescet accipiter? *id est*, πτερυφυήσει. *Ut* Jer. 51. 11. הברו, *de sagittis, quas* Poetæ πτερόεντας & pennigeras *vocant. Cur accipiter ea plumarum defluvio alas ad* Austrum *expandat. Alius* יאבר volabit, *non absurdè; quia migratoria avis, & sub hyemem volat ad* Austrum. *In* Græca *versione quædam addita, & quorsum.* R. Selomo *in* Jobo *accipitris nomine Angelum intelligit* Australi *ventо præfectum. Angelos ventis præfici. Accipitrem cur* Chrysostomus *inutilem judicat*, Demetrius *utilissimum. Ars aucupandi per accipitres quando inventa.*

Sequitur נץ *nets*, id est, *accipiter*. Ita enim reddunt omnes Interpretes summo consensu. Et *Syrus* id ipsum est ܢܣܐ *nasa*, vel ܢܣܥ *nasa*; *Chaldæis* quoque, ut נצנא *netsatsa*; & *Samaritanis* ℨ𐤉𐤕𐤌𐤇 *netsatsah*. Nomen *à volatu* factum. Nam *Hebræis* נצה natsa *volare* est. Et *Arabibus* نضى *alat moruare inter volandum*. Porrò hanc avem volatu maximè præstare non uno in loco testatur vatum nobilissimus. Ut *Iliad. ὁ.* versu 237. ubi *Apollo* ab *Ida* descendit

--- ἴρηϊ ἰοειδὴς
Ὠκείῃ φασγανόφῃ, ἥτε᾽ ἄκρης ϓ πτοηνὸν,

Accipitri similis velocis, palumborum accisori, quo avium est velocissimus. Et *Odyss. ε'.* versu 86. ubi *Phæacum* navem, quæ *Ulyssem* in *Ithacam* vexit,

--- τῇδὲ μάλ' ἴρηξ
Κίρκος ἰμαερτίζουσ' ἰλαφρότατος πετεηνῶν, ---

Ne accipiter quidem circus fegnatur, una avium pernicissimus. Et *Odyss. ὁ.* versu 526.

Κίρκος, Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος, ---

Circus Apollonis velox nuntius. Proinde *Iliad. τ'.* versu 819. *Hectori* prædicitur fore, ut optet aliquando

Θοὸς ὀπίσσω ἱρήκων ἑλμῖσι καθαπτέρυγας ἵππους,

Ut pulchre comatis equi sui sint accipitribus velocissimis. Neque solus *Apollo*, sed (*a*) *Thetis* quoque & *Neptunus* feruntur ἴρηξ ὡς ἵππων accipitris; vel ὥς τ' ἴρηξ ἀκύπτερος, *ut accipiter citus alis.* Et in *Hesiodi* Apologo,

Ὣς ἔφατ' ἀκυπόρου ἴρηξ, ταναοζυγὸς ὄρνις,

Ut dixit pernix accipiter, extensis alis avis. Et apud *Aristophanem* in *Avibus Sycophanta*,

Ἀλλὰ πτέρυξ μὲ ταχεῖα καὶ κίρκος πτερωτὸς
Ἴδρακε, ἢ πελεκᾶς. ---

Sed instruc me citis & levibus alis accipitris, aut cerchneidas: quæ & ipsa est accipitris species; *Romani tinnunculum* vocant. Sed volatum accipitris nemo est, qui vel uberiùs, vel elegantiùs describat amplissimo *Thuano*, qui inter accipitrum species *cerchen*, seu *tinneunculum*, volantem ita expressit libro primo *De re accipitraria*,

Aspice non, quo more alii, stridentibus alis
Subvolitant, crebo esque alternant aëre gyros:
Sed rectos uncedens graditur per inane volatus
Arduus, & magni confendit fidera cœli:
Ut vero nubes inter caput exulit altas,
Præcipiti rapitur lapsu rotat, & furit ardens,
Subjectamque oculis prædam detorbat ab alto.

Et libro secundo idem de accipitre in genere hæc habet,

Vix credas parva quàm tempore longa locorum
Intervalla volans superet, quam multa peragret
Æquora. ---

Et infra de *Francisci* Regis accipitre, qui una brevi

(a) *Vide Iliad. ν. versu 362. & σ'. versu 615.*

vocant Recentiores. Et *aſturum* quidem meminit *Julius Firmicus* libri quinti capite ſeptimo. At *niſi* nomen videtur ſumptum ex *Hebræo* נץ *nets*; aut ex *Chaldæo* נצא *netſa*. Quo eodem refertur *Niſi* metamorphoſis, Regis *Megarenſium*, quamvis eum pro accipitre in haliæetum fuiſſe mutatum *Poëtæ* fingant. *Ovidius* libro octavo *Metamorphoſeon*,

Et modò factus avis fulvis halicetus alis.

Virgilius, aut quiſquis alius, in *Ciri*,

Fecit & in terris haliaetus alites ut eſſet.

Sed inter accipitrum, ſeu falconum, ſpecies lanius, ſeu lanarius, haliæeto eſt tam ſimilis, ut non aliter diſtinguantur, quàm ex diverſo paſtu. *Thuanus* in *halisaeto* deſcriptione libro primo *De re accipitraria*,

Forma eadem hunc, lanumque eadem eſt, atque inter utrumque
Obſcurum diſcrimen habet, quo quiſque marinus,
Vel lanius dici poſſit. Quin ſæpe pervis
Ambiguo peccant decepto lumine vultu;
Et, niſi diverſo paſtu gauderet uterque,
Sæpe repertores artis turpiſſimus error
Argueret. —

Confundi igitur potuere à Veteribus, atque iiſdem nominibus indigitari propter formæ ſimilitudinem.

De accipitre ſic Deus *Job.* 39. *verſ.* 26. *An per prudentiam tuam plumeſcit accipiter, expanſis alis ſuis verſus* Auſtrum? *Plumeſcit* Hebraicè יאבר. Ita reddit *Hieronymus*; ita etiam *Genevenſes*: quia יאבר, Futurum *Hiphil*, factum videtur à Nomine אבר, vel אברה, quod *pennam* ſonat. Sic *Jer.* 51. 11. הברו החצים, aliis *tergite ſagittas*, tanquam à ברר: ut *Eſ.* 49. *verſ.* 2. לחץ ברור, *in ſagittam verſum*. Sed *Joſepho Kimchio* πτερύξατε τὰ βέλη *alas addite ſagittis* (Gall. *empennés les fléches*) ac ſi ſit Imperativum à האבר: ſenſu non incommodo; cum in *Homero* quoque legas πτερόεντος ὀϊστοῦ, & in *Silio*

— pennigeris pharetram impleviſſe ſagittis.

Porro in accipitre *plumeſcere* eſt *abjectis veteribus plumis renovari*; quomodo de aquila dictum. De eo vide *Demetrium* in *Hieracoſophio*, capitibus, quibus titulus, Πρὸς τὸ ἀνταχθῆναι τὴν ἀκυδολίαν τῷ πτηνῷ, *Quo remedio penna celeriter abjiciantur*: & Πρὸς τὸ πλειοφυῆσαι τὰ ἱέρακα τάχιστα, *Ut penna accipitres cito renoventur*: & Πρὸς λοιμοπληθῆ ἱέρακα, *Ad accipitrem, cui penna deſunt*, & Πρὸς τροφὴν πλεκῶν, *Ad plumarum alimentum*: & Εἰς τύφλωσιν πλεκῶν, *Ad pennarum excæcationem*. Ex quibus utut colligatur humanam induſtriam in eo aliquid poſſe, ut accipitri novæ plumæ cito ſuccreſcant in deperditarum locum, tamen *Jobo* dixit Deus non immeritò; *An per prudentiam* (ſive *induſtriam*) *tuam plumeſcit accipiter?* cum media & remedia nihil poſſint ſine Deo, & Medicinæ tota vis ex illo pendeat. Ne dicam ætate *Jobi* accipitrariam hanc artem nondum fuiſſe in uſu. Hæc quoque optimè cohærent, *An per prudentiam tuam plumeſcit accipiter, alis ſuis ad* Auſtrum *expanſis?* Vetè enim *Gregorius* ad hunc locum, *Domeſticis accipitribus, quo melius plumeſcere debeant, humida ac tepentia loca requiruntur. Agreſtibus vero mors eſt, ſi ſtante* Auſtro *alas expandant, quatenus eorum membra ad laxandam pennam veterem vehti tepore concaleſcant. Cum vero ventus deeſt, alis contra radios Solis extenſis, atque percuſſis, tepentem ſibi auram facium: ſicque capta* (lege *captato*) *tepore, apertis poris vel veteres exſiliunt, vel novæ ſucreſcunt.* Nec multo aliter *Petrus Creſcentienſis* in libro *De animalibus*, *Accipitres mutantur ſingulis annis. Debent autem poni menſe* Martio, *vel* Aprili, *in gabia* (cavea) *magna de induſtria ad hoc facta, expoſita ad Solem in loco calido, aut juxta muros plagæ Meridionalis oppoſitos*, &c.

Tamen *Jobi* verba nonnulli reddunt, *Nunquid per prudentiam tuam volabit accipiter alis ad* Auſtrum *expanſis?* quòmodo *Aben Ezra*, *Kimchius*, & *R. Levi*. Ex quorum ſententia ad volatum pertinent, non ad pennarum defluvium, & renovationem, ut ſenſus ſit, "An providentiæ tuæ debet id imputari, quod "ingruente hyeme, ad *Auſtrales* mundi plagas avo-"lat accipiter, כי יבקש מקום חם, *ut locum caloris quærat*, ut hic habet *Aben Ezra?* Nam inter aves migratorias cenſentur accipitrum pleræque ſpecies: & ſolum buteonum (*b*) *Philoſophus*, ſolum æſalonem excipit (*c*) *Plinius*, quos ſemper apparere tradunt. Quin *ex accipitrum genere ſunt* (inquit *Budæus* in *Philologia*) *quos ſublimivagos dicunt, qui, neglecta interdum præda, cum differenavit, ad Meridiem plerumque apricatione delectari, in nubes licentius ſubvehi ſolent, & dum ex hominum proſpectu auferri, quaſi quidam emanſores.* In quibus notanda hæc verba, *ad Meridiem plerumque apricatione delectari*, ut quæ ſint *Jobi* verbis conſona ex ſecunda interpretatione, *Volat accipiter alis ad* Auſtrum *expanſis*. Itaque hæc interpretatio tam poteſt admitti, quàm prior.

(*b*) *Ariſt. Hiſt. l. 8. cap. 3.*
(*c*) *Plin. l. 10. c. 3.*

Sed *Græci* quid ſibi volunt hac ſua verſione, Ἐκ σῆς ἐπιστήμης ἔγνω ἱέραξ, ἀναπτάζας τὰς πτέρυγας αὐτοῦ, καθορῶν τὰ πρὸς νότον; *An ex tua ſcientia ſtat accipiter expandens alas ſuas, aſpiciens verſus Auſtrum?* An pro יאבר legerunt יעמד, *ſtat*, & de ſuo addiderunt αὐτοῦ καθορῶν, ut ſenſus eſſet clarior? Utut ſit, puto illos id reſpexiſſe, quod, ut aquila, ita etiam accipiter Solem inconnivantibus oculis intueri traditur, neque inde quidquam offendi. *Ælianus* libri decimi capite decimo quarto, Ὁρᾶται γὰρ ἱέρακες ἐγείρων μόνον αὐτὸ τοῖς ὄμμασι τῷ ἡλίῳ ἰσοδίως, καὶ ἀβλαβεῖς βλέποντες, καὶ δυσπρόβλητοι ὄντα, περοῖαι τε τὴν ἀνατολὴν ἴασι, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς φλὶξ λυπεῖ οὐδέν. *Solis vultum accipitres Solares radios facile & ſine labore conſtanter intuentes, neque viſu affectis, ad ſummum ita contendunt, ut eos divina flamma nullo modo offendat.* Atque ob id ipſum *Ægyptiis* accipitrem *Horo*, id eſt, *Soli*, vel *Apollini* ſacrum eſſe voluerunt.

Joculare eſt, quòd à *R. Selomone accipitris* nomine hic intelligitur מלאך דוכרה לרמורת נץ יעמיר קושי הרוח ורוזמית בפרישות כנפיו אלא תחריב את העולם *Angelus accipitris ſimilis, quo alarum ſuarum extenſione* Auſtralis *venti impetum ſiſtit, ne univerſum orbem deſolet.* Id, inquam, joculare eſt; quia in his *Jobi* capitibus omnia ſumi ad literam patet. Neque ſub *accipitrum*, ſed ſub *aquilarum* typo Scriptura proponit Angelos. Fatendum tamen ad Angelorum officium hoc pertinere, ut ventorum impetum ſiſtant. Quò *Johannes* alludens *Apoc.* 7. *verſ.* 1. narrat ſe *vidiſſe quatuor Angelos ad quatuor terræ angulos*, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, *tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent ventus ſuper terram*, &c. Quin *Satanam* vocat *Apoſtolus* τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, *Eph.* 2. 2. Cujus poteſtatis ſpecimen edidit *Job.* 1. 19.

Ad hunc locum quærit *Chryſoſtomus*, Cur Deus boum, & ovium, atque aliorum hujuſmodi non meminerit, ἀπὸ τῶν ἀχρήτων, καὶ οἷς δοκοῦσιν εἶναι, *ſed rerum inutilium, quæque fruſtrà videntur eſſe*: quaſi accipiter ſit avis nullius uſûs, & à ſummo opifice fruſtrà condita; maximè, ſi cum domeſtico pecore conferatur. At planè contrà *Demetrius* in *Præfatione* ad *Hieracoſophion*, tam multos de equis, bobus, canibus, mulis, & canoris avibus ſcripſiſſe demiratus, μόνον, inquit, τῆς τῶν ἱππάων ἀνατροφῆς, καὶ θεραπείας, ὡς οὐδὲν ἄν, τι παθόντες, καταμέλησαν, καὶ ταῦτα μὴ ἔλαττον ὄντι τέρψιν καὶ χρείαν τῷ ἀνθρώπων γένει, τοῖς προσηνδάσι ζώοις συνημμαρμένοι, τούτοις, *ſolùm accipitrum educationem, & medicinam, neſcio quo poſſe, neglexerunt, maximè cùm ad humanam generis delectationem & uſum non minus conferant, quam quæ diximus animalia.* Si ævo *Chryſoſtomi* artem aucupandi per accipitres ignotam fuiſſe dixeris, & inde eſſe, quòd accipitres & reliquas rapaces aves inutiles eſſe cenſuit, multa videbuntur poſſe objici. Apud *Cieſiam*, Scriptorem

rem vetuſtiſſimum, in *Photii Excerptis*, *Indis* λαγώς καὶ ἀλώπεκας θηρεύειν, οὐ τοῖς κυσὶν, ἀλλὰ κίρκοις, καὶ ἱέραξι, καὶ ἀετοῖς, καὶ κορώναις, καὶ αἰετοῖς, *lepores & vulpes venantur, non canibus, ſed corvis, milvis, cornicibus, & aquilis.* Quod ex eodem *Cteſia* pluribus explicat *Ælianus Hiſtoriæ* libri quarti capite vigeſimo ſexto. Et in *Mirabilibus* docet *Ariſtoteles* qua arte circa *Thraciæ Amphipolim*, ἐξίστασι οἱ παῖδες ἐκ τῆς κωμῆς, καὶ τῆς ἐγγὺς χώρου, ἐπὶ θήραν τῶν ὀρνιθαρίων, συνθηρεύειν παραλαμβάνουσι τοὺς ἱέρακας, *excipiunt pueri accipitres in agros finitimos ad avicularum aucupium egredientes: pueri accipitres in aucupii ſocietatem aſſumant.* Quod idem narrat *Antigonus Hiſtoria* trigeſima quarta. *Plinius* quoque libri decimi capite octavo, & quadrageſimo tertio, cujuſdam *Crateri* meminit *Monoceratis cognomine, in Erizena* (vel *Troezena* potius) *regione* Aſiæ, *corvorum opera venantis; eo quod devehebat in ſylvas eos, conſidentes corniculis, humeriſque: illis autem veſtigabant, agebantque, ea perducta conſuetudine, ut exeuntem ſic comitaremur & feri.* Ex *Martialis* in *Apophoretis* de *accipitre* hæc habet libri decimi quarti *Epigrammate* 216.

Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis: idem
Decipit, & captas non ſibi mœret aves.

Cum quibus conferat Lector, quæ in *Græca* Paraphraſi *Oppiani Ixeuticorum* ſe legiſſe tradit *Geſnerus* in *Avibus* pag. 24. accipitris ab aucupe admoti metu aviculas ſub arborum frondibus ſe occultare, &, cum avolare non audeant, facile capi. Et hæc *Apuleji* in prima *Apologia*, *Memento tamen tam ridiculum argumentum fore, deſiderata ad res Venereas marina obſcœna, quam ſi dicas marinum peſtinem comendo capillo quæſitum, vel aucupandis volantibus piſcem accipitri em.* Demique nihil eſt expreſſius his *Julii Firmici*, qui ſub *Conſtantino* vixit, *Matheſeos* libri quinti capite ſeptimo, de iis, quorum Horoſcopus *Venerem* habuerit in *Aquario*: *Accipitres, falcones, aſtures, aquilas, & aves hujuſcemodi, æquæque ad venandum alere ſtudebunt.* Et capite ſequenti, *In* Virgine Mercurius *ſi fuerit invectus, quicunque ſic eum habuerint, fortes erunt, audaces, ſagaces, equorum nutritores, accipitrum, falconum, cæterarumque avium, quæ ad aucupia pertinent.* Proinde, cùm ævo *Chryſoſtomi*, qui ſub quarti ſæculi finem demum floruit, accipitrarium aucupium dudum videatur fuiſſe in multo uſu, eſt, quod miremur, cur accipitres poſuerit in cenſu τῶν ἀχρήστων, καὶ εἰκῆ δοκούντων εἶναι. Et reſponderi quidem poſſet, magnum virum, ut erat ſeverus admodum virtutis cuſtos, rigidiſque ſatelles, potuiſſe hujuſmodi aucupia habere pro ſuperfluis, & lis accenſere, in quibus tempus inutiliter teritur. Sed, quod puto verius, pleraque hæc parum ſunt ad rem, neque accipitrarii aucupii vetuſtatem ſatis adſtruunt. Nam quæ ex *Cteſia* de *Indis*, ex *Philoſopho* de *Thracibus*, ex *Plinio* de *Cratero* afferuntur, rudimenta ſunt artis, eaque ſolum apud barbaros, nondum apud *Græcos* recepta. Et apud *Martialem* & *Oppianum* accipiter aves decipit, aut percellit, nondum capit. Et in *Apulejo* aucupandis avibus quæritur: non ut ipſe capiat, ſed ut captantibus adſit. Solus igitur ſupereſt *Julius Firmicus*, qui cum eo ſæculo vixerit, & ſcripſerit, ex quo ſuperſunt tot monumenta, non poſſum id mirari ſatis, quod illo ævo nullus alius meminerit aucupii tam nobilis, atque ipſa novitate notabilis, ac memorabilis. Præterea nomen *aſturum*, quod ibi legas, alibi nuſquam extat apud Veteres: ac proinde hæc loca mihi valde ſuſpecta ſunt; & in iis Scribæ videntur aliquid de ſuo addidiſſe. Certum eſt tamen hoc aucupium floruiſſe non diu poſt *Chryſoſtomum*. Nam, qui ſtatim ſequitur, *Proſperâta* habet *De vita contemplativa* libri tertii capite decimo ſeptimo; *Utuntur accipitribus ac faginatis canibus ad venatum.* Et *Sidonius* in *Panegyrico* ad *Avitum* ſocerum, Imperatorem, & Conſulem Anno 456.

Quid volucrum ſtudium, dat quas natura rapaces
In vulgus prope cognatum? Quis doctior iſta
Inſtituit varias per nubila jungere lites!
Alite vincu aves, celeriſque per æthera plauſis
Hoc nulli melius pugnator militat unguis.

Et ad *Herodicum*, hujus *Avitæ* filium, Epiſtola tertia libri tertii, *Tibi pila, pyrgus, accipiter, canis, equus, arcus ludo fuere.* Et ad *Induſtrium* Epiſtola nona libri quarti, in *Vectii* illuſtris viri commendationem, *Illa leviora, quod ipſe, quem loquimur in equis, canibus, accipitribus inſtituendis, ſpectandis, circumferendis nulli ſecundus.* Exinde, creſcente luxu, cùm in *Gallia* Clerici quoque canes & accipitres haberent, id vetârunt multa Concilia toto ſexto ſæculo: ut Anno 506. *Agathenſe*, Canone quinquageſimo quinto; *Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, canes ad venandum, aut accipitres habere non licuit.* Quod ipſum repetitur Anno 517. in *Epaonenſi* Concilii Canone quarto: & Anno 585. in *Matiſconenſi* ſecundi Canone decimo tertio, *Ubi Deo aſſidua cantilena, monſtrum eſt, & dedecoris notu, canes ibi, vel accipitres habitare.* Itaque graviter falluntur *Leander* & *Pancirolla*, qui *Friderico Barbaroſſa*; Et *Panduiphus Collenutius*, qui *Henrico Sexto* Imperatori tribuunt hujus aucupii inventum.

CAPUT VIGESIMUM.

De ave כוס *chos*, dubitatur, ſitne nocturnæ avis ſpecies, putà Bubo, Noctua, Ulula, Nycticorax, vel, ab his diverſiſſima, Onocrotalus.

Veteres nycticoracem, noctuam, bubonem *explicant, qua ſuns aves ſimillima.* Arabes *quoque* البوم album, *id eſt*, noctuam, quod *probat deſcriptio* ז album. *Eodem recidere* Chaldaicas *Paraphraſes*, Syramque & Samaritanam. Jonathanis & Talmudis *loca emendata.* Symmachus *apud* Hieronymum upupam *reddit, fortè legendum* ululam כוס chos, *quaſi* כוסרה chooſe, *latens.* Kimchius *aſſerit* כוס chos, falconem *à* Selomone *redditi: quod falſum. Alii multa aliter. Fortaſſe* כוס chos, *eſt* ὑποπίτλαξ, Romanis truo *dictus* à trua, *ſea vaſe, quod in noſtro habet. Nummus* כוס *par ratio.* Arabicè *cur* alhauſal: & Græcè αἴλας. *Hujus vaſis quanta amplitudo. Onocrotalo ſimilis* קאורת, pelicanus, *quem cum ave* כוס chos *memorat* Pſaltes *Pſal.* 102. 7. *Ha dua aves ſæpe promiſcuè ſumpta. Onocrotalus avis ſolitudinum, vocis mœſtæ, & horribilis. Cur* כוס chos, *à* Semoribus, *quos alis ſequuntur, reddatur* νυκτικόραξ.

Avis כוס *chos*, quæ jam ſequitur, ſolùm in Lege nominatur inter aves prohibitas; & *Pſ.* 102. *v.* 7. ubi *Pſaltes* היתי ככוס חרבות, *Fui ut* chos *ſolitudinum.* Et *Seniores*, Ἐγενήθην ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν ἐρημίᾳ, *Fui ut nycticorax in parietinis.* De quo loco conſultus *Hieronymus* à *Sunia* & *Fretella* Epiſtola centeſima trigeſima quinta ita reſpondet; "*Quæritis,* "*quid ſignificet nycticorax apud* Latinos. *In* Hebræo "*pro* nycticorace *verbum* כוס chos *ſcriptum eſt,* "*quod* Aquila & Septuaginta, & Theodotion, & "Quinta *editio* nycticoracem *interpretati ſunt*: Sym- "machus δρυοκόλαπτα upupam: Sexta *editio* noctuam; "*quos & nos magis ſequimur.* Et paulò poſt, *Plerique* bubonem *contentioſè ſignificare putant.* Quibus

bus tamen accedens etiam ipſe *bubonem* reddit tam in Lege, quam in *Pſalmis*.

Arabes البوم *album* reddunt, id eſt, *noctuam*. Id patet ex deſcriptione τῦ *album* in *Damire*,

البوم طاير يقع علي الذكر والانثي
حتي تقول صري او فياد فيتحمص
بالذكر وكنية الانثي ام الغراب
وام الصبيان ويقال لها غراب الليل
ومن طبعها انها تدخل علي كل
طاير في وكره ليلا وتخرجه منه
وتاكل فراخه وبيضه وهي قويه
السلطان بالليل لا يحملها شي من
الطير واذا راها الطير بالنهار قتلوها
ونتفوا ريشها للعداوه التي بينهم
وبينها ومن اجل ذلك صار الصياد
يجعلها تحت سبكته لينفع الطير عليها

Album, *avis. Nomen eſt communis generis: ſed, ſi dixeris* tſada, *aut* phajad, *id maris proprium erit. Fœmina cognomina ſunt Mater ſolitudinis, & Mater lanium* (quia iis ſcatet.) *Dicitur etiam corvus noctis* (id eſt, *nycticorax.*) *E natura ejus eſt, ut noctu ingrediatur in omnium avium nidos, & eas inde ejiciat, ut veſcatur pullis & ovis. Nempe noctu tantum valet, ut nulla avis eam ferat; ſed illam aves vicissim impetunt, cum interdiu vident, & plumas ejus vellicant, propter odium, quo ſe mutuo proſequuntur. Proptereà fit aucupium, quo ſub reti ponitur, ut aves ut eam irruant.* Et infrà,

والبوم اصناف وكلها يحب الخلوة بانفسها
والقفرد وفي اصل طبعها عداوة الغربان

צ album *plures ſunt ſpecies, qua omnes ſecessum & ſolitudinem amant: ſed eorum natura maximè convenit odium in corvos.* Hæc de noctua dici nemo non videt. Noctua enim noctu vagatur. *Philoſophus Hiſtoriæ* libri primi capite primo, Τὰ μὲν ζῶα νυκτερίδια, ἔνια γλαυξ. Atque inde nomen habet. Feſtus, *Noctua à tempore noctis dicta, quo canit, vel volat.* Et ejus contra aves ſolertem dimicationem deſcribit *Plinius* libri decimi capite decimo ſeptimo. Et uſum in aucupiis *Ariſtoteles* libri noni capite primo, Τῆς δὲ ἡμέρας τὰ ἄλλα ὀρτύκια τὸ γλαύκιον περιπίπτεται, ἢ καλεῖται Θαυμάζειν, τῇ προσπετόμενον τίλλειν· διὸ ὀρυθόκηρυκα Συνέσιον αὐτῷ παντελῶς ὀρτύκια. *Interdiu catora avicula noctuam circumvolant, quod* mirari *vocatur, advolantesque vellicant. Quapropter omnes generis avesculas per eam capiunt aucupes.* Noctuæ porrò diſſidium cum cornice, quam *Arabes corvi* nomine deſignant, vide apud *Philoſophum, Plinium*, & *Ælianum*. Unde natum Proverbium apud *Suidam*, & *Apoſtolum*; Ἄλλο γλαυξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν μὴ συμφωνούντων. *Aliud noctua ſonat, aliud cornix, de iis qui inter ſe non conſentiunt.*

Chaldæi quoque Interpretes, & *Syrus*, & *Samaritanus* parum ab his diſſident. Jonathan habet צירא *ſajera*; Onkelos קריא *kadja*; Joſeph Cœcus קפופא *kiphupha*; Syrus ܐܘܕܐ *auda*; & Samaritanus ⲧⲥⲁⲇⲓⲁ *tſadja*. Quæ voces, utut diverſe in ſpeciem, tamen eodem ferè recidunt. Sic *Samaritanum* ⲧⲥⲁⲇⲓⲁ *tſadja* eſt *noctua fœmina*, quam *Arabicè* ضري *tſada* vocari iiſdem Radicalibus ſuprà *Arabes* nos docuerunt. Et *Jonathanis* צירא vox eſt corrupta: pro qua ſcribendum צריא, quomodo apud eundem *Deut.* 14. *v.* 16. Neque aliud *Onkelosi* קריא, nec *Syro* ܐܘܕܐ. Nam *Tſade*, *Koph*, & *Ajin* literas eſſe permutabiles docent *Chaldæa* ארקא, & ארעא, pro ארץ *terra*. Et in *Joſepho Cæco* קיפופא *kiphupha*, ſi non ſit idem, quod צריא *tſadja*, vel קריא *kadjah*, ſaltem animal eſſe congener probatur ex loco *Talmudis* in *Nidda* cap. 3. fol. 23. a. in quo קריא וקפופא *kadja & kiphupha* (Sic legendum, non קריא *karja*, ut perperam habent noſtræ editiones) cenſentur in animalibus, דעיניהן הולכות לפניהן כשל אדם, *quorum oculi anterius proſpiciunt ut humani*, cum in reliquis avibus oculi ſint ad latus. Unde ibi *Gloſſa*, קריא וקפופא עוף הצועק כלילה ופניו דומות להתהול וענינו לפניו, *Kadja* (ita lego pro קראי *karja*) & *Kiphupha, avis, quæ nocte clamat, & faciem habet foli ſimilem, & oculos anterius.* Quæ noctuæ aut bubonis eſt deſcriptio. Itaque, ſi *Symmachum* excipias, cui כוס *chos* eſt *upupa*, Veteres omnes hoc nomine *noctuam*, *nycticoracem*, aut *bubonem* intelligunt, quæ aves inter ſe non multum differunt. Et ſic in his *Hieronymus*: *Symmachus verò upupam*, pro *upupam* legas *ululam*, nullus erit inter Veteres notabilis diſſenſus, cum nocturnæ aves, noctua, bubo, ululа, & nycticorax tam ſint inter ſe ſimiles, ut paſſim à Scriptoribus promiſcuè ſumantur.

His accedunt *Hebræi* recentiores, qui כוס *chos* dici volunt, quaſi כוסה *choſè*, id eſt, *ſe abſcondentem*, aut *latentem*; quia hæc avis נכסה מן העין *viſum fugit*, aut נכסה מעין אדם, *abſcondit ſe ab oculis hominum*. Ita *Baal Hatturim*, & *Aben Ezra*. Et *R. Selomo* in *Leviticum*, כוס וינשוף הם צוא ישיש הצועקים כלילה ויש להם לכתות כאדם Chos & janſuph, *Gallis* choüettes, *aves, quæ noctu ululant, & maxillas habent ut homo.* Quę partim ſumpta ſunt ex *Talmudis* loco, quem ſuprà citavimus, ubi hoc ipſum aſſeritur de avibus קריא & קפופא. Hæc porrò *Selomonis* cum diſerta ſint, nullus capio, quo pertineant hæc *Kimchis* in *Lexico*: כוס שם עוף טמא לא נודע אצלנו ורבינו שלמה ז"ל פי' פלקו"ן בלע"ז ואותו שקורין פלקו"ן הוא נמצא ביישוב ונדין בו בני האדם שאר העופות ואחר שאכר הכתוב ככוס חרבורת ידמה שהוא מדברי, Chos *nomen avis immundæ apud nos ignotæ. Magiſter noſter* R. Selomo *beatæ memoriæ, linguâ vernaculâ falconem explicat. At avis, quam falconem vocant, in locis habitatis reperitur, & ea munitur homines ad alias aves aucupandas: Scriptura autem cum dicat "Sicut* chos ſolitudinis, *videtur eſſe avis in deſerto degens.* Quibus verbis *Selomoni* diverſiſſimam affingit ſententiam ab ea, quam exhibent ipſius Commentaria. Tamen hoc ſequuti *David de Pomis*; *Munſterus*, *Arias*, ali

alii, כוס *chos falconem* interpretantur. Quin quaſi liberum eſſet quidvis hic comminiſci, quia *ignotam* eſſe *avem* dicit *Kimchius*, alii *cuculum* reddunt, alii *illicem*, alii *ſtrigem*, alii *pelicanum*, & quid non? Fatendum interim novorum etiam Interpretum partem longe maximam *noctuam* retinuiſſe. Et veram eſſe hanc vocis notionem probare contendit *Druſius* ex Germanico Κυτὸ pro *noctua*; & Patavina *chus* pro *ſcope* noctuæ ſpecie, quæ videntur ad *Hebræum* כוס *chos* accedere, tanquam ex eo deducta. Itaque tanto conſenſui ſe opponere videbitur periculoſum. Dicam tamen quid olim de hac voce conjecerim, non ſine aliqua veriſpecie.

Voce כוס *chos* ſuſpicabar *truonem* ſignificari, vel, quod idem eſt, *onocrotalum*. Nam qui *Græcis* ὀνοκρόταλος, is *Romanis* TRUO dictus eſt. Nempe *truo* eſt vaſis genus.

Pomponius Pannuceatis,

Mulier ubi aſpexit tam mirificè tunulatam truam.

Titinnius Setina,

Cocus magnum abeatum, quando fervit, paulà confutat truâ.

Unde Diminutivum *trulla*. Varro *De lingua Latina* libro quarto, *Trulla à ſimilitudine trua, quæ quod magna, & hæc puſilla, ut trunula.* Nonnius, Truam *Veteres* à terendo, *quam nos Diminutivo* trullam *dicimus, appellari voluerunt. Inde ſequitur* truo *eſt onocrotalus.* Feſtus, *Truo, avis onocrotalus.* Cæcilius *irridens magnitudinem naſi,* "*Proh Dii immortales! unde prorepſit truo?* Gloſſæ *Philoxeni*, Ὀνοκρόταλος, *Trica*, lege *Truo.* Aliæ *Gloſſæ* optimæ, ſed Librariorum incuria ſæpe corruptæ, *Tridno, tumero.* Legendum, *Trua vai, Truo* verò, ὀνοκρόταλον, ſupple *ſonat. Truo* ſcilicet vocatur *a trua*, quam habet in roſtro, cujus forma talis eſt,

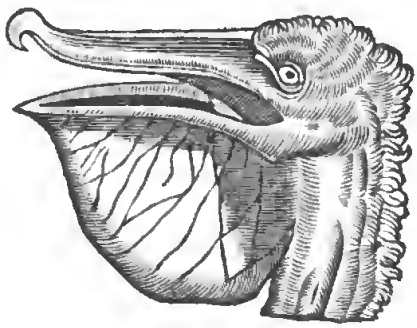

Proinde *Sabandi* vocant *gutturoſam*, id eſt, *ſtramoſam*, ab ingluvie, quæ in gutture, ſtrumæ inſtar, prominet. Et *Arabes* plerique الوصل *alhauſal*, id eſt, *ingluviem*, ac ſi avis tota ſit ingluvies. Sic *Ælianı* libri decimi ſexti capite quarto *Indica* avis πήλας, otide triplo major, vaſto ore, magnis cruribus, habens πρηγοτέρνα, τὸν ἰσχίον μέγιστον, προξιμφερῆ καμήλῳ, *ingluviem, eamque ampliſſimam, ſacco ſimilem*, omnino eſt onocrotalus, qui à *Græcis* πήλας dictus eſt, propter πήλην, ſeu βροχοκοίλην, id eſt, *tumorem in gutture.* Neque immerito illa ingluvies aſſeritur eſſe ampliſſima, cum pene amphoram aut urnam capere nonnulli ſcribant. Alii *Æthiopem* infantulum in ea eſſe repertum. Alii pugnum cum brachio, alii pedem cum crure uſque ad genu in eam immiſiſſe ſe prodant, ipſo animali illæſo. Alii ſe pro cucullo capiti impoſuiſſe, reliquo corpore à tergo dependente. Alii nautas *Ægyptios* onocrotali roſtro ſentinam exhaurire. Et *Plinius* (libri decimi capite quadrageſimo ſeptimo) *faucibus ipſis ineſſe alterius uteri genus. Hoc omnia inexplebile animal congerere, mira ut ſit capacitas. Mox, perfecta rapina, ſenſim inde in os reddita in verum* (alii, *in inferam*) *alvum ruminantis modo referre.* Unde eſt, quod *Arabi Poeta* de hac ave ماغز, id eſt, αἰγυπιοζόμφῳ,

ما طاير في قلبه ۞
يلوح للناس عجت ۞
منقارة كبطنه ۞
والعين منه في الذنب ۞

Quenam avis eſt, quæ ingenio ſuo apparet hominibus mirabilis? Roſtrum illi pro ventre eſt, & oculus in cauda: id eſt, poſt ventrem illum, quem in roſtro habet. Potuit igitur ab hoc, ſive ventre, ſive ſacco, aut trua, quæ ab inferiori roſtri parte dependet, etiam ab *Hebræis* duci avis הכוס, ס *chos*, id eſt, *vaſis*, ſeu *poculis*; quia כוס *chos*, pro *vaſe*, aut *poculo* nomen eſt receptiſſimum. Cui conjecturæ non parum favet *Pſalmi* locus, quem citavimus, דמיתי לקאת מדבר היתי ככוס חרבות, is enim optimè ſic redderetur, *Similis factus ſum pelicano deſerti, & ſus in onocrotalm ſolitudinum.* Et in eodem commate jungerentur hæ duæ aves, pelicanus, & onocrotalus, quæ ſunt ita congeneres, ut etiam doctiſſimi eas promiſcuè ſumant. In his *Oppianus* in *Ixeutico*, ubi πελεκᾶνα, id eſt, *pelicano*, tribuitur κύλιξ, *ſinus* quidam ante pectus dependens, in quem cibum omnem aliquantiſper recondit. Et *Hieronymus*, cui קאת in loco *Pſalmi* eſt *pelicanus*; ſed alibi *onocrotalus*, ut *Levit.* 11. v. 18. *Eſ.* 34. v. 11. & *Sophon.* 2. 14. Et *Belonius* libri tertii capite ſecundo *De Avibus*, ubi pelicanus, platea, & onocrotalus pro eadem ave ſumuntur. Præterea rectè diceretur *onocrotalus ſolitudinum.* Docet enim *Hieronymus* in *Eſ.* 34. hoc animal *in deſertis locis habitare conſuevisſe.* Et in *Sophon.* 2. *Onocrotalorum eſſe duo genera, aliud aquatile, aliud ſolitudinis.* Ita etiam *Iſidorus* libri duodecimi capite ſeptimo. Proinde *Damir* capite البجع *albugia*, ſeu *De Onocrotalo*, ſectione *De ejus eſu*, licitum quidem eſſe concludit, non tamen vi regulæ generalis, quæ *Mahumetanis*

metanis concedit omnium avium aquaticarum eſum,

ان ذلك الوجه يجري في طاير لا يفارق الما وهذا يالغة ثم يفارقه

Quia currit hac ratio (id eſt, valet hæc regula) *in eis avibus, quæ in aquis ſemper manent: at hæc avis modò in aqua degit, modò ab ea divellitur*; ut ſeccedat ſcilicet in intimam ſolitudinem. Hoc quoque non omittendum, *Pſaltem* hunc avi ſe conferre propter aſſiduos queſtus & planctus. Nam præceſſerat מקול אנחתי, *propter vocem gemitûs mei oſſa mea carni adhæſerunt.* Porrò γὸx onocrotali mœſtum & horribile aliquid habet. *Ælianus* ubi ſuprà, φθόγμα δὲ ἴχει καὶ μάλα ἀπυχὲς, *Vocem habet valdè abſonam.* Proinde *Græcis* dictus ὀνοκρόταλος, quaſi *rudat inſtar aſini*: & nonnullis *Arabum* الما جمل *camelus aquæ*, quaſi *blateret in cameli modum.* Hinc Albertus, *Quaſi cornu ſonans horribilem vocem emittit.* Et Olaüs, *Magnum clamorem edit inſtar bovis aut avis*, id eſt, *ardeæ, ſtellaris*, quæ voce ſuâ tauri mugitum imitatur. Denique non potuit hæc avis ignota eſſe *Judæis*, cùm idonei Scriptores reperiri teſtentur circa *Syriæ Antiochiam*, & *Paleſtinæ Gazam*, & in *Ægypto* frequentem eſſe. Addi queat inde factum eſſe, ut כוס *chos* à *Græcis*, quos reliqui ſequuti ſunt, pro *onocrotalo* redderetur νυκτικόραξ, quòd pro כוס *chos* legerunt כום *bum.* Quæ duæ voces quamvis ſono differant immenſum quantum, tamen apud *Hebræos* ſcripturâ ſunt ſimillimæ. Porrò voce כום *bum*, *noctuam*, & غراب الليل *corvum nollis*, id eſt, *nyctícoracem*, ſignificari, ſaltem apud *Arabes*, quorum lingua eſt *Hebraica* dialectus, abundè ſuprà (*a*) probavimus.

(*a*) *Pag.* 273. *lin.* 3. &c.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

Probatur שלך *ſalach à Græcis* rectè reddi καταῤῥάκτην *catarrhactem.*

Καταῤῥάζειν *eſt* cum impetu dejicere. *Inde* καταῤῥάκτης, *aquila, harpyiarum, & accipitris Epithetum. Item avis marina ſpecies, aquila, vel accipitri ſimilis; quæ non in aves, ut vult* Euſtathius, *ſed in piſces irruit, & ad ulna ſpatium in aquas immergitur, ut inde prædam extrahat. Ova quoque, & pullos ſuos in mare demittit, & ſubinde extrahit: inde* שלך Hebræis, *ut* Græcis καταῤῥάκτης. *Nam* Hebræum *Verbum* שלך *in* Hiphil, *modò* καταῤῥάσσειν cum impetu dejicere, *modò* demittere *ſenat. Utriuſque notionis exempla.* Chaldæis & Syris *eadem avis* הלכא נונא *ſale-nuna, non* à prædandis, *ut volunt, ſed* ab extrahendis piſcibus. *Nam* שלה *quidem* prædari, *ſed* שלח *eſt* extrahere. *Arabicè* زمج *zummag vocatur*; *Ægyptiacè* nauras. *Non eſt* mergulus, *ut ab* Hieronymo: & *multò minus* merula, *ut à* Pomario *creditum. Falſa aliorum interpretamenta.*

Hebraum avis nomen שלך *ſalach à Græcis* reddirur καταῤῥάκτης· rectè omnino. Nam השליך Verbum, unde avis nomen deductum, eſt idem, quod καταῤῥάσσειν *projicere*, & καταβάλλειν *dejicere.* Porrò id ipſum eſt καταῤῥάσσειν, ex quo factum καταῤῥάκτης. *Heſychius*, Καταῤῥάσσει, καταῤῥίπτει. Item, Καταῤῥάξαι, καταβαλεῖν. Proinde *Græcæ* verſionis locis plùs centum *Hebræo* השליך reſpondent *Græca* βάπτειν, ἀπορῥίπτειν, ἐπιῤῥίπτειν, καταῤῥίπτειν, & βάλλειν, ἐκβάλλειν, ἐμβάλλειν, ἀποβάλλειν. Quin *Pſal.* 101. (Hebr. 102.) pro *Hebræo* תשליכני, *Græcè* habetur καταῤῥάξάς με, *dejeciſti me.* Itaque ut Verbo השליך, καταῤῥάξαι, ita Nomini שלך, reſpondet καταῤῥάκτης. Et quandoque eſt Epithetum avium prædatricium, quæ cum impetu in prædam ruunt, & quodammodo ſe præcipites conjiciunt. Ita *Sophocles* in *Laocoonte* aquilam καταῤῥάκτην, & in *Phineo Harpyias* καταῤῥάκτας appellaverat. *Heſychius*, Καταῤῥάκτης, ὀχετὸς, ἰύναξ, καὶ αἰετός. Σοφοκλῆς Λαοκόοντι, καὶ τὰς Ἁρπυίας τὰς Φινεῖ. Et in *Caſſandra Lycophronis* καταῤῥάκτης, quod idem eſt, accipitris eſt Epithetum. Verba ſunt verſu 168.

Τὸν δ' αὖ τέταρτον αὐθόμαιμον ἴψεται
Κίρκη καταῤῥακτὴς. —

Quartum porrò conſanguineum videbit accipitris catarrhactes, ſeu *catarrhactæ. Diomedeas* quoque aves *Juba* vocat *catarrhactas*, ut habetur apud *Plinium* libri decimi capite quadrageſimo quarto; quia in *Ariſtotelis Mirabilibus* leguntur *Græcu* parcere, ſed venientes barbaros καταῤῥάσσειν.

Tamen ut *Hebræa* שלך, ita *Græcis* καταῤῥάκτης avis eſt certa ſpecies, cui peculiare eſt hoc nomen. *Suidas*, Καταῤῥάκτης, οἶδε δημῶν θαλασσίων. *Catarrhactes, avis marina ſpecies.* Euſtathius in Dionyſium, Τὸ ὄρνεον αἰετῷδες καταῤῥάκτης καλεῖται. *Avis aliqua aquatilis generis* catarrhactes *vocatur.* Ariſtophanes in Avibus, Καὶ ἰρωδιὸς, καὶ καταῤῥάκτης, καὶ μελαγκορύφα. *Et ardea, & catarrhactes, & melancorypho.* Et ibi *Scholiaſtes*, Καταῤῥάκται οἱ παρὰ Καλλιμάχῳ ἀναγεγραμμένοι. *Catarrhactæ à* Callimacho *deſcribuntur.* Ariſtoteles *Hiſtoria* libri ſecundi capite decimo ſeptimo, Νῆττα δὲ, καὶ χὴν, καὶ λάρος, καὶ καταῤῥάκτης, καὶ ὠτὶς ἡ τόμαχον ἰσχὺν καὶ πλατὺν ὅλον ἔχουσι. *Anas autem, & anſer, & larus, & catarrhactes, & otis totum ſtomachum amplum & latum habent.* Et libri noni capite duodecimo, Ὁ δὲ καταῤῥάκτης ζῇ μὲν καὶ θαλάτταν· ὅταν δὲ καθῇ ἑαυτὸν εἰς τὸ βαθὺ, μέσου χρόνου ἐν ἐλάττονι, ἢ ὅσου πλέθρου διέλθοι τις· ἔστι δ' ἅπαντων ἰσχὺς τὸ ἔρεισ. *Catarrhactes quidem circa mare vivit. Cum autem in profundum ſe demiſit, manet non minùs temporis, quam quo jugerum quis tranſierit. Eſt autem avis accipitre minor. Oppianus* in *Ixeuticis* accipitri palumbario προσόμοιον *ſimilem* eſſe ſcribit. Apud *Euſtathium* vocari dicitur *catarrhactes*, ὡς ἀνωθεν καταῤῥάσσων τὸ τῷ ὑπηνέμῳ τὰ ὄρνεα, *tanquam ſuperne irruens cùm venatur aves.* Perperam, cum catarrhactes nonniſi piſces venetur. Præſtat igitur nominis rationem aliunde addiſcere. Et commodum ſe offerunt *Geſneri Excerpta* ex *Oppiani Ixeuticis*, quę quidem hodie non extant. Sed illorum *Græcam Paraphraſin* legerat manu exaratam; in qua hæc maximè ad rem. τ. *Catarrhactes ſcopulis & littoribus, & petris, quas* χοιράδας *vocant, ſupra aquam eminentibus, inſidet*, &c. *Et ubi piſces aliquot natantes viderit* (perſpicaciſſimus enim eſt vel ad fundum uſque maris) *altius volat, & pennis omnibus contractis, in mare tanquam delapſus, per medium aeris intervallum quovis tela celeriùs fertur, & ad ulna ſpatium immergitur, donec comprehenſum piſcem extraxerit, quem mox evolans palpitantem adhuc devorat.* Quæ *Græcè* ex MSS. ſuo ſic citat vir doctiſſimus *Voſſius* in eximio illo in *Melam* opere paginâ 73. Πρὸς ὤῳ ἑαυτὸν αἴρει, καὶ

καὶ τὰ πτερὰ πάντα ζυγώλας, εἰς ἃ πόντου ἔια πίπτουσι ἰχθύες, διατιμῶν ἃ ἄιρα πυκνὸς ἂν ὄψιν βίλος ἐξόντος, καὶ καταδύονται μίχρι ἰγγυιᾶς, ἃ καὶ πλέον, ἐφ' ἕτι συλλαβὼν τὸν ἰχθὺν ἀναπτᾷ, καὶ ἀνιπτάμενος ἔτι πάλιν κατοδύεται. 2. *Mori catarrhactis gravior, quam ullis ambigua vita avium contingit. Acies enim oculorum, senio confecta obtusa, in causa est, ut se mare se præcipites ferri ad piscium prædam arbitrantes, scopulis, ac præcipitiis illidantur, & pereant.* 3. *Catarrhactas imaginibus piscium super tabulas pictis capiunt. Nam, dum impetu in illas, seu vivos pisces feruntur, illis pereunt.* 4. *Mas ova, unde marem procreandum concipit, femina unde fœminam, in sublime ferunt unguibus comprehensa. Inde mittunt in pelagus, atque hoc subinde repetunt per dies aliquot. Hoc motu concalefactis ovis pulli excluduntur.* 5. *Pulli catarrhactæ, mox ut lucem aspexerint, nullâ in nidis morâ, parentes volatu sequi contendunt. A parentibus autem suscepti, in mare demittuntur, & rursus illico extrahuntur, ut sic facilius auxilio parentum hoc genus exercitus ipsis reddatur.* Vides, Lector, quam meritò *Hebraicè* שלך dicatur, & *Græcè* καταῤῥάκτης. Cùm modò describatur משליך נפשו, ἑαυτὸν καταῤῥάσσων, *sepsum dejiciens*, aut certo consilio in mare, unde victus illi suppetit; aut per errorem vel in scopulos, vel in tabulas pictas, unde illi certa pernicies: modo משליך ביצין או בנין *ova sua projiciens*, aut *pullos suos in mare demittens*, ad quod ultimum fortasse τὸ καταῤῥάσσειν non ita pertinet, quia id cum impetu non fit: sed *Hebræum* השליך tam significat *leniter demittere*, quàm *cum impetu projicere*. De *projectione in præceps* usurpatur *Jen. 2. vers. 4.* ubi *Propheta*, hoc verbo usus, queritur se *projectum fuisse in profundum, & in cor maris.* Et 2 *Par. 25. vers. 12.* ubi legitur de decem *Idumæorum* millibus, וישליכום, *Et projecerunt eos de petra vertice, & illi omnes crepuerunt.* Proinde *Græci* reddunt, Καὶ κατερρήξαν αὐτούς & Hieronymus, *Præcipitaverumque eos.* Sed pro *demissione* sumitur, cum de *Jeremia* scribitur *Jerem. 38. vers. 6.* וישליכו אותו אל הבור *Et jecerunt eum in foveam*, id est, *demiserunt.* Sequitur enim ἐπεξηγητικῶς illum demissum eo fuisse funibus. Catarrhactes igitur, etsi pullos suos in mare, fortasse etiam ova, non tam projiciat, quàm demittat: tamen etiam eo nomine שלך dici potuit. Et hujus historiæ putaverim aliquid *Hebræis* suboluisse, cum tradunt, auctore *Aben Ezra*, שלך avem esse, quæ soleat להשליך ילדין *pullos suos projicere.* Hæc de *Græca* versione; quæ, quia vera est, reliquas quoque libet ad eam expendere.

Onkelos & *Jonathan* hic habent שלינוא *salenuna*: & *Syrus*, diversis vocibus, لحما. Quomodo etiam in *Jonathane* quidam scribunt שלי נוא *sale nuna*, & reddunt *prædonem piscium*; quasi שלי esset à שלל *depradari*, cùm sit à שלה, quod *educere* & *extrahere* significat, ut *Arabicum* سل & *Syrum* ܫܠܐ *Psal. 18. vers. 17.* ושלני וקבלני מן מיא סגיאה, *Et extraxit me, & eduxit me ex aquis multis.* Itaque שלינון est *extractor*, vel *eductor piscium.* Ita exponit *R. Juda* in *Talmudico* Tractatu *Cholin* cap. 3. fol. 63. a. שלך זה השלה דגים מן הים, Salach *est avis, qua pisces ex mari extrahit.* Et *Kimchius* in *Psalmum* centesimum quadragesimum quintum, מצאתי כדברי ר"ל רבי יוחנן בר הורה חזי שלך ששולה דגים הים הוא אמר משמיך תהום רבה *In Magistrorum nostrorum beata memoria scriptis repert, R. Johannem, cum videbat avem* salach *pisces è mari extrahentem, dixisse: Judicia tua abyssus magna.*

Locus est *Psalmi* trigesimi sexti versu septimo, quo significari voluit Deum etiam in abysso magna, id est, in mari, judicia sua exercere. Quam rectè non jam quærimus. Hæc enim ideo solùm proferimus, ut doceamus quorsum שלך *salach*, *Syri* & *Chaldæi* שלי נוא, id est, *piscium educlorem* vocent. Nempe quia hæc est natura catarrhactis, ut non solùm iis vescatur piscibus, qui mari innatant, sed & illos ad orgyiam usque è fundo maris extrahat. Unde suprà *Oppianus* Paraphrastes *Dionysius Characenus*, Καταδύονται μίχρι ἰγγυιᾶς, ἃ καὶ πλέον, ἐφ' ἕτι συλλαβὼν τὸν ἰχθὺν ἀναπτᾷ, &c. Et eundem *Philostephus* in fundo maris manere dicit χρόνον ἐκ ὀλίγου ἃ ὅσον πλείφρον διέλθοι τις.

Eandem avem زمج *zammag* vocat uterque *Arabs*. Nomen est *abiratum* factum. زمج *zamagia* Verbum est *iracundi*, & Verbale Nomen زمج zamgi*ra*. Itaque ex Etymo colligitur avem esse valde iracundam. Duæ porrò sunt species. Una, quæ simpliciter dicitur زمج *zammag*, de qua dicetur infrà. Altera الما زمج *zammag aquaticus*: de quo *Damir*,

هو طاير الزي يسمي بمصر النورس وهو ابيض في حد الحمام واكبر يعلو في الجو ثم يرج بنفسه في الما ويختلس منه السمك ولا ينفع علي الجبن ولا ياكل غير السمك

Avis est, qua in Ægypto vocatur nauras, *alba, columba staturâ, aut major etiam, in altum volans, deinde in aquam se immergens, ut inde pisces depradetur; neque in cadavera involans, neque aliud quidquam comedens præter pisces.* Quæ ad catarrhactæ descriptionem pertinere palam est.

Pro *catarrhacte* Hieronymus *mergulum* habet. Quem sequuntur *Pagninus*, *Arias*, *Castalio*, *Junius*, *Buxtorfius*, *Itali*, *Genevenses*, & multi alii recentiorum Interpretum: quod minus probo; quia causa non apparet, cur *mergus* vocetur שלך, cùm non soleat ex alto in aquas se dejicere, quomodo catarrhactes. Quod idem *Munstero* & *Schindlero* potest objici, qui *ardeam*; & *Baptistæ Ferrario*, qui *larum*, *gaviam*, *fulicam*; & *Anglis*, qui *cormoram* exponunt, id est, *corvum marinum*, vel *aquaticum*, Græcè φαλακροκόραξ. Quamvis etiam in *Glossâ Talmudis* ad locum, quem ex Tractatu *Cholin* suprà citavimus, dicatur esse עורב המים *corvus aquarum*. Sed *Pomario* nihil ineptius, qui *Latinè mergulum* cum *Hieronymo* reddit, & *Italicè* מרלו *merlo*; quasi *mergulus*, seu *mergus*, sit idem cum *merula*.

CAPUT

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

Probatur ינשוף *janſuph* eſſe *Bubonem.*

Variæ verſiones vocis ינשוף janſuph. *Samaritani,* ממממ barbari *reddunt. Græci, & Hieronymus,* ibin. *Syri, & Chaldæi,* קפופא *kiphupha, id eſt,* bubonem, *aut* noctuam. *Arabum nonnulli* باشق *baſak, accipitris genus; quod aliter atque aliter deſcribunt. Alii* حباري hubara, *id eſt,* tardam, *vel* otidem; *de qua obiter multa. Præfertur* Syriaca *&* Chaldaica *verſio, qua* bubonem *explicat: quia* נשף (*unde* ינשוף) tenebras *ſonat. Et ad* Idumææ *deſolationem pertinet, quod in ea habitabit* ינשוף janſuph, *Eſa.* 34. *v.* 11. *Quod in bubonem bellè quadrat, omnivoram, & inauſpicatam avem, quæque in deſertis degit, & cum corvo ſolet jungi.*

Nec ſatis notum quid ſit ינשוף *janſuph*, & *janſoph*, avis nomen, quod jam ſequitur. Nam, ut *Samaritanos* præteream, qui ממממ *barbari*, id eſt, *Barbaricam avem*, vertunt, qua de cauſa haud quaquam ſcio, quatuor alias reperio hujus vocis interpretationes ab invicem remotiſſimas.

Prima *Græcorum* eſt, & *Hieronymi*, qui ἶβιν *ibin* interpretantur, hic, & *Eſa.* 34. *verſ.* 11. ubi de *Idumæa* dicitur, ינשוף janſoph, *& corvus in ea habitabunt.* Tamen is locus palàm docet *janſuph* non eſſe *ibin*. Ibis enim *Ægyptia* eſt avis, ut ex *Herodote*, *Strabone*, *Plinio*, *Solino*, & *Ammiano* ſcimus. Εἰ δὲ τις ἐπιθυμήσῃ ἄνδρὶ τὸ καρτερὸν ἐξευρεῖν, ὅδε ἀμύνεται τὸν ἐπιζυλεύοντα, οἷς ἴδιόν ἐστιν αὐτῷ τὴν ἐπωδὴν προσαγορεύειν, ἑαυτὸν γὰρ ἀπουτέινει λαιμῷ, καὶ ἀνύοντος τὴν προθυμίαν ἀπόφασίς τῷ προσημῆναι. *Si quis autem vim inferens eam abducat, illa ab inſidiatore panas repoſcit, hoc ejus ſtudium in nihilum redigens. Mortem enim ſibi inedia conſciſcens, inutilem hoc volens conatum eſſe oſtendit.* Ælianus verba ſunt *Hiſtoriæ animalium* libri ſecundi capite trigeſimo octavo. Itaque in *Idumæa* nulla fuit ibis.

Secunda verſio eſt *Syri* Interpretis, & utriuſque *Chaldæi*, id eſt, *Jonathanis* & *Onkeloſi:* à quibus vox eadem conſtanter redditur קפופא *kiphupha*, id eſt, *bubo*, vel *noctua*; ut ex *Talmude* probavimus capite vigeſimo, ubi de ave כוס *chos*. De qua verſione plura dicemus infra.

Tertia eſt *Arabum Pentateuchi* Interpretum: quorum uterque pro ינשוף hic habet الباشق *albaſak*, accipitris ſpeciem, quam *Alkazuinius* ita deſcribit; طير احسن الصورة اصغر الجوارح جثة يصطاد العصافير *avis eſt ſpecie pulcherrima, & corpacium corpore minima, qua venatur paſſeres.* Quæ deſcriptio niſo, ſeu ſparverio, convenit. Sed multò aliter definit *Damir* in capite *De* البازي *albazi*, ſeu *accipitre*. Ibi ſcilicet habentur accipitrum quinque ſpecies. 1. بازي *bazi* propriè dictus, cui *ab impetu* nomen eſt. 2. زرق *zorrak*, id eſt, *oculis cæſius*. 3. باشق *baſak*, *Arabici* dictus *ab acuto viſu*, quamvis *Perſicum* eſſe plerique velint. 4 بيزق, id eſt, *vulg.* 5. عصفي *aſphi*, id eſt, *qui fertur in modum turbinis*. In his *baſak* ſic deſcribitur

هو ايضا حار المزاج عليه القلق الزعارة يانس وقتا ويستوحش وقتا وهو قوي النفس فاذا انس منه الصغير بلع صاحبه من صيده المراد وهو خفيف المحمل طريق الشمايل يليق بالملوك ان تذخره لانه يعنيف افخر ما يصيده الباري وهو الدراج والحمام والورشان وهو كثير الشبق وهو قوي عليه ضيده لا يتركه الى ان ينتق احرهما واجمل اوصافه ان يكون صغيرا في المنظر ثقيلا في الميزان طويل الساقين قصير الفخذين

Ille etiam eſt talidi temperamenti, ac proindè inquietus, & prava indolis, & quandoque eſt ſecur, quandoque ferus. Reſpiratio eſt fortis. Cum parvus ſecuratur, dominum ejus ſecunde venæ prædam ſuam conſequitur. Et facilius fertur, & natura eſt ſolers. Uſus ejus Regibus maximè convenit; qua venatur nobiliora quàm albazi, nempe attagenes, columbas, & turtures. Eſt multa libidinis. Si avem aggreditur ſe fortiorem, eam non dimittit, donec pereat alterutra. Maximè probantur, qui ſunt ſtaturâ parvi, pondere graves, longis cruribus, femoribus breves.

Quarta interpretatio eſt in *Arabica Eſaiæ* Paraphraſi, ubi pro *Hebræo* ינשוף *janſuph*, & *Græca* ἶβις, legere eſt الحباري *alhubara*, quod *Gabriel Sionita* perperam *bubones* reddit, cùm حباري *hubara* ſit *otis*, ſeu *tarda* ſi mavis. Ita reddunt *Avicennæ* Interpretes lib. 2. in capite *De ovis:* neque aliter reddiderant capite *De ſtercore*; quamvis Scribarum imperitia *tardam* in *turdum* mutaverit. Ita etiam *Andreas Bellunenſis* in *Explicatione nominum* Arabicorum *Avicennæ*. *Lexicographi* quoque, ut *Giggeius*, *Golius*, &c. Et veram eſſe explicationem docet ejus deſcriptio in *Abenbitare* ex *Aſſaripha*

هو طاير كبير العنق رمادي اللون في منقاره بعض الطول وهو مشهور لحمه بين لحم الدجاج ولحم البط وهو اخف من لحم البط لانه جري وفيه شي من الغلظ

Avis eſt magni colli, cinerei coloris, roſtri utcunque longi, nuciſſima (nempe in Oriente,) *carnis inter gallinaceam & anſerinam mediæ; ſed anſerinâ levioris: quia terreſtris eſt avis, quamvis aliquando aſſurgat habeat.* Addit *Damir*, وسلاحها سلاحها *Et ſtercus ejus illi pro telo eſt*, ludens in ambiguo vocis سلاح, quæ & *ſtercus* & *telum* ſonat. Rem ita explicat *Alkazuinius*

اذا قصدها الصقر لا يرل يعلوا وينزل
مع الصقر حتي تعد قصة فرماه
بدرقه يبقا الصقر مقيدا مثل المكتوف
فعند ذلك يجتمع الحباريات ويتنق
ريشة وفي ذلك هلاك الصقر *Cùm eam*

inſequitur accipiter, non ceſſat cum accipitre aſcendere & deſcendere, donec in ejus papillam incidens ſtercus in eam conjecerit. Quo facto, conſtrictus manet accipiter, ut qui manibus pedibuſque vinctus eſt. Tum verò convenientes ordes accipitris plumas vellicant, unde illi certa mors. Quo *Poeta* alludens habet de quodam, qui inter fugiendum præ metu cacaverat;

وهم تركوه اسلح من خباري ✲
راي صقرا واشرد من نعام ✲

Et eum reliquerunt otide qua accipitrem vidit merdoſiorem, & ſtruthione fugaciorem. Eandem ajunt eſſe mœſtiſſimam, & mœrore confici, cùm plumæ poſt defluvium tardè recreſcunt: atque inde natum eſſe vulgatum Adagium اكمد من الحباري *Otida mœſtior.* Additur, ova propria deferre, ut aliena foveat. Sed hoc crimen *Damir* diluit, ut alibi (*a*) diximus. Ovis ejus utuntur ad denigrandos capillos, ſed nonniſi maſculinis, id eſt, unde mares naſcituri ſunt; quæ filo inſerto dignoſcuntur: illud enim è maſculino ovo nigrum educitur. Lapis in ingluvie latet, quo profluvium ſiſtitur, & prohibentur ſomnia. *Otis Perſicè* vocatur جرز *gerez*. Mas *Ægyptiacè* حبرج *hubarig*. Pullus *Arabicè* نهار *nehar*, ut perdicis ليل *lail*. Quæ duæ voces cùm *diem* & *noctem* vulgò ſonent, in æquivocatione *Poeta* quidam jocum ita quæſiit;

(*a*) *Cap. 27. p. 251. lin. 10. ſupra.*

ونهار رايت نصف ليل ✲
وليل رايت وسط النهار ✲

Quibus videtur dicere ſe diem vidiſſe media nocte, & noctem medio die, cum ibi نهار & ليل *diem* & *noctem* non ſignificent, ſed *otidas* & *perdicis pullos*. Multa hujuſmodi poſſem addere, ſi hæc res ageretur, ex *Abenbitare*, *Damire*, & *Alkazuinio* petita: ſed obſervâſſe ſufficiet in hujus avis deſcriptione unum eſſe, in quo *Arabes Gracis* ſunt διαφώνων oppoſiti. *Graci* enim eam aſſerunt brevis eſſe & tardi volatûs, propter corporis gravitatem. *Xenoph.* in *Cyro minore* lib. 1. Τὰς δ' ὠτίδας, ἂν τις ταχὺ αἴσῃ, ἐπιλαμβάνειν· πίονται γὰρ βραχύ, ὥζυγες πάμπαν, καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι. *Otidas autem, ſi quis gravius inſtet, capere licet: parum enim volant, ut & perdices, & cito fatiſcunt.* Et *Athenæus* libro nono ad hunc *Xenophontis* locum, Ἀλλὰ λέγει Φησὶ ὁ Ξενοφῶντα ἐ Πλάταιαχος περὶ τ ὠτίδων. *De otidibus* Xenophontem *vera prodidiſſe refert* Plutarchus. *Ælianus* libri quinti capite vigeſimo quarto, *Solæ avium otides canes timent; τὸ αἴτιον, βαρεῖαί τε εἰσι, καὶ σαρκῶν* (lege σαρκῶν) *ὄγκῳ πεφόρηνται, quia graves ſunt, & carnium pondus circumferunt. Ac proinde eas ala non facilè attollunt & allevant. Unde eſt, quod, mole corporis onuſta, demiſſe volatu nituntur, & prope terram, & à canibus ſæpe capiuntur.* Atque ob id ipſum *tardæ* videntur dictæ. *Plinius* libri decimi capite vigeſimo ſecundo, *Proxima eis* (ſtruthionibus) *ſunt, quas* Hiſpania *aves tardas appellat*, Græcia *otidas*. *Gloſſa* veteres, *Avis tarda*, ὠτὶς lege ὠτὶς. Nam *otus* alia eſt avis. *Gloſſæ Philoxeni*, Ὠτὶς τὸ ὄρνεον, *Avis tarda*. *Hiſpani* proinde hodieque *abeſtardas* vocant, ut nos *auſtardas*. Illas tamen *Arabes* etiam à volatu commendant. *Damir*

وهي من اشد الطير وابعدها شوطا
وذلك انها تصاد بالبصرة فيوجد في
حواصلها العبة الخضر التي شجرها
البطم ومنابتها في تخوم ارض الشام
ولذلك قالوا في المثل اطير من الحباري

Avem eſſe fortiſſimi volatûs, longiſſimeque evagari ex eo patet, quòd, cùm capitur circa Baſoram (ad *Euphratis* oſtia) *in ingluvie ejus reperiatur granum viride, cujus arbor terebinthus creſcit in finibus* Syriæ Damaſcenæ. *Unde eſt, quod vulgato Proverbio dicimus aliquem eſſe "Otide velociorem*, ſi verbo datur venia.

Porrò ex tot verſionibus vocis ינשוף *janſuph*, *Syram* & *Chaldæam* præfero, quâ קפופא *kiphupha* redditur, id eſt, *bubo*. Conſtat enim ינשוף *janſuph* ab *Hebræo* נשף *neſeph* deduci, quod *crepuſculum* & *tenebras* ſonat. Unde valde veriſimili ratione colligitur hanc avem eſſe nocturnam. Sic *Arabicè* رمسان *ramiſath* in *Alcamus* ſunt *aves*, الطير التي تطير بالليل; *qua noctu volant*, quia *Chaldæis* & *Syris* רמשא *ramſa* eſt *veſpera*. Et *Eſa.* 34. *verſ.* 11. ad *Idumæa* vaſtitatem pertinet, non ut ibis, aut accipiter, aut otis, ſed ut in ea habitet bubo; de quo *Plinius* libri decimi capite duodecimo: *Deſerta incolit, nec tantum deſolata, ſed dira etiam & inacceſſa, noctis monſtrum.* Et Feſtus, *Bubo vaſtitatis eſt cauſa, his locis, qua intraverit, ut bubo.* Et idem cum corvo recte jungitur, cùm avis utraque feralis & inauſpicata ſit, & in voce dirum aliquid & ominoſum habeat. Proinde caput integrum *Plinius* habet *De inauſpicatis avibus, cornice, corvis, bubone.* Ubi de cornice dicit, *Ipſa eſt ales inauſpicata garrulitatis.* Et de coryo, *Peſſima eorum ſignificatio, cùm glutiunt vocem, velut ſtrangulati.* Et de bubone, *Bubo funebris, & maximè abominatus publicis auſpiciis*, &c. *Nec canit alsquo vocalis, ſed gemitu. Itaque in urbibus, aut omnino in tecta viſus eſt, dirum oſtentum eſt.* Hinc *Ovidius Meta-*

morpho-

morphoſeos libri quinti Fabulâ octavâ de *Aſcalaphe*,

Fœdaque ſit volucris, ventura nuntia luctûs,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Et libri decimi Fabulâ decimâ,

— ter omen
Funereus bubo lethali carmine fecit.

Et libri decimi quinti Fabulâ quinquageſimâ primâ,

Triſtia mille locis Stygius *dedit omina bubo.*

Et *Virgilius* libro quarto *Æneidos*,

Solaque culminibus ferali carmine bubo
Viſa queri. —

Et *Statius* libri tertii *Thebaidos* verſu 511.

Nocturnaque gemunt ſtriges, & feralis bubo
Damna canunt. —

Et *Seneca* in *Hercule Furente* verſu 686.

Hic vultur, illic luciſer bubo gemit.

Et auctor *Philomelæ*,

Bubulcis horrendum ferale carmine bubo.

Et *Apuleius* libro tertio *Metamorphoſeos* de bubonibus, *Quod quòd iſtas nocturnas aves, cum penetraverint larem quempiam, ſolicitè prehenſas foribus videmus adfigi, ut quod infauſtis volatibus familia minantur exitium, ſuis luant cruciatibus?* Jam, ſi *Hiſtoricos* conſulas, apud *Dionem* in morte *Auguſti*, cùm decreviſſet Senatus, ut publicè ſupplicaretur propter ejus valetudinem, τότε συνδρίου καλουμένου ἐν τῇ βίᾳ, ἐνὶ οἰκίᾳ καθήμενος, ἤκουσε, *cursa clanſa reperta eſt, bubaque, quæ ſuper eam conſederat, bubulavit.* Et in morte *Commodi*, βύας ἀπ' ἄνωθεν (Καπιτωλίου) ἤκουσε. *Bubo ex* Capitolio *bubulavit.* Ita ille ipſe *Herodes Agrippa*, qui *Cæſarea* ab inſana plebe pro Deo ſalutabatur *Act.* 12. *v.* 22. ἀναπτύξας μετ' ὀλίγον, τὴν βυσσὸν τὴν ἐπὶ τοῦ κεφαλῆς ὑπερκαθεζόμενον εἶδον ἐπὶ σχοινίῳ τινὸς, ἄγγελον τότε ἐνθὺς ἐπιστὰν κακῶν αὐτῷ, ἅτε μὴ τὴν δόξαν οὐκ ἐπιδόντι θεῷ, *paulò poſt ſuſpicienti, bubonem ſupra caput ſuum vidit ſunis cuidam inſidentem, quem ſenſit malorum eſſe nuntium, ut olim bonorum fuerat.* Nempe cùm olim, juſſu *Caii Caligulæ* vinctus, arbori innitereturque bubo inſederat, prædixerat *Germanus* quidam fore, ut brevi, mutatis rerum vicibus, ad ampliſſimam dignitatem evheretur. *Memento tamen*, inquiebat, ἐνίοτε δὲ αὖθις ἡ ὄρνις θεάσεταί τινος, πότε ἡμέρας σοι τὴν τελευτὴν ἐσομένην, *quandocunque hanc avem denuò conſpexeris, intra quinque dies te eſſe moriturum.* Utrumque in *Joſepho* legitur libri decimi octavi capite octavo, & libri decimi noni capite ſeptimo. Unde apparet, cur *Agrippa* moriturus eundem bubonem malorum ἄγγελον ſeu *nuntium* eſſe dixerit, qui bonorum olim fuerat. Tamen hunc *Joſepho* locum *Euſebius* ita deſcripſit, Ἀναπτύξας δὲ μετ' ὀλίγον τὴν ἐπὶ τοῦ κεφαλῆς ὑπερκαθεζόμενον εἶδον ἄγγελον, bubonis mentione omiſſa, quaſi ſignificetur ille Angelus, à quo Rex percuſſus fuiſſe legitur *Actor.* 12. *v.* 23. quod non leve eſt παράμημα.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

Probatur תנשמת *thinſemeth* eſſe Noctuam.

Vocis ambiguitas. Græci porphyrionem *explicant, Hieronymus* cygnum, *Jonathan* אותיא otum, *Onkelos* בותא, βύας, bubonem, *qui* Arabicè البوم albuho, *Syrus* כסכב cocabi, *quod neque* ἀστέρα, *neque* cocabenum *ſonat, ut nonnullis videri queat, ſed* noctuam: *cujus propriam* cucubare, *& vox* κικκαβᾶ. *Inde ipſa avis* Græcè κικκαβὴ, κικκαβὶ, κικκαβᾶ. Heſychius *ebiter emendatus*, Glauci piſces κικκαβίαι. Samaritano etiam עבבה *kaphapha* noctua. Arabes *hic habent* الشاهين τὸν ſahin, *falconis genus, de quo plura.* Hebræis *quoque* תנשמת noctua, *ſic dicta, quia* ישום obſtupeſcit *quiſquis eam videt: optimè. Unam vocem paſſe habere duas etymes: unam formæ, alteram ſignificationis ratione: quod probant multa exempla. Sic* תנשמת, *tam a* נשם, *quam a* נשם. *Noctuam mirantur aliæ aves, vel propter inſolitam formam, vel juxta fabulam propter horrendum ſcelus a* Nyctimene *admiſſum: qua in noctuam mutata eſt. Itaque noctuâ utuntur aucupes ad aviculas capiendas, quod* Ariſtoteli θαυμάζειν. *Plura de hoc aucupio. De ſtuponda noctua forma.* Nazianzeni *locus inſignis.*

Vox תנשמת *thinſemeth Hebræis* eſt valde ambigua. Nam *Levit.* 11. *verſ.* 30. eſt inter lacertorum ſpecies, ut ſuo loco dictum. At ejuſdem capitis verſu decimo octavo, in quo verſamur, avis immundæ genus eſt. *Græci* πορφυρίωνα explicant, avem aquaticam in *Libya*, & *Comagene Syriæ*, ſic dictam à colore roſtri, & pedum: nam pennæ ſunt cœruleæ. *Hieronymus cygnum* hic habet. *Jonathan*, אותיא *otja*, id eſt, *otum*, ut quidem puto, avem ab otide natura diverſiſſimam, quamvis nomine vicinam. Otus enim noctuma eſt avis, de qua ſic *Philoſophus* libri octavi capite duodecimo, Ὁ δὲ ὠτὸς, ὅμοιος ταῖς γλαυξὶ, καὶ περὶ τὰ ὦτα πτερύγια ἔχων· ἔνιοι δὲ αὐτὸν νυκτάφαπα καλοῦσιν· ἔστι δὲ κίσσαλος, καὶ μιμητὴς, καὶ αὐτοσχεδιάζων· αἰλίσκεται, περιελίττων θατέρῳ τῶν πτερύγων, καθάπερ γλαυξ. *Otus autem noctuis eſt ſimilis, & circa aures habet pinnulas* (unde illi nomen.) *Nycticoracem nonnulli vocant. Scurra autem, & imitator eſt. Et* contra ſaltantem unum aucupum *viciſſim ſaliens capitur ab altero circumeunte, ut noctua.* Onkelos בותא *bautha*, vel *bavetha*, etiam avis nocturnæ genus, quæ *Græce* βύας dicitur, *Latinè bubo*, & *Arabicè* البوم *albuho* à cantu. Quamvis etiam apud *Arabes* parùm conſtet quid propriè ſit البوم *albuho*. Damîr, البوم طاير يشبة البوم الا انه اصغر منه والانثي بوعة ويشبه بها الرجل الاحمق Albuho *avis eſt ſimilis* τῷ album, *ſeu bubonis, niſi quòd minor eſt. Fœminum eſt* albuha. *Cum ea confertur, qui ſtupidus eſt.* Quod poſtquam probavit exemplo ex *Poëta* quodam petito, addit, وقيل البوه ذكر البوم وقيل البوه اكبر من البوم *Ab aliis* albuho *dicitur eſſe mas* album, *& rurſus ab aliis eſſe major* album, id eſt, bubo. Quod veriſſimum. Omnino enim البوم *albuho* eſt *Græcum* βύας, id eſt, *bubo*, quæ avis in nocturnis eſt maxima. Neque aliud *Chaldæum* בותא, quod linguæ more factum ex בוא: ut שותא *unguentum* ex שוא: & בותא *feneſtra* ex בוא.

Jam ſcire operæ pretium eſt quorſum *Hebræum* תנשמת *Syrus* reddat כסכב *cocabi*, quod prima fronte videbitur ἀστέρα *ſtellarum* ſignificare, quia כסכב *cocab* eſt ἄστρον *ſtella*; & nomen ἀστέρας commune eſt multis avibus. Quandoque enim eſt aquilæ majoris Epithetum, quam alii *chryſaetum* vocant. *Ælianus Hiſtoria animalium* libri ſecundi capite

pite trigeſimo nono, Ἀνὰ δὲ τὸ χεῖρ@ αἰσταῖν, καὶ ὅτερα αὐτῶν χροιάτων ἴδιοτ· ἄκρα δὲ ἀετῶν τὸν πυγὸν καλέουσι. Ita etiam *Michael Apoſtolius* Centuriæ ſecundæ Proverbio ſexto. Quandoque eſt accipitris genus. Sic ab *Ariſtotele Hiſtoria animalium* libri noni capite trigeſimo ſexto, in ſpeciebus accipitrum poſt buteonem, æſalonem, & circum, quartus cenſetur ὁ ἀετός. Eſt & in ardearum genere. *Ariſtoteles* libri noni capite undecimo, τῶν δ' ἐρωδιῶν ἐστι τρία γένη· ὅτε πελ@, καὶ ὁ λευκὸς, καὶ ὁ ἀστερίας καλούμε@. Unde *Plinus* libri decimi capite ſexageſimo, *Ardeolarum tria genera, leucon, aſteriam, pellos.* Ælianus quoque *Hiſtoria animalium* libri quinti capite trigeſimo ſexto, cujus initium tale eſt, Ὄνομα ἐστι ἴδιον ἀετ@ ἀστερίας, &c. Plures igitur ſunt aves hujus nominis. Nempe *aſteria* ſeu *ſtellares* vocantur, quotquot aves punctis ut ſtellis picti & diſtincti ſunt. Proinde cùm *aſterias* multarum avium ſit Epithetum, difficile erit definire, quænam à *Syro* potiſſimùm deſignetur voce ܟܘܟܒܐ *cocabi*, ſi quidem *ſtellarem* ſonet. Quid, quòd id ipſum ܟܘܟܒܐ *Cocabi* poteſt *Cocabenum* ſignificare, id eſt, *Cocaba* natum? Cujus nominis in *Syria* & *Arabia* plura oppida. Unum in *Baſanitide*, de quo *Epiphanius* in *Nazaræis*, horum ſectam vigere ſcribens ἐν τῇ Βασανίτιδι τῇ λεγομένῃ Κωκάβῃ, Κωχάβῃ δὲ Ἑβραϊστί. Et in *Ebionæis*, Ἄρχονται μὲν τὸν κατοίκησιν ἔχειν ἐν Κωκάβῃ τοῦ κόμης ἐπὶ τὰ μέρη τῆ Καισαρίας, Ἀρείας, καὶ Ἀσωχὶθ ἐν τῇ Βασανίτιδι χώρᾳ. Et infrà, Ἀπὸ Μωαβίτιδός τε, καὶ Κωχάβων τῆ ἐν τῇ Βασανίτιδι, ὀπίσω Ἀβρὰμ. Et in *Archontocis* de *Eutacto* ſectæ principe, Κατάγεται ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἐν Κωχάβῃ, ἔθεν αἱ τῶ Ἐβιωναίων τε καὶ Ναζαραίων ῥίζαι ἐπεξῆντο. Sunt alii *Cochabeni*, vel *Canchabeni*, in *Arabia Deſerta*, de quibus *Ptolemæus* libri quinti capite decimo nono: Κατέχουσι δὲ τῆς ἐρήμου ταύτης Ἀραβίας, τὰ μὲν παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν Κογχαβηνοί. Et paulò poſt, Τὰ μὲν τοῦς Κογχαβηνοῖς διεῖται. Eſt & in *Damaſcena* valle كوكبا *Caucaba* oppidum, cujus meminit *Nubienſis Geographus* Clim. 3. part. 5. Et in *Alcamus* كوكبان *Caucab* eſt caſtrum *Tiberiadis*, & *Caucaban* *Arabiæ Jemamiticæ*. Potuit igitur ab hujuſmodi loco vocari כוכבי *cocabi*, vel *caucabi*, avis aliqua inde oriunda. Tamen aliud conjectamus, nempe כוכבי *cocabi* eſſe *noctuam*, & *Syrum* Interpretem hic *Chaldæis* aſſentiri, quibus תנשמת *thinſemeth* eſt אותיא *otus*, vel בוהא *bubo*, aves noctuæ ſimillimæ. Noſtra hæc conjectura his nititur rationibus. Noctuæ *cucubare* dicuntur. Auctor *Philomela*,

Noctua luciſuga cucubat in tenebris.

Et *Ariſtophanes* in *Avibus* noctuarum cantum exprimit geminatâ voce κικκαβᾶυ, κικκαβᾶυ. Et ipſæ dicuntur κικκαβαὶ, ut ibi habet *Scholiaſtes*, (κικκαβᾶυ) τὰς γλαῦκας ἐπὰ φωνὴν λέγουσι, ἔθεν καὶ κικκαβὰς τὰς γλαῦκας λέγουσι. Alii κακκαβὰς malunt. *Heſychius*, κακκοβάχη, γλαυξ. Reſcribe, Κακκοβὰ, ἡ γλαυξ. Scriptum etiam Κικκᾶι, unde κικκᾶται, *glauces piſces*, quia τῇ γλαῦκι, id eſt, *noctua* concolores. *Oppiani Scholiaſtes* ad libri primi *Halieuticôn* verſum 170. Γλαυκοὶ, αἱ κικκαβαῖαι. Proinde *Syrum* ܟܘܟܒܐ *cocabi* hic eſſe pro *noctua* valde veriſimile eſt: Sed & eodem pertinere puto *Samaritanum* קפופא *kephopha*, ut *Chaldæum* קפופא *kephupha*. Ita ut *Chaldæi* duo, *Syrus*, & *Samaritanus* ferè idem intelligant *Hebræâ* voce תנשמת *thinſemeth*.

Sed *Arabes* duo شاهين *ſahin* hic habent, quod *Giggeius* ineptè reddit *cygnum*, aut *porphyrionem*: cùm *ſahin* ſit avis prædatrix, & è numero ٭ *yaqtuzâ*. طير معروف من جوارح الطير عدو الحمام اذا راه للحمام يعتريه ما يعتري الشاه من الزيبن والفار من الهر والحمام اسرع طيرانا منه الا انه اذا راه يضعف عن الطيران خوفا واذا راته السلحفاه ويعطيه ظهرها فلا يعمل منقار الشاهين فيها فيحملها الشاهين ويصعد بها نحو السما ويرميها علي حجر صلد لتنكسر فياكلها واذا مرض الشاهين اكل الدراريج يزول مرضه

Avis nota exrapacium genere. Avis eſt columbis inimica. Columba ſelicet, viſo ٭ *ſahin, id ipſum accidit, quod ovi, lupo; & mure, fele conſpecto. Columba enim, cum eum volare ſuperet, tamen illo viſo præ metu debilitatur. Teſtudo illi tergum obvertit, in quod nihil poteſt roſtrum* ٭ *ſahin: ſed is arreptam attollit uſque ad cælos, & in durum lapidem projicit, ut confractam comedat.* Sabin *ager cantharidum eſt ſanatur.* Et *Damir*, poſtquam docuit in Plurali dici شيواهين *ſaswahin*, & شياهين *ſajahin*; & vocem in uſu eſſe apud *Arabes*, quam vis ſit peregrina; & ejus tres eſſe ſpecies; 1. *ſahun* propriè dictum; 2. قطامي *kotami*, id eſt, *carnis avidum*; 3. انبقي *anbki*, vel, ut aliud exemplar habet, اسقي *aski*: primam ſpeciem ita deſcribit,

الشاهين في الحقيقه من جنس الصقر الا انه ابرد وايبس منه مزاجا ولاجل ذلك تكون حركته من العلو الي اسفل شديدة ولهذا ينقض علي صيده انقضاضا من غير تحويم وعنده جبن وفتور وهو مع ذلك شديد الضراوة علي الصيد ولاجل ذلك ربما ضرب بنفسه الارض ومات وعظامه صلب من عظام سايرالجوارح وبعضهم يقول الشاهين كاسمه يعني الميزان لانه

لانه لا يحتمل ادني حال من الشبع
ولا ادني حال من الجوع المعمود
من صفاته ان يكون عظيم الهامة
واسع العينين رحب الصدر ممتلي
الزور عريض الوسط (a) غليظ (a) Al. جليل
الفخذين قصير (b) الساعدين قليل (b) Al. الساقين
الريش رقيق الزئب اذا صلي عليه
جناحيه لم يفضل منه شي واذا
كان كذلك صاد الكركي وغيره

Sahin *verus eſt ex* ſacrorum *genere, niſi quod eſt frigidioris & pigriores temperamenti, ac proinde motus ejus maximè valet ex alto in inferiora. Unde eſt, quod in praedam ſuam deſcendit abſque ullo circuitu. Et quamvis natura à torpeat, & remiſſus ſit, tamen tanto impetu fertur ad aucupium, ut quandoque ſemet in terram praecipitis lapſu dejiciat, & moriatur. Oſſa tamen habet duriora, quam rapacium ullius alius. Sunt, qui nomen* ſahin ſtateram *ſignificare aſſerunt; quia nec tantillum famis, nec tantillum ſaturitatis poteſt ferre hac avis. Laudatiſſimus in eo genere, qui caput eſt magno, amplis oculis, lato pectore, plena pectoris ſumma parte, media lata, denſis coxis, brevibus brachiis* (al. *cruribus*,) *paucis plumis, tenui cauda. Si cum his notis robuſtus alas habeat, ubi vires praſtantius, & grues venabitur, atque alias aves hujusmodi.* Sequitur, hoc aucupium primum auctorem habuiſſe *Conſtantinum, Romanorum* Imperatorem, qui الشواهين *ſahines* habuerit ſupra caput ſuum volare edoctos, & umbram ipſi facere, ne à Solis æſtu torreretur. Sed & librum *Gallicum* penes me habeo, cui titulus, *Conference des fauconniers*, id eſt, *Aeeſpitrariorum collatio.* In eo *ſahins* collatione decimâ ſic deſcribuntur, *Les ſahins ſont des faucons de haute maille, qui ont la tête plate au deſſus, & le pennage bordé de blanc, & encores égalé de roux. Dont il ſemble, que la nature leur ait mis ſur la tête une guirlande, ou couronne, pour marque de leur excellence. Bref, ce ſont les faucons, qu'anciennement on nommoit* pelerins, *ou faucons* Tartares, *bien que ce ſoit improprement parlé.* Et ampliſſimus *Thuanus*, poſtquam *Peregrinum* vocari dixit, quia natales habet incertos, eum ita deſcribit *Res accipitrariæ* libri primi paginâ decimâ quartâ,

— *magnum caput, ardua cervix,*
Depreſſus vertex: hinc eandida linea utrumque
Per tempus tranſverſa coit, patulumque coronat
Culmen, & in ramos plures cervice reflexâ,
Tandem abit, artifices praecingens colla catenâ.
Immane haud ita corpus; at illis long aque coxa,
Subtileſque ala, brevia illis crura, breviſque
Cauda per adverſum celeres regit aera miſus.

Cætera ibi vide, & cum *Arabum* deſcriptione convenire reperies.

Hebræi quoque hic habent partes ſuas, & ad hoc verbum *R. Selomo*, היא קלכא שור"ץ ודומרה לעכבר הפורח בלילה, Gallicè *vocatur* calveſouris (*chauve-ſouris*, id eſt, *veſpertilio*) *quæ mures ſimulat eſt, & noctu volat.* Tamen *Kimchius* in *Lexico*, כתב רש"ל כי הוא התקרא צו'אוטא *Scripſit* R. Selomo Jarchi *beatæ memoriæ, id eſſe animal, quod* Gallicè *vocatur* choüette, *id eſt, noctua.* Utut ſit, *Hebræorum* doctiſſimi, *Baal Hatturim, Aben Ezra, Kimchius*, &c. avem eſſe volunt, quæ ſic dicitur, quia כל רואה אותה ישום *quiſquis illam videt, miratur, & obſtupeſcit.* Quod ſane intelligendum eſt: nam *mirari*, vel *obſtupeſcere*, eſt שמם, unde ut deducatur תנשמת *thinſemeth*, non patitur forma Nominis, quam ad נשם *naſam* pertinere palam eſt. Sed in illa lingua fieri poteſt, ut idem Verbum duas habeat origines, unam ratione formæ, alteram ratione ſignificationis. Neque pauca verba reperies, quæ, cùm formam habeant à Defectivis *Pe-Nun*, quale eſt נשם *naſam*, ſignificationem ſumunt à geminantibus ſecundam, quale eſt שמם *ſamam*. Ita נחילות *nechiloth*, tibiæ ſpecies *Pſ.* 5. *verſ.* 1. formam habet à Verbo נחל *nachal*, *poſſidere*; ſed ſignificationem à Verbo חלל *chalal*, *perforare*, unde etiam חליל *chalil*, eſt *tibia*, Eſ. 5. *verſ.* 12. & חללים *chalalim*, id eſt, *tibiæ*, Jer. 48. verſ. 36. Et vox נכסים *necaſim*, id eſt, *opes*, pari ratione deducitur à כסס *caſus*, id eſt, *numerare*. Et נארים *nearim*, id eſt, *maledicti*, Pſ. 89. verſ. 10. tanquam à ארר ſignificationem habet ab ארר *arar*, id. eſt, *exſecrari*. Et *Eſ.* 22. *v.* 7. verba הנסכה הנסוכה, *velamen obductum*, & *Eſ.* 30. *verſ.* 1. וְלִנְסֹךְ מַסֵּכָה, *ad obducendum velamen*, quamvis deducta à Verbo נסך *naſach*, quod eſt, *fundere*, ſignificationem tamen mutuantur à Verbo סכך *ſachach*, quod *tegere* eſt, & *obducere*. Et *Lev.* 24. *verſ.* 11. 16. נקב *nakab*, i.e. *perforare*, ter uſurpatum reperies pro קבב *kabab*, i.e. *maledicere*. Sed, ne longius exempla petantur; ut תנשמת *thinſemeth*, ita etiam נשמה *neſama*, *anima* propriè *rationalis*, ratione formæ eſt à Radice נשם *naſam*, at ratione ſignificationis deduci volunt à voce שמים *ſamajim*, quæ *cælos* ſonat; quia

Ignem eſt olli vigor, & cœleſtis origo.

Kimchius *in* Lexico, לא מצאנו נשמה חוץ מנשמת האדם ורבים אמרו שנקראת כן בעבור שהיא מן השמים ואם הם שנים שרשים נמצאו בכוחו רבים *Vocem* neſama *non reperimus, niſi de anima humana, quam ita vocari multi aſſerunt, quia venit è cœlis:* &, *ſint licet duæ Radices, multa hujuſmodi inveniuntur.* Ex his igitur exemplis patet etiam vocem תנשמת *thinſemeth*, poſſe revocari ad Verbum שמם *ſamam* (quod *mirari* ſignificat, & *ſtupere percelli*) prout affirmari docuimus ab *Hebraorum* doctiſſimis. Quo dato, valde erit veriſimile תנשמת eſſe noctuam, cujus inſolitâ formâ reliquæ aves obſtupeſcunt. *Timo* Syllographus apud *Laertium*, & *Heſychium Illuſtrium*, de *Arceſilao*;

Οἱ δέ μιν ὕπνῳ γλαυκὸς πίπτοι σπίζαι τεραΐστο,
Illum autem mirabantur ut avicula, quæ noctuam circumſtant. Lucianus *in* Harmonide, Εἰδὼς δὲ ἐγὼ νὺξ φανῆς, συνδίωκω δηὶ σε πάντες, ὥσπερ ἐπὶ τὴν γλαῦκα τὰ ἔρνεα. *Ubicunque viſus fueris, omnes ad te concurrunt, ut ad noctuam* aliæ *aves. Dio Chryſoſtomus* de eadem in *Olympico* ſermone, ſtatim initio; Ἐκείνην περιέπουσι τὰ ἄλλα ἔρνεα, ὅταν δὲ ἴδῃ μόνον, τὰ μὲν καθεζόμενα ἐγγύς, τὰ δὲ κύκλῳ περιπετόμενα, &c. Οἱ δὲ ἄνθρωποι φαζίν, ὅτι θαυμάζει τὴν γλαῦκα τὰ ἔρνεα. *Illam ſequuntur aliæ aves, & eum ſolum videnti, partim propè aſſidem, partim in gyrum circumvolant*, &c. *Homines autem dicunt aves mirari noctuam.* Aliud comminiſcuntur fabularum architecti, nempe aves illam admirari, & ad ejus conſpectum obſtupeſcere, propter horrendum ſcelus ab illa olim admiſſum. *Servius* in librum primum *Georgicorum*, Nyctimene, *poſtquam cum patre concubuit, & agnovit facinus, in ſylvas ſe abdidit, & lucem refugit, ubi Deorum voluntate converſa eſt in avem* (noctuam,) *quæ tanto ſcelere omnibus avibus eſt admirationi.* De *Nyctimene* plura vide in *Ovidii Metamorphoſeos* libro ſecundo, & *Hygini* Fabulis 204 & 253. Quæ utut fabuloſa ſint, tamen reliquas aves viſâ noctuâ ſtupere conſtat, & eo ſtupore detentas capi. *Ariſtoteles Hiſtoria* libri noni capite primo, Τὰ ἄλλα ἐρινθία τὴν γλαῦκα περιπέτεται, ὁ καλοῦσι Θαυμάζειν· καὶ περιπετόμενα τίκτει

ον· διὸ ἐς ἐρυθρὸν ἅμα θηρεύουσιν αὐτῇ πανταχόθεν ἐρίθια. *Cætera avicula noctium circumvolant, quod mirari vocatur; advolantesque vellicant. Quapropter aucupes eâ venantur aviculâ omne genus.* Hinc *Ælianus Hiſtoria animalium* libri primi capite vigeſimo nono, Αἰμύλον ζῶον, καὶ ἐοικὸς ταῖς Φερμαχίοις ἢ γλαυξί. *Pellax animal, & veneficiis ſimile eſt noctuæ.* Ex poſtquam ab aucupibus circumferri docuit, ut illis ſit pro illice; Νύκτωρ μὲν οὖν τοῖς ἀγρευταῖς, καὶ τῇ φωνῇ, ἐοικὸς τοῖς ἐπωιδῇ χαιτόπαις ὑποπαιζομένοις, αἰμύλον τι, καὶ θελκτικῆς, τῆς ἐρίθιος ἄλλης, καὶ καθίζοις πλησίον ἑαυτῆς· ἤδη δὲ καὶ ἐν ἡμέρᾳ θήρατρα ἔτιμα τοῖς ἄρνισι προσήκει (lege προσφόροις) μακαμβῖνι, καὶ ἄλλοτε ἄλλῃ ἰδίαν προσώπῳ τρίφυσα, ἐφ' ᾧ αἱρέσεται, καὶ πεμμύνειν οἱ νέοι πάντες ἀρτίως, ἡμμένοι δίκτυ (lege θήρᾳ) καὶ μοῖλαι γε (lege αἰμυλίᾳ γε) ἰσχυρῶς, ἐξ ὧν ἐκείνη μορφάζει. *Noctua quidem ipſis vigilat, & voce, ut cantu quodam mollito blando & pellaci occulte ſparſo, aves allicit, & ſibi aſſidere facit. Interdum verò alias avibus offert illecebras, ſic illudens, & in aliam atque aliam ſpeciem vultum convertens, quibus capiuntur, & detinentur omnes aviculæ juniores, ſpeculo & illecebra retentæ, per ea, in quæ ſe transformat.* Phile capite vigeſimo primo *De animalibus:*

Αἰμύλον ἡ γλαυξ ἡ φιλεσπερὸν φύσει.
Σκεπὸν γοῦν αὐτὴ σ' ποιήσεται τὸν δίκτυον.
Μακαμβίνη τοὺς ὄρνιθας ἐμπίρας ἄλης,
Καὶ ποικίλη τρίφυζα μορφῇ τὴν θέαν,
Σαύτοι τὰ μικρὰ τ' ὑποπτέρων γένη.

Veſpertina noctium pellacia eſt natura. Ejus dolos intueri par eſt. Avibus totâ die illudens, & varias formas ſe ſpectandam exhibens, volucrium minoribus abblandietur. Palladius libri decimi capite duodecimo, *Nunc,* (*Septembris* menſe) *in omnibus apparetur aucupium noctua, cæteraque inſtrumenta captura, ut circa Calendas exerceatur* Octobres. *Petrus Creſcentienſis* libri decimi *Deplantis & animalibus* capite decimo ſexto, quod eſt *De gemo, & gimetta,* id eſt, noctuâ mare, & fœmina: *Admiramur eas reliquas aves & videre cupimus, cum rem novam ac inſolitam. Quamobrem homines, videntes alias volucres circumvolare gemo, & gimettæ, & eas cum avidis ære plurimum inuetis, excogitaverunt novum aucupii modum: nempe, in his avibus ad ſpectaculum propoſitis allectas cæteras viſco, aut retibus, ſibi quærant.* Meritò igitur *noctua* תנשמרת dicta eſt, tanquam *ſtupenda*, & *mirabilis*, iis nimirum aviculis, quas, ſtupore perculſas, ad ſe convertit. Itaque non *Hebræ* ſolum, ſed & è noſtris *Arias, Caſtalio, Schindlerus*, &c. *noctuam* reddunt. Et *Chaldæus* duo, *Syrus*, & *Samaritanus* idem ſequuntur. Pro corollario libet addere fabellam non illepidam de noctuæ deformitate ex *Gregorii Nazianzeni Jambis* petitam Carmine vigeſimo ſecundo,

Τὴν γλαῦκ' ἐπίζηλόν τις· ἢ δ' ἐφύγαπα
Τῶν σκευμάτων ἅπαντα· ἐυσόχῳ λόχῳ.
Ὄμμα κάρηνον! Τῶ Διὸς δὶ πήλικον.
Ἡ γλαυκῶπις δί! Τῦτο δ' Γλαυκώπιδ@·
Φθίγγη δύσηχον. Ἡ δὲ πάντα καὶ πλέον
Τὸ λεπτοπῦν πῶς; Τὴν δὲ σοὶ τι φαίνεται;
Ἐπεὶ δὲ πάντα ἡμῖσυ διέβρασε
Ἐπὶ κρατῆται, καὶ σοφὴ πεφ' ὁ' ἅμως.
Ἀλλ', ὡς σοφὴ, σκόπηζον· ὡς τάχιστ' μὴ-τὸ
Ἐπὶ πρῶτ, σοὶ δ' ἅπαντα καὶ λίαν·
Γλαυκή, δύσηχ@, λεπτόπυν@, βαρύμισθ@·
Τάντοι σὺ λάθε ἑστραπὸν ἢ φιλτάτη.

Noctuam aliquis irridebat. Illa autem unumquodque ſtommatum ſolertis ſermone eludebat. Obj. *Quale caput!* Reſp. Jovis *autem caput quale eſt.* Obj. *Glaucedo autem?* Reſp. *Hoc* Minervæ *proprium ceſſis oculis Dea.* Obj. *Infuavis vox eſt.* Reſp. *Picæ etiam infuavis.* Obj. *Pedis tenuitas quomodo* (ſupple *excuſabitur?*) Reſp. *De ſturno quid tibi videtur? At, poſtquam omnia facile diluiſſet, in uno victa eſt, quantumvis ſapiens.* Obj. *Sed, ut ſapiens, animadverte, harum quidem ſingula ſingulis meſſe, in te vero omnia, & ſupra modum: cum & glaucæ ſis, & eam rudis, & pede tenus, & capite gravis. Ad quæ verba pudore ſuffuſa abiit bona noctua.*

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

Probatur קאת *kaath*, eſſe *Pelicanum*, & *Ardeam*, præcipuè *ſtellarem*, id eſt, *Butaurum.*

קאת kaath, *Gracis, & Hieronymo*, pelicanus; *Jonathan*, & *Syro*, ܩܐܐ kaka; *Arabibus* قوق kuk, & קיק kik; *ita etiam* Talmudicis, *qui oleum* kik *huc referunt. Tamen Arabice* kuk & kik, *aves diverſæ: illa eſt avis aquatica longo collo; hæc* cornix. *Neque hic oleum* kik: *ſed ex planta Ægyptia* kiki, *de qua multis Veteres. Jonæ* kikajon, *Arabicè* eleherœa. *Talmudicis* kiki *ſimilis ſeluluba, vel idem juxta* Geonim: *quorum locus mendoſus corrigitur.* Sili, ſeſamum ſylveſtre, σιλικύπριον, σεσελὶ κύπριον, *idem quod* kiki. Pelicanus *à vomitu* קאת kaath, *dicitur: nam* קאה kaa, *eſt* vomere. Thau *finale pertinet ad formam nominis. Cur dicatur à vomitu.* Antigonus *emendatus. Ardea tribuunt* Ælianus & Plutarchus *quod alii pelicano. Pelicanus à nonnullis ardeis accenſetur, à quibus ſolo roſtro differt. Explicatur locus* Pſ. 102. v. 7. *Ardea clara vox*, Homero *clangor. Stellaris*, id eſt, *butauri, mugitus tam horribilis, ut onocrotalo vix cedat.* קאת, *Bexæ* butaurus. *Aves aquaticas etiam in deſertis mernò pons non mirum, cum non omnia deſerta ſint inaquoſa.*

Gracis hic, & *Pſalmo* centeſimi primi (*Hebræis* centeſimi ſecundi) verſu ſeptimo קאת *kaath*, eſt *pelecanus. Hieronymo* etiam in loco *Pſalmi*, quamvis alibi reddat *onocrotalum. Onkelos*, & *Samaritanus* vocem *Hebraam* retinent. Et pro illa *Jonathan* & *Syrus* habent ܩܐܐ *kaka*; Arabs Erpenianus القوق *alkuk*, & alter القيق *alkik*. Neque aliter *Talmudici* Scriptores. Ita *Talmud Babylonicum* Tractatu *Cholin* cap. 3. fol. 63. a. אמר רב יהודה קאת זו הקוק, *Dixit* R. Juda *Kaath eſt kuk.* Ita etiam *R. Iſmael* in *Talmude Hieroſolymitano.* Et pro קוק *kuk*, nonnulli קיק *kik*, ſcribunt. Proinde in Tractatu *De Sabbatho* cap. 2. fol. 21. a. *Rabbi Samuel* rogatus unde ſumatur שמן קיק, *oleum kik*, ita reſpondet: שאלתי נהו לכל נהוותי יבא ואמרו לי עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו *Illud ipſum quæſivi ab iis omnibus, qui in mare deſcendunt, qui dixerunt avem* kik *nomine reperiri in maritimis oppidis.* Et *Kimchius* in *Lexico* loca *Talmudis* ſic citat, quaſi ubique *kik* legerit. Verba ſunt, ובתלמוד אמר רב יהודה קאת זה הקיק ובתלמוד ירושלמי תני רבי ישמעאל קאת זה הקיק *Et in* Talmude *dixit* Rabbi Juda *kaath eſſe kik. Etiam in* Hieroſolymitano Talmude *traditi* Rabbi Iſmael *kaath eſſe kik. Arabes* quoque Paraphraſtas notavimus utroque modo ſcribere. Tamen apud illos قوق *kuk*, & قيق *kik*, multùm differunt. Nam قوق *kuk* eſt, طاير ماي طويل العنق *avis aquatica longo collo.* Ita definiunt *Aleamus* & *Damir*, ex libro, cui titulus العباب *Alobab*, id eſt, *Univerſitas.* Sed القيق *alkik* eſt *cornix. Damir* ita deſcribit, القيق طاير علي قدر اليمامة واهل الشام يسمونه ابو قرديق وهو الوف للناس فيه قبول للتعليم وسرعة ادراك لما يعلم

يعلم ويحاكى كلما يسمع وقد تقدم الكلام علمه في باب الزاي المعجمة

Alkik *eſt avis aſcendens ad turturis magnitudinem, quæ ab incolis* Syriæ *vocatur* abuzarik (*id eſt*, pater cæſius.) *Habitat cum hominibus. In ea eſt doctrina capacitas, & facultas apprehenſionis eorum, qua docentur. Et recitat quadquid audit. Sed de ea jam actum in capite de Ze.* Nempe ad vocem زاغ *zag*, quod eſt *cornicis* vulgare nomen, quamvis alii *picam* exponant. Cùm igitur avis קיק *kik*, nomine ab ave קוק *kuk*, ita differat, non debuerunt confundi.

Sed & graviter fallunturſi *Talmudicorum*, qui שמן קיק, *oleum kik* volunt ab ave ſumi, cum ſit κίκινον ἔλαιον, id eſt, oleum ex ejus plantæ granis expreſſum, quam *Ægyptii* KIKI' vocabant. Hujus meminerunt multi Veteres. Sic *Herodotus* libri primi capite nonageſimo ſecundo, paluſtres *Ægyptios* uti dicit unguento ἀπὸ τοῦ ϛεφανώματος ἐκ καρποῦ, τὸ καλέουσι μὲν Αἰγύπτιοι KIKI', *ex fructu illicyprorum, quod* Ægyptii KIKI *appellant.* Et *Strabo* libro decimo ſeptimo in *Ægypti* deſcriptione, καὶ τὸ KIKKI' (lege KIKI') καρπός τις ἐστιφερὴς ἐκ δρύπτε, ἐξ οὗ ἔλαιον ἀποβλίβεται. *Et* KIKI *fructus quidam eſt, ex quo, in arvis fato, oleum exprimitur.* Et *Dioſcorides* libro quarto: KIKI, ἡ πρίτων, &c. ἐξ οὗ ἀποβλίβεται τὸ λεγόμενον κίκινον ἔλαιον. Et *Plinius* libri decimi quinti capite ſeptimo, *Eſt oleum, & à* CICI *arbore in* Ægypto *coepoſa.* Hinc *Heſychius*: Κίκι, φυτόν· ſed reſcribendum Κικί. Atque id ipſum eſt *Jona* קיקיון *kikajon*; & *Arabum* الخروع *elcheroa.* Quod jam antè annos fere mille trecentos ab *Hieronymo* eſt obſervatum. *Pro cucurbita, ſive hedera* (inquit in *Jonam*) *in* Hebræo *legimus* קיקיון: *quæ etiam linguâ* Syrâ *&* Punicâ elkeroa *dicitur.* Itaque in *Lexico Copico* (*a*) KOTKI' *kuki* vox *Ægyptia* (pro qua ſcripſerim KIKI') *Arabicè* redditur حب الخروع *granum elcheroa*, vel *aleheroa.* Et in *Abenbitare* capite خروع *cheroa*, *Dioſcoridis* verba de κικί, ἐξ οὗ ἀποβλίβεται τὸ λεγόμενον κίκινον ἔλαιον, *Arabicè* ita redditur,

(*a*) *Pag.* 185.

ومنها يتعصر الدهن المسمي قيقي وهو دون الخاوع *Et inde exprimitur oleum, quod vocant oleum* KIKI, *quod eſt oleum* ALCHEROA. Quinetiam *à Talmudicis* ſunt, quibus *kik*, unde oleum, eſt idem, quod *kikajon. Talmud*, ubi ſuprà, רישׁ לקיש אמר כר כר חנה לדידי חזי לי קיקיון דיונה ולצלוביה דמי גרעינים ושׁשׁין מהן שמן ומין סממנין וכל מי שׁיש בו צנה הרבה שותה ממנו ושׁמו בלשׁון ערבי אלכרוע ושׁמנו קורין דהן כרוע *Dominus* Lakis *dixit, Eſt* kikajon *Jona. Dixit* Rabba Bar, Annæ *filius, Me quod attinet, videtur mihi eſſe* Jonæ kikajon, *quæ planta eſt ſeluliba ſimilis.* Imò eadem, ſi *ſeluliba* verè ſit *Arabum* الخروع *alcheroa*, ut habetur in Reſponſionibus *Geonim*, id eſt, *illuſtrium Doctorum*, ubi *ſeluliba* definitur, אילן סרק יש במקומינו ושׁתיה גרעינים ושׁשׁין מהן שמן ומין סממנין וכל מי שׁיש בו צנה הרבה שותה ממנו ושׁמו בלשׁון ערבי אלכרוע ושׁמנו קורין דהן כרוע *Arbor ſterilis in terris noſtris provenit, grana proferens, ex quibus fit oleum, & rubri coloris ſpecies. Ex quibus qui gravi frigore corripitur, ex hoc oleo bibit.* Arabicè *autem* vocatur alcheroa, *& oleum ejus oleum* cheroa. Ita citat *Baal Aruch.* Sed in *Kimchii Commentariis*, ubi profertur hic idem locus, nuſquam comparent verba וכין סממנין, *& rubri coloris ſpecies.* Itaque vel aliunde addita, vel corrupta fuiſſe ſuſpicor, & pro iis legendum וכין שׁכשׁוכין, *& ſeſamorum ſpecies*: ut *ſeluliba*, vel *alcheroa*, ſignificetur eſſe inter ſeſami ſpecies, in qua ſententia fuere nonnulli Veterum. *Plinius* libri decimi quinti capite ſeptimo, ubi de oleo factitio, *Proximum fit e* CICI *arbore in* Ægypto *coepoſa: alii crotonem, alii tricinum* (vel *ſili* potiùs, ut legi vult *Salmaſius in Solinum*) *alii ſeſamum ſylveſtre appellant.* Auctarium ad *Dioſcoridem*; Κικί, ἡ πρίτων, ὃν δὲ ἐκφαυλίζουσιν ἄγριον. *Arabs Pandectarius*, CICI Dioſcoridis, *aut ſeſamus agreſtis*, &c. *kerva* Arabicè. Notandum etiam in *Herodoto* vocari τὰ ἐρινεώδεα, in Auctario *Dioſcoridis* ἐρινεὰ κυπάρισσα, & in *Plinio filii*; quæ voces videntur alludere ad barbarum *ſeluliba*. Sed hæc obiter; jam ad rem.

Hebræum קאת *kaath*, tam *Arabes*, quam *Talmudici* nos docuere idem eſſe, quod קוק *kuk*, & *kuk* avem eſſe aquaticam, & longo collo. Sed, cum hoc non ſufficiat, quia multæ ſunt aves aquaticæ, & longo collo, *Graci*, & *Hieronymus pelicanum* nobis deſignant: quam verſionem ut veriſſimam amplector libens. Nam eo nos deducit origo vocis, quæ palam orta eſt à Verbo קאה *kaah*, id eſt, *vomere.* Hinc *Baal Haturim*, הקאת דרכו להקיא מאכלו, Kaath *ſolet evomere cibum ſuum.* Et, ne putetur obſtare *Thau* finale, id *Rabbi Jonas* docet eſſe Nominis formativum, & vetam Radicem eſſe קאה *kaah.* Et *Kimchius Poetam* citat, qui in Plurali dicit קאות *kaath.* Itaque ut à פרה fit פרת, pro *Euphrate*, & שחה, *foſſa* à שׁחה, ita קאת, *pelicanus* a קאה, *pelicanus* a *vomita* dicatur iis non eſt obſcurum, qui pelicanum ſciunt conchas jam abſorptas revomere, poſtquam calore ventris apertæ ſunt; ut ex iis ſiculenta legat. Quod veteres Scriptores tanto conſenſu aſſerunt, ut res non poſſit in dubium revocari. *Ariſtoteles Hiſtoriæ* libri noni capite decimo, Οἱ δὲ πελεκᾶνες, οἱ ὅταν τοῖς ποταμοῖς γενώμενοι, καταπίωσι τὰς μεγάλας κόγχας καὶ λάσιος ὄντας ϛ ἐν τῷ πρὸ ϛ κοιλίας τόπῳ πέψωσιν, ἐξιμέσιν, ἵνα χαυνώσῃ τὰ πρία ἐξοφῶντι ἐσθίουσι. *Pelicani fluviatiles magnas leveſque conchas deglutiunt, & in ſtomacho ceſſas evomunt; ut ex humidas carnes ablatas comedant.* Et in libro *Mirabilium*, Φασὶ τοὺς πελεκᾶνας τὰς ἐν τοῖς ποταμοῖς γινομένας κόγχας ἁρπάσαντας καταπίειν ὑπαὶτε, ἕπειτα πλεῖόν ἐκ φορήσαντας αὐτῶν, ἐξεμεῖν, εἶθ' ὕστερον τὰ μὲν σαρκία ἐσθίειν ϒ παγχῦν, ϒ δ' ὀστρακον μὴ ἀπτεσθαι. *Pelicanos conchas, ex amnibus effoſſas, vorare ajunt, horumque copiam ingeſtam una evomere, ut ſic, ad eſum lecti carnibus, à teſtis abſtineant.* Antigonus Caryſtius *Hiſtoria* quadrageſima ſeptima, Τὰς ϑ πελεκᾶνας τὰς ἐν λείας κόγχας καταπίνειν ἰσχνὰς ὑπαὶτε ὀλίγας καταχώσας ἐν τῷ ὕδατι ϒ κοιλίαν ἐξιμεῖν πεπεμμένας· ὅτω ὕστερον τὰ σαρκία ἐξαιρεῖσθαι ἐσθίειν. Quæ triplici mendo laborant: nam, pro τὰς ἐν λείας κόγχας, *fammas conchas*, lege τὰς λείας κόγχας, *leves conchas*, ut in *Ariſtotele*; & pro ἰσχνὰς ναρκᾶν, ἰσχνὰς ναρκᾶται; & pro ὀλίγας καταχώσας, *cum parvas retinuerunt*, ὀλίγον καταχώσιτας, *cum parum retinuerunt.* Ac proinde ſic vertendum, *Pelecanes autem leves conchas deglutire narrantur*, deinde, *cum in ſummo ventriculo parum retinuerint, debiſcentes evomere, atque ita carnes exemptas comedere.* *Plinius* libri decimi capite quadrageſimo, *Eadem, cum devorare ſa implevit conchis, calore ventris coctas evomit, atque ita ex iis eſculenta legit, teſtas excernens.* Ælianus *Hiſtoria animalium* libri tertii capite vigeſimo, Οἱ πελεκᾶνες, ἐν τοῖς ποταμοῖς κόγχας περιχαυνοῦσι· ὅτα καταπίωσιν ἔσδον δὲ κοὶ ἐν μυχῷ ϒ γαστρὸς ὑπαδιλθαντες ἀνύμενον, καὶ τὰ μὲν ἐσράκια ὑπ' ϒ αἰλιτος δίεσι ἀσωμεῖν ϒ ἰφθόν· οἱ δὲ ἐξορύσσουσι τὰ πρία, καὶ ἴχνος δόντων. *Platea fluviatilibus conchis inhiant, atque eas abſorbem, & in imo ſtomacho calefactas revomunt. Et ex teſtis alvi calore dudum, ut quæ cocta ſunt, carnes in cibum eruunt.* Quæ ferè eadem in *Apoſtolo* Centuriæ 15. Proverbio 93. *Euſtathius* in *Hexaemeron*, poſtquam conchas, ab iis deglutitas, calore faucium laxare dixit,

ἐξεμέσαντες ἐν αὐτοῖς, inquit, ἐμοὶ τὸ ἰδιάριον αὐτῶν καταδύσαν, *ut evomitis, quod eſt eſculentum facilè comedam.* Phile *De animalibus* capite octavo,

Κύγχην ϑ᾽ ἑλκοπὸν ἰμεκαλὸν τοῖ ἰγκάτοις,
Κἀνάπαλιν αὐτὸν ἐξεσυκλὸν ἐγάκοις
Τὸ σωρὸν βίβρωκε λαφὸν ἐνσόχως.

Pelicanus, concham in viſcera immiſſam rurſus revocans, carne teſtis exempta perte veſcitur. Piſcidas quoque *De mundi ſpectac.* teſtas ab iis demitti dicit in ignem viſcerum, cum aliter recludi non poſſint,

Αὐτὸν ϑ᾽ πάχαι Ϝ πτυχῶν ἡ σεβάστης,
Τῇ Θεμίστῃ Ϝ ἑὸν χωνεμόν᾽
Θᾶττον ϑ᾽ τὰς πρὶν ἐξομῶντες ἐυδίεντες,
Γυμνῇ διαπάζεις τὰς ἀέρας μάχῃ,
Τὴν ἐγκαιδῆν μὴ Φορίνας ἀζτίδα.

Tum verò ſolutionem patitur valvarum firmitas, interiore calore laxata. Et mox vomemes quæ priùs colligata erant, nudâ pugnâ carnes diripuit, teſtaceo clypeo non amplius inſtructas. Fatendum interim *Plutarchum* in libro *Utra anim.* hoc idem ardeis tribuere, cùm dicit artem aperiendi oſtrea deberi τοῖς ἰμαδίοις εοφίσμασιν· ὅταν γὰρ τὸν κόγχην καταπίῃ μεμυκυῖαν, ἐνοχλήσῃ ϑ᾽ ὑγραίνουσι, μίχρις οὗ κἀθηραι μαλακοσαρκον, καὶ χαλάσαν ὑπὸ ϑ᾽ Θεμίστῃ ϑ᾽· τότε δὲ ἐκβαλὼν κοχυνίαν, καὶ ἀπίστασμένην, ἐξέλο τὸ ἰδιάριον, *ardearum induſtria: cum enim clauſam teſtam ardea deglutiit, quamvis eam moleſte ferat, tamen patitur, donec à calore emolliam & laxatam ſentiat; tum verò hiantem & avulſam ejiciens, ex ea eſculentum eximit.* Et *Ælianus* libri tertii capite vigeſimo quarto, poſtquam narravit ciconias proprios cibos evomitos pullis offerre, ſi nihil aliud ſuppetat, quo illos alant, addit καὶ τὰς ἰμαδίας πιεῖν ταύτὸ. καὶ τὰς πελαργὰδας μέντοι, *ardeas quoque, & pelicanos idem facere.* Sed quod de pelicanis diximus conſtanti famâ atque omnium ſermone eſt celebratum: cùm valde obſcurum ſit, quod de ardeis & ciconiis ſcribunt *Plutarchus* & *Ælianus*, neque alios habeat auctores, quod meminerim. Quin *ardearum* nomine pelicanos à *Plutarcho* intelligi putaverim: quos ardeis multi accenſent, quia pelicanus ab ardea ſolo penè roſtro differt, quod in extremo latius habet, & in cochlearis formam. Geſnerus, *Videtur ſanè mihi pelicanus noſter ardearum generi adnumerandus, à quo non tam alio inſigni, quam roſtri latitudine, differt.* Item, Albertus *etiam avem, quam cochlearium vocamus* (id eſt, *pelicanum*) *ardeam albam eſſe putavit.* Turnerus, *Albardeolam* (id eſt, *albam ardeam*) *ſi non vidiſſem in* Italia, *Anglorum* shovelardam (id eſt, *pelicanum*) *albardeolam eſſe judicâſſem.* *Bellonio* quoque, libri quarti *De Avibus* capite quinto, *Ariſtoteles ὁ λευκερώδιος* (id eſt *ardea alba*) avis eſt, quam à roſtri forma vocant, *pale poche ou cuiller*, id eſt, *Veterum pelicanum.* *Plutarchus* igitur pari ratione promiſcuè ſumere potuit ardeas, & pelicanos. Vel, ſi verum eſt, ardeam quoque, pelicani inſtar, teſtas evomere, ut vult *Plutarchus*, quidni *Hebræum* nomen קאת *kaath*, à vomitu factum, ardeæ cum pelicano potuerit eſſe commune, cùm ſint aves congeneres, atque in tam multis ſimiles.

Quo dato, planiora erunt hæc verba *Pſalmis*, Pſ. 102. verſ. 7. *Propter vocem gemitûs mei oſſa mea carni adhæſerunt, ſimilis factus ſum* οὖ kaath *deſerto: ſui inſtar* τῷ chos *ſolitudinum.* In quibus ratione planctuum & gemituum duabus avibus ſe confert, nempe τῷ *kaath*, & τῷ *chos.* Unde has aves colligere eſt habere aliquid querulum & gemebundum. Atque è multis rationibus, quæ nobis penè perſuadent *chos* eſſe *onocrotalum*, hæc una fuit, quod onocrotalus avis eſt horrendæ vocis, quæque hominis graviter dolentis ululatus egregiè referat. Proinde, ut ſibi conſtet *Pſaltes*, etiam de ave *kaath* idem eſt dicendum. Quod difficulter fiet, ſi *kaath* præter *pelicanum* nihil ſignificet, cùm de pelicani voce nihil quidquam reperiatur. At, ſi nomen *kaath* ſit arduum *pelicano* commune, quod puto eſſe vero conſentaneum, facile erit ſe expedire. Ardeæ enim eſt clara vox. *Homerus elangorem* vocat: & *Iliad. κ'.* de ardea dicit, quam *Pallas* pro fauſto omine *Diomedi* & *Ulyſſi* miſit noctu ad hoſtium caſtra euntibus,

— τοὶ δ᾽ ἐ ἴδον ὀφθαλμοῖσι
Νύκτα δι᾽ ἠερόεσσαν, ἀκὰ κλάγξασ᾽ ϑ᾽ ἄκουσαν.

His verò oculis non viderunt noctem per obſcuram, ſed elangentem audiverunt. Et *Philoſophus* de ardea pella *Hiſteria* libri noni capite primo, Τύτων (ἰμαδίων) ὁ πόλ ϑ᾽ χαλεπὸς ἰυπάζει τε, καὶ ὀχεύει πράζει τε γὰρ, καὶ ὤῤμα, ὃς φαζει, ὠφήλει ἐκ Ϝ ὀφθαλμῶν ὀχείων, καὶ τάττει Φανλῶς, ὡς καὶ ἰδυνῆρε. Quæ ſic *Plinius* libri primi capite ſexageſimo, *His in coitu anguntur. Mares quidem cum vociferatur ſanguinem ex oculis profundunt: nec minus agrè pariunt gravida.* Sed, quod maxime notandum, ardea aſterias, ſive ſtellaris, quæ *butaurus* vulgo dicitur, avis eſt mugitûs tam horribilis, ut hâc in parte onocrotalo vix cedat. Quod mirum tacuiſſe Veteres: niſi ad illam referantur hæc *Plinii* libri decimi capite quadrageſimo ſecundo: *Eſt, qua boum mugitus imitatur in agro* Arelatenſi *taurus appellata.* Et auctoris *Philomela*,

Inque paludiferis butio bubit aquis.

Utut ſit, hujus avis boatu nihil notius: tamen in rudiorum gratiam, ecce de eo loca Recentiorum! *Vincentius* in *Doctrinali* libri 16. cap. 151. *Butorius eſt avis ſic dicta à ſono vocis*, &c. *Pro cantu vocem horrificam edit. Nec hoc poſſe dicitur, niſi caput ſuum aquis immergat, ut intra ſe denſitas elementi concipiam vocem, inſtar cujuſdam tonitru, ſonorem reddat.* Albertus, *Horribilem ſonum tanquam cornu edit, roſtrum cano paludis immittens, ut vox in ipſo rumpatur ad modum tonitrui. Tamen ad ripas lacuum & paludum deſidet, ubi roſtrum in aquas inferens tantos edit bombos, ut ad miliare* Italicum *facilè poſſit audiri.* Bellonius *De Avibus* libri quarti capite quarto, *Cum in ſtagni aut paludis ripam incidit, roſtro in aquam immiſſo tantum ſonum edit, ut nullus bos poſſis tam contentâ voce mugire. Et vicina loca ita perſonant ut ad dimidium leucam audiatur.* Geſnerus, *Roſtrum aquæ immittere dicitur, & in aquæ fundo maximè ſtrepitum ciere, voce comitâ inſtar tauri, quæ ad dimidium fere miliare* Germanicum (*id eſt, horæ unius ſpatio*) *exaudiatur.* Vir doctus in Epiſtola ad *Geſnerum* butorium deſcribens ſub onocrotali nomine, *Vocem cum emittere vult, roſtrum, quod oblongum habet, vel aquis immergit, vel in ripam infigit. Idque facit poſt Solis occaſum, & boatum ſæpe totam noctem continuat.* Indè *Itali* dicitur *trombone* à voce tubæ: & *tarabuſo*, vel *terrabuſo*, qui à terram roſtro perforans ſonum edit horribilem. *Germanica* ejus nomina indidem ſumpta vide apud *Geſnerum*. Itaque *Beza*, קאת *kaath*, non malè pro *butauro* accipiens, *Pſaltis* verba ſic reddidit.

Je ſuis au butor ſemblable
Du deſert inhabitable.

Quod ideò magis miror; quia neminem habuit, quem ſequeretur: nam Græci, Hieronymus, & Pagninus *pelicanum* reddiderant, Munſterus *upupam*, Arias *cuculum*, Caſtalio *onocrotalum*, & in Lege *ibin*, Genevenſes *cormorant*, id eſt, *phalacrocoracem.*

At, inquies, nomine קאת *kaath*, ſive *ardeam*, aut *pelicanum* intelligas, quorſum in deſertis ponitur, cum dicitur in *Pſalmo*, *Similis factus ſum* כקאת מדבר *τῷ kaath deſerti*; & *Eſ.* 34. *verſ.* 11. *Et poſſidebunt illam* kaath *& ericius*, & *Soph. 2. v. 14. Etiam* kaath, *etiam herecus in tabulatis ejus*: in quibus locis agitur de deſolatione *Idumeæ*, & *Aſſyriæ*? An aquaticis avibus, quales ſunt pelecanus, & ardea, rectè aſſignatur ſedes in locis deſertis, & inaquoſis? Quiſquis in *Pſalmos* edidit *Commentaria* ſub *Hieronymi* nomine, reſpondet, *duo genera eſſe horum volatilium.* Quorum

rum unum in aquis eſt, & eſca ejus pisces ſunt: & unum in ſolitudine, & eſca ejus venenata animalia, hoc eſt, ſerpentes, & crocodili, & lacerta. Sed nihil opus eſt huc confugere, cùm non omne deſertum ſit inaquoſum. In *Marmarica* intimis, quæ regio maximè deſerta eſt, ponuntur à *Ptolemæo Clearius* palus, *Lacus* palus, *Lycomedis* palus. In *Arabia* deſertis *Iſraelita* inciderunt in aquas *Mara*, & fontes *Elim*, Exod. 15. verſ. 23. 27. Falluntur ergo, ſi qui putant aquaticis avibus nuſquam eſſe in deſertis commodam habitationem.

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

Variæ interpretationes vocis רחם *racham*; ubi multa de avibus שרקרק *ſerakrak*, Cygno, Pelicano & Merope.

I. Avis רחם racham, *Jonathanis, & Syro, & Talmudicis* שרקרקא ſerakreka, *& Onkeloſo* ירקרקא jerakreka, *quod idem. Avis à ſibilo ſic dicta, pluviæ nuntia, qua ante* Meſſiæ *adventum ſibilabit.* Hebræi picam *eſſe putant, quæ* Græcis *hodie* κερκυνέξα. *Avis* ſerakrak *peculiaris deſcriptio, ex* Arabibus *petita, quibus manſuecata eſt, cùm ſit* Hebræis *fauſtis omnis. In ejus felle mora vis. Quid de eadem ave* Haitho Armenus. *Eam neque* picam *eſſe, neque* picum viridem, *neque Moſis* racham, *ſed avem nobis ignotam. II. Samaritanis* racham *eſt ſtruthio; quod abſurdum. III.* Græcis *eſt cygnus, avis immiſericors, cum* racham *à miſericordia nomen traxerit. In* Hieronymo, *qui* Græcos *ſequitur, avium alius orde. Obiter de porphyrione. IV.* Ariæ, *& aliis* racham *eſt pelicanus, qui ſæpiſſimo roſtro vulnerare fingitur, ut aſperſione ſui ſanguinis pullos mortuos ad vitam revocet; quod fabuloſum. V. Junio* racham *eſt* merops, *qui in parentes eſt miſericors. At* רחם racham, *propriè* φιλόστοργος *ſonat. Obiter, meropes etiam dici* acropes. *Et nomen explicatur.*

Etiam anxiè diſputatur de ave רחם *racham*, vel רחמה *rachama*, ut ſcribitur *Deut.* 14. v. 17.

I. *Jonathan* & *Syrus* explicant ܫܪܩܪܩܐ *ſerakreka*; & *Onkelos* ירקרקא *jerakreka*. Quod idem eſſe puto, quamvis illud à ſibilo dicatur, hoc à viridi colore. Sed & *Talmudici* שרקרק *ſerakrak*, reddunt. Locus eſt in Tractatu *Cholin* fol. 63. a. רחם זו שרקרק אמר רבי יוחנן למה נקרא שמו רחם כיון שבא רחם באו רחמים לעולם, "Racham *avis eadem, quæ* ſerakrak. *Dixit* Rabbi Johannes, *Cur vocatur* racham? (id eſt, cur illi nomen à miſericordia inditum, quæ *Hebraïs* eſt רחם?) *Cùm venit* racham, *veniunt miſericordiæ in mundum.* Et ibi *Gloſſa,* רחמים מטר *Miſericordiæ, id eſt, pluvia*, quam Deus pro benignitate ſua nobis indulget, juxta illud *Lucæ* Act. 14. verſ. 16. *Non ſe reliquit, ſine teſtimonio ἀγαθοποιῶν bene faciens, cœlitus dans nobis pluvias.* Ibidem docent שרקרק *ſerakrak*, à clamore ſuo dici. Sequitur enim, אמר רב בבי כר אבי והוא ריתיב אסידי ועביד שרקרק, *Dixit* Rabbi Bibi *filius* Abii, *Avis eſt, qua ubicunque ſedeat facit* ſerakrak, id eſt, ſibilo ſuo videtur id efferre. Addunt, דאי יתיב בארעא ושריק אתי משיחא שנאמר אשרקרק להם ואקבצם, *Cùm in terra ſedebit ſibilans, venit* Meſſias, *prout dicitur* Zachar. 10. verſ. 8. "*Sibilabo ad eos, & congregabo eos.* Creditur nempe avis eſſe fauſti ominis: atque ut habet *Gloſſator*, cùm non ſtat, ſed ſedet, & ſibilat, סימן בשורה הוא, *ſignum eſt boni nuncii.* Inprimis ſi in terra ſedeat; שאין דרכו, *quod prater morem facit.* Illâ igitur ſic ſedente, & ſibilante, aut Deo ipſo per illam avem, ſi recutitis Doctoribus credimus, venturus eſt *Judæus Meſſias*, & *Judæi*, toto terrarum orbe diſperſi, congregabuntur juxta vaticinium, quod modo citavimus, *Sibilabo ad eos, & congregabo eos.* Itaque eorum multùm intereſt, ut ſciant quænam ſit avis, quod tamen prorſus ignorant. Nam *Judæi Germaniæ*, *Munſtero* & *Fago* teſtibus, *picam* interpretantur. Quod ſequitur in *Latina* verſione *Munſteri*, & *Deodatus* in *Italica*. Et videri poteſt veriſimile, cùm apud *Geſnerum* dicat *Gratarolus* picam à Veteribus dictam fuiſſe *pluviæ avem*; quia ampliùs ſolito ſtridens certò imbrem indicat. Et recens picæ nomen κερκυνέξα, quo utuntur hodie *Græci*, accedit ad *ſerakraka*. Tamen à pica differre docent *Arabum* deſcriptiones, qui eandem avem vocant شرقراق *ſirakrak*, & per Metatheſim شقراق *ſikrrak*, & شرشاق *ſirſak*: & in *Alcamus* definiunt طاير مرقط ذحضرة وحمرة وبياض ويكون بارض الاحرام *Avem viridi, rubro, & albo diſtinctam, quæ eſt in terra Alachram*, id eſt, circa *Meccham*, & *Medinam*. Et in *Alkazuino*, طاير يقال له بالفارسية كاسينة اخضر اللون احمر المنقار وقد يكون اصفر عدو النحل ياكل منها ويقتل مالا ياكل *Avem*, quæ Perſicè CASINA *dicitur, plumarum colore viridi, roſtro rubro, quandoque etiam flavo, apibus inimicam, quas deglutit, quin & eas perimentem, quas non comedit.* Et in *Damire*, طاير صغير يسمي الاخيل والعرب تتشام به وهو اخضر مليح بقدر الحمامة خضرته حسنة مشبعة وفي اجنحته سواد وله مشتبا ومصبق يكثر مي البلاد الروم والشام وحراسان ونواجد وفي طبعة شرة وشراسة وسرقة فراخ غيره وهولا يزال الا متباعدا من الناس ويبالق الروابي وروس الجبال لكنه يحضن بيضه في العمران العوالي الزي لا تناله الايدي وعشة شريف النتن *Avem parvam* alio nomine achial *dictam* (id eſt, *maculoſam*, quam-

vis aliis *achial* fit avis صرد *ſurad*, quæ vulgò *lanius minor*.) Arabes *inauſpicatam putant. Eſt viridis, elegans, magnitudinis columbæ. Viridis ejus pulchrum, & ſaturum. Alis nigra eſt. Tam hyberna, quam æſtiva eſt. Abundat in terris* Græcorum, Syriæ, Choraſan, & Negid (*in* Arabia Felice.) *Prava natura eſt, & mala indolis. Suffocaretur pullos non ſuos. Eſt ab omni hominum conſortio remotiſſima. In veſtibus habitat, & in vertice montium. Et ova ſua fovet in locis celſiſſimis, ad quæ manus non attingunt. Nidum habet ſummè fœtidum.* De eadem ave dicit *Algiahid*,

انه نوع من الغربان وفي طبعه السرقه والعفه من السفاد وهو كثير الاستغاثة اذا طار بقربه طاير ضربه وصاح كانه المضروب

Eſſe corvi ſpeciem, & furacis eſſe naturæ, & à coitu multùm abſtinere, querulamque, & clamoſam eſſe, ita ut ſi alia avis propè advolet, ea verberata clamet, quaſi vapulâſſet ipſa. Eſum alii *Arabum* concedunt, alii vetant لاستخباثه *propter fœditatem ejus.* Tamen his verbis commendat *Avicenna* Canonis libro ſecundo, capite *De carnibus*,

لحم الشقراق كاسر الرياح وابعد اللحمان من تعفن اقله شحما وابيسه جوهرا

Caro ſikirrak *pellit flatus, & cùm parum ſit pinguis, ſubſtantiaque ſiccioſſima, à corruptione maximè diſtat.* In *Paræmiographo* hoc Proverbium de illa ave occurrit.

اشام من الاخيل وهو الشقراق

Inauſpicatius ave achial, *id eſt, ave* ſikirrak. Proinde *Damir* ſupra dixerat eam avem ab *Arabibus* pro inauſpicata haberi. *Talmudici* tamen contra ſtatuunt avem eſſe fauſti ominis: ſed quis miretur in his, quæ ex opinione pendent, varia eſſe hominum judicia.

صاحب الحيل id eſt, *auctor artium*, felli ejus vim tribuit, quam hic intactam præterire non poſſum.

اذا كان الزعب ناقص العيار يذاب ويفرغ عليه من مرارته فانه يجبر ويزداد عياره كما لو افرغ عليه مرارة الثعلب فانه ينقص عياره

Si in auro pondus deficit, liquefit, & fel iſtius avis ipſi affunditur: &, cum aurum coaluit, gravius fit pondere. Ut contrà fit levius, ſi vulpis fel affundatur. Minùs mirum quod ſequitur,

اذا اتخن من مرارته خضاب سود الشعر

tinctura ex eo felle ſumpta denigrare capillos. In *Tartaria* campeſtribus circa *Caucaſum*, & *Caucaſias* portas, quas hodie *Derbend*, id eſt, *anguſtias*, & *Temir-capi*, id eſt, *ferream portam*, vocant, harum avium eſt copia, de quibus notatu dignum eſt, quod refert *Hatho Armenus* in libro *De Tartaris* capite quadrageſimo ſeptimo. *In quadam planitie, quæ vocatur Mongu* (lege *Mongal*) *ſtant hyeme quadam aves magnitudinis phaſianorum, quæ pulcherrimas habent plumas, & vocantur* ſeicerach (شقراق) *unde, quando aliqua gentes ingrediuntur illam planitiem, ſtatim fugiunt illæ aves, & tranſeunt per illas cuſtodias, & foſſata* (ubi *Derbend*, & *Porta ferrea*, de quibus paulò antè egerat) *& qui ſunt deputati ad cuſtodiam illius loci per illas aves manifeſtè cognoſcunt inimicorum adventum, & ad defenſionem continuò ſunt parati.* Ex his omnibus multa colligo: Primò has aves non eſſe *picas*, ut *Hebræi* ſentiunt, & fortaſſe etiam ex *Arabibus Algiahid*; cùm mole corporis, pennarum & roſtri colore, victu, fœtore, nido, quem ſibi ſtruunt in remotiſſimis montibus, prorſus à pica differant. Secundò, non eſſe *picos virides*, ut ſtatuit vir doctiſſimus, & mihi amiciſſimus, cùm huic avi cum pico vix quidquam commune ſit præter colorem, qui in utroque eſt viridis, ſed in pico dilutior. Tertiò, quamvis non poſſim definire, quæ avis ſit شرقراق *ſirakrak*; quia in *Europæis* avibus nulla eſt huic ſimilis; conſtat tamen illi cum *Hebræo* רחם *racham*, nihil eſſe commune; & graviter falli *Talmudicos*, *Chaldæos*, *Syros*, & *Hebræos* recentiores, qui *racham* & *ſerakraka* eandem avem eſſe defuniunt. Sed jam alii ſunt audiendi.

II. In *Samaritana* Paraphraſi רחם *racham*, & לסעתאנא *naamitha*, *ſtruthio*: quo nihil abſurdius fingi potuit. Nam ſtruthionem verſu decimo ſexto jam prohibuerat *Moſes*, ut abundè (*a*) probatum eſt. Itaque cauſa nulla eſt cur verſu decimo octavo eundem rurſus prohibeat. Præterea cùm ſtruthio ſit avis immiſericors, & crudelis in ſuos, quorſum nomen habeat à miſericordia factum, quæ *Hebræis* eſt רחם *rechem*.

(*a*) *Cap. 14. p. 228. Im. 43. & ſeqq.*

III. Idem in *Græcos* poteſt objici, quibus רחם *racham*, eſt κύκνος *cygnus*. Utut enim cygnos *Græci Poetæ* ſummis laudibus evehant, tamen quam ſint immites docent hæc *Philoſophi Hiſtoriæ* libri noni capite primo, ἐπεὶ δὲ οἱ κύκνοι ἀλληλοφάγοι μάλιστα τῶν ὀρνίθων. Unde *Plinius* libri decimi capite vigeſimo tertio, *Idem mutuâ carne veſcuntur inter ſe.* Is igitur in *Ariſtotele* legerat *cygnos* ἀλληλοφαγεῖν *mutuò ſe vorare*, nec ſimpliciter ἀλληλοκτονεῖν *ſe mutuò interimere*, quomodo hunc locum citant *Athenæus* libro nono, & *Ælianus* in *Variis* libri primi capite decimo quarto, ut diritatem facti emolliant. Unde eſt, quòd in Fabulis homines duri & immites in cygnos mutari narrantur. *Antonius Liberalis* de *Cygno*, *Apollinis* filio, qui à patre factus eſt cygnus: Οὗτος οὖν ἐναγχόμενος τὴν ὄψιν· τὸ δὲ πᾶν ἄχαρις καὶ ἀγύμναστος. *Facie eundem erat formoſus: ſed moribus rudis, & agreſtis.* Sunt & alii duo *Cygni*, quibus idem fatum affingunt: (*b*) Ὁ μὲν Ἄρεως υἱὸς, ὃς ὑπὸ Θεσσαλίᾳ τὸν παῖδα τοῦτον λαχὼν, καὶ ἀποκτείνων, καὶ βαλόμενος ταῦτα τῆς κεφαλῆς τοῖν ἀνεψιοῖν τῷ πατρὶ, ὃν Ἡρακλῆς ἀπέκτεινε· ὁ δὲ Ποσειδῶνος, &c. ὃν Ἀχιλλεὺς ἀπέκτεινεν. *Unus* Martis *filius, qui in* Theſſalia *tranſeuntes inſidiis appetens perimebat, ut ex eorum capitibus patri templum excuaret, quem interfecit* Hercules: *alius* Neptuni *filius, quem occidit Achilles.* Atque hic quoque narratur *Philonomen* uxorem propriâ manu necâſſe, & filium *Tennem*, arcâ incluſum, in mare conjeciſſe. Neque verò ſatis certum eſt κύκνον hic haberi pro רחם *racham*: cùm in *Hieronymo*, qui *Græcos* ferè ſequitur, alius ſit ordo vocum; ita ut *cygnus* τῷ תנשמת *thinſemeth*, & *porphyrio* τῷ *racham* reſpondeat. Quod videri queat minùs alienum; quia רחם *racham*, verbum eſt *diligere*: porphyrionem autem φιλοτεκνίαν ἔναι φαῖς, καὶ τὴν ἐντροφίαν τῶν ἐννόμων ἀγαπᾶν. Quod multis probat *Ælianus Hiſteria* libri quinti capite vigeſimo octavo porphyrionis cujuſdam exemplo, qui, convictore gallo privatus, inediâ ſibi mortem conſcivit.

(*b*) *Pind. Schol. Olymp. 2.*

IV. *He-*

IV. *Hebræi* recentiores, nominis etymon respicientes, dicunt שהוא עוף מרחם על בניו מאר, racham *avem esse ergo pullos suos valde misericordem.* Sic *Aben Ezra*, *Kimchius*, *Pomarius*, *Aquinas*, & *R. Jacob* auctor *Hatturim*, sive *Commentarii Cabalistici in Pentateuchum.* Hinc apud *Aratum* in *Levitico* pro רחם *racham*, est *philostorgos.* Sed hoc est Etymologias interpretari, non verba, quod alicubi *Aquila* objicit *Hieronymus:* cùm in rerum natura nulla sit avis *philostorgos* nomine. Itaque idem, mutato consilio, pro *philostorgo* maluit in *Deuteronomio pelecanum* scribere, quem veterum Ecclesiæ Doctorum multi narrant occidere natos suos, eosque per triduum lugere, deinde se ipsum rostro vulnerare, & aspersione sui sanguinis revocare ad vitam. *Epiphanius Physiologus*, capite octavo, Ἔστι γὰρ ἡ πελεκὰν φιλότεκνον ὄρνεον παρὰ πάντα τὰ ὄρνεα, *Pra omnibus volucribus pelecanus prolis est amans.* Addit parvulos à matre nimiis osculis saucios emori, sed post triduum marem accedere, qui, doloris impatiens, καλαφίζει τὴν ἰδίαν πλευρὰν, καὶ ὅπως ἂν τῇ ὑμπροῖς, καὶ καταῤῥεῖ αἷμα, ἐπιπάζων ἐπὶ τοὺς πληγοὺς τῶν τεθνηκότων νεοττῶν, καὶ ὕτως ζωπυροῦνται, *proprium latus percutit, & terebrat, emanatque sanguis, quem super mortuorum pullorum vulnera instillat, & illos sic vita restituuntur.* Ita etiam *Eustathius* in *Hexaemeron*, nisi quod apud illum pater pullos occidit, & mater aperto latere eosdem exsuscitat. Neque *Latini* multo aliter, *Augustinus* in *Psalmum* centesimum primum, *Dicuntur ha aves sanguam colaphis rostrorum occidere parvulos filios suos, eosdemque in nido occisos à se lugere per triduum. Postremo dicunt matrem se ipsam graviter vulnerare, & sanguinem suum super filios fundere, quo illi superfusi revivescant.* Et Gregorius, *Ferunt Philosophi, quod pelecanus filios suos, statim ut nati sunt, interficit, &c. Postea vero mater seipsam vulnerat, eosque sanguine suo rosuscitat.* Et Isidorus *Originum* libri duodecimi capite septimo, *Fertur, si verum est, eam occidere natos suos, eosque per triduum lugere, deinde seipsam vulnerare, & aspersione sui sanguinis vivificare filios.* Quibus similia narrant pseudo-*Hieronymus* libro *De certo Paschali*, *Petrus Damianus* libri secundi Epistolâ decimâ octavâ, *Vincentius* in *Doctrinali* libri decimi sexti capite centesimo sexagesimo sexto, *Michael Glycas* libro primo *Annalium*, atque alii sine numero. Unde est, quod pictores, quibus cum *Poetis*,

Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas.

pelecanum nobis exhibent acuto rostro sauciantem pectus, aut latus, & pullos magno hiatu effluentem inde sanguinem excipientes. Sed imposuit viris sanctis quisquis primus hanc fabellam mendacio suo adornavit: cum in *Philosophorum* libris, qui de rerum natura scripserunt accuratius, tam insignis miraculi vestigia nulla sint. Ut taceam resurrectionem esse supra Naturæ vires, & pelecanum non esse adunci rostri, sed latissimi, unde illi *platea Latinum* nomen: neque רחם, *à misericordia*, sed קאת, *à vomitu* dici, ut pluribus probatum. Non tamen soli *Arix*, sed *Castalionis* etiam, & *Genevensibus racham* est *pelicanus.*

V. At *Junio* & *Tremellio* רחם *racham*, est *merops.* Meropem nimirum volunt *racham* dici *ab amore*, quia genitores suos reconditos eum pascere *Plinius* auctor est libri decimi capite trigesimo tertio. Et *Ælianus* (o) eapropter meropem haberi dicit (*c*) δικαίοτατον (lege δικαιότατος) καὶ ἐυσεβέστατον ἐρεθῶν ἀνθρώπων, *avium omnium justissimum, & pissimum. Isidorus* etiam, *Meropes eosdem, & gaulos, qui parentes suos recondere atque alere discuntur.* Quod ex *Aristotele* sumptum. Is enim *Historiæ* libri noni capite decimo tertio, postquam cicoiniarum ἀντιπελαργίαν descripsit, de meropibus addit, Φασὶ δέ τινες καὶ τοὺς μέροπας ταῦτὸ τοῦτο ποιεῖν, καὶ ἀντιτρέφειν ὑπὸ τῶν γηρασκόντας, ἀλλὰ καὶ ἐυδοῦν, ὅταν οἷοί τ' ὦσι· τὸ δὲ πατέρα, καὶ τὴν μητέρα μόνους ἐυδειν. *Sunt, qui meropes quoque idem facere asserant, & à pullis suis vicissim ali, non solum cum senes sunt, sed & quam primum* pulli huic curæ *pares sunt: patrem verò, & matrem unus manet.* Nota obiter ab *Aristophanis Scholiaste* in *Aves*, pro τοὺς μέροπας, scribi τοὺς ἀέροπας, & à *Suida* τοὺς ἀέροπιδας in voce ἀντιπελαργῶν· quamvis uterque profiteatur se *Aristotelem* sequi. Sed & in *Hesychio* legas, Ἀέροπες, ἴδιόν τι, &c. καὶ ἔθνος τινος. *Aeropes gens, & quadam avis.* Et cum de *Eumolpo* dicit *Bunus* libro secundo *Oxuthog.* Ἀπόλλων δὲ ὀργίοις ἐπιδόντα τὸ παῖδα ἡίστασεν, ὃς ἔτι νῦν τίκτει μὲν ὑπὸ γῆς, ἀνὶ δὲ μελετᾷ πτεσθαι. Apollo *autem puerum mutavit in avem eropum, quæ nunc etiam sub terra parit, & semper volatum molitur: eropis* nomine meropem intelligit, de quo *Philostratus Historiæ* libri sexti capite primo, Ὅν δὴ οἱ Βοιωτοὶ καλοῦσι μέροπα, οἷς τοὺς ὑπὸ τὸ γῆ καταδύμους, νυττεύει μόνος. *Is, quem* Bœotii *meropem vocant, solus subit terræ cavernas, ut nidificet.* Et libri noni capite decimo tertio, Τίκτει δὲ τοῖς κοιλοις τοῖς μαλακοῖς, ὀλιγόωα ᾧ ὤεα καὶ τέτταρας πάχυς. *Parit in præcipitiis mollioribus vel ad quatuor cubitos intro subiens.* Et *Plinius* libri decimi capite trigesimo tertio, *Cunabula in terra faciunt, corporis gravitate prohibita sublime petere.* Itaque *meropes* etiam ἀέροπες, ἀεροπεδία, & ὠέροπα dictæ. Tamen rectum est μεροπες, quomodo dicuntur hæ aves, quia habent μεμερισμένην τὴν ὄπα, ἢ ἐξ τὴν φωνήν. Unde *Probus* in *Georgicorum* librum quartum, MEROPES *sic dicuntur* Græcè, *quia earum vox multiplicem capit partitionem,* à μεριστὴ ἐκὲς, id est, *partitione vocis.* Quem ἐπὸς μεριστὸν κακόζηλον vocabulo sic expressit auctor *Philomelæ*,

Regulus, atque merops, & rubro pectore Progne,
Consimilis modulo zinzilulare *sciunt.*

Utut sit, quidquid affertur de meropum amore & gratitudine erga parentes non facit satis ad rem. Ita enim רחם *racham*, non esset avis φιλότεκνος, ut *Hebræo* volunt, sed φιλοπάτωρ. Tamen *Hebræo* verbo רחם *racham*, potius significatur naturalis ille affectus & compassio parentum erga liberos. Et quandoque patri tribuitur: ut *Psal.* 103. *vers.* 13. כרחם אב על בנים, *Ut pater est misericors erga filios.* Et *Esa.* 63. *vers.* 15. 16. *Ubi commotio viscerum tuorum*, ורחמיך, & *miserationes tuæ, quia tu pater noster es?* Et *Jerem.* 31. *vers.* 20. *Annon filius mihi charus est* Ephraim? *Nonne est filius deliciarum? Idcirco commota sunt viscera mea propter eum*, רחם ארחמנו, *miserendo miserebor ejus.* Sed & maternus affectus eodem verbo aptissimè exprimitur: ut 1 *Reg.* 3. *vers.* 26. נרחמו רחמיו, *Incaluerunt ejus* (matris) *affectus erga filium suum.* Et *Esa.* 49. *vers.* 15. *Nunquid obliviscetur mulier fœtus sui*, מרחם, *ut ne misereatur filii ventris sui.* Et *Thren.* 4. *vers.* 10. *Manus mulierum* (matrum) רחמניות, *misericordes.* Vult *Propheta* naturalem esse matrum erga liberos affectum. Nempe videtur ille affectus ortum ex vulva ducere, quæ *Hebræis* est רחם *rechem.* Ex his abundè apparet, quæ sit vera & nativa significatio verbi רחם, adeoque verum esse, quod *Hebræi* asserunt, nempe רחם *racham*, si ratio nominis habeatur, avem esse φιλότεκνον· quamvis avem illam definire non potuerint viri, tam imperiti rerum Naturæ, quam periti vocum Interpretes.

(o) *Hist. l.* 12. *c.* 30.

CAPUT

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM.

Ex *Arabica* lingua probatur רחם *racham*, eſſe *Vulturis* ſpeciem.

Avis רחם racham, *vel* רחמה rachama Arabibus *notiſſima. Ejus ample deſcriptiones ex* Damire, Alkazuinio, & Alcamus, *ubi decem ejus propria. Item ex* Andrea Bellunenſi. Alcorani *Interpretes, qui ſurdam & mutam deſcribunt, refelluntur ex* Zamachſari. *Apud* Arabes rachamæ *ſtercus, pluma, fel, jecur, caro*, &c. *eaſdem, quas apud* Graecos, & Romanos, *vulturis, in Medicina vires habent. Nidus in locis inacceſſis, & tam raro videtur, ut à nonnullis aut nuſquam, aut nonniſi in altero orbe extare ſit eraditus. Unicum ovum, aut ad ſummum geminum, edit. Cadaveribus veſcetur. Sequitur exercitus triduo, aut etiam ſeptiduo ante, futura cladis præſcius. Pro* רחם racham, *cur in* Deuteronomio רחמה rachama, *Fœminum, & ſapiſſimè apud* Arabes, *& in* Horo ḥ ḫ pro ḥ ḫ. *Error vulgi in* Ægypto *natus, omnes vultures eſſe fœminas. Quomodo hac fabula priſci* Patres *uſi ſint.*

Jam in ea, quam deſcripſimus, Interpretum hæſitatione *Arabes* conjulere tutiſſimum eſſe quis neget? Cum avis رخم *racham*, vel رخمة *rachama* apud eos hodieque ſit notiſſima, & deſcribatur pluribus, quod ſequentia palam facient. Damir,

الرخمة طاير ابقع يشبه النسر في الخلقة

Rachama, *avis variis coloris ad aquilæ naturam accedens.*

Et paulò poſt,

وفي طبع هذا الطاير انه لا يرضي من الجبال الا من بالوحش منها ولا من الاماكن الا بالاسعتها والابعرها من اماكن اعرابة ولا من الهضاب الا بصخورها ويقال لها لانوق

E natura hujus avis eſt, quod non amat montes, niſi maxime ſolitarios, neque loca alia, niſi maxime diſſita, & ab habitatis remotiſſimas, & in locis petroſis nonniſi rupes inacceſſas. Alio nomine vocatur anuk. Et infra,

وتبيض بيضة واحدة وربما اثنين وهي من لئام الطير وهن ثلاث الغراب والبوم والرخم والعرب تضرب المثل في الامتناع ببيضها فيقولون اعز من بيض الانوق وابعد من بيض الانوق فانه لا يكاد يظفر به لان اوكارها في روس الجبال والاماكن الصعبة كما تقدم قال الشاعر ✡

وكنت اذا استودعت سر ✡

اكتمت كبيض انوق لا ينال لها وكر ✡

Et ovum parit unicum, ſed & quandoque geminum edit. Eſt ex ovibus liam (quaſi *ignobiles* dixeris.) *Ea autem tres ſunt, corvus, noctua, &* racham. *Proverbium eſt apud* Arabes, *quo ſignificatur quam ova ejus ſint inacceſſa*, "*Rarius ove* anuk, *aut* "*Remotius ove* "anuk: *quod vix quiſquam aſſequitur, quia nidificat in vertice montium, & in præruptis locis, ut jam ante dictum eſt. Unde eſt, quod Poeta dixit,* "*Et ſi us, cum* "*ſeorſim in abditum locum evocatus ſum, latens ut* "*ovum* anuk, *cujus nidus eſt inacceſſus.* Alkazuinius,

رخمة طاير النسر في خلقته يختار لبيضه اطراف الجبال الشاهقة ليصعب الوصول الي بيضه يقال اعز من بيض الانوق فاذا جا اوان بيضها ذهبت الي الهند واتت حجر يقال له ابوطاقيون وهو حجر مدور مثل خرزة اذا حركت يعقعق في جوفه حجر اخر ويتحرك ذلك الحجر تحتها فتبيض من غير وجع وتطير جلق العساكر لتاكل من جبن

Rachama *eſt avis aquila* (id eſt, aquilini generis.) *E natura ejus eſt, ut eligat ovis ſuis ſummorum montium vertices, ut ad ea difficilior ſit acceſſus. Unde eſt quod dicitur,* "*Rarius ovo* anuk (id eſt, *rachama.*) *Qua tempore ova poſitura eſt, in* Indiam *ſe conferens inde affert lapidem, quem* abutacium *vocant* (imò *ivrinum.*) *Is lapis eſt margarita inflar rotundus. Cum movetur, ſonat in ventre ejus lapis alius. Eo lapide ſibi ſuppoſito, ova ponit ſine dolore. Coſtra ſequitur volatu ſuo, ut veſcatur occiſorum cadaveribus.* Alcamus

الانوق العقرب الرخمة وطاير اسود له كالعرف او اسود اصلع الراس اصفر المنقار وهو اعز من بيض الانوق لانها تعررها فلا يكاد يظفر به لان اوكارها في التلل الصعبة قيل فعلاقها عشر حضال

حضال تعضن بيرها وتعمي فرخها
وتالق ولدها ولا تمكن من نفسها
غير زوجها وتقطع في اول القواطع
وترجع في اول الرواجع وتطير في
النعسير ولا تغتر بالشكير ولا ترب
بالوكور ولا تسقط علي الجفر بالشكير

Anuk, *aquila genus*, *qua & rachama dicitur. Avis nigra, qua habet tanquam jubam. Alii, avis nigra, calvi capitis, flavi roſtri, de qua Proverbium,* "*Rarius eſt ovo* anuk; *quia ovo ita proſpicit, ut vix poſſit invadi. Nidificat enim in montibus inacceſſis. Huic propria decem tribuuntur.* 1. *Mutat ova ſua.* 2. *Pullos ſuos tuetur.* 3. *Probi ſua ſemper adhæret.* 4. *Nihil per ſe conflatum abſque compare ſuo.* 5. *Migrat cum primis migrantibus.* 6. *Redit cum primis redeuntibus.* 7. *Volat in pennarum defluvio.* 8. *Neque propter pennarum pancitatem periclitatur.* 9. *Neque manet in nido.* 10. *Neque cadit in coeundi impotentiam:* quomodo reliquæ aves, cum pennæ defluxerunt. E quibus decem propriis prima quatuor etiam in *Damire* leguntur verbis fere totidem. *Andreas Bellunenſis*, Alrachame *eſt avis magna ſicut milvus, plumis corporis albis, & pennis alarum nigris. Edit carnes putridas, & ſimilia. In* Syria *abundat.* Ad *Alcorani Suratam* الاخراب *Alachrab*, quæ in *Latino* Interprete eſt *Azoara* quadrageſima tertia, ubi de *Moſe* agitur, verſus finem, dicit *Commentator*, *Abulabas Cordubenſis*,

لم يعرف موضع قبره الا الرخم فلذلك
جعله الله اصم ابكم

ejus præter avem racham, *ac proinde illam fecit Deus ſurdam, & mutam.* Id omni ex parte fabuloſum eſt, ut pleraque hujuſmodi nugatorum. Nam, ut cætera taceam, hæc avis eſt maximè vocalis, ut aquilinum, & vulturinum omne genus. Proinde, ut *Arabes* ſæpe avibus, veluti nos campanis, quidvis affingunt. *Zamachſari* ſcribit *rachama* clangorem hæc ferè verba

سبحان ربي الاعلي

ſonare, *Sobchan rabbi alaſi*, id eſt, *Laus Domino meo altiſſimo.*

Jam ſi liberet addere quidquid habent *Alkazuinius*, *Ibnolbatrik*, *Avicenna*, *Serapion*, *Sariph*, *Abenbitar*, *Alcamus*, & *Arabum* alii de hujus avis medicis virtutibus res in immenſum excreſceret. Nobis igitur è multis ſufficiet addere pauca quædam, unde conſtet, quam avem *Arabes* ſic indigitent. 1. Stercus *rachama* embryonem excutit. *Alkazuinius*,

درقها ان احتمتة المراة القت جنينها

Stercus ejus ſi ferat mulier, embryonem ejicit. Avicenna

قبل ان زبله يسقط الجنين تبعيرا

Sercus ejus embryonem ſuffin ejicere dicitur. Ecce idem in *Dioſcoride* de ſtercore vulturis in capite *De ſtercore* libro ſecundo Γυπὸς κόπρος ὑποθυμιαθεῖσα ἐκβάλλει ἔμβρυα ἐκτιτρώσκοντα παραδίδοται, *Vulturis ſtercus ſuffitu fœtus pellere dicitur.* Et in *Samonico* capite trigeſimo quarto,

Quemetiam ſtercus ſupponum vulturis atri,
Sentiat ut minime partus quam proximus urget.

2. Pluma quoque *rachamæ* ad partum prodeſt. *Sariph*,

واذا اخذت ريشه من جناحها اليمن
ووضعت بين رجلي المطلقة سهل اولادها

Cum ſumitur penna ex ala ejus dextera, & ad parturientis pedes ponitur, levat dolore partûs. Ita etiam *Alcamus* in رخم *racham.* Quod idem de vulturis penna habet *Plinius* libri vigeſimi noni capite quarto, *Penna vulturina ſubjecta pedibus adjuvat parturientes.* Et *Sextus* libri ſecundi capite ſecundo, *Effici, ut ſine labore partum edant.*

3. Fel *rachamæ* medetur albugini. *Alkazuinius*,

يكتحل بمرارتها وحدها لبياض العين

Ex ſolo vulturis felle fit collyrium ad oculi albuginem. Avicenna يكتحل بمرارتها لبياض العين بالما البارد *Ex felle ejus cum aqua frigida fit collyrium ad oculorum albugines.* Vulturino felli vis eadem. *Plinius* libri vigeſimi noni capite ſexto, poſtquam aquilæ felle inungi dixit nubeculas, & caligationes, ſuffuſionesque oculorum, *Eadem vis & in vulturina felle*, &c. *Samonicus* capite decimo quarto,

Si tenebras oculis obducit pegrafenetius,
Expreſſa marathro gutta cum melle liquenti
Detergere malum poterunt, vel vulturis atri
Fella chelidonia fuerint quis gramina miſta.

Marcellus, *Felis gallinacei, vel vulturini, quod longè magis prodeſt, ſcrupulum, & mellis optimi unciam bene tritam conjunges, atque in pyxide cupreâ habebis, & opportunè ad inungendum uteris. Hoc nihil potentius caligines relevat.* Galenus *Euporiſtcon* libri primi capite quadrageſimo quarto, *Omnem oculorum obſcuritatem incipientemque ſuffuſionem curat fel vulturis, cum marrubii ſucco, & melle Attico.* Sextus, *Vulturis fel*, &c. *omnem caliginem diſcutit.*

4. *Rachama* jecur à Dæmone obſeſſis utile. *Alcamus*,

كبدة يشوي ويسحق ويسقي المجنون
ثلثة ايام كل يوم ثلاث مرات ويبرء

Jecinore ejus toſto, & contrito, per triduum potatur Dæmoniacus quotidie tribus vicibus, & convaleſcit. Ita etiam *Damir.* Nec multò aliter *Abenbitar*, كبد هاشوي ويسحق ويذاف بخل ويسقي من به جنون كل يوم ثلاث مرات ثلاثة ايام متواليه فيبرء *Jecur ejus aſſatur, conteritur, & in aceto maceratur, & illi propinatur, qui à Dæmone obſeſſus eſt per triduum quotidie tribus vicibus, per tres dies continuos, & ſanat eum.* Nempe de comitiali morbo, in quo videtur eſſe θεία νοῦσος: aliquid ſimile tradiderant vetuſtiores. Plinius, *Jecur vulturis, cum ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potum, adverſus comitialem morbum prædicatur.* Ita etiam *Sextus*, & *Æſculapius.*

5. Ecce aliud de carne *rachamæ*! Sariph,

لحم الرخم اذا خلط بخردل وجفف
ويذر

وبخر بد المعقود من النسا سبع مران الطلقة ذلك *Carne* rachamæ *cum ſinapi mixtâ, & exſiccatâ, ſi ſuffiatur iſchiadicum ſepties, à morbo ſuo liberabitur.* Alcanus, التبخير بجعفل لعمه مخلوطا بخردل سبع مرات يعل المعقود عن النسا *Suffimentum ex carne ejus ficca cum ſinapi mixta ſepties repetitum iſchiadico morbo laborantem ſanabit.* Sed utroque loco, pro حردل *chardal*, id eſt, *ſinapi*, legendum putamus حرمل *charmal*, id eſt, *rutam:* quia habetur in *Samonico*, capite quinquageſimo quinto,

Si verò occultus nervos dolor urit inertes,
Vulturis exciſos adipes, rutamque remitte, &c.

Sed & ad hemicranium, & capitis dolores, remedia præſcribunt *Aviſenna* ex *rachama*, *Plinius*, *Galenus*, *Marcellus*, *Sextus*, alii, ex vulture. Et ut ſtercus *rachamæ* apud *Abenbnarem*, *Damirem*, & *Alcamus:* ita vulturinus ſanguis apud *Plinium* lepras ſanat. Qui idem libri vigeſimi noni capite quarto, *Ex volneribus an anxilo contra ſerpentes primum vultur eſt.* Quam vim uno ore *rachama* tribuunt omnes *Arabes*. Pelli ſcilicet tradunt venenata omnia pennæ ſuffitu, & ſtercoris: felle illito ſanari viperæ & ſcorpionum morſum: & flavam pellem, quâ continetur ingluvies, exſiccatam, contritam, & in potu ſumptam purgare ab omni veneno. De quibus præter *Aviſennam* conſulendi *Ibnolbarik*, *Abenbitar*, *Damir*, *Alcamus*, &c. Neque enim vacat eorum loca deſcribere.

Jam, quod *rachamam*, vel *anuk*, quod idem eſt, in locis inacceſſis nidificare perhibent, atque inde natum Proverbium apud illos receptiſſimum, *Rarum ova anuk*, nemo vulturi negaverit maximè convenire; de quo *Philoſophus Hiſtoriæ* libri ſexti capite quinto, Ὁ δὲ γὺψ τοσοῦτον μὲν δὴ πάτρας ἀπροσβάτους διὰ ἐπαίνου ἔδωκε τοῦτον γυπὸς καὶ τοιοῦτος. Καὶ διὰ τοῦτο Ἡρόδοτος (lege Ἡρόδωρος,) ὁ Βρύωνος ὁ Σοφιστὴ πατὴρ, Φησὶν οὖν τὰ γῦπας ὑφ' ἑτέρας γῆς πόλλας (lege ἀδήλας) ἡμῖν τοῦτό γε λέγειν τὸ ζημεῖον, ὅτι ἴδιοί ὑφαπτὰ γυπὸς τοιοῦτοι, καὶ ὅτι παῖδοι ἐξαίφνης φαίνονται πολλοῖσιν τοῖς ἐρημώμασι· τὸ δὲ ἧς χαλεπὸν ἰδεῖν ἀπτηὶ δ' ὅμως. *Vultur autem nidificat in rupibus inacceſſis: unde eſt, quod vulturis nidus & pulli raro videntur. Ac proinde* Herodorus, Bryſonis *Sophiſtæ pater, vultures tradit in alia eſſe terra nobis ignota: id ex hoc argumento conſtare addens, quòd, cum vulturis nidum nemo viderit, multi derepentè appareant exercitus ſequentes. Sed, ut hunc videre difficile ſit, tamen quandoque viſus eſſe.* Et rurſus libri noni capite undecimo, Γυπὸς δ' λίγιστοι ὑπὸ τοῦτο δὲ ἰδεῖς ἰώμενον ἅτε τοιοῦτον, ἅτε τοιοῦτον. Διὰ διὰ τοῦτο Ἡρόδωρος ὁ ὁ Βρύωνος, τοῦ Σοφιστοῦ πατὴρ, ἀπὸ τινος ἀυτὸν ἑτέρης ὄντα μετοίκου γῆς ἔλεγεν, τεκμήριον τοῦτο λέγων, καὶ τὸ φαίνεσθαι ταχὺ πολλοὺς ὄχλου δὲ μηδενὶ ἄνευ ὄλλου τοῦτο δὲ πίτνειν, ὅτι τίκτει ἐν πέτραις ἀπροσβάτοις. *Vulturis neque pullum, neque nidum quenquam vidiſſe nonnullis aſſerunt. Quocirca* Bryſonis *Sophiſta pater*, Herodorus, *eos ex ſublimiore aliqua terra venire hoc argumento probabat, quod multi ſubitò appareant, cum unde venerint nulli ſit notum. Sed hujus rei cauſa eſt, quod in rupibus inacceſſis vultur pariat.* Quæ etiam in *Antigono Hiſtoriâ* quadrageſimâ octavâ reperire eſt. *Plinius* libri decimi capite ſexto, *Nidos* (vulturum) *nemo attigit. Ideò etiam fuêre, qui putarent illos ex adverſo orbe advolare: falſo. Nidificant enim in excelſiſſimis rupibus. Fœtus quidem ſæpe cernuntur.* Quæ non ſatis cohærent. Nam, ſi vulturum nidum nemo attigit, illorum fœtus ſæpe cerni verum eſſe non poteſt, cùm fœtus alibi non videantur, quàm in nido, aut circa nidum. Sed prius ex *Herodoro*, alterum ex *Ariſtotele* ſumptum, qui in contraria ſunt ſententiâ. Quamvis ne *Ariſtoteles* quidem vulturis pullos ſæpe cerni dixerit, ſed nonniſi rarò videri. Διὸ, inquit, ζητοῦσι ἰδεῖν τοιοῦτοι γυπὸς, καὶ τοιοῦτος ut *Plutarchus* in *Romulo*, Νεοττοὺς γυπὸς ἢ ἰχθῦς ἴσμεν ἐυτυχοῦντες, *In vulturis pullos non facile incidimus*; proeo, quod idem dicit in *Romanis Quæſtionibus*, Οὐδὲ γὰρ τοιοῦτος γυπὸς ἐυτυχῶν ἰαδίας ἐστὶν. *Neque enim ut vulturis nidum facile eſt incidere.* Sed *Ælianus* multò abſurdius *Hiſtoriæ* libri ſecundi capite quadrageſimo ſexto, Αἰγυπτίοις δὲ τοιοῦτος μὴ ὑπολαμβάνειν γύπα, *Vulturem nidum contexere negant.* Quid igitur? Τίκτει δὲ, inquit paulo poſt, καὶ μὴ τίκτειν πεπίσμαι (al. πέπεισμαι,) τοιοῦτος δὲ ἀδῆλον, καὶ ὡς νῦν γονᾶς κατάπτεροι εἰσὶ, καὶ τοῦτο ἤκουσα. *Vultures credo* (aut *audivi*) *ova non excludere, ſed pullos parere, qui ſtatim a partu ſint volucres.* Et *Plinio* capite ſecundo,

Στρουθὸς πτερωτὰς ἦρ' ἀπὸ μήτρας ἔχει,
Οἱ ζῶσιν εὐθὺς ἐξ ἐυτύχων ἀρπάγων,
Πτηνῶν καλιὰν ἐυρίσκοντες κρείττονες.

Pullos alatos e vulva educit, qui ſtatim rapacibus unguibus ſibi victum comparant, nidi ſuffocatione præſtantiores reperti. Sed nemo non videt, unde nata ſint hæc opinionum monſtra. Quia nidi vulturum raro cernuntur, alii nonniſi in altero orbe, alii nuſquam extare crediderunt.

Etiam id vulturi convenit, quod de *rachama* dicit *Damir*, illum aut unicum ovum, aut ad ſummum geminum edere. *Ariſtoteles* enim de vulture *Hiſtoriæ* libri ſexti capite quinto, Τίκτουσι δὲ δύο ὠὰ οἱ γῦπες, *Duo ova parunt vultures.* Et libri noni capite undecimo, Τίκτει δ' ἓν ὠὸν, ἢ δύο τὰ πλεῖστα. *Unum ovum edit, aut ad ſummum duo. Plinius* ubi ſuprà, *Fœtus quidem ſæpè cernuntur, ferè bini.*

Eſt & vulturis proprium, quod in *Bellunenſi rachama* legitur edere carnes putridas: & in *Alkazwino*,

تطير خلف العساكر لتاكل من جيف

Poſt caſtra volat, ut cadaveribus veſcatur. Inde in *Homero* paſſim eos, qui occiſi ſunt,

— γῦπες ἔδονται,

Vultures comedunt. Et iidem eſſe dicuntur

— γύπεσσι πολὺ φίλτερον, ἢ ἀλόχοισιν,

Vulturibus multò chariores, quàm uxoribus. Quin *Herodoro Pontico* teſte apud *Plutarchum Romanarum Quæſtionum* Quæſtione nonageſimâ tertiâ, vultur ἰδοὺς ἅπτεται ζάντος, χρῆται δὲ τοῖς ἄλλοις πολυπόνως, *nihil vivum attingit, ſed mortuis ſolum veſcatur.* Hinc *Lucretius* libri quarti verſu 680.

Mellis apes quamvis longè ducantur odore,
Vulturique cadaveribus. —

Ovidius libri primi *Triſtium* Elegiâ quintâ,

Aut ut edax vultur corpus circumſpicit, ecquod
Sub nulla poſitum cernere poſſit humo.

Silius libri decimi tertii verſu 396.

Hic dira volucres, paſtuſque cadavere vultur.

Gregorius Nazianzenus, Carmine 163. *De calin mulierum*,

— νεκροῖς ἀμφιέπουσι γύπες,
— *vultur nempe cadaver amat.*

Prudentius Περὶ στεφάνων *Hymno* nono,

Longe-

Longeque morſus vulturum efficacior
Ad devorandas carnis offas mortuæ.

Plutarchus, *de cauſis naturalibus* Quæſtione vigeſimâ ſextâ, Τὰ πονήρια τὸν γῦπα μετὰ, καὶ προσάγεται πόῤῥωθεν. *Morticina carnes vulturem movent, atque eminus trahunt.* Et in libro *De utilitate ex inimicis*, Καθάπερ οἱ γῦπες δηλοῖ τὰς ἰσμὰς τῶν διψθηρίων εωμάτων φέρονται. *Ut vultures ad cadaverum odorem feruntur.* Ælianus *Hiſtoriæ* libri ſecundi capite quadrageſimo ſexto, Γὺψ οὐκοῦ πολέμου, ἐάσαι γὸ ἱμπεζὸν, ἀὶ ἐχθρὸν. *Vultur mortuo eſt infenſus, & tanquam in hoſtem incidens vorat.* Sed & brevi morituros præſentire creditur. Ælianus ibidem, Φυλάσσει τοιγεξόμενον· καὶ μὴν τοι καὶ ταῖς ἐκδήμοις στρατιαῖς ἕπονται γῦπες, καὶ μάλα μαντικῶς, ὅτι γε οἱ πόλεμοι χαρίεις εἰδέναι, καὶ ὅτι μάχη πᾶσα ἐργάζεται νεκρὸς, καὶ τῦτο ἐγνωκότες. *Morituros obſervat. Peregrinos etiam exercitus ſequuntur vultures præſenſione quadam, ut qui eos noverint ad bellum proficiſci, atque hoc quoque ſciant omne prælium aliquam ſtragem edere.* Phile *De animalibus* capite ſecundo,

Πλὴν μαντικὴν ἔχουσι οἱ γῦπες φύσιν·
Καὶ γὰς συνοδεύουσι τοῖς μαχιμώτοις,
Τῶν σωμάτων ἐλπίδα πολλὴν τρέφοντες.

Præterea vultures naturam habent vaticinam: quippe cum iis peregrinantur, qui dimicaturi ſunt, in ſpem cadaverum, quæ tunc cadent. Apud *Plinium* tradit *Umbricius*, aruſpicum peritiſſimus, *triduo ante, aut biduo volare eos, ubi cadavera futura ſint.* Unde *Plautus* in *Truculento* Scena *Priſca*,

— *unde, ut jam, quaſi volturi, triduo*
Priùs præſentiunt quo die eſuri ſient.

Ægyptii non triduo, ſed ſeptiduo antè, vultures prælii locum deſignare aſſerunt, adeoque prævidere ex qua parte major futura ſit ſtrages. *Horus Hieroglyphicum* libri primi capite undecimo, Πολέμου μέλλοντος τελεῖσθαι, ἢ τόπον ὁρίζει, ἐν ᾧ μέλλει ὁ πόλεμος γενέσθαι, πρὸ ἡμέρων ἑπτὰ ἐν αὐτῷ παραγενομένων. *Cum belli conficiendi tempus inſtat, definit locum, in quo pugna committi debet, ſeptem ante diebus ad eum accedens.* Et rurſus, Πλείονας σφαγὰς μέλλοντος, καὶ πλησμόνης, βλέπει, τυμπανιζομένη τὴν ἑαυτῆ ἐν τῷ πλησίον τροφὴν· παρ' ἣ καὶ οἱ ἀετοὶ βασιλεῖς κατασκήπτουσι ἑπομένων σκιαμόρφων κατὰ πόδας ξ πολλῶν οἱ γῦπες βλέπουσι μέγα, ἐντεῦθεν σημαινόμενοι τὰς πλησμόνας. *Ubi plures mactandi ſint, & quæ vincendi, prævidet, ut ex cadaveribus cibum ſibi ipſi ſeponat. Proinde priſci Reges exploratores mittebant, qui obſervarent in utram acies partem vultures reſpicerent, & inde colligerent quinam eſſent vincendi.* Quæ, ut ſaltem ex parte vera, maximè mirantur ii *Patres*, qui in *Hexaemeron* ſcripſerunt. *Baſilius* Homiliâ octavâ, Τίς τοῖς γυψὶ προσαγγέλλων τὸ αἷμα θηρίων ἢ θάνατον, ὅταν νεκρὰν ἀκούσωσι συστρατεύσασθαι; Ἴδιος γὰς ἀὸ μυρίας ἀγέλας γυπῶν τοῖς στρατιώταις παρεπομένας, ἐκ τοῦ ὄπλων πυραζόντος τεκμαιρομένων τὴν ἡδονήν. Quæ *Ambroſius* ita reddidit, *Interrogabo te, tu autem reſponde mihi: Unde vultures mortem hominum ſignis quibuſdam annuntiare conſueverint? Quo inducto edocti atque inſtructi ſint, ut, cum bellum lacrymabile inter ſe adverſa acies inſtaurant, multo prædicta volucres ſequantur agmine, & eo ſignificent, quia multitudo hominum caſura ſit bello, futura prada vulturibus?* Et *Euſtathius*, Ἤτοι δὲ φασιν ἀνθρῶν οἱ πόλεμοι παρατάσσονται, ἐκκαλοῦσι αὐτοὺς, καὶ εἰς αἰφνίδιον ἀναπτόμενοι ἀὸ. *Cum autem homines in aciem inſtruuntur, ſequitur, neque abſcedit eum ſit carnis avidus.* Unde eſt, quod cum vulturibus conferuntur hæredipetæ. Quo ſenſu dicit *Seneca* Epiſtolâ nonageſimâ quintâ, *Vultur eſt, cadaver expectat.* Et *Martialis* libri ſexti *Epigrammate* ſexageſimo ſecundo,

Cujas vulturis hoc erit cadaver?

Unum addo, pro רחם *racham*, in *Deuteronomio* legi רחמה *rachama*, Fœminina terminatione. Neque enim iis aſſentior, qui volunt *He* in רחמה, eſſe Paragogicum: cùm etiam *Arabicè* ſciam Fœmininum رخمة *rachama* longè ſæpius occurrere, quam Maſculinum رخم *racham*. Atque, ut monet *Damir*, الها فيها للجنس *in ea voce litera* He *pertinet ad genus*; ne putetur eſſe *He unitatis*, ut paſſim apud *Arabes*. Sed, quod mirere magis, cum *Græce* dicatur ὁ γὺψ Maſculino genere, tamen in verſione *Græca Hori Apollinis*, Scriptoris *Ægyptii*, ſemper legitur ἡ γύψ· nempe, ut reſpondeat *Græca* vox *Ægyptia* רחמה *rachama*, aut alteri huic analogæ, quæ Fœmininæ erat. Quod ex errore vulgi videtur natum; quia pleriſque *Ægyptiis* perſuaſum id fuit, vultures omnes eſſe fœminas, nec eas aliter concipere, quàm *Noto* flanti, vel *Subſolano*, obverſas. *Horus Hieroglyphicum* libri primi capite undecimo, Ἄρρεν δὲ τύπῳ τοῦ γένους ζῶον οὐχ ὑπάρχει, *In eo genere animalium mas nullus eſt.* Et poſtquam alias aves ova ſolum ad eſum, non etiam ad generationem apta, ex vento concipere narravit, Γυπῶν δὲ, ait, οὐχ ὑπενάντιον πεφυκότων τὸν ἀέρα ἡ ἐκ πνεύματος γένεσις ζωογονεῖται, *Vultures autem, quamvis ſubventaneum faciant congreſſum* (id eſt, quamvis non aliter concipiant, quam ex vento: nam pro οὐχ lego κᾀν, vel οἱ καί, aut tale quid) *tamen ex illorum ovis generatur animal.* *Plutarchus* in *Quæſtionibus Romanis* Quæſtione nonageſima tertia, Ἐν δὲ (φασὶν Αἰγύπτιοι μυθολογοῦσι) θῆλυ πᾶν τὸ γένος ἐστὶ καὶ κύεσθαι δεχόμενον κατασπόντα τὸν Ἀπηλιώτην. *Si verum eſt, quod narrant Ægyptii, totum vulturum genus eſſe fœmininum, & concipere Subſolani flatu excepto.* *Ammianus* libro decimo ſeptimo, de *Ægyptiis*; *Per vulturem naturæ vocabulum pandunt: quia mares nullos poſſe inter hos dues invenire rationes memorant Phyſicæ.* Fortaſſe pro *naturæ* legendum *matris*, ut in *Horo*: Μητέρα δὲ γράφοντες γύπα ζωογαφοῦσι, ἐπειδὴ ἄῤῥεν ἐν τύτῳ τῷ γένει τῶν ζώων οὐχ ὑπάρχει. *Tzetzes* etiam *Chiliadis* duodecimæ *Hiſtoria* 439. id ipſum, poſtquam narravit multo uberius, profitetur ſe hauſiſſe ἐξ Αἰγυπτίων, *ex Ægyptiis.* In *Ægypto* igitur hæc fabula primùm orta eſt: unde ad reliquas gentes paulatim dimanavit, præcipue poſt *Chriſtum* natum, multis Doctorum Eccleſiæ cupidè illam amplectentibus, aut ea ſaltem utentibus, tanquam *argumento ad hominem*, quod vocant, in eos, qui *Chriſtum* ex virgine naſci potuiſſe negabant. Proinde vultures fœminas ſine coitu concipere & generare ſcribunt è *Patrum* choro *Tertullianus* in *Valentinianos* capite decimo, *Origenes* contra *Celſum* libro primo, *Baſilius* in *Hexaemeron* Homilia octava, *Ambroſius* in *Hexaemeron* libri quinti capite vigeſimo, *Euſtathius* in *Hexaemeron* pagina vigeſima ſeptima, *Procopius* in *Eſaiam*, *Iſidorus Originum* libri duodecimi capite ſeptimo. Quibus addi queant *Theophylactus Simocatta* Quæſtione *Phyſica* octava, *Phile*, & *Piſides* in *Jambis* (quos alii tribuunt *Cyrillo Alexandrino*) *Petrus Damianus* libri ſecundi Epiſtola decima octava, *Tzetzes*, ubi ſupra, *Etymologicus*, *Cyrillus* Lexicographus, *Scholiaſta*, quos citavimus, &c. Neque dubito, quin hæc ſententia, utut falſa, & abſurda, jam inde à *Moſis* tempore inter multos obtinuerit. Abſit tamen, ut *Moſem* putemus, eo torrente abreptum, tale quidquam de vulture cogitâſſe vel per ſomnium. Hoc tantum volo in *Deutero-*

mo illum uſum voce Fœminina רחמה *rachama*, ut loqueretur cum vulgo. Sed, ne quiſquam hoc traheret in erroris patrocinium, idem in *Exodo* רחם *racham*, Maſculinè dixit.

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

Ad ea reſpondetur, quæ in Caput præcedens poſſunt objici.

Quatuor Objectiones. I. Rachama *ab* Arabibus *ponitur in aquilarum genere. Reſp.* Damir *non dicit eſſe aquilam, ſed aquila ſimilem, qualis vultur.* Τυπαίτ☞, *aquila genus, vulturum ſpecie.* Ἀιγυπιός, *inter aquilas & vultures medius. Aquila ex diverſo coitu tandem in vultures degeneram.* Ariſtoteles *emendatus.* Promethei *jecur alis ab aquila, alis a vulture exeſum fuiſſe volunt. Herba* Promethea *in* Apollonio *ex aquila, in* Valerio Flacco *ex vulturis morſibus nata. Aquila circa cadaver* Theophylacto *ſunt vultures. In* Alberto, *& aliis, aquila & vultur ſæpe promiſcue ſumuntur. Aquilæ* Arabes *multa tribuunt, quæ vulturis propria; caſtra ſequi, ut cadaveribus veſcatur, odoratu maxime valere, augurnis odore offendi*, &c. *II.* Obj. Rachama *legitur ex* India *lapidem afferre, quo ſublevatur partus. Is eſt lapis aetites, ſeu aquilinus. Ergo* rachama *eſt* aquila: Reſp. *Non ſolet* Arabes, *ſed & alios idem vultures tribuere. Lapis* abutacion, *vox corrupta ex* ἰντόκιον, *vel* ἀκυτόκιον. *III.* Obj. *Si* דיה daja, *eſt* vultur, *ut probavimus, aliud eſt* רחם racham, *aut in hoc cenſu eadem avis diverſis nominibus bis prohibita.* Reſp. *Hæc eſſe vulturum diverſas ſpecies.* דיה daja, *vultur niger:* רחם racham, *vultur alis nigris, cætera albus, ut* πιγκέστιρ☞, *ſemipurpurei* λαγῶ☞. *Equus* ارخم archam, *qui nobis* pica. *Ovis* رخما rachma, *id eſt*, varia. *IV.* Obj. רחם racham, *à miſericordia dictus: at vultore nihil immanius.* Reſp. *Contra, avis eſt juſtiſſima, & omnium ſui generis mitiſſima noxia. Nihil animatum necat. A mortuorum ſuo generis abſtinet. Sata non lædit* Romanis *ales fauſtis ominis:* Herculi *quoque.* Indi, Perſæ, Hiſpani *mortuos ſuos vulturibus objiciebant; eos maxime, qui pro patria fortiter dimicantes occubuerant.* Ælianus *emendatus. Vultur* Junoni *& Iſidi ſacer. Apud* Ægyptios *miſericordiæ ſymbolum. Per* CXX. *dies pullos ſuos vix deſerit. Eos, exſecto femore, nutrit proprio ſanguine: quod in pelecanum perperam tranſlatum. Etiam reliquas aves ab accipitre defendit, quemodo & tinnunculus. In* Homero, *& Æſchylo, αἰγυπιοὶ de pullis quam ſollicitis.* Ἡπι☞ *quid* Paulo. *Vultures patres in* Libya *à pullis ſuis alti.* Scaliger *vindicatus.* Leo Allatius *notatus.* Οὐκὶς *non ſolum* avem *in genere, ſed & in ſpecie* vulturem *ſonat.* Heſychius *emendatus.*

Cum probaverimus hactenus רחם *racham*, eſſe *vulturem*, nonnulla videntur poſſe objici, unde ſequatur avem eſſe à vulture diverſam. Primo enim *Arabes*, *racham* definientes, *aquilam* eſſe diſertè dicunt. *Alkazminus*, رخمة طاير النسر Rachama *eſt avis aquila*, ſeu aquilini generis. *Alcamus*, الاذوق العقاب الرخمة Anuk, *aquila*, *rachama*. Proinde in *Alkazmino* *rachama* paritura lapidem afferre dicitur ex *India*, lapidem alium in ventre habentem, & dolores partus ſublevantem, id eſt, lapidem ἀετίτην, ſeu *aquilinum*. Is enim ita deſcribitur. *Plinius* libri decimi capite tertio, *Eſt lapis iſte pragnans, alio, cum quatias, intus in utero ſonante. Dioſcorides* libro quinto, Ἀετίτης λίθ☞, ὁ ἐν τῇ μητρὶ τῶν ἀετιδίων ἔχον ἀποτίλων, ὡς ἐτέρου ἐγκύμων λίθου ὑπάρχων. *Lapis aquilinus, qui commotus ſonat, ceu lapide alio intra ſe concepto pragnans.* Et paulo poſt, Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆ ἀποτέξεως, περιαιρῦσι τῆ μητρῆ, ἐφ' ἑτέρῆς ἀδίνων τίθενται. *Horâ partus femoris* (parturientis) *aliqua, & ponet ſine dolore. Chryſermus* apud *Stobæum* Sermone nonageſimo octavo, Ἐν Ἐνφράτῃ, ποταμῷ τῆ Παρθίας, γενᾶται λίθ☞ ἀετίτης καλούμε-νο☞· ὃν αἱ μαῖαι ταῖς δυσκόλοις ἔδει ταῖς γαστρὶ ἐπιτιθέναι, ἐφ' ὑπαχθῆναι τόκετον ἄτερ ἀλγηδόν☞. *In* Euphrate, Parthiæ *amne, lapis gignitur* aëtites *dictus: quem obſtetrices mulieribus in difficultate partus ventri imponunt, & ſtatim ſine dolore pariunt.* Porro, cum ἀετίτην, ſeu *aquilinum*, ab aquila *Græci* appellent, non à vulture γυπίτην, ſeu *vulturinum*, ſequi videtur lapidem illum ab aquila, non à vulture afferri. Quod & aſſerunt prifci Scriptores. *Plinius*, ubi ſuprà, *Tribus primis, & quinto aquilarum generi inadificatur nido lapis aëtites.* Ex libro 30. cap. 14. *Lapis aetites in aquila repertus nido.* Et libri trigeſimi ſexti capite vigeſimo primo, *Aetites lapis ex argumento nominis magnam famam habet. Reperitur in nidis aquilarum.* Sextus, *Aquila lapis in ventre ejus aut nido inventur.* Iſidorus *Originum* libri decimi ſexti capite quinto, *Aetites* (lege *Aetitis*) *lapides reperiuntur in nidis aquilarum. Horus* de aquila, libri ſecundi capite quadrageſimo ſexto, Ἐκεῖν☞ ἀπὸ θηλάντης, ἣ ἀπὸ γῆς λίθον ἁναιρεῖ, ἐφ' ὑπάρχειν ἐν τῷ ἰδίων νεοττίων. *Hac è terra, vel mari, ſublatum lapidem in ſuum infert nidum. Philoſtratus* libri ſecundi capite ſeptimo, τὰ δὲ ἐφ' ἑαυτῶν τίς ἂν ἴδοι, ἢ ἀετοὶ μὲν, ἐφ' ἁλιαγοῖ, κἀλιὰς ἂν ἀν πέξαιντο, μὴ πρότερον ἑαυτὰς ἐναμείζοντες, ὁ μὲν ἐφ' ἀετίτην λίθον, ὁ δὲ ἐφ' ἀνθρακίτην; *Quid aves faciant quæ non norit, ut aquila, & ciconiæ, quæ nunquam nidos exſtruunt, quin lapides illi imponant; illa quidem aetitem, hæc vero lychnitem lapidem? Ælianus* quoque *Hiſtoriæ* libri primi capite trigeſimo quinto aquilas nidis imponere ſcribit ἢ λίθον, ἑκατὸν ἐξ ἄντου ἀετίτης κέκληται, *lapidem, qui ab ipſis aquilinus vocatur.* Sed & ipſi *Arabes* hunc lapidem docent in aquilæ nido reperiri. *Damir* in capite العقاب *Alokab*, quæ eſt aquilæ ſpecies,

حجر العقاب حجر يشبه ذوي الثيس
فنري أنا حرك نسمع له صوت فانا
كسر لا يري فيه شي يوجد في عش
العقاب والعقاب يجلبه من بلد الهند

Lapis alokab (ſeu *aquilæ*) *lapis eſt ſimilis nucleo tamarindi, quo commota ſonus auditur: tamen in eo fractо nihil videtur. Reperitur in nido* alokab (*aquilæ.*) *Et* alokab (*aquila*) *illum affert ex* India.

Et ipſe *Alkazminus* in capite *De* نسر ſeu *aquila*, اذا كان اوان بيضها فالنسر الزكر يمشي الي بلاد الهند ويجاي بحجر

Digitized by Google

بعجا يوجد في بعض جبالها وينبزك

ذعت الانثي اخق عليه الالم *Cùm*

ova posituro est aquila, mas, in Indiam *se conferens, inde lapidem affert, qui in nonnullis terræ illius montibus reperitur, & fœminæ supponit ad dolores ejus sublevandos.* Itaque apud eundem *Alkazuinum*, cùm avis *rachama* hunc ipsum lapidem dicatur ex *India* afferre, videtur omnino *rachamum* pro vera *aquila* sumpsisse. Tertiò, cùm in censu avium prohibitarum דיה *daja*, tam ex rationibus, quàm ex Veterum auctoritate, *vulturem* esse probaverimus, si רחם *rachem*, etiam est *vultur*, eadem avis in eadem serie orationis diversis nominibus bis à *Mose* interdicetur: quod non videtur posse ferri. Quartò dici potest in vulture nihil esse, quod respondeat nomini רחם, *à misericordia* ducto, & naturali *segui* erga pullos: cùm vultur sit rapax avis, & carnivora,

--- rostroque immanis aduncо,

ut est apud *Poëtam*, adeoque aliena maximè à tenerrimis illis affectibus, quibus mater in prolem exardescit: ut non immeritò scribat *Antonius Liberalis* Fabulâ vigesimâ primâ, vulturem esse πάντων ἐχιδνων ἐχθιστον θεοῖς τε, καὶ ἀνθρώποις καὶ διὰ παντὸς ἵμερον αὐτῷ πρὸς καὶ αἷματος ἐπίκλυσιν ἀνθρωπίνης, *omnium avium Dis hominibusque invisissimum; cui perpetuum humana carnis & sanguinis desiderium* (Dii) *indiderunt.* Quin apud *Photium*, Auctore ducentesimo vigesimo tertio, *Theodorus*, vel *Diodorus* potiùs, *Tarsensis* Episcopus, vulturem pullos suos nutrire negat. Διὰ τί δὲ τοὺς τῶν ζώων, inquit, ὁ τρέφει τὰ γαμψώνυχα, ἄπαις πτηνὰ γένους, καὶ κίρκους; *Cur quadam animalia fœtus suos non nutriunt, ut in avibus vultures & corvi?* Et infrà, τίς δὲ κόρακας, καὶ γύπας ἐδίδαξεν ἵπτασθαι· ὃς ἤδη τρέφων οἱ γεγεννηκότες πεφύκασι; *Quis corvos, aut vultures volare docuit; quos ne quidem alere parentes solent?* Sed hæ objectiones nullo negotio diluentur.

Arabibus, inquiunt رخم *racham* est نسر *nesr*, id est, *aquila*, non *vultur*. Respondemus, quosdam *Arabes*, non tamen omnes, sic definire. *Damir* enim disertè dicit

الرخمة طاير اجنع يشبه النسر في الخلقة

Rachama *est avis varia, ad aquilæ naturam accedens.* Itaque ex *Damiris* sententia non est avis eadem cum aquila, sed duntaxat illi similis. Quod de vulture verissimum, de quo *Phile*;

οὗ τόν τε κεφαλήν γε, βαζίλεῦ, καὶ τὸ τόμα, κἀν μακρόθεν βλέψῃ τις, αἰετὸν λέγει.

Cujus caput, O Rex, & os si quis eminùs videat, aquilam esse dicit. Maximè in aquilarum genere percnopteri vulturinam habent speciem. Unde vocantur γυπαίετοι, *vultur-aquila*. Aristoteles *Historiæ* libri noni capite trigesimo secundo, Ἔστι δ' ὑπερ γύπα (αἰετὸν) περκνόπτερος, &c. γυπὶ ὅμοιος ὑπομέλανος καλεῖται, καὶ γυπαίετος. *Plinius* libri decimi capite tertio, *Quarto* (aquilarum) *generis est percnopterus, eadem orispelargus, vulturina specie.* Alii *aegypios* vocant. *Ælianus Historiæ* libri secundi capite quadragesimo sexto, τὸν δὲ αἰγυπιὸν, ὃν μεθερμήνευσαν γυπαίετον καὶ αἰετόν. *Ægyptii, qui inter vultures & aquilas medii sunt.* Sed & aquilas ex diverso coitu tandem in vultures degenerare volunt magni Scriptores. Plinius, *Haliæeti suum genus non habent, sed ex diverso aquilarum coitu nascuntur. Id quidem, quod ex iis natum est, in ossifragis genus habet, è quibus vultures progenerantur minores: & ex iis magni, qui omnino non generant.* Quæ sumpta sunt ex his *Aristotelis Mirabilium*, Ἐκ τῶν γένους δὲ τῶν ἀετῶν θαττον ἡ ἀγέλης ἁλιαιετὸς γίνεται παραλλάξ, ἕως ἂν εὐζυγα γίνηται, ἐκ δὲ ἁλιαιετοῦ φῶν γίνεται· ἐκ δὲ τούτου οἱ ἀσφῶνοι, καὶ γύπες· ὕστερον δὲ οὐκέτι διοίζουσι περὶ τὰς γόνας, ἀλλὰ γυνῶσι τὰς μεγάλας γόνας· οὗτοι δ' οὐκ ἄγονοι. Sed locum *Aristotelis* ita reddidit *Plinius*, ut quidquid erat difficile (nempe verba θάττων ἡ ἀγέλης, & παραλλὰξ ἕως ἂν εὐζυγα γίνηται) securo saltu prætercurrerit. Ego priora, nimirum θάττων ἡ ἀγέλης, corrupta esse puto, & pro iis legendum θάττων ἡ ἀγενὼς· ut hic sit sensus loci totius, "Ex paribus "aquilis unam ignobilem alternis nasci, haliæetum "scilicet. Et, cùm εὐζυγα nata sum, id est, binæ "aquilæ degeneres, seu bini haliæeti; ex iis nasci "ossifragas, ex ossifragis percnos, & vultures: quo- "rum genus non mutatur amplius. Hi enim alios vul- "tures generant, sed majores, & steriles. Cùm ex iis, quæ dicta sunt, sequatur, inter aquilas & vultures magnam esse cognationem, nemo mirabitur has aves à Scriptoribus sæpe confundi, atque unam pro altera sumi. Quod ut exemplis probemus, *Prometheo* jecur ab aquila fuisse exesum tradunt *Hesiodus Theogoniæ* versu 523. *Æschylus* in *Prometheo vincto* versu 996. *Apollonius Argonauticæ* libri secundi versu 1254. & libri tertii versu 851. *Ælianus* in *Prometheo*, *Apollodorus* libro primo & secundo, *Diodorus* libro quarto, *Philostratus* libro secundo, *Plutarchus* libro *De fluminibus* in *Phasi*, *Lucianus* in *Prometheo* & in *Sacrificiis*, *Pherecydes* libro secundo, *Agratias* in *Scythicis* libro decimo tertio, *Dares* & *Herodorus* apud *Apollonii* Scholiastem, *Servius* in *Virgilii Eclogam* sextam, *&c.* Tamen *Fulgentius* libro secundo *Mythologicum Prometheum* nobis describit *vultur saro jecur perenne prabentem*: & auctores citat *Nicagoram* in libro *Distemulea* (lego *De Prometheo*) & *Aristoxenum* in *Epimetheterum* libro, & *Petronium Arbitrum* in his *Hendecasyllabis*,

Cui vultur jecur (a) *altissimum pererrat,* (a) *Al. intimum.*
Et pectus trahit, intimasque fibras,
Non est, quem (b) *tepidi vocant* Poëtæ; (b) *Al. lepidi.*
Sed cordis mala, livor, atque luxus.

Ubi tamen, pro *Non est, quem tepidi*, aut *lepidi vocant Poëtæ*, quidam non malè legunt, *Non est, quem* Tityum, *&c.* Quæ lectio si admittatur, de *Prometheo* non egerit *Petronius*, sed de *Tityo*; de quo *Poëta* summus libro sexto *Æneidos*,

--- rostroque immanis vultur obuncа
Immortale jecur tundens.

Et multo ante fabularum parens *Odyss.* κ'.

Τῶτε δὴ μὲν ἐπάτεῦθ' παρημένω ἦπαρ ἑκάστου,
Δίστησε ἕως δύοντες,

Duo autem vultures utrumque incumbentes jecur fodiebant, cute intus penetrata. Fortasse igitur *Petronii* verborum prava lectio *Fulgentium* decepit. At illud *Valerii Flacci* de herba *Promethea Argonauticæ* libri septimi versu 357.

--- Prometheæ florem de sanguine fibræ
Caucasicum *tenuem, nutritaque gramina, promit.*
Quæ sacer ille, nives inter, tristesque pruinas,
Durat, edunque cruor, cum gutture vultur adesо
Tollitur è scopulis, & rostro irrorat aperto.

Illud, inquam, *Valerii* si conferas cum his *Apollonii* de hac eadem herba *Argonauticæ* libri tertii versu 850.

Πρωτοφυὴς τό γ' ἀνίκα κατασάξαντο ἰμαζὸ
Αἰετοὶ ἀμφὶς κτεμοὶ ὑπὸ Καυκασίοις,
Αἱματόεντ' ἰχῶρα Προμηθῆϊ μεμηλώς.

Palam videbis *Valerium* ex aquila vulturem feciſſe: Quomodo è nostris *Theophylactus*; cum aquilas, de quibus *Christus Matth.* 24. *vers.* 28. vult pro vulturibus haberi. Ἔστι γοῦν εἶμα, inquit, συναγονται ὀξέως οἱ αἰετοί, οἱ γῦπες δηλαδή. *Ad cadaver aquila, id est, vultu-*

vultures, ſtatim congregantur. Geſnerus quoque *Albertum*, & alios quoſdam Recentiores, vulturem cum aquila paſſim confundere obſervat. Et ſe tuetur *Albertus Ariſtotelis* auctoritate, quem aquilam & vulturem ad idem genus referre ſcribit: quod *Geſnerus* meritò negat. Tamen *Alberto* cauſa fuit, cur id crederet. Is enim neque *Ariſtotelis Gracum* textum legerat, neque *Latinum* verſionem ex *Graco* textu, ſed ex *Arabico* expreſſam. Ita enim ferebant tempora, quibus vixit *Albertus*. Tum nemo erat inter *Latinos*, qui *Graecis* Scriptores *Grace* legeret, aut *Latinè* redderet: tantùm *Arabes* conſulebantur, qui *Graco* quidquid extabat in ſuam linguam tranſtulerant, & ex illorum verſionibus *Graca Latinè* utcunque reddebant barbari Interpretes. *Arabes* porrò vocem نسر *neſer*, quæ propriè *aquilam* ſonat, ad *vulturem* uſque extendunt. Unde eſt, quod تو *neſer* ea quandoque tribuunt, quæ ſunt vulturis propria. Sic ad vulturem pertinet quod dicit *Alkazminus*,

النسر يتبع العساكر لطعمة في لحم القتال

nèr neſer caſtra ſequi, ut occiſorum carne veſcatur. Item

ياكل العبيد حتي لا يقدر علي الطيران

Cadaveribus ita faturari, ut volare amplius non poſſit. Sed & vulturis potiùs, quàm aquilæ, ſunt propria hæc *Damiri* in cap. نسر *Neſer* وهو

حاد البصر جري العبيدة من اربع

ماية فرسخ وكذلك حاسة شمه الي

النهاية لكنه اذا شم الطيب مات لوقت

Eſt acutiſſimi viſûs, ita ut cadaver videat à quadringentis parafangis. Et odoratus pariter in eo eſt acutiſſimus. Profundè, cum ſentit unguentum, ipſo momento moritur. Nam viſu quidem aquila maximè valet, ut ſuo loco (*c*) probatum; Sed odorandi vis in vulture major eſſe creditur. Unde *Lucretius* libro quarto,

(*c*) *Cap.* 2. *p.* 174. *lin.* 17. *&c.*

Mellis apes quamvis longe ducantur odore,
Vulturique cadaveribus. —

Et *Apuleius* in *Apologia* prima, *Sin verò naribus nidorem domeſticum præſentit, vincit idem ſagacitate odorandi canes, & vultures. Cui enim cani, cui vulturio* Alexandrini *cæli quidquam ab aſque* Æcenſium *finibus obleat?* Et *Sidonius* libri ſeptimi Epiſtolâ decimâ quartâ, *Preferum odorandi ſubtilitatem, tanquam non præcedat vultur olfactu.* Hinc verſus in ore vulgi,

Vultur odoratu, præcellit aranea tactu.

Iſidorus tamen, *Originum* libri duodecimi capite ſeptimo, vulturibus aquilas jungens, *Vultures*, inquit, *ſicut & aquile, etiam altra maria cadavera ſentiunt.* Sed illum, hæc ſcribentem, viſum potiùs, quàm odoratum reſpexiſſe palàm faciunt ſequentia: *Altius quippe volantes, multa, qua montium obſcuritate celantur, ex alto illis conſpiciunt.* Verùm, ut cætera taceam, hoc ſaltem, quod addit *Arabs*, *neſer*, ſeu *aquilam* unguenti odore offendi, nonniſi de vulture à Veteribus ſcribi conſtat. Sic *Ariſtoteles* in *Mirabilibus*, Αἴγυπτοι καὶ τοὺς γύπας ὑπὸ τῶν μύρων ὄσμης ἀναθυόμενοι. *Ajunt etiam vultures ab unguentorum odore exanimari. Theophraſtus* libri ſexti *De cauſis plantarum* capite quarto quædam animalia aſſerit ὑπὸ τῶν ἡδέων ὀμὼ ἀναιρεῖσθαι, καθάπερ οἱ γῦπες ὑπὸ τῶν μύρων, *ab iis perimi, qua nobis ſuaviſſima ſunt, ut vultures ab unguentis.* Et in libro *De aderibus*, Πολλὰ δ' ἴσως φώλευται τῶν ὁμοίων, καὶ ταῖς ἰυωδίαις, ἄιτιος ἀληθὴς τὸ ὅτι τῶν γυπῶν. *Quadam etiam odore & fragrantiâ lecta apparet, ſi verum eſt, quod de vulturibus traditur. Plinius* libri undecimi capite quinquageſimo tertio, *Vultures, unguento qui ſugantur, alios appetunt odores.* Ælianus *Hiſtoria* libri tertii capite ſeptimo, Εὐωδία δὲ, καὶ μύρου γνῶν αἴτια θανατᾶ. *Fragrantia, & unguentum vulturibus mortem affert.* Et libri quarti capite decimo octavo, Γυπῶν γὰ μὲν τὸ μύρου ἐλεθρίε ἐςι. *Vulturum pernicies unguentum eſt. Clemens* libri ſecundi *Pædagogi* capite octavo, Μὴ λάθωμεν, ὥσπερ οἱ γῦπες τὰ μύρα βδελυττόμενοι. *Ne inſcii, tanquam vultures, ab unguentis abhorreamus.* Euſtathius in Hexaëmeron, Φασὶ δὲ τὸν γῦπα τὸ ῥόδινα μύρα χριθέντα ἀποθνήσκειν. *Vulturem ajunt roſaceo unguento unctum interire.* Phile *De animalibus* capite ſecundo, ubi de vulturibus;

Οἱ τῷ μύρῳ θηήσασθε, καὶ θάνον δίκην.

Qui unguento perimuntur, ut canthari. Vides Lector ubique de vulturibus id tradi, nuſquam de aquilis. Apparet igitur *Arabes*, qui τῷ *nèſer* hoc idem tribuunt, nomine *neſer* non ſolam *aquilam*, ſed & *vulturem* ſignificâſſe. Itaque cùm apud *Arabes* nomen *neſer* ad *aquilas* & *vultures* generale ſit, ex eo, quòd *rachamam* cenſent inter ſpecies ᾧ *neſer*, non ſequitur *rachamam* ab illis non haberi pro *vulture*. Quid, quòd etiam *Philoſophus* hoc vulturis genus inter aquilas cenſet, ut infrà docebitur, quamvis vulturinam ſpeciem & mores illi affignet, ac proinde vocet γνησιώτερον?

II. Secunda objectio hæc erat, *rachamam* in *Alkazmino* ex *India* afferre lapidem *abotacion*, concavum, & ſonorum, & ad partus utilem: qui cùm non poſſit alius eſſe, quàm lapis αἰτίτης, ſeu *aquilinus*, etiam avem, à qua affertur, videri eſſe aquilam. *Reſpondeo*, Veteres quidem ſoli aquilæ, ſed abhinc aliquot ſæculis Recentiores etiam vulturi id tribuiſſe. *Hieronymus*, vel quiſquis auctor eſt Epiſtolæ *De cereo Paſchali* ſub *Hieronymi* nomine; *Vultur, cùm cæperit ova edere, primum de terra* Indiæ *inſtrumentum ſumit: & eſt tanquam nux, & intùs habet aliquid, quod movetur, & ſonum reddit. Hoc ſibi apponit, & multos quidem facit fœtus, unus verò remanet. Euſtathius* in *Hexaemeron* de vulture: καὶ ἴσχυσε (lege ἴσχυσε) γονόμῳ παρίσταται εἰς τὴν Ἰνδικὴν, καὶ λαβὼν τὸν ἐντόκιον λίθον ἅτια καλούμενον, ἐν πάνυ ὑγρᾷ καθίζεται, ζωογονήσων ἰδίαι, καὶ ἀποτίκτει. Ἔχει δὲ ὁ λίθος περιφορὰς εἰς κάρυον· καὶ κινήσεως ἔχει ἐκτίμησιν εἰς κώδωνα, ἐνδοθεν ἐτέρα λίθα κυμαίνει. *Cùm concepit* (vultur) *in* Indiam *proficiſcitur, & lapidem, quem vocant* cutocion, *ſuſcipit, ſuper quem in partûs doloribus ſedet, & parit. Eſt autem lapis rotundus aneis inſtar: & cùm quatitur, ſonum edit ut tintinnabulum, alio lapide intus moto.* Rectè ἐντόκιον λίθον vocat ab argumento; quia *partus promovet*, quamvis alii ὠκυτόκιον malint. *Harpocratio Alexandrinus*, Ὠκυτόκιος· λίθος ἐςὶν ἐυπρὸς τῇ ἀετίτῃ, μικρότερος δὲ ἐκείνου· πλὴν ἀπέχθειαν πρὸς ἐκεῖνον ἐν τῷ κυοῦσθαι παρὰ τὸ ὄν· ἔχει δὲ καὶ λέβος τῇ θίξει. Ocytocius *lapis eſt aetiti ſimilis, illo minor: ſed, ad aurem cùm movetur, eodem modo ſonans. Levis autem apparet.* Hæc voce *Dioſcorides* aliquoties utitur, ſed Adjectivè ſolùm: ut cùm libro quinto ſcribit jaſpides eſſe φυλακτήρια πεῖρα πλα, καὶ ὠκυτόκια μηδὲ περιπατούμενα, *inter amuleta, qua alligantur, & femoris adalligata partum accelerare.* Ex his emenda voces nihili, in Epiſtola *De cereo, Inſtrumium*; & in *Alkazmino* أبوطاقيون. Et أقوطقيون ἐντόκιον reſcribe, vel, ſi mavis أوطقيون ὠκυτόκιον.

III. Ad tertiam objectionem reſpondemus, דיה *daja*, & רחם *racham*, à *Moſe* ſeparatim prohibe-

ri;

ri; quamvis utraque vox *vulturem* ſonet: quia ſunt vulturum diverſæ ſpecies. Cùm enim דיה *daya*, ſit *vultur niger*, ut ſupra (*d*) probavimus, qui *Arabicè* (*d*) *Cap. 9. p. 135. &c.* dicitur أنوق *anuk*: רחם *racham*, eſt طايرٌ أبقع *avis varia*, ut ſcribit *Damir*; quia ſolis alis nigricat, cætera alba. Ita definiunt *Bellunenſis* & *Giggeius*. Proinde equus, quem à colorum mixtura vernaculo ſermone *picam* vocamus, *Arabicè* dicitur أرخم *archam*: & ovis ita varia رخما *rachma*. Alcamus

سالا رخما بيضا راسها سودا سيرها

Ovis rachma, *quæ capite albo eſt, cætera nigra*. Item فرس أرخم *Equus archamo*, qui eſt ita varius. Tanquam ab ave ſumpto nomine, cui colores pariter miſti. Proinde jure merito conjicit Vir in his literis princeps hâc voce ſignificari *Ariſtotelis* πυγαργον, ſeu ιριπλαιαγον qui *percnopterus* vocatur *à nigris alis*; & *orispalargus*, id eſt, *ciconia montana*, quia, ciconiæ inſtar, partim albus eſt, partim niger. Idem à *Philoſopho* ſic cenſetur inter aquilas, ut γυπαετος, id eſt, *vultur-aquila*, nominetur; quia externa ſpecie eſt γυψι ὁμοιος, *vulturi ſimilis*, & vulturinos habet mores. Non poſſum capere, unde hæc ſubluerint *Anglicano* Interpreti, qui *Gier-eagle*, id eſt, *vultur-aquilam*, hic habet. An *Geſnerum* ſequitur, qui *Bellunenſem* viderat? Sunt etiam ex *Arabibus*, quibus *rachama* eſt *oſſifraga*. *Golius* noſter, *Per* Perſicum استخوان رذن, *id eſt*, *oſſifraga*, *exponitur apud* Meidanum, *& alios*. Pandectarius Arabs, *Arathamathi*, *id eſt*, *frangens oſſa*. *Arathamathi* corruptum ex الرخمة *arrachamath*: & *frangens oſſa* eſt *oſſifraga*. Sed prius verum.

IV. Ad quartam objectionem, Nomen רחם *racham*, ductum ἀπὸ τῆ φιλοστοργίας, parum convenire vulturi, cum ſit avis immaniſſima: *Reſpondeo*, Vulturem apud vulgus malè audire, & pro ave immani haberi; quia humana carne veſcitur: ſed *Græcos* & *Ægyptios*, qui vulturis naturam penitius introſpexerunt, longè aliter de illo pronuntiare. *Herodorus Ponticus* apud *Plutarchum* in *Romulo*, & in *Romanis Quæſtionibus*, vulturem omnium ſui generis animalium eſſe δικαιότατον, καὶ ἀζημιώτατον, *juſtiſſimum*, & *minimè noxium*, tribus probat rationibus. Prima eſt, quod οὐδενὸς ἅπτεται ζώντος, οὐδὲ ἀποκτίνυσι ἔμψυχον οὐδέν, ὡς αἰετὸς, καὶ ἱέραξ, καὶ τὰ νυκτίνομα, χρῆται δὲ τοῖς ὄλως ἀποθανοῦσιν, *nihil vivum attingit, neque animatum quidquam interficit, ut aquila, & accipitres, & nocturna aves, ſed mortuis ſolum utitur*. Secunda, quod καὶ τούτων τὰ ὁμόφυλα παρίησι· πτέρνᾳ γὰρ οὐδεὶς ἰόρακος γύπα γευόμενος, ὡς αἰετὸ, καὶ ἱέρακος, μάλιστα τὰ συγγενῆ διώκουσι, καὶ κόπτουσι· *etiam è mortuis ea præterit, quæ ſunt ſui generis: aves enim a vulture guſtaſſe nemo vidit, quas aquila, & accipitres potiſſimam, infeſtantur, & occidunt*. Tertia, quod ἀνθρώπους οὐδενὸς ἀδικοῦντος ἴσιν, ὅτε καρπὸν ἀφαιροῦσι, ὅτε φυτὸν, ὅτε ζῶον ἥμερον κακοῦσιν, *hominibus minimè nocet, cùm neque fruges perdat, neque plantas, neque ullum manſuetum animal lædat*. Quod ſequutus *Euſtathius* in *Hexaemeron* obſervat σπέρματα μὴ βλάπτειν αὐτὸν, μηδὲ τι ἔμψυχον διαλυμαίνεσθαι, καὶ μηδὲ ὀσφῦς προσίεσθαι πετυπῶ διὰ τὴν συγγένειαν, *eum neque ſata ladere, neque nocere cuiquam animato, neque ad ullius avis cadaver accedere propter cognationem*. Proinde vultur à *Romanis* habebatur pro fauſta alite. Et *Hercules* quoque (teſte *Herodoro* apud *Plutarchum*) πάντων μάλιστα γυψὶν ἅτε πράξεως ἀρχῇ φανεῖσι ἐχαιρεν, *in rerum agendarum initiis vulturibus oblatis maximè delectabatur*. Quid, quòd *Indos* mortuorum corpora vulturibus objeciſſe auctor eſt *Sextus Philoſophus* libri tertii *Pyrrhonicarum Hypotheſeωn* capite decimo quarto? Quale quid in uſu fuiſſe etiam apud *Perſas* multis probat *Briſſonius* in fine libri ſecundi *De regno Perſico*. Sed & *Hiſpanos* idem factitâſſe teſtantur hæc *Silii* libri decimi tertii verſu 470.

Telluro, ut perhibent, ſi mos antiquus Iberâ,
Examina obſcœnis conſumat corpora vultur.

Quod de his intelligendum, qui in bello occubuerant pro patria fortiter dimicantes. Ita enim idem libri tertii verſu 340.

Venere & Celtæ ſociatis nomen Iberis.
His pugna cecidiſſe decus, corpuſque cremari
Tale nefas. Cœlo credunt Superiſque referri,
Impaſtus carpat ſi membra jacentia vultur.

Et *Ælianus Hiſtorum* libri decimi capite vigeſimo ſecundo, Βαρκαῖοι, γένος δὲ τοῦτό ἐστι Ἰβηρίων, ἢ ἀποθανόντας εἶσω τῆς ταφῆς ὑφίζοντες, ὡς ἀναλῶσι καὶ μαλακῶς τελευτῶντας, θάπτουσι· πυρὶ τοὺς δὲ ἐν πολέμῳ βίᾳ καταστρέψαντας, ὡς καλοὺς, καὶ ἀγαθοὺς, καὶ ἀρίστης μετειληχότας, γυψὶ προβάλλουσι ἱερὸν τὸ ζῶον οἴεται πεπιστευκότες. Barcæi, *gens* Hiſpanica, *exulisque morbo mortuos per contumeliam igne cremant, ne molinibrier & ignaviter defunctos: eos vero, qui in bello occubuerunt, ut viros bonos, & fortes, & oximæ virtutis, vulturibus objiciunt, quia ſacrum putant eſſe hoc animal. Barcæi* quidem in *Hiſpania* nulli ſunt: ſed legendum Βακκαῖοι, ut in *Stephano*; Βακκαῖοι Ἰβηρίας ἔθνος, *Baccæi gens Hiſpanica*: nempe qui aliis *Vaccæi*. Neque dubium, quin ſic ſcripſerit *Ælianus*: qui, poſt inſerta nonnulla de *Romuli* duodecim vulturibus, addit apud *Ægyptios* vulturem eſſe *Junoni* ſacrum, & ejus pennis ornari caput *Iſidis*, & ἢ περιπλοκὴν ἱμάτιον ἐστὶ νεστιβούλων *fuſorum*.

Sed & aliud eſt, quod à Lectore nolim oſcitanter præteriri; quia inde noſtræ interpretationi magnum pondus accedit. *Horus Apollo* auctor eſt eoſdem *Ægyptios* in *Hieroglyphicis* ſuis miſericordem pictо vulture ſignificâſſe. Verba ſunt libri primi capite undecimo, Μητέρα δὲ γράφοντες, ἢ ἀλείμματα, γύπα ζωγραφοῦσι. *Ut matrem, aut miſericordem, ſignificent, vulturem pingunt*. Atque ut ſcias hanc ipſam miſericordiam intelligi, quam *Hebræi* proprio nomine רחם *rechem*, appellant, id eſt, τὴν πρὸς τὰ τέκνα φιλοστοργίαν, hanc cauſam affert idem Scriptor, cur vulturis imagine pingatur miſericors: *Quia*, nimirum, *centum illis ac viginti diebus, quibus fœtus ſuos mater educat, fere nunquam evolat, ſed de pullis ſuis tantum, ac eorum nutricatione ſollicita eſt. Iis porro diebus, cum quo eos ſuſtentet nihil ſuppetit, & ἐαυτὴν μηδὲ ἀπατεμεῖν, παρίχει τοῖς τέκνοις ἓ αἷμα* μεταλαμβάνουσι, ὡς μὴ ἀπορήσαντα τροφῆς ἀναιρεθῆναι proprio exſolto femore, *pullis ſuis præbet ſanguinem ſuum exſugendum, ne cibi penuria conficiantur*. Quæ eadem refert *Pſalis* verſu 1064. ubi de vulturibus,

Τὸν μηδὲ ἐστίμενοντες, ἡματοφθόνοι
Γαλακτὸ ἐλαοῖς ζωπυροῦσι τὰ βλίφη.
Καὶ μοι δοκεῖ ἢ γύπα σημῆναι πλέον.
Τῇ συμπαθείᾳ ἢ γόνης τετιμῆσθαι,
Ἢ ἢ μέγιστα ὡς ἀζηχέσιν Διὸς
Τιμηθέντα μηδὲ εἰς γονὴν ὀλεθρίαν.

Femore exſecto, ſanguineo lactis defluxu ſuos fœtus refocillant. Et apud me quidem pluris eſt vultur, qui prolis ſuæ commiſeratione ſeipſum exſecat, quàm Jupiter *ille maximus, qui propter pernicioſum fœtum* (id eſt, *Bacchum*) *femur ſuum abſcidit*. Hæc igitur vera ratio nominis רחם *racham*: cujus hiſtoriam *Patres* interpolârunt, ut pelecano tribuerent quod vulturis erat proprium. De ejuſdem pietate erga pullos ſic *Vincentius Doctrinalis* libri decimi ſexti capite centeſimo ſeptuageſimo, *Pullos ſuos uſque quo poſſint volare nutrit, ſeque pro eis periculo exponit: dum etiam fortiorem ſe, volentem eos dirripere, ſuis unguibus vulnerat*, &c.

& alia percutit. Neque veteres *Græci* latuit ſumma illa vulturis εὐσέβεια & pietas in ſuos fœtus. In quam rem inſignis eſt *Æſchyli* locus in *Agamemnone*, ſed à Scribis & Interprete peſſimè acceptus. Ibi *Agamemnonem* & *Menelaum* ereptæ *Helenæ* cauſa *Trojam* navigâſſe dicit

Τρόπων αἰγυπιῶν· οἵ τ' ἐπ' ἀκταῖσι
Ἄλγεσι παίδων ὕπατοι λεχέων τροφοδοῦται,
Πτερύγων ἐρετμοῖσιν ἐρεσσόμενοι, δημιοτῆρι
Πόνῳ ἐρταλίχοις ὀλίσαντες,

More vulturum; qui per devia dolore ereptorum *pullorum ſublimes à nidis per gyres circumaguntur, remigeis alarum remigantes, amiſſe labore, quem in pullorum ſtrato* (ſeu *nido*) *ſervando inſumpſerant.* Pro ἄλγεσι παίδων, *dolore pullorum* (ſupple *ereptorum*) ridiculè habent editiones, ἄλγεσι ποδῶν, *dolore pedum.* Unde eſt, quod *Latinus* Interpres à *Poeta* mente abit quam longiſſimè. Sed editio Stephani rectè habet Ἄλγεσι παίδων, neque aliter vetus Scholiaſtes. *Æſchylo* præiverat *Homerus*, qui *Odyſſ. π'.* verſu 216. *Ulyſſem*, & *Telemachum* in mutuo amplexu refert uberius fleviſſe, quam oſſifragæ, aut vultures, quibus tuſtici pullos ademerunt, antequam ad volatum inſtructi eſſent. Verba ſunt,

Κλαῖον δὲ λιγέως ἀδινώτερον, ἢ τ' ἰάχουσι
Φῆναι, ἣ αἰγυπιοὶ γαμψώνυχες, οἵσι τε τέκνα
Ἀγρόται ἐξέλοντο, πάρος πετεηνὰ γενέσθαι.

Cur vulturibus oſſifragas, ut pariter pias, junxerit, eſt notiſſimum. Nam & oſſifraga in *Oppiano*, libro primo *Halieuticon*, legitur, matris inſtar, gemere, & plorare, ſi quis ei unum ex pullis ſuffuratus fuerit, neque nidum deinceps relinquere, cibo neglecto. Neque ſolum in pullos ſuos, ſed & in alienos eſt miſericors. *Ejectos enim ab aquilis pullos* (inquit *Plinius*) *cognatum genus oſſifraga exſuperat, & educant cum ſuis.* Et *Antigenus* Hiſtoria quinquageſima ſecunda, Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης φησὶ τὴν φῆνην τοὺς ἐκβληθέντας ὑπὸ τοῦ ἀετοῦ λαμβάνειν, καὶ ἐκτρέφειν. Ariſtoteles *dicit oſſifragam pullos ab aquila ejectos excipere, & educare.* Nempe *Hiſtoria* libri noni capite trigeſimo quarto, Ἡ δὲ καλουμένη φὴν ἐστὶν ἐπὶ, καὶ τὰ τέκνα ἐκτρέφει, καὶ τὰ αὐτῆς, καὶ τὰ ἔ ἀετοῦ. *Quæ* phene *vocatur* (id eſt, *oſſifraga*) *eſt pia, & præter ſuos etiam aquilæ pullos alit.* Ἠπιό hic idem, quod *pius*, & pertinet ad pietatem, & miſericordiam erga pullos, quos alit, ut ſit fere idem, quod רחום *rachum.* Quomodo *Paulus* uſurpans 1 *Theſſal.* 2. *v.* 7. Ἐγενήθημεν, inquit, ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα. Itaque inter vulturem & oſſifragam magna eſt morum ſimilitudo. Ex quo factum, ut *Philoſophus* in libro *Mirabilium*, & ex eo *Plinius* ab oſſifragis vultures progenerari aſſerat. Et non pauci oſſifragam inter vulturum ſpecies recenſeant, in his *Kiranides*, *Geſnerus*, *Dalechampius*: ut quoſdam *Arabum* jam diximus رخمة *rachamam*, pro *vulture*, *oſſifragam* interpretari. Interim ex his jam conſtat falli graviter *Diodorum Tarſenſem*, cùm vultures ſcribit ἐ τρέφειν τὰ γενήματα, *fœtus ſuos non alere*: niſi *vulturum* nomine *aquilas* intelligat; quamvis ne de aquilis quidem ſit ſimpliciter verum, ut ſuo loco (*e*) docuimus.

(*e*) *Cap. 3. p. 180. lin. 61 ſqq. ſupra.*

Vulturis clementia, & benignitas, ex eo quoque maximè apparet, quod non ſolùm proprios fœtus, ſed & reliquas aves ab accipitre tuetur, ſi *Caſſiodoro* credimus libri ſecundi Epiſtola decima nona. *Prob dolor!* inquit, *pietas in avibus inventur, quæ ab humana conditione deſeritur. Vultur ipſe, cui vita eſt cadaver alienum, tanta magnitudinis corpus nec exiguis alitibus probatur infeſtus: ſed magis accipitrem, vitam plumis garrorum avium perſequentem, alis cadit, ore dilaniat, teroque ſuo pondere periclitantibus nititur ſubvenire.* Et paulò poſt de ſervis agens, qui dominum occiderant; *Fiat ergo paſtus pro vulture, qui necem potuit crudeliter deſiderare paſtoris.* Vides, Lector, *pium* vocari vulturem, & in pietatis exemplum proponi, ut qui non ſolùm proprios pullos, ſed & quaſcunque volucres in clientelam ſuam recipiat, ut pro viribus fartas tectas ab omni periculo conſervet. Quale quid de tinnunculo ſcribit *Plinius* libri decimi capite trigeſimo ſeptimo, *Defendit tinnunculus columbas, terreique accipitres naturali potentiâ tantum, ut viſum vocemque ejus fugiant.*

Sed & aliud ſœgyῶ argumentum in vulture his verbis me docuit *Scaliger* in *Cardanum* Exercitatione 231. Africanum *vulturem tamdiu in* Libya, *&* Atlante, *monte, ubi eum* ſiner *vocant, ajunt vivere, quoad nudus pennis à ſuis alatur pullis: ut aliud verbum jam* Græcis *fingendum ſit, quam* ἀντιτεκαεργόν, *nempe* ἀντιτιτθόν. Quæ verba cùm neminem lædant, non capio, cur cymbalum mundi, *Leonem Allatium*, ita commoverint, ut ex iis materiam ſumpſerit in Virum multò maximum impotenter debacchandi, in *Notis* ad *Euſtathii Hexaëmeron* pag. 225. *Lepidiſſimè*, inquit, *jocatur in* Græcos, *quaſi ex hac hiſtoria fingendum ſit ut aliud nomen, quam* ἀντιτεκαεργόν, *nempe* ἀντιτιτθόν. *Hæc tamen tantus homo*, Græcæ *linguæ* Latinæque *corrector, & propagator*, ἀπερίσκεπτα, καὶ τοῖς ἐν τέχνῃ βάθρα λιξάντοις, *& ſibi bene olere videtur. Nomen* Græcis *effingendum a vulture deſumi debet, cujus natura, ingeniumque exprimendum: non ab avibus, quorum plerique in parentes impii eſſe deprehenduntur.* In quibus hæc notanda, *Quorum* (avium) *plerique impii.* Neſcivit enim cenſor *Scaligeri aves* eſſe Fœminini generis, quod ſub ferula puten dicunt. At hæc levia præ iis, quæ ſequuntur: *Sed* Scaligero *ſicut ſonant omnia, ita & hoc. Et* Scaliger *ita effingit*, Græcus *non item; qui, ſi à vulture id vellet formare, utique nec id incongruè diceret* αἰτιγυπίζων. Et paulò poſt, tanquam re bene geſtâ, *En* (inquit) Græculos *ſcioles, quos tu male contra fas omne laceras impune! Uſus ſunt, tuas tamen agnoſcunt & inſectias, & naganema. Alius ſummum vendita, ille lucem poſſident.* Ac ſi *Graces* laceret, qui ſcribit illis de vulture jam dicendum ἀντιτιτθόν, ut de ciconia ἀντιτεκαεργόν. Nam hoc ſolum ſcripſit *Scaliger*. Itaque cur tot Tragœdias excitaret cauſa non fuit. Neque *Græcum* hominem latere debuit multis abhinc ſæculis οἰωνὸν à pleriſque *Grammaticis* γῦπα redditi. *Etymologicum magnum*, Οἰωνὸς, ἔρις, ἡ γύψ· παρὰ ἔ οἰὸς τὸ μονῶ γίνεται· φασὶ γάρ τινες, ὅτι καὶ χωρὶς μίξεως πτῆνα ποικίλα τίκτει, &c. *Cyrilli Lexicon* ἀνάδοτον, quod penes me habeo: Οἰωνός, ὁ γὺψ, &c. ferè ut in *Etymologico*. Scholiaſtes *Sophoclis* in *Ajacem* verſu 842. Οἰωνοῖς, ἤγουν· κυρίως δὲ οἱ γῦπες. *Oppiani Scholiaſtes* in *Halieuticon* libri primi verſum vigeſimum nonum, Οἰωνοί, τὰ ἱέρακα, κυρίως δὲ οἱ γῦπες, ἀπὸ ἔ οἰὸς τὸ μονῶ. Μόνοι γὰρ ζυγαμίζουσι ὑπὲ ἔ ἀνέμου, μὴ ὄντ ἄρρενος. *Jo. Tzetzes* in *Heſiodi Opera & Dies*, Οἰωνοὶ κυρίως οἱ γῦπες, οἱ οἰοὶ, ἤγουν μόνοι, διὰ τὸ συνυζίας, ἀπὸ ὑπερβολῆς γεννᾶσθαι. Et *Chiliadis* decimæ tertiæ Hiſtoriâ 474.

Γῦπες κυρίως εἰσιν· ὄθλιον γὰρ πᾶν τὸ γένος.
Οἶσι, φησὶ μόναι, κύουσι ἀλλ, μηδ' ἐξ ἀέρος.
Ὠὰ γὰρ ὑπερβολῆς γεννῶσιν, ὡς πρόσθεν.
Οὕτω κυρίως εἰσὶν καλοῦντας μὲν οἱ γῦπες.
Καὶ πάντα ὃ τὰ ἱέρακα καταχρησικυρίως.

Hæc, mi *Allati*, ſi ſciviſti, quâ fronte dicam inſcitiæ *Scaligero* ſcripſiſti, pro vero id ſupponenti, quod tuorum popularium doctiſſimi tam diſertè aſſerunt, & conſenſu tam unanimi? Aut, ſi neſciviſti, cùm ea ignores, quæ maximè protrita, & in ore vulgi ſunt, quâ fronte cum tali viro te committere auſus es, non veritus, ne vulgatum illud tibi objiceretur,

— *Impar congreſſus* Achilli,

& tuorum Adagium,

Νεκρῷ σῶμα λέοντ ἰφυδρίζοι λαγωός.

Fateor interim, quod nemo neſcit, οἰωνὸν ſæpe ſumi pro *ave* qualibet, maximè, ſi ſit *rapax*, aut *carnivora*: ut *Iliados* ſtatim initio,

Οἰω

Οἰωνοῖσί τε πᾶσι. —

id eſt, τοῖς εὐφυεστάτοις ὄρνισι, maximè volucri; καὶ κεφαλῇ, ut ibi habet vetus *Scholiaſtes*. Unde *Heſychius*, Οἰωνοί, ζωοφάγα ὄρνεα, καὶ πάντα, γύπες, κόρακες. Sed & hoc notiſſimum, Generis nomen ad Speciem ſæpe reſtringi. Ita ὄρνις, *avis*, ſæpe eſt *gallina*. Θὴρ, *fera* ſæpe eſt *leo*. Θῆλυς, *fera*, ſæpe *ſerpentes*, aut etiam *vipera*, unde Θηριακή. Ὑποζύγιον, *jumentum* pro *aſino Græci* Interpretes paſſim uſurpant; & eos ſequuti *Matthæus*, *Petrus*, &c. Nobis *jumentum* eſt *equa*. Vobis hodie ἄλογον eſt *equus*, quod jam videtur obtinuiſſe ævo *Heſychii*, cujus verba ſunt: Κατατὸν, παράβλημα ἀλόγων· pro quo legerim: Κάτη, τὸ παράβλημα ἀλόγων, id eſt, *equorum pabulum*. Cum Κάτη vulgò *equorum præſepe* ſignificet, alicubi uſurpatum repererat *Heſychius* pro *pabulo equis in præſepi apponi ſoluto*.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

Variæ interpretationes vocis חסידה *chaſida*, vel *haſida*.

A benignitate *avis* חסידה haſida, *dicta*. *Hujus vocis variæ interpretationes*. 1. Ἐρωδιὸς ardea Græcis. *Et* Arabibus بلشوم balſum, *vel* بلشون balſun, *quam avem dicunt à potu abſtinere, ne aquo deficiat*. Balſun, *ſola avium, non natat*. *Coitum non appetit*. *Ejus ſus hæmorrhoides generat*. *Quæ tria probant* balſun *eſſe* ardeam. 2. Fulica *veteſtæ Interpreti, quam cum* ardea *multi confundunt*. Diomedeæ *aves ſuliciis ſimiles*. Græci *volunt eſſe* ardeas. Antigonus *emendatus*. 3. Ciconia *nonnullis apud* Olympiodorum, *quod ſequantur* Hebræi *recentiores*. 4. Cygnus *Symmacho*, *qui etiam ardea & fulica ſimilis*. *Tamen fortaſſe pro* κύκνῳ *legendum* ἐρωδιῷ. 5. Milvus *Hieronymo*, *Symmacho*, *& alii*. 6. Hebræis *veteſtioribus* דיה לבנה, vultur albus. *Ita etiam* Chaldæis *Paraphraſtis*. 7. Aquila *Chaldæorum ultima*. *Ibi de aquila herodiana*. Pagnini *error*. 8. *Ejuſdem vocis aliæ verſiones conſertim allatæ*, hirundo, accipiter, noctua, grus, pica, otus, upupa, *Indica* avis, *Arabica* avis *ſeu* ſtruthio.

Ut *à miſericordia* רחם *racham*; ſic *à pietate* dicta eſt, quæ ſequitur, חסידה *chaſida*, vel *haſida*, ut quidam ſcribunt, aſpiratione dempta. Cujus vocis interpretamenta aliquam multa reperio. I. Primò enim *Septuaginta* Interpretes ἐρωδιὸν & *Vulgatus*, *herodium*, vel *herodionem*, id eſt, *ardeam*, reddunt in *Lege*, & *Pſalmi* centeſimi tertii (*Hebræo* centeſimi quarti) verſu decimo nono. *Aquila* etiam conſtanter ἐρωδιὸν ut & *Zach.* 5. *verſ.* 9. *Symmachus*, & *Theodotion*. Sed & *Arabica Pſalteria* manuſcripta duo habeo, quorum unum ubi ſuprà habet الهيرودي *alheirudi* ſ ἐρωδιὸν. *Æthiopicum* quoque ሃርዳ፡ : *herodios*. Quo eodem refero, quod in *Pariſienſi Pſalmorum* editione eſt البلشوم *albalſum*. Nam avis بلشوم *balſum*, vel بلشون *balſun*, quæ & مالك الحرين *malich alhazin*, omnino videtur eſſe *ardea*. Quod colligo ex *Arabum* deſcriptionibus, quæ ſic habent. *Damir*, البلشون هو مالك الحرين Albalſun *eſt Malich alhazin*. *Giauhari*, مالك الحرين هو طير الما Malich alhaſin *eſt avis aquatica*. *Ibno Bars* in Marginalibus Notis هو طير طويل العنق والرجلين *Avis eſt longo collo, & pedibus*. *Alkazminus* ſitidem, طير طويل الرقبة الرجلين يقال له بالفارسية دوتيما *Avis longo collo, & cruribus, quæ* Perſicè *vocatur* BUTHIMA. Idem, & *Damir* ex *Algiahid*, من اعجب الدنيا امر مالك الحرين لانه لا يزال يقع يقرب الما ومواضع نبعها من الانهار وغيرها فاذا انقصت حزن عليها وبقي حزينا كيبيا وربما ترك الشوب حتي يموت عطشا خوفا من زيادة نقصها بشرب منلا

E mundi miraculis eſt, quod ajunt de malich alhazin, *eum ad aquas ſemper degere; ſive ſint fluviatiles, vel alunde ortæ. Quas cum videt imminui, hoc illum torquet, ita ut mœſtus triſtiſque maneat, & quandoque à potu tam diu abſtineat; ut præ ſitis moriatur, ne plus nimio imminuantur, ſi ex iis bibat.* Sequitur in *Damire* non abſimile commentum de quadam cicindelæ ſpecie, quam noctilucam, alatam, viridem, & lævem eſſe dicunt *Arabes*, & prope amnes volitare, & veſci terræ pulvere, ſed ita parce, & tenuiter; ut nunquam ſatietur, & quandoque fame pereat, verita, ne deficiat terræ pulvis, ſi ad ſatietatem uſque ederet. Quæ à *Poetis* conficta ſunt, ut eſſent typi avari hominis, qui quæ aliis abſtulit ſibi ipſi negat, & ſuum defraudat genium. Sed veriora ſunt; quæ de eadem ave referuntur ab *Attaugide* in libro الامتناع والموانسة *Antipathiæ & Sympathiæ*, مالك الحرين ينشل العينان من الما فياكلها وهي طعامها ولا يعشن السبعة فان اخطاء الانتشال وجاع طرح نفسه علي شاطي البحر وفي بعض ضعضعاته فاذا اجتمع البه السمك الصغار اسرع في خطف ما ما استطاع منها

Malich alhazin *ex aquis piſces extrahit, quibus veſcatur; eoſque habet pro cibo, quamvis natandi imperitus. Et, cum eſurit, hac piſcatione non ſuccedente, è littore maris in vadaſe conjicit, & ex accedentibus piſciculis magna feſtinatione rapit quodcunque poteſt.* Unde *ardeam* eſſe conjicio, de qua *Oppiani Paraphraſtes* apud *Geſnerum*, *Ab ardeis victum ex aquis primum inventum ajunt*,

reliquas ab iis dissidere, cum vultu unus inter omnibus esset avibus. Deinde, cum gloriarentur hoc invento, & ne ipsum quidem Neptunum *natando cum eis contendere posse jactarent, hanc artem, irato Deo, amississe,* &c. *Hinc adeo reliquæ omnes aves captandis piscibus merguntur in aquam: at ardea, natandi facultatis expertes, in littore stantes venantur.* Hæc nota est certissima, cum in aquaticis avibus alia nulla sit, quæ natare nesciat. Ecce aliam notam in *Damire*, quamvis minus expressam!

وهو لا يحتاج الي ترواح الاسفاد

Copulationem & coitum non appetit. Nempe quia sine dolore non coit. *Philosophus Historiæ* libri noni capite primo, Τῶν δ' ἰρωδιῶν ἰσὶ τρία γένη· ὁ τε πέλ@, καὶ ὁ λευκὸς, καὶ ὁ ἀσπάλαξ καλούμενος. Τούτων ὁ πέλ@ χαλεπῶς ἀναζεύγνυσι, καὶ ἐχόνυσι· πράζει τε γὰρ, καὶ αἷμα, ὡς φασιν, ἀφίησιν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἐχόνυσιν. Et rursus capite decimo octavo, Τῶν δ' ἰρωδιῶν ὁ μὲν πέλ@, ἄσπορ ἅπτας, ὀχόνυσι μὲν χαλεπάς. Unde *Plinius* libri decimi capite sexagesimo, *Ardeolarum tria genera, leucon, asteriam, pellon. His in coitu angustur. Mares quidem cum vociferatu sanguinem ex oculis profundunt.* Proinde *Etymologus*, & *Eustathius* in *Iliad.* ν'. ἰρωδιὸν dici volunt παρὰ τὸ ἴως, vel ἴως, ὃ ζημιοῦσι τὸ αἷμα, καὶ ἰδίαν τὸ ἱδρῶ· ἐν γὰρ ταῖς μίξεσιν (ὡς φασιν) ἡ ἰρωδιὸς αἷμα ἱδρεῖ, *ab* ἴως, *aut* ἴως, *quod* sanguinem *significat, & idiam, quod* sudare *est. Ardea enim, ut ajunt, in coitu sanguinem sudat.* Sed iis assentiri malo, quibus ἰρωδιὸς dicitur quasi ἑλωδιὸς, *palustris: Φιλεῖ γὰρ τοῖς ἑλώδεσι τόποις, locis enim palustribus delectatur.* Jam tertia sequitur nota. *Mahumetanis Theologis* permittunt esum ὃ *balsum*, seu *malseh albazin*: sed, ut asserunt *Medicorum* filii, لحمه

غليظ بارد يولد ادمان اكله البواسير

Crassa est & frigida caro ejus, & stercora ex illius esu hæmorrhoides generent. Quod ipsum de *ardea* his verbis docet *Arnoldus de Villa-nova* apud *Gesnerum*, *Quicunque hæmorrhoides crebro experiuntur, præsertim pulsantes, inter alia grues, & agrones* (id est, *ardeas*) *præcipue caveant.* Omnino igitur باشوم *balsum*, vel باشون *balsun*, est *ardea*, quæ à fabula, quam diximus, alio nomine dicitur مالك الحزين *malich albazin, aquator* vel *potor tristis.* Nam ملك *maleh* apud *Arabes* inter cætera *aquam* sonat. Quod ideo hic observo, quia vocem باشوم vel باشون *Lexicographi* omiserunt.

II. Secundò, חסידה *hasida, fulica* redditur à vetusto Interprete, quem sequuntur *Augustinus* & *Arnobius* in *Psalmos.* Sed hæc interpretatio ex præcedente nata est. Utut enim ardea, & fulica, vel fulix, multum differant: tamen è doctissimis reperti sunt, qui has aves promiscuè sumerent. Ita in *Aratı* versione *Avienus* ἐρωδιὸν, modo *fulicam*, modo *ardeam* reddit. Et in *Glossis Philoxeni* legas, ἰρωδιὸς, *Erodius, fulica. Plinius* quoque libri undecimi capite trigesimo septimo, in eundem impingens lapidem, *Et fulicarum generi*, inquit, *natura dedit currus*; quod ardearum est proprium. Et libri decimi capite quadragesimo quarto, *Dromedeas* aves *fulicarum similes* facit. Unde *Solinus* capite secundo, *Forma illis pene, quæ fulicæ.* Et *Isidorus* libri duodecimi capite septimo, *Dromedeas aves*, &c. *forma fulicæ similes.* Sed, ut observat in *Solinum* vir magnus, *fulicarum* nomine *Plinius erodios* voluit. Nam *Græci Dromedeas* illas aves non tantum erodiis similes esse jactant, sed & ἀντίχρημα ἰρωδιὸς, *reapse erodios*, sive *ardeas. Ælianus Hadrianæ* statim initio, καλεῖται τῆς Διομήδους νῆσ@, καὶ ἰρωδιὸς ἔχει πολλούς. *Insula quædam* Dromedea *nomine multos habet erodios*, seu *multas ardeas.* Stephanus, Νῆσ@ ἡ Διομήδεια, ἐν ᾗ οἱ ἰρωδιοὶ χειροῦσθαι πρόζωστί μέλλοι, καὶ οἷς τὰς κάλπας δύοντες. *Insula* Dromedea, *in qua manuetis erodii advolantes, & suum subeuntes. Servius* in *Æneidos* librum undecimum, *Hinc ea aves hodieque* Latinè Diomedeæ *vocantur, quas* Græci ἰρωδιὸς *dicunt. Cujus generis avem auspicio dixit* Homerus Diomedi & Ulyssi *speculatoribus apparuisse:*

Τόφρα δὲ δεξιὸν ἶριν ἰρωδιὸς ἔγνω ὀδοῖο
Παλλὰς Ἀθηναίη. ---

Et his omnibus longe vetustior *Antigonus* Historiâ quadragesimâ octavâ, quæ medicâ manu eget, Περὶ δὲ τῶν Λύκου μὲν ἐν τῇ Διομηδείᾳ τῇ νήσῳ φησὶν ἱστορεῖν τὰς ἰρωδιὰς ὑπὸ μὲν τῶν Μήδων, ὅτ' ἂν παραβάλλωσι εἰς τοὺς τόπους, ἡμέρους ὑποφεύγειν, ἀπὸ δὲ προσιόντων εἰς τὰς κάλπας ἐνδύνειν, καὶ οὕτω φιλοφρόνως. Quæ sic vertenda. Lycum *de* Troibus (*adest*, in *Troicis*) *narrare dicit in* Diomedea *insula ardeas ab advenis, si quis ad ea loca perveniat, non modo tangere pati, sed & devolantes in sinum delabi, & blande adulari.* Itaque pro Τῶν scribendum Τρῶων, non Κώων, ut vult *Xylander. Lycus Butheras Rhegimus*, Philosophus *Peripateticus*, *Lycophronis* pater, circa *Ptolemæi Lagidæ* tempora Historias multas scripserat, quarum meminerunt *Agatharchides*, *Clemens Alexandrinus*, *Porphyrius*, *Suidas*, uterque *Tzetzes*, &c. In his *Troica*, quæ hic citantur, unde illa nata est occasio agendi de *Diomede*, & *Diomedis* avibus, quas ὑπὸ Μήδων, *a Medis*, ad ea loca devenientibus, tangi non dixit. Quod fuisset ridiculum; cùm eo *Medi* nunquam venerint, neque cum *Diomede* commune quidquam habuerint. Itaque pro ὑπὸ Μήδων, restitue ὑπὸ ἀπεδήμων, vel ἐπήλυδων, *à peregrinis*: quibus statim opponuntur, ἐγχωρίοις, *indigenæ.* Sequitur enim, Λέγεσθαι δὲ τι τοιοῦτον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, ὡς τῆς Διομήδους ἐπαίνῳ ἀεὶ τὴν τῶν ὀρνίθων τούτων φύσιν μεταχειριζόντων, *referre indigenas* Diomedis *socios in harum avium naturam fuisse transformatos.* Sed hæc obiter.

III. Tertiò nonnulli Veterum πελαργὸν *ciconiam* transtulerunt, quos *Olympiodorus* in *Jobum* conatur sic refellere: Ἡ δοῦβα δὲ ὁ ἰρωδιὸς ἐστὶ κατὰ Δεύλαν, ἢ ὁ πελαργὸς, ὅς τινες ἔφασαν, ἢ καλὸς οἰκάντας· ἢ γὰρ ἀεὶ γὰρ γίνεται ὁ πελαργὸς, ἀλλ' ἀεὶ τὰ ὑψηλὰ τῶν δένδρων. Καὶ οἱ ἑβδομηκοντα γράψαντες ἕτερον γένος@ ἔφασαν εἶναι παρὰ τὴν δοῦβα τὸν πελαργόν. Asida autem est ἰρωδιὸς ardea *juxta* Aquilam, *aut ciconia, ut quidam ajunt, non recte sentientes: neque enim hanc ciconia, sed in celsis arboribus ova ponit. Et qui de avium natura scripserunt, ciconiam ab* asida *diversum genus esse tradiderunt. Suida* tamen ἰρωδιὸς est ἀδ@ ὅμοιος ὁ πελαργὸς λεγόμεν@, ἢ ὅμοι@ αὐτῷ, Erodios *genus est avis, quæ ciconia dicitur, vel ipsi similis.* Quod ferri potuisset, si solùm *similem* dixisset: re verâ enim ardea & ciconia sunt in multis similes. Utut sit, hæc interpretatio maximè arrisit *Hebræis* recentioribus, quorum plerique *hasida* est *ciconia.*

IV. Quartò, à *Symmacho* חסידה *hasida*, in *Jobo* redditur ὁ κύκν@, *cygnus*, avis ardeæ, fulicæ, & ciconiæ aliqua ex parte similis. Proinde *Dromedeas* aves, quas alii cum ardeis, alii cum fulicis, *Ovidius* cum cygnis confert. *Metamorphoseos* libri decimi quarti Fabulâ decimâ,

Si volucrum quæ sit dubiarum forma requiris,
Ut non cygnorum, sic albis proxima cygnis.

Et *Gracus* auctor apud *Phavorinum*, Οἱ δὲ φίλοι αὐτῷ θρηνοῦντες αὐτὸν μεταβληθῆναι εἰς ἕτερα ὄρνεα κύκνοις. *Eum flentes amici ejus mutatæ sunt in aves cygnis similes.* Et *Isidorus*, ut varias sententias aliquo modo conciliaret, has aves describit *forma*

forma fulicæ similes, magnitudine cygnorum, colore candido, &c. Tamen dubito, an quæ avis ab aliis *ardea*, & *fulica*, & *ciconia* dicta est, à *Symmacho* in *Jobo* cygnus appellata sit propter formæ similitudinem. Et suspicor vocem esse corruptam, & pro κύκνος legendum esse ἱέραξ, id est, *milvum*, quomodo alibi reddidisse *Symmachum* jam dicemus.

V. Quintò, חסידה *hasida*, ab *Hieronymo milvus* redditur *Psalm.* 104. *vers.* 17. *Jerem.* 8. *vers.* 7. & *Zachar.* 5. *vers.* 9. Et epistola centesima trigesima quinta, ad *Sunnam* & *Fretellam*, profitetur se hac in parte *Symmachum* sequi, & *sextam* editionem. "*Pro* "herodio, (inquit) *quod in* Hebraico *dicitur* חסידה "hasida, Symmachus ἱέρακα, *id est*, milvum, *inter-* "*pretatus est. Denique & nos ita vertimus in* Latinum, "Milvi abies domus est. *Quod scilicet semper in excelsis* "*& arduis arboribus nidos facere consueverit. Unde &* "sexta *editio manifestius interpretata est*, Milvo cupres- "sus ad nidificandum. Et rursus in *Jerem.* 8. *Pro* milvo, *quem interpretatus est* Symmachus, *&c.* Et in *Zachar.* 5. *Hasidam* Hebræi *milvum putant, avem rapacissimam, & semper domesticis avibus insidiantem.*

VI. Sextò, *Hebræi* vetustiores דיה לבנה *deja lebana*, explicant: quod *milvum* cum *Hieronymo* non interpretor, sed *vulturem album*. Nam דיה *deja vulturem* esse, non *milvum*, patet ex *Es.* 34. *vers.* 15. ubi דיות *dajoth*, *congregari* dicuntur. Quod non convenire milvo, sed rapacium numero soli vulturi suo loco (*a*) docuimus. Præterea a *Talmudicis* & *Chaldæis* Paraphrastis דיה *daja*, in *nigrum* & *album* distinguitur, quomodo milvos nemo distinguit: quia milvus albus nullus est. Sed de nigro & albo vulture multum (*b*) egimus: quorum ille suprà דיה *daja*, simpliciter; hic רחם *rachama*, à *Mose* dictus est. Res fiet manifestior ex *Talmudico* loci lectione, qui sic habet in Tractatu *Cholin* cap. 3. fol. 63. a. אמר רב יהודה החסידה זו דיה לבנה לכה נקרא שמה חסידה ששה חסידות עם חברותיה, *Dixit Rabbi Juda*, Hasida *est* daja *alba*. *Quorsum vocatur* hasida? *Quia facit* hasidoth (*benignitates*, id est, benignè agit) *cum sociis suis*. Nempe, ut ibi *Glossa*, כחלקרת מזונותיה, *cibos suos ipsis impertiens*. Nihil videt, qui non videt hæc de milvo non posse dici, qui in cibi locietatem alios milvos non admittit; sed de vulturibus, qui gregatim in idem cadaver involant. Proinde דיה à *Salomone* distertè *vultur* explicatur in *Notis* ad *Zachar.* 5. *vers.* 9. *Chaldæus* etiam Interpretes idem sequuntur, quod *Talmudici*. Et in lege *Jonathan* & *Jerosolymitanus* habent דיתא חוריתא, *vulturem album*. Et *Onkelos* חוריתא solùm, id est, *album*, supple *vulturem*. Quomodo etiam occurrit in *Chaldæa* Paraphrasi *Jobi* & *Jeremiæ*. At *Rabbi Joseph Cæcus* in *Psalm.* 104 *v.* 17. habet ותיא חוריתא. In quibus verbis quid sit ותיא, dicat qui potest.

VII. Septimò, *Zach.* 5. *vers.* 9. pro verbis, *Habebant alas* ככנפי החסידה, *ut alas* hasidæ, *Chaldæus* habet, *Et populi celeres transferebant illos velocius* כבא ורמשתרי נשרא, *sicut volat aquila*: ac si *hasida* sit aquilæ genus; nempe ex eorum sententia, qui aquilas & vultures promiscuè sumunt. *Pagninus* quoque, in majore *Lexico*, *aquilam herodianam* reddit, sed longè diversa de causa. Apud barbaros Scriptores *herodius*, vel *herodius*, non est *ardea*, sed *aquila* major, & γύπιος, aut etiam *buteo-falco*, quem vocant. *Albertus*; Herodius *est aquila pregrandis, tota nigra, licet in fenella color in dorso & super alas in cinereum vertatur*, &c. *Vincentius* in *Doctrinali* libri decimi sexti capite centesimo sexagesimo secundo, *Herodius, qui & girfalchus appellatur, est avis inter omnes nobilissima, colore cærulea*, &c. *Adeo fortis, ut aquilam capiat*, &c. *Glossa* in *Deuteronomii* caput decimum quartum, *Herodius vulgo* girfalco *dicitur, & rapit aquilam*, &c. Et in *Psalmum* centesimum tertium, *Herodius est avis rapacissima omnium avium majorum, & vincit aquilam*. *Albertus* ita dicì sibi fingit quasi *heroem avium*. Itaque *herodius*, aut *herodionis*, vocabulo in *Vulgata* versione, vel *majorem aquilam*, vel *girifalconem* intelligebant illorum temporum Scriptores. Quorum torrente abreptus *Sanctes Pagninus* in eundem errorem incidit.

VIII. Cæteras hujus vocis interpretationes mihi erat animus pari filo persequi. Sed vereor, ne Lectori sim tædiosus, si in singulis immorer. Utut enim multas jam attulerim, tamen plures supersunt. De *Samaritano* scilicet nondum actum, cui *hasida* est שנצנתפאנא *berondo*. Nec de iis *Arabum*, qui in Lege الصقر *sacrum* explicant *accipitrem*: & in *Psalmis* الهام *nolluam*: in *Prophetis* القعقع *alkoko*; quod *Gabriel Sionita* in uno loco pro *grue*, in altero pro *pica* sumit, sed utrobique perperam, ut infra docebitur. Neque de *Syro*, qui alibi ܚܛܝܦܐ *ciconiam* interpretatur, sed in *Jobo* ܐܪܓܘܢܐ *otum*. Neque de *Græco* in *Zacharia*, quibus כנפי החסידה, sunt πτέρυγες ἴυγγος, *alæ upupæ*. Neque de *Olympiodoro* in *Jeremiam*, ubi Ἰδεῖν ἐν γένει ἱέρακα ἢ ἀετὸν, Indicum *avis genus est* asida. Neque de *Polychronio* in *Jobum*, ubi Τινὲς ἱέρακα τὸν ἁρπαξίδα εἶναι ἔφασαν, ἅτις ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ ἐφήλωται, Arabicam *esse avem nonnulli tradiderunt, quæ in* Mesopotamia *reperitur*. Neque de *Lexicographis*, *Cyrillo* & *Phavorino*: quibus ἀετὸς est γυψαετὸς. Quæ semel & simul monuisse sufficiat, ut jam inter tot Veterum fluctuationes pedem concutiamur in firmo loco sistere.

(*a*) *Cap* 9. *pag.* 196. *lin.* 5. *&c. supra.*
(*b*) *Supra, l.* 9. *p.* 193. *&c. & c.* 26. *p.* 303. *&c.*

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

Probatur חסידה *hasida*, esse *Ciconiam.*

חסידה hasida, *id est*, pia, & benigna. Ciconia *Romanis* avis pia: *Publio* pietati-cultrix. *Parentibus vices rependit, non ulla lege adacta, sed bonitate naturæ. Animal felicissimum judæis septem Sapientum. Hominibus magis pia. Apud* Ægyptios *cur culta, ut Symbolum* φιλοπάτορος, *& in summo Regum scepiro. Quod* ἀντιπελαργεῖν, ἀντιπελάργωσις, & πελαργικὸν νόμιμ. *Ciconia etiam erga homines grata. Lapis lychnites à ciconia allatus, & Zingiberis radix. Ciconia etiam* φιλόσεργος. *Immunda* Mosi; *quia vescitur serpentibus. Idco in honore apud* Thessalos, *& capitale eam occidisse. In* Ægypto *etiam in pretio.* Mahumetani *ex aquaticis avibus cur hanc solam prohibeant. Ejus nomen* Arabicum, *&* Turcicum. *Cur in* Jobo *cum ciconia conferatur struthio. Cur* Græcè *dicatur* πελαργός. Vultur-aquila ἱρηκιπελαργός. *Naves* πελαργοχρῶτες. *Domus ciconiarum, abietes.* Domus, *id est*, nidi. *Eorum structura mirabilis. Nidi plerumque in turribus, & in edium fastigiis, sed & in ramis arborum. Ciconia in monte* Amano. *Ciconia avis migratoria. Quod decem,* 1. Græci, & Romani *Scriptores* (Pelasgi *olim quasi* Πελαργοί) 2. Patres. 3. Hebræi, *&* Arabes. 4. *Recentiores. Quid* ciconiæ *in cœlo. Ciconiarum ala. Unde, & quo migrent, incertum. Zingiber ubi proveniat. Multis Veterum* חסידה hasida, *est* ciconia.

Idem Arabicè القعقع alkoko. *Hæc versio cur*

præferenda reliquis. Cur dicatur Syrus ܚܳܪܒܳܐ churba, *Arabibus* لقلق leklek, *Latinis* ciconia, *& crotaliſtria, & — crepitante ciconia roſtro.*

Non diu deliberandum ex tot interpretamentis vocis חסידה *haſida*, quod potiſſimum ſit ſeligendum. Omnino enim חסידה eſt *ciconia*. Quod probatur primo ex nomine. Nam חסידה *pium* & *benignum* ſonat. Talis autem eſt ciconia. *Romanorum uſu* (a) inquit *Ambroſius* avis pia *vocatur*. Et in Publio *Pietati-cultrix* in verſibus notiſſimis, qui citantur à *Perronio*:

(a) *In Hexaem l. 5. cap. 16*

Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita,
Pietati-cultrix, gracili-pes, crotaliſtria.

Ratio eſt in promptu. Pietatis eſt ἀμοιβὰς ἀναδιδόναι τοῖς πεφυκόσι, *mutuas parentibus vices rependere:* quod jubet *Paulus* 1 *Tim. c. v.* 4. Id verò præſtare ciconiam uno ore teſtantur omnes Scriptores. E vetuſtioribus ea de re *Platonem* conſule in fine primi *Alcibiadis*, & *Ariſtotelem* libri noni *Hiſtoria animalium* capite decimo tertio, & *Ariſtophanem* in *Avibus*, ubi graculus ita loquitur,

Ἀλλ' ἔστι ἡμῖν τοῖσιν ἔρνεσιν νόμος·
Παλαιὸς ἐν τοῖς Ϝ πελαργῶν πάλαι,
Ἐστὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκτετιμένος
Πάντας ποιῆσαι τοὺς πελαργιδεῖς τρόφην,
Διὰ τὰς τροφὰς Ϝ πατρὸς πάλιν τρόφην.

Sed nobis avibus lex antiqua eſt in ciconiarum tabulis, ut, poſtquam pater ciconia evolabiles fecerit omnes pullos nutriens, ipſos patrem viciſſim nutrire oporteat. Hinc *Plinius* libri decimi capite vigeſimo tertio, *Genitricum ſenectam invicem educant.* Et *Solinus*, *Eximia illis oneſtæ pietas. Erenum quantum temporis impenderint foetibus educandis, tantum & ipſæ a pullis ſuis invicem aluntur.* Et *Ælianus* libri tertii capite vigeſimo tertio, Τρέφουσι μὲν τοὺς πατέρας πελαργοὶ γεγηρακότας καὶ ἰδίλυσι, καὶ ἱμείλητον· πελούσι δ' αὐτοὺς νόμος ἀνήμαστος οὐδ' εἰς τοῦτο, ἀλλ' αἰτία τοῦτον φύσις ἀγαθή. *Parres jam ſenes ciconiæ alere volunt, & ſtudent. Non quod eas ad id adigat ulla humana lex, ſed in cauſa eſt naturæ bonitas.* Quocirca ſeptem *Sapientes* cum interrogâſſet *Craſſus*, Τί Ϝ ζῶον εὐδαιμονέστατον, *Quod eſſet animal felicitſimum?* Πελαργὸς ciconias nonnulli reſponderunt, quia δίκαιον νόμῳ τῇ φύσει τὸ δίκαιον ἔχοντες, *natura & ſine lege juſtitiam obſervans.* Ita *Apoſtolius* Proverbio 1141. Et apud *Origenem* contra *Celſum* libro quarto *Celſus* aſſerit ob id ipſum ἐμψύχους εἶναι τοὺς πελαργοὺς Ϝ ἀνθρώπων, *ciconias eſſe hominibus magis pias.* Et *Ælianus* libri decimi capite decimo ſexto, Αἰγύπτιοι τοὺς πελαργοὺς καὶ προσκυνοῦσι, καὶ τοὺς πατέρας γηράσαντας, Ægyptii *ciconias adorant, quas parentes ſenes alunt.* Et in *Hori Hieroglyphicis*, libri ſecundi capite quinquageſimo quinto, Φιλοπάτορα βυλόμενοι σημῆναι ἀνθρωπον, πελαργὸν ζωγραφοῦσιν· ὑπὸ γὰρ Ϝ γονέων τῶν ἐκτραφέντα ὑ χαρίζεται Ϝ ἰδίων πατέρων, ἀλλὰ παραμείπει αὐτοὺς ἄχρις ἡλικίαν γήρως, θεράπαιναν αὐτοῖς ἀναπέμπων. *Cum filium patris amantem ſignificare volunt, ciconiam pingunt: quæ a parentibus enutrita ab iis non divellitur, ſed ad extremum uſque ſenium una permanet, cultum illis rependens.* Quale eſt, quod, ut imuerent vim juſtitiæ ſubeſſe, ὁ τοῖς σώμασι τοῖς ἀνωτέρω μὲν πελαργὸν τυπῶσι, κατωτέρω δὲ ποτάμιον ἵππον, *in ſummo ſceptro ciconiam, in infimo hippopotamum effingunt.* Ita *Scholiaſtes Ariſtophanis* in *Avibus*, & *Suidas* in voce Ἀντιπελαργεῖν, quæ *more ciconarum par pari rependere* ſignificat, quo ſenſu à Veteribus paſſim uſurpari videas. *Ariſtanetus* libri primi Epiſtola vigeſima quinta, Ὅντω μὲ νῦν ἀντιπελαργῶν δικαίαν ἀναδίδωσι χάριν. *Baſilius* in *Hexaemeron* Homilia octava, Τινὲς τῶν ἐνεργουμένων ἀντίδοσιν ἀντιπελάργωσιν ἀναζητοῦσι. *Ambroſius* in *Hexaemeron* libri quinti capite decimo ſexto, *Retributio beneficiorum* ἀντιπελάργωσις *nominatur.* Eodem refer quæ habentur in *Porta cruis* fol. 30. d. ואומרים בין עוף אחד שנקרא ללא"ק שכפרנסן אבו ואמו אחר שגדל כמו שפרנסו אותו בקטנותו *Ajunt ſpecies avium eſſe* lalak (lege לקלאק *loklak*) *nomine, quæ parentes ſuos viciſſim alunt cum ſenuerunt, quomodo ab iis parvuli nutriti fuerant.* Sed de hoc argumento plura qui volet, legat in iis locis *Baſilium* & *Ambroſium*, *Philonem* in *Decalogum*, *Epiphanium* in *Phyſiologo* capite vigeſimo quinto, *Euſtathium* in *Hexaemeron*, *Philen* capite ſexto *De animalibus*, & Parœmiographos *Zenobium*, *Apoſtolium*, *Eraſmum*, ad voces, Ἀντιπελαργῶν, & Πελαργικαὶ νόμοι. Neque enim nobis vacat in re omnium tritiſſima diutiùs immorari. Tantum addo, ciconias non ſolùm erga parentes, ſed & erga quoſvis alios gratitudinem ſuam teſtari, ſi vera eſt *Ælianı* (b) de *Tarentina* muliere *Heraclide* narratio, quæ, cùm ciconiæ crus fractum obligâſſet & remediis ſuis ad incolumitatem perduxiſſet, anno ſequente accepti beneficii memor ciconia in ejus ſinum lapidem conjecit, cujus fulgore noctu ſplendebat domus, *ὡς πύρωσις λαμπάδος ἀφῆς, tanquam ullata face. Lychnum*, vel *lychnidem*, vel *lychnitem* lapidem intelligo, per quem noctu collucent ædes, ut lucernis accenſis. Vide *Lucianum* in *Syria Dea*, & *Plinium* libri trigeſimi ſeptimi capite ſeptimo, &, quod maximè ad rem facit, *Philoſtratum*, apud quem πελαργοὶ καλιὰς ἢν ἀν πήξαιντο, μὴ πρότερον αὐταῖς ἐκφερέσαντες Ϝ λυχνίτην λίθον, *ciconiæ nunquam nidos exſtruunt, quin lychnitem lapidem iis ſimponant.* Simile quid *Veſalius* acciditſe refert *Goblerus* apud *Geſnerum*. Ibi ſcilicet ciconiam, quotannis in eadem domo nidificare ſolitam, poſtquam hoſpitis clementiam per multos annos eſſet experta, è conſueta migratione ſub Veris tempus redeuntem, viridem Zingiberis radicem, tanquam pro xenio, & hoſpitali munere, ad ejus pedes gratulabundam projeciſſe. Sed & in pullos ciconia eſt maximè φιλόστοργος, &, ſi cibus, quo illos alat, non ſuppetat alunde, pelicani inſtar, ut ajunt, τὴν ἰδιαυτῆ χτιζὶν (τροφὴν) ἀνωμίσας ἰκμάδας τρόφει, *heſterno cibo evomito eos alit.* Ita *Ælianus*, ubi ſuprà. Ex quibus Lectori fit planum, nomen חסידה *haſida*, quaſi *benignam* & *piam* dicas, *ciconia* convenire multis de cauſis.

(b) *Æl. Hiſt. l 8. cap. 12.*

Altera probatio ducitur ex iis Scripturæ locis, in quibus de *haſida* agitur. In his enim quidquid *haſidæ* tribuitur, ciconiæ maximè convenit. Quod ut Lectori planum fiat, juvat illa omnia percurrere, atque excutere.

I. *Moſes haſidam* cenſet inter immundas aves, & ejus eſum *Judæis* prohibet. Id in ciconiam apprimè quadrat, quæ ſerpentibus veſcitur, & venenoſis animalibus, neque in nido pullos ſuos aliis alit cibis. *Juvenalis Satyrâ* decimâ quartâ,

— ſerpente ciconia pullos
Nutrit, & inventa per devia rura lacerta.

Unde eſt, quod in *Theſſalia* magni fiebat. *Ariſtoteles* in *Mirabilibus*, Περὶ Θετταλίαν μαμμώδεων ἔθνος ζωογονηθῆναι τοιοῦτο, ἄστε, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν πελαργῶν ἀνηρεῖτο, ἐκχαίεσθαι ἂν αὐτούς. *Cum* Theſſaliam *ajunt tot generari ſerpentes, ut, à ciconiis niſi interimerentur, regio eſſet deſerenda.* Plutarchus in Iſide Θεσσαλοὶ δὲ πελαργοὺς (ἐτίμησαν,) ὅτι, πολλοὺς ἔθνους Ϝ γῆς ἀναδιδόντος, ἐπιφανέντας ἐξέλυσαν ἅπαντας. Theſſali *ciconias in honorem habuerunt, quod, cum multos ſerpentes terra eorum edidiſſet, adventu ſuo omnes perdiderint.* *Plinius* libri decimi capite vigeſimo tertio, *Honos iis ſerpentum exitio tantus, ut in* Theſſalia *capitale fuerit occidiſſe.* Solinus *de* Theſſalia, *Ubi ſerpentium immanis copia eſt, quos dam efcandi gratiâ* (ciconiæ) *inſectantur, regionibus* Theſſalicis *plurimum mali detrahunt.*

Ut

Ut de *Ægypto* Bellonius, *Ciconias* Ægyptii *meritò amant, cum propter ranas, quas illic numis abunde nascentes consumunt, tum quia serpentes etiam integros devorant.* Proinde hodieque *Mahumetani* disputant, utrum licitus sit esus اللقلق *alleklek*, id est, *ciconiæ*. Et nonnulli quidem concedunt كالكركي *ut gruis*: sed plerique prohibent, باذه ياكل الحيات *quia comedit serpentes*. Itaque ex regula, quâ conceduntur omnes aquaticæ, excipitur hæc sola avis, alterâ insuper additâ ratione, quòd دف في طيرانه كما تفعل العوارح *alas inter volandum agitat, ac si illa verberaret, quomodo rapaces aves*, quæ omnes sunt prohibitæ. Quod apud *Damirem* pluribus explicant impuræ sectæ *Theologi*. *Leklek* esse *ciconiam*, non *gruem*, ut in *Avicenna* multi explicant, cùm ipsa descriptio nos docet, tum hæc *Abenbitarin*, فالرغوس هو اللقلق Πελαργὸς *est alleklek*. Scribitur etiam per *Gain* اللغلغ *allegleg*, quamvis in *Alcamus* nonnulli لقلق *leklek*, & لغلغ *legleg*, velint esse aves diversas; sed perperam: cum avis لغلغ *legleg*, à ciconiâ diversæ, descriptio nusquam extet. Et *Damir* Tractatum *De ciconia* sic incipiat, اللقلق طيار طويل العنق وربما قالوا اللغلغ Alleklek, *avis longo collo, quam quandoque vocant* allegleg. Ex utroque conflatum *Turcicum* ciconiæ nomen *leglek* apud *Gesnerum*, pro quo legendum *leklek*, aut *legleg*. Et malè *Turcicum* vocatur, cùm sit mere *Arabicum*. *Turcicum* autem est *ingon*, ut *Busbequius* asserit in Epistolis *De legatione Turcica*.

II. Secundus de *hasida* locus est *Job.* 39. *v.* 16. (al. 13.) ubi struthio cum *hasida*, id est, cum *ciconia*, confertur, ratione pennæ, & plumæ. Ita enim habet Sacer Scriptor, *Ala struthionum exultot, vere ala* tanquam *ciconiæ, & pluma*, id est, illi concolor. Sic reddendum esse hoc Comma multis probavimus (*c*) in Tractatu *De struthione*, & meritò struthionem hàc in parte cum ciconia conferri propter nigri cum albo mixturam in colore pennarum. Unde *Scaliger* in *Cardanum* Exercitatione ducentesimâ trigesimâ, *Omnes* (struthiones) *fusco & albo picti sunt, ut mihi dixerunt multi mercatores* Africani: *quod ut melius intelligerem, ciconiæ colori comparabant. Marmolius* de struthione, *Africæ* suæ libri primi capite vigesimo tertio, *En las alas, y en la cola tiene grandes plumas negras, y blancas, come las de cigueña:* id est, *In alis, & in cauda magnas habet pennas nigras, & albas, ut ciconia pennas.* His enim coloribus distinctas esse ciconias nemo est qui nesciat. Hinc *Albertus*, *Ciconia alas habet nigras, & caudam aliasque partes albas.* Et *Turnerus*, *Avis est media magnitudinis inter gruem & ardeam, pennis albis & nigris distincta.* Neque aliunde ductum est *Gracum ciconia* nomen πελαργὸς, quod conflatum esse observant ex duobus contrariis, nempe *nigro* & *albo*. Sonat enim πολὺν τὸ μέλαν, καὶ ἀργὸν τὸ λευκόν. Vide *Suidam*, *Etymologum*, & *Eustathium* in *Iliad.* κ'. A qua colorum mixturâ *gypaëtos vultur-aquila* vocatur ἱερπελαργὸς, id est, *ciconia montana*, & περκνόπτερος, id est, *nigras alas habens*. Vide *Aristotelem Historia* libri noni capite trigesimo secundo, & *Plinium* libri decimi capite tertio. Et in *Lycophrone* πελαργοχηλῆτις, αἱ Φαλαραῖαι νῆες, Phalacræ *filia ciconiarum colorem habentes*, sunt *Græcorum* naves in *Phalacra*, *Ida* promontorio, fabricatæ, & mixtum habentes τὸ πελὸν ἐκ τοῦ ἀργὸν κρῶμα, *colorem nigrum & album*.

(*c*) *Supra cap.* 16. *p.* 248. *lin.* 36. *&c.*

III. Tertius de *hasida* locus est *Psal.* 104. *v.* 17. (al. 103. *vers.* 19.) חסידה ברושים ביתה, Hasidæ *domus sunt abietes. Domus* autem hic pro *nido*: ut *Psal.* 84. *vers.* 4. (al. 83. *vers.* 3.) *Etiam passer invenit* בית *domum*, id est, *nidum*: sequitur enim, *& hirundo* קן *nidum sibi*. Ita *Georgicorum* libro secundo,

Antiquasque domos avium cum stirpibus imis
Eruit. ---

Et in *Epigrammate* hirundo,

--- πηλοδομῆ θάλαμον,

thalamum sibi pro domo ex luto ædificat, id est, nidum summa arte sibi fabricat. Quàm hirundinis artem cùm Veteres, *Aristoteles*, *Plinius*, *Plutarchus*, *Ælianus*, tot laudibus extollant, mirum est illos de ciconiæ nidi structura tam altum silusse, quæ hâc in parte non minorem prodit industriam. Unde *Alkazuinus* de *leklek*, seu *ciconiâ*, فياتي بالاعواد والحشيش وتركب بعضها في بعض تركيبا عا جيبا *Ligna, & herbas affert, qua mirabili structurâ simul compingit.* Et *Gaspar Heldelinus* in *Encomio Ciconiæ*, quod argumentum accuratissimè tractat: *Ciconia primo proximo adventu veterem nidum repetit: quem si quidem salvum & incolumem invenit, collectis hyberno situ sordibus statim repurgat, instauratque; sin sævitæ aliquâ ventorum tempestate dejectum cernit, vamentis illico ex agris paludisque ulva comportatis, possessionem sedis novo nido occupat. Pomaria primùm rotunda sciotherico valde similia figit, mox ædificat, deinde consolidat. Postremò si quid disfortius horret, admirabili quadam rostri industriâ in ordinem componit.* Porrò nidum plerumque constituunt in summis turribus, aut in ædium fastigiis. Non tamen id perpetuum. Sunt enim, quæ in agris degere malunt. Unde *Varro Rusticorum* libri tertii capite quinto, *Advena volucres pullos faciunt, in agro ciconiæ, in tecto hirundines.* Agrestis autem ciconiæ nidus est in ramis arborum. Hinc *Olympiodorus* in *Jobum*, Οὐ γὰρ ἐν γῇ τίκτει πελαργὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς τῶν ὑψηλῶν δένδρων. *Non enim humi ciconia, sed in celsis arboribus ova ponit.* Et Alkazuinus, ولا يتخذ الوكر الا في موضع عال كمنارة وشجرة *Neque nidum sibi fumit nisi in loco celso, puta in pharo, aut in arbore.* Et Heldelinus, *Nidificat in editioribus ædium fastigiis, aut aridis proximis, idque variis, arboribus.* Id nempe ciconiæ cum ardea commune est, ut, licet aquatica avis, tamen in celsiu locis niduletur. Gesnerus, *Ardea licet in aquis cibum sunum quærat, in sylvis tamen & altis arboribus nidum collocat.* Polydorus Virgilius *Anglicana Historia* libro primo, *Ardea solet in cornicum nidis posita nidulari*, id est, *in summis arboribus*, ut idem addit paulò post. *David* autem *abietes*, & paulò antè *Libani cedros*, usurpat pro quavis celsa arbore, ut *ciconiam* pro quavis ave, quæ in arbore nidulatur. *Cedro* Libani, (inquit) *quas plantavit, ut aves ibi nidificent, & ciconiæ domus, abietes.* Quamvis minimè dubitem, quin in ipso *Libano* sint ciconiæ frequentes, ut in altero *Syriæ* monte, *Amano*, de quo *Bellonius*: *Ciconiæ, quæ æstate in* Europa *sunt, magnâ hyemis parte, ut in* Ægypto, *sic etiam circa* Antiochiam *& juxta* Amanum *montem degunt.*

IV. Quartus locus est *Jerem.* 8. *vers.* 7. *Etiam* hasida *in cælo cognovit tempora sua*, id est, quando ex uno loco in alterum sit migrandum, & quod vel discedendi,

dendi, vel redeundi sit tempus. Quod ciconiæ tam convenit, quàm reliqua, quæ allata sunt. Notum enim est, ciconiam avem esse migratoriam. Et *Philosophus* frustra objicitur, qui φιλόν, id est, *lunere*, dicit: φιλεῖ, inquit, (*d*) καὶ πελεγὰς, καὶ κίττυφ@, καὶ τριγὼν, καὶ κίρκο@. *Etiam cicenia lætat, & merula, & turtur, & alauda.* Ciconiam enim secedere, & in alia loca migrare, docent quatuor genera testium. I. *Græci* & *Romani* Scriptores. *Petronius* ex *Publio*,

Avis exul hyemis, tumlm tepida temporis.

Plinius libri decimi capite vigesimo tertio, *Ciconia quonam è loco veniant, aut quò se referant, incompertum adhuc est: E longinquo venire non dubium, eodem quo grues modo.* Cætera ibi vide. *Solinus* capite quadragesimo, *Pythonos Come in* Asia *locus est campis patentibus, ubi primo adventûs sui tempore ciconia advolant, & eam, quæ ultima venerit, lancinant.* (Quomodo apud *Gallos Cæsar, qui novissimus in consilium venisset, omni cruciatuum genere adfectum, in conspectu multitudinis necari solitum*, refert.) *Ælianus Historia* libri tertii capite vigesimo tertio, Πρακτέα δὲ τὰς πελαργὰς καὶ ἰντατὰς ἀμφοῖν τοῖν γηράσεσι, καὶ συνεπιδημήσαιεν ἐ χειμῶνι τὰ δὲ ἄλλα τὰ κρυμώδης διαθέσεσι, ὅταν ὑποτρέφωσι ὡς τὰ ἴδια, καὶ οἰδ καὶ αἰδ, τὴν ἐνιαυτὸν ἴκας@ καλὰς ἀναγομίζεσιν, ὡς τὴν εἰκίαν ἀνθρωποι. *Ciconias etiam audio cum gruibus fugere, & hyeme simul secedere: &, exacto frigore, has & illas, ad patriam sedem remigrantes, singulas nidos suos tam cognoscere, quam homines domum.* Proinde *Pelasgos* volunt, διὰ τὰ πλανήτας εἶναι, καὶ δίκην ἐρεσσόν ἐνοφοιτῶν ἰφ' ὃς ἴτυχε τόπος, Πελαργὸς γὰρ ἐ 'Αττικὸς πλεθρικαι, *quod vagi essent, & ciconiarum instar in quavis loca oberrarent*, Pelargos *ab* Athenien sibus *dictos*. Ita *Strabo* libro quinto: & rursus libro nono, Τοὺς ἐ 'Αττικοὺς Πελαργοὺς προσηγορεύθησαν διὰ τὴν πλάνην, *Propter errores* Pelargi *ab* Athenien sibus *appellati sunt*. (Quamvis apud *Etymologum* quidam sic vocatos malint διὰ τὰς ζωδίσας, ἃς ἐφέρον, *propter vestes, quas ferebant, ciconiarum instar, nigro & albo distinctas.*) II. Idem de ciconiis asserunt multi *Patres*. Sic scribit *Basilius* Homiliâ octavâ, Κατὰ τὴν καιρὸν πάντας ἐπιδημῆσαι τοῖς τῇ δὲ χειμῶνι, ὅταν ἓ ὑφ' ἑνὸ συνθήματι πάντας ἀπιέναι, *Uno tempore omnes ad hæc loca contendere, atque ita quasi uno signo dato omnes recedere.* Quod ita imitatur *Eustathius* in *Hexameron*, Οἱ ἓ πελαργοὶ φάσὶν ἐπιδημῆσαι συνθήματι, καὶ ἐνὶ ἀπαίρειν. Et Ambrosius, *Ciconias serum collelle proficisci agmine, si quis pergendum putuant, & simul plerisque circa* Orientem *locis invehi, & quasi tesserâ militari pariter omnes movere.* Et Isidorus, *Ha veris nuntia, societatis comites, serpentum hostes, maria transvolant, in* Asiam *collecto agmine pergunt.* III. *Arabes* quoque, & *Hebræi*. Alkazuinius,

لا يزال يتبع الربيع ولد وكران
احدهما بالجروم والاخر بالصرود ولا
يزال يتحول من احدهما الي الاخر

Ver sequi non desinit: & cùm duos nidos habeat, unum æstivum, alterum hyemalem, ab uno ad alterum migrare non cessat. Damir *ex* Avicenna, انه من ذكر

ياتخذ له عشين يسكن في واحد منهما
بعض وانه انا احسن يتغير الهوا

Ad solertiam ejus pertinet, quòd duos habet nidos, in quorum uno habitat aliquo (supple الزمان *tempore*, id est, aliquamdiu) &, *cùm commodum est, mutat aerem.* Kimchius *in* Jeremiam, החסידה מנהרה לשכן בימי הקור והחרף במקום אחר ובימי הקיץ והחום במקום אחר, *Frigoris & hyemis tempore ciconia solet in uno loco degere, & in altero æstatis & caloris diebus.* IV. Recentiores. Gaspar Heldelinus, *Idibus* Augusti *ciconæ, juvenesque, senesque, collecto agmine pulcherrimo, iter laboriosum illud pernoctæ Lunâ ingrediuntur. Prætquam vero mare trajiciant, omnes, quæ quidem agris nostris emisere*, Athesim, Gallliæ *flumen, non ita procul ab* Sextinianis (pro *Sextinianis* lege *Sextius*) *vel, ut aliis placet*, Sestianis aris, *numerum ubi* Marius Cimbros *ferro fudit, congregantur. Illic, habitis inter se publicis concionibus, commurmurant, exercitum instrant*, &c. *Cæterum abitura* Aquilonis *secundum flatum prudenter exspectant, qui simul atque promor incidit, tum, cœu lege prædictâ die, abitum maturant.* Bellonius, *Cum circa* Abydum *essem*, 24 *die* Augusti *ingentem ciconiarum vim conspexi, quæ ad trra vel quatuor millia accedere videbatur. Volabant illæ a* Russia & Tartaria, & Hellespontum *agmine decussato transversum trajiciebant. Et cùm supra* Tenedum *essent, lungo per anfractus tractu se convertebant, donec in circulum omnes colligerentur. Inde prætquam longius à fauctibus* Propontidis *pergerent, in minores aliquot turmas supra vigimi se distribuebant, & so invicem versus Meridiem sequebantur.* Cùm igitur ciconiæ statis temporibus discedant, & redeant, meritò dixit *Propheta, Ciconia in cœlo cognovit tempora sua. Kimchius* per *ciconiam in cœlo*, ciconiam intelligit, quæ in sublimi loco nidulatur, בישוב במגדלי הגבוהים ובמדבר בעצים הגבוהים, *nempe in summis turribus, si loca sint habitata: aut in celsissimis arboribus, si sint deserta*; quomodo in *Psalmo* dicitur, *Abietes* domus ejus. Sic *Deut.* 1. *v.* 28. & 9. *v.* 1. *Urbes magnæ, & munitæ* בשמים, *in cœlo*, id est, *cœlum usque*. Et *Prov.* 30. *v.* 19. *Viæ aquilæ in cœlo*, id est, *quæ sursum volat.* Tamen, quia hic non agitur de nido ciconiæ, sic interpretari malo, *ciconia in cœlo*, id est, *in aëre*, & *ex aere* cognovit tempus migrationis suæ, & tum esse discedendum, cùm intepescit aër, & remittuntur frigora.

V. Ultimus locus est *Zachariæ* capitis quinti versu 9. ubi *Propheta* videt in visione *Prophetica* duas mulieres volantes inter cœlum & terram, ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה, *quæ ventum habebant in alis, & ala earum erant ut alæ* hasidæ, id est, *ciconiæ.* Quidni enim ita interpreter? Non jam disquiro, quid significent duæ illæ mulieres, quia res est plena ambagibus, neque hoc loco necessaria. Tantùm affero per *alas venti plenas* alas hic designari ad volatum instructissimas. Quales alæ ciconiarum, quibus migrant & remigrant è locis remotissimis, quamvis non satis notis. Plinius, (*e*) *Quonam è loco veniant, aut quò se referant, incompertum adhuc est. E longinquo venire non est dubium.* Oppianus *in* Ixeuticis, *Unde veniant, & quo revertantur, non satis constat. Quidam ex* Lycia *volare ajunt, alii ex* Æthiopia. Quod confirmari posse videtur ex historia, quam suprà (*f*) attigimus de radice Zingiberis adhuc recente à ciconia in *Germaniam* allata. Nam in *Æthiopia*, vel, quod idem, *Arabia Troglodytica*, utplurimum crescit Zingiber. *Dioscorides* libro primo, Ζιγγίβερις ἰδίως ἐσι φυτὸν, γενόμενον ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ 'Αραβίᾳ πλέῳσι. *Plinius* libri duodecimi capite septimo, de pipere, *Non est hujus arboris radix, ut aliqui existimavere, quod vocant* Zimpiberi, *alii verò* Zingiberi, *quanquam sapore simile. Id enim in* Arabia, *atque* Troglodytica, *in villis nascitur.* Neque aliud voluit *Galenus*, cùm libro sexto *Simplicium* Zingiber scripsit ex *Barbaria* convehi. Intelligitur enim *Barbaria Æthiopica*, de qua nos (*g*) supra. Fatendum interim, varia *Indiæ* loca, ut *Malabar, Bengala, Babul, Becan*, Zingibere esse feracia, ut testantur viatores, atque reperiri

(*d*) *Hist. l.* 8. *c.* 16.

(*e*) *Hist. l.* 10. *c.* 33.

(*f*) *Pag.* 328. *lin.* 34. *&c.*

(*g*) *Lib.* 1. *cap.* 14. *p.* 131. *&c.*

periri etiam in *Arabia Felici Omanitis*. Ita enim *Abuchamphra*, زنجبيل هو مما ينبت في بلاد العرب في الارض عمان *Zingiber est ex iis, quæ in* Arabia *proveniunt in terra* Oman. Sed ubicunque crescat Zangiber, inde in *Germaniam* immensum iter est, & multum æquoris interjectum, quod non trajicerent ciconiæ, nisi alis maximè valerent.

Ita excussis Scripturæ locis, tertium argumentum, quo *hasidam* probamus esse *ciconiam*, multorum Interpretum auctoritate nititur. Quamvis enim plerosque in devia abiisse longâ inductione docuerimus, tamen multi superstant, quibus *hasida* est *ciconia*. In his 1. illi *Græcorum*, quos rationibus nihili refellit *Olympiodorus*: *Ciconia*, inquit, *humi non parit*. Sed neque *ἀζίδα*, ut ille vult, *Græcorum* versione deceptus, qui *asida* videntur id tribuere, quod *struthionis* Textus *Hebræus*. Nec majoris est momenti, quòd addit *τὸν ἑρμηνεὰ γράψαντας ἀσίδαν* à *ciconia* distinxisse. Nam *Græci* & *Romani* Scriptores, qui de avibus tractaverunt, de *asida* nomine nihil habent; quia *Hebraum* est, non *Græcum*, aut *Latinum*. Cæteros ante *Olympiodorum* nihil moror, quorum plerique cùm *Hebraismi*, tum naturæ avium fuerunt planè imperiti. 2. *Græcis Syros* addimus, quibus *hasida* est ܚܘܪܒܬܐ *hurba*. Ita ubique reddunt, præterquam in loco *Jobi*. *Maronitarum* porrò doctissimis ܚܘܪܒܬܐ est *ciconia*. 3. His accedunt *Arabes Prophetarum* Interpretes, qui *Jerem.* 8. *vers.* 7. & *Zachar.* 5. *vers.* 9. pro *hasida* habent القعقع *alkoko*, id est, *ciconiam*, non *gruem*, ut vult *Gabriel*, & multò minùs *picam*. Quamvis enim القعقع *alkoko* quandoque *picam*, tamen etiam *ciconiam* sonat, quomodo hic sumi res postulat. *Alcamus* القعقع العقعق وطاير اخر ابلق دري طويل المنقار والرجلين Alkoko, *pica*, & *alia avis varia, agrestis, longo rostro*, & *cruribus*. *Damir*, in uno exemplari, القعقع طاير ابلق من طير الما طويل المنقار قاله الجوهري وابن سيده وزاد وفيه بياض وسواد Alkoko, *avis varia ex aquaticis avibus, longo rostro. Ita asserunt* Giauhari & Ibno-Saida: *quorum hic addit eam avem nigro & albo esse distinctam*. Et in altero differtiùs, القعقع كلفلغ طاير ابلق ضخم من طير الما Alkoko, *idem quod* legleg; (id est, *ciconia*) *avis varia, crassa, ex aquaticarum genere*: & reliqua, ut in priore. Itaque hoc certum, ut *Græcos* quosdam, & *Syros*, ita etiam quosdam *Arabum hasidam* habuisse pro *ciconia*. 4. Neque aliter reddunt *Hebræi* recentiores abhinc sexcentis annis. Vide inprimis *R. Selomonem* in *Legem*; eundem, & *Kimchium* in *Jeremiam*; & *Pomarium* in *Lexico*. Itaque in libro, cui titulus *Mesal Kadmoni* Fabulâ 62. colloquuntur הצפרדע והחסידה, id est, *Rana & ciconia*, ut ex pictura apparet. 5. Denique idem sequuntur novi Interpretes, *Pagninus*, *Munsterus*, *Arias*, *Castalio*, *Junius*, *Piscator*, *Angli*, *Belga*, *Itali*, *Galli*, &c. &, è *Lexicographis*, *Santes*, *Schindlerus*, *Buxtorfius*, &c. 6. Nec desunt, quibus *Talmudicorum* דיה לבנה, non est *milvus*, aut *vultur albus*, sed *πελαργὸς ciconia*: quia ut *ab atrore* factum דיה, & *a candore* לבנה, ita vox *πελαργὸς avem* significat *albo & nigro distinctam*, ut (*b*) diximus. Vide *Fullers Miscellanea* libri sexti capite decimo. (b) *Pag.* 329. *lin.* 64 *&c.*

Jam, si hanc versionem cum reliquis conferas, eam esse deprehendes longè præstantissimam. Nam in aliis omnibus virium est manifestum. Sic in *ardea*, *fulica*, *cygno*, *milvo*, *struthione* nihil est, cur *a pietate* denominentur. Et, si *milvum* excipias, harum nulla est migratoria. Idem de *upupa* judicium. Nec in arboribus nidulantur *fulica*, *cygnus*, *struthio*. Atque, utut cætera quadrarent, cum ad *Jobi* locum deventum est, ubi cum *struthionis* pennis confertur penna *hasida*, exceptâ *ciconia*, non aliam avem video, cui possit hoc competere. Quæ exempli causâ afferimus. Nam cætera per se præstabit quisquis locorum de *hasida* collationem instituet.

Superest, ut de variis *ciconiarum* nominibus pauca subjiciantur. *Hebraum* חסידה *hasida*, & *Græcum* πελαργὸς jam sunt abundè explicata. *Syrum* ܚܘܪܒܬܐ *hurba* factum videtur ex ܡܣܒܬܐ *hubra*, per Metathesim, quod *focialem avem* sonaret. De *Israelnis* dicitur *Jud.* 20. *vers.* 11. *Congregati sunt omnes* Israëlitæ *quasi vir unus* חברים, *socii*. Ecce idem apud *Plinium* de ciconiis! *Abitura congregantur in loco certo, consultaque fit, ne nulla suo generis relinquatur, nisi captiva, & serva.* Arabica لقلق *leklek*, & لغلغ *legleg* à *ciconia voce* facta sunt, quod *Arabes* expressè docent. *Damir* وسموه الغلقة وكذلك كل صوت فيه حركة واضطراب *Et* laklaka *est ciconia vox, & vox omnis, qua cum vibratione & agitatione fit.* Itaque etiam *laklaka* dicitur *serpentis sibilus qui fit exertâ linguâ*. Illa porrò ciconiæ vox non prodit ex intimo gutture, sed fit ex duabus rostri partibus ad invicem collisis, crotali instar, aut crepiculi. Unde à *Publio Syro crotalistria* dicitur, & ab *Ovidio*, libro sexto *Metamorphoseos*,

— *crepitante ciconia rostro.*

Et Solinus *sonum*, *quo crepitant*, *crisporiis*, *quàm vocis*, *esse* scripsit. Sed melius *rostri* dixisset. *Philostratus* quoque in Epistola ad *Epictetum*, Καὶ τὸν πελαργὸν, ἐπειδὰν παρίωσιν ἡμᾶς πρεσβύτην, id est, *Ciconias, cum ad nos pratereuntes crepitant*. Id enim ibi κρεσβύειν, unde *crotalistria*. Sed & eodem refertur CICONIÆ *Latinum* nomen. *Isidorus*; CICONIÆ, *quasi* cicaniæ, *à sono, quo crepitant, dictæ sunt; quem rostro quatiente facium*. Neque dubium, quin ad hoc ipsum alludat *Arabum* القعقع *alkoko*, quod supra (*c*) explicavimus. (c) *Pag.* 333. *lin.* 34. *&c.*

CAPUT

CAPUT TRIGESIMUM.

Hebræa voce אנפה *anapha*, ſignificari avem aliquam valde iracundam, fortaſſe *Arabum* زمج *zummag*, aquilæ genus, cui *ab ira* nomen eſt.

Aquilæ ſpecies زمج zummag, *barbaris* zimiech, Græcis *recentioribus* φιλάδελφος, *Perſis* dubradran (*id eſt*, duo fratres;) *quia, cum aquila reliqua ſolitaria ſint, hæc conſorte delectatur, cum quo venetur. Idem de falconibus. Deſcriptio avis* zummag *ex* Arabibus. Zummag aquæ, *id eſt*, catarrhactes. *Remedia ex ave* zummag. *Nomen* ab iracundia, *ut* Hebræi אנפה anapha. *Redditur à Talmudicis* דיה רנזנירא, vultur iracundus. *Falcone montano nulla avis in iram promior. An is jam olim in* Oriente *notus fuerit.* Ptolemæi *Regis præcepta de aucupio.* Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis *ad eum ſparſa Epiſtola de falconum generibus. Vocis* אנפה anapha, *quàm multa ſint interpretationes. Cur reddatur* ardea, & picus, & otus *vel* otis *potiùs*, & charadrius, & pſittacus. *Pſittacorum nidum penſilem. Idem de ave* קנוט *quæ timet, ne cælum ruat. Pſittacum, avis* Indica, *non* Syriaca, *ut vult* Diodorus.

Inter aquilarum ſpecies una eſt nobis aliunde ignota quam *Arabes* زمج *zummag*, barbari ſcriptores *zumach* & *zimech* vocant. *Damir* in capite *De* العقاب *Alokab*, ſeu *Aquila*, وهو نوعان عقاب وزمج *Ejus duæ ſunt ſpecies*, okab, & zummag. *Tertiam* apud *Geſnerum* pag. 170. *Aquilæ duo genera ſunt: aquila abſolutè*; & *altera dicta* zimiech, *vel* zumach. Et rurſus, *Albedo in capite aut dorſo aquila ſignum eſt aquilæ melioris, quæ* Arabicè *vocatur* ZUMMACH, Syriacè NAPAM, Græcè *Philadelphe*, Latinè MILION. Ad quæ verba *Geſneri*, *Ex his* Græcum & Latinum *aquila nomen apud nullum idoneum auctorem reperias.* Tamen *philadelphe* palàm detortum eſt ex *Græco* φιλάδελφος: quo nomine hanc avem à *Græcis* recentioribus fuiſſe nuncupatam etſi alibi non legerim, ideò mihi videtur vero conſentaneum; quia non potuit illi indi nomen aptius, neque quod naturam ejus magis ad vivum exprimat. Aquilarum enim generi proprium illud eſt, ut ament ſolitudinem, & omnis conſortii ſint prorſus impatientes. Unde eſt, quòd quamprimùm pulli aquilæ ſunt ad volatum habiles, matres ἐκ τῆς νεοττιᾶς ἀνιᾶσι ἐκβάλλουσι, καὶ ἐκ τῆς τότε ἤδη αὐτοὺς πάντας ἀπέλαυνουσι· ἐπέχει γὰρ ἐν ζώοις αἰετῶν πολὺ τοῦτο· διὸ καὶ ἐκ τῆς πλείστου αὐτῶν ἄθλιος ἀναδῆναι. Ita *Philoſephus* libri noni capite trigeſimo ſecundo: & eum ſequutus *Plinius* libri decimi capite tertio: *Adultos quoque perſequitur parens, & longè fugat, amulus ſcilicet rapinæ. Et alioquin unum par aquilarum magno ad populandum tractu, ut fatietur, indiget. Determinant ergò fratia, nec in proximo prædantur.* Ælianus libri ſecundi capite trigeſimo nono, Κοινωνίαν τε τὸν πρὸς ἄλλον ἄνθρωπον ἐδίωξεν. *Conſortium cum aliis nullum admittit.* Item, Ἀλλήλων ἀπεχόμενοι γοῦν καλιᾶς, οὐκ ἐθέλουσι μιᾷ διαφθείρεσθαι οἰκίᾳ δύο. *Alia ab alia longiſſimè ædificant, ne pro præda ſit ut contendant.* Tamen ex illo genere زمج *zummag*, verè φιλάδελφος, conſorte delectatur, neque ſolet ſolus venari, ſed comite ſibi adjuncto. *Alcamus*, الزمج طاير فارسية ذو جرانران لانه اذا اعجز من صيده اعانه اخوه Zummag, *avis*, *qua* Perſicè *vocatur* DU-BRADRAN (id eſt, *duo fratres*,) *quia, cum prædæ ei excidit, illi adeſt frater ejus.* Alleiths, العجم طاير دون العقاب حمرتة غالبة تسميه العجم دبران ومن طبعه انه اذا عجز عن صيده اعانه اخوه علي اخذه *Giummaz* (aliud exemplar meliùs الزمج *zummag*) *avis infra aquilam* (id eſt, aquilæ ſimilis, ſed minor) *ut qua rubedo prepollet. Vocatur in* Agem, id eſt, in *Perſide*) DABRAN imò, ut antea, دوبردران DU-BRADRAN, (id eſt, *duo fratres:*) *è natura cujus eſt, ut, cum non poteſt prædam conſequi, frater ei opem ferat ad eam capiendam.* Quod de falconibus ſcribunt recentiores. *Vincentius* in *Doctrinali* libri decimi ſexti capite centeſimo quinquageſimo ſexto, *In ardea captura duo falcones pariter relaxantur: quorum unus ſummæ petit; alius juxta terram in ima volat. Ut videlicet illo volantem ardeam impulſu præcipitet, iſte verò præcipitatam accipiat.* De eadem ave *zummag Sariph* in *Aben-bitaro*, هو طاير معروف يصيد به الملوك للطير *Avis nota, quâ utuntur Reges in Aucupio.* Et *Giulbaki*, الزمج جنس من الطير يصاد به Zummag, *genus avis aucupatricis.* Dixit & *Abuchaſim Andaluſius*, seu *Hiſpanus* انه ذكر العقاب والجمع الزمامبج *marem eſſe aquilæ, cujus Plurale* zemamigio. Et *Alkazuinius*, زمج طاير يقال له بالفارسية رهل Zummag, *avis Perſicè* RAHAL *dicta.* Quod alterum eſt hujus avis in *Perſide* nomen diverſum à priore *du-bradran.* Et *Damir*, اهل البربرة يعدونه من خفاف الجوارح وذلك معروف في عينه وحركته وشرة وثبة والمحمود منه ما كان لونه احمر وهو احد نوعي العقاب ويوصف بالقدر وقلة الالف لكثافة طبعه وقد يقبل التعليم ولكن

ولكن بعد بطو ومن عادته ان يصيد

علي وجه الارض *Populum* Albizdaræ (quæ gens eſt *Arabica*) *ponit eum in illarum avium confu, quæ ad rapiendum ſunt celerrimæ. Quod docent oculus & motus ejus, & impetus, quo in prædam ruit. Præterea in iis qui maximè rubet. Una eſt e duabus aquilæ ſpeciebus. Doloſus deſcribitur, ſed ad diſcendum tardus, quia naturâ ſuâ ſtolidus eſt. Tamen poſt moras aliquas tandem ſit diſciplinæ capax. Aves ut plurimùm aucupatur circa terra ſuperficiem.* Huic avi cognominis eſt, ſed diverſi generis, الما زمج *zummag aqua*, quam avem ſuo loco (*a*) *catarrhactem* eſſe docuimus. Quia *Zummag* aquilæ genus, & *zummag aqua*, ſeu *catarrhactes*, pari impetu in prædam ruunt. Itaque tam aquilæ dicuntur καταῤῥάκτης, id eſt, *cum impetu in prædam ſe prejicere*, quam aves catarrhactæ, quibus inde nomen obtigit. Hinc *Euſtathius* in *Iliad.* τ'. Ἀρκη δὲ, ἢ ὁ ἱερὸς, ἢ ζώου ἄλλο αἰτιώδες, ὃ οἱ τῦ ἀφῖκ ἰνχειῶς ἔπη θέλει καταῤῥάκτης. Harpe *aut eſt milvus, aut avis alia aquilini generis, quæ in altum ſublata facilè quocunque vult cum impetu ruit.* Et *Plinius* libri decimi capite tertio, *Haliæetum librant ex alto ſeſe, voſque in mari piſce, præceps in eum ruens*, id eſt, καταῤῥάκτης. In *Medicorum* libris multa habentur de remediis ex hac ave. Collyrium è felle ſanat caligines. Stercus illitum abſtergit pannum, & lentigines. Stercus hominis, qui ejus carne veſcitur, ad tremores cordis eſt utile. Hæc in *Damire*, *Abenbitare*, & *Almazimo* reperire eſt. *Græcus* recentis ævi hanc φιλάδελφον ex argumento appelláſſe obſervavimus. *Arabicum* nomen زمج *zummag* iracundam eſſe inſinuat, cum ſit *ab ira* factum. Nam *Arabicè* زمج *zamigia* eſt *iraſci*, زمج zamag *ira*, زمج muſmig *iratus*. Unde valde probabili conjecturâ colligas *Hebræis* אנפה *anapha* (avis ſpeciem, quam poſt חסידם *haſidam* recenſet *Moſes*) id ipſum eſſe, quod *Arabicum* زمج *zummag*. Quippe etiam אנפה *anapha*, avis iracunda eſſe creditur; quia Verbum *Hebræum* אנף *anaph*, *iraſci* ſonat, & contractum Nomen אף *aph*, *iram*, vel *iracundiam*. Itaque in *Aben Ezra* ſic appellari dicitur; שיתאנף מהרה, *quia facilè iraſcatur*. Et in *Talmudico* Tractatu *Cholin* cap. 3. pag. 63. a. *Hebræi* definiunt דיה רגזנית *vulturem iracundum*. Nempe vultures, cum aquilis ſæpe confundi probatum ſuprà (*b*). At, inquies, additur ratio, cur vocetur *anapha*, quæ cum natura זמה *zummag* parum convenit, נקרא שמה אנפה שכתאנפת עם חבריתיה *Cur vocatur anapho*, nomine *ab ira* ſumpto? *Quia in ſocios iraſcitur*. Contra, *zummag* eſt φιλαδελφος, & fratrem, ſeu comparem, in prædæ ſocietatem admittit. Reſpondeo, fieri poſſe, ut qui in aucupio concordes fuerunt, & unanimes, iidem in prædæ diviſione inter ſe diſſideant, & ad iram mutuò concitentur.

Etiam ab אנפה *anapha*, deduci potuit nomen ἀϊσπαια, quo *Homerus* utitur pro aquilæ ſpecie, cùm de *Minerva* dicit *Odyſſ. α.* verſu 320.

Ὄρνις δ' ὡς ἀϊσπαια διάπτατο,

Ut avis anapea avolavit. In quem locum *Euſtathius*, Ἀϊσπαια, ἤδη τινες ἱερὸν λέγειν αἰτιῶνται φῦλον ἱεράκων. Anapæa, *ut quidem tradunt, ſpecies eſt avis,*

(*a*) *Suprà, c. 29. pag. 280. lin. 21. &c.*

(*b*) *Suprà, c. 11. pag. 175. lin. 61. &c. & c. 9. p. 196. lin. 63. &c.*

Pars II.

ex aquilarum genere, oſſifraga ſimilis. Alii cum hac ave *Minervam* conferri volunt, διὰ τὸ ὡς ἱερὸς τοιχους ἐφιπεσθαι, *quia ut avis citò ruit*, ut habet vetus *Scholiaſtes*. Quod maximè conveniret, ſi avis ἀϊσπαια eadem eſſet, quæ אנפה *anapha*, ſeu زمج *zummag*. Hanc enim *Arabes* eſſe ajunt من خفاق الجوارح *è rapacium velociſſimis*. *Græcis* tamen avis زمج *zummag* nota fuiſſe non videtur, cum ejus deſcriptio neque in *Ariſtotele*, neque in aliis uſpiam occurrat. Sed *Phœnices*, qui in *Græciam* cum *Cadmo* trajecerunt, putaverim nomine אנפה *anapha*, aliam avem appellaſſe illi ſimilem, quæ *Græcè* dicta ſit ἀϊσπαια.

Eſt in falconum genere qui *montanus* dicitur, barbaris *montanarius*, de quo *Albertus*: *Corpus ei breve, & valde ſpiſſum, præcipue vere cauda hujuſmodi. Pectus plane rotundum, & magnum; cruru fortia, & brevia proportione corporis; pedes nodoſi; ungues fortes. Solet autem pedes frequenter reſpicere. Dorſo aliſque exterius color cinereus, qui paulatim magis magiſque, quo ſapius ſeilicet pennas mutaverit, clarior efficitur, & pallidior, nodica & fuſca varietate interpoſitâ.* Huic falconi maximè competeret nomen *anapha*, quia nulla eſt avis in iram promor, ſi *Alberto* credimus, cujus verba ſunt: *Eſt hoc falconum genus ferum, & malis prædium moribus, iracundum, inconſtantis ira. Itaque rarus eſt falconarius, qui mores ejus ſatis perſpectos habeat.* Addit *rare manu tenendum, præterquam in aurora, & auceps tempore, & cum paſcendus eſt. Sic enim miteſcere ad manum falconarii tanquam beneficium, & iracundiam deponere.* Item, *Iraſcenti falconario ne multùm reſiſtat, ſic enim citius remittitur ejus ira.* Et rurſus, *Si præda evaſerit, præ cæteris indignatur, ita ut per iracundiam aliquando revocantem ſe invadat, & caput, aut faciem falconarii, vel, cui is inſidet, equi dilaniet.* Addit, *Et quando falce annus alterum invadit: qua in re falconarius patiens requiritur, qui non adverſetur, ſed patienter diſſimulet revocationem, donec, irâ depoſitâ, miteſcat animus falconis.* Et paulò poſt, *Depoſitâ irâ ſuâ, ſponte ad domum falconarii revertetur.* Et inferius, *Si per iram immoderatè incoluerit, præcipitat ſe in mortem, quod acciduſſe in Alpibus quidam e ſocijs noſtris jam obſervárat.* Item, *Cum falco montanus, è rupe veniens, perdicem ſequeretur, & aquila ferte advolans ex adverſa illam ei præripuiſſet, nec falco illam aquila demùm extorquere poſſet, cum aliquamdiu fruſtra id conatus eſſet, altiſſimè tandem conſcendit, & impetu deorſum facto, caput aquilæ feriens, ſe pariter & aquilam interemit. Semper igitur, ne in tantam iracundiam incidat, cavendum eſt. Frequentior eſt, quam falcones cæteri, & mirè gaudet feruate ſua. Itaque ſæpe reperiuntur ex hoc genere falcones, quibus avem unam vulneráſſe & dejeciſſe non ſuffecit, ſed multos dejectendos gloriari videntur. Adeoque interdum crudelitati ſuæ indulgent, ut, occidendis avibus occupati, cibi obliviſcantur.* Hæc *Albertus* apud *Geſnerum*, qui quod in ſermone rude erat dedolavit, atque exalciavit. Ex qua deſcriptione apparet nullam eſſe avem, imò neque ullum animal hoc falcone iracundius. Sed an in *Oriente* jam olim nota fuerit hæc avis, merito dubitatur. *Albertus* quidem de hac ipſa ave nonnulla citat ex *Ægypti* Rege *Ptolemæo*. *Præceptum*, inquit, *eſt* Ptolemæi *Regis Ægypti raro tenendam manu.* Item, *Præcipit induſtrio falconario* Ptolemæus, *ne hunc falconem in ſortes aves frequentius dimittat.* Sed hæc *Ptolemæi* præcepta tam ineptè conficta ſunt, quam quæ hodie jactatur *Aquila*, *Symmachi*, & *Theodotionis* Epiſtola ad *Ptolemæum Ægypti* Regem de diverſis falconum generibus, eorumque mor-

morbis & medicinis. Quam abunde refellit ipſe titulus: cum *Aquila*, *Symmachus*, & *Theodotio*, neque inter ſe, neque *Ptolemæi* æquales fuerint, ſed uno aut altero ſeculo poſteriores. Neque arti aucupatoriæ, ſed literarum ſtudiis, & *Bibliorum* verſioni ſe addixerint. Quid, quod illam artem jam ſupra (*c*) probavimus eſſe longe recentiorem? Tamen illi finguntur citare ſcripta Veterum, quaſi Veteres de arte aucupandi multò ante ſcripſiſſent.

(*c*) Cap. 19 p. 270. lin. 7 &c.

Jam, ſi aliorum quoque conjecturas audire libet, in uno *Pagnini Theſauro* decem reperire eſt hujus vocis interpretamenta. "*Avis*, inquit, *quam alii picam*, "*alii* milvum *appellant*; Hieronymus, *ſequutus Grae-*"*cos* charadrium. *R.* Sclomo *dixit*, *quod eſt* דיה "רנגנית, *milvus* (imo *vultur*) *irritabilis. Et vide-*"*tur*, *inquit*, *mihi*, *quod ſit*, *quam vocant* הירון he-"ron, *Latine* ardea. Thargum *habet* אבו, (*abhu*) "milvum, *ut nonnulli interpretantur. Etiam* picam ira-"cundam *dicas. Quidam* palumbum ſylveſtrem, pi-"cum *alii*, *alii* graculum *eſſe volunt. Quidam Recentio-*"*rum* otum *eſſe putant*, *de quo* Ariſtoteles Hiſtoriæ "*libri octavi capite duodecimo*, *qui à pinnulis circa au-*"*res eminentibus ſic dictus eſt*, *quaſi* auritus. *Quidam* "upupam *credunt*, *quod ad* charadrium *proxime ac-*"*cedit*; *quia criſtam in fronte geſtare videtur.* Hæc *Pagninus*, aut *Mercerus*, qui *Theſaurum* illum non parum auxit. Et utrique tertius multa poſſet addere. Neque enim illi *Syrum* viderant, qui *Hebraam* vocem retinet, quam *Ferrarii Lexicon Syriacum porphyrianum* explicat. Neque *Samaritanum*, cui *anapha* eſt

NNMתבס *hirundo*. Nam eſt ibi *Ajin* pro *Cheth*, Gutturalis pro Gutturali, quod in illo Interprete frequens. Neque *Arabes* Interpretes: quorum editi duo hic habent البغا *albagha*, vel البغة *albabgha*, *pſittacum*, qui *Græcis* hodie παπαγὰς voce noſtrati ſimillimâ; & manuſcripti duo العقاب *alokab*, id eſt, *aquilam*. Denique è tribus *Chaldæis* nonniſi unum citant, nempe *Onkeloſum*, à quo *anapha* redditur אבו *abhu*: ſed ab *Hieroſolymitano* אבניתא *abnitha* (obſcurum per obſcurius,) & à *Jonathane* דיתא אכתא, *vultur niger*. Ex quo verſionum examine hoc ſaltem colligere eſt, veteres Interpretes de vera hujus vocabuli notione nihil habuiſſe compertum.

Dicam tamen, quid *Caſtalionem*, *Junium*, & *Tremellium*, *Gallos*, *Anglos*, *Italos*, &c. moviſſe videatur, ut cum *R. Selomone ardeam* interpretarentur. *Ælianus Hiſtoriæ* libri quinti capite trigeſimo ſexto, ut ardeam afteriam, ſeu ſtellarem, in *Ægypto* circumratam, humanum ſermonem quadantenus percipere probet, "Ει τις, inquit, αὐτὸν ἀναιδίζων ὀνείδιζον ὀνείδη ἐς ἐχθίστους· καὶ ὃ τις ἄκων καλίσειεν αὐτὸν, ὧδε βρυ-"ὄνται, καὶ αἰγυπιακτεῖ, ὡς καὶ εἰς αἰγυπιὸς ξυντίθεσθαι, καὶ εἰς ἀεγίαν ἐνδυομένῳ. *Si quis eam per convitium ſervum appellet*, *iraſcitur*: *& in eum*, *qui pigram vocat*, *fuccenſet*, *& indignatur*, *tanquam ignobilitate & ſegnitia per derriſionem illi objecta.* In qua narratione ſi aliquid eſt veri, non tam ad vocem, quam ad geſtum convicantis commovebatur ardea. Utut ſit, in ardeæ vana, & ſine viribus ira mihi eſt conferendum cum ira rapacium avium; aquilæ puta, aut accipitris, quæ, vel minimum provocatæ, ſtatim bile turgent, & exardeſcunt, & in fermento totæ ſunt, roſtroque feriunt, atque unguibus. Itaque nomen *anapha*, ab *ira* ſumptum, *ardeæ* multo minus, quam avi rapaci convenire certum eſt.

Idem eſto judicium de üs, qui *picum* transferunt; quia ſcribit *Ovidius Metamorphoſeos* libri decimi quarti Fabulâ ſeptimâ de *Pico*, *Latii* Rege, *Circes* veneficiis nuper mutato in picum avem,

Seque novam ſubito Latiis accedere ſylvis
Indignatus avem, *duro fera robora roſtro*
Figit, *& iratis lengis dat vulnera ramis.*

Quæ *Poëtam* dixiſſe conſtat, ut ſcenæ ſubſerviret. Alioqui enim non per iram roſtro tundit arbores picus *Martius*, Græcis δρυοκολάπτης, ſed ἀπὸ τοῦ κολάπτειν, καὶ σκαλεύειν ἕνεκεν, τὴν ἐξ αὐτῶν ἕλκουσι, τὴν ἐξ αὐτῶν, *vermium*, *& cuticum cauſa*, *ut exigant*, ut ſcribit *Philoſophus Hiſtoriæ* libri noni capite nono. Hoc ſcilicet cibo veſcitur.

Otus autem quorſum dicatur *anapha*, cum iracundus non ſit, ſed κοῦφος, & μιμητὴς, *fcurra*, *& imitator*, ita ut capiatur ἀντοχεῖρ, *è regione ſaltantis vicifſim ſaltans*, quod docet *Philoſophus Hiſtoriæ* libri octavi capite duodecimo? Sed neque quiſquam eſt, cui *anapha* ſit *otus*, ut putavit *Mercerus*. Tantum *Judas Germanus* ſuâ linguâ trapp reddunt, id eſt, *otidem*, non *otum*: quæ aves multum differunt. Nam *otus* avis eſt nocturna ὅμοιος ταῖς γλαυξὶ, καὶ περὶ τὰ ὦτα πτερύγια ἔχων, ὅθεν δὴ αὐτὸν νυκτικόρακα καλοῦσι, *noctuæ ſimilis*, *circa aures pinnulas habens*, (unde eſt, quod *otus* dicitur:) *alii mylicoracem vocant.* At *otis*, aliis *tarda*, eſt gallinæ ſylveſtris ſpecies. *Arabibus* حبارى *hubara*, de qua jam (*d*) actum. Atque hæc avis triſtis quidem eſt; unde *Arabes* اكمد من الحبارى *Triſtiorem ave* dicunt pro ſumme triſti: non tamen eſt iracunda. Valde timidam & puſillanimem deſcribit *Geſnerus*, ita ut vel leviter ſauciata moriatur. Quæ tanta puſillanimitas cum iracundia ſtare vix poteſt. Ira enim eſt eos fortitudinis. Itaque cur *Judas anaphaam* eſſe *otidem* velint nullus capio: maximè, cum ſit gallinæ ſpecies; gallinæ autem omnes ſpecies pro mundis habeantur.

(*d*) *Supra*, c. 20 pag. 180. lin. 31. &c.

Cætera pariter perſequi longum eſſet, nec magni uſus. Itaque duo ſolum addemus minus obvia, cur pro *anapha Graci*, quos ſequitur *Hieronymus*, χαραδριὸν habeant, & *Arabes* editi جبغا vel جبعة *pſittacum*. *Charadrio*, ut notum eſt, nomen fecerunt αἱ χαράδρας, id eſt, *hiatus prope amnes*, *& torrentes*, in quibus nidificat hæc avis. Hinc *Philoſophus Hiſtoriæ* libri noni capite undecimo, Τῶν δὲ ἐπιγείων οἱ μὲν περὶ τὰς χαράδρας, οἱ δὲ χαραδριοὶ καλοῦνται, καὶ πίτυρας, ἐπεὶ ἀπολείπουσι χαραδρίαι. Quæ *Gaza* ſic reddidit, *Columbæ alia* (aves) *loca fragoſa*, *& fana*, *& cavernas*, *ut quem à præruptis torrentium alveis* charadrium *appellamus*, *quaſi* hiati-colam *dixeris*. Et *Ariſtophanis* Scholiaſtes in *Avibus*, Ὀνοματοποιοῦνται τὸ ὄρνεον παρὰ τὸ ἐν ταῖς χαράδραις διατρίβειν. *Illa aves ſic appellata eſt*, *quia in hiatibus ad amnium ripas degit.* Proinde, cum apud *Comicum Nephelococcygam* urbem aves in *Nubibus* ædificabant,

Τὰς ἰφίκρεμνα πάτου θεν ἐκ τ' ἀέρα
Ὅσ χαραδριοὶ, καὶ τ' ἄλλα ποταμί' ἐρετα,

Aquam ex inferioribus locis in aërem portabant charadrii, *& alia aves fluviatiles.* Ad hoc porro *charadrii* nomen non reſpondet אנפרה *anapha*, ſed אגפה *agapha*. Quomodo legiſſe *Græcos* Interpretes conjectamus, *Nun* & *Gimel* permutatis; quæ literæ ſunt ſimillimæ. Nempe אגף *agaph*, in ave eſt *ala*, in homine *brachium*, in amne aut alveo *ripa*. Ut in *Bava Bathra* cap. 6. fol. 99. b. ואמרי מכאן ואמרי מכאן לאגפיה, *Et foſſam hinc*, *& foſſam illinc*, *ad ripas ejus*. Hinc *Baal Aruch*, פירש אגפיה גדותיה כדכתיב והירדן מלא על כל גדותיו אגפים ראשונים בעפות ושניים בארם ושלשים בנהר ופתרון אחר להם, Senſus eſt, vocem אגפיה idem eſſe, quod גדותיה, *ripas* ejus; ut cum *Joſ.* 3. *verſ.* 15.

Igitur

legitur *Jordanes* amnis *superâsſe omnes ripas ſuas.* Et אנפ״ים primo de avibus uſurpari pro *alis*, ſecundo de homine pro *brachiis*, tertio de amne pro *ripis*: ita tamen, ut analogicè hæc tria idem ſignificent; quia *ripa* ſunt in amne, quod *ala* in ave, & *brachia* in homine, id eſt, æque ad utrumque latus. Cum igitur vox אנף *agaph*, pro *amnis ripa* in uſu fuerit inter *Judæos*, quo tempore *Græci* Interpretes verſionem ſuam ediderunt, putaverunt inde appellari אנפה *agaphan*, vel *agappam* potius, avem in fluminum ripis nidificare ſolitam, id eſt, *charadrium.*

Sed *Arabibus*, qui *pſittacum* interpretati ſunt, in voce אנפה *anapha*, vitium eſt *Aleph* eſſe pro *Ajin*, ut deduceretur ab ענף *anaph*, quod *ramum* ſonat: & inde *pſittaco* nomen inditum, quia nidum ſuum ſuſpendit è ramis arborum. *Aloyſius Cadamuſtus* capite trigeſimo *Navigationum* ſuarum, *His mirum eſt ingenium, & ſolertia nidificandi. Nam exceliſſimam quærunt arborem, quæ ſurculos habeat ſubtiles, & tenues, cajuſvis ponderis ferè impatientes: horum cacuminas adligant dependentem ſurculum, qui nidum intra induſtria fabricatum ſuſpendunt inſtar pila rotundam, relicto ſolum foramine admodum anguſto, quod oſtii vicem ſupplear. Ajunt id efficere alitem, ut ſerpentum fallat aſtutias.* Id ipſum ex *Petro Gillio* refert *Geſnerus* pagina 723. Et eandem induſtriam tribuunt

Arabes avi *thenawm.* *Alcamus*, التنوط طاير

يرلي خيوطا من شجرة ويتشح عشه

كتارورة الرهن منوطا بتلك الخيوط

Thenawm (quaſi *penſilem avem* dicas) *avis quædam, quæ ex arbore filum ſuſpendit, & nidum ſibi texit, ut ampullam olei, appenſum tili filo.* Alaſmuus;

انما سمي برلك لانه يرلي خيطا

من شجرة يفرخ فيها *Ita nempe vocatur,*

quia filum appendit arbori, in qua nidificat. Quia نوط eſt *appendere.* De eadem *Damir*, من شانه

انه اذا اقبل الليل اخذ بغصن

شجرة ويضم عليه رجليه وينكس راسه

ثم لا يزال يصيح حتي يطلع النور

E natura ejus eſt, quod inſtante nocte caput ramum arboris, cui pedes applicat, capite deorſum inclinato, neque cantare ceſſat, donec dies oboriatur. Joculare eſt, quod quidam addunt, وانما يفعل ذلك

خوفا من الشما تقع عليه *Illam ita facere,*

ne cœlum in ſe ruat. Ut *Germani*, qui, ab *Alexandro* rogati quid timerent, reſponderunt hoc ſolum, ne cœlum rueret. Sed, ut ad pſittacum redeam, ut pavonem, de quo ſupra, (e) ita pſittacum vix credidérim *Moſis* ævo *Judæis* fuiſſe notum. Eſt enim avis *Indica.* Ita teſtantur Scriptores magno conſenſu. Sic in *Indicis* ſcribit *Cteſias* apud *Photium* περὶ δ ἐρυθρὸς δ βιττάκου, ὅτι γλῶσσαν ἀνθρωπίνην ἔχει, καὶ φωνὴν, *de ave bittaco* (quomodo tum appellabant) *eam humanam habere linguam, & vocem. Arrianus* etiam in *Indicis*, Νεάρχου δὲ Νέαρχος μὲν οὖν καὶ τὸ θαῦμα ἀπηγήσατο, ὅτι γίγνονται ἐν τῇ Ἰνδῶν γῇ, καὶ ὁποῖοι ἐρυθροὶ ὁποῖοι ἐστι ὁ ψιττακὸς, καὶ ὅπως φωνὴν ἵησι ἀνθρωπίνην. *Sittacos autem* Nearchus (qui cum *Alexandro* militavit) *ut miraculum quoddam narrat in* India *naſci, & qualis ſit avis ſittacus, & quomodo humanam vocem exprimat.* Unde pſittacos colligas tum temporis in *Græcia* nondum fuiſſe notos. *Ariſtoteles Hiſtoriæ* libri octavi capite duodecimo, Καὶ τὸ Ἰνδικὸν ὄρνεον ὁ ψιττακὸς τὸ λεγόμενον ἀνθρωπόλαλητον. *Et* Indica *avis pſittacus, quæ dicitur humanam habere linguam. Plinius* libri decimi capite quadrageſimo ſecundo, *India autem hanc mittit*, pſittacen *vocat.* Ælianus *Hiſtoriæ* libri decimi ſexti capite ſecundo, Ἐν Ἰνδικῇ μυρίαι ψιττακῶν ἀγέλαι γίνονται. *Indis procreari undio ſittaci aves.* Vide & libri decimi tertii caput decimum octavum, & libri decimi ſexti caput decimum quintum. *Pauſanias* in *Corinthiacis*, Παρὰ δὲ Ἰνδοῖς μόνοις ἔστιν ἃ τὸ καμηλότατα, καὶ ὄρνιθες οἱ ψιττακοί. *Aſelus* Indis *cum alia, tum pſittaci, afferuntur.* Apulejus *Floridorum* libro ſecundo, *Pſittacus* Indiæ *avis eſt. Solinus* capite quinquageſimo ſecundo, *Sola* India *mittit avem pſittacum. Philoſtorgius* libro tertio, ubi de terris ad extremum Orientem & Meridiem ſitis; Καὶ μὴν δὴ καὶ τὸν ψιττακὸν ἐκεῖθεν ἴσμεν κομιζόμενον. *Et vero pſittacum etiam novimus unde afferri.* Unde *Ovidius* libri ſecundi *Amorum Elegia* ſexta,

Pſittacus Eois *ales mihi miſſus ab* Indis.

Item,

Pſittacus extremo munus ab orbe datum.

Et *Statius* libri ſecundi *Elegia* quarta,

Pſittacus ille plaga viridis regnator Eoæ.

Et *vetus Poëta* in Ænigmate *De pſittaco*,

Indica *purpureo genuit me littore tellus,*
Cardidus accenſo qua redit orbe dies.

Tamen ut de *Novo Orbe* taceamus, afferri etiam ex *Africa*, ſed intima, nos docent hodiernæ navigationes. Neque *Plinium* id latuerat, qui libri ſexti capite vigeſimo nono, in itinerario à *Syene* ad inſulam *Meroën*, quod ediderant *Neronis* exploratores, *Gagaudem* inſulam deſcribens, ait *inde primum viſas aves pſittacos.* Quod confirmat *Paulus Venetus*, cum de *Abaſia* ſcribit libri tertii capite quadrageſimo quinto; *Habet pſittacos, & epimachos pulcherrimos.* Sed hæc *Dioderi* nullus capio libri ſecundi pagina 95. Ἀι δὲ τῆ Συρίᾳ ἰαμασιαὶ ψιττακοὶ, καὶ πορφυρίωνες, καὶ μιλτηγίλαι (ἀμπέλους.) Res eſt enim paradoxa, ſed & planè falſa, pſittacos in *Syria* naſci. Itaque locus ille mihi de mendo ſuſpectus eſt, quamvis quid ſit reponendum, non ſuccurrat.

(e) *Lib. 2. cap. 10 p. 136. 137. Ex. lib. 2. c. 16 p. 242. lin. 2. Cyr.*

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

Probatur דוכיפת *dukiphath*, esse Upupam.

Rabbinis *multa voces compositæ*; *in quibus* דיו diu, & דו du, *vel* do, duo *sonat*. *Inde inepte deducit* Davidis *vocem* דופי dophi, *id est*, probrum: & Mosis דוכיפת dukiphath, *quasi* avem duplici crista *significet*. R. Selomonem *non id fensisse, ut putavit* Pagninus; *sed aliud aquè absurdum*. *Loca* Talmudis, & Baal Aruch, *emendata*. *Vis compositionis* דוכיפת dukiphath, gallum saxatilem *sonat*; (*prout* Chaldæi, & Hebræi, gallum montanum, *aut* sylvestrem *explicant*) *vel* gallum ominosum. *Sadducæi* vulgarem gallinam *intelexerunt*. *Elias* urogallum. *Junius* attagenem, *avem olim in deliciis, hodie non satis notam*. Græci, Hieronymus, Arabes, *multi Recentiores* upupam. *Qua verè* gallus saxatilis, & sylvestris, Æschylo πετραῖος ἀλεκτρυών, Græcis *hodie* ἀγριοκόκκυξ. Gallus *propter cristam*; saxatilis, & sylvestris, *quia in saxis, montibus, & sylvis degit*. *Item gallus portentosus, & ominosus, propter stupendam speciem, & usum in augurus, & Magicis*. *Has avis ad* Solomonem *vermiculum* שמיר samir, *attulisse fertur, cujus vi fissi Templi lapides*. *Similis fabula in* Æliano. Solomonis *cum upupa colloquia: ejusdem legatio ad Reginam* Sabæorum. *Fontes ab ea revelati*. *Eadem quando cæca*. *Gallina & attagen in* Judæorum *cibis*. *Sed upupa propter spurcitiem vetita, & quia in fœrcore commoratur*. Græcum & Latinum *nomen eo referri perperam, cum sit à voce sumptum: ut & Arabicum* hudhud. *Ad* Hebraicum *accedunt Ægyptium* kukupha, & *Syrum* kikupha. *Upupa in parentes pia*. *Upupa in alaudam metamorphosis*.

Nomen avis דוכיפת *dukiphath*, Magistri *Judæorum* compositum esse rectè asserunt. Sed eos latet ratio compositionis. Si *Pagnino* credimus, *R. Selomo* in *Commentario* exponit *gallum sylvestrem* διλοφον, seu *duplicatam cristam habentem*: & *a duplici crista* דוכיפת *dukiphath*, appellari vult, quasi habentem דוכיפות *dukephoth*, id est (ait) *duas cristas*. Cujusmodi compositiones in *Rabbinorum* scriptis non infrequenter occurrunt. Ita caverna *Macpela*, seu *duplex*, ab illis vocatur דיוטרון, quasi *duplex antrum*, voce conflata ex *δὶς* & *ἄντρον*. Primus homo דיופרצוף *dupsopon*, quasi Deus illum bifrontem creaverit. *Siphon* דיופי, quasi duo haberet ora. *Arbor bifera* דיופראה quasi *δίφυον*. *Pera duplex* דיוסקיא, quasi *δίσακκον*, ut Gallis *bissac*, & *beface*. *Duumviri præfecti urbi*, seu *Consules*, דיופולין, ex *δὶς* & *πόλις*. *Gladius anceps* דיוסטר, propter duo latera. Illis enim סטר est *latus*. *Imago ex altera expressa* דיוקן, ex *δὶς* & *εἰκὼν*. *Duæ columnæ* דיומדין, ex דיו & עומדין. Et דיוגי, *δίζυγον*, *bijugus*. Et דוכוסטוס, quasi *δίξυστον*, *bis rasus*: ut παλίμψηστος est pergameni certa species, vel bis, vel utrimque rasi, & expoliti. Itaque, quasi *Prophetarum* verba similes compositiones admittant, *Josephus Kimchius*, *Davidis* pater, *Psalmi* quinquagesimi versu vigesimo, verbum דופי *dophi*, id est, *probrum, vituperium*, compositum esse contendit ex דו *do, duo* & פי *pi*, vel *phi*, quia obrectator aliter te præsente, aliter te absente loquitur, quasi duo haberet ora.

Quod est valde absurdum, ut vox à *Davide* usurpata pro semi-*Latina* habeatur, aut saltem pro semi-*Græca*. Sed de *Mose* multò absurdius, cujus est vox דוכיפת *dukiphath*, in qua versamur. Verum, ut dicam quod res est, *R. Selomo* non scribit, quod illi affingit *Pagninus*, avem, דוכיפת *dukiphath*, nomen habere ex דובפות *dukephoth*, sive *duabus cristis*. Neque enim ulla est avis *δίλοφος*. Et *crista* Hebraicè non dicitur כיפה *kepha*, vel כיפת *kephath*, sed כרבלת *kirbela*, ut Britonibus *cribel*. Denique planè aliud sonant verba *Selomonis*, à *Paguino* citata, ולמה נקרא שמו דוכיפת שהודו כפורת וחן היא כרבלתו. Quæ sic vertenda sunt, *Et cur vocatur nomen ejus* dukiphath? *Quia eminentia ejus alligata est, id est, crista ejus*. Nam הוד hod, *decus, dignitatem, majestatem, eminentiam* sonat. Et Verbum כפת *kephath*, Chaldæis *ligare* & *vincire* est. Vult igitur ex duabus vocibus הודו כפורת *hodo kephuth*, id est, *eminentia* (seu *crista*) *ejus alligata est* (supple *caput*) per Aphæresin factum esse *dukiphath*, quia cristatæ avis nomen est. Neque hæc tam sunt *R. Selomonis*, quam *Talmudicorum* in *Cholin* cap. 3. fol. 63. a. ubi dicit *R. Juda*, דוכיפת *dukiphath*, ideo appellari, שהודו כפורת *quia eminentiam suam habet alligatam*. Et *Glossa* in margine, כרבלתו עברו ורומה כמו שכפולה לתוך הראש ובפותה שם, *Crista ei densa est, & quasi in medio capite vinita, & ibi ligata*. Nam pro שכפולה, quod *geminatam* sonat, legendum esse שכבולה, id est, *vinctam*, docet sensus, & vox synonyma כפותה, quæ sequitur. Simile est mendum in *Aruch* in his verbis דוכיפת זה שהודו כפוף. Legendum enim כפות, ut in *Talmude*, & *Selomone*, non כפוף. Interim hæc originatio priore non multo melior est. Nam, utut הוד *hod*, *decoris, roboris, gloriæ, dignitatis*, & *majestatis* ὑπεροχὴν atque eminentiam sonet, tamen pro *crista* nusquam sumitur. Neque cristata avis rectè diceretur cristam habere *alligatam*, cum in cristatis avibus crista innata sit, non alligata. Constat igitur hoc ἴνυμον esse valde coactum, & ridiculis extortum.

Sed aliud venit in mentem, de quo velim ut docti judicent. *Arabibus* دجاج *dik* est *gallus*, & دجاجة *dika* est *gallina*. Unde conjectura non levis *Hebræis* quoque, aut *Syris*, דיך *dik*, vel דוך *duk*, *gallum* significâsse, & דוך כפא *duk kopha*, *gallum rupis*. Quibus vocibus *κατὰ σύγκρισιν* in unum coalescentibus, ex *duk-kepha* levi mutatione factum suspicor דוכיפת *dukiphath*, duorum *Caph* uno ablato, cujus absentia non potuit suppleri per punctum *Dagles* propter longam Vocalem præcedentem. *Hebræorum* Doctores, qui de tali compositione non poterant cogitare, quia nesciebant *duk*, vel *dik*, esse *gallum*, conjecturam tamen nostram valdè confirmant, eum *dukiphath*, *gallum agrestem*, aut *sylvestrem*, aut *montanum* explicant. Ita autem explicant ferè omnes Recentiores. *Kimchius*, & *Aquinas* reddunt תרנגולא בראה, *gallum agrestem*. R. Serira Gaon, נאלו דמון טיאה, *gallum montium*. Pomarius תרנגול הכר, *gallum agri*, & Italicè *gallo, o gallina salvatica*. *Elias Levita* Germanicè אויר האן, *averhan*; quod sylvestris galli genus est. *Syrus* quoque hic habet ܓܘܠܐ ܕܛܘܪܐ *gallum agrestem*. Et *Chaldæus* tres, *Hierosolymitanus*, *Jonathan*, & *Onkelos*, גבר טורא *gallum montanum*. *Gallus* porrò *agrestis*, sive *montanus*, idem (credo) sunt cum *gallo rupicola*. Maximè, cum mons & rupes ita sint synonyma, ut *Sensus* promiscuè usurpent: hinc est, quod *Hebræum* צור, alibi πέτρα *petram* reddunt, alibi ὄρος *montem*.

Quam-

Quamvis veram hanc esse putem vocabuli originem, tamen etiam alia potest hujus compositionis ratio assignari non parùm verisimilis. Nempe, si vox דוכיפת divellatur in דך, & יפת: quarum prior sit *gallus*, altera *portendere*. Nam inde fit מופת *signum*, non qualecunque, inquit *Kimchius*, sed *quæ futurum aliquid portendit*. Quomodo si sumatur, דיך יפת, erit *gallus portentosus*, aut etiam *gallus ominosus*, vel *auguralis*.

Jam videndum, cui potissimùm avi hæc nomina tribui possint. Quadruplex est interpretatio. Una *Sadducæorum*, qui, cum nomine דוכיפת, *vulgarem gallinam* intelligerent, ab ejus usu abstinuerunt, tanquam ave immunda, & in Lege prohibita. Quò referendus est in illos *Aben Ezræ* Sarcasmus, אכזרי הצדוקים שהיא תרנגולת ואלה טפשי שלם כי מי הניד להם, *Dixerunt* Sadducæi dukiphath *esse gallinam. Sed hi sunt stulti mundi*, (id est, mortalium stultissimi.) *Quis enim hoc illis indicavit?* Altera est interpretatio *Elia* in *Methurgemam*, ubi, גנר טורא, *Germanicè* vocari dicit אוירהן אן auerhan/ vel orhan. Illud est galli sylvestris genus vulgari duplo majoris. *Gesnerus* putat esse *Pinnu tetraonem*. Ipse post *Albertum* appellat *uregallum*, *Latino* nomine ficto ad instar *Germanici*. Aburus sic dici putant, quia vulgares gallos magnitudine tantum superat, quantum uri vulgares boves. Tertia interpretatio est *Junii* & *Tremellii*, quibus דוכיפת est *attagen*; avis, quę maximè fuit in Veterum deliciis. *Horatius Epod.* 2 secunda,

Non Afra *avis descendat in ventrem meum*,
Non attagen Ionicus.

Martialis in *Xenia* Epigrammate sexagesimo primo,

Inter sapores fertur altum primus
Ionicarum *gustus attagenarum.*

(a) *Athen. lib. 9. & 14.* *Græci* vocant (*a*) ἀτταγᾶς, & ἀτταγῆνας. *Aristophanes* in *Ciconiis*,

Ἀτταγᾶς, ἥδιστον ἑψῶν τὸ ἐπιπλοῦς τρίας.

Phœnicides ἐν Μεμψιμοίρᾳ post longam seriem cupediarum,

— κ' ἔδιν ἢ τῦτας ὅλας —
Πρὸς τ' ἀτταγῆνα ευμβαλεῖν τ' βραμάτων.

Sed avis tam delicatæ descriptio tam est neglecta, ut hodie docti disputent, an *attagen* sit *gallinago*, vel *rusticula*, vel *coturnix*, vel Italorum *francolinus*. A *Junio* videtur sumi pro *rusticula*, quę dicitur woodcock/ id est, *gallus sylvestris*, & alicubi à Gallis *geliuotte de bois*, id est, *sylvestris gallinula*.

Superest, ut dicamus de LXX *Senioribus*, & *Vulgato* Interprete, qui דוכיפת *dukiphath*, ἔποψα, *upupam* reddunt. Quomodo etiam *Arabes* quatuor Interpretes, editi duo, & manuscripti totidem, quos inter se conferre mihi contigit. In his enim omnibus الهدهد *alhudhud* reperias, id est, *upupam*. Quod meritò sequuntur multi Recentiorum. Nam in ea sententia sum, ex multis interpretationibus præferendam esse antiquissimam; nisi causę sint gravissimæ, cur ab ea discedamus, quales hic nullas video. Quidni enim *upupam* Moses *gallum saxatilem*, Chaldæi *gallum montanum*, Rabbini *gallum sylvestrem* appellaverint, cùm & à *Græcis* videam idem esse factitatum? Sic ἔποψα *Hesychius* explicat ἀλεκτρυόνα ἄγριον, *Æschylus* πετραῖον ὄρνιν, *avem* (aut etiam *gallinum*) *saxatilem*. Nam pro gallinaceo genere specialiùs ὄρνις vel (*b*) *Lib. 1. c. 16. pag. 71. Item 9. & l. 2. c. 27. p. 321. Item 6.* ὄρνιθα sumi docuimus (*b*) suo loco. Locus *Æschyli*, quem innuimus, sic citatur à *Philosopho Historia* libri noni capite quadragesimo nono,

Τῶν δ' ἐπέκτην ἔποπα τ' αὖτε κακᾶς
Πτοικίλματ', ἀποδηλοῦσας ἴχνη
Θηρατὸν πετραῖον ὄρνιν ἐν παντευχίᾳ.

Quæ vir magnus ita reddit,

Hunc secus upupam, qui suorum facinorum
Sui ipse vestis, varicato corpore
Insessor ales rupium, ornatu ferox.

Agitur de *Tereo*, quem suorum malorum ἐπώπτην, seu *inspectorem*, vocat, ad ἔποπα, seu *upupa*, nomen alludens, in quam mutatus *Tereus* fictus est πτηνὸν ἕρπις, *saxatilis avis*, aut *gallina*, si mavis. Quid, quòd hodieque *upupam Græcorum* vulgus vocat ἀγριοκόκορος, *Gallum sylvestrem*? *Gallus* dicitur ratione cristæ, quamvis in gallo crista ex cartilagine constet, in upupa ex plumis. Cur porro *montanus* vocetur, & *sylvestris*, & *saxatilis*, non est obscurum: cùm in montium jugis, & præruptis rupium, & sylvarum recessibus commorari soleat. *Philosophus Historia* libri primi capite primo, τὰ δ' ἄγρια (ζῶα,) ὥσπερ ἔποψ. *Quædam autem animalia montana sunt, ut upupa.* Et libri noni capite undecimo, Ἔνια δὲ τῶν ὀρνίθων ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ τῇ ὕλῃ κατοικεῖται, οἷον ἔποψ. *Sunt in avibus, quæ montes & sylvas colunt, ut upupa.* *Æschylus*, ubi supra,

Ἀτὰρ δὶ μισᾷ, τὸν δὶ Παλλήνης τόπον
Δημῦσι θρέμμα καὶ πάγος κατοικία.

Sed odit urbes, inque Pallenes sola
Desertas nemorum & rupium colit juga.

Idem scribit *Ælianus Historiæ* libri tertii capite vigesimo sexto, *Upupas ὑποκλίνειν τὰς καλιὰς ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ τοῖς πάγοις τοῖς ὑψηλοῖς, nidos construere in desertis & celsis rupibus.* Videsigitur, Lector, quisquis es, meritò hanc avem דוכיפת, ieu *gallum saxatilem*, dici.

Sed &, si libet, דוכיפת *dukiphath*, *gallum portentosum*, aut *ominosum*, & *augurialem* interpretari, ratio patebit statim upupam intuenti, cujus species tam portentosa est, ut, eâ ave visâ, nemo non obstupescat. *Ovidius Metamorphoseos* libri sexti Fabula septimâ,

— *cui stant in vertice cristæ*,
Prominet immodicum prælongâ cuspide rostrum,
Nomen epops volucri, facies armata videtur.

Proinde in *Aristophanis Avibus Euelpis* hoc spectaculo perculsus ita exclamat,

Ὦ Ἡράκλεις, τῦτο τί ποτ' ἐστὶ θέαμα;
Τίς ἡ πτέρωσις; τίς ὁ τρόπος; τὸ τηλικῦτον;
Mehercule istud quod novum est fera genus?
Pennata triplex crista qualis ordine?

Item,

Τὸ ῥάμφος ἡμῖν ἐν γέλωτι φαίνεται,
Rostrum videmus esse ridiculum tibi.

Taceo, quod upupam, magorum & augurum veteri superstitione, inter oscines vel præcipuum fuisse nonnulli scribunt. *Pandectarius Arabs* lapidem *Quirin* fabulatur *prodituræm esse secretorum, & phantasias promovere, si ponatur super pectus dormientis, & inveniri in nido upupa, qua tota*, inquit, *avis est prestigiosa, & augurialis, ut ferunt magi & augures.* Auctore *Isidoro Originum* libri duodecimi capite septimo, *Hujus sanguine si se quisquam inunxerit dormitum pergens, Dæmones suffocantes se videbit. Damnr* nulla habet hujus farinæ in capite *De upupa proprius*, hujus aut illius partis suffitu è columbario noxia pelli; è corpore Dæmonia ejici; solvi eum, qui nuptiis suis defixus, & *devotatus* est, ut *Apuleo* verbo utar; corde tosto cum ruta comesо ingenium acui, ac memoriam excitari; plumis appensis litem obtineri. Sed & ex eadem ave varia præscribit philtra; pharmaca item, quibus amoveantur hostes, & loca desolentur, & oculi excutiantur, atque alia hujusmodi superstitiosa, vana, impia, atque — ἀῤῥητ' ἀμήτια. Quod ipsum argumentum ita tractat *Alkazminus*, ut *Damnr* vix cedat. Unde constat magos upupam ut monstrificum animal in maxima admiratione posuisse.

Judæi quoque narrant דוכיפת *dukiphath*, *Salomoni* obtulisse כשיר *samur*, id est, vermiculum, cujus virtute fissi fuerint Templi lapides durissimi. Ita habetur in *Cholin*, ubi supra, דוכיפת שהודו כפורת

וזהו שהביא שמיר לבית הבקדש, Dukiphath, *avis, cui crista alligata est; ea est, qua* vermiculum *Samir attulit, ad domum Sanctuarii.* De quo prolixam fabulam legat, qui poteſt, in Tractatu *Gitsin* cap. 7. fol. 68. a. b. Summa eſt, *Solomonem*, auctore *Aſmedae*, Rege Dæmonum, miſiſſe ad hujus avis nidum, quem habet in montibus inter petras duriſſimas, & repertos ibi pullos, quos in vitro pellucido ſervi *Solomonis* incluſerint. Ad quos acceſſus cùm matri non pateret amplius, eam attuliſſe vermem שמיר *ſamir*, cujus attactu vitrum ſtatim diſſiliit, & confractum eſt. Nam *ſamir*, inquiunt, ea virtus eſt, ut non vitrum ſolùm, ſed & duriſſima quæque diſſindat. Itaque eo uſus eſt *Moſes* ad gemmas ℣ *Ephod* ſcalpendas, & inſculpendas. Et *Solomon* ad dedolandos Templi lapides abſque ullo ferramento. Quod ideo duxi obſervandum, quia etiam in *Græcis* Scriptoribus upupa legitur, non vermis quidem virtute, ſed vi herbæ cujuſdam omnia obſtantia perfringere. *Ælianus Hiſtoriæ* libri tertii capite vigeſimo ſexto, Ἔτυχε δὲ ἐν τῷ ἕδει τοίχου ὑμοστέρου ὂδο ὁ ἔρως πεπιεσμένος, ἐν τισὶ ἐκμαγείοις λίθε ὑπὸ ἕδει χρόνῳ διορύττει, ὑπὸ ὁ ἕδει τοίχος μελεδαίος, ἰδὰν ἴσδου τῷ βρίθει, κατάλειψε ἡ χρεμὼ τῷ πεδῷ· καὶ ὑποστήσας ὁ ἵππος, ὡς ἄδου ἀντὸν ἀπολειπόντα, πόας ἐκόμιζε, καὶ προσέτυχε τῷ πεδῷ· ὁ ἕ καταῤῥῦψε, καὶ προσῆλθε πρὸς τὰ ἀντὶ ἐκεῖνα· τέκνα ἄντα ἔδει νομὸν ἔξου, ἀνδρὸς ὃν ὁ ἀντὸς ἐπήλυδο ἀνθρωπο· καὶ ἡ ἔρις τῇ πάντῃ πόρρῳ ἡ χρεμώ· καὶ τὸ τρίτου ἐπράχθη τὰ ἀντά. *Cum in parietu parte maximè deforta perexiſſet hac avis, in lapidis rima vetuſtate alta, & parietem eurator, pullos intùs obſervatus, luto rimam obduxiſſet: upupa poſt reditum, murum obſtructum videns, herbam attulit, & luto admovit. Quo ſtatim diſſoluto, illa ad pullos ſuos acceſſit, & inde paſtum rediit. Et, cum idem ille vir parietem rurſus obduxiſſet, avis eum hâc ipſâ herbâ denuo reſeravit: atque id tertiò factum eſt.* Vides utrobique hominis induſtriâ pullos incluſos, & matrem upupam occultâ vi hæc claſtra reſarientem, ut illis ſubveniat. Ut valde ſit veriſimile fabulam unam ex altera eſſe natam.

Eodem faciunt *Solomonis* cum upupa colloquia in *Alcorani Surata*, cui titulus *Formica*. Et quod ad *Sabæorum* Reginam pro *Solomone* legationem obit. Et fontes in ima tellure latentes ab eadem *Solomoni* revelati. Unde eſt, quòd pſeudo-*Propheta* dicit,

لا تقتلوا الهدهد فان كان دليل سليمان علي بعد الما وقربه

Ne upupam interficiatis, quia Solomoni *indicabat quàm procul, aut quàm propè eſſent aqua.* Id eſt, quantum diſtarent à terræ ſuperficie: nempe, ut tradit *Ibno Abas*,

كانت له الارض كالزجاجة يري من باطنها

Terra ipſi erat ut vitrum tranſlucida, ita ut fundum videret. Objicit *Napha*,

كيف يبصر الما من تحت الارض ولا يري العنج انذا غطي له بقدر اصبع من التراب

Quomodo videt aquas, quæ ſunt ſub terra; & laqueum non videt, cum pulvere tegitur latitudine digiti? Et reſpondet *Ibno Abas*,

انذا نزل القضا عمي البصر

Cùm deſcendit (Dei) *decretum* (id eſt, Deo ſic volente) *viſus ejus excæcatur.* Itaque ut *Hebræi* de ave *dukiphath*, ita *Arabes* de upupa in *Solomonis* hiſtoriam multas nugas inſerunt.

Addo nullam patere cauſam, cur gallina, vel attagen, vel urogallus, ſeu tetraon cenſeantur inter aves immundas. Adeoque gallinæ uſum *Judæis* fuiſſe permiſſum nemo neſcit. Et de attagene idem legas in *Ariſtea*, ſuppoſititio illo quidem, ſed *Judæe* tamen, & valde vetuſto, ut qui à *Joſepho* citetur tanquam genuinus Scriptor. Verba ſunt, Τῶν γὰρ πτηνῶν οἷς χρώμεθα πάντα ἡμῖν καθέστηκε· διαφέρει καθηρότητι, πυρεῖ καὶ ἐσθίειν χρήσιμα πρὸς τὴν τροφήν· οἷον πορκεῖοι, τρυγόνες, ἀττάγαι, πέρδικες, ἴτι χῆνες, καὶ τὰ ἄλλα ἕεα τοιοῦτα. *Aves, quibus utimur, omnes mansuetæ ſunt: & puritate excellunt, nutriuntque trutice, & legumine nidum, ut ſunt columba, turtures, attagena, perdices, anſeres etiam, & alia id genus.* (Pro ἀττάγαι, *attagenes*, male legitur ἀττακοί, quod locuſtæ genus eſt *Levit.* 11. v. 22.) Gallina igitur & attagen *Judæis* erant conceſſæ: neque apparet ulla ratio, cur illis prohiberentur. Sed in upupa res clara, cùm ſit avis ſpurciſſima, quæ ex ſtercore nidum ſibi comparat, & rebus fœtidiſſimis veſcitur. *Ariſteles Hiſtoria* libri noni capite decimo quinto, Ὁ δὲ ἵππος τὸν πετταῖον μάλιστα ποιεῖται ἐκ τ ἀνθρωπίνε κόπε. *Upupa nidum facit maximè ex humano ſtercore.* Ælianus *Hiſtoria* libri tertii capite vigeſimo ſexto, οἱ δὲ ἀντὶ ℣ πεδῷ χῶμα τὸν καλὸν, ἐκποίημα ἀνθράκε περιβαλόντες, τῇ δυσοδίᾳ τε καὶ κακοσμίᾳ ἀνιῶντες καὶ ἀναγκάζοντες τὸ ζῶον τὸ ἑαυτοῦ πολέμιον. *Illa autem pro luto nidum humano ſtercore illinunt, fœtore & graveolentiâ quod cunque animal in ſe infenſum arcentes & repellentes.* Plinius libri decimi capite vigeſimo nono, *Obſcœna alàs paſtu avis. Cyrillus* libro tertio, *De adoratione*, Εἶδον δὲ τῦτο τρυγὸν τὰ ℣ τελμάτων καὶ δυσοδίαστα περιθέντα, καὶ τὰ ἐν βορβόρῳ καὶ ἀκαθαρσίαις ζωκλογοῦντα εἰς τροφήν. *Avicula genus eſt, quæ paludum fœtidiſſimas perpetuò circumvolat, atque ex cœno & ſordibus paſtum petit.* Et in *Zachariam* tomo tertio, Φιλοσόφορος (ἰδ.) καὶ κοπρολόγος, καὶ ταῖς κυκλάσιν ἀγέλαις πόρρῳθεν ἐπιμανήμενος; καὶ τροφὴν ἀεὶ ποιεῖσθαι κατυδιζόντων τὴν ἐρεύτου ἀκαθαρσίαν. *Avis eſt cœno gaudens, ſtercore veſcens, & in vermium greges ferociùs inſaniens, & immundiſſima quæque pro alimentis uſurpare ſolita.* Et *Homilià* decimâ *De feſtis Paſchalibus*, Ἀκάθαρτον γὰρ τὸ τρυγὸν, φησὶ δὲ τὸν ἵππον, σκωλήκων τὸ καὶ περιοχυμάτων ℣ ἀεὶ γινόμενον ὅτι μάλιστα βορὸν. *Upupa, inquam, impura eſt avicula, qua vermibus & ventris excrementis veſci gaudet imprimis.* Hieronymus *in* Zachariam *cap.* 5. Ἔποπα *appellans ab eo, quòd ſtercora humana conſideret. Avem dicunt eſſe ſpurciſſimam, ſemper in ſepulcris, ſemper in humano ſtercore commorantem. Denique & nidum ex eo facere dicitur, & pullos ſuos de vermiculis ſtercoris alere putrefcentis.* Unde *Iſidorus Originum* libri duodecimi capite ſeptimo, *Upupam* Græci *appellant; eò quod ſtercora humana conſideret, & fœtenti paſcatur ſimo, avis ſpurciſſima.* Quam tamen *Græci* nominis originationem haudquaquam probo. Et *Varroni* malo aſſentiri, qui à ſua voce deducit *upupa* nomen. Videtur enim *epop*, vel *upup*, ſemper ingeminare. Hinc habetur in fabulis, *Tereum*, in upupam mutatum, clamâſſe πῦ; πῦ; *ubi? ubi?* ut inſequentes ſolent, cum *Progne* & *Philomelam* inſequeretur. Ut *upupa* nomen *Arabicum* هدهد *hudhud* videtur eòdem pertinere. Avium enim voces, cùm articulatæ non ſint, variè poſſunt exprimi.

Ad *Hebræum* דוכיפת *dukiphath*, accedit *Ægyptium* KUKUPHA, quo *upupa* ſignificatur. Hinc in *Lexico Copt.* KOTKOTΦ' *Arabicè* redditur الهدهد *alhudhud*, id eſt, *upupa*. *Syrum* quoque ܟܘܟܘܦܐ *kukupha*, in *Syro Ferrarii Lexico* ſic explicatur. Et *cucupha* nomine *upupam* intelligi conſtat in his *Horis Apollinis* libri primi capite quinquageſimo ſecundo, Ἐυχαριστίαν γράφοντος (Δηγύπτιος) κυκοφὰν ζωγραφοῦσι, διότι τῦτο μόνον ℣ ὀλόγων ζῴων, ἐπειδὰν ὑπὸ ℣ γονέων ἐκτραφῇ,

τραφῇ, γηράσειν αὐτοῖς, τὴν αὐτὴν ἀνταπόδοσιν χάριν. *Gratum indicantes animum* (Ægyptii) *cucuphæ pingunt, propterea quod solum hoc ex mutis animantibus, postquam parentibus educatum est, eisdem senio confectis parem refert gratiam.* Nempe upupas Ægyptus in honore habent, Æliano teste *Historiæ* libri decimi capite decimo sexto; quia sunt πρὸς τὲς γεννήσαντας εὐσεβεῖς, *erga parentes pia.*

Jam vide, Lector, præclaram metamorphosim upupæ in alaudam, cujus auctor *Pandectarius: Alauda* (inquit) *Arabicè est upupa avis.* Imò *Arabice alauda* vox est nihili. Sed is ex *alhudhud* fecit *alaudam.* Sic *Athenienses* de alauda fabulari quod de upupa *Brachmanes* observat Ælianus *Historiæ* libri decimi sexti capite quinto.

CAPUT TRIGESIMUM SECUNDUM.

Probatur עטלף *atalleph*, esse *Vespertilionem.*

Vespertilio inter aves & quadrupedes media. Quomodo federe *dicatur.* Hebræis *vocatur* עטלף atalleph, *erajectis literis, pro* עפטלל aphtalel, *quasi* avis tenebrarum. *Ut à nocte, & vespere,* Græcum & Romanum *nomen habet.* Arabicum خفاش chopphas *est ab oculorum vitio.* Idola ad talpas & vespertiliones projicere *quid sit* Esa. 2. vers. 20. Mahumetanorum *somnium*, Christum *præter vespertiliones nihil creâsse. Eadem Filii opera, quæ Patris.*

Ut ab aquila incepit *Moses*, quæ regina est avium, ita in vespertilione desiit, qui naturæ est ambiguæ, & inter aves & quadrupedes medium locum obtinet. Huc pertinet, quod *Philosophus* eum scribit ἐναμφοτερίζειν τοῖς πτηνοῖς καὶ πεζοῖς, ἀμφοτέρων τὴν μετέχειν, καὶ ἰδιότροπον, *De partibus animalium* libri quarti capite decimo tertio. Hinc *Varro* in *Agathone*,

Quid multa? factus sum vespertilio, neque
In muribus planè, neque in volucribus sum.

Et *Macrobius Saturnalium* libri septimi capite decimo sexto, *Exordio volantia universa deo vis prodeum, excepto uno, quod incerta natura est. Nam vespertilio volat quidem pellitis alis: sed inter volantia non habenduseſt, quia quatuor pedibus graditur, formatosque pullos parit, & naturâ lactat quos generat.* Itaque ut *Samaritanus* apud *Josephum* modo se *Judæos*, modo se *Ethnicos* esse profitebantur, prout res *Judæorum* bene aut male cedebant, ita in fabulis vespertilio modò se murem, modò se avem esse dictitat, prout è re sua est. Et notum est *Panarcis* Ænigma, ὅτι βάλοι ξύλῳ τι καὶ ὑ ξύλῳ καθημένην ἴροιθα καὶ ὐκ ἴροιθα οὐδὲ τι καὶ ὐκ ἀνὴρ λίθῳ καὶ ὑ λίθῳ, *vir non vir* (eunuchus) *insidentem avem non avem* (vespertilionem) *ferit ligno non ligno* (ferulâ) *ans lapide non lapide* (pumice:) cujus griphi meminere *Plato* libro quinto *De Legibus*, *Clearchus* in libro *De graphis*, *Athenæus* libri decimi capite decimo nono, & *Suidas* obiter in Νυκτερὶς & ἀλώπηξ. Miratur vir doctissimus, cur ibi dicatur *sedere* hæc avis; cùm non sedeat, sed vel volet, vel appensa petris hæreat, aut arborum ramis. Itaque καθημένην mutari vult in πετομένην. Sed non puto quidquam mutandum. Καθίζειν non semper *sedentem* significat, sed sæpe *desidentem, manentem, quiescentem.* Exempla vide *Matth.* 4. v. 16. & 9. v. 9. & 11. v. 16. & passim. Res notior est, quàm ut probatione egeat. Et *Romanis* quoque *sedere* id ipsum est. Itaque de hac eadem ave *Symposius Ænigmate* vigesimo octavo,

Sed sedeo in tenebris, nec me commuto diebus.

Hebræce עטלף *atalleph*, & *Chaldaice* עטלפא *attallepha*, cur dicatur, hactenus fuit incertum, sed rem ignotam conabor aperire. In nominibus polysyllabis sæpe videas literarum trajectiones: ut in אלגומים *algumim*, pro אלכוגים *almugim*; מתלעות *matleoth*, pro מלתעות *maltheoth*; & in Ægyptio CALASIRI ex קרסול *karsêl*. Aliquid hic simile contigisse putaverim, & עפטלל *atalleph*, dictum pro עפטלל *aphtalel*, vel *ephtalel*, id est, *ave tenebrarum.* Nam עוף *oph*, est *avis:* & *Hebræum* צל *tsêl*, vel צלל *tsolal*, pro *umbra*, & *tenebræ*, *Chaldaicè* scribitur טול *tul*, & טלל *tolal.* Ita hæc avis nomen habuerit naturæ suæ planè congruum. Nam *Græcè* quoque νυκτερὶς dicitur ἀπὸ τ νυκτός, quia est ἐν τ νυκτὶ εἶναι. Neque alia ratio *Romani* nominis. *Ovidius Metamorphoseos* libri quarti *Fabula* duodecima,

Nocte volant, feroque tenent à vespere nomen.

Symposius, ubi suprà,

Nox mihi dat nomen, primo de tempore noctis.

Nonnius, *Vespertilio, animal volucre, biforme, dictum, quòd vespere se ad volatum præparat noctis.* Isidorus, *Vespertilio pro tempore nomen accepit, eo quòd, lucem fugiens, crepusculo vespertino circumvolat. Arabes* vocant الخفاش *alchopphas* ab oculorum vitio. *Alcamus*,

الخفاش الوطواط سمي لصغر عينيه وضعف بصره Alchopphas, *idem, quod* alwatwât (*vespertilio.*) *Ita vocatur propter oculorum parvitatem, & visûs debilitatem.* Nam الخفش *alchophas* eidem est

صغر العين وضعف البصر خلقة أو فساد في الخفون بلا وجع وان يبصر بالليل دون النهار وفي يوم غيم دون صحو

parvitas oculi, & visûs debilitas naturalis, aut vitium in palpebris sine dolore, aut cùm quis noctu plus videt quàm interdiu, & die caliginoso plus quàm claro.

Extra Legem unicus occurrit in Scriptura locus, in quo de vespertilione agatur. Nempe *Esa.* 2. v. 20. *In illa die projiciet homo idola sua argentea, & idola sua aurea, quæ ad adorandum sibi fecerat, ad talpas,* ולעטלפים, *& ad vespertiliones:* id est, in tenebras detrudet, ut ne amplius superstitiosis hominibus fulgore suo illudant. Quia ut talpa cæca est, ita & vespertilio fugit lucem; quod pluribus docuimus (*a*) in capite *De talpa.* (*a*) *Part. 2. l. 3. c. 35. p. 1028. lin. 42. &c.*

Mahumetanam de vespertilione fabulam pro corollario libet addere. Deum Patrem per verbum æternum, id est, per *Jesum Christum*, filium suum, omnia creavisse credimus, à Scriptura ita edocti. Ita enim *David* Psal. 33. vers. 6. *Verbo Domini cœli facti sunt.* Et *Joh.* 1. *vers.* 3. *Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est.* Et 1 *Cor.* 8. *vers.* 6. *Unus Dominus* Jesus Christus, *per quem omnia, & nos per ipsum:* Et *Col.* 1. *vers.* 16. *Per eum condita sunt omnia, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, visibilia, & invisibilia*, &c. *Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.* Et *Hebr.* 1. 2. *Loquutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.* Hinc *Joh.* 5. 19. *Quæcunque ille* (Pater) *fecerit, hæc & Filius similiter facit.* Hæc *Prophetæ*, & *Apostoli.* At recutiti Doctores præter vespertilionem *Christum* quidquam creâsse negant. Quo argumento ipsi viderint. Nam in *Alcorani Surata*, cui tribu-

titulus ال عمران *Familia Amrani*, quem *Mariæ* Virginis patrem fuisse fingunt, aves se creare dicit *Christus*: *Ad vos*, inquit, *veni cum signo a Domino vestro*,

اني اخلق لكم من الطين كهيئة الطير

فانفخ فيها فيكون طيرا باذن الله

Ego formo vobis ex luto tanquam avis figuram, & flo in eam, & fit avis, Deo sic permittente. Et in *Suarum Almeida*, id est, *mensa*, Deus illum sic alloquitur,

وان تخلق من الطين كهيئة الطير

باذني فتنفخ فيها فتكون طيرا باذني

Et, cum ex luto avis imaginem formabas permissu meo, & flabas in eam, & me concedente fiebat avis. Sed has scilicet aves vespertiliones fuisse, & *Jesum Christum* nihil præterea creâsse divinârunt, qui vixerunt post *Mahometem*; quia ad horum tenebrionum ingenium visa est accommodatior avis tenebricosa. Hinc *Alkazuinus*,

وانما طالب بنو اسرايل عيسي

عليه السلام يخلق الخفاش لانه اتم

الطير خلقه لان له اذنا واسنان وثديا

فاتخذ من الطين Israëlis *porrò filius* Jesum, *cui bene sit, rogaverunt, ut vespertilionem crearet; quia vespertilio est naturâ sua perfectissimus, cum habeat aures, & dentes, & mammas: & sumpsit lutum*, &c. Ex *Damir*,

الخفاش هو الذي خلقه عيسي بن

مريم باذن الله *Vespertilio est avis, quam Deus permissu creavit* Jesus Mariæ *filius*. Et *Ibno Abas*,

الطير الوطواط الذي نفخ فيها عيسيٰ بن

مريم وكان طيرا باذن الله عز وجل

Avis watwât (*vespertilio*) *in quam flavit* Jesus Mariæ *filius, & facta est avis permissu Dei fortis & gloriosi.* Et *Wahab* filius *Munbæ*

لما خلق عيسي عليه

السلام الخفاش باذن الله كان يطير ما

دام الناس ينظرون اليه فاذا غاب عن

ابصارهم سقط ميتا الحكمة في ذلك

ليميز فعل الخلق من فعل الخالق تعالي

Cui Jesus, *cui bene sit, permissu Dei, vespertilionem creavit, qui a volatu non cessat, dum illum aspiciunt homines: sed, cum aspicere desinunt, jacet ut mortuus? Ut inde sciremus creaturæ opus quantum differat ab opere creatoris, qui summus est Deus.* At, ô boni, si *Christus* vespertilionem creavit demùm, postquàm ex Virgine natus est, quomodo illius *Moses*, *Esaias*, *Graci* Interpretes, *Homerus*, *Herodotus*, *Corinna*, *Plato*, *Aristoteles*, *Clearchus*, *Antigonus*, *Nicander*, *Varro*, & sexcenti alii ante *Christum* natum meminerunt? Aut, si in specie, quæ jam exstabat, & à summo Deo creata fuerat, nova individua creavit *Christus Mariæ* filius, *Christi* opera à primi illius creatoris operibus nihil differunt.

CAPUT TRIGESIMUM TERTIUM.

Immundarum avium numerus, & generales notæ. Harum prohibitio quomodo ad mores pertinuerit.

Census avium immundarum ex Maimonide. *In illa confundi perperam* איה aja, & דיה daja. *Cum avis prohibetur juxta speciem suam, non sequitur illius adversas esse species.* זרזיר, *sturnus, non* turdus. *An sit corvi species.* שרנקא farneka, *vel* sorinka, *species accepimus. Ejus descriptio ex* Arabibus. *Harum avium nomina neque* Maimonides, *neque* Talmudicos, *neque* Seniores *satis intellexisse. Frustrà Magistri suos ad traditionem amandant, quæ nusquam exstat; aut ad versus ancipes, quales hac in parte nulli. Rapaces omnes immundæ. In aliis tria signa requiri, aut saltem horum unum, ut pro mundis habeantur. Prohibitionis immundarum rationes mysticæ. Eâ de re multa ex* Patribus. *Notantur* Cyrillus & Procopius. *De his acute* Thomas, *quamvis alicubi fallatur.*

Postquam immundarum avium censum explicare conati sumus, jam de illarum numero, & notis aliquid addemus ex *Maimonidis* libro *De cibis vetitis.* Verba sunt capitis primi sectione decimâ quartâ,

סימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה אלא
מנה סיני טכאן בלבר ושאר סיני העוף מותרין
והסיני האסורין ארבעה ועשרים הן ואלו הן
א נשר ב פרס ג עזניה ד ראה והיא הראה
האסורה במשנה תורה ה איה והיא הדיה
האסורה במשנה תורה ו מין האיה שכן כתוב
בה לסינה מכלל שהיא שני סיני ז עורב ח
זרזיר שכן נאמר בעורב לסינו להביא את הזרזיר
ט יענה י תחמס יא שחף יב נץ יג ושרנקא
והיא מין הנץ שכן כתוב בו לסינחו יד כוס
טו שלך טז ינשוף יז תנשמת יח קאת יט
רחמה כ חסידה כא האנפה כב מין האנפה
שכן נאמר בה לסינה כג הדוכיפת כד העטלף

Signa mundarum avium non explicantur ex Lege, quæ solum immundarum censum instituit, & reliquæ species concessæ sunt. Species verò prohibitæ sunt viginti quatuor. 1. NESER. 2. PERES. 3. OZNIJA. 4. DAA, *quæ in* Deuteronomio *dicitur* RAA. 5. AJA, *quæ in* Deuteronomio *dicitur* DAJA. 6. *Species* ♀ AJA; *quæ de eo scribitur* secundùm speciem suam: *itaque genus est, cujus duæ species.* 7. OREB. 8. ZARZIR; *quæ de* OREB *dicitur* secundùm speciem suam, *ad designandum* ZARZIR. 9. JAANA. 10. THACHMAS. 11. SACHAPH. 12. NETS. 13. *Et* SARNEKA, *qui est species* NETS; *quia de eo scriptum est* juxta speciem suam. 14. CHOS. 15. SALACH. 16. JANSUPH. 17. THINSEMETH. 18. KAATH. 19. RACHAMA. 20. HASIDA. 21. ANAPHA. 22. *Species altera* ANAPHÆ; *quia de eo*

ea dicitur juxta ſpeciem ſuam. 23. DUKIPHATH. 24. ATALLEPH.

In quo *Maimonidæ* cenſu quædam ſunt obſervanda. Ac primum illud רָאָה *daa*, & רָאָה *raa*, rectè pro eodem haberi. Nam *Leviticum* cum *Deuteronomio* conferenti palàm conſtabit, unum pro altero fuiſſe ſcriptum, propter ſimilitudinem literarum *Daleth* & *Reſ*. Quod in *Talmudico* Tractatu *Cholin* rectè obſervat *R. Abja* fol. 63. a. b. At non perinde verum eſt, quod illi ipſi volunt, idem eſſe אַיָּה *aja*, & רָיָה *daja*; & eam avem, quæ in *Levitico* אַיָּה *aja* dicitur, in *Deuteronomio* רָיָה *daja*, dici. Illud, inquam, verum non eſt, cum *Deut.* 14. 13. ambæ habeantur הָאַיָּה וְהָרָיָה, tanquam diverſæ aves. Quinetiam extra Legem utrumque nomen occurrit: nempe אַיָּה, *Job.* 28. 7. & דָּיוֹר *Eſ.* 34. 15. Proinde illas diſtinximus: & אַיָּה *aja*, nobis (*a*) *aſalo*, רָיָה *daja*, fuit (*b*) *vultur niger*.

(*a*) *Supra c.* 8. *p.* 192.
(*b*) *Supra c.* 9. *p.* 195.

Secundo, ex eo, quod quaſdam aves prohibet *Moſes juxta ſpeciem ſuam*, non ſequitur illarum diverſas eſſe ſpecies: neque enim Plurali numero dixit, *juxta ſpecies ſuas*, ſed Singulari *juxta ſpeciem ſuam*: nimirum, ut ſignificet totam ſpeciem prohiberi. Et quod in quibuſdam diſertè dicit, in aliis ſupplere ſatis habuit, ut vitaret tædium perpetuæ repetitionis horum verborum *juxta ſpeciem ſuam*.

Tertio, non capio cur זַרְזִיר *zarzir*, id eſt, *ſturnum*, *Hebræi* velint eſſe corvi ſpeciem potiùs, quam cornicem, aut picam, aut graculum, & monedulam, quæ ad corvi naturam magis accedunt. Tamen *Maimonides* hoc de ſuo non affert. Ità enim citat *Aruch* ex Tractatu *Cholin* fol. 63. זֶה עוֹרֵב לְסִינָה לְהָבִיא אֶת הַזַּרְזִירִין, *ipſe corvus* dictus eſt SECUNDUM SPECIEM SUAM *ad deſignandos* zarzirin (ſeu *ſturnos*.) Ubi tamen hodiè vocem הַזַּרְזִירִין, ſeu *ſturnorum*, non reperio. Sed in *Bava Kama* fol. 92. b. Proverbium indè natum legis, quod tale eſt, לֹא לְחִנָּם הָלַךְ זַרְזִיר אַצֶל עוֹרֵב אֶלָּא כְּפָנִי שֶׁהוּא מִינוֹ, *Non fruſtra corvum adit ſturnus, cum ſit ejuſdem ſpeciei.* Et in *Bereſith Rabba* cap. 65. aliquantò contractiùs, לֹא הָלַךְ זַרְזִיר אַצֶל עוֹרֵב אֶלָּא שֶׁהוּא מִינוֹ, *Sturnus corvum non adiret, niſi eſſet ejuſdem ſpeciei.* Et in *Baal Haturim Cabaliſta* obſervant verba לְמִינוֹ עוֹרֵב, *corvus juxta ſpeciem ſuam* per *Gematriam* idem valere, quod זַרְזִיר *zarzir*. Nam in numeris *Hebraicis* utrumque valet 414. Et in *Aquinate* זַרְזִיר *zarzir*, definitur שֶׁהוּא קָרוֹב לְצוּרַת הָעוֹרֵב, *avis, quæ corvo ſpecie ſimilis eſt.* Neque dubium, quin זַרְזִיר *zarzir* ſit *ſturnus*. Nam in *Gloſſa Talmudis* explicatur אִשְׁטוֹרְנִיל *eſtournel*. Et in Pomario, *ſturno*. Et in *Maſal Kadmoni* Fab. 51. duo colloquutores, *Hebraicè* vocantur הַשָּׁפָן וְהַזַּרְזִיר, id eſt, *cuniculus*, & *ſturnus*, ut ex pictura apparet. Denique *Arabicum* زرزور *zarzour* id ipſum ſignificat. Proinde verba *Dioſcoridis* libro ſecundo, capite *De animalium ſimo*, φαῖαι ἐρύζῃ πίπτουσι, *ſturnos oryzâ alentes*, *Avicenna* libro ſecundo *Canonis* capite زرزور المتعلق للارز id eſt, *De ſimo*, ità reddidit, Zarzur *oryzâ paſtus*: id eſt, *ſturnus*, non *turdus*, ut reddiderunt *Latini* interpretes, errore in *Hiſpania* nato, ubi *zarzal* eſt *turdus*.

Minus obvia eſt vox שרנקא, *farneka*, quam uſurpat *Maimonides* pro ſpecie נֵץ *nets*, ſeu *accipitris*, ut *Talmudici* שורינקא *ſorinka*, &, quod idem eſt, בר־חיריא *bar-chirja*. Verba ſic habent in Tractatu *Cholin* ubi ſuprà, תָּנֵי חִנָּן מֵהַנֵּץ לְמִינֵהוּ לְהָבִיא אֶת בַּר־חִיריָא מַאי בַּר־חִיריָא אָמַר אַבָּיֵי שׁוּרִינְקָא *Tradiderunt Magiſtri noſtri accipitrem dici* juxta ſpeciem ſuam, *ut ſignificetur* bar-chirja. *Quid eſt* bar-chirja? *Dixit* Abji, *Eſt* ſorinka. *Aruch* legit בַּר חוּרְיָא *bar-chorja*; & שׁוּרְנִיקָא *ſornika*. Et *Arabicè* in *Giggeio* سرذوق *ſurnouk* eſt *avis ex genere accipitrum, rapta vivens*. Fallor, aut hæc eadem eſt, quæ à *Damire* in uno exemplari vocatur شروق *ſaruk*, in altero زرق *zarak*: de qua ſic *Ibno-Saida*,

طايرٍ يصاد به بين البازي والباشق

Avis eſt aucupatoria, media (id eſt, mediæ magnitudinis) *inter Albaza & Albaſak*, accipitrum ſpecies apud *Arabes* notiſſimas. Et *Alphera*,

هو البازي الابيض والجمع الزرارق

وهو صنف من البازي لطيف الا ان

مزاجه احر وايبس ولذلك هو اشد

جناحا واسرع طيرانا واقوي اقداما

وفيه ختل وخبث وخير الوانه الاسود

الظهر الابيض الصدر الاحمر العين

Eſt Albazi (ſeu *accipiter albus*.) *Plurale eſt* zerariko. *Eſt accipitris ſpecies elegans, ſed calidiſſimi & ſiccioſſimi temperamenti. Ac proinde alis eſt firmior, volatu velocior, & pedibus fortior. Ejus eo eſt verſutia, & malignitas, & colorum præſtantia. Dorſo enim niger eſt, albus ſtomacho, ruber oculo.* Ab albedine ſtomachi à *Talmudicis* vocatur בַּר־חוּרְיָא, *filius albedinis*. Videndum, an ſit falco albus recentiorum.

Hæc ſunt immundarum avium nomina, tam quæ in Scriptura leguntur, quàm quæ ex traditione proferunt *Judæorum* Magiſtri. Quorum cenſum inſtituere *Maimonidi* facilè fuit: ſed, quod à tali Doctore exſpectabamus, illa interpretari ne conatus quidem eſt. Et, quod mirere magis, *Talmudici* Doctores, tot ſæculis antiquiores, nonniſi pauca explicant, eaque valde ambiguè, ità ut eos appareat in meris palpare tenebris. Et *Græcis* quoque interpretibus, qui tantò ante pleroſque *Talmudicos* vixerunt, quantò illi ante *Maimonidem*, calculum hic ſæpe hæſiſſe docet, quod ſibi tam parùm conſtant, & unius avis vocabulum in tam diverſas notiones diſtrahunt. In captivitate ſcilicet *Babylonica Judæi* linguam ſuam ex parte obliti ſunt, & *Hebraiſmi* puritas in *Syriſmum* degeneravit. Unde eſt, quod poſt reditum ex illa captivitate, vocum aliquot, quarum rarior erat uſus, perſit vera ſignificatio. In quo numero fuerunt quædam avium appellationes. Unde *Aben Ezra* in *Levit.* 11. 29. 30. ubi reptilium octo genera prohibet *Moſes*. גַּם אֵלֶּה הַשְּׁכֻנָה לֹא נוֹכַל לְרָעְתָם גַּם הָעוֹפוֹת כִּי אִם מִדִּבְרֵי קַבָּלָה, *Neque hæc octo* (reptilia,) *neque etiam aves verè nôſſe poſſumus, niſi ex traditionis verbis.* Sed hæc traditio niſquam extat. Et traditionum auctores *Talmudici* aliò nos amandant, nempe ad peritos aucupes. Ita in *Cholin* fol. 63. b. אָמַר רַבִּי יִצְחָק עוֹף טָהוֹר יֵאָכֵל בְּמַסּוֹרֶת נִמְסַר הַנִּיד לְמֹסֵר עוֹף זֶה טָהוֹר, כְּמַר לִי רַבִּי אָמַר יוֹחָנָן וְהוּא שֶׁכִּבְּרִי בָהֶן וְכִשְׁמוֹתֵיהֶן *Dixit* R. Iſaac, *Avis munda comedatur per traditionem fidelis aucupis: ità ut dicas, Hæc avis munda eſt, ut Magiſter* (aucepi) *mihi tradidit.* R. Jochanan, *Et qui expertus ſit in iis, & in earum nominibus.* Unde *Maimonides* ubi ſuprà ſectione decima quinta, כָּל מִי שֶׁהוּא בְּקִי בְּסִימָנִין אֵלּוּ וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן הֲרֵי אוֹכֵל כָּל עוֹף שֶׁאֵינוֹ מְתֻם וְאֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה וְעוֹף טָהוֹר נֶאֱכָל בְּמָסוֹרֶת וְהוּא שֶׁיְּהֵא דָּבָר פָּשׁוּט בְּאוֹתוֹ

באותו מקום שור שוף טהור ואמן ציד לומר שוף זה התיר לי רבי הציד והוא שיוחזק אותו ציד שהוא בקי בסימן אלו ובשמותיהן *Quisquis est exercitatus in illis speciebus* (quæ prohibitæ sunt) *& in earum nominibus, is liberè vescitur omnibus iis avibus, quæ non sunt in illa censu, neque eget ampliore disquisitione. Et avis munda comeditur per traditionem, cum id clarè explicatur in illo loco, in quo fuerit avis munda: & ubi est fidelis auceps. Ut dicat* (qui comedit,) *Hanc avem concessit mihi Magister auceps. Nempe confirmavit ipsum auceps in illis exercitatu, & in earum appellationibus.* Sed, quia hujusmodi aucupes nusquam reperire est, addit sectione decima sextâ, מישאינו מכירן ואינו יורע שבותיהן בורק בסימנין אלו שנתנו חכמים כל שוף שהוא דורס ואוכל בירוע שהוא מאלו הסימנין ומטמא ושאינו דורש ואוכל אם יש בו אחד משלשה סימנין אלו ה"ז שוף טהור ואלו הן אצבע יתירה או זקף והיא המוראה או שהיה קרקבנו נקלף ביר *Qui aves illas non novit, & earum nescit nomina, eas secernit per signa hæc, quæ Sapientes nobis tradiderunt. Omnis avis, quæ prædam conculcando dilacerat, & vorat, palam est ex illis speciebus, & habetur pro immunda. Sed avis, quæ non est rapax, & carnivora, pro munda habetur, si in ea reperiatur unum ex his tribus signis. Nempe,* 1. *Si habeas digitum superfluum* (id est, calcar, quale in gallis:) 2. *aut ingluviem, quæ Hebraicè* murea *dicitur:* 3. *aut si ventriculus manu mulcetur* (sine cultro.) Quæ partim petita sunt ex *Talmudico* Tractatu *Cholin*, partim ex *Jonathanis Chaldaica* Paraphrali, quæ sic habet *Levit.* 11. 13. וירת אלין מיניא תשקון מן שופא דלירת להון ציבעא יתירא ודלית זקפתא ודקורקבניה ליתוהי מקליף *Et has species ex avibus detestamini: quibus non est digitus superfluus, & quæ ingluviem non habent, & quibus ventriculus non mulcetur.* Quod ultimum non capio satis. Tamen extremum hoc signum *Geonum* tanti faciunt, ut, vel si unicum hoc in ave desit, ejus usum nunquam concedant, ut docet pluribus *Maimonides*. Sed *Judæorum* coquos consulat, qui hujusmodi nugarum curiosus est.

Harum prohibitionum ratio tota videtur fuisse mystica. 1. Rapaces aves prohibuit Deus; aquilam puta, ossifragam, milvum, vulturem, accipitrem, corvum, *&c.* ut à rapina *Judæos* averteret. 2. Nocturnas; puta bubonem, noctuam, vespertilionem: ut abjicerent opera tenebrarum, & se proderent lucis filios. 3. Lacustres, & riparias; ut onocrotalum, catarrhactem, pelecanum, ciconiam, quarum victus est impurissimus, & upupam, quæ in stercore nidulatur: ut ab omni immunditia eos arceret. 4. Struthionem denique, qui à terra non attollitur: ut, terrenis relictis, ad ea tenderent, quæ sursum sunt. Quæ explicatio nostra non est, sed veterum interpretum. *Aristeas*, Περὶ ὧν δὲ ἀπηγόρευται πτηνῶν, ἐφεξῆς ἀγρίά τε, καὶ ζαρκοφάγα, καὶ καταδυναστεύοντα τῇ ἀφῇ ταῦτα δυνάμει τὰ λοιπά. *Aves, quæ prohibentur, reperies agrestes esse, & carnivoras, & potentia sua tyrannidem in alias exercere.* Quod statim ad mores transfert *Barnabas* in *Epistola*, quam eximius vir edidit noster *Vossius*; Οὐδὲ μὴ φάγῃς, φησί, τὸν ἀετὸν, οὐδὲ τὸν ἱέρακα, οὐδὲ τὸν κόρακα· οὐ μὴ, φησὶ, κολληθήσῃ ἀνδράσιν τοιούτοις, οἵτινές εἰσιν ἐπιδεῖς διὰ κόπου καὶ ἰδρῶτος σαρκίου ἑαυτοῖς τὴν τροφήν, οἷς ἀφαίρεσίς ἐστι καὶ ἁρπαγὴ ἐν ἀνομίᾳ αὐτῶν. *Nec manducabis, inquit, aquilam, aut accipitrem, aut corvum: id est, ne te non adjunges; qui victum per laborem & sudorem sibi acquirere nescunt, sed aliena rapiunt per suam iniquitatem.* Quæ *Clemens Alexandrinus* citâsse non contentus libro quinto *Stromatum* etiam ità imitatur in *Pædagogi* libri tertii capite undecimo, Οὐδ' ἐκτόνα, ἢ πικτήτορα μασιφαγῆ, ἢ αἰετὸν φάγῃς, φησὶν ἡ ἐγγυῶς, φησὶ, τοῖς δι' ἁρπαγῆς τὸ βίον ἀσκοῦσιν. *Milvum non manducabis, aut accipitrem, qui mammas vorat, aut aquilam: id est, ne accedas ad eos, qui ex rapto victum sibi comparant.* *Origenes* in *Leviticum* Homiliâ septimâ, *Non manducabis*, inquit, *hæc, quia immunda sunt, aquilam, & vulturem, & catera his similia. Hi etenim avibus semper mortuorum corporum cibus est, & ex mortuis cadaveribus vivunt. Omnes ergò, qui hujusmodi vitam gerunt, immundi habendi sunt. Ega puto & illos in his nominari, qui alienis incubant mortibus, &c. velut mortuorum cadaveribus inhiantes.* Sed & ibidem eos, qui, cum in verbis cœlestem eruditionem præ se ferant, tamen in factis carnalia, & mortua opera præstant, rectè *vultures & aquilas* dici asserit, *quæ de excelsis ad carnes mortuas & fœtidas delabuntur.* Et paulò post, *Quadam non tam rapacitatem, quam obscuritatem & tenebras amant. Omnis enim, qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut noctua, & vespertiliones*, &c. Novatianus *De cibis Judaicis* capite tertio, *Quis corvum* (cibum faciat?) *sed versutas execratur voluntates. Passerem cum interdicit* (ψυδὲ voluit, id est, *struthionem*,) *intemperantiam coarguit. Quando noctuam, odii lucifugas veritatis. Quando cygnum, cervicis altæ superbos. Quando charadrium, garrulam nimis linguæ intemperantiam. Quando vespertilionem, quærentes tenebras noctis simul & errores.* Apud *Cyrillum* libro nono *contra Julianum*, aquilæ, accipitres, catarrhactæ, gryphes, & vultures rapaces & avaros designant; corvus versipelles; upupa, noctua, & vespertilio indoctos, & tenebriones, qui doctrinæ lucem oderunt. Et libro decimo quarto *De adoratione* idem habet ejusdem argumenti multò plura. Et ibidem non solùm upupam, sed & ardeam, & charadrium, inter nocturnas aves cum noctua, & vespertilione, recenset, rejici asserens γλαῦκα, καὶ ἰφιδίαν, καὶ χαραδριὸν, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῶν, ἰτέαν τε, καὶ νυκτερίδα, noctuam, & ardeam, & charadrium, & his similes, upupam, & vespertilionem, ut νυκτὸς φίλα, καὶ χαίροντα μᾶλλον τῷ ζόφῳ, καὶ πτῆσιν ὡς ἰδιοτάτην ἐν αὐτῇ πεποιῆσθαι μεμελετηκότα, κατεχθραίνοντα δὲ τὸ φῶς φαῖεν, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ τι δράν μὴ αἰσχύνοντα, *aves noctis amicas, & tenebras gaudentes, & in iis volare solitas libentiùs, & à Solis lumine abhorrentes, neque in eo quidquam meliùs sustinentes.* Quod noctuæ quidem & vespertilioni convenit, sed upupæ, ardeæ, & charadrio, non item. Tamen *Cyrillum* hâc in parte sequitur *Procopius Gazæus* in *Commentariis in Leviticum*. Sed in iis, quæ ad naturam pertinent, non semper Sacris Doctoribus fidendum, quibus majoris momenti curæ his minutulis serio vacare non permiserunt.

Placet inprimis *Thomæ* acumen, qui, *Hieronymi* versionem & ordinem sequutus, ex harum avium singulis aliquid transfert ad mores. *In aquila*, inquit, (c) *quæ altè volitat, prohibetur superba. In gryphe, qui equos & homines infestus est, crudelitas potentium prohibetur. In halisæto, qui pascuntur minutis avibus, figuraficantur illi, qui pauperibus sunt molesti. In milvo, qui maximè insidiis utuntur, significantur fraudulenti. In vulture, qui sequitur exercitum, exspectant comedere cadavera mortuorum, significantur illi, qui mortes & seditiones hominum affectant, ut inde lucrentur.* Lege locum, & videbis eum reliqua pari curâ persequi: ità tamen, ut quædam de avibus afferat minùs vera; 1. Puta porphyrionem habere unum pedem latum ad natandum, alterum fissum ad ambulandum: herodionem, (id est, *ardeam*) cum falcone eundem esse: caladrionem, (id est, *charadrium*) avem esse garrulam, *&c.* & quædam *ἀνωδίαις* coactas habeat, & vi extortas; qui morbus fuit illorum temporum. Tamen in multis elucet viri illius ingenium meliore sæculo digni.

(c) *Thom. 1. 2. 9. 102. art. 6.*

D E

DE SCRIPTURÆ ANIMALIBUS, PARS SECUNDA, Liber Tertius, DE *Serpentibus.*

CAPUT PRIMUM.

Probatur אפעה *ephe* esse *Viperam.*

Hebræa serpentum *nomina.* Cleopatra *ab aspide morsa, qua ab* Hebræo *Scriptore* אפערו ephe *dicitur. Sic* Syro *Interpreti* ܐܦܥܐ *est aspis. Alius* אפעה *est* regulus, *alius* draco, *&* volucer anguis, *&* anguiculus, *&* serpens glaber, *&* cenchrites. *Nuga* Talmudicorum *de* אפעה ephe. *Probatur* אפעה ephe *esse* viperam *ex* Arabico *Novi Testamenti Paraphraste, & alius* Arabum. Avicennæ *multa loca de* ephe, *cum ea ipsa tribuit, qua vipere* Dioscorides, Galenus, Paulus, *&* Aëtius. *Mas habet duos dentes caninos, fœmina plures. Eidem latum caput, collum tenue, cauda mutila, color flavus. Caro cocta visum acuit, in & sal ex ea factum. Ejus esu leprosi sanantur. Cæmenti fœniculo sanatur. Ore coit, & in ardore coitus fœmina maris caput aut genitalia abscindit. Hac omnia de* ephe Arabes, *ut* Græci *de* vipera. פעה, clamare contenta voce, *propriè* in partu. *Inde* vipera אפעה *cur dicta. Vipera ventrem non rumpi in partu, ut ajunt; sed membranas, quibus catuli involvuntur.* Vipera *quasi* vivipara; *quia sola parit vivos catulos.* Job. 20. 16. Occidet eum lingua viperæ, *id est*, dentes, *ut in* Seneca. *Vipera in* Ægypto *Es.* 30. 6. *& apud* Ammianum, *quibus aliquid peculiare. Viperam esse oviparam multi negant. Tamen ova ulli tribuuntur* Es. 9. 5. *& in* Aristotele *&* Plinio. Theophrastus *emendatus. Viperarum multa species apud* Arabes. *Ita etiam apud* Græcos. *Dipsas, coraste, hæmorrhous, hydra in viperis. Hydra* Herculis, *&* Philoctetis, *notnullis* echidna. *In* Epiphanio *vipera nomen completis ferè serpentum omne genus. Vipera* Paulli *Prudentio* aspis, coluber, *&* hydrus.

Inter species serpentum aut vere sunt, aut putantur esse. 1. אפעה *ephe.* 2. כפיר *chephir.* 3. עכשוב *acsoub.* 4. פתן *pethen.* 5. צבע *sfeboa.* 6. צמאון *tsimmaon.* 7. צפע *tsepha*, vel צפעני *tsiphoni.* 8. קפוז *kippoz.* 9. שחל *sachal.* 10. שפיפן *sephiphon.* 11. שרף *saraph.* 12. תנין *thannin*, qui & לויתן *leviathan.* Itaque res postulat, ut de singulis dicamus, & has species conemur inter se distinguere: quamvis res sit difficillima; quia in Scriptura vix quidquam de una specie dicitur, quod non sit omnibus commune. Neque Interpretes sibi constant. Dicam tamen quid videatur esse vero proximum. Et in hoc capite de אפעה *ephe* agetur, quæ prima est in ordine Alphabetico.

In *Historia Templi secundi* paginâ 135. de *Cleopatra* dicitur, וקראה להביאו לה אפעה והכנסתו תחת ודריה וישך אותה ותמת אפעה ephe, *a qua, uberibus admotâ, morsa interempta est. Ephe*, id est, *aspis. Cleopatram* enim ab aspide fuisse demorsam statuit vulgus Scriptorum. *Strabo* libro decimo septimo, Ἑαυτὴν τὸ τῇ Φυσῇ διεχειρίζατο λάθρᾳ δήγματι ἀσπίδος. *Sepsam in custodia clàm interfecit morsu aspidis.* Velleius Paterculus libro secundo, *Cleopatra, frustratis custodibus, illatâ aspide, morsu sanè ejus, expers multebris metûs, spernum reddidit.* Suetonius *in* Augusto, *Periisse morsu aspidis putabatur.* Plutarchus *in* Antonio, Αἴγυπται δὲ τὴν αἰζηΐδα κομιδῇ ὄφιν ζῶν τοῖς οἴκοις, &c. καὶ τὸν βραχίονα παραχεῖν τῷ δήγματι γνωρίζειν. *Aspidem ajunt cum fœtibus fuisse aliarum*, &c. *& illam mutatum brachium ad morsum exhibuisse.* Item, Οἱ δὲ τηρήσαι μὴ τὸ ὑδρία τὴν ἀσπίδα καθειργμέ-

καθειργμένην Φάσκων. *Alii autem in urna clausam aspidem servatam fuisse dicunt.* Et infrà, Ὅτι δοκεῖ πεπόνθεναι καὶ ὁ Καῖσαρ· ἐν γὰρ τῷ θριάμβῳ τὴν Κλεοπάτραν ἀντὶ ἄθλων ἐκομίζετο, καὶ τὸ ἀσπίδιον ἐμπεφυκυῖαν. *Quibus credidisse videtur* Cæsar: *siquidem in triumpho* Cleopatræ *imago ferebatur, & aspidis ei affixa.* Ælianus *Historia* libri noni capite undecimo, Τὸ τὴν ἀσπίδα δῆγμα πράστατον εἶναι ἔλαχεν Κλεοπάτρα. *Levissimum esse aspidis morsum argumentata est Cleopatra.* Et capite sexagesimo primo, postquam morsum aspidis vix deprehendi dixit, quia venenum intus latet, neque in superficiem diffunditur, Ἐνθεν τοι καὶ ἡ Κλεοπάτρα ὁ θάνατῳ τοῦ ἁμαρτεῖν ἐπὶ Σεβαστὸν ἐ πάνυ τι ῥᾳδίως ἐχειώσατο. *Unde est, quod* Cleopatræ *mors abiit, qui circa* Augustum *erant, non facile cognita est.* Dio *in* Augusto, Ἀπέθανεν, ἀσπίδι τινὶ ὑπὸ τοῦ ὑδρὸς ἐκπομισθείσῃ. *Mortua est, aspide ad se in urna allata. Galenus* libri primi *Ad Pisonem de Theriaca* capite octavo, postquam egit de speciebus aspidum; Τοῦτον γὰρ φασὶ τὸν θηρίων τινὶ τὴν βασιλίδα Κλεοπάτραν, βουλομένην ἑαυτὴν τοῖς φυλάττουσι, ταχίστῃ τε, καὶ ἀνυπόπτως ἀποκτεῖναι. *Harum igitur ferarum una Reginam* Cleopatram *ajunt, cum vellet latere custodes, statim, & extra suspicionem mortem sibi conscivisse.* Tertullianus *Ad Martyres* capite quarto, *Bestias femina libens appetiit, & utique horridiores aspides serpentes tauro, vel ursæ, quas* Cleopatra *immisit sibi, ne in manus inimici pervenirent.* Sextus Aurelius Victor *De viris illustribus* in *Cleopatra, cum se illi* (Antonio) *inferias ferre simularet in* Mausoleo *ejus, admotu aspidibus perit.* Eutropius *lib.* 7. Cleopatra *sibi aspidem admisit, & veneno ejus exstincta est.* Solinus, *Plures diversaque aspidum species, verum dispares effectus ad nocendum. Dipsu situ interficit. Hypnale, quod somno necat, tepide etiam* Cleopatra, *emittur ad mortem.* Isidorus *Originum* libri duodecimi capite quarto, *Hypnalis genus aspidis dicta, quod somno necat. Hanc sibi* Cleopatra *apposuit, atque ita morte, quasi somno, soluta est.* Omnino igitur Scriptori *Hebræo* אפעה *ephe*, quæ *Cleopatram* morsu peremit, est *aspis.* Quomodo apud *Eutychium Alexandrinum* illustres illas ancillas jussit eadem *Cleopatra*

ان ياتيها بالافعا التي تسمي بالاسفيرة

ut sibi afferrent ephe, *quam vocant aspidem.* Sic enim legendum est pro corrupta voce بالاسيلية. Ita *Job.* 20. 16. לשון אפעה, *lingua ephe* in *Syro* est ܠܫܢ ܐܦܥܐ, *lingua aspidis.* Et *Esa.* 30. 6. idem pro אפעה *ephe*, rursus habet ܐܦܥܐ, *aspidem*, & *Græci ἀσπίδος.*

Sed alii βασιλίσκον aut *regulum* reddunt, ut *Hieronymus*, & illi ipsi *Græci* Esa. 59. 5. Alii ἔχιδναν *viperam*, ut *Aquila*, & idem *Hieronymus* in *Jobo*, & *Esa.* 30. 6. *Chaldæus* modo תנינא, *draconem*, modo תינן, *serpentem*, modo חרמנין כפרחין, *volucres angues.* Et *Syrus* alicubi ܚܝܝܐ *anguiculum*, & *Arabs* الحية الجردا *serpentem glabrum*, qui & alio nomine dicitur الافرع *calvus.* Unde *Alcamus*, الافرع من الحيات متمعط شعر راسة لكثرة سمه

Calvus in serpentibus, is, qui nudatus est pilis capitis propter copiam veneni ejus. Ita ut è vetustis Scripturæ versionibus de hac voce vix quidquam certi possit elici.

Hebræorum Magistris eadem hic hæsitatio. אפעה *ephe*, à *Salomone* in *Jobum* redditur *serpens adurens*, id est, *prester*: à *Mardochæo*, & *Pomario*, *serpens, qui solo aspectu interficit*, id est, *regulus*, seu *basiliscus.* In qua fuisse sententia *Kimchium* collegerit aliquis ex eo, quod in *Esa.* 30. אפעה *ephe*, & צפעוני *tsiphoni*, facit esse synonyma. Videtur tamen potius *cenchrum* significare, cum idem alibi describit אפעה *ephe*, *serpentem varia pellis*, & *maculosa*, ex sententia *R. Meir*, quæ nititur auctoritate *Chaldaica* Paraphrasis, ubi הצמועים sunt אפעא, id est, ut quidem volunt, *pilli serpentes*, & *maculosi*, 1 Sam. 13. 18. Taceo nugas *Talmudicorum* in arbore siliqua, anno quoque septuagesimo, hujus speciei duos generari serpentes gemini sexûs, marem appellari צפוע, & fœminam נפרא, & quasi certo consilio Naturam hic subsistere, ne scilicet nimio mortalitatis damno hæc pestis ingravesceat.

In hac Interpretum turba non dubito, quin *Aquila* laurea deferenda sit, cui אפעה *ephe*, est *vipera.* Quod meritò sequuntur multi Recentiorum: cum hodieque apud *Arabes* الافعي *alephe* sonare *viperam* res sit compertissima, non solum ex Novi Testamenti *Arabica* Paraphrasi, in qua الافعي *alephe*, id est, *vipera*, *Pauli* manui se adalligat, *Act.* 28. 3. & *Pharisæi* passim (*a*) vocantur اولاد الافاعي *progenies alaphas*, id est, *viperarum*; sed etiam ex *Medicorum* libris. Sic *Avicenna* libro secundo *Canonis* (*a*) *Vide Matth.* 3. 7. & 12. 34. & 23. 33. *Luc.* 3. 7. انعلس seu شنجار *anchusam*, & ابوجلسا *anagallidem*, & كرسنه *draconem*, & لوف *cervum*, & قسط *costum*, & حسك *tribulum*, & كرم & *vitem*, فاشر *bryoniam*, & جول الانسان *urinam hominis* præscribit contra morsum الافاعي *alaphas*, id est, *viperarum.* Omnia enim hæc ex *Dioscoride* sumpta sunt, qui iisdem remediis consulit ὀχιοδήγμασι. Idem *Avicenna* tradit (*b*) adipem الافعي *alephe* remedium esse efficax contra oculorum hebetudines, & ejusdem carnes adhiberi jubet (*c*) ad curam lepræ. Quas ipsas vires viperæ carni atque adipi tribuunt *Dioscorides*, *Galenus*, *Paulus*, & *Actius.* Denique vocem افعي *ephe* pro *vipera* usurpari constabit luce clarius *Græcorum* scripta conferenti cum *Avicenna* Tractatibus *De lepra*, *De theriaca*, & *De morsu* الافاعي *alaphai.* (*b*) *Tom.* 2. *pag.* 23. (*c*) *Pag.* 145.

Præcipuè notanda sunt, quæ ad descriptionem pertinent: ut cum dicit *Avicenna* libro quinto pagina 179. in capite, cui titulus صنعة اقراص الافاعي *Ars trochiscorum alaphas*, id est, *è viperis*, الافاعي هي الحياة المفرطحة الرووس المستعرضتها خصوصا عند قرب الرقبة الرقاق رقابها جدا البتر انذابها الفحجة الكشاشة وليس يصلح لهذا الاقراص كل الافاعي بل الشقر ومن الشقر

الشقر الاناث وعلامتها ان الزكر في

كل شدق ناب واحد ولرنان اكثر

من نابٍ واحد *Alaphai* (viperæ) *sunt serpentes plani capitis, & lati maximè circa collum, colli valde tenuis, cauda mutila, clari sibili, & fonori incessus. Non tamen ad hos trochiscos bona sunt omnes*

الافاعي *alaphai* (viperæ) *sed rubra, & è rubris fœmina: quarum nota est, quòd, cum mari ab unaquaque maxilla parte dens caninus sit unus, fœmina plures habeat.* Hinc idem lib. 4. in capite

في لسع الافاعي *De morsu alaphai* (viperarum)

Arab. pag. 137. *Lat.* Fen. 6. tract. 3. cap. 32.

لسع الانثي تعرف بوجود معاثر لاكثر

من نابين في الجهة التي عض بها

Fœmina morsu ex eo cognoscitur, quòd plures duobus caninis dentibus infixi reperiantur in ea parte, quam morsu attigit. Quæ ad viperæ descriptionem pertinere nemo non videt, de quâ sic *Ælianus* lib. 10. *Hist.* cap. 9. *Νίκανδρος δέ φησιν, ἐκ μὲν ἑνὸς δήγματος, ὀπτῆρα ἑλκῦσαι ἰὸν ἱκανὸν ἐμφῦναι, δύο δὲ ὀδόντας ἴσχειν φαίνεσθαι πλέον δὲ, εἰ δάκοι ἡ ἔχιδνα.* Nicander *ait, ex morsu, quem infligit echis* (id est, *viperamas*) *duo dentium vestigia apparere; sed plurium, cum mordet echidna,* id est, *vipera fœmina:* quod de caninis intelligendum. Ita enim *Nicander* in *Theriacis* versu 231.

Τῶ μὲν ὑπὲρ κυνόδοντε δύο χρὼς τετμαίεται
Τὸν ἐπευγόμενον· πλείους δέ τε αἶνα ἔχιδνης.

Illum quidem (echin) *significant dentes canini duo in corpore* (impressi) *virus eructantes: echidnam autem* (id est, *viperam fœminam*) *semper plures.* Et *Galenus* lib. 2. *De Theriaca* cap. 13. Τότε γὰρ ὁ δίμορφος ἡ ἔχιδνα διάγνωσιν τῷ πλείονας ἢ δύο κυνόδοντας ἔχειν. *Hoc enim à mare vipera fœmina differt, quod caninos dentes duobus plures habeat.* Κυνόδους dens caninus Arabicè est

ناب qua voce utitur *Avicenna.* Jam de viperæ lato capite, collo tenui, caudâ mutilâ, colore flavo videndi *Galenus* & *Aëtius*, à quibus tamen in eo differt *Avicenna*, quòd viperæ in genere tribuit quod illi solùm fœminæ.

Notandum insuper in *Abenbitare* totum *Dioscoridis* caput *De viperæ carnibus* referri ad افعي *ephe.* Et hæc illius verba, Ἔχιδνης κρέας ἐψηθέντα, καὶ ἐσθιόμενον, ἐξυδρεῖς ποιεῖ τοὺς ἕλκεις, *Arabicè* sic reddi,

لحم الافاعي اذا طبخ واكل يحد البصر

Caro alaphai *coëta & esa visum acuit.* Rursus his *Græci* textus, Κατασκευάζονται δὲ καὶ ἁλσὶ ξηρανθέντες πρὸς τὰ αὐτὰ, πλὴν οὐχ ὁμοίως ἐνεργοῦς, respondent hæc *Arabica*

وقد يعمل ملح من لحوم الافاعي يفعل

فعل الافاعي غير انه انقص فعلا منه

Fit quoque sal ex carnibus alaphai, *qui idem operatur, quod* alaphai, *nisi quòd minoris est efficacia.* Ibidem *Græcè* sic habetur, Καθίενται δὲ ἔχιδνα ζῶσα εἰς κανοῦν χόρτων & *Arabicè* وتوخذ افعي حية وتصير

في قدر جديدة *Sumitur* ephe *viva, & in olla nova ponitur.* In eodem *Abenbitare* citatur prolixus *Galeni* locus, quo probatur leprosos viperinæ carnis esu sanari. Hujus tale est initium,

لحوم الافاعي تجربها عيانا تسخن

وتجفف البدن اذا هي طبيت كما

يطيب لحم المرماهي بالزيت والملح

والشبث والكراوية والما بمقدار قصد

Carnes alaphai (*viperarum*) *palam reperies corpuscula facere, & exsiccare, cum condiuntur ut anguilla, oleo, sale, anetho, porro, & aqua convenienti mensurâ.* Quæ *Græcè* sic habentur *Simplicium Medicamentorum* lib. 11. cap. 1. Τὰς γὰρ τῶν ἐχιδνῶν θερμαντέον τε, καὶ ξηραντέον, ἐναφεψοῦντας ἐν ὕδατι ἁλσὶ, καὶ ἀνήθῳ, καὶ πράσῳ, καὶ ὕδατι, δηλονότι κατὰ τὸ συμμέτρον. Reliqua ibi vide.

In *Alkazminio* dicitur de الافعي *alephe*,

فراظلمت عيناها تطلب شجرة الرازيانج

وتحك عينها بها يرجع اليها ضوها

Cum oculi ejus occæcantur, fœniculum quærit, quo eos fricet, ut visum recuperet. Nempe in *Andromachi* Pomate *Decompositione pastillorum ex viperis* describuntur hi serpentes, circa veris initia,

Διζήμενοι χλωρὸν σπέρμα λαθοῦσι μαραίνω,
Ὀξυτέρην τὸ πάθημα ἰφ' ἑρπυζήσιν ὀπωπήν.

Dantes operam, ut consequantur viridis fœniculi semen, quod his reptilibus acutiorem reddit visum. Quod *Arabum* in morem *Zamachsari* ita in majus auget.

الافعي اذا اتت عليها الى سنة عميت

وقد الهمها الله ان تمسح عينيها

بورق الرازيانج الرطب فيرد اليها

بصرها وربما كانت في برية وبينها

وبين الريف مسيرة ثلثة ايام فتطوي

تلك المسافة علي طولها وعلي عماها

حتي تهجم في بعض البساتين علي

شجر الرازيانج لا تخطيه فتحك به

عينها فترجع باصرة باذن الله تعالي

Alephe (*vipera*) *cum vixit mille annis, excæcatur: & inspirat ei Deus, ut recentis fœniculi folia oculos suos inungat, ut restituatur illi visus. Et quandoque est in deserto, quod cum a loco culto trium dierum itinere sit distitum, totum hoc spatium, quantum quantum est, emetitur, donec in aliquo horto in fœniculum incidat, nec ab eo aberrat; &, cum illo fricavit oculos, visum recuperat cum bono Deo.*

Viperas ore coire, & in ardore coitus fœminam maris caput amputare, fabulantur multi Veterum. *Herodem* lib. 3. cap. 109. Ἐκεῖαι θορνύμεναι κατὰ ζεύγεα, καὶ ἐν αὐτῇ ἡ ὁ ἔχων τῇ ἐκποιοιτο, ἀπαμᾶται αὐτὸ τὸν γουνὸν, ἡ θέλεα ἄπεσαι τὸ δοιπὸς, καὶ ἐμφύσα ἐκ αὐτοῦ πρὶν ἂν διαφάγῃ· ὁ μὲν δὲ ἔχων ἀπτόμενος τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ. *Dum per paria coëunt, & mas est in ipsa allisus, & emittit semen, fœmina collo arctè adhærens non dimittit antequam devoraverit, & mas quidem perit hoc modo.* Nicander *Theriacum* versu 130.

Ἠνίκα, θορνυμένῳ ἴχι⊕, θελητὶ κυίδοντι
Θηρὸς ἐδὰξ ἐμφῦσα κάρη ἀπέκοψεν ὀμοιρε.

Cum ferenna fœmina, maris coëuntis mordicus inhærens, audaci dente conjugis caput amputavit. Plinius lib. 10. cap. 62. *Collum ejus artè complexa cum ipso capite illud abscindit.* Ælianus *Historiæ* libri 1. cap. 24. Ἐμφῦσα γὰρ αὐτῇ τῷ τραχήλῳ, διακόπτει αὐτὸν αὐτῇ τῇ κεφαλῇ (lege οὐ αὐτῇ τῇ κεφαλῇ.) Galenus *De theriaca ad Pisonem* cap. 9. Φασὶ γὰρ αὐτὸν ἀναίγεσθαι τὸ εἶμα περὶ τὸ δέκεσθαι ἕ ἄῤῥεν⊕ ἡ θηρίον, μετὰ τὸ λαβεῖν, ἀποκόπτειν αὐτῇ τὴν κεφαλήν. *Eam enim ajunt os aperire ad maris semen suscipiendum, & eo accepto caput illum amputare.* Quod scribit etiam *Epiphanius* in *Gnosticorum* Hæresi, Διὸ ἕ εἶμαι⊕ χαίνουσι ἡ θηλείας ἡ ἄῤῥενα τὴν κεφαλὴν ἀσβάλλειν· ἐκείνης δὲ πάθει συγχύσεως, ἀπατέμνειν τὴν τέτε κεφαλήν. *In os hiantu fœmina maris caput conjicere: illum verò, libidine concitatum, ejus caput abscindere. Prudentius* in *Hamartigenia* Poëmatis primi versu 588.

— moriturum obscœna maritum
Ore fruit pavido: capus infera belua trilingue
Conjugis in fauces, atque oscula fervidus intrat,
Infamans oris cœnum genitale venenum.
● *Nupta, voluptatis vi faucia, mordicus hausti*
Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur.

Isidorus, *Fertur autem, quod masculus, ore infertus, vipera semen exspuat. Illa autem ex voluptate libidinis in rabiem versa, caput maris ore receptum pracidit.* Sed aliter *Enstathius* pag. 43. *in Hexaemeron*, Φασὶ δὲ τὸν ἰχθύαν διὰ σώματ⊕ ἕ ἄῤῥεν⊕ τὸν γονὴν δίχεσθαι, καὶ συναπολήγειν τοῖς ἰδίοις αὐτὸ τὸ μόριον, καὶ ἀκοπτόμεν αὐτόν. *Viperam ajunt per os maris semen excipere, membroque denuòs excisò illum occidere.* Quomodo etiam *Arabes* in *Damire*,

ومن الافاعي ما يتسافد بافواهها فاذا
وطي الزكر الانثي وقع مغشيا ٢
عليه فنعس الانثي الي موضع مزاكيره
فتقطعها بهشا فيموت من ساعته

Sunt ex alaphai (*viperâ*) *qua ore coëunt. Et, postquàm mas fœminam iniit, deliquium patitur: tum verò fœmina, genitalium locum serutata, ea morsu abscindit, atque is illico moritur.*

Hęc & alia plus satis docent *Hebræorum* אפעה & *Arabum* افعي esse *viperam*. Neque obscura est ratio nominis. Nam *Hebraicè* פעה est *clamare contentâ voce:* inde igitur dicta est אפעה *vipera*. Cui الفعجعة id est *clarum sibilum*, *Avicenna* supra (*d*) tribuit. Et eandem *Itali* circulatores, *Massarió* teste apud *Gesnerum*, *sussili* appellant ab horrendo sibilo. Quia, cùm divexatur, tales edit sibilos, ut ad ictum unius lapidis audiatur. Porro in partu potissimum eos intendi verisimile est; quia tum acerbissimo dolore conflictatur. Atque id est proprièה פעה. Neque enim de clamore quovis Verbum פעה usurpatur, sed de *clamore in parta*. Sic *Esa.* 42. *vers.* 14. כיולדה אפעה, *ut parturiens clamabo*. Inde obstetricem *Ægyptiam Exod.* 1. *v.* 15. פועה, vocitatam *Hebræi* volunt, quòd tali mulierum parturientium ejulatu soleret inclamari. Proinde אפעה *ephe*, proprié id *serpentis* genus significat, *cùm dolore partus extorquens vehementiorem sibilum.* Quod *vipera* maximè convenit. Non, quod catuli ejus exeant erosa matris ab alvo; ut à Veteribus creditum. Id enim ut fabulosum meritò rejecit *Theophrastus*, & post eum *Ælianus Historiæ* lib. 15. cap. 16. Sed neque id certum, quod illi statuunt, ejus uterum propter angustias in ipso partu disrumpi. Certè *Philosophus* uterum in partu rumpi non dicit, sed membranas, quibus catuli involuntur. Verba sunt *Historiæ* lib. 5. capite 34. Τίκτει δὲ μικρὰ ἐχίδια ἐν ὑμέναι, οἷ πυρρύγνυνται τριταῖοι. *Parvas viperas in membranis parit, quæ tertiâ die rumpuntur.* At commento dedit occasionem quod sequitur, πλείστε δὲ καὶ ἔνδοθεν διαφαγόντα δυτὰ ἐξέρχεται. *Quandoque etiam, dum intus sunt, exedentes* (non matris uterum, sed membranas, quas dixerat) *per se exeunt.* Viperæ tamen ideo partus est difficilior: quia vivos parit catulos, cùm reliquæ serpentes solùm ova excludant. Unde est, quod *vipera* dicitur, aut quasi *vi pariat*, aut potius quia *vivipara*. Ex his jam abundè constat אפעה *ephe*, esse *viperam*. Itaque hæc versio convenit satis tribus Scripturæ locis, quibus occurrit illa vox; quod patebit ea percurrenti.

Primus est *Job.* 20. *v.* 16. תהרגהו לשון אפעה, *Occidat eum lingua ephe*, id est, *vipera*; cujus morsus vastissimis etiam bellua sunt lethiferi. *Ovidius* lib. 2. *De Remedio Amoris*,

Parva necat morsu spatiosum viper a taurum.

Et in illis verbis *Occidat eum lingua ephe*, linguæ tribuitur quod dentium est proprium; quia mordet serpens exerta lingua, quasi illâ vulnus infligeret. Hinc *Seneca* in *Medea* 686.

— serpens corpus immensum trahit,
Trifidamque linguam exertat, & quarens quibus
Mortifera vemat. —

Et *Kimchius* in hęc verba *Psalmi* 140. *Acuerunt linguam suam ut serpens* חדדו לשונם כמו נחש שכחדך לשונו כשבא לנשוך, *Acuerunt linguam suam ad maledicendum, ut serpens linguam suam exacuit, cum ad morsum se parat.*

Secundus locus est *Esa.* 30. *v.* 6. ubi inter *Ægyptias* feras censentur אפעה ושרף מעופף, *ephe*, & *hydrus volans*. Nempe ut serpentum omne genus, ita etiam vipera magno numero alit *Ægyptus*. *Ammianus* lib. 22. *Serpentes quoque Ægyptus alit innumeras, ultra omnem perniciem sævientes, basiliscos, & amphisbænas, & scytalas, & aconitias, & dipsadas, & viperas.* Quin *Ægyptus* viperis aliquid est peculiare. Proinde illas *Bellonius* speciatim describit *Singularium* lib. 2. cap. 54.

Tertius locus est *Esa.* 59. *v.* 5. *Qui comedit ex ovis eorum, morietur;* והזורה תבקע אפעה *& quod compressum est*, ex eo *erumpet ephe*, seu *vipera*. *Quod compressum est*] Hebraicè הזורה hic de ovo dicitur: ut *Job.* 39. *v.* 18. de struthionis ovo; *Oblivisci potest fore, ut pes* תזורה, *comprimat illud, & bestia agri conculcet illud.* Objicies, viperæ ova non posse tribui; quia vipera non est *ἀετὰ⊕ ovipara*, sed *ζωοτόκ⊕ vivipara*: quod jam obiter docuimus. Et diserté asserit *Aristoteles* lib. 1. *Historiæ* cap. 6. Ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι ἀποτίκτε ὄφεις, ἡ δ' ἔχιδνα μόνη ζωοτοκεῖ. *Cæteri quidem serpentes ova pariunt, sed animal sola vipera.* Et Nicander *Theriacum* versu 135.

Ὅστις γὰρ βαρύθει ὑπὸ κύμασι, τοῦ δὲ καθ' ὕλης
Ἕρπουσι ὄφιες λειτυρὴν θάλασσαν γεεῖλαι.

(*d*) *Pag.* 361. *lin.* 10.

Sola

Sola ovum fatu gravatur, alii autem ſerpentes ovipari in ſylva prolem ſuam inclauſam fovunt. Et *Ælianus* lib. 1. cap. 24. τίκτει δὲ ἐν ὠᾷ, ἀλλὰ βρέφη, καὶ ἔστι ἐκεῖνα ἴδια τοῦ Φύτου αὐτοῦ τὸν κατέχοντα. *Parit autem non ova, ſed catulos, in quibus peſſima illa natura jam ſe prodit.* Et *Suidas*, Ἔχις, οὐ τὸν ἔχιν, ἀπὸ τοῦ κατέχειν, διότι μόνος τῶν ἐχίνων ἐν ὑστερᾷ, ἀλλὰ ζωοτοκεῖ. *Vipera genus ſerpentis a continendo* (dictum, quod fœtum in utero continet) *quæ ſola ex ſerpentibus non ovat, ſed animal parit.* Reſpondeo, viperam, quamvis animal edat, tamen ovum intus gignere, ex quo prodit illud animal. *Philoſophus* lib. 1. *De generatione animalium* cap. 10. Οἱ ἔχεις θυμάζε μὲν ζωοτοκεῖν, ἐν αὐτοῖς δὲ ὑστεραίοις πρῶτον, ὑστεραίοις δὲ τέλειον ὠόν· ἅτως γὰρ γεννᾶται ἐκ τοῦ ὠοῦ τὸ ζῷον. *Vipera quidem animal foras edunt, ſed primum intra ſe ovum parunt, atque illud quidem perfectum: ita enim ex ovo generatur animal.* Idem *Hiſtoria* lib. 3. cap. 3. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα γίνη τῶν ἐχίνων ὑστεραῖα· ἔχις δὲ ζωοτοκεῖ μόνος, ὑστεραίους ἐν αὐτῷ πρῶτον. *Alia quidem ſerpentum genera ovacudunt: vipera autem tantum animal generat, poſtquam intra ſe ova peperit.* Et lib. 5. in fine, Τῶν δ' ἐχίνων ὁ μὲν ἔχις ἐξ ζωοτοκεῖ, ἐν αὐτῷ πρῶτον ὑστεραίους· τὸ δ' ὠόν, ὥσπερ τῶν ἰχθύων, μονόχρων ἐστὶ, καὶ μαλακόδερμον. *Vipera e ſerpentibus ſola edit animal, cum intra ſe ova primum peperit: ovum autem ejus unus coloris eſt, & molle, ut piſcium.* Hinc de vipera *Plinius*, *Terreſtrium eadem ſola intra ſe parit ova unius coloris, & mollia, ut piſces.* Sunt, qui id ipſum confirment ex *Theophraſto* lib. 7. *Hiſtoria plantarum* cap. 14. ubi poſtquam τὸν ἀπαρίνη *lappam* florem, intra ſe non evidentem, ſed intus occultum, gignere dixit, addit, ὅτε παρίμοιον εἶναι τὸ συμβαῖνον, ἅσπερ ὅτι τὴν γαλεὰν, καὶ τὴν κυνῆν· ἐκείνα τε γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ὠοτοκήσαντα ζωογονεῖ. Quæ *Gaza* ſic reddidit, *Ut illis ſimile ſit, quod in galeis ac viperis evenit: illa enim, ubi intra ſe ova pepererunt, mox animalia gignunt.* Nempe, pro κυνῆν corruptâ voce, legi voluit ἰχθύων. Ego malim κυνὸς, vel ἴνων. Si prius ſequaris, γαλεὸν & κυνῆν erunt ſynonyma: & poſt τὴν γαλεὸν *Theophraſtus* τοῦ τὴν κυνὸς addiderit διαφορᾶς, ut ſciremus τὴν γαλεὸν nomine κύνας canes marinos ſignificari, qui & γαλοὶ dicuntur. At ſi pro τὴν κυνῆν legeris τὴν ἴνων, *ſquatina* intelligentur, quas inter galeorum genera his verbis cenſet *Oppianus Halieuticæ* lib. 1. verſu 379.

--- γαλεῶν δ' ἰτυφάτμα φῦλα,
Σκύμνοι, καὶ λεῖαι, καὶ ἀκανθίαι, ἐν δ' ἄρα τοῖσι
Ῥῖναι. ---

Galeorum autem diverſa ſunt genera, ſcymni, & lea, & acanthiæ, inter hos quoque ſunt ſquatinæ. Proinde galeis & ſquatinis hoc commune eſſe dicit *Philoſophus* quod fœtus intra ſe recipiunt, & emittunt, *Hiſtoria* lib. 6. cap. 10. In quo ipſo canes & ſquatinas inter ſe confert *Oppianus* ejuſdem libri verſu 742. Sed quidquid in *Theophraſto* legas, ex *Ariſtotele* & *Plinio* conſtat, etiam viperæ ova reſtè tribui, quamvis illa intra ſe habeat, & in utero recondita: ne cui mirum videatur, quod de viperæ ovis egit *Eſaias*.

Quamvis *viperam* eo loco præciſe intelligere haud quaquam ſit neceſſe. Utut enim אפעה *ephe*, propriè *viperam* ſonet, quod quæ hactenus docuimus abunde probant, certum tamen eſt apud *Arabes* vocem افعي *ephe* multò latiùs extendi. Quod probant hæc *Avicennæ Canonis* lib. 4. *Fen.* 4. tract. 3. cap. 3. qui eſt *De cura lepræ*, ولا يجب ان تكون الافعي سبطية او ربيعية ولا وقية ولا شطبة فانها في الاثر قليلة المنفعة ولكنهن منها غايلة التعطيش والاذلاف

بل تختار الجبلية لاسيما البيض

Non oportet, ut ſit alephe (*vipera*) *è locis falſiginoſis, aut lutoſis, aut riparum, aut littoralibus; quia talis, ut plurimum, eſt parum efficax. Inprimis ex iis exitio eſt, quæ pernicioſam ſitim excitat* (dipſas) *Eligatur itaque montana, maximè alba,* &c. Et lib. 5. capite *De trochiſcis ex carne viperæ,*

وليس يصلح لهذه الاقراص كل الافاعي

بل *Ad hos trochiſcos apti non ſunt omnes* alaphai, *ſed ſolum flavi,* &c. Et paulò poſt;

ويجب ان تجتني الضارنة والرقم والرقش

الضاربة اي البياض ولا تصطاد من السباخ

وشطوط الاودية الانهار والبحور ولا المشجرة

فان فيها البلوطية الخبيثة المعطشة

Et removeri oportet commutas (viperas,) *& variat; ſeu bicolores, vergentes ad albedinem. Neque petantur ex locis ſalſaginoſis, aut ripis torrentium & fluviorum, & littoribus marium; neque ex arboribus, quæ in iis ſunt dryina, ſaxa, & ſitim excitantes.* Et in capite *De ſpeciebus Serpentum*, qui eſt lib 4. *Fen.* 6. tract. 3. cap. 21.

والطبقة الثانية

من الافاعي ونحوها ايضا مختلفة

منها الافاعي الاصلية ومنها الافاعي

البلوطية ومنها المعطشة وسايم ما ذكر

Ordo ſecundus eſt alaphai (ſeu *viperarum*) *& ſimilium, quarum ſpecies diverſa ſunt. Ex iis enim ſunt* alaphai ῥίζιαι, *ſeu in arborum radicibus viventes; item* alaphai *dryina, & ſitim excitantes, & reliqua, quas memorabimus.* Nempe ex *Arabum* doctrina tres ſunt ſerpentum ordines. In primo continentur ii, quorum morſus omnem medicinam reſpuit, & conficit tribus horis. In ſecundo, qui vomitione curantur, & ſalſamentorum eſu, nec niſi tertiâ demum poſt morſum die mortem inferunt. In tertio, quorum morſus non ſolet eſſe lethalis, & remediis ſolum externis curatur, & ligatione partis affectæ, ne venenum ulterius ſerpat. Porro, quia viperæ in ſecundo illo ſerpentum ordine notiſſimæ ſunt, hinc factum, ut *viperarum* nomen commune eſſet omnibus ejuſdem ordinis ſerpentibus. *Hebræum* igitur אפעה *ephe*; etſi propriè *viperam* ſonet, tamen ut *Arabicum* افعي potuit patere latius, atque inde fieri, quod interpretes hanc vocem in tam diverſa ſignificata diſtrahunt. Neque ſoli *Hebræi*, aut *Arabes viperæ* nomine ſic abuſi ſunt: ſic enim in *Ætio* dipſas definitur viperæ ſpecies, quæ in maritimis magis locis reperitur. Et in *Antipatro Sidonio*, *Anthologiæ* lib. 3. cap. 16.

--- διδοὺς ἰχθῦσι
Σαρὶ ἢ ἐκ γενύων πικρὸν ἐκέσας χόλον,

dipſas

dipſas vipera carni ex malis acerbum immittens virus. Et *Nazianzenus* Jamb. 22.

Διψὰς τίς ἐστι τῶν ἐχιδναίων γενῶν,

Dipſas quadam eſt ex viperarum genere. Galenus etiam *Simplicium* lib. 11. cap. 1. viperarum meminit διψάδων cognomine, à quibus τὸν δηχθέντας φασὶν οὐκ ἐμπίπλασθαι ποτοῦ, ἀλλὰ διαῤῥηγνύναι πίνοντα, καὶ παυσάσθαι διψῶντας, *demorſos ajunt potu nunquam ſatiari, ſed crepare medios antequam ſedetur ſitis.* Apparet *dipſades* deſcribi, quæ habentur pro viperis propter formæ ſimilitudinem. Nam, ut aſſerit *Lucianus* in *Dipſadibus*, εἰ διψὰς ἐστι ἕφις ἢ πάνυ μέγας, ἐχίδνῃ ἐοικὼς, *dipſas eſt ſerpens non valdè magnus, vipera ſimilis.* Et *Nicander Theriacon* verſu 266.

Ναὶ μὴν δίψαδος οὐδὲ ἐμοίσεται αἶψα ἐχίδνῃ, .

Sanè dipſadis ſpecies viperinam ſemper refert. Ceraſten quoque ſcribit *Geſnerus* à multis cenſeri inter viperæ ſpecies, eadem ſcilicet de cauſa. Illum quippe deſcribit idem *Nicander*, verſu 259.

Ἠὲ κεράστης ἔχων τῷ γάϊ τε δερμὰ ὁμάλλεται ἴσον,

Tanquam viperam; illi enim corpus eſt ſimile. Et in *Suda* voce Ἔχις, Λέγεται καὶ αἱμόῤῥους γένος ἔχεως. *Dicitur etiam hæmorrhous genus eſſe vipera.* Quod ſumptum ex *Ælian* libri 15. cap. 13. Sic hydra ab *Hercule* devicta à nonnullis ἐχιδνα, id eſt, *vipera*, nominatur. Unde *Hercules*, *Acheloo* in ſerpentem mutato, lib. 9. *Metamorphoſeos* Ovidii,

Pars quota Lernææ *ſerpens erit unus echidna?*

Ita ſagittam, qua *Neſſum* occidit *Hercules*, hydræ *Lernæa* veneno tinctam fuiſſe omnes ſcribunt: tamen de eadem ſic *Diodorus* libro 3. Τὸν αἷμα τοῦ ἐν τῇ ἐχίδνῃ ἰὸν ἀνειλεφέναι. *Cum ſagitta echidnæ* (ſeu *vipera*) *veneno imbuta fuiſſet.* Juxta *Homerum Iliad.* β'. verſu 723. *Græci Philoctetem* in *Lemno* inſula reliquerunt

Ἕλκεϊ μοχθίζοντα κακῷ ἑλοσίφρονι δῆϊν,

Malo ulcere laborantem pernicioſi hydris: at in *Philoctete Sophoclis Græci* eundem expoſuerunt

Πλευρὰν ἐχίδνης ἀγρίᾳ χαράγματι.

percuſſum vipera acerbo vulnere. Sed & *Epiphanius* in *Panario* ſerpentum ferè omne genus ſub *vipera* genere complectitur. Sic *Cerinthianorum* Hæreſim confert τῇ καλυμμένῃ σημείοις ἐχίδνῃ. Et *Secundianorum* Hæreſin Evangelii calceo conculcari dicit, ὡς μάγαιραν καὶ σπεῖρον τὸν ἐχίδνων καὶ πάσας ἕτερας ἐχιδνώδεις ἰοπνοίας. Idem in *Marcoſius*, Διψάδα γὰρ τινα ἐχιδνῶν φασιν εἶναι ἑρπετῶν, &c. Et in *Colorbaſius*, Ὡς δυὸ ἀμφισβαίνης ἢ δικεφάλω ἐχίδνῃ. Et in *Cataphrygaſius*, Τῇ αἱμορῥοΐδι ἐχίδνῃ ἐοικυῖα. Et in *Origenianis*, Πεσεῖν τὸν θεῖον σκυτάλην, τὴν ἐχιδνῶν καλυμμένην. Et in *Paulo Samoſateno*, Δράκοντ τις ἴχνος ἢ κεκαλυμένη. Unde illum apparet pro *viperis* habuiſſe *ſepedonem*, & *myagrum*, & *dipſadem*, & *amphisbænam*, & *hæmorrhoum*, & *ſcytalen*, & *dryinum*, & quid non?

CAPUT SECUNDUM.

De vipera *Pauli*, & cur *Phariſæi* dicantur *progenies Viperarum.*

Abejni hiſtoria, qui, cùm è naufragio evaſiſſet, in ipſo littore à vipera morſus, interiit, hiſtoriæ Pauli *quomodo diſſimilis. Quid proprie* ἀνεῤῥιφωσε Actor. 28. v. 3. Φρύγανα cremia. *Serpentes ex virgultis & ſarmentis ſæpe erumpunt; & mordent, calore recreati, vel irritati.* Κατέδακε *alius* momordit, *alius* invaſit, *alius* pependit: *ſed καθάπτεται eſt* illigare, *quod hic apprimè convenit, cum* ligare *dicatur ſerpens quod ſpiris ſaie complectitur. De eo plura exempla.* Melitenſes barbari, *id eſt*, Pœni. *Nomen inſulæ* Punicum. *Ab his* Pœnis Africa *tandem* Barbaria *dicta.* Θηρία, *id eſt*, ſerpens: *unde derivata multa.* Hebræum חיה fera, *Arabibus* ſerpens. *Quorum unum* Chaldæis חויא, *alterum* חוא. Paulus *creditur* homicida, *id eſt*, gravis ſceleris reus. *Act.* 28. *verſ.* 4. ὁ Δίκη, *id eſt*, Nemeſis *Dea. De ea multa. Barbari rectè judicant ſceleratis impunè non eſſe, & viperas quoque in horum pœnam adhiberi. Sed in multis aliis peccant.* Paulus *illæſus ſerpentem excuſſit, quaſi manus ejus ſe alligaſſet, non ut læderet, ſed ut ornaret; ut* ἔφις ἐπικάρπιος. *Vipera non ſponte decidit, nec in aerem, ſed in ignem à* Paulo *conjecta eſt. Hoc vipera, Diabolı typus.* Πιμπρᾶσθαι ardere *vel* intumeſcere. *Vira modo hoc reddas non refert. Pars, à vipera demorſa, ſtatim tumet. An vipera morſum ſequatur mors repentina. Nonnulla in utramque partem.* Paulus *primò homicida, deinde Deus creditur. Hoc in fidem peccat, illud in charitatem. Ita* Lyſtrenſes. *Phariſæi* progenies viperarum, *id eſt*, καὶ κίρκος καὶ κόρη. *Aliud in* Sophocle ἐχίδνης θρίμμα.

Quidam, naufragio facto, cùm in *Libyam* ſalvus evaſiſſet, mox in littore dormiens à vipera morſus interiiſſe narratur. De quo habetur non inelegans *Statylli Flacci* Epigramma *Anthologiæ* libri 3. cap. 22.

Λαίλαπα καὶ μανίην ἁλὸς πρεσφυγόντα θαλάσσης
Ναυηγὸν, Λιβυκαῖς κοίλμον ἐν ψαμάθοις,
Οὐκ ἰκὰς εὕδοντα, πυμάτῳ βαρύμοχθον ὕπνῳ,
Γυμνὸν, ἀπὸ συγερᾶς ὀκ κάμε νανφθορίης,
Ἔκτανε λυγρὸν ἔχιν· τί μάτην πρὸς κύμαθ' ἑμάχθης;
Τὴν δὲ γὰς φύγες μᾶλλον ἐφιλομόρες;

Turbinem & inſaniam perniciosi maris effugientem naufragum, Libycis *in arenis jacentem, non procul à littore, altiùs gravatum ſomno, undam, gravi naufragio adhuc laborantem, occidit funeſta vipera. Quid cum fluctibus fruſtrà laborabat, fatum, in terra debitum, fruſtrà fugiens?* Aliquid ſimile *Paulo* accidit. Illum enim, in inſulam *Libya* vicinam è naufragio vix elapſum, vipera ſtatim aggreſſa eſt; ſed eventu valde diſpari. Neque enim *Paulo*, ſed viperæ fatalis fuit hæc aggreſſio. Hiſtoriam ita incipit *Lucas* Actor. 28. v. 3. *Cum involviſſet* Paulus *ſarmentorum multitudinem, & in pyram impoſuiſſet.* Alii, *cum congregaſſet, cùm collegiſſet, cum converriſſet.* Et *Syrus*, ﻟﻘﻂ *attulit*, *copiam ſarmentorum.* Quod ſequitur *Arabs Erpenianus.* Et alter, uſus longâ Periphraſi, quâ tamen *Pauli* mentem non aſſequitur,

وبينما بولس يدور ويفتش ليجمع حطبا

كثيرا *Et, dum* Paulus *circuibat, & diſquirebat, ut lignum multum colligeret. Baſilius* in *Hexaëmeron* Homilia 9. uno verbo, Φρυγανιζομένῳ τῷ Παύλῳ· quod *Hebraicè* eſſet מקשש ut *Num.* 15. *verſ.* 32. cujus Fœminium מקשטרת 1 *Reg.* 17. *verſ.* 10. Sed, cùm *Lucas* habeat ἐνειλήσαντος τῷ Παύλῳ Φρυγάνων πλῆθος, non poſſum aliud intelligere, quàm *Paulum ſarmenta convolviſſe* (id enim propriè ἐνειλεῖν) vel ut in faſcem colligeret, vel ut jam collecta ad pyram admoveret, cùm faſci ferendo par non eſſet. Sic igitur convoluta ſarmenta cum in ignem conjiceret; vipera, è calore prorepens, manui ejus ſe alligavit. *Sarmenta* propriè *ſuperflua luxuriantis vitis ligna* ſunt. Sed generalius eſt *Gracum* Φρύγανα, quo hic ütitur *Lucas*. Nam ἀπὸ τῆς φρύγω *ab uredo* Græcè dicuntur φρύγανα *virgulta quæcunque aridæ, quæ* ſæculò

facile ignem concipiunt, uno verbo *cremia*. Porrò ex hujuſmodi ſarmentis & virgultis viperas, ahoſque id genus ſerpentes, paſſim erumpere ſatis notum eſt. Inde in *Palladio Lauſiaco* capite vigeſimo *Macarius*, puteum fodiens, πλῆθος ὄφεων καὶ φρυγάνων ἐκεῖ εὑρίσκων, ὑπὸ ἀσπίδος ἐδήχθη, *propè juncos & ſarmenta ſeu virgulta ubi jacentes, ab aſpide morſus eſt*. Et *Midam* vindicem ἐκεῖ ἐχίδνας ἀνῆκεν, *a vipera demorſum*, jacuiſſe narrat *Lucianus* in *Philopſeude*: Ἀναδύντα γὰρ αὐτῷ τὰ πλέκτανα, inquit, καὶ τοῖς χαμαῖζε περιλιπόντι, περιέσυρεν τὸ θηρίον δεσμὸν τὸν μέγαν δάκτυλον. *Et enim, dum ligares palmites, & pedamentis circumligaret, inde adrepentem beſtiam maximum pedis digitum*

momordiſſe. *Damus* capite الأسود, ſeu *De Serpente niger*, وقال للزي قال انه يموت حل حطبك فحله فاذا فيه حيه أسود

Et (Jeſus) *illi dixit, cui mortem interminatus fuerat, ut lignum ſuum* (id eſt, *faſcem ligni*) *ſolveret; quo facto, in eo repertus eſt ſerpens niger*. Thuanus *De vita ſua* libro tertio, *A templo proximo cum mane rediretur, & cunctis propere ad ignem nondum bene accenſum accederet, ex faſciculo, ſive ab umbre, ſive è cella ſubterranea, unde allatus erat, madido, ſerpens profilit, quo expoſitus, & diu conſideratus, amplitudine ſpeciem preferebat*. Ita ex virgultis exceſſit *Pauli* vipera: nec attigit ea convolventem; quia tum torpebat frigore. Hyems enim erat. Hinc *Prudentius*, ubi ſuprà,

Paulus, *dum fragiles cogere ſarculos*,
Et denſare focis congeriem ſtudet,
Incautam cumulis inſeruit manum,
Torpebat glacie pigra ubi vipera,
Sarmentis laqueos corporis implicans.

Sed, cum ſarmenta, in quibus latebat vipera, *Paulus* in pyram conjeciſſet, illa, ſenſu caloris vel modico recreata, vel nimio exaſperata, *Paulum* aggreſſa eſt. Ut in *Gabriæ* Fabulis,

Ἔβαλπή τις γυμνὸς ἐν κάλπιδι ἔφυ,
Ὡρμᾶτο χύσις· ἐκεῖ δὲ θέρμης ἔδετο,
Ἔπηλξε τὸν θάλψαντα, κἄκτανεν τάχα.

Et apud *Phædrum* Fabula ſeptuageſima quinta,

Gelu rigentem quidam colubrum ſuſtulit,
Sinuque fovit, contra ſeſpſum miſericors:
Namque, ut refecta eſt, necuit hominem protinus.

Porro *Pauli manus* hæc vipera ſe *illigavit*, καθῆψε τῇ χειρὸς αὐτῆ, nempe ut infenſo dente morderet. *Vulgatus*, *Eraſmus*, *Caſtalio*, *Beza*, reddunt *invaſit manum ejus*. Æthiops, *pependit è manu ejus*. *Syrus*, & uterque *Arabs*, *momordit manum ejus*. In qua ipſâ ſententia videntur fuiſſe nonnulli *Patrum*. Ita enim *Tertullianus* in *Scorpiace*, de *Paulo*, *Morſum vipera ſprevit*. Et *Ambroſius* in *Hexaemeron* libri ſexti capite ſexto, *Paulum momordit vipera*. Et *Prudentius*,

Quæ, *poſtquam intepuit fomite fumeo*,
Laxavitque ferox colla rigentia,
Jam flectilis facilis retulit ad manum,
Vibrato capite, *ſpicula dentium*,
Harentem digitis vulnere mordicus
Pendentemque gerens Paulus *inhorruit*.

Et *Arator* libro ſecundo *Hiſtoria Apoſtolica*,

— *cui vipera fixit*
Dæmonis arma ferens, *ſurgentibus obvia flammis*,
Antiquæ feritate manum, *geſtisque veneno*
Vultus in igne dedit. —

Oecumenius quoque, Ἡ ἔχις, τῇ δὲ ἀπιστίᾳ χεῖρι τὸν δάκτυλον ἐμάλαξεν. *Vipera*, *infelicis manum Apoſtoli dentibus*. Ego eundem Deum, qui, miſſo angelo ſuo, concluſit ora leonum, ne *Prophetam* morſu læderent, *Dan. 6. 22.* puto viperam cohibuiſſe, ne in *Apoſtoli* manum noxios dentes defigeret. Quod videntur palam docere hæc verba *Lucæ*, ἄπαθεν οὐδὲν κακὸν, *nihil mali paſſus eſt*. Nam qui à vipera fuiſſet morſus, non diceretur fuiſſe immunis ab omni malo. Neque verò καθάπτειν *mordere* ſignificat, quod quidem ſciam, ut neque *pendere*, aut *invadere*, ſed *illigare*, ut ſimplex ἅπτειν. *Xenophon* in *Cynegetico*, Ἐκ δὲ τριμμάτων εἰς τὰ συμφέροντα καθάπτειν τοὺς περιόντας ἔστι τῶν χρῶν. *Ex tramitibus ad loca commoda homi plagas alligare*. *Anonymus* in *Venerem* armatam *Ambologia* libri quarti capite duodecimo,

Τίπτε μάθων ἀτέμιτε, Ἐνυαλίου λέκτροιο,
Κύπρι; τίς ὁ ψεύσας σοφὰ καθῆψε μάτην.

Cur, *cum pugnas tolerare non poſſis*, Martis *arma ſortita es*, *O Venus*? *Quis mendax moleſta hæc fruſtra adligavit*? Ita etiam περικαθάπτειν *circumalligare*: ut libro quinto *Dioſcoridis* capite *De hydrargyro*, Περικαθάπτουσιν ἄμβικα περιελίξαντες πηλῷ, *Calicem linto illitum circumalligant*. Et Nomen καθαπτὸς *ligatus*. Sic in veteri *Proverbio* apud *Heſychium*, Καθαπτὰ νῦσε, vel, ut alii, κάθαμμα (male in *Suida* καθαρμα) id eſt, *Ligate* vel *Nodi ſolvis*, quæque aliis ſunt ἄλυτα *inſolubilia*. Itaque in *Luca* verbis καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ, *Stephanus* ſupplet ἑαυτὸν, & reddit, *alligavit ſe ejus manu*. Quomodò dixit *Baſilius* eandem hiſtoriam referens *Homilia* nona in *Hexaemeron*, Φιγωμιζούσῃ τῷ Παύλῳ ἐκάθαψε ὁ ἰὸς, ſupple ἑαυτὸν, *Sarmenta colligenti* Paulo *cum vipera ſe illigaſſet*. Tamen alii *pependit* reddunt; quia ἀφάπτειν, & ἐξαπάτειν, eſt *appendere*, aut *ſuſpendere*: & ſtatim ſequitur, ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆ, *cum barbari beſtiam viderunt pendentem è manu ejus*. Alii rurſus *momordit*, quaſi legerint καθῆψατο. Nam καθάπτεσθαί τινος in Paſſiva voce eſt *aliquem mordere*, non tamen *dentibus*, ſed *cavillis* & *dictertis*. Et verò *Chryſoſtomus* in hunc locum pro καθῆψε legit καθῆπται. Quod tamen aliter ſumit, nempe pro ſimplici ἅψατο, id eſt, *invaſit*. Is enim ita habet in ſequenti expoſitione, Ἔστα ἐχίδνα, ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα, τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἅπτεται· καὶ ὅτι ἅψατο, δῆλον ποιεῖ ἔτι ἐκ τῆς ἀναγωγῆς. *Deinde vipera, è calore egreſſa, manum ipſius invadit: invaſiſſe enim palàm facit ex ſequentibus*. Ita omninò reddendum. Quippe ἅπτεσθαι ἀνθρώπου eſt *hominem invadere*, ut ex *Platone*, *Thucydide*, & *Plutarcho* probat *Stephanus*. Unde factum, quod à multis καθῆψε τῆς χειρὸς redditur *invaſit manum*; quaſi καθῆψε, vel καθῆψατο ſit idem, quod ἅψατο. Sed nihil opus quidquam mutare, nec uſitato Verbo inuſitatas notiones affingere, cum apprimè id conveniat, ut dicatur *vipera* Pauli *manui ſe alligaſſe*. Nam id *ligare* dicitur ſerpens, quod ſpiris ſuis complectitur. Sic apud ſummum Poetam angues duo *Laocoontem*

Corripiunt, *ſpirisque ligant ingentibus*. —

Et in *Plutarcho* libro *Utra anim.* draco *Ætola* puellæ, quam amabat, ſubiratus, τῷ μὲν ἄνω σπειράματι τὰς χεῖρας αὐτῆς ἔδησε πρὸς τὸ σῶμα, τῷ δὲ ἀπολήγοντι τῆς οὐρᾶς ἐμαύτῳ τὰς κνήμας, *reliquo quidem volumine manus ejus corpori adalligavit, dum extrema cauda crura flagellabat*. Sic *Nicander* in *Theriacis* verſu 475. cavendum monet, ne cenebris

— σὺ κατακλίξῃ, καὶ ἀνάγκῃ
Πάντοθι μαιζέων ἰὸν θέμις, —

te exuras, & *conſtringas corpus undique cauda feriens*. Et *Leo Byzantius* in *Bucolicis* apud *Plutarchum* libro *De fluviis*, de *Cytharone* puero; Ὁ δὲ ὄφις, τοῖς πόλλοις περιζώγλυξας, αὐτὸν ἀπέπνιξε. *Serpens eum*, *nexibus ſuis conſtrictum*, *interemit*. Et *Cicero* de *Roſcio* libro primo *De Divinatione*, *Nocturno lumine apposito experrecta nutrix animadvertit puerum dormientem circumplicatum ſerpentis amplexu*. Et libro ſecundo, *De ipſo* Roſcio *poteſt quidem eſſe falſum*, *ut circumligatus fuerit anguis*. Quò facit, quod *Æliani Hiſtoriæ* libri ſexti capite vigeſimo primo, draco, qui in elephantem pugnat τῷ τραχήλῳ περιεπόησε, θείναι τῷ ἡμιόνῳ μέλει, καὶ ὁ σῖλλυρος ἐπάγχει τὸ θηρίον ἀέθλου βρέχει, καὶ κατὰ

cum in collum erepſit, à cauda parte verberant, & alterum conſtringens, novo & inuſitato laqueo belluam ſtrangulat. Et in caducei deſcriptione apud *Macrobium* libri primi *Saturnalium* capite decimo nono: *Hi dracones parte media volumenta ſua, invicem nodo, quem vocant*, Herculis *obligantur.*

Sequitur barbarorum judicium de iſto caſu, *Ut vero barbari viderunt pendentem beſtiam è manu ejus, alii alius dicebant,* "*Omnino homicida eſt homo iſte, quem è mari* "*ſervatum juſtitia non ſinit vivere. Barbari*, id eſt, *Meliteenſes.* Tum enim erat *Paulus* in inſula *Melite*, & *Meliteenſes* ideo pro barbaris habebantur, quia plerique inſulæ illius incolæ neque *Græci*, neque *Romani* erant; ſed Φοίνικες, ἡ Καρχηδονίων ἄποικος, *Phœnicum*, aut *Carthaginenſium coloni*; ut ex *Scylace*, *Diodoro*, & *Stephano* alibi probavimus. Proinde primo bello *Punico Romanus* Conſul *Atilius*, in navali expeditione contra *Carthaginenſes*, Liparam Melitamque *inſulas* Siciliæ *nobiles*, *pervagatus evertit*, ut docet *Oroſius* libri quarti capite octavo. Et *Punico* bello ſecundo, *T. Sempronius* a Lilybæo *in inſulam* Melitam, *quæ* a Carthaginenſibus *tenebatur*, *trajecit. Advenienti* Amilcar, Giſgonis *filius*, *præfectus præſidii*, *cum paulò minus duobus millibus militum*, *oppidumque in inſula traditur.* Ita *Livius* Decadis tertiæ libro primo. Atque ipſum *Melitæ* nomen *Punicum* eſſe docuimus. Fuere igitur *Meliteenſes* pars Barbarorum, ut reliqui in *Africa Pœni*, à quibus tandem ipſa regio *Barbaria* denominata eſt. Hi porrò, cum viderunt κρεμάμενον τὸ θηρίον *pendentem beſtiam*, ſeu *viperam*, è manu *Pauli*, &c. Nam θηρίον non ſolum *beſtiam* in genere, ſed & *ſerpentem* ſignificat, ſeu *venenatam beſtiam.* Ut *Sirach.* 12. 17. Τίς ἐλεήσει ἐπαοιδὸν ὀφιόδηκτον, καὶ πάντας τοὺς προσαγόντας θηρίοις; *Quis miſerebitur incantatoris à ſerpente demorſi*, *aut illius eorum*, *qui accedunt ad beſtias?* ſupple *venenatas*, id eſt, *viperas*, ſeu *ſerpentes. Dioſcorides* lib. 1. cap. *De vitice*, τὰ φύλλα ὑποθυμιώμενα τε καὶ ὑπαρτώμενα θηρία διώκει· quæ ſic reddit *Plinius* libri vigeſimi quarti capite nono, *Suffitu quoque* (folia) *aut ſubſtrata fugant venenata.* Hinc paſſim in *Medicorum* libris Θηριόδηγμα, & Θηριόδηκτος de eo, *qui à ſerpente morſus eſt*, & Θηριακὰ φάρμακα, *quæ venenata profunt.* Quale eſt, quod *Joſepho Antiquitatum* libri ſecundi capite quinto, *Æthiopia* terra eſt θηριοτρόφος, quia *multos alit ſerpentes.* Et *Galeno* Θηριότροφοι Μάγοι, quia *veſcuntur ſerpentibus.* Et *Dionyſio Halicarnaſſeo* Σίγυννα littera θηριώδης, quia ſerpentum ſibilum imitatur. Sic eadem vox תנין, *Hebræis* eſt *fera* quævis, & *Arabibus ſerpens.* Et apud *Chaldæos* parum differunt voces תנינא, & תנינא: quarum illa *beſtiam* in genere, hæc *ſerpentem* ſonat. Ita igitur *Lucæ* τὸ θηρίον eſt *ſerpens*, adeoque *vipera*, quam cum barbari pendere vidiſſent è manu *Pauli*, cui ſcilicet ſe alligaverat, eum homicidam eſſe collegerunt, id eſt, aut cædis, aut alius gravis criminis, rcum. Species pro genere. Quâ figurâ *Furiarum* una vocatur Τισιφόνη, ἀπὸ τοῦ τὸν τῶν φόνων· neque enim cædis ſolius, ſed & reliquorum criminum credebatur eſſe vindex. Hæc autem ratio fuit barbaris, cur tam barbarum judicium de viro ſancto tulerint, quod illum videbant, ex uno malo vix elapſum, mox in aliud incidere: quaſi ἡ Δίκη illum vivere non permitteret. Ἡ Δίκη, id eſt, *Juſtitia* Dea. Ita enim vocabant Veteres. *Heſiodus* in *Operibus* verſu 254.

Ἡ δὲ τε παρθένος ἐστὶ Δίκη, Διὸς ἐκγεγαυῖα,
Κυδνή τ' αἰδοίη τε θεοῖς, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν,
Καί ῥ' ἑκάστ', ἀν τίς μιν βλάπτῃ σκολιὸς ἐνεπαίσῃ,
Αὐτίκα παρ' Διὶ πατρὶ καθεζομένη Κρονίωνι,
Γηρύεται θυμὸν ἀδικων ἀνδρῶν ἱόν, &c.

Virgo autem eſt Dice, Jove *progenita*, *clara*, & *veneranda Dea*, *qui cœlum tenent. Et*, *cum quis ipſam læſerit oblique convitiis inceſſens*, *ſtatim*, *patri* Jovi Saturnio *aſſidens*, *narrat hominum uniquam mentem.* Orpheus *Argonauticon* verſu 340.

... τότε δ' ἐπιμάρτυρα ἔσται
Ὑμέτερα Δίκη, καὶ Ἐρινύες αἰνοτέρωσι,

Hujus (juramenti) *teſtes ſint rectrix* Dice, & Furiæ *ultrices.* In *Euripidis Medea*, *Jaſon Medeæ* ſic imprecatur, poſtquam communium liberorum cæde manus polluit, verſu 1389.

Ἀλλ' ἡ Ἐρινὺς ἐλάσειε τύμνον,
Φοινία τε Δίκη. ...

Sed te perdat Erinnys *enſorum liberorum*, & *cædis vindex* Dice. *Ariſtoteles*, aut quiſquis eſt, in fine libri *De mundo*, ubi de ſummo Deo; τῷ δὴ καὶ ξυνίστασι Δίκην τὴν ἀπεπτοτάτην ἑαυτῷ τῶν τιμωρόν. *Illum ſemper ſequatur* Dice, *eorum*, *qui à divina Lege defecerint*, *vindex futura.* In *Orphei* Hymno *in Horas*, *Dice* una eſt filiarum Θέμιδος καὶ Διὸς ἄνακτος· *Themidis & Jovis regis.* Graphicam hujus picturam nobis exhibet *Chryſippus* apud *Gellium* libri decimi quarti capite quarto, Παρθένος ἡ Δίκη λέγεται, κατὰ σύμβολον ἢ ἀδιαφθορίαν εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐοικέναι τοῖς παλλακευομένοις μηδὲ προίεσθαι, μήτε τὴν ἰσχνότητα λέγω, μήτε ταπείνωσιν, καὶ δίψαν, μήτε κολακείαν, μήτε πάθος μηδὲν τοιοῦτον· ὃς ἀπαλλάττει καὶ συνθραύει γράφεται, καὶ συντετμῆς ἰσχνὸν τὸ ἀρίζηλον, καὶ ὄντων καὶ διδεγμὸς βλέπουσα, &c. *Virgo dicitur*, *ut ſignificetur eſſe incorrupta*, *nec ullis ullo modo cedere*; *non orationem modeſtam*, *non deprecationem*, *aut petitionem*, *non adulationem*, *non denique tale quidquam ab iis admittere. Quamobrem merito triſtis & corrugata fronte pingitur*, & *vultu contento & torvo*, &c. Apud *Plutarchum* libro *De ſera Numinis vindicta*, ſi qui ſunt, qui ſcelerum pœnas in hac vita nondum perfectè luerint, τότε Δίκη μετὰ τὴν τελευτὴν ὁ δαίμων ἀπαιτίδωσι, *hos damon poſt mortem* Dicè *tradit* gravius puniendos. In *Aratı Phænomenis* aureâ ætate cum hominibus familiariter convixiſſe legitur: argenteâ quoque, quamvis rariùs: ſed æneâ, poſtquam cœperunt boves operarios edere, in cœlum ſeceſſiſſe,

... πρῶτοι δ' βοῶν ἐκάσαντ' ἀρότηρας,
Καὶ τότε μεσσόθεα Δίκη κοίλας γύας· ἀνδρῶν
Ἔπλαθ' ὑπερφιάλων. ...

Quo alludens *Nazianzenus* Carmine tertio,

Παρθενικὴ δ', ἀπὸ σῶν φυγάς, πρὶν χρισῶ ἀνίλλοις,
Ὡς τὸ Δίκη τεκμαίρεθ' βοὸς πταμένης ἀρότηρ.

Virginitas, *à te fugitiva*, *ad* Chriſtum *redibit*, *ut* Dice *olim bove aratore caſo.* Nec mirum *Græca* Deæ famam ad *Meliteenſes* devenisſe, quorum plerique *Phœnices* erant: cum antè, quam *Romani Melitam* occupâſſent, inter *Græcos* & *Phœnices* hujus inſulæ imperium ita alternaverit, ut modo hos modo illos penes fuerit ſumma rerum, ut alibi probavimus ex idoneis teſtibus. Hujus igitur *Dea* cultum à *Græcis* mutuati, illi tribuunt, quod *Paulus*, è maris periculo ereptus, in aliud ſtatim incidit priore non minus grave. In quo judicio id quidem placet, quod ſceleſtos ſtatuunt admiſſi facinoris pœnam haudquaquam effugere. Verè enim *Plato* libro quinto *De Legibus*, τιμωρία δ' ἀδικίας ἀνίλωθρος πᾶσης. *Pœna omnis injuſtitiæ comes eſt.* Et *Hermias* libri tertii *Oda* ſecunda,

Raro antecedentem ſceleſtum
Deſerunt pedo pœna claudo.

Et viperas quoque à Deo in impiorum pœnam adhiberi habetur *Eccleſ.* 39. 35. (al. 38.) Θηρία ὀδόντας, καὶ σκορπίους, καὶ ἔχιν, καὶ ῥομφαίαν ἐκδικοῦσαν εἰς ὄλεθρον ἀσεβῶν. *Ferarum dentes*, & *ſcorpii*, & *vipera*, & *gladius ultricem ad internecionem impios.* Idem de aſpide *Thermuſis* dicta perſuaſum fuit *Ægyptiis*. *Ælianus* libri decimi capite trigeſimo primo, Φιλοῦσι μὲν οὖν τὸν ἀγαθὸν, τοὺς δὲ κακοῦντας ἀπαυτόνυσι. *Bonis quidem parcere*, *impiis autem necem afferre*: *quod ſi ita ſe habeat*, inquit auctor, ἢ αὐτὸς ἂν ἡ Δίκη μίζαντο τὸν δὲ τὸν ἀζυγία, *univerſi juſtitiæ hanc aſpidem honoraveris*: id eſt, *Dicæ* Deæ, quæ per hanc in malos animadvertat, ut habetur in ſequentibus.

Ita-

Itaque in barbarorum judicio de *Paulo* aliquid fuit non omnino contemnendum. Sed & in eodem conſtat illos peccare multipliciter. Primò in eo, quod impiorum pœnam non referunt ad verum Deum, ſed ad idolum ab hominibus confictum, quod ab his Δίκη, ab aliis *Themis*, ab aliis *Aſtræa*, aut *Erigone*, ab aliis denique *Nemeſis* appellatur, aut *Adraſtia*. 2. Quod ſic agunt, quaſi ab impiis in hac vita ſemper repoſcantur pœnæ, cum in futuram ſæpe differantur, ubi judiciorum tarditatem Deus gravitate compenſat. 3. Quod neminem putant in gravem calamitatem incidere, qui non ſit idem graviter reus: cum etiam optimis mala accidant, *Jobo* puta, & cæco nato, quamvis neque ipſe, neque parentes ullius inſignis peccati rei fuerint, *Joh.* 9. 3. Proinde non eſt metuenda cujuſquam virtus, aut perverſitas, ex proſperis, & adverſis rebus. Sed eorum, quæ latent, judicium Deo ſoli permittendum, qui ſummus eſt omnium arbiter. 4. In eo quoque peccant, quod præceps judicium de *Paulo* ferunt. Neque enim eventum exſpectant. Sed cum pronuntiant jam periiſſe, tanquam de ejus exitio tam certi, quam ſi jam evenuiſſet. Itaque in præterito dicunt, *Juſtitia*, (vel *Dice*) *non permiſit eum vivere*: ut qui de *Davide* dicebant *Pſ.* 41. 9. *Grave aliquod ſcelus ei adhæret, & qui decubuit non reſurget amplius.* Tamen è lecto ſurrexit *David*, contra quam putaverant. Atque idem hic *Paulo* accidit. Neque enim perüt morſu viperæ, quam ex ejus manu barbari videbant dependentem.

Quin, *beſtiam in ignem cum excuſſiſſet, nihil mali paſſus eſt.* Ita impletum eſt, quod *Chriſtus Apoſtolis* promiſerat, fore, ut ſerpentes tollerent, *Marc.* 16. 18. Et videtur ille ſerpens *Pauli* manui ſe alligâſſe, non, ut læderet, ſed ut ornaret. Fuit enim apud Veteres inter armillarum genera ὄφις ἐπιμάσιος, aut περιδραχίων, cujus meminere in *Athenæo* Nicoſtratus, *Philoſtratus* Epiſtolâ trigeſimâ nonâ, *Heſychius*, & alii: ut à *Nono Dionyſiacon* libro quinto monile deſcribitur, quod

Ὡς ὄφις ἦν ἑλικῶδες ἔχων δέμας,

Tanquam ſerpens erat tortuoſum habens corpus. Si *Oecumenio* credimus, vipera in ignem ſe ſponte projecit, tanquam pœnas à ſe exigens, quod corpus invaſiſſet nihil ad ſe pertinens: Κατὰ δ' πυρὰς ἥλατο, inquit, ἄτιμος δίκας ἐκτινῶν εἰσπραττομένη, ὅτι τῷ μηδαμόθεν προσήκοντι προσέβαλε σώματι. Sed *Lucas* diſertè aſſerit *Paulum* illam excuſſiſſe, idque in vicinum ignem, non procul in aërem, ut in *Prudentio* habetur:

Excuſſumque procul decutit aſpidem:
Abjectus colubер verberat aëra.

Hoc ad veterem ſerpentem, id eſt, Diabolum, referunt, qui, fideles fruſtrà aggreſſus, in ignem Gehennæ detruſus eſt. *Arator*, ubi ſuprà,

— *dogite nam beſtia pendens*
Excutitur projecta rogo, bene reddita flamma,
Quam dedit ipſa prius, qua culpa prorulit ignem,
Unde Gehenna calet. —

Fuit id *Pauli* miraculum barbaris maximè improviſum, qui putaverant ἀντὶ μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρὸν, fore, ut intumeſceret, aut caderet ſtatim mortuus. Πίμπρασθαι proprié eſt *ardere* & *exuri*; deinde etiam *pro ardore inflari*, & *intumeſcere*. *Heſychius*, Πιμπρᾷ, ἐμπυρίζει, φυσᾷ, καίει. *Æſchylus* libri primi capite quinquageſimo ſeptimo, *Pſyllos* ait facilè ſanare eos, qui à ceraſte morſi ſunt, modò vocentur, πρὶν ἢ πρήθειν τὸ πᾶν σῶμα, id eſt, *priuſquam totum corpus intumeſcat.* Nam totum corpus iis, varicum modo, tumere ſcribit *Dioſcorides*. *Etymologus* de bupreſti oleris ſpecie, Βούπρηστις δὲ, φασὶ, λέγεται διὰ τὸ τὸν γευσαμένους ἀντὶς μεγάλων πίμπρασθαι, τουτέστι φυσᾶσθαι. *Bupreſtis* dicitur, *ut ajunt, quia qui eam degustant, maximè intumeſcunt, quod* Græcè *eſt* πίμπρασθαι. Et *Nicander* de bupreſti animali *Alexipharmacon* verſu 344.

Ἢ καί τιν δαμάλην ἱμερόεσσαν ἔβλε τ μέλιχρα
Πίμπρατα. —

Quæ interdum juvencæ, interdum ventroſos vitulos inſiat. Et in *Theriacis* de haemorrhoo verſu 306.

Τῶν γαὲ ἰδαξομένων τὰ μὲν ἀθρόα πίμπρατα ἕλκη,
Cum illa mordet, intumeſcunt totæ gingivæ, aut etiam *ardent.* Ita enim *Scholiaſtes*, Πίμπρατα, ὑπαιθίζεται, καὶ πυρῶται. Et paulo poſt, Πεφλεγότηται, καὶ ἀναζέουσι. Neque aliter ſumitur in *Luciano*, cum de diplade dicit, πίμπρασθαι πυρί. Sequitur enim, Καὶ βοᾶσιν ἄνωγε τί ἐν πυρὶ κείμεθα. *Et clamant* (qui iſti ſunt) *ut quid in igne jacemus.* Poteſt igitur in *Luca* utroque modo redda. Proinde *Arabum* unus hic habet, *Exſpectabant fore, ut* يحترق *arderet.* Et *Caſtello*, *Illis futurum exſpectantibus, ut arderet.* Sed *Hieronymus*, *Exſtimabant eum in tumorem convertendum*, id eſt, *fore, ut intumeſceret.* Quod ſequuntur *Arias*, & *Beza*, & multi alii Recentiorum. Neque id immeritò, cum inter ſymptomata, quæ accidunt ex morſu viperæ, hoc ſit unum è præcipuis, & maximè conſpicuis, quod demorſa pars ſtatim intumeſcit. *Dioſcorides* libro ſexto, Τοῖς δὲ ὑπὸ ἐχίδνης δηχθεῖσιν εὐθὺ, καὶ ὑφ' ἑαυτὸ τὸ σῶμα ξηραίνεται. *Iis, qui à vipera morſi ſunt, corpus tumet, & vehementer arefcit.* *Nicander*, ubi de morſis à vipera, *Theriacon* verſu 240.

— φλογέαισιν ἀμοιβαί·
Οἷο πυριφλέγετο χροὸς, κλαδίοιο ὑπαυθεν.

tumores noxii, ac ſi corpus ſit igne ambuſtum; ſupernè ebullunt. Ita etiam *Paulus Ægineta*; *Puſtulam commorſa parte ernmpunt, veluti in ambuſtis.* Et *Actuarius* ex vulnere à vipera inflicto enaſci ſcribit *tumorem bilioſum, fervidum, bulloſum, ſubrubrum*, &c. Et *Avicenna* in capite *De morſu viperarum* imâ paginâ 137.

ثم يظهر ورم حار احمر ذو
بثور كثيرة ونفاطات كحرق النار

Tunc apparet tumor calidus, ruber, multis bullis, & puſtulis plenus, tanquam ex aduſtione ignis. Quæ quidem conveniunt. Sed iis, quæ habentur in fine ejuſdem capitis,

واكثر ما يهلك يهلك في
ثلثة ايام وربما بقي الي السابع

Plerique eorum, qui pereunt, tertiâ die pereunt, & quandoque permanent uſque ad ſeptimum, videtur poſſe opponi, quod putabant *Meliſſenſes* fore; ut *Paulus*, à vipera morſus, caderet illicò mortuus, quaſi morſum viperæ ſequeretur mors repentina. Reſpondeo apud *Actium* τοὺς ἐχιδνήτους intrà ſeptem horas plerumque mori. Et *Plinii* libri undecimi capite quinquageſimo tertio *Scytharum* ſagittas, viperina ſanie tinctas, *mortem illicò afferre levi ictu* (quamvis in *Ariſtotelis Mirabilibus* ſolum legatur, μιγνύουσι τῷ φαρμάκῳ ἰχῶρα, καὶ ἕτερα τοιαῦτα θανάσιμα.) & in *Pauſania Bœoticis* narratur à *Phamce* quodam ἄνθρωπον ἀποφύγοντα ἰσχυρὸν ἔχων, ὅτι τι ἀναδρομὴν δίδωσι, ἢ δὲ ἴσχι, ἀν ἄλλοσε ὄσιν, ἀποστύζει πρὸς τὸ δίνδρον ἔ ἔβ, καὶ ἐ ζῷ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. *Hominem, ut inſequimus vipera impetum declinaret, in arborem quandam celeri fugâ ſe recepiſſe, quo cum paulò poſt venſſet vipera, venenum arbori affluſſe, & hominem vivere deſiiſſe.* Sic apud *Arabes* جارية *jaria* viperæ genus eſt, quæ ſtatim occidit. Unde *Damir* in *Proverbiis* de vipera,

رماه الله بافعي جارية وفي الني
يموت لزيعها من ساعته *Deus objecit illum*

vipera gigneretur, id eſt, Conjecit illum in malum immedicabile: *quia qui ab hac vipera morſus eſt, moritur ipſo momento.* Nempe pernicioſior eſt viperæ morſus pro loci aut alimenti ratione, & ſi jejuna mordet, & æſtivis diebus, & priùs provocata. Tum enim, accenſâ bili, venenum fit multò acrius. Præterea quædam corpora, & in ipſis corporibus quædam partes veneno minùs obſiſtunt. Cum igitur tàm multæ ſint cauſæ, cur aut lentiùs aut citiùs viperæ morſu perimant, tempus futuræ mortis non poteſt certò definiri. Sed quæ *Paulum* invaſerat, poterat videri venenum habere præſentiſſimum; quia è mediis ignibus commotior & concitatior eruperat. Itaque ex illius morſu cum timeretur prompta mors, & barbari diu exſpectâſſent, nec *Paulo* quidquam incommodi acciditſſet, μεταβαλόμενοι ἔλεγον Θεὸν αὐτὸν εἶναι, *mutato illum Deum eſſe ducebant*, quem priùs homicidam eſſe ſtatuerant. Nempe

Ruſtica progenies neſcit habere modum.

Et,

Dum ſtulti vitant vitia, in contraria currunt.

Ut homicida non erat *Paulus*, ita nec Deus, ſed fidiſſimus Dei ſervus. Anteà in charitatem, nunc in fidem graviter peccant. Nimirum, ut notat *Oecumenius*, Gentiles ita ſolebant, πάντα ποιοῦσι τὰ παράδοξα Θεῖα νομίζειν, *pro Deo quemlibet habere, qui mirabile aliquod ederet.* Ita *Lyſtrenſes* huic eidem *Paulo* divinos honores decreverunt; quia claudum ſanaverat: ſed & eundem iidem paulo poſt lapidaverunt: *Act.* 14. 10. 19.

Multi quærunt, quorſum *Judas*, aut *Phariſæi*, paſſim (a) vocentur γεννήματα ἐχιδνῶν, *progenies viperarum.* Et ad id alludi plerique putant, quod vipera ex eroſo matris utero naſci traditur. Quia *Judas* in Deum, & Prophetas, quos patrum loco habere debuerant, ingratos ſe præſtiterunt. Vide præter eos, qui in *Matthæum* & *Lucam* ex profeſſo ſcripſerunt, *Iſidorum Peluſiotam* Epiſtolâ centeſima quinta; & *Parabolarum Evangelii interpretationes*, quæ *Athanaſio* tribuuntur, *Quæſtione* vigeſimâ. Mihi non ſit verſimile ad rem fabuloſam alludi; neque Deum, & Prophetas, hâc ratione cum *viperis* conferri. Iis igitur accedo, qui peſſimorum parentum peſſimos filios hic intelligunt. Nempe κακὸν κόραξ· κακὸν αὖ, *Malis corvis malum ovum eſt.* Quo reſpiciens martyr *Stephanus Judæos* ita compellat *Act.* 7. 51. *O duri cervice, & incircumciſi corde & auribus, vos ſemper Spiritui Sancto obſiſtitis. Quales fuerunt patres veſtri, tales & vos eſtis.* Et multò antè *David* Pſal. 78. 8. *Ne ſint ut patres eorum, generatio contumax, & rebellis*, &c. Nec multum repugnabo, ſi quis *viperarum* nomine Dæmones intelligat, qui cur per *ſerpentes* ſignificentur, neminem latet. Dæmonis porrò filii cenſentur, quotquot in Deum ſunt rebelles. Proindè Magum *Elymam Paulus* vocat *filium Diaboli* Act. 13. 8. Et *Chriſtus Judæos* dicit *Joh.* 8. 44. *Vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.* Aliud δυσὶν ἐχίδνης δρέμμα in *Trachiniis Sophoclis* verſu 1106. Ibi enim ἐχίδνη non eſt *vipera*, ſed fabuloſa *Echidna*, ex qua natus *Cerberus*. De illo enim ibi agitur.

(a) *Matth.* 3. 7. & 12. 34. & 23. 33. *Luc* 3. 7.

CAPUT TERTIUM.

Probatur כפיר *chephir*, & שחל *ſachal*, non ſolùm *Leonum*, ut vulgo, ſed & *Serpentum* eſſe nomina.

Leonis nomen multis animalibus commune. Serpens eenchrines *Græcè* λέων αἰολ@. כפירים chephirim, *alias* leunculi, *Senioribus* dracones. *Vox* Arabica شبل ſabl *pariter equivoca. Et* שחל ſachal, *eſſe ſerpentis genus* Pſalm. 91. *v.* 13. *tam ex ratione probatur, quam ex Veterum verſionibus. Ut* שחל *ſachal*, leo niger, *ita* niger ſerpens *eſſe videtur. Aſpides, hæmorrhoes, dipſades, dryini, quidam dracones, hydri, & cherſydri nigri. Alii ſerpentes maculis nigris aſperſi. Sed ſerpentum unus aliquis niger imprimis, qui* Arabicè الاسود alaſuad *dicitur, id eſt*, niger. *Videtur eſſe genus aſpidis.* Arabum *fabula de* Chriſto *& ſerpente nigro.*

Leonis nomen nonnullis animalibus commune eſt à leone diverſiſſimis. Sic *Diphilus* in *Athenæo*, *Plinius*, & *Ælianus* λέοντα θαλάττιον *leonem marinum* deſcribunt inter aſtacorum genera. Lacertæ vel ſtellionis ſpecies eſt ὁ χαμαιλέων, id eſt, *terreſtris leo*, qui idem *Arabicè* vocatur (a) لبث عفربن *leo Iberina* ab *Arabia* loco, in quo frequens eſt. Quale, quod *leo* in *Alcamus* eſt ضرب من العناكب لبث *aranea ſpecies.* Et in ſerpentum genere *cenchris*, ſeu *cenchrines*, à nonnullis vocatur λέων αἰολ@· *leo varius. Nicander* in *Theriacis* verſu 463.

(a) *Part.* 1. *l.* 4 *c.* 4. *pag.* 1081. *lin.* 50. &c.

Δέρκη κεγχρίνῳ δολιχὸν τέρας, ὅν τε λέοντα
Αἰολον ἀνδάσσαντο, πτερύγεσσιν φολίδωσι.

Invenies cenchrinis longum monſtrum, quem leonem varium vocarunt, ſquamis maculoſum. Ad quæ verba *Scholiaſtes*, Ἐπὶ δὲ ὄφεως μικροῦ κατάγει@·, ὃν καὶ λέοντα φησὶ καλεῖν· ἢ διὰ τὸ πολύσπαστον ἢ φολίδων· ἢ διὰ δὲ γενναῖον λέοντα ἑαυτὸν ἄγειν· ἤτοι διὰ τὸ ἐρᾶν τῶν ἱερῶν βαδίζοντα διεγείρειν ἑαυτὸν εἰς μάχην· ἢ διὰ τὸ δάκνειν, καὶ φοβῶν τὸ αἷμα ἢ ἀνθρώπου, ἅτινα ἢ καὶ λίαν ποιεῖ. In quibus verbis cur dicatur leo vocari διὰ τὸ πολύσπαστον ἢ φολίδων, *propter ſquamas maculoſas*, cum in leone nihil tale ſit. Sed ſcripſerat *Scholiaſtes* ὃν καὶ λέοντα αἰολὸν φησὶ καλεῖν. Itaque mens ejus hæc eſt, *leonem quidem vocari propter generoſum animum; aut quia erecta cauda ad pugnam ſe ornat; aut quia leonum more mordet, & humanum ſanguinem exſorbet: varium autem appellari propter maculas ſquamis aſperſas.* Utut ſit, hinc patet, *Græcos* quoque *leonum* nomen ſerpentibus adhibuiſſe: ne cui novum videatur, quod *Hebræa leonum* nomina כפיר *chephir*, & שחל *ſachal*, etiam ad ſerpentes pertinent. Inde eſt, quod, eum כפיר *chephir*, propriè *leunculum* ſonet, tamen à *Senioribus* nonnunquam pro *dracone* ſumitur. Sic *Job.* 4. 10. *Hebræa* ושני כפירים נתעו, *Et dentes* chephirim (ſeu *leunculorum*) *avulſi ſunt*, reddunt mira libertate, γαυριᾶται δὲ δρακόντων ἰσχύς· ἀδὴν, *draconum autem gloriatio extincta eſt.* Et *Job.* 38. 39. pro *Hebræo* וחיית כפירים תמלא. *An animam leunculorum implebis?* iidem habent, Ψυχὰς δὲ δρακόντων ἐμπλήσεις; *Animas autem draconum an explebis?* Nempe כפיר *chephir*, apud *Hebræos* non ſolum *leunculum*, ſed & *draconculum* ſonabat. Quomodo *Arabicum* شبل *ſabl*, quod *Hebræo* כפיר *chephir* planè reſpondet; & pro *leunculo* ferè ſumitur. Tamen etiam de *catulo draconis* uſurpari docent hæc *Arabica* Paraphraſtis *Thren.* 4. 3.

والتنانين خلعوا ثديهم اشبالهم ارضعوا

Et dracones mammas eduxerunt, catulos ſuos lactârunt. Dracones nempe *marini*, id eſt, *cete*, ut *Hebraicè* תנין, & *Græcè* δράκοντες hoc ipſo loco.

Ita vox שחל *ſachal*, cum alibi *leonem* ſonet, tamen *Pſal.* 91. 13. pro *aſpide*, aut alio *ſerpente*, ſumunt veteriſſimi Interpretes. Ubi *Hebræa* verba על שחל ופתן תדרך, *Seniores* exponunt, Ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ. Et *Vulgatus*, *Super aſpidem & baſiliſcum*

liscum ambulabit. Et *Hieronymus*, *Super aspidem & basiliscum calcabis.* Et *Apollinaris*,

Ἀσπίδα δαιμαλίως ἐπιβήσῃ, καὶ βασιλίσκον.

Et *Syrus*, ܘܥܠ ܫܚܠܐ ܘܬܪܡܣ ܠܬܢܝܢܐ Et *Arabs*, وتطا على الافعي والحية الجردا

Et *Æthiops*, ግበዕ፡ታሽጣ.ወበደቢ፡ትጸዉኝ

Omnes eodem sensu. Neque enim eorum ullus *leonem* hic intelligit voce שחל, sed *serpentis* aliquod genus. Quamvis de specie inter illos non conveniat. Nam *Arabi* שחל est الافعي *vipera*, Syro ܐܦܣܢܐ *amphisbæna*, Æthiopi ትዝጣ: serpentis genus à lupino ingenio sic appellati. Et toto illo versu עֹרֵב שחל ופתן חדרך תרבס כפיר ותנין *Davidem* verisimile est solum egisse de serpentibus, adeoque vocibus כפיר & שחל, tam *angues* intelligi, quam vocibus פתן & תנין, quarum illa *aspidem*, hæc *draconem* significat. Sic enim omnia melius cohærebunt; quam si leones cum serpentibus permisceas: ut novi Interpretes, qui fere hic habent; *Super leonem & basiliscum ambulabis, conculcabis leunculum & draconem.* In quibus verbis præter quam feræ junguntur plane diversæ naturæ, nemo facile dixerit, quid sit *ambulare super leonem*, aut *calcare leunculum.* Neque enim quisquam est, qui leonem ambulando calceat, quomodo solemus aspides, & anguium reliqua genera.

Jam, si quæras, quod anguis genus significetur nomine שחל *sachal*, respondebo, ut in leonibus (*b*) *sachal*, dicitur, qui *niger* est, ut suo loco (*b*) documus, ita etiam *nigrum serpentem* eadem voce designari. Cujusmodi *Nicander* in *Theriacis* multos describit: ut cum scribit de aspide versu 172.

(*b*) *Lib. 3. cap. 6.*

Χροιὴ δ' ἄλλοτε μὲν ψαφαρὴ ἐπιδίφριος ἐλάτῃ
Ἄλλοτε μαιμήσασα, καὶ αἰολος, ἄλλοτε τιφρὴ,
Πολλάκις δ' αἰθαλόεσσα, μελαινομένῃ ὑπὸ βώλῳ
Ἀιθέπταις, οἵην δὲ πλύσιμος οἶτ' ἄλσι Νάλῳ
Πληθάμενος κατίχνευε ἄεσι, προύτυψε δὲ πίσσῃ.

Color autem in scabra dorso quandoque mitius occurrit, & varius, quandoque cinereus, sæpe etiam fuliginosus, atrumque sub gleba Æthiopum, quale lutum plenus Nilus *multis ostiis in mare fundit, & in pontum infligit.* Et de hæmorrhoo versu 288.

Ἄλλοτε μὲν χροιῇ φαλόεις, ὑπὸ δ' ἴμπαλιν αἰθὴς,

Quandoque colore est ardens, quandoque fuliginosus. Et de dipsade versu 337.

Αἰὲν ὑπερζοφόωσα μελαίνεται ἄκριδι οὐρῇ,

Semper subobscura nigricat extrema cauda. Et de dryino versu 420.

Ἀιθαλόεντ μὲν νῶτα, ---

Dorso quidem fuliginoso. Et de dracone versu 438.

Φράζει καὶ χλοάοντα δασὺς κνανέου τε δράοντα,

Eloquere etiam pertusum viridem quam nigrum draconem. Sed & hydri vel chelydri nigri sunt. *Orpheus* de lapidibus, in Ostrite lapide,

Ῥεῖα γε μὲν αἴσσοντα μέλας ἰφύακτον ὕδρον,

Ipsum vero sinuosum retinuit niger hydrus. Virgilius *Georgicorum* lib. 2.

Et tophus scaber, & nigris exesa chelydris
Creta. ---

Ælianus quoque nigras habet aspides, & nigros hæmorrhoos, *Historia* lib. 6. cap. 38. & lib. 15. cap. 13. *Aetius* ammodytem describit maculis nigris insignem, aspidem chelidoniam hirundinum modo in dorso nigram, & in alvo candidam, dipsadem atrâ caudâ, draconum alios nigros, alios rufos, alios cinereos. *Pausanias* in *Boeoticis*, Ἐν Ἀιθιοπίᾳ, inquit, μέλανας τὰς ἀσπίδας ἢ μᾶλλον ἢ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἢ γῇ τρέφει. *In Æthiopia nigras aspides non minus quam homines alit terra.* In *Avicenna* hirundo serpens, id est, aspis chelidonias, لونها يشبه لون الخطاف *colore est hirundini similis*, hoc est, nigro dorso. Et basilisci color declinat الي سواد وصفرة *ad nigredinem & flavedinem.* Hæmorrhous quoque & ceraftes (barbaris *anfundus*, & *fabrin*) habent نقط سود وبيض *puncta nigra & alba* corpori suo insperfa; & capita, & caudas quandoque سودا وحمرا وبيضا *nigras, & rubras, & albas.* Sunt & super corpus dipsadis اثار سود كثيرة *nigredinis vestigia plurima*: ولون موخرها الي الانخاب الي السواد *& color postrema partis versus caudam ad nigredinem declinat.* Et de draconibus idem, ولها وجوه صفرا وسودا *Facies habent flavas & nigras.* Neque aliter Recentiores. *Bellonius* enim testis *Singularium* lib. 1. cap. 31. & lib. 2. capite 14. jaculum describit maculis nigris, oculorum instar, interspersum. Et *Gesnerus* typhlopem fuscum per totum corpus, aut obscurè maculosum. Et *Olaus Magnus*, in descriptione terrarum *Septentrionalium*, ait, *nigri coloris serpentes partim aquas, partim terras inhabitare. Et serpentes in rupibus morantes plerumque nigros esse, quos vulgus è gentis idiomate* Snot *appellant.* Colubros intelligo, qui *Anglicè Snate* dicuntur. Meritò igitur *Poeta* summus lib. 1. *Georgicorum*,

Ille malum virus serpentibus addidit atris:

id est, quorum multi sunt atri coloris. Tamen serpentum unus est præ cæteris niger, quique ob id ipsum *Arabicè* اسود *asnad*, id est, *niger*, vocatur. *Alcamus*, الاسود للبة العطيمة *Alasaad* (niger) *serpens magnus.* Quidam سالخ *salich* addunt interdum, quasi *exeuntem* dicas, quod *Damir* ita explicat:

الاسود السالخ نوع من الحيات شديد السواد
شمي بذلك لانه يسلخ جلده كل عام

Alasuad assalich, *serpentis genus nigredinis intensissimæ, qui sic vocatur, quia quotannis pellem exuit.* Aliud exemplar habet نوع من الافعوان *vipera genus.*

Nigras aspides intelligo, quas sub viperarum genere multi complectuntur *Arabes.* Eæ nimirum aspides nigerrimæ sunt, quod præter *Nicandrum* docent *Pausanias*, *Ælianus*, *Aetius*, atque *Arabum* nonnulli. Quo dato, Veteres שחל *sachal*, rectè *aspidem* interpretantur. De nigro serpente multa fabulatur *Damir*, quæ piget hic referre. In his *Jesum Mariæ* filium lignatori prædixisse, fore, ut illa ipsa die in summum vitæ discrimen incideret: qui, cùm lignatum iviſſet, & redisset sub vesperam cum fasce ligni, cumque jussu *Christi* solvisset, reperit in illo حية سودا *serpentem nigrum.* Tum, *Jesu* rogante quid feciſſet, & illo negante se quidquam feciſſe; nisi quod transeunti mendico sui panis partem dederat, regessit *Jesus*, بهذا دفع عنك *Propterea* Deus *à te malum avertit.* Aliis de *Saleh* Propheta idem narrant, & dicunt

cunt ſerpentem اسود سالخ *aſnad ſalieh* craſſum fuiſſe مثل الجذع *inſtar trunci palmæ.*

CAPUT QUARTUM.

Probatur עכשוב *achſub*, eſſe *Aſpidem.*

Pſal. 140. v. 4. עכשוב achſub, *à* Chaldæo *redditur* aranea: *à plerisque* aſpis, *quibus ſuffragatur* Paulus Rom. 3. v. 13. *Aliud Recentiorum* עכס eches, *nempe* ἔχις vipera. *Sed* Arabicè عكس achaſa *eſt* retorquere, reflectere, *nem* in ſpiram ſe colligere. *Unde* עכשוב *literâ* Beth *in fine adſcitâ, ut ſæpe alibi. Quod etymum natura aſpidis convenit, quæ & in contrarium ſerpit, & in ſpiram ſe colligens pugnat, capite ex medio orbe ſublato. Unde* עכיס *pro* Argolico clypeo. Ὀμφὸς aſpidis circulus.

Quæritur, quid ſit עכשוב *achſub*, in his *Pſal.* 140. v. 4. חמת עכשוב תחת שפתימו, *Venenum* achſub *ſub labiis eorum. Chaldæus* exponit, ארסא דעבוביתא, *venenum aranea*, quaſi עכשוב κατ' ἀναγραμματισμὸν ſit idem, quod עכביש. *Arabs* سم الافاعي *venenum viperarum.* Alii *venenum aſpidis:* quibus aſſentior potius; quia, præter *Græcos* Interpretes, & *Latinum*, & *Syrum*, & *Apollinarem*, & *Hieronymum*, & ex *Hebræis Kimchium*, *Mardochæum*, & *Pomarium*, inſuper *Paulum Apoſtolum* ſuffragatorem habent, qui *Pſalmi* verba ſic effert *Roman.* 3. v. 13. Τὸν ἰὸν ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν. Videri poſſit עכשוב *achſub*, alludere ad vocem עכס, *eches*, quam alii *ſerpentis venenum*, alii *vipera* ſpeciem explicant. Prius his verbis aſſerit *Rabbi Salomo* in *Eſa.* 3. v. 16. עכס הוא ארס של נחש, Eches *eſt venenum ſerpentis.* Poſterius auctor *Mechilta*, ex quo *Aquinas*, עכס הוא מין אפעה שכשרואה העוף פורח באויר יתחבר אל צלו ואיבריו חזקו צלטות צל ועמו מורח, Eches *eſt vipera ſpecies, qua, cum avem volantem videt, conſociatur umbræ ejus, & penna ejus defluunt, & hæc eſt umbra mortis, ſeu umbra mortifera.* Sed uterque fallitur. Nam עכס *eches*, nihil quidquam eſt, quam *Græcum*, ἔχις, id eſt, *vipera mas.* Neque illam vocem *Græci* ex *Hebræis*, ſed *Hebræi* recentiores ex *Græco* mutuati ſunt. Itaque nugatur, quisquis עכשוב *achſub*, vocem verè *Hebræam*, conatur ad hanc revocare.

Sed verum ejus etymum mihi videor ex *Arabica* lingua deprehendere, qua عكس *achaſa* eſt *retorquere*, & *reflectere rem ad principium ſuum*, ſive id fiat recta linea, ut in repercuſſu Solis, qui dicitur انعكاس in (*a*) *Avicenna*, ſive per circulos, & gyros, ut cum, capite ad caudam obverſo, ſerpens in ſpiram ſe colligit. Hinc *Alcamus*,

(*a*) *Avic. l. 2. t. 3. Arab. pag. 40.*

تعكس في مشيته مشي مشيا الافعي

Inceſſit inceſſa vipera, id eſt, in gyrum ſe convertendo. Forte *Hebræus* idem fuit עכש, unde עכשוב, literâ *Beth* in fine adſcitâ. Quomodo ex כרך, *ambire* factum כרכוב, *ambitus* Exod. 27. v. 5. Et à *Chaldæo* תעל, *Arabicum* ثعلب *vulpes*. Et ערבוב, *miſtio*, à Verbo ערב, *miſcere*. Et זרבוב, *fuſorium*, à Verbo זרב, *fluere*. Et ſi quæ alia ſunt hujusmodi. Aſpidis certè naturæ phanè convenit hoc nomen; cum, *Nicandro* (*b*) teſte, ſoleat κατ' ἔπανλιν ἔχεσθαι, *in contrarium ſerpere*, id eſt, جالعكس (*c*) Ut taceam, quod idem *Nicander* pugnantem ita deſcribit verſu 166.

(*b*) *Ther. vrsu 159.*

Ὁλκῷ δὲ τροχόεσσαν ἄλιν' αἰλίξατο γαίῃ,
Σμιερδαλέον δ' ἀνὰ μίσσα κάρη πεφρικὸς ἀείρει.
Deſcribit teretis ſinuoſa volumina tractu,
Horrendumque caput medio ſic tollit ab orbe.

(*c*) *Avic. l. 3. in fine, Arab. pag. 118.*

Ita etiam *Etymologus*, Συσπᾷων ἑαυτὸ πολεμεῖ, τοῦτ' ἔστι μάχεται. *Contorquens ſeipſum bellum gerit, & pugnat.* Συσπᾷν ἑαυτὸν *Arabicè* eſt تعكس. Sic *Oppianus*, *Cynegeticon* lib. 3. verſu 446. ichneumon aſpidem dilacerat

--- ἑλισσομένην ἰκάνεσθε,

hinc inde convolutam. Et in *Phylarcho*, quem citat *Ælianus* lib. 17. cap. 5. manſuetæ aſpides τὴν μὲν λοιπὴν σωμάτων ἕξιν κατὰ ἓν δυνάδυ, αἰάσας δὲ τὸ κεφάλιον περιλαχμῶνται, *reliquam quidem ſpiram humi relinquunt, capite autem ſublato circumlingunt.* Idem animal οἱ κύκλοι περὶκεῖς ἑλισσόμενοι καλιάδιοι, *in plures circulos convolutum dormire* aſſerit *Ariſtophanis Scholiaſtes* in *Veſpis.* Hi circuli *Græcè* dicuntur Ὀμφοί. *Heſychius*, Ὀμφὸς, ὀλμὸς, ὀδὸς, κύκλος, τρίβος· ὅθεν καὶ τὴν ἀσπίδα κυκλοτερῆ οὕτως ἐκάλεσαν. *Arabicè* انعكاس rectè dixeris. Proinde *Hebræum* aſpidis nomen עכשוב, videtur inde deduci, quâ ratione diximus. Neque alia eſt ratio *Græci* nominis. Ἀσπὶς enim tam pro *clypeo* quàm pro *ſerpente* ſumitur. Rotundos autem fuiſſe *Græcorum* clypeos vel ex *Poëta* diſce, à quo *Polyphemi* oculus orbicularis deſcribitur (*d*)

(*d*) *Æn. l. 3. Vide Turnebe Advers. l. 11. c. 27.*

Argolici *clypei aut* Phœbeæ *lampadis inſtar.*

Hinc in *Homero* paſſim (*e*) ἀσπὶς ἐυκυκλὸς, & ἀσπὶς ἐυμφαλόεσσα, ubi *Scholiaſtes*, τετυγυῖαι, περιφερεῖς. Et *Diodoro* (*f*) ἡ δὲ ἀσπὶς κύκλου μιμουμένη, *clypei circulum imitatus.* An *clypei* nomen ἀσπὶς à ſerpente ſit ductum, ut placet *Scholiaſtæ Ariſtophanis*; aut (*g*) *Lab.* ſerpentis à clypei forma, quam ſpuris ſuis videtur exprimere, ut vult *Etymologus*: nobis diſquirere non libet; quia ad rem noſtram non facit.

(*e*) *Hom. Iliad. β', & γ', &c.*

(*f*) *Lib. 10 p. 738.*

CAPUT QUINTUM.

Probatur פתן *pethen* eſſe *Aſpidem.*

Scriptura loca de veneno פתן pethen. *Id crudele eſſe, & inſanabile. Ita venenum aſpidis omnium acutiſſimum. Immedicabile, & cito perimit, niſi morſa pars ſtatim amputetur. Has calcare quam periculoſum. Quod præditum* Eſa. 11. v. 8. *fore, ut* ludat infans ſuper foramen aſpidis, *etiam ad literam impletum. Aſpides in* Ægypto *ſerpentum longè maximæ, & πανταπήχεις, qua draconum eſt magnitudo. Inde* פתן pethen, *non ſolum* aſpidem, *ſed & draconem ſonat, quemodo ſumunt* Græci & Syri *interpretes. Itaque* פתן pethen, & תנין thannin, *id eſt*, draco, *ſunt ſynonyma*, Pſal. 91. v. 13. & Deuter. 32. v. 33. *ubi* Jonathan *habet* פיתונית pithunja, *id eſt*, Pythones. *Fabula de* Pythone *ab* Apolline *caſo quomodo intelligenda.* פיתום pithom, *Hebræis* ariolorum *genus. Idem* Σακχάς Babylonius *apud* Jamblichum. *Arabibus* سحار ſacchar *eſt* magus: *& Chaldæis* זכורז zechuru; *unde* ſacchuras. Z & S *ſæpe mutant.*

A liud eſt *aſpidis* nomen פתן *pethen*. Ita enim hanc vocem plerique reddunt. Et veram eſſe hanc verſionem ſuadent aliquot loca de veneno פתן *pethen.*

pethon. Sic *Job*. 20. v. 14. מרורת פתנים בקרבו. Unde *Seniores*, Χολὴ δενδρ@ ἐν γαστρὶ αὐτῶ & *Vulgatus*, *Fel aſpidum intrinſecus*. Et paulo poſt verſu decimo ſexto, ראש פתנים ינק. Ubi *Seniores*, Θυμὸν δὶ δρακόντων θηλάσουσι. Sed *Graci* Interpretes alii, Χολὴν δενδρῶν μυζήσει & *Hieronymus*, *Caput aſpidum ſuget*. Rurſus *Deut*. 32. v. 33. וראש פתנים אכזר, *Et venenum* pethanim *crudele*. Pro quo *Grace*, Καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατ@· unde *Vulgatus*, *Et venenum aſpidum inſanabile*. Ac ſi pro אכזר, legerint זר אין, *non eſt curatio*. Nam זר, eſt *curare vulnus*, Eſa. 1. v. 6. Et כזור, *vulnus curatio*, Jer. 30. verſ. 13. Nempe venenum aſpidis eſt omnium acutiſſimum, & vitalia celerrimè penetrat. *Ælianus* verba ſunt lib. 9. cap. 61. Ὀξύτατὸν ἐσι τὸ ἐξ ἀντῆς φάρμακον, καὶ διαδρομὴν ἄκρον. Unde vulgatum Adagium in *Apoſtolio*, & *Eraſmo*, Δῆγμα ἀσπίδ@, *Morſus aſpidis*: pro immedicabili vulnere; quia qui ab aſpide demorſus eſt, raro ſanatur. Quod teſtatum faciunt Scriptores non contemnendi. *Ariſtoteles* lib. 8. *Hiſtoria* cap. 29. Τὰ τῶ ἕφεως δήγματα πολὺ διαφέρειν· ἤτε γὰρ ἄκρως ἐο Λιβύη γίνεται, ἐξ ἧ ἕφεις πολλαὶ τὸ σπάνιον· καὶ ἄλλως ἀνάγκ. *Serpentum morſus multum differunt*. *Aſpis enim in* Africa *naſcitur*, *ex qua faciunt unguentum putrefactivum*, & *aliosqui immedicabilior*, ſupple *morſus*. *Plinius* lib. 8. cap. 23. *Colla aſpidum inſanabiles ſunt* (vulgatum eſt) *nulla telum remedio*, *præterquam ſi confeſtim partes contacto amputentur*. *Ælianus* lib. 1. cap. 54. Ἄτῳ δ@ δὶ ἀκίνδυνόν ἐσι δῆγμα ἀνίατον ὄντως, καὶ ὑπεκφυγὰς κρύπλον. *Aſpidis ſolum morſum inmedicabilem eſſe audio*, & *omni remedio potentiorem*. Et lib. 6. cap. 38. Τῶν ὑπ' ἀσπίδ@ δηχθέντων οἱ μνημονεύοντες ἄλλης ἐξάπτης γεγονέναι φασί. Ἔσθιε τοι καὶ τὰς βασιλῆς ἀκίνα ἔ Λιγυπτίαν ἔδει ἔ διαδημάτων φορὰν πεποιημένας ἀζωίδας, ἔ ἀφῆς αἰνιττομένους τὸ ἀνίατον. *Eorum*, *qui ab aſpide morſi ſunt*, *nemo à malo* (id eſt, à morte) *tradiatur fuiſſe immunis*. *Unde eſt*, *quod* Ægyptiorum *Reges in diadematibus pictas aſpides ferre audio*, *ut invictum imperii robur ſic ſignificent*. Et infra, Οἱ δηχθέντες ὑπ' ἀσπίδων ἢ πτερωτῆρων βίᾳ τετάρτης ἅμας. *Qui ab aſpidibus morſi ſunt*, *ultra quartam horam non vivunt*. *Philo* cap. 59.

Τῶ ἀσπίδ@ τὸ δῆγμα δῆγμ' ἐσι θανάτου
Μὴ, μὴ, Γαληνὲ, μηδὶ φάρμακον χέης.
Repentè mortem morſus infert aſpidis.
Ne, *ne*, Galene, *pharmacum ne infuderis*.

Quem fruſtra ſibi objicit, cum id abunde confirmetur ipſius *Galeni* ſuffragio lib. 1. *De Theriaca* capite 8. ubi de aſpidibus hæc habet; Πολλὰκις ἰθεασάμην ἐγὼ ἐο τῆ μεγάλη Ἀλεξανδρείᾳ τὸ τάχ@ τῶ ὑπ' αὐτῆ γεγονόμενον θανάτου ὅταν γάρ τινα, τύπτῃ τῷ τύπῳ τὸ πλάσσω καταπρίσιτα, φιλανθρώπως καὶ ταχέως ἀποκτέννει θέλοντες, προσβάλλοντες αὐτῆ τοῖς ἕρπουσι τὸ θηρίον, καὶ πυκάσαντες ὀλίγου πορνατῆσαι, ἵνα ταχέως ἀναπίῃ τὸ ἀνθρώπου. *In magna* Alexandriæ *urbe ſæpe vidi quam cito mortem inferant*. *Quoties enim aliquem*, *hujus ſupplicii lege damnatum*, *humaniter eisque intermore volunt*, *admotam petlari beſtiam aliquantulum inambulare jubent*, & *hominem hac ratione ſtatim enecant*. Proinde aſpides calcare maximè periculoſum eſt. Et *Pſalmus*, ut virum bonum etiam inter hoſtes infenſiſſimos à Deo ſervari ſignificet, illum aſpides & dracones ait impunè calcaturum, *Pſal*. 91. v. 13. Quale eſt, quod apud veteres *Onirocriticas* in *Suida*,

Ὄφεις πατῶν, τὰ κίντρα ἔ ἰχθύων λύει.
Quis calcat angues, *virus infaltum boſtium*.

Neque ullus eſt, qui ad aſpidis aut baſiliſci foramen ultro accedat. Aut, ſi quiſquam ita inſaniat, is magnum adit vitæ diſcrimen. Hinc, ut docerat *Eſaias* magnam fore ſub *Chriſti* regno rerum converſionem, *Tum*, inquit, *ludet infans* עֵרֶ֥ת חור פתן, *ſuper foramen aſpidis*: & *ſuper cavernam baſiliſci puer*, *a lacte depulſus*, *manum injiciet*, Eſa. 11. verſ. 8. Id eſt, *Gentes* cum *Judæis* in unam Eccleſiam convenient: & tutus patebit acceſſus ad eos, qui fidelibus olim erant tam terribiles, quam ſunt pueris anguium maximè venenati, & peſtiferi; aſpides puta, & baſiliſci. Quamvis etiam ad literam hoc aliquando fuiſſe impletum his verbis narret *Sulpicius Dialogo* primo cap. 5. *Panem* Abbas *per duos pueros miſerat*, *quorum major habebat annos ætatis quindecim*, *minor duodennis erat*. *His ergo*, *inde redeuntibus*, *aſpis mira magnitudinis ſibi obviam*; *cujus occurſu mihi perterritis*, *ubi ante pedes eorum venit*, *quaſi incantata carminibus*, *cærula colla depoſuit*. *Minor è pueris mona adprehenſam*, *ac pallio involutam*, *ferre cœpit*. *Deinde Monaſterium quaſi victor ingreſſus*, *in occurſum fratrum*, *inſpectantibus cunctis*, *captivam beſtiam*, *reſoluto pallio*, *non ſine jactantia tumore*, *depoſuit*. Sed & jam olim in *Ægypto* manſuefactas aſpides cum pueris innoxiè vixiſſe, & digitorum crepitu vocatas ex cavernis prorepſiſſe narrat *Phylarchus* in *Ælliano* lib. 17. cap. 5. Verba ſunt, Τοῖς παιδίοις (τὰς ἀζωίδας) συντροφιμίους μηδὲν ἀλλοῖ, καὶ καλουμένας δὶ ἐξίσεως ἔ φωλεῶ, καὶ ἀφικνουμένας κλῆσιν δὶ αὐτῶν ὁ ἔ δακτύλων ἐσι ῥόθ@. Idem de *Pſyllis* refert *Lucanus* lib. 9. verſu 909.

--- *pignora gentis*
Pſyllus *habet*, *ſi quis tactæ non horruit angues*,
Si quos donatis luſit ſerpentibus infans.

Et *Ælianus Hiſtoria* lib. 1. cap. 57. eoſdem ait legitimos liberos ſuos in dolium ceraſtis plenum injectos ex eo agnoviſſe, quod ad illorum contactum ceraſtæ ἰμαράνθησαν extabeſcerent. Quin hodieque in *Africa* circa *Segolmeſſum* montes quindecim eſſe perhibentur, quorum incolæ cum ſerpentibus familiariter degunt, ita ut cum iis pueri ludant. Ita narrat *Vincentius le Blanc* partis 2. cap. 23.

In *Ægyptus* ſerpentibus aſpides eſſe multo maximas Scriptores docent. *Ammianus* lib. 22. *Serpentes quoque* Ægyptus *alis innumeras*, *ultra omnem perniciem ſævientes*: *baſiliſcos*, & *amphisbænas*, & *ſcytalas*, & *acontias*, & *dipſadas*, & *viperas*, *aliaſque complures*; *quas omnes magnitudine & decore aſpis facile ſupereminens*, *nunquam ſpatio ſuo fluenta egreditur* Nili. *Nicander* μῆκ@ longitudinem iis tribuit ἐξαγυῆ μετρητὸν ὀργυιὰ (ſeu *ulna*) *menſurabilem*. Quod ſequutus *Strabo* lib. 17. Διττὴ δ' ἐσι, inquit: ἡ μὲν σπιθαμαία, ἥπερ καὶ ἐξυθανατοῦσι· διὸ ὀλίγου ἐξαγυαῖα. *Duplex eſt aſpis*: *una quidem dodrantalis*, *quæ celerius necat*; *altera vero ferè orgyia*. Apud *Ælianum* libri 16. capite 39. *Ægyptii* dicunt ἀσπίδας τετραπήχεις γίνεσθαι πολλὰς, *aſpides ſæpe eſſe quatuor cubitorum*. Sed &, eodem teſte lib. 6. capite 38. γίνονται καὶ πενταπήχεις, *ſunt etiam cubitorum quinque*. Aëtii *Tetrab*. 4. Serm. 1. cap. 21. tres aſpidum cenſentur ſpecies; terreſtres, chelidoniæ, & ptyades: quarum *terreſtres majores ſunt*, & *quandoque uſque ad quinque cubitorum longitudinem reperiuntur*. Quomodo in *Avicenna* de aſpide ſicca dicitur:

هي في قدرها ما بين ثلثة اذرع الي خمسة اذرع

Eſt in quantitate ſua à tribus ad quinque cubitos. Quam molem ſerpentes cum attigerunt, incipiunt dici *dracones*. Hinc *Aetius*, in capite *De Draconibus*; *Alii cubitorum quinque ſunt*, *alii decem*: *ſunt* & *qui ad triginta cubitos ſe extendant*, & *quidam etiam majores narrantur*. Et *Avicenna*,

اصغر اصناف الثنانين علي ما ذكره بعضهم

بعضهم خمسة اذرع واما الكبار فتكون
من ثلثين ذراعا الي ما فوق ذلك

Minima draconum ſpecies, ut quidam referunt, eſt quinque cubitorum: maximi vero ſunt triginta cubitorum, & ſupra. Cum igitur creſcant aſpides uſque ad draconum molem, non immeritò *Hebræum* nomen פתן *pethen*, *draconem* fuit cum *aſpide* commune. Proinde pro felle פתנים *pethanim*, *Syrus* habet ܡܪܪܝܬܐ ܕܬܢܝܢ & *Arabs* مرارة التنين *fel draconis:* & *Graci* θυμὸν δρακόντων. Illi *Job.* 20. *v.* 14. hi paulò poſt verſu 16. Addo פתן *pethen*, & תנין *thanin* (vulgare *draconis* nomen) ut ferè ſynonyma poni *Pſal.* 91. *v.* 13. & *Deut.* 32. *v.* 33. Quo loco pro Plurali פתנים *pethanim*, *Jonathan* habet פיתוניא *puthunjo*, tanquam à Singulari פיתון *puthun*. Atque huc alludere videtur *Græcum* PYTHONIS nomen, quod cælum in *Parnaſſo* draconem ab *Apolline Poëta* vocant. Draconem tamen non fuiſſe, ſed hominem, ſcripſit *Ephorus*, ex quo refert *Strabo* lib. 9. *Apollinem* ſagittis confeciſſe χαλεπὸν ἄνδρα, Πύθωνα τοῦτον, θηλαγῶν δὲ δρώντα, *virum atrocem*, Pythonem *nomine*, Draconem *cognomento*, poſtquam ſcilicet cædibus & latrociniis diu fuiſſet *Parnaſſus* infeſtus. Idem pro *Pythone Delphynes* nominatur à (a) *Suida* poſt (b) *Apollonium*. In his tenebris ſi quid video, fuit is prædo inſignis in *Phocide*, cujus verum nomen erat *Delphynes*. *Python* cognomen inditum à *Phœnicibus*, in vicina *Bœotia* tum degentibus, ob tumultus concitatos, & latrocinia commiſſa. Nimirum apud *Arabes* (quibus *Phe* eſt loco *Pe*, quia litera *Po* carent) فتن *pharana* eſt *concitare tumultus:* فتنة *phithna*, *ſeditio*, *Arabes:* فتان phatthan, *ſeditioſus*, *latro*, *graſſator*. Sed idem ex graſſatore draco factus eſt à Fabularum architectis; quia *Syris* ܦܬܢ *pethen*, vel ܦܬܘܢ *pithun*, *draconem* ſignificat. Itaque etiam *Python* dictus eſt. Ab hoc *Pythone Pythii* ludi; & *Delphorum* urbs Πυθώ, vel Πυθών atque ipſe *Apollo* Πύθιος vocatus. *Macrobius* lib. 1. cap. 20. *Hoc nomen* (Πύθιον) *ex nece draconis ipſidum Deo* Græci *fabulantur*. Itaque *Actor.* 16. *v.* 16. πνεῦμα Πύθωνος eſt *ſpiritus Apollinis*, quo Dæmone mulier illa ἐγγαστρίμυθος plena eſſe credebatur. Unde ipſos etiam *ventriloquos* Εὐρυκλέας κάλαι, *vocat* Πύθωνας appellant, ait *Plutarchus* in libro *De defectu Oraculorum*. Eo ſenſu, pro *Pythone*, *Hebræi* פיתום *Pithom*, ſcribunt, voce leviter deflexâ. Atque ariolorum id genus non ex ventre, ſed ex axillis, vocem emiſiſſe ſomniant. *Talmudici* in *Sanhedrin* cap. 7. fol. 65. a. בעל אוב זה פיתום הכדבר משחיז Baal Ob *idem eſt*, *qui* Pithom, *ſeu qui loquitur ex axillis ſuis*. Et ibi *Gloſſa*, מעלה ארז המרת מן הארץ וכושב לו בשחיז תחרת זרועותיו וכדבר *Mortuum ex terra educit, quem ſub axillis, & brachiis ſuis, conſtituit, ut loquatur*. Proinde *Rabbi Selomo Deut.* 18. *v.* 11. explicans quid ſit שואל אוב, *conſulens Ob* (ſeu *Pythonem*) ודרש מבשפות ששמו פיתום וכדבר משחיז ומעלה את המת בבית השחי שלו, *Hæc eſt divinatio, qua vocatur* pithom, *qua loquitur quis ex axillis, mortuum ad axillarum locum evocans.* De hoc ritu, qui plura volet, *Maimonidem* conſulat in Tractatu *De Idololatria*, ſtatim initio cap. 6. Auctor *Aruch* פיתום *Pithom*, dici vult quaſi פי תהום *pi thehom*, *os abyſſi*. Quin פיתום *pithom*, & Πύθων idem ſunt: & utrumque factum ex פתן *pethen*, vel פיתון *pethun*, ut diximus.

Obiter nota *ventriloquum*, ut *Græcis* Πύθων, & Εὐρυκλέα, ita *Babyloniis* שאכיזא fuiſſe dictum. Sic teſtatur *Photius* Auctore 94. ex *Jamblicho De amoribus* Rhodanis & Sinonidis, Καὶ ἐγγαστρίμυθοι, ὃν καὶ Φωτὸν, ἀζιοῦσι Ἕλληνες μὲν Εὐρυκλῆν λέγοντες, Βαβυλώνιοι δὲ Σακχίαν αἰτοκλίνει. *Sacchiam* fortaſſe eſt *Arabum* ساحر *ſachir*, vel ساحار *ſacchar*, quomodo *magum* illi vocant. Pro *mago* ساحر *ſachir* occurrit *Actor.* 8. *verſ.* 9. & 13. *verſ.* 8. & *Deut.* 18. *v.* 10. & Plurale ساحرة *ſachara* Act. 19. *v.* 19. Et à Singulari سحار *ſacchar* Plurale سحارون *ſaccharuna* Gen. 41. *v.* 8. 24. Et Fœminino ساحرة *ſachara* pro *veneficâ* Exod. 22. *v.* 18. Et سحر *ſichr* pro *magia* & *veneficio*, Act. 8. *v.* 9. & Galat. 5. *v.* 20. in *Pentateucho* & Novo Teſtamento *Erpeniana* editionis. Et Verbum سحر *ſachara*, vel in ſecunda Conjugatione *ſacchara*, *incantare* in *Nubienſi Geographo* Clim. 1. part. 7. يسحرون الحيوان الضار *Incantant noxia animalia*. Vel, quod mihi fit veroſimilius, *ſacchuras* eſt זכורן *zacchura*, vel *zachura*, quomodo à *Chaldæis*, & *Syris*, *ariolum* appellari notius eſt, quam ut probatione egeat. Exempla vide in *Chaldæis* & *Syris* Paraphraſibus *Levit.* 19. *v.* 31. *Deut.* 18. *v.* 11. & 1 *Sam.* 28. *v.* 3. &c. Et in *Sanhedrin* fol. 65. 2. & 105. 1. & in *Vajekra Rabba* Sect. 26. &c. Sic ex *zachura* fieret *zacharus*, Z & S permutatis, ut in *Saguno* pro Ζαυόη (ita enim vocat *Stephanus:*) & in *ſmaragdo* pro زمرجد *zmarguad*.

(a) *Suid. in* Πυθὼ. (b) *Apollon. Argon. lib.* 2. *verſu* 708.

CAPUT SEXTUM.

De Aſpide ſurda, quæ *aurem obturare* legitur, *ne audiat vocem incantantium*, Pſal. 58. *v.* 5. 6.

Aſpis non dicitur ſurda, *quod naturâ ſit talis, ut vult* Buſtamantinus; *neque quod vere aures obturet, ut Veteribus placuit. Serpens incantationi cur maximè obnoxius. Hoc faſcini genere infames* Marſi, Pſylli, Ægyptii, Melindenſes, Nigritæ, Peruani, Indi. *Incantationis genus antiquiſſimum. Eo* Orpheum *uſum probant tam ex veteri Fabula de* Eurydice, *quam ex ipſius verbis, ad quæ alluſit* Paulus *Epheſ.* 6. *verſ.* 16. Medeam *quoque* & Jaſonem, *eandem artem calluiſſe narrant. Alia ex* Ariſtotele, Nearcho, Theophraſto, Antigono. *Hujus faſcini multa genera. Alia enim manu & tactu faſcinant. Ab aliis orbis deſcriptus, medicamina adhibita, & barbara verba, loca ſulphure & igne luſtrata, lamina, lapides, ligna peregrina, figuræ* Taliſmanicæ. Emeſa *urbs* τετελεσμένη, *ne ſerpentes & ſcorpii in eam ingrediantur. Voce* DUO *ſcorpiones; & voce* OS, *vel* OSO, *ſerpentes cohiberi. Anguis ſerpentum ſibilum imitatur? Hujus faſcini præcipua vis in cantu, & carminibus, de quibus* Plinius. *His* 1. *Serpentes è cavernis elici, atque evocari; unde* חובר *Pſalti* conſociator, *qui evocatos ſerpentes in unum locum congregat, & conſociat:* 2. *fugare:* 3. *ſopire, delinire, ſtupefacere:* 4. *à veneno expurgari, ne morſu noceant, quod in* Andinorum *montibus à vetula factum dicitur:* 5. *eos ſanari, quos morſu aut tactu læſit ſerpens:* 6. *ſerpentes rumpi, ita*

ita ac medio erepent. Quoſdam ſerpentes incantari non poſſe, hic, & Jerem. 8. 17. & Eccleſ. 10. 11. Nempe incantatore ſerpens reſiſtit, & cum recanit, vel cum ad cantum obſurdeſcit. Prior Arabibus سسل ſil, *id eſt*, ſtridulus: *poſterior* اصم ſurdus *dicitur*, *id eſt*, *qui cum non magis afficitur, quam ſi ſurdus eſſet.* Obturare aurem *Hebraïca phraſis, id eſt*, verbis alicujus non affici: *ita etiam* Virgilio. *Mage creum perſculum, cum cantatum obſiſtu ſerpens. In aſpidem nihil poſſe incantationem docet Ælianus. Et* Arabes *nulla arte poſſe curare morſum ſerpentum ſurdorum, & ſtridulorum, in quo cenſu numerant baſiliſcos, aſpides, ceraſtas, hydros, & cherſydros. Quorſum his* ſurdi *dicantur.* Obj. *Nullam eſſe cauſam, cur in hos quoque Magi non idem poſſint, quod in reliquos ſerpentes. Et alios Scriptores aſpides quoque, & ceraſtas, & hydros, & cherſydros* Pſyllis *ſubjicere.* Reſp. *Deum nolle, ut Diabolo omnia in mundo liceant,* &c. & Pſyllos, Marſosque, & *prope* Helleſponti Parium Ophiogenes *non vi Magicâ, ſed naturali à ſerpentibus fuiſſe immunes, aut audaciâ quadam ipſe aſu confirmata. Denique in Scriptura non docetur, ullam eſſe ſerpentum ſpeciem, in quam incantatio nihil unquam poſſit.*

Superest, ut de aſpidum, adeoque ſerpentum omnium, incantatione dicamus in verba *Pſaltes* πολυδράστου *Pſ. 58. v. 5. 6. Venenum eſt ipſis ſimile veneno ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdæ, obturantis aurem ſuam, ne audiat vocem incantantium, & docti incantationum periti.* In quibus primò queritur, quorſum aſpis *ſurda* dicatur. Reſpondet *Buſtamantinus* libri tertii *De Scriptura animantibus* capite undecimo, *ſurdam* ideo appellari, quod ut acutiſſimi viſus, ita ſit auditus hebetiſſimi. Sed conſulti Naturæ planè contra ſtatuunt, aſpidem auditu multo plus valere, quàm viſu. *Nicander* in *Theriacis* verſu 162.

--- ὑπναλέοις δὲ
Ἀνὴρ ἐπιπλήξειεν ἀφαύροις ἐοικώς·
Ἀλλ' ὅτινα ἡ δύσις νέον ὕδατι κὲ τὰ ἀνδὴ
Ἀθρίζῃ, τοῦδε μὲν ἀπὸ ῥοθίου βάλεν ὕπνον.

--- somnoque gravatis
Torpida contiuò mittere videtur ocellis.
Aſt ubi vel murmur, facili vel percipit aure
Vocem aliquam, ſegnes rejicit de corpore ſomnos.

Plinius libri octavi capite vigeſimo tertio, *Jam primùm hebetes oculos huic malo dedit* (rerum Natura) *eosque non in fronte ex adverſo cernere, ſed in temporibus: itaque excitatur, ſed ſæpius auditu, quam viſu.* Fruſtrà regerit *Buſtamantinus* hæc de aſpide cherſæa dici, non de ptya, & chelidonia. Nam de toto genere aſpidum *Nicander* & *Plinius* agunt. Neque vero quisquam alius à ptyis & chelidoniis cherſæas aſpides ita diſtinxit, ut illas viſu, has auditu præpollere ſomniaret. Omnibus enim aſpidibus eadem eſt oculorum hebetudo, & aurium acrimonia. Mercurialis, *Omnibus aſpidibus hæc communia ſunt, viſus imbecillus, inceſſus tardus, auditus fubtilis.*

Itaque alii *ſurdam* aſpidem dici volunt non naturâ, ſed conſilio; quia, ut addit *Pſalter*, obturat aures, ne vocem incantatoris audiat. *Theodoretus*, Περιζφώσᾳ αὐτὸν ἐπιθεῖναι παρίσασιν, ἢ κωφεύσῃ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ καὶ βούλῃ τὰ ὦτα, καὶ τὴν ἐπῳδὸν ἀπωθεῖσθαι τὴν παρασκευὴν. *Appoſitè illum aſpidis comparavit, non naturâ ſurdæ, ſed aures obſtruenti, ut incantationis vim prohibeat.* Quomodo etiam *Suidas* in κωφὸν. Et *Auguſtinus*, "Sicut aſpidis ſurdæ] "*Unde ſurda? unde* "Ex obturantis aures ſuas] *ideo ſurda, quia obturat aures ſuas.* Mediam viam inſiſtit *R. Salomo*, ſcribens, aſpidem in ſenectute unâ aure obſurdeſcere, alteram opplere pulvere, ne incantatoris vocem audiat, quod merum commentum eſt. Sed neque id ſatis certum,

quod, ut ex vulgi rumoribus acceptum, referunt *Auguſtinus*, *Caſſiodorus*, *Beda*, *Iſidorus*, alii, aſpidem, cum cœperit pati incantatorem, unam aurem ad terram applicare, alteram obturare cauda, ne via puteat incantationi.

Verum, ut tota res elarior fiat, neceſſe habeo pauca præfari de ſerpentum incantatione, quos cenſet *Auguſtinus* (*a*) ideo moveri magis hominum carminibus, quam ullum aliud genus animantium, ut hoc eſſet argumento, primum hominem à Diabolo fuiſſe per ſerpentem in *Paradiſo* ſeductum. Itaque integras gentes videas hoc faſcini genere infames. In his *Marſi*, & *Pſylli*; quod omnes ſciunt. Sed & idem præſtare *Ægyptios* μαγικῇ τοῦ ἐπιχωρίου, *magicâ quadam ratione illi gentis propria*, in *Ælianæ* legas *Hiſtoria* libri ſexti capite trigeſimo tertio. Et de *Melindenſibus* hoc ipſum tradit *Geographus Nubienſis* primi *Climatis* parte ſeptima,

(*a*) *Auguſt. lib. 21 De Gen. ad lit. cap 18. Et lib. Quæſtionum 65. Quæſt. 44.*

يزعمون انهم يسحرن الحيوان الضار
حتي لا يضر الا لمن ارادوا ضره

Dicuntur nexia animalia ita incantare, ut nemini noceant, niſi eos ipſi voluerint. Et de *Nigratis* Cadamuſtus, *Sunt etiam faſcinatores, id eſt, incantatores exoſſi. Faſcinam præſertim ſerpentes.* Et de *Peruanis* in *Orbe Novo* Spitillus *in* Collectaneis: *Puer feſti tempore coronatus, altera manu telo inſtructa, altera vipera viva dependente, poſitam in loco quodam ornatiſſimo ſedem occupat. Unde facilè colligitur Dæmonis eſſe artes, cum à vipera non mordeatur.* Et de *Indis* Teixeira libri primi *Hiſtoriæ Perſicæ* capite 29. *Los vemos comunmente en la* India *adoſtrarlen los gentiles traher culebras encantadas, algunas muy grandes, y terribles, por las calles, y caſas, haziendo las baylar al ſon de una flauta, y las rebuelven al cuello, y hazen con ellas otros ſemejantes ademanes, tratando las con las manos ſin offenſa ſuya. Y aunque algunes las atribuyen a no tener dientes, porque dizen ſe les ſacan ſiendo chiquitas. La experiencia mueſtra lo contrario, pues ſiendo algunas vezes enſannadas, e no tan ligadas con el encanto como conviene, ſe ha viſto, que hazian grande eſtrago en los aſpectantes.* Quę Latinè ſic ſonant, *Illud in* India *ſæpe vidimus, ubi ſerpentes incantatos, eosque aliquando valde magnos, & terribiles, per vias & domos deducere Gentiles ſolent, quos manibus illæſi tradunt, & ad fiſtulæ ſonum ſaltare jubent, & collum retorquere, atque alias hujusmodi geſtus agere. Qua ideo fieri quidam dicitant, quia ſunt edentuli, & dentes, quos parvos habent, ſis facilè avelluntur. Sed experientia refelluntur, qui ſic ſentiunt: cum iidem hi ſerpentes irritati, nec incantatione ita vincti, quam par erat, nonnunquam viſi ſunt magnam ſpectatorum ſtragem edere.*

Neque hæc ſuperſtitio hodie & heri nata eſt. Ejus enim veſtigia in vetuſtiſſimis Scriptoribus paſſim videas. Sic *Eurydicem*, à ſerpente ictam, ideo fingitur *Orpheus* ex Inferis revocâſſe; quia

--- ὑπὸ ῥᾴθυμος αὐτὸν τῷ ὄντι διδαγμένην
Καὶ πανδυσίζῳ θυμέν, τοῖς ἐπῳδαῖς, μὴ ὄιδε,
Καὶ ἀγχιποίᾳ, μᾶλλον τι, τῇ πολυμαθείᾳ
Αὐτὴν ἐξαπαίζειν. ---

Ab angue ipſum re verâ morſum, & de via periclitantem, incantationibus, quas noverat, & ſolertia, & muſa, & multa doctrina ad vitam revocavit. Ita Τζετzes *Chiliadis* ſecundæ *Hiſtoria* quinquageſima quarta. Neque *Orpheum* hanc artem latuiſſe idem probat ex ipſius *Orphei* verbis in opere *De lapidibus* (quod tamen opus *Timocli Syracuſano* cum *Suida* tribuere malim.)

Ῥιζῶν τε τέχνας χαμαὶ ἐρχομένοις ἀράσσων,
Ἐκέστας, ἅδ' ἔφιον ἰὸν οἰζυρὸν ἐρυσσάμην.

Stridoremque ſiſtere humi venientis draconis ſciet, & ſerpentum repentium venenum (aut verò *jaculum*) *exſtinguere.* Hæc verba ideo profero libentius, quia ad ea

Paulus palàm alludit *Epheſ.* 6. 16. Illa porrò reperias in Proœmio Operis Περὶ λίθων, ſed corrupta. Nam pro ἰοπλῆγι τε σὺν ἐμοὶ, metro & ſenſu repugnante, noſtræ editiones habent Ῥιζόντες, καὶ, &c. Eodem pertinet, quod *Apollonius Argonauticon* libri quarti verſu 147. *Medea* legitur

Τὴν δ' αὐτὴ ἐνοπῇ θέλξει τέρας,

ſuavi voce mulſiſſe menſtrum, id eſt, draconem, velleris aurei cuſtodem. Proinde ſequitur non multò poſt,

--- αὐτὰρ ἑ γ' ἤδη

Ὀππῃ θελγόμενόν περ ὀλοιχὴν ἀναλύσει ἕλκηθαι,

Hujus igitur cantu delinita longa ſpina reſolvaeſt. At *Ovidius* idem *Jaſonis* tribuens libro ſeptimo *Metamorphoſeos*,

Hunc poſtquam ſparſis Lethæi *gramine ſucci,*
Verbaque ter dixit placidos facientia ſomnos.

Ad ipſum Magiæ genus alludunt hæc *Platonis* libro ſecundo *De Republica*, Θρασύμαχος φαίνεται ὑπό τινος ἐπῳδῆς ἢ φαρμάκου ἡμῖν κηλούμενος. Thraſymachus *videtur à te ut ſerpens delinitus.* Sed diſertiora qui volet, in fine *Mirabilium*, quæ *Ariſtoteli* tribuuntur, longam hiſtoriam legat de ſerpente *ſacro* dicto Magæ *Theſſalæ* carminibus exanimato. Quale eſt, quod ſerpentum morſibus *Indos* ἀτρῳδὸς *Alexandri* comes *Nearchus*, & tibicines *Theophraſtus* mederi tradunt: ille apud *Strabonem* libro decimo quinto; hic *Gellii* libri quarti capite decimo tertio. Et quod ſub *Lago* filio ſcripſit *Antigonus*, *Pſylles*, ab aſpidibus ictos, nihil pati, *Mirabilium* capite decimo nono.

Hujus porrò faſcini multa genera. Aliis enim ſerpentes manu & tactu faſcinare moris erat. *Virgilius* libro ſeptimo *Æneidos*,

Spargere qui ſomnos cantuque manuque ſolebat.

Solinus Italicus libri primi verſu 411.

Nec non ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, *tactuque graves ſopire chelydros.*

Et libri octavi verſu 500.

Æætæ *prolem* Anguitiam *mala graminaprimùm*
Monſtrauſſe ferunt, tactuque domare venena.

Symmachus libri ſeptimi Epiſtola decima nona, *Quis* Colchus, *aut* Theſſalus, *cantu, aut manu has offenſiones levâſſet?* Alii orbem deſcribebant, & medicamina adhibebant. Ita *Theſſalam* mulierem in urbe *Teno* narrat *Ariſtoteles*, aut quisquis *Mirabilia* ſcripſit, ut ſacrum ſerpentem exanimaret, κύκλον γράψαντα, καὶ τὰ φάρμακα θεῖναι, ἐκβῆναι εἰς τὸν κύκλον αὐτὴν καὶ τὸ νεῶν, *cum circulum deſcripſiſſet, & pharmaca in eo poſuiſſet, in illum circulum cum ſilue eſſe ingreſſam.* Et in *Luciani Philopſeude Chaldæus*, ut ſerpentes evocaret, in agrum manè veniens, ſacra ſeptem nomina ex vetuſto libro legit, θεὸν καὶ δαδὶ καταγίσας ἐν τόπῳ, περιελθὼν εἰς τρὶς, *ſulphure ac face luſtrato loco in orbem ter obambulans.* Rurſus alium faſcini ritum his verbis deſcribit *Seneca* in *Medea* Actu quarto,

Et triſte lævâ complicans ſacrum manu,
Peſtes vocat, quascunque ſerventu creat
Arena Libyæ. ---

Laminæ etiam, lapides, ligna, figuræ *Taliſmanice*, quas vocant, in eum uſum adhibitæ. *Arnobius* libro ſecundo, *Adverſus ictus noxios, & venenates colubrorum morſus, remedia ſæpe conquirimus, & protegimus nos laminis*, Marſis & Pſyllis *vendentibus.* (Alii, dubito an melius, *Protegimus nos labus*, Marſis, Pſyllisve *dentibus.*) Et *Nubienſis Geographus* (*Climatis* primi parte tertiâ) circa *Nigritarum* urbem *Cucu* lignum quoddam naſci fabulatur, quod العبة عود *lignum ſerpentis* ideo vocant; quia اذا وضع علي حجر العبة خرجت اليه مسرعة *cum latibule ſerpentis apponitur, ſtatim ad illud egreditur ſerpens.* Imò, ſi credimus, quisquis hoc lignum manu tenet, يخف من الحيات ما شا يبره من غير ان يدركه شي من الجزع ويجد في نفسه قوة عند اخذها *ſerpentes, quotquot voluerit, ita manu capiet, ut interim nullo timore percellatur, quin in iis capiendis quandam in ſe ſentiet fortitudinem.* Alii tamen aliter referunt: nempe, ſi quis hoc lignum manu teneat, aut collo appendat, لم تقربه حية البتة *ſerpentem ad eum nullo modo accedere.* Idem de *Emeſa* urbe hæc habet *Climatis* tertii parte quintâ, وهي مطلسمة لا يدخلها حية ولا عقرب ومتي ادخلت علي الباب المدينة هلكت علي الحال *Illa ſic* talismanizata *eſt* (id eſt, οὕτω τετελεσμένη, talibus τελέσμασι, ſeu *talismatis*, inſtructa) *ut nulla eam ſerpentes aut ſcorpiones ingrediantur, quin, ſi ad portam evocatus inferantur, ſtatim exſpirent.* Addit in quadam teſtudine lapidem eſſe infixum, in quo Scorpii figura eſt inciſa, cujus tactu ſanatur is, quem ſcorpio pupugit, aut momordit. Quâ fide apud *Plinium* libri vigeſimi octavi capite tertio, *Attalus* affirmat, *ſcorpione viſo, ſi quis dicat DUO, cohiberi, nec vibrare ictus.* Et *Alcamus*, اس OS, vel اسه OSOH, eſſe كلمه تقال لحية فتخضع *vocem, qua cum ſerpens dicitur, uſque demittit.* An quia ſerpentis ſibilum videtur imitari? Sic enim in libro *Mirabilium Theſſala* Maga, ut ſacrum ſerpentem in ſuum circulum evocet, dicitur μιμεῖσθαι τὴν φωνὴν ἧς ἕνεκεν, *hoſtia vocem imitari.* Quod *Arabicè* uno verbo صرا dicitur. Nempe صرا eſt *ſerpentem incantando illius ſibilum imitari*, quomodo Echo noſtram vocem imitatur. Nam صري Nomen eſt *echo*, ex quo Nomine fit Verbum صرا.

Sed hujus faſcini præcipua vis eſſe creditur in cantibus, & carminibus, quæ *Hebræis* לחשים, id eſt, *ſuſurri*, aut *muſſitationes*, vocant; quia Magi cantus ſuos ſolent inter labia demurmurare. De his agit *Pſaltes* hoc loco, cum ſurdam aſpidem dicit obturare aurem ſuam, ne audiat vocem מלחשים, *muſſitantium*, ſeu *incantatorum.* Cantu nempe Magico credebantur ſerpentes 1. Primò è cavernis elici, atque evocari. Sic *Plinius* libri octavi capite decimo ſexto eos *extrahi cantu*, dicit, *cogique in paucum.* Et *Ælianus* de *Ægyptiis*, libri ſexti capite trigeſimo tertio, Τῶν φιλούντων τὰς ἴφεις, ἐπαοιδαῖς τισι καταγοητεύοντες, ὥστε μέτρια προάγουσι ἑαυτούς. *Serpentes, carminibus quibusdam primùm incantatos, è latebris poſtmodum facilimè extrahunt.* Et *Seneca* in *Medea*,

--- *tractis Magicis cantibus*
Squamea latebris turba deſertas adeſt.

Ut in *Luciani Philopſeude* ad *Chaldæum* Magum, ἥκειν, ὅλους ἑλκόμενοι πρὸς τὴν ἐπῳδὴν, ἴφεις πολλαὶ, καὶ δρυῖδες, καὶ ἔχιδναι, καὶ κεράσται, καὶ ἀσπίδες, *Venerunt, tanquam incantatione tractæ, multi ſerpentes, aſpides nimirum, & viperæ, & ceraſtæ, & jaculi.* Lampridius *in* Heliogabalo: *Serpentes per* Marſicæ *gentis Sacerdotes collegiſſe ferunt.* Hieronymus *in* Pſal. 57. *Ille homo, qui incantat*, Marſus *dicitur, & trahit eos de tenebris ad lumen. Auguſtinus* libri undecimi *De Geneſi ad literam* capite vigeſimo octavo, *Putantur audire & intelligere ſerpentes verba* Marſorum, *ut, ejusincantationibus, profiliant plerumque de latebris.* Et libri *Quæſtionum* 65. Quæſt. 44. *Ut de antris ad verba* Marſorum *exeant, permittente Deo, cogantur à Diabolo.* Et in *De Hæreſibus* capite decimo ſeptimo, ubi de *Ophitis*; *Habent etiam verum colubrum, quem nutriunt, & venerantur. Qui &, incantante Sacerdote, egredi-*

dtur

ditur de ſpelunca, & aſcendit ſuper altare unuxum ſpelunca. Cadamuſtus de nepote Principis *Budamel, Navigationum* capite vigeſimo octavo; *Deſignato in terra circulo, faſcinatione ſerpentes è concedere compellis. Scaliger* in libros *antim.* libro primo capite vigeſimo octavo ſectione 123. *Nos aliquando vidimus cantationibus e cavernis exeiri ſerpentes.* Eodem facere multi credunt, quod Magum *Hebræi* חובר *chober*, quaſi *conſociatorem*, appellant; quia evocata animalia in unum conſociat, & congregat. Sic *Deut.* 18.11. חובר חבר, juxta *Selomonem* eſt שכצרף נחשים או עקרבים או שאר חיות לבקום אחד, *qui conſociat ſerpentes, aut ſcorpiones, aut reliqua animalia in locum unum.* Quæ ex his *Jonathanus* ſumpta ſunt in Paraphraſi, ומחברין ואסרין חיוין ועקרבין וכל מיני רחשין, *Qui conſociant & ligant* (Magicis ſcilicet verbis) *ſerpentes, & ſcorpiones, & omnes reptilium ſpecies.* Cui Paraphraſi *Hieroſolymitanus* non eſt abſimilis. Neque videtur alia mens fuiſſe *Pſalmiſtæ*, cum in hoc ipſo loco dicit, *Nec audit vocem incantatorum, neque* חובר חוברים מחכם, (ad verbum) *periti conſociatoris conſociatorum*, id eſt, ejus, qui callet artem ſerpentes ad ſe evocandi, ut in unum congregentur. Proinde *Chaldæus* hic reddit, רלא מקבל לקל מלי חרשיא אסורי נחשין, *Quæ* (aipis) *non audit vocem, & verba Magorum, qui ligant ſerpentes.*

Sed & cantu ſerpentes fugari volunt. *Lucanus* libri noni verſu 913.

Primum quas vallis ſpatium comprendit arenas,
Expurgat cantu, verbiſque fugantibus angues.

Hæc ille; ſed ſolus, quod meminerim.

Etiam cantu ſiſti, deliniri, & ſtupefieri dicuntur angues. *Tibullus Elegiâ* nonâ,

Cantus & irata detinet anguis iter.

Saga quædam in *Petronio*,

--- & juſſi ſtare draconis.

Virgilius, ubi ſupra,

Vipereo generi, & graviter ſpirantibus hydris,
Spargere qui ſomnos cantuque manuque ſolebat,
Mulcebatque iras, & morſus arte levabat.

Columella in *Horto*,

Sic quondam Magicis ſopitum cantibus anguem.

Seneca in *Medea*,

Sopte primum cantibus ſerpens meis.

Silius libri tertii verſu 300. de *Marmaridis*,

Ad quorum cantus mites jacuere cerafta.

Et libri quinti verſu 352. de *Synalo*,

--- vangere vulnus
Herbarum hic ſuccis, ferrumque è corpore cantu
Exigere, & ſomnum toto miſiſſe chelydro
Anteibat cunctis. ---

Et libri octavi verſu 497.

Ha bellare acies nôrant, ac Marſica pubes
Et bellare manu, & chelydris cantare ſeporem,
Viperaumque herbis hebetare & carmine dentem.

Plutarchus in *Catone*, de *Pſyllis*; Τὰ θηριοκατηγοροῦντα ἀμβλύνει, καὶ κηλῶν. *Serpentes cantu obſtupefaciunt & demulcent. Philoſtratus* in *Apollonio*, libri tertii capite ſecundo; *Scripta incantatoria verba draconibus dicuntur ſomnum inducere:* Græcè, ὕπνον ἐγγενατίζοντες τοῖς δράκουσιν. Sic *Theodoretus* in *Pſalmum* quinquageſimum ſeptimum, aſpidem aurem obturare dicit, cantante Mago, ὅτε μὴ θέλγεσθαι ταῖ ἐπωδαῖς, *ne incantationibus demulceatur.* Et in eumdem locum *Hilarius*, *Neque hic* Marſorum *cantus, aut conſopita viperarum fibila memorat. Cadamuſtus*, ubi ſupra, *Ivit, & faſcino compeſcuit ſerpentes, illicoque redeuns ſic alloquitur hoſpitem, Obſederant ſerpentes domum devaſtaturi, ni ego occurriſſem tanto malo incantatione, quâ nimium frequentius.*

Cantu inſuper crediti ſerpentes ab omni veneno expurgari, ut ne morſu noceant. Ita *Iſidorus Originum* libri noni capite ſecundo, *Marſos ſcribit illæſos eſſe carminum maleficiis.* Quo pertinent hæc *Alcimi* libro ſecundo *De peccato originali*,

Concutit interius ſecreti carminis arma, &c.
Mox impuni manu coluber tractatur inermis:
Et morſus tantum, non virus, an langue timetur.

Et *Maimonides*, *De Idololatria* capitis undecimi ſectione decimâ, הן אומרים שח אומר כך וכך על הנחש או על העקרב אינו מזיק, *Si Magus, ut ajunt, hoc vel illud ſerpenti aut ſcorpioni dixerit, is non nocebit amplius.* Quin, apud *Delrium* libri ſecundi *Diſquiſitionum Magicarum* Quæſtione decima tertia, aſſerit *Petrus Chieza*, verè ne an ſecus, Lectoris eſto judicium, omnes *Andinarum* montium vaſtos ſerpentes omnem ferociam, vimque noxiam, poſtiſſe, vetulæ cujuſdam carminibus olim exarmatos: ita ut nunc etiam aſpectu tantum terreant, cætera ſint innoxii.

Putatur quoque virtus carminis eos ſanare, quos morſu læſit, aut tactu ſerpens. Quo nomine apud *Strabonem Indos* commendat *Nearchus*. Cum enim in *India* ſerpentes, & reptilia quævis, magno numero ſcateant, & locorum incolis ſint multis modis moleſta: ibi refert ἐπωδοὺς περιφοιτᾶν πασιγενεῖς ἰώσεως, καὶ ὅσοι χρεῶν τι ταύτην μάτην ἰατρικὴν, *circumvagari incantatores, qui mederi putantur, & hanc fere ſolam eſſe medicinam.* Sic de *Umbrena Poeta* libro ſeptimo,

--- & morſus arte levabat.

Et *Lucanus* libri noni verſu 933.

--- peſtis nigris inſerta medullis
Excantate perit. ---

Hoc præcipuum, quod angues, Mago cantante, rumpi dicuntur, & crepare medii. Lucilius.

--- Marſu', coluber
Diſtentus canin, venas cum extenderit omnes.

Virgilius Eclogâ octavâ,

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Ovidius libri ſeptimi *Metamorphoſeos* Fabulâ ſecundâ ſub perſona *Medeæ*,

Viperæ rumpo verbis & carmine fauces.

Et *Amorum* libri ſecundi *Elegiâ* primâ,

Carmine diſſilient, abruptis faucibus, angues.

Et *De Medicamine faciei*,

Nec media Marſis findantur cantibus angues.

Horatius Epodâ 17.

Capitque Marſâ diſſilire nenia.

Lucanus libri ſexti verſu 488.

--- gelidos hos explicat orbes,
Inque pruinoſe coluber diſtenditur arvo,
Viperei cocunt; abrupto corpore, nodi.

Nemeſianus, *Eclo[illegible]arta*, de *Mycale* veneficâ;

Cantavit, quod Luna timet, quo rumpitur anguis.

Et *Philoſophus* ubi ſupra, Ὡς ἡ πρασιὰν ὁ ἰὸς οὐ κύκλον, λύειν ἐνθὺς γυιόω ἀυτῆ. *Quamprimum ſerpens in circulum eſt ingreſſus, eum* (ajunt) *ſtatim fuiſſe ſolutum*, id eſt, *ſolutis compagibus extinctum.*

Interim quoddam eſſe ſerpentes, qui incantari non poſſint, vel ex Scriptura videtur poſſe elici. Nam *Jerem.* 8.17. minatur Deus ſe in *Iſraelitas* immiſſurum נחשים צפענים אשר אין להם לחש, *ſerpentes regulos, contra quos nulla ſit incantatio.* Complutenſes, ὃυς οὐκ ἔστιν ἐπᾴσαι, *à quibus non licet ſe evellere:* ſed alii melius, ὃις οὐκ ἔστιν ἐπᾴζαι, *quos incantare non licet.* Et *Eccleſ.* 10.11. *Solomon* בעל לשון, *obtrectatorem* nihilo meliorem (id eſt, tam pernicioſum) eſſe dicit, quam אם נשך הנחש בלא לחש, *ſi mordeat ſerpens ſine incantatione*, id eſt, *non incantatus*, vel *qui incantari non poteſt.* Et in loco *Pſalmi* in quo verſamur, *aſpis ſurda* dicitur *aurem ſuam obturare, ne incantatoris vocem audiat.* Nempe duobus modis incantationi ſerpens putatur obluctari, aut cum recanit, aut cum obſurdeſcit ad cantum. *Recanere* ἀνᾴδειν, vel *recantare* ſi mavis, eſt *contrario ſibilo incantationem repellere & retorquere. Plenius* libri vigeſimi octavi

capite ſecundo, *Non pauci etiam* (credunt) *ſerpentes ipſas recanere*, (ita cum *Turnebo* (*b*) lego) *& hunc unum eſſe illum intellectum. Ariſtoteles* de ſaga *Theſſala*, Ἔστα μαγεύσας τὸν ὄφιν ἢ θηρίον τὸ ἢ ἀντᾴδων, καὶ προσιόντα. *Deinde imitari* (cœpit Saga) *vocem ſerpentis: ſerpens vero recanere, & accedere.* Serpens, in quem irrita eſt incantatio, quia cantui ſic occinit, صل *ſil* dicitur *Arabice*, ut اصم *aſammo*, id eſt, *ſurdus*, qui cantu non afficitur. Propriè صل *ſil* eſt *ſerpens tumulus*, vel *ſtridulus*, id eſt, qui, ſtridore quodam edito, Mago occentat, & obſibilat. At Phraſi, tam *Hebræis* & *Arabibus* familiari, quam *Græcis* & *Romanis* ignota, *ad cantum obſurdeſcere*, vel, quod idem eſt, *aurem obturare* dicitur ſerpens, cum cantu nihilo magis afficitur, quam ſi vel ſurdus eſſet, vel auribus obtuſis. Ita accepit *Kimchius* in loco *Pſalmi*, ubi de aſpide dicit, זה הנרש הקשה לא יועיל בו לחש כאילו הוא חרש ובאילו יאטם אזנו שלא ישמע מה שלוחשים לו, *Durus eſt ille ſerpens, in quem non magis proficit incantatio, quam ſi vel ſurdus eſſet, vel obturaret aurem, ne audiret carmina, quibus illum incantant.* Eadem Phraſi qui erga pauperes durus eſt, & immiſericors, *aurem obturare* dicitur *à clamore pauperis*, Prov. 21. 13. Et vir pius *aurem obturat, ne audiat cædes*, Eſ. 33. 15. id eſt, à cruentis & ſanguinariis conſiliis tam alienus eſt, neque ad ea magis attendit, cum ab impiis proponuntur, quam ſi aures haberet obturatas. Sic, cum de *Æneæ* dicitur libro quarto *Æneidos*,

— ſed nullis ille movetur
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.
Fata obſtant, placidaſque viri Deus obſtruit aures.

Id eſt, ad *Didûs* & *Annæ* preces tam inflexum reddidit, ac ſi obſtruxiſſet aures. Aſpis pari ratione tum ad cantum ſurda eſt, & aurem obturat, cum in eam cantus tam parum valet, quam ſi eſſet planè ſurda, atque aures obturâſſet. Antecedens pro Conſequente. Neque aliter ab *Avicenna* ſumi puto, cum repetit toties hunc vel illum ſerpentem eſſe è genere ſurdorum, ut pluribus infrà docetur.

Porrò, ſive recanat ſerpens, aut ad cantum obſurdeſcat, non eluctari ſolum, ſed & Mago creditur creare periculum. Sic apud *Ariſtotelem*, cum *Theſſala* veneficæ facer ſerpens occentaret, parum abfuit, quin in ſoporem lethiferum illa dilaberetur. Atque, ut teſtatur *Alcimus*, ubi ſuprà,

Interdum perit incantans, & callida ſurdus
Adjuratoris contemſit murmura ſerpens.

Sive tota vis incantationis, juſto Dei judicio, cedat in perniciem auctoris; ſive ſerpens incantatori lethale vulnus inferat. Quo pertinet celebre exemplum (*c*) *Debrii lib. 2. Diſ. Saltzburgenſis* illius Magi, qui, cum omnes ad unum milliare ſerpentes in quandam foveam cogere niteretur, tandem ab ingenti uno, & annoſo, in eum inſiliente, necatus fuit. Itaque Magos etiam morderi à ſerpentibus *Sirachides* his verbis docet *Eccleſiaſtici* capitis duodecimi verſu decimo tertio, Τίς ἐλεήσει ἐπαοιδὸν ὑφιδήκτου, καὶ πάντας τοὺς προσαγόντας θηρίοις; *Quis miſerebitur incantatoris à ſerpente demorſi, aut ullius eorum, qui accedunt ad* venenatas *beſtias?* Ibi enim θηρία non *feras* quaſvis, ſed *venenatas* ſignificare jam antè (*d*) probavimus.

Qui porro ſerpentes recanant, vel ad cantum obſurdeſcant, vel quorum ſerpentum virus quovis faſcino credatur eſſe potentius, *Græcorum* nullus explicat. Niſi quod *Ælianus* libri primi capite quinquageſimo quarto hoc aſpidi videtur tanquam proprium aſſignare, quod in illius morſum neque medicamina neque incantationes quidquam profint: Καὶ ἔχειν, inquit, δηγμα, καὶ ὄφεως, ἀλλ' ὃν, Φασιν, ἀντιπάλων μὴ διαμαρτάνειν φαρμάκων. Καὶ τὰ μὲν ἀντῶν ἄλλα πήματα ἄνια, τὰ ἢ χρήματα· καὶ ἐπεδαὶ ἢ ἐπῳδαὶ τῶν ἰγχελύων ἰὸν. Ἀσπὶς δὲ ἄλλου μόνου δήγμα ἀίατον ἔχει, καὶ ἐπιπλίας πρώτου. *Vipere quidem, & aliorum ſerpentium, morſus ajunt non carere remedio, quæ malo opponantur. Quorum alia propinari, alia inungi audio, in quæ nonnullis etiam incantationes ſimplicium venenum mitigaverunt. Sed ſolius aſpidis morſum inſanabilem eſſe accepi, & omni auxilio ſuperiorem.* At rem, à *Græcis* intactam, accuratè & dilucidè exponit *Avicenna* poſt *Arabes Philoſophos* in capite *De ſpeciebus Serpentium*, quod ſic incipit (*e*)

(*e*) *Arab. tom. 3. p. 126.*

ان العلما بامر الحيات وطبايعها قسموها
ثلثة اقسام شريرة الحدة لا تمهل
من العال الي فوق ثلث ساعات
ولا علاج للسوهها وهي الصم والاملال
ولا ينفع فيها الا قطع العضو في
العال او الكي البالغ النافذ بالنار
فانه يحرق السم ويضيق المجاري

Philoſophi in libris de ſerpentibus, & natura eorum, trifariam illos dividunt. In prima ſpecie *venenum ita tam intenſa eſt*, ut mors *à tempore* morſûs *non differatur ultra tres horas, neque ulla ſit curatio. Sunt enim è genere ſurdorum, & ſtridulorum* (id eſt, ut docuimus, eorum, qui vel ad cantum videntur obſurdeſcere, quia illo non magis afficiuntur, quàm ſi ſurdi eſſent, vel etiam τῷ ἐπαοιδῷ ἀντᾴδει, *incantatori recanunt*, ita ut in illos incantatio ſit irrita.) *Itaque nihil prodeſt præter membri amputationem in eodem momento, vel combuſtionem ad intima penetrantem; quia venenum exurit, & conſtringit meatus.* Addit ad hanc ſpeciem pertinere الملكة *regulum*, qui ſolo viſu & auditu interficit: & الخطاف *aſpidem cholidoniam*: & الاسفيس اليابسة *aſpidem ſiccam*, ſeu χερσαῖον· quarum hæc ante tres horas, illa ante duas necat: & البزاقة *aſpidem pſyadem*, à qua morſus interit قبل ان توجع *priuſquam doleat*, id eſt, *ſine dolore moritur*; *Latinus* Interpres abſurdè, *antequam redeas*; quia legit ترجع pro توجع. Quale eſt, quod paulò poſt idem Interpres in hoc eodem cenſu ponit *ſurdos uncuatos, qui multiplicantur in terris Ægypti. Surdos uncuatos*, id eſt, الصم المقوسة. Quomodo legiſſe videtur nullo ſenſu, pro الصم المقعصة qui ſunt ſerpentes *ſurdi cùm mortem inferentes.* Cujuſmodi ſunt præter regulum, & aſpidem, المقرنة *cerafles*, & اودرس *hydrus*, & كركسودروس *chersydrus*, quos omnes ſurdis accenſet *Avicenna* in ſequentibus. Sic in capite *de Baſiliſco*, هو الاول من الصم *Is eſt primus ſurdorum.* Et capite *De aſpide Cholidonia*, وهى من الصم

(*b*) *Adverſar. l. 23. c. 10.*

(*c*) *Debrio quæſt. Magic. 2. 13.*

(*d*) *Cap. 21. p. 371. lin. 31. &c.*

Etiam

Etiam hæc eſt ex ſurdis. Et infrà, وعلاجها علاج الصم *Et curatio ejus eſt curatio ſurdorum.* Quod ipſum habet in *Aſpide cherſeo.* Et in *Pſyade*, وعلاجها من جنس علاج الصم *Curatur eo modo, quo ſurdi.* Et capite *De Ceraſte*, هي جنس من الصم *Eſt è genere ſurdorum.* Et *De Hydro*, ſeu *Cherſydro*, هي اصغر من الا صله صما *Eſt dryino minor, ſurdus.* Ut jam nemini ſit obſcurum, *ſurdos* ab *Arabibus* dici ſerpentes omnes, quos credunt ab incantatione eſſe immunes. Hinc *Alcamus* diſerte, الاصم من الحية لا يقبل الرقي *Surdus de ſerpente is eſt, qui incantationem non admittit.* Tales porro ab iis habentur ii omnes, quorum virus in ſupremo gradu intenſum eſt, reguli puta, aſpidis, ceraſtæ, hydri, cherſydri. Cui doctrinæ conſonare videbitur, quod aſpidem Regius *Pſaltes*, & regulum, ſeu baſiliſcum, *Jeremias* in illo genere ponunt. Quaſi certus experimentis conſtet, aut ſerpentum id genus incantationem Magos nequaquam aggredi; aut, ſi aggrediantur, illis adeo non ſuccedere, ut ſæpe etiam cedat in perniciem auctorum.

At his duo poſſunt objici: primò nullam apparere cauſam, cur in aſpides, hydros, regulos, & ceraſtas Magi non idem poſſint, quod in reliquos ſerpentes. Quidni enim regulus, aut aſpis, potentiâ Dæmonis tam facilè evocetur, aut obtorpeſcat, aut diſſilat, aut veneno exarmetur, quam quivis alius ſerpens? Et Magis hic hærere calculum quis crediderit, cum majora in aliis artis ſuæ ſpecimina videantur edere? Præterea hos quoque ſerpentes incantationi eſſe obnoxios multi ſcribunt. In *Philopſeude Luciani* à Mago evocantur ἀσπίδες, καὶ ἰχθύες, καὶ κεράσται, καὶ ἀμφίσβαιναι, *aſpides, & viperæ, & ceraſtæ, & jaculi.* Virgilius *Umbronem* dicit cantuque manuque ſparſiſſe ſomnos

— *gravuter ſparſumbus hydrus.*

Et *Silius* lib. 8. *Marſos*

— *chelydros cantare ſoporem.*

Et de *Marmaridis*, ſeu *Pſyllis*, lib. 3.

Ad quorum cantus mutes jacuere ceraſtæ.

Eſt ſcilicet ceraſtes πρὸς τὸν καλαμβῶτα Ψύλλιν ἀνῳδὸν, οἵ περ ὅτε ἀντοὶ δαιόντων ἰκαίνει τ' ἀγρμάτων, καὶ τοῖς τῷ τοιούτῳ κακῷ περιπεσόντας ἰῶνται ῥᾳδίως, *fœdus cum eis, qui Pſylli vocantur, qui nec ipſi mordentium ſentiunt morſus, & eos, qui in id malum incidunt, facile ſanant.* Ita *Ælianus Hiſtoriæ* lib. 1. cap. 57. Neque aliter affectæ aſpides erga eoſdem *Pſyllos.* Antigonus *Mirabilium* cap. 19. Τοὺς τ' ἀσπίδων ὄντας μὲν (Ψύλλους) ἰδίᾳ πάσχειν τυπτόμενον τ' δὲ λοιπὸν ὑπ' ἔχθους, ἔχειν διαφθείραι δυνάμει. Pſylli *ab aſpidibus illi nihil patiuntur incommoda, cum aliorum nullus*, ab iis *morſus*, mortem *effugiat. Varro* apud *Priſcianum*, *Admota aſpis, cum pupugerit, ſi non occidat, ſciat ex* Pſyllorum *ſtirpe eſſe. Cinna* apud *Gellium* lib. 9. cap. 12.

Somniculoſum ut Pœnus *aſpidem* Pſyllus.

ſcilicet *venator*, aut *impune tractat.* Quæ non videntur aliter poſſe fieri, quam per Magicas artes. Proinde *Lucanus* de *Pſyllis*,

— *par lingua potentibus herbis.*

Et *Silius*,

Ad quorum cantus ſerpens oblita veneni.

Et *Plutarchus*, Ἀντάττει τὰ θηρία καταπαύοντας ἐμβλύνει, καὶ κηλεῖν. *Ipſoſque adeo ſerpentes incantationibus ſtupefaciunt, & demulcent.* Et *Heſychius*, Ψυλλικὸς γένος, ὁ τῶν Ψύλλων, οἱ δὲ Ψύλλοι Λιβύης. Pſyllicus *Magus*, *id eſt*, *ex* Pſyllis, *qua gens eſt* Libyæ. *Sulpicius* denique, qui totam *Ægyptum* peragraverat, ubi ſunt aſpides magna copia, eas credidit poſſe incantari: alioqui non dixiſſet, quod jam (*f*) ex illo citavimus, *Aſpis mira magnitudinis*, &c. *quaſi incantata carminibus, cærula colla depoſuit.* (*f*) *Cap. 5. p. 282. lin. 13.*

Jam, ut duæ objectiones allatæ diluantur, ad priorem reſpondemus: A Diabolo hydrum, & aſpidem, & ceraſtem, & baſiliſcum, tam facilè poſſe compeſci, quam quemvis alium ſerpentem, ſi modò permittat Deus: ſed Deum nolle, ut Diabolo omnia in mundo liceant. Utut enim ſuperbe jactet impurus ille ſpiritus (*g*) *omnia ſibi fuiſſe tradita:* tamen illi Deus ad ipſum, (*g*) *Luc.* quod (*b*) mari, dixit, *Hucuſque venies, nec procedes ulterius.* Unde eſt, quod in *Ægypto* Magi, qui ſanguinem, & ſerpentes, & ranas in ſpecie produxerant, cum ad pediculos ventum eſt, (*i*) hærent, Deo non permittente, ut præſtigiis ſuis *Pharaonis* pergerent illudere. Et in *Evangelio* Dæmones, (*k*) nonniſi cum *Chriſti* verbo, *Gergeſenorum* porcos invadunt. Ad poſteriorem reſpondemus, fruſtra objici *Lucianis Philopſeudem*, cum ex ipſo titulo mentiri ſe profiteatur. Fruſtra etiam *Marſos*, & *Pſyllos*, de quibus quæ produntur, ſi vera ſint, naturæ potius tribui debent, quam vi Magicæ. In qua ſententia video fuiſſe pleroſque Veterum. *Plinius* de *Pſyllis* lib. 7. cap. 2. *Horum corpori ingenitum eſt virus exitiale ſerpentibus, ut cujus odore ſoporent eas.* Et paulo poſt, *Simile & in* Italia Marſorum *genti datur, quos a* Circes *filio ortos ferunt, & ideo ineſſe eis vim naturalem eam.* Et Solinus, *Gentem* Marſorum *ſerpentibus illæſam eſſe nihil mirum. A* Circæ *filio hi genus ducunt: & de avis apotemia deberi ſibi ſciunt ſervitium venenorum: ideo venena contemnunt.* Et alibi, *Supra* Garamantes Pſylli *fuerunt, contra noxium virus munite incredibili corporis firmitate. Sola morſibus anguium non interibant, & quamvis lethali dente appetiti, incorrupta durabant ſanitate.* Ita *Strabo* lib. 17. Τὸν Ψύλλων γένος πρὸς τῇ Κυρηναίᾳ φυλαῖόν τινα ἀντιπάθειαν ἔχειν πρὸς τὰ ἰοβόλα. Pſyllos, *qui in* Cyrene *ſunt, naturalem vim quandam habere contra ſerpentes.* Et de iſtidem *Lucanus* libri 9. verſu 894.

Ipſe cruor tactus, nullumque admittere virus
Vel cantu ceſſante poteſt, natura locorum
Juſſit, ut immunes miſtis ſerpentibus eſſent.
Profuit in mediis ſedem poſuiſſe venenis.
Pax illis cum morte data eſt. Fiducia tanta eſt
Sanguinis. In terram parvus cum decidit infans,
Ne qua ſit externa Veneris miſtus a timentes,
Lethifica dubios explorant aſpide partus.

Circa *Helleſpontis Parium* eadem vis inſita fuit *Ophiogenis*, de quibus, poſt *Cratetem Pergamenum*, *Varro*, *Strabo*, *Plinius*, *Priſcianus*, &c. Quid, quod *Celſus* lib. 5. cap. 27. *Pſyllis* nihil quidquam tribuit ſupra vulgus hominum, præter *audaciam uſu ipſo confirmatam?* Ac ſi idem iis accidiſſet, quod *Mithridati*, de quo *Poſea*;

Ejecuti poto Mithridates *ſæpe veneno,*
Toxica ne poſſem ſæva nocere ſibi.

Præterea quamvis *Arabes* ſerpentum alios poſſe incantari ſcripſerint, alios ab incantatione eſſe prorſus immunes, quos *ſurdos* vocant, *Davidis* tamen, *Salomonis*, & *Jeremiæ* loca eo referre neceſſe non eſt. Neque enim Sancti *Prophetæ* ſerpentes uſpiam ita diſtinguunt. Sed ex illorum verbis hoc ſolùm elicias, ſæpe Magos id fruſtra conari, ſive aſpides, ſive regulos, ſive aliud quodvis ſerpentis genus cantu ſuo delinire, & demulcere conentur. Itaque, ut his Scripturæ locis ſua conſtet veritas, non opus eſt ſibi fingere quaſdam eſſe ſerpentum ſpecies, in quas Magorum carmina nihil poſſint. Quippe in eadem ſerpentis ſpecie poteſt diverſus eſſe ſucceſſus, prout varie Deus Diabolo habenas aut adducit, aut remittit. Nec Dæmon paredrus, à quo pendet incantationis tota vis, ad Magi nutum ſemper ſe accommodat. Unde eſt, quod illius conatus non ſemper voto reſpondet.

CAPUT SEPTIMUM.

Probatur צבוע *tſeboa*, eſſe Serpentem varium, quem *Hyænam* vocârunt *Græci & Ægyptii.*

Vallis Seboim *unde dicatur.* צבוע tſeboa, Hebræis *vipera genus; aempe latè ſumpto nomine. A variis coloribus ita vocatur. Cujusmodi plures ſerpentes ita* Arabum *libris deſcribuntur. In his notiſſimus* cenchris. Τῷ צבוע tſeboa Hebræi *tribuunt colores* CCCLXV. *Ejus aliud eomea* ברדלם bardales, *id eſt, αἰάξαλος* & נפרוא niphreza, *cum ſit fœmina, id eſt,* nebriſſa. *Serpens idem, qui* Græcis *&* Ægyptiis hyæna *dictus, tam a colore varie, quam quia ſexum, hyæna inſtar, alternare creditus. De eo ſerpente loca* Ælian *&* Hori *corrupta.*

Vallem *Seboim*, de qua mentio 1 *Sam.* 13. *v.* 18. nomen habere vult *Junius* ab urbe *Benjamitica* SEBOIM, *Nehem.* 11. *v.* 34. Sed, cum illa vallis *Hebraicè* dicatur גי הצבעים, cum Articulo præfixo voci *Seboim*, conſtat ibi *Seboim* nomen eſſe Appellativum. Proinde *Hebræi* omnes, *R. Selomo*, *Kimchius*: & *Eſaias* in *Notis* in hunc locum, *R. Mardochæus* in *Concordantiis*, *Baal Aruch*, *Pomarius*, & *Aquinas* in *Lexicis* ſuis voce SEBOIM *ſerpentis* genus intelligunt. Et præiverat *Jonathan* in *Chaldea* Paraphraſi, ubi, pro *valle Seboim*, reperias חילרת אפעיא, *vallem viperarum* (ſic enim illi accipiunt.) Quale eſt, quod in Tractatu *Talmudico Bava Kama* cap. 1. folio 16. a. אטר רב יוסף צבוע הוא אפרז, *Dixit Rabbi Joſeph*, TSEBOA *eſt vipera.* Ibi enim אפה idem eſt, quod אפעה, eliſâ Gutturali, ut obſervatum à *Kimchio*. Nolim tamen intelligi *viperam* propriè dictam, ſed *maculoſi ſerpentis* genus: cujusmodi in *Arabum* ſcriptis non pauci deſcribuntur. Sic in *Avicenna* Tom. 2. pag. 139.

الحية الرقشا ذات الالوان المتحلفة

Serpens rakſa, *qui varietum eſt colorum.* In *Damire*,

الارقم الحية التي فيها بياض وسواد كانه رقم اي نقش

Arkamo, *ſerpens albo & nigro diſtinctus, tanquam* Phrygium *opus; ſeu interpunctum.* In *Gianbari*,

الحريش نوع من الحيات ارقط

Alharis, *varii ſerpentis ſpecies.* Denique in *Alcamus*,

السف الارقم من الحيات والتي تطلب

Aſſiph (vel *aſſiph*) *ſerpens varius, & qui volat.* Eſt & in hoc cenſu *Græcorum* cenchris, ſeu cenchrites, *Arabicè* جاورسية *giaweriſa*, de quo *Nicander Theriacum* verſu 463.

Δήϊε ποικίλιον δολιχὸν πέρας, ὅν τε λίνοντα
Ἄιολαι ἀνδάξαντες, πυρίσπορον φολίδεσσι.

Reperies (in *Lemno*, *Samothracia*, &c.) *cenchritem, monſtrum oblongum, quem levaem varium appellant, ſquamis diſtinctum.* Et *Lucanus* lib. 9. v. 716.

Pluribus ille notis variatam tingitur alvum,
Quam parvis inctus maculis Thebanus *ophites.*

Hujusmodi ſerpentem voce צבוע *tſeboa* ſignificari ſuadet primò, quòd צבוע *tſeboa*, propriè *tinctum* aut *pictum* ſonat. Secundò, quod illum *Hebræi* varium eſſe aſſerunt. *Kimchius* enim in *Notis* ſic nominari docet; לפי שעשוי בנותים ובמיני הצבועים, *quia coloribus, & picturis diſtinctus eſt.* Et *Pomarius*, מן נהשים ונקראו כן על השתנות הצבעונים *Species ſerpentum, qui ſic vocantur propter colorum varietatem.* Ex multò antè *Bereſith Rabba*, הצבוע הזה מטמה של לוכן הוא ויש לו שם"ה מיני צבועים כמנין ימות השנה של חמה, *Serpens nomine* tſeboa *ex albi feminis guttula conſtat. Et tamen colores habet trecentos ſexaginta quinque: quot annorum ſunt Solares anni dies.* Ex qua inſigni Hyperbole hoc ſaltem elicimus, *ſerpentes varios ſignificari voce* TSEBOIM. De eodem *Baal Aruch* in voce ברדלם *bardales*, ברדלם זו אפא וז שנים הראשונים שהוא זכר נקרא נפרוא ורעה הוא וכשמתרפך לנקבה נקראת נפרוא ויותר מן הזכר, Bardales *eſt vipera, qua primis ſeptem annis, dum eſt mas, appellatur* tſeboa. *Sed, cum mutatur in fœminam, vocatur* niphreza, *& eſt mare multò pejor. Bardales & niphreza* deflexa videntur ex παίδαλος & νίβρεσσα. Huic ſerpenti utrumque nomen ab *Helleniſtis* inditum propter varios colores. Variam enim eſſe παίδαλον nemo neſcit. Ita etiam νίβρις, id eſt, *hinnuli pellis*, aut *cervi*. Proinde cervi paſſim à *Poetis* ποικίλοι vocantur, & κατάστικτοι, id eſt, *varii*, & *maculis diſtincti*. Sic, in *Electra Sophoclis*, *Agamemnona* in *Diana* luco interfeciſſe legitur ποικίλον παιδὸς ἔλαφον, *varium, cornutum cervum.* Et cervorum genus deſcribit *Oppianus* libro 2. *Cynegeticon*

Στικτὸν, ἀριζηλον, ποταμηπόρον, ὑψικάρηνον,

Varium, eximium, fluminis-gradum, capite arduum. Et, apud *Nonnum Dionyſiacon* lib. 4. *Acteone* in cervum mutato, canes ejus

Στικτὸν ἰδεινήεντα νέον δίμας ἄφρεσι λύσζ,

Varium adulterinum corpus inſana rabie devorabant. Unde *Pollux*, Ἔστι δὲ τοῖς ἐλάφοις τὸ χρῶμα ἐαίξαυθον, κατάστικτοι λευκαῖς γιάμμαζι· πλείω δὲ αἱ διάλειμμα τὰ σίγματα ἔχυσι, καὶ μάλιστα ἡ ἐλάφου οἱ νεβροί. *Cervorum color ſubflavus eſt, albis lineis diſtinctus; fœmina verò plures habent maculas, & hinnuli imprimis.* Itaque à vocibus νίβρος & νίβρις ſerpens tſeboa propter maculas primo νίβρεσσα (ut *Hiſpania* quoddam oppidum:) deinde, corrupta voce, נפרוא *nephreza*, vel (ut hodie efferunt) *aiphreza* eſt appellatus. Atque eodem recidunt tria hæc ejusdem ſerpentis nomina, צבוע *tſeboa*, ברדלם *bardales*, ſeu παίδαλος & נפרוא *aephreza*, ſeu νίβρεσσα. Illis enim omnibus hoc commune eſt, quod *maculoſum ſerpentem* ſonant. Sed nomini צבוע *tſeboa*, aliquid eſt peculiare, quod jam notandum. Propriè צבוע *tſeboa*, *Hebræis* eſt *hyæna*, etiam ipſa à *macalis* ita dicta. Hyænæ enim

— Ἰϊάνειραν δίμας αἰνὸν
Κυνείαις ἰκάτεσσιν ἐπίτριμα ταινίσσειν.
— *cutis horrida corpore tota*
Cærulea deaſe conſpergitur undique vittis.

Ita *Oppianus* lib. 3. *Cynegeticon* verſu 274. Qui proinde ποικίλας *varias* paulò intrà nominat. Atque, ut *tſeboa* ſerpens ſexum alternare creditur, ita etiam *tſeboa* quadrupes, id eſt, *hyæna*. Quod cum multis probaverim (a) in capite *De hyæna*, hic ſufficiet ejusdem *Oppiani* verba proferre,

Θαῦμα δὲ καὶ τό γ' ἄμυδις περὶ ποικίλον ἄλλης,
Ἄρσενα καὶ θήλειαν ἀμείβεσθαι λυκάοντι.

Miraculum etiam hoc audivi de pallas hyænæ, marem & fœminam alternare quotannis. Merito igitur *tſeboa*, id eſt, *hyæna*, vocatur ſerpens, qui utrumque hoc cum hyæna

(a) *Part.* 1. *l.* 3. *c.* 11. *p.* 832. *b. lin.* 36. *&c.*

hyæna commune habet, pellem varian, & ſexus alternationem, ab *Hebræis* ſupra obſervatam. Ex iisdem de cauſis hic idem ſerpens *Græcis*, & *Ægyptiis*, *hyæna* dictus. *Geſnerus* de quadrupedibus in *Hyæna* pag. 556. Ælianus & Horus *in* Hieroglyphicis *hyænam*, *non quadrupedem*, *ſed ſerpentem*, *per vices marem & fœminam eſſe prodiderunt*. Nempe in *Æliano* legerat, *Hiſtoriæ* lib. 1. cap. 25. Τὴν ὕαιναν ἰδὼν τύπτε μὲν ἄῤῥενα οἱ θεάζεσθαι, τὴν αὖτὶς ἐν ἐνιαυτῷ ἄλλῳ θῆλυν δέ. *Hyænam ſerpentem hoc anno, ſi marem videris, illam ipſum anno altero fœminam videbis.* Et in *Horo Hieroglyphicum* libri 2. cap. 65. Ὕαιναν δὲ ζωγραφοῦντ' ἀντὶ γὰρ ἐτῶν μὲν ἄῤῥεν γίνεται, ἔτι δ' θῆλυς. *Hyænam ſerpentem pingunt* (ut hominem parum conſtantem deſignent:) *hoc enim modo mas eſt, modo fœmina.* Ita habebant libri, quos *Geſnerus* conſuluerat. At in noſtris editionibus vox ὄφις utroque loco deſideratur; quia illam editores tanquam ſuperfluam induxerunt. Quod malo exemplo videtur & præter rationem eſſe factum: cum præter *Græcos*, & *Ægyptios*, *Hebræ* quoque צבעים *ſeboim*, id eſt, *hyænas*, inter ſerpentes cenſeant, & illis eandem tribuant ſexuum viciſſitudinem. In *Horo* igitur, & *Æliano*, vox ὄφις, deleta perperam, eſt omnino reſtituenda: & *Hebræorum Lexicis* addenda vox צבוע *ſeboa*, quæ & *hyænam quadrupedem*, & *hyænam ſerpentem* ſonat. Quamvis pro fabuloſo habeam, quod *Hebræi*, *Græci*, & *Ægyptii*, vel hanc, vel illam ſexum per vices mutare ſcribunt.

CAPUT OCTAVUM.

Probatur צמאון *tſimmaon*, non eſſe *Dipſadem*, ut quidam poſt *Hieronymum* reddunt, ſed *ſiticuloſum locum*, Deut. 8. verſ. 15.

Dipſadis deſcriptio, natales, varia nomina. Non eſſe genus aſpidis, ſed vipera. Hebræum צמאון tſimmaon, *non eſt* δίψας, ſerpens, *ſed* δίψα, ſitis, *vel* ſiticuloſus locus. *Patet id ex locorum collatione. Itaque præter* Hieronymum, *Veteres omnes ſic reddunt; adeoque ipſe* Moſes.

Dipſas eſt viperæ ſimilis, ſed minor, vix dodrantalis, albo corpore, cauda gracili, & duabus lineis nigris inſigni, quam incedendo ſurſum attollit, ut obſervant *Arabes*. Omnes in *Africa* deſcribunt. Sed & in *Arabia* nonnulli. *Ælianus Hiſtoria* lib. 6. cap. 51. Γίνονται δὲ ἀμφὶ τὸ κατὰ Λιβύην τὸ κατὰ Ἀραβίαν μέρος. Ita etiam *Suidas*. Et in *Ægypti* deſertis *Gregorius Nazianzenus Jambico* 22.

Διψὰς τίς ἐστ' ἐχιδνώδων γενεᾶς,
Τοῦτον, ὃν ἡ ἔρημος Αἰγύπτου φέρει.

Dipſas quædam eſt viperini generis ſerpens, ex iis, quos ferit Ægypti deſertum. Alii etiam in *Syria*. *Avicenna* Tom. 2. pag. 139. وقال قوم أن أكثر ما تكون عزه في بلاد لوبية والشام

Nonnulli dicunt eam ut plurimum eſſe in Africæ & Syriæ *regionibus*. Apud *Ælianum* nonnulli *preſterem* vocant, *conſonem* alii, & *melanurum*, & *anmebaten*, & *centruden*. Sed vulgare nomen eſt διψὰς, *ab inexplebili ſitis*, quam morſu ſuo excitat. *Iſidorus* reddit *ſitulam*. Et *Avicenna*, per periphraſin, الحية المعطشة *ſerpentem ſitim excitantem*; quaſi deſit proprium nomen: quod mirum, cum dicatur eſſe in *Arabia* frequens, & in vicinis locis, ut in *Ægypto*, & *Syria*. De hoc ſerpente plura qui volet, præter *Nicandrum*, & *Medicos*, *Ælianum* legat, ubi ſupra, & *Lucianum* libro *De dipſadibus*, & *Lucanum* libri 9. verſu 738. & *Nazianzenum* in loco, quem citavimus, & *Epiphanium* in *Marcoſita*, & *Iſidorum*, qui poſt *Solinum* cum in genere aſpidum perperam cenſet, cum ad viperam maximè accedat.

Legitur etiam in *Hieronymi* verſione *Deut.* 8. *v.* 15. *Et duxit tuus fait in ſolitudine magna atque terribili, in qua erat ſerpens flatu adurens, & ſcorpio, ac dipſas.* Sed *Hebræa* voce צמאון *tſimmaon*, quæ ibi *dipſas* redditur, aliud ſignificari, nempe *ſitim*, *ſiccitatem*, *ſiticuloſum locum*, multa ſunt, quæ non ſuadent modo, ſed & perſuadent. Primò perpetuus vocis uſus in ea notione, quam diximus. Sic *Pſalm.* 107. *v.* 33. *Poſuit flumina in deſertum, & aquarum ſcaturigines* לצמאון, *in ſiticuloſum locum*. Græci, *εἰς δίψαν*. Vulgatus, & Hieronymus, *in ſitim:* Chaldæus, היך צחותא, *ſicut ſiccitatem:* Syrus, ܠܛܘܝܬܐ *in ſiccitatem:* Arabs, عطشا *ſitim:* Æthiops: ጽምአ: *locum ſitis.* Ruffus *Eſa.* 35. *v.* 7. *Et erit locus aridus in ſtagnum*, וצמאון, *& locus ſiticuloſus in fontes aquarum.* Hieronymus, *& ſitiens.* Nec alii multo aliter. Græci, τὴν διψῶσαν γῆν. Arabs, الارض العطشانة *terram ſiticuloſam.* Chaldæus, בית צחונא. Syrus ܠܛܘܝܬܐ, ܕܡܐ, *locum ſiticuloſum.* Sed & in illo ipſo loco, in quo verſamur, idem intelligunt omnes omnino Interpretes, præter ſolum *Hieronymum*. Neque enim eorum ullus eſt, qui *dipſadem* hic intelligat, aut aliud ſerpentis genus. Et falſum eſt, quod multi ſcribunt, *Hieronymum* hic ſequi *Græcos*, in quibus pro צמאון non legitur δίψας, ut volunt, ſed δίψα *ſitis:* ut in *Samaritano* תצאנ & in utroque *Arabe* edito عطش quæ itidem *ſitim* ſonant: at in *MSS.* عطاش & in utroque *Chaldæo* בית צחונא, & in *Syro* ܕܡܐ ܠܛܘܝܬܐ, *locus ſiticuloſus.* Præterea poſt צמאון, *Moſes* addit ἐξηγητικὰς, אשר אין מים, id eſt, *locus ſiticuloſus, in quo non ſunt aqua.* Itaque צמאון, ipſo *Moſe* Interprete, non eſt *dipſas*, ſed *locus, in quo non ſunt aqua*, quod idem eſt cum *loco ſiticuloſo*. Res clarior erit ex totius periodi lectione; quæ ſic habet, *Qui deduxit te in ſolitudine vaſta & terribili, in qua preſter, & ſcorpio*; וצמאון, *& loco ſiticuloſo, in quo non ſunt aqua.* Sic incidendam eſſe periodum monet punctum *Zakeph-Katon* ſuper vocem עקרב, *ſcorpio*. Sed *Hieronymus* illam incidit poſt vocem וצמאון, quam reddidit *ac dipſas*. Et ſequentia אשר אין מים, exponit *ac nulla omnino aqua*, vocula *ac* de ſuo addita, ne referrentur ad proximum antecedens, quia nullus fuiſſet ſenſus horum verborum, *Dipſas, in qua non ſunt aqua.* Denique ſi צמאון, eſſet *dipſas*, in harum vocum ordine ועקרב נחש שרף וצמאון, poſſet id deſiderari, quod *ſcorpio* inſeritur inter duas ſerpentum ſpecies.

CAPUT

CAPUT NONUM.

Probatur צפע *tſepha*, vel צפעני *tſiphoni*, eſſe *Regulum*, ſeu *Baſiliſcum*.

Scripturæ loca de hoc ſerpente, & variæ verſiones. Aquila βασιλίσκον, & Hieronymus regulum *optimè reddunt. Idem* Chaldæis חורמן hurman, & Arabibus حرمانا harmene. *Quod probat* Avicennæ *definitio: quamvis* harmene & baſiliſcum *quantitate differre poſſet, ſed perperam; quia menſurarum nomina non intellexit, qua diverſis verbis idem ſonant.* شبر Σπιθαμὴ, palmus, ſemi-cubitus, *idem. Palmus major & minor ſæpe confunduntur.* Baſiliſcus חורמן hurman, *à* vaſtando *dictus. Idem* צפע tſepha, *vel* צפעני tſiphoni, *ut* Latinè SIBILUS, *ab horrendo ſibilo, quo reliqua animalia fugare dixerunt Veteres, Recentiores perimi. Ad* צפע tſepha, *alludit* Arabicum سفع ſaphaa, *id eſt*, flatu adurere, *quod baſiliſcus maximè proprium. Arabicè* Sin & Sad *ſæpe permutantur. Baſiliſcus in* Ægypto, Libya & Cyrene. Ægyptiis ὀτβαῖος *dictus, & variarum rerum ſymbolum.*

De ſerpente צפע *tſepha*, vel צפעני *tſiphoni*, legitur *Prov.* 23. *v.* 32. *Tandem mordebit ut ſerpens, atque ut* tſiphoni *punget.* Et *Eſa.* 11. *v.* 8. *Oblectabit ſe lactans infans ſuper foramen aſpidis; & ſuper cavernam* tſiphoni, *quo nuper ablactatus eſt, manum ſuam mittet.* Et *Eſa.* 14. *v.* 29. *E radice ſerpentis prodibit* tſepha. Et *Eſa.* 59. *v.* 5. *Ova* tſiphoni *excludunt*, &c. *Qui comedit de ovo eorum, moritur: & ſi quis ea conterat, erumpet vipera.* Et *Jerem.* 8. *v.* 17. *Immittam in eos ſerpentes* tſiphonim, *in quos nulla eſt incantatio; & mordebunt vos, ait Dominus.* Ex quibus locis hos conſtat ſatis immanes eſſe ſerpentes. Sed ſpeciem definire non eſt obvium. *Græci* alibi κεράστας reddunt, alibi ἀσπίδας, & ἐχιδνοβόλον ἀζωΐδιον, alibi ὄφιν θανατῶντας. *Chaldæus* conſtanter חורמנין *hormanim*; ut *Syrus* plerumque ܚܘܪܡܢܐ *hormanum*, ſemel tamen ܐܣܦܝܕܐ *aſpidem*, & ſemel ܐܡܦܝܒܢܐ *amphibænam*: Aquila βασιλίσκους, Hieronymus *regulos*, Munſterus *hydros*, Junius *hæmorrhoes*, Caſtalio *viperas*. *Kimchius* ſolum dicit ſerpentem eſſe הקשה והרע, *durum & malum*: & *Aquinas* קשה ורע, *durum & dirum*.

Nos *Hieronymo* verſionem his omnibus præferimus. 1. Quia in Veteribus plures habet ſuffragatores. Præiverat enim *Aquila*, omnium Interpretum longè accuratiſſimus. Accedit *Chaldæa* Paraphraſtis auctoritas, qui חורמן *hurman*, conſtanter reddit, ut *Syrus* plerumque ܚܘܪܡܢ *horman*, id eſt, *regulum*: ut *Arabicum* حرمانا *harmene*, qua voce vel *regulum*, vel *ſerpentem regulo ſimillimum* ſignificari conſtat. Nam immedicabilem eſſe utriuſque morſum, & utrumque non ſolo morſu, ſed viſu etiam, & ſibilo, nocere tradit *Avicenna*. Nempe, ut de baſiliſco dixerat, تقتل بصفيرها الي غلوة ومن وقع عليه بصرها من بعيد مات *Sibilo ſuo necat uſque ad ſagitæ jactum* (Interpres ineptè, *ſi exaltat ipſum.*) *Et moritur is, in quem eminus incidit viſus ejus:* ita de *harmene* ſcribit capite ſequenti,

قد ذكر حرمانا في صفات قريبة من صفات الملكة من انها لا تسوي وليس انما تقتل باللسع فقط بل بالعط وباسماع الصفير *Unque memoratur*

harmene *attributa habere proxima baſiliſci attributis: quia non ſolo morſu ladit, aut verò interficit, ſed viſu etiam, atque auditu ſibili.* Unde *Pandectarius:* Harmene, *baſiliſcus.* Item, *Karmene* (perperam pro *Harmene*) *eſt ſerpens non interficiens morſu tantum, imo viſu, & auditu, ſive ſibilo.* Tantum eos vult *Avicenna* quantitate differre, cum baſiliſci longitudo dicatur eſſe شبران الي ثلثة *à duobus palmis ad tres:* harmenes autem من ذراع الي ذراع ونصف *ab uno cubito ad cubitum & ſemi.* Sed illum hic fugit ratio menſurarum. Nam شبر eſt *palmus major*, *Græcè* σπιθαμὴ, ſeu menſura duodecim digitorum, quæ duplicata facit cubitum. Itaque longitudo à duobus ad tres palmos plane eadem eſt, quæ ab uno cubito ad unum cubitum & ſemi. Et hæ duæ menſuræ differunt verbo tenus, re conſentiunt. Sed alii *Arabes* rectius baſiliſco ſolum شبر tribuunt, id eſt, unam σπιθαμὴν longitudinis. *Alkazuinius* in capite حية, ſeu *De Serpentibus*, ومنها الحية تقال لها الملكة طولها شبرا واكثر *Etiam in iis eſt ſerpens Almelocha* (ſeu *baſiliſcus*,) *cujus longitudo eſt palmi* (majoris) *& amplius.* Ita etiam *Damir* in capite الملكة *Almelocha.* Quibus conſona tradunt plerique Veterum. *Nicander Theriacun* verſu 398.

Ἔνθεν, ἓν τρὶς δᾶρα φέρει μήκιστ᾽ ἐν, χαὶ ἴδυῖ.

Flavus eſt, *ad tres palmos* (minores) *habens longitudinem*, & (creſcendi) *impetum.* Hi tres palmi minores majorem unum faciunt, id eſt, unam σπιθαμήν. Sunt enim ſinguli quatuor digitorum. *Ælianus Hiſtoriæ* lib. 2. cap. 5. Σπιθαμὴ δὲ ἡ βασιλίσκου τὸ μῆκός ἐστι. *Baſiliſci longitudo eſt unius ſpithamæ, ſeu palmi majoris. Plinius* lib. 8. cap. 21. *Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine.* Actius *Tetrab.* 4. Serm. 1. cap. 33. *Hoc animal magnitudine eſt trium palmorum. Græcè*, niſi fallor, τριῶν παλαιστῶν. Hæc vera baſiliſci magnitudo eſt, quam in triplum auxerunt, qui cubitum cum ſemiſſe aut tres σπιθαμὰς ei aſſignârunt, majores palmos cum minoribus confundentes; quod frequenter fieri monent Scriptores. Porro cur à *Chaldæis* vocetur חורמן *hurman*, his verbis aperit *Rabbi Silemo* in *Geneſ.* 49. *v.* 17. חורמן שם מין נחש שאין רפואה לנשיכתו והוא צפעני וקרוי חורמן עיל שם שעשוה הכל הרס Hurman *vocatur ſerpentis ſpecies, cujus morſus eſt inſanabilis. Is eſt* Hebræis TSIPHONI, & Chaldaicè *dicitur* HURMAN; *quia omnia facit* חרם, *vaſtationem*, id eſt, quia omnia perdit, & vaſtat, & ad internecionem deſtruit.

Secundò, *Hebræum* nomen צפע *tſepha*, vel צפעני *tſiphoni*,

ſiphoni, *baſiliſce* apprimè convenit ; quia ipſo ſono videtur horrorem ſibili exprimere, quo cætera animalia vel fugat, vel interficit. Solum *fugare* dixerant vetuſtiores. *Nicander*, ubi ſupra,

Οὐκ ἄρα δὴ κοίνῃ σεσιγαχθία παίδαλα γαίης
Ἰὸν ὑπὸ μίμυζιν, &c.

Ejus ſibilum non exſpectant ſpira (caudæ) *omnia* (id eſt, majora) *terra repulſa*. *Archelaus* in *Ælſano*, libri ſecundi capite ſeptimo ; Ἐπὰν δὲ βασιλίσκου συρίγματος ἀκούσῃ, (τὰ γὰρ ὄφεων φῦλα) τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, καὶ τῇ φάμμῳ, ἀφανίζουσα τὴν ταχίστην. *Cum reguli ſibilum audiverunt* (anguium genera) *ſtatim in cavernis, aut ſub arena, ſeſe abdere*, &c. *Lucanus* libro nono,

Sibilaque effundens omnes terrentia peſtes.

Plinius, *Sibile omnes fugat ſerpentes*. Solinus, *Sibilum ejus etiam ſerpentes alis perhorreſcunt*. Sed qui ſequuntur baſiliſci ſibilum lethiferum eſſe aſſerunt. *Galenus* capite octavo *Ad Piſonem*, Ὁρασθεὶς μόνον, καὶ συριττανάκτι θείς, ἀναιρῶ τοὺς ἀκούοντας, καὶ τοὺς ἰδόντας αὐτόν. *Viſum ſolum, atque auditus cum ſibilat, audientes & videntes ſe necat*. Actius, *Ajunt, quod ſibilantis auditu, eos qui ipſum audierunt tollat*. *Damir*, ubi *De Serpentum ſpeciebus* :

وفوع اخر اذا سمع الانسان صفيره مات

Eſt alia ſerpentis ſpecies, cujus ſibilum quisquis audit, moritur. Et *Alkazuinus*, اذا صفرت قموت

من صفيرها كل حيوان سمع ذلك

بعد ما ينفخ ويسيل منه الصديد

Cum ſibilat, ejus ſibilo audito, moriuntur omnia animalia, quamprimum flavit, & venenum à ſe dimiſit. His adde quæ ex *Avicenna* jam citata ſunt. Sed notetur inprimis hic *Iſidori* locus ; SIBILUS *idem eſt, qui & regulus ; ſibilo enim occidit, antequam vel mordeat, vel exuret*. Itaque ut *Latinè* SIBILUS à *ſibile* : ita *Hebraicè* TSEPHA, vel TSIPHONI, dici potuit à ſono, quem edit inter ſibilandum.

Tertiò ad *Hebraum* צפע *ſiſpha*, videtur alludere Verbum *Arabicum* سفع *ſaphaa*, quod *flatu adurere* ſignificat. Unde *navicuros venti adurentes* dicuntur سوافع. Id nempe baſiliſci proprium, quod flatu adurit. *Horus* libri primi *Hieroglyphicum* capite primo, Πρὸς φοβίζειν ἑνίους πάντ ζῷα (τοῦτο γίνεται,) δίκα τοῦ ἓξ ἀναπνοῆς ἀναιρεῖ. *Hoc genus, ſi aliud quodvis animal afflaverit, etiam ſine morſu interimit*. Et libri ſecundi capite quinquageſimo ſeptimo, Τὸς πλησιάζοντας τῷ ἑαυτοῦ φυσήματι φονεύει. *Accedentes afflatu ſuo perimit*. Ælianus *Hiſtoriæ* libri ſecundi capite quinto, Θεασάμενος ὁ τοῦ ἕφεως μῆκος αὐτὸν, ἵν' εἰς ἀναβολὰς, ἀλλ' ἤδη ἐν τῷ ἑαυτοῦ φυσήματι προσβολῆς αὐτοῦ ἦεν (lege κατ' ἐκεῖ, vel κατ' ἐκεῖ ἦεν.) *Eum immanis ſerpentis unius è maximis, non poſt moram aliquam, ſed ſtatim flatus ipſius vi exuritur*. *Plinius* libri octavi capite vigeſimo primo, *Necat fruticeſ non contactos modo, verum & afflatos, exuris herbis, rumpit ſaxa, talis vis malè eſt*. Solinus, *Exſtinguit herbas, necat arbores, ipſa etiam corrumpit aura*. Itaque ut *baſiliſcus* צפע *ſiſpha*, dicitur : ita سفع *ſaphaa*, de vento, eſt *urere* & *torrere quomodo baſiliſcus*, in cujus halitu eſt vis cauſtica. Illud quidem per *Tſade*, hoc vero per *Sin* ſcribitur. Sed apud *Arabes* literæ *Sin*, & *Sad*, vel *Sade*, ſunt ita permutabiles, ut innumera vocabula & per hanc & per illam ſcribantur. Sic صلط vel صلط *præfecit*. اصلنطح vel اصلنطح *latus ſunt* : سوق vel صوق *platea* : صراط vel سراط *via*, ſi cum *Kefre*, & *gladius langut*, ſi cum *Damma* ſcribatur : سقاب vel صقاب *vitta cruenta, quam geſtant* Arabicæ *mulieres, cum in græve aliquod infortunium inciderunt* : سنط vel صنط *acacia* : سعطر vel صعطر *origanum* : اسفنط vel اصفنط *ſpecies potûs ex ſucco uvarum aromatibus condito* : سعوط vel صعوط *liſivo purgando capiti* : مسمرط vel مصمرط *oblongum de capite*, &c.

Quartò, etſi baſiliſcus in *Judæa* nullus fuerit, *Judæis* tamen potuit eſſe notus per *Ægyptios*. In *Ægypto* enim erat frequens, & in *Libya*, & *Cyrenaica*, quæ *Ægypto* vicinæ ſunt. *Ammianus* libro vigeſimo ſecundo, *Serpentes quoque* Ægyptus *alis innumeros, ultra omnem perniciem ſervientes, baſiliſcos, & amphisbenas*, &c. *Plinius* libri octavi capite vigeſimo primo, Cyrenaica *hunc generat provincia*. Solinus, *Cyrenis à tergo barbarorum varia natantes, & ſolitudo inculta, ſqualens, & inacceſſa, quæ baſiliſcum creat*. Ælianus libri tertii capite trigeſimo primo, *Libyam* vocat τὴν ὑπὲρ τοὐτων τροφὸν, *talium altricem terram*. Ex *Avicenna* abundare dicit ببلاد الترك ولوبية *in regione Turcia & Libya*, non *Aroeh & Nubia*, ut habent Interpretes. Itaque baſiliſcus in *Ægyptiis* fuit notiſſimus, qui ſuâ linguâ ΌΤΒΑΙΟΝ vocabant (ut hodieque ΌΒΙΟ'Ν vocant *ſerpentem* quemvis) & Deorum capitibus baſiliſcum aureum circumponebant. Et in Symbolis Sycophantam per baſiliſcum deſignabant, qui ſolo afflatu perimit : ut ævum baſiliſci imagine caudam ſub reliquo corpore abſcondentis. Vide *Horum* libri primi capite primo, & libri ſecundi capite quinquageſimo ſeptimo.

CAPUT DECIMUM.

Explicantur loca quinque Scripturæ de Baſiliſco.

I. Prov. 23. 32. *ubi* vinum mordere *dicitur* & pungere ut baſiliſcus ; *non in gratiam Hæreticorum, qui vocabant* ſel draconis. *Eſt enim natura bonum, ſed propter ebrietatis mala. Obiter de vini uſu, & abuſu.* Hieronymus ישרש *legit cum* Sin *ſiniſtro*, & Chaldæus ירח. *Aſſeritur recepta lectio*. Mordere & pungere *in ſerpentibus idem ſunt*. II. *Eſ.* 11. 8. Super cavernam baſiliſci puer manum mittit : *alii*, ſuper cubile : *alii*, ſuper pupillam. *Prima verſio ex* Arabiſmo *aſſeritur*. III. *Eſ.* 14. 29. E radice ſerpentis exibit baſiliſcus, *id eſt*, *ex* Oziæ *genere* Ezechias, *qui* Philiſtæos *malè multabit*. *In* Hieronymi *verſione quod ſit* ſemen ejus abſorbens volucrem. *Nulla avis baſiliſci foramen impunè transvolat. Illa verſio unde nata. Serpens, Regis ſymbolum. Maximè baſiliſcus, ſeu regulus : qui regium nomen habet, & diademate inſignis eſt. Et erecto capite ſerpit. Et ſibile reliquos ſerpentes fugat. Baſiliſcus*, Meſſiæ *typus*. Jeſſe *alias* נחש (*ſeu* Serpens) *dictus*. IV. *Eſ.* 59. 5. Ova baſiliſci excluſerunt : *id eſt, eruunt, qua, cogitatione concepta, per opera excludantur. Per varias ſerpentum ſpecies ſæpe idem in Scriptura ſignificari. Ex urinæ aſpidis ovo non edi baſiliſcum, ut ex* Eſaia *quidam colligunt*. V. *Jerem.* 8. 17. Baſiliſci, in quos nulla

eſt incantatio. *Quidam hoſtes in genere intelligunt, alii Dæmones, nos* Aſſyrios. *Cur pro baſiliſco quidam reddant* ναστὰς ſpeculatores. *De Baſiliſco nuga* R. Selomonis.

JAM, ſi libet percurrere Scripturæ loca de hoc ſerpente, Primus eſt, *Prov.* 23. 32. ubi de vino dicit *Solomon*, *Ultimum ejus ut ſerpens mordet*, וכצפעני, יפרש, *& ut ſiphonis* (ſeu *baſiliſcus*) *pungit.* Non ut *Tatianus* faveat, & *Encratitæ*, & *Manichæi*, qui *vinum* appellabant *fel draconis*, & *venenum antiqui ſerpentis*, & ab eo abſtinebant etiam in ſacra cœna. Neque enim hic vini uſus, ſed abuſus damnatur. Deus vino *lætificat cor hominis*, Pſal. 104. 15. Adeoque vinum tam ipſum *Deum quam homines exhilarare* dicitur *Jud.* 9. 13. In ſacrificiis ſcilicet, ad quæ adhibebatur *Exod.* 29. 40. & *Num.* 15. 5. Quamvis eo loco nomine אלהים *eloïm*, pro *vero Deo*, nonnulli, *judices* & *magnates* ſignificari velint: ut *Exod.* 21. 6. & 22. 8, 9. 28. & *Pſ.* 82. 6. Quibus opponantur אנשים, *homines*, id eſt, *plebeii.* Quomodo *Gen.* 6. 2. *filii Dei* opponuntur *filiis hominum*; & *Pſal.* 82. 6. 7. אדם (id eſt, *homo*) *Deus & filius excelſi.* Ut ſenſus ſit vini potu divites & pauperes, principes & ſubditos, judices & clientes ex æquo exhilarari. Quod ipſiſſimum de vino dicit primus *Darii* ſatellitum 3 *Eſdr.* 3. 19. 20. Utut ſit, vini proventus Dei bonitati & liberalitati adſcribitur, *Jerem.* 31. 12. & *Oſ.* 2. 8. Et promittitur *Iſraelitis pluvia tempeſtiva, & ſerotina, ut colligant frumentum, & vinum*, Deut. 11. 14. Atque uvæ botrus in deſertum allatus iis fuit pro ſpecimine fertilitatis terræ *Chanaan*, Num. 13. 24. Nec dicendum, quod ſub Lege promiſſum & permiſſum fuerat, ſub Evangelio fuiſſe prohibitum; cum *Chriſtus*, ad nuptias invitatus, aquam in vinum mutaverit, quod convivis offerretur, *Joh.* 2. 8. Atque ipſe cum *Apoſtolis* vinum multoties biberit, adeoque in ultima illa cœna conſecraverit, ut eſſet toti Eccleſiæ ſanguinis ſui Sacramentum. Quid, quod *Timotheo Paulus* uſum vini commendat *propter ſtomachum*, 1 Tim. 5. 23. Sed res in ſe bona, hic damnatur propter ebrietatis mala. Quæ ſi quis non perpendit ſatis, cum *Lacedæmoniorum* pueris in ebrio homine vultum turbatum ſpectet, & titubantes pedes, & linguam balbutientem, & geſtus incompoſitos, & rationem exercentem, ac de ſede ſua motam. Cogitet idem helluonum hippientes oculos, naſum bile tuſſuſum, dentes putridos, fœtentem halitum, membra tremula, & abdomen arvinâ diſtentum; ut paralyſim taceam, & podagram, & vertiginem, & convulſiones, & lethargum, & apoplexiam, & mille morborum examina, qui, quantumlibet graves, plus tamen infamiæ, quam doloris afferunt: quia non ſunt fortuiti, ſed accerſiti: nec infirmitati Naturæ tribuuntur, ſed intemperantiæ vinibus. Præterea cum potu ſuffocatur ratio, accenduntur pravi affectus. Unde *Solomon* Prov. 20. 1. *Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas: quisquis ea delectatur, non ſapit*, Et Prov. 23. 29. *Cui væ? cui evoë? cui contentiones? cui loquacitas? cui ſine cauſa vulnera? cui oculorum ſuffuſio? Commorantibus in vino*, &c. Et infrà, (*a*) *Oculi tui reſpicient alienas, & cor tuum loquetur perverſa.* Itaque hujusmodi poculis homines mutantur in beſtias. Alii in leones: ut *Alexander*, qui *Clytum*, amicorum chariſſimum, occidit inter pocula; & *Herodes*, qui, è convivio excedens Dei ſervum morti addixit. Alii in canes: ut *Nabal*, qui, vino plenus, *Davidem* allatravit. Alii in porcos, qui volutantur in fœdis voluptatibus: ut *Lot*, qui potus inceſto concubitu cum filiabus ſe polluit. Denique per alia vitia imago Dei, per crapulam & ingluviem etiam hominis imago in nobis extinguitur. Quin abjicimur infra pecudes, quæ non bibunt, niſi cum opus eſt, neque ſitim arte excitant, ſed Naturam ſequuntur ducem. Cum igitur tot modis pernicioſa ſit ebrietas, non immerito vinum dicitur *nos mordere ut ſerpens, & baſiliſcus inſtar pungere. Pungere* Hebraicè eſt יפרש, cum *Sin* dextro. Quæ vox alibi *diſponere aut* diſſipare ſignificat, hic *pungere* ex *Chaldaica* lingua, quâ פרש *perax*, eſt *bovum ſtimulus*, & פרש *paris*, eſt *calcar.* Unde *Hebræis etiam* פרש paras, *eques*, qui pungit equum calcaribus. Sed פרש Verbum cum *Sin* ſiniſtro eſt *extendere.* Quo reſpiciens *Hieronymus* reddidit, *Sicut regulus venena diffundet*: & *Græc*, Ὡσεὶ ὑπὸ κηρὸν διαχέεται ἀνὴρ ἀπὸ λύκου. *Tanquam à cerâſte diffunditur ejus venenum.* At *Chaldæus* & *Syrus* hic habent, *Ut baſiliſcus* דפרח, qui *volat*; quaſi legerint יפרח pro יפרש. Quod eſſet valde abſurdum. Neque enim quiſquam meminit *volantis baſiliſci.* Abſit igitur à nobis, ut alas addamus tali monſtro, quod vel ſola reptitatione tam eſt terribile. Ex prima verſione, *Ultimum ejus mordebit, ut ſerpens, & pungit ut baſiliſcus*, duo hemiſtichia maximè ſunt ἀντίφωνα. Nam, ut *ſerpens* & *baſiliſcus*, ita *mordere* & *pungere*, ferè idem ſunt. Nempe ſerpens dicitur *morſu pungere*; quia dentes habet acutiſſimos. *Varro* apud *Priſcianum*, *Admota aſpis eum pupugerit.* Proinde morſus cherſydri, & draconis, in *Nicandri Theriacis* νύγμα dicitur, id eſt, *punctus*. verſibus 362. & 446. ut *Æliani Hiſtoriæ* libri decimi quinti capite decimo tertio, hæmorrhois morſu ſuo νύγμα ἐργάζεται *punctum exerat*, &c. Et *Arabica* tria Verba لدغ *ladaga*, لسع *laſaa*, & وكع *wachaa*, cum propriè *pungere* ſignificent, & de ſcorpione uſurpentur, tamen etiam ad ſerpentis morſum pertinent; quia punctionis eſt ſpecies.

II. Secundum locum *Eſ.* 11. 8. *Oblectabit ſe infans ſuper foramen aſpidis, & ſuper cavernam baſiliſci puer ablactatus manum mittet*, jam antè (*b*) explicavimus in capite *De Aſpide.* Proinde hic ſolum obſerva *cavernam baſiliſci* dici *Hebraice* מאורת צפעוני, & vocem מאורת, pro *caverna* alibi nuſquam occurrere. Unde eſt, quod in ejus verſione laborant Interpretes. Et Recentiores quidem, cum *Hieronymo*, *cavernam* reddunt: ſed *Græci* κοίτην, ut *Arabs* مضجع *cubile*, quaſi pro מאורת *meörath*, legerint משנת *meonath*, quod κοίτην exponunt *Job.* 37. 8. & 38. 40. & *Jerem.* 10. 22. *Chaldæo* rurſus מאורת, eſt planè aliud, nimirum *pupilla oculi*, tanquam à Radice אור, quæ *lucidum eſſe* aut *illuminari* ſignificat. Unde nata illa Paraphraſis, על חיוי גלגלי עיני חיוי הרמן הסילא ידוהי ישיט *Super aſpectum* (id eſt, *ſuperficiem*) *pupilla oculi baſiliſci ablactatus manum ſuam mittet.* Hinc *Aben Ezra*, מאורת העין שהוא בעלת האור, Meurath, *oculus, quia luce eſt præditus.* Nempe, ut hic habet *Rimchius*, *cum ſerpens eſt in foramine ſuo, & in tenebroſo illo loco, lucet pupilla oculi ejus, puer, lumen videns ſerpentem, & lapidem pretioſum aut cryſtallum eſſe putans, manum extendit, ut hoc capiat.* Hæc ille ex mente *Chaldæi* Interpretis. Sed idem ex ſua מאורת, *cavernam* dici vult ab אור, ſeu *luce*, quam per foramen admittit. Quomodo *Jud.* 6. 2. *Iſraelitæ* dicuntur *Madianitarum* metu ſibi feciſſe in montibus את המערות, id eſt, *ſpecus*, ſic dictos propter feneſtram, per quam נהרה, *lux* ingreditur. In *Selomone R. Menachem* confert cum voce אור *ur*, quam *vallem* explicant *Gen.* 11. 28. & *Eſ.* 24. 15. Ego cum *Arabico* الار *'aar*, quod *Arabes*, apud *Gigantem*, *ſpelunca* interpretantur. Nempe illud الار ad Radicem אור referri docet noſter *Golius.* Itaque الار & מאורה ſunt voces ejuſdem originis, quantumvis diverſæ formæ.

(*a*) *Verſa* 33.

(*b*) *Cap.* 5. *p.* 381. *fin.* 72. *ſupra.*

III. Ter-

III. Tertius locus eſt *Eſ.* 14. 29. (al. 15. 2.) *Ne lætare tu*, Palæſtina *tota*, *quod confracta fuerit virga percutientis te. Nam è radice ſerpentis exiet* צפע, *baſiliſcus.* Rex *Oziæ* (ſub quo *Eſaias* ad munus Propheticum à Deo vocatus fuerat *Eſ.* 1. 1.) *Palæſtinos* ad tempus gravi bello diverſaverat, dirutis *Gethæ*, *Jabniæ*, & *Azoti* mœnibus, atque urbibus in media *Palæſtina* ædificatis, 2 *Paral.* 26. 6. Sed, cum Sacerdotale munus uſurpare voluiſſet, à regno abdicatus in domo ſemota obierat: & ſucceſſerant *Jothamus* & *Achazus*, ſub quo *Palæſtini* animos & vires reſumpſerant, & irruerant in campeſtria & meridiana *Judææ* oppida, ceperantque *Bethſamem*, *Ajalonem*, *Gadetha*, *Sochonem*, *Thamnam*, & *Gamzonem*, cum vicinis pagis, ibique conſederant. *Judæos* enim depreſſerat Dominus propter *Achazi* impietatem, 2 *Par.* 28. 18. 19. Sed illo ipſo anno, quo obiit *Achazus* (Eſ. 14. 28.) *Eſaiæ*, Dei plenus, magnam prædicit rerum mutationem brevi futuram ſub *Achazi* ſucceſſore *Ezechiâ*, qui *Palæſtinos Gazam* uſque ſubegit, 2 *Reg.* 18. 8. Proinde hæc dicit *Propheta* Sanctus, *Ne lætare tu*, Palæſtina *tota*, *quod confracta fuerit virga percutientis te*: id eſt, Vos omnes, *Palæſtini*, qui olim exultaviſtis propter *Oziæ* Regis, qui vos malè mulctaverat, abdicationem & mortem, & ſub *Achazo* auſi eſtis in noſtros inſurgere, ne lætamini amplius: nam è radice ſerpentis, id eſt, e ſtirpe *Oziæ*, qui ſerpentis inſtar vos pupugerat, exit alius ſerpens, *Ezechias* ſcilicet, isque unus è graviſſimis, baſiliſcus, quem ipſo *Oziæ* graviorem & infenſiorem experiemini maximo veſtro malo. Unde *Hieronymus* in hunc locum, *Ne lætetur*, O Philiſtæa, *ne inſultes populo meo*, &c. *quod baculus, qui te ferire ſolitus erat, videatur morte contritus, quod coluber interfectus. Pro hoc enim nascetur* Ezechias *regulus, quem* Græci *vocant baſiliſcum, qui te ſuo aſpectu interficiat, & ſpiritu oris occidat. Quomodo enim nulla avis poteſt regulo aſpectum ullatenus tranſire, ſed, quamvis procul fuerit, ejus ore ſorbetur: ita & à conſpectu Regis* Ezechiæ *totus peribis. Et pulchrè ſervavit Metaphoram; quia enim ſerpentem & regulum nominârat, ore ejus & ſpiritu dicit volucres devorari.* Nempe in *Hieronymo* verſione ſic habet integer verſus, quem tractamus, *De radice enim colubri egredietur regulus, & ſemen ejus abſorbens volucrem.* Cujus ultima verba vir ſanctus accommodat ad baſiliſci hiſtoriam, de quo *Solinus*; *Ipſas etiam corrumpit auras: ita ne aëra nulla alitum impunè tranſvolet, infectum ſpiritu peſtilenti.* Et ex illo *Iſidorus*, *Ad ejus aſpectum nulla avis volans illæſa tranſit: ſed quamvis procul ſit, ejus ore combuſta devoratur.* Et *Avicenna*,

انا حاذي مسكنها طاير سقط

Cadit avis quandocunque eſt è regione latibuli ejus. Et *Alkazminus*,

ان طار طاير فرقها سقط عليها

Si avis ſupervolat, in illum cadit. Ita etiam *Damir*. Sed hæc non ſunt admodum certa, neque ante *Solinum*, qui non eſt optimus auctor, à quoquam tradita, quod meminerim. Et *Eſaias* fruſtrà profertur, cum *Hebræa* ſic habeant, ut in *Notis* agnoſcit ipſe *Hieronymus*, ופריו שרף מעופף, *Et fructus ejus ſerpens* (aut potiùs *hydrus*) *volans*, quæ infrà explicabuntur. Quisquis igitur illa verba primus ita reddidit, *Et ſemen ejus abſorbens volucrem*, pro שרף legit שואף, quod *abſorbentem* ſonat. Verùm enimverò nihil opus eſt hic operoſè cauſas conquirere, cur cum *ſerpente* aut *baſiliſco* conferatur Rex *Ezechias*, cum non ſit novum, ut Rex potens per *ſerpentem* adumbretur. Ita enim apud *Ægyptios*, qui *Paleſtinis* vicini erant, ſcribit *Ælianus Hiſtoria* libri ſexti capite trigeſimo octavo, Τὸς βασιλῆς ἐκι τ διαδημάτων φοιὴν πεποικιλμένης ἀσπίδας, τ ἀρχὴν αἰνττομένης τὸ ἀνίκητον, *Reges in diadematibus geſtiſſe pictas aſpides, quæ invictam imperii potentiam ſignificarent.* Quia ſcilicet τ ὑπ' ἀνθρώπων γιγνόμενον ἢ κακῶν, *eorum, qui ab aſpide morſi ſunt; nemo unquam evaſiſſe legitur.* Et *Hori* libri primi capite quinquageſimo ſexto, Βασιλία δὲ κάνιθον (lege κάνιθον) δηλοῦντες, ὅτι ζωγραφοῦσι πεπυκασμένους ἐφεδρικῶς, ἢ τὴν ἀρχὴν τὸ τῷ σώματι πυκάζ. *Ut Regem potentiſſimum ſignificent, ſerpentem pingunt cum cauda in ore in orbis figuram:* nempe ut illum innuerent toti terrarum orbi imperare. Lege etiam capita, quinquageſimum ſeptimum, & quinquageſimum octavum, & ſexageſimum, & ſexageſimum primum: in quibus omnibus per ſerpentem, vel vigilantem, vel inflexum, vel dimidium, vel integrum, Regum variæ virtutes aut officia ſignificantur. Sed in omni ſerpentum genere baſiliſcus maximè eſt figura Regis. Id enim *Arabico* ملكة melecha, *Græco* Βασιλίσκος, & *Latino* REGULI nomine ſignificatur. Nempe illum ἐξοχὴν Βασιλέα, *reptilium Regem*, vocat *Nicander Theriacon* verſu 397. Et *Plinius* deſcribit *candida in capite macula ut quodam diademate inſignem.* Et Solinus *alba quaſi mitrula linea tum caput.* Galenus quoque, & *Aetius*, Σκῆν ἐκι τῶ ἑρπετῶ τρῶν ὑπεροχὰς ἔχον, *ſerpentem in capite tres habentem eminentias.* Et *Avicenna*, مكللة الراس *capite coronato.* Et *Damir*, على راسه خطوط بيض مثل التاج *albos in capite lineas habentem coronæ inſtar* Et *Alkazminus*, انها جالينوس قال حية شقرا على راسها ثلاث قناديع مثل التاج *Dixit* Galenus *anguem eſſe rufum, & ſuper caput tres habere criſtas in corono modum.* Illum addunt, non, ut reliquos, toto corpore pronum ſerpere, ſed erecto capite, & media parte corporis. Plinius, *Non flexu multiplici, ut reliqua ſerpentes, corpus impellit; ſed colſus, & erectus, in medio incedens.* Solinus, *Cum movetur, media corporis parte ſerpit, media arduus eſt, & excelſus.* Quaſi hoc ſit inſigne regni, ut *Perſarum* Regibus τὸ τιάραν ὀρθὴν ἔχειν. Sed & eidem, quamlibet parvo, cedit omne reptilium genus, tanquam pro Rege cum agnoſceus; illa enim fabilo fugans, ut ante (c) docuimus,

(c) Cap. 9. p. 397. lin. 1. &c.

— latè ſibi ſubmovet omne
Vulgus, & in vacua regnat baſiliſcus arena.

Ita *Lucanus* libro nono: quod pluribus explicant *Nicander* & apud *Ælianum Archelaus*. Quin & Deorum capitibus hoc animal inferebatur, tanquam μόνον ἀθάνατον, *ſolum immortale*, id eſt, omnium ſui generis longè vivaciſſimum: &, quia quodvis aliud animal ſolo flatu perimit, videbatur ζωὴν καὶ θανάτου κυρίευειν, *habere jus vitæ & necis.* Quæ ideo hic obſervo, quia non ſolum *Ezechiæ* Regis, ſed & *Chriſti* θεανθρώπου Symbolum eſſe creditur *baſiliſcus*. Proinde locum, in quo verſamur, *Jonathan* ſic παραφράζει: *Ne lætemini, vos omnes* Philiſtæi, *quia contritum eſt dominium, cui ſervichatis; quia de ſtirpe ſilurum* Jeſſe *exibit* Meſſias. In quibus verbis *Meſſiam* pro *baſiliſco* poni conſtat, quaſi *baſiliſci* nomine *Chriſtum Propheta* intellexerit: ut multis ante ſæculis illum ſignificaverat *Moſes* per *ſerpentem in deſerto erectum*. Ibidem *Jeſſe* eſt pro voce נחש *nahas*, quæ *ſerpentem* ſonat. Neque id ſine cauſa. Nam, ut obſervat *Kimchius*, *Davidis* pater, *Jeſſe* binomius fuit: neque ſolùm *Jeſſe*, ſed & נחש *Nahas*, dictus eſt. Proinde 2 *Sam.* 17. 25. legitur *Abigail* filia fuiſſe נחש *Nahas*, qui idem eſt cum *Jeſſe*. Itaque in *Eſaiæ* verbis, *Ex radice* נחש nahas *exibit baſiliſcus*, intellexit *Chaldæus* Paraphraſtes *Meſſiam* naſcaturum ex ſtirpe *Jeſſe*.

IV. Quartus locus eſt *Eſ.* 59. *v.* 5. ביצי צפעני בקע, *Ova baſiliſci excluſerunt.* Hinc in malam partem ſumitur, ut antè in bonam. Nam ova baſilici ſunt crimina, & ſcelera, quæ, cogitatione concepta, per opera excluduntur. Proinde ad hunc locum *Kimchius*, *Cogitationes & opera eorum cum ovis baſiliſci confert, ex quibus excluſis exeunt baſiliſci, quomodo excluduntur eorum conſilia, & opera mala.* Et paulò poſt, *Ut ovum pullis, quod is noſtra fodicat, teſtam paulatim frangens, donec in lucem exeat: Ita illi pugnet hærent in malis cogitationibus, donec ad opus illas perduxerint.* Sequitur in eodem *Eſaiæ* loco, *Qui comederit ex ovis eorum, morietur: &, ſi quis ea comprimat, excludetur* אפעה, *vipera.* Itaque in eodem verſu *baſiliſci* & *vipera ovis* comparantur eadem facta. Unde tamen non ſequitur, quod vult *Kimchius*, אפעה & צפעני ejuſdem ſerpentis eſſe nomina. Quin צפעני, eſt *baſiliſcus*, אפעה, *vipera*, ut probatum eſt hactenus. Sed id in Scriptura tralatitium eſt, ut per varias ſerpentum ſpecies res eadem ſignificetur. Sic *Deut.* 32. 33. *Fel draconum & venenum illorum, & venenum aſpidum crudele.* Job. 20. 16. *Fel aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ.* Pſal. 91. 13. *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis*, &c. Eſ. 11. 8. *Oblectabitur infans ſuper foramen aſpidis, & ſuper baſiliſci caverâam*, &c. Eſ. 14. 29. *Ex ſtirpe ſerpentis exibit baſiliſcus, & fructus ejus erit hydrus volans.* Quod notandum in *Gregorium Nazianzenum*, qui ſub finem *Ironici ſecundi* ſic agit, quaſi ex uno aſpidis ovo poſſet edi baſiliſcus. Ibi enim ita habet ſcriptor elegantiſſimus, Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὠὰ τῶν ἀσπίδων ῥήξαντες, ἢ συντρίψαντες λόγῳ σκληρῷ, καὶ ἀστιτώσῃ, ἔρυμα καὶ ἀσφάλειαν ταῦτα ἐλίγχομεν, καὶ ἡ ἐν ἀντῷ τὸ ἀσσοβίας κρυπτόμενον βασιλίσκου εἰς μέσον ἀγάγομεν. *Cum ruptis, aut ſtultâ diſputatione contritis, aſpidum ovis, arma ea & ſubvenanea eſſe demonſtraverimus, abditumque in ipſis impetatis baſiliſcum in medium protulerimus.* Alludens ſcilicet ad hæc *Eſaiæ* juxta *Græcam* editionem, Ὧὰ ἀσπίδων ἐξήρξαν, &c. καὶ ὁ μέλλων τῶν ὠῶν αὐτῶν φαγεῖν, συντρίψας ἄριον, νεκρὸν καὶ ἐν ἀντῷ βασιλίσκον. In quibus tamen illud αὐτῶν non refertur ad *aſpides*, ſed ad *impios* illos, quorum opera priore hemiſtichio aſpidum, poſteriore baſilicorum ovis comparantur.

V. Ultimus de baſiliſco locus eſt *Jerem.* 8. *v.* 17. *Nam ego mitto vos immittam ſerpentes baſiliſcos, in quos nulla eſt incantatio, qui mordebunt vos, dicit Dominus.* Ubi *Chaldæus*, *Nam ego mitto vos excitabo* עממיא קשולין בהון חרמנין דלית להון לחשא, *populos occidentes, ſicut ſerpentes regulos, in quos nulla eſt incantatio.* Theodoretus *hoſtes* intelligit, qui ταῖς ἐμπτύσμασι καὶ ἄλλαις παραμυθίαις, *noſtris obteſtationibus non cedunt.* Hieronymus *ſerpentem antiquum*, & *adverſarias poteſtates*, quibus tradentur, qui Dei præcepta contemſerint. Nos potiùs *Aſſyrios*, quibus *Iſraelitæ* proximè erant tradendi. *Secunda editio* pro baſiliſcis habuit σκοπὸς *ſpeculatores*, id eſt, צפים pro צפעים. Serpentem quemvis nugatur *R. Selomo*, poſtquam vixit annos ſeptuaginta, fieri צפע, *baſiliſcum*, & tum obturare aurem, ne incantatorem audiat. Quod probat ex *Pſal.* 58. 5. ubi tamen de צפע, ſeu *baſiliſco*, nihil. Sed פתן, *aſpis aurem obturare* (*d*) legitur, &c. quod abundè ſuprà (*e*) explicatum.

(*d*) *Pſ.* 58. *v.* 5. 6.
(*e*) *Cap.* 6. *p.* 334.

CAPUT UNDECIMUM.

Probatur voce קפוז *kippoz*, *Eſ.* 34. 15. neque *Hericium*, ut Veteribus; neque *Avis ſpeciem* ſignificari, ut Recentioribus viſum: ſed Serpentem *Acontian*, ſive *Jaculum*.

Expliceamur Hebræa *tria verba de ovorum partu, ſotu, & excluſione.* מלם malat, *id eſt*, parere; *unde* Μυλίττα, Μυλήτα, Μυλίτη, Aſſyria *Dea, quæ partus præeſt: non a* ילד jalad, *ut vult* Scaliger. בקע rumpere, *item* excludere. רגר congregare, *item* ova fovenda colligere. *Conjuncto ET pro CUM uſurpata.* קפוז kippoz, *non eſt* קפוד kippod, *id eſt*, hericius: *ſed animal oviparum. Gravis doctorum hallucinatio de ovis hericii.* קפוז kippoz, *cum à ſaltu dicatur, noa eſt* teſtudo, *neque* cypſelus *avis, quæ non ſaltat.* Cypſelus *unde dicatur. Neque eſt* merula. *Merula enim in cultis locis degit:* kippoz *in deſertis. Neque* ſcops, *quæ eſt* σκηνοπὰ' *aon* ἀλτικὸ', *at* kippoz. *Sed eſt* acontias; *ſive* jaculus *ſerpens, cui* ἄλμα *vel* προζωίδιον *omnes tribuunt. Unde* Arabicè قفز kipphaza *dicitur.*

Hic ſerpens quàm perniciоſus. Agatharchides *emendatus.* Strabonis *interpres notatus. Saltu tanto impetu, ut prævertat omnem fugam. Morſus inſanabilis, ſi ſit ſupra ilia. Saltus cubitorum viginti. Natales in* Libya, Ægypto, & Arabia. Nidulari *quidem dicatur* kippoz, *ſed non ſequitur eſſe avem; cum nidus etiam trahatur reliquis animalibus, nempe bobus, leoni, ſui, hyſtrici, hericio, pleyadi piſci, crocodilo, vermibus, culici, muſcæ, api, veſpæ, erabroas, formicis, muribus, ſtellionibus, blattis, locuſtis, ipſis denique ſerpentibus: quod probatur exemplis undecunque allatis. Serpentes ova parere, fovere, & excludere: & Natura ſcriptores illa ipſa verba de iis uſurpare, qua hic* Eſaias *de* kippoz. *Ova ſerpentum congregari, & ſimul connecti. Aves* ova ſub alis *vel* pennis fovere *dicuntur; ſed* kippoz *ſolùm* ſub umbra ſua. *Serpentes de ovis ſuis quàm ſint ſollicuri.*

Boſtram & *Idumæam* ferro & igne ita vaſtandam interminatur *Eſaias* capite trigeſimo quarto, ut, omnibus incolis vel pullis, vel extinctis, feris tantum & ſolivagis animalibus ſit deinceps habitabilis. In his nominatur קפוז *kippoz*, de quo ſic agit Divinus Vates verſu decimo quinto, *Ibi nidificabit* kippoz, *& liberabitur, & rumpet, & congregabit in umbra ſua.* Sic *Hebræi* ſonant ad verbum. Sed, verbis תמלט, & בקעה, & רגרה, ex generali ſignificatione tranſlatis ad ſpecialem, recentiores *Hebræi* hunc verſum recte reddunt; *Ibi aidificabit* kippoz, *& pariet, & excludet, & fovebit in umbra ſua.* Nempe מלם *malat*, in genere eſt *liberare*, vel *liberari*; hic *parere*, ut *Eſ.* 66. 7. הפליטה זכר, ubi noſtra verſio ad verbum, *Elle a été delivrée d'un mâle*, Phraſi tam *Hebraicè* quam *Gallicè*. Idem Verbum מלט *malata* etiam *Arabes* de *partu* uſurpant, ſed de eo propriè, qui *abortivus* & *intempeſtivus* eſt. *Aſſyria Venus*, quam præfodiſſe partui, atque eandem fuiſſe cum *Lucina*, & *Iliſyo*, multis contendit *Seldenus* in libello *De Diis Syris*, ab hoc Verbo videtur nomen habuiſſe Μυλίττα, ut

ut eſt in *Herodoto*; vel Μυλάνας, & Μυλάνις, ut eſt in *Heſychio*; potius quam à Verbo ילד, *generare*, prout conjicit *Scaliger*: cum ut verbi ſonus, ita etiam ſignificatio congruat magis. *Lucina* enim in partu juvat, non in generatione. Etiam בקע, in genere eſt *findere*, vel *rumpere*, hic *ovi ruptione parvulos excludere*: ut *Eſa.59. v.5. Ova baſiliſci* בקעו, *ruperunt*, id eſt, *exclauſerunt*. Sic *Latine* dicitur pullus *ex ovo erumpere*. Denique רגר, apud *Chaldæos*, à quibus deſumptum eſt hoc Verbum, in genere eſt *congregare*, hic *congregare ſub ſe ova* vel *pullos*, ut calore materno fovcantur. Non aliter ſumitur *Jer.17. v.11.* ubi *Propheta* dicit, קרא דגר ולא ילד, *Ruſticula congregat* (id eſt, *fovet*) *quæ non peperit*. Nec à *Chaldæo* Interprete, cùm *Hebræum* תחפס, *cudefaciet*, de ſtruthionis ovis, reddit תדגר, *congregabit*, id eſt, *fovebit*, Job.39. v.14. (al.17.) Iuſuper in hæc verba, בקעה ודגרה, *excludet, & fovebit*, notandum conjunctionem *ET* idem eſſe quod *CUM*, vel *POSTQUAM*: ac ſi *Propheta* ſcripſiſſet, *Excludet ova, poſtquam ea foverit*. Sic *Exod.14. v.21. Redegit mare in ſiccum, & diviſa ſunt aqua*: id eſt, *poſtquam diviſa ſunt aqua*. Et *Eſa.64. v.5. Iratus es, & peccavimus*: id eſt, *cum peccavimus*, vel *quia peccavimus*. Ita *Kimchius*.

Sed hæc nemini non ſunt obvia: quid ſit קפוז *kippoz*, non item; Cùm alibi nullum occurrat animal hujus nominis, nec in Scriptura, nec in *Talmude*, nec in *Syrorum* aut *Chaldæorum* libris. Dicam tamen de ea voce quid ſenſerint cum veteres tum recentiores Interpretes. *Græci, Chaldæus, Syrus, Arabs, Vulgatus, Hieronymus, Pomarius, Schindlerus* reddunt *hericium*, ac ſi קפוז *kippoz*, ſit idem, quod קפוד *kippod*, paulo ante verſu 11. Ita ſuadente ſcilicet ſoni vicinitate, & literarum Z & D facili permutatione. *Kimchius* item, & *Solomo*, & *Mardochæus*, & *Aquinas*, & *Hebræi* ferè quotquot ſunt, *kippod* & *kippoz* pro eodem habent. Sed *kippod*, adeoque & *kippoz*, alius *teſtudinem* exponit, alius *noctuam*, alius in genere *avem ſolitariam*. Solus *Abea Ezra*, quod ſciam, *kippod* & *kippoz* diverſas aves eſſe vult, ſed quales, non explicat. Sed & eorum Interpretum, qui noſtro ævo in novis verſionibus elucubrandis utilem operam navârunt, non parva hic eſt diſſenſio. *Santes* exponit *hericium*, Caſtalio *bubonem*, Junius *merulam*, Deodatius *il gufo*, id eſt, *ſcopem*; Angli *the great Owle*, id eſt, *magnam alulam*; Galli, poſt *Mercerum*, *le marinet*, id eſt, *cypſelum*; *Arias* ipſam vocem *Hebræam* in *Latinum* textum inſerit, ingenuè profeſſus eam à ſe non intelligi.

Nunc, ut modeſtè aperiam, ſed liberè, quid in ſingulis deſiderem: Primò hoc haberi velim pro certo, קפוז *kippod*, & קפוז *kippoz*, utut ſono ſimilia ſint, tamen eſſe nomina diverſorum animalium. 1. Quia in eadem ſerie contextus ab *Eſaia* proponuntur ut diverſa. *Eam*, inquit, *poſſidebunt pelecanus & KIPPOD*. Et, paucis interjectis, *Ibi nidificabit* KIPPOZ. Quæ inanis eſſet repetitio, ſi *kippod* & *kippoz* idem eſſent. 2. Hoc potiſſimum, quod, cum קפוז *kippod*, *hericium*, eſſe ſuo loco (*a*) probaverim, id eſt, animal quadrupes viviparum; contra deſcribitur קפוז *kippoz*, ut animal oviparum: *Ibi nidificabit* kippoz, *& pariet, & excludet* (ova ſcilicet,) *poſtquam* (illa) *foverit in umbra ſua*. Quid expreſſius? Itaque *Santes* & *Schindlerus* in *Lexicis* ſuis, voce בקע, plane videntur ignorâſſe quod animal ſit *hericium*: alioqui nunquam dicturi, quod faciunt in hujus loci expoſitione, *nidificare hericium*, &*rumpere ova*, & *ius ruptis pullos ſuos excludere*.

(*a*) *Part. 2. l.3. cap. 36. pag. 1035.*

Secundò, quidquid ſit קפוז *kippoz*, cum *à ſalto* nomen habeat, neque *teſtudo* eſt, neque *cypſelus* avis. Neutri enim convenit ſaltus. Non teſtudini, quæ ne graditur quidem aliter quam reptando. Sed neque avi *cypſelo*, quam alii *apodem* vocant, quia pedum uſu caret, & inceſſus ferè eſt expers. *Plinius* lib. 10. cap. 39. *Plurimum volant, quæ apodes; quia carent uſu pedum: ab aliis* cypſeli *appellantur hirundinum ſpecie*. Item, *Hæ quoque, niſi in nido, nulla. Amputendent, aut jacent*. Eadem etiam alii ſcribunt. Præterea, cum cypſelus marina ſit avis, aut riparia, quorſum nidificare dicatur in *Idumæa* aridis locis? Fruſtra *Mercerus* urget, *cypſelus* vocem ab *Hebræo* קפוז *kippoz*, non abludere. Neque enim id tanti eſt, cum cæteræ notæ deſint. Ut taceam ab *Hebræo* lingua malè repeti vocem, quæ palam eſt *Græca* originis. *Cypſelus* enim dicuntur ἀπὸ τῶ κυψελᾶν *ab alveolis*, quos è luto ſibi conſtruunt. *Philoſophus Hiſtoriæ* libri 9. cap. 30. Οἱ δὲ ἄπο δες, ὃς καλεῖται τινες κυψέλαι, πετοιν ζ ὲ κυψελίζ ν ἐν πηλῷ πεποιημένῃ μικρᾷ. Sic, apud *Herodotum* in *Terpſichore*, *Eetionis* filio *Cypſelo* nomen inditur ἀπὸ τῆ κυψέλης, in qua latens ex periculo mortis evaſerat.

Tertia interpretatio, quæ קפוז *kippoz*, *merulam* exponit, plus habet veriſimilitudinis. 1. *Merula* enim *Græce* eſt κίοσυφος, quod ex *Hebræo*, *kippoz*, ut efferebant Veteres, factum videri queat per literarum Metatheſin. 2. Et cum ſolitaria animalibus videtur poſſe cenſeri, cum *merulam* dici velint (*b*) *Varro*, (*c*) *Feſtus*, (*d*) *Iſidorus*, eo quòd *mera*, (id eſt, *ſola*) volitet. 3. Eadem avis קפוז *kippoz*, recte dicatur *à ſaltu*, cum ſubliultet potius, quàm ambulet. *Plinius* lib. 10. cap. 38. *Avium ambulant aliquæ, ut carnices; ſaltum aliquæ, ut paſſeres, merulæ*. Has rationes habuit *Junius*, cur *kippoz merulam* redderet. Sed vir doctiſſimus non cogitavit, *Propheta* ibi agere de φιλοξένοις animalibus, quorum inhabitatione cultus antea locus vaſtus atque horridus fiat. In quo numero merulam eſſe nemo dixerit, quæ avis eſt innoxia, habitu corporis decens, voce ſuavi, ſapore grato, ſimo ad lætificandos agros utiliſſimo, quamque adeo in Ornithotrophiis cum luſciniis vult ali *Varro* lib. 3. *De Re Ruſtica* cap. 5. *Merulam* quidem dici volunt, quia fere vagatur ſola, nec niſi propter ſobolem cum avibus ſui generis ſolet inire ſocietatem. Sed hanc originationem, cum aliis *Varronis*, deridet *Quintilianus* lib. 1. cap. 5. *Cui*, inquit, *non poſſ* Varronem *ſit venia? qui* AGRUM, *quod in eo* agatur *aliquid*; & GRACULOS, *quia* gregatim *volent, dictos*; Ciceroni *perſuadere volui* (*ut enim eam ſcribit:*) *cum alterum ex* Græco *ſit mamſolum dici, alterum ex vocibus avium. Sed hoc tanti fuit vertere, ut* MERULA, *quia ſola volat, quaſi* mera volans *nominaretur*. Et *merulam* quidem dici, quaſi *mervolam*, merum commentum: *merula* tamen pro *mera*, id eſt, *ſola*, dici potuit diminutivâ voce. Verùm, undecunque nomen traxerit, eam in habitatis locis degere, nemo eſt, qui neſciat, atque unam merulæ ſpeciem, plerumque δὶς ἢ τρὶς *ſuper tectorum tegulas* verſari, ut obſervat *Philoſophus Hiſtoria* libri noni capite decimo nono. Unde eſt, quod huc nonnulli referunt illud *Pſalmi*, *Evi ſicut paſſer ſolitarius ſuper tectum*.

(*b*) *Varro, De Ling. Lat.* 4
(*c*) *Feſtus in Merum.*
(*d*) *Iſid Origg. l.12. cap. 7.*

Hoc vitavit incommodum *Deodatus*; μαναμένος, qui קפוז *kippoz*, Italicè *gufo*, id eſt, *ſcopem*, interpretatur; avem non modò ſolitariam, & φιλήμυον, ſed & nocturnam, & deformem, & ominoſam, vocisque abſurdæ & abſonæ. *Homeri* vetus *Scholiaſtes*, Σκῶπες, ὄρνεα νυκτίκομα, πανίσομα, κακόφωνα, οἰωνοὶ ζωμένοις τοῖς. 2. Accedit, quòd meritò קפוז *kippoz*, id eſt, *ſaltatricula*, nominari poſſe videtur avis, quæ ſaltatione tam delectatur, ut, aucupe ſaltante, capi legatur ἐναντιοχαμῶν, id eſt, *ex adverſo ſaltuans*. Quocirca ſcopem *Athenæus* (*e*) his accenſet animalibus, quæ ſaltantem intuentia πυρσωτανύεται, id eſt, *moventur ad inſtar ſigillariorum* πυρσωτῶν (Gallicè *des marionettes*) & ut — *nervis alienis mobile lignum*. Unde σκιὼψ (*f*) appellatur *ſaltationis quoddam genus variatæ motuum & geſticulationum inſignis*. Et ἀνάπτυξις propriè

(*e*) *Athen. l.9. c.20. Ælian Hiſtor. var. l.15. c.28. Euſtath in Odyſſ. 8.*
(*f*) *Athen. l.14. Pollux l.4. c. 14. Ælian. & Euſtath ubi ſupra.*

eſt *ſcopis inſtar imitatione ridiculâ aliquid effingere.* 3. Quid, quod pro *ſcope* Veteres ferè *copem* (*g*) ſcribebant ſine *Sigma* præfixo. In his *Epicharmus*, *Speuſippus*, *Metrodorus*, & *Alexander Myndius*, qui *Homerum* etiam & *Ariſtotelem* aſſerit κώπας ſcripſiſſe, non σκώπτας. Quod ideo obiervamus, quia κώψ magis accedit ad *Hebraum* קפז *kippoz*. Et vox Italica *gufo* videtur ex utroque poſſe deduci: cùm *glo cufi*, vel *gufi*, ſint Veterum *copes*, vel *ſcopes*. *Phavorinus*, καὶ δοκῶσι ζώντος εἶναι, ἀς κώφως ἢ γούφως οἱ Ῥωμαῖοι φασι. Idem eſt in *Euſtathio*, niſi quod, pro κώφως ἢ γούφως, noſtra exemplaria perperam habent κωκύσας. Videt cordatus Lector ultimam hanc interpretationem maximè eſſe probabilem. Neque aliud eos voluiſſe puto, qui *bubonem*, aut *magnam ululam*, eandem vocem reddiderunt. Tamen hoc certum eſt, *ſcopem* non potuiſſe dici קפז *kippoz*, eo quòd ſit ἐρχηστικὸν, & ab aucupe ſaltante capiatur ἀντερχόμενον. Neque enim *Hebraum* קפז eſt ἐρχεῖσθαι, ſed πηδᾶσθαι. Proprium vocis uſum didicimus ex *Arabibus*: qui tria Verba prope ſynonyma ז׳ג *zaggia*, طفر *taphara* (Chaldaicè טפז *tephaz*.) & قفز *kaphaza* (Chaldaicè קפז *kephaz*.) ita promiſcue uſurpant, ut ז׳ג *zaggia* plerumque ſignificet *profilire in plano*, طفر taphara *è ſublimi loco in inferiorem deſilire*, قفز kaphaza *ſurſum exſilire ex inferiore loco*. Hinc in *Avicenna* (*b*) capite *De ſpeciebus exercitus*, القفز *Alcaphzo* fit

الي شي ليتعلق به *ad rem aliquam, ut ab eo quis ſuſpendatur.* Et in Sacris Paraphraſibus قفز *kaphaza* occurrit paſſim pro Verbis *Hebraïs* דלג, & נקר, & נתר, quibus ἅλμα, & πήδημα, non ἔρχεσθαι, ſignificari notum eſt. Ergo קפז *kippoz*, ut res nomini reſpondeat, oportet eſſe animal ἁλτικὸν, non ἐρχηστικὸν (Gallicè *propre à ſauter, non à dancer.*) Quæ duo quam differant, nemo non videt. Neque id omiſſum *Scaligero*, qui *Ariſtotelis* locum explicans, quo capi legitur otus ἀντερχόμενος *Hiſtoria* lib. 8. cap. 12. Ἀντερχόμενος, inquit, *viciſſim geſticulans.* Ὄρχησις *aliud eſt quam* ἅλμα.

Itaque tam in avium, quam in quadrupedum genere קפז *kippoz*, fruſtra quæſitus hactenus, docti judicent annon potius pertineat ad ſerpentes, ex quorum numero eſt *aconitas*, ſive *jaculus*, ita dictus διὰ τὸ ἐμμὲς ἅπαντα τὰ ἀκόντια, *quia jaculorum inſtar impetu fertur.* Ita *Nicandri Scholiaſtes.* Nec multò aliter Ælianus lib. 6. cap. 18. Ἢ δὲ καὶ ἀκοντίου δίκην ἑαυτὸν τις μηδήσει, καὶ ἐπιφέρεται· καὶ τὸ ὄνομα ἐξ ἧς δρᾷ ἔχει κίνησεως· ἀκοντίας. *Eſt & ſerpens quidam, qui in modum jaculi ſemet-ipſum emittit* (*Apoſtolius* (*i*) legit μηδίσηται *tranſfert*) *& urmit: & ex eo, quod facit, nomen habet; vocatur enim Jaculus.* Itaque ferè omnes illi ἅλμα tribuunt, & πτοιητικὸν δῆγμα. *Agatharchides* cap. 50. de hoc ſerpentum genere, τὸ πληγὲν δὲ διδασι πτοήσαν εἰς ὕψος. *Plagam infert vibratum in altum.* Quod poteſt ferri. Tamen πτόημα conſtanter ſcribunt poſteriores. *Artemidorus* apud *Strabonem* libro 16. Ὄφεις δὲ σπιθαμαῖοι, φοινικοῖ τὸν χρόαν, προσαλλόμενοι, &c. *Serpentes ſunt trium palmorum, coloris puniceî, aſſilientes*, &c. *Diodorus* lib. 3. pag. 126. Δάκνουσι δὲ προσπηδῶντες, καὶ ἀλλόμενοι πρὸς ὕψος. *Mordent proſilientes, & in altum ſaltantes.* Ælianus *Hiſtoria* libri 8. cap. 13. Ἔστι ἀλτικὸν θηρίον, καὶ διαπηδᾶσι καὶ ἅλλεται ὡς θεὸς, πήχεις οὐκ τε. *Eſt ſerpens ſaltu valens, quadque viginti cubitorum ſpatium, ſi ſit opus, tranſilire queat. Galenus* cap. 8. *Ad Piſonem*, Ὁ δὲ ἀκοντίας, ἑκτείνας ἑαυτὸν πᾶν, καὶ ὅσ πὴρ τι ἀκόντιον ἐφαπόμενος τοῦ σώματος. *Jaculus ſeipſum multum extendens, & in jaculi modum in corpora inſiliens.* Iſidorus *Originum* lib. 12. cap. 4. *Exſiliunt in arbores, & dum aliquod animal obvium fuerit, jaciant ſe ſuper illud.* Et *Avicenna* (*k*) Tom. 2. pag. 139.

وربما كمنت علي الاشجار راصدة وترمي بانفسها علي من يمر بها وتثب منزجة اليه

Quandoque ſuper arbores in inſidiis latet; &, ſi quis prope illas tranſeat, ſe jaculatur, & deſiliens in eum irruit. Unde eſt, quod *aconitus Arabicè* vocatur ab *Avicenna* قفارة *kipharza*, & طفارة *tipharza*; quaſi *aſſultricem* dixeris, & *deſaltricem.* Nam قفارة *kipharza* propriè dicitur, cum ſurſum nititur; putà ex ſolo in arbores: & طفارة *tipharza*, cum è ſublimi deſilit; putà ex arboribus in viatores. Prius nomen omnino factum ad inſtar *Hebraï* קפז *kippoz*, vel *kippoz*, ut Veteres legiſſe & extuliſſe certum eſt. Eædem utrobique literæ Radicales, & eadem penè nominis forma, quantum ferre potuit linguarum diverſitas. Tantum in *Arabico* قفارة *kipharza* addita eſt Fœminina terminatio, quam in nomine קפז *kippoz*, deſiderari docent Fœminini generis quatuor verba huic adjuncta. Quamvis ideo diverſa ſit terminatio, quia *Hebraum ſerpentis* nomen נחש Maſculinum eſt, & *Arabicum* حية Fœmininum.

Hæc de verbo: rem quod attinet, inter *Afros* peſtes nulla eſt hoc ſerpente deterior. *Aetius*, ubi ſupra, cap. 27. *Ab hujus morſu ſequuntur omnia, quæ de vipera dicta ſunt, atque etiam graviora.* Avicenna, *Accidit ex morſu ejus dolor vehemens, & ulcus calidum toto corpore, atque ex eo mors.* Et morſum ejus ἀνίατον vel ἄπυρον, id eſt, *inſanabilem eſſe* ſcribunt *Agatharchides*, *Diodorus*, & *Strabo.* Proinde in *Agatharchide* hoc ſerpentis genus dicitur eſſe ἰοβόλον πάντων ὀμοτατον *omnium venenoſiſſimum.* Is enim videtur ita ſcripſiſſe, non ἰοβόλατον, ut habent noſtræ editiones. Neque vitabile eſt hoc telum, cum ex inſidiis erumpat tanto impetu, ut prævertat omnem fugam. *Miſſili volare tormento* dicit *Plinius*: & *Solinus*, *ex arboribus vi maxima turbinatum, penetrare animal quodcunque obvium fortuna fecerit.* Et *Ælianus*, Ἀλλόμενον δὲ παραχρῆμα ἐνέφυ, *Inſiliens ſtatim adhæret*; nempe iis, quæ ſaltu appetit. Tam præceps rapiditas à *Lucano* ſic deſcribitur lib. 9. verſu 822.

> *Ecce! procul ſevus ſterilis ſe robore trunci*
> *Torſit & immiſit* (*jaculum vocat* Africa) *ſerpens;*
> *Perque cavæ Pauli tranſiit ſaltus tempora fugax.*
> *Nil ibi virus agit, rapuit cum vulnere fatum:*
> *Deprenſum eſt, quæ ſunda rotat, quam lenta volarent,*
> *Quam ſegnis Scythicæ ſtriderent arundinis aëra.*

Sunt, qui hunc ſerpentem levi ſaltu defungi colligunt, nec attolli ſupra hominis ilia, ex his *Strabonis* in Latina verſione; *Serpentes etiam ſpithamam longos, colore puniceo, uſque ad ilia aſſilientes, quorum morſus incurabilis eſt*: ſed fallit eos prava verſio, eaque nata ex prava *Graci* textus interpunctione, qui ſic legitur; Ὄφεις δὲ σπιθαμαῖοι, φοινικοῖ τὸν χρόαν, προσαλλόμενοι καὶ μέχρι λαγόνων, τὸ δῆγμα ἔχοντες ἀνίατον· cùm ſit legendum προσαλλόμενοι, καὶ μέχρι λαγόνων τὸ δῆγμα, &c. Neque enim ſenſus eſt, eos ſalire uſque ad ilia; ſed vulnera, quæ affluxu ſuo infligunt, toto corpore uſque ad ilia eſſe inſanabilia, cum alioqui ſanari poſſint, nempe ſi ſint infra ilia, puta in eruribus, aut femoribus. Hæc enim ex *Artemidoro* ſumpſit *Strabo*, & *Artemidorus* ex

Aga-

(*g*) *Vide Athen.* l. 9. *Homer. Odyſſ.* l. 22. *Arſt.* l. 7. *Hiſt.* l. 9. *cap.* 23.

(*b*) *Avic. tom.* 3. *tract.* 2. 2.

(*i*) *Proverbio* 1456. *quem vide.*

(*k*) *Ariel Latin* 4. 6 3. 40.

Agatharchide, cujus verba ſunt; Δίγμα ἢ ὀφιόμορφον, ἀν' ἣ λαγὼς ὠκύτερον αἰμάξῃ. *Morſus eſt infamabilis, cum ſupra alvum ſanctas.* Itaque jaculus, de quo *Lucanus*, non ſolùm ad ilia ſaltu ſe extulit, ſed

Perque caput Pauli, *transiitque tempora fugu.*

Et in *Iſidoro* jaculi *exſiliunt in arbores:* & in *Ælliano* tranſiliunt κατ' ὀφθαλμὸν, *ut dixi, πήχεις, etiam viginti cubitos, ſi fit opus*; cui ſaltus longitudini neceſſe eſt ut altitudo ſit proportione par. Ex his intelligit Lector, vaſta omnino & inculta oportere eſſe loca, quæ tali peſte fœcunda ſunt. Atque hoc eſt, quod vult *Eſaias*, cum acontiam in *Idumæa* ſcribit non modo diverſaturum, ſed pariturum etiam, & excluſurum ova, quibus incubuerit. Si quis *Libyci* ſerpentis genus *Judæi* neget aut *Idumæa* fuiſſe notum, audiat hæc *Marcellum* libro 22. *Serpentes quoque Ægyptus alit innumeras, ultra omnem perniciem ſævientes, baſiliſcos, & amphiſbænas, & ſcytalas, & aconitas.* Alii *Arabia* adſcribunt. *Lucanus* libri 6. verſu 677.

Non Arabum *volucer ſerpens:* —

id eſt, *jaculus.* Idem enim lib. 9. verſu 720.

Et natrix volatur aqua, jaculique volucres.

Ut de *Agatharchide, Diodoro*, & *Strabone* taceam, qui in *Sabæis* deſcribunt, ad quos *Judæi* navigare cœperant jam inde à *Solomonis* ævo.

Sed, ut res clarior fiat, juvat *Eſaiæ* ſingula verba perpendere. *Ibi*] inquit, in *Idumæa*, *Arabiæ* parte *Ægypto* contigua, in qua ſerpentes acontias deſcribit *Ammianus*. *Nidulabitur Kippoz*] id eſt, *jaculus*, ſeu *acontias*, ut *Hebræis* קפוז *kippoz*, ſic *Arabicè* قفاز *kupphaza* dictus *à ſalta. Nidulari* fateor maximè proprium eſſe avium, quod mihi olim objecit vir doctiſſimus: ſed & *nidus* καταχρηστῶς aliis animantibus tribuitur. 1. Homini puta, ut *Eccleſ.* 36. v. 28. Τὶς γὰρ πτοήσεται, &c. ἀσθένειαν μὴ ἔχοντι νοσσιὰν, καὶ καταλύοντι ὃ ἐὰν εὕρῃ. *Quis credet hominis, qui æra habet nidum, & divertitur ubicunque adveſperaſcit?* Hinc *Job.* 29. v. 18. *In nido meo moriar.* Num. 24. v. 21. de *Kinæo*, *In rupe poſuiſti nidum tuum.* Jerem. 49. v. 16. & *Abd.* 11. *de Idumæa*, *Quamvis exaltares ut aquila nidum tuum.* Hab. 2. v. 9. *Væ inhianti lucro malo pro domo ſua, ut ponat in excelſo nidum ſuum!* 2. Leoni in *Græca* verſione *Nahum.* 2. v. 12. Ἔπλησε θήρας νοσσιὰς αὐτοῦ, *Prædâ implevit nidum ſuum.* Hebr. מעונו, *foramina ſua.* Alcamus,

العرزال عريسة الاسد وما يجمعهُ في

ماوا ولاشبالهُ مما يجمعهُ كالعش

Alirzal, *antrum leonis, & quod in luſtro ſuo colligit catulis ſuis, ut tanquam nidum ſubſternat.* 3. Sui. *Columella* lib. 8. cap. 9. *In cubili ſuum quisque matrem nidus exſpellat*, id eſt, porcelli in hara jacentes tanquam in nido. 4. Hyſtrici. *Callimachus* Hymno in *Dianam*,

Καὶ πολύτριχι ἰλάφοιο, καὶ ὕσμινος ἐνὶ καλιῇ,

Et cubile cervi, & hyſtricis ubi aſidi. 5. Hericio. *Eſa.* 13. v. 22. Καὶ νοσσοποιήσουσιν ἔχινοι ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν. *Et nidificabunt hericii in domibus eorum. Ifacius* ad *Lycophronem* verſu 1093. *Hericius, cum præcognoſcat, qui venti ſperare debeant, ἀναφράττει τὸ ἀρὸς τ μίλητα πνοὰ μίμῳ τ καλιᾶς αὐτῦ, ὑπαντίον ἢ τὸ ἕτερον, aſdi partem obturat oppoſitam ei vento, qui ſpiraturus eſt, & alteram aperit.* 6. Phycidi piſci, de qua *Plin.* lib. 9. c. 26. *Eadem piſcium ſola nidificat ex alga, atque in nido parit.* Et *Ovidius* in *Halieutico*,

Atque ovium dulces nidos imitatus ſub undis.

7. Crocodilo. Solinus, *Metatur locum nido naturali providentiâ.* 8. Vermibus. Sic *Plinius* lib. 11. cap. 28. dicit *in ſumo nidulari vermiculos.* 9. Culici, muſcæ, api, veſpæ, crabroni. *Lucianus* in *Muſca encomio*, Νοσσιὰν δὲ, ἢ καλιὰν, ἢ ὑπὸ τέγει κατασῆσαι. *Nidum autem, aut nidulum, aut uno in loco conſtituit.* Et in *Icaromenippo*, Ἅπαντα διαγυμάσας τὰ ὑπὲ γῆν· τὰ μὲν ἀνθρώπους, τὰ δὲ θηρία, μυρία δὲ, τὰ ἢ ἰμπέδου ταττόμενα. *Omnia, quæ in terra ſunt, digneſcit; homines, feras, & (ne dixerim) culicum nidos.* Joſephus de *Samſone* libri 5. *Antiquitatum* cap. 10. Ἐπιτυγχάνει σμήνει μελιττῶν, ἐν τῷ σώματι ἢ λέοντος ἐκείνου νοσσευσάσαις, *Incidit in apum examen, quæ in leonis illius pectore nidificaverunt.* *Chaldæus* Paraphraſis *Judic.* 14. v. 8. והא קנא דדבריתא בפגרא דארא, *Et ecce nidum apum in cadavere leonis!* Et *Arabicus*,

واذا في صدر الاسد نحل قد عششت

هناك وقد سال العسل من عش النحل

Et ecce in pectore leonis apes, quæ nidificaverant illic, & mel effluebat ex apum nido. Ut 1 *Sam.* 14. v. 26. *Mel*

decurrebat من عش النحل *ex apum nido.* Et *Chaldæus* rurſus verſu ſequente, *Extendit caput baculi, quem in manu habebat*, & *intinxit illud* בקנא דדבושא, *in nido mellis. Virgilius* lib. 4. *Georgicorum*, de apibus;

Progeniem nidosque fovent. —

Plinius lib. 11. cap. 21. *Veſpa in ſublime è luto nidos faciunt, & in iis ceras: crabronesin cavernis, ac ſub terra.* Et rurſus, *Veſpa*, *qua* ichneumones *vocantur*, *unum genus ex eraneis perimunt phalangium appellatum, & in nidos ſuos ferunt.* Idem, de crabronibus; *Nidos Vere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generentur. Iis educatis, alios deinde aidos majores fingunt, in quibus matres futuras producant.* Et cap. 22. de bombycibus; *Nidos luto fingunt ſalis ſpecie, applicatos lapidi tantâ duritiâ, ut ſpiculis perforari vix poſſint.* Epiphanius *Hæreſi* 44. de veſpæ genere, quam ζώνην vocant: Ἐνὸς δέ τις διηχεύμενος ἢ αὐτὸ φωλεὸν, ἢ καλιὰν, καθίλει. *Si quis viator latebram illius, nidumque, diruat.* Ζώνιον eſt *Chaldaicè* זיבורא *zibborn*, & *Arabum* زنبور *zanbur*, de qua *Damir*,

ينخن عشه تحت الارض *Nidum ſub terra ſibi ſimit.* 10. Formicis. Sic in Tractatu *Talmudico Nedarim* legas קיני רשומשמני, *nidos formicarum.* Et in *Horo* lib. 2. cap. 60. Τιθυμάλου (*euphorbiæ*) ἢ πτερὰν εἰς τὰς νοσσιὰς ἢ μυρμήκων, ἃ προσέχεται ἀνὰ τὸν τοῖχον. *Veſperilionis pennis ad formicarum nidos admotis, nullus illarum egreditur.* Et *Apulejus* lib. 8. *Cujus in ipſo cavioſo ſtipite inhabitantium formicarum indificia horrebant* (al. *hullebant.*) 11. Muribus, & aliis animalculis. Minutius Felix, *Mures*, &c. *niſi abigatis, in ipſo Dei veſtri ore nidificant.* Et *Arnobius* lib. 6. *Non videtis ſub iſtis ſimulacrorum cauſis* (al. *cavis*) *ſtelliones, forices, mures, blattaſque lucifugas indamenta ponere, atque habitare.* 12. Locuſtis. Unde eſt, quod, cum *David* ſe excuſſum fuiſſe queritur *ut locuſtam* Pſalm. 109. v. 23. *Kimchius* & *Aben Ezra* obſervant agi de locuſta, שאין לו קן, *qua non habet nidum.* Et *Damir*, poſtquam locuſtam parturientem caudâ ſuâ petras duriſſimas diverberare dixit, donec in rimam pateant, atque ova ſua in ea rima ponere, addit,

فيكون له كالاقفاص ويكون حاضنا

لها ومربيا *Et* (hæc rima) *pro nido illis eſt, in quo fœtum foveant, atque educent.* 13. Serpentibus denique certum eſt nidos non raro tribui. *Cic. l. 2. de Divin. Ut in cunis fuerit anguis non tam eſt mirum, in* Selonio *præſertim* (qui eſt campus agri *Lanuvini*) *ubi apud focum angues nidulari ſolent.*

Per-

Perperam legunt *nundinari*. *Epiphanius* in *Phyſiologo* cap. 16. Ὅταν ἐπὶ τὸν πηγὸν τὸ ὕδωρ ποιῶν ἔλθῃ ὁ ὄφις, ἢ φίλτρα ἢ ἰὸν, ἀλλά γε αἰφνὶς ἀυτὸν ἐν τῇ νεοττιᾷ, ὕτω καθαρὸς πορίυεται. *Cum ſerpens ad fontem venit, ut bibat, virus non defert, ſed, illo in ſtudio dimiſſo, ita purus accedit. In ſtudio*, id eſt, ἐν τῷ φιλοῦ, *in luſtro*, ut idem habet in *Ophiuarum Hæreſi* cap. 8. *R. Seloma* explicans quid ſit *foramen aſpidis* Eſa. 11. v. 8. ait eſſe *foramen terræ*, שהנחש מקנן בתוכו, *in cujus medio nidificat ſerpens*. Et *Arabs* Interpres idem pro *ſarantine aſpidis* habet عش الافاعي *nidum viperarum*.

Jam in *Eſaia* quæ ſequuntur, *Ibi nidulabuntur aconitas, & parues, & ova excludet, qua foverit umbra ſua*, ipſiſſima verba ſunt, quæ in hoc argumento Naturæ conſulti uſurpant. *Philoſophus* de ſerpentibus, *Hiſtoria* lib. 5. in fine; Ἀποτίκτουσι ἔξω· ὅταν δ' τίκῃ, εἰς τὴν γῆν ἐκκάζει· ἐκλέπτεται δὲ καὶ ταῦτα τῷ ὑγρῷ ἔτει. *Ova foris edunt: quæ cum pepererint, in terra fovent. Ea autem excludantur anno ſequente.* Unde *Plinius* libri 10. cap. 62. *Ova pariunt ſerpentes*, &c. *Et contexta ſe terra incubant, & fatum ſequente excludunt anno.* Et *Celſus* lib. 5. cap. 27. *Pernicioſiſſimi ſunt* (ſerpentes) *cum incubant.* Ergo in *Eſaia* מלט, eſt ὠοτοκεῖν *ova parere:* רגר, ἐκκάζειν *fovere, incubare:* בקע, ἐκλέπειν *excludere.* Atque ipſemet *Eſaias* alibi eodem Verbo *ovorum baſiliſces excluſionem* exprimit, ut ſupra (*l*) notavimus.

(*l*) *Pag.* 409 *lin.* 61. *&c.*

Etiam Verbum רגר, *congregare* proprie, vel *ova congregata & connexa fovere*, etſi tribuatur avibus, tamen in ſerpentem maximè quadrat, cujus ova non modo ſunt ſimul collecta, ſed & mutuo nexu cohærent monilis inſtar. *Ariſtoteles*, ubi ſupra, Τὰ δ' ὠὰ αἰλήλοις συνεχῆ ἐστι, ὥσπερ αἱ τῶ γυναικῶν ὑπαθηκίδες. *Ova ſunt ſibi mutuò connexa ut mulierum monilia*, id eſt, ut margaritæ in monilibus. *Damir* etiam, poſtquam ſerpentis ova deſcripſit longa, coloris fuſci, viridis, nigri, albi, varii, punctis quibuſdam diſtincti, lucidi, cum tantæ varietatis cauſa non appareat ſatis, atque egit etiam de ſanie intus latente,

وهو في جوفها منضد طولا علي خط واحد

Per ventrem, inquit, *in longitudinem ſuper lineam unam connexa ſunt.* Et Scaliger, *Ea ova vidimus nos agglutinata inter ſe globulorum modo, quibus preces numerant muſulmæ.* Sunt, qui *Hebraicè* id dici putant שלל של ביצים. Sed proprie שלל של ביצים eſt *ovorum in gallinæ ventre conglobatio, cum ad maturitatem vergunt.* Ut אשכול של ביצים, *botrus ovorum* dicuntur ova minora ex ſemine primum conglobata. Vide *Talmudicas* in Tractatu *Betſa* fol. 7. a.

Neque id omittendum, quod acontiam ova בצלה, *umbrâ ſuâ* fovere dicit *Prophera*, dicturus potius *ſub alis*, aut *ſub pennis*, aut *ſub alarum umbra*, ſi de ave reſeſſet. Fortè etiam his ipſis verbis inſinuat Divinus Vates hoc ſerpentis genus de ſuis ovis magis eſſe ſollicitum. Amphisbæna ſaltem, quam *Avicenne* jaculi ſpeciem eſſe ſuſpicatur, legitur apud *Albertum* ſerpens eſſe *vigil, & ſolicitus de ſuis ovis valde, cum ea incubat.*

CAPUT DUODECIMUM.

Probatur שפיפון *ſephiphon*, Gen. 49. v. 17. eſſe *Ceraſten & Hæmorrhoum.*

Dan ut SEPHIPHON ſuper ſemitam, qui mordet calces equi, & ſeſſor cadit retrorſum. Hebræi *ſerpentem eſſe ſcribunt: ſed ſpeciem prorſus ignorant.* Arabicè سفن ſupphon, *vel* ſipphon, *ſerpens nigra & albo diſtinctus homini infenſiſſimus, fortaſſe* hæmorrhous. *Hieronymo* ſephiphon *eſt* ceraſtes, *qui in arenis & rotarum orbitis viatoribus inſidiatur. Et morſus ejus hominibus & bruris eſt lethifer. Nec facilè vitatur, quia arena eſt concolor. Utrique* Arabi معرون, *id eſt*, ceraſtes. Ajin & Koph *ſæpe permutantur. Ceraſtæ cornua carnea. Ex illis fieri cultrorum manubria, ut ſudore prodant venenum; gravis error: & unde natus.* Ceraſtes Epiphanio *monocerus. Vocem* ſephiphon *tam* hæmorrhoum *quam* ceraſten *ſignificare. Qui ſunt forma tam ſimiles, ut hæmorrhous pro ceraſte ſpecie poſſit haberi. Et utrisque communis flexuoſus anceſſus; quo ſpinam oſſeam non habeas, ſed cartilagineam, & in utramque partem flexilem. Hinc utrosque* claudicare *dicit* Nicander, *& canſam arceſſit à Fabulis. Eò pertinet nomen* שפיפון ſephiphon, *quod* claudum *ſonat.* Hebræi *de hoc ſerpente quidquid dicitur ad* Samſonem *referunt, cum ad totam* Danitarum *tribum pertineat, qua patius aſtu, quam aperto* Marte *res geſſit. Neque id in bello uſicatum. Alii eadem hæc verba & ad* Samſonem Chriſti *typum, & ad* Anti-Chriſtum *accommodant: qua ænſvera.*

Gen. 49. v. 17. cur שפיפון *ſephiphon*, Græci ὑγιαθέοντα, & Samaritani שבשל *inſidiantem* verterint, nullus capio. Sed alios ſcio multo rectius ſtatuere שפיפון eſſe ſerpentis genus. Id enim apertè clamant *Jacobi* verba, quæ ſic habent; DAN *erit ſerpens ſuper viam*, שפיפון ſephiphon *ſuper ſemitam, qui mordet calces equi, & cadit ſeſſor ejus retrorſum.* Itaque *ſephiphon* eſſe *ſerpentem* planè conſtat. Tantùm de ſpecie ambigitur. Ex *Hebræi* quidem de ſola vocabuli origine ſolliciti ſunt: quod *Aben Ezra* deducit à Verbo שוף, *à conterendo*; quia ſerpenti dictum *Gen. 3. v. 15.* עקב תשופנו אתה, *Tu comeres es calcaneum. Kimchius* à Verbo שפה, quod etiam *conterendi* ſignificationem habet *Job. 33. v. 21.* Ita ut שפיפון fiat à שפה, ſecundâ geminatâ, quomodo הגיגי ex הגה. Sed *Seloma* & *Pomarius* dici malunt à נשף, *ab afflando*, vel *ſibilando.* Hæc *Hebræi* de vocis origine, de propria ſignificatione *ſibi* ignoti. Alios verò ſi conſulas, ipſa te diverſitas dubium tenebit, & ambiguum. *Jonathan* explicat ריש הזיזין, *præcipuos ſerpentum:* Onkelos פתנרין, *aſpides:* Jeroſolymitanus, & Syrus ܐܦܝܣ, *baſiliſcum:* Arabs uterque معرون, *ignotum* per *ignotius:* Hieronymus *ceraſten:* Junius *acontiam:* Schindlerus, in ארח *viperam:* Caſtalio, Itali, Galli, & Angli *colubrum.*

In his tenebris nonnihil lucis mutuamur ex *Arabibus*, apud quos سفن *ſipphon*, vel *ſupphon*, eſt *ſerpens albo & nigro diſtinctus.* Alcamus, الشفن الارقم

الارقم من الحيات *Sipphon* (vel *ſupphon*) *in ſerpentibus ſit, qui vocatur* arkamo (*varius.*) Et alibi

الارقم اخبث الحيات واطلبها للناس او ما

فيه سواه وبياض Arkamo, *ſerpens pernicioſiſſimus, & homini infenſiſſimus: aut qui partim niger, partim albus eſt.* Hinc conjectura non levis *ſipphon* eſſe *hæmorrhoum*, & *hæmorrhoidem*, de quibus *Aetius: Animalia hæc colore quidem ſunt arenoſo*, &c. *Per corpus vero*

(a) *Avic. Arab tom.* 2. *p.* 138. & 4. 6. 8. 36.

notis nigris & albis variegata ſunt. Avicenna itidem (*a*)

ذكرت القدما ان هاتين الحيتين رملييتا

الابدان وعلي ابدانها نقط سود وبيض

Reforum veteres hos ſerpentes corpora habere arenoſa, eaque adeo punctis nigris & albis eſſe aſperſa. Itaque ſi שפיפון *ſephiphon*, ex *Arabiſmo* explicatur, videbitur eſſe *hæmorrhous*, viperæ ſpecies, quæ morſu ſanguinem elicit, ita ut *quidquid anima eſt per cruorem evocetur*, ut habetur in *Solino*.

Mihi tamen impenſè arridet *Vulgata* verſio, quæ *ceraſten* exponit; quia natura ceraſtis planè videtur exprimi *Jacobi* verbis, "Dan *erit ſerpens ſuper viam*, שפיפון על ארח, ſephiphon *ſupra ſemitam*; vel, ut alii, *ſuper orbitam*. Ita enim ceraſten latere dicit *Nicander Theriacan* verſu 262.

--- ὲν δ' ἀμάθοισιν
Ἠ καὶ ἱμαντοχίτῃσι παρὰ ῥίθων. ---

In arenis, aut etiam in rotarum orbitis properiam, ut inde viatoribus inſidietur. Et *Jacobus* addit *ſephiphon equi calces ita mordere, ut ſeſſor cadat retrorſum*, equo labante ſcilicet, cum in ſuffragines ſerpere incipit virus. In poplitibus enim, atque inguine, potiſſimum mali vim ſe exerere tradit idem *Nicander*;

Δυσλοῖς δ' ἐν βυθῖσι, καὶ ἰγνύῃ ἀσκαλὶς αὐτὴ
Μάχῃ ἐπιτρίφεται. ---

Mox gravis exercet labor inguina, & acriter urget
Poplitem utrumque dolor. ---

Neque hominibus ſolùm, ſed & brutis lethifer eſt ille morſus. Dicit enim *Callias* in *Ælianæ* libri decimi ſexti capite vigeſimo octavo, Τὸν παράσημον ἔφυς δυσὶς ἀνὰς τὸ δίγμα, ἀναιρῶν γὰρ τὴν ζῶν ἅλογα, καὶ ἀνθρώπους. *Ceraſtas ſerpentes eſſe morſu graves, quique tam bruta quàm homines interimant.* Hoc graviſſimum, quod ceraſtis inſidias devitare facile non eſt: quia, cum ſit arenæ concolor, calcatur ab imprudentibus, quos viciſſim ille remordet. *Dioderus* libro tertio, (*b*) Τὸν δὲ χρῶμα ἄμμῳ παραπλήσιον ἔχειν· διόπερ ἐξαπατώμενον ἀνθρώπων κατὰ τὴν πρόσοψιν τοῖς ὑποκειμένοις ἰδίοις, ἐπίτηδες μὲν ὑπογυώσκειν· οἱ πολλοὶ δ' ἀγνοοῦντες πατοῦσι, καὶ παθόντες περιπίπτουσιν ἀπροσδοκήτοις. *Arenam colore referunt: proinde cum ſubjecta ſolo ſint colore ſimiles, illos pauci dignoſcunt; & plerique imprudentes calcant, atque in improviſa pericula ſic incidant.* Unde factum, ut olim *Æthiopia* partem *Ægypto* ſubjectam hi ſerpentes prorſus deſolaverint, ut ibidem habet *Dioderus*.

(b) *Pag.* 128.

Jam, ſi auctoritate certatur, cum *Vulgato* convenit utrique *Arabi*, in quibus معرون eſt *ceraſtes*, ut *Avicenna* مقرنة. In illis ſcilicet linguis *Koph* & *Ajin* non raro permutantur. Hinc *Chaldæis*, & *Syris*, *terra* dicitur ארעא, & ארקא: *fumare* עלם, & קלם: *frigus* סעדא, & קרא. Et *Jonathan* קסם eſt idem locus, qui *Hebræis* עצמון *Num.* 34. v. 4. Non aliter apud *Arabes cornu* tam eſt قرن quam عرن *Gigjeni* ex *Alcamus*, عران البقر *cornua boum*, عرنة *cornuum radix*, عرون *limax cochlea*, nempe (*c*) ob cornicula duo, quibus prætentat iter, cum oculorum uſu careat. Pari ratione ceraſtes ut مقرن ita & معرون, id eſt, *cornutus*, dicitur, vel *quia cornicula cochleæ ſimilia habet.* Ælianus, Τηλὲ δ' μονάδα κέρατα ἔχει δύο, καὶ ἕλικα τοῖς κοχλίαις τὰ κέρατα, ἐ μὴν ἴσι οἷς ἑλίκια ἀκαλά. *Super frontem duo habet cornua cochleæ cornibus ſimilia, quamvis non æque mollia.* Plinius tamen libri undecimi capite trigeſimo ſeptimo, tam ceraſtæ, quam cochleæ *corpora* dicit eſſe *cornua*, id eſt, *carnea*. Proinde *Bellonius* non appellat cornua, ſed *parvas eminentias inſtar granorum hordei, qua cornicula referunt.* Unde falli non parum eos (*d*) apparet, qui ſcribunt ex ceraſtis cornibus cultellorum manubria fieri ad menſas Imperatorum, quia ſudore produnt venenum appoſitum. Quis enim manubria cultris ex cornu tantillo fecerit, eoque molli? Ne dicam vero non eſſe conſentaneum, ut venenoſi animalis corniculis vis ſit ἀλεξιφάρμακον. Sed ceraſtis cornibus perperam tribuunt barbari Scriptores quod de cornu كركدان *carcaddan*, ſive *monoceratis*, alicubi legerant. De illo ſcilicet *Geographus Nubienſis* Clim. 1. part. 8.

(c) *Plin. lib. c.* 32.

(d) *Vide ſent & auctor De nat. rer.*

ملوك الهند تصنع من قرن هذة الزابة

انصبة السكاكين للموايد فاذا وضع

الطعام بين ايديهم وكان فيه سم عرق

ذلك النصرب فيعلم بذلك ان الطعام مشموم

Reges Indiæ *ex hujus animalis cornu cultrorum manubria ſibi conficiunt ad menſarum uſum. Cumque apponitur eis cibus, ſi fuerit venenatus, ſudore madefiunt ea manubria. Unde deprehenditur cibus eſſe veneno infectus.* An tale quid habebat in animo *Epiphanius*, cum in *Pneumatomachos* ſcribens meminit κεράτα δύο μονοκέρωτος, *ceraſta gravis monoceratis?* Non puto, ſed ſerpentem *ceraſten* ex illius ſententia eſſe *monoceroten*. Idem enim ſic habet de *Baſilidianorum* Hæreſi, οἷς παράσημόν τι ὄφιν τὸ ἄμμῳ κεχρωμένον, διὰ δὲ κέρατος ἓν αἷμα προσπτύεσθαι, καὶ ἕλκεσθαι τοῖς πεπυγχάναζιν ἀνυπὸ ἐχναζόμενον. *Ceraſtis inſtar in arena defoſſa, cornu in aërem exerto, ſitis, qui in eam incidunt, acutiſſima.*

Ut redeamus ad rem, hactenus id incertum, *ſephiphon* ſitne *ceraſtes*, an *hæmorrhous*, cum utrique interpretationi multa faveant. *Ceraſten* exponi diximus ab *Hieronymo*, & utroque *Arabe*, atque hanc interpretationem cum *Patriarcha* verbis apprimè convenire. *Sipphon* tamen voce ſimili ab *Arabibus* ita deſcribi, ut videatur potiùs eſſe hæmorrhois. Quid, ſi *ſephiphon* ad utrumque commune nomen eſſe dicamus? Omnino ſic videtur. Atque id in dubium vix revocabit, qui ſciet, quam ſint ſimiles ceraſtes & hæmorrhoïs. Uterque eſt viperæ ſpecies. Arenoſus utrique color, ſed maculoſus hæmorrhoo. Eadem utrique menſura. *Avicenna* de hæmorrhoo, & hæmorrhoide,

واطوالها اطوال المقرنة *Longitudo illorum eadem, qua ceraſta.* Neque hæmorrhoo deeſſe cornua ſic teſtatur *Ælianus* libri decimi quinti capite decimo tertio, φύεται δὲ τὴν κεφαλὴν ὑπερ κέρασι τισιν. *Tanquam quibuſdam cornibus caput inhorreſcit.* Et multò antè *Nicander*,

Τὰ μὲν ὑπὲρ ὀφρύστα περίστατα δοκὰ μετώπῳ.
Ἐγκέπται. ---

Bina ſuper frontem nivæ candidiora videntur
Cornua.

Ita ut ceraſtæ, ſive cornuti ſerpentis, ſpecies ſit hæmorrhous. Hoc præcipuum, quod, cum cæteri ſerpentes rectà proſerpant, ſoli, ceraſtes & hæmorrhous, dubio greſſu feruntur, & ambiguo, & in utrumque latus titubántes, ut ita dicam, ebrii, vel claudicantis in morem. Hinc de ceraſte *Aetius*, *Per obliquum eam reſtà proreptat.* Et *Iſidorus*, *Eſt flexuoſus plus quam alii ſerpentes.* Sed & de hæmorrhoo *Ælianus*, Ἀεὶ δὲ ἐπὶ θάτερα πρόεισιν, *Obliquâ viâ progreditur.* Et eum hunc ipſo *Nicander* cum ceraſte conferens,

Διχμὰ δ' ἐπιζάζει ὀλίγον δίμας, ἶσα κεράσσῃς.

Claudicat obliquans corpus breve, more ceraſtæ.

Cauſa eſt in dorſi ſpinis, quæ non oſſeæ, ut in reliquis, ſed cartilagineæ ſunt, & in utramque partem ita flexiles, ut inceſſu nulla poſſit eſſe firmitas. Quo faciunt hæc *Lucani*,

— ſpinâque vagi torquente ceraſta.

Proinde ceraſten auctor eſt *Iſidorus* tam eſſe flexuoſum, *ut ſpinam non habere videatur.* Et *Feſtus Avienus* in *Orbis terræ deſcriptione*,

Sic viroſarum prolixa volumina ſeſe
Sponte ceraſtarum facilis ſub viſcere curvent.

Sed cauſam *Poëtæ* ad *Helenam* referunt, quæ ſerpentum homogeneorum ceraſtæ & hæmorrhoi ſpinas confregerint, ut ſic *Canopi* naucleri ſui manibus parentaret, ceraſtæ ſcilicet (vel hæmorrhoi) morſu in *Ægypto* interempti. Hanc fabellam *Nicander*, poſtquam Poetico ſale aſperſit, elaudit hoc Epiphonemate;

Ἐξώθεν αἰμορρόοι, σκαλιστλαντὲς τε κεράσσαι,
Οἵσι χωλεύουσι. ---

Fertur claudus abhinc hæmorrhoüs, atque ceraſtes,
Obliquam ſulcare viam. ---

Quibus ſimilia legere eſt *Canonis* Hiſt. 8. & *Ælsani* libri decimi quinti capite decimo tertio. In his notandum inprimis, quod hæmorrhous & ceraſtas, ratione greſſûs obliqui, ſolos è ſerpentibus, χωλεύειν, & ἐπιζάζειν, id eſt, *claudicare*, dicit *Nicander*. Quia inde *Hebræi* nominis origo manifeſta. *Hebraicè* nimirum apud Magiſtros שפף *ſaphaph*, eſt claudicare, & שפוף *ſaphuph*, eſt *claudus*. Utrumque eâ notione profert *Bodenianus* ex libro *Bereſith Rabba*. Sed & *Talmudici* שפי *ſephi*, & שפיפן *ſephiphon*, pro *claudo* uſurpant. Hâc tamen differentiâ; quod ab illis שפי dicitur, *qui uno pede*; שפיפן, *qui utroque pede claudicat*, *Græcè* uno verbo ἀμφιχωλεύειν, quod eſt *Vulcani* Epithetum in *Homero* & *Heſiodo*. Hinc in Tractatu *Sota* pag. 10. a. אמר ר יוחנן בלעם חיגר ברגלו אחת שנאמר וילך שפי שמשון חיגר בשתי רגליו היה שנאמר שפיפון ערי ארח. *Dixit* R. Jochanan, Balaam *uno pede claudus fuit, cum de eo dicatur* Num 23. 3. *Et vixit* שפי *claudus. Sed* Samſon *utroque pede claudus fuit; unde eſt, quod de illo dicitur* Gen. 49. 17. "Sephiphon *ſuper ſemitam.* Quæ, licet perabſurda, tamen docent id, quod volumus, nomen שפיפון ſcilicet, ex *Hebræorum* ſententia, à *claudicatione* eſſe factum. Itaque *ſephiphon* eſt *ſerpens claudus*, quales nulli, quod ſciam, præter ceraſten, & hæmorrhoûm. Proinde utrumque hoc nomine ſignificari valde veriſimile eſt.

Samſonem quod attinet, quia non ſolùm *Dania* fuit, ſed & *Danitarum* clariſſimus, ad eum referunt quæ hic habentur, *Hebræi* omnes. De *Talmudicis* id jam patuit. Et diſertis verbis *Hieroſolymitana* Paraphraſis, והוא שמשון בר מנוח, *Is eſt* Samſon Manoæ *filius*. *Jonathan* quoque, & *Onkelos*, eum licet non nominent, tamen apertè deſignant: ſed hic inprimis; cujus verba ſunt, *Erit vir, qui eligetur, & ſurget de domo* Dan. *Ejus tumor irruet ſuper populos: & idem* Philiſtæos *fortiter perimet. Ut baſiliſcus morabitur cæca viam, & ut aſpis inſidiabitur curvæ ſemitam. Interficiet robuſtos in caſtris* Philiſtæorum, *equites cum peditibus: enervabit equos, & quadrigas* (id eſt, *quadrigarum equos*, per Figuram ἐν διὰ δυοῖν) *& eorum aſcenſores retrorſum dejiciet.* Quod de *Samſone* cur dicatur non conſtat ſatis, cum nuſquam tradant Sacri Scriptores illi rem fuiſſe cum equitibus aut quadrigis *Philiſtæorum*. Neque vero neceſſe eſt ad ſolum *Samſonem* referre quæ dicuntur de tota tribu: aut fractos equitum globos hic ſibi fingere. Nec enim alia de cauſa *Danita* cum ceraſte conferuntur, qui in via latens equorum mordet calcaneos, quàm quia potiùs aſtu, quàm aperto *Marte* rem gerebant. Cujus rei exemplum habemus *Jud.* 18. 27. ubi *Danita Laiſitas* incautos adoriuntur. Quod in juſto bello licitum. *Braſidas* apud *Thucydidem* libro quinto, Τὰ κλέμματα τοῦτα καλλίστην δόξαν ἴσχει, ἃ ἢ πολέμου μαλιστ' ἂν τις ἁπαντήσεως, τοὺς φίλους μᾶλιστ' ἂν ὠφελήσειεν. *Hæc belli furta pulcherrimam conſequuntur gloriam, quibus hoſtes quis maximè fallens, amicos plurimùm juvat.* Et *Chorabus* libro ſecundo Æneidos,

Mutemus clypeos, Danaumque inſignia nobis
Aptemus. Dolus, an virtus, quis in hoſte requirat?

Et apud *Silium* libro quinto *Corvinus*,

Bellandum eſt aſtu: levior laus vindice dextrâ.

Ita malo quàm quod vulgò legunt *indice dextrâ*, aut *in duce dextro*. Proinde *Vegetius* libri tertii *De arte militari* capite nono laudat duces, *qui non aperto* Marte *prælium, in quo eſt commune periculum, ſed ex occulto ſemper attentant: ut integris ſuis, quantum poſſunt, viribus hoſtes interimant certè, vel terreant.* Et è noſtris *Auguſtinus* in *Joſuam* capite decimo, *Cum juſtum bellum ſuſceperit* (homo juſtus,) *utrùm apertâ pugnâ, utrum inſidiis vincat, nihil ad juſtitiam intereſt.* Tamen hic quædam diſtinguenda, quæ, quia non ſunt hujus loci, petenda ex Cl. *Grotio*, libri tertii *De jure belli* capitis primi ſectione ſextâ, &c.

Mirum eſt, quoſdam Veterum eadem hæc *Jacobi* verba, & ad *Samſonem* eum *Judæis*, & ad *Anti-Chriſtum* referre, quaſi per *columbum*, & *ceraſten*, *qui inſidiatur in via*, uterque hic ſignificetur. Neque enim iisdem verbis deſcribi poteſt *Samſon*, *Chriſti* typus, ac Eccleſiæ liberator; & *Anti-Chriſtus*, *Chriſti* hoſtis, & Eccleſiæ ſubverſor. Præterea huic interpretationi maximè repugnat, quod in *Græca* & *Latina* verſione, quâ uſi ſunt hi Doctores, *Jacobo* verba Optativè concipiuntur; Γενηθήτω Δὰν ὄφις ἐφ' ὁδῷ, *Fiat* Dan *coluber in via*. Quippe non eſt veriſimile *Jacobum* optâſſe, ut ex ſtirpe ſua oriatur *Anti-Chriſtus*. Rectè igitur ad hunc locum *Bellarminus* libri tertii *De Romano Pontifice* capite duodecimo, *Videtur ſanè* Jacob *bene precari filio ſuo, cum hæc dicit; & proinde non malum, ſed bonum prædicere.*

CAPUT

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Probatur שרף *ſaraph*, eſſe *Hydrum* & *Cherſydrum*; à quibus morſi *Iſraelitæ* ænei ſerpentis aſpectu ſanati ſunt.

Chriſti *typus* & Seraphinis *cognominis* שרף ſaraph, *ſerpens. Idem ſerpentum ſolus volucer. In* Arabia & Ægypto *degit. Nomen habet* ab uſtione, *ut Angeli* ſeraphim, *id eſt*, ἰμπυρίται, *dicti. Non tamen eſt* preſter, *ſed* hydrus, *qui æſtate fit* cherſydrus; *cum aquam conſumpſit æſtus, & morſu ſuo exuris quidquid attingit. Quo igne conſumptus* Hercules *juxta Fabulam.* Eſ. 30. 6. *in* Ægypto *deſcribitur* ſaraph volans. *Ibi nempe ſunt ſerpentes alati hydrorum ſpecie. Iſidorus* ſirenas *vocat. Multa de pennatis anguibus. Graviter ſpirat* ſaraph. *Ita etiam hydri.* Objicies, *hydros in aquis naſci, quibus carent locis, in quo* Iſraëlitæ *ab his ſerpentibus morſi ſunt.* Reſp. 1. *Si paludoſæ aquæ ibi defecerunt, non ſequitur paluſtres nullos fuiſſe.* 2. *Aut ſi prorſus defuerunt, ob id ipſum hydros factos cherſydros. Et convenire tempus, quia tum erant* Caniculares *dies.* 3. *Aquoſa loca in vicinia fuiſſe, unde hydri potuerunt immitti. Quas hujus plagæ cauſas* Hebræi *communiſcantur. Noſtrorum Allegoria.* Saraph, *ſeu* ſerpens æneus, *in quorum gratiam erectus. Quomodo fuerit* Chriſti *typus.* 1. *Serpentis figuram habuit, non venenum:* 2. *æreus, non aureus:* 3. *ex metallo firmiſſimo,* 4. & *maximè ſonoro:* 5. *in altum ſubvectus,* נקף, *quod &* crucifixum *ſonat:* 6. *ſolo aſpectu ſanavit. Qua omnia in* Chriſtum *quadrant. Veriſimile ſupra figuram multis gradibus exſurgere. Serpens erectus in loco* Phunon *dicto, ubi æris fodinæ. Ex ea ære ſerpentem conflatum fuiſſe, & quorſum. De eodem loco plura.*

Etiam שרף *ſaraph*, dignus eſt commentatione noſtrâ, cum & *Chriſti* typus fuerit *Numer.* 21. 9. *Job.* 3. 14. & nobiliſſimos Angelorum habeat cognomines *Eſ.* 6. 2. Accedit, quod ſerpentum ſolus volare legitur *Eſ.* 14. 29. (al. 15. 2.) & 30. 6. Ubi משופף ad verum volatum pertinet, non ad ſaltum, ut *Hebræi* perperam ſcribunt. Duo loca memorant Sacri Scriptores, in quibus alitur potiſſimum, *Arabiam deſertam* ſcilicet, *Deut.* 8. 15. & *Ægyptum* Eſ. 30. v. 6. Nomen *ab æſtione* factum: ſeu propter colorem igneum, quem expreſſerit æneus ſerpens; ita *Vatablus*: vel, quia flatu, & morſu adurit. *R. Selome*, in *Numerorum* 21. ארת הנחשים השרפים ששורפים ארת האדם באדם שיניהם *Serpentes* ſeraphim *dicti, quia hominem urebant veneno deatum ſuorum.* Et in *Eſ.* 30. de ſerpente *ſaraph.* זורק להב מפיו, *Flammam ex ore ſuo ſpargit.* Et in *Lexico* Kimchius, נקראים כן לפי שהם שורפים בהבל פיהם *Ita vocantur, quia urunt halita oris ſui.* Non abſimili de cauſa ii Angeli dicti שרפים *Seraphim*, id eſt, *Dionyſio* (*c*) & *Cyrillo* (*b*) Interpretibus, ἰμπυρίται; ἅτοι θερμαίνοντες, quorum unus *Eſaiæ Prophetæ* labia mundavit, carbone ex altari ſumpto. Sed & *Graci* πυρίφλεγες, & *navicenas*, quoſdam ſerpentes etiam *ab ardore* appellant. Quam cauſam habuere nuperi quidam Interpretes, cur שרף *ſaraph* Hebræum *preſterem* & *cauſonem* redderent, vocibus, quæ *Hebraica* reſpondent ad amuſſim, ſi originem reſpexeris. Nam שרף Verbum idem eſſe, quod ἰμπυρᾶται, vel καταναῦσαι, ſtatim animadvertet quisquis cum fonte conferet *Græcorum* verſiones. Sed originationibus ita mordicus hærendum non eſt, ut res interim negligatur. Cum diverſiſſimis ſerpentibus id commune ſit, ut flatu vel morſu adurant, quidni deſumptum inde nomen ad varias ſerpentum ſpecies pertinere potuerit? Quid, quod ipſi *Græci* neſciunt quod ſerpentis genus ſit *preſter? Preſterem* enim alii confundunt cum *dipſade*; ut *Dioſcoride*, & *Ægineta*. Alii diverſum faciunt; ut *Lucanus* & *Solinus*. Ex quid hic ſenſerit *Ælianus* nemo facilè dixerit, cum alibi *Dioſcoridi*, alibi *Lucano* videatur accedere. Itaque rem potiùs involvunt, quam explicant, qui שרף *ſaraph*, interpretantur voce tam dubia & ambigua.

Mihi, omnia expendenti, maximè ſit veriſimile שרף *ſaraph*, eſſe *hydrum*, vel *cherſydrum*. Hi duo parùm inter ſe differunt. Qui enim hydrus hyeme fuerat, dum aqua erat in lacunis, poſtquam ea defecit æſtu, in ſicco degere cogitur, atque ita fit cherſydrus, id eſt, hydrus, ὃς χέρσῳ *in ſicco* degens. Tum verò infeſtante ſiti in calidis regionibus virus habet multo acrius & nocentius. Unde *Poeta*,

(*c*) *Poſtquam exhauſta palus, terræque ardore deriſcunt,* (*c*) *Lib. 3. Georg.*
Exſilit in ſiccum, & flammantia lumina torquens,
Sævit agris, aſperque ſiti, atque exterritus æſtu.

Ætius *Tetrab.* 4. Serm. 1. cap. 35. *Cherſydrus in terra degens, ſeipſe ſævior redditur. In humidis quidem locis ex humido victu exſatiatus, non parum venenum habet. Cum verò terreſtris ſit, maximè merum & nocentius ad acquirit.* Itaque tum morſu ſuo exurit quidquid attingit. *Nicander* de morſis à cherſydro, *Theriacum* verſu 363.

--- τὰ δ' ἄλγεα φωτὶ δαμάζει
Μυρία πυρπολίοντα· θεῶς δ' ἔπι γυῖα χέονται
Πηδίνες. ---

Homines domant dolores infiniti, tanquam incendiis depopulantes: ſtatim autem per membra ſpargunntur puſtula urentes. Id enim proprie πηδίνες. Ætius, *Morſis accidit tumor, continuus dolor ardens*, &c. Avicenna,

(*d*) ذعن اللسعة بوجع شديد وتلتهب (*d*) *Avic. 4. 6. 3. 29.*

Incipit morſus cum dolore vehementi, & inflammatur. Alii apud *Geſnerum* tradunt in virga, ejus ora admota, *excitari veſicas, aut follei colores puſtulas.* Et, *gladium, a mucrone usque ad capulum, tetro ac cæruleo colore tingi, ac ſi flammâ violatâ corriperetur.* Item; *Vim habere igneam hoc virus; quare ſemper ſupervora petere.* Hoc igne conſumptum fuiſſe *Herculem Poeta* fingunt, cum veſtem induiſſet *Hydræ Lernææ* veneno tinctam. *Ovidius* libri noni *Metamorphoſeos* Fabula tertia,

Ipſe cruor gelido, ceu quondam lamiaa candens
Tincta lacu, ſtridet, coquiturque ardente veneno.
Nec mora eſt, ſorbent avido præcordia flamma,
Cæruleuſque fluit toto de corpore ſudor,
Ambuſtique ſonant nervi, pulmonibus errat
Ignis edax imis, perque omnes poſcitur artus.

Et ipſe *Hercules* apud *Senecam* in *Hercule Oeteo* verſu 1216.

Eheu! quis intus ſcorpius, quis fervidâ
Plagâ reverſus cancer infixus meas
Urit medullas? ---

Cætera ibi vide, & ejusdem argumenti plura apud *Sophoclem* in *Trachiniis*, ubi vellus etiam, hoc veneno tinctum, tanquam igne ſecreto, carpitur, & conſumitur:

(*e*) Τὸ ἰφάνεως διάδηλον πρὸς ὕδατος (*e*) *Verſu* 696.

(*a*) *Caluſt. Hier. c. 7. & Eccleſ. Hier. c. 4.* (*b*) *Cyrill. in Eſ.*

Τῶν ὑδάτων, ἀλλ' ἰδιαζόν τι ἐξ αὐτῶν φύσιν.

Quæ, utut in majus aucta, prout *Poëtarum* mos eſt, timen abundè docent huic malo vel maximè nomen שרף *ſaraph*, id eſt, ἰὸς πυρὸς, convenire.

Sed id me movet inprimis, ut שרף *ſaraph*, *hydrum* eſſe credam, quod *Ægyptum* Eſ. 30. 6. vocari video *terram*, *ex qua eſt vipera*, ושרף מעופף, & SARAPH *volans*: nempe *ſerpentes alati*, quos ex *Libya* (*f*) *Cicero*, & (*g*) *Joſephus*; ex *Arabia* (*b*) *Herodotus*, (*i*) *Mela*, (*k*) *Lucanus*, (*l*) *Solinus*, (*m*) *Ammianus*; ex utrisque partibus *Ælianus* in *Ægyptum* volare (*n*) ſcribit; hydrorum habuere ſpeciem. Res expreſſa eſt in *Herodoto*, (*o*) Τῷ ὃ ὄφιϊ τῷ μαφῷ, ὁμοίῃ τὴν ὕδρῃ. *Serpenti verò formâ, qualis hydrorum.* Huc facit, quod *Cicero* vocat *angues*, id eſt, *ſerpentes aquarum*. Et *Lucilius* libro vigeſimo tertio,

--- portenta, angueſque volucres.

Ita etiam *Solinus*, & *Ammianus*: qui iidem poſt *Metellum* illos è paludibus emergere referunt. Ut jam nemini noo ſit planum, volucrium ſerpentum genus in hydrorum eſſe ſpecie. Quæres, unde *Iſidorus* habeat *Sirenas* appellari. *In* Arabia (inquit) *ſerpentes ſunt cum alis, quæ* Sirenæ *vocantur, quæ non ſolum plus currunt equis, ſed etiam volare dicuntur.* Putaverit aliquis *Arabicam* eſſe vocem. At ego in *Arabum* ſcriptis *volucrum ſerpentum* nomina duo duntaxat reperi, ab hoc remotiſſima: nempe أعرجات & سق. Et hoc quid ſit dicetur in capite *De Dracone*.

Si quis erit, qui, cum *Hebræis*, *ſaraph volantem* in *Eſaia* putet eſſe *acontium*, & per *volatum* nil niſi ſaltum ſignificari, quo ſenſu dixit *Lucanus*,

--- jaculique volucres.

quaſi ſint fabuloſa, quæ de pennatis anguibus leguntur apud Veteres; ſciat is rem confirmari a plumbus noſtro ſæculo: atque in ipſa *Gallia* ad *Pyrenæos Bigerriones* anguium eſſe genus, quorum è lateribus alarum more ac facie panduntur cartilagines. Ita *Scaliger* in *Cardanum* Exercitatione CLXXXIII. Et *Brodæus Miſcellaneorum* libri tertii capite primo unum memorat in *Santonibus* à ruſtico ligone cæſum, cum in eum involaret, & oblatum *Franciſco* Regi. *Cardanus* etiam libri ſeptimi *De Varietate rerum* capite vigeſimo nono ſcribit quinque ſerpentes bipedes exiguis alis ſe vidiſſe *Lutetiæ*, ſed ex *India* allatos: in qua pennatos angues pridem deſcripſerat *Megaſthenes* in *Æliano* libri decimi ſexti capite quadrageſimo primo. Et *Odoardus Barboſa* agens de monte, quo dividuntur *Malabar* & *Narſinga*; *Vi ſi trovano ſerpe con ali, molto velenoſe, che volano: delle quali è ſoma, che col fiato è la guardatura ammazzano: quel che vi, ſi pongono troppo appreſſo.* Id eſt, *Ibi alati & volucres ſerpentes reperiuntur, valde venenoſi, quos flatu & aſpectu propius accedentes interficere fama eſt.* Hęc pene ad verbum deſcripſit *Scaliger* in *Cardanum* Exercitationis CLXXXIII. capite quinto. Et *Vincentius le Blanc* Partis primę *Peregrinationum* capite vigeſimo quinto, *Ad ortum lacûs* Chiamay *magna ſylva ſunt, & vaſtiſſima paludes, ad quas ter eſt periculoſum: quia ibi ſerpentes maximi degunt, qui, tanquam veſpertilionum alis è terra ſublati, & extremâ caudâ ſubnixi, rapidiſſimè feruntur. Hos ajunt circa hæc loca olim exſtitiſſe tanta copia, ut vicinam provinciam penè deſolaverint.* Et infra, *Eorum vidi nonnullos immenſæ molis, qui, cum eſurirent, in oves pecudesque alias irruunt.*

Non poſſum non addere *ſaraph volantem* ab *Hebræis* in iis animalibus poni, quorum gravis eſt odor. *Porta Cœli* fol. 24. a. b. ויש מקצרת בעלי חיים שיצאו ארס גדול וריח רע וחזק מפיהם כמין זאב וכמין שרף מעופף, *Sunt & quædam animalia, ex quorum ore exit multum virus, & malus gravisque odor; ut lupus, & ſaraph volans.* Et rurſus ושרף מעופף שורף האויר והמעשב ההוא כל קרוב אליו, *Et ſaraph volans, aërem adurent, omnia inficit, quæ vicina ſunt.* Unde novum emergit argumentum, quo probetur שרף *ſaraph* eſſe in *hydrorum* genere. De illis enim *Poëta* ſummus

--- graviter ſpiritantibus hydris.

Et *Ælianus Hiſtoria* libri octavi capite decimo tertio, Περὶ Κίρκειραν ἡ γίνονται πολύμβδαι ὕδραι αἵτιαι τὸν διαίνοντας (lege πρὸς τὸς διαίνοντας) ἐκπνεόντων, καὶ φυσώσαις πνεύμα δεινὸν, ὅτα ἀναπίπτωσι ἡ ἀρμὶς, καὶ ἀναστρέφουσι. *In* Corcyra *verò hydræ procreantur; quæ ad inſequentes converſæ, & gravem ſpiritum anhelantes, eorum impetum reprimunt, atque à ſe avertunt.*

Unum video poſſe objici, hydros in aquoſis locis naſci, & educari: qualibus caruiſſe deſertum *Iſraëlitarum* vero conſentaneum eſt, in illa parte inprimis, in qua morſi ſunt à ſerpentibus. Cum ob id ipſum hi ſerpentes in illos immiſſi ſint, quod propter aquæ inopiam in Deum & *Moſem* obmurmurâſſent, *Num.* 21. 5. 6. Sed huic objectioni poteſt occurri multifariam. 1. Neque enim, ſi ſiti ſatiſcentibus *Iſraelitis* poculentæ defuerunt aquæ, continuo ſequitur nullas fuiſſe in deſerto paluſtres, & lutulentas aquas, in quibus hydri laterent. Certè *Nicander* auctor eſt, hydros ut plurimum degere ἀεὶ βορχώδεσι λίμνῃ, id eſt, ἀνύδρῳ, ἡ ξερῇ, ἡ ὀλίγον ὕδωρ ἐχούσῃ, *in lacu inaquoſo, aut arido, aut parùm aquæ habente*, ut interpretatur *Scholiaſtes*. 2. Præterea *hydros* notum eſt (atque id jam antè (*p*) probavimus,) aquâ deficiente non continuò mori, ſed fieri *cherſydros*, atque hoc ipſo verè *ſeraphim*, id eſt, *ardentes*, & *exurentes*. Idem hic contigiſſe probabile eſt: & tum fuiſſe ſerpentes illos morſûs periculoſioris; quia etiam è paludibus aquas æſtus abſumpſerat. Non vanam eſſe hanc conjecturam, temporis ratio probat. Addit enim *Nicander* hydros fieri cherſydros, & vias obſidere circa *Caniculares* dies:

(*p*) *Pag. 422. lin. 21. &c.*

Σείριον αἰζήσῃσι, τρύγη δ' ἐπὶ πυλλὰ λίμνης.

Cum aquam exſiccavit canicula, & arida eſt in ſunda lacûs. Jam vide, & perpende, Lector, quâ anni tempeſtate in *Iſraelitas* ingruerit hæc calamitas. *Aaron* obiit in monte *Hor* primâ die quinti menſis, *Num.* 33. 38. id eſt, menſis *Ab*, vel *Abba* (ita lege in *Joſepho* pro Σαββὰ, *Antiquitatum* libri quarti capite quarto.) Convenit tempus cum *Julii* die decimo nono. Mortuum luxerunt *Iſraelita* diebus triginta, *Num.* 20. 29. Statim pugnatum eſt in Regem *Arad*. Inde populi murmura, & ſerpentes immiſſi, *Numer.* 21. Itaque factum id oportuit circa finem *Auguſti* menſis, Sole ex *Cancula* excedente. 3. Denique ut demus aquas in illa parte deſerti quovis anni tempore defuiſſe, tamen aquoſa loca non erant procul diſſita. Nam prima profectione *Num.* 21. 10. venit populus ad locum *Oboth* (id eſt, *utres*) dictum, ut quidem verisimile eſt; quia ibi non biberunt modò, ſed & utres pridem vacuos repleverunt. Secunda profectio fuit ad *Ije-abarim*, id eſt, *cumulos vadorum*, vel, ut *Chaldæus* exponunt, *vadum tranſeuntium*. Tertia ad torrentem *Zered*. Quarta ad flumen *Arnon*. Quinta ad *Beer*, id eſt, *puteum* illuſtribus verbis in Scriptura celebratum, *Num.* 21. 17. 18. Unde eſt, quod *Deut.* 10. 7. leguntur *Iſraëlita* paulò poſt mortem *Aaronis* veniſſe in regionem fluminibus aquarum irriguam. Ne quis hoc deſertum ſibi fingat fuiſſe ubique aridum, & inaquoſum. In iis igitur, aut ſimilibus, locis hydri geniti potuerunt, vel reptiles, vel volucres etiam, à Deo in *Iſraëlitas* immitti. Quod videtur poſſe confici ex verbis *Moſis*, *Miſit Dominus in populum ſerpentes* SERAPHIM. His, inquam, verbis Divinus Scriptor non obſcurè inſinuat, hos ſerpentes non ibi fuiſſe natos, ſed vi quadam θεομάχῳ aliunde accerſitos, ut de populo cootumaci pœnas ſumerent. Quomodo in *Ægypto* ranæ ex naturali loco ſuo, id eſt, ex fluviis, & rivis, & paludibus excedentes, totam terram nubis inſtar cooperuerunt; ita ut etiam ſuperiora ædium tabulata conſcen-

ſcenderent. Proinde de ſerpentibus à Deo immiſſis dicitur *Sap.* 16. 5. Ἐπῆλθε θυμὸν θυμός. *Supervenit* (tanquam ex improviſo) *ſerpentum venenum.*

Addam pro corollario quas cauſas *Hebræi* comminiſcantur hujus plagæ à Deo in populum murmurantem inflictæ. *Abea Ezra* obſervat *Eccleſ.* 10. *v.* 11. בעל לשון, id eſt, *maledicum*, ſeu *blaſphemum*, à *Salomone* conferri cum ſerpente, qui mordet non incantatus. Unde colligit morſu ſerpentum jure caſtigatam fuiſſe in populo *Iſraelitico* linguæ procacis mordacitatem. Neque id fortaſſe extra rem. Nam & *Pſal.* 140. *v.* 4. *maledici* dicuntur *acuere linguam ſuam ſicut ſerpentes, & venenum aſpidum ſub labiis habere.* Sed *Joſephi Manasſes* Interpres, *Joachanem* ferè ſequutus, videtur meras nugas afferre in Paraphraſi *Num.* 21. *v.* 6. *Filii vocis* (inquit, id eſt, *oracalum*) *exivit ex media terra, & audita eſt vox in excelſis:* ſcilicet, *Videte, annos filii hominum, & auſcultate; & audite, omnes filii carnis. Maledixi ſerpenti a fundatione mundi, & os dixi,* "*Pulvis erit cibus tuus. Neque tamen is murmuravit propter cibum ſuum. At populum meum* (Iſraelitas) *liberos eduxi ex Ægypto, & ad eos demiſi Manna me cœlis, & traduxi coturnices è mari, & ipſis excuſavi peccatum ex abyſſo. Tamen iterum obmurmurant adverſus me propter Manam, dicendo animam ſuam anguſtiari propter panem, cujus eſus eſt levis. Provade vemet ſerpens, qui non murmuravit propter cibum ſuum; & mordeto faciam populum eorum, qui murmuraverunt propter cibum ſuum. Et excuſavit verbum Domini in populum ſerpentes ardentes,* &c. Ac ſi ſerpenti id in laudem ſit vertendum, quod non murmuret in Deum, quem non novit.

Noſtri quoque hic Allegorias quærunt: & per ſerpentum aduſtorum morſus *ignita Satanæ tela* intelligunt *Epheſ.* 6. *v.* 16. id eſt, pravas ſuggeſtiones, quibus ardorem libidinis accendens, varia nobis inſligit vulnera, & in omnes animæ partes diffundit virus ſuum. Porro ùt in *Iſraelitas* ſerpentes immittuntur propter *Manna* contemptum, & murmura in Deum, & *Moſem*, Num. 21. *v.* 5. 6. ſic *Satana* meritò traduntur, qui Dei verbum negligunt per *Manna* ſignificatum, aut in Deum ipſum blaſphemi ſunt, ut *Hymenæus*, & *Alexander* 1 Tim. 1. *v.* 20. Sed ut *Iſraelitarum* illi, quibus, de medicina non ſollicitis, ſerpentum morſus ſunt lethiferi, figura ſunt impœnitentium, qui, ſpretâ Dei gratiâ, in peccatis moriuntur: ita qui ad *Moſem* confugiunt, peccata confitentes, & Dei gratiam implorantes *Num.* 21. *v.* 7. eos aperte ſignificant, quos peccatorum ſenſus, & divini judicii metus ad ſaniora conſilia incitat; quales, qui compuncti corde dicunt ad *Petrum*, & reliquos *Apoſtolos*, *Quid faciemus, viri fratres?* Act. 2. *v.* 7. & *Philippenſium* commentarienſis, qui procidens tremefactus ad *Paulo* & *Sila* pedes, *O Domini*, ait, *quid me oportet facere, ut ſalutem conſequar?* Actor. 16. *v.* 29. 30. In horum autem gratiam Deus *Moſem* juſſit, ut ſerpentem æneum perticæ imponeret, & promiſit fore, ut ejus aſpectu ſanarentur, quotquot à ſerpentibus morſi fuerant. Quod confirmavit eventus. Neque dubium, quin ille ſerpens *Chriſtum* adumbraverit. Ita enim aſſerit ipſe *Chriſtus* Johan. 3. *v.* 14. *Sicut* Moſes *exaltat ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis.* Et typi rationes multi multas afferunt. Puta primò ſerpentem illum ſerpentum, qui morſu adurebant, figuram quidem, venenum tamen non habuiſſe: prout in ſimilitudine carnis peccati fuit *Chriſtus* Roman. 8. *v.* 3. quamvis à peccato immunis. Secundò, æreum fuiſſe ſerpentem, non aureum, & è viliore metallo conflatum; ut nobis *Chriſtum* exhiberet, in quo *non fuit forma, neque decor, neque ulla ſpecies, cur deſideremus eum*, Eſa. 53. *v.* 2. Tertiò, divinum *Chriſti* robur ſignificari æris firmitate, & perennitate. Unde *Job.* 6. *v.* 12. *An vis mea eſt vis lapidum? An caro mea eſt ærea?* Et *Poeta*,

Exegi monumentum ære perennius.

Quartò, inter omnia metalla æs maximè eſſe ſonorum. Unde *Paulus* 1 *Cor.* 13. *v.* 1. γέγονα χαλκὸς ἠχῶν. Et *Claudianus*,

Non te progenitum Cybeleïus ære ſonoro
Luſtravit Corybas. ——

Itaque per *æs* rectè deſignari *Chriſtum* crucifixum, & prædicationem crucis, cujus *ſonus ivit per omnem terram*, Rom. 10. *v.* 18. Sed duo potiſſimum hic obſervanda ſunt. Nempe, 1. *Chriſtum* in crucem fuiſſe ſubvectum, quomodo ſerpentem in perticam. Unde *Chriſtus* jam modo *Joh.* 3. *v.* 14. *Sicut* Moſes *exaltat ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis.* Et *Joh.* 12. *v.* 32. *Si è terra ſublatus fuero, omnes ad me attraham. Sublatus*, id eſt, *crucifixus*, ex linguæ *Syræ* uſu, quâ Verbum ܙܩܦ *zekaph* propriè eſt *attollere*. Sic 2 *Tim.* 4. 15. ܠܝܬ ܐܢܬ ܩܛܦ ܠܡܠܝ *Valde enim ſe extulit contra ſermones noſtros.* Tamen occurrit ſæpenumero in *crucifige* ad notione: ut *Matth.* 20. *v.* 19. ולצלבו *Et attollent eum*, id eſt, *crucifigent eum*: Græcè σταυρῶσαι. Et 23. 34. ותצלבו *Et vos attollitis*, id eſt, *crucifigitis*: Græcè, σταυρώσετε. Et 26. *v.* 2. *Filius hominis traditur* ולצלב *ut attollatur*, i. e. *ut crucifigatur*: Gr. εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Et 27. *v.* 22. נצלב *attollatur*: Gr. σταυρῶται *crucifigatur*. *Chaldæis* quoque familiaris eſt eadem κατάχρησις. Sic *Eſther.* 7. *v.* 10. in ſecundo *Thargum* וזקיפו ית המן על קיסא, *Et ſuſtulerant* Hamanem *ſuper lignum*, id eſt, ויתלו *& ſuſpenderunt.* Ita enim in *Hebræo.* Et in primo *Thargum* Eſther. 9. *v.* 13. *Decem filios* Haman יזקפון על צליבא, *attollant ſuper paxillum*, Hebraicè יתלו על העץ, *ſuſpendant ſuper lignum.* Quæ locutio videtur orta ex edicto *Darii* Regis *Eſd* 6. *v.* 11. *Quisquis hoc mutaverit, tollatur lignum de domo ejus*, וזקיף יתכחא עלוהי, *& ſublatus in eo deleatur: ſublatus*, id eſt, *ſuſpenſus.* Sed & holocauſta, quæ *Hebræis* עולות, id eſt, ὑψώσεις, dicebantur; quia ſurſum attollebantur, ſignificabant fore, ut *Chriſtus*, pro peccatis ſe offerens, exaltaretur in cruce. Hoc quoque hic obſervandum ænei ſerpentis, in pertica evecti, ſolo aſpectu ſanatos fuiſſe *Iſraelitas* à vulneribus, quæ ſerpentes inflixerant. Nempe à Dæmone inflicta vulnera *Chriſti*, in crucem ſublati, ſolus aſpectus perfectè ſanat. Aſpectus fidei ſcilicet, quæ eſt *hypoſtaſis eorum, qua ſperamus, & demonſtratio eorum, quæ non videntur*, & *per quam* Moſes *eum vidit, qui eſt inviſibilis*, Hebr. 11. *v.* 1. 27. Et verò per ſerpentis aſpectum fidem in *Chriſtum* intelligi diſerte docent hæc *Chriſti* verba *Joh.* 3. *v.* 14. 15. *Prout* Moſes *exaltat ſerpentem in deſerto: ita exaltari oportet Filium hominis, ut quicunque credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Nempe ut ſerpentis aſpectus *Iſraelitas* à morte eximebat; ita nos fides in *Chriſtum*, quia nimirum illum intuemur. Si qui igitur in *Iſraele* cæcutiebant, aut oculos ultro avertebant, iis ſalutis erat nulla ſpes: ut neque hodie incredulis, & *rebellibus adverſus lucem*, Job. 24. 13. & iis, *quorum mentes hujus ſæculi Deus excæcavit, ne fulgeat illis lumen Evangelii gloriæ* Chriſti, 2 Cor. 4. 4. Neque alterius aſpectu, ſed proprio, *Judas* ſanabantur: ut nos ex fide noſtra, non ex aliena vivimus, *Hab.* 2. 4. & *Rom.* 1. *v.* 17. Tamen ut ſaluti eſſe potuit viſus etiam imbecillus: ita ex morte nos eripit fides adhuc infirma, modò ſit vera, & ſincera. Atque ut ſemel morſus, & viſo ſerpente ſanatus, ſi rurſus mordebatur, ad idem remedium confugiebat: ita, ſi poſt reſtitutionem denuò in peccata labimur, eadem ſuccurrit fides, quæ prius. Et *cadit juſtus ſepties, & ſepties reſurgit*, Prov. 24. 16. Proinde ut *Judas*, tam præſenti auxilio freti, anguium morſum, & aculeum parum timebant: ſic fidelis, qui *Chriſto* nititur, dæmonum inſultus nihili faciens, cum fiducia exclamat, *O mors, ubi eſt victoria tua? O ſepulchrum*,

chrum, ubi eſt ſtimulus tuus? 1 Cor. 15. v. 55. *Judæos* tamen nemo dixerit hujus medicinæ fiducia tam fuiſſe ſecuros, ut ſerpentes ad morſum ultro provocaverint; ita cavendum, ne, *Chriſti* gratia & auxilio freti, in tentationes ſponte incidamus. Quin *Diabolo reſiſtendum eſt*, ut *is fugiat à nobis*, Jac. 4. v. 7.

Ex his cum ſignum conſtet rem ſignificatam apprimè expreſſiſſe, veritas tamen ſupra figuram multis gradibus aſſurgit. Serpens enim æneus, utut gratiæ Dei Symbolum, tamen per ſe nihil poterat. *Non enim, qui reſpiciebat, per rem viſam, ſed per te, Servatorem omnium, ſanabatur*; ut verè ait auctor libri *Sapientiæ* cap. 16. v. 7. ſed *Chriſtus vitam habet in ſe abſconditam*, Coloſſ. 3. v. 3. & *vivificat quoscunque vult*, Joh. 5. v. 21. Serpentis aſpectus ſolis *Iſraelitis* erat ſalutaris: fides in *Chriſtum* omnibus; in eo enim *neque* Judæus, *neque* Græcus *eſt*, *ſed omnes unus eſtis in* Chriſto Jeſu, *Gal.* 3. *v.* 28. Serpens æneus intuentes à morte corporis ita eximebat, ut morti adhuc eſſent obnoxii: per *Chriſtum*, tam ab animæ, quàm à corporis morte, in æternum liberamur; ut ipſe docet *Joh.* 11. *v.* 26. *Quisquis vivit, & credit in me, non morietur in æternum.* In diem unum, aut alterum, duravit ſerpentis ænei virtus: at *Jeſus Chriſtus heri & hodie idem eſt, & in ſæcula*, Hebr. 13. v. 8. Itaque ſerpentem æneum colere nefas fuit; & tam eximium divinæ virtutis monimentum meritò contrivit *Ezechias*, cum *Iſraelitas* ei adolere animadvertiſſet, 2 *Regum.* 18. *v.* 4. At *omnes honorant filium, prout honorant Patrem*, Joh. 5. v 23 Et *eum adorant omnes Angeli*, Hebr. 1. v. 6. Et *Deus illum ſummè exaltavit, & donavit illi nomen, quod eſt ſupra omne nomen, ut in nomine* Jeſu *flectatur omne genu cæleſtium, terreſtrium, ac ſubterraneorum*, Phil. 2. v. 9. 10. Proinde, cùm contritus fuerit ſerpens æneus, quem colebant *Iſraelitæ*; contra, ii conterentur, qui debitum *Chriſto* cultum denegabunt. *Pſal.* 2. *v.* 9. *Conteres eos virga ferrea, & ut vas figuli confringes eos.* Et *Dan.* 2. *v.* 44. de regno *Chriſti*, *Comminuet, & conſumet omnia illa regna; ipſum autem ſtabit in æternum.* Et in Parabola *Luc.* 19. *v.* 27. *Inimicos illos meos, qui noluerunt me regnare ſupra ſe, huc adducite, & coram me jugulate.*

In quo præciſè loco fuerit erectus ſerpens æneus, *Moſes* non dicit: ſed *Iſraelitas*, inde profectos, narrat caſtra poſuiſſe in *Oboth*, *Num.* 21. *v.* 10. Unde ſequitur, locum illum fuiſſe פּוּנוֹן *Phunon*, vel פִּינוֹן *Phinon*, de quo *Gen.* 36. *v.* 41. *Num.* 38. *v.* 42. 43. & 1 *Paral.* 1. *v.* 52. Nam ex *Phinone* profecti caſtra metati ſunt in *Oboth*, *Num.* 33. *v.* 43. Is porro fuit *Idumææ* locus fodinis æris valde inſignis, ut conſtat ex *Patribus*, qui *Phano*, & *Phennen*, & *Fenan*, & *Metallo-fenon* ſcribunt; atque inde *Phæneſia*, vel *Phenneſia metalla*. Sic apud *Euſebium* lib. 8. *Hiſtoriæ* cap. 13. *Sylvano* Eccleſiarum circa *Gazam* Epiſcopo, & aliis undequadraginta, caput amputatum eſt κατὰ τὰ ἐν Φαινοῖ χαλκᾶ μεταλλα, *ad æris metalla, quæ in* Phæno. Et in *Athanaſii* Epiſtola *Ad Solitarios* narratur *Eutychius* οἱ μεταλλου ἀποσταλεὶς, καὶ μέταλλον ὑχ ἁπλοῦς, ἀλλ' οἷς τὸ ἐν Φαινῷ, *ad metallum fuiſſe miſſus, neque ſolum ad metallum, ſed & ad metallum* Phæno. Et apud *Epiphanium* in *Meletianis*, Meletius, *& alii multi in exilium acti ſunt*, ὑπερορισθέντες ἐν τοῖς Φαινησίοις μετάλλοις, *ad* Phæneſia *metalla relegati*. Theodoretus *Hiſtoria* lib. 4. cap. 19. Τοὺς Φαινησίους καὶ Πρωκονησίους παραδίδωσι μετάλλους. *Ad* Phenneſia & Proconneſia *metalla damnabantur*. Nec multo poſt de quodam *Damaſi* Diacono, τοῦς κατὰ Φίννης παραδεδε μετάλλοις ἴσι δὲ ταῦτα ἔ χαλκᾶ. *Ad* Phennes *metalla damnatus eſt*; *quæ ſunt æris metalla*. Ita etiam *Nicephorus Callixtus* lib. 11. cap. 28. Sed diſertiſſimè *Hieronymus* in *Locis*; FENON, *caſtra ſilvarum* Iſraelis *in deſerto. Fuit autem quondam civitas Principum* Edom, *nunc vocabulus in deſerto, ubi æris metalla damnatorum ſapplicus effodiuntur, inter civitatem* Petram & Zoaram. Item, DEDAN *eſt ſa quarto milliari à* Metallo-feno *contra Aquilonem.* Eodem refero hæc *Ariſteæ* in *Hiſtoria de Septuaginta Interpretibus*, Ἐλέγετο δὲ καὶ ἐν τῇ παραπεμφθείσῃ ὑπ' αὐτῶν εἰς τὰ μέταλλα χαλκὰ καὶ σιδηρᾶ ζυνεχῶς πρότερον ἐπιλείπειν δὲ ταῦτα, καὶ ὃ ἐπικράτησαν χρόνου πλέον. *Narrabatur etiam ex* Arabiæ *montibus* (Judææ) *vicinis prius metalla æris & ferri fuiſſe eruta: ſed ea defeciſſe* (id eſt, *neglecta fuiſſe*, ut conſtat ex ſequentibus) *quo tempore* Perſæ *rerum potiebantur.* In his fodinis ſumptum videtur æs, ex quo conflatus fuit ſerpens æneus. Neque id fortaſſe ſine myſterio. Sic enim ſignificari potuit corpus, quod aſſumpſit *Chriſtus*, non aliunde fuiſſe allatum, ſed ibi natum, & formatum, ubi in carne manifeſtatus eſt.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De Draconibus.

Hebræum תנין thannin, *de quovis* ſerpente *etiam apud* Arabes *uſurpatur: tamen propriè eſt* draco. *Draco triplex*; *cæleſtis*, *terreſtris*, *& marinus. Terreſtris draconis deſcriptio ex* Avicenna. *In ejuſdem verſione corrupta* draconum *nomina reſtituuntur & explicantur:* Albedhſimon Perſin, Haren carmen, Semurion, Alhatraf, & Hauden, *&c.* Sirenes *pro* draconibus. Semurion *non eſt* doctor, *ut volant: ſed* ἐμψύχια *ſa* muræna *piſcis. De draconum magnitudine multa. Minimi ſunt quinque cubitorum, magni triginta. Sed longè majores ſæpe viſi, ſi credimus: ut* Romæ, *& in* Etruria *ſub* Auguſto, *in* Africa *ad* Bagradam, *in* Cœle-Syria, *in* Æthiopia, *in* Indiâ. Apoſiaris Indi *draconem duo: unus*, LXXX; *alter* CXL *cubitorum.* Taxilæ *draco* πυθωνόληψ. *Draco ab* Arabe *deſcriptus duarum parafangarum. Dracones bipedes, criſtati, & volucres ſalſo deſcribi. Alas perperam illis tribuere* Strabonis *verſionem, cum aliud ſit in* Græco *textu.* Apoc. 12. *myſticus draco* ἄγριος. *Dracones alati* Poetæ *fugunt, quibus* Cererem, Triptolemum, Medeam & Circen *vehant. Hi dracones ſunt naves, quibus draco eſt pro inſigni. Sed dracones à ſerpentibus diſtinguit* 1. *Vaſta moles.* 2. *Barba, & palearia.* 3. *Dentium ordo triplex.* 4. *Color niger, aut rujus, ſeu fulvus, aut cinereus.* 5. *Rictus oris ingens.* 6 *Quod aſpiratione ſua non ſolum aerem attrahunt, ſed & aves ſupervolantes.* Pamelius *notatur.* 7. *Sibilat terribilis, & aliquo modo lugubris:* unde תנין thannin, draco, *dicitur. In* Græcia *veneno carent*; *in* Africa, Æthiopia, & Arabia *non item. Venenum illud vinu potu fit acrius. In vaſtis & deſolatis locis degunt.* Fons draconis *prope* Jeruſalem *unde dictus.* Villalpandus *notatum, & veterum Interpretum nemo ille.* Diabolus ſerpens antiquus, & magnus draco, Apoc. 12. Philoni *quoque*, & Hebræis *ſic dictus. Quia ſerpentis habuit ſpeciem, & eſt ſapidoſus, aſtutus, venenoſus, hominis maximè inſenſus.*

Hebraicè תנין *thannin*, duo ſignificat, nempe *draconem*, & *cetum*; ac ſi cetus ſit draco marinus. Quin aliquando תנין ſumitur pro *ſerpente* quovis, planè ut נחש. Ut cum virga *Moſis* mutari legitur לתנין, in *thannin*, Exod. 7. v. 9. id eſt, לנחש, *in ſerpentem*, ut explicat ipſe *Moſes* Exod. 4. v. 3. & 7. v. 15 Ita *Naſirus*, Scriptor *Arabs* in *Oxonienſi* Bibliotheca, cum refert in Ὀνειροκριτικῷ (lib. 3. ſect. 21. cap. 30.)

do

de muliere quadam, quæ ſemniovis ſe peperiſſe العية *ſerpentem, & peperit magnum & celebrem Oratorem: quia* تنين thannin *eſt bilinguis.* Patet eum تنين *thannin*, & حية id eſt, *ſerpentem*, pro eodem uſurpâſſe. Tamen non ſolum *Hebræis*, & *Syris*, ſed & *Arabibus*, propriè תנין *thannin*, eſt *draco*. Atque, ut alia taceam, patet id ex Paraphraſtis, qui pro *dracone* תנין conſtanter habent in libro *Revelationum Johannis*. Hinc تنين *thannin* in *Alcamus* definitur حية عظيمة *magnus ſerpens*. Et apud *Arabes* التنين *draco* vel eſt السماوي *cæleſtis*, vel الارضي *terreſtris*, vel البحري *marinus*. Et *cæleſtis*, inquiunt, qui *Perſicè* مستبر obſcurior quædam albedo eſt, quæ ſex occupat ſigna, & cum Planetis locum mutat. *Draco marinus*, Græcè δράκων θαλάσσιος (Gallicè *vive*) eſt ARANEUS *Plinii*, de quo *Avicenna* lib. 2. & 4. *Canonis*. *Terreſtrem* idem deſcribit his ferè verbis lib. 4. *Fen.* 6. tractatu 3. cap. 53. *Minimus in ſpecie draconum, ut quidam referunt, eſt quinque cubitorum: maximus, triginta, & ſupra. Oculi magni: in maxidibula inferiore quid eminens inſtar barbæ. Dentes plurimi. Ajunt reperiri multas in* Nubia, *&* India, *ſed* Indos *eſſe majores.* Jonici *in* Aſia *quatuor cubitos non excedunt.* Indis, *præterquam quod maximi ſunt, & de cætero quæ ſpeciei diximus, facies ſunt flava & nigra, ora ampliſſima, ſupercilia oculos obtegentia, colla ſquamis abſcita. In unaquaque maxilla tres dentes,* (id eſt, dentium ordines.) *Unum in eo genere nos vidimus, qui denſos habebat pilos ab utraque parte colli.*

Libet hic obiter explicare barbara draconum nomina, quæ citantur ex ſequentibus, quæ ubique ſunt corruptiſſima, ſed in *Latina* verſione longè magis quàm in fonte, id eſt, in textu *Arabico*. Primo ſe offert *Albedeſimon Perſin.* Ita *Latini* Interpretes. Sed textus *Arabicus* habet اغاندنيمون والسير *agadaimon & aſſir* vel *aſſur*, qui ab *Avicenna* cenſentur in genere draconum. Fallor, aut prius nomen factum ex *Græco* ἀγαθοδαίμων, quod draconis fuit cognomen. *Philo Byblienſis* apud *Euſebium De præparatione Evangelii* lib. 1. cap. 7. poſtquam *Phœnices* & *Ægyptios*, auctore *Tauto*, docuit draconum & ſerpentum naturæ divini aliquid attribuiſſe. Φοίνικες δὲ, inquit, αὐτὸ (τὸ ζῶον) ἀγαθὸν δαίμονα καλοῦσι· ὁμοίως δὲ καὶ Αἰγύπτιοι Κνὴφ ὀνομάζουσι. *Hos autem animal* Phœnices *agathodæmonem appellant, &* Ægyptii *ſimiliter* Kneph *vocant. Lampridius de Heliogabalo,* Ægyptios *draconculos* Romæ *habuit, quos illi agathodæmonas vocant. Servius* in hæc *Poëtæ* de vipera,

— *calumque exterrita fugit,*

lib. 3. *Georgicorum: id eſt, tollit gaudet, ut ſunt* ἀγαθοὶ δαίμονες, *quos* Latine Genios *vocant.* Quò *Lucanus* alludens de draconibus dixit lib. 9.

Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris.

Et *Sir*, & *Iſidori Sirena*, (imò *Siren*) *Serena*, inquit, *ſunt in* Arabia *ſerpentes cum alis.* Et *Eucherius*, Sirenæ *in* Eſaiæ *damones, aut dracones magni, criſtati pariter, & volantes.* Et multo ante *Hieronymus* in *Eſa.* 13. *v.* 22. *Sirena autem* תנין *vocantur; quas nos aut Dæmones, aut monſtra quædam, vel certe dracones magnos interpretari ſummus, qui criſtati ſunt, & volantes.* Melius *Sirenes* dixiſſent, quas *Poëta* multo aliter deſcribunt. Sed Patribus *Siren* eſt draconis ſpecies; quia in *Græca* verſione aliquoties occurrit pro תנין: ut *Job.* 30. *v.* 29. *Eſa.* 34. *v.* 13. & 43. *v.* 20. Inde igitur factum *Arabicum* سير *ſir* pro *dracone*.

Sequitur caput *De morſu draconis marini*, ubi araneum non intelligit, ſed ſcorpionem marinum *Aetii*, ut conferenti patebit.

Excipit caput, cui *Latinè* titulus eſt *De hæren carmen*, ſed *Arabice* في حيوانان بحريان *De ſerpentibus marinis.* Et intelliguntur ἐμύραινα *murena*, quas idem vocat سوريا. Sed *Latinus* Interpres hic habet *ſemurion*, & Doctorem eſſe putat ſic appellatum; cum ſit ἐμύραινα *piſcis*. Me vere conjectaſſe planum erit *Aëtium* cum *Avicenna* conferentibus. Ibi enim ipſiſſima *Aetii* verba de murana piſce deſcribit *Avicenna*.

Sequenti capite titulus eſt *De Albatroſ & Handen*, quæ rurſus eſſe volunt inter genera draconum. Sed iſti *Arabe* eſt طروغورون *truguron*, pro quo reſcribendum طروغون τρύγων, id eſt, *paſtinaca marina*, de qua agi apparet ex ejuſdem *Aetii* collatione cum *Avicenna*. Hæc in *Phil-Arabum* gratiam. Jam è diverticulo in viam.

Dracones à ſerpentibus mole præſertim differunt. Proinde draconem in *Alcamus* definiri diximus حية عظيمة *magnum ſerpentem*. Et notum eſt *Græcorum* Adagium, Ὄφις, οὐ μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. *Serpens, niſi ſerpentem comederit, draco non fiet.* Nec immeritò *Auguſtinus* in *Pſalm.* 148. *Magna quædam ſunt animantia dracones: majora non ſunt ſuper terram.* Sed nemo facilè dixerit quouſque creſcant, cum hic Veteres multa fabulentur, neque major ſit uſpiam mentiendi licentia, quod gradatim jam oſtendemus. *Plinius* lib. 8. cap. 13. ex *Juba* refert apud *Aſachoes Æthiopes* criſtatos generari dracones vicenûm cubitorum. *Aetius* & *Avicenna* à quinto cubito ſcribunt uſque ad triceſimum augeri. Quod & aliunde confirmatur. Nam apud *Ælianum Hiſtoria* lib. 2. capite 20. dracones in *Phrygia* creſcunt ad decem orgyias; quarum ſingulas tricubitales eſſe docent *Heſychius*, & *Euſtathius*. Et *Pauſanias* in *Corinthiacis* τοὺς ὄφεις τοὺς Μεγαλαύνιος *ſerpentes Megalaunas* circa *Epidaurum* ſupra triginta cubitorum magnitudinem excreſcere tradit; quales in *India*, & in *Africa*, feruntur progenerari. Sic *Philoſtratus* lib. 3. cap. 2. ubi de draconum ſpeciebus in *India*; Ὁ μὲν δὴ ἐπ' Ἀσίου νομοῦ τὸ εἶδος, καὶ τριακοντάπηχυ μέγεθος ἴσχει. *Paluſtres quidem tardi ſunt, & triginta cubitos longi.* Quæ eadem menſura fuit draconis *Ægyptii*, qui vivus *Alexandriam* ad *Ptolemæum Philadelphum* adductus eſt. Fallitur enim *Tzetzes*, qui illum facit τριακονταπεντάπηχυν *triginta quinque cubitorum*, Chiliadis 3. *Hiſtoria* 113. cum is, quem ſequitur, *Diodorus* lib. 3. hunc nonniſi τριάκοντα πηχῶν *triginta cubitorum* fuiſſe diſertis verbis aſſerat. Qualem unum ſe vidiſſe teſtatur his verbis *Agatharchides* lib. 5. cap. 41. Τῶν μὲν τοι ὑπὸ τὴν ἡμετέραν εἶδεν πεπτωκότων ὁ μὲγιστος, πέφυκε πηχῶν τριάκοντα. *Maximus illorum, quos in noſtros obtutus incidit, videbatur cubitorum eſſe triginta.* Et apud *Strabonem* libro decimo ſexto δρακόντων ἄγριος μεγέθη τριάκοντα πηχῶν ὁ ἀποτεμόμενος, ἐλέφαντας καὶ ταύρους χειμαρρίους, *dracones triginta cubitorum deſcribit* Artemidorus, *qui tauris & elephantis ſunt ſuperiores.* Per me igitur licet, ut pro vero id habeatur, quod teſtantur tam multi Veterum, dracones mole ſui corporis triginta cubitorum, aut, quod idem eſt, quadraginta quinque pedum menſuram adimplere. Sed eorum, quæ ſequen-

quentur, pleraque fidem ſuperant. In *Periplo Rubri maris* apud *Ælianum* lib. 17. cap. 1. *Alexander* ſe vidiſſe refert ſerpentes quadraginta cubitorum longitudinis, ad quam latitudo & craſſitudo proportione reſpondebat. *Philoſtorgius* lib. 3. cap. 11. in *Oriente*, & *Meridie*, dracones memorat, πάχος μὲν δεινὸν ἐν ἑλάττοσι, τὸ δὲ μῆκος εἰς δέκα πήχεις παραπεφυκὸς ἐργάται, craſſitudine tigris non minores, *longitudine verò ad quindecim orgyas* (id eſt, cubitos XLV.) *extenſa*, quorum pelles *Romam* allatas ipſe viderit. *Auguſtum* narrat *Suetonius* cap. 43. anguem quinquaginta cubitorum pro comitio publicâſſe. Et ſub eodem meminit *Dio* lib. 50. Τὸ διαφθὰν δράκοντος ἓξ ἐν τῇ Τυρρηνίδι φανέντος, καὶ ἐς πήχεις καὶ ἑβδομήκοντα πόδας ἐξανηλώμενον, πολλὰ τὸ κακοῦργον, ὕστερον ἀναπαυθέντος, *bicipitis draconis in* Hetruria *viſi, longo pedes octoginta quinque, qui, cum multa devaſtâſſet, fulmine percuſſus eſt.* Tale eſt, quod *Strabone* lib. 16. in *Cœle-Syria* campo *Macra* narrat *Poſidonius* ὁ δράκοντα ποτισθῆναι ἑφθὰν ἑψητὸν, μῆκος ἔχοντα τὸ καθ' ἡμᾶς πλέθριον, πάχος δ', ὡς ὃ ἵππιος ἱκανῶν παρασάντας ἀσπίδας μὴ καθορᾶν, χάσμα δὲ ὃς τ' ἐμοῦσιν διξάδιον, ἐν ᾧ φολιδωτὰ λεπίδα ἑκάστου ὑπερμεγέθη θυρεῷ, *viſum fuiſſe draconem mortuum plethri* (ſeu *centum pedum*) *longitudine, & tantâ craſſitudine, ut equites, nitrique aſſiſtentes, ſe non viderent invicem: & oris hiantanto, ne hominem equo inſidentem reciperet, qui denique exuvias ſquamas ſingulas habuerit ſcuto majores.* Jam quid notius dracone centum viginti pedum, quem non procul ab *Utica* ad *Bagradam* flumen ſtabulantem repertiſſe fertur *Regulus*. Qui, cum telis & jaculis à toto exercitu fruſtra impeteretur, tandem balliſtis, tormentiſque, ut oppidum aliquod, eſt expugnatus. Et pellis maxillæque uſque ad bellum *Numantinum Romæ* in Templo duravere. Hæc teſtantur multi Scriptores. Sed videndi inprimis *Tubero* apud *Gellium* lib. 6. cap. 3. *Livius* apud *Valerium* lib. 1. in fine, *Plinius* lib. 8. cap. 14. & *Oroſius* libri 4. cap. 8. Quid, quod molem tam portentoſam non exæquare modo, ſed & ſuperare leguntur *Æthiopici* atque *Indici* dracones. *Æthiopicus* enim triginta orgyarum, id eſt, cubitorum nonaginta, ſeu pedum CXXXV, longitudinem tribuit *Ælianus Hiſt.* lib. 2. cap. 21. Et in eadem fuere, qui dracones centum cubitorum, id eſt, centum quinquaginta pedum, longos ſe vidiſſe palam aſſererent: ſed illorum fidem eſſe ſuſpectam hu verbis teſtatur *Diodorus* lib. 3 *Serpentum multa genera, & magnitudine incredibilia, videri ajunt, qui prope deſertam & ferâ frequentem* (Æthiopiæ) *regionem incolunt.* Ἑκατὸν γὰρ πηχῶν τὸ μῆκος ὑπερβαίνουσι τινὲς ἀπεφαίνοντο, δικαίως ἂν ὑπ' οὐδ' ἑνὸς μόνου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἅλλων ἁπάντων ψευδολογίας ὀνειδιζόμενοι, *centum enim cubitorum longos videri quidam pronunciantes, juro merito non nobis ſolum, ſed & alias omnibus mendacii ſuſpectis ſunt. Indicos* quod attinet, unum memorat *Ælianus*, lib. 15. cap. 21. longum cubitos ſeptuaginta, ſeu pedes centum & quinque, oculis ad inſtar clypei *Macedonici*, ab *Indo* in antro quodam ſumma religione cultum, quique ſolo flatu & ſibilo totum *Alexandri* exercitum terruerit, ac turbaverit. Sed quaſi hoc parum eſſet, apud eundem lib. 16. cap. 39. refert *Oneſicritus Apoſiſarem Indum* duos nutriviſſe dracones: quorum minor fuerit cubitorum octoginta, id eſt, pedum centum & viginti; major cubitorum centum & quadraginta, id eſt, pedum ducentorum & decem, quos videre *Alexander* maxime appetiverit. Quod ipſum in Τζετζε legas *Chiliadis* tertiæ Hiſtoria 113. Sed *Strabo*, qui pro *Apoſiſare Buſarum*, vel *Abuſarum*, ſcribit, hujus commenti fidem ita elevat. Ἐν τοῖς ἴρυσιν ὁ ξ βασιλέως (MSS. Ἀβοζάρου) χώρα, παρ' ᾧ δύο δράκοντας ἀνήγγελον οἱ παρ' αὐτῶ πρίζοντες τριφυῖαν, ἓ μὲν ἑβδομήκοντα πηχῶν, τὸν ἓ τεσσαράκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν, εἰς ὄψιν Ὀνησίκριτος, ὃν ὑπ' Ἀλεξάνδρου μᾶλλον ἢ ὑπὸ παιδείων Ἀλεξάνδρου ἀσχολουμένων προσάπτω τοῖς ἄνω. *In montibus eſt Buſiſari* (vel *Abuſari*) *regio, apud quem legati, ab eo miſſi, duos nutrire dracones nunciaverunt; quorum alter octoginta, alter centum & quadraginta fuerit cubitorum, auctore* Oneſicrito: *quem non tam* Alexandri *navis quam incredibilium gubernatorem merito quis appellaverit.* Nondum tamen hic mendaciorum finis. Levicula enim hæc videri poſſunt, præ eo, quod *Abuſare* Rex vicinus *Taxiles Alexandro* oſtendiſſe traditur draconem quinque plethrorum, id eſt, quingentorum pedum. Ita habet *Maximus Tyrius* Serm. 38. Ἔδειξε καὶ ζῶον ὑπερφυὲς, Διονύσῳ ἄγαλμα, ᾧ Ἰνδοὶ θύουσι, δράκοντα τὸν μέγαν πεντάπλεθρον, *Oſtendit immenſum quoddam animal, Bacchi ſimulacrum, cui Indi ſacrificabant, draconem ſcilicet quinque plethrorum longitudinis.* Interim *Græci Arabibus* ſunt longè modeſtiores, quorum unus apud *Damirum* aſſerit ſe vidiſſe

ثنينا
طولة نحو فرسخين ولونه مثل لون النمر
مفلسا مثل فلوس السمك بجناحين
عظيمين علي هيئة جناح السمك ورأسها
كرأس الانسان لكنها كالثبل العظيم

draconem longum ferè duabus paraſangis (id eſt, paſſuum octo millibus) *coloris pardi, piſcis ſquamis ſquamatum, pinnis quoque magnis inſtructum, quomodo piſces, & humanum capni habentem ad inſtar excelſi collis.*

De forma quoque draconum valde ambigitur. His enim pedes, criſtas, & alas multi tribuunt. Et de pedibus quidem ita *Paulus Jovius* lib. 18. *Aſſerunt* Georgiani *regni ſuæ incolæ, in his vallibus dracones eſſe alatos, qui anſerinis pedibus gradatim humi ſerpant.* Ex *Scaligero* apud *Geſnerum*, *Genera omnia draconum pedes habent.* Et rurſus, *Draconibus crura eſſe notum eſt.* Criſtatos quoque apud *Plinium* deſcribit *Jnba.* Et *Ovidius* lib. 4. *Metamorphoſeos* Fabula 15.

Lubrica permulcent criſtati colla draconis.

Et lib. 7. de dracone, velleris aurei cuſtode:

Quo criſta linguiſque tribus præfigus. —

Et *Philoſtratus* lib. 3. cap. 2. Τὸν ἐν τῇ ἅ Νεμέας ἄλλοι (δράκοντα) φασὶ καὶ λοφιὰς ἔχειν. Ὅπερ οὐκ ἐν πολλοῖς τῶν ἐκείνῃ ἐνορῶμεν. *Draconem in* Nemeæ *luco criſtatum eſſe dicunt, quod nos in paluſtribus non invenimus.* Et de montanis draconibus idem, Τούτοις καὶ λοφιὰ φύεται· ἴσιος μὲν ὑπακίσκιον τὸ μέτριον, τελειουμένοις δὲ συναυξομένη τε, καὶ ζυνανίσκα εἰς πολύ. *His etiam criſta naſcitur; juvenibus quidem mediocriter erecta, ſed ætate provectis grandior & valde remiſſa.* Et infra, Ἀπὸ δὲ τῆ λόφου, πυρσοῦ ὄντος, πῦρ ἀνατεῖ δῆλα λαμπάδος πλέον. *Ex criſtis autem, quæ rubra ſunt, ignis plus quàm ex face ſcintillat.* Et *Ælianus* lib. 11. cap. 26. Ὁ μὲν δράκων ὁ ἄρρην τὸ λόφον (ἔχει) καὶ τὸν ὑπήνην διαζώνην. *Draco mas criſtam habet, & barbam denſam.* Et *Hieronymus* in *Eſa.* 13. תנין *dracones magnos interpretatus ſumus, qui criſtati ſunt, & volantes.* Et *Iſidorus* lib. 12. *Originum* cap. 4. *Eſt autem* (draco) *criſtatus ore parvo*, &c. Volucres denique eſſe dracones plerique putant. *Lucanus* lib. 9. verſu 732.

— ducitis altum
Aera cum pennis. —

Hiero-

Hieronymus jam modò, *Criſtati ſunt, & volantes, Auguſtinus* libri tertii *De Geneſi ad literam* capite nono: *Dracones autem*, &c. *in aerem ſuſtolli perhibentur.* Et in *Pſalmum* 148. *De ſpeluncis procedunt, ferantur in aëra. Jovius* ubi ſuprà, *Aſſerunt* Georgiani *regni incolæ hos in vallibus dracones gigni alatos. Scaliger* quoque, *Quadam genera draconum alas habent.* Cui ſententiæ id favere videri poſſit, quod *Apoc.* 12. 7. draco myſticus *in cælo*, id eſt, in ſummo aere, cum *Michaele* pugnat, tanquam alis eo ſubvectus.

Tamen in hac draconum deſcriptione non puto quidquam eſſe veri. Nam, ut à pedibus ordiamur, veterum Scriptorum nullus eſt, qui draconi pedes tribuat. Et *Auguſtinus* in loco, quem nuper citavimus, eum eſſe *ἄπουν* diſerte docet. *Dracones*, ait, *ſine pedibus & in ſpeluncis requeſcere, & in aerem ſuſtolli perhibentur.* Neque *gradi*, ſed *ſerpere* dicuntur in his *Lucani*,

Vos quoque, qui, cauſtis innoxia numina terris,
Serpitis auratæ nitido fulgore dracones.

Nempe draco eſt ſerpentis genus, quem *in ventrem ſerpere* juſſit Deus *Gen.* 3. 14. Jam de criſtis ita *Plinius* libri undecimi capite trigeſimo ſeptimo, *Draconum criſtas qui viderit, non reperitur.* Et libri octavi capite decimo tertio, *Id modo mirum, unde criſtatos dracones* Juba *crediderit.* Alis denique, iiſque cartilagineis tam vaſtam molem attolli nemo facile in animum ſibi induxerit. Maxime, cum nihil tale *Philoſophi* tradant, nec fideles *Hiſtorici.* Nam, quod ajunt, *Strabonis* 3 libro decimo ſexto, *Indicis* ac *Libycis* draconibus alas tribui, habetur quidem in *Xylandri* verſione, at in *Græco* textu longè aliud eſt. Neque iis πτερὰ *ale*, ſed πέα ἰσιφυέσιν λέγεται *herba innaſci* dicitur. Quod ex *Ipſicrate* videtur ſumptum, qui ejuſdem *Strabonis* libro decimo ſeptimo in occidua *Æthiopia* δράκοντας λέγει μεγάλους, ἄφθ κὴ πέαι ἰσιφυάσιν, *dracones deſcribit tam veſtos, ut iis herba innaſcatur.* Nec à myſtico draconе ad naturalem valet argumentatio. Quamvis ille ipſe draco myſticus alas habere nuſquam legatur. Quin ἄπτερον eſſe colligas ex eo, quod mulierem illam, quæ aquilinis alis avolat, non inſequitur: ſed, quod unum poteſt, aquarum vim in eam evomit, *Apoc.* 12. 14. 15. Ut in aquilæ cum dracone pugna apud *Nicandrum* in Θηριακοῖς, cum aquila volatu ex periculo ſe eripit,

--- ἱπτάμενον ὃ πίρις ἀτίλεσα διώκει
Σκιρτῇσις, κὴ λοξὸν ὑπολιπὲ ἰρμαῖς λαύσας,

Volantem circumcirca fruſtra inſequatur (draco) *in ſpiras convolutus, obliquis & torvis oculis illam intuens.* Elatum enim in ſublime non poteſt attingere.

Itaque nullus video, unde apud vulgus invaluerit hæc opinio, dracones eſſe alatos, niſi ad *Mythologos* & *Poetas* eam referamus, quibus, cum pictoribus,

Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Illa igitur hic uſi currum *Cereris* alatis draconibus vehunt. *Orpheus* in *Hymno Cereris*,

Ἅρμα δρακοντείοις ὑπιζεύξασα χαλινοῖς,

Currum (volucrium) *dracenum frana ſubjungens.* Ovidius *Metamorphoſeos* libri quinti *Fabula* undecima,

--- *Geminos Dea fertilis angues*
Curribus admovit, frameſque coercuit oris
Et medium cœli terræque per aëra vectus eſt.

Et libro quarto *Faſtorum*,

--- *frenatis curribus angues*
Junxit, & aquoreas ſicca pererrat aquas.

Et infra,

--- *inque dracones*
Tranſit, & alifero tollitur axe Ceres.

Claudianus libro primo *De raptu Proſerpinæ*,

--- *ſinuoſa draconum*
Membra regens, volucri qui pervia nubila traſtu
Stagnant, & placidis humectant frena venenis.

Quo ipſo curru *Triptolemus* in *Scythiam* vectus, *Lyncî Scythiæ* Regi dixit, apud *Ovidium* ubi ſupra;

--- *vens nec puppe per undas,*
Nec pede per terras: patuit mihi pervius æther

Nempe *Cereris*

Δίφρον ἐχιδύεντα δι' ἠέρ⊙ ἱππαζόμην,
Σκιατὰ φορεσαχόνι ἱπτομένοις νῶτα δμαάσσων;

Currum per aerem agitans, varia ſpargerorum dracenum dorſa flagellabat. Ita *Nonnus* libro decimo tertio *Dionyſiacon.* Eum enim alatis draconibus vectum per totum terrarum orbem miſit *Ceres*, ut frumenti uſum hominibus indicaret. Ita docent *Hyginus fabula* centeſima quadrageſima ſeptima, & libro ſecundo *Aſtronomicon* in *Ophiucho*; *Servius* in librum primum *Georgicorum*; *Phornutus* libro *De natura Deorum*, capite *De Cerere*; nec pauci alii. Ut de *Medea* taceam, quam hujuſmodi currum à patre *Sole* accepiſſe fingunt. *Euripidis Scholiaſtes* in Argumento *Medeæ*, Μήδεια δὶ, τὸν ἑαυτῆς παῖδας ἀποκτείνασα, ἐφ' ἅρματ⊙ δρακόντων πτηνῶν ἱπτάμ⊙ γενομένη, ἀπεδήμησεν εἰς Ἀθήνας. Quod ſumptum ex *Apollodoro* in fine libri primi *Bibliothecæ*. Hinc de eadem *Ovidius Metamorphoſeos* libri ſeptimi *Fabula* ſecunda,

Nec fruſtra volucrum traſtu cervice draconum
Currus adeſt; aderat demiſſus ab æthere currus:
Quo ſimul aſcendit, frenataque collu dracenum
Permulſit, manibuſque leves agitantia habenas,
Sublimis rapitur. ---

Et *Fabula* quinta,

Quæ, niſi pennatis ſerpentibus iſſet in auras,
Non exemptaſſet penna. ---

Et *Fabula* vigeſima,

Tandem vipereis Ephyrea Pyrenida *pennis*
Contigit. ---

Et *Fabula* vigeſima prima,

Hinc Titaniacis *oblita draconibus iniit*
Palladias *arces. ---*

Neque mirum, hoc eodem curru *Circen* quandoque vehi, cum illa etiam *Solis* filia, & *Medeæ* ſoror, fuerit. Proinde in *Apollonio* (libri tertii *Argonauticon* verſu 308.) *Circe* in *Heſperiam*, ſeu *Italiam*, deducitur,

--- πάτρ⊙ ἐν ἅρματι Ἠελίοιο,

in patris Solis *curribus.* Quod ex *Heſiodo* illum habere tradit eximus *Scholiaſtes.* Et *Valerius Flaccus* libro ſeptimo,

--- *ut aligeros* Circen *rapuere dracones.*

Et ibidem infrà,

--- *tandem vix reddita* Circe
Duratus, quæ te bijugis ſerpentibus egit
Hinc fuga? ---

Sed *draconum* nomine naves ſignificari docent illi ipſi Veteres: ut in *Euſebii Chronico* celeberrimus Scriptor *Philochorus*, cum, ſub *Eteuſimi* Rege *Celeo*, *Triptolemum* tradit μακρῇ πλοίῳ περιπλεύσαντα τὰς πόλεις τὸν σῖτον διδόναι· ὑποπεσόντα δὲ πτερατὸν ἄφω ὄπιν τὴν ναῦν, ἔχειν δί τι καὶ ὃ ἀρίματ⊙, *longa navi delatum urbibus frumentum diſtribuiſſe, & per alatum ſerpentem navem ſignificari, cum figura ſit aliqua ex parte ſimilis.* Adde, ſi lubet, *Draconis* nomine potuiſſe inſigniri navem, quæ pro inſigni draconem habuit: ut, apud *Plutarchum* libro *De virtutibus mulierum*, pirata *Chimarrus*, à *Bellerophonte* occiſus, ἵπλει πλοίῳ λίστα μὲν ἴχοντι πρύμνην ἱππείαν, *in de puppim draconta, vehebatur navi, quæ in prora leonem, & in puppe draconem habuit pro inſigni.* Et, apud *Euripidem* in *Iphigenia in Aulide*, *Bœotiis* navibus pro ſigno fuit *Cadmus*,

Κηζὶν δράκοντ' ἔχων
Ἀμφὶ σαῶν κίνυμβα.

aureum draconem habens in navium rostris. Eodem pertinet, quod in *Fabulis*, qui draconibus vehuntur, non nisi è maritimis, nec nisi ad maritima loca proficiscuntur. Sic *Ceres*, *Proserpinam* quærens, cum totam *Siciliam* absque draconibus peragrâsset, etiam insulæ littora tandem adiit:

Quò simulac venit, frænatos curribus angues
Junxit, & aquoreas siccapererrat aquas.

Ita *Ovidius* libro quarto *Fastorum*. Et *Circe* ex *Colchide* draconum curru vehitur in *Italiæ* promontorium *Circeium*: *Medea*, liberis cæsis, *Corintho Athenas*: *Triptolemus Athenis Patrui*, *Achaiæ* maritimam urbem; ubi *Enmelo* filius *Antheus*, exemplo *Triptolemi*, dracones jungere ausus, de curru excussus periit; id est, naufragium fecit, cum navigandi imperitus mare attentâsset. Historia habetur in *Pausaniæ Achaicis*. Sed frustrà disputamus, cum *Coræbis*, aut *Margitæ* (id est, fatuorum,) sit credere Τριπτόλεμον ἱλάσκεσθαι διὰ δ' ἀέρος δι' ἀνέμων ὑπερτέρων, Triptolemum *alatis draconibus per aerem vectum fuisse*: ut in *Philopseude* verè asserit *Lucianus*, hæc *Poëtarum* commenta ridens. Quâ mente etiam *Augustinus*, aut quisquis libri auctor est, *Solitoquiorum* libri secundi capite decimo quinto: *Non enim, cum dicitur junctis aliubus anguibus* Medeam *volâsse, ulla ex parte res ista veram imitatur: quippe quæ nulla sit, nec imitari aliquid possit ea res, quæ omnino non sit.* Attamen draconibus non aliunde natæ sunt, quàm ex hujusmodi commentis.

Sed aliæ notæ non desunt, quibus à vulgo serpentum dracones dignoscantur. In his prima sit vasta moles, in draconibus tam frequens, quam in reliquis serpentibus rara & insolita. Secunda, sub mento barba, & palearia. *Nicander*,

— γένυσι δὲ πώγων
Ἔκλεβ' ὑπ' αὐθερίοιο χαλαζόμενος,

Infrà autem sub mento flava est barba. *Ælianus* libri undecimi capite vigesimo sexto, Ἔχει γὰρ ὁ μὲν δράκων ὁ ἄρρην ὑ λέφος, καὶ τὴν ὑπήνην δασέαν. *Crista quidem habet draco mas, & barbam hirsutam.* Avicenna,

وذقن الفك الاسفل نتو كالزقن

Et sub inferiore maxilla eminentiam (habent) *tanquam barbam.* *Philostratus* non omnibus barbam tribuit, sed draconum certo generi: Ὅσοι δὲ πυρρότατοι, inquit, καὶ πρόσωποι γίνονται, ὕπτιοι καὶ γενειάζουσιν. *Qui colorem igneum & dorsum serratum habent, sis etiam barba adnascitur.* Tertia, dentium ordo triplex: siquidem verè *Nicander*,

— ἐν δὲ γενείῳ
Τρίσχοοι ἰκάνεθε περισσχίσιοι ὀδόντες,
In maxilla autem tres dentium ordines utrimque digesti

sunt. *Avicenna* solum habet, وفي كل لحي ثلثة انياب *Et in unaquaque maxilla tres sunt dentes.* Sed puto aliquid esse omissum, putà vocem صفوف, aut سطور, id est, *ordines.* Quarta nota sit color, qui quidem est varius. Observat enim *Aetius* alios esse nigros, alios rufos, alios cinerei coloris. Et juxta *Avicennam*, لها وجوه صفر وسود

Facies ipsis sunt flava & nigra. Et multò antè *Nicander*,

Φράζεο καὶ χλοάοντα δαὸς κἀπὸν τε δράκοντα,
Etiam perituc describe flavum, & nigrum draconem.

Tamen fulvi, aut flavi, aut aurei, aut rufi coloris, quod ferè idem est, plerumque describuntur. *Lucanus*,

Serpitis auratо nitidi fulgore dracones.

Pausanias in *Corinthiacis*, Δράκοντες δὲ οἱ λοιποὶ, καὶ ἕτερος γένος, οἱ τὸ ξανθότερον ἔχοντες χρόας, ἐπὶ μᾶλλον δὲ Λιβυκοῖς ἐπιζῆται. *Cæteri quoque dracones, sed* (inprimis) *aliud genus in fulvum colorem vergens, Æsculapio sacris habentur.* Et *Philostratus* ubi suprà, postquam πυρρότατοι (id est, *ignei coloris*) dracones serrato dorso & barbatos esse dixit, addit, καὶ τὸ αὐχένα ὑψοῦ αἴρουσι, καὶ τὸν φολίδα τιλλουσι δίκην ἀσπίδων, & *cervicem altius attollunt, & eorum squamæ instar argenti fulgent:* ut hos in draconibus doceat maximè emmere. Ut non frustrà scripserit *Poeta* summus *Iliad.* β'. versu 308.

Ἐνθ' ἐφάνη μέγα σῆμα, δράκων ἐπὶ νῶτα δαφοινός.

Ibi apparuit magnum signum, draco dorso rubens (aut *rufus.*) Nec multò aliter Divinus Scriptor *Apoc.* 12. 1. 3. *Signum magnum apparuit in cœlo*, &c. *Et ecce draco magnus rufus!* Quamvis aliud significetur: Diabolus nempe, qui sanguineus est, & *homicida ab initio*, Joh. 8. 44. & *bile succensus*, & *ardens, quia tempus ipsi breve*, Apoc. 12. 12. Quo respiciens *Syrus* Interpres reddit لتنينا احمرا *draconem igneum.* Et *Arabs*, تنين بلون النار

draconem coloris ignei. Qui *Philostrato* πυρρότατος, & *Johanni* πυρρὸς, id est, πυρρὸν τὴν χροιάν.

Rictum draconis alii parvum, alii magnum describunt. In priore sententia *Solinus* est, qui draconibus *ora* dicit esse *parva*, & *ad morsus non dehiscentia.* Adeo ut *verbere potius, quàm rictu noceant.* Quod sequutus *Isidorus*, *est*, inquit, *ore parvo*, & *arctis fistulis, per quas trahit spiritum, & linguam exerit. Vim autem non in dentibus, sed in cauda habet*, & *verbere potius, quam rictu nocet.* Sed *Aetius* contra, *Maximè hiante sunt eius rictu.* Et *Avicenna*, qui viderat,

لها افواه شرجرة السعة *Illis ora sunt valde amplа.* Quod idem *Posidonium* sensisse patet, cum draconi πλειστάκις *Macra Cœle-Syriæ* tribuit χάσμα ἀστὶ ἐφικνεῖσθαι δέξασθαι, *talem hiatum oris, ut cum equo fessorem admiserit.* Et *Megasthenem*, cum scripsit *in India serpentes* (id est, dracones) *in tantam magnitudinem adolescere, ut solidas haurant cervos, taurosque*; auctore *Plinio* libri octavi capite decimo quarto. His cum *Jeremias* magis convenit, apud quem Ecclesia non diceret, (a) Nebucadnetsar *me deglutivit ut draco*, si draco animal esset tam parvi hiatûs & innoxii. (a) *Jerem.* 51. 34.

Idem *Propheta* rectè omninò cum draconibus confert onagros, qui, inopiâ pabuli fatiscentes,

— — *colum*
Suspiciunt patulis captantes naribus auras.

Onagri (inquit capitis decimi quarti versu sexto) *stantes in clivis attrahunt ventum ut dracones.* Quamvis draconcs non solùm ventos, sed & aves supervolantes aspiratione suâ legantur ad se attrahere. *Mela* libri primi capite decimo nono, *Circe* (Rhyndacum) *angues nascuntur immanes, neque ob magnitudinem modò, sed ob id etiam mirabiles, quod ubi ita alveum ejus æstus Solemque fugerunt, emergunt, atque hausti, supervolantesque aves, quamvis alte & pernicter ferantur, absorbent.* *Plinius* id ipsum scribit libri octavi capite decimo quarto, tanquam ex *Metrodoro*. Et *Ælianus* libri secundi capite vigesimo primo, Δράκοντες περὶ τὸ ποταμὸ τῷ καλουμένῳ Ῥυνδάκῳ, τὸ μὲν τι τῶν σωμάτων ἀπόρρητον καὶ τὸν γένη, τὰ δὲ λοιπὸν ζῶα ἀναπνέοντες πᾶν, ἀήρμενα, καὶ ὁπόσα τὴν φύσιν ἀναπτόμενα, καὶ μὲν τοι καὶ τὸ σῶμα ἀναξάντες, ὅτα τὰ πτηνὰ ἅλωσι, ὁποῖ ἴυγγι, τῷ ἄθματι· τὰ δὲ οἷα ἐπαίνων αἰζωόντων γαστέρας, ὑπὸ τῷ πυρὶ αὐτῶν οἰκοῦσι ζοφώδεσι σπηλαίοις. *Circe fluvium* (Ponti) *Rhyndacum nomine dracones, parte voluminis terræ innixi, reliquo corpore evello, cella sacrâ & quietè extenso, & ave hiante, aves aspiratione suâ, tanquam amatoriâ illecebrâ, ad se attrahunt. Illa autem in eorum ventrem decidunt, ipsi sunt alii draconum spiritu abacti.* Phile capite quin-

qua-

quagesimo nono de draconibus id ipsum tradit,

Δράκοντες Αἰθιόπων δὲ τ', οἱ θηρῶν δυσὶ,
Χαίνοντες ἀθμαίνουσιν αἰὲν ἢ αἶρα,
Καὶ ἢ πετηνῶν τὰς κραμασδὲ ἀγέλας,
Ἴόγξι θερμῶν αἰζυηοῦσι παλαμῶσι,
Καὶ σαυμῶσας ῥοιβδοῦσι πὶς γῆν δθίας
Ἐπ ἢ γαῖαν ἵκεσθαι πὶς τὸν γαμέρα.

Æthiopici *dracones*, *si aucupio egent*, *hiantes in aërem anhelant*, *& avium suspensas greges*, *calida aspirationis illecebrâ demulcitas*, *& ex alto ad terram frequentes attractas*, *ex maxillis in ventrem trahunt*. Quo *Tertullianus* allúdens *De corona militis* capite decimo, *Draco etiam* [illegible]*enus*, inquit, *de longinquo nos musus spiritu absorbet alites*. Ubi absurdè *Pamelius draconis* nomine *basiliscum* intelligit.

Hebræorum antiquissimi, qui dracones, ut diximus, erectos, & diductis faucibus hiantes, sursum aspirare observârunt, id ita sunt interpretati, ac si ore in cœlum obverso, per suspiria, & gemitus, ad Deum de sorte sua conquererentur; quodque omnibus odiosi, desertisque ac ferâlibus addicti locis, longam quidem, sed miseram, vitam ægrè traherent. Ac proinde *Job* dracones cum struthionibus jungens capitis trigesimi versibus vigesimo octavo & vigesimo nono, *Surgens*, inquit, *in congregatione clamavi. Frater fui draconum, & socius struthionum. Michæas* itidem capitis primi versu octavo, *Super hoc plangam, & ululabo*, &c. *Faciam planctum velut dracones, & luctum sicut struthiones.* Fortasse etiam horrendos draconum sibilos respiciunt, quibus deserta personant. *Ælianus* libri decimi quinti capite vigesimo primo, de dracone quodam in *India*; Συριγμοῦ μὲν ὃν ἀφῆκε μέγιστον, καὶ φύσημα, ὥστε ἐκπλῆξαι πάντας, καὶ ἐκταράξαι. *Maximum quem edit sibilum & flatum emisit usque ut omnes terruerit, & conturbaverit* (in *Alexandri* copiâ.) Et libri decimi sexti capite trigesimo nono idem in *Chio* alterum memorat δράκοντα μεγέθει μέγιστον, ἀκοῆς καὶ τὸν ἐνυπνίων ἐκπεφρικέναι εἰ τὴν Χίον κατοικοῦντες, *draconem immensæ magnitudinis*, *cujusque adeo sibilum exhorruerint omnes* Chii *incolæ*. Præterea ut struthiones à *clamore* dicuntur בנות יענה, ita draconum nomen תנים *thannim*, alludit ad תגות *thannoth*, quod θρηνεῖν *plangere* explicant vetustissimi Interpretes *Judic.* 11. 40.

Venenum habere draconem multi negant. *Plinius* libri vigesimi noni capite quarto, *Draco non habet venena*. Actius, *Animal hoc venenum non jacit*. Isidorus, *Innoxius est à veneno*. Proinde à draconis morsu parùm dolere scribit *Nicander*. Verba sunt,

— ἁ μὲν ὃ γ' αὐτῶν
Ἐγχρίμψας ἕλκωνι, καὶ ἢν ἱκα ἀγλαὸ χαλκῷ·
Βλιχρὸν γὰρ μυὸς οἷα νυχεύῃσι ἐν χροὶ νύγμα
Ἐιδόσιν αἱματοδίνῳ νιφὶ κραιπνῷ αἱματι.

Nec is aque (ac alii serpentes) *pungens dolorem excitat*, *etiamsi graviter ladat*. *Nam à debili dente cruentata levis in cute punctio appareat*, *tanquam à mure*, *qui noctu vorat* (alii μυχεύῃσι, *qui ut penu vorat*.) Tamen in Cantico *Moses*, Deut. 32. 33. *Venenum draconum*, vinum eorum. Et *Sap.* 16. 10. Τὰς ἢ υἱῶν σὺ ἀδὶ ἰοβόλων δρακόντων ἐπῆλθεν ἐδόντων. *Filios autem tuos nec venenaterum draconum vicerunt dentes*. Sed, ne dicam *Hebræum* תנין posse pro *quovis serpente* sumi, etiamsi *draconem* intelligas, facile erit hæc conciliare. Nam *Græcia* dracones, de quibus *Nicander*, & alii, veneno carere verum est: nisi quod noxias herbas, data opera, leguntur edere, ut suo morsu plus periculi creent. *Homerus* Iliad. χ'.

Ὡς δὲ δράκων βλὴ χειῇ ἐρίσῃ ἄνδρα μένοντα
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα. —

Ut in lustro draco montanus exspectat possus malas herbas. Et *Ælianus* libri sexti *Historiæ* capite quarto, Μάλιστα δὲ τινα ἰδιαζόντως, ἃ ἄνθρωπον, ἃ θῆρα, τοῖς δυσαντιφόρως ἔχοντα ἰοῖσιν. *Cum hominibus autem feris cuipiam moliuntur insidias*, *mortiferas radices edunt*. Apud *Eustathium* alii dicunt, ὅτι δράκων, ἰδίων μύρμηκας, καὶ κανθαρίδας, ἃ πλησθῇ, καὶ εἰς λύσσαν ἄγοντας, *draconem*, *formicas & cantharidas comedentem*, *veneno implerí*, *& in rabiem agi*. Alii item intelligunt πίνειν τινὰ χολὴν γουνικὴν, ἢ ἰοβόλον ἕρπετον ἐσθίοντα, *herbam*, *qua hujusmodi generat & quâ cum vescitur*, *bilis ejus irritatur*. Sed in *Africa*, & *Arabia*, hâc arte nihil est opus, cum venenum habeat lethiferum. Quod his verbis à *Lucano* est observatum,

Vos quoque, *qui*, *cunctis innoxia numina terris*,
Serpitis auratæ nitidis fulgore dracones,
Pestiferos ardens facis Africa. —

Proinde *Heliodorus*, de sagittariis agens ex *Æthiopia* regione cinnamomifera; Οἱ δὲ μικροῖς μὲν τοῖς βέλεσιν, ἐφ' οἷς δὲ θρασύτατα πεφαρμάκευνται, ἐξοὺς τινας καὶ ἀπάτημεν θάνατον ἐπιφέρουσι. *Illi autem parvas quidem sagittas*, *sed veneno draconum infectas*, *conficientes*, *cruentam*, & *acerbam mortem inferebant*. Et Prudentius *Hamartigenia* versu 481.

Ecce! Jebusiacæ *fervent ad prælia turmæ*:
Aurea tela quibus, *de sanguine tincta draconis*,
Mortifero splendore micant. —

At Apollinaris *Psalmo* septuagesimo tertio,

Ἐλλείζει ἰοβόλων κεφαλὰς ῥοθίοντων,

In fistulis draconum venenum ejaculantium capita perdidisti. Et *Psalmo* nonagesimo,

Ἰοβόλον δὲ δράκοντα ἀσεὶν καὶ θῆρα πατήσεις,

Venenatum draconem & leonem pedibus conculcabis. Et *Leo Africanus* libro nono, *Atlantes dracones sunt virulenti admodum*: *&*, *si casu quenquam vel contingant*, *vel mordeant*, *cornem emollunt*, *& debilitant*. Sed & in *Africa*, & *Numidia*, serpentes quivis pestilentius habent venenum, quam in terrarum aliis. Unde *Horatius* libri tertii *Odæ* decimâ,

Nec Mauris *animum mitior anguibus*.

Et libro secundo *Satyrarum* in fine,

— *velut illis*
Canidia *afflâsset*, *pejor serpentibus* Afris.

Nemo est, qui serpentes nesciat vini esse avidissimos. Id enim docet *Philosophus Historiæ* libri octavi capite quarto, Οἱ δὲ ὄφεις καὶ πρὸς τὸν οἶνον ἴσασιν ἀκρατεῖς. Διὸ θηρεύουσι τινες καὶ τοὺς ἰχνεσιν ἐπὶ ἑστίαις, διὰ τὸ τιθέναι οἶνον ἐν ταῖς αἰμασιαῖς· καμβάνονται γὰρ μεθύοντες. *Serpentes vini avidi sunt*. *Proinde viperas aliqui*, *vino in testis ad sepes dispositis*, *venantur*: *ebrea enim capiuntur*. Et *Plinius* libri decimi capite septuagesimo secundo, *Serpentes*, *cum occasio est*, *vinum præcipue appetunt*. Sed, vini potu, serpentum & draconum venenum acrius & intensius fieri non aliunde didici, quam ex *Chaldæo Jonathane*, qui, pro *Mosis* verbis, *Venenum dracenum est venenum eorum*, Deut. 32. 33. sic habet in *Paraphrasi*, הי כסרירתהון דתנינא כי חמרהון חמן הפרהון בנין כן יהי מריר כם דלוות תנון חמן הפרהון ביום פורעניתהון רישתון מיום פורעניתהון *Ecce! ut est fel draconum*, *cum sunt à vino suo* (id est, postquam vinum biberunt) *ita erit fel calicis*, *è quo bibent in die ultionis eorum*.

Draco sectatur solitudines, τὴν ἐρημίαν ἀεὶ ἢ ἀνθρώπου διατριβῆς, inquit *Ælianus* libri sexti capite sexagesimo tertio. Acutè igitur *Plutarchus* libro *De defectu Oraculorum* negat verum esse, quod ajunt *Delphos* olim fuisse desertas, quia draco ibi degebat. Cum contrà ibi draco degeret, quia locus erat desertus. Ἡ γὰρ ἐρημία τὸ θηρίον ἐπηγάγετο, μᾶλλον ἢ τὸ θηρίον ἐποίησε τὴν ἐρημίαν. Ideo *Propheta* toties (*b*) urbes populosissimas prædicunt fore draconum domicilia, aut habitandas à draconibus. Quibus verbis extremam illis desolationem minitantur. *Aquila* igitur non malè *Ps.* 44 20. *Contrivisti nos in loco draconum*. Sed, utut dracones sæpe degant in siticulosis locis, tamen, ubi liberum est, in irriguis vallibus sedes figunt multo libentius. Itaque etiam de veris dra-

(*b*) *Es.* 13. 21. & 34. 13. *Jerem.* 9. 11. & 10. 22. & 49. 33. & 51. 37. *Malach.* 1. 3.

draconibus ſuo modo verum eſt, quod de myſticis draconibus, id eſt, gentibus, à veri Dei cognitione remotis, ſed ſuo tempore vocandis, prophetavit (c) *Eſaias*, fore, ut *dracones glorificent Deum, cum poſuerit in deſerto aquas, & flumina in ſolitudine.* Et *Nehem.* 2. 13. *fons draconis* prope *Jeruſalem*, dici videtur à dracone ibi ſtabulari ſolito, dum urbs erat deſolata. Sic *Pauſanias* in *Bœoticis* fontem deſcribit prope amnem *Iſmenium*, cui draco cuſtos à *Marte* ſcilicet fuerit appoſitus. Et *Philoſtratus* libri tertii capite ſecundo *Homerum* obſervat draconem in *Aulide* ſtatuiſſe circa fontem περὶ κρήνην. Hoc longe veriſimilius, quam, quod conjicit *Villalpandus*, fonticulum hunc magnos illos piſces aluiſſe, qui *Hebraicè* dicuntur תנים Sed & id videtur coactum, quod aſſerit vir doctus, fontem *Siloë* ſic vocari à lento & ſerpente fluxu, de quo *Eſ.* 8. 6. *Græci* reddunt πηγὴν τῶν ὄνων *fontem aſinum*; quia, pro תנים, legerunt תאנים. *Syri* autem ܒܪ̈ܟܐ *fontem collium*, quaſi תלים legerit.

(c) *Eſ.* 43. 20.

Apocal. 12. 9. Diabolus vocatur *magnus draco*, & *ſerpens antiquus*, quæ ferè eodem recidunt. Serpentes enim fama eſt longo decurſu annorum tandem fieri dracones. Præterea *draco* non appellatur quivis Dæmon, ſed qui ſeduxit *Evam*. Eum porrò Dæmonum principem eſſe plerique volunt, & *draconis* nomine ſignificari illum inter Dæmones tam eminere, quàm in vulgo ſerpentum magnus draco. Proinde hunc ipſum Dæmonem *draconem* vocat (d) etiam *Philo Judæus*, qui ante *Johannem* ſcripſerat. Ταῦτα δὲ, inquit, ὅτε μὲν λεγόμενα φάσμασιν ἔοικε, καὶ τέρασι, δεινῶν ὀνειράτων πρόσωπα φαῦλα, καὶ ἐκφοβούντων ἀπαλλαγὰ τοῖς ἤθεσι, καὶ πολλαχόθεν ἐπαναγώγους γυναῖκα ἀπατῶν. *Hæc, quæ referuntur, ſpectris & portentis propiora videri queant, draco humana verba emittens, & argutus innocentiſſimos mores corrumpens, & perſuaſionibus, quibus facilè imponatur, mulierem decipiens.* Sed & eundem *Hebræi* הנחש הקדמוני, *ſerpentem antiquum* vocant. Quod pridem obſervârunt *Druſius* in hunc locum, & in *Geneſim Paulus Fagius*. Neque obſcura eſt ratio nominis. Primò enim ſerpentis figurâ ſeduxit *Evam*. Secundò, *Satan* occulto, & ex inſidiis, nos aggreditur, &

(d) *Lib. de Agricultura.*

— *latet anguis in herba.*

Tertiò, ut aſtutus eſt ſerpens *Gen.* 3. 1. ita Diabolus longè callidiſſimus. Hinc *Evam* ſeduxiſſe legitur, ὲν τῇ πανουργίᾳ ἀυτῦ, 2 *Cor.* 11. 3. Quartò, ut ſerpentis venenum per totum corpus: ita Dæmonis virus per totam animam effunditur. Denique ſerpente homini nihil eſt odioſius, quodque fugiamus magis. Unde *Theophraſtus* in *Charactericis* de cavillatione, Τὰ δὴ τοιαῦτα μὴ ἁπλᾶ, ἀλλ' ἐπίβουλα, φυλάττεσθαι μᾶλλον δεῖ, ἢ τοὺς ἔχεις. *Mores, qui non ſunt ſimplices, ſed inſidioſi, fugiendi plus, quam vipera.* Et apud *Theocritum Praxinoe*, ut ſternaces equos doceat ſe maximè horrere;

ἴππον, καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν, τά μάλιστα δεδοικα. *Equum & frigidum anguem maximè timeo.* Et in *Mercatore Plautus*,

Nemperuri eſt uxor tua, quam dudum dixeras
Te odiſſe aque atque angues. —

Ut *Horatius* libro primo *Epiſtolarum*,

— *cane peius & angue*
Vitabo. —

Ita inter genus Dæmonum atque hominum grave odium intercedit, de quo *Gen.* 3. 15. Sed hæc ſolùm obiter attingimus; quia ſunt alterius loci.

DE SCRIPTURÆ ANIMALIBUS, PARS SECUNDA.

Liber Quartus, DE *Insectis Animalibus.*

CAPUT PRIMUM.

Locustarum nomina & species.

Hebræi locustarum *nomina decem in* Prophetarum *scriptis juxta Magistros.* 1. ארבה arbe, *à* multitudine *dicta; quia nullum animal fœcundius.* 2. גוב gob, *vel* גובי gobai, *quia è terra emergit: quod* Arabice جبا. *Eodem pertinere nomen* Æthiopicum ንብ-ንብ: anbat. 3. גזם gazam; *quia ramos arborum morsu suo* גזם amputat. Gazam *Græcis & Hieronymo* eruca, *quæ herbas morsu exurit potius, quàm amputet; unde* uruca *nonnullis.* 4. חגב chagab *ab* obvelando; *quia quasi velum Solis obtendit.* Aben Ezra *notatus.* 5. חנמל chanamal, *non est* locusta, *sed* pruina; *quasi* נחמל nachamal; *quia, super arbores, fruges & herbas quiescens, eas incidit. Aliud infra.* 6. חסיל chasil, *à* consumendo. 7. חרגול chargol, *Arabice* حرجل chorgola, locustarum agmen; *quod quandoque patet ad plura millia.* حرجل chargala *est* longa serie ferri. 8. ילק jelek, *à* lingendo. Lingere *Hebræis est* absumere; *locusta, tinea, bovi, ignitribuitur.* 9. סלעם solam; *non quia* conscendit petras, *sed à* vorando. *Id enim est* סלעם. 10. צלצל tselatsal; *non ab* alarum strepitu, *sed ab* umbra: *quia locusta Solem obumbrant. Hæ vocibus locustarum plures species significari, quod ex* Joële *& Mose probatur. Locustarum species in* Damire *&* Marcello Virgilio. *Diversa locustarum nomina apud* Arabes, *ratione formæ, coloris, natalium, sexus, ætatis.* דבא daba, *bruchus,* غوغا gauga *attelabus,* جراد girad *locusta. Quæ voces quid differant apud* Latinos Patres, *à quibus* Græci *differunt, &* Philosophi *veteres. Multa de bruchо, attelabo, attaco, vel astaco, ophiomacho. An vere serpentes oppugnet è φυμάχης, qui* Hebraice חרגול chargol, *vel* argol. *Fabula in* Suida *de* Argolis, *ex* Argo *scilicet in* Ægyptum *allatis ad oppugnandas aspides. An idem sit* ἐκαεφυμάχης. Ἀκρὶς locusta *unde dicta, tres sententiæ.* Græca *locustarum multa nomina.* Ἀσίμα & Talmudicis אסקרא. Ὄφεως *locusta sanus, ex quo fit gorum.* Hesychius *emendatus. De locustarum speciebus quam obscure* Talmudici. *Quædam locusta caudam & gibbum habent, quædam neutrum, quædam alterutrum. Locustis mundis quatuor nota: item quinta, quæ sola gryllo deest.* R. Selomo *fatetur locustarum species sibi esse ignotas. Nota tamen erant* Judæis Christi *ætate, sed paulo post ignorata. Celeberrimi Interpretis multiplex peccatum in versione loci Legis de locustis. Affirmativam mutat in Negativam. Bombycem & cantharum censet inter locustas Lege concessas. Munda locusta, volucres, & quadrupedes. Alas quatuor habent, unde* τετραπτερύγια. Suidas *emendatus. Cur* Moses *solum quatuor pedes locustis tribuat, qua aliis sunt* ἐξάκοδες. *Cura posteriora in pedibus à* Mose *non censeri; quia non pertinent ad gressum, sed ad saltum. Non tamen à saltu vocari* πηδάλια, *ut vult* Scaliger: *sed quia sunt* πηδαλιόεν, *id est,* gubernaculi formâ. *Olim in navibus duo fuisse gubernacula. De his cruribus* Pisidæ *locus insignis ab Interprete malè acceptus.*

Ut *Hebræorum* terra locustis, ita lingua *locustarum* nominibus est maximè fœcunda. Nam, ut *Talmudica* taceam, quæ magno numero occurrunt, in solis *Prophetarum* scriptis Doctores decem numerant. Ea sunt 1. ארבה *arbe.* 2. גוב *gob,* vel גובי *gobai.* 3. גזם *gazam.* 4. חגב *chagab.* 5. חנמל *chanamal.* 6. חסיל *chasil.* 7. חרגל *chargal.* 8. ילק *jelek.* 9. סלעם *solam.* 10. צלצל *tselatsal.*

Quarum vocum origines, cum pleræque parum notæ sint, hic obiter explicare operæ pretium esse duximus: quia res latet in verbis, & ex nominibus multa eruuntur, quę ad horum animalium naturam pertinent.

I. Primum ארבה *arbe,* *Aben Ezra* in *Leviticum* rectè deducit מלשון רבוי, *ex significatione multitudinis. Nam* רבה raba, *multum esse,* vel *multiplicari,* significat. Unde ארבה *arbe,* præfixo *Aleph,* ut passim. Nec obscurum, cur à *copia* locustæ nomen traxerint, cum nullum animal sit fœcundius.

Hinc de *Madianitis* Jud. 6. v. 5. *Et veniebant ut locuſta, ipſi, & camelı eorum innumeri.* Et Judic. 7. v. 12. *Diffuſi erant in ea convalle, tanquam locuſta multitudine.* Et Pſal. 105. v. 34. *Et venit locuſta, & bruchus; cujus non erat numerus.* Et Jerem. 46. v. 23. de ſylvæ arboribus, *Quia plures ſunt locuſtis, neque illis eſt numerus.* Et 51. v. 14. *Niſi te impleam, hominibus quaſi bruchus.* Et Joël. 1. v. 6. de locuſtis *Judææ* devaſtaturis, *Gens aſcendit contra terram meam valida & innumerabilis.* Et Nahum. 3. v. 15. *Eſto tam copioſa quàm bruchus, tam copioſa quàm locuſta.* Et Judith. 2. v. 11. *Convenebant ad eos ut locuſta, & ut arena terræ: innumerabiles enim erant præ multitudine.* Et de locuſtis *Ægypti* Exod. 10. v. 5. *Operiam ſuperficiem terræ, ita ut non poſſit quiſquam videre terram.* Hinc *Hieronymus* in *Joelem*, *Quid locuſtis innumerabilius?* Et vulgare *Arabum* Proverbium, مال كالجراد *Opes*, (vel *Pecudes*) *ut locuſta*, id eſt, valde copioſæ. Sed hæc nemini non nota ſunt.

II. At locuſta cur *Hebraicè* dicitur גוב *geb*, vel גובי *gobai*, Amos. 7. v. 1. & Nahum. 3. v. 17. & *Arabicè* جاب *gab*, vel جابي *gabi*, adhuc neſcirem; niſi me docuiſſent *Arabes*, apud quos جبا *gaba* Verbum, *è terra emergere* ſignificat, quod locuſtarum proprium. *Ariſtoteles* lib. 5. *Hiſtoriæ* capite 28. Ὅταν τίκωσιν (αἱ ἀκρίδες) ἐτανθὰ γίνονται (καὶλέγουσι ἀσεὶδειν, οἱ πειλαμβάνοντας ὑπὸ τοῦ γῆ λεπτῆς, ὥσπερ ὑφ' ὑμῶν· ἐν τανύῳ δὲ ἐκπέτονται. *Cum locuſta peperunt, tbi ſunt vermes ovorum ſpecie, qui terra quadam pratenni, tanquam membranula, ambiuntur, unde evolant.* Gaza, *Quæ deſſectâ, emergunt locuſtæ, ac evolant.* Plinius, lib. 11. cap. 29. *Hæ pariunt in terram demiſſo ſpina caule ova condenſa autumni tempore. Ea durant hyeme ſub terra: ſubſequente autem exita vere, emittunt parvas*, &c. Eodem refero, quod ab *Æthiopibus*, & *Troglodytis*, *locuſta* vocantur ዕንበጣ *anbat*. Nempe *Arabicè* نبط *acbata* eſt *ſcaturire*, atque *è terra emanare*, ac *emergere*. Quod quidem fontium proprium, ſed & ad alia transfertur καταχρηστικῶς.

III. Tertium *locuſta* nomen גזם *gazam*, Joel. 1. v. 4. & 2. v. 25. & *Amos* 4 v. 9. *Hebræi* deducunt à גזז *guz*, vel גזר *gazar*, quod *tondere* eſt & *abſcindere*. Et Finale *Mem* Servile eſſe volunt; quamvis ſimile Nomen nullum proferant. Quippe חנם, *gratis*, ריקם, *fruſtra*, דוקם, *quete*, יחד, *interdiu*, אפנם, *verè*, quæ hic citant, non ſunt Nomina, ſed Adverbia. Itaque vera Radix eſt Verbum גזם *gazam*, quod *Talmudici* in *abſcindendis* & *amputandis* notione quandoque uſurpant: ut in *Avoda Zora* fol. 50. b. אין סגזמין וסכין שמן בגזום *Noa amputant ramos arborum, ſed oleum ungunt in locum amputationis.* Sic *Arabicè* in *Alcamus*, جزم النخل *Putavit palmam.* *Æthiopicè* etiam occurrit pro ἐκκόπτειν *Matth.* 3. v. 10. & 7. v. 19. *Luc.* 3. v. 9. & 13. v. 7. 9. In quibus locis æquè agitur de arborum amputatione. Inde igitur *locuſta* dictæ; quia præcutis dentibus non ſolum gramen, & ſegetes, atque arborum folia, ſed & cortices, ipſoſque arborum teneriores ramuſculos, ita erodunt, ac ſi amputarent. *Plinius*, ubi ſupra; *Multa contacta adrentes: omnia verò morſu erodentes, & fores quoque teſtorum.* Hieronymus in Joelem *cap.* 1. Judæi *putant in diebus* Joel *tam innumerabilem locuſtarum ſuper* Judæam *veniſſe multitudinem, ut cunctа complerent, & non dicam fruges, ſed ne vinearum quidem, & arborum cortices, ramoſque dimitterent.* Sed & *Amos* 4. v. 9. *Hortos veſtros, & vineas veſtras, & ficeta veſtra, & oliveta veſtra* יאכל הגזם, *comedet Gazam* (ſeu *locuſta.*) Proinde *Piſidas* locuſtarum agminibus tribuit μυριόστομον ξίφος, *enſem decies mille acierum.* Hæc ex *Hebræorum* mente, qui ſummo conſenſu ſtatuunt גזם *gazam*, eſſe *locuſta* ſpeciem: *Chaldæum* ſcilicet ſequuti, cui *gazam* eſt זחלא *locuſta repens*, ſeu ἕρπυς, ut infra docebimus. *Syrus* quoque reddit ܓܙܡ eodem ſenſu. Inverſum enim eſt ܓܙܡ ex *Chaldæo* שמוטא. Et שמוטא cenſetur inter *locuſta* ſpecies, ut *Hebræum* חסיל, pro quo habetur in *Jonathane* 1 *Reg.* 8. v. 37. & *Joel.* 1. v. 4. Sed *Græca*, & *Hieronymo*, גזם *gazam*, eſt κάμπη *eruca.* Quam verſionem etſi multis aſſerere conetur *Fullerus* in *Miſcellanea* lib. 5. cap. 20. mihi tamen haudquaquam perſuadet: cum quia *Hebræi*, *Chaldæi*, & *Syri* aliter ſentiunt; tum quia Nomen גזם *gazam*, à *ramorum amputatione* factum, videtur erucæ minus convenire, quam locuſtæ, cujus fortior eſt morſus. *Exuri* enim potius, quam amputat erucæ morſus. *Columella*,

— ſerpitque eruca per hortos,
Quæ ſuper ingrediens exurit ſemina morſu.

Itaque ut *ab erodendo* ERUCA, ſic *ab urendo* URUCA etiam appellatur. *Gloſſa* veteres *Latino-Græcæ* à *Stephano* editæ pag. 347. *Uruca*, κάμπη. Et *Græco-Latina* pag 501. Κάμπη λαχάνου, *Eruca, uruca.* Et pag. 516. Λαχάνου κάμπη, *uruca.* Quæ tria loca cum ſe mutuò confirment, horum unus non debuit *Fullero* eſſe ſuſpectus.

IV. Quartum *locuſta* nomen חגב *chagab*, notum eſſe aſſerit *Aben Ezra* in *Leviticum* מלשון ישמעאל, *ex lingua Iſmaëla*, id eſt, *Arabica*: quod falſiſſimum. Quamvis enim apud *Arabes* quamplurima ſint *locuſtarum* nomina, tamen huic ſimile nullum occurrit. Interim origo vocis poteſt eſſe *Arabica.* Nam *Arabicum* Verbum حجب *chagaba velare* ſignificat. Sic *Avicenna* capite *De anatomia oculi*, tunicam ὑαλοειδῆ ideo ſubtilem eſſe docet; quia, ſi denſa eſſet, يحجب النور عن الجليدية *lumen velaret ab humore glaciali*, ſeu *cryſtallino*, id eſt, lumen ab eo arceret, tanquam oppanſo velo. Unde حجاب *chagab* eſt *velum Matth.* 27. v. 51. & *Hebr.* 6. v. 19. & حجب *chagib*, id eſt, *janitor*, Gen. 43. v. 16. 19. editionis *Pariſienſis*; quia januam claudens ei quaſi velum obtendit. Locuſtas igitur indidem חגבים *chagabim*, dictas fuiſſe putaverim; quia, cum turmatim volant, Solis lumini velum videntur obtendere, ut infra docebimus in *Joel.* 2. v. 20.

V. Quintum חנמל *chanamal*, Pſal. 78. v. 47. pro *locuſta* ſumitur à *R. Salomone*, & *R. Chaſane*; quem citat *Aben Ezra.* Sed alii melius *chanamal* ſtatuunt aliquid eſſe *grandini* analogum. Ut de more ſint ἀντίφρασις duo ejuſdem verſus hemiſtichia, quæ ſic habent, *Et occidit* בברד, *in grandine vites eorum, & ſycomores eorum* בחנמל, *in chanamal.* Ita *Hebræa* ad verbum. Itaque *Aben Ezra* lapides grandinis hic intelligit. Sed *Saadias*, & *Kimchius*, id, quod *Arabes* vocant برد, id eſt, *prunam.* Recte omnino. Ita enim *Græci* veteres, καὶ τὰς συκαμίνους αὐτῶν ἐν τῇ πάχνῃ. Unde *Vulgatus*, *Et moros eorum in pruina.* Et *Arabicum Pſalterium* vetus apud me manuſcriptum وتوتهم بالصقيع

Et *Æthiopicum* ወአስሐቶሙ፡ ቈጠሎሙ፡ omnes eodem ſenſu. Præterea in *Midraſ* חנמל *chanamal* per Metatheſin dici aſſeritur pro נחמל *nachamal*; quia נח ומל *aach vemal*, *quieſcit* & *incidit.* Quorum utrumque pruinæ valde convenit. Hinc *Theophraſtus* lib. 5. *De cauſis* cap. 19. nivem cum pruina conferens, Ἡ μὲν γὰρ ἴσταται, inquit, ἡ δὲ ἀποτήκεται

αὖθις

δὲ ἡ κάμπη, καὶ ἡ βλαστὸν ἡ ἡ πάχνη (*brumiva*, id enim ſupplendum, ut oppoſitio conſtet) ταῦτ' ἀπόλλυσι, *illa quidem non diu manet, ſed à palmitibus & germinibus liqueſcens delabitur: at pruina* (diu manens) *hæc exurit.* Et infra, Τμητικωτέρα δοκεῖ ἡ πάχνη τῆς χιόνος εἶναι, *Vim incidendo pruina quam nix majorem habere videtur. Plinius* quoque pruinam ſatis *perfidere* ſcribit, id eſt, *diu infidere.* Verba ſunt libri 17. cap. 24. *Pruina perniciosior natura eſt, quoniam lapſa perſidet. Pruinam* igitur potius quam *locuſtam* voce חגבל ſignificari vero valde conſentaneum eſt. Aliud ἐρυσίβη *rubigo.* Tamen in *Græco Scholaſte* in *Pſalmos* ἐρυσίβη γὰρ κατὰ τὴν Ἡρῳδιανὸν τὸ ἐπικάθιζον τοῖς καρποῖς πακχώδη, καὶ διαφθεῖρον δριτὸν, *rubigo eſt juxta* Herodianum *pruinoſum id, quod fructibus inſidens eos corrumpit.*

VI. Sextum *locuſtæ* nomen חסיל *chaſil*, factum eſt à Verbo חסל *chaſal*, quod *conſumere* ſignificat, & de locuſta proprie dicitur. Sic in *Hebræo* Textu *Deut.* 28. *v.* 38. *Semen multum in agrum jacies, & parum colliges;* כי יחסלנו הארבה, *quia conſumet illud locuſta.* Et in *Chaldæo Onkeloſi*, אֲרֵי יְחַסְלִנֵיהּ גוּבָא. Et *Nahum.* 3. *v.* 16. in *Jonathane* יְחַסְלוּנָךְ כְּגוּבָא, *Conſument te ut locuſta.* Unde, ſignificatione nonnihil immutata, חסל etiam in *abſolvendi* & *perficiendi* notione paſſim occurrit, quaſi *conſummare* ferè idem ſit, quod *conſumere.*

VII. Septimum חרגל *chargol*, unde fiat, *Hebræis* prorſus ignorant. Sed *Arabicè* حرجل *chargalo* ſonat *longum eſſe*, aut *longa ferue ferri* & *produci.* Unde Nomen حرجل *chargal*, vel حرجلة *chargola*, in *Alcamus*,

الجماعة من الخيل والقطعة من الجراد

de equis, agmen ſignificat; & *de locuſtis, gregem.* Quem quandoque patere per duodecim milliaria ſcribit *Cadamuſtus Navigationum* cap. 13. Et quamvis in *Europa* minus pateant, tamen etiam in ea quandoque vaſtiſſima videntur locuſtarum agmina. *Aldrovandus* lib. 4. *De Inſectis* pag. 423. *Scribunt anno* 1475. Siredienſem & Lencicienſem *oram, atque* Maſoviam, *ingentem locuſtarum vim ex* Ungaria, Moravia, & Sileſia *advenientem, pervagatam eſſe*, &c. *continuatis ad ſeſquimilliarium in latitudinem*, & *alterum tantum in longitudinem, examinibus*, id eſt, ad tria milliaria. *Surius*, ad Annum 1541. de locuſtis circa *Polonium*: *Hac tanta multitudine provolarunt, ut duo milliaria in longum & latum cubito tenus ita occuparent, ut Solis quoque ſplendorem à toto illo terræ ſpatio ſua denſitate excluderent.* Ita ut à longa ſerie non immeritò nomen habeant hæc locuſtarum agmina. Tamen à *Moſe* non ſumitur חרגל *chargol*, pro *locuſtarum grege*, ſed pro *locuſta certa ſpecie.* Ita etiam in Tractatu *Talmudico De Sabbatho* fol. 67. a. in *Miſna* יוצאין בביצת החרגל וכשן של שועל וכמסמר מן הצלוב משום רמוארה *Egrediuntur* (licitè die Sabbathi) *cum ovo* chargol, & *cum dente vulpis, & cum clavo patibuli medicinæ cauſa* (appenſo:). & ibi *Gemara* dicit ovum *chargol* adhibitum fuiſſe לשיחלא. Et *Gloſſa* שיחלא eſſe כאבה אזן וחולי באזן, *dolorem auris, aut morbum in aure.*

VIII. Octavum ילק *jelek*, à *lingendo* deductum שילוק בלשונו, quia *lingua ſua lingit* fata & fruges. Sic *Aben Ezra* in *Joelem.* His concinunt *Arabes*, quibus لعس *labaſa* Verbum eſt *lingere.* Et Nomen لعس *labas*, id eſt, *limus*, de locuſta dicitur, quæ terræ proventum, ut tinea lanam, lingendo abſumit. *Alcamus*,

اللعس اكل الدود الصوف واكل الجراد. Quale eſt quod in *Guambari*, & *Damire*, العثة *tinea* (Hebr. עש) definitur دويبة تلعس الصوف *Animalculum, quod lanam lingit*, id eſt, *rodit.* Hinc in Scriptura *lingere* quandoque idem eſt, quod *obſumere.* Sic *Num.* 22. *v.* 4. *Linget hæc congregatio omnia, quæ circumjacent nos, ut lingit bos gramen agri.* Et 1 *Reg.* 18 *v.* 20. *Tum ignis Domini delapſus conſumpſit holocauſtum, & ligna, & lapides, & pulverem ipſum, atque aquam etiam linxit, quæ erat in aqua-ductu.*

IX. Nonum סלעם *ſolam*, *Aben Ezra* eſt *locuſtæ* genus, quod יעלה בסלעים, *conſcendit petras.* Quaſi fiat à סלע, *Mem* addito in fine vocis, cujus formæ nullum Nomen ab illis proferri jam docuimus. Ut taceam nullam eſſe *locuſtæ* ſpeciem, quæ petris ſit addictior. Itaque in סלעם finale *Mem* putarunt ad Radicem pertinere, ut in גזם, de quo (*a*) prius. Nempe *Chaldaicè* סלעם, eſt *vorare* & *abſumere*, ut *Hebraicè* בלע, pro quo paſſim occurrit in *Paraphraſtis.* Hinc igitur *locuſta* meritò vocatur סלעם *ſolam*: ut *Græcè* βρύχος, vel βρῦκος, & ἀκρὶς, de quibus infra. (*a*) *Pag.* 443 *lin.* 46. *&c.*

X. Decimum צלצל *tſelatſal*, Deut. 28. verſ. 42. *Græcis* ἐρυσίβη, *Vulgato* RUBIGO: ſed *Hebræi* omnibus, *Onkeloſo*, & *Arabi Erpenio* locuſta. Multi à ſtrepitu alarum ſic dici volunt; quia צלל, *tinnire* eſt, & צלצלים, ſunt *cymbala*, vel *tintinnabula.* Sed & צלל eſt *obumbrare.* Unde *locuſtas* appellari mihi fit veroſimilius; quia Solem obumbrant, ut ſuo loco (*b*) probamus ex *Plinio*, & aliis. Alarum ſonum ad cymbali aut tintinnabuli tinnitum accedere nullus obſervat. (*b*) *Infra cap.* 5.

Recenſuimus hactenus multa locuſtarum nomina in *Prophetæis* libris hinc inde ſparſa. Quæ ne quis putet eſſe prorſus ſynonyma, ſciendum eſt harum pleriſque certas ſpecies ſignificari. Patet id ex *Joel.* 1. *v.* 4. ubi reſiduum גזם *gazam* comedit *arbe*, & reſiduum ארבה *arbe* comedit *jelek*, & reſiduum ילק *jelek* comedit *chaſil.* Ita ut appareat *gazam*, *arbe*, *jelek*, & *chaſil* ſpecies eſſe diſtinctas. Rurſus *Levit.* 11. *v.* 21. 22. quatuor numerantur locuſtarum ſpecies, nimirum *arbo*, *ſolam*, *chargol*, & *chagab*; quibus omnibus hoc commune eſt, quod ſint alatæ, & quadrupedes, & ad eſum conceſſæ. Locuſtas enim variè diſtingui docent *Arabes. Damir*,

وهو اصناف فبعضة اصفر وبعضة ابيض وبعضة احمر وبعضة اسود وبعضة كبير الجثة وبعضة صغيرها

Locuſtarum ſunt variæ ſpecies. Quædam enim ſunt flavæ, quædam albæ, quædam rubræ, quædam nigræ. Quædam magni corporis, & quædam parvi. Sed multò diſertiùs *Marcellus Virgilius* in *Dioſcoridem* lib. 2. *Variavit admirabili artificio locuſtas Natura*, &c. *Sunt enim, quæ virides, quæ nigræ, quæ luteæ, quæ aliqua parte hunc, aliqua illum colorem oſtendant. Sunt, quæ volantes tantum latentem ameo colorem aliquem proferant. Sunt, quæ ſimplicibus, quæ pluribus alis volent, quæ alis coxendices ſaltent, quæ, utroque hoc motu privatæ, ingrediantur tantum. Sunt, quæ longioribus, quæ brevioribus cruribus ſint, & in his, pluribus brevioribuſque; & paucioribus longioribuſque interneduis. Sunt, quæ canant, quæ mutæ ſint, quæ per diem, quæ in tenebris tantum audiantur. Et, ne longum ſim, ſunt, quæ nihil hominis in re ruſtica noceant, innocentiſque à pueris capi ſe patiantur. Sunt contra, quæ peſtem & calamitatem fatorum omnium vocis vegetabilibus afferant, illataque fame antiquos agros deſerere ſæpe-*

ſæpenumero gentes coegerint. Itaque ut locuſtarum diverſæ ſunt ſpecies, ita & diverſa nomina. Sic formæ aut coloris ratione *Arabicè* سرقوف *ſurcouph* eſt *locuſta longa*, جندخ giondoch *locuſta obeſa:* برقان borkan *locuſta varia:* جردم giardam *locuſta viridis capite nigro*, contra حكدم chudam *locuſta nigra capite virídi.* Diſtinguuntur etiam ratione locorum, & حبشان *chobſan* eſt *locuſta Æthiopica*; عرفان *orphan*, quæ reperitur in arenis *Aligi*, aut *Dalma*, prope *Medinam:* & ratione ſexûs, nam *locuſta* mas dicitur عصفور *aſphour*, & عطاري *adari*, & عسقول *aſcoul*; fœmina دجاسا *dibaſa*, & عيسا *aiſa:* & ratione ætatis, ut probant hæc *Damiris*,

اذا خرج الجراد من بيضة يقال لها
الدبا فاذا طلعت اجناحته وكبرت فهو
الغوغا وذلك حين يموج بعره في بعض
فاذا بدن فيه الالوان واصفرت الذكور
واسودت الاناث سي جراد حينيذ

Cùm exit ex ovo locuſta, vocatur daba: *cum ala ſuboriuntur, & creſcunt, dicitur* gauga, *idque cum alia in alias tumultuantur. Varius autem coloribus inſignirí cum occipiunt, ita ut flaveſcant mares, & fœmina nigreſcant, tum demum appellatur* girad.

Latinè دبا *daba* eſt *bruchus*, غوغا gauga *attelabus*, & جراد girad *locuſta*; ſi vera ſunt hæc *Remigii*

Altiſſiodorenſis in *Joelem:* Bruchus *appellatur ſaltus locuſta, vel filum, antequam habeat alas. Deinde, ubi paruper inceperit volitare, vocatur* attelabus. *Deinde, ubi penitus volare cœperit, efficitur* locuſta. Nec multo aliter *Hieronymus* in *Nahum.* 3. *Quod bruchus nihil aliud faciat, niſi ſemper in terra ſit, & abſque alio cibo & ventre ſerviat. Attelabus autem ſaltem modicas aſſumas alas, &, cùm in alium volare non poſſit, tamen de terra exſilire notatur, & tandem perveniens in locuſtam volitat,* &c. Et rurſus, *Attelabus, quem ſignificantius* comeſtorem *interpretatus eſt* Aquila, *parva locuſta eſt inter locuſtam & bruchum, & modicis pennis reptans potius quam volans, ſemperque ſubſiliens.* Et *Auguſtino* quoque in *Pſalmum* 104. bruchus eſt locuſtæ fœtus. *Una,* inquit, *plaga eſt locuſtæ & bruchi, quoniam altera eſt parens, & alter eſt fœtus.* Et Iſidorus *bruchi penè totum corpus in ventrem colligi* aſſerit: id eſt, vix quidquam eſſe quam ventrem, ut qui alis prorſus careat. Quod habet ex *Gregorio* in *Jobum*, lib. 33. cap. 17. Itaque βρῦχος, vel βρῦκος, quomodo ſcribebant *Iones*, auctore *Heſychio* dicitur παρὰ τὸ βρύκειν τὸ ἐσθίειν, *ab edendo*, ſeu *vorando*, ut μύκαξ παρὰ τὸ μασᾶσθαι ἀ mandendo; quaſi nihil aliud quàm ventri ſerviat, cùm ſit volatûs expers.

Hæc ex mente *Latinorum Patrum.* Quod mirum, cum in *Vulgata* verſione legatur *Nahum.* 3. *v.* 16. *Bruchus expanſus eſt, & avolavit:* & in *Græca*, βρῦχος ἐφύσησε, καὶ ἐξεπετάσθη. Et *Levit.* 11. *v.* 22. cenſeatur *bruchus* inter locuſtas volucres. Proinde volatum & alas *Græci Patres* brucho tribuunt. Ita de illo *Cyrillus* in *Nahum* cap. 3. Φασὶ γάρ, ὅτι, πτερύσσοντι χαλάζῃ, καὶ ὑετῶν καταιγγυμένων αἰθρανὲς εἰς πτῆσιν ὁ βρῦχος, καταδέουμένων αὐτῷ τῶν πτερῶν. *Aiunt enim, cadente grandine, & pluviis erumpentibus, brachum ad volatum infirmum fieri aliis ipſius irrigatu.* Et *Theodoretus* ibidem de eodem, Τῆς ἡλιακῆς προσβαλούσης ἀκτῖνος ἀνίσταται, καὶ ποτᾶται τὸ πτερὰ, καὶ εἰς ἕτερον μεταβαίνει τόπον. *Incidente Solis radio ſurgit, & alio expanſis alis migrat.* Quin idem in *Amos* 7. *verſ.* 1. bruchum palam diſtinguit à fœtu locuſtarum, Ἐπιγονὴν δὲ ἀκρίδων, inquit, ἰκάλους δὲ Ἀσσύριοι, βρῦχον δὲ Βαβυλώνιοι. *Fœtum locuſtarum vocant* Aſſyrium, *bruchum verò* Babylonium. *Græci* etiam interpretes *Levit.* 11. *v.* 22. videntur bruchum à vulgari locuſta, non ſola ætate, ſed & ſpecie diſtinxiſſe. Sed varius fuit vocis uſus. *Ionibus* enim βρῦκος fuit locuſtæ ſpecies, & βρῦκας *Cyprus* locuſta viridis: at *Tarentinis* attelabus. *Heſychius*, βρῦκος, ἀκρίδων εἶδος, Ἴωνες. Κύπριοι δὲ τὴν χλωρὰν ἀκρίδα βρῦκαν. Ταραντῖνοι δὲ ἀττίλαβον, id eſt, ἀττίλαβον. Sic *Theophraſto*, in libello *De animalibus*, *qua repentè apparent*, βρῦκος eſt *attelabi* ſpecies: Χαλκαὶ μὲν οὖν, inquit, αἱ ἀκρίδες, χαλκοῦτται δὲ οἱ ἀττίλαβοι, καὶ τούτων μάλιστα οἱ καλοῦμενοι βρύκοι. *Graves quidem locuſtæ, ſed graviores attelabi, & in maximè, quos* brucos *vocant.* Ita legendum pro corrupto βαρύκιτες.

Sic veteſtioribus *attelabus* non poteſt eſſe *immaturus locuſtæ fœtus:* cum attelabi partus atque ovorum non ſemel meminerint, *Ariſtoteles Hiſtoria* lib. 5. cap. 29. Ὅμοιον δὲ τούτοις καὶ οἱ ἀττίλαβοι, *Par modo pariunt etiam attelabi.* Et paulò poſt, Φθείρεται δὲ αὐτῶν τὰ ὠὰ ὑπὸ τῶν μετοπωρινῶν ὑδάτων. *Corrumpuntur eorum ova aquis autumnalibus.* Plutarchus in *Iſide*, Λύκοι κορίδας ἐτίμησαν τὰ τῶν ἀττιλάβων ὑφηνάντας ὠά, καὶ κάπτοντας. *Alaudas coluerunt* Lemnii; *quia reperta attelaborum ova frangebant.* Idem paſſim ἀττίλαβος vel ἀττίλαβος videtur ſumere pro *locuſta* in genere: ut in *Sympoſiacon* lib. 2. cap. 3. ubi ovum generare dicit δίπουδα καὶ ἕξπτερα, καὶ ἀπόδα καὶ ἄφθαλμα, καὶ πολύποδα τὸν ἀττίλαβον, *avem bipedem, ſerpentem expedem, & attelabum multipedem.* Et paulò infra in *Sicelus* ſervili bello, cum fuſum fuiſſet multum ſanguinis, & cadavera putreſcerent ſuper terram inſepulta, πλῆθος, inquit, ἀττιλάβων ἐξεθορεν, καὶ τὸν εἶτον ἐφθειρεν, πανταχῇ σκεδαζόντες ὅλη τὴν χώραν, *attelaborum copia pullulavit, quæ, per inſulam ubique ſparſi, ſegetes corruperunt.* Quale eſt, quod in *Eubuli* gripho apud *Athenæum* lib. 10. *ſchneumona* pro ἀμφισφάλαμψ vocatur ἀττελαβίσφαλαμος. Tamen hoc certum attelabum in locuſtarum genere parvum fuiſſe, atque ἄπτερον. *Heſychius*, ἀττίλαβος, ἀκρὶς μικρά. *Plinius* lib. 29. cap. 5. *Locuſtarum minimæ ſine pennis, quas attelabos vocant.* Unde *Græci* Interpretes *Nahum.* 3. *v.* 17. Ἐξέλατο ὡς ἀττίλαβος, *Exſilit ut attelabus*, illi non volatum, ſed ſaltum tribuentes. Quin videtur *à ſalto* dictus. Notum φ & β ſæpe tranſmutari. Sic *Macedonibus* φίλιππος erat βίλιππος. Φερενίκη, Βερενίκη. Φρύγες, Βρύγες. Idem ſonant φάλαινα & *balæna*; ἀμφίλαφὴς & ἀμβίλαβὴς. Πεφάκασι ſcribitur quoque φεφάκασι, & βεβάκασι. Ita putaverim ἀττίλαβος idem fuiſſe, quod ἀττίλαφος, id eſt, *ſalientem cervum*, vel *ſaltu cervi ſalientem.* Nam ἄττειν *ſaltare* eſt, & ἔλαφος *cervus*, cujus in ſaltu agilitas laudatur *Eſa.* 35. *v.* 6. Huc facit, quod à *Talmudicis* inter locuſtarum ſpecies cenſetur אילאא קצץ, quaſi dicas ἀκρίλαφος, ſeu *cervo-locuſtam.* *Nahumi* Interpres *Arabs*, qui *Græco* textui hæret mordicus, *Græca* verba, Ἐξέλατο ὡς ἀττίλαβος, ſic reddit

وثب مثل جرادة سودا *Exſilit ut locuſta nigra.*

Aliud

Aliud *locuſta* nomen ἀττακὸς vel ἀττακὶς *Levit.* 11. 22. videri poſſit etiam ἀπὸ τοῦ ἄττειν *aſſaliendo* nomen habere, ut vulgari lingua *ſaltarella*. Niſi putetur ἀττακὶς idem eſſe, quod ἀκρὶς, *Æolum* dialecto: quibus πίττος eſt πίστις, unde *fides*; & βλάττη βλάπτω, unde *planta*. Huc facit 1. quod inter marinas locuſtas eſt ἀκανθὶς ἀβαεὺς (Normanus *hominar.*) 2. Quod in optimis Gloſſis *Iuvenſa*, ſeu *locuſta* redditur ἀκρὶς, ἀκανθὶς. Neque aliud ſibi volunt hæc *Iſidori*, alioqui valde inepta. *Locuſta, quod pedibus ſit longis velut haſta: unde eam* Græci *tam maritimam quam terreſtrem* haſtagon *appellant.* Apparet enim illum captâſſe frigidas alluſiones inter *locuſtam*, *haſtam*, & *aſtacum*; quaſi *aſtacus*, illi *haſtaga*, tam ſit terreſtris quam marinæ locuſtæ genus.

Eſt & *Levit.* 11. 22. *locuſta* ſpecies ὀφιομάχης *ophiomachus*, quaſi *ſerpentes oppugnet*. Quod utut παράδοξον, tamen affirmat *Philoſophus Hiſtoria* libri noni capite ſexto, Παλαὶ δὲ καὶ τὴν ἀκρίδα ἰωράκασι, ὅτι ὅταν μάχωνται τοῖς ὄφεσι, λαμβάνονται ἕ τραχήλου ἕ ὄφεως. Unde *Plinius* libri undecimi capite vigeſimo nono, *Serpentem, cum lubet, necant ſingula, faucibus ejus apprehenſis mordicus.* Sed & *Simon Majolus Vulturiacenſis* Epiſcopus *Dialogo* decimo olitorem ſuum narrat, ex agro venientem, locuſtam conſpexiſſe, quæ ſerpentem gutture apprehenderit, atque ita citra pugnam interemerit. Notandum eſt, ὀφιομάχην in Lege poni pro *Hebræo* הרגל *chargol*, *aut argol*. Nam ex uſu veterum poteſt utroque modo ſcribi. Sic idem *Meſopotamiæ* fluvius חבר *Græce* ſcribitur Χαβόρας & Ἀβόρας. Idem *Arabia Felicis* populus הצרכות, Χατραμῶται & Ἀτραμῶται. Et in *Leuco-Syris Alybes* iidem, qui *Chalybes*. Et חסידים modò *Chaſidas*, modò *Aſidas* dicti. Et avis חסידה *chaſida* ſcribitur ἄσιδα in *Græca* verſione *Jobi*. Sic *Hebræum ophiomachi* nomen חרגול *chargal* puto veteres *argol* ſcripſiſſe, aſpiratione dempta. Atque inde natam eſſe fabulam de argolis ophiomachis, quos pro locuſtis ſerpentes fuiſſe nugantur, & ideo dictos *argolas*, quod ex *Argo Pelaſgico* in *Ægyptum* ab *Alexandro* tranſlati ſint, ut aſpides interficerent. Ita refert *Suidas*, Ἀργόλαι, οἱ τοῦ ὄφεως, ὃν ὕστερον Μακεδὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ ἕ Ἄργους ἕ Πελασγικοῦ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ποταμὸν, πρὸς ἀναίρεσιν ἀσπίδων. Neque auctorem citat. Sed aliquid ſimile reperio in *Synopſi de vita & morte Prophetarum*, quam *Dorotheo* Martyri falſo tribuunt, capite *De Jeremia*. Sed pro locuſta ophiomacho in *Argo* fuit locuſta ſcorpiomachus, de qua ſic *Philoſophus* in libro *Mirabilium*: Ἐν Ἄργει δέ φασι γίνεσθαι ἀκρίδα τοὺς γίγαντας, ἃ πολέμια ἐκφερομάχου· ὅταν γὰρ ἴδῃ τάχιστα ἐκφεύγει, ὑπόδυεται αὐτῷ, ἀδάπτας δὲ καὶ ὁ ἐκφεὺς ἀπόλλυ. *In* Argo *locuſta genus eſſe ferunt ſcorpiomachum nomine, quod quamprimum ſcorpium viderit, in eum inſurgat, ut ſcorpius vacuiſſimo in ulcus.* Cætera ibi vide, & apud *Stobæum* capite nonageſimo octavo, qui eſt *De morbis*, ubi hæc ipſa citat; non tamen ex *Ariſtotele*, ſed ex *Trophilo*.

Ἀκρὶς etiam, locuſtis omnibus commune nomen, in eodem *Leviticis* loco pro certa ſpecie ſumitur. Quia κὰρ vel κῆρ eſt *caput*, ἀκρὶς à nonnullis dici putatur, quaſi ἀκαρὶς, vel à parvo vel à magno capite, prout *Alpha* præfixum vel στερητικὸν vel ἐπιτατικὸν vim habet. Ab aliis παρὰ τὸ ἄκρας ἕ αἰσχύνης χάριν ἕ φυτῶν ἀμπέδας. Ita *Etymologus*. At *Euſtathio* ἀκρὶς eſt quaſi ἀγκὶς, ἀπὸ ἕ γράω τὸ ἐθίζω. Quæ, quia ſunt remotiora, mihi ſit veroſimilius à ſtridore dici τὴν ἀκρίδα ὀνοματοποιητικῶς. In pugna cum ſcorpione locuſta κύκλῳ περιῦσα τρίζει περὶ αὐτὸν, circumambiens circa eum ſtridet. Ita habet *Philoſophus* loco ſuper citato.

Hæ ſunt locuſtarum ſpecies, quarum meminerunt Sacri Interpretes. Quibus aliæ multæ addi queant ex *Græcorum* promptuariis petitæ, ſi hæc res ageretur. Utin *Ariſtophane* τετραπτερυγίδες, à quatuor alis ſic appellatæ. Et *Attici* agri πάρνηθες, à quibus pulſis *Apollinem Parnopium* fuiſſe dictum tradit *Pauſanias* in *Atticis*: ut *Octavium* κέρκυρας nomen fecerunt *Herculi Kurnopion* apud *Strabonem* libro decimo tertio. Et μάσκας, & μασχίδα in *Nicandri Theriacis* verſu 416. & 802. Et *Theocritus Idyll.* 10. μάντις ὁ καλαμαία, quæ aliis ἀγρωσία, *vates calamorum*, aut *arvorum*. Ut in *Cypra Cerynetæ parvas cicadas* καλαμίδας vocabant; *Heſychio* teſte in Καλαμίς. At *locuſta* non ſolum καλαμαία, ſed μάντις καλαμαία dicta eſt; quia calamis ſeu ſegetibus ſterilitatem præfagit. Ut locuſtæ *Arabicæ* genus جندب *gindab*, cui nomen fecit جدب *gidab*, id eſt, *annis ſterilitas*. His addenda τεττάλα, de qua *Plinius* libri trigeſimi capite ſexto; *Eſt animal locuſta ſimile ſine pennis, quod* TETTALIS *Græcè vocatur*. Latinum *nomen non habet*, &c. (Malim τεττάλα τρωξάλις, ut ab *Æliano* ſcribitur *Hiſtoria* libri ſexti capite decimo nono.) Et *Dioſcoridis* ἀζήλα@ in capite *De locuſtis* libro ſecundo (ubi quædam exemplaria perperam ἡ μέλαζίζων) locuſtæ ſpecies circa *Leptim Africæ* ἄπτερ@ & μεγαλόκωλ@, *ſine pennis, & magnis cruribus*, quæ *Græcè* quidem ἰσ@ ὄνος dicitur, ſed incolarum patrio ſermone, (id eſt, *Punice*) ἀσήμως. Unde factum unius literæ trajectione *Talmudicorum* אסקרא *askra*, vel *askra*; locuſtæ genus, de quo Doctores Tractatu *Cholin* cap. 3. fol. 65. a. זאי זוחל אמר רבי אסקרא, *Quid eſt* ZACHAL? *dixit* Rabbi, *Aſcra*. Id eſt, idem locuſtæ genus, quod *aſcra*. Et *Gloſſa*, זוחל מן חגב בלשון ארמי אסקרא ואין לו קרסולים בקטנותו ונדלים לאחר זמן *eſt locuſta ſpecies* Syriacè ASKRA *dicta, qua longa crura non habet, quamdiu parva eſt, ſed cum tempore illa creſcunt*. Tum vero fit μεγαλόκωλ@, ut habet *Dioſcorides*. Tamen inceſſu tarda eſt, unde *Hebræis* זחל, & *Græcis* ἰσ@ dicitur. In *Theſauro Arabico-Syro-Latino Thomæ à Novaria* pro اسقرا *askra* perperam ſcribitur اسقدا *askda*, & *Arabicè* redditur الموزن *locuſta candata*.

Etiam in *Heſychio* multa ſunt locuſtarum nomina: ut Ἄχαρνον, ἀκρὶς κρῆτες. (At *Suidæ* Ἀχάρνας ſive ἀχάρνες, eſt *vermis* genus.) Βρίττιον φθεῖρα, ἀκρὶς μικρὰ ἀπὸ Κρητῶν. Item, Θυλακωθρὰξ, μὺς, οἱ ζῶντες· quaſi æquè ac mus rodat culeos. Item, Πετηλὶς, ἀκρὶς ἀπὸ φύλλων, quæ abſumit: nam πίτηλον eſt *folium*. Item, Ὄρπας, ἕ ἀκρίδ@ ὁ γέν@, ἴνδον γὰρ ἀπόλλυσι (lego γάρου πώσιν.) *Orpas, locuſtæ ſexus, ex quo garum conficunt*: nempe ad ipſas abigendas, ſut conficiendas. Veram eſſe hanc emendationem collige ex his *Democritis* in *Geoponicis* libri decimi tertii capite primo, Ἀποδιώξαι τὰς ἀκρίδας, ἴσον, γάρου ἐξ αὐτῶν ἑψήσας, βύβλῳ ὑφάξας, καὶ ταύτῃ ἐγκαταζήξας τῷ γάρῳ· μυῖαι γὰρ ἐπελεύσ, ἐνρύτως αὐτὰς ἐν τοῖ βύβλῳ ὄντας θεραπεύσας. *Locuſtas abigas, ſi, garo ex ipſis confecto, ſcrobes fodias, quas illa garo irrigas. Nam poſt aliquot dies eo to conferens, illas in ſcrobibus reperies ſomno gravatas.*

Ad ORPAN *Heſychii* alludit *Arabum* عرفان *orphan*, *locuſta* genus prope *Medinam*, de quo (*e*) ſuprà.

(*e*) *Vagi: 44. l. 65.*

Cum conſtet igitur hactenus tam *Græcas*, quam *Arabes*, varias habuiſſe voces, quibus *locuſtarum* ſpecies inter ſe diſtinguerent; & de *Chaldæis*, & *Syris*, idem nullo negotio doceri poſſit: quidni *Hebræas* quoque credamus per diverſa illa vocabula, quorum origines aperuimus, harum diverſa genera deſignaſſe? Non eſt tamen, quod quis exſpectet ſingularum definitiones, & notas διαγνωστικὰς, quibus inter ſe differunt. Quamvis *Talmudici* Doctores ea de re multis diſputent in Tractatu *Cholin* cap. 3. fol 65. *a. b.* & 66. *a.* Sed more ſuo verbis tam obſcuris, & intricatis, ut ex iis certi vix quidquam poſſit elici. Quale eſt, quod à Ma-

giſtris ſuis ſe didiciſſe profitentur, ארבה זה נובאי סלעם זה רשון הרגול זה גיפול חגב זה גריאן ARBE, *id eſt*, gobai: SOLAM, *id eſt*, raſon: CHARGOL, *id eſt*, niphul: CHAGAB, *id eſt*, gadjan. Ignotum per ignotius. Rurſus, quia in *Moſe* legitur, ARBE *ſecundum ſpeciem ſuam*, SOLAM *ſecundum ſpeciem ſuam*, CHARGOL *ſecundum ſpeciem ſuam*, CHAGAB *ſecundum ſpeciem ſuam*, unicuique afferunt ſpeciem congenerem. Sic *locuſta*, quæ dicitur צפורת כרמים *ſipporeth cheremim*, id eſt, *avis vinearum*, congener eſſe dicitur τῷ *arbe*: & יוחנא ירושלמית *jochana Jeroſolymitana*, τῷ *ſolam*: & ערצוביא *artſubia*, τῷ *chargol*: & הרזבית *harzabith*, τῷ *chagab*. Et per multas ambages in eo differre notantur: quod *chargol* habet גבהית וגנב, *gibbum & caudam*; *arbe* neutrum; *ſolam* gibbum, ſed non caudam; *chagab* caudam ſine gibbo. Quæ eadem aſſeruntur de quatuor congeneribus. Ibidem locuſtæ mundæ leguntur habere quatuor notas; ארבעת רגלים וארבע כנפים וקרסולים וכנפיו חופים את רובו, nempe *quatuor pedes*, *quatuor alas*, *crura longiora*, & *quod ala tegunt totum corpus*. Et הצרצור, *gryllum* habere has quatuor notas, nec tamen eſſe mundum; quia quinta nota deeſt, nempe caput longius. Cætera ibi vide; quæ cum *R. Solomo* non ſolùm accuratè legerit, ſed & notis illuſtraverit, ut reliquum corpus *Talmudis*, tamen in *Notis* ad *Leviticum* profiteatur ſe locuſtarum ſpecies ignorare. Verba ſunt, אין אנו מקיאין בהם, *In his exercitati non ſumus*. Et rurſus, אין אנו יודעין להבדיל ביניהן, *Illas inter ſe diſtinguere neſcimus*. Neque Veterum verſiones hic quidquam proſunt. Quia *Chaldæus*, *Syri*, *Arabes*, *Samaritani* Interpretes, vel retinent voces *Hebraas*, vel aliis utuntur nihilo magis notis. Nec in *Græca* & *Vulgata* verſione ſatis ſcitur quid à ſe invicem differant *locuſta*, *bruchus*, *attacus*, *ophiomachus*. Et multò minùs, an *Græca* & *Latina* voces *Hebraas* accuratè reſpondeant. Tamen uſque ad *Chriſti* tempora *Judæis* hoc non latuiſſe ex eo colligitur, quod *Johannes Baptiſta* locuſtis veſcebatur, iis nimirum, quarum eſum in Lege *Moſis* ſciebat eſſe conceſſum. Neque id potuit aliter ſciri, quam ex *Prophetæ* vocibus rectè explicatis. Sed, aliquanto poſt *Chriſtum* exciſis *Hieroſolymis*, *Judæi*, hinc inde diſperſi, linguæ ſuæ ſic obliti ſunt, ut nonnulla ſint in ipſa Lege, quæ illorum doctiſſimis ſunt planè ignota.

Itaque, cum non liceat in locuſtarum ſpecies accuratius inquirere, quantò ſatius eſt ignorantiam noſtram hic ingenuè fateri, quam in devia ferri cum celeberrimo Interprete, qui verba Legis ita reddidit *Lev.* 11. 20. 21. 22. *Omne reptile volucre ambulans quatuor pedibus abominationi eſto vobis. Verum tamen hoc comedetis ex omni reptili volucri, quod ambulat quatuor pedibus, quod non habet crura ſuper pedes ſuos, quibus ſaltat ſuper terram: ex illis comedetis iſta, locuſtum ſecundum ſpeciem ſuam, & bombycem ſecundum ſpeciem ſuam, & cantharum ſecundum ſpeciem ſuam, & cicadam ſecundum ſpeciem ſuam.* In qua verſione multiplex eſt peccatum. Primò enim, verſu vigeſimo primo, Affirmativam mutat in Negativam contra mentem Legis apertiſſimam. Nam verſu vigeſimo prohibetur eſus omnis inſecti, volucris, & quadrupedis. Sed excipiuntur verſu vigeſimo primo inſecta volucria, quę præter quatuor pedes habent duo crura ſaltatoria, ut quatuor locuſtarum ſpecies, quæ nominantur verſu vigeſimo ſecundo. At ſic agit ipſe Interpres, quaſi ex reptilibus, ſeu inſectis volucribus, & quadrupedibus, Lex ſolùm illa concederet, quæ non habent crura illa ſaltatoria. Quo poſito, cur ſtatim addit, *comedetis locuſtam*, quam majora illa crura habere nemo neſcit? Præterea quorſum in hoc cenſu ponuntur *bombyx*, & *cantharus*, ſeu *ſcarabæus*: quorum ille non volat, quamdiu manet bombyx: & neuter eſt quadrupes, neuter in cibis ab ulla gente adhibitus, multo minus à *Judæis*, quorum ſumma fuit in eſu mundities. In *Æthiopia*, & alibi fuiſſe ſcimus ἀκριδοφάγους, & ἀφιοφάγους ſed ϓ βρυκοφάγων, aut ϓ καταφαγόντων, qui memineris, nullus exſtat. A tam ſordis & ſordidis cibis natura hominum ſemper abhorruit. Illos igitur *Judæos* menſis apponere non debuit vir doctiſſimus, idque tanquam auctore Deo. Dicam tamen, cur hæc verba אשר לו כרעים מפעל לרגליו *quod habet crura ſuper pedes ſuos*, addita Negatione, reddiderit, *quod non habet*, &c. Notum eſt quoſdam *Prophetarum* voces aliter legi, quam ſcribi. In his eſt vocula לו, quam *Maſoretha* notant quindecim locis ſcribi לא, & legi לו: quorum prius ſonat *non*, alterum *ei*. Ita hoc loco cum in textu ſcribatur אשר לא כרעים *quod crura non habet*, in margine habetur, אשר לו כרעים, *cui ſunt crura*. Cui lectioni ſtandum eſſe conſtat, cum ex tota textûs ſerie, tum ex conſenſu Interpretum. Ita enim legunt *Hebræi* omnes. Neque aliud ſequuntur *Græci*, *Hieronymus*, *Chaldæi* duo (*Jonathan*, & *Onkelos*) *Syrus*, *Arabes* quatuor Interpretes (quos conſulere licuit, excuſi duo, & duo manuſcripti in *Suecia*) *Samaritanus*, &c. ne dicam *Hebraicum Samaritanorum* exemplar habere in ipſo textu לן per *Vau*, non per *Aleph*.

Mundas locuſtas *Moſes* volucres deſcribit, & quadrupedes. Et volucres quidem, ut opponat ἀντίφυσιν, quales in *Plinio oſtelabi*, & in *Dioſcoride aſiracus*. Alæ autem quatuor his aſſignantur à *Talmudicis*. Quale eſt, quod τετραπτερυγίδες, id eſt, *quadripennes*, *Græci* appellantur. *Ariſtophanes* in *Acharnenſibus*,

Ἀλλ' εἴ τι βάλοι τέτριον ϓ ἰγὺς φίλη,
Τῶν ἱγυαλίχων, ἢ ϓ τετραπτερυγίδων.

Sed emito ſi quid vis eorum, quæ ego fero, gallorum, aut quadripennatum. Et ad hanc vocem vetus *Scholiaſtes*, atque ex illo *Suidas*; Τετραπτερυγίδων, ϓ ἀκρίδων· παρὰ τὸ τέτταρα ἔχειν πτερά. Duæ voces ϓ ἀκρίδων in *Suida* omiſſæ ex *Scholiaſte* ſupplendæ ſunt. Pedes autem locuſtis à *Moſe* ſolum quatuor tribui mirabere, cum alii ſenos numerent. *Ariſtoteles* in *De Partibus* libri quarti capite ſexto hæc habet de locuſtis, cuſpicibus, &c. Ἑξάποδα δὲ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐστί. *His autem omnibus ſunt ſex pedes.* Et *Damir Arabs*,

ولجراد ستة ارجل *Et locuſta ſex habet pedes.*

Sed hæc facilè conciliantur. E locuſtarum ſex pedibus duo poſtremi longiores non ad inceſſum, ſed ad ſaltum, ſunt comparati. Proinde *Moſes crura* vocat, non *pedes*: *Comedetis*, inquit, *ex omni reptili volucri, ambulante ſuper quatuor pedes*; cui כרעים ממעל לרגליו, *crura ſunt ſuper pedes ſuos* (id eſt, *præter pedes ſuos*) *quibus ſaliat ſuper terram*. Hæc igitur volatilia in Lege quadrupedia vocari obſervat *Auguſtinus* libri ſecundi *Retractationum* capite decimo quinto; quia Lex *non computat ea pedibus duo poſteriora crura, quibus locuſta ſaliunt*. At *Philoſophus*, qui ἑξάποδα vocat, expreſſè monet ſe in illis ſex pedibus etiam illas partes connumerare, quarum enixu ſaliunt. Ἑξάποδα δὲ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐστί, τὸν τοῖς ἁλτικοῖς μορίοις. In quibus verbis ἁλτικὰ μόρια, *partes ſaltatoriæ* dici palàm eſt illa duo crura, quæ *Moſes* locuſtam habere ſcribit, לנתר מהן על הארץ, *ut eis ſaliat ſuper terram*. Πηδάλια vocat *Philoſophus Hiſtoria* libri quarti capite nono, ubi leguntur αἱ ἀκρίδες τοῖς πηδαλίοις τρίβουσι τοὺς ὑλόφυλλους, *locuſtæ pedalibus attorentes* (vel, *pedaliorum attritu*) *ſonum excutere*. Et *ſaltatoria crura* reddit magnus *Scaliger*, quaſi ſic dicantur ἀπὸ τοῦ πηδᾶν ἀ ſaltando. Quin πηδάλια ſunt *gubernacula*, quo nomine rectè vocantur,

tur, quia ſunt πηδαλιώδη, hoc eſt, *gubernaculorum formam imitantur.* Hæc explicatio noſtra non eſt, ſed ipſius *Philoſophi*, qui ſic loquitur libri quarti *De partibus* capite ſexto, Ὅσα ἡμιπτόσθια δὲ, ἀλλ' ὀπίσθια μόνα ἔχουσι αἱ ἀκρίδες τὰ πηδαλιώδη. *Non anteriora, ſed poſteriora ſolum, locuſta habent partes in gubernaculorum formam conditas.* Nempe, ut duo crura hujuſmodi locuſtæ habent: ita olim multæ naves duo gubernacula habuere. De *Carthaginenſium* navibus diſerte id aſſerit *Ælianus Variorum* libri noni capite quadrageſimo, Δύο μὲν πηδάλια ἔχειν, ac proinde etiam δύο κυβερνήτας. Unde eſt, quod, *Heliodori Æthiopicum* libro quinto, *Theagenes*, & *Charicles*, *Tyrum* nave vecti, ad *Creticum Ithaca* promontorium appellunt, ἓν πηδάλιον θάτερον ἀποβαλόντες, *altero clavo amiſſo.* Et in *Pauli* nave *Lucæ* Plurali numero dixit τὰς ζωστηρίας ἓν πηδαλίων, *vincula gubernaculorum*, Act. 27. 40. Ad quæ verba non ſatis probo quod habet doctiſſimus Interpres, *Gubernacula Plurali numero dixit pro Singulari, cum unius navis plura non ſint gubernacula.* Duplici enim gubernaculo *Phœnicum* (vel, quod idem eſt, *Pœnorum*) naves inſtructas fuiſſe probavimus. Qualis fuit *Pauli* navis, ſi in *Vulgata* rectè legitur *Act.* 27. 2. *Aſcendentes navem Adrumetinam.* Et in *Æthiopica* ጫድርመጢት : ሰመር : *chamor Adrumatavith*, id eſt, *navem ex Adrumeto*, urbe *Punica* in *Africa* littore notiſſima. Aut, ſi fuit πλοῖα Ἀδραμυττηνὰ *ex Adramytteo Myſiæ*, ut in *Græco* habetur, tamen neceſſe non eſt, ut unum ſolum habuerit gubernaculum. A *Pœnis* enim ad alios quoque manavit hæc conſuetudo. Hinc de *Argo* navi *Hyginus*, *Hac habet in puppi ad ſingula gubernacula; ad primum ſtellas quinque, ad alterum quatuor.* Et *Germanicus* de eadem, *Quam notatam* (lege *mutatam*) Pallas *in cælo figuravit, ſed à gubernaculis uſque ad malum.* Et apud *Apuleium*, *Aſini* libro ſecundo, *Diophanes* de *Græco*, ut videtur, nave ad *Eubœam* ſubmeria: *Navis ipſa, qua vehebamur, utroque regimine amiſſo, præcipitio demerſa eſt. Utroque regimine*, id eſt, *utroque clavo amiſſo*: quod fugit *Beroaldum. Petronius* etiam *Tarentina* navis *gubernacula* Plurali voce non ſemel dixit. Et pompilos *Oppianus* libro primo *Halieuticon* navis utraque latera circumſilire dixit, *& frænos gubernaculorum, quæ circa ſunt puppim verſus*,

--- περί τε πρυμναίοις χαλινοὶ
Οἰήκων. ---

Sed plura vide in *Cl. Scheffiri* libro pererudito *De militia navali.* Non immeritò igitur cum duobus navium gubernaculis conferuntur à *Philoſopho* gemina illa, quæ diximus, locuſtarum crura, quibus motum ſuum aliquo modo dirigunt. Illis enim extenſis, vel ad ſaltum, vel ad volatum attolluntur. Quippe, ut ibidem habetur, ὅταν κάμψωσι ἰσχίον πάλιν, ἀναγκαῖον ἐπὶ τὸ γῆν ἔρεισαι. *Cum inflexa rurſus extendunt, è terra attolli neceſſe eſt.* Proinde illa *Pſeldas* cum arcu confert, quo adducto tela mittuntur. Verba ſunt,

Καὶ σκάζει τὰ κῶλα, καὶ τείνει πάλιν,
Ὥζησε τὰ νεῦρα τ' σῶμα τ' ἰσχανεν.
Καὶ τεταμένοι τὸ σῶμα τ' ἰσχανεν
Τοῖς ἀντιλήξοι τ' σκέλεσι ἀκοντίοις.

Et artus (id eſt, poſtrema illa crura) *calligit, & rurſus extendit, ut ſagittarum nervos ſagittarii; & hoſtium corpus vulnerat obliquis cruorum miſſilibus.* Hi verſus quid ſignificent, prorſus latuit doctiſſimum Interpretem, qui primum ita reddidit, *Cadavera modo congregat, modo diſſipat.* Et in ultimo legi vult τ' βελέων pro σκελέσι.

CAPUT SECUNDUM.

Explicantur obſcura aliquot Scripturæ loca de Locuſtis.

Cur ילק jelek, *locuſta ſpecies*, סכר *vocetur, id eſt*, ἐρεθίζειν, horrens, *Jerem.* 51. 27. סכר, horrere, horripilare, ἐρεθιστικὸν, Syriace ܣܒܒܐ, *ab hericio ſumptum, ut Gallicum* heriſſer. *Qua affectio non videtur in locuſtam poſſe cadere, cum ſit glabra, & depilis. Itaque alii* ילק jelek, *eſt* eruca, *herſutum animal. Male; cum* ילק *volet*, Nahum. 3. 16. *Alii* μηλολόνθη, vel χερσαῖος θὴρ, *Gallus* hanneton, *quam verſionem* Fullerus *conatur adſtruere, ſed ſimilis argumento. Scriptura* jelek *ſæpe ponit inter locuſtarum genera, & Veteres omnes id intelligunt nomine* jelek. *Sed & locuſta* horrere *dicitur ratione pilorum capitis. Locuſta alia calvo, alia herſuto capite, etiam in* Talmude. عرفان orphan, bruchi *genus jubatum.* Johannes *huc alludit* Apoc. 9. v. 8. الخنتق locuſta depilata. *Nec ſolis pilis horrenus, ſed & toto corpore. Forte etiam* jelek סכר *non eſt* locuſta horrens, *ſed horribilis; Græcis* Βίττακος φοβερὸς. Græci *pro* סכר legerunt ספר, & Chaldæi סגור. Syrus *vocem omiſit. Locuſta, vagum animal, & inſtabile. Equi ut locuſta ſaltans* Joh. 39. 23. & Jerem. 51. 27. *in* Chaldæo חרגבל chargala *de equo quid ſit.* David *Pſ.* 109. 23. excuſſus ſicut locuſta, *quæ vaga eſt, cum nido caret.* Arabica *verſio emendata. Cur* Niniviræ *locuſtis comparentur, quæ, orto Sole, ſepem deſerunt*, Nahum. 3. 15. 16. *Verbum elegans, quo id efferunt* Arabes. התככר, *de locuſtis non eſt* converrere, *ſed* multiplicari. *Quod probatur ex* Exod. 10. 14. Locuſta regem non habet, tamen exit *ad bellum*, unaquæque *ſibi* dividens, *nempe ſpolia*, Prov. 30. 27. *Quod aliquot Regum & Imperatorum eſt.* Exire *Hebræis eſt* ad bellum proficiſci. *Similis locus* Eſ. 33. 4. הצרח, dividere *de præda dicitur* Num. 31. 27. & חצן, *id ipſum eſt. Verbum in* Talmude *frequens, nec ignotum* Arabibus. *Refelluntur* Hebræi, *qui* Solomonis *locum aliter reddunt. Et vir doctiſſime, cum* חצן, *eſt* ſagittare, *vel* ſagittæ inſtar ſe jaculari. Arabes, *quos locuſtas ducem habere ſcribunt, cum* Solomone *conciliantur. Idem locuſtam in agro deverſari dicunt; ut* Sirach. 43. 17. (*al.* 19.)

Quæri poteſt, quorſum in *locuſtarum*, aut *bruchorum* genere ילק *jelek*, dicatur סכר *ſamar*, *Jerem.* 51. 27. id eſt, φρίττειν, *horrere*, aut ἐρεθίζειν, *horripilare*, cujus arrectæ ſunt horrore comæ. Ita *Job.* 4. 15. *Cum ſpiritus coram me tranſiret, arrexit ſeta carnis meæ.* תסמר שערת בשרי, Et *Pſal.* 119. 120. סמר מפחדך בשרי, *Horruit pra metu tui caro mea.* Ubi *Symmachus* ἐρεθιστικῶ, & *Syrus* ܒܣܒܒ Verbo eleganti facto ex *Hebræo* Nomine קפוד, quod *hericium* ſonat. Quomodo *Gallicè* dicimus *heriſſer*: non *ab horreſcendo*, ut volunt; ſed ab hoc ipſo animali, quod nobis *un heriſſon. Romani* veteres per Periphraſim id exprimebant, ut *Poëta*,

Obſtupuit, ſteteruntque comæ. ---

Ez

Arrectaque horrore coma. ---

Sed ſequior ætas *horripilare* & *horripilationem* dixit. *Apulejus*, libro tertio de ſeipſo loquens in aſinum mutato; *Aures immodicis horripilant auſtibus. Gloſſæ* veteres, *Horripilatur*, ἐφθτριχία. Lexicon *Philoxeni*, Ὀφθτριχία, *horripilo. Vulgatus* Interpres *Eccleſiaſt.* 27. 25. *Loquela multum jurans* (legerim *multum juramus*, ut Græcè Λαλιὰ πολύομνυς) *horripilationem capitis ſtatuet*, Græcè ἐφθίσει τρίχας. Quæ affectio non videtur in locuſtam aut bruchum poſſe cadere, cum depiles ſint. Itaque *Caſtalio*, *Petrus Robertus*, *Angli* Ioterpretes, & fortaſſe plures alii, *erucam* reddunt, animalculum valde hirſutum. Unde *Columella* in *Horto*,

Nec ſolum teneras audent erodere frondes
Implicitum concha limax, hirſutaque campe.

Campe, id eſt, *eruca*, quomodo interpretatur ipſe in Proſa *De cultu horti* circa finem libri duodecimi; *Quæ à nobis appellantur* ERUCÆ, Græcè *autem κάμπαι nominantur.* Sed una nota verſioni adſtruendæ non ſufficit, cum reliquæ deſint: putà in eruca volatus, qui τῷ *jelek* tribuitur *Nahum* 3. 16. ילק פשט ויעף, Jelek *graſſatus eſt, & avolavit.* Eleganter *Hieronymus* in *Amoſi* caput quartum, *Non avolat eruca ut locuſta*, &c. *Sed permanet perituru frugibus, & tardo lapſu, pigruque morſibus, conſumit univerſa.* Præterea quod *Jeremias* globos equitum, in *Babylonios* magno impetu irruentes, confert cum *jelek horripilante*, non videtur in erucam poſſe quadrare, quæ nihil habet, quo hoſtiles turmas referat.

Proinde *Junio*, & *Tremellio* ילק *jelek*, neque *locuſta* eſt, neque *eruca*, ſed *melolontha*, animalculum, de quo *Heſychius*: Μελολόνθη, ἀπὸ τοῦ πανδήμου, ἢ τινες χονεσμηλολάβιον λέγουσι. Nempe *melolontha* dicitur, quia *pomorum* eſt *pernicies*: & *chryſocantharus*, quaſi *aureus ſcarabæus*; quia figura ſcarabæum, aurum colore imitatur. Unde & χονεσμηλολάβιον vocat *Ariſtophanes* in *Veſpis*. Ubi *Scholiaſtes*, Ζωύφιόν τι ἐϛι κατὰ πάνδημον ξυμβὰν, ὃ καὶ κανθάριτες οἱ παῖδες δεσμοῦσιν ἐν ᾧ ποδὶ, καὶ ἀφιᾶσι πρὸς τὴν αἶρα. *Animalculum eſt cantharo ſpecie ſimile, quod captum pueri pede vinciunt, & in aerem dimittunt.* Quo faciunt hæc ejuſdem *Ariſtophanis* in *Nubibus*,

Ἀλλ' ἀπόχαλα τὴν φρεντίδ' ἐς τὴν αἶρα,
Λυσίδιον ἄζουσ' μηλολόνθην ἐ ποδός.

Sed dimitte curam in aerem, ut melolonthan, quæ pedem habet lino vinctum. Ubi rurſus in *Scholiaſte* fere eadem, quæ ſuprà, legas. Nec multò aliter deſcribunt idem animal *Julius Pollux* & *Suidas*: quorum ille pro μηλολόνθη à nonnullis μηλολάνθη ſcribi ait (potius μηλάνθη) ἅτε ἐκ τῆ ἀνθήσεως τῶν μήλων (lege μηλέων cum *Euſtathio*) ἢ ὅτι τῇ ἀνθίσει γιγνόμενον, *ſive à malorum floribus*, quibus illum inſidere refert *Suidas*, *aut quia cum floribus gignatur.* Quæ omnia ſi junctim ſumas, ſtatim colliges animalculum deſcribi nobis *Normannis* maximo malo noſtro nimio quàm notius: cum in pomorum flores, unde proventus apud nos eſt uberrimus, per ſingula triennia hęc peſtis ingraveſcat. Sed nulla mihi ratio apparet, cur ילק *jelek*, cenſeatur potius eſſe *melolontha*, quam *bruchi* aut *locuſtæ* genus. Quomodo conſtanter reddunt omnes Veteres, à *Prophetis* ipſis ita edocti, qui in multis Scripturæ locis memnerunt ילק *jelek* inter locuſtarum genera. Exempla vide *Pſal.* 105. 34. *Joel.* 1. 4. & 2. 25. & *Nahum.* 3. 15. 16. Itaque ab hac verſione non eſt temerè diſcedendum. Quin hoc dato, non conceſſo, *jelek* eſſe *melolontham*, nihilo facilius ſolvetur quæſtio propoſita, quorſum deſcribatur *jelek* tanquam ἐφθίρις. Quia *melolontha* non minùs glabra eſt, quàm locuſta, aut bruchus. *Fullerus* quidem, qui *Junio* & *Tremellio* hac in parte accedit, *Miſcellaneorum* libri quinti capite nono, melolontham advolantem aſſiduâ & veloci pennarum quatuor agitatione, herinacei ſpinis undique exſtantibus hiſpidi ſpeciem referre ſibi fingit.

Credimus? an qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt?

Mihi certè non conſtat, quid alæ molles, & in extremis obtuſæ, commune habeant cum hericii aculeis. Quamvis, vel ſi verum id eſſet, cauſa non fuerit, cur novi Interpretes à recepta verſione diſcederent, cum locuſtas etiam & bruchis ſint alę quatuor, quarum agitatio tam crebra eſt, quàm alarum melolonthæ. De locuſtis igitur tam proclive fuit id ipſum ſibi fingere.

Sed, ut ſolvatur quæſtio, duo ſunt, quæ reſpondeamus. 1. Non id certò conſtare, quod volunt, locuſtas omne genus eſſe prorſus glabras, & depiles. Saltem in *Alcamus* vocari reperio قرن الجراد شعران في راسه *cornu locuſtæ pilos duos, quos habet in capite:* quorum ratione *horrere* aut *horripilare* quidni dicatur, cum eos ſurſum erigit? Quomodo de hæmorrhoo ſcribit *Ælianus Hiſtoriæ* libri decimi quinti capite decimo tertio, φρίττει ἢ τὸν κεφαλὸν οἱονεὶ τρίχας. *Tanquam quibuſdam cornibus caput inhorreſcit.* Sed & locuſtæ deſcriptionem *Poeta* magni nominis *Claudianus* ita incipit,

Horret apex capitis, medio fera lumina ſurgunt
Vertice, &c.

Ex in Tractatu *Talmudico Cholin* fol. 65. cum locuſtarum aliæ dicuntur habere גבחרת *gabbachath*; aliæ non habere: ſunt, qui gibbum intelligunt in cameli modum dorſo exſtantem, in quo numero eſt *Baal Aruch*: Sed aliis גבחרת eſt *calvitium*; quomodo ſumitur hęc vox in aliis *Talmudis* locis. Itaque *Talmudica* hæc de locuſtis שאין לו גבחת, *Ea, cui non eſt Gabbachath*, ſic exponit *Gloſſa* marginis, שאין ראשו מרוט, *cujus caput non eſt glabrum.* Nempe, ex mente *Gloſſatoris*, locuſtarum alię glabro, alię hirſuto capite ſunt. Quo fortaſſe alludit *Johannes Apoc.* 9. 8. cum myſticis illis locuſtis tribuit τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, *crines ut crines fœminarum.* Neque alio refero, quod *Arabes* bruchi genus عرفان *orphan* vocant, tanquam ab عرف *orph*, id eſt, *à jubis* facto nomine. *Alcamus*,

العرفان جنب ضخم كالجرادة لا يكون الا في رمث او عنظوانة او دوبية صغيرة تكون برمل عالج او لدهنا

Alorphan, *bruchi genus tam craſſi, quam eſt locuſta, non alibi verſari ſolita, quam in* ramthſa, *& onduana* (herbis aciditſimis, ex quarum eſu camelis ſæpe venter intumeſcit.) *Ano animalculum degens in arenis* Aligi & Dahnæ: quæ ſunt loca prope *Medinam.* Addo in eodem *Alcamus* الحنتق *alchanthapho* vocari الجراد المنتق المنقي للطبخ *locuſtam, quæ coquenda depilatur, & mundatur.* Quæ vera eſt explicatio, cum etiam dicatur الحنتوف *Alchanthoph*, qui *barbam ſuam vellicat.* Ex quibus planè ſequitur, locuſtas quaſdam hiſpidas eſſe, & hirſutas. Quod noſtri Interpretes ignoraverant. Præterea ילק סמר, neceſſario non ſignificat *locuſtam* ἐφθιρίκα, cum non ſolis capillis, ſed & toto corpore horreamus. Neque enim de pilis agitur, cum dicit *David*, סמר מפחדך בשרי, *Horruit pra metu tui caro mea.* Poteſt igitur *horrere* etiam locuſta depilis: ut, cum horrore hoſtis immi-

imminentis, & metu periculi perculſa, ad defenſionem ſe parat. Et cum locuſtis & bruchis in tali ſtatu, à quorum invaſione difficile eſt ſe defendere, ut infra docebimus, equites, magno numero in *Babylonem* ingruituros, potuit conferre *Propheta* in loco, in quo verſamur, qui ſic habet; *Conſtituite in eam imperatorem. Adducite equos ſimiles locuſtis horrentibus:* tam numero quam conſilio vaſtandi & perdendi omnia. Quid, ſi Verbale Nomen כמר *ſamar*, quod alibi nuſquam occurrit, non tam *horrentem*, quam *horrendum* ſonet, & cuivis intuenti horrorem incutientem? In locuſtarum agmen id apprimè quadrabit, quo ingruente, ירגזון כל יושבי ארץ, *omnes incolæ terræ contremiſcunt* Joel. 2. v. 1. Hinc *Heſychius*, ex aliquo *Poëta*, ut ſuſpicor; Βρίτταια φάλαγξ, *locuſta horribilis:*

Nunc dicemus quid Veteres de hac voce ſenſerint, ne quis in illis conſulendis mecum ſe fatiget incaſſum. *Græci*, quos ſequitur *Arabs*, pro כילק כמר habent ὡς ἀκρίδων πλῆθος, *ut locuſtarum multitudinem*, quaſi pro כמר legerint כפר, vel מכפר. *Chaldæus* quorſum pro ילק כמר habeat וחלא דמצלהב, *bruchum nitentem*, aut *ſplendentem*, nemo facilè dixerit. Neque enim nitori, & ſplendori, cum horrore, & ἰφλοτριχίᾳ quidquam commune eſt. Fallor, an hic quoque aliter legit? nempe מגור pro מכר, quæ ſunt voces ſcripturæ valde vicinæ? Porro מגור eſt *aurum* Job. 28. v. 15. & paſſim in 1 *Regum*, & 2 *Paralipomenon*. Ergo ילק מגור eſſet *bruchus aureus*, aut *locuſta aurea*, id eſt, aurei coloris, & auri inſtar fulgens: quales ſunt *Arabica*, de quibus *Ælianus Hiſtoria* lib. 10. cap. 13. Χρυσοειδὴ δὲ ἐκδήματα καὶ ἐν ἀντῷ κατίσχυται, *Auricoloribus figuris diſtincta ſunt*. Atque id ipſum locuſtæ genus à *Chaldæo* dici potuit מצלהב, *ſplendens*, vel unâ literâ minus מצהב, *aureo colore fulgens*. Quomodo ſi legatur, firmior erit hæc conjectura. *Hieronymus* reddidit *quaſi bruchum aculeatum:* quibus verbis vir ſanctus neque *Hebræa* ſatis expreſſit, neque rei naturam. Neque enim ullis aculeis inſignes ſunt bruchi, aut locuſtæ; niſi myſticæ illæ intelligantur, quibus *Johannes* tribuit ſcorpionis aculeos *Apoc. 9. v. 10. Syrus* ſolum habet امير امملا, *ut bruchum*, ſequenti voce כמר prorſus omiſſa, ſive illam non legerit, ſive non intellexerit. *Hebræi* omnes reddunt, *ut bruchum horripilantem*. Sed nemo illorum aperit, quorſum *bruchus* ſic appelletur.

Locuſta vagum eſt animal, & inſtabile, quodque levi momento huc atque illuc impellitur, & facili ſaltu, aut volatu, fertur ubivis. Hinc *Job.* 39. v. 20. (al. 23.) de equo, *An feciſti, ut moveretur ſicut locuſta?* id eſt, ut pari agilitate ſaltaret. Ut in *Chaldæo* Paraphraſte *Jerem.* 51. v. 27. *Quorum equi aſcendant* מסנכין הא כזחלא, *ſaltantes ut locuſtæ*. Proinde ut *Hebræi* חרגל *chargol*, eſt *locuſtæ* genus, ſic *Arabicè* حرجل *chargala* de equo dicitur, qui عن يمينه أو يسرة *ſaltat ad dextram, aut ad ſiniſtram*, verbo

(a) *Part.* 2. *l.* 2. *c.* 8. *Exp.* 921. *Im.* 39. *Cr.*

à locuſtæ ſaltu palam facto, ut ſuo locu, (a) notatum. Et *David* de ſeipſo dicit *Pſal.* 109. v. 23. *Excuſſus ſum ſicut locuſta*, quæ, cum nido caret, vaga eſt, & fertur è ſepe in ſepem. Putatur enim *David* hunc *Pſalmum* tum ſcripſiſſe, cum *Saülem* fugiens, ſine foco, & lare, huc illuc diſcurreret. Vide *Aben Ezra*, & *Kimchium*. Itaque *Chaldæus* hic habet אשתלרת, *divagatus ſum*. Prorſus aliena videbitur verſio *Arabis Saadiani*, *Sicut locuſta*, انتفضت *conſumptus ſum*. Sed uno punctulo minus legendum انتفضت *excuſſus ſum*, ut in *Pariſienſi* editione, & in *Syro* ܐܬܢܦܨܬ quod idem Verbum eſt. In *Arabe* MSS, quod penes me eſt, legitur قفزت *Saltavi ſicut locuſta*. Quod, utut locuſtæ proprium, tamen huic loco non convenit. Sed hoc animal quàm ſit vagum, & *vagabundo*, atque incertarum ſedium, nullibi tam diſertè docetur, quam *Nahum.* cap. 3. ubi, poſtquam *Propheta* urbi *Ninive* dixit ἐνχωμιασμὸς verſ. 15. & 16. *Eſto tam copioſa, quam bruchi, tam numeroſa, quam locuſtæ*; ita ut *multiplices negotiatores tuos ſicut ſtellas cœli:* mox καὶ ἐκτιναξάσθωσαν, ad id ipſum alludens, quod de bruchis & locuſtis dixerat. *Bruchus*, inquit, *graſſatus eſt, & avolavit. Principes tui locuſtis ſimiles erunt: & duces tui* גובי גוב, *ut locuſtæ*, *locuſtæ*, inquam, *quæ caſtra metantur in ſepibus die frigoris, ſed Sole orto fugiunt, nec agnoſcitur locus earum, ubi fuerint.* Quaſi diceret, "Tu quidem es urbs "populoſiſſima, & incolæ tui tibi videntur eſſe "locuſtis numero pares. Et in mœnibus tuis mul"ti mercatores & principes aſylum quærunt, quo"modo locuſtæ in ſepibus, cùm frigent. Sed non "eſt, quod confidas tam numeroſæ multitudini, "aut horum mercatorum opibus; vel principum, "& ducum tuorum viribus intumeſcas. Quippe, "ut, orto Sole, locuſtæ avolant, & ſepem eam "deſerunt, quæ in tempore frigoris pro ſuffragio "illis fuerat: ſic populi, mercatores, principes, "qui, cùm res tulit, ad mœnia tua confugerant, "quamprimùm rei alibi meliùs gerendæ occaſio & "ſpes affulgebit, unanimi conſenſu te ita derelinquent, "ut ne minimum quidem ſuperſit illorum veſtigium. Locuſtas porrò avolare, cùm Sol oritur, *Arabes* eleganter efferunt Verbo اصفعر *aſcaara*. *Aleamus*,

اصفعر العراد اصابته الشمس وذهب

Aſcaara algrade, locuſta Sol accidit, & abiit. R. *Selomo* exponit verba extremi verſûs 15. התכבר כילק התכבדי כארבה *convertitione pereas, tanquam* converſitione *bruchi, & locuſta.* Solent enim hęc animalcula omnia converrere cum pulviſculo, id eſt, in pratis, hortis, & ſegetibus omnia erodere, & eradere. Unde *locuſta* nomen *Arabicum* جراد *girad*; quia جرد *girada* Verbum, de agro, eſt illud *deglabrare* & *denudare*. Sed Verbum התכבר in *everrendo* notione non occurrit niſi apud *Talmudicos*. Itaque alii meliùs ad copiam referunt, quæ *Hebræis* eſt כבד. Et ſic coheret aptùs cum ſequentibus, *Multiplicaſti mercatores tuos ut ſtellas cœli.* Quid, quòd *Exod.* 10. v. 14. de locuſtis legitur, *Et aſcendit locuſta ſuper omnem terram* Ægypti, *& requieſcit in tota* Ægyptiorum ורב כבד מאד *gravis valde*; copiâ ſuâ nimirum? Ita ut ad copiarum numerum pertinere conſtet illud ipſum כבד, ac proinde deductum inde Verbum התכבד.

Quatuor ſunt animalia, quorum ſapientiam demiratur *Solomon*, ipſe Regum ſapientiſſimus: in his *Locuſta Regem non habet*, וציא חוצין כלו *tamen exit* ad bellum, *unaquæque ſibi dividens*, Prov. 30. v. 27. nempe prædam, & ſpolia bellica: quod alioqui Regum proprium, atque Imperatorum. Ita *Exodi* 15. v. 9. dicit *Pharao*, *Dividam ſpolia*, &c. Et *Moſes*, & *Joſue*, & *David* prædam dividunt inter ſuos. *Exire* ſimpliciter *Hebræis* phraſi ſæpe eſt *ad bellum exire*. Sic *Gen.* 10. v. 11. *Ex terra illa egreſſus eſt* (Nimrod) *in Aſſyriam*, nempe ad bellum inferendum. 2 *Sam.* 11. v. 1. *Quo tempore egrediuntur Reges:* id eſt, eo tempore, quo ſolent ad bella procedere; ut rectè *Hieronymus*. Zachar. 14. v. 3. *Egreſſus eſt Dominus, pugnavit in gentes.* Eſ. 42. v. 13. *Dominus ut robuſtus miles egreditur.* Pſal. 60. verſ. 10. (al. 12.) *Non os egreſſus, ò Deus, cum exercitibus noſtris.* Ita locuſta, quamvis ἀδιαστάτως, ut hic habent *Graci* Interpretes, tamen exit, nempe ad bellum, חוצין כלו, *unaquæque ſibi dividens.*

Neque enim locuſtæ exſpectant, ut Imperator ſingulis prædæ partem aſſignet: ſed in quamcunque agri partem involent, illam pro ſua habent, nec ulla eſt inter eas de prædæ diviſione contentio. Hinc ad *Eſaiæ* verba cap. 33. v. 4. *Et colligetur præda veſtra collectione bruchi*, *Hebræi* veteres apud *Kimchium*, אכר להם נביא לישראל אספו שללכם אמרו לו לבוז או להלק אכר להם אוסף החסיל כרח אסיפרת החסיל זרח כל אחד ואחד לעצמו אף שללכם כל אחד ואחד לעצמו, *Propheta dixit* Iſraëlitis, "*Colligite prædam veſtram. Dixerunt illi:* "*An ad depradandum, aut ad dividendum: Et is reſpondit,* "*Collectione bruchi. Quænam autem eſt bruchi collectio? Eorum unusquisque ſibi depradatur. Sic prædam ſuam veſtrùm unusquisque ſibi diripiat.* Verbum חצין, *dividere* reddimus; quia eſt idem, quod חצה, *dimidiari* & *dividere*. Unde חצי, *dimidium*. Sic *Job.* 21. *verſ.* 21. *Numerus menſium ejus* (id eſt, *menſes ejus numeroſi*) הנחצו *dimidiati ſunt*. Ubi חצו eſt pro חצו. Et locus eſt huic parallelus *Pſal.* 55. *v.* 24. *Viri ſanguinolenti & doloſi* לא יחצו ימיהם, *non dimidiabunt dies ſuos*. Itaque ut חצה refertur ad prædæ diviſionem, cum *Moſi* dicitur *Num.* 31. *verſ.* 27. וחצית את המלקוח, *Et dividas prædam*, hic putamus τὸ חוצין eodem pertinere: maximè, cùm apud *Talmudicos* hoc idem Verbum חוצין de arbitrio uſurpetur, qui rem litigioſam inter contendentes dividit. Ut in *Bava Bathra* cap. 8. fol. 133. b. חוצין כחצה לזה וכחצה לזה, *Huic dimidium dividunt, & illi dimidium.* Quales arbitri in *Gemara* vocantur דיניי דחצצתא, *judices diviſionis*, aut *dimidiationis.* Sed & *Arabicè* حصة Plur. حصص eſt *portio rei:* & حص Verbum in tertia & ſexta Conjugatione *cum alio partiri* & *dividere*, in quarta *portionem alteri dare.*

Alii locum *Salomonis* multo aliter interpretantur. *Græci*, Ἀδιαζήλωτόν ἐστι ἡ ἀκρὶς, τῷ ἐκφεύγειν ἀφ' ἑαυτῆς πλήνωμα· ἐφάπτεται. Chaldæus, *Locuſta, qua Regem non habent, congregantur omnes ſimul*, מתכנשין כלהון כחרא. Ita etiam *Syrus.* Et *Hieronymus, Egreditur univerſa per turmas ſuas.* Et *Arabs*, بعسكره أمره وأخذه بحسن ترتيب

In caſtris ejus res illius, & modus illius eſt cum pulchra diſpoſitione. Quas Veterum verſiones vel inter ſe, vel cum *Hebræo* textu, conciliare ſit valde arduum. Tamen *Aben Ezra, Chaldæo* accedens, *Hebræa* verba וינא חוצין, reddit יצא מאוסף ומקובץ, *Exit collecta, & congregata.* Qua notione ſumi חצין probare conatur ex *Job* verbis חרשיו הוצצו, id eſt, inquit, נקבץ ונאספו, *Menſes ejus congregati, & collecti ſunt.* (*b*) *Lin. 20. ſap.* Sed illum locum docuimus (*b*) aliter eſſe reddendum. Et negamus *Hebraum* חצין uſpiam ſic uſurpari. *Kimchi* hoc loco חצין, eſt *herbas*, & *arborum folia exſcindendo dividere*, ut hic ſit ſenſus; "Locuſtæ Regem non habent, tamen exeunt univerſæ, ut dividant, id eſt, exſcindant folia, & herbas. In qua verſione duo ſunt, quæ deſiderem. 1. Quòd hæc ſunt ἀναπόδεικτα. Quidni enim locuſtæ etiam ſine Rege paſcantur, & gramina detondeant? 2. חצין *dividere* quidem eſt, ut diximus; non tamen *exſcindere*. Itaque vir quidam impenſe doctus, cui non placebant hæc interpretamenta, aliud commentus eſt: nempe חוצין à Nomine חץ, id eſt, *ſagitta*, deduci; ut *Jud.* 3. *verſ.* 22. מחצים, *ſagittarii:* & locum ſic exponit, *Regem non habent locuſtæ, tamen prædeunt ſagittantes omnes:* id eſt, (ait) *ſagittarum inſtar ſe ejaculantes.* Sed neque *Hebraum* verbum *ſagittare* ſignificat. Neque verum eſt, quod ille ſupponit, *ſagittare* idem eſſe, quod *ſagittarum inſtar ſe ejaculari.* Præterea locuſtarum volatus tardior eſt, quam ut poſſit cum emiſſa ſagitta comparari. Denique hæc non ſatis cohærent, *Locuſta Regem non habent, tamen ſagittarum inſtar omnes ſe ejaculantur.* Neque enim volucribus Rege opus eſt, ut cito volent. Sed is rurſus aliud ſupponit, nempe *ſe ejaculari* idem eſſe, quod *bellum gerere:* quod ei multò minus, quam priora illa conceſſerim.

Si *Salomonis* effato, *locuſtas Regem non habere*, opponatur illud *Arabum* de locuſtis in *Damire*,

وهو من الحيوان الذي ينتقاد لرئيسه

فيجتمع كالعسكر اذا ظعن أوله تتابع

جميعه ظاعنا واذا نزل أوله نزل جميعه

Eſt animal ex eorum genere, qua ſequuntur ducem, & congreganter ut exercitus. Earum enim prima cum migrat, ſequuntur univerſa, & pariter migrant. Et, cum diverſatur prima, diverſantur etiam reliquæ omnes. Reſpondeo, primam illam locuſtam, quam reliquæ ſequuntur, pro Rege non haberi, qualis eſt inter apes اليعسوب ὁ ἡγούμενος. Quia in locuſtis quæ præcedit, tacito conſenſu electa non eſt: ſed quælibet, prout fors tulit, prima migrat, aut diverſatur. *Diverſatur Arabibus* eſt نزل, id eſt, in agrum deſcendit, ut ibi figat ſedes ad tempus, & paſtu reficiatur, tanquam in diverſorio. *Græcè* κατάλυσιν dixeris. Unde *Sirachides* de nive *Eccleſiaſt.* 43. *v.* 17. (al. 19.) Ὡς ἀηὶς κατάλυσις ἡ κατάβασις αὐτῆς. *Ejus deſcenſus eſt ſimilis locuſtæ, qua diverſatur.*

CAPUT TERTIUM.

De Locuſtis Ægyptiis Exod. 10. 4.

Locuſta, totius anni laborem paucis horis abſumentes, dominis famem indicunt. Earum voracitatem Arabes *quibus verbis exprimant. Non ſolo morſu nocent, ſed & contactu adurunt. Saliva earum omnia perdit. Et ſæpe multò plus damni mortuæ, quam vivæ, afferunt. Nullum animal perniciosius. Tamen* Ægyptiæ *locuſtæ ſolito graviores. Quas numero ſuperarunt quidquid unquam fuit uſpiam locuſtarum in uno loco, & magis noxia fuerunt. Nemo poterat videre terram. Abſumpſerunt quidquid reſiduum fecerat grando: id eſt,* 1. *Triticum, & zeam; qua grando non læſerat, quæ ſunt in* Ægypto *ſerotina.* 2. *Herbas, ramos, & fructus arborum, qui grandinis impetum evaſerant. Refelluntur, qui autumno interceſſiſſe voluni inter plagam grandinis & plagam locuſtarum. An hominibus quoque fuerint locuſtæ perniciosa, ut habetur* Sap. 16. *v.* 9. *& quo ſenſu hæc plaga* mors *vocetur* Exod. 10. *verſ.* 17. *Quibus ventis locuſta adducta, vel abducta, & in mare projecta. Ventus* קדים kadim, *non ſolùm* Orientalis, *ſed & Auſtralis. Quo potiſſimum locuſta ex* Ægypto *adducta, nempe ex* Æthiopia: *ubi magnâ copiâ ſunt. Miraculum in quo ſitum.*

In *Prophetarum* ſcriptis tres de locuſtis occurrunt vel Hiſtoriæ, vel Prophetiæ, præ cæteris inſignes, ac proinde hic explicandæ. Prima eſt de *Ægyptiis* locuſtis, id eſt, in *Ægyptum* à Deo immiſſis, poſt ſeptem plagas atrociſſimas, quibus frangi non potuerat *Pharao*

nis contumacia. In qua hiſtoria, ut intelligantur quæ habentur de locuſtis, hæc tria ſunt obſervanda. 1. In genere, quantam locuſtæ perniciem creent herbis, ſegetibus, arboribus, atque omni terræ proventui. 2. Quid in his locuſtis fuerit peculiare. 3. Quomodo in *Ægyptum* adductæ fuerint, & ex *Ægypto* abductæ. Et de primo fruſtra ageremus: ſi locuſtæ nobis tam notæ eſſent, quam *Arabibus* & *Africanis*, qui experiuntur indies quam grave ſit hoc malum. Cum jam paratis meſſibus, aut pratis, & paſcuis, aut hortis, & pomariis incumbunt locuſtarum mille myriades, quæ, totius anni laborem paucis horis abſumentes, miſeris incolis famem indicunt. Quam voracitatem, & ingluviem *Arabes* exprimunt verbis احتنك *ingurgitare* (à حنك id eſt, *fauces*, deducta voce:) لعص vel نعص *vorare*; (*Lam* & *Nun* permutatis:) دبش *decorticare* (quod tamen de terra, & agris, non de arboribus accipiunt, quaſi fruges, & herbæ, quas abſumunt locuſtæ, ſint terræ cortex:) جبش *coma inſtar radere*, & *lævigare*: جرد *deglabrare*, & *depilare*. Unde & ipſi *locuſta* nomen جراد. Nimirum hæc animalcula quidquid in agris viret ingurgitant, vorant, excorticant, radunt, deglabrant. Neque ſolo morſu nocent, ſed & contactu adurunt. Quin لغابهم سم ناقع للنبات والشجر لا يقع علي شي منة الا اهلكه

ſalva earum virus eſt herbis & arboribus tam noxium, ut, in quodcunque incidat, id deperdat; ut in *Damiro* legere eſt. Quæ tamen levia videri queant, cum ſæpe multo plus damni mortuæ quàm vivæ inferant, tetro & viroſo odore aërem inficientes, unde graviſſima ſequitur lues, adeoque plures hominum myriades tali peſte paucis diebus abripiuntur, quam diuturnis bellis, ut dicetur ſuo loco. Unde idem *Damir*, ليس في الحيوان اكثر افساد *Nullum eſt animal perniciofius*. Et *Mahumetes*, ut ajunt, الله خلق الف امة منها ستماية في البحر واربعماية في البر وان اول هلاك هذه الامم الجراد واذا اهلك الجراد تتابع هلاك الامم كنظم السلك

Mille animalium ſpecies creavit Deus, ſexcentas in mari, & quadringentas in terra. Sed horum prima peſtis eſt locuſta, qua deſtruente ſequitur reliquarum exitium, ut monile conſertum: id eſt, ut baccæ in monili conſertæ ſe mutuò ſubſequuntur.

Sed in *Ægyptiis* locuſtis aliquid fuit ſolito gravius. Cùm enim in *Ægypto* peſtis nulla ſit frequentior, tamen *Moſes* diſerte dicit (*a*) *has locuſtas neque pares unquam fuiſſe, neque in poſterum futuras*; ſive fuerint mole majores; ut locuſtæ illæ *Indicæ*, quas *Plinius* ſcribit lib. 9. cap. 3. quaterna cubita implere, & lib. 10. cap. 29. ternum pedum longitudinis eſſe, cruribus & feminibus ferrarum uſum præbentes, cum invaſerint: ſive, quod credo potius, numero ſuperaverint quidquid unquam fuit uſpiam locuſtarum in uno loco, & magis noxiæ fuerint. Quod ſuadent *Prophetæ* verba, has terræ ſuperficiem ita cooperuiſſe, ut non potuerit quiſquam videre terram; adeoque refodiſſe in univerſa *Ægypti* terra, cum in hunc vel illum agrum involare ſoleant, aliis præteritis, & abſumpſiſſe omnem herbam, & omnem fructum arborum, & quidquid reſiduum fecerat, quæ præceſſerat grando.

(*a*) Exod. 10. 14.

Ad quæ verba ſi roges, Quod fuerit hoc reſiduum, cum *grando percuſſiſſe* legatur *quidquid erat in agris in tota terra Ægypti, & omnem herbam laſiſſe, & omnem arborem confregiſſe*, Exod. 9. v. 25? Reſpondeo, 1. Triticum, & zeam, à grandine non fuiſſe læſa. Ita enim habet Sacer Textus verſib. 31. & 32. *Linum autem & hordeum læſum fuit; quia hordeo erat calamus, & lino culmus. Triticum vero & zea læſa non fuerunt, eo quod erant ſerotina.* Nempe triticum in illis locis hordeo ſerius provenit. Unde *Clemens Alexandrinus* lib. 6. *Stromatum*, Πρωτογενὴς ἐν ἀγρῷ θέρος ἡ κριθὴ, μᾶλλον ἢ πυρὸς. *Hordeum eſt tritico citius tempore aſtatis.* Et *Plinius* lib. 18. cap. 7. *In Ægypto hordeum ſexto à ſatu menſe, frumenta ſeptimo metuntur*: id eſt, uno menſe ſerius. Hinc, cum hordeo collata אפילורית, id eſt, *ſerotina*, vocantur. Non, quod ſub terra planè lateret, ut ex *Kimchio* reddunt *Junius* & *Tremellius*; prudem enim ſe exeruerant: ſed quod, adhuc tenera, lenta flexilique ſua mollitie ingruentes grandinis ictus evitarent, & ſubterfugerent; ut à *Fullero* rectè obſervatur *Miſcellaneorum* lib. 3. cap. 11. Porro ut triticum, & zeam, ſic herbas quaſdam, & gramina, nonnullarum quoque arborum ramos, & fructus, grandinis impetum evaſiſſe vero conſentaneum eſt. Itaque non citra Hyperbolen grando læſiſſe legitur omnem herbam, atque omnem arborem. Quod ſequens exceptio aperte docet. Vel omnes herbas atque arbores ita læſiſſe dicenda eſt, ut non prorſus corruperit.

Plerique, ut hunc nodum ſolvant, ſibi fingunt multos menſes, aut annum etiam intercedſſe inter plagam grandinis, & plagam locuſtarum: atque interea temporis creviſſe nova gramina, novas ſegetes; novos arborum fructus, in eorum locum, quos grando perdiderat. Quæ videntur fruſtra dici, cum *Moſes* diſertè ſcribat *locuſtas abſumpſiſſe quidquid grando reliquum fecerat*, Exod. 10. verſ. 5. 12. 15. Nec dici poſſit grando id *reliquum feciſſe*, quod nondum erat, aut ſuper terram nondum exſtabat. Præterea ab eo tempore, quod in *Ægypto* cœpit *Moſes* patrare miracula, uſque ad ejuſdem obitum, fluxerunt anni præciſè quadraginta. Agebat enim annum octogeſimum, cum convenit *Pharaonem* Exod. 7. verſ. 7. Et anno ætatis centeſimo vigeſimo mortuus eſt in ora terræ *Chanaan*, quam viderat à monte *Nebo*, Deut. 34. verſ. 1. 5. Per hos porro quadraginta annos dicuntur *Iſraëlitæ* per deſertum iter feciſſe *Joſ.* 5. *verſ.* 6. Quod ſtare non poſſet, ſi *Moſes* annum integrum in *Ægypto* triviſſet in miraculis patrandis. Nam annus ille demendus eſſet ex annis quadraginta moræ *Iſraelitarum* in deſerto. Falſum eſt igitur, quod hi ſupponunt, inter *Moſis* miracula multum ſpatium interceſſiſſe. Neque id fatis convenit cum Dei bonitate, ut, populo ſuo jam ad uncitas redacto, tam lentè ſubvenuſſet, & tot moris interpolitis. Sed & juſtitia ejus requirebat, ut in tam gravent *Pharaonis* ἐλλογιμοφρόνειαν continuis plagis animadverteret, nec ullo ei dato reſpirandi ſpatio. Proinde iis accedimus, qui decem plagas *Ægyptias* inflictas intra breve tempus contrahunt, puta menſtruum, aut circiter.

Quod prope omiſerant, non ſolùm agros, ſed & *Ægyptiorum* domos implebant hæ locuſtæ, *Exod* 10. *verſ.* 6. Neque tantum terræ frugibus & fructibus arborum, ſed & hominibus putantur fuiſſe noxiæ: atque eo hæc pertinere de Eccleſiæ hoſtibus, *Sap.* 16. v. 9. Οὗτοι μὲν γὰρ ἀκριβῶν καὶ μικρῶν κέντρων δίκημα τα, ἐφ' ἱκ ἀνήκε ἴαμα τῆ ψυχῆ αὐτῶν, ἐτι δεῖτι ἐσαν ὑπὸ τοιῶτον πολεμοῦντα. *Quos quidem locuſtarum & muſca-*

muſcarum morſus occiderunt, neque inventum eſt remedium animæ (id eſt, vitæ) *ipſorum, quia digni erant, qui ab hujuſmodi rebus pomurentur.* Sed libri auctor niti videtur verbis, quibus *Pharao* liberari petiit ab hac plaga, *Exod.* 10. *v.* 17. *Rogate Dominum Deum veſtrum, ut auferat à me mortem iſtam.* Unde tamen haudquaquam ſequitur, has locuſtas hominibus mortem inflixiſſe. Mors enim etiam agrorum eſt, & herbarum, atque arborum. Sic *Ægyptii Joſepho* dicunt *Gen.* 47. *verſ.* 19. *Cur moreremur coram te, tam nos, quam terra noſtra.* Et de arbore *Jobus* capitis 14. verſ. 8. *Si ſenuerit in terra radix ejus, & in pulvere mortuus fuerit truncus ejus.* Et *David* Pſal. 78. verſ. 47. *Occidit grandine vites eorum.* Et *Paulus* 1 Cor. 15. 36. *Quod tu ſeminas, non vivificatur, niſi prius moriatur.* De qua locutione plura habentur ſtatim initio hujus operis. Præterea locuſtæ homines & bruta occidunt, ſaltem *ex conſequenti*, quod ajunt; quia conſumptis illis, quæ fuiſſent vitæ ſubſidio, hic ad mortem eos adigunt. Utroque igitur reſpectu *Pharao* potuit rogare, ut Deus auferret *mortem iſtam*, id eſt, *mortiferas iſtas locuſtas.*

De cætero, ut ventо קדים *Kadim*, id eſt, *Orientali*, in *Ægyptum* illatæ fuerant hæ locuſtæ: ita vento ים *maris*, id eſt, *Occidentali*, abductæ ſunt, & in *mare Rubrum* projectæ. Locuſtas enim vento vehi tralatitium eſt. *Plinius* ubi ſupra, *Eſt & alius earum obitus. Gregatum ſublatæ vento in maria aut ſtagna decidunt.* Hieronymus *in* Joelem *cap.* 2. *Etiam noſtris temporibus vidimus agmina locuſtarum terram texiſſe* Judææam: *quæ poſtea miſericordia Domini*, &c. *vento ſurgente, in mare primum & noviſſimum præcipitatæ ſunt. Oroſius* lib. 4. cap. 11. de locuſtis *Africanis*, *Repentino arreptæ vento, atque in globos coactæ, portatæque diu per aerem*, Africano *pelago* immerſæ ſunt. Ventus autem קדים *Kadim*, qui locuſtas in *Ægyptum* advexit, quamvis propriè *Orientalem* ſonet, tamen etiam pro *Auſtrali* ſumitur, ut probavimus (*b*) in capite *De miraculo Coturnicum.* Itaque *Graci* Interpretes Νότον & Λίβα reddunt, id eſt, *Notum*, & *Africum*, & καύσωνα, *ventum urentem.* Neque fortaſſe erit extra rem ita hic interpretari: cum ventus *Orientalis* nonniſi ex *Arabia* locuſtas potuerit in *Ægyptum* advehere: ſed *Auſtralis* ex *Æthiopia*, quæ hac peſte multò eſt fœcundior.

(*b*) *Supra* *l.* 1. *c.* 15 *p.* 101. *lin.* 24. *&c.*

Proinde الحبشان *alhabſan*, *locuſtæ* genus, nomen habet ab *Abaſenis*, ſeu *Abyſſinis*, in quorum ſolo naſcitur. Et in *Æthiopia* nonnullæ gentes ex ſolis locuſtis vixerunt, quas copia vix credenda eò advehebant venti, partim *Occidentales*, partim *Meridionales.* Idque circa vernum Æquinoctium, quo ipſo anni tempore in Ægyptum adductæ ſunt. *Agatharchides* ubi de *Acridophagis*, Τοὺς δὲ τὴν ἐσπερίαν ἰσημερίαν, ὅτε Λίβες παρ' αὐτοὺς καὶ Ζέφυροι πνέουσι παμμεγέθεις, ἀκρίδων πλῆθος ἀμύθητον ἐκ τῆς ἀντιχώρας μετὰ τὴν ἀνίσων παραγίνεσθαι χώραν. Et *Diodorus* lib. 3. Κατὰ γὰρ τὴν ἐαρινὴν ὥραν παρ' αὐτοὺς Ζέφυροι καὶ Λίβες παμμεγέθεις ἐκπίπτουσιν ἐκ τῆς ἐρήμου πλῆθος ἀκρίδων ἀμύθητον. Et *Strabo* lib. 16. Ζώσι δ' ἀπὸ ἀκρίδων, ἃς οἱ ἐαρινοὶ Λίβες, καὶ Ζέφυροι, πνέοντες μεγάλοι, συνελαύνουσιν εἰς τὰς τόπους τούτους. Proinde hi ipſi venti locuſtas ex iiſdem locis videntur in *Ægyptum* attuliſſe, id eſt, ex *Æthiopia.* Nam, quod eas plerique volunt à Deo fuiſſe creatas, mihi vix perſuaſerint. Quia Scriptura nihil tale refert, ſed à vento fuiſſe advectas, quia tota die flaverit, & tota nocte. Nec miracula confingenda ſunt abſque neceſſitate. Qualis hic nulla apparet, cum in *Æthiopia* prope *Ægyptum* plurimæ locuſtæ procreentur, quàm in ulla parte terrarum. Miraculum igitur non fuit in eo, quod produxit Deus, ſed in eo, quod adduxit nutu ſuo tam prodigioſam locuſtarum multitudinem. Et quod idem, qui adduxerat, ad *Moſis* ſervi ſui orationem ſtatim abduxit, alio vento excitato, *Occidentali* ſcilicet, quem *Hebræi* vocant רוח ים *ventum maris*; quia mare habent ad *Occaſum.* Et, illo vento magna vi flante, in *mare Rubrum* projectæ ſunt locuſtæ omnes, ne una quidem relicta in cunctis *Ægypti* finibus. Cum enim ad *Orientem Ægypti* ſit *mare Rubrum*, has *Occidentalis* vento eò propelli oportuit.

CAPUT QUARTUM.

De Locuſtis quid habeat *Joel* cap. 1.

Cur ſenes compellet Joel. *Cum* Moſe *conciliatur. Cur hoc filiis narrari velit. Quatuor locuſtarum ſpecies in* Joele Judæam *devaſtaſſe, non ſingulas ſingulis annis, ſed omnes ſimul. Etiam in* Ægypto *plures locuſtarum ſpecies. Docetur hæc ad literam ſumenda, contra quam ſentiunt nonnulli* Patrum, *& ex* Hebræis Abarbanel. *Hoſtes cum locuſtis non conferuntur, niſi ratione numeri; neque homines in genere, niſi κατ' ἐξοχήν. Ebris cur excitentur. Locuſtarum proprium, exſcindere. Cur vocentur gens validа. Hac Metaphora quam frequens. Iiſdem leoninos dentes merito aſſignari. Cur* Arabicè تاشر *dicatur quod ab aliis demorſum eſt. Bruchi vitibus, & locuſta ficubus quam infeſta.* Theophraſtus *emendatus.* קצפרה *à* Græcis *rectè reddi* ἀκρὶς ἐμὸν, *probatur ex* Arabiſmo. *Locuſta* ἀκρίδες *cur dicta. An arbores decorticent. Nudari arbores, & ramos earum exaltefcere etiam ſine decorticatione. Locuſtas etiam fructuum truncos exſcindere. Locuſtas* Joëlis Judæam *devaſtaſſe, Templo nondum exciſo.* Terra lugere, muſtum erubeſcere, oleum languere *quomodo dicantur. His opponuntur* lætus ager, lætæ ſegetes, *&c. unde* lætamen *Italicè* letame. Χαυμὸς Joel. 1. v. 11. 12. *&* Cant. 1. v. 5. *Gaudium in meſſe. Locuſta ipſis arboribus noxia.* Dies Domini *pro* judicio, *ut* 1 *Corinth.* 4. *v.* 3. Cilicum *phraſis. Paronomaſia elegans* Joel. 1. v. 15. *Exultatio in ſacrificus.* Joel. 1. v. 17. *tria verba, quæ nuſquam alibi ſunt, accuratè explicantur. Varia de his ſententiæ. Non ſolum ex pluviis, ſed etiam ex nimia ficcitate ſata putreſcere, aut vaneſcere verius. Succo vere locuſtarum major proventus.*

Hactenus de locuſtis *Ægyptiis*, quibus ſimiles *Iſraelitas* Propheta *Joel* graviſſimis verbis interminatus, tandem deſinit in verba pacis, & Dei nomine iis multa bona promittit. Noſtrum igitur eſt ex *Joele* edecumare, & pro viribus interpretari quæcunque de locuſtis habet, prout occurrent, & ſervato *Prophetæ* ordine. Qui, ut attentionem captet; ſtatim ab initio nova & inaudita ſe dicturum profitetur cap. 1. verſ. 2. *Audite*, inquit, *hoc, ſenes; & auribus percipite, omnes incolæ terræ. An fuerit iſtud in diebus veſtris, & in diebus patrum veſtrorum?* Primò *ſenes* compellat, qui ætatis beneficio plura viderant, atque audiverant. Ut *Moſes* Deut. 32. verſ. 7. *Interroga ſenes, ut tibi dicant.* Et *Job.* 32. *verſ.* 7. *Dies loquentur, & numerus annorum docebit ſcientiam.* *Propheta* igitur ſignificat locuſtas, de quibus ſtatim dicturus eſt, eam cladem intuliſſe, qualis nulla memoratur ab omni ævo illata. In *Judæa* ſcilicet. Eò enim hæc pertinent, *Audite hoc, ſenes; & auribus per-*

percipite, omnes incolæ terræ, ſuppl. *Judaicæ*, de qua his res eſt. Sic, cum de *Ægyptiis* legitur *Exod.* 10. 14. *Antea non fuerant locuſtæ ullis parem, neque poſtea futuræ ſunt:* hæc ad *Ægyptum* ſunt reſtringenda. Alioqui cum *Joele* pugnaret *Moſes*, aut cum *Moſe Joel.* Cætera enim, quæ *Hebræi* afferunt, ſunt minus ad rem, ut infra docebimus.

Verſu tertio, *Hæc filiis veſtris narrate, & filii veſtri filiis ſuis, & filii ipſorum ætati alteri.*] Quod *Poeta* verbis dixeris,

Et noſſe natorum, & qui naſcentur ab illis.

Neque enim inſignia Dei facta ſunt obliviones ſepelienda, ſed eorum memoria ad poſteros ſedulo propaganda, atque in poſterum conſervanda. Ut vel beneficiis acceptis grati ſimus, & pleni fiducia, vel poenis illatis trepidi, & cauti magis. Hinc *David* Pſal. 78. 3. &c. *Quæ audivimus, ac novimus, & patres noſtri narraverunt nobis, non celabimus filios eorum, generationem alteram, ut narrent Domini laudes, & virtutem, & mirabilia, quæ fecit*, &c. *Et mandavit patribus noſtris, ut filiis ſuis nota facerent, ut ſciat altera generatio, filii qui naſcentur, ſurgentesque enarrent filiis ſuis. Et ponant in Deo ſpem ſuam, neque obliviſcantur operum Dei*, &c. Vide & *Deut.* 4. 9. & 6. 6. 20. *Joſ.* 4. 6. &c.

Verſu quarto, *Reſiduum* gazam *comedit* arbe, *& reſiduum* arbe *comedit* jelek, *& reſiduum* jelek *comedit* chaſil.] Hæ ſunt locuſtarum quatuor ſpecies, ut jam ante (*a*) monuimus, quas *Hebræi* nominibus hic appellamus, quia *Latina* non ſuppetunt. Sic infra, capitis ſecundi verſu vigeſimo quinto, *Et reddam vobis annos, quos comederunt* ARBE, JELEK, CHASIL, & GAZAM. Ubi *gazam*, quæ prima fuerat, poſtrema nominatur. Quod obſervandum in *Hebræos*, qui has quatuor locuſtarum ſpecies quatuor annis continuis, *gazam* nempe primo anno, *arbe* ſecundo, *jelek* tertio, *chaſil* denique quarto, *Judæam* devaſtaſſe putant. Quod mihi fit parum veriſimile. Quia ſi locuſta *gazam* dicta in *Judæam* primo anno fuiſſet immiſſa, non poneretur ultimo loco *Joel.* 2. 25. Et in his plagis enumerandis *Propheta* eundem utrobique ſervaſſet ordinem. Præterea, ſi ſingulæ ſpecies ſingulis annis aſſignatæ fuiſſent, non diceretur *arbe* comediſſe reſiduum *gazam*, & *jelek* reſiduum *arbe*, & *chaſil* reſiduum *jelek*: neque enim hujus anni proventus ſunt præcedentis reliquiæ, nec quæ futuro provenient in hujus anni reliquis haberi poſſunt. Itaque, ſive annotina fuerit hæc locuſtarum plaga, aut, quod ex *Joel.* 2. 25. videtur rectè concludi, in plures annos propagata: non tamen ſingulas locuſtarum ſpecies ſingulis annis aſſignandas, ſed omnes eodem anno in *Judæam* puto ingruiſſe. Ita ut, uno agmine ex agro aliquo diſcedente, alterum ſuccederet, præcedentis reliquias, ſi quæ eſſent, depaſturum, ac conſumpturum: Idque repetitu toties, quoties fuit neceſſe, ut nihil omnino, quo vel homines vel beſtiæ veſcerentur, in agro ſupereſſet. Nihilo magis probo, quod volunt *Judaicam* hanc plagam ab *Ægyptia* in eo differre, quod *Ægypto* unum locuſtæ genus, (ארבה *arbe* nimirum) at *Judææ* quatuor illæ ſpecies incubuerint. Quamvis enim *arbe* ſumatur ἰδικῶς pro *certa locuſta ſpecie*, cum reliquis opponitur, ut in *Joele*, & *Levit.* 11. 21. plerumque tamen γενικῶς uſurpatur pro *toto genere locuſtarum*. Quomodo ſumpſit *Moſes*, ubi egit de τῷ *arbe* in *Ægyptios* immiſſo. Ita ut etiam ילק *jelek*, & חסיל *chaſil*, atque alię locuſtarum ſpecies includerentur. Proinde *David* de *Ægyptiis* Pſal. 78. verſ. 46. *Dedit τῷ chaſil proventum eorum, & laborem eorum τῷ arbe.* Et *Pſal.* 105. *v.* 34. *Dixit, & venit* arbe *&* jelek *ſine numero.* Itaque non ſolus *arbe*, ſed & *chaſil*, & *jelek* in illos à Deo immiſſi ſunt. Meritò igitur apud *Pſalmum* Deus in *Ægyptios* inſtruit πληγὴν τὴν ἀκρίδα, *locuſtam omnigenam.* Quatuor in *Joele* locuſtarum ſpecies, *gazam*, *arbe*, *jelek*, & *chaſil*, quomodo *Chaldæi*, *Syri*, atque *Arabes* efferant, hic dicere nihil attinet. In *Græca*, & *Vulgata*, hæ ſunt, ἐκκαῦμα, ἡ ἀκρὶς, ἡ βρὶχθη, ἡ ἐρυσίβη, *eruca*, *locuſta*, *bruchus*, *rubigo.* Quarum prima & ultima ad locuſtarum genus non pertinent. Nam ἡ ἐρυσίβη *rubigo*, ne animal quidem eſt, ſed morbus ſegetum. Itaque huic verſioni haudquaquam ſtamus. Nobis enim id perſuaſiſſimum eſt, *Hebræos* quatuor vocibus quatuor *locuſtarum* ſpecies ſignificari. Quod uno ore hic afferunt *Hebræi* omnes: quamvis illæ ſpecies quomodo inter ſe differant, definire non poſſint.

Sed hæ voces quidquid ſonent, gravis agitatur quæſtio; nempe, an quæ de locuſtis hic dicuntur, ad literam ſint explicanda. Myſteria enim hic multi quærunt, quaſi non *vera locuſtæ* intelligantur, ſed *Judæorum hoſtes.* Inter utramque ſententiam ita fluctuare videtur *Hieronymus*, ut ad ultimam magis propendeat. Primò enim hæc refert ad quatuor Imperia, quæ ſingula ſucceſſivè in *Judæos* inſurrexerunt. ERUCAM, inquit, *quæ* Hebraicè גזם GAZAM, Græcè *dicitur* καμπὴ, Hebræi Aſſyrios *interpretantur*, Babylonios, *atque* Chaldæos; *qui, de uno orbis climate procedentes; tam decem Tribuum, quam duarum, hoc eſt*, Iſraelitici *populi, cuncta vaſtarum.* LOCUSTAM *autem* Medos *interpretantur*, & Perſas; *qui, ſubverſo imperio* Chaldæorum, Judæos *habuere captivos.* BRUCHUM Macedonas, & *omnes* Alexandri *ſucceſſores, maximeque Regem* Antiochum *cognomento* Epiphanem, *qui inſtar bruchi ſedit in* Judæa, *& omnes priorum Regum reliquias devoravit.* RUBIGINEM *referunt ad imperium* Romanum; *qui, quarti, & ultimi; in tantum oppreſſere* Judæos, *ut de finibus eos pellerent.* Hæc ille, tanquam ex mente *Hebræorum*, qui tamen, ipſo fatente, agnoſcunt etiam ad literam contigiſſe, quæ de locuſtis hic habentur. *Judæi*, inquit, *putant in diebus* Joel *tam innumerabilem locuſtarum ſuper* Judæam *veniſſe multitudinem, ut cuncta complerent, & non dicam fruges, ſed ne vinearum quidem, & arborum, cortices, ramoſque dimitterent.* Sed hanc *Judæorum* ſententiam ita refellit inſequentibus, *Hoc utrum factum, necne ſit, liquido affirmare non poſſumus. Neque enim* Regum *&* Paralipomenon *narrat Hiſtoria. Quod utique ſi fuiſſet, nunquam Scriptura tacuiſſet. Tantum dicimus, quod ſub Metaphora locuſtarum hoſtium deſcribatur adventus.* Deinde, quaſi inter utramque ſententiam ambiguus; *Ni fallor*, inquit, *videor mihi in hoc* Propheta *aliquid reperiſſe. Narratur imperia hoſtium ſub figura locuſtarum. Et rurſus ſic de ipſis locuſtis dicitur, quaſi hoſtibus comparentur: ut, cum locuſtas legeris, hoſtes cogites; cum hoſtes cogitaveris, redeas ad locuſtas.* Videtur *Hieronymo Cyrillus* aſſentiri, qui per has quatuor peſtes, *Salmanaſſarem*, *Nabuchodonozorum*, *Antiochum*, & *Romanos* intelligit. In eodem tamen hæc legas; Ἀλλὰ δὲ τὸ μὲν κέρμα, καὶ οἱ ἐπὶ ἀκρίδι τυχὸν νοοῦσι, βρίχθη τε, καὶ καμπὴν. *Verum quidem hoc eſt, eruca ſi de locuſta, bruchoque & eruca accipiatur.* Theodoretus, poſtquam nonnullos *Tropice* hæc interpretari ſcripſit de quatuor *Aſſyriæ* Regibus, *Theglathphalaſare*, *Salmanaſſare*, *Sennacheribo*, & *Nabuchodonozoro*; Ἐγὼ δὲ, ait, ἀλληθῆ μὲν ἡγοῦμαι τὰ τοιαῦτα ὑπολαμβάνειν δὲ καὶ τὸ κατὰ τὸ ῥητὸν νοούμενον τὸ ὄντι γεγονέναι. *Ego vero*, inquit, *vera quidem hæc eſſe cenſeo; ſed & quæ ad literam intelliguntur re verâ contigiſſe arbitror.* Chaldæus *literalem* ſenſum plerumque amplectitur. Nonnunquam tamen in *myſticum* delabitur: ut *Joel.* 2. *v.* 25. ubi pro quatuor locuſtarum ſpeciebus, *arbe*, *jelek*, *chaſil*, & *gazam*, habet עממיא ולשנוא ושלטניא ומלכותא פרעורי, *populos*, & *linguas*, & *imperia*, & *regna vindicta*; id eſt, quibus Deus uſus eſt ad rebellium in populo ſuo ultionem. Ex *Hebræis* Commentatoribus *Jarchius*, *Kimchius*, & *Aben Ezra* literæ mordi-

(*a*) *Cap.* 1. *Seſſ.* 3. 2. 8. 6.

eus harrent. At his poſterior *Abarbanel*, *Hieronymum* ſequutus hunc *Prophetam* veniſſe aſſerit, להתנבאות על כמשלרת ארבע המלכיות בבל ופרס ויון ורומי *ut prophetaret de dominatione quatuor imperiarum*, Babylonici *ſcilicet*, & Perſici, & Græci, & Romani. Et à literali ſenſu uſque adeo alienus eſt, ut de iis agens, qui ad locuſtas hæc referunt, in ipſa Præfatione exclamet, חלילה לי מלהאמין בזה, *Abſit à me, ut hoc credam:* quaſi id eſſet valde abſurdum. Sed, cum nihil objiciat, quod non ſit futiliſſimum, non dubito, quin à *Propheta* veræ locuſtæ intelligantur, quæ paulo poſt *Prophetam* ejus *Judæam* devaſtaverint. Neque enim *hoſtes inſenſi* ſolent cum *locuſtis* conferri, niſi ratione numeri: ut cum de *Madianitis*, & *Amalekitis* dicitur *Jud.* 6. 5. *Venerunt quaſi locuſta multitudine.* Et *Jud.* 7. 12. *Diffuſi erant in ea valle tanquam locuſta multitudine.* Et *Judith.* 2. 2. de copiis *Aſſyriorum*; *Et multi miſcelli, ut locuſtæ, ad eos conveniebant.* Et de *Trojanis*, & *Æthiopibus*, quos *Memnon* adduxerat, *Q. Smyrnæus* libri ſecundi verſu 195.

--- τοὶ δ' ἐκίχανον

Ἀκρίδες καρποβόροι ἐφαλίγκιοι, αἵ τε φέρονται

Ὧς τε θοὸν νέφος ἠὲ πολὺς ὄμβρος ὑπὲς χθονὸς ἐφπετόωσι,

Ἄφλαστοι, μερόπεσσιν ἀθύρματα λοιμὸς ἄγουσα.

Ipſi autem effundebant ſe locuſtis frugivoris pares, quæ ferantur ut nubes, aut immodicus imber ſuper totam terram, innumera, tetram hominibus famem allatura. Alioqui enim, cum homines *locuſtis* comparantur, id ad contemptum pertinet, & πρὸς τὸ ἰξυθενὲς μάθ. Quale illud de *Iſraelitis* cum *Anakeis* Gigantibus collatis, *Num.* 13. 34. *Quibus comparati ut locuſta videbamur.* Et de hominibus præ Deo *Eſ.* 40. 22. *Qui ſedet ſuper gyrum terræ, & incolæ ejus ſunt quaſi locuſtæ.* Nec diſſimile illud *Lucians* in *Hermotimo*, Ὅσοι μυριάσιν ἀπὸ ἕδρας ὑψηλῆς ἐπιζωπτοῦσι τοὺς ἄνθρωπους. *Altos homines tanquam formicas è ſublimi contemplantes.* Itaque magna Imperia cum his animalculis niſquam conferri videas: ſed cum *leonibus*, *pardis*, & *urſis*, ut *Danielis* capite ſeptimo. Sed, ut res ſit manifeſtior, jam ſequentia diſpiciamus.

Verſu quinto, *Expergiſcimini, ebrii*; (quibus longa compotatio ſolet ſomnum conciliare,

--- *aqua mero redeunt in pectora ſenſus,*

ut in *Poëta* habetur) *flete, & ejulate, omnes vinum potores, ob muſtum, quoniam exciſum eſt ex ore veſtro.*] Ut infrà verſu nono, *Exciſum eſt ſacrificium.* Et verſu decimo ſexto, *Coram oculis noſtris cibus exciſus eſt.* Nempe à locuſtis, quarum una ſpecies גזם *gazam* dicitur *ab excidendo.* Sed *Propheta* hic utitur Verbo כרת, ut *Nahum.* 3. 15. תכריתך, *Exſcindet te gladius, & abſumet ut bruchus.*

Verſu ſexto, *Gens enim aſcendit contra terram meam, valida, & innumerabilis. Dentes ejus ut dentes leonis, & molares ut leænæ.*] Ad quæ *Abarbanel*, לא אמר הנביא זה באמת על הארבה כי איך יקראהו גוי וקהל גוים *Propheta certe id non dixit de locuſtis: eas enim quomodo gentem vocaret, & congregationem gentium?* At *Propheta* habuit, quem ſequeretur, Regum ſapientiſſimum, cujus verba ſunt *Prov.* 30. 25. 26. הנמלים עם לא עז *Formicæ, populus invalidus.* Et, שפנים עם לא עצום *Chærogryllo, populus non fortis.* Ridiculum enim eſt, quod ibi habet ex *Midraſ*, etiam eo loco *Salomonem* per quatuor animalcula quatuor Imperia ſignificâſſe. Fateor quidem *gentis* nomen de *homine* propriè uſurpari, nec transferri ad *beſtias* niſi per Metaphoram. Sed ea Metaphora nihil quidquid eſt uſitatius. Hinc *Poëtarum* antiquiſſimus, idemque optimus, dixit *Iliad.* Β'. verſu 87.

Ἥν τε ἴθυια οἴσει μεγαλοσσάων ἀθύρων,

Ut ſunt gentes apum frequentium. Ubi *Scholiaſtes*, Πρώτη δὲ αὐτὴ παραβολὴ τῇ πρώτῃ. Et verſu 458.

--- ἰσχίδιοι πετεηνῶν ἴθυια πολέων,

Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δολιχοδείρων.

Avium volucrium multæ gentes, anſerum, aut gruum, aut cygnorum longo collo. Et verſu 469.

Ἥν τε μυῶν ἀδινὰς ἴθυια πολλὰ,

Ut frequentium muſcarum multæ gentes. Et *Odyſſ.* ξ'. verſu ſeptuageſimo tertio de ſuibus,

--- ὅθι ἴθυια ἰσχανόωσι χοίρων,

Ubi includebantur porcorum gentes. Et Orpheus *De lapidibus* in *Corallio*,

Ἔνθ τε μυῶν ἀγέλας, ἰχθύ τ' ἀκρὶδ' ἄπλετον ἴθυ-

Ῥαίουι. ---

Et murium greges, & locuſtarum infinitam gentem perdet. *Oppianus* quoque libri tertii *Cynegeticæ* ferè initio,

Ἀλλ' ὅτε δὴ κεραὸν ἀσπαμὸν ἴθυια θήρων,

Sed poſtquam carnivarum cecinimus gentes ferarum. Et *Lucillius* libri ſecundi *Anthologiæ* capite vigeſimo ſexto,

Ὄψει καὶ γυπῶν ἴθυια, καὶ κοράκων.

Videbis & vulturum & corvorum gentes. Et *Piſidas* in *Hexaëmere*,

Τὶς ἐκφανεῖσι παγγενῆ τὴν ἀγέλλα,

Ἔθνος πτερωτὸν, εἰς φθορὰς Αἰγυπτίων;

Quis omnigenam locuſtam inſtruxit, gentem alatam, in perniciem Ægyptiorum? Neque aliter *Latini* Scriptores. Ut cum de equis *Poëta* dicit libro tertio *Georgicorum*,

Tu modo quos in ſpem ſtatues ſubmittere gentis.

Et de vitulis, --- *notas & nomina gentis inurunt.*

Quale eſt, quod ibidem peſtis corripit

Spemque gregemque ſimul, cunctamque ab origine gentem: id eſt, *totum ovile.* Ut cum libro quarto vocantur *Proteï* piſces --- *vaſti gens humida ponti.*

Et de apibus idem ibidem,

--- *totumque ordine gentis*

Mores, & ſtudia, & populos, & prælia dicam.

Et rurſus,

Ut bina Regum facies, ita corpora gentis.

Et libro primo *Æneidos*, --- *cum gentis adultos*

Educunt fœtus.

Quod loquendi genus, ne quis *Poëtis* proprium eſſe putet, etiam in *Columella* occurrit libri decimi capite tertio, *Gens univerſa totius alvei conſumitur.* Et capite nono, *Inteſtino bello tota* (apum) *gentes conſumuntur.* Et capite decimo de Rege apum, cui detractæ ſunt alæ, *Ne ditionis quidem populo ſuæ permittit longius evagari.* Et capite decimo tertio, *Duo populi conjungi debent.* Et de fucis capite decimo quinto, *Nec ad occidionem gens interimenda eſt.* Quale eſt, quod *Ælianus* libri ſexti *Hiſtoriæ* capite decimo nono, τὸ τετράγωνον φῦλας cicadarum *nationem* dixit. Ita enim ſcripſerat, non φῦλας, vocem nihili, quam habent noſtræ editiones. Sed & *Arabicè* أمة *umma*, *gentem*, de quovis animali dici notant *Arabum* Lexicographi, *Giauhari*, & *Alcamus*. Ut in celebri Pſeudo-*Prophetæ* dicto de animalibus, quod ſuprà (*a*) citavimus; (*a*) *Cap.* 3. *p.* 461. *lin.* 46. *&c.*

اللة خلق الف امة منها ستماية في البحر واربعماية في البر وان اول ملاك هذه الامم الجراد

Mille animalium gentes (ita ad verbum habentur) *creavit Deus, ſexcentas in mari, & in terra quadringentas. Et prima harum gentium peſtis eſt locuſta.* Quidni igitur locuſtas *Joel* hic appellaverit גוי, *gentem*, & עם, *populum*, capitis ſecundi verſu ſecundo.

Iiſdem leonum dentes & molares aſſignantur: ut *Apoc.* 9. 8. Ὀδόντες αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν, *Dentes eorum ut leonum erant*, id eſt, *duri, validi, acuti.* Proinde *Plinius* de locuſtis, *Omnia morſu erodentes, & ferax quoque rectorum.* Quæ vis eſt ſtupenda prorſus in tam vili animalculo. Ut non immeritò *Hieronymus* ad hæc verba exclamet; *Quid locuſtis fortius, quibus humana induſtria reſiſtere non poteſt?* Et *Cyrillus*, Ἀμαχον τὸ

τὸ χρῆμά ἐϛι, καὶ ἀναταγώνιϛον νομιδὴ ϓ τοιούτων ἡ ἐφοδος, ἰκανή τε ἀρδην ἀπολέσαι τὸ ἐν ἀγρῷ. *Res eſt inſuperabilis: & prorſus inexpugnabilis eſt earum impreſſio, & ad perdendas res opes plane ſufficit.* Quod ab illis demórsum eſt *Arabes* قاشر vocant, id eſt, *dentculatum ut ſerra modum.* Nam قشر eſt *ſerra ſecare.*

Verſu ſeptimo, *Poſuit vitem meam in deſolationem, & ficum meam in confractionem. Penitus nudavit eam, & abjecit: alburnum ramis ejus. Vitem* ait, & *ficum*; quia bruchi, & locuſtæ utrique infeſti ſunt. Proinde, ut à vitibus bruchi arceantur, hoc præſcribit *Didymus* libro decimo *Geoponicon*, Περὶ τὸ φίλυχρ & ἀμπέλε παρὰ τὴν ῥίζαν, τρὶς κύκλῳ ἐπήνεγκε χάλκον· φυτεύμενα γὰρ ταῦτα τῇ ἰδιᾷ ϓ βρίχων ἀσαφῆ. *Circa vitis truncum ad radicem tria ſinapis grana defode: illa enim confita bruchum odore ſuo permunt.* Et de ficubus *Plinius* libri decimi ſeptimi capite vigeſimo quinto: *In* Bœotia *deroſa à locuſtis ficus iterum germinavere.* Quæ ſumpta ſunt ex his *Theophraſti* libri ſecundi *Hiſtoriæ* capite quarto, Ἐν δὲ τῇ Βοιατίᾳ καταβρωθέντων ϓ ἔργων ὑπὸ ϓ ἀττελέβων πάλιν ἀνεβλάϛησεν. Itaque pro ϓ ἔργων legendum ϓ ἰρίνων. Nempe ἰρίνα ſunt *ficus ſylveſtres*, vel *ficus quævis immatura*; ut in *Alexi* apud *Athenæum*. *Hebraeum* לקצפה reddo *in confractionem*, cum *Græcis*, qui hic habent εἰς πλησμὸν, aut εὐχλωσμὸν. Quæ vocis, alioqui inuſitatæ, verſio confirmatur ex *Arabiſmo*. Arabicè enim قصف eſt *frangere*, & القصيف eſt *fractus arboris ramus*. Ita *Giaubers*, & *Ibno-maruph*. Quod maximè ad rem facit. Modo ad ſummos arborum ramos referatur, quos locuſtæ depaſcuntur. Itaque à nonnullis dici putantur ὑληβάται, παρὰ τὸ ὕλας ϓ ἀσκεῖσθαι καὶ ϓ φυτῶν νέμεσθαι. *Hieronymo* קצפה, eſt *decorticatio*. Is proinde hic habet, *Ficum meam decorticavit*. Et arbores à locuſtis *decorticari* non ſemel ſcribit. Ut in *Oſea* caput decimum tertium, *Locuſta noxia eſt in tantum, ut arbores quaque & vineas decorticet.* Et in *Joelem*: Judæi *putant in diebus* Joël *tam innumerabilem locuſtarum veniſſe multitudinem, ut ne vinearum quidem & arborum corticet ramosque dimitteret.* Et infra, *Locuſta in tantum cuncta populantur, ut derodant arborum cortices. Chaldæus*, qui vocem קצפה reddidit multò aliter, tamen arbores à locuſtis decorticari concluſit ex ſequentibus de ficu, חשף חשפה, *nudando nudavit eam*; quæ ſic interpretatur, מקלף קלף, *decorticando decorticavit*. Sed, ut *nudari* dicatur arbor, corticem adimi neceſſe non eſt. Sufficit enim, ut folia, & fructus, vel flores auferantur. Unde *Poeta* vetus, in *Deſcriptione quatuor anni tempeſtatum*,

Fronde nemus denudat hyems, amnesque rigeſcunt.

Id *Græce* dixerit φιλάν. *Theophraſtus* libri quarti *Hiſtoria Plantarum* capite decimo ſexto, Ἐν Μιλήτῳ δὲ τὰς ἐλαίας, ὅταν δέσι περὶ τὸ ἀυθέν, κάμπαι κατεδίϛουσι· αἱ μὲν τὸ φυλλὰ, αἱ δὲ τὰ ἄνθη ἕτεραι τῷ γένει καὶ φυλλάς τὰ ἄνθρα. Milcti *oleæ*, *cum floruit, eruca eradunt, alia frondem, alia genus diverſa florem, atque arbores ita denudant.* At in *Jeële* ſequitur, ſici ramos exalbeſcere: quod non videbitur aliter poſſe fieri, quam ſi cortex detrahatur, ut detegatur alburnum, quomodo factum à *Jacobo Gen.* 30. 37. Reſpondeo, ipſum arboris corticem, cum putreſcit, exalbeſcere. Hinc *Theophraſtus* libri quinti *De cauſis* capite duodecimo, Διὰ τὴν ὑτρῳφίαν ἐκλευκαίνεται καὶ ἀπόλλυται τὰ ἄνθρα. *Alimenti defectu arbores exalbeſcunt, & pereunt.* Arbores autem locuſtarum contactu perire & exareſcere dicetur infra. Utut ſit, ex *Abyſſinorum* Hiſtoriis conſtat, locuſtas non ſolùm corticem, ſed & fructum exſcindere truncos, cum ad alius pabuli inopiam deventum eſt. Ita aſſerit *Scaliger* in *Cardanum Exercitatione* centeſimâ nonageſimâ ſecundâ.

Verſu nono, *Exciſum eſt fertum & libamen è domo Domini, lugent Sacerdotes miniſtri Domini.*] Ut verſu decimo tertio, *Venite, & pernoctate in ſaccis; quoniam prohibitum eſt è domo Dei veſtri fertum, & libamen.* Ex utroque hoc loco colligit *Abarbanel*, Templum à *Babyloniis* fuiſſe tum excitum: cum ſequatur contrarium, nempe Templum extitiſſe. Neque enim *exſcindi & prohiberi poteſt ſacrificium ex domo*, quæ non amplius extiat.

Verſu decimo, *Vaſtatus uſi ager, luget terra; quoniam vaſtatum eſt triticum, erubuit muſtum, languit oleum.*] Unde primitiæ & decimæ Domino offerebantur, *Num.* 18. 12. *Deut.* 14. 23. & 18. 3. 4. Sed & ex iiſdem fiebant ferta, & libamina. Itaque cum hęc tria deeſſent, non erat, unde fierent ſuſitæ oblationes. *Lugere terra* dicitur, ut apud *Hebræos* quæcunque vaſtata & deſolata ſunt, & in deterius mutata. Ut *Eſ.* 24. 7. *Luget muſtum, vitis languet.* Thren. 2. 8. *Fecit, ut lugerent antemurale & murus: pariter elanguerunt.* Eodem tropo *oleum langnere* & *muſtum erubeſcere* dicuntur (quomodo *vitis* verſu duodecimo) tanquam pudore affecta, quod hominum expectationi reſpondere non poſſint. Sic *Eſ.* 33. 9. *Luxit, languit terra, erubuit* Libanus. *Lugens terra* opponuntur *frugum fabulique latus ager* in *Salluſtio* libro ſecundo *Hiſtoriarum*, & *læta ſegetes* apud *Poëtam*. Unde & fimus, quo ſtercorantur agri, vulgo *lætamen* vocari ſcribit *Servius*, quod *Italis* eſt *lætame*.

Verſu undecimo, *Erubeſcite, agricolæ; ejulate vinitores, propter triticum & hordeum: quia periit meſſis agri.* 12. *Vitis erubuit*, &c.] Ordo eſſet, "Erubeſcite, "agricolæ; propter triticum & hordeum; quia periit "meſſis agri. Ejulate, vinitores; quia vitis erubuit. Sed hæc tranſponuntur per figuram, qualis χιαζμὸς. Tale illud de Eccleſia *Cant.* 1. 4. (al. 5.) *Nigra ſum; ſed formoſa: ut tentoria* Kedar, *& aulæa* Solomonis. *Id eſt*, "Extrinſecus, & hominum judicio, nigra "ſum, ut cilicina *Kedarenorum* tentoria: ſed formoſa "intrinſecus, & coram Deo, ut magnifica *Solomonis* "aulęa. Itaque par μετάθεσις.

Verſu duodecimo, *Erubuit vitis, & ficus languet. Malus punica etiam, palma, & malus, omnes agri arbores exaruerunt, quia periit gaudium a filiis hominum.* Quo ſcilicet in meſſe & vindemia afficiuntur, & cum colliguntur arborum fructus. Unde *Eſ.* 9. 3. *Lætati ſunt coram te ea lætitia, qua in meſſe eſt.* Et *Pſal.* 48. *Majorem animo meo lætitiam ſedidiſti, quam tempore, quo frumentum & muſtum illis abunde provenerunt.* In his cum planum ſit agi de damno terræ frugibus ac arborum fructibus à locuſtis illato, nimen reperit *Abarbanel* quod objiceret. Nempe, ſi res ſit de locuſtis, fruſtrà dici, vitem, & ficum, & omnes agri arbores exaruiſſe: cum fructus quidem locuſtæ abſumant, ſed ipſas arbores haudquaquam lædant. Unde hanc peſtem patet illi fuiſſe minus notam. Locuſtam enim *Plinius* ſcribit *multa contacta adurere*. Et *Piſidæ* in *Opificio mundi*,

Τήκει τὰ ἄνθρα, καὶ μαραίνει τὴν φύσιν,

Arbores tabefacit, & barbam marcidam reddit. Et *Damir*, لعابه سم ناقع النبات والشجر لا يقع على شيء منه الا اهلكه *Saliva ejus plantis & arboribus venenum eſt præſentiſſimum: ita ut, in quamcunque incidat, eam perdat.* Quod idem poſt *Valeriolam* his verbis tradit *Muſſetus*, *Nec ſolum morſu ſegetibus, paſcuis, pratis, hortis, pomariisque nocent: ſed ſtercore item nigro, viridi, mordace, gravi, bilioſaque imprimis atque aeris ſalvæ, quam multam ex ore interredendum fundunt.*

Verſu decimo quinto, *Hea diem illum! quia propinquus eſt dies Domini, & ut vaſtitas ab omnipotente veniet.*

Diei Domini, quo nempe ſedebit tanquam judex, ut in *Judæos* animadvertat, locuſtarum agmine in eos immiſſo. *Diem* enim pro *judicio* hic ſumi docti rectè obſervant. Ut 1 *Cor.* 4 3. *Mihi parum eſt judicari ab humana die*, id eſt, *humano judicio*. Quomodo loqui *Cilices*, unde *Paulus* oriundus, ſcribit *Hieronymus* ad *Algaſiam* Quæſtione decima. Quod illos à vicinis *Syris* crediderim eſſe mutuatos. *Ut vaſtitas ab omnipotente*] *Hebraicè* כשד משדי, eleganti Paronomaſiâ. Ac ſi quis *Græcè* dixerit, ὡς ἀκάλλιστον ἀπ' Ἀτόλμου· aut ὡς ἀγέλη ἐκ Ἀγέλης. Tamen Dei nomen שדי *ſaddai*, *voſtatorem* non ſonat, ſed παντοκράτορα *omnipotentem*, ut *Arabicè* شد *ſadda* eſt *roborare*.

Verſu decimo ſexto, *Nonne coram oculis noſtris cibus ſuccifus eſt, è domo Dei noſtri gaudium, & exultatio?*] Unde rurſus apparet agi de Templo adhuc ſtante, non à *Chaldæis* ſubverſo, ut placet *Abarbanelo*. *Gaudium* autem intelligitur, quo illi afficiuntur, qui ſacrificiis & primitiis in Dei Templo oblatis hilares veſcebantur, Lege ita jubente *Deut.* 12. 6. 7. *Eo adducetis holocauſta veſtra, & ſacrificia veſtra, decimaſque veſtras, & oblationes manûs veſtræ*, &c. *Ut ibi comedentes coram Domino veſtro lætemini, vos, & familiæ veſtræ*, &c. Et *Deut.* 16. 10. 11. *Celebrabis feſtum ſeptem ſeptimanarum Domino Deo tuo voluntaria oblatione*, &c. *Et lætaberis coram Domino Deo tuo.* Et 1 *Paralip.* 19. 21. 22. *Sacrificaverunt Domino*, &c. *Et comederunt, ac hiberunt illa die coram Domino cum lætitia magna.* Sic, *Alcinoo* ſacra *Jovi* faciente, *Odyſſ.* η'. *Phæaces*

Μηρὸν ἓ πίανσιν δαινυ', ἰφυεῖα δαῖτα
Τετρύφοντες.

Femora aſſantes epulabantur, magnifico convivio ſe oblectantes. Ceſſat autem hoc gaudium, cum deſunt oblationes. Eæ autem deerant, quia locuſtæ nihil intactum reliquerant.

Verſu decimo ſeptimo, *Putruerunt grana ſub glebis ſuis, deſolatæ ſunt cellæ, deſtructa ſunt horrea; quia exaruit frumentum.*] In hujus verſus primo commate, עבשו פרדות תחרת מגרפותיהם, è quatuor verbis tria ſunt, quæ nuſquam alibi reperiuntur. Proinde hic hærent Interpretes, neque diſſenſus major uſpiam. *Græci* enim reddunt, Ἐκλιπησαν βαμάλιες ὅτι ταῖς φάτναις, *Subſiſtaverunt juvenca in præſepibus ſuis.* Et *Hieronymus*, *Computruerunt jumenta in ſtercore ſuo.* Et *Chaldæus*, אתעמיו גרבי חמר תחות מגופתהון, *Effluxerunt dolia vini ſub operculis ſuis.* Et *Syrus* rurſus aliter. Nos cum *Hebræis*, *Computruerunt grana ſub glebis ſuis.* Nempe עבשו idem, quod עפשו, *Beth* & *Pe* permutatis, quæ literæ ſunt homogeneæ, & facilè permutabiles. Porrò *Talmudicis* עפש, eſt *putreſcere*. Rectè igitur *Hieronymus*, *computruerunt*. Et פרדות, *grana* verè exponi ſuadet, quod *Syris* ܦܪܕܘܬ eſt *granum*. Hinc in *Syra* Paraphraſi *Matth.* 13. 31. ܟܦܬ ܕܚܪܕܠ eſt *granum ſinapi*. Joh. 12. 24. ܟܦܬ ܕܚܛܐ *granum frumenti*. 1 Corinth. 15. 37. ܟܦܬ ܕܚܛܐ ܐܘ ܕܫܥܪܐ *grana tritici, & hordei*. Denique מגרפות eſſe *glebas* ſuadet ſimilitudo vocum גרף (unde מגרפות) & רגב: quarum hæc in *Jobo* bis occurrit pro *gleba*. Et verò *gleba* dici videntur מגרפות à Verbo גרף, quod, de torrente uſurpatum, *avehere* ſignificat. Sic *Jud.* 5. 21. *Torrens* Kiſon נחל קדומים, *avexit eos*. Et *Arabicè* in *Alcamus*, جرفته السيل *illum avexit torrens.* سيل جراف *Torrens omnia avehens.* جرف *Terra gleba, quam torrens avehit.* Itaque מגרפות ſunt propriè גרבי נחל, *glebæ torrentis*, quomodo vocantur *Job.* 21. 33. deinde etiam glebæ quævis. *Grana* porrò (ſeu *ſemina*) ſolent *ſub glebis ſuis* (id eſt, in terram jacta) *putreſcere*, cum nimii ſunt imbres. Proinde *Plinius*, libri decimi capite vigeſimo quarto, ſationem locis humidis vult celerius fieri, *ne ſemen imbre putreſcat.* Et *Kimchius* in hunc *Joelis* locum, יתעפשו גרגרי הזרע מפני הגשמים, *Putreſcunt grana ſeminis propter pluvias.* Et *Junius*, *Mucida facta ſunt ſata ex nimiis imbribus ſemea corrumpentibus.* Quo eodem ſenſu Cl. *Deodatus*, *Accenni che le ſemente ſarebbero guaſte da ſoverchie piogge.* Sed hæc non cohærerent cum ſequentibus, quibus deſcribitur ſumma ſiccitas. Eò enim hæc pertinent verſu decimo nono, *Ignis conſumpſit paſcua deſerti, & flamma aduſſit omnes arbores agri.* Et verſu vigeſimo, *Etiam agri beſtiæ ad te clamant, propterea quod exaruerunt alvei aquæ, & paſcua deſerti abſumpſit ignis. Ignis, & flamma*, id eſt, immodicus æſtus. Ut *Pſal.* 82. 13. (al. 83. 15.) *Ut ignis comburit ſylvam, & flamma montes incendit.* Hinc loca Solis ardore torrida חרבים vocantur *Jerem.* 17. 6. id eſt, *arentia*, vel *adusta*. Satorum igitur putredo, de qua *Joel*, non venit ex pluviis, ſed ex ſumma ſiccitate. Quâ, ſi proprie loqui velimus, ſemina non tam putreſcere, quàm vaneſcere dicuntur. *Plinius* ubi ſuprà, *Sationem locis humidis celerius fieri ratio eſt, ne ſemen imbre putreſcat: ſiccis ſerius, ut pluvia ſequantur, ac diu jacent, atque non concipiens, vaneſcat.* Quale eſt, quod capite præcedenti dixit ventos noxios *eximanire grana*. Sed, ſive imbre grana putreſcant, aut ſiccitate vaneſcant, *Hebraum* עבש, vel עפש, potuit utrumque complecti. Ut in *Heſiodi Clypeo* cadaverum oſſa

Σαρκὶ ἀζαλέῃσι κεκαπνῷ πύθεται αἴῃ,

ſub arido Syrio *in nigra putreſcunt terra.* Quaſi etiam ſiccitas ſit cauſa putredinis. Atque illa ipſa ſiccitas, cujus *Propheta* meminit, cauſa fuit cur locuſtæ uberius provenirent. De iis enim ita *Plinius* libri undecimi capite vigeſimo octavo, *Verus aquas intereunt ova, ſicco vere major proventus.* Et de attelabis *Philoſophus* libri quinti *Hiſtoriæ* capite vigeſimo nono, φθείρεται δὲ ἀνταῖς τὰ ὠὰ ὑπὸ τῶ μετοπωρινῶν ὑδάτων, ὅταν πολλὰ γένηται· ἀν ἓ ἀνχμὸς συμβῇ, τότε γίνονται μᾶλλον ἀττίλαβοι πολλοί, διὰ τὸ ἀντὰ μὴ φθαρῆναι ὑμβρος. *Eorum ova corrumpuntur autumnalibus aquis, ſi multa ſint. At ſicco autumno largior eſt attelaborum proventus, quia tum ſimilis non eſt illorum corruptio.* Hinc *Tertullianus De Anima* capite trigeſimo ſecundo, *Siccitatibus gaudent locuſtæ, papiliones, chamæleones.* Itaque, ut locuſtarum ova deſtruantur, ex *Valeriola*, & *Penoto*, docet *Muſſetus*, in eorum loca primo vere derivare torrentes, qui totam terræ ſuperficiem, aut maximam ejus partem, abundè humectent. Hæc ad primum caput *Joelis*; jam ad ſecundum.

CAPUT QUINTUM.

De Locuſtis quid habeat *Joel* capite ſecundo.

Cur futura malo conferantur cum Aurora ſuper montes expanſa. *Aurora* ſpargi ſuper montes, *Poëtarum phraſis*. Locuſtæ *non dicuntur* à locis uſtis, *ut* Grammatici *volunt*; *ſed à* loquendo. *De cicadarum & locuſtarum loquacitate obiter. Summa in* Judæa *ſiccitas ante, & poſt locuſtas. Locuſtæ caput equinum. In iiſdem natura decem magnorum animalium.* Joëlem *de* Centauris *egiſſe nugatur* Abarbanel. *Sensus locuſtarum tanquam currumm ad ſextum milliare auditur. Is ſit alis, cum volant; & dentibus, cum comedunt. Eſt & illis propria vox,*

de

de cujus origine diſputatur. Ut cicadarum, ita etiam locuſtarum cantum Poëtæ *laudant. Locuſta ineſpugnabilis. Ordo earum in acie mirabilis. Agmen quomodo* Arabicè. *Neque urbes, neque domus his inacceſſa. Per feneſtras ingrediuntur. Etiam in menſas decidunt. Groſſus quam firmus. Per medios enſes illæſa ruunt; nec, viſo homine, fugiunt. Sunt quaſi loricatæ. Talis hoſtis quam terribilis. Sua multitudine Solem obumbrant: unde* locuſta *dicta* חגב, & צלצל. *Lunam quoque obſcuram, eam noctu volant. Falſum enim eſt, eas nonniſi interdiu volare.* Of. 13. v. 2. ut fumus מארבה, è fumario; *al.* ex locuſtis. *Joel. 2. verſ. 20. per* Septentrionalem, *&c. nec* Aſſyrios, *nec* Romanos *ſignificare; ſed locuſtas, ad Aquilonem urbis in* Arabiam Deſertam, *& utrumque mare impellendas. Mortuorum fetor* Hebraïs צחנה, Græcis βρόμος, *aut* βρόμος *potius, quod pro ſonitu perperam acceperunt. Fœtor ille quam peſtifer, & quot hominum millia quandoque abſtuliſſet. Locuſtæ* Arabibus *etiam* Dei exercitus *dicuntur.* Obj. *Si hæc ad literam contigiſſent, Scriptura non tacuiſſet.* Reſp. *Hiſtorias famis in Scriptura paucas haberi, nec niſi ex occaſione.*

In *Joelis* Prophetia cap. 2. verſ. 1. & 2. hæc habentur, *Commoveantur omnes incolæ terræ: quia advenit dies Domini; quia propinquus eſt. Dies tenebrarum, & caliginis; dies nubis, & obſcuritatis; ut Aurora ſuper montes expanſa: populus multus, & robuſtus. Cui ſimilis non fuit a ſæculo, nec poſt ipſum amplius erit uſque ad annos ætatis ejuſque ætatis.*] Ut antea vocavit locuſtas *gentem validam* & *innumerabilem*; ita hic *populum multum* & *robuſtum* appellat: quæ Metaphora jam explicata eſt. His populum *ſimilem* aut *fuiſſe* aut *futurum eſſe* negat; ut ſupra cap. 1. v. 2. Tempus, quo venturæ ſunt, *dies Domini* dicitur: quia tum reis diem dicet Dominus, & de iis pœnas repoſcet. Et *dies tenebrarum* & *caliginis*; quia, ut *lux* res ſecundas, ita *tenebræ*, in Scripturis, adverſas notant. Et confertur cum *Aurora ſuper montes expanſa*; ut ſignificetur fore, ut hoc malum & latè & citò diffundatur. Utrumque enim eſt Auroræ proprium, cujus lumen ubique ſpargitur puncto temporis. Eodem ſenſu dixit *Eſaias* cap. 58. v. 8. *Erumpet ut Aurora lumen tuum.* Nempe ὅλον αἰσιμῶς τὸν θεῖον, σὺν ἰσῃ καὶ δηλῳ καθιόμενον παρὰ Θεῷ, *ut in fulguris modum à Deo cum impetu & curſu dimiſſum*, ut ibi habet *Cyrillus*. De cætero *Aurora expandi*, vel *ſpargi* etiam *Poëta* dicunt. *Homerus Iliad. V.* initio,

Ἠὼς μὲν κροκόπεπλος ἐπέδυνε λάχνην ἐπ' ἀλαῖ.

Quod *Virgilius* ita expreſſit lib. 4. *Æneidos*,

Et jam prima novo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Et *Æneidos* lib. 12.

Poſtera vix ſummos ſpargebat lumine montes.

Ubi *montes lumine ſuo ſpargere* legitur, ut in *Prophetâ*, *Sicut Aurora ſuper montes expanſa*: quia lux in montibus primùm apparet.

Verſu 3. *Ante eum conſumet ignis, & poſt eum exuret flamma. Quaſi hortus* Edenis *eras terra ante eum. Poſt eum vero deſertum erit vaſtum; nec erit, quod ei evadat.*] Sunt, qui locuſtas ipſas cum *igne* & *flamma* conferri volunt hic, & ſupra, cap. 1. verſu 19. & 20. quia auctore *Plinio* (a) *multa contagia adorant.* Unde eſt quòd in *Aphraatis Monachi* vita *Theodoretus* locuſtas deſcribit πυρὶ παραπλησίως ἅπαντα προεξαναῶσας, *igni inſtar omnia conſumentes.* Ita LOCUSTAS *Grammatici* dici volunt *à locis uſtis.* Verùm, ut hoc dicam obiter, mihi quidem *locuſta* non aliunde videtur, quàm *à locutione* appellata: cùm tam *loquax* ſit, quàm cicada, quam volunt Loquacitatis eſſe Symbolum. Itaque in *Ariſtophanis Pythagoriſta* apud *Athenæum* libro 6. jactat quidam paraſitus ſe eſſe λαλεῖν τεττιγα *loquacitate cicadam.* Et τὸ τεττιγων φίλον, *cicadarum gentem*, Ælianus λάλον *loquacem* appellat *Hiſtoriæ* lib. 6. cap. 19. Hinc *Alexis* in *Thraſone* apud *Athenæum* lib. 4.

--- ζῶ δ' ἐγὼ λαλίστερον
Οὐ πώποτ' ἄλλον, ἢτε κερκώπην, γύναι,
Οὐ κίτταν, ἢν ἀηδόνα, ἢ τέττιγα.

Ego, ô mulier, te loquaciorem nunquam vidi, non cercopem, non picam, non luſciniam, non cicadam Heſychio quoque λαλίστατος eſt ὁ ἄρτι τεττιξ ὁ λαλίστατος, *cicada mas maximè loquax.* Et, *Servio* ſi credimus, longævus ille *Tithonus* ideo in cicadam fingitur eſſe verſus; quia ſenes ſunt naturâ loquaciores. *Tzetzes* denique de cicadarum loquacitate multa habet lib. 10. *Hiſtoria* 301. Hæc inprimis, in æſtu eas eſſe loquaciores: & alas fruſtra comprimi, ut taceant; quia eo magis loquuntur. Ac proinde loquacibus vulgari *Proverbio* dici, Τέττιγα δίξεις τὸν πτηνῶν τέχα καπατηιοαι, *Cicadam videris aliquando fortaſſe cohibuiſſe.* Jam, ut de locuſtis eadem jactari ſcias, lege hęc *Theocriti Idyllio* 5.

--- Καὶ ἀηδόνες ὧδε λαλοῦνται,

Etiam hic loquuntur locuſtæ. Et *Meleagri* de locuſta, *Anthologiæ* lib. 3. cap. 24.

Ἐκπρὸ ποδὸς φίλας πορεῖ λάλιτ πτέρυγας,

Pedibus concutiens charas loquaces alas: quaſi locuſta loquatur alis. Sed eò maximè pertinet ἀπὸ τῆ ἀηδόνος *à locuſtâ* formatum Verbum καταηδονεῖν, quod ſignificat *loquacitate ſua aliquem obtundere*, quaſi *locuſtare* dixeris. *Heſychius*, Καταηδίνοντες, καταλέγοντες (lege καταλαλίζοντες) ἐπεὶ καὶ αἱ ἀηδόνες πολυφωνοῦσί ἐιον. *Locaſtabit* (ſi verbo datur venia,) *loquacitate obruet; quia locuſta ſunt loquaciſſima.* Sed, ut ad rem jam redeamus, cum de venturo locuſtarum populo dicit *Propheta*, *Ante eum conſumet ignis, & poſt eum exuret flamma:* utrobique agi puto de ſumma ſiccitate, quæ locuſtarum adventum præceſſerit, & ſequuta ſit. Ac proinde à *Propheta* dici, *Ante eum* (locuſtarum populum) *conſumet*, &c. Terra *Chanaan* cum horto *Edenis* confertur; ut *Ægyptus*, & *Sodomæorum* ager, ante cladem à Deo immiſſam *Gen.* 13. v. 10. *Ante eum*, id eſt, *ante adventum ejus:* ut *poſt eum*, id eſt, *poſt ejus diſceſſum*; ut *Zachar.* 7. v. 14. *Terra deſolata eſt poſt eos*, id eſt, *poſt eorum migrationem.*

Nec erit, quod ei evadat.] Nempe in terræ proventu. Omnia enim ita abſument, ut nihil planè ſit reſiduum.

Verſu 4. *Qualis aſpectus equorum aſpectus ejus, & ut equites ita current.*] Ut *Apoc.* 9. *verſ.* 7. *Et ſpecies locuſtarum ſimiles erant equis ad bellum paratis.* Hoc *Hebræi* referunt ad curſus aut volatus velocitatem, quâ ſint equis prope pares: nos inſuper ad caput aut faciem equinæ non abſimilem. A qua *locuſta* ab *Italis* vocantur *cavallette*. Hinc *Albertus* lib. 26. *Caput habent figurâ equi.* Et *Aldrovandus*, *Equinum quodammodo caput habent.* Et multò antè *Theodoretus* in *Joelem*, Εἴτις ἀκριβῶς κατίδοι τὴν κεφαλὴν τὴν ἀκρίδος, εἰδείη τῇ ἕξει ἴσως ἐοικυῖαν ἱππίζει. *Locuſta caput ſi quis attentè conſideret, id equi caput reperiet valdè ſimile.* Et *Muhammedaddin Aſſarhurienſis*, Poëta apud *Arabes* non incelebris;

لها فخذ أبكر وساقا نعامة
وقادمتا نسر وجوجو ضبغم ✲

(Hh) 3 ودبها

(a) *Nat. Hiſt. l.* 10. *cap.* 29.

نذبها اقاعي الارض وانعمت عليها

جياد الخيل بالراس والفم ✠

Habent femur camelorum, crura ſtruthionis, alas aquilæ, pectus leonis. Cauda in ut viperarum terra: & decorant eas equorum ſpecies in capite, & ore. Et alius *Arabs*

Anonymus apud *Damirem*, في جرادة خلق

عشرة من جمايرة للحيوان مع ضعفها

وجة فرس وعينا فيل وعنق ثور وقرنا

ايل وصدر اسد وبطن عقرب وجناحا نسر

وفخذا جمل ورجلا نعامة وذنب حية

In locuſta, quamlibet infirmâ, natura eſt decem magnorum animalium: 1. facies equi, 2. oculi elephantis, 3. collum tauri, 4. cornua cervi, 5. pectus leonis, 6. venter ſcorpionis, 7. ala aquilæ, 8. femora camelis, 9. ſtruthionis pedes, 10. cauda ſerpentis. In quo cenſu prima omnium ponitur *equi facies.* Pro بطن عقرب *ventre ſcorpionis* lege عقاب بطن *ventrem melanaeti.* Quia ſcorpio, qui locuſta minor eſt, in magnis illis animalibus non poteſt habere locum. Sequitur quidem, وجناحا نسر & *ala aquilæ.* Sed عقاب & نسر ſunt aquilarum diverſæ ſpecies. *Abarbanel* anxiè diſquirit, quorſum *Aſſyrii*, de quibus *Joelem* vult hic agere, cum *equo* aut *equitibus* conferantur. Et modò *equorum* nomine *Centauros* intelligit, quibus ſimiles fuerint *Chaldæorum* equites: modò illorum pedites veris equis, proceritate, viribus, & celeritate ſimiles fuiſſe contendit. Quæ quàm abſurda ſint, nemo non videt. *Centaurorum* hic neque vola, neque manus apparet: nec quiſquam ſanus crediderit *Chaldæos* à *Prophetâ* dici ſimiles animali, quod nuſquam eſt. Pedites autem cum equitibus conferri novum eſt, & inauditum. Denique quis *Aſſyrios* dixerit ut equites fuiſſe, cùm re verâ equites fuerint, iique magno numero? Quod Scriptura diſertè docet *Ezech.* 23. *v.* 6. 12. 23. & 26. 7. 10. 11. *Nahum.* 3. *v.* 2. *Hab.* 1. *v.* 8. &c.

Verſu 5. *Tanquam ſtrepitu currunm ſuper cacumina montium ſaltent, tanquam ſtrepitu flammæ ignis ſtipulam devorantis, ut populus validus ad pugnam inſtructus.*] Hoc quoque locuſtis prorſus convenit, quæ magno ſtrepitu volant, & in agros decidunt, & ſegetes dentibus commolunt. Hinc *Johannes* de locuſtis *Apoc.* 9. *v.* 9. *Sonitus alarum eis ut ſonitus currunm, equis multis ad bellum currentibus. Plinius* lib. 11. capite 29. *Tanto volant pennarum ſtridore, ut alia alites credantur.* Remigius Altiſſiodorenſis *in* Joelem, *Magnum ſonitum faciunt, quando mittuntur; in tantum, ut à ſexto milliari poſſit audiri ſonitus earum.* Cyrillus, Φασὶ γὰρ ὑ δίκα πτηνα πτάττεσθαι παρ' αὐτῶν ἐν ἀγγείοις τὸν κατάπτασιν ἐχὰ δὲ τινα ⸗ ἰδόντων ἀποτελεῖσθαι βλαχρὰν, περιθραυομένων αὐταῖς ⸗ πετταλίτων, ὡς ἀέμιν φλέγον διαῤῥιπίζοντος. *Eas non citra ſtrepitum in agros decidere ajunt. Sed & tenuem quendam ſonum dentibus edere, dum proſtratas fruges mandendo communuunt, tanquam ventis flammam agitantis.* Præterea locuſtis propria vox tribuitur. Proinde in *Mirabilibus* locuſta εκφημιάχ✠ *in ſcorpionem depugnans*, κύκλῳ περιῤῥεῖται τρύζει περὶ αὐτὸν circumſiens circa illum ſtridet. Et *Ælianus* lib. 6. *Hiſtoriæ* cap. 19. βομβεῖται ἀκριδα deſcribit, καὶ πάρεστι ὑποκραζοντα (ita lego pro ὑποκριζοντα, vel ὑποκρίζοντα) id eſt, *locuſtam bombilantem, & parvum ſuccinantem.* Fatendum tamen vocem illam eſſe incertæ originis. *Plinius* ubi ſuprà, *Vox earum proficiſci ab occipite videtur: eo locum commiſſura ſcapularum habere quaſi dentes exſtimantur, eoſque inter ſe terendo quaſi ſtridorem edere circa duo Æquinoctia, ſicut cicadæ circa Solſtitium.* Sed idem aliter cap. 51. *Locuſtas pennarum & feminum attritu* (ſonare) *creditur fanè.* Ut *Philoſophus* lib. 4. *Hiſtoriæ* cap. 9. Τοῖς ἀκρίδιοις τρίβεσθαι πτέρυξι τὸν ψόφον, *Crurum poſteriorum attritu ſtrepitum edunt. Poeta* ad alas referunt hanc qualemcunque vocem. *Muſæus* lib. 3. *Anthologiæ* cap. 24.

Οὐκ ἔτι δὲ πτερύγεσσι λιγυφθέγγοισιν ἀοιδὴς,
Ἀκρὶ, κατ' ὑπαὶθρης ἀύλακας ἰζομένη.

Non ampliùs alis dulciſonis cane, O locuſta, prope fruges ſulcos ſedens. Et rurſus,

Εὐδᾶς ἐν πτερύγων ἠδὺ κρέκουσα μέλ✠.

Flavis ex alis melos dulce canens. Et ibidem *Meleager*,

Ἀντίφωνὸς μίμημα λύρας, κρίνω μοί τι πεφάνθαι
Ἐκμέτρου φιλίας ποσὶ λαλὸς πτέρυγας.

O quæ naturâ lyram imitaris, cane mihi aliquid amabile, concutiens pedibus claros vocales alas. Et *Phocenus*,

Δαμοκρίτῳ μὲν ἐγὼ λιγυρὰν ὅτα Μοῦσαν ὠίμην
Ἀκρὶς ἀπὸ στερύγων, τὸν βαθὺν ὕπνον ἄγων.

Damocrito *quidem cum dulcem Muſam ego locuſta ab alis emiſerim, profundum ſomnum provocans.* Neque eſt, quod mireris laudari vocem, in qua non videtur quidquam eſſe elegantiæ. Nam, ut cicadam, ita etiam locuſtam *Poëta* paſſim à cantu laudant. *Leonidas*,

Ἀκρίδι, τᾷ κατ' ἄρουραν ἀηδόνι, καὶ δρυοκολάπτᾳ
Τετίγι, ξύνον τύμβον ἔτευξε Μυρώ.

Locuſtæ, quæ agrorum eſt luſcinia, & in quercubus jacenti cicadæ communem tumulum fecit Myro. *Antyte*,

Οὐκ ἔτι λιγυίᾳ σι κατ' ἀφνεὸν Ἀιδ✠ οἶκον,
Ἀκρὶ μελιζομένα, ὑψιτενὲς ἡλιό✠.

Non ampliùs, O canora locuſta, ad divitem Acidis domum canentem ſe videbit Sol. Et multò antè *Theocritus Idyllio* 7. ſeipſum ἐξυπνίζων, tanquam ad certamen impar cum *Poëta* magni nominis,

--- βάτραχ✠ δὲ πὰρ' ἀκρίδας, ὡς τε ἰρίδα.

Ut rana centra locuſtas contendo. Nec opus fuit *cicadas* intelligi, quas à cantu alibi commendat. Nam in locuſtis etiam nonnullæ ſunt *ad ſymphoniam compoſitæ, quæ barmonicum ſibilum edunt*, ut ibi *Scholiaſtes*. Proinde *Idyllio* 5. *Lacon Comatæ* ad quieſcendum in proxima ſylva hâc ratione invitat,

Ψυχρὸν ὕδωρ τηὸὰ καταλείβεται· ἐκ δὲ πιφύκη
Ποίη, καὶ σιγᾷς ἁ δρυς, καὶ ἀκρίδες ἅδε λαλεῦντι.

Frigida aqua ibi fluit; ibi nata eſt herba, & thorus, & locuſtæ ibi loquuntur, ſeu *canunt.*

Utut ſit, à voce & ſonitu Sacer Scriptor ad militarem ordinem tranſiens, verſu 5. *Eſt*, inquit, *ut populus validus ad pugnam inſtructus. 6. A facie ejus contremiſcent populi, omnes vultus pallorem contrahent. 7. Sicut fremitus multitudo currunm: ut viri bellatores aſcendens murum. Quiſque in viis ſuis procedent, nec pervertent ſemitas ſuas. Et alter alterum non prement, quiſque in calle ſuo procedet. 8. Etiam in menſem ruentes non ſauciabuntur. 9. Per urbem gradientur, in domos aſcendent, per ipſas feneſtras ut fur ingredientur.*] In quibus verbis primò notandum, hunc qualemcunque exercitum non jam dici *populum*, ſed *ut populum.* Itaque

(b) Cap. 2. verſ. 2.

Itaque cum *gentem* & *populum Prophetæ* ſupra (*b*) vocavit, loquebatur Metaphoricè; *populum* vocans eas copias, quæ re vera populus non ſunt, ſed *ut populus* ad pugnam inſtructus. Quale eſt, quod eaſdem addit *currere ſicut ſtrenui milites*, atque *ut veres bellatores murum ſcandere*. Ne quis hic veros milites, & bellatores, ſibi fingeret. Sed utut milites non ſint, merito tamen cum veris militibus conferuntur: 1. Ratione numeri, & virium. *Eſt ut populus validus.* Hieronymus, *Quid locuſta innumerabilium, & fortium; quibus humana induſtria reſiſtere non poteſt?* Cyrillus, Χρῆμα ἀμαχὲς, καὶ δυσπαραίτητος πανταχῶς αὐθρώποις, βρύχει κεῖν ἀκριδῶν ἰμπεδοι. *Eſt inexpugnabile, & hominibus prorſus inſuperabile, bruchus & locuſta irruptio. Pingitur* pugnandi modum ita deſcribit,

Τὸ πτηνὸν ἔθνος εἰς ἀνάμιξιν φέβου,
Βέλεσι νεφῶδες ἐξ ἀέρος τοξότου,
Λόγχης ἱσάριθμον, ἀντεπίπτωτον δόρυ,
Πυκνὴν φάλαγγα, μυριόχειρον ξίφους,
Πηδητικὴν ἅπαλξιν αἰσθάνου μάχης.
Οὐχ ἕστατ γαῖα, δῆλα πλίνθοι, καὶ τρίχες,
Ἕρπουσα πεζῇ, καὶ κλονεῖ πτερυγμάτων.
Δοκεῖ δὲ φεύγειν, καὶ παλιδρομεῖ μένειν.

Telum volatile ad metum exeſſandum, ſagittam nubilam ab incerto ſagittario, (emiſſam,) *lanceam paratam, haſtam per ſe mobilem, frequentem phalangem, enſem mille acierum, defultorum inſtabilis pugna propugnaculum. Neque enim ſtat, ſed currens ferit, ſerpens devaſtat, & volans tumultuatur. Videtur autem fugere, & ſtatim recurrens manet.* 2. Cum exercitu conferuntur ratione ordinis, quem in volatu & in inceſſu ſervant. Sunt enim *ut populus validus ad pugnam inſtructus* (Hebraicè עָרוּךְ, *ordinatus.*) *Quiſque in viis ſuis procedent, nec perverſent ſemitas ſuas, & alter alterum non premet. Quiſque in calle ſuo vadet.* Quod ita ſe habere his verbis aſſerit *Hieronymus, Tanto ordine, ex jubentis Dei diſpoſitione, volitans; ut inſtar teſſerularum, quæ in pavimentis artificis finguntur manu, ſuum locum teneant, & ne pauſle quidem, ut ita dicam, unguem transverſo, declinent ad alterum.* Neque ex incerta traditione id refert, ſed tanquam teſtis αὐτόπτης. *Hoc nuper,* inquit, *in hac provincia* (Palæſtinæ) *vidimus.* Et *Theodoretus*, Ἐσι γὰρ ἰδεῖν τὸ ἀκρίδα, τ πολεμίων δίκην, καὶ τειχῶν ἐπιβαίνουσαν, καὶ τοῖς ὅπλοις βαδίζουσαν· καὶ μὲν ὑπὸ τινος ἀνάγκης σκεδαζομένην, ἀκ' αὖθις μετὰ τινος εὐρυχωρίας ταύτὸ ἰφαδὸν πυκνοῦσθαι. *Nam locuſtas videre eſt hoſtium inſtar muros conſcendere, & per vias incedere: nec ulla viſe divelli patientes, ſed tanquam mutua quadam conſpiratione impetum facientes.* Et *Cyrillus*, Φασὶ δὲ αὐτὰς εὐηχεῖν ἶναι, καὶ ὡς ἐν τάξει διίστασθαι, καὶ ἥνικα μὲν ἀπονοσφίζεσθαι, πειρᾶται δὲ ἅτινες ἀλλήλας, οἷονεὶ καὶ ἀδελφαὶ, φύσιν αὐτῶν (lege αὐταῖς) βραβεύσης τὸ φιλάδελφον. *Ajunt eas ordine ire, & quaſi per acies volare, mutuoque ſejungi, & tanquam ſorores ſe mutuo ſubſequi, mutuum illis amorem naturâ diſpenſante. Arabes* quoque apud *Damirem* idem docere jam ſupra (*c*) probavimus. *Congregantur,* inquiunt, جَعْسَكر *ut exercitus. Earum enim prima cum migrat, ſequuntur univerſæ, & pariter migrant. Et prima cum diverſatur, diverſantur reliquæ omnes.* Sed huc maximè pertinet, quod ab *Arabico* Verbo نظم *nadama*, quod *certo ſerie jungere*, & *connectere* ſignificat, quomodo in monili margaritas, *locuſtarum agmen* منظوم *mandoum* dicitur. *Alcamus*,

المنظوم الجماعة من الجراد Almandoum,

locuſtarum agmen. Proinde *Sigebertus* de locuſtarum multitudine, quæ *Galliam* vaſtavit Anno 874. *Quod mirum eſt dictu, tanto ordine volitarent, præmiſſis ducibus, qui pridie coſtra metarentur; ut militaris deſcriptionis in iis animalibus cerneretur.* 3. *Ut milites* locuſtæ *muros ſcandunt, per urbem gradiuntur, in muro currunt, domos aſcendunt, per feneſtras ingrediuntur.*] Ut *Pharaonis* dicit, (*d*) *Moſes* de locuſtis *Ægyptiæ, Implebunt ædes tuas, & ædes omnium ſervorum tuorum, & ædes omnium Ægyptiorum.* Hinc in *Joelem* Hieronymus, *Nihil locuſtis invium eſt; cum & agros, & ſata, & arbores, & urbes, & domos, & cubicularum ſecreta penetrent.* Et *Cyrillus*, Ὅπλοις ἀντὶς καὶ πύλαις εἰσιφοιτήσασα, καὶ παντοχλόσασα δυνᾶς, τὸ ἐν τ ἀκρίδων ἔξει ἐρατὸ. *In ipſas ædes & urbes ingreſſum, & atrociter turbantem locuſtarum ſuſtinebunt exercitum.* Quod ne videatur incredibile, en oculatum teſtem omni exceptione majorem, *Theodoretum*, inquam, in hunc locum! Οὐκ ἀπόχεν τ πυρίλαμπ τὸ ὑδ@ ἰμπαδὸν τῇ τύπῳ ἀεὶδῳ γίνοδαι. Ἀλλὰ ῥᾳδίως μὲν ὑπερβήσονται τὸ τοῖχον πλίνθοις δὲ παραπλησίως διὰ δυρίδων εἰς τὰς οἰκίας εἰσελεύσονται. Καὶ τύτο δὲ ἡ μέσον ὑπὸ κολαμίνι, ἀλλὰ καὶ ὑπὲ ἀκριδων γεγονημένων (lege γεγονημένον) πολλὰς ἰδεαμάρθη ἡ πετρίνη γᾶς μέσον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τ τοίχων διεσρῶσαι, διὰ τ φυταγώγων εἰς τὰς οἰκίας εἰσίασι. *Non ſufficit murorum altitudo ad illorum* (hoſtium) *ingreſſum prohibendum. Muros enim facile tranſcendent: & furum inſtar, per feneſtras in domos ingredientur. Quod non ſolum ab hoſtibus, ſed etiam à locuſtis ſæpe factum vidimus. Non ſolum enim volando, ſed & ad muros irrependo, per feneſtras in domos penetrant.* Et jam locuſtas monuerat *Plinius* etiam ad domos accedere, morſuque omnia erodere, & *fores quoque teſtarum.* Sic *Hieronymus Mercurialis* peſtis *Venetæ* ac *Patavinæ* ſignum ponit, quod per vias, ac parietes, multi apparuiſſent bruchi. Itaque in *Arabum Hiſtoriis* locuſtas reperio quandoque in eorum menſas decidere. Sic in *Tabranio* dicit *Algeſen* filius *Ali*, *In menſa ſedebamus, & convivabamur ego & frater meus*, Muhammed *filius* Alchanaphiæ, & *filii patrui mei* Abdallæ, & Kethem & Alphadal *filii* Alibas,

فوقعت الجرادة على المايدة & *ſuper menſam cecidit locuſta*, &c. Plura hujuſmodi collegit *Damir*: unde eas in *Arabum* ædes penetrare liquido conſtat. 4. *Per miſſilia* (aut *per enſes*) *ruunt, nec fauciantur.*] Reliqua enim animalia, viſo homine, fugiunt: ſed hæc hominem ultro impetunt. Proinde, cum locuſtarum nubes ingruit, omnes in ædibus latent, nec, ſi prodeant, eas provocent. *Democritus* in *Geoponicis* lib. 13. Ἐὰν ἰφ@ ἀκρίδων ἐπίῃ τις, πάντες ἴσθι μὴ πίπτοντα ἀφανῶς, καὶ παραλύοντας τὸ χαμαὶ. Nec eſt, quod armis intentatis has abigi poſſe ſperes. Feruntur enim cæco impetu, neque enſes timent, aut is facile fauciantur. Sua ſcilicet levitate, & corpuſculi tenuitate, quoſvis ictus eludunt. Præterea, ut à *Claudiano* rectè animadverſum,

— *cognatus dorſo duxeſcit amictus,*
Armavit natura cutem. —

Unde *Jehannes* Apoc. 9. v. 9. *Et loricas habebant tanquam loricas ferreas. Non fauciantur.*] Hebraicè לֹא יִבְצָעוּ, pro לֹא יִפְצָעוּ. Itaque hic rurſus *Beth* pro *Pe*; ut ſupra in בעשו. Veteres multò aliter. Sed aptiſſima eſt hæc verſio. 5. *Per urbem gradientur.*] Hebraice בָּעִיר יָשֻׁקּוּ. Verbo à Nomine שׁוּק id eſt, *crura*, deducto: ut *Eſ.* 33. 4. כְּמַשַּׁק גבים שׁוֹקֵק בּוֹ, *tanquam greſſu locuſtarum graditur in eum*; hoſtis in *Aſſyrium*: id eſt, Ita graditur, ut non poſſit averti. Nam, quidquid agas, locuſtæ pergunt; nec, niſi ſaturæ, recedunt. Cohærent hæc cum præcedentibus, initio ejuſdem verſus, quem ſupra attigimus; *Colligitur præda veſtra colle&tione bruchi:* id eſt, "Vosſpoliabit "hoſtis, quomodo bruchus agrum, quem, non niſi "nudum, relinquit. 6. Merito igitur hic hoſtis, quamlibet exiguus, hominibus eſt terribilis. Proinde *Prophæta* dixerat 6. verſu, *A facie ejus contremiſcent populi, omnes vultus pallorem contrahent.* Et *Jer.* 51. 27. יֶלֶק כַּמַּר, fortaſſe eſt *bruchus horrendus*, ut *Heſychio* βρίθ' ἄγρα φοβερὰ *locuſta terribilis.*

(c) Cap. 61. pag. 460. lin. 10. &c.

(d) Exod. 10. 6.

Verſu

Verſu 10. *Ante ipſum commoverur terra, moventur cœli, Sol & Luna obſcurantur, & Stella retrahunt ſplendorem ſuum.*] Sunt, qui terræ-motus, tonitrua, & Eclipſes hic intelligunt. Sed *Hieronymus* hæc dicit Hyperbolicè ſentit, *Non, quod locuſtarum tanta vis ſit, ut poſſint movere cœlos, & terram concutere: ſed quod adverſa patientibus pro terroris magnitudine cœlum rueré, & terra ſtultuare videatur.* Idem tamen quæ in fine verſûs habentur de Sole, Luna, & Stellis, tanquam propriè dicta ſic exponit: *Pra multitudine locuſtarum obtegentium cœlum, Sol, & Luna convertentur in tenebras, & ſtella retrahent lumen ſuum: dum lumen in medio nubes poſita locuſtarum ad terram non ſinet pervenire.* Ita etiam *Remigius* in hunc locum, *Suâ denſitate & multitudine radios Solis ſolent replere* (lege *repellere*) *à terra, & quaſi nubes obumbrare.* Quod in Ægypto accidiſſe ſcribit *Onkelos* Exod. 10. verſ. 15. וחפא עין שבשא וראעא וחשיכת ארעא, *Et terra cooperuit oculum Solis* (locuſtarum copia:) *& terra obſcurata eſt.* Ita *locuſtas* Plinius *Solem obumbrare* ſcribit. Et *Hiſtoria Saracenica* pag. 98. Anno (Hegiræ) CCCXVII. *tanta in* Ægypto *locuſtarum multitudo fuit,*

اذه منع شعاع الشمس ان تقع علي الارض

ne impediret radios Solis, ne terram attingerent. Quomodo etiam *Eutychius* Tom. 2. pag. 518. ووقع بمصر

من الجراد ما لا يوصف كثرة حتي

منع شعاع الشمس ان تقع علي الارض

Et cecidit in Ægyptum *locuſtarum multitudo innumera, ita ut Solis radios prohiberet, ne terram attingerent.* Et *Aloyſius Cadamuſtus* cap. 13. *Navigationum*, ubi de deſertis prope *Nigritas*, *In iiſdem etiam regionibus innumeram locuſtarum multitudinem aërem vidimus inumbrantem: nam ferè ſingulis triennis adventant, & cœlum obſcurant.* Et paulò poſt, *Adeoque ſunt frequentes, ut ſpatio milliarium duodecim cœlum inumbrent.* Et *Thuanus* lib. 84. de locuſtis in *Syria*; *Denſa nubis inſtar, dum in media luce obſcurato, volitantes, agrum circumquaque depaſtaſunt.* Hinc *Marcellus Palingenius* in *Zodiaco* lib. 8.

— triſtiſque locuſtas
In morem nebula nitidum prætexere Solem.

(o) *Supra, c. 1. Sect. 4. 10.*

Atque eò pertinere docuimus (o) *Hebræa* duo locuſtarum nomina חגב & צלצל: quorum hoc *ab umbra* ſumptum, illud *à velo* quod Soli obtendit. Quin ob id ipſum coram iis *cœlos moveri*, dicit *Joel*, id eſt, *cœlorum virtutes*; ut *Matth. 24. v. 29.* Cùm enim præcipua cœli virtus ſit in lumine, quo nobis illuceſcit: quidni, eo prohibito, atque, ut ſic dicam, extincto, *movere* dicatur *cœli virtus*, adeoque ipſum *cœlum*. *Moveri* autem *terra* dicitur, cum homines, terræ incolæ, gravi metu, aut ſubita & improviſa calamitate, concutiuntur. Cujus locutionis exempla in Scripturis paſſim ſuppetunt. Si quis objiciat *Prophetæ* verba, *Sol & Luna obſcurantur, & ſtella retrahunt ſplendorem ſuum*, non poſſe ad locuſtas referri, quæ quidem volantes Solem, ſed Lunam, & ſtellas nunquam obſcurant, quia non volant, niſi interdiu: Reſpondebo cum *Plinio*, id tradidiſſe priſcos Scriptores, non volare eas noctibus propter frigora, ignaras etiam longinqua maria ab iis tranſiri, continuâ plurium dierum faſſne.

Oſeas cap. 13. verſ. 3. ut doceat quàm vana ſit eorum gloria, qui idolorum, quæ colunt, patrocinio tutos ſe putant. *Erunt*, inquit, *ſicut nubes matutina, & ut ros mane abiens, ut palea, quæ turbine ex area abripitur, & ſicut fumus è fumario.*] *Fumarium* ibi eſt ארבה *arubba*, pro quo *Græci* legerunt ארבה *arbe*, id eſt, *locuſta*; quia hæ duæ voces, licet punctis Vocalibus multùm differant, tamen eaſdem habent literas. Inde nata eſt *Græca* verſio, ὡς ἀτμὶς ἀπὸ ἀυλῶνος, *ut vapor ex locuſtis.* Et vir doctiſſimus & piſſimus *nebulam* intelligit *ex locuſtis conflatam*, quæ Solis lucem obſcurat, ſed citò tranſiens brevi evaneſcit, redditque Solis lucem, quam ad breve tempus veluti interceperat. *Hieronymus* ipſum locuſtarum halitum intelligit, *Ephræm* dicens ἀτμὸ, *id eſt, vapor, ſive aura, & ſpiritus comparari, qui ita tenuis de ore locuſtæ egreditur, ut non ſentiatur. Theodoretus*, impios eſſe perdendos, quomodo ἀτμὸς, ὃν αἴρει γενόμενον, οὕτω & ἀκρίδων ἐπιγενόμενον διανέει, *Vaporem, in aëre excitatum, nubes locuſtarum ingruens diſſolvit.* Sed *Græci* quid ſenſerint non multùm refert, cùm in *Hebræo* textu aliud habeatur, nempe *fumus ex fumario*, ἀπὸ καπνοδόχης, ut *Theodotion* rectè reddidit. Atque id ſequitur *Cyrillus*. *Fumi* etiam & *nubes* ſimilitudine utitur *Seneca* in pari argumento, *Troadis* Actu 2.

— ut calidis fumus ab ignibus
Vaneſcit ſpatium per breve ſordidus;
Ut nubes gravidas, quas modo vidimus
Arctoï Boreæ diſſipat impetus:
Sic his, quo reguntur, ſpiritum efflavit.

Verſu 11. *Dominus dedit vocem ſuam ante exercitum ſuum, ut magna ſint caſtra ejus, ut manens ſit, qui exequatur verbum ejus. Magnus enim eſt dies Domini, & terribilis valde: & quis ſuſtineat eum?*] Id eſt, "Dominus verbo ſuo multas conſcripſit copias, ut grave "in peccatores judicium exerceat, quodque nemo "ſuſtinere poſſit. Hæc videtur eſſe *Prophetæ* mens, quamvis interpretes longè aliter ſentiant. Atque hic minè deſinunt. Quas excipiunt hortationes ad pœnitentiam, & Dei nomine multa promiſſa. In quibus cùm ad locuſtas pertineant, quæ habentur verſibus vigeſimo & vigeſimo quinto, illa etiam explicabimus.

Verſu 20. *Et Septentrionalem procul removebo à vobis, & impellam eum in terram ſiticuloſam, & deſolatam: facium ejus in mare Orientale, & poſtremum illius in mare poſterum. Et aſcendet fætor ejus, aſcendet, inquam, putor ejus; quia magna fecit.* Qui ad *Chaldæos* hæc referunt, hunc locum inprimis urgent, quo per *Septentrionalem* volunt *Aſſyrios* ſignificari, qui ab *Aquilone* venerant. Hieronymus, *Aquilonem interpoſuit, ut non veram locuſtam, qua ab Auſtro venire conſuevit, ſed ſub locuſta intelligamus* Aſſyrios atque Chaldæos. Nec ſolùm *Aſſyrios* intelligit *Abarbanel*, qui decem tribus abduxerunt; & *Babylonios*, à quibus prius Templum exciſum eſt: ſed & *Romanos*, qui ſecundum deſtruxerunt. Quia degunt illi omnes ad *Aquilonem Judææ:* ita tamen, ut *Aſſyrii*, & *Babylonii* verſùs Ortum; & *Romani* verſùs Occaſum vergant. Ac proinde vult *Prophetam* horum *Septentrionalium* alios ad faciem, alios ad extremum poſuiſſe, prout Oriens *Hebræis* pro mundi facie habetur, Occaſus pro parte poſtrema. Sed hæc quoque planum eſt ad locuſtas pertinere, à quibus *Judæa* erat devaſtanda. Nempe reſpectu *Jeruſalem*, in qua urbe *Joel* videtur prophetaſſe, hæ locuſtæ vel ad Aquilonem erant, vel ad Ortum, vel ad Occaſum. Auſtralium non meminit; quia cùm *Jeruſalem* fuerit ferè in extremo Auſtro terræ *Chanaan*, Auſtrales paucæ fuerunt, reſpectu urbis, & ſub aliis comprehenſæ. His præmiſſis, verba *Prophetæ* nihil habebunt, quod Lectorem remoretur. *Septentrionalem*, inquit, (id eſt, locuſtarum agminis partem, quæ eſt ad Aquilonem urbis) *procul removebo à vobis, & impellam eum in terram aridam, & deſolatam*, id eſt, in *Arabiæ* deſerta.

Facient

Faciem ejus in mare Orientale, id eſt, partem, quæ ad mundi faciem, (ſeu ad Ortum) converſa eſt, in *mare Mortuum* ad Orientem urbis ſitum: *Et poſtremum ejus in mare poſterum*, id eſt, Occidentalem agminis partem in mare Occidentale, ſeu *Mediterraneum*. *Et aſcendet fœtor ejus, aſcendet* (inquam) *putor ejus*. *Fœtor ejus* & *putor ejus* Hebraicè ſunt באשו & צחנתו: quorum hoc in *Hebræo* Textu alibi nuſquam occurrit; ſed à *Chaldæo* Paraphraſte uſurpatur *Ezech.* 23. 20. *Syro* quoque ܒܣܢ id ipſum eſt, eliſâ Gutturali. Quorſum igitur hic *Græci* Interpretes, Ἀναβήσεται ἡ βρῦμος αὐτῆ, *Aſcendet fœtus ejus?* Unde *Cyrillus*, Ἔχει ἡ βρῦχος καὶ τὴν ἀφορμὴν διαλύσεως φησὶ, δυσαχθῆ δὲ γενέσθαι ἡ βρῦμος αὐτῶν. *Ibi* (in mari *Mediterraneo*) *bruchum & locuſtam interiiſſe ait, eorum verò fœtum gravem exſtitiſſe.* Alio utrobique mendum eſſe, & pro βρῦμος legendum βρῶμος, ut habet *Theodoretus* rectè omninò. Nam βρῶμος eſt *fœtor*, unde βρωμώδης, pro *fœtido* & *viroſo*, in *Dioſcoride* & *Athenæo* paſſim occurrit. Sed hoc mendo nihil frequentius. Itaque etiam in *Heſychio* βρῦμος ἰσχὺς redditur. Et *Dioſcoridis* libro quinto aqua marina diu ſervata tandem ἄζωμος γίνεται, id eſt, *virus ſuum deponit*. Et *Athenæus* libri tertii capite trigeſimo tertio, Τάριχος τέλειος, καὶ μὴ βρωμώδης. *Salſamentum perfectum, & non viroſum.* Hoc ipſum eſſe *Hebræum* צחנת vel ex eo colligas, quod *ſalitos piſciculos Talmudici* vocant צחנתא, & *Arabes* صحنا nempe *ab odore viroſo*. Hoc eſt igitur, quod dicit *Joel*, locuſtas, in mare demerſas, tetrum & viroſum odorem exhalaturas. Eas porrò, vento abreptas è terris, quas devaſtant, ſæpe in maria demergi, ex *Plinio*, *Hieronymo*, & *Oroſio* docuimus (*f*) in verba *Moſis* Exod. 10. 19. *Immiſit Deus ventum Occidentalem, qui, locuſtas afferens, dejecit eas in mare* Rubrum. De tetro odore quod additur probant hæc *Hieronymi* de locuſtis, quarum agmina ſuis temporibus *Judæam* texiſſe ſcribit: *Vento ſurgente, in mare primum & noviſſimum præcipitata ſunt*, &c. *Cumque littora utrumque maris ac vis mortuarum locuſtarum, quas aqua evomuerant, implerentur, putredo earum, & fœtor in tantum noxius fuit, ut aërem quoque corrumperet, & peſtilentiam jumentorum, quàm hominum gigneretur.* Et quod, poſt *Julium Obſequentem*, & alios vetuſtiores, referunt (*g*) *Auguſtinus*, (*h*) *Oroſius*, (*i*) *Freculphus*, &c. *M. Plautio* & *M. Fulvio Flacco* Conſulibus, cum locuſtarum immenſam multitudinem venti in mare *Africanum* dejeciſſent, & fluctus ad littora propuliſſent, harum tabidam & putrefactam congeriem tam peſtiferum vaporem exhalâſſe, ut in ſola *Numidia* hominum octingenta millia, & circa *Carthaginenſe* atque *Uticenſe* littus plùs quàm ducenta millia periiſſe tradantur. Apud ipſam verò *Uticam* triginta militum millia, quæ ad totius *Africæ* præſidium ibi conſtituta fuerant, deleta fuiſſe, & extincta. *Sigebertus* quoque ubi ſupra, locuſtarum multitudinem, quæ *Galliam* vaſtaverat, ventorum flatu delatam, & ſubmerſam in mari *Britannico*, *Oceani* refuſione narrat in littus rejectam, putredinem aëris ex fœtore peperiſſe: unde magna nata ſit fames, & peſtilentia, quæ tertiam partem hominum abſumpſerit. Plura hujuſmodi poſſent afferri, niſi hæc plus ſatis ſufficerent.

(*f*) *Supra v.3. p.463.*

(*g*) *De civitate Dei l.3. c.31.*
(*h*) *Hiſt. l.5. c.12.*
(*i*) *Chron. l.6. c.6.*

Verſu vigeſimo quinto, *Et reddam vobis annos, quos comederunt* arbe, jelek, chaſil, & gazam, *exercitus meus magnus, quem in vos immiſeram.*] Verſibus vigeſimo ſecundo, vigeſimo tertio, & vigeſimo quarto, promittit *Propheta*, Dei nomine, contraria omnia minis, quæ præceſſerant: fore nimirum, ut herbeſcant deſerti paſcua, & arbores fructum ſuum proferant, ficuſque & vitis vim ſuam edant, pluviâ tam matura, quam ſerâ, primo quoque tempore, à Deo abundè demiſſa: & impleantur frumento areæ, muſtoque & oleo redundent lacus torcularium; ut ſic miſeris *Judæis* reſtituantur anni, id eſt, ànnui proventus, quos locuſtarum ſpecies quatuor abſumpſerant: non ſingulæ ſingulis annis, ut monuimus, ſed omnes eodem tempore ſibi mutuò ſuccedentes. Quæ peſtis in quot annos *Chanaæam* vexaverit, planè neſcimus. Tantùm *Judæos* ſcimus, & graviter, & in plures annos his locuſtis fuiſſe afflictos, Deo ſic animadvertente in contumaces, & nominis ſui contemptores. Unde eſt, quod locuſtas vocat *exercitum ſuum magnum*. Quomodo etiam *Arabes*. Sic in *Damiræ* Lex citatur, tanquam à *Mahumete* fancita, & promulgata,

لا تقتلوا الجراد فانها جند الله الاعظم

Locuſtas non occidetis; quia ſunt exercitus Dei maximi. Ut taceam quod fabulatur *Ibn-Omar* inter ejuſdem Pſeudo-*Prophetæ* manus cecidiſſe locuſtas cum hac inſcriptione in alis, نحن جند الله الاكبر

Nos ſumus exercitus Dei maximi.

Qui in myſticum ſenſum detorquent quæ ex *Joële* hactenùs de locuſtis allata ſunt, magnâ pompâ objiciunt in Hiſtoriis *Regum* & *Paralipomenon* de hac tam gravi locuſtarum in *Judæam* irruptione, neque de fame inde ſequuta, quidquam haberi. Hieronymus, *Neque enim* Regum & Paralipomenon *narrat Hiſtoria: quod utique ſi fuiſſet, quomodo famem ſub* Elia *trium annorum & ſex menſium legimus, nunquam Scriptura tacuiſſet. Abarbanel* in *Joelem* Quæſtione quartâ, *Si fames & locuſta tam graves fuerunt, ſive in diebus* Joram, *filii* Achab, *& in diebus* Eliſæi, *aut* Manaſſis *tempore, quo, in* Seder Olam, *prophetâſſe dicuntur* Joel, Nahum, & Habacuc: *quæritur, Cur hujus rei nulla fiat mentio in libris* Regum? *Aut, ſi de eo ipſo diſputatur, Cur non memorat* Jeremias, *qui multa refert non ita magni momenti? Sed neque in libris* Paralipomenon, *ubi res prolixius narrantur, ullum de hac re verbum occurrit, quod eſt valde mirabile.* Reſpondeo, Scriptores Sacros hoc ſibi non propoſuiſſe, ut referrent quoties *Judæam* fame afflixerit Deus. Quin, ſi à capite ad calcem tota Scriptura evolvatur, reperietur hiſtoriam famis nuſquam niſi obiter recitari, & tanquam alius narrationis appendicem. Ita *Gen.* 12. 10. & 26. 1. ſub *Abrahamo*, & *Iſaaco*, refertur gravis fuiſſe fames in terra *Chanaan*, ut ſciremus quorſum ille in *Ægyptum*, hic in *Paleſtinam* ſe contulerit. Et *Geneſeos* quadrageſimo primo, ſeptennem famem, quam *Joſephus* prædixerat, *Moſes* ideo deſcribit, ut viam ſibi ſternat ad mirabiles hiſtorias de *Joſepho*, & fratribus, & durâ *Iſraelitarum* in *Ægypto* ſervitute; ex qua, manu fortì, & extenſo brachio, illos aſſeruit Deus. In toto libro *Judicum* nulla habetur hiſtoria de fame. Tamen initio libri *Ruth* narratur *Elimelech Bethlehemita* in terram *Moab* ſeceſſiſſe famis occaſione, quæ in *Judæa* ſub Judicibus graſſata eſt. Sic quia nos ſcire intererat, quomodo, familiâ *Saülis* excîſa, regnum *Davidis* ſit ſtabilitum, libri ſecundi *Samuelis* capite vigeſimo primo, agitur de triennali fame, quæ aliter ſedari non potuit, quàm ſeptem viris è *Saülis* ſtirpe cruci affixis. Rurſus hiſtoriæ famis ſub *Elia* & *Eliſæo*, Prophetis, 1 *Reg.* 18. 2. & 2 *Reg.* 4. 38. & 8. 1. referuntur propter miracula, ab ipſis ea de cauſâ patrata. *Lucas* denique famem, quæ ſub *Claudio* obſeſſit, attingit uno verbulo, tantùm ut ab *Agabo* prædictam fuiſſe doceat, & *Chriſtianis Antiochenſibus* inde natam occaſionem *Hieroſolymitanis* fratribus eleemoſynam conferendi. Præter illas, quæ citatæ ſunt, nullam aliam famis hiſtoriam in utroque Teſtamento reperire eſt. Itaque cum in quater mille annorum hiſtoria tam pauca de hoc argumento, nec niſi obiter, & propter aliud, refe-

rantur, cur præteritam fuiſſe mirabimur hiſtoriam famis illius, quam prædixerat *Joel.*

CAPUT SEXTUM.

Quæ de Locuſtis habeat *Amos* Propheta.

Amoſi *capite quarto & ſeptimo non agi de ullis locuſtis, de quibus* Joel. *Quin alias duas clades refert* Amos *per locuſtas illatas. Unam capite quarto, quæ præceſſit meſſem, & cum ſiccitate & uredine conjuncta fuit,* Græcè ἀνομοφθορία *dicta; quia ſit a vento* קדים kadim, *& omnes arborum fructus conſumpſit. Nempe* גזם gazam, *ſolas arbores vaſtat. Alteram capite ſeptimo poſt ſæniſecia.* לקש, *fœnum cordum. Autumno id accidiſſe, cum locuſta parunt. Multa de partu locuſtarum ex* Ariſtotele, Plinio, *&* Arabibus. *Quomodo* Arabicè *vocentur locuſta ova, & fœmina vel ante, vel poſt partum, & ſexus nuper editus. Cur* Propheta *Deum dicas formare locuſtas.* Arabum *ineptia, Deum locuſtas ex luto formaſſe, ex quo formatus eſt* Adam. *Dei providentia ſpecialis in locuſtarum multiplicatione. Id etiam ab* Ethnicis *agnitum. Tamen* Arnobius *hujuſmodi animalcula negat eſſe Dei opus: quod ex* Marcionitarum *lacunis hauſtum. Locuſta capite ſeptimo neque ſegetibus, neque arboribus noxia, ſed ſolis herbis: &* Prophetæ *precibus amota.*

Ad objectionem ſuprà allatam de locuſtis *Joelis* neminem alium meminiſſe, aliter reſpondet *Theodoretus*, nempe præter *Joelem* etiam *Prophetam Amos* meminiſſe καὶ ἀκρίδος, καὶ βρούχου, καὶ πυρώσεως, καὶ ἰκτέρου, καὶ οὐκάου, καὶ ἐλαιῶν, ὧν καμπὼν διαφθορεῖν, καὶ ὑπὸ τούτοις ἀνυμῆ, καὶ ἀνομβρίαν, *&* locuſta, *&* bruchi, *&* combuſtionis, *&* aurugines, *ficuum item, &* elearum, *&* vinum ab erucis conſumptarum, ſiccitatis inſuper, *&* pluviarum inopia. Alludit nimirum ad duo loca, quorum prior eſt *Amos* 4. 7. 8. 9. *Ego prohibui à vobis imbrem, cum adhuc tres menſes ad meſſem* (ſupereſſent.) *Et demiſi pluviam ſuper civitatem unam; ſuper alteram verò civitatem non demiſi pluviam. Pars una compluta eſt, & pars, ſuper quam non pluit, exaruit. Et vagabantur duæ vel tres civitates ad unam, ut haberent aquas, neque ſaturabantur,* &c. *Percuſſi vos uredine, & rubigine* (Græcè ἐν πυρώσει, καὶ ἐν ἰκτέρῳ, *combuſtione, & aurugine.*) *Multitudinem hortorum veſtrorum, & vinearum veſtrarum, & ficus veſtras, & oleas veſtras comedit* הגזם *gazam* (id eſt, *locuſta arboribus infeſta*, non κάμπη eruca, ut in *Græcis*, & *Vulgato*, *nec tamen ad me converſi eſtis, dicit Dominus.* Alter eſt *Amos* 7. 1. 2. 3. *Sic oſtendit mihi Dominus Deus. Is nempe formabat* גבי (gobai) *locuſtas, cum primùm ſuccreviſſet* הלקש, *fœnum cordum. Erat autem fœnum cordum poſt fœniſecia Regis. Fuit autem, cum abſolviſſem comedere herbam terræ, ut dicerem, Domine Deus, condona, obſecro. Quomodo ſtabit* Jacobus: *nam parvus eſt. Pœnituit* (igitur) *Dominum hujus rei. Non erit, inquit Dominus.* Quæ duo loca *Theodoretus* cum *Joele* conferens putavit utrumque *Prophetam* eandem calamitatem, unum ut futuram, alterum ut præteritam, deſcripſiſſe. Sed quam verè non ſatis ſcio, cum *Joel* & *Amos* non parùm in multis differant. In illo ſumma eſt ubique ſiccitas.

(a) *Stat. lib. 4. Thebaid.*

> --- (a) *hauſit ſitis ignea campos,*
> *Diffugere unda, ſqualent fonteſque, lacuſque,*
> *Et cava ferventi dureſcunt flumina limo,*
> *Ægra ſolo macies, tenerique ab origine culmi,*
> *Inclinata ſeges, deceptum margine ripæ*
> *Stat pecus, atque amnes quærunt armenta natatos.*

Vide *Joelem* capitis primi verſibus 18. 19. 29. At *Amoſi* capite quarto Deus pluviam alibi dimittit, alibi non dimittit: & parte unâ compluta, altera exareſcit. Ibidem ſolus *gazam*, in *Joele* præter *gazam* tres aliæ locuſtarum ſpecies *Judæam* depopulantur, nec ſolùm arborum proventum abſumunt, ut in *Amoſo*, ſed & ipſas arbores corrumpunt, ac tabefaciunt, *Joel.* 1. 12. Et populi, quibus *Amos* ἀμετανόητον objecit, in *Joele* ad Deum convertuntur, jejunioque, & precibus ejus miſericordiam implorant. Rurſus *Amoſi* capite ſeptimo locuſtas non format Deus, niſi poſt fœniſecia, cum fœnum cordum jam ſuccreviſſet. Itaque, jam peractâ meſſe, ſolis herbis ſunt noxiæ. At in *Joele* vaſtatur frumentum, & hordeum, & perit meſſis agri. *Amos* denique ſolus pro *Iſraële* intercedens malum ingruens ſtatim avertit. Sed in *Joele* Sacerdotes, & è populo ſenes, juvenes, ipſi pueri adhuc ab ubere pendentes, in domum Dei clangore tubæ convocantur, ut communibus ſuffragiis Deum exorent. Neque is facilè flectitur, ſed poſtquam continuaſſet hoc malum in plures annos. Parùm igitur veriſimile eſt *Amoſum* ut completa illa ipſa narrare, quæ prædixerat *Joel*, cum in tam multis diſſideant.

Sed *& Amos* duas clades refert ſuo tempore per locuſtam illatas: unam capite quarto, quæ præceſſit meſſem, & cum ſiccitate, uredine, & rubigine conjuncta fuit. Nempe in ſiccitate locuſtas uberius provenire jam (*b*) docuimus. Et eaſdem in *Ægyptum* impellit ventus קדים *kadim*, Exod. 10. 13. A quo ipſo vento שדפון, *uredo*, & ירקון, *rubigo*. Unde eſt, quod utrumque malum ἀνομοφθορία *Græcè* dicitur. Et in *Græca* Paraphraſi modò pro ירקון occurrit, ut *Agg.* 2. 18. modò etiam pro שדפון, ut *Deut.* 28. 22. & 2 *Par.* 6. 28. Quod ſequuntur *Aquila*, *Symmachus*, & *Theodotion* in eo ipſo loco, in quo verſamur, id eſt, *Amos* 4. 8. ubi *Septuag.* ἐν πυρώσει. Et *Gen.* 41. 6. 27. ſpicæ שדופות קדים, id eſt, *uredine percuſſæ à vento kadim*, in *Græca* editione uno verbo vocantur ἀνομοφθορα. Ab eodem igitur vento *kadim*, à quo ſiccitas, uredo, & rubigo, locuſtæ quoque in *Judæam* adductæ, hortos, & vineas, id eſt, hortorum & vinearum proventum, ficuſque, & oleas conſumpſerunt, id eſt, omnes fructus arborum. Nam præcipuæ nominantur, & *hortorum* nomine reliquæ continentur. Hic enim *horti* ſunt *paradiſi*, ut *Syrus* Interpres rectè reddidit: id eſt, agri conſepti, atque omnis generis plantis diligenter conſiti. Hic porro cum neque paſcuis, neque ſegetibus infeſtus fuerit *gazam*, ſed ſolos arborum fructus legatur conſumpſiſſe, huic locuſtæ ſpeciei potuit id eſſe proprium, ut non aliunde veſceretur, quam ex arborum proventu. Atque ipſum nomen id ſuadet. Nam, ut ſuo loco notatum, apud *Talmudicos*, *Arabes*, & *Æthiopes*, Verbum גזם eſt *abſcindere*, & *amputare*, non quidvis, ſed *ramos arborum.*

(b) *Supra, p. 472. lin. 38. &c.*

Hęc de prima locuſtarum in *Judæam* irruptione *Amos* 4. 9. Quæ cum *Iſraelitas* ad pœnitentiam non provocâſſet, *Hortos veſtros*, &c. *comedit* גזם *gazam*, (*inquit Dominus*) *neque tamen ad me converſi eſtis:* alias locuſtas immiſit Deus, de quibus ita *Propheta* capitis ſeptimi verſu primo, *Sic oſtendit mihi Dominus. Et, ecce! formabat locuſtas, cum ſuccreviſſet fœnum cordum: & fœnum erat poſt regis fœniſecia. Fœnum cordum, Hebræis* לשק, ſolet in *Italia* Autumno provenire. *Columella* de agnis libri octavi capite tertio, *Aluntur commodiſſimè Autumnali fœno, quod* cordum *vocatur.* Quo ipſo anni tempore locuſtas parere nos docent *Ariſtoteles* & *Plinius.* Ille *Hiſtoriæ* libri quinti capite vigeſimo octavo, Τίκτουσι ἅμα γεννηθεῖσαι ἔτους ὥρᾳ, *Pariunt æſtatis exitu* (non *veris*, ut habet *Gaza.*) Hic libri undecimi capite vigeſimo nono, *Hæ pariunt*, &c. *Autumno tempore.* Et naturalia quidem eſt ille partus, ut reliquorum animalium. Quod ibidem *Philoſophus* multis verbis docet, quorum ſumma eſt, fœminas parituras in terram defigere

gere ἐπὶ τὴν γῆν κάτω ἰνιόν, *caulículum, quod in cauda habent*, & circa finem æstatis universas eodem loco fœtus deponere, ut quasi favus videantur. Nec summę telluri committi, sed rimis, & fissuris, quibus terra dehiscit. Ubi cum tota hyeme latuerunt, incunte æstate inde emergunt nigri vermes ovorum specie, ruptâ quidam terrâ tenui, quâ tanquam membranulâ ambiuntur. Ex quibus *Plinius* hæc solùm, *Ha pariunt, in terram demisso spina caule, ova condensa autumni tempore. Ea durant hyeme sub terra: subsequente autem æstate vermes emittunt parvos, migrantes, & sine cruribus, & pennis.* Et paulo post, alios sequutus; *Alii duplicem earum fœtum, geminumque exitum tradunt, Vergiliarum exortu parere: deinde ad Canis ortum obire, & alias renasci. Quidam* Arcturi *occasu renasci.* Nempe, prout varia sunt climata, locustis quoque varium est nascendi tempus, & denascendi. De eodem hoc argumento multa legas apud *Arabes. Damir,*

وهو اذا اراد ان يبيض النمس
ليبيضة المواضع الصلدة والصخور الصلبة
التي لا تعمل فيها المعاول فبضربها
بزنبه فتفرج له ثم يلقي بيضة
في تلك الصدع فيكون له الافحوص
ويكون حاضنا لها ومربيا

Cum pariura est locusta, ovis suis loca salebrosa eligit, & petras durissimas, quas non attigerit ferrum, easque cauda deverberat, donec in rimam pateant. Tum verò in illa rima ovificat: eaque illis pro nido est, in qua fœtus suos foveat, atque educet. Sed aliter *Alkazwinius,*

واذا رعث ايام الربيع طلبت
ارض طيبة التربة رخوة ونزلت هناك
وحفرت بازنابها حفرا وباضت فيها
كل واحد ماية بيضة وطارت

Cum verno tempore pascuntur, terram agri fœcundi & mollis quærunt, in quam descendant: & caudis fossas fodiunt, in quibus cum singulæ ova centum ediderunt, inde avolant. Ad quem ovorum numerum proximè accedit *Ibno Omar*, cum inter *Mahumetis* manus locustas decidisse fabulatur, in quarum alis scriptum fuerit,

نحن جند الله الاكبر لنا تسعة
وتسعون بيضة ولو تمت لنا المايتة
لاكلنا الدنيا بما فيها

Sumus exercitus Dei magni. Nobis sunt ova nonagintà novem: & si centuria perficeretur, totum mundum absumeremus, & in illo quidquid est. Sequitur in *Alkazwinio,*

ثم اذا اتى ايام الربيع واعتدل الزمان
شققت البيض المدفون فظهرت مثل الدبيب
الصغار على وجة الارض فاكلت زرعها
حتي قويت ثم نهضت الي بيض اخر

وباضت كما فعلت في العام الاول

Deinde verno tempore, cum temperatius est anni tempus, sepultum illud ovium finditur: & ex eo emergit parvus reptilis genus super faciem terræ, quod comedat ejus fœmina: donec ætate robustius ad aliam ovificationem pergat, atque ovificet, ut anno præcedente factum fuerat. In *Alcamus* سرا *sara*, & قصم *kasum*, & مكن *machin* est *locusta ovans:* مزكون *mazcuth* est *locusta gravida:* مثخ *mathaba*, vel مثخ *mathacha*, سخت *sachaba*, زر *zarra*, & قلز *kallaza* totidem verba sunt, quæ de locusta usurpantur, cum غرزت ذنبها في الارض ليبيض *caudam suam terræ infigit, ut ovificet.* Ipsa dicitur صعرا *saphra*, cum ova posuit, quia tum flava est. Fœtus ipse nuper editus دبا *daba*, & دبر *dabur*, & قمص *kamas.* Ex his cum satis constet, locustas à Natura formari, tamen locustarum formationem *Propheta* Deo tribuit. *Formabat*, inquit, *locustas, cum primum ascenderet fœnum cordum.* Et quidem usus Verbo יצר, quod adhibet *Moses*, ubi agitur de formatione hominis, & reliquorum animalium, in historia creationis *Gen.* 2. 7. 8. 19. Non quasi Deus locustas de novo creaverit, post primam illam rerum omnium productionem; aut, ut locustis peculiare aliquid tribuat cum *Mahumetanorum Theologastris*, qui Deum locustas finxisse fabulantur من الطين التي فضلت من خلق ادم عليه السلام

de (meliore illo) *luto, quod superfuit ex creatione* Adami, *cui sit pax:* sed locustarum formatio Deo tribuitur, cum præter solitum fœcundæ sunt, atque in immensum multiplicantur. Quia id non accidit absque speciali Dei providentia, qui his utitur in pœnam peccatorum. Itaque minarum divinæ Legis hæc una est *Deut.* 28. 38. *Semen multum in agrum conjicies, & parum colliges, quia absumet illud locusta.* Et versu quadragesimo secundo, *Omnes arbores tuas, & fructus terræ tuæ* (tanquam) *hæreditario jure obtinebit locusta.* Proinde sic loquitur Deus 2 *Paral.* 7. 13. *Si præcepero locustæ, ut terram absumat.* Quale est, quod de Ægyptiis legitur *Psal.* 78. 46. *Proventum eorum bruchо dedit* (Deus) *& laborem eorum locustæ.* Et Psal. 105. 34. *Dixit* (Deus) *& venit locusta, & bruchus sine numero.* Hinc locustas non solum *Hebræi*, sed & *Arabes* appellant *Desexercitum*, ut supra (c) observatum est in *Joel.* 2. 25. Et *Propheta* suo cum *Abdalla* sedente, locustam fingunt in eorum mensam decidisse cum hac (c) Cap. 1. p. 482. lin. 14. &c.

انا الله لا اله الا
انا رب الجراد ونزارقها ان شبت بعثتها نزرقا
القوم وان شبت بعثتها بلا علي القوم

Ego sum Deus, neque ullus est præter me locustarum dominum, qui eas alo, & cum libet, immitto, ut sint esca populis: sed & cum libet, immitto, ut iisdem plagæ sint. Unde *Poëta* Anonymus de locustis,

فشبعان من يهلك القوي الاكول
بالصعق الماكول

Laus illi ſit, qui perdix robuſtum cibum (id eſt, *ſegetes*, unde panis) *per inſuetum comedonem*, id eſt, *per locuſtam*. Neque aliud ſibi volunt hæc *Plinii*, *Deorum ira peſtis ea intelligitur*. Et vota, & ſacrificia, etiam ab Ethnicis, Dijs ſuis oblata ad hoc malum avertendum. Sic *Caſii* montis incolas, cum fruges eorum locuſtæ vaſtabant, *Seleucidum* avium adventum à *Jove* precibus impetrâſſe, à quibus abſumerentur, teſtatur *Plinius* libri decimi capite vigeſimo ſeptimo. Quod idem ab *Apolline* in *Sarpedonio* Templo petiiſſe *Cilicia Seleucienſis* legas apud *Zoſimum* libro primo. Et *Athenis Apollo Parnopius* dictus eſt *a locuſtis pulſis*, ut habetur in *Panſania Atticis*: quomodo in *Oeta Herculem Cornopion*, auctore *Strabone* libro decimo tertio.

Notanda hæc in *Arnobium*, qui hujuſmodi animalcula negavit eſſe Dei opus, & profeſſus eſt ſe neſcire, à quo condita fuerint. *Non*, inquit, *ſi nos genuus muſcas, ſcarabeos, & cimices, nitedulas, curculiones, & tineas, omnipotentis eſſe opus Regis, ſequaciter poſtulandum a nobis eſt, ut, quis ea fecerit, inſtituerit que, ducamus. Poſſimus enim nulla cum reprehenſione neſcire, quis & illis originem dederit, & obtinere non eſſe a Deo ſuperiore prolata tam ſupervacua, tam vana, tam ad nullas pertinentia rationes.* Hæc ille libro ſecundo ex *Marcionitarum* lacunis hauſta, qui apud *Tertullianum* adverſus *Marcionem* libro primo ita loquuntur: *Sufficit unicum hoc opus Deo noſtro, quod hominem liberavit ſumma & præcipua bonitate ſua, & omnibus locuſtis anteponenda:* id eſt, omnium locuſtarum creationi, quam Deo affingitis. Hinc *Hieronymus* in *Proœmio* in Epiſtolam ad *Philemonem*, *Quod ſi non putant eorum eſſe parva, quorum & magna ſunt; alterum mihi conditorem, juxta* Valentinum, Marcionem, & Apellem, *formica, vermium, culicum, locuſtarum: alterum cœli, terræ, maris, & Angelorum debent introducere.*

In *Propheta* ſequitur, *Cum autem abſolviſſent comedere herbam terræ, Dixi, Domine Deus, condona, obſecro*, &c.] Agitur de locuſtis, quæ, poſt meſſem creatæ, ſolis herbis veſcebantur. Tum enim deerant ſegetes. Nec volatu poterant in arbores ſe attollere, cum alas nondum haberent, nec niſi humi reptitarent. Hujuſmodi locuſtas *brucos* à multis appellari obſervavimus (*c*), atque ex illis primo attelabos fieri, & poſtmodum locuſtas propriè dictas. Priuſquam igitur hi bruchi, in majus aucti, plura damna inferrent, pro populo intercedit *Propheta*, & precibus ſuis obtinet, ut amoveatur hæc peſtis.

(*c*) *Supra, c. 1. p. 447. lin. 24. &c.*

CAPUT SEPTIMUM.

Johannem Baptiſtam veras locuſtas habuiſſe pro cibo.

Johannis *cibus* Ebionæis *non* ἀκρίδες, *id eſt*, locuſtæ; *ſed* ἐγκρίδες, *id eſt*, liba cum melle & oleo. *Alijs* ἀκρίδων, *vel* ἀκρέμονες, arborum & plantarum extremitates. *Alijs* ἀκρίδες, *vel* μέκωνα, *herba genus*, blitum, *vel* rapunculus. *Alijs avicula* ἐρυθρόπεδος. *Alijs* locuſtæ marinæ, *id eſt*, οἱ κάραβοι. *Alijs* καρίδες ſquillæ. *Alijs* ἀκρίδων pira ſylveſtria. *Sed mihi mutandum, cum locuſtarum eſus in* Oriente, & Auſtro, *ſit receptiſſimus.* Acridophagi *inde dicti. Iiſdem* Parthi *victitant*, & Mauritaniæ *confines populi*, Naſamones, Libes *ad* Leptim. *Exercitus in* Libya *his ſuſtentatus. In* Græcia *quoque in cibis ai* ἀκρίδες, τετραπτερυγίδες, τέτιγες, κέρκωπες. *Quatuor locuſtarum ſpecies in Lege conceſſæ*, Levit. 11. v. 21. 22. *Locuſta ab Ægyptiis ſale condita in cibum ſumta*, Exod. 10. 19. *in* Jonathane. Arabes *quoque*, & Judææ *incolæ eas in cibis hodieque recipiunt. Ergo* Johanni *non fuit peculiare, quod locuſtis, & agreſtis melle, ſed quod his ſolum cibis veſcebatur, uſque forte oblatis, in* Judæa Johannem *ſevere extraordinarium habere munus.* Iſidorus Peluſiota *imperitia perperam accuſat ſic ſentientes, qui & magno numero, & celeberrimi ſunt.*

Locuſtis patuit haſtenus vix ullum eſſe animal humano generi perniciouſius. Tamen his quoque ſuus uſus eſt, quem alii multis explicant. Nobis docere ſufficiet, locuſtas non paucis gentibus in cibum ceſſiſſe jam olim, & cedere hodieque, in verba de *Johanne Baptiſta* πολυθρύλλητα *Matth.* 3. 4. Ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες, καὶ μέλι ἄγριον. Et *Marc.* 1. 6. ἐσθίων ἀκρίδας, καὶ μέλι ἄγριον. Quæ verba cum clare & apertè doceant, locuſtas, & mel ſylveſtre pro cibo illa fuiſſe: tamen, quaſi non ſit ferendum, ut vir Sanctus locuſtis vitam ſuſtinuiſſe credatur, Veterum & Recentiorum multi in omnes formas ſe transformârunt, ut hæc alio detorquerent. Agmen ducunt *Ebionæi*, in quorum Evangelio hæc de *Johanne* legebantur: Τὸ βρῶμα αὐτοῦ μέλι ἄγριον, ὃ ἡ γεῦσις ἦν ὡς μάννα, ὡς ἐγκρὶς ἐν ἐλαίῳ. *Cibus ejus erat mel ſylveſtre, ſapore Manna, tanquam lagani in oleo fricti.* Ad quem locum *Epiphanius* illos aſſerit hoc ſibi propoſuiſſe, *ut veritatis ſermonem in mendacium mutarent, & avti* ἀκρίδων ποιήσωσιν ἐγκρίδας ἐν μέλιτι, *ex locuſtis facerent lagana in melle fricta.* Occaſione hæc confingendi ex eo ſumpta, quod ἀκρίδες & ἐγκρίδες ſunt voces ſimillimæ. Atque in *Evangelio* junguntur ἀκρίδες καὶ μέλι, ita de Manna dicitur *Exod.* 16. 31. *Ejus autem ſapor erat ut* ἐγκρὶς ἐν μέλιτι, *ut lagani in melle* (ſive, *cum melle*,) *fricti.* Quomodo ſi ſapuerint *Johanni* in deſerto cibi, non magnum id fuerit auſteræ vitæ argumentum. Alii aliter ſentiunt, nempe ἀκρίδες hoc loco eſſe ἀκρέμονα, vel τὰ φυτῶν ἀκρέμονας, *arborum & herbarum extremitates*, quibus *Johannes* in illo deſerto vixerit. Ita *Iſidorus Peluſiota* libri primi *Epiſtola* quinta vult, ut Monachus, a *Johanne* edoctus, contentus ſit ἀκρέμοσι βοτανῶν καὶ φυτῶν πρὸς ὀλίγην τροφὴν, *herbarum & ſolorum extremis ad tenue alimentum.* Et *Epiſtola* centeſima trigeſima ſecunda ita mordicus hæret huic interpretationi, ut iis, qui ἀκρίδων nomine *locuſtas* intelligunt, his verbis dicam ſcribat: Ἂν ἀκρίδες, ἀὶ Ἰωάννης ἐτρέφετο, ἃ ζῶά εἰσι, ὧν τινες ἔνιοι ἅπτονται, καθάπερ ἀπεσκέψατο· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἀκρέμοσι βοτανῶν, ἢ φυτῶν. *Illa acridet, quibus* Johannes *veſcebatur, non ſunt animalia ſcarabæis ſimilia, ut quidam imperite exiſtimant; abſit: ſed herbarum aut arborum extrema.* Ita etiam *Paulinus* in carmine de *Johanne Baptiſta*,

Præbebant victum facilem ſylveſtria mella,
Pomaque, & inculti ſenta cauſibus herba.

Et *Pantaleon Diaconus* in Sermone *De luminibus ſanctis*, Ὁ τοῖς μὲν μείζοσι κατὰ τὸν ἴσημερινὸν τόπον, καὶ τοῖς δὲ βοτανῶν συντρεφόμενος ἐν βρίθει ἀκρίδας. *Qui apum in deſerto laboribus, & herbarum extremis ab infantia nutritus eſt.* Et *Theophylactus*, Τοῖς δὲ (λέγων) τὰ ἀκρόδρυα, ἤτοι ὠμὰς ἀγρίας (ἄνευ τοῦ ἀκρίδων) *Acridas quidam dicunt eſſe extrema arborum, aut poma ſylveſtria.* Et *Euthymius*, *Locuſtas vero quidam herbarum eſſe virgulta dixerunt.* Et *Nicephorus Calliſtus* libri primi *Hiſtoriæ* capite decimoquarto, *Abſtenerioribus arborum ſummitatibus*, ἀκραις δενδρ', *pro cibo utebatur.* Et ſuperiore ſæculo *Cajetanus*, *Suſpicor aquivocum eſſe nomen ad animalia illa locuſtas*, & *radices, vel ſummitates teneras virgultorum, ſeu ramuſculorum, ſeu aliquid hujuſmodi*, quo crudo veſcemur. Quo torrente abreptus *Baronius* ad Annum 31. *Quid*, inquit, *de his ſentiendum ſit, definiendum nobis non eſt, ſed totum relinquimus lectoris arbitrio. Nam conſtat*

conſtat Græcam *dictionem* ἀκρίδας, & locuſtam, *ſuccis* *gem*, *infirmas habens alas ad volandum*, & ſummitates arborum *ſignificare*. Imò conſtat ἀκρίδας & ἀκρίδινα multum differre, nec à Scriptoribus verè *Græcis* uſquam confundi hæc duo vocabula. Quod tamen illi Veterum, qui à locuſtarum eſu abhorrebant, eò fecere libentius, quod ἀκρίδινα ſciebant nonnullis pro cibo fuiſſe. Sic, in *Padagogo Clementis* lib. 2. cap. 1. *Matthæus* Apoſtolus σπερματα, καὶ ἀκρίδρων, καὶ λαχάνων, ἄνευ πηρῶν, μετελάμβανεν, *ſeminibus*, & *arborum ſummitatibus*, & *oleribus ſine carnibus veſcebatur*. Sed ibidem *Johannes* eo ipſo à *Matthæo* diſtinguitur, quod ὑπερτάνας τὴν ἐγκράτειαν, ἀκρίδας, καὶ μέλι ἄγριον, *continentiam ulterius promovens*, *locuſtas*, & *mel agreſte comedebat*. Ut illi aliud fuiſſe ſcias ἀκρίδας, aliud ἀκρίδινα. Sic *Epiphanis* ævo nonnulli in jejuniis ſuis uſque adeo rigidi erant, ut etiam abſtinerent ἀκρεδρῶν, καὶ ἡμιμάτων, *ab arborum ſummitatibus*, & *olerum juſculis*: quaſi hoc nimium fuiſſet. Hæc ille in *Expoſitione fidei*, cap. 23. Tertia ſententia eorum eſt, quibus αἱ ἀκρίδες ſunt herbæ genus. Euthymius, *Locuſtas verò quidam herbarum eſſe virgulta dixerunt: quidam autem herbam dictam Locuſtam.* Theophylactus, Τινὲς λέγουσι βοτάνας εἶναι τὰς ἀκρίδας, ἃς καὶ μίλακρα καλοῦσι. *Acridas quidam herbas eſſe dicunt, quas etiam melagra vocant.* Ut alludatur ad μέλι ἄγριον. Itaque, ex hac ſententia, idem erunt mel & locuſtæ; herbæ ſcilicet genus aliunde prorſus ignotæ, quæ tamen *Johannes* pro cibo ſola ſuffecit. Nihil abſurdius fingi potuit. Tamen etiam hæc ſententia ſuos habuit ſectatores: in his *Sarsianum* Monachum, à quo *Jacobus de Vitriaco* cap. 53. *Hiſtoria Hieroſolymitana* ſe didiciſſe profitetur ἀκρίδας *Johannem* non fuiſſe *locuſtas*, ſed *herbam* quandam Monachis in *Syria* apponi ſolitam. Fortaſſe etiam *Dionyſium Carthuſianum*, qui nonnullos per *locuſtas* intelligere ſcribit *herbas deſertæ*, *cùm non videatur probabile*, *quòd* Johannes, *qui nec pane veſcebatur*, *carnes animalium*, *aut aliquid coctum*, *comederit*. Et *Hermolaus* in *Dioſcoridem* Corollario 256. eam herbam aut intelligi, quæ *Arabicè* dicitur رجل الجراد *pes locuſtæ*: id eſt, *blitum*, ut quidam volunt; aut, ut alii, *rapunculum*. Quarta ſit ſententia, quæ *Johannis* ἀκρίδας *aviculas* eſſe vult. *Chriſtianus Druthmarus*, qui in *Matthæum* ſcripſit nono poſt *Chriſtum* ſæculo, *De locuſtis audivi quendam dicere*, *quod iſta locuſta avicula fuerunt parva cum rubeis tibus*. Quod ferendum eſſet, ſi ſolum *volucres* dixiſſet. Nam è locuſtis volucribus nonnullæ ſunt rubris pedibus. Sed cùm *aviculam* dixerit *rubris pedibus*, quid aliud intelligamus, quàm *Græcorum* ἐρυθρόπουδα? *Fringilla* ſpeciem eſſe volunt. *Druthmarum* certè patet veram avem intellexiſſe, cum hujus ſententiæ auctorem itare fellit; *Quare laudaretur* (Johannes) *de abſtinentiæ rigore*, *ſi violatum ederet*, *quæ deſideraverunt* Judæi? Quinta, *locuſtas* eſſe *piſces marinos*, quos *Johannes* ex *Jordane* habuerit, ut refert idem *Druthmarus*: quod eſt perridiculum. Neque enim in fluviis, ſed in ipſo mari has locuſtas reperire eſt. Ut taceam *locuſtas marinas* à *Græcis* non dici ἀκρίδας, ſed καράβους. Denique cum locuſtæ marinæ in deliciis habeantur, hic quoque meritò objicit *Druthmarus* non eſſe, cur *Johannes* ab abſtinentia laudetur, ſi marinas delicias ederit. Quæ eadem in illos objici queant, qui ἀκρίδας in καρίδας, id eſt, *ſquillas*, mutant; quibus in toto cancrorum genere nihil eſt præſtantius. Hinc ſententiæ, quæ ſexta eſt, ſeptimam addo viri maximi, & piiſſimi, qui conjicit *Evangeliſtas* hic ſcripſiſſe ἀχράδες, id eſt, *pira ſylveſtria*, & exiguâ mutatione hoc nomen deflexum eſſe in ἀκρίδες.

Sed nihil opus eſt quidquam mutare, cùm in receptam lectionem conſpirent libri omnes. Neque illa quidquam hâbeat; quo Lector eruditus meritò poſſit offendi. Certum enim eſt, locuſtarum eſum in iis, quæ vel ad Ortum, vel ad Auſtrum ſunt, regionibus fuiſſe receptiſſimum. Quæ *Hieronymi* verba ſunt in *Jovinianum* lib. 2. cap. 6. *Orientales*, & Libyæ *populos*, *quæ per deſertum & evemi vaſtitatem locuſtarum nubes reperiuntur*, *locuſtis veſci moris eſt*. Sic, ab *Alexandri* ævo, inter *Æthiopum* populos *Gracia* deſcripſit *Acridophagos* à *locuſtarum eſu* ſic dictos. De his *Agatharchides* lib. 5. cap. 27. Ὑπὸ δὲ τὴν ἐαρινὴν ἐπιτροπίαν, ὅτε λίβες (lege λίβες) πνεῦ ἄνεσις καὶ ζέφυροι πνέουσι, παμπληθεῖς ἀκρίδων πλῆθος ἀμύθητον ἐκ τῆ ἀνιαρᾶς μετὰ τὸ ἀείμαν παραγίνεται χώρας· τῇ μὲν δυνάμει τῆ πτήσεως τὸ ὁμοῦ πολὺ παραπέπτωκε, μακρὰν ἐξ τῆ σώματι· ἀπὸ τέτε ἐξ ζῴου τρίφυτας πάντα τὰ χόρτου, ἅπερ τε τέτοις καὶ τεταρίχευμένοις χρώμενοι. *Sub vernum Æquinoctium*, *cum apud eos ſpirant* Africi, & Favonii, *inenarrabile locuſtarum pragrandium agmen ex ignotis terris unà cum ventis advolat*, *qua vis quidem volatus parum ab avibus*, *ſed corpore plurimum differt*. *Hoc autem animalculo quovis tempore veſcuntur*, *ſive cum ſale*, *aut aliter condito*. Ita etiam *Diodorus* lib. 3. editionis *Steph.* pag. 113. Ἐκ τέτε δαψιλὲς τροφὰς ἔχεσι ἅπαντα τὰ βόια. *Ex eo uberem victum habent per omnem vitam*. Et *Artemidorus* apud *Strabonem* lib. 16. Ζῶσι δ' ἀπὸ ἀκρίδων, ἃς οἱ ἐαρινοὶ λίβες καὶ ζέφυροι, πνεύντες μεγάλοι, συνελαύνουσι εἰς τὰς τέτοις τόπους. "*Locuſtis vivunt*, *quas verni* Africi, & Favonii, *vehementius flantes*, *in ea loca impellunt*. Et Solinus, *Confines* Mauritaniæ *certo tempore locuſtas terreſtres legunt*, *duratáſque ſalſugine in præſidium vitæ ſolas habent*. Et *Plinius* libri 6. cap. 30. *Pars quadam* Æthiopum *locuſtis tantum vivit*, *fumo & ſale duratis in annua alimenta*. Et lib. 11. cap. 29. Parthis *& hæc in cibo grata*. Et de *Naſamonibus Euſtachius* in *Dionyſium*, Εὐθυς δὲ ἀττελάβες πρὸς ἥλιον ξηράνατες· ἀδ' δὲ ἀκρίδ' ἑ ἀττέλαβ'. *Attelabos*, *locuſtæ ſpecies*, *ad Solem exſiccatos comedunt*. Et *Dioſcorides*, ubi de aſiraco, locuſtæ ſpecie; Χρῶνται δ' αὐτῇ καταπίνοις οἱ κατὰ Λιβύην λόβες. *Ea utuntur in cibo uſque ad ſatietatem* Libes, *qui ad* Leptim *incolunt*. *Porphyrius* quoque lib. 1. *De abſtinentia à carne* ſcribit, exercitui, in *Libyâ* inediâ laboranti, locuſtarum nubes ſe obtuliſſe.

Quid, quod in ipſâ *Gracia* idem cibus fuit in uſu; quod probare eſt obvium? In *Ariſtophanis Acharnenſibus*, Actus quarti Scena prima, *Bæotius* ruſticus inter venales eibos, quos fert *Athenas* in forum, aliquid habere ſe dicit

Τῶν ἑρταλίχων, ἢ Ϝ τετραπτερυγίδων,
gallinarum, *aut locuſtarum*, quas τετραπτερυγίδας vocari obſervavimus (*a*) *a quatuor alis*, quibus inſtructi ſunt. Et Scenâ 7. (*a*) *Supra*, *c. 1 p. 449. lin. 24.*

Δ. Βάλλ' ἡμιδέοντα κἀπτερύγιλλα λαμάχη·
Φ Πέντρων ἀκρίδας ἡδὺν ἐσν, ἢ κίχλας;
Λ. Οἴ μ' ἀπ' ὀρίζης. Δ. Τὰς ἀκρίδας κέλει πολύ.

D. *Vespacises* & Lamacho *permittere* (ut dicat) *utrum plus ſapiant locuſtæ*, *aut turdi?* L. *Hes mihi! quàm te injurius es*. D. *Locuſtas præfert*. Et ibi *Scholiaſtes*, Διαπορεῖ ὁ Λάμαχος, ἃς ἀκρίδας ἐδίετο, ἢ ὅτι πρότερον ἐντεῦθεν ἐχρῆτο τῇ διαίτῃ. Lamachum *infeliciter*, *tanquam locuſtis veſcentem*, *aut quas antea vili cibo uſus fuerat*. *Plutarchus* in *Convivio* Tyrannum, qui mancipiis mavult præeſſe, quam viris, colono ſimilem eſſe dicit, qui vellet ἀκρίδας, καὶ ἐχίδνας, ἀντὶ πυρῶν, καὶ κριθῶν συγκομίζων, *locuſtas*, & *aves*, *pro frumento*, & *hordeo* (edendas) *colligere*. Apud *Theophylactum* in *Epiſtolis* ruſticus quidam, lautè ſe exceptum fuiſſe jactitans, Ἰαχράδες, inquit, ὦν μοι, καὶ ἀκρίδες, τά ὄλα· ἐ δὲ Θεσπιεῖ ἄντες) εἰσίας Ϝ ἰαχράδων τὰ πλέτα ἐκθέρωκε καὶ τὰς ἀκρίδας, ἐκ οἶδ' ὅπως, ἐξοίχονται. *Habebam*, inquit, *caricas*, *& locuſtas*, *pro obſonio*; *divinus autem ille juvenis pleraſque caricas voravit*: *locuſtas etiam*

neſcio quomodo, abſorbuit. Sic animalcula locuſtis ſimillima, cicadas ſcilicet, & cercopas, quæ ſunt cicadæ minores, eſitaſſe Veteres, & quidem ad provocandam orexin, teſtatur *Athenæus* lib. 4. Verba ſunt, Ἥδιον δὲ καὶ τέττιγας, καὶ κίγκλους, ἀναπαρέσας χάριν. Ibidem *Anaxandridas*, in apparatu nuptiarum *Iphicratæ*, cùm *Cotyn Thracia* Regis filiam in uxorem duceret, τέττιγας ἴσως, *cicadas coctas*, inter cætera recenſet. Et ex *Ariſtophane Anagyro* hæc citantur, Περὶ Θεῶν ἡμᾶς τέττιγα φαγεῖν, καὶ κιγκλίσαι διηνεκέσι καλάμῳ λεπτῷ. *Per Deos cicada & cercope libenter veſcerie, quas tenui calamo venaru.* Et lib. 9. *Ariſtophanes* in *Horis Athenas* laudat, quod etiam hyeme ibi vendat inſtitor σίκυας, ἀνίσους, χαδίσκους, ἐλάας, πέπονας, χόρια, κολάβους, τέττιγας, *turdos, pira, favos, oleas, coleſtrum, eboria* (id eſt, *edulia ex lacte & melle*) *hirundines, cicadas.* Ut lib. 2. *Alexis* anum introducit, cui pro conſueto cibo ſunt, ut ipſa ait, κύαμος, σίγλοι, λάχανα, γογγυλίς, ἄγχουσ, λάθυρος, φυγὶς, βόλβος, τέττιξ, *faba, lupinum, olus, rapa, eruſimum, cicercula, aſculi glans, bulbus, cicada.* Quin *Philoſophus* lib. 5. *Hiſtoria* capite 30. & poſt eum *Plinius* lib. 11. cap. 26. docent quo potiſſimum tempore maximè ſapiant. Et hic gentes ad *Orientem* iis veſci teſtatur, in quibus *Parthi*, licet *opibus abundantibus.* Unde eſt, quod *Ælianus Hiſtoria* lib. 10. cap. 6. graviter indignatur in ſui ſæculi homines, quorum alii Muſis ſacrum animal, cicadas, in lineam digeſtas, ad cœnam vendunt, alii iis emptis avidè veſcuntur.

Sed, quod rei caput eſt, etiam inter *Judæos* edulis fuit locuſta. Teſtatur id *Moſaica* Lex *Levit.* c. 11. v. 21. 22. ubi in eſum conceduntur quatuor locuſtarum ſpecies, *arbe, ſolam, chargol*, & *chagab.* Et *Talmudici* Doctores, qui Tractatus *Cholin* cap. 3. fol. 65. & 66. multis diſputant, quibus notis dignoſcantur mundæ locuſtæ ab immundis, id eſt, quas licet edere, ab iis, quarum eſus Lege prohibetur. Proinde ad *Exod.* 10. v. 19. ubi ventus à Deo immiſſus abripuiſſe, & in mare *Rubrum* conjeciſſe legitur quidquid in *Ægypto* locuſtarum erat, ita ut ne una quidem remanſerit in omnibus *Ægyptiorum* finibus. *Jonathan* in Paraphraſi excipit, מרח דמלחין כמנ"א לצרוך מיכלהון, *quod in vaſis ſuis ſale condierant in cibi uſum.*

Arabes quoque idem docent. *Damir* in capite *De locuſtis*, titulo الحكم ſive *De uſa*, اجمع المسلمون علي ابحة اكل الجراد Muſulmanni *in id conſentiunt, locuſtarum eſum eſſe licitum.* Freti nimirum *Abdallæ* auctoritate, cujus verba ſunt, غزونا مع رسول الله صلي الله عليه وسلم سبع غزوات ناكل الجراد فيها *Bellicas expeditiones ſeptem ſuſcepimus cum Dei Propheta, cui Deus ſit propitius, locuſtarum carnem comedentes.* Hinc eſt, quòd Deum illas immittere dicitant, modò ut ſint ذرقا القوم *eſca populis*, modo ut ſint بلا علي القوم *plaga in populos.* Exemplo ſint pauca hæc petita ex *Alcamus*, الصراح طاير كالجنب يوكل Sorrach, *volucre animalculum bruchi inſtar, quod comeditur.* جرد شري جلده عن اكله Giarida, *puſtula efflorueruut in carne ejus propter illius eſum*; id eſt, propter eſum locuſtæ, de qua antea.

جرد Giurida, شكا بطنه من اكله *propter ejuſdem eſum venter dolvit.* المرتجل من يقع برجل من جراد فيشتوي منها Almurtegilo, *qui in locuſta pedes uncidens eos aſſat.* للنتق الجراد المنتق المنتقي للطج Alchantapho, *locuſta, quæ, ut coquatur, depilata, & mundata eſt*, الوهيبة ان يطبخ الجراد وتعفق وبرق ويخلط بدسم Alwahiſatho, *cum coquitur locuſta, & arefacta contunditur, & cum adipe miſcentur*: nimirum ut ſit pro cibo. His adde Recentiorum teſtimonia. Ut *Nicolas Clenardus* in Epiſtolis, *Planitra plena locuſtis advehunt* Feſſam; *nam hos hoſtes vulgo hic comedunt.* Et *Leonis Africani* lib. 9. Arabiæ *deſertum & Libyæ populi earum adventum pro felici habent omine: nam vel elixas, vel ad Solem exſiccatas in farina tundunt, atque comedunt.* Et *Hermolai Barbari* Corollario in *Dioſcoridem* CCLVI. *Hodie quoque locuſtas comedunt* Ægyptii.

Sed & idem in *Judæa* fieri multi ſcribunt. Sic *Beda, De locis ſanctis* cap. 14. à ſancto Epiſcopo *Arculpho*, qui ad ea loca peregrinatus erat, ſe accepiſſe tradit, *noviſſimas eſſe locuſtas in* Palæſtina, *quæ corpuſculis in modum digitos manus exiguis & brevibus, in herbis facile capta, coctaque oleo pauperum victum parent.* Et *Euthymius* in *Matthæum, Dicunt uſque ad hodiernum diem in illis partibus pleroſque illud* (infecti genus) *edere fumo ſiccatum: habere autem gravem odorem, malumque guſtum. Jacobus* quoque *de Vitriaco, Ptolemaidis* Epiſcopus, ubi ſupra (*b*) teſtatur locuſtas in *Judæa* & recentes edi ſolitas, & ſervatas. (*b*) *Hiſt. Hieroſolym. c. 53.*

Summa eorum quæ diximus hæc eſt, præter *Acridophages* omnibus notos, *Naſamones* etiam, & *Leptitanos*, & *Parthos*, & *Græcos*, & *Hebræos* locuſtas olim pro cibo habuiſſe. Quomodo *Arabes* quoque, & *Numidas*, & *Mauritanos*, & novos *Paleſtinæ* incolas jam inde à multis ſæculis. Itaque quod locuſtas edebat *Johannes*, novum non fuit, nec inauditum, ſed hoc in illo fuit ſingulare, quod in deſerto ſolùm locuſtis & agreſti melle veſcebatur, iisque fortè oblatis, nec aliunde comparatis; ut virum illum *Judæi* ſcirent extraordinarium habere munus, atque ad ejus conciones eſſent attentiores. Cauſa igitur non fuit, cur *Iſidorus Peluſiota* eos accuſaret imperitiæ, qui *locuſtas* hic intelligunt. In quo numero multi fuerunt illo longè celebriores: ut *Theophilus Antiochenus, Origenes, Hilarius*, & *Chryſoſtomus* in *Matthæum, Ambroſius* in *Lucam, Clemens Alexandrinus* lib. 2. *Pædagogi, Hieronymus* lib. 2. in *Jovinianum*, & *Epiſtola* 23. ad *Marcellam, Auguſtinus* lib. 10. *Confeſſionum* cap. 31. Scriptores denique quotquot ſunt *Iſidoro* vetuſtiores, præter unicum *Paulinum* in ſacro *Poemate* de *Johanne Baptiſta*, cui facile ſit alios *Poetas* opponere nobiſcum ſentientes. Ita enim de eodem *Juvencus* lib. 1. *Hiſtoria Evangelica*,

Arvis qui ſolitus ruralibus eſſe locuſtas.

Et *Prudentius, Cathemerinon Hymno* 7.

Parvum locuſtis & favorum agreſtium
Lequore paſtum corpori ſuetus dare.

Et *Amanus* in *Encharidio*,

Perfuſus ſuevo paſtus Baptiſta *locuſtis.*

Et *Paulus Diaconus* in Hymno *De Nativitate Sancti Johannis Baptiſtæ*,

Pro-

Prabuit hirtum tegimen camelus,
Artubus ſacris ſtrophium bidentes,
Cui latex hauſtum, ſocuta paſtum
Mella locuſtæ.

CAPUT OCTAVUM.

De Locuſtis Myſticis.

Eccleſ. 12. verſ. 7. *de ſene dicitur*, Et ingraveſcet locuſta, *alius* creſcet, *alius* impinguabitur. *Varia hic quæri myſteria, ſed longius petita. Fabula* Hebræorum *de ſtatua* Nebucadnetſaris. Kimchii, & *Recentiorum explicationes hujus loci. Senex locuſtæ ſimilis.* Tithonus *cur fingatur in cicadam eſſe mutatus. Senes ab* Homero *cum cicadis collati.* חגב, *nonnullis, pro* locuſta, pudendum *eſt*; *aliis* talus, *aut* crus, *aut* malleolus pedis: *imo*, caput femoris, *quod* Arabes *docent, qua pars ſenibus ingraveſcit, unde inceſſus tardior.* Apocal. 9. *locuſta myſtica multa habent ex vera locuſtæ deſcriptione petita, ut quod ex fumo prodeunt.* (*Quomodo per fumum locuſtas venenitur* Acridophagi.) *Quod nocent per quinque menſes. Et equis ſunt ſimiles*, *ut* Joel. 2. verſ. 4. *Dentes habent leonum*; *ut* Joel. 1. verſ. 6. *Et loricas ferreas. Sonus alarum ut curruum, ut* Joel. 2. verſ. 5. *Sed ſeptem illis nota peculiares, quæ ad myſterium pertinent.*

Hæc Scriptura de locuſtis, ſi duo loca exeipias: unum in *Veteri Teſtamento*, alterum in *Novo*, quorum ſenſus non eſt obvius; quia his putatur aliquid myſticum ſubeſſe. Prior eſt *Eccleſ. 12. v. 7.* ubi è variis ſenectutis incommodis, quę Allegoricis verbis à *Solomone* deſcribuntur, unum hoc eſt, ויכתבל האגב, *Et ingraveſcet* (aut *gravitabit*) *locuſta.* Græci, Hieronymus, Arabs, *impinguabitur locuſta.* Et Syrus, ܢܬܬܥܒ, *croſcet.* Antecedens pro Conſequente. Quia quæ impinguantur, & augentur, graviora ſunt. Jam quid illud ſit, nonnulli Veterum anxiè quærunt. Et, obliti de ſene hic agi, multa ſibi fingunt myſteria; ſed ea arte, quâ quidlibet ſit ex quolibet. Salonius, *Impinguabitur locuſta*] *id eſt, Crudet Gentilis populus, & replebitur bonis ſpiritualibus. Olympiodorus*, hæc jungens cum iis, quæ præcedunt, & ſequuntur, *Florebit amygdalus, pingueſcet locuſta, & aperietur capparis*, obſervat illa omnia vere accidere. Vult igitur vitam æternam ita deſcribi, in qua ver erit æternum. Tamen idem paulo poſt, ſenſu non ſolum diverſo, ſed & prorſus oppoſito, per *locuſtam qua pingueſcit* intelligit *Inferos*, qui peccatorum ſuppliciis aluntur, & aliquo modo pingueſcunt. Τροφὴν, inquit, ἡ πόλασις λέγονται τῆς ἁμαρτωλῆς, καὶ πρόσωπα τινὰ παχύνεται. Nempe locuſtam addit ſupplicionum eſſe Symbolum, quia per eam Deus punivit Ægyptios. *R. Salomons* יסתכל, id eſt, *in pedes erectus eſt.* Quod planè falſum. Sed libuit illi ſic reddere, ut *per locuſtam qua erecta eſt* ſignificaretur ſtatua alta ſexaginta cubitos, quam erexit *Nebucadnetſar* in campo *Dura*, *Dan. 3. v. 1.* Quam tamen toties corruiſſe fingit, quoties erigebatur, donec ad pedes ejus effuſum eſt tributi vice quidquid erat auri *Hieroſolymis*, ut impleretur quod dictum eſt *Ezech. 7. verſ. 19. Aurum eorum amovebitur.* Kimchio *locuſta gravitabit*, id eſt, *gravis erit*, vel *oneri erit.* Quaſi tanta ſit in ſene infirmitas, ut ne locuſtam quidem ferre poſſit, id eſt, ne minima quidem pondera ſuſtinere, cum ipſe ſibi ſit gravis. Recentiorum aliis *locuſta ingraveſcet*: id eſt, qui juvenili ætate ſaltabat ut locuſta, nunc per ætatem ita eſt gravis, ut ne quidem poſſit incedere. Alis *locuſta* dicitur *femur*, quâ ſenex, tanquam locuſtæ ſimilis: quia ſenù oſſa exſtant, & corpus eſt exhauſtum, ita ut ſit mera mortis imago. Proinde *Tithonum Poeta* fingunt in extrema ſenectute mutatum fuiſſe in cicadam, animal non ſolùm ariditiſſimum, & ſiccitiſſimum inſtar locuſtæ, ſed & maximè garrulum, quæ ſenectuti conveniunt. Hinc de illo *Horatius* lib. 1. *Odâ* 28.

Tithonusque *remotus in auras.*

Et lib. 3. *Odâ* 16.

Longa Tithonum *minuit ſenectus.*

Et *Servius* in lib. 1. *Georgicorum*, *Cum optaſſet prolixiorem vitam, verſus eſt in cicadam.* Et in lib. 4. *Æneidos*, *Quem longæquitas vita in cicadam convertit. Quod ideo fingitur*; *quia*, *ut eſt apud* Ciceronem, (ſenſ) *ſola vox remanet, & eſt naturâ loquacior.* Hinc *Iliadis* 3. verſu 151. duo *Trojani* ſenes, *Ucalegon*, & *Antenor*, qui, ad arma jam inepti, in *Scæa portis* populum ſermonibus detinebant, deſcribuntur

--- τεττίγεσσιν ἐοικότε, οἵ τε κατ' ὄλην,
Δένδρῳ ἐφεζόμενοι, ὄπα λιγείην ἱεῖσι,

Cicadis ſimiles, quæ in ſylva, arbori inſidentes, vocem floridam emittunt. Nempe, ut poſt *Plutarchum* ſcribit *Euſtathius*, διὰ εὐοιχείαν λαλίας, *propter continuam loquacitatem.* Vide etiam *Tzetzum Chiliadu* 8. *Hiſtoriâ* 166.

Sunt, qui *locuſtæ* mentionem arbitrati hic eſſe intempeſtivam, חגב *chagab*, hoc loco aliud eſſe volunt. Et nonnullis *Hebræorum*, *Cheth* & *Ajin* permutatis, רגב idem eſt quod עגב, id eſt, *pudendum.* Quaſi hanc partem in ſenibus languere & remitti ſignificetur. Quod meritò rejiciunt *Kimchius* & *Aben Ezra.* Sed huic חגב eſt הקרסול, *crus*, vel *talus.* Et *malleolus pedis Chaldæo* Interpreti, qui *Solomonis* verba ſic reddit, ויתנפחון אכתורי ויגליך, *Et inumeſcent malleoli pedum tuorum.* Alii, *tali pedum tuorum.* Sed אכתורי vel אסתורי eſſe *pedum malleolos* ex *Talmudis Gloſſa* didici, Tractatu *Jebamoth* cap. 12. fol. 109. a. ubi אכתוראא definitur קביליא המפסקרת בין שוק לרגל, *Malleolus dividens crus à pede.* קביליא non eſt vox *Hebræa*, ut putant; ſed *Gallica cheville*, qua ſignificatur *pedis malleolus.* Nempe, qui ea utitur, *R. Selomo*, *Gallus* erat. Rurſus in Tractatu *Menachoth* fol. 33. a. legitur eſſe בקום חבור השוק והרגל הוי השוק זקוף מלמעלי והרגל שוכב בורז, *Locus conjunctionis cruris cum pede*, *crure nempe ſupra elato, & pede infra jacente.* Unde אכתוראא pro *groſſu* à *Chaldæo* Paraphraſte ſæpe uſurpatur. Et reſpondet *Hebræo* אשור, à quo deductum dicerem, ſi *Hebræum* ש in ס *Chaldæi* permutarent, quomodo ſolent *Arabes.* Nunc, ut dicam quod ſentio, iis accedo, quibus חגב *chagab*, hoc loco non eſt *locuſta*, ſed *pars cruris*, prout *cruris* nomen etiam *femur* complectitur. Et quæ pars illa ſit, ex *Arabibus* puto me didiciſſe, quibus حقبة *chagaba* eſt *caput femoris.* Golius, حقبة (Chagaba) *caput coxæ utrimque prominens, quæ duo* حقبتان chagabathani *dicuntur.* Giggeius, الحقبتان (Alchagabathani) *utraque extremitas femoris, & ancha ſuper inguina.* Intelligo femoris geminum caput, à quo Anatomici illud vocant ἀμφικοτύλους. A quo femoris capite cum incipiant motus cruris, meritò de ſene dicit *Solomon*, ויכתבל חגב, *Et ingraveſcit chagab*; ut doceat illi graviorem & tardiorem eſſe inceſſum.

Alter locus eſt *Apocalypſeos* capite nono, ubi de locuſtis agitur, quę quædam habent ex veræ locuſtæ deſcriptione petita. Sed his addi videas multa peculiaria, quęque ad myſterium pertinent. Ad priùs illud

illud refero, quod eas locuſtas fumus in terram dejecit. Aſcendit enim fumus ex puteo abyſſi, ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης, *ut fumus fornacis magnæ*, vel, ut alii legunt, καιομένης *ardentis*. Unde *Syrus*, ﻣﺤﻤﻰ. Et *Arabs Pariſius* editus, تنور معما. Sequitur, *Et obtenebratus eſt Sol, & aër à fumo putei: & ex fumo prodierunt locuſta in terram.* Qua ipſa ratione locuſtas venantur *Acridophagi*, de quibus *Agatharchides*; Καπνῷ δὲ ταύτας θηρῶσι, ἐπὶ τὸ αἰτίῳ τῆς γῆς καταφέροντες. *Fumo autem illas venantur ex aere in terram dejectas.* Et *Strabo*, Ἐν ταῖς χαράδραις δὶ ἃς ἐλάττους ὕλην παντοδαπὴν, καὶ ὑφάψαντες μικρὸν ὑπεξαναδύονται γὰρ ἢ πανταχόθεν ζωπυροῦνται, καὶ πίπτουσι. *Exmoſam materiam in voragines injectam incendunt; illa autem ſupervolantes, fumo tenebras offundente, decidunt.* Plura qui volet, *Diodorum* legat lib. 3. ubi profunda vorago deſcribitur per multa ſtadia patens, & accenſa materie plena, quæ in illis locis abundè ſuppetit: Ἐγειρομένῳ δὲ πανταχόθεν πολλῷ, καὶ δριμεῖ, αἱ μὲν ἀκρίδες ὑπερπετόμεναι τὸν χαράδραν, καὶ διὰ τὸ ἐξ ὕπνου δριμύτητα πυγόμεναι, καταπίπτουσιν ἐπὶ τὴν γῆν, ὀλίγου διαπεπαθήκασι τόπου. *Excitato autem multo & acri fumo, locuſta voraginem ſupervolantes, & propter fumi acrimoniam præfocata in terram decidunt, locum illum parum pratergreſſæ.* Ad eam *Acridophagorum* hiſtoriam Sacer Scriptor videtur alluſiſſe. Ita quod verſu 5. & 10. nocent hominibus per quinque menſes, videtur ideo dici; quia locuſtæ vere natæ ſub ſuiem ætatis obeunt, nec ſupra quinque menſes vivere ſolent. Et quod verſu 7. deſcribuntur equis ſimiles paratis ad prælium, petitum eſt ex *Joelis* cap. 2. v. 4. *Sicut aſpectus equorum aſpectus earum, & ſicut equites current.* Et verſ. 8. *Dentes earum ut leonum erant:* ita habetur *Joelis* cap. 1. v. 6. *Dentes ejus dentes leonis, & læna molares.* Sed & hæc verſ. 9. *Habebant etiam loricas ut loricas ferreas*, ad locuſtarum naturam aliquo modo pertinet, de quibus *Claudianus*:

— cognatus dorſo dureſcit amictus,
Armavit natura cutem. —

Arabs Erpenianus ad *alas* referens ita reddidit, واجناحتهم مثل اقراس حديد. *Et alæ earum erant ut clypei ferrei.* Alter autem ita ad *pectus*, وكانت صدورها مرردة كررد حديد *Et erant pectora earum tanquam loricis ferreis loricata.* Quod ſequitur, ſonitum alarum fuiſſe *ut ſonitum currum, multis equis ad bellum currentibus*, ſumptum eſt ex *Joelis* cap. 2. verſ. 5. *Tanquam ſonitu currum ſuper montium vertices ſalient*, &c. *ſicut populus validus ad prælium inſtructus.* Itaque ex locuſtarum hiſtoria petiit *Johannes* quæ hactenus obſervata ſunt. Sed jam plura ſequuntur his peculiaria. Quorum illud primum eſto, quod fumus ille, quo dejiciuntur in terram, ex *Acridophagorum* voragine non prodit, ſed ex abyſſi puteo, quæ *Inferorum* eſt vorago. 2. Quod neque terræ gramen, neque arbores agri lædunt, ſed ſolum homines, qui non habent Dei ſignum in frontibus ſuis. 3. Quod in caudis habent ſcorpionum aculeos, quibus homines torquent cruciatu, qui ſimilis eſt cruciatui ſcorpionis, cum percuſſit hominem. 4. His additur coronæ in capitibus auri ſpecie. 5. Et hominum facies. 6. Et mulierum capilli, quę omnes notæ in veris locuſtis deſunt. 7. Denique veræ locuſtæ Regem non habent, *Prov.* 30. v. 27. At hę Regem habent, eumque non ſui generis, ſed abyſſi Angelum, qui *Hebraicè* אבדון *Abaddon*, dicitur; & *Græcè* Ἀπολλύων, non Ἀπόλλων, ut habent *Syrus* & *Æthiops*; utrumque *à perdendo* ſumptum. Nam אבד *abad* Verbum eſt ἀπολλύειν, & אבדון *abaddon* eſt ἀπώλεια. Et locuſtæ, ſi Regem haberent, illi conveniret hoc nomen, quia locuſtarum proprium eſt perdere: Hinc *Joel* 1. v. 11. *Hebraicè* אבד קציר שרהו, *Periit ager meſſis.* Et *Græcè*, Ἀπόλωλε τρύγητος ἐξ ἀγροῦ, *Periit ex agra vindemia*, à locuſtis ſcilicet perdita. Sed hic ut aliæ locuſtæ, ita etiam alia perditio intelligitur, ab ea longè diverſa, quam vulgares locuſtę inferunt. Cujus auctor abyſſi Angelus, id eſt, Diabolus, qui, ipſe pridem perditus, in id ſolum incumbit, ut nos quoque in idem perditionis barathrum devolvat atque detrudat. Quod cùm faciat locuſtarum miniſterio, quæ à *Johanne* deſignantur, operæ-pretium eſſet docere, quænam ſint illæ locuſtæ, & ſuis notis illas inſignire: ſed ab hac diſquiſitione certis de cauſis abſtinemus, jam ad alia tranſituri.

CAPUT NONUM.

De Muſca.

In Scriptura, vel Verſionibus, ſeptem muſcarum ſpecies. Muſca. Apis. Veſpa. Oeſtrum. Cynomyia. Culex. Sciniphes. Muſcæ *nomen* Hebraicum, & Arabicum, *ab* incertis ſedibus. *Proverbium* Arabicum, Muſcâ inconſtantior. *Muſca nonnullis* Arabum *munda, ſed immunda ex Lege* Moſis. *Eadem* Hebræis *quadrupes, quamvis* ἑξάπους Græcis; *quia duo pedes anteriores manuum potius vicem gerunt. His oculos abſterguni, cibos fumant, quodquod tollendum eſt evehunt.* Χαμαιζῆλον *quid proprie. Muſca quam immunda in* Eccleſ. 10. verſ. 1. *Cum* muſcis Ægyptios *conferri* Eſa. 7. verſ. 18. *cum aliis de cauſis, tum propter multitudinem.* Accaronitarum *Deus* Beelzebub 2 *Reg.* 1. *verſ.* 2. *an quia ſub muſca imagine cultus, aut quaſi muſcarum Deus? Deus* Μυιώδης, Μυιάγρος, Ἀπόμυιος. *Fana, & alia loca muſcis inacceſſa. Templum quoque* Jeruſalem, *ut volunt. An & ædes* Beelzebub, *quod verum ſint idolis nomen, non διασυρτικὸν, ut vult* Scaliger. Beel-zebul *pro* Beel-zebub; *ut* Babelmandel, & rabel, *pro* Bab-elmandab, & rebab. *Dæmonum princeps Deus* Accaron, *id eſt,* Acherontis *Deus* Pluto: *quaſi* Accaron, & Acheron *idem ſint.* Hebræi *poſteriores multas ſua lingua voces ex* Græca *deduxerunt: quod probatur exemplis.*

VEL in ipſa Scriptura, vel in vetuſtis Scripturæ verſionibus, ſeptem leguntur muſcarum ſpecies. I. *Muſca* propriè dicta, *Hebraicè* זבוב *zebub*, *Græcè* μυῖα, Eccleſ. 10. v. 1. *Muſca mortuæ facium, ut fœtorem eructet unguentum pigmentarii.* Eſa. 7. v. 18. *Sibilabit Dominus ad muſcam, quæ eſt in extremo fluminum Ægypti.* II. Apis, *Hebræis* דבורה debora; *Græcis* μέλιττα Deut. 1. v. 44. *Perſequuti ſunt vos, ut faciunt apes.* Jud. 14. v. 8. *Et, ecce! examen apum in corpore leonis.* Pſalm. 118 v. 12. *Circumdederunt me ut apes.* Eſa. 7. v. 18. *Sibilabit Dominus ad muſcam*, &c. *& ad apem, quæ eſt in terra* Aſſyriæ. III. Veſpa, vel crabro, *Hebræis* צרעה tſira; *Græcis* σφὶξ, vel σφῆκα, ut habent *Græci* Interpretes *Exod.* 23. v. 28. *Mittam crabronem ante te, qui expellet* Hevæum, &c. Deut. 7. v. 20. *Etiam crabronem immittit Dominus Deus tuus in eos.* Joſ. 24. verſ. 12. *Miſi ante vos crabronem, qui expulit eos à facie veſtra.* IV. Οἶστρος, œſtrum, ſeu aſtus: ad cujus nomen alludentes *Græci* dicunt *Ezech.* 2. v. 6. Διὰ τοῦτο παροιστρήσεις, *Quia ut aſtro percitus inſanies*, & *Oſe.* 4. *verſ.* 26. Ὡς δάμαλις παροιστρῶσα παροίστρωσεν Ἰσραήλ. *Ut juvenca aſtro percuſſa inſanivit* Iſraël. V. Κυνόμυια, ſeu *canina muſca*, in *Græca* verſione ſæpe nominatur. Sic *Exod.* 8. *verſ.* 21.

ὑδὲ, ἐγὼ ἐξαποστέλλω ἐπὶ σὲ κυνόμυιαν. Et paſſim reliquo capite. Et *Pſal.* 77. 45. Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνομυιαν. Et *Pſal.* 104. 31. Εἶπε, καὶ ἦλθε κυνόμυια, Sed *Hieronymus* in fine *Epiſtolæ* ad *Suniam* & *Fretellam*, legi vult κωνόμυιαν. Pro quo *Aquila* παμμυῖαν habet, qui *Hebraum* ערב *arob*, à *mixtura* putatur ſumptum. Itaque ſunt etiam in *Hebræis*, qui ſic interpretantur. Sed de his infrà ſuo loco. VI. Ad muſcarum ſpecies poteſt referri κώνωψ *culex*, de quo *Matth.* 23. 24. Οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες, *Excolantes culicem, camelum autem deglutientes.* VII. Ut & σκνῖπες (vel, ut alii legunt, ψῆνες) *Exod.* 8. 16. Ἔσονται σκνῖπες ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τοῖς τετράποσι καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου. Et *Pſal.* 104. 31. Καὶ σκνῖπες ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῶν. *Vulgatus* quoque Interpres, & *Hieronymus*, *ſciniphes*. Sed *Hebraum* כנים *Joſephus* & *Hebræi* recentiores *pediculos* verius reddunt. Jam dicemus de muſca propriè ſic vocata.

Muſca, ut *Hebraicè* זבוב *zebub*; ſic *Chaldaicè*, דבובא *debuba*; *Syriacè* ܕܒܘܒܐ *debuba*; & *Arabicè* ذباب *dſebab*, dicitur levi mutatione. Nominis originem, *Hebræi*, & *Syri* ignotam, aperiunt *Arabes*, apud quos ذب *dſabba*, *incertis ſedibus divagari*, nec in *uno loco conſiſtere* ſignificat. Quod muſcæ convenire nemo eſt, qui neſciat. Hinc *Lucianus* in *Muſcæ encomio*, Νοστιὰς δὲ, ἢ καλίαν, οὐχ ἵνα τόπῳ κατοχήσατο, ἀλλὰ πλάνητα τὸν πτῆνιν κατὰ τὸν Σκύθας ἐκαπηρήκει, ἵνα δὲ νύχῃ ὑπὸ τ' ὀνητὶς καταληφθεῖσα, ἐκεῖ καὶ ἐείδο καὶ ἐνηὴν ποιῆται. *Nidum autem, aut niduluum, non ut in loco, conſtituit, ſed*, Scytharum *in morem vago volatu ſublata, ubicunque à nocte fuerit deprehenſa, ibi demum & cubile facit.* Eodem pertinet, quod qui maximè vagus eſt, & inconſtans, *Arabico* Proverbio dicitur eſſe أطيش من ذباب *Muſcâ inconſtantior.*

Muſcarum eſum concedunt nonnulli *Arabum*, quia ſæpe ex rebus conceſſis generantur: puta ex faba, quam corruptam ajunt *Arabes* in muſcas ita mutari, ut nihil ſuperſit præter corticem. Sed *Hebræi* muſcas vetabant, freti lege, quæ habetur *Deut.* 14. 19. *Omne reptile volucre immundum eſt: non comedetur.* Quam *Jonathan* ſic παραφράζει, וכל דיבי וזיבורי וחיוי דטלופחי ופולי דפרשי מן אוכלא ופרחין די כשפא מסאבין אנון לכון לא יתאכלון, *omnes muſcæ, & veſpæ* (ſeu *apes*) *& vermes lentium, & fabarum, qui, à cibo ſeparati, avis inſtar evolant, vobis erunt immundi, non comedentur.* Idem concludunt ex his *Levit.* 11. 20. *Omne reptile, volucre, & quadrupes, abominatio erit vobis.* Ubi *Jonathan*, וכל ריחשא רשפא דמהלך על ארבע וזי דיבי וזני אורעי חני זיבורי שקצא הוא לכון בכם דיכשא דזיבורי יתאכל, *Et omne reptile, volucre quadrupes, ſpecies muſcarum, & ſpecies crabronum, & ſpecies apum, abominatio erunt vobis: tamen mel apum comedetur.* Et ibidem *R. Selomo*, הם הרקים הנמוכים הרחושים על הארץ כנגן זבובין וצרעין ויתושין וחגבין, *Hæc minuta ſunt animalcula, quæ ſuper terram repunt, ut muſca, & crabrones, & veſpæ, & locuſta.* Si muſcas, crabrones, veſpas, & apes objeceris in cenſu reptilium quadrupedum ab *Hebræis* perperam poni, cum muſcarum genus non ſit τετράπους, ſed ἑξάπους: duos pedes anteriores reſpondebo non haberi pro pedibus, quia manuum vicem potiùs gerunt. Neque enim iis incedunt, quomodo quatuor reliquis, ſed oculos pulvere obſitos abſtergunt, cibos ſumunt, & quidquid tollendum eſt evehunt. *Lucianus* de muſca, Ἐξάπους δὲ ἅζα, τοῖς μὲν τέσσαρσι βαδίζει μέσοις τοῖς δὲ πρόθυρα δυσὶ, καὶ ἅζα χερσὶ χρᾶται. Ἴδοις δὲ ἂν αὐτὸ ἐπὶ τεττάρων βοήνιον, ἐχόμενόν τι ἐν ταῖν χροῖν μετίοντα ἰδιάζουσα αἰσθήσιος πάνυ, καὶ σαφὲς ἡμῖν. *Cum ſit ſexipes, quatuor tantùm pedibus incedit; aliuſque duobus anterioribus utitur tanquam manibus: ipſum igitur pedibus quatuor gradientem videas, & edule aliquid manibus ſublime tollentem, humano prorſus noſtroque more.* Sed & *Philoſophus* libri quarti *De partibus* capite ſexto Τὸ δὲ πέδας τὸν πρόσθιον μείζω ἔχειν τέτων ἴσχυ, ἴσως διὰ τὸ σκληρόφθαλμα εἶναι, ἴσασιν ἃ ἀκριβῶς τὸν ὄψιν ἔχει, τὸ προσπίπτοντα τοῖς πρόσθιοις ἀποκαθαίρειν ἐπίκλεον· ὅπερ καὶ φαίνονται ποιοῦντα αἱ μυῖαι, καὶ τὰ μελιττώδη τῶν ζώων· διὸ γὰρ χερσὶζειν τοῖς πρόθυρα ἐνίοις. *Pedes priores nonnulla* (animalia) *longiores habent, ut, quoniam propter oculorum duritiem non exquiſitè cernunt, prioribus illis pedibus id abſtergant, quod in oculos incidit. Quod & muſcas facere videas, & melliſica quæcunque ſunt animalcula. Semper enim prioribus pedibus* (tanquam palis) *quadrupedum ſublime tollunt.* Ita reddendum. Nam χερσὶζειν hic eſt μετωπίζειν, ut eſt in *Heſychio*; non *vellare*, & *protegere*, ut voluit *Gaza*. *Plinius* libri undecimi capite quadrageſimo octavo, *Inſectorum pedes primi longiores, duros habentibus oculos, ut ſubinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in muſcis.* Damir,

والذباب ليس له اجفان لصغر احداقه
ومن شان الاجفان أن تمسح مراة
الحدقة من الغبار فجعل الله له يدين
يمسح بها مراة احداقه فلهذا تري
الذباب ابدا يمسح تحريك عينيه

Muſcæ non habent palpebras propter pupillæ parvitatem: ſed, cum palpebrarum proprium ſit, ut à ſpecule pupilla pulverem abſtergant, Deus illis dedit manus, quibus id præſtent. Illas igitur ſubinde videas oculos his manibus detergentes.

Nec, ſine cauſa, reptilium, atque in his muſcarum, eſus *Judæis* prohibitus eſt: cum muſca ſit fœdum ac fœtidum animal, quodque ex immunditia naſcitur, atque in immundis libenter hæret. Et, ſive ad hominum menſas, aut ad Deorum aras accedat, dapes impudenter diripit, contactuque omnia fœdat. Quid, quod puſilla beſtia, ad myropolium volans, & in narthecio caſu mortua, unguentum in eo reconditum totum inficit? Unde illud *Solomonis* Eccleſ. 10. 1. *Muſcarum mortuarum* una *facit, ut fatorem erudit unguentum pigmentarii.* Sic *parum ſtultitia* fœtere facit hominem *ſapientiâ & gloriâ eximium.* Quomodo dicit *Paulus parum fermenti totam maſſam corrumpere*, 1 Cor. 5. 6. Nam multò facilius corrumpitur, quod bonum eſt; quam emendatur, quod malum. Proinde notat *Aggæus* capitis ſecundi verſu duodecimo, & decimo tertio, rei ſacræ contactu rem immundam non conſecrari; ſed, contra, ſacram polluì contactu rei immundæ.

Quæritur, cur cum muſcis conferantur *Ægyptii* in his *Eſ.* 7. 18. *Sibilabit Dominus ad muſcam, quæ eſt in extremo fluminum* Ægypti: & varii varia afferunt. Hieronymus, *Muſcas autem* Ægyptios *vocat propter ſordes idololatriæ, & imbellem populum. Baſilius* reſpici putat τὸ ἐντελὲς τῶν ἀντικαμψάντων δυσείμονον· μυῖα γὰρ ἐξ ζῴου αἱμὸ πέφυκεν τὸ γένεσιν ἴσχυ, ἐχληρὸν τοῖς ἀνθρώποις γένος, καὶ μυσαρὸν ὄν, καὶ ἡ ζωὴ ὀχληρὰ, καὶ ὁ θάνατος βδελυκτὸς, *vilitatem coparum, quæ* Iſraëlitis *oppoſita ſunt: muſca enim ex ſtercore generatur, & genus eſt hominibus infeſtum, & abominandum, cujus vita moleſta eſt, & mors execrabilis.* At *Cyrillus* Ægyptios muſcis comparari aſſerit διὰ τὸν τὸ πλῆθος, καὶ τὸ μὰ λίαν ἐνοχλεῖν τῷ φωνῇ, *propter multitudinem & ſermonem abſonum atque inconditum.* Quaſi non tam ſit ſermo, quam muſcarum ſuſurrus. Videtur ſimpliciſſimum, ut ad multitudinem id referamus

mus cum *Chaldæo* Interprete, cujus Paraphraſis ſic habet; יכלי יי לעם קטרי משריית נבריא דסגיאין כרבביא וייתנון באריא דמצרים, *Clamabit Dominus ad populum legationum exercitûs virorum fortium* (id eſt, in quo copiæ virorum fortium ſimul junctæ, & conjuratæ) *qui multi ſunt ut muſcæ & addunet eos de terra Ægypti.* Sed & *R. Salomo* hic intelligit חילות רבות כזבובים *exercitus muſcarum inſtar numeroſos.* Et *Abarbanel*, חמשיל אותם מזבוב לקלות מרוצתם ולרוב האספם *Confert eos cum muſcis propter levitatem curſûs eorum, & propter multitudinem congregationis eorum.* Quorum prius ex *Kimchio*, poſterius eſt ex *Chaldæo*, & *Salomone*; quod præferendum puto, quia *Ægyptus* olim ſupra fidem fuit populoſa. Ad *Dianæ* feſtum *Bubaſtum* convenîſſe hominum ſeptingenta millia: & urbium in *Ægypto* viginti millia ſub *Amaſi* culta fuiſſe narrat *Herodotus* libri ſecundi capite ſexageſimo, & centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo. In *Ptolemæi Philadelphi* regno, cujus maxima pars *Ægyptus* fuit, recenſet *Theocritus Idyllio* decimo ſeptimo oppidorum plus triginta tria millia. Rectè igitur *Ægyptus* cum *muſcæ* conferuntur, quorum immenſa eſt multitudo. Unde *Plautus* in *Truculento*, Actûs primi Scena primâ,

Nam nunc lenonum, & ſcortorum plus eſt ferè,
Quam olim muſcarum eſt, cum caletur maximè.

Et *Homerus*, *Iliad. β'.* verſu 469. *Græcorum* copias in prato *Scamandrio* magno numero conſtitiſſe ait,

Ὅτ᾽ τε μυῖαι ἀδῖναι ἴζουσι πτελέᾳ,
Ut confertarum muſcarum gentes plurimæ.

A Muſca nomen habet *Beel-zebub* Deus *Accarronitarum*, 2 Reg. 1. 2. LXX explicant μυῖαν Θεὸν Ἀκκαρὼν *muſcam Deum Accaronis.* Quod ſequuntur multi Veterum. Ita *Joſephus* libri noni capite primo, *Ochoziam* miſiſſe narrat πρὸς τὴ Ἀκκάρων Θεὸν μυῖαν, τοῦτο γὰς ἦν ὄνομα τῷ Θεῷ, *ad* Accaronis *Deum muſcam, id enim erat nominis Deo.* Et apud *Suidam*, voce Ἠλείας, Scriptor vetus de eodem *Ochozia*; Ἐχρήσατο μυῖᾳ τῷ ἐν Ἀκκάρων εἰδώλῳ, *Muſcâ uſus eſt* Accaronitarum *idolo.* Quo alludens *Nazianzenus Oratione* quartâ, Οὐδὲ ζητήσεις μυῖαν Θεὸν Ἀκκαρὼν, ἢ εἴ τι τούτης ἴσὶ γελοιότερον. *Neque quærent ampliùs muſcam Deum* Accaronis, *aut ſi quod aliud numen eſt illo magis ridiculum.* Nempe *Græci Patres* hunc Deum putant ſub muſcæ imagine fuiſſe cultum. *Theodoretus* in hunc locum, Τί μυιαρώτερον μυίας; ἀλλ᾽ ὅμως τὴν εἰκόνα ταύτης Θεὸν ἀνηγόρευσαν, *Muſca quid eſt odioſius? Tamen ejus imaginem Deum eſſe pronunciaverunt.* Et paulò poſt, Ἣν ζῶσαν ταῖς μυίαις ἐλαύνειν, ταύτης δ᾽ τύπον Θεὸν προσεκύνησαν. *Quam vivam muſcarum abigunt, ejus figuram Deum appellaverunt.* Quos ſequutus *Philaſtrius* in Catalogo Hæreticorum, qui ante *Chriſtum* vixerunt, *Muſcacarontas* cenſet, *qui*, inquit, *muſcam colunt in civitate* Accaron. Sed & *Procopius* eidem Deo muſcę tribuit imaginem. Dubitat tamen, an fuerit Dæmonis nomen, aut vetulæ in Divos relatæ. Quod commentum refellit *Hebræum* nomen בעל זבוב *Beel-zebub*, ex Maſculinis vocibus conflatum. Malo igitur *Latinos* ſequi, quibus *Beel-zebub* non eſt Nominativo Caſu *Deus muſca*, ſed Genitivo *Deus* vel *Dominus muſcæ.* *Auguſtinus* in *Johannem* Tractatu primo, BEEL-ZEBUB *interpretatum dicitur* princeps muſcarum. *Hieronymus* in *Eccleſiaſten* capite decimo, *Ab his muſcis etiam princeps appellatus eſt Dæmoniorum* BEEL-ZEBUB, *qui interpretatur aut* idolum muſcarum, *aut* vir muſcarum, *aut* habens muſcas. Et in *Matthæum* capite decimo, BEEL-ZEBUB *idolum eſt* Accaron, *quod vocatur in* Regum *volumine* idolum muſcæ. *Liber nominum* in *Johannem*, BEEL-ZEBUB *habens muſcas, aut vir muſcarum.* Iſidorus *Originum* libri octavi capite undecimo, BEEL-ZEBUB, *idolum fuit* Accaron, *quod interpretatur* vir Muſcarum. Malim *Deus*, aut *Dominus*, aut *Princeps muſcarum*, ut in *Auguſtino* habetur. Nam בעל *Baal*, cum idoli nomen eſt, *virum* non ſonat, ſed *Deum*, aut *Dominum.* Neque ratio nominis eſt obſcura, cum etiam *Græci* Deum habuerint Μυιάγρην, vel Μυίαγρον, vel Ἀπόμυιον, ſive is *Jupiter*, aut *Hercules*, aut alius aliquis Deus fuerit, *à muſcis abigendis* ſic appellatus. In quam rem diſerta ſunt loca Veterum. *Plinius* libri decimi capite vigeſimo octavo, *Elei* Myiagron *Deum* (invocant,) *muſcarum multitudine peſtilentiam adferente, quæ protinus intereunt, quæ lutatum eſt illis dio.* Alii, *quam lutatum eſt illi Deo.* Et libri vigeſimi noni capite ſexto, *Nullum animal* (muſcâ) *minus docile exiſtimatur, miniſtrive intellectus: eo mirabilius eſt*, Olympio *ſacro certamine, nubes earum immolato tauro Deo, quem* Myiodem *vocant, extra terminorum ſua abire. Pauſanias* in *Arcadicis*, ubi de nundinis *Alipherarum*; Ἐν ταύτῃ τῇ πανηγύρει Μυιάγρῳ προθύεται, ἐπευχόμενοι τὸ κατὰ τὴν ἰφρίας τῷ ἥρωι, καὶ ἐπικαλέμενοι τὸ Μυίαγρον. Καὶ ζῴοις ταῦτα θύεται, ὅδιν ἔτι ἀνιαρὸν ἔσται αἱ μυῖαι. *In illis mundinis uni ante omnes* Myiagro *rem divinam facunt, Heroëmque ſuper hoſtiis precatis, &* Myiagri *nomine implorato, poſtquam hæc præſtiterunt, muſcæ illis non ſunt ampliùs moleſtæ.* Et in *Eliacis prioribus*, Φασὶ δὲ Ἡρακλεῖ τῷ Ἀλκμήνης, Θύοντι ἐν Ὀλυμπίᾳ, δι᾽ ἔχλαι μᾶλλον γενέσθαι τὰς μυίας· ἐξευρόντα δὲ αὐτὸν, καὶ ἐπὶ τούτῳ διὰ διαφθεῖραι, Ἀπομυίῳ Διὶ θύσαι. Καὶ ἔτι ἔτας ἀποτραπῆναι τὰς μυίας πέραν ἐξ Ἀλφεῖν. Λέγουσι δὲ κατὰ ταὐτὰ καὶ Ἠλεῖοι θύειν τῷ Ἀπομυίῳ Διὶ ἐξελαύνοντι τὰς Ἠλείας Ὀλυμπιάδος τὰς μυίας. *Ajunt etiam* Herculi Alcmenes *filio, cum* Olympiæ *ſacrificaret, maximam muſcas exhibuiſſe moleſtiam. Eum itaque vel proprio ingenio, vel monitu alieno, ſacra feciſſe* Jovi Apomyio (quaſi dicat *muſcarum abactori*) *atque ita muſcas ſtatim* Alpheum *fuiſſe profligatas. Ac proinde dicuntur* Elei Apomyio Jovi *ſacra facere, quæ ex* Olympia Elidis *muſcas abigat.* De quo eodem ritu multa *Ælianus Hiſtoria* libri quinti capite decimo ſeptimo, & libri undecimi capite octavo. Et *Antiphanes Camicus* apud *Athenæum* libri primi capite quinto. *Clemens* etiam in *Protrepſico*, Ἀπομυίᾳ Διὶ Ὀλυμπίῳ Ἠλεῖοι, Ῥαιὸ μαῖοι δὲ Ἀπομυίᾳ Ἡρακλεῖ. Et *Solinus* capite primo, ubi de ſacello *Herculis Romæ* in *Boario foro*, *Divinitus illo neque canibus, neque muſcis, ingreſſus eſt. Etenim, cum viſceralionenes ſacricola daret*, Myiagrum *Deum dicitur imprecatus.* Quod idem ex parte refert *Plinius* libri decimi capite vigeſimo nono, *Roma in eadem* Herculis *in foro* Boario, *nec muſca, nec canes intrant.* Ut in *Papho* περὶ τὰ θυσιάματα τῆ Ἀφρόδιτης, *circa fores* Veneris (niſi ſit legendum περὶ τὰ θυσιάματα *circa ſacrificia* Veneris) *muſca nulla eſt.* Ita ex *Androne* memorat *Apollonius Mirabilium Hiſtoriâ* octava. Et in *Leucade* è fano *Apollinis Actii* muſcæ diſcedunt bovis ſanguine ſaturatæ, ut habetur in *Ælliano* libri undecimi *Hiſtoriæ* capite octavo. Nec in monte *Creta, Carinâ*, IX M. paſſuum ambitu muſcæ reperiuntur, ſi *Plinio* credimus libri vigeſimi primi capite decimo quarto. Sed & in Templo Dei *Hierofolymis* tale aliquod miraculum obtigiſſe *Judæi* referunt in *Pirke Aboth* capitis quinti ſectione quinta. Verba ſunt, לא נראתה זבוב בבירת המטבחים *Muſca nulla viſa eſt in domo mactationum.* Quæ ſi vera ſunt, Diabolus, ut ſolet, fuerit hac in parte Dei ſimia. Atque ut *Apollo Athenis* PARNOPIUS, & *Hercules* in *Oita* monte CORNOPION appellatus ꝙſt propter pulſas locuſtas: & ab *Erythræis* Ἰσυτὸς propter *lues* interemptos, ſeu *vermiculos*, *à quibus vites inſeſtantur.* Ita quiſquis Deus *muſcam abigere* creditur, ut *Græcè* μυίαγρος, μυιόδυης, & ἀπόμυιος ſic *Hebraicè* BEEL-ZEBUB dictus fuerit, id

id eſt, *muſcarum Dominus*. Qualem ſe prodidiſſe creditus eſt eas à ſacris ſuis amovendo atque abigendo. Itaque hoc idoli illius verum nomen fuiſſe reor. Nec viro magno aſſentior, qui putat à cultoribus ſuis בעל זבוים *Beel-zebachum*, id eſt, *Deum ſacrificiorum*, appellatum; quod per contemptum in בעלזבוב *Beel-zebub*, id eſt, *muſca Dominum*, *Iſraelita* detorſerint. Nam, ut taceam *zebub* & *zebachim* voces eſſe tam diſſimiles, ut inter illas vix videatur quæſita fuiſſe alluſio; nec vero eſſe conſentaneum, ut ab oblatis victimis Deus ullus nomen traxerit, cum omnibus id ſuerit commune, ut victimarum oblatione colerentur: certum eſt *Ochoziam* ſerò egiſſe, cum dixit, *Ite, & conſulite* Beel-zebub *Deum* Accaron, *an ex hoc morbo convaluturus ſim*. Neque enim eum Deum ludo habuerit *Ochozias*, quem in morbo jubebat de ſalute ſua conſuli. Itaque nomen *Beel-zebub* tam apud *Philiſtæos*, quam apud *Iſraelitas* in uſu fuiſſe reor. Sed cum in *Evangelio* legatur *Beel-zebul* cum L in fine, ac ſi dicatur à voce זבל *zebel*, quæ *ſtercus* ſonat, poſteriores *Judæos* putaverim interpoſaſſe nomen, ut inter *ſtercoreos* Deos *Beel-zebub* ſic rejicerent. Quamvis nihil ſit neceſſe, cum in linguis illis B Finale quandoque mutetur in L. Ita ſinus *Arabicus* oſtium vulgo *Babelmandel* dicitur pro *Arabicus* باب المندب *Bab-elmandab*. Et *nablium*, Hiſpanis *rabel*, *Arabibus* est رباب *rebab*. Pari ratione *Beel-zebul* dici potuit pro *Beel-zebub*.

Difficilior eſt quæſtio, cur *Matth.* 12. 24. & *Luc.* 11. 15. *Phariſæi* ſive *Beel-zebub*, ſive *Beel-zebul*, Dæmonem principem eſſe voluerint, qui *Hebræorum* aliis eſt אשמודי, *Aſmodeus*. Neque habeo, quod reſpondeam, niſi quod *Philiſtæorum* urbs *Accaron* etiam ſcribitur *Acharon* ab *Hieronymo*, & aliis: quo cum *Acheron* proximè alludat, potuit ab ignaris *Deus Acheron*, cum *Acherontis* Deo, id eſt, cum *Plutone*, confundi, quem præfecit *Inferis Gentilium* Theologia. Notum enim eſt, *Hebræos* poſteriores non pauca ſuæ linguæ vocabula è *Græca* deduxiſſe. Quale eſt, quod τὸ ἱεροσόλυμα *Joſephus* ita dici vult propter τὸ ἱερόν, id eſt, Templum ibi conditum. Et torrentem *Jabok* is ipſe *Jabacchum* vocat: tanquam ab *Jobaccho* Deo appellatum. Idem iis fuit animus, qui pro torrentibus *Kedron* & *Kiſon*, χειμάῤῥους τ' κίδρου, & τ' κισσῶν, primu dixerunt, ac ſi à *cedris* & *picis* ſic vocarentur. Et *Scitha* urbs *Scythopolis* dicta eſt, tanquam à *Scythis*. Et AR *Moabitarum* Ἀρεόπολις, quaſi *Martis urbs*. Et nomen *Taphnes* mutatum in *Daphnes*, ut vocari crederetur παρὰ τ' ἐκεῖ πολλὰς φυομένας δαφνῶν, *à multo lauro ibi conſita*. Denique pari de cauſa ex *Philiſtæis* facti Ἀπόλλωνι, ex *Pibeſeth* Βούβαστος, ex *Gebalis Byblis*, ex *Horais Heroum urbs*, ex *Jabneel* Ἰάμνια, quaſi hoc nomen habuerit, ἀπὸ τ' Ἰάμνου τ' Ἰκαλυ τὸν καθύγρεως, καὶ τεθηλότας τόπους, *quia lacus humidos & virentes Iamnes vocabam*. Ita *Stephanus*. Et *Ptolemæis*, pro עכו *Accho*, Ἄκη dicta eſt, tanquam, ἀπὸ τ' ἀκεῖν, quia ibi ſanatus *Hercules*.

CAPUT DECIMUM.

Apum nomen & origo. Quomodo repertæ legantur in Leonis cadavere. Eaſdem audire, æris tinnitu terreri, fumo pelli, & fortitudine eſſe inſignes in varia Scripturæ loca.

Apis *Hebræis* דבורה debora, *dicta* à mirabili ductu & ordine. *Apes non ſalum ex apibus, ſed & ex bove noſci. Quomodo id fiat.* Σκηνὴ tabernaculum *pro* corpore *in* Nicandro, *ut in* Paulo. *Quemodo apes* Samſon *reperit in leonis cadavere, cum unde non naſcantur, & à carne abſtineant, & graves odores fugiant, unde eſt, quod apes, in alveare mortuas, ſuperſtites efferunt, ne fetrum odorem exhalent.* Didymus *obiter explicatus.* Reſp. 1. *Apes ibi reperta, non nata. Apes quasdam eſſe* λεοντογενεῖς *leonina ferocia, mera fabula. Quæ in* Æthiopia, *ubi leones, apes ſunt mitiſſimæ: at aſperrimæ in* Scythia, *quæ leonibus vacat. Apes ab* Herodoto *e* Scythia *perperam excluſæ, ne animal* διφυὲς. Ælianus *emendatus.* 2. *Cadaver leonis, in quo apes, fuit* ἀκατάλυτον. *Mel enim ibi repertum non ſtatim à cæde, ſed* poſt dies, *id eſt*, poſt annum Hebræâ *Phraſi. Sic apes molliſſimæ* Amathunte *in* Oneſili *capite, & in* Hippocratis Coi *ſepulchro, in aliis item* Veronæ. *Apes audire quidam negant. Tamen ad* Eſ. 7. 18. *ſibilo vocari ait* Cyrillus, *ut alii tinnitu æris, & teſtis colliſis, terreri.* Ariſtoteles *hic ambiguus.* Deut. 1. 44. *apes fumo territari juxta* Syrum, *&* Chaldæum, *quo emendatur. Id* Græcis βάϊσαι & ἐναύειν. *Et* Arabibus مجل, & Hebræis כדף maddaph, *vas, qua fumigantur.* Heſychius *obiter emendatus. Ex apum fumigatione ducta ſimilitudines, ut à* Moſe, *ſic à* Poëtis. *Hoſtes infenſiſſimos cum apibus meritò conferri*, Pſal. 118. 12. *&* Eſ. 7. 18. *Quia apes ſunt fortiſſimæ, nec animalia veſtiſſima inſeſtis aculeis aggredi timent. Apes in bella boſtis abjecta. Loca inacceſſa propter apum multitudinem. Adulteri à* Judæis *nudi apibus expoſiti.*

Hebraum דבר non ſolum *loqui* ſignificat, ſed & *ordinare, regere, ducere, deducere*, ex *Chaldaorum* uſu. Exempla vide 1 *Sam.* 8. 21. *Pſal.* 47. 4. & 18. 48. Inde *apis* Hebraicè דבורה *debora*; *Chaldaicè* דבורא *dabbara*, dicitur à *mirabili ductu & ordine:* ut *Arabicè* دبر *dabron* eſt *examen apum.* Politicum enim eſt hoc animalculum, Reges habens, & populos, & urbes, & prætoria. De quibus è *Græcis* potiſſimum conſulendi, *Ariſtoteles*, *Ælianus*, & Scriptores *Geoponicum*; ut è *Romanis*, *Varro*, *Virgilius*, *Columella*, *Plinius*; & ex *Arabibus*, *Damir*, & *Alkazuinus:* quorum ſerinia in argumento tam trito compilare mihi non vacat.

Apes non ſolùm ex apibus, ſed & ex bove progenerari conſtans fama eſt apud Scriptores. *Antigonus Mirabilium Hiſtoriâ* vigeſimâ tertiâ, Ἐν Αἰγύπτῳ τὸν βοῦν ἐὰν κατορύξῃς ἐν τόπῳ τιθῷ, ἧς ἀνωτὰ τὰ κέρατα τῆς γῆς ὑπερέχωσι, διὸ ὅταν ἀπεπτέχῃ, λέγουσι μέλιττας ἐκπέτεσθαι· ἐκείνῃ γὰρ αὐτὸν εἰς τῦτο διαλύεσθαι τὸ ζῶον. *In nonnullis Ægypti locis ſi bavem ita defoderis, ut cornua ſupra terram exſtent, qua deinde ſerrâ ſumptes, aiunt apes evolare: cum enim putrefactum ſit hoc animal mutari.* *Varro* itidem de bove, *Ruſticorum* libri ſecun-

di capite tertio, *Scio ex hoc putrefacto nasci dulciſſimas apes, mellis matres: a quo eas* Græci Βυγόνας *appellant.* Et libri tertii capite decimo ſexto, *Apes naſcuntur partim ex apibus, partim ex bubulo corpore putrefacto.* Columella libri primi capite decimo quarto, *Progenerari apes poſſe juvenco perempto,* Democritus, & Mago, *nec minus* Virgilius *prodiderunt.* Mago *quidem ventribus etiam bubulis idem fieri affirmat.* Philo Περὶ Ζωίων, Μέλιττα ζωὸν ἐστι ἐ καθαρὸν, ἐκ σήψεως καὶ φθορᾶς νεκρῶν, ὡς ὁ λέγων, βοῶν γινώμενον. *Apis impurum eſt animal, quodque ex mortuorum boum putredine & corruptione naſci ajunt.* Plinius libri undecimi capite vigeſimo, *Sunt, qui apes in totum amiſſas reparari* (putent,) *ventribus bubulis recentibus cum ſimo ebrutis.* Plutarchus in extremo *Cleomene,* Μελίσσας μὲν βίᾳ, ζῴοις δὲ ἑκουσίοις καταπαίστας ἐξαιθύει. *Apes quidem boves, veſpas autem equi putrefacti emittunt.* Ælianus in fine libri ſecundi, Ἀποθανὼν δὲ βοῦς γινομένῳ τι χρήμα, καὶ ἀξιπαινον· μέλιτται γὰρ ἐκ τῆ ἐκείνε λειψάνων ἐκφύονται. *Bos etiam mortuus res eximia eſt, & magni facienda; cum ex ejus reliquiis enaſcantur apes.* Galenus libri *An animal ſit quod in utero continetur* capite quinto, Ὅν ἓ γὰρ ἔτως ὁ φυτοῦ ζωλήκες γίνονται, ἢ ἀφ' ἵππων καὶ βοῶν οἱ σφῆκες, καὶ μέλιτται, ἰφθίοις ἡμῖν λέγειν. *Neque enim nobis facile dictu eſt, quo pacto vermes in plantis gignantur, aut ex equis bobuſque veſpæ & apes.* Origenes contra *Celſum* libro quarto, *Cum non miremur etiam nunc ex homine mortuo ſerpentem fieri, è dorſi medullis, ut quidem ajunt; & ex bove apem, ex equo veſpam, ex aſino ſcarabæum.* Servius in librum quartum *Georgicorum*, *Apum ſunt multa genera. Proprie tamen vocantur apes de bobus, fuci de equis, crabrones de mulis, veſpæ de aſinis.* Et quâ ratione id fiat, narrat pluribus *Florentinus* libro decimo quinto *Geoponicon*, capite Περὶ μελισσῶν, καὶ πῶς ἂν ἐκ βοὸς γένηται ἢ καλέιται Βυγόνα, *De apibus, & quomodo ex bove fiat quod vocatur* BUGONE. Concinunt multi *Poetæ*, ut è *Græcis* in *Amigone Philetæ*; is nempe, quem teſtatur *Suidas Ptolemæi ſecundi* fuiſſe præceptorem, & *Elegias*, atque *Epigrammata* ſcripſiſſe.

Βυγόνιος φάμιος πρεσβύτερα μακρὰ μελίσσα,
Taurigenas hæc finus apes longinquus adiſti.

Et apud *Varronem Archelaus*, cum apes vocat

--- βοὸς φθιμένης πεπυϊσμένα τέκνα,
corrupta bovis fallaciam prolem. Et idem rurſus,

Ἵπποι μὲν σφῆκας γεινάι, μόσχοι δὲ μέλισσαι.
Veſpa ab equis, ſed apes taurorum ab origine nata.

Quem *Nicander* ſic imitatur in *Theriacis* verſu 741.

Ἵπποι γὰρ σφῆκάς γίνεσι, ταύροι δὲ μελίσσας,
Σκήνεσι πυθομένοισι, λυκοσπαδὲς ἐξεγένοντο.

Diſcerpti enim à lupis equi veſpas, & tauri apes, corporibus corruptis, progenerarunt. (Ubi obiter nota σκήνεσι *tabernaculum* pro *corpore* ſumi, ut à *Paulo* 2 Cor. 5. 1. 4.) Et *Ovidius* libro decimo quinto *Metamorphoſeos*,

--- *maſtatos obrue tauros,*
(Cognatus niſi) de putri viſcere paſſim
Florilegæ naſcuntur apes, quæ, more parentum,
Rura colunt, operique favent, in ſpemque laborant.

Sed omnium uberrimè *Poetarum* princeps libro quarto *Georgicorum*, ex quo ſit ſatis hæc pauca protuliſſe:

Hic vero ſubitum ac dictu mirabile monſtrum
Aſpicunt, liquefacta boum per viſcera toto
Stridere apes mero, & ruptis effervere coſtis,
Immenſæque trahi nubes, jamque arbore ſummâ
Conſluere, & lentis uvam demittere ramis.

Hæc de apum origine Veteres cum tanto conſenſu referant, mirum videri queat, quod legitur, *Judicum* capitis decimi quarti verſu octavo, *Samſonem* in leonis cadavere דבורים עשת, *examen apum* reperiſſe. Maximè, cum apes à carne leguntur abſtinere, & graves odores prorſus fugere. *Ariſtoteles* libri noni capite quadrageſimo, πᾶσι σάρκα δὲ ἴδιον καθίζειν, ἰδὲ ἐδωδιμοι. *Carni nullius animalis aſſident, neque obſonium inhiat.* Varro *Ruſticorum* libri tertii capite decimo ſexto, *Nulla harum aſſidet loco inquinato, aut eo, qui male oleat.* Item, *Non ut muſca Liguriens, quod nemo has videt (ut illas) in carne, aut ſanguine, aut adipe.* Plinius, libri undecimi capite vigeſimo primo, de veſpis, & crabronibus; *Omnes carne veſcuntur: contrà, quam apes, qua nullum corpus attingunt.* Philo de ape, capite vigeſimo octavo,

Καὶ ζῇ μὲν ἀγνὸν ἢ ζιφὶ χρόδὸς βίον,
Ἄγευς δὲ δοὰ νεκρικὸν σπαραγμάτων.

Et vitam quidem caſtam ſapiens exigit, nec diſcerptas cadaverum carnes deguſtat. Didymus *Geoponicon* libro decimo quinto, Ἔστι δὲ καὶ καθαρὸν ὑπερβολὴ τὸ ζῶον, ὥσεὶ τ δυσώδων καὶ ἀκαθάρτων πρόσεστιν, ὅτε λέγουσιν· ὅτε γὰρ σαρξὶν, ὅτε αἵματι, ὅτε λιπάσμασι ὥσεὶ πρόσκεται. *Eſt & maximè purum animal, nec graveolentis aut impuræ rei inſidens, neque luguriens (Græcè ὅτε λέγουσιν, quod alii abſurdè reddunt *neque ad lucernam*) neque enim ad carnes, aut ad ſanguinem, aut ad ullam pinguedinem advolat.* Quin apis, ſi quæ moriatur in alveari ſuperſtites cadaver efferunt, ne tetrum odorem exhalet. *Virgilius*,

--- *tum corpora luce carentum*
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt.

Plinius libri undecimi capite decimo octavo, *Defunctas progerunt, funeranturque more comitantur exequias.* Ælianus *Hiſtoria* libri quinti capite quadrageſimo nono, Χιλιῶν ἐκβαλὼν χαλκέων πέρας, καὶ μέλιττα μίλιττα. *Hirundo hirundinem mortuam effert, & apem apis.* Damir, انا هلك شي منها داخل الخلايا اخرجته الاحيا *Cum ebria ex iis in alveari, vivæ illam foras efferunt.*

His, quæ in Sacrum Textum poſſunt objici, duo habeo, quæ reſpondeam: Primo, apes in leonis corpore fuiſſe repertas, non tamen ibi natas. Neque enim id auctor aſſerit. Proinde falluntur, qui hinc adſtruunt apum genus λειποτογενῶν, cum apes à leone naſci in Veterum ſcriptis nuſquam legatur. Nec audiendus *Muffetus Anglus*, qui in *Inſectorum Theatro* alias apes ſcribit eſſe λειποτογενεῖς, alias ταυροτογενεῖς. Optimas nimirum, & verè nobiles, ex leone habere originem, harumque Principes, & Reges, ex ejus cerebro ſtemma deducere. Unde fieri, quod, tantulæ cum ſint, ingentiſſima nonnunquam animalia aggrediantur, & leonina ferocia prædítæ nihil timeant. Quæ ſi vera eſſent, in locis, quæ leonibus ſcatent, apes eſſent acerbiſſimæ. At rem planè ſecus ſe habere nullo negotio probavero. In *Æthiopia* ſiquidem, ubi terribiles illos leones ex ἀυτοψίᾳ deſcribit *Oppianus* libro tertio *Cynegeticon*, apes ſunt ita ciceres, ut inter hominum cubilia nidificare ſoleant. Ita teſtatur *Alvarez* in *Æthiopia* ſua. Contrà, in *(a) Creta*, ubi nec leones, nec lupi, nec vulpes, nec urſi, nec maleficum ullum eſt animal, apes tam acerbæ fuerunt, ut nonnunquam incolas è ſedibus ſuis pepulerint: quod infrà probabitur. Et in *(b) Scythia*, à qua leones maximè abſunt, loca quædam trans *Iſtrum* fuere olim inacceſſa; quia apes illa ſic occupabant, ut non liceret ulterius progredi. Id è *Thracibus Iſtro* proximis ſe accepiſſe refert *Herodotus* libri quinti capite decimo. Quod tamen ipſe rejicit ut parum veriſimile, eo quod apes videantur eſſe ζῶα δυσμίγα, *animalia frigoris impatientia*. Sed *Herodotum* refellunt multi Scriptores. Ut *Maximus Tyrius* Oratione ſecundâ *De Amore*, Σκυθῶν δὲ οἱ μὲν νομάδες, γάλακτι βιοτεύουσι, ὡς οἱ ἄλλοι ὅλῃ οἶνῳ, τοῖς δὲ αἱ μέλιτται καθηδύνουσι τὸ πόμα, ὅλῃ πετρῶν καὶ δρυῶν διαπλάττουσαι τὰς εἰμάλας. Scytharum *plerique vitam lacte ſuſtentant, perinde atque alii vino: alias verò apes,*

(a) *Plin. l. 8. c. 42.*

(b) *Ælian. l. 17. c. 35.*

apes, quæ vel in saxis vel in quercubus favos conficiunt, potum edulcant. Et *Æltanus* lib. 2. cap. 53. *Memini quendam Iberis mandâsse, καὶ μελίττας Σκυθίδας εἶναι, ἑκάτερον τὸ ἔθνος ἰδίαν, καὶ μὴν τοὺς καὶ πυρήνεσιν οἷς Μυσοὶς καμίζοντας Σκύλας, ἐκ ἰδίων (lege ἰνίων) σφίσιν, ἀλλ' ἀνθρώπων (lege ἀνθρωπείων) μέλι καὶ κηρὸν ἐπιχώρια, apes etiam in Scythia esse, quæ a frigore non ladantur, & Scythas mel non externum, sed vernaculum, & indigenas favos venum ad Mysos exportare.* Necun me quisquam indigaetur, quod contra scribam ac Herodotus. *Nam qui hæc scribit, historiam so asserre, non incertam famam decantare testatus est.* Et *Matthias à Michou* lib. 2. *De Sarmatia Europæa* cap. 1. *Hæc est terrarum fertilissima, Cererisque & mellis feracissima.* Item, *Examina verò apum non solum in mellificis & arboribus cavatis mellificant, verùm in arboribus, & terra, mella sponte reponunt.* Et *Paulus Jovius* in libro *De legatione Moschoviticâ, Certissima* Moschoviæ *messis incerta & mellis confusio. Regio enim tota fœcundissimis apibus plena est: quæ non in manufactis agrestium alvearibus, sed in ipsis arborum cavis probatissima mella conficiunt.* Cætera ibi vide de permagnis mellis lacubus, & de rustico, quem in mellis gurgite demersum ursa mirè liberavit. Neque enim in re notissima libet diutius immorari.

Secundò, ne quæratur, quomodo *Samsonis* apes cadaveris carnes attigerint, aut tetrum odorem tulerint, cum ab utroque apes abhorreant, ajo *cadaver* hic vocari, quod potius erat σκελετὸν σῶμα, *corpus exsiccatum* atque *arefactum*, & in quo nihil quidquam supererat præter compagem ossium. Ita accipit *Syrus* Interpres, qui ܓܠܡܐ ܕܝܒܫ reddidit, id est, *cadaver osseum*, seu, quod idem est, σκελετόν. Cui interpretationi favet, quod leonis cadaver super terram diu jacuerat. *Samson* enim, qui occiderat, reliquit in agro jacentem, וישב ימים, & *reversus est post dies*, (sic habetur ad verbum) *ut duceret* Dalilam, & *secessit, ut videret cadaver illius leonis. Post dies:* id est, *post annum.* Ita *Hebræi* hoc loco sumunt, & in Scriptura passim. Sic *Gen. 4. v. 3. Et fuit* מקץ ימים, *in fine dierum:* id est, *in fine anni.* Genes. 24. vers. 55. *Maneat puella mobiscum* ימים או עשר, *dies, aut decem:* id est, *annum, aut decem menses.* Levit. 25. vers. 29. *Cum quis vendiderit domum*, &c. וימים יהיה גאולתו, *per dies erit redemptio ejus:* id est, *per annum durabit jus eam redimendi, & denec compleatur* שנה תמימה, *annus integer*; ut explicatur sequenti versu. *Judic. 11. vers. 4. Et fuit post dies,* (id est, *post annum*) *ut bellum gerarent* Ammonitæ *contra* Israelitas. Et vers. 40. מימים ימימה, *A diebus ad dies* (id est, *ab anno ad annum*, uno verbo *annuatim*) *ibant filia* Israelis *ad lugendam filiam* Jephthæ. Ut 1 *Sam. 1. vers. 3. Ascendebat vir ille a diebus in dies, ut adoraret in Silo:* id est, שנה בשנה, *annuatim*, ut explicatur vers. 7. Et ejusdem capitis vers. 20. *Ita revolutis erum:* (id est, *anni*) *concepit* Anna, & *peperit filium.* Et cap. 2. vers. 19. *Ad immolandum sacrificium dierum:* id est, *annuum.* Et cap. 27. vers. 7. *Et fuit numerus dierum, quibus habitavit* David *in agro* Philistæorum, ימים וארבעה חדשים, *dies* (id est, *annus*) & *quatuor menses.* Hac locutione nihil frequentius. Itaque cum *Samsoa* legitur *reversus post dies*, &c. idem est, ac si dicatur post annum demum reversus fecisse, ut videret cadaver leonis ante annum interempti. Ex quo proinde verisimile est nihil præter ossa superfuisse, cum carnes consumpsisset tempus, aut feræ devorâssent. In tali porrò scelero quidni potuerit apum examen consistere, & mel suum conficere, quomodo in *Onesilo* capite ad *Amathunta* portam suspenso? Ita enim habet *Herodotus* lib. 5. cap. 114. Ὀνησίλεω μὲν Ἀμαθούσιοι, ἐν ζόῃσι ἐπολέμεον, ἀποτάμοντες τὴν κεφαλὴν, ἐκόμισαν οἴκαδε, καὶ μιν ἀπεκρέμασαν ὑπὲρ τῆς πυλίδος τῆς πρὸς μεσόγαιαν, ἐούσης ἐπὶ τῇ ἀγορῇ τῇ σφετέρῃ. Ὡς δὲ ἡ κεφαλὴ, χρόνου πολλοῦ ἐπιγενομένου, ἐκενώθη ὑπὸ τῆς κοιλίης πρηκμήσασα, ἐσῆλθε ἐς αὐτὴν σμῆνος μελισσέων, καὶ ἔκτισε κηρίον. Onesili *caput* Amathusii, *quia ipsos obsederat, amputatum, & Amathuntem delatum, supra portas suspenderunt. Illud autem suspensum, cum exsanguinatum jam esset, examen apum ingressum favis implevit.* Et in sepulchro *Hippocratis*, si *Soræno* credimus in ejus *Vita*, μίχρι πολλοῦ ἐμὸν ἐν ἐργαζόμενον μέλι, *mellificantium apum examen diu fuit.* Neque est absimile, quod in *Alârevando* legi, lib. 1. *De Insectis* pagina 110. *Verona* in æde *Sanctæ Crucis* in sepulchro fororum Cl. Jurisperiti *Bartholomæi Vitalis*, quarum una occubuerat Anno 1558, altera Anno 1562, apes inter utrumque cadaver mellis favos copiosè confecisse, donec Anno 1566 sepulchrum fulmine apertum, absque ulla vel cadaverum vel favorum læsione, favos ipsos, atque apes numerosissimè mellificantes, coram omnibus exhibuerit.

Sunt, qui apes audire negent: tamen ad *Esa. 7. vers. 18. Sibilabit Dominus ad muscam, quæ est in extremo fluminum* Ægypti; & *ad apem, quæ est in terra* Assur, ita *Cyrillus*, Πεποίηται τοῦτο ὁ λόγος, ὡς ἐκ μεταφορᾶς τῶν τὸ μελισσικὸν ἐμπειρίαν, οἱ ἐυρήσαντες τὰς μελίσσας ἀποφέρειν τὸ τὸ (lege ἀποφέρουσι τὸ) ἢ σύριγγι οἷς ἀγροὺς καὶ πάλιν ἀναπομίζοις. *Figurata est oratio, tanquam Metaphora sumpta ex mellariorum industria, qui sibilis muscas ab alveariis in agros evocant, & iterum reducunt.* Et in *Esa. 5. vers. 26. Assibilaba illis ab extremo terræ*, idem *Cyrillus*, Δίκεται δὲ καὶ τοῦτο πάλιν, ὡς ἀπό γε τῶν συνηθείας τῶν ἐπὶ τῶν μυιῶν. Ἐν ἴδιοι γὰρ πωὶ ἐσι τοῖς μελισσουργοῖς ζωΐζειν αὐταῖς· ὅτω τὸ τῷ σύριγγι ἀποφέρειν οἷς ἀγροὺς, καὶ πάλιν, καὶ μὲν καὶ ἀναπομίζειν ἐξ ἀγρῶν, οἵπερ τὰ αὐτὰς ἐναναλίσκεσθαι ποιεῖν. *Simili hoc verbum velut ex muscarum* (id est, apum) *consuetudine. Solent enim apiarii ita assibilare, & ita ex alveariis ad flores, & herbas eas educere, & ex agris revocare, donec ut immorentur efficere.* Alii tinnitum æris, aut tessas collisas, in eundem usum adhibent. *Columella* lib. 10. cap. 7. *Quod* (examen) *sive est abditum specû, fumo elicietur: &, cum erupit, æris strepitu coërcetur.* Et cap. 12. *Crepitaculis æreis, aut testarum pleramque vulgò jacentium sonitu terreatur fugiens juventus. Plinius* lib. 11. cap. 20. *Gaudent planctu, atque tinnitu æris, eoque convocantur. Quo manifestum, audiri quoque inesse sensum.* Ælianus lib. 5. cap. 13. Ὅταν γὰρ ἐπιγένωνται, καὶ πλανηθῶσιν, ἐνταῦθα οἱ ὁμηγεροὶ πρότοι πρῶτα ἐμὲ μελῇ τε, καὶ συμμελῆ· αἱ δὲ οἱ ὑπὲ σφῶν ἄλκονται, καὶ μίστοι ὑπηρίφασο οἷς ἐπὶ οἰκεῖα ἄνδρι. *Cum lascivunt, & aberrant, tum apiarii sonum quendam canorum & harmonicum edunt. Ea autem tanquam à Sirene retrahuntur, & ad consueta domicilia revertuntur.* Virgilius,

Tinnitusque cie, & Martis quate cymbala circum; ut nimirum vagas apes ad alvearia revoces. Et paulo post, cùm ad pugnam exeunt,

— moratur
Martius *ille æris rauca concrepat, & vox*
Audatur fractos sonitus imitata tubarum.

Et rursus,

Curetum *sonitus crepitantaque æra sequuntur,*
Dictæo *cæli Regem pavere sub antro.*

Ovidius de *Baccho* lib. 3. *Fastorum* versu 739.

Jamque erat ad Rhodopen Pangæaque *flumina ventum,*
Ærifera cornuum cum crepuere manus.
Ecce! novacorant volucres tinnitibus ædla,
Quoque move at sonitus æra sequuntur apes.

Lucanus libri 9. versu 288.

— Phrygii sonus ut crepat æris,
Attonita posuere fugam, finemque laboris
Florilego repetunt, & sacris mellibus amorem.

Claudianus *Panegyrico* in ſextum *Conſulatum Honorii* verſu 259.

— qualis, Cybeleia *quaſſans*
Hyblæus *procul* æraſenex, *revocare fugaces*
Tinnitu conatur apes, quæ ſpreto relictis
Deſervêre favis. —

Didymus *Geoponicon* lib. 15. Θέλγει δὲ τοῦτο τὸ ζῶον, καὶ κάλκειον μέλος· εἴδον οἱ μελισσουργοὶ διαζωσπιζομένας αὐτὰς πυμβαλίζοντες, ἢ τὰς χύτρας ἐυρύθμως κροτοῦντος ζυγάγειν. *Mulcet etiam hoc animal dulcedo cantus. Unde eſt, quod apiarii diſperſas apes, cymbalis pulſatis, aut manus continuè plaudentes congregant.* His *Philoſophus* fruſtra opponitur, quaſi, primo *Phyſicorum*, apes auditu carere aſſerat. Neque enim locum, quem citant, uſquam reperio. Quin *Hiſtoria* lib. 9. cap. 40. eas mane ad opus ſono excitari, & ad veſperam altero ſono edito ab opere revocari dicit, ut ad quietem ſe componant. Ὀρθριαι inquit, εἰσπέτωσι, ὡς ἂν μία ἐγερθῇ βομβήσασα δὶς, ἢ τρὶς τοῦτο δ' ἐπ' ἴσχυν αὔξουσι πάντα· καὶ ἐλθεῖαι πάλιν, βομβοῦσι τὸ πρῶτον· κατὰ μικρὸν δ' ἧττον, ὡς ἂν μία περιστερμὸν βομβήσῃ σφῆκα ἐπαίνεσα καθεύδουσ· αὖ ἐξαπίνης εἰσπέτωσι. *Manè ſilent, donec una excitaverit bombo edito hos, aut ter. Tum vero confertim ad opus evolant. At reverſæ primum fremunt: ſed paulatim minus minuſque, donec una circumvolitans bombum edat, quaſi ſignò dormienda dato: atque exinde continuò ſilent.* Unde *Plinius* lib. 11. cap. 10. *Noctu quies in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo.* Item, *Cum adveſperaſcit, ſtrepunt in alveo minus ac minus, donec una circumvolet, eodem quo excitavit bombo, cen quietem capere imperans, & hoc caſtrorum more. Tum repentè omnes conticeſcent.* Tamen, ut dicam quod res eſt, *Philoſophus* paulò antè rem in incerto relinquerat his verbis, Δοκεῖσι δ' χαίρειν αἱ μέλιτται καὶ τῷ κρότῳ· διὸ καὶ προτίθεντες φαζὸν ἀθροίζειν αὐτὰς εἰς τὸ ἐμεῖσθαι, ἐπράκασι τι, καὶ ψόφοις· ἴσι μὲν τοι οὐδὲν ὅλως, οὔτε ἀκούουσ, οὔτε μὴν καὶ πίτορσ· ἢ δι' ὑδατὸν τοῦτο ποιεῖν, ἢ διὰ φόβον. *Plauſu etiam gaudere videntur apes. Quapropter ſonitu æris, aut fidibus, dicuntur in alveare congregari. Prorſum tamen incertum eſt, an audiant, nec ne, & utrum id faciant præ voluptate, aut præmetu.* Deut. 1. v. 44. dicit *Moſes Amorrhæi*, quos *Chananæorum* omnium infeſtiſſimos experti erant *Iſraelitæ*, *Vos perſequentes ſunt*, באשר תעשינה דבורים, *ſicut faciunt apes.* Ita plerique Veteres. Sed *Syrus* multò aliter, *Vos perſequuti ſunt, quomodo apes* ܕܥܒܕܢ *fumigatæ* (vel *fumo uruntur*) perſequuntur invadentem. Et *Arabs* manu-ſcriptus, quem in *Suecia* vidi,

فطردوكم كما يطرد النحل بالدخان

Et vos expulerunt, quomodo apes fumo expelluntur. Chaldæus etiam *Onkelos* ita legendus, כמא דיתנן דבריתא *ut qui fumigat apes.* Nam vox דתנן, quam variè torquent, nullum commodum ſenſum admittit. Hi nimirum Interpretes pro תעשינה *thaaſena*, id eſt, *faciunt*, legiſſe videntur תעשנה *thaaſenna*, id eſt, *fumigantur*; levi in literis mutatione, nec ſenſu incommodo. Notum enim eſt, eos, qui caſtrant alvearia, apes priùs fumo abſterrere. Unde *Poeta* lib. 4. *Georgicorum* verſu 230.

— fumoſque manu prætendere ſequaces.

Et ibi *Servius*, *Fumum etiam profer, ut, cum his rebus territa illa diſceſſerint, impunè poſſis mella colligere.* Item, *Sequaces fumos*, *quippe apum perſecutores, ut* "Maleæque ſequacibus undis. Et *Ovidius* lib. 1. *De Remedio Amoris* verſu 185

Quid, cum ſuppoſitos fugiunt examina fumos,
Ut relevent demptis vimina curva favis?

Et *Zonas*, de *Pana* ad apes *Anthologiæ* lib. 1. cap 60.

— ὁ δὲ βλυσμῷδι χειρὶ
Καπίσσας, βαίνῃ κύμασι λίκνῳ μελίδα.

Hinc vero caſtra manu fumum excitans, vobis parvam (mellis) *relinquat partem.* Et de *Ariſtæo Nonnus Dionyſiacon* lib. 5. verſu 249.

Καὶ δολίῳ πνιγείσῃ πυρὸς τεχνήμασι καπνῷ
Σπερμόνι πρίσειν. —

Et doloſo ſuffocatæ ignis machinatorio fumo noxiam (apem) *mitigavit.* Sunt & alii, qui idem tradant. *Antigonus* Mirabilium *Hiſtoriâ* 37. Τὰς δὲ μελίττας θυμιωμένας ὑπὸ τῷ καπνῷ, καὶ κακοπαθοῦσι τότε μάλιστα μισάθεον. *Apes* (aiunt) *cum fumo ſuffiuntur, & divexantur, tum maximè edere.* Ariſtophanis *Scholiaſtes* ad hæc *Poetæ* in *Veſpis*,

— Τύφε πολῷ τῷ καπνῷ,

Incende multo fumo. Τύφε δὲ καίων διώκε· ὁ γὰρ καπνὸς διώκει τὰς μελίσσας, καὶ τὰς ἐφῆκας. *Vox τύφε ſignificat: Exurens perſequere: fumus enim apes & veſpas perſequitur.* *Columella* lib. 10. capite 15. ubi de caſtrandis apum alvearibus; *Ubi à poſteriore parte, qua nullum eſt veſtibulum, pateſactum fuerit alveare, fumum admorebimus falſum galbano vel aridâ fumo* (forte *fœno.*) Et infra, *Fumus ad apes promovetur, qua confeſtim, ridoris ampanentes, in priorem partem domicilii, & interdum extra veſtibulum ſe conferunt.* *Plinius* lib. 11. cap. 16. *Cum eximuntur mella, apes abigi fumo utiliſſimum, ne graſcantur, aut ipſa avidè vorent. Fume crebriore etiam ignavia earum excitatur ad opera.* Id Græcè βλίσαι dicitur, & ἐκαύειν. *Heſychius*, Βλίσαι, καπνίσαι μελίσσας, καὶ ἐξελάσαι τῶν σκευῶν (legendum ζωνῶν.) *Fumigare apes, & ex alvearibus expellere.* Item, ἐκαύοντες, ἀνάπτοντες πυρὶ, τὰ γὰρ ζωύνια τῶν μελισσῶν διώκουσι διὰ πυρὸς καὶ καπνοῦ. *Ignem ſuccendentes: apum enim examina igne & fumo perſequuntur.* Et *Arabicè* جلا *giala.* Alcamus,

جلا النحل دخن عليها ليشتار العسل

Giala *apem*, *id eſt*, *eam fumigavit*, *ut mel ex alveario educeret.* In *Talmude* Tractatu *Kelim* cap. 16. §. 7. pag. 26. a quid ſit כורף שרי רבורים, *maddaph apum*, *Gloſſator* ſic explicat, כלי שמשמין בו אש וגללי בקר ומעשנים שיברחו מן הכוורת הנחילים ויקח הדבש מלשון אשר תרפנו רוח *Vas eſt, in quo ponitur ignis, & ſtercus bubulum, cujus ſuffumigatione fugentur apes ex alveari, ut ſumatur mel:* (Derivatur autem à Verbo נרף *diſpellere.*) *unde* Pſal. 1. verſ. 4. "*Diſpellis eam ventus.* Ex hac porro fumigatione *Poeta* paſſim ducunt ſimilitudines, quomodo hoc loco *Meſes*, ſi *Syra*, *Chaldæa*, & *Arabica* verſioni ſtamus. *Lycophron* de *Paride* verſu 180.

Χ' ὁμῶς πολιμπέρουτον ἰξεται πρίζοα,
Σφῆκας δαφοινὸς χειμέριον ἀνοιγόεσας,
Ὁποῖα νύρῳ δῶμα κινήσας καπνῷ.

Et hic quidem retrogradâ incedet viâ,
Veſpas crementas ex cavernis extrahens,
Ut cum puer fumo alveare ſuffit.

Id eſt, raptâ *Helenâ Trojam* rediens *Græcos* irritabit, ut fumo veſpæ & apes irritantur. Et verſu 254. idem de *Græcis*,

Ἀλλ' ὡς μέλισσαι συμπιφυσμέναι καπνῷ.

Sed ut apes fumo commixtæ, &c. Cætera ibi vide. *Apollonius* lib. 2. *Argonauticon* verſu 29.

Ἀυτμαλέοις δίζυσιν ὑπεφύλασε ἰφθίσζειν·
Ὅτε δὲ μελισσάων σμῆνος μεγὰ μηλοβοτῆρες,
Ἢ μελισσοτρόφοι, πόνῳ ἐπὶ καπνίσωσι·
Ἃι δή τοι τοῖος μὲν ὀδυλλίος ὦ ἐπὶ εἰμένλῳ
Βομβηδὸν πλανέονται, ἐπὶ πρὸ δ' λιγνοῖοιο
Καπνῷ τυφομένῳσι πέτρης ἰκὰς ἀίσσουσι.

Bebrycas *ſuperbos graviter terruerunt*; *ut apum examen magnum opiſones, aut apiarii, in petra fumigant.*

Qua

Quæ quidem interea congregata in ſuo alveari cum ſono turbantur, & plus aqua fuligineſo fumo aduſta, procul ſpetra effunduntur. Ubi ſcribit *Scholiaſtes* apes fumum fugere, διὰ τὸ ευώδυμον εἶναι αὐτῶν τὴν ὄσφρησιν, *quia odoratus meatus habent angaſtiſſimos. Virgilius* de *Lavinienſibus*, ab *Æneæ* in ſua urbe obſeſſis, *Æneadæ* lib. 12.

Arma ferunt alii, & pergunt defendere muros:
Incluſos ut cum latebroſo in pumice paſtor
Veſtigavit apes, fumoque implevit amaro.
Illa intus trepida rerum, per cerea caſtra
Diſcurrunt, magniſque acuunt ſtridoribus iras.
Volvitur ater odor tectis, nunc murmure caco
Intus ſaxa ſonant, vacuas ut fumus ad auras.

Quintus Smyrnæus, ubi de *Ajace Achillis* cadaver contra *Trojanos* propugnante lib. 3. verſu 217.

— τοί δ' ἐκ ἀπίλησιν ἐμωλῆς,
Ἀλλὰ οἱ ἀμφομάχοντο, περιφαδὸν αἰόσσοντες,
Ἀλλ' ἰθὺς πυκνόφορμοι, πανυχιλίες ὄντι μέλισσαι,
Αἵθ' ἰὸν πεῖ ζίμβλον ἀκτιρίδιαι κοτέωνται,
Ἀνδρ' ἀναμυνόμεναι, ὅθ' ἁρ' ἐκ ἀλίγαι ἐπίεσε,
Κηρὶ ἐκτάμεναι μελίχροας· αἱ δ' ἀκάχοντα
Καπνῷ ὑκαὶ μιχῆς ἡ δ' αὖτε θᾶρ πεῖ ἀς
Ἀντίας ἄλευεν, ὃ δ' ἐκ ἔθετ', ἀδ' ἄρα βαιὸν.

Illi vero minas non intermiſerunt, ſed impugnarunt ipſum circumquaque irruentes ſubinde denſiores, ut protenſis labiis apes, qua circa alveare ſuum innumero agmine volant, ut virum (mel vindemiantem) *arceant. Qui tamen invadentes non curans, melliros favos caſtrat. Illis autem, quamvis fumo & viri impetu torqueantur, tamen contra tendunt. At is ne minimum quidem illarum rationem habet.* Gregorius Nazianzenus *Carmine* De vita ſua,

Ἀνίσατ' ἰνδὺς ἄσπις ἐκ κατὰ βίαν
Ἐμοὶς μελίσσαις. —

Surgit ſtatim (populus) *ut apum examen vi fumi.*

Poſtquam de fumo abunde actum eſt, ſequitur, ut dicamus de apum fortitudine in ea Scripturæ loca, quibus cum apibus conferuntur hoſtes infeſtiſſimi: ut ubi ſupra, *Amorrhæi*, de quibus *Moſes*; *Et vos perſequuti ſunt, ſicut faciunt apes.* Et *Pſal.* 118. *v.* 12. *David* de hoſtibus ſuis, *Circumdederunt me ut apes.* Et *Eſa.* 7. *v.* 18. *Sibilabit Dominus api, quæ eſt in terra* Aſſur: ubi *Chaldæos*, *Clamabit Dominus ad validas copias*, דאגן תקיפין כרבורתא, *quæ ſunt fortes ut apes, & adducet eas de finibus terra Aſſyria.* Et ibidem *R. Selomo*, לרבורה חיל נטורים רשקצים כרבורים, *Ad apem, id eſt, ad exercitum fortium, qui pungunt ut apes.* Quæ ſimilitudines ne videantur ſubſidere infra argumenti dignitatem, ſciendum eſt, apem in tam tenui corpuſculo ingentes habere animos; atque ut mel ſuum tueantur, non ſolum homines, ſed & vaſtiſſima quæque animalia infeſtis aculeis aggredi non timere, & quandoque interimere. *Ariſtoteles Hiſtoria* libri 9. cap. 40. Κτείνει δὲ βάπτουσι καὶ τὰ μεγάλα τῶν ζώων· καὶ ἵππον ἤδη ἀπέβαλον ὑπὸ μελιττῶν. *Injecto aculeo necant maxima quæque animalia. Adeoque ab apibus punctus equus obiit.* Unde *Plinius* lib. 11. cap. 18. *Eſt in exemplis equos ab iis occiſos.* Sed & ex *Antonino* refert *Ælianus* lib. 17. cap. 35. *Rhaucios*, *Cretæ* populos, apum χαλκεσιδῶν aculeis ex urbe ſua pulſos, alio migraſſe. Nihil igitur mirum, ſi iidem lethiferi fuerunt *Hermonacti* puero, de quo *Amipater* lib. 1. *Anthologiæ* cap. 37.

Τὸ βρέφος Ἑρμώνακτα διιχρίζοντι μέλισσαι,
Infantem Hermonactem *interfecitis apes.* Et *Bianor*,
Κύριε ἀπωλλύνην, ἐκμαζόμενον, Ἑρμώνακτα
Φεῦ! βρέφος ὡς ἄδικον ἅπαντι βυγατίης;

Puerum errantem & lactantem Hermonactem, *infantem, heu mihi! quam iniquè perdidiſtis apes?* Proinde in *Theocriti Idyllio* 19. apud matrem conqueritur *Cupido* κηρυλλήσας,

— ὅττι γὰ τυτὸν
Θηρίον ἐστὶ μέλισσα, καὶ ἀλίκα τραύματα ποιεῖ.

Quod, tam exile animalculum cum ſit apis, tanta vulnera facit. Et apum examina ſæpe in bello profuere. Sic in *Appiani Mithridatico*, cum *Lucullum* per cuniculos *Themiſcyram* aggrederentur, *Themiſcyri* urſos, feraſque alias, & ζωήν μελισσῶν, *apum examina*, in operarios emittebant. Et, *Amurathe Albam Græcam* obſidente, oppidani, apum examinibus in *Turcas* immiſſis, ſe tuebantur, ut ſcribit *Bonfinius Decadis* 3. libro 4. Nec abſimile eſt, quod refert *Witichindus*, lib. 1. *De geſtis Saxonum*, unum ex Ducibus *Henrici Imperatoris* à *Giſelberto Lotharingiæ* Rege obſeſſum, invaſores, objectis apum alvearibus, inhibuiſſe, quorum aculeis equi in furorem acti ſeſſores vel excuſſerint, vel ad pugnandum inutiles reddiderint. Et Anno 1513. cùm *Barriga*, Dux *Luſitanus*, *Tanis*, *Maurorum* oppidum in ditione *Xuſmenſi*, pene ad incitas redegiſſet. *Oppidani, cum ſe in extremum diſcrimen addudas cernerent, alvearia apum innumerabilia, quibus abundabant, incenſa è mœnibus demiſere. Noſtri & alvearium flammis ambuſti; & apum aculeis ſtimulati, oppugnationem deſerere coacti ſunt. Oſorii* verba ſunt lib. 8. *De rebus Emmanuelis.* Itaque, ſi minus verum, ſaltem vero ſimile eſt, quod apud *Photium* ſcribit *Jamblichus* de copiis, quæ *Rhodanem*, & *Sinonidem* obſidebant: Φίγυαι ἐ ϛρατὸς, τὰ τ' μελίσσων πολίμια ποιῶμενοι. *Copiæ diffugiunt apum pugnâ afflictæ.* Neque prorſus eſt incredibile, quod ex *Herodoto* ſupra attulimus, loca quædam trans *Iſtrum*, propter apum multitudinem hominibus fuiſſe inacceſſa. Hodie inter pœnas, quas adultero imponit *Judæa* gens, hæc una eſt, ut nudus æſtate per denſam apum turbam tranſeat, & illarum aculeis corpus ſuum objiciat, donec totum intumuerit: & poſtquam convaluerit, iterum; imò ſæpius, pro peccati gravitate pœnam eandem ſubeat. Ita habetur cap. 34. *Synagoga Buxtorfii.*

CAPUT UNDECIMUM.

Loca quædam de Apum Mellificio, quæ tanquam ex *Scriptura* proferunt *Græci Patres.*

Examen apum, & mel: *id eſt, examen apum mellifica carum.* Græci *Pſal.* 118. *v.* 12. Circumdederunt me ὡζὶ μέλισσαι κηρίου, ut apes favum. *Ita etiam* Æthiops: & Arabum *unus* favum, *alter* ceram. Græcos *hanc vocem perperam addidiſſe.* Proverb. 6. v. 8. *poſt locum de formica, ſequitur alius de ape, quem ex* Græcis *habent* Arabs, Caſtalio, & *multi* Patres. *In eo nota*, 1. *apem cum formica jungi; ut paſſim.* 2. *Ex brutis peti exempla vitæ; ut in multis Scripturæ locis.* 3. *Apem imitandam ſæpe proponi. Hinc mulier frugi ex ape nata fingitur, & cum ape conferitur. Et illuſtribus fœminis noa paucis commune nomen* Deboræ & Meliſſæ. 4. *Apem* ἐργάτιν dici. 5. *Ejus* ἐργαεῖαν ἀσυνῆϑ. Arabs *emendatus. De voce* εἰμενὴς *conjectura. Ignotum, quomodo apes opus ſuum conficiant.* Ariſtotelis *alveare vitreum.* 6. *Apis laborem, id eſt, mel, ad ſanitatem & longævitatem conferre. Exempla ex* Pythagora, Glauco, Democrito, Pollione Romulo *petita.* Diophanes *emendatus. Mel, Magnatum etiam cibus.* Mellita, *vel* mitellita, *à* Nerone *ſedita.* 7. *Apis ubique clara, & amabilis.* Ariſtodemus *malè pro* Ariſtomacho. 8. *In apibus ſapientia, pars etiam divinæ mentis.* Sirach. 11. v. 3. Apis parva in volucribus (*non* minima, *ut vult*

vult Druſius) principium dulcedinum, *id eſt*, ſummè dulce. *Veramœas illius loci, quem alio detorſit* Epiphanius.

Apes commendat inprimis mellis conficiendi artificium, de quo in *Hebræorum* ſacro textu hoc ſolum reperias *Jud.* 14. *v.* 8. *Et, ecce examen apum in corpore leonis, & mel! Examen apum, & mel*: id eſt, *examen apum mellificarum*, aut *mel confectionis*, per figuram ὑπὸ διὰ δυοῖν. Sed *Græci Patres* è penu ſuo tres alios textus proferunt. Primus eſt *Pſalmi* 117. (*Hebræis* 118.) v. 12. Ἐκύκλωσάν με, ὡζὶ μέλιτται κηρίον. *Circumdederunt me, ſicut apes favum.* Ita ex *Græco* verſione eitant *Auguſtinus*, *Hieronymus*, *Theodoretus*. Neque aliud habent noſtræ editiones. *Æthiops* quoque idem ſequitur. Et *Arabs*, quem habeo manuſcriptum, أحتاطوا بي مثل النحل بالشهد *Circumdederunt me, ut apes favum.* Sed pro الشهد, id eſt, *favo*, editi habent الشمع *ceram*. Quaſi *Arabes* κηρὸν *Græce* legerint, non κηρίον. At in *Hebræo* ſolum legitur, סבוני כדבורים, *Circumdederunt me, ut apes*. Et illud κηρίον videtur perperam additum. Agit enim *David* de hoſtibus ſuis: nec eos confert cum apibus, quę favum circumſtant, cum in eo nihil ſit hoſtile, ſed eum apibus, quæ hominem aut bruchum agminatim circumdant, ut inſeſtis aculeis pungant. Quomodo apud *Statium Thebaidos* lib. 10.

Sic, ubi pumiceo poſtes rapturus ab antro
Armatas exegit apes, fremit aſpera nubes,
Inque vicem ſeſe ſtridore hortantur, & omnes
Hoſtis in ora volant. —

Sed de his ſupra jam actum.

Secundus textus eſt *Prov. 6. v.* 8. ubi poſt locum de formica πολυθρύλητον, *Vade ad formicam, ô piger*, &c. *Græca* editio ſic habet, Ἡ παρόδευτι πρὸς τὸν μέλισσαν, καὶ μαθὲ, ὡς ἐργάτις ἐϛὶ, τὸν τε ἔργαϛίαν ὡς σοφὴν ποιεῖται· ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίειαν προφέρονται· πᾶσιν δὲ ἔϛι πᾶσι, καὶ θηδυξέσ· καὶ πρὸ ὁδοῦ τῇ ῥώμῃ ἀφθονὸς, τὸν σοφίαν τιμῆϛαι προῄρηϛαι. Quæ in verſione ſua *Caſtalio* ſic expreſſit, *Ant apem adi, & diſce quam operoſa ſit, quamque auguſtum opus exerceat: cujus laboribus & Reges & privati veſcuntur ſalubriter. Eaque omnibus eſt amabilis, & illuſtris: &, quamvis viribus infirma ſit, tamen ſapientiæ ſtudio promovit. Arabica* quoque verſio,

او اذهب الي النحلة واعرف انها مثل
الفاعل هي تعمل صناعتها ظرفة
عجيبة ✡ واتعابها تحمل الي الملوك ✡
والعامة يستعملوها لحفظ الصحة ✡ وهي
عند جميع الناس مأثورة مشرفة ✡
مع ضعفها في قوتها قرمت لانها
اكرمت بالحكمة وفضلت ✡ *Aut vade*

ad apem, & ſcito eam, velut operarium, opus ſuum fabricare arte mirabili. Et labores ejus deferuntur ad Reges. Et vulgus ut utatur ad tuendam ſanitatem. Eſtque apud omnes homines excellens & nobilis. Etſiamſi debilis ſit viribus, tamen antecellit; quæ commendatur ſapientia, & præſtans eſt. Eundem locum citant multi Veteres: ut *Clemens Alexandrinus* lib. 1. *Stromatum*; *Origenes* in *Numeros* Homilia 27. & in *Eſaiam* Homilia 2. *Baſilius* in *Hexæmeron* Homilia 8. *Ambroſius* in *Hexaëmeron* lib. 5. cap. 21. *Hieronymus* in *Ezechielem* cap. 3. *Theodoretus* De Providentia *Oratione* 5. *Antiochus Abbas Sabæ* Homilia 36. *Johannes Damaſcenus* lib. 2. *Parall.* cap. 89. Tamen, ut verè obſervat *Hieronymus* ubi ſupra, hoc *Hebræo* non habent exemplaria. Itaque nec in *Chaldæa*, nec in *Syra*, nec in *Vulgata* verſione ullum eſt hujus loci veſtigium. Et ſæpe mirari ſubiit, unde id ſumpſerint *Græci* Interpretes, ut & quædam alia, quæ variis locis paſſim inſerunt. Neque enim credibile eſt, illos de ſuo hæc fuiſſe addituros, niſi in quibuſdam *Hebræorum* exemplaribus jam inſerta reperiſſent.

Utut ſit, in hoc de ape loco quædam notanda. 2. Primo apem cum formica jungi, ut paſſim apud Scriptores. Sic *Philoſophus Hiſtoriæ* lib. 1. cap. 1. poſtquam apem & formicam politica & gregalia dixit eſſe animalia, addit τὸ μὲν μελίττιον γένος ὑφ' ἡγεμόνα· μέμηκεν δὲ, καὶ μυῖαν ἄπρα ἀνέχει, *apum genus eſſe ſub duce, formicas autem & infinita alia ſine duce.* Et lib. 9. cap. 38. Τῶν δ' ἐνύπνιον ζώων ἐργατικώτατα κρεῖττόν ἐϛι, καὶ πρὸς τ' ἄλλα εὐμηχάνϛατα πάντα, τάττει δὲ μυρμήκων γένος, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν. *Inſectorum animalium ſunt laborioſiſſima, & reliquis omnibus præferenda, formicarum & apum genera.* Cicero *Academicarum Quæſtionum* lib. 4. *Cujus quidem* (Dei) *vos majeſtatem deduciſtis uſque ad apum formicarumque perfectionem.* Plutarchus in libro, *An ſeni gerenda ſit Reſpublica*, τὸ πολιτικὸν, καὶ πολιτικὸν, ὃ καὶ μυρμηκὸς ἄχρι τέλους παραμένει καὶ μελίττων. *Vita communis, & politica, ea qua ad finem uſque permanent tam formica, quam apes.* Ælianus *Hiſtoriæ* lib. 5. cap. 49. Μέλιτται, μύρμηκές τε, καὶ ἰκανοὶ τοῖς, ἐκφυῆς νεκρὸν μέλιτι ἢ σοφατάτῳ φύζει ἴδιον. *Apibus & formicis id ſapientiſſima Natura tribuit: ut mortuos ſuos efferrent.* Phocylides, aut quiſquis eſt, poſtquam formicam pluribus deſcripſit, de ape addit continuo poſt,

Κάμνει δ' ἐρίθοιϛι ἀμειλίκτοιϛι τε μέλιϛσα,
Operatur quoque aëria & laboroſa apis. Celſus apud *Origenem* hominem ſtulte aſſerit à brutis ideo non differre, quia civitates condidit, & civili adminiſtratione utitur, καὶ γὰρ μύρμηκες, καὶ αἱ μέλιϛσαι, *formicæ enim, & apes idem præſtant.* Sed eum accuratè refellit *Origenes* lib. 4. *Tertullianus* lib. 1. *contra Marcionem* cap. 14. *Imitare, ſipotes, apis ædificia, formicæ ſtabula*, &c. *Pontanus* lib. 1. *De ſtellis*,

Sola hyemi metuens latebroſo pumice condit
Trauiceos populata hominum formica labores.
Idem amor atque apibus eadem experientia parcis.

Scaliger in carmine, cui titulus *Avara mulitia*;

Formica, & apis, utraque deponit in annum.
Hanc ſedulitas, hanc ſtudium facit virilem.
Hunc ulvens, illi ſatis eſt cavum pufillum.

Et in titulo *Labor patet fructuoſus*;

Formica & apis nos operaria docebunt
Pro parte laborare, dein frui labore.

2. Neque id præter Scripturæ morem eſt, quod ex brutis petuntur exempla vitæ: ut ex formica in eodem verſu; ex bove, & aſino, *Eſa.* 1. *verſ.* 3. ex turture, grue, & hirundine, *Jerem.* 8. *verſ.* 7. ex ſerpentibus, & columbis, *Matth.* 10. *verſ.* 16. Deo ad claſſem inferiorem, nempe in brutorum Scholam, ſic eos ablegante, qui in ſua Schola nihil profecerunt. 3. Hoc quoque tralatitium eſt, quòd apis hominibus imitanda proponitur. *Seneca* Epiſtola 84. *Apes, ut ajunt, debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos car-*

carpunt, deindè quidquid attulere disponunt, ac per favos degerunt, &c. *Lucretius* libro tertio,

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant;
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta.

Horatius libri quarti *Odâ* secundâ,

— ego apis Matinæ
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus uvidique
Tiburis *ripas operosa parvus*
Carmina fingo.

Plura hujusmodi ex *Platone*, *Plutarcho*, *Luciano*, & aliis nemini non sunt obvia. Neque aliud volunt, qui mulierem frugi ex ape natam esse fingunt, ut apud *Stobæum* capite septuagesimo primo *Simonides*,

Τὴν δ' ἐκ μελίσσης, τήν τις ἐυτυχὴ λαβὼν·
Κείνῳ γὰρ ὄντι μῶμος οὐ προσιζάνει·
Θάλλει δ' ὑπ' αὐτῆς πᾶς πλοῦτος καὶ βίος.

Natam ex ape quis duxerit, felix est: in hac enim sola culpa non residet; floretque, & ab ea augetur res familiaris. Et *Phocylides*,

— ἡ δὲ μελίσσης
Ὀπυίειν· τ' ἀγαθὴ, καὶ ἐπίσταται ἐργάζεσθαι,

Quæ autem ex ape nata est rem œconomicam probè callet, & novit operari. Hinc in *Œconomico Xenophontis* capite decimo tertio, ἡ τῶν μελισσῶν ἡγεμὼν, *dux apum*, confertur pluribus cum matrefamilias. Itaque etiam illustres mulieres *apis* nomine appellari non dedignatæ sunt: ut apud *Hebræos* DEBORA duplex; una *Rebeccæ* nutrix, *Gen.* 35. 8. & altera Prophetissa, quæ judicavit *Israelem*, *Judicum* 4. 4. Et apud *Græcos Jovis* nutrix MELISSA Nympha: & MELISSA *Epidamni* filia, de qua *Stephanus* in Δυββάχιον· & MELISSA *Periandri* uxor, Regis *Corinthiorum*: & MELISSA recentior, cujus *Epistolam* edidit *Aldus* in volumine *Græcarum Epistolarum*. 4. Est etiam id receptum, ut *apis* dicatur ἐργάτις *opifex*, vel *operaria*. Aristoteles *Historiæ* libri noni capite quadragesimo, Ἐνίοι δ' αἱ μικραὶ ἐργάτιδες μάλιστ' ἢ μεγάλαι. Quibus similia hæc *Varronis* libri tertii *Rusticorum* capite decimo sexto, *Sylvestres minores sunt magnitudine, & pilosæ, sed opifices magis.* Et quod *Anthologiæ* libri primi capite sexagesimo apes in *Antiphili* vocantur

Αἰθερίαι πτηναὶ νέκταρος ἐργάτιδες,
Ætherii volucres nectaris artifices.

Ut de *Luciano* taceam, qui in *Halcyone* apem appellat μέλιτος ἐργάτιν, quomodo etiam *Pisidas* τὴν σοφὴν τῶν ἐργατῶν. 5. Sed nemo alius, quod quidem sciam, harum ἐργασίαν σεμνὴν vocavit. Quod *Ambrosius* reddit *operationem venerabilem*, Hieronymus *opus castum*, Castalio *augustum opus*, Godefridus Tilmannus, *opus mundum & honestate plenum*. Malim *opus pretiosum*, aut *mirabile*, quia magis ad rem est: & ζοφίαν, vel σοφτὸν, sic sumi docent *Lexicographi* veteres. *Hesychius*, Σοφὸν (lege Σεμνὸν) τίμιον, ζωφίαν. Idem, Σεπτὸν, θαυμαστόν. Quod sequutus *Arabs* hic habet apem fabricare opus suum عجيبة طرقة *arte mirabili.* (Malè editum طرقة) Quid si σεμνὸν legas pro σεμνὴν hoc modo, τὴν τε ἐργασίαν σεμνὸν ὡς ποιεῖται, *& quomodo faciat opus alvearium*, id est, mirabile illud opus, quod fit in alvearibus? Quod ingens Naturæ arcanum est, neque dum satis perspectum. *Philosophus* ubi suprà, Ὅταν δὲ εἰς ἀμᾶς ἀφίκωνται, ἀποζέσιται, καὶ ἀκολυθίαν ἐκάστῃ τρόπῃ, ἢ τίκτωσι. Τὸ δ' λαμβανόμενον ὑ ἰμῶν ἐσω ἰδὼν, δὲν τὸν ἐργάζεται, ὃ τινα τρόπον ποιῶνται, ἐν ἄπτει. *Cum autem in alveare* (à florilegio) *redeunt, se excutiunt, & unamquamque apem tres aut quatuor sequuntur. Sed quid accipiant videre facilè non est. Neque dum observatum est quomodo opus suum faciant.* Scitu dignum, modò verum, quod de illo referunt *Alkazwinus* & *Damir*,

وقد صنع ارسطاطاليس لها بيتا من زجاج
لينظر الي كيفية ما تصنع فاحبت أن تعمل
حتي لطخته من باطن الزجاج بالطين

Fecit illis Aristoteles *alveare vitreum, ut introspiceret, qua ratione ad opus se accingerent. Sed admurmurat quidquam operarı, donec interiora vitri luto oblevisset.* 6. Sequitur in Sacro Textu, Ἐκ τῶν πόνων βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίειαν προσφέρονται. *Cujus labores Reges & privati ad sanitatem adhibent. Apis labores*, id est, *mel*: ut in *Hesiodi* versu de fucis notissimo *Operum* versu 303.

Ὅς τε μελισσάων κάματον τρύχουσιν ἀεργοί,

Quique apum labores absumunt otiosi. Et apud *Euripidem*, *Iphigenia in Tauris*, censetur in inferis

— ξυθὸν πόνημα μελισσῶν,

flavarum apum labor. Hinc Adagium de juvene, qui in re pervulgata explicanda tempus inutiliter terit, Σύγγνωθι τῷ μειρακίῳ τὸ μέλι πόνον μελίττης ἐρεύγοντι, *Ignosce juveni, qui mel apis laborem esse prædicat.* De quo *Tzetzes Chiliadis* octavæ *Historia* ducentesima octava,

Τοῦτο τὸ ἀχθος γίνεται τυγχάνει ὠμωσίας.
Καὶ τὸν γὰρ, ὃς ὑγιείας πόνον μελίττης μέλι ;

Hanc figuram scito esse Ironia. Quis enim est, qui nesciat laborem apis esse mel? Porro mel πρὸς ὑγίειαν *ad sanitatem* adhiberi verè dicitur. Ita enim statuunt Veteres. *Hippocrates* capite quinquagesimo *De Affectionibus*, Μέλι, ξυὸν ὑτέρῳ ἐσθιόμενον, καὶ τρίφει, καὶ ἰσχναίνει πολλὰ. *Mel, cum alvi comestum, & nutrit, & bonum colorem exhibet.* Et capite quinquagesimo quarto, Ὅτῳ καὶ μέλι κάλλιστα πέπρωται ἐς διάθεσιν, ὃν πρὸς φύσιν καὶ ὑγιαίνειν, καὶ δύνασιν, εὖ καιρῷ, καὶ μετρίότητι, προσφέρονται. *Vinum & mel optima judicata sunt in hominibus, si juxta naturam & sanis, & debilibus, cum temperis opportunitate, ac mediocritate, exhibeantur. Diophanes* libro decimo quinto, in *Geoponicis*, Οὐ μόνον ἐδὺ τοῖς χαμεύναις, ἀλλὰ καὶ μακροβίους ποιεῖ· ὁ δὲ γήρᾳ μέλιτι μετὰ ἄρτου μόνου τρεφόμενος, ἥδιον πλέον βιοῦ· καὶ τὰς αἰσθήσεις δὲ διαφυλάττου πάσας ἰδιαμένας. *Mel mentibus non solùm suave est, sed & oos longævos facit. Qui igitur in senectute melle cum solo pane vescuntur, alia vivunt, & sensus vegetos facit ille cibus:* Proinde Ἀνὴρ πολυχρονίους φησὶν εἶναι τοὺς Κυκλίους, διὰ τὸ μέλιτι αἰεὶ χρῆσθαι, *longævos esse* Corsos *tradit* Lycus, *quia melle semper utuntur.* Ita *Athenæus* libri secundi capite septimo. Et ibidem, Τῶν Πυθαγορικῶν τροφὴ ἄρτος μετὰ μέλιτος, ὡς φησὶ Δημόξενος, τὸν προσφερόμενος αὐτὰ διὰ τὴν ἀρίστην λίγων εὐεξίαν διατελεῖν. Pythagoricorum *nutrimentum panem cum melle fuisse scribit* Xenophontis, *addens sine morbo vivere, qui ea ad prandium semper adhibent.* Quod videntur ex præceptore suo *Pythagora* didicisse, de quo *Eustathius* in *Iliad.* λ'. Ὅτι δὲ καὶ τερέφιμον τὸ μέλι Πυθαγορᾶς μαρτυρεῖ, ὃς, ἐντελέστατα διαζῶν, πολλάκις μέλιτι μόνῳ ἠρκεῖτο. *Mel etiam posse alere testatur* Pythagoras, *qui frugaliter admodum vivens, plerumque solo melle contentus erat.* Eòdem facit vetus de *Glauco* Proverbium, Γλαύκῳ τινὰ μέλι σύμιξον. Glaucus, *poto melle, revixit:* id est, si *Paræmiasta* mentem capio, è gravi morbo convaluit. Et quod *Democritum* scribit *Athenæus*, cum de eo jam esset conclamatum, διαζῶσι ἡμέραι ἑπτὰς, τῇ ἀπὸ μέλιτος ἀναφορᾷ μόνῃ τρεφόμενος, *indies aliquot vitam protrahere, solo mellis odore nutritum.* Nempe, ut ibidem ἐξαιτεῖται, mellis usu maximè delectabatur. Itaque πρὸς ἢ πυθόμενος, Πῶς δ' ὑγιὰς τὸ διάγει; ἔφη, Ἐπὶ τὸ μέλι

μᾶλ' ἐντὸς μέλιτι βρίχοι, τὰ δ' ἐκτὸς ἐλαίῳ· *percontanti, Quâ ratione vitam quis sanus degeret? respondit, Si corporis interiora melle rigarentur, exteriora oleo.* Nec multò aliter *Diophanes*, Δημήτριος δὲ, ἐρωτηθεὶς, Πῶς ἂν ἄνοζοι καὶ μακρόβιοι γίγνοιντο οἱ ἀνθρωποι; ἔφη, Εἰ τὰ μὲν ἔξωθεν ἐλαίῳ ἔχοιντο, τὰ δ' ἔνδοθεν μέλιτι χρῷντο. Pro quo malim χρίζοιντο. Indidem petitum *Pollionis* Apophthegma, de quo *Plinius* libri vigesimi secundi capite vigesimo quarto, *Multi fenestram longam multi tantum nutrita toleravere, neque alio ullo cibo, celebri* Pollionis Romuli *exemplo. Contestatum animum excedentem eum Divus* Augustus *hospites interrogavit, quanam ratione maximè vigorem illum animi corporisque custodisset? At ille respondit, Intùs melle, foris oleo. Melle*, id est, τῷ ἐσομέλιτι. Patet igitur mel poni meritò inter Regum & Magnatum dapes. Quod facile sit probare exemplis ex Scriptura petitis. Sic enim ad *Josephum*, *Ægypti* pro-Regem, pro eximio munere mel mittitur, *Gen.* 43. 11. & Regi *Davidi*, cum esset in oppido *Mahanajim*, mel obtulerunt vicini nobiles, 2 *Sam.* 17. 29. *Salomon* quoque ita loquitur *Cant.* 5. 1. *Comedi favos cum melle meo.* Ut *Jonathanem* taceam, Regis filium, cujus oculi & vires mellis esu refectæ sunt, 1 *Sam.* 14. 27. Quibus si profana jungimus, *Iliad.* λ'. versu 630. *Hecamedem* reperiemus *Nestori*, & *Petroclo* in convivio μέλι χλωρὸν *mel flavum*, aut *mel recent*, appositum fuisse. Et *Odyss.* γ'. versu 69. *Venerem Pandari* filias nutrivisse τυρῷ, καὶ μέλιτι γλυκερῷ, *caseo & dulci melle.* Sic *Suetonius* de *Nerone* capite vigesimo septimo, *Indicebus & familiaribus cænas, quarum una mellita quadragies sestertium constiterant*, id est, *centena aureorum millia*, ex *Budæi* suppuratione. Sed vocem *mellita*, quam habent vulgares editiones mutavit doctissimus *Casaubonus* in *metellina*, quia sic legunt codices vetustissimi. Interim *mitellita* quid sint, ingenuè fatetur se ignorare. Hodie, post saccharum inventum, multum de mellis pretio decessisse nemo nurabitur. 7. Additur, apem esse apud omnes ποθεινὸν, καὶ ἐπιθυμητὸν, *amabilem, & claram.* Mel enim ubique nascitur, ut notat *Plinius* libri vigesimi secundi capite vigesimo tertio, & ubique est in pretio, ab ultima *Scythia* usque ad *Afros* & *Æthiopes. Augustus*, aut quisquis est, Sermone decimo quinto *Ad Fratres su arenas*, scribit Philosophum *Aristodemum* annis multis insudâsse in natura apis investiganda. Sed pro *Aristodemo Aristomachum* libens scripserim, de quo *Plinius* libri undecimi capite nono, *Ne quis miretur amore earum* (apum) *captos* Aristomachum Solensem *duodesexaginta annis nihil aliud egisse:* Philiscum *verò* Thasium *in desertis apes colentem*, Agrium *cognominatum.* 8. Conclusio denique hæc est: *Quamvis* (apis) *sit infirma viribus, τὴν ζοφὸν τιμᾷσα σοφίαν, quas sapientiam colunt* (id est, sapientiæ studio) *provecta est.* Nempe ut serpenti prudentia, sic api sapientiæ studium tribuitur κατασχέσεως, quæ naturæ instinctu id facit, quæ si facerent homines, sapientum catalogo meritò inscriberentur. Quâ κατασχέσει sapientem esse apem non pauci scribunt. Ita *Lucianus* in *Halcyone* apem appellat ζοφὸν θεὸν μέλιτ' ἐργάτιν, *sapientem divinè mellis opificem.* Et *Plutarchus* Περὶ φιλοτεχνίας, Τὴν μέλιτταν ἡμεῖς σοφὴν καλοῦμεν, καὶ νομίζομεν, ξυνθεῖν μέλι μηδαμόθεν. *Apem nos sapientem vocamus, & censemus, quia mel flavum operatur. Phile* capite vigesimo septimo de ape,

Ἡ ἐντὸς δ' ὦν, καὶ ζοφὴ, καὶ τεχνικὴ,
Illa igitur vehemens, & sapiens, & artifex. Et capite vigesimo octavo.

Καὶ ζῇ μὲν ἀγνὸν ἡ ζοφὴ χαλὸν βίον,
Et sapiens puram vitam solet vivere. Pisidas *De mundi opificio* versu 137.

Τὴν μὲν μέλιτταν τὴν ζοφὴν τὴν ἐργάτιν
Τετιμητῶν ἔστεργε, καὶ τριπλῶς φίλει

Οἶκος ἐμφρόνων ἐξαγώνων κτισμάτων;
Quis apem sapientem opificem geometriam exercere induxit, & trium consignationum domos excitare hexagono ædificio? Et infrà,

Μάνθ' ὁ σὸς κέντρων σε σοφὸς διδάσκαλος
Πλάξῃ μελίσσης, καὶ μαθεῖν ἀναγκάσῃ.
Ne sapientis magistræ apis aculeus te percutiat, & discere cogat. Didymus libro decimo quinto Γεοπονικῶν, Ἡ μέλισσα πάντων τῶν λοιπῶν ζώων ἐστὶ σοφωτάτη, καὶ ἐμμηχανωτάτη, καὶ συνέργῳ ἀνθρώπῳ κατὰ τὸ συνετὸν. *Apis est omnium animalium sapientissima, & artificiosissima, & ad hominis solertiam maximè accedens. Poeta* denique, *Poeticè* more rem in majus efferens, voluit apes partem habere divinæ mentis. Verba sunt,

His quidam signis atque hæc exempla sequuti
Esse apibus partem divinæ mentis, & haustus
Æthereos dixere. —

Tertius de apum mellificio locus ex eo libro sumptus est, qui neque *Hebraicè* exstat, neque ab *Hebræis* pro Canonico agnoscitur. Sed verba *Græca* sic habent *Ecclesiastici* 11. 3. Μικρὸ ἐν πτηνοῖς μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ κάρπος αὐτῆς. *Parva in volucribus est apis, & principium dulcedinum est fructus ejus. Parva in volucribus*, id est, *una è minimis*; non absolutè *minima volucrum*, ut hic habet *Drusius.* Nam ape minores sunt musca & culex. Sic *Beth-lehem parva fuit in millibus Juda*, non tamen minima omnium, *Matth.* 2. 6. *Principium dulcedinum*: id est, *summè dulcis, primas tenet inter dulcia.* Ut Amos 6. 6. ראשית שמנים, *principio unguentorum ungunt se*: id est, *unguento primario.* Nempe inter dulcia primas tenet apis fructus qui est mel. Unde *Hebræum* Proverbium, *Dulce ut mel*, de quo infra. Jungendus est hic de ape versus cum proximè præcedente, Μὴ αἰνέσῃς ἄνδρα ἐν κάλλει αὐτοῦ, καὶ μὴ βδελύξῃ ἄνθρωπον ἐν ὁράσει αὐτοῦ. *Non laudaveris virum ob pulchritudinem ejus, neque hominem dedigneris propter speciem ejus.* Quibus verbis non significat homini à forma nihil accedere commendationis; nam

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus:

solum igitur vult viri laudem in eo potissimum non esse sitam, quod forma sit eximius; cum vera laus non tam in corporis, quàm in animi bonis consistat. Proindè neque quisquam propter speciem externam spernendus est. Putà, si sit deformior, aut statura brevior. Sæpe enim

Major in exiguo regnavit corpore virtus.

Quod probatur apis exemplo, quæ, quamlibet parva, tamen producit fructum insignis dulcedinis. Cum hæc auctoris sit vera mens, tamen *Epiphanium*, in *Physiologo* capite vigesimo primo eundem locum multo aliter intellexisse probant illius verba, *A sapiente dicitur, Parva in volucribus est apis; & principium dulcedinum fructus illius. Sic etiam Dei opera sunt ἀναξιχνίαστα ἐν ἀνθρώποις, καὶ θαύματα ἐν ὑψηλοῖς, καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι, inscrutabilia in hominibus, & mirabilia in excelsis, & melle dulciora.* Quæ ex parte petita sunt ex ejusdem *Sirachidæ* versu quinto, Ὅτι θαυμαστὰ τὰ ἔργα Κυρίε, καὶ κρυπτὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν ἀνθρώποις· quasi quintus ille versus cum tertio cohæreret, qui est de ape: cum cohæreat cum quarto proximè præcedenti, quo homini dixerat non esse gloriandum, nec esse cur se efferat, cum ab aliis honoratur. Nam Deus, cujus *opera* (id est, *judicia*) mira sunt, & inscrutabilia, *potest* superbos uno momento de statu suo dejicere, & in ruinam impellere. Ut *Nabuchodonozori* obtigit *Dan.* 4. 31. & *Herodi* Act. 12. 23. Quem verum esse loci sensum confirmant sequentia versu sexto & septimo de tyrannis solo afflictis, & potentibus ignominia affectis, & illustribus traditis in manus aliorum.

CAPUT

CAPUT DUODECIMUM.

De Melle, & Cera.

Mel, *Hebræis* דבש, *etiam pro* dactylorum & palmæ ſucco. *Ubi, & quorſum ſic ſumatur.* Mel ſylveſtre, *Johannes Baptiſta victus* μὶλι ἄγριον, *non* μελαγρία, vel μέλαγρα herbæ genus, *aut* fructus arboris, *aut* manna, *ut quidam volunt. De hoc melle agi,* Prov. 25. 16. Jud. 14. 8. & 1 Sam. 14. 25. 26. *Rupes mellis* Pſal. 81. 17. Mel è petra, *Deut.* 32. 13. יערת favus mellis *propriè* in ſylva repertus, 1 Sam. 14. 27. & Cant. 5. 1. *Idem in* Moſcovia, & Bætica. *Apes in cavo arborum, arundinetis, & antris apud* Poetas. *Mel ſylveſtre circa* Themiſcyram, & Amiſum, *in undo ſolo.* Chananæa *terra mellis, & melle fluens.* Poetas *ſæpe ſic loqui.* Torrentes mellis, *Joh.* 20. 17. Fluxum mellis *Hebræa quot modis efferant.* Jud. 14. 9. רדה a Syris *huc referri. A* Chaldæo, ברין brez, *vel* briz. *Bacchus* Briſæus, & Briſæ *Nympha. Sylveſtre mel in* Judæa *non eſſe amarum, & inſuave, ut volunt: quale* Sardoum, & Corſicum, & Ponticum *ad inſaniam adigens. Mel* Chanaan *in terra bonus, inprimis* Jerichuntinum, & Thecoenſe, Tyrium *delatum, & in* Ægyptum. *Sylveſtre etiam in deliciis. Tamen in* Johanne Baptiſta *magnæ id fuiſſe abſtinentiæ, quod ſolus locuſtis, & melle, vixerit. In melle parum alimenti.* Ariſtoxeni & Pythagoræ *abſtinentia aliqua ex parte ſimilis, ſed multo minor. Mel à dulcedine commendatur, Eccleſ.* 11. 3 & Jud. 14. 14. *ubi* Græci σίμωτι *pro* σήμωτι, *in verſa nona* ἔξεως *pro* ἰξύος. *De gripho* Samſonis *multa obiter. Griphi apud Veteres inter epulas propoſiti ſoluti. Quid ab enigmate differant, quæ pramia, vel pœna.* De forti exüit dulce: *id eſt,* de acri. *Dulcia omnia cum melle conferri: ut Manna, ambroſia genus,* Sap. 19. 20. *volumen* Ezech. 3. 3. Apoc. 10. 9. 10. *lex* Pſal. 19. 11. & 119. 103. *ſapientia,* Prov. 24. 13. 14. & Sirach. 24. 20. *ubi verba* μέλιτος καρῦ *quam variè legantur, & quomodo legenda.* Joſiæ *memoria ut mel,* Sirach. 49. 1. *Et verba ſponſi & ſponſæ,* Cant. 4. 11. & 5. 16. *Ita* Poetæ *paſſim. Mel in maxime neceſſarius,* Sirach. 39. 26. *Ad quam multa utile. Apis immunda, tamen mel mundum,* Levit. 11. 20. *in* Jonathane. *Ut lac humanum permiſſum, tamen caro prohibita. Scripturæ loca & exempla de eſu mellis. Mel, infantum cibus,* Eſ. 7. 15. *Olim in Baptiſmo lac & mel.* Jupiter lacte *& melle nutritus. Sed mellis quoque faſtidium,* Prov. 25. 16. & 27. 7. *Mel in pœna,* Nehem. 8. 10. *in* Vulgata, Bibite muſtum, id eſt, ἱπάρατα, *de quo multa. Muſti uſus alius vetus, alius recens. In* Hebræo *Textu ſolum,* Bibite dulcia. Jonathanis *oculi mellite ſu aperti,* 1 Sam. 14. 27. *quæ propter inediam caligo ei erat oborta. Id* Arabicè اسدف aſdapha. *Mel illitum caliginem diſcutere, quod tamen ad rem non facit. Mel* Jonathanis *meretrix fuit, ſi* Hieronymo *credimus. Tuber camelorum cur dicatur* דבשרן, *tanquam à melle. An* Jacobus *melle fuerit pollinctus, ut in* Ægypto *fiebat. Mel idem alibi.* Democritus *corpora ſic aſſervari voluit in ſpem reſurrectionis. Mel in prumptus oblatum, non tamen ſuper altare,* Levit. 2. 11. 12. *De melle apum ibi agi, non de fructibus arborum. Hujus prohibitionis* Patres *pias cauſas afferunt, ſed ridiculam* Plutarchus, *qua refellitur. Mel* Baccho, *& aliis Diis, oblatum. Mellis uſus in mortuorum unctionibus. In* Virgilio *legendum* Melle ſoporatam, *non* ſaporatam, *ut commendat* Turnebus. Saporatus *vox ignota* Auguſti *ævo. In melle ſoporandi vis. Cera variis uſus.* כוֹם Mum, *pro* cera, *vox vetus, unde* Mumia. *Cadavera ſcilicet cera condiebantur. Cum cera ad ignem liqueſcente quam multa conferant ſacri & profani Scriptores.* השתעה *cera inſtar melleſcere,* Eſ. 41. 10. *Fabella de* Jacobo *in* Geneſ. 27. 21. נאת ceram *non eſſe, nec* myxaria, *ſed* ityracem, *Geneſ.* 37. 25. & 43. 11.

Sequitur ut de melle dicamus, de quo Scriptura paſſim. *Mel* Hebraicè vocatur דבש *debas,* æquivoco nomine, quo appellantur etiam *dactyli. Kimchius* in *Lexico,* ונקראו התמרים דבש, *Etiam dactyli* DEBAS (id eſt, *mel*) *vocantur.* Quomodo ſumi volunt *R. Selomo* & idem *Kimchius* 2 *Paral.* 31. 6. ubi *Iſraelita* leguntur obtuliſſe *primitias frumenti, muſti, & olei,* ודבש, *& debas,* id eſt, inquiunt, *dactylorum.* Addu *Kimchium* Veteres ita ſumere *Deut.* 8. 8. in quo loco promittit Deus ſe eos inductúros in terram זית שמן ודבש, *oleæ olivifera, & debas.* Huc facit quod in *Alcamus* دبوس *dubous* ſunt

خلاص تمر يلقى في مسلا السمن

فيه فيزوب *dactyli ſelectiores, qui in butyrum liquefactum conjiciuntur, ut in eo colliqueſcant.* Et دبس *dibs,* vel *dibis,*

غسل النمر وغسل النخل

mel dactyli, & mel palmæ, id eſt, *dactyli,* vel *palmæ ſuccus.* Qui jure merito cum melle habet commune nomen, cum ſit vicini ſaporis. *Joſephus* libri quinti *De bello Judaico* capite tertio, ubi de valle *Jerichuntina: Pulcherrimos paradiſos ac denſiſſimos educat, palmarumque irrigarum multa genera, tam ſapore, quam nominibus varia.* Τούτων οἱ πίνακες πατάσσουσι, καὶ μᾶλα ἀνθρώπου ἀνάσσιον, ἢ πολὺ ἢ λευκὴ χεῖρα. *Harum pinguiſſima calcata plurimum mellis emittunt, non multò deterius alio melle.* Et *Joſephus* alius, propior quidem tempore, ſed loco remotior, *Indus* nimirum *Navigationum* capite 138. *Menſe* Auguſto Indi *palmam putant. Et quoniam tunc arbores potiſſimum luxuriant, gemmi meſæ, lacrymaſque inſtar ſaccatæ vitis emittunt. Has vaſis excipiunt tribus ſolum diebus ab arbore ſauciata,* &c. *Qui verò ſaccharum efficere voluerit, is aquam hujuſmodi ſumat emanantem intra triduum, & abenis impoſitam taantiſper coquat, donec vix tertia pars ſupereſt. Tunc ſic decocta mel efficitur ſuaviſſimum.* Patet igitur cur ab *Hebræis* inditum fuerit *mellis* nomen vel *dactylorum* vel *palmæ ſacco.* Quin *R. Selomo* in *Levit.* 2. 11. id extendit multò latius, quaſi דבש *debas,* ſignificet כל מתיקת פרי *omnem dulcedinem fructus.* Utut ſit, hic agimus de melle propriè dicto.

Hujus duo ſunt genera: domeſticum unum, ex apibus, quæ domi aluntur; & alterum ſylveſtre, quali legitur *Johannes* in deſerto vixiſſe, *Matth.* 3. 4. *Cubat ejus erant locuſta, & mel ſylveſtre.* Et *Marc.* 1. 6. *Comedens locuſtas, & mel ſylveſtre.* Cum ibi μὶλι ἄγριον *mel ſylveſtre* diſertè ſcribant *Evangeliſta* duo, mirum quoddam eſſe, qui μελαγρίαν intelligant herbæ genus, ſi credimus, in deſerto creſcentis. *Suidas,* Μελαγρία, ἀλ& βοτάνης φυομένης ἐν ὄρεσι. Alii τὰ μέλαγρα ſcribunt, quaſi herba ſit hujus nominis, quam aliter ἡσυχίαν vocent. *Theophylactus,* Τινὲς Μύωπα βοτάνας ὄντα τὰς ἀγρίδας, ἃς καὶ μέλαγρα καλοῦσι. *Acridas quaſdam herbas eſſe ajunt, quas etiam* melagras *vocant.* Quæ utut concederemus, tamen extra rem eſſent. Neque enim legitur *Johannes* comediſſe μελαγρίνον, aut μέλαγρα, ſed μὶλι ἄγριον. Nihilo magis placet quod afferunt *Beda* in libro *De locis ſanctis,* & *Thomas* in *Matthæum* ex *Armulpho,* vel *Archulpho,* in deſerto *Johannis* arbores fuiſſe latis & rotundis foliis, lactei coloris, & mellei ſapo-

tis quę natura fragilia manibus confricentur, atque edantur, & hoc dici *mel ſylveſtre*. Nec *Chriſtiano Druthmaro* aſſentior, cui mel ſylveſtre hoc loco eſt illud ipſum Manna, quo filii *Iſrael* paſti ſunt per quadraginta annos. *Manna* quidem ſapor fuit כצפיחת בדבש, *ut* ſapor *lagani melliti*, Exod. 16. 31. Ac proinde à nonnullis *Manna* vocatur *δρυόμελι* ac *αἰσύμελι*. Tamen aliud *Manna*, aliud ſylveſtre mel. Nec Scripturæ vocibus novæ notiones ſunt affingendæ, cum receptæ quadrare poſſint. Hic igitur nihil quidquam intelligo, quàm locuſtas, & mel ſylveſtre. Et locuſtas jam probavimus (*a*) eſſe in illis locis eſſe frequentes, adeoque in cibis receptas. Idem de ſylveſtri melle vel ex ipſâ Scriptura probare eſt obvium. Notum eſt illud *Salomonis* Prov. 25. 16. *Mel reperiſti? comede quantum ſatis eſt.* Et haud dubiè pertinet ad ſylveſtre mel, quod in agris paſſim reperiebatur. Ita cum in agro *Samſon* in leonem incidiſſet, eumque dilacerâſſet, anno ſequente mel reperit, quod in ejus cadavere apes elaboraverant, *Jud.* 14. 8. Quale eſt, quod legitur 1 *Sam.* 14. 25. 26. *Populus venit in ſylvam, in qua erat mel* על פני השדה, *in agri ſuperficie. Et in eam ſylvam populus ingreſſus eſt, & ecce* הלך דבש, *fluxum melli.* Id nempe fuit ſylveſtre mel, quòd apes vel in nudo ſolo, vel in cavis arborum, vel in fiſſuris rupium confecerant. Qualis rupes *Hebraicè* vocatur צור דבש, *rupes melli*, Pſal. 81. 17. Et mel inde manans דבש מסלע, *mel è petra*, Deut. 32. 13. Sic à voce יער *jaar*, quæ ſylvam ſonat, (ut *jar* Punicè *lignum* apud *Auguſtinum* in *Pſalmum* 23.) יער *jaar*, vel יערה *jaara*, eſt *favus propriè in ſylva repertus*. Ut 1 *Sam.* 14. 27. *Extendit* Jonathan *ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & immerſit eam* ביערת הדבש, *in favum melli*. Et *Cant.* 5. 1. *Comedi* יערי, *favum meum cum melle meo*. Neque eſt, quod quis hoc credat *Judæa* fuiſſe peculiare, quod ibi paſſim apes in agris aut ſylvis mellificabant. Nam idem de *Scythia*, & *Moſcovia*, ex idoneis ſcriptoribus jam (*b*) didicimus. Et *Maldonatus* in *Matth.* 10. pag. 504. *lin.* 70. & 5. refert ſe pauperes homines in *Bætica* viditle, qui mel ex ſylvis colligerent, eoque vendendo quæſtum facitarent. Itaque apum, quæ vel in cavis arborum, vel in arundinetis, aut in antris, nidificant, *Poeta* paſſim meminere. *Heſiodus Theogonia* verſu 230.

(*a*) *Supra* t. 7. p. 492. *lin.* 28. &c.

(*b*) *Supra*, t. 10. pag. 504. *lin.* 70. &c.

--- ἔρεσι δὲ δρῦς
Ἄκρη μὲν τε φέρει βαλάνους, μέση δὲ μελίσσας.

In montibus autem ſumma quidem quercus fert glandes, media autem apes. Nempe ἐν τοῖς κοιλώμασι τῶν σελίχων, *in truncorum cavis*; ut ibi *Scholiaſtes*. *Phocylides*, aut quiſquis eſt, in Νουθετικῇ verſu 160.

Κἀμοὶ δ' ἀφρίζοντι, ἀριστοπόῳ τε μέλισσα,
Ἠὲ πυτὴς κοίλης κατὰ χηραμὸν, ἢ δονάκεσσιν,
Ἢ δρυὸς ὠγυγίης κατὰ κοιλάδα.

Operatur quoque aerio & laborioſa apis, aut in antro cavo petræ, aut in arundinibus, aut in antiqua quercûs cavitate. *Virgilius* libro quarto *Georgicorum*,

Sæpe etiam effoſſis (ſi vera eſt fama) latebris
Sub terra fodere larem, penitusque reperta,
Pumicibuſque cavis, exeſaque arboris antro.

Statius *Thebaidos* libri decimi verſu 569.

Sic ubi pumiceo paſtur rapturus ab antro
Armatas exegit apes. ---

Claudianus *De raptu* libro ſecundo,

--- fagoque cavo demiſſus ab alvo
Melliſer electis exercitus obſtrepit herbis.

Sed &, auctore *Philoſopho Hiſteria* libri quinti capite vigeſimo ſecundo, Διὰ τὸ Θερμωδόντα ποῦ ἢ Θερμωδοντα ποταμὸν, ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑπὸ τοῖς ζωστοῖς πεύκοις καρπόν. *Apud* Themiſcyram, *circa* Thermodoontem *amnem, tam in terra, quam in alve aribus favos facium.* Et infra Καταίγεται δὲ καὶ εἰς Ἀμισὸν ἀνωθεν μελι λευκὸν, καὶ πακὺ ζωιδμα, ὃ ποιοῦσι αἱ μέλιτται ἀντὶ κηρίων πρὸς ταῖς διόδροις, γίνεται δὲ τοῦτον καὶ ἀλλοθι ἐν τῇ Πόντῳ. *Ad* Amiſum *urbem convehitur à locis ſuperioribus mel candidum, & valde craſſum, quod apes in arboribus ſine favis conficiunt. Fit etiam mel hujuſmodi in aliis* Ponti *locis*. Item, Εἰσὶ δὲ καὶ μέλιττας, αἱ ποιοῦσι τρυφλὰς κηρία ἐν τῇ γῇ. *Sunt etiam apes, quæ humi favos triplici ordine faciunt.* Itaque etiam alibi mel ſylveſtre reperire eſt: ſed in *Judæa* frequentius, quæ ſemel atque iterum dicitur (*c*) eſſe *terra ales & mellis*: & locis circiter viginti (*d*) *terra fluens lacte & melle*, id eſt, lactis & mellis proventu fertiliſſima, Phraſi etiam apud *Poetas* uſitata. *Euripides* in *Bacchis* verſu 142.

(*c*) *Deut.* 8. 8. 2 *Reg.* 18 32.

(*d*) *Exod.* 3. 8. 17. & 13. 5. & 33. 3. *Lev.* 20. 24. *Num.* 13. 28. & 14. 8. & 16. 14. *Deut.* 6. 3. & 11. 9. & 26. 9. 15. & 27. 3. & 31. 20. *Joſ.* 5. 6. *Jerem.* 11. 5 & 32. 22. *Ezech.* 20. 6 15. *Baruch.* 1. 20.

Πᾶ δὴ γάλακτι πίδυν,
Πᾶ δ' ἴυγξ, ἰᾷ δὲ μελίσσιε
Νέκταρι. ---

Fluit lacte ager, fluit etiam vino, fluit & apum nectare. Virgilius *Eclega* tertia,

Mella fluant illi, ferat & rubus aſper amomum.

Ovidius *Metamorphoſeos* libro primo, ubi de aurea ætate;

Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant.

Nectar, id eſt, *mellis*, ut ſupra in *Euripide*. *Horatius* libri ſecundi *Odæ* decimâ nonâ,

--- lactis & uberes
Cantare rivos, atque truncis
Lapſa cavis iterare mella.

Claudianus libri primi *De laudibus Stiliconis* verſu 84.

Tunc & Solis equos, tunc exultaſſe choreis
Aſtra ferunt, melliſque lacus, & flumina lactis
Erupiſſe ſolo. ---

Quale eſt, quod *Job.* 20. 17. memorantur נחלי דבש וחמאה, *torrentes mellis & butyri.* Quæ locutio ſic eſt Hyperbolica, ut melli ex parte conveniat; quia è favo mel defluit, cum copioſum eſt. Mellis ille fluxus apud *Hebræos*, & *Syros*, variè ſignificatur. Primò voce הלך *halath*, quæ proprie eſt *ire*, vel *incedere*. Sed 1 Sam. 14. 26. הלך דבש, eſt *fluxus mellis*. Ita in *Ovidio* ſupra,

--- jam flumina nectaris ibant,

id eſt, *fluebant*. Secundò, nomine נופת *nopheth*, quod *diſtillationem* ſonat, *a* נוף *nuph*, Verbum *ſtillare*, vel *aſpergere*. Sic *Pſal.* 19. 11. נופת צופים, eſt *diſtillatio favorum*. Et *Cant.* 4. 11. נופת תטפנה, *Diſtillationem ſtillant labia tua*. Et *Prov.* 5. 3. *Diſtillationem ſtillant labia meretricis*. Ut *Prov.* 24. 13. ונופת, *Et diſtillatio dulcis eſt palato tuo*. Et *Prov.* 27. 7. *Anima ſaturata calcat* נופת, *ſtillationem*, ſupple *mellis*, aut *favorum*. Id enim ubique ſupplendum. Tertiò à Verbo צוף, id eſt, *fluere*, צוף *tſuph*, nomen eſt *favus* propriè *fluens*. Sic *Prov.* 16. 24. צוף דבש, *mellis favus* (fluens ſunt) *ſermones amœni*. Et *Pſal.* 19. 11. *Judicia Domini melle dulciora ſunt*, ונופת צופים, *& diſtillatione favorum* (fluentium.) Quartò, Verbum רדה *rada*, quod *Hebræi accipere* reddunt, *Syri Jud.* 14. 9. ex ſuæ linguæ idiotiſmo referunt ad mellis fluxum, quia illis לזל, *fluere* eſt. Itaque hæc verba de melle à *Samſone* reperto, וירדהו אל כפיו, *Et accepit illud in manus ſuas*, à *Syro* interprete ſic exponuntur, ܘܢܚܬ ܗܘ ܒܐܝܕܘܗܝ ܘܗܟܢܐ ܗܘܐ ܕܢܚܬ ܘܣܠܩ ܒܐܝܕܘܗܝ ܗܟܢܐ ܗܘ ܕܣܠܩ ܘܐܙܠ ܒܐܝܕܘܗܝ ܗܟܢܐ ܗܘ ܕܐܙܠ ܘܐܟܠ ܒܐܝܕܘܗܝ ܗܟܢܐ ܗܘ ܕܐܟܠ ܘܐܬܐ ܘܝܗܒ ܠܐܒܘܗܝ ܘܠܐܡܗ ܘܐܟܠ ܘܝܗܒ ܠܐܒܘܗܝ ܘܠܐܡܗ ܘܐܟܠ *Et defluebat mel ſuper manus ejus, & ſbat.* Et rurſus in eodem verſu, *Non ſignificavit ipſis, quod è corpore leonis* רדה הדבש, *ſumpſerat mel*. Ita *Hebræi*; ſed *Syri* לזל, *fluxerat mel:* ut 2 *Sam.* 14. 25. (vel 26.) ܢܚܬ ܗܘ ܕܣܠܩ ܘܐܙܠ *Et fluebat illud mel.* Quintò ibidem *Chaldæo fluxus mellis* eſt ברין דוכשא. Nempe ברז *baraza* Arabice eſt *egredi*. Inde ברין *brez*, vel *brez*, *Chaldæcè* eſt *fluxus mellis ex favo egredientis*. Quo fortaſſe pertinet quod mellis inventor, *Bacchus*, *Briſæus* dicebatur, aut *Breſſeus*. *Cornutus* in *Perſium* Satyrâ primâ, *Eſt* BRISÆUS Liber Pater *cognominatus à mellis uſu, eò quod ipſe primus invenſſe dicitur mel, & ex favis exprimere* (lege *expreſſiſſe*.) *Heſychius*, Βρισεύς, Διόνυσος. Eodem facit, quod *Briſæus* vocabant

cabant *Nymphas*, quæ *Ariſtæum* docuerunt mellis conficiendi rationem. *Heraclides* in *Cororum*, vel *Cororum* potius, *Republica*; Ἀρισταῖον δὲ φασι μαθεῖν παρὰ Ἰδμόνι τὴν μελιττευχίαν. *Etymologus*, Ἰδμόνι, Νύμφαι ὕτω καλούμεναι. Et ſtatim, Μελιττευχίαν αὐτὰς ὁ Ἀρισταῖος ἐδίδαξεν.

Probatum eſt hactenus in *Judæa* mel abundaſſe, atque ubertim provenisse, etiam in agris, & ſylvis. Quidni igitur potuerit à *Johanne Baptiſta* in cibis adhiberi? Multis videtur vulgare mel lautior eſſe cibus; quam ut *Johanni* convenerit in tali abſtinentia. Proinde mel ſylveſtre, de quo *Evangeliſta*, amarum fuiſſe volunt, & guſtui prorſus ingratum. Sic *Iſidorus Peluſiota*, Epiſtola 132. illud definit μέλι ἥρινον, ὑπὸ μολισσῶν ἀγρίων γινόμενον, πικρίτατον, καὶ πάσης γίνεται πολέμιον. Et *Euthymius*, *Mel*, inquit, *agreſte in petrarum fiſſuris ab agreſtibus apibus conficitur: ſed amarum eſt, ac inſuave.* Sed hæc gratis dicuntur, nec Scripturæ ſatis conſonant, quæ *Judæam* à melle non tantopere commendaret, ſi mel in agris proveniens inſuave & amarum eſſet. Non me latet in certis locis mel amarum progenerari, puta *Sardoum* & *Corſicum*, ſive cauſa ſit in abſinthio, quod depaſcantur apes: *Dioſcorides* libro 2. Τὸ δὲ ἐν Σαρδονίᾳ γινόμενον μέλι πικρὸν διὰ τὸ ἐξ ἀψινθίου νομήν. Galenus *De ſimplici facultate medicamentorum* libro 7. *Si quod mel amarum eſt, ceu* Sardoum, *clarum eſt & ipſum mixtæ facultatis, tanquam ſi noſtrum quiſpiam ex abſinthium admiſcaſſet.* Sive id à buxo fiat, quę in *Corſica* plurima eſt. *Diodorus* lib. 5. Φύεται δὲ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πύξος πλείων, καὶ διαφορ@· δι' ἣν καὶ τὸ μέλι τὸ γινόμενον ἐν αὐτῇ παντελῶς γίνεται πικρόν. Sive à taxis: ut hæc *Poeta* ſuadent *Ecloga* 6.

Sic tua Cyrnæas *fugient examina taxos.*

Ad quæ *Servius*, *Taxus venenata arbor eſt, qua abundat in Corſica.* Item, *Cyreneas taxos, quibus poſtea apes mel amariſſimum facium.* Sive à cicutæ paſtu: ut *Ovidius*, cum de cera ſcribit *Amorum* lib. 1. Elegia 12.

Quam, puto, de longè collectam flore cicuta
Melle ſab infami Corſica *miſit apis.*

Aut à thymis mali ſaporis: ut *Martialis* lib. 11. *Epigrammate* 13.

Mella jubes Hyblæa *tibi, vel* Hymettia, *naſci.*
Et thyma Cecropiæ Corſica *ponis api.*

Eſt & alibi mel venenatum, quod comedentes ad inſaniam adigit. Ut circa *Ponti Heracleam*, de quo (*e*) *Dioſcorides*, & (*f*) *Plinius*. Et prope *Trapezuntem*, de quo (*g*) *Ariſtoteles*, & (*b*) *Ælianus*. Memmere & multi alii: ſed (*i*) *Xenophon*, & (*k*) *Diodorus Siculus* in *Colchis* ponunt. *Strabo* (*l*) in *Hepta-comeis*, & in *Sannis* (*m*) *Plinius*. Ex quo eodem didici etiam in *Perſide*, & in *Mauritania Cæſarienſi Gentiza* contermina *Maſſæſylis* venenatos favos gigni. At in *Judæa* mel amarum, aut ulla ex parte vitioſum gigni, ne per ſomnium quidem auditum eſt. Quin *Gen.* 43. *verſ.* 11. mel eſt כְּבֹרֹת אָרֶן, ex iis, quæ in terra *Chanaan* laudantur, & decantantur. Et blaſphemus ille *Rabſake Aſſyrum* ex eo commendat, quod, inſtar terræ *Chanaan*, oleæ ſit & mellis ferax, 2 *Reg.* 18. *verſ.* 32. Sic apud *Joſephum* lib. 5. *De bello* cap. 4. agri *Hierichuntini* laudum hæc una, quod eſt μελιττοτρόφ@· ἡ χώρα, *apibus alendis apta regio.* Et *Alcæus Thecoæſo* mel inter exima memorat, dictum ab oppido *Thecoa Jeroſolymis* vicino. Verba ſunt,

تقوع بالقدس ينسب اليه العسل

Thecoa *oppidum prope* Kuds (id eſt, *Jeruſalem*) *a quo mel denominatur*, vel etiam *cujus mel celebratur. Proinde* mel è *Judæa* in alias terras deferebatur. Ut ad *Tyriorum* nundinas, *Ezech.* 27. *verſ.* 17. & in *Ægyptum*, *Gen.* 43. *verſ.* 11. Quamvis ipſa etiam *Ægyptus* melle abundaſſe legatur, *Num.* 16. *verſ.* 13. Nec eſt, quod quis hæc ſibi fingat non niſi de domeſtico melle dici. Agreſte enim fuit mel illud, cujus dulcedinem *Samſon* tam illuſtribus verbis depraedicavit *Jud.* 14. *v.* 14. Et mel aliud, quo degustato, *Jonathanus* oculi aperti ſunt, 1 *Sam.* 14. *v.* 29. Agreſte etiam erat mel petræ, id eſt, ex petrarum fiſſuris manans, in quibus ferę apes mellificabant. Tamen id cenſetur in delicijs, quas populo ſuo Deus obtulit, Deut. 32. *v.* 13. *Vexit eum ſuper excelſa terra, at comederet redditus agrorum, deduxit eum ſugendum mel è petra.* Pſalm. 81. *v.* 17. *Cibabit eum adipe tritici, & ex rupe, melle ſatiabit.* Itaque tam in ſylveſtri, quam in domeſtico melle fuit, quod palato placeret. Tamen in *Johanne Baptiſta* magnæ id fuit abſtinentiæ, quod ſolis locuſtis, & melle ſylveſtri, vixit: quia ut in locuſtis, quod ſuo loco probatum, ita etiam in melle parum eſt alimenti, cum ſolum & per ſe ſumitur. *Hippocrates* cap. 50. *De affectionibus*, Τὸ μέλι, ξὺν ὑπνῳ ὠφελίμως, καὶ τρόφιμον, καὶ ἐυχρηστον παρέχει. Αὐτὸ δὲ ἰὸ ἐωυτῷ λοιμώδες μᾶλλον, ἢ κακίζει. *Mel, cum aliis quidem comeſtum, & nutrit, & bonum colorem exhibet. Ipſum autem per ſe ipſum magis attenuat, quam reficit.* *Ariſtoxenus Cyrenæus* Philoſophi abſtinentiam ex eo celebrant veteres, quod Πυθαγόρας ἐκ κέρνου οἰνομέλιτι πυτίζοις ἐσθίων, καὶ ὕστ τὸν ὕν λαμβάνων, χλωρὸν ἔχειν ἔλυγε πλακοῦντας, *lactucam in horto ſub veſperam mulſo irriguam veſperè & manè ſumens, dicebat ſe flavum habere placentas.* Et *Pythagoras*, quod ἐυτελέστατα διαζῆς, πολλάκις μέλιτι μόνῳ ἠρκεῖτο, *tam frugaliter viveret, ut ſæpe ſolo melle contentus eſſet.* Ita refert *Euſtathius* in *Iliad.* λ'. Sed utrumque noſter longè ſuperat. *Ariſtoxenus* enim melli vinum & lactucam addebat, à quibus abſtinuit *Johannes*. Et *Pythagoras* ſæpe quidem, non tamen ſemper, ſolo melle contentus fuit. Sic enim de eo *Laertius*, Ἐνίοτε δὲ αὐτὸν ἀρκεῖσθαι μέλιτι μόνῳ φασί τινες, ἢ ἄρτῳ, ἢ ἄρτῳ· εἶναι δὲ μοῦ ἡμέρου μὴ γεύεσθαι· ὄψου τε τὰ πολλὰ λαχανώδη ἐφθοῖς, καὶ ὠμοῖς, τοῖς δὲ θαλαττίοις σπανίως. *Solo melle, aut favo, aut pane interdum contentum vixiſſe quidam ajunt. Vinum autem interdiu* (id eſt, *uſque ad veſperam*) *non guſtaviſſe. Pro obſonio autem habuiſſe olera, vel crudo olera, marinis autem raro uſum.* Præterea hi cibis emptis, *Johannes* ſorte fortuna oblatis veſcebatur, Dei providentiâ ita fretus, ut in deſerto ex ea ſola penderet, certus ſibi non defutura, quæ ad vitam ſuſtentandam eſſent neceſſaria.

Mel commendatur inprimis à ſaporis dulcedine. Hinc *Sirachides* ſupra de ape, Ἀρχὴ γλυκασμάτων ἡ μέλισσ@· αὐτῆς, *Principium dulcedinum*, (ſeu, *ſummè dulcis eſt*) *fructus ejus.* Et *Samſon* in ænigmate, quod in nuptiali convivio *Philiſtæis* propoſuit, *Jud.* 14. *v.* 14. *Ex comedente exiit cibus, & ex forte exiit dulce:* id eſt, *ex leone mel.* Jam enim didicimus in corpore leonis mel fuiſſe repertum. *Hebræi* דְּבַשׁ הָאֲרָיוֹת; *Græci*, Ἐν σίμματι ἐ λέοντ@· ſed reſcribendum ἐν ζώματι. Sic verſio 9. ubi legitur in editione *Complutenſi*, & in *Pariſienſi* nupera, Ἐκ σ' ἐξεις ἐ λέοντ@· ἐξῆλθε τὸ μέλι, repoſuerim, ἐκ σ' ἐξῆ@·, *ex lumbo*, quomodo redditum גּוֹרוֹ, quia, גּ paſſim ſumitur pro *tergo*, vel *dorſo*, ubi ſunt *lumbi*. Sed vox ἐξῆ@· minus frequens mutata eſt in ἔξεις per ſcribarum imperitiam, quibus corrumpere ſolenne eſt quidquid non intelligunt. Utut ſit, ex leonis corpore cum mel eruiſſet *Samſon*, quod alioqui ſine exemplo eſt, griphi vel ænigmatis argumentum is inde ſumpſit; prout moris erat apud Veteres inter epulas quæſtiones proponere, in quarum ſolutione ingenia exercerentur. Hujuſmodi quæſtionem *griphum* vocat *Clearchus*, & apud *Athenæum* ita definit, Γρῖφ@· πρόβλημά ἐστι παιγνιῶδες, προσκαλοῦν ἐ διὰ ζητήσεως ἐυρεῖν τῇ διανοίᾳ τὸ προβληθέν, τιμῆς ἢ ἐπιζημίᾳ χάριν ἀμφοτέρων. *Griphus eſt problema ludicrum, quo jubetur, ne vehigatione mentis quod propoſitum eſt inveniatur; præmio aut mulcta gratia in medium prolatum.* Et convivis ſolere proponi latè probat *Athenæus* lib. 10.

(*g*) *Lib.* 2. *c.* 13.
(*f*) *Lib.* 20. *c.* 13.
(*g*) *In Mirab.*
(*b*) *Hiſt. l.* 5. *c.* 46.
(*i*) *Cyr. Min. l.* 4.
(*k*) *Lib.* 22.
(*l*) *Lib.* 12.
(*m*) *Ubi ſupra.*

Meminit etiam *Julius Pollux* libri 6. capite 19. ubi compotorum ænigmata & griphos ita diſtinguit, ut illa ſtatuat ſemper fuiſſe jocoſa, hos quandoque ſerios. Verba ſunt, Τῶν μὲν συμποτικῶν αἰνιγμα ἐστὶ γρῖφος· τὸ μὲν παιδιᾶς ἕνεκεν, ὁ δὲ γρῖφος καὶ σπουδῆς. Sequitur ſolventi datum fuiſſe carnium aliquod ferculum κρεῶν τινα παρεξοφὸν, ut ἅλμης πυτίδιον *muriæ poculum* dabatur ei ebibendum, qui non potuiſſet ſolvere. Sed & alia præmia, alias item pœnas apud *Græcos* in uſu receptas legere eſt in *Athenæo* ubi ſupra. *Athenæus* in *Saturnalibus* tale quid à *Romanis* eſſe agitatum refert *Gellius* lib. 18. cap. 2. *Convenichamus ad eandem cænam* compluſculi, *qui* Romani *in* Græciam *veneramus, quique eaſdem auditiones eoſdemque doctores colebamus. Tum qui cænulam ordine ſuo curabat, præmium ſolvendæ quæſtionis ponebat librum veteris Scriptoris, vel* Græcum, *vel* Latinum, *& coronam è lauro plexam: eaſdemque res quærebat, quas homines iſthic eramus. Cumque eas omnes expoſuerat, rem locumque dicendi ſors dabat. Quæſtione igitur ſoluta, corona & præmio donabatur, non ſolutu autem tranſmittebatur ad eum, qui ſortito ſuccesſerat. Idque in orbem vice pari ſervabatur. Si nemo diſſolvebat quæſtionis ejus nodum, præmium ipſum, & corona, Deo, cujus id feſtum erat, dicabatur.* Sed moris antiquitatem nihil tam adſtruit, quam quod legitur *Samſon* triginta convivis ſuis ænigma ſolvendum intra ſeptem convivii dies propoſuiſſe, eâ lege, ut, ſi ſolverent, pro præmio acciperent triginta ſindones, & veſtes mutatorias totidem: ſin minus, ipſi darent. Ænigma autem hoc fuit, *De comedente exiit cibus, & de forte exiit dulce.* In quibus verbis ut *comedenti cibus*, ita *forti dulce* opponitur. Quæ tamen non videntur eſſe oppoſita. *Forti* enim *imbelli* aut *debili*, *dulci* opponitur *acre* aut *amarum*. Sed quandoque hæc confunduntur: & *amarum* pro *forti*, *acre* pro utroque ſumitur. Sic *Arabicè* مر *mirra*, id eſt, *robur*, & مرئ *merir*, id eſt, *robuſtus*, *validus*, fit à Verbo مر *marra*, quod *amarum eſſe* ſonat. Et *acer* Latinè dicitur, qui *fortis* eſt: ut *Æneidos* lib. 8.

Aut acrem dubites in prælia poſcere Turnum?

Ad quem locum *Servius*, ACREM TURNUM, *fortem. Et proprie apud nos* acer *eſt, qui* ἀνὴρ *apud* Græcos. *Nam* fortem, & vehementem, & aſperum, & amarum *poteſt ſignificare. Nonnius item, Acrem, fortem* ÆN. *lib.* 7. (lege *lib.* 8.) Rectè igitur *Junius* Judic. 14. v. 14. *Ab acri prodiit dulce.* Et in ſolutione ænigmatis verſu 18. *Quid dulcius eſt melle? Et quid acrius eſt leone?* Ut lib. 4. *Fuſtorum*,

— genus acre leonum.

Porrò quia mel non ſolùm dulce eſt, ſed & αἰσχὺ γλυκαζόμενον· inde eſt, quod quæcunque vel ſunt guſtui dulcia, vel animo grata & jucunda, cum *melle* conferuntur. Sic de *Manna* dicitur *Exod.* 16. v. 31. *Et ſapor ejus erat* כצפיחת בדבש, *ut placenta cum melle*, id eſt, *mellita*. Cibus enim tam dulcis fuit, ut ab auctore *Sapientiæ* haberi videatur pro *ambroſiæ genere* cum illum vocat ἐντρεκτον γένος ἀμβροσίας τροφῆς cap. 19. verſu 20. Quo ipſo nomine *mel* vocatur à veteri *Poeta*,

— ἡ δὲ μελιχρὸν
Ἀμβροσίην, πυκιναὶ τ' ἐτίρυσαν πανάδες.

Apum ambroſiæ; & frequentes placentæ pertennes. Ita citat *Suidas* in Πανάδες. Et volumen *Prophetarum Ezechielis*, & *Johannis*, fuit *melle dulcius*, Ezech. 3. v. 3. Apoc. 10. v. 9. 10. Ut mandata Domini, de quibus *David* Pſal. 19. v. 11. *Melle dulciora ſunt, & diſtillatione favorum.* Et *Pſal.* 119. *v.* 103. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, & præ melle ori meo.* Divina item Sapientia *Prov.* 24. *v.* 13. 14. *Fili mi, comede mel, quia bonum eſt, & favus, qui dulcis eſt gutturi tuo. Sic cognitio ſapientiæ* (dulcis erit) *animæ tuæ ſi eam inveneris*, &c. Et *Sirach.* cap. 24. verſibus 19. 20. (al. 26. 27.) ipſa de ſe Sapientia, *Accedite ad me, qui meo eſtis cupidi, & de proventibus meis ſaturamini: nam memoria mea melle dulcior eſt, & hæreditas mea mellis favo.* Græcè, Τοῖς μέλιτος κηρῷ, alii κυρῷ, alii κληρῷ, alii κυρίῳ. Fortaſſe auctor uno verbo ſcripſerat μελικήρῳ· nempe μελικήρῳ eſt *favus*. Vox non exſtat in *Lexicis*, ſed in *Theocrito* legitur *Idyll.* 20.

— ἐκ τοματέων δὲ
Ἔῤῥεέ μοι φωνὰ γλυκερωτέρη, ἢ μελικήρου.

Ex ore autem fluebat mihi vox dulcior favo. Unde illam potuit deſumere *Sirachides*. Scripſit enim paucis poſt *Theocritum* annis, & uterque in *Ægypto*. Huic conjecturæ favent *Syra* verſio & *Arabica*. Utraque enim *favum* ſimpliciter hic habet, non *favum mellis*. Sed *Hieronymus*, *mel & favum*. Ibidem cap. 49. verſ. 2. *Joſiæ* memoria ſive mentio ὡς σιροὶ σίμασι οὗ μέλι γλυκαινθήσεται, *in omnis ore ut mel dulcefcet. Et de Sponſo* legitur in *Chaldæo* Paraphraſte *Cantic.* 5. *verſ.* 6. מלי מוריגו מתוקן כרבשא *Verba palati ejus dulcia ſunt ſicut mel*; pro *Hebræis*, חכו ממתקים, *Palatum ejus dulcedines*. Et de *Sponſa* Cant. 4. v. 11. *Favum ſtillant labia tua, mel & lac ſubſunt lingua tua.* Sic de *Neſtore* Poëta *Iliad. a.* verſu 249.

τῷ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδὴ,
E cujus lingua melle dulcior fluebat vox. Et *Theocritus* Idyll. 8.

Κρῆσσον μολπεῖν τοῦ ἀείδειν, ἢ μέλι λείχειν.
Præſtat te canentem audire, quam mel lingere. Et *Moſchus* de *Amore* Idyll. 1.

— ἀς μέλι φωνὰ,

Vox illi (dulcis) *ut mel.* Quod de meretrice *Salomon* Prov. 5. v. 3. *Favum ſtillant labia extranea.* Et de *Glauco Statius* in *Epicedio* lib. 2. *Sylvarum*,

— *penituſque loquentis*
Hyblæis *vox mixta favis.* —

Hinc paſſim in *Pindaro* (*n*) μελιγάρυες ὕμνοι, & (*o*) μελιφθεγγοι ἀοιδαι. Et, in *Illuſtrio*, *Sophocles* ,, *Pyth. Tragicus* μέλιττα ἐκαλεῖτο διὰ τὸ ἡδύ, *apis vocabatur propter carminis ſuavitatem:* ut *Xenophon* apud *Suidam* Ἀττικὴ μέλιττα, *apis Attica*. Et in *Ariſtophanis Avibus*,

(*n*) *Olymp.* 3. *Iſthm.* 2.
(*o*) *Iſthm.* 2. & 6.

— ἅζεται ἡ μέλιττα
Θρύνιχος ἀμβροσίων
Μελέων ἀπεδέξατο καρπὸν ἀεὶ,
Φέρει γλυκεῖαν ᾠδάν.

Ut apis Phrynichus (Comicus Poëta) *ambroſiorum carminum fructum ſemper depaſcebatur, ferens dulcem cantionem.* Et *Anthologiæ* lib. 5. in ſtatuam *Sapphus*,

Πιερὶς δὲ μέλιττα λιγυθρόῳ ἵζετο Σαπφοῖ,
Pieria *vero apis dulciſona ſedebat* Sappho. Et in *Erinnam*,

Πιερικαῖς βαθύμυγγος ἀπειραλέαισι μέλεσσι,
Pieriæ *guttas ſtillans apis.* Et in *Homerum*,

Πιερικὴ δὲ μέλισσα πεῖρ ἔπεα θεῖον ἀνάσσῃ,
Κηΐῳ ἀδίνασα μελιγωγίς.

Pieria *vero apis circa deorum os errabat, favum parens melle fluentem.* Eodem pertinet, quod (*p*) *Plinius*, atque (*q*) alii referunt apes in ore infantis *Platonis* ſediſſe, ſuavitatem illam prædulcis eloquii portendentes. Quod idem de (*r*) *Pindaro*, (*s*) *Lucano*, & (*t*) *Ambroſio* ſcribunt auctores non contemnendi.

(*p*) *Lib.* 11. *c.* 17.
(*q*) *Cic. Divin. l.* 1.
Val. Max. l. 1. *c.* 6.
(*r*) *Pindaro*, *Æl. Var. l.* 12. *c.* 55.
(*s*) *Æl. citat. & Author.* *ſ.* 64.
(*t*) *In ejus Vita.*

Mel inter ea, quæ vitæ ſunt maximè neceſſaria poſuerunt *Hebræi* veteres. Ut *Sirachides* cap. 39. v. 31. Ἀρχὴ πάσης χρείας εἰς ζωὴν ἀνθρώπου, ὕδωρ, πῦρ, καὶ σίδηρος, καὶ ἅλας, καὶ σεμίδαλις πυρὸς, καὶ μέλι, &c. *Principium omnis neceſſitatis ad vitam hominis* (id eſt, primas tenent inter ea, quæ ad vitam maximè requiruntur) *aqua, ignis, ferrum, ſal, frumenta, ſimila, mel*, &c.

(*t*) *Paulinus in Ambroſ. Vita.*

Ad

Ad multa enim mel fuit utile, ad eſum, ad potum, ad medicinam, ad conſervanda cadavera. Melle denique in ſacris uſi ſunt ſuperſtitioſi homines. Mellis eſum quod attinet, ita de eo *Jonathan* in *Paraphraſi* Lev. 11. verſ 20. *Species apum abominatio erunt vobis. Tamen* רוכבא דיבורי יתאכל, *mel apum comedetur*. Quod ipſum ſcribunt *Arabes*, & humani lactis exemplo illuſtrant, cujus uſus permittitur, licet humana caro ſit prohibita Itaque de eſu mellis in Scriptura paſſim agitur. Ut *Deuter.* 32. *verſ.* 13. *Sugendum ei dedit mel e rupe.* Pſal. 81. verſ. 17. *Ex rupe mellis ſatiabo te.* Prov. 24 verſ. 13. *Fili mi, ede mel; quia bonum eſt.* Prov. 25. verſ. 16. *Cum mel repereris, ede quantum tibi ſufficit.* Eſa. 7. 22. *Quiſquis in terra ſupereſuerit, butyrum & mel comedet.* Ezech. 16. v. 13 *Similam & mel oleumque comediſti.* Ex exemplo ſunt *Samſon*, Judic. 14 verſ. 9. *Jonathan*, 1 Sam. 14. verſ. 27. *Salomon*, Cant. 5. verſ. 1. *Johannes*, Matth. 3 verſ 4. *Chriſtus* ipſe denique, Luc. 24. verſ. 42. 43. Et infantili etiam ætati convenire hunc cibum probatur ex celebri *Eſaiæ* loco de *Emmanuele* cap. 7. verſ. 15. *Butyrum & mel comedet, donec ſciat reprobare malum, & eligere bonum*: id eſt, donec ſit paulò adultior. *Baſilius*, Παιδικὴ τροφὴ χρῆται ὁ ἐμμανουὴλ διὰ τὴν ἑφεξῆς, βυτύρῳ, καὶ μέλιτι. *Puerili alimento utitur propter carnem* Emmanuel, *butyro nempe, & melle.* Cyrillus, Τροφὸν αὐτῷ γεγονέναι λέγει τὸ πνεῦμα πρέπειν, βούτυρόν τε, καὶ μέλι. *Cibum ei fore dicens parvulis convenientem, butyrum, & mel* Hieronymus, *Cibis nutur infantiæ*, "*Butyrum comedet, & mel.* Bernardus *De Adventu* Serm. 2. "*Butyrum, inquit, & lac comedet: ac ſi dicat.* "*Parvulus eris, & veſcetur infantilibus alimentis.* Inde eſt, quòd in Baptiſmo, in quo fideles renaſcuntur, lac & mel præguſtandum dabant Veteres. Tertullianus *De corona militis* cap. 3. *Inde ſuſcepti lactis & mellis concordiam præguſtamus.* Quo alludens *Hieronymus* adverſus *Luciferianos* capite 4. e lavacro egreſſos dicit *lactis & mellis præguſtare concordiam ad infantiæ ſignificationem.* Neque enim ſolo lacte, ſed & melle tum alebantur infantes. Sic ex antiquiſſimis *Cretenſium* Hiſtoriis narrat *Didymus Meliſſea*, *Cretenſium* Regem, duas habuiſſe filias, *Amaltheam*, & *Meliſſam*, quæ *Jovem* puerum caprino lacte ac melle nutricrint. Ita habetur in *Lactantio* lib. 1. *De falſa religione* cap. 22. Et apud *Antonium Liberalem Bocus* antri meminit, quod occupabant ἱερὰ. μέλιττα τροφὸς ἓξ Διὸς, *apes ſacra* Jovis *nutrices*. Quale eſt, quòd Πανδάμῳ, ᾧ πατρῶας οἰκίας ἐκτοδίοις, μέλιττα τροφοὶ ἐγένοντο ὑπὲρ ἓξ γάλακτος παραπεθεῖσαι μέλι, Pindaro *è paterna domo* pulſo & *expoſito apes nutricum vicem præſtiterunt, pro lacte mel illis præbentes.* Itaque pueris in morbo ſi quid amari eſſet ebibendum, prius ora poculi melle illinebantur, ut conſuetum cibum ibi propinari putarent. *Lucretius*,

Sed veluti pueris abſinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerorum ætas improvida inſidiſcatur.

Sed, utut mel ſuavis ſit cibus, & in qualibet ætate conveniat, videndum tamen, ne quid nimis. Hinc *Salomon* Proverb. 25. v. 16. *Cum mel repereris, comede quantum ſatis eſt tibi, ne ſatur illud evomas.* Et Prov. 27. v. 7. *Anima ſaturata calcet ſavum.* Ut *Pindarus Nemeâ* 7.

Κόρον δ' ἴχει, καὶ μέλι.

Mellis etiam eſt ſatietas. Et *Epigramma* vetus,

--- καὶ μέλιτος τι πλέον ἐξ ἔδεσ χάρη,

Mellis etiam quod abundat eſt fel. Rabbinicum quoque Adagium huc pertinet, אוכל דבש הרבה סופו מקיאו, *Qui mel multum comedit, tandem illud evomit*

Mellis uſus in potu commendari videtur his *Ne-*

hemiæ verbis in verſione *Hieronymi* cap. 8. v. 10 *Ite; comedite pinguia, & bibite mulſum.* Ita eſt in *Hieronymo. Mulſum* autem eſt οἰνόμελι, id eſt, potus ex vino & melle confectus. Hujus conficiendi rationem accurate docent *Dioſcorides* lib. 5. cap. 8. *Palladius* lib. 11. cap. 17. & auctores *Geoponicæ* lib 8. cap 25 *Plinius* quoque obiter lib. 22. cap. 24. Nec *Talmudicos* id præteriit in Tractatu *De Idolatria* cap. 2. fol. 30. a. ubi ad quæſtionem, Quid ſit אינומלין, οἰνόμελι reſpondent eſſe יין ודבש ופלפלין, *vinum, & mel, & piper, ſimul mixta, & temperata.* Quæ tamen deſcriptio potius ad *eoadunum* pertinet. Quærit denique *Macrobius Saturnalium* lib. 7. cap. 12. cur ex recenti melle & vetuſto vino mulſum optimè temperetur. Eſt etiam in *Poetis* frequens mulſi mentio. *Plautus* in *Perſa* Scena 3.

Commiſce mulſum, ſtruthea, colubeaque appara.

Et in *Sticho* Actus 2. Scena 1.

Quot potiones mulſi, quot autem prandia?

Horatius lib 2. *Satyra* 2.

Sperne cibum vilem, niſi Hymettia *mella* Falerno
Ne biberis diluta. ---

Et *Satyra* 4.

Aufidius *forti miſcebat mella* Falerno,
Mendoſe; quoniam vacuis committere vetat
Nil niſi lene decet: lenis præcordia mulſo
Prolueris melius. ---

Virgilius lib 4. *Georgicon*,

Dulcia mella premes, nec tantum dulcia quantum
Et liquida, & diram Bacchi domatura ſaporem.

Id eſt, apta mulſa (inquit *Servius*) *quia majores vinæ aſperitas mellis dulcedine temperabant. Martialis* libri 4. *Epigrammate* 13.

Tam bene rara (a) *ſuo miſcentur cinnama nardo,* (a) Al. Syr.
Maſſica Theſeis *tam bene vina ſavis.*

Et lib. 13. *Epigrammate* 108.

Attica *mellarem turbatis mella* Falernum,
Miſcere decet hoc a Ganymede *merum.*

Corippus lib. 3.

Fuſca dabant fulvo Rhætica *vina metallo;*
Quæ natura parat liquida non indiga mellis.

Homerum præiviſſe volunt, *Iliad. κ'.* verſu 234. ubi *Circe*

--- μέλι χλωρὸν
Οἴνῳ Πραμνείῳ ἐπόνα,

mel recens vino Pramnio *miſcuit.* Quin, diu ante *Circen*, *Ariſtæum primum omnium* (ajunt) *mel miſcuiſſe vino.* Ita *Plinius* lib. 14. cap 4. Tamen *Plutarchus* οἰνόμελι mulſum inter ea cenſet, quæ nuper inventa ſunt. Locus eſt *Sympoſiacum* lib. 8. Quæſt. 9. Πολλὰ γὰρ τῶν ἀγνώτων καὶ ἀθρόστων πρότερον, ἥδιστα νῦν γίγνεται, βρωτὰ οἰνόμελι, καὶ μύττα. *Multa enim, quæ gustari olim & comedi non ſolebant, nunc pro ſuaviſſimis habentur, ut mulſum, & vulva.* An quia Veterum inventis tam multa addidit gula Recentiorum, ut res pro nova haberi potuerit? Itaque ne nomen quidem οἰνόμελι uſpiam exſtat, quod ſciam, ante *Dioſcoridem*. Et in *Nehemiæ* loco, quem ſupra citavimus, *Hebræa* ſolum habent שתו מפתקים, *Bibite dulcia:* & *Græca* verſio, Πίετε γλυκέσματα. Ut & 3 *Eſdr.* 6. *v.* 52.

De mellis uſu ad Medicinam jam (*b*) actum ad illa *Græca* verſionis verba de ape *Proverb* 6. *verſ.* 8. Ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς τε καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίειαν προσφέρονται, *Cujus labores* (mel nimirum) *Reges & privati ad ſanitatem adhibent.* Quibus hæc adde de *Jonathane* 1 Samuel. 14. v. 27. *Extendens ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, eam intinxit in favum mellis: & cum manum ad os admoviſſet, lumen receperunt oculi ejus.* Addit *Arabs*, لان كان اظلم عليه (b) Lib. 4. c. 4 p. 511. lin 39 & ſeq.

Quia

Quia caligo oriebatur obortа. Nempe propter inediam, ut *Plautino Curculioni*, qui, urgente fame, in hæc verba prorumpit Actûs 2. Scena 3.

— cenebræ obortantur, genua inediâ succidunt.

Et paulò post,

— peris, prospicio parum,
Os amarum habeo, dentes plenos, loppume fauces fame.

Caligare fame Arabicè اسدف *asdapha* dicitur verbo maximè proprio. Porrò, ut ad hunc locum vere observat Cl. *Vossius* lib. 4. *De Idololatria* cap. 79. cùm omnis id habeat cibus, ut vires deperditas inflauret, tum præcipuè hoc, uti vinum, sic mel præstat, quia ambo subtilia sunt, eoque citius vires suas diffundunt. Sunt, qui mellis observent id esse proprium, ut oculorum caliginem discutiat. Quod asserunt multi Veteres. *Dioscorides* lib. 2. de melle, Ἀποσμᾷ δὲ τὰ ἐπισκοτοῦντα τοῖς ὄμμασι. *Ea abstergit, qua oculis caliginem inducunt. Plinius* lib. 29. cap. 6. *Mel maximum oculis, in quæ apes immortuæ sunt. Samonicus* cap. 14.

Hybleï *mellis fuces cum felle caprino*
Subveniunt oculis dirâ caligine pressis.

Sed frustra hæc afferuntur, cùm non esu, sed illitu, levatur oculis prodesse mel. Non possum minari satis quorsum *Hieronymus* in *Epistola* ad *Fabiolam* de XLII. mansionibus, *mellis* nomine, de quo gustavit *Jonathan*, meretricem significari putet: *Mel*, inquit, *distillat a labiis mulieris meretricis: de quo puto juxta mysticos intellectus gustâsse* Jonathan, *& forte deprehensum vix populi precibus liberatum.*

Ad medicos mellis usus etiam id Magistri referunt, quod *Esa.* 30. *vers.* 6. *camelis super* Hebraicè דבשרת *dabbeseth* dicitur, tanquam à voce דבש *debas*, quę *mel* sonat. Quasi sic appelletur, eò quod oneribus læsum melle liungi soleat. *R. Selomo* in *Esaiam*, על שם שכתרקבת תביד וסבין שם דבש לרפואה קרוידר דבשרת, *Quia semper putrescit, & melle ad sanandum illud unguunt*, dabbeseth *appellatur.* Quod ipsum asserunt *Talmudici* Tractatus *De Sabbatho* cap. 8. & 14. & in *Bava Metsia* cap. 3. Non assentior tamen; quia hæc originatio videtur longè petita. Ad *Hebræum* דבשרת aliquo modo alludit *Arabicum* سدبق *sadiph* ejusdem notionis. Fortasse enim ex דבשרת *dabbeseth*, primò factum est دفيس *daphis*, deinde per Metathesim, سدبق *sadiph*, de quo periti judicent.

De mellis usu ad cadaverum pollincturam & condituram nihil in Scriptura reperio. Nisi quis adhibitum putet ab *Ægyptiis* Medicis, qui *Jacobum* pollinxerunt. Nam in *Ægypto* sic fiebat. Hinc *Statius* in *Propemptico Metii Celeris*,

Duc & ad Emathios *manes, ubi bellicus urbis*
Conditor Hyblæo *perfusus nectare durat.*

Id est, ad urbem *Alexandriam*, ubi conditoris *Alexandri* corpus servatur melle perfusum. Et apud *Eutychium Alexandrinum*, *Philemon* idem cadaver *Alexandriam* delaturus عسل ملاء *melle* illud implevit.

Et *Plinius* lib. 7. cap. 3. de *Claudio Cæsare*, *Nos principatu ejus allatum illi ex Ægypto in melle* (hippocentaurum) *vidimus.* Qui ritus etiam à *Babylonis* usurpatus, de quibus *Herodotus* lib. 1. ταφαὶ δὲ αὐτοῖς ἐν μέλιτι. Et à *Lacedemonis* cum Reges, peregrè defuncti, domum referendi erant. Sic *Agesipolis*, cùm in *Macedonia Aphyto* diem obiisset, ἐν μέλιτι τιθεῖς, καὶ κομισθεὶς οἴκαδε, ἔτυχε τῆς βασιλικῆς ταφῆς, *in melle positus, & domum relatus, regiam sepulturam consequutus est.* Ita *Xenophon* lib. 1. *Rerum Græcarum.* Et ejus in regio munere collega *Agesilaüs*, cùm in *Menelai* portu inter *Ægyptum* & *Cyrenas* morbo implicitus decessisset, ᾧ σώματι ἐν μέλιτι κομισθέντι εἰς τὴν Σπάρτην, ἔτυχε τῆς βασιλικῆς ταφῆς τε, καὶ τιμῆς, *corpus in melle* Spartam *delatum regiam sepulturam atque honorem consequutus est.* Diodori verba sunt *Historiarum* lib. 15. Tamen mellis penuriâ in cera conditum fuisse scribit *Plutarchus* in ejus *Vita.* Ad eundem morem alludunt hæc *Lucretii* lib. 3. versu 902.

Nam si in morte malum est malis morsque ferarum
Tractari, non invenio qui non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis,
Aut in melle situm suffocari, &c.

Sed & *Corippus* lib. 3. *Justiniani* funus describens, inter præstantissima aromata, puta thus, & balsimum, quibus Imperatorum corpora condiebantur, melli quoque suum fuisse locum his verbis docet:

Thura Sabæa *cremant, fragrantia mella locatis*
Infundunt pateris, & odoro balsama succo,
Omnum alia species, unguentaque mira servantur,
Tempus in æternum sacrum servantia corpus.

Nempe scribit *Plinius* lib. 22. cap. 24. mellis naturam talem esse, *ut putrescere corpora non sinat, jucunda sapore, atque non aspero, alia quam salis natura.* Et *Democritus* in spem resurrectionis corpora voluit mellis asservari. Quod didici è duobus Veterum locis. Uno *Varronis* apud *Nonium* cap. 3. verbo *Valgus*, Heraclides Ponticus *plus sapit, qui præcepit ut comburerent, quam* Democritus, *qui ut in melle servarent.* Altero *Plinii* lib. 7. cap. 55. *Similis & de asservandis corporibus hominum & reviviscendis promissa à* Democrito *vanitas, qui non revixit ipse.*

De melle Lex habetur *Levit.* 2. *v.* 11. 12. *Nullum fermentum & mel nullum Deo adolebitis in oblationem ejus absumendam. In oblationem tamen primitiarum ea Domino offeretis. Sed super altare ne offerantur in odorem suavitatis.* Ubi *mellis* nomine *R. Selomo* כל מתיקת פרי, *omnem fructuum dulcedinem*, & nonnulli apud *Aben Ezram* dactylos intelligunt: ut 2 *Paral.* 31. *v.* 5. ubi leguntur *Israëlita* obtulisse *primitias frumenti, musti, olei, & mellis, & omnis agri proventus.* Et verò idem ab *Esdra*, quod in Lege significari videbitur verisimile, eum utrobique agatur de mellis primitiis Deo oblatis, aut offerendis, sed si de dactylis in Lege agatur, aut in genere de fructibus arborum, nullibi mellis usum in sacrificiis Lex prohibuerit. Quem tamen fuisse prohibitum omnes Veteres constanter docent. Ut ἐν τοῖς ἐξωθεν *Plutarchus* lib. 4. *Symposiacum* cap. 5. E. *Judaïs Philo* Περὶ θυσιῶν. E *Patrum* choro *Hieronymus*, *Chrysostomus*, *Procopius*, *Cyrillus*, *Theodoretus*, &c. Ita quidquid velint *Hebræi* recentiores, utrobique nomine דבש, *mel* significari puto. Et *mellis primitias* dici, quod verno tempore primùm ex alvearibus colligitur. Porrò mel super altare cur Lex prohibeat offerri, nemo facilè dixerit. Et varii varia commiscuntur. *Philo* mel prohiberi, ἐπειδήπερ ἡ συναγωγὸς αὐτοῦ μέλιττα ζώων ἐστὶν ἀκάθαρτον, αἰσθήσεως καὶ φθορᾶς γεμάτων, *quia ejus collectrix apis animal est impurum, quodque ex mortuorum bovum putredine & corruptione nasci perhibent.* Alii in *Theodoreto*, διὰ τὴν μελίττης καὶ ἀκαθάρτοις τίτοις ὀφιζανίσης, καὶ πάντων ἀθρισζόντων τὴν μελιττουργίαν τὰς ἀφορμὰς, *quia apis in locis impuris sedet, & mellis conficiendi materiam undecunque colligit.* Alii apud eundem, διδάσκεσθαι ἡμᾶς ἐξ οἰκείου πόνου τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν, κατὰ τὸ ἓξ ἔτη κελομένου παραίτεσθαι ἀ δὴ ἡ μέλιττα κατῆκε, ὡς ἐκ μισθοῦ φασι τοῦ, *nos edoceri ex propriis laboribus solvenda esse sacrificia; apis autem fructum, ut ajunt, è labore nostro non procedere.* Ipse censet διὰ τὴ μέλιτος τὸν ἡδὺν ἀπαγορεύεσθαι, *mellis nomine voluptatem prohiberi.* Quod etiam in *Philone* legas. Et *Hieronymus* Epistola nona ad *Eustochium*, mel in Dei

Dei ſacrificiis offerri negat, *quia apud Deum nihil voluptuoſius, nihil tantum ſuave placet, niſi quod in ſe habet mordacis aliquid veritatis.* Et Epiſtolâ duodecimâ ad *Gaudentium*, ut à carnis illecebris abſtinendum eſſe docet, *In Domini ſacrificiis*, inquit, *mel non offerunt: cera atque contempta, qua melli hoſpitium eſt, oleum accenditur in Templo Dei, quod de amaritudine exprimitur olivarum.* Et *Iſychius* in hunc locum vult *Paganorum doctrinam intelligo, propter ſuavitatem verborum, & dulcedinem eloqui.* Quæ, utut minus certa, ferri poſſunt. Sed joculare eſt, quod *Plutarchus* dum in eo eſt, ut *Judæos Bacchum* coluiſſe probet, inter cætera hoc affert *Sympoſiacum* libri quarti quæſtione quinta, Ἔτι τοίνυν μέλι μὲν ἡ προσφέρειν ταῖς ἱερουργίαις, ἵνα δοκῇ φθόγειν ἢ οἶνον χρωνύμενοι. *Nunc etiam mel in ſacrificiis non offerunt, quia vinum admixtum videtur corrumpere.* Tanquam veriti ne *Bacchum* irritarent vinum mixturâ mellis inficientes. Quæ ratio eſt ineptiſſima. Potuiſſent enim vinum & mel *Baccho* ſeparatim offerre. Neque veros *Bacchi* cultores inceſſit hæc religio, qui illi non ſolum vinum, ſed & mel offerebant. Res ex *Tibullo* certa, qui *Bacchum* ſic alloquitur libri primi *Elegia* octava,

Sic venias, hodierne: tibi dem thura, tibi dem honores,
Liba & Moſopio dulcia mella fero.

Concinit *Ovidius* libri tertii *Faſtorum* verſu 735.

Liba Deo fiunt, ſuccis quia dulcibus idem
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

Unde illi *Briſæi* nomen, ut ſuprà notavimus. Sed & Deorum aliis mel fuiſſe paſſim oblatum, nemo eſt, qui neſciat. Quod *Ezechielis* capite decimo ſexto *Judæa* ſynagogæ Deus objicit. *Feciſti*, inquit, *tibi maſculas imagines, ut ſcortareris cum iis*, &c. *Et cibum meum, quem dederam tibi, ſimilam, ac oleum, ac mel, quibus te cibaveram, hoc obtuliſti illis in odorem ſuavitatis.* Nam Deorum vix ullus fuit, cui melle non ſit libatum. Sic de *Mercurio* dicit *Amopater Sidonius* libri primi *Anthologia* capite trigeſimo octavo,

Ἑρμολ῀ Ἑρμεία, σὺ πειρήνης, ἐν δὲ γάλακτι
Χεῖρα, καὶ ἀγλαὸν ἐπινδέρεο῀ μέλιτι.

Facili eſt Mercurius, *ô paſtores, qui laſſe gaudet, & querno placatur melle.* Et de *Plutone Situs* libri decimi tertii verſu 415.

Duc pradicta ſacris duro placamina Diti
Mella ſimul tecum, & puri ſer dona Lyæi.

Et de *Hecate Apollonius* lib. 3. *Argonauticon* v. 1034.

Μυκηνὴ δ᾽ Ἐκάτην Περσηΐδα μειλίσσεο
Λείβων ἐκ δίπα῀ σιμβλήια ἔργα μελίσσων.

Unigenitam Hecaten Perſeidem *placa, ex patera libans apum opera, quæ in alveariis fiunt.* Et de *Priapo* paſtor *Aſtacus* in *Calphurnio Ecloga* ſecunda,

Roraneſque favos damus, & liquentia mella.

Ut *Jano* cum palmulis & ficubus mel offerre moris erat, ut annus eſſet dulcior. *Ovidius* libri primi *Faſtorum* verſu 185.

Quid vult palma tibi, rugoſeque carica, dixi,
Et data ſub nivea candida mella cado?
Omen, ait, cauſa eſt, ut res ſapor ille ſequatur,
Et peragrat coetum dulcis ut annus iter.

Nymphis etiam mel & vinum apponi jubet *Apollinis* oraculum apud *Euſebium* libro quarto *Præparationis Evangelicæ*,

Χεῦε μέλι νύμφαισι, Διωνύσοιό τε δῶρα,

Funde mel Nymphis, & Bacchi dona. Sed & *Furia* melle placantur in *Silio* ubi ſuprà,

Inde tibi Alecto, *tibi nunquam læta* Megæra
Corpora lanigerum procumbant læta bidentum,
Fundam mella ſuper, Bacchique & lactis honorem.

Sed ut doceamus ſimul & ſemel nullum fuiſſe Deorum, qui melle gaudere non crederetur, legendus eſt *Pauſanias* in *Eliacis prioribus*, ubi poſtquam aras minimum quinquaginta recenſuit in *Jovis Olympii* Templo variis nummibus erectas, & quaſdam in illo cenſu omnibus diis ſacras; Ἐκάστῳ δὲ ἐπάξ ἔστι μοῖρα (inquit) θύειν ἔδει πάντων Ὀλυμπίων ἕ καταλεγομένων βωμῶν· θύειν δὲ ἀρχοῦσι τῶν τριῶν· λιβανωτὸν γὰρ ἐμὶ πυρὶ μαγγάνειν μέλιτι θυμιᾶσιν ἔδει ἑκάστῳ βωμῷ. *Semel quolibet menſe ad omnes, quas recenſuimus, aras* Elei *ſacra faciunt, vetuſto quodam ritu, thura, & melle ſubactum triticum adolemes. Perſas* etiam deſcribit *Strabo* libro decimo quinto in omnibus ſacrificiis ἀπαρχόμενοι ἐλαίου, ἐμοῦ γάλακτι καὶ μέλιτι κεκραμένα, *Oleum cum lacte, & melle mixtum libantes.* Proinde *Homerus*, vel quiſquis eſt, *Hymno* in *Mercurium*, mel vocat

--- Θεῶν ἐριβῶλον ἐδωδήν,

Deorum ſuavem tubum. Et mus in *Batrachomyomachiâ* ranæ ſuas delicias cum jactantia enumerans; *Non me fugit*, inquit, *panis ter pſtus, non placenta ſeſamo condita, non perna fruſta, non jecera, non caſeus,*

Οὐ χρεὼν μνήσασθαι, τὸ καὶ μάκαρσι πεδῆσεν,
Νέκταρ ἀριστεύειν μελιηδέα, καὶ μελιτώσας,

Non optimum ex melle dulciarum, quod etiam Dii deſiderant. Cujuſmodi ſacrificia ἠφάλιτα, καὶ μελιτώσας, vocat *Plutarchus* in libro *De tranquillitate*, & *Sympoſiacum* libri quarti quæſtione quintâ. Taceo frequentem mellis uſum inter inferias & libationes pro mortuis. Sic in *Patrocli* funere *Achilles Iliad.* Ψ.

Ἐκ δὲ τίθει μελιτος῀ καὶ ἀλοιφης῀ ἀμφιφορῆας,

Impoſuit (feretro) *mellis & olei amphoras.* Et *Odyſſ.* ω. crematur *Achillis* cadaver,

--- ἐπ᾽ ἰθυτὸ θοῶν, καὶ ἀλοιφῇ πολῷ,
Καὶ μέλιτι γλυκερῷ· ---

in veſte Deorum, & cum oleo multo, & melle dulci. Et apud *Euripidem Iphigenia* in *Tauris* inferias *Oreſti* fratri parat

Πηγὰς τ᾽ ὑρίων ἐκ μέσων
Βώκχη τ᾽ ἀνηρὰς λιβάδας,
Ἐυθᾶν τε πόνημα μελισσᾶν,

Fontes ſanguinis ex mensarum vitulis, & Bacchi vinoſam libationem, & flavarum laborem apum. Ita habetur verſu 163. Et rurſus eundem tanquam morituram alloquens verſu 632.

Πολλὰ τὸ γάῤ ζοι κἄσμιον ἐνθάπτω τάφῳ,
Καὶ σ᾽ ὑρίας ἀμβροσιμώντου γύου῀
Σαθῆς μελίσσης εἰς τὸ σὸν ἐμβαλὼ εἶδος,

Multum enim ornatum tibi in ſepulchro ponam, & montana flava apes delicias ex floribus manantes in rogum tuum injiciam. Taceo item

Melle ſoporatam & medicatis frugibus offam.

Cerbero ab *Æneâ* objectam. Ubi non probo, quod vir ſui ævi facilè doctiſſimus (*a*) legendum eſſe *ſaporatam* tanto molimine contendit. Quamvis enim *ſaporatum* pro *condito* dixerint *Tertullianus*, *Arnobius*, *Martellinus*, atque alii poſteriores ævi Scriptores, tamen *Auguſti* ævo vox fuit ignota prorſus, neque à quoquam uſurpata. Et quamvis ullam eſſe in melle ſoporandi vim perneget vir eximius, tamen aliter ſenſiſſe Veteres *Cælius Rhodiginus* (*b*) ex *Orpheo* probat, qui *Saturnum* à *Jove* mellis appetitum inſidiis, & conſopitum fuiſſe narrat. Quibus addo hæc *Jamblichi* apud *Photium* auctore 94. Ὅσ δὲ τῷ μέλιτι παρωξύνετο μᾶλλον ἀνίσταται. *Illa autem melle ſoporati vix expergiſcuntur.* Sed hæc de melle plus ſatis. Tantùm addo, Deum, ob id ipſum, quod in Dæmonum ſacris mellis uſus penè perpetuus fuerit, pro impuro illud habuiſſe, & in ſuis ſacrificiis offerri noluiſſe.

(a) *Tertull. Adverſ. lib.* 28. c. 45.

(b) *Lect. Antiq. lib.* 28. c. 27.

Alius apis labor eſt *cera*, melle non minus utilis. Ex cera enim cerei fiunt, quibus tenebræ fugantur: *Martialis*,

Hic tibi nocturnos præſtabit cereus ignes.

Eadem præſtat uſum glutinis. *Virgilius*,

Pan *primus calamos cerâ conjungere plures*
Inſtituit. ---

Nec minùs cerâ, quam melle condiebantur cadavera. Sic *Herodotus* libro quarto *Scythas* refert Regis mortui corpus κατακηρώσαντες per totam *Scythiam* circumtuliſſe, antequam terra condèrent. Et libro primo idem de *Perſis*, κατακηρώσαντες ἢ νεκρὸν γῇ κρύπτουσι. Unde *Cicero* libro primo *Tuſculanarum*, Perſarum *cera circumlitos condimus, ut quam maxime permaneant corpora*

corpora. Et *Strabo* libro decimo quinto, Θάπτουσι δὲ κηρῷ περιπλάσαντες τὰ σώματα. Itaque מומיא *mumia* vox notiſſima deduci videtur ex מום *mum*. *Perſa ceram* & *Arabes* شمع ſic appellant. Et *Eſaiæ* verba capitis ſexageſimi quarti verſu ſecundo, בקדוח אש המסים מים, *Seniores* ſic reddunt, Ὡς κηρὸς πῦρ ἀποστάζοντος τὰ σώματα. Quia pro מים, id eſt, *aquis*, כום, id eſt, *ceram*, legerunt. Et בקדם אש, *ut ceram igne*, pro בקדוח אש, *ut conflagrat ignis*. Itaque jam tum pro *cera* erat in uſu vox מום *mum*, unde *Mumia*. Cerę etiam multus fuit uſus in Scriptura, & pugillaribus, & in pictura, & in fuco, & in ſigillis, qui hodieque durat. Sed hæc ſunt alterius loci.

Cum cera ad ignem liqueſcente multa conferunt Sacri Scriptores. Sic *David* Pſal. 22.15. *Cor meum ſimile cera eſt, liqueſcit in viſceribus meis*. Et *Pſal.* 68. 3. *Ut coram igne cera liqueſcit, ita coram Deo improbi pereunt*. Et *Pſal.* 97. 5. *Montes ut cera liqueſiunt coram Domino*. Et *Mich.* 1. 4. *Liqueſient montes ſub eo, & valles diſſindentur, ut cera coram igne*. Unde Scriptor libri *Judith*, quiſquis eſt, capitis decimi ſexti verſu decimo octavo, *Petra à conſpectu tuo ut cera liqueſcent*. Ita etiam paſſim. *Theocritus* in *Pharmaceutria*,

Ὡς τοῦτο τὸ κηρὸν ὑγρὸ, ζῶ δαίμων, τάχα,
Ὡς τἀπιὼ ὑπ' ἔρατῶ ὁ Μύσκῶ ἀντίνα διαφις.

Ut hanc ceram ego, Deo juvante, liquefacio, ita ſtatim liqueſcat pro amore Myndius Delphis. Unde *Virgilius*,

Limus ut hic dureſcit, & hæc ut cera liqueſcit
Uno eodemque igni, ſic noſtro Daphnis *amore*.

Lucretius de nubibus libri ſexti verſu 512.

Præterea cum rareſcunt quoque nubila ventis,
Aut diſſolvuntur Solis ſuper icta calore,
Mittunt humorem pluvium ſtillantia, quaſi igni
Cera ſuper calido tabeſcens multa liqueſcat.

Ovidius de *Narciſſo* libro tertio *Metamorphoſeos*,

Non talis alterius, ſed ut intabeſcere flava
Igne levi cera, matutinaque pruina
Sole repente ſolent: ſic attenuatus amore
Liquitur, & tello paulatim carpitur igni.

Et libro decimo de ſtatua *Pygmalionis*,

Subſedit digitis, cedatque ut Hymettia *ſole*
Cera remolleſcit. —

Lucanus de *Sabella*, quem ſeps ſerpens momorderat, libri noni verſu 783;

— *manant humeri, forteſque lacerti,*
Colla caputque fluunt, calido non ocyus Auſtro,
Nix reſoluta cadit, nec Solem cera ſequetur.

Aſclepiades Anthologiæ libri ſeptimi *Epigrammate* vigeſimo ſexto,

Τήκομαι ὡς κηρὸς παρ' πυρὶ, κἀκῶ ὁρῶν.

Liqueſio ut cera ad ignem, pulchritudinem videns.

Cera Hebraicè dicitur דונג, ſed *Chaldaicè* ששוה, unde *Hebraum* Verbum השתעה, eſt *cera inſtar molleſcere*, ſi Magiſtris credimus, qui hæc *Eſ.* 41. 10. אל תשתע כי אני אלהיך, in hunc ſenſum ferè reddunt, *Ne* (ut cera) *molleſcas, quia ego ſum Deus tuus*. Ita *R. Selomo*. Et obſervat *Kimchius* ſic interpretari majores ſuos, nempe in *Bereſcuh Rabba* ſectione 65. his verbis, כיון שאמר יצחק ליעקוב גשה נא ואמשוכך בני נשפטו מים על שוקי והיה לבו רפה כשעשה חמן לו הקדוש ברוך הוא שני מלאכים אחד בימינו ואחד בשמאלו והיו אוחזין אותו ככרפקו כדי שלא יפול הרא דנא דכתיב אל תשתע כי אני אלהיך, *Cum* Jacobo (ſub *Eſavi* veſte latenti, ut benedictionem conſequeretur) *dixit* Iſaac *Gen.* 27. 21. "*Accede, quæſo, fili mi, & tangam te: ſudore diſſluxerunt crura ipſius, & cor cera inſtar emolliti eſt. Sed Deus Sanctus & Benedictus illo præparavit duos Angelos, unum à dextris, alterum a ſiniſtris, qui eum ſub axilla tenerent, ne caderet. Unde eſt, quod dicitur* Eſ. 41. 10. "*Ne* (ut cera) *molleſcas, "quia ego ſum Deus tuus*.

Vocem נאת *necoth*, perincertæ ſignificationis *Gen.* 37. 25. & 43. 11. *Jonathan* שעיא, & *Arabs Ergenianus* شمعا, id eſt, *ceram*, exponunt, ut & auctor *Bereſith Rabba* ſectione 91. propè in fine. Et in *Onkeloſo* putant שעוא id ipſum eſſe, quia accedit ad שעוא. Unde ſit, alii Interpretes multo aliter explicant. LXX Θυμίαμα, vel Θυμιάματα. *Aquila*, σύραμα. *Hieronymus* in priore loco *aromata*, in poſteriore *ſtoracem*, ut *Aquila*; Syrus ܛܪܟܠܐ *reſinam*; Samaritanus ספ *balſamum*; *Arabs Pariſiis* editus حرنوبا, ut apud *Kimchum* nonnulli חרוב *ſiliquam*; *Arabes* duo manuſcripti in *Suecia* صمغا *gummi*, *Rabbi Moſes Sacerdos*, & *Kimchius*, דבר נחמד *rem deſiderabilem*; Rabbi Selomo, כנוסי בשמים הרבה, *collectiones plurium aromatum*. Poſteriores in re dubia è vetuſtioribus hunc, vel illum ſequuntur, prout viſum eſt. Solus *Junius*, privatam inſiſtens viam, *myxarias* reddidit, *qua Arabicè*, inquit, *dicuntur* NUKETA, *teſte* Ægineta, Actio, Pſello, & Actuario, *voce proximè ad* Hebraicum NEKOTH *accedente*. Sed virum, alioqui pium, & doctum, fugit ratio. Nam *Arabicum* myxariorum nomen مخيط *mucchatt*, prout *Arabes* conſtanter ſcribunt, nec unam quidem literulam communem habet cum *Hebræo* נאת *necheth*, quod ſtatim agnoſcet, quisquis in his linguis non eſt prorſus ἀναλφάβητος. Neque *Arabici* nominis ii meminere, quos ille citat, ſed *Græcorum* unus *Charito*, quod quidem ſciam, qui ſcribit μυχαίτας, ut officinæ *mukeias*, & *mokaitas*. Recentiorum plerique alii נאת *necoth*, Θυμιάματα *aromata* exponunt, cum *Græcis*, & *Hieronymo*, & *Hebræorum* nonnullis. Quod vix ſtare poſſe patebit legenti duo Scripturæ loca, in quibus occurrit hæc vox. Prior enim ſic habet *Gen.* 37. 25. *Sublatis oculis aſpexerunt, & ecce turmam viatorum* Iſmaelitarum *ex* Galaade *venientium, quorum cameli ferebant* נאת nechoth, *& reſinam, & ſtacten: & ibant, ut ea in* Ægyptum *deportarent*. Et poſterior *Gen.* 43. 11. *Sumite de laudatiſſimis hujus terræ fructibus in vaſis veſtris, ut ad virum illum munus feratis, paxim reſinæ,* נאת nechoth, *& ſtacten, & piſtacia, & amygdala*. Ex quorum lectione attento Lectori conſtabit נאת non eſſe Θυμιάματα vel *aromata*, vel *rem deſiderabilem* in genere, ſed peculiare aliquid, ut *mel*, *reſinam*, *ſtacten*, &c. quorum ibidem fit mentio. Et cur *Aquila* maximè placeat, qui *ſtoracem* reddidit, plures habeo rationes. Quarum prima hæc eſto, quod in *Syria ſtorax* abundè provenit. *Plinius* libri duodecimi capite vigeſimo quinto, *Proxima* Judææ Syria *ſupra* Phœnicem *ſtyracem gignit circa* Gabala, & Marathunta, & Caſium Seleuciæ *montem*. *Dioſcorides* libro ſecundo poſtquam ſtyracis præſtantiſſimi notas attulit, Τοῦτο δὲ ἐστὶ ὁ καταβαλίτης, καὶ Παισιανὸς, καὶ Καλλιῶ, ubi pro ὁ καταβαλίτης, legendum ὁ ταβαλίτης, id eſt, ex *Syriæ* urbe notiſſima *Gabalis*, de qua *Plinius*. Alii *Phœnicis* adſcribunt, ut *Artemidorus* apud *Stephanum* in Κάρυ. Et *Joſephus Galilæa*, libri decimi quinti *Antiquitatum* capite vigeſimo tertio. Secundò, meritò cenſetur ſtorax inter laudatiſſimos terræ fructus, cum ejus uſum Medici inter aromata maximè commendent. Tertiò, ut hic *Iſmaelitæ*, ſic, apud *Plinium* libri duodecimi capite 17, Arabes *ex Syria revehunt ſtyracem*. Quartò, à *Moſe* non fruſtrà jungitur

ſtyrax

ſtyrax cum reſina, melle, & myrrhæ ſtacte, cum ad illorum naturam accedat. Proinde à *Dioſcoride* ſtorax optimus ἠρτημένον *reſinoſum* deſcribitur, καὶ ἐν τῷ μαλάσσεσθαι ἀνεὶς ὑγρασίαν τινὰ μελιτώδη, *& cum ſubigitur emittens melleum quendam liquorem.* Eidemque tribuitur δακρύου κίμμι ὁμοῖον, διαυγὲς, ἐμφερίζον, *lacryma gummi ſimilis, tranſlucida, qualis myrrha.* Ita etiam *Iſidorus* libri decimi ſeptimi capite octavo, *Storax calamites, pinguis, reſinoſa, odoris jucundi, humectus, & veluti melliſonum liquorem emittens.* Hinc apud *Plinium* ſtyrax *adulteratur cedri reſina, vel gummi, aliis melle.* Quintò, *Hebræ* nominis originem ignotam hactenùs video mihi deprehendere. *Arabicum* Verbum نكث *nachatha* eſt 1. *haſta terram ita verberare ut nota impreſſa maneat:* 2. *haſta confoſſum aliquem in caput dejicere:* & النكث talis confoſſio: & النكاث qui ſic confodit. Quidni huc alludat *Hebræum* ſtyracis nomen נכאת *nechoth*, cum ex ſtyrace arbore fiant τὰ συρίγγια ἀκοντίσματα ἰσιόκτα τοῖς καγαυλοῖσι, *ſtyracina haſtilia itis, quæ ex corne fiunt, ſimilia?* Ita habetur in *Strabone* libro duodecimo. Ac proinde apud *Heſychium Gracum* σύραξ non ſolum *ſtyracem* arborem, aut *aroma*, ſed & *lanceam* ſignificat, & *haſta partem*, ſive *infimam*, ſive *ſupremam.* Neque enim convenit ſatis inter Veteres. *Pollux* libri primi capite decimo, τὸ μὲν τῦλον ἢ δόρατος εὐφυτίς, τὸ ἢ πρῖνον αἰχμὴ, καὶ ἰνιδιφατὶς, καὶ σύραξ, *ima pars haſtæ eſt ſauroter, & ſumma cuſpis, & ſtyrax.* Tamen eidem libri decimi capite trigeſimo primo εὐφυτὶς & σύραξ idem ſunt. Ita etiam *Heſychio, Suidæ* & *Etymologo.* Et apud *Athenæum* libro duodecimo ab *Heraclide Cumano* deſcribuntur *Perſarum* μηλόφορα *melophora* ἐπὶ τῶ συρίγγων μῆλα χρυσᾶ ἔχοντες *habentes in ſtyracibus* (id eſt, ſummis haſtilibus) *aurea mala.* Atque id ipſum eſt συρίγγιον libro ſecundo *Thucydidis*, ubi legitur *Plataenſis* quidam urbis clauſiſſe portas συραγὶς ἀντὶ βαλάνου χρησάμενον *is τὸν μοχλὸν, cuſpide haſtilis pro velle in ferram trajecto.* Et Verbum συραγίζειν *Heſychio* eſt κεντρίζειν *pungere*, tanquam *haſta* vel *haſta cuſpide.* Sexto, ſi auctoritate certamus, *Aquilam*, cui נכאת *nechuth*, eſt σύραξ, ſequitur *Hieronymus Gen.* 43. 11. ubi *ſtyracem* reddit. Et in *libro Nominum* legas, NECHOTA, *ſtyracem, vel aromata.* Quod ipſum ſenſiſſe ſuſpicor *Syros*, qui *reſinam*, & *Arabes*, qui *gummi* explicârunt, nomine generico abuſos, quia ſpeciale illos latebat. Cum נכאת *nechoth*, *aromate Hebræi* perperam confundunt נכותה *necotha*, quod planè aliud eſt *Eſ.* 39. 2. & 2 *Reg.* 20. 12. ut alibi dicetur.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

De Veſpis, & Crabronibus.

Scriptura loca tria de veſpa, qua Hebræis צרעה tſira. *Quidam morbi genus eſſe volunt, ſed perperam. Et plerique melius crabronem aut veſpam reddunt.* Ἀνθρήνη crabro, & ζφὶξ veſpa, *quam ſimiles, & quid differant. Veſpa deſcripto ex* Arabibus. *De veſpa & crabrone melle.* Βλίτιον *quid proprie. Veſpa oculos imperit.* Euripides *emendatus. Veſpa cur* צרעה tſira, *dicatur, duplex conjectura. Quid* σφηκιαὶ, σφηκώδες, & διασφηγὶ. Cracere, *unde* crabro. *Veſpa* Chananæis *infeſta, an vera* veſpæ, *vel timoris aculei, ut nonnullis volunt, qui pluribus refelluntur. Multo ſolum obiter referunt Sacri Scriptores, circumſtantius plane ſuppreſſis, quod probatur exemplis. Loca ab animalculis deſolata, & genus pulſa, vel exciſa. A vanis* Autariatæ, & *quidam* Galli. *A moribus* Abderitæ, Troës, *in* Italia *quadam gentes*, Megarenſes, Chalcidenſes, Gyarenſes. Juſtinus, Ariſtoteles, & Ælianus *emendati.* Neuris, Amyclis, Rhodo, Chio, Teno, Salamini *ſerpentes quam infeſtæ. A ſcorpionibus, & ſolpugis, vel phalangiis, gens deleta. Culices* Myulus *moleſti*, & Perſis *prope* Niſibin. *Loca trans* Iſtrum *propter apes inacceſſa. Apes* Lucullo *adverſæ*, & Rhauciis Cretæ *populis. Phaſelitas veſpa depulerunt, id eſt*, Phœnices, *ſeu* Chananæos, *qui ex* Phœnice *profecti* Phaſelidis *montana occuparerant. Veſpa apibus & hominibus moleſtiſſima. Earum in pulles amor. Illis proprium τὸ αἰμοπτυεῖν. In ſomnis viſa quid ſignificent.* Σφηκῶν ὁμιλητήριον. *His cur ſimilis* Antiſthenes. *Cur* Archilochi & Hipponactis *tumulis veſpa inſculpta.* Σφηκιᾶν ἰρεθίζειν, *irritare crabrones. Veſpæ quæ acerbiores, & quomodo illæ faciant lethiferas.* Cyprus *olim* Σφὴξ *a. Veſpa ex crocodilo tracundior, ex quo nata animoſior. Veſpa ab equis & aſinis, crabrones a mulis. Crabronum illus quis lethifer.* Ἀνθρήνη *unde dicta. Crabro juvencis, hominibus, apibus, aviculis quam infeſtus.* Chaldæa *Paraphraſis explicata* Pſal. 101. 5. *Cur lepra percuſſatur, qui proximo detrahit.* Linguâ tertiâ loqui quid *ſit* Chaldæis & Arabibus.

In tribus parallelis Scripturæ locis agitur de veſpis, vel crabronibus, à Deo in *Chananæos* immiſſis, à quibus percuſſi, & è ſedibus ſuis pulſi fuerint. Primus eſt *Exod.* 23. 28. *Mittam ante te veſpam, quæ expellat* Hevæum, Chananæum, & Hetthæum *a facie tua.* Secundus *Deut.* 7. 20. *Sed & veſpam mittet Dominus Deus tuus in eos, donec pereant hi, qui ſuperfuerunt, & à facie tua abſcondunt ſum.* Tertius *Joſ.* 24. 12. *Et miſi ante faciem veſtram veſpam, quæ expulit eos à conſpectu veſtro.* In his locis duo quæruntur. 1. An *Hebraum* צרעה *tſira*, quod ibi habetur, vere ſit *veſpa.* 2. Et ſi צרעה *tſira*, vere *veſpa* ſit, utrum literali ſenſu, an figurato veſpæ dicantur *Chananæos* expuliſſe.

De primo dubitatur, quia *Hebræis* צרוע *tſarua* eſt *leproſus*, & צרעת *tſaraath*, *lepra.* Itaque ex eadem Radice vox צרעה *tſira*, *Aben Ezra* videtur idem ſonare, aut ſaltem מכה בגוף שתהלש כח הגוף, *plagam aliquam in corpore, quâ debilitentur vires corporis.* Quod ſequuti *Arabs Pariſius* editus, & alii duo manuſcripti in utroque Legis loco pro צרעה *tſira*, habent العاهة *morbum, perniciem, calamitatem.* Sed hæc interpretatio mihi non placet; quia morbus non diceretur pepuliſſe *Chananæos.* Ægros enim potiùs detinet morbus, quàm è ſedibus ſuis pellit. Præterea in priorem verſionem conveniunt Veteres ferè quotquot ſunt. 1. *Graci* enim τὰς σφηκιὰς, vel τὸν σφηκίαν, conſtanter habent. Unde liber *Sapientiæ* capitis duodecimi verſu octavo, Ἀπέσειλας προδρόμους σῶν στρατοπέδων τὰς ζφὶκας, ἵνα αὐτὰς κατὰ μικρὸν ἐξολοθρεύσωσιν. *Miſiſti præcurſores exercitus tui veſpas, ut eos paulatim perderent.* 2. Eodem pertinet, quod *Hieronymus* tam in libris *Legis*, quam in *Joſua*, *crabrones* exponit. Utut enim nonnihil differant ἀνθρήνη *crabro*, & ζφὶξ *veſpa*, quia crabro veſpâ major eſt, atque alvo minus gracili, tamen fere promiſcuè ſumuntur. Nam Proverbium vetus σφηκιὰν ὑποῦν, vel ἰρεθίζειν, in *Ariſtophanis Lyſiſtrata* à *Plauto* redditur *irritare crabrones.* Et *Ariſtophanis* σφῆκες ἀνθρήνια vocant nidulos ſuos, quaſi σφὶξ idem ſit, quod ἀνθρήνη. Nec crabro aliud quam veſpa in his *Poeta Metamorphoſeos* libro decimo quinto,

Preſſus humo bellator equus crabronis origo eſt.

Ἵππου γὰς σφηκῶν γίνεται, *Equi enim veſparum origo ſunt*, ut *Nicander* & alii docent. Hinc *Gloſſæ* veteres *Latino-Græcæ*, *Crabro*, Σφὶξ. Et *Græco-Latinæ*, *Philoxeni*, Σφὶξ,

Crabro, *crabro*, *veſpa*. 3. Neque aliud ſunt in *Onkeloſi*, & *Jonathanis* Paraphraſi ערעיתא *arsitha*, vel אוריעיתא *ursitha*. Sive ab ערץ id eſt, *oscurando*, veſpæ à *Chaldæis* ſic appellentur, ut *Hebræi* aſſerunt, quomodo כפניץ, culicis genus, à פנץ, quod idem eſt. Aut, quod puto verius, à צרעה fiat ערעיתא, ut ארץ *terra*, ab ארן. *Hebræum* enim ץ *Chaldæos* in ע permutare paſſim, nemo eſt qui neſciat. 4. *Syrus* etiam Interpres hic habet ܙܒܘܪܝܬܐ *zabburitha*, id eſt, *veſpam* ut *Chaldæus* זבורא *zibbura*: & *Arabicum* زنبور *zunbur*, quo *veſpam* ſignificari tam certum eſt, quam quod eſt certiſſimum. Ita enim vocantur veſpæ paſſim in *Avicenna*. Vide inprimis *Canonis* lib. 3. *Fen.* 6. Tract. 3. caput في طرد الزنابير *De expulſione veſparum*. Et Tract. 5. caput في لسع الزنابير *De punctura veſparum*. Nec poſſum hic præterire *Damiris* deſcriptionem, qualis habetur capite زنبور *zunbur*, ſeu *De veſpa*, وهو صنفان جبلي وسهلي والجبلي يأوي الجبال ويعيش في الشجر ولونه الي السواد ودراة خلقه دود ثم يصير كذلك ويتخذ بيوتا من قراب كبيوت النحل ويجعل لبيته اربعة أبواب لمهاب الرياح الاربع وله حمة يلسع بها وغذاوه من الثمار والازهار ويتميز ذكورها من اناثها بكبر الجثة والسعلي لونه احمر ويتخذ عشه تحت الارض ويخرج التراب منه كما يفعل النمل ويختفي في الشتي لان متي ظهر فيه هلك وهو نبام طول الشتا كالميتة والايجمع القوت كما النمل بخلاف النحل فاذا جا الربيع وقد صارت من البرد وعدم القوت كالهشب اليابس نفخ الله في تلك الجثة الحياة فعاشت مثل العام الاول وتلك ذاتها وفي هذا النوع صنف مختلف اللون مسيطيل الجسد في طبعه للحرص

والشرة يطلب المطابيخ وياكل ما فيها من اللحوم ويطير مفردا ويسكن بطن الارض وهذا الحيوان باسره مفسوم في وسطه وكذلك لا يتنفس من جوفه البتة

Veſparum duæ ſunt ſpecies, *montana*, *& campeſtris*. *Montana in montibus degit*, *& vivit inter arbores*. *Coloris eſt ſubnigri*. *Rudimentum ejus eſt vermis*, *ex quo formatur poſtmodum*. *Domum in terra ſibi fumit apum cellulis ſimilem*, *quatuor portis inſtructam ad flatus quatuor ventorum*. *Aculeum habet*, *quo pungit*. *Victus ejus*, *fructus*, *& flores*. *Mares à fœminis diſtinguit moles corporis*. *Campeſtris eſt variis coloris*. *Nidum ſibi parat ſub terra*, *pulvere ex ea effoſſo*, *quo modo formicæ ſolent*. *Hyeme latet*, *quia*, *cum eâ prodit*, *ſtatim perit*. *Prunde tota hyeme dormit tanquam mortua*. *Neque enim victum ſibi comparat*, *ut formica*, *contra quam apes*. *Et*, *inſtante vere*, *pra frigore*, *& victus inopia*, *fit tanquam lignum aridum*. *Sed in illud corpuſculum vitam inſpirat Deus*, *ita ut reviviſcat*, *quemadmodum anno præcedente*. *Talis enim eſt natura ejus*. *Eſt & in eo genere quædam ſpecies variis coloris*, *longo corpore*, *avida*, *mala*, *culinarum amans*, *& in iis comedens quidquid habetur carnium*, *foorſum volans*, *in ventre terra degens*. *Eſt autem animal natura ſua in medio ſolium*; *unde eſt*, *quod è ventre nullo modo reſpirat*. 5. In Tractatu *Talmudico Macſirin* capite ſexto legas דבש דכורים ודבש צרעים, *Mel apum*, *& mel ſfirim*, id eſt, *veſparum*, ſeu *crabronum*. Junguntur enim apibus, tanquam animal congener, atque aliquo modo mellificum. Nam in veſparum genere ſunt οἱ βαμβυλίαι, de quibus *Ariſtoteles* libri noni *Hiſtoriæ* capite quadrageſimo tertio, Ἐμφίονται δὲ καὶ μέλιτ& ἀρχὴ φαίλη τοῖς ἐν τούτοις, *Mala etiam cujuſdam mellis rudimentum in his reperitur*. Et de crabrone idem libri quinti capite vigeſimo tertio, Ὅταν σαλαγμὸς μέλιτ& ἐγγίνεται τε τοῖς τ' αἰθρήσης κηρίοις. *Quaſi gutta mellis eſt in crabronis favis*. Proinde *Ovidius* de *Sileno* libri tertii *Faſtorum* verſu 751.

Conſtitit ipſe ſuper ramoſo ſtipite nixus,
Atque avide trunco condita mella petit.
Mellia crabronum cœcum, *& vertice nudo*
Spicula defigunt, *oraque prima notant*.

Et in *Ariſtophanis Lyſiſtrata* Chorus mulierum,

Ἤν μή τι δῶσιν εφικτὸν βλίττειν με κἀπολίζῃ,

Modo ne quis mel exprimens me ut veſparum examen irritet. Βλίττειν propriè eſt ἐκπιέζειν μέλι, ut hic habet *Scholiaſtes* apud me manuſcriptus, necdum editus. 6. *Hebræi* recentiores, uno *Aben Ezra* excepto, hoc idem volunt. *Baal Aruch*, הצרעין הן דבורים מדבריות, TSIRIN *ſunt apes ſylveſtres*, id eſt, *veſpæ*, quas etiam alii apibus accenſent. Itaque *Arabs Erpenianus* hic habet, النحلة *apem*. *R. Bechai* in *Deuteronomium*, הוא מין זבוב ומטיל ארס, *Muſca venenata genus eſt*. Ut & *Kimchius* in *Lexico*: quia etiam apis habetur pro muſcæ ſpecie. *David de Pomis*, צרעה, *crabro*, *veſpa*, *vel muſca venenoſa*. *R. Selomo* in *Exodum*, הצרעה מין שרץ העוף והיתה מכה אותם בעיניהם וממיל בם ארס והם מתים, TSIRA *eſt inſectii volucris ſpecies*, *quod ſpectantium oculos pungebat*, *venenum lethiferum eos profundens*. Et in *Deuteronomium*, מין

בין שרן העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתם ומסמאת את עיניהם בכל מקום שהיו נסתרים שם, *Infeſtis volucris ſpecies venenum in eos ſpargentes, illiſque exſiccantes, eorumque oculos excæcantes, ubicumque delitescerent.* Hæc omnino pertinent ad crabronis aut veſpæ deſcriptionem, quarum id proprium eſt, ut irritatæ oculos impetant. *Ariſtophanes* in *Nubibus*,

Τὸ πρόσωπον ἅπαν, καὶ τ' ὀφθαλμώ,
κεντήμασ' ὥσπερ νὰ σὺ σπήκιον.

Totam faciem, & utroſque oculos, punctus tanquam à crabronibus. Et in ejuſdem *Veſpis* ſemet-ipſas ad pugnam *Veſpæ* his verbis concitant,

Οἱ δὲ τ' ὀφθαλμὼ κύκλῳ κεντεῖτ', οἱ δὲ τὰς δακτύλας,

Alia ambos oculos circumquaque pungite, alia digitos. *Euripides* in *Cyclope* verſu 742.

Ἐι δ' Κυκλωπ@· τῷ πακῶς ὀλεσθέντι
Ὀφθαλμὸν, ὥζουσ' ὀφῆκες ἀντικεντρίψαμεν.

Si Cyclopis *male pereuntis oculum, tanquam veſpæ, vicissim eludimus. Vicissim*, id eſt, ab eo tam male acceptis par pari rependentes. Lego

--- ὅσπερ σφῆκες ἀντικεντρίψαμεν,

pro recepta lectione,

--- ὥζουσ' ζφηκίαι ἐκτρίψαμεν,

quæ palam eſt mendoſa. Nam peccat in carminis leges, & ſenſum parit planè futilem. Quid enim eſt *Cyclopis oculum effodere ὡς σφηκίαι ut veſparum nidum?* Itaque levi mutatione, tam ſenſui, quam verſui conſuluimus. 7. At, inquies, quorſum *veſpa* aut *crabro* צרעה *ſfira*, dicitur, tanquam à צרעת *ſfaraath*, ſeu *lepra?* An aliquid veſpa cum lepra commune habet? Non puto, ſed צרעה *ſfira*, per Metatheſin pro רצעה *ruſa*, videtur dici; quia רצע *ratſa*, eſt *perforare*, Exod. 21. v. 6. Unde מרצע *ſubula*, Deut. 15. verſ. 17. Sic רצעה *ruſa*, vel inverſum צרעה *ſfira* eſſet *ſubula*, veſpæ & crabroni nomen aptiſſimum, cùm aculeos habeant, quibus acerrimè pungunt, ut dicetur in ſequentibus. Aut per aliam Metatheſin, צערה *ſfira*, dicitur, quaſi עצרה, quaſi *preſſa*, & *conſtricta*; quia עצר *atſar*, eſt *premere* & *conſtringere*, & veſpa illa habet mirè conſtricta. Hinc *Ariſtophanis Scholiaſtes* in *Plutum* ζφιώτας vocari notat τὰ μικρὰ τῶν ξύλων, καὶ ὡς ἐξὺ συγκεκλῶσθαι, *parvalegna & in acutum collecta.* Et Σφηκώδους in hominibus dici τῶν λαγαρὰν τοῖς ζώμασι, καὶ μὴ πρόκοιλίας, *corpore graciles, nec ventricoſos.* Quin, ſi *Euſtathio* credimus in *Iliad. μ'.* veſpæ *Græcum* nomen σφὴξ factum ἀπὸ τοῦ ζφάζω σφάξω, ἐξ οὗ καὶ διασφὴξ ὅτι χίλιόν λεγομένη. Διασφὴξ aliis eſt *diaſagus*. Ut *Nehem.* 4. v. 7. de mœnibus *Hieruſalem*, Ἤρξαντο αἱ διασφαγαὶ ἀναφράσσεσθαι, *Cæperunt ruptura obſtrui*, Hebraicè הפרצים. Et *graccare*, apud *Ennium*, *graculem eſſe* ſignificat, unde *crabronis* nomen deducit *Scaliger* in *Varronem*. *Gloſſa* etiam *grabronem* ſcribunt tanquam à *gracere*, unde *graculus*; ut à *facere faculus*, & *docilis* à *docere*. Ita ex *Hebræis* nonnulli ſunt, quibus *Proverb.* 30. *v.* 31. זרזיר מתנים, quaſi *lumbis accinctum animal* dicas, eſt apis Epithetum, quæ tamen eſt circa lumbos veſpa craſſior, & compactior.

Sequitur ſecunda quæſtio, an *Moſes* & *Joſue* veſpas intelligant propriè dictas, quæ *Chananæi* infeſtæ fuerint, & eos è ſedibus ſuis migrare coegerint. Quod quia fidem prope ſuperat, neque in Hiſtoria Sacra narratur quo loco, & tempore, factum fuerit, multi ſimunt tanquam Metaphoricè dictum. Cujus ſententiæ primus citatur auctor *Euſebius Cæſarienſis*: quem ſequutus *Auguſtinus*, quamvis cunctanter admodum, ſic habet in *Exodum* lib. 2. cap. 93. *Veſpa iſta aculeis timoris intelligenda ſunt fortaſſe, quibus agitabantur memoratæ gentes, ut cederent filiis* Iſrael. Et in *Joſuam* cap. 27. *An fortè tranſlato verbo veſpas intelligi volunt acerrimos timoris aculeos, quibus quodammodo volantibus remoribus pungebantur ut fugerent, aut cernos occultos ſpiritus, quod in* Pſalmo *dicitur*, "*Per Angelos malignos?* *Arabs* quoque *Joſua* Interpres *Joſ.* 24. *v.* 12. *Et miſi ante vos* الخوف *terrorem*, ubi *Hebræa* את הצרעה, *veſpam*. Eidem ſententiæ adhærent *Rabanus Maurus*, *Lavanus*, & alii. Et è Recentioribus *Germani* Theologi, *Berrhaus*, *Piſcator*, & *Lavaterus*: Angli, *Willetus*, & *Aunſworthus*: Italus, *Deodatus*: Gallus, *Junius*; Quorum hic in verſione Sacri Textus ipſa *Moſis* verba ita expreſſit *Exod.* 23. verſ. 27. 28. *Terrorem meu præmittam ante faciem tuam*, &c. *Mittam*, inquam, terrorem mei, tanquam *crabronem ante te, qui expellat* Chivæum, Chananæum, & Chittæum *a conſpectu tuo*. Et *Deut.* 7. v. 20. *Sed etiam* tanquam *crabronem immittet* Jehova *Deus tuus in eos*. Sed idem *Joſ.* 24. *v.* 12. ſine nota ſimilitudinis, *Miſique ante vos crabrones.* Interim literalem ſenſum palam tuentur è Veteribus auctor libri *Sapientiæ* cap. 12. verſ. 8. *Theodoretus*, & *Procopius* in *Exodum*, *Hebræi* quoque quotquot ſunt, & Recentiorum pars maxima. Neque id immeritò, ſi quid in his video. Palam enim hæc diſtinguuntur *Exod.* 23. *v.* 27. 28. *Mittam terrorem meu ante te*, &c. *Et mittam veſpam*, &c. Aliud igitur terror à Deo immiſſus, aliud veſpæ in *Chananæos* ab eodem excitatæ. Nec dici poteſt verba, *Et mittam veſpam*, &c. addi per ἐπεξήγησιν. Neque enim explicantur propriè dicta per Metaphoram, eamque inuſitatam: cùm terrorem *veſpa* nomine ſignificari alibi nuſquam reperias. Et convellentur Hiſtoriæ omnes, ſi liceat ſic ad libitum Metaphoras ſibi fingere in ſimplici narratione, qualis hæc omnino eſt. Nam quòd in *Exodo* promiſerat Deus ſe veſpas immiſſurum ante *Iſraelitas*, quæ *Chananæos* è ſedibus ſuis pellerent, in *Joſua* narratur impletum, cujus verba ſunt diſertiſſima, *Joſ.* 24. *v.* 11. 12. *Vobis* (inquit Dominus) *bella moverunt domini* Jerichuntis, Amorrhæi, Pherezæi, Chananæi, Hetthæi, Gergeſæi, & Jebuſæi, *quos in manum veſtram tradidi. Miſi enim veſpam, quæ illos à facie veſtra expelleret.* Unde eſt, quod veſpas illas appellat liber *Sapientia* πρόδρομους, *præcurſores exercitus Dei.* Et *Hebræi* apud *Kimchium* in *Joſuam* ſcribunt illas *Chananæorum* oculos percuſſiſſe, atque ita excæcâſſe, ut pugnare non poſſent. Præterea *Deut.* 7. *v.* 20. minatur Deus fore, ut eædem illæ veſpæ fugaces perſequantur, quocunque loco latuerint. *Veſpam in eos immittet Dominus Deus tuus, donec pereant qui reliqui fuerint, & à facie tua ſe abſconderint.* Quod ad veſpas reſtè refertur, quæ à Deo impulſæ omnes terræ *Chanaan* latebras ruſpabantur, & rimabantur, ut miſeros incolas infeſtis perſequerentur aculeis. Sed quomodo ad terrorem animi poſſit id pertinere, nullus video. An terror animi pervadit angulos, ut fodicet ibi latentes? Itaque *Auguſtinus*, cui veſpæ, in *Exodo*, & *Joſua*, ſunt animi terrores, hunc locum reliquit intactum. Denique in Metaphoricum ſenſum ea non ſunt detorquenda, quæ ſimplicem admittunt, ut loci, in quibus verſamur. Quos ſi ad literam interpreteris, nihil poterit objici, quod habeat veri ſpeciem. Nam fruſtra eſt, quod ajunt nuſquam in Scriptura narrari, quando, & in qua pugna, hæc geſta ſint. Neque enim id opus fuit, cùm fortaſſe toties geſta ſint, quoties in *Chananæos* à *Joſua*, Deo favente, pugnatum eſt. Itaque ſatis fuit id in genere referri, ne toties repetendum eſſet, quoties *Iſraelita* novas pugnas inierunt. Præterea quis neſcit à Sacris Scriptoribus obiter multa referri, locique & temporis circumſtantiis planè ſuppreſſis, quæ tamen eo modo, quo narrantur, geſta credimus, & abſque ulla Metaphora? Sic *Geneſ.* 47. *v.* 22. *Joſepho* dat *Jacobus* agri partem, quam *Amorrhæo* armis eripuerat. Id quando, aut quâ occaſione, *Jacobus*

præſtiterit, nuſquam narratur. *Gen.* 36. *v.* 24. *Ana, Eſavi* ſocer, is eſſe dicitur, qui patris aſinos in deſerto paſcens *Emaus* (*a*) occurrit, id eſt, cum iis decertavit, cujus certaminis alibi nulla mentio. *Deut.* 2. *v.* 9. 10. 11. *Moabita Ar Emaus*, & *Idumæa Seir Horæus* leguntur eripuiſſe. Sed quo tempore, & quibus Ducibus, id factum ſit, nuſquam legas. *Philiſtæorum* arioli 1 *Sam.* 6. *verſ.* 5. jubent illos facere imagines murium, qui terram devaſtaverant. De quibus muribus antea ne γεῦ quidem in *Hebræo* Textu. Unde tamen nemo colligat veros mures non intelligi, ſed Allegoricè hæc ſumi. Aliter reſpondet doctiſſimus *Moſius* in *Joſuam*, nempe immiſſas fuiſſe veſpas ante *Iſraelitarum* in *Chananæam* adventum, ac proinde in libro *Joſuæ* non memorari, in quo ſolùm ea referuntur, quæ ſub *Joſuæ* ductu geſta ſunt. Sed hæc reſponſio nodum non ſolvit, quia non ſatis vera eſt. Neque enim ſolum præceſſerunt, ſed & *Iſraëlitis* ſucceſſerunt veſpæ à Deo in *Chananæos* immiſſæ. Quod palam docent hæc verba *Moſis* Deut. 7. verſ. 20. *Veſpam mittet Dominus Deus tuus in eos, donec pereant hi, qui ſuperfuerunt, & a facie tua abſcondantur ſunt.*

At, inquiunt, veſpas quis credat horum locorum incolis tam fuiſſe infeſtas, ut inde migrare coacti ſint, atque alias ſedes quærere? Quaſi non idem ſæpe aceiderit, aut quidquam in Hiſtoriis occurrat frequentius, quam hujuſmodi beſtiolas hæc vel illa loca, fugatis incolis, deſolaſſe. Ita quidam populi circa *Paonam* & *Dardaniam* à ranis divexati regionem deſeruerunt. Quod referunt *Athenæus* lib. 8. ex *Heraclide Lembo*, & ex *Phanea Euſtathius* in lib. 1. *Iliados*. Et populos illos *Apiſaratas*, vel, quod idem eſt, *Auſaratas* appellant *Agatharchides* lib. 5. & *Diodorus* lib. 3. & *Ælianus* lib. 17. *Hiſtoria* cap. 41. ubi eos perperam *Indis* adſcribit, ſed Librarii errore, ut alibi dicetur. In *Gallia* quoque idem accidit. *Plinius* libri 8. cap. 29. *Marcus Varro auctor eſt ab ranis civitatem in* Gallia *pulſam*. Et *Abderitis Thraciæ*. Juſtinus ex Trogo *lib.* 15. Caſſander *ab* Apollonia *redieus* (*incidit*) *in* Abderitas, *qui propter ranarum murumque multitudinem, relicto patria ſolo, ſedes quærebant*. Addidi vocem *incidit* in noſtris exemplaribus omiſſam, ex *Oroſio* lib. 3. cap. 23. ubi habetur eadem hiſtoria, nec verbis diſſimilibus. *Troes* quoque, à *Græcis* non victos niſi poſt decennale bellum, mures in fugam egere, ſi his *Plinio* credimus lib. 10. cap. 15. *Plurimi* (*mures*) *ita ad* Trojam *provenerunt, ut jam inde fugaverint incolas*. Et in *Italia* quaſdam gentes alibi migrare adegit murium agreſtium incurſio, plantis non arroſis modò, ſed & radicitus ſuccisis. Quod, poſt *Agatharchidem*, & *Diodorum*, *Ælianus* narrat pluribus. Quo eodem teſte μυῶν, aut, ut alii, μυσὶν πλῆθος ἀνέσητε Μεγαρέας, *murium*, aut *muſcarum*, *multitudo* Megarenſes *ſedibus ſuis pepulit*. Quomodo *Chalcidenſes* quoque & *Gyarenſes* fugârunt mures tam horrendi morſûs, ut ferrum etiam deglutiverint. Itaque de illis ita *Heraclides* in *Politiis*, Κλεωνὰς Χαλκιδεῖς οἱ ἐν τῷ Ἄθῳ ἐξαναστάντες ἐξ Ἐλυμνίου, ὅτι μᾶλλον μυδαλεγύζοιο, ὑπὸ μυῶν, οἵ τὰ τ' ἄλλα κατήσθιον αὐτῶν, καὶ τὸ σίδηρον· Chalcidenſes, *qui in* Atho *monte* Cleonas *incolucrum ex* Elymnio *pulſi à muribus, ut quidem ajunt; qui præter alia ferrum quoque devorabant*. Et de his *Plinius* lib. 8. capite 29. *M. Varro auctor eſt*, &c. *ex* Gyaro, Cycladum *inſula*, *incolas à muribus fugatos*. Et capite 57. *Theophraſtus* auctor eſt in *Gyaro* inſula, cùm incolas fugâſſent, *ferrum quoque roſiſſe eos*. Hinc de *Gyaro Antigonus* cap. 21. *Mirabilium*, Ἐνταῦθα οἱ μῦες διατρώγουσι τὸν σίδηρον· *Ibi mures ferrum peredunt*. Ita etiam *Stephanus De urbibus*, & *Suidas* voce Γύαρος. Proinde hæc *Ariſtotelis Mirabilium* in mendo cubant, Ἐν Κύπρῳ τῇ νήσῳ λίγυτας τὰς μύτας τὸν σίδηρον ἐσθίειν. *In* Cypro *inſula metas ejunt ferrum edere*. Et hæc *Æliani* lib. 5. *Hiſtoria* cap. 14. Ἐν τῇ Πάρῳ τῇ νήσῳ Ἀριστοτέλης λίγυς μῦς εἶναι, καὶ μᾶλλόν τοι καὶ γῆν σιτεῖσθαι τὴν ζιδηρῖτιν· (aut potius τὴν σιδηρῖτιν.) *In* Paro *inſula mures eſſe dicit* Ariſtoteles, *qui ferraria terra veſcantur*, qualis nimirum è ſerri fodinis eruitur. Et utrobique pro κύπρῳ, & πάρῳ, legendum eſt γνάρῳ, & in *Ariſtotele μῦας* pro μυτας voce nihili. Jam à ſerpentibus vaſtata loca referre longum eſſet. Et, ut de *Libya* taceam, inter *Sarmaticas* nives *Neuros* refert *Herodotus* lib. 4. paulò ante *Darii* ætatem ſolum vertere coactus, &, relictis ſuis ſedibus, ad *Budinos* ſe conferre, propter ſerpentum copiam è diverſis locis ingruentem. Sic in medio *Latio Amyclas* à ſerpentibus deletas tradunt *Varro* & *Plinius*. Et *Sotion* ex *Ifigono* cives inde pulſos aſſerit per hydrorum multitudinem. *Rhodon* etiam, & *Chion*, & *Tenon*, & *Salamin* inſulas propter hujuſmodi peſtes aliquamdiu defertas alibi probavimus. *Cyra* Cynamolgos Æthiopas *latè deſerta regio eſt* (inquit *Plinius* libri octavi capite vigeſimo nono) *à ſcorpionibus, & ſolpugis gente ſublata*. Eam regionem intelligo, quam *Agatharchides* mediam facit inter *Acridophagos* & *Cynamolgos*, qui ſunt *Æthiopiæ* populi ad Meridiem ultimi. *Ælianus*, libri decimi ſeptimi capite quadrageſimo, ponit circa *Iſamenum* fluvium, qui aliis eſt *Aſtaboras*, ad lacum Ἀϊβανίαν, quem *Arabes* & *Æthiopes* الرعبنيا *Arrahabatian*, id eſt, *Monachorum*, hodie vocant. Uterque regionem cultam olim fuiſſe aſſerit, & ab incolis ideo defertam, quod in eam ſcorpionum incredibilis copia ſupervenerit, & phalangiorum illorum, quæ vocantur τετράγναθα, quaſi dicas *quadri-maxilla*. Et de eadem *Diodorus* libro tertio, Ὅτε δὲ ἀρχὴ σωαίζεται ἢ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἐν τῷ ἰνδικῷ ἐρήμοις ἀκαίρως πλῆθος φαλαγγίων, καὶ σκορπίων, ἐξαίφνης. *Non ab initio carnis genere hominum, ſed poſtremis demum temporibus, cum poſt imbrem intempeſtivum phalangiorum & ſcorpionum multitudinem produxiſſet*. Et *Strabo* libro decimo ſexto, Ἐκλιπεῖν δ' ὑπὸ πλήθους σκορπίων καὶ φαλαγγίων τῶν τετραγνάθων καλουμένων ἐπελαύνοντος πολλοῦ. *Derelicta autem eſt, propter ſcorpionum copiam, & phalangiorum quadri-maxillarum, ut vocant, qua olim eam infeſtavit*. Aut potius, *qua olim ibi abundavit*. Nam pro ἐπιλάζαντος legendum puto ἐπιπολάσαντος, ut in *Agatharchide*: τοῦτο γὰρ τὸ φῦλος ἐν τοῖς ἰνδικοῖς μέρεσιν ἐπιπολάσαν. Et in *Diodoro*, τοιοῦτο γάρ ἐστιν ἐπιπολάσαν τῶν ἀνθρώπων ἔθνος πλῆθος. Et in *Æliano*, σκορπίων δὲ ἐπιπολάσαι πλῆθος ἄμαχον. Non eſt, quod quemquam turbet, quod pro phalangiis, quæ ſunt in arana rum genere, *Plinius* habet *ſolpugas*, vel *ſolipugas*, quas ipſe formiceis ita adſcribit libri vigeſimi noni capite quarto, *Eſt & formicarum genus venenatum, non ferè in* Italia: SOLIPUGAS Cicero *appellat*, SALPUGAS Bætica. Alii enim *ſolipugam*, vel, quod idem eſt, *ſolifugam*, ſcribunt aranææ formam habere. Solinus, *Animal perexiguum ſimileque aranis forma, ſolifuga dicta*. Unde *Iſidorus*, *Eſt & in* Sardinia *animal perexiguum aranea forma, quæ ſolifuga dicitur*. Et in phalangii ſpeciebus μυρμήκιον eſt, à formicæ ſimilitudine dictum, de quo *Nicander* in *Theriacis*, *Plinius*, & *Avicenna*. His adde quantam *Myuſius* eladem intulerint culices ex *Pauſania Achaicis*: *Ad* Myuſium *agrum finus attinebat haud magnus, quem, oblimato oſtio, Mæander fluvius lacum reddidit. Ut verò edulcuit aqua, neque amplius fuit mare, πάσσπερ ἄπτερος πλῆθος ἰγίγνετο ἐν τῷ λίμνῃ, ἐς ὃ τὰς ἀνθρώπους ἠνάγκασαν ἀλλοῖον τὴν πόλιν, tanta repente coorta eſt ex palude culicum vis, ut urbem deſerere homines coacti ſint*. Et paulò poſt,

Mus-

Μυσίους δέ γε κατίλαβεν ἐοικότα καὶ Ἀτερμίτας πωλοῦντες ὑπὸ Περγάμῳ. *Sed & Myſiis ſimilia pars contigit Atarnitas, quæ ſunt infra Pergamum.* Ita cum *Saporem, Niſibin* obſidens, curſum *Mygdonii* amnis, qui mediam ſecabat, oppoſitis aggeribus repreſſiſſet, culicum copia ſtatim enata Regem coëgit motis caſtris inde emigrare. Nimirum εἴ τε ἄνδρας τοὺς θείους κατατιτρώσκοντο βέλεσιν· εἴ τε ἵππους, καὶ εἰ ἐλέφαντας, τοῦ δερμὰ διαπίπτοντες, ἰδρυκτίνους, τῇ δὲ καιτέρᾳ ἐκάθαιρον ἐμβοσι, καὶ φέρειν ἀκίνητα ἦν δυνάμενοι τὰς ἀκίδας, *& viros divinos telis vulnerabantur: & equos ac elephantos, rugas vinculis, cum illes aculeos ferre non poſſent, huc illuc diſperſi fugiebant.* Ita *Theodoretus*, qui *divina* vocat hæc tela, quia Deum *Jacobi*, ſanctiſſimi *Epiſcopi* precibus exoratum, hos culices in hoſtiles copias immiſiſſe credidit. Vide illum *Religioſa Hiſt.* cap. 1. Sed ut preſſius agamus, non paucis infeſti fuerunt veſparum & apum aculei. Sic in *Herodoti Terpſichore*, ut *Thracos* aſſerunt, μίλισσαι κατίσχυσι τὸν πόλεμον ἔλεγον, καὶ ὑπὲρ τούτων οὐ φάσι διαλύσειν τὸν πρόσοικον, *apes loca, qua ſunt trans* Iſtrum, *obtinent, nec propter illas ulterius progredi licet.* Et, *Luculli* per cuniculos *Themiſcyræ* oppugnante, *Themiſcyræi*, diductis cuniculis, ἐμπίπτει μελίσσῶν ἐς τὰς ἐργαζομένας ἐπίβαλον, *apum examina in operarios immittebant.* Ita narrat *Appianus* in *Mithridatico.* Ut in *Jamblicho Babyloniæ* φυγοῦσι ἐ τριτὸς τῷ Ϝ μελίσσῶν πολίμῳ πονήσαι, *fugunt* Babyloniorum *copia apum inſultu divexata.* Et in *Antonio* Creticus refertur (b) τῷ Ϝ καλαμῶν Ϝανίων πόλεμον. Καὶ ἐν τοῦ δαιμονίου ἀρεσθλῆς ἐπιφοιτήσας μελιττῶν ζωῶν, αἵτερὸν καλέονται χαλκοειδὲς· ἐγχεμίσαντας ἢ αὐτοῖς τὰ σώματα, ὅτα μὲν τοὺς πυρέτους λυπεῖ ὑπερῥέον, ἐκείνας δὲ τὴν ἀρεσθλὴν ἢ φέροντας ἀναστῆναι ἐ πατρίδος, *ad* Rhauciorum *urbem divino quodam impulſu apum, quæ vocantur* chalcoides, *examen acceſſiſſe, & defixis aculeis obvios graviter anxiſſe, atque illos hunc impetum haud ferentes ſolum mutaſſe.* Et, quod maximè ad rem facit, apud *Ælianum* libri undecimi capite vigeſimo octavo, *murium multitudo* Megarenſes *fodibus ſuos populis, Φαζηλίται δὲ ἐφῆκε, Phaſelitas autem veſpæ. Phaſelitæ*, id eſt, *Solymos*, qui *Solymos* montes occupabant *Phaſelidi* urbi imminentes. *Strabo* libro decimo quarto, Ἔστι Φασηλὶς τριὸς ἔχουσα λιμένας, πόλις ἀξιολόγου, καὶ λίμνη, ὑπερκεῖται δὲ αὐτῆς τὰ Σόλυμα ὄρη. *Deinde* Phaſelis *tres habens portus, urbs inſignis, & lacus, cui imminent* Solymi *montes.* Hi porro, ſive *Solymi*, ſive *Phaſelitæ*, *Phœnicis* erant originis, id eſt, à *Chananæo* oriundi. Proinde eorum regionem *Plutarchus* in *Alexandro* Φοινίκην vocat, & *Smyrnæus* libro tertio Φοινικῶν ἰδῶν, *Phœnicum ſolum*, ut alibi obſervavimus. Et uſque ad *Xerxis* tempora incolæ *Phœnicum* ſermonem incorruptum ſervaverant. Unde eſt, quod in *Xerxis* copiarum cenſu à *Choerilo* ſic deſcribuntur,

Τῷ δ' ἅπαντα διέκρινε γένῳ Θαυμαστὸν ἰδέσθαι,
Γλῶσσαι μὲν Φοίνικες ἀνὰ στόματ' ἀφίεντες,
Ναῖον δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι, πλατὺν τοὶ λιμένα.

Pone ſequebatur genus admirabile viſu,
Barbara Phœnicum *quod ab ore vocabula mittens*
Montibus in Solymis *lacus loca juncta tenebat.*

Lacui nempe *Phaſelidis*, de quo *Strabo* in loco, quem citavimus. Et circa *Joſua* tempora hanc *Phœnicum* coloniam in montana *Phaſelidis* deductam fuiſſe ſuadet, quod, *Joſua* non multo recentior, *Bellerophontes* in hos dimicaſſe legitur apud *Homerum*, & alios. Quin triplex *Chimæra* monſtrum ab eodem debellatum ex tribus *Solymorum* Ducibus, *Ario, Arſalo*, & *Trofibi*, vel *Rofibi* potius, conflatum eſſe docuimus in noſtro *Chanaan*, lib. 1. cap. 6. Vero igitur conſentaneum eſt, *Phaſelitas*, ſeu *Solymos*, ex eorum fuiſſe numero, quos *Iſraëlitarum* exercitus πρόδρομοι veſpæ è patrio ſolo migrare coegerant. Cujus injuriæ memoria manſerit tam alta mente repoſita, ut nondum abolita fuerit Æliani ævo, qui annis minimum mille quingentis poſt *Joſuam* vixit, & ſcripſit. Nec novum id videri debet, quod *Chananæi*, à veſpis pulſi, in alias ſedes migrant: cùm apes quoque in *Creta Rhaucios*, & trans *Iſtrum Scythas*, pari ratione divexâſſe, & ſedibus ſuis pepuliſſe legantur, ut probavimus.

Apibus enim acriores eſſe veſpas, & aculeis infeſtiores eſſe conſtat, cum veſpas ſedulo venentur apiarii, ne apibus moleſtæ ſint. Ita docent *Ariſtoteles Hiſtoriæ* lib. 9. cap. 40. & *Ælianus* lib. 1. cap. 58. Proinde *Smyrnæus* lib. 11. *Trojam* in *Græcos* magno impetu irruunt,

Ἀργαλέοις σφῆκες ἐοικότες, οἵ τ' ἀλίγυκτον
Ἐκ θυμῆ κοτέοντες, ἐπιῤῥήσσωσι μελίσσας,

moleſtæ veſpis ſimiles, quæ ira graviter concitatæ apes invadunt. Neque minoribus animis homines aggrediuntur. Itaque lib. 8. *Græci* eum *Neoptolemo* ad pugnam eodem ardore properant, quo veſpæ

Χηραμιὴ ἐκπετόνται, ἐπιῤῥήσσωσι χρόα (c) θάλπει (c) Leg. Θοῷ.
Ἀνδρόμεοι, πάντες δὲ περὶ σίγῳ ἀέρμονται,
Τύπτοισιν μέγα πῆμα μαρεζομένοισι βροτοῖσιν.

Ex alveari evolantes, cum humano corpore peſca capiunt: & omnes circa teſtum ruentes, magnam cladem inferunt mortalibus, qui præterent. Et lib. 13. verſ. 55. *Græco* Heroes ex ligneo equo egrediuntur,

--- ζφέτεσιν ἐοικότες, ὅτε τε πλανῆται
Δύτομον, οἵ δ' ἄρα πάντες ἐρεμνῇσι περὶ θυμῷ
Ὄζε νέας ἀφοχῆσιν ὅτε σφήκες ἀναΐξιν.

(b) *Ælian. nat. Animal.* lib. 17. c. 37.

Veſparum inſtar, quas turbat lignator: & hæ omnes animæ concitatæ ſuper ramum ſaxdantur, cum ſtrepitum ex diverſum. Ita in *Homeri Iliad.* μ'. veſpæ

--- μάχοντες
Ἄνδρας θηρητῆρας ἀμύνονται περὶ τέκνων,

Vires venatores expeditæ pugnant pro liberis. Et *Iliad.* π'.

--- οἱ δ' ἄλκιμοι ἦτορ ἔχοντες
Πείσεσθ' πᾶς πίτνεται, καὶ ἀμύνει οἷσι τέκεσσι,

Ita generoſum animum habentes, anaquæque ante involat (id eſt, in aggreſſoris faciem) *& tuetur ſuos liberos.* Quo pertinent hæc *Sulpicia*,

--- *Nam cum defendier armis*
Suadet amor partus, & captiva penatibus uxor,
Convenit, ni veſpa, quarum demus arce Monetæ;
Turba rigens ſtrictis per lutea corpora telis.

Proinde *Euſtathius* his tribuit ut maximè proprium τὸ ἀμυντικὸν, id eſt, *animum ad injuriam propulſandam proclivisſimum.* Et in *Veſpis Ariſtophanis* veſpæ de ſeipſis dictitant,

--- οὐδὲν ἡμῶν ζῶον ἠτιθεμένοις
Μᾶλλον ὀξύθυμον ἐστὶ, οὐδὲ δυσκαλώτερον,

Nullum animal cenſitatum nobis eſſe iracundius, aut moleſtius. Hinc apud veterem *Onirocriticum* in *Suida*,

Σφῆκες φαίνεσθε δυσμόρῳ οἷσι βλάβας,

Veſpæ in ſomnis viſæ damna ſignificant ab hoſtibus inferenda. Et in *Caſſandra Lycophronis*, *Paris*, *Helenâ* raptâ, redit in patriam,

Σφῆκας δαφοινὰς χηλάμαι διεῤῥόγας,
Veſpas cruentas ex cavernis extrahens.

Id eſt, *Græcos* hoſtes in ſe concitans. Et *Clementis Stromatum* lib. 2. hoſtes infenſiſſimi dicuntur eſſe σφηκῶν θυμότεροι *veſpis acerbiores.* Quale eſt, quod *Amiſthenes* à *Demoſthene* ſperni ſe videns propter vocis tenuitatem, reſpondit ſe veſpis eſſe ſimilem, καὶ γὰρ τ' ἐφηκῶν ἡ μὲν φέρουσ' ἄκεσιν ἅπασι μικρὸν, τὸ δὲ κέντρον θυμότατον, *veſpæ enim ſonum alis haud magnum edere, ſed aculeum habere acerrimum.* Quocirca non immerito contumelioſiſſimi *Poëtæ*, *Archilochus*, & *Hipponax*, quorum ille *Lycamben*, hic *Bupalum* & *Athenidem* carminum ſuorum virulentiâ ad ſuſpendium adegerunt, veſpas habuiſſe dicuntur tumulis ſuis inſculptas. Hinc de *Archilocho Julianus*,

Ἠρίμα

(d) Aubel. lib. 3. cap. 25.

(d) Ἤτημα δὴ παράμισθον, ἑδωδίμη, μήποτε ξ δὲ Κνίσης τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένας.

Tacite accede, viator, ne forte crabrones excites hujus tumulo inſidentes. Et de *Hipponaſte Leonidæ* eodem ſenſu,

Ἀτρέμα τ τύμβου παραμείβοιτ, μὴ τ ἐν ὕπνῳ Πικρον ἐγείρητ σφῆκ' ἀιαπαυόμενον.

Et in eundem ignotus alius,

Μή πως ἐγείρῃς σφῆκα τ κοιμώμενον.

Nec quidquam *Græcis* Proverbiis notius, Σφηκίαν ἐπίσπεας, & Σφηκίαν ἐριδίζεις, & Σφηκίαν ἐξεγείρεις καθ' ἑαυτῦ· nec *Plautino* ex iis orto, *Nolo irritare crabrones.* Quæ ad univerſum veſparum genus ita pertinent, ut tamen quædam legantur aliis eſſe acerbiores, & iis, quos pupugerunt, plus creare periculi. Sic *Philoſophus Hiſtoriæ* lib. 9. cap. 41. veſpas colore varias cum nigris conferens, ποικίλαι δέ, inquit, καὶ ἐγκεντροι πᾶσαι, καὶ ἀλγεινότεραι, καὶ τὸ πλήγμα ἀνυπόστατον αὐτῶν ἢ ἐκείνων, καὶ γὰρ τὸ κέντρον ἀπόλογον μᾶζον τὸ τούτων, *Variæ & aculeatæ ſunt omnes, & robuſtiores, & acerbius pungunt, cum aculeum habeant proportione majorem.* Quædam etiam, carne viperæ deguſtata, fiunt infeſtiores. *Plinius* lib. 11. cap. 53. *Veſpa ſerpentes avide veſcuntur, quo alimento mortiferos ictûs faciunt.* *Ælian.* lib. 9. *Hiſt.* cap. 15. Ὁ γὰρ ζφὴξ γευζάμενος ἰχῶρος καλεπώτερός ἐσι τὸ πλῆγμ. Aut poſtquam aculeum mortuæ viperæ veneno imbuerunt. Idem lib. 5. cap. 16. Ὅταν θνήσκωσιν αἱ ἔχιδναι, οἱ δὲ ἐμπήσαντες, καὶ φαρμάκοις τὸ κέντρον. Sed & pro loci ratione magis tumentur. Sic *Cyprum* olim Σφῆκιν dicebatur ab atrocibus veſpis in ea inſula nidificare ſolitis. Putatur etiam in ortu aliquid eſſe momenti, & iracundior eſſe κροκοδείλου σφὴξ, id eſt, *veſpa ex crocodilo nata*, de qua *Horus* lib. 2. capite vigeſimo tertio. Quamvis alii ex crocodilo ſcorpiones, ſed veſpas ex equo naſci ſcribant. *Antigonus* cap. 23. *Mirabilium*, Φασὶ δὲ καὶ τ κροκόδειλον ζωογόνως γινῆν, καὶ ἐκ τ ἵππου σφῆκας γεννᾶσθαι. *Nicander* in *Theriacis*,

Ἵπποι γὰρ σφηκῶν γίνοντ, ταῦροι ξ μελισσῶν.

Archelaus Ægyptius apud *Varronem*,

Ἵππων μὲν ζφῆκες γοναί, μύιαι ξ μέλισσαι.

Et apud *Antigonum*,

Ἐκ δὲ τούτου ταῦτα ἵππε γράψαντε γενέθλη.

Horus lib. 2. *Hieroglyphicon* cap. 41. Σφῆκας βυλόμενοι ζημῆναι τινὰς ἵππον ζωγραφοῦσιν, ἐκ γὰρ αὐτῦ ἀνεθνίσιν πολλαὶ γίνονται ζφῆκες. *Plutarchus* in *Cleomene*, Ὡς μέλιτται μὲν βόες, ζφῆκες δὲ ἵπποι καταπαπτόντες ἐξανίζ. *Plinius* lib. 11. cap. 20. *Virgilius* (apes reparari putat) *juvencorum corpore exanimato, ſicut equorum veſpas, atque crabrones.* Tamen ab equis fucos, & crabrones à mulis, & veſpas ab aſinis mavult deducere *Servius* in lib. 4. *Georgicorum.* Utut ſit, veſpa ex equo orta animoſior eſſe putatur. *Nicander*,

Ὃς δὴ θαρσαλέον γενεὴν ἐκμάζεται ἵππε.

Senſus eſt, veſpam equinam ejus audaciam exprimere. Atque ut crabro veſpâ major eſt, ita etiam pungit acrius, & pernicioſius. Quin plus timentur ſylveſtres, de quibus *Plinius* lib. 11. cap. 21. *Ictus eorum haud temerè ſine febri eſt. Auctores ſunt ter novenis punctis interfici hominem.* Sunt, qui ἀσθενῆ *Græcè* dici volunt, quia ſuo ictu *debiles* ſæpe creat, id eſt, ulcerum genera, quæ *carbunculos* vocant. Eſt juvencis quandoque infeſtus, ſi *Ovidio* credimus, qui de *Dædalione* ſcribit *Metamorphoſeos* lib. 11.

Concita membra fuga mandat, ſimiliſque juvenco
Spicula crabronum preſſâ cervice gerenti,

Et hominibus, ut ſupra in *Plinio*, & *Faſtorum* lib. 3. in *Silenum*,

Millia crabronum coëunt, & vertice nuda
Spicula defigunt, araque prima notant.

Apes etiam inequitant earum ſuccum exſugentes. Hinc *Poeta* ſummus in cenſu animalculorum, quæ apibus noxam *inferunt*;

Aut aſper crabro imparibus ſe immiſcuit armis.

Et *Columella* lib. 10. cap. 14. *Inter Canicula & Arcturi exortum cavendum erit, ne apes intercipiantur violentiâ crabronum, quæ ante alvearia plerumque inſidiantur prædantibus.* Sed & aviculas venatur crabro. *Muſſetus* in *Inſectorum Theatro* lib. 1. cap. 9. *Dum* Petropoli Anglorum *ſuis* Pennius, *in publico urbis vico crabronem paſſerem infeſtantem vidit, quem tandem ſtimulo perenſſum è veſtigio examinem terra mandavit crabro, ac mortuus ſanguine ſeſe exple vit.*

Hic de crabrone & veſpa conjunctim egi, quia *Hebræa* vôce צרעה *ſira*, puto utrumque ſignificari. Neque enim aliud nomen occurrit, quo *Hebræi crabronem* appellent. Pauca addam pro appendice.

Davidis verba *Pſal.* 101. *verſ.* 5. *Clam detrahentem proximo ſuo illum exſecundam*, *Chaldæus* ſic παραφράζει, רמשתעי לישן תליתי ערל חבריה יתידת אמגר וילקי בצרעתא, *Loquentem linguæ tertiæ contra ſocium ſuum, illum exſecundam, & vapulabit crabronibus.* Ultima verba ſic reddit Cl. *Buxtorfius* in *Lexico Talmudico* verbo לקרן. Sed idem melius in צרע, *percutietur lepra.* Nam veſpa, ſeu *crabro*, *Chaldæis* non eſt צרעתא, ſed שרעיתא, vel ארעיתא, *Tſade* mutato in *Ajin*, aut etiam in *Aleph.* Nec crabronibus quiſquam vapulat, ſed ab illis pungitur. Ut taceam cauſam non eſſe, cur qui proximo detrahit, à crabronibus potius, quàm quavis alia ratione torqueatur. Sed *Chaldæus* ſcribit fore, ut lepra percutiatur, nempe inſtar *Mariæ*, quę lepra percuſſa eſt, quia de *Moſe* fratre detraxerat, *Num.* 12. *verſ.* 1. 10. De cætero *Chaldæis* linguâ tertiâ loqui *in aliquem* eſt *illum calumniari.* Hujus locutionis *Druſius* ex Paraphraſtis multa exempla congeſſerat *Quæſtionum* lib. 1. quæſt. 4. Sed longè plura refert *Buxtorfius* in *Lexico* voce לשן. Et locutionem ſic explicant *Talmudici* Tractatus *Erachin* fol. 15. b. במערבא אמרי לשון תליתא קטיל תלתא ולבסופו ולמקבלו ולאומרין עלין *In Occidente dicunt "Lingua tertia occidit tres: nempe ipſum loquentem, & audientem, & eum de quo dicitur.*

Nec multò aliter *Alcamus*, المثالث الساعي بخبية عند السلطان جانه يهلك ثلاثة نفسه واخاه والسلطانا *Tertians* (id eſt, *tertia lingua loquens*) *is eſt, qui fratrem ſuum calumniatur apud Principem, qua tres perdit, ſeipſum, & fratrem, & Principem.* Hinc collige quid ſit γλῶσσα τρίτη *Eccleſ.* 28. *v.* 16. 19. *Arabs* reddit اللسان النمام اللسان الرعار *lingua mola*, & *lingua calumniatrix*, & اللسان الواشي *lingua obtrectatrix.* Sed ubique pro اللسان *lingua*, pravè ſcribitur الانسان *homo.*

CAPUT

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De Oeſtro, ſeu Aſilo.

Οἶστρος aſilus, *licet ex veteribus* Poëtarum *fabulis de* Bellerophonte, Ampelo, & Jo, ὀνομαζόμενος, *celeberrimus, tamen hodie paucis notus. Ore pungit, non candâ.* Οἶστρος *ab* οἴω fero, *in* οἰστὸν ſaguta. Latina *vox* aſilus *eve* Senecæ *jam inſurpari deſierat.* Hebræum נתש nathas, vellicare *etiam* carnem. *Inde* יתוש jatthus, pro ינתוש janthus, aſilus. Οἶστρος aſilus, & μύωψ tabanus, *à graviſſimis & vetuſtiſſimis Scriptoribus pro ſynonymis habentur. Tamen diſtinguit* Philoſophus. *Et differunt* 1. *origine,* 2. *mole, aculeo, bombo:* 3. *quia aſilus ſolet bobus, tabanus etiam aliis quadrupedibus infeſtus eſt. Ita* Heſychius. *Tamen alii camelos quoque, & equos, ab oeſtro, chelydros à tabano agitari volunt. Sed uterque boves ut plurimum invadit, idque maximè in ilibus,* λαγόσι, *non* λαγόζι, *in aliquibus mendoſe.* יתוש *elephantem in umbilico pungit. Boves hoc vulnere laſi quam gravuer afficiantur, docetur* 1. *ex* Poëtis, 2. *ex* Patribus. Ezech. 2. verſ. 6. παροιστρίζει pro *Hebræo* כרבים ſarabim, *id eſt*, rebelles. *Vox* Hebræis *aliunde ignota, ſed* Chaldæis *familiaris, & Ægyptiis, apud quos* Sarabaitæ *Monachi, alias* Renuitæ *à* renuendo *dicti, quia, omnes diſciplinæ jugo excuſſo, ſuo arbitratu vivebant.* Of. 4. v. 16. Ἔφραιμ παροιστρᾶται, Hebræis סררה ſorera, refractaria. *Bos cur refractarius.* شران ſarran Arabibus *quod muſcæ genus.*

Quia in *Græca* verſione de *Iſraëlitis* dicitur *Ezech.* 2. v. 6. παροιστρίζει, *tanquam oeſtro percitâ inſaniunt*: & *Oſ.* 4. v. 16. ὡς δάμαλις παροιστρῶσα ἰσραὴλ, *ut vacca oeſtro percuſſa inſanivit* Iſrael, res poſtulat, ut aliquid de œſtro dicamus. Οἶστρος, *Latinè aſilus*, ex vetuſtiſſimis *Poëtarum* Fabulis jam olim fuit celebris. Nam, ut taceam quę de *Bellerophonte Hemeri Scholiaſtes* atque alii memorant, ἀντὸν ὑπαφθέντα ὑφ' οὗ ὑπραξε, θυλῆσαι μετὰ ζ Πηγάσε τ ἑρωτος κατασπεῦσαι, τ ζ Δία μυίσαντα, οἶστρον ἐμβαλόντα τῷ Πηγάσῳ, ἵνα ἐκτινάξῃ τ βελλεροφόντην, *illum rerum geſtarum gloriâ elatum, voluiſſe cum* Pegaſo *cœlum intueri propius; ſed ex eo delapſum eſſe, cum ſtratus* Jupiter Pegaſo *oeſtrum immiſiſſet.* Et quæ pluribus refert *Nonnus Dionyſiacum* libro undecimo taurum, quo vehebatur *Bacchi* deliciæ *Ampelus*, ab œſtro graviter percuſſum, per invia loca iter feciſſe, *Ampelumque*, fruſtra *Bacchum* invocantem, è dorſo ſuo excuſſiſſe, & in præcipitia devolviſſe. Hæc, inquam, ut taceam, quis neſcit *Jo, Inachi* filiam, in vaccam ſcilicet mutatam, œſtri ab irata *Junone* immiſſi aculeis ad extrema terrarum fuiſſe pulſam. Unde *Sophocles, Electra* ſtatim initio,

Τὰ γὰρ παλαιὸν Ἄργ' ἃ πεῖθος τὸ δὲ
Τῆς οἰστροπλήγ' ἀλῆς Ἰναχὶς κόρης.

Hoc eſt antiquum Argos, *quo tendis, hic locus œſtro percita* Inachi *filia.* Et *Moſchus Idyllio* ſecundo,

--- Ἰοῦχις Ἰὼ
Ἐκόπτε πόρτις ἰδέσθαι, φύλα δ' ἀν' ἄγχι γυναικὸς,
Φοιτᾶλίη ζ πόδεσσι ὑφ' ἁλμυρὰ βαῖνε κέλευθα.

Inachi *filia* Jo, *cum adhuc eſſet juvenca, nec mulieris naturam haberet, ſhat œſtro percita per maris vias.* Ut *Pœta* ſummus ubi de œſtro libro tertio *Georgicorum*,

Hoc quondam monſtro horribiles exercuit iras
Inachiæ Juno *peſtem meditata juvencæ.*

Sed præ aliis videndus *Æſchylus* in *Prometheo vinctο*, ubi ipſa *Jo* de ſua ſorte apud *Jovem* his verbis expoſtulat,

Οἰστηλάτης ζ δάμαρτι δυσκλεὴς
Πατρὸς κοτοῦ ὧδε τείνεις;

Itane ex oeſtri ſtimulis orte terrore miſeram & amentem exagnas? Et, ea auditâ, *Prometheus*;

Πῶς δ' ἂ κλύοι σ' ὁ μαθὼν τὰ δεινὰ τᾶσδε κόρης·
Τῆς Ἰναχείας; ---

Quomodo non audiam illam oeſtro percitam Inachi *filiam?* Cui illa reſpondet inter cætera,

--- ὁ πρόμαντις δ' ἰγὼ
Μάντεσιν θείοις γῶν πρὸ γῶν ἐλαύνομαι.

Ego verò oeſtro agitata, flagro divino è terra in terram impellor. Et totam Fabulæ rationem *Palæphatus* bellè explicat, quem conſulere cuivis liberum. Nobis probaſſe ſufficit hoc animalculum à *Poëtarum* vetuſtiſſimis fuiſſe celebratum, quamvis hodieque pauci ſint, qui illud diſtinctè norint. In genere οἶστρος *oeſtrum*, vel *oeſtrus*, *Græce* dicitur nauſeæ majoris genus, quæ non pungit poſticâ parte, ut apes, veſpæ, crabrones, &c. ſed anticâ, id eſt, ore, vel promuſcide, ut ſanè guinem exſugat. Fit autem οἶστρος ἀπὸ ζ ὄω, τύπτω, φέρω, ἐρῶ γὰρ φέρεται, *a ferendo, quia impetu fertur.* Ita eſt in *Etymologo.* Indidem οἰστὸς *ſaguta*, cujus ſummus eſt impetus. *Latinum* nomen *aſilus* ex his *Poëta* notiſſimum,

--- *ictus nomen aſilo*

Romanum *eſt* OESTRON Græci *vertere vocantes. Aſilus* videtur dictus voce ἀσιμαστοποιητικῇ, à ſono; quem edit inter volandum. In *Romanorum* gratiam *Græcos* id vertiſſe *Poëta* dicit, quaſi *Romani Græcu* eſſent vetuſtiores. Tamen ut *Latina* vox *Græca* fuit multò recentior, ita multò citius desiit eſſe in uſu. Quippe *Neronis* ævo, qui non fuit toto ſæculo poſterior, jam in deſuetudinem abierat, ut docent hæc *Seneca* Epiſtolâ quinquageſimâ octavâ, *Hunc, quem* Græci OESTRUM *vocant, pecora peragentem, & totis ſaltibus diſſipantem, aſilum noſtri vocabant. Hoc* Virgilio *licet credas.* Cujus verbis citatis, addit; *Puto intelligi iſtud verbum interiiſſe. Hebraice* dicitur יתוש *jathus*, pro ינתוש *janthus*, N latente in *Dagheſ.* יתוש *janthus*; Nomen eſſet formę ינשוף *janſuph.* Radix נתש, *Hebrais, Chaldæis*, & *Arabibus* eſt *exſtirpare*, & *avellere*; Et ſpeciatim de carne dicunt *Arabes* نتش اللحم *morſu traxit vulſitque carnem.* Inde igitur יתוש *jathus*, dictus, qui morſu ſuo carnem vellicat, & lancinat, ut ab ea eliciat ſanguinem, quo alitur. Minuta hæc explicare cogor, quia nondum fuerunt à quoquam obſervata.

Οἶστρος *aſilus*, & μύωψ *tabanus*, à pleriſque Scriptoribus pro ſynonymis habentur. Hinc *Plinius* libri undecimi capite vigeſimo octavo, *Quibuſdam aculeus in ore, ut aſile, ſive tabanum dici placet.* Hieronymus in *Oſea* caput quartum, *Pro laſciviente vacca* LXX. *tranſtulerunt* παροιστρῶσα, *quæ oeſtre aſiloque percuſſa ſit, quem vulgo* TABANUM *vocant. Philargyrius* ad *Georgicorum* librum tertium, *Aſilus eſt muſca varia, tabanus, bubus maximè necens. Hic apud* Græcos *prius* MYOPS *vocabatur, poſtea magnitudine incommodi* OESTRUM *appellarunt.* Servius, OESTRUM *autem* Græcum *eſt*, Latinè ASILUS *vulgo* TABANUS *vocatur.* Ita etiam *Iſidorus Originum* libro duodecimo propè extremo. Et *Probus, Aſilo genus eſt tabani. Gloſſa* optimæ, *Tabanus*, Μύωψ τὸ ζῶον, ἱππῶν. Aliæ *Gloſſæ, Tabanus*, Οἶστρος, Gloſſæ *Philoxeni*, Μύωψ, *Tabanus, veſpa, aſilus.* Item, Οἶστρος, ὁ Μύωψ, *Tabanus, aſilus.* Heſychius, Οἶστρος, ἀδὼν πτηνὸν, ὑφ' ὃ κεντιζόμεθα αἱ βόες ζωστῶζιν, ὃ μύωψ καλοῦσι. *Oeſtrum volucris genus, quo icta boves ſaltant, quod myops* (id eſt, *tabanus*) *vocatur.* Apollonii *Scholiaſtes*, Μύωψ, ἄδος μυίας κατὰ τὸ ἴαρ γινόμενον, ὅτις λαγάει τ βοῶν ὑπικαθιζάνει, δάκνει δὲ τοὺς μυκτῆρας ἄγει, ἀφ' ὧν καὶ ἵππος λέγεται. *Myops* (ſeu *tabanus*,) *muſcæ ſpecies vere naſcens, quæ bovum oculis inſidens eos mordet, & in furorem impellit, unde* OESTRUM *dicitur. Euſtathius* in *Odyſſ.* χ'. Οἶστρος δὲ, θηλύδριον, ὃ καὶ μύωψ λεγόμενον. *Oeſtrum, animalculum, quod etiam myops vocatur, ſive tabanus.*

Sotion Geoponicus libri decimi ſeptimi capite ſeptimo, Περὶ ὄιστρου ἢ καλουμένου μύωπος, id eſt, *De aſilo, qui dicitur tabanus.* Nempe in *Poetarum* ſcriptis paſſim videas hæc duo promiſcuè ſumi. Hinc in *Æſchyli Prometheo vinctо* verſu 544. *Io* queritur ſe miſeram ab œſtro pungi,

Χρίει τις αὖ με τἀλαιναν οἴστρῳ.

Quod & ſubinde repetit. Sed verſu 650. narrat eadem ſe, acuto myope, ſeu tabano ſtimulatam, ſaltu furibundo delatam fuiſſe ad ſalubrem *Cenchreæ* fluvium.

--- ὀξυσίμῳ

Μύωπι χριόθεν ἐμμανεῖ σκιρτήματι

Ἤκουσ᾽ ἐπὶ ξυστοῦσι τε Κεγχρείας ῥοῇσι.

Apollonius etiam libri primi *Argonauticon* v. 1265.

Ὡς δ᾽ ὅτε τις τε μύωπι τετυγμένῳ ἴκελος ταῦρος, Ut cùm quis myope (ſeu *tabano*) ictus fertur taurus. Et de eodem paulò poſt,

Ἶκτο μάκεμα κακῷ βεβολημένῳ οἴστρῳ,

Magnum ematit malo percuſus œſtro. Et libri tertii verſu 276. diſertiſſimè,

--- ὑπὸ τε νέαις δῦσι φορεῦσιν οἴστρος

Τίθεται, ὅν τε μύωπα βοῶν κλονέοντα νομῆες.

Ut in tenera armenta aſilus incidit, quem tabanum bubulci vocant. Et de tauro *Nonnus Dionyſiacus* libri undecimi verſu 190.

καὶ οἱ πίπτε μύωπα βοοτείων ἀνιαρὸ πικρῷ

Ἄσατα φοιτητῆρι δίμας κυχαραγμῷ οἴστρῳ.

Et illi miſit (Dea Luna *Ampelo*) *tabanum boves aguantem: is igitur acerbo vagoque aſilo corpus laceratus.* His lectis, quotuſquiſque eſt, qui non audacter afferat tot Scriptoribus fretus, οἶστρον καὶ μύωπα, *aſilum & tabanum*, idem eſſe animal. Tamen aliter ſentiunt, qui ſcribunt accuratiùs. In quo numero *Philoſophus* eos ſæpe diſtinguit. Ut *Hiſtoriæ* libri primi capite quinto, Τὰ δὲ δίκτυα ἐμπροσθεν ἔχει τὰ πέντε, οἷον μυῖα, καὶ μύωψ, καὶ οἶστρος, καὶ ὑμαὶς. *Bipennia aculeos anterius habent, ut muſca, tabanus, aſilus, & culex.* Et libri quarti capite quarto, Οἱ μύωπες καὶ οἱ οἶστροι τὰ δίγματα τετρυπῶσι τῇ τετραπώδων, ὅτι τὴν ἰσχὺν τοῦτ᾽ ἴσχει φοφίτατον. *Tabani & aſili quadrupedum pelles* (ore) *perforant, quia id robore maximè valet.* Et rurſus capite ſeptimo, Καὶ οἱ μύωπες καὶ οἱ οἶστροι ἰσχυρὸν τοῦτο ἴσχουσι, *Tam tabani quam aſili aliud habent firmiſſimum.* Et libri octavi capite undecimo, *Inſectorum, quæ dentes non habent, ſed ſolùm linguam, alia*, inquit, *ſunt παμφάγα omnivora, ut muſca, alia autem αἱματῖρα, cruentiſera, μύωψ, καὶ οἶστρος, ſanguinis avida, ut tabanus, & aſilus.* Nempe aſilus & tabanus differunt primò origine. Aſilus enim ἐκ τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς πλατέων ζωδαρίων τῶν ἐπιθύοντων γίνεται, διὸ καὶ οἱ πλάτεοι περὶ τὰ ὕδατα γίνονται, *ex latis animalculis naſcitur, quæ feruntur ſuper amnes: unde eſt, quod circa aquam plurimi ſunt.* Οἱ δὲ μύωπες γίνονται ἐκ τῶν ξύλων, *tabani autem ex ligno naſcuntur.* Ita *Philoſophus* libri quinti capite decimo nono. Unde apud *Apollonii Scholiaſtem Soſtratus* ille, qui de animalibus ſcripſit, Ὁ μὲν μύωψ ἐκ τῶν ξύλων ἀποζωπύρας· ὁ δὲ οἶστρος ἐκ τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς ἐπιπλεόντων ζωδαρίων. Sed & *Plinius* libri undecimi capite vigeſimo octavo, *Nec enim coſſi tantùm in ligno, ſed etiam tabanos ex eo naſcantur.* Secundò, aſilus mole, & aculeo, tabanus bombo ſuperior eſt. *Ælianus Hiſtoria* libri ſexti capite trigeſimo octavo, Ὁ μὲν οἶστρος κατὰ τὰς μυίας τὰς μεγίστας ἐστί, καὶ ἔχει στρογγύλον καὶ μέγα κέντρον, καὶ ἔχει βομβοῦντα τινα ἀφῆκεν καὶ τραχύν, ὁ δὲ μύωψ τῇ κινήσει παρεπαίσας βομβεῖ δὲ ἧττον μᾶλλον· ἐλάττονι δὲ ἔχει τὸ κέντρον. *Aſilus par eſt maximis muſcis, aculeo magno & firmo inſtructus, ſonum aſperum & bombi inſtar edens. Tabanus autem muſcæ canina ſimilis eſt, aſilo magis ſonorus, ſed aculeo minor.* Quæ ferè eadem jam dixerat libri quarti capite quinquageſimo primo. Unde multa mutuatus eſt *Homeri* vetus *Scholiaſtes* in *Iliad.* χ'. Tertiò, aſilus ſolis bobus, tabanus etiam aliis animalibus infeſtus eſt. *Heſychius*, Μύωψ μυῖα τις ἐρεθίζουσα τὰς βοῦς, καὶ πᾶν ζῶον ἐλαύνουσα, οἶστρος· μύων βέν. Hæc ille, non tamen certa. Nam *Plinii* libri trigeſimi primi capite primo *Juba* tradit *Arabes piſcium* adipe camelos perungere, ut aſilos ab bis fugent odore. Et *Jovem*, ut monuimus, *Poetæ* fabulantur ἐιχεν ἐμβαλεῖν τῷ Πηγάσῳ, aſilum equo *Pegaſo* immiſiſſe, quo percuſſus *Bellerophontem* in *Aleium* campum dejecerit. Aſilus igitur non ſolos boves, ſed & equos, & camelos ferit; At tabanus animalium ſpecies longè plures. Quippe etiam ex anguium genere chelydrum invadit, de quo *Nicander Theriacon* verſu 416,

Ἀγρεύζεται λειμῶνι μολυβίδας, ἢ βατραχίδας,

Σπίζεται ἐν μυῶπι, αἵθετα δίγιλβον ἔχων.

Dum per prata locuſtas aut ranas venatur, à tabano invaditur, inſanctum paſſus impetum. Bobus tamen tam aſilum quam tabanum eſſe maximè infeſtos clamant *Poetæ* omnes. Quorum choragus *Odyſſ.* χ'. verſu 299,

Οἱ δ᾽ ἐφίζοντο κατὰ μέγαρον, βόες ὡς ἀγελαῖαι,

Τὰς μὲν τ᾽ αἶψ᾽ ἐισῆλθε ἰοπλόκος ἐδάιζεν.

Illi autem per ædes fugerunt, ut armentaria boves, quas varius aſilus aggreſſus exagitat. Et apud *Homeri Scholiaſtem Callimachus*,

Βύσσον, ἔτι τε μύωπα βόων καλέουσι ἀμοργοί,

Boum agitatorem, quem tabanum bubulci appellant. Et *Apollonius*, & *Nonnus*, ubi ſuprà. Et *Tryphiodorus* in *Ilii excidio* de *Caſſandra* verſu 348,

Ἔδραμεν ὥστε πόρτις ἀλύουσα, ἥτε τυπῆσα

Κέντρον δ᾽ ἀν ἰσχίοις * βοοβάιτεω μύωπος. * Lege ἰσχίοισι.

Currebat ut juvenca levis, quæ percuſſa eſt, quamque transfixit aculeus boves vexantis tabani. Et *Q. Smyrnæus* libri undecimi verſu 207,

Ἀργῖνοι δὲ βόες ζευχθεῖσ᾽ ἰσοτύχτου

Ὅστε δμῶες μεμαῶτας ὑπὸ ζυγὸν καὶ ἀρότρῳ

Τύψει ὑπαὶ λαπάρην ταναοῖς ὑπὸ χείλεσιν οἴστρος,

Αἱματος ἱμάσσει. ---

Argivi *autem attoniti erant, boum inſtar, quos ſub jugo ad aratrum gravitèr commutentes, noſtro exemplo, ſuper ilia pungit aſilus ſanguinis avidus.* Et *Oppianus Halieuticon* libri ſecundi verſu 521.

Καὶ γάρ τοι καὶ βόεσι διάφορος οὐ τις πικάζει

Ὅσσοι, ἐπιχλιμίῃ δὲ βίλῳ λαγόνεσσιν ἀφαυσὶ.

Quinetiam ad boves infeſtus ubi acceſſerit aſilus, & telum infixerit laxis ilibus. Nota hos duos, *Smyrnæum*, inquam, & *Oppianum*, de fignare quo potiſſimum loco boves pungere ſoleat aſilus, nempe ὑπαὶ λαπάρην, aut, quod idem eſt, λαγόνεσσιν ἀφαυσὶς; quia hæ partes corporis, ut molliores, ejus aculeis maximè patent. Hinc de aſilis *Homeri* vetus *Scholiaſtes*, Ὅταν δὲ ὕτοι πυλέμοιο τοῖς βουσὶ. Ὅταν γὰρ κατὰ τὴν λαπάρην αὐτὰς δρίψωσιν, ἰνδίως ἀπολιμπάνουσι τὸ νομὸν φοβηθέντες. *Illi autem bobus ſunt infeſtiſſimi, quos cùm ſub ilibus lacerârunt, boves ſtatim territ paſcuum relinquunt.* Unde corrigendus *Apollonii Scholiaſtes*, quo loco myopem ſcribit eſſe muſcæ ſpeciem, ἥ τις λαγόνας τῶν βοῶν ἐπικαθίζουσιν, δάκνει αὐτὰς, καὶ οὐ μανίαν ἄγει, ἣν, *bovum oculis inſidens, eos mordet, & in furorem impellit.* Nam pro λαγόνας legendum λαγόνας, *ilibus*, non *oculis*. Ita יתוש *jathus*, in *Arach* elephanto inſidens ונכנס לו בטבורו ומפתידו *umbilicum ejus invadit, & eum terret.* Scribit tamen *Plutarchus* in libro *De diſcrimine adulatoris & amici*, τοῖς μὲν ταύροις ἡ ἶσχυρὸν ἐνδύεσθαι παρὰ τὸ δέρμα, καὶ τοῖς κυσὶ τὸν κίνυπα, *aſilum taurorum aures ingredi, & vicinum canum.* Unde *Euſtathius* ubi ſuprà, Ὁ ἐγχείκτων βουσὶ, καὶ δάκνων, κατὰ δή τινας, καὶ εἰς τὰ ὦτα σκοτίζων αὐτῶν. *Quod* animalculum eſt *bobus adhærens, eoſque mordens, & juxta quoſdam etiam in illorum aures irrepens.*

Sed quocunque loco boves pungat ſive aſilus, ſive tabanus, certum eſt eos hoc vulnere ita affici, ut non amplius ſui compotes, &, omni jugo excuſſo, in devia ferantur, tanquam rabie perciti. Quod *Poetæ* paſſim deſcribunt tam graphicè ut videantur rem ob oculos ponere. *Apollonius* ubi ſuprà,

Ὡς δ᾽ ὅτε τε τὸ μύωπι τετυγμένῳ ἶκελος ταῦρος,

Πίσεά τε προλιπὼν, καὶ ἀλσεπέας, ὑδί νομῶν,

Οὐδ᾽ ἀγέλης ἴδυται, πήσεσι δ᾽ ἔδυν, ἄλοσδ᾽ ἄπαυστος,

Ἄλλοτε

Ἄλλοτε δ' ἰσάμενος, χὴ ἀνὰ πλατὺν ἀυχὶ' ἀείρας,
Ἴκτιν μύχημα κακῷ βεβολημδίῳ ὄιστρῳ.

Ut cum aliquis illum tabano ferit taurus, prataque linquens, & paluſtria, neque paſceret, neque armentum curat. Viam autem conficit, quandoque irrequietus, quandoque ſtans, & latam cervicem ſurſum erigens, mugitum emittit, malo percitus œſtro. Et *Typhiodorus* verſu 350,

Ἠ δ' ἔτ' ἀὶ ἀγέλην ποτιναίεται, ἔτε βοτῆρι
Πειθεται, ἰδὲ νομοῖο λιλαίεται, ἀλλὰ βιλέμνῳ
Ὀξέι θυμδῷ, βοίην ἐξέλυσε δίζμάν.

Illa autem (bos œſtro percuſſa) *neque ad armentum accedit, neque bubulco paret, neque paſcuum appetit, ſed acuto ſpiculo incitata, boum vinculo tranſgreditur.* Et *Virgilius* de aſilo,

Aſper, acerba ſonans, quæ tota exterrita ſilvis
Diffugunt armenta, furit mugitibus æther
Concuſſus, ſilvæque & ſicci ripa Tanagri.

Et de tauro *Ampelo Nonnus*,

Δύοδατον ἀμφὶ τίνοντα πατίσηχεν ἴκτιλον ἴππῳ.
Καὶ νίφ' ἁζυγα ταῦρον ἰδὼν λυσσώδεϊ κέντρῳ,
Ἴχνιον αἰφνιδίοιον ἐπιρρήσσοντα καλιαυλῳ.

Invium circa collem cucurrit equo ſimilis. Et puer (Ampelus) *injugem taurum videns furioſo ſtimulo* (actum) *in celſos montes pede præceps ferri.* Et infrà,

--- αἶσσεν δ' ἐπέδαν διδυμάονι χαλκῷ.
Οὐρεσι δ' ἄφαρ πάφνα δυσιμβατα λυσσαλέῳ βῶϊ,
Ἠδυτέϊ πρεσάμενος ἰὸν αἰπεζόιατο νάτοις.

Biſidâ pedum ungulâ in invium montis ſummum verticem cum impeturuens, rabidus beſpuerum pronum e ſuo dorſo excuſſit. Oppetunt denique reliquis hic multò uberior,

Οὐτέ τι βυφορξᾶι μέλεται σίδαι, ἔτε νομεῖο,
Οὐτ' ἀγέλαι· πείην δ' χὴ δύλια πάντα λιπόντες
Σεύονται λύσσῃ τεθυμένοι. Οὐ δὲ τιν αὐτοῖς
Οὐ ποταμοὶ, ὐ πόντος ἀνίμβατος, ὐδὲ χαράδραι
Ῥηγάδες, ὐ πέτρη τις ἀφοίντος κατορώρης
Ῥηϊδίως ταμνοῦσ' ὀϊστευόμεναι ἐξὺ πελεύων
Εἴτυκος, ὀτρηρὸν ὀιστευέχαι ἐδυσζι.
Πάντη δὲ βιγχεῖ, πάντῃ δὲ ἑῖ ἴχνια χηλῆς
Ἐιλίσσει· τοῖη μιν ἄγει δριμεῖα θύελλα.

Neque ipſis curæ eſt bubulcorum auctoritas, neque paſcuum, neque armentum. Prata autem, & flabilis omnibus relictis, agitantur rabie pertiti. Neque illius ipſis amnis, neque mare impervium eſt, nec petrarum hiſſura abrupta: nec ſcopulus illius, quamvis invius, impetum taurinum fiſtit, quando incumbit acriter impellens aſilus, gravibus urgens doloribus. Ubique autem mugitus, ubique unguln veſtigia verſantur, talis eum rapit acerba procella. His non abſimilia ſcribunt Veteres ad Scripturæ loca, quæ diximus. Ita *Theodoretus* in *Ezechielem* monet verbum *Græca* verſionis παροξύνει ſumptum eſſe ἐκ μεταφορᾶς τῶν βοῶν, ὧν ὁ ὄιστρος ὠμοῖνος ἐλαύνει, καὶ φιρόμδα κατὰ κρημνῶν ἀναγκάζει πολλάκις· μνίας δ' ἕνεκα οὐδὲ πέντε παντὸς σφοδρότερον τὸν βόα ἐλαύνον, *ex boum ſimilitudine, quos paſcentes aſilus impellit, & per præcipitia ferri ſæpe cogit: cum ſit muſcæ ſpecies, quæ boves vehementius impellit quovis ſtimulo.* Et idem, in *Oſeam*, Οὗτοι δὲ μνιᾶ τὶ τῶν βυῶν ἐπιζε, καὶ ταυτὴν αἴδηζιν ἐμποιοῦζι τοῖς δήγμασιν, ὡς τὰς ὑπ' ἐκείνης ὑπτερμένας, μήτε τὸ τῶν βυκόλων ἀνέχεσθαι φωνῆς, μήτε τοῖς ἄλλοις συνίμεσθαι βοσὶ, ἀλλὰ θέειν ἁπλῶς καὶ κατὰ κρημνῶν ἰέναι ἔτε φέρεσθαι. *Aſilus muſcæ quædam eſt boves invadens, qua ſuis morſibus tantum doloris ſenſum excitat, ut ob ea ſtimulata neque bubulcorum voces retineantur, neque cum aliis vaccis paſcantur, ſed temere currant, & per abrupta interdum præcipites agantur.* Et *Cyrillus Iſraelem* ſcribit à grege abſcedere ὡς ἴσῳ δαμάλεσι, καὶ ὥσπερ ὑπ' ὀιστρου ἐκζέοντες, ἔτε βύτυν, οὐδὲ δὲ τὸν ἐμπέδον δανύσαι ἐθέλειν ἐ φορτὸς, ἀποφῦσι δ' ἀγέλης, καὶ ἐξὸ φέρεσθαι δρόμῳ παρακινδύνῳ λοιπὸν, ὁπόπερ ἂν τύχῃ. *Ut vaccæ, quibus cum inſedit œſtrum, aut aſilus, culicis ſpecies morſus intolerabilis, eas ab armento abducit, & de cetero ad præcipitem curſum quacunque via ferri incitat.* Et *Theophylactus*, *Oeſtrum* parva cujuſdam muſcæ ſpecies eſt, *qua ſimulatque vitulum vel bovem memorderit, adeo eum in rubiem adigit, ut ſurſum ac deorſum curſitans interdum per præcipitium feratur. Græca* non ſunt ad manum, in quibus ſi ſcripſit œſtrum eſſe μνίας μικρᾶς δδῷ, magno errore id fecerit, cum ſit μνία μυγία, ut *Ælianus* atque alii teſtantur. Sed fortaſſe ſcripſerat δδῷ μνίας μακρᾶς, quod mutatum in μικρᾶς. Aut πομφὰς *pravæ*, quod mutatum in *parvæ*.

Jam, ut veniamus ad rem, quamvis in *Hebraïs* Textu de œſtro nulla ſit mentio, non malè *Græci* Interpretes rebelles *Iſraelitas* παροιστρᾶν dicunt, id eſt, *more bovis œſtro percitis*, omni Legis jugo excuſſo, & ſpretis monitoribus, per avia ferri præcipites, tanquam de propria ſalute non amplius ſollicitos. Id enim *Propheta* volunt, utroque loco, quo vox παροιστρᾶν ab illis adhibita eſt. In priore ſcilicet Deus *Ezechielem* ad gentem rebellem mittendum ita compellat capitis ſecundi verſu ſexto, *Fili hominis, ab iis ne timeto, & ab illorum verbis ne metuito, quia rebelles ſunt & ſpina tecum, & cum ſcorpionibus habitas. Rebelles Hebraïce* ſunt סרבים *ſerabim*, quæ vox in *Hebræo* Textu alibi nuſquam exſtat, ſed ex *Chaldæa* lingua facile explicatur, quâ סרב *ſerab, rebellare*, & *renuere* eſt, סרבן ſarban, *rebellis*, סרבנות ſarbanuth, *rebellio*. Nec *Ægyptius* fuit ignota vox. Nam in *Ægypto Sarabaitas* inde vocabant Monachos quoſdam, qui, omnis diſciplinæ jugo excuſſo, ſuo arbitratu vivebant, quaſi *Renitas* dixiſſent. Ita enim vocem explicant veteris ævi Scriptores. *Caſſianus*, *Collationis* decimæ octavæ capite quarto, *Tria ſunt in Ægypto genera Monachorum, quorum duo ſunt optima, tertium tepidum, atque omnibus modis evitandum. Primum eſt Cœnobitarum*, &c. *Secundum Anachoretarum*, &c. *Tertium reprehenſibile Sarabaitarum*, &c. Et capite ſeptimo, *Ab eo quod ſemet-ipſos in Cœnobiorum congregationibus ſequeſtrarent, ac ſigillatim ſua curarent neceſſitates, Ægyptiæ lingua proprietate* Sarabaitæ *nuncupati ſunt.* Auctor Sermonum *ad fratres in Eremo* ſub *Auguſtini* nomine Sermone vigeſimo primo, *Sola voce pauperiatem & abſtinentiam prædicant, ſed dicto ſuo non cogitant ea movere. Corpora deſpectis veſtibus tegant, foris oſtendunt, ſed intus ad carnem purpura induuntur. In cinere prædicunt ſe jacere, ſed excelſa palatia non deſpiciunt. Angelicam faciem foris oſtendunt, ſed lupina corda eos habere non dubitamus. Tales fuerunt illi* Sarabaitæ, *de quibus tertio nobis ſcripſit pater* Hieronymus, *quorum genus eſt omni affectu vitandum.* Regula *Benedicti* capite primo, *Tertium vero Monachorum teterrimum genus eſt* Sarabaitarum, &c. *Pro lege eis eſt deſideriorum voluptas. Cum quidquid putaverint, vel elegerint, hoc dicunt ſanctum: & quod noluerint, putant non licere.* Iſidorus *De Officiis* capite decimo quinto, *Quod ſemet-ipſos in cœnobiali diſciplina ſequeſtrant, ſuaſque appetunt libere voluntates*, Ægyptiorum *lingua* Sarabaitæ, *ſive* Renuitæ, *nuncupantur. Odo Cluniacenſis Collatione* tertiâ in perſona Monachorum ſui temporis, *Nos miſeri non ſumus Monachi, ut falſo nominamur: ſed* Sarabaitæ, *id eſt*, Renuitæ, *qui jugum regularis diſciplinæ renuimus.* Eodem ſenſu vocem סרבים *ſarabim* uſurpat *Ezechiel*, pro iis, qui renuentes jugo Dei ſe ſubmittere, & propriis affectibus indulgentes, extra præſcriptum Legis iter in tranſverſum abripi ſe ſinebant. Hinc *Septuaginta*, *Ne timeas eos*, &c. διότι παροιστρῶσιν, quia *tanquam œſtro agitati* inſanient, & ferentur in præceps: quod vim vocum כי סרבים ſatis exprimit.

Alter locus *Oſ.* 4. v. 16. *Hebraïcè* ſic habet, כפרה סררה סרר ישראל, *ut juvenca refractaria, refractarius* fuit Iſraël. Nam סרר *ſarar*, ferè idem

eſt, quod præcedens סרב *ſarab*. Sic *Deut.* 21. *v.* 18. בן סורר ומורה, *Filius refractarius & rebellis*; Pſal. 78. *v.* 8. דור סורה ומורד, *generatio refractaria & rebellis*; Eſ. 65. *v.* 2. *Expandi manus meas totâ die* אל עם סורר, *ad populum refractarium*; Nehem. 9. *v.* 29. ויתנו כתף סוררת, *Et præbuerunt humerum refractarium*. Ita etiam *Zachar.* 7. *v.* 11. Quod ſumptum à bobus jugum recuſantibus, eique obtentibus. Ut hic, *Ut juvenca refractaria, refractarius ſuit* Iſraël. Variis porrò de cauſis bos refractarius eſt. Puta ſi nondum pleno robore ſit adhuc jugo indocilis. Ut apud *Poëtam*,

Nondum ſubactâ ferre jugum valet
Cervice, nondum munia comparu
Æquare, &c.

Aut ſi naturâ contumax, aut diſtento abdomine ſi ſit juſto pinguior, aut ſi gravi aliquo prematur incommodo, ut is, quem invaſit œſtrum. Quo *Prophetæ* verba *Græci* referentes hic habent, Ὡς δάμαλις ἀπροϊτεύετα, &c. At *Chaldæus*, quaſi de vacca agatur, quæ præ nimia pinguedine laſcivit, & detrectat jugum, כתורא דאתפטם ובעט בן סרר בסני טבא ישראל, *ut vacca, quæ ſaginata recalcitrat, ita propter bonorum copiam defecit* Iſrael. Ut *Hebræce* סרר ſarar, *refractarium eſſe*, ſic *Arabicè* شر ſarra *pravum & perverſum eſſe* ſonat. Unde شران *ſarran* eſt *muſca genus hominis moleſta, culici non abſimile*. Alcamus, الشران دواب كالبعوض SARRAN, *animalculum ut culex*. Damir, الشران شبيه بالبعوض يقع علي وجوه الناس *Sarran*, animal *culici ſimile, quod in faciem hominum incidit*. Aliud exemplar habet يغشب وجوه الناس *faciem hominum ex improviſo invadit*. Id fortaſſe œſtri aut tabani genus eſt, & potuit habere nomen *Hebræum Arabico* ſimile, à quo *juvenca æſtro percuſſa* dicta fuerit פרה סרורה. Sed hæc ſunt in incerto.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Probatur ערוב *arob*, eſſe *Cynomyiam*.

Canis & muſca duo animalia maximè impudentia. Ex utroque conflata vox κυνόμυια. Minerva *per convitium ſic vocatur. Et* Nicion *meretricula. Eſt & muſca genus, quæ tabano eſt ſimilis: mordax, inſidioſa*, &c. *Nonnullis canem vocant. Reſellientur, quo ſcribunt* κυνάμυιαν & κυιόμυιαν. *Dicitur* κυνόμυια, *quia canibus infeſta eſt, & eorum aures lancinat. Hujus* Arabica *nomina. Non eſt idem, quod ricinus, quamvis ricinus ſit canibus æque infeſtus. Unde vocatur* κυνοραιὴς. *Multis* ערוב arob, *non eſt* cynomyia, *ſed variorum animalium colluvies: & uni* Arabum حرقوس hurkous *pediculi inguinalis genus*. Probatur ערוב *neque* ferarum, *neque* ſerpentum, *neque* muſcarum *eſſe* colluviem, *ſed certi animalis genus. Non ſequi* ערוב *eſſe* colluviem, *ſeu* miſtionem, *quia* ערב miſcere *ſonat, cum ſit vox* πολύσημος, *& multa ſignificet, quæ in muſcam earum quadrant, ac proinde non eſſe cauſam, cur à veteri verſione diſcedamus.*

Ut in quadrupedibus cane, ita in inſectis muſca nihil eſt impudentius. Utrumque invocatum ad convivium venire ſolet, nec facile repellitur. Hinc *Ælianus* libri ſeptimi capite decimo nono, Ἀναιδὴ δὲ καὶ μὴ ῥᾳδίως ὑποτιθάμενα, μυῖα, καὶ κύνες. *Impudentia ſunt animalia, quæque vix ſummoventur, muſca, & canes*. Et inde compoſita vox κυνάμυια vel κυνόμυια maximè *impudentem* ſonat. In Deorum contentione apud *Homerum Mars Minervam* eo convitio excipit *Iliad.* Φ', verſu 394.

Τίπτ' αὖ, ἀ κυνάμυια, Θεὰς ἴριδι ξυνελάουσα;

Cur rurſus, ô cynomyia, Deos prælio commixtis? Et infrà de eadem *Junone*,

Καὶ δ' ἀνδ' ἡ κυνάμυια ἄγει βροτολοιγὸν Ἄρηα
Δηΐῳ ἐν πολέμῳ κατὰ κλόνον.

Et rurſus illa cynomyia pernicioſum Martem *cum tumultu ex hoſtili prælio abducit. Heſychius* Κυνάμυια eſt ἀναιδὴς, καὶ ἵτα μή, καὶ θρασεῖα, τοιαῦτα γὰρ τὰ ζῶα ὁ κύων καὶ ἡ μυῖα, (ita legendum, non καὶ ἡ κυνάμυια.) Vetus quoque *Scholiaſtes* ita vocari obſervat ἐπὶ δύο ἀναιδῶν τελείων, ἥ τε κυνὸς, καὶ τ' μυίας, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τ' ἀναιδείας. Et *Euſtathius* ταυτὸ τὴν κύνα, καὶ τὴν μυῖαν, ἀναιδῆ ζῶα, καὶ ἄμφω. Proinde *Clemens* in *Protreptico*, ut Deos ab *Homero*, & *Euripide*, convitiis proſcindi probet, τὸν Ἀθήναν, inquit, κυνάμυιαν, καὶ τὸν Ἥφαιστον ἀμφιγυήεν καλεῖν, Minervam *cynomyiam*, & Vulcanum *utrimque claudum* vocant. Eodem pertinet, quod κυνάμυια *Nicæ* meretriculæ cognomentum eſt *Athenæi* libro quarto.

Sed & κυνάμυια *canina muſca* eſt. In *Græca* verſione vox occurrit pluries. Sic *Exod.* 8. *verſ.* 21. Ἰδοὺ, ἐγὼ ἐξαποστέλλω ἐπὶ σὲ κυνάμυιαν, καὶ πλησθήσονται αἱ οἰκίαι τ' Αἰγυπτίων τ' κυομυίης. Et verſu vigeſimo ſecundo de terra *Goſen*, Ὅτι ἐκεῖ ἔσει ἐκεῖ ἡ κυνόμυια. Et verſu vigeſimo quarto, Καὶ παρεγένετο ἡ κυνόμυια ἀλλ' Θ'. Et rurſus, Ἐξωλεθρευθῇ ἡ γῆ ἀπὸ τ' κυνομυίας. Et verſu vigeſimo nono, Ἀπελεύζεται ἡ κυνόμυια. Et verſu trigeſimo primo, Καὶ περιῆλε τὴν κυνόμυιαν. Et *Pſalm.* 77. *v.* 45. Ἐξαπέστειλεν ἐν αὐτὸς κυνόμυιαν, καὶ κατέφαγεν αὐτός. Et *Pſalm.* 104. *verſ.* 31. Εἶπε, καὶ ἦλθε κυνόμυια. Muſcæ genus eſt tabano non abſimilis. Hinc ſcribit *Ælianus* libri quarti *Hiſtoriæ* capite quinquageſimo primo, Τὸν μὲν ἂν μύωπα ὅμοιον φάναι τῇ καλουμένῃ κυομυίᾳ. Et libri ſexti capite quinquageſimo ſeptimo, Ὁ δὲ μύωψ τῇ κυομυίᾳ προσέοικεν. Et vetus *Homeri Scholiaſtes* in *Odiſſ.* χ'. Ὁ δὲ μύωψ παρόμοιός τῇ κυνομυίᾳ. *Philo* libro primo *De vita Moſis* tradit eſſe διαπτικὸν καὶ ἰσχυρὸν ζῶον, καὶ γὰρ αἰσθάνεσθαι μετὰ ὀξύτητος βέλους, ἀκριβοτίζεται, καὶ ἐμπίπτειν βιαίως, οὐ μάλα ἐγχείμπτεται, *mordax, & inſidioſum animal, nam & longinquo, in ſcelis morem, cum ſtridore fertur, & magno impetu ruens* (cuti) *maximè hæret*. Proinde κυνομυίας eſſe puto muſcas illas majores, quas militares & canes vocari dicit *Lucianus*, ſonitu aſperrimas, & volatu velociſſimas: Γίνονται δὲ, inquit, καὶ μίγνυσαί τισι μυῖαι, ἃς στρατιώτιδας ὀνομάζουσι πολλοὶ καλοῦσι δὲ οἱ μὲν κύνας, τραχύτατα τὸν βόμβον, καὶ τὴν πτῆσιν ἀκύτατας. Apud *Euſtathium* nonnulli διὰ τὸ per *Jota* ſcribunt κυνάμυιαν, quaſi τὴν μὴ ἰσχύσας ἡσυχάσαι τὸ βλέμμα, ἀλλὰ κινήσας συνεχῶς τὰς μύας τ' ὀφθαλμῶν, *quæ quietum non habeat viſum, ſed oculorum muſculos continuo moveat*. Quod à vero prorſus alienum eſt. In muſcis enim oculi ſunt πεπαγότες, πολὺ δ' πίσω ἔχοντες, *in anteriora defixi, cornu multum habentes*, id eſt, corneam ſpeciem, aut cum cornu multum ſimilitudinis, quia hærent immobiles. Ita obſervat *Lucianus* in *Encomio muſcæ*. Neque *Hieronymo* aſſentior, qui *Epiſtolâ* centeſimâ trigeſimâ quintâ ad *Sunniam* & *Fretellam* mutat κυνόμυιαν in κυιόμυιαν, ut ſignificet muſcarum omne genus. Neque enim κυιόμυια id eſſet, quod vult vir ſanctus, ſed *muſca pluribus communis*, ut κυνίδιον, *habitatio pluribus communis*, κυνογάμια *communes & promiſcuæ nuptiæ*, κυνολόγημα *ſermo pluribus communis*, id eſt, *colloquium*. Proinde κυνόμυιαν conſtanter legunt quotquot *Hieronymo* aut æquales, aut vetuſtiores

res fuerunt, ut *Philo*, *Origenes*, *Apollinaris*, *Augustinus*, &c. Nec est, quod in illis quisquam suspicetur vocem esse corruptam. Quippe κυνομυῖαν nomen compositum esse scribit *Philo in* Τ ἀναιδεστάτων ζωων, μυίας, καὶ κυνὸς, *ex impudentissimis animalibus, musca & cane. Origenes* cynomyiam *Cynicorum* sectæ comparat *Homiliâ* quartâ in *Exodum*. *Augustino* in *Psalmum* septuagesimum septimum cynomyia canum mores significat, qui nec parentes quando nascuntur vident. Et *Apollinaris* in Paraphrasi sic habet *Psal.* 77.

Πρῶτον μὲν κυνομυια μετίσχει ἀιμοφάγου αἶλυν.

Et *Psal.* 104.

Εἶτα δὲ καὶ κυνόμυια μετίσχει δάκνει ἄνανδρον.

Pro quo ne scribatur κυνόμυια Syllaba contumax prohibet. Dicitur autem κυνόμυια, non, ut putavit *Philo*, quia canina est impudentia, sed quia canibus maxime infesta. Quò hæc *Plinii* pertinent libri undecimi capite trigesimo quarto, *Est & volucre canibus peculiare suum malum, aures maxime lancinans, qua defendi morsu non queunt.* Et *Musseus* in *Insectorum Theatro* cap. 11. Κυνόμυια *canibus auribus infesta, quam essi frequenter excutiens, importune tamen revolat, ac dentibus ubi hæserit, erosione carnis ulcus excitat.* Non tamen solos canes, sed & reliqua invadit animalia. *Aldrovandus* libri tertii *De Insectis* capite primo, *Musca canina alvo sunt tumida, & plurimo plena sanguine, quem ex animalium corpore flagrantissimè exsugunt, at ex earum acutissimis & doloriscis morsibus homines etiam sæpe percipiunt.* Arabicè شذا *sadsa* vocatur *à nocendo*, & شعرا *sira*, quasi *hirsuta*. Damir, شذا ذباب الكلب وقد يقع علي البعير SADSA, *musca canina, qua etiam camelos invadit.* Idem, الشعرا ذباب ازرق واحمر يقع علي الابل والحمير الكلب فيوذيها اذا شربرا SIRA, *musca carulea, & rubra, qua camelos, asinos, & canes invadit, eosque gravissimè ladit.* Quidam in *Eustathio* τὴν κυνόμυιαν magno errore putant idem esse, quod τὸν πρόστωνα, id est, *ricinum*. Illa enim in muscarum, hic in pediculorum est genere, nec volatu se attollit, cùm sit prorsus ἀνιπτῳ. Tamen hoc commune habent, quòd canibus sunt æquè infesti. Nam ut cynomyia, ita & ricinus ad canis aures potissimum se applicat, ut sanguinem inde exsugat. *Plutarchus* libro *De discrimine adulatoris & amici*, Τοῖς μὲν ἐν ταύροις τὸν εἶρον ἐνδύεσθαι πρὸς τὸ ὦτ λέγουσι, καὶ τοῖς κυσὶ τὸν πρόστωνα. Proinde alio nomine dicitur κυνοραίστης. *Aristoteles* libri quinti *Historiæ* capite trigesimo primo, Ἐν δὲ τοῖς κυσὶν, οἱ καλλίμυιοι γίνονται κυνοραισται. *Homerus Odyss.* ξ'. versu 300.

Ἔνθα κύων κεῖτ' Ἄργος ὑπέπλησ κυνοραίστης,

Ubi canis jacebat Argus *plenus ricinis.* Et ibi vetus *Scholiastes*, Κυνοραίστην, Τ πρόστωνα· φασὶ γὰρ τοὺς κύνας πίνοντες τὸ αἷμα ἀντῶν εἶναι δὲ ταῦτα τὰ καλλίμυια τρίχινα. Nec dissimilia habent *Hesychius*, *Eustathius*, *Suidas*. Itaque ricini κυνοραίσται dicuntur *à perdendis canibus*, ut canes λυσσαίσαι *a perdendis lupis*, libri tertii *Anthologiæ* capite vigesimo quinto *Epigrammate* in *Euripidem*. Et *Hesychio* Συμοσφάγη· est Συμοσφάγη·.

Supereſt, ut disquiramus, an *Hebræa* vox ערוב *arob*, in *Exodo*, & *Psalmis*, verè sit κυνόμυια, prout *Græci* reddiderunt, cùm de illius versionis sinceritate magna sit dubitandi ratio. Nempe, quod ab ea recedunt reliqui Interpretes ferè quotquot sunt. Quibus ut ערב *arab*, Verbum *miscere* est, & ערב *ereb*, *bominum colluvies*, seu *miscellanea turba*, sic ערוב *arob*, est *mixtura & colluvies animalium.* Quod rursùs variè explicant. *Aquila* πανμυίαν, & eum sequutus *Hieronymus*, *omne genus muscarum*, vel *muscas diversi generis*, vel *muscam omnimodam. Arabes Pentateuchi* Interpretes editi خلط الوحوش *mixturam ferarum.* Alius, quem in *Suecia* manuscriptum legi, هوام وحشرة من كل جنس *Venenata infecta & reptilia omnis generis. Rabbi Selomo*, כל כיני היורת רשות ונחשים ועקרבים כערבוכא *Omnes venenatorum animalium species, serpentum pasa, & scorpionum simul permistas.* Aben Ezra, חיורת רשות מעורבות כמו אריות זאבים רובים ונמרים *Feras omnes maleficas permistas, ut leones, lupos, ursos, & pardos.* Quomodo *Jonathaa* in Paraphrasi ערבוב חיוא ברא, *mixturam bestiarum agri*, id est, *ferarum.* Cujus sententiæ primus auctor *Josephus* libri secundi capite quinto, Θυρίων, inquit, παντοίαι, καὶ πολυτρόπων, ἂν εἰς ὄψιν ἰδεῖς ἀπηρτισμέι, πρότερον τὴν χώραν αὐτῶν ἐγέμισεν. *Regionem eorum feris omnis generis & multiformibus implevit, in quorum conspectum antea nullus unquàm venerat.* In editione *Psalmorum Savariana* utramque versionem ita jungit *Arabs Psalmi* septuagesimi septimi versu quinquagesimo, ارسل عليهم الهوام وذباب الكلب *Misit adversus eos insecta venenata, & muscas caninas.* Et *Psal.* 104. *v.* 30. امر الهوام فجا ذباب الكلب *Præcepit venenatis insectis, & venerunt canina musca.* At in editione *Syro-Arabica* sic habet *Arabs* ejusdem loci Interpres, فامر واتي العرقوس *Et præcepit, & venit* ALCHURKOUS. Quod animal in *Damiro* sic definitur, العرقوس والعرقوس بالصاد والسين دويبة كالبرغوث صغير ارقط بحمرة او صفرة لونه الغالب عليه السواد وربما نبت له اجنحة فطار ALCHURKOUS, *sive per* Sad *scribatur, aut per* Sin, *animalculum est pulice non majus, rubro aut flavo ita distinctum, ut color ater prævaleat, cui quandoque ala crescunt, & avolat.* Aliud exemplar addit, وهو مولع بعض فروج النسا وعضه اشد من عض البرغوث *Delectatur mulierbris pudendis morsu, eoque validiore, quàm est morsus pulicis.* Et *Alcamus*, العرقوس دويبة كالبرغوث حمتها كحمة الزنبور او كالفراد يلصق بالناس او اصغر من الجعل يثقب الاساقي ويدخل في الفروج الجواري ALCHURKOUS, *animalculum ut culex, aculeo ut vespa, aut unstar victum, viris adhærens. Aliis animal scarabæo minus, quod perforat ..... us sa puellarum pudenda penetret.* Eidem *Subno-Saida* vespæ tribuit aculeum, تلدع كالطراني السياط ولذلك يقال quo لمن

لمن يضرب بالسياط احزقه للراقيص

pungit ut flagri extrema: ac proinde dicitur de eo, qui flagro verberatus est, Eum corripuerunt ALCHARAKISO. Quod Plurale est à Singulari *alchurcons*. Apparet describi pulcis inguinalis genus aliquod nobis aliunde ignoti. *Alcamus* alio nomine نهبك *nahuch* vocat, quod nomen à torquendo factum. Nam نهكى *nahacha torquere* est. Itaque, si hunc Interpretem sequimur, tam *Ægyptios*, quàm *Philistæos* in pudendis afflixerit Deus. Sed in hac interpretum discordia non facilis est optio. Tamen, ut dicam quod sentio, eos omnium minime probo, qui leones, pardos, ursos, & lupos hic intelligunt. Quos *Ægyptii* moniti facilè potuissent ex urbibus & domibus arcere, urbium portis & ædium foribus occlusis. Aut, si per vim irrupissent, hortendam incolarum stragem edidissent & pauci supersuissent. Quid, quòd his feris inter se non ita convenit, ut in unum agmen coïre possint? Quod idem de scorpionibus, & serpentum speciebus potest objici. Nam scorpio serpentes occidit, & scorpionem vipera. Serpentum omne genus solo sibilo fugat basiliscus. Unde *Poeta*,

— late sibi submovet omne
Vulgus, & in vacua regnat basiliscus arena.

Et de dracone notum est Proverbium, Ὄφις, οὐ μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Muscarum quoque variæ species plurimùm inter se diffident. De apibus dicit *Philosophus* libri noni *Historiæ* capite quadragesimo secundo, Ἀδικοῦσι δὲ ἀλλήλας μάλιστα αἱ σφῆκες, *Vespæ maximè infesta sunt.* Et rursus, Ἡ δὲ μάχη αὐτῶν ἐστὶ πρὸς ἀλλήλας, καὶ πρὸς τὰς ζῴσας. *Pugnant inter se & cum vespis.* Et capite quadragesimo de crabronibus, Θηρεύουσι τὰς μεγάλας μύας, καὶ, ὅταν καταλάβωσιν, ἀφαιροῦσι τὸ κεφάλιον, ἀποπίνουσι φύσαι τὸ σῶμα τὸ λοιπὸν. *Magnas muscas venantur, quarum ubi ceperint, capite amputato, reliquum corpus gestantes avolant.* Itaque, ut animalia naturâ tam dissimilia, & sibi mutuò tam infensa in unum agmen coalescant, multa miracula supponenda sunt. Præterea, si ערוב *arob*, *mixturam* aut *colluviem* sonat, est, quod miremur, quod *Propheta* solum dixerit Deum misisse in *Ægyptios* את הערוב, *mixturam*, seu *colluvionem*, nec addiderit quorum animalium fierit illa mistura, seu colluvies. Quod scire nostra intererat, quia plagæ illius gravitas non potest aliter intelligi. Denique nomine ערוב *arob*, non significari *mixturam* aut *colluviem*, sed speciale aliquod animal docere videntur hæc *Prophetæ* verba *Exod.* 8. *v.* 31. ויסר ערוב, *Et amovit* AROB *a* Pharaone, *à servis ejus, & à populo ejus* לא נשאר אחד, *ne unus quidem remansit.* Id est, *ne unus quidem* AROB. Neque enim aliud præcessit, quo referri possit illud *ne unus quidem.* Itaque ערוב *arob*, non est *colluvies.* Neque enim quisquam dixerit, *Sic amovit colluviem, ut ne una quidem superfuerit.* Sed si ערוב *arob*, est *cynomyia*, rectè dicetur Deus sic illas amoviſſe, ut nulla in *Ægypto* manserit. Quæ rationes cum penè cogant nomen ערוב *arob*, restringere ad certum animalis genus; quod potiùs intelligemus, quam κυνόμυιαν *cannam muscam*, nobis tam in *Exodo* quam in utroque *Psalterii* loco, à priscis illis interpretibus ante annos fere bis mille designatam?

Fruſtrà nonnulli verbi vim urgent, & à verbo ערב *arab*, quod *miscere* est ערוב *arob*, *mixtionem* esse contendunt. Nam ערב *arab*, verbum est tam πολύσημον, ut in toto *Hebraismo* vix aliud ullum noverim, quod in plura significata dispescatur. Primò *miscere* significat: unde ערב *ereb*, *miscellanea turba*; item *crama* vel *subtegmen*, quia liciis miscetur, & intexitur. Secundò, *dulcescere*: unde ערב *arab*, pro *dulci*, & *suavi*. Tertiò, *spondere*, *fide-jubere*, *oppignerare*: unde ערובה aruba, *sponsio*, ערבן erabon, *arrhabo*, *pignus*. תערבות *thaaruboth*, fide-jussiones. Quartò, *negotiari*: unde מערב maarab, *commercium*, & ערבים orebim, *mercatores*. Quintò, *advesperascere*, *obscurari*, *obtenebrari*: unde ערב ereb, *vespera*, מערב maarab, *occasus*, ערב Arab, *Arabia*, sic ab *Assyriis* primùm appellata, quia eorum imperii pars fuit Occidentalis; עורב oreb, *corvus*, à nigredine, qui tenebrarum est color. Cùm igitur tam latè pateat verbum ערב *arab*, apud *Hebræos*, ex eoque deducantur tot vocabula significationis diversissimæ, causa nulla est, cur *miscendi* notionem solam urgeant, quasi non aliud sonet hoc verbum. Sed, quidquid sonet, inquiunt, musca canina quorsum inde appelletur ערוב *arob*? Respondeo, in his linguis multa esse derivata, quorum ratio non est perspecta. Ut in hac ipsa Radice, quis dixerit, quorsum *solvendo* dicatur ערבה *araba*; *cælis* ערבות *araboth*; salices ערבים *arabim*? Præterea cùm pauci de musca canina scripserint, in ejus natura multa nos latent, quę si sciremus, fortasse ratio nominis facile posset erui. *Vespa* nomen per ἀνακοπὴν à *vespera* multi deducunt, quia volat, & venatur maximè sub vesperam. Videndum, an pari de causa ערוב *arob*, ab ערב *ereb*, seu *vespera*, dicta fuerit? Aut ab ערב *Arab*, seu *Arabia*, ubi scateat? Aut *ab atrore*, ut עורב *oreb*, *corvus*? Nam, si *Moffeto* credimus, *nomen cynomyia nulli muscarum magis convenit, quàm* NIGRIS *illis grandioribus, luteribus, compressioribus, qua impudenter irrolant jumentis, & non tantum ichoren, ut reliquæ, sed ex alto sanguinem maximo cum dolore elicunt atque exsugunt. Carent profoscide, verùm illius loco geminos dentes ut vespa habent, quos altè infigunt cuti; potissimum vero pendulis canum aures infestant apud Germanos, asserente* Camerario, *atque sæpe excoriam.* Sed & *Arabicè* عرب *arab* idem est, quod اكل *achala*, *comedit*, seu *consumpsit*. Ita testatur *Alcamus*, & ex eo *Giggeus*, *Gelius*, alii. Inde ערוב *arob*, dici potuit animalculum voracissimum, humanique etiam sanguinis avidissimum. Quod confirmare videntur hæc *Davidis* Psal. 78. vers. 45. ישלח בהם ערוב ואכלם, *Misit in eos* AROB, *qui comedu eos.* Sed in quæstione, quæ non est magni momenti, diutius immorari piget.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

De Cynomyiis in *Ægyptios* immissis.

Nilus *in honore apud* Ægyptios. Pharaonem Hebræi *putant fuisse Magum* θεομάντιν. *Muscarum copia sæpe pestifera. Musca canina* Ægyptiis *magicè adhibita, qua canes colebant. Ab hac plaga, & à reliqua, immunis terra* Gosen. *Qua distinctio merito dicatur mirabilis.* פדות, redemptio *cur scribatur defectivè. Deus quomodo in medio terra* Gosen. *Reges cur soleant in medio regno degere. Deus in medio Ecclesiæ, & eorum, quos tuetur.* Cynomyia gravis, *id est, multa. Exempla utriusque locutionis. Cynomyia terram perdit, id est, terra incolas, ut explicatur* Psal. 78. v. 45. & Sap. 16. v. 9. *Quam gravis fuerit hæc plaga. Quid sit* abominationem Ægyptiorum sacrificare. *Boves, oves, & hircis in* Ægypto *culti.* Landia *pro* India *in* Aben Ezra. *Idem de* Indis, & Ægyptiis, *multa mentitur.* Ægyptii *in cultu animalium quàm superstitiosi. Lapides arma consueta in populari seditione.* Mosem *non mentiri, cum multam discessus sui causam pratexit, quam sacrificandi necessitatem. An* Mosi *licuerit* Pharaonem

rationem in eo impoſtura arguere. Quomodo muſca omnes ex Ægypto remota, quæ ejus maximè ſecum.

Mane Pharao egrediebatur ad Nilı aquas, Exod. 7. v. 15. & 8. v. 20. ſive animi cauſa id fecerit; aut ut coleret Nilum fluvium. Nam, ut Plutarchus auctor eſt in libro De Iſide, τὸν ὕπερ τιμῆ Αἰγυπτίοις ὡς ὁ Νεῖλος, nihil in majore eſt Ægyptiis honore, quam Nilus. Sive Magus fuerit, & ὑπερμάντις, ut Hebræi ſibi fingunt. Ita enim legere eſt in Talmudico Tractatu Moed Katon fol. 18 a. Dixit Abital ſcribæ nomine R. Papæ, פרעה שהיה בימי משה אמנושה היה שניכר הנה יוצא הסיפרא, Pharao ille, qui vixit diebus Moſis, Magus fuit, unde eſt, quod de ille dicitur, Ecce exit ad aquas, &c. Quod ſequutus Jonathan de Pharaone ſic habet in Paraphraſi, הא גפיק למנגר קוסמין עלוי פיא חי באמנושא Ecce exit, ut obſervet devinatores ſuper aquas ut Magus. Utut ſit, Moſes, cui fortaſſe ad Regis palatium non ſatis liber erat acceſſus, jubetur hanc captare occaſionem, ut illum adiret, & eidem Dei nomine denuntiaret fore, ut, niſi dimitteret Iſraëlitas, Deus craſtinâ die in eum, & ſervos, & populum, & domos ejus ארש השרוב arob, id eſt, cynomyias, immitteret, quæ non ſolùm Ægypti domos, ſed & univerſam terram implerent. Muſcæ enim quandoque in immenſum multiplicantur. Ut olim apud Eleos, ubi muſcarum multitudo peſtilentiam afferebat, ut auctor eſt Plinius libri decimi capite vigeſimo octavo. Et in Cantabria Romani, pretio dato, μυοθηρᾶντας πρὸς μίσθου ἀποδυιχθὶν διεκόζοντο μῖλας, muſcas ad certam menſuram venantes vix ſervabantur. Ita legi vult in Strabone Mercurialis pro vulgato μυοθηρῶντες, id eſt, muros venantes. Quod ſi quis conceſſerit, etiam quo loco dicit idem Strabo in Hiſpania increbuiſſe μυῶν πλῆθος, ἀφ' ὧ καὶ λοιμοὶ νέοι πολλάκις ἐπελθεῖν, murium copiam, quam ſæpe peſtifera lues ſubſequuta ſit, legendum erit μυιῶν πλῆθος muſcarum copiam. Ut apud Ælianum libri undecimi capite vigeſimo octavo, μυιῶν δὲ πλῆθος οὐκ ἦν Μεγαρέων. Muſcarum multitudo Megarenſes à ſedibus ſuis pepulit. Quomodo quidam legunt pro μυῶν πλῆθος. Porrò in muſcarum genere caninam potiſſimum in Ægypto multiplicari voluit Deus, cùm quia magis noxiam, (unde Arabicè كلب dicitur, id eſt, noxia κατ' ἐξοχήν) tum quia canibus maximè infeſtam, atque ob id ipſum magis odioſam Ægyptiis, à quibus colebantur canes:

Omnigenúmque Deûm monſtra, & latrator Anubis.

Interim Iſraëlitas, & terram Goſen, quam incolebant Iſraëlitæ, ab Ægyptiis, & reliqua Ægypto diſtinguit Deus. *Diſtinguam*, inquit, *terram* Goſen, *in qua habitat populus meus, ut non ibi ſit Cynomyia.* Ut Exod. 9. verſ. 26. *Tantum in terra* Goſen, *ubi erant* Iſraëlitæ, *non fuit grando.* Et cum Ægyptus denſis illis tenebris obducta fuit Exod. 10. verſ. 23. *Omnibus* Iſraëlitis *lux fuit in habitationibus ſuis.* Quod ipſum de reliquis Ægypti plagis ſupplendum eſt, quamvis non expreſſe dicatur. *Diſtinguam Hebraicè* eſt הפליתי, & *Chaldaicè* in *Onkeloſo* אפריש. Quorum utrumque propriè ſignificat *mirabiliter diſtinguam.* Proinde *Græci* reddunt παραδοξάζω illuſtrem & mirabilem reddam terram *Goſen*, nempe illam à reliqua Ægypto ſic diſtinguendo. Et *Jonathan*, ואעבר פלאין ביומא ההוא עם ארעא דגשן, *Et illa die miracula faciam in terra* Goſen. Ut valde mirabile id fuit terras ſitu tam vicinas, Deo ſic diſpenſante, ſorte fuiſſe tam diverſas, ut una mortem; & tenebras, adverſaque haberet omnia; dum altera vitâ, & luce, atque omnibus proſperis in ſumma pace fruebatur. Nec immeritò פדרת, id eſt, *redemptio*, & *liberatio*, *Iſraëlitarum* reſpectu appellatur hæc diſtinctio, cum per eam liberati ſint à malis imminentibus. Notat tamen *Baal Haturim* commentator *Cabaliſticus*, פדת hic defectivè ſcribi, id eſt, ſine *Vau*, cum plene פדות ſcribatur *Pſal.* 111. v. 9. & 130. verſ. 7. quibus ſolum locis exſtat, quia hic de redemptione particulari à certo malo, in *Pſalmis* de redemptione generali agitur, qua ab omni malo redimitur. Deus autem populum ſuum ab Ægyptiis dicit ſe ſic diſtinguere, ut ſciat *Pharao* ſe *Dominum eſſe in medio terra.* Ad quem locum eleganter dicit *R. Selomo*, ששכינתו בשמים ונזרתו פתקיפרת בתחתונים, *Præſentiam majeſtatis ejus eſſe in cœlis, ſed providentiam ad infima extendi.* Et *R. Aben Ezra*, משל כמנהג המלכים לעמיד באמצע מלכותו להיות קרוב אל הקצוות *Parabolam eſſe ex eo ſumptam, quod Reges ſoleant in medio regni ſui degere, ut omnibus extremis ex æquo vicini ſint.* Ac proinde cor, præcipuam animi ſedem, in medio corpore Deum creaſſe, ut inde regnaret in univerſum corpus, ut dicitur *Zachar.* 12. *verſ.* 1. *Formavit ſpiritum hominis* בקרבו, *in medio ejus.* Et *Jeruſalem*, Dei ſolium, eſſe in medio terræ. Id *Alexandrum* docuit *Calanus Indus* exemplo corii ſicci & retorridi, cujus extrema ſi premerentur, reliquæ partes ſe efferebant. At medium ſi calcaretur, totum corium manebat immotum. Sed ad terram *Goſen* refero, quod dicit Deus ſe in medio terræ degere. In cujus medio fuit, quia ibi erat Eccleſia, in cujus medio eſt Deus. Ut dicitur *Matth.* 18. *verſ.* 20. *Ubi erunt duo, vel tres, in nomine meo congregati, ibi ero in medio eorum.* Quin ſpeciali modo Deus in medio eorum eſſe dicitur, quos tuetur, & à malis eximit. Hinc illud de *Chananæis* Deut. 7. verſ. 21. *Non timebis eos; quia Dominus Deus tuus in medio tui eſt; Deus magnus, & terribilis.* Et *Deut.* 23. *verſ.* 14. *Dominus Deus tuus ambulat in medio caſtrorum, ut eruat te, & tradat tibi hoſtes tuos.* Et *Joſ.* 3. *verſ.* 10. *In hoc ſcietis, quod Dominus Deus vivens in medio veſtri eſt, quod diſperdet in conſpectu veſtro* Chananæum, Hetthæum, &c. Et de urbe *Jeruſalem* Pſal. 46. verſ. 6. *Deus in medio ejus eſt, non commovebitur.* Et *Soph.* 3. *verſ.* 15. *Rex* Iſrael *Dominus in medio tui eſt, non timebis malum ultra.* Contra, *Num.* 14. *verſ.* 42. *Nolite aſcendere; quia non eſt Dominus in medio veſtri, ne coram hoſtibus veſtris cadatis.* Et *Deut.* 1. *verſ.* 42. *Ne pugnetis;* (ait *Dominus*) *quia non ſum in medio veſtri.* Et *Deut.* 31. v. 17. *Nonne, quia Deus meus non eſt in medio mei, invenerunt me hæc mala?* Proinde poſt vitulum aurei cultum, Deus *Iſraëli* ita minatur *Exod.* 33. *verſ.* 3. *Non aſcendam in medio tui; quia populus dura cervicis es.* Sed his minis opponitur *Moſis* deprecatio *Exod.* 34. *verſ.* 9. *Gradiatur nunc Dominus in medio noſtri.* Cui ſimile eſt votum *Iſraëlitarum* 1 Sam. 4. verſ. 3. *Ambulet in medio noſtri, & è manu hoſtium noſtrorum nos liberet.* Et in *Raphidim*, quia

— ignea venis
Omnibus acta ſitis miſeros adduxerat artus,

clamant *Iſraëlitæ Exod.* 17. v. 7. *Eſtne Dominus in medio noſtri, annon?* Sed de hac phraſi plus ſatis.

Porro *Moſis* denuntiationem cum inſuper habuiſſet *Pharao*, nec *Iſraëlem* dimiſiſſet, poſtridiè venit ערוב כבד, *cynomyia gravis in domum* Pharaonis, & *domos ſervorum ejus, & in omnem* Ægypti *terram, ita ut omnis terra ab ea devaſtata ſit. Cynomyia gravis*, id eſt, *multa, numeroſa.* Sic *Gen.* 50. *verſ.* 9. *Et fuit exercitus gravis admodum*, id eſt, *valde numeroſus.* Tale, *grande gravis valde.* Exod. 9. verſ. 1. *Locuſta gravis;* Exod. 10. verſ. 14. *Gravitas cadaverum*, id eſt, *multitudo*, Hab. 3. verſ. 3. *Populus iſte tuus gravis*, 1 Reg. 3. verſ. 9. id eſt, *multus*, aut *magnus*, ut explicatur 2 *Paral.* 1. *verſ.* 10. Quæ *Romana* etiam eſt phraſis. Nonius, *Grave* multum, valde *ſignificare Veteres probant.* Titinnius *Pſaltriâ*, "*Gravique obſonio con-*

"*vivas*,

"*vivat. Nam* & GRAVITER multum *ſignificat.* Cæcilius *Placco*, "*Placere hoc capit graviter*, &c. "Sal-"luſtius *Hiſtoriarum libro tertio*, *Cum grave pretium* "*fructibus eſſet*, &c. Varro γαμετοδιδασκάλῳ, *ubi gra-*"*ves paſſe antur atque alantur pavonum greges.* Ita *graves cynomyiæ*, id eſt, *multæ*, & *copioſæ.* Dicuntur autem *Ægyptiorum* terram univerſam devaſtaſſe, ut nures *Philiſtæorum* 1 *Sam.* 6 *verſ.* 5. non tamen eodem modo. Mures enim terram devaſtant proventum ejus abſumendo. *Ariſtoteles Hiſtoriæ* libri ſeptimi capite trigeſimo ſeptimo, Πολλαχῆ γὰρ ἄωδη γίνεται πλή-θει ἀμυδητον ἡ μυὴ ἀμμαίου, ὡς τε ἀλίγου λοιπὸν εἶναι ἢ ζῆτα πάντα. *Multis in locis oritur murium copia ineffabilis, ita ut ex anniverſo frumento parum relinquatur.* At cynomyiæ terram perdunt, dum perdunt incolas terræ. Ita enim explicat *Pſalmes* Pſal. 78. verſ. 45. *Miſit in eos cynomyiam, quæ conſumpſit eos.* Et auctor libri *Sapientiæ* capite decimi ſexti verſu nono, Ὄνες γὰρ ἀξίους καὶ μυῶν ἀπείρους δήγματα. *Quos quidem locuſtarum & muſcarum morſus interemerunt.* Neque id novum, ut *terra* fumatur pro *incolis.* Sic *Gen.* 6. *verſ.* 12. *Terra erat corrupta, quia corruperat omnis caro viam ſuam ſuper terram.* Incolas autem terræ muſcæ perdebant, eorum ſanguinem avidè exſugendo. *Philo* ubi ſupra, Ἐπιζοντῶν γῆς, καὶ ἐπιτρεχόντων ἀδιάκ, καὶ ἀνιάτως, ὡς τὸ αἰσθητὸν ἀσπιδιλίνι κεῖσι, ἄχρις ἂν αἵματος καὶ σαρκὸς καρεδάσι. *Intrepide invadunt, atque incurrunt, &, ſi quis arcere velit, inſuperabili pervicacia contendunt, donec ſanguine & carnibus ſatiata fuerint.* Et paulo poſt, Τέτε δὲ, καὶ θηλυτος ἡ πρόσοδος, ὡς δεδι-πλασιάσθαι τὸν ἐξ αὐτῆς ἐπιόντα λόγον, (*) ἀεὶ τῶν μόνον τοῦ φυσικοῦ χαρακτῆρος πλεονεκτήματι· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκθέσις ἐπιτροχάζουσ, ἡ τὸ ζῶον ἀπολιζε, καὶ πρὸς ἀλκὴν ἀσύγκρι κατὰ ἡ ἰσχυρόν. *Tunc autem a Deo concitatus erat impetus, ita ut duplo moleſtior eſſet cynomyia invaſio, cum non ſolis Naturæ donis uteretur; ſed & Dei impulſu regeretur, qui hoc animal armaverat, & vires illi inſperaverat contra regionis incolas.*

(*) *Lege* ἐπιζοῦσαν.

His malis oppreſſus *Pharao* concedit *Iſraelitis*, quod hactenus veritum fuerat, ut publico ſacrificio Deum placare niterentur. Nam antea ſolum κρυφῇ ἐθυσίαζον *clam ſacrificabant*, *Sap.* 18. *verſ.* 9. non palàm, & in propatulo. Regerit *Moſes* id non poſſe fieri, quia ſi in *Ægypto* abominationes *Ægyptiorum* Deo ſacrificarent, *Ægyptii* illos lapidarent. Quæcunque quadrupedes Deo in ſacrificium offerebantur, nempe boves, oves, & capræ colebantur ab *Ægyptiis.* De bove res notiſſima. Nam, ut de *Apide Memphitarum*, & *Mnevi Heliopolitanorum* Diis taceam, *Strabo* libro decimo ſeptimo bovem numerat inter ea animalia, quæ ἅπαντες ποιῇ τιμῶσι Αἰγύπτιοι. Quod idem de vaccis aſſerit *Herodotus* libro ſecundo, quia erant *Iſidi* ſacræ, quę pingebatur βύκρανος. Sic in honorem *Jovis Ammonis*, qui capite arietino, & *Mendetis*, ſeu *Panis*, qui caprinâ facie & hircinis pedibus pingebatur, arietes quoque, & hirci, pro ſacris habebantur. Unde *Poeta* Satyrâ decimâ quintâ,

— *ſanatus animalibus abſtinet omnis*
Menſa, nefas illic fœtum jugulare capella.

Non tamen per totam *Ægyptum* colebantur oves, & capræ, ſed certis locis. *Strabo* ubi ſupra, Ἄμμ' ἡ ἶσις (ἢ ζῶον) ἃ τιμῶσι καθ' ἑαυτὰς ἕκαστοι, καθάπερ Σαΐται πρόβατον, καὶ Θηβαῖται, &c. Λέγα δὲ καὶ τράγον Μενδῆσιοι. Sunt apud *Diodorum*, qui hircum aſſerunt inter Deos fuiſſe relatum διὰ τὸ γονιμικὸν μόριον, ut *Græcorum Priapum.* Aliud affert *R. Joſua.* Nempe Deum ipſorum formam habuiſſe arietis, כי היו חושבים על מזל טלה שהוא מושל בארצם ובעבור זה לא היו אוכלים בשרו *Quia ſignum* Arietis *regnum ſua dominari putabant, ac propterea ab eſu carnis ejus abſtinebant.* Rurſus aliter viſum *Aben Ezra* in hunc locum. Is enim *Ægyptios* putat idem ſenſiſſe, quòd אנשי לנר"א שהם יותר מחצי העולם וכלים הם בני חם ואינם אוכלים בשר ש חיום גם דם וחלב ודג וכיצים והבלה כל דבר שיצא מן החי והם מתעבים מי שיאכל אותם ומלאכרה נמאסת בעיניהם לרעות הצאן *viros* Landiæ, *qui habitari orbi occupant plus quam dimidiam partem, & omnes ſunt a* Chami *filius. Et hodieque non ſolum a carne, ſed & a ſanguine, & laſte, & piſcibus, & ovis, denique ab iis omnibus abſtinent, quæ ab animalibus prodierant, & ita veſcentes abominantur, & nefas eſſe putant gregibus paſcendis incumbere.* Hæc ille de viris Landiæ mihi prorſus ignotis, niſi Landiæ ſubſtituatur *India*, cujus incolæ, ſi *Cteſiæ* credimus, πλείους ἀνθρώπων ἀπέχονται ἐμψύχων *plures fuerunt reliquis hominibus fere quotquot ſunt.* Et in iis *Gymnoſophiſtæ* muram abſtinentiam profitebantur. Utut ſit, recutitus doctor, pergens in inſtituta collatione incolarum *Landiæ* cum *Ægyptiis*, *Ita*, inquit, *ſcribitur* Gen. 46. verſ. 34. *omnem paſtorem ovium Ægyptiis eſſe abominationi. Quin hodieque in terra ſua nemini carnis eſum concedunt. Et, ſi quis eorum peregrinetur, fugit ab omni loco, in quo comeditur caro. Neque quidquam comedunt, quod tetigerit is, qui comedit carnem. Et vaſa ejus pro pollutis habent. Proinde ſcriptum eſt, Ægyptios non potuiſſe panem comedere cum* Hebræis, Gen. 43. verſ. 32. *Et* Joſeph, *cum eſſet in domo* Potipharis, *præfecti eum* Potiphar *omnibus ſuis, præter panem, quem comedebat, ne illud tangeret, quia* Hebræus *erat*, Gen. 39. v. 6. *Nec ratio eſt quærendo, ſi res ita ſe habeat, cur pecora habuerint; cum habeant etiam incola terræ* Landiæ. *Equi numerum, aſini, & camelі ferendis oneribus & equitatione taſerviunt, & boves arandæ terræ, & oves propter lanam requiruntur.* Hæc ille, in quibus tam de *Ægyptiis*, quàm de *Indis* multa mentitur. Nam ejus ævo *Ægyptii* veterem ſuperſtitionem pridem exuerant. Nec in ipſo *Ethnicismo* tam rigidi fuerant, quàm ille ſibi fingit. Certum tamen eſt, *Ægyptios* in animalium cultu tam fuiſſe ſuperſtitioſos, ut grande nefas & morte piandum eſſe crediderint, ſi quis illa vel minimum læſiſſet. *Cicero* libro quinto *Tuſculanarum Quæſtionum*, *Ægyptiorum morem quis ignorat, quorum imbuta mentes pravitatis erroribus, quamvis carnificinam prius ſubierint, quam ibin, aut aſpidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent? Quorum etiamſi imprudentes quidpiam fecerint, pœnam nullam recuſant.* Narrat *Diodorus* libro primo rem à ſe viſam, non ex auditione acceptam: Ἀπεκτείναντος Ῥωμαίων τινὸς αἴλουρον, καὶ ἡ πλῆθος ἐνέφρασεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῷ πράξαντι· ὅτε οἱ πεμφθέντες ὑπὸ ἡ βασιλέως ἀρχόντες ἰσχὺ τὴν παρόντων, ὅτε ὁ κοινὸς αἰὼν τὸ Ῥωμαίοις φίλον ἰσχυεν ἐξιλάσασθαι τὸ τιμώμενον ἀνθρώπων, καὶ πᾶς ἀκυρίας τέτο πεπραχέναι, *Cum* Romanus *quidam felem occidiſſet, facto a plebe concurſu ad domum illius, qui hoc admiſerat: nempe principes a Rege* (Ptolemæo) *ad deprecandum miſſi, neque communis* Romani *nominis timor, potuerunt hominem a pœna eximere, quamvis id feciſſet imprudens.* Sequitur aliquando in extrema fame, cùm ab humana carne plures ob inopiam cibi non abſtinerent, ſacra tamen animalia intacta reliquiſſe. *Juvenalis Satyrâ* decimâ quintâ narrat inter *Ombos* & *Tentyrita*, quorum illi crocodilum, hi accipitrem colebant, propter diſſenſum in religione tam acrem pugnam elle exortam, & tantâ animorum contentione, ut *Ombitarum* unum in fruſta diſſectum *Tentyrita* crudum comederint, corroſis etiam oſſibus:

— *ultimus autem*
Qui ſtetit abſumpto jam toto corpore, ductis
Per terram digitis aliquid de ſanguine conſtat.

Nec nova fuit hæc ſuperſtitio. Nam obtinuiſſe jam olim conſtat ex *Herodoto* & *Plutarcho* in *De Iſide.* Proinde inter populos tam veſanâ ſuperſtitione dementatos,

tatos, tutum non fuiſſet *Iſraelitis* ea animalia mactare, quæ pro Diis ipſi colebant. Et *Judæorum* ſacrificia merito vocat *Moſes Ægyptiorum* abominationes, quia ab hujuſmodi ſacrificiis *Ægyptii* maximè abhorrebant. Alii putant abominationes eo ſenſu vocari quo Deos gentium Scriptura paſſim ita nominat, quia ſunt Deo maximè exoſi. Sic *Deut. 7. verſ. 25. Sculptiles Deos eorum igne comburetis, &c. quia ſunt abominatio Domino Deo tuo.* Deut. 32. verſ. 16. *Per abominationes provocârunt eum*, id eſt, per idola ſua. 1 Reg. 9. verſ. 5. *Coluit* Solomon *Aſtartem Deam* Sidoniorum, & Milchom *abominationem* Ammonitarum; Et 2 Reg. 23. verſ. 13. *Excelſa quæ ædificaverat* Solomon *Aſtarte abominationi* Sidoniorum, *Chemoſo abominationi* Moabitarum & Milchomo *abominationi* Ammonitarum. Sed prior interpretatio verior eſt. Neque enim verimile eſt, *Moſen* cum Rege agentem ejus Deos appellaſſe contumelioſo nomine. Et hæc melius cohærent, *Sacrificia noſtra Ægyptiis eſſent abominanda, qui proinde nos lapidarent.* Itaque hoc ſequuntur *Chaldæi* Interpretes, & plerique *Hebræorum*. Pœnam lapidationis inter *Ægyptios* fuiſſe in uſu aliunde conſtare non puto. Sed neque id eſt neceſſe. Non enim hic agitur de pœna per leges illatâ, ſed de furore plebeculæ, quæ peregrina ſacra in receptorum locum introduci non ferens, aut illas pecudes mactari, quas myſtæ ſui conſecraverant, & Deorum loco habebant, potuiſſet obvios lapides in *Iſraelitas* intentare, & quod fecit *Pilatus Luc.* 13. *v.* 1. offerentium ſanguinem miſcere cum ipſorum ſacrificiis. Notum illud *Poeta*,

Ac veluti magno in populo, cum ſæpe coorta eſt
Seditio, ſævitque animis ignobile vulgus,
Jamque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat.

Itaque in pugna, de qua nuper inter *Ombitas* & *Tentyritas*, cùm initio teli vice ſæviſſent nudæ manus, tandem ad ſaxa deventum, quorum uſus in populari ſeditione receptiſſimus:

--- ergo acrior, impetus & jam
Saxa inclinain per humum quæſita lacertis
Incipiunt torquere, domeſticafadistone
Tela. ---

Hoc metu igitur petit *Moſes*, ut *Iſraelitis* Deo ſacra facturis ex *Ægypto* longius recedere liceat, nempe tridui itinere. Quod illis præciſe ſpatium cum definiviſſet Deus, alibi ſacra facere funditus nefas. Ut *Abrahamo* non licuit *Iſaacum* filium alibi offerre quam in monte *Morya*. Et poſt templum Dei juſſu *Jeroſolymis* ædificatum, oblatæ alibi victimæ illi non erant acceptæ. Nec *Moſes* ideò mentiri cenſendus eſt, quod non aliam ſui diſceſſus cauſam prætexit quam neceſſitatem Deo ſacrificium offerendi, ſuppreſſo conſilio de itinere ex *Ægypto* in terram *Chanaan*. Ut neque *Samuel* mentitus eſt, cùm in oppidum *Bethlehem* ideò ſe veniſſe dixit, ut Domino immolaret. 1 *Sam.* 16. *v.* 2. unctione *Davidis* prorſus diſſimulatâ, quæ ſuſceptî itineris præcipua fuerat cauſa. Cùm enim hæc duo *Samuel* in animo deſtinaviſſet, ſacrificium facere, & Regem ungere, potuit abſque ullo veritatis diſpendio horum unum profiteri, & alterum reticere. Ita *Moſi* duabus de cauſis ex *Ægypto* diſceſſuro, harum alteram *Pharaonis* tacere liberum fuit. Qui cum non haberet quod regereret, ſibique timeret & ſuis ab importunis illis muſcis, quibus *Ægyptus* infeſtabatur, tandem *Iſraelitis* concedit, ut diſcedant Deo ſuo ſacra facturi. Sed eâ lege, ut ne longius recederent, quam petebat *Moſes*, id eſt, itinere tridui, & ut ante diſceſſum precibus ſuis muſcas pellerent. Id ſe craſtinâ die factorum promiſit *Moſes*, modò ne Rex ipſe fallaret amplius, quomodo jam ſæpe fecerat. Quod erat Regem in os mendacii, & impoſturæ coarguere. Sed agebat Dei nomine, qui non patitur ſe derideri, *Job.* 13. *verſ.* 9. *Gal.* 6. *verſ.* 7. Nec fruſtrà fuiſſe quod *Moſes* Regem officii ſui monuit, patuit ex eventu. Quia quamprimùm plaga deſiit, Rex ad ingenium ſuum rediens populum retinere perſtitit, contra quam promiſerat. At longè aliter *Moſes*, qui, cùm Dominum pro *Pharaone* & *Ægyptiis* ſincere atque ex animo rogâſſet, Deus bas muſcas ex tota *Ægypto* ſic amovit, ut ne una quidem ſuperfuerit. Sive Angelus, vel ventus à Deo excitatus illas in mare demerierit, aut in vicina *Libyæ* deſerta propulſaverit. Atque id miraculum fuit priore majus, quod *Ægyptii* ab illis multis ita liberata eſt, ut ne una quidem remanſerit. *Ægyptum* enim ſcatere muſcis ex *Bellonio* notum *Obſervationum* libri ſecundi capite quadrageſimo ſeptimo, ubi circa Pyramides tantam earum eſſe frequentiam aſſerit, ut illis volantibus aër reſonet.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

De Culice.

Βύτζα *culex* Græcis *recentioribus*, *vox* Arabicæ *originis*. *Culicis encomium ex* Alkazunio & Plinio. *Alii culicis elephantem, ſed* Chriſtus *camelum opponit ut maiorem. Culex pro re minima. Κώνωψ proprie non quevis culex, ſed vinarius. Ita ſumitur* Matth. 23. *v.* 24. Judæi *vinum percolabant. De eo more* Græci *Interpretes* Amos 6. *v.* 6. (*ubi* Hebræa *aliter legerunt.*) *Et* Talmudici *paſſim. Ad eum morem alluſit* Chriſtus. Κώνωπες *cur* Hebraicè יבחושין. *Inſigne mendum in* Arabico *Evangelio.* Ἔμπις culex *in aquoſis locis naſcens.* Ἔμπια τιμωρεῖα, Hebraicè יתוש jatthus. *Sanguinem exſugit. Elephantum terret. In ejus aures & pronuſcidem ingrediuntur. Exemplum illuſtre curta* Niſibin. *Idem bubalis & bobus infeſtus. Aliter* בק bak, *dicitur, &* Βύτυπος, & mulio, *non tamen mules, ſed apes impugnans.* Ἐρέμπων ζώιον. *Et* כפניץ mapligia, *qui leonem invadit. Maximè in* Mesopotamia, *& in* Rhizophagis. *Qui & ipſi per culices è regione ſua pulſi, ut propè* Macandrum Myuſii, *& infra* Pergamum Atarnitæ. Ægyptii *paluſtres quomodo hunc malo medeantur. Conopæa* vesiculata *operis ad arcendos culices. Conopæa* Cleopatræ. Tiberiadenſes *quomodo infantes a culicibus tiberent. Fabula* Judaicę *de* jatthus, *ſeu culice qui ut mavis* Titi *ingreſſus cerebrum ejus toto ſeptennio convulſit.* Arabes *de* Socama *culice* Nimrodis *idem narrare.* Ὀφὶς culex, *qua ex caprifico vel ex palma oritur.* Ariſtoteles *emendatus. Sexus in caprifico, ſicu, & palma obſervatur. Per hos culices fructus ad maturitatem perducti. Culices in nimo nati, & robore, & ficu,* cnipes, *vel* ſcnipes *nomine, qui* plenes *verant.* Heſychius *emendatus. Hic culex* Arabicè بقة bakka. *Arbor* albak *non eſt arbor cimicum, ut volunt, ſed culicum. Tamen* البق albak *etiam eſt cimex. In* Galeno *vermes vitibus infeſtos malè vocari* exitiales *proinde, Græca verſio* exitiosos *habet pro* Hebræo נגיש.

Culex generale nomen apud *Græcos* vetuſtiores nullum habuit. Nam κώνωψ, quo paſſim utuntur pro generali nomine, pertinet ad certam ſpeciem, ut poſtea dicemus. Et βύτζα culicis nomen recens apud *Moſchopulum*, & alios, eſt *Arabum* بعوضة *baadſa*, qui de culice mira dictitant. In his *Alkazuninus*,

هو الحيوان في غايه الصغر علي صورة
الفيل وكل عضو خلق الفيل فالبعوض
مثله مع زيادة جناحين انظر الي صغر
جسمه

جسمة فان الطرف بالشره لا يدركه
لصغره ثم الي راسة فان راسة لم يكن
من جسمة وفيه الفرة الباصرة والشامعة
ثم الي دماغه وانظر كم يكن دماغه
من راسة فان فيه القوة الباطنة الخمس
فيها الحس المشترك لانها قري الحيوان
يمشي اليها وفيها الخيال لانها اذا
وقعت علي الحيوان تغمس خرطومها
واذا وقعت علي الحايط لا تفعل ذلك
ومنها الوهم لانها يعرف بين من
يقصره فهرب وبين من لا يقصره
فيبقا وفيها الحافظة لانها اذا اخذت
الدم تهرب في الخال لعلمها فانها
وجعت فيتبها صدمها المتالم وفيها
المتفكرة لانها اذا احست بحركة
يد الانسان تهرب لعلمها انها مهلكها
واذا سكن يده عادت الي مكانها
لعلمها ان والمنا في ذهب ولا خرطوم
ادق شي يكون ومع دقيق مجوف
حتي يجري فيه الدم الرقيق وخلق
في راسة ذلك الخرطوم قوة يضرب بها
جلد الفيل والجاموس ينفذه فيها والفيل
والجاموس يهربان من البعوض في الما

Est animal, quod in minima statura formam habet elephantis. Et quidquid elephantis, culici portet natura contulit cum alarum auctario. Attende ad parvitatem corporis ejus, quæ tanta est, ut visus, quantumvis intendatur, eum (volantem) *non assequatur. Deinde caput* (respice) *quod corporis illius caput esse non videatur. In eo enim est videndi facultas, & audiendi. Tum de cerebro cogita, & præcipite quantum illud sit: & ibi latere facultates quinque interiores. In eo scilicet est sensus communis, quia videt animal ad se venire. 2. Et imaginatio, quia, cum incidit in animal, promoscidem suam in illud immergit, neque idem facit, cum incidit in parietem. 3. Et est virtus æstimativa, qua discernit se insequentem ab eo, qui se non insequitur. 4. Ab illo enim fugit, & coram hoc in loco suo manet. 4. Facultas quoque est conservans* (seu memorativa.) *Quippe, cum suxit sanguinem, fugit ultro, tanquam sibi conscius se dolorem intulisse, ne panas repetat, qui lesus est. 5. Est & vis cogitativa. Unde est, quod fugit cum sentit motum manus humanæ, ut qui sciat eum sibi esse perniciosam. Sed, quamprimum quievit manus, redit ad locum suum, quia scit id abusse, quod exitium suum machinabatur. Promoscidem habet tenuissimam, sed cum tenuitate sua concavam, ut per illam defluant partes sanguinis tenuissimæ. Et capitis ejus indita promoscidi illa tam valida est, ut, cum ferit elephantis, aut vero bubali, cortum illud penetret. Proinde elephas, & bubalus, ut culicem vitent, ad aquas fugiunt, &c. Damnr* multo plura habet hujus generis, quæ exscribere jam non libet, cùm ut vulgò notiora, ita longè meliora sint hæc *Plinii* libri undecimi capite secundo, *Ubi ton sensus* (Natura rerum) *collocavit in culice? &c. Ubi visum in eo pratendit? ubi gustatum applicavit? Ubi odoratum inserut? Ubi vero truculentam illam & portione maximam vocem ingeneravit? Qua subtilitate pennas adnexuit? prolongavit pedum crura? dispositi jejunam caveam, ut alvum, avidam sanguinis, & potissimum humani, sitim accendat? Telum vero perfodiendo tergori quo speculavit ingenio? Atque ut incapaci concerni non possit exilitas, naturæ proca geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, forbendoque fistulosum esset.*

In his notanda quæ dicuntur de parvitate culicis. Quia in *Christi* Adagio de *Pharisais Matth.* 23. v. 24. Οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες, *Excolantes culicem, & camelum deglutientes*, quo eos significat in minutulis ita fuisse διηκριβωκότας, ut interim ea negligerent, quæ sunt majoris momenti, & in quibus propriè posita est vera pietas: In illo, inquam, Adagio camelo culex opponitur, ut minimum animal maximo. Alius elephantem maluisset, ut *Libanius* ad *Cæsium*; Ὅσον κώνωπι ἐλέφαντι παραβαλεῖν, *Instar culicis elephanti collati.* Sed quia *Judæus* camelus elephante notior erat, vel ipse *Christus*, vel quisquis alius ante *Christum* Adagii fuit auctor, maluit similitudinem ex re maximè obvia, id est, ex camelo, ducere, cui culex oppositus, si non est absolutè minimum animal, saltem unum est è minimis. Unde *Poeta* in *Culice*,

Parvulus hunc prior humoris comterres alumnus.

Et in ejusdem Epitaphio,

Parve culex, &c.

Ex *Martialis* de tenuissima illa *Pauli* phiala, libri octavi *Epigrammate* trigesimo tertio,

Illa potest culicem longe fugare volantem.

Quasi tam tenuem esse dicat, ut, aëre culicis volatu impulso, etiam eminus agitetur. Et *De Lupi prædolo* libri undecimi *Epigrammate* decimo nono,

Consumpto moritur culex salillo.

Quasi ne culici quidem pascendo sufficiat salillum. In quibus locis culicem patet pro re minima usurpari. Sed, cum multæ sint culicum species, notandum est in *Matthæo* τὸν κώνωπα propriè *vinulam* significare, quomodo vocat *Scaliger*, id est, *vinarium culicem*, qui ex vino acescente natus, eodem alitur, atque pascitur. Hinc *Aristoteles Historia* libri quinti capite decimo nono, Οἱ δὲ κώνωπες ἐκ τῆς περὶ τὸ ἔξω ἰλύος. *Vinulis* (seu *vinariis culicibus*) *origo est ex vermiculis, qui ex aceti face oriuntur.* Et libri quarti capite octavo, Ὁ δὲ κώνωψ πρὸς οὐδὲν γλυκὺ προσίσχει, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὀξέα. *Vinarius culex non advolat ad dulce quidquam, sed solum ad acida. Plutarchus* quoque contra *Stoicos*, Χαίρει γὰρ (οἱ κώνωπες) λάμπῃ, καὶ ὀξει καὶ δὲ πίτυρα καὶ χεῦδον οἶνον ἀποστρέφεται φεύγοντα. *Summa vini & aceto vinula gaudent: opulentum vero & suave vinum avolantes fugiunt.* Ex *Symposiacon* libri quarti capite primo idem vini meminit αὐχμηροῦ, ἐκ νέου κατάπικρου καὶ τραχυδρίμου, *acerbioris, ex dolio, quod vinariorum cul-*

culicum chorus circumſtrepit. Sed & libro ſexto *Geoponicon Anatolius*, poſt calcatas uvas, torcular diligenter abſtergi jubet, quia reſiduus humor conculcatarum fructum corrumpit, καὶ τὸ κώνωπα ποιεῖ, & *vinarum culicem generat.* Non me latet τὸ κώνωπα ſæpe latius pro quovis *culice* ſumi. Sed in *Evangelio* propria vocis ſignificatio retinenda eſt, quia agitur de culice, qui percolatur, id eſt, qui in vinum delapſus ex eo percolato eximitur. Vinum ſcilicet apud *Judæos* in colo, vel in ſudario, percolare moris erat, ne culex, aut aliud animalculum per legem prohibitum tanquam immundum, ab incautis abſorberetur. Unde *Græci* Interpretes *Amos* 6. 6. Οἱ πίνοντες τὸν ἀκρατίζοντα οἶνον, *Qui bibunt vinum percolatum*, pro *Hebræis*, השותים במזרקי יין, οἱ πίνοντες ἐν φιάλαις οἶνον, *qui vinum in phialis bibunt.* Quomodo rectè reddit *Juſtinus* in *Dialogo* cum *Tryphone Judæo*: ſed *Seniores* pro במזרקי *bemizreke*, *in colis*, ſupple מזקק *mezukkak*, *percolatum.* Et *Talmudici* Tractatu *De Sabbatho* cap. 10. fol. 139. b. מסננין אדם היין בסודרין, *Qui vinum in ſudariis percolant.* Et in *Cholin* cap. 3. fol. 67. a. יבחושין שסוננן JABCHUSIN *qui percolant*: ubi *Gloſſa* voce יבחושין *jabchuſin*, ſignificari ait כמין יתושין דקין הנמצאות במרתכות של יין, *genus culicum puſillorum, qui in vinis facibus reperiuntur.* Itaque יבחושין *jabchuſin*, *Talmudicis* id ipſum ſunt, quod *Græcis* κώνωπες. Et videntur ſic appellari, quia vino immixti ſunt. Illis enim בחש *bachas*, *miſcere* eſt. Sunt, qui, addito Epitheto, vocent יבחושין אדומין, *jabchuſin rubros.* Ut in *Nidda* fol. 22. a. & in *Zebachim* fol. 22. a. Ubi rurſus *Gloſſator* ſcribit יבחושין ſcribit creſcere בשולי חביות של יין שלנו מבחוץ, *in fundo doliorum vini noſtri extrinſecus.* Ad eoſdem hæc *Maimonides* pertinent in Tractatu *De cibis vetitis* cap. 2. art. 20. המטגן את היין או את החומץ או את השכר ואכל את היבחושין או את היתושין והתולעת שמגן לוקת, *Qui colat vinum, aut acetum, aut ſicerum, aut comedit* JABCHUSIN, *aut culices, & vermiculos, quos percolavit, vapulat.* Itaque *Chriſtum* ad hunc ritum alluſiſſe palam eſt, cum *Scribas* & *Phariſæos culices percolare* dixit, atque hic τὸ κώνωπα propriè *vinarum culicem* ſignificare, quomodo in *Ariſtotele*, *Plutarcho*, & *Anatolio.* Obiter obſervandum eſt, *Arabem* hic habere الذين يتركون البعوضة *qui emittunt culicem*, inſigni mendo. Nam pro يتركون *jathrachouna*, *emittunt*, legendum يروقون *jarouricouna*, *excolant.* Ut *Amos* 6. v. 6. الخمر المروقة eſt *vinum excolatum*, voce *Avicennæ* & Medicorum aliis perquam familiari, quam tamen imperiti Scribæ ideo corruperunt, quia non intelligebant.

Aliud culicis genus ἰμπίδες in aquoſis locis naſcitur. *Ariſtophanes* in *Lyſiſtrata*,

Οὐκ ἰμπίδ' ἐστὶν ἥδε Τριτωνυσία;

Nunquid hæc eſt empis Tritonyſia? id eſt, culicis majoris genus, quales in *Attica* pago *Tritonytho*, qui locus erat nemoroſus, & uliginoſus. *Scholiaſtes* apud me manuſcriptus, neque dum editus: Ἐμπὶς ζῶόν κώνωπι παραπλήσιον, οἱ ἐν Τριτωνίῳ (lege Τριτωρύθῳ) πελλοῖ ἰμπίδων γινομένων· ἔστι γὰρ ἀλεώδης, καὶ καίνυται. *Empis eſt animalculum culici vinario ſimile* (*Tritorythum* Poëta dicit) *quia* Tritorythi *multæ ſunt*: *locus enim eſt nemoroſus, atque humidus.* Quod ipſum ſequitur *Suidas* in Τριτωνία. Apud *Philoſophum Hiſtoria* libri quinti capite decimo nono. Αἱ ἰμπίδες γίνονται ἐν τῇ ἀσταχίδι· αἱ δὲ ἀσταχίδες γίνονται ὅταν πε τῇ ἰλὺι τῇ Φρέατων, καὶ ὅταν ἀν ζύμῃ ὕδατος γένηται ὕδατος, γένηται ἰχῶρα ὑπόπηλον. *Empides ex vermibus generantur, quibus origo eſt ex limo puteorum, vel conjunctumque aquarum confluxus, in terrenam ſubſtantiam concreſcente.* Proinde vetus *Ariſtophanis Scholiaſtes* in *Nubes*, & in *Aves*, ἰμπίδας definit, εἰδος κώνωπος παραπλήσιον, *culicis genus ad amnes degens*: & ζῶον πηφὸ τοῦ ὕδατος γινόμενον, ὅμοιον τῷ κωνωπι, *animal vinario culici ſimile, quod ad aquas naſcitur.* Id *Hebræus* propriè יתוש *jatthus.* Eſt enim culicis ſpecies: & definitur in *Aruch*, רחש שנולד במים *inſectum in aquis creſcens.* Scribitur יתוש *jatthus*, pro יתוש *janthus*; *Nun* latente in *Dagbes.* Et enim à Verbo נתש *nathas*, quod *Hebræis*, *Chaldæis*, & *Arabibus*, *vellere* & *vellicare* ſignificat. Unde in *Giaubari*, & *Alcamus* فتش اللحم *traxit mordendo vulſitque carnem.* Quod horum culicum proprium, qui *Anthologiæ* libro ſeptimo à *Meleagro* vocantur

Ὀξυδερκὰς κώνωπες, ἀνυπόδητοι, αἱματοβόροι ἀνδρῶν
Σκύμνοι. —

Acute elangentes culices, impudentes, ſanguinis virorum ſiphones. *Hebræi* יתוש *jatthus*, dicunt elephanto eſſe terrori, איכרת יתוש עד הפיל. Ita habetur in Tractatu *Talmudico De Sabbatho* cap. 8. fol. 77. b. Et, ſi creditur *Baal Aruch*, נכנס לו בטבורו וכפחדו *ingreditur ipſi in umbilicum, & terret eum.* Sed in *Achille Tatio* timet elephas, ne culex in aures penetret. Ibi enim elephas à leone rogatus, cur aures haberet in perpetuo motu, reſpondet, oſtenſo culice circa caput ſuum volitante, Ὁρᾷς τοῦτ' τὸ βραχὺ τὸ βομβοῦν; τοῦτο εἰσέρχεταί μου τῇ τοῦ ἀκοῆς ὁδῷ, τίλλοντα. *Vides bombilantem hunc beſtiolam? ſi in aures meas ingrediatur, pereris.* At apud *Theodoretum* libri ſecundi *Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ* capite vigeſimo ſexto, Rege *Sapore Nisibin* obſidente, Τῶν στρατῶν, καὶ τὰ κωνώπια τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀναφαίνοντα τὰς στρατιώτας αὐλοειδῆ πτερυγίας ἐκλίπτοντα, *cinipſium & culicum nubes cavas elephantorum promuſcides impleverunt.* Quomodo *Gloſſa Talmudis* ad locum, quem citavimus, יתוש נכנס בפיל בחוטמו, JATTHUS *in elephantis promuſcidem ingreditur.* *Arabs*, quem ſuprà citavi, ſcribit elephantos in hoc metu ad aquas confugere, in quibus nempe ſe immergant, ut culicum impetum evitent. Idem de bubalis ibidem habetur. Et *Talmudici*, ubi ſupra, כ"ת תורא ארוכא ננוכתיה משום רדיר באגפי ובעי לכרכושי בקי *Quorſum bovi longior eſt cauda? Quia in paludoſis locis degit, & culices valt abigere.* Ibi enim בקי *bakke*, ſunt יתושין *jatthuſin*, id eſt, ἰμπίδες) ut habet *Gloſſa*. Proinde in *Heſychio* βούτιον, *bovicula*, eſt εἶδος ζώου καλαμβῶν ἰμπὶς, *animalis genus, quod vocatur* EMPIS. Aliud culicis genus *mulio* dici putatur, quia mulis infeſtus eſt. *Plinius* tamen nonniſi de apibus ſcribit libri undecimi capite decimo octavo, *Impugnant eas è culicum genere, qui vocantur muliones.* Et libri trigeſimi capite decimo ſexto, *Eſt, qui arborarius picis roſtrum habeant, & mella eximant, ab apibus non attingi.* Nec plura habet de mulione, niſi quod paulo ante tradit *in culicum genere muliones non amplius, quam uno die vivere.* Quale eſt *Talmudicum* illud in *Cholin* cap. 58. b. לירת בקא כר יומא ולירת דיבבא כרת שתא *Non eſt* bakka (ſeu *culex*) *qui in unum diem, nec muſca, quæ in unum annum vivat.* Eſt & culicis genus *Hebraicè* מפניע *maphgia*, dictus *ab occurſando*; quia ſolus audet leoni occurrere. Hinc *Talmudici*, איכת מפניע עד ארי, *Maphgiæ terror eſt ſuper leonem.* Et ibi *Gloſſa*, מפניע חיד קטנה וקולרו נחיל ושוטע ארי וירא שתאא בריח גחלרו ובורח, Maphgia *eſt beſtiola valde ſenera vocis, quâ auditâ, leo fugit, tanquam metu feræ majoris.* *Achilles Tatius* lib. 2. Ἐμπικτεῖ τῷ λέοντι (ὁ κώνωψ) καὶ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἐμπεσὼν, καὶ εἰ τι ἄλλο ἀτρεμοῦντα τῶν

(a) ἐξ. κατ. πρόσωπον, πηδήσαντα δ' ἄμα, ἐπὶ τὸ βάμβυκα (a) κατέχων. *In leonem incidit culex, & oculos ejus urrodit aliasque facies parsit, qua pilus careret, circumvolans, & bombum edens. Marcellinus* lib. 18. de *Mesopotamia* leonibus, *Magnanimitate culicum agitantur, quorum examinibus per eas terras relata sunt omnia. Et quoniam oculos, quasi humida & lucentia membra, eadem appetunt volucres, palpebrarum libramentis mordicus infidentes, ipsidem leones crucians diutius, aut flaminibus mersi sorbentur, ad quos remedia causa confugiunt, aut amissis oculis, quos unguibus crebro lacerantes effodiunt, inanimanus efferascunt. Quod ni fieret, universus Orbem hujusmodi bestias abundaret.* Hoc præcipuum, quod leones in *Rhizophagis* culicum voce fugari teſtantur idonei Scriptores. *Agatharchides* libri quinti capite vigeſimo ſecundo, Τῶν δὲ τὴν ὀπτολὴν ἔχοντας τὸ κυνὸς γένεσιν τε καὶ πάν πλῆθος ἄπλετον, &c. ὑφ' ὧν καὶ οἱ λέοντες ἐκπαίζονται, ἐκ' ὕπνου ὑπὸ τῶν δυσμῶν ἀηλήθμοι, καίπερ ὄντες ἀνυχθεῖς, οἷς τὰ αἵματα τῶν φωνὴν ἔχοντα ἀδυνατοῦντες φέρειν. *Sub Canis ortum nascuntur culicum immensa copia, à quibus leones etiam pellantur, non tam morsu vexati, quamvis molesto satis, quam quia sonum vocis ferre non possunt. Diodorus* quoque libro tertio leones ex iis locis fugere narrat, ἅμα μὲν ὑπὸ τῶν λιμνῶν (lege ὑπὸ τῶν δυσμῶν, ut in *Agatharchide*) πλανωμένους, ἅμα δὲ τὰ αἵματα τῶν φωνὴν ἔχοντα κατασπωλαγοῦντας, *tam morsu* (culicum) *male affectos, quam vocis illorum sono territos:* quod ipſum de *maphgia Hebras* ſcribunt. Neque dubium, quin hi culices fuerint in genere τῶν ἰμνίδων, quia naſcebantur in paludibus, quorum incolæ erant *Rhizophagi*, unde & Ἑλεῖοι, id eſt, *paluſtres*, appellabantur. Vide *Strabonem*, & alios.

Eadem animalcula hominibus ſunt maximè infeſta. Nam illos ipſos *Rhizophagos* tandem è paludibus ſuis alio migrare coëgerunt κωνῶπες ἀ τοῖς ἐκπληκτικὰ *culices quidam terribiles*, & regio tota deſerta manſit. Ita *Ælianus* libri decimi ſeptimi capite quadrageſimo. Et *Pauſanias* in *Achaicis* idem *Myuſis* acciditſe narrat, quorum cum urbs & ager ad *Maandri* oſtium eſſet prope ſinum non magnum, τοῦτον λιμένα ὁ ποταμὸς ἐπέχωσεν ὁ Μαίανδρος, ἀποτρέψας τὸ ἰσθμὸν τῆς ἠιόνος· οἱ δὲ ἐκέκτηντο τὸ ὕδωρ, καὶ ἦν ἐν θαλάσσῃ, καίπερ πόρρω ἐγίγνετο ἐκ τῆς λίμνης, ἐς ὃ τῆς ἀνθρώπους ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. *Eum ſinum* Maander *fluvius, oſtio aquarum impetu oblimato, ſtagnum reddidit. Poſtquam igitur edulcatus aqua, neque amplius mare fuit, culices è lacu tanta copia orti ſunt, ut incolas urbem deſerere coëgerint.* Et paulò poſt ſequitur, etiam *Atarnitas*, qui ſunt infra *Pergamum*, in eandem calamitatem incidiſſe. Paluſtres quoque *Ægyptios*, ut hoc vitent incommodum, alios refert *Herodotus* dormire in ſumnis turribus, ad quas ne culices provolent ventus prohibet. Alios iiſdem rebus, quibus interdiu piſcantur, noctu cubile ſuum circumdare: & culices, qui ſindones, & veſtes ipſas, morſu penetrant, retium metu contineri. Itaque τὰ κωνωπεῖα *conopea* ad τὰς αὐλαίας, ſeu *culices*, arcendos facta, erant reticulati operis. *Juvenalis Satyra* ſextâ,

Ut teſtudineo tibi, Lentule, *conopeo.*

Et ibi *Scholiaſtes*, *Hoc eſt, linum tenuiſſimis maculis* *nanctum, lege *textum*, aut tale quid. Horum uſum ab *Alexandrinis Romani* didicerant. Itaque *Cleopatra* conopeum *Romani Poëta* inter ea cenſent, quæ erant peregrini moris. Et de illa *Propertius* lib. 3.

Auſa Jovi *noſtro* lætantem *opponere* Anubim,
Et Tiberim Nili *cogere ferre minas.*
Romanamque *tubam crepitanti pellere ſiſtra*
Baridos, *& contis noſtra* Liburna *ſequi*,
Fœdaque Tarpejo *conopea tendere ſaxo*, &c.

Et *Horatius Epodon* Oda nona, quæ eſt de bello *Actiaco*, quod à *Cæſare* cum *Antonio* & *Cleopatra* geſtum eſt.

Romanus (*eheu! poſteri negabitis*)
Emancipatus fœmina,
Fert vallum & arma miles, & ſpadonibus
Servire rugoſis poteſt.
Inter que ſigna turpe militaria
Sol aſpicit conopeum.

Circa *Tiberiadem*, ubi lacus eſt notiſſimus, ex quo oriuntur multi culices, *Hebræ* timuiſſe videntur, ne per naſum, aut aures in infantum caput penetrantes cerebrum eorum convellerent. Hinc in *Bereſith Rabba* Sectione trigeſimâ quartâ dicunt *Tiberiadenſes*, כי יונקא כתילד אנא נבלין ליה אדכרמני וטושין מוחיה רלא יכלתיה יתושיא *Cum infans natus eſt, maſſam ex ſubigimus ex uvæ emanatura, & cerebrum ejus* (id eſt, caput) *emungimus, ne mordeant illud* jatuſſa, id eſt, *ei inimici.*

Quomodo à *Judæis* nugivendis narratur יתוש *jatuſſa*, in *Tiri* nares irrepſiſſe, & cerebrum ejus toto ſeptennio convulſiſſe. *Talmudici* in Tractatu *Gittin* cap. 5. fol. 56. b. בא יתוש ונכנס כחושמו נקר סמוחו שבע שנים, *Venit* jatthus, *qui in nares ejus ingreſſus, illius cerebrum perfodit per ſeptem annos.* Et paulò poſt, אר' פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי וכשטרת פצע ארת מוחו ומצאו בו כצפור דרור משקל שני סלעים בסתיתא תנא בנוזל בן שנה משקל שני ליטרין אכר אבי נקטנן פיו של נחושת וציפורניו של ברזל, *Dixit* R. Phinees Arubæ *filius, Fui inter magnates* Romæ, *ubi, cum mortuus eſt, cerebrum ejus aperuerunt, & in eo reperierunt tanquam hirundinem ponderis duorum ſiclorum. In* Miſna *traditur tanquam columbæ pullum bilibrem. Dixit* Abjai, *Accepimus os ejus fuiſſe æreum, & ungues ferreos.* Imo hos impoſtores ferrei oris fuiſſe oportet, quibus tamen multi ſuffragium addunt. Nam id ipſum legitur in *Bereſith Rabba* capite decimo, כיון שעלה לרומי נכנס לכרהין כין שיצא הביאו פיילא פוטרין של יין לשתות ונכנס יתוש בתוך דושמו והיה נוקר ארת מוחו והולך עד שיעשה נרול כמו נוזל של שתי ליטראות והיה מצוה ואומר פצע מוחו של אותו האיש ודעו במרי אלהיהם של יהודים נפרע מאותו האיש מיד קראו לרופאים ופצע מוחו והוציאוהו כנוזל של שתי ליטראות אמר ר' אלישר בר יוסי אנא חכימיתיה ברומי תרתין ליטרין אנא, *Cum* Romam *rediit, in balneum ingreſſus eſt, ex quo cum exiit, illatum eſt ipſi vini poculum, ex quo biberet. Et ingreſſus eſt* jatthus (ſeu *culex*) *in nares ejus, qui in cerebrum uſque penetrans ita crevit, ut ad magnitudinem pulli duarum librarum pervenerit. Et ejus cerebrum aperiri juſſum eſt, ne ſciretur quomodo* Judæorum *Deus in illum animadverſiſſet. Medici igitur ſtatim vocati ex aperto cerebro eduxerunt tanquam pullum bilibrem. Dixit nempe* R. Eliezer *filius* Joſe *ſe illum* Romæ *vidiſſe, & fuiſſe duarum librarum.* Nec diſſimilia reperias in *Vaëkra Rabba* capite vigeſimo ſecundo, & in *Midras Kobeleth* capite quinto. Sed & *R. Eliezer* in *Capnalis* ſectione quadrageſimâ nonâ idem prodigium his verbis refert, טיטוס הרשע נכנס לבית קדש קדשים ואמר אין צר ואויב יכול לפני כה עשרה הקב"ה שלח עליו יתוש אחד ונכנס לתוך חוטמו והיה מהלך עד שהגיע למוחו ועשה כגול בן יונה משקל שני סלעים להודיעו שאין נמורתו מאומה *Impius* Titus *domum Sanctuarii ingreſſus dixit, Nullus eſt hoſtis, aut adverſarius, qui poſſit coram me conſiſtere. Quod fecit Deus Sanctus Benedictus? Miſit in eum culicem unum, qui nares ejus fibravit, uſque ad cerebrum penetravit, & factus eſt in columbæ pullus ponderis duarum librarum, ut doceret potentiam ejus nihil quidquam eſſe.* Sed tam putidi commenti pudut poſteriores. Proinde in *Chronologia R. Gaz* libro ſecundo quidam negant, hæc ad lite-

literam eſſe ſumenda. Et *R. Azarias* in ſuo *Meor enaijm* libri tertii capite decimo ſexto, poſtquam multis rationibus Phyſicis, ac Hiſtoricis, hanc fabellam confutavit, tandem ita concludit, ובכן כל כעשה מעשם הנזכר יכול ורשאי אתה לומר כי ספורו איננו רק המצאה ואופן למוד נהוג אצל תבימי הדעת ליסור בלב ההמון כי נדול ארזינו ורב כח להשיב ארת מתקוממיו ובפרט אל כלי זר יהיר נכול ועונש אף על ידי הקטנה שבבריאותיו *Itaque de Hiſtoria* Titi *ſupra memorata liberè potes dicere, narrationem ejus nihil aliud eſſe, quàm apologum, & modum docendi apud doctos uſitatum, ut ea animis vulgi hoc ſtabilitatur, maximum eſſe, & potentiſſimum Dominum noſtrum, ut eos qui adverſus ipſum inſurgunt, & ſuperbia maximè pœnas meritas luſtigat, etiam per minimam quamque creaturam.* Ex quo ſpecimine colliges, quæ fides adhibenda ſit *Judæorum* narrationibus. De *Nimrode Arabes* non diſſimilia fabulantur. *Alcamus*,

السكينة الانثان واسم البقه الداخلة انف نمرود وصحابي Socaina *aſina*, & *nomen culicis, qui ingreſſus eſt in nares* Nimrodis, *& ſociorum ejus.*

Hæc de culicibus, qui vel ex vino, vel ex aquis, oriuntur. Tertium genus eſt arborarium: ut ὁ ἀφὴν ex pinu naſcens, ὁ ψὴν ex caprifico, vel ex palma, & κνὶψ, vel ξυνὶψ, ex ulmo, quercu, & ficu. De primo ſic *Euſtathius* in *Catalogo Iliad.* β'. Ὁ δὲ ἰθυγρὰφ φησὶν, Φθὶρ ὄρ Καρίας, οἱ κατοικοῦντες Φθῖρες· οἱ δὲ Σχολιασταὶ ὕτω. Φθιρὼν, ὄρος Καρίας πρὸ Μιλήτου, πολλὰς ἔχων πίτυς· ἀφ' ὧν τὰ ἐξανθήματα ὅτω καλοῦσι δι' ὁμοιότητα ψειρῶν· οἱ δὲ ἄφεις λέγονται, ὡς ἱστορεῖ Παυσανίας, ἐν τῷ κατ' Αττικὰ ἰκτῖνι, Δίφεις οἱ Φθῖρες. *Auctore* (Stephano) *eo qui de Gentibus ſcripſit*, Phthir *eſt* Cariæ *mons, cujus incolæ* Phthires. *Ad quem ita* Scholiaſtæ, Phthiron *mons* Cariæ *circa* Miletum, *multas pinus habeat, unde quæ efflorescunt ſic appellantur, quia ſunt pediculis ſimilia, qui etiam* Dirce *dicuntur, ut in* Lexico *ſuo docet* Pauſanias, *&c.* De his pediculis aliud non reperio. De pſene ſic *Philoſophus Hiſtoria* libri quinti capite trigeſimo ſecundo, Οἱ δὲ ψῆνες οἱ ἐν τοῖς ἡμέροις ἰσχύι τὰς καλυμβὰς ψήνας, lege οἱ δὲ ἄψηνες & τὰς καλυμβὰς ψήνας, *mares in caprificis culices habent, quos pſenas vocant.* Nam in his arboribus, ut in palma, ſexus obſervatur. Nec deſunt, qui caprificos omnes pro maribus habeant, & ficus pro fœminis. *Heſychius*, Ἐρινάδες, ἐλαιῶδες, ὁ ζωγρὶ ἄψηνος. Item, Ἐρινὸς θεὸς (ἐλαιῶδες) ὁ σῦκον ἄψηνον. Et tam ficum, quàm palmam fœminam à mare juvari docet *Theophraſtus*, cùm de utraque dicit *Hiſtoria* libro ſecundo ferè in fine: Φαίνεται δὲ συμφοὶ αὐτῇ ἡ ἄψηνος ταῖς θηλείαις βοήθειαν γινομένη. Idem *De cauſis plantarum* libri ſecundi capite duodecimo & decimo tertio multis docet, quomodo Οἱ ψῆνες οἱ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐπιμιμανυμένοι γινόμενοι, διοχνοῦσι τὰ ἔβεα τῶν ψήνων, *pſenes* (id eſt, *culices*) *qui ex caprificis appenſis nati ſunt, poma ficis aperiant.* Ita de palmis *Herodotus*, libro tertio, Τῶνδε γὰρ δὴ φέρουσι τὸ καρπῷ οἱ ἱρέες, καθάπερ δὴ οἱ Ἕλληνες. *Pſenas* (ſeu *culices*) *in fructu ferunt palmæ maſculæ ut caprificis.* Et paulò ante dixerat harum fructum alligari palmis fœminis, ἵνα παραίνηται τῷ ἀφὶ ὁ ψὴν τὸ βάλανον ἐσθίων, καὶ μὴ ἀπορρίπτῃ ὁ καρπὸς ὁ ἐκ φοινικὸς, ὡς ψὴν (ſeu *culex*) *palmulam penetratus ad maturitatem perducat, neque palmæ fructus decidat.* Quæ eadem reperias *Athenæi* libro decimo quarto.

Eſt & aliud culicis genus ex ulmo naſcens. *Theophraſtus Hiſtoria* libri tertii capite decimo quarto, Ἐν ταῖς καρυΐναις (ἡ πτελέα) τὸ κόμμι καὶ θηρία ἄττα κατοικεῖ φῦλα. *In folliculis gummi fert ulmus, & animalcula quædam, quæ culicum ſpeciem habent. Dioſcorides* libro primo, de ulmo; *Humor, qui in prima foliorum productione in folliculis ejus inveniunt, cui motorem innatus affert, ξηραινόμενον δὲ τὸ ὑγρὸν τῦτο ἀναλύεται εἰς θηλέα κωνωπίδι, *cum vero exarmis humor ille in beſtiolas culicibus ſimiles reſolvatur.* At hi culices *Græcè* non vocantur ψῆνες, ut in palma, & caprifico, de quibus actum, ſed κώνωπες, vel ἐνώνατ. Atque hi quidem etiam in robore & ficu gignuntur. Sed in ficu geniti cnipes pſenas vorant. Hæc omnia ex *Theophraſto*, qui de polio & ulmo dicit circa finem libri ſecundi *Hiſtoria* plantarum, Ἐγγίνεται γὰρ ἐν τύτοις θηρίδια ἄττα, κνῖπες, οἱ, ὅταν ἐν ταῖς ζυκαῖς γένωνται, κατεσθίουσι τὰς ψήνας. *In iſtis gignuntur beſtiola quædam cnipes nomine, quæ, cùm in ficis naſcuntur, pſenas comedunt.* Et lib. 4. cap. decimo ſeptimo, Ἐγγίνονται δὲ καὶ κνῖπες ἐν τοῖς τῆ δυάμεως ὄντες ἐν τῇ δρυῒ, καὶ τῇ ἐνκῇ. *Generantur etiam cnipes in nonnullis arboribus, ut in quercu, & ficu.* Et paulò poſt, Γίνονται δὲ καὶ ἐν λαχάνοις τισίν. *Gignuntur etiam in quibuſdam oleribus.* Hinc *Heſychius*, Κνὶξ (lege Κνὶψ) ζῶον πτηνὸν ὅμοιον κώνωπι. KNIPS *animal alatum culici* (vinario) *ſimile.* In *Ariſtophanis Avibus* tam κνῖπες, quàm ψῆνες ficubus veſcuntur. Dicit enim *Piſtheterus*, Ἐκεῖ οἱ κνίπες καὶ ψῆνες εἰσὶ τὰς συκᾶς ἃ κατέδονται. Et cnipes *culicum* nomine à *Plinio* & *Columella* deſcribuntur Quorum ille libri decimi ſeptimi capite vigeſimo quarto, *Sunt*, inquit, *culicum genera aliquibus moleſta, & glandibus, & fico.* Et libri decimi noni capite undecimo, *Infeſtant & culices hortos, rigues præſertim, ſi ſunt arbuſcula aliqua.* Et *Columella* libri duodecimi capite tertio, *Quæ aſtate iſta ſeret, caveat, ne propter ficcitates culex adhuc tenera folia prorumpentia conſumat. Arabicè* hic idem culex بق *bak* vel بقة *bakka* nominatur. *Abenbitar* capite دردار *Dirdar* (quomodo *ulmum* vocant *Perſæ*, & *Arabes*) نسميت شجرة البق لانها تحمل نفخات علي شكل الحنظل مملوة رطوبة فاذا جففت وانفقات خرج منها ذلك البق وهو البعوض *Vocatur arbor* ALBAK, *quia fert folliculos, inſtar colocynthidis humore plenos, qui cum exarefcunt, & diffinduntur, inde prodeunt hi* ALBAK, *qui ſunt culices.* Quod notandum non ſolùm in veterem *Aviceana* Interpretem, qui libro ſecundo *Canonis* reddit *arborem cimicum*: & in *Baal Aruch*, cui פשפש כלשון ערבי בק, *cimex* Arabica *lingua* BAK *dicitur.* Sed & in *Arabum* doctiſſimos, qui in eodem errore ſunt. Ita *Damir*, قال الجوهري البقة البعوضة والجمع البق وهو وهم والبق معروف هو الفساقس *Dixit* Giauhari *vote* BAKKA, *cujus Plurale eſt* BAK, culicem *ſignificari. Sed hæc eſt error. Notum enim eſt* ALBAK *eſſe* cimices. Quin voce بقة *bakka culicem* ſignificari conſtat, non ſolùm apud *Arabes*, ut ſtatuunt *Giauhari* & *Abenbitar*, ſed & apud *Hebræos*, & *Syros*. Vox enim eſt in *Talmude* frequens. Et eandem *Syrus* Interpres pro *culice* uſurpat *Matth.* 23. *v.* 24. In *Gloſſa Talmudis* Tractatu *Cholin*, explicatur צלא ענ *Zanzala*, quomodo *Itali culicem* vocant. Proinde fallitur vir doctiſſimus, qui putat eſſe *Gallicum chenille*, id eſt, *erucam*. Fatendum tamen eſt in *Aviconna* ſemel pro *cimice* adhiberi.

Nempe libro tertio *Canonis*, *Fen.* 9. cap. 7. ubi dicit العساقس ضربا من البق الحمر الدموية الشبيهة بالغراد *cimices esse speciem* ALBAK, *rubras sanguineas, ricino similes.* Quod videtur errori ansam dedisse. Itaque cautioribus البق *albak* vox est æquivoca, quæ & *culicem* & *cimicem* significat. *Alcimus*, البقة البعوضة والدويبة مفرطحة حمرا منتنة ALBAKKA, *culex, item animalculum latum, rubrum, fœtidum*, id est, *cimex*. Hinc in *Alfamio* alius est بق الخشب BAK *lignorum*, id est, *culex arborarius*; alius بق الحمطان BAK *parietum*, id est, *cimex*, qui sæpe nascitur in parietibus lecto proximis. Interim cum *ulmus* vocatur *arbor* ALBAK, rectè omnino monet *Abenbitar culicem* significari. Neque enim cimices, sed culices generat ulmus, ut abunde probavimus. Rursus *Avicennæ* lib. 4. *Fen.* 6. tract. 3. cap. 12. طرد البعوض والبق malè redditur, *Effugatio culicum & cimicum.* Ibi enim البعوض & البق sunt synonyma, & utrumque *culices* sonat. Sed & *Græcum* ζκνίφ videbitur esse æquivocum, cum à *Galeno* aliquoties usurpetur pro vermiculo, à quo vites infestantur. Ut cùm dicit ἀμπελίνοις γὰρ vitibus inunctam perdere τὰς γεννωμένας ἐν αὐτῶν σκώληκας, ὃς ζκνίπας ὀνομάζουσι, *vermes scnipas nomine qui in iis generantur*: & τὰς (τῶ ἀμπέλων) ὀφθαλμοὺς διαφθείροντας οἱ ζκνῖπες, *scnipes, qui vitium oculos comedunt.* Verum enimvero docti rectè observant pro σκώληκας legendum esse ἴτυας, quomodo vocari constat *vermes vitibus infestos* à *Theophrasto*, & aliis. Unde est, quod *Strabo* libro decimo tertio *Herculem* ἰκμαντόμον ab *Erythræis* coli tradit, ὅτι φθαρτικὰς τῶν ἀμπελοφάγων ἰτέας, *quia perdit apes vermes, qui vites comedant.* Ut *Ionibus* κῶς pro πῶς, & κοτὸ pro ποτὲ, ita ἴτυας dicti pro ἴτυες. Hinc *Aleman*, Καὶ ποίκιλον ἴτυα τῶ ὀφθαλμῶν ἀμπέλων ὁλετῆρα. Et *Hesychius*, ἴξ, Θηρίόν τι ἀμπέλων ἐσθίον. Aliud igitur ἴτυς, aliud ἀνίτυς. De quo culicum genere hic ideo plura diximus, quia in *Mose*, & *Psalmis*, *Hebræum* כנים *Græci* ἀνίτυς constanter reddunt. Unde auctor libri *Sapientiæ* capitis decimi noni versu decimo, Ἐξήγαγεν ὁ χειμὼν πῶα. Et *Philo* libro primo *De vita Mosis*, θηρὰ ζκνιπῶν ἰχθῦν (vel ἰχθῦς potius.) Et *Origenes* in Homilia *De decem plagis*, *Et facilis sunt scnipes.* Hieronymus *scnephes*, vel *cinyphes* exponit. Neque veterum *Patrum* ullus est, qui aliter sumat. *Josepho* tamen, & *Hebræis* omnibus, כנים sunt *pediculi.* Itaque necesse est, ut has versiones inter se conferamus: quod capite sequenti fiet.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

De Pediculis.

Scnipes, seu cinyphes, a Patribus *ita describi, ut videantur potius humidos* intelligi, *seu* paludstres culices. Nisi beni *calices unde nati. Horum meminisse* Arabes. *Culices malleus, id est, aculeus, quam gravis, ex* Talmudicis. *Nomine* כנים cinnim, pediculos *potius significari.* 1. *Quia in* Ægypto *non ortu sunt ex aquis, sed ex terra.* 2. *Quia erant in hominibus, & jumentis; quod de culice non dicitur.* 3. *Quia nomen* כנים à firmitate, & stabilitate *ductum, non convenit culici, sed pediculo.* 4. *Quia* כנה cinna, Talmudicis *est* pediculus. 5. *Ad* Hebræum *alludunt* κῶνες *pro* lendes, & κωνία *pro* minoribus pediculis. 6. *Ad* כנם *alludunt* Samaritanum ⳉⳁⳏ Chaldæum קלם & Arabicum قمل 7. Josephus, Chaldæi, Syri, Arabes, & Hebræi *omnes sic reddunt.* 8. Alcoranus *etiam* & Mahumetanorum *doctissimi. Cur* Exod. 8. vers. 16. 17. *ad pediculos procreandos terra potius ab* Aarone *quam a* Mose *sit percussa.* Hebræorum *commentum, quod refellitur. Vera ratio, cur* Ægyptios *Deus modo immediatè, modo per servos suos perterruerit. Pediculo ex pulvere quomodo procreati. Pediculi tam bestiis, quam hominibus infesti, herbis etiam, & vitibus. In solo homine plures pediculorum species. Pediculi inguinales, lendes, acari, seu cirones, alati in* Rhizophagis, *ricini. Cur hujusmodi bestiolis usus sit Deus in* Ægyptiorum *perniciem. Sacerdotes* Ægyptii *à pediculis quanto studio sibi caverint, tanquam in hujus plaga memoriam.* Magi *cur* Hebræis חרטמים hartumim. *Varia vocis origines ab alia aliate. Sententia auctoris. Murmura Magica.* Heth *initiale sæpe pere.* Mem *in* Nun *sæpe mutari.* חרטם hartum, *proprie* immundi. לט lat, *id est*, secretum murmur, & חרטם *correlata. Magi* علما ulama, Arabibus. *Inde* Elymas *Act.* 13. *vel ab* Elymæis *populis. Ad* חרטם hartum, *alludit* Ἄρτεμις, Diana, *seu* Hecate, *quam Magi invocabant. Magorum principes* Jannes & Jambres, 2 *Tim.* 3. *vers.* 9. Magi ita fecerunt, *id est*, facere conati sunt. *Scriptura Phrasis. Cur Magi non potuerint pediculos procreare.* Hebræorum *ratio futilis, qua refellitur. Vera ratio. Magi tribus quasi gradibus dejecti.* Digitus Dei *quid in Scriptura. Non opponitur* manui, *sed pro* manu *sumitur. Magi fatentur se esse* Θεομάχους. *Pediculi per totam* Ægyptum, *non tamen in terra* Gosen. *Loca Scriptura, qua nonnulli ad pediculos referunt.* Arabica *versio emendata* Psal. 77. vers. 51. & Græca Jerem. 43. v. 12. Antiochum & Herodem *vermes exeseruni, non pediculi.*

De scnipe sic *Philo* libro primo *De vita Mosis*, Τὸ δὲ ζῶον, ὃ καὶ βραχύτατον, ὁμοῦ ἀγχαλεώτατον· ἡ γὰρ μύξα τὸν ἐπιφάνειαν λυμαίνεται, καὶ μεμιξ ἐμπυεῖ ἀνδεῖ, καὶ βλαβερωτάτης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐντὸς διαζοται διὰ μυκτήρων, καὶ ἄτων· οἰκεῖ δὲ καὶ κύνας ὑφαλμοὺς οἰζυτέμενον, ἡ μὴ φυλάξαντί τις. *Animal est minutissimum, sed molestissimum tamen: neque enim solum superficiem ladit injucundos & valde noxios pruritus excitans, sed & in interiora per aures narisque penetrat. Oculorum quoque pupillas infestat involans, nisi quis sibi caveat.* Et *Origenes* Homilia tertia in *Exodum*, *Hoc animal pennis quidem suspenditur per aera volitans: sed ita subtile est, & minutum, ut oculis vix sine nisi acute cernentis effugiat: corpus tamen, cum insederit, acerrimo terebrat stimulo, ita ut quem volitantem videre quis non valeat, sentiat stimulantem.* Et *Augustinus*, vel quisquis est, in libro *De convenientia decem præceptorum & decem plagarum: Cinyphes nata sunt in terra* Ægypti *de limo, musca minutissima, inquietissima, & inordinate volantes, non permittentes homines quieſcere. Dum abiguntur, iterum irruunt*, &c. Proinde cum *Persarum* Rex, *Sapores, Nisibin* obsideret, narrat *Theodoretus* Deum *Jacobi* Episcopi precibus flexum in eos immisisse ζκνῖπας καὶ κωνώπων πλῆθος, *scnipum & culicum nubem*, qui cum magna vi irrupissent,

ſunt, οἱ τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου κατεπηράκασιν βιάζεσθαι, οἱ τὸ ἴπποις, καὶ οἱ ἐλέφασιν, τὸ διερμὰ διαῤῥήξασθαι, ἰδρασκόντων, τὴν δὲ κάκεῖσε σκεδανύμενοι, καὶ φίπτον ἰκάνας ἢ δυνάμενοι τὰς αἰκίδας, *veru quidem divinum telus vulnerabuntur, equis autem, ac elephantes, raptis vinculis, cum aculeos illos ferre non poſſunt, hinc & illuc diſperſi fugiebant.* Hæc ille in *vita Jacobi* ſic attigiſſe non contentus, refert multò pluribus *Hiſtoria Eccleſiaſtica* libri ſecundi capite vigeſimo ſexto. Quæ tamen nullus capio, niſi *ſeniſpum* noſtrum καταχρηστικῶς intelligantur quivis *culices*, aut peculiariter *paluſtres*, qui aliis ἰκνίδες. *Scripes* enim proprie dicti, cum oleribus veſcantur, & fructu arborum, hominibus, & jumentis non ſolent eſſe infeſti. At paluſtres culices, qui ſanguine maximè aluntur, in locis, quæ ad Auſtrum vergunt, ſunt utriſque graviſſimi. Ita *Æthiopes* culices in *Rhizophagorum* paludibus orti, primò leonibus, deinde etiam incolis graves, loca illa prorſus deſolârunt. Et ex oblimato *Maandri* oſtio nati culices *Myſios* ex ſedibus ſuis pepulerunt. *Horatio Poëta*, ex *Appii* foro *Feroniam* per *Pomptinas* paludes naviganti,

— mali culices, ranaque paluſtres
Avertunt ſomnos. —

Eoſdem quoque *Tiberiadenſibus*, qui ad lacum *Tiberiadis*, & *Ægyptiis*, qui ad *Nilo* paludes degunt, moleſtos fuiſſe probavimus. Ac primum ab *Alexandrinis* uſurpata fuiſſe conopea, quæ *culicaria* vocat *Juvenalis Scholiaſtes*, ut ſibi ab hoc malo quomodocunque caverent. Quod hodieque durare teſtatur *Bellonius Obſervationum* libri ſecundi capite trigeſimo quinto: *Nobis*, inquit, *in urbe* Cairo *nocta dormientibus tam inteſti erant culices, ut mane in facie apparerent tanquam rubra ἐξανθήματα. Itaque vel vultu operto ſub conopeo dormire neceſſe erat, aut in ſumma parte edimus. Niſibenos* quoque culices ejuſdem fuiſſe originis, valdè veriſimile eſt. Tum enim, ut refert *Julianus Imperator* orationis primæ pag. 49. Ἐπεῖδὴ Μυγδόνιος πελαγίζων τὸ περὶ τὸ τεῖχος χωρίον, καθάπερ ὁ Νεῖλος φασὶ τὸν Αἰγύπτιον προείχετο δὲ ὅθεν ποῦν τοῖς ἐπάλξεσι τὰ μηχανήματα. Mygdonius *amnis in pelagi modum aſtuans campum manibus adjacentem inundaverat, ſicut* Nilus Ægyptum: *ita ut machinæ ad propugnacula navibus admoverentur.* Nempe alveum fluvii, qui *Niſibin* interſecat, ſupra urbem obſtruxerat *Sapores* tripis utrimque altiùs exaggeratis, ut fluentem aquam coerceret, atque eam ita collectam, velut machinam, in mœnia urbis immitteret. Ita narrat *Theodoretus*. Inde igitur facta eſt eluvies, ex qua nati culices *Jacobi* Epiſcopi precibus in hoſtiles copias converſi ſunt. Cujus miraculi memoria durat hodieque apud *Arabes*, qui in *Domire* narrant,

أن بعض جبابرة الملوك بالعراق كان يعذب بالبعوض *Reges aliquos potentiſſimos in* Irak (*ſeu* Meſopotamia) *per culices fuiſſe punitos.* Et *Zamachſari* vult *Alcoranum* in *Sura* vacca huc alludere. Neque dubium, quin ad idem culicum genus pertineat, quod ſcribunt *Talmudici* in *Cholin* cap. 58. b. שיתין מני פרזל תלו ליה לבקא בקורנסדא *Senaguma libra ferri ſuſpenſa ſunt in malleo* (id eſt, aculeo) *culicis.* Quibus culicem innuunt tam graviter pungere, quàm ſi haberet aculeum multo ferro gravatum. *Sensores* igitur ἐνιπῶν nomine, qui in *Ægypto* fuerunt ἐκ τοῦ ἀνθρώπους, καὶ ἐκ τῶν τετράπεδα, *in hominibus, & in jumentis*, videntur hos culices intelleviſſe. Qui quidem ἰκνίδες potius quam ἐνίπες dicendi fuerant. Illis tamen placuit magis ἐνιπῶν nomen, aut αἰπῶν, quia viſum eſt ad כנים *cinnim*, nonnihil alludere.

Sed *Graci* ἐνιπῶν nomine quidquid intellexerint, *Hebræo* nomine כנים *cinnim*, puto *pediculos* potiùs quàm *culices* ſignificari. 1. Quia neque *in* ἐνίπας proprié dictos, neque in ἰκνίδας, ſeu *paluſtres culices* ſatis quadrant, quæ habet *Moſes* aut כנים *cinnim*. Non in ἐνίπας proprie dictos, propter rationes jam allatas; neque in *paluſtres culices*. 2. Quia כנים *cinnim*, e pulvere terræ orti ſunt, *Exod.* 8. *verſ.* 16. 17. At paluſtres culices locis aquoſis oriuntur. Unde *Poëta* in *Epigrammate*,

Τὸν κώνωπα ἰρῆς μᾶλλον πέμπε, ἄνασσ' ἄδρας,
Φύντας ἢ γουίμοις, οἷς Κύπρις, ἐξ ὑδάτων.

Pluſquam veros culices amare decet, natos, ut Cypris, *ex facundis aquis.* Sic ἰκνὶς in *Philoſopho* fit ex verme in limo & aquis nato. Et à *Grammaticis* definitur ζῶον παρὰ τοῖς ὕδασι γινόμενον, *animal ad aquas genitum.* Ut יתוש *jathus*, ab *Hebræis* רחש שנולד במים, *inſectum ad aquas creſcens.* Et *Baſilius* in *Hexaemeron* Homiliâ ſeptimâ dicit in creatione otioſum non fuiſſe quidquid aquarum fuit ἐν ἰλύσι, καὶ τέλμασι, *in limoſis & paluſtribus locis.* Βάτραχοι γὰρ, καὶ ἰκνίδες, καὶ κώνωπες ἐξ αὐτῶν ἀνεῤῥύησαν, *ex iis enim ranæ, empides, & culices emergebant.* Et *Ambroſius* in *Hexaemeron* libri quinti capite primo, *Culices quoque & ranunculi cœrea gemiles ſtrepunt paludes: & ipſa audierunt Domini mandatum dicentis, Producant aqua reptilia animarum viventium.* Itaque Scriptor *De decem plagis*, ſub *Auguſtini* nomine ſupra citatus, cinyphes in *Ægypto* ſcribit de limo eſſe natos. Sed כנים *cinnim*, *Moſes* de pulvere terræ. 2. *Exod.* 8. *verſ.* 17. כנים *cinnim*, leguntur fuiſſe *in hominibus, & in jumentis.* Quod pediculis convenit multò magis, quàm culicibus. Cùm pediculi verè iis inſint, quos veteſtas *pedicoſos*, nos *pediculoſos* appellamus. Ab homine enim, aut à jumento, cui ſemel adhæſerunt, nunquam recedunt, niſi inviti. Sed culices, utut homines & jumenta graviter pungant, iis ineſſe non dicuntur, quia, ut ſuprà docuit Veterum aliquis, ſunt inquietiſſimi, neque ullibi conſtanter manent. Proinde apud *Achillem Tatium* libro ſecundo ita loquitur culex, Ἔμαῤῥεῖν δὲ ἐς ἐμὲ βέλος ποιῶ τὸ τραῦμα, ὁ δὲ κατασχὼν ἐξαίφνης βοᾷ, καὶ τὸν τετρωκότα ζητεῖ· ἐγὼ δὲ παρὼν ὑπεμιμνῆσκον ὅμα δὲ καὶ φεύγω, καὶ πεπτερωκὼς τὸν ἀέρα πτῶ τῷ πτερῷ. *Vibratus tanquam telum vulnus infero: Et qua percuſſus eſt ictus clamat, & vulneris auctorem quærit. Ego verò adſum, & abſum, ſimulque fugio & maneo, aliſque hominem obſequio.* 3. Mihi occurrit nulla ratio, cur culices dicantur כנים *cinnim*. Sed pediculis hoc nomen vel maximè convenit. Eſt enim à *firmitate* & *ſtabilitate* ſumptum. Nempe כון *cun* in *Niphal* נכון *nacon*, *ſtabile* & *firmum eſſe* ſignificat, in *Pihel* כונן *conen*, *ſtabilire*, in *Hithpahel* התכונן *hithconen*, *ſtabiliri*: & eadem notione כנן *canan*, olim in uſu fuiſſe docet, quòd nomen כן *cen*, pro *baſi* cum Affixis habet *Dagbes*. Ita legitur כנו *canno*, *baſis ejus*, tanquam à כנן *canan*, Exod. 30. verſ. 28. Indidem כנים *cinnim*, *firmum* & *ſtabile animalculum*, & δυσφαίρετος ἀπὸ τοῦ σώματος, *quod a corpore non facile eximitur*, ut ait *Philoſophus Hiſtoria* libri quinti capite trigeſimo primo. Proinde *Arabicè pediculi* cognominantur بنات الدرون *filia durorum*, id eſt, *ſuturarum*, aut *commiſſurarum* لملاتم منه propterea quod firmiſſimè adhæreant, quaſi capiti, & corpori, per ſuturas, & commiſſuras conjuncti. Ita habetur in *Alcamus*. 4. Talmudicis כנרא *cinna*, eſt *pediculus*. Ut in Tractatu *De Sabbatho* cap. 14. fol. 107. b. ההורג כנרא בשבת כהורג נמל בשבת, *Qui pediculum* Sabbatho *necat tam reus eſt, quàm qui camelum* Sabbatho *necat.* Et Plurali, כנים *cinnim*, paulò poſt, יושב הקב"ה ען מקרני ראמים ועד ביצי כנים, *Qui ſedet* in cœlis *cibat* omnia animalia *à cornibus* recenim *uſque ad ova* cinnim *ſeu pediculorum*,

rum; id est, à maximis animalibus, ut sunt in *Judæorum* fabulis *remim*, ad minima, ut *lendes*. 5. Ab eodem verbo כן *cun*, vel *Pihel* כונן *conen*, à quo *Hebræum pediculi* nomen, ortum videtur *Græcum κόνις* pro *lende*, seu *ovo pediculi*. Cujus Plurale *κόνιδες* passim occurrit. *Aristoteles Historia* libri quinti capite trigesimo primo. Οἵ τε φθεῖρες, καὶ φῦλλα, καὶ κόρις ἐκ μὲν τῶν ἐχίνων αὐτὰ γονὴ τῆς καλαμβίας κόνιδας. *Pediculi, pulices, & cimices omnes ex cortu comedes sea lendes generant. Athenæus* libro octavo, ἐκ τῶν τῆς φθειρὸς ἐχίνων αἱ κόνιδες γεννῶνται. *Ex pedicalorum cortu comedes nascuntur. Dioscorides* libro primo de cedro, φθεῖρές τε, καὶ κόνιδας φθείρει παρεχειθίζει, *Pediculos, & comedas immittendo necat*. Et libro secundo de melle, φθεῖρας, καὶ κόνιδας φθεῖρας κατακτείνωσιν, *Inunctum pediculos, & lendes perdit*. Et de vino ex tamarice: Πεποίηται τοῖς φθεῖρας, καὶ κόνιδας γεννῶσι διατιθέσιν, *Aptè ita infergitur, qui pediculos, & lendes generant*. Fortasse etiam ex כנים *cinnim*, facta *κονία* pro minoribus pediculis. *Hesychius*, κονία, μικρὰ φθειρία. In voce *κονία*, pro *κονία*, vel *κονία*, ex כנים geminatum est *Kappa*. Ut *κόπασον* pro *ἐκόπασον laboravi*, *κέκλυθι* pro *κλῦθι audi*, *κακεῖ*, *κἀκεῖ*, *acies* pro *ἐκεῖ* vel *ἀκεῖ*. Quibus addi potest *καύχημα gloriatio* pro *ἀυχημα*. 6. Ex כנים factum כנם cum M epenthetico pro pediculorum copia, *Exod.* 8. *v.* 17. Et ex כנם, L & N de more permutatis, *Samaritani* fecerunt Ᵽⱁⱍⱁ *Chaldæi* קלם, & *Arabes* قمل quomodo pediculos vocant, voce paulatim ita deflexâ, ut priscæ originis vestigia vix ulla fervet. 7. Jam, si auctoritate certetur, auctori *Sapientiæ*, *Græcis*, *Philoni*, & *Hieronymo*, opponetur primo *Josephus*, cujus verba sunt, Φθειρὰν τοῖς Αἰγυπτίοις ἐξενέγκειν ἀπορία τις παλαιὸν ἐπὶ τοῦτο ἀναδιδομένων, ὑφ' ὧν καὶ κακῶς ἀπώλοντο, μήτε λατρεῖν, μήτε χρᾶσθαι φαμένων διαφθεῖραι τὸ γένος αὐτῶν δυνάμενον. *Pediculorum intus diffusorum pullulabat Ægyptiis immensa multitudo, à quibus mali malè perdebantur, cum neque lavacris, neque medicamentorum unctionibus eos possent exinguere*. Idem sequuntur *Chaldæus*, *Jonathan*, & *Onkelos*, *Syrus Samaritanus*, *Arabes* quatuor, editi duo, & manuscripti totidem, quos in *Suecia* consului, *Hebræis* omnes nullo excepto, eosque sequuti recentiores *Lexicographi* & *Bibliorum* Interpretes. 8. Si *Mahumetanis* digni sunt, qui in hoc censu ponantur: quamvis de hoc animali sit gravis inter illos contentio, & alii intelligant السوس الذي يخرج من الحنطة *tineam, quæ exit ex tritico*, id est, curculionem. Alii الجراد الطيار الذي له اجنحة *locustam volucrem & jam alatam*. Alii الربا وهو الجراد الصغير الذي لا اجنحة له *daba, id est, locustam parvam necdum alatam*. Alii الحمنان وهو ضرب من القراد *albemnam, qui est ricini species*. Alii دواب سود صغار *animalculum nigrum*. Alii البراغيث *pulices*; tamen statuit *Ata Chorasanius* hic significari القمل *pedicalum*. Et huic suffragium addunt *Arabum* doctissimi, qui *Mosem* iviſſe narrant بغرية من قري مصر تدعي عين الشمس فضربه بعصاه فانتشر كله قملا في مصر فتتبع ما بقي من

ورووهم واشعارهم وبباتهم واكله ولحس
الارض وكان يدخل بين ثوب احدهم
وجلده فيعضه وكان احدهم ياكل
الطعام فيتملي قملا فلم يصابوا بلا
كان اشد عليهم من القمل فانه
اخذ شعورهم وابشارهم واشفار عيونهم
وحواجبهم وجلودهم كانه الجدري عليهم
فمنعهم النوم والقرار فصرخوا واستغاثوا
بموسي وقالوا انا ننوب فادع لنا
ربك . ليكشف عنا هذا البلا فرعا
لهم موسي عليه السلام فرفع الله
عنهم القمل بعد ما اقام عليهم
سبعة ايام من السبت الي السبت

ad urbem Ægyptiam, quæ vocatur Ainſams (Fons Solis) *quam cum virgâ suâ percussisset, inde sparsos fuisse pediculos per totam Ægyptum, qui aggressi quidquid ex seminibus, arboribus, & herbis supererat, totum id consumpserint, adeoque terram linxerint. Et inter cujusque vestem & pellem irrepserint, ut eum morsu devexarent. Et si quis cibum comederet, eum scatuisse pediculis, nec aliam iis accidisse plagam molestiorem plaga pediculorum, qui capillos invadebant, & carnem, & palpebras, & supercilia, & pellem, ac si variolis laborassent; summumque & quietem arcebant. Itaque ad* Mosem *clamavisse, & opem ejus imploravisse, dicentes, Nos pœnitet, roga igitur pro nobis Dominum Deum tuum, ut hoc malum avertat. Et oràsse pro ipsis* Mosem, *eaque bene sit: & Deum pediculos ab ipsis abstulisse post septem dies elapsos, ab uno nempe Sabbatho & aliud Sabbathum*. Hæc in *Damire*, qui pediculos in plagis *Ægypti* fuisse probat ex *Alcorani Surata* اعراف seu *De limbis*, in qua Pseudo-Propheta Deum inducit ita loquentem, فارسلنا عليهم الطوفان والجراد والقمل والضفادع والدم *Missimus in eos diluvium, & locustas, & pediculos, & ranas, & sanguinem*.

His præmissis ad *Mosis* verborum explicationem nos conferimus *Exod.* 8. *vers.* 16. 17. *Aaron*, jubente *Mose* Dei nomine, percutit pulverem terræ, qui versus est in pediculos per totam terram *Ægypti*, & tam in hominibus, quam in jumentis fuerunt hi pediculi. In *Chaldaica Jonathanis* Paraphrasi Deus *Mosi* dicit, *Jube* Aaronem, *ut pulverem virgâ tuâ percutiat* ברם עול ידך לארע אשר למלקי ארעא ודכרה חוה לך שיזבתא כד קטלתא ית מצראי וקבילתיה, *Sed terra manu tuâ non debet percuti, quia per eam tibi fuit effugium, cum illa recepit Ægyptium.*

gyptium, *quem interfecerat*. Et *R. Salomo* idem ſequitur. Sed inanis eſt hæc obſervatio, cum hic ipſe *Moſi* legatur manu ſuâ terram *Ægypti* percuſſiſſe, ut locuſtas accerſeret, *Exod.* 10. *v.* 12. 13. Et quomodo hic terram, ita etiam aquas per *Aaronem* bis percuſſerit: ſemel ut in ſanguinem verteret, *Exod.* 7. *v.* 19. 20. Et rurſus ut ex iis ranas educeret, *Exod.* 8. *v.* 5. 6. Nec *Moſi* licuiſſet magis terram *Ægypti Aaronis* manu quam ſua percutere. Nam quod quis per alium facit, id cenſetur ipſe facere. Sunt, qui *Moſem* obſervant *Aaronis* miniſterio accerſiviſſe plagas, quæ ex terra & aquis educebantur: cum grandinem, locuſtas, & tenebras, quæ ex ſuperiore elemento, nempe ex aëre, inflictæ ſunt, ipſe per ſe accerſiverit. Sed anxiè quærendum non eſt, cur Deus quaſdam plagas *Moſis* aut *Aaronis* interverit, quaſdam immediatè in *Ægyptios* influxerit. Sufficit enim ut in genere ſciamus Deum variis modis has plagas immiſiſſe, ne ſi omnes aut *Moſis* aut *Aaronis* virgâ influxiſſet, hæreremus in mediis, quaſi aut *Moſis*, aut *Aaronis*, aut peculiari aliquâ virgæ virtute hæc geſta ſuiſſent. Quomodo Magiſtri virgam hanc in *Edens* horto ſcilicet ab Angelo ex arbore vitæ decerptam fuiſſe fingunt, atque ideo polluiſſe vi quâdam θαυματεργικῇ. Nec deſunt è *Chriſtianis*, qui Deum hujuſmodi vires rebus inanimatis indidiſſe aſſerant. Quod tam ex hac virga probari volunt, quàm ex ſudariis, & ſemicinctis, à *Paulo* ad ægros delatis, *Act.* 19. *v.* 12. Sed cùm vera miracula vim infinitam requirant, non videtur illa vis poſſe creaturæ communicari. Itaque virga *Moſis* non mutavit aquas in ſanguinem, nec ranas produxit, aut pediculos. Sed, eâ motâ, id præſtitit Deus, quod ſe facturum præmiſerat. Interim Deus ſervorum operâ ad hæc præſtanda non fruſtra uſus eſt. Sic enim illis auctoritatem tam apud *Ægyptios*, quàm apud *Iſraëlitas*, conciliavit. Apud *Ægyptios*, ut Dei populum durâ ſervitute oppreſſum in libertatem dimitterent. Et apud *Iſraelitas*, ut illos ſequerentur duces. *Aaron* porro virgâ pulverem percutere juſſus eſt, ut ex eo fierent pediculi. Non quòd ex pulvere pediculi progenerari ſoleant. Illos enim *Philoſophus* (*a*) *in* τ῀ σαρκῶν *è carnibus* putrefactis oriri ſcribit, aut ὅταν ὑγρασία πολλὴ ἐν τῷ σώματι ᾖ, *cum in corpore multa eſt humiditas*. *Theophraſtus* (*b*) ἐξ αἵματος διαφθαίντος *ex ſanguine corrupto*. *Plinius* item, cum naſci ait, (*c*) *in ſanguine ipſo hominis animalia exeſurâ corpora*, id eſt, pediculos. *Galenus* (*d*) & *Avicenna* (*e*) *ex ſudore & ſordibus*. At ex pulvere naſci pediculos nemo eſt, qui ſcripſerit. Itaque non fuit hæc productio naturalis, ſed divina creatio, ut cum homo factus eſt ex terræ pulvere. In qua tamen id ſervatum eſt, ut quomodo ranæ ex aquis eductæ fuerant, quia ſunt aquaticæ, ita ex terræ pulvere pediculi educerentur, quia pediculus eſt terreſtre animalculum.

(*a*) *Hiſt. anim. l. 5. cap. 31.* (*b*) *De Cauſ. l. 2. cap. 12.* (*c*) *Lib. 26. c. 13.* (*d*) *Lib. 1. De comp. medic. c. 1.* (*e*) *Can. l. 4. Fen. 7. tract. 3. cap. 16.*

Pediculi autem illi non ſolum hominibus, ſed & beſtiis infeſti fuerunt. Illis enim tam obnoxiæ ſunt beſtiæ, quàm homines. *Philoſophus Hiſtoriæ* libri quinti capite trigeſimo primo, Τῶν ἰχθύων τρίχας πλὴν ὅσοι ἐν ὕδατι ἄνω φίλιπποι, ἄνω καίτοιγε οἱ δὲ βάτοι ἔχουσιν ἄμφω. Τὰ δὲ πρόσθεν καὶ αἴγες πρόσανα, φθεῖρας δὲ οὐκ ἔχουσι· καὶ ὗες φθεῖρας μεγάλας, καὶ σκληράς· ἐν δὲ τοῖς κυσὶ οἱ καλλίβοτοι γίνονται κυνες ἐκεῖ. *Animalium, quæ pilos habent, ſolus aſinus neque pediculos habet, nequericinos. Boves utroque malo laborant. Oves, & caprae ricinos habent, non pediculos: ſues magnos & duros pediculos. In canibus ut gignuntur, quos vocant cynoraiſtas.* Quod ſequutus *Plinius* libri undecimi capite trigeſimo tertio, *Pilos habentium aſinum tantùm immunem hoc malo credunt, & oves.* Tamen *Geoponicum* libro decimo octavo, *Didymus*, ne oves quidem excipiens, Ἅπαν φθεῖραι ἢ πρόσανας ἔχῃ πρόβατον, inquit, ζῴοναίμα ἥτις ποτ᾽ἐστίν. *Si pediculos, aut ricinos ovis habet, acerra radices ſcindenda ſunt*, &c. Et in *Alcamus* الشاه سباست de ove dicitur, cum قتلها كثر *multiplicantur pediculi ejus*. Itaque tam ovium quam caprarum pediculos deſcribi video in Recentiorum ſcriptis. Horum enim multa genera, neque brutorum pediculi ſunt iidem, qui hominum. Quin alii equorum, alii boum, alii porcorum, alii canum, alii ovium & caprarum proprii: & ſua cuique lues, & peculiare malum eſt. *Muſſetus* in *Inſectorum theatro* libri ſecundi capite vigeſimo tertio, *Equi quos non pediculos vidit, lendes rubentibus capitibus, reliquo corpore obſcurius albicante conſpicuos. Boum & vitulorum nigri ſunt, & in mocrâ magni multique, pediculis porcorum fere ſimiles, ſed breviores, & paulo craſſiores. Porcorum pediculi formâ illis reſpondent: ſunt autem adeò grandes, & duri, ut vix digitis interimantur. Canes, quamvis rariùs, aliquandò tamen pediculentur. Sunt autem eorum pediculi parvi, lenticulæ noſi, capite albicante, reliquo corpore ex caerulea lividove vel nigricante, ut in canibus* Melitæis *primum vidi. Pediculi ovium minuti valde, quibus corpora rubent, capita candicant. Caprim ab his parum differunt.* Sunt etiam leonum & cervorum pediculi. Sunt aquilarum, accipitrum, olorum, anſerum, gallinarum, phaſianorum, columbarum, perdicum, coturnicum, de quibus multa Scriptores. In quibus *Philoſophus* ubi ſupra, καὶ ὁ ἀετὸς ἔχων ἐν τοῖς πτεροῖς φθειρας, ἐὰν μὴ νοσῶσι, διαφθείρεται ὑπὸ τ῀ φθειρῶν, καὶ τ῀ ἄλλων δὲ ὅσα πτερὰ ἔχει τ῀ ἐχίνων καυλὸν, *Etiam aves* (pediculos) *habent. Et phaſiani quidem per eas perunt, niſi ſe pulverent. Et quacunque aves pennas habent, quæ caule conſtant, ut ſunt obnoxiæ* Delphines quoque & ſalmones in piſcibus: & in inſectis ſcarabæi: & in plantis abrotonum, abſinthia, aquilegia, nymphæa, &c. ſuos habent pediculos. Vites etiam, ſi *Cheſia* credimus, qui ad *Hyparchi* fluvii fontes animalcula quædam deſcribit, quæ arbores electriferas depaſcuntur, & corrumpunt, ἅπερ ἐν τοῖς Ἕλλησι οἱ φθεῖρες τὰς ἀμπέλους, *ut pediculi in Græcia vites*. Ita ut vix ulla ſit peſtis, quæ latius divagetur. Quid, quod etiam in homine plures pediculorum numerantur ſpecies? *Philoſophus* duas recenſet: Ἔστι, inquit, γένος φθειρῶν, ὃ καλοῦσι ἄγριον, καὶ σκληρότερον τ῀ ἐν τοῖς πολλοῖς γιγνομένων· οἱ δὲ ὅτι δυσαφαίρετοι ἀπὸ τ῀ σώματός. *In pediculorum genere ſunt, qui vocantur feri, vulgaribus duriores, quique difficilius ex corpore eximuntur.* Quæ ad inguinalis pediculi deſcriptionem pertinere putantur. His addi queant *lendes*, Græcè κόνιδες, & Arabicè صيبان *ſaban*, qui aut ova ſunt, aut veluti quoddam pediculorum rudimentum. Et minimi illi, quos Galli *cirones*, Itali *pedicelos* vocant, nonnulli *Latinè acaros*. Alati iidem pediculi in *Acridophagis* ricinis ſimiles. *Agatharchides* capite vigeſimo ſeptimo; Ἅμα πληθύζειν τὸ γῆρας, ἰσχύοντας τοῖς σώμασιν αὐτῶν πίονα γίνη φθειρῶν, ὁμοίως μὲν τῷ τύπῳ τοῖς ὀρίοις, βραχὺ δ᾽ ἐλάττω τ῀ ἐν τοῖς πυῷ φαινομένοις. *Simulac ſenium immunet, corporibus ipſorum volatile pediculorum genus innaſcitur, figurâ quidem ſimiles, ſed aliquanto minores ricinis, qui in canibus apparent.* Et *Diodorus* lib 3. Ἐιώθασι τοῖς σώμασι πτεροῦσι φθεῖρες, ἃ μέσην διαφορὰν τοῖς ὄφεσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἰδίαις ἄγριοι, καὶ παντελῶς οὐκ ἐοικῶς, *in ipſorum corporibus alati pediculi procreantur, non ſolum genere diverſi, ſed & ſpecie horridi, atque omnino viſu deformes.* Quas pediculorum ſpecies omnes contineri puto ſub *Hebræo* nomine כנים *cinnim*, ut & cognatum animal † קוסמא, id eſt, *ricinum*, quem cum pediculo conferens dicit *Plinius* libri undecimi capite trigeſimo quarto, *Eſt animal ejuſdem turpitudinis ſuffixo ſemper ſanguinis capite vivens, atque ita inſumeſcens, unum animalium, cui cibo non ſit exitus, debiſque unus ſatietate, alimento ipſo morions. Nunquam in jumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia: in ovibus & in capris hoc ſolum.* Hæc porrò diverſæ ſpecies aut in ipſos homines, aut in beſtias, ferebantur, prout naturæ ductus ſingulas impellebat.

Philo, qui pro *pediculis ſcripes* hic intelligit, quærit; cur

cur Deus in *Ægyptios* utatur ἄτοις ἀφανέσι, καὶ ἰμαντώδεσι ζώοις, *tam vilibus, & contemptis animalculis*, nec curſus adhibuerit potius, & pardos, & leones, & alia ferarum genera, quę hominum carne veſcuntur, aut ſaltem *Ægyptias* aſpides, quarum morſus eſt immedicabilis. Et reſpondet, 1. Deum incolas caſtigare voluiſſe, non è medio tollere. 2. Homines, cum bella gerunt, auxilia ſibi adſciſcere potentiſſima, quorum opera ſuæ infirmitati ſubveniatur: Deum vero, qui eſt omnipotens, ſi quando medius utitur ad rebelles puniendos, infirmiſſima quæque eligere, quæ, utut parva, & vilia, viribus ſummis inſtruat; idque hic acciditſſe. Nempe per animalcula Deus de hoſtibus ſuis triumphavit glorioſius, & illorum ſuperbiam magis retudit. Superbum enim hominem nihil tam graviter pungit, quam cum vili animalculo cogitur tanquam inferiori cedere. *Jud. 9. Abimelech* à muliere perculſus rogavit ſervum, ut ſe occideret, ne à muliere diceretur eſſe occiſus. Quanto gravius fuit *Ægypti* Regi à ratis, & cynomyis, & locuſtis, & pediculis victum ſe agnoſcere? Cujuſmodi beſtiolis in ſummorum Regum perniciem ſi Deus quandoque uſus eſt, quid habebunt hominum potentiſſimi, quod opponant Angelorum legionibus, quorum unus millia hominum prope ducenta, unâ nocte interemit in *Sennacheribi* copiis? *Herodotus* libri ſecundi capite trigeſimo ſeptuno, Sacerdotes *Ægyptios* tertio quoque die corpus eradere ſcribit, ἵνα μήτε φθεῖρες, μήτε τι ἄλλο μυσαρὸν ἐγγένηται ἀφ' ἱερατείας τοὺς θεούς, *ne Deos colentibus pediculus, aut quid aliud inſit immundum.* Et eoſdem lineis veſtibus indui tradit *Plutarchus* in *Iſide*, quia linum eſt ἔριον ἀφθαρτικόν, id eſt, quia minimè pediculos gignit. Quas cautiones credideriim illos adhibuiſſe in hujus plagæ memoriam, illâ enim veriſimile eſt Magos & Sacerdotes gravius fuiſſe afflictos.

Hoc ſaltem certum, quod ſequitur verſu decimo octavo & nono, Magos, qui prioribus *Moſis* miraculis prælligias ſuas oppoſuerant, hic demum ſuccubuiſſe, ingenue profeſſos nihil ſimile a ſe poſſe præſtari, cum hic eſſet digitus Dei. *Magi* Hebraice חרטמים *hartumim*, vocantur, voce, cujus ut origo, ita præcipua ſignificatio nondum eſt nota: ſunt, qui compoſitam eſſe velint ex חרר *harrar*, *ardere*, & טמא *tumaja*, id eſt, *mortuorum oſſa*, quorum in Magia ſit multus uſus. Proinde περιφραστὴς *Talmudicus* eſt אוכא טמיא. Ita igitur חרטם is eſſet, *qui ardet cadaverum oſſa*, vel *ardentis ſtudio in occupatur*. Quod non puto poſſe ſtare, quia טמיא proprie *immunda* ſonat, nec pro *oſſibus* alibi quam in *Talmuda* reperitur, aut in *Rabboth*, & *Midraſith*. Alii eſt compoſita vox ex חור טם *chortum*, vel אטם *atum*, id eſt, *foramen obſtructum*. Nam, ut ait *Saadias* in *Dan.* 1. v. 20. היו נוקבין חור באילן ומכנסין בו דבר כשפים אוטמין אותו והוא כונד להם כל דבר *Perforabant arborem, & in foramine aliquid ponebant ad divinationes pertinens, eoque obſtructo, id quodvis ut revelabat.* Nempe, ut *Homerus Dodona* Veteres ſcribit

(f) Odyſſ. ξ. v. 328. (f) Ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἰσταμένοιο. *Ex quercu procera Jovis voluntatem audiviſſe.* Quod *Strabo* libro ſeptimo fabuloſum eſſe cenſet. *Aben Ezra* in *Gen.* 41. quadratam eſſe vocem כצרית או ארמית, *Ægyptiam*, *aut Chaldaam*, quæ ſignificet חכמי תולדות, *Genethliacos*, aut in genere *Phyſicos*. At cum in *Daniele* Chaldæorum, & in *Moſe Ægyptiorum* Magi חרטמים *hartumim*, appellentur, eam neque *Chaldaam*, neque *Ægyptiam* eſſe vir doctus recte colligit. Neque enim *Ægyptia* voce *Chaldæi*, aut *Chaldaa Ægypti* Magi appellarentur. Sunt in *Mercera*, quibus חרטם *hartum*, eſt *qui ſe devovet*, quaſi ſuat à חרם *haram*, *devovere*, inſerto *Teth*, quod eſt ſine exemplo. *Fullerus* (g) finale *Mem* in חרטם *hartum*, Heemanticum eſſe contendit, ut deducat à חרם *heret*, id eſt, à *ſtyle ſcriptorio*, quo Magi ſcilicet figuras & characteres pingant, ad nefariæ ſuæ artis opera adhibendos. *Conſtantinus l'Empereur* in *Danielem* mavult referre ad חרש *hares*, qui *magus* eſt *Chaldæis*, quia *Teth* eundem ferè ſonum habet, ac *Thau*, in quem *Sen* ſæpe mutatur. Sed ש in ת mutare *Chaldæorum* eſt, non *Hebræorum*. Et quamvis ט ſit ſono vicinum, tamen ש in ט nunquam mutatur. Poſt aliorum ſententias, jam licet noſtram proferre. *Arabicè* رطن *ratana* eſt *murmurare*, & *ignota lingua verba proferre*. *Chaldæis* quoque Paraphraſtæ & *Syrus* paſſim utuntur Verbo לט *retan*, in *murmurandi* notione. Sed & iiſdem *Chaldæis* quandoque רטן *retan*, eſt *incantare*. Hinc *Chaldaica* Paraphraſis *Deut.* 18. v. 11. רטן רטן *ratan retaa*, id eſt, *incantans incantatione*. Et *Pſ.* 58. v. 6. de aſpide, *Ea eſt ſapientior* רטני רטן מן *min ratene retan*, id eſt, *iis, quæincantant incantatione*. Hinc in *Talmudis* Tractatu *Sota* cap. 3. fol. 22. רטן *ratin*, & מגושא *magus*, ponuntur ut ſynonyma. Nempe magorum proprium eſt verba ignota demurmurare, quaſi in illis eſſet magna vis. *Ovidius*,

Ter novies carmen Magico demurmurat ore.

Et apud *Valerium Flaccum Argonauticum* libro ſeptimo *Medea*, dum in eo eſt, ut *Jaſonem* artibus ſuis robur atque animum inſpiret,

Carmina nunc totos ſolvit figitque per artus
Æſonidæ, *& tenuem* SEPTENO MURMURE *fertur*
Per clypeum, atque vire graviorem reddidit haſtam.

Et in *Apulejo* ſaga *Pamphile*, in bubonem mutanda, fingitur multum cum lucerna ſecreto colloquuta. Porrò ad חרטם *hartum*, alludit רטן *retan*, & videtur ex eò deductum. Initialis aſpiratio periit, ut in *Talmudico* טחום, *cartilago*, pro חטחום, & פירא *foſſa* pro חפירא. Quomodo *Eſ.* 2. v. 20. פירות *foſſa* pro חפירות juxta *Kimchium*. Sic *Tigris* amnis *Chaldæum* nomen דגלה & *Arabicum* دجلة & *Armenium Diglite* apud *Plinium* libri ſexti capite vigeſimo ſeptimo facta ſunt ex *Hebræo* חדקל *Hiddekel*, aſpiratione demptâ. *Canis ovium* Chaldaice eſt חטרא, & *Syriacè* ܚܛܪܐ. *Milvus* Arabicè حداء & Hebraicè דאה. Et Conjugata eſſe apparet כצל *cepe*, & חבצלת *lilium*; quia utrumque eſt bulbacei generis, quamvis in illo deſit *Heth*. Præterea in רטן, *Nun* finale factum eſt ex *Mem* finali vocis חרטם *hartum*, qua permutatione nihil eſt frequentius. Sic *Hebræis adverſari* שטם vel שטן dicitur, unde *Satanas*: & Chaldæis *robuſtus* חטים, vel חטין: *Pinguis* Hebræis דשן, & Arabibus دسم *Pollex* Hebræis בהן, & Arabibus إبهام Locus Hebræis מקום, & טכון, ut Arabibus مكان *Ruta* Talmudicis פיגם, ſed Syris ܦܝܓܡ & Arabibus فيجن ut Græcis πήγανον. *Balſamum* Arabibus بلسان *balſan*. Et Pluralia *Hebræa* in ים, *Syri* & *Chaldæi* mutant in ין *in*. Sed & in *Hebræo* Textu legas רצין, *curſores*, & צרנין, *Sidonios*, 1 Reg. 11. v. 13. 32. & alibi multa hujusmodi. Puto igitur *Chaldæa* רטן *retan*, *demurmurare*, vel *incantare*, & רטן *ratin*, id eſt, *Magus*, vel *incantator*, facta fuiſſe ex Hebræo חרטם *hartum*, & חרטום *hartum*, quæ idem ſignificaverint. Sic חרטם *hartum*, propriè eſſet *incantandis incantator*, ut in *Daniele Theodotion* conſtanter reddit, & *Seniores* hoc ipſo *Exodi* loco, & tribus aliis. Quod confirmant ipſa verba *Moſis*, *Et ſic fecerunt* חרטמים בלטיהם, hartumim *per incantationes ſuas*. Ex iis enim ſequitur חרטמים eſſe *incantatores*. Cum ibi לטיהם *latim*, nihil aliud ſint, quam *ſecreta murmura*, quorum in incantatione uſus. Relata igitur ſunt חרטם *hartum*, & לט *lat*, atque inter ſe cohærent. Notandum obiter in *Arabica* Paraphraſi

(g) *Miſcel. Lun. lib.* 5. *cap.* 13.

raphraſi, quę *Pariſius* edita eſt, *Magos* vocari עלמא *Ulama*, unde *Elymas* pro *Mago*, *Act.* 13. *v.* 8. Niſi quis malit ab *Elimais* deducere. Nam & *Magi* ſunt *Perſica* gens, de qua *Clemens* libro ſexto *Stromatum*, & *Euſebius* libro ſexto *Præparationis*, & Hiſtorici *Arabes* paſſim. Ne dicam *Chaldæorum* nomen eâdem notione ſæpe uſurpari, quod etiam pueri ſciunt. Sed, quod me penè fugerat, ad חרטם *hartum*, alludit Ἀρτεμις *Diana*, quam magi ſæpe invocant. Ut in *Thebaidis Pharmaceutria Simætha Saga*,

--- τὸ δ' Ἄρτεμι, κρὶ τὸν ἐν Ἄιδᾳ
Κυσὶν τὸν Ἅιδαο, καὶ ἃ τιτὶς ἀσφαλὲς ἄλσος.

Nempe *Dianæ* eadem eſt, quæ *Hecate*, quam præſide veneficiis & Magicis artibus Veteres crediderunt. Hinc *Scholiaſtes*, Ἦν δὲ κατὰ τοῦτο Ἑκάτη ἰκάλουν, ταύτην νῦν Ἄρτεμιν λέγει. *Quam vocaverat antea* Hecatem, *eam nunc* Artemin, (id eſt, Dianam) *dicit*. Itaque *Medea Seneca* in veneficiis ſuis eandem ſic compellat,

Tibi ſanguineo ceſſure ſacrum
Solenne damus: tibi de medio
Rapta ſepulchro fax nocturnos
Suſtulit ignes, &c.

In *Magis Ægyptiis* eminebant *Jannes* & *Jambres*, *Talmudicis* non ignoti, quorum amentia tandem ἐνδηλος *manifeſta* facta eſt omnibus, ut ait *Paulus*, 2 *Tim.* 3. *v.* 9. Nempe cum hactenus *Moſi* utcunque obſtitiſſent, & miracula ejus illuſionibus ſuis aliquo modo eſſent imitati, in iſto ſubſiterunt, ultro agnoſcentes ſe non poſſe ulterius progredi. Ita enim habent Prophetæ verba, *Sic etenim fecerunt Magi incantationibus ſuis, ut pediculos producerent, ſed non potuerunt*, &c. *Et* Pharaoni *dixerunt*, *Hic eſt digitus Dei*. Itaque *ita fecerunt*, id eſt, ita facere conati ſunt. Ut *Matth.* 7. *v.* 13. Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, *Intrate per portam anguſtam*, id eſt, ἀγωνίζεθε εἰσελθεῖν, *intrare contendite*, ut *Luc.* 13. 24. Ratio autem, cur qui ſaltem in ſpeciem virgas ſuas in ſerpentes, & aquas in ſanguinem mutaverant, & ranas ex amne produxerant, non potuerint terræ pulverem in pediculos ſimili ratione mutare, ab *Hebræis* hæc affertur, שאין השר שולא על עפר פחותה מכשעורה, *Quod diabolus non dominatur ſuper creaturam, quæ grano hordei ſit minor.* Ita *R. Selomo* ex vetuſtioribus, quæ ratio eſt futiliſſima. Quidni enim princeps mundi in hæc minutula tam dominetur quam in majora animalia? Neque ab *Ethnicis* ita creditum, qui quoſdam phthiriaſi periiſſe referunt propter impietatem in Deos ſuos. *Pauſanias*, in *Bœoticis*, Sylla *illud ipſum*, *quod* Alalcomenis, *ſunt* Minervæ *ſignum eripuit*. *Hunc hominem*, *qui* Græcorum *ceremonias & patrios Deos tam furenter vexârat*, *morbus omnium teterrimus oppreſſit*, *pediculis è toto corpore erumpentibus*. *Valerius* libri primi capite primo, de *Q. Plemmio* legato *Scipionis*, qui *Locris Proſerpinæ* theſaurum ſpoliaverat: *Cum vinctum* Romæ Senatus *protrahi juſſiſſet*, *is ante cauſa dictionem in carcere teterrimo genere morbi conſumptus eſt*, id eſt, *phthiriaſi*, ut volunt. Diabolo nimirum injuriam Diis à ſe conflictis illatam ſic ulciſcente. Quæ ſi vera ſunt, pediculos in *Sylla* & *Plemmio* carnibus produxiſſe Diabolus rectè dicetur. Sed & ipſi *Hebræi* Diabolum *Beelzebub*, id eſt, *muſca dominum* appellârunt, quæ grano hordei ſæpe minor eſt. Queat igitur pari ratione nominari בעל כנים *Baal-cinnim*, *dominus pediculorum* & cujuſcunque *infeſti*. Sed ideo Magi pediculos producere non potuerunt, quia noluit Deus id illis concedere. Diabolo enim dicit id ipſum, quod mari; (*b*) *Hucuſque venies*, *& non procedes amplius*. Ne Magi præſtigiis ſuis *Pharaonem* imponere pergerent, eos tribus quaſi gradibus ex illo honoris faſtigio dejecit, in quo erant apud *Ægyptios*. Primò, cum *Aaronis* virga in ſerpentem verè mutata illorum virgas deglutivit, quæ ſolam habebant ſerpentum ſpeciem *Exod.* 7. *verſ.* 12. Secundò, cum

(*b*) *Job* 38. 11.

neque pediculos, neque cynomyias, neque locuſtas, neque quidquam eorum, quæ deinceps à *Moſe* producta ſunt, potuerunt imitari. Tertiò, cum iiſdem ulceribus, quibus reliquos *Ægyptios* afflixerat *Moſes*; etiam ipſi divexati, non potuerunt coram *Moſe* conſiſtere, *Exod.* 9. *v.* 11. Sed præcipue notanda eſt hæc confeſſio, quam ab ipſis extorſit vis veritatis; *Hic eſt digitus Dei*. In *Hiſtoria Hebraica Templi ſecundi* legitur *Antiochum Epiphanem* in lethali morbo idem dixiſſe. Verba ſunt, ננעץ ד' הוא וכל כרעוו בנרב ובחרס ובכל חלאים רעים ובשראה בכל זה אשר אנבע אלהים היא, *Percuſſit eum Dominus, & totum ejus exercitum, ſcabie, & prurigine, aliiſque peſſimis morbis: quod omne cum videret, dixit, Hic eſt digitus Dei. Digitus Dei*, id eſt, *ſpiritus* vel *virtus Dei*. Quâ phraſi dixit *Chriſtus* Luc. 11. *v.* 20. Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, *Si in digito Dei ejicio dæmonia*, id eſt, ἐν πνεύματι, *in ſpiritu*, ut explicatur *Matth.* 12. *v.* 28. *Tertullianus* in *Marcionem* libri quarti capite vigeſimo ſexto de *Pharaonis* Magis, *Virtutem creatoris digitum Dei appellaverunt*. Quæ meliora, quam quæ ſequuntur; *Digitus Dei eſt hoc*, *quod ſignificarent etiam modicum, validiſſimum tamen*. Quaſi *digitus* hic diceretur κατ' ἐξοχὴν, prout toti manui opponitur. Quomodo etiam à *Philone* ſumptum, qui in hunc locum ſenipem ſcribit, utut vile animalculum, ita valuiſſe, ut tota *Ægyptus* exclamare cogeretur, *Hic eſt digitus Dei: χεὶρ γὰρ Θεῦ μᾶλλον τὸν παμμεγεθη οἰκουμένην ὑποστῆναι ἀν, manum enim integram Dei ne totam quidem terram ferre poſſe*. Quin hic *digitus Dei* idem eſt, quod *digiti*, per Numeri Enallagen. Ut *Exod.* 31. *v.* 18. *Dedit* Moſi *tabulas ſcriptas digito Dei*, id eſt, *digitis Dei*; neque enim uno digito ſcribimus. Et *digiti* ſæpe ſumuntur pro *tota manu*: ut Pſal. 8. *v.* 4. *Cum aſpicio cœlos tuos*, *opus digitorum tuorum*, id eſt, *manuum*. Et Pſal. 144. *v.* 1. *Docet manus meas prælium*, *digitos meos bellum*. Itaque *Hic eſt digitus Dei*, idem eſt ac ſi dixiſſent, *Hæc eſt manus Dei*. Ut Pſal. 109. *v.* 27. *Ut cognoſcant hanc eſſe manum tuam*, *te Dominum feciſſe hoc*. Quod autem Magi fatentur hanc eſſe Dei manum, non ideo fatentur, ut Deo dent gloriam, ſed tantum, ut famæ ſuæ conſulant, nec putentur *Moſes* aut *Aaron* illis eſſe virtute aut ſcientia ſuperiores: quaſi dicerent. *Nos non cohibent* Moſes aut Aaron, *ſed divina vis utriuſque major*. Non malè igitur *Jonathan*, *Magi* Pharaoni *dixerunt*, לא כן כח נבורת משה ואהרן היא אלהן מחא משתלהא כן קדם יהוה היא, *Hoc non contigit* Moſis *aut* Aaronis *virtute*, *ſed plaga hæc eſt a Domino immiſſa*. Interim hâc confeſſione abunde revincuntur: cum eo ipſo *Moſem* inviti ſibi præferant, quod Dei virtutem per *Moſem* agnoſcunt ea operari, quæ ipſi imitari non polluunt. Quod idem eſt, ac ſi *Moſem* faterentur eſſe Dei Prophetam, ſe verò θεομαχῶν, & cum Deo certamen ſuſcepiſſe. Tamen hanc veritatem in injuſtitia detinentes, ab inſtituto non deſiſtunt, & Deiſervis pro viribus obſiſtere pergunt, ut colligitur ex *Exod.* 9. *v.* 11. Ita ut his Magis tribui poterit illud *Medeæ*,

--- *video meliora*, *proboque*,
Deteriora ſequor. ---

Pediculos per totam *Ægyptum* procreatos fuiſſe legitur *Exod.* 8. *v.* 16. 17. Unde *Pſaltes* Pſal. 105. *v.* 31. *Et pediculi in omnibus finibus eorum*. Tamen ut ab aliis plagis *Exod.* 8. *verſ.* 22. & 9. *verſ.* 7. 26. & 10. *verſ.* 23. & 12. *v.* 23. ita etiam ab iſta immunis fuit terra *Goſen*, quæ pro parte *Ægypti* tum temporis non habebatur, quia non habebat *Ægyptios* incolas, ſed *Judæos*.

Novum videri poterit, quod in *Arabica* verſione legitur *Pſ.* 77. 51. (*Hebræis* 78. 46.) اطعم القمل ثمارهم *cibavit pediculum fructibus eorum*, cum pedi-

culi non ſoleant veſci terræ fructibus. Sed ibi *Hebræa* habent, ויתן לחסיל יבולם, *Et dedit bruchо proventum eorum.* Et *Syrus* quoque ܠܚܣܝܠ, id eſt, *locuſtæ.* Itaque *Arabicum* القمل *alkamla*, id eſt, *pediculum*, mutandum in القمص *alkamſa*, id eſt, *locuſtam.* Quamvis enim illa vox ſit *Syris* uſitatior, tamen etiam *Arabibus* القمص eſt locuſtæ genus, & definitur in *Alcamus*, الجراد اول ما يخرج من بيضه *locuſta quamprimam ab ovo ſuo exit*, quæ nimirum aliis دبا *daba.*

Hoc quoque parum capiunt Interpretes, quod de *Nabuchodonozore* habet *Græca* verſio *Jerem.* 43. *v.* 12. Φθειριῶ γῆν Αἰγύπτιε, ὥσπερ φθειρίζει ποιμὴν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. *Exuetur pediculos terræ Ægypti, ut paſtor exuit pediculos veſtis ſuæ.* Neque enim ſatisfaciunt hæc Theodoreti, *Ut doceret non perfunctorie bellum in Ægyptum geſturum, ſed illam exacte deleturum, ἀνταπάζοι αὐτὸν ποιμένι τὰς φθείρας ζωπυροῦντι, cum cum paſtore confert, qui pediculos ſuos colligit: nempe id accurate facturi paſtores, quia otio maxime abundant.* Hæc, inquam, non ſatisfaciunt, quia in *Hebræo* Textu nihil ſimile habetur. Nec *Prophetam* verisimile eſt egregium bellatorem cum paſtore comparâſſe, qui pediculos ſuos eximit. Verum enimverò ſuo loco abunde probavimus *Græcos* non ſcripſiſſe φθειριῶ & φθειρίζει, ſed φθειρᾶ & φθείρει. Ut ſenſus ſit, fore, ut *Ægyptum* deſtruat *Nebucadnezor*, quomodo paſtor detergit veſtem ſuam. Quę ipſa verſio cum non ſit Sacro Textui ſaris conſona, tamen cauſæ non defuerunt, cur ſic redderent.

De *Sylla*, qui phthiriaſi periit, meritò dicit *Plinius* lib. 7. cap. 43. *Age, non exitus vita ejus omnium proſcriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente ſe ipſe corpore, & ſuppliciis ſibi ſingente? Plutarchus* in *Sylla* plures alios memorat, qui eodem genere mortis occubuerunt. Nempe *Acaſtum Pelię* filium, *Alcmanem* Poëtam, *Pherecydem* Theologum, *Olympium Calliſthenem*, dum in vinculis ſunt, *Mutium* Juriſconſultum, & *Eunum* illum, qui in *Sicilia* bellum ſervile moverat. His multi noſtrorum *Antiochum Epiphanem*, & *Herodem Agrippam* accenſent, quia viventium corpus à vermibus legitur fuiſſe conſumptum. Nam de priore dicitur, 2 *Machab.* 9. *verſ.* 9. Ὡς τῷ τὸ ζώματος ἢ ἀνοσιοῦσι σκώληκες ἀναζῶν, καὶ ζῶντος ἐν ἀδυναις καὶ ἀλγηδόσι τὰς σάρκας αὐτοῦ διαπίπτειν. *Ita ut ex impio corpore vermes ebullirent, ejuſque viventis carnes cum doloribus & angoribus decíderent.* Et de altero *Act.* 12. *verſ.* 23. Καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξεν, *Et eroſus a vermibus exanimatus eſt.* Volunt igitur *vermium* nomine *pediculos* intelligi, à quibus hi conſumpti fuerint. Sed in *Actorum* loco hos omnino refellit vetuſtiſſimus ille *Bezæ* codex, qui ſic habet; καὶ γενόμενος ζηλωτὴς θεοῦ ἐτι ζῶν, ὕστως ἐξέψυξεν, *Et a vermibus eroſus adhuc vivus, ita exanimatus fuit.* Quod de veris vermibus rectè dicitur, qui erodere non ſolent niſi mortuos; ſed fruſtrà obſervaretur, ſi res eſſet de pediculis. Pediculi enim vivis, non mortuis, infeſti ſunt. Quin morituri hominis corpus deſerunt. Ita obſervat *Philoſophus* ἐν τοῖς Ζωικοῖς, quæ hodie non exſtant. Diverſi enim ſunt libri illi Περὶ ζώων, quos habemus, ab illis, quibus titulum fecerat τὰ Ζωικά. Sed ipſamet *Philoſophi* verba ſic citat *Apollonius Mirabilium* capite vigeſimo ſeptimo, Οἱ φθεῖρες ἐν τῇ κεφαλῇ ἐν ταῖς μαμμαῖς ἡ φθεῖρες νόσοι, μᾶλλόντων τελευτᾶν ἢ πασχόντων, ἀλλ' ὅτι τὰ περιεφθαρκότα ἐνίστανται, προλελοιπότος τὴν κεφαλήν. *Pediculi capitis in longis morbis non abſcedunt, cum agri ſunt interitum, ſed, capite deſerto, in pulvinaribus inveniuntur.* Nempe, ut aſſerit *Alexander Aphrodiſæus* libri ſecundi *Problemate* trigeſimo, pediculi tepore quodam, & ſucco ſanguineo, eoque dulci opus habent, quibus cum deſtituantur in morituris corporibus, facilè illa deſerunt, ut quærant meliora loca. *Scaliger* quoque in *Cardanum Exercitatione* 246. extremâ tradit, tanquam in publicis noſocomiis rem notiſſimam, *ubi è miſeris illis moritur aliquis, conſeſtim è veteri hoſpitio, ſcilicet cadavere, demigrare pediculos.* Et cur à defuncto ſtatim fugiant pediculi, cauſas diſquirit *Ambroſius Leo Nolanus* Problemate 225. quas hic afferre nihil attinet. Tantum colligimus, vermes, quos ait *Lucas Herodem* adhuc vivum eroſiſſe, non fuiſſe pediculos, ſed veros vermes, qui, licet mortuos ſæpiùs, tamen etiam vivos nonnunquam erodunt. Nec paucos aliunde illuſtres hoc mortis genere occubuiſſe probabimus in capite *De vermibus.*

CAPUT DECIMUM NONUM.

De Pulice.

Pulex *Hebræis* פרעוש paros. *Quomodo inde fiat* Arabicum برغوث borguths, & Syriacum ܦܘܪܬܢܐ purthaana, *vel* ܦܘܪܛܢܐ purtaana, *quod pro* pulice *malè redditur* culex. *In* Plinio, & Auguſtino, culex *pro* pulice, & *in* Giggeio *multoties. Deſcriptio pulicis ex* Arabibus. *Dicitur* pater ſaltûs. *Habet elephantis proboſcidem. Pulicem inter orandum occidere nefas.* Pſyllium *Arabibus* برغثي borguthſi. *Cur* pulicem *ſe vocet* David. Pediculus *pro* vili *in* Homero. *Teniores* Claudius pulices *vocavit. Copia imbelles*, ψύλλων πλῆθος, & ἀμαχία. In pulicis morſu Deum invocat, *Proverbium.* Socratem *pulicum ſaltus metuiſſe* ſæpe *ſæpiùs* Xenophon. Excoriat pulicem, ut pellem habeat, *de vire ſordido dictum. Ad craſſis morſum non adhibere* ψύλλαν, pulicem, *ut putat* Phile, *ſed* ψύλλον Pſyllum, *qui virus exſugat. Vir illuſtris in* Eſdra, פרעוש, *id eſt*, pulex *dictus.* Pſyllus Græcis *viri nomen*, Pſylla *vel* Pſyllium *urbis.* Pſyllici *canes.* Pſylli *populi unde dicti. Ager* Siciliæ terra di pulici *hodie, non à* pulice, *ſed à* Polluce.

Ut pauca habet Scriptura de pulice, ita nos pauca dicemus. Nomen *Hebræum* פרעוש *paros*, vel ἐψχαπὸς *pharos*, verè eſſe *pulicem* patet tam ex conſenſu Interpretum, quam ex vicinis linguis. *Arabicè* enim dicitur برغوث *borguths*, mutatis tribus literis, ſed in tres alias homogeneas. Nempe *Pe* in *Be*, *Ayn* in *Gain*, & *Sein* in *Thſe.* Indidem *Syrum* ܦܘܪܛܢܐ *purthaana*, iiſdem Radicalibus, niſi quod *Sein* de more in *Thau* mutatum eſt, & ex ultima ſede tranſlatum in penultimam. In *Midras* Cant. 1. 12. perperam ſcribitur per *Teth*, אפילו פורטענה לא עקץ בם בא הכ"ח ומצמן ישנים, *Niſi pulex eos pupugiſſet, venieni Deus Sanctus Benedictus eos reperiſſet dormientes.* Et hujus Plurale פורטעני *purtaane*, viri duo doctiſſimi *Bodenianus* & *Buxtorfius* male reddunt *culices.* Niſi ſit mendum Librarii, qui *culices* ſcripſerit pro *pulices.* Quale in his *Plinius* libri decimi noni capite decimo, *Beſtiolarum quoque genera innaſcuntur, napis culices, raphano eruca & vermiculi.* Quæ ſic in *Theophraſto Hiſtoriæ* libri ſeptimi capite quinto, Θυμία δὲ ἐγγίνεται, ταῖς μὲν ῥαφάνοις ψύλλαι, τῇ δὲ ῥαφάνῳ κάμπαι καὶ σκώληκες.

Legen-

Legendum igitur in *Plinio*, *napis pulices*, non *culices*. Rurſus in *Soliloquiis*, quæ *Auguſtino* tribuuntur, capite vigeſimo quarto, *Num damnabis*, *Rex* Iſrael *æterne*, *canem mortuum? Num damnabis cultcem unum?* Legendum *pulicem unum*. Palam enim alludit ad hæc *Davidis*, 1 *Sam.* 24. *v.* 15. *Poſt quem egreſſus eſt Rex* Iſraëlis? *quem perſequeris? canem mortuum? pulicem unum?* In *Arabicæ Giggeii Lexico* mendum idem tam ſæpe occurrit, ut non poſſit auctori non adſcribi. Sic tom. 1. pag. 263. برغوث *calex*, & pag. 1196. الخدوش *muſca*, *culex*. Et tom. 2. p. 1249. الصوابة *Ovum id*, *ex quo culices gignuntur*. Et pag. 1365. الاصلم *culex*. Et tom. 3. pag. 276. العزام *culex*. Et pag. 1165. قرص البراغيث *morſus culicum*. Et pag. 1166. القرصة *Cùm quis à culice mordetur*. قرصة البراغيث *illum culices momordernnt*. Et tom. 4. pag. 1147. أبو الوثاب *Vulpes*, *muſcula*, *culex*. Quibus locis omnibus *culices* nomine pro *pulice* illum abuti conſtat, quia *Alcamus*, quem ſequitur, ubique habet البرغوث *alborguthſo*, vel Plurale البراغيث *albaraguthſo*. Qua voce *pulicem* ſignificari tam certum eſt, quàm quod eſt certiſſimum. Ita enim deſcribit *Alkazimus*, هو أسود احدب ضامر انذا وقع نظر الانسان عليه احس به فيوثب تاره الي اليمين وتاره الي الشمال حتي يغيب عن نظر الانسان

Eſt niger, *gibboſus*, *macer*, *cùm in eum incidit hominis viſus*, *ſtatim ſentit*, *& modo ad dextram*, *modo ad ſiniſtram ſaltat*, *donec à conſpectu hominis lateat*. *Damir* quoque aſſerit eſſe animal multi ſaltûs, atque inde vocari طامر *tamir*, id eſt, *falsenteum*, & ابو الوثاب id eſt, *patrem ſaltûs*: nec ſolùm anteriùs, ſed & retrorſum ſaltare, ut venatorem fugiat, & eſſe احدب ثرا *valde gibboſum*, & promuſcide, quâ fugit, elephantem imitari. Idem multis quærit, an illud liceat inter orandum interficere, aut orare cum veſte hujus nuper occiſi ſanguine delibutâ. Medici quoque, ut *Avicenna* Can. 4. *Fen.* 6. tract. 3. cap. 11. & apud *Damirem Hamri* & *Razi* iis remediis fugant البراغيث quibus *Græci* & *Romani* pulices. Et *herba pulicaris*, ut *Græcè* ψύλλιον ἀπὸ τῶ ψύλλων *pſyllum à pulicibus*, ita *Arabicè* vocatur برغوثي *borguthſi*, quamvis vulgare nomen ſit بزرقطونا *bazarkatuna*, unde *zargatona* Hiſpanis. *Abenbitar*, بزرقطونا وهو الاسفيوس بالفارسية وفسليون بالبونية وتاوله البرغوثي BAZARKATUNA Perſicè *dicitur* ASPHIUS, & Græcè PSYLLION, *quod* Arabicè *redditur* ALBORGUTHSI.

Propheta *David* cum Rege *Saule* diſceptans, ἵνα τῇ ταπεινότητι ὑπαθολῇ τὴν ἀτιμίαν καταμαλάξῃ καρδίαν, *ut humilitatis exuperantia prafractum eor emolliret*, ut ait *Theodoretus*, ſe ſemel atque iterum pulicem appellavit. Prior locus jam citatus eſt ex 1 *Sam.* 24. *v.* 15. *Poſt quem egreſſus eſt Rex* Iſraëlis? *Quem perſequeris? canem mortuum? pulicem unum?* Alter capitis vigeſimi ſexti verſu vigeſimo, *Egreſſus eſt Rex* Iſraëlis *ad quærendum pulicem unum*. Qui ſi unus quæratur, vix inventur, & inventus vix capitur, & captus venatori levis eſt præda, Regi maximè. Pro pulice in uno loco *Chaldæus* habet הדיוטא חד *idiotam*, (id eſt, plebeium) *unum*: in altero חלש חד, *infirmum unum*. Non malè, cùm hyperbolicà hâc metaphorâ *David* nihil aliud ſignificet, quàm ſe vilem eſſe homuncionem, in quo inſequendo Rex potens, qualis erat *Saul*, malè operam ſuam collocet: cùm propter tenuitatem facilè latere poſſit, nec ſi tandem caperetur, magnum operæ prætium *Saule* facturus eſſet. Non diſſimili hyperbole de *Agamemnone* dicit *Achilles* libri decimi *Iliad.* verſu 378. Τίη δέ μιν ἐν καρὸὶ αἶνῃ, vel, ut alii legunt, ἐγκίμεν αἴζῃ, *non plures illum facio quam pediculum*. Ita enim ex *Eustathio* multi accipiunt. Et apud *Dionem Claudius*, ut doceret ſe tenuiorum hominum inſidias ſuſque deque habere, Οὐ τὸν αὐτὸν χρὴ τρόπον ψύλλα τε καὶ θῆρα ἀμύνεσθαι, *Non oportet eodem modo adverſus pulicem*, *quàm adverſus feram ſe tueri*. Proinde *Tzetzes* Hiſtoriarum *Chil.* 9. *Hiſt.* 272. *Xerxis* imbelles copiæ vocantur ψύλλων νέφος *pulicum nubes*. Et in *Anonymi* Epigrammate *Anthol.* libri ſecundi capite trigeſimo ſecundo *Cujus* pumilio dignus eſſe dicitur, qui militiæ det nomen.

Εἰ μὴ ἀτιλαβὸς ἄγεται τραγὸς, ἢ κυνομυῖα,
Ἢ μύια, ἢ ψύλλων ἵππος, ἢ βατράχων,
Si non attelabos copiæ ducantur, *aut cynomyia*, *aut musca*, *aut pulicum*, *vel ranarum equestrum*. Hinc ridetur in fabulis qui a pulice morſus *Herculem* invocavit. Unde natum Adagium apud Parœmiographos, Ἐκ ψύλλου δήξει Διὸς ἐπικαλεῖται, *Impulicis morſu Deum invocat*. Et *Ariſtophanes* in *Nebulis*, ut *Socratem* doceat de rebus nihili philoſophari, fingit illum pulicis ſaltum dimetiri, & ſaltu ſuo proprios pedes quot trantiliat. Verba ſunt *Aitôn* 1. *Scena* 2.

ΜΑ. Ἀνήρ' ἆρα Χαιρεφῶντα Σωκράτης
Ψύλλου ὀπίσω ἀλλοῖο τὼ αὐτοῦ πόδε.
Δακοῦσα γὰρ ὁ Χαιρεφῶντ@ τὸν ὀφρῦν,
Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὁ Σωκράτης ἀφήλατο.
ΣΤΡ. Πῶς δῆτα τοῦτ' ἐμετρήσε; ΜΑ. Δεξιώτατα.
Κηρὸν διατήξας, εἶτα τὴν ψύλλαν λαβὼν,
Ἐνέβαψεν εἰς τ κηρὸν αὐτῆς τὼ πόδε,
Κἄπα ψυχείσην περιὸφυσαν πιέσειεν,
Ταύτας ὑπολύσας ἀνεμάτησε τὸ χνοῦν.

DISC. *Nuper interrogavit* Chærephontem Socrates, *quot ſuos ipſius pedes ſaltet culex*. *Demorſo enim* Chærephontis *ſupercilio*, *in* Socratis *caput inſiluerat*. Strepſ. *Quomodo igitur id mensus eſt?* DISC. *Dexterrimè*. *Coram enim liquefecit*, *& capto pulice*, *pedes ejus in ceram immerſit*: *& mortuo crepidæ adnatas ſunt*, *quibus ſolutis ſpatium dimenſus eſt*. Et *Aſſ.* 3. *Se.* 1.

ΦΕΙ. Τίς φησι ταῦτα; ΣΤΡ. Σωκράτης ὁ Μήλι@,
Καὶ Χαιρεφῶν, ὃς οἶδε τὰ ψυλλῶν ἴχνη.

PHI. *Quis hæc dicit?* STR. *Socrates Melius* (id eſt, tam atheus, quàm *Diagoras Melius*) & Chærephon; *qui novit pulicum veſtigia*. Nempe de *Socrate* fuiſſe tale aliquid diſſeminatum etiam ex *Xenophontis Sympoſio* colligere eſt, ubi *Socrates* dicit quidam *Syracuſanus*, Ἔστι μοι πέους ψύλλα πάδας ἱμὼ ἀπίχειν· ταῦτα γάρ σε φαῦ γιγαντῶν. *Dic mihi quot pedes à me diſtet pulex*: *ajunt enim te hæc dimetiri*. Eodem pertinet, quod de ſordido *Enclione* ſcribit *Petrus Nellius* Satyricus *Italus*: *Scortica di pulci porhaver la cuota*, id eſt, *Excoriat culices ut pellem habeat*. Ut *Philen* præteream, quæ ut in Medicina doceat prodeſſe res viliſſimas, ad ceraſtis morſum ſe adhibere ait ἰνίαν ψύλλαν μίαν nil niſi vilem pulicem: ſed, niſi fallor, gravi errore. Sic enim ταῖς ψύλλαις *pulicibus* tribuit, quod alii ταῖς Ψύλλοις, *Pſyllis populis*. Ælianus *Hiſtoria*

floris libri primi capite quinquagesimo septimo, ubi de *Africæ* cerastis; Ἐχι δὲ ἀντικὺ πρὸς τὰς καλαμίδας Ψύλλας ἱστορῶσι, ἔτος ἕτερόν τινα εἶναι τῶν ἐχιδνῶν, καὶ τὸν τῷ τοιούτῳ κακῷ παραπλησίους ἰόντας βάπτα. *Illis est pax cum iis, qui* Psylli *dicuntur, quam nec ipsi, si mordeantur, morsum sentiunt, & eos, qui in id malum incidunt, facillime sanant.* Et multo antè scripserat *Callias* libro 10. *De rebus Agathoclis*, τὸν μὲν ἀπάσας ἕφησε δοῦναι ὄνας τὸ δίγμα, ἀναφὲν γὰρ καὶ ζῶα ἄλογα, καὶ ἀδρωτους, εἰμὴ παρὰν λοβὸς ἀνὴρ Ψύλλῳ ἀν τὸ γένος, *cerastas serpentes esse diri morsus, & tam bruta, quam homines, interimere, nisi adsit vir* Libycus Psyllus *genere.* Quâ autem ratione id fiat, vide apud *Ælianum* ubi supra, & libri decimi sexti capui vigesimum septimum & vigesimum octavum.

Ut à culice *Canopem* servum in *Achille Tatio*, sic à pulice Virum illustrem nomen duxisse mirabere. Is est פרעש *Paros*, vel *Phares*, qui sæpe nominatur in libris *Esdræ* & *Nehemiæ*. Sed & in *Menandri Messenia* Ψύλλος est viri nomen, de quo *Suidas*. Et *Psylla*, vel *Psyllum*, *Byblinæ* urbs non procul ab *Heraclea*. Et apud *Pollucem* οἱ κύνες οἱ ψυλλικοὶ *Psylles canes* ab *Achaiæ* urbe dicti. Nec desunt, qui *Græcos Africæ Psylli* ἀπὸ τῶν ψύλλων *a pulicibus Græcum* nomen indidisse suspicentur, quia pulicum more sanguinem exsugebant, nempe ut à serpentibus percussos ita sanarent. *Plinius* libri vigesimi octavi capite tertio, *Quorundam hominum tota corpora profunt, ut ex his familiis, quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso levant percussos, sufficve modico. Quorum e genere sunt* Psylli Marsique. *Suetonius* in *Augusto* capite decimo septimo, Cleopatræ *etiam* Psyllos *admovit, qui venenum ac virus exsugerent. Arnobius* libro secundo, *Adversus silvas noxios, & venenatos colubrarum morsus, remedia sæpe conquirimus, & protegimus nos labris* Psyllis, Marsisve *dentibus.* Ita legit *Cl. Salmasius* pro vulgato, *laminis* Psyllis, Marsis *vendentibus. Celsus* libri tertii capite vigesimo septimo, ubi de serpentum morsu; *Homo adhibendus est, qui vulnus exsugat: neque* Hercules *fecutiam propriam habeat, qui* Psylli *nominantur, sed audaciam usu ipso confirmatam.* Unum addo, in *Siculæ* agrum circa *Pentiam* urbem vernaculo sermone vocari *terra di pulici*, non tamen *à pulicibus*, sed à templo *Pollucis* ibi olim culti.

CAPUT VIGESIMUM.

Formicæ nomen *Latinum, Græcum, Hebræum, & Chaldaicum.*

Formica, φέρμιγγα, βέρμηξ, & μέρμηξ *unde dicta.* B, M, & F, *litera permutabiles.* Ex Græco *Accusativo formari* Latinum *Nominativum.* Formica *Hebraicè* נמלה nemala. *An quia granorum capita abscindit, ne regerminent? Quod docent Scriptores omne genus.* Ποίμην Epiphanio ὁ μυρμηκιὰς. Hieronymus *emendavus. Formica, cur grana coriandri quadrifariam dividat, lentes, hordeum, & fabas solum excorticet.* Coriandrum *Arabice* كزبرة pro كسفرة Job. 24. v. 24. נמל namal, *est* spicæ caput abscindere. *Inde* formica נמלה nemala; *quia spicarum summitates abscindit, ut grana exutas eximat. Insignis de ea Æliani locus non satis intellectus.* Ἀθήρας *esse spicarum capita. His opponi ἀμαγὲς in Æliano, sed legendum ἀμέγαρες, vel ἀϊμύχας. Infimam spicam à* Varrone uncum dici. Formica *Chaldaus* שומשמנא fumfemana, *ab insigni odoratu.* Arabibus سمسمة similima *formicæ species.*

Formicam dici eò quòd *ferat micas farris* perperam statuit *Isidorus.* Vox enim est *Græca* originis. Quam scilicet μέρμηκα nominat *Græcorum* vulgus, nonnulli βερμηκα vocabant, aut βέρμακα. *Hesychius*, Βέρμακας, μύρμηκας. Nempe *M* in *B* sæpe mutari docent voces μάλιον & βάλιον μᾶλλον & βᾶλλον, τέρμινθος & τερέβινθος, ὑπισχνοῦμαι & ὑποσχνοῦμαι. Rursus literæ π & φ, vel *F*, non sunt minùs permutabiles. Dicitur enim βίρκιον & φίρκιον, ἀμφιλαβὴς & ἀμπιλαφὴς, ερεβὸς & ερεμνὸς. Et *Latina*, *triumphus, fremo, fascinus, fullo*, facta sunt ex *Græcis* θριαμβος, βρέμω, βάσκανος, βυτεύς. *Formica* itidem ex βέρμηκα. Quamvis ipsos *Græcos* φέρμιγγα pro *formica* dixisse doceant hæc *Hesychii*, φέρμιγγα, μύρμηκα. Neque id præter morem, quod ex Accusativo βέρμηκα, vel φέρμιγγα, factum Nominativum *formica*. Sic enim Nominativa sunt *orca, forda, sporta, teda, fera, spelunca*, ex *Græco* Accusativis φύρκα, φορδὰν, σπυρίδα, δαΐδα, θηρὰ, vel φηρὰ, σπήλυγγα. Sed & id verisimile est, quod *Grammatici* asserunt, μύρμηκα *Græcè* dici, quasi μίρμηκα, vel μισρίμηκα, παρὰ τὸ μερμηρίζω καὶ φροντίζω, cùm sit sollicitum animal, & de futuro valde anxium. Itaque μύρμηξ quasi μίρμηξ potius appellari, ut urbs circa *Trojam*, & *Lampsacum*, rubris moenibus, unde *Sibylla Erythræa*, in *Stephano* modo Μερμησσὸς nuncupatur, modo Μυρμησσός.

Sed *Hebræum formicæ* nomen נמלה *nemala*, fit à נמל *namal*, quod *succidere* est. An quia Naturæ quodam influctu grana, quæ sub terra recondit, aut media dividit, aut eorum capita abscindit, quasi vereatur ne regerminent? Quod testari video Scriptores omne genus. *Plinius* libri undecimi capite trigesimo, *Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant è terra. Plutarchus* in libro *Utra anim.* Ἵνα μὴ γενόμενον σπέρμα τὴν αὐτὴν χρείαν διαφθείρῃ, παραμύθιόν ἐστιν ἰδιώτῃ, ἐξωθεῖσαι τὸ ἄχυρον, ἀφ' ὗ τὸ βλαστὸν ὁ μυρὸς ἀφίησιν. *Ne tritici granum semen evadens cibi usum perdat, atque ut edule ipsis mancos, caput ejus erodunt, ex quo germen emittit. Lucianus* in *Icaro-Menippo*, Πυρὸν ἡμῖ τομὸν θεὸς φέρων, *Frumenti granum semi-sectum ferens currit.* Ælianus *Historia* libri secundi capite vigesimo quinto, Ἑκάστου σπέρματος διατρήσαντος τὸ μέσον, τὸ μὲν ἡμισυδὲς δέπιον γίνεται μύρμηκι, τὸ δ' λοιπὸν ἄχρηστόν ἐστι. *Postquam singula semina in medio exterebrarunt, quod excidit formica præ prandio est, reliquum autem sterile. Zoroastres* in *Geoponices* libri decimi quinti capite primo, Οἱ μύρμηκες, ἵνα ὁ ζῆτος ἀναβλαστήσιμος πᾶν ἀυτῶν μὴ φύῃ, τὰ ἐντομώτατα τῶν ἀγαθῶν ἀφαιροῦσι. *Formicæ, ne frumentum apud se recondium germinet, granorum interiora eximunt. Origenes* libro quarto *Contra Celsum*, aut *Celsus* ipse verius; Τῶν ἀποτιθεμένων καρπῶν τὰς ἐκφύσεις ἀποκτιδεῖσιν οἱ μύρμηκες, ἵνα μὴ συναφαγῶσι, μένουσι δὲ δι' ἔτους αὐτοῖς εἰς τροφήν. *Reconduarum frugum germina eximunt formicæ, ne regerminent, & ut illis per annum in alimenta maneant. Basilius* in *Hexaemeron* Homiliâ nonâ Διακέκριται ταῖς ἑαυτῶν χηλαῖς τὸ καρπίσιμον τὸ μεσάτατον, ὡς ἂν μὴ ἐκφύσεως ἄρχῃσι πρὸς τροφὴν αὐτῷ γένηται. *Secat unguiculis suis mediam frugem, ne germinantes ipsi fiant ad alimentum inutiles. Epiphanius* in *Physiologo* capite decimo octavo, Ὅταν ἀποταμιεύσῃ τοὺς κόκκους ἐν τῇ σπήλυγγι, διχοτομεῖ αὐτούς, &c. *Cum grana in cellulam condidit, illa dividit*, &c. Mira est κατάχρησις in verbo σπείρω, quod proprie *gregem* sonat, deinde etiam *caulem ovium*. At hic fumitur pro τῷ μυρμηκιᾷ. *Hieronymus* in vita *Malchi*, *Illa venturæ hyemis memores, ne madefacta humus in barbam horrea verteret, ulata fœmina præcidebant.* Pro corruptis vocibus *in barbam* lego *in herbam. Eustathius* in *Hexaemeron*, Οἱ δὲ μύρμηκες τὸ σῖτος ζυπάγοντες διὰ μίζιν τῶ κάκκου τίμιοντι, πρὸς τὸ μὴ ἐκφύεσι αὐτὸν ποτιζόμενον. *Formica, cùm frumen-*

mentum colligunt, media grana abſcindunt, ne madefacta germinent. Piſidas *De mundi opificio*,

Πρόνοιά τε, μύρμηξ, ἐτεοκλήϊτος, ἐργάτις
Τὸ κάλλιον ἡμιτμητον ἐγκλείσω κάτω,
Μήτως νοτισθὲν καὶ ἀσπὴ ταῖς ἰκμάσι,
Καὶ ϕθαρὲν κάτωθεν αὐθὶς χλοῦν.

Accedo, formica, frugilega, operaria, granum ſemiſectum humi recondens, ne humoribus madefiat, & putrefcat, & è terra in perniciosam herbam efflorescat. Τέκτονες in *Heſiodum*, τὸν ζῆτον εἰς δύο τίμνουν ἀποτίθεσθαι, μή πως ἀναφύειν. *Frumentum in duas partes diſſectum reponi, ne regerminet. R. Leon* in *Prov.* 6 *v.* 6. היא אוכלת הורו של זרע אשר בו מה שמרגתו מדרגת זרע הזכר בכו שנזכר בספר הצמחים בדרך שלא יצמח מהגרגרים הטמון בארץ ובזה יהיה נשכר מהעפוש *Comedit grani cuſpidem, qua proportione reſpondet ſemini maris, ut traditur in libro De ſeminibus, ne germinent grana, quæ ſub terra latent, & ut à corruptione ſic ſerventur.* Liber *Hebraicus* in *Sueeta* MSS *Nèrant homines naturam formicarum*, &c. ואיך יהתכו גרגיר ההטרה לשנים ואיך יקלפו השערים והפולים והעדשים בי הם יודע שלא יצמחו אחרי כן *Et quomodo frumenti granum in duas partes incidant, & quomodo hordeum, fabas, & lentes excorticent, quia ſciunt eas poſtmodum non germinare.*

Alkazuinius, اذا جمعت العب في موضع

بيتها خافت ان ينبت فتقطع كل

حبة قطعتين ليزهب عنها قوة النبت

ويقطع حبه الكربرة لرباع قطاع لان

نصفها ينبت واذا كان عدسا او شعيرا

او باقلا يقشرها ولا يكسرها فان

بالتقشير يزهب عنها قوة النبت

Cum grana collegerunt in apothecis ſuis, quia metuunt, ne germinent, in duas partes ſingula ſecant, ne ſic eximatur virtus vegetativa. Sed coriandri granum quadrifariam dividunt, quia etiam dimidiatum regerminat. Lentem autem, hordeum, & fabam non frangunt, ſed excorticant, quia per excorticationem vegetandæ facultatis privantur. Idem in *Damire* legitur de granis, & coriandro, quod non vocatur الكربرة *alkuzbara* per *Ze* & *Be*, ut in *Alkazuinio*, & aliis, ſed الكسفرة *alchuſphara* per *Sin* & *Phe*, in utroque meo exemplari. Quod obiter moneo, quia *Giggeio* hæret calculus in voce الكسفرة *alchuſphara*, & doctiſſimus *Golius* noſter eam intactam planè præterit. Sed, ut ad rem jam redeamus, quamvis tot Scriptoribus fidem abrogare vix poſſimus, tamen ſi videatur lubet hinc *Hebraum formicæ* nomen hinc deducere, quia *Græci* veteſtiores de formica nihil tale obtervaverunt, neque quiſquam eorum, qui vixerunt ante *Plinium*, quod memineriim; ſaltem formicas conſtat ſpicarum ſummitates ideo abſcindere, ut ex iis grana eximant, quod *Hebraice* Verbo נמל *namal*, aptiſſimè efferatur, cùm Scriptor illud uſurpet in ſimili argumento. Nempe, cum ſic dicitur *Job.* 24. *v.* 24 וכראש שבולת ימלו *Et ut ſpica capita abſcindantur.* Ad quæ verba ſic ait *Kimchius* in *Lexico* ימלו eſt à נמל *namal*. Itaque formicas נמלים *nemalim*, inde dici vero eſt conſentaneum. Rem graphice deſcribit *Ælianus Hiſtoria* libri ſexti capite quadrageſimo tertio, ſed iis verbis, quæ non ſatis intelliguntur. Proinde libet illa explicare, Οἱ δὲ μύρμηκες πρώϊοι ἀνιστάμενοι καὶ τοῦ μεγίστου ἔχοντες οἱ δὲ ἄγουσι τροπηγοὶ ὄντες· καὶ οἷς τὰ λήϊα ἐλθόντες, οἱ μὲν ἔτι νεαρὸν τὸ καλάμιον ὑφιέσθην· οἱ δὲ ἀγαμοῦσι δύεται, καὶ τὰς καλαμβὺς ἀμαγδὶ τῶν καρπίμων διατμήγοντες τῷ δίμῳ τῷ κάτω χαίτζῃ· οἱ δὲ περιελθόντες τὸ μὲν ἄθηρας ἀποκίπτουσι, ἰκλίπτῃ δὲ τὰς ἐ πυρὸν τελείας τε, καὶ περιμαπχίζας διελοῦσι. *Formicæ tanquam pabulatum proficiſcentes natu grandiores ſequuntur, quæ ducum inſtar præeunt: & cum ad agrum ſegetum devenerunt, ſub calamos ſtant juniores. Duces autem aſcendunt, & frugum uragos, quos vocant, eroſos populo, qui infra eſt, objicium. Illa autem circumſtantes ſpicarum capita abſcindunt, & glumas, quibus granum induitur & includitur, deglubunt,* &c. Ἀθῆρας expono ἄτακτον τὰ ἄκρα cum *Homeri Scholiaſte* in *Odyſſ.* λ'. verſu 127. His opponit *Ælianus* ἀγοὺς, vel, ut alii ſcribunt, ἀραχὺς ἢ καρπὸν, *frugum uragos*, vel *uraehos*. Quorſum nemo facile dixerit. Alibi enim ἀγοὺς eſt plane aliud, nempe *duxextremis agminis:* item *in embryo meatus urinarius*, qui & ἀραχὲς nonnullis. Sed pro ἀγοὺς, vel ἀραχὲς, in *Æliano* ſcripſerim ἀνὺγυι, vel ὀρύγυι. Ut *Grace* ὀρύγυιος ſit idem, quod *urruncum Varroni*, cujus verba ſunt *Rei Ruſticæ* libri primi capite quadrageſimo octavo, *Illud autem ſumma in ſpica jam matura, quod eſt minus quam granum, vocatur* FRIT. *Quod in infima ſpica ad culmen ſtramenti ſummum, item minus quam granum eſt, appellatur* URRUNCUM. Sic in *Ælianno* ὑθῖαι opponerentur τοῖς ὀρύγυιοι, ut in *Varrone* FRIT URRUNCO, qua illud in ſumma, hoc in infima ſpica eſt.

Arabicum formicæ nomen نملة *nimla*, *Hebræo* ſimile eſt: ſed *Chald.* & *Syr.* ממשמסנא *ſumſemana*, unde oriatur, non ſatis ſcio. Niſi putetur fieri, Radicalibus geminatis, ab *Arabico* شم *ſamma*, quod *odorari* ſignificat. Quia formicam, ſcribunt *Arabes* odoratu maxime valere. *Damir*, النمل شديد الشم *Formica eſt vehementis odoratus.* Alkazuinius, ومن عجايبه انه مع لطافة جسمه وشخصه

وخفة وزنه له شم ليس لا حد من

الحيوان مثله واذا وقع شي من بر

الانسان في موضع لا يري فيه شيا

من النمل فلا يلبث ان يقبل النمل

كالخط الاسود الممدود الي ذلك الشي

E mirabilibus ejus eſt, quod cum corporis ſuæ tenuitate, & ponderis ſuæ levitate, odoratum habet, qualem nullum animal. Cum enim aliquid cecidit è manu hominis in locum, in quo formica nulla apparent, ſine mora formica accedunt tanquam linea nigra ad rem illam protenſa. Eſt & שמשמא *ſimſima* in uſu apud *Arabes* pro certa formicæ ſpecie. *Alcazuinus* النمل حمر الشمسمة SIMSIMA, *formica rubra*, ſed per *Sin* ſcribitur, non per *Sem*, ut *Chaldæum* שופשכנא.

CAPUT

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

Explicatur *Solomonis* locus de formica Prov. VI. 6. *Vade ad formicam, ô piger*, &c.

Ælianus, *at* Solomon, *formicam pigris in exemplum proponit.* Vade ad formicam, *quomodo ad Doctores itur.* Aſpice vias ejus, *etiam proprie dictas. Eadem via ſemper incedunt. Vacuæ cedunt onuſtæ. Onera partiuntur. Succumbentes adjuvant. Egredientes ingredientes non obſtat.* Poeta Agathon *formica vias cecinit. Tamen hic aliud* viæ formicæ, *nempe vivendi ratio, de qua cuatur ex* Hebræo *Scriptore locus inſignis.* Aſpice vias ejus, & ſape: *non ſolum ut doctior, ſed & at ſis ſapientior, & referas ad vitæ praxim. Sic* Horatius & Juvenalis. Ducem non habet. Ducem *Hebraice* קצין, *pro quo* Græci γεώγιον, & Syrus meſſem, *quia aliter legerunt. Formica* Ariſtoteli ἀνεργός. *Parat eſtate cibum, colligit in meſſe eſcam.* Æſtas & meſſis *ſynonyma. Sed* æſtas *ibi pro* vere. *Formica cryptas quas arte effodiant, quemodo ab aquarum alluvione defendant. Varia in iis manſiones, commune ſtabulum, penus, cæmeterium, in quo patria monumenta. Apotheca ſubterraneas* Ælianus ζοὰς vocat. *Varia manſiones ſepibus diſtinguuntur. Via ad illas cur flexuoſa. Inde hyeme non prodeunt, ſed circa meſſem. Onera quomodo vel ore vel humeris ferant, & partiantur inter ſe, & femina dividant, ſi meatus ſit angaſtior, & madefacta ſuda cœlo proferant, ut exſiccent. Noctu in plenilunio laborant, interlunio ceſſant. Sabbatha quoque ſeptima, & triceſimo ab ins obſervari negatur* Tzetzes. *Origo fabulæ.*

De formica dicit *Solomon* Prov. 6. v. 6. *Vade ad formicam, O piger; aſpice vias ejus, & ſape. Cum ducem non habeat, præfectum, aut dominatorem, comparat eſtate cibum ſuum, colligit in meſſe eſcam ſuam.* Ex Prov. 30. v. 25. *Quatuor ibi ſunt minima terræ, ſed ſapientia tamen, & ſapientiam docta: Formica populus non potens, qua eſtate parant cibum ſuum,* &c. In priore loco *Solomon* formicarum diligentiam pigro imitandam proponit. Ita etiam *Ælianus Hiſtoriæ* libri quarti capite quadrageſimo tertio, Ὅτως οὖν αὐταῖς τὸ ἰθελοντικὸν, καὶ τὸ ἰθιλόπονον πάρεστι ἀπροφασίστως, καὶ οὔτε φύσις ὑποτιμᾶσθαι ἰθελοκακίαν, καὶ ζημίωσις, ὡς ἂν ὑπόχαρεῖ τὸ μάθημα· ὡς καὶ παῖδ παιδολέτειρ μηδὲ νύκτωρ βλακεύειν, μηδὲ ἑλιτενεῖν. *Tanta ſedulitate, & tanto laboris ſtudio, ad opus ſe conferunt, abſque ulla præcepta, aut ignaviæ exciſatione & velamine, cujuſmodi deſides obtendere ſolent: ita ut in plenilunio ne nocte quidem torpeant, & quieſcant.* Cætera ibi vide. Jam, ut verba *Solomonis* accuratius perpendamus, *Vade*, inquit, *ad formicam*, nempe quomodo ad Doctorem ire moris eſt. Ut *Jeroboam* uxori, illam amandans ad *Prophetam* 1 Reg. 14. v. 3. *Vade ad illum*, ait, *is indicabit tibi*, &c. Verum quia hic doctor verbo non docet, ſed exemplo, piger non jubetur formicam audire, ſed intueri. *Aſpice vias ejus:* quę vel ſi propriè ſumerentur, tamen eſſet quod diſceremus. Nam in ipſo itinere mira ſe prodit ſedulitas, mirus ordo, mira inter illas concordia. Quo nomine eas multi laudant. Ut ex Philoſophis *Ariſtoteles* quidem brevius *Hiſtoriæ* libri noni capite trigeſimo octavo, Ἀεὶ μιᾶς ἁπαντῶν πάντες βαδίζουσι. *Eadem via ſemper omnes incedunt.* Sed pluribus *Plinius*, *Sulcos itinere earum attritos videmus, & in opere ſemitam fallam, ne quis dubitet qualibet in re quid poſſit quantulacunque ſedulitas.* Et *Plutarchus*, Τῶν δὲ πόλιν ἐμφανῶν ἢ τι πηλὸν ἢ ἀπατηθῆναι δεῖν ὑγραινούσης, ἢ μεδὶν φορίσειαν τοῖς φέρουσι ἐξισαμβῶν ὁδὸν, καὶ παρελθὸν διδύτων· αἱ τε ἢ δυσφόρων, καὶ δυσπαρακομίστων, διαθρύσεις, καὶ διατρήσεις, ἕως ἐνδώσαντα πλάσει γένηται. *Ex iis, quæ omnibus nota ſunt, eſt in occurſu benevolentia, dum vacuæ onuſtis cedunt viæ, & tranſitum præbent, & quæ difficulter geſtantur, & afferuntur, eroſa dividuntur, ut in plures diſtributa ſim geſtatu faciliora.* Et *Ælianus*, Οἱ δὲ μύρμηκες πρώτιστον αἰζηρῶν ἐπιστέλλουσι τοῖς μεγίστοις ἕπονται, εἶ δὲ ἄγοιεν τροπαγῶν δίκην. *Cum formica præficiſcuntur tanquam ad pabulandum, ſequuntur natu maximæ, quæ tanquam duces præeunt.* Item, Παῦρ αἰδοίμους καὶ πεφιλημένους ἀλλήλοις ὑπαφίσταται ἢ ἰδῖν, καὶ μᾶλλον τοῖς ἀγχοφίτοις εἰ κῆδοι. *Cum multo honore, & modeſtia, alia alius de via cedunt, & maxime vacua onuſtis.* Et ex oratoribus *Dio Chryſoſtomus* Orat. polit. in concione. Καὶ μὴν τοι καὶ μύρμηκας πάνυ ἡδέως ἰδὼν ἔγω· ὅταν μὲν εἰκῆ μετ' ἀλλήλων ἰοῦσιν, ὅταν δὲ ἐξίασιν, ὅταν δὲ τὰ βάρη μεταλαμβάνωσι, ὅταν ἢ παραχωρῶσιν ἀλλήλοις ἢ ἰδῶν. *Formicas etiam videre jucundum eſt, quomodo alia cum aliis facile degant, quomodo exeant, quomodo onera partiantur, & ſibi in viis mutuo cedant.* Et è *Poëtis Ariſtophanes in Theſmophoriazouſis* de *Agathone* Poëta *Tragico*,

Μύρμηκ' ἀτράκτους ἤτις διαμυρίζεται.

Formicæ vias aut aliud quid cantillat. Et *Virgilius* Spondæorum tarditate nobis ob oculos ponens formicarum in rependo laborem & tarditatem.

It nigrum campis agmen, prædamque per herbas
Conjectant calle angusto, pars grandia trudunt
Obnixa frumenta humeris, pars agmina cogunt,
Castiganique moras, opere omnis semita fervet.

Ex *Patribus* denique *Hieronymus* in *Malchi* vita, *Aſpicia formicarum gregem angusto calle fervere, ferre onera majora quam corpora. Alia herbarum quadam ſemina forcipe oris trahebant. Alia egerebant humum,* &c. *Quodque magis mirum in tanto agmine egredientes non obſtabat intrantis. Quin potius ſi quam vidiſſet ſub faſce & onere concidiſſe, ſuppoſitis humeris adjuvabat.* Tamen cum jubetur piger *formica vias aſpicere, Hebræa* Phraſi mores & vivendi rationem intelligo. Quam ſi totam perſequi eſſet animus, docendum haberemus,

איך יחפרו תחת הארץ ויעשו להם בתים ויתקנו
חדרים ועליות ומחיצות ושבילות בעלי עקלתונות
ואיך ימלאו אוצרות כנרנרים הצפחים מזון לכתו
ואיך ישימו בתיהם שפלים כדכורת ביב לצקרת
אליהם מי הכטר ואם יארע שישבול ממזונם דבר
איך יוציאוהו וישטחוהו שטוח בשדה ואיך יחבאו
נגדי המזונות בחדרים עקלתונים למעלה
לשמרם ממי הכטר, *Quomodo ſub terra fodiant, & ædificent ſibi domos, & cellulas ſibi conſtruant, & cœnacula, & tabulata, & vias anfractuoſas, & horrea ſua grano impleant, cibum in hyemem reconditum, & loca depreſſiora ſibi adornent in alveorum modum, in qua pluviales aquæ confluant: & ſi madefieri contingat aliquid ex ipſorum cibo, quomodo illud foras educant, & in agro exporrigant, & quomodo grana ad cibum ſuum deſtinata in cellis flexuoſis recondant in ſumma parte, ut ab aquis plurium ſarta & tecta ſint.* Hæc, & alia longè plura, de formica reperire eſt in *Hebræo* Scriptore, de quo ſupra, qui *Arabum* ſcrinia compilavit, quomodo illi *Græcorum.* Sed hæc miſſa facientes ad *Solomonis* verba nos conferimus.

Aſpice (inquit) *vias ejus, & ſape.* Neque enim nos jubet formicæ mores intueri, ut doctiores, ſed

sed ut sapientiores simus. Nobis igitur ob oculos proponit hoc exemplum, quomodo *Israelitis* Esaias *bovem & asinum, qui possessorem suum norunt, & præsepe Domini sui.* Et *Jeremias ciconiam, turturem & hirundinem, quæ observant tempus adventûs sui.* Christus etiam, *Estote prudentes ut serpentes, & simplices ut columbæ.* Itaque theoria simplex hic non sufficit, sed ad praxin vitæ referenda est hæc cognitio. Quod fecere etiam *Ethnici.* Hinc *Horatius Satyra* prima.

Parvula nam exemplo est magni formica laboris.
Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo.
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.

Et *Juvenalis Satyrâ* sextâ,

--- frugumque famemque
Formicatandem quidam expavere magistri.

Sequitur in *Solomone*, *Ducem non habet, neque præfectum, aut dominatorem.*] *Hebræum* קצין *katsin*, cum *Hieronymo ducem* reddimus, quia eum sequentibus sic optimè cohæret: neque aliter sumitur in aliis Scripturæ locis. Exempla vide *Jos.* 10. *v.* 24. *Jud* 11. *v.* 6. 11. *Prov.* 25. *v.* 15. *Es.* 1. *v.* 10. & 3. *v.* 6. 7. & 22. *v.* 3. *Dan.* 11. *v.* 18. *Mich.* 1. *v.* 3. & 3. *v.* 9. Tamen pro *duce Græci* hic habent γεώργιον. *Arabs* فلاحة *arvorum*, seu *arationem*: *Chaldæus*, & *Syrus*, חצדה *messem.* Hi nempe pro קצין *katsin*, videntur legisse קציר *katsir*, id est, *messem*; illi קטין *katsin*, id est, *agrum*, aut *agellum. Talmudici* sic sæpe usurpant. Et formicis convenit satis, quod de avibus dicit *Christus*, Matth. 6. vers. 26. *Non serunt, neque metunt*, nempe in agro sibi proprio. Sed cur à recepta lectione discedamus, causa nulla est. Neque enim frustra *Solomon* tria synonyma congerit, cùm formicam negat habere ducem, præfectum, aut dominatorem. Cùm hoc in ea sit vel maximè mirabile, quòd, cùm nullius imperio subsit, tamen vivat tam politicè, quasi moderatorem haberet, qui singula præscriberet. Neque *Philosophum* id fugit, qui *Historiæ animalium* libri primi capite primo, postquam grues, apes, & formicas inter politica animalia recensuit, horum alia observat vivere ὑφ' ἡγεμόνι *sub duce*, grues scilicet, & apes, alia verò esse ἀναρχα *sine duce*, nempe formicas.

In sequentibus, *Parat æstate cibum suum, colligit in messe escam suam*, æstas & messis sunt synonyma, ut passim. Sic *Prov.* 10. *vers.* 5. *Qui congregat æstate, filius est intelligens; sed qui stertit in messe, filius est pudefaciens.* Prov. 26. vers. 1. *Ut nix æstati, & pluvia messi* (non convenit.) Es. 16. v. 9. *Cecidit æstas tua, & messis tua celeusma.* Jerem. 8. v. 20. *Transiit messis, finitus est æstas.* Ita *Græci* θέρος *æstatem*, & *messem*, θερίζειν *æstivare* & *metere* fonant. Sed *Hebræis* id dices minùs convenire, quàm *Græcis*; quia *Græcis* quidem æstiva erat messis, sed verna *Hebræis*, inter *Paschæ* & *Pentecosten*, quæ feriæ in ver incidebant. *Hebræos* respondeo nullam habuisse vocem, quâ *ver* significarent, & nomen קיץ apud illos commune fuisse *veri* & *æstati*. Id ex Evangelio (*a*) constat, in quo, cùm arborum ramus tener est, & folia germinant, *æstas instare* dicitur. *Æstas*, id est, *ver.* In *Judæa* enim arbores sub finem hyemis folia emittere jam incipiunt. Et in hoc ipso loco, *Parat æstate cibum suum*, id est, *vere*, quod *Hebræis* fuit messis tempus.

(*a*) *Matth.* 24. 32. *Marc.* 13. 28. *Luc.* 21. 30.

Porrò è multis hoc unum de formica refert *Solomon* hic, & *Prov.* 30. *vers.* 26. quia huc refertur ferè quidquid in formicis miramur. Quorum primum illud est, quod de domo commoda, & amplis horreis, sibi prospiciunt, in quæ grana recondant. Domus sunt cryptæ subterraneæ, quas ipsæ sibi fodiunt, terram unguibus eruentes & circumquaque aggerantes, ut propugnaculi vicem præstet, & ab aquarum alluvionibus eas defendat. *Ælianus* libri sexti capite quadragesimo tertio, τὸν δ' ἄγῶν, ἢν ἐξορύττωσιν, ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν ὑπὲρ ἧς τοιαῦτα περιβλέπονται, θύραθεν τοῖχοι τινὰ καὶ περιβλήματα ἐργάζονται, ὡς μὴ τὰ ὕδατα τὸ ἐξ ὑμοῦ καταῤῥέον ῥᾳδίως αὐτὰ ἐπικλύσειεν· ὃ πολλοὶ πάντες, ὧ τοῦ χειμῶνος. *Alkazuinus*;

ومن عجايب أتخاذه المغارة تحت
الارض وفيها منازل ودهالين وغرف
وطقان منعطفات نملاوها حبوبا ودخاير
للشتا وتجعل بعض بيوتها منخفضا
ليتضض اليها الما وبعضها مرتفعا للحب

Est id mirabile, quod latibulo subterraneo sibi sumunt, in quibus variæ sunt mansiones, & vestibula, & cænacula, & tabulata flexuosa, quæ granis implent, & apotheca in hyemem; & e domibus suis nonnullas factum demissiores, in quas aqua infiuant, & celliores alias ad grana recondenda. Plutarchus in iis haberi scribit τρεῖς κατόπτους; ὧν τὴν μὲν ἐσθιόντων πολὺ ἀντεῖν εἶναι, τὴν δὲ φέρειν ταμείου, εἰς δὲ τὴν τρίτην ἀποτίθεσθαι τοὺς θνήσκοντας, *tres cavernas, quarum una sit omnium commune stabulum, secunda ciborum penu, tertia, in qua mortua reponantur.* Ibi nimirum habent gentilitia illa sepulchra, de quibus apud *Origenem Celsus*, Τοῖς ἀνθρώποις μίσει φησὶ τοὺς ζῶντας ἰδίᾳ τὸ ἀνελεήμον χρῆσθαι, κρύπτειν αὐτοὺς ἔνθα πόρρω μάλιστα, *Mortuos formicis aut vivas proprium locum fecornare, hasque illi esse paterna monumenta.* Hinc de iisdem *Plinius*: *Sepelimur, inter feroventium solæ prater hominem.* Et *Ælianus* libri quinti capite quadragesimo nono, Καὶ ἐκεῖνο ἐκ Φερὰς νεκρὸν μιλεῖν, ἐφ' ἁλώσιμα τὰς ὀφετέρας χειμερίους ἡ σοφωτάτη φύσις ἐδωκεν. *Illis à sapientissima Natura hoc inditum est, ut mortuorum elationis curam gerant, & latibula sua fic purgent.* Et lib. 6. cap 43. Τὰς τεθνεώτας μύρμηκας οἱ περιόντες ἐν ταῖς ἕ πυρῶν κηδεύουσι θυλακίοις. *Mortuas formicas necessarii granorum sollemnia condunt.* Tamen apud eundem in tribus ἕ μυρμηκιαῖς partibus non est cœmeterium: sed primam vult esse ἴσον ἀνδρῶνα, ἐν ᾗ διαιτῶνται οἱ πλείστοι, καὶ ἔστιν οὐκ αὐτοῖς θῆλυ, *Tanquam andronem, in quo mares degant, & quacunque cum illis est fœmina.* Secundam, ἴντα ἀκτοπήτους κοίτας μύρμηκες, διαῖτα γυναικῶνα, *tanquam gynæcona, in quo gravidæ formicæ pariant.* Tertiam θησαυρὸν τε καὶ οἶκον τῶν ὑφιζυλλίων ζωίδιων; *penu, & sirum, in quo congesta grana recondantur.* Quale est, quod libri secundi capite quadragesimo quinto, formicas à pabulatione domum reversas implere refert τὰς ἐν τῇ μυχίᾳ οἴσεσι σιτία πυρῶν τε, καὶ κριθῶν, *frumento & hordeo fitos, quos in recessu habent. Suros* eleganter appellans subterrancas illas granorum apothecas. Id enim proprie est σῖρος. *Varro Rusticorum* libri secundi capite quinquagesimo septimo, *Quidam granaria habent sub terris, uti speluncas, quas vocant* σίρους, *ut in* Cappadocia, *ac* Thracia. De iisdem vide *Columellam* libri primi capite sexto, *Plinium* libri decimi octavi capite trigesimo, *Varronem* libri sexti capite octavo, qui *Varronem* videntur sequi. *Curtius* quoque libro septimo de *Bactrianis* agens, *Suros vocabant barbari: quos ita solenter abscondunt, ut nisi qui defodernat invenire non possint. In iis condita fruges erant.* Et *Stephanus*, Σῖρος, κώμη Φρυγίας ἐν τοῖς τοῦ κώμη Φαῦ Κιμμερίου ἐνοίκου ἐν σίροις τοῦ ζωοτροφίας μυριάδας πυρῶν, ἀφ' ὧν αὐτὸς ἐπὶ πολὺν χρόνον διατραφῆναι. *Syrassus* Phrygiæ *pagus, in quo* Cimmerios *reperisse ajunt* eruisi *mediorum decem millia in sirus recondita, quibus diu sustentati fuerint.* Et *Hesychius*, Σιροῖς, ἀριγμοῖς, ἐν οἷς

αἷς κατατίθηται τὰ σπέρματα. Ut paulo infra, σφὼ definit τοῦφαι ἰσοπαχεῖαι, lege ἰσοπαχεῖαι. Pro σφὼ ſcribitur σφῶϊ à *Simplicio* & *Suida*. An deflexa eſt vox ex *Hebræa* אצר *atſar*, *recondere*, unde אוצר *oſar*, *Chaldæi* pro *horreo* ſæpe uſurpant, ut *Gen.* 41. v. 56. *Prov.* 3. v. 10. *Joel.* 1. v. 17. Et LXX. reddunt τὸν σῖτον τὸν ὑπόγαιον, *domum ſubterraneam*, Jerem. 38. v. 11. *Hirtius* libro quinto *De bello Africano* hujuſmodi ſubterraneos ſpecus etiam in *Africa* deſcribit. *Eſt in* Africa (inquit) *conſuetudo incolarum, ut in agris, & in omnibus ſerevillis, ſubterra ſpecus, condendo frumenti gratia, etiam habeant: atque id propter bella maxime, hoſtiumque ſubitum adventum præparent.* Sed quo nomine *Libes* hos ſpecus appellaverint, non addit. Utut ſit, cum his barbarorum ſpecubus aut ſiris ab *Æliano* conferuntur formicarum apotheceæ. Harum porro diverſæ manſiones ne confundantur, eodem teſte, αἰμασίαις τισὶ μίσαι διειργίσαι ἀπ' ἀλλήλων τὰς χηραμὰς διατιχίζοσι, καὶ μάλα ἰσχυρῶς, *ſeptimenta quadam cavernas alias ab aliis ſecernentia ſumma arte ædificant.* Et, ne inſenſis animalibus facilis ad illas ſit acceſſus, eo recta via non itur, ſed καμπὰς, καὶ στρόβους πολλαπλοῦς ὑπεκορύσσουσι καὶ ἀνατρήτους ἰχίσεις, *flexibus, & ambagibus anfractuoſas vias & meatus habentibus.* Ita in *Plutarcho* habetur. Quomodo pari de cauſa in formicarum latibulis deſcribit *Ælianus* ποικίλας τε ἀτραπὰς, καὶ ἑλιγμὰς, καὶ περιόδους, *multas vias, & flexiones, & anfractus.* Quod tamen alio ſic trahit *R. Levi, Hebræus* Doctor, אם היתה חורה בכותל הנד היא תעלה בו ארחות עקלקלות באופן שלא תקשה בל כך העלית עם כובד המשא שתשא בפרד *Si in muro ſit latibulum ejus, eo aſcendit illo per flexuoſas vias, ne arduus illi ſit aſcenſus, cum gravitate oneris quod ore defert.*

Hæc de formicarum latibulis, ex quibus tota hyeme non excedunt. *Horatius Satyra* prima,

One, ſimul inverſum contriſtat Aquarius *annum,*
Non uſquam prorepſit, & illis utitur ante
Quæſitis ſapiens. —

Euſtathius in *Hexaëmeron*, Μύρμηκες τὴν χειμῶνα αἰσχύνονται, διὰ τὸ θέρους αὐτάρκη τὴν τροφὴν περιζώμενοι. *Hyeme non egrediuntur, quia æſtate ſufficientem ſibi cibum comparavernt.* Sed circa meſſis tempora demum inde exeuntes divagantur, ut victum ſibi quæritent. *Phocylides*,

Μύρμηκος, γαίης μυχάτην πρηλιστεύοντες ὄπιν,
Ἔρχονται βιότοιο παχυμήνοιο, ὅπωρ' ἄμαρα,
Λήϊα κειράμενοι, καρπὸν πλήθοντα ἀλωὰς.

Formicæ intimas terræ penetralibus velitiis, prodeunt cibis egentes, cum arva, ſegetibus detonſis, frugibus implent area. Et ad triturам *Ælianus* (*b*) quandoque ire ſingulas ſcribit, quandoque binas, aut ternas, ut triticum & hordeum legant. Sed & ante meſſem, culmis adhuc ſtantibus, tanquam ad pabulandum proficiſci, & ſpicas à majoribus morſu abſciſſas minores excipere; & grana ex ſuis glumis excutere, quæ doctum ferant, neque ad id tritura aut ventilabro egere. Atque, ut ait *Alkazminus*, اذا وجدت واحدة شيا لا يقدر علي حملة اخذت منة قدر ما تقدر علية منة واخبرت الباقين فيجتمع علية جماعة يجرونة بجد وعنا

Cum una earum quid reperit, quod ſola non poteſt ferre, poſtquam abſtulit quodcunque potuit, aliis id nuntiat, quæ ad eum turmatim convenientes, illud cum ſtudio & cura trahunt. Et jam dictum, quomodo onera inter ſe dividant, & vacuæ onuſtis via cedant, & ſub faſce concidentes ſubleveni, & grana eâ parte arrodant, qua exit ſeges, ne ex granis congeſtis naſcantur fruges. Modica onera morſu gerere docet *Plinius*, ſed majora averſas, atque humeris obnixas, poſtremis pedibus molin. Ut *Poeta Georgicorum* libro quarto,

— *pars grandia trudunt*
Obnixa frumenta humeris. —

Sed & ſemina ad latibuli introitum dividunt, ſi meatus ſit anguſtior, & madefacta imbre proferunt, atque ſiccant. Quod ultimum multi obſervant, ut mirabile, & inprimis obſervandum. Sic *Plutarchus* efferri dicit, cum ſentiunt ὑγρὸν μυκορεῖν, & σῆψιν, *corruptionem, & putredinem.* Et *Baſilius*, de frugibus quas recondidit; Διαψύχει δ' αὐτὸς, ὅταν αἰσθηται αὐτὸν διαβρέχοντος, καὶ οὐκ ἐν παντὶ προβάλλει καιρῷ, ἀλλ' ὅταν προαισθηται ἢ αἴρων ἐν ὑδατῃ κατασεῖσαι φυλαττομένων· ἀμέλει ἐν ἀνθρώποις ἔμβροι ἱκμαδῶν αἰσχύνονται καθ' ὅσον χρόνον ἐν τῷ μυχμῶνι ἑστῶσι προσίζανται. Quod *Ambroſius* ſic imitatur, *Cum adverſit madidatos imbre fructus ſuos humeſcere, explorato diligentius aëre, quando jugem ſervare poſſit temperiem, acervos referat ſuos, & de cavernis foras humeris ſuis exportet, ut jugo Solo propria frumenta ſiccentur. Denique haudquaquam ſitis diebus omnibus rumpi de nubibus imbres videres, niſi cum fruges ſuas horreis proprius formica revocaverit.* Et *Epiphanius* in *Phyſiologo*, Ἡ μύρμηξ θυμίζεσθαι τυγχάνουσα πρωϊνῶν καύμα μίγα, ἢ καὶ βρεχὴ ἔρχεσθαι. Θεωροῦσα δὲ αὐτὸ τὴν μύρμηκα ἢ κάπνιν οὖσαν εἰς τὸ ἄντρον ἀναμαίζειν, ἐρχόμενον ἢ χειμῶνα· ἢν δὲ ἐναφίεται θυόεσσα, γαλήνην ἀσφαλῆ γνῶθι. *Formica, cum ingens polleat, magnum æſtum & fumeram pluviam præſentit. Formicam igitur cum vides frumentum in cavernam ferre, tempeſtatem imminere intellige; ſed cum efferre videris, ſerenitatem inflare ſcio.* Et *Piſides*,

Ὅταν δὲ πυκναὶ ἢ νεφῶν αἱ συγχύσεις
Τοῦ ἐγγομόχθους ἀντιπνεύσωσι πόνους,
Πίθῳ σε μάντιν ἢ Ζαμόλξιδος πλέον
Ἔκας' ὀδὸν ἐνυνίστας ἀγρότης,
Ὅτε προδοκᾷς αἰθρίαν ποικιλόμυ,
Τὸν εἴσω ἄπλοῦς ἐξ εὐόγγου πυθμένος,
Εἰς ἄξυλον τόϊ δὶς ἢ ἅλιον φέρων,
Ὅπως πνοαῖσι ταῖς βολαῖς ταῖς ὑμβλόγους;
Ὡς ἄρτ' ἐπὶ ὑγρῷ πιφυγμένῳ.

Cum verò crebræ nubium effuſiones (ô formica) *laboriosis operibus tuis ſe opponunt, unde te quiſque ruſticum meliorem Zamolxide vatem perſpicue novis? Cum ſudum & ſtabile cælum prædicens frumentum ex humido cavo educu, ad ignem ſine ligno, ad Solem,* inquam, *ferens, ut ignis radiis incenſum, fructum inveniatur ne cœlum pann.* Et Τζετζες in *Heſiodum*, Ὅμοιον παροιμιαστῷ, ἐξάγει ἢ στεγνίτα εἶναι, καὶ τῷ ἡλίῳ ξηραίνειν, μὴ πως σαπῇ τῇ ὑγρασίᾳ. *Cum fuit imber, madefactum frumentum profert, & ad Solem exſiccat, ne humore putreſcat.* Idem tradunt *Hebræi*, & *Arabes*. *R. Levi*, אם יבואו מים בחורי הנמלים יוציאו תבן הזרע משם ליבשו ואחר כן ישיבו להתניח לשכרה מהעיפוש *Si ad formicarum latibula aquæ deſluant, ſemina inde ſtatim educunt, ut exſiccata rurſum condant; & ſic incorrupta ſervent.* Damir, اذا خاف العفن علي الحب اخرجة الي ظاهر الارض ونشرة

cum timet, ne grana putreſcant, ea extra terram profert, & ſpargit. Alkazminus, poſtquam formicam grana dividere docuit, ne regerminent;

(*b*) Æl l. 2. cap. 25. & l. 6. c. 43.

ثم ياتي بقطاعها وتبسطها في الشمس
حتي تزول عنها النداوة ولا يتعفن
واذا احست بالغيم فردتها الي مكان
خوفا من المطر واذا ابتل شي منها
بالمطر تنشرها يوما الصحو لنزول عنها

النداوة *Deinde ad illas granorum partes ſe conferens,*

eas ad Solem expandit, ut amoveatur ab illis humiditas, neque putreſcant. Sed, cum nubes imminere ſenſit, ea priore loco reponit, à pluvia illis metuens. Quod ſi nonnullas ex illis pluvia madefecerit, die ſereno eas iterum ſpargit, donec abſtergatur hæc humiditas. Ælianus, *Vorſorum* libri undecimi capite duodecimo, formicas μαντικῆς τινα αἴσθησιν, *aliquem divinationis ſenſum* habere inde probat, quod, inſtante fame, in colligendis undiquaque frumentis, atque aliis ſeminibus, magis aſſiduas ſe præſtant. Ὅταν μέλλῃ χειμὼν ἔσεσθαι, inquit, δυνὼς δέσι φιλόπονοι πρὸς τὸ θησαυρίσαι, καὶ ἑαυτοῖς ἀποταμιεύεσθαι τὴν τροφὴν, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν σπερμάτων, ὅσα μυρμήκων δαπάνῃ ἔρχει. Nec interdiu ſolum laborant, ſed & noctu in pleniluniis, cùm in novilunio plane quieſcant. *Ariſtoteles* libri noni capite trigeſimo octavo, Ἐγρηγορέναι καὶ ταῖς νύκτας ταῖς πανσελήνοις. *Hellanicus* apud *Antigonum Mirabilium* capite 140. Οἱ μύρμηκες ταῖς πανσελήνοις διαπονοῦνται. *Plinius* libri ſecundi capite quadrageſimo primo, *Exquiſivere diligentiores minimum animal formicam ſentire vires ſideris, interlunio ſemper ceſſantem.* Et libri undecimi capite trigeſimo, *Operantur & nocte plena Lunæ: eadem interlunio ceſſant.* Ælianus *Hiſtoriæ* libri quarti capite quadrageſimo tertio tam diligentes eſſe aſſerit, ὡς καὶ ταῖς πανσελήνοις μηδὲ νύκτωρ βλακεύειν. Sed, eidem ſi credimus libri primi capite vigeſimo ſecundo, τῇ ἡμέρᾳ δὲ μυρίοι τῷ νέῳ, οἷόν τε ἑαυτῶν ἔργων, ἀναπαυόμενοι, τὸν ἐπὶν οὐχ ὑπερβαίνοντες, ἀλλὰ σεσημῶντες. Quid, quod formicam quidam aſſerunt non ſolum ταῖς ἀσεμνίαις, ſed & Sabbatho, *Judæorum* inſtar, quieſcere? Τζετζες in *Heſiodum*, Ἐν ζαββάτῳ καὶ λ' ἡμέρας τῷ καλοῦσι δε ἐργάζεται. Tam verè quam dicit *Heſiodus* de menſis die duodecima,

— ὅτε τ' ἤδιμι σωρὸν ἀμᾶται,

cum formica acervum colligis. Quaſi illo ſolum die, aut illo die potiſſimum fruges in terra conderet. Hujusmodi nænias

— *Credat Judæus Apella,*
Non ego, —

cui pro compertiſſimo habetur, formicas neque ſeptima neque trigeſima Sabbatha feriari. Sed alio detortum eſt, quod vetuſtiores ſcripſerant, illas in pleniluniis etiam noctu laborare, in interlunis ceſſare. Quod cùm illi nonniſi de nocturno labore ſcripſiſſent, tamen poſteri ſic acceperunt, quaſi formicas novâ Lunâ voluiſſent ab omni labore abſtinere. Cui commento ſuperadditum alterum de die ſeptimo. An quia, (c) ut *Antigonus* ubi ſuprà, (c) fortaſſe etiam alii in eadem ſerie orationis ſcripſerant, *Euripum* die ſeptimâ, & trigeſimâ formicas quieſcere. Quorum cum ſolùm ultimum ad formicas pertineret, tamen vel per legentium incuriam, vel per mentiendi libidinem, contigit, ut ad illas utrumque referretur.

(c) *Mirab.* cap. 140.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

Explicatur *Solomonis* locus alter de Formica *Prov.* 30. *v.* 25. *Quatuor iſta ſunt minima terræ,* &c.

Formica inter minima terræ. *Formica ſpecies* ذر *id eſt*, atomus, Arabicè *dilla*. *Cujus centum non pendunt niſi unum hordei granum. Formicæ illæ majores in* India *fabuloſæ. Formica quam ſapiens.* (*Octo voces ſynonymas* ἐπαγγεῖς, *&* λεβηρίδας *eſſe* Syræ *originis.*) *Formica cognationis & ſobrietatis ſymbolum apud* Arabes & Ægyptios. *A ſcientiâ* Græcè *dicitur* ἰδεῖν. *Potiores homines in formicas migrant. Formica cur ingenio maximè valeant.* Cicanthes *illa* rationem *tribuit*, Celſus colloquii ſpeciem, *Cicero* mentem, *&c. Plutarchus* omnium virtutum ſemina. *Formicarum populus, claſſis, concio, exercitus. Populus ille debilis, tamen ſuo modo potens. Nihil neque infirmius, neque fortius. Gens a formicis exciſa. In* India *quam ſumeantur. Formicarum navigia. Cæteris animalibus, quæ cibos recondunt, quam ſit præſtantior formica.* Solomon *formica myſteria intellexit. Fabuloſa ejus colloquia apud* Arabes *cum formica* Tachiâ *nomine.*

Explicato *Solomonis* priore de formica loco, in alterò huic parallelo, *Prov.* 30. *v.* 25. pauca ſuperſunt, quæ Lectorem remorentur. *Quatuor iſta*, inquit, *ſunt minima terræ, ſed ſapientia tamen, & ſapientiam edocta: formicæ populus debilis, quæ æſtate parant cibum ſuum*, &c. Formicam in terræ minimis meritò poni neminem later, cum vix ullum ſit animal minus. Unde eſt, quod *parvulam Horatius* & *Apuleius, minimum animal* appellat *Plinius*. Et μύρμηκας βαιοτάτους, *formicas minutiſſimas, Philippus* in *Epigrammate.* Quin, ſi *Arabibus* credimus ذر *dſar* eſt formicæ genus tam parvum, ut centum ex illis non pendant ſupra unum hordei granum. Ita tradit *Alcamus*,

الذر صغار النمل ومايقة منها زنة حبة شعير الواحد. Et verò hoc ipſum nomen ذر *dſar* pro *atomo* uſurpatur. Et Verbum ذر *dſarra* ſignificat *in minimas partes commiuere & conterere*, quomodo fit in mortario. Formicæ igitur hoc nomen *a tenuitate* eſt inditum. Fruſtrà majores illas in *India* formicas objeceris, quas vulpibus majores deſcribunt *Herodotus*, & *Megaſthenes* in *Arriano*; *Plinius* colore felium, & magnitudine Ægypti luporum. Et *Nearchus* iiſdem tribuit pardalis pellem, *Erythræus* cornua, *Solinus* leoninos pedes, & formam canis maximi. Nam, ut de noſtratibus, non de *Indicis* formicis *Solomonem* egiſſe taceam, *Strabonis* planè aſſentior, qui libro ſecundo & decimo quinto magnas illas formicas, à quibus aurum erui & aſſervari dicitur, reponit inter fabulas. Et ex eo ipſo *Damachum* & *Megaſthenem* ſubleſtæ eſſe fidei probat, quod hujuſmodi commenta narrent. Et *Arrianus* in *Indicis*, poſtquàm auctores fabulæ, *Nearchum* & *Megaſthenem*, obſervavit has non vidiſſe, Καὶ ἐγὼ, inquit, ὅτι οὐδὲν τέτε ἀτρεκέστερον ἀναγράψαι ἔχω, ἀτίμως ἐκεῖν ἐ νῦν τῷ μυρμήκων λόγων. *Ego verò, quia quod de ea re ſcribam nihil habeo certius, libenter hunc de formicis ſermonem miſſum facio.* Narrat quidem *Busbequius* Epiſtolâ quartâ de legatione *Turcica Bajazeti* à *Perſarum* Rege miſſam

missam fuisse *formicam* Indicam *mediocris canis magnitudine, mordacem admodum, & sevam.* Sed is neque vidit formicam illam, neque ab aliis visam describit. Nobis igitur fidem suspendere liceat, donec hujusmodi formicarum descriptionem exhibeat idoneus testis. Ex *Agatharchide*, *Strabone*, & *Graeu* Interpretibus *Job.* 4. *v.* 11. notum est in *Arabia Troglodytica* leonum fuisse genus, qui vel simpliciter μύρμηκες, vel composita voce μυρμηκολέοντες dicebantur, quibus tamen cum formicis nihil fuit commune, quàm nudum nomen. Sic *formica* vocabulum *Isaico* animali tribui potuit à formica valde diverso.

Neque novum id videri debet, quod à *Salomone* formica dicitur *sapiens & sapientiam edocta*, cum eandem à sapientia commendent fere illi omnes, qui ejus naturam accuratius perspexerunt. Sic de formica *Horatius* suprà,

— utitur ante
Quæsitis sapiens. —

Et *Epiphanius* in *Physiologo*, Ἡ γὰρ μύρμηξ ἐνμέσῳ συγχωνεῖται, *Formica autem animo sapienti cumsit*, *Ælianum* imitatus, qui sermonem de formicis ita incipit libri decimi sexti capite decimo quinto, Θυμόσοφα δὲ πᾶν ἰμὶν ζῶά ἐστι. *Sapienti animo sunt apud nos animalia*, &c. & de isdem addit paulò post, Περιδὺς τοίνυν, καὶ ὡς αἰνὸν ζύγαγμα Αἰγυπτίων, ὃ λαβυρίνθους Κρητικοὺς σοφίᾳ τινὶ ἀπορήτῳ διατρίζαντες. *Ambitus quosdam*, *&*, *ut ita dicam*, Ægyptias *feranges*, *&* Creticos *labyrinthos ineffabili quadam sapientia effodientes.* Ubi obiter nota pro synonymis poni ἐύραγγας & λαβυρίνθους, ac si in *Ægypto* ΣΗΡΑΓΞ id ipsum fuerit, quod in *Creta* ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ. Nempe utraque vox *Phœnicibus loca* sonabat *perplexa* & *intricata*. Illius enim Radix שרג *sarag*, Hebræis *perplexum esse* significat. Et *Chaldæi* ערבל *arbel*, id ipsum est, unde ערבלות *arbelath*, videtur pro *labyrintho* usurpatum, & unde factum *Græcum* λαβύρινθος, R & L transpositis, ut in *calafiri* pro *toga talari* ex קרסל *carsol*, id est, *talo*: & καλὴν pro *forte* ex גורל *goral*: & *beryllo* ex בלור *belur*: & *Calari* pro *Carali Corsica* metropoli. Sed ad formicæ sapientiam ut redeamus, ea fuit *Ægyptiis* in tanta admiratione, ut formicam haberent pro cognitionis Hieroglyphico. *Hori Apollinis* verba sunt libri primi capite quadragesimo nono, Τὸν δὲ γράφοντες, μύρμηκα ζωγραφοῦσιν. *Arabes* quoque solent in pueri nascentis manu formicam ponere, hâc prece additâ; *Exeat ut ingeniosus & solers.* Et talem puerum vocant

نمل quasi μυρμήκιον dixeris. Ita habet *Alcamus*,

النمل صبي يجعل في يده نملة

انذا ولد يقولون يخرج كيسا نكيا.

Ut ab his palam sit formicam pro ingenii & solertiæ symbolo adhiberi. Et apud *Græcos* vetustissimos formica dicebatur ἴδρις, id est, *docta*, & *perita*, ut suprà in *Hesiodo*, ἔστε τ' ἴδρις σωρὸν ἀμᾶται, *cum sedula acervum colligit.* Ubi *Scholia*, Ἴδρις, ἱμαντιφόρ. Λέγει δὲ τὸ μύρμηκα, ὡς προγινώσκοντα καὶ ἀνίσους, καὶ ἀνωμάλους ὑμέρας. *Idris*, id est, *perita. Formicam sic appellat*, *quia ventos & dies insuspicatos præsovit.* Reliqua ibi vide. *Plato* in *Phædone* statuit hominum πολιτικὸν καὶ ἥμερον γένος, *civile & mite genus*, post mortem in apes aut formicas migrare, & vicissim ἄνδρας μετρίους, *homines modestos*, ex illis progenerari. *Aristoteles* libri secundi *De partibus animalium* capite quarto moveri dicit facilius eorum animalium sensus, quorum humor tenuior ac purior est. Atque inde esse, quod τὸ αἱματῶδες ἔσον συνεστήρα ἔχει τὴν ψυχὴν ἔσιον ἐναίρουν, ὅσον ἡ μέλαττα, καὶ τὸ τῶ μυρμήκων γένος, *nonnulla ex iis animalibus*, *qua sanguine carent*, *animum habent sagaciorem nonnullis*, *qua sanguinem habent*, *ut apes*, *& formicarum genus.* Et *Physicorum* libri secundi capite octavo dubitari ait, πότερον τῷ, ἢ τινι ἄλλῳ ἰεγαζονται δὲ τὰ ἀμάχανα, τῷ ἐι μέμφησις, *utrum intellectu*, *an alia aliqua ratione*, *operentur aranea*, *& formicæ. Zenonis* successorem *Cleanthem* narrant *Plutarchus* & *Ælianus* aliquando duos formicarum greges observâsse, quarum alię ab aliis, post erebras itiones, tandem lumbi ico dato cadaver redemerint, &, hoc argumento persuasum, quod anteà negaverat, postmodum docere cœpisse mutis etiam animantibus inesse rationem. Quod ipsum de formicis *Celsus* apud *Origenem* multis contendit. Καὶ μὴν δὲ, inquit, καὶ ἀπαντῶντες ἀλλήλοις διαλέγονται· ὅθεν δὴ τὸ ὁδὸν ἀμαρτάνειν οὐκ ἔστι καὶ λόγου συμπλήσαι ἔχει πᾶσι αὐτοῖς, καὶ κοινάι ἔννοιαι καθολικῶν τινων, καὶ φωνή. *Quin cum sibi mutuo occurrunt*, *colloquuntur. Quare neque à via aberrant. Rationis itaque consummatio est in ipsis*, *& communes rerum quarundam universalium notiones*, *& vox*, &c. Id est, quasi vox, & quasi collocutio: Ita enim *Plutarchus*, Cleanthes *alias formicas vidit*, ὅτε ἐντυγχάνειν αὐτοῖς, καὶ πάλιν κατειχέσθαι τανεμένας *colloqui cum ipsis*, *& rursus abire.* Et *Plinius*, ubi de formicarum nundinis, & commerciis: *Quæ tunc earum concursatio? quam diligens cum obviis quædam collocutio*, *atque percontatio? Quadam collocutio*, id est, quiddam, quod collocutionis instar sit; quia aliæ aliis mentem suam tam aperiunt, quam si verè loquerentur. Neque *Ciceronem* aliter sensisse de formicis docent hæc illius verba libro tertio *De natura Deorum*, *In formica non modo sensus*, *sed etiam mens*, *ratio*, *memoria.* Itaque *Isidorus Originum* libri noni capite secundo vult *Myrmidones propter astutiam* à formicis traxisse nomen. Sed nemo formicas laudat *Plutarcho* uberius, qui omnium in iis virtutum semina deprehendit. Οὐδὲν, inquit, ὕτω μικρὸν ἡ φύσις ἔχει μείζοσιν καὶ καλλίοσι καθάπτουσα· ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταχέσι καθαρὰ πάσης ὕλοσις ἀμυδρὰς ἐμφάσεις. *Nullum natura maximarum pulcherrimarumque rerum tam angustum habet speculum: sed ut in pura guttula omnium in iis virtutum est imago.* Quod ne videatur gratis dixisse, quatuor virtutes moralęs, id est, fortitudinem, temperantiam, prudentiam, & justitiam, in iis eminere observat. Neque amicitiam tacet, qua sibi mutuo sunt adjumento. Itaque *Sidonius* formicas homini opponere industriæ ratione non dubitavit. *Dicam velim* (inquit libri septimi Epistolâ decimâ quartâ) *in hominis forma quid satis præstans*, *quid spectabile putent*, &c. *An industriam*, *cui pro suo modulo comparari nec formica formidat?* Et *Marcionem Tertullianus* ita provocat libri primi capite decimo quarto, *Imitare*, *si potes*, *apis ædificia*, *formica fabula*, &c. Nec defuerunt, qui formicam homini etiam præferrent, propter vim illam μαντικὴν, cujus exempla suprà adduximus. In quibus utut quædam sint Oratorio more in majus aucta, fatendum tamen multa esse vera, neque ulla re magis affici naturæ contemplatores, quam tot virtutum concursu in tam tenui & tam debili corpusculo.

Quod quia admirationem auget, non præteriit *Solomon. Formicæ*, inquit, *sunt populus infirmus*, *qui tamen æstate victum sibi comparat. Populum* vocat, ut versu sequente *chœrogryllos*, & *locustas* Propheta *Joel* capitis primi versu sexto, quia gregaria sunt animalia. Hinc *Plutarchus*, in libro, cui titulus *An seni gerenda sit Respublica*, notat τὸ πανσοφὸν, καὶ πολιτικὸν καὶ μύρμηκος ἄχρι τίλος παραμένον, *formicis etiam finem usque manere societatis & vitæ civilis amorem.* Et *populi* nomen illis adscribunt multi ἐκ τοῦ ἔχεσθαι. Sic apud *Ælianum* libri sexti capite quadragesimo tertio majores formicæ, quæ in culmos ascendunt, spicas morsu abscissas projiciunt τῷ δήμῳ τῷ κάτω, *populo*, *qui infra est*, id est, formicis minoribus. Et de iisdem *Phocylides*,

— φῦλαι

--- φῦλαι δ' ὀλίγοι τελίθοι πολύμοχθοι,

populus eſt multi laboris. Et *Apuleius* libro ſexto, *Formicula illa parvula*, &c. *diſcurrens gnaviter, convocat corrogatque cuneum formicarum accolarum claſſem*, &c. *Ruunt alie ſuperque alie ſepedum populorum unde*, id eſt, formicarum turmæ ſex pedes habentium. Nec diſſimili Metaphorâ *Lucanus* in *Icaro-Menippo*, Ὅιμαι δ' πτωκὸις ἤδη μυρμήκων ἀγυρὰν ὑπιόντων. *Puto te ſæpenumero formicarum concionem vidiſſe.* Et *Philippus Anthologiæ* libri primi capite trigeſimo tertio, Βουλεύμων μύρμηκι, ὁ γῆς στρατός. *Glebicida formica, terra exercitus.* Numeri ratione, non virium. Populus enim ille *Solomonis* eſt לא עז, *non potens*, id eſt, infirmus, imbecillus. Nam in tantulo corpore non poſſunt eſſe magnæ vires. Inde eſt, quod *Arabes* hominem fractum viribus, atque elumbem, per contemptum vocare ſolent

اضعف من النمل *formica debiliorem.* Fatendum tamen contrario Epitheto eum, qui pollet viribus, appellari اقوي من النمل *formica robuſtiorem.*

Utrumque eſt in *Arabum Proverbiis* ex animalium natura ſumptis, quæ magno ſtudio collegit *Damir.* Sed de eodem animalculo diverſo reſpectu hæc dicuntur. Collata enim formica cum homine animal eſt debiliſſimum. Itaque, cum formicæ confertæ ſunt, harum quandoque centurias uno pede vel incauto obterimus. Tamen vix ullum eſt animal, quod pro modulo ſtaturæ plus robore valeat, & graviora ferat onera. Hinc *Ovidius* libro ſeptimo *Metamorphoſeos*,

Grande onus exiguo formicas ore gerentes.

Et *Plinius*, *Si quis comparet onera corporibus, eorum fateatur nullis portionem vires eſſe majores.* Et *Ambroſius*, *Exigua eſt formica, quam majora ſuis audet viribus.* Et *Hieronymus* in *Malachi vita* eandem dicit ferre onera majora, quam corpora, ut ex *Arabibus Alkazuinus*,

يحمل ما يكون اثقل منه *Fert quod ſeipſa gravius eſt.* Et *Damir*, ليس في الحيوان ما يحمل ضعف بدنه مرار غيره علي انه لا يرضي باضعاف الاضعاف حتي انه يتكلف حمل ذوي التمر وهو لا ينتفع به

Nullum eſt animal, quod quandoque ferat duplum ponderis corporis ſui præter formicam, cui non ſufficit ferre duplum dupli, uſque adeo, ut nitatur in ferendo dactyli nucleo, quamvis ipſi inutili. Item, حكي ان رجلا قال لبعض الملوك جعل الله قوتك قوت النمل فانكر عليه فقال ايها الملك انة ليس في الحيوان ما تحمل ما هو اكبر منه الا النملة وقد اعلمك الله بلنمل امة من الامم وهم جرهم

Narratur non nemo quidam Regi dixiſſe; Formicæ vires undedit tibi Deus. Quod cum Regi diſpliciſſet: at, inquit, O Rex, nullum eſt animal præter formicam, quod pondera ferre poſſit ſe graviora. Et gentium una eſt, nomine Gerham, *quam per formicas perdidit Deus.* Fortaſſe in *India*, (a) ubi omnes cibos & veſtes conficerent, niſi promptuaria, & ciſtæ procul à parietibus quatuor columnis ſuſpenderentur, pelvibus aqua plenis ad columnarum pedes appoſitis, ut formicis ſint inacceſſæ. Quamvis ne ſic quidem omnes arceantur. Glumas enim, & minutas paleas pro cymbis adhibentes, navigant quocunque volunt. Eò pertinet *Philippi* Epigramma de ruſtico, qui mellis urceum, ut à formicis defenderet, in mediis aquis poſuerat, *Anthologiæ* libri primi capite trigeſimo tertio:

(a) *Vide Bened. Curtium l. 14. c. 5. De hortil.*

Ὁι ξ νέκυ πίφας ἀχνεύδας ἀντοφίοντες
Ἀντομοβοεντι πρὶς ταχὺ ἱπέχαεαν.

Illa autem novas paleolas recentes per ſe ferentes; ſuo ipſarum remigio celeriter accurrebant. Quod ſupereſt in loco *Solomonis*, in quo verſamur, formicas, utut populum debilem, tamen æſtate cibum ſibi comparare, in priore jam explicatum. Itaque hoc ſolum addimus ex *Sophiano Abina* filio

ليس شي من الحيوانات يخبا قوته الا الانسان النمل والفار *Non eſt ullum animal, quod cibum ſuum recondat, præter hominem, formicam, & murem.* Sed mus recondit ad breve tempus, non ut formica in annum. Alii العقعق *picam* addunt, quæ præter cibum etiam alia quævis recondit, ſed frustra, quia loci obliviſcitur. Alii ſphinges, & ſatyros, qui cibum non alibi, quàm in maxillis recondunt, idque ſolum ad diem. *Plinius* libri decimi capite ſeptuageſimo ſecundo, *Condit in theſauros maxillarum cibum ſphingiorum, & ſatyrorum genus: mox inde ſenſim ad manducandum manibus exprimit. Et quod formicas in annum ſolenne eſt, has in dies, & horas.* Omnino igitur formicæ hoc eſt peculiare, quod condit æſtate ciborum quantum ſit ſatis non ſolùm in hyemem, ſed & in plures annos.

● *Alkazuinus*, يجمع قدا سنين لو عاش ولا يكون عمره اكثر من سنة *Vi-*

ctum colligit ad biennium, ſi tantum viveret: ſed non vivit ſupra annum unum. Itaque, ut plantarum & animalium omnium, ita etiam formicæ natura *Solomoni* (b) fuit perſpectiſſima. Nec immerito *Mahumetani Theologi* apud *Eutbymium* illum (b) 1 Reg. 4. 33. dicunt ἐπ μυρμήκων κατανοῆσαι τὰ μυστήρια, *formicarum myſteria intelleXiſſe.* Sed iidem de formicarum cum *Solomone* colloquiis multa nugantur, quæ in *Damira*, & *Alkazuinio*, videre eſt. Et in *Alcorani Surata* 27. (al. 37.) cui titulus النملة *Formica.* Et in *Lexico Alcamus*, ubi طخية *tachia* vocatur *formica* illa, quæ *Solomonem* alloquuta creditur. Haud dubie, quia ſermo illius non fuit ſatis perſpicuus. Nam طخا Verbum *obſcurum eſſe* ſonat, & طخيا *tachiae, ſermonem obſcurum, quemque non intelligas.* Sed in his nugis pudet immorari.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

De Aranea.

Aranea ut Hebræis עכביש acchabis, ſic Chaldæis עכוביתא acchubita, & Arabibus عنكبوت anchabuths. *Fortaſſe, inverſis Radicalibus, à* שבך, *propter retia, & caſſes, quas texit.* Pſal. 140. v. 4. עכשוב achſub, *non eſt* aranea, *ut à* Chaldæo, *ſed* aſpis, *ut a* Paulo *redditur*, Rom. 3. v. 13. Et שכמית ſemamith, *quæ manibus captat, & in Regum palatiis degit*, Prov. 30. v. 24. *eſt* ſtellio, *non* aranea, *ut volunt Recentiores.*

Arabica *tria nomina aranea*, عكاش & شبث & مول *aut his ſimilia in Sacro Textu à Veteribus lecta. Primum* Job. 27. v. 18. *Secundum* Pſ. 38. 12. *Tertium* Pſ. 89. 10. *Chaldæum* עכוביתא acchubitha, *æquivocam eſt, nec ſolum* araneam *ſonat, ſed &* herbæ ſpinoſæ & edulis *genus*, Jerem. 17. verſ. 6. *id eſt*, σίλλυβον, ſilybum, *vel* ſillybum: *quod probatur ex* Arabibus. *Tela aranearum*, Eſa. 59. verſ. 5. קורי *vocantur, non quia a trabibus pendent, ut* Hebræi *ſtatuunt, ſed quaſi* חורי, *id eſt*, retia. Cheth & Koph *eſſe literas permutabiles.* Of. 8. verſ. 6. שבבים *non ſunt* fila aranearum, *ut* Hebræus *quidam* Hieronymo *perſuaſit, ſed* fragmenta. *Quorſum eadem fila a* Talmudicis *vocentur* חוט של בוכיא. Ἀράχνη *ab* ארג arag, texere, *quod de aranea dictum* Eſ. 59. verſ. 5. *G & X permutabiles.* Aranea *an ab* ἀράχνη, *ut* lana *a* λάχνη? *Ut aranea opera, ſic impiorum molimina fluxa, & evanida*, Eſ. 59. v. 5. 6. Patrum *quidam ad Hæreticos id referunt.* (*Obiter de telis arearum, quæ decideruntur, cum* Monothelitas *damnavit ſexta Synodus, & quomodo ad acceptum.*) *Alii referunt ad Aſtrologos: ut ad Sophiſtas* Ariſto Chius; *alii melius ad peccatores in genere.* Job. 8. verſ. 14. Domus araneæ *eſt ipſa tela; quia ibi degit, & parit. Phraſis in Oriente frequens.* Pſ. 59. verſ. 3. *in* Thargum *fabula de aranea, quæ telam ſuam texuit in ore ſpelunca, in qua latebat* David. *Idam jactare de* Felice Nolano *Epiſcopo.*

Aranea Hebraicè עכביש *acchabis*, dicitur, *Job.* 8. *v.* 14. & *Eſa.* 9. *v.* 5. Unde *Chaldæis* עכוביתא *acchubitha*, & *Arabibus* عنكبوت *anchabuths*, addito N, quaſi lateat in *Dagheſ*, & finali *Sçin* in *Thſe* mutatâ, ut à *Chaldæis* in *Thau*: quod illis linguis tralatitium. Origo vocis prorſus ignota, niſi, inverſis Radicalibus, deducenda videatur à Verbo שבך, vel שבך *ſabach*, quod *implexum eſſe* ſonat. Proinde *Arabibus* شباكه *ſobbacha* eſt *reticulatum opus*, & شبكة *ſabeeha rete*, ut Hiſpanis *xabega*. Ita nomen עכביש egregie expreſſerit araneę naturam, quæ retia, muſcis, & culicibus venandis, tanta confiçit arte, ut ejus opus *Plutarcho* ſit Θῆρας σοφωτάτας ἀρχέτυπον. Hinc araneę ſtamen plerique Veteres retia, caſſes, laqueos, & pedicas appellant. *Virgilius* libro quarto *Georgicorum*:

In foribus laxos ſuſpendit aranea caſſes.

Plinius libri undecimi capite vigeſimo quarto, *Quanta arte celat pedicas ſcutulato rete graſſantes? Lucianus* quoque muſcam ait fugere inſidiantem araneam, οἷα μὴ ἀλίσκεσθαι ζαγευομένην, καὶ πανταχόθεν τοῖς ἕρπουσι πλεκτάνας, *ne capiatur irretita, & in beſtia hujus laqueos incidens. Ælianus Hiſtoriæ* libri primi capite vigeſimo primo, Τοῖς κάμοις ἡ πτηνῶν θήρατρα ἀποφαίνει, οἷς δίκτυα ἐκπετανύει. *Leviter ibus volucribus caſſes profert, quos ut rete extendit.* Auguſtinus *Confeſſionum* libri decimi capite trigeſimo quinto, *Modo domus ſedentem ſtellio muſcas captans, vel aranea retibus ſuis irruentes implicans, ſæpe intentum facit.* Theodoretus *De Providentia* Sermone quinto, Πλέκει τὰ θήρατρα, οὐκ ὑπὸ λόγου τὴν τέχνην διδαγθεῖσα, ἀλλὰ τὴν φύσιν ἔχουν διδάσκαλον. *Claſſes contexit non ratione artem edocta, ſed Naturam habens magiſtram. Phile* capite ſexageſimo,

Μυίαις δὲ, καὶ κάνωψι, καὶ κεντρολίβοις
Ἐντεταμένον θήρατρον ἀράχνης φέρων.

Maſcis, & culicibus, & vagini-pennibus extenſum rete ferens aranea. Alkazuinius,

لما عرفت ضعف
قوايمها وانها تعجز عن الصيد اعدت
للصيد مصايد وحبايل من الخيوط

Quia pedum ſuorum debilitatem novit, & ad venationem quam parum valeat, venatoria retia, & funes ex filis concinnat, &c.

In his *Pſal.* 104. *verſ.* 4. חמת עכשוב, *venenum* achſub *ſub labiis eorum*, Chaldæus pro *veneno achſub* habet ארמא דעכוביתא, *venenum aranea.* Quod ſequitur *& Seloma*, quaſi עכשוב per Metatheſin factum ſit ex עכביש. Sed alii melius vel *aſpidem*, vel *ſerpentis genus* exponunt. Sic enim hæc melius cohærebunt cum priore hemiſtichio, *Linguam ſuam acuerunt* כמו נחש, *ut ſerpens.* Præterea in eorum numero, quibus עכשוב eſt *aſpis*, unus habetur omni exceptione major, nempe *Paulus Apoſtolus*, qui *Rom.* 3. v. 13. ſic exponit verba *Pſalmi*, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν, *Venenum aſpidum ſub labiis eorum.* Denique Nomen עכשוב *aſpidi* apprimè convenire ſuo loco (*a*) docuimus.

Sunt ex *Hebræis*, qui *aranearum* putant aliter appellari שממית *ſemamith* Prov. 30. v. 24. ubi legitur *ſemamith captare manibus, & eſſe in Regum palatiis.* Quam illorum ſententiam recentiores Scripturæ Interpretes tanto applauſu exceperunt, ut vix unum reperias, qui aliter exponat. Sed vetuſtiores *ſtellionem* reddiderant ſummo conſenſu. Et veriſſimam eſſe hanc verſionem ram multis rationibus probavimus (*b*) in libro *De lacertorum generibus*, ut non putemus id amphìs in dubium poſſe revocari. Sed & *Salomonis* verba docuimus (*c*) araneæ non quadrare ſatis, cui digitos quidem tribuunt *Ariſtophanes*, *Ovidius*, *Peſidas*, atque alii. Sed qui manus illi tribuat, ne unus quidem reperietur. Araneæ enim pedes tenuitate, & inciſuris ſuis ad digitorum formam aliquo modo accedunt Sed quorſum manus vocentur, dici non poteſt, cùm à forma manus maximè diſtent. Itaque apud *Sympoſium Ænigmatiſtam* de ſe dicit aranea,

Nulla mihi manus eſt, pedibus tamen omnia fiunt.

Nec araneam *Solomon manibus apprehendere* nudè dixiſſet, ſed *nere*, & *texere*, quod multò eſt mirabilius. Neque in Regum palatiis illam degere ſcripſiſſet, cùm in pauperum caſis multò habitet tutiùs, & libentiùs. Quod abundè docet Apologus de podagra & aranea.

Quia pro שממית *ſemamith*, *Chaldæus* habet אקמתא *akmetha*, vel *akmatha*, ut Hebraicum שממית, ita Chaldaicum אקמתא, *araneam* eſſe volunt nonnulli in his literis ad miraculum uſque docti; ſed pari errore, quo prius, quod illorum pace dixero. Nam pro אקמתא legendum אקקתא, ut in *Syro* hic, & *Lev.* 11. *v.* 30. ubi habe-

(*a*) *Lib.* 3. *c.* 4. *p.* 379. *ſupra.*

(*b*) *Partis prima l.* 4. *pag.* 1083.

(*c*) *Ibid. pag.* 1084. *lin.* 33.

habetur pro *Hebræo* אנקה *anaka*. Nempe אנקה & אמקתא, N & M permutatis, idem ſunt. Et אנקה eſt שממית *ſemamith*, *ſtellio*, ut à *Samaritano* rectè redditur. *Stellio* אנקה *anaka*, dicitur ab אנק *anak*, quod *clamare* & *ſtridere* eſt: quia eſt acerbi ſtridoris, ut docet *Plinius*, libri vigeſimi noni capite quarto. Sed hæc alibi (*d*) latiùs explicata bis pluribus repetere neceſſe non eſt.

(*d*) *Partis primæ l. 4. cap. 2. pag.* 1063. *& ibid. cap. 7. pag.* 1083.

At aliud eſt, quod moneam, nempe *Arabes* præter vulgatum عنكبوت *anchabuth* plura alia habere *aranea* nomina; in quibus notanda hæc tria, شبث *ſebth*, & عكاش *occhas*, & مول *mul*, quia ad rem noſtram faciunt. Primum شبث *ſebth* (barbaris *ſciebi*) alii *Arabum aranearum* in genere eſſe aſſerunt, alii *aranea ſpeciem*, alii *aranea victimum animal*. De eo ante alios videndus *Avicenna* lib. 4. *Canonis Fen.* 6. tract. 6. cap. 5. cujus titulus,

اصناف العناكب والشبثان والرتيلاوات

De ſpeciebus aranearum, & ſebthſan, & rutelarum, ſeu *phalangiorum*. Et capite octavo, *De ſebths & curatione ejus*, cujus initium tale eſt,

هذا كالعنكبوت الكثير الغوايم الطويلها

Is eſt inſtar aranea multos habêns pedes, & longos, &c. Secundum عكاش *occhas* propriè ſignificat *araneum*, id eſt, *aranea marem*. Radix عكش *acaſa*, *texere*, de aranea propriè. *Alcamus*, عكشت العنكبوت نسجات *Aranea texuit*. Et in quinta Conjugatione

تعكشت العنكبوت نبغث قوايمها تنسج

Aranea contraxit pedes ſuos, ut texeret. Tertium مول *mul*, vel مولة *mula*, eſt *aranea* in genere. Ita exponunt *Giauhari*, & *Alcamus*, & recentiores *Lexicographi*. Fallor, aut tres voces ſimiles habuêre *Hebræi*, aut *Syri*, quibus *araneam* ſignificarent, nempe סברא, & עכש, & מול. Quas veteres Interpretes in quibuſdam Sacri Textûs exemplaribus cùm aut verè legiſſent, aut ſe legiſſe erediderint, *araneam* interpretati ſunt. Primi exemplum eſto, quòd *Job.* 27. *verſ.* 18. *Hebræum* וכסכה, & *ut tabernaculum*, *Graci* reddunt, ὡσὶ ἄσπιν ἀράχνη, id eſt, ut conjectamus, וכסברא. Sic enim legiſſe videntur literarum affinitate decepti. Et *Pſal.* 38. (*Hebræis* 39.) *verſ.* 12. *Hebræum* בעש, *ficus tineam*, iidem ὡς ἀράχνην, quia pro כעש legerunt כבש, *araneam*, & notam ſimilitudinis, ut ſæpe alias, de ſuo ſuppleverunt. Quale eſt, quod *Job.* 27. *verſ.* 18. in priore hemiſtichio illud ipſum בעש *Syrus* reddidit أس & *Arabs* مثل العنكبوت *ut aranea*: ſed *Graci* rectè ὡσεὶ σῆτες, Hieronymus *ficus tinea*, Chaldæus ברקוביתא, omnes eodem ſenſu. *Pſalmus* denique 89. (*Hebræis* 90.) verſu decimo verba כמו הגה, *ut ſermo*, vel *ut cogitatio*, ſeu *meditatio*, cur LXX. tam alieno ſenſu exponant ὡς ἀράχνη ἰμελήσω, *ſicut aranea meditabantur*, non facilè dixeris, niſi illos ſupponas pro כמו, unâ literâ additâ, legiſſe, כמול, *ut aranea*.

Hoc quoque obſervandum eſt *Chaldæum aranea* nomen עכוביתא *acchubitha*, eſſe prorſus æquivocum. Eſt enim herbæ genus, quod illo ipſo nomine appellant, cujus Plurale *Hebræum* eſt עכוביות *acchubijoth*. Occurrit hac notione עכוביתא *acchubitha*, in *Chaldæo* Paraphraſi *Jerem.* 17. *verſ.* 6. pro *Hebræo* ערער, quod plerique *myricam* reddunt. Sed apud *Kimchium Rabbi Hai* definit herbæ genus קוץ מכרזין ומכפנים פרי נאכל, *exterius ſpinoſa, ſed fructum edulem intus habentis*. Et in *Bereſith Rabba* ſectione vigeſima, עכוביות aliis ſunt idem, quod דרדר, *cardui*, vel *tribuli*: aliis idem, quod קוץ, *ſentes*, Gen. 3. verſ. 18. in quem locum *R. Selomo* עכוביות comedi dicit עי תיקון, *per manus præparationis*, id eſt, cùm præparatæ ſunt. Ex hac *Hebræorum* inconſtantia apparet illos neſcire quid ſint עכביות. Sed commodum ſuccurrunt *Arabes*, à quibus docemur عكوبيثا eſſe *ſilybum*, vel *ſilybum*, de quo *Dioſcorides* libro quarto, Σίλυβον, ἀκανθώδές ἐστι πλατέως φύλλα ἔχοντος χαμαιλέοντι ὁμοια τῷ λευκῷ, ἥτις ἀστιφυὴς ἐφθὴ σὺν ἁλσὶ ἐσθίεται, *Silybum lata eſt ſpina, folia habens chamæleontis albo ſimilia, quæ recens nata cum oleo & ſale elixa comeduntur*. Et *Plinius* libri vigeſimi ſecundi capite vigeſimo ſecundo, *Silybum, chamæleontis albo ſimilem, aquè ſpinoſam; ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi naſcitur, coquere tanti eſt: ita operoſa ejus culina tradatur*. Id ipſum inquam eſſe עכוביתא *acchubitha*, ſic docet *Avicenna* libro ſecundo *Canonis* capite *De Silybo*, quod ab Interprete omiſſum eſt:

سلوبون الماهية قال ديوسقوريدوس نرغم بعض الناس سلوبون نبات يشبه اهل الشام العنكبوت ولها ورق شبيه الابيض من حمالاون ويوكل انا كان رطبا مع ملح ودهن بعض ان يسلق

Silybum quid eſt? Dixit Dioſcorides, (id eſt, *Dioſcoridis* Interpres *Arabs*) *Nonnulli aſſerunt ſilybum eam eſſe plantam, quam* Syri *vocant araneam. Hunc ſolum eſt, quale chamæleontis albo. Et recens comeditur cum ſale & oleo, poſtquam elixa fuit*. Nomine עכוביתא *acchubitha*, decurtato, vocatur عكوب *acchub* in *Abenbitare*, qui eò refert verba *Dioſcoridis* de ſilybo. *Themthemi* longam habet ejus deſcriptionem, quæ ſic incipit,

العكوب ياكل الناس بالشام وغيرها وهو نوع من السوك الذي ترتعه الجمال وهذا الشوك لها قلب يطول من الارض نحو من ذراعين ولها ورق عريض واسع اخضر مجزع بياض كانما قد نقش التجزيع

ACCHUB Syri, *& aliis comeditur. Eſt ſpina ſpecies, quæ paſcuntur camelis. Hujus ſpinæ medulla eſt prope duos cubitos ſupra terram elata, & folium latum, & amplum, viride, albo variegatum, quaſi pictum aut ſculptum eſſet*. Sequitur, folium eſſe ſpinoſum, & in ſummo caule fructum haberi rotundum, oblongum, in cinaræ modum tanquam acubus circumvallatum, mollem, humidum, ſuavem, qui fructus comeditur. Ex illo fructu

fructu, cùm exaruit, nasci florem rubrum, & ex flore semen pulveri coloris, grano cnici simile, albâ lanugine, instar lanuginis (a) *bedoard*. Atque id quoque semen comedit: & *Christianus* maximè vendi solennis jejunii tempore. Quamvis *Musulmans* quoque eo utantur, idque ferè antequam bibant. Addantur multa de coquendi modo, ex quibus patet à *Plinio* verè scribi operosam esse ejus eulinam. Neque radix est inutilis: ex ea enim gummi elicitur, quod voeant gummi الكثيراء *alchangerzed*, utile ad bilem flavam & nigram vomitu eliciendam. Pauca hæc ex multis libuit de ignota herba excerpere, tam in herbariorum gratiam, quàm eorum, qui *Hebræas* literas amant. Herbariis enim *Dioscoride* ζιλυσον, & *Plinio silybum* tam ignotum est, quàm *Hebræis* hodie ignota est herba עקובתא *acchubatha*. Neque mihi constat hactenus, quorum hoc cardui genus *aranea* nomine *Syri* indigitent, nisi spinæ illæ, quibus tanquam acubus fructus circumvallatus est, putentur araneæ pedes aliquo modo referre. Aut (ut suspicatur doctissimus mihique amicissimus Medicus D. *Cornelius Vesman*) folia habere araneolâ lanugine obducta, ut huic simile, cardui genus, acanthium, de quo *Oribasius*, Ἐπ' ἀμφὶ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχὰς ἔχον, καθ' ἃς ἀραχνώδεις τινὲς χαῖται, ἢ συναγωγαί τινες ὑφ' ὧν τὰ τιθύμαλα βαμβακώδη φαίνεται. Et multo antè *Plinius*, *Folia aculeatis per extremitates & araneosâ lanugine obducta, qua collecta vestes etiam quadam bombycina similes fiunt in Oriente.* Sed herbariæ rei peritis id relinquo diiquirendum.

(a) *Reduvia est spina alba bombycata, tribulo fimilis, multis annis folia, flore purpureo.*

Telas aranearum Esaias vocat קורי עכביש *kure acchabis*, capitis quinquagesimi noni versu quinto. Quorsum non latis scitur. *R. Menachem* deduxit à voce קורה *kura*, quæ *trabem* sonat; על שם שהעכביש נכך ארונותיו בקורות *quia aranea stamina sua trabibus obseptt*, dum nempe ab una trabe ad aliam fila deducit. Unde *Poeta* libro quarto *Metamorphoseos*,

— non illud opus tenuissima vincunt
Stamina, nec summo quæ pendet arânea tigno.

Et libro primo *Amorum*,

Vel pede quòd gracilis deducit aranea filum,
Cùm leve deserta sub trabe nectit opus.

Sed aliter *Kimchius*, שתארוג לכמות בכו הקורות, *Quia texit, ut tegat, quomodo trabes* supple *tegunt*. Quæ videntur valde coacta. Nec iis assentior magis, qui à קרה *kura*, deducunt, id est, *ab occurrendo*, quòd inde aranea muscis occurrat. Itaque cùm nihil aliud se offerat, puto קורי *kure*, dici pro חורי *chure*, *Cheth* & *Koph* permutatis. Ut significentur araneæ retia, & casses, de quibus jam diximus. Nam *Esa.* 19. *verf.* 9. חורי sunt *retia*, quæ sic vocantur propter חורים *chorum*, seu foramina, quibus scatent. Non me latet à *Mercero* hoc rejici tanquam alienum, quasi literæ *Cheth* & *Koph* cognatæ non sint, nec invicem permutabiles. Nempe virum fui temporis in *Hebraicis* literis facilè doctissimum fugerat in *Jonathane* Gen. 21. verf. 15. legi אתקליש, pro אתחליש, *attenuatus est*. Et *Deut.* 6. 7. חיתן, pro vulgato קיתון, id est, καταλύσεως *conclave*. Et in *Syro Luc.* 22. *v.* 55. & *Actor.* 28. *v.* 2. אוהר, *accendere* pro *Hebræo* אוקיד Et *Æthiopicum* ፍ ተ 2 : in *claudendi* & *sepiendi* significatione passim occurrere pro *Chaldæo* חתר. Quæ exempla abunde probant *Koph* pro *Cheth* quandoque scribi, & vicissim *Cheth* pro *Koph*. Proinde cùm 1 *Sam.* 8. *v.* 16. de *Saule* dicitur, *Accepit* ארת בחוריכם, *juvenes vestros*, LXX. reddiderunt τὰ βουλία ὑμῶν, id est, בקריכם. Et verba *Of.* 7. *v.* 6. קרבו, *Admoverunt instar clibani cor suum*, iidem exponunt, Ἀνεκαύθησαν ὡς κλίβανος αἱ καρδίαι αὐτῶν, ac si קרבו eo loco sit pro חרבו. Et *Exod.* 35. *verf.* 35. pro *omnia opera* חרש, *fabri*, iidem habent πάντα τὰ ἔργα τῇ χειρὶ *omnia opera manu-*

fit, id est, קרש, id est, *Koph* pro *Cheth*, & *Daleth* pro *Res*.

Of. 8. *verf.* 6. dicitur de vitulis illis, quos erexerat *Jeroboam*, per Numen Enallagen, *Fragmenta fiet vitulus Samariæ*, id est, in frusta comminuetur, quomodo *Aaronis* vitulus, qui in pulverem comminutus est, *Exod.* 33. *v.* 20. & *Deut.* 9. *verf.* 21. *Fragmenta* Hebraicè שבבים dicuntur, voce, quam in Sacro Textu alibi frustra quæras. Proinde Interpretes in diversissima abeunt. Et in his *Hieronymus* reddit, *In araneorum telas erit vitulus Samariæ*, ab *Hebræo* quodam sic edoctus, ut in *Commentario* profitetur his verbis: *Nos ab* Hebræo *didicimus* שבבים *propriè nominari araneorum fila per aerem volantia, quæ dum videntur intereunt, & in atomos atque in nihilum dissolvuntur.* Sed *Hebræus* ille, quisquis fuerit, vereor, ne viro magno imposuerit, cùm in *Hebræorum* scriptis nihil tale reperiatur. Quin, *Talmudicis* שבב est *frangere*, & שובא מכשורא, *fragmentum de trabe*. Inde igitur שבבים a *Propheta* pro *fragmentis* usurpari valde verisimile est. Itaque *Chaldæus* habet, לניסרי לוחין יהי, *in fragmenta tabularum erit*.

Hoc quoque in incerto est, cur *filum aranea* vocetur חוט של בוכיא, in *Talmudico* illo scito Tractatûs *Succa* fol. 52. d. יצר הרע דומה לתחלה לחוט של בוכיא ולבסוף רומה כעבותות העגלה *Mala concupiscentia initio similis est filo aranea, sed in fine est instar funium plaustri.* Neque enim בוכיא *buchja*, pro *aranea* reperitur uspiam. Et lectio vocis diversa est. Nam pro בוכיא *buchja*, habetur כוביא *chubja*, in *Sanhedrin*, & ut *Aruch* כוכיא *chuchja*. Sed, si quid in his video, præferendum בוכיא *buchja*, quomodo dici putaverim non *aranean*, sed *aranea telam* à perplexitate filorum; quia בוך *buch*, *Hebræum* in *Niphal perplexum esse* sonat. Ex qua conjectura חוט של בוכיא, erit propriè *filum* ἡ ἀράχνης, non ὁ ἀράχνης. Nisi quo sensu ὁ ἀράχνης non solùm pro animali, sed & pro telæ sumitur. Ut *Lucilii Epigrammate* de nano *Charemone*, *Anthologia* libri secundi capite trigesimo secundo;

Καὶ τάχ' ἂν ὑφιζάνοι δι' αἰθέρ@, εἰ μὴ ἀράχνης
Τὸν πόδα ἐμπλακεὶς ὤπτι@· ἐκπίμπατο.

Et fortè per æthera cum stridore delatus fuisset, nisi ex aranea (id est, *ex aranea tela*) *pedibus implicatus supinus pependisset.*

Texere Hebraicè ארג *arag*, cùm de aranea dicatur *Esa.* 59. *v.* 5. vero consentaneum est inde factum esse nomen τῇ ἀράχνῃ non ex fabulosâ *Arachne*, quàm in aranèam mutatam fuisse fingunt. Eodem facit, quòd in *Pomario aranea* definitur ab *Hebræorum Grammaticis* תולעת קטנה שארגת ארג לטרוף זבובים בהלונות, *vermiculus telam in fenestris texens ad capiendas muscas*. In quibus verbis ארג *arag*, *texere* est aranæ actio; & ארג *ereg*, *tela*, ejus opus, ut in *R. Menachem* ארוגה *aruga*. Sic in ἀράχνη, χ fiet ex *Hebræo* ג, ut sæpe *Latinum* G ex χ. Sic χαλβάνη *galbanum*, λάχνη *lungo*, ἄγχω *ango*, &c. Ex ἀράχνη fit *aranea*, ut *lana* ex λάχνη, extritâ mediâ, ut multi volunt, quibus tamen non assentior. Nam *lana Græcè* est λῆν@, *Doricè* λᾶν@. Vide *Scaligerum* in *Varronem* libro quarto *De lingua Latina*.

Si hic liberet rhetoricari, multa haberemus dicenda de aranæ industria, post (*b*) *Aristotelem*, (*c*) *Plinium*, (*d*) *Plutarchum*, (*e*) *Ælianum*, & *Arabum* doctores (*f*) *Damirum* & (*g*) *Alkazwinium*. Sed quæ ad rem nostram nihil facerent, cùm Scriptura hoc solum in aranea spectet, quòd ejus opera fluxa sunt & evanida. Proinde cum his confert impiorum molimina, in quibus nihil est solidi. Sic *Esa.* 59. *verf.* 5. 6. *Texuerunt telas aranee*, &c. Quæ quidem ad Hæreticorum argutias referunt multi Veterum. *Hieronymus* Epistolâ

(b) *Hist. anim. l.* 9. *cap.* 39.
(c) *Lib.* 11. *cap.* 24.
(d) *De sollert. anim. cap.*
(e) *Hist.*
(f) *Lib. De anim. cap.*

lâ 139. ad *Cyprianum*, *Super perſona Hæreticorum ſcriptum eſt in* Eſaia, "Telam araneæ texunt, *qui parva & levia poteſt capere animalia, at muſcas, & culices, & cætera hujuſmodi; à fortioribus autem rumpuntur*, &c. *Gregorius Nazianzenus* de iiſdem Oratione vigeſima tertia, Τὴν μικρόλογον σοφίαν διάντου πλέω, ἢ τὰ τῆ ἀραχνίου νήματα, μυίας μὴ ἁρπάττοντα, ζῴοις δὲ ἰσχυρόμενα, ἅπα λίγα δακτύλοις, νὺξ ἄκρα τοις τῆ βαιοτέρου ἀφάπτει. *Minutum & jejunam illam ſapientiam magis deſpice, quam aranearum telas, quæ muſcas quidem retinent, à validis autem perrumpuntur, ne dicam à digitis, aut alio quopiam graviore corpore.* Et *Gregorius Nyſſenus* contra *Eunomium* Oratione prima, τοιοῦτον τοίνυν ἐστὶ ὃ φησι πᾶι τῆ ἀζιόῦν ὁ προφήτης, ὅτι ἰσὸν ἀράχνης ὑφάσμασιν· οὐ γὰρ ἐν ἐκείνοις σχῆμα μὴ ἐστὶ ξ ὑφάσματος, ὑπείσοις ξ ὐκ ἔστι ἐν τῷ σχήματι· ὁ γὰρ ἀφάμβῳ ὑδενὸς ὑφισαίτῳ ἅπτεται, περιφθειρομένων τῆ τῆ δακτύλων ἀφῆ τῆ ἀράχνιον νημάτων· τοιοῦτο ἐστὶ καὶ ἡ τῆ ματαίων λίξεων ἀνυπόστατος ἰσχύς. *Tale hoc fortaſſe, quod de impio Propheta dicit*, "Telam araneæ texunt. *Ut enim in illa figura quidem eſt textura, ſed nulla eſt in figura ſolidatas: quæ enim tangi nihil quod ſubſiſtat cenſu, peromnibus diſcutorum talia aranearum fila. Talis eſt etiam hac inanium dictorum textura, nihil firmum habens.* Proinde, cum quâ horâ *Monothelitarum* Hæreſin *Conſtantinopoli* damnaret ſexta *Synodus Oecumenica* Anno 681. telæ aranearum nigerrimæ magna copia in populum decidiſſent, id ita acceptum eſt, quaſi Deus tam inſolitâ pluviâ ſignificatum voluiſſet Hereſeos ſordes ex Eccleſia fuiſſe ejectas. Vide *Anaſtaſium*, *Reginonem Abbatem*, & alios. Alii eadem *Propheta* verba ad *Aſtrologos* referunt, de quibus *Baſilius* Homiliâ ſextâ in *Hexæmeron*, Ταῦτα μὲν αὐτῶν τὰ ζοφώδη ταις τῆ ἀραχνίου ὑφάσμασιν ἴσικε, ἅτε ὅταν μὲν πάνυ, ἢ μυῖα, ἢ τι τῆ παραπλησίως τούτοις ἀδύτιον ἐπιχειρῆ καταδῆσαι κρατῆται· ἐπειδὰν ξ τῆ ταχυτέρου τι ζώων ἐγγίζη, αὐτὸ τὸ ἱμάτιον διακόπλει, καὶ τὰ ἀδρανῆ ὑφάσματα διίρηξε καὶ ὑφάνιζε. Quæ ſic imitatur *Ambroſius* libri quarti in *Hexameron* capite quarto, *Vos, qui validiores eſtis, cum videritis Mathematicos, dicite*, "Telam araneæ texunt, *qua nec uſum alicujus poteſt habere, nec vincula, ſi in non quaſi cnlex, aut muſca, lapſa tua infirmitatis incurras, ſed quaſi paſſer aut columba caſſos invalidos prapetit volatus celeritate diſſolvas.* Quibus conſentanea hæc ſunt *Ariſtonis Chii* apud *Laertium* libro ſeptimo, Ἐοικέναι τὸς διαλεκτικὸς λόγος τοῖς ἀραχνίοις· ἃ καὶ τοι δοκοῦσι τεχνικῆ τι ἰμφαίνειν, ἄχρειά ἐστι, *ſimiles eſſe Dialecticos ſermones aranearum telis, quæ etſi quid artificioſum præferre videantur, ſunt inutiles.* Interim Prophetam agere certum eſt de mundanis hominibus, qui magno molimine nihil agunt, nec de operibus ſuis ullum fructum colligunt. Qua in parte aranææ non ſunt omnino ſimiles, quæ retia ſua non fruſtrà texit, cum iis muſcas captet, & culices, quibus veſcitur. Sed, ſi araneis profunt hæc retia, nobis tamen ſunt inutiles. Proinde impios *Propheta* non confert araneis, ſed eorum opera telis aranearum, quæ homunibus nihil profunt. *Texuerunt telas*, inquit *Propheta*, *tela illorum non erunt pro panno, neque operiunt ſe fabis ſuis.* Rectè igitur *Origenes*, & ad *Prophetæ* mentem, Homiliâ ſecundâ in *Pſalmum* trigeſimum octavum, *Omnia, qua texit, & agit peccator, tam nihil eſſe ſciat, quam illa, qua texit aranea, licet varia videantur, & compoſita, licet exquiſita quadam arte digeſta. Quanta texuerunt illi divites, qui ante nos fuerunt, qui diverſas varias artibus & callidis adinventionibus congregabant, qui magiſtratus, qui honores, qui conſulatus, diverſa ambitione quarebant, iſti omnes telas aranea texuerunt. Tam enim vana, tam frivola, quàm eſt aranea textrina, fuerunt omnia, qua gerebant.* Et in eundem *Pſalmum Hieronymus*, vel quiſquis eſt, *Ille, qui agit qua mundana vanitati ſunt apta, telas texit aranea juxta Eſaiam Prophetam, hoc eſt, dia noctuque in opere vano vacat, & nihil nutilia, ſed diſſolubilia, & corruptibilia operatur.* Et iſt *Pſalmum* octogeſimum nonum, *Quomodo aranea, qua mutus fila, & hac illucque diſcurrit, & texit tota die, labor quidem grandis eſt, ſed effectus nullus eſt: ſic & vita hominum hac illucque diſcurrit. Poſſeſſiones quærimus, divitias apparamus, procreamus filios, laboramus, in regna ſuſtollimur, & omnia facimus, & non intelligimus, quia aranea telas teximus.* Et *Gregorius* in *Jobum* libri decimi quinti capite nono, *Telas aranea comere eſt pro hujuſmodi concupiſcentia temporalia qualibet operari. Qua domo nulla ſtabilitate ſolidata ſunt, ea proculdubio vanus vita mortalis rapit.* Plura hujus argumenti vide in *Hieronymo*, *Cyrillo*, *Theodoreto*, & *Procopii* Commentariis in *Eſaiam*.

Eſaia loco parallelus eſt alius de hypocrita *Job. 8. verſ. 14. Fiducia ejus eſt domus aranea. Innitetur domui ſuæ, & illa non ſtabit: fulciet ſe ſuper eam, neque illa conſiſtet. Domus aranea* eſt ipſa tela, in qua plerumque degit, & fœtus ſuos parit. *Ariſtoteles* libri quinti *Hiſtoriæ* capite vigeſimo ſeptimo, poſtquam araneas docuit parere vermiculos, qui mutentur in araneas, Τίκτει δὲ πάντα μὲν ἐς ἀράχνιον· αἱμὰ τὰ μὲν ὁ λιπτὸν καὶ μικρὸν, τὰ δὲ ὡς παχὺ, καὶ τὰ μὲν ἕλκει ἐκ τοῦ τριγύλου, τὰ δὲ μίχρι τινὸς περίκειται ὑπὸ τῆ ἀραχνίε. *Eos omnes in tela parunt: ſed alios in ſubtili & brevi, alios in denſiore, alios omnino in cavo rotundo, alios ita ut aliquandiu tela illa tanquam faſcia obvolvantur.* Et infrà, Ἃς δὲ λοιμώνας ἀράχνια προαποτίκτειν ἐς ἀράχνιον, ᾧ τὸ μὲν ἥμισυ πρὸς ἀυταῖς ἰοι, τὸ δὲ ἥμισυ ἔξω· καὶ ἐν τούτῳ ἐπαίζουσι ζῶα ποιᾶζι· τὰ δὲ φαλάγγια τίκτει ἐς γέγγυθεν πλεξάμενα παχύν, ἐν ᾧ ἐπαίζουσι. *Proteſus aranea in tela parunt, cujus dimidium eſt ad ipſas matres, reliquum foris. Et in eadem tela incubant, & fœtum vivificant. Phalangia autem parunt, atque incubant in rete craſſo a ſe confecto.* Proinde *Gregorius Nazianzenus* Oratione trigeſimâ quartâ aranearum telas ſimul præbere ſcribit δικηόν τι γιμίαν, καὶ δήραν τῆ αἰθέρων ἀε προφῆς ἀπόλαυσιν, & *domum eximiam, & infirmorum animalium venationem in uſum ſibi.* Nec multo aliter *Piſidas* de aranea,

Ὃς διττὸν ἶσχυν ἐξ ἑνὸς ποιεῖ μίτυ,
Αἶσα πρὸς ἄγραν, καὶ πρὸς δίκτυον σίγην.

Qua ex uno filo duplex opus conficit, reto ad venationem, & domum ad habitationem. Tamen apud noſtros Scriptores domûs araneæ rara eſt mentio, ſed apud *Orientales* frequens. *Alcamus*, الجعبرة بيت العنكبوت Algiuduba, *domus aranea.* Eundem conſule in العكاشة & الشع & الوشع & الحق & العنطل & videbis totidem eſſe voces, quas *domum aranee* reddit. *Alkazuinius* etiam de aranea,

بيهي نسجه ويسعى ببيته فاذا وقعت
في مصيدته ذبابة تضطرب فيها ويمشي
اليها ويمص رطوبتها *Concinnat telam ſuam, & in domum ſuam aſcendit: & ſi muſca in rete incidat, ſtatim commota ad illam fertur, ut humorem ejus exſugat.* Alibi non reperi, neque capio ſatis, quod habet *Damir* de domo araneæ, هذا النوع ينسج

يَنسج بيته دائما مثل الشكل ويكون

سعة بيته بحيث يغبن فيه شخص

Hac animalis ſpecies domum ſuam ſemper texit figura triangularis, ita ut ſit in ea ſpatium, in quo lateat corpus ejus.

Paulus ad *Philippenſes* ſcribens capitis primi verſu ſexto confidit fore, ut qui in ipſis bonum opus inceperat, id perficiat uſque ad diem *Jeſu Chriſti*. Eâdem fiduciâ dicit *David* Pſalm. 57. verſ. 3. *Clamabo ad Deum excelſum* לאל עלי, *ad Deum, qui perficit erga me*, nempe opus, quod inceperat. Id enim eſſe ſupplendum patet, tam ex loco *Pauli* nuper adducto, quam ex *Pſalm.* 138. *verſ.* 8. ubi poſt hæc verba, יהוה יגמר בעדי, *Dominus perficiet pro me*, ſequitur in eodem verſu, *Opera manuum tuarum ne deſeras.* Sed longe aliud ſupplevit *Chaldæus* Interpres, qui *Davidis* verba, quæ diximus, ſic παραφράζει, אצלי קדם אלהא עלארא ותקיפא דזמין עבוביתא למנטר כפום אספלידא עזלא אבטולתי, *Rogabo coram Deo excelſo, & forti, qui deſtinavit aranearum, ut perficeret propter me telam in ere ſpelunca.* Cujus fabulæ confingendæ duplex videtur fuiſſe occaſio. Una, quod in titulo legitur *David Pſalmum* iſtum ſcripſiſſe, cum in ſpelunceam fugit à facie *Saulis*, 1 *Sam.* 24. verſ. 4. Altera, quod *Felici Nolano* Presbytero *Chriſtiano* tale quid acciditſſe narrabant. Is enim, cum à Tyranno ad necem quæreretur, fugiens in anguſto duorum parietum intervallo ſe occultavit, cujus aditus cum repente aranearum telis prætextus viſus eſſet, nemini recentis latebræ ſuſpicionem reliquit; atque ita ereptus è periculo eſt. Vide *Paulinum*, *Adamum*, & *Bedam* in illius vita. Idem acciditſſe *Davidi* in ſpelunca latenti voluit *Chaldæus* Interpres.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

De Scarabæo in *Græca* verſione *Habakuk* 2. *v.* 11.

Poëtę *vocem tribunum in ædibus, in quibus crimen perpetratum; ut* Hab. 2. verſ. 11. Lapis è pariete clamat, וכפיס, & *chaphis* è ligno reſpondet ei. *Ubi neſcitur quid ſit* כפיס chaphis. *Pleriſque eſt pars ædificii*, Aquilæ μάζα, Symmacho & Theodotioni σύνδεσμος, *Hieronymo* lignum quod inter junctiones ædificiorum eſt. Ἰμάντωσις *ſen* loramentum, *Eccleſ.* 22. *verſ.* 18. Heſychio στηγασμα, *Chaldæo* fruſtum, *Syro* clavus, *Arabi* paxillus. *At* Græcis καύδαξ ſcarabæus, *aut* σκώληξ vermis. *Quod alii alio*, Ambroſius *ad* Chriſtum *refert, qui* è ligno *clamavit, id eſt*, è cruce. Cyrillo & Theophylacto καύδαξ *ibi non eſt* ſcarabæus, *ſed* ligni compages. *Quod eſt ſine exemplo. At navibus* ferreum ligni vinculum, *ſed* in rota. Aquila μάζαν *reddit, quaſi* כפיס *ſit* מוט. Græci καύδαρον, *quaſi ſit* חפושית, *aut* ζωάρκτα, *id eſt*, ligni teredinem. *At* כפיס chaphis, Talmudicis *eſt later ſeſquipalmi, ut à menſura quidam lateres* beſſales *vocantur*, & didori, tetradori, pentadori. *Quæ ſignificatio hic quadrat.*

Nerei, crimine admiſſo, poſſe latere ſe putent, etiam ipſis ædibus, in quibus crimen eſt perpetratum, per Proſopopœiam ſermo tribuitur. Sic in *Euripidis Hippolyte* verſu 417.

(a) Οὐδὲ σκότον φίλουσιν ἢ ξυνεργάτην, Τέγεμά τ' ἔπαν, μήποτε φθεγγὰν αὐδῇ. (a) *Hæc Euripidis citat Lactantius in Iodoco.*

Neque tenebras conſcias expavescunt, & tecta adium, ne quando vocem edant. Et Juvenalis Satyrâ nonâ,

--- ſecretum divitis ullum
Eſſepotas? ſervi ſunt tacent, immota loquentur,
Et caus, & peſtes, & marmora ---

Tale illud in *Babylonios*, & quoſvis rapaces, & violentos dominos. *Hab.* 2. *verſ.* 11. 12. *Lapis è pariete clamat*, וכפיס, & CHAPHIS *è ligno reſpondet ei. Va ædificanti civitatem ex cædibus, & condenti urbem ex iniquitate.* In quibus *Prophetæ* verbis quid ſit כפיס *chaphis*, non ſatis conſtat. Hoc quidem in genere apparet ex ipſa contextûs ſerie כפיס aliquid eſſe in ædificio lapidi analogum. Sed quia verbum unum eſt ἐν τῷ ἅπαξ λεγομένῳ, de vera ejus interpretatione valde ambigitur, & diverſiſſimæ ſunt ſententiæ, quod veteres verſiones conferenti patebit. *Aquila* enim hic habuit μάζα (an *maſſa*) *de ligno reſpondebit*, ſenſu minus perſpicuo, cum non ſatis intelligatur, quid *maſſa ſit in ligno. Symmachus*, Σύνδεσμος ἐκ ξύλου, ut *Theodotio*, & *Quinta editio*, Σύνδεσμος ξύλου. Et hos ſequutus Hieronymus, *Lignum quod inter junctiones ædificiorum eſt.* Nempe, ſi illi credimus in *Commentariis* in hunc locum, כפיס *lignum* ſignificat, *quod ad continendos parietes in medio ſtructura ponitur*, & vulgo apud *Græcos* appellatur ἰμάντωσις. Propriè ἰμάντωσις eſt *corrigia calcei. Heſychius*, Ἰμάντωσις, σύνδεσμος ἢ κορυφίον ὑποδήματος· lege ἢ περιτόνιον. Sed ad ædificiorum compagem inde transfertur. *Suidas*, Ἰμάντωσις, δίκην ξύλων ἐμβαλόμενον ἐν τοῖς οἰκοδομήμασι. Unde *Sirachides* Eccleſ. 12. verſ. 18. Ἰμάντωσις ξυλίνη οἰκοδομὴν εἰς οἰκοδομὴν οὐ συνεστομωμένη ἐ διαλυθήσεται, *compages lignea in ædificatione connexa in terra motu non diſſolvetur.* Vulgatus *loramentum* optimè reddit. Ita enim eximiæ illæ *Gloſſa*, *Loramentum*, Ἰμάντωσις, οἰκοδομῶν· lege Ἰμάντωσις οἰκοδομῆς. Aliter στηγασμα *Græcè* dixeris. *Heſychius*, Στηγασματα, τὰ ἐν τοῖς τείχεσι, οἱ λιγνύθοι σύνδεσμοι. Jam ſi alii conſulantur, כפיס à *Chaldæa* redditur שפא כנו כרישא, *fruſtum è medio trabis:* à *Syro* ܦܣܝܠܐ ܡܢ ܩܪܝܫܐ, *clavus è ligno:* ab *Arabe* الوتد من الشجر *paxillus ex arbore.* At *Solomonis* כפיס eſt קסם *faſtuca.* Aben Ezræ המקום הקשה בעצי הקורות והוא הקרוי קשר כלשון לעז, *Locus durus in lignis trabium, qui vulgo nodus vocatur.* Pomario *laquearium.* Kimchio denique מהלכים קרוי הבתים, *ambulacrum contignatum in ædibus.* Qui quidem Interpretes ita inter ſe diverſi ſunt, ut in eo conveniant, aliquam ædificii partem, aut particulam ſaltem, verbo כפיס *chaphn*, ſignificari.

At jam alii ſequentur, quibus כפיס eſt animal, *ſcarabæus* nempe, vel *vermis.* In his *Graci Senatores*, Λιθῷ· ἐν τοίχῳ βοήσεται, καὶ καύδαξ· ἐκ ξύλου φθέγξεται αὐτό. *Lapis ex pariete clamabit, & ſcarabæus è ligno loquetur ea.* Pro quibus in *Hieronymo* editio prior αἰώνιος, ὡς σκώληξ *quaſi vermis in ligna loquens.* Et poſterior, σκώληξ *vermis de ligno loquetur ea.* Itaque καύδαρον *ſcarabæum*, aut σκώληκα *vermem* hic agnoſcunt multi Veterum, & variè interpretantur. *Theodoretus* de lapide & ſcarabæo hæc dicit ſtatuit ὑπερβολικῶς, quomodo *Chriſtus* ad *Judæos* de pueris dixit, *Si hi tacuerint, lapides clamabunt*, Luc. 19. verſ. 40. *Hieronymus ſcarabæi* nomine *magiſtros* quoſque perverſos intelligit, *qui turpis lucri gratiâ aſſumentes prædicationem crucis, loquuntur ex utere.*

Deus

Deus enim eorum venter eſt, & omnia ciborum cauſâ faciunt, qui redeuntur in ſtercus, quia ſcarabæus vermis eſt ſtercoris. Apud eundem alius *hæreticos* ſignificari putat, *quia dogmata habent ſtercori comparanda. Unde & Apoſtolus* doctrina veteris erroris dicit ſe reputâſſe ζημίωμα, *id eſt, ſtercora*, Phil. 3. verſ. 8. Ibidem etiam alius, per *lapidem, qui de pariete clamavit, Dominum Salvatorem* intelligi, & per *ſcarabæum de ligno loquentem, latronem qui Dominum blaſphemavit.* Denique, ut ab eodem additur, *ſunt nonnulli, qui putent cantharum de ligno loquentem ad Salvatoris perſonam referri poſſe. Quod impium eſſe*, inquit, *ex ordine ipſo ſermonis apparet. Cantharus enim de ligno loquetur ea, non intelligitur in bonam, ſed in malam partem.* Tamen ita accepit vir piſſimus, idemque maximi nominis, *Ambroſius* nimirum, cujus hæc verba ſunt in oratione *De obitu* Theodoſii: *Adoravit* (Helena) *illum, qui pependit in ligno*, &c. *illum, inquam, qui ſicut ſcarabæus clamavit, ut perſecutoribus ſuis peccata condonaret.* Et in *Lucam* cap. 23. *Vermis in cruce* (erat Dominus Jeſus) *ſcarabæus in cruce. Et bonus vermis, qui heſit in ligno. Bonus ſcarabæus, qui clamavit è ligno. Quid clamavit? Sequitur, Pater, dimitte illis. Clamavit quaſi ſcarabæus, Deus, Deus in me, reſpice in me, quare me dereliquiſti? Et bonus ſcarabæus, qui lutum corporis noſtri ante informe atque pigrum virtutum verſabat veſtigiis. Bonus ſcarabæus, qui de ſtercore erigit pauperem*, &c. Tale eſt, quod *Pierius* & *Aldrovandus*, tanquam ex *Auguſtino* citant, nondum tamen à me repertum: *Bonus ille ſcarabæus meus, non ea tantùm de cauſa, quod ungentus, quod ipſemet ſui auctor, mortalium ſpeciem induerit, ſed quod in hac face noſtra ſe volutârit, & ex ipſa naſci volverit.* Et quod in *Hieronymo* quidam *vermem in ligno loquentem illum eſſe ajunt, qui dicit in* Pſalmo "*Ego autem ſum vermis, & non homo.* Sed *Cyrillus*, ne cogatur ad tam aliena delabi, ſuſpicatur ibi κάνθαρον *Senioribus ſcarabæum* non eſſe, ſed id ipſum, quod reliquis Interpretibus ὑδατζμον ξύλου. Nempe, inquit, τάχα που τὰς ἐκ ξύλων μίτρας, ἢ τὴν ἐν αὐταῖς ἀσπαλακίδα ἢ ξύλον, ὅτου σύνδεσμα κατέλιπε σύνημμένον κατ' ἐκεῖνο καιρὸν, διὰ τὸ ὅπου πελοῖτ' ἀντίχειρ πρὸς τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς ἁρμονίαν, *illa ætate fortaſſe adhuc cunctis, & lignorum in iis connexionem, aut colligationem*, cantharos *appellabant, ea quod impoſitum ipſis teſtum multis quaſi pedibus ſuſtinerent.* Cui ſententiæ ſubſcribit *Theophylactus.* Res tamen eſt ſine exemplo, ut κανθάρῳ ita ſumatur. Itaque verſimilior fuiſſet hæc conjectura, ſi κανθὶς ſcribi voluiſſent pro recepto κάνθαρος, quia κανθὶς, *canthus*, eſt *ferreum ligni vinculum.* Quamvis neque hoc ſatisfaciat. Quia κανθὶς non dicitur ligni vinculum quodvis, ſed *ferreus ille circulus, quo rota vinciuntur.* Ἐπίσωτρον alii vocant. *Ovidius* in curru *Solis curvaturam rotæ.* Vide *Perſium Satyra* quinta, *Suidam, Euſtathium, Etymologicum magnum, Hieronymum* in *Ezechielem* libro tertio, *Vulgatum* Interpretem 3 Reg. 7. v. 33. &c.

Nunc docere conabimur quid reſpexerint ſinguli Interpretes voces כפיס. *Aquila* μάζαν videtur explicâſſe, quaſi כפיס ſit idem, quod *Græcum* κάκις. Nam κάκις *Heſychio* eſt μάζα. Alii *lignorum ενδέσμων*, aut *fruſtum trabis*, aut *clavum*, aut *ſubſcudem*, aut *paxillum*, aut *feſtucam*, aut *ligni nodum*, aut *ambulacrum contignatum*, aut *laqueare* reddiderunt; quia ex *Propheta* verbis כפיס, *chaphis è ligno*, &c. collegerunt voce כפיס aliquid ſignificari, quod ligneum, aut in ligno ſit. *Seniores* maluerunt κανθάριον, *ſcarabæum* interpretari; quia כפיס *chaphis*, alludit ad חפושית *chaphuſith*, vel *chippuſith*. Sic *Hebræi ſcarabæum* vocant, ut *Chaldæi* חפושתא *chippuſtha*; & *Arabes* cum Epentheſi خنفسا *chunphaſa*. Legitur in *Talmudico* Tractatu *Cholin*, cap. 3. fol. 67. b. כל הולך לרבות ארת החפושית וארת הרוכה להחפושית, *Omne animal multipes, ſcarabæum putà, & ſcarabæo ſimilia.* Et in Tractatu *De Idololatria* cap. 2. fol. 28. b. חרבא דחפושתא גלכניתא, *Adeps ſcarabæi magni.* Utroque loco *Gloſſator R. Selomo* explicat *Gallica* voce אישק רבום *eſcarbot*, Baal Aruch *Hiſpanica* סק רווז *ſcarvajo*, Pomarius *Italica* סקאר אבוני *ſcarabone. Scarabæus* ita dicitur ab *Hebræo* Verbo חפש *chaphas*, quod *ſcrutari* eſt; quia ſcrutatur ſtercora. Proinde *Gallorum* vulgus σκατοσκόπος, ſeu *ſtercoris ſcrutatorem* appellat. Pro *ſcarabæo* ζωύφιον *vermem* habuerunt duæ verſiones ἀνώνυμοι, ut intelligatur teredo, vermis ſpecies in ligno naſcens. Quia non videbatur convenire, ut ſcarabæus, qui vix alibi quam in ſtercore degit, *è ligno clamare* diceretur.

Ex his conſtat Veteres vocem כפיס *chaphis*, nonniſi ex conjectura interpretari. Quod nihil neceſſe fuit, cum eâ notione à *Talmudicis* uſurpetur, quæ poteſt hic habere locum. Is nimirum כפיס idem eſt, quod אריח, *later longus ſeſquipalmo*, ut לכינה, *later trium palmorum.* Ita definiunt Talmudici *in Bava Metſia* cap. 10. fol. 117. b. & in *Bava Bathra* cap. 1. fol. 3. a. Nempe lateres per palmos olim dimetiebantur. Et laterem didoron, tridoron, tetradoron, ac pentadoron, à duobus, tribus, quatuor, & quinque palmis nominant (*b*) *Plinius*, & (*c*) *Vitruvius.* Sed & *beſſalis later*, vel *beſſale* ſimpliciter, dictus eſt later δίσπηχυς, quia menſuram habet beſſis, id eſt, duos pedis trientes. Pes enim eſt trium palmorum. Ac proinde βίζαλον à *Græcis* recentioribus primo pro *beſſalis latere*, deinde etiam pro quovis latere eſt uſurpatum. *Tzetzes* Chil. 9. Hiſt. 275.

(*b*) *Plin.* 35. c. 14.
(*c*) *Vitruv.* lib. 2. c. 3.

Ὅπτὴν δὲ πλίνθον γάμαζε τὸν βίζαλον καλέμβε.
Τὸ βασιλικὸν μέτρημα γὰρ ὑπάρχει τὸ βίζαλον.

Cœlum autem laterem ſcito, quem beſalon *vocamus*: Babylonis *enim extructio fuit è beſale.* Ita כפיס propriè *later ſeſqui-palmi*, à *Propheta* ſumi videtur pro quovis latere. Et ejus verba ſic redderem, *Lapis ex pariete clamat, & later ex ligno reſpondet ei.* Agitur de pariete, in quo lapides & lateres inter ligneas trabes inſerti ſint, quales hodie multos videmus. In tali pariete lateres ex ligno reſpondent, id eſt, ex medio tabulato, in quo inter trabes ſunt diſpoſiti. Nihil opus eſt divinare, neque novam voci כפיס ſignificationem affingere, cum hæc conveniant ſatis. Accedit, quod cum in priore hemiſtichio *lapis clamare* dicatur, *laterem huic reſpondere* rectius dixeris, quam lignorum compagem, aut fruſtum trabis, aut ſubſcudem, aut paxillum, &c. quia inter lapides & lateres major eſt analogia. Quid enim aliud eſt later, quàm gleba terræ in lapidis duritiem excocta, quæque proinde in ædificio lapidis vice fungitur? Unde illud Sacri Scriptoris *Gen.* 11. *v.* 3. *Et fuerunt illis lateres pro lapidibus.*

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

De Tinea.

Tinea *à* φθίνω. *Initiale* Φ *ante Conſonam pereat, &* Θ *in* Τ *ſæpe mutatur.* Βρῶσις Matth. 6. v. 19. *non eſt eroſio, ſed tinea.* Σὴς tinea, *Hebræis* סס *ſas* Eſa. 51. v. 1. *Chaldæis* סכסא ſaſa, *Arabibus* سوس ſus, *unde dicta: item* עש as *Hebræis* tinea, *Chaldæis* עשא aſſa, *Arabibus* عثة otthſa, *unde. Blatta & tinea quid differant. Blatta purpura, & purpura quæ pars. Tinea proprium, laneas & lineas veſtes conſumere.* Ἰμάτια σητόβρωτα Job. 13. & Jac. 5. *Quid ſit* contineri coram tinea *Job.* 4. *verſ.* 19. *An cum tinea conferatur Deus,* Pſ. 39. verſ. 12. & *Oſ.* 5. *verſ.* 12. *Quomodo tinea theſauros corrumpat,* Matth. 6. & Luc. 12. *Veſtes olim in theſauris. Tineæ domus* Job. 27. 18. *non* Arcturi, *ut vult vir doctus. De tineis loca quatuor in* Græca *verſione, quæ* Hebræi *non agnoſcunt. In primo & ultimo malè leſtum.* In ſecundo רקב, *id eſt,* caries (*oſſium*) *pro* tinea *ſumptum, ut* & Sirach. 19. verſ. 3. *Tertius* Prov. 23. verſ. 20. *in* Hebræo *prorſus deeſt, quamvis illum habeant* Romanus, Chaldæus, Syrus, & Arabs *Interpres. In* Chaldæo *multa errata, quæ corriguntur.*

Tineam à tenacitate dici volunt *Iſidorus* & alii. Nos potius *ἀπὸ* φθίνω. Initiale φ periit, ut in Θεὸ pro θεὸς, & in Θερσφάγαι pro Φερσφάγαι & Θ mutatum in τ, ut paſſim. Ita ex λείθω fit *lateo,* ex πεθὼ *opto,* ex θεῖτω *timor, timeor,* ex θυμῶμαι *tumeo,* ex θῶς *tus,* ex θάλλω *talla,* & *veſtis* ex ἕανυι, & **tongue** vel **tonge** *Anglicum* & *Belgicum* ex *Græco* φθόγγ-.

Matth. 6. v. 19. σὴς καὶ βρῶσις ſunt ferè ſynonyma. Neque enim ibi βρῶσις eſt *eroſio,* ſed *tinea* ſpecies: & falluntur, qui putant rem eſſe ſine exemplo, ut *tinea* dicatur βρῶσις. Nam *Eſ.* 50. v 9. *Hebræum* עש *Senioribus,* & *Theodotioni* σὴς, & *Aquilæ* fuit ὁ βρῶζ. Ita teſtatur *Procopius* in *Eſaiam.* Et *Baruch.* 6. v. 11. de Gentium Diis dicitur, Οὗτοι δὲ ὑ διασῴζονται ἀπὸ τῆ, καὶ βρωμάτων. *His autem non liberantur ab arugine, & tineis.* Itaque βρῶσις, ſeu βρῶμα eſt *tinea.*

Sed *tinea* vulgatum nomen eſt σὴς, de cujus origine *Grammatici* fruſtrà diſputant, cum fiat ab *Hebræo* סס *ſas.* Extat id *Eſ.* 51. v. 8. וכעש יאכלם סס *Et ut lanam comedet eos ſas,* ſeu *tinea.* A *Chaldæis,* & *Syris* ſcribitur ܣܣܐ *ſaſa,* & ab *Arabibus,* سوس *ſus.* Et iiſdem شاس *ſaſa* Verbum *lanam tineis, cibum vermibus, frumentum curculionibus,* & *ovem pediculo ſcatere* ſignificat.

Hebræum aliud *tineæ* nomen עש *as,* in ſcriptis *Prophetices* ſæpe occurrit. Exempla vide *Job.* 4. v. 19. & 13. v. 28. & 27. v. 18. *Pſ.* 39. v. 12. & 50. v. 9. *Eſ.* 51. v. 8. *Oſ.* 5. v. 12. Idem *Chaldaicè* eſt עשא *aſſa,* & *Arabicè* عثة *otthſa.* Ut verbum عثى *atthſa* uſurpatur de tinea, quę lanam rodit. Neque dubium, quin *Hebraicè* עש, idem ſignificaverit. Quamvis *Pſ.* 6. v. 8. & 31. v. 11. Metaphoricè uſurpatur de oculis, & oſſibus, qui præ dolore contabeſcunt, quaſi à tinea conſumerentur.

Multi blattas & tineas pro ſynonymis habent, quia in *Poetis* ſæpe junguntur. *Horatius* libri ſecundi *Satyrâ* tertiâ,

— Cui ſtragula veſtis
Blattarum ac tinearum eſcæ putreſcat in arca.

Martialis libri ſexti *Epigrammate* ſexageſimo,

Quam multis tineas paſcunt, blattaſque diſerti.

Et libri decimi quarti *Epigrammate* trigeſimo ſeptimo,

Conſtrictos niſi das mihi libellos,
Admittam tineas, truceſque blattas.

Sed *blattas* inter ſcarabæorum genera reponere videtur *Plinius* libri undecimi capite vigeſimo octavo: & eaſdem deſcribit libri vigeſimi noni capite quinto, quomodo ταὶ σίλφας *Dioſcorides* libro ſecundo, quæ *Arabibus* ſunt جنات وردان *bonath wardan. Damir* porrò dicit الصرصور, id eſt, *gryllum,* eſſe in ſpeciebus ٣ جنات وردان. Quæ ſunt prorſus ἀσύτατα. Itaque amplius diſquirendum. Quid, quod apud ſequentis ævi Scriptores *blatta* plane aliud eſt, *purpura* ſcilicet, aut *purpuræ* genus? Sic *Eutropius* in *Nerone* ſcribit eum *piſcatum eſſe rotulis aureis, quæ funibus blatteis extrahebat:* pro eo, quod *Suetonius; Piſcatus eſt reti aureo, purpurâ coccoque funibus nexis.* Et *Lampridius* de *Heliogabalo, Paraverat ſimes blatta & ſerico & cocco intortos, quibus, ſi neceſſe eſſet, laqueo vitam finiret.* Et *Vopiſcus* de *Aureliano, conceſſiſſe ut blatteas matronæ tunicas haberent. Sidonius* libri noni Epiſtolâ decimâ tertiâ *Tonantio,*

Rutilaſque ferre blattas,
Recoquente quas aheno
Melibœa *fucat unda.*

Et Epiſtola decimâ ſexta *Firmino,*

Blattiſer vel quam tribuit Senatus?

id eſt, *Senatorum* ordo purpuratus. Et *Carmine* quinto,

Pontus *Caſtorea, blattam* Tyrus, *æra* Corinthus.

Et *Theodoricus* Rex *Theonis* apud *Caſſiodorum* libri primi Epiſtolâ undecimâ, *Cum blatta, quam noſtra cubiculo dare annis ſingulis conſuevi ſti, venire feſtina. Cum blatta,* id eſt, *cum purpura,* ut totam Epiſtolam legenti conſtabit. Proinde *blattea* (lege *blattea*) *Gloſſario,* eſt βρόμος αἵματος ἢ κογχυλίου, *grumus ſanguinis conchyliorum.* Et *Athenæo* βλάττιον βυζάντιον eſt ὅσον ἡ ἰνὸς ἡ πορφύρας, *os naris purpuræ.* Et *tunicam blateam* pro *purpureâ Gregorius Turonenſis,* ut βλάττιον pro *purpura Nicetas, Cedrenus,* & *Codinus* non ùno in loco uſurpant. Unde compoſitas voces ἐξωβλάττιος, *ſerico-blattum,* & *blattoſericum,* ex idoneis Scriptoribus proferremus, ſi tanti eſſet.

Sed, ad tineam ut redeamus, nihil in ea tam proprium eſt, quàm quod præcipuè lanam, & laneas veſtes, conſumit. Hinc *Philoſophum Hiſtoriæ* libri quinti capite trigeſimo ſecundo quædam animalia gigni narrat ἐκ ἱδρῶτος, καὶ ὅσα ἐξ ἱδρῶτος ἐσὶν, ὅσον οὐ σῆτες, ὃ ἱματίοφαγοῦσι μάλιτα, ὅταν κονιορτώδη ᾖ τὰ ἱμάτια, *in lanis, & iis, quæ ex lanis conſtant, ut tinea, quæ tunc maximè oriuntur, cum lana ſunt pulverulenta.* Et de iiſdem paulò poſt, Γίνεται δὲ ἐκ χιτῶνος ὁ ζωύλλιον ὕτος. *Naſcitur etiam in tunicis ille vermis.* Ut de polio *Theophraſtus Hiſtoriæ* libri primi capite decimo ſexto, Τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὰς σῆτας τὰς ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθόν. *Hoc etiam contra tineas, quæ ſunt in veſtibus, utile eſt.* Quibus *Menander* ita concinit,

Καὶ πάντα τὰ λυμαινόμενα ἔσωθεν ἐνδύσει,
Οἷον ὁ μὲν ἰὸς ἡ σίδηρον, ἡ δὲ σὴς ξύλον·
Τὸ δ' ἱμάτιον ὁ σὴς, ἡ δὲ θρὶξ ξύλον.

Et quæcunque corrumpunt intus ſunt, ut rubigo ferrum, ſi advertas, & veſtem tinea, & teredo lignum. Et *Plinius* libri undecimi capite trigeſimo quinto, *Pulvis in lanis & veſte tineas creat.* Et *Iſidorus, Tinea vermis veſtimentorum, dicta quòd* TENEAT. *Arabes* quoque, ut *Avicenna* Tomi ſecundi paginâ 136. الاسنتين

الافسنتين يمنع الثياب عن التسوس

Abſinthium veſtes prohibet à tinea generatione. Damnr de-

السوس دود يوقع في الصوف

nique, & *Alcamus*,

Tinea, *vermis*, *qui in lanam incidit*. Proinde in Sacris Scriptoribus nihil tam frequens, quam ab ea lanam & veſtes abſumi. Sic Job. 13. v. 28. *Ut veſtem comedat illum tinea.* Eſ. 50. 9. *Omnes illi ut pannus veterafcent. Tinea conſumet eos.* Eſ. 51. v. 8. *Quaſi veſtem conſumet eos* עש *as*, *& tanquam lanam erodet eos* סס *ſus*, id eſt, *tinea*, quam *Hebræi*, ut docuimus, utraque voce nominant. *Sirach.* 42. v. 13. *De veſtimentis procedit tinea.* Hinc compoſita vox κνιζωτος, *a tinea conſumptus*, eſt in veſtium Epithetis. Ut in *Græca* verſione *Job.* 13. v. 28. Ὁ παλαιὸς, &c. ὥζπερ ἱμάτιον ζητίζωτον. Et *Jacob.* 5. v. 2. Ἱμάτια ὑμῶν ζητίζωτα γέγονε. Sunt & alia de tinea loca minus expreſſa, quæ tamen eodem reſpiciunt. Sic *Job.* 4. v. 19. de hominibus dicitur, qui habitant domos luteas, quorum fundamentum eſt in pulvere; *Conterent eos coram tinea.* Senſus eſt, fore, ut conterantur, & abſumantur, quomodo à tinea veſtes conteri atque abſumi ſolent. Et *Pſal.* 39. *verſ.* 12. *Cum increpationibus pro peccato verum corripis, diſſolvis tanquam tinea deſiderabilia ejus.* Vult occulta Dei maledictione reprobos ipſos tabeſcere, & quidquid illis chariſſimum eſt ſenſim diſſolvi, & conſumi, quomodo tinea cæco morſu abſumit pretioſiſſima quæque veſtimenta. Quo ipſo ſenſu dicit *Oſ.* 5. *verſ.* 12. *Ero ut tinea Ephraimitis.* Neque timendum eſt, ne vilefcat Dei majeſtas, cum à *Prophetis* confertur cum tam vili animalculo. Nam, ſi propriè loqui velimus, non confertur Deus cum tinea: ſed lenta Dei judicia cum vitio, quod à tinea veſti accidit. Senſim enim id inoleſcit, ita ut quod prius ſolidum atque integrum videbatur, tandem tacito morſu conficiatur, atque exedatur.

Petes quorſum theſauros *Chriſtus* in terra congeri vetet, ubi tinea corrumpit, *Matth.* 6. *v.* 19. 20. & *Luc.* 12. v. 33. cum in lapides, & pretioſa metalla, ex quibus potiſſimum theſauri conſtant, tinea nihil poſſit? Reſpondeo non ſolum gemmas, & aurum, vel argentum, ſed veſtes quoque à Veteribus in theſauris fuiſſe repoſitas. Hinc *Eſdr.* 2. v. 69. *Dederunt, in theſaurum operis, auri drachmarum unum & ſoxaginta millia, & argenti minarum quinque millia, & Sacerdotales tunicas centum.* Et *Nehem.* 7. v. 70. Athirſata *dedit in theſaurum auri mille drachmas, crateras quinquaginta, tunicas Sacerdotales quingentas triginta.* Et *Job.* 27. v. 16. *Si* (in theſaurum) *congeſſerit argentum ut pulverem, & ut lutum comparaverit veſtem.* Proinde apud *Poetam Æneidos* libro nono deſcribitur *Meſſapus.*

— dives pillaï veſtis & auri.

Et, *Suſis* captis, *Alexander* in Regiis theſauris reperit περσέφυρα Ἑρμιονικὴς τάλαντα πεντακισχίλια, συγκεκομμένα ἐξ ἑτῶν ἕνδεκα διὰ δέκατου διακοσίων, *purpura* Hermionicæ, *talenta quinque millia, quæ annos decem minus ducentis ibi repoſita fuerat.* Ita habetur in *Plutarcho.*

Tinea domus eſt foramen, quod in veſte aut panno confecit. Quæ domus eſt parum firma, cum atteratur in dies illa ipſa tineæ tabe, qua primo conſtructa fuerat, donec pannus ipſe, in quo domus eſt, in nihilum abeat. Rectè igitur *Jobus* de impio, cujus labores ſunt vani, & irriti, capitis vigeſimi ſeptimi verſu decimo octavo, *Ædificat ut tinea domum ſuam, & ut tugurium, quod fecit* pomorum *cuſtos.* Quod opus eſt σύντομος λόγος, quia, pomis collectis, diruitur, aut negligitur. Fatendum interim vocem עש *as*, quæ alibi *tineam* ſonat, pro *Arcturo* ſumi *Job.* 9. *v.* 9. Quod ſequutus vir doctiſſimus verba *Jobi*, quæ diximus, ita interpretatur; *Ut ædificaveris quaſi* Arcturi *domum ſuam, erit velut tugurium, quod fecit cuſtos.* Ac ſic *Job* velit impios ædes ſplendidas & magnificas ſibi extruere, quæque tanquam in cœlo ſint, inſtar *Arcturi* domus: ſed tamen parùm durent, & ſtatim deſtruantur, velut ὑπωροφυλάκιον. Verum enimverò hæc verſio à mente Sacri Scriptoris prorſus eſt aliena. Sic enim opponuntur duo hemiſtichia, quę *Job* conjunxit. Et ejuſdem rei duæ ſimilitudines ſic divelluntur, quaſi ad diverſa referantur.

Præter loca, quæ citavimus, quatuor alia de tineis in *Græca* verſione occurrunt, ſed *Hebræis* reclamantibus. Illa tamen hic obiter indicare non pigebit. Primus locus eſt in *Jobo*, in fine capitis trigeſimi ſecundi; ubi *Hebræus* textus, ישאני עשני, *Tollet me, qui fecit me*, *Græci* autem ἔμε ὄντως ἐδωτει, quaſi legerint ישאני עשין. Secundus eſt *Prov.* 14. *v.* 30. ubi *Hebræa* ורקב עצמות קנאה, *Et caries oſſium, invidia.* Sed *Græca*, Σὴς δὲ ὀστέων, καρδία αἰδήμων. *Tinea autem oſſium, cor verecundum:* vix ullo ſenſu, niſi legatur καρδία ζηλωτὴς, *cor invidum.* Quod mutatum putaverim in καρδία αἰδήμων, quia ejuſdem capitis verſu decimo pro *Hebræi* לב יודע, legitur καρδία αἰδήμων. Utut ſit, cauſæ non defuerunt, cur רקב *raceb*, quod proprié *carnem* & *putredinem* ſonat, *tineam* reddiderint. Videntur enim רקב & עש pro ſynonymis poni *Job.* 13. *verſ.* 28. & *Oſ.* 5. *v.* 12. Et in *Chaldæis* Paraphraſibus voces ejuſdem originis רוקבא *rukba*, & רקבוביתא *rakbubitha*, pro *tinea* uſurpantur *Eſa.* 51. *verſ.* 8. & *Job.* 27. *verſ.* 18. Itaque, ſi oſſa tineæ morſibus eſſent obnoxia, non diſpliceret, quod *Hebræa* רקב עצמות *Græci* redduntur ζὴς ὀστέων. Similis, ut conjectamus, locus *Sirachidæ* de mœchâ capitis decimi noni verſu tertio, Ὥσπερ ξύλοις σαπροῖς συμπεπλεγμένοις ἀκρόπρεμνος ζὴς ἐν ἀνδρὶ βλάπτει καρδίαν, *Ut tinea in veſte, & vermis in ligno, ita triſtitia viri lædit cor*, in *Hebræo* textu neque vola, neque veſtigium eſt. Tamen olim fuiſſe lectum, ex eo fit veriſimile, quod præter *Origenem*, qui citat in *Matthæi* caput decimum tertium, eum penè totidem verbis exhibent veteres Interpretes, quotquot ſunt, *Romanus*, *Chaldæus*, *Syrus*, & *Arabs.* Niſi quod in *Chaldæum* Paraphraſin menda quædam irrepſerunt ex *Syra* corrigenda. In hac enim ita habetur, امر حصا كعثا صلمر كحقحا حصا وحصا حمحا صحصا كحصا ؟ *Ut tinea veſtem, & ut caries ligna, ita mœror lædit cor viri.* Sed in *Chaldæa* legitur סמא *ſama argentum*, pro סכא *ſaſa*, *tinea* & מלטיתא *maltitha*, vox nihili pro בלטיתא *baltitha*: id eſt, *caries*, & כוחרא *mechara* per *Cheth*, pro מרא *mehara*, per *He*, *lædo*, à Radice חרר, quæ *ladere*, *nocere*, & *moleſtum eſſe*, ſignificat. Penè me fugerant *Hieronymus* & *Auguſtinus*: quorum hic eundem locum citat *De civitate Dei* libri vigeſimi primi capite nono: ille in *Commentariis in Eſaiam* pene in fine, ſed tanquam obelo notatum. *In Proverbius*, inquit, *Tinea oſſium, cor intelligenti: & iterum ſub obelo, Sicut tinea veſtimentum, & vermis lignum, ſic mœror exercuciat cor viri.* Obelis nempe, ſeu virgulis, notaverat *Origenes* quæ ex ſuperfluo videbantur addita, ut teſtatur idem *Hieronymus* Præfatione in *Pentateuchum* & *Paralipomena*. Itaque utut extet hic locus in veterum verſionibus, obelo tamen illum confodit *Origenes*, quia in *Hebræo* non reperit.

Quartus locus eſt *Mich.* 7. *v.* 4. Τὸ ἀγαθὸν αὐτῶν ὡς σὴς ἐκτρώγων. *Bona eorum ut tinea exedens*, pro *Hebraeis* טובם כחרק, *Optimus eorum ut ſpina eſt.* An pro כחרק legerunt כהרקב, *ſicut carnes*, vel, ut alibi reddunt, *ſicut tinea?*

CAPUT VIGESIMUM SEXTUM.

Varia Vermis nomina, & de Vermibus in homine vivo & mortuo.

Vermis *nec* à vertendo, *nec* à verrendo, *nec* à vere, *ut volunt: ſed ex* Græco ἕλμις *præfixo* digamma *Æolico. Et* ἕλμις *quaſi* ἄλμις ἀπὸ τῆς ἁλίσθαι. Σκώληξ *ut* σκέλλεται, ἀπὸ τῆς σκέλλειν. *Hebraeum* רמה rimma, & תולע thola: *quorum prius* Arabibus *eſt* tinea. *In poſteriore* ר *eſt Servile, & Radix eſt* לוע vorare. *Multa voces, in quibus* Thau *Servile ſpeciem habet Radicalis. Vermes etiam in vivo homine*, Job. 7. v. 5. Herodes Agrippa σκωληκόβρωτος. *Idem de* Antiocho 2 Macchab. 9. v. 9. *Et in Hiſtoria de* Pheretima, Caſſandro, Herode Aſcalonita, Alexandro *impoſtore apud* Lucianum, Galerio Maximiniano, Juliano Juliani *Apoſtatæ patruo*, Neſtorio, & Dodone. *Vermes mortuo ſuperterminuntur*, Eſ. 14. *Gloria hominis ſic putredo, καὶ σκώληκες, potius ſic Cæſarum*, 1 Macchab. 2. *Cadaveris hæreditas vermes, & coopertorium, vermium hæreditas cadaver*, Eccleſ. 10. v. 13. & 19. v. 9. *Vermis* Jobi *mater & ſoror*, Job. 17. *Sors omnibus communis*, Job. 21. כתקו רמה, exſugit eum vermis, *Job.* 24. *v.* 20. *Male alis*, dulcis eſt ei vermis.

Lumbricus Græcè eſt ἕλμις, apud *Ariſtotelem, Hippocratem, Dioſcoridem, Galenum, Alexandrum Aphrodiſæum*, atque alios optimæ notæ Scriptores. Inde Romanum *verma*, R & L permutatis, & præfixo *digamma Æolico*. Quomodo *Velia, vemo, Veſta, veſtis, veſperus*, facta ex Græcis Ἑλεία, ἑμέω, Ἑστία, ἑσθὴς, ἕσπερος. Valeat igitur *Grammaticuli*, qui *vermem à vertendo*, vel *à verrendo* dici volunt, vel *à verno tempore*, quo potiſſimum è terra exeat. Sed ἕλμις, quaſi ἄλμις, ἀπὸ τῆς ἑλίσσω non incommode deducatur, quia *varie torquetur & convolvitur*. Porrò ut ἕλμις *lumbricum*, ita σκώληξ *vermem* in genere ſonat; quod Nomen, per multas ambages, tandem deflectit ἀπὸ τῆς ζελίσσω *magnus Etymologus*. Neque fortaſſe id malè. Inde enim eſt ζέλυτος, quale tandem ſit *cadaver*, quod vermes depaſcuntur.

Vermis Hebraicè dicitur רמה *rimma*, & תולע *thola*, vel תולעה *tholea*, & תולעת *tholaath*. Prioris exempla habes *Exod.* 16. *v.* 24. *Eſa.* 14. *v.* 11. & multoties in *Jobo*. Poſterioris *Exod.* 16. *v.* 20. *Deut.* 28. *v.* 39. *Job.* 25. *v.* 6. *Pſal.* 22. *v.* 7. *Jon.* 4. *v.* 7. Et in aliquot *Eſaiæ* locis. רמה *rimma*, ut *Hebraico vermem*, ſic *Arabicè* الارضة *tineam* ſonat, & جالبة العظام *cariem oſſium:* ut رم *ramma* Verbum de oſſe *putrefacere eſt* & *carioſum fieri*. Ita habet *Alcamus*. At *Hebraicum* רמם *ramam*, eſt σκωληκίαν *verminare:* ut eum de Manna dicitur *Exod* 16. *v.* 20. וירם תולעים *Et verminavit*, (ſeu *produxit*) *vermes*. In altero *vermis* nomine תולע *thola*, creditum eſt hactenus *Thau* eſſe Radicale: ego Servile eſſe putaverim, & fieri à Radice לוע, quomodo à Radice דוק, vel דק, Nomen תורק *Cant.* 1. *verſ.* 3. Nempe לוע *vorare* eſt, & *deglutire:* unde Nomen תולע, *vermis* vel maximè convenit, qui fere totus ventere eſt, & miſerorum hominum viſcera aſſiduis morſibus lacerat, & depaſcitur. *Serenus Samonicus* capite trigeſimo primo,

Quid non adverſum miſeris mortalibus addit
Natura, interno cum viſcere tænia ſerpens
Et lambricus edax vivant inimica creantis?
Quod genus aſſiduo læniat præcordia morſu.

Si objeceris in תולעים *Nahum.* 2. *v.* 3. *Thau* palam eſſe Radicale, quod evinci videtur ex ipſa Verbi forma: Reſpondebo idem eſſe judicium de *Chaldaïs*, aut *Talmudicis* verbis תבל, *miſcere*, תחל vel התחיל, *incipere*, נתבן, *aptari*, תכם, *fricare*, יתלעב, *irridere*, תרם, *ſeparare*, אתפח, *intumeſcere*, unde תפיחרה, *tumor:* in quibus tamen omnibus *Thau* Servile eſt, non Radicale. Nam תבל, eſt à בלל, בלל à תחל unde תחלה, *initium*; נתבן à כון, unde תכונה, *diſpoſitio*; ככם à תכם, vel כסכם à תלעב; תרם à רום, unde תרומה, *oblatio* & *ſeparatio*; אתפח & תפיחרה à נפח. Quæ exempla apertè docent quandoque Servile *Thau* ſpeciem habere Radicalis.

Scriptura vermes deſcribit in homine, plantis, & cibis, item in ligno, ſi *Græcos*, & *Hieronymum* ſequimur. Hominem porrò hic intellige tam vivum, quam mortuum. Quippe etiam in vivis hominibus vermes ebullire notum eſt. Proinde *Job* de ſe dicit capitis ſeptimo verſu quinto, *Induta eſt caro mea vermibus:* id eſt, Vermes me undequaque obſident, & veſtis inſtar ambiunt. Nempe ex maligno illo ulcere, quo, permittente Deo, eum affligerat Diabolus, *Job.* 2. *verſ.* 7. vermes per totum corpus ebulliebant. Quod multis fuit lethiferum. Sic de *Antiocho Epiphane* jamjam morituro legitur 2 *Macchab.* 9. *v.* 9. Ὥστε ἐκ τοῦ σώματος ἕλμιν πολλὴν ἀναζέειν, καὶ ζῶντα ἐν ὀδύναις καὶ ἀλγηδόσι τὰς σάρκας αὐτοῦ διαπίπτειν. *Ita ut ex impii corpore vermes ebullirent, ejuſque viventis carnes cum doloribus & angoribus deciderent.* Et *Allor.* 13. *verſ.* 23. *Herodes Agrippa* γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξεν, aut, ut habet diſertius *Beza* codex vetuſtiſſimus, γενόμενος σκωληκόβρωτος ἔτι ζῶν, ἵνατις ἐξέψυξε, *cum adhuc vivus à vermibus eſſet eroſus, ita exſpiravit.* Ut in *Herode Aſcalonita à Joſepho* deſcribitur ἧς αἰδοῖα σῆψιν σκώληκας ἐμποιοῦσα, *pudenda putrefactio vermes generans, Antiquitatum* libri decimi ſeptimi capite octavo. Et in *Herodoti Melpomene Pheretima* ζῶσα ὑπὸλίων ἐξείζετο, *vivens vermibus ebullit.* In *Pauſania Bœoticis Caſſander Antipatri* filius ἐπλήθυε νόσῳ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ζῶντος ἐγίνοντο ὑπολαὶ, *aquis inter cutem pleuris obiit*, & *ex viventis etiamnum corpore cruperunt undique vermes.* In *Lucianæ Pſeudo-mante* impoſtor *Alexander* ἀνῄρεθη, ὑπὸ Ποδαλιρίου υἱοῦ, διαπεπυϊκότος ἤδη, μέχρι ἧς βουβῶνος, καὶ σκωλήκων ζέοντος, *obiit ut* Podalirii *filius, pede ad inguen uſque putrefacto, & vermibus ebullitus.* Ut de *Galerio Maximiniano* Imperatore tradit *Euſebius Hiſtoriæ* libri octavi capite decimo ſexto, Ἀφ' οὗ (σωλήνχνων) ἀλικτόν τι πλῆθος σκωλήκων βρύον, θαυμαστὴ ἦν ὀδμὴ ἀπόπνοιν. *Ex ejus viſceribus ſcaturiviſſe vermium vim infinitam, quæ lethalem odorem exhalaverit.* Et de *Diocletiano Eutychius Alexandrinus* pag. 406. وكان الدود يخرج من جسده بدنه ويتساقط من لحمه الي الارض وسقط لسانه مع جنكه ومات *Ita verminavit corpus ejus, ut vermes ex ipſius carne in terram caderent: & lingua quoque cum fauchbus decidit, & mortuus eſt.* Quibus non

non abſimilia hæc *Cedreni* de eodem, Τῆς γλώσσης αὐτῆ σαπείσης μετὰ ϐ φύματος, καὶ πλεῖσ@ σκωλήκων διαῤῥαδέντ τὸ πνεῦμα ἀπήϊξεν. *Cum lingua ejus, cum ipſis ſanctus putrefacta, vermium copiam ebullifſet, vitam abrupit.* Et *Sozomenus* libri quinti capite octavo, de *Juliano*, *Julium* apoſtatæ patruo, cujus pudendum computruerat; Κατεζαπεῖναι τὰ αἰδοῖα ἐξ ἑκάστης αὐτῶν μοίρας, καὶ τὸ παθ@ ἐκρεῖτο τ᾽ τ ἰατρῶν τέχνης. *Et ibi putrefacta carnes in vermes mutata ſint, & Medicorum artem vis morbi ſuperabat. Noſtrum* quoque, ſi *Evagrio* credimus libri primi capite ſeptimo, τὴν γλῶσσαν, σκώληξι διαῤῥωθεὶς, ὅλη τὰ μείζω τε καὶ ἀθάνατα κατ᾽ αὐτὸ δικαιότερα μεττκήκοτε, *linguam à vermibus eroſus ad graviora & ſempiterna ſupplicia ipſi merito inflagenda migravit.* Quale quod ex *Surio* refert *Baronius* ad Annum 698. de *Dodone*, qui *Lambertum Tungrenſem* Epiſcopum interfecerat: Dodonis *viſcera omnia ſtatim computruiſſe, eaque mirè fœtentia per os rejecit, ac tandem, propter nimiam fœtoris insolentiam, corpus ejus in* Moſam *projectum eſt, vermibus & tabe corruptum.* Alibi probavimus non ſine magno errore hæc ad phthiriaſin referri. Hi vermes à *Talmudicis* vocantur קוקיאנין *kokjanin*, in Tractatu *Cholin*, & *Beracoth*, & *De Sabbatho*.

Etiam de iis vermibus, à quibus cadavera ſtatim à morte abſumuntur, ſæpe meminêre Sacri Scriptores, ut ferocientis hominis faſtum deprimant, qui tandem cecidit in prædam tam vili animalculo. Sic de Rege *Babylonis* legitur *Eſa.* 14. *verſ.* 11. *Subſternetur tibi lumbricus, & vermis te operiet.* Et *Matthæus* de *Antiocho* dicit 1 *Macchab.* 2. *verſ.* 62. *Verba viri peccatoris ne timeatis, gloria enim ejus in ſtercus & vermes abitura eſt.* Græcè, εἰς κοπρίαν, καὶ εἰς ζωλῆκας. Malim, εἰς σαπρίαν, *in putredinem, & vermes*; quia in *Græca* verſione hæc duo ſæpe junguntur: ut *Job.* 7. *verſ.* 5. ἐν σαπρίᾳ σκωλήκων, *in putredine vermium.* Et *Job.* 25. *verſ.* 6. Ἀνθρωπ@ σαπρία, καὶ υἱὸς ἀνθρώπ ζωληξ. *Homo eſt putredo, & filius hominis vermis. Sirachides* quoque hominem in genere eidem fato ſubjicit, cum ſcribit *Eccleſ.* 10. *verſ.* 13. *Cum moritur homo, in hæreditatem habebit reptilia, & beſtias, & vermes.* Et, inverſâ ſententiâ, *Eccleſ.* 19. *verſ.* 3. *Tinea & vermes eum in hæreditatem habebunt.* Quia utrumque verum, & cadaver habere vermes, & ab iis haberi. Sed & *Job*, tanquam brevi moriturus, & omni vitæ iſtius cogitatione abdicatâ, capitis decimi ſeptimi verſu decimo quarto, *Foveæ dixi, Puer meus; & vermi, Mater & ſoror mea es. Matrem* vocat & *ſororem*, potiùs quàm *patrem* & *fratrem*; quia ibi vermis eſt רמה vox Fœminini generis. Et capitis vigeſimi primi verſu vigeſimo ſexto, ut doceat piis & impiis communem eſſe ſortem, *Pariter*, inquit, *in pulvere jacent, & vermis obtegit eos.* Quale eſt, quod de impio ſcribit *Job.* 24. *verſ.* 20. מתקו רמה, *exſugit eum vermis*, per Generis Enallagen in hac lingua frequentem; Fœmininum enim eſt Nomen, & Verbum Maſculinum. Alii, *dulcis eſt vermis*, ſenſu valde obſcuro, nec cum verbis ſatis congruo. Dicendum enim fuiſſet, מתק לו רמה. Ut *Job.* 21. *verſ.* 33. מתקו לו רגבי נחל, *Dulces ei fuerunt gleba torrentis.* Itaque nobis hoc loco מתק eſt *exſugere*, quomodo *Syri* uſurpant. Unde eſt quòd *Arabs* hic habet امتصهم *exſugit eos.* Et *Jo. Baptiſta Ferrarius* in *Lexico Syriaco*, ܡܨ *fuxit*, ܡܨܨ *fuctus.*

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

De Vermibus in plantis, in ligno, & in cibis.

Vermes vitium, Deut. 28. v. 39. *Græcis* ἴνες, *vel* ἴκτε. *Unde* Hercules ἰνικτὴ@. Ἀπὸ ϑ ἴκτου, à lædendo. *Hic vermis Latinis* involvulus, convolvulus, volvox. *Vermis peremptus* kikajon, *Jon.* 4. *v.* 7. *Ergo* kikajon *non* κολόκυνθα cucurbita. *Eam enim vermes non tangunt. Inde Proverbium*, Τρέφει@ κολοκύνθας. *Sed* kikajon *eſt* κρότων ricinus. *Proverbium* Κρότων@ ὑγιείᾳ@ *nec de plantis, nec de animalibus dicitur, ſed de* Crotone *urbe. In Scriptura toties* תולעת שני, vermis dibaphi *coccii. Nam ut purpura dibapha, ita & coccus. Cocci deſcriptio ex* Dioſcoride. *Ejus grana cur* cuſculia *dicta. In aliis vermiculis, ex quorum ſanie coccineus color. Inde* κόκκ@ *Latinis* vermiculus, *Græcè etiam* σκωλήκιον, & σκώληξ. Emblemate vermiculatus. Pelles vermiculatæ, *id eſt*, coccineæ.

Arabibus قرمز kermez *tam* vermis, *quàm* color, *qui Recentioribus* carneſinus. *De* kermez *multa.* Chaldæis *color* זהורי zehori, *à luce & ſplendore. Pro* He *Syris* Cheth, *&* Samaritani Ajin *hic habent.* Æthiopicum ΛϷ: laja *pro* Ægyptio ΚΑΛΑΛΙΑ. *Tria loca de verme ligni in* Græca *aut* Vulgata *verſione* Hebraïs *ignota. Primus* 2 Reg. 23. v. 8. *in Vulgata* quaſi tenerrimus ligni vermiculus. *Nunquid potens*, quaſi tenerrimi l. v. *Ibi enim naſcetur. Hæc verſio unde ſit nata. Secundus in* Græca *Prov.* 12. *v.* 4. Sicut in ligno vermis, *Hebraïs* ut caries in oſſibus. *Cauſa erroris. Tertius Prov.* 25. *v.* 20. Ut tinea in veſte, & vermis in ligno, *&c. Quæ* Hebræi *non habent, ſed omnes verſiones, & multi* Patrum. *Vermis ligni quatuor genera. In his thrips, à quo ligna croſa pro ſigillo apud* Lacones. Ῥῆξις & δὴξ ligni vermes, *unde* Heſiodo ἀδηκτοτάτη. Teredo *in mari, & navibus*, coſſus *vel* cuſus, *unde* Gusano Hiſpanis *pro ligni verme.* Tarmes *idem. Ejuſdem vermis tria nomina* Arabica. *Mannam cur in craſtinum ſervari prohibuerit Deus.* Iſraelitarum *incredulitas. Cur Manna contra mandatum ſervata vermes produxerit. Id fuiſſe miraculoſum. In hac hiſtoria* תולע & רמה *promiſcuè ſumi, ut in* Jobo, & Eſaia. *Num.* 11. *v.* 20. *coturnices* לזרא, *ideſt*, in vermem *nonnullis*; *ſed id incertum. Conferuntur hujus vocis verſiones.* Samaritana & Onkelos *emendantur. Vera verſio aſſerta, & ex* Arabiſmo *probata.*

Jam de plantarum vermibus, in quibus qui rodit vites, *Deut.* 28. *verſ.* 39. *Vineas plantabis, & coles: ſed vinum non bibes, neque colliges, quia comedet illas vermis. Vermes vitibus infeſtos Græci* peculiari nomine vocant ἴνας, vel ἴκτας, à Singulari ἶψ, vel ἶξ. *Theophraſtus* libri tertii *De cauſis* capite vigeſimo ſeptimo poſtquam egit de vermibus, qui malis innaſcuntur; Παραπλήσιον δὲ τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἀμπέλων· καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ τοῖς τοιούτοις οἱ ἶνες γίνονται. *Hinc proximum, quod & vitibus evenit: in his enim* Auſtro *potiſſimum ipſes gignuntur.* Et infra, Ἐπαν δὲ ἀ γένωνται τὸ ὅλον ἶνες· ὅταν ὑπνῶσι τε, καὶ λυμῇ@, μηδ᾽ ὑστερῇ@ ὁ τὸν ὑπάρχῃ. *Ipſes alicubi prorſus non generantur. Nempe ubi lenes ſpirant venti, neque humidus, & pinguis locus eſt.* Hinc *Strabo* docet libro decimo tertio, Ἡρακλεῖ ἰπποτόνον, *Herculem Ipſetonum* ab iis *Erythræis* coli, qui *Melunten* accolunt, ἔτι φθαρτικὸν τ ἀμπελοφάγον ἴπτε, *quia ipſes vitis*

vnibus infeſtos perdit. Jonice κῦς pro πῦς, & κοτὲ pro ποτὲ dicitur: ita κῖκι pro ἴκμς. Quomodo ſcripſit *Alcman. Ammonius* in libello *De ſimilibus*, &c. Ἴκες (λέγεται) τὸ διαφθείρον τὰς ὀφθαλμὰς ἢ ἀμπίλους. Ἄλλως δὲ, Ποιήλου ἴκα, ἢ ὀφθαλμῶν ἀμπίλιαι ἐλατῆρα. Ikes *dicuntur animalcula, quæ oculos vitium comedunt.* Alcman, "*Varium* ikem, *vitis ocalorum perditorem.* Proinde *Heſychius*, Ἶξ, ζῳδίδιόν τι ἀμπέλους διῶλυν. Sed ἶξ eſt antiquius. Fit enim ἀπὸ τῆς ἴκτου, quod *ledere* & *nocere* eſt. *Latinè* hic vermis *involvolus* vocatur, & *convolvolus*, & *volvox*. Plautus *Ciſtellaria* Actus quarti Scenâ ſecundâ,

LA. *Imitatur nequam beſtiam, & damnificam.*
PH. *Sed quamnam amabo?*
LA. *Involvolum, quæ in pampino ſolio intorta implicat ſeſe.*

Plinius libri decimi ſeptimi capite vigeſimo octavo, *Ne convolvulus ſias in viaca*, &c. Et paulò poſt, *Alii* volvocem *appellant, animal prærodens pubeſcentes uvas.* Sed *Feſtus, Plautum* ſequutus; *Involvolus, vermiculi genus, qui ſe involvit pampino.*

Aliud memoratur vermiculi genus *Jon.* 4. *v.* 7. qui perculſit *kikayon*, ita ut exaruerit. Unde conjectura non levis *Hebræi* voce קיקיון *kikayon*, non ſignificari κολόκυθαν, *cucurbitam*, quomodo *Græci* verterant. *Gracum* enim *Proverbium* vetus ex *Epicharmo* citat *Athenæus* libro ſecundo, Ἧττόν σε κολοκύθας, *Cucurbita ſanior*: cujus ratio hęc eſſe dicitur, quod cucurbita vermiculis nullo modo ſit obnoxia. Et vero jam nemo eſt, paulò humanior, qui non habeat compertiſſimum *kikayon* eſſe κρότωνα, ſeu *ricinum*, quem *Herodotus* ἐλαιόκαρπον, id eſt, *oleali ſimilem*. Ægyptii, apud *Strabonem*, *Dioſcoridem*, & *Plinium*, κίκι. *Talmudices* קיק *kik*; *Arabes* & *Pœni*, apud *Hieronymum*, & alios, الخروع *elcheroa*; officinæ *palmam Chriſti* nominant. At, inquies, tam κρότων, ſeu *ricini*, quam cucurbitæ ſanitatem prædicârunt *Græci* veteres, quorum hoc eſt *Proverbium*, Κρότων ὑγιέστερον, *Ricino ſanior*. Citant *Suidas*, *Zenodotus*, *Apoſtolius*. Et eo alludit *Palladas* in *Epigrammate* de *Diæthibus* libri primi *Anthologiæ* capite trigeſimo nono. Inde igitur colligere eſt tam ricinum, quam cucurbitam vermibus eſſe inacceſſa. Reſponderi queat hoc *Proverbio* non agi de planta ricino, ſed de ricino animali: quæ *Suidæ* ſententia eſt. Is enim ricinum animal ideo ſanum aut integrum dici ſtatuit, quia eſt πάντοθεν ὅμοιον, καὶ μηδεμίαν ἔχει διακοπὴν, ἀλλ' ἰσηλίκων ἁπλῶν, undiquaque ſibi ſimile, cum nullam habeat inciſuram, ſed ſit omnino planum. Sed aliud habeo, quod regeram, nempe illud Adagium neque ad ricinum plantam, neque ad ricinum animal, ſed ad *Crotonem* urbem pertinere; quam fuiſſe ſaluberrimam vel ex eo probatur, quod tot numero athletas, atque in his *Milonem* illum παλυδρόμητον protulerit. Cùm ſcilicet *Myſcellus* & *Archias Delphos* ſe contuliſſent, oraculum conſulturi de loco condendæ urbis, ab *Apolline* rogati, utrum mallent

Πλοῦτον ἔχειν κτεάνων, ἢ τερπνοτάτην ὑγίειαν,
Divitiis pollere, locoſve habitare ſalubres.

Salubritatem *Myſcellus*, & *Archias* divitias elegit. Proinde *Myſcello Croton*, & *Archiæ Syracuſæ* condendæ obtigerunt. Quarum urbium illa ſaluberrima, ſed pauper: hæc ditiſſima fuit, ſed inſalubris. Hiſtoriam referunt *Strabo* libro ſexto, *Stephanus* in Συράκουσαι, *Suidas* verbo Ἀρχίας, & ruſſus in Μύκηνες, & *Ariſtophanis Scholiaſtes* in *Equitibus* ad verbum πλουτοῦσιν, quo *Comicus Athenis* tribuit *Syracuſarum* opes, & *Crotonis* ſalubritatem. Itaque nullus dubito, quin eo referendum ſit Veterum Adagium, Κρότωνος ὑγιέστερος, quod malè redditur *Ricino ſanior*, cum reddendum fuerit, *Crotone ſalubrior.*

Eſt & in plantarum vermibus *vermis coccí*, de quo *Moſes* minimum triginta locis. Sic *Exod.* 25. *v.* 4. *Et hyacinthinum, & purpuram,* ותולעת שני, *& vermem coccí.* Pro quo, inverſis vocibus, legas שני תולעת, *coccum vermis*, Levit. 14. *v.* 4. & ſæpe alibi. Nec ſemper junguntur hæ voces. Nam שני pro *cocco* quandoque ſolum occurrit, ut *Gen.* 38. *v.* 28. 30. *Joſ.* 2. *v.* 18. 21. &c. Et viciſſim תולע, id eſt, *vermis*, in nonnullis Scripturæ locis, per ſe *coccum* ſignificat, ſine additione vocis שני. Sic *Eſ.* 1. *v.* 18. *Si rubra fuerint* (peccata veſtra) כתולע *ut vermis*, id eſt, *ut coccus.* Et *Thren.* 4. *v.* 5. האמנים קלי תולע, *qui nutriebantur in verme*, id eſt, *in coccino*, ſeu *coccineis veſtibus.* Hinc *Nahum.* 2. *v.* 3. *Bellatores* כתלעים *vermiculati*, id eſt, *coccinati. Græci* reddunt ἐμπαίζοντες, *illudentes*, quaſi legerint כתלעגים, ut conjectat vir doctiſſimus, & in his exercitatiſſimus. Sed vox התלעג non eſt in uſu. Itaque nullus dubito, quin legerint כתעללים. Nam התעלל eſt ἐμπαίζειν, & תעלולים ἐμπαίγματα, vel ἐμπαίγματα, quomodo iidem reddunt octo Scripturæ locis. Jam operæ-pretium erit docere, quorſum *coccum* שני dicatur, aut תולע, ſive conjunctæ, aut ſeparatæ ſint voces. Et שני quidem *iterationem* ſonat. Fit enim à Verbo שנה, quod *iterare* & *duplicare* eſt. Itaque שני propriè eſt δίκαφον. Purpuræ apud Veteres fuit id Epithetum, quia bis tingebatur. *Horatius* libri ſecundi *Odâ* decimâ ſextâ,

— *Te bis* Afro
Murice tincta
Veſtiunt lana. —

Ovidius *De Arte* libri tertii verſu 170.

Nec quæ bis Tyrio *murice lana rubet.*

Tibullus libro quarto in laude *Sulpiciæ*,

Sola puellarum digna eſt, cui mollia cariis
Vellera det ſuccis bis madefacta Tyros.

Martialis libri quarti *Epigrammate* quarto,

Quod bis murice vellus inquinatum.

Cicero Epiſtolâ decimâ ſextâ libri ſecundi, *Curius noſter dibaphum cogitat.* Et Epiſtolâ decimâ libri ſecundi ad *Atticum*, Vatinii *ſtrumam Sacerdotis* διβάφῳ *veſtiant. Plinius* libri noni capite trigeſimo nono, *Dibapha tunc dicebatur: quia bis tincta eſſet, velut magnifico impendio, qualiter nunc omnes penè commodiores purpura tinguntur.* Et ibidem *Cornelius Nepos*, poſtquam egit de violacea & rubra purpura; *Hæc ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denarios mille non poterat emi.* Ut igitur *Græci* δίκαφον appellârunt quod purpurâ, ita *Hebræi* שני *ſani*, quod cocco bis tinctum ſuit. Neque obſcurum, cur תולעת שני, *coccum vermis*, aut תולעת שני, *vermem coccí*, aut ſolùm תולע, *vermem* iidem appellaverint. Apud *Dioſcoridem* libro quarto κόκκος βαφικὴ *coccus tinctoria* eſt θάμνος μικρὸς φρυγανώδης, ᾧ πρόσκεινται τὰ κόκκια οἷς φασὶ, *frutex parvus ſurculoſus, cui grana ut lentes adhærent. Cuſculia* vocat *Plinius* libri decimi ſexti capite octavo, id eſt, κοκκύλια, quia è cortice eraduntur. *Græce* enim κοκκύλιον eſt *minutius excreſcentes præfecare.* Porrò, ut magnus auctor in *Solinum* aſſerit, ea grana *ſi atent minus parvis vermiculis, quorum ſanies coccino tingendo præclara eſt, & eximium illum colorem, quem nos miramur, & adorârunt Veteres, efficit. Hinc vermiculum pro ipſo cocco dixerunt.* Gloſſę *noſtræ*, κόκκος, vermiculus. *Edite*, Κόκκος, βάμμα, vermicula, hoc coccum. *Hinc emblemata vermiculatum* Lucilio, *coccineo colore tinctum. Nam teſſela illa, quibus pavimenta variabant, diverſis coloribus erant tincta. Fallunturi qui aliter exponunt. Apud* Hieronymum *in Epiſtolis pelles vermiculatæ, quas alio loco coccineas dixerat.* Plinius *lib.* 24. *cap.* 4. *de cocco dicis, Eſt autem genus ex eo in* Africa *ferè aut* Aſia *naſcens, colorisque in vermiculum ſe mutans, quod ideo* ſcolecion *vocant.* Hæc ille pagina 272. Et ruſſus pag. 1214. *Apud receatores* Græcos κώκκος *paſſim pro cocco. Ut in* Democriti *ſuppoſitum opere De purpura tingenda ratione*, κώκκος ἐλατίας *pro* cocco Gala-

Galatico, & σκώληξ ὁ τροφίμων. *Vermem etiam* Latini *appellavere*. Gloſſæ *veteres*, *Fucus*, vermiculus. *Unde* vermi-tinctum. Hactenus vir eximius. Ex quibus cum conſtet ſatis, cur *coccum Hebraice* dicatur *vermis*, ſolum addimus *Arabes* id ipſum ſignificare per vocem قرمز *kirmiz*, vel *kermez*, ut vulgò efferunt. *Alcamus*, القرمز صبغ ارمني يكون

من عصارة دود يكون في ارحامهم

Alkermez, *color* Armenius, *qui exprimitur è vermibus, in quorum viſceribus latet*. Et *Sariphi*,

القرمز اسم حيوان واقع علي شجرة

الامارة وهو نوع من نبات البلوط سوا

Alkermez, *nomen animalis insidentis ſuper ilicem, qua eſt ſpecies quercus mediocris*, &c. Alii in *Abenbitare*,

القرمز هو حيوان يتكون علي

الشوك وعلي نبات يستعمل وقود

النار يكون بين الشعر والعشب في

النوسط وقضبانه كثيرة دقاق ويتكون

هذا الحيوان عليه كانه العدس وهو

في اول تكونه صغير ثم لا يزال

يكبر حتي يكون في قدر العدس

Alkermez *eſt animal, quod in ſpinoſa planta generatur, & in arbuſto, ex quo ſulphurata fiunt ad ignem accendendum, media magnitudinis inter herbam & arborem, ramis multis, ſed tenuibus. Hoc autem animal inſtar lentis eſt initio valde parvum, ſed augeri non deſinit, donec ciceris magnitudinem æquabit*. Ibidem multo plura ſunt, & citantur quæcunque de cocco habent *Dioſcorides* & *Galenus* tanquam dicta de *kermez*. Unde conſtat *Arabum kermez* eſſe *Græcorum* κόκκος βαφικός, & hâc voce tam *granum tinctorium* ſignificari quam *vermem*, ex cujus ſanie color elicitur. Ex *kermez* formatur قرمزي *kermezi*, nobis *cramoiſi*, voce palam ex *Arabibus* mutuata, ut *vermeil* ex *vermiculo*, quæ vox pro *cocco* eſt frequens in *Vulgata* verſione. Is ipſe color *Chaldais* זהורי *zehori*, dicitur à *luce & ſplendore*. Illis enim זהור *zehor*, *lucem* ſonat. *Syri* per *Cheth* ﬠ scribunt, & *Samaritani* per *Ajin* ﬠ prout literæ *He*, *Cheth*, & *Ajin* facile permutantur. *Æthiopibus* idem eſt ቀ: *laus*, voce, niſi fallor, decurtata ex *Ægyptia* ΚΑΛΑΛΙΑ, unde *Callamus* vel *Calamus color*. *Heſychius*, Καλλάϊνοι, οἱ τὴν ἀλουργίδα πωλοῦντες, καὶ παὸ παρφυρίδι χρῶμα, &c. καὶ παρ' Ἀργανθίῳ χρῶμα καλλάϊνον, &c. Κάλλαια τὰ βαπτὰ ἱμάτια. Sed de his alibi.

Nunc, ſi ſequimur Interpretes, erit, quod dicamus de vermelligni. Nam in catalogo fortium *Davidis* ita habet *Vulgata* verſio 2 *Reg*. 23. v. 8. *Ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni vermiculus, qui ſuccinctos interfectis impetu uno*. Et *Græca* Prov. 12. v. 4. Ὥσπερ δὲ ἐν ξύλῳ σκώληξ, οὕτως ἀνδρὶ ἀνθρώπου γυνὴ πανοῦργος. *Sicut in ligno vermis, ſic viram perdit mulier malefica*. Et 25. v. 20. Ὥσπερ σὴς ἐν ἱματίῳ, καὶ ζωύλης ἐν ξύλῳ, &c. *Sicut tinea in veſte, & vermis in ligno, ita triſtitia viri lædit cor*: ſed tria iſta loca in *Hebræo* textu aut plane deſunt, aut multò aliter ſe habent. In primo non capio quid ſit *tenerrimus ligni vermiculus*. Et clarior eſſet ſenſus, ſi ſcriberetur, *tenerrimi ligni vermiculus*; id eſt, in tenerrimo ligno naſci ſolitus. *Baſilius Seleucienſis* Conc. 12. Οἱ (κώληκες τοῖς ἀσκωλοτέροις τῶν ξύλων ἐπιτίκτονται μᾶλλον. *Vermes tenerrimis lignis maximè inſeruntur*. Sed, quocunque modo ſcribas, vix, ac nevix quidem *Latina* verba cum *Hebræis* conciliaveris, quæ habent הוא עדינו העצני, *Is eſt Adino Eſnita*, ut *Græca* Ἀδινὸς ὁ Ἀσωναῖος. Utut enim poſtrema vox העצני, ad עץ, id eſt, *lignum alludere* videri poſſit, ut præcedens עדינו ad ערן, & עדן, quâ *delicia ſignificantur*, & *quod tenerum & delicatum eſt*: in his tamen de vermiculo ne γνῶ quidem habetur. Sed *Hebræi* nugatores, hunc locum ad *Davidem* referentes, neſcio quid de verme muginantur, quod veteri Interpreti potuit imponere. Ita enim ad hæc verba *R. Selomo* ex *Hebræis* vetuſtioribus, כשעסק בתורה כורך ומקשר עצמו כתולעת כמו שיתורו בימיו ובשעה שהיה למלחמה קשה כעץ. Et *Kimchius*, בשעה שהיה עסק בתורה משך עצמו כתולעת ובשעה שהיה יוצא למלחמה נקשה עצמו כעץ. Senſus eſt, *Davidem* dici עדינו *Adino*, a *deliciis* facto nomine, quia cum occupabatur in lege, deliciabatur in ea, vermis inſtar, qui convolvitur, & ſe contorquet. Sed eundem עצני vocari, tanquam à *ligno*, quia in bellum proditurus, ligni inſtar, durum ac rigidum ſe exhibebat. Secundus locus in *Hebræo* non habet, *ſicut in ligno vermis*, ſed כרקב בעצמותיו, *ut caries in oſſibus ejus*. Neque vox בעצמותיו reddi poteſt *in ligno* niſi è ſeptem literis quatuor poſtremæ inducantur. Tertii loci in *Hebræo* textu neque volum eſſe, neque velligium, monuimus in capite *Do tinea*, quamvis illum admittant præter *Græcos* Interpretes *Romanus*, *Chaldæus*, *Syrus*, & *Arabs*: & è veteribus citent *Origenes* in *Matthæum* capite decimo tertio, *Auguſtinus* libri vigeſimi primi *De civitate Dei* capite nono, & *Hieronymus* in ultimum *Eſaiæ*; ſed ſub obelo, ut diximus.

Interim vermium in ligno naſcentium plures traduntur ſpecies. *Theophraſtus* libri quinti *Hiſtoriæ* capite quinto, Ἐκφύονται δὲ τὰ μὲν ἐν τῇ θαλάττῃ ζωύμενα ὑπὸ τερηδόνος· τὰ δ' ἐν τῇ γῇ ὑπὸ σκωλήκων, καὶ θριπῶν· ἀ γὰρ γίνεται τερηδών, αὕτ' ἐν τῇ θαλάττῃ· ἔχει δὲ ἡ τερηδὼν τῷ μὲν μεγάθει μικρὸν κεφαλὴν δὲ ἔχει μεγάλην, καὶ ὀδόντας· οἱ δὲ θρῖπες ὅμοιοι τοῖς σκώληξιν, ὑφ' ὧν πεπαίονται κατὰ μικρὸν τὰ ξύλα. Unde ſumpta hæc *Plinii*, licet nonnihil diverſa, libri decimi ſexti capite quadrageſimo primo, *Infeſtantium* (ligna) *quatuor genera. Teredines, caput ad pertinem graviſſimo, rodunt dentibus. Ha tantum in mari ſentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici. Terreſtres tineas vocant. Culicibus vero ſimiles thripas. Quartum eſt & è vermiculorum genere*, &c. Ad *Theophraſti* & *Plinii* teredinem pertinent hæc *Poetæ* libro primo *De Ponto*,

Eſtur, & occultæ vitiata teredine navis.

Alii ſolum dicunt teredinem in ligno generari. *Plutarchus Sympoſiacum* libri ſecundi Quæſtione tertia, Τερηδόνες ἐμφύονται ξύλῳ κατὰ σῆψιν ὑγρότητος, ἢ πλῆθος. *Heſychius* Τερηδών, ζωύλης ἐκτὸς ἐν ξύλῳ. *Suidas* ξυλοτρώκτην vocat. De thripe notandum eſt priſcos *Laconas* pro ſigillis habuiſſe ligna ab eo eroſa: quod inventum *Herculi* tribuit *Phalo-ſtephanus*. *Heſychius* in Θριπόζωστος σφραγὶς *Lycophronis* verſu 708. Quo alludens in *Luciano Lexiphanes* olivas ſuas ſe ſervare dicit ὑπὸ σφραγῖσι θριπηδήτοις *ſub ſigillis a thripe maximè eroſis*. Id enim eſt, θριπηδήτις. *Heſychius*, Θριπηδητόν, ξύλον ὑπὸ θρίπων βεβρωμένον· οἱ γὰρ ἐν τοῖς ξύλοις

ξύλοις οὔτε ὕπνος ἐκαλύπτο. Eidem *Heſychio* Τίμοξ eſt σκώληξ ὁ ξύλοις. Et *Tzetzæ* δρὺξ, διὰ τὸ σκώληκας ἐγγινομένους ὑδρὸν ξύλου. Unde *Heſiodo* in *Operibus & Dierum* dicitur ſylva, quæ hujuſmodi vermes non gignit. Romanis id ipſum fuit *coſſus*. *Plinius* libri undecimi capite trigeſimo tertio, *Quædam ex imbre generantur in terra, quædam & in ligno. Nec enim coſſi tantum in eo, ſed etiam tabani ex eo naſcuntur.* Feſtus, cosst *ab antiquis dicebantur natura rugoſi corporis homines, a ſimilitudine vermium ligno edentium, qui* coſſi *appellantur.* Sequior ætas *cuſos* pro *coſſis* dixit. *Gloſſa*, *Cuſus*, ξύλου ζωάριον. Unde Hiſpanum *Guſano*. *Tarmes* etiam locum hic habet, licet *Feſto* ſit *genus vermiculi carnem exedens*, & *Iſidoro vermis lardi*. In *Vitruvio* enim abies *alu tarmitem, ab eoque vitiatur*. Et in *Plauti Moſtellaria* Actus tertii Scena penultima ligneos ædium poſtes *ambos ab infimo tarmes ſecat*. *Arabice* idem vermis قتع *katha* vocatur. *Damir*, القتع دود يكون في الخشب ياكله ALKATHA, *vermis, qui eſt in ligno illud exedens*. Sed magis in uſu ſunt سرفة *ſerpha*, & ارضة *ardha*, unde vernaculum *artre*. *Damir*, الارضه دويبة صغيرة كنصف العدسة تاكل الخشب ويقال لها السرفة Alardha, *animalculum dimidia lente non majus, lignum rodens, quod alter* ſerpha *vocatur*. Et infra, من شافها ان تبني لنفسها بيتا حسنا من عيدان تجمعها مثل عزل العنكبوت منحرطا من اسفله الي اعلاه وفي العربي جهاته باب مربع *E natura ejus eſt, ut ſibi pulchram domum exſtruat è lignis, quæ diſponit, ut aranea netum ſuum, tornatili opere, ab imo uſque ad ſummum, & in una facie porta eſt quadrata*, &c. Cætera ibi vide.

De Manna, quæ, contra Dei mandatum in poſterum ſervata, putreſcebat, & producebat vermes, *Exod.* 16. *v.* 19. 20. multa obſervant *Theologi*. 1. Similem legi prohibitionem de agno *Paſchatis* Exod. 12. v. 10. *Nihil ex eo reliquum faciens in mane uſque*. Et de ſacrificio Euchariſtico *Levit.* 22. *v.* 30. *Eodem die comedatur, ne quidquam ex eo ſervetis uſque mane*. Quia in iis, quæ ad Dei cultum quocunque modo pertinent, ut in Sacramentorum & ſacrificiorum celebratione, comperendinare non licet, & de die in diem differre. Præterea noluit Deus *Iſraelitas*, de poſtero ſollicitos, quidquam de Manna per diffidentiam ſervare. Illos pendere voluit ex providentia ſua, qua etiam corvis proſpicit, & paſſeculis. Quo verba *Chriſti* pertinent *Matth.* 7. *v.* 31. 34. *Ne eſtote ſollicite dicentes, Quid edemus? aut Quid bibemus?* &c. *Ne eſtote ſollicite de craſtino: craſtinus enim dies de ſe ipſo ſollicitus erit. Unicuique dies vexatio ſua ſufficit*. Et *Apoſtoli* Hebr. 13. v. 5. *Sint mores veſtri ſine avaritia. Eſtote contenti præſentibus. Dixit enim ipſe, Non te deſeram, neque te derelinquam*. 2. Ex eo, quod, inter tot miracula, de Dei verbo diffidunt, incredulitatem colligunt in animis hominum altiſſimas agere radices, nec niſi ab ipſo Deo poſſe revelli, ac proinde *Epheſ.* 2. *v.* 8. fidem vocari *donum Dei*. 3. Mannam computruiſſe, & vermes produxiſſe, juſto Dei judicio notant, eoque mituſſimo. Immorigeros enim, quos Deus in ſeipſis plectere potuiſſet, ſolum punivit in cibo, quem contra mandatum ſervaverant. Et hoc ipſo docuit, quam verè dicatur ab Apoſtolo *Tit.* 1. *v.* 15. *Omnia munda mundis. Iis autem, qui polluti ſunt; & non credunt, nihil eſt mundum; quia pollutæ eſt eorum mens, & conſcientia*. 4. Tam ſubitam in Manna corruptionem extraordinariam & miraculoſam fuiſſe ex eo eliciunt, quod non ſolum à die ſexta in ſeptimam, ſed & in arca fœderis per aliquot ſæcula manſerit incorrupta. Ut de vulgari Manna taceamus, quæ in annum unum, aut alterum, ſæpe ſervatur. Sed hæc ſunt alterius loci. Obiter nota in hac Hiſtoria רמה & תולעים idem eſſe. Legitur enim Manna produxiſſe תולעים, cum ſervata eſt contra mandatum: ſed, cum vigilia Sabbathi in poſterum ſervata eſt, prout præceperat Deus, *non computruit*, inquit, *Moſes, neque fuit in ea* רמה. Ergo תולעת & רמה ſunt prorſus ſynonyma. Proinde *Job.* 25. *v.* 6. & *Eſ.* 14. 11. in eodem verſu ponuntur tanquam ἰσοδύναμα.

Sunt, qui coturnices etiam in vermes verſas fuiſſe colligunt, ex eo, quod dicit Deus *Num.* 11. *v.* 20. *Uſque ad plenum menſem comedetis, donec exeat è naribus veſtris, & ſit vobis* לזרא, *in* ZARA. Ita enim *Rabbi Abnar* in *Midbar Rabba* ſectione ſeptima, מאי לזרא לדודא או שאחיה אותן דודא בסעיהון, *Quid eſt* in ZARA? *Id eſt*, in vermes. *Aut vivificabo eas* (carnes,) *ut fiant vermes in viſceribus ipſorum*. Sed hęc verſio valde incerta eſt. Alii enim קרא, *crotonem*, aut *ricinum* reddunt. *Baal Aruch* בוצנא *tumorem*, quomodo legendum puto in *Samaritano* pro ΞΒΘΥ *Jonathan*, ריחוק *abominationem*. *Onkelos*, תבלא, *ſcandalum*: pro quo legerim תפלא, *inſipidum*. *Syrus*, أَحْمَى, *cruditatem*: ut & *Symmachus*, ἀπαυδίαν. *Arabs Erpenianus*, غرب *averſionem*. Alter *Pariſiis* editus, مرال *maciem*. Manuſcripti duo, تبشمون *naſeabitis*; ut *Hieronymus*, *naſeam*. *Septuag.* χολὴν, *bilem*. *Baal Hatturim*, חלי מעים, *tormina viſcerum*. Quia per *Gematriam* hæ duæ voces idem valent, quod זרא, nempe ccvIII. Iis accedo, qui *naſeam* & *faſtidium* vertunt, quomodo *Hieronymus*, *Jonathan*, quidam *Arabum*, & *Hebræi* recentiores. Quia זאר *dſaara Arabicè* de cibo eſt *faſtidire* & *abhorrere*. Id porrò factum ex זרא *zara*, per Metatheſin, & mutationem ז *Zajin* in *Dſal*; quæ in illis linguis fere perpetua eſt. Et hæc optimè cohærent. Carnes, quas tam avidè appetitis, vobis largiri non deſinam, donec ſint vobis faſtidio. Itaque falluntur, qui זרא *zara*, *vermis genus* eſſe contendunt.

CAPUT

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

De Vermibus *Metaphoricis.*

Homo vermis, Job. 25. v. 6. Pſal. 22. v. 7. Eſ. 41. v. 14. πρὸς ἐξυβρισμὸν, *ut in* Homero Harpalion. *In verme duo contemnuntur: 1. origo: 2. ipſa natura. Animal cæcum, ſurdum, informe, inerme, ſine pedibus, omnibus injuriis expoſitum. Rudimentum animalis potius quam verum animal. Tria loca, quæ allata ſunt, quomodo inter ſe differant: 1. de homine in genere, 2. de Chriſto, 3. de Eccleſia. Et pro ratione perſonarum varie intelliguntur. Homo in ſe vere ut vermis.* Chriſtus *& Eccleſia vermes in hominum opinione. De* Chriſti *ſimilitudine cum verme multa prater rem afferri. Cur pœna* Inferorum *cum immortali verme conferantur. Vermis eſt peccati conſcientia, qua reos perpetuo mordet. Vermem etiam ad corpus pertinere probat* Auguſtinus *ex* Eccleſ. 7. v. 17. *ſed falſa verſione deceptus.* Tityi *vultur in fabulis idem ſignificavit, quod ille vermis.*

Sunt etiam in Scriptura vermes *Metaphorici*, de quibus ſupereſt agendum. Ita homo quandoque vocatur *vermis:* ut *Job. 25. v. 5. 6. En! uſque ad Lunam non lucebit, & ſtellæ non ſunt mundæ in oculis ejus. Quanto minus homo vermis, & filius hominis vermiculus?* Et *Pſal. 22. v. 7. Ego ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & contemptus à populo.* Et *Eſ. 41. v. 14. Noli timere, vermis* Jacob. Quæ pertinent πρὸς ἐξυβρισμόν. Sic *Iliad. ε'. Harpalion*, homo non magnæ rei, à *Merione* cæſus,

--- ὃς τε χαλαζῆς ὕπὶ γαίῃ
Κεῖτο τανυσθείς. ---

Ut vermis ſuper terram jacebat extenſus. Ita quæ verba *Euſtathius*, Ὅμοιον τὸ ταπεινὸν καὶ παραβλητὸν δηλοῖ γὰρ ὕδωρ ἐνιγνὶς ἢ πεζίστ. *Vide quam humilis ſit ſimilitudo: nihil enim generoſum in cadente ſignificat.* Et infrà, Δῆλον δὲ, ὡς ταπεινότερόν ἡ τοιαύτη παραβολὴ παύτων, καὶ ἡ ἀπαχθὴ κατὰ τὸν μέσον· ὁ γὰρ ὕτως ἀγνοὺς ὁ πρὸς ἐκείνην παραβληθεὶς, ὡς ὁ ἀπαξθεὶς πρὸς χαλάζαν. *Manifeſtum autem eſt, hanc ſimilitudinem eâ multo humiliorem eſſe, quam alibi ſumit à papavere.* (Nempe *Iliad. Δ'.* Ubi *Gorgythion*, ictu ſagittæ percuſſus, papaveris inſtar, caput inflexiſſe legitur.) *Neque enim tam ignobilis eſt, qui cum papavere, quam qui cum verme confertur.* In verme enim duo ſunt, quorum ratione maximè contemnitur. Primò origo prorſus ignobilis. Quippe vermem *Ariſtoteles* plerumque naſci ſcribit ἐκ τοῦ περιττώματος, *ex excrementis, Hiſtoriæ* libri quinti capite decimo nono. Unde *Lucretius* libri ſecundi verſu 870.

Quippe videre licet vivos exiſtere vermes
Stercore de tetro, putrorem cum ſibi natta eſt
Intempeſtivus ex imbribus humidatellus.

Præterea in natura vermis vix quidquam eſt, quod non ſit prorſus κατωφερόντερον. Animal cæcum & ſurdum eſt; informe & inerme, ſine pedibus, quantùm quantum eſt humi proſtratum, & cæterorum injuriis patens. Denique non tam animal eſſe videtur, quàm animalis rudimentum. Proinde infecta, quotquot volant, prius ſunt vermes, deinde, pedibus & alis paulatim accedentibus, perfectiora evadunt. Omnino igitur ad contemptum id pertinet, quod in Scriptura homo *vermi* comparatur. Tamen tria loca, quæ in hanc rem citavimus, ita ſimilia ſunt, ut non parum inter ſe differant. In primo enim, *Homo vermis, & filius hominis vermiculus*, agitur de homine in genere. In ſecundo ſub *Chriſti* perſona dicit *David*, *Ego ſum vermis, & non homo.* In tertio de Eccleſia dicitur, *Noli timere, vermis* Jacob. Et pro ratione perſonarum hæc variè intelliguntur. Nam homò in genere, & in ſe conſideratus, verè inſtar vermis eſt. Sordidos enim habet natales, & ut vermis è terra ſumptus eſt. *Phocylides*,

Σῶμα γὰρ ἐκ γαίης ἔχομεν, καὶ πάντες ἐπ' αὐτὴν
Ἀνέμβυσι πάντες ὁμῶς. ---

Hinc *Palladas Ambologia* libri primi capite octogeſimo primo,

Ἐκ πηλοῦ γέγονας· τί φρονεῖς, μέγας;

Item,

Εἰ δὲ λόγον ζητεῖς ἢ ἀληθινὸν, ἐξ ἀκαλήφης
Λαγαίας γέγονας, καὶ μιαρᾶς ἰανθ.

Homo in conſiliis cæcus eſt, & futurorum improviſus;

Prob ſupers, quantum mortalia pectora cæca
Noctis habent!

De cætero tam infirmus eſt, & obnoxius tot malis, ut ideo jure exclamet *Poetarum* vetuſtiſſimus:

Ὃν μὲν γὰρ τί πὶ ἴσιν ὀιζυρώτερον ἀνδρὸς
Πάντων, ὅσσά τε γαῖαν ἔπὶ πνείει τε, καὶ ἕρπει.

Nihil uſpiam eſt homine miſerius omnium animalium, quæ ſupra terram ſpirant, & ſerpunt. Itaque, utut homo multum turgeat, & ſibi multum tribuat, tamen in corruptę naturæ ſtatu ſupra vermium ſortem parùm aſſurgit. At de *Chriſto*, vel Eccleſia, abſit à nobis, ut idem ſentiamus. Quamvis enim in ſervi forma *Chriſtus* apparuerit, & carnem infirmam ſuſceperit, & acerbiſſimorum hoſtium ſannis, & ludibriis, atroci denique morti fuerit expoſitus: tamen erat Dei Filius, & ſe eſſe omnipotentem probavit tam è mortuis reſurrectione, quàm aſcenſione in cœlos. Eccleſia quoque, licet debilis, & variis perſecutionibus obnoxia, perſtat tamen, & jugiter manet, neque portæ Inferorum adverſus eam prævalent. Itaque *Chriſtus* & Eccleſia *vermes* vocantur non in ſe, ſed in hominum opinione, à quibus contemnuntur, & eo loco habentur, quo vermiculi ſolent. Proinde de eodem *Chriſto* dicitur *Eſa. 53. verſ. 2. 3. Non eſt forma ei, neque decor: & cùm intuemur eum, non eſt ſpecies, cur deſideremus eum, contemptus & abjectiſſimus hominum eſt.* Fuerunt è Veteribus, quibus *Chriſtus* cum *verme* conferri vitio eſt; quia vermis, utut debilis, & ſpecie exiguus, materiam tamen corrodendo delet, ac perdit, quomodo *Chriſtus*, quamlibet exilis, & in ſpeciem infirmus, contrarias Dæmonum poteſtates ſubvertit, & deperdidit. Aut quia *Chriſtus* morti datus eſt in eſcam, quomodo piſcibus vermes. Aut quia ut vermis è pluvia cœlitus in terram ingruente abſque ullo coitu generatur: ita *Chriſtus* ſuperno Sancti Spiritûs in virginem illapſu formatus eſt abſque ulla viri copula. Sed hæc, utut ſpecioſa, tamen præter rem afferuntur: quod illorum pace dixero. *Chriſtus* enim quorſum *vermis* appelletur in *Pſalmo*, legenti ſtatim apparet. *Ego*, inquit, *ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & contemptus à populo.* Ideo igitur fuit *vermis*, quod illum contempſit populus, & pro nihilo habuit.

Neque aliud cauſæ fuecurrit, cur תולע *Thola*, id eſt, *vermis*, nomen fuerit inditum *Iſraelitarum* nonnullis. Sic filiorum *Iſachar* natu maximus *Thola* dictus eſt *Gen. 46. verſ. 13.* Et alius ex eadem tribu *Jud. 10. verſ. 1.* Fortaſſe quia naſcentes à parentibus ſpreti ſunt, neque ullam de ſe ſpem excitârunt. Uterque tamen, Deo favente, evaſit in magnum virum. Et ex priore orti ſunt *Tholaita Num. 26. v. 23.* viri fortiſſimi, & fœcundiſſimi, quorum *Davidis* dictus numerati ſunt viginti duo millia ſexcenti, 1 *Par. 7. v. 2.* Poſteriorliberavit, & judicavit *Iſraelem* annis viginti tribus, *Jud. 10. v. 1. 2.*

Metaphorâ à priore diverſiſſimâ deſcribuntur pœnæ Inferorum per *vermem, qui non moritur, & ignem, qui non extinguitur.* Sic *Eſa. 66. v. 24. Vermis eorum*

non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Marc. 9. verſ. 44. 46. 48. *Ubi vermis eorum non moritur & ignis eorum non extinguitur.* Cujus locutionis etiam alibi veſtigia: ut *Sirach.* 7. *verſ.* 17. (al. 19.) *Ultio impii, ignis, & vermis.* Et *Judith.* 16. *verſ.* 19. (al. 21.) *Indet ignem vermeſque carnibus eorum, quorum ſenſu ſleant in ſæculum.* Cadavera dimittit vermis, cum abſumpſit uſque ad oſſa, ita ut, præter ſolum σκλῆρον, nihil ſuperſit. At in Inferis alius eſt vermis, qui animas nunquam dimittit. Et *vermis* nomine plerique intelligunt peccati conſcientiam, quæ reos perpetuo mordet. Sed *Victor Antiochenus* id diſertius & ubetius explicat, quam ullus Veterum, quod meminerim: *Omni*, inquit, *ſupplicio gravius eſt immortalem illum vermem perpetua citra ullam prorſus intermiſſionem avide voraciem direque corrodentem circumferre. Deſignatur autem hoc* vermis *nomine impuratæ ſceleratæque conſcientia. Siquidem una hæc animam peccatricem, nulliuſque bom ſibi conſciam, mutuis pœnitentiæ aculeis inſtar edacis vermis, continuo pungit, & rodat. Unuſquiſque ergo ſceleratorum ſuæ ipſius accuſator eris. Etenim dum ea ſecum perpendit, animoque jugiter revolvit, qua in mortali hac vita improbe geſſit, vel invitus ſe reum confiteri compelletur, propriæ mentium conſcientiæ ſtimulis aliis, ejuſdemque contra ſe teſtimonio aperte convictus. Ad hunc itaque ſenſum peccatorum* vermis immortalis *dicitur. Neque enim quæ de vermi hoc diſputantur ad ſenſilem aliquem vermem, qui impiorum corda ad Inferos rodat, transformanda ſunt.* Sic in *Theophylacto* vermis ille ὁ τοιοῦδε ἐξ ἐτι ἐκείνου, τοῦ ἡ μνήμη τῶν πραχθέντων ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πικρῶς, ὥστε ἀξιῶσαι σκώληκ καταδακεῖν, nimirum *cujuſque eſt conſcientia, & memoria eorum, qua in hac vita fœde ſunt acta, qua quaſi vermis abſumit.* Quam ſententiam apud Veteres fuiſſe maximè receptam docent hæc *Hieronymi in Eſaiam*, *Vermis, qui non morietur*, &c. *à pleriſque conſcientia accipitur peccatorum, qua torqueat in ſupplicio conſtituta, quare, vitio ſito atque peccato, caruerint electorum bono.* Item hæc *Auguſtini De civitate Dei* libri vigeſimi primi capite nono, *Qui pœnas animæ & corporis in illo ſupplicio futuras eſſe non dubitant, igne uri corpus, animam nescio quo modo verme mœroris affirmant.* Quod etſi fateatur eſſe *credibilius*, tamen ipſe aliter ſtatuit, nempe tam vermem, quam ignem ad utrumque, id eſt, ad corpus & ad animam pertinere. Sed vir tantus nititur valde fragili fundamento, quod malo ex ipſius verbis, quam ex meis Lector ediſcat. *Legatur*, inquit, *in veteribus Scripturis*, "Vindicta carnis impii ignis, & vermis: *putat brevius dici*, "Vindicta impii. *Cur ergo dictum eſt*, carnis impii: *miſi quia utrumque, id eſt, & ignis, & vermis pœna erit carnis?* Ad quæ duo poſſunt regeri, 1. Locum, quem citat, in eo libro legi, quem in Canonem ſuum *Judæi* non admittunt. Nempe *Sirach.* 7. v. 17. ut jam ante indicavimus. 2. Locum illum *Græco* ſic legi in omnibus exemplaribus, δώσει πυῤῥὸν καὶ σκώληκ. *Vindictam impii, ignis, & vermis.* Itaque in *Græco* textu nulla eſt *carnis* mentio, ut neque in *Syri* verſione, neque in *Arabica*. Et vox *carnis*, quâ ſolâ nititur vir ſanctus, alibi non reperitur, quàm in *Vulgatæ* verſione; unde obiter colligere eſt, fontes non fruſtra conſuli, cum ſæpe verſiones in devia nos abſtrahant. Vetus illa fabula de vulturibus, qui in *Inferis* renaſcens *Tityi* jecur perpetuo lancinant, videtur idem ſignificaſſe, quod in noſtris Scriptoribus *vermis* ille, *qui non moritur.*

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

De Scorpione.

Nepa Plauto *non eſt* cancer, *ut quidam, ſed* ſcorpio; *cujus inceſſus tam obliquus, quam cancri. De eo* Nonnii *locus emendatus, & explicatus.* Nepa *in* Cicerone & Manilio *pro* ſcorpione cœleſti. Nepa Feſto *vox* Afrorum, *id eſt*, Punica. *Forteſſe* נב neb, *vel* נבא nebba, *à cauda internodia.* Ambubaiæ *unde.* Σκορπίος Græcamne *habeat originem, an* Hebraicam. *Scorpio*, Hebræis עקרב akrab, *pro* עקצרב akatsrab, *à magno aculeo.* עקץ akats, pungere, *de ſcorpione ſæpe uſurpatum.* Apoc. 9. v. 3. ſcorpii terræ *opponuntur* volucribus: *de quibus multa.* Lucianus *emendatus. Eſt & marinus ſcorpio. Qui preſſius loquuntur*, ſcorpionem terreſtrem *dicunt, non* ſcorpionem *ſimpliciter. Scorpionis deſcriptio.* Ὀκτώπους *pro* ſcorpione. Heſychius *emendatus. Scorpionem* Poëtæ *in cauda maxime deſcribunt, in qua venenum, & aculeus. Vide* Apoc. 9. v. 10. *Scorpionis cauda* πολυφόνωτατον. Avicenna *ſex vertebras illi tribuit. Alii ſeptem, quæ* Arabibus خرزات & Talmudicis חוכרי, *de qua voce diſputatur.* Nicandro *ſcorpionis* Φόνιον ἐστὶ δέξασθαι, *id eſt*, πολὺ δεῖμαι, *non præciſè* novem. *Sic* ἐστέμματος & veſtis, *cornix* ἐστεμμένη, Callirhoë *fons* ἐστέφανος, Timavi *ora novem. Scorpiones ſæpè* δίπυρα. *Aculeus tenuis fiſtula perforatus, qua* Nicandro διαύλιον, & *quorſum, ſorumen non videtur.* Galenus *illum eſſe negat. Tam tenui aculeo maximas belluas interimunt. Cauda ſemper erecta, ut in illum intenta. Tamen* Arabibus جرارة gerrara, *parvos ſcorpionis ſpecies, qui caudam humi trahit. Ejus natales, & deſcriptio. Explicatur de eo locus* Avicennæ ἀντεμέτου. *Dolor ex punctura qualis* Apoc. 9. v. 5. 6. Ἔγκεντρος & ἐγκέντρισις *de ſcorpione quid ſignificent ſugit* Lexicographos. *Plura ex* Medicis, & Poëtis, *de gravi dolore eorum, qui punctis ſunt. Cur locuſtæ ſcorpionum caudis* Apoc. 9. *nocuerint ſolum quinque menſes. Scorpio hyeme torpet, æſtivis menſibus eandem ergit. Scorpiones cum ſerpentibus Scriptura ſæpe jungit, & pro ſerpentibus nonnulli habent.* Scorpio *pro* ovo Luc. 11. v. 12. *quia ſcorpia magnus & albus, quales in* Judæa, *ovo ſimiles. Locus in ſcorpionibus dictis, aut uſus infeſtus. Aſcenſus* Acrabim, Acrahatene *duplex*, Acrabene *prope* Niſibim, Ptolemæo *malè* Acabene. *Et propè* Saharuz *in* Aderbigian, *qua olim* Atropatia. *In* Æthiopia Acrabatan, Æliano Arrhatan. *In* Aria *regio* ἐπεφιῶν. Σκορπιανὸν *qua* Stephano. *Ezech.* 2. v. 6. cum ſcorpionibus habitas, *id eſt, cum hominibus ſævis & truculentis. Quam uſitata phraſis.* Apoc. 9. v. 3. 10. ſcorpionum *nomine alii* Patrum *Dæmones, alii Hæreticos intelligunt.* Ignatii *de eo locus emendatus. Etiam ad Dæmones referunt poteſtatem datam* Apoſtolis *calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones*, Luc. 10. v. 19. *Sed ad literam id ſumi probatur ex* Marc. 16. v. 18. & Act. 28. v. 5. *Scorpiones flagri genus*, 1 Reg. 12. v. 11. עקרבים Syro, & Chaldæo: Græcis μάραγνα, *vox vetus.* Heſychius *emendatus.* Marrugina *idem in* Gloſſario. *Scorpio, machina bellica genus*, 1 Macch. 6. v. 51. *An è lapides, vel ſpiculi, conjiciantur.*

Latinum Nepæ nomen pro *ſcorpione*, jam prope obſoletum, fuit olim in multo uſu. *Plautus* in *Caſina* Actûs ſecundi Scenâ ultimâ,

Receſſim

Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam.

Cicero libro quinto *De Finibus*, *Cornibus uti videmus boves*, nepas *aculeis*. Ita cum *Nonio* legendum, non cum Recentioribus *vespas*. *Samonicus* capite decimo quarto inter ea remedia, quæ oculorum dolorem mitigant,

Viventisve nepæ *lumen gestetur amicum*.

Glossa optimæ, *Nepa*, Σκορπίος. *Glossa Philoxeni*, Γένος σκορπίου, *Nepa*. Festus, NEPA, *Afrorum linguâ sidus, quod Cancer appellatur, vel, ut quidam volunt, scorpius*. Nonius, NEPAM *quidam cancrum putant ob illud* Plauti,

"*Retrovorsum cedam, imitabor* nepam:

aut illud aliud, aut cum nepa *esset dubium in utroque. Nam verè* NEPA *scorpius dicitur*. In quibus verba, *Aut illud aliud, aut cùm* nepa *esset dubium in utroque*, cùm palàm sint corrupta, sic legerim donec quid melius occurrat, *Aut illud*,

A leva tu cum nepa *is*.

Sed dubium in utroque. Sensus est hæc duo *Plauti* loca, unum ex *Casina*, alterum ex Comœdia, quæ periit, proferri à nonnullis, ut probent *nepam* esse *cancrum*. Sed meritò dubitari, an ad *cancrum* pertineant, cùm certo sit certius *nepam* esse *scorpium*. Neque verò in his locis de *nepa* quidquam habetur, quòd non possit tam ad *scorpium*, quam ad *cancrum* referri. Nam ut *cancer* ita & *scorpius* dicitur obliquè ferri, & lævorsùm incedere. *Nicander* de scorpio in *Theriacis* versu 799.

— ὅγε ῥαιβὰ φέρει φλογὶ εἴκελα γυῖα,

Ille obliqua fert membra flammæ similia. Et ibi *Scholiastes*, Ῥαιβὰ μὲν οὖν, ἤγουν καμπύλα, καὶ στρεβλά· γυῖα δὲ νῦν τοὺς πόδας· βούλεται γὰρ δηλοῦν, ὅτι στρεβλῶς περιπατοῦσιν οἱ σκορπίοι. *Obliqua, id est, inflexa, & tortuosa. Et membra, id est, pedes. Significat enim scorpios obliquè incedere*. Proinde sunt è *Grammaticis*, qui *scorpionem* dici volunt παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν, *eò quod obliquè* (aut, *eò quòd lævorsùm*) *repat*. Nempe ut cancris, ita & scorpionibus sunt octo pedes, iique non dissimiles, itaque nec dispar incessus. Sed *nepam* esse *scorpionem* ex eo maximè constat, quòd pro *cælesti scorpione Cicero* passim in *Arateis nepam* habet. Exemplo hæc sint.

Atque oculos urget pedibus, pectusque Nepaï.
Inde Nepæ *cernes propter fulgentis acumen*.
Hac caput atque oculos torquens ad terga Nepaï.
Tergaque Centauri *atque* Nepai *portat acumen*.
Ipsaque consequitur lucens vis magna Nepaï.
Dum Nepa & Arci-tenens *invisunt lumina cæli*.
Non secùm medium pandet Nepa. —
Cum verò vis est vehemens exorta Nepaï.
Quare cum magnis sese Nepa *lucibus effert*.

Cujusmodi hæc *Manilius* libro secundo,

— *pietate ad sidera ductam*
Erigonem, *ictuque* Nepam, *spolisque* Leonem.

Et libro quarto,

Hærentesque decem partes Nepa *vindicat ipsi*.

Et libro quinto,

Sed regione Nepæ *vix partes octo trahentes*.

NEPAM *Afrorum* esse vocabulum scribit *Festus*, id est, *Pœnorum*, ut interpretor, quorum linguâ נב *neb*, vel נבה *nebba*, dici potuit à *cauda internodiis*. Saltem *Arabicè* نب *nabba* Verbum in secunda *internodiis distingui* significat. Sed magis propriè de planta dicitur. Undè أنبوب *anbub*, *internodium*, aut *calami pars inter duo internodia*, & in genere *calamus* κατ᾽ ἐξοχήν, ut *Chaldaice* אבובא *abbuba*, N latente in *Daghes*. Itaque pro חליל, id est, *fistulâ*, seu *tibiâ*, sumitur in *Paraphrastis*. Hinc *Ambubaiæ* dictæ αὐλητρίδες. *Horatius* libri primi *Satyra* secunda,

Ambubaiarum collegia, pharmacopolæ.

Ex *neb*, vel *nebba*, factum *nepa*, B & P permutatis; ut in vocibus, *papa*, *pasca*, *canopus* ex *Græcis* βαβαὶ, βάσκω, Κάνωβος, *sirupus* ex *Arabico* شراب *sirab*; ἄππα *Græci* ex *Syro* ܐܒܐ *Abba*. Hæc de *Pœno scorpii* nomine.

Græcum nonnulli, ut jam diximus, ἀπὸ τοῦ σκαιῶς ἕρπειν, *ab obliquo incessu* ducunt: sed alii verisimiliùs ἀπὸ τοῦ σκορπίζειν τὸν ἰόν, *à veneno, quod diffundit*. Quo *Tertullianus* alludens in *Scorpiaco*, *Id spiculum*, inquit, *virus quà figit, effundit*. Et *Hieronymus* Epistola octava ad *Demetriadem*, *Cumque hoc, quasi scorpionis ictu simplices quosque percusserint, venena diffundat*. Et de iisdem in *Ezechielis* caput secundum, *Ut eadem plaga & cutem operiat, & venena diffundat*. Tamen ex *Hebræo*, עקרב *akrab*, potuit fieri σκορπίος, cum προσθέσει τοῦ Σίγμα, qualem habent voces σκαλεύω, σμῦς, σμικρὸς, σμυδρὸς, σμάραγδος, σμύρνα, &c. Et עקרב *akrab*, si quid video, propriè μακρόκεντρον sonat, id est, *animal magno aculeo*. Quod nomen scorpioni sit aptissimum. Nam, ut observat *Philosophus Historiæ* libri quarti capite septimo, Μόνον τῶν ἐντόμων μακρόκεντρόν ἐστι. *Hoc insectorum solum magnum habet aculeum*. Nempe ut *murem agrestem* עכבר *achbar*, dici notavimus (*a*) pro עכלבר *achalbar*; quia *deperdit agros*: ita עקרב *akrab*, *scorpio* dicitur pro עקץ רב *akatsrab*, à *magno aculeo*, media vocis litera per compendium elisa. Hoc etymon duo confirmant: primùm, quod עקרב non habet in Plurali עקרבים *akrabim*, prout haberet, si vocabulum esset simplex; sed עקרבּים *akrabbim*, B geminato per *Daghes*. Unde constat in עקרב ultimam vocis Syllabam deduci ex רב *rab* geminante secundam. Porro רב *rob*, *magnum* sonat. Alterum, quòd עקץ *akas*, vel עקס *akas*, *pungere*, & עקס *akes*, vel עוקץ *okets*, *aculeus* de scorpione sæpe dicuntur. Sic *Deut.* 8. *vers.* 15. in *Thargum Jonathanis*, ועקרבים עקצים, *Et scorpiones pungentes*. Et *Talmudici* in *Bechoroth* fol. 31. b. מאן דעקץ לי עקצוה עקרבא, *Quis pungit me, pungent eum scorpiones*. *Aruch* per *Samech* scribit דעקס. Et in *Beracoth* capite 8. אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור כל מאי דהנהו טריקה ליה עקרבא לא הוו חיי, *Nisi esset aculeus scorpionis, qui positus est in fluvio* Dinor, *nemo eorum, qui a scorpione puncti sunt, vivus superesset*. Et *R. Selomo* in 1 *Reg.* 12. *vers.* 11. de virgis ex cynosbato, עוקצים בעקרב, *pungunt ut scorpio*. Et versio *Syriaca Apoc.* 10. *vers.* 10. ܘܐܝܬ ܠܗܘܢ ܕܘܢܒܐ ܕܕܡܝܢ ܠܥܩܪܒܐ ܘܥܘܩܣܐ *Et habebunt caudas similes* (caudis) *scorpionum, & aculeos*. Ubi rursus ܥܘܩܣܐ habet *Samech*, quomodo *Syri* constanter scribunt.

(a) Part. 1. l. 3. cap. 34. Pag. 1017. lin. 38. &c.

Cùm vulgus alios scorpiones nullos noverit præter terrestres, non tamen frustra est, quod à *Johanne* dicuntur οἱ σκορπίοι τῆς γῆς, *scorpii terræ*, Apoc. 9. vers. 3. *Lucianus* enim in *Dipsadibus*, inter venenatas *Libyæ* feras, describit σκορπίων γένος διττόν· τὸ μὲν ἕτερον ἐπίγειόν τε, καὶ πεζὸν, ὑπέρμεγα, καὶ πολυσφόνδυλον· θάτερον δὲ ἀέριον, καὶ πτηνὸν, ὑμενόπτερος δὲ, οἷα ταῖς ἰκτίσι καὶ τέττιξι, καὶ νυκτερίσι τὰ πτερά. *Scorpionum genus duplex; unum quidem terrestre, & pedestre, permagnum, & multas* (in cauda) *vertebras habens: alterum verò aerium, & volucre, membraneis alis, quales viverris, cicadis, & vespertilionibus*. Nota obiter ἰκτίδας, seu *viverras*, absurdè poni inter alata animalia. Itaque pro ταῖς ἰκτίσι, καὶ τέττιξι, id est, *viverris & cicadis*, omnino legendum, ταῖς ἀκρίσι, καὶ τέττιξι, *locustis, & cicadis*: quod miror vidisse neminem. Sed, ut ad rem redeam, etiam in *Mauritania*, auctore *Strabone* libro decimo sexto, σκορπίων δὲ καὶ πτηνῶν, καὶ ἀπτέρων λέγεται πλῆθος, *dicitur esse scorpionum copia tam* *alato-*

alatorum, quàm ſine alis. Et *Plinius* libri undecimi capite vigeſimo quinto, *Hoc motum* Africæ *volucres etiam* Auſtri *ſacunt, pandentibus brachia, ut remigio ſublevantes.* Apollodorus *eadem plane quibuſdam ineſſe pennas tradit.* Sed & in *Ægypto Pammenes* ſe vidiſſe teſtatur σκορπίους πτερωτοὺς, καὶ διπλοῦτας, *ſcorpiones alatos, & duplici aculeo.* Ita habet *Ælianus* libri decimi ſexti capite ultimo. Ut in *India Praſiis Megaſthenes* haberi ait σκορπίους αὐτοὺς, ὑπερβάλλοντας μεγέθει, *ſcorpios volucres, permagnos*, auctore *Strabone* libro decimo quinto. Et apud *Pauſaniam* in *Bœoticis* ἀνὴρ Φρὺξ ἔγραψεν οἷς ἴουλοι σκορπίοι τοῖς ἀκμὴν ἐμπετόμενοι πτερὰ ἔχοντα, *homo* Phryx *in* Joniam *ſcorpium attulit alas habentem locuſtarum aliis ſimillimas.* Proinde *Nicander* in *Theriacis* de ſcorpionibus melichloris,

Οἳ δὲ καὶ οὐτιδανοῖσι πτερὰ πνεύσαντα χίονται
Μίξαντες σιτεοφώγῳ ἐναλίγκια.

Quibus etiam ala denſa cutis tergum funduntur, frugivora locuſtæ ſimiles. Et *Epiphanius* in *Hieracas* de auctore ſectæ: *Hieraca*, Συστρέψαντα δὲ σκορπίοι τὰς πλάγιας, *Scorpii alas contrivimus.* Item, Ὄφις γάρ πτερωτός ἐστιν, καὶ σκορπίῳ πτέρυγας ἔχων. *Is enim eſt volucer ſerpens, & alatus ſcorpio.* Et *Avicenna*,

واما العقرب بالجناح فهو كبير وكثيرا
ما يمنعه الريح انا طار عن ان يقع
فيسافر من بلاد الي بلاد *Scorpio autem*

alatus magnus eſt; & ſæpe evenit, ut, cùm volat, prohibeat eum ventus, quo minus in terram cadat: ac proinde ejus vis migret e regione in regionem. Et *Damir*,

ومن انواعها الطبارة وهذا النوع يقتل غالبا

Etiam in eorum ſpeciebus ſunt ſcorpii volantes, quæ ſpecies eſt maximè lethifera.

Eſt & marinus ſcorpio, cujus meminêre *Ariſtoteles, Agatharchides, Dioſcorides, Plinius, Ælianus, Athenæus, Galenus*, alii. Is cum terreſtri nihil habet commune, præter venenatos aculeos, non in cauda, ſed in capite, & toto corpore ſparſos. Tamen *Dioſcorides* de utroque conjunctim egit, & capite *De terreſtri ſcorpione* aliud *De marino* ſubjecit. Itaque quamvis *ſcorpiens* ſimpliciter dicti nomine ferè *terreſtris* intelligatur, tamen qui preſſius loquuntur, addito Epitheto *ſcorpionem terreſtrem* appellant, ut *Johannes ſcorpionem terræ*, vel ut à *volucri ſcorpione*, vel ut à *marino* diſtinguant. Ita *Cteſias*, ubi de mantichora; Τὸν δὲ κέντρον ἔχει, οἷον περ σκορπίος ὁ ἐπιχώριος. *Caudam habet, qualem ſcorpius terreſtris.* Ariſtoteles *Hiſtoriæ* libri quinti capite vigeſimo ſexto, Τίκτουσι δὲ καὶ οἱ ζωοτόκοι οἱ χερσαῖοι σκολιοειδῆ πολλὰ, καὶ ἀποῤῥύσεις. Quod *Plinius* ſic imitatur libri undecimi capite vigeſimo quinto, *Scorpiones terreſtres vermiculos ovorum ſpecie partam.* Et Antigonus *Hiſtoriâ* nonageſima quarta docet τοὺς ζωοτόκους τοὺς χερσαίους ὑπὸ τέκνων ἀποθνήσκειν, *ſcorpiones terreſtres a proleſua interimi.* Et *Dioſcorides* libro ſecundo, Σκορπίῳ χερσαίῳ, ὠμοῖς, λεῖῳ, ἐπιτηδείοις, βοηθήμα τὸ ἰδίως αὐτῷ γένεται. *Scorpium terreſtri, crudum, contritum, impoſitum, proprio vulnera remedio eſt.* Nec multo aliter *Paulus Ægineta* libro ſexto. *Heſichius* itidem βλῆσις eſt ὁ χερσαῖος σκορπίος, ut *Philoxeno* γένος σκορπίου, πεφ.

Scorpionis terreſtris novem genera deſcribunt *Ælianus, Apollodorus*, apud *Plinium*, & *Avicenna*. *Nicander* octo duntaxat, quæ non ſolum coloribus, ſed & viribus differunt. Unde *Tarſullianus* in *Scorpiceo*, *Tot venena, quot ſagenæ; tot pernicies, quot & ſpecies; tot dolores, quot colores* Nicander *ſcribit*, & *piagæ.* Sed hæc conſultò præterimus; quia nihil faciunt ad rem noſtram.

Ad ſcorpionis deſcriptionem pertinet corpus ovi figurâ, in quo caput ita conditum eſt, ut vix emineat: & χηλαὶ, ſeu *cancrina brachia*, quibus amplectitur quidquid obvium eſt, ut ſit firmior, & pungat fortiùs. Et octo pedes, à quibus dicitur ὀκτάπους, ut in *Proverbio* Ὀκτάποδα ἀναγεγράφατο, *Octipedem exaratæ*, id eſt, *ſcorpionem.* Unde *Heſychius*, Ὀκτάπους, σκορπίος. Ita enim legendum, non ἐκτάπους. Sed cauda imprimis eſt terribilis, in qua venenum, & aculeus. Itaque paſſim à *Poetis* non aliter quàm à cauda deſcribitur. Ut in *Julium* Epigrammate *De ſignis cœleſtibus*,

Libra *ſubit*, *caudaque animal quod dirigit illum.*

Et *Hilaſii*,

Libraque *lance pari*, *& violentus acumine cauda.*

Et *Euſthenii*,

Momentumque ſequens, *caudaque timendus aduncæ.*

Et *Maximiniani*,

Quam ſequitur Libra, *& violenta cuſpide ſævus.*

Et *Vitalis*,

Libra *ſimul*, *nigrumque gerens in acumine virus.*

Et *Aſimeni*,

Libra *ſubeſt*, *caudaque gerens lethale venenum.*

Et *Euphorbi*,

Hunc æquale jugum, *caudaque venenifer unca.*

Proinde vaſtatrices illæ locuſtæ *Apoc. 9. verſ. 10.* habuiſſe dicuntur *caudas ſcorpionibus ſimiles, & aculeos in caudis ſuis*, id eſt, *caudas aculeatas, quomodo ſcorpionum cauda.* Quod ut intelligatur, neceſſe eſt ſcorpionis caudam accuratiùs deſcribere, de quo merito diei queat quod de pavone dixit *Chryſippus*, τὸ ζῶον γεγενῆσθαι ἕνεκα τῆς οὐρᾶς, *animal propter caudam fuiſſe creatum.* Scorpionem *Lucianus* vocat πολυσφόνυλον, quia multas habet in cauda vertebras, nempe ſex aut ſeptem ad ſummum. Eum enim vertebrarum numerum in iis eſſe obſervant, qui mole corporis, veneno, & viribus maximè pollent. *Avicenna* quidem nonniſi ſex agnovit, quod hæc illius verba

وقد تختلق خرزات ذنب
العقارب فمنها ما له ست خرزات
تشتد سطوتها في زمان طلوع الشعري
وتقتل ولدغها منها ما له اقل

Vertebra caudæ ſcorpiorum diverſo modo ſe habent. Eorum eam qui ſex habent vertebras validior eſt impetus, cum Sirius *oritur, & punctio eſt lethifera: ſed alius minor eſt vertebrarum numerus.* Alii tamen aliter ſtatuunt, nempe ſcorpionem in cauda ſeptem habere vertebras. *Strabo* de *Mauritania* ubi ſupra, Σκορπίους δ' ἔχει πτηνοὺς, καὶ ἀπτῆνας, λέγεται πλῆθος, μεγέθει δὲ ἀπὸ τεττάρων σφονδύλων. *Scorpionum ibi alatorum, & ſine alis, copia memoratur, magnitudine autem ſeptem vertebrarum. Plinius* libri undecimi capite vigeſimo quinto, *Conſtat & ſeptena cauda internodia ſævitora eſſe; Plurimis enim ſena ſunt.* Ælianus *Hiſtoriæ* libri ſexti capite vigeſimo, Καὶ τὴν οὐρὰν ἔχων ζφονδύλων ἑπτά τινων. *Etiam aliquos vifus eſt ſeptem habens vertebras. Talmudici* in Tractatu *Gittin* cap. 7. fol. 69. a. לברוקתי ליה עקרבא דשבע חוכרי, *Contra ſuffitionem oculorum ſumatur ſcorpio ſeptem junctarum. Gloſa* malè hic habet תנוסר בשבע נותנים, *diſtinctus ſeptem coloribus:* cùm alibi חזמרי ſint קשורים, *ligamina, & amuleta collo appenſa* & *margaritæ filo conſertæ.* Proinde in ſcorpione ſeptem חוכרי ſunt ſeptem illæ חוליות, *vertebræ, quas habet in cauda tanquam conſertas*, quomodo accepit *Aruch.* Hoc

maxi-

maximè confirmatur ex *Arabica* lingua, quâ non ſcorpionis ſolùm, ſed in genere *ſpinæ vertebræ* خرزات *charazath* appellantur voce, quæ propriè *grana filo conſerta* ſonat, à Verbo خرز *charaza*, id eſt, *fila conſerere* aut *conſuere*. Et חרז *charaz*, idem *Hebræis*; unde חרוזים *charozim*, *monilia*, Cant. 1. verſ. 10. Præter has ſeptem vertebras, duas videtur addere *Nicander* in *Theriacis*, cum ſcribit de ſcorpionum quarto genere;

Σφόνδυλοι ἐννεάδεσμοι ὑπερτείνουσι κεραίης,

Vertebræ novem junctturis connexæ ſuo apice efflagunt. Sed, ut ibi habet *Scholiaſtes*, ἐννεάδεσμοι idem eſt, quod πολύδεσμοι. Quaſi non præciſe novem, ſed multis junctturis connexas vertebras hâc voce *Poeta* deſignet. Proinde ſequitur in iiſdem *Scholiis*, Ὅτι ἐν διὰ τὸ ἐνία δίσμους ἔχειν, ὡς φησιν Ἀντίγονος, τὰ Ἐννεάδεσμοι εἶπεν, ἀντὶ διὰ τὸ ἐνιαχοῦ δύλλας, ὡς φησι Δημήτριος. Τὸν γὰρ ζωνύλλας ὁ ζωγράφος ὑπὸ πλείης ἔχειν τῇ ἐντὸς ἑρᾶται, οἷονεὶ χρὴ αὐτὸς ἐπαινεῖ, καθάφησιν Ἀπολλόδωρος. *Vocem* ἐννεάδεσμοι *non ideo uſurpat, quòd novem ſint junctturæ, ut dicit* Antigonus, *neque quòd ſint novem vertebræ, ut* Demetrius *aſſerit. Neque enim videtur ſcorpio, qui plures quàm ſeptem vertebras habeat, quod ipſum eſt valde infrequens, ut ſcribit* Apollodorus. Tale in *Heſychio*, Ἐννεάμοχλον, πολλοὺς μοχλοὺς ἔχον, *Novem habens fimbrias, id eſt, multas.* Et in *Arato*

--- ἐννεάγκυρα κεραίης.

id eſt, πολύγκυρα, *novies-vetula cornix*, id eſt, *valde vetula*; ut ibi *Theon*. Et quòd *Timæo* ora novem *Poëta* his verbis tribuit libro primo *Æneidos*,

Unde per ora novem vaſto cum murmure montis
It mare proruptum, & pelago premit arva ſonanti.

Cùm *Martialis* nonni ſi ſeptem tribuat libri quarti *Epigrammate* vigeſimo quinto,

Et tu Ledæo *felix* Aquileia Timavo;
Hic ubi ſeptenas Cyllarus *haurit aquas.*

Proinde ad *Virgilium* Servius, *Multi ſeptem eſſe dicunt: quòd ſi incerta fides eſt, finitus eſt numerus pro infinito.* Fortaſſe etiam eodem ſenſu *Callirhoe* (fontis *Attici* nomen id ſuit) dicta eſt ἐννεάκρουνος. Neque enim ejus aquæ ex novem præciſe tubis, ſed ex duodecim erumpebant. Quod ex *Cratino* probant *Suidas* in Δωδεκάκρουνος, & *Tzetzes Chiliadis* octavæ Hiſtoriâ centeſimâ octogeſimâ quartâ, & *Chiliadis* undecimæ Hiſtoriâ centeſimâ ſeptuageſimâ quartâ.

In extrema ſcorpionis cauda eſt aculeus, quem quandoque geminum habet. Ita docent ex *Apollodoro Plinius*, & ex *Pammene Ælianus*, qui hujuſmodi ſcorpiones διόνυχας vocat *Hiſtoriæ* libri ſexti capite vigeſimo, & libri decimi ſexti capite quadrageſimo ſecundo. Hinc *Avicenna*, وقد يتفق

ان يكون لبعض العقارب ابرتان فيما

نرعم بعضهم تتركن ثقبتين عند السعة

Et accidit, ut quibuſdam ſcorpionibus ſint duo aculei: ita ut illos, nonnulli poſt punctionem duo foramina relinquere aſſerant. Porrò aculeum illum, ſive ſimplicem, ſive geminum, tenui fiſtulâ perforatum eſſe, quâ venenum infundat, tradit *Plinius* libri undecimi capite trigeſimo ſeptimo. Quod ſequutus *Tertullianus*, *Id ſpeculum*, inquit, *& fiſtula eſt patulâ tenuitate, in volnus, & virus, qua figit, effundit. Hieronymus* quoque ſcorpiones ſcribit *fiſtulato vulnere venena diffundere.* Item, *aculeo fiſtulato percutere, ut eadem plaga & cutem aperiat, & venena diffundat.* Et *Baſilius* in *Hexaemeron* Homilia nona magnitudinem elephantis negat ſe tantopere mirari, ὁ τὸ λεπτότατον ἢ σκορπίου κέντρου, πᾶσι ἐκείλασιν ὕσπερ αὐλὸν ὁ τιτρώσκων, εἶτα δι' αὐτοῦ τὸ ἰὸν τοῖς τρωθεῖσι διέσπασε, *quàm tenuiſſimum ſcorpionis aculeum, quomodo in fiſtula modum excavavit artifex, ut venenum in vulnus per ipſum infundatur.* Hanc ſcorpionis fiſtulam, in qua venenum latere creditur, πολυπόνη διπλόη, *finuoſam duplicitatem* appellat *Ælianus* libri noni capite quarto. Sed & *Nicandri Scholiaſtes* διπλόη vocat, qua de cauſa non ſatis ſcitur. An quia duplex eſt quidquid concavum? Aut quia ut διπλόη ad animum tranſlatum *ſimplicitati* opponitur, & *dolum intus latentem* ſonat? ſic, cùm refertur ad res corporeas, *receſſum* ſignificat, & *quod ab oculis noſtris remotum eſt.* Certè non abſimili Metaphorâ *Nazianzeno* in Oratione *De amore pauperum*, Τὸ πεπλατυσμένον βάθος, καὶ τὸ διπλόον, ſunt *Legis profundi atque abditi ſenſus*, & *tanquam in receſſu latentes.* Utut ſit, hanc πολυπόνη διπλόην aſſerit idem *Ælianus*, ὑπὸ τοῦ ἄγαν λεπτότητος ὑπὸ πάντων σύνηθες, *pro tenuitate nullo modo viſu percipi*: & in eadem ἐκεῖνον εἶναι, δι' ἧς ἔξεισιν (τὸ φάρμακον) ἀδηλότατον ὄψει θεωρητὸν, *foramen eſſe, quo venenum exeat, quod ipſum oculos fugiat.* Nec multò aliter *Scholia* in *Nicandrum*, Πάντες δὲ ἐκκεῖται τὸ κέντρον τετρημένον ἔσω, ἔχον διπλόην τινὰ δυςίατον διὰ λεπτότητα, δι' ἧς ἡ ἰοῦσιν ἐχώρα πρίκτρα. *Omnis autem ſcorpionis aculeus perforatus eſt, habens fiſtulam quamdam, quæ pro tenuitate videri nequit, unde venenoſa ſanos emittitur.* Sed *Galenus*, libri ſexti *De locis affectis* capite quinto, diſertè negat in ſcorpionis aculeo ullum eſſe hujuſmodi foramen, quo venenum dejici poſſit. Et hujus animalculi vim noxiam referre mavult ad ſubſtantiam ſpiritualem, quæ, ut mole minima, ita facultate maxima ſit. Utut ſe res habeat, hujus ſubſtantiæ facultas non immeritò dicitur eſſe multò maxima, cùm proceriſſima animalia ſcorpio punctione necet. De homine res notiſſima eſt. Et de leone ſic *Ambroſius* in *Hexaëmeron* libri ſexti capite ſexto, *Leo quidem Rex ferarum, qui cæmantes cervice toros excutit, exiguo ſcorpionis aculeo exagitatur, & veneno ſerpentis occiditur. Sed quis non miretur tam brevi ſcorpionem aculeo, ut incorporeum putes, ingentium corporum excire mortem.* Et *Damir* de animalibus multò maximis,

ومن غريب امرها انها مع صغرها

تقتل الفيل والبعير بلسعتها Eſt & è

mirabilibus naturæ eorum (ſcorpionum) *quod, quamlibet parvi, elephantem, & camelum, punctione ſuâ interimant.* Sed in ſcorpione graviſſimum, quòd, auctore *Plinio*, *ſemper cauda in ictu eſt, nulloque momento meditari ceſſat, ne quando deſit occaſioni. Caudam in ictu eſſe* dicit, quia ſemper erecta & intenſa eſt, ut ad ictum ſit paratior. Hinc *Lucilius* apud *Nonium* voce *Tenta*,

Hic ut muſcipula tentæ, ut ſcorpius caudâ
Sublatâ. ---

Et *Ovidius* libro quarto *Faſtorum*,

Scorpius elatæ metuendus acumine caudæ.

Et *Tertullianus* ubi ſupra, *Arcuatis impetu inſurgens hamatile ſpiculum in ſummo, tormenti ratione, refrugens.* Et *Macrobius*, *Tranſactâ hâc* (hyeme) *aculeum rurſus erigit.*

Scorpionis tamen genus eſt, quod caudam non erigit, ſed humi jacentem trahit, atque ob id ipſum *Arabicè* جرارة *gerrara* dicitur. Nam ut *Chaldæis* גרר *gerar*, ſic *Arabibus* جر *giarra* eſt *trahere*. Hinc *Alcamus*, الجرارة عقيرب تجر ذنبها

Algerrara, σκορπίδιον ſeu *ſcorpio parvus, caudam ſuam trahens.* De hujus ſcorpionis natura nihil habent Veteres, quamvis ſcorpionum ſpecies tam accuratè deſcribant. Sed *Avicenna* multa lib. 4.

Fen.

Fen. 6. Tract. 5. cap. 4. Cujus capitis prima verba reddere operæ pretium eſt; quia in iis Interpretes ne γρῦ quidem vident. Ea ſic habent

هذا كالعقارب انجزانية الجنث جارة

الانناب وسمومها حادة وتكثر بالغور

وبعسكر مكرم خاصة في معادن الانجزان

Hæc (nempe *agerrara*, de qua in titulo capitis) *ſcorpionum inſtar eſt, laſerpicuaria corpore* (id eſt, ſpecie, & colore laſerpicii) *trahens candam, venenı acutiſſimi. Frequens eſt in Chuz* (ſeu *Suſiana*) *maximè circa* Aſcar-Mecram (inſignem *Suſiana* urbem) *& in locis laſerpicio fecundis.* Quibus concinunt hæc *Nubienſis Geographi* in deſcriptione *Chuſiſtan*, ſeu *Suſiana*, Clim. 3. part. 6.

ومدينة عسكر مكرم مدينة كبيرة

حسنة علي نهر المشرقان وبها صنف

من العقارب علي ورقه الانجزان

وصغرتها تسمي الحرارة اذا لسبت

احدا مات الحينه وقلما يسلم من لسبتة

Et urbs Aſcar-Mecram *magna urbs eſt, & egregia, ad fluvium* Meſercan *ſita, in qua ſcorpionum eſt ſpecies ſuperfolium laſerpicii, & ejuſdem fere vedimi. Vocatur* algerrara. *Ab ea qui punctus eſt ipſo momento moritur: rari enim ſunt, qui evadant.* Sic ille: ſed in *Avicenna* is, quem feriit *algerrara*, non tam ſubitò moritur; quin

لم يشعر بها في الحال بل غدا او بعده

tum temporis ad eam non attendat, ſed manè, vel poſtridiè demum. Cætera ibi vide. Nos enim hæc ſolùm obiter. Tantùm addo, videndum eſſe, an *Aſcar Mecram* ſit prope *Suſa Boream* verſùs. Quo dato; crediderim de his ſcorpionibus *Ælianum* egiſſe libri decimi quinti capite vigeſimo ſexto, ubi narrat in itinere a *Perſicis Suſis* in *Mediam* ſecundâ ſtatione multos naſci ſcorpiones, ac proinde *Perſarum* Regem, illàc iter facturum, triduò ante mittere, qui eos venentur; quia locus alioqui eſſet ἄσητος.

Dolorem quod attinet, qui ex punctione ſcorpionis oritur, eum eſſe graviſſimum docent hæc verba *Johannis* Apoc. 9. verſ. 5. 6. *Cruciatus eorum erit ut cruciatus ſcorpionis, cùm percuſſerit hominem. Itaque per eos dies homines quærent mortem, nec invenient eam, & mori deſiderabunt, ſed fugiet mors ab eis.* In quæ verba *Andreas Cæſarienſis*, Σκορπίε δ πάσματι παρίσαλα τὸ ἀδύνη, ἵνα καὶ αὐτη, ὡς ὑπνος, θανάσιμος. *Scorpii percuſſioni dolorem comparavit, quia dolor ille lethalis omnino eſt.* Et aliquantò ante, Τὸ δ σκορπίου, ἐπιφέρει ὑπόδειγμα, ἀλγεσιτόκου τὸ πόσιζε τῆ κέντρῳ ἐγχρίμψει παρεχόντων. *Scorpionum ſubjungit exemplum, qui graviſſimum doloris ſenſum aculeo infixione prebent.* Ubi notanda vox ἐγχρίμψις, vel, ſi mavis, ἔγχριψις, à Verbo ἐγχρίπτα, vel ἐγχρίπτω deducta, quod in hoc ipſo negotio adhibuit *Megaſthenes*, apud *Ælianum* libri decimi ſexti capite quadrageſimo primo, cum *Indicos* ſcorpiones ſcribit τὸ κέντρον ἐγχρίπτειν τοῖς Εὐρωπαίοις παραπλήσιον, *aculeum infigere ferè ad inſtar* Europæorum. *Pollux* etiam libri ſexti capite vigeſimo nono, Σκορπίος, inquit, ζητῶν ὅτῳ ἐγχρίψει τῷ κατὰ τοῦ, *Scorpius quærens cui aculeum infigat.* Itaque ἐγχρίπτων idem ibi eſt, quod ἐγχρίων, quod fugit hactenus *Lexicographos*. De cætero graves illos dolores, quos ſcorpio punctione excitat, *Medici* & *Philoſophi* multis deſcribunt. In his *Dioſcorides* libro ſexto, τοῖς δ ὑπὸ ζκορπίε δηχθέσιν ὁ μὲν τόπος ἰνθέως ἄρχεται φλεγμαίνειν· σκληρὸς δ, καὶ ἐντεινόμενος, καὶ πορφυρίζων ἐν ὀδύνῃ γενόμενος. *Cum quis à ſcorpione morſus eſt, locus quamprimùm inflammari incipit, duruſque eſſe, & ruber, & vehementi dolore affectus*, &c. Item, Ἐπαλγεῖ περὶ τὸν ἐπιφάνειαν ἡ πίσησις, καθάπερ ἀπὸ βελόνης κεντηθέντος ἐνόπλου. *Tota cute dolet eo dolore, qui ex acuum punctionibus oritur.* Multò plura habent *Avicenna*, & reliqui *Arabes*, quos longum eſſet hic exſcribere. Nec *Poëta* tacuerunt quàm graviter ii doleant, quos pupugit tam dirum animal. Sic in libro *De lapidibus*, quem *Orpheo* tribuunt, capite *De ſcorpio lapide*, *Orion* à ſcorpione percuſſus deſcribitur

Πικρῶς τότε γοῦν πικρημένος ἀμφ' ὀδυνῆσι,
acerbè tum circa membra punctus doloribus. Et tractatum de ſcorpione *Nicander* ſic incipit,

Ἐκ δ' ἄγε καὶ κέντρῳ κεκορυθμένον ἀλγιόεντα
Σκορπίον ἀνδρέων. ---

Age verò canam etiam aculeo dolorem inferente armatum ſcorpionem. Atque eodem pertinere quæ habet de ſcorpione melichloro *Scholiaſtes* & his verbis docet, Τῷ ὅτι ἐχθρὸς ἐσι τοῖς ἀνθρώποις, οἱ ἑλκόφυσι τῶν τόπων, ἐπὶ γὰρ πολὺν χρόνον ἐχυσι τὰς πληγάς. *Revera eſt hominibus infeſtiſſimus, ſi quem laſerat: doloribus enim diutiſſimè torquentur.* Item, Τὸ δ ἴκολη φλεγμὸ φησι (τὴ γυῖν) διὰ τὰς ἐναγομένας ἀλγηδόνας ἐν τόποις τοῖς ἀγχθεῖσιν. *Membra flamma ſimilia eſſe ait propter dolores, quos punctu inferunt.* Nempe prout diverſa eſt ſpecies, ita diverſus dolor, unde *Tertullianus*, *Tot dolores, quot & colores.* Sed in pleriſque cum acuum punctura ſentitur ardor igneus. Hinc apud *Senecam Herculem*, ardens in fatali illa veſte *Lerneo* ſanguine tincta, exclamat;

(c) *Eheu quis intùs ſcorpius, quis fervidâ* (c) *Herc. Oet. act. 4.*
Plaga revulſus cancer infixus meas
Uris medullas? ---

Nec fruſtra eſt, quòd myſticis locuſtis, quæ ſcorpionum caudas habent, non datur poteſtas nocendi hominibus, niſi per menſes quinque. Quippe ut locuſtæ, ita nec ſcorpiones diutiùs nocent. Nam per frigora torpent, nec quidquam ab iis eſt periculi. Tertullianus, *Familiare periculi tempus, æſtus:* Auſtro & Africo *ſævitia velificat.* Macrobius *Saturnalium* libri primi capite vigeſimo primo, *Scorpius hyeme torpeſcit, & tranſacta hac, aculeum rurſus erigit vi ſua, nullum natura damnum ex hyberno tempore perpeſſa. Avicenna* quoque nos docuit ſcorpiones majori impetu in-

surgere في زمان طلوع الشعري *qua tempeſtate exoritur* Sirius. Proinde in *Africa* urbe *Peſcara*, ut *Leo Africanus* auctor eſt, cives ferè omnes metu ſcorpionum, quorum ibi eſt magna copia, æſtatis tempore relicta urbe, rus commigrant, nec niſi *Novembri* menſe redeunt.

Sunt, qui ſcorpionem cenſent inter ſerpentum ſpecies. In his *Cornelius Celſus* libri quinti capite vigeſimo ſeptimo, *In quibuſdam etiam aliis ſerpentibus certa quædam auxilia nota ſunt. Nam ſcorpio ſibi ipſe pulcherrimum medicamentum eſt.* Nempe in eo veneni vis eadem, quæ in ſerpentibus. *Plinius*, ubi ſupra de ſcorpione; *Peſtis importuna venenı ſerpentium, niſi quòd graviore ſupplicio lenta per triduum morte conficiunt.* Hinc Scriptores Sacri ſcorpiones cum ſerpentibus ferè jungunt. Sic *Moſes* Deut. 8. v. 15. *Qui duxit te per deſertum magnum & formidabile, in*

qua

quo angues, ſerpentes urentes, & ſcorpiones. Quod ſequutus *Chaldæus* ſic habet in editione *Venetâ*, & *Buxterſiana*, *Cant.* 2. *v.* 6. וקטיל כל חיון קלן ועקרבין די במדברא, *Et interfecit omnes ſerpentes urentes, & ſcorpiones, qui erant in deſerto.* Et *Sirachides* Eccleſ. 39. *v.* 30. (al. 35.) *Ferarum dentes, & ſcorpii, & vipera, & gladius ulciſcens ad internecionem impios. Chriſtum* quoque *Luc.* 10. *v.* 19. *Do vobis poteſtatem calcandi ſerpentes, & ſcorpiones.* Et *Luc.* 11. *v.* 11. 12. *Si piſcem petierit, num pro piſce dabit ei ſerpentem? Aut, ſi petierit ovum, num dabit ei ſcorpium?* In quibus verbis *piſcem* cum *ſerpente* conferri nota, & *ovum* cum *ſcorpione* propter ſimilitudinem. Nam, ut de anguilla taceam, quæ eſt angui ſimillima, omnis piſcis repit in aquis, ut ita loquar, quomodo ſerpens in terra. Unde eſt quod utrumque *Hebræi* vocant רמש & שרץ. Et ſcorpionis corpus eſt ovo *πυριμφιδι*, maximè ſi ſit album, quale habet ſcorpionum prima ſpecies apud *Nicandrum*, *Ælianum*, *Avicennam*, & alios. Nec mole ab ovo ſcorpiones plurimum diſtant in *Judæa*, ſi verum eſt, quod aſſerunt Monachi in *Meſſiam*, *circa* Hieroſolymam, *& per totam* Syriam, *magnos eſſe ſcorpiones, ut ſunt apud nos cancri fluviatiles, quos* gambaros *vulgo nominant*, id eſt, *cammaros.* Sic in intima *Nubia* circa *Nilı* fontes reperias apud *Geographum Nubienſem* Climatis primi parte quartâ, عقارب على قدر العصافر سود الاوان فتقتل في الحال

Scorpiones nigri coloris, ad magnitudinem paſſerum accedentes, qui ſtatim interficiunt.

Deſertum inter *Judæam* & *Ægyptum* ut ſerpentibus, ita & ſcorpionibus fuiſſe infeſtum, nuper ex *Moſe* didicimus *Deut.* 8. *verſ.* 15. & ex *Chaldæo* Paraphraſte *Cant.* 2. *v.* 6. Sed & in partibus *Judææ* Meridianis, non procul ab extremo lacu *Aſphaltite*, mons fuit à ſcorpionum copia *Hebraicè* dictus מעלה עקרבים *aſcenſus acrabbim*, vel *ſcorpionum*, *Num.* 34. *v.* 4. *Joſ.* 15. *v.* 3. & *Jud.* 1. 36. A quo monte dicta videtur regio *Acrabatene Idumææ* vicina, 1 *Macchab.* 5. *v.* 3. Sed alia fuit *Acrabatena* multò notior, una ex *Judææ* Toparchiis in parte diverſiſſima, nempe trans *Samariam*, de qua ſæpe *Joſephum* libri ſecundi, *De bello Judaico* capite tertio, & quinto, & *Plinium* libri quinti capite decimo quarto. *Agrabat* ſcribit *Iſidorus* libri decimi quarti *Originum* capite tertio. At in *Ptolemæo Acraba* eſt *Meſopotamiæ* oppidum non procul à *Carrhis*. Et *Acabene* regio prope *Tigrim*, & *Niſibim*, pro quo *Acrabene* legerim. Nam & ipſa videtur à ſcorpionibus dicta, qui frequentes circa *Niſibim*. *Geographus Nubienſis* Climatis quarti parte ſextâ, وبارض نصيبين عقارب قتالة *Etiam in terra* Niſibena *ſunt ſcorpiones mortiferi. Damir* in capite *De Scorpione*, وينصيبين عقارب قتالة جدا ان اصلها من شهرون وان بعض الملوك حامر نصيبين فاتي بالعقارب منها وجعلها في الكيزان الفقاع ورمي بها في المنجنيق الي نصيبين

Lethiferi ſunt ſcorpiones circa Niſibin, *quorum originem dicuntur eſſe ex* Saharuz, *& Regem quendam, cum obſideret* Niſibin, *ſcorpiones inde accerſiſſe, & in hydrias zythi poſitos per machinas bellicas in* Niſibin *projeciſſe.*

Nempe etiam *Saharuz* cenſetur inter loca, quæ hac peſte ſunt infamia, ut ſupra *Aſcar-Mecram.* Idem *Damir* paulò antè, والعقارب القتالة تكون في موضعين بشهرون وبعيسكر مكرم وهي تلسع وبقتل وربما تناثر لحم الملسوع وتعفن واسترخي حتي انه لا يرذو منه الا وهو ماسك انفه مخافة اعدايه

In duobus locis lethiferi ſunt ſcorpiones, nempe circà Saharuz *&* Aſcar-mecram; *qui pauciſſimi interimunt. Quandoque caro puncta decidit, & putreſcit, & pendula eſt, ita ut nemo alter, quam naſo compreſſo, accedat, contagionis metu.* Pro شهرون *Saharuz* aliud *Damiris* exemplar habet شهزور *Sahazur*, & *Nubienſis* conſtanter شهرزور *Saharzur*; quoties hujus urbis meminit. Meminit autem multoties, *Climatis* quarti parte ſextâ, inter urbes terræ *Adarbegan*, quæ eadem eſſe videtur cum Veterum *Atropatia*; quia conveniunt nomen & ſitus. Non poſſum non addere, *Æthiopia* lacum prope *Eſtamenam*, aut *Aſtaboram* fluvium, cujus accolas pepulit στρατιαν πλειω ἀμαχει; *ſcorpionum multitudo inexpugnabilis*, perperam, niſi fallor, Ἀβιατας, pro Ἀκραβατας, ab *Ælliano* vocari *Hiſtoria* libri decimi ſeptimi capite quadrageſimo. Puto enim *Acrabatan* à *ſcorpionibus* dictum. Quia עקרב *acrab*, pro *ſcorpione* non ſolùm ab *Hebræis*, & *Syris*, ſed & à *Chaldæis*, *Arabibus*, & *Æthiopibus* uſurpatur. Et *Græci* quoque *Aſiæ* partem à *ſcorpionum* copia nominârunt Σκορπιφόρον χώραν, ut ex *Ptolemæo* conſtat. Nec deerunt, qui *Scorpianos* populos indidem dici conjectent apud *Stephanum*, tanquam ex *Herodoto*. Verba ſunt, Σκορπιανοὶ, ἔθνος. Ἡροδοτος ἱστορεῖ. Sed cum *Herodotus* nec in libro ſeptimo, quem is citat, nec uſquam alibi *Scorpianorum* meminerit, videtur Σκορπιανὸν deflexum ex Παρικανὸν: *Paricam*, vel *Paricanis*, *Aſiæ* populi ſunt tam ex *Herodoto* libro tertio & ſeptimo, quam ex *Mela* & *Plinio* noti, quorum *Paricane* Metropolis apud eundem *Stephanum* ex *Hecatæo*.

Is, qui merito ſuo aliis exoſus, atque inviſus eſt, *Arabico* Adagio dicitur eſſe أعزي من العقرب *Scorpione odioſior.* Et paſſim hujuſmodi homines cum ſcorpionibus conferuntur. Sic *Ezech.* 2. *v.* 6. ואל עקרבים אתה יושב, *Et cum ſcorpionibus tu habitas.* Ubi *Chaldæus* Interpres, ובנו עמא דשכדהון דמן לעקרבין ארח יתיב, *Et in medio populi, cujus opera ſimilia ſunt ſcorpionibus, tu habitas. Hebræi* doctores, *Selomo* & *Kimchius*, *ſpinas* hic intelligunt *ſcorpionum* nomine: ut 1 *Reg.* 12. *v.* 14. de quo loco infra dicetur. Nos cum *Hieronymo* ſcorpionem animal; cum quo conferantur hi homines, qui *Prophetæ* moleſti erant. Quia nulla ſimilitudo eſt uſitatior. Sic *Sirach.* 26. *v.* 10. de muliere nequam, Ὁ κρατῶν αὐτῆς, ὡς ὁ ἔχων ζῶν σκορπίον. *Qui tenet eam ſimiliter eſt, qui prehendit ſcorpionem.* In *Caſſandra Lycophronis* verſu 476. σκορπίος dicitur *Hercules* διὰ τὸ φονικὸν *propter cædes patratas*, ut habet *Scholiaſtes. Anthologiæ* libri ſecundi capite quadrageſimo tertio *Ammianus* de malo homine dicit,

Θῆλυ τι κακὸν μέλι κάνθαρος, ἢ γελᾶ κάναβος,
Ἢ σύ τι ποιήσεις, σκορπίε· ὦν, ἀχαΐδι.

Potius mel facit ſcarabæus, aut lac culex, quam in quid boni facias, cum ſis ſcorpius. Et *Apulejus* libro nono, *Nôſti quemdam barbarum noſtra civitatis decurionem, quem* Scorpionem *pro morum amaritudine vulgus appellat.* Et *Procopius* apud *Suidam*, Ἡ δὲ ἀρα ἡ Θεοδώρα σκορπιώδης. *Erat autem* Theodora *ſcorpioni ſimilis:* id eſt, inquit *Suidas*, πλεκτική, καὶ ἐχεμυθὴς ζωοτεινὴ, *ad percutiendum prona, & iram occultans.* Hinc *Pollux* libri ſexti capite vigeſimo nono, Ὁ δὲ ἐχεμυθὴς λέγοιτ' ἂν ἄγριος, δηριώδης, ἢ χαλεπὸς, σκορπιώδης, ζωοτεινὸς. *Iracundus autem dicatur ferus, ferunt, veneno plenus, ſcorpioni ſimilis, ſcorpio.* Et σκορπίζειν eſt *efferari, irritari, ſcorpii in morem exaſperari. Heſychius*, Σκορπίζεται, ἀγριαίνεται, ὀργίζεται. Σκορπίζ, ὡς τὸ θηρίον τραχύνον ἐχυίζ. Aliis idem σκορπιάνεσθαι. *Suidas*, Σκορπιάνεσθαι, ἀποθηριοῦσθαι, τραχύνεσθαι, ἀπανθαδιζεσθαι, *efferari, exaſperari, arroganter pertinacem eſſe.* Apud eundem ignotus auctor, Ἐς μὲν τοὺς ἀνθυπατίας εἰώθει ἰσαν σκορπιαίνεσθαι· βαρυπαθὴς γὰρ κοινῇ ἦχετο. *In mulieres, quæ in eodem cum illa theatro partes ſuas agebant, ſemper ſolebat exaſperari. Erat enim maximè invida.*

Cum locuſtis myſticis poteſtas & aculei ſcorpionum tribuuntur *Apoc.* 9. *v.* 3. 10. *ſcorpionum* nomine *Diabolos* intelligunt vetuſtiſſimi Doctores. *Andreas Cæſarienſis*, Σκορπίοι ἴσασι καὶ κίντρους αἱ τῶ δαιμόνων ἀκαταπαύστως αρεζαι αἱ πρὸς ἀνθρώπους ἐπιβολὰ καὶ οἱ διάφοροι ὑχ' ἅμα τῷ χρηματίσαι, τὸ βλαστικὸν ἀποφαίνουσιν, ὅτι μηδὲ σκορπίοι ταῖς κεφαλαῖσι χαλκῷ, ἀλλὰ τῷ ἐξιτήλῳ ἰσασι (lege ἰσασίν) διὰ τῆς κίντρου. *Scorpionum caudis & aculeo aſſimilati ſunt Dæmonum inſultus, quoniam Dæmones non ſtatim ac loquuntur, nocenda vim aperiunt: ſicut neque ſcorpius chelis cancrorum in morem denticulatis ladit, ſed caudâ qua eſt a tergo, per aculeum.* Ambroſius, *Per ſcorpiones vero poſſumus Dæmones accipere: quia ſicut ſcorpiones, dum non prævidentur, corpora hominum ſuo veneno inficiunt, & exſtinguunt, ita & Dæmones incautis hominibus venena malarum perſuaſionum ingerunt, & dum ad perpetranda ſcelera pertrahunt, eorum animas venenо ſuæ malitiæ infectas occidunt.* Tamen idem aliquanto poſt caudis ſcorpionum aſſimilari vult Hæreticos, quorum doctrina eſt venenoſa, & eorum blaſphemias per aculeos deſignari. Sic *Ignatius*, aut quiſquis eſt, in Epiſtola ad *Antiochenos* de falſis Doctoribus ſcribit, βλέπετε τοὺς κύνας τοὺς κακοὺς, τοὺς ἐφεξῆς τοὺς ἐργάτας, τὰ κακοήθη δηκνύοντα (ſic lege pro φιλόδηκα voce nihili) τοὺς ἀπείλαις, τοὺς βασιλεῦσι, τοὺς ζωοτεινοὺς. *Videte canes malos, ſerpentes irrepentes, varia pelle draconis, aſpides, baſiliſcos, ſcorpios.* Et *Tertullianus* contra *Gnoſticos* ſcribens eos paſſim *ſcorpios* vocat. Ita capite quarto, *Ingeminat ſcorpius plagum.* Et capite ſeptimo, *Incutiat adhuc ſcorpius, homicidam Deum ventilans.* Et capite undecimo, *Quemcunque igitur conceperint ventum argumentationis ſcorpii iſti, quocunque ſe acumine impegerint.* Itaque *Scorpiacum*, libri titulus, nihil quidquam ſignificat, quam *potionem adverſus ſcorpios.* Alii in *Johanne* per *ſcorpionum caudas* aliud intelligunt. Nos in re obſcura ἡσυχάζομεν, nec audemus quidquam definire.

Ita in his *Chriſti* verbis ad Diſcipulos, *Luc.* 10. *v.* 19. *Ecce! do vobis poteſtatem calcandi ſerpentes & ſcorpiones, & ſupra omnem vim inimici, & nihil vos ladet, ſerpentum* & *ſcorpionum* nomine *Dæmones* intelligunt multi veterum. Sic *Clemens Alexandrinus* libro quarto *Stromatum* juſtos poteſtatem accepiſſe dicit ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων πατεῖν, κυριεύειν τε καὶ δαιμόνων, καὶ τῆς ἐναντιμόχου τριάδος, *ſuper ſerpentes & ſcorpios ambulandi, & in Dæmones & adverſaris copias dominandi.* Quod videtur addiciſſe ἐξηγητικῶς. Neque aliter explicant *Beda*, *Euthymius*, & *Theophylactus*. Atque hic quidem ſerpentes à Dæmonibus ita diſtinguit, ut, in Dæmonum genere qui palam percutiunt, habeantur pro ſerpentibus; qui occultius, pro ſcorpiis. *Deus* μὲν inquit, ἐμφανίσειεν πλήττουσιν, ὅτοι ἔφεις ἐσοι δὲ ἀφανίστους, ὅτοι σκορπίοι. Et exemplis allatis rem pluribus ediſſerit. Sed cauſam non video, cur eo loco *Chriſtus* de veris ſerpentibus, & de veris ſcorpiis, egiſſe non putetur. Maxime cum alius locus ſit iſti parallelus *Marc.* 16. *v.* 18. *Serpentes tollent, & ſi quid lethale biberint, non nocebit eis.* Quæ promiſſa fuiſſe ad literam impleta, patet ex *Paulo.* Is enim viperam, quę manum ejus invaſerat, illæſus in ignem excuſſit, *Act.* 28. *v.* 5. Omnino igitur id ipſum à *Chriſto* in *Luca* promittitur, ſed verbis nonnihil diverſis, quæque palam alludunt ad verba *Davidis* Pſal. 91. *v.* 13. *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis*, &c. Proinde *Baſilius* in *Hexæmeron* Homilia nona agnoſcit utroque loco idem agi: Πίστως, inquit, ἴσα ἀκούσῃ τὰ θηρία. Πεποίθασι ἐπὶ Κύριον, ὡς ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα καὶ ἔχεις τὸν διὰ αἵματος ἐχθρὸν κατὸν ἐπάνω ἔφυσι καὶ σκορπίων. *Fidei demonſtratio ſunt fera. Confidis in Dominum? Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem, & poteſtatem habes ex fide ambulandi ſuper ſerpentes & ſcorpios.* Et *Tertullianus* adverſus *Marcionem* libri quarti capite vigeſimo quarto Dæmones in hoc loco concedit ita ſignificari, ut ſimplex ſenſus maneat, quo veræ beſtiæ intelliguntur. Verba ſunt, *Et utique ſcimus (ſalva ſimplicitate Scripturæ: nam nec ipſa beſtiæ nocere poterunt, ubi fides fuerit) figuratè ſcorpios & colubros portendi ſpiritali ſo malitiæ*, &c. Nec fruſtra eſt, quod ſerpentes, & ſcorpiones, & hujuſmodi ſi quæ alia ſunt, *Chriſtus* vocat *vim inimici*, id eſt, *Diabolo.* Mortis enim imperium Diabolo cum tribuatur *Hebr.* 12. *v.* 14. videntur lethalia omnia ipſi aliquo modo ſubſervire; quomodo carnifici inſtrumenta, quibus reos torquere ſolet.

Quæritur, quid ſint ſcorpiones in his *Roboami* verbis 1 *Reg.* 12. *v.* 11. *Pater meus caſtigavit vos* בשוטים *ſcuticis: & ego caſtigabo vos* בעקרבים *ſcorpionibus.* Ita enim hanc vocem reddunt *Græci* Interpretes, *Joſephus*, *Hieronymus*, & *Arabs.* Conſtat tamen animal haudquaquam ſignificari, ſed flagri genus ſcutica gravius. Hebræi *virgam ſpineam*, aut *flagellum ſpinis aculeatum* intelligunt. *R. Selomo Gallica* voce reddit אשת לנטר *eglantier*, id eſt, κυνόρραστον, cujus arboris virgę, inquit, עקרב כעקרב, *ſcorpionis inſtar pungunt.* Et *Kimchius*, poſtquam de ſcuticis egit, ועקרבים קשים מהם שהם עוקצים בקוצים שכהם, *illis*, ait, *graviores ſunt ſcorpiones, quia pungunt ſpinis, quas habent.* Et *R. Levi* ſcorpiones definit שבטים אשר בהם קוצים שנוקבים ומכאיבים, *virgas ſpinis inſtructas, quæ cum dolore inſiguntur*, nempe in cutem, & carnem. *Chaldæus* pro *ſcorpionibus* habet בכרגין, & *Syrus* ܒܟܪܓܝܢ quod *Eliæ* in *Methurgemam* exponit מן קוץ, *ſpina ſpeciem.* Sed מרגנין *muragnin*, à Singulari מרגנא *muragna*, (ita enim legendum) eſt ipſiſſima vox *Græca* μάραγνα, quam pro *aquæſtri flagello* uſurpavit *Plato Comicus.* Quod *Pollux* libri decimi capite decimo tertio Περὶ ἱματίων σκευῶν ita teſtatur: Ὁ μὲν τοι Πλάτων ὁ Κωμικὸς ἐν Ἀλκιβιάδῃ μάραγναν τὴν μαστίγα οἶδε μόνον. Et *Heſychius*, Μαράνα, μάστιξ, ἱππικὸν, ναυτικὸν, Μαράγνα, τῇ ναυτικῇ. Lege, Μαράγνα, μάστιξ ἱππικὸν, ναυτικὸν. Μαράγνα, τῇ ναυτικῇ. Nam pro μάραναι voce nihili, reſcribendum eſſe μάραγναι tria docent, 1. Literarum ordo. 2. Μαράγνα ſequens in alio caſu. 3. Quod alibi ἐμάραγναν cum ἀποδύσει ἢ εἴγαμῃ in eodem *Heſychio* redditur μάστιξ, ἱππικὸν, καὶ χαρὰξ τῶν ὀνων, *flagellum, virga*, etiam cum ſcribitur ſine ν. Porro quamvis ναυτικὸν, id eſt, *lorum bubulum* exponat *Heſychius*, tamen *Hebræos* non rejecerim, qui ſpinæ genus eſſe ſtatuunt. Potuit enim id verbi primò *virgam ſpinis*, ad *inſtar ſcorpionis*, aculeatam ſignificare, prout idem *Heſychius* μάσθλαν vocat.

vocat, deinde καταχρηςικῶς pro *lore bubalo*, & quovis alio *flagello* ſumi. Huc facit, quod in *Gloſſis* optimæ notæ *marrugina* redditur εἰδὸς παλαίρυ ἐξ ἧς ἀκανθώδους διυφαν paliuri ſpecies, *quæ eſt arbor ſpinoſa*. Nam *marrugina*, ſi quid video, eſt idem, quod μάραγνα. Utut ſit, ævo deteriore *Latini* etiam Scriptores *ſcorpionem* uſurpârunt pro *flagello aculeato*. Iſidorus *Originum* libri quinti capite vigeſimo ſeptimo, *Si lenis fuerit, virga eſt; ſi nodoſa, vel aculeata, ſcorpio rectiſſimo nomine vocatur, quia arcuato vulnere ut corpus inflectitur. Honorius* in Sermone *De S. Laurentio*, *Victima* Chriſti *in cataſta extenditur. Cum ſcorpionibus*, id eſt, *flagellis in modum ſcorpionum aculeatis, cæditur.* Tamen in *Lectionali ſcorpiones* à *flagellis* diſtinguuntur. *Scorpionibus*, inquit, *dehinc fuſtibus aggreſſus, exinde flagellis dirè cæditur.*

Sumitur etiam *ſcorpio*, *Græcè* ζυγρὶ⊙, vel ζυγπάδιον, pro *machina bellica, qua ſagitta mittuntur*. Ut 1 *Machab.* 6. *v.* 51. de Rege *Eupatore Hieroſolymam* obſidente: Ἔτυξε καὶ βαλίςρας, καὶ μηχανὰς, καὶ πυρίκολα, καὶ λιθοβόλα, καὶ ζυγπάδια καὶ τὰ βαλλόντα βέλη. *Statuit balliſtas, & machinas, tormentaque ad ignem, & ad lapides ejaculandos, & ſcorpiones ad mittendas ſagittas.* Ut apud *Polybium Archimedes Syracuſius* τοξότας, καὶ ὀξυβελίδια παμπληθῆ ἐκτὸς ἐ τοίχε, διὰ τούτων ἀκρίτως ἐπάλει τὰς ἐπιβάτας, *ſagittarios, & ſcorpionibus intra mœnia conſtitutis, horum operaclaſſiarios inutiles reddebat.* Et apud *Plutarchum* in *Marcello*, eum ab eo clam poſiti fuiſſent εἰ σκορπίοι βραχύτονοι, *parvi ſcorpii*, quique hoſtium oculos fallebant, cum ſe latere putantes, ἀυθις ἀν βάλλοι πολλοὶ ἐστυγχάνοντες, *rurſus in multas ſagittas inciderent*, recedere coacti ſunt. *Ammianus*, qui hanc machinam multis deſcribit libro vigeſimo tertio, *ſcorpionem* appellari dicit, *quoniam aculeum habet deſuper erectum*. Et *Tertullianus* in *Scorpiace*, *Bellicam machinam vetuſta tela vegetantem de ſcorpio nominant*. Et *Vegetius*, *Scorpiones dicebant, quas nunc manu-baliſtas: ideo ſic vocari, quod parvis ſubtilibuſque ſpiculis mortem infrant.* Nota *ſpiculis*, id eſt, βέλεσι, ut ſupra, quæ & ipſa *ſcorpiones* dicta, ut in *Cæſare*: *Quidam ante oppidi portam* Gallus, *ſcorpione ab latere dextro trajectus, exanimatuſque, concidit.* Et in *Hirtio* libro quinto *Belli civilis*, *Scorpione accuratius miſſo Decurio percutitur, & ad portam decumanam defigitur.* Unde rurſus colligitur, ſpicula hæc fuiſſe, non lapides. Neque enim lapidibus, ſed ſpiculis tra, iciuntur homines, & defiguntur. Et vero *Vitruvius* libri decimi capite decimo quinto & decimo ſexto catapultis & ſcorpionibus ſagittas mitti docet, & baliſtis lapides. Huic tamen διαφόρως oppoſitus *Ammianus*, ubi ſupra, ſcribit ſcorpione lapides, & baliſta ſagittas mitti. Quam litem componere noſtrum non eſt. Fortaſſe ejuſdem machinæ diverſus fuit uſus. Sic nos arcubaliſtis modo ſagittas, modo plumbeas glandes, emittimus.

CAPUT TRIGESIMUM.

De Cochlea, ſeu Limace.

Vox שבלול Pſ. 58. *v.* 9. *ubi ſolum extat, alii* ceram *explicant, alii* vermem, *alii* ſecundinas, *alii* limacem, *alii* fluentium aquæ. *Nos* limacem *præferimus cum auctore* Bereſcith Rabba, *cujus verba corrupta emendantur.* Limax εἰελ⊙, ζιγλ⊙, ζυλάκιον, ωζελίνης, εἰμελ⊙. Solitanæ *cochleæ magni nominis. Cochlea vermis genus. Cochlea* Heſiodo φθεῖρα⊙. *Ciceroni* domi-porta. Ἀντίςροφος ἡ κοχλίου, *quorſum. Probatur ex* Talmude שבלול *eſſe* limacem. *Hujus uſus ad tumores. Limax non totas eam abeſſet, ut* Hebræi *volunt: ſed, ut habet* Chaldæus *Interpres*, humectat viam ſuam; *unde* Græcis ὑγρολίβανο⊙. *Vir ſummus notatur, qui hoc alio refert perperam. Μύξα κοχλίου. Cochlea ſuo ſibi ſacco vivit. Cur impius dicatur eſſe ut limax liqueſcens. Cur* cochlea *vocetur* שבלול Sabbelul, *an quaſi* ſemitator, *quia* שביל ſebil, *id eſt*, ſemitam, *figat? Aut, voce compoſita ex* שב ל֯ לול, *quia habitat in teſta in modum κοχλίου inflexâ? Alia interpretationes refelluntur. Cur Symmachus* ſecundinas *reddiderit, & Aquila* vermem? *Quis ſit ſenſus horum verborum*, Liquefient ut aquæ. Limax *à* limo *dicitur. Quid à cochlea differat.*

Eſt perincertum quid ſit שבלול *ſabbelul*, Pſ. 58. *v.* 9. ubi de impio dicitur כמו שבלול תמס יהלך *Ut* ſabbelul *liquefactionis* (vel *liqueſcens*) *abibit*. Nempe hoc vocabulum alibi nuſquam occurrit in Scriptura, neque in ejus interpretationem Veteres conſentiunt. Illius enim quinque verſiones reperire eſt, eaſque ab invicem diverſiſſimas. Prima *Semtorum* eſt, qui hic habent; Ὡζεὶ κηρὸς ταχὺς ἀναλυθήσονται. Unde *Vulgatus*, *Sicut cera, quæ fluit, auferentur.* Nec multo aliter *Theodotion*, *Syrus*, uterque *Arabs*, & *Æthiops*. Secunda eſt *Aquilæ*, Ὁμοίως γὰρ ὑγρὸν ταχὺν πορευόμενον: à qua *Hieronymus* parum recedens *Hebræa* ſic expreſſit; *Quaſi vermis labefactus pertranſiens.* Tertia eſt *Symmachi*, Ὡσπερεὶ χύσιν διαλυθὲν διαφυεῖ, *Ut ſecundinæ fœtus diſſolutus perit.* Διαφυεῖ hic *perire* eſt, ut in *Græca* verſione *Ezech.* 37. *v.* 11. Ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, διαπεφυκάμεν. *Perit ſpes noſtra, perimur*, male reddunt, *diſſeminamur*. In *Hebræo* enim eſt, נגרנו לנו, *exciſi ſumus*. Proinde *Heſychius*, haud dubie hunc ipſum locum reſpiciens, vocem διαπεφυκέναμεν reddit ἀπωλόμεθα. Quarta eſt interpretatio *R. Selomonis*, *Aben Ezra*, *Kimchi*, & Recentiorum fere omnium: *Ut limax* (vel *ut cochlea*) *liqueſcens abibit.* Quinta denique eorum, quibus שבלול *ſabbul*, geminato *Lamed*, idem eſt, quod שבולת *ſibboleth*, Pſ. 69. *v.* 3. 16. & *Eſ.* 27. *v.* 12. *aqua* ſcilicet *fluentium*, aut *alveus*. Quaſi *Pſalmes* impiorum vitam effluere velit inſtar alvei aquarum. Quod de homiſſibus in genere dicit *Thecuita* mulier 2 *Sam.* 14. *v.* 14. *Omnes morimur, & ſumus ut aqua, quæ in terram effluunt, neque amplius revocantur.* Quoſdam *Hebræos* ita reddere aſſerunt *R. Selomo* & *Pomarius*. Et illam verſionem *Aben Ezra* tam convenire putat, quam priorem, quæ שבלול *limacem* aut *cochleam* exponit. Videsigitur, Lector; eandem vocem שבלול *ſablal*, aliis eſſe *ceram*, aliis *vermem*, aliis *ſecundinas*, aliis *limacem*, aliis denique *fluentum aquæ*. Nec facile eſt litem decidere; cum harum verſionum nulla ſit, quæ non habeat graves auctores. Tamen cauſas habere me puto non leves, cur iis, qui *limacem* exponunt, meum addam ſuffragium.

Vetus enim eſt hæc ſententia שבלול *ſabbelûl*, eſſe *limacem*: & præter *Selomonem*, *Aben Ezram*, *Kimchium*, & *Pomarium*, quos jam antè citavimus, auctores habet *Hebræorum* antiquiſſimos. Sic in *Bereſith Rabba*, qui liber eſt pervetuſtus, capitis quinquageſimi primi ferè initio voces כמו שבלול, *ut ſabbelal*, ſic explicantur בהדין כולי סלי ליבא בשלשול הזה שהוא נמהה בצואה, Id eſt, *in iſtud* (animal, quod vocatur) *cochlea, ſcilicet, limax, in iſte vermis, qui in ſordibus conſumitur.* Pro vocibus כולי סלי palam corruptis, reſcribendum כוכלי מסלי, quomodo *Hebræus* Scriptor videtur expreſſiſſe *Græca* duo *limacis* nomina κοχλίας, & εἰελὰς, vel ζυγλὸς; vel ωζελίνης. Prius κοχλίας eſt notiſſimum. Poſterius profert *Athenæus* libro ſecundo ex *Epicharmo*, Λέγονται δὲ τινες τῶ κοχλίου καὶ εἰελὸν. Ἐπίχαρμο⊙,

Κόγχον δὲ τὸν εἰελὸν ὀνομ' ἐς τὸν φθίσον.

Cochlearum quadam ſcilli vocantur. Epicharmus; "*Cochleam ſcilum in malam rem deducito.* *Dioſcorides* etiam in capite *De cochlea terreſtri*, Ὁ κοχλίας ταῖς ἀκάνθαις καὶ τοῖς θαμνίζοις περιζωκαπμῶ⊙ ἀγρ⊙, ὃν τινες εἰε-

εἰελίκτη, ἡ ξηρὰ κοχλίδι. *Sylveſtris illa cochlea, quæ dumis & fruticibus adhæret, quam nonnulli* ſeſilium, *& ſeſeltem vocant.* Pro *ſeſelte* & *ſeſilo, ſelatem*, & *ſeſelum* alii ſcribunt. *Heſychius*, Σελάτης, κοχλίας. Idem, Σεσῆλαι, κοχλίαι, λάκωνες. Itaque *ſeſilus*, vel *ſeſelus*, pro *limace*, *Laconicum* fuit verbum. Et inde corrigendus *Apellas*, qui εἰμελὰς ſcribit. *Athenæus* ubi ſuprà, Ἀπελλᾶς δὲ Λακεδαιμονίως φησὶ εἰμελὰς τὸν κοχλίαν λέγειν. Tamen ipſi *Heſychio* εἰμελὰς κοχλίας ſed *Laconicum* eſſe vocem ab eo non obſervatur. Quid ſi in *Bereſith Rabba*, leviſſimâ mutatione, pro חילי, ſcribas כולי, id eſt, *Vas* pro *Jod*, ut intelligantur *Solutana* in *Africa* cochleæ, quæ tanti nominis fuerunt apud Veteres. *Varro* libri tertii *De re ruſtica* capite decimo quarto, ubi de cochlearum generibus; *Mediocres, quæ ex* Africa *afferuntur: non quod in his regionibus quibuſdam locis ea magnitudinibus non ſint diſparibus. Nam & valde ampla ſunt quædam ex* Africa, *quæ vocantur* Solitanæ, *ita ut in eas* LXXX *quadrantes conjici poſſint. Plinius* libri noni capite quinquageſimo ſexto, *Cochlearum vivaria inſtituit* Fulvius Hirpinus, *&c. diſtincta quidem generibus earum. Separatim ut eſſent alba, quæ in* Reatino *agro naſcuntur: ſeparatum* Illyricæ, *quibus magnitudo præcipua:* Africanæ, *quibus fœcunditas: ex his* Solitanæ, *quibus nobilitas.* Et libri trigeſimi capite ſexto, *Laudatiſſima autem ſunt* Africanæ, *ex his* Solitanæ. Sequitur in *Bereſith Rabba*, כשלשול הזה *Sicut vermis iſte, qui in fordibus conſumitur.* Quibus verbis cochleam *vermem* appellat generico nomine. Quomodo *Iſidorus* libri duodecimi capite quinto, *Limax vermis limi dictus, quod in limo, vel de limo naſcatur: unde & ſordidus ſemper & immundus habetur.* Nempe *vermis* nomen ſæpe complectitur inſecta, quæcunque repunt. Itaque *limacem*, ſeu *cochleam*, *Damm* etiam ſic deſcribit, ac ſi ſit vermis ſpecies. Verba ſunt,

الحلزون دود في جوف انبوية حجرية
توجد في شطوط الانهار وسواحل البحر
وهذة الدودة تخرج بنصف بدنها من
تلك الانبوية الصدفية وتمشي بمنة
ويسرة تطلب مادة تغري بها فاذا
احست برطوبة او لين انبسطت واذا
احسّت بخشونة او صلابة انقبضت وعاصت
في جوف الانبوية الصدفية حذارا من المودي
لجسمها واذا انصابت جرت ببيتها معها

Hallazon (id eſt, *limax*) *vermis eſt in medio teſtæ petroſæ latens, In fluminum ripis & marium litoribus reperitur. Media porrò parte ſui corporis ille vermis ex oſtrea illa teſta exens ferur in dextram & ſiniſtram, ut quærat unde alatur. Et, ſi quid humidum aut molle ſentiat, extenditur: ſed, ſi durum quid ſentiat, aut aſperum, contrahitur, & in oſtreaceam teſtam ſe condit, cavens ne ladatur corpus. Et quocunque repat, domum ſuam ſecum trahit.* Itaque in *Heſiodi Operibus* verſu 569.

Αὐὸς ἐπὶ φρίσσῳ κάτω χθονὸς ἐν φυτὰ βαίνῃ.
Φρίσσῳ, *Athenæo* teſte, eſt *cochlea*, non *teſtudo*, ut volunt, quæ à terra non vehitur. *Demo-portam* reddit *Cicero De Divinatione* libro ſecundo, *Si quis*, inquit, *Meducus ægroto imperet, ut ſumat*

Terri-genam, herbi-gradam, domi-portam, ſanguine caſſam,

potius quam, hominum more, cochleam. Et *comicus Anaxilas* quendam arguit tanquam cochleis diffidentiorem, quæ præ diffidentia perpetuo domum circumferunt. Verba ſunt,

Ἀνὴρ ὅστις ἐστὶ κοχλιῶν πολλῷ πάνυ,
Οἱ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας.

Sic ille ludit, cum conchæ ſint cochlearum nativæ domus. Unde *Sidonius*, *Reptileſque concha cum domibus nativa anteceſſura.* Citantur etiam ex *Talmude* duo loca, quibus mentio fit ז שבלול *ſabbelul.* Prior eſt in Tractatu *De Sabbatho* cap. 8. fol. 77. b. ubi Doctores, dum in eo ſunt, ut Deum probent viliſſima etiam animalia non creâſſe de nihilo, ita habent de ז *ſabbelul*, ברא שבלול לכתית, *Creavit ſabbelul ad tumores*, ſupple *ſanandos.* Et *Scholiaſtes* in margine rectè obſervat ibi שבלול eſſe לי מצא, *limacem.* Cochleas enim tumoribus illitas magni uſus eſſe ſcribunt Medicorum filii. *Dioſcorides* ubi ſuprà, Ὅμοιὸ δὲ καὶ τοῖς κεκλιφόσι καταπλαθέντες, ἐξαιρέουσι τὰ ὑδρωπικὰ, καὶ ἐκθέματα, καὶ ἐν ἀφύσσαντες πρὶν ἢ πᾶν ἀναμασθῆναι τὸ ὑγρὸν. *Crudæ cum ſuis teſtis illita hydropices tumores exſiccant, neque prius decidunt, quam humorem illum omnem exhauſerim.* Hæc nonniſi de hydropicis tumoribus. Sed multò genetalius *Galenus* libri undecimi *Simplicium* capite trigeſimo tertio, Ἄκανθοι δ' ἢ κοχλίαι λειωθέντες ἅμα τοῖς ὠφελίοις ἐγκεῖνται, κατὰ τὸ σ' γαστρὸς ὕλκας ἔλκη τὰ ὑδρωπικὰ· κατὰ τὸ τ' ἐν τοῖς ἄνθραξι ὄγκον ἔλκη τ' ἀφθητικάν. Καὶ γίνεται μὲν ἡ πρόσθεσις ἀντὶν δυσφαιρεσ· ἱκανοὶς δὲ ξηραίνει, &c. Τῶν δὲ πεπτῶν κάπι τ' δυσλύτων ἐν πλυγῇ ὄγκων, ἐφ' πυῇ Σηλίζεας γυμνῶσης ἐν ἄσι. Ἐπαίρουσι γὰρ ἱκανῶς ἅπαντας αὐτὸς, καὶ γλαφυρὸν, καὶ παχὺ κατὰ βάθος ὑγρὸν περιέχοντας. *Cochleæ non exuſtæ una cum teſtis imponuntur, & tots ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articulorum tumoribus. Et ægrè quidem divelli poterunt. Impenſe autem deſiccant. Idem faciendum in tumoribus ex ulcere natis difficulter ſolubilibus, & ex contuſione facta in auribus. Eos enim omnes* (tumores) *magnopere deſiccant, etiamſi veſcoſus craſſuſque humor in alto contineatur.* Hæc eadem reperire eſt in *Ætii Tetrabiblo* Serm. 1. cap. 183. qui eſt de cochlea terreſtri, & in *Abenbitare*, qui ſic orditur caput *De cochlea terreſtri*,

حلزون ج واما للحيوان المسمي قوخلياس
وهو جنس ما من اجناس الحلزون

Hallazon Galeni *eſt animal, quod* Græcè *vocatur* κοχλίας, *quod unum genus eſt ex generibus* ז *hallazon* ſeu *cochlea.* Fallitur: nam *Græcum* κοχλίας tam latè patet, quam *Arabicum hallazon.* Sed in eo loco, quem citat, *Galenus* ſolum agit de terreſtri cochlea, ſeu limace.

Alter de limace locus eſt in *Moed Katon* cap. 1. fol. 6. b. ubi citantur in *Gemara* verba *Pſalmi* קד ז שבלול *ſabbelul.* Et in *Scholio* hæc leguntur, שבלול שקורין לים צון תמם יהלך בלוכר שיונאת חוץ כנרתיקו רירות נופלת ממנו עד שהוא ניכוך וכרת, Sabbelul, *quem* limacem *vocat, liquefcende ut, quaſi dicatur ex ejus teſta ſaliva exire ex ipſo deſinens, donec contabeſcat, & moriatur.* Quod quidem non eſt omni ex parte verum. Neque enim fando unquam auditum eſt, limacem ex teſta ſua tantum ſaliviæ emiſiſſe, ut totus contabuerit.

Ut lacrymis conſumpta ſuis Phœbeïa Byblis

Vertitur in fontem.

Certum tamen eſt, quod hic habet *Chaldæus* Paraphraſtes, חיך זוחיל תיבללא דמאים אורחה, *Ut thiblala repſule, quod humectat viam ſuam. Chaldæus* תיבללא *thiblala*, idem eſt, quod *Hebræus* שבלול *ſabbelul*, ש & ת de more permutatis. *Thiblata* igitur, id eſt, *limax*, dicitur *humectare viam ſuam.* Unde eſt, quòd à *Græcis* vocabatur ὑγροσίλευθος, quaſi dicas, *humidis-*

vagus

vitis-animal. Extat illa vox in veteri de cochlea gripho apud *Athenæum* libri ſecundi capite vigeſimo ſecundo, Τλαγγὸς, ἀνάκαλος, ἀναίμυκτος, ὑγροκίλυσος. Neque id referendum eſt ad marinam cochleam, ut putavit vir ſummus. Nam in *Athenæi* capite, in quo affertur hic griphus, ſolùm de terreſtri agitur. Et marina cochlea non eſt ὑλογενὴς, ideſt, *in ſylvis genita*. Nec plerumque eſt ὑγροκίλυσος, neque ullam init viam, cùm ſit immobilis, & ſaxo ſuo tanquam glebæ addicta & adſtricta. Omnino igitur ibi res eſt de terreſtri cochlea, quæ meritò vocatur ὑγροκίλυσος, cùm ejus viæ nunquam non ſint humidæ. Quia quoddam virus illis aſpergit, quod *Hippocrates*, *Galenus*, & *Ætius μύξαν κοχλιῶν mucum cochlearum* appellitant. Plinius *ſpumam* & *ſuccum*. Ut *Plautus* in *Captivis* Scenâ primâ,

Quaſi cùm caletur cochlea in occulto latent:
Suo ſibi ſucco vivunt, vos ſi non cadit.

Unde *Symmachus* libri primi Epiſtolâ trigeſimâ tertiâ: *Ajunt cochleas, cum ſitum aëris,* (malim *roris*) *atque illis de cœlo nihil illaquatur, ſucco proprio victitare*. Itaque cùm inter eundum cochleæ vitalis illius ſucci ſemper aliquid emittant, & quò magis promoventur, eò plus ſubſtantiæ deperdant, impius à *Pſalte* rectè dicitur ire כתבלול תמס, *ut limax liqueſcens*. Ita enim de malo in malum procedunt, *Jerem. 9. v. 3.* & proficiunt in pejus, *2 Tim. 3. v. 13.* Et fortaſſe ob id ipſum *cochlea Hebræis* dicta eſt שבלול *ſabbelul*, quòd proprio ſucco tramitem ſeu ſemitam ſuam ſignet. *Semita* enim *Hebraicè* eſt שביל *ſebil*. Inde שבלול *ſabbelul*, quaſi *ſemitator*, vocari potuit hoc inſectum, ultimâ gemmatâ, ut in נאפוף *Oſ. 2. v. 2.* & נבנן *Pſal. 68. v. 17.* & in חבקוק *Habbacuc Prophetæ* nomine. Quamvis aliud occurrat non minùs veriſimile. Notum eſt κοχλίαν *cochleam* dici gradum in cochleæ modum inflexum. Sic *Strabonis* libro decimo ſeptimo deſcribitur *Alexandria* Πάνιον, ſeu *Panis* templum, *διὰ κοχλίου τὸ ἀνάβασιν ἴσχον, per cochleam aſcenſum habens*. Et *1 Reg. 6. v. 8. Vulgata* rectè habet, *Et per cochleam aſcendebant*, pro *Hebræo* ובלולים יעלו. *Hebraicè* enim לול *lul*, eſt ἕλιγξ, ἀνέλιξις, ut ibi habet *Græca* verſio. Quod graduum genus cùm *Græcè* & *Latinè* ab animali nomen habeat, *Hebræos* contra ſuſpicor ab hujuſmodi gradu animali nomen feciſſe. Atque inde *cochleam* animal compoſita voce appellâſſe שבלול *ſabbelul*; quia יושב בלול *joſeb belul*, habitat in *lul*, id eſt, in *teſta*, quæ in modum hujuſmodi gradus inflexa eſt. *Jod* excidiſſe non mirabitur, qui ſciet in hoc verborum ordine primam excidere in Imperativo, & Infinitivo, & paſſim in Derivatis. Itaque *habitatio* tam שיבה *ſiba*, dicitur, quàm ישיבת *joſiba*.

Jam, ſi hanc interpretationem vocis שבלול *ſabbelul*, conferas cum aliis, quæ allatæ ſunt, in iis eſſe comperies, quod meritò deſideres. Nam, ut à primâ ordiar, ſi de *cera* res eſſet, *Pſaltes* dixiſſet כדונג, ut *Pſalm. 22. verſ. 15.* & *68. v. 3.* & *97. v. 5.* non נמס שבלול, quâ voce pro *cera* nemo reperitur uſus. Idem judicium de reliquis. Nam *vermis* in Scriptura eſt רמה, vel שליה, תולעה, *ſecundina*, *fluentum aquæ*, שבלת, non שבלול. Neque *Hebræorum* ullus eſt, qui vocem שבלול pro *verme*, aut pro *ſecundinis* adhibeat, aut pro *fluento aquæ*. At שבלול eſſe *limacem* apud Magiſtros illorum vetuſtiſſimos abundè probant ſuperiora. Præterea quorſum dicatur impius *ire* vel *abire ut cera liquefacta*, cùm cera liquefacta nuſquam eat, aut certè à loco, in quo fuſa eſt, parùm recedat? Itaque, qui *ceram* hic intelligunt, *eundi* vel *abeundi* verbum in aliud mutare coacti ſunt, ut ſenſui conſulerent. Multò minùs verba *Pſaltis* ad *ſecundinas* referre poſſis, quæ neque liqueſcunt, neque uſpiam eunt. Sed puto me videre quid *Symmachum* moverit, ut vocem שבלול, χίμων, id eſt, *fecundinas*, redderet. *Limacem* pro *feſilo Hebræi* corruptâ voce בילי vocabant, vel, ut legit *Bodertianus*, סליא *ſilja*, quæ ipſa vox *ſecundinas* ſignificat. Itaque cum alicubi שבלול per סליא reddi reperiſſet *Symmachus*, putavit eſſe *ſecundinas*, æquivocâ voce deceptus. Sic *Aquila vermem* reddidit, quia quomodo *Arabes* ſupra حلزون *hallazon*, ita *Hebræi* שבלול, *vermem* eſſe dicebant, id eſt, vermis ſpeciem. Sed, ſi intelligatur *vermis* propriè dictus, nobis edifſerat qui poteſt, cur vocetur *vermis liquefactionis*, ſeu *liqueſcens*. Idem ad *aquarum fluenta* referre multò ſit ineptius: neque enim aquæ liqueſcunt, cùm ſua natura ſint liquidæ. Proinde hæc verba verſûs proximè antecedentis, יכאסו כמו מים, *liquefient ut aqua*, ſanè ſunt intelligenda, non quaſi *aquæ liqueſcere* ſignificent. His enim ſolùm docetur fore, ut impii ita effluant, ac ſi eſſent tam liquidi quàm aqua. *Liquefient ut aqua*, id eſt, *liquidi fient ut aqua ſunt liquida*, non *ut aqua liquefient*. Cùm igitur aqua non liqueſcat, non poteſt שבלול תמס eſſe *fluentum aquæ liqueſcens*. Inſuper cùm *Propheta* de impiis dixerit verſu octavo, *Liquefient ut aqua*, quorſum idem mani repetitione adderet verſu nono, *Ut fluentum aqua liqueſcens absumat*. Hæc de loco, in quo verſamur.

Limacem à *limo* dici jam obſervavit *Iſidorus*. Præiverat *Varro* libro ſexto *De Lingua Latina*, *Limax a limo, quòd ibi vivit*. Et *Feſtus*, *Limaces, cochleæ à limo appellatæ*. *Limacem* à *cochlea* diſtinguit *Plinius*, aut *nudam cochleam* vocat, quomodo ἡ κοχλίας ἡ γυμνὸς *Ælianus* libri ſecundi capite quadrageſimo quinto. Et alii voce compoſitâ γυμνοκοχλίαν. *Gloſſæ* veteres optimæ, *Limax*, γυμνοκοχλίας. Itaque à *Plinio limax* propriè is dicitur, qui conchâ caret. Tamen in *Horto* Columellæ *implicitus concha limax* eſt cochlea terreſtris propriè dicta.

DE SCRIPTURÆ ANIMALIBUS,

PARS SECUNDA,

Liber Quintus,

DE

Aquaticis Animalibus.

CAPUT PRIMUM.

Varia Ranæ nomina.

Rana *cur* Græcè βάτραχος. *Ὀνοματοποιητικὰ hujus pleraque nomina, ut* Romanum, Æthiopicum, Talmudicum, Arabicum, Ægyptium, Punicum. Hebræi צפרדע *origo ignota hactenus. Neque enim composita vox ex* צפר, & ידע, *ut volunt: sed ex* ضفع & دفع *quia in ripis limosis degit.* Nubiensis Geographus *emendatus.* Ranæ Chaldæum & Samaritanum *nomen, quomodo ex* Hebræo *deductum. Cur idem* Perſidis *fluvius* Oroates & Batrachites. *Rana* جرّاى giran *in* Erpeniana Pentateuchi *Paraphraſi. Τυρῖνοι, vel γύρινοι, non ſunt* ranæ, *ſed* ranunculi. Tzetzes *notatus. Τυρῖνος unde dictus.*

RANÆ pleraque nomina facilem habent originem. Ita *Græcè* βάτραχος dicitur, quaſi βοάτραχος, παρὰ τὸ βοὴν τραχεῖαν ἔχειν, *quia vocem habet aſperam & incondi-tam. Latinum* nomen eſt ὀνοματοποιητικὸν. Proinde *ranam* dicit *Varro* à ſua voce eſſe dictam. Idem eſto judicium de *Æthiopico* ፍርፃ ንጓዕት: *kuornanaah*, & *Talmudico* אקרוקא *akruka*, & *Arabico* ڤُرّ *kurron*, & *Ægyptio* XPOOTP *chroor* & *Punico* קרור *kurur. Ranam* enim apud *Pœnos* id habuiſſe nominis ſuadet, quòd *Apuleius Herbarii* capite nono de *batrachio*, ſeu *ranunculo*, ſcribit, *Punici* ATZICURUR *appellant.* Legerim חציר־קרור *atſir-curur*, id eſt, *herbam ranæ.* Sed *Hebraici rana* nominis צפרדע *ſfephardea*, ratio valde obſcura eſt, neque dum a quoquam cognita. Nam toto cœlo aberrant, qui *Ægyptium* eſſe ſuſpicantur, cùm *Copticum* XPOOTP ab *Hebræo* ſit omnino diverſum. Neque verius eſt, quod multi aſſerunt, *ranam Hebraicè* dici צפרדע *ſfephardea*, à vocibus צפר *ſfephar*, & ידע *dea*: quarum hæc *ſcientiam*, illa *matutinum tempus* ſignificat, quod rana præſentiat & clamore ſuo indicet. Ranarum enim clamor matutinus non eſt, ſed veſpertinus. Hinc *Sidonius* libri ſecundi Epiſtola ſecunda, *Hic jam quàm volupe auribus inſonare cicadas meridiè concrepantes, ranas, crepuſculo incumbente, blaterantes?* Cùm enim in aquis coire non poſſint, noctem expectant, quâ è paludibus ſuis in terram prodeuntes *Veneri* liberiùs indulgeant. Porrò clamor veſpertinus, quem *Græci* ὀπισθογόνον, *Latini* COAXATIONEM appellant, illis eſt pro incentivo & amatorio carmine; ut pluribus ſcribunt *Ælianus Hiſtoria* libri noni capite decimo tertio, & *Plutarchus* in libro *Utra anim.* &c. Nobis igitur neque *Ægyptia*, neque *Chaldaica*, ſed *Arabica* originis vocabulum eſt צפרדע *ſfephardea*, quod hodieque *Arabes*, medio R eliſo ضفدع *diphda* ſcribunt pro ضفرع *diphrada*, vel *diphrada*. Nempe in compoſitis vocibus exempla paſſim occurrunt hujuſmodi eliſionum. Sic *Abraham* dicitur pro אברירחמן *ab-rab-hamon*, id eſt, *pater magnæ multitudinis*; *Samuel*, pro שאולמאל, *Saülmeel*, id eſt, *petitus à Domino.* Et in עכבר *achbar*, pro

pro *mure*, & עקרב *akrab*, pro *ſcorpione*, ſimile compendium obſervavimus. Itaque, ut *Hebræis rana* eſt צפרדע *ſephardea*, ſic priſcis *Arabibus* videtur fuiſſe ضفرد *dipharda*, vel *diphrada*, deinde contractâ voce, ضفرع *diphda*. Idem enim eſt *Arabum*, quod *Hebræorum* vocabulum. Nec eſt, quod quenquam turbet, quòd *Hebræis* literam initialem per ת, *Arabici* per D efferimus. Utrobique enim eſt *Tſade*, ſed quod *Arabes* efferunt ut D propter punctum appoſitum. *Rana* autem ضفرع *diphrada* dicta videtur voce compoſitâ ex ضف *diph*, & ردع *rada*: quarum vocum illa *ripam*, hæc *limum* ſonat. Prior ضف *diph* vel Fœminina terminatione ضفة *diphha* pro *ripa*, frequens eſt in *Geographis*. Sic in *Nubienſi* Climatis primi parte prima, de *Nigro flumine* dicitur, quem *Arabes Nilum* vocant, وينبت علي ضفتة القصب الشركي *Et ad ripam ejus creſcit calamus Sarachienſis* (credo legendum سكري *ſaccharus*, ſeu *ſaccharı*) & parte quarta de vero *Nilo*, وكثر مدن مصر علي ضفتيه معا Ægypti *quoque multa ſunt urbes ad utramque ejus ripam*. Et Verbum ضف *dapha* de animalibus eſt, *ad amnis*, aut *lacûs*, aut *paludis ripam turmatim degere* aut *convenire*. Poſterior ردعة *rada* pro *limo* ſæpius ſcribitur ردغة *radja* per *Gain*. Unde Verbum ارتدغ *limoſum eſſe*, & ارتدغ *in limum incidere*. Tamen etiam occurrit cum *Ain* ſimplici ردع *rada*, & رداع *rida*, in *Giggeio* & *Golio*. Et in *Pſalterio* apud me MSS. & in *Savariana* ejuſdem editione *Pſ.* 68. *verſ.* 18. سلمني من ردغة الطين *Salva me à limo luti*, ſeu *luteſa*. Itaque ex ضف *diph*, & ردعة *rada*, conflata vox ضفرع *Hebraicè* צפרדע, *animal* ſignificat *ad limoſas amnium aut paludum ripas degens*. Quòd graphicè nobis exprimit ranæ genium, de qua *Ovidius* libro ſexto *Metamorphoſeos*,

— juvat eſſe ſub undis,
Et modò tota cavâ ſubmergere membra palude,
Nunc proferre caput, ſummo modò gurgite nare,
Sæpe ſuper ripam ſtagni conſiſtere, ſæpe
In gelidos reſilire lacus. —

Proinde in *Batrachomyomachia*, quam *Homero* tribuit vulgus ſcriptorum, ſed nonnulli veriùs *Pigreti*, vel *Tigretis Cari*, τῶ βατραχῶν alius vocatur Λιμνίχαρις, alius Λιμνόκαρ, alius Βορβοροκολίτης, alius Πηλεύς, aut Πηλαίων, aut Πηλοβάτης. Quæ *ranæ* nomina, à *Poëta* ex argumento conficta, *Hebræo* & *Arabico*, quæ explicamus, bellè reſpondent. *Chaldæi*, quibus ſolenne eſt *Hebræa* ע & ת permutare in ע & ת ex צפרדע fecerunt עזרדעא, unde contractum *Syrum* ܥܙܪܥܐ & *Samaritanum* ϢϠϱϤϢ Videndum an huc alludat, quod maximus *Saſanæ* vel *Perſidis* fluvius à *Barbaris Orontes* dicebatur, ut à *Græcis Vatrachites*, id eſt, Βατραχίτης, tanquam à ranis.

In *Arabica Pentateuchi* Paraphraſi, quam *Leidæ* edidit *Erpenius* ὁ μακαρίτης, ranæ conſtanter vocantur جراب *giran*, voce alibi nuſquam à me lecta, ſed orta, ut quidem puto, ex *Græcis* γίρινοι, vel γυρῖνοι, quibus *ranas aquaticas* ab *Arato* ſignificari his verbis teſtatur *Tzetzes* Chiliadis octavæ Hiſtoria 167.

Πᾶς μὲν χερσαῖος βάτραχός ἐστιν ἐκ τῆ αἰφνίου,
Ὁι δ' ὑυδρῖοι, ὡς Ἄρατος γερῦνος ὀνομάζει,
Καὶ καναχὴς, φησὶ τοὶ, πλὴν Σειριφίου μόνου.

Muta eſt omnis rana terreſtris, aquatica autem, quæ Aratus *nominat gerynos, & cavachos* (lege καναχὴς, *canachos* per N) *vocales ſunt, præter* Seriphias *ſolas*. Sed locus, quem *Arato* tribuit, eſt in *Nicandri Theriacis* verſu 620.

Ἀλλ' ἤτοι γερύνων καναχὴ περιπάλια τοκῆες
Βάτραχοι. ---

Neque ibi *Nicander* ranas *gerynos*, aut *canachos*, vocat, & multò minùs *cavachos*. Sed καναχὴς βατράχους, id eſt, *obſtreperas ranas*, vocat γερύνων τοκῆας, *gerynorum parentes*. Itaque γίρινοι propriè *ranæ* non ſunt, ſed *ranunculi*. Proinde idem *Alexipharmacæ* verſu 563.

--- γερύνων λαιδρὸὶς βαμβάλιον τοκῆας,

gerynorum impudentes parentes contere, id eſt, *ranunculorum*. Hinc *Scholiaſtes*, Γερῖνες (lege γίρινοι) ἤγουν τὰ γεννήματα τῶ βατράχων, ἤτοι οἱ μικροὶ, καὶ ἀδιάπλαστοι βάτραχοι, id eſt, *ranunculi adhuc informes*. Et *Aratus Phænomenæ* verſu 947.

Ἀντίθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βαίουσι γυρῖνον,

Iidem ex aqua coaxant patres gyrinorum, qui cum *gerynis* iidem ſunt. Et hanc lectionem plures ſequuntur. *Plinius* libri noni capite quinquageſimo primo, *Rana parvum minimas carnes nigras, quas* gyrinos *vocant, oculiſtantium & cauda inſignes: mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores. Heſychius*, Γῦρινοι τὸ ἐκ ὃ βατράχου παιδία. *Suidas*, Γυρῖνοι, οἱ μικροὶ βάτραχοι. Et ratio nominis petenda ex *Euſtathio* in *Odyſſ.* κ'. ubi ἐκ ὃ γυρὸς ἑξυτόν, καὶ γυῖνοι, βάτραχοι γυροὶ τὸ σχῆμα παρ' Ἀττικοῖς, μίκρα πόδας ἔχοντες. Vult *à gyro* dici *gyrinos* ranunculos adhuc informes; quia rotundi ſunt antequam pedes habeant. Sed idem addit *Ionas* pro *gyrinis* vocare γυρίνας. Malim γυῖνος, quia in *Nicandro* ſic lego, qui *Colophonius* fuit. *Colophon* autem *Ioniæ* erat oppidum.

CAPUT SECUNDUM.

Explicatio verborum *Moſis* de ranis *Ægyptiis Exod.* 8. &c.

Cur Deus minetur antequam ferat. נגף percutere *plerumque ad mortem pertinet: hoc tamen ad perpetuum.* צפרדעים *non eſſe* crocodilos, *ut quidam volunt; ſed* ranas, *eaſque* aquaticas, *non terreſtres, id eſt, bufones, multis probatur. Tota* Ægyptus *ranis percuſſa. An controverſos* Ægyptiorum & Æthiopum *limites hac plaga diſtinxerit.* Fluvii *nomine vivos etiam, & ſtagna, & paludes, & quævis aquas ſignificari. Dens verus* Nili *Dominus, non* Pharao. *Rana etiam naturaliter ex limo generantur. Et* Nilus *bis fœcundiſſimus. Tamen hæc ranarum productio cur miraculoſa. Rana animal amphibium, proinde è flumine aſcendunt.* Hebræi *quam inepte probent ranas proceriſſimas* Pharaonis *palatio fuiſſe deſtinatas. Rana quomodo in ædium intima penetraverint. Eas* Judæi *nugantur in intima hominum corpora penetraſſe, aut ea ſic fuiſſe producas. Et* Pharaonem *primum omnium ſic fuiſſe mulctatum. Iſraelitæ ab hoc malo immunes.* Samaritani *in ipſo textu* Moſis *multa de ſuo addiderunt.* Moſes *quomodo* Aaroni *Deus. Cur aquas per ſe non percuſſeris, ſed per* Aaronem. *Quomodo* Aaron *omnes* Ægypti *aquas percuſſerit.* Aſcendit rana, *id eſt*, aſcenderunt ranæ. *Numeri Enallage* Hebræis *familiaris. Tamen* Hebræi *fibi fingunt*

unam

unam prasiſe ranam ad Aaronis *nutum ex aquis prodiſſe, quæ reliquas aut pepererit, aut ſibilo ſuo evocaverit. Rana magna in pagis* Hagaroniæ. *Hujus plaga cum* Ægyptiorum *peccatis analogia. Hæc plaga quàm fuerit gravis. Nullum eſſe ſenſum corporis, cui non fuerit moleſta. Hujus elegans deſcriptio ex* Philone, *&* Joſepho. *Locorum incola à ranis quandoque pulſi. In* Pæonia *&* Dardania *idem accidit, quod in* Ægypto. Phærnias *&* Ælianus *emendati. An Magi veras ranas produxerint. Eos malum, quod avertere debuerant, in majus auxiſſe. Cur* Pharao *confugit ad Deum. Quid ſignificent hæc* Moſis *obſcura verba,* Gloriare ſupra me, quando precabor pro te. *Cur temporis optionem* Pharaoni *dederit* Moſes. *Cur liberationem petat* Pharao, *non in præſens, ſed in craſtinum. Quomodo* Moſes *miraculum* Pharaoni *certò promiſerit, Deo non priùs conſulto. Clamavit* Moſes *ad Deum* ſuper verbum ranarum, *id eſt,* propter ranas: *ſed* Hebræi *intelligunt propter ranarum vocem, quæ in* Ægyptiorum *ventre coaxaverint. Rana* Poetis loquaces, *&* locutuleæ. *Eas in* Cicerone *jactaverit. Arabibus* diſertæ. *An Deus ranas fulmine ſubegerit, ut vult* Alcimus. *Cur eas ſuper terram mortuas jacere voluerit.* In acervos acervos, *id eſt,* multos acervos. *Hæc repetitio ſæpe alibi. Quot fuerint ranarum acervi juxta* Hebræos. *In peccatorum pœnis menſura pro menſura.* Pharao *liberatus, promiſſorum immemor.*

Sermonem de ranis in *Ægyptios* immiſſis *Moſes* ita orditur *Exod.* 8. *verſ.* 1. *Dixit quoque Dominus ad* Moſem, *Ingredere ad* Pharaonem, *& dic ei, Hæc dicit Dominus, Dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi. Sin autem noluerit dimittere, ecce! ego percutiam omnes terminos tuos ranis.* Jam antea Deus aquas mutaverat in ſanguinem, neque hæc plaga quidquam profecerat. Ad alteram igitur progreditur. Sed minatur antequam feriat, ut ſciat *Pharao* hęc caſu non accidere, ſed certo Dei conſilio: & niſi diſcat juſtitiam monitus, & Deum non temnere ampliùs, ſaltem fiat ἀναπολόγητος. Comminatio autem ſic habet, *Ecce! ego percutiam omnes terminos tuos ranis. Hebraum* נגף *percutere,* & Nomen inde deductum מגפה, *percuſſio,* ſeu *plaga,* plerumque ad mortem pertinent. Sic *Exod.* 12. *verſ.* 12. 13. 27. dicit Deus ſe percuſſurum terram *Ægypti* tollendo primogenitos. Et *Num.* 14. *verſ.* 37. de malis exploratoribus, *Mortui ſunt* במגפה, *percuſſione,* ſeu *plagâ.* Num. 16. verſ. 49. *Mortui ſunt* במגפה, *percuſſione illa quatuordecies mille ſeptingenti.* Num. 25. verſ. 9. *Mortui ſunt percuſſione illa viginti quater mille.* Et 1 Sam. 25. verſ. 38. ויגף *Et percuſſit Deus* Nabalem, *& mortuus eſt.* Et 2 Paral. 13. v. 20. idem de *Jeroboamo.* Ut *Ezech.* 24. *verſ.* 16. *Ecce! ego tollo à te percuſſione deſiderium oculorum tuorum.* Non tamen id eſſe perpetuum, ut percuſſio ſit lethalis, *R. Selomo* rectè docet ex *Exod.* 21. 22. *Si percuſſerint mulierem gravidam, ita ut ejiciatur fœtus ejus, nec tamen moriatur.* Ita ranis *Ægyptios* graviter percuſſit Deus, non tamen lethali plagâ. *Aben Ezra* cum his verbis *Percutiam ranis,* &c. confert quod dicitur *Pſal.* 78. *verſ.* 45. *Immiſit ranas, quæ porderent eos,* qui locus infra explicabitur. Idem addit vocem צפרדעים aliter atque aliter explicari, & multos eſſe, qui dicant, שהוא מין דג נמצא במצרים יקרא בלשון ערב אלת'מסח ויוצא מן הנהר וחוטף בני אדם, Ægyptii *piſcis ſpeciem eſſe* Arabicè THIMSACH *dicti, qui ex flumine egreſſus rapit homines.* Quæ palàm ad crocodilum pertinent. Is enim *Arabicè* تمساح *thimſach* dicitur, ut olim *Ægyptiis* ΧΑ'ΜΨΑ, auctore *Herodoto* libri ſecundi capite ſexageſimo nono. Sed hæc interpretatio palàm eſt falſa. Nam צפרדע verè eſſe *ranam* multa ſunt, quæ apertè doceant. 1. Conſenſus Interpretum. 2. Quòd *Arabicum rana* nomen ضفدع *Chaldæum* שודרעא, *Syrum* ⟨ܣܠܡܒܐ⟩, *Samaritanum* ABAPAN ab *Hebræo* ita deſciſcunt, ut manifeſta ſervent priſcæ appellationis veſtigia. 3. Quòd in ranas quadrat univerſa hæc hiſtoria, ut patebit ex ſequentibus. In crocodilos non item, qui non naſcuntur ex limo, & ſunt mole majores, quàm ut in lectos, furnos, & mactras potuerint ſubrepere. Præterea, ſi *Ægyptiorum* ædes, cubicula, penuaria, tam atroces feræ repleviſſent, omnes incolas diſcerpiſſent, & devorâſſent, neque eorum ullus tantæ cladi ſuperfuiſſet. Neque petiiſſet *Pharao* in craſtinum liberari, ſed præſens remedium tam urgenti malo poſtuliſſet. Denique maluit Deus per animalcula parvi momenti; puta ranas, pediculos, muſcas, locuſtas, quàm per majores feras *Ægyptiorum* faſtum retundere, & tenuibus uti mediis, ut virtutem ſuam magis proderet. Iis porrò non aſſentior, qui ranas omne genus hic intelligunt, id eſt, tam terreſtres, quàm aquaticas. Patet enim hic ſolùm agi de aquaticis: 1. ex nomine צפרדעים, quo *ranas amnicolas,* & *in limoſis ſtagnorum aut paludum ripis degentes* ſignificari docuimus. 2. Ex eo, quòd ortæ leguntur ex amne, rivis, & ſtagnis. 3. Quia, poſtquam ceſſavit plaga, ſolùm in aquis remanſerunt. 4. Cùm terreſtres ranę pleræque ſint venenoſæ, ex hac peſte pauci evaſiſſent. Et ex eorum acervis fœtor exhalans totam *Ægyptum* infeciſſet. Nullam enim *Ægypti* partem ab hac clade fuiſſe immunem, colligitur ex ipſa comminatione, *Ranis percutiam omnes terminos tuos.* Itaque in *Semoth Rabba* Sectione decimâ fabulatur è priſcis Doctoribus aliquis magnum ex hoc malo bonum *Ægyptus* eveniſſe, diuturnam ſcilicet pacem cum vicinis *Æthiopibus,* cum quibus antea de finibus multa fuerat contentio. הצרעים אומרים עד כאן תחומנו והכושים אומרים עד כאן תחומנו כיון שבאו הצפרדעים עשו שלום ביניהם הגבול שהיו נכנסות לתוכו הדבר ידוע שאין השורה שלו שנא את כל נגולך נבולך ולא של אחרים, Ægyptii *nempe dicebant, Hinc uſque ſunt fines noſtri. Et regerebant* Æthiopes, *Imò fines noſtri hinc uſque ſunt. Sed, ranis venientibus, pacem inter ſe fanciverunt. Quas quacunque loca ranæ invaſerant, palàm erat ea non eſſe* Æthiopum: *cùm dixiſſet Deus,* (Percutiam omnes) *terminos tuos, terminos,* inquam, *tuos, non alienos.* In quibus hoc ſaltem verum eſt, *Ægyptiorum* & *Æthiopum* tam incertos fuiſſe fines, quàm *Myſorum* & *Phrygum.* Nam in extrema *Ægypto Phila* & vicina loca erant ambigui juris, ut alibi probavimus. Sed ranas hanc litem decidiſſe *Rabbinicum* commentum eſt: cùm eas immiſerit Deus in omnem *Pharaonis* ditionem, ſive legitima fuerit, ſive à vicinis per vim extorta. *Ranæ percutiam omnes terminos tuos:* id eſt, quidquid nunc eſt ſub ditione tua, ſive jure, ſive injuria.

Sequitur verſu tertio & quarto, *Et producet fluvius ranas, quæ aſcendent, & ingredientur in domum tuam, & in conclave cubili tui, & in lectum tuum, & in domos ſervorum tuorum, & in domos populi tui, & in furnos tuos, & in mactras tuas. Et ad te, & ad populum tuum, & ad omnes ſervos tuos aſcendent ranæ.* Quod in genere dictum fuerat, *Percutiam omnes terminos tuos ranis,* jam Deus proponit explicatiùs, ut *Pharaonis* animum magis feriat, *Et ebullient fluvius ranas. Fluvii* nomine rivos etiam, & ſtagna, vel paludes ſignificari conſtabit ex verſu quinto. Sed & *Hebræi aquas* omnes hic intelligunt, ubicunque locorum fuerint. Quia cùm in *Ægypto* vix pluat, & quidquid aquarum eſt in rivis, aut ſtagnis, aut domeſticis vaſis, ex fluvio educatur, cùm Deus juſſit fluvium, ut aquas produce-

duceret, hoc mandatum pertinuit etiam ad quaſvis aquas, quæ vel ex fluvio per meatus ſubterraneos in ſtagna & paludes penetraverant, vel ab eodem hauſtæ in vaſis erant reconditę. Proinde in *Semoth Rabba* dicit *Rabbi Jochanan* בכל מקום שהיה שם עפר והיה טפה של מים בו היה נעשה צפרדע *Ubicunque locorum erat pulvis, & aqua gutta, ibi fiebat rana.* Et alius ibidem, ובשעה שהיו מוזגין עכו הכום היה מתמלא מן הצפרדעים *Cum in calice potum aqua temperarent, ſtatim implebatur rana.* Alius item Deum obſervat hoc mandato docuiſſe non ad *Pharaonem*, ſed ad ſe pertinere fluvii dominium. Verba ſunt, אמר לו הקב"ה אתה אמרת לי יאורי אראה אותך אם הוא שלי או שלך שמכתו מכני תבא עליו ואני נוחל עליו והוא יעלה צפרדעים בשם שנזרתי על המים שבתחלה אמרתי ישרצו המים ועשו צווי כן היאור יעשה נזירתי *Dixit ei Deus Sanctus Benedictus, Cum tu, ô* Pharao, *dicas, Mihi eſt fluvius meus* Ezech. 29. verſ. 3. *docebo te, an ſit meus, vel tuus; quia plaga ejus in eum à me veniet, & ego de illo ſtatuam, ut producat ranas, quemadmodo initio decrevi, ut aqua producerent*, Gen. 1. v. 20. *& impleverunt mandatum meum, ita fluvius decreto meo ſe prębebit obſequentem.* Fluvio porrò naturale erat, ut ranas produceret. Ranarum enim generatio eſt æquivoca. Neque omnes ex coitu generantur, ſed quædam ex limoſis aquis. *Ovidius* libri decimi quinti *Metamorphoſeos* verſu 375.

Semina limus habet: virides generantia ranas,
Et generat truncæ pedibus, mox apta natando
Crura dat, utque eadem ſint longis ſaltibus apta,
Poſteriore ſuperat partes menſura priores.

Hinc *Ælianus Hiſtoriæ* libri ſecundi capite quinquageſimo ſexto, in itinere ex *Italica Neapoli Dicæarchiam* ſeu *Puteolos* ranas ſe vidiſſe ſcribit, quarum τὸ μὲν μέρος τὸ πρὸς τῇ κεφαλῇ ἄφνω, καὶ δύο πόδας ἔχουσι σύντομους, τὰ δὲ ὑπολοίπα ἔτι ἄπλαστον, καὶ ὁμοῦ ἐν τοῦτῳ ὑγρᾷ λύθρῳ συνεχῆ, *pars, quæ ad caput eſt, duobus pedibus uſta repebat, trahebatur vero reliquum adhuc informe, & ex quodam humido cœno coalueſſe videbatur.* Atque ex omnibus fluviis id *Nilo* maximè convenit, ut animalcula generet, cum aquas habeat valde fœcundas. *Ovidius* libri primi *Metamorphoſeos* verſu 422.

Sic ubi deſeruit madidos ſeptemfluus agros
Nilus, & antiquo ſua flumina reddidit alveo,
Æthereoque recens exarſit fidere limus,
Plurima cultores verſis animalia glebis
Inveniunt, & in his quædam modo cœpta per ipſum
Naſcendi ſpatium, quædam imperfecta, ſuiſque
Trunca vident membris, & eodem corpore ſæpe
Altera pars vivit, rudis eſt pars altera tellus.

Itaque non ſolum ranas, quo tempore exundat *Nilus*, ſed & πολὺ μᾶλλον ἐν γῇ ἀναβλύσαντος γεννᾶσαι, *innumerabilem murium multitudinem è terra procreare* aſſerit *Diodorus* libro primo. Proinde *Nilum Ariſtoteles* dicit eſſe πολύγονον, *fœcundiſſimum.* Et *Strabo* lib. 15. γίνεσθαι μᾶλλον ἐτέραν, καὶ μεγαλοψυχοτέραν γενεὰν, καὶ τἄλλα, καὶ τὰ ἀμφίβια, *eſſe aliis omnibus fœcundiorem, & majora producere cum alia, tum amphibia.* Cum igitur Deus *Nilum* jubet, ut ranas producat, nihil illum jubet, quod ſit ſupra naturam. Sed in eo fuit miraculum: 1. Quod ranas *Nilus* tantâ copiâ produxit. 2. Quod illas eo ipſo momento produxit, quo juſſus eſt. 3. Quod ranæ illę, naturali elemento relicto, ad hominum urbes, & domos ſe contulerunt. 4. Quod omnes dic dictâ funditus perierunt.

De ranis ſequitur verſu tertio, *Et aſcendent, & venient in domum tuam. Aſcendent*, nempe ex flumine, inquit *Selomo.* Nam, ut addit *Aben Ezra*, amnis ſemper eſt urbe demiſſior. Et ranam è flumine in terram quandoque aſcendere nihil mirum, cum ſit animal amphibium. Proinde rana de ſe dicit in *Barrachenomyomachia*,

Ἀμφίβιον γὰρ ἔδωκε κρυόεις Βατράχοισι Κρόνιος,
Σκεπτίζας κατὰ γῆν, καὶ ὑφ' ὕδατι ζῶμα καλύψαι.

Anciputem enim ranis villum dedit Saturnus, *in terrâ ſaltare, & in aqua corpus tegere.* Ex *Varro De lingua Latina* libro quarto, *Graci ea, quæ in aqua & terra poſſunt vivere, vocant ἀμφίβια, è quibus rana*, &c. Et *Kalonymus* ex *Abulfapha* in libro *De animalibus*, והוא מ"הבח אשר יחיה במים ובכשרה *Eſt è numero animalium, quæ vivunt in aquis, & in terra.* Et aliquantò antè, והוא הנכנס בבתי בני אדם *Etiam hæc in hominum domos ingreditur.* Quæ cum plana ſint & expedita, *R. Juda* filius *Salom*, ex eo quod ranas aſcendiſſe dicit *Moſes* in domum *Pharaonis*, ineptè colligit, המשולות שכהן, harum proceriſſimas Regio palatio fuiſſe deſtinatas, quaſi *aſcendere* dicantur ſtaturæ ratione, non ſitûs. Id, inquam, ineptè colligit. Neque enim in ſolius *Pharaonis*, ſed & in ſervorum ejus, adeoque totius populi domos aſcendiſſe leguntur. Quæ ſequuntur de cubiculis, lectis, furnis, & mactris, docent his ranis omnia fuiſſe pervia; quia vi quâdam θεολάτῳ impellebantur. At quomodo potuerunt in ædium intima, & maximè arcana, clauſis oſtiis, ac feneſtris, penetrare? Hanc objectionem ita proponit & diluit *R. Ezechias*, in *Semoth Rabba.* אם כשטרה הזו לא לקו בתיהם של גרולים שהיו עשויים בשיש ובפיספס אלא בלטר שהיה הצפרדע עולה מהתהום ואומר לשיש עשה לי מקום שאעלה ואעשה רצון בוראי והיה נכנע השיש ועולה *Si hâc ratione id factum, non percuſſæ ſunt Magnatum domus, quæ ex marmore & lapidibus cæſis conſtabant. Quum diſcedentem ex abyſſo aſcendentem marmori dixiſſe, Da mihi locum, ut aſcendam, & creatoris mei voluntatem exequar: & illa, marmore diſſolo, aſcendebat.* Quidni enim rana potuerit lapides & marmora diffindere, æque ac vermis שמר, de quo ſuo loco agetur? Nihilo plus ſapiunt, qui ranas ſibi fingunt in domos irrepſiſſe per penetrationem dimenſionum, ut loquuntur, de qua ante hæc poſtrema fœcula ne fando quidem quidquam auditum eſt. Neque iis facilè aſſenſerim, qui ædium fores & feneſtras ranis patuiſſe volunt, etiam invitis dominis, per angelorum miniſterium. In miraculis enim ſufficit, ut id credamus, quod Scriptura revelat, neque opus eſt quidquam ulterius ſibi fingere. Ranas igitur dixerim, vel per parietum rimas, quomodo mures, & colubros, in ædes penetrâſſe: vel etiam per oſtia, quæ ſemper clauſa eſſe non poſſunt, cum variis de cauſis neceſſe ſit è domo quandoque egredi, atque in eam rurſus ingredi. Ad exaggerationem pertinent hæc quarti verſûs, *Et ad te, & ad populum tuum, & ad omnes ſervos tuos aſcendent rana.* Quaſi dicatur fore, ut, non contentæ domos ingredi, ipſos hominesimpetant. Sed hic *Hebræi* rurſus ſuo more nugantur. Volunt enim ranas illas non ſolùm in ædes, ſed & in ipſa hominum corpora penetrâſſe. *R. Selomo*, בתוך מעיהם ובנסין ופקרקרן *in medios eorum viſcera ingrediebantur, & coaxabant.* *Jonathas* quoque in *Paraphraſi*, ובגופך וכגופי עמך ובכל עבדיך ישלטן עורדעניא *Et in corpus tuum, & in corpus populi tui, & in omnes ſervos tuos irruent* (aut *prævalebunt*) *rana.* Quamvis alii ranam in *Pharaone* procreatam fuiſſe malint. Ita enim *Rabbi Acha*, דאיה שהיה שותה מים ופפר אחרת יורדת על לבו ונעשה צפרדע ונבקעת שם *Probabile eſt, eum liberes aquam, guttam unam in cor ejus illapſam fallam fuiſſe ranam, atque ibi ſiſſam fuiſſe.* Imo *ſixam fuiſſe*, id eſt, *hæſiſſe.* Legendum enim נבקעת pro נבקעת Neque id eſt ſolidius, quod ex verborum ordine, בכה ובעמך, *in te, & in populum tuum, Pharaonem* colligunt immiſſis ranis primùm fuiſſe caſtigatum, quia primus peccaverat.

caverat. Ita habetur in *Semoth Rabba*, פרעה התחיל בעבירה תחלה שנאם ויאמר אל עמו וכו התחיל המכה תחלה שנ"א ובכה ואחר כך ובעמך Pharao *in tranſgreſſione præverſat, prout de eo legitur* Exod. 1. 9. *Et dixit populo ſuo*, &c. *Proinde ab eo incœpit plaga, prout hic primo dicitur*, "*Et in te, deinde & in populum tuum.* Sed, ut taceam, *Pharaonem* illum, qui dixit populo ſuo, *&c. Exod.* 1. *verſ.* 9. non eundem fuiſſe cum illo *Pharaone*, quem Deus tot mulctavit plagis; ſive à *Pharaone*, aut à populo pœna incœperit, aut, quod vero ſimilius eſt, in utroſque ſimul à Deo ſit animadverſum: tamen à *Moſe* debuit *Pharao* prior nominari, quia dignior. Itaque verborum ordo non probat, quod illi volunt. Sed plus rationis in *Rabbi Japheth*, qui ex his ipſis verbis, *Ad te, & ad populum tuum*, &c. concludit כי כו ובעמו יעלו בלבד ולא בעם ישראל *ranas ſolum in* Pharaonem, *& populum ejus aſcendiſſe, in* Iſraelitas *non item.* Et fruſtra eſt *Aben Ezra*, qui conatur eum refellere, ſed nulla ratione idonea. Itaque in verbis, quę ſuprà explicata ſunt, *Percutiam ranis omnes terminos tuos*, ea ſolum loca intelligo, in quibus erant Ægyptii. Neque enim veriſimile eſt, *Iſraelitas* iis ipſis pœnis fuiſſe obnoxios, quæ ipſorum gratiâ Ægyptiis infligebantur. Quin has plagas in reos Deus ita dirigebat, ut ab aliis eas arceret, quos volebat exemptos. Non ſolum ut pareeret ſuis, ſed & ut Ægyptii cladem ſuam Dei juſtitiæ, non caſui, aut naturalibus cauſis, adſcribendam eſſe cognoſcerent.

Poſt verba, quæ explicavimus, *Samaritani* multa de ſuo infuſciunt, non ſolum in Paraphraſim, ſed & in ipſum *Moſis* textum: Nempe *Moſem*, & *Aaronem*, *ad* Pharaonem *roſſe*, & *eis hac denuntiaſſe*, *Ita dicit Dominus*, *Dimitte populum meum*, *ut ſacrificet mihi*, & reliqua, quæ habentur verſibus ſecundo, tertio & quarto Quaſi non ſit ſatis, quod *Moſes* jubetur hæc *Pharaoni* dicere, niſi dixiſſe referatur totidem verbis: quà fide nuntii apud *Homerum* illa ipſa verba numerant, ad quæ dicenda miſſi ſunt. Quod quidem haud dubiè præſtitit *Moſes*, prout jubetur *Exod.* 4. *v.* 12. & 6. *v.* 29. At rem, quæ per ſe ſatis ſuppletur, non ſolum ſuperfluè, ſed & auſu nefario ei libro addiderunt, cui nefas eſt quidquam addere, vel detrahere. *Deut.* 12. *v.* 32.

Pharaonem autem Dei minas ſuſque deque habuiſſe, ac proinde Deum ad pœnas infligendas ſe accinxiſſe docent, quæ habentur verſibus quinto & ſexto, *Dixitque Dominus* Moſi; *Die* Aaroni, *Extende manum tuam cum virga tua in flumina, in rivos & in ſtagna: & fac, ut aſcendant rana ſuper terram* Ægypti. *Et extendit* Aaron *manum ſuam ſuper aquas* Ægypti: *& aſcenderunt rana, & cooperuerunt terram* Ægypti. *Aaron*, juſſu *Moſis*, manum & virgam in *Ægypti* aquas extendit, tanquam illius legatus, & vicarius. *Moſes* enim illi erat tanquam pro Deo, *Exod.* 4. *v.* 16. Ut habet vetus Adagium apud *Suidam*, & alios; Ἀνθρώπων δαίμων δαιμόνων, *Homo hominum Deus. Hebræi* aliud communiſcuntur, nempe *Moſem* non debuiſſe aquas per ſe percutere, quia in illis ſervatus fuerat. Hinc *Jonathas* in *Paraphraſi*, משה לא אלקי ית מיא לא בארמא ולא בעודרעניא מן גלל דהות ליה בהון שיז ובתא כומן דטלקת יתיה אמיה כגוראו, Moſes *aquas non percuſſit, neque ſanguinis, neque ranarum plagâ; quia per eas ſalutem conſequutus fuerat, cum à matre in flumen projectus eſt.* Et *Rabbi Tanchuma* in *Semath Rabba*, אמר לו הקב"ה למשה המים ששמרוך בשעה שהושלכת ליאר לא ילקו בידיך, Moſi *dixit Deus Sanctus Benedictus*, *Aqua, quæ te ſervârunt, cum in amnem projectus es, manu tua non percutientur.* Quaſi non idem ſit, quod eas *Moſes* per *Aaronem* percuſſit, quam ſi per ſe percuſſiſſet. Cum autem verſu ſecundo ranas ſolùm è flumine producendas dixiſſet Deus, hic *Aaron* jubetur virgam extendere ſuper flumina, rivos, & ſtagna, vel paludes. Sed res eodem recidit, cum ſeptem *Ægypti* flumina, de quibus *Eſ.* 11. *v.* 15. & rivi, ſive διώρυγες, adeoque ſtagna etiam, & paludes, quotquot in *Ægypto* ſunt, ex uno *Nilo* deducantur. Neque hic diſquirendum, quomodo non ſolum flumina, & rivos, ſed & ſtagna, & paludes, & mille aquarum colliquias, & ſulcos, & elices, qui per totam *Ægyptum* ſparſi ſunt, *Aaron* virgâ percuſſerit. Non enim ſingulos adiit: ſed ſolum in genere notavit, & virgâ eminus in eos intentâ deſignavit: quod *Aben Ezra* vel è aſſerit.

Aquæ autem locorum ubivis, Creatoris dicto ſtatim obſequentes, ranas ebullierunt, quæ ex iis aſcendentes cooperuerunt terram *Ægypti*. *Hebræus* habent, ותעל הצפרדע ותכס, *Et aſcendit rana, & cooperuit*, &c. pro *aſcenderunt rana, & cooperuerunt*, per Numeri Enallagen, quâ figurâ nihil frequentius. Sic *Gen.* 3. *verſ.* 2. *De fructu arboris hujus horti veſcimur. Arboris*, id eſt, *arborum.* Et verſu ſeptimo, *Conſuerunt folium ſicus*: id eſt, *ſolia. Gen.* 4. *verſ.* 20. de *Jabale*; *Hic pater fuit habitantis in tentoriis*? id eſt, *habitantium.* Gen. 12. verſ. 5. *Sumpſit* Abraham *animam, quam acquiſiverat Charane. Animam*, id eſt, *animas*, ſeu *perſonas.* Ita *rana* hic, id eſt, *ranæ*: ut *Pſal.* 78. *verſ.* 45. *Et ranam* (ſupple *miſit*) *quæ perdidit eos.* Et paulò infrà in capite, in quo verſamur; *Percute terra pulverem, ut ſit* לכנם, *in pediculum*: id eſt, *in pediculos.* Neque *Jarchum* id latuit. Et unam præciſè ranam exiſſe intelligunt ex omnibus illis aquis, in quas *Aaron* virgam extenderat. *Midras* in hunc locum, צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחלים נחלים *Unica rana fuerat, quam percuſſerunt; & ea diviſa eſt in multa examina.* Et *R. Akiba* in *Semoth Rabba* צפרדע אחת היתה וקיא השרצה ומלאה ארץ מצרים *Unica fuerat rana, quæ tam fœcunda fuit, ut impleverit totam* Ægyptum. Nempe rana fuit illi ſimilis, de qua nugator *Talmudicus* in *Bava Bathra* cap. 5. fol. 73. h. הוא לי תהא אקרוקתא דהויא כי אקרא דהנרניא ואקרא דהנרניא כמה הויא שיתין בתי אתא תנינא וכלע אתא פושקנצא וכלעא לתנינא וסליק יתיב כאילנא חזי ככה נפיש חיליה דאילנא אטר רב פפא בר שמואל אי לא הואי התם לא הימני, *Mihi viſa eſt rana quædam, quæ erat magna ut pagus* Hagaroniæ. *Pagus autem* Hagaroniæ *quantus fuit? Sexaginta domorum. Venit draco, qui ranam illam deglutivit. Venit corvus, qui deglutivit draconem, & avolavit, ſeditque in arbore quadam. Vide quantum fuerit robur iſtius arboris. Dixit* Rabbi Papa Samuelis *filius, Niſi illic fuiſſem, non credidiſſem.* Mihi proinde parcent recutiti Doctores, ſi non ſum ego credulus illis, cum ibi terrarum nunquam fuerim. Verum enimverò

Non cuivis homini contingit adire Corinthum.

Quid, quòd in ipſis *Judæ* fuere, qui dubitaverint, an re verâ ex unica rana reliquæ omnes propagatæ ſint. Et hac in parte *Eliezer Azaria* filius ab *Akiba* diſſentire auſus eſt, atque aliud commiſti longè ſcilicet veriſimilius, צפרדע אחת היתה ושרקה להן ובאו, *Rana fuit unica, quæ ſibilo reliquas evocavit, adeoque illa venerum.* Ranis nimirum illa ætate pro coaxatione fuit ſibilus, iſque tam gravis, ut una ſibilans per totam *Ægyptum* audita ſit.

Nunc, ut ſerio agatur, de hujus plagæ natura, & gravitate, paucis dicendum. Atque id primò obſervandum ex *Ægyptiorum* peccatis id fuiſſe graviſſimum, quod *Hebræorum* filios in *Nilum* projici juſſerant,

rant. Proinde amnis, tanquam illorum crimine contaminatus, videtur hujus criminis pœnas ab illis repoſcere, & primò pro aquis dat ſanguinem, *ὡς ἴλεγχον ὑφιστάμενον δικτήματος, ad redargutionem mendacii infanticidæ*, ut habetur *Sap. 2. v. 9.* Secundò *propoſitæ bonorum illis idem fluvius ranarum multitudinem.* Sap. 19. v. 10. Nec deſunt, qui ranas per domos reptitantes, coaxantes, atque in ſtratis jacentes, infantum inceſſum, vagitum, atque in cunis quietem volunt aliquo modo adumbrâſſe; ut ipſa pœna crimen admiſſum illis in memoriam revocaret. De quo conſule imprimis *Theodoretum* in *Exodum* Quæſtione decimâ nonâ. Utut ſit, etſi rana non videatur animal uſque adeò maleficum, cùm neque morſu, neque veneno noceat, gravis tamen fuit hæc plaga, nec ſenſuum corporis ullus eſt, cui moleſta non fuerit ranarum tanta multitudo. Horrendum enim erat ſpectaculum, non ſolùm agros, ſed & urbium plateas, atque ipſas domos videre tam turpi agmine ſcatentes. Et aures fatigabat continua coaxatio. Nec palato ſapiebant cibi illarum contactu fœdati. Nocturnam quoque quietem interturbabant tam importunæ *εὐφωνίαι*. Teter denique mortuarum odor ſævam Mephitim exhalabat. Hæc incommoda graphicè deſcribunt *Judæi* duo ſermonis elegantiâ *Græco* haudquaquam inferiores. Prior *Philo* ſic habet libro primo *De vita Moſis*, Βατράχων πλῆθος ἀίδιον τεκαίνει, ὡς μὴ μόνον ἀγυιὰς, καὶ πᾶσαν τὴν ἀπαίδευτον, πλὴν πρὸς τύτοις ἐκκλησίας, οἰκίας, ἱερὰ πάντα, ἰδιωτικὸν, καὶ δημόσιον τόπον πεπλημμύρηκε. *Ranarum tantarum proreplit, ut non tantùm fora complerent, & ſub dio quidquid erat, ſed etiam villas, domoſque, ac ipſa templa, & tam privata, quàm publica omnia.* Et paulo poſt, Μετ' ὀλίγον πρόϊασιν ἵνα δ' προκατέχωσι τὰς εἰσόδους, μήτε ἔξοδον δυνάμενοι μένειν· καὶ γὰρ τὰ ἐν μυχοῖς ἤδη πεπλήρωνται, ἄχρι καὶ τῶν ὑψηλοτάτων διέρχονται, ἐν ἰσχνοῖς ὄντες σωμάτων, καὶ εὐτρεπεῖς ἀναγωγίζειν. *Itaque cum neque foras (Ægyptii) progredi poſſent, viſum occupatis, neque intùs manere; quia ranæ jam intimas ædes repleverant, aſque ad ſummas contignationes adrepentes, ad uſum redacti erant, & de ſalute deſperabant.* Alter *Joſephus Antiquitatum* libri ſecundi capite quinto, Βατράχων πλῆθος ἄπειρον τὴν χῶραν αὐτῶν ἐπεδείξατο· μυρίας δὲ τίκτον καὶ ὁ ποταμὸς ἦν, ὡς διαπεμφθῆναι τὸ ποτὸν τῷ τῶν ζώων ἰχθῦσι πικκιλμένον λαμβάνειν, ἐκπνεόντων, καὶ συνδιαφθειρομένων τῷ ὕδατι· ἔτ τὸ χάρμα μέγα πᾶσιν ἦν ἐν ἀνθρώποις τε καὶ κτήνεσιν ἐκλείποντος, τάς τε κατ' οἶκον αὐτῶν δυνάστας ἐφάνιζον ἐν βροτοῖς ἰφιστάμενοι καὶ πονοῦς, καὶ ταῖς ἐυπαίς αὐτῶν ἐκπολάζοντες, ὅτε χαλεπὴ ἦν, καὶ δυσώδης, πᾶσι μεμισημένοι τῷ βατράχων, καὶ ἐν αὐτῇ διαφθειρόμενοι. *Ranarum vis immenſa terram eorum populabatur. Refertus erat & fluvius, ita ut potus inde nonniſi harum ſanie vitiatus haurire poſſit, immortuis ibus ranis, & in aqua putreſcentibus. Plena erat & regio turpi limo, ex quo enaſcebantur, rurſuſque in eundem reſolvebantur. Quin & domeſticum victum fœdabant, in eſculentes & poculentis reperta. Et in lectis quoque oberrantes. Ita ut omnia fæterent putore ex ranis mortuis & corruptis exhalante infeſto.* Proinde ſi hæc plaga vel in paucas durâſſet hebdomades, *Ægyptus* neceſſe fuiſſet ſolum vertere, atque in alias ſedes migrare.

Neque res eſt ſine exemplo. *Gallis* enim alicubi idem accidit, ut docent hæc *Plinii* libri octavi capite vigeſimo nono, *Marcus Varro auctor eſt ab ranis erubeſcentem Gallia pulſam.* Et in *Thracia Abderitis*, ut ex *Trogo* ſcribit *Juſtinus* libro decimo quinto: Caſſander *ab* Apollonia *rediens, in* Abderitas, *quos propter ranarum monſtruoſæ multitudinem, relicto patrio ſolo, ſedes quærebant.* Legerediens incidit *in Abderum*, ex *Oroſio* libri tertii capite vigeſimo tertio. *Abderum* igitur veri fuerunt βατραχοπομπικοί. Sed imprimis memorabile eſt, & *Moſis* hiſtoriæ de ranis προσωμοιῶσις, quæ de *Pæonia*, & *Dardania*, referuntur à ſcriptoribus pervetuſtis *Phœnice* & *Heraclide Lembo*, quorum ille *Ariſtotelis* fuit diſcipulus, & amicus *Theophraſti*, hic ſub *Ptolemæo Philometore* vixit circa *Olympiadem* CL. Et *Phœnices* quidem ſcripſit Ἔνιοι τῶν Θηβαϊκῶν περὶ Παιονίαν, καὶ Δαρδανίαν, ὧν καὶ τοιαῦτα τὰ πλῆθος· ὡς τὰς ἰδίας πληροῦσαι· οἱ δὲ πτήσσοντες, καὶ συγκαλύπτοντες τὰς οἰκίας, νέμι ὄνον· ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶντα ἐκλείπειν, καὶ μετὰ τῶν ἰδιωμάτων ἰέναι οἱ βάτραχοι ζωτικώτατοι· καὶ ἐδὲ τῶν ὕδατος ἐν χρῆσθαι, ἐδὲ τῶν σίτων ἐπὶ γῆν θεῖναι, ἀλλ συναπτοπτυρμένων αὐτῶν· ἀγκλῶσι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν τετελευτηκότων ἰσχνῶν· ἴφυγόν φασι τὸν χῶρον; *Dein ranarum pluviam immiſiſſe circa* Pæoniam, & Dardaniam, *quarum tanta fuerit copia, ut vias impleverint. Cumque adeò eas occidendo, & domos occludendo nihil proficerent, ſed & vaſa implerentur, & cum cibis rana ſequerentur. Neque aquis uti liceret, neque pedes uſquam in terra figere, cum ubique conceruata eſſent. Et mortuarum fœtor illis eſſet gravis; dicuntur ex ea regione ſe ſubduxiſſe.* Ita citat *Euſtathius* in librum primum *Iliados* pag. 26. *Athenæus* quoque libri octavi capite ſecundo hoc idem refert ex *Heraclide Lembo*, quem *Phœnicem* ſequi apparet; ita tamen ut in nonnullis differat. Ille enim *ranis ſolum vias*, hic τὰς οἰκίας, καὶ τὰς ἐδὲς πλήρεις εἶναι, *tam domus, quam vias plenas fuiſſe* aſſerit. Et à *Phœnice* οἱ βάτραχοι *rana* cum cibis deſcribuntur συναπτόμενοι *ſequentes*: ſed in *Heraclide* longè melius συναπτόμενοι, καὶ ζωοπτόμενοι, *ſimul elixa, & aſſa.* Proinde etiam in *Phœnice* legendum ζωοπτόμενοι. Porrò cùm *Amantiates* olim circa *Pæoniam* & *Dardaniam* habitâſſe ſit planum ex *Strabone* libro ſeptimo, non dubium, quin huc pertineat, quod alii de *Aphantiatis*, *Amantiis*, vel *Autorinis* referunt, ranas, vel ranarum pluvias eos alio migrare coegiſſe. Sic *Agatharchides* libri quinti capite vigeſimo octavo, poſtquam narravit prope *Acridophagos* regionem eſſe deſolatam; à ſcorpionibus & ſolipugis gente ſublatâ, addit; Καὶ μυῶν δὲ πλῆθος ἀφάτων, οἳ τῶν περὶ Ἰταλίαν, καὶ συνθοὶ τὰ σπέρματα κατεδόντες, ἀς περὶ Μηδίαν, καὶ βάτραχοι, ὑ γένος περὶ τὸν Ἀφθαράτας, καὶ λεπτὰ ἐκπολαζόντων (πλῆθος) πόλεις μετανίσταται, ἀς ἐπὶ Λιβύης. *Murium etiam agreſtium copia, ut in* Italia, & *avicula ſemina comedentes, ut circa* Mediam; & *ranæ, quod accidit circa* Aphthariatas, & *leonum incredibilem numerum multitudo, ut in* Africa, *civitates alio migrare coegerunt.* Et *Diodorus* libro tertio, (a) Τὰς δὲ καλυμβὰς Ἀυταριάτας βάτραχοι τὴν ἀρχαίαν εὐσπορίαν ἐκ τῶν νέφεσι λαμβάνοντες, καὶ πιστεύσαντες αὐτοῖς ἐπὶ συνήθως ψεκάδος, ἐξοίκησαν τὰς πατρίδας καταλιπόντες, καὶ καταφυγόντες εἰς τόπον τινὰ, ὃς ἀπὸ τῶν καθίδρυται. Autariatas, *qui vocantur, rana primigeniam conſuetudinem in nubibus aſcipientes, & pro conſueta rore cadentes, coegerunt patrias ſedes relinquere, & ad eo loca confugere, qua nunc occupant.* Ælianus quoque libri decimi ſeptimi capite quadrageſimo primo, Βάτραχοι δὲ ἡμιτελῆ πόλιν πεποίηνται ἐξ ἀέρος Ἀυτηριάτας Ἰλλυρίδι μετάπεμπτοι εἰς χῶρον ἔτερον. *Rana imperfecta mulsa ex aëre delapſa* Autoriatas *Illyrorum* (populos) *alio migrare coegerunt.* Sed ne mireris *Indis* hanc gentem adſcribi, qui à *Dardanis* & *Pæonibus* tantum diſtant,

Quantum Hypanis Veneto *diſtat ab* Eridano,

pro Ἀυταριάτας Ἰλλυρίδι, me auctore, ſcribe Ἀυτομάτους Μαιδικούς. In iis enim locis *Medos* populos & *Medicam* regionem deſcribunt *Ariſtoteles* in *Mirabilibus*, *Livius*, *Strabo*, *Ptolemæus*, *Stephanus*, & *Geographorum* alii. Olim legebam Ἰλλυρίδι μετάπεμπτοι, *illuc migrarunt*, vel Ἰλλυριστὶ, id eſt in interiorem regionem, & *Græcia* viciniorem, nempe in *Epiri Theſprotiam*; quod ſuadebant hæc *Stephani*, Ἀυταριᾶται, Ἰλλυρίδος Θεσπρωτικοῦ. At prior conjectura mihi nunc magis arridet.

Hâc calamitate preſſi & propè oppreſſi *Pharao*, & *Ægyptii*, primò ad *Magos*, id eſt, ad Dæmones, deinde ad Deum recurrunt, contra quàm in *Poeta Juno*,

Flectere ſi nequeo Superos, Acheronta *movebo.*

Et Magi quidem in ſpeciem idem fecerunt, quod

Moſes, id eſt, ranas produxerunt incantationibus ſuis, שהיו סבורין שהם כעשה שדים, *ut putarent* Ægyptii *eſſe Dæmonum opus*. Ita in *Semoth Rabba*. At cum paucas produxiſſent, & ex paucis aquis, ut ait *Aben Ezra*, vidit *Pharao* quantum *Aaronis* opus ab eorum opere differret. Sed neque *Magos* certum eſt veras ranas produxiſſe. Eas enim aliunde allatas fortaſſe ſuppoſuerant, aut præſtigiis ſuis *Pharaoni* impoſuerant. Quamquam ex putri materia ranas producere non ſit magnæ molis opus, cum quandoque ex genitali aqua, cœleſti calore condenſata conformataque, ranunculos etiam in nubibus excludi conſtet. Utut ſe res habeat, omnino *Magorum* hic fuit *eventus inanis*. Cùm enim à *Pharaone* advocati fuiſſent, ut à ranarum plaga liberarent *Ægyptios*, quod malum avertere debuerant, augent in majus, ranis aliis de novo productis. Quo exemplo *Balaam*, vocatus, ut *Iſraelitas* malediceret, ils benedixit. Et *Balak* apud illum ſic conqueritur *Num.* 23. *v.* 11. & 24. *verſ.* 10. *Quid eſt hoc, quod agis? Ut maledicerem hoſtibus meis, te vocaveram. Ecce! autem tu benedicendo benedixiſti. Pharao* potuit itidem *Magis* ſimile quid objicere, "Vos vocaveram, ut hanc peſtem à no-"bis amoliremini, & illam nova acceſſione cumu-"latis. Ita igitur ab iis deluſus ad *Moſem* confugere coactus eſt. Quod rectè obſervat *Aben Ezra*, קרא למשה כי ראה שהחרטומים הוסיפו עוד הכבד ולא יכלו להסיר, *Moſem vocavit, quia* Magos *plaga additiſſe vidit, ſed illam minuere non potuiſſe*. Paſtoribus Evangelii poteſtatem dedit Dominus *εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν, in ædificationem, & non in deſtructionem*. At poteſtas Dæmonis tota eſt in deſtructionem. Neque enim Medici, ſed carnificis vices gerit.

Vocavit igitur Pharao Moſem, & Aaronem, & *dixit eis; Orate Dominum, ut amoveat ranas iſtas a me, & a populo meo; & dimittam hunc populum, ut ſacrificet Domino.* Legitur in *Semoth Rabba Pharaonem* Dei auxilium ideo primùm imploraſſe; כיון שהתחילה הפרעוות בגופו, *quia in corpore ejus primum inceperat plaga*, in quod ſcilicet ranæ penetraverint. Quod nullo fundamento niti jam docuimus. Sed monſtra ſibi fingere nihil opus eſt, cum abunde ſuffecerit communis calamitas ad hanc vocem ab illo extorquendam. Redactus erat ad inopias, & in malis, quæ illum premebant, videbat nihil opis eſſe in *Magis*, quibus hactenus multum tribuerat. Confugit igitur ad Deum, quem ut malum infixiſſe, ita amovere poſſe credidit. Et cum antea non ſolum Dei mandatum, ſed & Deum ipſum nihili faciens, *Moſi* dixiſſet *Exod. 5. verſ. 2. Quis eſt Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam* Iſraelem? Nunc malis fractus ipſum implorat, & dat illi gloriam, non tamen ſincero animo, ut ex eventu patebit.

In reſponſione *Moſis* initium eſt valde obſcurum: ita enim habet ad verbum, *Gloriare ſuper me; quando deprecabor pro te*, &c. *Hebraicè* התפאר עלי למתי אעתיד לך, quæ non videntur cohærere. Tamen, ſi verbis ſtemus, non poſſumus aliter reddere. Patet id ex collatione hujus loci cum aliis ſimilibus. Sic *Jud. 7. verſ. 2.* פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לו, *Ne glorietur ſupra me* Iſrael, *dicendo, Manus mea ſervavit me*. Et *Eſ. 10. verſ. 15.* היתפאר חגרזן על החוצב בו, *An gloriabitur ſecuris ſupra eum, qui illâ ſecat?* Proinde plerique Veteres non tam verborum, quam ſenſûs habita ratione, planè aliter reddunt. *Græci*, Τάξαι πρὸς με, πότε εὐξόμαι περὶ σῦ. Hieronymus, *Conſtitue mihi, quando deprecor pro te*. Syrus, ܠܟ ܐܬܝ ܘܨܠܝ *Pete tibi tempus*. Onkelos, שאל לך גבורא והב לך זמן, *Pete tibi, miraculum, & conſtitue tibi tempus*. Arabs Pariſ. اقترح علي *Pete à me*, &c. Quæ quidem cum ſequentibus rectè cohærent, & commodum ſenſum gignunt. Sed ab *Hebræis* verbis videbuntur diſſidere *his duobus vocibus*. Quid enim hæc Interpretum, *Conſtitue mihi, Pete à me, Peto tibi tempus*, &c. quid, inquam, habent commune cum eo, quod dicit *Moſes, Gloriare ſuper me?* Sed, utut verbis differant, tamen à *Moſis* ſenſu non procul abſunt. Nam poſt verba, *Gloriare ſuper me*, ſupplendum eſt לאמר, *dicendo* ex *Jud. 7. v. 2.* ubi plenior eſt locutio, *Ne glorietur ſupra me* Iſraël, *dicendo*, &c. Itaque *Moſis* hæc eſt mens: etiamſi non ſit tutum mihi definire tempus liberationis tuæ, quæ tota pendet ex Dei ſolius nutu, & arbitrio; ego tamen, qui Propheta ſum, & voluntatis ejus Interpres, do tibi Dei nomine temporis optionem, & ut hoc tibi juris in me arroges, tu mihi diem præſcribas, quâ vis, ut à Deo impetrem, ut hæ ranæ amoveantur. Itaque *Moſis* verba ſic reddiderim, *Gloriare ſuper me*, dicendo *quando pro te intercedam, & pro ſervis tuis, & pro populo tuo, ut ranas à te exſcindat* (Deus) *& à domibus tuis, ita ut in ſolo flumine remaneant*. Quia *Pharaonem* videbat Magis & Aſtrologis eſſe addictum, qui ex aſtrorum motibus ita pendent, ut eò referant quidquid in terris accidit, voluit *Moſes*, ut penes ipſum eſſet diem præfinire quemcunque vellet, ut, poſtquam votis ipſius eſſet ſatisfactum, liberationem ſuam ſoli Deo imputaret. Ita Deus, liberrimum agens, tamen miracula editurus, quandoque hominibus dat poteſtatem eligendi quodcunque velint, ut ſua virtus illis ſit notior, nec ulla ſit dubitandi materia. Proinde *Eſ. 7. v. 11. Achazo* Regi per *Eſaiam* dixit, ut hic *Pharaoni* per *Moſem*; *Pete tibi ſignum a Domino Deo tuo; ex infimis pete, aut ex altiſſimis:* id eſt, *ex cælo, aut ex terra*. Nam undecunque petas, Deus ſe præſtiturum pollicetur. Et *Ezechiæ* 2 Reg. 20. v. 9. *Progrediatur umbra decem gradibus, aut retrocedat decem gradibus.* Hic itidem *Pharaoni* permittitur, vel eâ ipſâ die, vel craſtinâ, vel perendie, quovis denique tempore liberationem petere à ranis: & quidem ea lege, atque nomine, ut ea die, quam ipſe definiverit, ranæ omnes ita pereant, ut ne una quidem ſuperſit, præterquam in flumine, qui ranarum eſt natalis, & naturalis locus. *Flumina* enim nomine, etiam rivi, & paludes intelliguntur; ut ſupra verſu tertio.

Hîc optione datâ, liberationem petiit *Pharao* לְמָחָר, *in diem craſtinum*. At cur non io diem præſentem? Nam, ut *Rabbi Samuel*, *Chephni* filius, hic verè objicit, אין מנהג האדם לבקש רק שיסור המכה ממנו מיד *Non ſolemne hominis quidquam aliud petere, quam ut plaga ſtatim ab ipſis amoveatur*. Quam objectionem idem ſic ſolvit, חשב פרעה כערכה טוכני שמים הביאה הצפרדעים עד מצריים ומשה היה יודע זה וחשב פרעה כי עתה הגיע עת סור הצפרדעים על כן נסתו והאריך ואמר למחר *Sentiebat* Pharao *ſtellarum conſtitutionem ranas in* Ægyptum *indaxiſſe, atque id* Moſi *fuiſſe perſpectum* (utpote inſigni Aſtrologo) & *idem credebat jam inſtare tempus, quo rana debebant amoveri. Itaque, ut tentaret ipſum, tempus illud præraxit, nec nyſi in craſtinum petiit liberari. Hebræorum* alii ex *Exod 7. 25.* ſingulas *Ægypti* plagas per ſeptem dies durâſſe colligunt. Et diem, quo *Pharao* petiit à ranis liberari, ultimum fuiſſe volunt ex illis ſeptem neceſſario impendis: ac proinde *Moſem Pharaoni* liberationem non obtuliſſe in præſens, ſed in futurum. Ita habetur in *Semoth Rabba*. Quod cum *Moſis* verbis apertè pugnet. Is enim *Pharaoni* neque præſens, neque futurum tempus determinavit, ſed quodcunque vellet obtulit. Id non facturus, ſi ſingulis plagis Deus certum aſſignâſſet tempus. Potuiſſet enim *Pharao* aliud petere;

tere, quam quod Deus definiverat. Sed, ſi locus eſt conjecturis, fortaſſe *Pharao Moſem*, & *Aaronem* vocaverat ſub veſperam, nec auſus eſt illa ipſa die liberationem petere; quia rem tantam non erediditi poſſe impetrari, niſi multis precibus. Utut ſit, reſpondit *Moſes*, *Secundùm verbum tuum fiet, ut ſcias non eſſe alium ſicut Dominum Deum noſtrum:* ac proinde Magis tuis deinceps non fidas, aut idolis gentium, quæ nihil poſſunt, ſed à ſolo Deo pendeas, qui vulnus infligit, & obligat, occidit, & in vitam revocat, demittit in ſepulchrum, & educit, 1 *Sam.* 2. *v.* 6. Si petas, quâ fiduciâ *Moſes* hoc *Pharaoni* tam certo promiſerit, Deo non ante conſulto? Reſpondeo, *Moſem* habuiſſe fidem miraculorum, & Dei ſpiritum intus agentem, cujus occultis ſtimulis ad id audendum impulſus eſt.

Promiſſis autem ut ſtaret, egreſſus à *Pharaone*, *clamavit ad Dominum* על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה, *Super verbum ranarum, quas* Pharaoni *poſuerat. Super verbum ranarum*, id eſt, סלקא על *propter ranas*, ut *Syrus*; vel על עסק, *ſuper negotium*, ut *Chaldæi*; vel בשבי & على سبب *in cauſa*, & *ſuper cauſa ranarum*, ut *Arabes* interpretantur. Nempe דבר *Hebræis* non ſolùm *verbum*, ſed & *rem*, *negotium*, *cauſam* ſignificat, cum locus ita poſtulat. Et dici poteſt Deus *ranas* vel *verbum ranarum* poſuiſſe *Pharaoni*. Quomodo *Jerem.* 32. *v.* 20. *Qui poſuiſti ſigna & prodigia in terra* Ægypti. Et *Pſal.* 105. *v.* 26. *Poſuit in eis verba ſignorum ſuorum, & prodigia in terra* Cham. In quibus locis *ponere* eſt *edere*, vel *immittere*. Itaque *ranas poſuit* Pharaoni: id eſt, *immiſit*. Sed *Græci* multo aliter, Περὶ ⸗ ἐμεμὸ ⸗ βατράχων, *οὐ ἐπαίξατο Φαραώ*. *Profinitione ranarum, ſicut conſtituerat* Pharao. Et *Hieronymus*, *Proſponſione ranarum, quam condixerat* Pharaoni. Quaſi *Moſes* à Deo petierit, ut ratum haberet verbum, quod propoſuerat *Pharao*, aut potius quo *Moſes*, data fide, *Pharaonis* ſe obſtrinxerat. Quod *Aben Ezram* ſequi ſuadent hæc illius verba, ויצעק כי כמח בשם שלא יבישהו כי אמר אל פרעה מעצמו כדברך יהיה כלא רשות השם, *Et clamavit, quia ſperabat in Deum, fore, ut non pudore confunderetur; quia* Pharaoni *per ſe dixerat, abſque Dei permiſſione, fiet juxta verbum tuum.* Neque diſplicet hæc verſio. Quidni enim reddamus, *Clamavit ad Dominum ſuper verbum ranarum* (ſeu *de ranis*) *quod propoſuerat Pharaoni*, cum Verbum שם paſſim ita ſumatur? Sic *Exod.* 15. *verſ.* 25. שם לו חק, *Poſuit ei ſtatutum:* id eſt, *propoſuit*. Harum igitur verſionum cum utraque placeat, & ſtare poſſit cum verbis Sacri Textus, Lectori libera ſit optio. Sed tertiam afferunt *Hebræi* negatores, quæ abſurda & jocularis eſt. Volunt nimirum *Moſem* ad Deum clamâſſe *ſuper verbum ranarum, quas poſuerat in* Pharaone, & reliquis *Ægyptiis*: id eſt, Deum rogâſſe, ut importunos ranarum ἀλαλαγάσας in eorum medio pectore coarctantium virtute ſua ſedaret. Hinc Magiſtri veteres in *Semoth Rabba*, לא די להם לצערים השחתת הצפרדעים אלא שהיה קולן של צפרדעים קשה להם מסכתן שהיו נכנסות בנופם ומוציאים בתוכם שנאמר על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה על דבור הצפרדעים, *Non ſatis fuit, quod* Ægyptios *rana perdebant* (id eſt, *caſtrabant*, ut poſtea dicetur.) *Sed & vox illarum ipſa plaga erat moleſtior. Nam in illorum corpora illapſa, in intimis viſceribus coaxabant. Ac proinde dicitur*, "*Super verbum ranarum, quas poſuerat in* Pharaone: *id eſt, ſuper ranarum coaxationem.* Quam ſcilicet *verbum* aut *ſermonem* dici volunt κατ᾽ ἐξοχήν. Quomodo eas ἐπιτρόπους dicit *Tullius* ad *Atticum* libri decimi quinti Epiſtola decima ſexta, *Pluvias*, inquit, *motus, ſi prognoſtica noſtra vera ſunt. Rana enim ἐπιτροπεύει.* Et *Poeta loquaces* & *locuples* appellant. *Virgilius* libro tertio *Georgicorum*,

— hic paſcibus anas
Improbus intervenit, ranisque loquacibus exples.

Alcimus Avitus de *Pharaone*, in libro *De tranſitu maris Rubri*,

— locuples frendet ſuccumbere ranis

Quibus concinit, quod in *Hebraico* libro, *De natura animalium*, rana pro aquaticis legatione fungitur; quia הוא צח הלשון בעל דברים משפה ומהלל השם, *eſt diſerta linguæ, & dicendi peritia, hymniſque & laudibus Deum celebrat.*

Et fecit Dominus juxta verbum Moſis] id eſt, opere complevit, quod *Moſes* ab ipſo precibus petierat, & *Pharaoni* promiſerat. *Et mortuæ ſunt rana de domibus, villis, & agris:* Deo nempe ſpiritum illarum ſubducente. Quod de brutis animalibus dicitur *Pſal.* 104. *v.* 29. *Auferes ſpiritum eorum, & deficient.* Mirari ſubdit, unde habeat *Alcimus*, ubi ſupra, ranas ſulmine fuiſſe ſubactas. Verba ſunt,

— locuples frendet ſuccumbere ranis;
Quarnus mox cumulis flammam toſtruque ſubaſſis.

De quo Scriptura ne γρῦ quidem, neque *Hebræorum*, aut noſtrorum ullus, quod meminerim. Neque verò quiſquam poteſt in animo ſibi fingere quomodo per totam Ægyptum fulmen cœlitus delapſum, hominibus intactus, ſolas ſerierit ranas, niſi pro uno miraculo penè infinita ſupponat. Ne dicam eſſe ridiculum, quod Deus tam potenti telo certâſſe inducitur cum tam vilibus animalculis. Quale eſt, quod in *Barrachomyomachia Jupiter*, de ranarum & murium pugna valde ſollicitus, ut hoc certamen divelleret,

Πρῶτα μὲν ἐβρόντησε, μίγαν δ᾽ ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.
Αὐτὰρ ἔπειτα κεραυνὸν, ἀμαλλοδότειρα Δίκη ἔσκεν,
Ἧκε· τὸν ἐκδίνησε· τὸ δ᾽ ἀφ᾽ ἵππατο χειρὸς ἀναπτ@.
Πάντας μὲν ἐφόβησε βαλὼν βατράχους τε μύας τε.

Primum quidem intonuit, magnum autem commovit cœlum. Sed poſtea fulmen, terribile Jovis *telum, miſit contorquens. Illud autem evolavit è manu Regis. Et omnes quidem jaculatrix terruit, ranaſque mareſque.* Tamen ne ſic quidem à pugna ceſſatum eſt. Ranas autem poterat Deus in nihilum redigere, aut in limum reſolvere, quod quotannis fieri nonnulli volunt. *Plinius* libri noni capite quinquageſimo primo, *Mirumque, ſemeſtri vita reſolvuntur in limum nullo cernente, & rurſus vernis aquis renaſcuntur, qua fuere nata, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eveniat.* Poterat etiam eas in fluvios, & rivos, & paludes abigere, unde eruperant. Sed mortuas jacere maluit, ut de rei veritate conſtaret, nec putaretur *Moſes* per præſtigias hominum oculis illuſiſſe. Neque ab hominibus occidi voluit, ſed per ſe mori, ne ſibi quidquam tribuerent *Ægyptii*, tanquam ſua virtute ab hoc malo liberati. Addunt *Hebræi* per ſe mortuas eſſe inutiles, cum occiſæ ſuum uſum habeant ac proinde Deum occidi noluiſſe, ne uſui eſſent *Ægyptiis*. Ita eſt in *Semoth Rabba*, לפי שלא היה להם שום הנאה כנבלתן ובעורן לכן מתו, *Ne corpora, aut pelles earum, ulli eſſent uſui, ideo mortuæ ſunt.* De pellis uſu nihil legi. Sed carnes in cibum nonnulli adhibent. Ut taceam Medicos uſus, de quibus *Dioſcorides*, *Plinius*, *Galenus*, *Ætius*, & Medicorum alii. Et Magicos in *Democrito*, quo citato *Plinius* libri trigeſimi ſecundi capite quinto, *Addam*, inquit, *alia Magi, qua, ſi vera ſunt, multo miſeriores vita exiſtimentur rana, quam leges.* Ranas igitur per ſe mortuas *Ægyptii* collegerunt חמרים חמרים, *acervos, acervos*, id eſt, *in multos acervos.* Nam hæc repetitio *Hebræis* frequentiam denotat. Sic *Gen.* 14. 10. *Et vallis Siddim* באורת באורת, *putei, putei:* id eſt, *referta erat puteis.* Jerem. 2. *v.* 13. *Ad excidendum ſibi* באורת באורת, *ciſternas, ciſternas:* id eſt, *multas ciſternas.* Eſa. 25. *v.* 7. והלוט

הלוט, *experimentum, experimentum ſuper omnes populos*, id eſt, *duplex*, vel *multiplex experimentum*. Pſal. 122. v. 4. *Quia illuc aſcenderunt* שבטים שבטי יה, *tribus, tribus Domini:* id eſt, *omnes tribus*. Mare. 5. v. 40. *Et diſcubuerunt* πρασιαὶ, πρασιαὶ, *areola, areola:* id eſt, *areolatim*, vel *per multas areolas*. Jam *Hebræorum* audi argutias. Ex eo quòd *Moſes* quatuor verbis dicit וצברו אותן חמרים חמרים, *Collegerunteque eas acervos, acervos*, concludunt in *Semoth Rabba*, שכל אחד מהם היה עשרה ארבע אשפורת, *unumquemque ex iis* (id eſt, *ex Ægyptiis*) *collegiſſe quatuor acervos*. Itaque ſi tum *Ægyptus* tot habuit incolas, quot habebat ætate (*a*) *Joſephi Hiſtorici*, id eſt, quinquaginta ſupra ſeptingentas hominum myriadas, acervorum fuerint tria myriadum millia. Quod quàm abſurdum ſit, neminem eorum latet, qui ſciant quid ſit *chiliias myriadum*. Utut ſit, quomodo *Joel*. 2. *verſ.* 20. de locuſtarum copia dicitur in mare à vento detruſâ, *Et aſcendet fœtor ejus:* ita hic de ranarum acervis, *Et terra fœtuit*. Ad quæ verba *Hebræi*, והיתה הארץ נבאשת לפי שהיו ישראל נבאשין בסכנות המצרים מדה כנגד מדה, *Et terra fuit fœtens, quia* Iſraëlitæ *fœtuerant propter* Ægyptiorum *plagas. Menſura pro menſura*. Alludunt ad locum *Exod*. 5. *verſ.* 21. in quo *Iſraelitarum* odor fœtuiſſe dicitur ante oculos *Pharaonis*, & ſervorum ejus. Mens igitur eſt Deum *Ægyptios* pari menſurâ remetiri ut *Matth*. 7. v. 2. & *Jac*. 2. *verſ.* 13.

(*a*) *Vide Euſeb. Hiſt. Jud. l.* 2. *cap.* 16.

Pharaonem quod attinet, cùm vidit ſibi datam eſſe הרווחה, *requiem*, aut *reſpirationem*; *ingravavit cor ſuum, & non audivit eos, ſicut prædixerat Dominus*. Dum ipſum, & *Ægyptios*, ranæ vexabant, multa promiſerat, quorum immemor, quamprimùm fuit ab hoc malo liberatus, ad ingenium ſuum rediit, neque *Moſem*, aut *Aaronem* ampliùs audire voluit. Quòd *Moſi* prædixerat Deus *Exod*. 3. v. 19. *Scio Regem Ægypti non permiſſurum, ut abeatis, niſi per manum validam*. Proinde hic *Hebræi*, כך דרך הרשעים כשהם בצרה הם צועקים ובעת הרווחה חוזרין לקלקולן *Ita ſolent impii; cùm ſunt in anguſtia, clamant: ſed tempore reſpirationis, redeunt ad corruptionem ſuam*. Sed *David* præiverat *Pſal*. 78. v. 34. *Cùm occideret eos, requirebant eum*, &c. *Sed conabantur eum ore ſuo decipere, & lingua ſua mentiebantur ei. Eorum enim animus non erat rectus ergo eum, neque conſtantes fuerunt in fœdere ejus*. Quomodo qui affecti ſunt, neceſſe habent rurſus à Deo caſtigari. Proinde novas plagas ſtatim infligit in *Pharaonem*, & *Ægyptios:* & in eos immittit pediculos, & cynomyias, de quibus ſupra jam actum.

CAPUT TERTIUM.

Explicantur *Davidis* duo loca de ranis *Ægyptiis*.

Rana vaſtavit eos, *Pſal*. 78. *verſ*. 45. *id eſt, corrupit quidquid eorum erat. At* Hebræis vaſtavit, *id eſt*, caſtravit; *quod probare ſequuntur ex* Levit. 22. v. 25. *ſed refelluntur*. Produxit terra eorum ranas, *Pſal*. 105. *verſ*. 30. *At* Exod. 8. verſ. 2. *ranas non produxit terra, ſed fluvius*. Reſp. *vel terram intelligs limoſam, & uliginoſam, in fluvio latentem, vel terra, id eſt, regio, cujus pars fluvius, quod probant multa Scripturæ loca*. In Regum conclavia penetraverunt. *At unus erat Rex* Pharao. *Volunt intelligi Principes, ut* Eſa. 19. verſ. 2. *ubi de* Ægypto *dicitur*, Regnum in regnum pugnabit, *id eſt, inquiunt, principatus. Quin varia Ægypti regna tum erant. At unum mate* Moſis. *Ergo Regum conclavia dicuntur per Enallagen Numeri* Hebræis *familiarem*.

De ranis *Ægyptiacis* præter *Moſem* loquitur *David* duobus locis. Prior eſt *Pſal*. 78. *verſ*. 45. *Miſit in eos cynomyiam, & conſumpſit eos; & ranam, & vaſtavit eos. Cynomyiam, & ranam:* id eſt, cynomyias, & ranas magna copia; ut ſupra *Exod*. 8. *verſ*. 6. *Et aſcendit rana. Ranæ* autem dicuntur *vaſtaſſe Ægyptios*, id eſt, *Ægypti* urbes, villas, domos, & agros, denique quidquid *Ægyptiorum* erat. De agris intelligit *Apollinarius* in *Paraphraſi*, ubi *Pſalmus* verba ſic reddit,

Βατραχοι ἔφθειραν ἅπαντα μολὼν ἀλιπαξὸν ἀρόυρας,
Ranæ inde poſtea venientes vaſtavit agros. Et *Joſephus* ex jiſdem miraculi deſcriptionem ita orditur, Βατράχων πλῆθος ἄπειρον γῆν αὐτῶν ἐπεβόησεν. *Ranarum immenſa vis terram eorum populabatur. Vaſtare* Hebræis eſt שחרר. Proinde ut de ranis hic dicitur ותשחיתם, *Et vaſtavit eos:* ita de muſcis *Exod*. 8. *v*. 24. תשחת, *vaſtata eſt terra à cynomyia*. Et de muribus 2 *Sam*. 6. *v*. 5. *Facient imagines veſtrorum murium,* המשחיתים, *qui devaſtant terram*. Quæ cùm ſint plana, & expedita, libuit tamen *Judæo* nugatoribus longè aliud intelligere, cùm ranæ à *Pſalte* dicuntur *Ægyptios* devaſtaſſe. *Vaſtare* enim iſto loco iis idem eſt, quod *caſtrare*. Proinde ad vocem ותשחיתם habet *Solomo Jarchi*, שחטתן ארס ביציהם, *Teſticulos eorum excidebant*. Et multò antè *Rabbi Ezechias* in *Semoth Rabba*, ועולה ונוטלת בית הטתרים שלהם ומכרסן שנאמר ויצרדע ותשחיתם כמה דאתאמר כי משחתם בהם *Et aſcendebat rana, & partes eorum pudendas exumebat. Prout dicitur* Pſal. 78. v. 45. "*Miſit ranam, quæ vaſtavit eos. Quo ſenſu uſurpatur in his* Levit. 22. verſ. 25. "*Quia vaſtatio eorum eſt in iis*. Nempe in eo *Levitici* loco Deus vetat ſibi offerri bovem, aut ullum pecudis genus, quod, vel compreſſis, vel contuſis, vel avulſis, aut quocunque modo ablatis ſit teſticulis. Et defenſioni prorationè hoc additur, quòd משחתם בהם, *corruptio eorum eſt in iis*. Vox autem משחתם eſt à Verbo שחרר, quod *vaſtare, perdere, corrumpere* ſignificat. Ac proinde ad hoc ipſum eorruptionis genus referunt, quòd ranas ſcribit *Pſaltes Ægyptios* vaſtaſſe, & corrupiſſe. Sed duo petierim libens. 1. Quâ novaculâ ranæ homines caſtraverint, cùm ne dentes quidem habeant. 2. Quomodo propagati ſint *Ægyptii* à ranis ita caſtrati. Fuit enim hæc plaga communis omnibus, nèque ab ea immunis quiſquam fuit.

Poſterior locus eſt *Pſal*. 105. *verſ*. 30. *Et produxit terra eorum ranas, quæ in Regum ipſorum conclavia penetraverunt*. Qui non videtur ſatis convenire cum his *Moſis* Exod. 8. verſ. 3. *Et producet fluvius ranas. David* enim terræ tribuit, quod amni *Moſes*. Sed duo habeo, quæ reſpondeam. Primò hic poſſe intelligi non terram quamvis, ſed limoſam, & uliginoſam, qualis & in *Nilo* ripa, aut in ipſius alvei fundo. Omnino enim ex flumine ranæ ſic producte ſunt, ut tamen terra hujuſmodi fuerit illis pro materiâ proxima. Secundò, quod puto verius, terra eorum hic idem eſt, quod regio eorum, id eſt, *Ægyptus*, cujus portio eſt *Nilus*. Itaque rectè dicitur *Ægyptiorum* terra producere, quidquid in *Nilo* producitur. Si probatione eſt opus in re tam clara, nonne ſequitur, flumina eſſe terræ partem ex *Deut*. 10. 7. ubi *Jotbatha* (Joſepho *Jotopata*) legitur eſſe *terra fluminum?* Et ex *Hab*. 3. *verſ*. 9. ubi Deus dicitur *in fluminа ſciſſiſſe terram?* Quin ipſa maria quodammodo pertinent ad vicinas terras. Proinde elaſſem inſtruxiſſe ſcribitur *Solomon* in terra *Edom* 1 *Reg*. 9. *verſ*. 26. id eſt, in mari vicino terræ *Edom*. Et inter proventus terræ *Havila* cenſetur margaritæ,

garitæ, quæ ex vicino mari educuntur. Id enim ſibi volunt hæc verba *Moſis* Gen. 2. v. 12. *Aurum illius terra bonum eſt: ibidem eſt* בדלח *bedolach*, ſeu *margarita*. Quid, quod *Exod.* 15. v. 12. de *Ægyptiis* legimus, quos mare abſorpſerat, *Deglutivit eos terra.* Et *Jon.* 2. *verſ.* 7. dicit *Jonas* in ventre ceti, *Terra vectis ſuper me in æternum erant.* Quia mare ipſum, quod *Ægyptios* & *Jonam* abſorpſerat, eſt in abyſſis terræ.

In eodem *Davidis* loco rogant Interpretes, cur ranæ penetrâſſe dicantur *in Regum conclavia*, cum unus fuerit in *Ægypto* Rex. Et reſpondent *Regum* nomine Principes poſſe intelligi, quomodo ſingulos *Ægypti* nomos *regna* vocat *Propheta*, cum de *Ægypto* dicit *Eſa.* 19. *verſ.* 2. *Commiſcam* Ægyptios *cum* Ægyptiis, *ut quiſque pugnet in fratrem ſuum, & quiſque in amicum ſuum, civitas in civitatem,* ממלכת בממלכה, *regnum in regnum.* Sed hæc fruſtra dicuntur, cum eo loco *Eſaias* de *Ægypto* non agat, qualis fuit ætate *Moſis*, ſed qualis futura erat poſt paucos annos. Notum enim eſt ex *Herodoti* libri ſecundi capite centeſimo quadrageſimo primo, & centeſimo quadrageſimo ſeptimo, Regem *Aſſyriorum Sanacheribum* Ægyptum invaſiſſe ſub *Setbone* Rege. Atque, eo mortuo, *Ægyptios* ſibi conſtituiſſe *δυώδεκα βασιλέας, τοὺς δυώδεκα μέρεας διαζωμένους Αἰγύπτου πάσης*, *duodecim Reges, qui totam* Ægyptum *in duodecim partes* (ſeu *regna*) *diviſerint. Eſaias*, igitur *Sethoni* & *Sanacheribo* æqualis, ut conſtat ex capitibus trigeſimo ſexto & trigeſimo ſeptimo prædicit fore, ut *Ægyptus*, quæ hactenus ſub uno Rege vixerat, mox plures Reges agnoſcat, & in plura regna dividatur. Vides igitur, Lector, quiſquis es, hinc non effici, quod voluerant, *Ægypti* Principes ætate *Moſis* potuiſſe *Reges* vocari. Et verò *Davidem* conſtat hic agere de *Pharaone* illo, qui tum ſolus regnum obtinebat. Alludit enim ad id, quod *Moſes Pharaoni* dixerat *Exod* 8. *verſ.* 3. *Ranas producet fluvius, quæ aſcendent, & ingredientur domum tuam, & conclave cubiculi tui.* Dicendum igitur hic *Regum* nomine ſolum *Pharaonem* intelligi, per Numeri Enallagen, qua in Scriptura nihil frequentius. Sic *Gen.* 19. *verſ.* 29. *Cum Deus ſubverteret civitates illas, in quibus* (id eſt, in quarum una) *habitaverat Lot.* Gen. 21. verſ. 7. *Quis dixiſſet* Abrahamo, Sara *lactabit filios?* id eſt, unum *Iſaacum.* Gen. 28. verſ. 11. *Acceptis de lapidibus illius loci* (id eſt, lapidum unum) *& fecit ſibi cervical.* Gen. 46. verſ. 7. *Jacob* in *Ægyptum* deduxit *filias ſuas*, id eſt, *Dinam*, quæ erat unica. Num. 26. v. 42. *Filii* Dan *Sucham*, qui ſolus fuit. *Joſ.* 7. *verſ.* 1. Iſraëlitæ *prævaricati ſunt in anathemate:* id eſt, ſolus *Achan.* Jud. 12. verſ. 7. *Sepultus eſt in urbibus* Galaad: id eſt, in una urbium *Galaad.* 1 Samuel. 9. verſ. 21. שבט בנימין, *tribus Benjamin* Plurali, cùm fuerit unica. 2 *Par.* 16. *verſ.* 4. de *Aſa*, *Sepelierunt eum in ſepulchris ſuis:* id eſt, in ſepulchro ſuo. 2 *Par.* 24. v. 25. *Propter cædes filiorum* Joiadæ *Sacerdotis:* id eſt, *Zachariæ*, qui ſolus cæſus eſt. Pſalm. 132. verſ. 7. *Accedemus ad tabernacula ejus*, cum tabernaculum nonniſi unum fuerit. *Pſalm.* 137. *verſ.* 1. *Ad flumina* Babylonis *ſedimus:* id eſt, ad *Euphratem.* Dan. 3. v. 12. *Deos tuos non colunt:* id eſt, auream illam ſtatuam, quam *Nebuchadnezzar* erexerat. *Zachar.* 9. *verſ.* 9. *Inſidens aſino, & pullo nato ex aſinabus:* id eſt, ex aſinarum una. Matth. 2. verſ. 20. *Mortui ſunt, qui petebant animam pueri:* id eſt, *Herodes.* Et paſſim (a) *Scriptum eſt in Prophetis:* id eſt in uno *Prophetarum.* Matth. 27. verſ 44. *Id ipſum autem & latrones exprobrabant ei:* id eſt, latronum unus. Hebr. 11. verſ. 37. *Diſſecti ſunt*, de uno *Eſaia.* Et in *Pſalmo rana penetraſſe* dicuntur *Regum conclavia*, id eſt, unius *Pharaonis.* Quod hic obſervat *David* ut maximè notandum, Regem potentiſſimum, inter medios ſatellites, in intimis palatii ſui penetralibus, non potuiſſe defendi à tam vili animalculo. Itaque de locuſtis *Moſes* id ipſum *Pharaoni* repetit *Exod.* 10. v. 16. *Implebunt domos tuas, domoſque omnium ſervorum tuorum*, &c.

(a) Matth. 2. 33. Joh. 6 45. Act. 7. 42. & 11. 40.

CAPUT QUARTUM,

De Ranis Myſticis.

Tres impuri ſpiritus ranis ſimiles, Apoc. 16. v. 13. *In rana multa odioſa.* 1. *Vox rudis & incondita. Itaque ranis conferuntur clamoſi, obſtrepери*, &c. 2. *Rana convitiari videntur, quia raduni aures mordaci quadam vocis acrimoniâ.* Convitia ranæ. Ulubrenſes *ranunculi.* Lycii *cur in ranas à* Latona *mutati.* Plutarchum *hanc Fabulam ignorâſſe.* 3. Poëtæ *à* Patribus *cum ranis collati propter inanem loquacitatem.* 4. *Iiſdem* Hæretici & Sophiſtæ *ſimiles.* 5. *Item impii, qui in peccatorum ſordibus, tanquam in luto, permanent.* 6. *Monachis boni, & mali, apud* Epiphanium. 7. *Qui perpetuo potu ſe ungurguam.* 8. *Rana propter oculos ſanguineos, impudentiæ Symbolum.* 9. *Et ſuperbiæ, propter inflatas buccas. Rana cur παφυσίδιον. Fabula de rana & bove. Rana ultra ſolitum vocales tempeſtatem præſagunt; numeroſa peſtem afferunt. Rana tamen in pretio* Mahumetanis. *Unum è quinque animalibus quæ occidere nefas: 1. quia Deum laudant; 2. quia* Abrahami *rogum aquis inſperſerunt. Ranarum cultores in* Philiſtrio. *Rana elogium in* Hebræo *libro* De animalibus.

Jam pauca de ranis Myſticis in illud *Apoc. 16. v. 13. Et vidi ex ore draconis, & ex ore beſtiæ, & ex ore Prophetæ illius, tres impuros ſpiritus, ſimiles ranis* prodeuntes. Hi tres immundi ſpiritus, ſive ſint veri Dæmones, aut, quod vero ſimilius, falſi Doctores, cum ranis conferuntur, quia in ranarum natura multa ſunt, quorum nomine illas averſamur. 1. Rudis & incondita vox, quâ nobis obſtrepunt, atque obtundunt. Hinc *Iſidorus, Circa genitales ſtrepunt paludes, & ſonos vocis importunis clamoribus reddunt. Horatius* libri primi *Satyra* quinta,

— malis culices, ranæque paluſtres
Avertunt ſomnos. —

In *Symposio* rana ipſa de ſe,

Cumque canam ſemper, nullus mea carmina laudat.

Proinde in *Ariſtotelis Phyſiognomonicis*, Ὅσοι ἂν τῶν πλατυρρώθων περίοικοι ὦσιν, οἷον πεφυκημένοι λάλοι, καὶ μωρολόγοι, ἀναφέρεται δὲ καὶ τὶς βατράχου. *Quicunque latera habent turgida, & tanquam inflata, ſunt loquaces, & ſtulti loqui, & ad ranas referuntur. Martialis* de *Veteſtina*, libri tertii *Epigrammate* nonageſimo ſecundo,

Meluſque rana garriunt Ravennates.

Quæ ſcilicet ineptiſſimè garriunt. Quocirca, ſi *Tzetzæ* credimus *Chiliadis* octavæ Hiſtoriâ ducenteſimâ primâ *Ariſtophanes* ὁ Βατράχους per ranas ſignificat

— πράττοις, ἀκαιρεῖσθαι,
Ἐκείνοις μεγαλύνοντας ἃ λογίζομαι, καὶ κρίνει,
Ἀλλ' ἀλογίστοις ταῖς φωναῖς τρύπᾳ βατράχου λίμνης.

Clamoſis, intempeſtivè obſtrepentes, illos, qui gloriantur non ratione, & judicio, ſed inconſideratis vocibus, more ranarum paluſtrium. Et in *Theocriti Thalyſia* malus *Poeta* cum bonis certamen iniens,

— βάτραχος δὲ τὸν ἀκίδας ὃς τις ἰρίοιο,

ut rana quadam contra locuſtas contendit. 2. Quin convitiari ranæ videntur, quia raduni aures mordaci quâdam vocis acrimoniâ. Hinc in *Horto Columella*, ubi de natura ſoli eligendi;

Nam neque ſicca placet, nec quæ ſtagnata palude
Perpetitur querula ſemper convitia rana.

Et

Et ſibi obloquentes *Ulubrenſes* Cicero *ranunculos* per jocum vocat libri ſeptimi Epiſtola decima octava *ad Trebatium*. Unde eſt, quod in fabulis mutantur in ranas *Lycii* ruſtici, quia *Latonam*, *Apollinem* & *Dianam* ſuper natos ulnis geſtantem, non ſolùm a potu prohibuerant, ſed & ad *Melen* vel *Meluen* fontem accedentem ut biberet convitiis proſciderant. *Ovidius Metamorphoſeos* libro ſexto,

Hi tamen orantem perſtam prohibere, minaſque,
Ni procul abſcedat, convitiaque inſuper addunt.

Et paulò poſt Deæ numine in ranas mutati,

— nunc quoque turpes
Latibus exercent lingnas, pulſoque pudore,
Quamvis ſint ſub aqua, ſub aqua maledicere tentant.
Vox quoque jam rauca eſt, inflataque colla tumeſcunt,
Ipſaque diffatant paulos convitia rictus.

Obiter nota hujus fabulæ præter *Ovidium* meminiſſe veteſtiſſimos Scriptores, *Menecratem Xanthium* in *Lyciacis*, & *Nicandrum* in libris Ἑτερωμένων, & ex iis *Antonium Liberalem Fabula* trigeſima quinta, & *Probum* in librum primum *Georgicorum*. *Plutarchum* tamen id prorſus latuiſſe colligas ex eo, quod in *Sympoſio* ſere extremo miratur, cur *Corinthiorum* Rex *Cypſelus* in Templo *Apollinis Delphici*, prope palmam, ad quam *Apollo* natus fingitur, ranas ſculpi curaverit, & anxiè rogat, Τίνα ποτὲ ἡ θεὸν, ἢ ἡ ἀνάγκην λόγον ἔχουσι; *Qua ratione rana illa Deum Apollinem*, (aut *Cypſelum*) *qui dedicaverat*, *attingant?* Et, in libro *De Pythia oraculo*, hanc quæſtionem rurſus attingens, poſtquam plurimus aſſerunt, neque palmæ, neque *Corinthiis*, neque ipſi Deo eum ranis quidquam eſſe commune, tandem concludit illis ranis ſignificari Solem (qui ſit idem cum *Apolline*) & ranas ab ex humidis, aut acceſſu ſuo ver reducere, cujus ranæ illæ ſint Symbolum, quia incipiunt vere canere. Quâ μετεωρολογίᾳ planum fecit, ſe nihil legiſſe de fabula, quam citavimus. Sed nec illam apud Veteres fuiſſe valde notam docet *Poeta*, qui ſic orditur:

Res obſcura quidem eſt ignobilitate virorum,
Mira tamen, &c.

3. Sunt è *Patrum* choro, qui veteres *Poetas ranis* accenſent propter inanem loquacitatem. *Origenes* in *Exodum* Homilia quarta, *Per ſecundam vero plagam, in qua ranæ producuntur, indicari ſingulariter arburor carmina* Poetarum, *qui inani quadam & inflata modulatione, velut ranarum ſoni & cantibus, mundo hæc fabulas intulerunt. Ad nihil enim illud animal utile eſt, niſi quod ſonum vocis improbis & importunis clamoribus reddit.* Quibus ſimillima habent Auctor *Sermonis* octogeſimi ſeptimi *De tempore*, & *Hieronymus*, vel quiſquis eſt, in *Pſalmos* ſeptuageſimum ſeptimum, & centeſimum quartum. 4. *Auguſtinus*, aut qui illius abutitur nomine, in libro *De convenientia decem præceptorum cum decem plagis*, per *ranas* vult *Hæreticos* & *Philoſophos* intelligi: *qui*, inquit, *per ſuperbiam, & inanem contentionem, ſtreptum vocis habere poſſunt, doctrinam vera ſapientia inſinuare non poſſunt. Qui enim* Chriſtianæ *veritati contradicunt, & in ſua vanitate decepti decipiunt, rana ſunt raduum afferentes auribus, non cibum mentibus.* 5. Quia rana è luto nata, ibidem degit, & volutatur, etiam pro *ranis* ii habentur, qui, in peccatis nati, in iiſdem ſordibus permanent, & conſenſcunt. *Andreas Cæſarienſis* in *Apocalypſin*, Ἐθνικοὶ ἢ δαιμονίων, καὶ ἢ ἀμαρτωλοὶ τῷ βορβόρῳ ἡδέως βίῳ ἐμφιλοχωροῦντες (lege ἐμφιλοχωροῦσι. *Semper ſolent Dæmones, & peccatores* (ut rañæ) *cænoſa ubi delectari.* Et qui in *Apocalypſin* ſcripſit ſub *Auguſtini* nomine Homilia decima tertia; *Ranis ſunt ſimiles homines, qui in peccatis, & cruminibus, qua alis per pœnitentiam, vel baptiſmum, deponunt, volutari non erubeſcunt.* Quin ipſas peccatorum ſordes pro *ranis* habuit *Gregorius Nyſſenus*, cujus hæc ſunt; Ἀληθῶς γὰρ ἀντικρὺς βατράχων γένη εἰς τὰ ῥυπαρὰ τῆ καρδίας ἀνθρώπων, οἷον ἐκ τοῦ βορβόρου, ζωογονήματα. *Omnino enim ranarum genera ſunt exitiales malitiæ ſatus ex ſpurco hominum corde tanquam ex quodam limo geniti.* 6. In *Epiphanii Phyſiologo* capite vigeſimo ſecundo, ὁ ἔμβατραχος, *rana terreſtris*, quæ ealorem Solis excipit, geluque, & imbres, & ventos, & hybernas tempeſtates tolerat, Symbolum eſt Monachi ἐναγκρατοῦς, *qui libenter jejunat, & quidvis patienter ſuſtinet.* Sed ὁ ὑγρόβατος, *rana aquatica*, quæ in frigore & æſtu latet in aquis, nec niſi moderata cœli temperie emergit, refert Monachos μὴ ἀνεκτικοὺς, *qui famem, ſitim, continentiam, & χαμαικοιτίαν ferre non poſſunt.* 7. Quamvis rana ſit abſtemia, nec quidquam bibat præter ſolas aquas; tamen, quia frequenter bibit, & in ſuo potu immerſa eſt, ranis ii conferuntur, qui perpetuo potu ſe ingurgitant, ut in *Archeſtrato Syracuſio*,

Οἱ πίνειν μόνον βατράχων τρόπον, οὐδὲν ἔδοντες,
Qui ranarum in morem ſolum bibunt, nihil edentes. 8. Rana etiam impudentiæ Symbolum fuit apud Ægyptios, qui ἀνδράσιν ἀναιδῆ θέλοντες δηλοῦσι, βάτραχον γράφουσιν· ὅτῳ γὰρ αἷμα οὐκ ἔχει, οἱ μὲν ὃ μόνος τῶν ὀφθαλμῶν· τοῖς δὲ καὶ αἷμα ἔχουσιν ἀναιδῶς καλοῦσιν. *Hominem impudentem deſignantes ranam pingunt. Hæc enim aliis ſanguinem non habet, quam in oculis. Porro qui illos ſanguineos habent, impudentes vocant.* Hæc *Horus* libri ſecundi *Hieroglyphicon* capite nonageſimo ſexto. Sed & *Nicander* in *Alexipharmacis* καὶ ἀναιδεῖς *impudentes* appellat γηγόνων τοκῆας, *gerynorum* (ſeu *ranunculorum*) *parentes*, id eſt, *ranas*. Et de iiſdem *Ovidius* ſupra.

Latibus exercent lingnas, pulſoque pudore, &c.

9. Superbiam quoque ranæ imputant, quia buccam diſtendit, & latera habet tanquam faſtu turgida. Hinc in *Heſychio* Παχυβελὴς, βάτραχος. Nempe παρὰ τὸ φυσᾶν τὰς παρειὰς, *eò quòd genas inflent.* Et in ludicra illa ranarum pugna cum muribus Rex ranarum φυσιγναθος ab *inflatis buccis* appellatur. Ideoque tenues, qui potentiorum cultum & magnificentiam æmulantur, comparantur ranæ, quæ ſeſe inflando totis viribus ad bovis magnitudinem aſpirabat. Quod ita bellè expreſſit *Satyricus Sermonum* libri ſecundi *Satyra* tertia,

An quodcunque facit Mecœnas, te quoque verum eſt,
Tanto diſſimilem, & tanto certare minorem?
Abſentis ranæ pallis vitulî pede preſſis,
Unus ubi effugit, mauri denarrat ut ingens
Bellua cognatos elixerit: illa rogare,
Quantane? Num tandem, ſe inflans, ſic magna fuiſſet.
Major dimidio. Num tanto? Cum magis atque
Se magis inflaret. Non, ſi te rumperis, inquit,
Pereas. Hæc a te non multum abludit imago.

Ex his jam conſtare credo, quibus virtutibus polleant ſpiritus immundi ranis ſimiles; & homines garrulos, moleſtos, importunos, in fœdiſſimis vitiis tanquam in cœno ſe volutantes, nihil minus quam quod profitentur re atque opere præſtantes, gurgites, ventres, impudentes, ſuperbos hoc typo adumbrari. Iidem clamoribus ſuis Reges ad bellum concitare ſeguntur *Apoc.* 16. *verſ.* 14. Non ſine ad id alluſione, quòd *rana ultra ſolitum vocales tempeſtatis ſigna ſunt.* Ita habetur in *Plinio*. Et idem ex *Arato*, *Cicerone*, *Marone*, *Plutarcho* & *Æliano* confirmare ſit facillimum. Sed & harum frequentia peſtem præſagit, aut etiam infert. *Damir*,

قال ابن سينا اذا اكثرت الضفادع في سنة
وزادت علي العادة فان الوبا يقع عقبها

Dixit Avicenna, *Quo anno rana multa ſunt, & abundant præter ſolitum, peſtis in ejus finem incidet.* Hæc in genere de ranis myſticis: nam ad ſpecialia deſcendere inſtituti noſtri non eſt.

At rana, qualis qualis est, *Mahumetanis* est in pretio: & quinque animalium unum est, quæ occidere non licet. Ea nempe sunt النمله والنحله والضفدع والهدهد والصرد *formica, & apis, & rana, & upupa, & surad*, id est, *lanius minor, quæ passeres venatur.* Ranas autem cur tanti faciant, causa est duplex. Una, quod, *Abdallâ* teste تسبيح نفيفهن illarum coaxatio est Dei laudatio. Altera, quod الضفدع قائما مرت بابراهيم عليه السلام فحملت في افواها الما وكانت قرشة على النار *Rana ad* Abrahamum, *cum bene sit, se contulerunt*, (cum scilicet in ignem à *Chaldæis* conjectus est) *& ore suo aquas attulerunt, quibus illum in igne aspergerent.* Nec miraculi veritas cuiquam potest esse suspecta, cum id asserat testis omni exceptione major *Propheta Mahumetes*, & ex eo *Anas ben Malich*, ex quo rursus *Alkazumus*. Pari stultitiâ jam ante *Chrysostomum*, si Philastrio credimus, nonnulli ranas coluerunt, *quas sub* Pharaone *per iram Dei tunc temporis* Ægyptiorum *terra emanavit, ut putore* Ægyptios *defatigarent, neque eo scelere* (inquit) *adhuc perseverant, putantes Dei iram ex hac vana observantia posse placari.* Sed & in libro *Hebraico De natura animalium*, quem in *Suecia* legi MSS, rana his ipsis de causis mire laudatur; Verba sunt, הוא חבם ויקר וסכלן רב התושבחות וסרבה שיר לאלהיו לילה ויום וירבה התהלה בעהרים ותתהלה בערבים והוא נכנס בבתי בני האדם ויש קבלת כבוד על בני ישראל משני חסדים שעמלם אחר מהם כשהשליך נמרוד בן כוש לאברהם יריד הרחמן באור בשדים הוא הביא מים בפיו ויריקם על האש לכבותו ופעם אחר בימי משה בן עמרם נביא האמת ששרו להחריב פרעה ועמו *Sapiens est rana, & venerabilis, & prudens, in Dei sua laudes effusa, & multa cantica nocte dieque illis canens, meridianosque & vespertinos Hymnos subinde inculcans. Etiam in domos hominum ingreditur, & apud* Israelitas *in summo honore est, propter duo beneficia, quæ in eos contulit. Unum, quod cum* Nimrod, Chusi *filius, Deo dilectum & charum* Abrahamum *in* Chaldæorum *ignem conjecit, illa ore suo aquas attulit, quas in ignem effudit, ut illum extingueret. Alterum diebus* Mosis *filii* Amram *Prophetæ vernatis, cui auxiliata est ad debellandum* Pharaonem *& populum suum.* Ita impurum animal multis laudibus evehunt recutiti Doctores ipsi æquè impuri.

CAPUT QUINTUM.

Probatur כרלח *bedolach*, *Gen.* 2. *v.* 12. & *Num.* 11. *v.* 7. non esse *Bdellium*, nec *Crystallum*, ut volunt; sed *Margaritum.*

Novi Testamenti *loca de margaritis. In* Veteri Testamento *tres voces, quæ* margaritas *sonant, sed aliter redditæ à Veteribus. Prima* כרלח bedolach, *cui* crystallum *&* bdellium *reddita. Terra* Havila, *ubi* bedolach, *est* Arabiæ *parti margaritifera circa* Catipham, *&* Baharain. *Unde* margarita *Æthiopicè* ⲟⲩⲙⲟⲩⲣ: babrio. Baharain, *&* Katar, *& olim* Gapei. Tharo *unde dicta. Manna cum margaritis conferitur, quia album & rotundum.* Talmud. *Pars* II.

dicis *ad non ignotum.* Hebraica *fabula, margaritas simul cum Manna pluisse.* Hebræorum, Arabum, *& Recentiorum non paucis* דבלח bedolach, *esse* margaritam. *De nomine conjectura. In fine* Cheth *pro* He, *aut paragogicum.* ברד badal, *&* פרד parad, *synonyma in* separandi *&* segregandi *notione. Hinc egregia & eximia margarita* ברלח bedolach, *dicta, ut* Arabibus فربن pharid, *&* Latinis unio. Unicum *pro* eximio. Rubri maris *insula margaritifera.* Biblos *forte* בירלח Bidlach *Barbaris.* ברלח bedolach *neque* bdelium *esse, nec* crystallum, *neque gemmarum ullam.*

De margaritis *Apostolos* meminere non infrequenter. Sic *Matth.* 7. 6. *Ne projicite margaritas vestras coram porcis.* Et *Matth.* 13. *v.* 45. 46. *Simile est regnum cœlorum negotiatori quærenti pulchras margaritas: qui, nactus quandam magni pretii margaritam, abiit & vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam.* Et 1 *Tim.* 2. *v.* 9. *Similiter & mulieres amictu honesto, cum verecundia, & modestia, ornare se* (volo) *non cincinnis, aut auro, & margaritis.* Et *Apoc.* 17. *v.* 4. *Erat autem mulier illa amicta purpura, & cocco, & inaurata auro, & lapidibus pretiosis, & margaritis.* Et *Apoc.* 18. *v.* 12. *Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ.* Et versu 16. *Deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis.* Et *Apoc.* 21. *v.* 21. *Duodecim portæ duodecim margaritæ sunt, & singulæ portæ sunt ex singulis margaritis.* Sed in *Prophetarum* scriptis altum esse de margaritis silentium suadent Veterum versiones. *Græca* enim *margaritam* nusquam nominat, & *Vulgata* uno solum loco, eoque alieno, ut infra docebimus. Tamen parum verisimile est, aut margaritas *Judæis* fuisse prorsus ignotas, cum ex *Arabia, Judæa* vicina deferantur: aut, si notæ fuerunt, earum non meminisse *Prophetas*, qui auri septem genera, & gemmas quasque pretiosissimas, etiam cum pompa describunt multis in locis. Itaque, ut è mari urinatores, ita nos ex *Prophetarum* scriptis latentes margaritas eruere conabimur. Quibus pro concha, in profundo demersa, sunt obscuræ voces, neque dum satis explicatæ. Hujusmodi tres istæ occurrunt ברלח *bedolach*, פנינים *penninim*, & דר *dar*: quarum singulis *margaritas* intelligimus.

Primam ברלח *bedolach*, ex *Mose* habemus; cujus verba sunt in *Paradisi* descriptione *Gen.* 2. *v.* 12. *Ibidem est* bedolach, *& lapis* soham. Et in descriptione Mannæ *Num.* 11. *v.* 7. *Manna autem erat ut semen coriandri, & species ejus ut species* bedolach. *Græcus* in priore loco *bedolach est ἀνθρακὲς carbunculus*, quemodo ab iisdem redditur פוך *puc*, Es. 54. vers. 11. תרשיש *tharsis*, *Ezech.* 10. *v.* 9. & 28. *v.* 13. At in posteriore loco *species bedolach* illis est *ἀὴρ & πρασάκτις, species crystallis*: quod sequuntur ex *Hebræis R. Selomo, Elias*, & *Pomarius.* Nempe ut *Syra* versio *pro* ברולחא *bedolcha*, constanter habet ⲃⲉⲣⲟⲗⲭⲁ *berolcha*, *Res* & *Daleth* permutatis: quia sunt literæ figura maximè affines: ita *Græci* Interpretes, pro *Hebræo* ברולח *bedolach*, videntur legisse ברולח *berolach*, & *beryllum* intellexisse, lapidis genus ad crystallum valde accedens.

Proinde *Abenbitar*, ubi de speciebus مبنى seu crystalli, والصنف الاول هو البلور *Hinus primus species est* belur, seu *beryllus.* Alii ברלח *bedolach*, pro *crystallo, bdellium* reddiderunt, quia *bedolach* & *bdellium* sunt voces sono proximæ. Itaque *Num.* 11. *v.* 7. ad voces *ἀπὸ σπερμα κοριου, ut semen coriandri*, male habetur id *Scholium* οἱ λοιποὶ βδέλλιον, *reliqui* reddunt *bdellium.* Quid enim esset *semen bdellii?* Omnino igitur hoc *Scholium* pertinet ad id, quod sequitur in eodem versu, *ἀὴρ & πρασάκτις.* Et innuit *Hebræum* ברלח *bedolach*, quod ibi *crystal-*

crystallum exponunt *Seniores*, alios *Græcorum* Interpretes, nempe *Aquilam*, *Symmachum*, & *Theodotionem*, reddidisse *bdellium*. *Josephus* enim præiverat, à quo Manna describitur ὅμοιον τῇ τοῦ ἀρωμάτου βδέλλῃ, *aromatice bdellio simile*. Proinde etiam *Hieronymus* utroque *Mosis* loco pro *bedolach* habet *bdellium*. Eosque adeo novi, quotquot sunt, Interpretes magno consensu sequuntur.

Tamen causæ non desunt, cur credamus voce בדלח *bedolach*, *margaritam* significari. Primò terra *Havila*, in qua *bedolach*, est ea pars *Arabiæ* ad *Catiphan*, & *Baharen*, ex qua margaritæ eruuntur. Quod in accurata *Paradisi terrestris descriptione* tot assertimus argumentis, ut vix quidquam deesse putemus ad perfectam probationem. Itaque hic monuisse sufficiet à nobis nomine *Phison*, à quo alluitur terra *Havila*, cum *Euphratis* ramum intelligi, quem locorum ἀνάγνωστης *Petrus Teixeira*, *Itineris ab India in Italiam* paginâ 73. in sinum Persicum ferri ait *en Katifa junto a Barhen*, id est, *ad Catiphan prope Barhen*, vel *Baharain* verius. In quibus locis celebris illa est margaritarum piscatio, quam idem sic describit *Chronici Armuzæ* paginâ 26. 27. 28. *Insula* Barhen *sita est in mediterraneo sinus* Persici *centum leucis ab* Armuzia, *& totidem a* Basora *exiguo intervallo à continente* Arabiæ *è regione portus* Catiphæ, *&c. Famosa est insula ob unionum copiam, quæ in ambitu, & vicino mari, capi solet*, &c. *Piscationem autem in* Barhen *ordiuntur interdum mense* Junio; *sed maximè* Julio, *producuntque ad finem* Augusti. *Solent autem ut plurimum tum convenire circiter ducenta cymba, centum ex hac insula, quinquaginta è* Julfar, *& totidem de* Nihhelu. *Capiuntur autem concha plerumque in portu* Arabiæ, *quem vocant* Katar *decem leucis ab hac insula versus Meridiem. Ostreum cum avellitur, flatum se aperuit, & margarita eximuntur. Unionis hujus sinus longe præstant reliquis totius orbis tam pulchritudine, quam pondere. Nam si dua margaritæ ejusdem magnitudinis, & figuræ, quarum una ex hoc loco, altera alsunde sumpta sit, inter se conferantur, semper qua ex* Bahren *sumpta est, reperietur esse gravior. Solent autem hunc quotannis educi ad valorem quingentorum millium ducatorum, præter magnum numerum, qui celatur.* Et *Alkazuinius* in capite *De Insulis maris Persici*,

ذكر البحريون ان صدف الدر لا يوجد
الا في بحر ينضب فيه الانهار المقدرة
فاذا اتي وقت الربيع يكثر هبوب الرياح
وارتفاع الامراج حملت الريح رشاشة
من بحر اوقيانوس وفيه ما شبيه
الدبق لزج مثل الغرا فيتولد منه الدر
بان تقع تلك الرشاشة في محل
الصدف فيلتقمه الصدف كما يلتقم
الرحم المني فربما وقعت فيها قطرة
كبيرة ينعقد درا كبيرا وربما يقع
رشاشات ينعقد منها اجزا صاغر كما

ترا في اكثر الاصداف ثم ان
الصدف ان انقمث المطر خرجت من
قعر الما الي ظاهر هذه عند هبوب
الشمال وطلوع الشمس وغروبها ولا
يخرج في وسط النهار فان شدة
حرارة الشمس ووهج الشمس يقشر الدر
واذا خرجت فتحت فاها لينفع الشمال
علي الدر فينعقد من اثر الشمال
وحرارة الشمس وتكون في الصدف
كما تكون الجنين في الرحم ثم ان
جوف الصدف ان كان خالي من الما
المر تكون الدر كدرا او اصفر غير
مهندم واذا تم الدر في الصدف ينتقل
الصدف الي موضع صلب وينبت عروقها
فيه ويكون عند الناس خبر من وصول
قفل الصدف فاذا انتقل علي الارض
بالبحرين يتهنا الناس بعضهم بعضا
بوصول قفل الصدف والغواص اذا نزل
لاخراجه يقلعه من الارض بالقوة فما
خرج في وقته يبقا طريا مقبلا وما
اخرج قبل وقته او بعده لا يبقي
كذلك بل يتغير لونه *Ajunt Baharienses*

(id est, *incolæ* insulæ *Baharain*) *conchas margaritiferam non reperiri, nisi in mari, ad quod omnes rapidi defluunt. Porro verno tempore, quo ventus spirat gravius, & fluctus intumescunt, ventus ex Oceano guttas defert, in quibus aqua viscosa est & lenta, instar glutinis, unde generatur margarita. Cum scilicet hujusmodi gutta incidit in locum conchis refertum, eam concha deglutit, quemadmodum vulva semen. Atque illa gutta, si magna sit, ex ea margarita magna, sive unio, coagulatur. Sed, si solum guttula incidat, ex iis concrescunt partes tenues, ut videre est in plerisque conchis. Cum autem deglutiit pluviam, exit ex fundo aquæ in apertum, idque Aquilone flante, & circa Solis ortum, vel occasum. Neque enim exit circa Meridiem, quia vis & intensio caloris margaritam corrumperet. Et, cum exit,*

vi ſuum aperit, ut incidente aquilone *ſuper margaritum, ea coaguletur tam ex* Aquilonis *impreſſione, quam ex calore Solis. Eſtque in concha margarita ut embryo in vulva. Tum, ſi venter cochleæ careat aqua amara, margarita erit turbida, aut flava, & inconcinna. Quamprimum autem margarita in concha perfecta eſt, tranſfertur concha ad locum durum, in quo creſcunt radices ejus,* (quibus nimirum in eo loco defigatur.) *Tum verò increbreſcit rumor venisſe concharum turmam: cumque migrat ad terram, qua eſt prope* Baharen, *locorum incola ſibi mutuo gratulantur, eo quod cochlearum turma venerit. Et urinator ad conchas educendam ſe immergens, eam ex terra vi extrahit. Margarita autem, quæ ſuo tempore edulia eſt, manet recens, & alba* (ut album oculi.) *At ſi vel maturius vel ſerius educatur, non manet in eo ſtatu, ſed alteratur color ejus.* Neque aliud voluit *Benjamin*, cum de *Caſpho* ſcripſit, cujus littori *Baharain* inſula eſt oppoſita, ושם יצאו הברולח ובארצע ועשרים בניסן ירד שם סטר על פני הים ומכלים הסטר ההוא ונפגרים ונופלים לתוך קרקע הים ובחצי תשרי כאין שם שני בני אדם לקרקע הים בחכלים ומלקטים את השרצים ההם ומוציאין אותם ומכקעים אותם ומוציאים מתוכם אבנים הללו, *Ibi invenitur* BEDOLACH (id eſt, *margarita*, vel etiam *concha margaritifera*, de qua per Enallagen Numeri ſtatim addit) *Duo* Niſan *vigeſimo quarto, delapſam in ſuperficiem aquarum pluviam excipiunt, qua concluſa, in maris fundum ſe demittunt. Deinde medio menſe* Tiſri *eò per funes ſe demittunt duo homines, qui repleta illa collecta diſſindunt, & ex iis educunt lapides margaritarum. Hebræa* אבנים הללו ſignificant *lapides iſtos:* ſed legendum אבני הלולו *lapides lulu*, id eſt, *margaritas. Arabes* enim *margaritam* appellant لؤلؤ *lapidem lulu.* Et *Kalonymus* in libro *De natura animalium*, תולעת הברלח הנה הוא מהיותר קטנים מה'כח שכים והיותר חלוש הכח והיותר רק היצרה והיותר רב החבונה והכטה וזה שהיא תחיה בקרקע הים אל תחתיתו מתעסקת בבקשת מזונה עד בא ערת מהסון תעלה מתחתית הים ביום הסטר יתפתח נרתיק אשר מונחת בו והוא עשוי כצורת שני אונים כיעצמות כנגי הרגים ויזלו שטרה מימי הסטר וכאשר תקבלם תכנור אתם האונים סגירה מהודקת שלא יכנסו שם מי הים המלוחים ותרד בנחת אל קרקע הים כמו שהיתה עשרה מקרם ותעטוד שם עד שיקפאו המים ברולח והם פ"ירליש בלעז *Vermis* ברלח *bedolach* (id eſt, *margaritam ferens*, ut patet ex ſequentibus) *cum ſit è minimis animalibus, qui in mari ſunt, & viribus infirmiſſimus, & natura tenuiſſimus, prudentia tamen & ſapientia plurimum pollet. Nempe vivit in fundo maris in imo gurgite, ubique in quærendo victu occupatur, donec veniat tempus commodum, quo inde excedat ad pluviam, & cælum aperiat, in qua latet, folia ad inſtar duplicis armaturæ aſſeat, quæ piſcibus ſit pro clypeo. In illam autem defluunt aquæ pluviæ, quas cum excepit, armaturam illam arctiſſimè claudit, ne ſalſa maris aqua eo penetrent. Et deſcendit, ut quaſcat in fundo maris, ut antea fecerat, ibique degit, donec aqua in* bedolach *concreverint, id eſt, in perlas, in vulgo vocant.* Et paulò poſt, ויתפארו בערי הברולחים אשר יצאו מנוף זה התולעת *Et gloriantur* (homines) *ornatu* bedolechim, *ſeu margaritarum, quæ ex hujus vermiculi corpore exiimus.* Inſula, quam dximus, בחרין *Baharain*, id eſt, *Διλμος*, ſeu *bimaris*, appellatur. Sic *Act.* 27. *v.* 41. ubi *Paulo* navis inciſſe legitur εἰς τόπον διθάλασσον, *in locum bimarem*, *Arabica* verſio *Pariſius* edita habet *in locum* بحرين ذى *dſi baharain*, id eſt, *in quo ſunt duo maria.* Proinde ad inſulam *Baharain* pertinere certum eſt hæc *Andreæ Bellunenſis*, ALIEMEN *eſt regio, qua incipit ab exitu ſinus* Rubri maris *uſque ad principium ſinus* Perſici, *in quo eſt locus dictus* DUO MARIA, *non multum diſtans ab inſula Ormus* (imo centum circiter leucis) *Et in loco* DUO MARIA *dicto expiſcantur margaritas cæteris præſtantiores.* Sed illa inſula cur ſic vocetur nonſatis conſtat. Nam locorum incolæ varia comminiſcuntur. Sed nihil tam veriſimile, quam quod nonnulli aſſerunt, portionem ejus olim in longam *Cherſoneſum* fuiſſe exporrectam, quam mare demerſerit. Cujus rei indicio ſint duo fontes hodieque in medio mari ebullientes. Itaque διθάλασσος dici potuit hæc cherſoneſus, & ex illa tota inſula, eo quod idem mare tanquam in duo divideret. Utut ſit, ab hac eadem inſula margaritam *Æthiopes* ሐሐርኔ: *bahariæ* vocant, quaſi *Baharienſem* dixeris. Exempla vide in *Æthiopica Novi Teſtamenti* Paraphraſi *Matth.* 7. *v.* 46. &c. *Arabes* portum *katar* huic inſulæ *Teixeiro* ſcribit ad Meridiem opponi, & diſtare decem leucis. An *katar* eſt *Ptolemæo* Καδάρα πόλις Ἀτταικοῦ, *Kadara Æthicorum urbs?* malè *caradæ* Interpretibus. Cui oppoſita inſula Θαρὼ poſſet eſſe بحرين *Baharain*, quæ olim *Arabicè* dicta ſit inſula در *dar*, id eſt, *margaritarum.* Unde *Græcorum* Θαρώ. Ut in *Suida* Θυιάδες *Bacchi* nomen, pro *Arabico Duſares.* Et *Dorice* ψυθῶ in *Euſtathio* pro ψεύδω. Contra quam *Deus, perdo, gaudeo*, pro *Græci* θεὸς, πίφθω, χαίρω.

Ita cum *Num.* 11. *v.* 7. Manna legitur ſpeciem habuiſſe ברלח *bedolach*, id apprime conveniet, ſi nomine *bedolach margaritam* intelligamus, cum Manna & album fuerit, & rotundum, quæ duo ſunt in margarita maximè inſignia. Album fuiſſe ſcribunt *Græci* Interpretes *Exod.* 16. 14. Καὶ ἰδὼ ἐπὶ πρόσωπον τῆ ἐρήμῳ λεπτὸν ὥσει κόριον, λευκὸν. Nempe is eſt Mannæ color nativus, ut omnes ſcribunt, & patet ex ἀντιφ. ac proinde ibidem cum pruina confertur. Et כהכפס, id eſt, *rotundum*, fuiſſe ſeimus ex ipſo *Moſe* ubi ſuprà. Neque eſt quod hæc expoſitio tanquam nova rejiciatur. Nam, quod neminem obtervaſſe miror, *Talmudici* Doctores hunc ipſum locum explicantes in *Joma* capite octavo fol. 75. a. Manna fuiſſe dicunt עגול כגידא ולבן כמרגלירת, *rotundum ut coriandrum, & album ut margalith*, id eſt, *ut margaritam.* Et *Baal Haturim* in *Geneſeos* caput ſecundum in hunc *Numerorum* locum excurrens, conjectat Mannæ tribui ſpeciem ברלח *bedolach* שאבנים טוטות ומרגליות ירדו עם המן *quæ pretioſi lapides, & margaritæ cum manna deſcendebant. Arabum* quoque verſiones, una *Leidæ*, altera *Pariſius* editæ, in reliquis diverſiſſimæ; tamen hic ουμφωνοῦσαι, in utroque *Moſis* loco pro ברלח habent لؤلؤ *ellulu*, id eſt, *margaritam.* Ita etiam duæ manuſcriptæ, quas in *Suecia* percurri *Num.* 11. *v.* 7. Quamvis in loco *Geneſeos* una الحمر *carbunculum*, altera الفها *cryſtallum* habeat. *Saadia* quoque *bedolach* fuiſſe *margaritam* docent hæc *Aben Ezra* in *Geneſin*, אמר הגאון כי הברולח הם האבנים הקטנים עגולים היוצאים מהכים שהם דקים נרמזה המן אליהם, *Dixit* (Saadias) Gaon *voce* BEDOLACH *Lapillos rotundos deſignari ex aquis educi ſolutos, quibus, quia tenues ſunt, Manna grana conferuntur.* Neque aliud ſibi volunt hæc *Kimchi* in *Lexico*, ויש אומרים שהוא

שחיא אבן לבנה עגולה שנוקבים אותה וכחרזים כמנרי אבנים ושוחים כהם עגק *Sunt, qui dicunt lapidem esse album, & rotundum, ex quo perforato, & cum aliis similibus consociato torquem conficiunt.* Quibus verbis margaritas describi nemo non videt. Et ne temere hæc præterirentur, ניסוק *nimok*, scriptum est ad marginem, quasi dicas, rem esse observandam. A *Benjamine* quoque & *Kalonymo* ברלח pro *margarita* sumi jam suprà didicimus. His sufficiet addere autorem *Historiæ Templi Secundi* à *Munstero* editum, qui passim ita usurpat. Ut cum dicit pagina 40. *Antiochum Pium* bovem misisse Deo *Israëlis* offerendum, צפרה קרניו בזהב שחוט וחגר אותו בחוטי ברלח *cujus cornua operuerat aura ductili, quemque cinxerat filis bedolach*, id est, *margaritis filo consertis.* Et pagina 146. *Herodis* vitem auream habuisse אשכולות של ברלח, *botros ex bedolach*, id est, *ex margaritis.* Vide item paginas 87, & 187, & 248 ubi inter gemmas & lapides pretiosissimos nominatur ברולח *bedolach.* Itaque fallitur *Munsterus*, qui *crystallum* ubique reddit. Denique è Recentioribus in eandem sententiam palam propendent *Pagninus* in *Lexico*, *Oleaster*, *Augustinus Steuchus*, *Mercerus*, & alii, qui in his literis primas tenent.

Jam si quæratur ratio nominis, respondebo vel vocem esse peregrinam, ut plerasque quadratas, vel *Cheth* haberi loco *He*, cum ob figuræ tum ob soni affinitatem, ut in multis vocibus, quas observavit *Cappellus* i μακαίτης *Critica Sacra* paginis 23. & 254. Et in *Thargum Hierosolymitano* גביה per *Cheth* idem est, quod גביה per *He*, *Levit.* 21. v. 20. Et קשח in *Jobo* & in *Esaia* idem, quod alibi קשרה Ac proinde ברלה per *He* scribitur in *Samaritana* versione, *Num* 11. v. 7. Hoc si dederis, aut finale *Cheth* esse Paragogicum, deducetur ברלח *bedolach*, à Verbo בדל *badal*, quod *separare* & *segregare* significat. Ita dicetur ברלח non *margarita* quævis, sed egregia, & eximia, quæque præstantiæ nomine à reliquis est segregata. Id *Arabicè* effet فرين *pharid. Golius* noster ex *Gianhari*, & *Camuso*, & *Maruphide*: فريد *PHARID*, *singularis margarita, qua in linea, seu monili inter alias connexas eminet.* Nempe *Hebræa* בדל *badal*, & פרד *parad* (Arabicè *pharada*) sunt prorsus synonyma. Proinde utrumque reddunt *Septuag.* χωρίζειν, διαχωρίζειν, ἀφορίζειν, διαστέλλειν, διαιρεῖν, Hieronymus *dividere*, & *separare.* Et *Græcè* quoque separari dicuntur, quæ electa & eximia sunt. *Hesychius*, Ἀφωρισμένοι, ἐκλελεγμένοι, διακεκριμένοι. Nisi sit sumptum ex *Rom.* 1. v. 1. Sic *Romana lingua egregius*, propriè, qui e grege lectus est & segregatus, unde ad alia transfertur. Neque remotum, quod *uniones* vocant margaritas illas eximias. *Unicum* enim illud est, quod à cæteris est separatum. *Unionum* porrò nomine, id proprie significari docent Veteres. *Plinius* libri noni capite trigesimo quinto, *Cum* Ælius Stilo Jugurthino *bello unionum nomen imposituss maximè grandibus margaritis pradat. Glossa* optimæ *Uniones*, Μαργαρίται μεγάλαι, μονόκοκκοι. Nempe *Latinè unicum* dicitur quidquid est eximium. *Afranius* apud *Festum* voce *Sagaces:*

Qui tam sagaci corde atque ingenio unico.

Propertius libro primo ad *Cynthiam:*

Unica nec deerit jucundis gratia verbis.

Catullus Cæsari, *Imperator unice:* id est, *summe. Plinius* de *Cleopatra* unionibus, *Gerebat auribus tam maximè singulare illud ac vere unicum natura opus.* Festus, *Pamphilides Musa à fonte* Macedoniæ *dicta, propter liquoris ejus unicam subtilitatem.* Item, *Sardanapalus Rex* Assyriorum *fuit unica luxuria.* Pro ברלח *bedolach*, *Jonathan* mutatis vocalibus, scribit בידלח *bedolach*, & בידלחא *bidlecha.* Nempe ita *Syri* efferebant. Quomodo dictam putaverim insulam margaritiferam in *Rubro mari*, quam *Graci* Βέρενικε vocabant; prout barbara vocabula solebant emollire, atque ad suæ linguæ genium accommodare. De ea insula vide *Philostratum*, & *Photium* in *Excerptis.*

Cum hac interpretatione vocis ברלח *bedolach*, quam asserimus, reliquas si conferas, videbis in iis omnibus esse, quod desideres. Bdellium enim, utut demus etiam in *Havila*, aut circa *Havilam*, provenire, tamen cur Manna dicatur habere bdellii speciem non apparet, cum bdellium neque colore neque figurâ Mannam referat. Bdellium enim fere nigrum esse, atque inde dici שחלרת alibi probavimus. Neque id in grana rotundatur, sed concrescit in grumos, & quasi glebas. Unde est, quod ἀδράκων appellatur ejus species. Carbunculum autem cum Manna nihil habere commune nemo est, qui nesciat. Neque multo similior *crystallus*, aut יהלום, *adamas*, quomodo redditur בדלח à nonnullis apud *Kimchium.* Lacteum enim candorem habet Manna, non crystalli, vel adamantis. Præterea ex his *Mosis* שם הבדלח ואבן השהם, *ibi est bedolach & Lapis soham*, id est, *beryllus*, vel *onyx*, planè colligitur *bedolach* non esse lapidem propriè dictum, qualis est beryllus, vel onyx. Alioqui dixisset *Moses*, *Ibi est lapis bedolach, & lapis soham*, vel ibi sunt *lapides bedolach, & soham.* Itaque *bedolach* neque est *carbunculus*, nec *crystallus*, neque *adamas*, qui tam sunt lapides, quam onyx, & beryllus, & revocantur ad idem genus.

CAPUT SEXTUM.

Probatur פנינים *peninim* esse *Margaritas.*

Scriptura loca de peninim. *Quam variè reddatur hæc vox.* Margaritas *optimè reddi.* 1. *Quia ad* פנינים peninim, *alludunt nivis* (*id est*, margaritifera concha) νίνωσις, νινωσὸν vel νινώς, νίνυ λίθος. *Punna Sp.* perna, *unde vernaculum* perla. 2. *Gemmarum nomina in Scriptura Singulari Numero fere, quæ singula in annulis*, &c. *At* פנינים peninim *semper Plurale, quia in torquibus & armillis margarita plures conferta.* חוטי ברלח filum *aut* linum margaritarum, linea dives. 3. *Job.* 28. v. 18. Extractio peninim, *id est*, piscatio margaritarum. *Cur dicatur* extractio. *De voce, & ipsa re multa.* 4. Peninim, *Scriptura censet inter res pretiosissimas. Margaritis præter adamantem nihil pretiosius.* Serviliæ Bruti *matris* & Cleopatræ *margaritarum pretium quam immane.* 5. *Tamen Prov.* 20. v. 15. רב פנינים, *magna est* margaritarum copia. *Præcipuè circa* Baharam & *in* America. *Aliapiscationum loca.* Chares *emendatus.* 6. *Remota à* Judæa *loca margaritifera*, Proverb. 31. v. 10. *nempe in intima* Arabia. *Ut calamus aromaticus, qui è longinqua terra venire dicitur* Jerem. 6. v. 20. *Non alibi fuisse, quam in* India *falsum.* Arabici *multa mentiti. Fuit etiam prope* Judæam *ex* Aulone, *sed post* Prophetarum *tempora. Obj. De* Nazaræis *dicitur* Thren. 4. v. 7. אדמו, Rubuerunt corpore ut peninim. *At margarita non rubent nisi per vitium. Resp. rubere ibi splendere est: ut Latinum* rutilare, rutilus, purpureus. Candidus & λευκὸς *unde dicantur.* Chaldæis כמנין, *primò* minutum *deinde quemvis colorem sanat.* אדם, rubere Hebræis & candere *Arabibus.* Levit. 13. v. 19. *Lepra alba dicitur* אדמדמרת, *quod neque* subrubram, *neque* impense rubram *sonat, neque* rubrum albo fuisse mistum;

miſtum; *ſed lepram ſuiſſe* lucidam. *Itaque ibidem* בהרת *vocatur a* בהר, *quod* lucere *eſt*. *Ita* Cant. 5. verſ. 10. *ſpeciſus eſt candidus* ואדום & lucidus. *Italice* Nazarei, *qui in eodem veſtu* lacti & nivi *comparantur propter ſummum candorem*. Nazarei *non voto, ſed dignitate*, i. e. *principes*. Margaritæ *a ſplendore dictæ* Græcè & Arabicè. *Concha margaritifera car vocetur* berberi. *Color exuluminatus*. Dioſcorides ex Plinio & Arabe *emendatus*. *Quo ſenſu margarita lapis* διαφανὴς *vocetur a* Theophraſto. *Refelluntur viri magni, qui, addita negatione, legi vult* ἀ διαφανής.

Secundum *margaritarum* nomen פנינים *peninim*, extat in aliquot Scripturæ locis: ut cum de ſapientia dicitur *Job.* 28. *v.* 18. ומשך החכמה מפנינים ad verbum, *Et extractio ſapientiæ pra* peninim, ſupple *quarenda*. Et de eadem *Prov.* 3. *v.* 15. *Eſt pretioſior* מפנינים peninim. Et *Prov.* 8. *v.* 11. *Melior eſt ſapientia* מפנינים *peninim*. Et *Prov.* 20. *v.* 15. *Aurum* & peninim *abundè ſunt, ſed labra erudita ſunt rara ſupellex*. Et *Prov.* 31. *v.* 10. *Mulierem ſtrenuam quis inveniet? Remotior enim eſt* מפנינים peninim *comparatio ejus*. Et, *Thren.* 4. *v.* 7. Nazarei *ejus erant nive puriores, latte candidiores, corpore rutili ut* peninim. Et variè reddunt. *Aquila* τὰ πτερύγια, conſpicua, illuſtria, quaſi fiat מפנה, id eſt, *aſpicere*, mediâ geminatâ: ut in רננים ab רנה, & חזין à חזה, & צלילי à צלה, & זננים à זנה. *Symmachus* in *Proverbiis*, τὰ ἐνώτατα, *intima*. Ac ſi פנים *peninim*, per N idem fit, quod per M פנימים *peninim*. Hieronymus valde inconſtanter: quandoque *occulta*, ut *Job.* 28. *v.* 18. *Trahitur ſapientia de occultis*. Nonnunquam *cunctas opes*, & *cuncta pretioſiſſima*; ut *Prov.* 3. *v.* 15. *Pretioſior eſt cunctis opibus ſapientia*; & *Prov.* 8. *v.* 11. *Melior enim ſapientia cunctis pretioſiſſimis*. At *Prov.* 20. *verſ.* 15. eidem רב פנינים, eſt *multitudo gemmarum*. Et *Prov.* 31. *verſ.* 10. מפנינים, *de ultimis finibus*. Et *Thren.* 4 *v.* 7. אדמו עצם מפנינים, *rubicundiores ebore antiquo*. Quæ verſionum inconſtantia docet incompatabili viro calculum hic hæſiſſe. Sunt, qui putent eſſe pretioſi lapidis genus. Et *Syrus* in *Job* ſmaragdum & carchedonium, in *Jeremia* ſardium exponit. Plerique tamen in genere *lapides pretioſos* vertunt. Quod in *Salomonis Proverbiis* ſemper ſequuntur *Græci Senores*, *Chaldæi*, *Syri*, & *Arabes*, & multi *Hebræorum*. Nec deſunt, qui *margaritas* interpretentur. Ita in *Job* Chaldæus, *Tractio ſapientiæ melior eſt* מן מרגלין, *margaritis*. Et *Arabs*, بالزمرد والدر لا تباع *ſmaragdo* & *unionibus non venditur*. Et *R. Selomo* in *Prov.* 8. 11. מפנינים *pra peninim* reddit מן מרגליות, *pra margaritis*. *Pomarius* quoque in *Lexico* ad vocem פנין *penin*, אבן יקרה או הוא כדמות אבן לבן היוצא מבמן רת אחד הנקראי אוסטריקי תמצא בים אוקיאנוס, *Lapis pretioſus, vel lapillo albo ſimilis, qui educitur è ventre piſcis oſtreæ nomine in Oceano reperti ſolito*.

Hanc interpretationem multa adſtruunt. Primò, quod ad פנין *penin*, alludit πίννα, *pinna*, *conchæ margaritiferæ* nomen in uſu apud *Græcos*, & *Romanos*. *Iſidorus Characenus* in *Parthia* periegetico apud *Athenæum* libro tertio, Φασὶ δὲ, ὅταν βρυτὰ ὀπιχῶσι ὗες, καὶ ὄμβροι ἰσχύσωσι, τότε μᾶλλον τὰν πίννας κύειν, καὶ πλείστας γίγνεσθαι μαργαρίτας; καὶ ἐκπίπτειν. *Ajunt autem, cum tonitrua continua ſunt, & imbrium effuſiones, tum maximè pinnam concipere, & plurimam generari margaritam & ampliorem*. *Plinius* libri noni capite trigeſimo tertio, *In* Acarnania, *qua vocatur pinna margaritas gignit*. Hinc πίννα & כ׳׳פ, *pinnina lapis* pro *margarita* occurrit in *Græca* verſione *Eſth.* 1. *verſ.* 6. ut πίννινον ὕφος, *pinnina lana* paſſim pro *lana*, ſeu *byſſo*, *qua ex pinna educitur*. Et *Græci* alicujus Interpretis verbum πίννινα *ab Hieronymo* *margaritum* redditur Prov. 25. *v.* 12. ut pluribus dicetur infra. Indidem Veteres πινικὸν vel pro ipſa *pinna* ſumunt, vel potiùs pro *margarita*. *Ptolemæus* libri ſexti cap. 7. Σιαγὼ ἄκρα Σαχαλιτῶν ἐν τῇ Σαχαλιτῇ πόλπῃ, ἐν ᾗ πολίμβοια πινικῆ. *Syagrus, arx* Sachalitarum *in* Sachalite *ſinu, in quo piſcatio pinici*. Et libri ſeptimi capite primo, Κομάρια ἄκρα, καὶ πόλις Καρίων ἐν πόλπῃ Κολχικῇ, ἐν ᾗ πολίμβοιες πινικαί. Comaria, *arx*, & *urbs* Careorum *in ſinu* Colchico, (hodie *Cochim*) *in quo piſcatio pinici*. *Arrianus* in *Periplo maris Erythræi* de *Apologo* & *Ommana Perſici* maris *Emporio*; Ἐκ ζφίρεται δὲ ἀπὸ ἑκατέρων τὸ ἐμπόριον ὅς τε Βαρύγαζα, καὶ ὁ ἐς Ἀραβίαν, πινικὸν πολύ. *Afferetur ab utroque emporio in* Barygazam & Arabium *multum pinicum*. Et de maritima regione prope *Colchos*, Ἐν ᾗ πολίμβοιές ἰσιν ὕπο τὴ βασιλεῖ Πανδίονι πινικᾶ; *In qua pinici piſcatio eſt ſub* Pandione *Rege*. Et paulò poſt de regione à *Comare* ad *Colchos*, ἐν ᾗ πολίμβοιζις τῦ πινικᾶ ἰσιν. Item, Ἐν ἰσὶ τύπῳ τερπάται (lege περφάται) παρ' αὐτὸν τὸ Ἡπιόδωμα συνεζύμβολα πινικὰν φέρονται γὰς ἐξ αὐτῆς ζυθόνες ἰΣαρμανίδες (lege μαργαρίτιδες) λεγόμεναι. *In uno loco perforatur pinicum, quod colligitur juxta ipſum* Epiodori *inſulam*. *Inde enim afferuntur ſindones margaritides dictæ*; quia ex pinico, ſeu margaritis conſertæ. Et de *Taprobana*, Γίνεται δὲ ἐν αὐτῇ πινικὸν. *In ea autem naſcitur pinicum*. Et ubi de *Gange* fluvio, *Ad quem eſt emporium* Ganges, *ejuſdem cum amne nomen, per quem affertur malabathrum*, & Gangetica *nardus*, καὶ πινικὸν, & *pinicum*. In locis, quæ citavimus, πινικὸν non eſſe *conchas*, ſed ipſam *margaritam*, ex eo patet, quod πεφοιῶσαι, & inter pretioſas merces φόρτῳσαι, vel ἐμφορτῳσαι legitur. Proinde in *Arriano concha* non dicitur πινικὸν, ſed πινίκιον κόγχιον cum de ſinu Perſico ſcribit, Πλέουσι κολπώζεσθαι ἀπὸ ἕ πινικὸν κόγχιον. *Adeas* (ibi) *ſunt piſcationes pinicia concha*. Itaque ex πίννα, vel πίνη, quod animalis nomen eſt, primo fit πινικὸν, id eſt, *margarita*, deinde Adjectivum πινικῶ, unde πινίκιον κόγχιον, *concha pinicia*, ſeu *margaritifera*. Et in *Philoxeni Gloſſis*, pro Πίννον, *Marinum*, utraque voce mendoſa, reſcribendum Πινικὸν, *Margaritum*. Ut in optimis illis, quas citat *Salmaſius* in *Solinum* pag. 1125. Πινικὸν, *Margarita*. His, quæ de pinna diximus, adverſari videbitur *Theophraſtus*, qui non in pinna, ſed ἐν ὀστρίῳ τινὶ παραπλησίῳ τοῖς πίνναις πλὴν ἐλάττονι, *in oſtreo quodam pinnis proximo, niſi quod minus eſt*, margaritas concipi ſcribit. At alii jam obſervârunt oſtreum hoc pinnæ ſimile, ſed minùs eſſe pernam pinnæ ſpeciem, quam hiantem ait *Plinius* (a) in arena ſtare defixam, velut ſullo crure, unde illi *perna* nomen. A quo *perla* vulgare vocabulum, non à *pernula*, ut volunt viri magni duo, *Caſaubonus* & *Salmaſius*. Ut *pinna* eſt *Hebræum* פנין *penin*, in quo verſamur; pro *margarita* à *Prophetis* uſurpatum. Utrumque enim *perna*, & *pinna*, tam pro *margarita*, quàm pro *oſtreo* tandem uſurpari cœptum. *Pandectarius*: *Perna quid eſt? Eſt lapis margarita*. Item: *Hager altulu* Arabicè حجر اللولو *ſive alba margarita, vel perna eſt, quæ in oſtreis reperitur*. Et rurſus, *Pina*, Græcè *piſcis, in quo margarita generatur, interdum pro ipſa margarita dicitur*. Obiter nota *pinam* ſcribi pro *pinna*. Nam verè *Pandectarium* ita ſcripſiſſe docet literarum ordo. Sic in *Arriano*, & *Ptolemæo*, conſtanter legi vidimus πινικὸν pro πινικᾶ. Quin etiam in Sacro Textu פנים *penjim*, unico N ſcribitur *Prov.* 3. *v.* 15. Sed in margine *Maſorethæ* legendum monent פנינים *peninim*.

(a) *Lib.* 32. *cap.* 6.

II. Ecce aliud argumentum, quo probetur hac voce *margaritas* potius ſignificari quàm quoſvis lapides pretioſos, quomodo reddunt plerique Veteres. Lege *Job.* 28. *v.* 15. 16. 17. 18. 19. Ibi videbis ab argento & auro undecunque allato & gemmarum multis ſpeciebus, nempe שהם, & ספיר, & וכוכית, & ראמות, & גביש, & פטדת כוש, diſtingui פנינים, *penin-*

peninim, tanquam ab iis quid diverſum. Itaque fallun-
tur, qui volunt nomine *peninim* omnes *gemmas* ſigni-
ficari. Sed neque eſt gemmæ certa ſpecies. Gemma-
rum enim nomina Scriptura ſolet Singulari numero
efferre, ut paſſim videre eſt. Sed פנינים *peninim*,
nonniſi Plurali numero uſurpant. Nempe in annulis,
& in ornatu quotidiano, ferè ſingulæ gemmæ adhi-
bentur. At margaritæ in torquibus, & monilibus,
plures conferi ſolent. Quod jam olim in uſu fuiſſe apud
Orientis populos teſtantur Scriptores vetuſtiſſimi.
Theophraſtus de *Indis*, & *Rubri maris* accolis; Πλοῦτον
δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς θαλάττης ἔχουσι. *Ex ea* (margarita)
faciunt pretioſa monilia. Rerum *Alexandri* Scriptor
Chares Mitylenæus libro ſeptimo de *Medis*, & *Per-
ſis*: Κατασκευάζουσι δ' ἐξ αὐτῶν ἐμπαστὰ τι, καὶ ψέλια,
καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας. *Ex iis monilia
& armillas adornant circa manus, & pedes*. Et de iis-
dem *Ammianus* propè in fine libri vigeſimi tertii, *Ar-
millas ni, monilibuſque aureis, & gemmis, præcipuè
margaritis, quibus abundant, adſuefacti poſt* Lydiam
victam, & Cræſum. Proinde in margaritæ deſcri-
ptione inter cætera habet *Kimchius* שנוקבין אותה
ומחברין ממנה אבנים ועשים מהם ענק, *illam
perforari, & plures ejus generis lapillos ſimul conſeri,
ut ex iis fiat torquis. Margaritas* ita *conſertas* ſupra vo-
cavit auctor *Chronici ſecundi Templi* חוטי ברולח *fila
bedolach*, id eſt, *margaritarum*. Romani *filum* aut *li-
neum* aut *lineam* appellabant. *Hieronymus* in vita *Pauli
Eremita*. *Quatuor filo villarum inſunt prædia*. Pro eo,
quod *Tertullianus* libro penè extremo *De habitu mulie-
bri*, *Uno lino decies ſeſtertium inſeritur*. Unde *dili-
neum*, *trilineum*, *tetralineum*, pro *duplici*, *triplici*, &
quadruplici filo margaritarum. Et apud *Juriſconſul-
tos*; *Si linea margaritarum ſarepta ſit*, &c. Item, *Si
maritus uxori margaritas extricatas dediſſet in uſu,
eaque uxor infelo viro perſcribſit, ut pertuſis in linea ute-
retur*. Neque aliud *linea dives* inter ludorum miſ-
ſilia. *Martialis* libri octavi *Epigrammate* ſeptuageſimo
octavo.

Omnis habet ſua dona dies, nec linea dives
Ceſſat, & in populum multa rapina cadit.

De quo loco vide *Turnebi Adverſaria* libri vigeſi-
mi noni capite nono, & *Salmaſium* in *Solinum*
pagina 921.

III. Nec leve momentum habent *Jobi* verba, quę
citavimus, modò rectè intelligantur, ומשך חכמה
כפנינים, *Et extractio ſapientiæ ſive* peninim, id eſt,
margaritarum extractioni eſt præferenda. Sic enim allu-
ditur ad modum, quo vel conchæ, vel margaritæ è
fundo maris extrahuntur. Et conchas quidem Veteres
duplici ratione extrahebant. Primò urinando, &
per καλύμβην, de qua ſupra toties *Ptolemæum*, &
Arrianus. Sed nemo diſertiùs *Iſidoro Characeno*, qui
circa inſulam *Perſes* maris margaritis fertilem, ca-
ſas extrui dicit, ἐξ ὧν καθαπερεῖς εἰς τὴν θάλασσαν
ἐπ' ἐργολάβοις οἱ ποτὲ διαφέρειν δίκτυα κόγχας, *ex quibus
ad ulnas viginti ad mare profiſcentes, nonniſi duas re-
ferre conchas*, nempe quâque manu ſingulas. Addit
in magno periculo verſari, qui margaritas ita venan-
tur, quia ſi in hiantem concham rectâ manum in-
diderint, illa clau ditur protinùs, & urinatorum di-
giti ſæpe ſic abſcinduntur, quo cruciatu ſtatim
intereunt. At qui à latere conchæ manum ſubji-
ciunt, θᾶττον τὸν κόγχυλον ἀπὸ τῆς πέτρας ἀποκόπτουσιν,
facilè conchas ex ſaxo extrahunt. Qui conchas ſic
ἀποκόπτουσιν, *Hebraicè* dicerentur מושכי פנינים.
Atque ipſa tractio משך, ſeu ἀπόκοπος. Itaque
Job vocabulum τεχνικὸν hic adhibuit. Ut *Manilius*
agens de margaritarum urinatore dicit libro
quinto *Aſtronomicon*,

Cumque ſuo domibus conchas, valloque latentes
PROTRAHIT immerſas. ——

Et *Alkazinum* ſuprà, والغواص اذا نزل
لاخراجه يقلعه من الارض بالقوة
*Et urinator cum deſcendit, ut eam educat, illam è terra
vi* EXTRAHIT. Ut *Hector Boethius* quo loco agit
de margaritarum expiſcatione in *Scotia*, *Piſcantes id
maximè obſervant, ut primo* ATTRACTU *teſtas
conjunctas arctiſſimè detineant, protinus illis aliquam
unionem evomituru*. Hoc idem uberius ediſſerit *Ludo-
vicus Vartomanus* libri tertii *Navigationum* capite ſe-
cundo, ubi de inſula *Perſidis*, ad quam margaritæ le-
guntur. *Sunt ibi* (inquit) *nonnulli, qui* (margarita-
rum) *piſcatu victum quærunt. Hi veſti cymbas in mare
jactum faciunt pragrandi ſaxi dependente fune, adque ſit
ab gemina cymba parte, ut, utrimque jactis in profun-
dum lapidibus, conſtabiliri navis, non aliter quam ſi in
anchoris foret, poſſit. Firmata ſic pendere cymba, alius,
eas ad munus obiturus, in aquor jacit funem ſaxo dependen-
te. In navi media alius, manica in pectus tergumque de-
pendente, alligato pedibus lapide, ſe vibrat in pelagus,
ſubitaſque aquas urinantium more natat, atſique in pro-
fundum ad paſſus quindenos, tantiſper urinat, donec le-
gerit conchas, in quibus deliteſcunt uniones, ut margari-
tas: collectas manica indit, lapidemque protinus, quo
pedes gravabantur, abjicit, funeque innixus in ſuperiora
evadit*. Quod de funibus dicit, lucem addit his *Benja-
mini*, quæ ſuprà citata ſunt; *Eo per funes deſcendunt
duo homines, qui repulſa colligant*, &c. Alter conchas
expiſcandi modus fuit per retia, olim apud *Indos* in
multo uſu circa *Perimudam* inſulam, de quo multa
Ælianus libri decimi quinti capite octavo. Summa
eſt, quo tempore *Baliru* imperabat *Eucratides*, *So-
ran*, Regii generis virum, *Perimudam India* urbem,
& inſulam tenuiſſe, cujus inſulæ *Ichthyophagi* conchas
margaritiferas retibus in orbem circa littus extenſis
capiunt. Has eſſe τριμοιρίδιες, gregatim natare, &
æquè ac apum examina Regem habere, cum colore
tum magnitudine præſtantiorem, quo capto cæteras
duce orbatas facile capi: ac proinde piſcatores plus
operæ in eo capiendo impendere. Quibus conſo-
nant hæc *Plinii* libri noni capito trigeſimo quinto,
*Quidam tradunt, ſicut apibus, ita concharum examini-
bus ſingulas magnitudine & vetuſtate præcipuas eſſe
veluti duces, mira ad cavendum ſolertia: has urinan-
tium cura peti, illas captis, facilè cæterat palantes reti-
bus includi*. Et *Solinus* in capite de *Taprobane*, *Gre-
gatim natant: certa examinis dux eſt; Illa ſi capta ſit,
etiam quæ evaſerint, in plagas reverſantur*. Cujus hi-
ſtoriæ auctorem eſſe *Megaſthenem* colligimus ex his
Arriani in *Indicis*, Λέγει Μεγασθένης ἀνηρίθμητα τὸ
πλῆθος εἶναι ἀκτένων, νέμεσθαι δ' ἐν τῇ θαλάσσῃ κατ'
αὐτὰς πομπὰς κόγχας, καθάπερ τὰς μελίσσας, καὶ εἶ-
ναι γὰρ καὶ τούτοις μητροπόλεις βασιλέα, ἢ βασίλειαν,
οἷς τῶν μελισσῶν καὶ ἕπεσθαι μὲν ἑκάτερον καὶ ἐπιτηρεῖν
ζυνιόντες, τῶνδε δὲ ἕνεκεν πομπεύεσθαι καὶ τὸ ἄλλο ἐμπο-
λᾶν· ἡ μαργαρίτης, οἱ δὲ διαφέρου οὖσα ὁ βασιλεύς,
τούτου ἢ μάλιστα ἄνεσθαι τοὺς ἄλλους. Neque in rebus
India contemnenda eſt *Megaſthenis* auctoritas, qui
cum Regibus *Indicis* ideo moratus eſt, ut fidem,
quam oculis dederat, memoriæ daret. Quod te-
ſtantur *Plinius* libri ſexti capite decimo ſepimo, &
Solinus capite *De India*. Quid, quod *Patrum* noſtro-
rum ævo à *Petro Martyre* traditum eſt *Decadis* tertiæ
capite ſecundo *Novi orbis* Regulos retia & piſcaria
concharum margaritas gignentium littora pro prædiis
habuiſſe? Quo ipſo nomine harum piſcatio *Hebræis*
merito dicatur משך, *tractio*. Cum piſcatorum id ſit
verbum, qui tam hamos & retia trahunt, quam in iis
quidquid capitur, atque involvitur. Hinc *Job.* 40.
v. 20. תמשוך לויתן חכה, *An trahes* Leviathan
hamo? Et *Pſal.* 10. *v.* 9. במשכו ברשתו, *cum trahit
eum in rete ſuum*. Et *Joh.* 21. *v.* 6. *Non poterant trahere non poterant pra multitudine piſcium*. Et verſu octavo,
Trahentes rete piſcium. Et verſu undecimo, *Et traxit*
rete

rete in terram plenum piſcibus magnis. Unde natum *Proverbium* in eos, qui operam fruſtra inſumpſerunt, apud *Ariſtophanem* in *Theſmophor.*

Αὐτὴ μὲν ἡ μαργὼ δὲ οὐδὲν ἕλκυσεν.

Iſte quidem ſunis nihil attraxit. Nec coſicham è mari traxiſſe ſufficit, niſi margarita quoque ex concha extrahatur. Itaque hic etiam *extrahendi* verbum adhibetur. *Monachi* in *Meſuen*, *Cum è conchis extrahuntur margaritæ, unegra ſunt: ante autem perforantur: ut filo inſerta melius ad monilia aptentur.* *Sylvius* apud *Geſnerum* pag. 625. *Unciones minimos ex mytulorum conchis extraxi.* Quod quandoque non fit ſine vi. Plinius, *Creſſeſcunt etiam in ſenecta, conchiſque adhæreſcunt, nec iis avelli queunt, niſi lunâ, quibus una tantum eſt facies, & ab ea rotunditas, averſis planities, obtuſi cymbæ nominantur.* Proinde huc etiam pertinet משך הפנינים, *attractio margaritarum.* Et opera, quæ ſapientiæ comparatione inſumitur, à *Jobo* appellatur *attractio ſapientiæ*, manifeſta alluſione ad hanc, quam deſcripſimus, vel concharum, vel margaritarum extractionem; quia res eſt operoſi plena laboris; ſed quæ, cum ſemel ex animi voto ſucceſſit, inſumptæ operæ non pœnitet.

IV. Neque id temerè prætereundum, quod, tam in *Jobo* quam in multis *Proverbiorum* locis recenſentur פנינים *peninim*, una cum auro, & gemmis, & rebus pretioſiſſimis. Id enim margaritis bellè convenit, de quibus *Plinius* libri noni capite trigeſimo quinto, *Principatum ergo columenque* (malim *culmenque*) *omnium rerum pretii margarita tenent.* Non tamen citra Hyperbolen, cum idem alibi margaritis adamantes præferat, ſed ſolos ex gemmis omnibus. Verba ſic habent libro trigeſimo ſeptimo initio capitis quarti, *Maximum in rebus humanis, non ſolùm inter gemmas, pretium habet adamas.* Et in fine, *Proximum apud nos* Indicis *Arabiciſque margaritis pretium eſt.* Cautè dixit *apud nos:* quia non idem apud omnes, quod apud *Romanos* fuit margaritarum pretium. Apud *Athenæum Andriſthenes* margaritas vendi aſſerit περὶ Πέρσας τε, καὶ τοὺς ἄνω τόπους, πρὸς χρυσὸν, *apud* Perſas, *& ſuperiores locos, auro contra.* Ac ſi pro auri certo pondere margaritæ pari pondere repenſæ fuerint. Quod tamen vix crediderim, cùm alii *Perſæ*, & *Indos* teſtentur margaritas longè pluris auro æſtumaſſe. *Chares Mytilenæus*, Καταζωνύζεσι δ' ἐξ ἀντῶν ἐμπλεκες τε, καὶ ψιάλια, περὶ τὰς χῶρας, καὶ τὰς πόλας, περὶ ἃ ζωσαζωσιν οἱ Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ πάντες Ἀσιανοὶ, πολὺ μᾶλλον δὲ ἐν χρυσὸν γεγυμνῶσθαι. *Monilia ex illis atque armillas conficiunt circa manus, & pedes, quas* Perſæ, *&* Medi, *&* Aſiani *omnes longè pluris faciunt ut, quæ ex auro fiunt.* Tradit quoque *Megaſthenes* apud *Arrianum* in *Indicis* εἶναι καὶ παρ' Ἰνδοῖς τὰ μαργαρίτα τριπλάσιον κατὰ τιμὴν πρὸς χρυσίον, *etiam apud* Indos *margaritam contra triplum auri venire.* Sed hæc certò definiri non poſſunt, cùm non ſit margaritis omnibus idem pretium, in illis enim candor, & magnitudo, & orbis, & lævor, & pondus pretium auget in immenſum. Itaque apud *Suetonium Cæſar Marci Bruti* matri *Servilia* ſexagies ſeſtertium margaritam mercatus eſſe legitur, id eſt, ex *Budæi* ſupputatione, aureorum noſtratium centum quinquaginta millium. Et centies ſeſtertium ſe coenaturum profeſſa *Cleopatra*, quæ eidem ſunt aureorum millia ccc. unam è duabus margaritis, quas auribus gerebat, aceto diluit, atque abſorpſit. Ut non ſit, quòd miremur rem à *Chriſto* traditam, mercatoris etiam opulenti cenſum univerſum abſumi in unius margaritæ coemptione. Unde *Manilius* libro quinto ex Cl. *Salmaſii* emendatione;

Cenſibus aquantæ conchæ, lapidumque uxori
Vix unquam eſt locuples, oneratur terra profundo.

Id eſt, tanti pretii habentur margaritæ, ut terra vix ſit ſatis dives ad eas comparandas. Et *Tertullianus* in fine libri *De habitu muliebri*, ut habet *Agobardi* codex: *De breviſſimis loculis patrimonium grande proferitur. Uno lino decies ſeſtertium inſeritur. Saltus & inſulas tenerâ cervix circumfert. Graciles aurium cutes* Calendarium *expendunt, & ſiniſtra per ſingulos digitos de faccis ſingulis Indis. Haſtæ vires ambitionis, tantarum ſubſtantiarum uſuram una & muliebris corpuſculo baſtant.*

V. Sed quamvis margaritarum pretium in tantum auxerit mulierum libido, & veſania, margarita tamen res rara non eſt. Nec immeritò *Solomon* Prov. 20. v. 15. *Aurum eſt*, ורב פנינים, *& copia penimum*, ſeu *margaritarum.* Hoc ſaltem certum eſt gemmas aliquantavis pretii multò minori copia ſuppetere. Circa ſolam inſulam *Baharam*, quam ſupra deſcripſimus, locorum incolæ, toto *Junio* atque *Auguſto* menſibus, margaritas ducentis cymbis, quandoque etiam trecentis, expiſcantur. Prior cymbarum numerus ex *Texeira*, poſterior ex *Varthemanno* additurtur. Et margaritarum pretium, quæ quotannis inde eduturtur, quingenta ducatorum millia ſuperare jam docuimus. Sunt & alia maris *Perſici* loca, ut *Catipha*, *Julphar*, *Camaron*, margaritis celeberrima. Sic in *Arabia* & *India* littorum pluribus locis πυκναὶ καλυμβήσεις deſcribunt *Arrianus* & *Ptolemæus.* Sed quæ alii ſparſim habent; *Chares* in unum colligens, margaritas capi dicit κατὰ τὴν Ἰνδικὴν Θάλασσαν, ὀκταίντος δὲ κατὰ τὴν Ἀρμενίαν, καὶ Περσικὴν, καὶ Βαβυλανίαν, *in mari* Indico; *& juxta* Armeniam, *&* Perſidem, *&* Suſianam, *&* Babyloniam. In quibus verbis mirabere quorſum *Armeniam*, quæ mediterranea eſt regio, locis margaritiferis adſcripſerit. Quod cum ſit abſurdum prorſus, τὴν Ἀρμενίαν meo periculo muta in τὴν Καρμανίαν, *Armeniam* in *Carmaniam.* Quæ cum littorea ſit regio inter *Indiam* & *Perſidem* media, vero ordine ab Ortu in Occaſum procedens dixerit auctor margaritas in *India*, *Carmania*, *Perſide*, *Suſiana*, & *Babylonia* gigni. Præter quæ loca, jam olim à Veteribus deprehenſa, & obſervata, multò plura unionibus fœcunda detexerunt Recentiorum navigationes. Quas quia percurrere non vacat, neque verò neceſſe eſt, pauca hæc obſervâſſe ſufficiet. *Americus*, circa finem ſecundæ navigationis, gentis ignotæ meminit in *America*; a qua centum decem & novem unionum marchas, ſeu ſelibras quadraginta circiter ducatis cooparaverit. Conchas etiam nonnullas memorat, in quarum una centum & triginta margaritas reperierint. Cùm *Ælianus Hiſtoria* libri decimi capite decimo tertio, ſolùm à nonnullis aſſeri dicat καὶ εἴκοσι προσωφυκέναι μιᾷ καγχῇ *etiam in una concha viginti eſſe prætereates.* Et *Petrus Martyr Decadis* tertiæ capite primo, *Tamacæum* Regulum narrat, cùm *Hiſpanos* tanti facere uniones animadverteret, ſuis, ut ad piſcationem ſe accingerent, imperâſſe, qui quarto die regreſſi ſint, *libras octimeſtales unionum afferentes duodecim.* Gemmas tanta copia nuſquam terrarum reperire eſt.

VI. Remota eſſe à *Judæa* margaritarum loca inſinuat *Solomon*, cum de ſtrenua muliere ſcribit *Prov.* 31. *verſ.* 10. *Remotior eſt* ab peninim *comparatio ejus.* Nempe nuſquam propiùs occurrit ἡ πυκνὴ καλυμβήσις, quàm in *Perſico & Sachalite ſinu.* Quibus *Chaldæi*, & *Babylonii*, multò *Judæa* viciniores, tamen ubique deſcribuntur ut gens remota valde. Sic 2 *Reg.* 20. v. 14. *Ex terra longinqua venerunt, ex* Babylonia. Eſ. 5. v. 26. *Attollet ſignum ad gentes è longinquo:* id eſt, ad *Chaldæos*, & *Aſſyrios.* Jerem. 5. v. 15. de iiſdem, *Adducam contra vos gentem è longinquo.* Habac. 1. v. 8. *Equites ejus* (Aſſyrii) *è longinquo venient.* Cum igitur *Propheta* pro remota habuerint terram *Babyloniæ*, *Chaldæorumque*, & *Aſſyriæ*, qui ex ea eruperant, *è longinquo venire* dicant: quidni *remota eſſe* dicatur margaritarum comparatio, quas ex remotioribus locis comparare neceſſe fuit.

Tale eſt, quod habetur *Jerem.* 6. v. 20. קנה הטוב, *calamum bonum*, ſeu *aromaticum*, è longinqua terra venire

venire. In quibus tamen verbis eſt, quod Lectorem remoretur, qui non capiet, cur calamus in *Judæam* dicatur ex longinquo advehi, cum in *Theophraſto* libri noni *Hiſtoriæ plantarum* capite ſeptimo naſci legatur in loco, quem *Aulonem* appellant, inter *Libanum* & alium montem ſtadiis à mari circiter ct. quibus ſubſcribit *Plinius* libri duodecimi capite vigeſimo ſecundo. Itaque, ſi his credimus, calamus aromaticus vel in *Judæa* naſcebatur, vel in locis *Judææ* proximis. Accedit, quod ex *Abſyrto* meminit *Vegetius* in pulveris quadrigarii confectione *calami Syriaci & aromates*. Tamen Cl. *Salmaſius* in *Solinum* pag. 1052. negat ullum fuiſſe calamum aromaticum præter *Indicum*, qui *Arabicus* & *Syriacus* ſit appellatus, quia ex *India* in *Arabiam* & *Syriam* advehebatur. Ego *Prophetarum* ævo nullum in *Syria* fuiſſe calamum aromaticum cùm ex *Jeremia* colligo, tum ex his *Eſ.* 43. v. 24. *Non emiſti mihi argento calamum*, quibus inſinuat *Propheta* aroma fuiſſe peregrinum magni pretii. Tamen ſolùm in *India* creviſſe non conceſſerim, cùm *Moſis* ævo *Judæis* jam fuerit notus, ejuſque adeo mentio fiat *Exod.* 30. v. 23. *Indiam* enim *Judæis*, aut vicinis gentibus, jam tum fuiſſe apertam, mihi non fit verſimile. Puto igitur calamum illum etiam in *Arabiæ* parte aromatifera provenire, quam *Dionyſius Periegetes* verſu 937. odorem exhalare ſcribit,

Ἢ δύω, ἢ ἐμύρνης, ἢ ἰνδὸν καλάμοιο,
aut thuris, aut myrrhæ, aut odorati calami. Unde *Feſtus Avienus*,

--- *hic ladana vim*
Vellera defundunt, calamus coma pullulat alma.

Et *Priſcianus*,

Namque thyo, myrrhâque viget, cum thuris odore,
Et caſia, necnon & canna dulcis odore.

Malim,

--- *& cannâ dulcis odoris*;

id eſt, -- ἰνδὸν καλάμοιο. Ac proinde calamum odoratum *Arabicum* vocat *Plutarchus* in libro *Quòd bruta ratione utantur*. Quomodo etiam *Theophraſtus*, & *Plinius*, non ſatis ſibi conſtantes. Et de *Sabæis* dicit *Agatharchides*, Δενδρα γάρ ἐλίβανα ἐμύρνης τε, &c. καὶ καλάμην, καὶ τὸ ξύλον ἀνίσταται τὸ τοιοῦτον. *Celſa exſurgunt arbuſta myrrhæ*, &c. *& calami, & aliorum id genus*. Et *Diodorus* de iidem libri tertii pag. 125. καὶ ὡς ἐν ἐκείνοις δένδρα μεγάλα λιβανωτοῦ καὶ ἐμύρνης· πρὸς δὲ τούτοις φοίνικας, καὶ καλάμην, καὶ κιναμώμου. Et *Strabo* libro decimo ſexto, Ἐπὶ δὲ καὶ φοίνικας ἐνίδιους, καὶ κάλαμον. Quin *Propheta Jeremias* id ipſum non obſcurè docet. Ibi enim ſic loquitur Deus, *Quorſum mihi thus de Saba venit, & calamus bonus de terra longinqua?* Ita ut *terra longinqua* in poſteriore hemiſtichio idem ſit, quod in priore *Saba*. Quo eodem exemplo *Sabæi gens longinqua* vocantur *Joel.* 3. v. 8. Et *Sabæorum* Regnum ad *Solomonem* veniſſe dicit *Chriſtus è terræ finibus*, Matth. 12. v. 42. quia *Sabæi* extimas ad meridianum *Oceanum* terras occupant. Sed & alibi probavimus ex *Ezech.* 27. v. 19. ad *Tyrorum* nundinas, caſiam, & calamum ex *Uzal* fuiſſe advectum, qui locus fuit circa *Sabæos*. Vide noſtrum *Phaleg* libri ſecundi capite vigeſimo primo.

Docuimus hactenus *Hebræa* voce פנינים *pennim*, *margaritas* ſignificari. Sed unum poteſt objici, quod *rubere* dicuntur *Thren.* 4. v. 7. Ibi ſcilicet *Jeremias* de *Nazaræis* dicit, quorum vegetus erat color ante captivitatem *Babylonicam*, אדמו עצם מפנינים *corpore rubri fuerunt præ* peninim (aut *pluſquam*) peninim. Id autem non videbitur margaritæ convenire, quæ *candore notabilis ipſo eſt*. Regeret fortaſſe aliquis non omnes margaritas candere. In aliis enim rufus, in aliis aureus ſeu fulvus eminet color, quorum ille idem cum rubro, hic eſt illi vicinus. Plinius, *In noſtro mari* (uniones) *reperiri ſolebant crebrius circa* Boſphorum Thracium *rufi, ac parvi, in conchis, quas myas appellant. Androthenes* apud *Athenæum*, Καὶ ἐν ᾗ μὲν χρυσοειδὴς ἐφάνη, ὅτι μὴ ἰσόδινος διαγένοιτο, ὅταν παραπεσῇ παρὰ τὸ χρυσίον. *Eſt & margarita quandoque aureis coloris, ita ut auro admota non facilè diſcernatur*. Quod idem habet *Euſtathius* in *Iliad.* λ'. Neque à fulvo gilveo color plurimùm diſtat, quem Scriptores tribuunt nonnullis margaritarum. *Tzetzes Chiliadis* undecimæ Hiſtoriæ 375..

Πῆ μὲν ἀχροΐ, πῆ δὲ πυῤῥοῖ, καὶ πῆ τ' ἀκτοφαέσσιν,
Alibi quidem pallida, alibi autem gilva, alibi non bene rotunda. Sed fruſtra hæc afferuntur, cum margaritarum candere ſit maximè proprium, atque in iis alii colores præter candidum non ſolùm infrequentes, ſed & vitioſi ſint. Itaque, etſi margaritarum quædam ruſæ, fulvę, & gilvæ ſint, nemo tamen aliquid *ruſum*, aut *fulvum*, aut *gilvum ut margaritam eſſe* dixerit. Ut neque *nigrum eſſe ut hominem*, quamvis hominum quidam nigri ſint, *Mauri* puta, atque *Æthiopes*. Scio in inſula *Zipangri* ad extremum Orientem *Paulum Venetum* libri tertii capite ſecundo margaritas rubras deſcribere, quę albas pretio longè ſuperent. Sed id fruſtra adducatur, cum hæ margaritæ Veteribus tam ignotæ fuerint, quam inſula, in qua naſcuntur. At objectioni ut occurramus; aſſerimus *Hebræum* אדם *adam*, etſi propriè *rubere* ſignificet, poſſe tamen aliter ſumi, æquè ac *Latinum* RUTILARE, quod ſæpe nihil quidquam quàm *ſplendere* eſt. Ut *Æneides* libro octavo,

Arma inter nubem cæli regione ſerenâ
E cœlo rutilare vident. ---

Hinc *Philoxeni* Gloſſæ: Λάμπει, *nitet, ſplendet, rutilat*. Et paſſim in *Poëtis rutilare* dicuntur *Luna*, & *ſtellæ*, ſplendoris ratione, non rubedinis, quę in iis vix ulla apparet. Eodem exemplo à *Poetis purpureæ* vocantur, quæ ſunt eximii candoris, ut nix, & cygni. *Albinovanus* in *Mecenatis* obitum,

Brachia purpureâ candidiora nive.

Horatius ad *Venerem* libri quarti Oda prima,

Tempeſtivius in domo
Pauli, *purpureis ales oloribus*
Comeſſabere Maximi.

Quia utrique colori, candido, inquam, & purpureo, hoc commune eſt, ut admixti luminis multum habeant. Itaque ut à Verbo זהר *zehar*, quod *lucere* eſt, *Chaldæum* זהורי *zehori*, pro *purpureo* & *coccineo* ſumitur. Viciſſim candori nomen eſt à luce ignea. Nam candere proprium eſt ignis. Quin λευκὸν *album* ſit ἀπὸ τῆ λεύσσειν, quod *videre* eſt, quia color eſt maximè conſpicuus. Inde in *Heſychio*, Λευκὰ, φαιδρὰ, λαμπρά. Item, Λευκανθίζοντα, λάμποντα. Ruſus, Λευκὸν, τὸ λαμπρόν. Ita ut λευκὰ *alba* dici poſſint quæcunque inſigniter ſplendent, quomodo rutila, & purpurea. Sed, quod maximè ad rem facit, illud ipſum verbum אדם, quod Hebraicè *rubere* eſt, Arabicè *candere* ſignificat. Hinc illis أدم *adamo* de camelo, & jumento quovis, eſt *maximè candidus*: & ناقة أدما *naka adma, camela, ſummè candida*. Et أدمة *candor eximius*. Ita exponunt *Lexicographi*, in his *Alcamus, Giggeius, Golius* &c. Ne mirum videatur, & inſolens, quod eodem ſenſu de *Judæorum Nazaræis* à *Jeremia* dicitur אדמו עצם מפנינים *candebant*, vel *lucebant*, & *nitebant corpore præ margaritis*. Conſtabit hæc à me verè dici perpendenti quo ſenſu בזרת, id eſt, *lucida*, lepræ macula à *Moſe* vocetur לבנה אדמדמת, *Lev.* 13. v. 19. quòd eſſet *alba impenſè rubra*, ſi אדם nihil quidquam quàm *rubere* ſignificaret. Id verò eſſet abſurdiſſimum, ut plaga alba diceretur *impenſè rubra*. Neque enim fieri poteſt, ut quod album eſt, fit idem ſummè rubrum: cùm rubedo in intenſo gradu albedinem prorſus excludat. Huic incommodo tribus modis occurrunt Interpretes. 1. Alii enim hæc duo divellunt, quaſi *Moſes* dixiſſet plagam, vel album eſſe, vel rubram. Sic *Graci* τηλαυγὴς λευκαίνουσα ἢ πυῤῥίζουσα *lucida* plaga *albeſcens, vel ruſeſcens*. Et Hieronymus

circa

cratrix olba, sive subrusa. Et *Syrus*, ܟܣܦܐ ܘܣܡܩܐ ܘܐܕܡܐ *vitiligo, qua alba, aut rubra est.* At eum Deus hæc duo junxerit non solum hoc versu, sed & ejusdem capitis versibus vigesimo quarto, & quadragesimo secundo, quidni hic habeat locum illud *Christi*, (a) *Quod Deus conjunxit, homo ne separet?* 2. *Jonathan* in *Paraphrasi*, *Talmudici* & *Maimonides*, in tractatu *De lepra*, *R. Selomo*, & *Aben Ezra* in hunc locum, *Kimchius* denique in *Lexico* colorem intelligunt ex albo & rubro mixtum, ut si lacti misceatur sanguis. Sed color sanguinis lacte admixto non est אדמדם, id est, *impense ruber*, aut *summe ruber*. 3. Ideoque Recentiores, cum probe animadverterent hæc duo simul stare non posse, ut albus dicatur, quod summe rubrum est, vocem אדמדם emolliverunt, quasi non significaret *summè rubrum*, sed *subrubrum*, *subrubidum*, *subrufum*, *rubicans*, *ad ruborem tendens*. Proinde in *Pagnino* hic legas, *Macula alba subrufa*: in *Munstero*, *Macula candida atque subrufa*: in *Castalione*, *Albo rubicans macula*: in *Junio*, *Papula alba subrubida*. Quod sequuntur vernaculi Interpretes, credo, quotquot sunt. Tamen geminatas Radicales in אדמדם certum est significationem non minuere, sed intendere. Itaque si אדום *rubrum* sonat, geminatum אדמדם significabit *impense rubrum*. Ea enim est hujus formæ vis. Sic quia ירוק *flavum* est, ירקרק significat *summè flavum*. *Kimchius* in *Lexico*, וכן אמרו רז"ל ירקרק ירוק שבירקים ארמדם ארום שבארומים *Dixerunt Patres nostri beata memoria*, ירקרק jerakrak, *id esse, quod flavum est in flavis*; & ארמדם adamdam, *id, quod rubrum est in rubris*, id est, maximè rubrum. Hinc *Psal.* 68. *v.* 14. ברקרק חרוץ, id est, *in auro flavissimo*. Is enim est auri color, qui proinde *fulvus* vocatur. Et *Cant. t. v.* 16. שחרחורת non est *subfusca*, ut volunt, sed *valde fusca*. Qualem se fatetur esse sponsa, quia Sol illam exusserat, dum custoditet vineas. Sic per exaggerationem impiorum generatio dicitur esse פתלתל, *valde contorta*, Deut. 32. v. 5. Et via illorum הפכפך, *perversissima*, Prov. 21. vers. 8. Et כחלקלקות, tanquam loca *valde lubrica*, Jerem. 23. v. 12. Quia declinant ad עקלקלותם *obliquitates suas obliquissimas*, Psal. 125. v. 6. Ita etiam אספסוף est *populi colluvies undique collecta*, Num. 11. v. 4. Et קליקל *vilissimus*, *levissimus*, Num. 21. v. 5. Et עגלה יפהפירית, *vitula formosissima*, Jerem. 46. v. 20. Et *talpæ* dicunt חפרפרות, *quia multum fodiunt*, *Esr.* 2. *v.* 20. Et קטיקטן, est *valde parvus* in *Vaikra Rabba* Sectione decima quinta. Ex quibus exemplis abunde patet, quo pertineat hæc literarum geminatio, nempe ad vim vocis geminandam, atque intendendam, ut apud nos Superlativus gradus. Itaque verissimum est, quod diximus. Et, si simplex אדום, nihil quidquam quam *rubrum* sonat, geminatum אדמדם, *maximè rubrum* sonabit. Hinc proinde בהרת לבנה אדמדמת erit *macula alba maximè rubra*. Quæ cum sint *dovizata*, hæc verba necesse est aliter interpretari, nempe *maculam album maximè lucidam*. Quo pertinet, quod בהרת *bahereth*, à *Mose* appellatur. Nam *Arabicè* بهر *bahara lucere* est, & *Chaldaicè* בהיר, *bahir*, est *lucidus*. *Hebraicè* etiam, unde *Job.* 37. *v.* 21. אור בהיר, *lumen lucidum*. Itaque vox בהרת *bahereth*, inde deducta proprie sonat *maculam lucidam*, vel *instar meri candidam*, atque ideo *lucentem*. Qui veras lepræ color est. Proinde lepræ albedo confertur cum nivis albedine, *Exod.* 4. *v.* 6. *Num.* 12. *v.* 10. & 2 *Reg.* 5. *v.* 27. Et ob id ipsum lepra alba, ut summè rubra, ita nec subrubra dici potest. Cum albedo nivea omnem rubedinem excludat. Rursus verba sponsæ *Cant.* 5. *v.* 10. דודי צח ואדום, nolim reddere, *sponsus meus candidus est, & ruber est*, sed *Sponsus meus est candidus, & lucidus*: id est, summo candore nitens, ὁ θεὸς λευκὸς. Quod *Jeremias* sic imitatur in loco in quo versamur, ut patebit totum legenti. זכו נזיריה כשלג צחו כחלב ארכו עצם מפנינים, id est, *Ejus Nazarei fuerunt nive puriores, lacte candidiores, corpore margaritis lucidiores.* Voto *Nazaræi* hic intelligit *R. Selomo*, quasi propter intonsam cæsariem reliquis comptiores & venustiores fuerint. Sed cum *Hebraicè* נזיר, *Nazaræus*, dicatur, qui à cæteris, vel voto, vel dignitate separatur, malo hic intelligere dignitate *Nazaræum*, quomodo *Nazaræi* iidem sunt, qui populi principes, atque magnates. Quo sensu *Josephus* dicitur נזיר אחיו, *Nazaræus fratrum suorum*, Gen. 41. v. 26. quia dignitate supra eos plurimum eminebat. Hos igitur olim, id est, ante captivitatem *Babylonicam*, in boni habitus argumentum, candoris quasi lumine nivem, & lac, & margaritas superasse dicit *Propheta*. Quomodo si acceperis, omnia belle cohærebunt, quia nix, lac, & margaritæ sunt concolores. At si cum vulgo interpretum eosdem esse dixeris nive & lacte candidiores, & gemmis vel lapidibus rubicundiores, primum hoc erit incommodum, quod iidem *candere* & *rubere* dicentur, quod non convenit. Ne dicam intensum in facie ruborem ægri, aut ebrioli, potius signum esse, quam bene se habentis. Præterea nemo aliquem esse dixerit gemmis rubicundiorem, cum pleraque gemmæ non rubeant, sed soli carbunculi, aut his congeneres charchedonii, sandastri, lychnitæ sardæ, *&c.* Itaque *Propheta* hic verbo אדמו *Judicorum Nazaræi* rubuisse non significat, sed canduisse, & luxisse ut margaritas, quas à candoris luce, & splendore nomen habere multi putant, quia μαργὸς & μαρμαίρω *splendere* est, & μαρμαρυγὴ *splendor*. Unde ut, μάμαρα, & μάμαγδος, vel cum πρόσθεν ὁμάμαγδος, ita etiam μαργαρίτης, ut volunt. Proinde *Nonnus* libro trigesimo quarto margaritam appellat λίθον ἁλμυρὸν μαρμαρίην *lucidum maris lapidem*. Et *Arabicè* لآلئ *lala* & در *darra lucere* est, unde لولو *lula* & درة *darra*: quorum illud *margaritam* in genere, hoc propriè *unionem* sonat. Conchæ quoque margaritiferæ priscum nomen βαῖζαι, quod ad *Indorum* linguam pertinere vult *Androsthenes*, ego *Phœnicum* potius vocabulum esse crediderim, prope ejusdem originis. *Phœnices* enim in *Indiam* navigare cœperunt ante tempora *Salomonis*. Et *Phœnicia* linguâ, ברר barar, *clarum*, *purum*, *nitidum* esse significat. Hinc *Esr.* 49. *v.* 2. חץ ברור, *sagitta expolita & nitens*. Cant. 6 v. 10. ברה כחמה, *clara ut Sol*. Et *Talmudicis* יום צח וברור *dies claras & serenus*. Itaque ut à ברר primâ geminatâ ברברים *barbarorum* dicuntur 1 *Reg.* 4. *v.* 13. ita & ברברי *berberi*, dici potuit. Et nomen maximè convenit *concha margaritifera*, quæ reliquas nitore, claritate, & puritate longè superat, maximè in interna parte.

Margaritæ candorem alii apud *Androsthenem* cum argento conferunt, alii cum pisicum oculis. *Est in candore ipso*, inquit *Plinius*, *magna differentia. Clarior in* Rubro *mare reperitur.* Indicus *specularium lapidum squamas assimulat*, &c. *Summa laus coloris est exsuperantes vocari.* Nempe à liquidi aluminis colore: cujus probatio in *Plinio* est. *Ut sit limpidum, lacteum, sine offensis fricantium, cum quodam igniculo. calaris.* Quæ sumpta sunt ex his *Dioscoridis* libro quinto, Τῆς δὲ ὑγρᾶς τὴν μάλιστα διαφανῆ πυκνότητα, καὶ γαλακτοειδῆ ἀμαλήν τε, καὶ δι' ἧς χυλαίνη, ἵτε δὲ ἅλιον, καὶ πυρῶδες ἀποτίνουσαν. Ultima verba sic reddit *Arabs* وتفوح فيه رايحة النارية *Et exhalat ex eo odor ignem*, unde constat eum cum *Plinio* legisse πυρώδη, non τυρώδη, quod hodie perperam habent nostra exemplaria.

In *Theophrasto* margarita legitur esse lapis διαφανὴς μᾶλλον τῇ φύσει, *natura quidem pellucidus*. Quod verum esse

(a) *Matth.* 19. v. 6.

esse negat Cl. *Salmasius* in *Solinum* paginâ 1113. Itaque legendum contendit additâ negatione, ὁ διαφανὲς. Cui viri magni conjecturæ quo minus assentiar, multa prohibent. 1. Primò enim videtur audacius propositionem Affirmativam mutare in Negativam. Itaque eo confugiendum non est, nisi eum cogit

Ferro trabali cuncta necessitus.

2. Neque scripsisset *Theophrastus* ὁ διαφανὲς μὲν, sed ὁ μὴ διαφανὲς. Negativa igitur addita, etiam particula μὲν suo loco esset movenda. Cumque de margaritæ natura hoc solum dicat *Theophrastus*, parum verisimile est, illum margaritam descripsisse non ab eo quod est, sed ab eo quod non est: adeoque de lapide tam eximio nihil quidquam tradidisse, quam quod illi cum topho, & coque, & silice, & vilissimo quoque lapide sit commune. 4. Præterea hæc optimè cohærent, Τὸ σπανιαζόμενον δὲ λίθων, aut, ut legit *Athenæus*, Τῶν δυναμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὲς μὲν τῇ φύσει, ποιοῖς δὲ ἐξ ἀντῆς τὶς πολυτελὲς ὄγκος. *Ex pretiosis lapidibus* (aut *qui admirationi sunt*) *est margarita natura pellucida, e qua sunt magni pretii monilia.* Hæc, inquam, optimè cohærent, quia omnia pertinent ad margaritæ commendationem. Sed si dicas *admirationi esse margaritam, natura non pellucidam, ex qua pretiosa monilia sunt*, totam seriem orationis abrumpes. Neque ulla occurret ratio, cur tam alieno loco *Theophrastus* insulserit margaritam non esse pellucidam. 5. Non solum libri omnes hanc lectionem exhibent: sed & *Athenæus*, qui sub *Marco Aurelio* scripsit ante annos prope mille quingentos, eadem verba planè sic citat libri tertii capite decimo tertio. Et ei penè æqualem *Clementem Alexandrinum* constat eodem modo legisse ex *Pædagogi* libri secundi capite duodecimo, ubi *Theophrasti* locum de margaritis postquam ex parte protulit, eum ad *Christum* refert, quem dicit esse μαργαρίτην τὴν διαυγῆ, καὶ καθαρὸν, & τὸν λόγον τὸν διαφανῆ, *margaritam perspicuam, & puram, & verbum pellucidum:* palam ad id alludens, quod margaritam *Theophrastus lapidem* esse pellucidum dixerat. 6. Et vero præter *Theophrastum*, multi alii margaritam perspicuam aut pellucidam esse scribunt. Sic *Isidorus Characenus* margaritam in concha erescere tradit, quamdiu carni adhæret. Sed à carne divulsam à concha non amplius ali, λειοτέραν δ' οὖσαν, inquit, καὶ διαυγεστέραν ποιεῖ, *sed lævorem eam pellucidioremque efficit.* Et statim, Ἡ μὲν ὑπ' ὀμβρίου πίνει διαυγεστάτη ποιεῖ. *Puma, quæ in alto degit, margaritam pellucidissimam gignit. Clemens* quoque *Alexandrinus* margaritas recenset inter τὰ διαυγῆ τῶν λιθιδίων, id est, *lapides pellucidos.* Et *Psellus* versu 128. de æthere, vel cœlo dicit;

Περιέχεται ἢ ὑμφικῶς ἐσσμένου,
Λαζῶν διαυγῆς μαργαρίτας ἀσίμους.

Procedit vero in specie modum exornatus, astra gestans, ut pellucida margaritas. Eustathius in *Iliad.* λ', Διαφέρει δὲ φασὶν εἰς διαύγειαν, καὶ καθαρότητα, καὶ μέγεθος ὁ ἐκ ὑμβρίου πίνης μάργαρος. *Pellucidiorem autem, & puriorem, & magnitudine præstare ajunt margaritam in alto degentem. Tzetzes Chiliadis* undecimæ Historia 375.

Ὅσαι δὲ λάιγγες ἐντὸς κίζωσι Ϝ ὀστέων
Γίνονται διαυγέστεραι τῷ λείῳ Ϝ ὑφάσματι,
Καὶ τίλλον δὲ λαμβάνουσι, καὶ μαργαροι καλοῦνται.

Quotquot autem lapilli intra conchas ceciderint, per earum lævorem fiunt pellucidiores, & splendorem accipiunt & margaritæ vocantur. Ita etiam loquuntur recentis ævi Scriptores. Ut *Massarius* in *Plinium* libri noni capite trigesimo quinto, *Exalbuminatæ uniones illi appellantur, qui colore maximè præstant, & perlucidissimi sunt. Rondeletius* de *Testaceis* libri primi capite quinquagesimo primo humorem in conchis scribit *crassiorem effectum pellucidumque esse generandorum unionum materium.* Gesnerus *De piscibus* pagina 633. *Quo maturiores margaritæ fuerint, & albiores, & magis splendidæ sunt, & transluci-dæ.* Sed & ipse *Salmasius* sui immemor, illâ ipsâ paginâ, quâ margaritam dixerat in *Theophrasto* falso dici pellucidam, & locum esse corrigendum addita negatione, illa, inquam, ipsa pagina de margarita sic habet: *Lapis est potius quam os, profecto ejusdem ferme materia cum ipsa concha, sed pursoris, & PELLUCIDIORIS.* Margaritas tamen fateor non esse perfectè perspicuas, & pellucidas. Illa enim solum corpora sunt perfectè pellucida, quæ omnes colores transmittunt, ut cœlum, & præter terram reliqua elementa, & vitrum, & crystallus, & metallum gypsinum, & obsidianus vel opsianus lapis, & specularis, & selenites, qui hodie *talcbus* vocatur, mutuato nomine à *Persis* & *Arabibus.* Sed imperfectè pellucida sunt, quæ solâ luce transmissâ reliquos colores retinent. Quomodo apud *Suidam* cornu est διαφανὲς. Hinc tauro, qui *Europam* rapuit, *Poëta* tribuit

Cornua parva quidem, sed quæ contendere posses
Falla manu, puraque magis pellucida gemma.

Itaque ex cornu jam olim laternæ factæ. *Plautus* in *Amphitruone.*

Quo ambulem tu, qui Vulcanum *in cornu concluſum geris.*

Luce tamen excepta, nullum colorem cornu transmittit. Ita etiam pellucidus fuit lapis Phengites, de quo *Plinius* libri trigesimi sexti capite vigesimo secundo, Nerone *Principe in* Cappadocia *repertus est lapis durum marmoris, candidus, atque transluces, etiam qua parte fulva inciderant venæ, ex argumento phengites appellatus. Hoc construxerat eadem* Fortunæ, *quam* Sciam *appellant*, &c. *Quare etiam foribus apertis interdiu clarum ibi diurna erat, haud alio quam specularium modo, tanquam uncluſa luce non transmiſſa.* Quandoque etiam alabastrites, quem ejusdem libri capite octavo probari dicit, *quam maxime melles coloris, in vertice maculosi, atque non transluci-di.* Quale est, quod de murrhinis, quas *porcellanas* vocamus, tradit libri trigesimi septimi capite secundo, *His macula pingues placent, transluce-re quadnam, aut pallere vitium est.* Et capite decimo, *Morion* Indica *nigerrimo colore transluces.* Contrà quam *Philosophus*, qui scribit τὸ μέλαν μὴ εἶναι διαφανὲς, *nigrum non esse pellucidum*, libri quinti *De generatione animalium* capite primo. Tamen etiam in *Theophrasto* lapis in *Ægypto* describitur μέλας διαφανὲς, ὁμοίως τῷ Χίῳ, *niger, pellucidus, ut qui in* Chio *est.* Nempe διαφανὲς & translucidos hujusmodi lapides vocant *Plinius* & *Theophrastus*, quia lucem transmittebant. Sed eosdem pellucere negavit *Philosophus*, quia non erant reliquis coloribus pervii. De margaritis idem dixerim.

CAPUT

CAPUT SEPTIMUM.

Refellitur *Bootius*, qui פנינים *penimim* eſſe *Corallium* magno molimine contendit.

Hebræum אדם *ad rubrum pertinere, cum albo opponantur, non item cum componuntur, ut in tribus Scripturæ locis.* Bootius *ut certa tria ſupponit, qua vel falſa, vel incerta. Labra quidem corallina ſunt, non reliquum corpus, ne gena quidem. Rubor in facie non eſt color bene ſe habentis, ſed agri potus, aut ebrioſi. Formoſi à candore, non a rubore commendantur.* Sardius *lapis rubens:* Apoc. 4. v. 3. Sardio *Veteres intelligunt ignem ultimi judicii.* Sardius *neque à* Sardibus, *neque à* Sardinia *dictus, ſed ab* Hebræo שרד fered, *id eſt*, fabrorum rubrica. *Sardii rubrorem* Bootius *negat quidquam habere commune cum rubore carnis. Cum tamen unde* carneolum *vocent, & corrupte* corneolum, Gall. *cornaline. Sarda* Solino *gemmarum vilifſima, cum* Plinius *nobiliſſimam dixerit. Multa de pretio ſardæ, & ſardonychus, qui nonnullis ſarda ſpecies. Sardius lapidum duodecim primus*, Exod. 28. v. 17. & Ezech. 28. v. 13. *In* Aaronis *humerali duo ſardonyches. Sardonyx in corona Regis* Ammonitarum. *Deus* Ammon Moloch, & *Sardonyx dicta* Molochias. Hebræorum *commentum de eadem corona. Gemma* Polycratis *Sardonyx* Plinii, *ſed* Herodoto *ſmaragdus. Sardonyches in pretio* Romæ & *in* Syria. *Unde dicatur* Drimylus *mons prope* Euphratem, *ubi Sardonyches.* Indiæ *mons Sardonyx*, Job. 28. v. 16. *Sardonyx, lapis pretioſiſſimus. Sardonyches* Chaldæis כנרלכין ſandalchin. *Sardonyches in* Arabia. *Corallium non eſt gemma, ſed* λιθόδενδρον, ἀπὸ τῆ κοπῆς à tonſione *dictum. Coralium quo ſenſu* Baſilius *vocet* πολυτίμητον. Arianos *coralium è terra effoſſo fabula, & unde orta.* Margianes Ariæ *vicina nomen alludit ad* مرجان margian. Arabes *corallium ſic vocant, ut* Romani margellum. Τὰ κεραλια *in* Luciano *vox corrupta, & à* Bootio *in alienum ſenſum detorta. In eam conjecturæ. Regulum fuiſſe* Nilum *illum, cujus regia coralio dives fuit. Coralium in* India *fuit magni pretii, non tamen in* Judæa. *Cur* Jace *in* Perſico *mare dictum. Aurum olim apud* Cafandres *metallorum vilifſimum. Veterum nuga de virtute corallii in* Orphei *libro* De lapidibus. *Ejus Imerpres quam ineptus.* Plinii *locum de* Gorgonia *à* Salmaſio *fruſtra ſollicitari. Corallii pro margaritis quanta vilitas. Medico* Bootio *alius* Bootius *opponitur item Medicus.*

Hoc caput jam abſolveram, cum in Cl. *Bootii Diatribam* incidi, *Animadverſionum ſacrarum* libri quarti capite tertio, in qua omnem lapidem movet, ut probet voce פנינים *penimim*, neque *ebur*, neque *gemmas* in genere, neque *margaritas*, neque *carbunculos* ſignificari, neque *ſardem*, aut *ſardium*, prout alii reddiderant, ſed *corallium*. In qua *Diatriba* hoc ſolum perpendendum eſt, quibus fretus rationibus *penimim* pro *margaritis* velit eſſe *corallia. Ex Thren. 4. v. 7.* inquit, *ſatis apparet* penimim *certam aliquam, ſive gemmarum, ſive alterius rei pretioſæ, ſpeciem, eamque coloris rubicundi ſignificare. Margaritæ autem non rubent, ſed candore cenſentur. Niſi igitur docere poſſit (quod docere non poſſe certus ſum) rubrum colorem de quovis colore ſplendido uſurpari ab* Hebræis, *quomodo* purpureum *uſurpant* Poetæ Latini, penimim *nequit ſignificare margaritas.* Hæc ille confidenter admodum, prout ſolet. Certum ſe eſſe dicit doceri non poſſe voce אדם, quæ *rubrum* propriè ſonat, quemvis colorem ſplendidum ſignificari. Nos tamen ſupra docuimus *Arabicâ* linguâ, quæ *Hebraeæ* dialectus eſt, illa ipſa voce *candidum* ſignificari. Et lucidam vitiliginis maculam (quæ ab inſigni albedine *Græco* dicitur ἀλφὸς, & λευκὴ, & in Scriptura *nivi* confertur) à *Moſe* non ſolum אדמדמת dici, ſed & Superlativo gradu ארכדכרת, id eſt, maximè rubram, ſiquidem אדום, prout vult *Bootius*, nihil aliud quam *rubrum* ſonat. Quod eſſet prorſus abſurdum, cum hæc eadem macula ibidem לבנה, id eſt, *alba*, appelletur. Omnino igitur ארכדכרת eo loco non pro *ruboris*, ſed pro *albedinis* luce, atque intenſione ſumendum. Quomodo *Latinè rutila* & *purpurea* dicuntur, quæ ſunt maximè candida. Pari exemplo *Cant. 5. v. 10.* Sponſus legitur eſſe צח ואדום, *candidus & rutilus*, id eſt, *ſumme candidus.* Et de *Nazareis* dicitur *Thren. 4. v. 7. Fuerunt nive puriores, lacte candidiores, corpore rutili plus quam penimim. Rutili*, id eſt, *ſummo candore lucentes.* Nam ſi *rubres* reddideris, hæc cum præcedentibus non cohærebunt. Tria loca, quæ citavimus, ſunt ut *Salomonis* funiculus triplicatus, qui non facilè frangitur, *Eccleſ. 4. v. 12.* Atque ex iis hæc regula videtur tuto poſſe confici, אדם vocem eſſe æquivocam, quæ ad *rubrorem* vulgò pertinet, maximè cum *albo* opponitur, ut *Eſ. 1. v. 18.* At cum eadem *albo* componitur, ut in tribus locis, quæ diximus, non intelligitur color ab albo diverſus, ſed idem in intenſo gradu. Nihil videtur remotius, quam ut *purpureus* color credatur idem eſſe cum *ſumme candido.* Tamen *purpureum* à *Latinis* ſic uſurpari *Bootius* ultro concedit, quia purpureos olores *Horatius*, & *purpuream nivem* dixit *Albinovanus.* Ita cum albas & niveas lepræ maculas *Moſes* in *Levitico* deſcribit ut ruberrimas, cum Sponſus idem à *Solomone candidus* & *ruber* dicitur, cum *Jeremias* corpore rubere ſcribit illos ipſos, quos lacte & nive candidiores eſſe dixerat, quidni rubrum agnoſcas in illis locis idem eſſe, quod in *Romani* Poetis *purpureum*, nempe *ſumme candidum?* Maximè cum *Arabes* hanc ipſam vocem ita uſurpent. Et *rutilare* (id eſt, *rubere*) elegantiſſimè dicantur etiam quæ ſunt ſummè candida? Quo ſemel conceſſo ſequetur פנינים *penimim*, eſſe *margaritas.* Nihil enim aptius, quam margaritis eos conferre, vel præferre, quos volumus à candore commendare. Proinde apud *Poetas* nihil eſt uſitatius. *Silius* libro duodecimo,

> *Dilectus* Pœno Cinyps *quo gratior ore*
> *Non fuit, ac nullo nituit plus fronte decoris,*
> *Quale micat ſemperque novum eſt, quod* Tyburis *aura*
> *Paſcit ebur, vel qui niveo candoris honore*
> *Lucet in auro lapis rubris advectus ab* Indis.

Et *Martialis* de *Erato* puella libri quinti *Epigrammate* trigeſimo octavo,

> *Cui nec lapillos præferas* Erythræos.

Ut de *Partheniana* toga, quæ candore erat inſignis; libri octavi *Epigrammate* vigeſimo octavo;

> *Spartanus tibi cedet olor*, Paphiæque *columbæ*,
> *Cedet* Erythræis *erula gemma vadis.*

Præterea *ſilva punica*, & פנינים *penimim*, ſunt vicinæ voces. Et quidquid *περὶ τῶν penimim* alibi habent Sacri Scriptores, margaritis apprimè convenit, quæ & pretioſiſſimæ ſunt, & cum labore extrahuntur, & è remotis petuntur locis, & Plurali numero ſemper vocantur *penimim*, quia margaritæ plures ſolent in uno filo conſeri. Cum *Chaldæo* denique, & *Arabe Jobi* Paraphraſtis in hanc interpretationem conſentiunt ex *Hebræis R. Salomo* & *R. Levi* in *Proverbia*, & *Pomárium* in *Lexico*. Et ex Recentioribus, ipſo *Bootio* teſte,

Pagninus, *Mercerus*, *Lutherus*, *Cajetanus*, *Marsius*, *Berrhæus*, *Montanus*, *Mariana*.

Audiamus tamen cur פנינים *penarum*, *Bootius* malit esse *corallia*. Putavit id certo concludi ex *Thren.* 4. *v.* 7. *Sanè*, inquit, *corallivrum mentionem* Thren. 4. *esse aptissimam*, *& colorem corallivrum rubrorum quam proximè ad sanguinem accedere*, *ac propterea eam rubedinem*, *quæ in ætatis ac formæ flore elucet convenientissimè cum vis comparari*, *res est certa*, *ac manifesta*. Hæc ille tanquam ex tripode, quibus tanquam certa tria vel asserit, vel supponit, quæ vel incerta, vel falsa sunt. Primò verbum אדמו, quo *Jeremias* utitur, ad *rubo-rem* necessario pertinere, cum ad *candorem* eo in loco pertineat, ut probavimus. Secundò, ruborem, qui in ætatis ac formæ flore elucet, convenientissimè, cum corallis comparari non facile concesserim. Nam in toto hominis corpore corallinum nihil est præter labra. Itaque hæc sola cum corallio conferuntur. *Cornelius Gallus*, aut quisquis est,

Porrigo labra, *labra corallina*.

Et hunc imitatus *Petrus Crinitus*.

--- labra corallina
Quæ me sollicitum tenent.

Nempe inter genera corallii, ut auctor est *Dioscorides*, Ἀριστὸν ἐστὶ τὸ πυῤῥὸν τῇ χρόᾳ, καὶ ὁμοφυὲς ἀνθηρῷ χιμώματι, ἢ ζάνδυκι καταπορῷ. *Optimum est*, *quod rubet*, *sandaracheque aut sandici saturæ colore simile*. Ἀνθηρὸς, id est, *floridus*, *Græco* dicitur color, qui maximè rubet. Unde est, quod ἀνθηρὸν vocant τὸν ζανδαράχην, ut est in *Hesychio*: & ἀνθηρὸν χρῶμα est *color sandarachinus*. Neque aliud ὁ ἀνδὺξ καταπορὴς *sandix fatur*, id est, cujus color est plenus, meracus, pressus, astrictus. Quo sensu *Poeta* dixit

--- byali saturo fucata colore.

Arabs Interpres pro ἀνθηρῷ videtur legisse ευηνῷ. Is enim ita hic habet

اجون ما يكون منه
الاحمر الشبيه بالجوهر الزي يقال له
سريقن وهو فيما زعم بعض الناس الاسرنج

Optimum est rubrum simile substantiæ, *qua vocatur* Syricon, *quam quidam asserunt idem esse*, *quod* alsrengi. Eidem *sandix* est زنجفر *zengiaphir*. Neque verò *sandaracha*, *sandix*, *Syricon*, *alsrengi*, & *zengiaphir*, multum inter se differunt. Sed de his accuratius disserendi non est hic locus. Et ad præsens institutum sufficit, ut observemus, sandarachæ, seu sandicis colorem inter rubri coloris genera maximè ardere, atque excitatum esse, ac proinde corallio tribui, in quo rubrum est maximè intensum. Is autem color in iis, qui bene se habent alibi nusquam est, quam in labris. Nam genæ rubent mollius, & *rosea* dicuntur vel *purpurea*, non *corallina*. *Poeta* summus de *Lavinia Æneadis* libro duodecimo,

Et roseas lanata genas.

Ovidius libri primi *Amorum Elegia* quartâ,

Purpureas tenero pollice tange genas.

De cętero *rubere* dicuntur, qui vel ægri, vel ebriosi sunt. In *Avicenna* (a) حمرة الوجه *rubor faciei* significat أورام الريه *pulmonis apostemata*. Et de bibace muliere dicit *Juvenalis Satyrâ* sextâ,

--- tandem illa venit rubicundula, *totum*
Oenophorum sitiens. ---

Et *Martialis* libri quinti *Epigrammate* quarto,

Hanc tu rubentem prominentibus labris
Quotses venire, Paule *videris contrà*.

Ideoque sic pingitur *Bacchus*, de quo non nemo;

Spumat & plenis rubicundus uvis.

Et qui ad veterum *Poëtarum* majestatem proximè accedit vir amplissimus D. *Jacobus Mosanius de Brieux*, in suprema *Mediomatricum* Curia ex-senator, ut rosis lilia præferat, rosas æquè ac coralium, & ostrum, in puellarum corpore docet angustis finibus coërceri; cum lilia ubique pateant. Verba sunt in eximio *De lilio* Poëmatio,

Vivida certe aliquid, *rosa confert ad decus oris.*
Illa sed angustis arctatur finibus, *& quos*
Coralium asservat pridem, *& sibi vindicat ostrum*,
Candida sed nullis claudantur lilia metis,
Candidulasque genas, *& per candida colla*,
Candidulosque sinus, *& candida brachia fundunt*,
Nympharumque omnes latè dominantur in artus.

Sed inprimis id notandum est in *Jeremia* non dici *Nazaræos* facie rutilâsse, multò minus genis, aut labris, sed corpore. Ita enim habet *Propheta*, אדמו עצם מפנינים, *Rutili fuerunt corpore plus quàm penarum*. Itaque non potest intelligi *rubor* propriè dictus, à quo labra fortasse, aut genæ commendantur, non totum corpus. Et eum in juvenili corpore sola labra corallii colorem æmulentur, totum corpus eâ de causa cum corallio conferre tam sit absurdum, quam totum *Æthiopem* ebori comparare, quia est albus dentes.

Concedamus tamen hęc duo, quę falsa esse jam apparet; 1. *Jeremiam* agere de juvenili faciei rubore; 2. Hunc cum corallii rubore rectè conferri: non sequetur tamen corallium designari voce פנינים *penarum*, nisi hoc insuper supponas, nihil aliud hâc voce posse significari, quod faciei ruborem æquè bene exprimat. Hoc porrò esset falsissimum. Nam, ut de *carbunculo* taceamus, quos *Junius* hic intellexit, cur non accessit *Bootius Syro* Interpreti, qui *penarum* reddidit ܣܪܕ̈ܘܢ *sardon*, id est, *sardam*, vel *sardium*. Quippe ut corallium, ita & sardium rubere in confesso est. Hinc *Orpheus* in *Achate*

--- σαρδίοις αἱματόεντα

Sardiaque sanguinea dixit. Et *Theophrastus* in libro *De lapidibus*, Τῶν γὰρ ζαρδίων τὸ μὲν διαφανὲς, ἐρυθρότερον δὲ, &c. *Plinius* quoque libri trigesimi septimi capite septimo sardium inter lapides rubros recenset. Et in *Indiâ* describit trium generum, rubrum, &c. *Epiphanius* item in libro *De duodecim gemmis*, Πρώτος λίθος σαρδιος ὁ Βαβυλώνιος ὕτω καλούμενος. Ἔστι δὲ πύρωδες τῷ ὠδὶ, καὶ αἱματοειδὲς. *Primus lapis Sardius*, *quem Babylonium vocant*, *colore igneus*, *& sanguineus*. Et *Isidorus Originum* libri decimi sexti capite octavo, *Sardius dictus est*, *quod primùm repertus sit à Sardis*. *Hic rubrum habet colorem*. Itaque cum *Apoc.* 4. *v.* 3. *Johanni* Deus apparet in solio sedens, ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, *aspectu similis lapidi jaspidi*, *& sardio*, Veteres ut *jaspidis* colore aqueo diluvium, quo prior mundus periit, ita rubro *sardis* colore ignem ultimi judicii, quo posterior absumetur, significari volunt. In ea sententia sunt *Victorinus Petavionsis* (si verè opus est illius) & *Primasius* in *Apocalypsin*. *Andreas* quoque, & *Arethas*, *Cæsariensis* Episcopi, Dei faciem volunt cum sardio conferri, διὰ τὸ φοβερὸν τῆς θεᾶς, πυροειδὲς γὰρ τὸ ζάρδιον, *propter terrorem Dei*, *igneum enim est sardium*. Quocirca cum *Grammatici* (b) acriter inter se disputent, an à *Sardibus*, aut *Sardinia*, dicatur sarda lapis, & in neutro loco reperiatur, videndum annon potius à colore dicatur, quo rubricam imitatur. *Rubrica* scilicet *Hebræis* est שרד *sered*. Sic *Es.* 44. *v.* 13. *Faber lignarius linoum extendens*, *delineat illam* בשרד, *rubricâ*. A *Kimchio*, & *Aquinate*, שרד *sered*, definitur שמסמן חוט הצבע בו ותגר מה שרוצה לכרות מן העץ, *filum colorarum*, *quo faber signat ligna incidenda*. Ab *Aben Ezra*, מין ממיני הצבעים, *species aliqua coloris*. A *Mardochæo*, כלי מה מן כלי הצירים, *Instrumentum aliquod pictorum*. At à *Pagnino*, *filum phœniceum*. Et à *Mercero*, *minium vel rubrica quo signant fabri*, &c. Optimè. Fabri enim apud Veteres funiculo rubricâ tincto

(a) *Avic. Can. lib. 3. Fen. 16. tract. 1. cap. 2.*

(b) *Hesych. in Kersia.*

cto ligna ſecanda dirigebant, quod hodieque eſt in uſu. Proinde in *Philippi Epigrammate Anthologiæ* libri ſexti capite vigeſimo ſeptimo *Leontſchus* faber propter ſenium ad fabrilia tractanda jam impar *Minerva* conſecrat

— Πέλεκυν τελοχητόμον, ἠδὲ τορεῦσι τὸ
Πρίονα μιλτώσῃ τάγματι πειθόμενον,
Τρύπανά τ' ἰλαπέζιχειρα, τἠρέδρά τε, μιλτοθυρῆτε
Σχεῖον τὸ ἀκρούχῳ ψαλλομένον κανόνι,

ſecurim truncos cadentem, & vetla currentem ſerram rubricato liquori obſequentem, terebrumque manu tractum, & terebella, & rubricatum ſunem a regula, quæ eſt in ſummis digitis impulſum. Et in alio nondum edito etiam à fabro dedicantur

Στάθμαι καὶ μιλτῶαι, καὶ αἱ ἀχέδην ἀμφιτλῶγτε
Σφῦραι, καὶ μίλτῳ φυσήμενοι κανόνες.

Libellæ, & rubricæ, & utrimque percuſſentes malleï, & rubrica unguata regula. Hinc *Plinius* libri trigeſimi quinti capite quinto. *Ex reliquis rubrica generibus fabris utiliſſima* Ægyptia & Africana. Itaque ut *rubrica Hebraïs* eſt שרד *ſered*, ita gemma rubricæ concolor à *Phœnicibus* שרדא *ſarda*, dici potuit. Unde *Græcè* σαρδὼ, & σάρδιον, & *Latinè Sardium*, aut *ſarda*. Et ipſe *Bootius* gemmam hanc inter rubras à *Theophraſto* & *Plinio* collocari agnoſcit. Sed *Sardii*, inquit, *rubedo minus diverſa eſt ab ea, de quo hic agitur.* Itane verò? At ego hactenus planè aliter ſenſeram, nempe juvenilem illum vultûs ruborem, qui in vegeto corpore emicat, ſardio lapide longè meliùs, quàm corallio exprimi. Cùm enim corallii rubor ſit prorſus ſanguineus, imò, ut ſupra probatum eſt, ſandiceus, & ſandarachinus, idem in ſardio color languidior, atque dilutior eſt, & illi colori ſimilior, quem à carne *incarnatum* linguæ vernaculæ appellant. Unde eſt, quòd huic ipſi lapidi *carneoli*, vel corruptè *corneoli* nomen hodie indiderunt *Europæi* ferè quotquot ſunt. *Agricola* libro ſexto *De natura foſſilium*, *Rubra eſt ſarda, qua & ſarda, & ſardius, & ſarda vocatur. Nunc gemmarii* carneolum *appellant, quod colore ſimilis ſit carni. Adrianus Toll.* in *Gemmarum hiſtoria* libri ſecundi capite octogeſimo, *Sardius à carne ſanguinolenta, cui ſimilis eſt colore, nomen* carneoli *vel corruptè* corneoli *habet.* Itaque auctore *Plinio* libri trigeſimi ſeptimi capite ſexto, *Sardonyches olim, ut ex nomine ipſo apparet, intelligebantur candoro in ſarda, hoc eſt, velut carnibus ungue hominis impoſito, & utroque tranſlucido.* Senſus eſt, ut ſardam carni, ita onychem ungui humano eſſe concolorem, ac proinde tanquam ungue perſpicuo carni item perſpicuæ ſuperinducto fieri ſardonychem. *Bootium* igitur conſtat graviter hallucinari, cum ſardii ruborem ab humanæ carnis rubore tanto intervallo diſtare ſcribit, ut hujus cum illo collatio inſtitui non potuerit.

Sed idem aliud affert, quod videri poterit aliquantò veriſimilius: nempe *ſardium vix venire poſſe in cenſum rerum pretioſiſſimarum, inter quas* peninim *numerari clarum eſt. Cum ſit gemma vulgaris, ut eam vocat* Plinius. *Imò lapis, qui marmore quidem præſtat, inter gemmas verò viliſſimus dicitur, quæ ſunt ipſa* Solini *verba.* Potuit addere etiam *Iſidori.* Solet nimirum *Iſidorus* ex *Solino* multa exſcribere, ut *Solinus* ex *Plinio*, ſed plerumque perperam intellecto: quod illi ſuſpicor hic eveniſſe. *Plinius* cùm carbunculum, ſandaſtrum, lychnitem, & carchedonium ſcalpturæ contumaciter reſiſtere, partemque ceræ in ſigno tenere dixiſſet, addit continuò poſt, *E diverſo ad hæc ſarda utiliſſima.* Nempe ad ſcalpturam, & ſignum, ut quæ nec ſit δύζηλωτος, nec ceram in ſigno teneat. Sed *Solinus*, quem in *Plinio* accepiſſe non pauca multò aliter quàm oportuit docuit magnus auctor, videtur pro *utiliſſima* legiſſe *viliſſima*, atque ad orationis ſeriem parùm attentus, ex eo confeciſſe, quòd ſardam ſcribit eſſe inter gemmas viliſſimam. Saltem hoc certum eſt, vetuſtiores de ſarda nihil tale prodidiſſe. Et *Plinium* libri trigeſimi ſeptimi capite decimo plus centum gemmas hac viliores per Alphabeti ordinem recenſuiſſe conſtat. Idem vulgarem ſardam eſſe dicit, non tamen vilem. Quin *Babylonicam* maximè laudat. Et alibi quaſdam deterſibit argenteis, quaſdam aureis venis ſublitas. Et mares aſſerit excitatius fulgere, quod habet ex *Theophraſto*, neque ullam tranſlucentium tardius ſuffuſo humore hebetari. Hac denique gemma ſubjungit quaſdam apud *Menandrum* & *Philemonem* fabulas ſuperbire. *Menandri* nempe de *Sarda* locus fuit in Παιδίᾳ,

Ἔναι σμαράγδων τοῦτ' ἴδιον, καὶ σαρδίων.

Ita enim legendum apud *Athenæum* capite decimo quarto. Eaſdem in mundo muliebri cenſet *Ariſtophanes* in alteris Θεσμοφοριαζούσαις, quæ hodie non extant. Sed ex iis *Clemens Alexandrinus Pædagogi* libri ſecundi capite duodecimo, & *Pollux* libri ſeptimi capite vigeſimo ſecundo, multos verſûs proferunt huc attinentes, quorum unus hic eſt

Πομφόλυγας, ἀποδίσμους, ὀλιόβους, ζαρδίνα.

Et *Lucianus* in oratione *De Domo*, mulieri formoſæ adſcititios ornatus abeſſe ex eo probat, quod unusquiſque αὐτὸ ἕ χρυζῶ καὶ τ λίθων τ πολυτελῶν ἐκπλαγεὶς, *auri & magni pretii gemmarum fulgore obſtupefactus, procæ, quod colorem, vel vultum, vel cervicem, vel cubitum, vel digitum, laudare deberet, his relictis, ſi τὴν σαρδὼ, ἢ τ σμάραγδον, ἢ τ ζμυρν, ἢ τὸ ψαλίον ἀποβλέψει, ad ſardam, aut ſmaragdum, aut monile, aut armillas reſpicit.* In *Theophraſto* lapis idem cenſetur in rariſſimis. Ἔστι δ, inquit, καὶ σπάνια παίγαν εἰσὶ, καὶ σμικρὰ, καθάπερ ἔτι σμαράγδ@, καὶ τὸ σάρδιον, καὶ ὁ ἄνθραξ, καὶ ὁ σάκτφ@. *Quædam ſunt & rari prorſus, & parvi, ut ſmaragdus, ſarda, carbunculus, & ſapphirus. Plato* in *Phædone* aliam ſibi terram fingit cœlo proximam, cujus montes, & lapides, gemmarum inſtar, pelluceant, ἃ καὶ τὰ ἐνθάδε λίθια ἄνωθεν ταῦτα τὰ ἀγαπώμενα μέρια, σάρδια τε, καὶ ἰάσπιδας, καὶ σμαράγδους, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, *horumque adeo quaſdam eſſe particulas lapillos, qui apud nos in pretio habentur, ſardas ſcilicet, jaſpides, ſmaragdos, atque alios hujuſmodi.* In *Græca* verſione *Prov.* 11. *v.* 22. ſermo ſapiens in aure docili eſt *ut malum aureum* ἐν ἐμπλοκῇ ζαρδίου, *in monili ex ſardio*: aut ut cum inauribus aureis σάρδιον πολυτελὲς δίδυται, *ſarda magni pretii adalligatur*, id eſt, inſeritur. *Græcè* enim χρυσόδετα vocantur, quæ auro inſerta ſunt. *Exod.* 28. *v.* 17. è duodecim gemmis in *Aaronis* pectorali prima eſt τὸ σάρδιον. Ut cum *Tyro* Principi dicitur *Ezech.* 28. *v.* 13. Πᾶσα λίθον χρυσὸν ἐνδέδυσαι, σάρδιον, καὶ τοπάζιον &c. rurſus ſardius lapis primus eſt è duodecim gemmis, quibus ille ornatur. *Johannis* denique Deus ipſe ſe exhibuit aſpectu ſimilem jaſpidi, & ſardio, *Apocal.* 4. *v.* 3. Et quamvis ſardam *Theophraſtus* in iis lapidibus cenſeat, quæ placent τῇ ὄψει μόνον, *ſolo viſu.* Tamen apud *Epiphanium* δυνάμεως ἕνι διαφανούσης, ἃ κατέχοντα ἰατροὶ πρὸς αἱμάτων καὶ ἄλλας πληγὰς ὑπὸ σιδήρου γιγνομένας, *medendi vim habet, & eo Medici utuntur ad tumores & alias plagas ferro inflictas.* Unde *Andreas Cæſariensis*, Λέγει ὁ μέγας Ἐπιφάνι@ ἰατρεύειν αὐτὸν αἱμάτων τε, καὶ ἀπὸ σιδήρου πληγὰς ἐπιχρισμένον. *Magnus* Epiphanius *eam gemmam mordicam curare dicit tumores, ac plagas a ferro illatas.* Rectè, niſi quod Medicos hunc lapidem inungere non dixit *Epiphanius*, ſed eo uti. At *Epiphanii* verbum κατέχοντα videtur *Andreas* à χρῖα deduxiſſe, cum ſit à χράω. Hæc de ſardio hactenus, ex quibus hunc lapidem non tam vilem eſſe colligas, quam credi voluit *Bootius.*

Res patebit clarius, ſi quod è doctis multi volunt, in ſardæ ſpeciebus cenſeatur ſardonyx: qui fuit lapis magni nominis apud Veteres. Proinde primus è duodecim lapidibus, qui *Aaronis* τὸ ἐσῶμον diſtinguebant, ut *Sensorius* ſardius, ita *Joſephi* ſardonyx fuit. Eidem ſardonyches fuere duo lapides *ſohem* in humeri ali

rali *Aaronis Exod.* 28. *v.* 9. Παρὰ τῷ, inquit, τὸ ἐπωμίδα σαρδόνυχες δύο κατὰ τὸ ἄμων ἑκάτερον τιλῶ. Ita etiam *Aquila*. *Hieronymus* in Epistola *De veste Sacerdotali*, Josephus (*a*) *sardonychas* vocat, *cum* Hebræo Aquilaque *consentiens, ut vel colorem lapidum, vel patriam demonstraret.* Ex *Ammonitarum* metropoli *Rabbath*, quæ *Græcis Philadelphia*, aurea Regis coronam talento gravem, & insigni lapide ornatam, abstulisse legitur *David* 2 *Sam.* 12. *v.* 30. Multi per Numeri Enallagen plures intelligunt gemmas, quibus corona hæc fuerit intersticta. Sed *Josephus* sardonychem. Ἀντὶς δὲ, inquit, τοῦ βασιλέως τῶν Ἀμμανιτῶν λαμβάνει σίφανον, ἐλκυστὸν χρυσῶ τάλαντον, καὶ πολυτελῆ λίθον ἔχοντα ἐν μέσῳ σαρδόνυχα. *Ille autem Regis* Ammonitarum *coronam accepit, auri talento gravem, quæ pretiosum lapidem, sardonychem scilicet, in medio habebat.* Quod unde habeat mirari subit, cum de sardonyche ne γνῶ quidem aut Sacer Textus, aut ullus Interpretum hic habeat. Sed fabulæ originem puto me deprehendere. *Rex Hebræis* est כלך *melech* & Deus *Ammonitarum* iisdem literis, sed diversis vocalibus *Molech*, vel *Moloch*. Proinde ubi legitur *David* accepisse *coronam* מלכם, *Regis eorum*, *Hebræ* vetustiores in vocis ambiguitate ludentes, legebant *coronam Melech* (seu idoli) *eorum*, vel simpliciter *coronam Milchom*, quomodo vocatur hoc idolum 1 *Reg.* 11. *v.* 5. Ita habetur in *Kimchio*. Itaque ex eorum mente corona, quam cepit *David*, fuit corona ē *Moloch*, & lapis in ea eximius gemma ē *Moloch*. Rursus in *Oriente* Sardonix *moloch*, vel *molochus* dicebatur. Quod his verbis tradit *Epiphanius* in capite *De Sardio*, Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος σαρδόνυξ, ὃν καλέσιν μολοχίτ. Sensus est præter fardium, alium esse lapidem fardio non absimilem, qui *Græce* vocatur σαρδόνυξ, & *Syriace*, nisi fallor, סמכבל *molocha*. Proinde ex lapide *Moloch*, id est, gemma, *Ammonitarum* Deo ablata, prout ab *Hebræis* creditum, *Josephus* fecit lapidem *molochum*, seu *sardonycem*. Sed aliud de hoc lapide fuit *Hebræorum* commentum, quod ita refert *Kimchius*, ובדברי רז ל כי אבן יקרה שהיתה בראש כתר ועיר אמרו אבן שואבת היתה והיתה מעמידה אותה באויר, *In verbis Patrum nostrorum beatæ memoriæ, dicitur eximius ille lapis, qui in ea corona fuit, auri talento valuisse. Item magnetem fuisse, quo in aere detinebatur.* Quale est, quod de vitulo *Jeroboami* legitur in *Sanhedrin* cap. 11. fol. 107. b. אבן שואבת תלה לחטאת דבעם והעמידה בין שמים ולארץ, *Lapis attrahens* (id est, *magnes*) *suspensum tenebat peccatum Jeroboami* (id est, vitulum) *inter cœlum & terram.* Eodem lapide *Dinocrates* architectus *Alexandriæ Arsinoes* templum concamerare inchoaverat, ut in eo simulachrum ejus e ferro pendere in aere videretur. Sic testatur *Plinius* libri trigesimi quarti capite decimo quarto. Quod idem de sepulchro *Mahumetis* diu creditum. Sed hanc fabulam hodie multi refellunt: *Varthomannus* imprimis *Navigationum* libri primi capite undecimo. Alia de sardonyche vetus est historia. Nemo est, qui *Samium Polycratem* nesciat gemmam, qua delectabatur, in mare abjecisse, & in piscis præcordiis postmodum reperisse. Hanc historiam ita referunt *Cicero* libro tertio *De Finibus*, *Strabo* libro decimo quarto, & *Valerius* libri sexti capite nono: ut gemmę quod fuerit genus divinandum nobis relinquant. Sed diserte *Plinius* libri trigesimi septimi capite primo, *Sardonychen eam gemmam fuisse constat: ostenduntque* Romæ, *si credimus, in* Concordiæ *delubro, cornu aureo* Augustæ *donatæ fusam, & novissimum prope locum tot pralatis obtinentem.* Et *Solinus* in capite *De Arabia, Ex ostiis littoris sinu*, Polycrati *Regi adveha sardonyx gemma, prima in orbe nostro luxuria excitavit facem.* Neuter vere, ut quidem puto; quia *Herodotus*, qui librum ea de re ab ipso *Polycrate* scriptum consuluerat, smaragdum fuisse refert. Ἦν οἱ σφρηγὶς, inquit, ἐν ἐφόρῃ χρυσόδετος, σμαράγδου μέν λίθου ἐούσα. *Erat ei pro sigillo smaragdus, quam gestabat auro inclusam.* Sed hæc *Plinii* certiora sunt ejusdem libri capite sexto, *Claudius Cæsar smaragdos induebat & sardonyches. Primus autem* Romanorum *sardonychi usus est prior* Africanus, *ut tradit* Demostratus, & *unde* Romanis *hanc gemmam fuisse celeberrimam.* Quod *Poetarum* suffragiis confirmare sit obvium. *Persius* Satyrâ primâ,

Et natalitia tandem cum sardonyche albus.

Martialis libri secundi *Epigrammate* vigesimo nono,

Ruse, *videt illum subsellia prima tenentem,*
Cujus & hinc lucet sardonychata manus.

Et libri quinti *Epigrammate* undecimo,

Sardonyches, smaragdos, adamantas, jaspidas, uno
Portat in articulo Stella, Severe, *meus.*

Juvenalis Satyrâ sextâ,

— denso radiant testudine tota
Sardonyches. —

Et Satyrâ septimâ,

— conducta Paulus *agebat*
Sardonyche, atque ideo pluris quam Gallus *agebat.*

Et Satyrâ decimâ tertiâ,

— gemmaque princeps
Sardonyches, loculis quæ custoditur eburnis.

Hæc de *Romanis*. In *Syria* non minus in pretio fuisse sardonyches ex *Luciano* colligas, in quo *Syriæ* Deæ χρυσῆς τὸ ἄνθρωπον περικέαται, καὶ λίθοι κάρθια πολυτελεῖς, & *aliud aurum circumpositum est*, & *lapides valde pretiosi*, in quibus cernuntur ὄνυχες οἱ σαρδόνιοι καλοὶ, καὶ ὑάκινθοι, καὶ σμάραγδοι, *sardonyches multæ*, & *hyacinthi*, & *smaragdi*. Neque hic præteundum, quod refert *Plutarchus* libro *De fluviis* in *Euphrate*; Παράκειται δ' αὐτῷ ὄρος Δρίμυλον καλούμενον, ἐν ᾧ γεννᾶται λίθος σαρδόνυξι παρόμοιος, ᾧ οἱ βασιλεῖς ἐν ταῖς βασιλείαις χρῶνται. *Ibi adjacet mons* Drimyllus *dictus, ubi nascitur lapis sardonycha similis, quo utuntur Reges in regiis suis.* Malim ἐν τοῖς βασιλείοις, *in diadematibus.* Nam βασίλειον quandoque in *insigne regium* seu *diadema*. Et hoc quoque potuit respicere *Josephus*, cùm Regis *Ammonitarum* coronam sardonyche insignem supra descripsit. Idem fere, quod in *Plutarcho*, etiam in *Stobæo* legas *Sermone* nonagesimo octavo, Ἐν ἔρει Δρίμυλον καλυμβίῳ τῆς Παρθίας γεννᾶται λίθος σαρδόνυξι παρόμοιος, &c. *Parthia* adscribit montem *Euphrati* vicinum, quia tum *Parthorum* imperium ad *Euphratem* usque extendebatur. Hinc paulò antè *Stobæus* idem ex *Chrysermo*, Ἐν Ἐνφράτῃ ποταμῷ τῆς Παρθίας γεννᾶται λίθος ἀετίτης καλούμενος. Hic autem *Nicæam* citat, nempe *Nicæam Malloten* in opere *De lapidibus*, ex quo etiam *Plutarchus*. *Drumylus* mons, in quo nascebatur hic lapis, *Chaldæa* erat, דרומילום *Drumulos*. *Berefith Rabba* Sectione 48. אמר ר אבהו אהל פלן שלי אבינו אברהם כפולש הזה ר יוחן אמר כהדין דרומילום *Dixit* Rabbi Abhu, *Tentorium, seu Papilio* (פלן contractum ex פפיליון) *patris nostri* Abrahami, *erat valde patens.* R. Jodan *dixit, ut iste drumulus.* In Glossa *drumulus* explicatur רחבה נדולה *platea magna*, sed in *Jalchut* melius סנרא, *domus*, ut Cl. *Buxtorfius* observat. Deflexum enim est ex *Græco* δόμος. Itaque *nemus* significat. Atque hinc monti factum nomen, qui nemorosus erat. Est & in *India* mons *Sardonyx* ab argumento dictus. In eo enim multi sardonyches. *Ptolemæus* libri septimi capite primo, Σαρδόνυξ ὄρος, ἐν ᾧ γίνονται λίθοι. Ad hunc montem refero, quod *Photius Ctesiam* in *Indicis* agere prodidit περὶ τῶν ὀρίων τῶν μεγάλων, ἐξ ὧν ἥτε Ζαρδὼ ὑρόσεται, καὶ οἱ ὄνυχες

(*a*) *Antiq. Judaic.* l. 3. c. 8.

ὄνυχες, καὶ αἱ ἄλλαι ὀθόναι. Nempe ſardonyches *Græce* dicuntur Σαρδῶνες ὄνυχες. Et *Cteſias* ſic vocaverat, ut *Lucianus* ſupra. Sed aliter diviſis vocibus pro Σαρδὼν ὄνυχες lectum Σαρδὼ οἱ ὄνυχες. Tamen ab *Indis* ſardonyches olim fuiſſe neglectas *Plinius ex Zenothemi* refert. *Has* (inquit) Indis *non habitas in honore* Zenothemis *ferebat: tanta alias magnitudinis ut inde capulos facitarent. Etenim conſtat ibi torrentibus detegi. Et placuiſſe in noſtro orbe mitio, quemam ſola prope gemmarum ſcalpta coram non anſerrent. Perſuaſimus deinde* & Indis, *ut ipſi quoque uſi ganderent.* Jam ſi conſulas Sacros Scriptores, *Johannem* ut ſardii, ita etiam ſardonychis meminiſſe reperies *Apoc.* 21. *v.* 20. ubi è fundamentis duodecim cœleſtis illius *Jeruſalem* ὁ πέμπτος Σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος ἐρυθρός, *quintum ſardonyx, ſextum ſardius.* Et *Græca* nomina retinent *Syrus* & Æthiops. Ruſus *Job.* 28. *v.* 16. ubi de ſapientia dicit *Græca* verſio, καὶ οὐ ζυμβαλεῖται χρυσίῳ ζωφερῷ, ὁ ὄνυξ τιμίῳ καὶ σαπφείρῳ. Pro ὁ ὄνυξ τιμίῳ, quod *Hebraicè* eſt בשהם *in ſoham, Scholiaſtes* ex aliorum interpretatione habet ὁ σαρδονυχίζων. Et *Hieronymus*, lapidi ſardonychæ pretioſiſſimo. Quaſi vel pretioſi, vel pretioſiſſimi Epithetum ſardonychi melius conveniat, quàm ſimplici onychi. Et verſu decimo octavo pro *Hebræis* וראמות וגביש, *ramoth & gabis*, quæ ſunt ignotæ gemmarum ſpecies, *Chaldæus* habet, סנרלכין וביזולין, *ſandalchin & biruln*, id eſt, ſardonyches, & beryllos. Et de *Aſſuero* legitur in *Chaldæo Eſth.* 1. *v.* 4. חפר בספר פרזת ואשכח תמן שירת מאה ותמנן אחסיתין דנחשא מליין דהב טב יוהרין וברולין וסנרלכין *Fodit in* Euphratis *ripa, & ibi reperii ſexcentas & octogenta arcas areas, plenas margaritarum, beryllorum, & ſandalchin*, id eſt, ſardonychum. Et in *Talmudico* Tractatu *Sanhedrin* capite ſeptimo, ואחר משגרו לדרום להביא לו סנרלכין טובים *Et aliquem miſit in meridiem, ut bonos* ſandalchin *afferret.* Id eſt, in *Arabiam*, ubi ſardonyches optimæ. *Plinius* ut ſupra, *Nullo ſardarum veſtigio* Arabicæ *ſunt, coperumque pluribus hagemmis coloribus ſpargi, radice nigra, aut cæruleum umbrante, aut unguem; creditum enim candido pingi, nec ſine quadam ſpe purpuræ, candore in minimum tranſeunte.* Item Arabicæ *excellunt candore circuli prælucido, atque non gracili, neque in receſſu gemmæ, am in dejectu remidente, ſed in ipſis umbonibus nitente, præterea ſubſtrato nigerrimo colore.* Hæc omnia *Plinius* de *Arabica* ſardonyche. Et *Solinus* in capite *De Arabia, Ex iſtius luſoris ſinu* Polycrati *Regis advecta ſardonyx.* Et *Iſidorus* libri decimi ſexti capite octavo, *Sardonyx reperitur apud* Indos & Arabes *detecta torrentibus.* Quæ ideo nos attulimus ad *Chaldæam* vocem סנרלכין *ſandalchin*; quia nondum in mentem cuiquam venerat hâc ſardonyches ſignificari. Quod tamen iis debuit eſſe valde obvium qui harum linguarum genium nôrunt. Cùm in voce πολυγραμμένῳ *ſardonyches*, & *ſandalchin*, eaſdem habeat conſonantes, niſi quod L eſt pro R, & locum cum N permutavit. Nam verus ordo eſſet סלדנכין *ſaldanchin.* Sed ſardonychum nomen facilè degeneravit in סנרלכין *ſandalchin*, apud *Chaldæos*; quia voci סנדל *ſandal*, jam aſſueverant: quę apud illos & σανδάλιον ſeu *calceum* ſonat. Et planum pilcem, qui nobis *ſolea*, & in *Matrone* σάνδαλον. Et *abortivum fœtum*, ſeu *molam* verius à plana forma.

Poſtrò quæ tam in ſardarum, quàm in ſardonychum commendationem hactenus attulimus, nolumus ita accipi, ac ſi eas haberemus inter res pretioſiſſimas. Quamvis enim tam ſardam, quàm ſardonychem negemus gemmarum eſſe viliſſimas, tamen hic *Bootio* ex parte accedimus, & libenter illi concedimus ſardam eſſe minùs pretioſam, quàm ut ad illam pertinere poſſint tot *Jobi* & *Salomonis* loca, quibus patet *peninum* in eorum cenſu poni, quæ ſunt longè pretioſiſſima. Sed hâc ratione ex cenſu ☞ *peninum* tam *corallium*, quàm *ſardam* excludi contendimus. Si enim ſardæ ideo non ſunt *peninum*, quia in gemmis prima loca non obtinent, quæ adamantibus debentur, & ſmaragdis, & carbunculis, aut, ut hoc *Bootio* demus, quia ſunt gemmarum viliſſimæ. Quidni de corallio id ipſum concludatur, quod ne gemma quidem eſt, ſed λιθόδενδρον, ut eſt in *Dioſcoride*, id eſt, arbuſtum, ſeu frutex ad lapidis naturam accedens? Proinde *Theophraſtus* non dicit eſſe lapidem, ſed tanquam lapidem, Τὸ γὰρ κυπάλλιον, καὶ γὰρ τοῦ ὄζους λίθῳ. Evellique retibus dicit *Plinius*, aut acri ferramento præcidi, atque hac de cauſa *coralium* vocitari, nempe ἀπὸ τῆς κυπάρου, quod præcidatur, ac veluti tondeatur in mari. Et *Alkazumus*,

ينبت في البحر كما ينبت شجر في البر

Creſcit in mari, ut arbores creſcunt in terra. Et *Pomarius* in *Lexico*, אלגום קורלו בלש נמצא בתחתית הים וגדל כמו עצים, *Algum* Italicè *corallo, in maris fundo reperitur, & creſcit ut arbores.* Quod in ſententiam ſuam poſſe objici cum prævideret *Bootius*, corallio contendit olim fuiſſe locum inter pretioſiſſima quæque: atque ut probet hoc παράδοξον, quinque profert Veterum teſtimonia, ex quibus rem confici putat. Primum *Baſilii*, à quo corallium vocatur πολυτίμητος λίθος, *lapis magni pretii*, Oratione ſeptima in *Hexaemeron*, non ſexta, ut ille aſſerit. Secundum *Dionyſii Periegetæ*, qui ſcribit *Arianis*, quanquam ſterilis, & arenoſæ regionis incolis; abundè tamen de victu, atque opibus proſpectum, quia corallium & ſapphirum ex arenis ſuis effodiunt. Tertium *Luciani*, qui ☞ τρυφῶντων πλουσίων τὰ ἀφύσσοντα, καὶ τὰ κυπάλλια, *delicatorum divitum ſphinges, & corallia* memorat, non in tractatu, quem citat *Bootius* Περὶ ☞ ὅτι μισθῷ συνόντων, ſed in Apologia pro illo Tractatu. Quartum ex *Cyri Virgilii*, ubi *Niſi* regia diveș eſſe dicitur *coralia fragile.* Quantum denique ex *Plinio* libri trigeſimi ſecundi capite ſecundo. *Quantum apud nos* Indicis *margaritis pretium eſt, tantum apud* Indos *in coralio.* Sed hæc omnia fruſtra, ut ſequentia docebunt.

Baſilius locum, πῶς ὁ πολυτίμητος λίθος τὸ κυπάλλιον χλόης μὴ ἧττον ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐπειδὰν ᾖ ὡς ἂν εἴποι τις ἐξυγχθὲν πρὸς λίθα στερέοτητα μεταπίπτοντας, ita expreſſit *Ambroſius* in *Hexaemeron* libri quinti capite undecimo, *Quomodo etiam non indecorus lapis corallium in mari herba ſit, ſi in aerem tranſferatur, in lapidis firmitatem ſolidetur.* Ex quibus, pro verbis, ὁ πολυτίμητος λίθος, illum legiſſe colligas *in æſtimato lapide*, id eſt, *non indecorus lapis.* Quamvis corallium magni pretii lapis meritò appellari poſſit, non ſi cum gemma, aut margarita, ſed ſi cum vulgari lapide conteratur. Cùm è vulgarium quoque numero pro pretioſis ii habeantur, qui præteruntur cæteris, ut majores, firmiores, & magis expoliti, ad magni momenti ædificium. Sic 1 *Reg.* 5. *v.* 17. *Præceptique Rex, ut adveherent lapides magnos, lapides pretioſos ad fundamentum Templi.* Ubi *Hebræis* אבנים יקרות, & *Græcis* λίθους τιμίους. Vide 1 *Reg.* 7. *v.* 9. 10. 11. & 2 *Par.* 3. *v.* 6. &c.

Nihilo plus eſt virium in *Dionyſii* loco, quo *Ariaces* in agro arenoſo degentes, atque omnium rerum ſterili, corallium, & ſapphirum è terra ſua effodere ſcribit, unde victum ſuſtineant. Neque enim ſequitur ferrum eſſe rem magni pretii, ex eo, quod de *Chalybibus* ſcribit *Xenophon Cyri Minoris* libro quinto. Ὁ βίος ἦν Χάλυψι δυσὶν ἀπὸ σιδηρείας. *Pleriſque eorum victus erat ex ferraria.* Aut plumbum in cimeliis eſſe habendum, quia *Georgius Agricola* libro primo *De metallis* Barones quoſdam in *Germania* memorat, qui non tenues opes adepti ſint ex plumbi candidi puteis: & patrum noſtrorum memo-

memoria hoc idem metallum effudisse *Moncero Frisbergeasi* ducenta millia nummûm argenteorum. Possunt etiam è re vili multæ opes comparari, cum magnâ copiâ supperunt, multo magis e corallio, quod utut inter pretiosissima non computem, non tamen pro vili habeo. Taceo fabulosum esse, quod de *Ariana* hic habet *Dionysius*. Nam *Ariam*, quorum situm describit *Dionysius* ad occasum *Indi* fluvii, prope *Ortum*, & *Aribas* (seu *Arbios*) & *Arachotas*, & ad clivum *Paropanisi*, sunt *Ariæ* regionis incolæ. Quam cum vicina *Margiana* esse optimo vino ad miraculum usque fertilem his verbis docet *Strabo* libro secundo, Ἐν ᾗ τῇ Μαργιανῇ ἡ πυθμὴν φασὶν ἱσταμένου σφ ἁμάξαν πολλάκις δυσὶν ἀνδράσι ἐξαίνειν περάσαντος δὲ βότρυν δίσκον. Παραπλήσιον δὲ λέγουσι καὶ τὴν Ἀριάν· ἔνιοι δὲ καὶ ὑπερβάλλειν ἐν ἔτει καὶ εἰς τριετίαν παραμένειν τὸ ἀπεπάτητον ἄγγος τὸ οἶνου. *In* Margiana *sæpe vites truncum invenere asserum tanta crassitudine, ut duorum hominum ulnis vix ambiatur, uvam autem bicubitalem. Et* Ariam *hinc esse parem, adeoque vini proventu superiorem, quod in vasis non picatis ad tres usque annos duret.* Quæ ipsa libro undecimo ferè iisdem repetit verbis. Itaque in solo tam fertili nihil opus fuit, ut incolæ in corallio intra terræ viscera quærendo se fatigarent. Et labor fuisset irritus, cum corallium non nisi in mari gignatur. Hinc de iisdem populis *Priscianus* in *Dionysii* Paraphrasi,

Curalia lapidem qui rubrum litore carpunt.

Quasi corallium non effodernt è terra; sed è mari erucrint. Sed repugnat locorum situs, cum *Aria* illa sit prope *Paropanisum*, & e mari remotissima. Neque verò eos corallium è mari petiisse tradit *Dionysius*, sed è terra, quæ illius ubique locorum fuerit fera. Verba sunt,

Ἄλσεα γάρ ζάθεα ἀκάματον αἶαν κομίζει,
Πάντη γὰρ λιθῷ ἔσαν ἐρυθρῷ κεκαλύπτο.

Alium ipsis censum perpetuum terra profert: ubique enim lapis est rubri corallii. Quod putidissimum est mendacium, quodque naturæ rerum ignaros viatores non tam de *Aria*, quàm de vicina *Margiana* confinxisse putaverim, occasione sumptâ ex nomine, quia ad *Margianam* alludit مرجان *margian*, Arabicum *corallii* nomen. Hinc *Alkazminius* بسن هو اصل المرجان

Bossad *est radix* ☨ *margian*, seu *corallii*. Et *Benjamin* in *Itinerario*, כטראפנה יצא אבן הקורל הנקרא אלמרג'אן, *Prope* Drepanum *reperitur corallii lapis* (Arabicè) *dictus margian*. In *Latino Serapione* capite centesimo *mergen* scribitur. Neque remotum *margella* in *Glossis Philoxeni*, Κοράλλιον, *margella. Phœnices* igitur putaverim jam olim idem vocabulum pro corallio usurpâsse, & *Margianam* nomen inde deduxisse. Quàm cum ad vicinam *Ariam* tanquam ejus partem referrent, inde factum esse, ut corallium in *Aria* fingerent ex ipsâ terra erui. Neque mirum est fabulam in *Oriente* natam *Dionysio* innotuisse. Quem in *Sasiana* genitum esse tradit *Plinius* libri sexti capite vigesimo septimo, & ad commentanda omnia in *Orientem* ab *Augusto* præmissum, iturò in *Armeniam* ad *Parthicas Arabicasque* res, majore filio.

Sequitur *Luciani* locus, quem quisquis attentè legerit, mendosum esse fatebitur in voce κραλια, cùm ea vox ad rem non faciat. In Oratione Περὶ τῆ ἐδὲ μισθὸν συνόντων, aulicæ vitæ molestias graphicè depinxerat, & quàm sit indignum docto homine, & liberaliter instituto, tenuis lucelli spe illectum, magnatibus operam suam addicere. Tamen idem jam senior in *Cæsaris* aulam se contulerat. Quod illi objiciens *Sabinus* quidam quot *Midæ*, quot *Crœsi*, quot *Pactoli* illi persuaserint, ut charâ illâ libertate, cui à pueris assueverat, abdicata se huc illuc trahendum ac raptandum præberet, καθάπερ ὑπὸ πλοιῳ τινι χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ διδύτα, οἷα ἐκ ☨ τρυφῶντων πλουσίων τὰ ὀφίγγια καὶ τὰ κραλια, *ac si collum vinctum haberet aureo quodam collari, qualia sunt delicatorum monilia & corallia* (id est, *monilia è corallio facta.*) Ita reddit Cl. *Bootius*, sed, quod illius pace dixero, ineptissimè. 1. Primò enim τὰ ὀφίγγια sunt *sphinges*, non *monilia*. 2. Et vel si monilia reddas, tamen τὰ ὀφιγγία, καὶ τὰ κραλια non erunt *monilia ex corallio*, sed *monilia & corallia*. 3. Præterea τῆς πλουσίους *divites* inter *Romanos*, de quibus hic agitur, olim habuisse monilia corallina, merum somnium est, cùm ne monilia quidem habuerint. Monile enim muliebre fuit ornamentum, ut notat *Servius* in librum septimum *Æneidos*. 4. Denique *Lucianus* ineptè diceretur aureo collari esse revinctus qualia sunt divitum monilia corallina. Nam utut ponas divites habere monilia, tamen iis monilibus non dicentur esse *revincti*, quasi captivi detinerentur. Nec monile corallinum eum aureo collari tanquam simile conferri potest. Nihil enim est auro commune eum corallio. Itaque *Bootius*, hunc *Luciani* locum intactum præterire debuisset potius quàm illi tam ridiculum sensum affingere, & verbis auctoris tam parùm consonum. Sed fortasse pro τὰ κραλια legendum τὰ παρδάλια, vel παρδάλια. Ut significetur *Lucianus* aureâ catenâ esse revinctus, quomodo è simiarum genere sphingia, & pardalia, seu pantheræ vinciri solent in opulentiorum ædibus. Sphingia dicimus cum *Plinio* libri sexti capite vigesimo nono, & τὰ παρδάλια vel παρδάλια cum *Philosopho* libri secundi *Historiæ animalium* capite undecimo, & *Photio* in *Excerptis* ex *Philostrato*. Nobilissimus, atque idem doctissimus, mihique amicissimus *Dominus de Grentemesnil* τὰ κραλια mutat in τὰ κυνάρια. Cui conjecturæ suffragium adderem libens, si catelli vincti detinerentur, de quo hic videtur agi. Pro Τὰ ὀφίγγια καὶ τὰ κραλια legebam olim τὰ ἐφίδια καὶ τὰ κοσμια, *armilla & collaria*, seu *monilia*. Quasi verborum hic esset sensus, *Lucianum* aureis vinculis detineri, qualia sunt opulentiorum armillæ, & torques. Ὀφίδια propriè sunt *anguiculi*, sed & *armilla anguium figuram habentes, quæque brachium in anguium modum circumplicant.* Ἐπιμανίκια ἔφεις vocat *Philostratus* in *Epistola*. Et pluribus describit *Nonnus* libro quinto, *Dionysiac.* *Collarium* autem pro torque est *Romana* vox, quâ *Plautus*, *Lucilius*, & *Varro* usi sunt. Unde קולרין *kolarin*, vel קולראא *kolaraja*, *Chaldæis* & *Talmudicis*. Et *Græcis* κολλάριον. *Hesychius*, Κλοιὸς, περιτραχήλιον· δουμὸς, κολλάριον, ἤτοι μανιακὸς. *Photius* in *Glossis* Κολλάριον, *collarium*. *Aristophanis Scholiastes* ad *Vespas* Κλοιὸς τὸ κολλάριον παρὰ τὴν εἰς λογίμους. Et in *Plutum*, Κύφας δὲ δουμὸς ἐκ ξύλου· ἢ οἱ μὲν κλοιὸν ὁμοιάζουσι, οἱ δὲ καλὸν, lege κολλάριον. Itaque videbantur *Luciano* ὀφίγγια in ὀφίδια, & κραλια in κολλάρια sine crimine posse mutari, quia hæc voces ab invicem non multum ablndunt. Sed jam displicet hæc conjectatio. 1. Quia divites torquatos & armillatos non reperio, hisi inter barbaros, de quibus hic agi nemo dixerit. Torquatus quidem fuit *Manlius*, sed peculiari de causâ, quam nemo nescit. Ita etiam nonnulli alii, non tamen opum, sed virtutis causâ torque donati. 2. Κολλάρια ad pœnam potiùs quàm ad ornatum pertinent. 3. Et vox erat ignota *Græco* ævo *Luciani*, qui puriſſimè scripsit, neque solet *Latina* vocabula usurpare. 4. Denique aurea vincula, quibus *Lucianus* detineri credebatur, conferri vix possunt cum armillis, & monilibus, à quibus non detinentur, qui illis utuntur ad ornatum. Hæc igitur conferri jam malo cum catenis aureis, quibus *Romani* Magnates sphinges, & pardos devinciebant. Nam ad hæc quoque aurum adhibitum. Hinc de cervis *Martialis* libri primi *Epigrammate* 105.

Mordent aurea quod lupata cervi.

Et *Ovidius* de cervo quem occidit *Cyparissus* *Metamorphoseos* libro decimo,

Pendebant tereti gemmata monilia collo.

Et

Et *Plinius* lib. 8. cap. 32. *Vita cervis in confesso longa, post centum annes aliquibus captis cum torquibus aureis.* Proinde ſphinges quoque, & pardos catenis aureis devinctos fuiſſe credibile eſt. Quo facit, quod ex *Philoſtrato* refert *Photius*, act. 241. ἀλλᾶναι πιτὰ τὸ Παμφυλικὸ παρδάλεον τριπτῷ ἅμα, ἢ περὶ τῷ δέρᾳ ἴζφρε χρυσοῦν δὲ ἦν, καὶ ἐπεγέγραπτο ἀρχαίοις γράμμασι, Βασιλεὺς Ἀρσάκης Διῒ Νυσέῳ. *Aliquando in* Pamphylia *coprum fuiſſe pardalium*, (id eſt, *pantherum*, ſeu *pardum*) *aureum torquem circa collum habentem*, Armenius *literis ita inſcriptum*, *Rex Arſaces Deo Nyſaeo.* Tamen ſi quis aliud vero ſimilius proferat, illud libenter ampleſtar. Modo id concedatur, quod ut rem certam aſſero, vocem παρδάλεα in *Luciano* eſſe corruptam, ac proinde nihil ex ea de corallio poſſe elici.

Nec multo plus virium in eo, quod apud *Virgilium* adhuc puerliter balbutientem in *Ciri* ſic loquitur *Niſi* filia,

Non me deliciis commovit regia dives
Coralio fragili, & lacrymoſo mœrut electro.

Unde perperam colligit *Bootius* regales opes tum corallio & electro potiſſimum conſtitiſſe. Neque enim de magno Rege ibi agitur, ſed de *Niſo Megarorum*, id eſt, oppidi Regulo in aſpero loco ſiti. Nempe cum quatuor *Pandionis* filiorum minimus fuerit *Niſus*, illi quatuor *Attica* partium ceſſit pellima. Hinc de *Pandione Sophocles* apud *Strabonem* libro nono,

Νίσου δὲ τὴν ἀνόμαλον ἐξαιρεῖ χθόνα
Σκείρωνός τε πέτρας. ---

Ἀνόμαλον, id eſt, τραχεῖαν. Ita eſt in *Heſychio*. Itaque vult *Pondionem*, *Niſo* aſperrimam regionis partem aſſignaſſe, *Scironis* ſcilicet littoreas petras. Proinde *Virgilium* decorum ſervat, cum hujuſmodi Regulo pro auro, gemmis, & margaritis, non aliud quidquam in cimeliis tribuit, quam corallium, & electrum. *Electrum*, inquam, *lacrymoſum*, id eſt, ſuccinum, quod è lacrymis ſororum *Phaetontis* ortum eſſe fabulantur. Ne quis hic aliud electrum ſibi fingat auro ſimile, eoque adeo pretioſius. Quidni igitur *Bootii* argumentum κατὰ βίαιον ſic invertere liceat, atque in ipſum retorquere? *Niſum Megara* Regulum multo corallio, atque electro divitem facit *Poeta*. Ergo ex *Poeta* mente corallium, & electrum, magni non erant pretii tum temporis. Alioqui *Niſi* regiam non ſcripſiſſet his abundâſſe.

Senſit ipſe *Bootius* patum eſſe ponderis in iis argumentis, quibus hactenus uſus eſt. Proinde ultimum ut palmarium cum hac præfatione proponit. *Utut ſit de* Occidente, *& ſi quis contendat his teſtimoniis doceri quidem corallium in pretio fuiſſe, non tamen inter pretioſiſſima habitum. De* Oriente *tamen res eſt plana ex* Plinio, *qui ſcribit ita: Quantum apud nos* Indicis *margaritis pretium eſt, tantum apud* Indos *in corallio.* Unde paulo poſt colligit: *Nihil autem impedit, quod de una* Orientis *gente* Plinius *narrat, id de aliis quoque ejuſdem plagæ populis ſuſpicari.* Itaque tota hæc argumentationum moles tandem in ſuſpicionem deſinit, eamque prorſus abſurdam. In *Jobo*, & *Salomone*, quorum hic *Judæus*, ille *Idumæus* fuit, *penitum* ſæpe cenſentur inter res pretioſiſſimas. Proinde *Bootio*, cui *penitum* ſunt corallia, hoc probandum incumbebat, corallium in *Judæa*, & *Idumæa* fuiſſe pretioſiſſimum. Sed is de cepis interrogatus, reſpondet de alliis. Pro *Judæa*, & *Idumæa*, *Indiam* profert inde diſſitam ſenis circiter milliarium millibus. At *Judæa*, & *Iadia*, inquit, ſunt ejuſdem plagæ, quia ſcilicet noſtro reſpectu utraque eſt ad *Orientem*. Ac proinde quod de *India* ſcripſit *Plinius*, id de *Judæa* quoque ſuſpicari poſſumus. Sic nobis, qui *Cadmi* ſumus, *Belga*, & *Seres* erunt ejusdem plagæ populi. Utrique enim noſtri reſpectu ad *Orientem* eſt ſedes. Et de *Scribus* ſi quid dicatur, id ſuſpicari poterimus *Belgis* etiam convenire. Hæc homini alioqui docto potuiſſe excidere quis credat, qui non legerit? Sed ut preſſius agamus, ſi non in *India* ſolum, ſed in toto *Oriente*, id eſt, in *Aſia* univerſa, quomodo *Orientis* nomen hic uſurpare videtur *Bootius*, idem corallio pretium fuit, quod apud nos margaritis, cur hoc obſervavit *Plinius* de ſolis *Indis?*

Dic aliquem, ſodes, dic, Quintiliane, *colorem.*

An *Plinium* id latuiſſe dices, qui libro primo auctores plus quinquaginta recenſet, ex quibus *Aſia* deſcriptionem ſe petiſſe profitetur, qualis habetur libris quinto & ſexto? Sed *Judæam* imprimis certum eſt ei fuiſſe notiſſimam, cum trium *Veſpaſianorum* Hiſtoriam ſcripſerit, nempe patris, & filiorum, *Titi*, & *Domitiani*, quorum ille ab excidio *Judææ* tantum nominis conſecutus eſt. Itaque ſi vel in tota *Aſia*, vel in *Judæa* ſaltem multo carius vænifſet corallium quam apud *Europæos*, & margaritarum pretium exæquâſſet, neque id neſciviſſet *Plinius*, neque imactum præteriiſſet, quo loco narravit, quanti fieret in *India*. Præterea cum corallium in mari *Mediterraneo* paſſim reperiatur, in *Gallico* ſinu circa *Stœchadas* inſulas, in *Etruſco* apud *Greviſcas*, in *Campano* ante *Neapolim*, in *Siculo* circa *Helnam* & *Drepanum*, & *Pachynum* promontorium, in *Africano* circa *Erythræ*. Quam cauſam ſibi finget *Bootius*, cur in *Judæa*, quæ mari *Mediterraneo* vicina eſt, corallium longe pluris venerit quam apud alios ejuſdem maris accolas? Maximè cum corallii proventus nullibi terrarum ſit tantus, quam circa *Siculum* inſulam. Eam autem jam inde ab heroicis temporibus, id eſt, diu ante *Salomonem*, vicinos *Judææ Tyrios* tenuiſſe alibi probavimus. At in *India* corallium eſt rara merx, atque ob id ipſum cara. *Gignitur quidem & in Rubro mari*, inquit *Plinius*, *item in* Perſico *vocatur jace*, aut *jacem* potius, ut quidem puto, nempe ob id ipſum quod eſt nigrius. Nam אכם *acam*, *Chaldæis nigrum* eſſe ſonat, unde *jacem*, præfixo *jod* firmativo nominis. Sed M perit, ut in *Maria* pro *Mariam*, & *Gehenna* pro *Gehennam*. Et quia corallium illud nigrius, ita etiam vilius eſt. Proinde in *Rubro* maris *Muſam*, & in *Arabia Fœlicis* metropolim, Sabbatha, corallium ex *Ægypto* deferebatur, nempe ut *Arabici* littoris corallio pretioſius. Ita teſtatur *Arrianus* in *Periplo*. Idem corallii meminit ad *Barbaricum* emporium allati in *Sinthefeu Indi* amnis faucibus ſirum. Ex *Ægypto* ſcilicet, ut videtur, eoque ac in *Arabiam*. Itaque corallium ex tam diſſitis oris cum periculo exportatum non potuit non eſſe carum. Præcipuè, cum, nautica pyxide nondum repertâ, neque tam faciles fuerint, neque etiam ita frequentes longinquæ illæ navigationes. Unde eſt quod corallium apud *Indos* in ſumma caritate fuit uſque ad ætatem *Pauli* Veneti, qui de *India* provincia *Tebeth* (*Arabicè* التبت) hæc ſcribit navigationis libri ſecundi capite trigeſimo: (o) *Utuntur ibi corallio pro moneta. Nam eſt is lapis apud eos in magno pretio.* Et *omnes fœmina eum collo deferunt, appendiuntque quaſi rem pretioſam ad colla idolorum.* At poſtquam reperta pyxis maria illa nobis aperuit; corallium etiam in *India* paulatim cœpit vileſcere. Saltem de immani illo corallii apud *Indos* pretio nihil ſcribunt, quod meminerim, recentes navigatores. Nempe augetur, aut minuitur mercium pretium, non ſolum pro locorum, unde afferuntur, diſtantia vel vicinia, ſed etiam prout in exportatione plus vel minus eſt laboris & periculi. Quæ eum ſatis clara ſint, conabor tamen illuſtrare exemplo non abſimili. Quamdiu apud *Caſandros* (populos *Sabeis* vicinos in *Arabia* Fœlici) rara fuit navigatio, autum ibi tam vile fuit, & reliqua metalla tam pretioſa, ut ferro duplum, æri triplum, argento decuplum auri penderent. Ita teſtantur *Agatharchides* libri quinti capite quadrageſimo quarto, & *Artemidorus* apud

(o) *Vide Geogr. Nub. Clim 3. Part 9.*

apud *Strabonem* libro decimo ſexto, ut à nobis reſtitutus eſt in noſtro *Photeg* libri ſecundi capite vigeſimo ſeptimo. Jam finget ibi aliquem eſſe tam ineptum, ut ex his locis contendat aurum in tota *Aſia* fuiſſe metallorum omnium viliſſimùm, tali argumento uſus. *In Oriente aurum fuit vilius ferro & ære. Ita enim res ſe habuit apud* Caſandres, *ut auctores ſunt* Agatharchides *&* Strabo. *Nihil autem impedit, quominus quod illi narrant de una Orientis gente, id de aliis quoque ejuſdem plagæ populis, id eſt, de* Aſiaticis *omnibus, ſuſpicemur.* Quis ſic argumentantem aut argutantem potius ferat? Tamen hoc argumentum *Bootii* argumento geminum eſt, neque ovum ovo ſimilius.

Quædam apud eundem ſequuntur de corallii viribus, quibus multo plura addidiſſet, ſi in ſuppoſititio Orphei libro de lapidibus legiſſet Veterum nugas de corallio. Harum initium tale eſt:

Ἴδιόν δ' αἱμαλόεσσαν ἐκορσύνην κέντρα δύναθαι,
Καὶ Περσηίδαο μιὸς μέγα κυμαλίσσαι.
Ἴδιόν παλαμναίην ἀντιάλιον ἀκανθα θῆναι.

Scito etiam Perſeidæ (id eſt, à *Perſeo* orti juxta fabulam) *magnam virtutem corallis mederi poſſe ſcorpionis aculeis, & pernicioſam aſpidem irritam reddere.* Pro quo Latinus Interpres *Helleniſmi* prorſus ignarus: *Sciat vero molliri ſcorpionis aculeos poſſe. Etenim ovidao magnum robur corallis, &* Palmæneam *vemoſum elypeum ponere.* Ex quo ſpecimine judica de reliquis verſibus plus centum in corallii laudes, quos barbarus Interpres ita detorſit ut ne micam quidem in iis reliquerit boni ſenſus. Obiter nota hæc ibi legi:

Καὶ πολλὴν Νηρῆα κυκώμενον ἐξυπαλύξαι
Ἐσθλὴ κυραλίοις βάλη θυμοῖζιν ἔπεσσι.

Etiam cæruleum mare concitatum effingere ad mortalibus bona coralliis ut. Unde *Plinius* libri trigeſimi ſeptimi capite decimo, *Gorgonia nihil aliud eſt quam corallium: Nominis cauſa quod in duritiem lapidis mutatur, emollit maria,* &c. Itaque hæc verba, *emollit maria,* fruſtra ſollicitat vir magnus in Solinum pagina 90. & ſcribi vult *è molli marina,* ſenſu obſcuro aut nullo verius. Quaſi ſit ridiculum hanc vim tribui corallio ut maria emolliat, quia nunquam non mollia & pacata eſſent in locis in quibus provenit. At Orpheum ſi legeris multa huic tributa reperies longe abſurdiora. Amuletum enim eſſe dicitur contra bellicam haſtam, & piratas, & venena, & execrationes, & odia, & incantationes, & peſtem, & ficcitatem, & grandinem, & fulmen, & vermes, & erucas, & rubiginem, & mures, & locuſtas, & quid non? Quale illud *Pomarii* ubi ſupra ואומרים שכל מי ששא בצואריו האדום השדים אינם יכולים להזיק אליו, *Quiſquis rubrum corallium in collo geſtat, eos dæmones poſſe nocere negant.* Sed corallii vires ſive veras ſive fictas hic non quærimus. Solum agitur de pretio; quod infra margaritas tantum ſubſidit, ut duorum Cleopatræ unionum pretium facilè potuerit ſufficere ad comparandum corallii quantum ſatis ſit onerandis aliquot navibus. Rem ita definit alius *Bootius Rudolphi* Imperatoris Medicus, qui gemmarum & lapidum hiſtoriam accuratè ſcripſit: *Fragmenta corallis ad medicum uſum ſi rubeant, ac quiſquiliis careant, ſi libram pendent, thalero venduntur.* Hæc ille libri ſecundi capite centeſimo quinquageſimo quinto. An lapidi tam vili locus inter pretioſiſſima dari queat, judicabit cordatus Lector.

CAPUT OCTAVUM.

Eſther. I. *v.* 6. דר *dar*, margaritam eſſe probatur, & pleroſque Veteres ita interpretari.

Ibi דר dar, *non eſſe habitationem, ſed lapidis genus.* דרא dara, *lapis* Talmudicis, *qui lucem infert cæteris, non eſt carbunculus, ſed lychnis vel lychnites. Lychnis in templo* Syriæ *Dea. In cælo lychnis duo. Lychnitæ in modo ciconiæ.* Pſellus *emendatus. Idem lapis pro face* Tyri *Regi. Et in corona Imperatorum Orientis. Orphanum vocant Recentiores. In libro* Eſther *non eſt lychnis, ſed margarita. In* Midras *na ſunt. In* Chaldæa *Paraphraſi* דורא dura, *id ipſum eſſe.* דור Arabicè *circumire. Multa ex eo verbo vocet derivata, etiam* Hebraicæ. *In his* Eſ. 22. verſ. 18. & 29. verſ. 3. כדור, *id eſt,* ſicut pila, *vel* ſicut orbis. *Dii homines ut pilas habent.* Jeruſalem *à* Romanis *corona cinêta & undagine.* Caph *in* כדור *ſervile eſſe, non radicale, ut volunt. Margarita* Hebræis דר & Chaldæis דורא dura, *quia rotunda.* Hebræum דר dar, *à* Græcis *non reddis πάμνον λίθον, ut putat, ſed πλινθον, id eſt, margaritam. Juriſconſultus margaritam è cenſu lapidum eximit. Tamen alii aliter. In animalibus multa lapides. Margarita conchæ nucleus, callus, verruca, oſſiculus non vocatur niſi improprie. Margarita lapis eſt* Hebræis, Arabibus, & Græcis. *Recentioribus* λιθομαργαρον. Romanis *etiam Poëtis, Hiſtoricis, & Philoſophis. Margaritas in pavimento ſternis rot videbitur ſine exemplo. Fabula* Mileſiæ *de palatio* Pſyches. *Quo ſenſu* Romanæ *mulieres dicantur margaritas calcaſſe.* Perſarum *luxus & opes. Regia* Suſis & Ecbatanis *quales.* Atoſſæ χρυσοφαλέος θῖνας. *Alibi ſimilis luxus. Templum Solis in* India *margaritis ſtratum.* Babylone Beli *Regia auro tecta & ſtrata.* Feſtus *emendatus. In privatorum ædibus in* Arabia, *gemma parietibus aggluinata. In his* cholam, *ſmaragdi gemmi. Ebuſopis palatium in Colchide.* Romæ *Muſeo & cubicula ex margaritis.* Pompeji, Neronis, Domitiani, Heliogabali *luxus. Terra, ſcobe & auroſa arena ſtrata.* Baſilii Macedonis *templa argento, auro, gemmis & margaritis diſtincta.* Prov. 25. verſ. 12. חלי *non eſt margaritum, ſed quidquid ad mulierem mundum pertinet, etiam* Arabicè. *Quandoque latus ſumitur pro quovis ornatu in veſtibus. Quam hic ſtudiosè Interpretes. Sapientia margaritis in Scriptura ſæpe confertur aut præfertur. Regnum cælorum, id eſt, Evangelium, quomodo margarita ſimile. Margarita ex remotis locis, & eas commendante candor, lævor, ſolliditas, vires abditæ, ſplendor, ornatus, pretium; quæ omnia in Evangelio. Margaritarum pretium barbaris ignotum, nec ea porcis objicienda.*

Supereſt ut dicamus de nomine דר *dar*, quo margaritam ſignificari contendimus *Eſth.* I. *verſ.* 6. ubi in *Aſſueri* convivio lectos aureos & argenteos fuiſſe narratur עלי רצפת בהט ושש ודר וסוחרת, *ſuper pavimentum habat & ſes & dar & ſochereth.* Nempe ſeries ipſa docet lapidum hæc eſſe nomina, quibus ſtratum fuerit atrium palatii. Atque eos toto cœlo errare (*Fullerum* dico in *Miſcellaneis* libri quinti

latii. Atque eos toto cœlo errare (*Fullerum* dico in *Miscellaneis* libri quinti capite sexto, post *Junium* & *Tremellium*) qui סוחרת *sochereth*, hic ambitum, & דר *dar*, habitationem reddunt, aut solum, aut atrium. Certè quatuor hæc nomina דר ושש בהט וסוחרת, *babat & ses & dar & sochereth*, in eadem ferè orationis ita cohærent, ut sine piaculo non possint à se mutuo divelli, ut pars eorum in alium sensum trahatur. Itaque ut בהט *babat*, & שש *ses*, lapidum esse nomina quibus stratum fuit *Assueri* atrium, convenit inter omnes; idem de דר *dar*, & סוחרת *sochereth*, fateri necesse est. Sed harum vocum ignoratio viros alioqui doctissimos in errorem egit transversos. Cum enim nusquam legissent דר *dar*, & סוחרת *sochereth*, pro lapidibus haberi, diversa interpretamenta, & ab hoc loco aliena coacti sunt operosè conquirere. Quo exemplo quidam Veterum ex iis ipsis vocibus fecerant, κυλῳ ῥίδα πεπασμένα, id est, *rosas in circuitu sparsas*. Ac si legissent ורד בסוחרת ורד וסוחרת pro ורד וסוחרת ut à *Fullero* rectè notatum est. Ex cujus observatione si profecisset *Nobilius*, hæc verba ex editione τῶ ἐξεκαίοντα à Complutensibus rectè erasa non iterum insulsissèt in textum. Manent ergo hoc ratum, ut בהט *babat*, & *ses*, ῖα דר *dar*, & סוחרת *sochereth*, esse genera lapidum. Sed qualium definire, hoc opus, hic labor est. Nos conabimur docere quid nomine דר *dar*, hoc loco significetur.

Dar lapidem *Darum* Munsterus interpretatur, quod nomen ut ab eo confictum alii interpretes meritò rejecerunt. Multi Recentiorum pro *Dario Parium* scribunt, qui se putant LXX interpretum auctoritate niti. In ea sententia sunt *Pagninus*, & *Mercerus*, & uterque *Buxtorfius*, viri quanti & quales, quos tamen graviter falli postmodum docebitur. Duplicato errore multi (*a*) *Alabastrenem* reddunt, quasi *Alabastrites* sit idem cum *Pario*, cum hæc sint genera marmoris longè diversissima. *Parium* ex *Paro* insula, *Cycladum* una, effoditur. *Alabastrites* ex *Alabastro* urbe non procul à *Thebis Ægyptiis*. *Parium* est candidissimum, *Alabastrites*, vel mellei coloris, vel candidi, sed maculosi, & variis coloribus interstincti, quamvis in eo candidus color pro vitio habeatur. *Strabo* libro duodecimo, *Alabastritem* confert cum *Symnadico*, seu *Phrygio* marmore κατὰ τὴν ποικιλίαν. Neque alia ratio est cur à *Dioscoride* libro quinto vocetur *onyx*, quam quia colorum eadem est in utroque varietas.

(*a*) *Theophr. lib. de lapidibus. Plin. l. 36. c. 8. & lib. 37. c. 10. Sol. Org. c. 16. c. 3.*

In tractatu *Megillæ* cap. 1. fol. 12. a. *Talmudici* de lapide דך *dar*, suo more nugantur, potius quam explicant qualis fuerit. Verba sunt דר אבר דרי דרי ושמואל אבר אבן טוהרת יש בכרכי הים ודרא שמרה השיכרה באמצע מעודדת ומאירה להם רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי מחורה Rab *dixit vocari* dar *quasi* דרי דרי *dare*, *dare* (id est, ordines, ordines; quia per certas lineas digeritur) Samuel *dixit lapidem esse pretiosam* dara *nomine in maritimis arctibus*, *qui si in medio cœnaculo constituatur*, *lucem præbet accumbentibus* (Addit *Glossa* בצוהרים *tanquam in pleno meridie*) R. Ismaël dar *vocari*, *quasi proclamet* דרור *deror*, id est, *libertatem omnibus mercatoribus*. Nempe להעביר מהן מכס של סוחרין, *ut à mercatorum vectigalibus liberi sint*; ut habetur in *Glossa*.

Cum in *Kimchi Lexico* hæc ex parte legisset *Cl. Fullerus*, ex eo quod lapis ille in medio cœnaculo positus convivis omnibus lucem præbere dicitur, collegit esse carbunculum à similitudine ignium sic appellatum. Quod mihi non sit verisimile, quia proclive fuisset *Talmudicis*, si carbunculum innuere voluissent, cum proprio nomine designare, sive illud sit ארדם à rubedine, aut אקדח ab ardore. Neque ferenda sit hyperbole de carbunculo lapide notissimo, ut lumine suo dicatur totum implere cubiculum. Itaque si quid veri lateat in hoc commento, malim ad *lychnitem* vel *lychnum* referre, de quo his gemina scribunt Veteres. *Lucianus* in *Syria Dea*: Λιθῳ δὲ τῷ κεφαλῇ φορεῖ, λυχνὸς καλεῖται, ὄνομα δὲ ἐ. τῷ ἔργῳ ἐ συντυχίᾳ. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐν νυκτὶ εἶναι πολὺ ἀπολάμπειν· ἀπὸ δὲ οἱ ἐμὲ ὁ νηὸς ἅπας οἷον ὑπὸ λυχνοῦς φαίνεται· ἐν ἡμέρῃ δὲ τὸ μὲν φέγγος ἀμυδρὸν ἴδοις ἂν ἔχει καὶτα τυφόμενα, *Gemmam in capite gerit quæ lychnus vocatur. Nomen autem ex effectu fortita est. Ab ea enim nocte multus fulgor coruscat, unde tota adeo templum lucernis collucet. Splendor autem interdiu hebetatur. Speciem habet valde ignearn.* *Dionysius Periegetes* versu 329.

--- λυχνὸς τε πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμίλῃ.

Quod *Priscianus* ita reddidit

Et flammæ similis splendenti lumine lychnis.

Plinius libri trigesimi septimi capite septimo, *Eorcdem genere ardentium lychnites appellata à lucernarum accensarum præcipuè gratia.* *Pisidas* de mundi opificio, postquam aërem vel cœlum potius stellis tanquam margaritis ornatum esse dixit, addit

Ἔχει δὲ πρὸς τὰ τέρεα λυχνίτην ἴτα,
Ὡς πῦρ ἀποστάζοντα πρὸ τὴν ὑμέραν.
Λίθον δὲ λυσιπήμονον, ὃς πρὸς τὰς πέδας,
Διαυγέντα λευκὸν πανταχῆ τὸν ἰσθμὸν.

Habes ad pectus lychnitem unum, qui ut ignis fulget ad diem, & lychnitem alium alba face tanquam ad pedes, qui album vesperam ubique ostendit, id est, illustrat. Solem & Lunam intelligi patet, quasi sint in cœlo tanquam lychnus e in cœnaculo, ille ut lumen diurnum, hic ut nocturnum inferat. *Philostratus* in *Apollonio* libri secundi capite septimo eiconiam scribit, lychnitem in nidum suum tanquam facem inferre. Proinde nullum dubium est quin de hoc eodem lapide sit accipiendum quod ab *Ælliano* narratur *Historia* libri octavi capite vigesimo secundo, ciconiam cujus crus fractum *Tarentina* mulier obligaverat & fanaverat, accepti beneficii memorem, anno sequente in ejus sinum lapidem conjecisse, cujus fulgore noctu spiendebat domus, ὡς οἰκοπιπολίζειν δοκοῖς, *tanquam illata face*. In *Psellı* libro de lapidibus, nescitur quid sibi velint hæc de eodem lapide: Ὁ λυχνίτης, ὅτι δὲ νυκτάλωπ@, *Lychnites, est autem lucernosi*. Et *Cl. Mausfacus* legi vult, ὅτι δὲ νυκτάλωψ, *Est autem lucernosus*. Utrumque nullo sensu. Sed meo periculo reſcribo νυκταλωτὸς. Ut sensus sit hunc lapidem noctu capi seu colligi, quia cum noctu multum luceat, ad diei lumen hebescit, ut ex *Luciano* didicimus, ac proinde non reperitur. Videtur de hoc ipso lapide cogitâsse *Kimchius*, cum scripsit ad *Ezek.* 28 v. 14. *Tyri* Regem noctu ambulâsse בתוך אבני יקרות אבני אקדח כאדות כאש שהיו מוליכים לפניו כמקום נרות להאיר בלילה *in medio gemmarum & lapidum ardentium, ac ignis instar fulgentium, quos ante eum deferebant, ut loco facum essent, & noctu lumen præstarent.* Nec alio referenda quæ de corona Imperatoris in palatio *Blachernis*, & gemmis in ea fulgentibus tradit *Benjamin Itinerar.* pag. vigesimâ sextâ, בלילה אין צריכים שם נרות כי הבל רואים מאור הכרנליות אשר כאיים להם עד מאד *Ibi nocte lucernis nihil opus est, quia omnibus est conspicuus gemmarum fulgor quantumlibet lucis ut præbent. Barbari* Scriptores hunc eundem lapidem orphanum vocant. *Pandectarius* ex *Alberto*, qui ex *Evace: Lapis orphanus est ille qui in corona* Romani *Imperatoris, non unquam alibi, visus est, propter quod orphanus vocatur*, &c. *Est autem lapis perlucidus. Et traditur quod aliquando in nocte fulsit: Sed nunc non micat in tenebris. Cardanus* in libro de gemmis: Orphanus *colore purpureo adeo eximio ut referam parem non invenium: Lucet autem in tenebris. Hodie habeti à regibus* Camaræ, *imperii* Indiæ *extra* Gangem, *quam urbem nunc* Calechutam *vocant, dicitur à plu-*

ribus. Honores regios eo servari putant. Sunt qui pyropum esse velint. Alii album radios igneos emittentem, &c. Alii opali speciem esse volunt. *Talmudicis*, ut jam docuimus; דרא *dara*, dicitur. Sed hunc lapidem nomine דר *dar*, in libro *Esther* significari non est vero consentaneum, quia lapis hâc vi præditus pedibus non supponitur in pavimento, sed laquearibus sursum inseritur, ut inde lumen undiquaque diffundat. Proinde ad *lychnum* potest accommodari, quod λύχνον dicit *Christum* non poni sub modio, sed in candelabrum, ut luceat omnibus qui sunt in domo, *Matth. 5. v. 15.* Et quod de lychnis dixit *Poeta*,

--- *dependent lychni laquearibus aureis.*

Itaque nos aliter sentimus, nempe, דר *dar*, esse margaritam vel unionem. Quam interpretationem nostro sæculo miror nemini in mentem venisse, cum in ea confirmanda cum hodierno usu *Arabum* conspiret veterum Interpretum fides. Quæ singula ut probemus, à *Chaldæo* libet ordiri, in quo pro דר *dar*, hic habetur דודא דכרכי ימא רבא *Dura*, *qui defertur ex arcubus maris magni*. *Dura*, id est, margarita, quod ne gratis dici putetur, in *Midras Esther* ad verbum אמר רב הונא אירת אתר דר *dar*, hæc habentur דצוחין למרגלית דורה *Dixit* Rab Huna *locum esse, in quo margarita vocatur* Dura. Et aliquanto ante אמר רב נחמן בא וראה שלותו של אותו רשע מה היא שהיה ביתו רצוף באבני טוכורת ומרגליות *Dixit* R. Nachman, *veni & vide quam prospere res cesserint huic impio, cujus domus strata fuit lapidibus pretiosis & margaritis.* Item, רבי נימא דקוסרי אמר למרגלית שהיא אהובה קל בעלה Rabbi Nisa *Cæsariensis dixit margaritam hac voce significari, quia chara est Domino suo.* Nempe *R Nisa* דר *dad*, pro דר *dar*, legerat in Sacro Textu, vel in *Thargumo* דודא *duda*, pro דורא *dura*, quasi ad דוד *dod*, alludereat, quod amorem significat. Sequitur רבי יוחנן אמר למרגלית שמוציאה את בעלה לחירות הדא מה דאת אמר וקראתם דרור Rabbi Johannan *dixit significari margaritam, quia Dominum suum in libertatem vindicat. Nempe dicitur* Lev. 25. 10. *Et proclamabitis* דרור *deror*, id est, *libertatem.* Quasi דר *dar*, ad דרור *deror*, alludat. Ita Magistri in libro *Midras* pervetusto. Et vero voce דורא *dura*, *Chaldæum* Interpretem margaritam significâsse ipsius verba palam docent, quibus margaritarum emporiis ut proprium locum assignat כרכי ימא רבא, *arces*, vel *urbes*, *munitas maris magni.* Id enim margaritis peculiare est in omni genere lapidum, ut in mari nascantur, ac proinde deferantur ex maritimis locis. Cum alii lapides, si ex τοῖς παραλίοις deferantur, ut sæpe fit, tamen hoc in eorum descriptione ponere sit valde ridiculum, cum ex mari deferri res sit illis merè accidentaria. Itaque etiam *Serapion Arabs* cap. 397. margaritas definit *lapides qui deferuntur ex marinis.* Neque frustra *Chaldæus* arcium meminit, aut munitarum urbium ad mare magnum. Nam ubicunque frequens erat margaritarum piscatio in *Arabico* littore aut Indico ad Oceanum, ibi arces & munimenta extruere moris erat, ut piscatio tutior esset, neve in merces tam pretiosas subinde involarent homines mortalium omnium rapacissimi. Hinc in *Ptolemæo*, Σύαγρος, ἄκρα Σαχαλιτῶν, ἐν τῇ Σαχαλίτῃ κόλπῳ, ἐν ᾗ καλύμβησις πίνων. Item: Κομάρια ἄκρα ἐφ' ἧς πόλις Καρίων ἐν κόλπῳ Κολχικῷ ἐν ᾗ καλύμβησις πινῶν. Ergo *Syagrus* & *Comaria* erant כרכי ימא רבא, arces vel urbes munitæ maris magni, id est, Oceani, unde margaritæ deferebantur. Talium sæpe meminit *Arrianus* in *Periplo*. In his fuere *Omana* & *Barygaza*, & in insulis *Salina* & *Hepiodarus*.

Sed ut constet planius vocibus דר *dar*, & דורא *dura*, margaritam significari, earum origo est aperienda, quæ *Hebræorum* doctissimos fugit hactenus, absit invidia dicto. *Arabicè*, דור vel ut scribitur, דאר *dara*, in prima conjugatione est *circumire*: In secunda *verrere*, *in urbem agere*: In tertia *cum alio ire & circumire*: In quarta & octava *ambire*: In quinta *verti*: In decima *rotundare*. In Sacris Paraphrasibus ferè respondet hoc verbum *Hebræis* כבב, & גלל, & חקיף; Et *Græcis*, κυκλεῖν, στρέφειν, περιάγειν. Hinc דור *daur*, orbis, & circuitus, & quidquid rotundum est. Sic in *Exodo* passim בדור in circuitu, *Hebraicè* סביב. In *Geographo Nubiensi* دور الجزيرة *ambitus insulæ.* In *Alcamus* دور السكك *tornus monetæ.* Gallus *monnoyer* (unde *Græcum* Τορεύω videtur posse deduci.) داجرة *daura* circulus, دوار *dawar* vertigo, تدوير *thadwir*, revolutio, دوران *dawuran*, circumductio, استدار *istidar*, ambitus, مستدير *mustadar*, rotundus. Quæ voces in *Euclide*, *Arabe* & *Mathematicorum* libris frequentissime occurrunt. Indidem *Hebræis*, & *Chaldæis* vocibus multis origo est. Ita דור *dur*, habitare est, quia rotundæ fuerunt primæ habitationes. Proinde urbs ab orbe dicta, & πόλις ἀπὸ τοῦ πωλεῖν. Item דור *dur*, & מדורה *medura*, rogus, lignorum strues rotunda. *Dan. 3. v. 1.* דורא *dura*, loci nomen, *Seniores Hieronymo* teste περιφέλειαν reddiderant. דור *dor*, est generatio seu periodus annorum intra quos circumscribitur humanæ vitæ terminus. Sic *Arabicè* in Epistola *Ignatii* ad *Scaligerum* دولاب حكمل الدور Cyclus *implevit periodum.* Et *Exod.* 34. v. 22. in *Ephesiana* Paraphrasi, تدوير السنة *anni revolutio*, Hebraïs, תקופת השנה. Geminatis radicalibus דודר *dardar*, tribulus vocatur propter semen rotundum in rotunda siliqua latens, de quo *Theophrastus Hist.* lib. 6. cap. 5. in Talmudico tractatu *kelim*, cap. 15. דרדור עגולה *dardur*, seu cupa vini *rotunda.* Sed & דור *dur*, pro pila & circulo extat in *Esaia* duobus locis præfixo *caph* similitudinis, primus est, *Esa.* 22. 18. *Volvendo volutabit volutatione* Dominus, כרור. *ficut dur*, id est, *ficut pilam ad terram latam spatiosam*, ibi scilicet כרור, idem est ac כגלגול, in locis parallelis. Sic *Psal.* 83. v. 14. *Deus mi pone eos* כגלגול, *ficut pilam, ficut stipulam coram vento.* Et *Esa.* 17. *vers.* 13. *Agitabitur ut gluma montium coram vento*, וכגלגול, & *ficut pila coram turbine.* Huc pertinet scitum vetus, (*b*) quo Dii dicuntur homines habere quasi pilas, quia (*b*) *Plaut. Prolog. capt.*

Res Deus nostra celeri citatas
Turbine versat.

In altero *Esaiæ* loco capitis vigesimi noni versu tertio, Deus Hierosolymam vel à *Babylonia*, vel à *Romanis*, nutu & impulsu suo obsidendam ita prædicit וחניתי כדור עליך (id est in orbem) *contra te.* Quia cinguntur obsessæ urbes, velut coronâ & indagine. Quo malo tum potissimum laboravit urbs maledicta, (*c*) cum *Romani* primo aggeres circa urbem, mox murum ædificârunt stadiorum undequadraginta, ne civibus, qui fame pressi ex urbe dilabebantur, ullus pateret exitus. Murus ille à *Chaldæo* Interprete alicubi appellatur שור מקף *murus ambiens*, à *Josepho* περιβόλῳ. In illo castella erant tredecim, quorum ambitus decem stadiorum fuit. Penè superat fidem quod in *Josepho* legimus fido & oculato teste, tantæ molis opus à *Romano* exercitu triduo fuisse perfectum. Sed, ut idem observat, (*c*) *Joseph. de bel. l. 6. c. 11. & 13.*

ὀχυρὰ τὰ δαιμόνιον, *divinus quidam impetus* militibus incidit ad opus se accingentibus. Itaque quod hostibus tribuit *Christus*, *Luc.* 19. *v.* 43. Περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν. Hoc à se faciendum Deus docet hoc loco; *Castra metabor vobis in orbem contra te, & obsidebo plateis, & statuam contra te munitiones.* Hæc ideò pluribus docui, quia *Hebræos* latent. Itaque de voce כדור, quę bis est in *Esaiæ*, rem planè absurdam commenti sunt, nempe *caph* præfixum ad radicem pertinere, ut in כדור, *Job.* 15. *v.* 24. Et *Esaias* utroque loco *caph* aliud supplendum esse in notam similitudinis. Itaque כדור, *caddur*, ibi esse volunt pro ככדור *caccaddur*. Neve putes hunc errorem hodie & hen natum, præter *Nathanem*, & *Kimchum*, & *Mardochæum*, & *Abarbanelem*, & *Pomarium*, & *Aquinatem*, à quibus id expressè traditur; *Misna* & *Gemara* scriptores, & *R. Mosem Mammonidem* in eodem fuisse errore ex eo constat, quòd sphæram כדור, appellant & הכדור, tanquam ab *Esaia* sumpto nomine. Post quos si *Santes*, *Munsterus*, *Mercerus*, *Arias*, *Junius*, *Tremellius*, *Schindlerus*, *Buxtorfius*, atque alii è nostris similiter lapsi sunt, eos ego veniâ dignissimos judico. Quamvis etiam ex *Hebræorum* numero *Aben Ezra*, jam monuisset ante nos, *caph*, in כדור, servile esse, & pertinere לרמזרת, *ad similitudinem*. Quod ipsum *Selomo Jarchi* satis aperte insinuat, cum scribit in librum *Jobi* se non alibi legisse כידור. Neque ullum tale verbum. Itaque ex illius mente כדור, & כידור, nihil inter se commune habent. Nunc ut è diverticulo redeamus in viam, ut in *Esaia* דור *dur*, est pila, globus, corpus sphæricum, ab *Arabico* verbo, دور ex quo plura hujusmodi, quòd hactenus probatum est. Ita de lapide dictum דר *dar*, in sacro textu libri *Esther*, & דורא *dura*, in Paraphrasi lapis est globosus & rotundus, qualis à naturâ nullus est præter solam margaritam.

Quæ de hac voce dicta sunt, non parum confirmat usus *Arabum*, apud quos در *dur* vel *dor* est unio, cujus plurale est *dar*. درة *durra* nomen vicis est una margarita, eaque magna. Et جناح الدر *lanx margaritarum*, id est, filum seu linea. Et فرايد الدر *uniones eximii*. Itaque in *Alcamus* الدر definitur اللولوة العظيمة *margarita magna*. Ita *Matth.* 13. *v.* 46. in *Arabica* Paraphrasi, *Et reperit* درة *durra magni pretii*, id est, unionem. Sic in *Alkazuini* loco quem supra citavimus صدف الدر *concha margaritifera*. يتولد منه الدر *Ex ea generatur margarita*. ينعقد درا كبيرا *magnum unionem coagulat*. وهج الشمس يفسد الدر *color Solis margaritam corrumpit*. Item ليقع الشمال علي الدر *Ut cadat Aquilo super margaritam*. يكون الدر كدرا *margarita erit turbida*. Item اذا تم الدر *cum margarita perfecta est*. *Damer* in capite de الجواد qui unus fuit equorum Mahometis, solium *Solomonis* describit مرصعا الدر والياقوت والزبرجد *distinctum margaritis, carbunculis & smaragdis*. *Eutychius* Historiæ part. 1. pag. 306. de Cleopatra: *Omnes mundo suo se ornavit, auro & argento & dar* (seu unionibus) *& carbunculis & smaragdo*. Et part. 2. pag. 85. *Præcepit* من الدر *de uniones, carbunculis, reliquisque gemmis quæ erant in corona* Chakani, *&c.* Et in Poëtis دري *durri* vel *durri*, unionis instar eundem, ensis est & syderis epithetum. Neque est quod quis putet در *dar Arabum* & דורא *dura Chaldæorum* diversa esse vocabula, eo quod in illo secunda geminetur. Nemo enim est qui nesciat in illis linguis permisceri verborum ordines, & deficientia in secunda confundi passim cum geminantibus secundam. Et ad utrumvis referas *Hebræum* דר *dar* parum refert, quamvis ad prius malim. Verum enim est quod diximus, margaritam à rotunditate sic dici. Tamen *Arabes* suum درة *durra* referunt ad verbum در *darra*, quod inter cætera lucere significat. Sed verbum puto ex nomine, non nomen ex verbo factum.

Jam ad *Græcam* versionem me confero, in qua omnes credidere hactenus, etiam ipse Fullerus, quamvis in his rebus oculatus, πίνου λίθου parium lapidem esse pro *Hebræo* דר *dar*, quia in lapidum censu quibus stratum fuit Assueri cœnaculum, utique est tertius locus. *Hebræis* enim verbis על רצפת בהט ושש ורר, *super pavimentum Bahat & ses & dar*, *Græca* è regione sic respondent, ἐπὶ λιθοστρώτου σμαραγδίνου λίθου, καὶ πινίνου, καὶ παρίνου. Sed viros tam perspicaces manifestam in his vocibus metathesin non animadvertisse miror, altas tamen in *Græca* versione frequentissimam. Ibi enim πάριον λίθος non est pro דר *dar*, ut putatur, sed pro antecedente ששׁ *ses*. Nam 1 *Par.* 29. *v.* 2. אבני ששׁ, *lapides ses*, Septuaginta reddunt πάριον πολὺ *parium multum*, aut ut habent Complutenses λίθους παρίους, *lapides parios*. Et *Cant.* 5. *v.* 15. עמודי ששׁ *Columnæ ses*, Aquilæ & *Theodotionis* sunt στύλοι πάριοι. Sed ne longius exempla petantur, in hoc ipso loco in quo versamur, aulæa byssina & carpasina memorat *Græca* versio appensa ἐπὶ στύλοις παρίοις, *super columnas parias* quæ in *Hebræo* sunt עמודי ששׁ, *columnæ ses*. Itaque nullum dubium quin πάριον λίθος sit pro ששׁ. Superest igitur, ut antecedens πίνου λίθος habeatur loco è דר *dar*. Porrò πίνου λίθος est margarita. Margaritæ scilicet λίθος est genus ut πίνου differentia, quia è pinna educitur. Jurisconsultum quidem scio (*d*) margaritam eximere ex gemmarum & lapillorum censu. Et veto non est lapis in terra editus, quomodo gemmæ proprie dictæ. Itaque in his *Gen.* 2. *v.* 12. שם הבדלח ואבן שהם, *Ibi bedolach & lapis soham*, *Bedolach*, id est, margarita, non vocatur lapis ut sequens *soham*, quod jam supra observatum. Tamen nihil obstat quominus margarita vocetur lapis in concha editus, quomodo multos alios certum est in animalibus nasci. Sic in galli jecore nascitur lapis alectorius: In ventriculis hirundinis & lacerti *Chelidonii* & saurites: In oculis hyænę & testudinis hyænius & chelonius: In scile porci & hystricis porcinus & Malacensis: In cerebro draconis draconitas: Et cynædius & synodontites in cerebris piscium cognominum: lyncurius quoque ut multi volunt ex urina lyncis. Si qui igitur margaritam nucleum aut callum aut verrucam, aut officulum appellant, ita appellant ἀναλογίαις propter duritiem similem. Alioqui enim nucleus pomorum aut nucum est proprius; callus & verruca in cute nascuntur; margarita in media conchæ carne. Ita tamen ut ossis vices supplere non possit, cum non eodem modo se habeat in omnibus. In plerisque scilicet concharum omnino nulla, in aliis plures numero procreantur. *Ælianus* in una concha memorat viginti fuisse editas, *Americus* centum & triginta. Proinde ex consensu gentium sub genere lapidum, non nucleorum aut ossium continentur uniones. Ex *Hebræis* saltem *Saadias* & *Aben Ezra* definiunt *lapillos rotundos qui ex aquis edu-*

(*d*) *Cum aurum* 19. *§ Margaritas. &* 18 *§ de aur & arg. leg.*

educentur. Kimchius *lapidem candidum, rotundum, quem perforant, ut ex pluribus lapidibus conſerti fiat torques*. Et *Benjamin*, ubi de conchis margariti feris: *Ex medio illarum* educunt אבנים הללו, *lapides*, *illos* aut אבני הלולו, *lapides lulu*, id eſt, margaritas. Et *Pomarius*: *Lapis eſt albus qui educitur ex ventre piſcis*, &c. quid quod *Chaldæ* margaritas כימי, id eſt, *lapides* ſimpliciter nominant, ut ſcribit idem *Pomarius* poſt auctorem *Baal Aruch*. Hinc in *Thargum* Prov. 3. verſ. 15. & paſſim כימי טבתא, *lapides bonos* legas, pro *peninim* ſeu margaritis. Sic in *Arabe Seraphione* حجر اللولو in Pandectis *hager allulo* ad verbum eſt *lapis margarita*. Quomodo etiam loqui amant *Græcorum* antiquiſſimi. *Theophraſtus* in libro de lapidibus Τῶν σπανιζομένων ἡ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος. Et apud *Athenæum Andrœſthenes*: Ἔστι ἡ ἵππος ἡ καλεῖται ἰνδικὸς βορεζηρὶ, ἐξ ἧς ἡ μαργαρίτης λίθος. Et *Strabo* de *India* lib. 15. Φασὶ δὲ καὶ λιθίαν ἡ χώραν πολυτελῆ κρυσάλλου, καὶ διὰ τοῦτο πανταχοῦ, καθάπερ καὶ μαργαρίταν. Hinc voce compoſita λιθομάργαρον margarita dicitur à *Græcis* recentioribus. *Anonymus* de amoribus *Callimachi* & *Chryſorrhoes*: Ὁ τηλε ἦν ἀπὸ χρυσῆ μετὰ λιθομαργάρου, *Fornix erat ex auro cum margarita lapide*. Addo jam *Romanas* Poetas qui ab hoc loquendi genere non abhorrent. *Horatius* enim *niveos virideſque lapillos* appellat uniones & ſmaragdos libri primi *Satyra* ſecunda. *Ovidius* de *Arte* Amandi libro tertio.

Vos quoque non cavis aures onerate lapillis,
Quos legit in viridi decolor Indus aqua.

Silius Italicus libro duodecimo.

Lucet in aure lapis rubris advectus ab Indis.

Martialis libri quinti *Epigrammate* trigeſimo octavo,

Cui nec lapillos præferat Erythræos.

Seneca in *Hippolyto* verſu 388.

— *nec nivens lapis*
Deducat aures, Indicis donum maris.

Et in *Hercule Oœteo* verſu 661.

Nec gemmiferas detrahit aures
Lapis Eoa *lectus in unda.*

Ex Hiſtoricis etiam ita *Curtius* libro nono de filio *Sophitis*: *Pendebant ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli*, id eſt, margaritæ. Et è naturæ ſcriptoribus *Solinus* & *Iſidorus* in conchis *hoc genus lapidum* reperiri ſcribunt. Quocirca velit nolit Juriſconſultus,

Quem penes arbitrium non eſt, nec norma laquendi,

margarita eſt lapis. Et cur vocetur λίθος πίνινος clarum eſt ex iis quæ de pinna diximus. Quod me fugerat in *Alexandrino* exemplari *Græca* editionis à magno illo Uſſerio publici juris facto, ſic habetur *Eſth.* 1. v. 6. ἔνθι λιθοστρώτοις ζωγραφίαις, καὶ πασιν καὶ πινίνοις λίθοις, *ſuper pavimenta ſmaragdina, & Paria & pinnas lapidis*: vocibus in eo ordine diſpoſitis quem contendo verum eſſe & *Hebræo* conſonum.

Unicus ergo ſupereſt ſcrupulus eximendus, qui ex eo naſcitur quod margaritam numeramus inter lapides pavimento deſtinatos in Aſſueri Regia. Res enim putabitur eſſe ſine exemplo, ut tam pretioſa merx in ſolo ſubſternatur pedibus conculcanda. Niſi *Muſeſius* fabulis credimus in *Apuleio*, qui Pſychen *gemmas & monilia calcaſſe* narrat, in palatio cujus *pavimenta ipſa lapide pretioſo cæſim diminuto in varia picturæ genera diſcriminabantur*. Nam *Romanas* mulieres *calcare margaritas ac per unciones ambulare Plinius* alio ſenſu dicit, quia ſoccu los habebant margaritis interſtinctos. At nihilo eſt abſurdius margaritas ad pavimenti ornatum adhiberi quam ſmaragdos & carbunculos. Quorum illud in *Græca* & Vulgata expreſſum, hoc à *Fullero* affertur, ut à vero non abſimile. Si cui minus hæc probentur, cogitet quantus fuerit Perſarum luxus, quam profuſe divitiæ. Neque ullibi profuſiores legi quam in hoc epulo. Cogitet etiam *Suſarum* Regiam hic deſcribi, quam admirabilem fuiſſe tradunt *Ariſtoteles* & *Apaleius*, ejuſdem adeo tectum & ſeptum exterius auro, argento, electro atque ebore fulſiſſe. Sed ipſos audire melius. Ita igitur *Ariſtoteles* in libro de Mundo, de Perſarum Imperatore: Ἵδρυτο ἐν Σούσοις ἡ Ἑκβατάνοις πάντοθεν ἀφατος, θαυμαστὸν ὑπῆρχον βασίλειον εἶναι, καὶ περίβολοι χρυσῷ καὶ ἠλέκτρῳ καὶ ἐλέφαντι ἀσπάτοντο. Quæ verba ſic *Apuleius* περιφραστικῶς ſuo more diducit: *Cum apud Suſam & Ecbatanas ut in ſano quodam ſacratus, nullis temerè mortalium moris (malim oris) ſua panderet, ſed circum ſeptus admirabili regia, cujus tecta fulgerent eboris nive, urgens luce, flammis ex auro, vel electro claritate*. Sic apud *Polybium* libro quinto in *Ecbatanorum* Regia trabes, lacunaria & columnæ in porticibus & peritylis, laminis partim argenteis, partim aureis erant circumamictæ. Omnes item tegulæ fuere argenteæ. Quò pertinet quod in *Æſchyli Perſis* Atoſſa (Reginam *Eſther* nonnulli intelligunt, quæ prius *Adaſſa* dicta *Eſth.* 2. v. 7.) Atoſſa, inquam, jactitat χρυσοστόλους δόμους (id eſt) πολυχρύσους (ut in *Dione* explicatur Orat. 2. de Regno) atque extrinſecus etiam multo auro fulgentes. Quantò igitur credibilius eſt atrium interius gemmis & margaritis fuiſſe conſpicuum? Maximè ſi verum eſt quod ſcribit *Andrœſthenes* margaritarum annonam apud *Perſas* non fuiſſe cariorem quam auri? Neque deſunt in Hiſtoriis ſimilis luxûs exempla. Ut ab Indis incipiamus in *Romanos* deſituri; in *Apollonio Philoſtrati* libri ſecundi capite undecimo deſcribitur templum Solis in *India*, in quo τὸ δὲ ἔδαφος ἄνωθεν μαργαρίτιδι ζώγραφται συμβολικὸν τρόπον ᾧ βάθρα πάντα ἐς τὰ ἱερὰ χρώνται, *ipſum pavimentum margaritis eſt ſtratum Symbolicâ ratione, quâ* (ibi) *in templis utuntur omnes barbari*. *Belo* Regia *Babylone* auro tecta & ſtrata fuit. *Feſtus Avienus* in deſcriptione orbis, ubi de *Babylone*.

— *ſtat maxima belli* (lege *Bels*)
Aula quoque argento, domus Indo *demte* niteſcit,
Aurum tecta operit, ſola lato contegit aurum.

Apud *Sabæos* & *Gerrhæos*, etiam in privatis ædibus θυρώματα, καὶ τοίχοι, καὶ ἐροφαὶ δὲ ἐλέφαντος, καὶ χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λιθοκολλήτου τυγχάνει διαπεποικιλμένα, *fores, & parietes, & tecta ex ebore, auro, argento, gemmiſque intexta, & agglutinata erant diſtincta*. Ita *Artemidorus* apud *Strabonem* libro decimo ſexto. Neque diſſimilia legas in *Agatharchide* & *Diodoro*. Et *Plinius* libri trigeſimi ſeptimi capite quinto, *Juba eſt auctor*, ſmaragdum, *quem* cholam *vocant*, in Arabia *adificiorum ornamentis includi*. Apud *Eutychium* pag. ſexageſima قارون *Karon* (diebus *Regis Arabum*, ut volunt) longe opulentiſſimus وعمل سبك الذهب منه لبنا وبنا مدينة اوقنيين بلبن الذهب *lateribus ex auro fuſis, ex iis extruxit urbem* Ukimin. In *Colchide Ebuſopis Colchorum* Regis *aurea camera & argentea trabes narrantur, & columna, atque paraſtatæ*. Plinius libri trigeſimi tertii capite tertio, *Roma Pompeium* habuit *muſeum ex margaritis*. Et *Nero, cubicula ſtatoria unionibus conſtruebat*, ut tradit idem libri trigeſimi ſeptimi capite ſecundo. *Seneca Romanorum* in balneis luxum ſuggillans *Epiſtolâ* octogeſimâ ſextâ, *Eo deliciarum*, inquit, *proventimus, ut niſi gemmas calcare nolimus*. *Martialis* ſic de area domûs in qua natus eſt *Domitianus*, libri noni *Epigrammate* vigeſimo primo,

Hæc quæ tota patet, regiturque & marmore & auro
Infantis Domus confeſſa terra fuit.

In *Lampridio Heliogabalus* à ſacerdotibus *Syris* monitus biothanatum ſe futurum, *fecerat altiſſimum turrim, ſubſtratis aureis gemmatiſque ante tabulis; ex qua ſe præcipitaret, dicens etiam mortem ſuam pretioſam eſſe debere*. Sed & ideò *ſcobe auri porticum ſtravit*

stravit & argenti, dolens quod non posset & electri, idque frequenter, quacunque secum iter pedibus usque ad equum vel carpentum, ut sit laedae de auroſa arena. Sic *Herodianus* libro quinto cum *Heliogabalus* Dei ſui tenſam duceret retrò ambulans, *ne impingeret laberetur que ignarus quo tenderet*, γῆν ἐ χνοῖζέσα παμπληθὲς ὑπεστρῶτο, *auroſa terra multa ſubſtrata eſt.* Ad quem morem alludens *Syneſius* ad *Arcadium* in oratione de Regno ferè mediâ: ὑμῖν δὲ, ait, ἀδὶ τάδαφὸς ἐσα ἀνεκτὸ, οὐδ' ἂν ἐμετρηπατίζοτε κατὰ φύσιν ἐχόμεν τῇ γῇ· ἀλλὰ δεῖ τὴν χρυσῆν ἐπιφορὲν, ἣν ἐκ τῶν πέραν ἐπάγομεν ὑμῖν ἀνῆσαι τε καὶ ἐπιδεῖξαι διαμοιζοι, *Vobis neque pavimentum eſt tolerabile, neque in nudo ſolo ambulatis: ſed auroſa arena inferenda eſt, quam ex ulterioribus terris vehicula vobis & actuariæ naves advehunt.* Auroſa terra, vel arena dicitur, quæ ex auri fodinis ſumpta eſt, & admixta habet multi auri ramenta. Hiſpaniæ amnes hujuſmodi arenam volvere, auctor eſt *Strabo* libro tertio. Jam ad inferiora ſæcula ſi libet deſcendere, occurrent in ſacris ædibus à *Baſilio Macedone Conſtantinopoli* extructis, columnæ, parietes, gradus, ipſaque etiam pavimenta auro, argento, gemmis, & margaritis diſtincta & exornata. Quod in hujus *Baſilii* vita ab *Allatio* editâ non ſemel tradit ſucceſſorum unus *Conſtantinus Porphyrogenneta.* Sic pag. 143. & 144. templum ornatum deſcribit, καὶ χρυσῷ καὶ λίθοις τιμίοις καὶ μαργάροις κατασκευάσματα καὶ κατασκευάσεσι, *Aedyta templi, auro & argento & lapidibus pretioſis & margaritis variata & diuita ſunt.* Item, cancelli qui altaria ſecludunt ab iis quæ extra ſunt, & quæ ſurſum ſunt ſuperliminaria &c. & interiora ſedilia, & gradus qui ante illa ſunt, & ſacræ menſæ ἐξ ἀργύρου πάντα πεποικιλμένον ἔχοντος ἐ χρυσίου, καὶ λίθων τιμίων καὶ μαργαρίτων ἐμφερεῖ πολυτελῶν τὴν ζωγραφίαν καὶ σύνθεσιν ἔχοντα, *omnia ex argento cui ſuperfuſum aurum, & gemmis margaritis pretioſiſſimis diſtincta, compoſitionem, & conſtructionem habent.* Et pag. 149. Τὸ μὲν γὰρ ἔδαφος ἅπαν ἐξ ἀργύρου ζωγραφίᾳ, &c. κατασκευάσας, οἱ δὲ ἐκ δαλίων καὶ ἐξ ὑακίνθων τοῖχοι ἀργυροῖ ἀφθονοι καὶ αὐτοὶ ἐπικείμενοι ἔχοντες ὑπερθιεμένον χρυσῷ, καὶ τιμίοις πεποικιλμένοι λίθοις, καὶ μαργάροις λαμπρύνονται, *Nam pavimentum omne ex argento malleo ductile,* &c. *conſectum eſt. Dextraque & laeva parietes multo argento obductiſunt, auro, lapidibus pretioſis, & margaritarum ſplendore diſtincto.* Tamen ille *Baſilius* præ *Aſſuero* regulus fuit. Itaque in *Plauti Bacchidibus*, *Chryſalus* ſervus à domino interrogatus, an dives ſit *Diana Epheſia* ſacerdos *Theotimus*, ita reſpondet:

— Etiam rogas
Qui ſuccus habeat auro ſuppactum ſolum?

Vulgatæ locum *Prov.* 25. *v.* 12. *inauris aurea & margaritum fulgens* &c. conſultò præterivimus, quia *Hebræa* חלי כתם, quibus *Latina* reſpondent *margaritum fulgens*, plane aliud ſonant, nempe ornamentum auri. *Rabbi Selomo* in *Cant.* 7. *v.* 1. & *Oſ.* 2. *v.* 13. rectè monet vocem eſſe *Arabum*, apud quos حلى *chali* proprie eſt mundus muliebris. Sic apud *Eutychium*, ubi de vitulo aureo, pag. 106. أخذوا حلي نسائهم فسبكوه فخرج لهم راس عجل *ceperunt mundum mulierum ſuarum, ex quo fuſo prodiit iis caput vituli.* Et in *Arabico* Paraphraſi 1 *Reg.* 3. *v.* 3. eò pertinet حلي الذهب *ornatus auri.* Ut de muliere dicitur *Oſ.* 2. *v.* 13. *Exornavit ſe inauribus ſuis* וחליתו, & reliquo *mundo ſuo.* Tamen ſæpe latiùs ſumitur, & in viros etiam quadrat. Ut cùm de Nigritis dicitur Geographi *Nub.* Clim. pag. 1. part. 1. وحليهم النحاس الحمر والنظم من الزجاج *Et ornatus eorum aurichalcum, & grana, & mure-*

nula vitrea. Et capite ſequenti de Rege *Abmalebo*, وله حلية حسنة *ornamenta habet pulcherrima.* Quale eſt, quod *Eutychio* pag. 205. Rex *Achab*, *Joſaphato* Regi dixit حليتك غير *mutа ornatum tuum.* A Singulari חלי Plurale fit חלאים *Cant.* 7. *v.* 1. *Jod* & *Aleph* permutatis, ut in צבי & צבאים ex פתי & פתאים ex. Et חלאים ibi dicuntur eſſe *opus manuum artificis*, non cujuivis, ſed aurifabri, cujus eſt monilia, torques, annulos, & minuta hujuſmodi, quæ ad muliebrem mundum pertinent, fabricare & concinnare. Quin apud *Arabes* حلي verbum eſt muliebrem his nugis exornare, & in quinta تحلي ſic exornari. Interim ut *Hieronymus* חלי, *margaritum* hic reddit, ita *Oſ.* 2. *v.* 13. וחליתו, *Chaldæus & Syrus* margaritas interpretantur. Et vox eadem aliis eſt *ζιννοις*, quod ut *monile* videtur à pinna, vel pina factum: Aliis σάρδιον, aliis *ſmaragdus*, aliis ὁμοίωμα, καθόρμιον, *dupondius*, *monile*, *torques*, *collare*, aliis *gemma* in genere. Itaque ne fluctuarent amplius Interpretes, illius ex *Arabiſmo* veram ſignificationem aperire viſum eſt.

Addam pro corollario paſſim in Scripturis ſapientiam margaritis aut conferri, aut præferri, ut *Job.* 28. *v.* 18. *Prov.* 3. *v.* 15. & 8. *v.* 11. & 20. *v.* 15. Sed imprimis Evangelii doctrinam his *Chriſti* verbis *Matth.* 13. *v.* 45. 46. *Simile eſt regnum cœlorum negotiatori quærenti pulchras margaritas*, &c. Regnum colorum, id eſt, Evangelii doctrina ab Apoſtolis mox ubique diſſeminanda. Paſſim enim hæc doctrina vocatur regnum Dei, ut *Matth.* 3. *v.* 2. *In propinquo eſt regnum cœlorum*, id eſt, tempus quo gentibus prædicabitur Evangelium. Et *Matth.* 11. *v.* 11. de *Johanne Baptiſta*, *Qui eſt minimus in regno cœlorum, major eſt eo.* In regno cœlorum, id eſt, inter eos quibus Evangelium prædicandi munus incumbet. Et *Matth.* 21. *v.* 43. *Auferetur à vobis regnum Dei, & detur populo qui ferat ejus fructus.* Quod impletum *Actor.* 13. *v.* 46. cum *Judæis* dicunt *Paulus* & *Barnabas*, *Vobis neceſſe fuit primum exponi ſermonem Dei: poſtquam autem illum repellitis*, &c. *nos convertimur ad Gentes.* Hoc ergo Dei regnum, id eſt, Evangelii doctrina, cum margarita conferitur non immeritò. 1. Nam ſi margaritæ nobis è remotis locis, & ex ultimo oriente afferuntur, hanc doctrinam è cœlis attulit qui vocatur Oriens ex alto *Luc.* 1. *v.* 78. ἀνατολὴ ἐξ ὕψους. 2. Si candor in margaritis magni fit, hic nobis offertur calculus candidus *Apoc.* 2. *v.* 17. per quem etſi fuerint peccata noſtra ut coccinum, tanquam nix dealbabuntur, *Eſa.* 1. *v.* 18. 3. Aut ſi levor in iis placet, quodque ad amuſſim rotundæ ſunt, nec quidquam habent inæquale, Evangelii gratiâ nihil eſt æqualius, cum omnes ex æquo admittat. *Non enim eſt* Judæus, *neque* Græcus, &c. *Omnes enim vos unum eſtis in* Chriſto Jeſu, *Gal.* 3. *v.* 28. 4. Aut ſi in margaritis requiritur firmitas & ſolliditas, quid firmius & ſolidius eſt Dei promiſſis, *quæ in* Chriſto *ſunt etiam &* Amen, 2 *Cor.* 1. *v.* 20. Cœlum & terra tranſibunt, ſed non tranſibunt verba ejus, *Marc.* 13. *v.* 31. 5. Aut ſi ſint in pretio propter vires abditas, *Evangelium eſt Dei virtus ad ſalutem omni credenti* Rom. 1. 16. Et ab antiqui ſerpentis morſu nos ſanat; nec ſolum ægros ſublevat, ſed & mortuos ſuſcitat. *Venit enim hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem filii Dei, & qui audierint, vivent*, Joh. 5. *v.* 25. 6. Splendoris quoque & ornatûs ratione quæruntur uniones, ac proinde appenduntur auribus, collo & brachio ligantur. Sed & mandata ſua Deus collo jubet alligari Prov. 3. *v.* 3. Nec quidquam

quam auribus tam decorum eſt, quam ejus verbum audire, aut manibus quam illud exequi. *Lolita Paulina* ſmaragdis margaritiſque operta fuiſſe legitur alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpiris, auribus, collo, manibus, digitiſque, ſummâ quadringenties feſtertiûm, id eſt, aurei millionis æſtimatis. Iis tamen conferenda non fuit, qui bonorum operum luce reliquis hominibus præluceant *Matth.* 5. *v.* 15. & in medio nationis pravæ & perverſæ ſplendent, ut luminaria in mundo *Phil.* 2. *v.* 15. Proinde *Paulus* 1 Tim. 2. *v.* 9. vult, ut mulieres modeſtiâ & verecundiâ ſe ornent, non cincinnis, aut auro, & margaritis. Et *Petrus* 1 Petr. 3. *v.* 3. pro ornatu externo in nodis capillorum, & circumpoſito auro, & veſtimentorum amictus ſit occultus cordis homo, ſitus in incorruptione lenis ac quieti ſpiritûs, qui coram Deo pretioſus eſt. 7. Pretium quod attinet, etſi, auctore *Plinio*, principium, culmenque omnium rerum pretii margaritæ teneant, tamen Dei ſapientiam meritò dicit *Solomon* pretioſiorem eſſe margaritis, & omnia deſiderabilia ei non poſſe æquari, *Prov.* 3. *v.* 15. His enim fratrem non redimet quiſquam *Pſal.* 49. *v.* 8. Neque caducis rebus, ut argento & auro, redempti eſtis, ſed pretioſo Chriſti ſanguine, 1 *Pet.* 1. *v.* 18. Tamen, ut margaritarum pretium latet barbaros, qui rem tantillam nurantur à nobis tanti fieri: ita Evangelium noſtrum iis, qui pereunt, tectum eſt, quorum mentes excæcavit Deus hujus ſæculi, ne fulgeat illis lumen Evangelii gloriæ Chriſti 2 *Cor.* 4. *v.* 4. Ac proinde cavendum ne margaritas noſtras coram porcis projiciamus, qui non ſolum eas conculcant pedibus, ſed & converſi nos dilacerant *Matth.* 7. *v.* 6. Sed in capite de porcis locus iſte jam eſt explicatus.

CAPUT NONUM.

Multa ex *Hebræorum* monumentis de חלזון *chilzon*, id eſt, cochlea purpuraria. Alia quædam obiter.

In Jonathane *Deut.* 33. *v.* 19. טריתא taritha, *non eſt thunnus, nec piſciculus ſaltus, ſed quivis piſcis, dum eſt recens.* Et חלזונא chilzona, *cochlea purpuraria. Utraque vox* Arabica. *At* חלזון, *oculi morbus*, Levit. 21. *v.* 20. *eſt* Græcè χάλαζα, *vel* χαλάζιον. Arabs *Cebetis Interpres notatus.* חלזון *etiam quævis cochlea. Purpuraria cochlea terreſtri ſimillima.* שפון *non eſſe conchylium, ut volunt. Purpura in petris, & in arena. Tria ex littore beneficia* Zabulonitis. 1. *purpura.* 2. *piſces edules.* 3. *vitrum ex arena* Beli fluvii *confiatum.* Plinius & Iſidorus emendati. Τολὶς, & ζελ, *ex* Hebræis חול, *vel ex* חולסית. 2 Reg. 25. *v.* 12. כורמים *vinitores dicti, qui balſamum colligunt,* & יונבים *qui piſcantur purpuram, & quorſum. Vineæ Engadi* Cant. 2. 14. *id eſt, balſameta. Balſami arbor, vitis ſimilis. Cur purpurarii vocentur* יונבים, *vel* יוקבים. *Purpurarum* Judææ *littus à* Tyri *ſcalis uſque ad* Chaipham. *Utrumque ſitus.* Benjamin *emendatus. Præcipua purpura ubertas circa* Chaipham *ad* Carmeli *radices. Inde* Chaipha *olim* Porphyria, & כרמל carmel, Hebraicè *purpura. Laus terræ* Chanaan, *Gen.* 43. *v.* 11. *in quibus ſita: purpura, vino, balſamo, myrrha, olivis. Vinum* Sorek, Tralliano Aſcalonite. *Olivæ* אנורי *dictæ. Locus* Bereſith Rabba *emendatus. Veſtes* Iſraëlitarum *in deſerto cum ipſis crevuſſe, ut concham* חלזון chilzon, *quod ex* Ariſtotele *explicatur. Purpuram contundi, quamprimum capta eſt, ne flarem evomat. De locis* Ariſtotelis & Plinii *conjectura.* Πεφύκασι & ἐνίστε & *quid ſit* Homero. *Purpura tres partes. Superior* τριχᾶ, *media* μίκων, *ima* ὑπόμυσις. *Flos purpuræ inter primam & mediam. Color, qui ex illo fit,* Hebraïs תכלת thecheleth. Chaldæis תכלא thichla, *vel* thachla. *Color ille qua arte fiat ex* Maimonide, *in quo notatur craſſum* ο φύλμα.

Deut. 33. *v.* 19. in Paraphraſi *Jonathanis*, de *Zabulonitis* dicitur ארום על כפר יפא רבא שרן ויתפרנקון מן טריתא וחלזונא יאחדון יצבעון כאדמידה תיכלא לחוטי גוליתהון *Qui habitant ad littus maris Magni* (ſeu Mediterranei) & *undelicias habebunt* taritha: & chilzona *capient, cum ſanguine hyacinthum tingent ad fila veſtium ſuarum.* In his verbis Magiſtri quærunt, quid ſint *taritha* & *chilzona.* Et de utroque multa nugantur. Sunt quibus טריתא *taritha*, eſt quilibet piſcis magnus. Alii *thunnum* definiunt, aut *thunni fruſtum.* Ita *David* de *Pomis* in *Lexico*, & *R. Selomo* in tractatum *Beracoth* cap. 6. fol. 44. a. ubi agitur de quadam urbe *Jamnes* Regis, ex qua ſingulis hebdomadibus afferebantur ששים רבוא ספלי טריית לקוצני תאנים *ſexagies myriades ſimpulorum* tarith *ut qui ficus putabant.* Sed in *Avoda zara* cap. 2. fol. 35. b. ubi vetatur eſus טריית טרופא *taritb teropha*, id eſt, *& taritb*, quæ ab homine *Ethnico* diſcerpta eſt, in *Gloſſa taritb* definitur מין דגים קטנים מלוחים *ſpecies piſciculorum qui ſale conditi ſunt.* Sic in *Aruch*, voce ספל piſcis *taritb*, eſt המלוח, *ſalſus.* At mihi piſcis recens cujuſcunque generis. Quia طري *tarie*, verbum *Arabicè* recentem eſſe ſonat. Et *Avicenna* paſſim *butyrum recens eſt* سمن طري *ovum recens* بيض طري, *bdellium recens* مقل طري, & ita de reliquis. Nulla vox eſt frequentior. Quidni igitur pari ratione سمك طري dicatur piſcis recens ex mari allatus, Gallis *marée fraîche?* Proinde *Jonathan* ויתפרנקון מן טריתא *Illis in deliciis erit* taritha. Recte, ſi piſces recens captos intelligas: li enim palato maximè placent, non item ſale conditi. Indidem apparet *thunnum* non ſignificari, neque certam piſcis ſpeciem, quia in piſcoſo littore, quale *Zabulonitarum* fuit, non *thunnus* ſolus, aut quivis alius piſcis, ſed piſces in genere illis fuerunt in deliciis. Nempe habitabant circa *Carmelum* & *Ptolemaidem*, nec procul à *Tyro* & *Sidone*, quam *à piſcium ubertate* dici *Juſtinus* verè obſervat (a). Proinde *Tyrus* piſces venales *Jeroſolymam* deferebant, *Nehem.* 13. *v.* 16. & vendebant ad portam piſcium, de qua *Nehem.* 3. *v.* 3. & 12. *v.* 39. & *Soph.* 1. *v.* 10. (a) *Lib.* 18.

At, ſi quid eſſet טריית *taruh*, ſine piaculo potuit ignorari, quis non miretur eoſdem neſciviſſe quid ſit חלזונא *chilzona?* cum tam diſerte ſcribit *Jonathan* ex ejus ſanguine tingi תיכלא *thechla*, id eſt, hyacinthum, purpuræ genus. Unde plane ſequitur *chilzona* concham eſſe, ex qua purpura elicitur, (quæ & ipſa dicitur purpura) aut conchylium ſaltem, aut muricem, concharum genera purpuræ non abſimilia. Tamen alii magnum piſcem, alii bombycem, alii vermem intelligunt. Et חלזון *chilzon*, in *Aruch* ſic deſcribitur גופו דומה לים ובריתא דומה לדג ועולה אחד לשבעים שנה ובדמה צובעים תכלת לפיכך דמיו יקרים *Corpus ejus* (malim גונו *color ejus*) *maris ſimile* (id eſt, cæruleum.) *Et ſtructura corporis piſci ſimilis eſt, & unus ſolum in terram aſcendit ſingulis ſeptuaginta annis, ex cujus ſanguine tingunt hyacinthum. Proinde id eſt magni pretii. Rabbi Selomo*

mo ſcribit in *Exod.* 25.4. coloris eſſe ירוק, *viridis.* Et in *Levit.* 21. 20. eodem nomine à *Talmudicis* vocari albuginem, quæ pupillæ obducitur propter ſimilitudinem. Nugæ nugaciſſimæ. Nam morbus in oculo, qui *Levit.* 21.20. à *Moſe* vocatur תבלל, & à *Paraphraſtis* & *Talmudicis* חילזן *chiliz*, & חלזון *chalazon*, eſt *Græcorum* χάλαζα, vel χαλάζιον, quod *Ægineta* definit *ἄγαν ὑγρὸ σύστασιν κατὰ τὸ βλέφαρον, concretionem lenis* aut *albi humoris in palpebra.* Et *Galenus* in definitionibus καὶ φλὲψ ἐνίοτε ἢ βλεφαρὶ ἐκφύματα γίγνεται, ὁμοῖα τῇ χαλάζῃ, *rotunda quadam tubercula in interiori parte palpebræ impreſſa, grandini ſimilia.* Et *Celſus* libro ſeptimo, *vitium in palpebris, quod digito mobile huc vel illuc impellitur, non diſſimile illis quæ χαλάζια vocant.* Et *Ætius* tetrab. 2. Serm. 3. cap. 81. grandine affici dicit palpebras, *cum everſis ipſis rotunda quædam eminentia pellucida grandini ſimiles apparent, ex quibus diffluus humor educitur averum albugini ſimilis.* At חלזון *chilzon*, vel *challazon* potius pro conchæ ſpecie, vox eſt merè *Arabica*, qua cochlea ſignificatur, vel terreſtris, vel aquatica. Vox extat in *Avicenna* lib. 2. cap. صدف ſeu de oſtrea: In *Damire* capite حلزون *chalazon*, quomodo limacem vocat. In *Arabico Dioſcoride*, ubi العلزون البري eſt cochlea terreſtris: *Græcè* κοχλίας χερσαίας. In *Abenbitare*, qui ſic explicat, quid ſit in *Galeno* cochlea, *ſimplicium* libri undecimi capite trigeſimo tertio, العيوان المسمي فوحلياس وهو جنس ما من اجناس العلزون *Animal quod vocatur* (Græcè) κοχλίας, *& eſt genus quoddam è chalazon.* In *Paraphraſt* tabulæ *Cebetis*, ubi *Græca*, πανταχῇ γὰρ ἔξω αὐτῷ ἀφράκτων, ὅπως τὸ κοιλαίνον ἄντρον ἔχοντι, *undiquaque eſt ut tuta, ut qui corycium antrum tenet*, *Arabicè* ſic redduntur وهو محروس من جميع جوانبه بمنزل العلزون الذي يطبق به الصدف الذي يجعنه *Munitus eſt ab omni parte, ad inſtar chalazon* (ſeu cochleæ) *quam circumdat concha qua protegit eam. Arabs* ſcilicet interpreti ignotum erat *Corycium* antrum. Putavit igitur aliud ſignificari, nempe τὰς κοιλίας, vel τὰ κοιλώματα, quæ in conchis ſuis tanquam in antro latent. Κωρύκιος, à *Macedonibus* vocari τὰς τραχείας ἀγκύρας *aſperas conchas*, ex *Hegeſandro* docet *Athenæus* libro tertio. Et *Plinius* libri trigeſimi ſecundi capite ſeptimo. *Muricum genera ſunt quæ vocant* Græci *colycia, alia coryeia.* Ex his patet, *Arabibus* حلزون *chalazon*, id eſſe; quod diximus, nempe cochleam in genere. Neque aliud חלזון *chilzon* priſcis *Hebræis* & חלזונא *chilzana Chaldæis.* Quandoque enim pro terreſtri cochlea ſeu limace ſumi videas. Ut *Deut.* 18. 42. כל אילנכון ופירי ארעיכון ישיצי חלזונא *Omnes arbores veſtras & fructus terræ veſtræ perdet chilzona*, id eſt, limax. Quod ſequutus *Pomarius* חלזון *chilzon*, terreſtrem ſcilicet, definit תולעת שחור שאוכל העשבים והאילנות *vermem nigrum qui herbas & arbores depaſcitur.* Et in tractatu *Sanhedrin.* fol. 91. a. עלה להר וראה שהיום אין כו אלא חלזון אחת למהר ירדו נשמים ותמלא כלו חלזונות *Aſcende in montem, & videbis in eo hodie non eſſe, niſi unum chilzon* (ſeu limacem.) *At cras ſi pluvia ingruant, limacibus complebitur*

mons univerſus. Rurſus quandoque uſurpatur pro cochlea marina, & ſpecialim pro purpura ſeu conchylio. Ut in loco, quem citavimus ex *Jonathanis Paraphraſi*, Deut. 33.19. Quomodo etiam ab *Arabibus* ulurpari docet, quod *Eutychius*, *Patriarcha Alexandrinus* (à præſtantiſſimo viro *Edvardo Pococko* anno præterito editus) primam purpuræ inventionem eani tribuens, non quidem *Herculi*, juxta receptam fabulam, ſed paſtoris cujuſdam, dum *Tyri* regnaret *Hiram*, hæc verba habet, فاصاب الكلب حلزونه تمشي علي الشط لونها كلون البرفير فاكلها فامتلا فمه من دم الحلزونه *Et reperit canis chalazonam purpurei coloris, in littore reptantem, & eam edit, & os ejus impletum ſanguine chalazona.* Et infra de *Hiramo* infectoribus. فخرج الصباغون الي شط البحر فطلبوا الحلزونه فاصادوها فصبغوا له البرفير *Et* (*Hiramo* Regis) *infectores ad littus maris exierunt & quæſierunt halazonam* (id eſt, cochleam purpurariam) *& repererunt eam, & tinxerunt ei purpuram.* Hæc ille pagina 174. Nec mirum utramque cochleam, terreſtrem, inquam, & marinam, ſub communi nomine contineri, cum una alteri ſit ſimillima. Quod his verbis teſtatur *Bellonius*, qui purpurarias cochleas adhuc vivas ſæpe viderat: *Ejus concha cochleam terreſtrem penitus referret, niſi elevata eſſet, & eandem ad latus, qua linguam exeru, haberet. Cornua limacum more attollit, atque eodem paſto ſerpit, uſdemque cornibus iter ſibi prætendit.* Partim ex *Jonathane* expreſſa ſunt hæc *Talmudicorum* in *Megillath Eſther* cap. 1. fol. 6. a. אמר זבולון לפני הק ברה רבונו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות לאחיי נתת ארצות ולי נתת ימים ונהרות אמר לו בולן צריכין לך על ידי חלזון שנאמר ושפוני טמוני חול תני רב יוסף ספוני זה חלזון טמוני זו טרית חול וזו זכוכית לבנה, *Dixit Zabulon Deo ſanctæ & benedicto: Domine mundi, fratribus meis dediſti agros & vineas: At mihi dediſti montes & colles. Fratribus meis dediſti terras: At mihi maria & amnes. Cui reſpondit Deus: Omnes fratres tui te egebunt propter chilzon* (ſeu cochleam purpurariam) *Dicitur enim* (de Zabulonitis) Deut. 33. 19. *Theſauri abſconditi arenæ* (ſupple *eorum erunt.*) *Docuit autem* Rabbi Joſeph *voce* שפוני, id eſt, theſauri, *intelligo* חלזון *chilzon* (ſeu purpuram) *voce* טמוני, id eſt, abſconditi, טרית *tarith*, (ſeu piſces recentes) *& voce* חול *chol*, ſeu arenæ, וזכוכית לבנה, *vitrum album.* Proinde in *Lexicis*, *Talmudicis*, aut *Chaldaicis* ferè quotquot ſunt, ספון, vel שפון, habetur pro piſce, ex cujus ſanguine ſit purpura vel hyacinthus. Abſurde, cum שפון purpuram, aut conchilium non magis ſignificet quam טמון piſces recentes, aut חול vitrum. Tantum qua ex littorali arena, quæ alioqui ſolet eſſe ſterilis & infœcunda, magnas opes *Zabulonius* acceſſuras promittit *Moſes*, idque his tribus vocibus שפוני טמוני חול *theſauri abſcondiui arenæ*, *Talmudici* totidem beneficia enumerant quæ illis inde provenerint. Primò חלזון purpuram, ſeu conchylium, ex cujus ſucco lanas in veſtium uſum imbuerint. Purpuræ enim, quamvis in petris frequentius, tamen etiam in arena proveniunt. *Oppianus Halieuticon* libri primi verſu 314.

Πολλὰ μὲν ἐν πέτρῃσι, τὰ δ' ἐν ψαμάθοισι πέφανται,
Νηρῖται, σπίλῳσι τε γίγνοι, καὶ παρέρωσι κέντρα,

Multa quidem cochlearum genera in petris, alia autem in arenis pascuntur, muricis, stromborumque genus, & ysaparpura. Secundò טרית *taruth*, pisces, quos quotidiè recentes in arenario suo littore piscati sint in gulæ & ciborum delicias. 3. Denique זכוכית לבנרת, *vitrum album*, id est, clarum & perspicuum, ex quo specula conflaverint, & vasa omnis generis, quæ ne nucis quidem cederent, nisi materia esset fragilis. Neque id à *Jonathane* omissum in loco jam citato; Ibi eam, post piscium & purpurariæ conchæ mentionem, sequitur ומן חלא ספיקין אספקלרין ומני זגוניתא, *Et ex arena specula educunt, & vasa vitrea.* Nempe in *Zabulonitarum* finibus ad secundum à *Ptolemaide* stadium erat *Belus* fluvius, ex cujus arenis vitrum conflatur. *Tacitus Historiæ* libro quinto, Belus *amnis* Judaico *mari illabitur, circa cujus os concreta arena admixto nitro in vitrum excoquuntur. Modicum id litus, sed egerentibus inexhaustum. Plinius* libri quinti capite decimo nono, Rivus Pagida, *sive* Belus, *vitri ferendæ arenas parvo littoris tractu fundit.* Et libri trigesimi sexti capite 26. *Quingentorum est passuum hoc amplius littoris spatium. Idque tantum per multa secula gignendo fuit vitro. Fama est appulsa nave mercatorum nitri, cum sparsi per litus epulas pararent, nec esset cortinis attollendis lapidum occasio, glebas nitri è nave subdidisse. Quibus accensis permixta arena littoris, transfluentes nobilis liquoris fluxisse rivos, & hanc fuisse originem vitri. Josephus* de bello *Judaico* libri secundi capite nono, Ἀναδίδωζι δὲ τὴν ἁλυκὴν ψάμμον, ἣν ὕστερ ἰκμάσασα πόλλα πλοῖα προσῄτησε, πάλιν ἀναπλήσασα τὸ χωλὸν κατεζωρίσασα μὴν ὕστερος ἐδείκνυε τότε τῷ ἀνίμῳ εἰς αὐτὸ, τὴν ἐξωθοῦσα ἀφρῶδη ψάμμον, ἣ δὴ μετὰθὺν πᾶσαν ἐυθὺς μεταβάλλοντι εἰς ὕαλον. Obiter moneo, pro *quingentorum passuum, Isidorum* ex *Plinio* habere *quinquagintorum passuum*, *Isidorum* ex *Plinio* habere *quinquagintorum passuum*, (a) quorum utrumque mendosum. Scribendum enim *quinquaginta passuum*. Ut illis cum *Josepho* convenit, qui locum definit ἐκατοντάπηχυν centorum cubitorum, id est, *passuum quinquaginta*, si singulis passibus duos cubitos assignes, quæ minima est mensura passûs. Hæc arena *Græce* ὑαλὶς dicta est, ut *Hebræe* חול *hol*, unde vitrum ὕαλος. *Theophrastus* in libro de lapidibus, Ἔτι δὲ καὶ ὁ ὕαλος ἐν τῇ ὑαλίδι, εἰς ταὐτὸ φύζει, καὶ ἔνιοι πυκνοῦσι χύσιν. *Si etiam vitrum ex hyelside coagulat, ut quidam asserunt, etiam ipsa ex densatione fit.* Vel ὕαλος est חולסית *hulsith*, quomodo *Hebræi* vocant solum hujusmodi arenæ ferax. *Aruch*, חולסית קרקע שעפרו חול שכוציאין ממני זכוכית מצוירת, Hulsith, *solum, cujus pulvis arena est, ex cujus fundo vitrum educitur.* Hæc de loco *Deuteronomii.*

(a) *Isid. Org. l. 16. cap. 15.*

Ecce alium ex 2 *Reg.* 25. 12. quem ad purpuram referunt *Talmudici* pari acumine, quo priorem. Ibi *Nabuchodonozors* præfectus *Nabuzardan*, reliquis *Israelitarum* in captivitatem deportatis, solum tenuissimos in *Judæa* reliquisse legitur כורמים ויונבים *in vinitores & agricolas.* Quibus proinde dedit כרמים ונבים *vineæ & agros*, quos excolerent, ut habetur *Jerem.* 39. 10. Quæ cum clara & obvia sint, tamen libuit magistris per כורמים seu *vinitores* eos intelligere qui ballamum legebant, & per יונבים seu *agricolas* purpuræ piscatores. Ita docent *Talmudici* in tractatu de *Sabbatho* cap. 2. fol. 26. a. כורמים תני רב יוסף אלו מלקטין אפרסמון מעין נדי ושך רמתא יונבים אלו צידים חלזון ממולות שלך צור ועד חיפה *Vinitores, dixit* Rabbi Joseph *illos esse qui balsamum colligunt ab* Engadi *usque* Ramatha. *Et agricolas eos qui piscantur* chilzon (seu purpuram) *à* Tyri *scalis usque* Chaipham. Neque obscurum est, cur vinitorum nomine balsami cultores intelligant circa *Engadi.* Cum prope *Engadi* (*Josepho Engadde*) balsameta fuisse constet. *Josephus Antiquitatum* libri noni capite primo, κατασκευάζεται πρὸς Ἐγγαδδὶ πόλιν καμφὰν πρὸς τῇ Ἀσφαλτίδι λίμνῃ, τριακοσίοις ἀπέχουσα σταδίοις τῶν Ἱεροσολύμων· γεννᾶται δ' ἐν αὐτῇ φοίνιξ ὁ κάλλιστος καὶ ἐκβλαστάνει. Et per *vineas* Engadi, *Cant.* 1. 14. balsameta illa significari volunt plerique Interpretes. *Hieronymus* in locis: *Vocatur usque hodie vicus pragrandis* Judæorum Engaddi *juxta mare mortuum, unde & opobalsamum venit, quæ vineæ* Engaddi Salomon *nuncupat.* *Aponius* in *Cantica* libro tertio, *Vinea* Engaddi *non vinum, sed balsama gignum.* Et in eundem librum *Robertus Foliot Lavardinensis Episcopus* ante annos prope quingentos: Engaddi *planities est juxta* Jericho, *in qua constituti arbores in modum vineæ consitæ, ex quibus, dum vulnerantur, fluit balsamum.* Rectè *in modum vineæ consitæ.* Ita enim Veteres tradunt. *Trogus* libro trigesimo sexto. *Arbores opobalsami in vinearum morem excoluntur. Plinius* libri duodecimi capite vigesimo quinto. *Balsami arbuscula est vitis similior*, &c. Malleolis *seri dicitur, nuper vincta ut vitis: Et implet colles vinearum modo, quæ sine admiculis se ipsa sustinent. Tondentur similiter frutices, & rasitis nitescu*, &c. Cum igitur ad instar vineæ fuerint hæc balsameta, non est prorsus absurdum, quod vinitorum nomine magistri eos intelligunt quibus balsami excolendi cura commissa fuit. Sed cur iisdem agricolæ sint purpurarii, non est æque obvium. Et nos fortasse lateret hoc mysterium, nisi *Talmudis Glossa* monuisset יונבים *jogebim*, hic illis esse idem quod יוקבים *jokebim*, tanquam à יקב *jekeb*, quod torcular significat. Quasi sic dicantur purpurarii שעוצרים ופוצעים את החלזון להוציא דמו *quæ premunt & contundunt* chilzon (seu concham purpurariam) *ut sanguinem ejus exprimant*, ex qua fiat purpura. Addit ibi fuisse relictos הלמושי המלך, *ad vestes Regis*, id est, ut purpuram in regios usus conficerent. In quibus, utut fictitiis, tamen verum id esse puto, quod purpurarium *Judææ* littus extendunt *Talmudici* ממולות צור ועד חיפה *à* Tyri *scalis usque ad* Chaipham. *Tyri* scalarum etiam alibi mentio, ut in *Vaikra Rabba* Sect. 22. כון שהגיע לסולמי צור חמא אריי קטיל ומקלק כאורחא *cum pervenit ad Tyri scalas, leonem unum vidit occisum, & in viam projectum.* Et situm docet *Josephus* belli *Judaici* libri secundi capite nono, ubi *Ptolemaidem Septentrionem* versus scribit montem habere altissimum, stadiis centum dissitum, ὃ καλοῦσι κλίμακα Τυρίων οἱ ἐπιχώριοι, *quem scalam* Tyriorum *vocant incolæ.* Ibidem *Carmelum* legas à *Ptolemaide* ad meridiem abesse cxx. stadiis. Porro ad *Carmeli* radices fuit *Chaipha. Geographus Nubiensis Cl.* 3. part. 5. وخيفا تحت طرف الكرمل وهو طرف خارج في البحر وبه مرسي حسن لارسا الاساطيل وغيرها *Et* Chaipha *est sub promontorio* Carmeli *montis: Quod promontoriorum in mare procurrit, portumque habet ad magnarum navium, aliarumque adeo statuonem commodum.* Et *Benjamin*, postquam egit de *Accho* seu *Ptolemaide* pagina trigesima sexta, ומשם ג' פרסאות לגיפש היא גד החיפה על שפת הים ומצד אחד הר הכרמל עליה *Inde tribus parasangis distat* Naiphas (imo כיפש *Chaphas*) *quæ est* Gad-Chaipha *ad latus maris: Et hinc ab altera parte mons* Carmelus *imminet.* Et *Brocardus* in descriptione itineris ab urbe *Acone*, seu *Ptolemaide* versus *Austrum: Quatuor sunt leuca ad oppidum* Caiphæ *in pede montis* Carmeli *ad* Aquilonem *situm. Caipham* scribit pro חיפה *Chaipha*, quomodo nostri omnes, quasi à *Caipha* sacerdote hujus conditore nomen traxerit, quod videtur commentitium. Utut sit, ex his appa-

apparet purpurariæ piſcationis locum à *Scalis Tyriorum* uſque ad *Chaphan* & *Carmelum* patuiſſe ſtadiis circiter ccxxx. Tamen, ſi quid video, purpurarum ubique non fuit par copia, ſed harum præcipua ubertas circa *Carmelum* & *Chaphan*. Eò ſcilicet videtur referendum quod in *Guilielmo Tyrio Caiphe* vetus nomen fuit *Porphyria*. Ut eadem fuerit quæ *Phœnicia* Πορφυρὰς apud *Stephanum* ex libro quinto *Polybii*, tanquam à purpuræ piſcatione facto nomine. Prætereà 2 *Paral.* 2. 7. 14. & 3. 14. כרמיל *carmil*, ponitur inter purpuræ ſpecies. *Coccum* reddunt Interpretes, ego purpuræ genus ad *Carmelum* capi ſolitę. Huc facit quod כרמל *carmel*, & ארגמן *argaman*, id eſt, *purpura*, palam ſunt ſynonyma in his *Canticis* verbis capitis ſeptimi verſu quinto, *Caput tuum* ככרמל, *ſicut carmel*, *& cincinnus capitis tui* כארגמן, *ſicut argaman*, ſeu *purpura*.

Gen. 43. 11. *Jacob* filios ſuos ad *Joſephum* ferre jubet מזמרת ארץ, *de laude terra*, id eſt, ea ferre quæ in *Judæa* maximè ſunt decantata. Ad quem locum hæc habet *Rabbi Joſue Sochnita* nomine *R. Levi* in *Bereſith Rabba* Sect. 91. דברים שהן מזמרין בעולם חלזון חמר קטף ושור אגודי, *Ha ſunt res terra* Chanaan *quæ in orbe ſunt maximè decantata*, Chilzon, ſeu purpura, *vinum*, *balſamum*, *myrrha*, *aloë*. De purpura, & balſamo jam patuit. Vinum quoque ſæpe commendatur, ut in *Alexandro Tralliano* vinum *Sareptanum*, *Aſcalonite*, *Gazenſe*, &c. Et *Sidonii* Carm. 17.

Vina mihi non ſunt Gazetica, Chia, Falerna,
Quæque Serapteno *palmite miſſa bibas.*

Et *Corippus* libro tertio,

— *& dulcia* Bacchi
Munera quæ Serapta *ferax*, *quæ* Gaza *creârat.*

Serapta, id eſt, *Sarepta*. *Aſcaloste* in Scriptura eſt vinum *Sorek*. Nam torrens *Sorek* eſt prope *Aſcalonem*. De oliva hæc *Plinius* libri decimi quinti capite tertio, *Decapoli verò* Syriæ *perquam parva*, *vel cappares majores*, *carne tamen commendantur*. An hæ ſunt אגודי *egurę*, quas *Hebræi* in *Bereſith Rabba* deprædicant, tanquam olivæ genus in *Judæa* præſtantiſſimum? Non puto, quia *Decapolitana* deſcribuntur *perquam parva*, *nec cappares majores*. At אגודי *egurę*, mediocres. *Talmudici* in *Berachoth* cap. 6. fol. 39. a. זית שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני והוא אגודי *Oliva quam ajunt neque magnum eſſe neque parvum*, *ſed mediocrem*, *ea eſt egoræ*. Ita etiam in *Kelim* cap. 17. §. 8. Et *Abba* ſic vocari dicit, ששמנו אגוד בתוכו, *quia habet altum ſuum in medio collectum*. Nam אגר *agar*, eſt *colligere*, Græcè ἀγείρω. At cum *Judæa* purpura, vino, balſamo, & olivis, myrrham etiam celebrari merito mirabere, cum in *Judæa* non proveniat myrrha, ſed in *Arabia* intima circa *Saba* & *Atramita*. Itaque in *Bereſeth Rabba* vox ושור, *& myrrha*, mihi ſuſpecta. Fortaſſe legendum תומר, *dactylus*, vel תמר, *palma*.

In hæc verba *Cant.* 4. 11. *Odor veſtium tuarum ſicut odor* Libani, *Midras* agit plurimus de *Iſraelitarum* veſtibus in deſerto, quibus id fuit peculiare quod perdurârunt, neque detritæ ſunt per annos quadraginta *Deut.* 8. *v.* 4. & 29. *v.* 5. *Nehem.* 9. *v.* 21. Et ad quæſtionem, an pueris adoleſcentibus veſtes quoque ſimul creverint, auctor ita reſpondet. צא ולכר מן החלזון שכל זמן שהוא גדל נותקו נדל עמו *Egredere*, *& à chilzon* ſeu cochlea *diſce*, *quod quamdiu creſcit*, *etiam cum ea creſcit theca ejus*, id eſt concha. Quod ad marinam non minùs pertinet quàm ad terreſtrem cochleam, & purpuram maximè, quæ cum ſex aut ſeptem annis vivat in concha, tot orbes habet quot annos agit. *Ariſtoteles Hiſtoria* libri quinti capite decimo quinto. Ζῇ γὰρ ἡ πορφύρα περὶ ἔτη ἓξ καὶ ἑπτὰ ἐνιαυτὸν φασὶ τὸν ἀκρίβειαν τῶν διαγεμμάτων τοῦ ἐν τῇ ὀστράκῳ ἡλικίαν. Quorum verborum mentem ita expreſſit *Gaza*: *Annis enim circiter ſex purpura vivunt*: *Et ſingulis annis eorum incrementum patet per orbes*, *quibus totidem quot annos habent*, *teſta intorta concludatur in crepidinem deſinit.* Et *Plinius* libri noni capite trigeſimo ſexto, purpuram cum buccino conferens: *Clavatum eſt* (purpuræ roſtrum) *ad turbinem uſque aculeis in orbem ſeptenis ferè*, *qua non ſunt buccino*: *Sed utriſque orbes totidem quod habeant annos.*

De purpuræ piſcatione *Talmudici* obiter agunt in Tractatu *De Sabbatho*, cap 7. fol. 75. a. ibi enim diſputant, an הצד חלזון ופוצעו, *qui piſcatus chilzon*, ſeu purpuram, *illam premit atque contundit*; violati *Sabbathi* ſit bis reus aut ſemel tantum. Et plerique ſtatuunt non niſi ſemel eſſe reum. Quia cum vivæ purpuræ ſanguis mortuæ ſanguine præſtet, qui purpuram piſcatus eſt, ſi non ſtatim ſanguinem exprimeret, de ea in vivis ſervanda ſemper eſſet ſollicitus, quæ cura illum torqueret & magis diſtraheret à *Sabbathi* obſervatione, quam ſi permitat eo ipſo momento quo capta eſt. Quæ illuſtrant hæc *Philoſophi* ubi ſupra: Σπουδαῖος δὲ ζώνας κάπτειν· ἰὼν γὰρ πρὸν κάπτειν πρέσσειν ἀποθάνειν, συνεξαιρεῖ τὸ ἀνθ' ᾧ, *Dant operam ne vivas contundam. Nam ſi prius quam intaderis moriantur, florem ſimul evomunt.* Quod his verbis *Plinius* ita ſequitur ut non planè aſſequatur: *Vivas capere contendunt*, *quia cum vita ſuccum eum evomunt.* Neque enim vivas capi, ſed & vivas contundi dixerat *Philoſophus*, quomodo & *Talmudici*. Fortaſſe *Plinius* ſcripſerat, *vivas captas contundum*. Vel pro ζῶσας κάπτειν, legerat in *Philoſopho* ζώσας κρατεῖν. *Euſtathius* in libri quinti *Iliad.* mortem ab *Homero* vocari vult purpuream, πορφύρεον θάνατον, non ſolum propter ſanguinem, qui coloris eſt nigri ſeu purpurei, ſed & Τὸ ἐν μιᾷ πληγῇ· ὡς ἐμὶ ὁ Ἀλιεὺς φησὶν, ἰσοῖ τὸν πορφυρίαις μιᾷ καταφορᾷ χειρὸς τὸν ζῶσαν πορφύραι συντρίβειν, ἵνα καλὸν ἔτι τὸ βάμμα τῇ πορφύραι γένηται, *mortem uno ictu inflictam*: *Quod Ælianus quoque docet*, *purpurarios referens uno manûs ictu viventem purpuram conterere*, *ut tinctura purpuræ pulchra ſit fiat.* Nempe ſi repetitis ictibus percutiatur, ſucci florem amittit, ſive is prorſus effluat, aut εἰς τὸ ζωρὸν ὕδωρ in maſſam corporis ſpargatur, atque ea ratione ad lanarum infectiones ſit inutilis, ut plurimus docet *Ælianus* Hiſtoriæ libri decimi ſexti capite primo; *Homerum* tamen eò reſpexiſſe, cum mortem purpuream appellavit, mihi non ſit verſimile. Prima ratio, quæ petitur ex purpureo colore ſanguinis, cum vera ſit & ſolida, aliam exquirere nihil neceſſe eſt.

Sed ut intelligatur, quod dicit *Ælianus*; purpuræ repetitis ictibus læſæ tinctorium ſucum in totam corporis maſſam ſpargi, ſciendum eſt in purpurę corpore tres eſſe potiſſimum partes, ſuperiorem, quæ τράχηλον cervix, mediam, quæ μίτυλος papaver, imam, quæ πύθμην fundus vocatur à Philoſopho. De his multa inſignia habet *Cl. Salmaſius* in *Solinum* pag. 1126. quæ non ſunt hujus loci. Tantum ex *Ariſtotele* obſervamus florem illum non eſſe in toto purpuræ corpore ſparſum, ſed ἀνὰ μέσον δὲ μίτυλον καὶ τοῦ τραχήλου inter cirrum & ſpondilum (ſic enim alii vocant.) Quod interpretatur *Plinius*, *in medios fauces.*

Color, qui ex illo ſucco fit, *Hebraicè* vocatur תכלת *techeleth*, & *Chaldaicè* תיבלא *thichla*, vel תכלא *thachla*. Quod magiſtri conſtanter docent, quorum antiquiſſimus *Jonathas* in Paraphraſi *Deut.* 33. 19. (ſi quidem is verè eſt *Joathan*) והלזונא יאחדון ויצבעון מארמידת תיכלא, *Et chilzona* ſeu purpurariam cochleam *capient*, *& ex ſanguine ejus tingent thichla* ſeu purpuram. Quomodo etiam *Glaſſa Talmadis* in *Megillath Eſther* de *Chilzon* cap. 1. fol. 6. a. צובעים כרמו תכלת ונכנר בדמים יקרים *Ejus ſanguine tinguntur thecheleth* ſeu purpura, *quæ magni conſtat.* Et *Baal Aruch* in *Chilzon*, כדכיה צובעים תכלת לפיכך דכיו יקרים, *Illius ſanguine*

gnine tinguunt thecheleth, ſeu purpuram, *qua proinde eſt magni pretii. Kimchius* quoque in *Lexico* de תכלת *thecheleth*, והוא צבוע ברם חלזון עם סמנים ירוקים, *color ille tingitur ſanguine ſũ* chilzon *cum notis pigmentis. Aquinas* etiam & *Pomarius*, תכלת צבע, *thecheleth*, שנעשה סרם חלזון, *color qui fit è ſanguine ſ* chilzon. *R. Selomo* in *Exod. v.* 4. תכלת צמר, *thecheleth eſt lana, qua tingitur ſanguine ſ* chilzon. *Rabbi Moſes* filius *Maimon* in tractatu ציצית, ſeu de *Judæorum* fimbriis, quibus vittam תכלת *thecheleth*, jubebantur aſſuere *Num.* 15.38. docet diſertius, quomodo in illius cochleæ ſanguine lana tingatur. Verba ſunt capitis ſecundi ſectione ſecundâ,

ביצד צובעים תכלת של ציצית לוקחין הצמר ושורין אותו כסיד ואחר כך מכבסין אותו עד שיהיה נקי וסרתיחים אותו באהלא וביוצא בו כדרך שהצבעין עושין כדי שילקוט את הין ואחר כך מביאין דם חלזון והוא דג שרומה עינו לעין התכלת ורבו שחור כדיו ובים הסלח הוא כציו ונותנים את הדם ליורה נותנים עמו סכסנין כמו הקמוניה וביוצא כהן כדרך הצבעין עושין וסרתוחין אותו ונותנים בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע וזו היא תכלת של ציצית

Cum fimbriarum thecheleth (ſeu purpuram) *inficiturs ſunt, lanam ſumunt, quam in calce maceratam, & ſubinde lotam, donec ſit uſtida, in ſapone elixant, atque aliis hujuſmodi, quomodo inficiores ſolent, ut lana colorem imbibat. Quæ facto ſanguinem ſ chilzon afferunt, qui piſcis eſt coloris thecheleth, atri ſanguinis, inſtar atramenti, qui in mari ſalſo reperitur. Et ſanguinem in cortina ponunt cum pigmentis variis, cimolia, puta, atque aliis hujus generis pro more inficiorum. Et poſtquam elixus eſt, lanam in eum immergunt, donec fiat cælo concolor. Et hic eſt color* thecheleth *fimbriarum.* Hæc ex *Maimonide.* In quo id abſurdiſſimum, quod חלזון *chilzon*, ſeu purpurariam cochleam reperiri ſcribit in mari ſalſo, id eſt, in lacu *Aſphaltite*, qui vocatur mare ſalſum, *Gen.* 14. 3. *Num.* 34. 3. & paſſim. Nam purpuræ piſcationem fieri notum eſt in mari Mediterraneo, quod *Hebræis* eſt mare magnum, non in *Judæa* lacubus: multò minùs in *Aſphaltite*, in quo nullum animal vivit. Et ſi quis è *Jordane* piſcis in illum influat, ſtatim moritur. Sed *Hebræorum* doctiſſimis, qualis fuit *Maimonides*, ſolenne eſt vix quidquam ſcire præter ſermonem, & ritus ſuos. Alibi tam peregrini ſunt, ut etiam in notiſſimis impingant & fede labantur.

CAPUT DECIMUM.

Hebræum תכלת *thecheleth*, à Veteribus *hyacinthum*, vel *hyacinthinum* reddi; de quo colore dubitatur, ſitne purpureus, an cœruleus.

Vocem תכלת thecheleth, Græci *ſemel* purpuram, *alibi ſemper* hyacinthum, *vel* hyacinthinum *reddunt. Ita etiam omnes Veteres.* Hyacinthinus *color olim magni pretii.* Hyacinthi *flos purpureus. In* Gallia *fuit coccis uſus. Vaccinium eſt hyacinthus. Lapis hyacinthe violaceus, vel purpureus color,*

ſed diluitor. Rubinus *Arabibus* ياقوت jakuth, *id eſt*, hyacinthus. Heſychio & Suidæ hyacinthinum πορφυρίζον. *Tamen hyacinthus flos* Columellæ & Græcis Poëtis *cæruleus. Lapis quoque cæruleus*, Solino, Martiano, & *multis Patrum: Abuſidem hyacinthinum colorem cum cælo conferrs foxcentus locus. In velo tabernaculi quatuor colores figura quatuor elementorum* Hebræis *quoque* תכלת thecheleth, *color cælo & mari ſimilis. Sed & Arabes idem ſentiunt. At purpura non à cæruleo, ſed a rubro colore commendatur. Itaque purpura colorem* Poëtæ *ſanguini tribuunt; item Soli, Auroræ, vino, uvis, moris, narciſſo, roſæ, papaveri, viola, puellarum labris & genis, maximè in pudore, amethyſto*, &c. Et *purpureus, coccineus, & punaceus color promiſcuè ſumuntur tam à ſacris, quam à profanis Scriptoribus. Contra hyacinthinum à purpureo idem ſæpe diſtinguunt, & diverſa eſt materia.*

JAM penitius diſquirendum eſt, quis ſit color תכלת *thecheleth*, *Chaldaicè* תיכלא *thichla*, vel תכלא *thachla*, quæ quæſtio eſt valde intricata. Vox תכלת *thecheleth*, extat circiter trigeſies in ſola *Exodo.* Occurrit etiam aliquoties in aliis Scripturæ libris. *Græci Num.* 4. 7. ὑακινθινον reddunt vel ſimpliciter πορφυροῦν, ut habet *Complutenſis* editio: ſed alibi ſemper ὑάκινθος & ὑακίνθινος, quod ſequuntur *Philo*, *Joſephus*, *Aquila*, *Symmachus*, *Theodotion*, *Hieronymus*, & Veteres omnes, nullo excepto. Eum colorem eſſe eximium non ſolum ſacri Scriptores, ſed & profani docent. *Xenophontes Cyrop.* libro ſexto, *Suſiana* Regi *Abradatæ* offert uxor *Panthea*, cum aurea caſſide & armillis, χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη ζωλωτὸν κάτω, καὶ λέφος ὑακινθιζοφῆ, *tunicam purpuream talarem, in extrema ora rugatam, & conum hyacinthini coloris. Athenæus* libro duodecimo, *Democritus Epheſius*, poſtquam populares ſuos habere dixit *Corinthi* operis calaſires: Εἶεν δὲ, inquit, αἱ μὲν πορφυραῖ τέτταρες, αἱ δὲ ἰσοφαῆς, αἱ δὲ ὑακίνθιναι, *harum quadam purpureæ ſunt, quadam violaceæ, quadam hyacinthinæ. Arrianus* libro ſexto ferè extremo apud *Paſargadas* circa *Cyri* ſepulchrum, ἀναξυρίδες Μηδικαὶ καὶ στολαὶ ὑακινθοβαφεῖς ἴσταντο, αἱ δὲ πορφυραῖ, αἱ δὲ ἄλλαι καὶ ἄλλαι χρόαι, *bracca Medica & ſtola hyacinthina jacebant, quædam etiam purpureæ, & aliæ diverſi coloris.* Perſiæ *Satyrâ* primâ,

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina lana eſt.

id eſt, tricliniaris veſtis mollior, & coloris exquiſitiſſimi. Quod ad ætatis ſuæ mulieres ſolitò comptiores transferens *Hieronymus* Epiſtolâ decimâ ad *Furiam*, *Hic aliqua*, inquit, *cui circum humeros hyacinthina lana eſt.* Hyacinthinum colorem cum rubro purpureo plerique eundem eſſe putant, aut illi ſimillimum, ſive ab hyacintho flore, aut ab hyacintho lapide nomen habeat. Florem enim deſcribit *Dioſcorides* πλήρη πορφυρεοειδῆ, *purpureo colore plenum.* Et in Auctario hyacinthus à nonnullis vocatur πορφυροειδὴς. Hinc à *Luciano* in Amoribus, muliebris capitis cincinni deſcribuntur ὑακινθίνοις τοῖς καλοῖς ἀνθέσιν ὁμοῖα, πορφύροντας, *perinde ac pulchrè florentes hyacinthi purpuraſcentes. Poëta* quoque hyacinthum πορφυρίνην appellant. Ut *Euphorion*,

Πορφυρίη ὑάκινθος ἐπ' ἤπειρον φοεὶν ἀείρει, &c.

Purpureo hyacinthe te nomen Poëtæ *dicunt*, &c. Et *Panerates* apud *Athenæum* libro decimo quinto,

Οὐλὴν ἔρευθος, λευκὸν κρίνον, ἠδ' ὑάκινθον Πορφυρίνην, ---

Criſpum ſerpillum, album lilium, atque hyacinthum purpureum. Hinc *Poëta* Eclogâ tertiâ:

Munera ſunt lauri, & ſuave rubens hyacinthus.

Ut *Eclogâ* ſtatim ſequenti dixit, *ſuave rubentis murtæ.* Rurſus libro quarto *Georgicorum*,

Et pinguem tilian, & ferrugineos hyacinthos.

id eſt, purpureos aut ſubpurpureos. Nam, ut docet *Servius ad* librum nonum *Æneidos*, *ferrugo coloris genus*

genus eſt vicinus purpuræ ſubnigræ. Et de hoc eodem flore *Ovidius* lib. 10. *Metamorphoſeos.*

--- Tyrioque *nitentior oſtro*
Flos oritur, formamque capit quam lilia, ſi non
Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.

Proinde *Plinii* lib. 21. cap. 26. hyacinthus in *Gallia* legitur in tinctura lanarum, cocci vices præſtitiſſe. *Hyacinthus*, inquit, *in Gallia optimè provenit: hoc ubi pro cocco hyſginum tingitur.* Et lib. 26. cap. 18. *Vaccinia* (id eſt hyacinthi) Italiæ *mancipiis ſata*; Galliæ *vero etiam purpura tingenda ad ſervitiorum veſtes.* Ut *Vitruvius* lib. 7. *Eadem ratione vaccinium temperantes, & lac miſcentes, purpuram facium elegantem.* Et in *Gloſſario Vaccinium* redditur ὄγχυζα, ὑάκινθος. Non quod idem ſint anchuſa & hyacinthus, ſed quia uterque flos ex æquo purpuraſcit. Lapis quoque hyacinthus, vel violaceus deſcribitur, vel purpureus, ſed dilutior. *Plinius* lib. 37. cap. 9. *Ille emicans in amethyſto color violaceus, dilutus eſt in hyacintho. Solinus* de eodem in capite de *Æthiopia: Opimus in illo tenor, ſi nec denſiore fuco ſit obtuſior, nec propenſa perſpicuitate detollior, ſed ex utroque temperamento lucis, & purpuræ facatum ſuaviter florem trahat.* Quin rubinus noſter ab *Arabibus* & *Perſis* ياقوت id eſt, hyacinthus nominatur, quaſi hyacinthini ſit coloris. Et ὑακίνθινον, *Heſychius* & *Suidas* exponunt ὑπερμανίζειν, πορφυρίζειν.

Tamen hyacinthinum colorem eſſe cœruleum jam iis rationibus probabimus quas nemo facile retellet. Ratio prima ab hyacintho flore ducitur, cui cœruleum colorem tribuunt idonei Scriptores. Sic *Columella* in horto ſcribit.

Nec non & niveus & cæruleus hyacinthus.

Quomodo *Græci* quoque *Poëtæ* ἀνθεμώδης ὑάκινθος, ut obſervatum à *Salmaſio* in *Solinum* cap. 997. Secundò lapis hyacinthus cœruleus, & cœlo concolor à multis deſcribitur. *Solinus* ubi ſupra: *Inter ea quæ diximus nitore cæruleo, hyacinthus inveniuntur lapis pretioſus, ſiquidem inculpabilis inveniatur. Martianus Capella* lib. 1. *nuque* Scythidis *virgo, nec ceraunorum vibrans ſalgurantſque lumen, nec ſtillicolor hyacinthi credebatur abeſſe profunditas. Ambroſius* in *Apoc.* 21. *v.* 20. *Hyacinthus, cujus ſpecies hyacinthino colori nomen impoſuit, pretioſiſſimus eſt, cœli ſerenis colorem habens, ficus ſapphirus. Andreas Cæſarienſis* in illum ipſum locum: Τίτε κυανίζουσι τὸν χρόαν, ἴγνυ ἀσυίζουσι, &c. Hinc *Hieronymus* ad *Demetriadem, Epiſt.* 7. *Ut taceam de ornamentis pretio, candore margaritarum, ſmaragdorum virore, ceramorum flammis, hyacinthorum pelago,* id eſt, de hyacinthis cœruleis, qui pelagi color eſt. Et *Iſidorus Originum* lib. 16. capite 9. *Hyacinthus ex nominis ſui flore vocatur: In Æthiopia invenitur: cœli colorem habet.* Eodem pertinet quod in *Epiphanii* libro de duodecim gemmis, hyacinthi prima ſpecies vocatur θαλασσίτης, tanquam mari concolor. Et lapis תרשיש, *tharſis*, ſeu marinus *Symmachi* eſt *hyacinthus.* Aquilæ etiam *Ezek.* 1. 16. ubi ad verba ὡς ὅρασις θαρσεῖς *quaſi ſpecies* tharſis *Theodoretus*, Κατὰ δὲ τὸ Σύμμαχον, ὡς ὅμοιος ὑακίνθῳ. Et *Hieronymus*, *Viſio* tharſis *quam nos in mare vertimus, Aquila hyacinthum poſuit, qui lapis, cœli habet ſimilitudinem.* Denique hyacinthum, & hyacinthinum cum cœlo, & aere Veteres ſexcentis locis conferre videas, ac ſi ſint ejuſdem coloris. Sic, quia tabernaculi velum ex byſſo, purpura, hyacintho, & cocco fuit, *Exod.* 26. *v.* 31. in iis quatuor, quærunt Veteres imaginem quatuor elementorum, terræ in byſſo quæ ex terra, aquæ in purpura quæ ex mari provenit, aëris in hyacintho, & ignis in cocco, propter colorum ſimilitudinem. Quo referenda hæc *Philonis* in libro de congreſſu quærendæ eruditionis cauſa: Σύμβολον δὲ γῆς μὲν ἡ βύσσος, φύεται γὰρ ἐκ τοῦ γῆς, αἵματος δὲ πορφύρα, ὑακίνθου, &c. Et *Joſephi Antiquitatum* lib. 3. cap. 8. τὸ δὲ αἷμα βάλλεται ἀναλῶ ὁ ὑάκινθος. Et *Origenes* in *Exodum Homilia* 13. *Hyacinthus ergo ad aerem refertur, hoc enim ipſe indicat color,* &c. Et *Theodoretus* in *Exodum Quæſt.* 6. Ὁ μὲν γὰρ ὑάκινθος δίχα προσώπου. Quod ipſum toties repetunt, quoties de hoc colore res eſt. *Joſephus* ubi ſupra: Ἀποτυπώσει δὲ καὶ ὁ ἐξ ἀέρος τοῦτο τὸν χρῶν, λευκὸς ὢν· ὁ δὲ ὑάκινθος ἐπὶ πόλυ. Et infra: Καὶ ὁ πίλος δὲ μοι δοκεῖ ἐξ ὑφασὶ τετμῆσθαι, ὑακίνθου πεποιημένος. *Gregorius Nyſſenus* in libro de vita *Moſis*: Ταύτῃ ἔστι ἡ ἐξ ὑποδείγματος βαφὴ, φασὶ δὲ τινες ἐκ πρὸ ὑμῶν τετεμημένων ἐπὶ λόγου, ἐπ' αἷμα (ἡμαίνεσθαι τῇ βαφῇ. *Hieronymus* in *Jer.* 10. *v.* 9. *Hyacintho operiuntur & purpura, ut ſuperficie ſua oculos decipiant, dum cælorum ſint colorem & regna cæleſtia polliceantur.* Et in *Ezech.* 16. *v.* 10. ad verba, *calceavi te hyacintho*, vel ut alii *jambuno: cum loti fuerint pedes & omni ſordæ purgati, calceantur hyacinthinis*, vel ut alii *jambunis, quod utrumque aëris & nuancæ coloris eſt, ut rapiantur in occurſum Domini in aërem, & ad cæleſtia regna feſtinent.* Et in *Ezech.* 27. *v.* 24. *Involucra hyacinthina, propter coloris ſimilitudinem, referamus ad aereas poteſtates. Ambroſius* in *Apocalypſin* cap. 9. ubi de loricis hyacinthinis, *per hyacinthum, qui cœli figuram habet,* &c. Pauca hæc ex multo pluribus. Itaque niſi velimus veteres omnes ignorâſſe, quis color eſſet hyacinthinus; illum tæteri neceſſe eſt eundem eſſe cum cœruleo, aut laltem illi vicinum.

Non poſſum non addere ὑακίνθινα *Epiphanio* in *Alogis* Sect. 34. idem eſſe quod καλὰ. Verba ſunt: Τὰ δὲ πύρινα ἵνα εἴπῃ τὰ κάλλιστα ῥοδόχρωτα, καὶ ὑακίνθινα, ἵνα δείξῃ τὴν καλλονὴν ἰρίων, *Veſtes igneas* (dixit *Johannes Apoc.* 9. *v.* 17.) *at coccineas ſignificaret, & hyacinthinas ut lanam cæſiainam indicaret.* Ea porro vox pari videtur homonymia laborare. Nam ad purpureum colorem καὶ nonnunquam pertinet. *Heſychius*: Καλλιόθη, πορφυρᾶ. Lege Καλὰ, ἀνθ' πορφυρᾶ. Ut in *Etymologico*: Καλὰ, τὰ ἄνθη, ἢ τὰ πορφυρᾶ ἱμάτια. Et in *Suida*: Καλὰ, τὰ πορφυρᾶ ἱμάτια. Quâ notione uſurpârunt *Æſchylus* & *Eupolis*. Eſt & flos ejuſdem nominis, ex quo fit color. *Heſychius*: Καλλιδῶν, ἀνθέμιον πρὸς βαφὴν δημῖζον. Lege, Καλὰ, ἐάν ἄνθος τοιον πρὸς, &c. *Calle*, *floris genus ad tingendum aptum.* Inde καλαῖς purpurea quævis, & gallorum palcæ ſeu barbæ à purpureo colore. *Heſychius*, Καλαιὸς (imo Καλαὰ) οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, ἢ πὰρ πορφυροειδὲς χρῶμα. *Etymologicum*: Καλαὶ καλοῦται τὰ κάτωθεν τῶν ἀλεκτρυόνων ὄζοντε γνῶμα, διὰ τὸ ὄνειρ ἀνθρακὶ καὶ πορφυρίδι, τὰ πορφυρᾶ γὰρ κάλλη ἐκάλουν. Ita etiam *Ammonius*, & *Euſtathius* in *Iliad.* χ'. Nempe καλαὶ vox pro gallorum barbis occurrit in *Ariſtophanis Equitibus*, *Ariſtotelis Hiſtoriæ* libri noni capite quadrageſimo nono, *Athenæi* libro nono in *Pauſania Bucolicis*, & *Epiſtolis Philoſtrati*. Et indidem χρῶμα καλλαϊνον, vel καλλαικὸν deducunt *Etymologus*, & *Heſychius*, quorum hic παρ' Αἰγυπτίοις, *apud Ægyptios* hoc vocabulum in uſu eſſe teſtatur. Potuit igitur per aphæreſin καλλαὶα mutari in *Æthiopicum* ΛΣ: *laia*, quo pro coccino utitur *Æthiops* Interpres *Apocal.* 17. *v.* 4. & *cap.* 18. *v.* 12. 16. Itaque haſtenus, κάλλη, καλλαὶα, καλλαΐνα, dicunrur quæ purpurea ſunt. At alibi καλλαῖνον dici videas colorem Venetum ſeu cœruleum. *Gloſſæ* veteres *Latino-Græcæ*, Καλλαῖνον, *Venetum.* Καλλαῖνος, *Venetianus.* Incertus auctor de circo apud *Salmaſium* in *Solinum*: Βίνετον δὲ εἰ Ῥωμαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν καλλαΐνον χρῶμα πρεσαγορεύουσι. *Martialis* in *Apophoretis*:

Induitur albas, exue callainas;

id eſt, eodem Interprete, *Venetas*, ſeu *cæruleas. Arethas* in *Apocalypſin* capite ſexageſimo ſeptimo de *Sapphiro*: Οὗτος ἐ καλλαΐνῳ χρώματος καλεμένῳ, ὃ ἐν

τος Βίστου φασὶ, τῷ ἱματίῳ ἀπτικιζόντας χρώματι, ἔστι τῷ νῦν ὑπὸ βάφου. *Is* callaini *cum ſit coloris, quem nonnulli Venetum vocant, cæruleo colori ſimilis eſt aut profundo aëri.* Eſt & lapis callais ſapphiro ſimilis. *Plinius* lib. 37. cap. 10. *Callais ſapphirum imitatur, candidior & liturioſo mari ſimilis.* Et cap. 8. ubi de topazio gemma. *Comitatur eam ſimilitudine propior quam autoritate callais viride pallens.* Alias *callaina* ſcribitur, vel *callaica*. Unde *Solinus: Germaniæ continentibus callaica reperitur*, &c. *viret pallidum.* Sic apud *Dioſcoridem* lib. 5. inter jaſpidum ſpecies eſt ὁ τριβολιζόμενος καλαΐνῳ χρώματι πλησίον. Recentiores γαλαζὸν dicunt. *Achmes onirocrit.* cap. 220. λίθον γαλαζὸν ἢ βένετον, *aerea cærulea aut Venetа. Græcis* idem hodie γαλάζιο. Itaque jam conſtat quorſum *Epiphanio* idem ſint ὑακίνθινα & καλλαΐνα, utrumque ſcilicet non ſolum pro colore purpureo, ſed & pro cœruleo colore uſurpatur, quomodo ſumit *Epiphanius*.

Huc *Hebræorum* accedunt ſuffragia. Nam pleriſque eorum תכלת *thecheleth* eſt color mari aut cœlo ſimilis, ut hyacinthus *Græcis*. *Talmudici* in Tractatu *Menachoth* capite quarto, ubi de hoc colore multa, מה נשתנה תכלת מכל מיני הצבעונים מפני שהתכלת דומה לים ים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר *Quid differt thecheleth ab omnibus aliis colorum ſpeciebus?* (id eſt, qua in re illis eſt præſtantior, quomodo *Græce* ſumitur διαφέρειν) *Reſp. in eo quod thecheleth eſt mari ſimilis; Et mare ſimile firmamento cœli: Et firmamentum throno gloriæ. Prout dicitur* Exod. 24. v. 10. *Ejus pedibus ſuberat ſimilitudo ſapphirini lateris, qualis eſt cœli ſereni ſpecies. Maimonides* in *tſitſith* cap. 2. וזו היא רמות הרקיע, *Eſt firmamento ſimilis. Kimchius* in Lexico, והוא העץ שקורין לו בלש אזו"ר אולטרי"ן *color ille eſt quem lingua vernacula vocamus azurum ultramarinum. Pomarius*, והיא כעין צבע ים, *is eſt mari concolor.* In *Aben Ezra R. Japheth* תכלת *thecheleth* dici vult quaſi תכלית *thachlith*, quod perfectionem ſonat. Unde colligit nigrum ſignificari, in quem colorem omnes redeunt, nec ipſe in ullum alium quacunque arte humana. Sed hunc refellit idem *Aben Ezra* magiſtrorum auctoritate, quibus *thecheleth* eſt color ירוק, *viridis*. Quod idem aſſerit R. *Selomo* in *Exod.* 25. v. 4. Cæſum intelligo ſeu cumatilem, quem *Galli* vocant *viridem marinum*. Quod prope omiſeram, *Araben* quoque *Pentateuchi* interpretes, tam qui *Pariſius*, quam qui *Leidæ* eſt editus, pro תכלת *thecheleth* أسمانجون cœleſtem ſeu cœruleum colorem habent. *Hebræis* igitur & *Arabibus* cum *Græcis* & *Hieronymo* convenit in hujus vocis interpretatione.

Sed quàm inter ſe conveniunt, tam à rei natura diſſentire videbuntur, cum cœruleus color à purpureo non ſit parum diverſus, neque à cœruleo, ſed à rubro colore purpura commendetur, Tyria, inquam, purpura, de qua hic potiſſimum agitur. *Virgilius* lib. 3. *Georgicorum*,

--- *quamvis* Mileſia *magno*
Vellera mutentur Tyrios *incocta rubores.*

Ovidius de *Arte* lib. 3. v. 170.

Nec qua bis Tyrio *murice lana rubet.*

Seneca in *Hercule Oetæo Actu* 2.

Nec Sidonio *mollis aheno*
Repexa bibit lana rubores.

Statius lib. 1. *Sylvarum* in Epithalamio *Stellæ* & *Violantillæ*:

Vellera Sidonio *jam pauca rubeſcere tabo.*

Et lib. 3. in *Propempticо* Metii Celeris:

Qua pretioſa Tyros *rubeat, qua purpura ſucco*
Sidonis *uterata vadis.*

Veterum cataleƈta:

Pande puella genas roſeas,
Perfuſas rubro purpura Tyriæ.

Vitruvius lib. 7. cap. 13. ubi de diverſis purpuræ coloribus: *Puniceum quidem profert* Africa, Tyros *autem rubeum.* Pro rubro purpureum dixit *Tibullus* lib. 2. *Elegia* 6.

Illi feleƈtos certent prabere colores
Africa *puniceum, purpureumque* Tyros.

Plinius cum ſanguine confert lib. 9. cap. 38. *Tyrius*, inquit, *pelago primum ſatiatur, immaturaque viridique cortina, mox permutatur in buccinæ. Laus eſt ſummæ, color ſanguinis concreti, nigricans aſpeƈtu, idemque ſpeƈtu refulgens. Unde & Homero purpureus dicitur ſanguis.* Nempe *Iliad.* ε'. 360.

--- αἵματι δὲ χλὺς
Δύετο πορφυρίῳ. ---

Sanguine purpureo terra madebat. Quo pertinere notavimus quod apud eundem eos qui in prælio morte violenta cadunt,

Ἔπλετο πορφυρέῳ θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή,

Cepit purpurea mors, & validum fatum, Iliad. i, & paſſim. Inde purpureum Poëtæ vocant quidquid infigniter rubet, ut Solem & Auroram. *Virgilius* in *Ciri*:

Purpureis inter Solet & candida Luna
Sydera. ---

Et in *Ætna*:

Purpureoque rubens ſurgat jubar aureus oſtro.

Ovidius Metamorphoſeos lib. 3.

Qui color infeliz adverſi Solis ab ictu
Nubibus eſſe ſolet, aut purpureæ Auroræ.

Et lib. 6.

--- *ut ſolet aër*
Purpureus fieri, cum primum Aurora movetur.

Et in Epiſtola *Phadræ*, *Hippolyto*:

Purpureo tepidum qui movet axe diem.

Et *Cydippes Acontio*:

Demere purpureis Sol juga vellet equis.

Et vinum: lib. 2. de *Arte*:

Plenaque purpureo ſubrubet uva mero.

Et uvas: *Horatius* Epod. 2.

Certantem & uvam purpuræ.

Et mora: lib. 4. *Metamorphoſeos*,

Purpureæ tinxit pendentia mora colore.

Et Narciſſum: *Virgilius* Ecloga 5.

Pro mollis viola, pro purpureo narciſſo.

Et roſam: Idem in roſis:

Hanc tenus ſolito purpura rubra notat.

Et papavera: *Propertius* lib. 2.

Candida purpureis mixta papaveribus.

Et violas: *Venantius* de *Paſcha*:

Mollia purpureum pingunt violaria campum.

Et puellarum labra & genas: *Ovidius* lib. 1. Amorum:

Purpureas tenero pollice tange genas.

Et lib. 3.

Illic purpureis condetur lingua labellis.

Et *Statius* Epicedio in *Glauciam* lib. 2. *Sylv.*

O! ubi purpureo ſuffuſus ſanguine candor.

Præcipuè in pudore. Idem lib. 2. *Theb.* verſu 231.

Candida purpureum fuſa ſuper ora rubo rem.

Seneca in *Hippolyto* Actu 2.

Nec ora tingens nuda purpureus rubor.

Et amethyſtos: *Ovidius* lib. 3. de *Arte*:

Hic Paphias *myrtos, hic purpureos amethyſtos.*

Plinius quoque lib. 37. cap. 9. *Alius ex hoc orbe purpureus* (gemmis) *dabitur, & ab illis diſcedentibus Principatum amethyſti* Indicæ *tenent.* Et paulo infrà, *Indica* (amethyſti) *abſolutum purpura colorem habent: ad hanc.*

haneque tingentium officina dirigunt vota. Proinde in *Martiale apophoreta*, ita de ſe lana *amethyſtina*,

Ebrea Sidoniæ *cum ſim de ſanguine concha.*

Eodem facit quod apud *Stephanum Byzantium Uranius*, mare Rubrum dici aſſerit, ἀπὸ τῶν πορφυρικῶν ὀρῶν, ἃ ἰρυθρὰ λίθος οἷος καὶ πορφυρᾶ, *à viciniis montibus, qui inſigniter rubri ſunt & purpurei.* Sed purpureum rubri coloris eſſe genus it maximè docent, qui pro purpureo coccineum & puniceum uſurpant καταχρησικῶς. Cujus καταχρήσεως exempla paſſim occurrunt. Ita (*a*) *Matthæus* χλαμύδα κοκκίνην vocat, quam πορφύραν (*b*) *Marcus*, & (*c*) *Johannes* ἱμάτιον πορφυροῦν appellant. In *Juſtini* dialogo cum *Tryphone Judæo* τὸ κόκκινον βάμμα eſt vitta hyacinthina vel purpurea, de qua *Num.* 15. *v.* 38. *Arabs* Interpres *Erpenianus* pro coccino habet ارجوان *argewan*, id eſt, purpuram, *Apoc.* 17. *v.* 4. & 18. *v.* 12. 16. Contra כרמיל *carmil*, coccinum reddunt Interpretes ferè quotquot ſunt, 2 *Paral.* 2. *v.* 7. 14. & 3 *v.* 14. cum purpuram debuiſſent, ut ſupra probavimus. Pari catachreſi *Horatius* lib. 2 *Satyra* 6. de qua veſte dixerat,

(*a*) *Vide Matth.* 27. *v.* 28.
(*b*) *Marc.* 15. *v.* 17. 20.
(*c*) *Joh.* 19. 2. 5.

— *rubro ubi cocco*
Tinctа ſuper lectos candebat veſtis eburnos.

Addit tertio poſt verſu,

Ergo ubi purpurea porrectum in veſte locavit.

Et de ave porphyrione *Euſtathius* in *Odyſſ.* γ'. Καλεῖται δὲ πορφυρίων διὰ τὸ ἐκ ἰούγχος φοινικοῦν, *Porphyrio autem vocatur à puniceo roſtri colore.* Quaſi puniceus color idem ſit cum purpureo, à quo nomen porphyrioni. Sic *Martianus Capella*, purpuræ puniceum fulgorem tribuit, cum de Sole dicit lib. 1. *Mox ut caput ingreſſus propinquare, purpura ruſilantis puniceus quidam fulgor aniverent.* Et in ara 1. *Doſiade*, quam Cl. *Salmaſius* primus edidit,

Διὶ δῶκεν εἶα κάλλη
Ὑπὸ φοινίκεα τίγγει,

Ut puniceis liquoribus purpuram (ſeu purpuream veſtem) *imbuat.* Et *Nonnus* de cane *Herculis*, qui purpuram momorderat,

Χείλεα φοινίξας ἁιμῷ πυρὶ, τῷ ποτε μίτῳ
Φοιβείην ἀλιχλαίνων ἰρυθαίνετο φᾶρος αἰάντων.

Labra humidis ignis puniceo colore inficiens, quo olim ſolo amicta purpuratorum rubeſcebat veſtis Regum. Et de eodem *Julius Pollux*, Ὁ δὲ λύκος ἅρα τὰ χείλη ἅ κυνὸς αἱμάξας ἰφοίνιξεν, *Sanguis autem labia canis cruentans puniceo colore infecit.* Et paulò poſt de *Hercule*, πρῶτος γοῦν ὁ ἰμὸς τῷ Τυρίᾳ κόχλῳ τὸ φοινίσσειν βάπτει, *Juxta* Tyrium *ſermonem primus fuit inventor puniceo coloris*, id eſt, purpurei.

Ex his cum rubram eſſe purpuram ſatis conſtet, videtur omnino ſequi hyacinthinum colorem, ſi verè ſit cœruleus, diverſum eſſe à purpureo. Et verò palam diſtinguitur à *Xenophonte*, qui *Abradatæ* tribuit χιτῶνα πορφυροῦν, καὶ λέπον ὑακινθοβαφῆ, *tunicam purpuream, & connm hyacinthini coloris.* Et à *Democrito Epheſio*, apud quem *Epheſio Calaſires* habent, quarum αἱ μὲν πορφυραῖ, αἱ δὲ ἰσαφεῖς, αἱ δὲ ὑακίνθιναι. Quid, quòd à Sacris Scriptoribus, locis, niſi fallor, triginta תכלת *thecheleth*, & ארגמן *argaman*, memorantur tanquam diverſi colores? Ut *Exod.* 25. & 35. *Hæc eſt oblatio, quam ab eis acceperis, aurum & argentum & as* [תכלת וארגמן, *& thecheleth, & argaman*, & paſſim toto illo libro. Porro ארגמן *argaman* eſſe purpuram tam certum eſſe videtur quam quod eſt certiſſimum. *Græci* enim & *Hieronymus* ita conſtanter reddunt. *Chaldæi* quoque, *Syri*, & *Arabes* ארגונא *argevana*, vel ارجوان *argewan*, voce ejuſdem ferè ſoni, qua purpuram hodieque ab illis ſignificari nemo eſt qui neſciat. Cujus interpretationis primus auctor eſt *Eſdras* 2 *Par.* 2. *v.* 7. aut verò *Daniel*, qui purpuram pro ארגמן *argaman*, ſemper vocat ארגון *argavan*. Proinde hyacinthum à purpura palam diſtinguunt *Philo*, *Joſephus*, *Græcique*, & *Latini* Patres, quibus hyacinthum, purpuram, coccum, & byſſum, *Exod.* 25. *v.* 4. quatuor elementa eſſe diximus. Denique cum purpura ex purpurariæ conchæ ſanie fiat, colorem hyacinthinum ex hyacintho flore, ſeu, quod idem eſt, vaccinio, fieri ex *Plinio* colligere eſt.

CAPUT UNDECIMUM.

Probatur תכלת *thecheleth*, & ארגמן *argaman*, eſſe marinæ purpuræ duo genera, quorum illud cœruleum ex conchylii, hoc propriè purpureum fuerit, ex purpuræ propriè dictæ ſanie factum.

Purpura ex tribus concharum generibus, purpura propriè dicta, conchylio, & murice ſeu buccino. Conchylium & purpuram ſæpe promiſcuè ſumi, ſæpe etiam diſtingui. Purpuræ propriè dictæ color ruber. Conchylii glaucus & mari ſimilis. Conchylii color medius inter purpureum, & cæruleum, ut purpuriſſo Indico & pauberarum ocalis. Κάλαχε, *vel* χαλαχὴ *purpura.* Χάλκανθος *ſeu* vitriolum *unde dictum cœruleo coloris. Veteribus color* תכלת thecheleth, *hyacinthinus dictus, non à materia, ſed à colore. Purpura hyacinthina,* ארגמן argaman, *vel* ארגון argavan, *rubra purpura ex ejus conchæ ſanie facta, quæ proprie purpura dicitur.* Græci & Hieronymus *ſemper* purpuram *reddunt.* Hebræi *rubram eſſe dicunt, & carmeſinam, id eſt, coccineam, & lacca concoloremi. Quatuor lacca ſpecies omnes rubræ.* 1. Arabica, 2. Talmudica, 3. Græciæ *recentiorum*, 4. Luſitanorum. *Tertia olim* Anchuſa *cur* πορφυρὶς, *&* ἀλκιβιάδιον, *&* ἄγχουσα, *&* βάλανος *dicta. Præter purpuram marinam purpuræ factitiæ fuerunt variæ ſpecies, puta ex vaccinio, & alga* Cretica, *& amorge herba, & herba purpurea in* Abaſenis, *&* Ibera *ferrugine, & flore purpureo ad fontes* Hyparchi *Elæum &* Indica *ſandyce, quæ fuit divum fulgoris. Proinde* purpura marina διαμπερὲς *ſæpe dicitur.* Ἁλικὴ φοῦκος *&* πορφύρα *quid differant. Item* πορφυροῖ *&* ἁλικρὶς. *Harum vocum Interpretes notati. Marinæ purpuræ diverſa ſpecies.* תכלת thecheleth, & ארגמן argaman, *utraque in inſulis* Eliſæ, *ſeu* Græciæ, Ezech. 27. *v.* 7. *Ex* תכלא thachla, *vel* tachla κάχλη *&* καλαχὴ. Τ & Κ *cognata litera & permutabiles. Litera ſæpe permutatæ ut conjunctis ſyllabis ab eadem, aut ſimili litera fiat initium.* Κόχλος *concha purpuraria. Cur* Herculis *canis purpura inventionem* Phœnices *tribuerint. Voces* ארגמן argaman, *&* ארגון argavan *factæ ex* ארם גן aram gavan, *quaſi dicas*, Syriæ *colorem. Multi colores à locis denominati. Purpura ex* Aram Ezech. 27. *v.* 16. *Ad voces* ארגמן argaman, *&* ארגון argavan, *variæ alluſiones. Arboris* Perſicæ ارجوان argiawan *deſcriptio.*

An purpura ab ea dicta ſit argiawan, *ut volunt.*

Ab his ambagibus ut nos extricemus, notandum eſt plura eſſe concharum vel oſtrearum genera, ex quibus purpura elicitur, purpuram propriè dictam, conchylium, & muricem, ſeu buccinum. Quæ nomi-

nomina licet à *Poëtis* aliiſque adeo ſcriptoribus promiſcuè paſſim uſurpentur, tamen inter ſe differunt, & variæ concharum genera ſonant, ex quibus fiebat purpura, colore nonnihil diverſa. In his conchylium pro purpura ſumi, aut cum purpura confundi pauca hæc è multis docebant. *Lucretius* lib. 6. verſu 1072.

Purpureuſque color conchyli mergitur una
Corpore cum Lana. —

Serenus Samonicus cap. 44.

Purpura torreretur conchyli perlita ſuco.

Et cap. 60.

Purpureo triſti cinerei de vellere proſunt,
Quòd fuerit vero conchyli ſanguine tinctum.

Ita *Marcellus Empyricus* lana purpurea memunit *optimè in conchylio tinctæ.* Et *Virgilius* lib. 7. cap. 13. *Incipiam nunc de oſtro dicere, quod & cariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectu ſuavitatem. Id autem excipitur ex conchylio marino, ex quo purpura inficitur. Sidonius* etiam lib. 2. Epiſtola 2. *Per ſcopulos Æthiopicos & abrupta purpurea genuino fucata conchylio. Heſychius*, Κογχύλια, τὰ ὄστρια, καὶ πορφύραι. *Suidas*, Κογχύλη, εἶδος ἁλὸς πορφύρα. Tamen conchylium proprie dictum à purpura *Plinius* ſæpe diſtinguit. Ut, cum de *Tyro* dicit lib. 5. cap. 19. *Nunc etiam ejus nobilitas conchylio atque purpura conſtat.* Et lib. 9. cap. 35. ubi de luxuria concharum in cibo: *Sed quota hæc portio, reputantibus purpuras, conchylia, margaritas?* Item, *Conchylia & purpuras, omnis ora attigit, quibus eadem mater luxuria, paria fere cetuum margaritis pretia fecit.* Et cap. 36. *Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento.* Et cap. 37. *Calculoſæ appellantur a calculo marum, muré aspro conchylius: Et longe optimum purpuris dialutenſe, id eſt, varia genere ſolis poſſum.* Et cap. 39. poſtquam egit de mixtura buccini cum purpura in colore purpureo, *In conchyliata veſte*, inquit, *catera eodem ſine buccino*, id eſt, præter buccinum. Et lib. 21. cap. 8. ubi de veſtium ęmulatione eum floribus: *Colores*, ait, *animadverto tres eſſe principales; unum in cocco, qui in roſis micat, gratius nihil tradatur aſpectu, & in purpuras* Tyrias *dibaphaſque ac* Laconicas. *Alium in amethyſto, qui in viola, & ipſe in purpureum quemque janthinum, appellavimus*, &c. *Tertius eſt, qui proprie conchylii intelligitur*, &c. Et lib. 22. cap. 2. *Tranſalpinæ Galliæ herbis* Tyrium (id eſt, purpuram) *atque conchylium tingut. Dioſcorides* quoque lib. 2. cap. de onyche, Ὄνυξ ἔχει πᾶμα κογχυλίς ὅμοιον τῷ τῆ πορφύρας. *Onyx eſt conchylii operculum, purpura operculo ſimile.* Et infra, Ἀπὸ δὲ τὸ κογχύλιου καὶν πιεῖν ἕως χρὴ ὦ πόρφυρα, *Ipſum conchylium adustum, eadem operatur quæ purpura.* Itaque utut purpura & conchylium pro eodem ſæpe uſurpentur, quia ſunt vicinæ naturæ, & in eoſdem uſus adhibentur, tamen diverſas eſſe concharum ſpecies, credo, jam patet. Proinde cum rubere purpuram abunde probaverimus, conchylius glaucum colorem & mari ſimilem his verbis tribuit *Plinius* libri 9. cap. 36. *Unde conchylius pretia, quem virus grave in ſuco, color auſterus in glauco, & trascens ſimilis mari.* Et lib. 21. cap. 8. ubi veſtium & florum colores inter ſe conferuntur, poſtquam trium colorum, quos principales vocat, purpureum cum cocco & roſis, & janthinum cum viola comparavit, *Terni*, inquit, *eſt qui proprie conchylii intelligitur*, multis modis: *Unus in heliotropio, & in aliquo ex his plerumque ſaturatior; Alius in malva ad purpuram inclinans; Alius in viola ſerotina conchylatorum vegetiſſima.* Quibus verbis in conchylio tres enumerat ſpecies, & quaſi colorum gradus, qui paulatim ad purpureum, aut ſaltem ad janthinum videantur aſſurgere. Primum cum heliotropio confert, cui idem lib. 12. cap. 21. *cæruleum florem* tribuit: Secundum cum malva, quæ quidem purpurea non eſt, ſed ὑποκίῤῥυθρον ad purpureum inclinans: Tertium cum viola, ſed ſerotinâ, in quo ab janthino differt qui tempeſtivæ violæ ſimilis eſt; Atque hic ſubſtitit conchylium. Nam in purpura laus fuit ſumma, ut nigricans eſſet aſpectu, & rubens color nigrante deterior erat. At in conchylio laudatur pallor ſaturitate fraudatus, tantoque dilucidior, quanto magis vellera eſurichant, quæ in *Plinio* reperies lib. 9. cap. 38. & 39. Ex his conchylium colligere eſt, medii fuiſſe coloris inter purpureum & cæruleum, atque ex utroque mixti. Ita ut conchylio id convenerit quod de Indico purpuriſſo ſcribit *Plinius* libri 35. cap. 6. *Mixturam purpuræ cæruleique mirabilem reddit.* Et de pantherarum oculis *Oppianus* libro 3. *Cyneget.*

Γλαυκίζει δ᾽ ὄμμα τε καὶ ἔνδοθι φοινίσσονται,

Glauci ſunt ſimul, atque intus puniceo. Itaque cum de purpuriſſo ſcribit *Plinius*, ubi ſupra: *Pingentes ſandice ſubtilitá, mox ovo inducentes purpuriſſum, fulgorem minio faciunt: Si purpurum facere malunt, cæruleum ſublimunt, mox purpuriſſum ex ovo inducunt.* Videtur purpuræ nomine conchylium intelligere, quod cum fuerit ex parte cæruleum, non potuit aliter pingi quàm cæruleo tabulæ ſublito. Eodem facit quod aliud agens obſervat *Salmaſius* in *Solinum*, chalcantum ab ære non dici, ut volunt, ſed à purpura: Non à χαλκός, ſed à χάλκη. Purpura enim *Græcè* dicitur κάλχη & χάλκη. Et κάλχη quidem eſt frequentius. Ut in *Nicandri Alexipharmacis* inter remedia contra doryenion,

— ῥόμβου δὲ πολὺ πλέον, ἢ ἔτι κάλχης.

buccinorum autem multò magis, aut etiam purpura (dapes medebuntur.) Et in *Lycophrone* verſu 864. legas πέπλως κάλχῃ φοινίσσας, *veſtes purpura infectas.* Proinde *Nicandri Scholiaſtes* κάλχη eſt τὸ ἄνθος ἢ ζῶον ᾧ βάπτεται ἢ πορφύρα, *purpura flos, aut animal quo tingitur.* Unde *Pollux* κάλχαινος *tinctus.* Sed & *Heſychius* χ & κ tranſpoſitis χάλκη eſt πορφύρα. Hinc igitur χάλκανθον à purpuræ flore dictum, cœruleæ nimirum. Is enim eſt calcanthi color. *Plinius* libri trigeſimi quarti capite duodecimo, *Color eſt cæruleus perquam ſpectabili nitore, utrumque eſſe creditur*, unde *Vitruvium* dixere Retentiores. Cærulea autem purpura, à cujus flore chalcanthum dictum, quid aliud ſit quàm conchylium? Neque aliud *Hebræorum* תכלת *thecheleth*, & *Chaldæorum* תיכלא *thuchla*, vel אכלא *thachla*, quem colorem eſſe cœruleum ab ipſis didicimus. Itaque *Græci* veteres *hyacinthinum* reddiderunt, non à materia, ſed à colore. Neque enim ex hyacintho fiebat, ſed illi erat concolor. At materia fuit ſanguis ἢ *chilzoa*, ut *Hebræi* tanto conſenſu docent, id eſt, conchylii. Proinde inter purpuræ ſpecies cenſetur *hyacinthina* in Lege *Gratian. Valer.* & *Theod.* quæ ſic habet: *Fucanda atque diſtrahenda purpura vel in ſerico, vel in lana, qua blatta vel oxyblatta atque hyacinthina dicitur, facultatem nullus poſſit habere privatus. Sin autem aliquis ſupra dolis muricis vellus vendaderit, ſortunarum ſuarum & capitis ſciat ſe ſubiturum eſſe diſcrimen.*

At ארגמן *argoman*, vel quod idem eſt ארגון *argavan* eſt rubra purpura, non ex conchylio facta, ſed ex illius cochleæ ſanie quæ proprie purpura dicitur. Itaque *Græci* & *Hieronymus* purpuram exponunt. Et *Hebræi*, qui purpuram nullam norunt præter תכלת *thecheleth*, tamen ארגמן *argaman*, conſtanter docent ſpeciem eſſe rubri coloris. Itaque à *Kimchio* & *Pemarim* קרמז *carmeſinus* ſeu coccinus vocatur: à *Selomone* & *Aben Ezra* צבע שקורין לקא והצבע אדום, ruber: A *R. Jona* *color qui lacca dicitur.* Laccam *Arabum* intelligi veriſimile eſt, de qua *Serapio*: *Lacca eſt gummi arboris, qua naſcitur in* Arabia, *qua eſt ſimilis myrrhæ, habens odorem bonum, & adminiſtratur in*

ſuffu-

fuffumigiis & tinguntur ex eo panni rubri coloris, & dicitur tinctura illa kartas, & defertur fimiliter de Armenia. Nam aliud eſt לכ"א *lacca*, *Talmudicorum* in *Chulin.* fol. 28. a. & in *Peſachim* fol. 24. b. res factitia ex ſanguine, furfure, &c. quâ coria rubefaciunt alutarii. *R. Selomo* definit צבע עשוי אדם, *colorem corii rubrum.* Ex in uno loco *Gallicè* vocat פ"רקא, in altero ס"רכא. quorum neutrum intelligo. Aliud item recentis *Græcia* λάκχη, quæ Veterum fuit ἄγχουσα. *Nic. comedes Farmacopolis*; Λακὲς, ἄγχουσα. *Pandectarum: Anchuſal. la. lacca.* Legendum eſt, *Anchuſa*, Lat. *lacca.* Anchuſæ autem radicem adhibebant mulieres ad genas purpuriſſandas, ſcplaſiarii ad unguenta colorandâ, infectores ad lanam præparandam, ut purpuram facilius admitteret, & ſervaret tenaciùs. *Anchuſa* enim eſt purpuræ concolor. Unde eſt πορφυρὶς vocata, & κλωσάδιον in *Antiario Dioſcoridis*, quia in *Alcibiade* accuſabant Θαλάττιον ἱδρῶτα ἀλυκῆς, *muliebrem purpurearum veſtium mollitiem*, ut in *Plutarcho* habetur. Sed & in *Dioſcoride* nonnulli κάλυκα vocant, quia κάλυξ inter cætera τὴν θαλασσίαν πορφύραν, *marinam purpuram* ſignificat, ut *Heſychium* auctor eſt. Quod ipſum ſonabat *anchuſa* nomen. Quippe ut ἴρηκος pro ἴρηθος, ita ἄγχουσα pro ἄνθουσα dicta eſt, à purpuræ lumine & flore, qui *Græcè* vocatur ἄνθος. Aliud denique eſt lacca *Luſitanorum* rubra, tranſlucida, ad lanarum infecturas potiſſimum expetita, quam alatæ formicæ in India in vaſtæ arboris ramis eo ferè modo conficiunt, quo apes, ceram & mel. Interim his omnibus laccis id commune eſt quod rubræ ſunt vel purpureæ, & vel in fucis, vel in corii, vel in veſtium tinęturis adhibitæ. Itaque cum ארגמן *arganan*, *R. Jonas* ל"רקא laccam interpretatur, conſtat laccæ nomine rubrum aut purpureum colorem ab eo deſignari. Concludimus igitur ארגמן *arganan* purpuram rectè reddi; Adeoque *Hebræa* ארגמן *arganan*, ſeu ארגון *argavan*, & תכלת *thecheleth*, non aliter differre quam πορφύρα καὶ κογχύλιον, *purpuram & conchylium.*

Aliud olim ſuſpicabar, תכלת *thecheleth* marinam eſſe purpuram, & ארגמן *arganan* factitiam. Fallitur enim, ſi quis putat nullam aliam eſſe purpuram, quam quæ ex marinæ cochleæ ſanguine elicitur. Fit enim etiam ex iis, quæ in terra naſcuntur. Unde *Petronius*,

Quæ fitus tellure niter, certaverat oſtro.

Sic de *Gallia* dicit *Plinius* libri decimi ſexti capite decimo octavo, *Vaccinia* Italiæ *in aucupiis ſata*, Galliæ *verò etiam purpurea, tingendi cauſâ, ad ſervitiorum veſtes.* Et libri vigeſimi ſecundi capite ſecundo, Tranſalpina Gallia *herbis* Tyrium *atque conchylium tingit, omneſque alios colores, nec quærit in profundis muricem*, &c. Et de Creta *Theophraſtus* Hiſtoriæ libri quarti capite ſeptimo, Καὶ ἐν Κρήτῃ δὲ φύεται (τὸ φυτὸν) πρὸς τῇ γῇ ὅθι ἡ πετρώδης πλείων καὶ κάλυξ, ᾧ βάπτουσι μόνον τὰς ταινίας, ἀλλὰ καὶ ἴρια, καὶ ἱμάτια· καὶ ἐως ἡ δὲ πρόσφατος ἡ βαφὴ, πολὺ καλλίων ἡ χρόα τοῦ πορφύρου. *Etiam in* Creta *juxta terram ſuper ſaxa naſcitur alga plurima & pulcherrima, quâ non ſolum vittas, ſed & lanas veſtesque inficiunt. Et quamdiu recens eſt tinctura, color purpurâ longè præſtat.* Unde *Plinius* libri 13. capite 25. *Circa Cretam inſulam nata* (phyco) *in petris purpura quoque inficiunt.* Hujuſmodi algâ paſci purpuras, atque inde florem ſeu colorem ſuum trahere quidam aſſerunt, auctore *Philoſopho* Hiſtoriæ libri ſexti capite decimo tertio. De *Amorgo* quoque vel *Amorgunte*, unâ *Cycladum*, *Suidas*, Ἀμόργια, χρώματος εἶδος ἀπὸ νήσου Ἀμοργίνου, Amorgia, *coloris ſpecies ex* Amorgunte *inſula*; nempe purpurei ex *Amorge* herba, in illa inſula natâ. *Etymologus* enim in Ἀνομάξατο ἀμόργινα ἱμάτια, reddit τὰ πορφυρᾶ. Et eidem ἀμόργη eſt εἶδος βοτάνης πορφυρᾶς. Et *Euſtathius* in *Odyſſ.* ϒ, ἀμόργη non ſolum eſt *amorca*, ἀλλὰ καὶ πορφύρα ευμαίνουσα κατὰ τὰς παλαιάς. Ut de *Arabia Uranius* apud *Stephanum* in Ἀδανιτῶν, Γεωγράφος δὲ καὶ πορφυρᾶν πολὺν εἶναι λέγει Τυρίᾳ κογχύλῃ, *Colunt etiam herbam purpuream cochleæ Tyriæ ſanguini ſimilem.* Et de *Iberia Servius* ad Poetæ verba libro nono Æn. *ferrugine clarus* Iberâ; Ferrugo *coloris genus, qui vicinus eſt purpuræ ſubnigræ.* Ibera *autem non* Hiſpana, *ſed* Pontica, &c. Et de *Indo Creſias* in *Indicis* apud *Photium*, ubi de *Hyparcho* flumine: Παρὰ δὲ τὰς πηγὰς τύτε δὲ πεταμὸν ἐκ πυρὸς ἀνθρωπος πορφυρᾶν, ἐξ ἧς πορφύρα βάπτεται, ὕδωρ ἔχων τὸ ἐμπυρον, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἰοειδέστερον. Et *Vopiſcus* in *Aureliano*: *Memoratus fuiſſe in templo* Jovis Opt. Max. Capitolini *pallium breve, purpureum, laneſtre, ad quod cum matrona atque ipſe* Aurelianus *jungerem purpuras ſuas, cineris ſpecie decolorari videbantur cætera, divum comparatione fulgoris. Hoc munus Rex* Perſarum *ab* Indis *interioribus ſumptum* Aureliano *dediſſe prohibetur*, &c. *Dicuntur enim ſandyx* Indica, *talcum purpuram facere ſi curetur.*

Itaque qui preſſus loquuntur purpuram, quæ fit ex conchæ ſanguine, *marinam* vocant διαφητικὴν, ut ab aliis diſtinguant. Sic de *Juda Maccabæo* legas 1 *Macchab.* 4. 23. *Accepit aurum multum, & argentum, & hyacinthum, καὶ πορφύραν Θαλαττίαν & purpuram marinam.* Et *Diodori* libro 17. inter ſpolia *Perſepolitanis* ablata cenſentur, πολλὴ καὶ πολυτελὴς ἐσθὴς τοῦτο, αἱ μὲν Θαλασσίαις πορφύραις, αἱ δὲ χρυσῷ ἐνυφασμέναις ποικιλμάτων, *multa & pretioſa veſtes, alia quidem marinis purpuris, alia autem aureis texturis diſtincta.* Et apud *Athenæum* libro 12. *Sybarita, Phylarcho* referente; τοὺς τὴν πορφύραν, τὴν Θαλασσίαν βάπτοντας, καὶ τοὺς ἀπάγοντας ἀπαλὰς ἐκοίκεσαν, *purpura marina infectores & eam afferentes à tribus exemerant.* Sic in *Dioſcoridis* capite de lanis, libro ſecundo. Τὸν δ' αὐτὸν τρόπον καὶ πρὸς οἴδησιν καίονται Θαλάσσιαι πορφύραι, *Eodem etiam modo cremantur marina purpura flocci.* Et *Paulus Ægineta* libro tertio docet pleriſque oris & colli affectionibus prodeſſe, λινᾶν ἀπὸ πορφύρας Θαλαττίας περιτιθὲν ἰχθύος τραχήλῳ, καὶ πνίξαι αὐτὸν, *ſilum è purpura marina quo vipera collo circumdata, ſuffocata fuerit.* Quod *Avicenna* reddit

(a) خيوط وحصروما مصبوغة بالارجوان الفعي البحري فتخنق بها افعي *Fila maximè quæ tincta ſint in argiawan* (ſeu purpura) *marina, qua ſuffocata fuerit vipera.* (a) *Arab. p. 382. Lat. l. 3. Fen. 9. cap. 10.*

Galenus de compoſit. medicam. libri ſexti capite ſecundo, κάλυκι βαφῆναι ταινίαν (lege μηνύματι) Θαλασσίας πορφύρας ἑλίκας σύμπαν, *Chalcanthum marinæ purpuræ flocco involutum urito. Ariſtophanis* Scholiaſtes in *Acharnan.* ad verbum ποικιλτικοῖς: Μετενήνεται ἡ λέξις ἀπὸ τῆς βαφῆς τῆς πορφύρας τῆς Θαλάττης, *Tranſlata autem eſt vox à tinctura purpuræ marinæ.* *Heſychius* in Κάλυξ, Σημαίνει δὲ καὶ τὸν Θαλάττιον πορφύραν, *Marinam etiam purpuram ſignificat.* Et in Παραλευγῆς: Ἀλυγὴν dicit eſſe τὸ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφύρας ὕφος, *contextum ex marina purpura.* Ut alibi, Ἀλυγὰ, τὰ ἐκ τῆς Θαλάσσης πορφύρα. Et *Suidas* una voce Ἀλυγρὰ, Θαλασσιοπορφύρα. Sed nihil opus erat vocem fingere, cum antiqua ſuppetat ἁλιπόρφυρα apud *Homerum* Odyſſ. ζ. ubi *Alcinoi* uxor deſcribitur, ἡλάσατο ἠμφὶς ἁλιπόρφυρα, *lanas colo circumvolutas marinâ purpurâ tinctas verſans.* Et ἁλιπόρφυρα *Heſychius* & *Euſtathius* exponunt, τὰ ἐκ Θαλασσίας πορφύρας. Nota imprimis de Rege *Perſarum Pollucis* verba lib. 7. cap. 13. Ὁ μὲν βασιλικὸς κάνδυς ἁλιπόρφυρος· ὁ δὲ ἧττον πορφυροῦς. Quę perperam reddit Interpres, *Candys Regis totus purpureus*, *alterum verò purpurâ ornatus erat.* Totus *purpureus* eſſet ἁλιπόρφυρος, & *purpurâ ornatus* eſſet διαπόρφυρος, quorum neutrum habet *Pollux*, ſed ἁλιπόρφυρος & πορφυροῦς. Itaque ſenſus eſt Regis *candyn* ſeu tunicam ex marina purpura fuiſſe, quæ majoris erat pretii: Sed reliquorum nobilium ex vulgari purpurâ, quæ diverſæ fuit materiæ. Sic

Demetrius Epheſius de *Jonum* luxu, ubi ſupra: και σαμακις μᾶλλον, καὶ πορφυρᾶ, καὶ λευκαὶ, οἱ δὲ ἀλικγῶες, *Et* Scarpes *ipſis fuerunt lintea, purpureæ, & albi, quadam etiam ex marina purpura.* Quo etiam in loco, doctiſſimo Interpreti calculus hæſit. Neſcivit enim quid differrent πορφυρᾶ, & ἀλικγῶες, ut apparet tam ex verſione, quam ex notis appoſitis. Neque magnus *Caſaubonus* cæcutienti præluxit.

Ego vero eum ex talibus locis collegiſſem purpuræ nomine, quoties marinæ purpuræ opponitur, aut ab illa diſtinguitur, aliud ſignificari, nempe purpuram ex alga, aut vaccinis, aut ſandice, aut amorge, aut ſerrugine, denique ex diverſa materia confectam: Conjeceram hujuſmodi purpuram *Hebraicè* dici ארגמן, vel ארגון, ut marinam, תכלת. Atque inde eſſe quod marina purpura à *Syro* Interprete cum *Epipheto* dicitur ?ܐܪܓܘܢ 1 *Macchab.* 4. 23. & ab *Avicenna*, ubi ſupra الارجوان البحري. Sed re jam accuratius perpenſa, ſentio *argaman*, vel *argavan*, & *thecheleth*, eſſe diverſas marinæ purpuræ ſpecies, quarum illa rubra fuerit, hæc cœrulea potiùs. Proinde *Ezech.* 27. 7. affertur utrumque purpuræ genus *ex inſulis* Eliſæ, id eſt, *Græcia* in mari *Ægeo*. Et utrumque in ſummo pretio fuit. Quin ארגון *argavan* fuiſſe colligas aliquanto pretioſius, ex eo quod, *Dan.* 5. 7. 16. 29. is quem *Aſſyriorum* Rex ad ſummos honores vult evehere, non veſtitur תכלא *thechla*, ſed ארגונא *argavana*. Itaque ארגונא *argavana* non fuit vulgaris purpura ex herbis facta, ſed maximè pretioſa. Neque puto tam fuiſſe vetus, adulterinum hoc purpuræ genus, ut à Prophetis potuerit memorari: à *Moſe* præſertim, in quo voces תכלת & ארגמן ſunt toties repetitæ.

Ex *Hebræo* תכלת *thecheleth* factum *Chaldæum* תכלא *thechla*, vel תכלא *thachla*, ἀχχαικῶς *tachla*, unde *Græca* καίχλη, & κάλχη pro purpura. Nam, ut buphthalmum Veteres vocaverunt καίχλαν, & κάλχαν, ita purpuram καίχλην, & κάλχην. Sic in ara *Deſiada* jam citata,

Λαβὰν ζεῦξεν ὕπα καίχλην
Τυρὸ φοινίκεα τυγέτι.

Porrò ex תכלא *tachla* deflexum καίχλη, τ & κ permutatis, quæ ſunt cognatæ literæ. Sic κίβωτος arca eſt ex *Chaldæo* תיבות *tibut*, & *quis* ex τις. Et *Dores* dicunt ὔκα, πόκα, τόκα, ἄλλοκα, pro ὕτε, πότε, τότε, ἄλλοτε. Sed hùc aliquid peculiare. Nam καίχλη dictum pro ταίχλη, κ & τ permutatis, propter χ ſequens, quia vox facilius effertur, cum conjunctis ſyllabis, ab eadem, aut ſimili litera eſt initium. Proinde *Græci* βύβλος pro *Gebus* dixerunt, *Ezech.* 27. 9. & *Poeta* τέτατος pro τίτανος, & *Æoles* πίμπτος pro πέμπτος. Et λάπιτος, *Latinè* eſt *lilium*, πορφύρα, *purpura*, *Æolicum* φόπος pro ῥόπος, *pupa*. Et Recentiores pro libro dixerunt *bebrum*. Et *galli gingembre* pro *zingibere*. Potuit etiam ex תכלא *tachla* deduci καίχλη, & καγχύλιον. Nam ut καγχύλιον, ita & κάχλη ſpeciatim purpurariam concham ſonat. *Periſtyone Pythagorica* in libro de concinnitate mulieris: Διφθόναι εἶματα ἐσθῆτα λίνη καὶ ποικίλα ἀπὸ Θηλαείης βαθὺ κάχλη, μορίᾳ πέπλα, *Veſtes quarere valde ſplendidas, & varias ex marino tinctu cochlea* (id eſt, purpuræ, ſeu conchylii) *inſignis eſt fluxura.* Naumachius,

Ἔμματα δ' εἰναλίης ἰρυθαίνεται αἵματι κάχλης,
Veſtes marina cochlea cruore inficiuntur. Nonnus Dionyſ. libro quadrageſimo,

Καὶ Τυρίης σκοπιὰς δεδορμένα φοίνια κάχλη.

Et Tyriæ (regionis) *cochleâ tinctas veſtes conſpexit.* Et paulò poſt de cane *Herculis*,

Χίονας πορφύρε παρειδας αἵματι κάχλης.

Niveas *purpuravit malas ſanguine cochleæ.* Cui enim purpuræ inventionem cur *Phœnices* tribuant, obiter aperire libet. Verbum כלב *chelab*, *Syris* primò ſignificat ſpargere, inſpargere, deinde etiam ܟܠܒ tingere ſonat. Et nomen כילב *chilab*, צובע tinctorem, ſeu infectorem. Ita *Bodenſtanus*, tanquam ex *Aruch*, ubi tamen non reperi, ſed in *Pomario*, & *Aquinate*. Canis porrò nomen כלב *cheleb*, iiſdem ſcribi literis neminem latet. *Tyrios* igitur luſiſſe apparet in ambigua voce כלב, quæ, & infectorem, & canem ſignificat, & *Herculi* cani tribuiſſe nobilem artem, quam lanarum infector *Hercules* ævo *Tyri* reperit, *Hercules* inquam illius antiquiſſimi, qui *Moſe* fuit vetuſtior. Proinde in *Atoſis* ſcriptis de purpura multa eſt mentio. Et gravi errore *Eutychius Alexandrinus Patriarcha* hæc refert ad *Hiramum* illius tempora, qui *Solomoni* fuit æqualis.

Aliud purpuræ nomen eſt ארגמן *argaman*, vel ארגון *argavan*, quæ duæ voces ſolâ dialecto differunt. Prior enim *Hebraica eſt*: Poſterior *Syra*, *Chaldæa*, *Arabica*, *Perſica*. Quamvis etiam in *Hebræo* textu ארגון *argavan*, pro purpura legatur 2 *Par.* 2. 7. ſed alibi nuſquam, quod meminerim. At *Daniel*, qui *Chaldaicè* ſcripſit, & *Chaldæas Paraphraſtæ*, & *Syrus*, pro ארגמן *argaman*, ſemper habent ܐܪܓܘܢ *argevana*, & *Arabes* ارجوان *arguwan*, *Kimchius* ארגון *argavan*, putat factum eſſe ex ארגמן *argaman*, permutatis *Mem* & *Vau*, quæ literæ non ſunt permutabiles. Ego utrumque puto deflexum ex ארמגון *aramgun*, vel *aramgavan*, quaſi *Syrium* colorem dixeris. Quomodo *Syris* ܣܓܘܢ *ſaſgon*, eſt color hyſginus, & *Arabibus* اسمانجون *iſmanagiun*, cœleſtis, vel cœruleus color, quia גון *gavan*, vel *gun*, eſt color. Ex ארמגון *aramgavan*, extrito *Vau*, ut fit in quieſcentibus *ajin*, factum *aramgan*, & literis trajectis ארגמן *argaman*. Rurſus ex eodem ארמגון *aramgavan* factum ארגון *argavan*, eliſo *Mem* ex media voce. Quæ eliſio eſt frequens in compoſitis. Similes enim obſervavimus in vocibus אברהם *Abraham*, שמואל *Samuel*, עקרב *ſcorpio*, עכבר *mus*, ضفدع *rana*, &c. Itaque ארגמן, vel ארגון eſt *Syrus* color, quomodo appellatur non immeritò, cum in *Syria* primò cœperit uſurpari, cujus *Tyrus*, vel eſt portio, vel appendix. Ut de *Babylonica* purpura taceam, cujus præter *Arrianum* etiam *Hebræa* paſſim meminerunt in *Joſ.* 7. 21. ut alibi docuimus. Nec aliud intelligo in *Philoſtrati Epiſtola* quâ roſas extollit ὑπὲρ τὴν βαβυλῶνος κόκκου, καὶ τὸν Τυρίαν πορφύραν, *ſupra* Babylonium *coccum*, & Tyriam *purpuram*. Coccum enim, & purpuram paſſim promiſcue ſumi abundè probavimus. Proinde, *Ezech.* 27. 16. mentio fit ארגמן *argaman*, ſeu purpuræ ex *Aram* allatæ; id eſt, ex *Babyloma* quæ parſ eſt ארם נהרים, *Syria Meſopotamena*. Et apud *Diodorum*, qui *Cteſiam* ſequitur, *Aſſyrii* Rex *Sardanapalus* mulicbriter vixiſſe legitur, διατέλῶ μετὰ τ παλλακίδων, πορφύραν δὲ καὶ τὰ μαλακώτατα τ ἱματίων ταλαζωγεῖν. In quo ipſo habitu, auctore *Trogo*, illum invenit *Arbaces*, *inter ſcortorum greges purpuram colo nentem.* Itaque color ille à loco dictus eſt, ut *Puniceus*, *Tyrius*, *Sarranus*, *Armenius*, *Venetus*, *Spanus*, *Melinus*, *Syriacus*, *Munum*, *Sinopis*, *Creticus*, *Syriacus*, &c.

Ad ארגמן *argaman* alludere nonnulli putant Ἀμόργινα *Amorgen*, *Græca* inſulæ nomen, unde Ἀμόργινα ἱμάτια, *Amorgina veſtes*, ideſt, purpureæ. Et *Arabicum* مرجان *margian*, vel *margan* pro corallio. Et *magran* pro rubrica ſinopide, quæ *Arabicè* مغرا *magra*, vel مكرا dicitur. Ut ad ארגון *argavan* alludit *Gracum* ἰῶγ@, quod explicat *Etymologus* τὸ πορφυροῦν πυρῶλαιον, *amictum purpureum.*

Unde

Unde plurale ἰήγεα καλὰ πεφύκει, *stragula pulchra purpurea. Odyss.* π. 352. & passim. Et *Anacreontis* ἁλουργέος ἰήγος, vestis est *ex marina purpura.* Indidem ἰηγεῖς, ἰηγοῦς, & ἰηγοῖς pro lanarum infectore. Quæ scripturæ inconstantia docet vocem utut vetustissimam, cum in *Homero* sit frequens, tamen esse peregrinam.

Est & apud *Persas* arbor vel arbustum ارغوان dictum à flore purpureo. *Arabes* more suo ارجوان *argiuvan* scribunt. Quia rara est planta & eximia, ipsamque adeo purpuram ab ea denominari asserunt; ejus descriptionem non pigebit hic apponere ex *Tiphasii* libro de discrimine lignorum

هو شجر ببلاد الفرس له زهر

أحمر شديد الحمرة فسميت باسمه كل

لون شبيهة في الحمرة وشجره كثير

باصبهان ودور وردا شديد الحمرة القانية

كما قلنا حسن المنظر لا رايحة له

يوكل زهره وفي طعمه حلاوة ويتقل

به علي الشراب وخشبه رخو شعيق

ويعرفه الناس فيكون منه رماد اسود

يتخذونه خطاطا للخواجب يسودها

ويحسن شعرها ولها اصله ادوية

القي يطبخ ويشرب ماوه ويتقيا به

مجرب في ذلك واخبرني من اثو

به ان من هذا الشجر شي كثير

بميا فارقين ايضا واخبرني اخر غيره

ان منها ايضا شي كثير بكروم جبل

قرطب من الاندلس *Arbor est in* Perside, *cujus flos insigniter rubet, à qua denominant* Arabes *quidquid rubore ipsi similo est. Frequens est arbor illa circa* Ispahan. *Rosam producit insignis rubedinis, ut jam diximus, pulchram visu, sed sine odore. Flos est edulis & dulcis saporis. Aliquantum ex eo sumitur post potum. Lignum habet molle & venus, ex quo combustu cinerem nigrum faciunt, quo lineas supercilibus inducunt, ut nigriores sint, & venustiore pilo. Cortex radicis est inter pharmaca quæ vomitum provocant, cum ejus collo succus bibitur, quod experimento probatum est. Narravit mihi qui hanc acuit, abundare eandem arborem circa* Maia-farikin, urbem *Armeniæ* non procul ab *Amida.*) *Et alius, malleam esse in montibus montis Cordubensis* (vel *in monte Chorum nomine prope Cordubam*) *in* Hispania. Hæc ille, quasi *Persica* hæc arbor purpuræ nomen dederit. Quod falsissimum, cum vox ארגמן *argavan* pro purpura *Hebræa* & *Chaldaa* sit, quâ *Daniel* & *Esdras* usi sunt ante annorum plus duo millia. Itaque purpura ab arbore nomen non habet, sed arbor à flore cujus color est purpureus. Quæ sit arbor illa mihi aliunde compertum non est. Neque cuiam assentior viro doctissimo mihique amicissimo, qui *Syringam* exponit, id est, *lilac* vernaculè.

Si liberet excurrere, multa haberemus addenda de purpuræ inventione, piscatione, & tingendi ratione: De pretio olim immani & margaritis penè pari; de usu atque abusu: De tempore quo cœpit paulatim vilescere, & tandem prorsus negligi; Ita ut hodie desierit esse in usu, neque quisquam sit mortalium, qui illius parandæ modum sciat. Sed ad institutum nostrum pleraque hæc minus pertinent. Et in re non magni momenti modum jam excessisse videbimur.

CAPUT DUODECIMUM.

De ceto *Jonæ.*

Is non fuit cetus propriè dictus. Ceto enim & quotquot animalia pulmone spirant, gula meatus habent angustiores quam ut possint solidum hominem deglutire. Sed fuit piscis magnus, ut a Jona *vocatur. Nempe canis carcharias, qui & lamia dicitur à gulæ vastitate. His non solum Oceanus & mare Rubrum abundant, sed & Mediterraneum. In horum ventre reperti loricati homines.* Hercules, *cui* Lycophroni τριετηρικὸν λίκνον. *De eo fabulæ ex Historiis* Jonæ *palàm sumptæ.* Cyrillus *emendatus. Cetum non revomuisse* Jonam *in* Euxino *mari, ut vult* Josephus. *Tantum iter triduo confici non potuit. Mare illud cetis inaccessum: nec ibi fuisse* Jonas Ninivæ *propior.* Aristoteles *emendatus.* Sulpicius Geographiæ *quam imperitus.* Arabes Jonam *per dies XL. in ventre ceti hæsisse fingunt. At Seniores quadraginta dies* Ninivitis *assignatos in triduum mutant. Dubium* Augustinus, *uter sit verior numerus. Hunc dubio satisfit.*

Cum *Matthæi* capite duodecimo versu 40. *Jonam* fuisse legis ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους, *in ventre ceti*: Cave ne cetum intelligas propriè dictum, quales balæna vel pristis aut physeter. Quæ utut vastæ belluæ, tamen gulæ meatus habent ita angustos, ut solidum hominem deglutire haudquaquam possint. Naves quidem integras ab iis monstris absorberi refert *Diomfius Periegetes.* Verba sunt versu 603.

Πολλάκι δ' ἀν νῆα σὺν αὐτοῖς ἀνδράσι πᾶσι
Κῆτος καταβρόξειε τιταίνων.

Unde *Priscianus*,

Quippe solent pariter navem sorbere, virosque.

Et *Festus Avienus*,

Protinus hæc ipsas absorbent fauce carinas,
Involvuntque simul mox monstra natantia, nantes.

Sed mendaciorum pater *Homerus* non ausus est tale quicquam de *Scylla* sua confingere, quæ licet,

— πέλωρ κακὸν, οὐδέ κε τίς μιν
Γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ' εἰ θεὸς ἀντίον ἔλθοι,

monstrum malum, quo viso nemo lætabitur, neque si Deus occurreret: Tamen solis nautis absorptis naves relinquebat intactas. Itaque ipsas naves à cetis absorberi, fabulæ monstrum est quovis cetorum portentosius. Quin apud *Vincentium Doctrinalis* libri decimi sexti

ſexti capite centeſimo vigeſimo octavo, *cibus habiti arcti meatus ſtrictus, nonniſi parvos piſciculos deglutit.* Et *Scaliger* de balæna profeſſus ſe non vulgaria dicturum, ſed comperta, inter cætera hæc habet: *Neque molem grandiorem voraro licet eis, propter gulæ angustias: edutus enim vix sempedem patet.* Nempe quotquot animalia pulmone ſpirant, iis gulæ meatus coarctari neceſſe eſt, quomodo collum in ſollibus, ut ex his anguſtiis ſpiritus per fauces majore miſu erumpat. Abſit igitur ut putemus per tam arctos meatus ſolidum hominem una cum veſte potuiſſe tranſglutiri. Proinde ceti nomine piſcem aliquem è cetaceis intelligi fatiùs eſt (quomodo ceti vocabulum non raro uſurpari ſuo loco probavimus.) *Maximè* cum qui in *Matthæo* cetus, in *Hiſtoria Jonæ* dicatur דג גדול *piſcis magnus*, & piſcis ſimpliciter in *Syra*, *Arabica*, & *Æthiopica Matthæi* verſionibus.

E cetaceis porrò piſcibus nullum novi, in quem hæc Hiſtoria quadret aptiùs quàm in eam marim canis ſpeciem, de qua ſic *Ælianus Hiſtoriæ* libri primi capite octavo, Κύνων θαλαττίων τρία γένη, καὶ ὁ μὲν αὐτῶν εἰζ μεγέθει μέγιστος, καὶ κυνῶν ἐν τοῖς ἀλκιμωτάτοις ἀριθμεῖσθαι ἄν, *Canum marinorum tria ſunt genera: Atque ex iis quidam ſunt tanta magnitudinis ut cetis robuſtiſſimis merito accenſeantur. Carcharias* alii vocant ab aſperitate dentium & acumine. Alii lamias & lamnas, ἀπὸ τῆ ἔχειν μέγαν λαιμὸν, *à gula vaſtitate.* Unde *Oppianus* libro primo *Halieuticon* verſu 370.

— δυσμενέα κήτεα λάμνης,

Infauſti ritus lamiæ. Mare Rubrum his belluis tam eſt refertum, ut è navi proſpicere tutum non ſit, remos plerumque ipſis invidentibus. Sic *Plinius* ex *Theophraſto*. Sed & in *Oceano*, & *Mari Mediterraneo* non infrequenter occurrunt. Mediocrem unam ſe vidiſſe ſcribit *Rondeletius* in *Santonico* littore, quæ mille librarum pondus non exceſſerit, gulæ tamen tam patentis, ut hominem etiam obeſum capere potuerit. Quod *Petro Gillio* fidem adſtruit, referenti *Nicææ*, & *Maſſiliæ* captas fuiſſe lamias quatet mille librarum, in quarum ventriculo loricati homines, integri reperti ſint. Itaque etiam ab *Archeſtrato* canis marinus vocatur θῆριον ἀνθρωπόφαγον. Et *Caſſandra* in *Lycophronis Trojam* jam olim vaſtatam, incenſam fuiſſe dicit à navibus

Τριεσπόρε λοιτῶ, ὃν ποτὲ γναθμοῖς
Τρίτωνος ἐμάλαξε κάρχαρος κύων,
Trinoctii leonis, aſper quem canis
Tritonis avidis faucibus deglutiit.

Id eſt, *Herculis* quem abſorpſit canis carcharias à *Neptuno* immiſſus. Cum enim *Heſionem Laomedontis* filiam jam eſſet devoraturus, *Hercules* Χαλκῶ τόξῳ πωλήσας, καὶ τῶν ὀϊστῶν πρὸ τὸ σῶμα, ὡς πεπηγότες ἔπιον τὸ κῆτος, αὐθρόως τῷ τέτε ἐμπεπήδηκε τόματι, τρεῖς δὲ ἡμέρας ἔνδοθεν κατακόπτων αὐτὸ (lege κατακοπὼν αὐτὸ) ἐξέλθοι, αὐτοβλαβὴς τὴν δ' ἰσχὺν κεφαλῆς τρίχωσιν, *aggere facto, cum ad oſtium ſtares armatus, ut ore hiante cetus acceſſit, ſtatim in os illius ſubilit: & cum tote triduo eum intus diſcerpſiſſet, capitis ſui caſarie amiſſa exiit.* Ita *Scholiaſtes*, qui & ob id ipſum *Herculem* à *Lycophrone* dici vult τριόπωπον (quomodo vel in *Simmiâ*, vel in *Dofiada* ara fecunda) διὰ τὸ ἐν τῷ κήτει τρεῖς ἡμέρας πεσεῖσθαι, ὡς ἱστορεῖ καλλί, διὰ τὸ ἀφώτιστον καὶ σκοτεινὸν εἶναι τὸν χρόνον ὃ θηρίε, *eò quod tribus diebus in cete hæſit, quos veſperas vocat, quia obſcurus & tenebroſus erat venter bellua.* Quod ipſum habet *Phavorinus* in voce τριζωμος. Neque id *Cyrillum* (a) fugit, qui *Græcos* obſervat de ſuo *Hercule* fabulam habere factæ de *Jona Hiſtoria* non abſimilem, illum ſcilicet κατασπᾶσθαι μὲν ὑπὸ κήτες· ἐκδοθῆναι δὲ πάλιν εἰς τὸ ἰχθύος (malim ἰμφύτε) διαμόνῃ τῷ ἰδίῳ λαιμῷ τὸ κεφαλῆς καὶ μόνο τριχὸς πεσοῦσθαι τὴν ἀπόβλησιν, aut φαλάκρωσιν) unde *Theophylactus* in *Jonam* ex verſione *Leonicerî*: nam *Græca* non ſunt ad manum. *Apud* Græcos *nonnihil tale de* Hercule *narratur, Nempe quod & ipſe à balæna devoratus, incolumis remanſerit: niſi quod tantummodo depilatus rediverit, atque ob ingeniam & insernam bellua calidisatem.* Nempe cum per *Phœnices* ad *Græcos* veniſſet fama tenuis de vate *Hebræo*, quem canis carcharias deglutitum, & in ventre ſervatum toto triduo, tandem ſinum & incolumem evomuerit in littore, id *Herculi* ſuo tribuere non dubitarunt, quod videbatur eſſe ſummi roboris argumentum.

In eadem ſententia fuiſſe veteres *Judæos* ex *Joſepho* colligas. Is enim *Jonam* in *Syraco*, vel *Cilicio* mari voratum inter *Phœnicia Joppen* & *Cilicia Tarſum* in *Euxino* poſt triduum revomitum fuiſſe narrat. Quæ maria tam ſunt diſſita, ut tantillo temporis ſpatio non potuerit cetus tantum itineris emetiri, niſi ſtatuatur fuiſſe unus è velociſſimis. At majora cete tarda ſunt omnia præter canem. *Oppianus*,

Πάντ' ἀμφιφύσιζ πέλει θήρεσσι θαλάσσης
Νηῶφι κυνῶν βαμβύγιον, ἠὲ καὶ ὑπερήτα κολυβὰ.
Tardigrada, exceptis cane, ſunt, lenteque ferunturs
Quotquot marmorea fert monſtra ſub æquore pontus.

Sed ne charchariam quidem triduo veriſimile eſt è mari, quod medium eſt inter *Joppen* & *Tarſum*, ad *Euxinum* uſque patâſſe: Præfertum *Euxini* maris eam partem ſi intelligas, quæ *Ninivi* urbi propior erat, quod inſinuat *Joſephus*. Illa enim à *Tarſo* diſtat itinere maritimo milliaribus minimum mille ſexcentis. Taceo quod in *Euxinum* mare, propter *Propontidis* anguſtias, majora cete nulla penetrant. *Oppianus* de *Ponto Euxino Halieuticon* libri primi verſu 606.

Ἐν δὲ οἱ ἔτι τὸ κῆτος ἀνώιστον, ἔτί τι πᾶμα
Ἐντρίφεται νεπόδεσσιν ὀλίσθοις.
Non infeſta inibi cete, nec piſcibus ulla
Pernicioſa vagis animalia.

Et paulò poſt,

Παῦροι μὲν δελφῖνες, ἀκιδνότεροι δὲ καὶ αὐτοὶ,
Κητέων γενίης, καὶ ἀκήδεες ἐντρίβοντες.
Delphines *ibi pauci habitant innoxia cete,*
Quæque edere tam mole alios, quam robore cedunt.

Ammianus de eodem mari libro vigeſimo ſecundo. Ibi *ſecuri* piſces *voracium belluarum. Nihil enim in* Ponto *hujuſmodi aliquando eſt viſum, præter innoxios delphinas & parvos.* Et multo antè *Philoſophus Hiſtoriæ* libri octavi capite decimo tertio. Πάντες δὲ ὁμολόγεσιν οἱ τὸν Πόντον διὰ τε τὴν τροφὴν, καὶ διὰ τὸ θηρία τὰ μεγάλα, ὅτι ὀλίγα ἐστὶ τὰ ἐκεῖσε. Ἔξω γὰρ Φαλαίνης (lege Φωκαίνης) καὶ δελφῖνος, ὀδὲν ἔστιν ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ ὁ δελφὶς μικρός. *Omnes in* Pontum *navigant, & propter alimentum, & quia magna bellua ibi ſunt pauciores. Nam præter phocænam* (id eſt, turſionem) *& delphinum, nulla in* Ponto *eſt bellua. Quin delphinus ibi parvus eſt.* Pro Φαλαίνης cum *Gaza* lego Φωκαίνης ex capite duodecimo libri ſexti, ubi Φώκαινα, ſeu turſionem, dicit eſſe ἴσωσε δελφῖνι μικρῷ, γίνεσθαι δὲ ἐν τῷ Πόντῳ, *parvo delphini ſimilem, naſci autem in* Ponto. Sed Φῶκαι pro Φαλαῖναι alios legiſſe docent hæc *Plinii* libri noni capite decimo quinto. *In* Pontum *nulla narrat beſtia malefica, præter vitulos* (id eſt, phocas) *& parvos delphinas.* Et hæc *Ælianus Hiſtoriæ* libri noni capite quinquageſimo nono. Πολλοὶ ἰχθύες ἐνθυτέται ἐ Εὔξινο Πόντο· θηρία γὰρ τρίφυσα ἐν ἁλὶ· Φώκαι δὲ αἵτε τρίφυσι καὶ δελφῖνες βραχίτες, ᾧ δὲ ἔλαττ ἀκάντων οἱ τῷ δὶ ἰχθὺς ἐν ζώνῃ κῷ, *Multis piſcibus abundat* Euxinus Pontus. *Neque enim ſolet bellua procreare. Siculi autem phocæ aliæ & parvi delphinas, a ceteris omnibus piſces ibi tuta ſunt.* Quod ſequutus *Petrus Gellius* de *Boſphoro Thracio* libro tertio, *Cetus*, inquit, *carcharus, quos lamias & Scillæ nominantur, illuc non ſubeunt, propterea quod* Pontus Euxinus *feris piſcibus frequentatis non ſoleat, niſi delphinis & phocis.* Itaque vel ſi nihil

(a) *Comment. in Jonam c. 2.*

nihil aliud eſſet, tamen in eo mari *Jonam* à ceto evomitum parum eſſet verisimile, quod majoribus cetis eſt plane inacceſſum. Adeoque non fuit neceſſe Prophetam in *Ponto* evomi, ut *Ninivitæ* eſſet propior, cum in mari *Syriaco Alexandriæ*, hodie *Alexandrettæ*, *Nino* urbi tam vicina ſit quam quælibet pars *Euxini* maris. Proinde *Joſepho Jonam* referenti εἰς τὸ Εὔξεινον ἐκβαθῆναι Πόντον, non magis credo quam *Sulpicio*, qui poſt triduum *Ninivitarum* littoribus ejectum fuiſſe ſcribit, *Geographiæ* ſic ſe prodens maximè imperitum, cum nulla ſint *Ninivitarum* littora, nec ripæ *Tigridis*, ad quas *Ninive* ſita erat, è mari *Syriaco* aliter adiri poſſint, quàm totâ *Africâ* quanta quanta eſt, & parte *Aſiæ* circumactâ. Quale penſum triduo ne *Talos* quidem abſolverit, quem Poëtæ *Cretam* univerſam ter ſingulis diebus circumiviſſe ſcribunt. Itaque prudentius *Aſſohuli Arabs* huic excurſioni quadraginta dies aſſignat. Is enim ita de *Jona*

أقام في بطن الحوت اربعين يوما يتردد في ما بد الرجلة *Cum ſteriſſet in ventre piſcis per quadraginta dies, ab eo ejectus eſt in aquis* Tigridis. Sed & *Achmed* Sacerdos in libro الرهر, id eſt, de contemptu mundi, id ipſum aſſerit, *Jonam* in ventre ceti moratum eſſe dies quadraginta. Nempe in eadem Hiſtoria quadraginta dies aſſignantur *Ninivitarum* pœnitentiæ. Itaque *Mahumetani* numeros permutarunt. Et quot dies *Ninivitis* indulſit Deus, tot dies *Jonam* hęſiſſe voluerunt in ventre ceti.

Contrario errore Seniores quadragenario dierum numero mutato in triduanum, *Jona* prædicationem ita efferunt, Ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὴ καταστραφήσεται. *Arabs* etiam الي ثلاثة ايام وينبوي تخسف *Adhuc tres dies & Ninive ſubvertetur.* Et *Sulpicius*, *Juſſa praducat, urbem ſcilicet ob peccata populi triduo periturum.* Ita etiam *Græci* Patres, *Theodoretus*, *Cyrillus*, *Theophylactus*. Sed pridem obſervavit *Theodoretus* legi quadraginta dies in *Aquilæ*, *Symmacho*, *Theodotione*, *Syroque*, & *Ebræo* textu. His adde *Chaldæum* Interpretem, & Vulgatum, & *Hieronymum*, qui muratur, cur Seniores, quadraginta in tres mutaverint, *cum in* Hebræo *nec literarum, nec ſyllabarum, nec accentuum, nec verbi ſit ulla communitas. Tres enim dicuntur* שלוש, *& quadraginta* ארבעים. *Theodoretus* & *Theophylactus*, Scribarum ſuſpicantur errorem eſſe, non Interpretum. Et in hac μεταστάσει bonus *Auguſtinus* de Civit. Dei lib. 18. cap. 44. myſteria multo labore quærit. Sed verum eſt id quod diximus, diverſos ejuſdem Hiſtoriæ numeros eſſe permutatos. Cujus mutationis exempla paſſim occurrunt. Sic 1 *Macchab.* 6 quia verſu 30. legitur *Antiochus* habuiſſe triginta duos elephantos, etiam verſu 37. leguntur viri triginta duo ſingulis elephantis inſediſſe, qui numerus juſto auctior, ut alibi probavimus, perperam ſibi tranſlatus eſt. Nec difficile eſt ſatisfacere quæſtioni quam movet *Auguſtinus*, *Quomodo ſciam quod* Jonas *Prophetadixerit* Ninivitis? *Utrum triduum*, & Ninive *everteretur, an quadraginta dies?* Nam ut taceam verſionis quamlibet vetuſtæ auctoritatem cum *Hebraico* textu nullo modo eſſe conferendam, & quòd *Hieronymus* & *Encherius* inſinuant, pœnitentiæ convenire quadragenarium numerum, quia ſolemnem illum fecerunt *Moſis*, *Eliæ*, & Chriſti jejunia: Si *Jonas* urbem ingrediens, quæ nonniſi tribus diebus poterat peragrari, prædicare juſſus eſt, fore ut tertia die exſciderétur, triduanum id tempus quod illis indulſerat Deus, cum *Jona* prædicatione fuiſſet prorſus impletum, nec ullus ſuperfuiſſet locus pœnitentiæ, & jejuniorum indictioni.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Probatur נחש כריח, ſerpentem vectis, *Eſa.* 27. v. 1. *eſſe Zygænum.*

Zygæna *non eſt cetus, ut multi volunt, ſed cetaceus piſcis. Nomen habet à jugo vel boum vel bilancium. Utrumque enim caput refert.* Italis baliſta & martello. *Maſſilienſibus* barretella. Hebraïs נחש כריח Eſa. 27. v. 1. *Serpens pro magno piſce* Amos 9. v. 3. *Loca Veterum & Recentiorum de* Zygæna. *In* Braſilia Panapana *piſcu* Zygænæ *ſimilis.* Sydus *ejuſdem nominis* Job. 26. v. 15.

De *Zygæna* piſce *Romani* Scriptores altum ſilent. Sed eam *Oppianus*, *Ælianus*, *Galenus*, *Ægineta*, *Baſilius*, *Phile*, *Suidas* inter maxima cete numerant. Quamvis re vera non ſit cetus, ſed cetaceus piſcis. Non tamen longus, ut putavit *Philoſophus* Hiſtoriæ lib. 2. cap. 15. ſed γαλεώδης. *Zygæna* dicitur ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, ſive jugum intelligas, quod tranſverſum boum collis imponitur, aut tranſverſum librile, ex quo lances dependent. Utrumque enim monſtroſa capitis formâ refert *Zygæna*, quod neque rotundum, neque roſtratum, neque faſtigiatum, neque in latera compreſſum, quale in piſcibus reliquis eſſe ſolet, ſed (quod ei peculiare eſt) in latera extenſum itque tranſverſum habet hoc ferè modo:

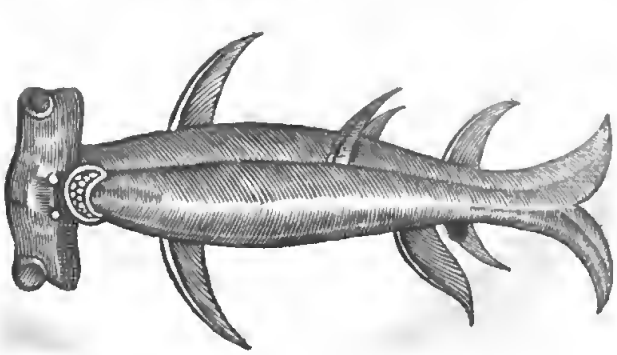

Proinde *Gaza* non malè ζύγαιναν libellam explicat quæ ligno tranſverſo conſtat, in cujus medio aliud erectum eſt. Eadem de cauſa ab *Italorum* aliis, *baliſta*, ab aliis vocatur *piſce martello*, ut quæ *baliſta* ſit, & malleo non abſimilis. Neque alio referendum quòd *Zygænam* indigitant *Maſſilienſes barretellam*, & *pes*

gonzion piſcem *Judæum*, à birreto ſeu quadrato petaſo quo utebantur olim *Judæi Avenionenſes*. Eodem pertinere ſuſpicor *Hebræum*, ceti, vel cetacei piſcis nomen, נחש בריח. Ad verbum enim נחש בריח eſt *ſerpens vectis*, vel in quo aliquid tranſverſum vectis inſtar, quâ in tranſverſum obductâ firmantur fores. Serpens נחש eo loco idem plane eſt, quod תנין *cetus*. Sic Amos 9. v. 3. *Si occultus ſe à conſpectu meo in fundo maris, inde jubebo* את התנחש *ſerpentem, ut mordeat eos.* Serpentem, id eſt, תנין *cetum*, לויתן *Leviathan*, ut rectè monent *Kimchius* & *Aben Ezra*. Eodem exemplo *ſerpens vectis* eſt *cetus tranſverſarius*, ſeu cujus caput vectis inſtar eſt tranſverſum, qualem præter *Zyganam* nullum novimus. Cetum hic accipio pro cetaceo piſce, quomodo *Græci* uſurpant, quoties *Zyganam* cetis accenient. Itaque cum ſcribit *Eſaias* capite 27. v. 1. *Dominum adverſurum gladio ſuo duriſſimo, maximo, validiſſimo, in* Leviathanem *ſerpentem vectis*, idem eſt, ac ſi dixiſſet, *in cetum*, vel cetaceum piſcem *Zyganam*. Sive eo loco *Zygæna* ſit diaboli typus, ut volunt: aut Eccleſiæ hoſtium in genere. Quorum naturam cum forma exprimit, quam portentoſam eſſe diximus, tum immanitate & robore, quo inter cetaceos piſces *Zygæna* plurimùm valet. Hæc ut apertiora ſint, en tibi de *Zygæna* Vetetum aliquot loca. *Oppianus Halieuticon* lib. 1.

Κήτεα δ' ἐξαμίγνια, πελώρια θαύματα πόντου,
Ἀλλὴ ἀμαιμακέτῳ βεβριθότα, δείμα μὲν ὄψει,
Εἰειδέσιν· ἀλλὰ δ' ἁλὴ κεκαρυθμένα λύσσῃ,
Τῶν ἤτοι πρώτιστα λύκοι, βλοσυρή τε ζύγαινα.
Vaſta etiam cete, pontique immania monſtra,
Viribus indomitis pollentia, lumine torvo
Horrida, comminus adhuc ſpirantia & iras,
In quibus eſt diruſque leo, & truculenta Zygæna.

Idem lib. 5. *Halieuticon* docens quanto marinæ belluæ terreſtribus antecellant:

--- τίς δὲ λίστῳ ἐπὶ φρεσὶ δήσεται ἀλκήν,
Ὁππότε μηρυόωσιν ἀνασταδὸν ζυγαίναι;
--- *quiſve leo eſt tanto qui ferveat irâ*
Robore, ut horribiles queat exaquare Zygænas?

Ælianus Hiſtoria lib. 9. cap. 49. Τῶν κητῶν ἐστι μέγιστα ἔ τε λίαν, καὶ ἡ ζύγαινα, καὶ ἡ πάρδαλις, cetorum maxima ſunt leo, & Zygæna, & pardalis. Item, Ἡ ζύγαινα, ὦ αἴζηοι ἑταῖροι, οὐδὲ ἐργάζεται ταῖς ναυτικαῖς ἀνθρώποις· Zygæna *neque fauſto eſt aſpectu, neque apere, navigantibus.* Baſilius in *Hexaëmeron Homilia* 7. Φάλαιναι καὶ ζύγαιναι Φόβητρα, *balænæ, & Zygænæ terribiles.* Neque aliter Recentiores. *Wottonus*, Zygæna *inter cete numeratur ferociſſima.* Bellonius, *Cetaceus piſces eſt horridus ac plane monſtroſus. Dentes in quinque ordines digeſtos, numeroſiſſimos, planos, ut carcharias gerit. Oculos deorſum potius quam ſurſum leonina quadam voracitate convertit.* Rondeletius, *Aſpectu eſt horribili truculque, oculoſque meuſpicato.* Salvianus, Zygæna *terribilis eſt, & robuſtiſſima. Non ſolum enim piſces reliquos etiam magnos atque narantes homines, ſi qui obvii occurrunt, ſua frontis acie vulnerare ac ſubvertere, ſed amplo etiam ore & valida dentiumlato dilaniare ſolet.* Sed & ex *Hebræis Gerſom Solomonis* filius in *Porta* cœli fol. b. וכזמננו זה נראה רג אחר גרול ארכו שבע אמה וראשו הוא רחב כשתי זריתות ועיניו הם בזוה העניו העין האחר בקצה ראשו והעין האחר בסוף החצד האחר ונפלאו עליו כל הרואים אותו כי לא נראה כמוהו, *Etiam hoc noſtro tempore viſus eſt piſcis magnus, longus cubito, capite imo duobus palmis, & oculis hoc modo. Unus oculus erat in extremo capite, & alter in altero extremo: & omnes qui videbant, mirabantur, quia talem piſcem nemo viderat. Zygæna*, quam vidit hic *Judæus*, fuit haud dubiè una e minimis, neque dum perfectam corporis ſtaturam attigerat. Piſcis enim tantulæ molis inter cete non haberetur. *Zygæna* formâ planè ſimilis eſt *panapanæ*, piſcis in *Braſilia* fluviatilis, ſed mole minor. Vide *Bellonium*, *Rondeletium*, *Aldrovandum*, *Joannem de Lery* itineris ſui cap. 12. *Joannem de Laet Americæ* ſuæ lib. 15. capite 14. *&c.*

Cæterum inſigne aliquod ſydus hujus nominis apud *Syros* fuiſſe ex his *Jobi* colligo cap. 26. v. 13. *Spiritu ſuo cælos ornavit, formavit manus ejus ſerpentem vectis.* Nam qui cetum hic intelligunt, copulare videntur *deſiderata*. Ex *Hebræis* in eadem mecum ſententia ſunt *R. Levi* & *Aben Ezra*, quorum hic draconis ſydus, illic viam lacteam putat à *Jobo* deſignari. Nos in re ignota non audemus temerè quicquam definire, donec aliunde nova lux in tenebris palpantibus oboriatur.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De piſce *Tobiæ*.

Piſce Tobiæ *nonneſt collionymus, ut volunt* Valleſius & *alii. Ille fluviatilis, & magnus, & anthropophagus. Hic marinus, & parvus, nec niſi piſciculis infeſtus.* Hebræi MSS. Tobiæ *diverſis lectio, ſed falſa. Piſcis ille emerſit, non tamen in terram ſe contulit, ut ſupponit* Valleſius. Callionymus *non ſuffecerit in viaticum duabus vivis, neque edulis eſt.* Tobiæ *piſcis ſilurus fuit, qui maximus molis eſt, robore & audacia inſignis: in quodcunque animal graſſatur, etiam in homines*, Glanidi *ſimilis. In* Euphrate *eſt, adeoque in* Tigri. Branchia *potuit attrahi, & in viaticum ſale conditi.* Judæis *quidem immundus, æquè ac callionymus: ſed alius cibi penuriâ lucrus. Fel ad oculorum albugines extergendas utile.* Silluarium Vegetio. Glanidum *faſſim dæmones pelli credunt. Idem tribuunt* Arabes *piſci* الجري algiri, *quem Silurum eſſe volunt, cum ſit anguilla.* שבוטא ſibbota, *piſcis nonnullis* borbota, *id eſt*, Silurus, *qui barbaris Scriptoribus Solaris tanquam a Sole. Sed* Σίλουρος *eſt* Ψίλουρος, *σ & ψ permutantur*, שבוטא ſibbota, Judæis *mundus, & aliis eoliis, aliis thynnus, aliis ſcorpio, mihi* λάβραξ, *ſeu lupus. Quomodo* Pandectario, *quæ mugilis eſt ſimilis, cerua locerat, cerebrum habet eximii ſaporis, à varietate colorum*, Hebræis *dictus eſt, ut nobis* bar, & Ital. varolo.

Dum in cetaceis ſumus, hoc quoque diſquirendum eſt in quem piſcem maximè quadret immanis piſcis deſcriptio apud *Tobiam* cap. 6. quem è fluvio *Tigri* in ſe irruentem *Tobiæ* Angeli juſſu in ſiccum traxiſſe legitur, atque ex aſſatæ carnis ταῖς μελαινρίαις tantum faliſſe, quantum utrique ſufficeret quouſque *Ragæ* pervenirent civitatem *Medorum* decem dierum itinere inde diſtantem, ſervato corde cujus fumo dæmonium pelleret, & felle quo albugines ex oculis abſtergeret. *Franciſcus Valle-ſius*, magni acuminis olim Philoſophus in *Hiſpania*, callionymum intellexit, cujus felle Medici utuntur ad extergendas albugines, quique interdiu in terram exire legitur ad ſomnos capiendos. Unde eſt, quod ab *Oppiano* vocatur ὑμεναιόπτης *Halieuticon* lib. 2. Vult igitur *Valleſius* callionymum, cum ſuo more in terram egrederetur, *Tobiæ* terrorem incuſſiſſe, ac ſi voraturus accederet. Ita enim habet *Vulgatus*: *Piſcis immanis exivit ad devorandum eum: quem expaveſcens* Tobias *clamavit voce magna, dicens, Domine invadit me.* Adde ſi lubet callionymum ex *Geſneri* ſententia eſſe *Arabum ſabot*, piſcis

Ex Bibliotheca Carolina

genus

genus quem *Damir* ſcribit frequentem eſſe in *Tigri* flumine, & *Abenbuar* in *Euphrate*, & ex ejus felle fieri collyrium. Quæ tamen talia non ſunt, ut me trahant in aſſenſum. Quin hoc *Valleſii* commento non puto quicquam eſſe abſurdius, quod & illius pace dixerim, & virorum doctiſſimorum (*b*) quos ille in aſſenſum traxit. Nempe marinus eſt piſcis callionymus, hic fluviatilis fuit, utpote in *Tigri* repertus prope *Ninum* quingentis minimum à mari milliaribus. Vix pedalis eſt magnitudinis callionymus, piſciculis veſci ſolitus, quos apophyſi quadam ex ore demiſſa venatur in ranæ modum. Hic fuit piſcis anthropophagus, magnæ molis, neque minoris audaciæ, ut qui *Tobiam* aggredi non timuerit, atque ita perculerit, ut is paveſcens ad Angelum voce magna clamaverit, *Domine, invadit me.* Fatcor quidem habuiſſe me à nobiliſſimo & doctiſſimo juvene *D. Petro Daniele Huet* Hebraicum *Tobiæ* exemplar manuſcriptum, in quo piſcis, qui è *Tigri* emerſit, ipſum *Tobiam* invaſiſſe non legitur, ſed ſolum ejus panem ediſſe. Ita enim habent *Hebræa* וירד טוביה אל הנחל לרחוץ רגליו ויצא פתאום דג אחד מן הנחל ויאכל את לחם הנער *Et deſcendit* Tobias *ad flumen, ut lavaret pedes ſuos: Et ſtatim exivit piſcis aliquis ex flumine, & comedit panem pueri.* Sed *Monſters* editum διαβάθρα habet את הנער *ad devorandum puerum*, planè ut Vulgatus Interpres. *Græcus* quoque, καὶ ἐβουλήθη καταπιεῖν τὸ παιδάριον. Et *Syrus* ܘܒܥܐ ܠܡܒܠܥ ܠܛܪܐ, *Et quæſit* (ideſt, conatus eſt,) *vorare puerum.* Et *Hebræus* à *Fagio* editus: ולקח את הנער וצדה לבלעו *Et invadens puerum voluit eum vorare.* Unde eſt quod in Vulgato ſequitur, *invadit me.* Sed & oppido falſum eſt quod ſupponit *Valleſius*, piſcem illum in terra fuiſſe. Emerſiſſe quidem legitur ex mediis aquis, ut in *Tobiam* irrueret, dum in flumine lavabat pedes. *Græca* editio, Καὶ ἀνεπήδησε ἰχθὺς ἀπὸ ἧς ποταμοῦ. Vulgata, *Et ecce piſcis immanis exivit: Hebræa Monſters* ויצא פתאום דג אחד מן הנחל ויבאו דג גדול מן הנהר. Et *Fagius* ויבאו דג גדול מן הנהר *Et venit è fluvio magnus piſcis.* Et *Syrus* ܘܢܦܩ ܢܘܢܐ ܡܢ ܢܗܪܐ, *Et piſcis ex amne exiliit.* Non tamen è fluvio legitur ita emerſiſſe, ut in terram ſe conferret. Etiam in medio mari piſces ex aquis emergunt, quoties è fundo maris in ſuperficiem feruntur; Quo modo emerſit hic piſcis, ita nimirum ut fluvio adhuc innataret. Quod ſequentia palam docent in *Græca* editione; Καὶ ἐπράσσων τὸν ἰχθὺν τὸ παιδάριον, καὶ ἀνέβαλεν αὐτὸν ἔξω τὴν γῆν. Et in Vulgata: *Quod cum feciſſet, attraxit eum in ſiccum.* Et *Syrus* ܘܡܫܟ ܐܢܘܢ ܠܝܒܫܬܐ ܘܫܕܐ ܠܐ ܐܪܥܐ *Et puer piſcem illum arreptum in terram tulit.* Et editio *Pagii* ותפש את הדג והוציא מן הנהר, *Et piſcem correptum eduxit ex fluvio.* Quomodo traxit aut tulit aut jecit piſcem in terram, & è fluvio eduxit, ſi jam ante fuit in terra, ut ſupponit *Valleſius?* Præterea ut demus edulem eſſe callionymum, quod nonnulli aſſerunt, οἱ δὲ πλείους ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς, *ſed illis plerique contradicunt*, auctore *Æliano* lib. 13. cap. 4. non tamen pro viatico duobus viris ſuffecerit caro tantuli piſcis à *Tigri* fluvio Ragas uſque, quæ diſtabant itinere minimum decem dierum.

Itaque aliter ſtatuo, de ſiluro ſcilicet agi, qui inter piſces amnicos ratione molis, roboris & audaciæ facilè primas obtinet. De mole ſic *Plinius* Hiſtoriæ lib. 9. cap. 15. *Præcipua magnitudine thynni: Inventum talentum quindecim ponderiſſe*, &c. *Sunt & in quibuſdam omnibus haud minores, ſiluros in* Nilo, *&c.* Et *Auſonius* in *Moſella*,

Nunc pecus aquorum celebrabo, magne ſiluri;
Quem velut Actæo perbellum pollice ſtivo;
Amnicolam delphina vocat, ſuper æquora magnum
Laberis, & longo vix corpora agmina ſolvis.

Item,

Talis Atlantiaco *quondam balæna profundo.*

Et verò Silurum, *Polonis Sum, Suevi Waller*, & *Walle* quaſi balænam appellant propter immenſitatem. In *Vvadro Sileſiæ* amne tantæ eſt magnitudinis, ut currui impoſitus plerumque extra emineat. In *Albi Germaniæ* longitudo eſt trium ulnarum, pondus librarum cxx. In *Tibiſco Ducis* flumine, & *Hungariæ* lacu *Peiſo*, ſiluros reperire eſt longos octo cubitos, graves libras ct. In Viſtula *Polonæ* captus eſt unus, qui æquabat ſedecim pedes. Protelis boum è *Danubio* extrahi dicit *Plinius*, (*c*) id eſt, boum tractibus. Quod *Ælianus* multis explicat Hiſtoriæ libri 14. capite 25. Hæc de mole. Jam de robore & audacia non minus conſtat. Silurum graſſari dicit *Plinius* ubicunque eſt, omne animal appetere, & quos natantes ſæpe demergere. Inde vulgare Proverbium apud *Bohemos*, referente *Gelenio*: *Piſce piſcem invadit, invadit ſiluros omnes.* Ut rectè *Ambroſius* in *Hexæmeron* lib. 5. cap. 5. divitem improbæ cupiditatis ingluvie abſorbentem infirmorum patrimonia cum ſiluro conferat, de minorum piſcium viſceribus alvum replente. Immenſa ſcilicet eſt voracitas, rictus oris maximè patens, labia aſpera in limæ modum, *ea aſpectus atrocitas ut terrorem etiam mortuus ſpectantibus videatur afferre.* Cætera etiam alii tradunt, ultimum hoc ſolus *Manardus*. In quo inſuper id notandum, quod ſiluro etiam in homines inſurgere affirmat: *In animalia*, inquit, *quantumvis magna audaciſſimè inſurgit, adeo ut nec hominibus parcat.* Sic *Johannes Vitus Hungarus* apud *Geſnerum* ſiluri meminit capti prope *Nadlac* oppidum, in cujus ventre viderit caput hominis cum dextra manu. Et puerum *Salvianus* in *Danubio* natantem ab eodem piſce narrat fuiſſe deglutitum. Neque id latuit Veteres. Habemus enim ea de re locum inſignem in *Pauſonia Meſſeniacis*, Θηρία δὲ οἱ ἐν ὕδατι ἀνθρώπων ἥ πτῶσιν εἰ ἐπλάνων πυταμοὶ Φᾶσιν, καθάπερ γε Ἰνδὸς καὶ Νεῖλος ὁ Αἰγύπτιος, ἴτυς Ἴστρος καὶ Ἴστρου, Εὐφράτης τε καὶ Φᾶσις· ἔστι γὰρ δὴ Θησέα ἰσμεν τοῦ μάλιστα ἀνδρίζομενα ἄνεχεσθαι, ταῦτ' ἐν Ἕρμῳ καὶ Μαιάνδρῳ γλάνιδας ἰσκίτας ἰδίας, πλὴν χρῖσαι τὸ μελανεῖσαι καὶ ἀλκῆς. Ταῦτα δὲ οἱ γλάνιδες ἀποδίδυσιν. *Bellua in perniciem hominum* Græciæ *ammes non alunt; ſicut* Indus & Nilus Ægyptius, Rhenus *item* & Danubius, Euphrates *etiam* & Phaſis. *Hi enim belluas educant, qua quantum queunt alias hominibus voraudis urbant: Specie verò accedunt adeas quæ in* Hermo & Mæandro *degunt, glanides; ſed colore ſunt nigriore & robore majore. His enim* duabus rebus *glanides* illis belluis *ſunt inferiores.* Siluros ſcribi certum eſt, qui figurâ corporis glanides planè referunt. *Ælianus* Hiſt. lib. duodecimi capite decimo quarto, Ὁ δὲ γλάνις ἐστὶ μὲν περὶ τὸ Μαιανδρον, καὶ ζώνην μὲν τὸν εἶδος ἴσμεν ἐστι, *Glanis quidem eſt circa* Mæandrum, *ſpecie ſiluro ſimilis.* Hinc factum ut plerique glanidem cum ſiluro confunderent. In his *Plinius*, *Gaza*, & *Bellonius*, *Græci* quoque recentiores qui tam ſilurum quam glanidem communi nomine γλάνιν vocant. Omnino igitur in *Pauſania* piſcis ille ἀνδρόφαγος, glanidis ſpecie, ſilurus eſt. Quem & *Euphratis* facit incolam; unde in *Tigrim* facilis excurſus, cum alter in alterum influat, neque *Tigris Euphrate* ſit multò minor. Proinde etiam in *Tigri* marinas belluas, id eſt, cetaceos piſces, aſcendere certo anni tempore, nempe circa canis exortum, teſtatur *Dioderus* libro decimo nono, verba ſunt, Ἔχει δὲ καὶ θαλαττίων ἰχθύων πλῆθος, καὶ θηρία ἄπληστα γίνεται, ἃ φαίνεται μάλιστα περὶ κυνὸς ἐπιτολὰς. Hactenus igitur id probavimus, immanem piſcem eſſe ſilurum, & humanæ carnis avidum; & in *Euphrate* amne; adeoque & *Tigri* notum; quæ in *Tobiæ* piſcem

(*b*) *Vide Deiron diſq. magic. l. 2. c. 3. Nic. Serarium Tob. 6. Voſſ. de Idol. l. 4. cap. 59.*

(*c*) *Plin. l. 9. cap. 15. vide Turneb. Advers. l. 24. cap. 42.*

piſcem omnia ad amuſſim quadrant. Jam cætera expendamus.

Et Tobiæ *dixit Angelus, apprehende branchiam ejus, & trahe eum ad te: quod cum feciſſet, attraxit eum in ſiccum.* Qui pote, ſi de ſilauro res eſt, quem proteliſ boum ex *Danubio* extrahi diximus? Reſpondeo ſilurum hunc fuiſſe de mediocribus, quales etiam hamo piſcatores attrahunt, quantò magis apprehenſa manu branchia? Tale eſt, quod ex *Schneberger* refert *Geſnerus* hamo captam anguillam, cum ſilurus vorare vellet, eam lubricitate corporis per ſiluri branchias transiiſſe, ſimulque ſilurum cum anguilla, utrumque mediocris magnitudinis, captum eſſe.

Quod de piſcis eſu additur, & illius carnibus in viaticum ſalitis, etiam ſiluris convenit, quos recentes ſalſoſve in cibum ſumi teſtantur *Dioſcorides*, *Plinius*, *Athenæus*, alii. In quem finem venditi *Romæ*

(d) *Juv. Sat. 14.* — (d) *Pharia de merce ſiluri.*

Non hic diffitebor tamen quod à *Bellonio* obſervatur, *Conſtantinopoli Judæos* à ſiluri eſu tanquam immundi abſtinere, quod glaber ſit, & ſquamis careat; quâ ratione fuerit etiam *Tobiæ* interdictus. Sed violationem legis ceremonialis excuſare potuit alius cibi penuria. Sic *David* eſuriens τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, ὃς οὐκ ἐξὸν ἦν ἄντῳ φαγεῖν, *Matth.* 12. v. 4. Utut ſe res habeat, eodem incommodo urgetur eorum ſententia, qui callionymum hic intelligunt. Callionymus enim, præterquam quòd ſquamis caret, gravis eſt & viroſi ſaporis, quia in luto verſatur, & cœnoſa aqua veſcitur. Hinc *Athenæi* lib. 8. καλλωνυμος βορβόρῳ. Et *Ælianus* lib. 13. cap. 4. Ἔνιοι μὲν οὖν οἱ περὶ Φᾶσιν ἄντον ἰδιώτην, οἱ δὲ πλείους ἀντιλέγουσιν ἀντοῖς· ἢ ἰχθὺν ἢ ἄντῳ μυσαττόμενοι τὸ τοῦ αἵματος ἄκρατον πανδημεί, *Quidam edulem eum eſſe dicunt: ſed plerique aliter ſentiunt: nec facilè ejus meminerunt in convivis ex piſcibus.*

Sed neque ad oculorum albugines extergendas ſiluri fel eſt inutile, *Hermolaus* in *Dioſcoridem*: Vegetius, *ſilurum, ut puto, ſilurum vocavit, cujus felle ſuffuſos oculos unguj cum* Attico *melle, præcipit bobus.* Sic apud *Galenum*, (e) & *Aëtium* (f) vel hyænæ piſcis adhibetur ad oculorum cicatrices, ſuffuſiones, & alias hebetudines. Porro hyænam alii cum ſiluro, alii cum glanide, qui à ſiluro parum differt, piſcem eundem eſſe volunt, quia terreſtris etiam hyæna *glanes* vocatur.

(e) *Gal. Simpic. l. 10 c. 22.* (f) *Aet. l. 7. c. 116.*

Denique quod in *Tobia* eſt maximè παράδοξον, hunc piſcem ſuffitu ſuo dæmones pepuliſſe, glanidi piſci tribuunt ſuperſtitioſi Scriptores. Auctor libri de paratu facilibus, *Galeno adſcripti*, cap. 241. *Ad pharmacias Carides*, &c. *decoctum bibat, & geſtet etiam glanidum* (γλανιον) *oſſa: Hæc enim ſuffitu ſuo dæmones pellunt.* Idem citat *Geſnerus* ex *Kiranide*. Et in *Damire*, *piſcis* الجري *algiri*, vel الجريث *algerithi* ſimili virtute pollet, ſi creditur *Algiahidh*, (Scriptor *Arabs* nugaciſſimus) cujus verba ſunt

أن مرارته يسعط بها الفرس المجنون وبزعق جنونه, *Si felle ejus provocetur ad ſternutationem equus dæmoniacus, diſcedet ab eo diabolus.* Porro, juxta pleroſque *Arabum*, *algiri* eſt ſilurus. *Azzamachſari*, الجري قيل انه السلور *Algiri dicitur eſſe ſilurus. Suleiman Ben Haſan* de eodem سلورس هو الجري سماه دسقوريدوس بسلوروس *Dioſcorides vocat eum ſilurum.* Abenbitar, *Silurus eſt algiri.* Et ſtatim refert ad *algiri*, quicquid de ſiluro habent *Dioſcorides* & *Galenus*. Tamen ut dicam quod res eſt, ab iiſdem Scriptoribus الجري ſic deſcribitur, ut appareat eſſe anguillam, quæ *Hebræis* eſt צלכח. Unde eſt quod alio nomine ibidem vocatur انكليس ἔγχελυς, & *Perſicè* مارماهي *marmahi*, quaſi ἐφυόχθυν dixeris, quia piſcis eſt ſerpentis ſpeciem habens. Proinde quotquot *Arabes* ſilurum interpretantur, ſilurum cum anguilla, piſcem eundem eſſe putant, ut re vera eſt illi ſimilis. Eſt & الجري *algiri*, piſciculus circa *Baſoram* in *Euphratis* oſtio, qui pedes habet poſteriores ranarum inſtar, ſed nullos anteriores. Ita teſtatur *Ibnoſaida*.

Jam *ſabot* piſcem quod attinet (*Arabes* ſcribunt الشبوط & السبوط, & *Talmudici* שבוטא *ſibbota*) in *Arabicis Dioſcoridis* capite de ſelle, verum eſt pro callionymo ſumi. At in *Aruch* manuſcripto, quem citat Cl. *Buxtorfius* שבוטא *ſibbota*, piſcis eſt, qui vernacula lingua vocatur בורבוטא *borbota*, id eſt, ſilurus. Ita enim appellant Scriptores infimæ antiquitatis. *Vincentius Doctrinalis* lib. 16. cap. 126. Borbotæ *piſces ſunt fluviatiles, aliquatenus anguillis ſimiles; lubrica namque ſunt, excoriantur ſicut anguilla: corium habent nigrum,* (carnem) *eſu dulcem, & hepar præ omnibus piſcibus melius, & delicatius. Caput magnum reſpectu corporis; os amplum, & latum valde. Cum autem ætate duodecim annes exceſſerit, in corpus magnum creſcit. Et tunc nomen ejus mutatur, & Solarus vocatur.* Et cap. 134. *Solarus ductus eſt, quod in Sole libenter in ripis jacet.* Ita etiam *Albertus*. Sed uterque fallitur. Solaris, id eſt, ſilurus, ut ex deſcriptione patuit. Vocem corruperunt Recentiores, ut à Sole deducerent. *Græcè* ζίλυρος dicitur, quaſi ζύρος, ἀπὸ τοῦ οὐρὰν τὴν οὐρὰν à quatienda cauda, ſi *Athenæo* credimus. Mihi σίλυρος, idem eſt, quod λίλυρος, caudâ glaber, vel caudâ tenuis, quia cum caput amplum habeat, definit in caudam tenuem, anguillæ more. Benedictus *Marinus* apud *Geſnerum* de piſce *Saluth*, ſiluri ſpecie, in *Helvetia: Caput habet amplum, & bene latum: Reliqua corporis pars eſt contraltior, ut in acumen prope deſinat.* Σίλυρος & ψίλυρος idem ſunt, quomodo σίττακος, & ψίττακος, Σιττακὸν, & ψιττακὸν, σαυρόπους, & ψαυρόπους, σάγδα, & ψάγδα, unguenti genus in *Heſychio*. Sed, ne *ſabot* idem eſſe cum borbota ſeu ſiluro credatur, duo potiſſimum obſtant. Unum, quod *Arabes* الشبوط *ſabot* deſcribunt صغير الراس parvi capitis. Alterum, quod ſilurus *Judæis* eſt immundus. *Ibnoabas* de ſiluro, هو شي نحرمة اليهود ونحن لا نحرمه *Res eſt* Judæis *interdicta, ſed nos illam non interdicimus.* Et *Bellonius: Hujus piſcis eſu ex ſua Legis interdicto* Judæi *abſtinent, quod glaber ſit, & careat ſquamis.* At שבוטא *ſibbota*, vel *ſabot*, piſcis mundus eſt, ut *Talmudici* diſertè docent in *Talmude Jeroſolymitano*, tractatu de jejunio cap. 4. Prbinde iidem in tractatu *de Sabbatho*, רבא טלה שבוטא, *Rabba ſalvit ſibbotam* in honorem Sabbathi. Quid quòd *Aruch* in voce אספנין planè aliud eſt שבוטא קולייס אוספנין, nempe *Colias Hiſpanorum*, piſcis à ſiluro diverſiſſimus, & ſcombro non abſimilis. Et *Gloſſa Talmudis* טוניא *tonnam*, id eſt, thynnum, explicat. Ex qua verſionum inconſtantia, *Hebræos* apparet hic excutere. Itaque videndum, annon rectius *Arabs Pandectarius*, Sabot *eſt nomen cujuſdam piſcis, & eſt ſpinoſa.* Scorpionem intelligit *Geſnerus*, piſcem multis aculeis horrentem. Sed quę ſequuntur in eodem *Pandectario*,

Laurus

Lauracbi labrax, id est, variolus, similis cephalo, aliter lauratus, docent agi de lupo, qui *Græce* dicitur λάβραξ, hodiè λαβρακι, ἀπο τ̃ λαβρίσσειν, ab immensa voracitate, nobis *bar*, Italis *varolo*, quasi varius, vel variolus à varietate colorum: item *specola*, vel *spegola*, quomodo pro *spinola* legendum in *Pandectarie*. Neque frustra dicitur *cephaleo*, seu *cephalo*, id est, mugili, esse similis. Idem enim de lupo tradunt. *Paulus Ægineta*, & *Kiranides* apud *Gesnerum*. Omnino igitur ex *Pandectarum* sententia *sabot* est lupus. Quod ut expendatur, sciendum quomodo piscem *sabot* describant *Arabes*. *Alcamus* ait esse caudâ tenuem, latum in medio, parvum capite. *Damir* addit in ea specie plerosque esse mares, paucas fœminas. Captos laceratis retibus magno impetu prosilire, quandoque ad decem cubitos. In amne *Tigri* esse plurimos *Abeabtar*, in *Euphrate* etiam, & in maris *Persici* littoribus, maximè circa *Sureph*, quæ maritima est urbs *Persidis* notissima. Idem, & *Rasi*, ex eorum felle præscribunt collyria ad oculorum suffusiones (*g*). In his vix quicquam est quod lupo non conveniat. Lupus enim, is inprimis qui paulò est pinguior, ventre prominet, capite est oblongo, caudâ tenui. Et si le retibus senserit implicitum, quanto potest impetu, in ea grassatur, ut discerpat, & sibi paret exitum. *Hæc in variola* (id est, in hipo) *se animadvertisse nostri piscatores magno consensu testantur*, inquit, *Calius Calcagninus* in *Epistola* ad *Johannem Baptistam Augustum*. Idem in mari reperitur, & in fluviis, præcipuè circa ostia, & in *Kiranide* sel ejus cum melle illitum, visum acuit, & oculorum hebetudines, suffusiones, nebulas, albugines, mydriasim, nyctalopem curat, aliosque hujus generis morbos. Eodem facit quod כוחא רשבוטא, *cerebrum sibbota* commendant *Talmudica* tractatu *chulin*, tanquam gratissimi saporis. Quomodo λαβραξ & ὀραιος, *Græci* Scriptores (*h*). In his *Aristophanes* in *Lemnus*, *Eubulus* in *Nutricibus*, *Eriphus* in *Melibœa*, ubi inter eas dapes recenset, ὦ ζ, inquit, *ἐγὼ μάλιστ' ὑπερφιλῶ ὑμᾶς θεούς, quas me beatos quidem Deos aspernari puto*. De cætero nomen שבוטא *sibbota*, non malè exprimit nostrum *bar*, & Italicum *varolo*, quæ nomina deduci à varietate colorum observavimus. Nam שבין, *Hebræis* est, aurum, vel varios colores panno intexere. Inde שבוטא, dictus videtur *Chaldæa* dialecto, (quâ *ישדה Hebræum* mutatur in *teth*) pisces diversicolor. Hos lupos *Xenocrates* appellat ἱπποκράβους, quasi maculis interpunctos διαστικτους; Quia lupi pisces sunt duorum generum, alii varii, & maculosi, alii sine maculis. *Columella* libri noni capite decimo septimo, *Tum etiam sine macula, nam sunt & varii, lupos secludamus.*

(*g*) *Rasi de morb. cur. lib. 9. cap. 27.*

(*h*) *Vid. Athen. l. 7. cap. 14. & 17.*

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Job. 40. 10. בהמות *behemoth*, non esse elephantem, ut volunt, sed hippopotamum.

Behemoth, & Leviathan, *id est, hippopotamus, & crocodilus, compendiùm a* Jobo *describuntur, ut possint à Veteribus, quia multa habent communia. Hippopotamus quam vastum sit animal.* Græcè θηρίον, & Latinè bellua, *ut* Hebraicè behemoth. *Nomen* בהמות behema, *commune aquaticis cum terrestribus. Hippopotamus maximè accedit ad formam terrestrium.* Behemoth *non est* Plurale, *sed* Singulare Ægyptium. *Pluralis ejusdem formæ.* Behemoth quem feci tecum. *Imò* juxta te *in vicinia* Arabiæ. עם *pro* juxta *sæpe sumitur. Fœno pascit, rarum aquaticus. Hippopotamus bovi similis. Vis animalium lumbis Elumbis. Delumbare. Alvus elephanti mollior, hippotami non item. Hasta, & missilia exojus corio, quo non aliud firmius.* Lestis *in* India *pellis, ut hippopotami.* חפץ, *reperquero, Hippopotamus caudam retorquet sinistrorsum. Cur caudæ ejus dicatur esse, ut cedrus.* פחרים *sunt femora, aut testiculi, nisi secundario, ut* ירך, & *femur. Nervi perplexi, quia capiosi.* Πλεχταὶ, πλεκτάνιαι, πλέκεμα, *quid* Græcè. מטיל metil, *vellis ferrea unde dicta. Equi, & tauri, cur* Poëtis, χαλκόποδες, & χαλκοκέρωτες. *Æreus, id est, fortis. Hippopotami ossa duriora quam elephanti.* Proconnesii *statua* Cybeles *ex ejus dentibus. Hippopotamus curpriacipuum viarum Dei. Multa in eo mirauda. Repertor detrahendi sanguinis.* הרבא harba, *seu* harpe Phœnicum *inventum. Harpe* Saturni, Jovis, Nemesis, & Persei, *qua truncatum transfixa.* Mycenæ *sic dicta, quia ibi ejus pugio, seu capulus. Harpe propriè falcatus ensis.* Romanis *idem fica (unde* ficarii, Act. 21. 38.) & σικάριοι, Persis σαγαρις, & Laced. ξυήκη. Jos. 13. 22. ἄρπη *in* Græca *versione. Hippopotamo Deus* harpen applicavit, *id est, falcatos dentes, quos etiam* Poëtæ ἄρπας *vocant. Hâc illum segetes demetere, & perdere. Lapis hippopotami dentibus similis cur dicatur nympharea. Alii lapides eboris similes. Montes fœne fœcundi. Aquatilia in montibus pasci quam maxime. Montes etiam in* Ægypto *inferiore. In Samogithia* Mors *hippopotami species marmoris elicita montes petit. In latibulo arundinis cubat hippopotamus, non elephas. Quod sit* fera arundinis, *Psal.* 68. 31. Nilus διονυσιάδης. Salices *torrentis, id est,* Nili. Nilus *cur dicatur torrens, & humoris. Nilum non aliunde augeri quam ex æstivis imbribus. In* Ægypto *vitices & papyri copia, maximè circa* Sam *ubi hippopotamus. Nova explicatio loci*, Job. 40. 18. *Recepta versio*, Jobo *affingit portentosam hyperbolen, quod dicit, elephantem fluvium integrum sorbere, quod de* Pythio *dracone*, Poëtæ *fabulantur*, & Græcia *mendax de* Xerxis *copiis. Hanc versionem cum* Hebræis *verbum non convenire.* Hebraicè הגיח, *non est educere, sed erumpere.* אל *pro* על. *Elephantes in aquis statim suffocari, nisi promuscis emunctæ. At hippopotamus, quamvis sit natatus expers, tamen integros dies degit in fundo* Nili. Nonnus *notatus.* Nicandri Scholiastes *emendatus. Hippotamum nonnisi dolo capi, & quâ arte. Hippopotamus quando* Romæ *primum visi. Quando in* Ægypto *defecerint. Horum* Æthiopica *duo nomina explicantur.*

Jobi capite quadragesimo, & quadragesimo primo, ita describuntur *Behemoth*, & *Leviathan*, ut appareat esse bestias vastæ molis. Unde factum, ut Recentiorum plerique putaverint *behemoth* esse elephantem, & *Leviathan* balænam, hanc aquatilium, illum terrestrium animalium sine controversia maximum. Quorum ego sententiæ libenter accederem, nisi re accuratius perpensâ multa de illis dici viderem, vel in receptis versionibus, quæ ab elephantis & balænæ natura quam maximè abhorrent. Ut taceam Interpretes, hoc præjudicio abreptos, alio detorsisse quædam, quæ si rectè explicentur, & ut *Hebræa* verba sonant, luce clarius apparebit nominibus *behemoth* & *Leviathan* duo animalia describi ab elephante & balæna longè diversissima. Quænam autem illa sint, definire non est obvium. Mihi tamen placet inprimis quod doctrinæ non vulgaris atque acerrimi judicii viri, *Beza* & *Deodatus*, *Leviathanem* statuunt Niloticum esse crocodilum. Unde suspicio

ſpicio non levis ✝ *Behemoth* eſſe crocodilo ſocium animal, atque ejuſdem *Nilo* incolam hippopotamum. Cujus ſententiæ novitate nolim quenquam abſterreri, priuſquam rationes meas apud ſe perpenderit. Quarum prima hæc eſto, quod ut in præcedenti ſcena capite trigeſimo octavo de ſolis terreſtribus actum, ita in hac vero conſentaneum eſt ſolum agi de aquaticis, ne inſtituti ordinis ratio perturbetur. Itaque cum *Leviathan* ex omnium conſenſu aquaticum ſit animal, idem videtur de *behemoth*, quia in eadem ſerie orationis utrumque deſcribitur. In qua ſententia fuiſſe veteres *Hebræos* vel ex ſpurio *Eſdra* colligas libri quarti capite ſexto verſu 47.48.49. ubi manifeſtè *behemoth* (aut *Enoch*, ut pleraque exemplaria corruptè habent) inter aquatilia ponitur quæ quinto die creata ſunt. In aquatilibus porro hippopotamus & crocodilus reſtè junguntur, quia magna eſt inter hæc duo naturæ ſimilitudo. Vaſtum enim utrumque eſt, & ferum, & quadrupes, & ex genere ✝ ἀμφιβίων, & χαμαιδὰς, & ἀνδρατεῖόν ζῶον. Et quod jam obſervavimus, utrique communis eſt in *Nilo* habitatio. Quo faciunt verba *Plinii* libri vigeſimi octavi capite octavo, *Eſt crocodilo cognatus quadam animi ejuſdem, gemitique vitilus cum hippopotamo.* Proinde tam ſunt Scriptores qui non de utroque conjunctim agant. Videndi ante alios, *Herodotus*, *Diodorus*, *Mela*, *Plinius*, *Solinus*, *Phile*, *Pauſanias*, *Marcellinus*, *Iſidorus*, *Euſtathius Antiochenus*. Neque nomen *behemoth* malè convenit hippopotamo. Cum *Hebræe* בהמה *behema*, ſit beſtia quævis quadrupes, maximè ſi ſit majoris molis, qualis eſt hippopotamus, de cujus mole Veteres diverſa tradunt, quia in eadem animalis ſpecie ſtatura ſæpe variat. Nemo minorem facit *Ariſtotele*, qui tribuit illi μέγεθος ἵππου, *aſini magnitudinem.* At in *Herodoto* hippopotami ſtatura eſt, ὅσον τε βοῦς ἐ μέγιστος, *quanta maximi bovis.* In *Diodoro*, ὑπ' ἐλάττονι πάχους πίστει, *cubitus quinque non minor.* In *Achille Tatio*, κατὰ μὲν τὴν ἰδίαν καὶ θῆλυ ὅτι ἵππος, τὰ δ μεγέθους ὡς τριπλάσιον, *ſpecie quidem & ſim partium ut equus, ſed magnitudine tripla.* Quin hippopotamum idem appellat *Ægyptium* elephantem, quia proximi ab eo roboris eſſe judicatur. Unde eſt quod barbari Scriptores hippopotamum robore & ſtatura cum elephanto conferunt, aut etiam illi præferunt. Ita *Vincentius*, *Doctrinalis* libri decimi ſexti capite centeſimo quadrageſimo quarto, *Hippopotamus eſt bellua in terra naſcens, æqualiter potens elephantibus, plerumque major.* Et quiſquis *Alexandri* Magni epiſtolam ad *Ariſtotelem* ſuppoſuit: *Majores elephantorum corpore, hippopotamos inter profundos aquarum gurgites emerſi apparuerunt.* Quæ licet in majus aucta ſint, conſtat tamen hippopotamum paucis animalibus cedere mole & ſtatura corporis. Proinde *Græcis* θηρίον, Latini *belluam* vocant, & *Hebræi* בהמות *behemoth.* *Diodorus*, Θηρία δ' ὁ Νεῖλος τρέφει τὸν τε κροκόδειλον, καὶ τὸν καλούμενον ἵππον. Plinius, *Major altitudine in eodem* Nilo *bellua, hippopotamus editur.* Ammianus, *inter arundines hæc bellua cubilibus poſitis.* Scio *Mercerum* & alios definire בהמה *behema*, beſtiam terreſtrem quadrupedem, ac ſi *behema* dicatur de ſolis terreſtribus. Sed aliter docent *Arabes*, ſuo nimirum idiomate بهيمة *bahima*, quod idem eſt, tam ſignificare quadrupedes quæ in aquis quam quæ in terra degunt. *Alcamus*

البهيمة كل ذات اربع قوايم ولو في الما

Albahima, omne animal quadrupes, etiamſi in aquis degat. Ita etiam *Giauhari* apud doctiſſimum *Golium.* Quamvis vel ſi verum id eſſet בהמה ſolum dici de terreſtribus, tamen hippopotamus cenſeri poſſet inter בהמות *behemoth.* 1. Quia eſt animal ἀμφίβιον, tam χερσαῖον quam ποταμίον, ut in *Diodoro* habetur. 2. Et ratione ſimilitudinis quam habet cum mere terreſtribus. Aquatilium certè nullum eſt quod ad terreſtrium formam tam propè accedat. Unde factum putaverim, ut omnium aquatilium ſolùm dicatur בהמה *behema*, κατ' ἐξοχὴν, vel בהמות *behemoth* etiam ex *Ægypto* dialecto. Neque enim *behemoth* plurale eſt, ut volunt, ſed ſingulare *Ægyptium.* Talia Φωὼθ, Φαμφὼθ, Φαμφωὼθ, menſium *Ægyptiorum* nomina, *Anthol.* lib. 1. cap. ultimo. *Raeab* in Lexico *Copteo Alexandrino*, quæ *Strabonis*, *Pauſaniæ*, & *Stephano* Παλαίβυ. *Soth* vel *ſothis* canis, qui Σωθὶς *Horo*, *Plutarcho*, *Porphyrio*, & *Damaſcio*. *Omoth* tertius capricorni decanus in *Julio Firmico*. *Anoth* telephium, & *motheth* chelidonium majus in *Antidario Dioſcoridis*. Iidem fuere *cathoth* polium, & *tnoth* cyclamen, quæ Apuleio *cathotis* & *tuothos*. Et planta *Ægyptia* fabæ ſimilis *let* vel *mehlot*, quæ *Græcis* λωτὸς vel μελίλωτος. Itaque in voce *behemoth* terminatio eſt *Ægyptia*, ut *Ægyptium* eſt ipſum animal.

Illius porrò deſcriptionem Deus ſic aggreditur *Job.* 40. 10. *Behemoth quem feci* עמך *tecum*, vel potius *juxta te*, id eſt, in vicinia tua, ac ſi diceret Deus; Argumenta potentiæ, nihil opus eſt, ut ex longinquo petam, cum propinqua ſuppetant. Inter beſtias quas in *Nilo* creavi *Arabia* tuæ vicino, quam mirabilis eſt hippopotamus? Hoc loco עם, *juxta* reddimus, quomodo ſæpe ſumitur. Sic *Joſ.* 7.2. *Has* legitur eſſe עם ביתאון, *juxta* Bethaven. Jud. 9.6. *Conſtituerunt* Abimelechum *Regem* עם אלון, *prope quercetum.* Jud. 18 3. *cum* eſſent עם בית מיכה, *prope domum* Michæ. Jud. 19. 11. *Ipſi erant* עם יבוס, *prope* Jebus. 2 Sam. 6.7. de Uza, *Et mortuus eſt ibi* עם הארן האלהים, *prope aream Dei.* 2 Sam. 20.8. *Cumque illis eſſem* עם האבן הגדולה *prope lapidem magnum.* Et in ipſo *Jobi* libro capite 17. verſu 3. עמך, *Hieronymus* reddit *juxta te*, quomodo nos hoc loco.

Fœnum ut bos comedit.) Bos & elephas ex æquo jumenta ſunt: Ideoque nihil mirum eſt ſi eodem cibo veſcantur. At ut hippopotamus, aquaticum animal & in fundo *Nili* plerumque degens, bovis inſtar fœno paſcatur, hoc verò mirum eſt & inauditum, ideoque nec ab aliis præterminſſum. *Diodorus*, Καταίρεται ✝ τε σίτου καὶ ✝ χόρτου, *Depaſcitur frumentum & fœnum.* Et eum ad pabulum è fluvio prodire dicit *Nicander Theriac.* verſu 569.

Χλόης ὅτι γλαῦξιν νέον ἀμᾶσι πόλιν.
Pabula cum incipiunt herba fovere recenti.

Neque de nihilo eſt quod bovi comparatur, quem non ſolùm paſtu & cibo, ſed & mole refert corporis, & formâ capitis & pedum. Unde *Itali bomarum*, id eſt, bovem marinum appellant. Qua de re legendi ſunt ex Veteribus, *Herodotus* & *Diodorus*, ex Recentioribus *Geſnerus*, *Bellonius*, *Alciſius Cadamuſtus*, *Leo Africanus*, & alii.

11. *Ecce nunc potentia ejus in lumbis, etiam robur ejus in umbilico ventris.*) Prius hemiſtichium nihil habet quod Lectorem remoretur. In lumbis enim ſedem eſſe virium, nemo neſcit. Hinc *Nahum.* 2. 1. *Robora lumbos*, *Pſal.* 69. 24. *Lumbos eorum vacare fac.* Et Roboam Judæis: *Minimus digitus meus craſſior eſt lumbis patris mei.* Itaque *olumbis* pro debili ſumitur & *delumbare* eſt debilitare. Sed ſi de elephante res eſt, quomodo in illum quadrabit poſterius hemiſtichium, *etiam robur ejus eſt in umbilico ventris.* Cum *Plinius* & *Solinus* elephantem docent *duriſſimum dorſo tergus habere, ſed ventri molle.* Unde eſt quod *Rhinoceros* in elephantum dimicaturus, *ejus alvum maxime petit quum ſcit eſſe molliorem.* Ita *Plinius* lib 8. cap. 20. Quibus hæc Ælian consonant Hiſt. lib. 17. cap. 44. Ὅπερ ἂν οὖν τὸ σιδήρῳ καὶ τὸν ὀδὸν, ὑποτέμνει τὸ κατὰ γαστρὸς τῷ κέρατι, *Subinfigitur* (Rhinoceros) *ipſius crura & alvum, quam eorum ſuo diſcerpit & dilacerat.* Sed & ex animalculis יתוש *jathus*, *Gr.* ἰμὼς, culicis aquatici genus, eâ ipſâ ratione elephantem territat & diſcruciat. Itaque

que ad hæc *Talmudica* in de *Sabbatho* fol. 77. b. אימת יתוש על הפיל, *terror jumus*, seu culicis, *super elephantem*, *Baal Aruch* sic habet רחש הוא שנדל בכים נכנס לו בטבורו ומפחידו, *Reptile est in aquis crescens, quod umbilicum ejus subiens, eum terret.* Et magnum illum elephantem *Eleazarus* hac eadem parte confodit. Sic habetur 1 *Maccab.* 6. 46. Ἐπαίσεν ὑπὸ τὴν ἰλίφαντα, καὶ ὑπέδυσεν αὐτῷ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Et *Josephi Antiquitatum* libri duodecimi capite decimo quarto. Ἐπαίσεν δὲ αὐτὸ τὴν γαστέρα, καὶ πλήξας ἀπέκτεινε τὸν ἐλέφαντα. Et *Chronicon* templi secundi pagina vigesima septima, ויתקע את חרבו בכרס הפיל, *Et gladium suum infixit in ventrem elephanti.* Sed disertissimè omnium *Gersonides* libri tertii capite secundo, ויבא בין רגלי הפיל וידקור אותו בחרבו על מבוחו ופורל הפיל עליו, *cum venisset inter elephanti pedes, confodit eum gladio suo in umbilicum impatio, & super eum cecidit elephas.* Apparet igitur *Behemoth*, non esse elephantem, quia elephantis robur esse in umbilico ventris non dixisset Sacer Scriptor, cum à vero nihil sit alienius. At hippopotamus ventre & umbilico, non minus quam reliquo corpore, tectus est, & quasi cataphractus impenetrabili corio tantæ soliditatis & spissitudinis, ut tornetur in hastas & missilia. Δόρατα vocat *Philosophus Historiæ* libri secundi capite septimo. Et ξυσὰ ἀκόντια, *rasilia tela*, id est, torno, aut radulâ, seu dolabrâ expolita, *Herodotus* in *Euterpe*. Quo sensu dixit *Poeta*,

--- *& rasa hastilia virga.*

Hinc *Cyrus* ad milites, *Cyrop.* libro quinto. Ὅτι δὲ παιδίοιστι καὶ παλαὶ ξύεσθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυλίης μὴ ἀπιλαθέσθαι, *Quisquis telorum dolare didicit, bonum est, ut ne dolabra obliviscatur.* Itaque cum hippopotamus in *Diodoro* corium habere legitur, πάντων δὲ θηρίων χαλεπώτατον, vox χαλεπὸν est otiosa, ut in (a) *Platone* passim. Nec sine hyperbole *Ptolemæus* (*a*) in *India* extra *Gangem*, *Lestas*, seu latrones describit, τὸ δέρμα ἔχοντας παχυτάτου ὥστων ποταμίων, ὡς μὴ διανύεσθαι βέλεσι, *pellem hippopotamis similem habentes, ut ne sagittis trajici nequeat.* Quod sumptum videtur ex *Indicis Ctesiæ*: Nam in *Bavarico* codice hæc leguntur ab aliis prætermissa, *Vivere in* Gaitæ *fluminis quadam parte feminos homines, hippopotami ferè cute, quam ne tela quidem ipsa perfoderent.*

(a) Lib. 7. cap. 2.

12. *Retorquet caudam suam*, quæ est, *ut cedrus*] Verbum חפץ alii aliter reddunt. Nos cum *Chaldæo* Interprete כפף, *curvare*, vel *retorquere*. Sic *Arabicè* حقض العود curvavit, inflexit, contorsit lignum. Caudam retorquere suum proprium. *Plinius* libri undecimi capite quinquagesimo, *Caudam suas retorquent, canum degeneres sub alvum reflectunt.* Hippopotamus autem caudam esse suum, vel aprorum in modum, tortilem scribunt auctores gravissimi. *Aristoteles*, Ἔχει δὲ χαυλιόδοντας ὑπερφαινομένους, πέρκνον δὲ οὐκ. Plinius *in eodem* Nilo *hippopotamus editur caudâ, & dentibus aprorum.* Quidam legunt, *caudâ tortâ, & dentibus aprorum.* Quam lectionem hæc *Solini* confirmant: *Hippopotamus in eodem flumine ac sole nascitur, aprugneos dentibus, corda tortuosa. Bellonius* quoque, testis ἀντίπυγος, caudam habere dicit, *in porci & testudines*, rotundam. Ut falli necesse sit *Herodotum*, & *Diodorum*, qui pro porcina caudam equinam hippopotamo assignant.

Ut cedrus] Elephanti cauda est brevis. *Nonnus* in ejus descriptione *Dionysiacum* libro vigesimo sexto versu 315.

Λοξὸν Φυὴν, ἰλαχνὸν τινάσσεται ἄφατον ὑπὴ.

Tenuis parva agitatur instabilis cauda. Sed & hippopotamus brevem habet caudam, ratione corporis. Itaque de utrovis intelligas, cedro non comparabitur ratione longitudinis. Sed hippopotami cauda potuit cum cedro conferri, ratione glabritiei, rotunditatis, spissitudinis, & firmitatis, quam summam esse oportet in ea, quâ diximus, tergoris soliditate. *Eustathius Antiochenus* in *Hexaemeron*, Ὁ δὲ λεγόμενος ἱπποπόταμος ὑπὸ παχεῖαν ἔχει καὶ ψιλὴν τρίχην, *caudam habet densam & depilem.* Pro παχεῖαν *Leo Allatius* legit βραχεῖαν, *brevem.* Quomodo est in *Achille Tatio*, Οὐρὰ βραχεῖα καὶ ψιλὴ τριχῶν. Et in *Aminsano*, Bifidas *habemus ungulas, caudasque breves.* In *Bellonii* descriptione neutrum omissum: *Caudam habet*, inquit, *brevem, crassam, rotundam*, &c. Caudam brevem, & crassam, id est, βραχεῖαν καὶ παχεῖαν. Ergo cum hippopotami cauda brevis crassaque sit, & valdè firma, tamen is ad libitum eam flectit & retorquet, quod ut maximi roboris argumentum hic observatur.

Nervi femorum ejus perplexi sunt] vel *intricati. Hebraum* פחדים alii *testiculos*, alii *terrationes*, nos *femora* explicamus ex *Arabica* lingua, qua فخذ est *femur*. *Avicenna* in ossium anatomia capite vigesimo septimo الفخذ *est os femoris maximum*, inquit, *in humano corpore, & quidquid est supra se deferens, quidquid infra transferens.* At *Arabum* aliis الفخذ est totum femur. Sic *Psal.* 44. 4. *Accinge gladio tuo* فخذك على *super femur tuum*, Apocalypsios 19. versu 16. *Nomen scriptum est in veste ejus* وفخذه *& femore ejus*, Sirach. 19. 12. *Qualis est sagitta fixa* في فخذ المر *in femore hominis.* Unde verbum فخذ est femur lædere. Et mulier الفخذا dicitur, cum divaricatis cruribus, & femoribus, virum admittit. Sed & in hoc ipso loco *Arabs* habet عروق افخاذه & *Syrus* ܥܪ̈ܘܩ ܦ̈ܚܕ̈ܘܗܝ Et utrumque redditur à *Gabriele Sionita*, *nervi coxarum ejus.* Si *Chaldæo* opponas, quibus פחרין sunt testiculi: ut *Levit.* 21. 20. in *Onkelo* פרים פחרין, *arietes* testiculis. Respondebo hanc esse vocis secundariam notionem. Quomodo *Hebraum* ירך, quod proprie femur sonat, etiam pro ea parte sumitur, quæ generandi vim habet, *Gen.* 46. 26. *Exod.* 1. 5. *Num.* 5. 22. & passim. Ita etiam femur sumitur *Historiæ* tripartitæ libri decimi capite trigesimo tertio, cum dicitur de *Benjamitæ* martyre: *Alium rursum calamum acutum in ejus* FEMUR, *unde humana origo descendit, jussit immitti.* Pro eo quod *Theodoretus Ecclesiastica Historia* libri quinti capite trigesimo octavo, Ἕτερον αὖ πάλιν κάλαμον ὀξύνας, ἐνίεσαν τῇ παιδογόνῳ μοίρᾳ. Itaque quamvis פחד alibi pro testiculo possit sumi, tamen proprie est femur. Neque aliud intelligo in his *Jobi* de *Behemoth* גידי פחדיו ישרגו, quæ proinde sic interpretor, *Nervi femorum ejus perplexi sunt.* Quia robur belluæ, in quo jam versatur Deus, non aliunde melius colligitur quam ex nervorum copia: Quos valde frequentes esse oportet, cum se mutuo implicant, ut rami arborum solent in sylvarum opacitate. *Græci* videntur hanc phrasin æmulari, cum πλοκμὸς, & πλεκτάνας vocant, polyporum brachia, & cirros, quia ἐκ τῶν πεπλεγμένων ἀεὶ, *ex fibris implicatis sunt.* Et πλέκεσθαι τὰ περιττὰ νεῦρα, *nervos qui ossa ambiunt*, quorum rami tenuissimi decussantur atque implicantur. Similis est decussatio, & perplexitas in nervis femorum hippopotami, quæ proinde robustissima sunt. Adeo ut hoc animal nonnulli tradant navem uno pede facilè diffringere, vel inclinatam mergere, quod de cymba malum accipi, quia de nave superat fidem.

13. *Ossa ejus as fusum*, *ossa*, inquam, *ejus sunt sicut vectis ferrea*] Ad verbum *ossa ejus* נחושה אפיקי, *defluxus* seu *fusiones æris. Chaldæus* צנידי נחשא, quæ eodem recidunt. Vectis ferrea est מטיל *metal.* Alibi non repe-

reperitur. Radix *Arabicè* مطل *matala*, eſt ferrum cudere, & extendere. Unde مطال *matal*, qui cudendo caſſides ferreas confiſit, atque alia hujuſmodi, & ممطول *mamtul* de ferro, *cuſum & in longum extenſum.* Rectè igitur Veteres מטיל *metil*, ad ferrum referunt. Et à Senioribus redditur σίδηρος χυτός, *ferrum fuſile*, à *Symmacho* συμβλήματα σιδήρου, *commiſſura ferri*, ab *Hieronymo*, *lamina ferrea.* Senſus eſt, hippopotami oſſa non eſſe, ut in pleriſque piſcibus, meras cartilagines, ſed æris & ferri inſtar duriſſima, firmiſſima, validiſſima. Ut *Mich.* 4. 13. *Surge & tritura, filia* Sion, *quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas, & commínues populos multos.* Quo ſenſu equi & tauri à Poëtis χαλκόποδες appellantur & χαλκοπόδων, *æripedes* & *ariſonos*, qui maximè pedibus valent, duriſſimamque habent ungulam. Alii aliter accipiunt, ſed habeo quos ſequar. *Heſychius*, Χαλκόπους, ἰσχυρόπους. *Homerus* vetus Scholiaſtes in *Iliad.* Δ', Χαλκόπεδας, στερεόπους. *Suidas*, Χαλκοποδίων, χαλκοπέδαι, τυτθοὶ καὶ ὑπαλλοὶ ἐργάται ἐχόντων. Item, Χαλκόπης, ἵππος, ἤγουν σφῦρα: Lege σφῦρα vel σφυρὰ, ut in Scholiaſte *Sophoclis* in *Electra.* Et in *Oedipo Coloneo* verſu 1039. Τὸ χαλκόβαν Ἄρη, idem explicat σφυροβόλον μυγαλέφυτον. Lege σφυροβάν. *Virgilius* libro tertio *Georg.*

--- temo trahat ærem orbes.

& ibi *Servius*, *Ærem*, *fortis.* Et *Æn.* 5.

--- voſtus tremit ictibus æra puppis:

Ubi rurſus *Servius*, *Ærea, fortis: nam æra non eſt puppis, ſed prora.* Ut infrà eodem libro: *Ærea, quem obliquum rota tranſit.* Et *Horatius* libro tertio, *Od.* 16.

Incluſam Danaen turris ahenea
Robuſtaque fores, &c.

Nunc ut ad rem redeamus, in hippopotamo ſumma eſt oſſium firmitas, adeoque major eſſe creditur quam in elephanto: qui, cum nihil habeat dente durius, ex quo fit ebur, tamen hippopotami dens duritie præcellit. Quod his verbis aſſerit *Odoardus Barboſa* in *Cephala* deſcriptione: *Hanno* (gli ippopotami) *i denti, come gli elefanti piccoli, & è migliore avorio di quello de gli elefanti; è più bianco, è più forte, è di maniera, che non perde il colore.* Quod ſequutus *Scaliger* in *Cardanum* Exercit. 187. *ſect.* 2. *Hippopotamo*, inquit, *dentes, utrimque ſingula ex infervore mandibula ſurrecto flexu, ſeſquipede majores, candore ſplendoreque eboris pares: Eo pruſſianores quod ut ebur nunquam palleſcant, umiſſo candore: Materiam quoque firmiorem tradunt.* Sed & *Diepenſis* artifices in ea arte peritiſſimi, hippopotami dentem aſſerunt ebore difficilius ſcalpi. In uſu fuiſſe etiam apud veteres ex *Pauſania* didici, qui in Matris Magnę ſtatua *Procomeſi*, cætera ſcribit ex auro conſtitiſſe, ſed faciem ex hoc dente, quo pro ebore uſi ſint: Καὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπον ἄντικρυς ἐλέφαντος ἐστιν ἢ ποταμίων ἰδόντες εἰσὶν ὀδόντας. Hæc ille in *Arcadicis.*

14. *Ille eſt principium viarum Dei*] id eſt, operum in hoc genere. Nam cæteræ בהמות *behemoth*, ſeu quadrupedes beſtiæ, die ſexto creatæ ſunt, hippopotamus quinto, quo die dixit Deus, *Aqua producant*, &c. ut notatur in quarto *Eſdræ.* Aut principium operum Dei, *Gr.* τὸ ἐξαίρετον, *Gall. un chef-d'œuvre de Dieu*, unum ex operibus Dei præſtantiſſimis. Quomodo vocatur *Amalec* ראשית גוים, *principium gentium Num.* 24. 20. id eſt, gens una è nobiliſſimis. Dei tumor ראשית חכמה *principium ſapientiæ.* Mel ἀρχὴ γλυκασμάτων in *Sirachide.* Ita vocatur hippopotamus *principium viarum Dei*, id eſt, Dei opus eximium. Utut enim ſit pernicioſum animal, tamen in eo multa ſunt quæ admirationem excitant, vaſta moles corporis, robur immane, tergus impenetrabile, ſtupendus oris hiatus, & portentoſa voracitas, candor dentium & firmitas, mari, terræ & amni vita communis: & in tanta corii duritie ingenium ultra animalia cuncta ratione carentia ſagaciſſimum, ut eſt in *Ammiano* libro vigeſimo ſecundo. Unde ſagacitatis hujus duo documenta profert, à *Plinio* etiam & *Solino* non prætermiſſa. Unum, quod poſtquam ſegetes abundè depaſtus eſt, *cumque jam caperit redire diſtentus, averſis veſtigiis diſtinguens tramites multos, ne unum plane itineris lineam inſidiatores ſequuti, repertum ſine difficultate confodiant.* Alterum, quod cum *aviditate nimia exturberato ventre pigreſcit, ſuper calamos recens exſectos femora convolvit & crura, ut pedibus vulneratis cruor egeſtus, ſagina diſtentum, faciat levem, & carnes ſuccis cæno oblimis, quamdiu in cicatrices convenium plagæ.* Hinc vocat *repertorem detrahendæ ſanguinis Plinius* libri vigeſimi octavi capite octavo, & *medendi magiſtrum*, libri octavi capite vigeſimo ſexto. Apud *Papremitanos* ſacrum fuiſſe animal ferebant *Herodotus* & *Plutarchus*, quamvis in reliqua Ægypto fuerit execrationi, tanquam *Typhonis* ſymbolum.

Qui fecit eum, applicavit ההרבו, *harpen ejus*) id eſt, *applicavit ea harpen. Hebraum* חרב *hereb*, & *Chaldæum* חרבא *harba*, alii *gladium*, nos hic *harpen* interpretamur. Neque enim ἅρπη *Græca* vox aliunde deducitur quam ex *Phœnicia harba. Euſebius* ex *Sanchoniathone*, Scriptore *Phœnicio*, libro primo præpar. Τῆς δὲ Ἀθηνᾶς γνώμῃ καὶ Ἑρμῆ κατεπειάσας κρύφα ἐκ ζιδήρου ἅρπην καὶ δόρυ, *Ex* Minervæ *autem & Mercurii ſententia paravit* Saturnus *ex ferro harpen & haſtum.* Harpen, id eſt, חרבא *harba. Phœnices*, ſic efferebant, & ſic ſcripſerat *Sanchoniathon. Heſiodus* etiam in *Theogonia*, *Saturnum* illa inſtruit,

δεξιτερῇ δὲ πελώριον ἐκβάλε δ' ἅρπην
Μακρὴν, καρχαρόδοντα, ---

Dextra immanem cepit harpen, longam, aſperos dentes habentem. Hæ ibi dicitur caſtraſſe patrem cœlum. Alii eadem harpe, *Jovem*, *Saturno* patris pudenda exſecuiſſe fingunt, idque in inſula *Corcyra*, quæ ideo alio nomine *Harpe* dicta fuerit, ut alibi probavimus ex *Lycophrone*. *Nemeſi* quoque harpe tributur reis infeſta. Unde eſt quod *Nonni* lib. quadrageſimo octavo, *Diana Aurea* irata, *Nemeſin* in illam ſic invocat,

Ἦε μὰ ἐισρίζων τοι χαλκείαν ἅρπην.

Aut eam exſtimulet aurea tua harpe. Eſt & *Mercurii* geſtamen, qui *Argi* caput amputaturus, *Valer. Argonaut.* libro quarto,

--- medias in cantibus exigit harpen.

Sed *Mercurius* harpen *Perſeo* conceſſit, quâ *Medusæ* caput abſcidit. *Orpheus* in corallio,

Ἀμφιέλικτον ἅρπην Κυβηγίδα λευκαυγίζων

Cum Perſeus, *Mercurii harpen in* Meduſæ *gulam immiſſet.* Itaque hoc aggreſſurus libro quarto *Lucan*,

--- Cyllenida ſuſtulit harpen,
Harpen alterius monſtri jam cæde madentem,

id eſt, *Argi* à *Mercurio* cæſi. Et *Metamorphoſeos* libro quinto, idem in *Lycabam* irruens,

Vertit in hunc harpen made factam cade Meduſæ.

Et paulò poſt,

--- Ethemona fruſtra
Brachia tendentem Cyllenide *conſicit harpe.*

Eam harpen una cum *Perſeo* in cœlum inſeruerunt *Aſtronomi.* Itaque apud *Proclum* in *Perſeo* aſterismo quædam ſtellæ dicuntur καταστερίζεσθαι εἰς ἅρπην, id eſt, ita diſponi, ut harpes formam imitentur. Non tamen harpe tota in cœlum eſt tranſlata. *Argivis* enim *Mycenis* ex eo nomen inditum (ut in *Alexipharmacis* tradit *Nicander*)

μύκης ὅτε πάσσετο ἅρπης
Ἄμπυξ ὑπαὶ πρώτοιο Μελανθίδος,

quod cecidit harpes mycen (id eſt, capulus) *ſuper ſummum* Melanthidis *verticem* prope *Mycenas.* Proinde *Etymologus*: Ἀπὸ δὲ μύκητος τῆς Περσέως ἐκεῖ ἐντὸς ἐκλίθη ἡ πόλις Μυκῆναι, Mycenæ *urbs dicta eſt à* Perſei *capulo ibi extante.* Ex his colligere eſt quorſum in *Lu-*

ciano

etiam Pseudomante, impostor quidam habuit ἅρπην κατὰ τὴ Περζίδα, ἀφ' ὧ ἑαυτὸν ἐγενεαλογεῖ μητρόθεν, *harpen* Perſei *exemplo*, *à quo maternum genus deducebat*. Harpe autem proprie eſt falcatus enſis. *Heſychius*, ξιφοδάκτυλον, ἃ λεγομένη ἅρπη ἐστιν. *Ovidius Metamorphoſeos* libro primo, ubi de *Argo* à *Mercurio* conſoſſo,

Nec mora, ſulcato nutantem vulnerat enſe.

Falcato, enſe, id eſt, harpe. In *Suida* id ipſum eſt λογχοδρέπανον. Neque aliud *hamatum ferrum* in his *Lucani* lib. 9.

Quos habuit vultus hamati vulnera ferri
Caſa caput Gorgon.

Albricus in *Mercurio gladium curvum*, & in *Perſeo telum falcatum* appellat. Ejus inventum *Thracibus*, tribuit *Clemens* lib. 1. *Stromatum*. Καὶ μὴν, inquit, Θρᾷκες πρῶτοι τὴν καλουμένην ἅρπην εὗρον, ἣν ἡ μάχαιρα καμπύλη, *Certè* Thraces *harpen*, *quam vocant*, *primi invenerunt*; *eſt autem gladius curvus*. Ego *Græcos* à *Thracibus*, ſeu *Thraces* à *Phœnicibus* puto hoc gladii genus accepiſſe. *Romani ficam* dicebant. *Gloſſa* optimæ: *Sica*, Θρακικὸν ξίφος· ἰσπανικὸν. Unde dicti *Sicarii*, *Act.* 21. *v.* 38. Quod his verbis docet *Joſephus Antiquitatum* lib. 20. cap. 7. Οἱ ζηλωταὶ δὲ καλούμενοι, λῃσταὶ δὲ οὐκ ὄντες, τῶν μάλιστα ἰσχυόντων, χιλιάσι ξιφιδίοις παραπλησίοις μὲν τὸ μέγεθος τοῖς τῶν Περσῶν ἀκινάκαις, ἰσπανίοις δὲ, καὶ παραπλησίοις, ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίων εἰκαὶ καλουμέναις, ἀφ' ὧν καὶ τὴν προσηγορίαν οἱ λῃστεύοντες ἴλαδον, *Qui ſicarii vocantur*, *hi autem latrones ſunt*, *tum maximè excreverunt*, *gladiolis utentes ad* Perſicæ *acinacis menſuram accedentibus*, *ſed curvis*, *ferè quomodo ſica* Romanis *dicta*, *unde latronibus illis ſicariorum nomen indutum*. Ita etiam *Oecumenius*, & *Suidas* in Σικάριοι. Fortaſſe etiam κίνις, & σάγαρις, id ipſum fuit. Idem enim eſſe colligit *Suidas* ex hoc *Xenophontis* lib. 2. *Cyrop.* ubi de armatura *Perſarum*: Κύρῳ δὲ ἦ σάγαρις οὐκ τὴν δοξίαν. Et copides definit *Curtius* lib. 8. *gladios leviter curvatos falcibus ſimiles*. Neque diverſa *Laconum* ξυήλη, quæ *Heſychio* eſt ξιφίδιον, ἅ τινες δύσμορον λέγουσι, *gladiolus a nonnullis falx appellatus*. Pollux ſcribit ξυίνην. Nempe hæc gladii forma olim in uſu fuit apud pleroſque populos. Proinde in vetuſtiſſimis *Poetarum* fabulis *Saturno*, *Jovi*, *Mercurio*, *Perſeo*, *Nemeſi harpen* tribui documus. Dubito interim, an *Hellenſta harpen* pro gladio dixerint, quia nuſquam comparet hæc vox in *Philone*, nec in *Joſepho*, nec in verſione Seniorum, quod meminerim. Niſi fortaſſe, *Joſ.* 13. *v.* 22. ubi *Balaam* occiſus fuiſſe legitur ἐν τῇ ῥομφᾷ, vel ἐν τῇ τροπῇ. Sed legendum ſuſpicor ἐν τῇ ἅρπῃ, ut in *Hebræo* textu בחרב, *in hereb*, & in *Chaldæo*, & *Syro Paraphraſi* בחרבא, *in harba*, id eſt, in gladio.

Nunc ut è diverticulo redeamus in viam, *harpe* hic fingitur ioſtructus hippopotamus, quia χαυλιόδοντας, id eſt, dentes exertos habet molliter flexos, acutos, prælongos, quibus tanquam *harpe*, vel enſe curvato in modum falcis, fruges demetit & corrumpit. Proinde etiam *Græci Poeta harpen* tribuunt hippopotamo. *Nicander Theriacon* verſu 566.

Ἠ ἵππον ἢ Νείλῳ ὑπὲρ Σάϊν αἰθαλόεσσαν
Βύσσαι, ἀρώγειν δὲ κακὸν ἐπιβάλλεται ἌΡΠΗΝ.
Aut fluvialis equi, Nilus *quem paſcit aduſtam*
Trans Sain, *atque* HARPEN *damnoſam immittis in agros.*

Ad quæ verba *Scholiaſtes*: Ἅρπη δὲ ζημαίνει μὲν ἁρπαγὴν· τὸν δὲ τὸν ὀδόντας λέγει· διὰτὸ ὅτι ὅλως τὰς φάλαγγας τρώγει. Harpe *quidem falcem ſignificat*, *Nunc autem* (hippopotami) *dentes ſic vocat*, *doceus* hoc animal *ſegetes penitus abſumere*. Et de eodem *Nonnus Dionyſiacan* lib. 26.

Ἀγχιθῦ καρχαρίδοντα διαμίζει λάχνη ὅλκη,
Καὶ διηνὲς ἀχάμαντον ἔχαν γόμφον ἄρπαγα καρπῶν,
Μιμήλῃ δρεπανῇ παχυσθένα λᾶαν τέμνει,
Ἀμητῆς δὲ ἑὸν φ· ἀμαλλοφόρον τομόστομον.
Dentis acuta acies, *ſylva aſpera dorſa recidit*,
Quamque habet informem, *& frugum maxilla voracem*,
Divitibus ſegetes ſecat emula falcis in arvis.
Spicarumque meſtes, *ferro non indiga*, *culmos.*

Vides, Lector, hippopotamo *harpen* à *Poëtis* tribui, & dentes falcis æmulos, quibus omnia demetit, aut perdit, & corrumpit. Quæ quam vera ſint, docebunt hæc *Achillis Tatii* lib. 4. Ἐσι μὲν ἀδηφαγώτατον, καὶ πονηρὸν (malim πονῶ) τροφὴν ἅλον λαβεῖν. *Animal eſt voraciſſimum*, *etiam ſegete plenum campum in alimentum abſumat*. Et hæc *Diodori* lib. 1. Καταναίμασι τὸν τε ζῖτον, καὶ τὸ χόρτον, ἅς τε οἱ πολίτικοι ἐν τῷτο τὸ ζῶον, καὶ κατ' ὀλιγον τὸν ἴτιτον, ὁλυμαίνοτο ἂν ὁλοσχερῶς τὰς γεωργίας τὰς κατ' Αἴγυπτον, *Depaſcitur frumentum & fœnum*, *ita ut*, *ſi fœcundum eſſet hoc animal & quotannis pareret*, *deperderet funditus agros*, *qui in Ægypto ſunt*. Quæ alio detorſit *Latinus* Interpres. Dens exertus, qualis in elephante eſt, & apro, & hippopotamo, *Arabicè* ناب *nab*, dicitur, & *Chaldaicè* נִיב *nib*, vel *mph*. Ita enim ſonat B finale. Quod nomen huic denti peculiare non eſt, ſed commune caninis omnibus. Tamen exertos dentes ſic appellari conſtat. Itaque in his *Plinii* lib. 37. cap. 10. Nympharena (lapis) *urbis*, *& gentis* Perſicæ *nomen habet*, *ſimilis hippopotami dentibus*. Vox *nympharena* ſimplex non eſt, ſed compoſita, ut quidem puto, & deflexa ex *Niph-Arſenes*. Et *Arſene*, ſeu *Ariana*, eſt *Perſica* illa gens, unde affertur lapis exorto hippopotami denti candore, vel forma ſimilis ac proinde נִיף *niph*, vocatus. Alioqui enim *Perſica* gens *Nympharena*, nulla legitur. Videndum, an hic lapis idem ſit qui *Chernites* ebori ſimillimus, in qua *Dariana* conditum fuiſſe referunt *Theophraſtus* (*a*) & *Plinius* (*b*). Aut idem cum *Arabica* gemma ebori ſimillima in eodem *Plinio* (*c*), aut cum lapide العجي *alagi*, ſeu eburneo, lib. 2. *Avicennæ*. Jam ſi ad elephantem referas hæc *Jobi* verba: quid in illo erit harpe, aut gladius? An dentes, qui innoxii ſunt? Aut promuleis, quæ cum gladio nihil habet ſimilitudinis? Itaque gladium, aut telum Veteres nuſquam vocant, ſed manum. Quod cum animadvertiſſet vir in his impenſe doctus, *Jobi* verba ſic accepit, ac ſi elephantem ſignificent unius Dei gladio poſſe confici, hoc modo: *Qui fecit eum*, *applicavit ei gladium ſuum*, id eſt, ſolus eſt, qui eum poſſit vi ſua tanquam admoto gladio conficere. Sed ut de homine taceam, quis elephantem neſcit à tigride etiam, & dracone, & rhinocerote vinci. Præterea quis ferat, ut *applicare alicui gladium*, & *eum gladio conficere*, pro eodem ſumantur? Adde parum hæc cohærere cum tota ſerie contextus. At ex noſtra interpretatione ita hic verſus cum ſequente connectitur: *Qui fecit eum*, *applicavit ei* harpen, ſive meſſorios dentes, exertos, & recurvos in modum falcati enſis.

(a) *Lib.* (b) *Lib* 36. *cap.* 27. (c) *Lib.* 37. *cap.* 10.

15. כי בול הרים ישאו לו, *Quia proventum ei montes proferunt*, *etiam* (ii montes) *ubi ludit omnis agri beſtia*. Hæc enim eſt vera ratio, cur falcatis dentibus aquaticum animal inſtrui oporuerit, quia non tam in aquis, quam in terra paſcitur, in qua tam fœnum, quam ſegetes falce metuntur. Montium ideo meminit, adeoque montium in quibus ludunt, id eſt, luxuriantur, & laſciviunt omnes agri beſtiæ. 1. Quia montes quoque fœnum & pabulo fœcundi eſſe ſolent. Sic *Pſal.* 147. *v.* 8. *Producit in montibus fœnum* Prov. 27. *v.* 25. *Colliguntur herba montium*. Hinc *Pſal.* 50. *v.* 10. *Mea eſt omnis beſtia ſylvæ*, *jumenta in montibus mille*, ut *Poeta*,

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

2. Quia magis eſt παιδοξον & θαυμασιώτατον, aquaticum animal non ſolum in terra paſci, ſed & in vertice montium cum pecore & jumentis. Huc pertinet, quod *Ovidius*, ut in diluvio doceat multa accidiſſe præter naturæ ordinem, etiam hoc exemplo utitur,

— hic ſumma piſcem deprendit in ulmo,
Et modo quâ gracilis gramen carpſere capella,
Nunc ibi deformes ponunt ſua corpora phoca.

Montium porro nomine colles & aggeres intelligo *Nilo* vicinos, de quibus *Strabo* lib. 17. Ἐν δὲ ταῖς ἀναβάσεσι ἡ Νεῖλος ⸗ καλάμοις πάσα (ἀνύδρῳ γὰρ χώρᾳ) καὶ πολυγέως, πλὴν ὅσα ἐπιπολάζουσι· αὐταὶ δ' εἰσὶ λόφοι ἀντιφραγεῖς ἐξ ὑφυστοῦ, Nili *alluvionibus obſegitur atque inundatur tota Ægypti Regio, præter habitationes, quæ vel natura collibus vel aggeribus impoſita ſunt.* Quanquam etiam in multis interioris *Ægypti* locis, ubi hippopotami, ſint etiam veri montes, ut prope *Peluſium*, *Caſius*. Et prope *Memphim* alius, de quo *Herodotus* lib. 2. cap. 12. *Sinopion* vocat *Euſtathius* in *Dionyſium Periegetem*. Et prope *Scenum Nuria* mons nitrariis egregiis & quinquaginta circiter monaſteriis apud Veteres notiſſimus. Alius item prope oſtium *Heracleoticum*, cujus meminit *Heliodorus* præclari operis ſtatim initio. Quid quod *Matthæus* à *Michou*, lib. 1. *Sarmatæ Aſiaticæ* capite 14. quorundam piſcium meminit in Septentrionali Oceano, qui mari relicto ſcandunt in ſummitatem montium, *Morſi Moſcovitæ* nominant. Hos autem hippopotamis eſſe quam ſimillimos, ex *Sigiſmundo* colligere eſt, qui ſic deſcribit: *Circa oſtia* Petzoræ *fluvii, varia magnaque in Oceano dicuntur eſſe animalia. Inter alia autem animal quoddam magnitudine bovis, quod accola* Morſi *appellant. Breves huic inſtar caſtorum ſunt pedes, pectore pro reliqui corporis ſui proportione aliquanto altiore latioreque, dentibus ſuperioribus duobus in longum prominentibus. Hoc animal*, &c. *Oceano relicto gregatim* MONTES PETIT. Nec multo aliter *Leonardus Nogarola* apud *Scaligeranum* in *Cardanum* Exercit. 218. *Eſt* Morſi *piſcis ad lutora populorum, qui* Samogithii *appellantur. Beſtia, bovis magnitudo, crura brevia, qualia & fibris. Pellus cæteris membris latius & elatius: Dentes geminos, exertos, grandes habet, aſſines eburi, candore, è quibus tum gladiorum capulos, tum alia opera facium. Pretium appenſa materiæ, ut eburi. Summos capiturus* Morſi *in terram exit, excelſa loca eligit, nec unquam niſi gregatim.* Vitam ambiguam vides, magnitudinem bovis, pedes quaternos & breves, duos dentes exertos, eboris inſtar candidos, ſedem in oſtio magni fluminis, totidem characteriſticas hippopotami notas, quibus hoc accedit inſuper, quod in montibus libenter degit.

16. *Sub umbroſis cubat, in latibulo arundinis & cænis.*] Egregium verò elephantum latibulum, quos ſcribit *Ælianus*, Hiſtoriæ libri ſeptimi capite ſexto, διὰ τὸ μηδέποτε ἴσεσθαι δύσθυμον, εἶον διὰ λαῖτ, &c. πῆ δὲ αὐτὸς ἢ δύσθυμον εἶναι ὀψιλογήσομεν, *ubi per maximas arbores ut per ſegetes*, &c. *& aliquando arboribus eſſe procerpres.* Quid quod elephas ne cubat quidem niſi tarius, ſed rectus dormit. *Ælianus* Hiſtoriæ libri quarti capite trigeſimo primo, Καθεύδει γε μὴν ἑστὼς καταπλαγὲς γὰρ καὶ ἐξανασῆσαι ἐγγὺς αὐτοῦ. Porta cœli fol. 26. c. וישן עמד, *etiam ſtans dormit.* At de hippopotamo, en locum *Jobi* loco geminum, *Marcellinus* libro vigeſimo ſecundo, *Inter arundines celſas & ſqualentes nimia denſitate hac bellua cubitibus poſitis*, &c. Neque verò cubile ſolùm, ſed & victum in iis quærit. *Bellonius, Vivis arundinibus, & cannis ſaccharis, & ſolius papyri herba.* Taceo, quod in nimia ſatietate medicina illi ſunt recens cæſæ arundines, ut ſupra eſt obſervarum. Unde eſt, quod venatores decipulam in illius perniciem adornatam, ἐπικαλύπτουσι ἄνυθεν καλάμῳ, *deſuper arundine obiegunt*, ut hoc quaſi lenocinio incautum alliciant. Ita *Achilles Tatius*, & *Euſtathius* in *Hexaemeron*. Videndum igitur, an verba Pſaltis *Pſal.* 68. *v.* 31. גער חית קנה, *increpa feram arundinis*, ad hippopotamum pertineant, tanquam figuram populi *Ægypti*, de quo ſub hoc typo volvit agi *Chaldæus* Interpres, quia ſtatim mentio fit taurorum & vitulorum, quos colebant *Ægyptii*. *Nili* porro & vicinorum lacuum ripas arundinetis ſcatere ſi quis neſciat, legat *Heliodorum*, qui non ſolum crocodilos & hippopotamos, ſed & latrones ibi deſcribit, τὸν πολὺν καλαμεῶνα αὐτοῦ χαραχώμασιν & περιφράγμασιν, *magna vi arundinum tanquam vallo munitos.* Proinde alicubi *Bacchylides*, δονακώδεα τὸν Νεῖλον ἴφη, *arundinoſum* Nilum *appellavit.* Ita obſervat *Euſtathius* in *Iliad.* A'. Et locum citat *Athenæus* lib. 1. τὸν ἀχείμαντον τε καὶ Μέμφιν, καὶ δονακώδεα Νεῖλον. *Kimchium* & alios, qui elephanti viderunt hæc non poſſe convenire, eo adegit deſperatio, ut interrogatione additâ legerint, *An ſub umbroſis cubat, in latibulo arundinis & cænis?* Id eſt, ſub umbra & latibulo arundinis non cubat, affirmativâ ſic mutatâ in negativam. Quod ſi admittatur, nihil eſt in Scriptura tam diſertum quod non poſſit eludi. Alii de Indicarum arundinum proceritate multa proferunt, quæ ſunt extra rem. Quia ævo *Jobi* India ibi locorum non erat nota.

17. *Tegunt eum umbroſa* arbores, unaquæque *umbrâ ſuâ: Circumdant eum ſalices* Nili.] En aliud hippopotami latibulum, ſalicta & fruticeta, quæ vel in fluminum ripis, vel in maris littore ſunt! Auctor *Hamburgenſis* navigationis An. 1549. de iiſdem apud *Geſnerum*: *Verſantur ut plurimum circa littora fruticoſa aut ſylveſa, & hominibus inſidiantur, quos cum prehenſos voraut. Quamobrem accola fruticeta reſecant, ne in ea latitare poſſint. Salices* Nila *Hebraice* ערבי נחל, *ſalices nahal*, id eſt, torrentis. Sed ibi נחל *nahal*, torrens pro *Nilo* accipitur, ut in Scriptura paſſim. Exempla vide, *Num.* 34. *v.* 5. *Joſ.* 15. *v.* 4. 47. 1 *Reg.* 8. *v.* 65. 2 *Reg.* 24. *v.* 7. 2 *Par.* 7. *v.* 8. *Eſa.* 27. *v.* 12. Proinde *Nahum.* 3. *v.* 8. pro *Hebræo* נחל *nahal*, legitur נילוס, *Nilus*, in *Joachane* & *Jeroſolymitana* Interprete. Atque hinc *Nilo* nominis origo certiſſima eſt. Neque enim Veteres נחל, ut nos hodie, *nachal*, vel *nahal*, ſed νειλ *neel* efferebant. Ita ſcribit *Epiphanius* in hæreſi *Manichæorum*. Jam ex *Neel* Græcè fit Νειλ⸗, quomodo *Ægyptium* נחש vel נחוש *nees*, quod olim dictum pro *eaha*. Neque verò *Judæis* & *Ægyptiis* peculiare id fuit ut torrentis nomine *Nilum* intelligerent, cum etiam *Romani* Poetæ ſic loquantur: *Lucanus* lib 9.

Atque alis Reges Nilo *torrente natabunt.*

Valerius Argonauticon lib. 4.

Contra Nilus *adeſt, & toto gurgite turrens.*

Nempe *torrens* dicitur *Nilus*, quia excreſcit & decreſcit, non aliter quam torrentes qui ex aquis pluviis conſtant. Quam cauſam eſſe conjectat *Strabo* (*d*) cur illum *Homerus* appellet διιτρεφῆ, id eſt, à *Jove* delapſum. Ὁ γὰρ χειμάῤῥους ὑπερξέβλυσεν τὸν ἄλλους ποταμοὺς τῷ διιτρεφὴς εἶναι. ὁ δὲ Νεῖλ⸗ καὶ τὰς χειμαῤῥοίας, ὅτι τοσοῦτον πλημμυρῶ⸗, καὶ πλήθους καὶ χύσεως. Vult epithetum διιτρεφὲς tanto magis *Nilo* convenire quam cæteris torrentibus, quanto ipſius incrementum copioſius & diuturnius eſt. At ad hunc locum *Euſtathius*: Θαυλὸν οἱ παλαιοὶ τὸ διιτρεφὲς ἐπεκράτησαν τῷ Νείλῳ εἶναι τῷ ἄνωθεν, χειμάῤῥοον γὰρ φασιν ὑπάρχειν τὸ διιτρεφὲς, τοῦτ⸗ δὲ πως καὶ ὁ Νεῖλ⸗ ἐξ ὄμβρων δοκεῖ θεῖσθαι αὐξήσεως, *Dicunt Veteres hoc* Nilo *maximè convenire, ut à* Jove *delapſus dicatur. Torrentium enim hoc eſſe epitheton, qualis eſt* Nilus, *cum ex aſtivis imbribus impleri videatur.* Addit *Homerum* ab *Ægyptiis* Sacerdotibus edoctum, *Græcorum* primum, veram cauſam indicaſſe & Νείλου ἀναβάσεις, æſtivas nimirum in *Æthiopia* pluvias, quibus amnis auctus exundat. *Ariſtotelemque* & *Eudoxum* idem ſenſiſſe. Quod cum ſit veriſſimum & certiſſimum, non poſſum mirari ſatis Recentiorum μετεωρολεσχίας, qui, hac ſententia rejecta, aliàs in medium adducunt ab omni veri ſimilitudine tam remotas, ut videantur in hoc argumento ludere potius quam ſerio ſcribere. Sed cum hæc ſint alterius loci, mihi ſufficit docuiſſe, cur *ſalices torrentis* exponam *ſalices* Nili. Ad ſalicum genus pertinent ἄγν⸗ υιτεκ, & ἐλαίαγν⸗ *oleagnus.* Utriuſque eſt in *Ægypto* fertilitas. Sic τὴν ἐλαία-

(*d*) *Strabo Lib. Hom. Odyſſ. δ'. verſ. 477. & 581.*

ἱπποπόταμον, *Theophraſtus* provenire dicit ἐν Αἰγύπτῳ περὶ τὰ ἕλη, *in Ægypto circa paludes*, Hiſtoriæ lib. 4. cap. 11. Et à viticis copia vocatur Ἀγνὸς κέρας, *Agnus cornu*, ſeu viticis cornu, promontorium in Ægypto inter *Bolbiticum*, & *Sebennyticum* oſtium, cujus meminit *Heſychius* poſt *Strabonem* lib. 17. Per hæc *Nili* oſtia in *Sauticam* præfecturam navigabatur, ubi hippopotamos loco jam citato deſcribit *Nonnus*. An hoc reſpexerunt *Græci* Interpretes, qui pro torrentis ſalicibus, habent κλάδους ἄγνου, *ramos vitices?* Non κλάδους ἄγνου, *ramos agni*, ut perperam habent quædam exemplaria. Iidem præcedente verſu בכתר קנה, reddunt πάπυρος καὶ κάλαμος, quaſi de *Nilo* cogitaverint, in cujus paluſtribus *papyrum* naſci conſtat, adeoque circa *Saw*, ubi hippopotami. Proinde *Sauticæ* chartæ meminit *Plinius* lib. 13. cap. 12. *Syrus* & *Arabs* reddunt: *Circumdant eum corvi torrentis.* Quia pro עֲרֵי נַחַל *arbe nahal*, mutatis vocalibus legerunt עֹרְבֵי נַחַל *orebe nahal*, quomodo *Prov.* 30. *v.* 17. Sed *Chaldæus*, *Aquila*, & *Hieronymus* reddunt *fulices torrentis.* Et *Maſorethæ* ſic legerunt. Neque ſolum orationis ſeries hanc lectionem firmat, ſed & loca parallela, *Levit.* 23. *v.* 40. *Pſal.* 137. *v.* 2. *Eſa.* 15. *v.* 7. & 44. *v.* 4. in quibus agitur de ſalicibus ad torrentes, amnes, & aquas conſitis.

18. *Ecce premat* cum *fluvius, non trepidabit, ſecurus erit, quamvis erumpat* Jordanes *ſuper os ejus.*] Hæc verſio à vulgari multum diſcrepat. *Pagninus* enim, & *Arias*, & *Mercerus*, & *Junius*, & Recentiores quotquot legi, *Judæos* ſequuti Commentatores, ea verba ſic fere reddunt: *Premet fluvium*, ita ut *non feſtinet*, *confidet quod* Jordanem *educet in os ſuum.* Ac ſi dicatur elephas, de quo volunt hic agi, objectu corporis ſui premere, & ſiſtere flumen integrum, & unico hauſtu ſorbere. Sed auctori ſacro ſic affingitur portentoſa hyperbole, qualis *Poetarum* eſt, cum *Pythium* draconem fingunt totum *Cephiſum* ebibiſſe. *Statius* lib. 7. *Theb.* verſu 349.

Cephiſi glaciale caput, quo ſuetus anhelam
Ferre ſitim Python, *annemque avertere ponto.*

Noſtor Anthologiæ lib. 1. cap. 33.

Ἀντιάᾳ ὁ διψίῃσι ποτιμῷ ὑπέδησε γόνυον,
Πᾶσι δ' ἅμα κηφίσσοῖο ἄζυ ῥέεν.

Cumque adeo ſitiens mentum ſupponeret alveo,
Totus ibi Cephiſſus *in os.*

Et *Claudianus* præfatione in *Rufinum*:

Quis ſpiritus tegeret montes, hauſtuſve hiatu
Flumina, ſanguineis tangeret oſtra jubis.

Neque diſſimile habetur *Pſeudo-propheta* commentum in *Euthymii Moametheos*: Ἐμυθολόγησε κάμηλόν τινα γίγαντας δυνάμεϊν πίνειν ὅλας ἁπαξαπάσας ποταμούς, *Quendam camelum eſſe fabulatus eſt, qui præter fluentem fluvium poſſet totum ebibere.* Quibus uni animali tribuitur, quod de univerſo *Xerxis* agmine vix credimus. Proinde quod ejus copiæ in *Aſia Scamandrum*, aut *Meandrum* etiam, in *Theſſalia Peneum*, in *Attico* ſolo *Iliſſum* ebibiſſe referuntur, multi (e) rejiciunt inter fabulas. Neque id affirmat *Herodotus* (f) niſi de ſolo *Chadoro* obſcuri nominis fluviolo. Χοάσπην, inquit, μοῦνον δὴ ἀντίσχησε τῇ στρατιῇ πόσιμον, ἄλλα δὲ ἀπέλιπε, Chidorus *ſolus copiæ abunde potum non ſuppetiit, ſed defecit.* Et hæc quoque, ut multa alia de *Xerxe* à *Græcis* conficta ita deridet *Juvenalis Satyra* 10.

(e) *Vide Tzet. Chil. 1. Hiſt. 32. & Iſac. in Lycophr. fol. 207. b.*

(f) *Herod. lib. 7. cap. 127.*

— *credunt olim*
Velificatus Athos, *& quicquid* Græcia *mendax*
Audet in Hiſtoria: *conſtratum claſſibus iſdem*
Suppoſitumque rotis ſolidum mare: credimus altos
Defeciſſe amnes, epotaque flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Soſtratus *alis.*

Nec veriora ſunt, quæ *Trebellius Pollio* ſcribit in *D. Claudio* de *Scytharum* copiis ab ipſo fuſis: *Trecenta viginti millia armatorum fuerunt. Adde ſervos, adde familios, adde carraginem, & epota flumina, conſumptaſque ſylvas.* Nec quæ *Claudianus* in primo *Stilichonis Panegyrico.*

Denique felices aquilas quocunque moveres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.

Et in de bello *Getico*,

— *ſubſidere noſtris*
Sub pedibus montes, areſcere vadimus amnes.

Hæc, inquam, veriora non ſunt. Nam in *Pollione* vita *D. Claudii* non tam eſt Hiſtoria, quam perpetua panegyris in nepotis gratiam ſcripta, *Conſtantius* nempe *Cæſaris*, qui tum vivebat. *Claudianus* itidem, ut *Stilichonis* faveret, *Poetica* fide ſcripſit, atque omnia auxit in majus. Et in iis quæ citavimus ex carmine de bello *Getico*, non loquitur *Poeta*, ſed *Getarum* Dux *Alaricus* Thraſonice ſe efferens. Quomodo *Sennacherib*, cum dicit 2 *Reg.* 19. *v.* 24. *Exſiccabo plantæ pedum meorum* כל יארי מצרים, *omnes fluvios* Ægypti. Id eſt, *Ægyptus*, cui confidit, mihi erit tam pervia, quam ſi me veniente omnes fluvii, quibus munitur, exareſcerent. Hæc ideo à nobis allata ſunt, ut appareat receptam interpretationem loci in quo verſamur, intolerandam hyperbolem Sacro Scriptori tribuere, quaſi elephantem dixerit epotare totum amnem. Quod de totis exercitibus, quanti quanti ſint, ab iis nunquam creditum, qui æqua lance res perpendunt.

Per me tamen non ſtabit, quominus hanc hyperbolem, utut portentoſam admittamus, modo cum *Hebræis* verbis ſtare poſſit. Sed ab iis non videtur quicquam eſſe alienus. Nam qui ſic interpretantur: *Premit fluvium* ita ut *non feſtinet*, *confidit quod* Jordanem *educet in os ſuum*, 1. Supponunt יַרְדֵּן & נָהָר eſſe accuſativi caſus, cum præfixam non habeant accuſativi notam. 2. Et in his verbis, *premet fluvium*, ita ut *non feſtinet*, illud *ita ut*, de ſuo addunt. 3. Hoc præcipuum quod חָפַז, non eſt feſtinare ſimpliciter, ut illi volunt, ſed vel trepidare, vel feſtinare præ metu, fugientis in morem, quod hic non habet locum. 4. Addo hæc verba præciſe ſumpta, *confidit quod* Jordanem *educet in os ſuum*, nullum habere ſenſum commodum. Neque enim in os educimus, ſed inducimus. Inderes educi dicitur unde prodit, eò induci quo recipitur. 5. Quid quod verbum הגיח, quo *Job* utitur, neque *educere*, neque *inducere*, ſed *erumpere*, ut patet ex collatione trium locorum præter iſtum, quibus in Scriptura occurrit. Primus *Job.* 38. *v.* 8. de mari בגיחו, *cum illud erumperet.* Secundus *Judic.* 20. *verſ.* 33. de cohorte in inſidiis בגיח מקומו, *erumpens è loco ſuo.* Tertius *Dan.* 7. *v.* 2. de quatuor ventis cœli כגיחן ליכא דכא, *erumpentes in mare magnum.* Ita omnino hic יגיח ירדן, *erumpet* Jordanes, non *educet* Jordanem אל פיהו, *ad os ejus*, id eſt, על פיהו, *ſuper os ejus.* Paſſim enim permutantur hę particulæ. Sic 1 *Reg.* 13. *v.* 29. *Poſuit eum* אל החמור, *ad aſinum*, id eſt, על החמור, *ſuper aſinum*, in ibi notat *Kimchius.* Jer. 4. *v.* 3. *Nè ſeratis* אל קוצים *ad ſpinas*, id eſt, *ſuper ſpinas.* Ezech. 18. *v.* 6. 11. *comedere* אל ההרים, *ad montes*, id eſt, על ההרים, *ſuper montes*, ut habetur v. 15. Porro fluvius hic dicitur *erumpere ſuper os*, quo ſenſu dicuntur aquæ *intrare uſque ad animam*, Pſal. 69. *v.* 2. & torrens *tranſire ſuper animam*, Pſ. 124. *v.* 4. id eſt, ſupra os, & nares eo uſque attolli, ut ſpirandi meatus intercludat. Jam ſi conferatur noſtra verſio cum verbis Sacri Textus, nemo erit qui non ſtatim animadvertet nos ea ſequi modicus, & κατὰ πόδα. Illa nimirum ſic habent הן יעשק נהר, *Ecce premat fluvius*, LXX in eundem ſenſum, ἰδοὺ γὰρ πλημμύρα, *ſi fuerit inundatio.* Et *Syrus* ; & *Arabs* إن طفى النهر *ſi irruperit fluvius*, לא יחפוז *non trepidabit*, Symmachus ὁ κατασπογγίσεται *non conſternabitur*,

nabitur, Syrus ܠܐ ܒܥܓ, Arabs لا يخاف *non timebit.* Sequitur aliud hemistichium de more huic ἀντίστροφος, יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו, *Securus erit, etiamsi erumpat* Jordanes *super os ejus*, id est, fluvius quilibet. *Jordanis* enim nomen, ut notius, pro quovis fluvio usurpat, ut *Graecus* Idam pro quovis monte, & *Achelaum* pro quavis aqua sumere notat *Eustathius* in lib. 2. *Iliados.* Hæc tam clara & aperta sunt, ut jam per se cuivis pateant, *Hebraicis* literis vel modicè tincto. Et haud dubiè sic vertissent Sacri Textus Interpretes, quia verba id postulabant, nisi obstitisset præjudicium quod diximus, nempe de elephante hic agi, de quo haudquaquam sit verum, eum premente fluvio non trepidare, & securum degere, etiamsi totus *Jordanes* erumpat super os ejus. Quippe eatenus duntaxat in aquam progreditur, ἕως ἂν ἐμπατῆς ὑπόχειρ αὐτῷ, ἀναφυσᾷ γὰρ διὰ τῦτο καὶ τῆς ἀναπνοὴν ποιῆται, *quatenus superemineat premiscis, per quam respirat & spiritum ducit.* Hæc *Philosophus*, Historiæ lib. 9. cap. 46. Et idem libri 2. capite 1. Διὰ τῦ ὕδατος βαδίζων, τῦτο (μυκτῆρι) ἀναφυσᾷ, *Per aquam incedens* (promuscide) *respirat.* Et *Ælianus* Historiæ lib. 7. cap. 15. Εἰ καλύπτοιτο ὑπὸ ῥέυματος, ἀνίσχυσι μέντοι τὸν προβοσκίδα ὑπὲρ τὸ ὕδωρ, ᾗ ἀ ῥεύματι ὀβεγκαίνωτ, *promuscides supra aquas attollunt.* Ita etiam ex *Hebræo R Gerson* in *Porta* cœli fol. 20. b.

ב הוא שכן לעמד בעמק המים זמן מרובה ובאותו החותם כתנשם ומוציאו חוץ לטים ומקבל רב אויר למען יוכל לעמוד זמן רב בתוך המים, *Quia naturale est illi diu stare in fundo aquarum, & illa proboscide respirat, & eam extra aquas educit, & multum aeris accepit, ut in medis aquis diu stare possit.* Et fol. 26. c. rursus de eadem promuscide שותרת בו ומתנשם ולריב עמידתו במים נצרך לכלי זה שיחזק רב אויר, *Ea bibit, & respirat: & quia diu manet in aquis, ea vasa illi opus est, quæ continent multum aeris.* Ita cum *Rhodanem* tra ecit *Hannibal*, pericre quidem Indi quibus commissi fuerant elephanti: at elephanti servati sunt: Διὰ γὰρ τὸ δύασθαι ῥᾳδίᾳ τὸ μέγεθος τῆ προβοσκίδων, ἑλκόντες ταύτας ὑπὲρ τὸ ὕγρὸν καὶ διαπίνοντες, ἅμα δὲ ἐκφυσῶντες πᾶν τὸ παράπαν πνεῦμα. *Nam quia pravalidas magnosque habent proboscides, his supra aquam sublatis, simul respirabant, & quicquid inciderat, efflabant.* Ita *Polybius* lib. 3. Item, Ἀντίοχον πολὺ καὶ ὕδατος ἐφῆς πεποιῆσθαι τὴν πορείαν, *Aquis diu obsistebant, reclo itinere in ulteriora progredientes.* Diu, id est, quantum necesse fuit ad amnem trajiciendum. Interim ex his colligere est elephantem aquis statim obrui & suffocari, nisi emineat promuscis, per quam aspiret & expiret. Proinde elephas non est illud animal, de quo *Jobus*, quod utut prematur à fluvio, non trepidat, & securus est, etsi *Jordanes* vel amnis alius quilibet supra os ejus erumpat, & spirandi meatus illi intercludat. At verò hippopotamum sub aqua constat intrepidum degere, neque superfusi fluminis eruptione quoquam moveri. Quamvis enim ut phocas, & crocodilos, & marinas testudines, ita etiam hippopotamum tandem suffocari tradat *Aristoteles* Historiæ lib. 8. cap. 2. nisi per certa temporis intervalla respiret: eum tamen certum est diu continere spiritum. Cum nempe sit natatus expers, tamen integros dies degit in fundo *Nili*, per limum reptans aut jacens, donec appetente nocte pabulatum exeat. *Diodorus*, *Dies quidem in aquis degit*, γυμναζόμενον κατὰ βάθος, *in profundo sese exercens*, *nocte vero per regionem pascitur.* Nota hæc verba, *in profundo sese exercens*, quia emergere non potest propter natandi imperitiam. Fateor quidem à Nonno ut natantem describi, *Dionysiacum* lib. 26.

Κεῖθι μολαμψηφὶδι διαξύων ῥέον ὕδωρ
Νίχεται ὑδατόεις πεταμὸς ἐπὶ ἁλὶ πίπτων,
Illic ater ineſt cui calculus unguis fluentum
Abradens fluvialis equus natat humidus æquor.

Sed docti pridem obsei varunt parum accuratum Scriptorem esse *Nonnum*: Et alii pertiores statuunt multò aliter. *Nicander* in *Theriacis* versu 570.

Τίλλων ἐπιρρέοντα λάπτει ῥόθια, ἰσοπαγὲς πιρ'
Ἐκείμενα. ——
Tantum degreditur calcans ex gurgite, quantum
Pascitur. ——

In quæ verba *Scholiastes*, Τὸ ῥέοντα πρὸς ἀεὶ διασκεδᾷ ὃ πολυμερῶς ἔπο, ἡμεῖς γὰρ ἴσι τὸ ζωον. Sed locus is mendo cubat: & addita negatione fine dubio legendum, ἡμεῖς γὰρ ἂν ἴσι τὸ ζωον. Vult enim *Scholiastes* calcandi, non urinandi verbum à *Nicandro* hic adhiberi, quia hippopotamus non est animal natatile. Itaque in flumine non urinatur, sed limum reptando calcat. *Scaliger*, *Pedetad ingressum*, *non ad natatum habet.* Et eundem *Bellonius non natare* asserit, *sed fundum fluminis inhabitare*, *ac passim in* Nili *profundo divagari.*

19. *In oculis ejus quis capiet eum? & hamis perforabit naſum?*] In oculis ejus, id est, aperta vi & manifesta, sine machinis & dolo. Vix enim est ut capiatur aliter quam per dolum. *Achilles Tatius* lib. 4. Ἀπάτῃ δὲ ταύτῃ πάλαι τὰ ἄγρια. Et *Eustathius* in *Hexaemeron*, Ἀπάτῃ δὲ θηράται τατανῦν, *Hoc enim dolo capitur.* Eorum quæ verbosè proicquuntur, summa est, circa hippopotami cubile fossam excavatam cannis obtegi & arenâ aggestâ, atque in ea latere arcam, in quam ex improviso bellua decidens includatur. Et hac arte capi addit *Tatius*, ὑπὸ πρώρᾳ τὸ κυνηγίου, ὅθεν ἀν αὐτὸ πρατήσειν βίᾳ· τὸ γὰρ ὠὰ ἄγιον ἀλλαμάναλος, καὶ τὸ θέμα φέρει τραχὺ, καὶ ἂν θέλοι πείθεσθαι αὐθήμερα τραύματι, ἀλλ' ἴσι, ὡς εἰπεῖν, ἀλίφας λιχνότατος· ε καὶ γὰρ ἐνδίνεται φέρεται εἰς ἄλκης ἀλίφαντος· Ἰσόδρομον ἐστὶ καὶ ῥώμης, *quadrantis est roboris, ut vix quoquam capi non possit. Nam & cætera est robustissimus, & cutis tam aspera, ut neque ferro cedat, neque ab convalneretur, meretoque duci possis elephas* Ægyptius. *Nam roboris nomine ab elephante* Indo *sert secundas. Albertus* & *Vincentius* negant ullis instrumentis posse capi, *nisi rete ferreo apud* Damascenos *in hoc opus fabricata. Captum quoque non occidi, nisi ferreis malleis propter pellis crassitudinem.* Tamen asserit *Diodorus* pellem etiam perforari ὥζεσθαι τοῖς κοντίοις ὑπὸ νεανικῆς ἀγωγῆς, *tanquam quibusdam telis in hamis ferreis: Tum uni eorum quæ infixa sunt alligari ἀγχόνας* (fortè ἀρτάνας vel σπάρτας) *funes*, *laqueos* vel *fines funes*, *atque sic dimitti belluam*, *donec exanguis deficiat.* Interim ne quis putet facilem esse hanc capturam, idem addit eodem loco non aliter capi hippopotamum, quàm πολυχειρίᾳ τ τυπτόντων τοῖς νεανικοῖς ἐμβολίοις, *multâ manu & multimine cadentium ictibus ferreis*, congregatis in eam rem undiquaque navigiis, ubicunque apparuerit.

Scaurus ædilis, pater illius quem defendit *Tullius*; in temporario empo hippopotamum *Roma* primus ostendit. Exinde in amphitheatris sæpe visi sunt. Sic ab *Antonino Pio* edita munera, in quibus elephantes, & crocutas, & strepiceros, & crocodilos etiam atque hippopotamos exhibuit. Et *Heliogabalus* habuit hippopotamos, & crocodilum, & omnia *Ægypti* quæ per naturam sui exhiberi poterant. Proinde *Calpburnii* Ecloga 7. *Corydon Romæ* in spectaculis inter cætera se vidisse narrat

—— *equorum nomine dignum*
Sed deformo pecus, quod en illo nascitur amne,
Quæ fata ceparum venientibus irrigat undis.

Id est, hippopotamos in *Nilo* natos. Sed ætate *Juliani Apostatæ* in *Ægypto* jam defecerant. Testis *Themistius Orat.* 10. Διαχειμάσαντος ἐξαιρέτως ἐν Αἰγύπτῳ μὲν ἵππου Φάντου, ἐν Θετταλίᾳ δ λέοντος, ἐν δ τ ἵππου τ περὶ τὸν Νεῖλον τ ὕσπιν τ ποταμίων, *Ægrè ferimus quod*

in

in Lybia *elephantes*, *in* Thessalia *leones*, & *in paludibus* Nilo *vicinum hippopotamus defecerint*. Et de istis *Marcellinus* libro vigesimo secundo, *Nunc invenire nusquam possunt, ut conjectantes regionum incolæ dicunt, infectantis multitudine tadio ad* Blemmyas *migrasse compulsi*. Ubi hodieque reperitur hippopotamus, & בהמת *bichr*, vocatur, & נהר *gomar*. Videtur utrumque nomen ex argumento inditum. Nam *Arabicè* بحث *bachathsa*, est scrutari, & غمر *gamara*, in profundo demergi. Inde igitur vocatum animal, quod in abyssis demersum eos scrutatur quasi.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Job. 40. 20. *&c.* Leviathanis nomine non significari Balænam, sed Crocodilum.

תנין thannin, & לויתן Leviathan, *sunt synonyma. Utrumque pro dracone sumitur, qui dicitur* Leviathan *à multiplici flexu, quod probatur ex* Arabismo. *Utraque vox etiam cete significat, & crocodilos. Crocodilus non est prorsus elinguis.* Juncus *in naribus ejus*, id est, *fumis junceus*, ἐρίπνιον. חבל הגמא, *Spina* חוח, *pro hamo. Voces aliæ similes. Mancipium unde. Aves pueris, & puellis, queis cum lusitent. Pueri crocodilis in prædam sæpè cadunt. Crocodilitis quæstio.* Syrus *Interpres his emendatus.* Chananæi, Phœnices, *mercatores idem.* שכורת, & צלצל, *pro telis piscatoriis unde dicta. Fabula monstrum in* Græca *versione versu 26. Balæna facilè ad ictus penetrabilis, crocodilus non item. Crocodili aspectus quàm terribilis. Eo viso quid acciderit* Artemidoro Grammatico *ex* Aureliani Chronicis Obj. *Leviathan hic describitur ut bellua, qua nec capi, nec domari potest, nec circumiri. Ergo non est crocodilus, qui sæpè capitur, & domitus est.* Resp. *idem de cetis posse objici, & de quovis animali, cum nullum sit animal quod non subeat jugum hominis. Tamen crocodilus non facilè vincitur, quia & mole vastus est, & viribus tremendus. Ejus moles quanta sit, & venatio quàm ardua. In* Augusti *nummo crocodilus ad palmam revinctus.* Δωδέκατος ὁ κροκόδιλος, Hesychio. *De* Tentyritis *quod ajunt, vix credibile. Omnia animalia feritate superat crocodilus.*

Leviathan, vel ut *Hebræi* scribunt לויתן *livjathan*, propriè est idem quod תנין *thannin*, draco. Hinc תנין, & לויתן, promiscuè sumuntur, *Psal.* 74. 13. 14. & *Es.* 27. 1. Et *Aquila* pro תנין *thannin*, habet *Leviathan*, Ezech. 32. 2. Contra quam *Arabs Psalmorum* Interpres *Savarianus*, qui bis utitur voce تنين *thanin*, pro *Hebræa Leviathan*, *Kimchius* in *Psal.* 74. *Leviathan*, & *thanim* sola magnitudine distinguit, *leviathan* definiens, התנין הגדול, *magnum thanin*, seu draconem. Inde colligit vir doctus vocem esse compositam ex לויה תנים *levjath thanim*, id est, ex conjunctione draconum, quasi in uno *leviathan* multi dracones conjuncti sint. Tam appositè, quam qui apud *Gellium Testamentum* dici volunt à contestatione mentis. Planum est *leviathan* simplicem esse vocem, cujus ultima syllaba ן *than*, pertinet ad formam nominis, ut in נחושתן, & סבלתן, & עגולתן, & קקלתן. Radix porrò nec *Hebræa* est, nec Syra, sed Arabica. *Arabice* scilicet verbum لوى passim occurrit in significatione flectendi & contorquendi. Sic in sacris *Paraphrasibus* (*a*) ملتوي idem est, quod σκολιὸς, obliquus, & διεστραμμένος, distortus. *Avicenna Tomo* primo pagina octava, ملاواة الرجلين est *contorsio pedum in lucta*. In *Nasrio* لية الطولبند est *tulbandis*, sive pilei *Turcici* in spiras convoluti multiplex flexus. Et quod ad rem facit inprimis, لوا الحية in *Alcamus* est serpentis flexus, quo in spiras se contrahit. Ut *Georgicorum* libro primo,

Maximus *hic flexu sinuoso elabitur anguis.*

Et *Æneidos* libro undecimo,

Saucius *at serpens sinuoso volumine versat.*

Itaque *leviathan* propriè sinuosum est animal, & in plures spiras volubile, qualis est maximè draco. *Eustathius* in *Hexaëmeron*, Ποικίλον σχημάτων τύπως ἀποτελεῖ ὁ δράκων ἑλισσόμενος, *multorum schematum formas volubilis draco exprimit.* Neque aliter elephantes à draconibus oppugnantur. Plinius, *Ipsos circumflexu facili ambiunt, nexuque nodi præstringunt.* Solinus, *Primum pedes nodis illigant, ut laqueatis cruribus impediant gradiendi facultatem.* *Tzetzes Chiliade* octavâ *Historia* centesima decima tertia,

Τὸν πόδας περιπλέκουσι ἑαυτῶν ὁ θηρίον,
Εἰς γῆν τε καταβάλλουσι ἐβίως ῥᾳδίως.

Itaque *leviathan* ab *Esaia* definitur נחש עקלתון, *serpens obliquus*, vel *tortuosus*. Hæc de propria & primaria significatione vocis *leviathan*, quam nemo attigit hactenus, quod quidem sciam. Verum ut vox synonyma *thannin* ita draconem significat, ut sæpe transferatur ad cetos & marinas belluas, quia draconum formam & flexum aliquo modo referunt: Ita nomine *leviathan* passim cetos & balenas appellari videas, ut *Psal.* 74. 14. & 104. 26. & *Esa.* 27. 1. Qua ipsa de causa factum ut utroque nomine, *thannin*, inquam, & *leviathan*, crocodili significentur, quia crocodili sunt *ad similitudinem draconis*, ut afferit *Haitho Armenus* in libro de *Tartaris* capite quinquagesimo quarto. Sed de *thannin* agetur infrà. Nunc Deum audiamus de *leviathane*, id est, de crocodilo differentem, *Job.* 40. 20. usque ad finem, & *Job.* 41. capite fere toto.

JOB. XL.

20. *An Extrahes* Leviathanem *hamo, & in fune demerges linguam ejus?*] Id est, *& in linguam ejus demerges funem? Hypallage.* Porrò demergere funem in lingua, est hamum fune appensum in lingua defigere. Id vero crocodilo convenire non videbitur, quem elinguem esse fere omnes scribunt. Sic è *Græcis Herodotus* libro secundo, Γλῶσσαν δὲ μοῦνον θηρίων οὐκ ἴφυσι. *Aristoteles Historia* libri secundi capite decimo, de quadrupedibus oviparis, Γλῶτταν πλὴν (ἔχουσι) πολὺ δ' ἐς ἀκρύπτερον κροκόδιλον. *Diodorus* libro primo, Γλῶτταν δὲ οὐκ ἔχει. *Plutarchus* in *Iside*, Μονὸν μὴ ἄγλωσσον οὐ. E *Romanis Plinius* libri octavi capite vigesimo quinto, *Unum hoc animal terrestre lingua usu caret. Solinus*, capite de *Ægypto*, *Linguam non habet. Apuleius Apologiâ* primâ, *Est ore amplo, sed elingue. Ammianus* libro vigesimo secundo, *Inter aquatiles bestias crocodilus*, &c. *Lingua carens.* Sed huic objectioni duo sunt quæ respondeam. Unum quod *leviathan* linguam habere præcisè non asserit, sed linguam habere negatur in qua defigatur hamus, quod piscibus passim accidit. Alterum, quod quicquid asserant, qui suprà citati sunt, crocodilum tamen certum est non esse prorsus elinguem. Linguam enim habet, sed immobilem, & inferiori maxillæ adhærentem. Proinde *Philosophus* de partibus *Animalium*

(*a*) *Vid. Deut.* 32. 5. *Psal.* 17. 29 *Luc.* 9. 41. *Act.* 3. 46. & 20. 30. *Phil.* 2. 15.

libri ſecundi capite decimo ſeptimo. "Ἔχει δὲ τὰ μὴ ἔναιμα ἢ ζῶον τὸ ὀλόπνευστον ἢ χυμῶν μέγιστον, καὶ τὰ ἔναιμα πάντα, *Omnia* (vivipara) *tam ſanguinea, quam exſanguia habent eam partem, qua ſoporem ſentire poteſt*; id eſt, linguam. Et ne quis objiciat linguam crocodilis deeſſe, & nonnullis piſcium, addit continuo poſt: Καὶ γὰρ ἔστι μὲ ἐκεῖ τοῖς πολλοῖς ἴχνος, ἔστι ἔνιοι τ' ἰχθύων, καὶ ὅτου τρόπου τινὰ γλίσχρον ἴχνος, καὶ κρᾶσιν ἐπαμφοτερίζουσι τοῖς ποταμίοις κροκοδείλοις, *Quippe quacunque ea parte carere pleriſque videntur, ne nonnulli piſcium, etiam illis aliquo modo reſtrictam habent, quo ferè modo aquatici crocodili.* Item, ὥστε ἐὰν μή τις τὸ σῶμα ἀνοικίσῃ, μὴ φαίνεσθαι ἀφυκτικὸς τοῦτο τὸ μόριον, *ita ut niſi quis eos inciſmaverit, hæc pars diſtincta non appareat.* Et rurſus, poſtquam de piſcibus actum: Τοῖς δὲ κροκοδείλοις συμβέβηκέ τι πρὸς τὴν ἕξιν τοῦτο τὸ μόριον ἀνατπῆσαι, καὶ τὸ τὸν ζωγίτην τὸν κάτω ἀκίνητον ἔχειν· ἔστι γὰρ ἡ γλῶττα τῷ κάτω συμφύης, *crocodilis autem aliquid inſuper accedit ad hujus partis vitationem, quod nempe maxilla inferior eſt immobilis. Lingua enim maxilla inferiori adhæret.* Cum igitur alibi negat crocodilum habere linguam, ex rei veritate non loquitur, ſed ex vulgi ſententia: aut linguam intelligit à maxilla ſeparatam, quæque liberè moveatur. Denique crocodilo negat id eſſe quod primâ fronte non apparet. Patet id manifeſtiſſimè libri quarti de partibus capite undecimo, ubi cum dixiſſet de quadrupedibus oviparis: Ἔχει δὲ τὰ ζῶα ταῦτα καὶ γλῶτταν ἐν τῷ σώματι, πλὴν ἔ ποταμία κροκόδειλος, *Etiam illa animalia linguam intra habent, præter fluviatilem crocodilum.* Ne quis putaret hoc ſimpliciter dictum, addit, Οὐτω δ' οὐκ ἂν δόξειεν ἔχειν, εἰκὰ τὸν κάτω μόνον, *Is enim linguam habere non videatur, ſed ſolum lecum.* Ut crocodilum ab illo eximi ſcias ex numero animalium qui linguam habent, non quod nullam habeat prorſus, ſed quod videatur non habere. Ita etiam *Plinius* libri undecimi capite trigeſimo ſeptimo, *Lingua non omnibus eodem modo*, &c. *Piſcibus paulo minus quam tota adhærent, crocodilis tota.* Proinde idem alibi cautè dixerat: *Unum hoc animal terreſtre linguæ uſu carere.* Non dixit *linguâ*, ſed linguæ uſu, quia linguam habet, ſed immobilem. Nec ſimpliciter *unum hoc animal*, ſed *unum hoc animal terreſtre*, quia in aquaticis multa ſunt hujuſmodi, nempe plerique piſces. Itaque non debuit hic locus exagitari à viro magno in *Solinum* (c), quaſi *Plinius Herodoto* mentem non perceperit. Neque enim ibi *Herodoti*, ſed naturæ interpretem ſe exhibuit *Plinius*. Concinunt *Hebræi*, & *Arabes*. Ex illis ſcilicet *Gerſom Salomonis* filius in *Porta cœli* ſul. 33. c. de crocodilo dicit, לשונו דבוקה בסלתית, *lingua ejus maxillæ adhæret.* Ex his *Alkazumius*, & *Damir* eidem tribuunt لسان طويل *linguam prolixam*, qualem eſſe neceſſe eſt, ſi maxillam inferiorem ad dentes uſque totam obtegat. E Recentioribus tamen *Bellonius*: *Linguâ pro corporis magnitudine adeo exigua, atque inferiori maxillæ ita inhærente, ut ſolum ejus veſtigium eſſe credas.* Et *Cardanus* de *Varietate* libri ſeptimi capite trigeſimo ſeptimo, *linguam habet brevem, latam, hærentem, & intus ſuperiori mandibulæ* (imo inferiori). *Scaliger* in *Cardanum Exercitatione* centeſima octogeſima ſecunda. *Accurarius inſpiciens crocodilo quoque lingua conſpecta eſt, qua multos latuerat ob exiguitatem. Samuel Purchas Angelus* in *Africæ* deſcriptione, ex theſauro temporum: Ariſtoteles *crocodilos negat habere linguam. At ego* (inquit meus auctor) *vidi magnos & parvos, martios atque exſiccatos, in quibus omnibus linguam reperi, ſed brevem, tenuem, & latam.*

21. *Nunquid aptabis juncum naribus ejus?*) Juncum Græcè χάλινον, id eſt, funem juncum, vel capiſtrum e funè junceo. *Plinius* libri decimi noni capite ſecundo: *Junco* Græcos *ad funes uſos nomina credamus, quo herbam eam appellant.* Nomen illud eſt χαλινός, quod & juncum ſignificat, & funem è junco plexum. Sic *Hebræice* funis junceus peculiari nomine vocabatur חבל הגגו, quia גגו in *Arabe* eſt גוגא שעשין כמנו חבל, *junci ſpecies, ex quo fit funis.* Hinc *Talmudici* in *Erubin* fol. 58. a. שלשה חבלים חס של גגו ושלצער ושל פשתן, *Triplices funes ſunt, ex junco, ex vimine, & ex lino.*

Et ſpina perforabis maxillam ejus?] Spina *Hebraicè* חוח, id eſt, hamo ſpinæ inſtar acuto. Nam *Hebraicæ* voces חוח, & סיר, & *Chaldaicæ* סלוא, quæ propriè ſpinam ſignificant, etiam pro hamo ſumuntur. Summa eſt, tam valſum animal hamo non facile capi, quo modo piſciculi ſolent.

22. *An multiplicabit ad te preces? An te alloquetur verbis mollibus?*) *Proſopopœia* elegans, quâ ſignificatur hæc bellua homini non ultro ſubjici. רכות, ſupp. מלות, *verba mollia*, ut קשות, *dura*, Gen. 42. 30.

23. *An feries fœdus tecum, & eum accipies in ſervum perpetuum?*] Quomodo victi à victoribus vitam redimere ſolent libertatis pretio. Unde *manceps* nomen, & ſervi, quod manu capti ſerventur. *In ſervum perpetuum*, Hebraicè *in ſervum ſæculi*, ſeu æternum, ut æternum id dicitur, quod durat in totam vitam. Quale illud,

Serviet æternum qui parvo neſciet uti.

24. *An ludes ei tanquam ave, & ligabis eum pro puellis tuis?*] Nempe ut illo ſe oblectent: *Catullus*:

Paſſer deliciæ meæ puellæ,
Quicum ludere, &c.

Plautus in *Captivis*, *Act.* 5.

--- *quaſi parvus puer, aut monedula*
Aut anatei, aut columnices dantur, quicum luſitent.

Pauſanias in *Corinthiacis* de *Junone*, Κυκλώπα δὲ ἐπὶ τῷ σκήπτρῳ καθῆσθαι φασι, λέγοντες ἐκ Διὸς, ὅτε ἤμα παρῆσαν αἱ Ἥραι, ἐς τοῦτο ἐ ἐρῆσαι αἰσχῦναι, τὸν δὲ ἀπὸ παίγνιον δηλῶσαι, *Cuculum verò ideo ſceptro impoſitum ajunt, quod virginis ejus amore captus* Jupiter, *in eam ſe avem vertit, quam puella tanquam ludicrum ſapaverit.* Plura vide in paſſere. At cum crocodilo quis ludat, animali truculento, pueris præſertim inſenſo & puellulis, quæ nonnunquam ad *Nilum* incautiùs accedentes, in prædam illi cedunt? Ex *Ælianæ* diſcimus id *Ombitarum* liberis accidiſſe non infrequenter; Et Ψαμμεῖν, *Pſammuthi*, (Malim Ψαμμιτίχ, aut Ψάμμι) Regis filiam à crocodilo fuiſſe raptam. Apud *Maximum Tyrium Sermone* trigeſimo octavo, narratur de *Ægyptia* muliere, cui cum crocodili catulo puer fuit æqualis, συναθύων αὐτῷ, καὶ συντρυφῶν, *qui cum ipſo ludebat, & educabatur*: Et mitem quidem fuiſſe crocodilum illum, dum vires erant infirmæ: πρεπέτων δὲ εἰς μεγέθος ἤλαυνε τὸν φύσει, καὶ διέφθειρε τὸν παῖδα, *ſed cum ſtaturâ auctus eſt, ingenium detexit, puerumque occidit.* In *Elmacino Arabe* libri primi capite duodecimo vidua quædam in *Ægypto* cum filio iter faciebat

وهو على البحر يشرب ما فهذه التمساح

qui cum è mari (id eſt, è *Nilo*) *aquam biberet, abripuit eum crocodilus.* Crocodili *Soucos* meminit *Petrus Martyr*, qui tres infantes in quodam rure *Nilaco* è cunis raptos deglutiit. Ut *Vincens* le *Blanc* "*Navigationum* parte ſecunda capite vigeſimo, alterius à quo raptus eſt puer, quem pater manu ducebat. Hinc crocodilitis quæſtio apud *Stoicos* tam celebris, de muliere cujus filium accepit crocodilus, ſi redditurum profeſſus, modo illa verum diceret. De qua vide *Quinctilianum* libri primi capite ſeptimo, *Lucianum* in *Hermotimo* & in vitarum *Auctione*, *Dionatrem* in *Apothemum*, *Polianum* in *Miſcellaneis*, capite quinquageſimo quinto, &c.

25. *An*

(c) Pag. 442.

25. *An epulabuntur ſocii ſuper eo?*] An futurum eſt, ut piſcatores, qui ſocietate initâ ad belluarum piſcationem ſe conferunt, eo capto,

— agitent convivia læti?

An diſtribuent illum inter Chananæos?] Syrus בירת כנאא, *inter multos*, per exſcriptorum errorem. Fallor enim, ut auctor ſcripſerat, בית סוריאא, *inter* Syros. Septuagmta pro *Chananæi* habent *Phœnices*, *Aquila* μεταβολὰς, *mercatores*; Neutrum male. Nam quia *Chananæi* mercaturæ erant dediti, ideo *Chananæus* in Scriptura paſſim pro mercatore ſumitur. Porrò *Chananæum* idem qui *Phœnix*. Nempe ſi *Philonem Byblio* credimus, qui *Sanchoniathonem*, veterem Scriptorem *Phœnicum*, *Græcè* tranſtulit, primus χνᾶ, id eſt, *Chanaan*, *Phœnicis* cognomen habuit. Unde & *Phœnices* regio χνὰ dicitur apud *Stephanum*. Sed hæc obiter.

26. *An implebis pellem ejus miſſilibus, & caput ejus telis piſcatorum?*] Quidni, ſi de balæna res eſt, cujus capturam qui ſcripſere, teſtantur eam obrui telorum nimbo à nautis circumſtantibus? At de crocodilo ſecus, cujus corticoſam cutem telis eſſe impenetrabilem docebimus in caput ſequens. שכורת, *miſſilia* explicabimus ex *Arabica* lingua, quâ شوكة vel شكة *miſſile*, & teli acumen eſt. Vide *Giggeium Tom.* ſecundo pag. milleſimâ centeſimâ quinquageſimâ octavâ, & milleſimâ ducenteſimâ vigeſimâ ſeptimâ. Sed & צלצר pro telo, geminatis radicalibus, alludit ad *Arabicum* ضلالة quod ſagittas explicant *Giggeius* & *Golius*, ille in ضول, hic in ضلل. *Syrus* habet nullo ſenſu: *implebiſne pellem ejus carne, & caput ejus in umbra aignis?* Nempe pro בשכורת, miſſilibus legit בשורת, quod putavit idem eſſe ac בשרים, carnes. De cætero בצלצל דנוא, redditerat בטללא דנונא, *in umbra piſcium*, ſed ex דנונא factum דנורא, id eſt, ignis ex piſcibus. Neque aliis Interpretibus *Jobi* mens hic fuit ſatis perſpecta. Omnes tamen ferendi præ *Græcis*, qui prioris hemiſtichii *Hebræa* tria verba portentoſo errore ſic reddunt: Πᾶν ᾧ πλωτὸν συναλεῖν ἢ μὴ ἐνίγκῃ (al. ἐνίγκαις) μιᾶν βύρσαν ἰχθύς αὐτοῦ. Ad quæ verba *Olympiodorus*: Περὶ ᾧ πάντως διλῶ ὁ νῦς, ὅτι πάντα τὰ πλωτὰ ἅμα συναλθόντα, οὐ ἂν ἐνίγκωσι μίαν λαπίδα τὰ ὑρᾶς αὐτοῦ, *De cete verborum ſenſus planus eſt, quod navigia omnia, ſi in unum coeant, ſquamam unam cauda ejus ferro non poſſint.* Quæ quidem Seniorum verbis ſignificari plenum eſt, ut dicit *Olympiodorus*. At hic duo valdè obſcura ſunt: Unum, quorſum ſibi perſuaſerint, id ex *Hebræis* verbis poſſe elici, quæ nihil quicquam habent ſimile? Alterum, quomodo id ſtare poſſit cum ipſa natura rerum, ut navium multæ myriades ceti ſquamam unam ferre non poſſint? Dicat qui poteſt unde irrepſerint in ſacram verſionem tam apertæ fabulæ.

27. *Impone manum tuam ſuper illum, non perges meminiſſe prælii.*] Tantus te invadet horror, ut de fuga cogites potius quàm de pugna, cum ipſo tactu compereris cutem eſſe illi contra omnem ictum invictam.

28. *Ecce ſpes ullius*, qui manum in illum injecerit, *fruſtrata eſt! Nonne etiam ad aſpectum ejus proſternetur?*] Sic apud *Heliodorum Chemon*, crocodilo viſo, σφόδρα ἐπτοήθη πρὸς τὴν ὄψιν, ἰδὲ ἀκριβῶς αὐτὸ θεασάμενος φανεὶς, ὥσπερ ἐκπὰς αὐτὸν πλείω χίλιαμλῆς ὑπεδημένος, *hoc ſpectaculo valdè territus eſt, quamvis ipſum animal non vidiſſet accuratè, ſed tenuis umbra potius curſim ipſum ſubiiſſet.* Et *Cælius Aurelianus* in Chronicis capite de furore & inſania *Artemidorum Grammaticum* memorat nitente greſſu crocodilum in arena jacentem expaviſſe, atque ejus motu percuſſa mente, credidiſſe ſibi ſiniſtrum crus atque manum à ſerpente comeſtam, & literarum memoria caruiſſe, oblivione poſſeſſum. Hæc ille tanquam ex *Apollonio*, cujus mirabiles *Hiſtorias* hodieque habemus. Sed in iis nihil tale reperio. Illas igitur *Cælius Aurelianus* auctiores viderat.

Properabimus ad caput ſequens. Sed antequam ulteriùs progrediamur, ſcrupulus eximendus eſt. Si *Leviathan* ſit crocodilus, quorſum hæ provocationes? *An hamo extrahes leviathan? An arabis funem naribus ejus? An feret fœdus tecum? An epulabuntur ſocii ſuper eum* (captum?) *An diſtribuent illum inter negotiatores?* Ac ſi agatur de bellua quam capere nemo poſſit, nèc domare, nec cicurare. Nonne hamo capitur crocodilus atque aliis artibus. Nonne *Tentyrita* leguntur crocodilos ultrò inſequi, fugienteſque injecto trahere laqueo, dorſoque equitantium modo impoſiti, hiantibus reſupino capite ad morſum, addità in os clavâ, dextrâ lævâque ejus extrema utrimque tenentes, ut fractis, in terram agere captivos? Nonne cicurari etiam nonnulli Scriptores tradunt, ita ut ſe vocantes intelligant, & offam patiantur in os ingeri, & aperto rictu purgandos manibus dentes & linteolo detergendos præbeant? Taceo de anicula in eodem lecto cum crocodilo decumbere ſolita. De iis item à quibus in papyraceis ſcaphis navigantibus, abſtinuiſſe crocodili leguntur *Iſidis* reverentia, cui ſacra erat papyrus. Et de ſeptem diebus quos habebat natales *Apis*, quibus, quaſi pacto caſtrenſi fœdere, ab omni ſævitia ſcilicet ſic deſciſcebant, ut per eos neminem attingerent. De his, inquam, taceo, ne ad fabulas deveniſſe videar. Et verò in Veterum ſcriptis vaniſſima multa ſunt otioſorum hominum commenta, ex quibus quiſquis rerum naturam æſtimaverit, ſæpe in errorem incidet. Tamen non diffitendum crocodilos tam poſſe capi, quam cæteras in mari & terra belluas. Ac ſi quis indè colligat hic non agi de crocodilis, quia hæc provocatio, *An hamo extrahes*, &c. ita eſſet ſuperflua: Is eâdem operâ negaverit etiam de certis agi, quę utut crocodilos corporis mole multum ſuperent,

Ἀλλ' ἥμπερ καὶ τοῖσιν ὑπερφίαλα θάρσεα
Ἄτης, ἐμπίπλαν ἄμαχον γίγ', ἐκ δ' ἀλιῶν
Ὄλλυνται, κέτεσσιν ὅτ' ἐς μέθον ἐρήσσονται.

At tamen his hominum gentis inſuperabilia animum
Damnum inferre grave, & fato piſcator amaro
Afficit, ad cetea ſemel cum pralia ventum eſt.

— ἢ γὰρ τι πέλει καθυπερτερίουσιν ἀνδρῶν
Νόῳ· θεῶν, μάλιστα δ' ὑπείξεμεν ἀθανάτοισι.

— *nam deme Deos, nihil orbis habebit*
Supra homines: præter ſuperos, non cedimus ulli.

Ita *Oppianus* libro quinto *Halieuticon*. Et *Simonides*, Τραχὺ μὲν (lege Βραχὺ μὲν) θεὸς ἀνδρὸς, ἀπὰ ποικιλίᾳ πραπίδων, θῆλυ μὲν πάντα, χθονίων τ' ἀνέμων τε δάμναται παιδνίσματα, *Parvum eſt hominis robur, ſed mentis verſutia, maris, terræ, & aeris animalium ſolertiſſima artes ſuperat.* *Plutarchus* quoque de Fortuna, equos velociſſimos hominibus ait currere, canes pugnaciſſimos hominem ſervare, eidem pinguiſcere porcos, & piſces ſuaviſſimos eſſe pro obſonio: elephantem quoque, qui tantus & tam terribilis eſt, illi eſſe pro ludicro. Neque *Ethnicorum* hic opus emendicare ſuffragia: cum in hanc rem expreſſa ſuit verba conditoris ipſius, *Geneſ.* 1. 28. & 9. 2. & *Davidis Pſalm.* 8. 7. 8. 9. Et *Jac.* 3. 7. Igitur quoquò te vertas, tamen id agnoſcendum, etiam Leviathanem; quodcunque tandem ſit animal, poſſe hominis ſubire jugum, & in illius venire manus. Adeoque hæc ad *Jobum* provocationes tantum eò pertinent, ut ſcias non eſſe, quod ſibi quis facilem de eo animali ſpondeat victoriam, cum & mole ſit vaſtum, & robore tremendum. Quod in crocodilum apprimè quadrat, qui, licet balenæ plurimum cedat magnitudine, ſtaturam tamen hominis longè ſuperat. Cum enim hominis ſtatura ut plurimum ſit trium cubitorum cum ſemiſſe, ra-

τὸ quartum attingat. Crocodilo octo cubitos aſſignat *Alkazmunus*, *Ammianas* decem, *Damir*, *Leo Africanus*, & *Marmolius* totidem, *Ariſtoteles* quindecim, *Diodorus* ſexdecim, *Herodotus* decem & ſeptem, *Plinius* duodeviginti, *Iſidorus* viginti, *Solinus* totidem ulnas, *Ælianus* ſub *Pſammetiche* Ægypti Rege unum XXV cubitorum viſum fuiſſe memorat, alterum ſub *Amaſide* palmorum quatuor ſupra ſex & viginti cubitos. Noſtro ævo *Petrus Martyr Decad.* quintæ capite nono, unum in *America* aliqua parte repertum XLII pedum. Et ſuperioribus annis, ut ad *Melam* ſcribit *Cl. Voſſius*, *Luſitani* ad amnem *Cuama*, qui ex iiſdem ac *Zaire* oritur fontibus, quamvis in contraria fluat, invenere crocodili cadaver ad ſexaginta pedes porrectum. Quod, utut portentoſum, leve tamen eſt præ *Panamenſibus* crocodilis, quos ad centum pedes creſcere ſcribunt *Johannes* de *Lopez Hiſtoria Indica* libri ſexti capite primo, & *Johannes* de *Lery America* ſuæ capite decimo. Hæc de mole, ſed de robore atque immanitate dicetur in ſequentibus, ac quam facilè maxima ac robuſtiſſima quæque animalia, nedum homines, uno caudæ ictu proſternat. Itaque crocodili venatio ſemper habita eſt inter difficillimas. *Diodorus* ævo ſuo *Nilum*, & lacus adjacentes his ſcatuiſſe ſcribit, tamen raros admodum fuiſſe qui caperent, eoſque non hamis, ut olim *Herodoto* referente, ſed retibus ferreis uſos, quomodo factum diximus in venatione hippopotami. Huc facit quod *Auguſtus* (d) Ægypto perdomitâ crocodilum ad palmam arborem catena religatum in nummis cudi voluit cum hac inſcriptione: *nemo antea religavit*. Ut doceret *Romano Imperatori* tam fuiſſe difficile Ægyptios ſub jugum mittere quam piſcatori arduum eſt opus crocodilum vinculis conſtringere. Inde fortaſſe *Heſychio* Δενδρίτης ὁ κροκόδειλος. *Arboreus crocodilus*, id eſt, in illo nummo ad arborem religatus. Quin hodie cum poſteriorum ſagacitas, deceſſorum inventis multa addidit, piſcatori tamen crocodilum à ſe captum *Cæſarem* deferenti, auri nummi de fiſco ſolvuntur decem. Ex quo fit ut vix credam quæ de *Tentyrita* Veteres tanto conſenſu ſcribunt, niſi *Plutio* aſſentiaris, qui eos arcanam à natura vim contra has belluas habuiſſe ſubinnuit, cum olfactu ejus generis hominum crocodilos, ut *Pſyllorum* ſerpentes, fugari tradit. Sed quæretur iterum, cur ea naturæ vis ævo noſtro ſic deſierit in ejusdem loci incolis, ut illius hodie ne minima quidem ſuperſint veſtigia. Jam utut hoc animal longo uſu cicurari concedamus, quod his verbis teſtatur *Philoſophus Hiſtoria* libri noni capite primo: Τὰ ἀγριώτατα διὰ τὰς ἀφιλίας ἐμφῦται, ὅτιν ἐναρχῆ τὸ τῶ κροκοδείλων γίνος πρὸς τὸν ἰοπέα, διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶ τροφῆς: Deus tamen communem belluæ naturam reſpiciens potuerit his verbis uti: *An multiplicabit ad te preces? An feriet fœdus tecum? An ludes cum eo*, &c. Quia quamvis cultu miteſcat tandem & manſuefiat, tamen naturâ ſuâ crocodilus omnia animalia feritate ſuperat. Hinc *Plutarchus* in *Iſide* crocodilum eſſe aſſerit, τῶ ἀγρίων ζώων τὸ θηριωδέστατον, *ferorum animalium efferatiſſimum*. Et in libro utra animalia, &c. τὸ πάντων ἀμικτότατον, καὶ τὸ θηριωδέστατον, ὃν τρέφει ποταμὸς, καὶ λίμναι, καὶ θάλασσαι, ζῶον, *à ſocietate maximè alienum animal, & atrociſſimum omnium, quæ flumina, aut lacus, aut maria educant*. Quod ipſum innuit Philoſophus eo loco quem nuper citavimus. Jam pergimus ad reliqua.

(d) *Cauſin Paralip. Hiſt. l.* 3. c. 39. *Aut. Auguſt. de num. imp. Dial.* 6. *teſt.* 9.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

Ad Crocodilum referri reliqua de Leviathane, *Job.* 41.

Nemo crocodilum audeat excitare, nempe cum ſatur in lutore dormit. Crocodilus cutem non exuit, ut ſerpens. Frænum pro labiis, ut Græcè χαλινὸν, *pars laborum. Rictus oris in crocodilo valvarum inſtar. Magno hiatu aperitur. Baculam integram vorat. Fauces ſeptem pedum. Gyrus dentium terribilis. Dentes ei ſexaginta, vel exerti, vel ferrati. Morſus tenax, & perniciosus. Numerus ſexagenarius in crocodilo ſolennis. Squamis ut ſcutorum laminis cohærentibus totum tergum eſt obductum. In balæna nihil tale.* Bootii *evaſio, & natura crocodili quam ſe prodat imperitum. Cetum ſquamarum deſcribit* Nearchus, *ſed ſolus, & ex aliorum fide, & mendaciſſimus Scriptor. Cur pro ſigilla arida* Græci *habeant* Ζωμίτου λίθου. *Crocodilos veriſimile eſt ſternutare frequentius, quia ad ſolem apricantur. Aurora* Hieroglyphicon, *crocodilorum oculi, at balæna prope cæca.* Horus *emendatus, & explicatus. Ex ore & naribus crocodili cur exire dicantur lampades, ſcintillæ, fumus*, &c. *Idem de hippopotamo cognato animali ſcribi. At balæna nimbos efflat. In collo ejus robur, quod balæna nullum habet; at crocodilus habet. Id à nonnullis falſo negari. Nam caput reſupinat ad morſum, & colli motu trochilum excutit. Ante eum mœror inſultat, ut pavor ante* Martem, & Palladem. *Inſultare quid proprie. A* Chaldaico דוּץ duts, *ſalire,* דִּישָׁא ditſa, *caprea, &* דִּיזָא, *capra. Teri carnes,* טַכְלִי, *id eſt, procidua, promicantia, aut* melandrya, *ut reddit* Junius. *Cor, viſcus firmiſſimum. Cor* Sabibi, *durum, & compactum teſtæ lapidis. Cor* Mahumetis *quam grave. Cor* Nabalis *in lapidem, Cor lapideum. Cor coagulatum.* Λιθοκάρδιος. *Crocodilus quàm immiſericors. Elatio bellua, id eſt, emerſio. Fractio pro metu, quia animus metu frangitur. Tria armorum genera ex* Arabiſmo *novè explicata. Sagitta filia arcus, filia pharetræ, filia mortis. Crocodili cutis contra omnem ictum invicta, & impenetrabilis. At balæna corium omnibus telis pervium. Inter tormenta Veterum fragmenta teſtarum impoſita jacentibus ſubſternis. Verſus* 21. *nova explicatio, ut in Ælian crocodili cutis cum teſtis confertur, & cum tribula lapide, & ferro exaſperata. Crocodili odor ut muſci. Mare profundum abyſſus de* Nilo, *& lacubus vicinis in quibus crocodili.* Nilus *mare vocatur*, Eſ. 11. 15. *Ejus aqua mari ſimilis. Lacus* Hebraicè *maria. Hinc ſeptem maria in terra* Chanaan, *quorum cenſus inſtituitur. Hippopotamus* Arabicè equus maris. Κροκόδιλος χερσαῖος καὶ θαλάσσιος. Nili *lutus in* Plinio. *Profunda* Nili, Zachar. 10. 11. *Abyſſi de rivis & fontibus*, Deut. 8. 7. &c. *Non ſolum mare, ſed & lacus caneſcere. Verſu* 24. *Leviathan deſcribitur tanquam in pulvere reptitans, ſed qui, ut cætera reptilia, non atteratur. Non eſt metus expers, ut nec balæna. In proceriſſima animalia dominatur majorum virium fiducia. Ea videt, id eſt, deſpicit*, ut Cant. 1. 6.

Leviathanem non eſſe balænam, ſed crocodilum multò apertiùs patebit ex ſequentibus, capite quadrageſimo primo ferè toto, quod jam explicabimus.

1. *Non*

1. *Non eſt ita ferox ullus ut excitet eum*] ut de leone legitur, *Gen.* 49. *v.* 9. & *Num.* 24. *v.* 9. *Quis illum ſuſcitabit?* Ita hic de crocodilo: *Non eſt ita ferox*, aut *ita audax ullus ut* excitet eum, cum ſatur in littore dormit. Plinius, *Hunc ſaturum cibo piſcium, & ſemper eſculento ore in littore ſomno datum*, &c. *Solinus*, *Per diem hunc acquieſcit.* Albertus, *Satiatis piſcibus, quaſi ſomnolentus caput ingerunt ripis.* Cætera prætereo utique ad verſum tertium, quia nihil faciunt ad hanc rem quam agimus.

2. *Illum membra non ſilebo, nec ſtatum virium ejus, nec ſtructura gratiam.*] Qualia membra, quæ vires crocodilo ſuppetant, vel ex his *Ammianus* collige. *Ut armatus eſt unguibus ſi haberet etiam pollices, adverterendas quoque navis, ſufficeret viribus magnus:* De ſtructuræ gratia dicetur in ſequentibus.

3. *Quis retexit ſuperficiem veſtimenti ejus?*] Id eſt, corticolam cutem, quam crocodilus nunquam exuit, longè aliter atque ſerpentes, qui deponunt fere quotannis. *Suidas* in Φολιδωτὸν, Φολιδωτὸς ἰχθὺς ὁ κροκόδιλος, ἐπὶ τὸ ἔφιππον πᾶν γένος, τοῦτο δὲ λέγεται κατὰ τινας παρὸτι τὸ χῆμα ἐκδύεσθαι· ὁ δὲ κροκόδιλος τὸ χῆμα οὐκ ἐκδύεται. Vult ſerpentem & crocodilum, cum uterque cutem habeat ex æquo corticoſam, in eo tamen differre, quod exuvias ſerpens exuit, crocodilus non exuit.

4. *In duplex frenum ejus quis ingrediatur?*] Id eſt, in labia ſeu rictus ejus, qui fræni duplicati ſpeciem habent. Ita *Rabbi Selomo.* Huc facit, quod etiam *Græcè* χαλινοὶ, *frena*, ſunt labiorum pars quædam. Proinde *Pollux*, (*a*) cum προσῖμιον vocari dixiſſet τὸν (*a*) *Lib.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 20. ἀπ' ἄκρων τῶν χειλῶν συμβολὴν, *munum labiorum commiſſuram*, addit, Τὰ δὲ ἐκατέρωθεν αὐτῶν ἐπὶ τὰς γνάθους καταλήγοντα χαλινοί, *Frena verò nominantur ea partes, quæ utrimque ad maxillas deſinunt.* Phraſis utrobique eadem.

5. *Valvas faciei ejus quis aperiet?*] Id eſt, rictum oris immenſum, quem diducit cum libet, atque aperit valvarum inſtar, magno & horrendo hiatu. Hinc *Achilles Tatius* ex *Cl. Salmaſii* emendatione: Κεφαλὴ δὲ αὐτῷ τοῖς νώτοις συμφύεται, καὶ οὐ μίαν σάρκα ἴδοις ἂν· ἑλίσσει γὰρ αὐτῷ τὸν δέρμα ἡ φύσις· ἔχει δὲ ὃ λοιπὸ βλεφαρώτην τὸ χάσμα, καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐαὶ τοῦ γένυος ἐκτείνεται καὶ ἀνέῳγεται πᾶσα· ἢ μὲν γὰρ ἄνω χάσις, πᾶσα ἔστι τῆς ἰγνύος, ἕως ἐκ ἴχνους τὸ θηρίον, ἕως κεφαλῆς ὅταν δὲ χανῇ πρὸς τὰς ἄγρας, ὅλον σῶμα γίνεται, *Caput ipſi cum dorſo continuatur & ad unam amuſſim dirigitur. Nam cervicem natura ſubtraxit, & hiatus impi mis horrendis ſunt: Nam plurima ex parte in maxillas patet atque aperitur totam, & reliquo quidem tempore caput eſt, quamdiu bellua non hiat. Ubi verò hiare ad prædam incipit, ſit totum os.* Eodem pertinet, quod in crocodilo hic ipſe Scriptor ἢ γνάθων πλάτος, καὶ ἡ σάρκῳ κοιλὴ deſcribit, id eſt, *maxillarum campum, atque oris aream.* Et illum in pleriſque ſequitur *Euſtathius Antiochenus.* Nec multo aliter Recentiores. *Vincentius*, *Os patulum & apertum habet, & hiatum uſque ad aures.* Sed *Albertus* cautius, *Rictus oris ejus uſque ad aures pateret, ſi aures haberet.* Sic *Arabes* crocodilo ante omnia adſcribunt فم واسع *os valde patens.* Et in Porta cœli hæc bellua אוכלת בפעם אחת שכספיק לוח כרובה זמן כרובה, *una vice*, id eſt, uno boio, *comedit quantum ipſi ſufficiat in multum tempus. Leo Africanus*, *Marmolius*, & *Scaliger*, hiatu tantùm eſſe ſcribunt ut integram buculam poſſit excipere. *Petrus Martyr* ubi ſuprà, crocodili meminit, cujus fauces patuerint latitudine ſeptem pedum. Proinde *Martialis* lib. 3. *Epigram.* vaſti oris vetulam ita ſuggillat,

Cum comparata rictibus tuis ora
Niliacus *habeas crocodilus anguſta.*

In gyro dentium ejus terror] Id eſt, omnia ſunt in iis ad terrorem comparata. Crocodilus ſcilicet ſexaginta numero dentes, coſque majores habet quam pro ratione corporis; & in illis quoſdam exertos, alios ſerratos & pectinatim coëuntes, morſum tenaciſſimum, atque ita perniciolum, ut non curetur aliter quàm morſus rabidi canis. Dentium numerum ſcimus ex *Ælliano*, *Damire*, & *Geſnero*, qui numeraſſe ſe dicit, magnitudinem ex *Herodoto*, formam ex *Dioſcoride* & aliis. De morſu hæc ſcribunt Veteres. *Dioſcorides*, Καὶ τὰ μὲν δήγματα τοῦ ἄλλου καὶ χαλεπὰ, καὶ τὸ διαιρεῖν τὰ ζῶντα πάντας ἀπεχάζεται δυνάμενος. *Plinius*, *Superiore mobili maxilla imprimit morſum*, *alias horribilem*, *pertinacem ſtipante ſe denium ſerie.* Solinus, *Morſus ejus horribili tenacitate convenium.* Marcellinus, *Ordine dentium pertinaci*, *perniciosis morſibus*, *quicquid comigerit pertinaciter tenens.* De cura vide *Plinium*, *Galenum*, *Aetium*, *Paulum*, *Avicennam*, &c. Non poſſum non addere crocodilo à nonnullis multò plures dentes adſcribi quam diximus. Ab *Achille Tatio*, tot quot in anno dies. Φασὶ δὲ, inquit, ὅτι τὸν ἀριθμὸν τυγχάνουσιν ἴσους ὁ θεὸς οἷς ὅλον ἐνιαύσιον τὸν ἀναλίσκεται τὰς ἡμέρας. Ab *Alkazimo*, ducentos. Verba ſunt

له قم واسع وستون نابا في فكه
الاعلي واربعون في الاسفل وبين كل
نابين سن صغير مربع يدخل بعضها
في بعض عند الاطباق

Os ejus eſt inter pa-

tens, & canina dentes ſexaginta in ſuperiore maxilla, quadraginta in inferiore, & in ſingulis interſtitiis dens parvus unus quadratus. Illi autem dentes mutuò ſe penetrant æquali proportione. Græce uno verbo καρχαῖος, id eſt, ſerratos dixerint, vel pectinatim inter ſe coëuntes, quod *Plinius* & *Ammianus* ſupra nos docent. Sed aliter *Abubamed Hiſpanus*

له ثمانون نابا اربعون في الفك الاعلي واربعون في الفك الاسفل

Habet octoginta caninos, quadraginta in ſuperiore maxilla, & totidem in inferiore. Et *Tzetzes* Chil. tertia Hiſt. 115.

Ὡς καὶ ὁ Ἡρακλῆς δὲ ὁ Διὸς λέγω
Ἔχειν ὀδόντας τρισεικοσιδύο Θεσπεσίους,
Ὡς καὶ τὸν Σκύλλαν Ὁμηρος φησὶν ἐν Ὀδυσσείᾳ,
Πόλλας καὶ ἀμφιδρόμους τοὺς δὲ καὶ τὰ κήτη.

Ut etiam Herculem, Jon Chius *aſſerit habuiſſe dentium triplicem ordinem infractum*; *ut Scyllam quoque* Homerus *ait in* Odyſſea, *multis etiam crocodilum*, *quidam & cete.* Sed hæc fabulis propiora ſunt. Et *Geſnero* potior fides, qui in crocodilo ſexaginta dentes aſſerit ſe numeraſſe. Et numerus ille in crocodilis ſolennis eſſe perhibetur. *Plutarchus* in *Iſide*, Ἐξήκοντα δὲ καὶ τέτταρι, καὶ τοσαύταις ἡμέραις ἑκάστου, καὶ τοσούτους ζῆσιν ἐνιαυσοὺς οἱ μακρότατοι ζῶντες, *Ova ſexaginta parunt, & duobus totidem fovent, & totidem annos vivunt qui ſunt maxime vivaces.* *Ælianus* lib. 10. cap. 21. Κοῦ δὲ ἄρα τὸ ζῆν τοῦτο ἐξήκοντα ἡμέρας, καὶ τίκτει ἀὸ ἑξήκοντα, καὶ τοσούτους ἡμέρας θάλπει αὐτὰ· ἐφοδίλλας δὲ ἴχει ἐπὶ τῇ ῥάχιος τοσούτους τοὺς ἀριθμοὺς τοσούτους φασὶ διαζῶσαι· λαχεῖν τε αὐτῶν τὸ τοσοῦτον πρόσωπα ἀριθμὸν, καὶ ἔτη βιοῦ ἑξήκοντα, πλέον δὲ καὶ ὀλίγῳ ἐλάττονα ἑξήκοντα τοῦτο τοῦ ζῶου ἀριθμόν. Φιλίνος δὲ ἄρα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ἑξήκοντα ἡμέρῶν ἀτιμοῦ τε καὶ ἀτροφῶ, *Fert uterum hoc animal dies ſexaginta, & ova ſexaginta parit, & ea totidem diebus fovet, vertebraſque habet in dorſi ſpina totidem; totidemque nervis cingitur. Partus etiam curato eundem implet dierum numerum: Et annos ſexaginta vivit; & dentes habet ſexaginta, & ſexaginta diebus quotannis latet quieto & ſine cibo.* Hæc ille ex

وزعم بعض الباحثين عن
طبايع الحيوان انه يعيش ستين سنة وله
ستين سنا وستين عرقا ويسقى ستين مرة

Ægyptii. Et *Damir*

Afferunt nonnulli ſcrutatores naturæ animalium (חכמי המחקר, *Hebræis*, & *Paulo* ζητηταὶ, 1 *Cor.* 1. *verſ.* 20.) *illum ſexaginta annos vivere, & habere ſexaginta dentes, & ſexaginta nervos, & cauæ ſexageſies.*

6. *Tergum eſt, ut lamina ſcutorum*, quarum unaquæque eſt *clauſa arcto ſigulo.*

7. *Una alteri tam vicina eſt ut ventus non ingrediatur.*

8. *Unaquæque proxima ſua cohæret, ita contimentes ſe ut aer ſeparentur.*

Hæc periphraſi deſcribitur ſquamarum commiſſura, quibus ut ſcutorum laminis cohærentibus totum dorſum eſt obductum. *Bootius*, cui leviathan eſt balæna, in his explicandis non parum ſudat, ingenue agnoſcens ſe in difficili loco verſari. *Difficultas*, inquit, *oritur, quomodo hæc in balænas quadrent, eum pellis earum glabra deſcribatur ab* Oppiano, *aliuſque, qualis & eſt revera.* Et poſt alia quædam hinc inde agitata, tandem concludit *allegoricè accipienda quæ de ſquamis hic dicuntur, q. d. Ægrè totus eſt ab omni hominis offulus* Leviathan, *ac ſi ſquamis latiſſimis & fortiſſimis ac arctiſſimis & arctiſſime inter ſe cohærentibus corpus munitum haberet.* Quæ mira eſt evadendi ratio, & quâ hecat ex quovis quidvis facere. Hic leviathanis tergum ab ipſo Deo deſcribitur ſquamis tanquam ſcutis munitum, iſque tam frequentibus & ita ſibi mutuò cohærentibus, ut ne aërem quidem admittant, quaſi contiguitas continuitatem mentiatur. Tamen, ſi *Bootio* credimus, agitur de animali, in cujus tergo nulla eſt ſquama. Et Deo id aſſerenti *Job* poterit regerere ſe in *Leviathanis* tergo nihil tale animadvertiſſe. At, inquit, tam in tutò eſt, quàm ſi ſquamas haberet. Quid tum? Finge tibi *Achillem* reverà fuiſſe invulnerabilem, prout Poëtæ illum deſcribunt. An ideo dici potuit habuiſſe totum corpus continuâ ſquamarum ſerie obſitum atque obtectum? Præterea ne hoc quidem verum eſt, balænam tam eſſe tutam ab omni hominis inſultu, quàm ſi tergum haberet denſiſſimis ſquamis obſitum. Nam ſi in tanta mole corporis cutem haberet ſquamis latiſſimis, fortiſſimis, ac arctiſſimis munitam, quæ ſunt ipſa *Botii* verba, ejus piſcatio quàm eſt facilis, tam eſſet operoſa & ardua, ne dicam impoſſibilis, & ſupra vires humanas. Patet igitur *Bootio* calculum hic hærere. Sed habet unde ſe foletur, nempe quod & *Boehartus*, inquit, *qui ex* Leviathane *facit crocodilum, nihilo commodius hic ſe expedire poteſt, cum crocodilis quoque nulla prorſus ſint ſquama.* Quæ *Bonis* verba, cum primum legerem, vix credidi oculis meis. Quia vero nihil eſt tam abſimile, quam hominem non plane rudem, quique Medicinam in *Belgio*, in *Anglia*, in *Hiberuia*, & in *Gallia* diu cum laude exercuit, id ignoraſſe quod lippis notum eſt & tonſoribus. Quorum in magnis urbibus paulo humanior vix quiſquam eſt, qui non habeat crocodili cutem in officina penſilem. *Bootium* igitur valdè mirum eſt in crocodili cutem nunquam incidiſſe, aut non vidiſſe pictum, aut ejus deſcriptionem nunquam legiſſe vel in Veterum vel in Recentiorum ſcriptis, qui crocodilo ſquamas, vel quod idem eſt, cortices videntur quaſi certatim tribuere. In illis *Herodotus*, Ἔχει δὲ καὶ δέρμα λεπιδοτὸν ἄῤῥηκτον ὅλῳ τῷ νώτῳ, *Pellem verò ſquamarum habet, & infra-ctam in dorſo.* *Ariſtoteles* Hiſtoriæ lib. 2. cap. 10. Οἱ δὲ κροκόδειλοι οἱ ποτάμιοι ἔχουσι, &c. δέρμα ἄῤῥηκτον, φολιδωτὸν, *Crocodili fluviatiles cutem habent infractam, ſquamatam.* Diodorus, Τὸ μὲν γὰρ δέρμα αὐτοῦ πᾶν φολιδωτὸν ἐστι, καὶ τῇ σκληρότητι διαφέρει, *Ejus enim pellis tota ſquamata eſt & duritie eximia.* *Ælianus* Hiſtoriæ lib. 10. capite 24. Νῶτα πίφυκε καὶ τὴν ὑπὸν δίῆκτ@· λεπίσι μὲν γὰς τὸ καὶ φολίσι πίφρακται, καὶ, εἰ ἄν ἄκοι τις, ἀῤῥαλίσαι, *Impenetrabile tergum & caudam a natura fortiter eſt: ſquamis enim & corticibus obſepitur, &, ut ita dicam, armatur.* Achilles Tatius, Δορὰ δὲ φολὶς ἰχθύος, *Cutis autem ſquamis aſpera eſt.* Unde hæc mendoſa in *Euſtathii Hexaemero* corrigere eſt, Ἡ δὲ δορὰ λευτὸς τοχάνει ἰχθύος, & legendum, Λεπίς τοχάνει ἰχθύος, *Squamis aſpera eſt.* *Suidas* in Φολιδωτὸν, Φολιδωτὰ ἰχθύες, καὶ ζώνη, καὶ σαλαμάνδρα, καὶ χελώνη, καὶ κροκόδειλ@, *Squamati ſunt piſces, lacerta, ſalamandra, teſtudo, & crocodilus.* Jam è Recentioribus *Volaterranus*, *Squamis præditi oſtrearum modo totus obducitur.* Petrus Martyr, *Dorſum ſquamis duriſſimis, conchylis ferè duritia, &c. armatur.* Item, *Urſinus diceres crocodili manus pedesque, niſi hunc eſſent ſquammei, illis autem villoſi.* Geſnerus, *Tergum & cauda, imo tota pars prona, ut ipſe obſervavi, multis corneis ſubrotundis ſquamarum compingitur, & eminentibus ut ſecundum longitudinem exaſperatur.* Bellonius, *Cutis eſt rugoſa, multis in terga tuberculis armata, ſubtus levis, ſurſum verò ſeſſilibus ſquamis aſpera.* *Georgius Maregravius* Hiſt. Nat. lib. 6. cap. 15. *Totum corpus veſtitur cute ſquamata, ac ita capite & tota ſuperiori parte corporis ac cauda loricata. In tota autem inferiori corpore ſquama quadrata ferè ſunt,* &c. *In lateribus varias rotundas figuras habent ſquamæ, ac tuberculis ſcatent.* Et paulò poſt de dorſo, *Sunique illa ſquama dura,* &c. Et de caudæ pinna, *Eſt autem illa pinna multis ſquamis quaſi compoſita,* &c. Itaque, ſi, quod aſſero, leviathan eſt crocodilus, verè dixit *Bootius Bochartum* ex hoc *Jobi* loco expedire ſe non poſſe. Cur enim ex eo loco expedire me conem, in quo nihil eſt impedimum? Cum crocodilum eſſe talem qualem illum deſcribit Sacer Scriptor ſub Leviathanis nomine, doceat αὐτοψία, & ejus picturæ quotquot ſunt, & doctorum ſuffragia tam prioris ævi quàm noſtri, uno excepto *Bootio*, qui omnium hominum primus & ſolus negavit ullas crocodilo eſſe ſquamas.

Sed ne quid diſſimulem, priori reſponſo diffuſus *Bootius*, hoc addit, *Si quis urgeat iſta ſic quomodo ſonant accipienda*, (nempe *Jobi* verba in quibus verſamur) *ſecat in ipſis ceteis inveniri poſſe, in quos iſta cadant. Quanquam enim pleraque omnia illorum genera ſquamis prorſus ea eam, eſſe tamen cetos, qui in prædis ſunt, diſcere poſſumus ex* Arriani *Indicis, prodeatur*, Nearcho *auctore*, Macedonibus, *dum è* Meſambria Taocem *navigant, viſum cetum in lutus ejectum cubitorum quinquaginta, corſe ſquamoſo tam craſſo ut cubitum æquaret.* Et verò in *Arriani* hæc *Nearchi* verba ſunt, Κατὰ τοῦτο ἡ παραλία ὑφῆνται κῆτ@· ἐμβεβλημένον οἱ τὴ ἠόνι, καὶ τοῦτο πρόσφατον τυγχάνει ὂν ταυτὸ ὁμοιότατον, καὶ φύσαι ἔνεσι πίσσων πουτέκοντα· δέρμα δὲ αὐτῷ ἔσιν φολιδωτὸν· ὅτα τ᾽ ἐς βάθ@ ἦκον, ὡς καὶ ἔνδεκα πήχεων ἐόντων. Sed ad hunc locum tria notanda ſunt. 1. Primò nullum alium citari qui ceti meminerit ſquamis obducti. 2. Hunc cetum ab ipſo *Nearcho* non eſſe viſum, ſed à nautarum nonnullis, ut quidem ait, cui hominum generi non ſatis tuto creditum, cum ſæpenumero tam ſit infidum quam ipſum mare. 3. Quin ſi *Nearchus* ipſe ſquamatum hunc cetum ſe vidiſſe profiteretur, res tamen eſſet valde incerta, cum illum pleraque mentiri his verbis teſtetur *Strabo* lib. 2. Ἄπιστος ἐι περὶ τ᾽ Ἰνδικῆς γράψαντες, ὡς ἔδει τὸ πολὺ ψευδολόγοι γεγόναοι, καὶ ὁ περιοδικὸς δὲ Δείμαχ@· τὰ δὲ δίντερα λέγει Μεγασθένης, Ὀνησίκριτός τε, καὶ Νέαρχ@, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι παραφυλάττειν ἔδει, καὶ ἡμᾶς δ᾽ ὑπάρχειν ἱκανὸν κατηδῆ ταῦτα, ὑπομνηματιζομένους τὰς Ἀλεξάνδρ πράξεις, *Quicunque de* India *ſcripſerunt, pleraque*

vaque mentis sunt: Pra reliquis Deimachus, *proximè* Megasthenes, Onesicritusque, & Nearchus, *aliique hujus farinæ, nonnihil etiam balbutientes. Nobisque ista plenius perspicere contigit, cum de rebus* Alexandri *facetiosus commentarium.* Nos igitur iquamatos ectos eum *Chimæris* & *Gorgonibus* in *Utopiam* amandabimus, donec alius adducatur testis ἀξιοπιστότερος, qui rei alicubi de ignotæ & inauditæ fidem faciat.

Versu sexto גאוה, Recentiores elationem vertunt. Aquila & *Hieronymus*, σῶμα, *corpus*, melius. Ibi enim גאוה, *aleph* inserto ut passim, idem planè est quod גו, vel גוה, id est, *corpus* vel *tergum* etiam, ut *Esa.* 38. *v.* 17. qua notione hic sumimus, quia crocodili squamæ potissimum in tergo sunt. In eodem versu חותם צר, σφραγὶς σίνη, *figillum arctum*, ut rectè habent *Græca* Scholia. Quorsum igitur LXX. reddunt σφρᾶγιν λίθου, *lapidem smaragdum?* An quia pro *chotham tsur*, sigillo arcto, mutatis vocalibus, ab illis lectum *chothem tsur*, obsignans lapis, vel obsignans lapidem, seu sigillum in lapide imprimens. Quo nomine putaverint appellari *smirin* lapidem, cujus in lapidorum sculptura præcipuus usus est. Ut eum non aliter describat *Herodotus*, quam λίθου ἐξὺν πικτωμένον, τῷ καὶ τὰς σφραγῖδας γλύφουσι. Ita etiam *Stephanus*, cùm in *Armenia* haberi dicit λίθου οὗ γλύφουσι καὶ τρυπῶσι τὰς σφραγῖδας. Et diserte *Dioscorides*, Σμύρις λιθῶδες ἐστὶν, ᾧ τὰς ὑάλους οἱ δακτυλιογλύφοι σμήχουσι. Neque dissentit *Hesychius*, cum σμύρις definit ἄμμον εἰδῶν, ᾗ σμήχονται οἱ σιδηροῖ τὸν λίθον. Nam in pulverem contusus ad hoc opus adhibetur. Unde est quod ἄμμος seu arenam appellat. Sed hunc lapidem *Hebraicè* שמיר vocari in *Jeremia*, *Ezechiele*, & *Zacharia* libro sequente docebimus. Hos eodem versu *Chaldæi* perperam ad dentes referunt, de quibus versu 5.

9. *Sternutationibus ejus splendet lux.*] Cùm sternutat crocodilus, per nares conjunctim actus spiritus tanto prorumpit impetu, ut scintillare videatur, & flammas emittere. Quod ideo huic animali frequentius accidere mihi fit verisimile, quia οἱ πρὸς τὸν ἥλιον βλέψαντες πταίουσιν μᾶλλον, *qui ad Solem oculos obvertunt, magis sternutant*, ut observat *Philosophus* Problem. sect. 32. paragr. 4. Crocodilo porro id tolerne est, ut oculis ad Solem obversis aprietur. *Strabo* lib. 17. Ἡλιάζουσι μᾶλλον, *Risu delectio insolantur*, aut Solem captant. *Ælianus* Historiæ lib. 3. cap. 11. Ἐπὶ τὸν ἥλιον πρηνεῖοι, κατὰ τὸ αὐτὸ μάλιστα, *ad lutum progressum, ad Solem adeo hiantes.* Albertus, *Crocodilus immobilis ad Solem jacet.* Leo Africanus, *Ulteriùs navigantes quamplurimos ex crocodilis ad insularum ripas in medio Nili ad Solem aperto ostio apricantes conspeximus.* Sic *Petrus Martyr.* Dec. 3. cap. 4. de Colono, *Plerisque in locis* (se reperisse scribit, *crocodilorum multitudinem in arena vasto hiatu Solem captantium.*

Et oculi ejus ut palpebra Aurora] Hac in parte mirus fuit ἱερογραμματεὺς Αἰγυπτίων cum sacro vate consensus. Illi enim apud Horum *Hieroglyph.* lib. 1. cap. 65. Ἀνατολὴν λέγοντες, δύο ὀφθαλμοὺς ὁμοιοδόλα ζωγραφοῦσιν, ἀπιδίπτης (lege πτισὶ πρὸ) τούτῳ σώματι ζώου οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκ ᾧ βοῦς ἀνυφαίνεται, *Auroram significantes, duos oculos crocodili pingunt, propterea quod ante totum corpus animalis, oculi ex fundo apparent.* Quomodo scilicet Solis corpore nondum exorto, Auroræ radii emineant. Ita *Hors* locus insignis, sed ab Interpretibus male acceptus. Sed & aliud mysterium videtur hic subesse. *Herodotus*, *Aristoteles*, *Plinius*, *Solinus*, *Ammianus*, crocodili oculos docent in aquis hebescere, extra esse vitus acerrimi. Ac si lumen amissum tum demum recuperent cum ex aquis emergunt. Idem de Sole creditum, eum novo lumine ex aquis emergere. Denique si nihil aliud esset, nemini novum videbitur cum *Aurora* palpebris conferri animalis oculos, quòd Veteres deprædicarunt ὡς τοῦ ὕπνου ἐξυπνέστατος, *sub diu perspicacissimum.* At qui balænam hic intelligunt,

Monstrum, horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,

Velim, dicant, quid *Aurora* radiis simile habeant, balænæ oculi, quos magni auctores (c) scribunt præ gravi superciliorum pondere, aut arvinâ statim obrui, cum scilicet bubulorum magnitudinem parum excedant. Unde est quod amisso duce fertur talpâ exciorum in vada & scopulos impingere,

Οὐ γὰρ ἔτ' ἄλμης ἰοειδὲς ἄδε πίλυσθαι,
Ἀτρεκὲς, ἢ πῶμα παρὰ κρόταφον, ἐξαλεῦσθαι.

Ita *Oppianus Halieuticon* lib. 5.

10. *Ex ore ejus velut lampades exeunt, scintillæ ignis exiliunt:*

11. *Ex naribus ejus egreditur fumus ut olla ferventis & ahni.*

12. *Halitus ejus carbones incendit, & ex ore illius flamma prodit.*

Eadem de hippopotamo in *Achille Tatio* legas, Μυκτῆρες ὑπὸ μεγάλης πίεσεως, καὶ τοῦ πυρώδους καπνοῦ, ὡς ἀπὸ καμίνου πυρὸς, *Nares pregnanti pondere, ac ignitum fumum tanquam ab igne fœtumque spirantes.* Et in *Eustathio Antiocheno*, Ἔχει μυκτῆρα ὁ μυκτὴρ, πυρώδη καπνὸν ὡς ἐκ καμίνου πνέοντα, *Patulum habet nasum, ignitum fumum tanquam ex fornace spirantem.* Nempe duo hæc animalia, inter quæ cognationem quandam intercedere ex *Plinio* (d) jam didicimus, quæque in respirandi modo inter se confert *Philosophus* Historic. lib. 8 cap. 2. quo diutius spiritum contunuere, dum aquis erant immersi, eò spirant acrius, cum incipiunt emergere, ut torrentes obice rupto, majore impetu feruntur. Tum igitur spiritus diu pressus sic efferveſcit, & erumpit tam violenter, ut flammas ore & naribus videatur evomere. *Balæna*, fateor, ut mole crocodilo major est, ita spirat vehementius. Ea tamen non vomit ignes, sed in sublime nimbos efflat, ut in *Plinio* habetur lib. 9. cap. 6.

13. *In collo ejus moratur robur.*] An in collo balænæ quod nullum habet? Imo in crocodili collo, quem cum balæna sic confert *Scaliger* Historiæ animalium lib. 2. sect. 128. *Collum habent* Tritôn & *crocodilus*: *balæna & delphin nullum.* Objicies de crocodilo in *Achille Tatio* legi, Κεφαλὴ δὲ αὐτῷ τοῖς ὤμοις συμφύεται, καὶ οὐ μία ῥαφὴ φαίνεται· ἓν γάρ εἰσι τῷ δορὶ ἡ φύσις, *Caput ipsi cum dorso continuatur; & ad unam amussim dirigitur. Collum enim ei natura subtraxit.* Unde est quod *Eustathius* in *Hexaemero*, eundem habere scribit κεφαλὴν τοῖς νώτοις συνῳκισμένην, *caput dorso connexum*, & hiare μέχρι τῶν ὤμων, *usque ad humeros*, ita ut collo nullum superfit spatium. Collum enim definitur τὸ μεταξὺ κεφαλῆς καὶ ὤμων *quod inter caput & humeros interjacet.* Respondeo tutius *Aristoteli* credi, qui sic habet de crocodilis, de part. anim. lib. 4. cap. 11. Ἔχουσι δὲ καὶ αὐχένα διὰ τὸν ὃ πνεύμονα· μῆκος, δίκυπτα γὰρ τὰ πτώματα διὰ τὸ μῆκος τὸ τῆς ἀορτῆς. *Habent etiam collum propter pulmonis constitutionem: Recipunt enim spiritum propter arteria longitudinem.* Itaque cum idem testetur Problematum sect. 10. iis animalibus quibus collum omnino deest, caput esse immobile, crocodilum dicit *Plinius* lib 8. cap. 25. *caput respicere ad morsum. Antigonus* quoque *Mirab.* Histor. 39. postquam trochilum purgare dixit crocodili dentes & sentire crocodilum quam hoc sit commodum, addit, ὅταν ἐξελεῖν βούληται ὁ τροχίλος, τὸν αὐχένα πιέσῃ, ἵνα μὴ ἐνδιαχῇ, *cum vult exire trochilus*, crocodilum *movere collum, ne is mordeatur.* Quod clarius in *Philosopho* Historiæ libri noni capite sexto, Καὶ ὅταν ἐξελεῖν βούληται (τὰς τροχίλος) κινεῖ τὸν αὐχένα, ἵνα μὴ ἐνδάκῃ, *Et cum crocodilus vult ut trochilus exeant, collum movet, ne mordeat*, id est, colli motu eos excutit, ut discedant antequam os comprimat, ne morsu suo illos conterat. Itaque fallitur quisquis putat crocodilo deesse collum. Neque id concedere debuit

(b) *Herod. in Euter. pe. Gyr.*

(c) *Ælian. l. 2. c. 11. Plut. mir. anim.*

(d) *Lib. 32. c. 8.*

buit Cl. *Deodatus* in notis ad hunc locum, cum nobiſcum ſentiat leviathanem eſſe crocodilum.

Ante eum mœror inſultat] id eſt, præcedit tanquam metator, & comes, *tumidique anteambulo Regis*. Ut eos ſtatim invadat quibus crocodilus ſit obviam. Utut enim evaderent, tamen mali nimis eſſe putabant, quòd huic belluæ occurriſſent. Hinc in *Heliodoro Caſſirii Ægyptius* ſacerdos, cum reptantem vidiſſet in via crocodilum, κώλυμά τι τῶν καθ' ὁδὸν ἐκπεμπόντων πρόλογον, *impedimentum aliquod ea itinere ſignificare prædicebat*. Ex hujuſmodi locutionibus apud *Poetas* natum, quod ira, furor, & pavor *Martis* pro comitibus & armigeris aſſignantur, quaſi illum ubique comitentur, aut præcedant. *Statius* de *Marte*, *Thebaidos* lib. 3. verſu 424.

— *comunt furor, iraque craſſus,*
Frena miniſtrat equis pavor armiger. —

Et multo ante *Heſiodus* in *Clypeo*, poſtquam *Martis* deſcripſit currum,

— περὶ δ' ἄρμῳ τε φόβός τε
Ἔσαν, ἰμάσθω πολέμου καταδήριος ἀνδρῶν.

Juxta autem terror & pavor ſtabant, bellum virorum ſæve geſtientes. Alius hi ſunt equi *Martis* qui currum trahunt. *Valerius Flaccus* lib. 3. *Argonaut.*

— *nec dextra* Jovis, *terrorque pavorque*
Martis *equos.* —

Smyrnæus lib. 8.

— φίλον δὲ μιν ἐς μόθον ἧκεν,
Αἶσαν, καὶ Φλέγυος, Κόναβός θ' ἅμα τοῖσι, φόβῳ τε

Illum autem ad prælium ferebant equi. Æſbon, & Phlogius, Conabus*que cum his*, Pavor*que*. *Palladi* quoque, bellorum iidem adſunt comites. Hinc in pompa quam deſcribit *Apuleius* lib. 10. *illam quam cultus armorum* Minervam *fecerat, duo pueri nunnebant, prælatari Deæ comites armigeri, Terror & Metus, nudis inſultantes gladiis*. Quæ eo libentius profero, quia inſultandi verbo utitur etiam Sacer Scriptor. *Ante eum*, inquit, *mœror inſultat*. Quod eſt aliquanto plus quam ſi ſolum dixiſſet, *ante eum mœror incedit*. Nam inſultare eſt alacriter & cum aliqua pompa ferri, ut cum equum dicit *Poeta* lib. 3. *Georgicorum*,

Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Et *Æneid.* lib. 11.

— *fremit æquore toto*
Inſultans ſonipes.

Hebraicum inſultandi verbum רוּן *duts*, vel דיך *dats*, alibi non occurrit in Sacro Textu. Sed *Arabibus* ignotum non eſt, quamvis apud *Chaldæos* & *Syros* uſitatius. Ter occurrit pro σειρᾶν, in *Luca Syro* (e). Hinc caprea דיצא *diſca Chaldæis*, ut multi volunt, & capra *Gen.* 31. 33. *dizza Lacenibus*, quia ζῶον ἀλτικώτατον. *Virgilius* lib. 4 *Georgicorum*,

(e) *Luc.* 1. 40. 44 & c. 8. 23.

— *neque oves hœdique petulci*
Floribus inſultent.

14. *Tori carnis ejus cohærent*, Unusquiſque *compactus eſt, in eo non demovetur.*] *Tori* carnis ejus, id eſt, partes prominentiores, *Hebraice* כפלי בשר, ad verbum *procidua carnis ejus*. Sic *Græce* προπετεῖς, procidui is dicitur, cui pars aliqua corporis prominet. Ut cum apud *Lacedæmonios* inſigne probrum fuiſſe tradit *Agotharchides*, ſi quis τὸ ζῆλον τῷ ζάματι προπετὲς ἐφαίνετο. Ut *Gnathonem* tradit *Lyncens* habuiſſe κοιλίαν προπετεστέραν. Cum כפלי בשר, Cl. Junius *melandrya carnis* reddidit, aut de vivi animalis carne hic agi non cogitabat, aut non ſatis intellexit quid eſſent *melandrya*, falſamenta nimirum quæ ex *thymis* vel *oreyis* interiore pulpa ſicbant, quemis aſtilis ſimilia. De quibus vide *Plinium* (f), *Marſilium* (g), *Feſtum* in *Elacatena*, *Lycram.* & è *Græcis Athenæum* (h), *Oribaſium* (i), *&c.*

(f) *Lib.* 9 *cap.* 15.
(g) *Lib.* 3. 76.
(h) *Lib.* 7
(i) *Lib.* 2.

15. *Cor ejus firmum eſt ut lapis, firmum*, inquam, *ut fragmen meſæ.*] Plerique de animo hoc intelligunt: ego de viſcere cordis, quod in omnibus animalibus maximè firmum eſſe oportuit, ut fons nativi coloris ibi eſſet in tuto. *Ariſtoteles* de partibus *Animalium* lib. 3. capite 4. Μέσον τὸ τῆς καρδίας ἵδρυται ζώμα πυκνὸν καὶ παχὺ παφυκὸς, πρὸς τὸ φυλάττειν τὴν ἀρχὴν τῆς θερμότητος. Sed in bellua præſertim, quæ minus ſenſui valent, magna eſt cordis firmitas. Quippe, ut idem habet capite 6. Τὰ μὲν ἀναίσθητα σκληρὰν ἔχει τὴν καρδίαν καὶ πυκνήν. Motus etiam multo tardior; Ἐν ἀνθρώπῳ γάρ, inquit, συμβαίνει μένειν, ὡς εἰπεῖν, τὸ τῆς καρδίας (τῶν καρδίας) διὰ τὸ μόνον ἐν ἐκείνῳ γίνεσθαι καὶ προσδοκᾶν τῷ μίσματος. Proinde belluæ cor, ratione firmitatis & tarditatis, meritò cum meta confertur, id eſt, cum inferiore mola, quæ ſtat immota, dum catillus ſupra vertitur. Apud *Arabes* cor habere lapidis inſtar, durum & compactum, ſignum eſt fortitudinis. Sic in *Hiſtoria Saracenica Elmacini* cap. 12. poſtquam obiit *Sabib* vir fortiſſimus, quique in *Chaliſam Abdolmelechum* bellum aliquandiu cum miro ſucceſſu geſſerat شقوا قلبه فوجدوا صلبا مجتمعا كانه صخرة

cor ejus fiderunt, & compererunt durum, & compactum eſſe inſtar lapidis. Mirum, ni tale fuerit cor ipſius *Pſeudo-prophetæ*, quod *ponderaverunt* (Angeli) *cum decem cordibus gentis ſuæ, poſt cum mille, & majoris ponderis eſt inventum. Et unus Angelus dixit alteri: Si cum omnibus* Arabibus *in trutina poneretur, omnibus prævaleret*. Hæc mentitur *Mahumetes* ſe in viſione à *Gabriele* Angelo audiviſſe, ut auctor eſt *Rodericus Toletanus Hiſtoria Arabica* cap. 1. Diverſa de cauſa cor *Nabalis* lapidis inſtar induruit, 1 *Sam.* 25. *verſ.* 37. Nempe præ metu *Davidis*, & præ horrore periculi in quo verſatus fuerat. Ita *R. Eſaias*, melius quàm *Selomo*, & *Kimchius*, qui cor illius volunt ita obriguiſſe, quia malè illum habebat munus *Davidi* ab uxore oblatum. Utrumque jungit *R. Levi*. Aliud rurſus *cor lapideum*, Ezech. 36. verſ. 26. quod *Chaldæus* explicat לבא דרשיעא דהוא תקיף כאבנא, *cor impium, quod lapidis inſtar durum eſt*. Hinc *Pſal.* 118. (*Hebr.* 119. verſu 70.) ubi *Græci* ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐτῶν, *ut lac coagulatum eſt cor eorum*. *Scholia* habent, ἐπαλήνιόθη, ἀπεσκλήθη, *induratum eſt, ſe lapidis morem obtinuit*. Quo corde qui præditi ſunt, à *Baſilio* uno verbo vocantur λιθοκάρδιοι. Sed *Græcè* vocatur λιθοκάρδια, qui eſt immiſericors. Vide *Scholia* in *Oreſtem Euripidis* verſu 121. Eo ſenſu ſi quis velit cor lapideum crocodilis tribui, non vehementer repugnabo. Cum ab *Æliano* deſcribantur animalia παμβοσκάτατα σαρκῶν ἐδῶν, καὶ ἀφειδέστατα, *in abſumendis carnibus maximè omnium voracia, & immiſericordia*.

16. *Ab elatione ejus timent fortes, præ metu aberrant.*] Tanquam conſilii inopes, & neſcii quo ſe vertant, taſtam videntes belluam, atque immanem, & humanæ carnis avidam, & caudâ, ſquamis, unguibus, dentibuſque horribilem. Hic elatio belluæ eſt ſuper aquas emerſio. Quo ſenſu, *Gen.* 7. *verſ.* 17. ſublata fuiſſe legitur arca *Noe*, nempe ſuper aquas diluvii, quibus cætera ſubmerſa. *Præ metu*, *Hebraus* משברים ad verbum *præ fractionibus*, aut *præ contritionibus*. Sed in Oriente frangendi & atterendi verba etiam timendi ſignificationem habent, quia animus metu frangitur. Sic *Hebræus* חתרץ, & *Chaldæus* תכר, (quod fit ab *Hebræo* עבר) ad utrumque ſunt ambigua. *Aberrarunt*] יתחטאו, nam חטא non tam peccare, quàm errare eſt. Alii *à peccatis ſe purgant*. Alii frigidius *alvum ſolvunt*, quaſi præ metu. Druſius *nauſeant, vomunt.*

17. *Appetentis eum gladius non conſiſtet, neque lancea, telum, aut ſpiculum.*

18. *Reputat ferrum ut paleam, æs ut lignum putridum.*

19. *Non*

19. *Non fugat eum sagitta: In stipulam ei vertuntur lapides funda.*

20. *Sicut stipula, reputatur fustis, & ridet ad vibrationem hastæ.*

Tria hic armorum nomina quæ alibi frustra quæras, כסע *telum*, שריה *spiculum*, תותח *fustem*, ex *Arabica* lingua novè explicamus. Primum כסע, alibi est iter, seu profectio, quia נסע est *proficisci*. Sed hic telum, quia *Arabicè* نشغ est confodere. Sic in *Alcamm* نشع بالرمح *confodit hastâ*. Secundum שריה *sirja*, volunt idem esse quod שרין *sirjon*, loricam, sensu palam repugnante, quia hic agitur de armis quæ oppugnant, non quæ propugnant. Itaque spiculum reddimus, quia *Arabicum* سرجة *sirja*, id ipsum est in *Camus*, & in *Giauhari*, qui *parvam sagittam* exponunt. Tertium, תותח, *Græci* reddunt σφυραν, & *Hieronymus malleos*, *Chaldæus* גרזיא *secures*, *Syrus* لصاصا & *Arabs* النبرك *hastile*. Nos fustem, tanquam ab *Arabico* verbo وتخ, quod fuste percutere sonat; inde مبتخة *fustis*. Aut *Hebraicè* יתח idem fuit quod *Arabicè* وتخ unde תותח, formæ תושב. Sagitta versu 19. *Hebraï* phrasi nominatur בן קשת *filius arcus*: Ut *Lament.* 3. 13. בן אשפה *filius pharetræ*. Et sagittæ vocantur *Arabicè* بنات المنايا *filiæ mortis*. Hæc de verbis. Rem quod attinet, hanc descriptionem crocodilo convenire nemo non videt, cui *Herodotus* lib. 2. tribuit δεγμα ὀρθιωτερον, id est, interprete *Plinio*, *cutem contra omnem illum arvultam*. Ita etiam *Philosophus Historiæ* libri secundi capite decimo. Unde est quod de *Part.* libri quarti capite undecimo, docens quid differant φολὶς & λεπὶς, quarum illa pro testudinis, dracones, & crocodili, hæc pro piscis squama sæpius usurpatur (quamvis has voces non raro promiscue iumi videas) ἡ δὲ, inquit, ἡ φολὶς ὅμοιον χώρᾳ λεπὶδι, φύσει δὲ ἐκαρύστου. Διὸ οἱ ὦν τὸ χίλωσιν τοῦτο, καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων ὄφεων, καὶ ἐπὶ τῶν ποταμίων ἱκανῶς ἰσχυόντων γάρ γίνεται τὸ ὄχυρον. *Est* φολὶς *loco squamæ*, & *illi similis, sed durior, ut apparet in testudinibus, & magnis serpentibus, & fluviatilibus crocodilis. Sunt enim ossibus firmiores.* Et *Seneca Natural. Quæst.* lib. 4. cap. 2. *Superiorem partem corporis duram & impenetrabilem* esse dicit, *etiam majorum animalium dentibus.* Et *Solinus*, *circumdari maxima cutis firmitate, in tantum ut illius quovis tormento adactus repercutiat.* Et *Ammianus*, *cutem ita validam gerere, ut ejus terga cataphracta vix sarmentorum ictibus perforentur.* Et *Eustathius Antiochenus* tam duris squamis ejus tergum obduci, ὥστε καὶ τὸν ὀξύτατον οἰδήσιν ἰσανεχθόντα ἀμβλύνεσθαι. *Ut etiam acutissimum ferrum repercussum obtundat.* Et *Isidorus* tantâ *cutis duritiâ esse armatum, ut quamvis fortium ictus lapidum, tergo repercussi non sentiat.* (Alii *tergore percussus.*) Et *Alkazmnius*

ظهر كظهر السلحفاة لا يعمل الحديد فيه

Tergum, ut tergum testudinis, quod non penetrat ferrum. Ita etiam *Damir*. Et *Petrus Martyr*, *eorum esse adeo durum, ut neque sagitta transfigi possit.* Et *Marmolius*: *Tienen el cuero tan duro, que no le puede passar una vallesta*, corio tam duro sunt, ut illud trajicere ballista nequeas. Et *Scaliger* in *Cardanum*, *receatoret etiam pilatis scalopectorum, & falconetorum ictibus impervium prædicare.* Et *Vincentius* le *Blanc Navigat.* part. 2. cap. 3. *tam dura pelle esse obductum, ut alibi quam sub ventre nullo modo possit penetrari.* At balænæ corium omnibus telis esse pervium docent, quotquot de illarum piscatione scripserunt. Quod verè ab illis tradi sum expertus non ita pridem, cultello multoties in balænæ recens captæ eorii partes durissimas nullo negotio impacto.

21. *Pro eo sunt acumina testæ, sternit se ut tribulum in luto.*] Hic versus est subobscurus. Alii תחתיו *sub eo* & חרוץ *rem acutam*, hoc modo explicant: *Sub eo sunt acuta testæ, sternit sibi rem acutam in luto.* Ac si agatur hoc loco de cubili belluæ, cui ob cutis duritiem super lapides & rupes, testarum instar acutissimas, jacere perinde sit. Quod alioqui molestissimum. Proinde è tormentis Veterum unum hoc sunt, acutas testas homini jacenti subiternere, ut docet *Prudentius* in hymno de *Vincentio Martyre*:

Fragmenta testarum jubet
Horta, impolitis angulis,
Acuminata, informia,
Tergo jacentis sternerent.

Itaque quod cubilis genus invito martyri substratum est, ut ne posset quiescere, hoc idem Leviathanem volunt sibimet sternere, nec in eo dormire minùs quàm nos in molli lecto. Quod quidem ferri potest. Sed credo non defuturos quibus tam arrideat nostra versio, quâ non belluæ cubile, sed ipsum tergus, testarum eminentiis, & tribulo comparatur. Ut hic sit sensus à prioribus repetitus, frustra gladium, & hastam, & quodvis aliud telum in hoc animal intenta veris. Nam pro eo nihil feries quam testarum eminentias, id est, squamas tam forma, quam duritie, testis similes. Ut non jam animalis corpus, sed tribulum potiùs in luto jacere putes, cujus tergum lapidibus, & ferro exasperatum quovis ictus repercutiat. Latet igitur in his verbis similitudo duplex, quarum priore à testis ductâ etiam *Ælianus* in eodem argumento utitur *Hist.* lib. 10. cap. 24. Νῶτα δὲ πέφυκε καὶ τὰ ὑπὲρ αὐχένα, λεπίσι μὲν γὰρ τὰ καὶ φολίσι πέφρακται, καὶ οὐκ ἂν ὄιστὸς τις ἀκόντιος, καὶ εἰ ἰσχυρὸς ὑπερῆκε παλάμης, *Tergum autem impenetrabile, ut & caudam à natura fortius est: Squamæ enim & cornibus obsepitur, & ut ita dicam, armatur, quæ testis validis sunt similes.* Nota *testis validis similes*, plane ut *Job*, *sunt ut acumina testæ.* Eodem redit posterior similitudo à חרוץ, seu tribula ducta, quam *Varro* (*k*) definit *tabulam lapidibus ferrove asperatam.* Et *Kimchius* in *Lexico* לוח *tabula ex ligneam* (*k*) *Var. de re rust.* עין ואבנים דקות תחובות תחתיו, *tabula ex ligneam subque lapilli tenues infixi sunt.* Et *R. Selomo* in *Es.* 41. כלי הוא של עץ וכבר ועשוי חריצים חריצים כעין כלי נפחים של ברזל שקורין לי כא בלש *Instrumentum ligneum grave, in quo crebra eminent incisurarum acumina, ut in instrumento fabrorum ferri, quod limam vernaculè vocant.* In crocodili squamis eadem est scabricies, duritiesque eadem, eadem tuberculorum extantium inæqualitas, ut non potuerit aptior similitudo deligi, quæque rem, de qua agitur, magis ad vivum effingeret, & ob oculos poneret. In luto porrò sternere se crocodilus dicitur, ut libro quarto *Georg.*

Sternunt se somno diverso in littore phocæ.

22. *Fervere facit tanquam ollam, profundum mare reddit ut mortarium unguenti.*] Cum in maris fundo se jactat, agitatione suâ belluas in aquis excitat, atque eas uligine & cœno commotis ita infigit, ut unguenti speciem præ se ferant. Est & aliud hoc loco non temerè prætereundum. Crocodili fragrantiam commendant multi Scriptores. *Damir*

ورايحته كالرايحة المسك الا ان فيه زهوكة وتقول القبط انه المسك

Odor ejus est ut muscì odor, nisi quod in eo est Zahucha; *Et* Coptitæ *muscum esse dicunt.* Mentem ejus non capio satis, nisi velit crocodili fragrantiam peculiari nomine dici *Zahucha* (voce mihi alioquin de ignotâ) quamvis *Copitæ* muscum appellent.

قسم من بيضة رايحة المسك *Alkazminus*

Ex ovis ejus exhalat odor muſci. Petrus Martyr decad. tertiæ capite quarto, ubi de Coloni ſeu Columbi navigationibus in novum orbem: *Crocodilis alicubi occurrebant, qui cum aufugerent, aut mergerentur, odorem à tergo, muſco, vel caſtoreo ſuaviorem relinquebant.* Nili *accolæ de crocodilo famina idem mihi retulerunt, de abdomine præſertim, quod* Arabicos *aquet odorat queſque. Samuel Purchas* in *Floridæ* deſcriptione ex *Nicolao Challuſio Diepenſi: Crocodilorum caro vitulinæ eſt ſimilis, & palato maximè ſaperet, ſi minùs redoleret muſcum. Vincentius* le *Blanc. Navigat.* partis primæ capite ſecundo. Ubi de crocodilis inſulæ *Madagaſcar*: *Caro alba eſt, & ejuſdem cum capone ſaporis, & odoris optimi, Unde eſt quod ambarum ex eo animalis deſumi nonnulli putant.* Et capite vigeſimo ſeptimo, de crocodilo in lacu quodam *Indiæ* Regni *Pegu* ſe præſente interfecto, *carnis odor tam ſuavis erat, ut cum muſco certare poſſet.* Quod ipſum teſtatur *Johannes* de *Laet America* ſuæ pag. centeſima vigeſima ſexta, centeſima quadrageſima tertia, *&c.* Rem de crocodilo tam inſignem omiſiſſe Veteres non poſſum mirari ſatis. Quæ tamen non poteſt non eſſe vera, cum eam unâ voce aſſerant omnium gentium populi *Indi*, *Arabes*, *Ægyptii*, *Africani*, *Americani*, ut conſtat ex ſuprà allatis. Itaque huc videtur poſſe referri quod à *Jobo* leviathan dicitur mare reddere ut mortarium unguenti, ſuâ nimirum fragrantiâ. Hunc enim crocodili odorem etiam ex mediis aquis diffundi docent verba *Martyris* quæ ſuprà citavimus, *cum aufugerent, aut mergerentur, odorem à tergo muſco vel caſtoreo ſuaviorem relinquebant.*

At quorſum *Job* maris meminit, & profundi, verſu ſequenti, abyſſi, ſeu voraginis, quæ maris ſunt ſynonyma, cum crocodilus non ſit marinum animal, ſed fluviatile? Facilis eſt reſponſio. Primò enim maris nomine *Nilum* intelligimus, ut *Eſ.* 11. 5. ubi lingua maris *Ægypti*, *Kimchio* eſt *Nilus* amnis. Et in *Elmacini Hiſtoria Sarac.* libri primi capite duodecimo de cujuſdam viduæ filio

وهو علي البحر يشرب ما فخزه التمساح

Dum è mari (id eſt, è *Nilo*) *aquam biberet, rapuit eum crocodilus.* Ita de *Nilo* ſæpe *Arabes* propter amnis amplitudinem, & quia certis temporibus per totum de *Ægypti Delta* maris inſtar diffunditur. Sic apud *Eutychium Alexandrinum* partis primæ pagina octogeſima ſexta dicit *Pharao*

رايت سبعة بقرات سمان حرجن من البحر

Vidi ſeptem vaccas pingues è mari prodeuntes, id eſt, è *Nilo* flumine, *Gen.* 41. 18. Rurſus partis ſecundæ pagina trecenteſima ſeptuageſima ſeptima. *Caliph Soliman* juſſit *Ægypti* præfectum, ut menſuran-

dæ *Nili* aquæ columnam extrueret في الجزيرة التي بين بحر الفسطاط وبحر الجيزة

in inſula, quæ eſt inter mare Fuſtat, *& mare* Gizæ, quibus verbis *Nilo* alveos, maria vocari palam eſt. Ut pag. quadringenteſima nonageſima quarta,

فعطفت مراكب المكتفي في البحر من نحية تنيس فرخلت الي عمل مصر وضباعها

Navos Almoctafi *flexo in mare curſu ex parte* Tenniſi (quæ olim *Tanis*) *in ditiones* Ægypti, *ejuſque agros ingreſſa ſunt.* In mare, id eſt, in *Nili* alveos, qui in *Ægypto* pro mari habentur. Nam *Plinio* teſte lib. 35. cap. 11. Nili *aqua eſt maris ſimilis.* Secundò lacus, vel in *Ægypto*, vel etiam extra *Ægyptum* ſunt crocodilis fertiles. Nam utut à mari abhorreat, lacuſtre tamen eſt animal crocodilus. Adeo ut ineffabilem eorum copiam fuiſſe teſtetur *Diodorus* κατὰ τὸν ποταμὸν καὶ τὰς παραμειρίας λίμνας, *in flumine* Nilo *& in lacubus qui fluminis adjacent.* Et ex *Strabonis* libro decimo ſeptimo, nota eſt *Hiſtoria* de crocodilo *Sucho* ab *Arſinoïta* in lacu ſeorſum nutrito. Sic in *Mœride* lacu ſacros fuiſſe crocodilos ſcimus ex *Herodoto* in *Euterpe*. Et ex *Ælliani* libri decimi capite vigeſimo primo. *Ombitæ* crocodilos aluiſſe ἐν ταῖς λίμναις ταῖς ὑπ' αὐτῶν πεποιημέναις, *in lacubus à ſe factis.* Ut de urbe *Libya* taceant (*l*), in qua narrat *Amometus* facerdotes ex lacu quodam cantionum illecebris præſtrictos crocodilos XVII cubitorum eduxiſſe. Et de lacu *Troglodytico* propè *Ptolemaïs* promontorium, in quo ali hippopotamos, & crocodilos, auctor eſt *Strabo* libro decimo ſexto. Hi porrò lacus *Hebræis* erant totidem maria. Sic enim dicunt mare *Salis*, mare *Sodomæ*, mare *Cinnerethi*, ſeu *Genezareth*, cum hæc maria ſint meri lacus. Rem nemini non notam hic probare nihil eſt opus. Sed quod hactenus nemo tentavit, quod quidem ſciam, obiter explicare conabor, quorſum *Hebræi* in terra *Chanaan* maria ſeptem numerent, in verba, *Pſal.* 24. 2. *Super maria fundavit eam*, quæ ad terram ſuam referunt. Septem hæc maria ita recenſent *Talmudici* in *Bava Bathra* cap. 5. fol. 74. b. יתרה [1] של טבריה [2] ויכה של סדום [3] ויכה של חולת [4] ויכה של חילתא [5] ויכא של כוכבי [6] ויכ אפכיא [7] ויכ הנרוכל 1. *Mare* Tiberiadis, 2. *Mare* Sodomæ, 3. *Mare* Helath, 4. *Mare* Helatha, 5. *Mare* Sobchi, 6. *Mare* Apamiæ, 7. *Mare* Magnum. Sed *Kimchius* multo aliter tanquam ex *Midraſ* ſeu *Commentario* in *Pſalmos* vetuſtiſſimo, qui jam non eſt ad manum יכא רבא [1] יכא דכוכני [2] יכא דטבריא [3] יכא דמלחא [4] יכא דחולתא [5] יכא דחולייתא [6] יכא דשריתי [7] יכא דאפמיא, id eſt, 1. *Mare* Magnum, 2. *Mare* Sochni, 3. *Mare* Tiberiadis, 4. *Mare* Salis, 5. *Mare* Hultha, 6. *Mare* Haljetha, 7. *Mare* Sarjetbi, 8. *Mare* Apamiæ. Quæ jam eſſent octo maria, non ſeptem ſimpliciter: Unde apparet locum eſſe corruptum. Sed neque *Talmudica* ſatis ſana ſunt. Itaque nec ex ſingulis, nec ex utriſque collatis facilè eſt verum eruere. Dicam tamen quid ſentiam. Videtur hic terra *Chanaan* latè ſumi, prout *Solomonis* ævo ab *Ægypto*, & mari *Rubro* uſque in *Syriam Antiochenam* extendebatur. In terra *Chanaan* ſic accepta centebantur ſeptem maria. Primum, mare *Magnum*, id eſt, *Mediterraneum*. Secundum, mare *Rubrum*, ad ſinum *Elaniticum*, quem pro mari אילת vel אילתא, *Talmudici* perperam vocant mare חולת *Helath*, & חילתא *Helatha*, & *Kimchius* corruptius חולתא *Hultha*, & חולייתא *Hulſetha*. Quin ejuſdem ſinus duo nomina parum diverſa utrique ſic diſtinguunt, quaſi eſſent diverſa maria. Mare tertium, quartum & quintum ſunt tres in *Jordane* lacus, quorum primum prope fontes in *Talmude* vocatur סוכני *ſobchi*, in *Kimchio* כוכני *ſochni*. Sed verum nomen fuit סבכוני *ſabchoni*, vel סמכוני *ſamchoni*, in *Joſepho ſamachonitis*, vel *ſemechonitis*, *Antiq.* lib. 5. cap. 6. & de bello libri tertii capite decimo octavo. Sextum eſt *mare* Apamiæ, ut rectè habet *Talmud*, ſed *Kimchius* perperam *Aſpamiæ*. Fuit hic lacus prope *Orontem* & *Apamiam*. Ab *Ælliano* vocatur Λίμνη ἡ Ἀπαμῖτις, ubi ſiluri multi, *Hiſtoria* libri duodecimi capite vigeſimo nono. Pulchrè deſcribitur in *Oppiano* libro ſecundo *Cyneget.* verſu 114. *&c.* ubi *Pella* eſt *Apamia*. Eam enim *Macedones* ſic appellaſſe ſcimus ex *Stephano* & *Euſtathio* in *Dionyſium*. Septimum, in *Kimchio* eſt mare שריתא *ſarjetha*, ſic ſcribendum, non שריתי *ſarjethi*. Mare *ſarjetha*, id eſt, *Auſtrale*. *Talmudicis* enim שריא

(*l*) *Ælian. l.17.c.6.*

שריא *ſarja*, eſt רוח דרומית, *ventus* Auſtralis, ut obſervat *Aruch* in אכתנא. Et mare *Auſtrale* mihi eſt *Sirbonis* lacus, quo ad *Auſtrum* terminatur terra *Chanaan*. Id à *Talmudicis* omiſſum, quia completa jam erat ἡ ἐκτὰς, mari *Helath*, vel *Helatha*, bis numerato. Hæc igitur fuerunt *Hebræorum* ſeptem maria, quorum quinque manſa non ſunt, ſed ſolùm lacus. Neque *Hebræis* peculiare id fuit quod lacubus marium nomen indiderunt. *Æthiopicum* enim lacum circa *Pytholai* promontorium, Θάλαττας, mare vocari aſſerit *Strabo* libro decimo ſexto. Et in *Ariſtotelis Meteorologicorum* libri primi capite decimo tertio, memoratur ἡ ὑπὲρ τῆ Καυκάσῳ λίμνη, ἣν καλοῦσι οἱ ἰκεῖ Θάλασσαν, *lacus ſub* Caucaſo, *quem incolæ mare appellant*. Idem niſi fallor quod *Agathias* libro tertio, *mare parvum* appellat. Ut lacus *Arabicè* dicitur بحيرة *buheira*, quaſi *parvum mare*. Nam mare eſt بحر *bahr*, cujus بحيرة *buheira*, diminutivum. Quid quod quivis magnus amnis vocatur البحر *albahro*, mare, ut aſſerunt *Giauhari* & *Alcamus*. Unde eſt quod *Nilus* ſuprà ſic dictus eſt ab *Elmacino* & *Entychio*. Et in *Damire* hippopotamus vocatur فرس البحر *equus maris*, id eſt, *Nilus*. Sed magni *Etymologici* auctor crocodilum diſtinguit in χερσαῖον *terreſtrem* & θαλάσσιον *marinum*, id eſt, *Nilicolam*. *Plinius* quoque *Nili* ripam littus vocat, eum de *Nealce* pictore ſcribit libri trigeſimi quinti capite decimo. *Aſellum in littore bibentem pinxit, & crocodilum inſidiantem ei*. Conſtat igitur quàm futile ſit, quod nonnulli colligunt leviathanis nomine crocodilum non poſſe ſignificari, ex eo quod marina ſedes illi à *Jobo* aſſignatur. Sed neque agi de vero mari probant voces מצולה *profundum*, & תהום *vorago*, ſeu *abyſſus*, quæ ab eodem adhibentur tanquam maris ſynonyma. Nam מצולה *profundum*, etiam de luto dicitur, *Pſal.* 69. 3. Et quod maximè notandum מצולות יאר *profunda fluvii* legere eſt, *Zachar.* 10. 11. ubi de *Nilo* res eſt. Abyſſum quoque de fontibus, & rivis, aquarum alveis paſſim uſurpari reperias. Sic *Deut.* 8. 7. *Dominus Deus tuus introducit te in terram irriguam fluminibus aquarum, fontibus* ותהומות, *& abyſſis, quæ per valles & montes erumpunt*. Pſal. 78. 15. *Fidit potum in deſerto, ut potum præberet eis* כתהומות, *tanquam* in *abyſſis plurimum*. Ezech. 31. 4. de cedro *Libani*: *Aqua nutrierant eam,* תהום *abyſſus exulerat illam* Et verſu 15. *Obrexi ſuper eum abyſſum, & prohibui flumina ejus*. Itaque ex his vocibus non poteſt confici quod illi volunt. Sed agi de mari propriè dicto ſuadebit fortaſſe verſus ſequens.

22. *Ponet ſe lucidam reddidit ſemitam: habuerit quispiam abyſſum pro canicie.*] Qui ſulcum à tergo ducens ſpumam albicantem excitat. Quod videri poſſit proprium eſſe maris. Cum *Homerus* dicat toties πολιὴ ἅλς, & πολιὴν θάλασσαν, *canum ſalum, canum mare*, id eſt, λευκὴν διὰ τὸ ἀφρὸν, *album propter ſpumam*, ut ibi *Euſtathius*: qualem in mari ſpumam remi excitant. Hinc *Odyſſ.* μ. verſu 172.

--- ὑπὸ λευκὸν ὕδωρ ξέσσε ἐλάτῃσιν,

aquam dealbabant politi remi. Et *Apollonius*, ubi de *Argonautis* renu gantibus libro primo verſu 545.

--- μακραὶ δ' αἶψα λιπαινόμεναι κέλευθοι·

Longæ ſemper albeſcebant viæ. Et *Catullus* in *Epithalamio Pelei*

Tortaque remigio ſpumis incanuit unda.

Et *Ovidius* in *Epiſtola Oenones*:

--- *remis eruta canet aqua.*

Caneſcit etiam mare, cum à navibus ſulcatur. *Manilius* libro primo,

Ut freta caneſcunt, ſulcum ducente carinâ.

Et cetorum agitatione. Unde *Statius* in *Delphinis* libro primo *Achill.*

--- *quâ cana parumper*
Spumant ſigna fugæ, & liquido pereit orbita ponto.

Ita hic crocodilus motu ſuo *lacidam reddit ſemitam* ità ut *habeatur abyſſus pro canicie*. Nihil tamen eſt quod nos cogat hæc ad mare referre. Cum lacus etiam, & amnes ſpumâ excitatâ caneſcant. Unde *Sodomus* in graphica illa lacus *Abiacmi* propè *Claromontem* deſcriptione libri ſecundi *Epiſtolæ* ſecundæ, *Fluvio intratur, qui ſalebratim ſaxorum obicibus affractus ſpumoſo tanneſcit impulſu*.

24. *Non eſt ex ſimile ſuper pulverem, ita factum ut non atteratur.*] *Super pulverem* על עפר; Alii *in terra* minùs expreſſe. Nam *ſuper pulverem* ideo dicit, ut reptilia ſignificet, quorum proprium eſt in pulvere ſerpere, *Deut.* 32. 24. Horum itaque verborum ea videtur eſſe mens. Ut reptilibus crocodilus meritò accenſeatur, facit brevitas pedum, quibus reptitat potius quàm graditur. Unde, & in *Græcorum* libris διερπύζειν, id eſt, repere dicitur. Sic *Heliodori* libro ſexto. Κροκόδειλον ὑπὸν διερπύζοντα. A reptilibus tamen hoc differt, quod cum illa pedibus conculcare & obterere ſit obvium, & ſerpenti dictum fuerit, *conteret tibi caput*; Crocodilus העשוי לבלתי חת, *ita factus eſt ut non atteratur*, id eſt, ut atteri non poſſit, propter robur inſitum & ſquamarum duritiem. Alii לבלתי חת, *ut non timeret*, vel *ut eſſet ſine timore*. Sed malui retinere propriam & primariam ſignificationem verbi חתת, quia de crocodilo non utiquequaque verum eſt eum eſſe metûs expertem. Cum non deſint qui ſcribant (*o*) fugax eſſe animal audaci, & audaciſſimum timido. Sed & de balænis id ipſum poſſet objici, quas ſtrepitu (*n*) vel fragore fugari notum.

(*n*) *Vid. Plin. Solin. Ammian. &c.*

(*o*) *Strab. l. 15. Arrian. Ind. Philoſtr. lib. 3.*

25. *Etiam quicquid altum eſt, deſpicit: Rex eſt ſuper omnes filios elationis.*] Præterquam quod multa habet quorum ratione cæteris reptilibus præferendus eſt, etiam quicquid altum eſt, & filios elationis deſpicit; id eſt, ea animalia quibus corpus procerius eſt, & longiora crura, quorum adminiculo eriguntur in ſublime, adeoque in illis regnat majorum virium fiducia. Utut enim ſeſe efferant, eorum maxima quæque uno ictu caudæ proſtrata nullo negotio jugulat & dilacerat. *Diodorus*: Σαῦροι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἀνὰ χεῖρα τὰ ἄλλων ἢ ἔτη τὰ γῆς ζῶα τὰ ἀρίστη καζοντα τῇ πανταμῇ, *Non ſolum homines vorat, ſed & terreſtria reliqua animalia quæ ad fluvium accedunt. Horus Hieroglyphicorum* libri primi capite ſexageſimo ſeptimo. Ὅτι ἄθικτος ἐστὶ κατὰ πᾶσαν φύσιν ὁ κροκόδειλος· ἃ γὰρ λάζηται ζῶα, εἰ μὴ τῇ οὐρᾷ τῇ ἑαυτοῦ διαπλήζειέν ἀπτόμενα παραζεύσειεν· ἐν τούτῳ γὰρ τῷ μέρει ἡ δύναμις ἰσχύει καὶ ἀνδρεία ὑπάρχει, *Non aliter ad extremum perduxit crocodilus, quodcunque apprehenderit animal, niſi cauda priùs caſum invalidum reddiderit. In hac enim parte præcipua eſt crocodili vis & robur. Petrus Martyr Legat. Babylonic.* libro tertio. *Camelum, equum, juvencum, & quodcunque genus quadrupedis ei occurrit, cum in terram famelicus exit crocodilus grandior, illius cauda adeo acriter ferit, ut illius cruribus fractis proſternat & interimat. Tanta eſt enim illius cauda vis, ut fregiſſe quatuor uno ictu grandioris animalis crura reperiatur ſit aliquando. Dalechampius Hiſtoria Plantarum* libri decimi octavi capite nonageſimo nono. *Si ea flumine, aut in lutore hominem, bovem, bubalum, aprum, porcum, aut quodcunque tandem animal comprehendere poſſint, illico devorant*. In inſula *Manilla Philippicarum* una narratur de crocodilo, qui bibentem elephantem ad rivum *Parannacam* unâ manu arreptum diù detinuit, nec niſi poſt longum certamen ab eo victus & diſcerptus eſt. Et de altero in amne *Chomia*, qui cum tigridem auſus eſſet aggredi, pugna utrinque fuit lethalis. *Texeira* de *Perſia* Regibus libri primi capite vigeſimo nono utrumque à locorum

incolis ſe didiciſſe profitetur. *Procera* igitur illa animalia hic dicuntur בני שחץ, *filii elationis*, ut Job. 28. v. 8. ut ſic iis opponantur qui ſunt על עפר, *ſuper pulverem*, id eſt, reptilibus, de quibus verſu præcedenti actum. Sed in capite de leonum nominibus jam docuimus, quid propriè ſit שחץ. Hæc porro videre dicitur crocodilus, id eſt, deſpicere, ut *Cant.* 1. v. 6. *Ne videte me, eò quòd nigra ſim*, id eſt, ne deſpicite.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

Etiam à *Talmudicis* לויתן *Leviathan*, pro crocodilo ſumi. Alia crocodili nomina.

In Talmude *animalium quinque paria, in quibus terror debilioris ſuper fortius.* 1. מפגיע maphgia ſuper leonem, פגע, *occurrere, ut in bonam aut in malam partem ſumitur*, פגעין, *dæmones*, & עכעיתא, *veſpa, ab occurſu dicta, ut volunt. Ita* & מפגיע maphgia, *culex leonibus occurrens. Ut in* Rhizophagis. Diodorus *emendatus. Leones etiam voce abſterret, non ſolo morſu. Eſt* & *in* Syria. *In oculos irruit.* Græcè Ασσυρόφονον. Fabula Judaica *de* onſa. 2. יתוש jatthus, *id eſt*, ἁ ἰμαὶδ, *aquaticus culicus* in elephantem, *ut circa* Niſibim. 3. סכמירית ſemamith, *ſeu ſtellionis* in ſcorpionem, *qui, aut mole minor, creditur eſſe virtute major.* 4. סנונירית ſenunith, *id eſt, hirundinis* ſuper aquilam. *Quod falſum. An* ſenunithæ *ſiæ tribuunt quod* Græci τῇ κίττῃ, *quæ* Latinis, ſubis, *pici ſpecies, quæ frangit ova aquilæ?* 5. כלבירית calbith, ſuper leviathan. Calbith *eſt canicula. Malè in* Aruch, calcith. *Piſces parvus immundus, qui ingreditur in os leviathanis, id eſt, ichneumon in crocodili fauces irrumpens. Ichneumon formam habet parvi canis. Inde* Hebraicè calbith, *canicula*, כלבא טינא, canis luti. *Arabicè* canis aquæ, Græcè ἰχνεύμων, & ἰχνευτὴς, ἀπὸ τῆς ἰχνεύειν, *quod canum proprium. Latra*, κύων ποτάμιος. Caſtor *canis* Ponticus. תנין thannin, *pro crocodilo*, Ezech. 29. verſ. 3. 4. & cap. 32. verſ. 2. 3. Pharao פרעונש Arabicè *crocodilus.* Chamſa, *id* Ægyptiis *olim*, *ut* Arabibus خمساح thamſach. χ & θ *permutabiles.* Σῦχος, *crocodilus olim ab* Arſenoitis *cultus, hodie* ſuchi Copticis *ab urinando dictus.* Nephoth, & Menephoth *crocodili, an à* Memphi, *quæ* منف Menph, Copticis.

Poſtquam probavi Leviathanem in *Jobo* eſſe crocodilum, *Talmudicos* quoque docebo id ipſum vocabulum eadem notione uſurpaſſe, quod colligo ex tractatu de *Sabbatho* cap. 8. fol. 77. b. ubi quinque animalium paria recenſentur, in quibus איכת חלש נגבור, *terror debilioris eſt in fortius*; nempe terror.

1. מפגיע על האריה, *maphgia*, ſeu culicis Ασσυρόφονον, *in leonem.*

2. יתוש על הפיל, *jatthus*, ſeu ἁ ἰμαὶδ, id eſt, aquatici culicis, *in elephantem.*

3. סכמית על העקרב, *ſemamith*, ſeu ſtellionis, *in ſcorpionem.*

4. סנונית על הנשר, *ſenunith*, ſeu hirundinis *in aquilam.*

5. כלבירית ערי לויתן, *calbith*, ſeu caniculi, *in leviathanem.*

Jam de ſingulis aliquid, ut in ultimo deſinamus. Propriè מפגיע *maphgia*, eſt occurrens. Verbum medium eſt, quod in bonam, vèl in malam partem ſumitur pro ratione ſubjecti. In bonam, ut *Eſ.* 59. 16. אין מפגיע, *non eſt, qui occurrat*, id eſt, qui pro *Iſraele* erga Deum intercedat. In malam, ut *Job.* 36. 32. de fulmine בכפגיע ויצו עלידה, *Præcepit ei Deus in quid occurrat*, i.e. quid feriendum ſit. Nempe ut eſt occurſus bonus, ita etiam eſt פגע רע, *occurſus malus*, 1 Reg. 5. 4. Itaque פגע, paſſim eſt in aliquem infenſo animo irruere, ut *Exod.* 5. 3. *Jud.* 8. 21. & 15. 12. & 18. 25. &c. Et פגעין, ſunt dæmones in ſecundo *Thargum*, *Eſth.* 1. 2. Et מפגיע *maphgia*, *Hebraïs* culicis genus leonibus occurrens, id eſt, eos acriter impetens. Quomodo veſpam quoque *Chaldaicè* עכעיתא, ab occurſu magiſtri dici notant, ſed minus verè, ut ſuo loco dictum. Porrò culex quem diximus, frequens eſt in Æthiopiæ parte, quam *Rhizophagi* tenent circa *Aſtapum*, & *Aſtaboram*. Proinde *Strabo* libro decimo ſexto, *Hæc loca leones alunt, qui ſub ortum canicula, ὑπὸ κυνὸς μεγάλου, à magnis culicibus inde expelluntur.* Et qua ratione id fiat, ex *Diodoro* (a) diſcimus, cum dicit libro tertio, τὰς λέοντας πάντας φεύγειν ἐκ τῶν τόπων, ἁμὰ μὲν ὑπὸ δάκνεσθαι κωνωπίοις, ἁμὰ δὲ ἀπὸ τῆς φωνῆς ἔχειν καταπλαγήσας, *leones omnes ex iis locis fugere, partim fame malè affectos, partim ſono vocis* (culicum illorum) *abſterritos.* Sed cur *fame male affectos?* An verſimile eſt culices poſſe leonibus famem indicere? Nihil dici potuit abſurdius. Sed in λιμᾷ inſigne mendum eſt, & pro eo legendum δηγμᾷ, ut ſignificetur leones non quidem fame, ſed morſu culicum malè affici. Ita enim *Agatharchides*: Τοῦτ' οὖν καὶ οἱ λέοντες ἐκτοπίζονται, οὐχ ὅτιος ὑπὸ τῆς δηγμῆ δηλαμένοι, καίτοι ὄντος ἰσχυροῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς φωνῆς ἔχειν ἀλιθόφωνον πάντων φόβον, *Ab his leones quoque pelluntur, non tam a morſu vexatis, quamvis moleſto ſatis, quam quia inuſitatum vocis ſonum ferre nequeunt.* Videtur *Diodorus*, qui hic *Agatharchidem* fere ſequitur, pro δηλαμένοι legiſſe δειλαμένοι, timentes, unde illud καταπεπλαγμένους. Rectum tamen δηλαμένοι, non à δηλέω, ſed à δῆλαι. Interim ut ſcias מפגיע *maphgia*, eſſe id ipſum animal, quod leones ſono vocis abſterret, audi *Talmudis Gloſſam* in locum de quo ſupra. מפגיע חיה קטנה וקולה גדול ושופע וירא שתהא כריה נרולה ובורח, Maphgia *parvum eſt animal, ſed magnæ vocis, quam* leo *audiens, timet ne ſit magnum animal, & fugit.* Nec quærendum unde *Judæi* innotuerit animalculum in intima *Æthiopia* latens, cum etiam in *Syria Meſopotamena* deſcribatur à *Marcellino* lib. 18. ubi notat leonum oculos ab his præcipuè impeti. *Quæ mens*, inquit, *oculos, quaſi humida, & lucentia membra eadem appetunt volucres*, &c. Ex *Achilles Tatius*, ἰμπίπτει τῷ λέοντι (ὁ κώνωψ) καὶ οἷς τὰς ὀφθαλμὰς ἰμπήδᾷ. Proinde auctor *Hiſtoriæ Tamerlanis* pagina decima ſexta البعوضة قرمي مقن الاسد *culex vulnerat oculum leonis.* A leonum cæde *Syrum* hoc animalculum Ασσυρόφονον vocavi, fretus *Heſychio* loco qui huc omnino pertinet, Ασσυρόφονον, δηλῶν τὸ πλανώμενον ἐν Συρίᾳ. Sed rejicio ut fabuloſum quod de leone legitur in *Porta* cœli fol. 27. d. וירא כאד מחיה אחרת קטנה ונקראת אונ"שא שנכנסת בתוך גופו ויצאת מן הנוף בצד האחר, *Et ſibi maximè timet ab animalculo quodam onſa nomine, quod in medium ejus corpus ingreſſus, ab alia parte exit.* Nobis *onſa*, vel *onca* potius, non eſt animalculum, ſed lynx Veterum, ut ſuo loco docuimus.

De leonibus quæ dicta ſunt, profitetur *Agatharchides*

(a) Edit. Steph. p. 111.

des ſe referre *τῇ παραδόξῳ χάριτι, paradoxi gratiâ*, quaſi nihil ſit *ἰδιώτερον ἢ λεοντας ἐγχωρίῳ κάπῃ χρῆσθαι, ſingularius quam leones culicibus cedere.* Tamen quò leone major eſt & robuſtior elephas, eò mirabilius eſt quod habent *Talmudici* ſecundo loco אימת יתוש ערי הפיל *terror jathus*, ſeu paluſtris culicis, *ſuper elephantem* cadit. Quid enim culex ad elephantem? Proinde *Libanius* in *Epiſtola* ad *Caſtium* hæc duo opponens, ut maximè diſſimilia, *Ego verò ſum*, inquit, *οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος, ut culex elephantis collatus.* Et *Perſicarum* Rex *Zancoſſanes Turcè* ſcribit: Indus *elephas culicem non timet.* Et *Turca*, *Naricius: Non pudet vos culices in elephantem confligere?* Culices tamen, tam audax facinus, nec ſine ſucceſſu quandoque aggredi, patet ex *Theodoreto*, qui in *Perſarum* copias *Niſibin* obſidentes ad *Jacobi Epiſcopi* preces *τὴν σκνῖπῶν καὶ τὴν κωνώπων τὰς νέφη, cumulum & culicum nubes* veniſſe narrat, quæ *τὴν ἐλεφάντων τὰς πρωτομαίας ἀνηκεστῶς πεφυκυίας ἐπλήγην, earum elephantorum promuſcides impleverunt*, &c. *Quicum animalcu-*
lorum impreſſionem ferre non poſſent, rupti loris, & excuſſis ſoſſoribus, ordines turbarunt, caſtraſque adeo reliſtis, in fugam totis viribus ſe dederunt. Hæc ille *Eccleſiaſtica Hiſtoria* lib. 2. cap. 26. Et rurſus in vita *Jacobi Niſibeni*: Οἱ ἐλέφαντες τὰ διεμὰ διαῤῥήξαντες ἱδρατίνους, τῷδε κἀκεῖσε σκιδνάμενοι, καὶ φίπου ἐκείνας ἐ διαῤῥῆξαι τὰς ἀκάδας, *Elephantes ruptis vinculis huc illuc diſperſi ſaltabant, cum oculeos illos ferre non poſſent.* Unde *Achilles Tatius* lib. 2. Ὁρᾷς ἄρα ἐχθρὸν ὁ κώνωψ ἔχει, ὡς καὶ ἐλέφαντα φεύγειν, *Videſne quantum culici inſit roboris, cum elephantum etiam terreat?* Ibidem elephas ob id ipſum aures habere dicitur in perpetuo motu, quia moritur illicò, ſi culex vel minimus in eas ingreditur. Sed & promuſcidi timet, quam impleri culicibus ex *Euſebio* didicimus. Hinc *Gloſſa Talmudica* יתוש נכנס בפיל כחוטבו, *jathus*, ſeu culex paluſtris, *in elephantis promuſcidem ingreditur.*

Tertio dicitur eſſe אימת סכמית על העקרב, *terror ſemamith* ſeu *ſtellionis ſuper ſcorpionem.* Nam ſtellio ſcorpionum *viſu pavorem affert, & torporem frigidâ ſudoris.* Ita *Plinius* lib. 29. cap. 4. Et apud *Ælianum Hiſtoria* lib. 6. cap. 22. *admoto ſtellione, νάρκη ἡ ἐκφεύγειν καταλαμβάνει, torpor ſcorpionem invadit.* Et in *Galeni* libro de theriaca cap. 9. *ſtellio ſcorpiones πάγωνεν καὶ ἕτως ἀναιρεῖ, obſtupefactos atque ita interimit.* Plura de hoc argumento vide in capite de *ſemamith*, ſeu ſtellione inter lacertorum ſpecies. Quibus ſolum hoc addimus, tertium hoc exemplum poſſe videri valde diſpar duobus quæ præceſſerunt. Nam leo, & elephantes mole culicem ſuperant immenſum quantum. At ſcorpio ſtellionem magnitudine non æquat. Tamen pro magno id habetur quod ſcorpionem ſtellio ſuperat, quia aliàqui ſcorpionis venenum multò creditur potentius. *Ælianus* de ſcorpionibus *Ægyptiis* libri decimi capite vigeſimo tertio, Παίσαντες, *ἀναιρεῖ παραχρῆμα, quos percuſſerunt, ſtatim interficiunt.* Et *Damir*

ومن غريب امرها انها

مع صغرتها تقتل الفيل والبعير بلسعتها

Et è mirabilibus natura ejus eſt, quod, quamlibet parvus, punctione ſua elephantem & camelum interimit. De ſtellione nihil tale legas, qui tamen ſcorpioni eſt terribilis.

Quartum, nempe avem סנונית *ſenunith*, aquilæ eſſe terrori, quorum *Talmudici* ſcripſerint, valde obſcurum eſt. Conſtat enim illis *ſenunith* hirundinis eſſe ſpeciem, ut *Arabibus* سذوذو *ſenuun*. Hirundinem autem ab aquila timeri naturæ ſcrutatorum nullus obſervat. Nec cauſam cur timeat, vel per ſomnum quiſquam poteſt ſibi fingere. Sed *ſitta* eſt avicula hirundine non major, quam cur aquila timeat, cauſæ non deſunt, cum illius ova frangat. *Ariſtoteles Hiſtor.* lib. 9. cap. 1. Σίττη καὶ τρόχιλῳ αἰεὶ πολέμια ἐστὶ ἡ γὰρ εἴττη καταγνύει τὰ ὠὰ ἡ ἀετοῦ, *Romani* veteres *ſubin* vocabant. *Plinius* lib. 10. cap. 14. *Apud* Nigidium *ſubis appellatur avis quæ aquilarum ova frangit.* Pici ſpeciem eſſe putant. Itaque quia *ſitta* & *ſenunitha* nomina utcunque ſimilia ſunt, *Hebræi* putaverim aves alioqui naturâ diſſimillimas promiſcuè ſumpſiſſe, & *ſenunitha* ſuæ tribuiſſe quod de *ſitta Græci* ſcripſerant. *Gloſſator Talmudicus* aliud comminiſcitur, nempe *ſenunithum* ſeu birundinem ſub alis aquilæ latitantem volatum ejus remorari, & pennas ſpargere, & diſſipare. Verba ſunt טנונית ארונר"לא נבנסרת תחת כנפי הנשר ומעכבתו מפריסת עפיו. Sed hoc ex eburnea porta ſomnium apud me nullam habet fidem.

Supereſt ut doceamus, quid ſibi velint hæc *Hebræorum* אימת בלבית ערי לויתן, *Terror* calbith *ſuper leviathan.* Pro בלבית *calbith*, id eſt, caniculâ, quomodo in *Talmude* legitur, & in *Kimchis Lexico*, voce שמם, *Aruch* legit כלבית *calcuh*, deceptus ſimilitudine literarum *Beth* & *Caph.* Neque id Librarii mendum eſt, ſed Auctoris. Nam in alphabethi ſerie כלבית, eſt poſt כלך, & כלבה. Idem tamen obſcuro loco non parum attulit lucis, eâm ex veterum *Hebræorum* mente, כלבית *calcuh*, (id eſt, בלבית *calbith*,) ſcribit eſſe רג קמן טמא נכנס בפיו של לויתן, *piſcem parvum immundum, qui ingreditur in os levisthanis.* Omninò enim hæc deſcriptio pertinet ad ichneumonem, qui cum ſit amphibius, atque, ut eſt in *Vitruvio* (*b*), *beſtiarum piſciumque natura*, tam poteſt dici pileis quam crocodilus, de quo *Aben Ezra* in *Exod.* 7. הוא מין רג, *ille eſt ſpecies piſcis.* Et *Ovidius* de *Arte* lib. 3.

(*b*) Lib. 8. cap. 2.

— *ad* Pharii *confuge piſcis opem.*

Itaque *piſcis* eſt ichneumon, id eſt, aquaticus, vel amphibius, & *parvus* præ crocodilo, & *immundus* ex Lege, quia cum ſit quadrupes, neque eſt bifidus, neque ruminat. Denique *ingredi* dicitur *in os levisthanis*, quia inhiantis crocodili fauces irrumpit, populatiſque vitalibus, erofa excedit alvo; quod ætatis Scriptorum locis probare ſit ſuperfluum, cum res etiam vulgò nota ſit. Vide *Strabonem*, *Plutarchum*, *Plinium*, *Solinum*, *Ammianum*, *Oppianum*, *Iſidorum*, *Euſtathium Antiochenum*, &c. Neque verò obſcurum eſt, cur ichneumon ab *Hebræis* vocetur כלבית *calbith*, ſeu canicula, cum canis, vel caniculæ eum habere ſpeciem idonei Auctores ſcribant. Sic *Diodorus Siculus* lib. 1: Ὁ γὰρ καλούμενος ἰχνεύμων, παραπλήσιος ὢν μικρῷ κυνί, *Nam qui vocatur ichneumon ad parvi canis formam accedens.* Parvi canis, id eſt, כלבית *calbith*, quod diminutivum eſt à כלב *celeb*. *Euſtathius Antiochenus*, cui palam *hydris* eſt ichneumon, Ὕδρα δὲ ἐστὶ τὸ τῷ ποταμῷ μορφὴν ἔχουσα κυνὸς, Hydris *autem eſt in flumine, formam habens canis.* Proinde idem animal in *Bava Bathra* cap. 5. vocatur כלבא טינא *calba tina*, pro כלבא דטינא *calba deſina*, canis luti. Et *Arabicè* in *Avicenna* (*c*) كلب الما *canis aquæ.* Neque alia ratio *Græci* nominis. Dicuntur enim ἰχνευταὶ ab *Herodoto* (*d*), & *Nicandro* (*e*), & ab aliis ἰχνεύμονες, quia indagant more canum, quorum proprium eſt τὸ ἰχνεύειν. Unde *Arriani Epicteus* lib. 1. cap. 2. κύνες ἰχνευτικοὶ πάντες. Sed & lutram, vel enhydrin (in quo genere eſt ichneumon juxta *Solinum*, & *Ammianum*) κύνα ποτάμιον, *Græci* Scriptores paſſim nuncupant. *Aetius* (*f*), *Canis fluviatilis* (id eſt, lutræ) *teſtes ad eadem valent, ad quæ caſtoris.* Cauſam nominis *Ælianus* ita docet *Hiſtoriæ* libri decimi quarti

(*c*) Lib. 4: Can. Fen. 6. tract. 2. cap. 12.
(*d*) Lib. 2. cap. 67.
(*e*) Ther. verſ. 193.
(*f*) Tetrab. lib. 1: ſerm. 1. cap. 178.

quarti cap. 21. Κύνες δὲ οἱ ποτάμιοι ἐδών μὲν εἰσὶ κατὰ τὰς κύνας τὰς χερσαίους τὸ μικρὸν, *Canes fluviatiles* (lutræ) *ſpecie referunt canes terreſtres parvos.* Quod ipſum de ichneumone ſcribunt *Diodorus* & *Euſtathius*. Ita caſtorem, animal his duobus homogenеum, *Servius* alibi *canem Ponticum* appellat. Ut jam abunde pateat nomen כלבית *calbith*, ſeu caniculæ, recte quadrare in ichneumonem, adeoque hæc *Hebraorum*, *terror* calbith *ſuper* leviathan, nihil aliud ſonare quàm ichneumonem crocodilo eſſe terrori.

Huc quoque notandum venit è duobus ſynonymis תנין *thannin* & לויתן *leviathan*, quorum utrumque draconem & cetum ſignificat, utrumnes ſciunt, etiam תנין *thannin* pro crocodilo ſumi. Quod hæc planum faciunt, *Ezech.* 29. *v.* 3. 4. *Sic dicit Dominus Deus; Ecce ego anſurgam contra te*, Pharao *Rex* Ægypti, *magne* thannin, *qui cubas in medio rivorum tuorum*, &c. *Et indam hamos maxillaſtuas, & agglutinabo piſces rivorum tuorum ſquamis tuis, & aſcendere te faciam è medio rivorum tuorum*, &c. Et *Ezech.* 32. *verſ.* 2. 3. *Tu eras ſicut* thannin *in maribus* (id eſt, in *Nilo* & lacubus vicinis, ut ſupra explicavimus) *& proſubas per flumina tua, & turbubas aquas pedibus tuis*, &c. *At expandam ſuper te rete meum in cœtu multorum populorum, qui te trahent in ſagenam meam.* Iis, inquam, verbis *Pharaonem* clarum eſt cum crocodilo, non cum balæna, conferri, quæ nec pedes habet, nec loquamas, nec verſatur in Ægypti rivis & fluminibus, nec inde aſcendit in terram, nec retium indagine cingitur. Sed neque eam hamo capi quiſquam dixit præter unum *Oppianum*. Horum igitur pleraque in ſolum crocodilum quadrant, qui per תנין *thannin* ſignificatur.

Neque de nihilo eſt quod *Pharaonis* cum crocodilo comparationem Propheta tam multis perſequitur. Nam ut alia taceam, ad ipſum *Pharaonis* nomen ſic alluditur, quo crocodilum ſignificari ex *Arabibus* diſcimus. *Alcamus* التمساخ الضرعون *Pharao, crocodilus.* Itaque eum dicit *Ezechiel*, Pharao, *magne* thannin, *qui cubas in medio rivorum tuorum*, idem eſt ac ſi diceret: O qui *Pharaonis* ſeu crocodili nomine gloriaris, idem te manet caſus qui crocodilum, qui ferreo hamo capitur, aut verò ferreis retibus involvitur, atque ita volens nolens è flumine ad necem trahitur.

Ægyptia crocodili nomina Scriptores multa memorant. Vetuſtiſſimum *Herodoti* lib. 2. Καλέονται δὲ ὑπὸ Αἰγυπτίων, οὐκὸ χαμψαὶ, *crocodili autem* (ab Ægyptiis) *non vocantur, ſed champſæ.* Alludit *Arabicum* تمساح *thamſach*, vel *thimſach*. Nam χ & θ ſunt permutabiles, ut in θρίξ pro τρίχος. Secundum eſt σῦχος. *Strabo* lib. 17. de urbe *Arſinoe*: Κροκοδίλων δ' πόλις ἐκαλεῖτο πρότερον· σέβονται γὰρ ἐν τῷ νομῷ τοῦτῳ τιμῶσι δ' κροκόδειλον· ἔχει δ' ἱερὸς παρ' αὐτοῖς, ὃν λίμνης καὶ' αὐτὸν τρεφόμενον, χειροήθης τοῖς ἱερεῦσι, καλεῖται δὲ Σοῦχος, *Crocodilorum urbs primò vocabatur. In illo enim* Nomo *crocodilum plurimum colunt, & eſt ſacer apud eos, in lacu quodam ſeorſim nutritus, ſacerdotibus manſuetus, &* Suchus *appellatur. Damaſcius* apud *Photium*: Ὁ ἱππονικεμὸς ἄλλος ζῶον, &c. ὁ Σοῦχος· ὄνομα δὲ κροκόδειλος καὶ αὐτὸς ὁ Σοῦχος, *Hippopotamus injuſtum animal*, &c. *Sed* Suchus *juſtus eſt. Eſt autem* Suchus *crocodili nomen & ſpecies.* Durat hodieque nomen. Nam crocodilus *Copticè* σῦχι *ſuchi* vocatur, quaſi κολυμβήτην dixeris, id eſt, *natatorem*, ſeu *urinatorem. Hebræis* enum שחה, *Talmudicis* סוח, *Arabibus* سوخ vel صوخ eſt *natare*, vel *urinari.* Nomen ab argumento inditum. Quippe in *Arſinoite Nomo Crocodilopolitani* crocodilum quendam ſic appellabant à ſe certis ritibus conſecratum & cultum, in crocodili illius memoriam, qui *Menam* Regem inſequentium canum metu in *Mœridem* lacum ruentem, dorſo exceptum trajecit in ulteriorem ripam. Meritò igitur *Suchus*, ſeu κολυμβήτης, dictus eſt, qui in Rege ſervando tam egregium natatorem ſe præſtitit. *Hiſtoria* de crocodilo & *Mena* Rege partim eſt in *Herodoto & Strabone*, partim in *Diodoro* & *Stephano* in Κυνοπολίτων πόλις. Tertio crocodilos *nephoth* ab Ægyptiis vocitari nonnulli tradunt. *Epiphanius* de vitis Prophetarum in *Jeremia*: Τῶν ὕδατων θῆρες οὓς καλοῦσιν οἱ Αἰγύπτιοι Νεφώθ. Ἕλκυσις τοὺς κροκοδείλους. Alii ſcribunt *menephoth*. *Pſeudo-Dorotheus* in *Synopſi*: *Cum a beſtiis aquaticis turbarentur, quas* Ægyptii menephoth, Græci *verò crocodilos vocant.* Atque id puto rectius: Sic enim à *Memphi* dici videntur, quæ *Arabibus* eſt منف *Memph*, vel *Meneph*. Itaque *Menephoth*, id eſt, *Memphitæ.* Et *Memphitæ*, id eſt, Ægyptii, quia Ægypti metropolis erat *Memphis.*

CAPUT DECIMUM NONUM.

De Sanguiſuga.

Sanguiſuga olim hirudo, *an quaſi* hiludo, *ut* ἰμάδες *pro* ἑλώδες, *a paludoſis locis?* Græcè βδέλλα ἀπὸ τῆ βδύλλειν, *id eſt, exſugere.* Arabicè علقة *alaka*, ab علق *quod pendere eſt. Multa inde deducta. Ratio originis. Cur* Pſal. 12. *v.* 9. *in* Thargum *impii dicantur* ambulare in circuitum ut languiſuga. *Sanguiſuga greſſus, ſpecies volutationis*, Græcè ἑλίσσεσθαι, *quod vermes etiam & ſerpentes tribuitur. Longè alia mens* Davidis, *qui de ſanguiſuga ne γεῦ quidem. Quid* Chaldæum *ſeſelleri. Diminutivus pro* Participio, *Prov.* 30. *v.* 15. ſanguiſugæ duæ filiæ, *&c. Sanguiſuga nulla filia, quia non generat. Mereeris* ἐφάλμα, *de bifurcata ſanguiſugæ lingua, cum linguam non habeat. Sanguiſuga quam ſanguinis avida. Verba* Solomonis, *nec cum antecedentibus, nec cum ſequentibus jungi.* Græcus, Syrus, & Arabs, *cur ſanguiſugæ pro duabus tres filiæ aſſignent. Sanguiſuga* עלקה alaka *dicitur. At* עלוקה aluka, Arabicè علوق aluk, *planè aliud eſt, nempe fatum, & quod Dei decreto unicuique appenſum eſt, ut* Sap. 11. *v.* 21. *&* in Datuele, Mene thekel, *&c. Sic lances in manu* Jovis *apud* Poëtas. *Hoc Dei decretum parit,* Soph. 2. *v.* 2. *Hujus filiæ duæ foſſa, &* שאול, *quarum una corpus, altera animam appetit. Aut Paradiſus, & Infers. Hujus ſententiæ veſtigia in* Midras. Mercerus *notatus.*

QUÆ à ſuctu ſanguinis *ſanguiſuga Plinii* ævo dici cœpit, prius hirudo vocabatur. Hinc *Plinium* libri octavi capite decimo, ubi de elephantis: *Cruciatum in potu maximum ſentiunt, hauſta hirudine, quam ſanguiſugam vulgò aptiſſe appellari adverto.* Et libri trigeſimi ſecundi capite decimo. *Diverſus hirudinum, quas ſanguiſugas vocant, ad extrahendum ſanguinem uſus eſt.* Proinde qui Scriptores ante *Plinium* vixerunt, hirudinem conſtanter vocant. *Plautus* in *Epidico*, Act. 2.

— jam ego me vertam in hirudinem,
Atque eorum exſugebo ſanguinem.

Cicero ad *Atticum* lib. 1. *Epiſtola* 13. *Illa concionalis hirudo æraria, miſera & jejuna plebecula. Horatius* de *Arte* in fine:

Non

Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

Origo vocis nondum eſt nota: iis enim hærere calculum patet, qui ab hærendo deducunt, ac ſi *hirudo* diceretur quaſi *hæredo*, repugnante primâ ſyllabâ, quæ in *hirudo* brevis eſt. Sed cum *R* & *L* ſint maximè permutabiles, & ardea *Græcè* dicatur ἐλώδιος, pro ἑρώδιος, quidni ſanguiſuga, *hirudo* vocata ſit quaſi *heluda*, quia naſcitur ἐν τόποις ἑλώδεσι, aut, ſi mavis, ἑλώδεσι, in locis paludoſis & limoſis? Unde *Gloſſæ* veteres: *Hirudo*, λιμναῖα βδέλλα, id eſt, paludoſa ſanguiſuga. Et *Theocritus* in *Pharmaceutria*

--- αἳ λιμνᾶτιν ἀνὰ τὰ βδέλλα πέπωκας.

Ut paluſtris hirudo, omnem (ſanguinem) *ebibiſti.* Et *Oppianus* lib. 2. *Halieut.* ſanguiſugas vocat κυανόχροα λίμνης ἔρεθτα, *nigra paludis repulſa.* Raro enim in aliis aquis, quàm in paluſtribus, lacuſtribus, & ſtagnantibus inveniuntur. *Græcum* βδέλλα fit παρὰ τὸ βδέλλω τὸ ἁμέλγω, à verbo βδέλλω, quod exſugere ſignificat. Ita eſt in *Etymologo.* Tamen alibi exſugere non eſt βδέλλειν, ſed βδύλλειν, quod & ipſe agnoſcit, & α mutatum eſſe in ε, ut in *Attico* λεὼς, pro λάος. *Arabicè* علقة *alaka*, dicitur à pendendo, & adhærendo. Nam علق *alaka*, verbum pendere, & adhærere eſt. Et indidem ſunt علق *alak*, trochlea ex qua quid pendet, علاقة *ilaka*, lorum ex quo pendet arcus, vel enſis, علبق *allaik*, rubus qui veſti adhæret, عالق *alik*, caper, aut camelus, qui ſummas arborum partes tanquam ab iis ſuſpenſus depaſcitur, علوق *aulak*, appendix, تعليق *thalik*, vel معلاق *mulak*, ſcripturæ genus, in quo characteres alii aliis adhærent, tanquam ſuſpenſi ab invicem. Quod *Arabes* à *Perſis* & *Hebræis* ab *Arabibus* mutuati ſunt. Vide plura apud *Elsam* in *Thobi* voce משקים. Proinde العلقة *alaka*, id eſt, *hirudo*, à *Damire* definitur

دود اسود او احمر يكون في الما

يعلق بالبدن ويمص الدم *vermis niger, aut ruber, in aqua degens, qui pendet à corpore, ut exſugat ſanguinem.* Nota *pendet*, *Arabicè* يعلق unde *hirudo* علقة. Et Medicos *Arabes* eodem verbo ſemper uti, cum ſanguiſugas pendere dicunt ex parte corporis cui adhærent. Sic *Avicenna* lib. 1. *Fen.* 4. cap. 22. *Arab.* 23. ومما ينشطها للتعلق مسح

الموضع بطين الراس او بدم *Et in iis quibus ad pendendum invitantur, eſt, ut locum luto capitis* (a) *, aut ſanguine illinatur.* Et poſtquam ad hoc ipſum plura alia præſcripſit; *Hæc omnia*, inquit, *parata, & repoſita eſſe oportet* عند معلق العلق *apud eum, qui ſanguiſugas appenſurus eſt.* Et lib. 3. *Fen.* 9. capite 5. *Et ſanguiſuga quandoque* علقت *pendet in parte conſpicua gutturis, quandoque* علقت *pendet intra œſophagum, quandoque* علقت *pendet in ſtomacho, quandoque tam parva eſt, ut illum etiam lateat qui accuratè perſpicit* علوقها *ſuſpenſionem ejus.* Et cap. 7. حتي تترك العلقة الموضع الذي علقت به *donec relinquat* hirudo *locum à quo pendet.* Neque aliter loquuntur Medicorum alii; quod probare ſit facillimum. Omnino igitur à pendendo factum eſt ſanguiſugæ nomen *Arabicum*, adeoque *Chaldaum* & *Hebraum*, quod cum *Arabico* idem eſt. Niſi quod quæ *Arabibus* علقة *alaka*, his eſt עלוקה *alaka*, ut quidem volunt *Hebræ* recentiores. Quod hic obſervandum duxi, quia vocis originem *Syri* & *Chaldæi* neſciunt.

(a) *Lutum eſt bovis orderi, cujus illitu capilli fiunt longiores: Eo utuntur in balneis Arabiæ mulieres.*

Duo ſunt Scripturæ loca quæ Interpretes ad ſanguiſugam referunt. Prior *Pſal.* 12. *v.* 9. ubi *Chaldæus* חזור חזור רשיעא מהלכין כעלוקא דמצוצא דמהון דבני אדם, *Impii circumcirca* (vel *in circuitum*) *ambulant, ut ſanguiſuga, quæ ſugit ſanguinem filiorum hominum.* Quod quo referam, non ſatis ſcio, niſi impios, quorum viæ ſunt obliquæ & flexuoſæ, ideo cum ſanguiſuga conferri poſſe putaverit ille Interpres, quia *hirudinum* greſſus ſpecies eſt volutationis, quam voce maximè propriâ *Græci* ἑλίζεσθαι & ἑλίζεσθαι vocant, à verbo ἑλίσσω, quia poſtquam priore parte proceſſerunt, poſteriorem ad illam ſe convolvendo trahunt, ita ut videantur arcuatim & annulatim progredi. Quod *Geſnerus* ita deſcribit: *Movetur* hirudo *extenſione, & contractione corporis ſui ceu annulis conſtituti, ſicut lumbrici. Non tamen cuivis corporis parti, ut illi, innititur, ſed caudæ tantum & ori. Nam cauda innitens corpus reliquum quantum poteſt, aut vult, extendit, ſive recta ante ſe, ſive retro, aut reflexum: Tum ore fixo caudam, & reliquum corpus arcuatim attrahit, vel ad os uſque contiguè vel quouſque libuerit, os verſus.* Et multo ante *Philoſophus* in libro de *Animalium* inceſſu cap. 9. ubi τὸ ἀπόδουν greſſum deſcribit: Τὰ μὲν ἐπὶ τὰ ἐμπρόσθια αἱ ὄφεις, τοῖς καμπαῖς ποιοῦσι, τὰ δὲ εἰς τὸ ὀπίσω, ὥσπερ αἱ καμπαὶ· τὰ δὲ ἑλισσόμενα χωρεῖται τρόπον, καθάπερ τὰ καλούμενα γῆς ἔντερα καὶ βδέλλαι· ταῦτα γὰρ τῷ μὲν ἠγκυλῶσθαι προέρχεται, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα πᾶν πρὸς τοῦτο συνάγει. *Alia quidem ſuper terram ut ſerpentes inflectuntur: Alia ſuperne ut* Eruca: *Alia volubili tractu utuntur ut lumbrici, quos inteſtina terræ appellant, & ſanguiſuga. Illa enim, cum anteriore parte proceſſerunt, reliquum corpus totum ei conjungunt.* Itaque ex *Philoſophi* mente ἑλίσσεσθαι vermi & *hirudini* propria eſt. Alii tamen etiam ſerpenti tribuunt. *Heſychius*, ἑλισσάσθαι, τὸ παραπλήσιος τοῖς ὄφεσι ἢ ζωνίζειν λίαν, κυλίεσθαι, εἰλεῖσθαι, *volutim trahi; ſerpentum aut vermium inſtar progredi, circumagi, convolvi. Euſtathius* itidem in lib. 1. *Odyſſeæ:* Τὸ ἑλίζεσθαι, ὁμοίως ὄφεσι καὶ ζώνῃσι εἰλεῖσθαι καὶ στρέφεσθαι ἤγουν κυκλοῦσθαι, ὅθεν καὶ εἱλίζεσθαι τὸ τοιαύτη κίνησις. Quod variis in locis ſummus vates ſumma expreſſit arte, *Georg.* lib. 2.

Nec crapu immenſos orbes per humum, neque tanto
Squammeus in ſpiram tractu ſe colligit anguis.

Ubi *Servius*: *In ſpiram ducit, in collectione volubilitatis.* Et lib. 2. *Æn.*

— *ſinuatque immenſa volumine terga.*

Et lib. 5. *Æn.*

— *longos fugiens dat corpore tortus.*

Nec multo poſt ibidem.

Nexantem nodis, ſeque in ſua membra plicantem.

Quod inceſſus genus cum non poſſit non eſſe ſinuoſum, utcunque exprimit impiorum artes, qui non recta, ſed oblique & per ambages feruntur. Itaque hæc potuit eſſe mens *Chaldæi Paraphraſtæ.* Sed quicquid ille intellexerit, certum eſt à Prophetæ mente eum receſſiſſe immenſum quantum. *Hebræa* enim ſic habent כביב רשעים יתהלכון כרם זלות לבני אדם, quæ ad verbum ſic ſonant, *circumquaque impii obambulant, cum exaltatur vilitas filiorum hominum.* Senſus eſt florere impios, & libere ſe diffundere, cùm exaltantur homines nihili, quibus graſſanti malo ſe opponere, & unumquemque intra officii ſui fines coercere nulla cura eſt. Quale illud *Salomonis*, Prov. 29. verſ. 2. *Cum dominatur improbus,*

probus, suspirat populus. Et vers. 16. *Cum creverint improbi, crescet defectio.* Itaque ambulare סכיב, est circumquaque ferri, non oblique, & in circuitum, ut non solus hic Interpres, sed & plures alii sumunt. Sed leve videbitur prius hoc παρεμφασμα, præ eo quod sequitur, *ut* hirudo *quæ sugit sanguinem filiorum hominum*, de qua *Propheta sibi* γνῶ, dicam tamen quid illum tefellerit: זולל, unde זלורת, vilitas, non solum vilem hominem, sed & epulonem ac comessatorem sonat. Hinc זלורת, vorare, & epulari reddidit, tanquam infinitivum verbi גלל. Quomodo fit חנות, misereri a verbo חנן, *Psal.* 77. *v.* 10. Idem pro כרם, per *Res*, id est, cum exaltatur, legit כרם, per *Daleth*. Sic כרם זלות sonaret, *sicut sanguinem vorare*, id est, *sicut sanguinem*, vel *sicut quæ sanguinem vorat filiorum hominum*. Prout infinitivus sæpe pro participio sumitur, ut *Jos.* 3. *vers.* 17. *Stabant Sacerdotes*, &c. *in medio* Jordane הכן *firmari*, id est, כוכנים, firmati. *Habac.* 2. *vers.* 15. *Va potum dans socio suo, & etiam* שכר *inebria*, id est, משכר *inebriantis*. Hæc porro verba כרם זלורת, *ut sanguinem vorare*, vel, *ut quæ sanguinem vorat filiorum hominum*, sic accepta sunt ab illo Interprete, quasi pertinerent ad sanguisugæ descriptionem. Unde nata est versio quam diximus, quæ quidem est planè aliena. Sed sunt alii Interpretes, qui in ejusdem versus expositione non minus à vero aberrarunt, quod docere esset obvium, si faceret ad rem nostram.

Alter de sanguisuga locus est *Proverb.* 30. *vers.* 15. לעלוקה שתי בנות הב הב, *Sanguisugæ duæ sunt filiæ*, quæ dicunt, *affer, affer*. Ita fere Recentiores ex *Symmacho* & *Hieronymo*. Alii Veterum, *Seniores* scilicet, *Chaldæi*, *Syrus*, & *Arabs*, sic in diversa abeunt, ut עלוקה *aluka*, sanguisugam unanimi consensu reddant. Unde nata est multa quæstio, quid hic per sanguisugam significaverit *Salomon*, aut per duas ejus filias, vel tres etiam, ut habent *Græca*, *Syra*, & *Arabica* lectio. Nam ne propriè, & ad literam hæc sumantur, duo potissimum obstant: Unum quod aliena hic esset mentio sanguisugæ propriè dictæ: Alterum quod sanguisuga nullas habet filias. Neque enim sanguisugæ generant, aut generantur, sed nascuntur ex putredine. Et prorsus absurdum est quod in *Mercero* habetur, duas sanguisugæ filias nonnullos referre ad bifurcatam *ejus linguam*, *ut* Plinius *tradit*. Cum animalis linguæ cum fœtu nihil sit commune. Ne dicam in *Plinio* nihil legi de lingua sanguisugæ, neque in ullo Veterum. Et vero lingua carent *hirudines*, neque aliter sanguinem sugunt quam ore rotundo in sphincteris modum compresso & coarctato. Proinde coguntur plerique Interpretes ad allegoriam confugere, tanquam ad sacram anchoram. Atque alii quidem hunc versum cum antecedenti jungunt. *Est* generatio *cujus dentes sunt ut gladii, & ut cultri, molares ejus, ut devorent pauperes è terra, & egenos ex hominibus.* Quasi hujusmodi homines cum *hirudine* conferantur, quæ sanguinis tam est avida, ut ad sanguinem exsugendum carni admota, nunquam desiliat, donec decidat plena cruoris. Unde *Theocritus* in *Pharmaceutria*:

Αἰ αἰ ἔρως ἀνιπρὸ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα
Ἐμφύῃ, ὡς λιμιᾶτα ἄπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας;

Eheu, eheu, tristis amor, cur mihi atrum è corpore sanguinem, inhærens ut palustris hirudo, *omnem exsuxisti?* Et *Hermias*:

Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.

Et *Oppianus* multò uberius de Medico qui sanguisugas apponit:

--- διηχὶς δὲ γενὲς κυανόπορα λίμνης
Ἕρπετα τηρεφέος κατὰ χροὸς ἑσσάμενος,
Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα· τὰ δ' ἀντία γομφιόωτα
Κυρτοῦται, ἐχῇ λύθρου ἐφίλκεται, ἐδ' ἀλίγοιο.
Ἐιςόκεν αἱματόεσσαν ζαρὸν πετὰν ἀν ἰφύσαντα
Ἐκ χροὸς ἀντιάλιξε πίλῃ μενέοντι ὁμοῖα.

Humidam sobolem, nigra flumina reptilia, afflictum ad cutem figit, ut depascantur atrum cruorem. Illa vero flumina rotundata inflectuntur, & sanies attrahunt, nequæ remittant, donec sanguine gravata, postquam meracum potum eduxerunt, de cute sponte volutæ cadant, obtusæ simulæ. Quæ satis benè hactenus. Sed cum ventum est ad duas *hirudinis* filias, nihil afferunt quod vel minimam habeat veri speciem. Itaque alii malunt hæc conjungere cum sequentibus in eodem, & sequenti versu: *Tria sunt insatiabilia, imo quatuor, quæ non dicunt, satis est: Sepulchrum, & occlusa valva, terra, quæ non satiatur aquis, & ignis qui non dicit, satis est.* Quasi dixerit Sacer Scriptor, duo esse, quæ semper clament, affer, affer, quæque ideo vocentur sanguisugæ filiæ: Imò tria quæ fatientur, imo quatuor quæ nunquam dicant, sufficit: nempe sepulchrum, vulva sterilis, &c. Ex qua interpretatione sepulchrum, & vulva sterilis essent sanguisugæ filiæ, quod videtur valde coactum. Præterea in similibus numerorum gradationibus, post primum numerum expressum Scriptura nonnisi unum addit pro auctario, & ἐπιμετρῳ. Sic in hoc ipso capite versu 18. *Tria ista occulta à me, imò quatuor hæc non novi.* Et vers. 21. *Sub tribus commovetur terra, imo sub quatuor quæ non potest ferre.* Et vers. 29. *Tria ista bene procedunt, imo quatuor bene ambulant.* Et *Amos* 1. *vers.* 3. *Propter tres defectiones* Damasci, *imo propter quatuor.* Et in Lege, *Exod.* 20. *vers.* 5. *Visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem.* Et *Prov.* 6. *v.* 16. *Sex sunt quæ odit Dominus, imo septem sunt abominatio animæ ejus.* Et *Job.* 5. *vers.* 19. *In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.* At hîc à binario ad ternarium, & à ternario ad quaternarium proceditur volunt, quæ phrasis esset sine exemplo. Quod incommodum ut vitarent *Græci* Interpretes, & hos sequuti *Syrus* & *Arabs*, sanguisugæ pro duabus tres filias assignarunt. Sed *Hebræi*, *Chaldæi*, *Symmachus*, & *Hieronymus*, nonnisi duas habent.

Itaque cum hæc verba, neque cum præcedentibus, neque cum sequentibus videantur commodè posse jungi, malo illa separatim sumere. Ita tamen ut voce עלוקה *aluka*, aliud intelligam quam quod vulgò creditur. Videntur enim tot illi Interpretes, qui sanguisugam reddiderunt, duas voces sono similes, sed significatione diversissimas, promiscuè sumpsisse, nempe עלקה *alaka*, & עלוקה *aluka*, quarum illa sanguisugam, hæc planè aliud sonat, quæ duo jam probanda sunt. Et prius illud quidem, nimirum sanguisugam עלקה *alaka* dici, non עלוקה *aluka*, *Arabes* omnes palam profitentur, à quibus accepta vox toto Oriente dissieminata est. His addo *Syros*, qui scribunt ܥܠܩܐ, sine *Vau* in *Syro Ferrarii Lexico* pag. 460. & in *Thesauro Thomæ à Novaria* pag. 244. Quibus accedunt *Talmudici*: Hos enim עלקא, vel עלקה, scribere sine inserto *Vau* probat Cl. *Buxtorfius* in *Lexico Talmudico* exemplis allatis ex *Avoda zara*, & *Becchoroth*. Pro עלקה, legitur ערקה, R & L permutatis in *Lexico Baal Aruch*, sed non inseritur *Vau*. Quod reperio tamen in *Chaldæa Paraphrasi*, *Psal.* 12. & *Proverb.* 30. & in ultima *Talmudis* editione *Amsterodami* procurata *Anno* 1645. sed à nuperis Doctoribus perperam intrusum, & contra fidem veterum exemplarium. Itaque hoc ratum maneat, verum sanguisugæ nomen esse עלקה *aluka*.

At עלוקה *alaka*, ut quidem puto, *Hebraicè* id ipsum est غلوق *aluk*; Nempe, ut explicant *Arabes* in *Alcamus* الغول

الغول والراهبة والمنية وما يعلق للانسان

Parca, *& gravis caſus*, *& fatum*, *& quod hominis impendet*, vel *appenſum eſt*. In quibus primaria vocis ſignificatio, illa videtur eſſe, quam ultimo loco ponunt. Nam ut علق *alaka* dependere & appendi ſignificat, ita علوق *aluk* eſt vitæ terminus, & fatum, quod unicuique homini Dei decreto appenſum eſt. Prout id ipſum alio nomine منية *menija* dicitur à verbo مني *mana* numerare, vel aliquid certâ quantitate & numero definire. Quia Deus omnia in menſura, numero, & pondere diſponit, *Sap.* 1. *v.* 21. Inprimis cum de vira hominum agitur, quos ſpeciali curâ dignatur. Quod Regi *Babylonio* ſignificavit ſcriptura illa, Dei manu exarata, *Mene*, *mene*, *thekel*, *upharſin*; id eſt, *Numeravit*, *numeravit*, *ponderavit*, *& dividunt*. Itaque *Daniel* his verbis alioqui obſcuris lucem inferens, Regem ſic alloquitur: *Numeravit Deus Regnum tuum* (tanquam ſubductis calculis) *& complevit illud*; *Et appenſus fuiſti lancibus*, *atque inventus es levior*; Ac proinde illâ ipſâ nocte Rex occiſus eſt. Similes lances *Poëta* ponunt in manu *Jovis*, quibus appendit fata hominum. Hâc tamen differentiâ, quod cum hic morti adjudicetur *Babylonius* Rex quia levior, ut nummus reprobus qui rejicitur, quia non eſt juſti ponderis; contra *Poeta* cladem iis imminere volunt quorum lances deprimuntur, quaſi ad inferos vergerent. Sic *Iliad.* libro octavo verſu 69.

Καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα,
Ἐν δ' ἐτίθει δύο κῆρε τανηλεγέος θανάτοιο,
Τρώων ἱπποδάμων, καὶ Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων.
Ἕλκε δὲ μέσσα λαβών, ῥέπε δ' αἶσιμον ἦμαρ Ἀχαιῶν.
Ἀϊ μὲν Ἀχαιῶν κῆρες ἐπὶ χθονὶ πολυβοτείρῃ
Ἔξιφιν, Τρώων δὲ πρὸς οὐρανὸν ὠρθοῦ ἀίσθη.

Tum vero aureas pater extendit lances, quibus impoſuit duo fata longum ſomnum exuentis mortis, Trojanorum *equitum*, *&* Græcorum *ære armatorum. Traxit autem mediàs capiens*, *& inclinatus eſt* Græcorum *fatalis dies. Et* Græcorum *quidem fata in terra multipaſcua conſederunt*; *Troïm vero fata ad latum cælum ſublata ſunt.* Et *Iliad.* libro vigeſimo ſecundo verſu 209. cum iiſdem lancibus *Hectoris* & *Achillis* fata, *Jupiter* appendiſſet,

--- ῥέπε δ' Ἕκτορος αἶσιμον ἦμαρ
Ὤχετο δ' εἰς Ἀΐδαν.

Inclinatus eſt Hectoris *fatalis dies*, *& in inferos deſcendit.* Quale eſt quod *Æn.* libro duodecimo *Æneæ* & *Turno* pugnaturis:

Jupiter ipſe duas æquato examine lances
Suſtinet, *& fata imponit diverſa duorum*,
Quem damnet labor, *& quo vergat pondere letum.*

Hactenus probare conati ſumus *Hebræo* verbo עלוקה *aluka* ſignificari fatum unicuique impendens, non Stoicâ neceſſitate, ſed ineluctabili Dei decreto de hominum vita & morte. Nec mirum, huic decreto & fatali termino prolem tribui, cum *Sophon.* 2. *v.* 2. parere legatur Dei decretum. Ut *Prov.* 27. *v.* 1. dies craſtina parere dicitur. Ad quæ verba *Mercerus* obſervat, *Hebræos* eventus appellare *filios temporis*. Ita hic parit fatalis dies, & decretum de morte hominum, & duas habet filias quæ clamant affer, affer. Hæ filiæ furtaſſe ſunt שאול ואברה, de quibus *Prov.* 27. *v.* 20. שאול ואברה לא תשבענה, Vulg. *Infernus & perditio nunquam implentur*. Vel ſi hæc dua putentur eſſe ἰσοδύναμα, hæ filiæ erunt שחת ושאול, *foſſa* & *ſeol*, quarum una corpus, altera animam appetit. Nempe שחת ſepulcrum ſonat in quo corpus conditur; & שאול *ſeol* plerumque locum, ſeu ſtatum animæ à corpore ſeparatæ. Falluntur enim qui nomine שאול nonniſi inferos intelligunt, ſeu damnatorum locum. Filias *Hebræi* vocant, quia utraque vox, vel fœminina, vel ſaltem communis eſt. Et fatalis dici filias, quia utramque generat fatalis ille terminus nobis à Deo conſtitutus. Nam inde eſt quod uno eodemque momento corpus foſſæ deſtinatur, & anima לשאול *tũ ſeol*. Cogor *Hebraicè* loqui, quia *Latina* vox nulla ſuppetit quæ *Hebraicam* ſatis exprimat. Et duæ illæ fati filiæ ſemper clamare dicuntur *affer*, *affer*, quia ſunt inexplebiles, & totum genus humanum communi ruinâ involvunt. Itaque verſu ſtatim ſequente שאול *ſeol* in quatuor illis primò nominatur quæ nunquam dicunt, ſatis eſt. Nec eſt quod hæc interpretatio vobis עלוקה *aluka* novitatis nomine ſuſpecta ſit. Hujus enim veſtigia in *R. Selomone* reperias expreſſa ex *Menachem*, & *Midras* in *Pſalmos* qui liber eſt perveluſtus. Verba *Selomonis* ſic habent כנהם פתר כמשפטו לכרנו שהוא ערבי והפותרים אומרים שהוא לשון שאול וכורד וכברש תלים לכרנו כן שפותר שתי בנות גן ערן וניהנם זו אומרת תנו לי צדיקים וזו אומרת תנו לי רשעים, Menachem *juxta ſenſum literalem ſic interpretatur*: *Didicimus vocem eſſe* Arabicam *quam Interpretes* שאול ſeol, *& illuc deſcenſum ſignificare aſſerunt. Quod confirmavit* Midras (*ſeu* Commentarius *in* Pſalmos) *qui duas filias interpretatur hortum* Edenis (Paradiſum) *&* Geennam; *Quorum ille dicit*, *date mihi juſtos*, *hæc verò clamat*, *date mihi impios* Ipſamet *Solomonis* verba profero, quia illa ſic citat doctiſſimus *Mercerus*, ut doceat ſe non ſatis attentè legiſſe. Ita enim habet *Mercerus*: Rabbi Selomo, *inquit*, *in* Midras Tillim (id eſt, *Pſalmorum*) עלוקה *hirudinem exponi generatim*; *ſed id eſt allegoricum.* Nihil tale dicit *Selomo*, neque is quem citat *Menachem*. Sed עלוקה *aluka*, quæ aliis ſanguiſuga, illis כמשפטו, ſecundum literalem ſenſum eſt, animarum tranſlatio in שאול *ſeol*, quo nomine tam *Paradiſum*, quam *Geennam* intelligunt. Quod tam ex *Arabica* lingua probant, quam ex *Midras* in *Pſalmos*. Itaque hæc non proferunt tanquam allegorica, ſed tanquam ad literalem ſenſum pertinentia. Et verò *R. Menachem*, quem paſſim citat *R. Selomo*, non ſcripſit allegorias, ſed *Lexicon* in quo nudas voces explicaverat. Reliqua quæ in hunc locum ſcribunt Doctores, conſulto prætereo, quia ſunt omnia præter rem. Multa movent, ſed nihil promovent. His igitur neglectis jam pergimus ad caput ſequens:

CAPUT VIGESIMUM.

Docetur שחלת *fecheleth*, Exod. 30. v. 34. eſſe onychen aromа, & quid propriè ſit onyx.

שחלת Secheleth, *unum ex quatuor aromatibus ex quibus factum fuit ſacrum thymiama*, Chaldæorum *unus abſurdè reddit* ſpicam myrrhæ, (*potius* nardi,) *alter* כשת, *quod coſtum eſſe putant, cum ſit* κόσ☉, *ex quo ladanum. Itaque* Arabes لادن ladan *reddunt, qua vox eſt* Arabica *unus in* Herodoto. *An inde* שחלת, *quia* שחל *eſt trahere, & ladanum ex ciſtho funibus trahebatur.* Sed שחלת *plerique onychen reddunt ſeu unguem aromaticum. In his* Sirachides Eccleſ. 24. *verſ.* 21. *Onyx* Dioſcoridi *eſt conchylii operculum in nardoforis* Indiæ *paludibus reperti. De eo multa ex* Arabibus. *Conchylium etiam in paludibus, & nordum in aquoſis locis gigni, contra* Rondeletium. Hebræis *aliud* onyx, *nempe aliquid in planta quod lævore & ſplendore ſuo unguem refert. Id eſt, bdellium, quod* Græcis βδέλλιον ἔυλον. Dioſcoridi lachryma arboris *Saracenicæ. An* Saraceni *tum nois.* שחל, Oleaſtro *perperam* Zibethi *felis*, & שחלת, *ejus ſuder.* שחלת, *aroma nigrum, ut* שחל, *leo niger. Talc bdellium.*

Exod. 30. v. 34. Deus ſibi ſoli ſervari jubet thymiama confectum *ex ſtacte*, ושחלת & *fecheleth*, & *galbano*, & *thure mundo*. Nec conſtat ſatis quid ibi ſit שחלת *fecheleth*, quia vox eſt *in tatis* ἅπαξ λεγομένοις. *Jeroſolymitana* Paraphraſis reddit שובלא מוריא *ſpicam myrrhæ*, ut volunt, quod eſt ineptiſſimum. Neque enim ulla eſt ſpica myrrhæ. Itaque vox מוריא mihi eſt ſuſpecta de mendo. Ex fortaſſe Paraphraſtes ſcripſerat שובלא דנרדא *ſpicam nardi*, quæ eſt *Hebræis* שבולת נרד.

Eadem vox שחלת à *Jonathane* redditur בשת *ceſeth*, obſcurum per obſcurius. Itaque hic dicit *Gloſſator*, לא מצאתי חבירו, *non invenio ſocium ejus*, id eſt, locum aliun in quo hæc vox uſurpetur. Tamen idem, *coſtum* explicat tanquam ex *Aruch*. Sed coſtus eſſet קשט, non כשת. Mihi igitur כשת *ceſeth*, in ſtatu abſoluto כשתא *ciſthus*, eſt κόσ☉, *ciſthus*. Alii *nitor*, *ciſtum* malunt, ut in *Dioſcoride* legitur. Sed κίσθιον vel κίσθινον per *Theta* ſcribunt *Plinius*, *Galenus*, *Paulus Ægineta*, *Actius*, & *Heſychius*. Hic illam ciſthi ſpeciem intelligo ex qua colligitur ladanum. Id enim ex ciſto vel ciſtho colligi multi ſcribunt. *Dioſcorides*, Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον εἶδος κιστου, καλλίμυρον ὑπὸ τινων λήδανον. Et paulò poſt, Γίνεται δὲ ἐξ αὐτοῦ τὸ λεγόμενον λήδανον. *Paulus Ægineta* libro ſexto, Λήδανον ἀπὸ κιστοῦ τοῦ λήδανον λεγομένου γίνεται, ἔστι δὲ ἐν Κύπρῳ. *Actius* tetrab. Serm. 1. Κιστὸς ἢ λήδανον ἐξ οὗ τὸ λήδανον. Sed in hederam mutavit *Plinius*, id eſt, κισσὸν in κιττὸν, cum ladanum ſcripſit eſſe cœſypum hircorum barbis genibuſque villoſis inhærens, ederæ flore deroſo libri duodecimi capite decimo ſeptimo. *Jonathanus* vocem בשת à nobis ſic rectè reddi multa confirmant. 1. Quod *Arabs* uterque editus pro *Hebræo* שחלת *fecheleth*, habet لادن *ladan*, id eſt, ladanum. *Arabicam* enim eſſe hanc vocem pridem nos monuit *Herodotus* libro tertio, Τὸ δὲ δὴ λήδανον, inquit, ὃν Ἀραβίοις καλέουσι λάδανον, 2. *Ladanum* eſſe inter præcipua aromata idem his verbis aſſerit, Χρίσματα δ' εἰσὶ πολλὰ τῶν μύρων ἐξ Συρίης τε μάλιστα τῆς Ἀραβίης. Proinde *Plinius*, *Arabia etiamnum & ladano gloriatur*, & de ejus jucundo odore multa ſubjungit. 3. Eſt cur *Jonathan* & *Arabes Hebræa* voce שחלת *fecheleth* putaverint ladanum ſignificari. *Chaldæis* שחל *ſecial* trahere eſt & attrahere. Sic *Exod.* 2. *v.* 10. de *Moſe* dicitur in *Onkelo*, *Ex aquis ſumsitis* שחלתיה, *extraxi eum*. Et in *Berachoth* fol. 8. *b.* כמשחל בניתא מחלבא, *ut qui pilum ex lacte extrahit*. Et in *Joma* fol. 78. 8. משחל שחיל *attrahendo attrahis*, ſupple humorem ut aquas. Inde igitur ladanum שחלת, dici viſum eſt, quia funibus ex ciſtho trahitur. *Plinius*, *Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat, ledam appellant: Etenim illi ledanum vocant hujus pingue, ei inſidere, atque attrahi funiculis herbam in eam convolvi, atque oſſa fieri.* Dioſcorides, Ἔνιοι καὶ σχοινία ἐπενέγκαντες τοῖς θαμνίοις, καὶ τὸ περιπλαθὲν αὐτοῖς λίπος ἀπεξέσαντες ἀνωλόπησαν, *Nonnulli tractus per frutices funibus inhærentem illis pinguitudinem eradunt*, & (in paſtillos) *fingunt*. Abenbitar

ومنه من يجعل خبالا فيمرها

علي هذه الشجر فما لزق بها

من رطوبة هذه جمعوه وعملوه اقراصا

Sunt qui ſumptos funes ſuper hoc arboſtum torquent, & quicquid humoris hujus iis adhæret colligunt, & in trochiſcos conformant.

Tamen vocem שחלת *fecheleth* plerique Interpretes unguem reddunt, aromaticum ſcilicet. Ita *Græci* ὀνυχα bie habent, *Hieronymus onycha*, *Onkelos* טפרא *taphra*, *Syrus* ܛܦܪܐ *taphra*, *Arabes* duo MSS. أظفار *adphar*, quæ eodem recidunt. Nam ut unguis *Græcis* ὄνυξ, ita *Chaldæis* טופרא *taphra*, *Syris* ܛܦܪܐ *taphra*, *Arabibus* dicitur ظفر *daphor*, cujus plurale أظفار *adphar*. Sed & *Talmudicis* id ipſum aroma צפורן *tſipporen*, id eſt, unguem, appellant. Ut in Tractatu *Cerithoth* capite primo fol. 78. a. פיטום הקטורת הצרי והצפורן והחלבונה ולבונה, *Confectio ſuffitus eſt ex ſtacte & tſipporen* (ſeu ungue) *& galbano & thure*. Ubi *Gloſſa* צפורן שחלת, *tſipporen eſt ſecheleth*. Et *Maimonides* in Tractatu de vaſis *Sanctuarii* cap. 2. ſect. 4. השחלת היא הצפורן שנותנין אותה בני האדם במנחמרורת, *Secheleth eſt unguis quem filii hominum in ſuffitibus adhibent*. Neque aliter *R. Solomo*, *Kimchius*, *Elias*, *Pomarius*, *Aquinas*, & *Hebraorum* plures alii. Teſtem omiſeram his omnibus, ſi *Græcos* Seniores excipias, longè antiquiorem *Sirachidem*, qui ſic habet *Eccleſ.* 24. v. 21. Ὡς χαλβάνη, καὶ ὄνυξ, καὶ στακτὴ καὶ ὡς λιβάνου ἀτμὸς ἐν σκηνῇ, *Ut galbanum, & onyx, & ſtacte, & ut thuris vapor in tabernaculo*. In quibus verbis mirum eſt non obſervaſſe Interpretes alludi ad locum quem citavimus ex *Exod.* 30. *verſ.* 34. In quo agitur de thymiamate ad cultum tabernaculi ex quatuor his aromatibus confecto. Itaque ὄνυξ etiam illi idem fuit quod שחלת. Proinde ſi numero ſtamus atque Interpretum auctoritati, illos omnino ſequemur quibus שחלת eſt onyx. Nondum tamen res confecta. Dubitatur enim quid hic ſit onyx. Et recentiores quidem Interpretes conchylii teſtam intelligunt, de qua pauca hæc *Plinius* libri trigeſimi ſecundi capite decimo, *Invenio apud quoſdam oſtraeium vocari, quod aliqui onychen vocant, hoc ſuffitum vulva panus mire reſiſtere: Odorem eſſe caſtorei, meliuſque cum eo uſtum proficere.* Sed plura *Dioſcorides* libro ſecundo, Ὄνυξ ἐν πύρᾳ καγχυλίῳ ὀπτηθεὶς τῷ τῆς πορφύρας, ὑμιεπόμενον ἐν τῇ ἰνδικῇ ἐν ταῖς

ceſ-

ἐν ταῖς ναρδοφόροις λίμναις, διὸ καὶ ἀρωματίζει, νεμομένων τῶν καγχυλίων τὴν ναῖδα· συλλέγονται δὲ ἐπειδὰν ὑπὸ τῶν αὐχμῶν ἀναξηραίνωνται αἱ λίμναι· διαφέρει δὲ ὁ ἀπὸ τῆς ἐρυθρᾶς καμιζόμενος, ὑπόλευκος δὲ καὶ λιπαρὸς, μέλας δὲ ὁ Βαβυλώνιος, καὶ μικρότερος, ἀμφότεροι εὐώδεις, θυμιώμενοι, καταρζόντες πασῶν τῶν ὀσμῶν, *Onyx eſt conchylii operculum, purpuræ operculo ſimile: In* India *reperitur, in nardiferis paludibus. Proinde odoratus eſt, quia conchylia nardo paſcuntur. Colligitur poſtquam æſtus paludes deſiccavit. Præſtat ſubalbus, & pinguis qui è mari* Rubro *affertur*, Babylonius *niger eſt, & minor. Ambo ſunt boni odoris, cum ſuffiuntur, caſtorei odorem aliquem referentes.* Sequitur hyſtericis, & comitialibus ſuffitos, alvo potos prodeſſe & crematorum cinerem iſdem pollere viribus cum purpurarum & buccinarum cinere. Quæ eadem reperias in *Paulo Ægineta*. De cætero de hoc onyche *Græci* & *Romani* altum ſilent. Neque enim ad rem eſt, quod profertur ex libro tertio *Propertii:*

Et crocino nares murreus unget onyx.

Cum murreus onyx non ſit unguentum, ſed vas ex murra, ſeu *porcellana*, ut vocant, onyx ideo dictus, quod ex onyche lapide hujuſmodi vaſcula ſæpe fierent. Sed in *Arabum* ſcriptis onychis teſtæ multa mentio eſt. *Avicenna* vocat اظفار الطيب *ungues odoratos*. Et poſtquam citavit verba *Dioſcoridis*, nonnulla de ſuo addit, in quibus hæc obſervare libuit

القلزمي هي التي يسمي القرشية
منها ويقال انها يكون ملزقة باللعم
والجلد وربما وقع شي الي عبادان
وكثير منه مكي ويجلب من العدن
وهذه تعالج فتنقي وتطيب

(ſeu maris *Rubri Conchylio*) *ſunt quæ* Corafia *appellant. Illa dicuntur carnis & cutis maximè adhærere. Quandoque etiam nonnulla reperire eſt prope* Abadan (arcem ad occaſum *Tigridis* xxxvi μ. infra *Baſoram*, de qua *Nubienſis Clim.* 3. *Part.* 6.) *Sed pleraque ſunt* Mecchenſes, *& afferuntur ex* (*Mecchenſi* portu) *Giodda, quæ ad remedia maximè profunt, pinguesque ſunt, & boni odoris.* Et in titulo de electione

اجوده الضارب الي البياض الواقع
الي القلزم والي اليمن والبحرين
واما البابلي فاسود صغير جدا قال
العطارون خيره البحري ثم المكي العدني

Optima ſunt quæ ad albedinem vergunt, quales reperiuntur in ſinu Arabico, *& in* Jeman, (id eſt, *Oceano* ad Arabiam *Fœlicem*) *&* Baharain (in mari *Perſico*) *ſed* Babylonicæ *nigriores ſunt, & parvæ admodum.* Sephaſiarii *præferunt* Baharienſes, *deinde* Mecchanas *ex portu* Giodda. Multa hic Interpretes ridiculè, & nullo ſenſu. Jam ſequentur alii *Arabes* nondum editi de hac eadem teſta. *Alchalil* filius *Achmet*

الاظفار شي من العطر اسود شبيه بالظفر

Adphar (ungues) *aliquid aromaticum nigrum ungui ſimile.* Ibno Raduan وجدت في كتاب

الطيب ان انواع الظفر كثيرة منها
ما يكون في البحر اليمن ومنها
ما يكون في البحر البصرة ومنها ما
يكون بالبحرين وهو اجودها ومنها ما
يكون بحر القلزم ويجلب من جده

Reperi in libris aromatariis, plures eſſe ungues (aromatici) *ſpecies. Alius enim eſt in mari* Jeman: *Alius in mari* Baſoræ: *Alius in* Baharain, *qui optimus eſt: Alius in mari* Kelzem, ſeu *Rubro, qui affertur ex* Giodda. Iſaac Ben Omran اجود
الاظفار القرشية والبحرين وهي حمراء
منقعرة وبعدها الاظفار الفارسية وهي
كبار الي السواد وبعدهما الاظفار
الزكران وهي التي يقال لها البغلية
والاظفار القرشية تدخل في الندود
والاعواد والبرمكية والمثلثة والاظفار
الفارسية والزكران تدخل في بخور
القسط البحوي ونحوه *Optimi ſunt ungues* Korafii, *& ex* Baharain, *qui ſunt profundè rubri. Et poſt eos, ungues* Perſici, *qui magni ſunt ad nigredinem declinantes: Poſt quos, ungues ex* Docran, *qui vocantur* Baglii (id eſt, *ἡμίονοι.*) *Porro* Corafii *ungues miſcentur unguentis ex ambara, & xylaloe, & pharmacus, & oleiſtuariis*, &c. *Sed ungues* Perſici, *&* Docran *miſcentur ſuffitibus coſti* Bachavienſis *& ſimilibus.* Poſſent longè plura proferri de ungue aromatico, tam ex hoc ipſo Scriptore, quam ex *Raſi*, & *Maſich*, & *Serapione*, & aliis, quæ libens prætereo, quia ad rem medicam pertinent. Sed in *Alkazumi* tractatu de animalibus aquaticis, capite عطار

itar (quo nomine hanc teſtam vocat, quaſi aromaticam dixeris) quædam habentur quæ non poſſum omittere, quia locus *Dioſcoridis* his maximè illuſtratur

سنق من الدواب الصدفية يوجد ببلاد
الهند في المياه النابعة المنبتة الناردين
ويوجد بارض بابل ايضا وهو من
اعجب الحيوانات له بيت صدفي يخرج
منه وجلد ارق شي وله راس واذنان
وعينان وفم فاذا دخل بيته يحسبه
الانسان صدفة واذا خرج منه ينساب
علي الارض ويجري بينه معه فاذا

جفت المياة في الصيف يجمع ورايحته

عطرة لان هذا الحيوان يرتعي الناردين

Species est animalis ὀσμωδεστάτου, quod in India *reperitur in aquis stagnantibus nardo fœcundis, nec non in* Babylonia. *Estque animal mirabile. Domum habet testaceam, ex qua cum foras se profert, pelle apparet tenuissimâ, caputque, & aures, & oculos, & os exerit. Sed cum in domum se recondit, nemo est qui non illud putet meram esse testam. Eo porro supra terram reptitante, domus cum eo progreditur. Æstate colligitur cum aquæ exarserunt. Odore est aromatico, quia nardo pascitur.* Hæc ille à *Dioscoride* non longè abiens, nisi quod conchylio aures & oculos crasso errore tribuit أظفار *adphar*, pro onyche blattam *Byzantiam* explicant, ut *Avicenna* Interpres, *Pandectarius*, & multi Recentiorum. Blatta enim *Byzantia* sumitur ex purpura propriè dicta, onyx ex conchylio, quod purpuræ quidem simile, non tamen idem est. Nec ungue aromatico panni tinguntur, quomodo blatta *Byzantia*. Hoc potissimum quod blattæ nihil tribuitur aromaticum. Aliud igitur onyx, aliud blatta *Byzantia*. Sed hi sunt Interpretum errores, quos præstare nostrum non est. At in ipso *Dioscoride* docti non probant, quod *Indica* conchylia nardo pasci voluerit in paludibus ναῤδοφόρις. Et *Marcellus* hic exclamat, *Quomodo in paludibus nardus vivat, cui in arida vix est? Aut si juxta paludes illas nardus nascatur, quomodo ostreum, cui natura est scopulis in mari hærere, extra aquam vectis in arida possit? Rondeletius* itidem, *Si conchylia marina sunt animalia, quomodo in lacubus inveniantur, colliguntuque aquis æstu exsiccatis? An mare deserunt turbinata, ut fluvios lacusque subeant.* Uterque frustrà. Nam conchylia non solum in mari, sed etiam in paludibus vivere abunde docent hæc *Ptolemæi* in descriptione *Cyrenes* libri quarti capite quarto, Καὶ τὴν ὑπὸ Παντέρειαν λίμνην, ἐν ᾗ ἐστὶν κογχύλιον, & *paludem quæ sub* Paliuro *est, in qua est conchylium*. Et nardum etiam in aquosis locis provenire docet alibi *Dioscorides*, cum nardum *Gangeticam* ideo scribit minus habere virium, διὰ τὸ ἐν ὑδατώδεσι τόποις εἶναι, *quia est in aquosis locis*. Tamen si quis nardi nomine malit malobathrum intelligere, cujus folia lacustribus aquis innatant, & pro nardi foliis multi habent, odoris similitudine decepti, de eo nolim cum quoquam magnoperè contendere.

Verum enimvero iis quæ dicta sunt de ungue aromatico, gravius aliud potest objici, nempe *Hebræos*, qui שחלת *fecheleth* unguem explicant, testam non intelligere, aut conchæ operculum, sed aliquid in planta, quod lævore & splendore suo unguem referat. In quam rem *Hebræorum* verba sunt dissertissima. *Rabbi Selomo* in Exodum שחלת שורש בשם הלק ומצהיר בצפורן וכלשון הכשנה קרוי צפורן, *Secheleth, radix aromatica lævis & lucida ut unguis, unde est, quod lingua* Misnę *ungvis vocatur. Pomarius* etiam הוא שורש בשמי הנקרא צפורן, *radix est aromatica quæ vocatur unguis. Kimchius* quoque, & *Elias*, & *Aquinas*, & *Glossa Talmudis* in *Cerithuth* idem sequuntur, nisi quod pro radice סם, aut בשם appellant, id est, aroma, vel plantam aromaticam. Illos igitur putaverim bdellium intellexisse quod à *Damocrate* & *Galeno* vocatur βδέλλα ὄνυξ, ut sic scilicet distinguatur à sanguisuga, quæ est βδέλλα λιμναία. Videsis *Galenum* in libro de composit. medicament. κατὰ τόπους, & in *Damocratis* malagmate libro octavo, & libro secundo de *Antidotis*. Nempe βδέλλιον est ἴσον ὄνυχι, *ungui simile*, lævore scilicet & splendore. Id de *Saracenico* seu *Arabico* bdellio cum dixisset *Dioscorides*, huic alterum oppositum ῥυπαρὸν καὶ μέλαν καὶ ἀδρίζωλον, *sordidum & nigrum & crassioris glebæ*, quod ex *India* defertur. Sed & *Bactriano nidor siccus, multique condidi ungues*. Ita *Plinius* libri duodecimi capite nono. Videndum igitur, an unguis nomine *Hebræi* bdellium significaverint, aroma onyche longè odoratius, & myrrhæ naturâ proximum, quodque δάκρυον λίβανον Σαρακηνικὸν, Saracenicæ *arboris lachrymam* vocat *Dioscorides*, quia in *Arabia Saracenis* seu Scenitis, non procul à *Judæa*, magnus fuit ejus proventus. *Marcellus* negat arborem, quæ fert bdellium, à *Dioscoride* potuisse dici *Saracenicam*, cum *Dioscoridis* ævo nullum fuerit *Saracenorum* nomen, nec nisi multò post sit invectum. Tamen *Dioscoridi Plinius* propè æqualis horum diserte meminit libri sexti capite vigesimo octavo, *Nabatæi*, inquit, *Thamaneos junxerunt Veteres: Nunc sunt* Taveni, Suellini, Saraceni. Et qui putatur utroque antiquior, *Hierosolymitanus* Interpres *Gen.* 37. *v.* 25. pro turma *Ismaelitarum* habet טישא דכרקין, *catervam* Saracenorum.

Quia שבל *fachal*, animalis, & שחלת *fecheleth*, aromatis nomen in speciem sunt conjugata, statuit *Oleaster* שחל esse *Zibeth* felem, & שחלת odoratum sudorem quem emittit illud animal. Nobis non licet esse tam acutis, ut qui sciamus שחל esse inter leonum species *Job.* 4. *v.* 10. & 28. *v.* 8. *Of.* 5. *v.* 14. & alibi. Neque *Zibeth*, sive animalis, sive odoramenti, quemquam meminisse ante *Arabes*, qui cum in *Africæ* intima primi penetraverint, nobis ignotum antea hoc animal aperuerunt. Concedimus tamen שחל & שחלת esse voces conjugatas. Utraque enim est à verbo שחר nigrum esse vel nigrescere, *Res* & *Lamed* permutatis, ut sæpe fit. Itaque שחל *fachal* est leo niger, quales in *Syria* reperiri suo loco probavimus. Et שחלרת *fecheleth* aroma nigrum, quod in onychen & bdellium æquè quadrat. *Babylonium* enim onychen nigrum esse post *Dioscoridem* scribunt *Arabes* magno consensu. Si alibi subalbescunt, tamen nigredo dominatur. Proinde *Archelai* onychen in genere suprà definivit شي من العطر اسود *aliquid aromaticum nigrum*.

Bdellium quod attinet, in *India* absolutè nigrum est, & in *Arabia Petræa* ὑποπύρρον *subrubrum*, quod *Arabs* Interpres reddidit من لون البادنجان *coloris melangenæ*. Est enim melangenæ nigræ vel subnigræ genus, de quo *Dalechampius* in appendice paginâ 23. quod prope omiseram, nigra est arbor ipsa bdellii. *Plinius* libri duodecimi capite nono, *Vicina est* Bactriana, *in qua bdellium nominatissimum. Arbor nigra est magnitudine olea*, &c. Itaque verisimile est tam שחל, quam שחלת, à nigredine dici.

DE SCRIPTURÆ ANIMALIBUS, PARS SECUNDA,

Liber Sextus,

DE *Dubiis, vel Fabuloſis.*

CAPUT PRIMUM.

De Tragelapho.

Animalia quædam dubia, aut fabuloſa apud Scripturę Interpretes. *In his* Tragelaphus, *quem prò meris figmento multi habent. Fruſtra opponitur* Photii *locus de animali ex cervo & hirco. Nam pro* τράγε, *legendum* ταύρε. *Sed de* Tragelapho, *ut vero animale, agunt* Ariſtoteles, Diodorus, Plinius, Solinus, Iſidorus, Lucianus. Tragelaphus *in* Germania *frequens, &* Lutetiæ *viſus.*

AUT Sacri Textus Interpretes multa nobis imponunt, quod temerè ſuſpicari nefas, aut in Scriptura prò veris, ut videtur, non pauca recenſentur animalia, quæ vel dubia ſunt, vel fabuloſa. Ut in Lege *tragelaphus*, *gryphes*, & ἴχνος: In *Jobo myrmecoleon*, & *phœnix*: In *Eſaia* & *Jeremia Sirenes*, *Lamia*, *Striges*, *Faunificarii*, *piloſi*, *Onocentauri*. In *Ezechiele*, *ſi Judæis* credimus, vermis שבי *ſamir*, qui duriſſimos lapides nullo labore fiderit, & dedolaverit. In variis Scripturæ libris *monoceros* ceu unicornis, qui hodie uſquam comparet. Ne igitur quiſquam inde ſcandali anſam arripiat, de ſingulis pauca dicere non erit planè extra rem.

Multis ita perſuaſum fuit, in rerum naturâ *tragelaphum* uſpiam reperiri, ut vulgari *Proverbio* hoc animal dixerint καὶ ἔλαφοι, pro re quæ planè nulla eſt. Ita teſtantur *Stephanus* & *Etymologus* in γελαφὸς. Hinc *Origenes* libro quarto de principiis, Τραγέλαφος μὲν ἢ ἀδύνατον ὑποστῆναι ζῶον τυγχάνει· ὃν οἱ καθαρίσαντες Μωσέως ἡμᾶς προσφωνῆσαι. Tragelaphus *quidem eſt ex iis animalibus quæ conſiſtere non poſſunt, quem ut purum* Moſes *offerre nos jubet*. Nempe, *Deut.* 14. *v.* 5. ubi *Hebræum* אקו *akko*, in *Græca*, & *Vulgata* redditur τραγέλαφος, *tragelaphus*. *Nazianzenus* etiam *Orat.* 23. Ταύτης κεφαλὴ τῆς φιλοσοφίας, ἣ λόγῳ πλαττόμενος πίλος· σκαδαφείοισι, οἷς αὐτοὶ φάσι, καὶ τραγέλαφοι, ἃ γλῶσσα μόνη ζωπύθησεν. *Hujus* Philoſophiæ *fructus, non ſermone ficta cervices, ſcindapſi quidam, ut ipſi ajunt, &* tragelaphi, *qua ſola lingua conſtruxit.* Et *Orat.* 37. *Medium inter Deum & creaturas, aut ex utroque compoſitum*, οὔτ' ἂν εἰ τὸν τραγέλαφον πλάττοντες ἐνυφαίνοιεν, *non ii quidem, qui* tragelaphos *confinxerunt, concipere queant.* Et *Zacharias Mitylenæus* in libro de mundi opificio: *Si materiam primam ſola ratione comprehendimus, quemadmodum* tragelaphum ἀναπλαττόμενα *fingimus, erit atque etiam* ἀνύπαρκτος καὶ ἀνυπόστατος, *talis ut neque exiſtat neque ſubſiſtat.* Proinde his multo antiquior *Ariſtophanes*, inter figmenta, quæ Medicis nullatenus appingi ſolebant, recenſet ἰππελαφηγόνας καὶ τραγέλαφους (*a*) *equigallos* & *tragelaphos*. Ex *Photio* fruſtra opponas animalia quædam in Æthiopia reperiri ex hirco & cervo compoſita. Id enim hæc præ ſe ferre: Οἱ βόαγροί τε καὶ οἱ βόναγροι, ζῴγαινάν δὲ τὰ θηρία ταῦτα, τὸ μὲν ἐλάφοντε καὶ τράγε, τὸ δὲ ἀφ' ὑπὲρ ἑκατέρων ἔφυτο. *Boagrestæum & bonagri*, ſeu hircoboves: *Componuntur autem ha fera, illa quidem ex cervo & hirco, ha autem ab iis animalibus à quibus denominata ſunt*, id eſt, ab hirco & bove. Hæc, inquam, fruſtra opponas, quia locum in mendo cubare planum eſt. Quorſum enim βόαγροι, id eſt, boves ſylveſtres, dicerentur *tragelaphi*, ſeu animalia quæ ex hirco & cervo conſtant?

(*a*) *In Ran. Act.* 4. *ſcen.*

(b) *Vetus Apollon. c. 12.*

Itaque in *Philoſtrato* (*b*), ex quo hæc excerpſit *Photius*, pro ἐλάφῳ τε καὶ τράγῳ rectè babetur ἐλάφῳ τε καὶ ταύρῳ. Tamen non ſolùm in Lege *Moſis* tragelaphi fit mentio, ſed & *Job.* 39. *v.* 1. ubi *Græci* hæc habent : Εἰ ἔγνως καιρὸν τοκετοῦ τραγελάφων πέτρας, *An noſti tempus partus tragelaphorum petræ?* Ad quem locum *Olympiodorus*, Τραγελάφους, αἰγαγρους, & in marg. αἶξ ἀγριος. Et *Auguſtinus*, *Tragelaphus*, *compoſitum ex hirco & cervo animal.* Et in *Arabia Petræa*

(*c*) *Lib. 2. cap. 94.* (*d*) *Lib 8. cap. 30.* (*e*) *Cap. 22.* (*f*) *Orig. l. 12. c. 1.* (*g*) *Hiſt. l. 2. c. 1.*

Diodorus (*c*), juxta *Phaſim Plinius* (*d*), *Solinus* (*e*), & *Iſidorus* (*f*), apud *Arachotas* denique *Philoſophus* (*g*) tragelaphum nobis deſcribunt Sed ut ab hircina barba tragelaphum alii vocant, ita *Philoſophus* hippelaphum propter equinam jubam. *Lucianus* etiam in *Tragopodagra*, ponit in ceniu animalium quę podagræ pro remedio adhibentur,

Βατράχων, ὑαίνας, τραγελάφους, ἀλώπεκας,

ranas, hyænas, tragelaphos, vulpes, &c. Quin hodieque in *Germania* nihil eſt tragelapho frequentius, in *Moſena* præſertim & *Bohemiæ* ſaltibus. Et *Salmaſius* in *Solinum*, ſe verum tragelaphum *Lutetiæ* vidiſſe aſſerit : *Is*, inquit, *cornua plane cervina gerebat, mentum præmiſſa hirtum barbâ, & villoſos armos, velociſſimus in primo curſu impetûs, ſed cito deficiebat. Hircum* Barbariæ *eum nominabant, qui circumferebant.* Itaque tragelaphus verum eſt animal, quamvis pro ente rationis plerique fumant.

CAPUT SECUNDUM.

De Gryphe.

Fabula de gryphibus auctor Ariſtæus Proconneſius. *Eam cunctanter proponit* Herodotus, *rejicunt* Plinius, Arrianus, & Pauſanias. Origeni *allegoricum, quod de gryphe habet* Moſes. *Gryphus in Lege eſt γνησιώνυξ, cui roſtrum & ungues magis adunci, ideo creditur eſſe* גריפס. *In* Arabicis *verſionibus pro* עזניה oznija, *eſt* عنقا anka, *tam fabuloſa quam gryphus. Itaque hoc verſio diſſilisset* Aben Ezræ. *Tamen* Arabibus *quandoque* anka *eſt aquila ſpecies.*

Grypes vel gryphes, aves auritas, quadrupedes, roſtro & alis aquilæ, lupi vel pardi corpore, leonis unguibus, apud *Indos* vel *Armaſpos* auri cuſtodes, dudum ea ipſa quæ finxit, etiam exploſit antiquitas. *Herodotum*, alias ſplendide mentientem, tamen in *Thalia* puduit hujus commenti : adeo ut de gryphibus non aulus ſit quicquam hiſcere ſine hac præfatione, *ὡς ἔχω εἰδὼ τοῦτο ἀγνῶτας ὄντας, ne hoc quidem pro comperto dicere quео.* Idem in *Melpomene* fabulæ auctorem nominat *Ariſtæum Proconneſium* Poëtam, qui *Scythiam* ſic deſcripſerit, ut illi cum *Scythis* haudquaquam conveniat. Quocirca *Pauſanias* in *Arcadicis*, inter τὰ μυθολογήματα etiam id refert quod ajunt, τοῖς γρυψὶ σήματα ὄντια καὶ τοῖς παρδάλεσιν ὅμοια, *gryphibus, quales pardis, meſſe maculas.* Et *Arrianus* rerum *Alexandri* libro quinto talia ſcribi agnoſcit, ἐφ' ἱδεῖ μᾶλλον ἢ ὡς ἀφίκνεῖσθαι ἐς ὄντων, *declarandi cauſâ potius quam ut referantur quæ re verâ ſunt.* Et rotundè *Plinius* libri decimi capite quadrageſimo octavo, *Gryphas auritâ adnectitur roſtri fabuloſitas.* Quorſum igitur in Lege *Græca* Interpretes (*a*) βδελυξῃ ἢ γρυπα, ἡ φαγεσαι ἢ γρυπα, & Vulgatus *ne comedatis gryphen?* An credibile eſt Deum populo ſuo interdixiſſe uſum animalis quod nuſquam eſt? Hoc *Origenem* ita perculit, ut non jam Interpretibus, ſed ipſi *Moſi* prope dicam ſcriberet his verbis, τοῦτο δὲ οὐκ ἰσχυται ποτε ὑποκειμενον ἀληθείαν γενεσθαι, ὁν ἀπαγορευει ἐδώδιμα ὁ νομοθέτης, *In Hiſtoria nuſquam in manus hominum devenisse legitur gryphes, quem legiſlator edi prohibet.* Neque verò quicquam habet quod reſpondeat quàm quod illi ſolemne eſt, hæc allegoricè intelligenda, ut & prius illud de tragelapho. Quod quàm abſurdum ſit, nemo non videt. Omnino igitur agnoſcendum eſt, ibi γρυπὰ gryphem aliud ſonare quam vulgò, nimirum γρυπαιετὸν *gryphaquilam.* Eo vocabulo poſt *Æſchylum* utitur *Ariſtophanes* in *Ranis* pro majore aquila, niſi fallor, quæ roſtrum habet maximè aduncum. Proprie enim γρυπὸς eſt vel naſi vel roſtri inſignis quædam aduncitas, unde ad reliqua transfertur. Ita ut γρυπὸς dicatur quicquid curvum & inflexum eſt. Sic *Scholiaſtes Lycophronis*, ſphingem habuiſſe dicit γρυπὸς ὄνυχας, *gryphis ungues*, quod idem eſt ac ſi γρύπτους dixiſſet. Itaque aquilæ γρυπότης poteſt etiam extendi πρὸς τὸ γαμψώνυχον. Et verò hæc duo ſolent ſe mutuò conſequi, roſtri, inquam, & unguium flexus. Ita ut ſi qua aquilæ ſpecies roſtri aduncitate ſit inſignis, eandem unguium curvaturâ eminere ſit neceſſe. Quò reſpexiſſe putaverim *Seniores* Interpretes, cum גריפס γρυπὰ verterunt. Quippe *Hebræis* גריפס *peres*, unde *Macedonibus* παραὶς, aquilæ genus eſſe putaverunt ab unguibus ſciſſis ſic appellatæ, quaſi σχιδονυχεῖς dicas, quod omnibus avibus ita convenit, ut illarum ſit magis proprium quæ maximè ſunt γαμψώνυχες. Quamvis utut Interpretes concederemus fabulosis illos gryphes hic ſomniaſſe, tamen Interpretum culpa non poſſet in auctorem transferri, quod facit *Origenes*, ac ſi *Moſes* vel ipſe Deus tuliſſet leges de rebus quæ nuſquam ſunt.

(*a*) *Levit.* 11. *v.* 13. *& Deut.* 14. *v.* 12.

Par materia eſt offenſionis ex *Arabicis* verſionibus, in quibus hoc ipſo verſu עזניה *oznija*, aquilæ ſpecies عنقا *anka* redditur. Quippe *Arabum anca* non minùs eſt fabuloſa quàm γρὺψ *Græcorum*, ut pluribus dicetur in appendice ad hunc librum. *Aben Ezra* igitur, *Saadia Arabs* Paraphraſtæ, primo auctori hujus verſionis, videbitur ſuccenſere non immeritò, *Cum linguâ* Iſmaëlis, id eſt, *Arabicâ*, ut ait, *anka ſit nomen rei quæ in mundo non reperitur, nec fuit unquam creata, ſed tantùm uſurpatur in parabolis, ut fatentur peritiſſimi ſermonis eorum. At nullo modo convenit, ut Deus prohibeat uſum rei quæ nunquam fuit.* Hæc ille, cui calculum adderem, ſi عنقا *anka* nihil aliud ſignificaret quàm quod vulgò. Sed putaverim عنقا *anka* dici quamlibet aquilæ ſpeciem inuſitatæ magnitudinis, quomodo in hominibus ענקים *anakim* ſunt *Gigantes*. In *Domire* العقاب *Okab*, aquilæ ſpecies, alio nomine dicitur عنقا المغرب *anka Occidentis.*

CAPUT TERTIUM.

De Ixo.

Ἰξὸς, *viſcus*, Deut. 14. verſ. 13. pro ave ראה raa, *vel* דאיה daa. *Alii legunt* ixion *&* xyon. *Malim* oxyn, *ut* ἐξύπτιον. *Accipiter hodie* ξυπνίπ@. *Ejus deſcriptio ex* Orneoſophio.

Græcè ἰξὸς, non eſt avis, ſed viſcum quo capiuntur aviculæ. Tamen, *Deut.* 14. *v.* 13. in immundarum avium cenſu Vulgatus ponit *ixion*, cujus nominis nullam avem reperio, nec in *Græcis*, nec in *Romanis* Scriptoribus. *Lucas Brugenſis* ſcribit *ixon*, & *Albertus xyon*, voces æquè ignotas. Nos mutaro nonnihil literarum ordine legendum putamus *oxyn*. Avis ὀξὺς *Græcè* dicitur, & quæ viſu pollet, & quæ volatu. Sic ab *Homeri Scholiaſte* in *Iliad.* ρ. aquila dicitur ὀξὺς ἐν τᾷ ὁράᾳ καὶ ἰπτάμενος. Itaque non poterat aptiùs Hebræum nomen efferri, quod hic ראה *raa* ſcribitur, tanquam à viſûs præſtantia, & in *Levitico* דאה *daa* à pernicitate volatûs. Proinde illud ipſum ראה vel דאה, reddidit ἐξύπτιον, veterum Interpretum aliquis, quem in hæc verba citat *Clemens Alexandrinus* libro quinto *Stromatum*, Οὐ φάγη τὸν ἐξύπτιον, καὶ τὸν ἱκτῖνα, καὶ τὸν κίρκον. Et accipitrem hodieque *Græci* vocant ξυπτίριον, & ἐξυπτίριον, pro ἐξύπτιον. Puto igitur accipitris potiùs quàm vulturis ſpeciem intelligi, ut hic habent Commentatores *Emanuel Sa*, *Cornelius* à *Lapide*, &c. In *Orneoſophio* juſſu *Michaelis Imperatoris* conſcripto pag. ducenteſimâ quadrageſimâ ſextâ, inter accipitrum ſpecies τὸ ἐξυπτίριον hic deſcribuntur: Τὰ ἐξυπτίρια ἰφόλκεσθαι ὀνομ πτυκτεδαμ· αἱ δυναμίαι αὐτῶν πλατιαί. Οἱ ὀλάται αὐτῶν εἰσὶ, πλὴν αἰσχελωτοί, καὶ ἵνα καθίζοντες ὀλίγον· μωρὴ ἡ γλῶσσα αὐτῶν. Τὸ ψῆφι λοιπὸν κρίττον δὲ ἐξυπτίριον τὰ ἀπὸ τ διδυμοτύκης, καὶ τὰ Μοραχριδηνά. Exypteria *debent eſſe brevibus pedibus: Duobus humeris latis: Pennis alarum majoribus anguſtis, ſed à cruribus remotis, & cum ſedent, plane rectis. Linguâ nigrâ: Roſtro tenui: Optimo autem ſunt exypteria ex gemellipara edita*, & Moracbridena, quam vocem non intelligo.

CAPUT QUARTUM.

De Myrmecoleonte.

Μυρμηκολέων, myrmecoleon, *vel* formicoleon, *Job.* 4. *verſ.* 11. *al. animalculum formicis infeſtum, al. animal ex formica & leone compoſitum, al. diabolus, al. ſcarabæi ſpecies. Imo leonis genus*, Hebraicè לישׁ. *Hujus diſcrimina memini* Agatharchides. Μύρμηκα *vocant* Strabo & Ælianus. *Hunc cum formicis* Indicis *confundunt* Solinus & Heliodorus. *Leo-formica* μύρμηξ *dicitur, quia ut rurſus formicis veſcitur, aut ab* Arabico عرماس hirmas, *aut à* Marmacibus Æthiopiæ. *Formica majores in* India.

Anxiè multi quærunt, quod ſit animal *myrmecoleon* in his, *Job.* 4. *v.* 11. juxta *Seniores* Interpretes: Μυρμηκολέων ἄλλο παρὰ τὸ μὴ ἔχον βρῶμα, Myrmecoleon *periit eo quòd non haberet eſcam. Vulgata Lexica* tradunt animalculum eſſe formicis inſidioſum, atque inde eſſe quòd vocatur *myrmecoleon*, quaſi leo formicarius. Hæc deſcriptio petita eſt ex *Gregorio* in *Jobum* (*a*), cujus verba ſunt: Myrmecoleon *parvum valde eſt animal formicis adverſum, quod ſe ſub pulvere abſcondit, & formicas frumenta geſtantes interficit, interfectaſque conſumit.* Myrmecoleon *autem* Latinè *dicitur, vel formicarum leo, vel certè expreſſius formica parvus & leo. Relictâ autem formicâ, & leo nominatur, quia ſive volatilibus, ſive quibuſlibet aliis minutis animantibus formica eſt, ipſis autem formicis leo: His enim quaſi leo devorat, ſed ab illis quaſi formica devoratur.* Quibus ſimilia hæc *Iſidori* (*b*), Formicoleon *ob hoc vocatus, quia eſt vel formicarum leo, vel certè formica parvus & leo. Eſt enim animal parvum formicis ſatis infeſtum, quod ſe in pulvere abſcondit, & formicas frumenta geſtantes interficit. Proinde autem leo, & formica vocatur, quia aliis animalibus ut formica eſt, formicis autem ut leo.* Eodem pertinent hæc *Vincentii* (*c*), *Formicarum leo*, qui Myrmecoleon *dicitur, vermis eſt de genere formicarum, ſed multò major, qui dum adhuc parvus eſt, & invalidus robore, pacem ac modeſtiam ſimulat: Sed ubi vires accepit, priſtina conſortia deſpicit, & jam majorum turbam comitatur. Itaque invalescens audacia, formicas ad uſus communes laborantibus, inhians delitescit, & qui ſibi nihil ut æſtate paraverat, in hyeme labores earum diripit ac deſtruit.* Unde *Poeta* barbarus in *Pataviana Bibliotheca* num. 1344.

Eſt formicoleon *formicarum leo, qui ſe*
Pulvere conſepelit, hicque latendo manet.
Formica dum præterenus, pia farra trahentes,
Prædæ ab inſidiis, has ſpoliando necat.

Alii ex formica & leone, id eſt, animalculo cui leonina ſit ſpecies, tertium animal naſci aſſerunt, quod priora leonis habeat, poſteriora formicæ, animalium ſcilicet naturâ valdè ἐναντιωθέντων, inde dici *myrmecoleontem*. *Euſtathius* in *Hexaemeron*: Ὁ δὲ μυρμηκολέων πτερὰ ἔχει πρόσωπον λέοντ@ ἔχοντα, τὸν δὲ μετέπειτα μύρμηκ@. Et paulò poſt: Καὶ γοητεύει διφυὴς τ μυρμηκολέοντα τὸ μὲν πρόσωπον ἔχοντα λέοντ@, τὸ δὲ μέρος τὸ ὀπίσθιον μύρμηκ@. Neque aliter *Pſeudo-Hieronymus* in *Epiſtola* ad *Præſidium* de cereo *Paſchali*: Myrmecoleon *ab ante leo, retrò formica, de duabus feris naſcitur.* Et *Damir* ubi de formicarum ſpeciebus.

ومنه ما يسمى نمل الاسد وسمي
بذلك لان مقدمه يشبه مقدم الاسد
ومؤخره يشبه النمل *Eſt & in iis quæ vocatur formica leonis, quia anteriora ejus ſimilia ſunt anterioribus leonis, & poſteriora formicæ.*

Sunt qui animal hujus nominis ullum extare negent. *Olympiodorus* in *Jobum*. Τὸν μέντοι μυρμηκολέοντα οἱ μὲν οὐδὲ ἕνος εἶναί φασι ζῴου καθ' ἱστορίαν, ἀλλὰ κατὰ εὐθυσεν ὕπαε εἰρῆσθαι. Myrmecoleontem *quidam aſſerunt handquaquam eſſe animal juxta* Hiſtoriam, *ſed compoſitione vocum duntaxat ſic nominari.* Proinde ad allegorias confugiunt, & *myrmecoleontis* nomine diabolum intelligunt, ut qui cum leone quædam, & cum formica quædam habeat communia, quod rurſus variè exponunt. *Eulogius Alexandrinus* in *Novatianos* libro quarto. Τὸν διάβολον αἰνιγματίζει· ὡς λέων μὲν προέρχεται ὠμότητ@, καὶ τίνα καταπίῃ ζητῶν. Ἔπειτα δὲ, ἐάντε ὡς λέων ἐπ' ὀλίγ μύρμηκα ευρὼν, καταχαμαι@ ἀφίκηται, καὶ διὰ τοῦτο, βίβραι ἐν ἀνθρώποις μὴ ὑφῆναι. (Job) *formicoleontis nomine diabolum ænigmatice innuit, qui primo veniens rugiens ut leo, & quærens quem devoret. Vilius verò non amplius eſt ut leo, ſed in formicam contractus, diſcedit pudore ſuffuſus, & perit, in hominibus eſcam non inveniens. Auguſtinus* in Jobum, Myrmecoleon *de diabolo accipendus eſt, quia utrumque in eo eſt; cum & repit, & occulte proſequitur fra-*

(*a*) Lib. 7. cap. 16.

(*b*) Orig. 12, c. 3.

(*c*) Deſcr. l. 18. cap. 117.

frumenta, quæ ſublato oculo facit non germinare. Beda in *Jobum*, *Quando prædam agit deſanctis, tanquam de majoribus rebus, ut leo habendus eſt: Quando verò minima quæruntur auferre, formica dicendus eſt.* Contrà *Olympiodorus* diabolum vult eſſe μύρμηκα μὲν τοῖς ἰσχυροῖς, λέοντα δὲ τοῖς ἀσθενέσι, *pro quidem formicam, impiis verò leonem.* Sunt qui myrmecoleontem dici volunt, quia à tenuibus initiis ad majora provehitur. *Theophylactus* in *Lucam* capite vigeſimo, Ὁ διάβολος ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρχόμενος, πειρατεύει ἡμᾶς τοῖς μείζοσι κυρῆσαι· διὸ καὶ μυρμηκολέοντα ἐνόμασεν παρὰ τῷ Ἰὼβ, *Diabolus a parvis incipiens, ad graviora nos impellit, quamobrem & myrmecoleon a Jobo appellatur.* Nilus etiam in *Catena*, Veteres aut diabolum intellexiſſe, ἐπειδὰν μικρά τινα προπαίσκειν ἄρξωνται ἁμαρτάνειν, καὶ λαθραίως ὑπεισιόντα, εἰς μεγάλα τελευτᾶν, ἐθίζειν καταφρονεῖν, *quæ parva quædam peccata præſtruens, & latenter ſubrepens, in magna deſinit, ea nihili facere aſſuefaciens.*

Buſtamantinus Complutenſis Philoſophus edidit volumen ingens de S. Scripturæ animantibus, in quo, nomine myrmecoleontis, ſcarabæi quoddam genus ſignificari ſtatuit, quod à *Plinio* ſic deſcribitur: *Tauri vocantur ſcarabæ terreſtres cornu ſimiles: Nomen cornua dedere. Alii pediculos terræ vocant.* Sed ille hoc de ſuo aſſerit, nullo teſte idoneo, nullâ ratione fretus.

Nos miramur in hunc lapidem impegiſſe tot viros doctos, nec primâ ſtatim fronte vidiſſe inter leonum ſpecies cenſeri myrmecoleontem. Sic enim habet in (d) Vulgata (d) verſus proximè præcedens: *Ragitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt.* Et in hoc ipſo *Græci* Μυρμηκολέων ἄλογον παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βάρος, ζώμενοι δὲ λέοντων ἵππων ἀλλήλοι, *Myrmecoleon pereat, quia non habebat eſcam, & catuli leonum defecerunt ad invicem.* Et vero pro myrmecoleonte *Hebræi* legitur לִישׁ, unum è leonis nominibus, quod ab Aquila redditur λὶς, iiſdem propè literis. Quæ rationes *Mercero* hanc confeſſionem extorſerunt: *Ego myrmecoleontem potiùs genus quoddam leonis putaverim.* Quamvis ibidem addat ſe hoc nomen nuſquam legiſſe apud profanos auctores. Nempe viro docto non (e) occurrerat locus *Agatharchidis* (e) περὶ μυρμηκολεόντων, qui annexus eſt capiti de leonibus *Arabicis*. In eo loco ſic habetur, Τῶν δὲ καλουμένων μυρμηκολέοντων, εἰσὶν πλεῖστοι κατὰ τὴν ἰδίαν τῶν λευκῶν ἑδῶν παραλλαττοῦσι, τὴν δὲ τῶν αἰδοίων φύσιν ἀπεστραμμένην ἔχουσι ἑαυτῶν τοῖς ἄλλοις, *Eorum autem leonum qui vocantur myrmecoleontes, plerique à reliquis ſpecie nihil differunt, genitalia tantùm habent aversa, contra quam alii.* Μύρμηκας, id eſt, *formicas*, ſimpliciter vocat *Strabo* libro decimo ſexto, quo loco *Arabiam Troglodyticam* abundare dicit λέουσι τοῖς καλουμένοις μύρμηξιν, ἀπεστραμμένα δὲ ἔχουσι τὰ αἰδοῖα, καὶ χρυσοειδὲς τὸν χρόαν, ψιλότεροι δὲ τῶν κατὰ τὴν Ἀραβίαν, *Leonibus qui formica vocantur, qui aversa habent genitalia, & colorem aureum, & minus villoſi ſunt quam* Arabici. De his formicis intellige hæc *Ælianus* libri decimi ſeptimi capite quadrageſimo ſecundo, Ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ γῇ γίνονται μύρμηκες, καὶ ἔχουσι τὰ παιδοποιὰ σῶμα ὡς τιτθίζα μετεστραμμένα, ἀντίπους τοῖς ἄλλοις, καὶ ἴμπαλιν, *In* Babylonia *terra formica naſcuntur, quarum genitale membrum retrò averſum eſt, contrario quam in aliis modo.* Et libri ſeptimi capite quadrageſimo ſeptimo, Θώας δὲ μέσος (lege ἴκτινος) ζώμενοι φιλέουσι καλεῖσθαι, καὶ τιγρίοις ἐμοίως, καὶ μυρμήκων ᾧ, καὶ πανθήρων, Thoum *lupus & tigridum catuli vocari ſolent, formicarum item & pantherarum.* Nec erat, cur doctiſſimo Interpreti vox μυρμήκων ibi eſſet ſuſpecta.

Cum *Arabicis* & *Babylonicis* hiſce formicis, quæ leonum ſunt ſpecies, commune nihil habent formicæ illæ majores quæ aurum in *Indiâ* eruunt & cuſtodiunt, ſi *Herodoto* (f) credimus, & *Nearcho*, & *Daimacho*, & *Megaſthene*, quibus vel hoc nomine fidem derogandam cenſet *Strabo* (g). Tamen hic *Solinus* (h), κἀκεῖθεν τὰ αἰζυγκωσα, ex utroque animali novum procudit monſtrum, in *Æthiopia* formicas eſſe dicens *ad formam canis maximi, arenas aureas pedibus eruentes quos leoninos habent.* Atqui τὰς μύρμηκας χρυσορύχους neque in *Æthiopia* fuiſſe, neque leonum pedes habuiſſe quiſquam ſcripſerat, ſed formicarum potiùs ad effodiendam terram. Proinde nullus dubito quin utrumque hoc ſumpſerit Scriptor parùm accuratus ex Hiſtoria myrmecoleontis, ac ſi myrmecoleon idem eſſet animal cum formica *Indica* χρυσορύχῳ. Eodem errore *Heliodorus* Hiſtoriæ *Æthiopicæ* libro decimo, *Troglodytas* Regi *Æthiopum* offerre fingit, χρύσιον τὸ μυρμηκικὸν, quaſi myrmeces *Troglodytici* inter leonum ſpecies, idem eſſent cum *Indicis* formicis à quibus aurum effoditur.

(f) *Herod. lib. 3.* (g) *Strabo l. 2. & 15.* (h) *Solinus. Indic. Plin. l. 11. c. 31. Ælian. Hiſtor. lib. 3. cap. 4.* (b) *Solin. cap. 30.*

De cætero in myrmecoleonte ratio nominis valde obſcura eſt. Mihi certè nihil occurrit ſatis certum. Olim conjectabamus *Æthiopicos* hos leones, *myrmecas* pro *Marmacas* appellari, ab *Æthiopiæ* populis *Marmacibus*. *Stephanus*, Μάρμακες, ἔθνος Αἰθιοπικὸν, quod habet ex *Hecatæo*. Aut myrmecoleontem vocari à formicarum eſu quibus delectetur. Quomodo *Indi Occidentales* formicarum vocant urſum, qui exertâ linguâ formicas excipit & depaſcitur. Quamvis noſtrates etiam urſos eo ipſo cibo veſci *Scaliger* in *Cardanum* aſſerat *Exercit.* 216. Quin apud *Ælianum* Hiſtoriæ libri ſexti capite tertio, urſus nimio cibo diſtentus, μυρμήκων ἐδῆται, καὶ κνῦται ῥᾴστα, *formicas edit, & facile evacuatur.* Eſt & tertia conjectura. Inter leonum ſpecies apud *Arabes* eſt حرماس *hirmas*, vel حرمس *hirmis*, vel حرامس *haramis*, quem definit *Alcamus* الاسد الشديد العادي على الناس *validum leonem in homines inſultantem.* An hinc factum *Græcum* μύρμηξ, S finali in ξ mutato, ut in alphabetho Cadmi: & medio M initio addito. Ut in μάμμη ex *Syro* ܡܳܡܳܐ *imma* vel *amma*, id eſt, mater, *Heſychius*, Μάμμη, ἡ μήτηρ τῶν γονέων. Tale πάππας pro ἄππα ex *Syro* ܐܰܒܳܐ *abba*, pater.

At animal *Indicum* canis magnitudine cur μύρμηξ formica diceretur, cauſa non fuit vocis ſimilitudo, ſed rei, ſi credimus. Nam in *India* verè dicitur eſſe animal ſtaturâ canis, & formicæ ſpecie. *Thuanus* libro vigeſimo quarto, ad A. 1559. *Nuncius etiam à* Thamo (*Perſarum* Rege) *quidam, oratoris titulo, ad* Solimanum *venit cum muneribus, inter quæ erat formica* Indica *canis mediocris magnitudine, animal mordax & ſævum.* Et *Busbequius* Epiſtolâ quartâ, de eadem legatione, *Ex eo plures alio utroque nuncii commearunt. Etiam oratorii titulo quidam à* Perſa *ad* Turcam *cum muneribus*, &c. *In his aliquando inſuſitatis generis animantes: Qualem memini dixiſſe allatam formicam* Indicam, *mediocris canis magnitudine, & mordacem admodum & ſævam.* Hæc ille, ſed ex fama ſolùm. Itaque ſuſpendam fidem, donec aliquis hoc animal ἐξ αὐτοψίας deſcribat accuratiùs.

CAPUT

CAPUT QUINTUM.

De Phœnice.

De phœnice agi multi putant, Pſal. 91. verſ. 13. & Job. 29. verſ. 18. *Phœnicis annos vivere* Prov. *Phœnicis vitâ fieri magni anni converſionem, qui eſt annorum* 1461. *Cur vocatur* חול Hebraicè. *Non legi* חול chol, *ſed* חול chul, & הול hul. Hebræi *phœnicem ſolum animalium ajunt non comediſſe de fructu vetito, ac proinde mille annos vivere? & combuſtum mox de cinere ſuo renaſci. Eadem mille annos aſſignant plerique Poeta. In* Talmude *vocatur* אורשינא orſina, *pro* ornisa, *ut* Græcis ὄρνις. *Multis Patres videntur hanc fabulæ aſſenſum præbere, ut ævo noſtro* Patritius. *Contra* Pſal. 91. verſ. 13. *Juſtus florebit, ut* φοῖνιξ, ut palma, *non* ut phœnix, *quod docent ſequentia, &* Hebræum תמר. Job. 29. v. 18. וכחול & ut arenam, multiplicabo dies, *non* ut phœnix. *Palma vivax, & gaudet rigua.* Eccleſ. 24. verſ. 15. *Palma in αἰγιαλοῖς*, Al. *in ἐγγάδι, qui locus aquis frequens, unde* Engadi *dictus &* Haſaſon thamar. Στέλεχος φοίνικος, truncus palmæ, *non phœnicis. LXX palmæ in* Elim, *non phœnix avis, in vult* Ezechiel Tragœdus. Ἐγκέφαλος φοίνικος, cerebrum palmæ, *non phœnicis.* Ægyptiis *phœnix aſtrologia ſymbolum, non palma. Palma in* Syagris *ex ſe renaſcens occaſionem dedit fabulæ de phœnice.* Chora *in* Syagris *bodie* chor. *Phœnices ſub* Tiberio & Claudio in Ægypto *viſi. Sed uterque ſuſpectus, unus* Tacito, *alter* Plinio. Heliogabalus *convivis phœnicem promiſit.* Æthiopię *Rex phœnicem in Regno ſuo naſci jactat, quod jam olim creditum. Clemens Papa plumam phœnicis ad* Hibernos *miſit: Avis* ſemenda *in* India *pro phœnice habita, etiam à* Cardano & Scaligero. *Eadem* Arabibus, ſemend, ſendal, ſemendal, ſemendar, *qua in igne non comburitur, & ex ea fit tela* ἀζέστου. *Non intelligi phœnicem, ſed ſalamandram, de qua multi hoc idem tradunt.* Phile *alas illi tribuit. Varro* Arabum & Hebræorum *de ea ſententia.* Ezechias *ſalamandrâ unctus ignem evaſit. Paucos Patres fabulæ de phœnice aſſentiri, eoſque ambigua Scripturæ verſione deceptos. Plerosque hanc tradere tanquam incertam, & nonnullos refellere.*

Pro phœnice duo citantur Scripturæ loca; unus ex *Pſal. 91. verſ. 13.* Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει, *juſtus florebit velut phœnix.* Alter ex *Job. 29. v. 18. In nido meo exſpirabo, & ut phœnix multiplicabo dies.* Illum in hanc mentem citant *Tertullianus* de reſurrect. capite decimo tertio, & *Epiphanius* in *Phyſiologo*; hunc *Hebræorum* plerique & *Beda*: Ac ſi *Job* id ſignificet quod Proverbio jactatur apud *Græcos*, ſe phœnicis annos victurum (*a*), cujus vitâ magni anni fieri converſionem rata fides eſt inter auctores, ut poſt *Manilium* & *Plinium* tradit *Solinus*. Magnus annus eſt quadam ſyderum ἀποκατάστασις, qua *Planetæ* ad idem ſignum referuntur, unde profecti fuerant, & ſtellæ etiam revolvuntur ad idem principium. Ex *Manethone*, *Dione*, *Firmico*, & *Cenſorino* id fieri probat Cl. *Salmaſius* in *Solinum* intra ſpatium annorum DCCCCLXI. Quo eodem annorum numero vita phœnicis *in Tacito* definitur. Hæ ſunt annorum periodi quas *Ægyptius Syncſius* (*b*) vitâ phœnicis metiri dicit. Unde videtur poſſe colligi in *Jobi* loco, quem diximus, חול vocari phœnicem, quia חול *Arabicè* eſt *vertere, convertere,* حول *annus vertens*, & حوال الدهر *temporum viciſſitudines.*

(*a*) *Lactan. in Sect. in fin. Phœnicis Prov. Jovis.*

(*b*) *Syn. in Dione.*

Ut taceam hæc *Jobi* verba, *in nido meo morſar*, phœnici apprime convenire, quem ſeneſcentem *Plinius* & alii tradunt caſiâ thuriſque ſurculis conſtructum nidum replere odoribus, & ſuperemori. Itaque in *Maſoro* notatur in *Jobo*, nomine חול aliud ſignificari quam vulgo. Et *Naardenſis Academiæ* Doctores ad *Euphratem*, *Kimchius* obſervat hic legiſſe חל, cum puncto *ſeurek*, ut nempe diſtinguerent à voce חל *chol*, arenam ſignificante; quæ ſcribitur cum puncto *cholem*. Quid quod in *Zohare*, libro ut volunt pervetuſto, phœnix & חול dici legitur per *cheth*, tanquam à חיל robore & הול per *he*, tanquam ab הלל, id eſt, à laude, eo quod & naturæ vis & Dei laus ſeu gloria in hac ave ſe prodat. Et in Tractatu *Talmudico Sanhedrin*, *Jobi* locus tanquam de phœnice affertur. Sed de phœnice *Judæi* quid ſentiant, nemo docet explicatius *R. Oſaiâ*. Scripſit is librum *Bereſcith Rabba*, id eſt, commentarium in *Geneſin* circa annum Chriſti CCX. Cujus libri capite decimo nono, *Geneſeos* locum explicans, quo mulier dicitur de fructu vetito cepiſſe & comediſſe, & viro ſuo dediſſe, inter cætera hæc habet, הכל שכעו לה חוץ מעוף אחד ושכו חול הה"ד וכחול ארבה ימי, *Omnia* (animalia) *obedierunt ei* (mulieri, & comederunt ex fructu vetito) *præter avem unicam nomine chol, de qua dicitur* (in *Jobo*) *& ficus chol* (phœnix) *multiplicabo dies meos.* Et *R. Jannæ* ibidem addit אלף שנה הוא חי וכסוף אלף שנה אש יוצאת מקינו ושורפתו ומשתייר בו כביצה וחוזר וכנגד אברים וחי, *Eo ævo mille annos vivit, & in fine mille annorum igne exit è nido ejus, & combarit eam, ſed manet in illa veluti ovum, ex quo rurſus membra creſcunt, & revivifcit.* Nec multo aliter *Rabbi Jodan Simeonis* filius לסוף אלף שנים גופו כלה וכנפיו כהמרטים ומשתייר בו כביצה וחוזר וכנגד אברים *Poſtquam vixit mille annis, defecit corpus ejus, & ala ejus deplumes fiunt, & reliquum eſt velut ovum, unde nova membra rurſus creſcunt.* Eadem ferè in *Jalkut* legas, qui liber eſt commentarius in totum V. T. & in *Midræ Samuel* ſect. 12. Hinc *R. Salomo Jarchi* in *Jobum*, *Avis, cujus nomen eſt chul* (id eſt, phœnix) *morte multata non ſunt, quia non guſtavit de arbore ſcientiæ, ſed poſt mille annos completos renovatur, & redit ad juventutem ſuam.* Et *Pomarius* in libro *Semach.* חול *chul avis nomen eſt qua* Italicè *vocatur* פיני צי *fenice.* Hæc *Hebræi* hactenus, quibus id peculiare eſt, quod phœnicem ideo mortis expertem eſſe volunt, quia ſolus abſtinuit ab eſu vetiti fructus. Sed de cætero ſunt & alii, qui vitæ phœnicis mille annos cum *Hebræis* aſſignant. *Nonnus* in *Dionyſ.* lib. 40.

Χιλιετὴς ζαφὲς ἔρεσ ἐπ' ἰούλῳ εἵο βυμῷ
Φοῖνιξ ἠέμα βίοτο φέρων.

Joannes Gazæus in cephraſi tabulæ mundi verſu 566.

Ἔστι δὲ τὶς ζαφὲς ἔρεσ ἀπαύστοιο κατὰ κόλπου
Φοῖνιξ χιλιέτης, ἀεὶ περίμετρος ἰδύων.

Martialis,

Qualiter Aſſyrios renovant incendia nidos,
Una decem quoties ſæcula vexit avis.

Incertus in phœnice ſub *Lactantii* nomine,

Qua poſtquam vitæ jam mille peregerit annos,
Claudianus in Phœnice,
Namque ubi mille vias longinqua retorſerit ætas.
Auſonius in Epiſtola ad *Paulinum*,
Nec quia mille annos vivus Gangeticus ales.

In *Talmudico* Tractatu *Sanhedrin* in *Gemara* cap. 11. ſect. 67. אורשינה *orſina* vocatur eadem avis, quo loco fingitur *Noe*, ſic illi bene precatus, יהא רעוא דלא תמות, *ſit Dei beneplacitum ut non morearis.* Et illa, *Jobi* verbis reſpondiſſe עם קני אגוע, *In nido*

meo moriar, &c. Sed fallor, aut pro אורשינה *orſina*, legendum אורנישא *ornisa*, voce deflexâ ex *Græca* ὄρνις, quâ paſſim vocari à *Græcis* docent *Nonnus* & *Job. Gazæus* loca nuper adducta. Quibus adde ex *Ariſtide* in *Platonica* prima: Ὥσπερ ὁ Ἰόβιος ὄρνις ἐν Αἰγυπτίοις ἄλλη πολιόδους φύσιν. Et ex *Philoſtrati Epiſtolis*: Ὥσπερ καὶ ἡ ψυχὴ δι' ἐαυτοῦ, καὶ ὁ ἀνδρὼν δι' ἀϊδίας, καὶ ὁ Γαυμήδης νέος ἀεί, καὶ ἡ ἀλκυὼν ἀπτερος, καὶ ὁ ἀλιέως Ῥαμαῖος, καὶ ὁ ὄρνις ὁ Φοῖνιξ ὅτι Ἰόβιος. Et *Achilles Tatius* de ſacerdote *Heliopolitano* qui *Phœnicem* ex pictura explorat: Διαμελίζει τὸν ὄρνιν ἐκ τῆς γραφῆς. Et paulo ante vocaverat τὸν ὄρνιν τὸν Ἰόβιον, *ſacrum avem*.

E Patribus *Beda* ſolus, quod meminerim, *Jobi* locum explicat ex *Hebræorum* mente, idque cunctanter admodum. Verba ſunt: *Palma autem arbor, ſecundum* Græcos Φοῖνιξ *dicitur. Avis quoque illa, quam multa facile quidem vivere autumant*, Φοῖνιξ, *eodem nihilominus vocabulo nuncupatur. Potuit ſortaſſis de eadem hoc loco dixiſſe, ut ſicut illa nidum ſibi faciens, in ipſo poſt multa tempora a ſemetipſa concremari, & rurſus de ejuſdem nidi cineribus fertur intra breve tempus reſurgere, qua deinceps multis vivat temporibus. Fieri ergo poteſt, ut* B. Job *in ſimilitudinem avis illius dicat, ſe poſt mortem in carnis cinere, velut in nido pro tempore futurum, & inde reſurrectionem in gloriam: atque hos æternos eſſe dies, quos multiplicandos ſibi fidelis Dei cultor expetat. Ita enim & ſuperius locutus eſt, dicens: Et rurſum circumdabor pelle meâ, & in carne meâ videbo Deum.* Fatendum tamen veterum doctorum partem haudquaquam contemnendam, totam de *Phœnice* fabulam non multo aliter adornare quam *Plinium* & *Philoſtratum*, ut hoc exemplo aditruant reſurrectionem corporum. Quod in aſſenſum traxit *Turrianum*, *Pamelium*, & alios noſtro ſæculo. Et non ita pridem apud Virum Clariſſimum *Junium Patrium Oxonienſem Bibliothecarium* (c) tantum potuit, ut, etſi agnoſcat incerta quædam de *Phœnice* tradi, profiteatur tamen *ſe non ambigere quin ſit ejuſmodi volucris, quæ redivive ſuæ carnis humore reparetur, & de ſuo furgat rogo, corporiſque ſui hæres, & cineris ſui fœtus ſit*, &c. *Malo enim*, inquit, *cum* Clemente, Tertulliano, Origene, &c. *errare, quam* Maximum, *& ejus ſequacium opinionem ſequi*, &c.

(c) *In not. ad Epiſt. Clem. ad Corinth.*

At ego ſic comparatus ſum ut malim rectè ſentire cum vulgo quàm errare cum doctiſſimis, præcipuè cum fontes erroris ſemel patent, quos bis intento digito monſtrare facillimum eſt. Nemo enim eſt qui non videat impoſuiſſe Patribus φοίνικα, vocem ambiguam, quæ & *palmam* arborem, & *Phœnicem* avem ſignificat. In priore ſignificatu Seniores Interpretes uſurpaverant in *Pſalmo* loco quem citavimus, quod vel ſequentia docent: Δικαιος, ὡς φοῖνιξ, ἀνθήσει, ὡσεὶ κέδρος ὁ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται. Πεφυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου, ἐν ταῖς ἀυλαῖς τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσιν, id eſt, *Juſtus ut palma florebit, ut cedrus quæ eſt in* Libano *multiplicabitur. Plantati in domo Domini, in atriis Dei noſtri florebunt.* Sic omnino vertendum: quia in tota ſerie orationis juſti cum arboribus, non cum avibus conferuntur. Et verò *Græca* vox φοῖνιξ ibi eſt pro *Hebræa* תמר *thamar*, quæ nihil aliud quàm palmam ſonat. Tamen de *Phœnice* accepit quiſquis fuit auctor verſionis *Italicæ* veteris. Atque id nonnulli Patres avidè arripuerunt, quia videbatur facere ad reſurrectionis fidem. In his *Tertullianus* ubi ſuprà. Quin hunc locum *Epiphanius* in *Phyſiologo* ad ipſum Chriſtum vult pertinere, quaſi de illo *David* ſcripſerit, *Juſtus ut* Phœnix *florebit*, quia futurum erat, ut *Phœnicis* inſtar tertiâ die ſe ſuſcitaret.

Tale quid accidit in loco *Jobi*, cujus verba וכחול ארבה ימים, commodè reddi poterant, & verò reddi debent, *& tanquam arenam multiplicabo dies.* Quâ hyperbole *Sibylla Cumæa* in *Ovidio* dicit *Metamorphoſeos* libro decimo quarto *Fab.* 4.

— *Ego pulveris hauſti*
Oſtendens cumulum, quod haberet corpora pulvis,
Tot mihi natales contingere vana rogavi.

Tamen, qua de cauſa incertum, Seniores reddiderant, ὡς φοῖνιξ, ut *truncus palmæ*, &c. Unde Vulgatus, *ſicut palma multiplicabo dies.* Quod poteſt ferri, cum palmam teſtetur *Theophraſtus* (d) diutiſſimè vivere: Et *Plinius* ævo (e) una *Delis* extiterit ab *Apollinis* ætate, qui *Plinium* anteceſſerat annis plus mille quingentis. Palmæ etiam quadrat inprimis quod à *Jobo* ſtatim additur, *radix mea aperta eſt juxta aquas*, id eſt, aquis expoſita, *& ros pernoctat in ramis meis.* Neque enim verum eſt quod ſcribit *Plutarchus* in libro de *Pythiâ*, palmam non eſſe φιλυδρὸν φυτὸν, *plantam quæ gaudeat aquis.* Quin palma, teſte *Plinio* (f), *gaudet rogus, toto-que anno bibere amat.* Itaque palmæ juxta fontes deſcribuntur, *Exod.* 15. v. 27. & ἐν αἰγιαλοῖς, *Eccleſ.* 24. v. 15. (al. 18.) ubi dicit ſapientia, Ὡς φοῖνιξ ἀνυψώθην ἐν αἰγιαλοῖς, καὶ ὡς φυτὸν ἐλάας ἐν Τερικῶ, *ut palma exaltata ſum in ripis, & ut roſa plantata in* Jericho. Verum quidem eſt pro ἐν αἰγιαλοῖς, quomodo legunt editiones *Aldina*, *Baſileenſis*, *Romana*, & *Pariſina Anno* 1628. alias legiſſe ἐν Γαδοῖς, id eſt, ἐν Γαδὶ, vel ἐν Ἐγγαδὶ qui locus fuit propè *Jericho* palmis fertiliſſimus; Atque id ſequi *Syrum*, & *Arabem*, *Vulgatum* etiam, qui habet *in Cades* pro *in Gadis*. Sed mihi perinde eſt, quia palmas *Jerichuntes*, & *Engadi* conſtat in locis riguis provenuiſſe. Proinde *Joſephus Bellis* libri quinti capite quarto, ibi deſcribit τὴν Φοινίκων ἀναβολὴν γίνη πολλὰ ταῖς φύσεσι καὶ ταῖς παρηγορίαις διάφορα, *palmarum irrigarum multa genera tam ſapore quam nominibus diverſa.* Et ipſum nomen *Enguedi*, vel *Engadi* à fontibus ductum eſt. Quin eodem refero, quod is ipſe locus alio nomine dicebatur *Aſaſon Thamar* 2 *Par.* 20. *verſ.* 2. Nam *Aſaſon*, *Hebraice* חצצון, idem eſt quod *Arabicè* خضضعون vel خضعون *locus multis aquis affluens*, quomodo exponunt *Arabes*. Itaque *Aſaſon Thamar* locum ſignificat irriguum palmis frequentem. Quocirca ſi חול alibi occurreret pro palma, hæc verſio poſſet admitti, cum in tota Textûs ſerie nihil ſit, quod ei repugnet. Interim, ne quis putet *Græcos* voce φοῖνιξ avem intellexiſſe, non arborem, ambiguitatem in hac voce ſummo ſtudio vitârunt. Neque enim ſcripſerunt ſimpliciter ὡζωσε φοῖνιξ, ſed ὡζωσε στελεχὸς φοίνικος πολὺν χρόνον βιώσεται, quod neceſſario reddendum *ut truncus palmæ diu vivam.* Nemo enim dixerit ſe diu victurum, *ut truncus* Phœnicis *avis.* Maximè cum *Graci* στελεχὸς tantum de arbore dicatur, de animali non item. *Heſychius*, στελεχὸς, ὁ κορμὸς τοῦ δένδρου. Igitur στελεχὸς φοίνικος nihil quicquam eſt quam palmæ truncus, quomodo στελέχη φοινίκων ſunt *trunci palmarum*, *Exod.* 15. v. 27. & *Num.* 33. v. 9. & *Sirach.* 50. v. 14. Tamen ne ſic quidem errori itum eſt obviam. Neque id obſtitit quominus deterior ætas in fabulas proclivis, ex *Phœnice* arbore, id eſt, palmâ, fecerit *Phœnicem* avem.

(d) *De Cauſ. pl. lib. 2. cap. 16.*
(e) *Lib. 16. cap. 44.*

En aliud hujus erroris exemplum huic planè geminum. In *Pentateucho* (g) bis narratur *Iſraelitas* reperiſſe in *Elim* duodecim fontes, & *ſeptuaginta palmas.* Utrobique *Græcus* verſio habet ἐξεμήκοντα στελέχη φοινίκων. In his verbis nihil eſt ambiguum, nihil quod ad avem *Phœnicem* poſſit trahi, quam ſui generis unicam eſſe omnes uno conſenſu ſcribunt. Tamen hinc occaſione ſumptâ *Judæorum Tragœdus Exechiel* in *Tragœdia Exagoge*, ſeu de exitu *Iſraelitarum* ex *Ægypto*, nuntium introducit *Moſi* narrantem, in eo ipſo loco ſe vidiſſe *Phœnicem* avem. Apparet enim *Phœnicem* his verſibus deſcribi:

(g) *Exod. 15. v. 27. Num 33. verſ. 9.*

Ἔστηκα δὲ πρὸς τοῖς ἄδοιμβρα ζώοις ξένοις,
Θαυμαζόμενος, ὅταν ἴδω πω ὄψιμά τις,

Διαλλὰν

Δωκᾶν γὰρ ἦν τὸ μὴν ὁ αἰστᾶ χρεών,
Πτερῶσι ποικίλοισιν, ἡδὺ χράμασι.

Cætera in *Clemente* vide libro primo *Stromat.* in *Euſebio* libro nono præparat. & in *Euſtathii Hexaemero.*

Tale eſt quod vir valde doctus apud *Plutarchum* in libro de tuenda valetudine, ἐγκέφαλον ὄφεως φοίνικος vertit *phœnicis cerebrum*, cum debuiſſet vertere *cerebrum palmæ arboris.* Ita enim *Plinius* (*b*) & alii (*c*) palmæ medullam appellant in ſummo trunco. Hinc *Xenophon* libro ſecundo *anabaſ.* Ἐνταῦθα καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὁ φοινικος πρῶτον ἐφαγον οἱ στρατιῶται, *Ibi primum palmæ cerebrum milites comederunt.* Et paulò poſt, Ὁ δὲ φοίνιξ, ὅταν ἐκκοπῇ ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος ἐξηράνθη, *Palma autem ablato cerebro tota exareſcebat. Theophraſtus* Hiſt. plant. libri ſecundi capite octavo, ὅταν ἀφέλωσι τὸ ἄνω ἐν ᾧπερ ὁ ἐγκέφαλος, *Cum cacumen eximunt in quo eſt cerebrum. Nicander* in *Georgicis.*

Σὺν καὶ φοίνικος παραφυάδας ἐκκεκοπτας,
Ἐγκέφαλοι φοίνικος ἵνα δαπανᾷ ἰδίσμα,
Et poſtquam ramos exſcidit multa ſecuris,
Palmarum pueris dant fercula grata cerebrum.

Diphilus Siphnius de alimentis, Οἱ τῶν φοινικων ἐγκέφαλοι πλησμάς καὶ πολύτροφοι, *Palmarum cerebrum repletæ, & largum nutrit. Philoſtratus* in *Apollonio* libri ſecundi capite undecimo, Τὰ δὲ ἁβρὰ σιτία, λάχανα, καὶ φοίνικος ἐγκέφαλοι, καὶ ὁ καρπὸς τῶν φοινίκων, *Cibi autem mei ſunt, olera, & palmarum cerebrum, & fructus.* Palmæ cerebrum *Hebræi* קורא *kora*, vel קולא *kola*, nuncupant, & definunt ראש הרקל כשהוא רך, *palmæ cacumen, cum tenerum, adeoque edule eſt.*

(*b*) *Plin. l.13. c.4.* (*c*) *Athen. l.2. in fin. Vide Meurſ. Var. lect. l.13. cap. 12.*

Contrario errore ad palmam referunt Interpretes quę de phœnice dixerat *Clemens* libro ſexto *Stromatûn*, Ὁ ἀμυκάνῳ ἀφοσιούμενος τὸ μετὰ χεῖρα καὶ φοίνικα ἀστρολογίας ἔχων σύμβολα, quæ omnino ſic reddenda fuerant, *Horoſcopus in manu habens aſtrologiæ ſymbola, horologium & phœnicem*, non *palmam*, ut illi volunt. Neque enim palma, ſed phœnix aſtrologiæ ſymbolum eſt, quia ejus vita, ut diximus, fieri credebatur magni anni converſio. Proinde in *Hori* Hieroglyphicis ἡλίου ἱερὸν ὁ φοινιξ σύμβολον, *phœnix eſt Solis ſymbolum.* Et *Joannes Gazæus* in ecphraſi, poſtquam phœnicem docuit renaſci è ſuo cinere, & tanquam orbe decurſo perpetuo redire, *Hoc*, inquit, *Solis circulare ſignum eſt*, Ἥλιῳ τὸ δὲ ζῶον πεφίφορμαι.

Probavimus hactenus hujus vocis homonymiam multis erroribus feciſſe locum. Jam quod rei caput eſt, addo fabulam de phœnice ex eo natam eſſe, quod palmæ quandam ſpeciem ferunt mortuam ex ſe renaſci. *In meridiano orbe* (inquit *Plinius* libri decimi tertii capite quarto) *præcipuam in palmo obtinent nobilitatem* Syagri, *proximumque margaritæ. Una earum arbor in* Chora *eſſe traditur, una & Syagrorum. Mirumque de ea accepimus, cum phœnice avi qua putatur ex hujus palmæ argumento nomen accepiſſe, mori ac renaſci ex ſeipſa, eraque, cum hæc praderem, fertilis. Chora*, niſi fallor, eſt caſtrum حور *Chor* in *Armuſiæ* Regni finibus ad promontorium *Sfacalath*, quod à *Syagris* dactylis Veteres *Syagrum* dixere. Vide *Plinium*, & *Ptolemæum*, & *Arrianum*, & ex Recentioribus *Rhamuſium* in *Itinerario.* Ibi probatur *Sfacalath*, ubi حور *Hor* vel *Chor*, eſſe Veterum *Syagrum.* Quod ab incolis creditum ibi palmam ex ſe renaſci, in cauſa eſt loci fertilitas, ex qua factum aliquando ut ex cadente ſurculo vel palmula, altera palma in prope deficientis locum pullulaverit. Inde ad cognominem avem tranſlata tandem eſt fabula, ut ſæpe ex leviſſima occaſione naſcuntur portenta narrationum.

Ex Hiſtoriis conſtare dices phœnicem unum in *Ægypto* viſum, *Paulo Fabio, L. Vitellio* Conſulibus; Alterum *Romam* allatum A.U.C. DCCC. *Claudii* Principis cenſurâ. Illius, præter *Plinium* libri decimi capite ſecundo, *Tacitum* meminit his verbis *Annal.* lib. 6 *Paulo Fabio, L. Vitellio* Coſſ. *poſt longum ſæculorum ambitum phœnix in Ægyptum venit, præbuitque materiem doctiſſimis indigenarum & Græcorum, multa ſuper eo miracula diſſerendi.* Et *Dion* circa finem lib. 57. inter varia mortis *Tiberii* præſagia, Ἔτι δέ τι καὶ τὰ Αἰγύπτια πρὸς τοὺς Ῥωμαίους προσῆκεν, ὁ φοῖνιξ ἀκούσας τοῦ ἔτους ὄφθη, καὶ ἐδόκει πάντα ταῦτα ἐκ δόκησιν τῷ Τιβερίῳ προσημαίνειν. *Et ſi quid res Ægyptiæ ad* Romanos *pertinent, eo anno viſus eſt phœnix, & credita ſunt ea omnia* Tiberii *mortem portendere.* Ita etiam ejus abbreviator *Xiphilinus* in *Tiberio.* Tamen Conſules à *Plinio* & *Tacito* deſignati, phœnicem docent hiemio minimum ante *Tiberii* obitum apparuiſſe. De altero hæc habet *Aurelius* Victor in epitome ubi de *Claudio*, *Hujus temporibus viſus eſt apud Ægyptum phœnix quam ferunt volucrem anno D. in* Arabia *memoratos locos advolare.* Et alius ejuſdem nominis, ſed antiquior in *Cæſaribus*, *Hujus* (Claudii) *anno ſexto, cum quatuordecim regnarit, oſtingentiſſimus urbis mure celebratus: Viſus quoque apud Ægyptum phœnix.* Suidas etiam. Ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος ἐλθὼν φασι τοῦτο (τὸ ζῶον) τῆς Αἰγυπτίας διὰ τεσσάρων καὶ ν' χ ἔτῶν. *Sub* Claudio Cæſare *veniſſe ajunt hanc avem Ægyptiis poſt annos* DCLIV. At à priore illo quem diximus ad *Claudii* mortem viginti ſolum anni fluxerunt. Itaque ut *Plinius* auctor eſt, hunc phœnicem *falſum eſſe nemo dubitavit.* Sed & priorem, teſte *Tacito*, *nonnulli falſum phœnicem, neque* Arabum *è terris credidere, nihilque uſurpaviſſe ex his quæ vetus memoria firmavit.* Itaque tota de phœnice fabula *Plinio* fuit jure merito ſuſpecta. *Ferunt*, inquit, *ante omnes nobilem in* Arabia *phœnicem, haud ſcio, an fabuloſe.* Et haud dubie convivis ridendum ſe propinavit *Heliogabalus*, cum iis promiſit phœnicem, *vel pro eo libras auri mille, ne in præterito eam dimitteret*, id eſt, in urbana villa, ut rectè interpretatur magnus vir in *Lampridium.* Nec eo fuit ſapientior *Æthiopia* Rex qui in literis ad *Romanum* Pontificem, phœnicem in ſuo Regno naſci jactavit. Quamvis multò antè idem ſcripſerint *Philoſtorgius* libro tertio, & qui eum ſequitur, *Nicephorus* Hiſtoriæ libri noni capite decimo nono; ubi de *Æthiopia*, Ἀκμάζει δὲ καὶ ὁ φοινιξ τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο παρ' αὐτοῖς συγχαίρων γαμῶν. Sed de *Clemente* VII. malo, ut alii judicium ferant, quem ſæculo tam oculato, *Hibernis* in *Elizabetham* Reginam rebellibus, A. 1599. pro magno ſcilicet munere miſiſſe phœnicis plumam ſcribit *Camdenus* (*k*). Quomodo *Urbanus* III. *Jeannis* Regis *Henrici* ſecundi filio, *Hiberniæ* domino deſignato, coronulam ex pavonis plumis contextam olim miſerat.

(*k*) *Hib. Iern. pag.* 783.

At *Scaliger* intercedit *Exercitatione* ducenteſimâ trigeſimâ tertiâ. *Phœnicem*, inquit, *haud eſſe penitus fabuloſum legimus in* Commentariis *navigationum. In* Mediterraneis Indiæ *reperiri*, ſemenda *vocatur ab incolis.* Et verò id legere eſt in *Nicolai Conti* navigatione à *Poggio* deſcripta. Ex quo eodem fonte puto hæc hauſiſſe *Cardanum* (*l*) licet in majus aucta. *Referunt tamen quidam in interiore* India *avem eſſe nomine* ſemendam, *qua roſtrum habeat triplici ordine, atque ut in ellychnio, undique perforatum: Qua moritura dulce canat cygnorum exemplo: Inde collectis ſarmentis mota alarum accendat illa, uratque: Ex cujus cinere vermis, tum ex vermi avis denuo renaſcatur.* Hic accedunt *Arabes* quibus سمندل ſemendal *eſt avis quadam* Indica *quæ in igne non comburitur.* Ita habetur in *Giggeio. Gauhari* ſcribit سمندل *ſendal* ſine *M.* Et *Ibno Cholcan* سمند *ſemend*, ſine *L*, & *Ibno Saida* سمندر *ſemendar*, cum *R* in fine. Ita etiam *Giggeius.* De eadem *Damir* hæc habet

(*l*) *De Sub. l.* 30.

من عجيب امر السمندل الستلزانه بالنار ومسكنه فيها

E mirabilibus naturæ ſemendal *eſt, quod in igne deliciatur, & in eo habitat.* Et paulò poſt

وقال اخرون ان السمندل طاير ببلاد الهند يبيض ويفرخ في النار ولا توثر فيه النار اخاصيته جعلها الله فيه

Et alii dicunt ſemendal, *avem eſſe in* Indiæ *regione, quæ ova parit, & pullos excludit in igne: Nec ignis eis quicquam nocet propter proprietatem, quam Deus illis indidit.* Sequuntur mandata fieri ex ejus plumis, quæ in ignem conjicere moris eſt, ut expurgentur, quod probatur multis exemplis. De cætero de *ſemendal* ab *Arabibus* nihil ſcribi video quod ad *Phœnicis Hiſtoriam* ullo modo pertineat. Et bene eſt quod ipſum nomen retegit hanc fabulam, & perſonatæ avi larvam detrahit. Quis enim eſt qui non videat *ſemendal*, vel *ſemendar* eſſe ſalamandram, quam in igne vivere conſtans fama fuit apud Veteres. Quin *Zoroaſter* in *Geoponicis* libro decimo quinto, eam in igne ſcribit generari. Ἡ σαλαμάνδρα, inquit, τὸ ἐλαχιστον ζῶον, ἐκ δὲ πυρὸς ἔχει τὴν γένεσιν, καὶ ἐν τῷ πυρὶ βιοῖ, ἐ καίρεται ὑπὸ τ̃ Φλογός, Salamandra, *minimum animal, ex igne ortum ſuum habet, & in igne vivit, neque à flamma exuritur.* Et telas ex amianto lapide, quæ in ignem conjectæ non comburuntur, ab hinc aliquot ſæculis multi ſcripſerunt ex *ſalamandra* fieri. *Vincentius* in *Deſtirinalis* libri decimi capite centeſimo undecimo; Salamandra *profert lanam quandam pallidam, de qua contexta zona combuſti non poſſunt.* Item: Alexander Papa, *ut fertur, ex hujus animalis lana veſtimentum habuit, quod cum ad munditiam aliquando lavari deberet, non aquis abluebatur, ſed per ignem candefiebat. Albertus* de *Animalibus*; Salamandræ *aliqui dicunt meſſe lanam quandam, quæ in igne non adoratur. Paulus Venetus* libri primi capite quadrageſimo ſeptimo; *In provincia* Chinchintalas Tartarorum *Regi ſubjecta, mons eſt in quo inveniuntur* ſalamandræ, *de quibus fit pannus, qui in ignem projectus combuſtus non poteſt.* Item: *Ajunt* Romæ *mappam quandam haberi ex* ſalamandra *contextam, in qua ſudarium Domini involutum reſtnetur, quam Rex quidam* Tartarorum Romano *miſit* Pontifici. In libro cui titulus *Cur Philoſophia*, juſſu *Philippi Pulchri Galliæ* Regis è *Latina* lingua in *Gallicam* tranſlato ante annos circiter ccct., narrantur *ſalamandræ* ex igne elementari, in quo generantur & vivunt, in *Indiam* & *Æthiopiam* quandoque decidere, & ex earum pellibus Regi veſtes confici, quæ illum in bello ab hoſtili igne ſartum & tectum præſtent. Itaque *ſalamandræ* tribuitur quicquid de *ſemendal* tradunt *Arabes*; Niſi quod lacerti ſpeciem in avibus abſurde cenſent. Sed & è *Græcis Philo*, *ſalamandræ* alas adſcribit quibus in ignem involet. Verba ſunt:

Καὶ δέρμα λεπτὸν, καὶ πτερὰ ἔχει σκέπην.
Tenuemque pellem, & tegmen alarum hæc habet.

Et paulò infra:

Τὸ πῦρ γὰρ αὐτὴ ἐ Φοβῆται πάμφαγον.
Ἐφίπτατας δὲ, καὶ διοίκει τὴν ζέσιν.
Flammas vorantes omnia ipſa non timet.
Quâque ardet ignis, maximè involat, & ruit.

De cætero planum eſt *Arabes* neſcire quid ſit *ſemendal*, quia in illius deſcriptione nullo modo ſibi conſtant. Aliis enim *ſemendal* eſt avis, ut jam diximus; Aliis نوع من الفار يدخل النار

muris genus qui in ignem ingreditur. Aliis rurſus

دابة دون الثعلب خلنجية اللون حمرا العينين ذات ذنب طويل ينسج من وبرها مناديل فاذا اتسخت القيت في النار فتنقي ولا تحترق وكثير اما توجد ببلاد الهند

nimal quadrupes aliquanto vulpe minor, coloris galanga (id eſt, fuſcrufi,) *rubris oculis, caudâ longâ, ex cujus pilis texuntur mantilia, quæ cum ſordent, in ignem conjiciuntur, & mundantur, nec comburuntur; Et in* India *multa hujuſmodi reperire eſt.* Hæc, & alia in *Damire*, unde *Arabes* in meris tenebris hic verſari patet, & fruſtrà eſſe viros doctos, qui ex talibus nugis credunt fabulam de *Phœnice* poſſe ſtatuminari. Atque ut *Hebræos* hac in parte ſcias tam ſolennia inſanire: *Chamæleontem, Kimchius*, forte etiam *ſalamandram* avibus accenſet his verbis in *Lexico*, voce *lelith*, ויש אומרים שהוא עוף נדל מן הרוח כמו סלמנדרא מן האש וקורין לו קסליא"ן, *Sunt qui avem eſſe dicant* chamæleontem *nomine, quæ ex aëre veſcatur, ut ſalamandram ex igne.* Cæteri *ſalamandram* muris ſpeciem eſſe volunt. Unde eſt quod *Levit.* 11. *verſ.* 29. pro עכבר, ſeu mure, *Chaldæorum* unus habet סלמנדרא, *ſalamandram.* Et ibi *Gloſſator Hebræus* perridiculè: *Cum accenditur ignis in uno loco per ſeptem annos, creatur ex medio ejus ſimilitude muris, quam vocant* ſalamandram. Addit alius ignem debere eſſe מעצי הדס, עץ ידי כשמים, *e lignis myrteis per hariolorum manus accenſum.* Quæ petita ſunt ex *Gloſſa Gemaræ* in *Cholin.* Hinc Porta cœli fol. 22. c. מן האש נולדת היה אחת שנקרא סלמנדרא שאינה נזונה כי אם מן האש והוא ההסר שלה והוא כתהוה בתנורים הזכוכית שהוצרו באש שבע שנים *Ex igne generatur animal* ſalamandra *nomine, quod ſolo igne alitur: Quin ignis eſt materia ejus, & fit in fornacibus vitri, quæ ardent per ſeptem annos.* Similis farinæ eſt, quod legitur in Tractatu *Sanhedrin* capite de quatuor ſuppliciis criminalibus, *Ezechiæ* Regis *Judæ* patrem *Achazum* voluiſſe, ut in ignem conjiceretur, ſed cum mater filii corpus unxiſſet *ſalamandrâ*, cum è mediis ignibus evaſiſſe incolumem. En quo nos deduxit incautus *Phœnix* ille fictitius, quem *Hebræorum* nugacitas è *Poetarum* Fabulis in Scripturam penè introduxit.

Interim cum Patribus clementius agendum eſt, qui ſi quid hac in parte peccârunt, ut in iis quæ de aquila, & vulture, & perdice, & pelicano referunt, non factum id fallendi animo, ſed nimiâ credulitate. Quamvis non ita multi ſint qui huic fabulæ præbent aſſenſum. *Clemens, Tertullianus, Cyrillus, Epiphanius, Ruffinus* rem confidentius referunt. Sed *Ruffinus* tanti non eſt. *Tertulliano* & *Epiphanio* impoſuit Scripturæ locus perperam acceptus. *Cyrillo Clemens*, cui hoc nomine *Photius* dicam ſcribit. *Legi*, inquit, *duas* Clementis Epiſtolas *ad* Corinthios, *in quibus hoc meritò quis reprehendat, ὅτι ὡς παναληθεύσαντος τοῦ κατὰ τ̃ φοίνικα τ̃ ἔρνιθος ὑποδείγματι κέχρηται, quod* Phœnicem *avem adhibet, ut veriſſimum exemplum.* Cæteri ferè de *Phœnice* ſcribunt, ut de re parum comperta, & ex fama tantum nota, quæ tam ficti eſt pravique tenax quàm conſcia veri. Hinc in *Nazianzeno* (m) Φάτις, *fama eſt*, & ei δὲ τι πίς@ ἐ λίγ@, *ſi quidem fidus eſt ſermo.* In *Origene* (n), ἰώνης ἢ ἀλκυὼν, *Ceſ. lib. 4.*

(m) *Carm. 3. & in Præcept. ad Vng. Orat. 37.*
(n) *Cont.*

ſi

(o) *De O. ſi tamen eſt verum.* In *Alcimo Avito* (o), *mentitur fa-* (p) *Lib. 4. cap. 20.* (q) *Conſtit. Apoſtol. l. 5. c. 8.* (r) *Vita Conſtant. lib 4.* (ſ) *In Hexaem.* (t) *In Theophraſt.* (u) *Hexaem. l. 3. cap. 23.* (x) *Lib. de opific. mundi v. 1095.* (y) *Lib. 1. & ſeq.*

ma. In *Auguſtino* (p), *ſi tamen, ut creditur, de ſuo morte renaſcitur.* In *Clemente Romano* (q), *Euſebio* (r) & *Euſtathio Antiocheno* (ſ), *φασι ajunt.* In *Æneæ Gazæo* (t), *λέγονται dicitur.* In *Ambroſio* (u), *perhibetur.* Et *Piſidas* (y), ut doceat ſe hoc argumento non uti niſi ad hominem, ut ajunt, poſt recitatam fabulam de *Phœnice*, quomodo illam *Græci* tradunt, hæc addit:

Ἑλληνικοῖς ἴθυνε εἴξαντες λόγοις,
Πιθήσητε, λοιπὸν τὸν ἀναίσθητον εἶδον
Graii, *ergo* Graiis *fabulis ſi creduis,*
Ne jam negatis ſuſcitari mortuos.

Sed & *Maximus Martyr* libro ad *Petrum* Illuſtrem contra *Severi* dogmata, refellit hoc commentum, cum ex ratione quæ docet impoſſibile eſſe τι ἐκ μὴ γίνεσθαι καὶ φθορὰν ἐμψύχων καὶ αἰσθητικῶν ζωμάτων μονάδων ὑπάρχειν καθ' ὑπόστασιν φύσεως, *ut illarum animatorum ac ſenſibilium corporum quæ generationi & corruptioni obnoxia ſunt; exiſtentiam quod attinet, ſit natura ſingularis.* Tum etiam ex Scriptura, in qua cum *Noe* jubeatur aves in arcam non niſi per paria admittere; quid tum de *Phœnice* factum, quem ſingularem eſſe volunt? His *Maximi* argumentis adde, ſi lubet, nihil tam eſſe paradoxum, quàm quod fingunt auctores hujus fabulæ, avem eſſe quæ tædio vitæ ſponte ſe addicat flammis, & *Calami* inſtar vivicomburium æquo animo patiatur. Cum fuga doloris, imprimis ſi ſit gravis, & vitæ conſervandæ ſtudium, naturale ſit omnibus animantibus. Præterea perfectum animal vi naturæ non poſſe ex proprio cinere renaſci, cum *Philoſophorum* axioma ſit veriſſimum, à privatione ad habitum non dari regreſſum. Vir egregius *Chriſtianus Schottanus* anno præterito edidit *Heptaëmeron*, in quo diatribe decimâ tertiâ, hanc quæſtionem ex profeſſo agitans, ſit ne aut fuerit *Phœnix* in rerum natura, quatuor inſuper rationes de ſuo profert quibus hanc fabulam confutet haudquaquam contemnendas. 1. Tam parum eos ſibi conſtare qui illam tradunt, ut nihil habeant in quo poſſis tutò pedem figere, tanquam in re ab omnibus aſſerta & credita. 2. Neminem eſſe qui profiteatur verum *Phœnicem* à ſe eſſe viſum. 3. Deum in illis *Jobi* capitibus, in quibus majeſtatem & potentiam ſuam commendat ex naturæ operibus, hoc non fuiſſe omiſſurum, quod præ cæteris eſſet inſigne. 4. Neque *Paulus*, inquit, de reſurrectione mortuorum fuſè diſputans 1 *Cor.* 15. rationem tam obviam prætetiiſſet intactam, præſertim apud *Corinthios*, quibus notiſſimum erat quicquid de *Phœnice* jactatur. Quamvis enim argumentum à ſilentio non ſemper valeat, firmum tamen eſt, cum à perito diſputatore id omittitur, quod maximè ad rem faceret.

CAPUT SEXTUM.

De Faunis Ficariis.

Fauni *etiam* Fatui, & Fatuelli *dicti*; *Et* Fauni *uxor*, fauna, *&* fatua. *Fallitur qui* ficarios *mutat in* ſicarios. אים, *à terrore dici putavit* Hieronymus, Jerem. 50. v. 39. *Proinde* Faunos ficarios *reddidit, quia* Fauno *terrores* Panici *tribuuntur*, Faunus *enim idem qui* Pan. Fauni *non dicuntur* ficarii *à ſicu, quæ* Baccho *ſacra eſt, ſed* Fauno *pinus. Sed fortaſſe à ſicis, id eſt, tuberculis maximè in facie, quibus non abſimiles ſaturnia ζωια, quæ* Satyris *tribuuntur.* Avicennæ *Interpres emendatus.* Ficarii *non dicuntur à* ficatis, *vel* picatis *pedibus, id eſt, in modum ſphingum.* Faunis *enim caprini pedes erant, ut ſphinges leonini.*

Eliminato *Phœnice* jam majora monſtra ſuperſunt debellanda, *Fauni ficarii, Satyri, Lamiæ, Striges, Sirenes, Onocentauri.* Quorum omnium nomina legere eſt in *Eſaiæ* & *Jeremiæ* Interpretibus, ſed minore cum periculo, quia ibi non proponuntur ut animalia quæ verè exiſtant, ſed tanquam ſpectra dæmonum in ſolitariis locis apparere ſolita. Juvabit tamen perpendere, quo jure, quàve injuriâ in ſacrum textum irrepſerint tot voces ex Fabulis *Poetarum* petitæ.

Hebræum vocem אים, nos ſuo loco *hoas*, *Hieronymus Faunos ficarios* explicat *Jer.* 50. *v.* 39. *Emanuel Sa* legi vult *Fatuos ficarios*, quomodo dici putat dæmonum genus ficariorum ſpecie apparentium. Atque id quidem ferri poteſt, quamvis nihil ſit neceſſe, quod pro *faunis fatuos* legit. *Fatuos* enim & *fatuellos* pro *faunis* dici non ſemel teſtatur *Servius* (a). Et de *Fauna*, vel *Fatua*, *Fauni* uxore mentio eſt apud *Varronem* (b) & *Macrobium* (c). Sed ut *ficarii* mutentur in *ſicarios*; non facilè conceſſerim: Quia *Faunos ficarios* lego in *Hieronymo* in *Eſaiam* capite decimo tertio, & *Iſidoro* in *Originum* libro octavo, in fine, & rurſus libri undecimi capite tertio. Unde *Gloſſa* veteres *ficarius*, *Faunus*. Et apud *Paulum Diaconum*, *Filmer Gothorum* Rex, ſagas quaſdam *Atraunas* vernaculo ſermone dictas ex caſtris ſuis proſcriptas relegavit in *Scythiarum* ſolitudines, ubi ex earum concubitu homines ſylveſtres, quos nonnulli *Faunos ficarios* vocant, *Hunnos* gentem ferociſſimam procreârunt. Quod ut verum non profero, ſed ut probem ab omnibus *ficarios* ſcribi, non *ſicarios*, quibus cum *Faunis* commune nihil eſt; quod quidem ſciam.

(a) *In Æn.* (b) *De Ling. Lat. l.* 6. & 8. (c) *Saturn. lib.* 6

Porrò cur אים, *Hieronymus Faunos ficarios* reddiderit, non cuivis patet. Ego rem, ut potero, ediſſeram. אים, *Hebræis* terribilem, & איכה, terrorem ſonat. Inde fieri putavit אים, ac ſi *Mem* ſervile in fine vocis pertineret ad radicem: adeoque voluit אים eſſe ſpectra quævis terribilia. Quales *Fauni* vel maximè, cum *Fauno* terrores *Panici*, & quæcunque φάσματα, videntibus terrorem incutiunt, veteres *Romani* tribuerint. *Dionyſius Halicarnaſſeus* libri quinti capite tertio de *fauno*: τέτῳ γὰρ ἀνατιθέασι τῷ δαιμονίῳ Ῥωμαῖοι τὰ πανικὰ καὶ ὅσα φάσματα ἂ ὀτὶ ἀλκίας ἔχοντα μορφὰς, οἷς ὄψιν ἀνθρώπων ἔχουσαι, δείματα φέροντα. *Hunc enim* Romani *panicos terrores adſcribunt, & quæcunque alia ſpectra, quæ varias induentia formas in hominum conſpectum veniunt, & metum ipſis incutiunt. Ovidius* in *Phædra*:

--- Fauniquè *bicornes*
Numine centallas attonuere ſuo.

Romanorum Faunus ſcilicet Deus, idem qui *Pan Arcadum*, à quo *Panici* dicti repentini terrores. *Euripides* in *Rheſo*:

Κρονίᾳ Πανὸς τρομερᾷ μάστιγι φοβῇ,

Saturnii Panis *tremendo flagello* ictus *trepidas. Pauſanias* in *Phocicis*, Ἐν ᾗ τῇ νυκτὶ φοβῷ ἐφῆκε ἐμπεσεῖν Πανικός. Τὰ γὰρ ἀπὸ αἰτίας ἰδιωτικῆς δείματα ἐς τὸ τε φαυλότερα γίνεσθαι, *Eâ nocte* Panicus *illos inceſſit terror. Terrores enim nulla ex cauſa orti ab eo* (Pane) *immanes ajunt. Polyænus* libro primo *Stratag.* Τὰ κοινὰ τῶν νυκτερινῶν ἢ τραπεζωμάτων φόβου Πανὶ κληζόμενα, *Vanos, nocturnoſque terrores exercituum*, Pani *nuncupamus.* Proinde ut *Pan* & *Faunus* eadem ſpecies, & eadem ſacra, ut alibi docuimus (*d*), ſic eadem origo nominis. Nempe פן, verbum *Hebraum*, à quo participia פן *pan*, & פון *pun*, vel *fun*, cum proprie ſignificant qui hæret attonitus. Ita ut פון, unde *Faunus*, & אים, quo nomen אים pertinere creditum, vicinæ ſint ſignificationis. Unde eſt quòd divinus Pſaltes utrumque junxit his verbis *Pſal.* 88. *verſ.* 16. נשאתי אימיך אפותרה, *Portavi terrores tuos*, ideo *attonitus hæreo.*

(d) *In Phœnic.* *Euripid. p.* 645.

Unum ſupereſt diſquirendum, quorſum *ficarii* Fauni dicantur. An, ut *Lucæ Brugenſi* placet, quia ficus illis ſacra eſt? Minimè: Neque enim *Fauno* ficus, ſed *Baccho* fuit ſacra, quem propterea *Spartani*

Σατύρων appellârunt, & *Naxii* Μιλιχίων, ut auctor *Athenæus* libro tertio. At *Fauno* seu *Pani* consecrata fuit pinus. *Ovidius* in *Oenone*:

Cornigerumque caput pinu præcinctus acutâ
Faunus.

Et *Metamorphoseos* libro decimo quarto *Fab.* 16.

— *pinu præcinctis tempora Panes.*

Lucretius de *Pane* libro quarto versu 587.

Pone ferinos capitis velamina quassans.

Silius libro decimo tertio, de eodem:

Cinget acuta comas, & opacat tempora pinus.

Proinde ficarii nomen à ficis deduci malim quam à ficubus. Ficos hic intelligimus de quibus passim *Martialis*, ut libro primo *Epigr.* 66.

Dicemus ficus quas ferimus in arbore nasci,
Dicemus ficos Cæciliane tuos.

Et libro quarto *Epigr.* 52.

Gestors junctis nisi desinis Ædile capris,
Qui modo ficus eras, jam caprificus eris.

Ficus, id est, ficosus. Et libro septimo *Epigr.* 70.

Ficosa est uxor, ficosus & ipse maritus,
Filia ficosa est, & gener atque socer.

Et libro duodecimo *Epigr.* 33.

Ut pueros emeret Labienus *vendidit hortos,*
Nil nisi ficetum nunc Labienus *habet.*

Id est, pueros ex nequitia ficosos. Et libro decimo quarto *Epigr.* 86.

Nam solet a undo surgere ficus equo.

Ficus *Græcis* σῦκον, & σύκωσις. Tumor est à fici similitudine sic dictus. Ficos definit *Galenus* ex *Hippocrate* ἐπιπολάσεις ἐμφερεῖς ἐν τοῖς ἕδεσι φλεγμάσι τόποις γινομένας, *carnosas eminentias in palpebrarum locis obortas.* Alii reliquis etiam corporis partibus adnasci scribunt, sed iis maximè quæ pilosæ sunt. *Celsus* (*e*) duo facit genera, quorum alterum dicit esse ulcus durum, callosum, & rotundum, ex quo exiguum quiddam & glutinosum exit in barba maximè exoriens, alterum verò humidum & inæquale, ex quo quod exit pus, est mali odoris, præcipuè in capillo proveniens. Ut ab hoc morbo, quo facies maximè deformatur, *Faunos Satyrorum* genus denominari putem, facit, quòd *Græcos* video morbis non absimilibus à *Satyro* desumpta nomina indidisse, utpote quibus persuasum *Satyros* habere vultum quibusdam tuberculis & tumoribus inæquale. Ita *Galenus* est auctor glandulosas eminentias circa tempora & aures ideo ab *Hippocrate* σατυρίασιν & φύμασι vocari, vel φυσίαις, quia φυσίης, *Ionibus* iidem erant, qui *Satyri*. Sed & elephantiasis, cum incipit efflorescere, appellatur σατυριασμὸς, eò quòd τοῖς Σατύροις ὅμοιοι γίνονται τὸ πρόσωπον, Satyris *de facie similes fiunt*, qui hoc morbo divexantur, ut testatur idem *Galenus* in libro de tumoribus præter naturam. Unde *Avicenna* in capite de signis lepræ, *Can.* 4. 3. 3. 2. *Et apparent super corpus* نواتئ غدديّة *tubercula glandulosa, qualia in animali quod vocatur* سلطورس Græcè Σάτυρος, Interpres perperam habet *facos*. Concinit *Philosophus*, quo loco σατυρίασιν nominari dicit morbum quo præ humoris vel flatus copia in partes faciei decumbentis, ἄλλα ζῶα καὶ Σατύρου φαίνεται τὸ ἀρίσωπον, *alius animalis*, Satyri *numerum, facies esse videtur.* Hæc ille de generatione *Animalium* libri quarti capite tertio.

(*e*) *Lib.* 6. *cap.* 3.

His duabus tertiam addo de *ficariis* conjecturam, quam mihi suggessit vir doctissimus. Illa sic habet: *Ficarios faunos* dici pro *ficatos*, sive *picatis*, quia pedes habuere in *ficorum* seu sphingum formam. In *Festo* scilicet legas *picatos appellari quosdam, quorum pedes formati sunt in speciem sphingum, quòd eos* Dorii *phicas vocant.* Sic pro sphinge *Hesiodus* φικὰ dixit, & *Lycophron* Φίκιον τέρας, *phicium monstrum.* In quos locos *Scholiasta*, φίκιον nominari monent montem quem *Sphinx* incolebat. Quod ipsum tradunt *Apollodorus* libro tertio *Bibliotheca*, & *Plutarchus* in libello *quod bruta ratione utuntur.* Et nos in *Phaleg* nostro pagina quadringentesima septuagesima, probavimus vocem esse meræ *Phœniciam.* Φικᾶ in *ficam Romani* mutare potuerunt, servatâ analogiâ, quomodo φαγέδαινα, in *fordam*, ὄμφαξ, in *orcam*, σπυρίδα, in *sportam*, & σπήλυγγα, in *spelunca*m. Itaque darem manus, si probaretur *Faunos* pedes habuisse *ficatos* sive *picatos*, id est, in formam sphingum. Sed multo aliter statuunt fabularum architecti, qui *Faunis* caprinos pedes, sphingi leoninos assignant. De *Faunis* res notissima. De sphinge sic *Euripides* apud *Ælianum* libri duodecimi capite septimo.

Οὐρὰν δ' ὑπαλὸν ὑπὸ λευκότριχα βάσιν,
Caudam remulcens ad leoninos pedes.

Et *Apollodorus* libro tertio. *Sphinx multebri facie, pectore, pedibusque, ac cauda leonis.* Et *Ausonius* in gripho ternarii,

Terrum Aoniam, *volucris, leo, virgo triformis.*
Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.

Et *Scholiastes Aristophanis* in *Ranis*: Οἱ δὲ σφίγγες πόδας λεοντώδεις ἔχει, *Sphingis pedes leonini erant.* Quale est quod illi tribuit *Euripidis Scholiastes* in *Phœnissis* πεζὸν παρθένου, σῶμα δὲ καὶ πόδας λέοντος, *faciem virginis, leonisque pectus & pedes.*

CAPUT SEPTIMUM.

De Pilosis, & Satyris.

Hircus Hebræis שעיר & Græcis τράγος, *à pilorum asperitate dictus.* Hircipili *qui dicuntur. Dæmones*, & *idola* שעירים, *id est, hirci*, Levit. 17. v. 7. &c. *propter Ægyptios qui hircum adorabant, cui Deo sacerdotes primum imitati. Multi Dii hac specie culti. Eadem specie sæpe diabolus se videndum exhibuit. Gallorum* Dusii, Esa. 13. v. 21. & 34. v. 14. שעירים, *spultra pilosa, hircinâ specie.* Græcè τριχώντες, & ἐριστριχώντες. *Judicium de Satyro qui* Antonio *apparuit.*

A שעיר pilo, *Hebræis* שעיר, est hircus, animal hirsutissimum. Sic *Græce* τράγος dici volunt ἀπὸ τῆς τραχύτητος, à pilorum asperitate. Et in *Festo hircipili* sunt densorum pilorum homines. Rem ita ponit ob oculos *Theocritus* in *Thalysia*:

Ἐκ μὲν γὰρ λαίου δασύτριχος ἦχε τράγειο
Κνακὸν δέμας ὤμοισι.
Hirsutum & villosum humeros circumdabat hirci
Exuvium.

Sed & nomine שעירים, idola, vel dæmones appellari videas, *Levit.* 17. *vers.* 7. & 2 *Chron.* 11. *vers.* 5. ut puto propter *Ægyptios*, qui non modo τράγον αἰκτὸν ἐθίσαν, *inter Deos hircum retulerant, sed & in ejus cultum tanto furore ferebantur, ut oporteret τὸν ἱερῆ τὸν παραλαβόντα πατρικὰς ἱερωσύνας καὶ Λίγυπτον, τόκῳ τῷ θεῷ πρῶτα μυεῖσθαι, sacerdotes, qui paterna sacerdotia per Ægyptum susciperent, huic Deo primum initiari.* Ita *Diodorus* libro primo *Bibliothecæ*. Accedit quòd complures Dii gentium, ut *Pan Mendesius*, *Faunorumque*, & *Satyrorum* omne genus, aut hircinâ specie, aut hirco proximâ culti sunt. Et in *Maimonide* (*a*) צביים *Tsabii*, id est, *Ethnici* apud *Arabes*, & *Chaldæos*, dæmones existimabant hircorum habere formam. Nempe diabolus hirci specie se præbet conspiciendum. Sic in *Jamblicho Babyloncis*, τράγος τὸ φάσμα ἐφ' ᾧ Σατύρου, *hirci spectrum aliquod deperit* Sinonidem, id est, diabolus hirci specie. Et apud *Philostratum* (*b*),

(*a*) *Moreh Nebech. l.* 3. *c.* 46.

(*b*) *Vita Apollon.*

libr.

ἐπιφοίτα δὲ ἁμὰ τῇ ποίμῃ δίναται ἤδη μῆνα ὀστέον φάεμα, λυττᾶν ἐπὶ τὰ γύναικα, καὶ δι' ἀπατεσύνας ζῴων ἀλίγετο, ὧν μάλιστα ἰδόκει ἐρᾶν, *Venerat in vicum* (Æthiopiæ prope *Nilo* catarrhactas) *decimo jam ante mense* Satyri *spectrum*, ideſt, diabolus *Satyri* ſpecie, *furens ergo mulieres, jamque duas illarum interfeciſſe ferebatur, quas videbatur maximè amare.* Idem judicium de *Silvanis*, & *Faunis*, & *Gallorum Duſiis*, de quibus *Auguſtinus* de civit. Dei libri decimi quinti capite vigeſimo tertio. *Quoniam creberrima fama eſt, multique, ſe expertos, vel ab eis qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſt, audiſſe confirmant,* Sylvanos & Faunos, *quos vulgò* Incubos *vocant, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & eorum appetiſſe ac peregiſſe cubitum, & quoſdam dæmones, quos* Duſios Galli *nuncupant, hanc aſſiduè immunditiam & tentare & efficere, plures taleſque aſſeverant, ut hoc negare impudentiæ videatur.* Atque ex his confirmatur id quod diximus, diabolum in hirci forma, aut quæ ad hanc proximè accedit, in *Satyri*, *Sylvani*, & *Fauni* ſpecie potiſſimum ſibi placere. Neque id *Hebræos* latuit. *Kimchius* enim non ſemel ſcribit שעירים vocari dæmones לפי שהם נראים כדמות השעירים לפאניים כם *quia credentibus in ſe horum ſpecie canſpiciendos ſe offerunt.* Quod ipſum legere eſt in *Aben Ezra* Levit. 17. v. 7. Itaque cum *Eſa.* 13. *v.* 21. & 34. *v.* 14. prædicitur fore, ut in deſolatis urbibus שעירים *hirci*, ſaltent, & clament alter ad alterum, ſpectra potiùs intelligo, & ut habetur in *Jamblicho* τράγων φάσματα quàm veros hircos. Eadem mens fuit veterum Interpretum, qui pro hircis vel dæmonia, vel piloſos explicant, *Græcis* τριχᾶντας & ἐριστριχᾶντας, efficti nominibus ad inſtar *Hebræi* שעיר, quod à pilis eſſe diximus. *Piloſi Hieronymo* ſunt *Satyri* vel *Incubones*. Inde ſumpta *Satyrorum* vox in nuperis verſionibus, atque eo libentiùs uſurpata eſt, quod ſpecies, qualem Poëtæ deſcribunt, ab hircina non abludit, neque ipſa *Satyri* vox ab *Hebraico* שעיר *ſabur*.

Abſit interim, ut ex his locis quiſquam colligat ullos aut jam extare, aut unquam extitiſſe in rerum natura *Satyros*. Nam vel ſi שעיר *Hebræis* eſſet *Satyrus*, quod non liquet, tamen in *Eſaia* vox שעירים non ſignificaret veros *Satyros*, ſed dæmones *Satyrorum* ſpecie, hominum oculis illudentes. Proinde non aſſentior narrationi magni Scriptoris, in qua *Satyrus* introducitur *Antonium* in eremo rogans, ut pro ſe communem Deum deprecetur, tanquam ſalutis in Chriſto particeps futurus. Non alios ſervat Chriſtus quàm quos aſſumpſit. At non aſſumpſit Angelos, multò minùs dæmones, aut *Satyros* qui nuſquam ſunt, ſed ſemen *Abraha*.

CAPUT OCTAVUM.

De Sirenibus.

Hebræis שיר ſir *cantio*, *unde Sirenes. Eas in maris lutare Poëta ponunt. Sed* Græci *Interpretes in ſolitudine procul à mari. Nempe uſurpant* Sirenum *vocem pro* Hebræis draconum & ſtruthionum *nominibus. An quia dracones & ſtruthiones deſerebuntur, ut* θρηνητικὰ ζῶα Job. 38. v. 29. & Mich. 1. v. 8. *At Sirenum cantus funeſti quidem & feraces, non tamen lugubres erant.* Syrus *quoque eadem voce abutitur, ſed pro* איים.

Phœnicum lingua שיר *ſir* eſt cantio. Inde factum *Sirenum* nomen, quæ navigantes ſcilicet λιγυρῇ θέλγουσι ἀοιδῇ, *blando cantu demulcent.* Superiora ſunt virginum, inferiora ᾗ τριήρη, *paſſerum* vel *ſtruthionum*, non piſcium, ut vulgus putat. Sedes in prato vel in ſcopulis ad maris littus. Unde mirari ſubit, cur toties *Græci* Interpretes (*a*), atque ex iis Vulgatus (*b*) ſemel, *Sirenas* accenſeant iis animalibus quæ in intimis deſertis procul à mari deguat. Maximè cum in fonte *Hebræo* nuſquam comparent *Sirenes*; ſed pro iis vel תנים *dracones*, vel בנות יענה *ſtruthiones*, quæ duo animalia neque inter ſe, neque cum Poëtarum *Sirenibus* quicquam habent commune. In ſacro certè argumento conſultiſſimum eſt abſtinere prorſus his μυθάδεσι. Proximum ut iis ſaltem ſobriè utaris, nec niſi cum res maximè poſtulat. A quo temperamento planè videtur aliena *Sirenum* iis locis mentio tàm intempeſtiva. Dicam tamen quid in eorum excuſationem afferri poſſit. Struthiones apud *Hebræos* בנות יענה dici videntur à cantu luctuoſo, quod alibi multis expono. Sed & voci תנים, quâ dracones & cete ſignificantur, origo תנות, id eſt, θρηνεῖν lugere, lamentari *Jud.* 11. *verſ.* 40. Quia tam ſtruthiones quàm תנים, *cete* vel *dracones*, (ſed cete potiùs; cùm de luctu agitur, ut jam docui) ſunt θρηνητικὰ ζῶα. Hinc *Micheas* capitis primi verſu octavo, *Edom planctum* תנים, *ſicut ceterorum, & luctum ſicut ſtruthionum.* Et *Job.* 33. *v.* 29. *Surgens in cœtu vociferor. Frater fui* תנים, *ceterorum, & ſocius ſtruthionum.* Priore loco pro *ſtruthionibus*, poſteriore pro *ceris* Græci *Sirenas* habent. Ab iisnempe creditum lugubres fuiſſe *Sirenum* cantus: quod tamen Poëtæ non tradunt. Niſi lugubres ideo dicas, quia funeſti & ferales erant, & in audientium perniciem comparati. Alioqui *Sirenes* ceciniſſe finguntur quæ cuique erant maximè grata, puta, *Ulyſſi* laudes ſuas,

Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολέμου' Ὀδυσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν, *Dux celebrate vens, decuſſagens gentis* Achivæ, &c.

Semel tantum (*c*)

Δειμὸν γ' ἀνιηχήσαν, ἐπεὶ πότμος ἦεν ἀνωγεί. *His gemitum extorſit vocinia mortis acerba.*

Cùm ſcilicet dulcedine cantus *Orpheus* illas deviciſſet.

Hæc cum ſcripſiſſem, animadverti *Syrum* etiàm Interpretem *Sirenum* vocem ſemel atque iterum adhibuiſſe. Primus locus eſt *Eſa.* 13. *verſ.* 22. ubi *Hebræa* habent ועגה איים, id eſt, ut ſuo loco interpretor, *& thoes alternus reſpondebunt.* Et *Syrus* ܘܥܢܘ ܐܝܬܝܢ, *Et reſpondebunt* Sires. Sed legendum eſſe ܘܥܢܘ ܐܝܬܝܢ, *Sirenes*, res ipſa docet, & *Ferrarii* Lexicon, qui ita legit hoc verbum in exemplari *Romano*. Alter locus eſt *Jerem.* 50. *verſ.* 39. ubi *Hebræa* וישבו ציים את איים, *habitabunt feles* ſylveſtres *cum thoibus*, *Syrus* alterà voce omiſſâ reddidit ܘܝܬܒܘ ܒܝܬ ܐܝܬܝܢ, *Habitabunt in ea* Sirenes. Sed ſive thoes ſive feles intellexeris, quid illorum diri clamores & inconditi cum dulci *Sirenum* modulamine commune habeant, nihil video. Itaque *Syrum Hebraum* voces puto non intellexiſſe.

(*a*) *Iſa.* 30. 29. *Ez.* 13. 22. & 14. 11. & 41. 20. *Jer.* 50. 39. *Mich.* 1. 8.

(*b*) *Eſ.* 13. 21.

(*c*) *Orph. Argonaut. v.* 1284.

CAPUT NONUM.

De *Lilith*, Lamiis & Strigibus.

Eſa. 34. 14. לילית Lilith *nonnullis avis nocturna*, *Al. lemures*, Lamia, الغول Algol, ἐμπούσα, Furia, שידים dæmoniſſa. Kimchio *ineptè* Chamæleon *avis*. לילית Lilith *pro fœtu monſtroſo in* Talmude. *Monſtrum capillatum. Quatuor matres dæmonum. Harum una* Lilith, *alia* Adami *uxor, ſed deſertrix. De hac fabula in* Ben Sira. Judæorum *carmen* ἀποτροπαϊκὸν, *in puerperæ cubiculo ſcribi ſolitum.* Lilith *monſtrum muliebre noctu apparens.* Lilith, *Regina* Zmargad *in* Sabæis. Lilith, *ut* Strix *Veterum*, & Lamiæ. Lam. 4. 3. תנין, *non ſunt* Lamiæ, *ſed cete.* Lamiarum *fabuloſa deſcriptio in* Dione, *qui fabulas hortatoribus ſuis ſæpe intexit.*

Dubitatur quid ſit לילית *Lilith*, Eſ. 34. verſ. 14. *Ibi refedit* Lilith, *& invenit ſibi requiem.* Aben Ezra *nocturnam avem* explicat. *Aquinas* animal ita dictum, *quia natura ejus eſt, ut noctu clamet. Hebræè* enim לילה *lajla* eſt nox. Sed ſpectri genus eſſe Veteres ſummo conſenſu docent, etſi de ſpecie non conſtet. Lxx reddunt ὀνοκένταυρος. *Chaldæus* לילין *lilin*, id eſt, lemures. Et *Syrus* ܠܠܝܬ *lelitho*, uterque fictis vocibus ad *Hebræo* ſimilitudinem. *Vulgatus* ex *Symmacho* Lamiam. *Arabs* الغيلان, quod eſt *Plurale à* الغول *algol*. Sic illi *Furiam* vocant. Sic *Hebræi* quidam in *Hieronymo* Ἐρινύν, & *Furiam* reddunt. Et *Jarchius* שידים, τὸ δαίμονα. *Kimchius* in *Lexico* ridiculè *chamæleontem avem*, & in *Commentariis*, *animal quod noctu clamat, aut avem quæ noctu volat.* Sed ibidem profert locum ex *Talmudico* tractatu *Nidda* in quo *Lilith* aliter ſumi conſtat. Verba ſunt הכפלה דמות לילית טמאה לידת, *Si abortivo partu mulier ſimilitudinem* Lilith *peperit, partus ille eſt immundus.* Et ibi *Gloſſa* habet לילית ולד הוא אלא שיש לו כנפים, Lilith *eſt inſtar pueri, niſi quòd habet alas.* Iidem in tractatu *Erubin*, הכנדלית שיער כלילית, *Quæ alat*, vel *qua torquet* capillos *ut* Lilith, ut ſcias monſtrum eſſe capillatum. *Hebræorum* alii Doctores apud *Elianı* in *Thoſe* nugantur quatuor eſſe matres dæmonum לילית נעמה אזרת ומחלת, *Lilith*, *Naama*, *Ogereth*, & *Machalath*, ex quibus dæmones, quotquot ſunt, genuit *Adam* annis centum triginta, quibus abſtinuit ab *Eva*. *Maimonides* etiam id obiter attingit in *Mose Nebochum* libri primi capite ſeptimo. Et profert locum ex *Midraſ*, ſeu *Commentario* myſtico in *Geneſin*, in quo habetur hæc fabella. Et in libro *Ben Sira*, quem *Babylonicæ* captivitatis tempore vixiſſe ſibi fingunt, *Commentum* aliud legere eſt de eadem *Lilith* longè putidiſſimum. Summa eſt *Ben Siram* à *Nabuchodonozore* interrogatum, cur ante octavum diem morerentur multi infantes, & quid ſibi vellent tria nomina סנוי *ſenoi*, סנסנוי *ſanſenoi*, & סמנגלוף *ſammangeloph*, quæ pergamento inſcripta viderat: Reſpondiſſe, *Adamo* primam uxorem datam fuiſſe *Lilith*, quæ originis ratione ſuperbiens, quia ex eadem cum illo terra fuerat creata, noluerit ei ſe ſubjicere, & recitato nomine *Jehovæ*, virtute illius avolaverit, & è viri conſpectu ſublata ſit. Quæ uxoris pervicacia cum *Adamo* eſſet permoleſta, & is apud Deum graviter conquereretur: Deum illius oratione permotum, miſiſſe tres Angelos, *Senoi*, *Sanſenoi*, & *Sammangeloph*, qui eam inſequuti ſint, & ad mare *Rubrum* aſſequuti, & minati ſe demerſuros, & centum ex ejus liberis in dies interfecturos, niſi rediret quamprimum, viro morem geſtura. Sed illam reditum abnuentem, & de liberis acceptâ conditione, de cætero dixiſſe, dimittite me, cum ideo creata fuerim, ut pueris eſſem infeſta, maribus ſcilicet intra octavum, & fœminis intra viceſimum ab ortu diem. Promitto tamen, & ſanctè juro in nomine Dei viventis me illis parſurum, quotics videbo vos, aut nomen, aut figuram veſtram amuleto impreſſam. Atque inde eſſe, quòd in dies pereunt centum diaboli. Et pueris ſtatim ab ortu appenduntur nomina trium Angelorum pro amuleto, ut *Lilith* juramenti memor, ſit illis propitia. Hæc quæſtione ſexageſima pluribus refert *Ben Sira*, ſpurius auctor, & ἀνωνύμου φ@, qui tamen apud *Judæos* meretur tantum fidei, ut plerique rata habeant hæc nugamenta. Adeoque ut cubiculi parietibus, in quo decumbit puerpera, quatuor hæc verba hodieque inſcribant pro carmine ἀποτροπαϊκῷ אדם חוה הון לילית, Adam, Eva, *feras* Lilith, additis in oſtio interiore trium Angelorum nominibus, quos huic monſtro mortem intentaſſe diximus. Quæ utut vana & ridicula ſint, & ineptè conficta, tamen confirmant id quod diximus, *Lilith* ex ſententia veterum fuiſſe larvæ genus. Neque id malè convenit *Eſaiæ* loco, qui ſic habet: *Hircus ad ſocium ſuum clamabit, ubique adeo reſidebit* Lilith, *& invenies requiem ſuam.* Hirci nomine, diabolum hirci ſpecie conſpicuum ſignificari docuimus. Inde valde veriſimili ratione colligas, *Lilith* etiam ſpeciem eſſe ſpectri, ſed muliebris potiùs, quia terminatio fœminina eſt.

Nomen à nocte ductum, quâ potiſſimum talibus ſpectris eſt locus. Quo multi referunt illud, *Pſal. 91. v. 5. 6. Non timebis à pavore nocturno, a peſte in caligine ambulante.* Proinde *Lemures*, *Chaldæis* לילין, quaſi noctiurnos appellant. Et *Furias Poëtæ* fingunt eſſe nocțis filias. Et in *Feſto* ſtrix vocatur νυκτοφάγος, & νυκτοπόλος, ut in *Heſychio* Στρίγλ@.

Sed & *Lilith* larvis potuit & *Furiis* accenſeri, in impiæ cujuſdam *Lilith* odium Reginæ זמרגד *Zmargad*, loci in *Sabæis* ita dicti, ut videtur, à ſmaragdorum copia, quam cum valido exercitu in *Jobi* greges & ſervos irruiſſe tradit *Chaldæus* Interpres, *Job. 1. v. 15.* Sic *Gorgonas* & *Proſerpinam* de ſolio deturbatas *Poëtæ* ad inferos detruſerunt.

Hoc qualecunque ſpectrum quo nomine appelles, non multum refert, niſi quòd eos maximè probo qui *Strigem* reddunt. Nam & *Striges Poëtis* ſunt alatæ mulieres, aut nocturnæ aves, quæ

Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactantia viſcera roſtris,
Et plenum poto ſanguine guttur habent.

Hinc *Serenus Samonicus*:

Præterea ſi forte premat Strix atro puellas,
Viroſa immulgens exertis ubera labris,

Et *Plinius* libri undecimi capite trigeſimo nono; *Fabuloſum puto de ſtrigibus, ubera infantium eas labris immulgere.* Et *Feſtus*; *Strigum nomen maleficis mulieribus indutum eſt, quas volatrices etiam vocant. Itaque ſolent his verbis eas veluti avertere* Græci: Σίγιν πομπεύειν νυκτίφοιτιν, &c.

Sed & *Lamiam* ajunt muliebri ſpecie τὰ παιδία διαφθείρειν. Unde *Horatius* in de *Arte*:

Neu pranſus Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Ut non immeritò *Symmachus*, & cum ſequutus *Vulgatus* Interpres, *Lamiæ* vocem hic uſurpaverint.

At aliter *judico* de loco, *Lam. 4 v. 3.* Lamiæ *nudaverunt mammam, lactaverunt catulos ſuos.* Quippe in Sacro Textu תנין non ſunt *Lamiæ*, ſed cete. Videſis caput de cetis libro primo partis primæ, ſi de

Lamiis

Lamiis agi pertendas, rogabo rursus utrum *lamias* pisces, an empusas intelligas. Si pisces, quorsum his mammæ? si empusæ, cur caruli à Prophetis tribuuntur? Regeres *Lamiarum* insuper tertium esse genus, nempe *Libycas* feras, muliebri facie & mammis, cætera draconum instar squamis obsitas, quas in *Libyca* Fabula pluribus describit *Dion*. Has posse dici תנים dracones, propter similitudinem quam habent cum draconibus. *Corporis reliqua*, inquit *Dion*, *squamis prædura, ut frangere non sis: Aliu canerent sicut vocem, sed sibilum edunt draconum imagine quadam.* Neque vero dubium quin Interpres id respexerit. Sed cum præter *Dionem* tale portentum nemo describat, absit à nobis ut huic Scriptori fidem temere adhibeamus, qui, ut *Photius* vere observat, *χαίρει μάλιστα καὶ μυθολογήμασι τὰς παιδικὰς ζυνδιαπλάσαι, fabulosas etiam narrationes suis hortationibus intexit libentissime.*

CAPUT DECIMUM.

De Onocentauris.

Onocentaurus, & Hippocentaurus, Centauri *species. Magna quæstio inter Scriptores, an* Centauri *verè extiterint.* Centauri *olim in* Thessalia, *& in* Cypro. *Et in* Italia *inter* Ausones *Maros* Centaurus. Onocentauræ *descriptio ex* Pythagora. Phile *describit tanquam ἀνάτητα.* Centaurus Periandro *exhibitus in convivio septem sapientum.* Centauri *duo sub* Claudio *visi, unus in* Thessalia, *alter in* Ægypto. *In* Arabiæ *urbe* Sauna *reperti* Hippocentaurus *ad* Cæsarem *missus à Rege* Arabum. Phlegon *emendatus. Quando hoc monstrum* Romam *allatum. Sauna urbs,* Stephano Saunis. Hippocentaurus Antonio Eremitæ *oblatus.* Hieronymus Onocentauros *verè natos ex Scriptura probat. Tamen* Centauros *pro fabulosis habent, à* Græcis Aristoteles, Xenophon, Diodorus, Plutarchus, Heraclitus, Agatharchides, Palæphatus, Artemidorus, Lucianus, Galenus, *&c. E* Romanis Lucretius, Cicero, Ovidius, Lucanus, Seneca, Celsus *Jurisconsultus. E Patribus* Basilius, Augustinus, *ipsa etiam* Hieronymus. *Hæc ut concilientur,* stat. 1. *In* Thessalia Centauros *fuisse ἀνατητας ἵππων, quos* Græcorum *primi equos domuerunt. Mares quoque in Italia* Centaurus *equorum demitor. Nomen unde, & cur fingatur ter mortuus ter revixisse?* 2. Gentauros *in* Cypro *cornutas natos à* Jovis *semine in terram sparso, esse naves quibus* Centauri *appulit, cornua fuisse antemna.* Semen Jovis *glandes, & quercus* Jovi *sacra ex quibus fabricatæ.* 3. Pythagoræ *non Magni sed alterius recentioris* Onocentauram *esse fabulosam. Quorsum* Phile *se vidisse dicat.* 4. *Si equi fœtus quod humanum, aut muliebris quid equinum habeat, monstrum esse, & ex qua causa.* 5. Antonii Hippocentaurum *fuisse spectrum. Eodem sensu* Onocentauros *sumi à Scriptoribus, &* Hieronymo. Onocentauri, *dæmonum genus, & quale. Cur* Græci, *lapides vertant in* Onocentauros, Es. 34. v. 12. Onocentauri Cyrillo *onagri, &* Gregorio *ἀνάτωμοι.*

Centauri nomen commune est *Hippocentauro* quod ex equo, & *Onocentauro* quod ex asino, & homine mixtum est animal. Hoc animal an verè extet, quæstio est celebris, quæ inter priscos Scriptores ultro citroque agitatur. Nec desunt rationes quibus aut extare probetur, aut aliquando extitisse. Nam præter *Thessalos* illos *Centauros* in *Pelio* monte πολυδρυόκτονους, etiam alii in *Cypro* fuere, de quibus *Nonnus Dionysiacon* libro decimo quarto versu 193.

Κενταύρων δ' ἑτέρη διφυὴς καπύρυσσε γενέθλη
Κυπρίδος.
Armaturaque alia Cypria *de stirpe biformes*
Centauri.

Et in *Italia* jactatur inter *Ausones* πρωθύτατος γίνεσθαι Μαίρων τινὸ καλούμενον, ὃ τὰ μὲν ἔμπροσθεν λέγουσιν ἀνθρώπου ἔμοιγε, τὰ κατόπισθε δὲ ἵππου, καὶ αὐτὸ ᾗ τύνομα αἱ τὴν Ἑλλάδα φασὶν ἱππομιγῆ δύνασαι, vetustissimum fuisse Maren *quendam nomine, quem antica dicunt hominis, postica verò equi habuisse; Et nomen ipsum id pollere, quod apud* Græcos ἱππομιγὲς, *id est, equa mixtus.* Ita *Ælianus* in *Var.* libri noni capite decimo quinto. Quin apud eundem de *Animalibus* libri decimi septimi capite nono. *Crates Pergamenus* ex *Pythagora, Onocentaurum*, ut verum animal, accuratè describit. Summa est *Onocentauræ* humanum esse os, collum item & pectus, humeros, brachia, manus: Muliebres mammas & comas: Dorsum, latera, ventrem, & posteriores pedes asini: Colorem cinericium, circa ilia subalbidum: Currenti pedum vicem manus præstare: Animum habere indocilem, adeo ut capta præ inedia perire malit. Et *Philo* in *Jambo* ad *Michaëlem* Imperatorem, hoc animal videtur ita describere, quasi ipsa videret. Sic enim habet capite quadragesimo.

Ἀνθρωπόμορφον εἶδον, Ἰνδὲ, θηρίον,
Vidi, Inde, *formâ pradium humanâ feramque* &c.

Et paulò post,

Πρίζωπον ἀνδρὸς εἶδος, Ἰνδὲ, καὶ κόμην,
Καὶ τέρας, καὶ ταράχηλον ἀχρὶς ἰξύος,
Καὶ χεῖρας ἀντὶ ἀνθρωπὰς, καὶ δακτύλους,
Ἕκαστα μαζοῖς ὡς γυναικὸς ἠμφίκτ.
Ῥάχις δὲ, καὶ πλευρὰ, λασιώδη, γαστὴρ, πόδες,
Καθαρὸν ὄνου τὸ ἐγγαῦρες τὸν θέαν.
Mihi virilis, Inde, *vultus & coma,*
Pectusque visum est, atque collum ad ilia:
Vidi, & viriles huic manus, digitos quoque,
Mammasque ad instar fœminarum pendulas.
Merum sed asinum reliqua spectandum exhibent,
Dorsum, latusque, venter, abdomen, pedes.

Sed & in convivio septem sapientum apud *Periandrum* exhibitus est *Centaurus* recens editus. *Diocles* apud *Plutarchum* in *Symposio*: Ἔδειξεν ἡμῖν βρέφος, οὐ λίαν, γεγονὸς ἐξ ἵππου, τὰ μὲν ἄνω μέχρι ᾗ τραχήλου καὶ τῆς χειρὸς ἀνθρωπόμορφος, τὰ λοιπὰ δὲ ἵππου ἔχον, τῇ δὲ φωνῇ παθάπερ τὰ νεογνὰ παιδάρια κλαυθμυριζόμενον. *Ostendit nobis infantem ex equa natum, ut ajebat, superiores quidem partes usque ad collum, & manus humanæ formâ habentem, reliqua verò equinâ, & vagientem, ut solent pueri modo nati.* Sic auctore *Plinio* lib. 7. cap. 3. Claudius Cæsar *scribit* Hippocentaurum *in* Thessalia *natum* (quæ *Centaurorum* vetus fuit patria) *eodem die interisse. Et nos* (ut ibidem addit *Plinius*) *principatum ejus allatum illi ex* Ægypto *in mense vidimus.* Quod *Phlegon Trallianus* iis verbis refert, quæ, quia lectione non indigna sunt, non grave erit hic inferre: Εὐρίθη, inquit, ἐν Σαύνῃ τῇ Ἀραβίας πόλει ἐκπώλου τινὸς ὃθ' ὅμως μᾶλλα ὑγιὴς, ὅ ἐστι γίμαι φαρμάκου θανασίμου. Καλοῦσι δὲ τὸ φάρμακον ὑμένυμον τῇ πόλει. Ὀξύτατον δὲ καὶ σιντακτότατον τὸ δηλήσιον καθέστηκεν. Τὸν δὴ ἱππακίνταυρον συλλαβόντ ὁ βασιλεὺς ζωὸν ἀπεπέμψατο σὺν ἑτέροις δώροις πρὸς Καίσαρα εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τροφὴ δὲ ἦν αὐτῷ κρία. Οὐ φίλον δὲ τὴν μεταβολὴν ᾗ εἴρᾳ, τελευτᾷ. Καὶ ὕστερ ὁ Ἔπαρχος τ' Αἰγύπτου τοιχύζας ἀπέστειλεν εἰς Ῥάμην. Καὶ πρώτου ὁ τῶν βασιλικῶν ἀσθάχθη, τὸ μὲν πρίζωπον ἀγρίατερον ᾗ ἀνθρωπίνου ἴχων· χεῖρας δὲ καὶ τὰς τέτων δακτύλας τετριχωμένας, ἀλαυρὰ δὲ ζυναφῆ τοῖς πράτοις σκέλεσι καὶ τῇ γαστρὶ· ὑπλαὶ δὲ ὅσαι ἄνω ἵππου εἰσὶν, καὶ θηλαὶ δὲ χαίται, καίπερ ὑπὸ τ ταριχείας συμμιλαινόμεναι τῷ δέρματι· μίγιθος δὲ ὁ ἵππος οἱ γναφόμενοι, ἐπ' αὖ μᾶλλ μικρὸν. Ἐν δὲ τῇ προειρημένῃ πόλει Σαύνῃ ἐλέγοντο καὶ ὕτεροι ὄντες ἱπποκένταυροι. Τὸ

Τὸ ἡ περιφλίντα ὡς Ῥώμην ὁ τις ἀπιστεῖ, δύναται ἰσορρόπως· ἀπίκηται γὰρ ἐς τοῦτ' ἐρίου ἢ ἀντιπάτου τετραιχουμβρ., ἐς προῖκα, *In* Arabiæ *urbe* Sauna *repertus est hippocentaurus, in monte admodum excelso, qui lethali abundat veneno, ejusdem cum urbe nominis, omnium letiferorum acerrimo & efficacissimo. Hippocentaurum autem* Arabiæ *Rex cum vivum cepisset, cum aliis donis misit in* Ægyptum *ad* Cæsarem. *Vescebatur carnibus. Sed aeris mutationem non ferens, mortuus est. Eum condidum* Ægypti *præfectus* Romàm *misit. Et primum in palatio monstratus est. Facies habebat humanâ ferociorem. Manus & digitos villosos. Latera anterioribus cruribus & venis contigua. Ungula erant equina solida. Juba subfulva, quamvis illam conditura pellis instar denigrasset. Magnitudo non quanta præstatur, non tamen exigua. Parvo in urbe* Sauna, *quam diximus, etiam alii ferunt esse hippocentauros. Et eum qui* Romam *missus est, si quis mea credat, videre potest. Conditus enim, repositus est, ut jam retulo, inter Imperatoris cimelia. Græca* habent ἐν τοῖς ἐρίοις ἢ ἀντιπάτῳ., *in Imperatoris finibus*, nullo sensu. *Xylander* corrigit ἐν τοῖς ἔρτοις, *in hortis*, quod non probo, quia ἔρτος pro horto à *Græcis* nunquam usurpatum. Neque cimelia id genus in hortis asservare moris est. Sed pro ἐν τοῖς ἐρίοις omnino legendum est ἐν θησαυροῖς. Θησαυροὶ quandoque sunt loca in quibus servantur cimelia. *Hesychius*, Θησαυρός, ὁ τὰ ἀγαλμάτων καὶ χρημάτων καὶ ἱερῶν ἀπόθετος λίθος. *Romam* videtur hoc monstrum esse allatum paulò ante mortem *Claudii*, atque inde esse quod *Tacitus Annal.* libro duodecimo, *biformes hominum partus* inter prodigia recenset quæ portenderunt ejus obitum. *Sauna*, urbs *Arabiæ*, in qua repertum est, in *Stephano* dicitur Σαῦνα. Quomodo *Arbela* & *Arbelis*, *Sephora* & *Sephoris*, *Cedasa*, vel *Cedesa*, & *Cedesis*, solâ terminatione differunt; unum à Singulari, alterum à Plurali ortum. Nam ut Plurali צִיִּים fit *Nisibis*, ita *Arbelis*, *Sephoris*, *Cedesis* à Pluralibus עַרְבֵלִין, צִפּוֹרִין, קִדְשִׁין. Exemplis jam allatis unum addo ex *Hieronymo* in vita *Pauli* Heremitæ, ubi de *Antonio Thebaidis* Monacho hæc habentur, *Nec plura his, confecit hominem ego mixtum, cui opinio Poetarum hippocentauro vocabulum indidit. Quo viso satyris impressione figas arma frontem: Et heus tu, inquit, quanam ea parte hoc fervus Dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens, & frangens potius verba quam proloquens, inter horrentia ora sensi blandam quæsivi alloquium, & dextra protensione manus cupitum indicat iter: & sic patentes campos velocis transmittens fugâ ex oculis mirantis evanuit.* Quid quod idem *Hieronymus* statim initio libri contra *Vigilantium*, *Cemaurus* verè nasci, videtur ex Scriptura probare, *Multa*, inquit, *in orbe monstra generata sunt.* Centauros & Sirenas, *alnlas & onocrotalos in* Esaia *legimus.* Nempe capitis decimi tertii versu vigesimo secundo, Ὀνοκένταυροι ἐκεῖ κατοικίζει. Et rursus *Es.* 34. *v.* 11. Ὀνοκένταυροι οἰκήσουσιν ἐν αὐτῇ. Et versu decimo quarto, Συναντήσονται δαιμόνια ὀνοκένταυροι. Et *Vulgatus*, *Occurrent dæmonia onocentauris.* Et paulò post eodem versu, Ἐκεῖ ἀναπαύσονται ὀνοκένταυροι.

Tamen prudentiores inter fabulas rejiciunt de *Centauris* quicquid affertur. Et si *Græcos* consulas, reperies *Aristotelem* in libris, quos de animalium Historia tam accurate scripsit, hos ne nominasse quidem: Et alios magno numero pro fabulosis habere. Sed horum duplex est ordo. Alii enim solum negant ullos esse *Centauros*. Alii insuper rationibus allatis hoc commentum refellunt. Ita ex primo ordine *Xenophon Cyrop.* libro quarto, *Chrysantem* inducit dicentem, hippocentauros, si qui essent, se maximè æmulaturum, Ὁ δὲ δὴ μάλιστα δεκῶ, ἔφη, ζῶον ἰζηλωκέναι ἱππικωτάτους, οἱ ἐγένοντο. *Agatharchides* de mari Rubro capite quarto dum in eo est, ut probet Poëtas multa mentiri, à *Centauris* statim incipit, *Talium*, inquit, *summa capita breviter percurramus*, Κίνταυρον γεγονέναι, Γηρυόνην, Κύκλωπα, Centaurum *fuisse*, Geryonem, Cyclopem, *&c. Diodorus*, libro quarto, καὶ γὰρ ἐν τοῖς Θεάτροις πιπεισμένοις μήτε κενταύρους διφυεῖς ἐξ ὑπογραφῆς σωμάτων ὑπάρξαι, μήτε Γηρυόνου τρισώματος, ὅμως προσδεχόμεθα τὰς τοιαύτας μυθολογίας, καὶ ταῖς ἱστορίαις συναίρομεν τὸν ἔξω τιμῶν, *Quamvis enim in theatris plene persuasi neque* Centauros *esse biformes, qui ex diversis corporibus coaluerint, neque tricorporem* Geryonem, *tamen has fabulas admittimus, & earum significatione Deo* (Herculi) *honorem augemus. Plutarchus* initio libri quo probat virtutem doceri posse, *Boni viri nominantur, & dicuntur solum*, id est, solo nomine extant, ὡς ἱππόκενταυροι, καὶ γίγαντες, καὶ κύκλωπες, *ut* Hippocentauri, & Gigantes, & Cyclopes. *Lucianus* in *Hermotimo*, Ὅσοι τῶν ἱστορητῶν, ἑταῖροι, ἴδιόν τι ἱππικώτερόν καὶ χιμαιρῶδες καὶ γοργόνειον διαφέρει, καὶ ὅλα ἄκρα ὕπνοι, καὶ ἀσπαλάκτευσις, ἅτε γενόμενα ἀσπετα, ἅτε γίνεσθαι δυνάμενα, *Quod modo facicbas & cogitabas, nihil ab* Hippocentauris & Chimæris & Gorgonibus *differt, & quæcunque alia & somnia, & Poëta, & Pictores pro libertate sua confingunt, quæ nec fuerunt unquam, nec esse possunt. Artemidorus Onirocrit.* libri quarti capite quadragesimo nono, *Somniavit aliquis prolis cupidus, & uxorem pregnantem habens, hippocentaurum sibi natum esse:* Gemini *ipsi nati sunt infantes: Duo enim sunt corpora hippocentauri. Sed neuter puerorum educatus est.* Οὐδαμῶς γὰρ ἐνδέχεται ἱππικώτερον γένεσθαι, οἱ δὲ καὶ γένοιτο, τοῦτο ἀδύνατός γε τραφῆναι, *Nequaquam enim possibile est, ut nascatur* Hippocentaurus: *nec si nasceretur posset educari.* Hęc illi. Jam qui sequentur, argumenta etiam proferent à diversa hominis & equi natura petita, quibus eos doceant in unum compositum non posse coalescere. *Heraclitus*, περὶ ἀπίστων. Λέγεται περὶ τὸ Πήλιον καὶ τὴν Φολόην γεγονέναι διφυᾶς, τὰ μὲν ἄνω ἔχοντας λογίων ἀνθρῶν ἔχοντας, τὸ δὲ ἄλλο ἵππων· ὑπ' ἀλλήλοις δὲ τούτοις δύο γὰρ διαπλάσεις φύσεις εἰς ἓν συνελθεῖσαι ἀδύνατοι ζωογονηθῆναι καὶ τραφῆναι, *Ajunt circa* Pelium & Pholoen *biformes fuisse, qui hominum haberent quicquid est supra alia, reliqua autem omnia equorum. Sed minimè verum hoc fuit. Natura enim duæ diversæ, si in unam coalescant, fieri nequit ut vitales sint, nec ut alantur. Palæphatus* in libro ejusdem argumenti, & ex eo *Apostolius Adagio* 1033. Κίνταυροι, ὡς Θηρία ἐγένοντο, καὶ ἵππου μὲν ἔχον ὅλην τὴν ἰδίαν, πλὴν τῆς κεφαλῆς· ἅτινα ὡς παῖδιαι τοιοῦτον θηρίον γένεσθαι, ἀδύνατα πιστεύειν· ἅτι γὰρ ἡ φύσις ξυμφωνοῦσα ἵππῳ καὶ ἀνθρ., ἅτε ἡ μορφὴ ὁμοία· ἀπὸ διὰ τόμαι καὶ φώνημα ἀνθρωπίνου δυνατὸν ἵππῳ τροφὴν διαλθεῖν· οἱ δὲ τοιοῦτοι ἰδίαι πόντι ὦμ, καὶ νῦν ὡς ὑπῆρχε, *Ajunt* Centauros *ferus fuisse qua equorum totam speciem excepto capite habuerint. At talem ferant quisquis fuisse credit, ea credit quæ sunt impossibilia. Neque enim consonant natura equi & hominis, neque forma est similis, neque per os & guttur humanum permeare potest equi alimentum. Quod si olim fuit talis species, ea hodieque extaret.* De eodem argumento *Galenus* multis disputat de usu partium libri tertii capite primo. Et docet hominem non potuisse *Centauri* instar esse quadrupedem, ἅτι πρῶτον μὲν ἀδύνατον τῇ φύσει τοιοῦτον διαφορώτατον σώματα εἰς μίξιν, *quia primo corporum natura tam diversorum mixtio est impossibilis.* Addit ne quidem ex coitu specierum tam diffitarum animal posse procreari, & falli *Pindarum* qui *Centaurus* natos esse afferit ex equabus *Magnetibus*, neque si natum fuisset, posse educari τὸ ζῶον τοῦτο ἄτοπόν τε καὶ ἀπάνυτον, *animal ita absurdum & alienum*; nisi gramine & hordeo velis inferiora nutriri, & superiora elixis carnibus. Præterea ex hac forma homini nihil accessurum præter velocitatem in

locis

locis planis. At ſi opus fuerit πρὸς ἔχθεα δεάμεν, ἢ καίνεντες, ἢ λέζον, ἢ ἀνοίμαλον, *per acclive currere, aut per declive, aut per obliquum, aut per inæquale*, crura qualia habemus fore multo commodiora. Rurſus, *Centaurum*, inquit, videre vellem ἀναδομέμενον ἢ ναυπηγέοντα, ἢ διὰ τῶ ἰχθῦν ἔδη τὰς πηγάσας τῶν πλόων ἀναμίσχοντα, *domos ædificantem, vel naves fabricantem, aut per malum ad antennas navium manibus reptantem, & ſcandentem.* Ibidem: Quomodo ædificando per gradus & longas ſcalas ad altiſſimos parietes aſcenderet? Item, quomodo remigaret, cum ne quidem ſedere poſſet? Quomodo conſcenderet arbores, ut fructus decerperet? Item, finge animo, aut fabrum, aut ſutorem, aut textorem, aut ſcribam, quomodo ſedebit ad opus? Homini enim ſoli hoc ineſt, commodè ſedere in iſchiis. Item: *Centaurum* nec ſedere potent inſtar hominis, nec jacere ſuper terram inſtar feræ. Hæc ille, & multò plura; quibus probet ne quidem animo poſſe concipi quicquam abſurdius, quàm ſi natura fingatur ex humana & equina conflata. Proinde vetus aliquis *Scholaſtes* apud *Phavorinum* in Ἔξιον, cum *tragelapho* jungens *hippocentaurum* tanquam ex æquo confícta, ὕδω ἔεν, inquit, ὁ ἱππόκενταυρος, ὥσπερ οὐδὲ ὁ τραγέλαφος, Hippocentaurus *nihil eſt, ut neque* tragelaphus.

Romani quoque Scriptores idem ſentiunt. *Cicero* libro ſecundo de *Natura* Deorum. *Quis enim* Hippocentaurum *fuiſſe, aut* Chimæram *putat?* Et libro primo *Tuſculanarum Quæſtionum. Quis enim fatis videtur ſalto interiiſſe univerſo, illud animal quod fuerit factum eſſe nihil, ſi planè perſpicies inter* Hippocentaurum *qui nunquam fuerit*, & *Regem* Agamemnonem *nihil intereſſe. Seneca* Epiſtolâ quinquageſimâ octavâ. *In rerum natura quædam ſunt, quædam non ſunt. Et hæc autem quæ non ſunt, rerum naturæ completitur, quæ animo ſuccurrunt, tanquam* Centauri, Gigantes, & *quicquid aliud falſa cogitatione formatum, habere antequam imaginem cæpit, quamvis non habeat ſubſtantiam.* Vult *Centauros* eſſe entia rationis, non realia. Hinc *Celſus* Juriſconſultus vanam haberi vult de exhibendo *Hippocentauro* ſponſionem. *Quæ quod non eſt*, inquit, *fruſtra promittitur.*

Sed & commenti vanitatem deridet ipſi auctores, *Poëta* ſcilicet. *Lucretius* libro quarto.

Nam certe ex vivo Centauri *non fit imago,*
Nulla fuis quoniam talis natura animantis.

Et libro quinto.

Sed neque Centauri *fuerunt, nec tempore in ullo*
Eſſe queat duplex naturâ, & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta poteſtas.

Nempe, ut addit, cum equus anno tertio jam ſit maturus & plenis viribus, eâ ætate infans vix dum excuſſit mammam Verba ſunt,

Id licet hinc quamvis habeas cognoſcere corde,
Principio circum tribus actus ſimpiger annis
Floret equus, puer haudquaquam: quin ſæpe etiam tunc
Ubera mammarum in ſomnis lactantia quærit.

Et quâ ætate pueri vigent, & excedunt ex ephebis, equus præ ſenio languet.

Poſt ubi equum valida vires ætate fenectâ,
Membraque defecium ſuguens languida vitâ,
Tum demum pueris ævo florente juventus
Occupat, & mollis veſtit lanugine malas.
Ac forte ex homine, & veterno ſemine equorum
Conjecti credas Centauros *poſſe neque eſſe.*

Sic quidquid de *Centauris* jactatur, eſſe ex maximè ἀτόπων, *Ovidius* his verbis docet *Triſtium* libro quarto *Eleg.* 6. al. 7.

— credam prius ora Meduſæ
Gorgonis *anguineis cincta fuiſſe comis.*
Eſſe canes intero ſub virginis, eſſe Chimæram,
Aſtruce qua flammas ſpargit anguſtam.
Quadrupedeſque homines cum pectore pectora junctos.

Id eſt, *Centauros*, qui partem pectoris humanam, partem equinam habuerint. Et ex *Lucani* ſententia libro tertio, *eſt populum* Pholoe *mentita biformem*, id eſt *Pholoenſes* falsò prædicant *Centauros* apud ſe eſſe natos.

Jam ſi *Centauros* extare credidit *Hieronymus*, è Patrum choro *Clementem* & *Baſilium* illi opponimus, quibus *Centauri* ſunt Θετταλικὸν πλάσμα, (a) & Ἐβιονιτῶν (b) Theſſalicum, & Græcum *figmentum.* Et *Auguſtinum*, qui *Græcos* ait *finxiſſe* (c) de Centauris quod *equorum hominumque fuerit natura conjuncta.* Quin ab *Hieronymo* ad *Hieronymum* ipſum provocamus, qui hæc habet in *Eſ.* 14. *Pro* Onocentauris *quoque, quos* Septuaginta *interpretati ſunt, vanitates* Gentilium *fabulas, qui dicunt fuiſſe* Hippocentauros, *tres reliqui Interpretes ipſum poſuere verbum* Hebraicum אִיִּים *ijim.* Et in caput trigeſimum quartum. Onocentauri, & *piloſi*, & Lamia, *quæ* Gentilium *fabula*, & Poëtarum *figmenta deſcribunt.* Et in *Dan.* 4. Scyllam *quoque*, Chymæram, Hydram, *atque* Centauros, *aves & feras, flores & arbores, ſtellas & lapides factos ex hominibus cum narrent fabulæ.*

(a) *Lib.* 4. (b) *Strom.* (c) *De vera virgin. Deip.*

Hæc ut concilientur, primo hoc ſtatuendum eſt *Centauros* in *Theſſalia* non alia de cauſa fingi, quam quia *Græcorum* primi *Theſſali* equos domuerunt, & in his *Chiron* equitandi peritiâ ita excelluit, ut cum equo videretur in unum coaluiſſe corpus. Unde factum, ut cum *Achilles*, & *Græcorum* alii *Heroes*, pro magiſtro habuerint. *Diodorus* libro quarto. Τοὺς δὲ λέγουσι τοὺς κενταύρους πρώτους ἱππεύσαι ἐπιχειρήσαντας, ἱππικωτάτους ἀνέμασθαι, καὶ διὰ τὴν πλάζιν μύθῳ καταχθῆναι διὰ διφυοῦς ὄντας, Centauros *nonnulli dicunt, cum equitare primi essent aggreſſi*, Hippocentauros *fuiſſe dictos, & id fabulæ confingendæ occaſionem dediſſe, ac ſi biformes fuiſſent. Plinius* libri ſeptimi capite quinquageſimo ſexto. *Frænos, & ſtratæ equorum* Pelethronius *invenit*, &c. *Pugnare ex equo* Theſſali, *qui* Centauri *appellati ſunt, habitantes ſecundum* Pelium *montem. Poëta* libro tertio *Georgic.*

Frena Pelethronii Lapithę, *gyroſque dedere*
Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Lucanus libro ſexto.

Primus ab æquorea percuſſis cuſpide faxis
Theſſalicus *ſompes bellis feralibus omen*
Exiluit, primus Chalybem, *franoſque momordit,*
Spumavitque novis Lapithæ *dominatoris habenis.*

Oroſius libri primi capite decimo tertio. Theſſalos Palæphatus *prodit a* Lapithis *creditos, dictoſque fuiſſe* Centauros, *eo quod diſcurrentes in bello equites velut unum corpus equorum & hominum viderentur.* Etiam ex *Hebræis Abarbanel* in *Joelem* capite ſecundo, *Centaurorum* fabulam non multo aliter interpretatur. Verba ſic habent כתבו הקדמונים מהיונים מכספרי דברי הימים מעניין האנשים אשר קראו צינאוידום שהיו אומרים שהם היו מראה כתניהם ולמעלה אנשים ומראה כתניהם ולמטה היו סוסים והמאמינים מהם כתבו שהיה אבתת העניין הזה שבימים הקדמונים החחילו אנשים לרכוב בסוסים בגבעה אחת והיו רבים מהם לשלול שלל ולבוז כן ושאר בני אדם שהיו בעמק היו בורחים מהם והיו הושבים שהם היו בריות כשונות ושהאדם והסוס היה כלו גוף אחד אלא שחציו של מעלה היה איש וחציו של מטה היה סוס ובא ארק'ליש הגדול וילחם עמהם והרגם ותפש מהם חיים ואז נודע האמת

שהיו אנשים רוכבים על הסוסים, *Scripserunt* Græci *veteres ex Historiis temporum de Centauris quos vocant, eos dicti supra lumbos hominum habuisse speciem, & infra lumbos equorum. Sed qui sunt veraciores, rem sic referunt. Priscis temporibus cum primi hominum equitare cœpissent in monte quodam, & multi eorum spolia auferendis & depraedationibus vacarent, & hos fugerent vicinæ vallis incolæ, tanquam portenta ex homine & equo conflata, & quorum pars superior hominem, inferior equum referret: Magnus ille* Hercules *praelio cum illis inito, alios interemit, atque alios cepit vivos. Tum vero passi quod res id esset, nempe homines fuisse equis vectos.* Hæc omnia ex *Palaephato*, quem consule. Vide insuper *Servium* in librum tertium *Georgicum*, *Pindari* Scholiastem in *Pythia* odâ secundâ, Etymologicum voce Κένταυρος, *Tzetzem* Chil. 7. Hist. 99. & Chil. 9. Hist. 273. & de Centauri nomine reperies illos multa nugari. Mihi Centaurus vel *Hippocentaurus* idem est qui κένταυρος vel ἱπποκένταυρος, id est, qui pungit equum. Unde apud Poëtam *Iliad. δ*,

— Καθμώνι κεντορι ἵππων,

& *Iliad. ι*,

Τρὶς μεγαθυμοι κέντορες ἵππων.

Ex κέντωρ factum κένταυρος, ut ταῦρος ex *Phœnicio* תור *tor*, γαῦλος ex גול *gal*, & Τάαυτος ex *Ægypto* Θαὼθ *Thoth*. Quod de *Thessalicis* centauris hactenus probavimus, conjectat etiam *Ælianus* de *Italico* illo *Mare* quem biformem fuisse volunt, Δοκεῖ δέ μοι, inquit, πρῶτον ἵππεας ἀναβῆναι, καὶ ἐμβαλεῖν αὐτοῖς χαλινοὺς, οὕτω ἐκ τούτου διφυεῖς πιστευθῆναι, *Mihi videtur primum equum conscendisse, & frænum ei injecisse, atque ea propter credutum fuisse biformis.* Nomen Μάρις, quod ibidem exponitur ἱππομιγὴς, forte fuit deflexum ex *Germanico mar-ros*, quasi ἱππάνδρωπον dixeris. Is enim aliunde videtur in *Italiam* se contulisse, putâ, ex vicina *Germania*, atque ob id ipsum fingi ὅτι τρὶς ἀνεβιώσαν ἐξ αὐτοῦ τρις, *ter mortuum ter revixisse*, quia cum in patriam subinde secederet, ab *Ausonibus* pro mortuo reputabatur.

Secundo, per *Centauros Cyprios*, in *Bacchi* copiis, (*d* Dionys. l. 5. v. 614. & l. 14. v. 193. & l. 32. v. 71.) quos cornutos passim describit *Nonnus* (*d*) & natos esse fingit è *Jove* semine in terram sparso, tum cum *Paphia Veneris* amore arderet, plane aliud significari puto, nempe naves è *Cypro* insula, quam πρὸς τὸ ναυπηγίαν ἥ ἐλάτη, ad navium & classium fabricationem esse valde commodam *Strabo* & alii testantur. Unde est quod *trabem Cyprium Horatius* pro quavis nave usurpat. Naves *Centauri* sæpe vocantur propter *Centauros* pro ἐπίζυγα, proræ appictos. Sic apud Poetam *Æneid.* libro quinto, *Sergestus*, Centauro *invehitur magna*. Et *Æneid.* libro decimo, *Cupavo Cycni* filius *Ingentem remis* Centaurum *promovet*. Ut thalamegon suam *Veneri* hodieque *Buccinatorum* nominant. His *Centauris* affinguntur cornua, quia in nave sic vocantur antennarum extremæ partes. Idem *Æneid.* libro tertio.

Cornua velatarum obvertimus antennarum.

Et *Ovidius Metamorphoseos* lib. 11. fab. decimâ,

Ardua jamdudum, demittite cornua, vellor
*Clamat, & antennas totum * submittite velum.*

* *Al. fabricate.*

Jovis semen in terra sparsum circa templum *Veneris Paphiæ*, unde nati illi *Centauri*, sunt glandes, quæ æque ac quercus, *Jovi* sacræ sunt: Nempe ex glandibus natæ sunt circa *Paphum* & *Papho* proximum *Acamanten* plurimæ quercus, unde materies classibus. Proinde *Geographus* libro decimo quarto ibi describit ὕλην πολλὴν, *plurimam sylvam*. Inde *Sphagnos Cyprus Plinio* libri duodecimi capite vigesimo tertio. Ita vocantur in quercu cani villi odore præstantes.

Tertiò, *Indica* illa *Onocentaura*, quam *Phile* ex *Ælianis*, & *Ælianus* ex *Crante Mysio*, & *Crates* ex *Pythagora* describunt, plane videtur fabulosa, cum tale animal in *India* nemo alius observaverit, & unius *Pythagoræ* fide nitatur: Non Magni illius, ut quidem puto, (nam ejus ævo India *Græcis* erat prorsus ignota. Et *Josephus* (*e*), *Plutarchus* (*f*), *Lucianus* (*g*), & alii apud *Laertium* (*b*) negant illum quicquam scripsisse;) sed alterius *Pythagoræ* recentioris, qui de *Mari Rubro* scripsit, ut ex *Athenæo* (*i*) constat. Neque ex se loquitur *Philo* cum dicit, Ἄνθρωπόμορφον ἀνὴρ ὄνον, Ἰνδὸς, ἔφασαν. Neque illa verba sic accipienda sunt ac si ipse profiteretur se vidisse onocentauram. Tantum per prosopopœiam alium inducit hanc ferum *Indo* homini describentem, ut ab ipso doceatur, quodnam sit ferae genus. (*e*) *Lib. 1. cont. Apion.* (*f*) *De fort. Alex.* (*g*) *De sacrif. in salut.* (*b*) *Lib 8. cap. ult. & l. 14. c. 3.* (*i*) *Lib. 5.*

Quartò, sive quid humanum habeat equinus fœtus, aut muliebris quid equinum, ut videre est in exemplis à *Plutarcho*, *Plinio*, & *Phlegonte* allatis; ex eo non probatur in rerum natura esse *Centauros*, cum hi sint monstrosi partus, & naturæ à scopo suo aberrantis prodigiosæ παρεκβάσεις (*k*). Ut cum *Sinuessæ* puer cum elephantino, & porcus cum humano, & *Frusinone* agnus cum suillo capite natus est. Quomodo id fiat, jam non quærimus, & an sub ipso conceptu à matribus hauriæ imagines fœtum ita effingant, ut monstrosos concubitus sequantur monstrosi partus. Quod suspicatus *Thales* allato monstro *Centauro* formâ, *Persandro* fuit auctor τὸ μὴ χρῆσθαι γαμετῇσι ἵππων, ἢ διδύμας γυναῖκας αὐταῖς. Vide etiam *Plutarchi* parallela capite vigesimo nono, ubi de *Epona* & *Onosceli*. (*k*) *Valer. l. 1. c. 6. Lev Dec. 3. l. 7. Dec. 4. tab. 1.*

Quinto, spectrum diabolicum fuisse certò credimus hippocentaurum illum quem *Antonio* apparuisse tradit *Hieronymus* in vita *Pauli*. Quamvis pro incerto is habeat, spectrumne fuerit an verum animal. *Hæc*, inquit, *utrum diabolus ad terrendum eum finxerit, an ut solet eremus monstrosorum animalium ferax, ejus quoque gignat bestiam, incertum habemus.* Quod mirum, cum huic monstro verba tribuat, & humani sermonis intellectum, quæ non quadrare in brutum animal, nemo est qui non agnoscat. Certum item est onocentauros in versionibus *Græcâ* & *Vulgatâ* pro animali non usurpari, sed pro dæmonum spectris & larvis *Es.* 13. & 34. Rectè igitur *Theodoretus*, Καλεῖται κένταυροι, ἃς ὁ παλαιὸς μὲν ἱμάτιος, ὁ δὲ νῦν ἑλληνικὸς πρωτογενοῦσι, *Vocat onocentauros quas Veteres empusas, & qui nunc vivunt onoscelidas appellant.* Bis occurrunt pro אים, semel pro לילית, nocturno illo dæmone, de quo jam actum. Ideo persuasum Veteribus onocentauros esse dæmonis genus καθόλου καὶ ζωτικὸν, *sylvestre & semeiosum*. Vide *Hesychium* & *Phaverinum*. Interim nullus capio, quorsum אבני בהו *lapides inanitatis*, mirâ & inauditâ metamorphosi LXX. Interpretes in onocentauros mutaverint *Es.* 34. *vers.* 11. Fallor, an *Aleph* omisso legerunt בני בהו, *filios inanitatis* seu eremi, quo nomine onocentauros & spectra quævis in desertis locis apparentia nominari putaverint? Est & id valde novum quod per onocentauros *Cyrillus* in *Esaiam* intelligit τὰς ἀγρίας ἥ ὄνους, *sylvestres, asinos* sive onagros. Et *Gregorius* in *Jobum* libri septimi capite duodecimo, lubricos & elatos. *Græco quippe eloquio*, inquit, διὸ καὶ *asinus dicitur: Et appellatione asini luxuria designatur, Propheta attestante* (*l*), *qui ait, ut carnes asinorum carnes eorum.* Tauri *autem vocabulo cervix superbiæ demonstratur: Sicut voce dominica de* Judæis *superbientibus per Psalmistam* (*m*) *dicitur, tauri pingues obsederunt me, Gregorio* scilicet *interpretante* idem est quod ὑπέρταυρος. (*l*) *Ezech. 23. v. 20.* (*m*) *Psal. 22. v. 13.*

CAPUT UNDECIMUM.

De Verme שמיר *ſamir.*

Vermis שמיר ſamir, *cujus tactu lapides finds & diſſilire credus, quando creatus. Ejus opera* Moſes Ephodi *gemmas, & tabulas Legis*, Solomon *templi lapides aptavit. Ad quem, vel ab* Aſmodæo *Rege dæmonum, vel ab aquila ex horto* Edenis, *vel ab upupa allatus, in arca plumbea ſervatus eſt uſque ad templi deſolationem.* Barbari *Scriptores* thamur *vocant, & à ſtruthione allatum ſcribunt. Probantur hæc ex* 1 Reg. 6. verſ. 7. *Item ex* Ezech. 3. verſ. 9. ubi שמיר ſamir *non eſt vermis, ut volunt, ſed duriſſimus lapis, nempe ομφιτης, quo Veteres etiam uſi ſunt ad gemmas expoliendas, quod probatur contra* Cardanum. *In ſagittis* Æthiopum *idem lapis pro ferro ſunt, iſque veneno tinctus. Quale ſit illud venenum. Cur fingatur* ſamir *ab upupa fuiſſe allatus.*

Libet hic nonnihil inferere de verme שמיר *ſamir*, cujus operâ *Hebræi* fabulantur *Moſem Ephodi* gemmas, ac utraſque Legis tabulas, & *Salomonem* templi lapides aptaſſe ac expoliviſſe. Quamvis enim hordei granum mole corporis non exceſſerit, viribus tamen ita polluit ut ſolo tactu montes diſſilire coëgerit, & duriſſimos lapides levi conatu diffiderit atque dedolaverit. In *Pirke Aboth* Deus creaſſe legitur res decem veſperâ *Sabbathi*, in quibus ſunt hic vermis. Quomodo is *Moſi* innotuerit, *Hebræi* non multùm quærunt. Sed eundem ut *Solomon* ſiſtant in templi lapidibus poliendis ac dedolandis operam ſuam illi præſtiturum, nullum lapidem non movent. Sunt qui allatum fuiſſe aſſerant ab *Aſmodæo* Rege dæmonum. In ea ſententia ſunt *Talmudici* in tractatu *Gittin* fol. 68. a. Quamvis alii *Solomonem* malint ad upupæ nidum miſiſſe, in quo pullos repertos cum vitro includi juſſiſſet, mater ab eorum acceſſu ſe prohiberi non ferens, attulit vermem שמיר *ſamur*, cujus ſolo attactu diſſilit illud vitrum, & confractum eſt. Unde eſt quòd de upupa dicitur in tractatu *Cholin* fol. 63. a. והוא שהביא שמיר לבית המקדש, *Hæceſt quæ attulit vermem* ſamir *ad domum ſanctuarii.* Tamen cum hoc quoque aliis minùs placuiſſet, *Kimchius* in 1 *Reg.* 6. *v.* 7. Et auctor ס *Jalkut* ex *Midras* שוחר טוב, *Solomonem* qui linguas avium apprime callebat, ab iis quæſiviſſe dictitant ubi eſſet שמיר *ſamir*. Quo audito confeſtim aquilam in hortum *Edeni* volaſſe, unde vermem illum attulerit. Quem uſque ad primi templi deſolationem *Judæi* in arca plumbea ſummo ſtudio ſervaverint, rebus mollibus illi ſubſtratis, & copiâ ſurſurum ei abundè ſubminiſtratâ. Sed magno ſcilicet rei publicæ damno משחרב בית המקדש בטל השמיר, *Ex quo vaſtata fuit domus Sanctuarii, defuit* ſamur. Ita habetur in *Miſna* tractatûs *Sota* capite nono. Ad quem locum *Gemara* de uſu ס *ſamur* multa habet inſignia. Ipſa magiſtrorum loca, ex quibus hæc petita ſunt, in *Talmudico Buxtorfii Lexico* videre eſt ad vocem שמיר *ſamur*. Pro שמיר *ſamur*, *Barbari* Scriptores *thamur* ſcribunt. Et in his *Vincentius Bellevacenſis* upupæ ſtruthionem ſubſtituens, totam fabulam ita adornat *Doctrinale* ſui libri decimi ſexti capite centeſimo vigeſimo tertio. Thamur *dicitur vermis* Salomonis. *Nam* Salomon *cum marmor Parium ad ædificationem templi de remotis partibus convehi præcepiſſet, conſcius prohibitionis Legis, qua vetuit altaris ædificandi lapides ferro incidi, quæſivit experimentum in vermibus, quod ars humana neſcivit. Nam pullum ſtruthionis in vitreo vaſe veeluſit, quem cum videret ſtruthio, & habere nequiret, naturaliter agnitam artem attentans, ad deſertum cucurrit, redieníque cum vermiculum tulit, cujus ſanguine vitrum linivit, & confractum eſt, ſicque ſanum eripuit. Quod videns* Salomon *hoc experimento, eodem genere vermis in inciſione duriſſimi marmoris uſus eſt, & effectum conſecutus eſt.* Quo noſtro abuteremur, & Lectoris patientiâ, ſi in his nugis refellendis operam impenderemus. Itaque fontes erroris indicaſſe ſufficiet. Quod habetur, 1 *Reg.* 6. *verſ.* 7. *Salomonis* templum ex lapidibus integris, prout advecti fuerant, ſic fuiſſe ædificatum, ut in eo conſtruendo nulli mallei, aut ſecures, aut inſtrumenta ferrea adhibita fuerint, *Gemariſta* in *Sota* ſic accipiunt, ac ſi ſimpliciter negetur templi lapides ullo ferro fuiſſe ſiſſos, aut dedolatos. Itaque aliud fuit confingendum. Et commodum occurrit שמיר *ſamir*, quem lapide fortiorem fuiſſe poſt vetuſtiores *Hebræos* colligit *R. Salomo* ex his, *Ezech.* 3. *verſ.* 9. כשמיר חזק מצור, *ut* ſamir *rupe fortior eſt.* Ita enim ille accipit, cum plane aliud ſonent. Neque enim *ſamur* rupi, ſed utrique confertur, imò præfertur Prophetæ frons, tanquam utroque fortior. *Similem tu* ſamir (inquit Dominus Prophetæ) *firmiorem rupe conſtitui frontem tuam.* Præterea ibi שמיר *ſamir* non eſt vermis, ut nugatores volunt, ſed lapidis genus duriſſimum, ut *Jerem.* 17. *verſ.* 1. & *Zachar.* 7. *verſ.* 12. Plerique adamantem putant. Sed mihi שמיר *ſamur* eſt *ſmiris*, lapis tam durus, ut eo gemmari ad gemmas expoliendas utantur. In quem uſum etiam à Veteribus eſt adhibitus, contra quàm ſenſit *Cardanus*. *Dioſcorides* libro quinto. Σμύρις λίθος ἐστὶν, ᾗ τὰς ὕαλους οἱ δακτυλιογλύφοι σμίχουσι. In noſtris exemplaribus ſcribitur σμύρις. Et in *Græca* veterionis plerique editionibus, *Job.* 41. *verſ.* 7. σμυρίνῳ λίθῳ. Sed in *Complut.* & *Pariſ.* majore σμιρίνῳ. Et in *Heſychio*, cujus ordo eſt alphabethicus, σμύρι eſt ἄμμος ἁδρὸς, ᾗ σμήχονται οἱ σκληροὶ τῶν λίθων. Neque aliud eſt intelligendum. Ἄμμος enim, id eſt, arenam, ideo vocat, quia in tenuiſſimum pulverem contuſus ad opus adhibetur. Eodem refer hæc *Stephani* in Ἀσμήνια: Πυρίχωται Ἀσμήνια λίθου τοῦ γλύφειν καὶ τρυπᾶσαι τὰς σφραγῖδας, *Habent* Armenii *lapidem quo ſigilla ſculpunt & terebrant*, id eſt, *ſmirin*. Et id ipſum *Herodotus* libro ſeptimo videtur ſignificaſſe, cum *Æthiopes*, qui in exercitu *Xerxis* erant, habuiſſe dicit καλαμους εἰσὶ μακρὸς, ἀντὶ δὲ σιδήρου ἐπῆν λίθῳ ἐξυσμένοι πεποιημένῳ, τῷ καὶ τὰς σφραγῖδας γλύφουσι, *prolongas ex arundine ſagittas, pro ferro præfixas eo lapide quo ſigilla ſculpunt.* Et *Agatharchides* his verbis propè in fine libri primi, ubi de *Æthiopum* ſagittis: Τὰς δὲ βέλεας ἔχ καλάμου περιθέντες εἶτα ἐκ σιδήρου παραμήκους τοῦ τύπου λίθῳ ἀνεσήμανται, νυύρις ἐσφιγμένῳ, ἐξὺς μὲν ὑπερβολῆ, Φαρμάκοις δὲ βαναυσικοῖς βεβαμμένῳ. *In ſummo arundinis faſtigio, pro ferro longus lapis inſixus eſt, fumbus conſtrictus, ſupra modum acutus, veneno vero mortifero tinctus.* Sed lapidem illum neque *Herodotus*, neque *Agatharchides* nominant, quia illos adhuc latebat quomodo vocaretur. *Æthiopum* porrò ſagittas veneno intingi, præter *Agatharchidem*, ſcribunt *Theophraſtus Hiſtoriæ* libri noni capite decimo quinto, *Heliodorus* libro nono, *Claudianus* in *Stilichonem Panegyrico* primo, & *Cyrillus* in *Eſaiam* libro ſecundo. Sed quod ſit illud veneni genus, neſcirenus ubique *Arabibus*, à quibus arbuſtum in *Arabia* Provinciis *Hejaz* & *Thebaïsa* deſcribitur غلقة *ghalka* nomine, valdè amarum, quo coria concinnant *Arabes* والحبشة تسم بها السلاح فيقتل من اصابه

Et eodem Abyſſini, *ſeu* Æthiopes, *tela ſic infi-*

cium ut moriatur quisquis in laditur : Ita *Alcamus* & *Granbars*.

De cætero cur fingatur upupa hunc vermem *Solomoni* attulisse, docuimus in capite de upupa; & in *Græcis* quoque Scriptoribus upupam legi, non quidem vermis virtute, sed vi cujusdam herbæ obstantia perfringere, & pullos suos in pariete inclusos in libertatem asseruisse.

CAPUT DUODECIMUM.

De Monocerote.

Græci *monoceros vel asino* Indico *eadem fere tribuunt, quæ Scriptura* τῷ reem. 1. *Insignem proceritatem.* 2. *Cornu elatum.* 3. *Naturam feram & prorsus indomitam.* 4. *Robur magnum. Unde collegerunt* ראם *esse monocerotem.*

Quisquis vel *monocerotis* vel *asini Indici*, qui idem esse merito putatur, descriptiones apud *Ctesiam*, *Ælianum*, *Plinium*, & alios legerit, facilè conjiciet, cur Lxx Scriptores ראם *reem* putaverint esse monocerotem. Nempe *Græci* veteres monoceroti eadem ferè tribuunt quæ Scriptura τῷ *reem*. Primò enim ut in τῷ *reem*, sic in asino *Indico*, vel monocerote, si mavis, insignis est proceritas. *Ctesias* in excerptis apud *Photium*, Εἶζι ὄνοι ἄγριοι ἐν τοῖς Ἰνδοῖ ἴσοι ἵπποις, καὶ μείζους, *Sunt in* India *asini sylvestres equis pares, aut etiam majores. Ælianus* libri quarti capite quinquagesimo secundo, Ὅσῳ ἀγρίοι εἰσὶ ἡμιόνων ἵππων τὸ μεγεθος ἐν Ἰνδοῖς γίνεσθαι πέπυσμαι, *Feros asinos equis magnitudine non inferiores apud* Indos *nasci accepi.* Et de monocerote idem libri decimi sexti capite vigesimo, Αἴγυπται δὲ καὶ ζῶον ἐν τούτοις εἶναι μονόκερων, καὶ ἀπ' αὐτῶν ὑπομάζεσθαι παρεζωκὸς, καὶ μεγεθος μὲν ἴσχειν ἵππου τῷ τελείῳ, *Dicitur & in iis* (Indiæ animalibus) *esse monocerotem quem cæcazonum vocant, eumque habere equi adulti magnitudinem.*

Secundò, cum *reem*, cornu unicum, idque celsum & elatum habere collegissent ex his *Davidis* Ps. 92. v. 11. *Et attolles ut* cornu *reem, cornu meum :* Huc pertinere putaverunt quæ de asini *Indici* aut monocerotis unico in fronte cornu tradunt Veteres. *Ctesias*, Κέρας δὲ ἔχει ἐν τῷ μετώπῳ ἐνὶ πήχεως τὸ μέγεθος, *Cornu habent in fronte cubitale.* Cui mensuræ posteriores auctarium addiderunt. *Ælianus*, Κέρας δὲ ὅσον ἓξ μετώπου (πέπυσμαι) ἔχειν πήχεως τὸ μέγεθος καὶ ἡμίσεως πρὸς τοῖς. *Cornu in fronte habere* (audio) *fere sesquicubitale.* Plinius, *Asperrimam autem feram monocerotem*, &c. *uno cornu nigro media fronte cubitorum duorum eminente.* Solinus, *Cornu è media ejus fronte protenditur, splendore mirifico, ad longitudinem pedum quatuor.* Quod sequitur *Isidorus.*

Tertiò, ut רים *reem* à *Jobo* ferus & indomitus describitur, ita asinus *Indicus*. *Ctesias*, Ζῶντα γὰρ ἁλίσκουσι. *Ælianus*, Ζῶντα μὲν οὖν τίλλουσι καὶ δὴ καὶ λαβόντες. Et de monocerote idem, Τοῦτο δὴ τίλλουσι ἁλῶναί ποτε ἰδεῖν μεμηνται. *Plinius* de asino, *Hanc feram vivam negant capi.* Solinus, *Vivus non venit in hominum potestatem, & interimi quidem potest, capi non potest.* Isidorus, *Tanta autem est fortitudinis, ut nulla venantium virtute capiatur.*

Quartò, ut de *reem* in *Jobo* dicitur, *magnum est robur ejus*, & in *Mose*, *cornua reem sunt cornua ejus, quibus populos feriet*, & in Psalmo, *à cornibus unicorum exaudies me.* Sic asinus *Indicus* vel monoceros describitur ut animal pugnacissimum, & tam calce quam dente & cornu venatoribus terribile. *Ctesias* de asinis apud *Photium*, Μάχονται δὲ καὶ πρὸς ἵππους, καὶ λακτίζουσι, καὶ δήγμασι, καὶ πίπτουσι καὶ ἵπποις καὶ ἀνδράσι προσπίπτουσι, *Pugnant & cornibus & calcibus & morsibus, ita ut multos cum equestrium virorum interimant.* Sed apud *Ælianum* multò uberius, *Quum* Indi *ipsos venatu invadunt*, &c. *adversos equites impetunt, cornibusque ferunt. Illis autem est tantum virium, ut quicquid percusserint, nihil obsistat; sed omnia eis cedant & dissecentur, &, si fors tulerit, diffringantur & perdantur. Equorumetiam latera incursu suo sic dilacerant ut viscera effundantur. Proinde tumem equites ad eos accedere. Cum pœna sit illis quòd accesserint, morte miserrimâ mulctari, tamque ipsi quam equi pereant. Sed & calcibus graviter pugnant. Et morsus eorum ita penetrant ut quicquid dente appetunt, avellant.* Græca ideo prætermisi, quia nemini non sunt ad manum. Ex eodem fonte *Philo*,

Ὁ μονόκερως ἢ θὴρ πυρ' Ἰνδοῖς ἐυμὲν,
Δεινὸς μὲν εἰδῶν, οἷ δὲ λαξ ἐπιστεύεται,
Βαρὺς μαχητὴς, οἷ δὲ πίψας ἐνδάκοι,
Μέλας ὑφυὴς ἐκτριὰς χειρηγίᾳ,
Ποίοις παρελθὼν τὸν Φθορὰν σῦ κινδύνοις,

Monoceros apud Indos *reperitur, visu horrendus, & si calce irruerit, gravis pugnator, si autem inclinatus momorderit, vix industria medicinæ chirurgiæ liberabit a periculosa labe.* Et paulò post idem describitur

Τὸ μακρὸν καὶ φθορὰν πλέρες κέρας,
Μᾶλλον δὲ τραχὺ καὶ ἐσθητικὸν ἰδεῖν,
Ὀξύτατον αὖτε καὶ τεθηγμένον βέλει,

Longum & exitiosum cornu, limâ ferreâ asperius, & acuminato telo acutius. Et verò utut monoceros sit cætera terribilis, tamen cornu maximè timetur. *Ælianus*, Ἔχει μὲν οὖν καὶ διὰ παντὸς ἓξ εὐμεγέθη ἰσμαλέα, ἀλλὰ δὲ οἱ ἓξ κέρατα ἄμαχόν ἐστι, *Toto quidem corpore validus est, sed in cornu imprimis robur est inexpugnabile.* Solinus, *Cornu*, &c. *ita acutum ut quicquid impetat, facilè ictu ejus perforetur.* Et Isidorus, *ita acutum & validum ut quicquid impetierus, aut ventilet aut perforet.* Hæc afferenda putavimus in eorum gratiam qui *reem* volunt esse monocerotem, ut eos Lector sciat habuisse saltem in speciem, rationes non contemnendas quibus freti hanc sententiam amplecterentur. In quibus tamen nihil esse solidi suo loco docuimus.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Animalia terrestria fabulosa apud *Arabes.*

1. *In* Arabiæ *parte thurifera homines* μονοσκελεῖς, μονόφθαλμοι, μονόχειρες, *denique homines dimidiati, fermonis tamen & rationis usum habentes*, Arab. *dicti* نسناس nisnas, Plinio μονοσκελεῖς. Hebræis אנשי השדרה. *Horum quinque una venatione capti, quorum unus versus canebat non incondite.* 2. Senagia *in Regione* Thebeth *animal visu necans, sed ipsum morientis, si prius videatur. Aliud* Sengia *ibidem piscis venenosus.* 3. *In Regione* Dist *fera quadragenta cubitorum* فلنط phalmant *nomine, urinæ aspersione homines exurens, quam non aliter evadunt quam conscensa arbore* ساج sag. 4. Senad *animal lingua spinosa ad elephantum accedens : Cujus catuli pascuntur capite è valva exerto.* 5. Saraïs *in Regione* kabul, *vorans animalia quæ canum sub alicui.* 6. *Animal, cornu divisum habens in ramos LXXII, unde mirabilis concentus. Verum nomen*, Sadhazag. *Quod sit* שרה sidda, *Eccles.* 2. v. 8.

Sido

Sido *mulier hymnorum inventrix.* 7. Mirag, *animal unicorne leporis inſtar, ſed terribile.* 8. Geſſaſa, *jumentum* Anti-Chriſti *in mari* Rubro. 9. Actar, *qua pius ab impiis diſtinguet in fine mundi.* 10. Alborak, Mahumetis *jumentum, ejus forma, & velocitas, & quos habuerit foſſores ante Prophetam.*

DUM in fabulis ſumus, libet ex *Arabum* monumentis fabuloſa quædam animalia hùc exhybere, quæ vel illi de ſuo commenti ſunt, ut ſunt in fabulas valdè proclives, aut ab aliis deſumpſerunt, nugis *Græcorum* & *Hebræorum* interpolatis & auctis.

I. Agmen ducat النسناس *niſnas*, ſeu ſemi-homo. Ita enim uno verbo definiri queat hoc monſtrum, cui dimidiati hominis forma tribuitur. Caput ſcilicet, & collum, & pectus dimidia, venter quoque dimidius, oculus unus, auris una, manus una, pes unus, quo licet ἀσκωλιάζων, tamen citiſſimè fertur, atque arbores etiam ſcandit. Verſari addunt hos ſemi-homines circa paludes & maris littus in terra *Seger*, quæ eſt *Arabiæ Fœlicis* pars thuſifera circa ſinum *Sachalitanum*, ut alibi multis probavimus. Illis pro cibo eſſe ſemen السماق *ſumak*, ſeu rhoïs arbuſti, & الصر *ſar*, ſeu granum terebinthi: ita enim vocant *Jemanenſes*. Sermonis *Arabici* uſum habere, & audiri nonnunquam inter ſe colloquentes, verſus quoque cantitantes, eoſque non inconditos, cujuſmodi Scriptores *Arabum* multos proferunt. Itaque diſputatur utrum feræ ſint, quarum eſus ſit licitus, aut verò homines è gente *Gog* & *Magog*, ut quidam volunt; vel ex ſtirpe *Aramis* filii *Sem*, quæ aliorum eſt ſententia. Fabulæ porrò tam putidæ auctores, non unum atque alterum, ſed plurimos citat *Damir* in farragine de *Animalibus*, & in his teſtem ἀνυπόπτων, ſi credimus, *Mahometem* الدلواري *Aldilwarium*, *Chronologum* urbis صنعا *Sanaa*. Refert is ſibi cœnanti in quodam oppido terræ الشجر *ſeger*, oblatam eſſe in juris paropſide manum hominis ut videbatur. A cujus eſu cum abhorreret, dictum illi eſt hanc non eſſe hominis manum, ſed feræ النسناس *niſnas*, μονόποδος, μονόχειρος, & τραγοκώλου, quæ & *Arabica* lingua loquatur eleganter, & quandoque فرقص الاشعار *lyricos verſus pangat*; Cujuſque adeo venatione poſſet, ſi vellet, illâ ipſâ nocte recreari. Quod ſe impenſè cupere profeſſus, & cum locorum incolis ad venationem profectus paulò ante *Auroram*, ſtatim in quinque hujuſmodi ſemi-homines inciderunt, quorum unus carmen canens octaſtichum non inelegans,

Verſibus quos olim Fauni *vatesque canebant*,

& quatuor alii, ſermones de rebus variis inter ſe conferentes, à canibus deprehenſi & capti ſunt. Octaſtichum ipſum proferrem, ſi tanti eſſet.

In *Talmudico* tractatu כלאים, capite octavo feræ nomine אדני השדה *adane agri*, putantur id ipſum eſſe. Quo pertinent hæc *Maimonidis* אדני השדה הם חיות הרוסות לבני אדם ואומרים הכסדים חדושי העולם שהיא מדבר דבריס רבים שאינם מובנים ודכורו דוכה לדכור אדם שבו אלנא נם בלשון ערב *Adane agri, fera, ſunt bestiis ſimilia. Quas vis auctoribus, quæres novas in orbe referunt, profers hoc animal verba plurima qua non intelliguntur, quamvis ſermo illius ad humanum accedat. Nomen* Arabicum *eſt* alnaſs. Imò النسناس *alniſnas*. Ita enim legendum. Atque ut *Arabicum niſnas* geminatis radicalibus factum ab انس *anas*, id eſt, homine, propter ſimilitudinem. Ita *Hebræum* אדן *adan* ab אדם *adam*, pari de cauſa. *M* & *N* permutata ſunt, ut in נוף *Noph*, pro סוף *Moph*, id eſt, *Memphis*. Itaque אדני השדה, ſunt homines agreſtes ſeu feri. In *Jarchi* notis *Adan agri* alius eſt מין אדם, *ſpecies hominis*; Alii ברנש רשר, *homo montanus*. Item והיא חיי טבוראא ופסק על טבוראא לא חיי, *Fera eſt ab umbilico, ſed parte quæ ſupra umbilicum eſt non eſt fera.* Cætera ibi vide. *Plinius* quoque libri ſeptimi capite ſecundo, hominum genus deſcribit *qui μονόκωλοι vocantur, ſingulis cruribus, mira pernicitatis ad ſaltum. Arabes* huic *Plinianæ* fabulæ reliqua ſuperſtruunt.

II. In *Alkazminis Mirabilibus* صنجة *ſonagia*, in terra *Thebeth* (quæ pars eſt *Indiæ Sinis* proxima) eſt animal immenſæ molis, cujus luſtrum parasangam patet. Huic *Gorgonum* ferè natura eſt: ut quo viſo cætera animalia ſtatim intereant. At ſi quod animal *ſonagia* prior viderit, ipſa moritur. Proinde clauſis oculis huic feræ occurrunt, atque ita occiſam vorant. Benè eſt quòd *ſonagia*, id eſt cymbalum, appellatur monſtrum, cujus deſcriptio nihil quicquam eſt, quam πάμφαλον ἀλαλάζον. Eſt quidem in *Kazmachaïs*, qui terræ *Thebeth* contermini ſunt, verum animal صنجة *ſangia* nomine, ex cujus felle fit venenum præſentiſſimum. Sed piſcem eſſe, non feram, docet *Nubienſis Geographus Clim.* 4. part. 10.

III. Eſt & in regione الرشت *Diſt* (quæ portio eſt *Tartariæ*) monſtrum horrendum, informe, ingens, longum quadraginta cubitos, ungue & dente minax, corio impenetrabili, فلمنط *phalmant* vocatur ab incolis, qui hujus inſidias vix aliter effugiunt quàm conſcenſâ arbore الساج *ſag*, valdè procerâ. Quamvis hâc arte non ſemper evadant. Accedens enim monſtrum ad arborem, urinam in altum quantum poteſt ejaculatur, & hominem ſi aſſequitur, exurit tanquam admotâ face. Aut ſi res non ſucceſſerit, inclinato capite ad arboris radices, contentâ voce rugire nunquam ceſſat, donec grumis ſanguinis ex ore erumpentibus medium crepet. Hæc *Damir* refert pluribus. Arborem ساج *ſag* (*Talmudicis* שאנא, & *Chaldæis* שאני & שני, alii abietem, alii arceuthum, alii buxum interpretantur. Ego potiùs ebenum, quia *Saraph* ita deſcribit

ساج هو شجر عنزي وليس في الشجر ما
هو اكبر منه خشبه اسود صلب ويسموا في
الهوا كثيرا وفروخه تسموا وتمتدوا وله
ورق فمما يجبي الشجره منه ظل خلق
كثيرا وخشبه لا يتسوس مع القدم

Sag *eſt arbor* Indica, *quâ procerior nulla eſt, ligno nigro & duro. Plerumque in aereum ſurſum attollitur, & rami ejus eminent & extenduntur. Folia habet quamdiu vivit, ita ut ejus umbram homines ſæpe capiant, neque ætate corrumpitur lignum ejus.* Multa ſequuntur de medicis viribus hujus arboris, quarum pleraſque ebeno tribui video. Hæc obiter de arbore, cujus apud Scripturæ Paraphraſtas frequens

quens mentio. Ita *Chaldæus* uſurpat pro ברוש *Cant.* 1. *v.* 17. *Arabs* pro lignis *algummim* 2 *Par.* 9. 2. Et תדהר *Eſa.* 41. *verſ.* 19. à *Talmudicis* redditur שאנא. Et lignum *Gopher*, ex quo facta eſt arca *Noæ*, *Damir* in capite de ſcorpione aſſerit eſſe lignum الساج *ſag*. Sic etiam *Eutychius* pag. 34. ubi doctiſſimus Interpres reddit platanum *Judaicam*, & folio ſequenti, fit ex eodem ligno crepitaculum, quo *Noe* convocat operas ad arcam fabricandam. In *Lexico Coptico* pag. 379. *Copticum* ⲥⲓⲛⲁⲁⲣ, id eſt, lignum *Sittim*, *Arabicè* explicatur خشب الساج *lignum ſag*. Sed de his alias pleniùs cum bono Deo.

IV. Ecce aliud commentum *Alkazwino*: سناد *ſenad*, inquit, animal eſt elephante minus, bove majus, cujus catuli caput è vulva matris exeunt, atque ita paſcuntur donec invaleſcant. Sed quamprimùm invaluerunt fugam capeſſunt, ne lingat eos mater, quia linguam habet ſpinarum inſtar, quâ lingendo catulorum carnem divellit ab oſſibus. Addit hoc animal eſſe in *India* frequens, ſed in *India Cinſie* credo, quæ tota portentis ſcatet.

V. Idem, Regionis كابل *cabul* (propè *Indiam*) ſylveſtre animal deſcribit سراجس *ſarais* nomine, in naſo habens duodecim foramina, unde ſpiritus erumpens fiſtulæ ſonum imitatur, cujus modulatione reliqua animalia ad ſe allecta ſubinde capit & vorat, aut, ſi non poteſt capere, horrendo clamore fugat.

VI. In eodem *Alkazwinio* ejuſdem farinæ aliud animal reperitur in extremis finibus regionis الروم *Græcorum*, cornu diviſum habens in ſeptuaginta duos ramos concavos, unde quoties ducit ſpiritum, canoræ voces audiuntur, ad quarum concentum conveniunt omnia animalia. Sed & Reges ajunt hoc cornu ſibi comparare, & cùm venti flatibus illud recta opponunt, ex eo vocem emitti mirè jucundam, ita ut audientes propè ſtupeant. At ſi contrario ſenſu invertant, lugubres ſonos inde erumpere, quibus adſtantes ad fletum provocantur. Hujus animalis nomen in uno exemplari ſcribitur شادهوار *ſadhowar*, in altero شادهزار *ſadhazar*, ſed utrobique mendoſè. Legendum enim شادهزاج *ſadhazag*, id eſt, modulatè canens. Nempe هزج vel هزاج eſt modulata cantio. Et شاد *ſad*, vel *ſadin* eſt participium verbi شدي *ſado*, quod canere eſt. Ea notione uſurpant *Arabes* conjugatione prima, quarta & octava. Unde nomen شدي cantus, cantio. Atque id ipſum eſt שדה *Eccleſ.* 2. *v.* 8. de qua voce Interpretes tantoperè laborârunt. Dicit nempè *Solomon* ſe ſibi comparaſſe *cantores & cantatrices*, *& delicias filiorum hominis*, id eſt, qui recrearent homines שדה ושדות, *cantu & cantationibus*. Nam שדה eſt pro בשדה. Eâ voce veriſimile eſt, non quaſvis cantiones, ſed propriè *ὠιδὰς* ſignificari ab inventrice ſic dictas. Id eſt, *Sido* mulierè apud Phœnices magni nominis, de qua veruſtiſſimus ille Scriptor *Sanchoniathon*, ἀπὸ δὲ Πόντε γένεται Σίδυν ἣ καὶ ὑποξολὴν εὑφωνίας πρώτη ὕμνον ᾠδὴν εὗρε, *Ex* Ponto *autem* Sido *nata eſt*, *quæ propter canoræ vocis præſtantiam hymnorum cantum prima reperit*. Nempe ut à *Sappho Sapphicum* carmen *Graci* dixere, ſic à *Sido* ὠιδὰς Phœnices שדות *ſidoth* vel *ſiddoth* appellâſſe veriſimile eſt.

VII. Eſt & in *Alkazwinio* معراج *mirag*, animal mirabile, leporis inſtar, flavi coloris, cornu nigrum in capite unicum habens, tam terribile ut illud ferarum nulla videat, quæ non illico fugiat. Hoc monſtrum reperiri addit in inſulis maris.

VIII. Fortaſſe in eadem illa inſula in qua latet الجساسة *algeſſaſa*, portentoſa bellua quam equitabit الدجال *Antichriſtus*, ut res novas inveſtiget. Id enim propriè جس *giaſſa*. Hanc *Ibnofaida* & alii ſolùm latere dixerant in maris inſulis. Sed *Abu David Segeſtanus* probat in mari *kelzem*, id eſt, *Rubro*, degere ex triginta illorum Hiſtoria qui ex *Mecchæ* portu جدام *Gioddam* ſolventes, appulerunt in inſelam in qua illis occurrens hæc bellua, mira narravit.

IX. Huic gemina eſt altera اقصر *akſar* nomine, longa ſexaginta cubitos, capite bovis, oculis porci, auribus elephanti, cornibus cervi, collo ſtruthionis, pectore leonis, colore pardi, illis ſelis, caudâ arietis, pedibus cameli, die judicii ex antro quodam emerſura cum virga *Moſis*, quâ piorum facies dealbabit, & ſingulis inſcribet مومن *mumin*, id eſt, fidelis, & ſigillo *Solomonis*, quo denigrabit vultum impiorum, & ſingulis inſcribet كافر *caphir*, id eſt, infidelis. Eam belluam ex antro ſuo ſemel eduxit Deus ad preces *Moſis*, qui illâ viſâ totus cohorruit, & rogavit ut reduceretur. Cùm apparebit ultimâ die, Sol conſuetum curſum intermittet, nec niſi ab occaſu orietur. Sunt qui hujuſmodi belluas volunt eſſe plures numero, & ſingulis regionibus ſuam aſſignant. Hic authores non profero, quia quotquot ſunt *Arabes*, ſibi placent in hoc commento, cujus *Mahometes* fertur eſſe auctor. Proinde non eſt quod à quoquam in dubium revocetur.

X. Non omittendum eſt in hoc cenſu Prophetæ jumentum البراق *Alborak*, id eſt, *aſpanaio*, dictum, quia fulgure velocius. Hoc jumento *Mahomet* noctis unius parte decimâ vectus eſt *Mecchâ Hieroſolymam*, & inde in cœlum uſque, atque è cœlo *Mecchan* reductus, poſt multa cum Deo & prioribus Propbetis habita colloquia. Nempè يضع خطوة عند اقصى نظره *ponebat paſſum ad fines proſpectus ſui*. Unde probant ſuperâſſe ſeptem cœlos ſeptem paſſibus, quamvis quingentorum annorum itinere ſingulos ab invicem diſtare dicant. Hoc jumentum alii equo, alii aſino, alii mulo ſimilius fuiſſe putant. Plerique coloris albi, qui colorum eſt nobiliſſimus. Nonnulli رشماس, id eſt, ſternax & contumax, ideo fuiſſe putant, cùm illud conſcendit *Mahometes*, quia nullum hominem ſeſſorem antea habuerat. Tamen etiam *Abrahamo* & *Iſmaeli* & Prophetarum aliis ſerviiſſe plurium eſt ſententia, eaque habetur ſanior. Sed cum inter *Jeſum* & *Mahometem* diu quieviſſet, nempe per annos ferè ſexcentos, non facilè ſe ſubmiſiſſet, niſi à *Gabriële* monitum, quem ſimul ردیفة, id eſt, à tergo, vectum fuiſſe quidam aſſerunt. Quod tamen alii negant, quia *Mahometes* مخصوص بالشرف propriam habuit dignitatem, quæ non patiebatur, ut Angelus una cum illo etiam à tergo veheretur. Proinde die reſurrectionis hæc eadem vectura erit Propbetæ peculiaris. His multa ſubjungerem de *Solomonis* equo volante, & de felibus qui alas habent veſpertilionis ab auribus ad caudam uſque protenſas, & de vulpe *Noa* filii *Manſor*, qui alas alio quo accedente expandebat, & recedente premebat, niſi nugarum *Alkazwinii* jam tæderet.

CA-

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Aves fabulosæ apud *Arabes*.

1. Kaukis Arabum Phœnix, *non tamen unicus; nam, ut pyram suam accendat, rostrum affricat fœmina sua rostro.* 2. *Aves* ababil, *quæ* Abyssinos Mecchæ *obsessuros obruerunt lapidibus* figil *in igne gehennæ excoctis.* 3. Hama *vel* Sada *avis, in quam mutatur spiritus ejus, cujus cædes est inulta, quæ sepulchra semper assidens clamat,* askuni, askuni. 4. Bukir *avis in* Thebaide *sterilitatem aut fertilitatem quomodo præsagiat.* 5. Sudaniæ *aves* Romam *quotannis olivas rostro afferunt quantum satis est in annum.* 6. Musshir *avis, quæ semper insomnis est, mira virtus.* 7. *Avis* Indica *palumbi specie, venena admoto fundit lachrymas ad sananda vulnera utiles.* 8. Karkaphenna *prædatorum oculis alas suas illinens, eos reddit avorum aquarsolos.* 9. Anka *avis elephantes rapiens, quomodo milvos murem: Ab* Handala *Propheta cur in remotam insulam relegata. Quomodo capitatæ ungulis in boves desixit.* 10. Rueh *avis ultra* Sinas, *cujus ala singula patent decem cubitorum millibus. De eadem quæ* Paulus Venetus. 11. *Dei gallus, cujus caput est in throno gloriæ, & pedes in Inferis, qui orandi tempus indicat. De eodem multa* Hebræi. *Serpens throno Dei ambiens, cui sunt alarum septuaginta millia.* Nahar *animal in quarto cœlo, ex cujus plumis excutiuntur indies septuaginta guttarum millia, quæ in Angelos mutata stant circum domum* Manur. *Huic subest templum* Mecchanum. *De bove & pisce terra bajuli.*

Sequuntur aves aliquot fabulosæ. In his *semenda* Arabicè *semendab* vel *semendal* à *Comite*, *Cardano* & *Scaligero* pro phœnice habetur, qui traditur in igne vivere. Nos suprà Salamandram esse docuimus, nec in avibus censeri, nisi per summum errorem, cum sit lacertæ species.

I. Sed de phœnice fabulam *Alkazuinius* ita adornat, planè aliter quàm *Græci* Scriptores

قوقيس هو طاير بارض الهند من
شانهٔ انه عند النزاوج يجمع حطبا
كثيرا في عشه ولا يزال الذكر
منه يحك منقاره بمنقار الانثي حتي
تنبجج النار من حكهما في ذلك
الحطب ويشتعل فيحترقان فيها ويصيرا
رمادا فاذا سقط المطر علي ذلك
الرماد تولد عنه دود ثم تنبت له
اجنحة ثم يصير طيرا ثم يفعل
كفعل الاول من الحك ولاحتراق

Kaukis *est avis in terra* Indiæ, *cujus natura est, ut ad cœtum multum ligni colligat in nido suo, nec ma rostrum suum cesset affricare rostro fœminæ, donec ex multa fricatione accendatur ignis in illo ligno, & flammas concipiat, & utrumque comburatur, & in cinerem redigatur. Super quem pluvia cum decidit, ex eo generatur vermis cui crescunt alæ, & fit avis, quæ eodem modo, quo prior, fœmina affricatur & comburitur.* In uno exemplari hæc avis قوقس *kaukas* vocatur, & in altero قوقيس *kaukis*. Sed utrumque nomen corruptum est ex *Græco* فونيقس *phœnix*, quamvis à fabula phœnicis hæc fabula multum differat.

II. In *Alcorani Surata*, cui titulus est الفيل elephas, Deus in Abyssinos, qui quo anno natus est *Mahomes*, *Mecchæ* obsessuri venerant, immisisse dicitur

طير ابابيل ترميهم بحجارة من سجيل

aves ababil, à quibus impetus sunt lapidibus ex figil, id est, ex luto præduro in gehennæ igne cocto, eorum nominibus inscriptis quos ii lapides feriebant. Porrò quæ sint aves *ababil*, quas *Mahometes* hos lapides conjecisse vult, nondum constat inter Doctores, neque vero constabit unquam. Asserit *Said Ben Giubir* avem esse quæ degit & pullos edit inter cœlum & terram, rostro avis, & caninis pedibus. At *Achrama* vult avem esse viridem è mari ortam, cui caput sit leonnum. Et *Ibnoabas* كالبلشون *ut balfun*, quæ est ardeæ species. Et *Ibada Ben Musa* conjicit fuisse flumos. Et *Aisa* species fuisse hirundinum; quales in *Mecchano* templo degunt. Quid si upupas voluerit, quas *Hispani* à *Mauris*, ut videtur, edocti, *abubillas* appellant?

III. Credunt *Arabes* (inquit *Damir* capite de الهامة *hama* ave) spiritum hominis occisi, cum non capitur ثبار *ipsius interfector*, mutari in *hamam* avem, quæ ad sepulchrum ejus perpetuo قرقو *ecclinat* اسقوني اسقوني *askuni, askuni*, id est, *potate me, potate me*, illius scilicet sanguine qui me interfecit, & avolet quamprimum captus est interfector. Quod ipsum alibi tribuit avi صدي *tsada*, quam ex capite hominis occisi prodire volunt, & id semper occentare, quamdiu umbrâ errat inultâ, *askuni*, *askuni*, adeoque à siti vocare صدي *tsada*, quia صادي *tsadi* est qui sitit. Quin صدي *tsada* est mas البومة *buma* bubonis, ut *Chaldaicè* צדיא *tsadia* Deut. 14. v. 16. in *Jonathane*. Nomen à verbo צדה *tsada*, vastare, desolare, quia in desolatis locis degit. *Plinius* libri decimi capite duodecimo, *Bubo deserta incolit, nec tantum desolata, sed dira etiam & invisa.* Ob id ipsum هامة *hama* vocatur. Nempe بومة *buma* est solitudo. Sed à sono vocis بومة *buma* dicitur, ut *bubo*, & βύας, Gallis *hibou*.

IV. البوقير *Albukir*, si *Alkazuinio* credimus, sunt aves albæ, quæ quotannis certo tempore conveniunt ad montem جبل الطير *gebel attair* nomine, quasi *montem avium* dicas, بصعيد مصر In *Ægypti Said* seu *Thebaide*, prope أنصنا *Ansenam* (id est, *Antinoum*, ut ex *Coptico* Lexico discere est) urbem *Mariæ Ægyptiæ*, matris *Abrahami*, filii Prophetæ: Et super cum

eum montem يعلق *volant.* Atque in illo monte est كوة *foramen*, (Aliud exemplar habet كفة *pedicam*, forte meliùs) in quod omnes, & singulæ caput immittunt, & eximunt, dein in *Nilum* descendunt, & subinde redeunt, unde venerant; neque id facere desinunt, donec una caput suum in foramen sic immiserit ut illam retineat. Tum vero agitatur, & manet suspensa, donec يتلو *se distorqueat*, (Al. يتلف involvatur) & cadat post aliquod tempus. Unâ autem sic suspensâ, reliquæ statim avolant, nec in eo monte ulla apparet usque ad idem tempus anni sequentis. Addunt, avem quæ suspensa est, postquam multa agitatione se liberavit, avolare, & avibus sui generis jungi, quæ in illarum irruentes rostris suis diverberant, donec ad foramen redire cogant, à quo iterum suspendatur, quo facto abeunt, illâ relictâ.

Addit Sacerdos *Abubecrus* الموصلي *Mausulensis*, (Aliis الضولي *Daulensis*) Audivi من اعيان *ex oculis*, id est, ex oculatis testibus, illius urbis aves duas hærere in foramine cum annus est fertilis, unam cum est medius, nullam cum est sterilis. Hæc ferè ad verbum *Alkazuinum*; sed de more suo fabulosè, cum neque alii *Arabes*, neque *Coptici* in *Lexicis*, & *Nomenclatoribus* suis hujus avis usquam meminerint.

V. *Sudania* السودانية vel *Sudana* السوداذة, avis est, de qua sic *Damir*: Ajunt in urbe *Roma* arborem esse æream, super quam est ærea *sudania*. Ea sibilat quotannis cum olivæ maturuerunt. Atque eo statim conveniunt *sudaniæ*, quotquot sunt in illis regionibus, & tres olivas singulæ afferunt, unam rostro, duas pedibus, quas imponunt capiti æreæ *sudanæ*. Ex his *Romani* exprimunt olei quantum satis est in totum annum. *Asaphius* in *Mirabilibus* idem referens, dicit *Romæ* esse طلسم على صورة الزرزور من نحاس *vitreum æreum sturni specie*, quod certo die anni, sibilo suo omnes sturnos *Romam* evocat, singulos cum oliva in rostro, unde oleum exprimitur quantum in annum sufficiat. Itaque *sudania* est sturni species. *Ibnsuda* definit avem σαφυλαφάγον.

VI. *Musfahir* المسهر, id est, excitans, ut auctor est *Hermes*, avis est, quæ postquam totâ die in quærendo victu occupata fuit, totam noctem ducit insomnem, & perpetua modulatione audientes ita afficit ut eorum nemo sit qui de somno cogitet. Exsiccetur in umbra cerebrum ejus, & sumatur ex eo drachma cum lacte & oleo amygdali, provocabitur sternutatio, neque dormiet qui sic sumpserit, & vidébitur ex vino ebrius. Caput manu prehensum, aut appensum, dæmonium abigit, & gaudium conciliat quod vocationis terminos non transgreditur. Hactenus *Hermes* in *Damire*.

VII. *Ibnolathsir* in *Historiis*, & ejus Interpres *Ibnochulchan* ad *A. Hegiræ* cccexxi. quosdam *Indiæ* Reges referunt inter cætera dona obtulisse Imperatori *Machmudi Sebachtchachani* filio avem على هيئة القمري *palumbi specie*, cujus hoc proprium est, ut cum illi admovetur cibus venenatus, oculi fleant, & lachrymæ in lapidem obdurescant, qui cum contritus ponitur super latiora vulnera, est claudit ipso momento.

VIII. Joculare est quod *Addinarius*, *Azzamchasarius*, *Ibnolathsir*, & alii referunt de ave القرقفنة *karkaphennâ*, mihi aliunde ignotâ. *Cum quo*, inquiunt, لا ينكر عمل السو على اهله *non ignorat malum opus contra populum suum* (conscius, & particeps est consilii alicujus in rempublicam susceptí) *advolat avis* karkaphenna *nomine*, & *incidit super* مشرق *rimam portæ illius*, & *ibi manet* (Al. يكتب *scribit*) *per quadragintà dies. Et si ea ignorat* (si verè non est mali conscius) *avolat avis*, & *abit* innoxia. *At si non ignorat, illius oculos alis suis illinit, atque is fit* قنزعا ديوثا.

Arabes eum sic vocant, qui uxoris suæ est aquariolus, atque illam se præsente aliis prostitui videt absque ullo sensu pudoris, ac si in eo nihil esset fœdum.

IX. *Anca Megareb* عنقا المغرب avis anca, seu gryphus ex occidente, est من الاقاط الدالة على غير معني *è vocibus quæ id designant, quod est sine significatione*, id est, quæ rem designant non existentem. Ita ferè *Arabes*, unde *Posita* الجود والغول والعنقا ثلاثة اسما اشيا لم توجد ولم تكن *Probitas*, & Algol, (seu Empusa) & Anca (seu gryphus) *tria sunt nomina rerum quæ non reperiuntur, nec usquam extant.* De ea tamen *Arabes* mira narrant. *Damir* avem esse peregrinam ad extremum Occasum, quæ ponit ova sicut montes, & loca longinqua petit volatu suo, & ex eo nomen habet quod *in collo ejus* في عنقها est albedo tanquam torquis. *Alkazuinus* tantæ esse molis ut rapiat elephantes quomodo milvus murem: Cum volat ex alis ejus fragorem audiri كالسيل *tanquam torrentis*, (Aliud exemplar كدوي الرعد الفاصف *ut fragorem tonitru vehementis.*) Vivere annos mille, & cum fœmina sua copulari circa annum vitæ quingentesimum. Et cum ponit ovum suum, multum torqueri. Fuisse aliquando inter homines, atque iis valdè infestum. Sed cum aliquando sponsam cum monilibus suis rapuisset, ei imprecatum esse *Handalam Saphuani* filium, Prophetam illorum temporum, & Deum ei lam relegasse in insulam hominibus inaccessam, in qua sunt elephantes, monocerotes, bubali, tigres, & reliquæ feræ, & aves rapaces. Addit unum exemplar, hanc insulam esse in *Mari* ambiente, id est, in *Oceano* sub linea *Æquinoctiali*. *Ilona* Sacerdos *Abulbaca Ocharitanus* in libro *Geographico*, cui titulus est شرح المقامات *descriptio locorum*, ait, in الرس *Russia*, (vel in *Armenia* circa *Araxem*) montem esse المخ *Almuch* nomine, elatum ad cœlos ferè per milliare, ad quem quotannis volabat avis *Anca*, magnâ mole corporis, facie humanâ, & omnibus animalibus, maxime avium pulcherrimis aliqua ex parte similis, ut montis illius volucres depascerentur. Quæ cum aliquando deessent, & pro avibus infantes, & puellam etiam invasisset, quæstos esse locorum incolas apud Prophetam suum *Handalam*. A quo cum fuisset diris devota, statim fulmine tactam

tactam cœlitus conflagrâsse. Vixisse porrò illum *Handalam* inter Christi & *Mahometa* ævum, intempore القترة cessationis, id est, quo desierunt ad homines mitti Prophetæ. De eadem ave sic *Ibnabbas* in fine libri, cui titulus est ربيع الابرار *ver justorum*, capite de *Avibus: Deus ante* Mosis *creavit unam avem, faciem humanam habentem, & ex unaquaque parte quatuor alas. Cui Deus ex omni re dedit* قسطا *portionem. Et creavit ei murum ad instar illius.*

Et Mosi *dixit, creavi duas aves mirabiles, quibus pro victuario dedi ferus quæ sunt circa domum sanctitatis* (id est, circa Templum *Jerosolymitanum*, quod nondum erat conditum.) *Et post tempora* Mosis, *super quem pax, ea translata sunt in* (*Arabiæ* Fœlicis loca) Negidi & Hegiaz, *nec desierunt comedere feras, adeoque & pueros rapere, usque ad filios* Chalid *filii* Senan Abassæi, *qui cum ille maledixisset, ita exciſum & consumptum est semen ejus, ut hodie in mundo non reperiatur.* Hæc ille. Sed & *Aristotelem* volunt huic cauſæ patrocinari. Eum enim ita *Damir* hic in partes advocat قال ارسطاطاليس في النعوت العنقا *Dixit* Aristoteles *in epitheiis* (id est, in descriptione) *avis anka: Illa capitur venatione, & ex unguibus ejus fiunt* اقداح عظام للشراب *magna vasa potoria.*

Et illas venandi modus talis est. Inter duas boves simul junctas currus ponitur magnis lapidibus gravatus. Et in tugurio currus vicino latet aliquis ignem & aquam in promptu habens. Anca verò in boves irruens ut rapiat eos, postquam ungues in illis aut in illorum uno defixit, nec potest eos avellere, nec boves sursum tollere propter lapidum gravitatem, &c. *Venator cum igne prodit, & comburit alas ipsius,* &c. Interim verum animal esse *ankam*, neque molis multo amplioris quam vulgus magnarum avium, *Ibnchalcan* his verbis docet: *Vidi in Historiis* Achmed Ben Abdallæ Alpharganæi فريل مصر *Principis* Ægypti, Azizum *filium* Arami „Ægypti *dominum aves peregrinas apud se collegisse, quales nemo alius,*

فمن ذلك العنقا وهو طاير جاء من
صعيد مصر في طول البلشون واعظم
جسم منه وعلي راسه وقاية وفيه
عرة الوان ومسايغة من طيور كثيرة

Et in iis ancam, quæ avis ipsi venerat ex Ægypti Thebaide, *longam ut is balsun* (id est, ardea) *& eâ major corpore, super caput* * *tæniam habeat, & multicolores pennas, quæque plures aves referunt.* Quin *Damir* auctor est العقاب *alokab*, id est, aquilę genus, *vocari ancam megareb, quia ex remotis locis venit.* Proinde *Hebræam* עניה *eæniya*, quo aquilæ speciem significari certum est *Levit.* 11. v. 13. & *Deut.* 14. v. 12.

* *Vox A. rabica multoties pennas, quæque plures aves referunt. Quin Damir hæc suspecta.*

R. Saadias Gaon عنقا *ancam* interpretatur, atque eo nomine immerito carpitur ab *Aben Ezra* his verbis טעה הגאון שתרגם אותה אלע'נקא כי זה השם בלשון ישמעאל על דבר שלא נמצא בעולם ולא היה ולא נברא אלא למשל וכן יזדו חכמי לשונם אם כן לא יתכן שיאסור השם הדבר שלא היה, *Errat* Gaon *cum hanc vocem ancam interpretatur, quia anca* Arabicà *linguâ res nomen est quæ in mundo non reperitur, nec exiat, nec creata est, sed tantum in parabolis usurpatur, quod agnoscunt illius linguæ periti. Proinde non convenit, ut probibeat Deus ipsum res quæ non exiat.* Quin licet *ut Vau ut nabi anca* sit avis fictitiæ nomen, tamen etiam pro vera ave sumi jam probatum est.

X. Ancæ jungenda الرخ *ruch*, avis in extremis Sinarum insulis, id est, in primum orientem, ablegata, ut *anca megareb* in extremum occasum, quod ab illis prudenter factum, ne inter aves tantæ molis ulla sit de præda contentio. Neque enim *ruch anca* minor est. Ejus alæ singulæ patent juxta *Alguahid* عشرة الف دراع *decem cubitorum millia*, aut juxta *Abnhamedem Hispanum* عشرة الاف جاع *Ulnarum millia* totidem. Neve dubites, in terram *Megareb*, id est, *Africanam* occidentalem, venit mercator quidam, qui inter Sinas diu degerat. Habuit is radicem pennæ ex alis pulli ejus, novem aquæ utres continentem. Referebat idem se aliquando profectum ad mare Sinense ventum ad magnam insulam impulisse, ad quam cum appulissent, ut lignum & aquam ex ea sumerent, viderunt قبة tentorium magnum, altum supra centum cubitos, in quo لمعان وبريق *fulgor erat & cornscatio.* Quod mirati cum accessissent, deprehenderunt esse ovum avis *ruch*. Quod lignis, & securibus, & batillis, & lapidibus percutere non desierunt, donec à pullo divisum est, qui erat instar montis. Et ex alarum plumis se suspenderunt, illum attracturi. Sed alas suas ab iis excussit pullus. Ita ut nihil secum attulerint præter hanc plumam, quæ ex alis radicitus evulsa est, cum nondum esset perfecta. Tum pullum interfecerunt, & è carne ejus abstulerunt quantum potuerunt: Quam cum in illa ipsa insula coxissent, lignum quo eam in olla movebant, nigrum evasit. (Addit aliud exemplar, lignum illud fuisse ex arbore الخشاب, ex qua sagittas & arcus fieri docent *Arabum* alii.) Sed & eorum sensum, qui comederant, canities in nigritiam versa est, neque rediit unquam post esum hujus cibi. Interim cum sub vesperam ex insula discessissent, postridie ad Solis ortum avis *ruch* in aëre conspecta est, ut nubes ingens, habens inter pedes petræ fragmentum ad instar magnę domûs, atque ipsâ navi majus, quod super eos conjecit لما حاذي السفينة *Cum fuit è regione navis.*

Sed cum navis præcessisset, illud in mare decidit. Et sic illos potentiâ & misericordiâ suâ eripuit Deus Optimus Maximus. Hæc *Damir* pene ad verbum. Ut jam modestus videri possit *Paulus Venetus*, qui de eadem ave hæc habet lib. 3. cap. 40. *Sunt & alia insula ultra* Madagascar *versus meridiem, sed quæ difficillimè adiri possunt propter velocissimum maris cursum. Et in illas certo anni tempore apparet mirabilis species avis, qua* Ruc *appellatur, aquila quidem habens effigiem: sed immensa est magnitudinis. Ajunt qui illas viderunt aves, plerasque alarum pennas in longitudine continere duodecim passus, spissitudinem verò ejus proportionem tenere longitudini, & totum avis corpus proportione respondere. Avis verò ipsa tanta fortitudine est, ut sola fiat ille admunculo elephantem capiat, & in sublime sustollat, atque rursus ad terram evadere sinat, quo caruatus ejus vesci possit. Paulo* nimirum id affirmaverat nuncius quidam magni *Cham Cublai*, quito illis insulis diu fuerat detentus. Potuit *Graculus* aliquis hujus fabulæ esse architectus, qui avem ita vocaverit ἀπὸ τῆ ῥύγχους à rostri magnitudine, quomodo piscis Ægypti ὀξύρυγχος ab acuto rostro nomen habet. Et trochili species πλατύρυγχος à mobilitate rostri. Proprie quidem, *Athenæo* teste, λέγεται ῥύγχος ἐπὶ τῆ ὀνῦ. Sed & apud eundem meleagris avis ῥύγχος ὀξύτατον καὶ μάλιστα ἰχθύι.

VI. Hæc avis utut magna nihil est ad Dei gallum; de quo Pseudo-propheta, ut referunt multis *Arabes*,

Deus habet gallum album, cujus ala sunt smaragdi, carbunculi, & margaritæ موشيان *distincta. Harum una in Ortum, altera in Occasum est expansa. Caput est sub throno gloriæ, & pedes* في الهوي *in inferis. Quotidie summo mane* ديكن *grandis tempus præconis suo significat. Et illum audiunt omnes incolæ cæli & terræ, præter* الثقلين *graves* (*supple peccatis, Arabes* ita vocant dæmones, & homines.) *Proinde illi respondent omnes galli terrarum. At cum instabit dies resurrectionis, dicet ipsi Deus Optimus Maximus, alas tuas contrahe, & vocem tuam reprime, ut judicii horam audiant omnes cœli & terræ incolæ, præter* الثقلين *dæmones, & homines.* Alibi hunc gallum dicunt pedes habere في النحوم *in extremis manibus finibus:* Et caput aut collum منطوية *plicatum*, & مثنية *flexum* sub throno. Et circa عناة من الليل *concactionem noctis*, id est, horâ quâ solet fieri ciborum concoctio, Deum canere hymnos sanctos, & gallum ei accinere. Et tres esse voces quas Deus semper audiat, vocem galli, vocem القاري assidue legentis (nempe in *Alcorano*, ut addit aliud exemplar) & vocem eorum qui summo mane peccatorum veniam petunt. Ex *Hebræis* pleraque sunt sumpta, qui de hoc gallo multa garriunt. Sic *Psal.* 50. *vers.* 11. pro his Prophetæ וחיז, *& fera agri mecum est, Chaldæus* habet, *& gallus sylvestris, cujus pedes in terra stant, & caput cælum usque pertingit, cantus coram me.* Quæ ferè ad verbum legere est in *Talmudico* tractatu *Bava bathra* capite quinto. Et *Job.* 3. *vers.* 7. ubi *Job* maledicens nocti qua natus est, *non veniat*, inquit, *cantus in ea, Chaldæus* habet, *non veniat cantus galli sylvestris ad laudandum in ea.* Et *Job.* 38. *vers.* 36. etiam *in Thargum, Gallo sylvestri* (*Hebraicè* לשכוי) *quis dedit intelligentiam, ut laudes Dominum suum?* De eodem gallo vide *Chaldæum*, Job. 39. vers. 16. & *Psal.* 80. *vers.* 14. & *Thargum* secundum, *Esther.* 1. *v.* 3. ubi de illo longa est fabula. Et *Esther.* 3. *vers.* 8. ubi legitur *Israelitis* cum *Leviathane* apponendus in diebus *Messiæ*, ut observavit doctissimus *Buxtorfius* in *Lexico Talmudico.* Cui commento *Arabes* assentiri non puto, cum velint esse ملكا في صورة ديك *Angelum galli formâ.* Ita זיז *zaz*, Psal. 50. vers. 11. avis est ingens, quæ כשעה שהוא פורש כנפיו מכה נלנל חמרה *cum expandit alas suas, obscurum orbem Solis.* Sic habet *Vajekra Rabba Sect.* 22. Et בר יוכני, *bar juchne*, quam alio nomine רנן *ranan* vocari vult *R. Selemo*, Job. 39. vers. 16. avis quanta sit, ex his collige quæ de illa legere est in *Beeborath* פעם אחת נפלה ביצה בר יוכני ושכעה ס' כרכים ושכרה ס' ארזים. *Aliquando excidit ovum* bar juchne, *& submersit sexaginta pagos, & fregit sexaginta cedros.*

His avibus, credo, congener est serpens qui ambit thronum Dei, de quo القرطبي *Cordubensis Alcorani* Commentator, in expositione *Surmæ* غافر *Thronus Dei cum creatus est, dixit; Nullam creaturam creavit Deus me majorem. Et* اعتز *exultavit propter magnitudinem suam. Sed circumplicavit illum Deus serpente, cui sunt alarum septuaginta millia, & singulis alis plumarum septuaginta millia, & singulis plumis facies totidem, & in unaquaque facie totidem ora, & in unoquoque ore septuaginto linguarum millia, unde quotidie laudes prodeunt tot numera quot sunt gutta pluviæ, & folia arborum, & lapides, & quantum est pulveris, & quot sunt dies sæculi, & Angeli in universum.*

Ejusdem notæ est & animal نهر *nohar* in quarto cœlo, de quo *Ibnesaida: Animal est nohar in quarto cœlo, quod quotidie introducit Angelos,* (Aliud exemplar addit *Gabriel*) فيه فينغمس *in nubes in eo colligantur, deinde educit* فينتفض انتفاضة *Et excutiuntur excussiones ejus. Inde exeunt septuaginta guttarum millia. Ex his totidem Angelos creat Deus, quibus imperat in circumstent domum* المعمور Mamur. *Quod illi faciunt, nec revertuntur ad Deum amplius. Sed inter cœlum & terram jugiter manent, Deum laudaturi usque ad diem resurrectionis.* Domus *Mamur* est domus in cœlis, cui subesse *Mechaunum* templum, & ad ejus exemplar factum esse fabulantur *Arabes.* Hoc citat *Damir* capite حيوان, ut probet etiam in cœlis esse animalia. *Ibnoahas* capite نسوس eandem fabulam repetens, ait ex ejus plumis excuti guttas, unde creantur Angeli. *Arabicè* نهر *nohar*, vel نهار *nahâr*, est pullus otidis, quem in cœlo creandis Angelis guttas ex plumis suis excutere, cur velint *Arabes*, si quis quærat, is meritò dicetur eum ratione velle insanire.

Etiam huc pertinent bos & pisces, terræ bajuli, de quibus *Waheb Ben Monubba*, quem citat *Damir* capite الثور, *Terra est, in navis quæ trahitur & venit. Et creavit Deus Angelum maximum & validissimum, quem terram subire jussit, & humeris eam bajulare: quod ille fecit. Eduxit scilicet manum unam ab Ortu, & alteram ab Occasu, & complexus est extrema terræ, & tenuit ea. Sed pedibus ejus non erat quietis locus. Creavit igitur Deus lapidem ex carbunculo, in cujus medio sunt septies mille foramina. Ex his omnibus exit mare, cujus magnitudinem nemo novit præter Deum. Hunc lapidem jussit Deus ut subesset Angeli pedibus. At lapidis prorsus non erat quietis locus. Proinde magnum bovem creavit Deus, cui sunt quatuor mille oculi, & aures, nares, ora, dentes, & pedes eadem proportione, omnes ab invicem distantes itinere quingentorum annorum. Et hunc bovi præcepit Deus ut lapidi subesset, & cum ferret super dorsum & cornua sua. Illi porrò bovi nomen est* كيوثا (Ita unum exemplar, sed aliud melius ليوثا est enim nomen deflexum ex *Leviathan*) *At cum neque tauro quietis esset locus, creavit Deus piscem ingentem, quem nemo potest intueri propter magnitudinem ejus, & fulgur oculorum, & eorum amplitudinem. Nempe, ut ajunt, si poneret maria omnia in una narium suarum, illa essent ut granum unum sinapi in* فلاة *deserto. Hunc porrò piscem pedibus bovis subesse Deus jussit. Nomen illi piscis* بهموت *Behemoth.* Sequitur aquas pisci subesse, aquis aërem, aëri aquas inferiores, illis tenebras, in quibus rectè desinunt homines ἐξωτερικοὶ τῆ διανοίᾳ. Ibidem alia quædam habent ex *Rabbinorum* lacunis hausta, de certamine inter has belluas futuro, ut recreentur fideles, quibus occisæ tandem apponentur, & pisces jecur maximè erit in deliciis. Qui plura de hoc pisce volet, legat *Damirem* capite الذون, ubi quidam *Chaboligiari* narrat hunc piscem à diabolo fuisse sollicitatum ad excutiendam è dorso suo terræ machinam, & montes, & populos, & feras impositas, ut tanto onere levatus liberius respiraret. Quod cum jam-

jamjam esset facturus, Deum دابة reptile quoddam per nares illi in cerebrum immisisse. Quo graviter cruciatus, cum Dei opem multis precibus implorâsset, Deum ab hoc malo piscem ea lege liberâsse, ut ne amplùs tam malo consultori, id est, diabolo, obsequeretur.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Animalia aquatica fabulosa apud *Arabes*, in quibus etiam aves marinæ. In fine multa de *ambaro* seu succino.

1. *Homines marini*, *ut* Abumuzaina *in* Ægypti *littore quandoque visus ambulans*, *qui ejulatu suo venatores ad misericordiam inflectit*. *Et* senex Judæus *è mari emergens nocte Sabbathi*. *Et* senex marinus *in mari* Damasceno. *Et* filiæ Græcorum *passis crinibus in mari* Græco. *Alia Historia similes*. *Pro veris hominibus habuit* Vives. 2. Dulhak, *forma hominis structionem imaginatus*, *vescens carne hominum quos mare ad littus ejecit*. 3. Alkawand, *id est*, Alcyon, *nbi quadam petita ex Historia ecconsa*. *Item* alkawand *olor genus*. Simonides *emendatus*. 4. Mazur *avis*, *ova ponens in mari tranquillo*, *& navibus periculi motûs*. 5. *Piscis oculus* zamur, *balænis cantu fuæ quàm molestus*. 6. *Piscis*, *cui Deo &* Mahumetis *nomina inscripta*. 7. *Piscis* thalb, *quo defecto in minimas partes ea singula vivunt*. 8. *Piscis*, Mosis, & Josuæ, *cujus dimidium cum comederint*, *hodieque is non videtur nisi dimidiatus*. 9. *Phocarum genus*, *quæ naves spiculis suis incendunt*, *nisi ipsarum pelle obtegantur*. 10. *Serra piscis serram habens à capite ad caudam porrectam*, *& in capite duo ossa quibus remigat*. 11. *Bos aquaticus*, *qui è mari in terram ascendit ut fruges depascatur*. *Ambarum ejus florcus*. *Rata g. & salpam Veteres bovem vocarunt*. *Sed hic phoca significatur*, *quæ barbaris Scriptoribus* azel *pro* agel, *id est*, *vitulus*. Gim Arabum *efferri per Z*. *Alii ambarum ejici volunt à pisce*, *cognomine* عنبر ambar, *balæna* Mauritanis & Æthiopibus. *Alii ambarum ex piscicule*. Avicennæ *locus ab Interprete omissus de ambaro ex mari* Germanico *seu* Balthico. *De eodem loca Veterum*. *Tres amnes ab invicem remotissimos*, Eridanum, Rhodanum, & Radaunum *prope* Dantiscum, *ubi ambarum*, *Veteres promiscuè sumpsisse*. *Cur* Avicenna Padi *populum in nucem mutaverit*. *Idem emendatus*. Karabe *vox* Persica *quid significet*. *Electri* Syrum *nomen non fuit* מחם, *ut vult* Nicias, *sed* כהב. *Succinum à succo*. Sacal Ægyptiis *hodie* fachol. Ἠλεκτρον *ab* Arabibus علك elec, *id est*, *resina*. עלוקא *aluca*, idem *Syris* ܐܠܘܩܐ-ܛܘܪܢܐ aluka-torna, *resina pini*, *hinc* ἠλεκτρον, *quod Veteres ex pino fluere crediderunt*.

I. Quia quicquid habent Veteres de maris monstris humanâ formâ visis, nostro sæculo curiosi magno studio colligunt; similes *Arabum* Historias ipsis scriptorum verbis libuit hic apponere, quamvis pleraque habeam pro dubiis, aut apertè fabulosis.

ابو مرينة ✲ سمك في البحر علي صور
الرجل يقال انهم يظهرون بالاسكندرية
وبرشيد وبالبرلس على صورة بني ادم
يحملون لزجة واجسام متشاكلة لهم
بكا وعويل اذا وقعوا في ايدي الناس
وذلك انهم ربما خرجوا من البحر
الي البر يتمشون فيقع بهم الصيادون
فيصيدونهم فاذا بكوا رحموهم واطلقوهم
كذا قاله القزويني *Abu-muzaina*, id est,

pater decoræ, *piscis est maris humanâ formâ*. *Hi apparere dicuntur circa* Alexandriam & Rosettam & Borles (*Ægypti* urbes) *juxta formam filiorum hominis*, *pellibus viscosis*, & *corporibus bene conformatis*. *Flent & ejulant*, *cum in manus hominum inciderint*. *Cum scilicet è mari emerserint*, *ut in terra ambulent*, *in eos incidunt venatores & capiunt*; *sed eorum flentium miserentur*, & *intactos dimittunt*. *Ita tradit* Alkazuinius.

الشيخ اليهودي ✲ قال ابو حامد
الاندلسي والقزويني في عجايب
المخلوقات انه حيوان في البحر وجهه
كوجه الانسان وله لحية بيضا وبدنه
كبدن ضفدع وشعره كشعر البقر
وعوني حجم العجل يخرج من البحر
ليلة السبت ويستمر حتي تغيب الشمس
ليلة الاحد فعند ذلك يثب كما يثب
الضفدع ويدخل الما فلا تلحقه السفن

Senex Judæus, *Dixit* Abu-hamed Hispanus, & Alkazuinius *in libro de miraculis rerum creatarum*, *esse marinum animal*, *cujus facies instar humanæ est*, *barba cana*, *corpus ut corpus rani*, *pili ut pili bovis*, *statura vituli*: *Atque illud è mari emergere nocte Sabbathi*, & *usque ad Solis occasum* & *primam noctem divagari*, *tum verò in mare insilire rana modo*, & *aquas subire*, *neque naves illud assequi*.

انسان المر ✲ هو حيوان بحري يشبه
الانسان الا ان له ذنبا قال القزويني

في عجايب المخلوقات وقد جا شخص
بواحد منها في زماننا مقردا كما
ذكرنا وقيل انه يظهر ببحر الشام
في بعض الاحيان من شكله انه
شكل انسان له لحية بيضا يسمونه
شيخ البحر فاذا راه الناس استبشروا
بالعصيين وحكي ان بعض الملوك
حمل اليه انسانا . ما فاراد . الملك
أن يعرف حاله فزوجه امراة فجاء
منها ولد يفهم كلامه وكلام امه
فقيل له ما يقول ابوك فقال انه
يقول اذنب الحيوانات كلها في اسفلها
فما بال هولا اذنابهم في وجوههم ✲

Homo aquaticus. Eſt animal marinum inſtar hominis, niſi quòd eſt caudatum. Dixit Alkazuinius *in* Mirabilibus *creaturarum. Allatum eſt corpus unius horum ævo noſtro, quod cenditum ſervatur, quemadmodum ſupra diximus. Porrò quandoque conſpici dicitur in mari* Damaſceno *animal hoc ſpecies, cui ſcilicet eſt hominis ſpecies, & barba cana, unde vocant ſenem marinum, & eo viſo magnam annonæ vilitatem præſagunt. Sed & hominem aquaticum ferunt Regi cuidam eſſe allatum, qui ſtatìs ejus pernoſcendæ cupidus, uxorem illi dedit, à qua ſuſceptus filius ſermonem utriuſque parentis intelligebat. Et rogatus aliquando quidnam diceret pater ipſius, reſpondit illum mirari, cur, cum reliqua animalia caudas haberent in infima parte, ipſi haberent τὰς κέρκους εἰς τὸ ἔμπροσθεν.*

بنات الروم ✲ قال ابن الابي
الاسعث هي سمكة ببحر الروم
شبيهة بالنسا ذوات شعور سبط
والوانهن الي السمرة ذوات فروج عظام
وثدي وعيون حسان في غاية الملاحة
والطراقة ولهن كلام لا يكاد يفهم
يضحكون ويقهقهون وربما وقعن في
ايدي بعض اهل المراكب تضيدوهن
فينكحوهن ثم يعيدوهن الي البحر ✲

Filæ Arrum, id eſt, *Gracorum*; aut, ut habet aliud exemplar, بنات الما *Filiæ aquæ*, ſeu aquaticæ.

Dixit Ibnolabialſathis, *piſces eſſe in mari* Græco *mulieribus ſimiles, paſſis crinibus, colore ſubfuſco, magnis pudendis, & mammis, oculis pulchris maximeque venuſtis & acribus, & ſermonem iis eſſe qui vox intelligitur, unque riſum & cachinnos paſſim effundi: & in nautarum manus quandoque incidere, qui captas ineunt, & in mare rejiciunt.*

In his *Arabum Hiſtoriis* poteſt aliquid veri ſubeſſe. Nam inter marina monſtra, quædam humanâ formâ reperiri, aut quæ ad humanam proximè accédit, prò comperto habetur. Quorum alia legas per anchorarum funes ad navium fores & tabulata niti: Alia è mari in terram emerſa per littus ambulare, & ſilicum collifione ignem noctu accendere: Alia rurſùs mulierum amore ardere, iiſque, niſi mature ſubveniatur, vim inferre. Sed & fuere quæ capta cum hominibus diu vixerunt. Inter quæ *Pemeranenſes* unum muliebris formæ memorant in urbe quadam *Edam* nomine aliquamdiu ſervatum, ad muliebria munera exequenda promptiſſimum, at de cætero ſalaciſſimum. Et *Gaſſendus*, in vita *Piroski* libro quinto, unum deſcribit viſum non ita pridem in *Armoricano* littore. Tam enim in externo quàm in interno mari hæc monſtra occurrere palam teſtantur tam veteres quàm recentiores *Hiſtoriæ*. Quo *Tritonum* & *Nereidum* origo referenda eſt. Sed planè fabuloſum cenſeo, quod ab horum uno *Sabbatha* coli tradunt *Arabes*, atque alii tribuunt humani ſermonis uſum. Quamvis *Ludovicus Vives*, ſuperioris ſæculi Scriptor minimè vanus, idem confidenter aſſerat, adeoque veros homines velit in mari propagari. *Sunt*, inquit, *etiam homines in mari ſicut in terra. Quod pro indubitato eſt habendum*, *vivere homines integros in mari, ſicut* Plinius *tradit. Quorum unus capitus ante annos duodecim in* Batavia, *quem viderunt plurimi. Etenim decimus eſt ſupra duos annos mutus, & inceperat jam fari, quoad illius bis peſtilentiâ in mare eſt remiſſus gaudens & exiliens. Sed iſti quoque ex terreſtribus ſunt hominibus progenus.* Hæc ille libro ſecundo de veritate fidei *Chriſtianæ* circa initium.

II. Aliud maris monſtrum eſt الرهلاق *dahlak* nomine, vel الرلهاق *dalhak*, (aliud exemplar الرلخاق *dalchaph*) de quo *Alkazuinius* هو حيوان يوجد في جزاير البحر علي هية انشان راكب علي نعامة ياكل لحم الانسان الزي يقذفه البحر

Animal eſt quod reperitur in inſulis maris formâ hominis ſtruthionem inequitantis, veſcens carne hominum, quos mare ad littus ejicit. Addit ex quorundam ſententia monſtrum idem naves aggredi, & ſæpiùs invadere & oppugnare, atque inclamare etiam صيحة فخر *voce gloriationis.* (Al. صيحة خر *voce ronchi.*) Puto legendum صيحة فرح *voce lætitiæ*, id eſt, lætâ, & gratâ auribus. Agitur enim de *Sirenum* cantu, quæ in inſulis habitabant, & ſuperiora virginum habuerunt, inferiora ✝ πτηνῶν, *paſſerum*, vel *ſtruthionum*, & pro victu carnes hominum. Proinde apud *Poëtam* πολὺς ἀμφ' ὀστεόφιν θὶς ἀνδρῶν πυθομένων, *ingens illas circumſtabat acervus ex virorum putrefactorum oſſibus.*

III. *Grata*

III. *Græca* etiam est fabula de القاوند *alkawand*, de qua Damir طاير يتنعن وكره في سعل البحر ويبعصن بيضة في الرمل تسعة ايام ويخرج افراخه في اليوم السابع ثم يرقها سبعة ايام والمسافرون يتيمنون هذه الايام ويوقنون بطيب الوقت وحلول اوان السفر *Avis qua nidu suo metatur locum in maris littore, & ova sua in arena fovet septem diebus; & die septimo pullos excludit, dein per septenarium cibat. Et illos dies, quos navigant, pro auspicatis habent, & placidum cælum expectant, & navigationis tempus commodum.* Agi de alcyone tam certum quàm quod est certissimum. Quamvis enim alcyonii dies aliter atque aliter definiantur, iis tamen à plerisque idem numerus qui ab *Arabe* assignatur. *Plinius* libri secundi capite quadragesimo septimo, *Ante brumam septem diebus, totidemque postea sternitur mare alcyonum fœtura, & inde nomen ei diei traxere.* Et libri decimi capite trigesimo secundo, *Fœtum septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus parunt.* Et libri decimi octavi capite vigesimo sexto: *Circa brumam plerisque, bis septem alcyonum fœtura ventorum quiete mollius cælum.* Ita etiam *Basilius* (*a*), *Eustathius* (*b*) & *Ambrosius* (*c*) in *Hexaemeron*, *Aristophanis* (*d*) item & *Theocritus* (*e*) Scholiastæ. Nempe præiverat *Philosophus*, cujus verba sunt (*f*) Ἡ δὲ ἀλκυὼν τίκτει περὶ τροπὰς χειμερινὰς· διὸ καὶ καλοῦνται, ὅταν ἐνδυσιναὶ γίνωνται αἱ τροπαί, ἀλκυόνιοι ἡμέραι, ἐντὰ μὲν πρὸ τροπῶν, ἐντὰ δὲ μετὰ τροπάς, *Alcyon circa solstitium hyemale parit. Ideo septem dies qui solstitium præcedunt, & totidem qui sequuntur, si ferenes sunt, alcyonis vocantur.* Quin & Philosophus habuit, quem sequeretur, Simonidem, cujus tetrastichum ea de re citat, sed mancum & mutilum, & vocibus ita inversis ut soluta videatur oratio, quę rhythmica est, & suis numeris adstricta. Ego illud sic restituo,

Ὡς ὁπόταν Ζεὺς χειμέριον κατὰ μῆνα πνεύσῃ
Ἤματα δυοκαίδεκα τοσσατίδεκ' ἴσας,
Λαθρίδιον ἄμιμα, αἱ ἰνδυσιναὶ, πυρὶ ξ ἀριθμῷ διαφέρουσαι.
Ἶρον παιδίεσσιν * ποικίλος ἀλκυόν.

* *Suspecta vox ratione metri.*

Sic ubi Dicæo *brumali tempore missa*
Ab Jove *bis septem temperat aura dies;*
Vemispreme hac anni tempestas nomine sacro
Nutrix sacra vaga dicitur alcyonis.

Quibus verbis cum *Simonide* eumque sequutus Philosophus, alcyonios dies quatuordecim numerent, quorsum *Suidas* undecim, *Eustathius* & *Phavorinus* quinque solùm ab iis numerari scribunt? Ita enim *Suidas*. Ἀλκυονίδαι ἡμέραι, αἱ ἰνδυσιναὶ, πυρὶ ξ ἀριθμῷ διαφέρουσαι. Σιμωνίδης γὰρ ὁ ποιητὴς τὰ ἥμισυ αὐτὰς φησὶ Ἀριστοτέλης δὲ τοῖς πυρὶ ζῶων. Et *Phavorinus* post *Eustathium*, Σιμωνίδης μὲν γὰρ πέντε φησὶν αὐτὰς εἶναι· Ἀριστοτέλης. Itaque aut corruptos esse oportet, aut corruptis *Aristotelis* exemplaribus usos *Suidam*, *Eustathium*, & *Phavorinum*. Nempe in numeris id sæpe accidit, quod vel tirones sciunt. Sed in *Simonide* numerus non potuit mutari, propter versus quos restitui. Tamen quia citantur ex illius πεντάλοις, ex poëmatis titulo sumpta vox πέντε alcyoniorum numerum definire credita est. Illis porrò diebus dicit Arabs, *Deum mare comprimere, quominùs hyberno tempore super ipsius avis ovo & pullis commoveatur*

لبره بابويه عند كبرهما وذلك انهما انما كبرا حمل لهما قوتهما وعالهما حياتهما الي ان يموتا *propter ejus pietatem erga parentes jam senes. Nempe fert illis victum suum cum senuerunt, & per totam vitam sustentat eos donec moriantur.* Quæ petita videntur ex Historia ciconiæ, & perperam huc trànslata. Quamvis etiam alcyonis pietas celebretur, sed in conjugem. *Oppianus* in *Ixeuticis* apud *Gesnerum* pag. 89. *Fertur beneficium hoc (ut mari us parientibus tranquilletur)* Nereides *in eas contulisse, propter insignem in maritum pietatem.* Quin κηύλος *cerylos*, (qui sunt alcyonum mares, ut *Antigonus*, *Suidas*, *Aristophanis* Scholiastes, alii scribunt) γηράσκοντας αἱ θήλειαι βιοτεύουσι τοῖς πτηνοῖς, *cum consenuerunt fœmina, alit sins subvenient.* Unde est quòd *Alcman* æger & senex, nec propriis pedibus ampliùs insistere valens, cerylus fieri cupit, ut gestetur senioribus.

Οὐ μ' ἔτι παῤθεναὶ μελιγάρυες ἱμερόφωνοι
Τῶϊα φίτυο δύνανται· βάλε δὴ βάλε κηύλῳ ὄκι,
Ὅς τ' ἐπὶ κύματος ἀϊθος πῆμ' ἀλκυόνεσσι πετῆται
Νηΐς, ἥτις ἔχει ἀλιπόρφυρος ἄμαος ἔριν.

Addit *Arabs* etiam, *ex hac ave fumi* شحم القاوند *adipem* alkawand *notum, quo excitatur anus, & solvuntur phlegmata diuturna.* Sed de alcyone nil tale lego. Tantùm hic ipse & *Abenbitar* meminere *olei alkawand* ex *Arabia Felici*, *Æthiopia*, & *India* afferri soliti, cujus in morbis frigidis & nervorum doloribus plurimus usus. At oleum illud animalis adeps non est, sed succus torculari expressus à fructu juglandi simili, illis locis peculiari. Itaque quod hujus fructus nomen erat *alkawand*, ad avem trantulere *Arabes*, quia alludit ad *Græcum* ἀλκυών. Quod ne quis ab *Arabico* deducendum putet, *Grammatici* factum docent παρὰ τὸ ἅλς κύειν. Proinde densam alprationem multi præfigunt, in quibus *Theocritus* in *Thalysia*.

IV. Sunt etiam ex alcyonis Historia detorta hæc, quæ de ave المازور *mazur* scribunt *Arabes*, *esse avem benedictam in* Occano *occidentali* من بحر اصحرب السفن *quam qui navigant, pro auspicata habent, quia ova sunt ad littus mari tranquillo: Proinde cum ova illius vident, mare placidum esse colligunt.* Sed quę de eadem sequuntur, unde petita sint, fateor me ignorare, *Venit hac ipsa avis, cum ad locum periculosum aut bellum noxium navis accedit, & coram vectoribus modo sursum, modo deorsum volitat, quasi periculi eos moneret, donec re deprehensa nauta recedant.* Hæc *Damir* ex aliquo mirabilium confarcinatore quem non nominat.

V. Fallor, an المازور avis nata est ex pisce الزامور *zamur?* Eædem utrobique literæ, nec quicquam diversum præter ordinem. Et *zamur* piscis quidem est ex definitione *Arabum*, sed à cantu sic nominatus, quia canorus est instar avium: Et de cætero tam φιλόδρομος quàm avis *mazur*, & nautis æquè acceptus, moribusque tam illi similis, ut vel utrumque appareat sub eadem incude cusum, vel unum ex altero esse factum. Nempe *zamur* à *Thangidæo* describitur

حوت صغير الجسم الوف الاصوات للناس يستانس باستماعها ولذلك يصحب السفن

(*a*) *Hexaem. 8.*
(*b*) *Pag. 28.*
(*c*) *Lib. 5. cap. 13.*
(*d*) *In Ranis & in Avibus.*
(*e*) *In Thalys.*
(*f*) *Hist. l. 5. c. 8.*

السفن متبلذا باصوات اهلها *pisces parvi corporis, mille vocum, quarum audito fit familiaris hominibus; unde est quod naves comitantur, vectores cantu recreans.* Sequitur, si cetus accedat, ♀ *zamar* in ejus aures statim insilire, & perpetuo cantu illi obtundere, donec ad vada & rupes eum impellat, ad quas tam importunum cantorem excussurus, totes caput allidit, & tanto impetu, ut tandem ipse sibi mortem consciscat. Inde pisciculum illum charum esse vectoribus, qui nihil non agunt ut apud se diu detineant, tanquam malorum averruncum. Et, si in retia fortè inciderit, beneficiorum memores dimittunt, ut sacrum piscem, quemque attingere sit nefas. Ejusdem pisciculi *Alkazuinum* obiter ita meminit, ubi de البالة sive balæna,

فاذا بغت علي حيوانات البحر بعث الله

سمكه نحو الذراع فتلتصق باذنه ولا

خلاص للبال منها فتطلب قعر البحر

وتضرب الارض برأسها حتي تموت

Et cùm irruit in maris bellua, pisciculum vix cubitalem immittit Deus, qui auri ejus adhæreat: A quo liberari balæna cum nequeat, petit fundum maris, nec ad mortem usque caput terræ allidere cessat. Hæc *Arabes*. At cum cetis *Græci* agunt multò clementiùs, cùm illis pisciculum adjungunt, qui fit viæ dux, & imminentia vada præmonstret, ne in illa temerè impingat.

VI. Jam quæ sequuntur, sunt multo θαυμασιώτερα. In *Alkazuinio Mirabilibus* narrat quidam *Arrachman*, *Aromi* filius, se, cum per mare Occidentis veheretur, venisse ad locum nomine البرطون *Albarun*, & in eadem nave fuisse juvenem سقلي *Sachalienſem*, qui hamo in mare projecto pisciculum fere palmarem piscatus est, in cujus aure dextra scriptum erat لا اله الا الله *non est Deus nisi Deus*, in cervice محمد *Mahomet*, & in aure sinistra رسول الله *Apostolus Dei*.

Dic quibus in terris inscripti nomina Divûm
Nascantur pisces, & eris mihi magnus Apollo.

VII. In libro magni nominis, cui titulus تحفه الالباب *beneficium animorum*, cujus auctor *Abubamed Hispanus*, legitur in mari الروم *Græco* piscem esse cubitalem التلب *thalb* nomine, qui in minimas partes dissectus moveri non desinit. Et, si torreatur supra carbones, ex igne in coqui faciem insilit. Et caput ejus conjectum in ollam, lapide aut ferro obstructam ne exeat, non coquitur, neque moritur.

VIII. Est & alius, quem vocant حوت موسي ويوشع *piscem* Mosis & Josue, de quo hæc idem *Abubamed* auctor ἀξιοπιστότατος. *Vidi piscem prope urbem* سبتة Septam *è stirpe piscis illius à quo comedernm* Moses & *puer ejus* (Josue), *cujusque dimidium cum evisceassent Deum, iter suum ad mare persequutus est. Et stirps ejus hodieque in eodem loco perseverat. Piscis autem est cubito longior, latus palmâ, in cujus una parte nihil est præter spinas, & ossa, & cutem tenuem quâ abducamur viscera. Sed & est unoculus, nec nisi medium habet caput. Proinde ab una parte qui videt, ab eo abhorret, in qui speciem habeat oxeis piscis & mortui. At altera prorsus sana est. Et ei benedicunt homines, & ad loca remota mittunt. Dixit* Ibno Atia: *Ego etiam piscem illum vidi qualis describitur.* Ne quis sit dubitandi locus, cum duo testes suppetant. Piget cætera addere de fonte vitæ ex quo piscis ille biberat, & de maris aquis quas sulcavit, quæ cum in lapidem obduxissent, per eas delatus est *Moses* in insulam remotissimam, unde attulit virgam illam θαυματεργιών, quâ in *Ægyptios* usus est. Multa hujusmodi nugantur in *Alcorani Surata* الكهف, id est, spelunceæ, in qua de pisce illo agitur.

IX. Qui de minimis piscium in tam crassos errores impegerunt, eos ne mirere, si de magnis majora mentiantur. Ut cùm caput القوقي, id est, phocæ, spinis & spiculis armatum describit *Alkazuinus*, quibus non solùm configat obvios, sed & naves ita incendat, ut inter medias aquas tanquam fulmine percussæ ardeant & consumantur. Ita ut contra hanc pestem non aliud sit ἀμυντήριον, quàm ipsius phocæ pellis, quâ latera navium obtegi necesse sit. Certè apud *Plutarchum* (*g*), ὁ δακτὺλος ἐκπυρώσεως οἱ κεραυνοὶ τὸ φῶκος οὐ διῆκαν, ἀλλ' ἀνέσχον, *fulmina neque phocæ, neque hyænæ pellem penetrare attingere.* Unde est quod *quæst. 9.* illis (*h*), τὰ ἄκρα τῶν ἱστίων οἱ ναυκλῆροι καταδήσαντες, *velorum summitates nautæ obducunt.* Et *ad fulminum* ictus *pavidi*, inquit *Plinius* (*i*), *alueares specus immissimos putant, aut tabernacula è pellibus belluarum, quas vitulos marinos appellant, quorum hoc solum animal ex marinis non percutiat.* Hinc de *Augusto Suetonius* capite nonagesimo. *Tonitrua & fulgura paulo infirmiùs expavescebat; ut semper & ubique pellem vituli marini circumferret pro remedio.* Sed præter *Alkazuinum*, neminem alium reperies qui phocæ pellem opponat phocæ spiculis, quę nulla sunt. Et rem esse periculosam sciunt quotquot phocam viderunt, quod & nobis sæpè contigit.

(*g*) *Sympos. lib. 5. quæst. 2.* (*h*) *Ibid. lib. 4. quæst. 2.* (*i*) *Lib. 2. cap. 55.*

X. In eodem *Alkazuinio* المنشار *serra*, cetus est in mari *Zinguano* ad montis molem accedens, cui sunt à capite ad caudam tanquam serræ, dentes bicubitales instar ebeni nigri: & in capite ossa duodecim cubitorum, quibus remigat à dextris & à sinistris. Quę fabulosa est *serræ* descriptio. *Serras* inter pisces memorat *Plinius* libri noni capite secundo, & libri trigesimi secundi capite undecimo, sed non describit, neque Veterum quisquam alius præter *Isidorum*, cujus verba sunt *Originum* libri duodecimi capite sexto. Serra *nuncupatur, quia* serratam *crustam habet, & subternatans navem scat. Gesnerus*, scolopacem piscem intelligit prælongo rostro, radium versus caudam habentem longum, durum, præacutum, alterâ parte *serrarum* denticulis quæ *serram* planè referunt. *Gellius* marinam belluam, ex cujus fronte os unum eminet in modum *serræ* dentatum. Quod ad rostrum pertinere ereditit *Rondeletius*, nullo auctore, quod quidem sciam.

XI. Nihilo verius, quod *ambarum Alkazuinius* scribit esse stercus البقر الما *bovis aquæ*, seu aquatici, qui è mari in terram ascendit ut fruges depascatur. Apud Veteres raiæ ἐξωμύχαι quædam species à mole corporis bos appellatur. *Salpa* item in *Hesychio*: Σάλπαι, inquit, ἰχθῦς τινὲς, ὃν καὶ βῶν καλοῦσι. Quod habet ex his *Pancratis* ἐν ἰαμβείοις Θαλασσίοις.

--- σάλπαι τ' ἐσεμήκεις ἰχθῦς,
Ἃς τε βόας πεζοῖς ἀλιζώοις καλέουσι,
Οὔνομα γαιείοις φῦλον ἀπ' ἀλίοιο δόντες.

--- *aquales & corpore salpa,*
Quamque bovem vocat æquoreus piscator, aperto
Gaudens littoream quia semper commolit algam.

Ubi

Ubi tamen à salpa bos distingui videtur, ut piscis alius congener. Utut sit, nec rajæ, nec salpæ quicquam habent commune cum ambaro, nec unquam è mari in terram migrant. Sed in *Alkazuino* bos aquæ haud dubiè est phoca, qui mugitu, maxillâ superiore, & naribus, bovem aut vitulum refert. Unde *Phavorinus* ex aliquo veteri *Scholiaste*: Φώκη, θαλάσσιον ζῷόν ἐστι χερσαίῳ βοῒ μᾶλλον παρόμοιον. Proinde illum *Massilienses*, & *Genuenses bovem marinum* appellant, *Galli* cum *Plinio vitulum*. Sic apud *Servium* in librum quartum *Georgicorum*, *phoca sunt marin boves*. Et *Isidori Originum* libri duodecimi capite sexto. *Bocas dicunt boves marinos, quasi bocas*. Et *Festus*, *Bocas, genus piscis à boando, id est, vocem emittendo appellant*. Imò *bocas* pro phocas. Tale Βεμίνη, Βλωσκω, &c. Itaque hoc vult *Alkazuinus*, *ambarum* esse phocæ stercus. Nempe phocæ creduntur ambarum primo devorare, deinde egerere. Unde *Pandectarius*: Azel *est nomen piscis magni devorantis ambarum*. Ex his *Serapionis* capite centesimo nonagesimo sexto. *Mala est & illa ambra quam devorant quidam pisces magni qui dicuntur* azel, *qui cum deglutiunt eam, occiduntur ab ea, & natant super aquas mortui, quos videntes homines de* Gingios (Zingitani) *projiciunt super eos uncos ferreos, & extrahunt ipsos de mari, & extrahunt ambram de ventre eorum*. Nempe *azel* est عجل *agel* vitulus. Solemne enim est Interpretibus *gim* & *z* permutare, quia literæ sunt sono similes. Sic جلاب *gimleb* illis est ζελάσιον, جبة *gimbba* ζάπα, جلجلان *gelgiolan*, sesami genus, ζιζανία, جرافة *giraffa* camelopardalis *ziraffa*, جدوار *geduar*, planta zingiberi similis, *zedoaria*, جند بيدستر *giunde beidaster* Castorem *zundebeduster*. Sic عجل *agel* vitulus, *azel* & vitulus, id est, phoca.

At ambarum alii volunt ejici à ceto cognomine. *Damir* ودابة التي تاكله تدعى العنبر

& bellua quæ illud vorat, vocatur anbar. Leo Africanus libro nono. *Ambarum à pisce ambaro ejici multi volunt*. Quem piscem aut balænam esse volunt, aut cetum illi mole parem. Leo ibidem: *Ambarum piscis est magnitudinis & formæ terribilis, qui vix conspicitur nisi mortuus, quia mare in littus illud ejicit. Caput durum est instar lapidis. Longitudo* XXV *orgyiarum, & amplius, ita ut balæna nomen ibi non malè conveniat*. Et *Paulus Venetus* libri tertii capite trigesimo nono, ubi de insula *Madagascar*: *In mari cete grandia capiuntur, ex quibus ambarum colligitur*. Et *Scaliger* in *Cardanum Exercit.* 104. §. 10. *In* Mauritanorum *libris hæc inveni, ambar ab incolis* Marocci & Fez *balanum dici*. Quin & apud *Æthiopes* ዓነር: *ambar* est cetus. In *Evangelio Æthiopico*, Matth. 12. vers. 40. ita vocatur cetus qui devoravit *Jonam*. Hujus *Plurale* ዓናርት: *anabroth*, id est, cete, occurrit *Dan.* 7. *vers.* 19. & in *Liturgia Romæ* excusa pagina centesima septuagesimâ sextâ d. Sed obstat quod scuta fiunt ex pelle *ambar*. *Damir* العنبر سمكة بحرية كبيرة يتخذ من جلودها الترس ويقال الترس العنبروي

Alanbar, piscis marinus magnus, è cujus pelle fumuntur scuta: Et tale scutum vocatur ambarium. Unde colligas *alanbar*, nec esse balænam, nec ullum è majoribus cetis. His quippe corium est mollius, quam ut ad scuta possit adhiberi. Itaque hoc phocæ convenit magis, de qua sic *Oppianus* libro quinto *Halieuticon*,

Φώκην δ' οὐ δύναιτο τετυγμένα, ὅτέ τις αἰχμὴ
Τρίγλυφος, οὐτε ἅλος πώεσι δίμας ἔξοχα γαίῃ μὺ
Ῥινὸς ὑπὸ μαλίου σαρὴ λάχνη, ἔδμησεν ἐρεθ.

Hispida fallaci phoca haud retinetur ab hamo.
Nec trifida corpus violatur cuspidis ictu,
Nam pradura cutis vabida obtegit undique membra.

Sed sive à majori ceto dicas, aut à phoca fumi ambarum, aut etiam à pisciculo, quod *Assyrius* his verbis asserit في البحر دويبة تقصده رذكا ربعه وهو سمها فيلتقطها البحر فيخرج العنبر من بطنها *In mari est animalculum quod propter odoris fragrantiam illud expetit. Sed est ipsi venenum lethiferum, & mare cadaver ejicit, & ambarum educitur ex ventre ejus*. Res *Avicennæ* meritò suspecta est, qui postquam rejecit, ut بعيد *remotum*, id est, probabile, quod ambarum alii زبد البحر *spumam maris*, *alii* روث الرابة *stercus animalis* esse asserunt, quædam addit quæ hic inferere visum est, quia in *Latina* editione planè omissa sunt, & in *Arabica* valdè corrupta

الا اني سمعت من يثق علي قوله
انه اخبرني بانة كان ببعر في
زمن الشباب وكان يسافر سفر
البعر فقال اني لما دخلت بلدا
من بلاد البحر المسمي عندهم
* بعر جرمانيق ضحوة النهار كنت * *Ita Ke-ge pro* بخاح مع اقوام علي ساحل البحر وعند فمانيق
تموج البحر في الساحل كنا نجد
العنبر علي اقطاع والوان مختلفا
وكل من سبق اخذه منا كان له

Sed quemdam audivi, qui ut rem certam asseverabat, se juvenem olim maria frequentâsse, & maritima vinera pluria confecisse. Et cum, inquit, ad loca maris quadam devenissem, quæ ibi vocant mare Germanicum, *circa diem orientem me contuli cum nonnullis ad littus maris. Et cum mare versus littora fluctuares, ambari frusta varia reperimus, & deverforum colorum, quæ omnia illius erant qui prius occupabat*. Addit عادة هذا البعر هكذي ويكون دايما في كثير من الاوقات

السفن منبلذا باصوات اهلها *piscis parvi corporis, mille vocum, quarum audita sit familiaris hominibus; unde est quod naves comitatur, vectores cantu recreans.* Sequitur, si cetus accedat, ? *zamur* in ejus aures statim insilire, & perpetuo cantu illi obtundere, donec ad vada & rupes cum impellat, ad quas tam importunum cantorem excussurus, toties caput allidit, & tanto impetu, ut tandem ipse sibi mortem consciscat. Inde pisciculum illum charum esse vectoribus, qui nihil non agunt ut apud se diu detineant, tanquam malorum averruncum. Et, si in retia fortè inciderit, beneficiorum memores dimittunt, ut sacrum piscem, quemque attingere sit nefas. Ejusdem pisciculi *Alkazuinum* obiter ita meminit, ubi de البالة sive balæna,

فاذا بغت علي حيوانات البحر بعث الله سمكة نحو الذراع فتلتصق باذنه ولا خلاص للبال منها فتطلب قعر البحر وتضرب الارض براسها حتي تموت

Et cùm irruit in maris belluas, pisciculum vix cubitalem immittit Deus, qui auris ejus adhæreat: A quo liberari balæna cum nequeat, petit fundum maris, nec ad mortem usque caput terræ allidere cessat. Hæc *Arabes.* At cum cetis *Graci* agunt multò clementiùs, cùm illis pisciculum adjungunt, qui sit viæ dux, & imminentia vada præmonstret, ne in illa temerè impingat.

VI. Jam quæ sequuntur, sunt multo θαυματωδέστερα. In *Alkazuinis Mirabilibus* narrat quidam *Arrachman, Aronis* filius, se, cum per mare Occidentis veheretur, venisse ad locum nomine البرطون *Albartun*, & in eadem nave fuisse juvenem صقلي *Sachaliensem*, qui hamo in mare projecto piscículum fere palmarem piscatus est, in cujus aure dextra scriptum erat لا اله الا الله *non est Deus nisi Deus*, in cervice محمد *Mahomes*, & in aure sinistra رسول الله *Apostolus Dei.*

Dic quibus in terris inscripti nomina Divûm
Nascantur pisces, & eris mihi magnus Apollo.

VII. In libro magni nominis, cui titulus تحفة الالباب *beneficium animorum*, cujus auctor *Abuhamed Hispanus*, legitur in mari الروم *Græco* piscem esse cubitalem الثلب *thalb* nomine, qui in minimas partes dissectus moveri non desinit. Et, si torreatur supra carbones, ex igne in coqui faciem insilit. Et caput ejus conjectum in ollam, lapide aut ferro obstructam ne excat, non coquitur, neque moritur.

VIII. Est & alius, quem vocant حوت موسي ويوشع *piscem* Mosis & Josuæ, de quo hæc idem *Abuhamed* auctor ἀξιοπιστότατος. *Vidi piscem prope urbem* سبتة Septam *è stirpe piscis illius è quo comederunt* Moses *& puer ejus* (Josuæ), *cujusque dimidium cum evasisset Deus, iter suum ad mare persequutus est. Et stirps ejus hodieque in eodem loco perseverat. Piscis autem est cubito longior, latus palmâ, in cujus una parte nihil est præter spinas, & ossa, & cutem tenuem quâ obducuntur viscera. Sed & est unoculus, nec nisi medium habet caput. Proinde ab una parte qui videt, ab eo abhorret, ut qui speciem habeat exesi piscis & mortui. At altera prorsus sana est. Et eis benedicunt homines, & ad loca remota mittunt. Dixit* Ibno Atia: *Ego etiam piscem illum vidi qualis describitur.* Ne quis sit dubitandi locus, cum duo testes suppetant. Piget cætera addere de fonte vitæ ex quo piscis ille biberat, & de maris aquis quas sulcavit, quæ cum in lapidem obduxissent, per eas delatus est *Moses* in insulam remotissimam, unde attulit virgam illam θαυματεργικὴν, quâ in *Ægyptios* usus est. Multa hujusmodi nugantur in *Alcorani Surata* الكهف, id est, spelunca, in qua de pisce illo agitur.

IX. Qui de minimis piscium in tam crassos errores impegerunt, eos ne mirere, si de magnis majora mentiantur. Ut cùm caput القوقي, id est, phocæ, spinis & spiculis armatum describit *Alkazuinus*, quibus non solùm configat obvios, sed & naves ita incendat, ut inter medias aquas tanquam fulmine percussæ ardeant & consumantur. Ita ut contra hanc pestem non aliud sit ἀμυντήριον, quàm ipsius phocæ pellis, quâ latera navium obtegi necesse sit. Certè apud *Plutarchum* (g), εἰ δυνατὸν ἐκθιγγάνειν οἱ κεραυνοὶ τὰ φώκης τοῦ δέρματος, ἴδοι τὰ νῦν, *fulmina neque phocæ, neque hyænæ pellem putantur attingere.* Unde est quod illis (h), τὰ ἄκρα τῶν ἱστίων οἱ ναύκληροι καταδήσωσιν, *velorum summitates nautæ obducunt.* Et *ad fulminum ictus pavidi*, inquit *Plinius* (i), *alvores specus immissos putant, aut tabernacula è pellibus belluarum, quas vitulos marinos appellant, quoniam hoc solum animal ex marinis non percutitur.* Hinc de *Augusto Suetonius* capite nonagesimo. *Tonitrua & fulgura paulo infirmius expavescebat; ut semper & ubique pellem vituli marini circumferret pro remedio.* Sed præter *Alkazuinum*, neminem alium reperies qui phocæ pellem opponat phocæ spiculis, quę nulla sunt. Et rem esse perridiculam sciunt quotquot phocam viderunt, quod & nobis sæpè contigit.

(g) *Symp. pos. lib. 5. quæst. 9.*
(h) *Ibid. lib. 4. quæst. 2.*
(i) *Lib. 2. cap. 55.*

X. In eodem *Alkazuinio* المنشار *serra*, cetus est in mari *Zingitano* ad montis molem accedens, cui sunt à capite ad caudam tanquam serræ, dentes bicubitales instar eboris nigri: & in capite ossa duodecim cubitorum, quibus remigat à dextris & à sinistris. Quę fabulosa est *serræ* descriptio. *Serras* inter pisces memorat *Plinius* libri noni capite secundo, & libri trigesimi secundi capite undecimo, sed non describit, neque Veterum quisquam alius præter *Isidorum*, cujus verba sunt *Originum* libri duodecimi capite sexto. Serra *nuncupatur, quia* serratam *crustam habet, & subternatans navem fecat. Gesnerus*, scolopacem piscem intelligit prælongo rostro, radium vertus caudam habentem longum, durum, præacutum, alterâ parte *serratum* denticulis quæ *serram* planè referunt. *Gellius* marinam belluam, ex cujus fronte os unum eminet in modum *serræ* dentatum. Quod ad rostrum pertinere credidit *Rondeletius*, nullo auctore, quod quidem sciam.

XI. Nihilo verius, quod *ambarum Alkazuinius* scribit esse stercus الما جفر *bovis aqua*, seu aquatici, qui è mari in terram ascendit ut fruges depascatur. Apud Veteres ratæ ἐξηνεγκεῖν quædam species à mole corporis bos appellatur. *Salpa* item in *Hesychio*: Σάλπη, inquit, ἰχθὺς πολὺς, ὃν καὶ βοῦν καλοῦσιν. Quod habet ex his *Pancratis* ἐν ἕκτῳ Θαλασσίων.

--- σάλπαι τ' ἰουμάχοι ἰχθύς,
Ἃς τε βόας πεμφῦσι ἁλιζόοι πολίωνται,
Οὔνεκα γαστὴρ φύσῃ καὶ ἁλίνοον ἐδέζαν.

--- *aquales & corpore salpa,*
Quamque bovem vocat æquoreus piscator, aperto
Gutture littoream quia semper commolit algam.

Ubi

Ubi tamen à salpa bos distingui videtur, ut piscis alius congener. Utut sit, nec rajæ, nec salpæ quicquam habent commune cum ambaro, nec unquam è mari in terram migrant. Sed in *Alkazuino* bos aquæ haud dubiè est phoca, qui mugitu, maxillâ superiore, & naribus, bovem aut vitulum refert. Unde *Phavorinus* ex aliquo veteri *Scholiaste*: Φώκη, Ἀριστοτέλης ζῷόν ἐστι χερσαῖον βοὶ μάλιστα παρόμοιον. Proinde illum *Massilienses*, & *Gemenses bovem marinum* appellant, *Galli* cum *Plinio vitulum*. Sic apud *Servium* in librum quartum *Georgicorum*, *phocæ sunt marini boves*. Et *Isidori Originum* libri duodecimi capite sexto. *Bocas dicunt boves marinos, quasi bocas*. Et *Festus*, *Bocas, genus piscis à boando, id est, vocem emittendo appellant*. Imò *bocas* pro phocas. Tale Βοτώλαι, Βλωσκῶ, &c. Itaque hoc vult *Alkazuinus*, *ambarum* esse phocæ stercus. Nempe phocæ creduntur ambarum primo devorare, deinde egerere. Unde *Pandectarius*: Azel *est nomen piscis magni devorantis ambarum*. Ex his *Seraptonis* capite centesimo nonagesimo sexto. *Mala est & illa ambra quam devorant quidam pisces magni qui dicuntur* azel, *qui cum deglutiunt eam, occidantur ab ea, & natant super aquas mortui, quos videmus homines de* Gingios (*Zangitani*) *projicunt super eos uncas ferreos, & extrahunt ipsos de mari, & extrahunt ambram de ventre eorum*. Nempe *azel* est عجل *agel* vitulus. Solemne enim est Interpretibus *gim* & *z* permutare, quia literæ sunt sono similes. Sic جلاب *gudeb* illis est ζελάπιον, جبة *gubba* ζόπα, جلجلان *gilgiolan*, sesami genus, ζιζιλᾶν, جرافة *giraffa* camelopardalis *zuraffa*, جدوار *gedoar*, planta zingiberi similis, *zedoaria*, جند بيدستر *gunde berdester* Carthamum *zundebedester*. Sic عجل *agel* vitulus, *azel* & vitulus, id est, phoca.

At ambarum alii volunt ejici à cete cognomine. *Damir* وداية التي تاكله ترعى العنبر *& bellua quæ illud vorat, vocatur anbar. Leo Africanus* libro nono. *Ambarum à pisce ambaro ejici multi volunt*. Quem piscem aut balænam esse volunt, aut cetum illi mole parem. Leo ibidem: *Ambarum piscis est magnitudinis & formæ terribilis, qui vix conspicitur nisi mortuus, qua mare in littus illud ejecit. Capus durum est instar lapidis. Longitudo* XXV *ergyarum, & amplius, ita ut balæna nomen illi non malè conveniat*. Et *Paulus Venetus* libri tertii capite trigesimo nono, ubi de insula *Madagascar*: *In mari cete grandia capiuntur, ex quibus ambarum colligitur*. Et *Scaliger* in *Cardanum Exercit.* 104. §. 10. *In* Mauritanorum *libris hæc inveni, ambar ab incolis* Marocci & Fez *balænam dici*. Quin & apud *Æthiopes* ዓንበር: *anbar* est cetus. In *Evangeliis Æthiopicis*, Matth. 12. vers. 40. ita vocatur cetus qui devoravit *Jonam*. Hujus *Plurale* ዓናብርት: *anabroth*, id est, cete, occurrit *Dan. 7. vers.* 19. & in *Liturgia Romæ* excusa paginâ centesima septuagesimâ sextâ d. Sed obstat quod scuta fiunt ex pelle *ambar*. *Damir* العنبر سمكة بحرية كبيرة يتخذ من جلودها الترس ويقال النرس العنبروى *Alanbar, piscis marinus magnus, è cujus pelle fumuntur scuta: Et tale scutum vocatur ambarium*. Unde colligas *alanbar*, nec esse balænam, nec ullum è majoribus cetis. His quippe corium est mollius, quam ut ad scuta possit adhiberi. Itaque hoc phocæ convenit magis, de qua sic *Oppianus* libro quinto *Halieuticon*,

Φώκην δ' οὔ κε δύναιτο τετυγμένα, ὅτε τις αἰχμὴ
Τριγλυφέων, ἦσιν ἄλοι κείνης δίμας ἔξοχα γαίης
Ῥηϊδίως ὑπὲρ μελίων ἐερτὴ λάχνη, ἄζωμεν ἐρεπτῶν.

Hispida fallaci phoca haud vestietur ab hamo,
Nec trisida corpus violatur cuspidis ictu,
Nam præsens cutis valida obtegit undique membra.

Sed sive à majori cete dicas, aut à phoca fumi ambarum, aut etiam à pisciculo, quod *Assaphius* his verbis asserit في البحر دويبة تقصده حنكا ربعه وهو سمها فيقتلها فيلقطها البحر فيخرج العنبر من بطنها *In mari est animalculum quod propter odoris fragrantiam illud expetit. Sed est ipsi venenum lethiferum; & mare cadaver ejicit, & ambarum educitur ex ventre ejus.* Res *Avicenna* meritò suspecta est, qui postquam rejecit, ut بعيد *remotum*, id est, probabile, quod ambarum alii زبد البحر *spumam maris*, alii روث الرابة *stercus animalis* esse asserunt, quædam addit quæ hic inferere visum est, quia in *Latina* editione planè omissa sunt, & in *Arabica* valdè corrupta

الا أني سمعت من بعض علي قوله
انه اخبرني بانه كان ببعر في
زمن الشباب وكان يسافر سفر
البحر فقال اني لما دخلت بلدا
من بلاد البحر المسمي عندهم
* بحر جرمانيق ضحوة النهار كنت * *Ita lege pro* بخاج مع اقوام علي نحل البحر وعند فمانيق
تموج البحر في النحل كنا نعد
العنبر علي اقطاع والوان مختلفا
وكل من سبق اخذه منا كان له

Sed quemdam audivi, qui ut rem certam asseverabat, se juvenem olim maria frequentâsse, & maritima itinera plura confecisse. Et cum, inquit, ad loca maris quædam devenissem, quæ ibi vocant mare Germanicum, *circa diem orientem me contuli cum nonnullis ad littus maris. Et cum mare versus littora fluctuaret, ambari fracta varia reperimus, & diversorum colorum, quæ omnia illius erant qui prius occupabat.* Addit عاد هذا البحر عكذي ويكون دايما في كثير من الاوقات

Illius maris hanc morem esse, atque id semper accidere per certa temporum intervalla. Constat agi de mari *Balthico* in *Æstus* circa *Danisci*um & *Regnorum*, ubi quandoque succinum in littora fluctus propellunt; ita ut absque ullo labore possit à quovis colligi. Et quamvis etiam alibi proveniat succinum, *Germanico* tamen succini ea est copia & nobilitas, ut aliorum famam obscuret. Proinde sunt è Veteribus qui præter *Germanicum* succinum aliud nullum agnoscunt. *Tacitus* (*k*) ubi de *Æstiis*, *Soli omnium succinum, quod ipsi glessum vocant, inter vada atque in ipso littore legunt. Theodoricus* (*l*) iisdem gratias agens propter succina dono data, *Hanc levissimam substantiam*, &c. *ante omnes homines patriâ vestrâ offerente suscipitis.* Verisimile est olim in *Balthici* maris insulis & peninsulis hoc bitumen exstitisse: Ita enim multi Veteres. In his *Diodorus Gallus* nomine latius sumpto, ita ut *Germaniam* etiam complectatur: Τῆς Σκυθίας δ' ὑπὲρ τὴν Γαλατίαν τ' ἀστικὴ κεῖται νῆσος ἴση πελαγία κατὰ τ' ἀκτὰν, ἡ προσαγορευομένη Βασιλεία, εἰς ταύτην ἡ κλύδων ἐκβάλλει δαψιλὲς τὸ καλούμενον ἤλεκτρον. *Ex adverso* Scythiæ, *quæ supra* Galliam, *insula in* Oceano *est* Basilia *dicta, in quam quod electrum vocant, fluctus abunde ejicit.* Et multo antè *Pytheas* à *Gnitonibus* (seu *Gothis*) *Germaniæ* gente, æstuarium accoli scripserat *Mentonomon nomine, sladiorum sex millium, ab hoc diei navigatione insulam esse* Abalam (*Basiliam* legit *Cluverius*, quam eandem esse vult cum *Sueciæ*rum peninsula *Scandinavia*) *Illo vere fluctibus advehi & esse concreti maris purgamentum. Incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximosque* Teutonis *vendere. Hunc* & Timæus *credidit, sed insulam* Baltiam *vocavit* (à qua forte mare *Balthicum.*) Et *Metrodorus in* Germaniæ *littoribus esse insulam asserit, vocarique eam Osericam, eodem genere sylvosam, unde* (succinum) *defluere in petras.* Et *Xenocrates, vocari à Scythis*, (id est, populis supra *Germaniam*) *glacrum, quoniam & ibi nascatur.* Hæc apud *Plinium* libri trigesimi septimi capite secundo, ubi post aliorum sententias suam quoque proferens, *Certum*, inquit, *est gigni in insulis* Septentrionalis Oceani, *& à* Germanis *appellari glessum. Itaque & à nostris unam insularum ob id* Glessariam *appellatam* Germanico Cæsare *ibi classibus rem gerente*, Austraviam *à barbaris dictam.* Sed & *Tacitus, in occidentalis insulis*; Et *Cassiodorus, in interioribus insulis* Oceani Septentrionalis. Tamen in *Herodoto* longè antiquiore legas in extremis *Europæ* finibus Ἠριδανὸν καλέουσι πρὸς βαρβάρων ποταμὸν, ἐκδίδοντα ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς βορέην ἄνεμον, ἀπὸ τοῦ τὸ ἤλεκτρον φοιτᾶν λέγουσι ἐκεῖθεν, *fluvium quendam* Eridanum *nomine in* Septentrionalem *Oceanum exire, unde electrum venire fama est.* Et *Dionysius* natus *Cluverius*, *Eridani* nomine *Rodanum* vel *Radanum* amnem intelligit, qui *Danisci*um præterlapsus sub ipsis oppidi mœnibus, tertio à mari milliari in *Vistulam* amnem fluit. Nempe *Græci* vocis barbaræ sonum emollientes ex *Radano* vult *Eridanum* fecisse, quod *Attici* fluvioli nomen est. Atque id quidem poterat fieri. Sed in eo errârunt longè gravius, quod flumen *Germanicum* è *Venedico* sinu in *Venedicum* transtulerunt. Quid quod *Venedicum* illud flumen afferit *Philostratus* (*m*), quâ viâ non satis scio, ἀκάμτα τοῖς ὲν Ἡλεκτρυὼ βαρβάροις τὰ τοῖς αἰγείροις ψύγματα, *deferre ad barbaros* Oceani *accolas populorum ramenta*, id est, electrum, quod *Phaethontis* sorores, in arbores populos mutatas, lachrymas fundere fabulantur. Sic apud *Apollonium* libro quarto *Argonaut. Rhodanus* cum *Eridano* fluvio electrifero confluens,

(*k*) *De mor. Germ.* (*l*) *Cassiod. Var. lib. 5. Ep. 2.*

(*m*) *Philostr. Icon. in Phaet.*

--- τῇ μὲν τ' ἐπορούσεται ἀκτὰς
Ὠκεανῷ τῷ δ' αὖτε μετ' Ἰονίην ἅλα βάλλει,
Τῇ δ' ἐπὶ Σαρδόιον πέλαγος, καὶ ἀπείρονα κόλπον
Ἐντὸς διὰ στομάτων ἰὼν ῥέει.

--- *magno hinc se murmure miscet*
Oceano, Jonioque *illinc deferitur in æra*
Littora, Sardoumque *aliunde per ostia septem*
In mare præcipites fluctus agit ---

Ad quæ verba *Scholiastes*, Ῥοδανὸς ποταμὸς δ' Κελτικῆς τῷ Ἠριδανῷ συμμιγνύμενος καὶ ἀμφίρρυτος, τῇ μὲν εἰς ἄκτιον εἴρεται τῇ δὲ εἰς τὴν Ἰονίαν κόλπον, τῇ δὲ εἰς τὸ Σαρδόιον πέλαγος. Quod idem est ac si *Rodanum* & *Vistulam Germaniæ* fluvios in *Oceanum*, *Eridanum Italiæ* in *Jonii* maris partem *Adriam*, & *Rhodanum Galliæ* in *Sardonii* mare exeuntes in unum compegisset. Hanc fabulam ex parte sequitur *Dioscorides*, ex quo *Avicennæ* libri secundi capite *de nuce Romana*, hæc habet ab Interprete *Latino* prætermissâ, & in *Arabico* sic restituenda

يقال أن شجرة الجور الرومي

ينبت في النهر الذي يسمي ليريدانوس

ولد صمغ يسيل من تلك الشجرة

وعند ما يخرج الصمغ يجمد في

النهر وهو الذي يسمي ابلقطرون ومن

الناس من يسميه خروسوفورن وهو الكهربا

Dicitur populus Romana *crescere ad fluvium*, Eridanum *nomine*, *& ex illa arbore gummi fluere, quod quamprimum exit, prope amnem illum concrescit, & hoc esse, quod à* Græcorum *aliis* ἤλεκτρον, *ab aliis vocatur* χυνοφίρον, *& à nobis carabe.* Pro الجوز, id est, nuce, ablato utroque puncto, scribendum الجور, id est, λίνκην populum arborem, res ipsa docet. Quamvis *Avicennam* ipsum scripsisse الجوز literarum ordo arguat. Itaque capite de *karabe*, *hoc*, inquit, *est gummi arboris*, nempe الجوز الرومي *nucis Romanæ.* Sequitur istud gummi esse *instar Sandaracha confracta*, tendens ad flavedinem شفاف والبياض *& albedinem* διαφανῆ *pertucidam* seu *transparentem.* Ita legit *Abenbitar.* At in *Avicenna* edito legas والبياض والاسفاق nullo sensu. Addit paleas & festucas ad se trahere, ideo vocari ربا كاه *kahrabe*, nempè بالفارسية *Persicè*, quomodo hic legunt *Abenbitar* & *Latinus* Interpres. *Karabe* scilicet *Persis* est سالب التبن *trahens paleam*, ipso *Avicennâ* Interprete. Itaque كاه *kah* pro palea occurrit *Evang. Pers.* paginâ centesimâ decimâ nonâ. Sic in *Syria* succinum vocari هنجا scribit *Nicias*

Nicias apud *Plinium*, quia folia & paleas veſtiumque fimbrias rapit. Ut ἤλεκτρον dici volunt παρὰ τὸ ἑλεῖν τὰ ἰκτῖνι, τριβέντων γὰρ ἀσπάζεται τὰ παλαίσματα φρύγανα. Hæc in *Etymologo*. *Syris* ἄφαπτ eſſet ܚܦܬ *chhateph*, vel *chataph*. Quod pro ſuccino cum nuſquam extet, mihi fit veriſimilius, *Syrum* ſuccini nomen fuiſſe ܟܬܦ *ketaph*, & vocum ſimilitudinem *Nicia* impoſuiſſe, aut Interpreti quo uſus eſt, quiſquis fuerit. ܟܬܦ *ketaph* propriè *Syris* eſt lachryma, vel reſina, vel gummi arborum, in quo genere eſſe ſuccinum Veteres crediderunt, & inde illi nomen inditum. *Plinius* libri trigeſimi ſeptimi capite tertio: *Quod arboris ſuccum eſſe priſci noſtri credidere, unde ſuccinum appellamus. Tacitus* de moribus *Germanorum*: *Succum tamen arborum eſſe nemo intelligat*, &c. *Iſidorus* libri decimi ſexti capite octavo. *Fertur arboris ſuccus eſſe, & ob id ſuccinum appellari.* Eodem pertinet vetus *Ægyptium ſacal*, de quo *Plinius*: Nicias *in* Ægypto *naſos ſimili modo* (voluit) *& vocari* ſacal. *Lexicon Copto-Arabicum* paginâ tercentesimâ quinquageſimâ nonâ. Σάχελ, كماما, lege كمكام, id eſt, gummi, vel reſina *Arabum*. Vide *Giggeium*, & *Abenbuar* in ضرو. Fortaſſe etiam ἤλεκτρον *electrum* id ipſum eſt. *Arabibus* enim علك *alc*, vel *elec*, eſt reſina. Ita paſſim uſurpat *Avicenna*. Et in *Abenbuare* علك الدوم eſt *ῥητίνη χαλέπη reſina lentiſcina*, ſeu maſtiche, علك الصنوبر *ῥητίνη πευκίνη reſina pinea*, علك الصنوبر الكبار *ῥητίνη στροβίλου reſina ſtrobilina*, علك البطم *ῥητίνη τερμινθίνη reſina terebinthina*, علك الحب الخضرا *reſina grani viridis*. Idem علك النحاس *ῥητίνη κυπαρίσσου reſina cupreſſina*, علك التنوب *ῥητίνη πιτυίνη reſina picea*, علك الانباط *reſina* Nabateorum, id eſt, *reſina piſtacii*. *Syri* per *Koph* ܩܘܦ *aluka* ſcribunt. Inde in *Ferrarii Lexico* ܐܠܘܩܐ gummi, ſuccinum. An hinc electri vocem ſumpſerint *Graci* veteres à *Phœnicibus* edocti, viderint peritiores. Quin cum ארן *oren*, *Ebræis*, & אורנא *orna*, *Chaldæis*, & *Syris* ſit pinus (ita reddunt LXX, *Hieronymus*, *Kimchius*, *Pagninus*, *Bederianus*, *Schindlerus*, alii, *Eſ.* 44. *v.* 14.) quidni ἤλεκτρον putemus vocem eſſe compoſitam & contractam ex עלוקת־אורנא *alukat-orna*, quaſi dicas *reſinam pini?* Id enim eſſe ſuccinum ſenſerunt nonnulli Veterum. Plinius: *Noſcitur* (ſuccinum) *deſluente medullâ pinei generis arboribus*. Item: *Pineæ autem arboris eſſe, indicio eſt pineus in attritu odor, & quod accenſum, tedæ modo ac nidore flagret. Iſidorus* libri decimi ſexti capite octavo. *Conſtat non eſſe ſuccum populi, ſed pineæ arboris.* Et capite vigeſimo tertio. *Ex pini arboribus fluit quod ſuccinum dicatur.*

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Probatur *Haſmal* in *Ezechiele* eſſe aurichalcum.

In ſuccino maximè placet color aureus. Proinde χρυσὸν vocatur, χρωίζον, & χρυσοήλεκτρον. Et electri nomine vocatur auri ſpecies, nempe quæ argentum habet admixtum. Unde pallere dicitur hoc aurum. Tamen in eo argenti ſolum quinta portio, al. tertia. Electrum hoc naturale. Ejus uſus quam antiquus. Electrum etiam pro cryſtallo ſumptum, quæ ambaro *eſt ſimile. Succinum* Germanis *olim* gleſs / *& vitrum* glaſs. *Electrum tria ſignificat*, 1. *ſuccinum*, 2. *aurum argento mixtum*, 3. *cryſtallum. Quæritur quo ſenſu* Græci *uſurpent, cum in* Ezek. חשמל haſmal *electrum reddant.* Arabs *in uno loco reddit* karabe *ſuccinum, in altero* maha *cryſtallum. Beryllus cryſtallo quam ſimilis.* Mahu Æthiopicè *vitrum. In* Æthiopia *vitrum foſſile, ex quo loculi.* Obſidianus, *vel* Obſianus *lapis, aliud pretioſius.* Maha, *vel* mahu, *cryſtallum unde dictum. Diatreta quid proprie.* Ἠλεκτρον *in* Græca *verſione non eſt ſuccinum; nec cryſtallum, quæ in igne non lucent.* Orphei *de cryſtallo locus malè acceptus. Cryſtallum Solis oppoſitum ignem concipere, de quo multa Veteres. An eo igne in ſacris uti liceat. Electri nomine auri ſpeciem à Senioribus intelligi. Ita accepiſſe Veteres. Cur hoc electrum ſtatuam eſſe auro pretioſius.* Haſmal Hebræis *Angeli. Vocis origines ridiculæ. Cur* Romulus *dictus* Altellus. *Probatur* haſmal *eſſe rem mammam. Metallum hac voce ſignificari ex auro & ære conflatum.* Nun *mutatio ſæpe defic. Æris multa ſpecies quibus aurum admixtum, aut quæ auro colore vel precio ſunt ſimiles.* 1. *Æs* Indicum, *ex quo* Darii *batiaca. Batiacæ unde dictæ. De hoc ære mentio*, Eſd. 8. verſ. 27. *vaſa templi ex eodem ære juxta* Joſephum. שהב, *quis color.* 2. *Æs coronarium*, Græcè χαλκοστέφανον, *quia ex taurorum felle tinctum.* 3. Pyropum *æs, in quo quinta auri portio. Sardius & ceranus idem color; & collis columbarum.* Pyropum *parmis inductum.* 4. Corinthium *æs ex auro, argento, & ære. Hujus tres ſpecies. Uſus longe antiquior* Corinthi *excidio.* 5. Aurichalcum, *ſcilicet vox ex auro & ære compoſita, ut volunt. Quin* orichalcum *eſt æs montanum. Cur ita dictum.* Aurichalcum *nonnullis æs vulgare. Quanti olim pretii. Inter præcipuos ornatus. Dubitant quidam, an naturum verè fuerit.* Plato, Ariſtoteles, Plinius, Pollux, *&c. extare negant. De eo locus* Heſychii *emendatus. Æs* Demoneſium orichalcum *dictum.* Moſſynœcum *æs.* Orichalcum *album. Andiris* orichalcum *arte factum. In* Apocalypſi χαλκολίβανον, *unde dicatur. Varia conjectura.* 1. *Eſſe æs* laban, *id eſt, album* Hebraicè. 2. *Eſſe æs in igne candefactum*, Hebraicè libbon. 3. *Æs Lavianum.* 4. *Æs ex* Libano *effoſſum.* 5. *Thus maſculum æris ſpeciem habens.* 6. *Aliquid mixtum, ex metallis, vitro, & gemmis conſtans, in* Suida. *Hoc non poſſe intelligi* Apoc. 1. *quia talis mixtio nondum in uſu. Neque thus, quia in igne non lucet. Neque æs* Libani, *ubi nullum æs fuit. Locus* Deut. 33. verſ. 15. *quam obſcurus. Regnum* Soba *non fuit in* Libano, *ſed ad* Euphratem. *Æs in* Cypro, *montibus* Chryſeis, Carmelo, Fenno. Sarepta *unde dicta.* Sidon

cur πολύχαλκος. *Æris* Liviani *non magna gloria.* Καλκολίβανος, Ezech. 1. v. 7. & Dan. 10. verſ. 6. *ut* קלל, *id eſt, ſplendens, ut* Arabibus جليل, *unde marmor*, Chaldæis גלל. Koph & Gimel *permutari.* קלקל *levigare.* Ezech. 21. v. 21. *Sagitta cur levigata. Ibi de* Βολομαντείᾳ. *Concludunt ex* קלל kalal Joanni χαλκολίβανον *eſſe ex lucidum & album. Quale orichalcum &* Moſiynœcum. *Et* haſmal *eſſe ex auro concolor, ex quo* Dani *battaca. Voces quadam ſemi-*Perſicæ, *ſemi-*Ægyptiæ, *ſemi-*Hebraeæ, *&ſemi-*Arabicæ.

Bene eſt quod in electri mentionem incidimus, ne ſi per nugas *Arabum*, cum Lectoris tædio & faſtidio, tam varium opus finiamus,

--- turpior atram
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne.

Oblatâ igitur hâc occaſione pro corollario libet hic aliquid addere de *Ezechielis electro*, quod *Hebraicè* dicitur חשמל *haſmal*, quia in ea voce hærent Interpretes, & *Hebræorum* commentaria fruſtra conſulunt. Ut res repetatur altius, ſciendum eſt inter ſuccini ſpecies illud maximè placere quod eſt aurei coloris. *Heſychius* χρυσίζουν vocat: *Calliſtratus* apud *Plinium* χρυσηλέκτρον: & *Philoſtratus* χρυσὸν *aurum*, cum dicit λείβεσθαι τῷ χρυσῷ τὴν Ἠλιάδα αἴγειρον, *auro ſtillare populum* Heliadem, *Apollonius* ſui libri quinti capite primo. Inde nomen electri etiam auro inditum, non tamen puro, ſed cui argentum eſt admixtum: Hinc electrum *Strabo* lib. tertio dicit μίγμα ἔχει ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, *mixturam habere argenti & auri.* Et *Pauſanias* in *Elisca* prioribus ἀναμεμιγμένον εἶναι ἀργύρῳ χρυσὸν, *aurum eſſe argento mixtum.* Et Juriſconſultus, *Si quis electrum ex alieno auro argentoque miſcuerit.* Et *Silius* libro primo,

Electri gemino pallent de ſemine venæ.

Gemino, id eſt, auri & argenti. *Dionyſius Areopagita* libro primo de *Cœl. Hier.* capite decimo quinto, Τὸ μὲν ἤλεκτρον ὡς χρυσοειδὲς ἅμα καὶ ἀργυροειδὲς. *Tertullianus* adverſus *Hermogenem*, *Electrum licet ex auro & argento faderatum, nec argentum tamen nec aurum appellabo, ſed electrum.* Et adverſus *Praxeam*, *Ex carne & ſpiritu mixtura quadam, ut electrum ex auro & argento.* *Theodoretus* in *Ezechielem*, Τὸ ἤλεκτρον εἶναι μικτόν τι ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεφυκὸς, ἔστι δὲ ὅταν τὸ μὲν χρυσίον τὸ δὲ ἀργύριον παραλάβῃς, *Electrum quaſi mixtam ſpeciem habet, nec auro ſimile eſt nec argento, ſed utriuſque permiſtio.* *Gregorius* in eundem *Ezech.* libri primi Homil. ſecundâ, *Electrum quippe ex auro & argento eſt. In electro dum aurum argentumque miſcetur, argentum ad claritatem creſcit, aurum vero a ſuo fulgore palleſcit.* Rectè *palloſcit*, ut ante *Silius*, *gemino pallent de ſemine.* Et *Statius Theb.* libro quarto,

Electro pallens, & jaſpide clarus Eoâ.

Et *Martialis*,

Pallida ſic niveo radiant electra metallo.

Et *Plutarchus* in libro de *Pythiæ* oraculis, Ἀνακεραυνώσεις ἀργύρῳ χρυσίον, ἰδίαν τινὰ καὶ περιττὴν, ἐμοὶ δὲ φαινομένην νοεῖσθαι χλωρότητα καὶ φθορὰν οἰκείαν παρέχουσι, *Aurum argento miſcentes, proprium quendam & ſingularem pallorem exhibent, ſed qui mihi, qualis ægrati & deformis corruptio, videtur eſſe.* Et *Prudentius Pſychomachiæ* ſect. 6.

--- quam ſumma retarum
Flexura electri pallentis contineat orbe.

Non tamen argentum & aurum in electro miſcebantur æquis portionibus. Sed

Ἤλεκτρον δ' ἐκάλυπτε, μίγη πρὸς πίονσιν χρυσῦ,
Ἀργύρου ὀγδώκατα πέμπτου ἐπιβάντα μέρος·
Tunc habet electri nomen, cum partibus auri
Quatuor, argenti portio quinta venit.

Unde *Plinius*, *Ubicunque quinta argenti portio eſt, electrum vocatur.* Nempe, ut ibidem additur, *ſi quintam portionem exceſſit, mendosus non reſiſtit.* Itaque hoc demum electrum verum eſt, de quo *Martialis* libro octavo *Epigr.* 51.

Vera minus flavo radiant electra metallo.

Tamen electrum fieri ſcribunt *Servius* & *Iſidorus*, *de æribus partibus auri, & argenti unâ.* Et apud *Ennodium* in *Paræn.* ſi electrum vocantur καταχρηστικῶς multa metalla ſimul conflata, *Semper admirabilis*, inquit, *electri corpus, numeroſa metallorum membra pepererunt.* Electrum vel naturale eſt, vel factitium. Naturalis enim electri multa mentio apud Veteres. Vide imprimis *Plinium*, *Servium*, & *Iſidorum*. Uſum ejus fuiſſe antiquiſſimum docet ab *Helena* ſacratus ex electro calix in æde *Minervæ Lindiæ*. Et quod in *Heſiodo* ſcutum *Herculis*

Ἠλέκτρῳ τ' ὑπολαμπὲς ἦεν, χρυσῷ τε φαεινῷ
Λαμπόμενον. ---

Et *Odyſſ. δ'*, *Penelopes* monile aureum ἠλέκτρῳσιν ἐναρμόξον, *electris conclusum.* Et *Odyſſ. δ'*, *Menelai* domus bracteis renidens,

Χρυσοῦ τ' ἠλέκτρου τε καὶ ἀργύρου ἠδ' ἐλέφαντος.

Unde *Plinius*, *& electro auctoritas*, Homero *teſte*, *qui* Menelai *Regiam*, *auro*, *electro*, *argento*, *eboro fulgere tradit. Sophocles* etiam in *Antigone*, cum auro *Indico* commendat ϟ περὶ Σαρδέσιον ἤλεκτρον, *electrum* Sardenſe. *Sardibus* nempe *Gygis* fuit & *Cræſi*, & arenas aureas olim volvebant *Pactolus & Ladon fluens ſub* Sardibus; *flumen tulit aureum olim later, quod conquadravit relegio.* Ita *Feſtus* in verbo *later* ex *Varronis Hecatombe*. Proinde ut *Homerus*, *Heſiodus*, & *Sophocles*, ita Recentiores paſſim aurum & electrum ſimul jungunt, ut vicina metalla. Sic apud *Lucianum* ex ore *Herculis Gallici* prodeunt σειραὶ λεπτοὶ χρυσοῦ καὶ ἠλέκτρου ἠρτημέναι, *catenæ tenues ex auro & electro fabrefactæ.* In *Lampridio*, *Heliogabalus* ſcopæ *auro* porticum ſtravit & argento, *dolens quod non poſſet & electri.* *Gregorius Nazianz. Carm.* 2.

Χρυσοῦ τ' ἠλέκτρου τε φαώτερον, ἠδ' ἐλέφαντος.

Et *Carm.* 3.

--- χρυσοῦ καὶ ἠλέκτροιο τάλαντα.

Et *Carm.* 63. in fine,

Χρυσῷ τ' ἠλέκτρῳ τε καὶ ἀργύρῳ, ἠδ' ἐλέφαντι.

Et *Jambico Carm.* 18.

Οὐ χρυσὸς, οὐκ ἤλεκτρος, οὐδὲ ἄργυρος.

Sed & cryſtallum à Veteribus ἤλεκτρον dicebatur. Hinc in *Dionyſii Periegeſi* verſu 317. verba hæc Ἠδυφαὲς ἤλεκτρος αὐξέται, *Priſcianus* quidem ita reddidit, *Naſcitur electrum præfulgens luce nitenti.* Sed *Feſtus Avienus*,

Hic dites venæ niveum gignunt cryſtallum.

Ita *Ariſtophanis* Scholiaſtes in *Nubes* obſervat ὕαλον, quâ voce Recentiores vitrum ſignificant, Veteres pro cryſtallo uſurpaſſe: Adeoque Homerum & alios veteſtiores, cum ὑάλου quoque vocem ignorent, pro ea ἤλεκτρον dixiſſe. Ὅμηρος, inquit, οὐκ οἶδε τὸ ὕαλον, ἀλλὰ πανταχοῦ καὶ τοῖς ἀρχαίοις ἤλεκτρον μᾶλλον ἐστι. Itaque, ſi illi credimus, ἤλεκτρον in *Homero* non eſt metallum, ſed lapis cryſtallinus. Qui nimirum ſuccini inſtar eſt διαφανὲς. Unde factum ut utrique nomen eſſet commune. Quin apud *Gorræum* legere eſt ὕαλος, id eſt, vitrum aut cryſtallum, dici ſuccini quandam ſpeciem. Et in *Eudemo Rhetore*, *Heſychio*, & *Suida*, cum legitur, ἤλεκτρον eſſe ἀνάτυπον χρυσίου, *Salmaſius* legi vult ὑαλάτυπον χρυσίου, aurum vitri formâ, & ſuccinum intelligit, quod auri formam habet ſimul & vitri. Proinde ut *Germani* veteres ſuccinum *gleſſum* vocabant, ita iiſdem hodie *glas* vitrum ſonat. Sed & *ſuccinum Fullerus* deducit ab *Hebræo* זכוכית *zecucith*, quod vitrum aut cryſtallum exponunt veteres & novi Interpretes.

Cum ex his, quæ diximus, conficiatur ἤλεκτρον apud Veteres tria ſignificaſſe, nempe 1. ſuccinum, 2. metallum ex auro & argento conflatum, 3. lapidem cry-

cryſtallinum. Meritò quæri poteſt quid per ἤλεκτρον intelligant *Græci* Interpretes *Ezech.* 1. *verſ.* 4. 27. & 8. *verſ.* 2. ſuccinumne, aut metallum, aut cryſtalli lapidem. Hic enim Interpretes in diverſa abeunt. *Arabs*, cujus verſio ex *Græca* expreſſa eſt, habet الكهربا *alkarabe*, Ezech. 1. verſ. 4. id eſt, ſuccinum. Sed idem parum ſibi conſtans *Ezech.* 1. *verſ.* 27. & 8. *v.* 2. habet المها *maha*, id eſt, cryſtallum, *Syrus* quoque ܡܗܐ *maha* videtur reddidiſſe in tribus locis quæ diximus. Sed in primo Scribæ imperiti vocem, quam non intelligebant, planè omiſerunt, in reliquis corruperunt; & pro ܡܗܐ *maha* ſcripſerunt ܐܠܗܐ *eloha*, id eſt, pro cryſtallo Deum, quaſi Propheta dixerit, non *cryſtallis*, ſed Dei colorem aut ſpeciem in medio igne ſe vidiſſe; quod planè eſt alienum. Porrò المها *maha* cryſtallum eſſe his verbis me docuit vetus Scriptor *Arabs* de lapidibus, quem citat *Abenbitar*

مها هو صنف من الزجاج غير انه يصاب
في معدنة مجتمع بالمغنيسيا ويوجد
في البحر الخضر فقد يوجد ايضا
بصعيد مصر وهو حجر ابيض جيد لا
يخالطه لون غير البياض ومنه صنف
اقل صبغا وحسنا واشد صلابة انا
انظر اليه الناظر ظن انه من جنس
الملح واذا قرع به الحديد الصلب
اخرج نارا كثيرة والصنف الاول هو
البلور يستقبل به عين الشمس فينظر
الي عين الشعاع الذي قد خرج
من الحجر فما سبقه الشمس بضوئها
فيستقبل بذلك الموضع خرقة سودا
فتحمر فيها النار حتي تحرقها ومن
اراد ان يشعل من ذلك نارا افعل

Maha *eſt vitri ſpecies, niſi quod in fodinis reperitur in* Magneſia *collectum. Sed & in mari viridi* (id eſt, *Perſice*) *inventur, & in* Said (id eſt, *Thebaide*) Ægypti. *Porrò maha lapis eſt albus, in quo genere excellit is, cui alius color præter album non admiſcetur. Alia etiam eſt ſpecies levioris tincturæ, & bonitatis, & majoris duritiei, quam quisquis intuetur, putat eſſe ſalis genus. Ex ea in ferrum duriſſimum impatiens excutitur multus ignis. Prima autem ſpecies eſt* albelur, *quam ſi radiis Solis opponas, ita ut Sol radios à lapide emiſſos objiciatur, ne Sol quidem eam luce ſuperabit. Quin & pannus niger ibidem huic lapidi oppoſitus concipiet ignem, ita ut exardeſcat, quomodo ignem ferviduſſimum accendere nemini non eſt liberum. Albelur* hic cryſtalli ſpeciem nobiliſſimam, alibi beryllum ſonat. Quippe etiam *Plinius* & *Solinus* beryllos deſcribunt cryſtallo ſimiles. Et agri *Piſani* cryſtallos pro beryllis *Itali* vendunt. Quin quia leucoſapphirum inter beryllí ſpecies multi numerant, ספיר *ſappir*, id eſt, ſapphirus, *Exod.* 24. *v.* 10. ab *Arabe Expenſana* redditur بلور *belur*, & à *Pariſino* مها *maha*. Rurſùs, *Exod.* 28. *v.* 18. & 39. *v.* 9. idem lapis illi eſt مها *maha*, huic البلور مها *mahalbelur*, quaſi dicas προσωπεῖον. Sic in *Lexico Coptico-Arabico* ὕελλος (id eſt, ὁ βήρυλλος) *Arabicè* redditur البلور مها *mahalbelur*. Ita enim legendum, non مها البكور *mahalbecur*, ut *Kircherus* edidit. Etiam *Eſa.* 54. *v.* 11. אקדח, *Arabicè* eſt المها *almaha*, ſed ex *Græca* verſione, ubi ὑάκινθος redditur. Et *Apoc.* 21. *v.* 20. edit. *Erpen.* المها *almaha*, pro cryſolitho, qui ſæpè eſt tam dilutæ flavedinis, ut à vitro vix diſtinguatur. Unde è vitro vel cryſtallo ψευδολιθολίθους, de quibus *Diodorus*. Et *Plinius*, *Sunt & vitreis ſimiles velut crocо refulgentes. Vitrea verò, ut viſu diſcerni non poſſint.* Et ejuſdem capitis verſu 11. pro jaſpide etiam habetur *maha*. Quomodo *Exod.* 39. *verſ.* 11. ישפה *jaſpis*, à *Chaldæo*, & *Vulgato* בורלא *beryllus* explicatur. Sed & apud *Plinium* jaſpidis quinta ſpecies *ad vicinitatem cryſtalli deſcendit, albicante purpura dejecta.* Et quibus locis diximus, *Gabriel Sionita* المها *almaha* paſſim adamantem reddit. Videtur itaque المها *almaha*, primò cryſtallum ſignificare, deinde etiam quoſvis lapides προσωπεῖδεις, in quo genere adamas principem locum tenet. Porrò *maha* vox eſt *Æthiopica*. Saltem huic ſimillima ⲙⲁϩⲟ: *mahu*, vel *macho* pro vitro reperitur in *Æthiopica* verſione, *Apoc.* 15. *verſ.* 2. & 21. *verſ.* 19. Ut in *Thebaide* ſcilicet, ita etiam in vicina *Thebaidi Æthiopia* ἔστι πολὺ καὶ ὑαλοειδὲς ὑγιεσταται, *vitrum*, ſeu *cryſtallum plurimum, & maximè tractabile effoditur*. Ita teſtatur Herodotus libro tertio atque hujus in mortuorum loculis plurimum fuiſſe uſum. *Cadaver enim*, inquit, *cum Ægyptio more condiverunt, οἱ περιεῖδον τοῦλον ἐξ ὕλης πεποιημένην καλλιστ· ἐν μέσῃ δὲ τῇ σάρκι ἐστὶ διαφαίνεται ὁ νεκρὸς, ὅτε ἄδηλα οὐδενὶ οὐδέμιὴ εὐωδίμιν ἄχαριν παρεχόμενος, ὅτε ἄλλα ἀνιᾷ οὐδέν, illud cavo cippo circumdant, qui è vitro* (aut *cryſtallo*) *conſtat, in cujus medio interlucet mortuus, nihil neque ingrati odoris, nec fœditatis ullius exhibens.* Et *Diodorus* libro tertio, περιχίωντες ὕελος, ἐν ταῖς οἰκίαις φυλάττουσιν, νομίζοντες δεῖν μήτε τῶν τελευτώντων ἀγνοεῖσθαι τοὺς ὕλους τοῖς ἐυγγένεσι, μήτ' ἐπιλαν θάνεσθαι τοὺς προσήκοντας τῷ γένει τῶν προσηκόντων, *vitrum mortuis circumponentes, & in domibus eos aſſervantes, id nefas eſſe putant, ut aut illorum facies cognatos lateant, aut propinquorum obliviſcantur qui eos genere attingunt.* Sunt qui hic vitri nomine *Obſidianum* intelligant, lapidem *Æthiopicum* nigri coloris, & tranſlucidi, & ſpeculi inſtar imagines reddentem. Itaque cum *Obſidianum* vocet *Plinius*, tanquam ab *Obſidio* primo inventore, ὑϊανὸν ἀπὸ τοῦ ὕλους, appellari vult *Salmaſius*. Et verò ab *Arriano*, & ab alio Scriptore ἀνωνύμῳ, quos ille citat, vocatur ὑϊανὸς λίθος, & ab *Ulpiano* (*a*) poſt *Servium*, *Obſianus*, & ab *Iſidoro* (*b*) *Obſius*. Sed ad mortuorum loculos lapidem illum potuiſſe ſufficere non crediderim, cum in uno *Æthiopiæ* loco, nempe in ſinu profundo ſtadiis DCCC. infra *Adulè* emporium, reperiri ſcribat *Arrianus*. Proinde in gemmarum cenſu refert *Plinius*. *Gemmæ*, inquit, *multi ex eo faciunt.* Item: *uſus verò ad potandum argenti metalla & auri populis.* Ut ſcias magni pretii fuiſſe lapidem, nec in uſu promiſcuo. In *Herodoto* igitur, & *Diodoro* ὕαλος, aliud fuit, nempe

(a) *Lib. cum ad verſum 9. §. gemma.*
(b) *Lib. 16. c. 4.*

pe מחצב : *mahu*, vitrum foſſile ſeu cryſtallum, cujus nomen cum ipſa re ad vicinos populos ex *Æthiopia* tranſiit. Radix tamen eſt *Hebræa* מחה *maha*, vel *macha*, id eſt, tergere, abſtergere. Inde cryſtallum meritò dictum, quia nihil eſt terſius. *Cheth Hebræum* retinent *Æthiopes*, ſed *Arabes* in *He* mutant.

Nec ſine cauſa *Herodotus* foſſile hoc vitrum appellat ἐυεργὸν, *tractabile*; Cujuſlibet enim formæ & cælaturæ eſt capax. Atque id veriſſimum, quod docti jam obſervârunt in *Martialis diatreta*, & in Juriſconſultorum libris *calices diatretos* eſſe calices cryſtallinos cælatos. Nempe à cælatura ſic dicti *Salmaſius* in *Solinum* docet. Et è cryſtallo conflaſſe vel ex *Hebræo* diſcere eſt. *Bereſcith Rabba* ſect. 19. משל לעירוני שהיה עובר לפני חנותו של זגג והיה לפניו קופה מלאה כוסות ודיטרטין *Simile eſt urbi* cujuſdam *cives qui prope vitrarii officinam præterit, cui ciſtula erat plena calicibus & diatretis.* Et de vitrario rurſus ſect. 25. היה בידו קופה מלאה כוסות ודיטרטין *Ciſta erat in manejus, plena calicibus & diatretis.* Et in *Scemoth Rabba* ſect. 27. *Parabola eſt de Rege, qui dixit ſervis ſuis, ſervate mihi duos calices* ודיאטרטא, *& hi erant diatreti.* Sequitur juvencum degentem in atrio palatii ſervum hos ferentem cornu petiiſſe, & unum fregiſſe. Et in *Midras Eſth.* 1. 7. אלו כוסות דיטרטא של כלי זכוכית שרואין צל פניהם בהם יפין ויקרין ככלי זהב *Iſti calices diatretos cryſtallum, in quibus facies ſua umbram vident, tam pulchros & preciosi ſunt, ac vaſa aurea.*

Redeo jam ad *Græcos Ezechielis* Interpretes, quibus ἤλεκτρον nec videtur eſſe חשמל *karabe* ſuccinum, nec לבנה *maha* cryſtallum, ut vult *Arabs*. Hæc enim illorum verba *Ezech.* 1. v. 4. πῦρ ἐξάπτον, καὶ τὸ τοῦ μέζω αὐτοῦ ὡς ὅρασις ἠλέκτρου ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς, *ignem fulgurans, & in medio ejus ut electri ſpecies in medio ignis*, neque ad cryſtallum, neque ad ſuccinum pertinere poſſe nulli non patet, cum ea in igne non luceant. Succinum ſi igni admoveas, obſcuratur fulgor inſitus quamprimum concipit flammas, & tota materies in picem reſinamve lentefcit. Et cryſtallum aut in ignem non conjicitur, aut ſi conjiciatur, nihil aliud quàm fuligínem contrahit. Nugatur quidem *Orpheus* Latinus Interpres cryſtallum igne ſubjecto ineffabiles radios emittere. Sed vir *Græcæ* linguæ prorſus rudis, Poëtæ verba non intellexit. Ea ſic habent,

Εἰ γὰρ ἄτερ πυρὸς θέλεις πυρὸς ἰς φλόγας ἔρεζαι,
Κίκλοσαι ἀνελίων μὲν ὑπὲρ δαίδων κατὰ θεῖα.
Αὐτὰρ ὅγ' ἠελίου κατοπτεύσας ἀνυτάζοντος,
Αὐτὴν ὑπὲρ δαίδων ἠλίῳ αἰχτῖνα τανύσσει.
Ἢ δ' ὅτε παρφαλέης τεθέρμη καὶ πίονος ὕλης
Καπνὸς, ἔπειτα ϗ πῦρ ἐλίγου, μετὰ δὲ φλόγα πεπάλῃ
Ὀρθῶσι, τὸν δ' ἄρα φῶς παλαιγενέος ἱερὸν πῦρ.

Quę ad verbum ſic ſonant: *Si enim ſine forti igne* (id eſt, ſine ignis ulla vi) *velis cryſtallum in flammas accendere: Jubeo ut tædis ficeis illud imponas. Id porro Sole ex adverſo lucente ſtatim ſuper tedas radium parvum emittet, qui cum aridam & piaguem materiam attigerit, fumum primo, deinde parvum ignem, mox flammam multam accendet: Quam* Palægoniæ *dicunt eſſe ſacrum ignem.* Itaque hæc verba, quæ ridiculus Interpres planè in alium ſenſum torquet, nihil aliud ſignificant quàm accendi facem admotam cryſtallo Soli oppoſito, cujus artis ita meminit *Ariſtophanes* in *Nubibus*.

ΣΤΡ. Ἤδη ποθὲν τοῦτο Φαρμακοπώλιδος τὴν διαφανῆ
Ταυτην λίθον τὴν καλὴν τὴν διαφανῆ,
Ἀφ' ἧς τὸ πῦρ ἄπτουσι; ΣΩ. τὴν ὕαλον λέγεις,
STR. *Vidiſtine apud pharmacopolas pulchrum lapidem illum tranſlucidum, quo ignem accendunt?* SOCR. *cryſtallum dicis.* Ad quæ verba Scholiaſtes, quomodo *Suidas* in ὕαλος, deſcripſit emendatiùs quàm noſtræ editiones, Κατασκευασὶ ἐκ ὑάλου προκοπίδες, παχεῖ, οἷς τὸ τέχνασμα ὅτας ἠλίῳ χρίσαντες καὶ ὕλην θερμήναντες προσάγουσι δυνάμιδα, καὶ ὕτως ἅπτουσι πῦρ, *Cryſtallinum inſtrumentum eſt rotundum, denſum, ad hoc factum: cui oleo ununcto & ad Solem collocato ellychnium admovent, atque ita ignem accendunt.* Meminit etiam *Theophraſtus* circa finem libri de igne. Et ſimilia habet Scriptor *Arabs* quem citavimus de לבנה *maha*. *Plinius* quoque libri trigeſimi ſeptimi capite ſecundo, Medicos quoſdam ait, *quæ ſunt urenda corporum, nec aliter uſibus id fieri putare quam cryſtallina pila adverſis poſita Solis radiis.* Et apud *Baronium* ad A. 751. §. 14. *Zacharias Papa* à *Bomfacio* conſultus, niſi fallor, an liceret eo igne inſacris uti, ita reſpondet, *Deigne verò qui ex cryſtallis ſumitur (ut aſſeruiſti) nullam habemus traditionem.* Sed editio noſtra epiſtolarum *Zachariæ* ſolùm habet, *De cryſtallis autem, ut aſſeruiſti*, &c. Sed hæc obiter.

Cum igitur neque ſuccinum neque cryſtallum in medio igne luceant, aliud omnino eſt electrum illud de quo *Græci* in *Ezechiele*, nempe metallum quod diximus ex auro & argento conflatum. Id enim metallorum eſt proprium, ut in ignem conjecta clariùs micent. Auri maximè, cujus in igne nil deperit, imò in incendiis rogiſque durante materia. Quin, quo ſæpiùs arſit, proficit ad bonitatem, & ferè ſimili colore, quo ignis, rubet. Proinde *Theodoretus* & *Gregorius*, quorum loca jam citata ſunt, electrum diſertis verbis hìc definiunt miſtionem ex argento & auro. Et ad hunc locum palam alludens *Dionyſius Areopagita* de *cæl. hier.* capite decimo quinto, cœleſtibus ſubſtantiis *Theologiam* electri ſpeciem tribuere dicit, ὡς χρυσοειδὲς ἅμα καὶ ἀργυροειδὲς, ἐμφαίνει τὴν ἄκρατον ὡς ἐν χωνευτῷ, καὶ ἀδάπανον, καὶ ἀμίαντον, καὶ ἄχραντον διαύγειαν καὶ τὴν φανὴν ὡς ἐν ἀργύρῳ, καὶ φωτοειδῆ, καὶ ἡμέραν αὐγὴν, *ut quod aurei ſimul & argenti ſpeciem præ ſe ferens, declarat ut in auro incorruptibilem, inconſumptum, integrum, & intaminatum ſplendorem, clariſque in argento & lucidam & cœleſtem lucem.* Neque dubium eſt quin idem ſenſerint *Origenes* atque *Hieronymus*, licet hoc electrum non ſolùm argento ſed & auro preciofius eſſe velint. Nativum enim electrum ſignificant, de quo *Plinius*, *Quod eſt natívum, venena deprehendit. Namque decurrunt in calicibus arcus cœleſtibus ſimiles, cum igneo ſtridore & gemina ratione pradicunt.* Et *Q. Samonicus*,

Produnt electri variantia pocula virus.

Itaque ratione virtutis, auro præferebant Veteres: Et pocula ex eo conflabant quæ à veneno eos tuerentur. Sic apud *Trebellium*, *Quietus Tyrannus electrudem paterum Pontifici propinavit.* Et jam actum eſt de *Helena* calice *Minervæ Lindiæ* conſecrato.

Unum ſùpereſt diſquirendum, an ἤλεκτρον voce *Hebraum* חשמל *haſmal Græci* rectè expreſſerint. Cui quæſtioni reſponſio non eſt obvia. Neque enim *Hebræi* ſciunt quid hoc loco ſit חשמל *haſmol*. Plerique unum eſſe volunt ex Angelorum decem ordinibus, cujus nomen ſit contractum ex חיות אש ממללות, quaſi dicat *animalia lignea loquentia*. Vel compoſitum ex verbis חשה & ממל, quorum illud tacere, hoc loqui ſignificat: Quia cum aliquandiu tacuerunt, ut Deum loquentem audiant, mox in illius laudes ora reſolvunt. Tam abſurdè quàm qui in *Feſto Remenſium* ideo dici volunt *Altellum*, quod à *Tatio Sabinorum* Rege poſtulatus in colloquin pacis, alternis vicibus audierit, locutuſque fuerit. Hæc ferè *Talmudici* Doctores. Sed *Maimonides* in *More Nebochim* libri tertii capite ſeptimo חשמל referre mavult ad חוש & כול, id eſt, feſtinare & excidere. Credo, quia Angeli Dei judicia ſummâ alacritate exequuntur. *Rabbini* denique recentiores, *Kimchius*, *Jarchius*, *Pomarius* colorem ignis hic intelligunt, quod ſequutus *Junius*, reddit *colorem vividiſſimum.*

mum. Quæ ad amuſſim perpendere cum otii noſtri non ſit, ſolum monebo Lectorem *Rabbinorum* originationibus nihil eſſe infulſius. Et tria verba literarum duodecim חזות אש מבללות ab alius contrahi perperam in unum τετραγράμματον חשמל. Atque id eſſe valdè ridiculum, quod unum Angelorum ordinem ex eo nomen habere volunt, quod taceat, & loquatur per vices. Cùm non ſolùm Angelus omnibus, ſive bonis, ſive malis, ſed Deo etiam, & hominibus res hæc æquè conveniat; Etiam longè petitum eſt, quòd idem verbum alii deducunt à celeritate in exſcindendo, id enim in malos potiùs quàm in bonos Angelos quadrat. Quid quod חשמל *haſmal* in *Ezekiele* neque Angeli neque rei vivæ nomen eſſe palam arguit vox כעין antecedens, cùm in medio ignis fuiſſe dicitur כעין החשמל *ut color haſmal*. Nam illud כעין ſolùm uſurpatur de re inanima. Sic *Num.* 11. 7. ועינו כעין הבדלח *& color ejus ut color bdellii*, (vel *margaritæ* veriùs.) *Dan.* 10. *verſ.* 6. & *Ezech.* 1. *verſ.* 7. כעין נחשת קלל, *ut color æris lucidi*. Ezech. 1. verſ. 16. כעין תרשיש, *ut color cyanei*: Quod plenius, *Ezech.* 10. *verſ.* 9. כעין אבן תרשיש, *ut color lapidis cyanei*. Et *Ezech.* 1. *verſ.* 22. כעין הקרח, *ut color gelu*. At de re viva dicitur דמות *ſimilitudo*. Tale, *Ezech.* 1. *verſ.* 5. דמות ארבע חיות, *ſimilitudo quatuor animalium*. Et דמות אדם, *ſimilitudo hominis*. Et verſu 10. דמות פניהם, *ſimilitudo facies ipſorum*. Et verſu 13. דמות החיות, *ſimilitudo animalium*. Et *Dan.* 10. *verſ.* 16. כדמות בני אדם, *ut ſimilitudo filiorum hominis*. Itaque ſi Angeli nomen eſſet חשמל *haſmal*, Propheta non dixiſſet כעין החשמל, *ut color* haſmal, ſed דמות, *ſimilitudo*, vel כדמות, *ut ſimilitudo haſmal*. Sed neque coloris nomen eſt *haſmal*. Nam ſi color eſſet, כעין legeretur in ſtatu abſoluto, non כעין in conſtructo. Et כעין החשמל *Hebraicè* non magis poſſet dici, quàm *Latine color flavus*, aut *color aureus*, pro *color flavus*, aut *color aureus*. Quibus incommodis cum non ſit obnoxia *Græca* vel ſic, quæ *haſmal* electrum reddit, illa videtur eſſe verior.

Itaque hoc ſuùm in ea deſidero, quòd illius auctores ad vim vocis *Ebræa* non videntur ſatis attendiſſe, quæ non tam electrum ſignificat, id eſt, metallum ex auro & argento, quam ex auro & ære conflatum. *Ezekiel* enim hanc vocem à *Chaldæis* mutuatus eſt, inter quos erat captivus, cum Prophetias ſuas ſcriptis tradidit. *Chaldæis* autem nomen חשמל *haſmal* compoſitum eſt ex נחש & מלל, quorum illud *æs*, hoc *aurum* ſonat, propriè aurum tude quale è fodina educitur. Quo ſenſu ex *Talmudico* tractatu *Ketuboth* citant *Baal Aruch*, *David* de *Pomis*, *Aquinas*, & *Ebræorum* alii. Ex נחש & מלל compoſitum, plenum eſſet נחשמלל *nechaſmelal*. Sed finale *Lamed* excidit per *Apocopen* huic linguæ familiarem, quia eſt è geminatis. Et *Nun* initiale per *Aphæreſin*, quia non in verbis ſolum, ſed & in nominibus ſæpè deficit. Sic זר *zer* corona eſt pro נזר *nezer*, & גר *gar* fluvius pro נגר *negar*, & בול *bul October* pro נבול *nabul*, & צור *ſur* vimen *Chaldæis* pro נצור *natſur*, & קולון *kolnan* pro נקולון *nicolnan*, *nicolaus* dactyli ſpecies. Et *Arabicè* بخذنصر *Bucadneſſar* pro *Nebucadnezar*. Ita planè חשמל *haſmal* dicitur pro נחשמל *nehaſmal*, vel etiam נחשמלל *nehaſmelal*, quod eſſet propriè τὸ χαλκοχρυσον, ſive metallum intelligatur ex ære & auro conſtans, aut æs, aurum pretio vel colore referens, cujuſmodi æs à *Diodoro* libro quinto vocatur χαλκὸς χρυσοειδὴς. Hujus æris multæ ſpecies.

Prima eſto æs *Perſicum*, vel *Indicum* potiùs, quod in *Mirabilibus Philoſophus* ita deſcribit: Φασὶ δὲ καὶ τὸν ἰνδικὸν χαλκὸν ὅτως ὄντα λαμπρὸν καὶ καθαρὸν καὶ ἀίσποτον ὡς μὴ διαγινώσκεσθαι τῇ χρόᾳ πρὸς τὸ χρυσόν· ὡσ᾽ ἐν ταῖς Δαρείου ποτηρίοις βατιακὰς εἶναι τινας καὶ πλείους, ὡς εἰ μὴ τῇ ὀζμῇ, ἄλλως οὐκ ἂν διαγνῶναι πότερον οἰζ χαλκαῖ ἢ χρυσαῖ, *Ajunt æs eſſe in* Indis *tam lucidum, & purum, & rubiginis expers, ut colore ab auro non dignoſcatur. Sed & inter* Darii *pocula aliquot eſſe batiacas, de quibus aliter quàm ex olfactu dijudicari non poſſit, utrum æreæ vel aureæ ſint. Ezechielis* ævo illud æs in *Babylonia* ſi jam fuit, meritò vocari potuit *haſmal*, vel χαλκόχρυσος, cum auri ſulgorem tam perfectè expreſſerit, ut ab eo non potuerit ſolo viſu dignoſci. *Perſica* pocula ex illo ære facta, *batiacas* nuncupat *Philoſophus*. Sic à *Diphilo* βατιάκη, & à *Philemone* βατιάκιον, inter pocula memorantur apud *Athenæum* libro undecimo. Et λαζύνιον, poculi genus latiſſimum, ἀπὸ τὸ ἐν τῷ πίνειν λαζύεσθαι appellatum, *Didymus* ſimile eſſe ait βομβυλίῳ ἢ βατιακίῳ. Itaque βατιάκη dicta videtur à cucurbitæ forma & amplitudine, quæ *Chaldæis* בטוח *batuch* dicitur, ut *Arabicè* بطيخ *batich*. Fallor, an de hoc eodem ære mentio eſt *Eſdr.* 8. *verſ.* 27. ubi inter vaſa Deo conſecrata cenſentur כלי נחשת מצהב טובה שנים חמודות כזהב, *vaſa duo æris flavi, boni, pretioſa ut aurum*. LXX habent σκεύη χαλκᾶ ςιλβοντα. *Vulgata*, & *Caſtalio*, *vaſa æris fulgentis*. Arabs آنية نحاس تبرق *vaſa æris fulgurantis*. *Syrus* صحانه نحسا صفيقا *vaſa æris* Corinthii. Junius, *Inſtrumenta ex orichalco præſtante*. Sed *Paginus*, *vaſa æris flavi*, & *Arias*, *æreis coloris*. Nempe מצהב in *Kimchio* eſt נוגן קרוב לגון הזהב, *color auri colori proximus*, ex auro facto nomine, *Zajin* & *Tſade* permutatis. Sic *Talmudicis* צהוב dicitur color χρυσοειδὴς, in collo columbarum Et inter ſigna lepræ, *Levit.* 13. *v.* 30. שער צהב, *Græce* ὄμὲ ξανθίζουσα, *Arabis Erpeniano* eſt capillus ذهبي *aureus*.

Etiam in hoc numero meritò haberetur illud æs ex quo mare æneum & vaſa ſacra conflavit *Solomon*, ſi verè ſcriberet *Joſephus Antiquitatum* libri ſeptimi capite ſexto, ſuiſſe δ᾽ χρυσῦ κρείττονα, *auro præſtantius*. Sed hoc ille de ſuo finxit, cum Scriptura ſolum vocet נחשת ממרט *æs terſum*, 1 Reg. 7. v. 45.

Secundo in *Cypri* æris generibus *coronarium tenuatur in lamminas, tamrorumque felle tinctum, ſpeciem auri in coronis hiſtrionum præbet*. Ita *Plinius* libri trigeſimi quarti capite octavo. Coronarium inde appellari addit. *Iſidorus* libri decimi ſexti capite decimo nono. *Græci* χολοβάφους vocant, & χολοβάφιον, id eſt, felle tinctum. *Pollux*, Χολοβάφῳ, χολοβάφιν, ὅτω γὰρ ὅτι τὸ πλασμάτιον οἱ Ἀττικοὶ τὴν χρυσοειδῆ ἰκτῖνα, Cholobaphus, cholobaphina; *ita enim in Indis ſcenicis colorem auro ſimilem* Attici *appellabant*. Heſychius, Χολίβαφα, τὰ χρυσῷ ἐμφερῶς βεβαμμένα, cholobapha, *qua in auri ſpeciem tincta ſunt*. *Nicander* de dracone in *Theriacis* 443.

--- εἰρὸν δὲ πάγωσι
Ἕρπετὸν ὑπ᾽ ἀνθρώπων χολοβάφον.

Iaſra autem barba ſub mento eſt cholobapha, id eſt, χρυσίζουσα, *aurum referens*, ut ibi *Scholiaſtes*. Proinde *Philoſophum* ferè initio libri primi de elenchis *Sophiſticis* elenchum veri *Syllogiſmi* ſpeciem habere dicit, quomodo lithargyrina & ſtannea videntur eſſe argentea, τὰ δὲ χολοβάφινα χρυσᾶ, colobaphina *autem aurea*. Potuit etiam iſtud æs vocari *haſmal*, vel χαλκόχρυσος, non quòd verè eſſet aureum, ſed quod haberet auri ſpeciem.

Tertiò cum æri coronario in ſingulas uncias ſex addebantur auri ſcrupuli, id eſt, quatuor æris partibus auri quinta, fiebat pyropum æs, ita dictum quòd ignem fulgore ſuo referret. Quomodo *Ewolpus*

(a) *Apud Diodor. lib. 1. p. 7.* *molphus* in *Bacchicis* (a) *Bacchum* ſeu Solem appellat.

Ἀστροφαῆ Διόνυσον ἐκ αἰκτίνεσσι πυρωπὸν,

Strabo libro decimo quinto *Perſas* in auro dicit in honore habuiſſe τὸ πυρωπὸν, id eſt, *igneam ſpeciem*, quia ignem colebant. Et *Sardius* lapis ab *Epiphanio* deſcribitur πυρωπὸς τῷ εἴδει καὶ αἱματοειδὴς, vel, ut habet alia editio, πυρίπνοις καὶ αἱματώδης. Pyropum id eſſe quod diximus (non carbunculum, ut hodiè nullo auctore plerique volunt) his verbis docet *Plinius*, ubi de auro coronario, *Idemque in uncias additis auri ſcrupulis ſenis, praterea pyropi bracteæ ignescit.* Addit Iſidorus, *flammaſque imitatur*, alludens ad hæc *Ovidii*, ut ſcias idem deſcribi,

Regia Solis erat ſublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammaſque imitante pyropo.

Eodem pertinet quod in *Solino*, *Luſitanis Coraunis color eſt e pyropo.* His enim fulgorem eſſe igneum alii docent. *Martianus Capella* libro primo, *Coraunorum vibrans fulguranſque lumen.* Et expreſſiùs *Claudianus* in *Laude Serenæ.*

— Pyrenæiſque *ſub antris*
Ignea fulmineæ legere Ceraunia nymphæ.

Sed & in variis coloribus quibus columbarum pluma Soli oppoſita fulget, hic quoque à *Lucretio* memoratur lib. 2. verſu 802.

Namque alias ſit, ac claro ſit rubra pyropo:

ut *Philo* in libro de temulentia, columbæ cervicem Solis radiis oppoſitam, colorem habere dicit φοινικοῦν καὶ πυρωπὸν τι, *puniceum cæruleum & pyropum.* Et *Romanos Propertius* ævo ſuo parmis pyropum induxiſſe docet, cum priſci temporis frugalitatem ita laudat libri quarti Elegiâ decimâ,

Priſca nec indocilis fulgebat parma pyropo.

Quo ſenſu idem Elegiâ primâ ejuſdem libri,

Nec rudis inſeſtis miles adiabat in armis.

Unde pyropum colligas metallum eſſe, non carbunculum. Nam auri vel æris bracteæ parmæ induci rectè dicitur, ut paricti tectorium: Carbunculus non item. Parmę enim induci dicuntur quæ illam obtegunt, quod de carbunculo quis putet? Pyropo igitur nomen *haſmal* potuit convenire, cum ex ære & auro fuerit conflatum, & igneo fulgore coruſcaverit, qualis *haſmal* deſcribitur à ſacro vate.

Quarto *Corinthus* æris materia fuit ex ære, argento, & auro ſimul conflatis, idque diverſa ratione, prout æramentario viſum. Proinde *Corinthus* æris tria genera cenſent *Plinius* & *Iſidorus*, candidum argento nitore quàm proximè accedens, in quo illa mixtura prævalut; alterum in quo auri fulva natura; tertium in quo æqualis omnium temperies fuit. In his quidni *haſmal* dicatur vel χαλκόχρυσα *Corinthus* ſecunda ſpecies, in qua prævalet auri cum ære mixtura? Scio *Corinthium* æs rem credi valde novitiam, nec à plerisque Scriptoribus ejus originem arceſſi longiùs quàm ab excidio *Corinthi* urbis, quæ à *L. Mummio Achaico* diruta eſt anno V. C. DCVIII. *Plinius* libri trigeſimi quarti capite ſecundo, *Ex illa verò antiqua gloria* Corinthium *maxime laudatur. Hoc caſus miſcuit*, Corintho *cum caperetur incenſa.* *Florus* libri ſecundi capite decimo ſexto, *Quicquid* Corinthi *æris toto orbe laudatur*, (Corinthi) *incendio ſuperfuiſſe compertum.* *Nam æris notam pretioſiorem ipſa opulentiſſima urbis fecit injuria, quia incendio peruſtis plurimis ſtatuis atque ſimulachris, æris, auri, argentique vena in commune confluxere.* *Oroſius* libri quinti capite tertio, *Cum propter multitudinem & varietatem ſtatuarum ſimulachrorumque in ille civitatis incendio permixta in unum auri argentique atque æris, omniaque ſimul metallo fluxiſſent, novum genus metalli factum eſt.* *Iſidorus* etiam libri decimi ſexti capite decimo nono ridiculè in *Hannibalem* pridem fato functum transferens *Corinthi* à *Romanis* captæ gloriam; *Cum hanc civitatem* (Corinthum) Hannibal *cepiſſet, omnes ſtatuas aheneas & aureas & argenteas in unum rogum congeſſit & eas incendit. Ita ex hac commiſtione fabri fuſtulerant & fecerunt paropſides.* Sed mirum eſt hanc fabellam tot habuiſſe aſſertores, cum invicto argumento eam refellat ille ipſe qui primus evulgavit, *Plinium* dico, qui uno ante *Corinthum* captam ſeculo deſiſſe obſervat nobiles illos fictores quorum omnia ſigna *Corinthia* appellantur. Quin horum unum *Phidiam* annis plus quam trecentis hanc cladem præceſſiſſe. Quid quòd hujus narrationis neque vola neque veſtigium eſt in *Strabone*, qui de *Corintho* tam multa habet, nec in *Ariſtidis Iſthmica*, nec in *Pauſania Corinthiacis*, nec in *Dionis Chryſoſtomi* Orat. 37. quæ tota eſt in *Corinthi* laudem, nec in *Graſorum* ullo alio, quod quidem ſciam? Solùm in *Plutarchi* libro de *Pythiæ* oraculis (*b*), alii *Corinthi* domum unam arſiſſe dicunt, in qua cum auri argentique nonnihil eſſet, æris autem magna vis, commiſta illa & in eandem confuſa maſſam ex eo metallo, cujus major inerat pars, *Corinthus* æris nomen acceperint. Alii ærarium quemdam fabrum *Corinthi* fuiſſe, qui cum incidiſſet in thecam auri plenam, eamque ſibi abſtuliſſet, ne id reſciretur metuens, diſſectum in minutas particulas aurum paulatim æri admiſcuerit, admirabilemque illam temperaturam effecerit, qua magnas ſibi opes poſtea compararit. Sed neutri rem accidiſſe dicunt, tum cum exciſa eſt *Corinthus*. Quod in *Gracia* qui affirmâſſet, riſum debuiſſet *Græcis* omnibus, quorum latebat neminem, uſum æris *Corinthi* multò fuiſſe antiquiorem. Tamen utramque narrationem rejicit *Plutarchus* ut fabuloſam, æs aſſerens arte non caſu ita miſceri. Nec deſunt qui aurichalcum, cujus mentio eſt apud *Heſiodum* & alios Piętas vetuſtiſſimos, ut mox dicturi ſumus, *Corinthi* æris ſpeciem fuiſſe putent. In quo numero fortaſſe fuerunt *Bibliorum* Interpretes *Syrus* & *Arabs*, quorum ille נחשא סגפלטא *ex ære Corinthio*, hic من نحاس رومي *ex ære Græco* fuiſſe refert omnia vaſa, quæ fecit *Hiram* Regi *Solomoni* pro domo Dei; *Reg.* 7. *v.* 45. Id ſaltem inde colligas, ex eorum ſententia *Corinthium* æs fuiſſe in uſu non *Ezechielis* modo, ſed & *Solomonis* ævo, quo tempore templum condidit, id eſt, annis plus nongentis ante *Corinthi* excidium.

(*b*) *Vide Muret. Var. lib. 3. cap. 5.*

Quinto, ſi Scriptorum numero ſtamus, *Latina* vox *aurichalci* planè exprimet *Hebraum* חשמל. Ex auro enim & ære, quod *Græcè* eſt χαλκὸς, multi conflatum eſſe putant, quomodo vocem חשמל ex נחש & מלל, id eſt, ex ære & auro componi docuimus. Feſtus, *Aurichalcum quidam putant compoſitum ex ære & auro, ſive quod colorem habeat aureum.* *Servius* in *Æneid.* libro duodecimo, *Inter quæ* (metalla) *aurichalcum pretioſius viſum eſt, quod ſplendorem auri, & duritiem æris poſſideat.* *Iſidorus Orig.* libri decimi ſexti capite decimo nono, *Aurichalcum dictum quod & ſplendorem auri, & duritiam æris poſſideat.* Item, *Fit ex ære & igne multo ac medicaminibus perducitur ad aureum colorem.* *Ambroſius* in *Apocal.* capite primo, *Æs namque in fornace quibuſdam medicaminibus tandiu conflatur, uſque dum colorem auri accipiat, & dicitur aurichalcum.* *Primaſius* in *Apocal.* *Aurichalcum ex ære ſit, cum igne multo & medicamine adhibito perducitur ad aureum colorem.* Ita etiam *Rupertus* & illum ſequuti plures. Sed & è *Græcis* *Heſychius*, Ὀρειχάλκῳ, χαλκὲς χρυσῆ ἰσχὺος, *Aurichalcum, ex auro ſimile.* Tamen, ut dicam quod res eſt, ab aureo colore aurichalcum dici nugæ ſunt. Hujus quippe metalli verum nomen eſt orichalcum, ut *Græcis* ὀρείχαλκος. Aurichalcum quidem ſcripſere *Romanorum* vetuſtiſſimi, ut huic etymo faverent. Ita enim ſcripſiſſe *Plautum* in *Milite* & *Pſendolo*, metri ratio; & *Feſtum* in Lexico, literarum

rum ſeries aperte docent. Digeſta etiam & Scripturæ Vulgatus Interpres, & Veterum Doctorum non pauci, *Ambroſius*, *Hieronymus*, *Primaſius*, *Iſidorus*, alii, aurichalcum conſtanter ſcribunt. Sed in *Horatio* (c) *Virgilio* (d) & *Statio* (e) legas orichalcum, non aurichalcum. Orichalcum, id eſt, montanum æs. Quod illi nomen Veteres ideo videntur indidiſſe, quia vetus erat fabula, è ſylvoſis montibus incendio correptis præſtantiſſima metalla defluxiſſe. Ita *Gallia* montes, olim *Rupes*, dein *Olbus*, nunc *Alpes* dicti, ut ait apud *Athenæum* (f) non optimus *Geographus Poſidonius*, ἀντιμάτυς ὕλης ἐμπρησθείσης ἀργύρῳ διηρῶν, *ſylva per ſe incenſa argento profluxerunt*, & *Strabo* libro tertio. Idem de *Hiſpania* metallis agens, negat ſe illi fabulæ fidem derogare quâ fertur ὅτι τῶ δρυμῶ πεπυρισθέντων ἡ γῆ ταπείσα ἄνω ἀργύρου καὶ χρυσίου, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐξέχεε, διὰ δὲ τοῦτο πᾶν ὄρος καὶ πάντα βυθὸν ὕλην εἶναι νομίσαντες, *ſylvis olim incenſis terram liquatam, tam qua argento quam qua auro fœcunda eſt, & in ſuperficiem ebulliſſe, & propterea montem omnem atque omnem collem materiam eſſe nummorum.* Et *Ariſtoteles* in *Mirabilib.* Ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ λέγουσι τὸ δρυμὸν ἐμπρησθέντων ὑπὸ τινων ποιμένων, καὶ τὴν γῆν διαθερμανθέσης ὑπὸ τῆς ὕλης, φανῆναι ἀργύρου ῥεῦσαν τὸν χάραν, *Salubres in* Hiſpania *incenſi à paſtoribus, & terra à ſylva calefactâ regionem opunt argento palam fluxiſſe. Diodorus* quoque libro quinto in *Pyrenæo* ſaltu ſcribit id contigiſſe, καὶ τὰ μὲν ἔρη διὰ τὸ συμβεβηκέναι πυρκαΐαν, *& montes hunc caſum dictos eſſe* Pyrenæos. Ne porrò argenti ſolum & auri metalla eo caſu liquata credas, audi quid *Lucretius* libro quinto verſu 1250.

Quicquid, id eſt, quàcunque è cauſa flammarum ardor
Horribilis ſonitu ſylvas exederat altas
Abradicibus, & terram percoxerat igni,
Manabat rivis ferventibus in loca terræ
Concava, convenient argenti rivus & auri,
Æris item & plumbi.

Unde *Seneca* Epiſt. 90. *Ferri* (malim *auri*) *metalla & æris invenerunt, cum incendio ſylvarum aduſta tellus, in ſummo venas jacentes liquefacta fudiſſet.* Et *Iſidorus* libri decimi ſexti capite decimo ſeptimo, *Dum quicunque cauſâ ardentes ſylva excoquerent terram, ex calefactis venis fudit rivos cujuſcunque ſtructura, ſive æris illud fuerat, ſive aurum*, &c. Et *Servius* in *Æneid.* libro duodecimo, *Lucretius dicit cum primum homines ſylvas incendiſſent, nullarum adhuc rerum periti, terra caſu fertilis omnium, ex incendio calore defudavit metalla, inter quæ orichalcum*, &c.

Hæc fortaſſe plus ſatis de orichalci nomine. Sed rem definire cuivis non eſt obvium. Ut error errorem trahit, qui ab aureo colore dictum putârunt, hoc nomine deſignârunt vulgare illud æs, quod cum naturâ ſit rubrum, admixtâ Cadmiâ flaveſcit. *Feſtus*, *Cadmia terra quæ in æs conjicitur, ut fiat aurichalcum.* Inde eſt quod *Ambroſius*, *Primaſius*, *Iſidorus* & *Rupertus* in locis jam citatis aurichalcum ex ære fieri ajunt, quod concoctione & medicamnibus perducitur ad aureum colorem. Et *Lucretium* citans *Servius*, tanquam de aurichalco dicta accipit, quæ ille de vulgari ære dixerat. Proinde aurichalcum auro opponi ſæpe videas, tanquam multo vilius. *Cicero* libro tertio Offic. *Si quis aurum vendens, orichalcum ſe putet vendere, vndicetne ei vir bonus aurum illud eſſe, an emat denario quod ſit mille denariûm?* Suetonius in *Vitellio* capite ſexto, *In urbano officio dona atque ornamenta templorum ſtorripuiſſe & commentaſſe quædam ferebatur, prope aurea & argentea ſtannum & aurichalcum ſuppoſuiſſe.* Digeſta tit. de contrahenda emptione *L. Labeo* 45. *Si vas aurichalcum pro auro vendidiſſe ignorans, tenetur in aurum quod vendidit, præſtet.* Vulgata verſio *Eccleſ.* 47. v. 20. de Rege *Solomone*: *Congeſſit ut aurichalcum, aurum*, &c. *Apollinaris* Pſ. 31.

(c) *De arte.* (d) *Æn. lib.* 12. (e) *Theb. lib.* 10. (f) *Lib.* 6.

Ταμφηλὰς ξυνιξον ἐρυχάλκοιζι χαλινοῖς,

Maxillas conſtringe freno ex orichalco, id eſt, æreis. Quin hodieque ſermone vernaculo æs vulgare *archal* dicitur, id eſt, aurichalcum. At apud Veteres orichalcum aliud fuiſſe ære longè pretioſius; nec multum infra auri pretium res ipſa clamat. Nam in *Critia Platonis Atlantidem* inſulam, inter cæterâ metalla, produxiſſe leginus ἃ νῦν ὀνόματος μόνον, τότε δὲ πλέον ἢ ὄνομά τι ἦν, τὸ χρυσοῦ ὀν γῆς ἐρυθρότατον, ὀρείχαλκον κατὰ τόπους πόλλ' ἂ ἦσαν, πολὺ χρυσοῦ τιμιώτατον, ὂν τοῖς τότε ἦν, *nunc ſolo nomine notum orichalcum, tum autem metallo genus celeberrimum, & omnium excepto auro pretioſiſſimum, quod ubi è terra multis locis effodiebatur.* Inde apud veteres Poëtas inter præcipua ornamenta, cum auro ſæpe nominatur aurichalcum. Sic *Homeri* hymno quinto *Hora* Veteri ponunt

--- ὲν τριτάτοι λοβοῖσιν
Ἀνθεμα ἐρυχάλκου χρυσοῦ τε τιμήεντος,

in auriculis perforatis donum (id eſt, inaures) *ex orichalco & auro pretioſo.* In *Heſiodi* ſcuto, *Hercules* cum aureo thorace induit κνημῖδας ἐρυχάλκους φαεινὰς, *lucentes orichalco ocreas.* In *Virgilio Turnus*.

--- *auro ſqualentem, alboque orichalco*
Circumdat loricam humeris. ---

In *Plauto* non ſemel *aurichalco contrà*, id ferè eſt quod alius *auro contra*. Sic in curculione *Act.* 1. *Scena* 3.

Cedo mihi contrà aurichalco cui ego ſano ſerviam.

Et in *Milite Act.* 3. *Sc.* 1.

Cede mihi tres homines aurichalco contra cum iſtis moribus.

Et in *Pſeudolo Act.* 2. *Sc.* 3.

Di immortales, aurichalco contra non charum fuit
Meum mendacium, hic modo quod ſubito commentus ſum.

Itaque *Heſiodi Scholiaſtes*, orichalcum dicit εἶναι ὕλην τινὰ μεταλλικὴν χαλκὸ τιμιώτερον, *materiam quandam eſſe metallicam ære pretioſiorem.* Et *Plinius* orichalcum *præcipuam bonitatem admiratione mque dux tenuiſſe.* Et de *Chryſolubris* agens libri trigeſimi ſeptimi capite nono, ex *Salmaſii* emendatione, *Fundâ includuntur perſpicua; cæteris ſubjicitur aurichalcum, quondam etiam & per ſe gemmarum in uſu.* Quaſi velit aurichalcum olim & per ſe in uſu gemmarum fuiſſe apud veteres, vel eo, auri vice, uſos veteres ad gemmas includendas.

De cætero tam rarum inventu eſt nativum orichalcum, ut *Plato* illud deſcribat tanquam ὀνόματος μόνου, *ſola nomine notum*: Et an verè extet, aut vero unquam extiterit, jam inde ab *Ariſtotele* controverſa res fuerit inter Scriptores. *Apollonii Scholiaſtes* in libro quarto verſu 973. Ἀμφοτέρων δὲ ἐν τελετῇ φησι, μηδὲ ὑπάρχειν τὸ ὄνομα, μηδὲ τὸ τοῦτο εἶδος· τὸ γὰρ ἐρείχαλκος εἶναι ὑπελαμβανεν λέγεσθαι μὲν, μὴ εἶναι δ' ἢ δι' ἀκριβολογίαν καὶ τοῦτο· οἱ γὰρ πολυπραγμονήσαντες φασὶν αὐτὸν ὑπάρχειν: Ariſtoteles, *in myſteriis hujus aut neque nomen neque ſpecimen noſtram extare. Alii nominari quidem arbitrantur, ſed non extare. Sed hoc ex illorum eſt numero qua temere tradantur. Illud enim extare aſſerunt curioſiores.* Ferè eadem habet *Heſychius*, ſed mutila & corrupta, quæ ſic corrige: Ὀρείχαλκον, ἢ οὐκ ἀκριβολογίαν εἶναι τοῦτο· οἱ δὲ πλέον ὑπάρχειν αὐτὸ ἐν καὶ ὕλη ὁμοία χαλκῷ. Et Plinius, *Nec reperitur longo jam tempore effoſſa tellure.* Et *Tzetzes* in *Heſiodum*, *Etymologus*, *Phavorinus*, alii, Ὀρείχαλκος, εἶδος ὕλης ἤτοι καλαμίνης ἤτις τῶν ὀχ εὑρίσκεται, orichalcum, *materiæ ſic dictæ genus, quæ nunc non invenitur.* Et *Pollux*, Τὸ δὲ ἢ ἐρείχαλκον μέταλλον, οὐδέπω καθ' ἡμᾶς ἐκ πείρας ἴσμεν βυθίαν, Orichalci *vero metallum hodieque nondum firmâ fide creditur.*

Tamen æs *Demonefio*, id eſt, è *Demonefo* inſula propè

prope *Chalcedonem*, pro *orichalco* videbitur eſſe habitum, ex his *Ariſtotelis* in *Mirabilibus*. Ἐστι δὲ αὐτόθι χαλκὸς κεκαυμένος ὃν ὑφεῖ ὀρύσσοντες· εἶθε ὁ ἐν Χανάαν ἐστὶν ἀνδριὰς ὃν τῷ ἀγχαίᾳ καῷ ὃ Ἀπόλλων καὶ τὸ Φοίνικι οἱ ὁμόχαλκοι κεκλήφασι, ἐπιχέαντα δὲ αὐτοῖς Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφιτρύων καὶ Ἥλιον ἐλὼν ἀνέθηκεν. *Eſt autem ibi æs quod urinando è fundo maris effoditur ad duas orgyas altis: Ex quo eſt* Sicyone *ſtatua veteris templi* Apollinis, *& quæ* orichalcæ *vocantur in urbe* Pheneo, *quibus inſcriptum eſt*, Hercules Amphitryonis *filius*, Elide *captâ*, *dedicavit*. In quibus nota hæc verba, οἱ ὁμόχαλκοι κεκλήφασι, quaſi ex *orichalco* fuerint hæ ſtatuæ. Idem olim ſuſpicabar de ære *Moſſynæco*, quod *Philoſophus* vocat λαμπρότατον καὶ λευκότατον, quæ ſunt *orichalci* notæ characteriſticæ. Nec paradoxum videri debet quod album deſcribimus, cum aureum ei colorem tribuant plerique Scriptores. Ita enim eximius *Poeta*, *auro ſqualentem*, *alboque* orichalco. Et fruſtrà eſt *Servius*, qui album dici tradit *auri comparatione*. *Nam*, inquit, *album non eſt*. Fruſtra, inquam, eſt *Servius*, cum *Græci* etiam tam nativum, quam factitium *orichalcum* album deſcribant. *Heſiodi* vetus *Scholiaſtes*: Ὀρείχαλκος, τὸ λευκὸν χάλκωμα, Orichalcum *ut album eſt*. Et in eundem *Tzetzes*, poſtquam *orichalcum* ex quorundam ſententia reperiri negavit, addit: Ἄλλοι δὲ λίγυζέως τὸ χύμευσίς ἐστι χαλκὸ ὃ νῦν ἐυρισκόμενόν ἡ γὰρ σανιδίᾳ (lege ὑπὸ γὰρ σκωριᾶς) τοῦ γίνεται χαλκὸς λευκὸς, φύσει πυρῖτις ὤν. *Alii dicunt* Chymicam *eſſe fuſionem æris quod nunc reperitur*. *Illud enim præparatione quadam fit album*, *as*, *cum natura ſit rubrum*. *Etymologus* etiam: Χύμευσις ἐστι τῇ τῶν ἐυρισκομένων λευκῶν χαλκῶν· ὑπὸ γὰρ σκωριᾶς τοῦ γίνεται λευκὸς φύσει (adde ex *Tzetza* πυρῖτις ὤν.) Hujuſmodi præparatione fiebat *orichalchum* in *Phrygia* urbe *Andriis*, ut his verbis teſtatur *Stephanus* poſt *Strabonem* libro decimo tertio. Ἀνδυρα πόλις, ἐν ᾗ λίθος ἐξ ἧς καίομένης αἴθαλος γίγνεται, εἶτα κατὰ γῆς τινὸς καμινευθεὶς, ἀποχέζει ψευδάργυρον, ἀπὸ πρώτης χαλκὸς, ὁμόχαλκος γίνεται. Andira *urbs in qua eſt lapis*, *qui exuſtus fit ferrum*: *Deinde cum terra quadam in camino excoctus pſeudargyrum exſudat*, *atque ex moſtus poſtmodum fit* orichalcum.

Fortaſſe *Hebræis orichalcum* inde dicebatur נחשׁת לבנה *nechoſeth lebana*, æs album: Atque ex eo facta fuerit *Græca* vox χαλκολίβανον, quam *Hieronymus* reddit *aurichalcum*, Apoc. 1. v. 15. Vel χαλκολίβανον eſt æs in igne candens, quia לבן *libben Hebræis* eſt aliquid in igne candefacere. *Moſis* ubi de operibus quæ die *Sabbathi* prohibita ſunt לבן סכין באור, *gladium in igne candefecit*. Unde לבון *libbon* metallorum in igne candefactio. Firmatur hæc conjectura ex iis quæ ſequuntur in Sacro Textu: Καὶ οἱ πόδες αὐτῶν ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι, *Pedes ejus ſimiles* erant *chalcolibano*, *ut in fornace ardentes*. Illud enim ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι additum videri poſſit ἐξηγητικῶς. Maximè ſi pro πεπυρωμένοι legatur πεπυρωμένῳ, quomodo legit *Vulgatus*, qui hic habet, *pedes ejus ſimiles* aurichalco *ſicut in camino ardenti*, id eſt, *aurichalco*, vel *chalcolibano* ardenti ut in camino. *Syrus* quoque idem ſequutus כנחשא דמצהל רגלוהי ומצחנהא כנחשא דמצהל קדם עלמא *pedes ejus ſimiles ære Libanini*, *quod ardet tanquam in fornace*. Et *Arabs Erpenianus* رجلاه كالنحاس مبرق كانه سبك في قامين *Pedes ejus ſicut æs fulgens*, *ac ſi in camino funderetur*. Ex alter *Arabs* كانت رجلاه كالنحاس المضي المعي في اتون النار *Erant pedes ejus*, *ut æs lucens*, *incenſum in fornace ignis*. Et *Æthiops* ወእግረ፡ ከመ፡ ናርት፡ ላገ፡ ናስ፡ ዘእር ፆው፡ ወስታ፡ እሳት፡ *Pedes ejus ut æs Libani quod fuderunt in igne*. Et capite ſecundo verſu 18.

ነሙ፡ ርስኝ፡ ከር ተ፡ ለባፍስ፡ *ut fuſio æris Libani*, pro *Græco* ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. Itaque, hoc ſi ſequimur, χαλκολίβανον ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρώσθαι, erit *ut candens*, *ut in fornace ardens*. Tertia conjectura eſt, χαλκολίβανον, unâ literulâ elisâ, dicti pro χαλκολιβανικὸν, quod eſſet *Livianum æs*. Nempe ut *Livia Straboni*, *Plutarcho*, *Dioni*, & aliis eſt λιβία, ita *Livianum æs* χαλκὸς λιβιανὸς, & compoſitâ voce χαλκολιβανὸς. De hujus præſtantia ſic *Plinius* libri trigeſimi quarti capite ſecundo. *Proximum* (auricalco) *bonitate fuit* Salluſtianum *in* Centronum Alpino *tractu non longe & ipſum ævi*. *Succeſſitque ei* Livianum *in* Gallia. *Utrumque à metallorum dominis appellatum*, *illud ab amico divi* Auguſti, *hoc à conjuge*, *velocis deſectus*. Livianum *quoque certè admodum exiguum inventur*. *Summâ gloriâ nunc in* Marianum *converſa*, *quod & Cordubenſe dicitur*. *Hoc à* Liviano Cadmiam *maximè ſorbet*, *& aurichalci bonitatem imitatur*.

His tribus conjecturis, quæ noſtræ ſunt, aliorum addo totidem. Prima eſt, χαλκὸς λίβανος ἢ χαλκὸν ἐκ τῆς λιβάνου ὕλης μεταλευόμενον, *æs ex* Libano *monte effoſſum*, quæ habet ſectatores è Veteribus *Andream*, & *Arethæ Cæſarienſes*, *Syrum* item Interpretem, & *Æthiopicum*. Et noſtro ſæculo magni nominis viros non paucos, qui æs è *Libano* monte olim effoſſum fuiſſe probant his rationibus. 1. De tribu *Aſer*, qui *Libano* proxima fuit, dicit *Moſes*, Deut. 33. v. 25. *Ferrum & æs calceamentum ejus*, quibus verbis innui volunt fore ut *Aſeritani*, ſolum calcent, æris & ferri ſodinis fœcundiſſimum. 2. Legitur *David* multum æris accepiſſe ex *Adadezeri* urbibus *Betach*, & *Berothai*, 2 *Sam.* 8. v. 8. quæ aliter vocantur *Tibchath*, & *Chun*, 1 *Paral.* 18. v. 8. Hæ porro urbes ſitæ fuere, ut inquiunt, ad radices montis *Libani*, inter *Emath* & *Damaſcum*. 3. Ab *Antilibano* parum diſtant *Sidon* & *Sarepta*, quarum illa dicitur πολύχαλκος ab *Homero Odyſſ.* ι, verſu 424. hæc à fuſione metallorum nomen habet. *Hebræis* enim צרף, unde צרפת *Sarepta*, eſt metalla fundere & conflare. Secunda interpretatio, quam poſt *Andream* refert *Arethas*, & noſtro ſæculo multis aſſerere conatus eſt *Antonius Nebriſſenſis Quinquagena* tertiæ capite quarto, *chalcolibani* nomine vult intelligi τὸ χαλκοειδὲς λίβανον, ὃ ἰατῶν παῖδες αἴθουσα καίουσι, ἐνώδους καὶ αὐτὸ πυρὶ ὁμιλοῦντα ἄτμους ἀποπέμποντα, *thus æris ſpeciem habens*, *mediocrem filius maſculum dictum*, *quod & ipſum igni admotum ſuaves emittat odores*. Unde Scriptor anonymus de thure in *Solino Salmaſii* paginâ milleſimâ centeſimâ quinquageſimâ primâ. Καὶ ὁ μὲν ἄρρην ὀνομάζεται χαλκολίβανος, ἡλιοειδὲς (lege χαλκοειδὲς) καὶ πυρῖτις ὄγκου ξυδὸς, *Maſculum thus vocatur* chalcolibanum, *quod æris ſpeciem habet*, *& ſalvum aut flavum eſt*. Addit *Nebriſſenſis Orphei* hymnis hos titulos præponi, Ἀπόλλωνος, vel Αὐτὸς Θυμίαμα χαλκολίβανος, id eſt, Apollinis *aut* Latonæ *ſuffimentum* chalcolibanum, ſeu thus maſculum, quod tamen in meis editionibus muſquam reperi. Idem in *Vulgata* pro *aurichalco* ſcribi vult *orichalcum*, & montis maſculum thus intelligi, quod multo eſt abſurdiſſimum. Tertia interpretatio eſt *Suidæ*: Χαλκολίβανον, οὗ ὁ ἠλέκτρου τιμιώτερος χρυσὸς μεμιγμένος ὕλῃ καὶ λιθίᾳ. Ὁποῖόν ἐστι συνθέτως καὶ ἡ ἁγία τράπεζα ἡ μεγάλης ἐκκλησίας, Chalcolibanum, *electri genus auro pretioſius*. *Eſt autem electrum ex aliorum conflatum*, *vitro & gemmis mixtum*, *cujus compoſitionis eſt ſacra menſa magnæ Eccleſiæ*, id eſt, *S. Sophiæ Conſtantinopoli*, ut idem habet in voce ἤλεκτρον. Eandem menſam *Cedrenus* pluribus ita deſcribit: *Tunc fecit & ſacram menſam*, *le-*

gen-

γον ἀμίμητον, opus inimitabile, Ex auro eaim & argento, & lapide omnis generis, & ligno, & metallo, & aliis ſpeciebus quaſcunque fert terra & mare & univerſus orbis; Cum ex omnibus colligiſſet, qua quidem optima ſunt & pretioſiſſima largitur, qua verò minoris pretii parcius; fuſilibus faſis aridaia hac coajecit: Atque ita eam in typum infuſam perfecit; ὅθεν καὶ ποικίλη φαντασία θαύματος παρέχεται τοῖς ἐπ' αὐτὴν ἀτενίζουσι, unde tam varia apparuit, ut inventes in ſtuporem conjiceret. Hunc cinnum quorſum *Sadas* appellavert χαλκολίβανον, mihi non conſtat, niſi quod voluit rei novæ novum nomen imponere. Sed pro ἐλικτὸν ἀδάντων, aut ἀλαίτων, ut emendat *Salmaſius*, legendum forte ἰλάντων, id eſt, παντάντων ex omnibus formatum & expreſſum. 1

His aliorum conjecturis ideo non acquieſco, quia nihil in iis firmum reperio. Nam ut à prima ordiar, de ære *Libanico* nihil apud Veteres, nihil apud Recentiores legas. Neque ad rem faciunt Scripturæ loca quæ afferunt. Primus *Deut.* 33. *v.* 25. *Ferram & æs calceus tuus*, obſcurior eſt, quàm ut ex eo certa concluſio poſſit elici. Vox enim מנעל *minal*, quæ pro calceo eſt, hâc formâ nuſquam occurrit. Quin alibi נעל *naal* eſt calceus. Et מנעל *manal* ſera, peſſulus, cui proximè accedit *minal*. Itaque *Arabs Erpenianus* hic habet اقفالك *peſſuli tui*, & *Pariſ.* مغالقك *ſeræ tuæ*. Cujus locutionis ſenſum *Chaldæus* ita expreſſit תקיף כפרזלא ותחשא מותבך, *fortis ut æs & ferrum, habitatio tua*. Et *Kimchius* סיכם אותו סתגין הראשון כלומר שתהיה ארצו חזקה כאילו כנורה כחומות נחשת וברזל Jonathan *ex priore ſignificatu hoc interpretatur, quaſi dicat foro ut terra ejus tam munita ſit, quàm ſi eſſet clauſa muris æneis & ferreis.* Et *R. Selomo* שהיה גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלין אותה שלא יכלו האויב יכנס כרה כאילו היא מגודרת במנעלים ובריחים של ברזל ונחשת *Qua potentes eorum habitabant in urbibus litterei, quas obſerabant, ne poſſet hoſtis ingredi, quaſi clauſæ eſſent feris & repagulis ferreis & æneis.* Sed & נעל *naal* eſt compes, quomodo quidam accipiunt hæc *Davidis* Pſ. 60. v. 10. על אדום אשליך נעלי, quaſi dicat, *ſuper* Edom *conjiciam compedem meum.* 2

Quod hic ſequutus *Samaritanus* habet שתנצתיב *compedes tuæ ex ære & ferro*. Ibi enim שתנץ eſt compes, ut *Hebræum* צינוק *Jerem.* 29. *v.* 26. Atque ita ferè *Maſius*. Is enim per æs & ferrum barbaros intelligit in *Galilæa Gentium*, qui *Aſeritas* preſſerunt, ut pedem premit calceus ferreus, id eſt, compes. Itaque in hoc loco nihil certi. Multò minus eſt virium in eo, quod legitur *David* multum æris attuliſſe ex urbibus *Adadezers* Regis *Soba*. Falſum enim eſt quod ſupponunt, ditionem Regis illius fuiſſe circa *Libanum*. Quamvis inter hujus ſententiæ aſſertores ſit *Arabs* Interpres libri *Paralipomenon*. Illi enim urbes *Tibhath* & *Chun*, unde illud æs allatum legitur 1 *Par.* 18. *v.* 8. ſunt حمص *Emeſa*, & بعلبك *Baalbec*. 3

Quarum hæc in *Libano* ſita eſt على سفح جبل *ad radicem montis*, ut habet *Geographus Nubienſis* clim. 3. part. 5. Et creditur eſſe Veterum *Heliopolis*, ubi deſcribit *Theodoretus* Hiſtoriæ libri quarti capite decimo nono, ὄρη κάλλει πανταχόθεν ἁρμοῖ προσκολλῶντα, *montes circumquaque ſimulum aſſurgentes*. At nos alibi (*d*) docuimus Regnum *Soba* fuiſſe circa *Palmyram*, & ad *Euphratem* attinuiſſe, adeoque urbem *Chun*, quæ alio nomine vocatur *Berothai* 2 *Sam.* 8. *v.* 8. eſſe *Ptolemæo* Βηρώθαμα, *Arabiæ Deſertæ mediterraneum* oppidum à *Libano* valde remotum. Pone tamen Regnum *Soba* in ipſo *Libano* fuiſſe, quidni æs eò potuerit aliunde advehi, ex *Cypro* puta, quæ inſula eſt & *Libano* monti proxima, & ære fœcundiſſima. Nec procul eſt *Carmelus*, de quo *Heſychius*, ἀφ' οὗ χαλκὸς γίνεται, *Carmelus* (id eſt, *Carmelus*) *unde æs gignitur*. Fuerunt etiam in vicinia *Chryſes* montes *Arabiæ Deſertæ* undecim millibus à monte *Choreb*, quos olim auri & æris metallis abundâſſe ſcribit *Hieronymus* in locis, ſed quæ ſuo tempore jam defecerant. Et *Idumææ* caſtrum *Phinon* vel *Phunon*, ubi æris metalla, damnatorum ſupplicijs idem refert effodi inter *Petram* & *Zoaram*. De quo loco plura diximus in capite de ſerpente *Saraph*. Hic ſolùm ex *Theodoreto* hæc afferam libri quarti capite decimo nono, Τοῖς Φοινεῖσιν καὶ Προκονησίοις παρέδοσαν μεταλλεῖα, *Ad* Phœneſia & Proconneſia *metalla damnabantur*: Quæ ſunt maximè ad rem. De iis enim agitur qui *Heliopoli* erant ad *Libani* radices, unde non fuiſſet opus eos ad *Proconneſia* & *Phœneſia*, (id eſt, ſ *Phenon*) metalla mitti, ſi quæ fuiſſent in ipſo *Libano*. Jam quod ſupereſt, *Sareptam* à conflando nomen habere, & *Sidonem* ab *Homero* appellari πολύχαλκον, non eſt ullius momenti. Neque enim neceſſe eſt ab æris conflatura dictam *Sareptam*, cum æque potuerit à conflando vitro ſic appellari, quam artem in iis locis natam eſſe nemo neſcit. Et æs *Sarepta* conflatum ſi quod fuit, tam potuit *Temeſæum* eſſe ex *Cypro* quàm *Libanenſe*. Quod ipſum quidni dicatur de *Sidonorum* ære? Aut *Sidonem* πολύχαλκον appellari, non æris, ſed potentiæ vel opulentiæ ratione? Ita enim *Scholiaſtes* vetus, Σιδὼν πολυχάλκου εἰρῆσθαι, ὅτι αὐτὴ γὰρ χαλκὸς οὐ γίνεται ἢ πλουσίως, ὡς παρῴκησαν ἐν αὐτῇ γενόμενοι, *Sidonis* πολυχάλκου, *id eſt, valida, neque enim ibi gignitur æs, aut divitè, aut in qua fiat purpura.* Neque aliter *Euſtathius*. Sic opum ratione *Trojam* alicubi (*e*) Poëta vocat πολύχρυσον, πολύχαλκον. At reſpectum habet ad firmitatem, cùm cœlum appellat πολύχαλκον *Odyſſ.* γ'. Ut *Job* qui cœlos dicit eſſe חזקים כראי מוצק, *firmos ut ſpeculum* fuſum, capite trigeſimo ſeptimo verſu 18. 4 (*e*) *Iliad.* ε'. *v.* 289.

Secundò, hoc quoque certum eſt *Joannis* χαλκολίβανον non eſſe thus. Nam utut concederetur thus maſculum à colore fulvo dici χαλκολίβανον (quod ut credam non poſſum à me facile impetrare, quia album eſſe aſſerunt *Græci*, *Hebræi*, *Arabes* quotquot legi hactenus, atque ipſum nomen *Hebraum* id evincit) tamen *Joannæ* χαλκολίβανον aliud eſſe oportet, aliquid nempe quod in mediis ignibus perduret & ſplendeat. Neque enim odoris ſed ſplendoris ratione cum *chalcolibano* in fornace ardenti conſertuntur pedes viri illius, de quo *Joannes*. 5

Tertiò, illud etiam ſtatuendum eſt, hic de eo *Chalcolibano* non agi, cujus deſcriptio eſt in *Suida*. Neque enim *Joannes*, viri qui ei apparuit pedes, cum eo comparavit, quod tum temporis nuſquam erat: neque verò fuit uſpiam ante *Juſtiniani* ævum, qui, ut omnium quæ à Chriſto largè acceperat, bonorum gratum ſe exhiberet, menſam hanc quam illi obtulit, ita coagmentavit ut nihil eſſet in rerum natura pretii aliquantivis quod in ea non elueſceret. Proinde circa menſam legebatur hæc inſcriptio, Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν οἱ δοῦλοί σου, Χριστὲ, Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα, ἃ ἐνηύξω πρόσδεξαι διὰ καὶ λίγα τῶ θεῶ, *Tua ex tuis tibi offerimus ſervi tui, Chriſte, Juſtinianus & Theodora, quæ benevolè accipe, Fili & Verbum Dei.* Cætera in *Cedreno* vide. 6

Quartò, ut vineta egomet cædam mea, quo minus χαλκολίβανον pro χαλκολιβανῷ dici putem, obſtat quod *Leviani* æris non magna fuit gloria, quia teſte *Plinio* admodum exiguum inveniebatur. Itaque è *Gallia* in qua naſcebatur, in Orientem famam ejus penetrâſſe parum veriſimile eſt. 7

Supereſt igitur, ut χαλκολίβανον, vel fit נחשת לבנה *as laban*, ſeu album, vel נחשת ליבון *as libon*, ſeu *ignes candoris*, quale eſt cùm in igne candet. Id

ipſum vocari, *Dan.* 10. *v.* 6. נחשת קלל *æ kalal*, patebit conferenti loca. Utrobique enim vir deſcribitur antrea zonâ cinctus, & oculis igneis, & voce magni fragoris, & pedibus multi ſplendoris, qui hic quidem dicuntur eſſe *ſimiles* chalcolibano, & ibi כעין נחשת קלל *ut color æris kalal*. Sed & *Ezech.* 1. *v.* 7. pedes quatuor animalium quæ adſtabant throno gloriæ, leguntur fuiſſe נוצצים כעין נחשת קלל, *ſcintillantes ut color æris* kalal. Itaque quicquid ſit *æs kalal*, id ipſum eſſe *chalcolibanum* valde verſimile eſt. Sed non ſatis ſcitur quid ſit *æs kalal*. Plerique *Hebræorum*, ut *Jarchius*, *Kimchius*, *Aben Ezra*, *Jachiades*, &c. æs purum, & terſum reddunt. Et *Saadias* נחשת יצהב ויבהק כנפול עליו עין השמש סביבם *æs rutilans, & corruſcans, cum illud ferunt radii Solis*. Sic à *Syro* *fulgurans*, ut à Senioribus ἐξαστράπτων, & à *Theodotione* στίλβων, fulgens redditur. Quorum illud in *Ezechiele*, hoc in *Daniele* ſequitur *Arabs* Interpres. At apud *Saadiam* alii volunt קלל *kalal*, idem eſſe quod קלוי וכוצץ *kalui & kotzetz* באש, *kalui*, id eſt, *toſtum*, vel *exuſtum*, & *fuſum in igne*. Quomodo *Menahemum* explicare tradit *R. Selomo*. Quo fortaſſe referendum quod *Chaldæus* reddit נחש מצלהב *æs flammans*, & *Vulgatus*, *æs candens*. Id ſi ſequamur, χαλκὸς καιόμενος erit נחשת ליבן *æs libon*, ſive in igne candens. Sed ut æs in igne fuſum קלל *kalal*, dicatur pro קלוי *kalus*, tanquam à קלה, id eſt, urere, *Grammatica* rei ratio vix permittit. Præterea קלה, propriè torrere, & frigere eſt. Sic *Levit.* 2. *v.* 14. אביב קלוי באש, eſt χόνδρον πυρὶ πεφρυγμένον, *ſpica igne fricta* vel *toſta*. Et *Arabicè* مقلى eſt ſartago. Quod ad metallorum fuſionem non videtur poſſe transferri, niſi valde impropriè. Proinde קלל *kalal*, hoc loco non videtur eò pertinere. Sed fortaſſe id ipſum eſt quod *Arabicum* جليل *gelil*, quod de homine, illuſtrem, & magnificum, de luce vel colore, ſplendidum ſonat. Sic *Apoc.* 21. *v.* 11. editione *Erpeniâ*

وزورها نور جليل مثل نور المها الرقيع

Et lux ejus, lux erat ſplendida ut lux cryſtalli coruſcantis. Quò referendum quod *Chaldaicè* גלל *gelal*, eſt marmor. Ut *Eſdr.* 5. *v.* 8. *Ipſa* (domus Dei) *ædificatur* אבן גלל, *lapide marmoreo*. Ita reddunt poſt *Talmudicos Jarchius*, *Kimchius*, *Aruch*, *Elias*, *Pomarius*, *Pagninus*, *alii*. Lxx. λίθοις ἐκλέκτοις, *Eſdræ Apocryphus* libri tertii capitis ſexti verſu 9. *δυὸ λίθοις ξυσὰν πολυτελῶν*; *lapidibus politis magni pretii*. At *Vulgata* planè contra *lapide impoluto*. Quorſum neſcio, niſi ſit error ſcribæ. Et 1 *Reg.* 14. *v.* 10. ubi prædicitur fore, *ut amoveatur domus* Jeroboami כאשר יבער הגלל, *ut amoveatur galal*; vox *galal*, quam alii ſtercus exponunt, à *Talmudicis* exponitur *dens* שהוא רומה לאבן גלל, *quia eſt ſimilis lapidi gelal*, id eſt, marmori. Ita in *Lexico Kimchius*. Itaque ut אבן גלל *lapis gelal*, vel *galal* eſt lapis politus, & lucidus ſeu marmor, ſic נחשת גלל *æs galal*, eſt æs politum, & lucidum. Sed pro גלל *galal*, quomodo ſcriberent *Chaldæi*, & *Arabes*, *Hebræis* ſcribunt קלל *kalal*, quia *G* & *K* ſunt literæ maximè permutabiles. Proinde *fovea Chaldæis* eſt קומצא, & גומצה, *clava* קולפא, & גולפא, *gilo* vaſis genus גולתא & קולתא *venator* נגיני & קניני, *clamare* קצא, & נעא, *flammam* καυστῆρα, קכטירא, & נכטרן, Mons *Armeniæ Gordiæus*, in quo requievit arca קרדו *kardu Chaldæis*, & جردي *Giordi Arabibus*. Nomen קלל *kalal*, id eſſe quod diximus, apertè docet verbum geminatum קלקל *kilkel*, inde deductum. Nam קלקל eſt levigare, & expolire. De ferro dicitur, *Eccleſ.* 10. *v.* 10. *Si hebetatum fuerit ferrum, & ipſe faciem* (id eſt, aciem ejus) *non expoliat*, *Hebraicè* והוא לא פנים קלקל. Et *Ezech.* 21. *v.* 21. *Stetit Rex* Babylonis *in capite viæ, in bivio ad divinandum divinationem*, קלקל בחצים, *expolivit tela*. Fuit hæc ſpecies βελομαντείας juxta *Kimchium* שמחדדין וכלטשין פני ברזל החץ עד שיהיה בהיד מאד ורואין בו בעלי הקסם כמו שרואין בכותן היד בצפורן לבהירות הצפורן וכן רואין בסיף וכן כמראה *Quæ acuebant, & expoliebant aciem ferri telorum, ita ut valdi ſplenderet, & conjecteres in ea videre*, (quod futurum erat) *quomodo vident in unguæ politus manûs, quæ ſplendet, ita etiam in gladio vident, & in ſpeculo*. Itaque hæc divinatio pertinebat ad καθοπτρομαντικὴν. Ex his omnibus concludimus נחשת קלל, *æs kalal* in *Ezechiele*, & *Daniele* eſſe æs politum, & lucidum. Et *Johannem*, χαλκολίβανον, id eſt, *æs album* reddidiſſe voce *Semi-Hebraâ*, vel quia albedo eſt color lucis, vel quia hoc genus æris reverâ fuit album. Quale à *Poëta* deſcribitur *orichalcum*, & à *Philoſopho Moſſynacum* æs, quod ex *Tubal*, & *Meſech Tyrum* deferebatur, ut alibi multis probamus ex *Ezech.* 27. *v.* 13. Ut non mirum ſit album illud æs notum fuiſſe *Judæis*, ejuſque adeo meminiſſe *Evangeliſtam*. At voce חשמל *haſmal*, quâ propriè χαλκὸς ἠλεκτρίζων ſignificari docuimus, nobile illud æs intelligimus auro concolor, ex quo *Perſarum* Rex *Darius* aliquot batiacas, & vaſa duo habuit *Eſdræ*, æqualis cum auro pretii. Neque novum videri debet quod χαλκολίβανον vocabulum *Semi-Hebræum* eſſe diximus, cum multa ſint hujuſmodi. Sic *Semi-Perſica* ſunt ἀπεκδαφὶν, cidari nudo, *Levit.* 10. *v.* 6. & 21. *v* 10. Γαζοφυλάκιον ſacrum ærarium in *Evangelio* paſſim, & ei præfectus in *Nonno* γαζοφύλαξ. Et in *Xenophonte* παρσάδης, tiaræ ſpeciem habens Et in *Suida*, & *Euſtathio* ἀγγαρηφορία, onera ferre per ſucceſſionem. *Semi-Ægyptia* in *Ciceronе*, *Juvenali*, *Joſepho*, & aliis. Ἀλαβάρχης *Alexandriæ*, In *Pollucе* veſtium ſpecies, ἡμιτύβιον, & ἡμιφαλαίνιον; In *Athenæo* ἰμὶν, pro piſce coracino; In *Joſepho* Ἀσαμοφὴρ, *Feſtam* quo ferebantur parmarum; In *Græca* verſione πυργοβάσεις, turrita palatia, *Pſal.* 121. *v.* 7. *Semi-Hebræa* in *Juſtiniano*, novella centeſima quadrageſima ſexta, ἀρχιφοινίκαι, qui publicis lectionibus in *Judæorum* Synagogis præſunt, quia in פרקים *perakim*, vel ἀρχαικὰς φοινίκη, id eſt, capitula diſtinguunt quæ legenda ſunt; Et in recentioribus καλαμαύκαλον infauſtus, ſub malo ſydere natus, quia *Hebræis* מזל *mazal* eſt ſydus. *Semi-Arabicè* in *Symeone Seth* καφιλάκιον, olcum camphoræ, & ἰοβολάκιον, ζυλαφιον, vel *giuleb* ex violis, non ex roſis ut perperam interpretatur non nemo.

FINIS.

INDEX

INDEX LOCORUM SCRIPTURÆ.

Qua citantur & explicantur in secunda parte hujus Operis.

GEN. 1, 3. col. 77. 46. & 256. l. 66.
1, 10. c. 657. l. 28.
1, 28. c. 774. l. 63.
2, 7. 8. 19. c. 486. l. 29.
2, 12. c. 669. l. 2. & 674. l. 43. & 714. l. 49.
3, 1. c. 20. l. 1. & 256. l. 14. & 440. l. 12.
3, 2. c. 660 l. 20.
3, 14. c. 433. l. 23.
3, 15. c. 416. l. 54. & 440. l. 32.
3, 18. c. 406. l. 9.
4, 3. c. 505. l. 41.
4, 20. c. 660. l. 23.
5, 29. c. 34. l. 5.
6, 2. c. 403. l. 22.
6, 9. c. 34. l. 10.
6, 11. c. 234. l. 38.
6, 12. c. 34. l. 12 & 559. l. 22.
7, 2. 3. 19. c. 229. l. 40.
7, 12. c. 209. l. 55.
7, 17. c. 784. l. 58.
7, 19. c. 28. l. 30.
8, 1. c. 29. l. 33.
8, 3. c. 211. l. 2.
8, 5. c. 30. l. 55. & 209. l. 52.
8, 5. 6. c. 211. l. 20.
8, 5. 6. 7. c. 212. l. 39.
8, 7. c. 209. l. 37.
8, 8. c. 28. l. 67. & 212. l. 42.
8, 9. c. 189 l. 66.
8, 11. c. 28. l. 69.
8, 13. c. 211. l. 21.
8, 20. 21. c. 34. l. 42.
8, 21. c. 34. l. 45.
9, 2. c. 774. l. 63.
10, 3. c. 130. l. 67. & 191. l. 30.
10, 4. c. 191. l. 29.
10, 11. c. 458. l. 64.
11, 3. c. 614. l. 62.
11, 28. c. 404. l. 64.
12, 5. c. 660. l. 25.
12, 10. c. 482. l. 46.
13, 10. c. 474. l. 47.
14, 1. c. 7. l. 74.
14, 3. c. 727. c. 44.
14, 10. c. 666. l. 71.
15, 9. c. 4. l. 49. &c. & 6. l. 62.
15, 10. c. 251. l. 7.
15, 14. 16. c. 37. l. 64.
19, 29. c. 669. l. 42.
21, 7. c. 669. l. 44.
21, 15. c. 607. l. 60.
22, 1. c. 210. l. 62.
24, 14. c. 44. l. 10.
24, 55. c. 505. l. 42.
25, 13. c 101 l. 21.
26, 1. c. 482. l. 47.
27, 21. c. 531. l. 73.
28, 11. c. 669. l. 45.
30, 5. c. 156. l. 24.
30, 37. c. 469. l. 64.
31, 7. c. 106. l. 28.
32, 14. c. 235. l. 17.
35, 8. c. 413. l. 31.
36, 24. c. 537. l. 1.
36, 26. c. 191. l. 35.
36, 39. c. 191. l. 31.
36, 41. c. 427. l. 47.
37, 25. c. 532. l. 943 & 808. l. 34.
38, 28. 40. c. 624. l. 6.
39, 6. c. 560. l. 30.
41, 6. c. 102. l. 72.
41, 6. 27. c. 484. l. 34.

Gen. 41, 8. 24. c. 384 l. 14.
41, 18. c. 787. l. 55.
41, 30. c. 482. l. 50.
41, 51. c. 256. l. 56.
41. 56. c. 595. l. 5.
43, 11. c. 515. l. 20. & 521. l. 57. 73. & 532. l. 9. 48. & 533. l. 43. & 725. l. 18.
43, 16. 19. c. 444. l. 46.
43, 25. c. 215. l. 66.
43, 32. c. 560. l. 27.
45, 23. c. 235. l. 19.
46, 7. c. 669. l. 47.
46, 13. c. 639. l. 63.
46, 23. c. 137. l. 37.
46, 26. c. 758. l. 40.
46, 34. c. 560. l. 20.
47, 18. c. 247. l. 60.
47, 19. c. 463. l. 10.
48, 22. c. 536. l. 72.
49, 5. c. 234. l. 47.
49, 9. c. 248. l. 15. & 777. l. 2.
49, 14. c. 248. l. 17.
49, 17. c. 400. l. 65 & 416. l. 43. & 417. l. 28 & 419. l. 58 & 420. l. 49.
49, 26. c. 690. l. 12.
50, 1. c 143. l. 72.
50, 9. c. 558. l. 67.

Exod. 1, 5. c. 758. l. 40.
1, 9. c. 679. l. 6. 10.
1, 15. c. 364. l. 4.
2, 10. c. 804. l. 6.
3, 8. 17. c. 520. l. 9.
3, 19. c. 667. l. 37.
4, 3. c. 428. l. 72.
4, 6. c. 689. l. 68.
4, 12. c. 659. l. 42.
4, 16. c. 659. l. 59.
5, 2. c. 663. l. 51.
5, 3. c. 792. l. 13.
5, 21. c. 667. l. 25.
6, 29. c. 659. l. 42.
7, 7. c. 462. l. 50.
7, 9. c. 428. l. 71.
7, 12. c. 582. l. 1.
7, 15. c. 557. l. 5. & 664. l. 64.
7, 19. 20. c. 577. l. 6.
8, 1. 2. c. 655. l. 33.
8, 3. 105. l. 1. & 657. l. 71. & 668. l. 55. & 669. l. 37.
8, 3. 4. c. 656. l. 60.
8, 4. c. 658. l. 55.
8, 5. 6. c. 577. & 659. l. 48.
8, 6. c. 254. l. 72. & 668. l. 9.
8, 7. c 663. l. 1.
8, 8. c. 663. l. 35.
8, 9. c. 663. l. 57.
8, 10. c. 664. l. 48. & 665. l. 5.
8, 12. c. 665. l. 17.
8, 13. c. 665. l. 15.
8, 14. c. 106. l. 15. & 666. l. 68.
8, 16. c. 254. l. 72. & 497. l. 12 & 660. l. 29.
8, 16. 17. c. 574. l. 7. & 576. l. 63. & 582. l. 65.
8, 17. c. 574. l. 29. & 575. l. 25 & 577. l. 53.
8, 18 c. 391. l. 11.
8, 18. 19. c. 579. l. 36.
8, 20. c. 557. l. 6.
8, 21. c. 496. l. 74. & 552. l. 28 & 557. l. 24.
8, 22. c. 552. l. 30. & 557. l. 52. & 558. l. 10 & 582. l. 67.
8, 24. c. 552. l. 32. & 558. l. 63. & 559. l. 7. & 668. l. 21.

Exod. 8, 25. c. 559. l. 40.
8, 26. c. 559. l. 44.
8, 29. c. 552. l. 34.
8, 31. c. 552. l. 35. & 555. l. 54. & 562. l. 4 8.
9, 1. c. 558 l. 69.
9, 7. 26. c. 582. l. 67.
9, 11. c. 582 l. 6. 60.
9, 25. c. 462. l. 10.
9, 26. c. 557. l. 55.
10, 5. c. 443. l. 14.
10, 5. 12. 15. c. 462. l. 65.
10 6. c. 462. l. 69. & 670. l. 1.
10, 6 24. c. 461. l. 65.
10, 12. 13. c. 577. l. 1. 4.
10, 13. c. 103. l. 25. & 484. l. 27.
10, 14. c. 458. l. 50. & 465. l. 2. & 55. l. 70.
10, 15. c. 479. l. 17.
10, 17. c. 403. l 5.
10, 19. c. 101. l. 22. 25 & 481. l. 34. & 491 l. 38.
10, 23 c. 557. l. 58. & 582. l. 67.
11, 5. c. 660. l. 5.
12, 13. 23. 27. c. 655. l. 47.
12, 20. c. 627. l. 54.
12, 23. c. 582. l. 67.
12, 37. c. 171. l. 73.
14, 21. c. 102. l. 74. & 103. l. 35. & 409. l. 21.
15, 9. c. 458. l. 61.
15, 11. c. 18. l. 39.
15, 12. c. 669. l. 4.
15, 25. c. 66. 5. l. 50.
15, 27. c. 820. l. 18 55. 61.
16, 2. c. 109. l. 55.
16, 12. 13, c. 109. l. 24.
16, 13. c. 91. l. 72. & c. 93. l. 20. & c. 94. l. 31. & c. 97. l. 13. 38. & c. 100 l. 40.
16, 14. c. 678. l. 41. 45.
16, 16. c. 105. l. 74.
16, 19. 20. c. 627. l. 53.
16, 20. c. 619. l. 63. 72.
16, 24. c. 619. l. 62.
16, 31. c. 455. l. 33. & 519. l. 6. & 523. l. 57.
16, 36. c. 106. l. 1.
17, 1. c. 97. l. 48.
17, 7. c. 558. l. 60.
19, 4. c. 171. l. 70. & 182. l. 38.
20, 5. c. 800. l. 30.
21, 6. c. 403. l. 19.
21, 15. 17. c. 176. l. 19.
21, 22. c. 655. l. 58.
22, 8. 9. 28. c 403. l. 20.
22, 18. c. 384. l. 15.
23, 1. c. 232. l. 63. & 234. l. 50.
23, 27. 28. c. 536. l. 13. 25.
23, 28 c. 496. l. 64. & 534. l. 31.
23. 29. c. 226. l. 43. & 229. l. 20.
24, 10. c. 731. l. 34. & 574. l. 8.
25, 3. 4. c. 733. l. 62.
25, 4. c. 624. l. 1. & 721. l. 1. & 731. l. 49. & 734. l. 2.
26, 31. c. 729. l. 69.
28, 7. c. 698. l. 47.
28, 9. c. 699. l. 1.
28, 17. c. 12 l. 6. & 58. l. 11.
28, 18 c. 874. l. 11.
29, 40. c. 403. l. 17.
30, 23. c. 687. l. 21.
30, 28. c. 574. l. 55.
30, 34. c. 803. l. 37. & 804. l. 60.
31, 18. c. 582. l. 34.
33, 3. c. 558 l. 50.
33, 20. c. 608. l. 7.

Exod. 34, 9. c. 558. l. 52.
34, 22. c. 712. l. 38.
35, 35. c. 607. l. 73.
38, 21. c. 248. l. 2.
39, 9. c. 874. l. 11.
39, 11. c. 874 l. 27.

Levit. 1, 14. c. 4. l. 51. &c. & 25. l. 34.
1, 15. 16. 17. c. 26 l. 20. 30. 56.
2, 16. c. 165. l. 47.
2, 11. c. 518. l. 52.
2, 11. 12. c. 528. l. 34.
2, 13. c. 40. l. 31.
4, 6. c. 51. l. 60.
5, 7. c. 25. l. 35. 59.
5, 7. 11. c. 4. l. 51.
5, 8. c. 26. l. 20. 30. 55.
9, 2. c. l. 36.
10, 16. c. 588. l. 48.
11, 13. c. 161. l. 3. & 185. l. 57. & 187. l. 54. & 230. l. 5. & 812. l. 5. 44. & 853. l 62.
11, 13. 16. c 225. l. 52.
11, 14. c. 191. l. 22. &c. & 192. l. 62.
11, 15. c. 198. l. 18.
11, 16. c. 220. l. 72. & 232. l. 21. & 263. l. 26. &c. & 266. l. 19. &c.
11, 17. c. 83. l. 4. & 272. l. 61. &c & 278. l. 1. &c. & 281. l. 28. &c.
11, 18. c. 285. l. 19. &c. & 292. l. 35. &c. & 297. l. 47. &c
11, 19. c. 321. l. 52. &c. & 328. l. 53 &c. & 335 l. 39. &c. & 343. l. 46. & 349. l. 38.
11, 20. c. 497. l. 51. & 525. l. 4.
11, 20 21. 12. c. 451. l. 53. & 452. l. 28.
11, 21. c. 465. l. 63.
11, 21. 22. c. 491. l. 32.
11, 22. c. 60. l. 19. & 348. l. 16. & 447. l. 74. & 448 l. 16. & 449. l. 1. 16.
11, 29. c. 824. l. 31.
11, 29. 30. c. 354. l. 56.
11, 30. c. 285. l. 20. & 604. l. 74.
12, 6. c. 4. l. 51. & 25. l. 39. 59.
13, 19. c. 688. l. 64.
13, 24. c. 689. l. 4.
13, 42. c. 689. l. 5.
14, 4 c. 111. l 23 &c. & 146. l. 43. & 150. l. 63. & 624. l. 4.
14, 22. c 4. l. 51. & 25. l. 45.
14, 49. &c. c. 150. l. 63.
15, 13. 14. c. 25. l. 47.
15, 28. 29. c. 25. l. 48.
16, 14. c. 151. l. 61.
17, 7. c. 828. l. 58. & 829. l. 26.
19, 31. c. 384. l. 28.
20, 9. c. 176. l. 19.
21, 10. c. 888. l. 49.
21, 20. c. 679. l. 33. & 721. l. 2. 5. & 758. l. 37.
22, 25. c. 668. l. 37.
22, 30. c. 627. l. 56.
23, 14. c. 46. l. 62.
23, 40. c. 705. l. 24.
24, 11. 16. c. 290. l. 27.
25, 10. c. 711. l 42.
25, 14. 29. c. 4. l. 52.
25, 29. c. 505. l. 44.
26, 1. c. 115. l. 7.
29, 16. c. 263. l. 40.
26, 26. c. 106. l. 32.

Num. 1, 4. c. 191. l. 37.

Num. 4, 7. c. 728. l. 25.
5, 22. c. 758. l. 40.
6, 10. c. 4. l. 52. & 25. l. 50.
7, 42. c. 191. l. 37.
10, 1. c. 97. l. 50. & 101. l. 52.
10, 11. c. 97. l. 23.
10, 11. 12. 33. c. 104. l. 58.
10, 12. 33. c. 102. l. 18.
10, 33. c. 97. l. 22.
11, 1. c. 109. l. 4.
11, 3. c. 109. l. 11.
11, 4. c. 689. l. 46.
11, 4. 5. 6. c. 108. l. 33.
11, 6. c. 97. l. 16.
11, 7. c. 674. l. 45. 63. & 678. l. 36. & 679. l. 36. & 877. l. 18.
11, 18. c. 104. l. 59.
11, 21. c. 97. l. 35. 44.
11, 31. &c. c. 91. l. 73. & 93. l. 21 & 100. l. 6. & 104. l. 22.
11, 31. c. 109. l. 13.
12, 1. 10. c. 544. l. 40.
12, 10. c. 689. l. 68.
13, 15. c. 191. l. 38.
13, 24. c. 213. l. 23. & 403. l. 32.
13, 34. c. 467. l. 31.
14, 14. c. 183. l. 26.
14, 22. c. 106. l. 29.
14, 37. c. 655. l. 49.
14, 42. c. 558. l. 44.
15, 5. c. 403. l. 17.
15, 32. c. 368. l. 62.
15, 38. c. 727. l. 11. & 733. l. 16.
16, 13. c. 521. l. 74.
16, 30. c. 247. l. 61.
16, 49. c. 655. l. 50.
18, 12. c. 470. l. 13.
20, 29. c. 424. l. 46.
21, 5. c. 134. l. 20. & 689. l. 47.
21, 5. 6. c. 424. l. 18. & 425. l. 40.
21, 6. c. 425. l. 16.
21, 7. c. 425. l. 48.
21, 9. c. 429. l. 49.
21, 10. c. 424. l. 52. & 427. l. 45.
21, 17. 18. c. 424. l. 59.
22, 4. c. 446. l. 9.
23, 3. c. 419. l. 56.
23, 11. c. 663. l. 19.
23, 23. c. 261. l. 16.
23, 38. c. 424. l. 41.
24, 3. c. 118. l. 73.
24, 6. c. 156. l. 30.
24, 9. c. 777. l. 2.
24, 10. c. 663. l. 20.
24, 20. c. 759. l. 58.
24, 21. c. 413. l. 40.
25, 9. c. 655. l. 52.
26, 23. c. 630. l. 67.
26, 42. c. 137. l. 37. & 669. l. 49.
31, 27. c. 459. l. 24.
32, 1. c. 248. l. 4.
33, 9. c. 820. l. 55.
33, 16. c. 97. l. 21.
33, 35. 36. c. 118. l. 68.
33, 42 43. c. 427. l. 47. 49.
34, 3. c. 727. l. 44.
34, 4. c. 417. l. 73. & 641. l. 41.
34, 5. c. 764. l. 29. 31.
34, 15. c. 103. l. 25.

Deut. 1, 31. c. 183. l. 30.
1, 41. c. 558. l. 46.
1, 44. c. 496. l. 58. & 507. l. 42 &c.
2, 8. c. 118. l. 68.
2, 9. 10. 11. c. 537. l. 4.
4, 9. c. 465. l. 24.
4, 17. c. 145. l. 60.
4, 19. c. 497. l. 43.
6, 6 20. c. 465. l. 25.
6, 7. c. 607. l. 61.
7, 20. c. 496. l. 66. & 534. l. 33. 536. l. 17. 47. & 539. l. 20.
7, 21. c. 558. c. 34.
7, 25. c. 561. l. 7.
8, 4. c. 725. l. 62.
8, 7. c. 789. l. 42.
8, 8. c. 518. l. 19. & 520. l. 9.
Deut. 8, 15. c. 398. l. 18. & 429. l. 57. & 634. l. 36. & 640. l. 73 & 641. l. 36.
9, 21. c. 608. l. 7.
10, 7. c. 424. l. 60. & 668. l. 67.
11, 14. c. 403. l. 30.
11, 17. c. 28. l. 54.
14, 2. &c. c. 161. l. 3.
14 5. c. 809. l. 26.
14, 11. c. 145. l. 64. & 131. l. 9.
14, 12. c. 812. l. 5. 44. & 853. l. 63.
14, 12. 14. c. 225. l. 32.
14, 13. c. 191. l. 26. & 195. l. 58 &c. & 230. l. 10. & 353. l. 13. & 813. l. 16.
14, 13. 17. c. 197. l. 4.
14, 16. c. 274. l. 16. & 852. l. 58.
14, 17. c. 297. l. 49. &c.
14, 25. c. 470. l. 13.
16, 6. 7. c. 471. l. 22.
16, 10. 11. c. 471. l. 26.
16, 21. c. 247. l. 65.
18, 3. 4. c. 470. l. 13.
18, 10. c. 384. l. 10.
18, 11. c. 384. l. 28. & 580. l. 14.
18, 47. c. 721. l. 62.
19, 16. c. 232. l. 63. & 234. l. 50.
21, 18. c. 176. l. 19. & 551. l. 1.
22, 6. c. 113. l. 39. & 145. l. 68.
22, 6. 7. c. 158. l. 50.
23, 14. c. 558. l. 36.
28, 22. c. 134. l. 14. & 263. l. 41. & 484. l. 31.
28, 23. c. 248. l. 18.
28, 27. c. 41. l. 2.
28, 30. c. 41. l. 19.
28, 38. c. 445. l. 20. & 486. l. 43.
28, 39. c. 619. l. 63 & 622. l. 59.
28, 42. c. 446. l. 25. & 486. l. 45.
28, 49. c. 170. l. 50. & 185. l. 10.
29, 5. c. 725. l. 62.
31, 17. c. 758. l. 47.
32, 3. c. 407. l. 17.
32, 5. c. 689. l. 40.
32, 7. c. 464. l. 68.
32, 11. c. 176. l. 66. & 183. l. 1.
32, 13. c. 519. l. 29. & 522. l. 9. & 525. l. 10.
32, 16. c. 561. l. 9.
32, 22. c. 103. l. 7.
32, 24. c. 790. l. 15.
32, 33 c 381. l. 7. & 383. l. 19. & 437. l. 58. & 438. l. 52.
33, 19. c. 720. l. 12. & 722. l. 4. 52. & 726. l. 64.
33, 22. c. 248. l. 16.
33, 25. c. 884. l. 32. & 885. l. 21.
34, 1. 5. c. 462. l. 52.

Jos. 5, 10. c. 558. l. 38.
3, 15. c. 341. l. 2.
3, 17. c. 799. l. 18.
4, 6. c. 405. l. 25.
5, 6. c. 462. l. 54.
7, 1. c. 669. l. 50.
7, 2 c. 756. l. 27.
7, 21. c. 138. l. 57.
10, 24 c. 593. l. 21.
11, 18. 21. c. 624. l. 7.
13, 22. c. 761. l. 44.
15, 3. c. 641. l. 42.
15, 4. 47. c. 764. l. 29.
16, 8. c. 216. l. 67.
17, 9. c. 216. l. 67.
24, 11. 12. c. 536. l. 38.
24, 12. c. 496. l. 67. & 534 l. 36 & 536. l. 5. 18.
24, 30. c. 137. l. 34.

Jud. 1, 36. c. 641. l. 42.
2, 9. c. 137. l. 35.
3, 11. c. 459. l. 68.
4, 4. c. 413. l. 32.
5, 21. c. 431. l. 63.
6, 2. c. 404. l. 59.
6, 5. c. 443. l. 1. & 467. l. 15.
7, 2. c. 663. l. 63. & 664. l. 12.
Jud. 7, 12. c. 443. l. 2. & 467. l. 16.
7, 25. c. 203. l. 7. 9.
8, 21. c. 792. l. 14.
9, 6. c. 756. l. 28.
9, 13. c. 403. l. 16.
9, 53. c. 579. l. 13.
10, 1. c. 630. l. 63.
10, 1. 2. c. 630. l. 71.
11, 4. c. 505. l. 49.
11, 6. 11. c. 593. l. 21.
11, 40. c. 437. l. 45. & 505. l. 51.
12, 17. c. 669. l. 51.
14, 8. c. 414. l. 41. & 496 l. 59 & 503. l. 70. & 511. l. 7. & 519 l. 20.
14, 8. 9. c. 216. l. 19.
14, 9. c. 520. l. 54. 60. & 522. l. 56. & 525. l. 17.
14, 14. c. 522. l. 4. 51. & 523. l. 32. 50.
14, 18. c. 523. l. 51.
15, 14. c. 792. l. 14.
15, 16. c. 106. l. 17.
18, 3. c. 756. l. 30.
18, 25. c. 792. l. 14.
18, 27. c. 420. l. 23.
19, 11. c. 756. l. 32.
20, 33. c. 766. l. 47.

Ruth. 1, 1. c. 482. l. 56.
2, 4. c. 46. l. 63.
2, 14. c. 183. l. 19.
2, 14. c. 215. l. 66.
2, 17. c. 247. l. 66.

1 Sam. 1, 3. c. 505. l. 53.
1, 7. c. 505. l. 55.
1, 8. c. 106. l. 33.
1, 20. c. 505. l. 55.
2, 6. c. 665. l. 11.
2, 19. c. 505. l. 58.
4, 3. c. 558. l. 54.
6, 5. c. 537. l. 8 & 559. l. 9.
8, 16. c. 607. l. 68.
8, 21. c. 502. l. 54.
9, 16. c. 261. l. 18.
9, 21. c. 669. l. 52.
13, 18. c. 360. l. 9. & 395. l. 26.
14, 25. 26. c. 519. l. 21.
14, 25. vel 26. c. 520. l. 62. 64.
14, 26. c. 414. l. 20. & 520. l. 36.
14, 27. c. 515. l. 25. & 519. l. 32 & 525. l. 17. & 526. l. 70.
14, 29. c. 522. l. 5.
16, 2. c. 501. l. 55.
16, 4. c. 13. l. 71.
17, 17. c. 46. l. 63.
18, 25. 27. c. 130. l. 38.
24, 4. c. 611. l. 31.
24, 15. c. 585. l. 9. & 586. l. 2.
25, 18. c. 46. l. 63.
25, 37. c. 784. l. 33.
25, 38. c. 655. l. 53.
26, 20. c. 81. l. 3. &c. & 83. l. 42. & 153. l. 13 & 586. l. 5.
27, 7. c. 505. l. 60.
28, 3. c. 384. l. 28.

2 Sam. 1, 21. c. 248. l. 19.
1, 23. c. 170. l. 67.
2, 20. c. 114. l. 58.
3, 14. c. 130. l. 39.
3, 29. c. 143. l. 52.
6, 5. c. 668. l. 23.
6, 7. c. 756. l. 32.
8, 3. c. 191. l. 32.
8, 8. c. 884. l. 37. & 885. l. 74.
11, 1. c. 458. l. 66.
12, 30. c. 699. l. 9.
14, 14. c. 646. l. 45.
17, 25. c. 406. l. 67.
17, 28. c. 46. c. 59. & 47. l. 73.
17, 29. c. 515. l. 22.
20, 8. c. 759. l. 33.
20, 8. c. 756. l. 33.
20, 12. c. 174. l. 62.
21, 1. c. 482. l. 60.
2 Sam. 22, 1. c. 191. l 38.
23, 25. c. 191. l. 34.

1 Reg. 3, 9. c. 558. l. 71.
3, 26. c. 302. l. 55.
4, 13. c. 690. l. 51.
4, 23. c. 111. l. 74. & 127. l. 52.
4, 33. c. 151. l. 30.
5, 4. c. 792. l. 12.
5, 17. c. 702. l. 59.
6, 7. c. 841. l. 53. & 842. l. 13.
6, 8. c. 649. l. 50.
7, 9. 10. 11. c. 702. l. 62.
7, 10. c. 363. l. 63.
7, 33. c. 613. l. 56.
7, 45. c. 878. l. 46. & 880. l. 42.
8, 4. c. 214. l. 50.
8, 37. c. 444. l. 11.
8, 65. c. 764. l. 30.
9, 26. c. 668. l. 73.
10, 11. c. 37. l. 32. & 143. l. 30.
10, 22. c. 136 l. 3. &c.
11, 13. 33. c. 580. l. 60.
12, 11 c. 644. l. 37.
12, 14. c. 642. l. 62.
13, 14. c. 114. l. 59.
14, 3. c. 591. l. 65.
14, 10. c. 887. l. 60.
17, 3. 4. 5. 6. c. 213. l. 33.
17, 18. c. 28. l. 63.
18, 2. c. 482. l. 64.
18, 17. c. 14. l. 59.
18, 20. c. 446. l. 10.
18, 34. c. 44. l. 11.
19, 5. 6. c. 216. l. 5.
19, 18. c. 215. l. 73.

1 Reg. 1, 2. c. 499. l. 36.
4, 38. c. 482. l. 65.
5, 10. c. 151. l. 59.
5, 18. c. 113. l. 23. &c.
5, 27. c. 589. l. 68.
6, 25. c. 38. l. 48. &c.
7, 1. c. 247. l. 67.
8, 1. c. 482. l. 65.
10, 27. c. 41. l. 27. & 43. l. 15.
17, 30. c. 112. l. 58. &c.
17, 31. c. 109. l. 43.
18, 4. c. 427. l. 29.
18, 8. c. 405. l. 17.
18, 27. c. 38. l. 72. & 41. l. 23.
18, 30. 31. c. 8. l. 26.
18, 32. c. 29. l. 22. & 520. l. 9. & 521. l. 61.
19, 24. c. 766. l. 17.
20, 9. c. 664. l. 38.
20, 12. c. 533. l. 49.
20, 14. c. 656. l. 62.
23, 8. c. 625. l. 70. & 626. l. 4.
23, 13. c. 561. l. 12.
24, 7. c. 764. l. 30.
25, 12. c. 723. l. 54.

1 Par. 1, 6. c. 191. l. 30.
1, 7. c. 191. l. 29.
1, 39. al 41. c. 191. l. 36.
1, 46. c. 191. l. 32.
1, 52. c. 427. l. 48.
2. 1. c. 69. l. 8.
7, 2. c. 630. l. 70.
11, 27. c. 191. l. 31.
16, 32. c. 11. l. 55.
18, 3. c. 191. l. 33.
18, 8. c. 884. l. 38. & 885. l. 61.
19, 21. 22. c. 471. l. 28.
26, 18. c. 26. l. 64.
29, 2. c. 714. l. 31.

2 Par. 1, 10. c. 558. l. 72.
2, 7. c. 733. l. 72. & 740. l. 22.
2, 7. 14 c. 733. l. 20.
2, 8. c. 137. l. 33.
3, 6 c. 702. l. 63.
3, 14. c. 725. l. 10. & 733. l. 20.
6, 28. c. 484. l. 31.
7, 8. c. 764. l. 30.
7, 13. c. 215. l. 7. & 486. l. 48.
7, 14. c. 725. l. 10.

2 Par. 9, 2. c. 847. l. 2.
9, 10. 11. c. 143. l. 71.
9, 21. c. 136 l. 3. &c.
11, 5. c. 828. l. 58.
13, 20. c. 655. l. 54.
16, 4. c. 669. l. 54.
20, 2. c. 820. l. 35.
21, 16. c. 214. l. 41.
24, 25. c. 669. l. 55.
26, 6. c. 405. l. 4.
28, 18. 19. c. 405. l. 12.
31, 5. c. 518. l. 16. & 528. l. 4.

Esdr. 2, 46. c. 137. l. 40.
2, 69. c. 617. l. 47.
4, 14. c. 40. l. 58.
5, 8. c. 887. l. 52.
6, 11. c. 426. l. 35.

Nchem. 2, 3. c. 620. l. 12.
2, 13. c. 439. l. 5.
3, 3. c. 720. l. 17.
4, 7. c. 214. l. 41.
4, 12. c. 106. l. 30.
4, 18. c. 134. l. 6.
7, 48. c. 137. l. 40.
7, 80. c. 617. l. 50.
8, 6. c. 526. l. 1.
9, 21. c. 725. l. 62.
9, 29. c. 551. l. 6.
11, 4. c. 395. l. 28.
12, 3. c. 137. l. 38.
12, 15. c. 137. l. 39.
12, 39. c. 720. l. 17.
13, 16. c. 720. l. 55.

Esther. 1, 2. c. 792. l. 15.
1, 3. c. 855. l. 44.
1, 4. c. 701. l. 29.
1, 6. c. 681. l. 73. & 708. l. 63. &c.
2, 7. c. 875. l. 28.
1, 7. c. 716. l. 18.
3, 8. c. 855. l. 45.
7, 10. c. 426. l. 29.
9, 13. c. 426. l. 32.

Job. 1, 15. c. 832. l. 45.
1, 19. c. 270. l. 54.
3, 7. c. 620. l. 35.
3, 7. c. 113. l. 24. &c. & 239. l. 27. & 240. l. 8. & 855. l. 37.
4, 10. c. 376. l. 49.
4, 10. 11. c 815. l. 30.
4, 11. c. 599 l. 7. & 813. l 71.
4, 15. c. 454. l. 61.
4, 19. c. 615. l. 60. & 617. l. 22.
5, 19. c. 800. l. 33.
6, 6. c. 40. l. 29.
6, 12. c. 425. l. 72.
7, 5. c. 620. l. 30. & 621. l. 31.
7, 9. c. 248. l. 21.
8, 14. c. 603. l. 53. & 610. l. 18.
9, 3. c. 373. l. 15.
9, 9. c. 113. l. 60. & 617. l. 74.
9, 26. c. 171. l. 2.
9, 30. c. 11. l. 60.
11, 12. c. 248. l. 23.
11, 24. al. 29. c. 151. l. 72. &c.
13, 9. c. 561. l. 72.
13, 28. c. 615. l. 61. & 617. l. 11. 18. & 618. l. 29.
13, 38. c. 121. l. 54.
14, 8. c. 463. l. 12.
15, 24. c. 713. l. 11.
27, 3. c. 756. l. 36.
27, 14. c. 621. l. 41.
29, 3. c. 106. l. 31.
20, 14. c. 381. l. 2.
20, 16. c. 359. l. 47. & 364. l. 31. & 407. l. 19.
20, 17. c. 529. l. 30.
21, 21. c. 459. l. 18.
21, 26. c. 621. l. 50.
21, 33. c. 621. l. 50.
22, 20. c. 247. l. 61.
24, 13. c. 426. l. 58.
24, 20. c. 621. l. 54.
25, 5. 6. c. 629. l. 32.

Job. 25, 6. c. 919. l. 64. & 621. l. 36 & 628. l. 30.
26, 13. c. 748. l. 8.
27, 16. c. 617. l. 52.
27, 18. c. 605. l. 51. 59. & 615 l. 61. & 618. 3.
27, 21. c. 103. l. 2.
28, 7. c. 195. l. 6. & 353. l. 16.
28, 8. c. 791. l. 3.
28, 15. c. 457. l. 27.
28, 15. 16. 17. 18. 19. c. 682. l. 71
28, 16. c. 701. l. 17.
28, 18. c. 681. l. 18. 34. 49. & 683. l. 46. & 701. l. 25. & 716. l. 29.
29, 18. c. 413. l. 40. & 817. l. 58.
29, 30. c. 172. l. 15.
30. 19. c. 430 l. 3.
30, 28. 29. c. 227. l. 65. & 437. l. 24.
30, 29. c. 218. l. 29. & 220. l. 73 & 630. l. 12. 33.
31, 1. c. 11. l. 41.
32, 7. c. 464. l. 69.
32, 22. c 618 l. 15.
33, 21. c. 416. l. 56.
30, 32. c. 792. l. 9.
37, 8. c. 404. l. 42.
37, 21. c. 689. l. 63.
38, 1. c. 394. l. 8.
38, 11. c. 215. l. 12. & 581. l. 69.
38, 12. c. 215. l. 13.
38, 16. c. 140. l. 11.
38, 18. c. 766 l. 46.
38, 24. c. 103 l. 26.
38, 32. c. 113. l. 35. &c.
38, 36. c. 114. l. 65. &c. & 239. l. 30. & 256. l. 34. & 855. l. 40.
38, 39. c. 376. l. 53
38 40. c. 404. l. 43.
39, 1. c. 206. l. 17. & 811. l. 4.
39, 3. c. 203. l. 44.
39, 12. c. 134. l. 48.
39, 13 al. 16. c. 115. l. 72.
39, 14. c. 81. l. 20. & 409. l. 17.
39, 16. c. 238. l. 39. &c. & 329. l. 41. & 855. l. 43. 57.
39, 17. c. 227. l. 53. & 250. l. 10. &c.
39, 17. 18. 19. c. 233. l. 16.
39, 18. c. 250. l. 34. & 253. l. 60. &c.
39, 19. c. 254. l. 9 &c.
39, 20. c. 256. l. 9. &c.
39, 20. al. 23. c. 457. l. 49.
39, 21. c. 261. l. 10. &c.
39, 22 24. c. 250 l. 36.
39, 29. al. 26. c. 269. l. 24. &c.
39, 30. &c. c. 173. l. 7. &c.
39, 31. c. 173. l. 47.
39, 32. c. 174. l. 1.
39, 33. c. 174. l. 57.
40, 10. c 754. l. 55. & 756. l. 20.
40, 11. c. 756. l. 54.
40, 12. c. 756. l. 45. 65. & 758 l. 14.
40, 13. c. 758. l. 66.
40, 14. c. 759. l. 50. & 760. l. 13.
40, 15. c. 762. l. 54
40, 16 c. 763. l. 46.
40, 17 c. 764. l. 18.
40, 18. c. 765. l. 25.
40, 19. c. 768. l. 23.
40, 20. c 684. l. 69. & 769. l. 55. &c. & 770. l. 50.
40, 20. 21. 23. 25. c. 774. l. 9.
40, 22. c. 772. l. 15.
40, 23. c. 772. l. 21.
40, 24. c. 772. l. 29.
40, 25. c. 216. l. 73. & 773. l. 1.
40, 26. c. 773. l. 18.
40, 27. c. 773. l. 58.
40, 28. c. 773. l. 63.
41, 1. c. 777. l. 2.
41, 3. c. 777. l. 11.
41, 4. c. 777. l. 17. 26.

Job. 41, 5. c. 777. l. 35. 70.
41, 6. c. 781. l. 9. 13.
41, 6. 7. 8. c. 779. l. 16.
41, 7. c. 842. l. 37.
41, 9. c. 781. l. 35. 55.
41, 10. 11. 12. c. 782. l. 13.
41, 13. c. 782. l. 38. & 783. l. 3. 38.
41, 14. c. 783. l. 55.
41, 15. c. 713. l. 72.
41, 16. c. 784. l. 53.
41, 17. c. 785. l. 7. 12.
41, 17. 18. 19. 21. c. 784 l. 71.
41, 19. c. 785. l. 27.
41, 20. c. 785. l. 18.
41, 21. c. 786. l. 6.
41, 22. c. 786. l. 60.
41, 23. c. 787. l. 35. & 789. l. 40 53.
41, 24. c. 790. l. 11.
41, 25. c. 790. l. 34.

Psal. 1, 4 c. 508. l. 50.
2, 9. c. 427. l. 37.
4, 8. c. 470. l. 46.
5, 1. c. 290. l. 15.
5, 7. c. 27. l. 73.
6, 8. c. 615. l. 67.
7, 10. c. 114. l. 70.
7, 17. c. 234. l. 54.
8, 4. c. 581. l. 36.
8, 7. 8. 9. c. 774. l. 64.
8, 8. 9. c. 145. l. 74.
9, 19. c. 159. l. 15.
10, 1. c. 146. l 43.
10, 9. c. 684. l. 71.
11, 1. c. 152. l. 72. &c. & 248. l. 24.
11, 5. c. 234. l. 57.
14, 9. c. 798. l. 10. & 800. l. 64.
14, 4. c. 248. l. 26.
17, 8. c. 183. l. 22.
18, 10. c. 191. l. 40.
18, 48. c. 502. l. 55.
19, 11. c. 520. l. 41. 50. & 523. l. 70.
22, 7. c. 619. l. 64. & 629. l. 35.
22, 13. c. 840. l. 66.
22, 15. c. 531. l. 17. & 650. l. 8.
25, 19. c. 234. l. 59.
26, 2. c. 114. l. 70.
26, 9. c. 202. l. 32.
27, 12. c. 234. l. 60.
31, 10. 11. c. 615. l. 67.
31, bicr. 32. 9. c. 882. l. 2.
33, 6. c. 350. l. 61.
34, 11. c. 208. l. 15.
36, 7. c. 156. l. 22.
36, 8. c. 183. l. 23.
37, 11. &c. c. 232. l. 63.
39, 12. c. 605. l. 55. & 615. l. 61. & 617. l. 26
44, 4. c. 758. l. 21.
44, 26. c. 438. l. 70.
45, 3. c. 199. l. 48.
45, 5. c. 247. l. 68.
45, 8. c. 35. l. 16.
46, 6. c. 558. l. 41.
47, 4. c. 502. l. 54.
48, 3. c. 115. l. 23.
48, 8. c. 103. l. 1.
49, 8. c. 719. l. 21.
50, 9. c. 615. l. 61.
50, 10. c. 762. l. 65.
50, 11. c. 116. l. 6. &c. & 239. l. 35. & 240. l. 6. & 855. l. 32. 51.
50, 20. c. 343. l. 71.
51, 8. c. 115. l. 2.
55, 7. c. 14. l. 14.
55, 24. c. 459. l. 21.
50, 1. c. 18. l. 2. &c.
57, 2. c. 183. l. 24.
57, 3. c. 611. l. 14.
58, 3. c. 234. l. 61.
58, 5. c. 407. l. 59.
58, 5. 6. c. 385. l. 30. & 389. l. 20 & 390. l. 69.

Psal. 58, c. 580. l. 15.
58, 9. c. 646. l. 16. &c.
59, 16. c. 247. l. 61.
60, 10. al. 12. c. 458. l. 71.
60, 10. c. 885. l. 47.
61, 5. c. 183. l. 24.
63, 7. c. 247. l. 61.
63, 8. c. 183. l. 24.
68, 3. c 531. l. 18. & 650. l. 8.
68, 14. c. 9. l. 14 &c & 689. l. 34.
68, 17. l. 649. l. 44.
68, 19. c 13. l. 44.
68, 19. c. 13. l. 44.
68, 31 c 763. l 68.
69, 2. c. 766. l. 61.
69, 3. c. 789. l. 38.
69, 3. 16. c. 646. l. 41.
69, 24. c. 756 l. 58.
72, 14. c. 234. l. 61.
73, 2. 17. 26. 28 c. 33. l. 66
73, 6. c. 234. l. 61.
73, 3. c. 115. l. 8.
73, 21. c. 114. l. 70.
74, 13. 14. c. 769. l. 58.
74, 14. c. 770. l. 38.
74, 19. c 58. l. 35.
77, 10. c. 799. l. 13.
77, 45. c. 497. l. 2.
78, 3. 4. 5. 6. 7. c. 465. l. 16.
78, 5. c. 375. l. 48. & 551. l. 3.
78, 15. c. 789 l. 45.
78, 19. &c. c. 108. l. 34.
78, 21. c. 109. l. 1.
78, 23. c. 15. l. 12.
78, 20. c. 103. l. 27.
78, 26. 27. 101. l. 10.
78, 27. c. 104. l. 62.
78, 28. c. 104. l. 22.
78 34. c 667. l. 43
78, 31. c. 108. l. 56.
78, 45. c. 552. l. 36. & 553. l. 10. & 554. l. 27. & 655. l. 63. & 660. l. 27. & 668. l. 6. 35.
78, 46. c. 405. l. 68. & 486. l. 50. & 582. l. 72.
78, 47. c. 404. l. 52. & 463. l. 14.
80, 2. c. 156. l. 22.
80, 14. c. 116. l. 13. & 855. l. 43.
81, 17. c. 519. l. 27. & 522. l. 11. & 525. l. 11.
82, 6. 7. c. 403. l. 20. 23.
82, 13. c. 472. l. 16.
83, 4. c. 140. l. 43.
83, 14. c. 712. l. 50.
84, 4. c. 51. l. 65. & 53. l. 24. &c. & 146. l. 30. & 153. l. 29. &c.
88, 16. c. 826. l. 68.
89, 10. c. 290. l. 21.
90, 10. c. 605. l. 64.
91, 4. c. 183. l. 24.
91, 11. c. 153. l. 38.
91, 13. c. 376. l. 71. & 381. l. 65. & 383. l. 19. & 407. l. 20. & 644. l. 13. 817. l. 57.
92, 11. c. 843. l. 46.
96, 11. c. 11. l. 55.
97, 5. c. 531. l. 20. & 650. l. 8.
98, 7. c. 11. l. 55.
101, 8. c. 146. l. 43.
102, 7. c. 83. l. 5. & 272. l. 62. &c. & 292. l. 35. & 296. l. 63.
102, 8. c. 153. l. 54. &c.
102, 11. c. 378. l. 11.
103, 5. c. 106. l. 16.
103, 13. c. 302. l. 47.
103, 16. c. 146. l. 43.
104, 15. c. 403. l. 14.
104, 16. c. 156. l. 20. &c.
104, 17. c. 247. l. 9. & 321. l. 51. & 330. l. 4.
104, 20. c. 146. l. 26.
104, 21. c. 204. l. 44. & 208. l. 16.
104, 26 c. 770. l. 38.
104, 27. c. 159. l. 19.
104, 29. c. 667. l. 18.

Pſal. 104, 31. c. 497. l. 3. 14. & 552. l. 37. & 553. l. 12. & 554 l. 31. & 559. l. 17.
104, 38. c. 92. l. 74.
105, 5. c. 544. l. 24.
105, 27. c. 665. l. 29.
105, 30. c. 668. l. 36.
105, 31. c. 581. l. 65.
105, 34. c. 443. l. 4. & 455. l. 66. & 465. l. 70. & 486. l. 52.
105, 40. c. 92. l. 22. & 93. l. 23 & 94. l. 33. & 109. l. 54.
106, 15. c. 108. l. 72.
107, 18. c. 212. l. 3.
107, 33. c. 398. l. 25.
109, 23. c. 414. l. 60. & 457. l. 61.
109, 27. c. 582. l. 41.
111, 9. c. 558. l. 5.
114, 1. c. 131. l. 15.
116, 8, c. 20. l. 16.
118, 12. c. 496. l. 60. & 509. l. 41. & 511. l. 11.
119, 10. c. 454. l. 63.
119, 37. c. 11. l. 40.
119, 70. c. 784. l. 41.
119, 103. c. 523. l. 71.
119, 119. c. 248. l. 27.
121, 7. c. 588. l. 58.
122, 4. c. 667. l. 3.
123, 7. c. 146. l. 44.
124, 4. c. 766. l. 62.
124, 7. c. 156. l. 46. &c.
125, 6. c. 659. l. 44.
130, 7. c. 558. l. 5.
132, 7. c. 969. l. 57
133, 2. c. 248. l. 6.
137, 1. c. 669. l. 59.
137, 2. c. 765. l. 25.
138, 8. c. 611. l. 18.
139, 0. c. 171. l. 49.
140, 2. 5. 12. c. 234. l. 62.
140, 4. c. 364. l. 44. & 379. l. 28. & 425. l. 12. & 604. l. 30.
144, 1. c. 582. l. 38.
145, 15. c. 204. l. 46.
147, 8. c. 762. l. 63.
147, 9. c. 204. l. 46.
148, 10. c. 146. l. 2.

Proverb. 1, 4. c. 19. l. 67.
3, 10. c. 595. l. 6.
3, 15. c. 681. l. 20. 36. & 682 l. 66. & 685. l. 25. & 715. l. 8. & 718. l. 30. & 719. l 19.
3, 34. c. 247. l. 62.
5, 3. c. 520. l. 43. & 524. l. 36.
6, 6. c. 256. l. 21. & 591. l. 44 &c.
6, 8. c. 526. l. 65.
6, 16. c. 800. l. 31.
6, 18. in Græc. verſ. c. 511. l 39.
7, 22. c. 264. l. 70.
8, 5. c. 19. l. 69.
8, 11. col. 681. l. 21. 37. 53. & 718. l. 30.
8, 36. c. 232. 69.
10, 5. c. 593. l. 45.
11, 12. c. 698. l. 42.
12, 4. c. 525. l. 72. & 626. l. 31.
14, 14. c. 134. l. 48.
14, 15. c. 19. l. 70.
14, 30. c. 618. l. 19.
16, 24. c. 520. l. 49.
17, 21. c. 248. l. 29.
18, 11. c. 115. l. 9.
19, 25. c. 19. l. 71.
20, 1. c. 403. l. 55.
20, 15. c. 681. 22. 38. & 718. l. 30.
21, 3. c. 19. l. 72.
21, 8. c. 689. l. 41.
21, 13. c. 791. l. 24.

Proverb. 23, 5. c. 171. l. 60. & 172. l. 57.
23, 15. 26. c. 14. l. 71.
23, 18. c. 247. l. 62.
23, 29. c. 403. l. 57.
27, 32. c. 399. l. 35. & 403. l. 7.
23, 33. c. 403. l. 61.
24, 13. c. 520. l. 44. & 525. l. 12.
24, 13. 14. c. 523. l. 73.
24, 16. c. 426. l. 70.
25, 12. c. 682. l. 2. & 717. l 51.
25, 15. c. 593. l. 22.
25, 16. c. 519. l. 15. & 525. l. 13 63.
25, 20. c. 618. l. 43. & 626. l. 1. 35.
25, 22. c. 13. l. 43.
26, 1. c. 593. l. 47.
26, 2. c. 53. l. 21. &c. & 157. l. 30.
23, 1. c. 801. l. 63.
27, 7. c. 520. l. 45. & 525. l 64.
27, 20 c. 802. l. 4.
27, 25. c. 762. l. 64.
29, 2. c. 798. l. 74.
29, 16. c. 799. l. 2.
30, 15. c. 799. l. 30. &c.
30, 17. c. 176. l. 15. & 178. l. 25. & 200. l. 65. & 201. l. 15. 35 & 765. l. 20.
30, 18. c. 800. l. 24.
30, 19. c. 171. l. 20.
30, 21. c. 800. l. 25. 64.
30, 24. c. 256. l. 25. & 604. l. 45.
30, 25. c. 591. l. 48. & 598. l 34. &c.
30, 25. 26. c. 467. l. 60.
30, 26. c. 593. l. 64.
30, 27. c. 458. l. 58. & 495. l. 69.
30, 29. c. 800. l. 27.
30, 29. 31. c. 116. l. 26. &c.
30, 31. c. 116. l. 2. &c. & 535. l. 58.
31, 10. c. 681. l. 23. 39. & 696. l. 57.

Eccleſiaſt. 1, 2. c. 33. l. 70.
2, 8. c. 847. l. 52.
2, 10. c. 33. l. 70.
7, 19. c. 106. l. 34.
10, 1. c. 496. l. 54. & 498. l. 48.
10, 10. c. 888. l. 13.
10, 11. c. 390. l. 64. & 425. l. 6.
12, 4. al. 6. c. 118. l. 6. &c. & 156. l. 7.
12. 6. c. 145. l. 35. & 146 l. 45.
12, 7. c. 493. l. 35.
12, 8. c. 44 l. 11.
12, 13 c. 33. l. 70.

Cant. 1, 4. c. 620. l. 3.
1, 4. al. 5. c. 470. l. 35.
1, 6. c. 689. l. 36. & 791. l. 8.
1, 10. c. 56. l. 56. &c.
1, 12. c. 584. l. 62.
1, 14. c. 724. l. 5.
1, 15. c. 11. l. 19. & 248. l 30.
1, 17. c. 847. l. 1.
2, 6. c. 641. l. 3. 37.
2, 11. 12. c. 56. l. 15.
2. 12. c. 4. l. 65. & 5. l. 2. & 37 l. 50.
2, 13. c. 213. l. 32.
2, 14. c. 17. l. 32. &c.
3, 11. c. 199. l. 53.
4, 1. c. 11. l. 20.
4, 11. c. 520. l. 42. & 524. l. 25. & 725. l. 58.

Cant. 5, 1. c. 515. l. 22. & 519. l. 35. & 527. l. 17.
5, 4. c. 24 l. 35.
5, 6. c. 524 l. 22.
5, 10. c. 689. l. 70. & 694. l 20.
5, 11. c. 199. l. 40.
5, 12. c. 11. l. 20. 43.
5, 15, c. 14. l. 34.
6, 10. c. 690. l. 48.
3, 1. c. 717. l. 55. & 718. l. 11.
7, 4. c. 248. l. 32.
7, 5. c. 725. l. 15.
8, 6. c. 156. l. 23.

Eſaias 1, 1. c. 405. l. 1.
1, 3. c. 134. l. 49. & 256. l. 18. & 512. l. 67. & 593. l. 3.
1, 6. c. 381. l. 11.
1, 10. c. 593. l. 22.
1, 18. c. 624. l. 9. & 694. l. 31. & 718. l. 55.
2, 16. c. 115. l. 6.
2, 20. c. 350. l. 49. & 580. l. 34. & 659. l. 49.
3, 6. 7. c. 593. l. 22.
4, 4. c. 247. l. 62.
5, 6. c. 215. l. 13.
5, 12, c. 290. l. 17.
5, 26. c. 506. l. 29. & 686. l 63.
6, 2. c. 429. l. 51.
7, 11. c. 664. l. 34.
7, 15. c. 525. l. 20.
7, 18. c. 496. l. 55. 61. & 498. l. 59. & 506. l. 20. & 509. l. 43.
7, 19. c. 200. l. 70.
7, 22. c. 525. l. 14
8, 6. c. 439. l. 17.
8 8. c. 184. l. 70.
8, 20. c. 149. l. 30.
8, 23. c. 261. l. 21.
9, 3. c. 470. l. 45.
9, 5. c. 603. l. 54.
9, 18. c. 116. l. 58.
10, 14. c. 149. l. 44. & 222. l. 49.
10, 15. c. 663. l. 65.
11, 5. c. 787. l. 38.
11, 6. c. 34. l. 38.
11, 8. c. 382. l. 2. & 399. l. 36. & 404. l. 32. & 407. l. 21. & 415. l. 8.
13, 16. c. 41. l. 19.
13, 21. c. 200. l. 62. & 218. l. 19. & 220. l. 25. & 226. l. 65. & 438. l. 66. & 529. l. 27. & 830. l. 12.
13, 22. c. 413. l. 59. & 830. l. 13. 51. & 835. l. 55.
14, 11. c. 254. l. 68. & 619. l. 62. & 621. l. 29. & 628. l. 30.
14, 13. c. 172. l. 64.
14, 28. c. 405. l. 13.
14, 29. al. 15. 2. c. 399. l. 39. & 404. l. 71. & 407. l. 23. & 429. l. 52.
15, 7. c. 200. l. 74. & 765. l. 25.
16, 9. c. 593. l. 48.
17, 13. c. 262. l. 33. & 712. l 52.
19, 2. c. 669. l. 15.
19, 9. c. 607. l. 53.
22, 3. c. 593. l. 22.
22, 7. c. 280. l. 22.
22, 27. c. 118. l. 18. &c.
22, 18. c. 712. l. 47.
24, 7. c. 470. l. 18.
24, 15, c. 404. l. 64.
24, 22. c. 247. l. 71.
25, 7. c. 667. l. 1.
27, 1. c. 747. l. 17. & 769. l. 58. & 770. l. 38.
27, 5. c. 379. l. 71.
27, 12. c. 646. l. 42. & 764. l. 30.

Eſaias 29, 3. c. 712. l. 58.
29, 4. c. 149. l. 30.
29, 16 c. 247. l. 62.
30, 1. c. 290. l. 23.
30, 6. c. 359. l. 50. 57 & 360. l 3. & 364. l. 48. & 421. l 52 58. & 423. l. 6. & 448. l. 66. & 527. l. 34.
33, 4. c. 459. l. 5. & 478. l. 61.
33, 9. c. 470. l. 22.
33, 15. c. 391. l. 25.
34, 10. c. 200. l. 31.
34, 11. c 281. l. 35. & 284. l. 58. & 296. l. 66 & 409. l. 46. & 415. l. 14. & 335. l. 57.
34, 13. c. 218. l. 20. & 266. l. 65. & 320. l. 26. 74. & 430. l. 3. & 438. l. 66. & 830. l. 12.
34, 14. c. 829. l. 27. & 831. l. 26.
34, 15. c. 81. l. 7. & 87. l. 52. & 353. l. 16. & 408. l. 54
35, 7. c. 398. l. 32.
35, 15. c. 84. l. 1.
36, 12. c. 38. l. 72. & 41. l. 23. & 43. l. 12.
38, 14. c. 13. l. 13. & 59. l. 70. & 63. l. 49. & 69. l. 2. & 149. l. 34.
38, 15. c. 196. l. 4.
38, 17. c. 781. l. 12.
39, 2. c. 533. l. 49.
40, 10. c. 531. l. 60. & 532. l. 6.
40, 22. c. 467. l. 32.
40, 31. c. 166. l. 29.
41, 14. c. 629. l. 37.
41, 15. c. 786. l. 48.
41, 19. c. 143. l. 66. & 847. l. 3
42. 13. c. 458. l. 70.
42, 14. c. 364. l. 2.
42, 25. c. 247. l. 72.
43, 20. c. 218. l. 22. & 220. l. 74. & 266. 65. & 430. l. 3. & 830. l. 12.
43, 24. 687. l. 17.
44, 4. c. 765. l 25.
44, 13. c. 696. l. 64.
44, 14. c. 869. l. 55.
44, 20. c. 439. l. 3.
45, 12. c. 215. l. 11.
49, 2. c. 269. l. 32. & 690. l. 47.
49, 15. c. 260. l. 23. & 302. l. 57.
50, 9. c. 615. l. 45. & 617. l. 11.
51, 8. c. 615. l. 53. 61. & 617. l. 14. & 681. l. 32.
53, 2. c. 425. l. 68.
53, 2. 3. c. 630. l. 41.
53, 6. c. 34. l. 14.
54, 11. c. 674. l. 48. & 874. l. 18.
58, 7. c. 187. l. 2.
58, 8. c. 473. l. 47.
59, 5. c. 359. l. 55. & 364. l. 59. & 399. l. 40. & 406. l. 72. & 409. l. 7. & 608. l. 49.
59, 5. 6. c. 608. l. 72.
59, 9. c. 607. l. 32.
59, 11. c. 13. l. 14.
59, 16. c. 792. l. 6.
60. 8. c. 13. l. 52. & 17. l. 20.
60, 18. c. 234. l. 62.
63, 15. 16. c. 302. l. 49.
64, 2. c. 531. l. 5
64, 5. c. 409. l. 23.
65, 2. c. 551. l. 4.
65, 7. c. 408. l. 67.
66, 15. c. 202. l. 35.
66, 24. c. 630. l. 74.

Jerem. 2, 13. c. 666. l 73.
4, 3. c. 766. l. 56.

Jerem.

Jerem. 4, 13. c. 170. l. 68. & 185. l. 14.
5, 15. c 686. l. 65.
5, 27. c. 90. l. 9.
6, 20. c. 656. l. 73. &c. & 687. l. 49.
8, 7. c. 506. l. 18. &c. & 59. l. 67. & 65. l. 28 & 70. l. 20. & c & 79. l. 65. & 247. l. 8. & 256. l. 20. & 325. l. 9. & 330. l. 72. & 333. l. 32. & 512. l. 68. & 593. l. 4.
8, 17. c. 390. l. 59. & 393. l. 17 & 399. l. 42.
8, 20. c. 593. l. 49.
9, 3. c. 649. l. 37.
9, 11. c. 438. l. 66.
10, 9. c. 730. l. 15.
10, 22. c. 404. l. 43. & 438. l. 66.
11, 10. c. 114. l. 71.
17, 1. c. 842. l. 29.
17, 6. c. 472. l. 19. & 606. l. 2.
17, 10. c. 114. l. 71.
17, 11. c. 81. l. 8. &c. & 84. l. 10 &c. & 409. l. 13.
18, 17, c. 103. l. 3.
23, 12. c. 114. l. 72.
22, 3. c. 232. l. 68.
23, 9. c. 77. l. 36.
23, 12. c. 689. l. 43.
25, 28. c. 5. l. 25.
25, 38. c. 5. l. 12.
29, 20. c. 855. l. 51.
30, 13. c. 301. l. 12.
31, 12. c. 403. l. 28.
31, 20. c. 302. l. 51.
31, 40. c. 201. l. 12.
32, 20. c. 665. l. 28.
38, 11. c. 595. l. 7.
39, 20. c. 723. l. 61.
43, 12. c. 583. l. 17.
46, 5. c. 5. l. 26.
46, 14. c. 8. l. 24.
46, 16. c. 1. l. 14. & 5. l. 13.
46. 20. c. 689 l. 48.
46, 23. c. 443. l. 5.
48, 28. c. 17. l. 25. &c.
48, 36. c. 290. l. 18.
48, 40. c. 170. l. 70. & 184. l. 63.
49, 16. c. 172. l. 17. & 173. l. 1 & 413. l. 41.
49, 22. c. 170. l. 71. et 184. l. 64.
49, 23. c. 438. l. 66.
50, 16. c. 1. l. 14. & 5. 13.
50, 39. c. 218 l. 18. & 220. l. 25 & 226. l. 65. et 826. l. 12. et 830. l. 12. 57.
51, 11. c. 269. l. 30.
51, 14. c. 443. l. 7.
51, 27. c. 454. l. 61. & 457. l. 52 et 478. l. 72.
51, 34. c. 436. l. 45.
51, 37. c. 328. l. 66.

Thren. 2, 8. c. 470. l. 18.
2, 11, 12. c. 227. l. 44.
3, 13. c. 785. l. 29.
3, 52. c. 146. l. 46. et 157. l. 7 &c.
4, 3. c. 218. l. 24. et 220. l. 27. et 221. l. 1. et 227. l. 35. et 229 l. 16. & 231. l. 8. et 233. l. 16 et 247. l. 12. & 254. l. 60. & 260. l. 28. & 376. l. 62. & 832 l. 71.
4, c. 227. l. 41.
4, 5. c. 623. l. 11.
4, 7. c. 248. l. 33. & 681. l. 25. 40 & 687. l. 63. &c. et 690. l. 1. e 693. l. 69. &c. et 694. l. 22. e 695. l. 4.
4, 10. c. 302. l. 59.
4, 15. c. 165. l. 50.
4, 19. c. 170. l. 73. et 185. l. 4

Ezekiel. 1, 4. 22. c. 871. l 20. &c. et 875. l. 37.
1, 4. 27. c. 873. l. 1.
1, 5. c. 877. l. 25.
1, 7. c. 877. l. 20. et 887. l. 9.
1, 10. c. 183. l. 62 et 877. l 28.
1, 13. c. 877. l. 29.
1, 16. c. 729. l. 61. et 877. l. 21.
1, 22. c. 877 l. 24.
2, 6. c. 496. l. 70. et 545. l. 36. et 550. l. 21. & 642. l. 55.
3, 3. c. 523. l. 68.
3, 9. c. 842. l. 23.
7, 16. c. 13. l. 19. et 17. l. 63. &c. & 24. l. 37.
7, 19. c. 493. l. 66.
7, 25, c. 89. l. 12.
8, 1. c. 873. l. 1.
10, 9 c. 674. l. 49. et 877. l. 23.
10, 14. c. 183. l. 62.
16, 10. c. 730. l. 18
16, 13. c. 525. l. 15.
16, 19. c. 529. l. 32.
17, 3. c. 14. l. 18. et 169. l. 10 73. & 184. l. 37, 53. et 247. l. 32.
17, 3. c. 165. l. 35. &c.
17, 10. c. 102. l. 73.
17, 23. c. 146. l. 5. & 151. l. 29.
18, 6. 11. 15. c. 766. l. 57.
19, 2. c. 102. l. 73.
21, 21. c. 888. l. 16.
22, 24. c. 28. l. 26.
22, 26. c. 232. l. 65.
23, 6. 12, 23. c. 475. l. 53.
23, 20. c. 481. l. 10. & 840. l. 63.
24, 16. c. 655. l. 55.
26, 7. 10. 11. c. 475. l. 53.
27, 7. c. 739. l. 24.
27, 9. c. 739. l. 52.
27, 13. c. 888. l. 40.
27, 15. c. 140. l. 20.
27, 17. c. 521. l. 72.
27, 19. c. 687. l. 57.
27, 24. c. 730. l. 23.
27. 26. c. 103. l. 1. 26.
27, 27. c. 214. l. 40.
28, 13. c. 674. l. 49. et 698. l. 49.
29, 3. c. 657. l. 22.
29, 3. 4. c. 795. l. 15.
31, 4 c. l. 47.
31, 15. c. l. 49.
32, 2. c. 769. l. 59.
32, 2. 3. c. 795. l. 21.
36, 26. c. 784. l. 38.
37, 11. c. 646. l. 32.
39, 3. c. 183. l. 60.
39, 4. 17. c. 146. l. 9.
42, 16. c. 103. l. 19.
45, 9. c. 234. l. 64
45, 11. c. 106. l. 2.
47, 3. c. 248. l. 7.

Daniel. 1, 8. c. 49. l. 58.
1, 12. 16. c. 49. l. 59.
2, 44. c. 427. l. 38.
3, 1. 712. l. 31.
3, 12. c. 669. l. 61.
4, 9. 18. c. 146. l. 7.
4, 20. c. 146. l. 11.
4, 30. al. 33. c. 166. l. 38. & 185. l. 67.
4, 31. c. 516. l. 69.
5, 7. 16. c. 739. l. 28.
7, 2. c. 766 l. 49.
7, 4. c. 184. l. 54 & 185. l. 24.
7, 9. c. 200. l. 3.
7, 19. c. 865. l. 61.
9, 21. c. 262. l. 20.
10, 6. c. 877. l. 20. & 887. l. 4.
10, 16. c. 877. l. 30.
11, 18. c. 593. l. 23.

Osc. 2, 8. c. 403. l. 28.
2, 13. c. 717. l. 56. 68. & 718. l. 20.
4, 16. c. 496. l. 71. & 545. l. 37. & 550. l. 72.
5, 12. c. 615. l. 61. & 617. l. 32. & 618. l. 30.
7, 6. c. 607. l. 70.
7, 11. c. 18. l. 10. & 20. l. 2.
8, 1. c. 184. l. 56.
8, 6. c. 608. l. 3.
8, 9. c. 154. l. 68.
11, 1. 3. c. 183. l. 32.
11, 2. c. 649. l. 44.
11, 9. c. 24. l. 30.
11, 11. c. 13. l. 68. & 24. l. 40.
13, 3. c. 479. l. 73.
13, 15. c. 102. 74.

Joel. 1, 2. c. 464. l. 64.
1, 3. c. 465. l. 8.
1, 4. c. 443 l. 45. & 444. l. 11. & 446. l. 39. & 455. l. 66. & 465. l. 26.
1, 5. c. 467. l. 41.
1, 6. c. 443. l. 8. & 467. l. 52.
1, 7. c. 469. l. 10.
1, 9. c. 467. l. 46. & 470. l. 1.
1, 10. c. 470. l. 10.
1, 11. c. 470. l. 30. & 496 l. 2
1, 12. c. 470. l. 32. 41. & 484. l. 6.
1, 15. c. 470. l. 72.
1, 16. c. 467. l. 47. & 471. l. 16.
1, 17. c. 471. l. 38. & 595. l. 6.
1, 18. 19. 20. c. 483. l. 73.
1, 19. c. 472. l. 10.
1, 20. c. 204. l. 48. & 472. l. 13.
2, 1. c. 457. l. 14.
2, 1. 2. c. 473. l. 27.
2, 3. c. 473. l. 64.
2, 4. c. 474. l. 54.
2, 5. c. 475. l. 55.
2, 5. 6. 7. 8. 9. c. 476. l. 64.
2, 6. c. 478. l. 71.
2, 10. c. 479. l. 1.
2, 11. c. 160. l. 12. & 480. l. 30.
2, 20. c. 444. l. 51. & 480. l. 43 & 667. l. 18.
2, 22. 23 24. c. 481. l. 68.
2, 25. c. 443. l. 46. & 455. l. 66. & 465. l. 30. 40. 48. & 466. l. 68. & 481. l. 5. & 486. l. 55.
3, 8. c. 687. l. 53.
3, 11. c. 114. l. 43.

Amos. 1, 3. c. 800. l. 28.
3, 10. c. 234. l. 66.
4, 7. c. 28. l. 56. & 483. l. 74.
4, 7. 8. 9. c. 483. l. 41.
4, 8. c. 484. l. 33.
4, 9. c. 443. l. 46. 73. & 484. l. 52.
5, 26. c. 113. l. 15.
6, 6. c. 516. l. 31. & 565. l. 13. 54.
7, 1. c. 443. l. 23. & 484. l. 56.
7, 1. 2. 3. c. 483. l. 54.
7, 2. 3. c. 487. l. 37.
9, 3. c. 215. l. 8. & 747. l. 8.
9, 4. c. 215. l. 13.

Abdias. 11, c. 413. l. 42.

Jonas. 1, 5. c. 181. l. 68.
2, 1. c. 473. l. 17.
2, 7. c. 669. l. 6.
2, 10. al. 11 c. 215. l. 9.
3, 4. c. 745. l. 29. 35.
3, 8. c. 234. l. 67.
4, 6. c. 293. l. 33. &c.
4, 7. c 619. l. 64. & 623. l. 22.
4, 8. c. 103. l. 5.

Mich. 1, 3. c. 593. l. 23.
1, 4. 531. l. 21.
1, 6. c. 165. l. 36. & 665. l. 73.
1, 8. c. 218. l. 28. & 227. l. 64. & 437. l. 26. & 830. l. 12.
3, 3. c. 187. l. 6.
3, 9. c. 593. l. 23.
3, 12. c. 248. l. 34
5, 13. c. 759. l. 8.
7, 4. c. 619. l. 3.

Nahum. 2, 1. c. 756. l. 57.
2, 3. c. 624. l. 13.
2, 7. c. 13. l. 34.
2, 12. c. 413. l. 45.
3, 2. c. 475. l. 53.
3, 15. c. 443. l. 10. & 467. l. 50.
3, 15. 16. c. 455. l. 67.
3, 15. 16. 17. c. 458 l. 5.
3, 16. c. 445. l. 23. & 447. l. 72. & 455. l. 23.
3, 17. c. 443. l. 23. & 448. l. 56.

Habac. 1, 2. c. 234. l. 69.
1, 8. c. 170. l. 74. & 185. l. 15. & 475. l. 54. & 686. l. 66.
2, 4. c. 426. l. 63.
2, 9. c. 413. l. 43.
2, 11. 12. c. 612. l. 14. &c.
2, 15. c. 799. l. 20.
2, 3. c. 558. l. 71.
3, 9. c. 668. l. 68.
3, 11. c. 69. l. 6.
3, 15. c. 106. l. 13.

Sophon. 1, 10. c. 720. l. 17.
2, 2. c. 801. l. 62.
2, 14. c. 200. l. 33. & 296. l. 67.
3, 1. c. 5. l. 17.
3, 4. c. 231. l. 65.
3, 15. c. 558. l. 42.

Aggæus. 2, 12 13. c. 498. l. 54.
2, 18. c. 484. l. 30.

Zachar. 5, 9. c. 247. l. 9 & 321. l. 60. & 325. l. 9. 57. & 332. l. 43 & 333. l. 32.
7, 11. c. 551. l. 7.
7, 12. c. 842. l. 29.
7, 14. c. 474. l. 49
8, 33. c. 106. l. 36.
9, 3. c. 9. l. 62.
9, 9. c. 669. l. 62.
10, 8. c. 297. l. 74.
10, 11. c. 789. l. 39.
12, 1. c. 558. l. 21.
14, 2. c. 41. l. 19.
14, 3. c. 458. l. 69.

Malach. 1, 3. c. 438. l. 66.

APOCRYPHA.

3 Esdr. 3, 19. 20. c. 403. l. 27.
6, 9. c. 887. l. 56.
9, 52. c. 526. 63.

4 Esdr. 6, 47. 48. 49. c. 759. l. 54.

Tobia. 2, 9. al. 11. c. 157. l. 13.
2, 11. c. 67. l. 49.
6, 2. c. 748. l. 55.
6, 3 c. 749. l. 34. 50.
6, 7. c. 751. l. 46.
8, 3. 4. c. 751. l. 46.
8, 11. c. 121. l. 24.
8, 13. 14. c. 121. l. 29

Judith. 2, 2. c. 467. l. 17
2, 11. c. 443. l. 12.

Judith.

Judith. 16, 17. al. 21. c. 631. l. 5.
16, 18. c. 531. l. 23.

Sapient. 5, 10. 11. c. 171. l. 20.
11, 7. c. 661. l. 5.
11, 21. c. 801. l. 16.
12, 8. c. 534. l. 56. & 536. l. 20. 43.
16, 2. c. 93. l. 26. & 108. 18.
16, 5. c. 425. l. 2.
16, 9. c. 462. l. 72. & 559. l. 18.
16, 10. c. 437. l. 59.
18, 9. c. 559. l. 43.
19, 2. c. 92. l. 26.
19, 10. c. 108. l. 7. & 571. l. 50. & 661. l. 7.
19, 12. c. 100. l. 8.
19, 20. c. 523. l. 62.

Sirach. 7, 17. al. 19. c. 631. l. 4. 54.
10, 13. c. 621. l. 40.
11, 2. c. 516. l. 36.
11, 3. c. 516. l. 23. & 759. l. 60.
11, 4. c. 515. l. 63.
11, 5. c. 516. l. 59.
11, 31. al. 37. c. 89. l. 57. &c.
12, 17. c. 371. l. 33.
12, 18. c. 612. l. 38.
19, 3. c. 618. l. 37. & 621. l. 42.
19, 12. c. 758. l. 26.
24, 15. (al. 18.) c. 820. l. 19.
24, 19. 20. (al. 26. 27.) c. 524. l. 2.
24, 21. c. 804. l. 55.
26, 10. c. 642. l. 65.
27, 15. c. 455. l. 7.
28, 16. 19. c. 544. l. 60.
36, 28. c. 413. l. 36.
39, 30. (al. 35.) c. 641. l. 5.
39, 31. c. 40. l. 71.
39, 35. (al. 38.) c. 372. l. 34.
39, 41. c. 524. l. 68.
41, 25. c. 202. l. 30.
42, 13. c. 617. l. 15.
43, 17. (al. 19.) c. 460. l. 31.
49, 2. c. 524. l. 18.
50, 14. c. 820. l. 55.

Baruch. 6, 11. c. 615. l. 47.
6, 21. c. 621. l. 20.

1 Macchab. 2, 41. c. 216. l. 21.
2, 62. c. 621. l. 31.
4, 23. c. 738. l. 23. & 739. l. 17.
5, 3. c. 641. l. 43.
6, 30. c. 746. l. 3.
6, 51. c. 645. l. 19.

2 Macchab. 9, 9. c. 583. l. 48. & 620. l. 37.

NOV. TESTAM.

Matthæus 2, 6. c. 516. l. 30.
2, 20. c. 669. l. 64.
2, 33. c. 669. l. 66.
3, 2. c. 718. l. 36.
3, 4. c. 488. l. 16 &c. & 518. l. 58 & 525. l. 18.
3, 7. c. 375. l. 31.
3, 10. c. 443. l. 61.
3, 16, c. 35. l. 42. & 37. l. 18.
4, 5. c. 54. l. 54.
4, 16. c. 349. l. 71.
5, 15. c. 711. l. 11. & 719. l. 7.
5, 26 c. 158. l. 24.
6, 19. c. 615. l. 42. & 617. l. 42.
6, 26. c. 204 l. 19. & 208. l. 36. & 593. l. 30.
Matth. 7, 2. c. 667. l. 29.
7, 6. c. 674. l. 31. & 719. l. 30.
7, 13. c. 581. l. 35.
7, 19. c. 443. l. 61.
7, 31. 34. c. 627. l. 65.
7, 46. c. 678. l. 24.
8, 32 c. 394. l. 14.
9, 9. c. 349. l. 71.
10, 16. c. 19. l. 40. &c. & 256 l. 15. & 512. l. 69. & 593. l. 6.
10, 29. c. 146. l. 47. & 159. l. 60 & 208. l. 38.
11, 11. c. 718. l. 38.
11, 16. c. 349. l. 71.
11, 28. c. 34. l. 7.
11, 29. c. 34. l. 3. & 35. l. 12.
12, 4. c. 751. l. 25.
12, 24. c. 501. l. 32.
12, 28. c. 582. l. 20.
12, 34. c. 375. l. 31.
12, 40. c. 742. l. 52. & 865. l. 59.
12, 42. c. 687. l. 55.
13, 31. c. 431. l. 55.
13, 45. 46. c. 674. l. 14. & 718. l. 31.
13, 46. c. 713. l. 47.
16, 20. c. 122. l. 57.
18, 20. c. 558. l. 30.
19, 6. c. 689. l. 6.
19, 14. c. 43. l. 1.
20, 19. c. 426. l. 21.
21, 12. c. 23. l. 31.
21, 34. c. 718. l. 41.
22, 4. c. 134. l. 3.
23, 24 c. 497. l. 9. & 564. l. 30. & 570. l. 69.
23, 33. c. 375. l. 31.
23, 34. c. 426. l. 23.
23, 37. c. 125. l. 17. &c.
24, 28. c. 175. l. 39. & 184. l. 5. & 196. l. 64.
24, 29. c. 479. l. 56.
24, 37. &c. c. 34. l. 21
26, 2 c. 426. l. 24.
26, 20. &c. c. 122. l. 60.
26, 36. c. 122. l. 65.
26, 40. c. 122 l. 68.
26, 42. 43. 44. c. 122. l. 69.
26, 47. c. 122. l. 70.
26, 57. c. 122. l. 72.
27, 22. c. 426. l. 26.
27, 28. c. 733. l. 12.
27, 44. c. 669. l. 67.
27, 51. c. 444. l. 44.

Marcus. 1, 6. c. 488. l. 17. &c. & 518. l. 59.
1, 10. c. 35. l. 42. & 37. l. 19.
2, 27. c. 216. l. 28.
5, 40. c. 667. l. 5.
9, 44. 46 48. c. 631. l. 10.
9, 49. c. 40. l. 31.
11, 15. c. 27. l. 31.
13, 31. c. 718. l. 63.
13, 35. c. 119. l. 68.
14, 17. c. 112. l. 57.
14, 26. c. 122. l. 63.
14, 30. 68. 69. 70. 71. c. 121 l. 47.
14, 32. c. 122. l. 66.
14, 37. c. 122. l. 68.
14, 39. 40. c. 122. l. 68.
14, 39. 40. c. 122. l. 69.
14, 42. c. 158. l. 26.
14, 43. c. 122. l. 70.
14, 53. c. 122. l. 72.
15, 17. 20. c. 733. l. 13.
16, 18. c. 373. l. 32. & 644. l. 7.

Lucas. 1, 7. 8. c. 718. l. 51.
2, 24. c. 25. l. 62.
3, 7. c. 375. l. 31.
3, 9. c. 443. l. 61.
Lucas 3, 21. c. 37. l. 20.
3, 22. c. 35. l. 42.
4, 6. c. 394. l. 7.
4, 18. c. 35. l. 17.
6, 4. c. 216. l. 23.
7, 14 c. 113. l. 68.
10, 19 c. 641. l. 8. & 643. l. 62.
11, 11. 12. c. 641. l. 9.
11, 15 c. 501. l. 32.
11, 20. c. 582. l. 17.
12, 6. c. 146. l. 47. & 157. l. 62.
12, 24. c. 203. l. 48. & 208. l. 20. 40.
12, 32. c. 34. l. 30.
12, 33. c. 617. l. 42.
13, l. c. 561. l. 21.
13, 7. 9. c. 443. l. 62.
13, 24. c. 581. l. 37.
13, 34. c. 125. l. 18 &c.
14, 12. c. 215. l. 65.
15, 23. c. 134. l. 58.
17, 37. c. 175. l. 39. & 184. l. 31 196. l. 64.
19, 27. c. 196. l. 40.
19, 40. c. 612. l. 72.
19, 43. c. 713. l. 3.
22, 24. c. 122. l. 61.
22, 34. c. 121. l. 51.
22, 36. c. 122. l. 64.
22, 47. c. 122. l. 70.
22, 52. c. 26. l. 69.
22, 54. c. 122. l. 72.
22, 55. c. 607. l. 62.
22, 56. 57. 58. c. 122. l. 11.
22, 59. c. 123. l. 3.
24, 42. 43. c. 525. l. 19.

Johan. 1, 3 c. 350. l. 62.
1, 23. c. 35. l. 2.
1, 32. c. 35. l. 42 & 37. l. 19 23.
2, 8. c. 403. l. 36.
2, 14. c. 26. l. 85.
2, 16. c. 27. l. 33.
3, 14. c. 425. l. 61. & 426. l. 12. & 429. l. 50.
3, 14. 15. c. 426. l. 50.
3, 34. c. 35. l. 15.
4, 10. 11. c. 151. l. 41.
5, 19. c. 350. l. 70.
5, 21. c. 527. l. 15.
5, 23. c. 427. l. 30.
5, 25. c. 718. l. 69.
6, 45. c. 669. l. 66.
7, 38. c. 151. l. 42.
8, 44. c. 375. l. 55. & 436. l. 17.
11, 26. c. 427. l. 22.
12, 24. c 431. l. 56.
12, 32 c 426. l. 14.
12, 38. c. 34. l. 18.
13, 4. c. 122. l. 59.
13, 12. *usque ad* 18. c. 122. l. 60.
16, 13. c. 35. l. 3.
18, 3. c. 122. l. 70.
18, 13. c. 122. l. 71.
18, 15. c. 122. l. 73.
18, 13. &c. c. 122. l. 26.
18, 19. c. 123 l. 1.
18, 21. c. 122. l. 72.
18, 25. c. 123. l. 2.
19, 2. 5. c. 733. l. 13.
19, 34. c. 151. l. 39.
20, 19. 22. c. 34. l. 70.
21, 8. c. 684. l. 73.
21, 11. c. 684. l. 74.

Acta. 2, 3. c. 37. l. 52.
2, 37. c. 425. l. 52.
7, 42. c. 669. l. 66.
7, 51. c. 375. l. 45.
8, 9. c. 384. l. 10. & 384. l. 16.
8, 21. c. 256. l. 74.
10, 9. 10. c. 215. l. 67.
10, 15. c. 216. l. 14.
Acta. 10, 38 c. 35. l. 19.
11, 1 c. 34. l. 72.
11, 28. c. 482. l. 67.
12, 22. c. 285. l. 32.
12, 23. c. 285. l. 54 & 516. l. 69. & 583. l. 53.
13, 8 c 375. l. 54. & 384. l. 10. & 581. l. 3.
13, 23. c. 620. l. 41.
13, 40. c. 669. l. 66.
13, 46. c. 718. l. 43.
14, 10. 19. c. 375. l. 28.
16, 6. c. 383. l. 48.
16, 29. 30. c. 425. l. 55.
19, 12. c. 577. l. 28.
19, 19. c. 384. l. 12.
20, 28. c. 151. l. 50.
21, 38. c. 761. l. 18.
27, 2. c. 453. l. 24.
27, 19. c. 181. l. 68.
27, 40. c. 453. l. 18.
27, 41. c. 678. l. 2.
28, 2 c. 607. l. 63.
28, 3. c. 368. l. 43.
28, 4. c. 371. l. 7.
28, 5. c. 373. l. 30. & 644. l. 11.
28, 6. c. 375. l. 58.

Rom. 1, 1. c. 679. l. 53.
1, 16. c. 718. l. 66.
1, 17. c. 426. l. 63.
3, 13. c. 379. l. 40. & 604. l. 39.
8, l. c. 34. l. 48.
8, 3. c. 425. l. 66.
8, 26 c. 35. l. 4.
10, 18. c. 426. l. 9.
16, 19. c. 21. l. 8.

1 Corinth. 1, 20. c. 779. l. 12.
4, 3. c. 471. l. 4.
8, 6. c. 350. l. 63.
9, 9. c. 160. l. 1.
13, l. c. 426. l. 3.
15, c. 825. l. 45.
15, 36. c. 463. l. 15.
15, 37. c. 431. l. 56.
15, 55. c. 427. l. 1.

2 Cor. 1, 20. c. 718. l. 62.
4, 4. c. 426. l. 60. & 719. l. 27.
4, 7. c. 151. l. 46.
11, 2. c. 24. l. 30.
11, 3. c. 440. l. 14.

Galat. 3, 13. c. 34. l. 49.
3, 28. c. 427. l. 18. & 718. l. 59.
5, 20. c. 384. l. 17.
5, 22. c. 34. l. 59 & 35. l. 8.
6, 7. c. 501. l. 72.

Ephes. 2, 2. c. 270. l. 53.
2, 8. c. 628. l. 9.
4, 7. c. 35. l. 14.
4, 8. c. 13. l. 47.
5, l. c. 34. l. 39.
6, 16. c. 425. l. 35.

Philip. 1, 6. c. 611. l. 11.
2, 9. 10. c. 427. l. 34.
2, 15. c. 719 l. 9.
3, 7. 8. c. 33. l. 72.

Coloss. 1, 12. c. 350. l. 65.
3, 3. c. 427. l. 14.

1 Thess. 2, 7. c. 219. l. 45.

1 Tim. 1, 20. c. 425. l. 43.
2, 9. c. 674. l. 17. & 719. l. 9.
5, 25. c. 403. l. 39.

2 Tim. 3, 13. c. 649. l. 38.
4, 10. c. 33. l. 54.
4, 15. c. 426. l. 18.

Tit. 1, 15. c. 628. l. 15.

Hebr. 1, 2. c. 350. l. 68.
1, 6. c. 427. l. 31.
6, 19. c. 444. l. 45.
7, 25. c. 151. l. 68.
9, 22. c. 151. l. 35.
11, 1. 27. c. 420. l. 48.
11, 37. c. 669. l. 68.
12, 14. c. 644. l. 33.
13, 5. c. 628. l. 3.
13, 8. c. 427. l. 25.

Jac. 1, 13. c. 210. l. 66.
2, 13. c. 667. l. 29.
3, 7. c. 774. l. 64.
4, 7. c. 427. l. 6.
5, 19. c. 67. l. 19.

1 Pet 1, 18. c. 719. l. 23.

1 Pet. 3, 3. c. 717. l. 66. & 719. l. 11.
3, 18. c. 151. l. 37.
3, 20. c. 34. l. 18.
3, 21. c. 34. l. 33.

2 Pet. 2, 4. c. 11. l. 38.

1 Joh. 1, 16. c. 11. l. 38.
5, 16. c. 151. l. 40.

Apocal. 1, 10. c. 34. l. 73.
1, 14. c. 200. l. 3.
1, 15. c. 883. l. 47.
2, 17. c. 718. l. 53.
2, 18. c. 884. l. 5.
4, 3. c. 34. l. 52. & 696. l. 49. & 698. l. 53.

Apocal. 4, 7. c. 183. l. 62.
7, 1. c. 270. l. 48.
8, 13. c. 169. l. 22. & 183. l. 63.
9, 2. 3. 4. 5. &c. c. 494. l. 71.
9, 3. c. 634. l. 38.
9, 3. 10. c. 643. l. 24.
9, 5. 6. c. 639. l. 58.
9, 7. c. 474. l. 55.
9, 8. c. 456. l. 39. & 468. l. 68.
9, 9. c. 475. l. 61. & 478. l. 55.
9, 10. c. 457. l. 41.
9, 17. c. 730. l. 26. 36.
10, 9. 10. c. 523. l. 69.
10, 10. c. 623. l. 49.
12, 1. 3. c. 436. l. 13.
12, 4. c. 171. l. 47.
12, 7. c. 433. l. 9.
12, 9. c. 439. l. 21.

Apocal. 12, 12. c. 436. l. 18.
12, 14. c. 183. l. 56.
12, 14. 15. c. 433. l. 44.
15, 2. c. 874. l. 38.
16, 13. c. 670. l. 36.
16, 14. c. 672. l. 60.
17, 4. c. 674. l. 20. & 733. l. 17.
18, 12. c. 674. l. 22. & 733. l. 18.
18, 16. c. 674. l. 23.
19, 6. c. 758. l. 23.
21, 10. c. 701. l. 14.
21, 11. c. 874. l. 26.
21, 19. c. 874. l. 39.
21, 20. c. 729. l. 46. & 874. l. 20.
21, 21. c. 674. l. 25.

INDEX AUTORUM

Qui citantur, laudantur, notantur, & emendantur in ſecunda parte hujus operis.

Abarbanel 142. 24. & 467. 1. 54. & 470. 50. & 471. 19. & 475. 38. & 480. 54. & 482. 32. & 499. 11. & 838. 53.
Abdalla 491. 52.
Abderrachman Abuheceri filius in Carmine de Atticæ uxoris repudio 51. 73.
Abenbitar 46. 45. & 99. 60. & 192. 18. & 224. 26. & 233. 5. & 235. 13. 47. 68. & 236. 10. & 282. 63. & 306. 55. & 307. 25. & 329. 22. & 336. 40. & 337. 34. & 361. 52. & 362. 3. & 570. 35. & 585. 62. & 625. 22. & 721. 28. & 749. 1. & 751. 71. & 753. 16. & 804. 19. & 862. 32. & 869 26. 29. &c.
Abenbitar ex veteri Scriptore de Lapidibus 873. 19.
Abenbitar notatus 648. 54.
Aben-Ezra 11. 26. & 12. 35. & 14. 1. & 15. 1. & 18. 20. & 50. 16. & 58. 9. & 100. 39. & 101. 23. & 102. 23. & 108. 70. & 114. 31. & 115. 11. & 172. 14. & 187. 1. & 190. 47. & 193. 11. & 205. 15. & 224. 32. & 226. 43. & 229. 13. 42. & 240. 9. & 269 74. & 270. 6. & 274. 50. & 279. 46. & 290. 3. & 301. 4. & 337. 50. & 345. 15. & 354. 56. & 404. 50. & 414. 60. & 416. 52. & 425. 6. & 442. 6. & 444. 31. 54. 59. & 445. 67. & 446. 16. & 457. 65. & 459. 50. & 466. 74. & 494. 32. & 528. 40. & 534. 44. & 554. 14. & 558. 14. & 559. 74. & 579. 60. & 612. 52. & 646. 38. 49. & 655. 62. & 657. 73. & 659. 21. & 660. 13. & 663. 5. 26. & 665. 40. & 678. 66. & 689. 9. & 696. 69. & 714. 73. & 731. 42. 47. & 736. 70. & 747. 12. & 794. 37. & 812. 47. & 819. 26. & 831. 26. & 887. 15.
Aben-Ezra laudatus 715. 24.
Aben-Ezra notatus 444. 31. & 853. 65.
R. Abia vel Abi 353. 9. 74.
R. Abiar 628. 36.
Abſyrtus 687. 10.
Abubecrus Sacerdos Mauſaltenſis, aliis Dauienſis 851. 21.
Abuchalid Andaluſius ſeu Hiſpanus 236. 24.
Abuchamphe 45. 68. & 46. 9. & 333. 2.
Abuchatim Andaluſius ſeu Hiſpanus 336. 48.
Abuchamed Hiſpanus 778. 38. & 854. 12. & 858. 62. & 863. 53. 55. 64. 65. *Is librum ſcripſit cui titulus* Thochphatholalbabi *beneficium animorum.*
Abulabas Cordubenſis Alcorani Commentator 305. 39.
Abulbaca Ocharitanus, Geographus Hiſpanus Sacerdos 852. 59.
Abulfaphæ Arabis liber de Animalibus quem ex Arabicâ lingua in Hebræam tranſtulit Kalonymus anno Chriſti 1316. coll. 16. l. 23. *V. Kalonymus & liber Hebr. de Animalibus.*
Abu-Nawas in Opere de Aucupiis cui titulus Tarida 194. 67.
Abu-Ubid. 60. 49.
Abu-Ubid notatus 246. 24.
Abydeni Chaldaica 31. 27.
Abyſſinorum hiſtoriæ 469. 70.
R. Acha 658. 67.
Achilles Tatius 138. 44. & 241. 31. & 566. 27. 73. & 574. 39. & 584. 16. & 755. 37. & 758. 5. & 762. 5. & 763. 67. & 768. 26. 31. & 777. 38. 50. & 778. 17. & 780. 10. & 782. 19. 43. & 792. 57. & 793. 30. & 189. 10.
Ælianus de Animalibus 11. 30. & 15. 45. & 21. 70. & 23. 18. & 55. 38. & 57. 40. & 66. 30. & 70. 39. 56 57. & 71. 15. & 72. 51. 57. & 73. 33. 66. & 74. 42. 55. & 76. 38. 47. & 78. 13. 20. 68. & 79. 10. & 80. 12. & 87. 41. 44. & 88. 9. 53. & 90. 62. & 91. 19. & 116. 73. & 133. 6. 10. & 135. 11. & 138. 63. 70. & 139. 10. 14. & 154. 46. & 160. 32. & 163. 2. & 169. 13. & 170. 32. & 174. 25. 74. & 175. 4. 30. & 179. 23. & 180. 2. & 181. 8. & 195. 20. & 197. 41. & 199. 68. & 204. 62. & 207. 58. & 213. 11. & 221. 30. & 225. 66. & 241. 7. 10. & 242. 14. 50. 62. 67. 69. & 243. 47. & 245. 40. 50. 54. & 250. 47. & 252. 57. & 255. 63. 73. & 257. 8. & 258. 23. & 259. 13. & 270. 28. & 271. 5. & 273. 74. & 275. 45. & 277. 17. & 281. 46. & 284. 9. & 286. 74. & 287. 13. & 291. 4. & 292 64. & 295. 30. & 300. 72. & 301. 65. & 308. 15. 18. & 309. 9. 13. & 312. 45. & 313. 66. & 316. 7. 9. & 318. 17. & 323. 74. & 327. 38. 52. & 328. 20. 44. & 331. 20. & 335. 72. & 339. 51. & 342. 28. & 346. 23. & 347. 19. & 348. 23. & 349. 6. 14. & 359. 5. & 361. 29. & 363. 17. & 364. 11. & 365. 2. & 367. 26 & 370. 71. & 372. 68. & 373. 64. & 376 13. & 377. 64. & 378. 60. & 380. 17. & 381. 14. 29. 33. 40. & 382. 20. 30. 52. 55. & 381. 14. & 388. 50. & 391. 65. 66. & 393. 45. & 307. 7. 55. & 398. 1. 12. & 400. 52. & 501. 8. 56. & 402. 25. & 404. 23. & 405. 68. & 410. 69. 73. & 411. 53. 70. & 412. 52. & 417. 47. & 418. 11. 71. & 419. 22. & 422. 15. & 423. 11. 45. & 424. 5. & 430. 46. & 431. 4. 47. 60. & 432. 63. & 435. 37. & 437. 31. 36. 71. & 438. 60. & 450. 18. & 456. 21. & 468. 49. & 474. 7. & 476. 3. & 491. 26. & 500. 40. 41. 59. & 503. 17. & 504. 29. & 505. 1. & 506. 46. & 509. 61. & 512. 38. & 539. 35. 55. & 540. 27. 52. & 541. 38. & 521. 49. & 542. 10. & 543. 25. 28. & 547. 60. & 550. 9. & 552. 1. 39. 41. & 557. 41. & 567. 36. & 586. 74. et 587. 13. et 588. 44. et 590. 5. 23. et 591. 52. et 592. 12. et 593. 71. et 594. 35. 40. &c. et 595. 17. 27. 53. et 597. 37. 39. et 599. 21. 25. et 600. 7. 70. et 604. 4. et 608. 67. et 635. 7. 42. et 636. 62. et 637. 49. et 638. 6. 16. 19. et 639. 50. 72. et 650. 55. et 652. 12. et 657. 35. et 662. 52. et 684. 30. et 686. 46. et 710. 35. et 714. 68. et 726. 43. 49. et 743. 22. et 744. 61. et 746. 43. 49. et 747. 42. 45. et 749. 63. et 750. 16. 55. et 751. 30. et 756. 69. et 763. 48. 53. et 767. 24 et 772. 45. et 775. 6. et 778. 4. 60. et 780. 5. et 781. 45. et 782. 5. et 784. 49. et 786. 35. et 788. 13. 16. 66. et 793. 44. 57. et 794. 74. et 816. 34. et 828. 13. et 834. 15. et 839. 25. et 840. 2. et 843. 27. 35. 39. 51. 61. 62. et 844. 4. 33.
Ælianus varii 4. 11. et 9. 48. et 15. 48. et 21. 71. 347. 19. et 453. 10. et 524. 62. et 597. 16. et 834. 15.
Ælianus emendatus 76. 50. et 252. 71. 74. et 318. 27. et 397. 24. et 398. 11. et 468. 50. et 540. 5. 9. et 642. 33. et 662. 61.
Ælius Stilo 679. 59.
Æneas Gazæus 825. 4.
Æſchylus 255. 24. et 314. 24. et 345. 64. et 346 18. et 545. 70. et 547. 4. &c. et 716. 17. et 750. 22. et 812. 19.
Æſchylus emendatus 319. 15.
Æſculapius 306. 69.
Æſopus 81. 40.
Æſtimi 77. 4.
Æthiopiæ regis literæ 822 40.
Æthiops Scripturæ Interpres 20. 71. et 35. 50. et 51. 68. et 92. 73. et 125. 66. et 321. 63 et 377. 9. 15. et 398. 31. et 511. 17. et 607. 64. et 646. 26. et 874. 38. et 884. 29.
Æthiopicum Pſalterium 444. 66.
Æthiops aliter legit 453. 25. et 495. 72. et 884. 3.
Æthiops notatus 204. 36.
In Æthiopicâ aquila pro alit Aurora 171. 53.
Aetius 226. 23. et 360. 47. et 361. 50. et 366 70. et 374. 32. 53. et 382. 57. 68. et 400. 57. et 401. 22. et 406. 20. et 417. 12. et 419. 10. et 422. 31. 43. et 430. 7. 18. 43. et 435. 61. et 436. 32. et 437. 47. et 648. 52. et 649. 26. et 721. 15. et 751 41. et 794. 72. et 803. 55. 62.

Afranius 679. 63.
Agatharchides 30. 10. 34. et 95. 49. et 132. 38. et 225. 59. et 411. 60. et 412. 43. 44. et 413. 1. 25. et 450. 64. et 463. 54. et 490. 10. et 495. 9. et 539. 34. 54. et 540. 25. 49. et 567. 15. et 599. 6. et 635. 42. et 662. 33. et 657. 41. et 697. 37. et 706. 73. et 716. 44. & 783. 61. et 792. 35. 74. et 815. 42. et 835. 73. et 842. 52.
Agatharchides emendatus 412. 45.
Agathias 64. 11. et 789. 15.
Georgius Agricola 702. 72.
Agrotas 314. 30.
Agudda 209. 66. et 211. 44.
Ainsworthius 538. 10.
Aja 850. 36.
R. Aliba 660. 37.
Alachphas 92. 43.
Alajmius 341. 42.
Albacrus 46. 21.
Albertus Magnus 53. 44. et 90. 74. et 173. 43. 178. 39. et 181. 44 et 186. 1. 194. 25. et 253. 30. et 259. 17. et 261. 57. et 276. 21. et 295. 46. et 296. 33. et 315. 1. et 325. 67. et 329. 60. et 338. 16. &c. & 345. 24. et 415. 63. et 474. 60. et 710. 64. et 752. 33. et 768. 41. & 777. 7. 55. et 781. 48. et 813. 20. & 823. 41.
Albinovanus 64. 22. et 688. 35.
Albricus 761. 9.
Alcamas 7. 20. et 11. 73. et 16. 70. et 17. 72. et 26. 37. et 30. 15. et 43. 31. et 45. 57. & 46. 42. et 52. 20 et 82. 20. et 89. 6. et 98. 11. et 114. 6. 11. 19 & 126. 4. & 130 15. & 313. 27. & 144. 16. 30. & 149. 43. & 159. 20. & 155. 3. & 157. 1. & 163. 58. 49. & 192. 37. & 200. 11. & 223. 45. & 228. 15. 20. 28. & 233. 49. &c. & 234. 14. 20. & 246. 26. & 252. 22. &c. & 255. 34. & 260. 49. 59. & 267. 60. & 284. 53. & 287. 41. & 292. 64. & 298. 25. & 304. 61. & 305. 11. & 306. 45 & 307. 8. 25. & 311. 73. & 317. 13. & 319. 25. & 333. 38. & 336. 6. & 341. 31. & 350. 28. & 359. 63. & 376. 19. & 378. 40. & 379. 65. & 383. 29. & 393. 8. & 395. 59. & 413. 47. & 416. 72. & 417. 3. & 418. 1. & 429 13. & 430. 30. & 443. 60. & 447. 31. 72. & 456. 16. & 458. 3. & 468. 54. & 471. 64. & 477. 67. & 486. 8. & 491. 67. &c. & 508. 37. & 518. 23. & 521. 64. & 544. 51. & 551. 28. & 554. 61. & 555. 12. & 556. 41. & 569. 20. & 571. 10. & 574. 66. & 577. 73. & 590. 70. & 598. 45. & 599. 50. & 605. 36. 45. & 610. 50. & 617. 4. & 625, 8. & 638. 69. & 679. 43. & 688. 58. & 712. 16. & 713. 45. & 753. 12. & 755. 65. & 770. 13. & 785. 11. 16. & 789. 21. & 795. 40. & 800. 72. & 816. 40. & 843. 1.
Alcamus emendatus 307. 15.
Alcanzius vel Alchindus medicus Arabs celebris Avicennæ propè æqualis 45. 33.
Alchag *seu peregrinatio liber Arabi* 82. 31.
Alchaul filius Achmed 805. 69. & 808. 54.
Alcimus Avitus 32. 39. & 390. 2. & 391. 46. & 666. 6. 20. & 825. 1.
Alcman 180. 18. & 220. 34. & 571. 45. & 623. 5. & 862. 21.
Alcoranus 347. 42. & 350. 74. & 351. 12. & 576. 54. & 602. 58.
Alcorani locus explicatus 144. 51.
Alcorani Surata Alachrab 305. 34.
Ulyſſes Aldrovandus 87. 62. & 259. 19. & 445. 45. & 474. 61. & 506. 11. & 553. 25. & 748. 4.
Alexander Aphrodiſæus 97. 67. & 259. 15. & 584. 1. & 619. 43.
Alexander Myndius 93. 44. & 155. 23. & 411. 4.
Alexander Trallianus 725. 28.
Alexandri Magni ad Ariſtotelem ſpurius epiſtola 755. 47.
Alexis Comicus 48. 40. & 55. 36. & 469. 26. & 474. 8. & 491. 17.
Algiabid 149. 20. & 223. 51. & 299. 13. & 300. 14. & 322. 13. & 751. 56. & 854. 11.
Alhazelis error 92. 52.
Alhazeniius de Naturæ Mirabilibus 16. 32. & 52. 2. et 62. 19. et 73. 46. et 75. 27. et 92. 41. et 98. 1. et 123. 52. & 137. 66. et 201. 56. & 205. 66. et 223. 24. 56. et 236. 41. et 246. 10. et 248. 69. et 250. 70. et 256. 3. et 257. 45. et 258. 34. &c. & 262. 43. et 268. 55. et 281. 58. et 283. 12. et 287. 74. et 298. 34. et 704. 23. et 305. 62. & 306. 7. et 308. 44. et 311. 70. et 312. 1. 67. et 313. 11. et 315. 21. et 316. 33. 69. et 322. 9. et 330. 19. 48. et 331. 53. et 736. 52. et 337. 34. et 346. 68. et 351. 27. et 362. 26. et 400. 36. et 401. 30. et 405. 51. et 406. 29. et 485. 34. 62. et 514. 2. et 562 65. et 566. 41. et 585. 30. et 589. 26. et 590. 49. et 594. 3. et 595. 61. et 596. 70. et 601. 38. et 602. 56. 57. et 604. 20. & 608. 28. et 610. 60. et 673. 23. et 675. 35. et 683. 73. et 702. 16. et 709. 43. et 713. 50. &c. & 771. 52. et 775. 2. et 778. 19. et 785. 60. et 787. 2. et 806. 56. & 846. 18. et 847. 5. 23. 30. 69. et 848. 70. et 849. 47. et 850. 66. et 851. 27. et 852. 42. et 858. 33. 62. et 859. 38. et 860. 51. & 863. 17. 39. & 864. 42. 60. & 865. 4. 16.
Alhazeniius notatus 246. 16. & 807. 27. & 864. 20. 37.
Leo Allatius 320. 15. & 758. 4.
Alleuthi Scriptor Arabs 336. 15.
Alobab, *id eſt, Univerſitas, Arabici libri titulus* 292. 64.
Alphera 354. 13.
Alphes de Pejchiate 42. 16.
Alphens Mitylenæus 126. 7.
Alſamius 571. 16.
Alvarez 504. 56.
Ambroſius 23. 73. et 74. 68. et 76. 2. et 84. 27. 30. et 85 17. 22. et 97. 68. et 125. 69. et 164. 35. et 180. 37. et 181. 69. et 196. 20. et 210. 39. et 309. 58. et 310. 60. et 327. 13. et 328. 1. et 331. 47. et 369. 54. et 423. 11. et 492. 56. et 513. 51. et 574. 22. et 596. 21. et 601. 34. et 609. 38. et 613. 16. 20. et 638. 32. et 643. 35. et 702. 48. et 729. 45. et 730. 25. et 750. 23. et 825. 5. et 861. 36. & 880. 60. & 881. 3. 58.
Sub Ambroſii nomine Autor libri de Sacramentis 36. 45.
Ambroſius Leo Nolanus 584. 10.
Americus 686. 40. & 714. 69.
Ammianus poëta Epigramma 642. 71.
Ammianus Marcellinus 71. 46. et 95. 40. et 120. 56. et 156. 11. et 177. 6. et 198. 49. et 281. 39. et 364. 51. et 382. 40. et 102. 19. et 567. 4. et 645. 33. et 683. 18. & 685. 45. et 744. 43. et 755. 56. et 708. 6. et 763. 57. et 769. 2. et 770. 65. & 775. 2. et 777. 13. et 778. 11. et 781. 67. & 785. 53. & 790. 30. & 792. 54. & 794. 48. 70.
Ammianus Marcellinus emendatus 310. 39.
Ammonius 730. 54. & 623. 3.
Amœnus in Enchiridio V. & N. T. 32. 30. & 492. 71.
Amyntæ Manſiones 92. 40.
Amyntianus 141. 4
Anacreon 15. 72. et 18. 67. et 43. 69. et 65. 34 et 66. 74. et 741. 2.
Anaſtaſius Sinaita 129. 53. et 609. 30.
Anatolii Geoponica 565. 1.
Anaxandrides Comicus 491. 6.
Anaxilas Comicus 648. 13.
Andreas Cæſarienſis 639. 61. & 643. 25. & 671. 63. & 696. 56. & 698. 59. & 729. 48. & 894. 27.
Andreæ Cæſarienſis notatus 698. 65.
Andromachus 362. 34.
Andron 500. 56.
Androthenes 685. 39. & 687. 74. & 690. 42. 56. & 715. 15. & 716. 23.
Anonymus in Anthologia 65. 13.
Poëta Arabs Anonymus quem citat Ibnrafi 152. 41.
Anonymus Græcus in Phavorinо 324. 70.
Poëta vetus Anonymus 342. 49.
Poëta Anonymus in Anthologia 370. 7.
Poëta Anonymus in Statuas Sapphus & Erinnæ & Homeri 524. 52. 55. 58.
Anonymus in Hipponactis Epitaphio 543. 9.
Anonymi Epigramma Græcum in Euripidem 553. 65.
Poëta Anonymus de Culicibus 574. 9.
Anonymus in Anthologiâ 586. 27.
Anonymus de Amoribus Callimachi & Chryſorrhoes 715. 20.
Anonymus Scriptor in Salmaſio 710. 69.
Poëta Anonymus 814. 27. & 852. 30.
Anonymus Scriptor de Thure 884. 44.
Antemoris Cretica 541. 29.
Antigoni Caryſtii Mirabilia 73. 27. & 75. 26. & 88. 8. 49. & 180. 12. & 220. 35. & 271. 12. & 307. 71. & 319. 34. & 342. 2. & 387. 27. & 393. 48. & 502. 66. & 508. 9. & 539. 71. & 543. 37. 44. & 597. 31. 61. & 635. 59. & 637. 22. & 782. 62. & 862. 18.
Antigonus emendatus 324. 13. 23. 35. 37. *Idem ter emendatus* 294 29.
Antiochus Abbas Sabæ 512. 8.
Antipater Sidonius 71. 9. & 73. 13. & 70. 17. & 306. 71. & 509. 64 & 529. 37.
Antiphanes Comicus 125. 42. & 243 39. & 500. 43.
Antiphilus 513. 44.
Antiphonis Oratio de Pavonibus 138. 68.
Antiphon in Oratione contra Eraſiſtratum 242. 21. 27.
Antiſthenes 542. 64.
Antonius Auguſtinus 135. 20. & 775. 28.
Antonius Nebriſſenſis 884. 48.
Anyte 476. 43.
Appellas 647. 12.
Apollinaris in paraphraſi Pſalmorum 93. 24. & 153. 1. 61. & 377. 2. & 379. 36. & 438. 24. 27. & 553. 1. 9. 12. & 668. 13. & 882. 2.
Apollodorus 4. 18. & 135. 14 & 243. 14. & 314. 26. & 434. 23. & 635. 4. 71. & 637. 25. 48. & 828. 2. 17.
Apollonius 4. 16. & 25. 4. & 314 24. 64. & 383. 31. & 487. 5. & 434. 42. & 508. 66 & 529. 46. & 547. 13. &c. & 548. 24. 70. & 789. 62. & 867. 69.
Apollonii Scholiaſtes 314. 31. & 434. 47. & 509. 3. & 546. 67. & 548. 51. & 868. 8. & 882. 54.
Apollonii Scholiaſtes emendatus 548. 54.
Apollonii Mirabilia 500. 56. & 583. 68.
Apollonii Mirabilia olim auctiora 774. 2.
Aponius 24. 2. & 724. 9.
Michael Apoſtolius in proverbiorum Centuriis 174. 43. & 175. 16. & 179. 29. & 181. 19. & 274. 1. & 287. 3. & 294. 72. & 327. 49. & 381. 17. & 411. 57. & 623. 40. & 836. 48.
Appianus 49. 39. & 186. 17. & 510. 5. & 541. 26.
Apuleius in Aſino aureo 103. 57. & 121. 22. & 127. 61. & 143. 58. & 163. 17. & 170. 25. & 172. 19. & 174. 5. 30. & 192. 4. & 199. 24. & 271. 30. 60. & 285. 19. & 315. 51. & 342. 36. & 346. 71. & 414. 51. & 453. 36. & 455. 3. & 580. 29. & 598. 40. & 601. 2. & 643. 2. & 651. 15. & 715. 60. 74. & 716. 6. & 756. 16. & 770. 64. & 783. 33.
Apuleius Herbarium 7. 27. & 63. 35.
Aquila 117. 34. et 134. 51. et 221. 13. & 238. 48. et 238. 18. et 272. 70. et 321. 59. et 324. 44. & 359. 55. et 360. 10. et 399. 52 59. et 438 69. et 447. 56. et 484. 32. et 532. 15. et 533. 41. et 554. 1. et 612. 24. & 615. 46. et 646. 26. et 650. 29. et 681. 28. et 714. 37. et 729. 60. et 745. 43. et 769. 58. et 773. 9.
Aquila alter legit 200. 49.
Aquila laudatus 781. 10.
Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis ſpurius epiſtola ad Ptolomæum Ægypti regem 338. 73.
Aquinas 42. 15. & 43. 47. & 81. 67. & 112. 4. & 115. 37. & 142. 28. & 145. 56. & 146. 38. & 193. & 232. 19. & 263. 71. & 301. 4. & 344. 61. & 353. 47. et 379. 45. & 395.

et 395. 33. et 399. 55. et 696. 66. et 727. 54 et 740. 6. et 804. 53. et 808. 5. et 831. 27. et 877 52.
Arabs Interpres 30. 70. et 35. 49. et 125. 62 64 et 185. 71. et 193. 8. et 195. 64. et 214. 46 et 254. 13. et 261. 27. 61. et 263. 31. et 292. 40. et 326. 13. et 333. 31. et 374. 13. et 376. 62. et 377. 5. 13. et 383. 13. et 384. 10. et 398. 32. 48. et 399. 63. et 414. 12. et 415. 10. et 448. 72. et 459. 43. et 493 39. et 511. 51. et 526. 73. et 593. 34. et 618. 50. et 644. 40. et 681. 51. et 694. 71. et 717. 61. et 745. 36. et 755. 30. et 756. 32. et 765. 7. et 766. 71. et 767. 1. et 777. 58. et 795. 22. et 831. 36. et 847. 2. et 873. 3. 6. et 878. 29. et 880. 36. et 885. 59. et 887. 23.
In Arabe ala aquila pro alis autore 172. 51.
Arabs emendatus 457. 68 et 513. 39. et 544. 61 et 565. 47.
Arabicus Psalmorum Interpres emendatus 583 6.
Arabica verſio notata 165. 40. et 204. 37. et 208. 23. et 823. 68.
Arabs editus & nunc è manuſcriptis aliter legis 58. 69. et 59. 1.
Arabs aliter legit 511. 24. et 495. 5.
Borrichii Arabs Interpres aliter legit 62. 26.
Arabs Pentateuchi Interpres manuſcriptus aliter legit 597. 49. 58.
Arabs uterque aliter legit 883. 66. 73.
Arabica lectio 799. 40. et 800 38.
Arabs Erpenianus 108. 21. et 887. 45.
Arabs Parſius editus 136. 19. et 311. 35. et 321. 65. et 534. 47.
Arabs uterque 312. 50. et 416. 64. et 646. 26.
Arabes Pentateuchi Interpretes 731. 51.
Arabes Pentateuchi Interpretes quatuor, duo editi, & duo manuſcripti 345. 51. et 626. 48. et 678 57. 61.
Arabes Pentateuchi Paraphraſtæ editi duo 281 57. et 554. 3. et 803. 68. et 885. 25.
Arabs Pentateuchi Interpres Erpenianus 446. 27. et 536. 65. et 693. 50. et 712. 28. et 870. 9.
Arabs Pentateuchi Interpres Pariſiis editus 532. 19. et 580. 74. et 664 2. et 874. 10.
Arabes Pentateuchi Interpretes manuſcripti duo in Suecia 210. 32. et 532. 20. et 533. 45. et 554. 6. et 804. 34.
Arabs Joſuæ Interpres 538. 4.
Arabs Pſalmorum Paraphraſtes 582. 71.
Arabs Pſalmorum Interpres Sanctandanus 554. 26. 31. et 769. 60.
Arabica Pſalterii manuſcripta 321. 61. et 457. 73. et 653. 40.
Pſalterium Romæ editum Arabice & Syriace 554. 35.
Arabs Eſaiæ Paraphraſtes 282, 51.
Arabs Ezechielis Interpres notatus 875. 34.
Arabica verſio in Sirachida corrupta emendatur 91. 20.
Arabica Paraphraſis N. T. 360. 21. et 733. 16.
Arabs N. T. *Interpres Erpenianus* 368. 53.
Arabs uterque in Apocalypſin 495. 41. 44.
Arabici Poëtæ Anonymi 138. 35. et 190. 56. et 194. 54 et 275. 66. et 283. 35. 60. et 304. 21. et 486. 70.
Arabs Anonymus emendatus 475. 9.
Arabs Anonymus auctor Veridarii doctorum 140. 1.
Arabes Onirocritici 31. 63.
Aſtrologi Arabes 113. 71.
Arabes nondum editi de Onyche 805. 68.
Arabica Proverbia 79. 1. et 246. 24. 32. et 248. 73. et 251. 9. et 252. 4. et 255. 41. et 260. 40 et 283. 45. et 284. 44. et 288. 41. et 304. 18 et 497. 34. et 642. 52.
Aratus 369. 63. et 373. 53.
Aratus 73. 35. et 212. 60. et 372. 33. et 637 27.
Arati Scholiaſtes 213. 6.
Arceſilas 11. 2.
Archelaus Ægyptius 401. 8. et 406. 49. et 503. 44. et 543. 42.
Archeſtratus Syracuſius 672. 16. et 743. 43.
Arculphus Epiſcopus, vel Arnulphus 492. 30 et 518. 73.
Arcuſiani liber Gulielmi de Aucupio 289. 45.
Arethas Cæſarienſis 696. 56. et 730. 73. et 884 28.
Arias Montanus 220. 48. et 232. 23. et 238. 60. et 274. 74. et 291. 47. et 301. 59. et 374. 19. et 878. 33.
Aratus notatus 301. 6.
Ariſtæneti 327. 71.
Ariſtæus Proconneſius magaciſſimus Scriptor 185. 56. et 811. 56.
Ariſteus ſuppoſitus, ſed vetuſtus Scriptor & a Joſepho pro genuino habitus, citatur & emendatur 348. 5. 14. et 355. 55.
Ariſtides 819. 5. et 880. 12.
Ariſto Chius in Laërtio 609. 45.
Ariſtophanes 21. 19. et 46. 73. et 48. 35. et 63 60 et 65. 73. 84. et 66. 6. 9. et 78. 46. et 94 3. et 104. 5. et 106. 62. et 120. 42. et 125. 24. et 136. 57. 58. et 154. 41. et 158. 57. et 162. 1. et 165. 26. et 186. 33. et 199. 31. et 201. 22. 46. 50. et 221. 27. et 242. 34. et 243. 25. et 265. 17. 20. et 266. 51. et 278. 37. et 287. 51. et 327. 24. et 340. 56. et 345. 36. et 346. 38. 44. et 449. 74 et 452. 33. et 455. 39. et 490. 47. et 491. 9. 12. et 524. 44. et 534. 66. 67. et 536. 55. et 537. 9. 13. et 565. 60. et 570. 22. et 576. 37. et 592 27. et 670. 60. et 683. 3. et 698. 5. et 730. 56. et 753 36. et 810. 14. et 812. 20. et 875. 67.
Ariſtophanes Scholiaſtes 22. 21. et 47. 2. et 66. 2. et 72. 25. et 78. 50. et 94. 71. et 95. 15. et 104. 8. 9. et 136. 62. et 165. 31. et 172. 16. et 180. 20. et 186 34. et 209. 28. et 219. 41. et 221 48. et 243. 24 et 264. 34. 48. et 265. 23 et 278. 40. et 287. 54. et 302. 11. et 327. 68. et 340. 52. et 380. 23. 39. et 452. 38. et 455. 40. et 490. 60. et 508. 13. et 538. 43. et 566. 4. et 604. 55. et 623. 68. et 704. 42. 50. et 738. 50. et 828. 22. et 861. 36. et 862. 18. et 872. 53.
Ariſtophanes Scholiaſtes emendatus 875. 74.
Ariſtophanes Scholiaſtes notatus 243. 29.
Ariſtophanis Scholiaſtes manuſcriptus in Lyſiſtratam nondum editus 536. 59. et 565. 64.
Ariſtophontis Pythagoriſta 474. 4.
Ariſtoteles 1. 28. et 10. 41. et 21. 70. et 22. 26. 68. et 23. 1. et 39. 38. et 56. 6. 20. 24. 31. 54 67. et 58. 59. et 65. 40. et 67. 21. 57. et 68. 7. et 70. 27. et 72. 64. et 73. 24. 55. et 74. 45. et 75. 19. et 76. 61. et 78. 12. 96. et 87. 6. 45. et 88. 5. 6. 35. 43. 45. et 89. 20. 65. et 91. 19. et 93. 35. 41. et 67. 54. et 102. 38. 44. 49. 51. 58. et 103. 33. 52. 61. et 104. 26. et 125. 25. 26. 28. et 147. 51. 57. et 154. 30. et 164. 53. et 195. 14. et 168. 53. et 173. 27. et 174. 2. 69. et 175. 65. et 178. 44. et 180. 65. 72. et 181. 2. 48. 53. 58. et 887 55. et 188. 72. et 189. 31. et 192. 32. et 193. 30. et 195. 17. et 196. 12. 15. et 198. 39. et 267. 49. et 221. 28. et 236. 51. 54. et 248 46. et 253. 70. et 261. 46. et 264. 55. et 265. 36. et 268. 67. 69. et 270. 8 et 278. 60. 65. 73. et 267. 42. 46. et 280. 18. et 286. 30. et 287. 5. 9. et 290. 72 et 294. 36. 42. et 296. 11. et 300. 40. et 302. 1. 21. 25. et 307. 42. 48. et 308. 37. 39. et 313. 60. et 314. 1. et 315. 68. et 316. 28. et 317. 21. 24. et 319. 38. 48. et 323. 14. 18. et 327. 23. et 328. 69. et 329. 71. et 331. 3. et 335. 66. et 339. 21. et 340. 8. 14. 47. et 342. 23. et 345. 67. et 346. 12. 15. et 348. 20. et 349. 41. et 352. 1. et 364. 16. 68. et 365. 13 19. 28. 53. et 381. 20. et 390. 53. et 391. 3. 43. et 410. 13. 55. et 411. 2. 42. et 415. 17. 35. et 438. 41. et 443. 28. et 448. 31. et 449. 18. 49. et 452. 43. 61. 69. & 453. 3. 55. & 472 38. & 476. 5. & 484. 63. 69. & 491. 21. & 498. 5. & 503. 74. & 507. 13. 15. 34. & 509. 55. & 512. 22. 27. & 513. 39. 67. & 519. 67. 71. & 521. 49. & 536. 43. 46. & 542. 9. & 543. 15. & 547. 33. 36. 40. 42. 52. & 553. 55. & 555. 34. 36. 38. & 559. 10. & 564. 61. & 565. 71. & 569. 43. & 574. 23. 57. & 575. 6. & 577. 41. 46. & 578. 24. 38. & 591. 72. & 593. 38. & 597. 29. & 599. 68. & 600. 2. & 606. 66. et 610. 21. 30. et 616. 53. et 619. 42. et 629. 56. et 634. 21. et 635. 42. 55. et 657. 56. et 662. 63. et 670. 51. et 692. 84. et 704. 28. et 715. 74. et 716. 2. et 725. 75. et 726. 20. et 730. 56. et 737. 65. & 744. 46. & 746. 44 & 755 33 & 757. 25. 55. & 767. 20. 22. & 770. 58. 74. & 771. 1. 6. 12. 15. 28. & 775. 3. 48. & 779. 74. & 781. 41. & 782. 28. 54. 59. 68. & 784. 2. 7. & 785. 62. 46. & 789. 11. & 794. 4. & 798. 32. & 811. 12. & 827. 59. 64 & 835. 64. & 861. 38. & 877. 74 & 878. 64 & 881. 22. & 882. 53. & 883. 2.
Ariſtoteles Mirabilia 271. 7. 55. & 278 30 & 374. 57. & 387. 20. 44. & 388. 34. & 540. 1.
Ariſtoteles emendatus 147. 59. & 307. 41. 58. & 540. 2 9. 10.
Ariſtotelis locus olim corruptus, nunc emendatus 218. 64.
Ariſtoteles emendatus & explicatus 314. 10.
Ariſtoteles explicatus 452. 66. & 498. 16.
Ariſtotelis τὰ Ζωικὰ, quæ hodie non extant 583. 64.
Ariſtoteles, aut quiſquis eſt, Autor libri de Mundo 372. 10.
Ariſtoteles Spurius 853. 25.
Ariſtoxenus in Epimetheorum libro 314. 36. & 514. 56.
Ariſtoxenus Cyrenæus 522. 23.
Arnobius 152. 34. & 210. 36. & 387. 58. & 414. 55. & 530. 48. & 587. 33.
Arnobius notatus 487. 15.
Arnobius in Pſalmos 323. 56.
Arnoldus Lubecenſis 15. 33.
Arnoldus de Villa-nova apud Gaſſarum 323. 40.
Arrianus 130. 74. & 131. 49. & 141. 7 & 185. 57. & 598. 57 67. & 682. 63. & 686. 23. & 728. 40. & 790. 32. & 811. 61. & 821. 62. & 874. 63. 68.
Arrianus Judæa 342. 10. & 684. 59. & 780. 50.
Arrianus emendatus 682. 20.
Arriani Epictetus 213. 33. & 794. 68.
Arrianus in Periplo 169. 70. & 138. 53. & 143. 29. & 145. 5. & 682. 11. &c. & 706. 44. & 721. 21.
Artemidorus 57. 8. & 132. 20. & 172. 51. & 180. 34. & 411. 64. & 412. 74 & 439. 70. & 490. 26. & 532. 67. & 706. 74. & 716. 42. & 836. 26.
Artemidori Oppyrtyſica explicata, & Interpres notatus 112. 15.
Aruch 353. 31. & 354. 1. & 383. 72. & 395. 35. & 596. 19. & 456. 32. & 536. 61. & 548. 56. & 566. 10. 26. & 608. 32. & 614. 15. & 628. 43. & 636. 74. & 715. 8. & 720. 31. 67. & 726. 73. & 752. 64. & 772. 3. & 794. 29. & 800. 62. & 877. 52.
Aruch emendatus 344. 34. & 720. 70.
Aruch notatus 794. 24. & 803. 50.
Aruch manuſcriptus 752. 19.
Aſclepiades 4. 17. & 531. 55.
Aſtronus de Signis cæleſtibus 636. 24.
Aſſabli Arabs 745. 17.
Aſſaphius 751. 40. & 866. 10.
Aſſariph, vel Sariph 99. 60. & 100. 13. & 282. 64. & 306. 4. 70. & 336. 40.
Aſſariph emendatus 307. 15.
Aſa Chorasanus 575. 63.
Athanaſius 215. 42. & 427. 57.
Athanaſius, aut quiſquis ſcripſit, in Evangeli parabolas 375. 37.
Athenæus 2. 3. et 3. 61. et 4. 6. et 5. 39. et 9. 39. et 16. 3. et 25. 1. et 43. 69. et 55. 37. 70. et 87. 45. et 90. 59. et 91. 19. et 95. 26. et 96. 9. 19. et 99. 36. et 104. 63. et 107. 47. et 111. 61. et 112. 16. 32. et 125. 38. 56. et 132. 71. et 138. 69. et 155. 23. et 221. 27. et 225. 64. et 242. 29. et 250. 57. et 284. 6. et 300. 46. et 349. 62. et 373. 36. et 376. 12. et 410. 69. 73. et 411. 2. et 448. 50. et 469. 26. et 474. 4. 9. et 481. 24 et 491. 4. et 500. 44. et 514. 44. 55. 69. et 523. 1. 11. et 533. 52. et 539. 31. et 552. 26. et 569. 68. et 575. 9. et 623. 26. et 635. 43. et 646. 73. et 647. 13. et 648. 7. et 649.

649. 13. & 662. 19. & 681. 64 & 685. 39. & 687. 74 & 691. 18. & 698. 14. & 715. 15. & 721. 54. & 728. 35 64. & 730. 57. & 738. 30. & 751. 17. 29. & 752. 38. & 744. 6 & 753. 70. & 821. 9. & 827. 2. & 840. 10. & 878. 10. & 881. 21. & 889. 55.

Athenæus emendatus 56. 5. & 93. 43. & 154. 36. 39.

Attangidat Arabis liber de Antipathia & Sympathia 332. 47.

Averroes 224. 50. & 258. 31.

Augustinus 35. 29. & 36. 15. 17. & 93. 31. & 125. 68. & 126. 35. 41. 44 48 55 60. & 153. 73. & 168. 50. 56. 59. & 203. 61. & 210. 41. & 212. 20. 21. & 215. 45. & 254. 54 & 301. 28. & 323. 56. & 385. 63. & 386. 1. 6. & 388. 66. 69. 71. & 420. 42. & 430. 35. & 433. 2. 15 & 446. 58. & 452. 58. & 481. 46. & 492. 59. & 499. 63 & 511. 15. & 519. 30. & 537. 69. 73. & 538. 57. & 553. 1. 3 & 604. 7. & 613. 29. & 618 49 65. & 626. 39. & 631. 39. & 745. 52 & 811. 8. & 814. 74. & 825. 2. & 829. 9. & 838. 10. & 840. 31.

Augustino adscriptum opus de Scripturæ mirabilibus 36 41. & 93. 71. & 216. 2. 28.

Augustino falso attributus Sermones ad fratres in eremo 515. 44. (*Ubi locus emendatur*) & 550. 42.

Augustinus, vel quisquis est autor cujusdam sermonis de tempore, & libri de decem plagis 572. 65. & 573. 26. & 671. 49. 52. & *in Apocalypsin ibidem* 67.

Augustinus, vel quisquis est autor Soliloquiorum 435. 22. & 585. 2.

Avicenna 39. 32 & 44. 33. 51. 68. & 52. 52. & 93 4. 24. & 139. 57. & 140. 67. & 226. 37. & 233. 4. & 235. 13. 47. 69. 73. & 236. 22. & 264. 5. & 299. 30. & 305. 66. & 306. 22. & 307. 23. & 319. 19. & 331. 64. & 353. 59. & 360. 28. 41. 54. & 361. 17. & 365. 68. & 366. 13. 19. 37. & 374. 34. & 377. 74. & 378. 1. 4. 15. 20. 22. & 379 62. & 382. 61. 73 & 391. 38. & 392. 6. 65. 67. 70. 72. 74. & 393. 1. & 395. 45. & 397. 63. & 398. 5. & 399. 68. & 401. 20. & 402. 27. & 405. 47. & 406. 23. & 411. 30. & 412. 6. 18. 40. & 415. 62. & 417. 14. 67. & 418. 77. & 422. 44. & 429. 26. 27. & 430. 3. 9. &c. & 435. 40. 54. 62. & 436. 33. & 444 37. & 540. 66. & 570. 73. & 577. 46. & 605. 19 25. & 606. 24 & 616. 74. & 635. 24. 71. & 636 39. & 637. 53. & 638. 74. & 640. 16. 54. & 695. 63. & 721. 22. & 738. 40. & 739. 19. & 758. 16. & 762. 36. & 770. 6. & 794. 63. & 797. 52. 63. 71. & 805. 26. 29. 51. & 827. 53. & 866. 22. 33. & 868. 16.

Avicenna emendatus 429. 49. & 430. 23. & 868. 21.

Avicenna notatus 400. 27.

Avicennæ Interpres 282. 56.

Avicennæ Interpres notatus 392. 48. 55. & 402. 30. & 570. 50. & 571. 25. & 807. 30.

Avicennæ Interpres notatus, aut emendatus 429. 44. & 430. 9. 13. 21.

Avicennæ versio Arabico textui quid addat 44. 58.

Avicennæ versio emendata 282. 59.

Avicenni 66. 47. & 73. 20 36. & 419. 19. & 687. 28. & 716. 33. & 742. 64. & 872. 51.

Avicenni in Aras versione 343. 60.

Avoda-Zera, seu de Idololatria Tract. Talmud. 6. 27. & 443. 55. & 526. 10. & 614. 12. & 720. 28. & 860. 61.

Sextus Aurelius Victor 359. 27. & 822. 16. & *alius ejusdem nominis ab eo tamen diversus, ibidem* 19.

Ausonius 10. 71. & 33. 10. & 73. 17. & 146. 74 & 221. 6. & 749 74. & 818. 68. & 828. 18.

Autocrates in Achaicis 4. 6.

R. Azarias in Meor Enajim 4. 63. & 6. 13. 35. & 569. 1.

Azzamachsari 751. 65. & 851. 72. *Vide Zamachsari.*

B.

Baal Aruch emendatus 294. 1.

Baal Aruch notatus 570. 51.

Baal Hatturim 24. 9. & 118. 74. & 161. 6. & 164. 32. & 185. 15. & 202. 52. & 210. 17. & 274. 50. & 290. 2. & 294. 24 & 353. 43. & 623. 53. & 678. 53.

Bacchylides 764. 4.

Odoardus Barbosa 130. 47. & 423. 47. & 759. 33.

Barnabæ Epistola 355. 59.

Baronius notatus 488. 72.

Basilius 23. 48. & 53. 4. & 74. 64. & 75. 73. & 97 68. & 117. 7. & 180. 24 & 181. 5. & 196. 17. & 221. 11. & 227. 28. & 309. 53. & 310. 59. & 327. 73. & 331. 41. & 368. 60. & 370. 23. & 498. 62. & 512. 5. & 525. 12. & 574. 17. & 588. 59. & 596. 16. & 609. 32 & 637. 71. & 644. 15. & 702. 29. 45. & 746. 42. & 747. 47. & 784. 45. & 838. 7. & 861. 35.

Basilius Seleuciensis 626. 7.

Bava Bathra *Tract. Talmudicus.* 340. 58. & 459. 28. & 660. 42. & 788. 30. & 794. 60. & 859. 36.

Bava Kama *Tract. Talmud.* 353. 36. & 395. 38.

Bava Mettia *Tract. Talmud.* 127. 72. & 527. 42. & 614. 30.

R. *Bechai* 64. 69. & 536. 65.

Bechoroth *Tract. Talmud.* 113. 41. & 230. 14 & 634. 38. & 800. 61. & 855. 58.

Beda 386. 2. & 492. 29. & 518. 71. & 614. 39. & 643. 72. & 815. 3. & 817. 62. & 819. 14.

Bellarminus 29. 8. & 420. 61.

Bellonius 48. 3. & 67. 69. & 83. 8. & 104. 40. & 147. 66. & 188. 29. & 191. 61. & 196. 12. & 264 29. & 276. 64. & 295. 51. & 296 37. & 319. 1. & 330. 68 & 332. 17. & 364. 56. & 378. 24 & 418. 16. & 562. 10. & 573. 30. & 722. 32. & 747. 51. & 748. 3. & 750. 60. & 751. 19. & 752. 57. & 757. 61. & 758. 7. & 763. 60. & 768 20. & 771. 56. & 780. 25.

Andreas Bellunensis 192. 33. & 282. 60. & 304. 31. & 317. 8. 30. & 676. 8.

Petrus Bembus 196. 23.

Ben-Sira 831. 60.

Benedicti regula 550. 52.

Benjamin Judæus 677. 18. & 703. 46. & 710. 58. & 715. 2. & 724. 62.

Berachoth *Tract. Talmud.* 93. 5. & 114. 36. & 136. 36. & 621. 24. & 634. 40. & 720. 24. & 725. 45. & 804. 8.

In Berachoth *vox corrupta emendatur* 83. 69.

Bereschith Rabba 28. 13. & 29. 3. & 81. 26. & 177. 45. & 207. 73. & 211. 44. & 214. 41. & 353. 40. & 396. 11. & 419. 46. & 531. 63. & 532. 11. & 568. 8. 35. & 606. 6. & 646. 61. & 647. 33. et 700. 58. et 725. 22. 41. et 875. 15. 21.

In Bereschith Rabba loca emendata 646. 68. et 647. 16. et 725. 55.

Sanctus Bernardus 20. 59. et 24. 7. et 525. 30.

Beroaldus 192. 9.

Beroaldus notatus 453 41.

Bessor Jazidi filius Arabs Poëta vetus 173. 68.

Betza *Tract. Talmud.* 51. 42. et 415. 56.

Beza 21. 10 et 296. 56. et 369. 50. et 374. 19. et 754. 73.

In Bezæ vetustissimo exemplari vox aliter lecta 21. 13.

Biavor 509. 68.

R. Bibi Bar Abii 297. 70.

Vincentius de Blanc 382. 37. et 423. 55. et 772. 65. et 785. 72. et 787. 14. 19.

Flavius Blondus 107. 4.

Boderianus 419. 46. et 650. 27. et 740. 4.

Boderianus notatus 584. 68.

Hector Boëthius 684. 4.

Boëtus in Ornithogonia 162. 9. et 302. 16. et 525. 45.

Bonfinius refellitur 510. 10.

Bootius refellitur 693. 61. et 779. 24.

Bootius alius Rodolphi Imperatoris Medicus 707. 59.

Borrhæus 538. 9.

Brissonius de regno Persico 318. 4

Brocardus 724. 68.

Brodæus 423. 38.

Budæus 103. 54. et 198. 53. 63. et 270. 11. 685. 60.

Budæi Aoyiopoi 158. 3.

Busbequius 329. 33. et 598. 73. et 816. 58.

Bustamantinus 385. 34. 52. et 815. 20.

Buxtorfius 18. 33. et 220. 49. et 800. 59.

Buxtorfius uterque 909. 33.

Buxtorfius notatus 544. 28. et 570. 71. et 584. 68.

Buxtorfii Synagoga 119. 24. et 510. 39.

C.

Caloysius Cadamustus 22. 33. 36. et 386. 15. et 389. 2. 68. et 445. 39. et 479. 39. 43. et 276. 11. et 559. 2.

Cæsar 331. 28. et 645. 42.

Cæsarius 20. 62.

Cajetanus 29. 7.

Cajetanus notatus 488. 68.

Cælius Calcagninus 753. 27.

Callius 417. 47.

Callias de rebus Agathoclis 587. 7.

Callimachus 268. 67. et 278. 41. et 413. 57. et 548. 21.

Callisthenes 124. 33.

Callistratus 87. 25.

Callixenus Rhodius 141. 74. et 143. 56. et 221. 44.

Calphurnius 66. 38. et 539. 50. et 768. 64.

Cambdenus 822. 50.

Martianus Capella 11. 2. et 120. 64. et 729. 42. et 733. 32. et 879. 19.

Ludovicus Capellus 679. 31.

De Capite Aoni *Tract. Talmud.* 115. 17.

Julius Capitolinus 95. 32. et 152. 57. et 178. 59.

Cardanus 123. 45. et 291. 74. et 246. 36. et 253. 30. et 423. 41. et 710. 70. et 771. 59. et 822. 60.

Cardanus notatus 249. 24. et 842. 33.

Carneades 11. 4.

Casaubonus 237. 21.

Casaubonus notatus 112. 30. et 682. 52.

Cassander 130. 64.

Cassianus 47. 12. et 49. 3. et 550. 32. 38.

Cassiodorus 72. 19. et 74. 29. 71. et 75. 72. et 78. 70. et 84. 39. et 85. 33. et 207. 6. et 319. 63. 72. et 386. 1. et 636. 38. et 867. 12. 47.

Castalio 186. 38. 42. et 238. 67. et 263. 33. et 291. 47. et 301. 59. et 369. 50. et 374. 14. et 399. 53. et 416. 68. et 513. 53. et 689. 20.

Castalio notatus 128. 70. et 129. 3.

Catalecta Veterum 732. 3.

Cato 50. 40. et 132. 48.

Catullus 9. 72. 74. et 64. 15 et 152. 28. et 158. 33. 35. 37. et 201. 41. et 679. 69. et 772. 30. et 739. 65.

ausonius 775. 28.

Cebetis Arabs Interpres notatus 721. 49.

Cedrenus 90. 38. et 616. 47. et 621. 1. et 884. 74 et 886. 67.

Celsus 42. 62. et 394. 48. et 415. 24. et 512. 46. et 587 37. et 588. 54. et 721. 13. et 827. 34. et 837. 40.

Celsus apud Origenem 317. 50. et 594. 30. et 600. 11.

Censorinus 120. 21. et 121. 5. et 196. 37. et 817. 70.

Cerithuth *Tract. Talmud.* 804. 43.

Chabolagiari 856. 71.

Chaldæus Paraphrastes 1. 19. et 13. 55. et 17. 22. 29. 38. et 113. 26. 36. et 115. 31. 73. et 116. 10. 15. 43. et 140. 21. et 189. 50. et 238. 60. et 239. 19. 24. et 253. 61. et 254. 10. et 256. 35. 49. et 261. 21. 32. et 325. 58. et 359. 57. et 379. 30. et 384. 27. et 398. 28 50. et 399. 49. 60. et 404. 43. et 407. 45. et 414. 10. 22. et 426. 29. et 444. 9. et 457. 66. et 459. 40. et 466. 67. et 469. 46 et 471. 47. et 494. 34. et 499. 1. et 509. 44. et 544 25. et 551. 20. et 561. 20. et 586. 9. et 593. 24. et 604. 69. et 606. 2. et 608. 21. et 611. 22. et 612. 46. et 641. 2. 36. et 642. 56. et 644. 52. et 649. 6. et 681. 49. et 694. 71. et 701. 27. 29. et 711. 19. et 712. 68. et 745. 47. et 757. 46. et 758.

et 758. 68. et 703. 71. et 784. 39. et 785. 394. et 798. 11. et 831. 31. et 832. 37. et 846. et 847. 1. et 855. 33. 37. 40. &c. et 885. 39. et 887. 28.
Chaldæus aliter legit 379. 30. et 404. 11. et 457. 24. et 799. 13.
Chaldæus & Symmachus aliter legerunt 78. 64.
Chaldæus Psalmorum Interpres 389. 25.
Chaldæus Cantici Paraphrastes 7. 9. et 37. 60.
Chaldæi duo 291. 48.
Chaldæi tres 344. 68.
Chaldæi emendant 84. 1. et 457. 59. et 618. 51.
Chaldæa verfionis triplex mendosa cluitur 116. 42.
Chaldæi Paterfreis duplex verfio 115. 28.
Chaldæicis linguæ vestigia reperiuntur Leonis graphi notis 223. 71.
Nicolaus Chalcidius Diaporensis 787. 12.
Chalpholashmar 206. 27.
Chalvus Arabs in libro Luisa de rebus, quæ in aliquo, aut aliquibus non sunt 266. 70. *Vide Ibno Chalvio.*
Chamæa Grammaticus Arabs 146. 53.
R. Chanun 158. 57.
Chæres Mytilenæus 883. 14. et 686. 24.
Chæres emendatus 680. 31.
Chærea 532. 37.
Chæron Lampsacenus 9. 38. 49.
R. Chafan 444. 53.
Chachan 224. 31.
Petrus Chaci 590. 14.
Chalcedonensis Episcopus 211. 53.
Chærilus 541. 53.
Chelin Prodi Talmud. 6. 11. 73. & 10. 21. et 158. 46. & 177. 42. et 279. 64. et 282. 65. et 292. 42. et 293. 55. et 297. 53. et 325. 36. et 337. 52. et 344. 23. et 346. 74. et 353. 6. 32. 70. et 354. 63. et 355. 30. et 450. 25. 71. &c. et 450. 23. et 491. 35. et 565. 22. et 569. 60. et 570. 70. et 573. 61. et 604. 8. et 621. 24. et 737. 4. et 753. 34. et 841. 48.
Chronica Ispahan 124. 41.
Chrysostomus notatus 84. 24.
Cicero 56. 44. et 73. 54. et 74. 60. et 124. 34. et 158. 40. 42. et 170. 27. et 207. 28. et 370. 66. et 414. 71. et 423. 9. et 494. 16. 1085. 12. 32. et 524. 62. et 530. 73. et 560. 46. et 600. 28. et 624. 37. et 634. 2. et 648. 9. et 665. 73. et 671. 11. et 699. 64. et 756. 721. et 837. 26. et 881. 64. et 888. 53.
Cicero in Aratea 683. 40.
Cicero emendandus 414. 74. et 633. 31.
Inter opera Ciceronis autor ad Herennium 65. 43.
Cimon 393. 54.
Claudianus 12. 19. et 67. 36. et 69. 69. et 71. 6. et 74. 25. et 137. 34. et 268. 16. et 171. 34. et 244. 67. et 245. 65. et 259. 38. et 426. 73. et 433. 73. et 450. 24. et 478. 51. et 495. 46. et 507. 1. et 519. 64. et 520. 20. et 705. 47. et 766. 2. 6. et 818. 66. et 842. 64. et 879. 20.
Cleanthus 600. 6. 20.
Clearchus 349. 61. et 352. 2. et 521. 69.
Clemens Alexandrinus 67. et 22. 53. et 23. 21. et 55. 22. 39. et 95. 62. et 136. 74. et 137. 4. et 316. 11. et 355. 69. et 402. 17. et 489. & et 492. 57. et 500 44. et 512. 2. et 582. 61. et 552. 20. et 581. 4. et 643. 66. et 691 33. 49. et 698. 17. et 701. 11. et 821. 3. 35. et 824. 60. et 838. 7.
Clemens Romanus 215. 3.
Nicolaus Clenardus 492. 20.
Clementis Epistola ad Alexandrum 107. 49.
Ode Climacterici 55. et 601.
Cluverius 867. 54.
Clytus Aristotelis discipulus 132. 55. et 133. 38. 40. 41. et 270. 58.
Cocinus 616. 47.
Colius Rhodiginus 590. 53.
Calis Aurelianus Cervina 773. 70.

Dacii Colini de Lara 131. 38.
Columbus 33. 29.
Columella 30. 50. & 33. 5. & 39. 16. & 50. 43. & 65. 49. 53. & 66. 30. & 132. 56. & 177. 1. & 219. 60. & 240. 53. & 244. 41. & 389. 42. 41. 42. 45. 47. & 434. 60. & 503. 4. & 506. 39. 42. & 544. 10. & 570. 28. 30. & 594. 62. & 650. 59. & 670. 71. & 729. 54. & 733. 49.
Columella emendandus 308. 19. 23.
Petrus Comestor in Historia Scholastica notatus 41. 41.
Complutenses editio Græca mendosa 215. 56.
Comitis Galliæ, Arabensis, Ephesiacæ, Mytilenæus 272. 17. &c.
Comon 12. 18. & 419. 38.
Constantinus Porphyrogenneta 717. 25. 32. 37.
Cor Philosophiæ 823. 50.
Coradinensis Alcoranum Commentator 855. 64.
Corinna 352. 1.
Coripus 526. 41. & 528. 14. & 725. 33.
Cornelius Celsus 94. 61. & 640. 64.
Cornelius Gallus 695. 18.
Cornelius Nepos 79. 34. & 624. 43.
Cornutus in Persium 320. 70.
Crates Pergamenus 394. 47. & 834. 16. & 840. 2.
Cratinus 125. 41. & 637. 43.
Petrus Crescentiensis 194. 34. & 269. 67. 69. 291. 35.
Petrus Crinitus 695. 21.
Crispus ingeniosissimus Scriptor 4. 62. & 5. 42. 44. 50. & 7. 33. 54. & 8. 44. & 185. 55. & 270. 74. & 271. 5. 55. & 342. 100. & 500. 15. 578. 32. & 635. 53. & 700. 73. & 701. 2. 73. 17. & 843. 26. 32. 48. 60. 74.
Crypta codex Hebraicus 757. 41.
Ctesias 7. 14. & 242. 56. & 594. 65. & 624. 37. 38. & 715. 41. & 761. 35.
Decretum Cursivi 602. 6.
Cyprianus 125. 66.
Cyrillus Alexandrinus 22. 49. & 91. 28. & 36. 39. & 241. 4. & 202. 39. & 210. 43. & 212. 24. & 318. 34. & 319. 20. & 326. 31. & 348. 31. 36. 41. & 356. 28. & 421. 70. & 448. 3. & 460. 54. & 462. 74. & 475. 60. & 475. 67. & 477. 21. 76. & 478. 8. & 480. 21. & 498. 69. & 536. 23. 30. & 545. 251. & 548. 52. & 549. 69. & 610. 13. & 613. 36. & 743. 69. et 745. 41. et 824. 80. et 842. 65.
Cyrillus emendandus 218. 54. 61. et 481. 13. 17. et 743. 72.
Cyrillus notatus 840. 58.
Cyrilli Lexicon corruptum 370. 69. et 320. 46.
Cyrilli Lexicon manuscriptum emendatum 63. 57.

D.

Daimachus 77. 34. et 598. 65. et 816. 6.
Dalechampius 310. 52. et 790. 62. et 808. 69.
Dalechampius notatus 56. 1. &c.
Joan. Damascenus 532. 10. et 756. 12. et 795. 62.
Petrus Damianus 301. 42. et 310. 67.
Dante 6. 67. et 41. 73. et 14. 54. et 16. 48. et 21. 64. et 24. 11. et 31. 68. et 52. 39. et 60. 69. et 62. 27. 30. et 63. 48. et 67. 64. et 70. 10. et 74. 74. et 76. 11. et 81. 69. et 82. 28 et 84. 44. et 85. 40. et 91. 3. et 100. 14. et 135. 12. et 139. 52. et 144. 35. et 147. 20. 41. 68. et 148. 23. et 153. 64. et 154. 60. 61. et 164. 73. et 167. 54. et 171. 36. et 173. 32. 35. et 154. 45. et 175. 41. 50. et 178. 15. 63. et 187. 57. 70. et 188. 1. 12. 18. et 190. 1. et 191. 30. 36. et 193. 38. et 194. 54. et 202. 49. et 205. 67. et 223. 13. et 227. 8. et 233. 50. et 236. 41. et 237. 42. et 241. 62. et 244. 52. et 246. 33. et 251. 10. 63. et 253. 34. et 254. 14. et 255. 48. et 257. 26. et 258. 58. &c. et 259. 43. et 260. 29. 64. et 268. 61. et 273. 5. 50. et 276. 72. et 280. 32. et 282. 69. &c. et 283. 9. 41. et 284. 25. et 286. 44. et 288. 36. et 292. 64. et 298. 48. et 303. 38. 42. 60. et 306. 54. et 307. 24. et 308. 30. et 310. 10. et 312. 49. et 313. 46. et 315. 31. et 317. 6. et 321. 73. et 321. 13. 36. et 323. 9. et 329. 17. 31. et 331. 63. et 334. 45. et 335. 41. et 336. 59. et 337. 33. et 341. 50. et 340. 58. et 351. 48. et 354. 4. et 362. 46. et 369. 14. et 374. 69. et 378. 44. 65. et 395. 49. et 400. 45. et 401. 23. et 405. 54. et 406. 23. et 414. 62. et 415. 28. et 446. 2. 49. et 447. 21. et 452. 48. et 462. 18. et 461. 36. 44. et 470. 61. et 475. 10. et 477. 57. et 478. 40. et 482. 21. et 489. 15. et 491. 55. et 498. 22. et 504. 31. et 514. 3. et 539. 21. et 553. 31. 35. et 554. 38. 54. et 564. 15. et 573. 52. et 576. 72. et 585. 54. et 589. 54. et 590. 46. et 596. 66. et 601. 24. 41. 57. et 602. 57. et 608. 68. et 617. 4. et 617. 20. 29. 36. et 635. 56. et 638. 41. et 641. 58. et 642. 4. et 647. 41. et 672. 66. et 713. 65. et 721. 25. et 748. 74. et 751. 54. et 753. 83. et 771. 52. et 775. 2. et 778. 4. et 779. 2. et 785. 66. et 786. 67. et 789. 23. et 793. 57. et 812. 58. et 814. 44. et 822. 74. et 823. 8. et 824. 20. et 845. 37. et 846. 47. et 847. 4. et 850. 40. et 851. 61. et 852. 37. et 853. 60. et 854. 50. et 855. 23. et 856. 22. 32. 69. et 861. 3. 73. et 862. 28. 57. et 865. 41. 69.
Dantis quid in uno exemplari 333. 44. *Quid in altero ibidem* 58.
Darius notatus 570. 56. 60. et 862. 12.
Dathes 808. 9. 12.
David de Pomis 274. 24. et 720. 23. et 876. 72. et 877. 52.
David de Pomis notatus 263. 50. 54. 67. *vide Remarius.*
Decius 390. 13. & 323. 52.
Demetrius Ephesius 739. 1.
Demetrius in Hermogenis ideis 275. 25. et 287. 30. 31. & 269. 41. & 270. 61.
Demetrius a Urocomo 263. 61.
Demetrius in Stoicis 35. 37.
Demetrius 528. 25.
Democritus Epicurus 928. 36. & 733. 57.
Democritus Lydus 492. 52. & 478. 45.
Democritus de purpura 694. 73.
Demosthenes 53. 23. & 55. 54.
Demostratus 700. 9.
Diodorus 263. 34. & 298. 15. & 472. 8. & 538. 11. & 754. 73.
Diomedes notatus 136. 25. & 763. 1.
Dionysius Dionysius 190. 46. & 492. 73.
Dionysius ex antiquissimis Eusebianis Historiis 525. 41.
Dionysius Geoponica 98. 18. & 469. 15. & 504. 14. & 507. 7. & 519. 30. & 577. 68.
Digesta 881. 71.
Dio Chrysostomus 244. 42. & 290. 54. & 592. 20. & 716. 19. & 880. 134.
Dio Nicæus 156. 5. 8. & 172. 36. & 196. 96. & 240. 66. & 267. 1. & 285. 24. 29. & 399. 15. & 431. 16. & 586. 21. & 817. 69. & 822. & & 833. 7. & 884. 12.
Dio Nicæus emendatus 241. 5.
Diodorus Siculus 4. 62. et 9. 98. 44. et 67. 51. et 30. 37. et 100. 70. et 103. 66. et 107. 36. et 132. 21. et 137. 6. et 141. 8. 321. 53. et 103. 21. et 221. 72. et 225. 60. et 228. 56. et 230. 51. et 245. 32. 35. et 259. 57. et 261. 49. et 314. 27. et 367. 37. et 371. 16. et 380. 30. et 411. 67. et 412. 43. et 423. 25. et 427. 54. 64. et 430. 62. et 431. 51. et 463. 58. et 490. 23. et 495. 16. et 521. 29. 50. et 526. 5. et 536. 35. 54. et 541. 36. 50. et 559. 65. et 560. 48. et 567. 21. et 570. 56. et 657. 58. et 662. 44. et 687. 44. et 716. 84. et 736. 25. et 740. 55. et 750. 09. et 755. 30. 54. 74. et 756. 43. et 757. 34. 63. et 762. 8. et 767. 68. et 768. 46. 52. et 770. 59. et 776. 4. 23. et 778. 6. & 780. 3. et 788. 7. et 790. 43. et 792. 25. & 794. 52. et 795. 4. et 796. 7. et 801. 20. & 818. 65. et 834. 42. et 836. 31. et 867. 17. et 874. 27. 50. 74. et 877. 70. et 879. 1. et 881. 27.
Diodorus aliter legit in Agathocle 792. 41.
Diodorus de morbo suspectus 342. 61.
Diodorus enarratus 30. 48. &c. & 792. 33.
Diodorus Tarsensis notatus 329. 55.
Diogenes Cynicus 9. 68.

Dionyſius Areopagita 421. 70. et 871. 38. & 876. 31.
Dionyſius in Baſſaricis 162. 12.
Dionyſius Carthuſianus 483. 1. 36.
Dionyſius Characenus Oppiani Paraphraſtes 280. 15.
Dionyſius Halicarnaſſeus 371. 47. et 826. 40.
Dionyſius Periegetes 71. 38. et 131. 60. et 687. 25. et 702. 31. 64. et 703. 7. et 710. 23. et 742. 57. et 872. 47.
Diophanes Geoponica 514. 45. et 515. 4.
Dioſcorides 38. 24. et 130. 50. 57. et 140. 63. & 141. 5. et 143. 9. 16. et 187. 53. et 192. 21. et 230. 62. et 235. 47. 60. et 236. 16. et 293. 28. et 305. 70. et 312. 7. 10. et 316. 62. et 332. 54. et 353. 57. et 360. 41. et 370. 15. et 371. 37. et 373. 68. et 374. 22. et 422. 13. & 450. 19. 35. et 481. 20. 22. et 490. 40. et 521. 23. 48. et 526. 5. 59. et 527. 18. et 532. 61. et 533. 2. et 563. 74. et 575. 11. 13. 15. & 606. 14. 40. et 616. 11. et 619. 43. et 623. 33. et 624. 51. et 635. 42. 45. 62. et 640. 7. 13. et 647. 3. et 648. 30. et 690. 63. et 695. 23. et 702. 9. et 709. 46. et 728. 54. et 731. 12. et 735. 49. et 738. 33. et 751. 26. et 781. 26. et 803. 54. 59. 60. et 824. 1. 12. 16. 69. 73. et 807. 54. et 808. 16. 27. et 842. 34. & 868. 16.
Dioſcoridis Auctarium 294. 10. 14. et 728. 55. et 737. 18. et 756. 14.
Dioſcorides emendatus 690. 69.
Dioſcoridis locus explicatus 144. 55.
Dioſcorides vindicatus 807. 38.
Dioſcoridis Arabica Paraphraſis 55. 55. et 144. 65. et 690. 67. et 695. 36. et 721. 27. et 752. 17. et 808. 60.
Diphilus 376. 12. et 821. 14. et 878. 14.
Dorotheus autor ſphæræ in Synopſi 167. 6. et 449. 46. et 796. 12.
Doſiadæ ara prima 733. 35. et 739. 41.
Doſiadæ ara ſecunda 743. 62.
Doxopater in Aphthonium 772. 72.
Druſius 275. 7. et 440. 6. et 544. 41. et 784. 61.
Druſius notatus 516. 27.
Chriſtianus Druthmarus 489. 45. et 519. 2.
Duris 314. 31.

E.

Ebionæorum Evangelium notatum 488. 23.
R. Elias Levita Germanus 42. 15. et 43. 45. et 197. 16. et 216. 68. et 344. 64. et 644. 54. et 674. 51. et 797. 37. et 804. 52. et 831. 52.
Elias Alethurgenſis 345. 20.
Elias in Thisbi 129. 33. et 230. 28.
Elias Cretenſis 204. 53.
R. Eliezeris Capitula 205. 5. et 568. 58.
Elmacinus in hiſtoria Saracenica 772. 57. & 784. 16. et 787. 40.
Conſtantinus l'Empereur 580. 1.
Ennodius 141. 7. et 872. 7.
Ephorus 385. 25.
Epicharmus 207. 21. et 411. 3. et 623. 25. et 640. 74.
Epictetus 176. 24. et 201. 38. et 213. 33.
Epigrammata Veterum 66. 43. et 244. 30. et 330. 12. et 525. 68. et 697. 14.
Epiphanius 23. 72. et 36. 25. et 84. 21. et 164. 39. et 168. 35. et 287. 24. 26. 29. 31. et 363. 25. et 367. 43. et 398. 14. et 414. 37. et 415. 1. et 418. 40. 50. et 427. 61. et 488. 27. et 489. 16. et 588. 03. et 596. 29. et 599. 19. & 635. 19. et 672. 4. 696. 42. et 698. 56. & 699. 52. et 729. 57. et 730. 22. et 731. 17. & 764. 36. et 817. 61. et 819. 65. et 879. 6. et 824. 60.
Epiphanius emendatus 796. 9.
Epiplanius notatus 516. 52.
Epiphanio adſcripta Prophetarum vita 167. 6.
Erachin *Tract. Talmud.* 524. 45.
Eraſmus 369. 50. et 391. 17.
Erephus 753. 57.
Erpenius 60. 52.
Erubim *Tract. Talmud.* 45. 44. et 772. 5. et 831. 49.
R. Eſmas 47. 21. et 395. 32. et 784. 34
Eſther Rabba 131. 39.
Eſther a ſecundum Thargum 119. 32. et 792. 15.
Etymologicum Magnum 25. 3. & 42. 24. & 55. 18. & 63. 58. & 219. 37. & 237. 13. & 244. 50. & 301. 15. & 310. 68. & 320. 43. & 323. 21. & 329. 67. & 331. 38. & 373. 69. & 380. 10. 41. & 449. 65. & 521. 4. & 533. 31. & 546. 20. & 613. 35. & 619. 56. & 730. 21. 51. 60. & 737. 70. & 740. 73. & 760. 67. & 789. 25. & 797. 19. & 809. 21. & 839. 16. & 869. 4. & 882. 68.
Etymologicum emendatum 43. 56. & 883. 32.
Evagrius 621. 11.
Evangelium Æthiopicum 865. 58.
Eubulus 448. 50. & 753. 57.
Eucherius 429. 68. & 746. 13.
Euclides Arabs 712. 25.
Eudemus Rhetor 872. 62.
Eulogius Alexandrinus 814. 64.
Eumolpus 878. 74.
Euphorbus de Signis Cœleſtibus 636. 26.
Euphorion 728. 61.
Eupolemus 54. 23.
Eupolis 730. 22.
Euripides 14. 35. & 126. 62. & 219. 43. & 372. 4. & 434. 69. & 514. 22. & 520. 11. & 530. 29. 30. & 552. 21. & 612. 4. & 826. 52. & 828. 13.
Euripides emendatus 537. 17.
Euripides ſcholiaſtes 434. 20. & 784. 47. & 828. 24.
Euſebius 5. 57. & 7. 58. & 31. 28. & 54. 25. & 221. 10. & 427. 53. & 429. 50. & 434. 55. & 529. 61. & 537. 68. & 581. 5. & 620. 60. & 700. 17. & 793. 36. & 821. 4. & 825. 3.
Euſebius 285. 49.
Euſtathius Antiochenus in Hexaëmeron 10. 62. & 24. 3. & 84. 25. & 85. 12. & 90. 63. & 97. 68. & 168. 17. & 180. 27. & 181. 7. & 241. 48. & 294. 73. & 301. 26. & 309. 65. & 310. 61. & 316. 14. 45. & 317. 64. & 320. 18. et 331. 45. et 363. 41. et 588. 72. et 595. 42. et 758. 1. et 763. 67. et 777. 52. et 782. 22. 47. et 785. 55. et 794. 57. et 795. 5. et 814. 37. 39. et 821. 4. et 825. 4. et 862. 35.
Euſtathius in Hexaemeron emendatus 780. 12.
Euſtathius Theſſalonicenſis in Homerum 1. 22. et 14. 52. et 22. 12. et 55. 27. et 69. 67. et 189. 11. et 267. 20. et 323. 24. et 329. 67. et 337. 22. 71. et 410. 69. 73. et 411. 10. et 430. 49. et 438. 1. 4. et 449. 65. et 455. 54. et 494. 25. et 514. 62. et 522. 30. et 537. 47. et 539. 32. et 542. 47. et 546. 72. et 549. 61. et 552. 19. 55. et 553. 44. 62. et 569. 31. et 613. 54. et 629. 43. 46. et 662. 18. et 688. 44. et 691. 56. et 726. 30. et 730. 54. et 733. 29. et 737. 72. et 738. 63. et 763. 11. et 764. 6. 54. 61. et 767. 9. et 768. 27. et 798. 48. et 801. 58. et 886. 36. et 888. 52.
Idem Euſtathius emendatus 411. 12.
Idem Euſtathius in Dionyſium 905. 73. et 278. 35. et 490. 36. et 788. 72.
Euſthenius de Cœleſtibus Signis 636. 18.
Euthymius 168. 73. et 488. 64. et 489. 12. et 492. 34. et 521. 15. et 602. 54. et 643. 72.
Euthymius Mosmenſis 767. 50.
Eutropius 186. 12. et 359. 30. et 616. 20.
Eutychius Alexandrinus 31. 44. et 113. 69. et 210. 44. et 215. 24. 47. et 217. 8. et 359. 40. et 479. 29. et 527. 59. et 620. 64. et 713. 71. et 714. 1. et 716. 47. et 717. 58. et 718. 7. et 722. 5. et 740. 14. et 787. 48. 57. 65. et 847. 5.
Eutychius Alexandrinus refellitur 38. 64.
R. Ezechias 658. 28. et 668. 30.
Ezechiel Judæorum Tragedus 820. 67.

F.

Georgius Fabricius apud Geſnerum 170. 19.
Fagius 298. 13. et 440. 7.
Fauſtus de Libero Arbitrio 20. 49.
Joan. Bapt. Ferrarii Lenicon Syriacum 339. 30. et 621. 63. et 800. 54. et 869. 49.
Feſtus 49. 32. et 70. 4. et 73. 5. et 112. 48. et 131. 62. & 147. 2. & 170. 39. & 187. 50. & 221. 6. & 273. 62. & 276. 11. & 284. 63. & 410. 25. & 623. 20. & 627. 9. 14. & 633. 960 & 650. 52. & 679. 64. 72. 73. & 783. 70. & 827. 70. & 828. 50. & 832. 39. 62. & 864. 13. & 872. 30. & 876. 64. & 880. 51. 74. & 881. 55.
Julius Firmicus 296. 1. & 271. 35. 42. 62. & 756. 13. & 817. 70.
Florentius Geoponica 30. 64. & 503. 34.
Florus 879. 60.
Robertus Foliot 724. 11.
Freculphus 481. 46.
Frontinus 15. 61.
Fulgentius emendatus 314. 33.
Fullerus 140. 50. & 143. 36. & 232. 32. et 334. 14. & 444. 13. & 462. 28. & 579. 71. & 872. 68.
Fullerus notatus 709. 1. 69.
Fullerus refellitur 42. 33. & 220. 51. & 221. 10. et 222. 30. et 227. 59. et 228. 43. et 455. 72.

G.

Gabrias 244. 14. et 369. 40.
Gabriel Sionita 282. 53. et 874. 32.
Gabriel Sionita notatus 326. 19. et 333. 34.
Galenus 2. 26. et 22. 65. et 39. 52. 57. 58. et 50. 51. 53. et 52. 54. et 66. 62. et 130. 49. et 139. 49. et 153. 18. et 222. 4. 7. 13. et 223. 28. et 226. 10. 14. 19. et 306. 23. et 307. 23. et 332. 70. et 359. 13. et 360. 47. et 361. 42. et 362. 21. et 363. 20. et 367. 5. et 371. 46. et 381. 50. et 401. 18. et 406. 19. 33. et 421. 74. et 503. 21. et 521. 25. et 577. 46. et 619. 43. et 635. 63. et 638. 27. et 645. 36. et 649. 25. et 721. 9. et 733. 47. et 746. 41. et 751. 41. et 793. 46. et 803. 55. et 808. 9. 11. et 827. 30. 36. 52. et 830. 61. etc.
Galeno adſcriptus liber de parata facilibus 751. 48.
Galenus emendatus 571. 31.
Gallienus Imperator 13. 6.
R. David Ganz in Chronologia 5. 21. et 568. 74.
Gaſſendus 860. 25.
Ganz 443. 34.
Gaza notatus 484. 66. et 498. 17.
Joan. Gazæus 818. 58. et 821. 44.
Gelbius 128. 38. 42. et 372. 17. et 523. 12. et 769. 70.
Gellius ex Phavorino 94. 47.
Genevenſes 301. 60.
Geonim, *i. e. Illuſtrium Doctorum reſponſiones* 293. 62.
Geoponicon Autores 526. 7.
Germanicus in Aratum 213. 1. et 453. 34.
Gerſon Salomonis filius in Porta cœli 84. 72. et 85. 52. et 88. 11. et 167. 40. et 224. 37. 53. et 258. 26. et 328. 4. et 747. 61. et 767. 28. 36. et 771. 49.
Geſnerus 83. 19. et 88. 60. et 104. 47. et 153. 18. et 186. 3. et 190. 9. et 194. 4. et 196. 9. et 264. 63. et 295. 43. et 296. 42. et 298. 10. et 315. 1. 5. et 319. 52. et 339. 36. et 330. 57. et 335. 52. et 345. 23. et 378. 28. et 387. 26. et 393. 54. et 397. 4. et 422. 50. et 692. 10. et 748. 73. et 752. 73. et 778. 4. et 780. 22. et 864. 53.
Geſnerus notatus 55. 69. etc. et 139. 1.
Gianbars 82. 10. et 114. 23. et 126. 3. et 131. 27. et 164. 73. et 264. 2. et 322. 2. et 395. 57. et 446. 1. et 468. 54. et 469. 39. et 570. 40. et 605. 45. et 679. 42. et 755. 69. et 785. 17. et 789. 20. et 822. 69. et 843. 2.
Giggeius 45. 2. 4. 5. 8. 27. et 46. 58. et 52. 22. et 89. 5. et 131. 21. et 232. 50. et 282. 61. et 317. 8. et 404. 65. et 494. 62. et 688. 58. et 773. 27. 32. et 822. 69. 73. et 869. 25.
Giggeius notatus 287. 7. et 585. 8. et 589. 61.
Petrus Gillius 341. 29. et 431. 40. et 743. 40. et 744. 70. et 864. 56.
Gittio *Tract. Talmud* 5. 4. et 47. 41. et 347. 4. et 568. 17. 21. et 636. 65. et 841. 42.
Gloſſæ veteres 70. 8. et 120. 37. et 143. 47. et 147. 6. et 177. 8. et 187. 51. 52. et 276. 14. et 284. 19. et 444. 24. et 445. 5. et 449. 8. et 534. 73. et 537. 55. et 546. 61. et 612. 42. et 624. 62. et 625. 2. et 627. 12. et 633. 8. et 645. 2. et 650. 56. et 679. 61. et 682. 42. et 729. 15. et 730. 67. et 761. 17. et 797. 9. et 826. 23.
Gloſſæ emendatæ 157. 67. 68. 69. 70. 71. et 222. 54. 62. 66. 69. et 223. 3. et 606. 42.

Gloſſæ Philoxeni 284. 21. & 704. 47. *vide Philoxenus.*
Gloſſæ in Deuteron. & Pſalm. 325. 73 & 326. 1.
Gloſſator Hebræus notatus 824. 33. 36.
Gloſſa Maimonidis 10. 39.
Gloſſa Talmudica 6. 27. & 10. 29. 32. & 42. 17. & 47. 32. & 53. 69. & 83. 66. & 93. 12. & 224. 28. & 274. 30. & 297. 63. & 298. 2. & 313. 50. & 325. 43. & 383. 60. & 450. 30. & 456. 36. & 508. 43. & 565. 24 33. & 566. 4. 51. 68. & 570. 69. & 792. 46. & 793. 37. & 794. 13. & 804. 46. & 808. 5.
Gloſſa Talmudis emendata 189. 56. & 344. 31.
Gloſſator Talmudicus notatus 803. 48.
Gloſſa in Megillath Eſther 726. 69.
Michael Glycas 24. 6. & 301. 44.
Goblerus apud Geſnerum 328. 34.
Goffridus Abbas Vindocinus 24. 6.
Golius 131. 26. & 282. 61. & 317. 32. & 404. 69. & 494. 59. & 679. 42. & 688. 58. & 773. 32.
Gorgonides 131. 40. & 757. 14.
Gorræus 872. 60.
Gottofredus notatus 96. 42.
Græci Interpretes 1. 15. & 26. 29. & 112. 6. & 127. 65. & 218. 33. & 238. 46. & 239. 18 & 253. 60. & 254 35. 55. & 256. 72 & 261. 15. 35. & 263. 32. & 272. 64. 70. & 281. 34 & 286. 23. & 292. 35. & 294. 20. & 321. 50. & 326. 24. & 379. 36. & 398. 27. & 399. 47. & 416. 43. & 444. 62. & 448. 15. 56. & 458 73. & 459. 39. & 471. 44. & 493. 39. & 534. 56. & 545. 37. & 552. 27. & 557 64. & 593. 3. & 605. 61. & 612. 61. & 618. 18. 21. 43. & 688. 73. & 674 49. & 701. 18. & 718. & & 784. 41. & 785. 18. & 804. 33. & 820. 5. 54. 64. & 878. 25. & 887. 20.
Quinta verſio Græca 272. 72. & 612 27.
Sexta verſio Græca 272. 72. & 325. 12. 17.
Græca verſionis plerumque editionis 842. 6.
Græca verſionis exemplar Alexandrinum 715. 49.
Græci aliter legerunt 13. 23. & 58. 4. & 63. 1. & 83. 45. & 114 48. & 115. 62. & 140. 28. & 174. 61. & 210. 25. & 381. 10. & 404. 8. 40. & 439. 17. & 457. 20. & 480. 4. & 781. 17.
Græci idem vocabulum aliter atque aliter legerunt, unde nata duplex verſio 84. 13.
Græci aliter legerunt, & fortaſſe melius 211. 74. & 212. 16. & 213. 68.
Græci & Hieronymus aliter legerunt 57. 50.
Græci, Syrus & Æthiops aliter legerunt 58. 55.
Græca lectio 799. 39. & 800. 37.
Græci quid ſupplerint, & Syrus, & Chaldæi ires, & unus Arabum 182. 41.
Græci Interpretes alii à Septuaginta 381. 5.
Græca editio Complutenſis & Plantiniana Syrus & Æthiops Apocal. 8. 23. *pro Angelo aquilam habent* 183. 66.
In Græca quid additum 209. 40.
Græca verſio aſſeritur 220. 70.
Græca verſio explicata 714. 19.
Græca verſio corrupta in pleriſque exemplaribus 215. 55.
Græca verſio emendata 522. 55. & 56.
Græcus Anonymus in Pſalmos 168. 29.
Græci Interpretes emendati 173. 25. & 264. 13. & 481. 11. 13. & 513. 62. & 583. 30. & 761. 45. & 765. 10.
Græcæ verſionis mira libertas 116. 30.
Græca & Vulgata verſio notantur 56. 56. & 830. 12.
In Græca verſione Proverb. 6. 8. *de ape quæ illam addita* 511. 39.
Græca verſio notata 165. 38. & 166. 38. & 200. 35. 46. & 204. 36. & 212. 45. & 270. 20. & 406. 7. & 773. 42.
Græcus Scholiaſtes in Danielem 50. 15. *& in Pſalmos* 784. 43.
Græcorum 298. 16.
Græcus lex de purpura 736. 55.
Græcus 117. 42.
Gregorius Magnus 11. 63. & 12. 64. & 20. 52. & 24. 2. & 114. 62. & 129. 61. & 206. 66. & 207. 45. & 269. 58. & 301. 34. & 447. 64. & 610. 10. & 814. 3. & 840. 59. & 871. 49.
Gregorius Nazianzenus 14. 25. & 20. 27. & 23. 54. & 74. 37. & 141. 39. & 291. 51. & 367 3. & 372. 41. & 397. 58. & 398. 13. & 407. 25. & 499. 43. & 509. 32. & 609. 5. 38. & 638. 13. & 809. 28. & 810. 6. & 824. 71. & 872. 38. 40. 42. 44.
Gregorius Neſſenus 23. 71. & 56. 45. & 175. 5. & 201. 54. & 609. 12. & 671. 72. & 730. 12.
Gregorius Turonenſis 202. 13. & 616. 46.
D. de Grentemeſnil 195. 28. & 241. 5. & 704 31.
Grotius 420. 46.
Guillelmus Tyrius 725. 6.

H.

H, *Hiri* 608. 4.
Haitho Armenus 299. 73 & 770. 42.
Hamburgenſis Navigationis Autor anno 1549 *col.* 774. 21.
Hamri Arabs 585. 55.
Harirus Arabs Poeta 205. 30.
Harveus Scholiaſtes 205. 41.
Harpocration Alexandrinus 316. 57.
Hebræi 440. 4.
Hebræi vertiſſent 325. 53.
Hebræi doctores 538. 23 44.
Hebræi multis notati, & alii hos ſequuti 713. 15. 20.
Hecatæus 816. 9.
Hedylus in Epigrammate 403. 71.
Hedylus Interpres notatus 43. 74.
Hegeſander 721. 53.
Daniel Heinſius 16. 10. & 55. 44.
Caſpar Heldelinus 330. 26. 52. & 332. 5.
Heliodorus 121. 10. & 438. 14. & 453. 12. & 763. 17. 74. & 773. 65. & 783. 7. & 790. 19. & 842. 64.
Heliodorus notatus 816. 19.
Hellanicus 597. 30.
Heraclides 198. 43. & 221. 29. & 228. 69 & 521. 2.
Heraclides in Politiis 539. 60.
Heraclides Cumæus 225. 62. & 533. 52.
Heracleides Lembus 104. 69. & 539. 32. & 661. 74. & 662. 20.
Heraclitus 836. 37.
Hermes 851. 51.
Hermolaus Barbarus 492. 25. & 751. 38.
Hermolaus in Dioſcoridem 489. 40.
Herodianus 89. 27. 31. & 172. 41. & 221. 30. & 717. 4.
Herodorus 314. 31.
Herodotus Ponticus 308. 55. & 317. 45. 71.
Herodotus Bryſſonis Sophiſtæ pater 307. 45. 52.
Herodotus 3. 50. & 7. 65. & 18. 54. & 43. 67 & 53. 44. & 63. 32. & 67. 5. & 70. 33. & 134. 3. & 141. 8. 58. 66. & 143. 38. & 163. 46. & 272. 66. & 174. 71. & 221. 26. & 248. 66. & 267. 49. & 281. 38. & 293. 21. & 294 13. & 352. 2. & 363. 3. & 409. 1. & 410. 16. & 413. 10. & 499. 20. & 504. 65. & 505. 72. & 510. 30. & 527. 66. & 530. 69. & 540. 13. & 541. 8. & 559. 53. 7. & 567. 50. & 569. 60. 63. & 579. 26. & 598. 57. & 620. 49. & 623. 31. & 642. 48. & 669. 21. & 700. 1. & 755. 33. & 757. 27. 63. & 760. 10. & 763. 12. & 765. 59. & 770. 56. & 775. 4. & 778. 5. & 779. 71. & 781. 23. 66. 74. & 785. 34 & 788. 12. & 794. 65. & 795. 43. & 796. 6. & 803. 71. 74. & 811. 51. 52. & 816. 6. & 842. 46. & 867. 45. & 874. 42. 74.
Heſiodus 63. 52. & 67. 44. & 66. 56. & 78. 51. & 150. 5. & 243. 11. & 266. 47. & 314. 23. & 371. 64. & 419. 51. & 434. 46. & 472. 30 & 514. 19. & 519. 44. & 597. 46. & 599. 59. & 627. 3. & 648. 4. & 760. 23. & 783. 18. & 827. 72. & 872. 15. & 882. 22.
Heſiodi Scholiaſtes 519. 50. & 599. 60. & 827. 74. & 882. 38. & 883. 23.
Heſychius 7. 37. & 9 21. 22. & 17. 68. & 25. 3. & 42. 23. & 43. 52. & 49. 11. & 58. 1 & 63. 56. & 66. 22. & 77. 19. & 80. 20. & 89. 31. & 90. 4. & 93. 49. 54. & 96. 19. & 107. 88. & 143. 44. & 147. 9. 14. 64. & 170 57. 175. 33. et 186. 44. et 195. 29. et 200. 23. et 202. 21. et 204. 66. et 213. 27. et 221 31. 64. 71. et 223. 5. et 229. 7. et 232. 37. et 237. 11. et 264. 40. 74. et 265. 2. et 278. 6. 19. et 293. 32. et 302. 14. et 321. 3. 12. et 345 63. et 370. 18. et 373. 37. 63. et 380. 24. et 393. 65. et 409. 2. et 430. 48. et 447. 67. et 448. 20. 53. et 450. 9. 42. et 455. 35. et 457. 14. et 474. 14. et 478. 74. et 513. 58. et 520. 73. et 533. 23. 31. 40. et 546. 64 et 547. 72. et 552. 14. et 553. 62. 66. et 566. 52. et 569. 50. 51. et 570. 20. et 571. 46. et 575. 19. et 588. 8. 17. et 594. 74. et 612. 34. et 613. 61. et 623. 8. et 625 64. et 626. 63 66. 73. et 627. 1. et 635. 67. et 636. 20. et 637. 26 et 643. 14. et 644. 62. 74. et 646. 35. et 647. 9. 14. et 654. 70. et 672. 35. et 688 48. 49. et 695. 29. et 629. 21. et 679. 51. et 704. 46. et 705. 31. et 730. 20. 49. 60. et 735. 31. et 736. 39 et 737. 23. et 738. 54. 63. et 752. 47. et 759. 15. et 760. 73. et 791. 35. et 765. 5. et 775. 34. et 781. 28. et 792. 63. et 798. 45. et 803. 5. et 816. 48. et 820. 51. et 832. 40. et 840. 50. et 842. 8. et 864. 66. et 871. 25. et 872. 62. et 878. 56. et 880. 66. et 886. 5.
Heſychius emendatus 43. 57. et 264. 58. 531. 54. et 287. 56. et 321. 13. et 450. 49. et 474. 36. et 644. 63. et 730. 40. 46. 49. et 882. 64.
Heſychius bis emendatus 222. 73. et 223. 1. 7.
Heſychius illuſtratus 390. 48. et 524. 41.
Hieronymus 1. 17. et 5. 14. et 11. 7. et 20. 38. et 21. 48. et 23. 74. et 27. 17. et 22. 24 26. et 46. 60. et 49. 41. et 50. 15. et 67. 32. et 74. 6. et 93. 69. et 97. 31. et 101. 30. et 105. 23. et 115. 49. et 117. 36. et 118. 51. et 125. 67. et 140. 32. et 152. 68. et 153. 8. et 159. 22. et 164. 37. et 168. 72. et 170. 53. et 173 25. et 177. 29. et 182. 27. et 184. 19. et 195. 64. et 210. 31. 38. et 212. 46. et 215. 27. et 221. 11. et 227. 26. et 233. 31. et 234. 71. et 238. 54. et 239. 19. et 245. 6. et 251. 32. et 254. 36. 54. et 261. 15. 34. et 263. 32. et 264. 27. et 269. 27. et 272. 66. et 276. 62. 68. et 281. 34. et 286. 26. et 292. 37. et 293. 37. et 294. 21. et 301. 9. et 325. 8 10. et 348. 46. et 359. 53. 55. et 374. 16. et 377. 1. et 379. 37. et 388. 64 et 398. 28. 44 61. et 399. 52. et 404. 8. et 405. 27. 59 et 407. 50. et 416. 65. et 427. 71. et 429. 70. et 432. 67. et 443. 16. 69. et 444. 12. et 447. 50. et 455. 25 et 457. 36. et 459. 47. et 463. 28. 30. et 466. 18. 37. 42. 46. et 468. 72. et 469. 37. et 471. 6. 46. 53. et 477. 10. 37 et 478. 5. et 479. 4. 10. et 480. 12. 60. et 481. 34. 37. et 482. 28. et 487. 30. et 490. 4. et 492. 58. et 493. 39. et 498. 61. et 499. 65. 70. et 501. 37. et 511. 15. et 512. 7. et 523. 52. et 525. 29. 37. et 627. 26. et 528. 51. 73. et 529. 3. et 532. 15. et 533. 42. et 534. 60. et 546. 51. et 554. 2. et 571. 54. et 588. 69. et 592. 37. et 601. 37. et 605. 62. et 608. 10. 74 et 609. 72. et 610. 3. 15. et 612. 28. 72. et 613. 3. 8. 10. 55. et 618. 67. 73. et 623. 34. et 626. 41. 52. 56. et 631. 36. et 634. 10. 13. et 637. 68. et 642. 62. et 644. 40. et 646. 27. et 663. 71. et 681. 31. et 682. 1. et 683. 29. et 681. 74. et 699. 3. et 701. 22. et 712. 31. et 724. 6. et 728. 49. et 729. 50. 63. et 730. 15. 18 23. et 745 45. et 746. 16. et 756. 46. et 759. 5. et 785. 19. et 799. 33. et 804. 33. et 820 11. et 829. 34. et 835. 40. 51. et 838. 12. et 876. 41. et 881 3. et 883. 46. et 886. 10.
Hieronymus verſio 526. 1.
Hieronymus aliter legit 404. 8.
Hieronymus laudatus 399 57. et 781. 10.
Hieronymus emendatus 211. 46. et 274. 40.
Hieronymi notatus 86. 18. et 117. 60. et 140. 73. et 200. 35. 46. 51. et 212. 26. et 253 14. et 280. 54. et 552. 64.
Hieronymus ſpurium Opus in Pſalmos 203. 63. et 207. 6. et 210. 37. et 296. 73. et 671. 50.
Hieronymi ſpuria Epiſtola de Lepra 111. 50.

Sub Herronis nomine Epiſtola ad Præſidium de cereo Paſchali 168. 12. & 301. 41. & 316. 40. 67. & 814. 41.
Hieronymus 36. 28. & 125. 67. & 203. 52. & 210. 36. & 389. 67. & 492. 55.
Hildefonſus de Signis Cæli 636. 16.
Hildefonſus Toletanus 24. 3.
Hipparchi Ilias Ægyptia 107. 57.
Hippocrates 514. 36. 39. & 522. 17. & 619. 43. & 649. 25. & 827. 30. 47.
Hippolytus 86. 49.
Hippolytus notatus 81. 24.
Hiruus 595. 8. & 645. 44.
Hiſpani 284. 22.
Hiſtoria Hebraica Templi ſecundi 558. 1. & 582. 9. & 679. 10. & 683. 26. & 757. 11.
Hiſtoria Saracenica 479. 21. *vide Almotianum.*
Hiſtoria Tripartita 758. 41.
Homerus 3. 70. & 4. 38. & 17. 51. & 24. 72. & 55. 32. & 65. 31. & 69. 34. 54. & 70. 45. & 85. 72. & 101. 70. & 131. 13. & 149. 61. & 164. 21. & 470. 12. 55. 60. & 172. 27. & 174. 19. & 184. 34. & 187. 55. & 189. 5. & 203. 15. & 219. 40. & 222. 42. & 243. 11. & 253. 1. & 266. 29. 33. 38. 40. 45. & 269. 35. & 296. 3. & 308. 50. 52. & 314. 50. & 319. 16. & 320. 74. & 324. 9. & 337. 67. & 352. 1. & 367. 35. & 419. 51. & 439. 6. & 457. 67. & 467. 68. 72. & 468. 3. 6. & 471. 30. & 473. 53. & 494. 16. & 499. 30. & 515. 26. 28. 40. 48. & 524. 27. & 526. 44. & 530. 22. 25. & 541. 64. & 542. 32. 35. & 548. 16. & 552. 10. 21. & 553. 57. & 559. 57. & 580. 18. & 629. 58. & 630. 21. & 732. 17. & 738. 60. & 741. 1. & 742. 67. & 764. 45. & 769. 56. & 801. 32. 49. & 830. 41. & 839. 20. & 872. 19. 20. & 882. 18. & 884. 42. & 886. 37.
Homerus Hymnicus 530. 9.
Homeri vetus Scholiaſtes 25. 2. & 170. 57. & 174. 23. & 203. 13. & 219. 26. & 243. 13. & 253. 4. & 321. 3. & 338. 2. & 380. 36 & 410. 63. & 467. 71. & 545. 45. & 547. 70. & 552. 10. 43. & 553. 59. & 590. 22. & 759. 15. & 789. 56. & 813. 23. & 886. 32.
Homeri vetus Scholiaſtes notatus 389. 16.
Honorius 645. 11.
Horatius 18. 70. & 40. 45. & 44. 4. & 47. 10. & 48. 44. 49. 68. & 64. 19. & 65. 58. & 79. 37. & 94. 74. & 124. 18. & 133. 47. & 139. 28. & 163. 9. & 174. 26. & 261. 26. & 345. 30. & 372. 58. & 390. 45. & 438. 35. 37. & 440. 28. & 494. 7. 9. & 513. 6. & 520. 21. & 526. 22. 25. & 551. 12. & 567. 70. & 573. 20. & 593. 9. & 595. 38. & 598. 40. & 599. 6. & 615. 71. & 624. 26. & 633. 71. & 670. 46. & 672. 42. & 685. 37. & 715. 24. & 732. 44. & 733. 22. & 759. 27. & 796. 74. & 799. 67. & 832. 67. & 839. 44. & 881. 4.
Horas Apollo 22. 61. & 23. 22. & 57. 25. & 73. 40. & 75. 66. & 78. 72. 73. & 165. 54. & 172. 25. & 175. 23. & 232. 20. & 246. 49. & 267. 11. & 309. 37. 43. & 310. 15. 22. 27. & 312. 34. & 318. 30. 43. & 327. 56. & 348. 71. & 397. 12. & 401. 50. 54. & 402. 3. & 406. 1. & 414. 57. & 543. 35. 46. & 599. 43. & 672. 27. & 756. 11. & 781. 57. & 790. 47. & 821. 42.
Horus emendatus 57. 20. &c. 397. 24.
Horæ interpretes multi 57. 32.
D. Hues 749. 17.
Hyginus 4. 18. & 5. 68. & 12. 19. & 212. 70. & 290. 70. & 434. 14. & 453. 32.
Hymnus de Ægyptiis emendatus 130. 61.

I.

Jachinides 887. 15.
R. Jacob autor Hatturim, ſive Commentarii Cabaliſtici in Pentateuchum 301. 5. *vide Baal Hatturim.*
Jacobus Iſaaci ſilius Siragienſis 77. 39.
Jaltus 818. 44 & 841. 53.
Jamblichus 864. 4. & 510. 27. & 530. 55. & 828. 72. & 829. 30.
Jamblichus Babylonica 541. 26.
Janſenius 14. 27.
Janſenii error 93. 57.
R. Japheth 659. 17. & 731. 42.
Jarchius 831. 39. *vide R. Selomo.*
Ibada Ben Muſa 850. 35.
Ibno-Abar Alcoranı Commentator 347. 55. 69. & 351. 46. & 752. 52. & 850. 34. & 853. 4. & 856. 24.
Ibno-Atia 864. 5.
Ibno-Barzon Marginalibus Notas 322. 4.
Ibno-Bazo 92. 42. *vide Abenbatar.*
Ibno-Chabibia in libro Lolita, ſive non eſt 227. 18. *vide Ghalvia.*
Ibno-Chipicam 822. 71. & 851. 62. & 853. 38.
Ibnolabi alafatir 860. 3.
Ibnolatifar in Hiſtoriis 851. 62. 75.
Ibno-Omar 482. 18. & 489. 49. & 486. 58.
Ibno-Marapb 469. 33.
Ibno-Radnan 805. 73.
Ibno-Raſik, qui ſcripſit Garaibo, *ideſt*, peregrinitates 152. 37.
Ibno-Sachub in libro de puritate ſermonis 82. 42.
Ibno-Saida 52. 31. et 187. 57. et 354. 7. et 554. 74. et 752. 13. et 822. 72. et 848. 7. et 851. 47. et 856. 7.
Ibno-Zohar 98. 52. et 178 65.
De Idololatria *Tract. Talmud.* 47 20. *vide* Avoda Zera.
Jebamoth *Tract. Talmud.* 131. 55. et 494. 38. *& ejus gloſſa.*
Jejunio *Tract. Talmudis Hieroſolymitani* 752. 61. *& ejus gloſſa* 68.
Jelammedenu 131. 38.
Jeroſolymitanus Paraphraſis notatus & emendatus 803. 41.
R. Jeſua 559. 68.
Ignatius 643 44.
Interpretes recenſiones fere quotquot ſunt, & multi veterum refellantur 154. 5. et 280. 52. 60. et 765. 29.
Multi Interpretes notantur & refellantur 200. 48.
N. T. *doctiſſimus Interpres notatus* 453. 18.
R. Joannes 286. 3 et 297. 59.
Joh. Gracus Scholiaſtes 262. 3.
R. Jonas 14. 65.
Joma Tractatus Talmudicus 94. 20. et 120. 1. & et 123 30. et 678. 50. et 804. 9.
Jon Chimi 778. 5.
R. Jonas 14. 65. et 263. 58. 61. et 736 70. et 737. 33.
R. Jonas notatus 39. 47.
Jonathan 26. 32. & 94. 31. & 303. 9 & 105. 25. & 118. 67. & 181. 62. & 185. 70. & 189. 51. & 193. 4. & 211. 32. & 212. 48. & 223. 45. & 230. 6 & 231. 25. & 279. 54. & 281. 51. & 286. 26. & 292. 39. & 297. 51. & 325. 56 & 339. 42. & 354. 32. & 383. 20. & 395. 35. & 399. 15. & 406. 57. & 416. 62. & 417. 62. & 420. 6. & 427. 25. 74. & 438. 51. & 444. 11. & 445. 23. & 491. 42. & 497. 44. 52. & 525. 4. & 535. 2. & 554. 17. & 557. 18. 67. & 576. 68. & 582. 48. & 607. 59. & 626. 57. & 628. 45. & 634. 30. & 658. 62. & 659. 61. & 689. 7. & 720. 12. 44. & 722. 3. & 723. 9. & 726. 64. & 764. 32. & 850. 58.
Jonathan in Pſalmos, qui non exeat, citatus a Selomone 59. 9.
Jonathan emendatus 274. 14.
Jonathan explicatus 803. 47.
Jornandes 95. 70.
Joſephus 8. 32. et 28. 7. et 31. 48. et 50. 15. 29. 63. et 54. 43. et 93. 65. 67. et 97. 30. 31. et 100. 62. et 107. 34. 44 et 136. 44. et 164. 13. et 211. 41. et 217. 6. et 235. 44. et 371. 44. & 348. 6. & 349. 52. & 414. 5. & 423. 9 & 499. 37. & 501. 43. 45. & 518. 34. & 521. 61. & 532. 67. & 554. 20. & 575. 31. & 620. 46. & 641. 46. & 644. 40. & 661. 41. & 667. 13. et 668. 16. et 674. 70. et 698. 73. et 699. 11. 39. et 712. 64. 74 et 723. 29. et 724. 1. 44. et 730. 2. 9. 11. 43. 45. & 518. 34. & 521. 61. & 532. 67. & 554. 20. & 575. 31. & 620. 46. & 641. 46. & 644. 40. & 661. 41. & 667. 13. et 668. 16. et 674. 70. et 698. 73. et 699. 11. 39. et 712. 64. 74 et 723. 29. et 724. 1. 44. et 730. 2. 9. 11. et 744 13. et 757 8. et 762. 19. et 786. 60. 62. et 820. 29. et 840. 54. 56. & 878. 43 & 888. 54. 56.
Joſephus emendatus 424. 43.
Joſephus notatus 744. 17.
Joſephus refellitur 40. 18.
R. Joſephus Cæcus 94. 33. et 274. 20. et 325. 54.
Joſephus Jachiæ filius 50 16.
Joſephus Indus 528. 40.
Paulus Jovius 432. 41. et 433. 5. et 505. 17.
R. Jonæ Cimhiæ filius Cæcinaſtes locis, id eſt, Theologiæ Doctor inter Hebræos 81. 28.
Irenæus 36. 22.
Iſaac Ben Omran Arabs 806. 21.
Iſacius 413. 61.
Iſidorus 22. 54. et 66 72. et 70. 2. et 73. 38 et 74. 8. et 75. 71. et 84. 43. et 85. 37. et 88. 58. et 121. 7. et 130. 58. et 140. 64 et 141. 5. et 143 20. et 174. 32. et 179. 68. et 180. 1. et 187. 46. et 201 37. et 206 74. et 236. 48. et 253. 30. et 276. 71. et 301. 37. et 310. 63 et 312. 32. et 315. 59. et 323. 58. et 324. 73 et 331. 52. et 334. 62. et 346. 54. et 348. 56. et 350. 24 et 359. 35. et 363. 38. et 386. 2. et 389. 4. et 390. 4. 15. et 402. 40. et 405. 44. et 410. 25 et 412. 4, et 413. 7. et 419. 11. 22. et 423. 21. et 429. 67. et 432. 69. et 436. 29. et 437. 47. et 449. 9. et 499. 74. et 533. 8. et 540. 62 et 546. 59. et 550. 56. et 600. 32. et 616. 78. et 627. 15. et 641. 45. et 645. 8. et 647. 36. et 650 50. et 670. 43. et 696. 46. et 697. 61. et 701. 50. et 709. 36. et 715. 44. et 729. 54. et 775. 5. et 785. 58. et 811. 11. et 814. 13. et 826. 22. et 843. 58. 67. et 864. 12. 50. et 869. 17. 62. 64. et 872. 6. 13. et 874. 66. et 878. 51. et 879. 13. 14. 71. et 880. 56. 59. et 881. 3. 42. 58.
Iſidorus emendatus 729. 37.
Iſidorus notatus 615. 35. et 588. 6.
Iſidorus Characenus 681. 63. et 663. 53 et 691. 43.
Iſidori gloſſæ 178. 32.
Iſidorus Peluſiota 20. 41. et 36. 38. et 375. 36 et 521. 12.
Iſidorus Peluſiota notatus 488. 41. 44. et 492. 52.
Iſgonus 540. 18.
R. Iſmael 282. 44.
Iſocrates 53. 15.
Iſter de Meleagride 133. 11.
Iſychius 528. 8.
Jubæ 430. 42. et 432. 46. et 278. 28.
R. Judas 292. 44. et 344. 24.
R. Judæ filius Salom 658. 15.
Judæi Germaniæ 185. 72. et 298. 12. et 340. 17.
Julianus 141. 74.
Julianus de Signis Cæleſtibus 636. 14.
Julianus Imperator 573. 38.
Junius 186. 37. et 220. 48. et 238. 71. et 240. 38. et 254. 24. et 263. 33 et 301. 61. et 345. 29. 45. et 399. 53. et 410. 30. et 416. 60. et 455. 33. et 462. 25. et 472. 6. et 538. 11. et 689. 21. et 691. 31 et 876. 74 et 733. 64.
Junius notatus 18. 15. et 41. 65. et 247. 19. et 451 52. et 532. 26. 30. et 709. 3. et 783. 64.
Jurisconſultus 714. 45. et 871. 34.
Juſtinianus 888. 59.
Juſtinus Hiſtoricus 765. 17. et 661. 66.
Juſtinus emendatus 539. 44 et 661. 69.
Juſtinus Martyr 36. 20. et 733. 14.
Auctor quæſtionum, quæ Juſtino tribuuntur 367. 5.
Juſtus Tegulitanus 24. 1.
Juvenalis 1. 12. et 58. 22. et 88. 30. et 94. 41. et 106. 68. et 120. 52. et 133. 52. et 139. 61. et 158. 43. et 177. 9. et 191. 70. et 197. 27. et 198. 46. et 229. 62. et 328. 57. et 559. 58. et 560. 61. et 561. 38. et 567. 57. et 593. 13. et 612. 9. et 695. 65. et 700. 22. &c. et 751. 17. et 765. 64. et 888. 53.
Juvenalis Scholiaſtes 22. 8. et 191. 73 et 567. 60. et 573. 28.
Juvenius 36. 31. et 492. 64.

K.

Kalonymus ex Abuſaphu in libro Hebræo manuſcripto de Animalibus 648. 10. et 666. 9. et 673. 30. et 677. 86.
Kelaim *Tractatus Talmudicus* 90. 46. et 841. 61.
Kelim *Tractatus Talmudicus* 189. 51. et 224. 4. et 508. 41. et 712. 44. et 725. 49.

Ketu-

Ketoboth *Tractatus Talmudicus* 877. 52.
Kidduſin *Tractatus Talmudicus* 69. 12.
David Kimchius 1. 18. et 10[illegible] et 13. 61. & 14. 65. et 26. 38. et 42. 15. et 47. 21. et 53. 36. 51. et 58. 56. et 60. 10. et 85. 1. et 87. 3 et 92. 72. et 102. 24. et 112. 74. et 115. 11 41. et 118. 50. et 128. 24. et 129. 7. et 142 20. 32. et 145. 53. et 146. 30. et 148. 18. e 153. 36. et 164. 17. et 172. 16. et 193. 8 et 197. 17. et 205. 2. et 214. 37. et 215. 16. 67 et 224. 67. et 232. 16. 30. et 236. 73. et 240 28. et 247. 55. 73. et 251. 8. et 263. 59. et 269. 74. et 279. 66. et 289. 74. et 290. 3. 35 et 292. 53. et 293. 73. et 294. 28. et 301. 4. e 332. 1. 30. et 334. 2. et 344. 60. et 345. 6 et 360. 2. et 364. 43. et 379. 37. et 391. 16. et 395. 31. 42. et 396. 5. et 399. 53. et 404. 52. 57. et 406. 65. et 407. 2. 5. et 414. 60. et 416. 55. et 421. 67. et 444. 60. et 457. 66. et 449 7. 57. et 462. 25. et 466. 74. et 472. 3 et 493. 67. et 494. 32 et 499. 15. et 518. 13. 16. 19 et 531. 62. et 532. 19. 21. et 536. 66. et 580 35. et 590. 1. et 607. 45. et 612. 55. et 616 33. et 642. 60. et 643. 46. et 646. 38. et 678 73. et 683. 22. et 689 9. et 696. 66. et 699. 28. 41. et 709. 95. et 710. 49. et 714. 74 et 722. 2. et 731. 37. et 736. 68. et 740. 25. et 747. 11. et 764. 8. et 769. 62. et 784. 35. et 786. 44. et 787. 39. et 789. 35. et 804. 52. et 808. 4. et 818. 11. et 829 22. et 841. 52. et 876. 72. et 885. 31. et 887. 15. 65. et 888. 20.
Kimchius on Talmude Hierosolymitano, tru Latu de Idololatria 109 46.
Kimchius de Aquila 167. 24.
Kimchii ridicula verſio 831. 40.
Kimchius notatus 18. 5. 9. et 39. 47. et 142 42. et 274. 59. et 2[illegible]5. 3. et 407. 13. et 824. 23.
Joſaphus Kimchius Davidis pater 269. 32. et 343. 70.
Kiphaia, *id eſt, ſufficientia, liber Arabicus itu dictus* 228. 7.
Kiranides 100. 49. et 319. 52. et 1751. 53. et 753. 9. 29.

L.

Lactantius, vel Venantius potius in Phœnice 29. 13. et 818. 64.
Verus Lactantius 525. 45.
Laertius 9. 71. et 40. 38. et 207. 22. et 294. 47. et 522. 35. et 840. 8.
Johannes de Lasi 228. 55. et 748. 5. et 787. 22.
Lampridius 99. 34. et 156. 2. et 178. 30. et 224. 73. et 225. 7. 70. 71. 73. et 388. 62. et 429. 58. et 616. 23. et 716. 70. et 822. 39. et 872. 36.
Lampridius emendatus 225. 16.
Cornelius a Lapide 106. 45. et 813. 35.
Lavaterus 538. 10.
Leander notatus 272. 24.
Lectionale 645. 14.
Leo Africanus 129. 44. et 226. 40. et 246. 4. et 356. 3. et 260. 33. et 261. 2. et 438. 50. et 492. 22. et 640. 59 et 775. 2. et 777. 62. et 781. 49. et 865. 43. 47.
Leo Bajantius 370 63.
Leondas 476. 38 et 543. 4.
Johannes de Leri 748. 4. et 775. 18.
R. Levi 47. 21. et 115. 11. et 293. 13. et 240. 17. et 270. 1. et 589. 11. et 595. 29. et 596. 58. et 644. 49. et 694. 73. et 748. 12. et 784. 38.
Lexicon Copto-Arabicum 348 67. et 847. 9. et 850. 72. et 868. 21. 874. 14.
Lexicon Copto-Arabicum emendatum 874. 15.
Libanius 564. 37. et 793. 8.
Antonius Liberalis 63. 13. et 133. 13. et 300. 50. et 313. 26. et 325. 46. et 671. 20.
Linſchottius in Armuju deſcriptione 16. 20.
Liranus 538. 8.
Liturgia Æthiopica Romæ Æthiopicè excuſa 863. 61.
Livius 14. 9. et 371. 26. et 431. 41. et 840 20.
Johannes de Lopez 775. 17.
Lucanus 70. 65. 68. 70. et 141. 20. 26. 29. et 237. 21. 27. 30. 35. et 382. 6. et 389. 28. et 390. 29. 47. et 393. 59. et 394. 36. et 395. 72. et 398. 13. et 401. 13. et 406. 44. et 412. 54. et 413. 4. 20. 23. et 415. 20. et 422. 14. et 432. 71. et 433. 19. et 435. 70. et 438. 9. et 506. 71. et 531. 48. et 760. 45. et 761. 5. et 764. 41. et 838. 2. 44.
Lucani vita 524. 65.
Lucas Brugenſis 813. 19.
Lucas Brugenſis notatus 826. 72.
Lucianus 5. 37. 69. 73. et 8. 44. et 10. 8. et 33. 14. et 163. 38. et 171. 64. et 219. 5. 6. et 220. 6 9. et 221. 29. et 224. 11. et 225. 61. et 227. 1. & 241. 23. & 243. 71. & 244. 47. & 290. 51. & 314. 29. & 328. 28. & 367. 13. & 369. 9. & 374. 9. & 387. 47. & 388. 58 & 393. 31. & 394. 16. & 398. 12. & 413. 74. & 414. 3. & 423. 10. 31. & 435. 21. & 467. 34. & 497. 25. 71. & 513. 48 & 515. 60. & 552. 51. 62 & 588. 37. & 601. 7. & 604. 1. & 620. 55. & 626. 71. & 634. 59. & 636. 35. & 698. 22. & 700. 31. & 702. 33. & 703. 62. & 710. 4. & 728. 57. & 760. 71. & 772. 71. & 811. 14. & 817. 64. & 836. 17. & 840. 7 & 872. 33.
Lucianus emendatus 141. 27. & 634. 68. & 704. 22. 30. 34.
Lucianus interpres notatus 33. 18.
Lucilius 117. 10. & 390. 33. & 624. 64. & 638. 53. & [illegible]04. 44.
Lucillius Græcus Epigrammatiſtes 102. 60. & 468. 16. & 608. 40.
Lucretius 30. 46. & 69. 61. & 97. 69. & 187. 28. & 198. 28. & 244. 21. & 308. 60. & 315. 47. & 513. 2. & 525. 56. & 528. 8. & 531. 34. & 629. 57. & 735. 5. & 827. 8. & 837. 44. 47. 53. 60. & 879. 25. & 881. 22.
Ludovicus de Dieu 459 65.
Lycophron 278. 21. & 329. 73. & 508. 53. 62. & 542. 57. & 626. 70. & 642. 68. & 736. 35. & 743. 4. et 760. 32. et 827. 73.
Lycophronis Scholiaſtes 642. 70. et 743. 60. et 872 25. et 827. 74.
Lycus Butheras Rheginus Philoſophus Peripateticus, Lycophronis pater. 324. 25.
Lycus apud Athenæum 514. 51.
Lynceus 782. 62.

M.

Macrobius ex Motollo 112. 40.
Macrobius 126. 31. et 121. 5. et 243. 60. et 349. 47. et 371. 3. et 383. 36. et 526. 25. & 638. 61. et 640. 51. et 826. 19.
Maclinſin Tract. Talmud. 536. 38.
Mahumetanus Theologus 323. 72. et 329. 4.
Mahumetes 46. 46. et 468. 55. et 848. 30.
Mahometes in Chronico Iſpahan 239. 43.
Mahometes Adduarius urbis Samaa in Arabia ſolici Chronologus 845. 39.
Maimonides 10. 35. et 29. 22. 60. 67. et 27. 11. et 49. 63. et 158. 4. et 190. 30. et 224. 26. & 229. 24. 56. et 352. 39. et 353. 67. et 354. 72. et 355. 41. et 383. 70. et 390 8 et 505. 35. et 689. 8. et 727. 10. et 731. 35. et 804. 48. et 831. 55. et 828. 68. et 845. 63. et 876. 68.
Maimonides notatus 727. 42.
Maldonatus 519. 40.
Maldonatus notatus 35. 69.
Malvenda 29. 9.
Manardus 750. 31.
Manetho 817. 69.
Manilius 633. 52. et 683. 68. et 685. 68. & 789. 70. et 817. 65.
Marcellinus 413. 17. 31. et 530. 49.
Marcellus 495. 71. et 306. 35. et 307. 23.
Marcellus Empyricus 735. 14.
Marcellus Palingenius 479. 48.
Marcellus Virgilius in Dioſcoridem 446. 59.
Marcellus Virgilius notatus 144. 57.
Marcellus Virgilius refellitur 807. 20. et 808. 26.
Martianus Heracleota 129. 68.
Mardocheus in Concordantiis Hebraicis 42. 16 et 142. 28. et 193. 13. et 236. 74. et 359. 74. et 379. 38. et 395. 32. et 696. 70.
Georgius Maregravius 789. 27.
Marmolius 15. 30. et 129. 45. et 246. 8. et 249 20. et 256 7. et 260. 37. et 261. 3. et 262. 20 et 775. 3. et 785. 67.
Martialis 12. 62. et 16. 5. et 19. 59. et 26. 16 et 36. 60. et 48. 53. 56. 60. et 51. 71. et 64. 45. et 67. 10. et 69. 46. et 70. 74. et 74. 16. 19. et 83. 33. et 89. 20. et 94. 40. 54. 57. et 95. 3. 6. 9. 57. et 133. 64. 68. et 191. 59. et 199. 27. et 237. 38. et 244. 63. 69 et 255. 6. et 271. 58. et 309. 73. et 339. 54. et 345. 33. et 394. 52. et 521. 42 et 526. 34. 38. et 530. 63. et 464. 48. 53. et 616. 1. 3. et 624. 35. & 637. 34 et 670. 55. et 683. 38. et 693. 57. 63. et 695. 68. et 700. 14. et 704. 69. et 715. 32. et 716. 65. et 730. 71. et 733. 3. et 777. 66. et 783. 69. et 818. 61. et 827. 13. 17. 20. 23. 26. et 871. 57. et 872. 3. et 875 11.
Benedictus Martinus 753. 41.
Petrus Martyr 684 63. et 686. 49. et 772. 64. et 775. 9. et 777. 64. et 780. 18. 20. et 781. 51. et 785. 66. et 787. 3. 31. et 790. 55.
Martyniides Lexicographus Arabs 679. 43.
Matai Kadmoni, *liber Hebraus; in quo fabulæ Æſopeis ſimiles Hebraicis verſibus ad mores referuntur, cum picturis additis* 164. 24. et 354. 4. et 353. 52.
Maſuch Arabs 806. 54.
Matius 539. 13.
Maſorethæ 3. 43. et 18. 24. 32.
Majoretha an vene legerint dubitatur [illegible]00. 73.
Nicolaus Maſſa 98. 74.
Maſſarius in Plinium 363. 68. et 692. 4.
Maſtron in Parodus 112 34. et 166. 55.
Manſſacus notatus 710. 43.
Maximianus de Signis cœleſtibus 636. 20.
Maximus Marsæ 825. 14.
Maximus Tyrius 72. 32. et 78. 23. et 432. 15. et 504. 69. et 772. 49.
Mechilta 379. 45.
Megaſthenes 77. 34. et 423. 48. et 436. 40. et 598. 57. 65. 68. et 635. 8. et 684. 50. 58. et 685. 52. et 816. 6. 7.
Megilla *Tract. Talmudicus* 41. 9. et 709. 48.
Megillath Eſther *Tract. Talmudicus* 722. 38.
Meidanus Scriptor Arabs 317. 34.
R. Meir 360. 7.
Mela 79. 16. et 120. 59. et 141. 8. et 423. 10. 19. et 436 54. et 642. 49.
Meleager Poeta Græcus 474. 28. et 476. 25. et 566. 18.
Meliſſa Epiſtola 513. 36.
Andreas Melionius 180. 41.
R. Menachem 404. 62. et 607. 34. et 608. 58. et 802. 29. 37. et 887. 27.
Menachoth *Tract. Talmudicus* 54. 2. et 494. 45. et 731. 24.
Menander 55. 37. et 86. 3. et 125. 41. et 587. 19. et 616. 64. et 698. 10. 11.
Menander emendatus 198. 14.
Menecrates Xanthius 671. 18.
Menedotus Samius 133 25. et 242. 74.
Mercerus 240. 38. et 579. 69. et 696. 72. & 708. 32. et 755. 57. et 801 64. et 815. 40.
Mercerus notatus 136. 30. et 145. 38. et 607. 56. et 799. 46. et 802. 46.
Hieronymus Mercurialis 385. 58. et 478. 29. et 557. 35.
Meſue 139. 60.
Menachi in Meſuen 641 22. et 685. 8.
Metrodorus 411. 4. et 436. 61.
Mezbuzoth Michon 504. 12. 15. et 763. 18.
Midbar Rabba 628. 36.
Middoth *Tract. Talmudicus* 53. 57.
Midras, ſeu Commentarius Myſticus in Scripturam 442. 68. et 467. 63. et 841. 53.
Midras in Geneſin 831. 57.
Midras in Exodum 660. 13.
Midras in Samuelis libros 818. 45.
Midras in Eſther 711. 22. et 875. 27.
Midras in Pſalmos 18. 14. et 118. 50. et 788. 36. et 802. 41.
Midras in Eccleſiaſten 568. 57. et 584. 62.
Midras in Cantica 725. 59.
Minutius Felix 414. 54.
Miſna 240. 13
Mithridates 867. 34.
Muſculus 476. 18. 23.
Moed Katon *Tract. Talmud.* 82. 67. et 237. 1. et 557. 12.
Moed Katon *& ibi Scholiaſtes* 648. 67.
Moero Bajantius 3. 60.
Johannes de Montecuſſu 190. 8.
D. Jacobus Moſantius de Brixen 696. 1.

Moſchus 63. 71. & 219. 49. & 240. 63. & 243. 13. & 244. 61. & 524. 33. & 545. 61.
R. Moſes Sauerdo 532. 21.
R. Moſes filius Gerſom 146. 17.
R. Moſes filius Maimon, vide Maimonides.
Mnaphrus Arabs ſub libro, cui titulus, Odoeporicon florum 163. 64.
Muſſetus 470. 68. & 472. 48. & 544. 14 & 553. 20. & 556. 29. & 578. 7.
Muſſetus notatus 504. 44.
Muhammi Addin Aſſarburienſis, Arabi Poëta non inſcitus 474. 66.
Alonſius Mundella 99. 2. & 104. 36.
Munſterus 191. 51. & 263. 33. & 274 74 & 293. 13. 14. & 399. 53 & 689. 19.
Munſterus notatus 709. 29.
Muretus 821. 9. & 880. 16.
Muſæus 178. 44.

N.

Naardenſis Academiæ doctores 818. 19.
Naphi in Alcoranum 347. 61.
Naſrius Scriptor Arabs Ontocriticus Oxonii manuſcriptus 238 46. & 428. 73. & 770. 8.
Naumachius 739. 65.
Nearchus 387. 24. & 390. 21. & 598. 59. 68. & 780. 54. & 816. 6.
Nedarim *Tract. Talmudicus* 414. 46.
Petrus Nellus Satyricus Italus 586. 67.
Nemeſianus 18. 46. & 390. 51.
Nero apud Senecam 10. 63.
Neſtor Porta 765. 42.
Nicagoras in libro Diſtemothea (lege *de Prometheo*) 314. 35.
Nicander 4. 23. & 50. 3. & 112. 12. & 146. 60 66 & 162. 3. & 198. 24. & 265. 40. & 352. 2. & 363. 1. & 364. 71. & 367. 15. 21. & 370 58. & 373. 73 & 374. 4 & 376. 25. & 377. 35. 47. 50. 53. 55. & 380. 2. 4. & 382. 46. & 385 38. 48 & 395. 65. & 398. 11. & 400. 47. & 401. 4. & 404. 21. & 406. 16. & 417. 33 41 & 418. 74. & 419. 14. 31. & 422. 36. & 424. 22. 33. & 433. 45. & 435. 34. 49. 65. & 437. 49 64. & 450. 5. & 503. 49. & 534. 73. & 540. 65. & 543. 39. 56. & 548. 9. & 633. 28. & 635 15. 71. & 637. 9. & 640. 24 & 654. 9. 17. & 671 19. & 736. 30. & 756. 45. & 760. 61. & 761. 55. & 768. 7. & 794. 66. & 821. 18. & 878. 56.
Nicandri Scholiaſtes 112. 14. & 264. 61. & 374. 7. 26. & 411. 52. & 633. 31. & 637. 13. 638. 7. 21. & 640. 29. 35. & 736. 37. & 761 61. & 868. 63.
Nicandri Scholiaſtes emendatus 768. 12.
Nicephorus 90. 36. & 822. 43.
Nicephori Interpres ridiculus 90. 43.
Nicephorus Calliſtus 427. 70.
Nicephorus Calliſtus notatus 488. 65.
Nicetas 616. 47.
Nicias Malloëa 700. 54.
Nicias apud Plutarch. 869. 1. 20.
Nicomedes Iatroſophiſta 737. 10.
Nicoſtratus 373. 36.
Nidda *Tract. Talmudicus* 274. 23. 55. & 565. 32. & 831. 43.
In Nidda *emendatur vox ollies corrupta* 83. 58.
Nigidius 794. 8.
Ninus 815. 4.
Nobilius notatus 709. 22.
Leonardus Nogarola 763. 31.
Liber Nomarum 499. 73 & 533. 43.
Nonius Marcellus 14. 8. & 143 45. 49. & 176 73. & 276. 8. & 350. 22. & 523. 47. & 528 28. & 556. 633. 11. & 638. 54.
Nonius emendatus 633. 17.
Nonnius 77. 8.
Nonnus 33. 7. & 36. 29. & 65. 64. & 72. 39. & 373. 33. & 396. 39. & 434. 11. & 545. 50. & 547. 23 & 548. 24. & 549. 19. 19. & 690. 35 & 704. 42. & 733. 40. & 739. 65. & 757. 65 & 760. 33. & 761. 65. & 765. 8. & 767. 73. & 818. 55. & 834. 3. & 839. 38. & 888. 50.
Notitiarum liber 228. 74.
Thomas Novarin 450. 38. & 800. 56.
Novatianus 221. 17. & 356. 20.
Nubienſis Geographus 96. 16. & 130. 1. 8. & 141. 8. & 267. 40. & 384. 21. & 386. 16. & 387. 63. 72. & 388. 10. 13. & 418. 28. & 639. 20. & 641. 26. 53. & 642. 26. & 653. 19. & 712. 12. & 717. 71. & 718. 3. & 724. 51. & 805. 46. & 846. 32. & 885. 65.
Nubienſis Geographus emendatus 653. 24.
Numæ Veterum 172. 47.
Nummi Samorum 243. 23.

O.

Julius Obſequens 196. 53. et 481. 45.
Occamenus 373. 42. et 375. 23. et 761. 29.
Olaus Magnus 276. 22. et 378. 29.
Oleaſter notatus 808. 38.
Olympiodorus 86. 41. et 206. 58. et 221. 11. et 254. 59. et 324. 43. et 333. 16. et 326. 26. et 330. 43. et 493. 48. et 773. 45. et 811. 7. et 814. 50. et 815. 6.
Olympiodorus notatus 81. 24. et 33. 17. 21.
Oneſicritus 431. 68.
Onomacritus Poëta in Suida 542 54.
Onkelos 22. 3. 14. et 103. 9. et 106. 19. et 187. 23. et 193. 6. et 211. 33. et 212. 49. et 230 11. et 232. 26. et 274. 7. 17. et 279. 54. et 281. 51. et 286. 39. et 325. 51. et 339. 40. & 416. 63. et 420. 6. et 445. 22. et 440. 27. et 479. 17. et 532. 12. et 535. 1. et 557. 62. et 628. 45. et 663. 73. et 704. 7. 33.
Onkelos alter legit 507. 59. *idem emendatus ibid.* 54.
Oppianus 2. 8. et 65. 61. et 73. 11. et 88. 9. et 90. 25. et 162. 8. et 166. 51. et 175. 21. et 181. 19. et 219. 13. 73. et 251. 48. et 259 30 et 261. 51. et 262. 48. 50. et 271. 27. 58. et 276. 59. et 278. 53. et 319. 27. et 332. 57. et 395. 47. 56. et 396. 35. 64. 69 et 453. 42. & 468. 12. et 504. 54. et 549. 37. et 549 22. & 722. 71. et 736. 17. et 743. 30. et 744. 20. 32. 38. et 746. 41. et 747. 27. 37. et 748. 66. et 774. 51. et 782. 12. et 788. 69. et 795. 31. et 797. 14. et 799. 69. et 862. 43. et 866. 2.
Oppiani Scholiaſtes 213 21. et 257. 60. et 320 49.
Oppiani Paraphraſtes Dionyſius Characenus 322. 73.
Oraculum de Athenienſibus 162. 2. et 172. 9.
Apollinis Oraculum in Enjebio 529. 60.
Oribaſius 607. 25. et 783. 70.
Origenes 18. 56. et 23. 41. et 36. 10. 23. et 37. 66. & 111. 26. & 152. 9. 11. & 185 54 & 310. 58. & 356. 5. & 492. 55. & 503. 27. & 512. 3. 51. & 552. 74. & 553. 5. & 571. 52. & 572. 60. & 585. 53. & 609. 61. & 618. 48. & 619. 1. & 626. 36. & 671. 42. & 730. 4 & 809. 22. & 812. 8. 40. & 824. 73. & 876. 41.
Ornoſophion 81. 3. 35.
Oroſius 371. 20. et 431. 42. et 463. 34. et 481. 34. 40. et 431. 42. et 463. 34. et 539. 45. et 601. 70. et 838. 50. et 879. 66.
Orpheus 371. 73. et 372. 14. et 377. 55. et 433. 58. et 468. 7. et 530. 53. et 696. 35. et 709. 42. et 830. 44.
Orphei Hymni 884. 59.
Orpheus de Lapidibus, aut potius Timocles Syracuſanus 386. 67. et 640. 19. et 707. 16.
Orphei de Lapidibus enchiridion 387. 2.
Orphei Latinus Interpres notatus 707. 24. & 875. 46.
R. Ozaræ, qui ſcripſit librum Bereſcith Rabba 818. 21. 26. 31. 38.
Oſorius 310. 25.
Otomanus 251. 26..
Ovidius 4. 24. 29. & 5. 33. & 9 23. & 12. 17. & 22. 49 & 24. 8. 54. & 26. 12. & 29. 35. & 32. 65. et 51. 47. & 56. 70. & 57. 3. & 63. 5. & 64. 24. & 66. 33. & 79. 42. & 101. 17. & 155. 60. 63. & 156. 65. & 212. 65. & 213. 55. 59. & 222. 35. & 240. 44. 47. 50. & 244. 24. & 255. 52. & 269. 7. & 284. 74 & 285. 4. 7. & 290. 69. & 308. 63. & 324. 64. & 334. 54. & 339. 52. & 342. 42. & 346. 33. & 350. 17. & 364 3. & 367. 30. & 387. 13. & 390. 38. 41 43. & 413. 68. & 422. 57. & 432. 47. & 433 61. 66. 70. & 434. 4. 24. 31. 34. 37. & 435. & 503. 55. & 506. 65. & 507. 69. & 520. 15 37. & 521. 38. & 523. 52. & 529. 26. 54. 531. 40. 45. & 534. 70. & 536. 49. & 543 67. & 544. 2. & 580. 21. & 582. 61. & 601 30. & 607. 38. 42. & 604. 55. & 613. 53. & 624. 30. & 626. 57. & 638. 57. & 653. 49. & 657. 29. 46. & 671. 7. 11. & 695. 59. & 704. 72. & 715. 26. & 729. 2. & 731. 65. & 732. 32. 35. 38. 40. 42. 46. 56. 59. & 760. 50. 52. 74. & 762 71. & 789. 68. & 794. 38. & 819. 73. & 826. & 827. 3. 6. & 832. 52. & 837. 62. & 839. & 879. 13.
Ovidius emendatus 32. 74
Ovidio aſcriptum poëmation de philomela 18. 50. et 62. 53. et 70. 6.

P.

Pachomii vita 152. 21.
Paguinus 112. 3. et 220. 48. et 240. 3. et 339. 11. et 689. 19 et 696. 72. et 709. 32. et 878. 32.
Paguinus notatus 254. 22. et 343. 48. et 344. 6. 12. et 409. 64.
Paguinus, Caſtalio, Arias, Camerarius, Janſenius notati 91. 26. 27.
Paguini magni Lexicon 325. 62.
Palæphatus 546. 10 et 836. 47. et 838. 50.
Palladius 63. 73. et 623. 41. et 630. 11. 14.
Palladius de re ruſtica 30. 59. et 59 23. et 243. 14. et 291. 32. et 526 6.
Palladii Lauſiaca 369. 4.
Pamelius 319. 34.
Pamelius notatus 35. 61. 66. et 166. 69. et 437. 14.
Pammenes 635. 5. et 637. 49.
Pamphilus Alexandrinus Gloſſæ 96. 19.
Parmenis Ænigma 349. 57.
Pancirollus notatus 272. 24.
Panegyrici in Operibus marinis 728. 64. et 864. 67.
Pandectarium Arabicum Matthæi Sylvatici 45. 13. 15. 18. et 233. 48. et 294. 11. et 317. 34. et 346. 50 et 400. 18. et 682. 56. et 710. 64. et 715. 11. et 737. 11. et 752. 71. et 864. 18.
Pandectarii autor notatus 349. 10. et 807. 30.
Pandulphus Collenutius notatus 272. 25.
Pantaleon Diaconus notatus 488. 57.
Junius Patricius 819. 35.
Paulinus 524. 65. et 611. 38.
Paulinus notatus 488. 53.
Paulus 360. 47.
Paulus Ægineta 374. 31. et 422. 14. et 655. 67. et 738. 36. et 746. 41. et 753. 8 et 803. 55. 61. et 805. 17.
Paulus Æmilius de geſtis Francorum 15. 6. 18.
Paulus Diaconus 826. 24.
Paulus Venetus 96 10. et 342 48. et 688. 18. et 706. 53. et 823. 42. et 854. 51. et 865. 52.
Pauſanias 12. 19. et 65. 2. et 152. 60. et 179. 30. et 185. 57. et 221. 30. et 374. 60. et 377. 70. et 378. 60. et 430 49. et 435. 16. 73 et 439. 8. et 450. 2. et 467. 13. et 519. 27. et 529. 70. et 540. 68. et 541. 1. et 567. 36. et 581. 59. et 620. 50. et 635. 11. et 730. 58 et 742. 33. et 750. 40. 63. et 756. 10. et 772. 36. et 811. 58. et 826. 54. et 871. 33. et 880. 12.
Pauſanias Lexicon 569. 42.
Perdiccas Jeroſolymorum thematibus 30. 73.
Peridhon Pythagorica 739. 60.
Abraham Perlejus 224. 30.
Perſæ 223. 54.
Perſius 40. 41. et 48. 71. et 95. 11. et 191. 66. et 237. 17. et 613. 54. et 700. 12. et 728. 45.
Petachim *Tract. Talmud.* 737. 44
Petronius Arbiter 95. 43. 53. et 133. 52. et 134. 1. et 243. 52. et 327. 15. et 331. 9. et 389. 30. et 453. 41. et 737. 45.
Petronius emendatus 314. 37. 43.
Peucerus 472. 48.
Phædrus 4. 33. et 81 48. et 369. 44. et 254. 45.
Phæmonus 476. 30.
Phanias 104. 63. et 539. 32. et 661. 74. et 662. 3.
Phanias emendatus 662. 26.
Phanedemus in Attide 100. 43.
Phavorinus 42. 24. et 63. 59. et 153. 28. et 157. 25. et 219. 38. et 320 32. et 411. 9. et 743. 68. et 837. 22. et 840. 50. et 861. 58. et 864. 6. et 882. 68.
Pherecrates in picturibus 16. 3.
Pherecydes 324. 29.
Philargyrius 546. 53.
Philaſtrius 84. 34. et 85. 29. et 499. 55. et 673. 24.
Phile 23. 17 et 73. 70. et 76. 46. et 87. 7. 21. 46.

46. & 88. 10 & 117. 3. & 163. 4. 5. & 170. 35. & 174. 38 & 197. 51. & 241. 53. & 245. 58. & 252. 53. & 257. 17. & 291. 22. & 295. 3. & 308. 23. & 309. 20. & 310. 65. & 313. 54. & 316. 17. & 331. 42. & 436. 74. & 504. 9. & 515. 65. 68. & 604. 14. & 646. 42. & 823. 59. 63. & 834. 25. & 840. 11. & 844. 17.

Phile emendata 72. 45. 62. et 252. 73.

Phile notata 57. 41 et 586. 69.

Philemon 698. 10 et 878. 15.

Philetas 170. 62.

Philetas, qui Ptolemæi secundi præceptor fuit 503. 38.

Philippi Epigrammata 598. 42. et 601. 10. & 602. 13. et 697. 2.

Philo Byblius 429. 50. et 773. 13.

Phile Carpathius 23. 73.

Philo Judæus 5. 57. et 10. 52. et 93. 27. et 105. 37. & 145. 40. et 439. 29 et 503. 8. et 518. 50. 58. & 552. 43. 74. & 553. 3. 15. & 559. 25. 31. & 573. 51. & 572. 50. & 578. 74. & 661. 26. 36. & 729. 74. & 879. 28.

Philochorus 434. 56.

Philostephanus 626. 66.

Philostorgius 342. 38. et 401. 7. et 822. 42.

Philostorgius apud me manu-scriptus, edito sæpe emendatior 90. 28.

Philostratus 7. 16. et 78 70. et 95. 64. et 138. 55. & 131. 3. & 181. 40 & 201. 29. & 221. 51. & 312. 38. & 314. 27. & 318. 30. & 334. 57. & 373. 37. & 389. 60. & 430. 53. & 432. 52. &c & 435. 45. & 436. 3. 22. & 439. 10. & 680. 7. & 704. 30. 41. & 705. 4. & 710. 31. & 716. 26. & 730. 58. & 740. 40. & 790. 32. & 811. 1. & 819. 6. & 821. 26. & 828. 74. & 867. 64. & 871. 26.

Philostratus emendatus 74. 32.

Philoxeni Glossæ 42. 23. et 90. 41. et 159. 1. & 276. 13. & 323. 62. & 455. 6. & 546. 62. & 633. 8. & 637. 68. & 688. 30.

Philoxeni Glossæ emendatæ 682. 39.

Plegon Trallianus 834. 57.

Phlegon emendatur 835. 25.

Phœcylides, aut quisquis est 32. 42. et 513. 22. & 519. 50. & 595. 47. & 600. 74. & 630. 8.

Phœnicides 345. 38.

Phœnuntus 6. 3. et 434. 17.

Photius 7. 61. et 30. 12. et 77. 17. et 271. 1. & 313. 32. & 384. 4. & 680. 7. & 700. 73. & 704. 29. & 705. 5. & 738. 8. & 795. 62. & 810. 17. & 833. 15. & 843. 33.

Photius emendatus 811. 2.

Photius notatus 701. 3.

Phylarchus 104. 66. et 125. 44. et 380. 16. & 382. 20. et 737. 30.

Pigres vel Tigres Car in Batrachomyomachiam Homero tributus 524. 12. et 653. 57. & 678. 2. et 666. 30.

Pindarus 161. 15. et 170. 8. et 171. 31. et 524. 40. et 525. 65. et 836. 68.

Pindari Scholiastes 84. 10. et 141. 3. et 171. 32. et 300. 55. et 839. 15.

Pitke Aboth 500. 64. et 841. 35.

Piscator 538. 10.

Pisidas, aut ut alii Cyrillus Alexandrinus 24. 5. & 295. 9. & 310. 5. 6. & 318. 56. & 444. 2. & 453. 57. & 465. 73. & 468. 19. & 470. 57. & 477. 15. & 515. 71. & 516. 6. & 589. 2. & 596. 38. 604. 55. & 610. 43. & 691. 51. & 710. 19. & 825. 6.

Pisidas apud Suidam 175. 9.

Pisidæ Interpres notatus 453. 67.

Plato 125. 22. et 327. 22. et 349. 61. et 352. 1 & 372. 56. & 388. 17. & 599. 67. & 882. 8. 50.

Plato in Politico 79. 30.

Plato emendatus 64. 56.

Plato Comicus 644. 59.

Plautus 47. 6. & 88. 25. 28. & 90. 47. 55. 53. & 94. 66. & 146. 71. & 142. 51. & 165. 32. & 221. 6. & 232. 41. & 245. 73. & 309. 30. & 440. 25. & 499. 25. & 526. 18. 20. & 527. 2. & 534. 66 & 623. 11. 627. 16. & 632. 73. & 649. 26. & 692. 32. & 704. 44. & 712. 54. & 617. 46. & 772. 33. & 796. 67. & 880. 73. & 882. 29. &c.

Plinius 3. 44. et 4. 46. et 10. 66. 68. et 14. 31. & 15. 61. & 21. 67. & 22. 71. & 25. 5. 11. & 29. 50. 61. 70. & 33. 24. & 39. 21. & 40. 53. 56. & 49. 27. & 50. 46. 48. & 56. 9. 50. & 61. 70. 72. & 62. 5. & 67. 17. 31. 61. & 69. 44. 55. & 66. 54. 59. 68. & 71. 31. & 72. 8. 73. & 74. 50. & 76. 25. & 78. 29. & 79. 33. & 88. 9. 89. 23. & 90. 60. & 93. 55. & 98. 15. 42. & 100. 55. & 103. 43. 72. & 104. 3. 33. & 107. 16. & 112. 45. & 116. 61. 66. & 120. 61. 68. & 130. 52. & 131. 6. & 132. 51. & 133. 72. & 138. 61. & 141. 2. 5. 33. 70. & 142. 74. & 154. 72. & 164. 54. & 166. 2. & 168. 54. & 173. 31. 42. & 175. 66. 67. & 178. 52. & 185. 57. & 187. 32. 34. 37. 40. 41. 43. 45. & 186. 43. 50. & 188. 69. & 195. 21. 30. & 197. 20. 40. & 199. 63. & 202. 6. & 207. 54. & 208. 53. & 228. 46. & 229. 6. & 236. 56. 68. & 237. 38. & 240. 56. 58. & 242. 13. & 243. 47. & 244. 38. 57. & 245. 63. & 246. 44 & 248. 77. & 258. 21. & 259. 28. & 261. 56. & 262. 8. & 268. 68. & 270. 9. & 273. 64. 74. & 275. 59. & 278. 28. & 281. 38. & 284. 17. 60. 67. 71. & 287. 11. & 293. 30. & 294. 6. 61. & 296. 15. 21. & 300. 42. & 301. 63. & 302. 29. & 395. 13. & 306. 26. 60. & 307. 23. 25. & 308. 41. & 309. 28. & 312. 5. 24. 27. & 313. 63. 71. & 314. 7. & 316. 5. & 319. 32. 49. & 320. 4. & 323. 20. 62. 65. & 327. 34. & 328. 28. 70. & 329. 72. & 331. 11. & 332. 55. 66. & 334. 36. & 335. 67. & 317. 25. & 342. 27. 44. & 348. 29. et 363. 15. et 365. 29. et 371. 39. et 374. 55. et 376. 13. et 381. 26. et 385. 48. et 388. 26. 49. et 390. 74. et 394. 20. et 400. 55. et 401. 16. 62. et 402. 22. et 406. 17. & 410. 1. 27. et 412. 49. et 413. 66. 72. & 414. 27. 29. 31. 36. et 415. 21. et 418. 14. et 429. 26. et 430. 41. et 431. 41. et 432. 45. et 433. 24. 25. et 436. 42. 60. et 437. 45. et 438. 47. et 443. 35. 67. et 445. 7. & 446. 32. et 448. 54. et 449. 21. et 450. 15. et 461. 67. et 462. 20. et 463. 28. et 468. 70. et 469. 19. et 470. 56. et 472. 13. 33. et 473. 69. et 475. 62. et 476. 8. 12. et 478. 27. et 479. 21. 68. et 484. 66. et 485. 4. 8. et 487 3. 9. et 490. 32. 35. et 491. 23. 25. et 500. 10. 15. 51. 60. et 503. 12. et 504. 7. 27. 57. 61. et 506. 44. et 507. 28. 30. et 508. 26. et 509. 59. et 515. 9. et 521. 48. 52. 53. et 524. 62. et 516. 8. 51. et 527. 10. 62. & 528. 22. 30. et 532. 58. 66. 72. et 533. 11. et 439. 39. 49. 66. et 540. 18. 23. 54. 65. et 543. 23. 50. 61. et 544. 2. et 546. 49. et 547. 56. et 548. 1. et 553. 15. et 557. 31. et 564. 18. et 566. 54. 57. et 570. 25. 26. 28. et 577. 44. 66. et 578. 54. et 580. 38. et 583. 37. et 584. 70 et 587. 27. et 588. 35. et 592. 1. et 596. 34. 63. et 596. 5. et 597. 32. 35. et 598. 41. 57. et 600 22. et 601. 33. et 602. 38. et 603. 73. et 605. 6. et 606. 19. et 607. 7. 28. et 608. 66 et 614. 36. et 616. 9. 71. et 623. 16. 33. et 624. 40. 54. 68. et 626. 50. et 627. 5. et 635. 1. 42. 58. et 636. 69. et 637. 49. 65. et 638. 50. et 640. 69. et 641. 47. et 642. 49. et 647. 25. 31. et 649. 26. et 650. 53. 57. et 654. 27. et 661. 63. et 666 45. 65. et 672 60. et 679. 58. et 681. 69. et 682. 49. et 684. 41. 60. et 685. 11. 28. 34. et 687. 7. 40. 71. et 690. 57. 61. & 692. 39. 47. 51. 53. & 696. 57. 68. & 700. 6. & 701. 5. 39. & 702. 12. 41. & 704. 26. & 705. 1. & 706. 9. & 707. 35. & 709. 36 & 710. 17. & 716 44. 58. 60. & 719. 16. & 721. 54. & 723. 18. 22. & 724. 18. & 725. 38. & 726. 4. 24. 60. & 729. 9. 19. & 731. 5. 7. & 732. 12. 71. & 734. 6. & 735. 24. 26. 28. 31. 33. 36. 40. 47. 60. 63. & 736. 1. 10. 14. 20 42. & 737. 47. 50. 61. & 743. 34. & 744. 60. & 749. 70. & 750. 16. 20. 60. & 751. 16. & 755. 22. 54. & 756. 63. 68 & 757. 51. 56. & 759. 70. & 760. 7. & 762. 21. 32. 33. & 765. 16. & 770. 23. 61. & 771. 37. 40. 72. & 775. 4. 51. & 777. 5. 778. 8. 32. & 782. 27. 37. 61. & 783. 69. & 785. 35. & 788. 2. & 789. 26. & 790. 30. & 793 43. & 794. 7. & 796. 60. 64. & 803. 54. & 804. 1. 12. 69. & 808. 19. 20. & 811. 10. & 812. 2. & 815. 23. & 817. 66 & 818. 6. & 820. 9. 16. & 821. 9. 52. 62. & 822. 1. 14. 28. 33 & 832. 60. & 834. 53. et 838. 36. et 839. 65. et 843. 27. 54. 63. 846. 12. et 850. 60. et 860. 39. et 861. 27. 30. 38. et 864. 30. 47. et 867. 39. et 869. 13. 19. 58. et 871. 26. et 872. 13. 23. et 874. 24. 29. 61. 70. et 876. 9. 44. et 878. 49. et 879. 10. 48 57. et 880. 6. et 882. 41. 43 67. et 884. 14 886. 71.

Plinius emendatus 163. 61. et 271. 13. 56. et 585. 1. et 723. 37. et 726 28.

Plinius notatus 133. 30. et 726. 24. et 803. 64

Plinius & Frontinus diffident 15. 62.

Plinius Junior 152. 54.

Plutarchus 2. 16. 20. et 3. 54. 74. et 29. 72. et 31. 57. et 40. 36. 63. 67. et 49. 17 23. 38. 49. et 52. 11. et 62. 64. et 65. 23. et 67. 74. et 70. 50 et 73. 63. et 76. 29. et 87. 7. et 95. 21. et 111. 66. et 126. 19. et 134. 54. et 139. 1. et 160. 29. 171. 33. et 178. 48. 54. et 179. 22. et 180. 7. et 184. 34. et 219. 10. et 220. 27. et 236. 58. et 237. 5. et 242. 45. et 244. 36. et 284 48. 49. et 295. 20. 54. et 308. 10. 13. 55. et 309. 3 6. et 310. 33. et 314 28. et 317. 46. 71. et 328. 65. et 358. 13. 370 53. et 372. 29. et 379. 31. et 383. 52. et 389. 58. et 393. 63. et 434. 64. et 438. 61. et 448. 36. 40. 46. et 490. 64. et 494. 23. et 503. 15. et 512 34. et 515. 62. et 526. 52. et 528. 7. 49. et 529. 11. et 530. 19. et 541. 49. et 543. 49. et 548. 58. et 553. 52. et 557. 8. et 560 73. et 564. 72. et 583. 40. et 588. 37. et 592. 4. et 594. 24. et 595. 23. et 596. 13. et 600. 9. 20. 34. 65. et 603. 68. et 608. 67. et 617. 63. et 626. 61. et 645. 28. et 652. 13. et 657. 36. et 700. 37. 56. et 737. 20. et 756. 12. et 757. 36. et 760. 10. et 770. 60. et 774 56. et 775. 57. 59 et 778. 56. et 821. 6. et 828. 2. et 834. 44. et 836. 13. et 840. 7. 19. et 864 25. et 871. 59. et 880. 10. 31. et 88. 11.

Plutarchus emendatus 702. 42

Plutarchus notatus 671. 21. et 820. 14.

Plutarchus de fluminibus 370. 63.

Edwardus Pocokius 169. 30.

Edwardus Pocokius laudatus 722. 6.

Poeni 7. 25.

Poetæ veteres anonymi 107. 22. et 469. 52. et 523. 63. *Vide plura in Anonymus.*

Porgius 822. 58.

Polemius Miscellanea 772. 73.

Pollux 13. 2. et 43. 49. et 55. 16. 52 et 65. 16. et 69. 73. et 79. 30. et 121. 16. et 143. 42. 211. 56. et 228. 72. 396 43. et 455. 51. et 523. 2. et 533. 26 et 567. 22. et 640. 1. et 643. 9 et 644. 59. et 698. 18. et 733. 46. 48. et 736. 39. et 738. 65. et 761. 37. et 777. 30. et 878. 53. et 882. 71. et 888. 54.

Pollux ter emendatus 231. 16. *rursus emendatus* 455. 53.

Polyænus 826. 59.

Polybius 32. 56. et 141. 2. et 158. 63. et 645. 24. et 716. 11. et 725. 9. et 767. 49. 62.

Polychronius 326. 28.

Polydorus Virgilius 330. 59.

Pomarius, vel David de Pomis Hebræus 42. 15. et 43. 46. et 45. 44. et 60. 10. et 81. 67. et 112 3. et 128. 24. et 145. 53. et 146. 34. et 149. 36. et 185. 50. et 193. 10. et 224. 31. et 240. 21. 41 301. 4 et 334. 3. et 344 63. et 353. 51. et 359. 74. et 379. 38. et 395. 33. et 396. 7. et 416. 58. et 536. 68. et 608. 52. et 614 15. et 646. 48. 60. et 674. 51. et 681. 51. et 694. 73. et 702. 20. et 707. 50. et 715. 5. 7. et 721. 65. et 727. 5. et 731. 41. et 736. 65 et 740. 5. et 804. 52. et 808. 3. et 818. 49. *Vide David de Pomis.*

Pomarius ridiculus 280. 67.

Pomponius Pannonensis 276. 1.

Pontanus 512 53.

Porphyrius 21. 72. et 23. 17. et 184. 34. et 198. 35. et 490. 43. et 756. 12.

Porta cœli 423. 68. 72. et 763. 53. et 777. 59. et 792. 56. et 824. 39. *Vide plura ann Gersom.*

In Porta cœli locus emendatus 85. 60.

Posidonius 431. 23. et 436. 37. et 881. 12. 14.

Liber Precum Hebraicus 115. 42.

Primasius 696. 55. et 850. 69. et 881. 3. 58.

Priscianus 71. 42. et 140. 37. et 393. 53. et 394. 48. et 404. 20. et 697. 32. et 703 27. et 742. 62. et 872. 48.

Priscianus emendatus 687. 35.

Probus 302. 34. et 596. 60. et 671. 21.
Proclus 64. 65 et 760. 56.
Procopius Historicus 129. 60. et 150. 6. et 210. 49. et 221. 11. et 310. 62. et 499. 57. et 528. 52. et 338. 23. et 610. 15. et 615. 47. et 643. 5.
Procopius Gazæus 36. 49. et 356. 47.
Propertius 23. 8. et 26 8. et 155. 67. et 219. 52. et 244. 73. et 567. 64. et 732. 52. et 805. 19. et 879. 31.
Prosper 271. 72.
Græca quædam Proverbia 66. 50. et 99. 41. & 264. 51. et 265. 14. et 274. 1. et 514. 67. & 543. 10. et 555. 31. 686. 35. et 636. 8.
Prudentius 308. 74. et 363. 30. et 369. 31. 56. & 373. 48. & 438. 19. & 786. 15. & 871. 64.
Psellus 710. 40.
Psellus emendatus 710. 45.
Ptolemæus 129. 68. & 144. 26. & 186. 17. & 287. 34. 34. & 297. 6. & 641. 49. & 678. 27. & 682. 4. 7. 64. & 686. 23. & 700. 71. & 711. 64. & 807. 49. & 821. 62. & 885. 74.
Ptolemæus emendatus 641. 51.
Ptolemæus regis ignotum scriptum de re accipitraria 338. 67.
Publius Syrus 134. 26. & 138. 50 & 243. 51. & 327. 14. & 331. 9. & 334. 53.
Samuel Purchas 771. 64. & 787. 10.
Pythagoras 65. 22.
Pythagoræ Symbola 236. 60.
Pythagoras Geographus 834. 18. & 840. 9.
Pytheas 86. 25.

Q.

Quintilianus 140. 40. & 410. 42 & 772. 71.
Quintilius in Geoponicis 39. 25.
Quintus Smyrnæus 17. 45. & 69. 14. 20. & 162. 15. & 467. 20. & 509. 13. & 541. 50. & 542 12. 18. 25. & 548. 29. & 783. 27.
Quintus Smyrnæus emendatus 542. 20.

R.

Rabanus Maurus 538. 8.
Ramusius 821. 62.
Razis 98. 44. & 199. 72. & 226. 28. & 585. 55. & 753. 19. & 806. 53.
Regino Abbas 609. 51.
Remigius Altissiodorensis 447. 45. & 475. 67. & 479. 14.
Rodericus Toletanus 784. 30
Rondeletius 692. 7. & 743. 37. & 747. 55. & 748. 4. & 864. 58.
Rondeletius refellitur 807. 47.
Ruffinus 824. 61.
Rupertus 880. 65. & 881. 59.

S.

Emanuel Sa 813. 35.
Emanuel Sa notatus 826 12.
R. Saadias Gaon 50. 16. & 190. 46 62. & 447 60. & 579. 52. & 678. 65. & 714. 72. & 812. 48. & 887. 16.
Saadias quid de aquila 167. 24.
Le Sabbatho *Tract. Talmudicus* 128. 52. & 224. 14. 292. 46. & 445. 57. 61. 62. & 527. 41. & 565. 20. & 566. 25. & 574. 67. & 648. 23 & 723. 65. & 724. 28. & 726. 10. & 757. 1. & 791. 65. & 793. 5. 69. & 794. 21. & 883 49.
Sanbolchili, *id est Autor Artium, cognomen Scriptoris Arabis* 299. 49.
Saddaucæi 345. 12.
Said Ben Grahir Arabs 850. 30.
Salmasius 84. 58. & 94. 12. & 141 27. & 142 73. & 147. 4. & 294. 9. & 323. 70. & 624. 57 & 683. 43. & 687. 11. & 692. 33. & 726. 55. & 729. 38. & 736. 27. & 811. 20. & 817. 70 & 872. 64. & 874 63. & 875. 13.
Salmasius notatus 45 61. & 682. 52. & 707. 39. & 771. 46.
Salmasius refellitur 691. 1. &c.
Sallustius 470. 25. & 559. 3.
Salonius 493. 45.
Salvianus 747. 56. & 750. 38.
Samaritanus Interpres 185. 68. & 189. 53. & 211. 34. & 212. 49 & 263. 30. & 274. 9. 11. & 281. 30. & 287. 64. & 291. 49. & 326. 12. & 398. 47. & 416. 44. & 532. 17. & 679. 36. & 855. 49.
Samaritanus constanter legit הראוה *per daleth* 192. 11.
Samaritanus aliter legit, & fortasse rectius 452. 26.
Samaritanus emendatus 628. 44.
Samaritanus notatus 300. 28. & 659. 22.
Samaritanus codex 211. 31.
Samaritanorum liber Joshuæ adulterinus 15. 39.
Sanconiatho 33. 24. & 197. 30. 34. 37. & 305. 74. & 306. 29. & 527. 22. & 620. 7. & 633. 4. & 735. 9. & 832. 56. & 876. 46.
R. Samuel 292 47.
R. Samuel Chaparsi filius 664. 30.
Sanhedrin *Tract. Talmudicus* 112. 63. & 383. 56. & 384. 29. & 608. 32. & 699. 49. & 701. 35. & 721. 70. & 818. 19. 70.
In Sanhedrin *Talmudicorum nugæ* 824. 47.
Sanhedrin *Talmudis Babylonici* 109. 56.
Sanchoniathon 62. 42. et 760. 18. et 847. 62. & 773. 13.
Sariph Arabs 625. 15 et 846. 51.
Josephus Scaliger notatus 409. 3.
Julius Scaliger 122. 40. et 129. 43. et 249. 24. et 320. 9. & 329. 50. & 363. 5. & 411. 42. & 415. 47. & 423. 37. 54. & 432. 44. & 433. 7. & 469. 73. & 512. 58. 62. & 564. 59. & 584. 5. & 743. 4. & 759. 37. & 763. 32. & 768. 19. & 771. 6. & 782. 40. & 785. 70. & 816. 33. & 822. 54.
Julius Scaliger notatus 45. 20. 61. et 452. 72. & 501. 4.
Scheffer us laudatus 453. 49.
ebenebergerus 750. 9.
Schindlerus 220. 48. et 291. 48. et 416. 66.
Schindlerus notatus 145. 44. et 409. 64.
Scholiastæ nonnulli 310. 69.
Græcus Scholiastes in Psalmos 445. 13.
Scylax 371. 16.
Sedulius 22. 57. et 36. 34.
Seldenus 408. 73.
R. Selomo 1. 18. et 11. 24. et 12. 36. et 17 44. et 20. 9. et 42. 22. et 47. 22. et 50. 16. et 58. 37. et 60. 9. et 64. 64. et 92. 70. et 105. 32. et 112. 2. 69. et 115. 34. et 118. 48. et 128. 20. et 140. 22. et 149. 31. et 177. 14. et 179. 46. et 196. 1. et 202. 45. et 205. 9. et 227. 45. et 240. 12. et 247. 26. et 263. 44. 53. & 270. 38. et 274. 51. 66. et 289. 70. et 325. 47. et 334. 6. et 359. 73. et 379. 43 et 383. 63. et 385. 71. et 395. 31. et 400. 65. et 404. 62. et 407. 56. et 415. 7. et 416. 58. et 421. 61. et 444. 53. et 451. 25. et 458. 37. & 466. 74. et 493. 59. et 464. 44. et 497. 59. & 499. 8 15. et 509. 47. et 518. 16. 52. et 527. 37. et 528. 38. et 531. 62 et 532. 22. et 536. 69. 74. et 554. 11. et 558. 11. et 577. 1. & 581. 44. et 604. 33. et 606. 9. et 612. 51. et 614. 14. et 626. 21. et 634. 46. et 642. 60. et 644 43. et 646. 37. 48. et 655. 58. et 657. 73. et 658. 60. et 659. 1. et 660. 30. et 668. 29. et 674. 51. et 681. 53. et 689. 8. et 690. 6. et 694. 73. et 713. 27. et 717. 55. et 720. 23. 74. et 727. 8. et 731. 48. et 736. 70. et 737. 6. et 777. 28. et 784. 35. et 786. 48. et 802. 28. et 804. 52. et 807. 67. et 818. 45. et 842. 21. et 846. 6. et 855. 57. et 876. 73. et 885. 37. et 887. 15. 27.
R. Selomonis fabula 171. 72.
R. Selomo notatus 18. 5. 8. et 81. 25.
R. Selomo filium non cognitat 87. 62.
Semoth Rabba 120. 11. 16. et 131. 38. et 656. 34. et 657. 4. 11. et 658. 28. 63. et 660. 37. 64. et 663. 4 et 664. 70. et 665. 60. et 666. 59. et 667. 21. 39. et 668. 31. et 875. 23
Semoth Rabba *emendatur* 958. 71.
Seneca 10. 63. et 40. 46. et 64. 27. 31. 35. 39. et 71 2. et 131. 25. et 143. 26. et 174. 28. et 185. 6. et 197. 26. et 219. 62. 65. 69. et 285. 15. et 309. 71. et 364. 39. et 387. 52. et 338. 55. et 389 44. et 422. 65. et 480. 23. et 512. 73. et 546. 31. et 581. 19. et 640. 40. et 715 35. 38. et 716. 62. et 731. 68. et 732. 67. et 785 48. et 837. 33. et 881. 40.
Seniores Interpretes 345. 49. et 351. 74. et 369. 54. et 376. 48. et 381. 2. 4. et 580. 67. et 646. 23. et 698. 73. et 712. 31. et 745. 33. et 759. 3.
Seniores aliter legerunt 531. 8. et 565. 18. *plura vide in* Græci.
Serapion 703. 49. et 711. 53. et 715. 10. et 736. 72. et 806. 54. et 864. 19.
R. Servia Gaon 344. 62.
Servius 9. 25. et 14. 8. et 141. 13. 25 36. et 226. 72. et 237. 17. et 267. 40. et 290. 64. et 314. 12. et 324. 6. et 429. 60. et 434. 16. et 474. 16. et 494. 11. 503. 30. et 507. 66. et 521. 35. 36. et 523. 44. 45. et 526. 33. et 543. 53. et 546. 57. et 637. 38. et 704. 12. et 728. 74. et 738. 4. et 759. 23. 24. et 795. 6 et 798. 55. et 826. 17. et 839. 14. et 864. 10. et 872. 6. et 874. 65. et 880. 53. et 881. 46. 61. et 883. 19.
Servius emendatus 141. 36.
Servius notatus 208. 51. 59. et 213 46. et 883. 20.
Sextus 199. 71. et 306. 15. 42. 69. et 307. 23. et 312. 31.
Sextus Empiricus notatus 97. 72.
Sextus philosophus in Pythonaris hypothesibus 318. 1.
Sibyllina Carmina 220. 2.
Sidonius Apollinaris 20. 55. et 65. 11. et 174. 36. et 271. 74. et 272 8. 10. et 315. 55. et 600. 44. et 616. 27. 32. et 648. 20. et 652. 4. et 725. 30. et 735. 19 et 790. 6.
Sigebertus 477. 70. et 481. 56.
Sigismundus 763. 23.
Silius 186. 17. et 269. 36. et 308. 68. et 318. 6. 10. et 387. 34. et 389. 46. 49. 54 et 393. 57. 46. 61. et 420. 34. et 529. 42. 65. et 694. 51. et 715. 30. et 827. 10. et 871. 36.
Simonis Ara 743. 62.
R. Simon 14. 65.
Simon Magnus Vulturiacensis Episcopus 449. 23.
Simonides emendatus 861. 45.
Simplicius 595. 3.
Sixtus Senensis 35. 56.
Solinus 72. 12. 15. 74. et 73. 10. 38. et 74. 53. et 75. 69. et 76. 27. et 98. 17. 42. et 103. 40. et 104. 34. et 107. 19. et 120. 63. et 131. 9. et 177. 4. et 281. 39. et 323. 67. et 327. 35. et 328. 72. et 331. 14. et 334. 56. et 342. 37. et 353. 32. et 394. 25. 29. et 398. 15. et 401. 64. et 402. 23. et 405. 41. et 406. 19. 38. et 412. 50. et 413. 71. et 417. 27. et 422. 15. et 423. 10. et 436 26. 490. 30. et 500. 46. et 540. 60. et 598. 60. et 684. 46. 60. et 699. 72. & 701. 48. et 715. 44. et 729. 20. 40. et 731. 10. et 756. 63. et 757. 59. et 759. 71. et 770. 24. 63. et 775. 5. et 777. 6. et 778 10. et 781. 67. et 784. 51. et 790. 30. et 794. 48. 70. et 811. 10. et 817. 66. et 843. 56. 64. et 844 36. & 874. 4. et 879. 17.
Solinus notatus 405 54. et 697. 70. et 816. 8.
Sophianus Arabs Abinæ filius 602. 24.
Sophocles 14. 10. et 24. 64. et 278. 17. 18. et 367. 40. et 375. 57. et 396. 32. et 422. 71. et 545. 57. et 705. 26. et 872. 25.
Sophoclis Scholiastes 320. 48. et 759. 19.
Soranus in vita Hippocratis 506. 8.
Soſtratus de Animalibus 547. 53.
Sota *Tract. Talmud.* 263. 66. et 264. 23. & 419. 51. et 480. 18. et 841. 63. et 842. 17.
Solion in Geoponicis 540. 18. et 547. 1.
Sozomenus 621. 5.
Spenſippus 311. 3.
Spitellius 386. 17.
Statius 10. 2. et 64. 47. 53. et 79. 47. et 95. 60. et 133. 22. 58. et 244. 27. et 285. 12. et 342. 47. et 483. 67. et 511. 32. et 519. 61. et 524. 37. et 527. 54. et 731. 71. et 732. 61. 64. & 765. 37. et 783. 14. et 789. 73. et 871. 55. et 881. 5.
Statyllius Flaccus 368. 31.
Stella Columba 36. 60.
Stephanus 33. 2. et 63. 30. et 129. 74. et 162. 11. et 186. 18. et 318. 29. et 324. 3. et 371. 16. et 384 32 et 501. 60. & 513. 35. & 532. 67. & 539. 74. & 569. 37. & 588. 28. & 594. 68. & 623. 66. & 725. 8. 633. 5. & 756. 10. & 773. 16. & 781. 24. & 788. 71. & 796. 7. & 809. 21. & 816. 8. & 835. 34. & 842. 42. & 883. 36.
Stephanus emendatus 641. 43.
Stesichorus 66. 14.
Strabo 12. 18. 30. 32. & 71. 49 & 77. 20. & 131.

131. 13. 65. et 132. 20. et 144. 26 et 171. 33. et 199. 15 et 221. 53. et 225. 60. et 260. 2. et 281. 38. et 293. 25. et 331. 34. et 358. 7. et 382. 48 et 383. 25. et 387. 25. et 390. 20. et 394. 33. 48. et 411. 64. et 412. 43. 62. et 413. 25. et 431. 22. 72. et 433. 21. et 450. 4. et 463. 60. et 487. 14. et 490. 26. et 521. 51. et 530. 6. et 531. 1. et 533 22. et 541. 42. et 557. 35. 37. et 559. 50. 62. et 567. 31. & 571. 41. et 579. 60. et 598. 61. et 599. 6. & 622. 72. et 623. 33. 46. 66. et 634. 72. & 635. 10. et 636. 56. et 649. 47. et 662. 29. et 637. 59. et 687. 45. et 699. 65. et 703. 12. et 705. 27. et 707. 1. et 709. 44. et 715. 17. et 717. 18. et 756. 10. et 763. 3. et 764. 47. et 765. 6 et 780. 68. et 781. 43. et 788. 9. 20. et 789. 11. et 790. 32. et 792. 22. et 795. 53. et 796. 7. et 815. 50. 57. 61. et 816. 8. et 839. 43. 64. et 871. 31. et 879. 4. et 880. 11. et 883. 36. & 884. 11.

Strabo emendatus 540. 42. 48.

Serato 221. 28.

Stobæus 312. 13. et 449. 56. et 513. 16. et 700. 47.

Succa *Tract. Talmud.* 42. 72. et 6 8. 25.

Suetonius 19. 2. et 94. 63. et 196. 54 et 358. 12. et 431 13. et 587. 31. et 616. 22. et 685. 58. et 864. 34. et 881. 67.

Suetonius emendatus 515. 30.

Suidas 24. 69. et 25. 3. et 42. 23 et 49. 15. & 55. 18. 61. et 63. 55. et 72 25. et 79. 7. & 104. 8. 9. et 136. 71. 72. 75. et 142. 5. et 149. 60. et 153 67. et 154. 52. et 175. 12. et 180. 24. et 181. 32. et 204. 70. et 213. 28. et 221 23. et 222. 31. 46. et 264. 44. et 265. 49. & 274. 1. 278. 34. et 302. 12. et 324. 52. et 327. 68. et 329. 67. et 349. 63. et 365. 6. et 367. 24 et 381. 67. et 382. 8. et 381. 31. et 385. 68 et 386. 68. et 397. 57. et 449. 41. et 450. 43. et 452. 39 et 455. 51. et 499. 40. et 503. 39. et 523. 67. et 524 43. et 533. 31. et 539. 74. et 553. 62. et 565. 71. et 587. 20. et 595 3. et 612. 36. et 623. 39. 67. et 629. 63. & 637. 44. & 643. 5. 16. & 654. 31. & 659. 57 & 692. 28. & 729. 28. & 730. 25. & 735. 22. 737. 67. & 738. 58. & 746. 42. & 759. 15. & 761. 4. 29. & 777. 20. & 780. 14. & 822. 23 & 861. 58. & 862. 18. & 872. 63. & 876. 1. & 884. 66. & 886. 54 & 888. 52.

Suidas emendatus 43. 55. et 132. 66. et 218. 69. et 370. 19. et 452. 40. et 885. 14.

Suidas notatus 65. 73. et 518. 63

Suidæ error 175. 70.

In Suida proverbium de columbæ ſimplicitate 22. 9. 14.

In Suida porta vetus 90. 27.

Suleiman Ben Hiſan 751. 66.

Sulpicia 542. 41.

Sulpicius Severus 210. 41. et 382. 8. et 393. 72 et 745. 8. 39.

Surianus Monachus notatus 489. 32.

Surius 445. 48. 621. 16.

Matthæus Sylvaticus 45. 1. 61. *vide Pandectarium.*

Sylvius 685 11.

Symeon Setbi 70. 24. et 139. 46. et 266. 25. & 888. 69.

Symmachus 140. 31. et 142. 7. et 221. 14. et 238. 51. et 256. 71. et 272. 72. et 274. 37. 40. & 321. 60. et 324. 61. et 325. 11. 14. 20. et 387. 40. et 454. 66. et 484. 32. et 612. 26. et 628. 46. et 646. 30. et 650. 24. et 649. 30. et 651. 31. et 729. 60. et 745. 43. et 759. 4. et 766. 73. et 799. 33. et 831. 25.

Symmachus emendatus 57. 73. et 117. 58. & 325. 5.

Symmachi jocularis error 60. 21.

Sympoſius 349. 73. et 350. 20. et 604. 60. & 670. 49.

Sympoſius emendatus 72. 22.

Syneſius 86. 29. et 120. 50. et 717. 8. 817. 63.

Sextus Synodus anno 681. 609. 27.

Syrus 1. 17. et 7. 24. et 35. 46. et 90. 11. et 125. 64. et 212. 49. et 238. 55. et 253. 63. et 254. 12. et 261. 26. et 274. 8. 18. et 279. 55. & 281. 50. et 286. 69. et 291. 49. et 292. 39. et 297. 51. et 326. 22. et 333. 28. et 344. 07. et 359. 59. et 368. 51. et 369. 50. et 379. 36 et 383. 12. et 384. 27. et 398. 30. 59. et 399. 49. 61. & 416. 18. &c. & 436. 18. & 444. 7. & 454. 66. & 459. 42. & 471. 49. 55. & 493. 40. & 505. 31. & 532. 16. & 533. 45. & 535. 8. & 605. 60. & 607. 61. & 618. 50. & 628. 46. & 634. 49. & 644. 53. & 646. 21. & 663. 72. & 681. 43. & 689. 1. & 696. 32. & 739. 16. & 758. 32. & 765. 7. & 766. 71. & 793. 50. & 785. 21. & 804. 34. & 878. 30. & 880. 36. & 884. 28. & 887. 20.

Syrus aliter quam Hebræe 210. 29.

Syrus Hebraum verbum ex Syra dialecto aliter explicavit 520. 54.

Syrus aliter legit 140. 28. & 200. 48. & 404. 11. & 439. 19. & 495. 4. 72. & 507. 47. 58. & 773. 36. & 883. 92.

Syra lectio 799. 40.

Syra verſio notata 165. 41. et 166. 34. et 830. 62.

Syri interpretis error perridiculus 169. 26.

Syrus emendatus 773. 7. 38. & 873. 11.

In Syro ale aquile pro alis aurore 1171. 49.

Pſalmorum editio Syro Arabica 554. 35.

T.

Tabranius hiſtoricus Arabs 478. 33.

Tacitus 180. 34. & 723. 15. & 817. 72. & 822. 2. 30. & 835. 31. & 867. 10. 46. & 869. 15.

Talmud Hieroſolymitanum 160. 17.

Talmudici 10. 16. & 134. 60. & 163. 26. & 189. 51. & 354. 36. & 361. 10. & 448. 68. & 471. 52. & 481. 28. & 566. 45. 67. & 689. 7. & 847. 3.

Talmudici de Haſmal 876. 57.

Talmudici notati 41. 28.

Talmudis Gloſſa 636 68.

Talmudis editio ultima notata 800. 64.

Talmudici, Syri, & Hebræi recentiores notati 300. 25.

Talmudis locus emendatus 819. 1.

Talmudis locus emendatus & explicatus 163. 26.

Tamerlanis hiſtoria Arabica 792. 59.

Tanchuma 659. 68.

Tardivus apud Geſnerum 335. 46. 49.

Petrus Teixeira 386. 32. & 675. 10. 14. & 678. 25. & 686. 17. & 790. 73.

Terentius 255. 56.

Tertullianus 22. 55. & 23. 37. & 32. 20. 71. & 35. 25. & 36. 13. & 49. 6. & 50. 15. & 137. 58. & 138. 43. & 166. 66. & 243. 47. & 248. 68. & 259. 35. 69. & 310. 58. & 359. 24. & 369. 54. & 437. 12. & 472. 45. & 487. 25. & 512. 51. & 525. 35. & 530. 48. & 582. 21. & 600. 50. & 634. 9. & 635. 73. & 637. 66. 70. & 638. 59. & 640. 37. 49. & 643. 51. & 644. 23. & 645. 36. & 683. 30. & 685. 72. & 817. 60. & 819. 05. & 824. 60. & 871. 40. 43.

Tertullianus notatus 582. 23.

Thargum 715. 8.

Thargum Hieroſolymitanum 679. 32. *vide Chaldæa aut Jeruſalymitanus paraphraſis.*

Thaugidus 862. 68.

Themiſtius 768. 7.

Themiſtius 606. 45.

Theocritus 12. 67. & 18. 42. & 53. 38. & 55. 41. & 64. 4. & 78. 31. & 107. 43 & 142. 10. & 220. 21. & 440. 21. & 476. 48. 56. & 474. 25. & 450. 6. & 499. 23. & 509. 73. & 524. 29. & 531. 25. & 581. 10. & 670. 66. 797. 11. & 799. 60. & 828. 52. & 862. 42.

Theocriti Scholiaſtes 219. 34. & 476. 55. & 581. 14. & 861. 37.

Theocritus Scholiaſtes notatus 78. 35.

Theodoretus 13. 28. & 18. 57. & 21. 44. & 24. 1. & 50. 65. & 60. 26. & 90. 64. & 103. 12. & 149. 47. & 150. 5. & 153. 4. & 154. 52. & 164. 42. & 167. 4. & 200. 39. & 204. 48. & 215. 43. & 216. 21. & 221. 11. & 222. 50. & 385. 63. & 389. 63. & 407. 48. & 427. 64. & 448. 8. 11. & 466. 54. & 473. 71. & 474. 62. & 477. 44. & 478. 13. & 480. 16. & 481. 18. & 483. 32. & 499. 43. & 511. 16. & 512. 18. & 525. 52. 62. & 538. 22. & 541. 13. 16. & 549. 52. 60. & 566. 33. & 572. 72. & 573. 8. 48. & 583. 22. & 586. 1. & 604. 10. & 612. 69. & 661. 12. & 729. 62. & 730. 6. & 745. 41. 45. & 758. 45. & 840. 43. & 871. 45. & 885. 68. & 886. 15.

Theodoricus 867. 12.

Theodorus Heracleenſis 164. 45.

Theodorus, vel Diodorus potius Tarſenſis Epiſcopus 313. 33. 38.

Theodotio 49. 62. et 117. 34. et 134. 51. 56. & 221. 15 & 272. 70. & 321. 61. & 480. 22. & 484. 32. & 580. 66. & 612. 27. & 615. 46. & 646. 27. & 714. 35. & 74. 544 & 887. 21.

Theognis de Rhodiorum Sacrificiis 66. 19.

Theon in Aratum 66. 26. et 72. 36. et 212. 62. et 637. 30.

Theophilus Antiochenus 492. 55.

Theophraſtus 3. 45. et 29. 46. 52. 68. et 30. 30. 35. & 66. 66. & 88. & 37. & 125. 31. & 141. 7. & 142. 56. 61. & 221. 35. & 227. 68 & 242. 13. & 246. 39. & 315. 71. & 316. 1. & 364. 11. & 365. 31. & 387. 24. & 440. 18. & 444. 72. 445. 5. & 448. 22. & 469. 21. 55. 66. & 539. 69. & 569. 53. 55. 70. & 570. 9. 15. 18. & 571. 4. & 577. 43. & 584. 72. & 616. 60. & 622 62. 68. & 626. 44. & 682. 44. & 683. 11. & 687. 3 39. & 690. 73. & 692. 57. & 696. 37. & 698. 8. 30. 54. & 702. 10. & 709. 36. & 712. 43. & 715. 13. & 723. 44. & 737. 53. & 743. 35. & 762. 32. & 764. 74. & 820. 8. & 821. 16. & 842. 63. & 876. 8.

Theophraſtus emendatus 365. 39. et 469. 24.

Theophrasti lectio aſſerta contra Salmaſium 691. 1. &c.

Theophylactus 21. 46. et 24. 4. et 123. 11. & 314. 71. & 488. 61. & 489. 24 & 613. 46. & 631. 30. & 643. 72. & 744. 1. & 745. 41. 50. & 815. 10.

Theophylactus emendatus 55. 2. 7.

Theophylacti error 176. 2.

Theophylactus Simocatta 310. 64. et 490. 68.

Thomas 35. 54. et 356. 51. et 518. 72.

Thomæ notatus 356. 63.

Thuanus 189. 39. et 266. 58. 70. et 267. 2. & 269. 12. c. 289. 55. et 369. 22. et 479. 45. & 816. 53.

Thucydides 53. 9. et 135. 18. et 420. 26. et 533. 36.

Tibullus 5. 66. et 44. 1. et 57. 5. et 155. 65. & 389. 34. et 529. 22. et 624. 32. et 732. 9.

Tigres, vide Pigres.

Tiberiadis Talmudum 513. 53 et 867. 33.

Timo apud Laertium 147. 11. et 290. 47.

Timocles Syracuſanus. Vide Orpheus.

Tiphaſius Arabs de diſcrimine Legnorum 741. 13.

Titinnius Setinæ Comicus 276. 3. et 558. 74.

Tobias Hebraicus manuſcriptus 749. 17.

Tobias Hebræus Fagii 749. 31. 41.

Tobias Hebræus Munſteri 749. 40.

Tobias Syrus 749. 28. 53.

Adrianus Toll 697. 37.

Toſtatus 29. 7.

Trebellius Pollio 13. 7. et 765. 72. et 876. 50.

Tremellius 220. 48. et 345. 29.

Trogus 539. 41. et 724. 16. et 740. 60.

Trophilus 449. 58.

Tryphiodorus 548. 24. et 549. 7.

Tſemach *David* 6. 49.

Tubero 431. 40.

Turcarum Imperator Narciès 193. 12.

Turnebus 90. 62. et 391. 2. et 683. 42.

Turnebus notatus 530. 45.

Turnerus 53 44. et 195. 24. et 295 48. et 319. 61.

Turnianus 819. 34.

Tymnes 514. 14.

Tzetzes 3. 5. et 4 30. 59. et 12. 9. et 64. 68. et 71. 19. et 73 73. et 76 46. et 135. 15. et 163 6. et 201. 29. et 310. 45. 63. et 320. 53. 56. et 386. 64. et 431. 71. et 474. 18. et 494. 26. et 614. 29 et 586. 25. et 589. 10. et 596. 54. et 597. 44. et 614. 41. et 627. 2. et 637. 44. et 653. 1. et 670. 56. et 688. 6. et 691. 60. et 770. 20. et 778. 45. et 539. 17. et 852. 68.

Tzetzes uterque 766. 56.

Tzetzes emendatus 883. 28.

Tzetzes notatus 3. 28. et 12. 16. et 19. 45. & 176. 7. et 654. 9.

V.

Vajekra Rabba, cujus auctor R. Nachmani floruit circa annum Chriſti 300. 7. 11. et 29.

29.8. & 131.74. & 384.30. & 568. 56. & 689.49. & 724.41. & 855.54.
Vajekra Rabba *mutilatus* 129.6.
Valerii Flacci Argonautica 24.57. et 219. 22. & 314.57. & 434.47. 50. & 580.23. & 699. 66. & 760. 38. et 764.43. et 783.24.
Valerius Maximus 431.41. et 524.62. et 581. 54. et 840. 20.
Valeriola 470. 67. et 472. 48.
Franciscus Vallesius 253 30. et 748. 62.
Franciscus Vallesius rejicitur 749. 4.
Varro 9. 30. et 11. 50. et 24. 45. 46. et 39. 13. 20. et 40. 51. et 49. 30. et 51. 55. et 56. 40. et 104. 29. et 107. 10. 12. et 132. 49. et 133. 70. et 134. 1. et 137. 55. et 139. 18. et 159. 48. et 196. 32. et 242. 47. 56. et 276. 6. & 330. 40. et 348. 56. et 349 44. et 352. 2. & 393. 52. et 394. 47. et 404. 20. et 410. 24. 38. et 502. 74. et 503 3. et 504. 3. 5. & 513. 41. et 528. 27. et 539. 40. 67. et 540. 18. et 543. 42. et 559. 4. et 590. 30. et 594. 59. et 647. 19. et 650. 51. et 651. 9. et 658. 7. et 661. 64. et 704. 44. et 786. 43. et 826. 18. et 872. 30.
Ludovicus Vartomannus 32. 10. & 130. 46. & 684. 9 & 686. 17. & 699. 59.
Vatablus 421. 60.
Vectius 196. 30.
Vegetius 420. 37. & 645. 38. & 687. 10. & 751. 38.
Velleius Paterculus 358. 9.
Venantius 732. 54. *Vide Lactantius.*
Veterum multis impositus malo versio 56. 59.
Versiones vernacula 238. 73.
Cornelius Vicman 607. 23.
Victor Antiochenus 631. 12.
Claudius Marius Victor in Genesim 32. 36.
Victorinus Pictaviensis 696. 55.
Vitalpandus 439. 13.
Vincentius in Doctrinali 15. 34. & 296. 28. & 301. 44 & 325. 69. & 336. 33. & 743. 2. & 752. 22. & 755. 44. & 768. 42. & 777. 54. & 814. 19. & 823. 34. & 841. 69.
Vincentius notatus 418. 19.
Vir doctus de Gallicanis 124. 20.
Vir doctus in Epistola ad Gesnerum 296. 46.
Vir doctissimus & piissimus 480. 9.
Vir doctus & pius notatus 762. 40.
Vir valde doctus notatus 821. 6.
Virgilius 9. 29. & 12. 59. & 14. 6. 42. & 17. 55. & 18. 73. & 30. 26. & 32. 42. 45. 48. 50. & 50. 56. & 69. 41. & 70. 62. & 71. 26. & 73. 15. 35. & 78. 39. & 101. 68. & 141. 9. 15. 43. & 155. 17. 70. 73. & 174. 13. & 176. 70. & 216. 69. & 226. 70. & 237. 14 & 254. 48. & 267. 28. & 269. 9. & 285. 8. & 313. 23. & 314. 47. & 330. 9. & 370. 51. & 377. 61. & 378. 36. & 380. 32 & 387. 31. & 389. 38. & 390. 27. & 391. 29. & 393. 33. & 414. 24. & 420. 31. & 422. 26. & 424. 3. & 454. 73. & 467. 44. & 468. 25. 28. 31. 33. 36. 38. & 473. 55. 59. & 503. 61. & 504. 34. & 506. 53. 61. & 507. 63 & 509. 6. & 516. 16. & 519. 57. & 520. 6. & 521. 32. & 523. 42. & 526. 30. & 530. 44. 65. & 531. 30. & 544. 7. & 545. 67. & 546. 21. & 549. 15. & 555. 28. & 561. 30. & 564. 44. 46. & 592. 30. & 596. 6. & 603. 71. & 617. 55. & 637. 30. & 666. 2. & 688. 27. & 692. 29. & 695. 32. 57. & 702. 40. & 705. 16. & 711. 2. & 728. 68. 71. & 731. 61. & 732. 26. 30. 48. 50. & 759. 22 & 762. 66. & 770. 15. 17. & 783. 41. 44. 50. & 786. 58. & 798. 52. 56. 58. 60. & 801. 52. & 838. 40. & 839. 47. 53. & 881. 5. & 882. 24.
Virgilii Catalecta 58. 20.
Vitalis de signis cœlestibus 636 22.
Jacobus Vitriacus notatus 489. 32.
Vitruvius 199. 10. et 594. 64. et 624. 36. et 627. 15. et 645-47. et 729. 13. et 732. 6. et 735. 15. et 794. 34.
Joannes Vivus 750. 35.
Ludovicus Vives 860. 33.
Ulpianus 874. 65.
Umbricius 309. 29.
Volaterranus 780. 17.
Vopiscus 95. 38. et 226. 4. et 229. 49 et 616. 26. et 738. 11.
Gerardus Vossius 527. 11.
Isaacus Vossius 180. 37. et 278. 73. et 355. 60. et 775. 12.
Uraeus apud Stephanum 733. 5. et 737. 74.
Vulgatus interpres 101. 34. et 125. 63. et 221. 15. et 256. 35. et 321. 57. et 345. 50. & 376. 74. et 379. 36. et 381. 2. 6. 9. et 398. 28. et 417. 28. et 444. 63. et 447. 72. et 455. 7. et 612. 41. et 618. 50. et 446. 24. et 831. 34. et 878. 26. et 881. 2.
Vulgatus aliter legit 453. 23. et 883. 59.
Vulgata versio emendatur 114. 56.
Vulgata versio explicatur 813. 16.
Vulgata versio notatur 204. 36. et 398. 18. & 466. 7. e. 887. 58.

W.

Wabeb filius Mambæ vel Menubbæ doctor Arabs 351. 54. et 856. 32.
Wildebrandus ab Oldenborg notatus 15. 35.
Andreas Willetius 538. 10
Witichindus de gestis Saxonum 510. 12.
Wottonus 747. 50.

X.

Xenocrates 753. 46. et 867. 37.
Xenophon 5. 53. et 8. 7. 11. 44. et 80. 16. et 90. 67. et 184. 34. et 221. 27. et 228. 66. et 245. 26. et 262. 9. et 284 2. et 370. 5. & 513. 26. et 521. 50. et 527. 72. et 586. 62. & 702. 69. et 728. 31. et 733. 55. et 757. 50. et 761. 31. et 821. 11. 13. et 835. 69. et 888. 51.
Xiphilinus 822. 13.
Xylander notatus 433. 32.

Z.

Zacharias Mitylenæus 810. 10.
Zacharias Papa 876. 14.
Zamachsari 305. 50. et 362. 42. et 573. 58. *vide de Azzamachsari.*
Zancassanes Persarum rex 783. 11.
Zebachim Tractatus Talmudicus 26. 21. & 565. 32.
Zenodotus 149. 65. et 623. 39.
Zohar 818. 14.
Zoonas 507. 63.
Zoroastris Geoponica 588. 49. et 823. 26.
Zosimus 487. 11.

VOCES

Hebraicæ, Chaldaicæ, Syriacæ, Samaritanæ, & Æthiopicæ,

Quæ in secunda parte hujus Operis explicantur.

אבה *ebe* quid sit ignotum Job. 9. 26. ubi virsagittæ dicit suos prætetisse queritur *ut naves* אברי *ebe.* Cum R. Selomone suspicor esse fluvii nomen, quia hodieque duo fluvii amoes أجي *Ebe* vel *Ebbe* in illis locis, unde prope Cuphan, alter in Babyloniæ regione *wasit* Græc. Μεσὸν. Possunt etiam intelligi naves aëtuariæ quæ sunt expeditiores, quia Arab. أبي *aba* est ad iter accingi, p. 171. l. 2. Alii scribunt أبي *abba.*

אבצא *abacha* in Syro est gallos, ut in Chaldæo אכבא *achaba* Prov. 30. 31. Neutrum alibi reperitur. Sed Syrum *abacha* mihi magis arridet quia galli superbiam, de qua ibi res est, magis exprimit. Fit enim à verbo אבץ good in *Hithpael* efferri & extolli significat Esa. 9. 18. pag. 116. l. 49.

אבקס *Abas* (à quo Abantes) prioceps Colniæ quam Cadmus deduxit in Euboeam, pecudum fagioatorem fonat p. 135. l. 6.

ואבי plumescere. Hinc Job. 39. 26. *An per prudentiam tuam* יאבר *plumescit accipiter?* Et Jer. 51. 11. חברו החצים מלאו את אבי (Gall. *empeignes les flesches.*)

אברה *ala ciconiæ* Job. 39. 16. pro אברת חסידה statui absolutos pro constructo, good noo est sine exemplo pag. 247. l. 63.

אבר amnis ripa. Pro אבר (sic puto legisse qui χαράδρου *charadrium* reddunt, Græci uempe & Hieronymus. Charadrius enim ὁ παρὰ χαράδραν δῶν ὑγίδιος io amnium ripis degit, unde illi oomen pag. 340. l. 42.

גור *egure*, olivæ in Judæa præstantissimæ quarum memoit *Bereschith Rabba*, uodedicta & ubi creverint p. 725. l. 40.

גרם Hebr. rubere, sed Arab. candere est pag. 688. l. 53. Quo ut Latioè tutilare, id est rubere, dicuntur Luna & stellæ, quia summe candent. Et à Poëtis purpureæ vocantur quæ sunt eximii eandoris, ot oix & cygni; Ita Hebræi rubedinem in tribuunt quæ sunt maxinè candida. Sic Levit. 13. 19. lepræ macula describitur לבנה אדמדמת *alba impense rubra*, id est summe candida. Et Cant. 5. 10. sponsus dicitur צח ואדום *candidus & ruber*, id est eximie candidus. Et Thren. 4. 7. Nazaræos fuisse legas *nive puriores, lacte candidiores, & corpore rubuisse præ margaritis; ivoireaque.* Itaque eo loco rubere est summe candere p. 688. l. 33.

אדמדמת *adamdemeth*, lepræ epitherum ubi supra, *fabrubram* reddunt magno errore, cuoi geminatæ radicales iguificationem oon minuant, sed intendant. Ita ירקרק est *summe flavus*, שחרחר *valde fuscus.* Et pari ratione אדמדם etit *summe ruber*, si vocis retioeatur propria significatio. At cum tribuitur is color lepræ maculis, quæ oon solum albæ suot, sed & nivis instar candidæ Exod. 4. 6. Num. 12. 10. & 2 Reg.

2 Reg. 5. 27. patet ruboris nomine non aliud ſignificari quam ſummum candorem. Quod ipſum intelligi par eſt, cum in Jeremiu & Cantico rubere legantur vel margaritæ, vel eorum corporu qui à candore commendantur p. 689. l. 22.

אזניה *ozhya* Jonathani *ἀτὸς οτυς*, quaſi auritum dicas, quia circa aures habet *πτερύγια*. Avis eſt noctuæ ſimilis, ſcurra & imitatrix, quæ us noctuucontra ſaltantem unum aucupum capitur *ἀστροχάριν*. Nonnulli vocant uyeticorucem. Eſt pro Hebræo תנשמת *thinſemeth* p. 286. l. 29.

איה *aja* Hebr. avis quam Arabes بُوزِيْ *juju* vocant, à clamore ſuo ſcilicet. Nam ut aquila clangis, milvus jugit, corvus crocitat, ſic upud Arabes hæc avis جَايَا *jaja*, unde Hebr. *aja* dicta, & Arab. *juju*. Eſt autem minor accipiter, qui venatur alaudas. Eum Arabes magni faciuns propter ſummam perſpicaciam. Ita Job. 28. 7. laudatur oculus *τὸ aja*, Græcè dicitur *ἱέραξ*, Germ. Habicht nobis *eſmerillon* p. 593. l. 56.

איום Hebr. terribilem, & איומה terrorem ſonat. Inde Hieronymus fieri putavit אים (ac ſi *Mem* ſervile in fine vocis ad radicem pertineres) ac proinde voluit אים eſſe ſpectra terribilia, quales Faun vel maxime, cum Fauno terrores paulcos, & quæcunque *φάσματα* videntibus terrorem incuriant veteres Romani tribueriut. Itaque אים *Faunos* reddidit pag. 826. l. 34.

אבבה vide אבבה *abacha*

אבם *acam* nigrum eſſe Chaldæis ſonat. Ab inde *jacem* appellarunt nigrius coralliums in Perſico mari naſcens, de quo Plinius p. 706 l. 34.

אל *ad*, pro על *ſuper* p. 766. l. 52.

אם *im* plerumque idem eſt quod SI, vel nota interrogationis ut AN, & Græcè *ἆρα, πότερον*. Sed & occurrit pro VERE, & particula eſt confirmantis, ac ſi fiat ab אמן *Amen* deficiente *nun*, ut ita אמרת pro אמנת p. 247. l. 53.

אמשלין *ἀσπάλιν* Talmudici definiunt vinum, mel & piper ſimul mixta & temperata. Quamtamen deſcriptio non tam ad œnomeli quam ad conditum pertinet.

אנף *anaph* iraſci. Inde אנפה *anapha*, avia quæ putatur ita dici quia facile iraſcitur. Talmudici exponunt דיה הנוטרת *vulturem iracundum*. Forte eſt aquilæ ſpecies quæ Arab. رَخَمٌ *rummag* dicitur, cujus nomen ab ira factum. Nam aquilæ & vultures non raro confunduntur. Sed in rapacium genere nulla uvis eſt falcone montano iracundior pag. 338. l. 55. Vide in Arab. رَخَمٌ in Græc. *Ἀνάπαν* in Latin. *Falco montanus*.

אנשא *onſa* fabuloſum animal culum in Porta cœli, quod in medium leonis corpus ab una parte ingreſſum, exit per partem oppoſitam p. 792. l. 65.

אסקרא *askra* locuſtæ genus Syris & Talmudicis, quæ in Dioſcoride *ἀσκάλαβος* Afticæ Lephtanis, de qua in Græcis.

אסחוניא Chald. *malicolus pedis* pag. 494. l. 40. & אסחונא *greſſus* ibid. l. 50. An ab Hebr. אשור.

אקמתא *akmetha* Prov. 30. 28. in Chaldæo, non eſt uranus, ſed ſtellio, ut Syrum ܐܣܩܡܬܐ factum ex Hebr. אקנח de quo prius volumen p. 604. l. 69.

אקרוקא *akruka*, Talmud. *rana*, vox à ranæ voce facta, cujusmodi plures aliæ. In his Æthiopica ቀርንቃዕ : *kuorna* *naath*, Arabica قُرَّ *kurron* Ægyptia *χρὼς chroûr* & Punica קרור *kurur*. Unde Batrachium Pœnis חצר קרור *atſir kerur* herba ranæ, pro quo legitur *azzi curur* in Apulejo berbario p. 651. l. 50.

ארבה *arbe* locuſta à copiu nomen habet. Nempe ארבה multum eſſe vel multiplicari ſignificat. Et vix ullum eſt animul locuſta tœcundius. Inde magni exercitus locuſtis conferuntur ratione multitudinis Jud. 6. 5. & 7. 12. &c. p. 422. l. 6.

ארבה *arbe* locuſta & ארנבה *arnibba* fumarium, quouvis punctis vocalibus multum differant, tamen iisdem literis ſcribuntur, quod veteres interpretes ſefellit Of. 13 3. p. 480. l. 4.

ארג *arag* texere de aranea dicitur Eſ. 59. 5. paſſim. Inde igitur Græcum *ἀράχνη* p. 608. l. 48.

ארגמן *argaman* Hebr. purpura, eaque rubri coloris, non cœrulei, qualis תכלת *thecheleth* pag 733. l. 65. Idem Chald. Syr. & Arab. ارجوان *argavan*, quam vocem Daniel & Eſdras primi uſurparunt ibid. 67.

ארגמן *argaman* vel ארגון *argavan* eſt rubra purpura ex illus cochleæ ſanie facta quæ proprie *purpura* dicitur. Itaque Græci & Hieronymus *purpuram* exponunt. Et Hebræi qui purpuram nullam norunt præter תכלת *thecheleth*, tamen ארגמן *argaman* docent ſpeciem eſſe rubri coloris. Itaque אדום *adom* rubrum, & קרמז *kermez* coccineum vocant, & cum לכא *lacca* conferunt p. 736. l. 64.

ארגמן *argaman* & ארגון *argavan* fola dialecto differunt. Illud enim mere Hebræum eſt, hoc Chaldæum, Syrum, Arabicum, Perſicum, p. 740. l. 57. Utrumque factum ex ארכנן *aramgavan*. quaſi Syrium colorem dicas, quia in Syria primo cœpit uſurpari ibid. l. 59.

Ad ארגמן *argaman* alludere nonnulli putant *ἐρυθρὸν* herbam flore purpureo quæ Amorgo inſulæ nomen fecit. Et Arabicum *margan* pro rubrica Sinopide, & *margian* pro corallio p. 740. l. 65.

Ad ארגן *argavan* alludens Græca *ἰόεν* vel *ἰοῦν* pro mixtu purpureo, & *ἰοῦς, ἰοῦν* vel *ἰοῦν* pro lanarum inſectore pag. 740. l. 72.

אריח *ariach* later ſeſquipalmi, ut כפיס *chaphis*, cum לבינה *lebena* ſit later trium palmorum, Gr. τρίδωρος p. 614. l. 28.

ארן *erem* pinnus Eſ. 44. 14. ut ארזה *orna* Chald. & Syr. Poſt Hieronymum ſic reddunt Kimchius, Pagninus, Boderianus, Schindlerus. Alii *ornum* malunt propter vocis alluſionem p. 867. l. 52.

ארץ terra ſumitur etiam pro uquis, quia terræ ſeu regionis amnes & vicina maria ad eam uliquo modo pertinent p. 668. l. 62.

ארשינע *erſina* phœnix in *Sanhedrin*. Sed legi malim ארניתא *ornitha*, quia fit ex Græco *ὄρνις*, quomodo phœnix à Græcis ſcriptoribus paſſim vocatur pag. 818. l. 70.

ב *Beth* & *p pe* ſæpe permutari p. 478. l. 50. & p. 478. l. 57.

ב *Beth* litera quandoque in fine vocis adſcita p. 379. l. 68.

בדולח *bedolach* Seniores qui *cryſtallum* reddiderunt, videntur legiſſe ברלח *berolach*, *res* pro *daleth*, & pro beryllo accepiſſe, quem inter cryſtalli ſpecies multi numerant. Sic Syra verſio pro, ܒܕܠܚܐ *bedolach* conſtanter habet ܒܪܘܠܚܐ *berolcha*. Sed Joſephum, Aquilam, Symmachum, Theodotionem *bedolach* legiſſe apparet, quia *βδελλιον* aut *βδολιον* reddunt, quod ſequuntur recentiores p. 674. l. 49 &c. At terra Havilu, ubi ברלח *bedolach* à Moſe deſcribitur Geneſ. 2. 12. bdellii proventu celebris non eſt, ſed unionum:. Quod probatur pag. 675. 676. 677. Itaque nomine *bedolach* margaritas intelligunt paraphraſtæ quatuor Arabes, Talmudici, Benjamin, Saadias, Calonymus, alii. Eodem facit quod manuæ alba & rotunda granu conferuntur cum *bedolach* Num. 11. In margaritis enim maxime eminent candor & figura ſphærica pag. 677. & 778. In Samaritano exemplari בולח *bedolab* per *be* ſcribitur, quaſi fiat à בול *bebal* quod ſeparare eſt, ut Arab. فَرَدَ *pharada*. Sic ברלח *bedolach* idem eſſet quod Arabice فَرِيْد *pharid*, margarita ſcilicet non quævis, ſed eximia, & præſtantiæ ratione à reliquis ſegregata. Græce *μαργαρὶτης* dixeris, & Latine *unionem* p. 679. l. 35.

חוטי ברלח *fila margaritarum*, id eſt monilia ex margaritis, in Chronico Templi ſecundi p. 683. l. 27.

בהמה *behema*, Arab. بَهِيمَة *behima*, tam ſignificat quadrapedes quæ in aquis quum quæ in terra degunt, quod Arabes diſerte docent. Itaque fallantur qui nonniſi de terreſtribus dici aſſeruut p. 755. l. 57.

בהמות *behemoth* Job. 40. 10. non eſſe elephantem, ut creditum eſt hactenus, ſed Ægyptium hippopotamum, ex Jobi deſcriptione Probatur p. 754. l. 56. &c.

בהמות *behemoth* Job. 40. 10. plurale non eſt, ſed ſingulare Ægyptium, ut *Thoth*, *Phaoth*, *Phamenoth* menſium in Ægypto nominu: *Racoth*, Alexandria: *anoth* telephium; *mothoth* chelidonium &c. p. 756. l. 6.

בהרת *bahereth* Hebr. lepra maculu lucida Lev. 13. 19. בהיר *bahir* lucidus Job. 37. 21.

בהק *bahara* Arab. lucere p. 689. l. 60.

בוכ *buch* in *Niphal* perplexum eſſe: unde in Talmude בוכא של חום filum perpleſitatis ſen perplexum filum aranex. Alii pro בוכא *buchya* perperam legunt כוביא *chubya* uat כובכא *chuchya* p. 608. l. 23.

בוסתא *bauska* in Onkelo pro תנשמת *thinſemeth*, avis nocturnæ genus, quæ Arab. البُوم *albuh* dicitur, & Gr. βύας inter bubonum ſpecies p. 286. l. 39.

בוכרי יערות *jabchuſin* genus culicum puſillorum qui reperiuntur בכרמהמדרש שלהן *in vini facibus*, id eſt *νάνοις*, Videntur ſic appellati, quia vino immixti ſunt. Nam בוסא *bachas* eſt miſcere. In his quidam rubri ſunt p. 565. l. 22. & 31.

בוכית *buchth* & גומר *gomar* Æthiopice hippopotamus. Arabice بَخَث *bachiſa* eſt ſcrutari, & غَمَرَ *gamara* in profundo demergi. Inde igitur dictum animal quod in abyſſis demerſum eos ſcrutatur quaſi pag 769. l. 6

בזרת *betſa* ovum Hebr. ut بَيْضَة Arab Radix album eſſe ſonat, quod Hebræos latet p. 252. l. 50.

בלטיתא *baltitha* caries, pro quo מלטיתא *maltitha* male Prov. 12. 4. & 20. 25. pag. 618. l. 60.

בעל זבוב *Beelzebub* muſcarum Dominus, non *Deus muſca*, ut Græci uccipiunt pag. 499. l. 62. An idem qui Græc. Μυῖαγρος aut Μυίαγρος aut Ἀκάρων? pag. 500. l. 6. In Euangelio legitur *Beelzebul* tanquam à זבל *zebel* id eſt ſtercore, quaſi ſtercoreus Deus. Vel errore vulgi *beth* finali mutatum in L. Ut cum Arabici ſinus oſtium *Babel mandel* vocant pro *Babelmandeb*. Et

Et nablium Hiſpanica *rabel* pro רבאב *rebab* p. 505. l. 20. At cur Beelzebub Deus Accaron à Phariſæis in Euangelio vocatur dæmonum princeps, qui Hebræorum aliis eſt Sammael aut Aſmodæus? An ex Deo Accaron, vel Acharon ut ſcribunt veteres, factus eſt Pluto Deus Acherontis? p. 501. l. 32.

בצע pro מצע fauciari Joel. 2. 8.

בקי *bakke* in Talmude יעשין Gr. ὑγρὰ aquatici culices p. 566. l. 46. Singulare בקא *bakkal*. 63. ubi dicitur eſſe animal ἐφήμερον. Eſt & in Syro p. 570. l. 69

בקע rumpere, & exeludere da ovis pag. 409 l. 6.

בר גיאא *bar geza* pro בר עץ *filius roboris*, i eſt gryphus in Jonathane & Jeroſol. p. 230 l. 6.

בר חוריא *bar churia* filius albedinis, in Talmude vultur albus p. 230. l. 6.

ברר *barar*, elarum, purum, nitidum eſſe, de Sole & die ſereno dicitur, & de ſagitta bene terſa & expolita p. 690. l. 46. Inde geminatis radicalibus ברברי *berberi* diei potuit concha margaritifera quæ reliquas nitore, elaritate & puritate ſuperat, maximæ in interna parte. Sic Phœnicium fuerit vocabulum, non Indicum ut vult Auctor Androſthenes p. 690. l. 42.

ברברים אבוסים 1 Reg. 4. 23. *barburim abuſim* vel *barbari* ad præſepe *jugiaati* quid ſueriut in Solomonis menſa operoſe quæritur. 1. Aliis ברברים *barburim* ſunt animalia quæ aluntur בכיברים in *bibarim* ſeu *vivariis*, quæ vox eum Romana ſit, & Solomone multis ſeculis receutior, eſt certe certius *barburim* inde dici non potuiſſe. 2. Aliis *barburim* ſunt volucres in genere pro *aburburim* vel *eberburim*, quia אבר *eber* eſt ala. 3. Aliis pro *barburim*, ut lonei aves è Barbaria allatas nempe Troglodytica, in qua meleagrides præter Agatharchidem deſcribuut Diodorus & Artemidorus apud Strabonem. Nobis ut à חור *chavar* ardere תיחור *tiechbar* eſt ſummus ardor, ſic à ברר *barar* eligere ברבור *barbur* dicitur quod ſumme electum eſt. Itaque *barburim* in cibariis ſunt ſelectiſſima quæque. Sed pecudes ſignificari potius quam uiria docet adjunctum אבוסים *abuſim*, quo proprie ſignificatur quæ ad præſepe ſaginata ſunt. Quomodo in Scriptura non ſaginantur niſi pecudes p. 527. 530 &c. nſque ad p. 535.

בריז דשצא *ſtaxas mellis* Chald. vide in בריש.

בריח *veſtis*, unda בריח נחש fet pens veſtis vide in נחש.

ג *gimel* Hebræum motatur in χ *chi* p. 608. l. 59.

גבחת *gabbachath* in locuſta quid ſit non ſatis conſtat. Alii gibbum tutelligunt, in eameli modum, dorſo extantem, alii calvitium, quomodo ſumitur in pluribus Talmudis locis p. 456. l. 29.

גבר *geber* cum virum ſonet, refelluntur Judæi qui gallum interpretantur Eſ. 22. 17. & in paucis aliis Scripturæ locis p. 558. l. 18. Probatur locum Eſaiæ reddendum eſſe, *Deportabit te Dominus deportatione, ὦ vir*. Non *deportatione viri*, multo minus *deportatione galli* ibid. l. 44.

גדיאן *gadjan* Talmudicis locuſta eadem quæ Moſt תגב *chagab* p. 451. l. 4.

Ex גוז *hiphil* הגיז non eſt edocere, ut tendunt Job. 40. 18. ſed crumpere pag. 766. l. 45.

גוי *goi* gens, & עם *am* populus, etiam de locuſtis, formicis, chœrogryllis dicitur in Joele, & Solomonis Proverbiis. Quod loquendi genus tritum eſt etiam apud Arabes, Græcos & Romanos ſcriptores pag. 467. l. 52.

גוזל *gozal*, non ſolum columbæ pullus, ſed turturis, palumbi, liviæ, vinaginis, & avis alia ſi qua eſt quæ ad columbinum genus referatur pag. 6. l. 62. Ita ſumitur Arabum جوزل *giauzal* iisdem literis ſcriptum, quamvis paulo aliter ſonet. A pipitu dicitur, ut vox Romana *pipio* (nobis pigeon) nam Arabicè جزل *giazala* pipire eſt, & الجزل *algozelo* pipitus. Syri pullum per metathefin ܓܘܠ *zogal* dicunt. Sed Pœnis *gozol* id fuit. Proinde in Auctario Dioſcoridis herba periſtereon Punice dicebatur *aezr gozol* עצר גוזל herba pipionis p. 7. l. 17.

גוזל *gozel*, proprie columbæ pullus aut columbini generis. Tamen etiam aquilæ pulli vocantur גוזלי Deut. 32. 11. Ita Lampridio pipiones ſunt pulli columbarum. Sed pipiunculus Iſidoro eſt aceipiter p. 178. l. 29.

גזם *gazam* apud Talmudicos & in Æthiopica paraphraſi proprie ſignificat reſecare & amputare ramos arborum. Inde גזם dicta eſt locuſtæ ſpecies quæ præcutis dentibus non ſolum gramen & ſegetes atque arborum folia, ſed & cortices ipſiusque arborum ramuſculos ita erodit ac ſi amputaret p. 443. l. 36.

גזמא *gazma* hyperbole, על דרך גוזמא *per viam hyperbolis*, id eſt hyperbolice pag. 39. l. 2.

גלל *galal* ſera idem quod קלל *kalal*, lucidum eſſe & terſum. Itaque גלילי *gelil* Arab. de luce & colore ſplendidum ſonat. Et Eſdr. 5. 8. אבן גלל *lapis galal*, lapis lucidus vel ſplendidus, id eſt marmor p. 887. l. 42. Nempe in illis linguis *Gimel* & *Koph* ſunt literæ permutabiles p. 888. l. 3.

גמר *gomar* Æthiop. hippopotamus, vide בהמות *bichth*.

ܓܠ cadavet oſſeum Syr. id eſt exoſſatio p. 505. l. 32.

ܓܪܨܐ *garſa* Syr. amphisbæna pag. 399. l. 51.

גרף *garaph* de torrentu avehere Jud. 5. 21. Alibi non aſtat. Sed Arabice جرف *giarapha* hoc ſenſu paſſim occurrit. Unde الجرف *algiorpho* terræ gleba quam torrens avexit. Sic Joel. 1. 17. מגרופת *megrephoth* glebæ proprie torrentis, ut Job. 21. 33. רגבי נחל *rigbe nachal* per metathetin, & *beth* pro *pe* p. 971. l. 59.

דאה *dau* in Levitico eſt avis quæ in Deuteronomio ראה *raa* dicitur, *daleth* & *reſ* permutatis ut ſæpe alias, quia ſunt literæ perſimiles. A volatu ראה *daa* ſumptum, ut à viſu ראה *raa*. Interpretum plerique *milvum* exponunt, quæ verſio ſi vera eſt, malim דאה *daa* legere, ut ad volatum pertineat, qui in milvo eſt eximius. Nam & altiſſime volat, neque facile delaſſatur: Et hoc habet peculiare quod quandoque ex ſummo captat prædam. Id Itali *tendere*, nos *planare* dicimus. Itaque Samaritani conſtanter ꤃ꤍ꤄ *daa* ſcribunt, non ꤓꤍ꤄ *raa*. Et milvus Arab. hodieque vocatur حداة *hida* p. 191. & 192.

דבירים *dibjonim* fluxus eulumbarum 2 Reg. 6. 25. Ita habetur in margine pro דיריונים *chirjonim*, id eſt ſtercore columbarum (de quo ſuo loco) compoſita eſt voz ex דר *ſtaxa* & יונים *columbis*. Sed Talmudici exponunt *id quod eſt in columbis*, quaſi ſit compoſitum ex Chald. דיר pro אשר, id eſt *qui*, *quæ*, *quod*. Et כ pro *in* & יונים pro *columbis*. Nempe columbas Samariæ urbis tum à Syris obſeſſæ in agros pabolatum iviſſe voluut, unde cum diſtentæ domum rediſſent, dominos excuſſa ioſluvie grana eiecuiſſe, & magno vendidiſſe, quæ reſelluntur p. 41. l. 28.

דבירים ad verbum *fluxus columbarum*, id eſt excrementa quæ ex alvo quali defluunt. Hinc eſt *jôjun yaeçie, διάφυσις, alvi profluvium*. Et *jeshin meuraì* febres quæ alvum laxant p. 42. l. 59. vide תרונים.

דבר *dabar* non ſolum loqui ſignificat, ſed & ordinare, regere, quod ſermone fit; *Ille regit dictis animos*, &c. Unde apis Hebr. דבורה *debora* dicta, quia animal eſt politicum & Arab. دبر *dabrou* examen aptum p. 502. l. 52. Ut קרת דבורים p. 503. l. 72.

דבורה *Debora* apis & muliebre nomen, ut Græcè Μέλισσα p. 413. l. 39.

דבש *debas* mel; Item dactyli Gen. 43. 11. & 2 Par. 31. 35. Arab. دبوس *dubous*. Ut دبس *dibs*, mel dactyli & palmæ, id eſt ſuccus ejusdem eum melle dulcedinis, ut teſtantur Joſephi duo, Hebræus unus, & alter Indus p. 518. l. 52.

דבשת *dabbeſeth* cameli tuber Eſ. 30. 6. tanquam à voce *debas* quæ mel ſonat. Quaſi ſic appelletur, eo quod oneribus læſum, melle inungi ſoleat. Ita Hebræi. Sed ad דבשת aliquo modo alludit Arabica vox سدبج *ſadiph* pro دفبس *daphis* per metathefin pag. 527. l. 34.

דגר congregare, item ova fovenda colligere p. 409 l. 9.

דוכיפת *dukiphath* Hebr. non dicitur upupa, quaſi habeus כפת דו *du-kopheth* duas criſtas, ut exponit Pagnius, tanquam ex R. Selomone, qui nihil habet rale. Et vero eſſet falſiſſimum. Cum neque דו *du* duo ſonet, nec כפת *kepheth* criſtas. Neque ulla ſit avis ꤃ꤍꤊꤓ꤀ Sed non minus ineptum eſt quod ax *Cholin* affert R. Selomo, eam avem ſic dici quia habet דוחה כפת *hodo kephat*, *eminentiam ſuam* (id eſt criſtam) *adalligatam*, pag. 343. l. 46. Ego Syram vocem fuiſſe ſuſpicor, & Syris דך *duc* id fuiſſe olim quod ܕܟܟܐ *dic* Arabibus, nempe gallum. Ita דוכיפת *dukiphath* erit דיך כפא *duc kepha* gallus rupis. Quomodo Hebræi hodieque upupam vocant *gallum ſylveſtrem* aut *montanum*, Et Æſchylus ὀρεσσῶον ἔρνιν ἀνέμου aut *gallinam faxatilem*. Heſychius ὀρεσσῶον ἄγριον, Græci recentiores ἀγριόπουλο *agreſtem gallum*, p. 344. l. 46. Ejusdem vocis alia origo p. 344. l. 1.

דוך *duts* vel דיך *dits* inſultara Job. 41. 13 Alibi non occurrit in ſacro textu. Sed Arabibus ignotum non eſt quamvis apud Chaldæos & Syros uſitatius. Ter occurrit pro συεχῶν in Luca Syro. Hinc caprea דיצא *ditſa* Chald. & δίξα Laconibus ut volunt p. 783. l. 47.

דור habitare (proprie in orbem) quia rotundæ fuerunt primæ habitationes, aut in orbem digeſtæ circa mediam plateam. Proinde urbs ab orbe dicta eſt, & κύκλα ἀπὸ τοῦ κυκλῶ p. 712. l. 27.

דור *dur* pila ſeu orbis Eſ. 22. 18. *Volvendo volatabit volatatione Dominus* כדור *ſicut dur*, id eſt, *ſicut pilam*. Et Eſ. 29. 3. *Caſtra metabor* כדור *velut in orbem contra te*, id eſt tanquam corona & indagina te cingam.

Ut

Ut Luc. 19. 43. περιβαλοῦσι σοι περιχαρακώσουσί σε. Reſcilluntur interpretes qui caph in כתר volunt ad radicem pertinere, cum ſit caph ſimilitudinis pag. 712. l. 45. Vide כתר in Arabicis.

דיד daja Deut. 14. 13. In immundarum avium cenſu ſtatim ſequitur poſt דיה daja. Sed in Levitico Seribas putaverim id omiſiſſe propter το ἐμπίπτοντος. Vulturem eſſe colligo ex his Eſaiæ 34. 15. de Idumeæ vaſtatione, ibi דיות dajoth congregabuntur, τὰ γαμψώνυχα ſoli vultures gregatim degunt, quod probatur p. 196. Nomen eſt ab atrore ſumptum. Nam דיה daja Hebr. eſt atramentum : דייא dajava diabolus Syris p. 197. l. 7.

דיה לבנה Talmudicis non eſt milvus albus, qualis nullus eſt, ſed voltur albus, aut varius, id eſt niger & albus p. 325. l. 30. ubi vultur in nigrum & album diſtinguitur. Sic in Lege Jonathan & Jeroſolymitanus habent דיהא חוורתא vulturem album. Quomodo legendum Pſ. 104. 17. pro דיה החוריתא ibid. l. 54.

דיה לבנה Talmudicorum nonnullis neque milvus eſt, neque vultur albus, ſed ciconia, quia ut ab atrore factum דיה & candore לבנה ita vox πελαργὸς avem ſonat nigro & albo diſtinctam pag. 334. l. 10.

דיסטין calices διάφανα, diatreti, id eſt cryſtallini cælati in *Bereſcith Rabba*, *Semoth Rabba* & *Midras* p. 875. l. 15.

דר dar Eſther 1. 6. & Chald. דורא dura eſt margarita à globoſa forma ſic dicta. Vide Arab. دور Proinde eam afferri dicit Chaldæus ex arcibus maris magni, ad quas ſcilicet eſt κολύμβων κοινὸν margaritarum piſcatus. Et in Midras Eſther Hebr. vel exponunt סגולית margalith ſeu margaritam p. 731. l. 14. A Græcis quoque μάργαρος, id eſt margarita, redditur pag. 714. l. 42. Arabice denique dar vel dor, in plurali dar, eſt unio, p. 713. l. 39. Neque res eſt ſine exemplo quod legitur Aſſueri cœnaculum margaritis fuiſſe ſtratum pag. 715. l. 57.

דרור deror columba fera à libertate ſic dicta, quia eſt liberi paſtus. Veteres *turturem* reddunt, Æthiops *torquatum* (nempe *palumbum*) qui Arab. *fakhetherrim*, quia liber eſt. Id enim ſonat hoc nomen. Sed & hujuſmodi columbas Baſilius ἀνύποπτον ἀγωγὸν, id eſt liberum gregem vocat, & ſuis legibus utentem

דרדר dardar tribulus, ab Arab. دور circumire, in orbem agere: Quia ſemen rotundum habet, & in rotunda liliqua latens, ut Theophraſtus autor eſt p. 712. l. 45.

דרדר עגלית dardar ſeu ὄμφαξ vini rotunda p. 712. l. 44.

דרומלוס dromilus dumetum in *Bereſcith Rabba*, tanquam à Græco δρυμὸς vel δρυμὼν. An hinc imons Drimylus prope Euphratem in quo lapides Sardonychi ſimiles, in Plutarcho & Stobæo pag. 700. l. 37.

הבנים hebnim Ezek. 27. 15. ſoli veterum Symmachus & Hieronymus viderunt eſſe hebenum. Quod tamen ſatis docet ſimilitudo vocum, masime ſi vocales abſint: Et quod cum ebore jungitur, ut merces aliquo modo homogenea. Cum ebur & hebenus in iisdem naſcantur locis, & pari pretio habeantur, ac utrique inſit extremus color in eodem excellentiæ gradu, uni puleherrimi candoris, alteri ſpecioſiſſimi nigroris. Unde eſt quod in eoſdem uſus fere adhibentur p. 140. l. 20. Neque mirum eſt quod *hebenum* plurali numero dicuntur; cum hujuſmodi pretioſa ligna Hebræi via aliter quam plurali voce deſignent. Exemplo ſint *ſittim*, *almugim*, *ſindaphim* &c. p. 143. l. 65.

הגר gemere columbarum eſt Eſ. 38. 14. 59. 11. Ita Gr. γέμω & Lat. *gemere* de columbis paſſim uſurpati probatur p. 12. l. 55. & p. 13. l. 11.

הלן רבש *fluxus mellis*, id eſt favus p. 519. l. 24.

המר proprie fremere de columbæ gemitu Ezek. 7. 16. p. 13. l. 20.

הרובית *harzabith* Talmudicis locuſtæ ſpecies congener τῷ *chagab* p. 451. l. 13.

ET pro כי CUM p. 409. l. 18.

copulativa quandoque deeſt, ut Eſ. 38. 14. *ut hirundo, grus pipiteham*, Hab. 3. 11. *Sol, Luna ſteterunt in loco ſuo*, 1 Paral. 2. 1. *Ruben, Simeon, Levi*, p. 69. l. 5

ⲟⲩⲁⲣⲕ : *uark* aurum Æthiopice à flavo colore vocatur, qui verus eſt auri color p. 9. l. 66.

Zajin Hebræum Græci in S. non raro mutant p. 384. l. 30.

זבוב *zebub* Hebr. muſca, Chald. דבובא *debuba*, Syr. ܕܒܒܐ *debaba*, Arab. ذباب *dſchab*. Et verbum ذب *dſabba*, divagari, non uno in loco conſiſtere. Quod quam inuſitæ conveniat, ex Luciano diſce, ſi neſcis p. 497. l. 19.

זבורא *zibbora* Chald. veſpa, ut ⲥⲉⲃⲱⲣⲓⲑⲁ *zibboritha* Syr. & زنبور *zunbur* Arab. & Gr. in Epiphanio ζύνωψ p. 414. l. 41. & 535. l. 8. Hujus deſcriptio ex Damire ibid. l. 20.

זגגתא *zaggatha* gallina Chald. non *zagtha*, ut vulgo legunt. Fit enim à verbo זגג *zegag* geminante ſecundum ut Arab. دجاج *dſegiagia* ex دج *dſaggia* p. 113. l. 45.

זהר *zehor* Chald. lux, unde זהורי *zehori* color coccineus à luce & ſplendore dicitur. Syri per *cheth* (ⲭⲏⲑ) *zechori*, Samaritani per *Ajin* (ⲁⲓⲛ) *zeori* ſcribunt, quia *he*, *cheth* & *ajin* ſunt literæ permutabiles p. 625. 57.

זור *zur* Job. 39. 18. non eſt ſpargere, ut Græci & Chaldæus reddunt, ſed comprimere. At ſpargere זרה *zara* dicitur p. 253. l. 60.

זחלה *zachala* Chald. locuſta repens ſeu ἕρπης p. 444. l. 6.

זיז *ziz* fera quævis à motu dicta Pſ. 50. 11. & 80. 14. ut Græce πτόλεμος & πτόαστρος. At Chaldæus interpres hic ridiculus gallum ſylveſtrem intelligit, cujus crura humi ſtant, & caput attingit cœlos p. 116. l. 6.

זיז רמשלתי ופול vermes lentium & fabarum p. 497. l. 45.

זכרון *zecharon* vel *zaccharon* Chald. & Syr hariolus μαγεύων Babyloniis, ut autor eſt Jamblichus, vide Arab. سحر *ſachara*.

זמיר *zemir* cantus avium in genere, & ſpeciatim turturis Cant. 2. 12. Semiramis tamen, quam in columbam mutatam fuiſſe fingunt, inde non habet nomen, ut conjectat R. Azarias in *Meor Enajim* p. 4. l. 63.

זקף *zekaph* Chald. & Syr. primo eſt ſurſum tollere, deinde crucifigere p. 426. l. 16. ⲥⲕⲁⲫⲉ ἀναζῶσαι percolate p. 565. l. 13.

זרזיר *zarzir*, avis corvo ὁμόχρους, Arab. زرزور *zarzur* ſturnus non *turdus* ut habet Avicennæ interpres, quia Hiſpanis *zorzal* eſt turdus p. 353. l. 27.

זרזיר מתנים *zarzir mathnajim* Prov. 30 31. proprie ſonat *ſuccinctum lumbis*. Non patet cur plerique veterum Græci, Aquila, Theodotion, Hieronymus, Chaldæus, Syrus & Arabs, hoc ad gallum referant. Hebræorum alii canem Gallicum, alii pardum, alii apent, alii ſturnum intelligunt. Nos potius equum animal ſuperbi inceſſus, & lumbos ſuccingi ſolitum p. 116. l. 22. & 118. l. 1.

ח *cheth* & ה *he* quandoque permutantur, cum ob figuræ, tum ob ſoni affinitatem p. 625. l. 60. & 679. l. 28.

ח *cheth* & ע *ajin* ſæpe permutati p. 494. l. 29. & p. 625. l. 60.

ח *cheth* initiale Græci in Syrorum vocibus vel per χ efferunt vel plane omittunt. Hinc חבור *Chabor* fluvius Gr. χαβὰς & Ἄβας ; חצרמות *ſaxapâra* & Ἀσαμώθ, חכיליה *chaſilia* & Ἀσήλιος : חסידה *chaſida* avis ἔρῳδὸς in Græca Jobi verſione : Et ex חרגל *chargel* facti Ἀγρίδαι pag. 449. l. 28.

ח cheth initiale quandoque perit p. 58. l. 32.

חבור *chobor*, quaſi conſociatorem dicas, Magus qui ſerpentes, aut ſcorpiones, aut reliqua animalia vi magici carminis in locum unum conſociat p. 389. l. 9.

חגב *chagab* Hebr. pro locuſta, quamvis non ſit Arabica vox ut aſſerit Aben Ezra, viderat tamen ex Arabica lingua poſſe exponi, qua حجب *chagiaba* velare ſonat, & حجاب *chigiab* velum. Unde locuſtas חגבים *chagabim* dici veriſimile eſt, quia cum turmatim volant, Solis lumini velum obtendunt p. 444. l. 30. Vide סגל.

תחדש renovatur aquilæ juventus, cum poſt χάρη novæ illi plumæ fuccreſcunt. De quo Pſ. 103. 5. Eſ. 40. 31. Dan. 4. 33. Ut Job. 30. 29. *Plumeſcit accipiter alis ad Auſtrum expanſis*. Et ſerpens ⲭⲁⲓ *ſenium* dicitur exuere, cum veterem pellem deponit. Quæ cum ſint valde obvia, tamen ex eo quod Pſaltes renovari ait aquilæ juventutem, nata eſt fabularum longa ſeries p. 167. l. 9. &c.

חול vide חלל.

חלא & סיד & חור, quæ proprie ſpinam ſignificant, etiam pro hamo ſumuntur p. 772. l. 11.

חול cum arenam ſignificet in his Jnb. 29. 18. כחול ירבה *ut arenam multiplicabo dies*, tamen pro arena Judææ abhinc annis plus mille trecentis phœnicem intelligunt. Et ibi חול *chol* pro חול *chol* ſcribunt, ut doceant aliud ligniſicari quam vulgo pag. 818. l. 8. Commento occaſionem dedit Græca verſio, in qua חול redditum φοίνικος *tzunzus palmæ*, ſed Judaica gens in fabulas proclivis pro palma arbore malult phœnicem avem intelligere, quam magiſtri Græcis poëtis hac in parte nugaciores omnem animalium ſolam ubliniuiſſe ſingunt à vetiti fructus eſu, ac proinde non eſſe morti æque ac illa obnoxiam. Sed poſt vitam mille annorum, rogo conſumptam ex proprio cinere renaſci. Quæ commenta refelliinus libri decimi cap. quinto pag. 817. & ſeq.

חור *chur* & חרר *charar* & חרא diverſæ ſunt radices, nec promiſcue ſumendæ, quod à Fullero videtur factum. Ita חרר *charar*, vel *chavar* eſt albeſcere, & Syra magis quam Hebræa eſt. Secunda חרר *charar* perforare, unde חור *char*, חרור *charir* & חרורת *charura* foramen. Tertia חרא *chara* egerere, unde חראים *choraim* ſiercora, & compoſita vox חרחרים *chirjenim* ſiercora colum-

columbarum, da quibus infra dicetur p. 42. l. 33. &c.

חגר rapere; inda hirundo Chald. חגיורתא *chagiurtha* vel חשיורתא *chasiurtha*, *chasaphsita*, & Arab. خطاف *chottaph*, à rapacitate non dicta, etiamsi sit carnivora, sed à volatus rapiditate. Cujus locutionis exempla passim occurrere multis probamus p. 60. l. 61. & 235. l. 30.

חדס *chasa*, Hebr. fera quævis, Arab. serpens. Et Chald. חדיא bestia & חדיא serpens parum differunt p. 372. l. 49.

חסידה *chasida* vel חסידא *chasida* Jerem. 8. 7. alibi aper, alibi hippopotamus p. 763. l. 68.

חלזץ *chalzatz* & חלזון *chalazoa* Talmudicis, & Chaldæis paraphrastis Levit. 21. 20. morbus in oculo qui Hebr. vocatur חבול Græce κάλαζα & χαλάζιον, cujus descriptiones ex Ægineta, Galeno, Celso & Actio vide p. 721. l. 4.

חלזון *chilzon* vel חלזונא *chilzona* in Aruch & Selomona absurde describitur p. 720. l. 66. Limacem seu cochlaam in genere significat, & speciatim purpurariam, ut Arab. حلزون *chalazon* p. 721. l. 20.

חל *chal* ab Hieronymo *margaritum* redditur Prov. 25. 12. cum id omne significet quod ad muliebrem mundum pertinet, & latius quoque extandatur. Quod probatur ex Arabibus p. 717. l. 51.

חמס *chamas* Hebr. non est rapere, ut pleriqua volunt, sed inique agere. Itaque חמוץ *thachmas* inde deductum non significat avem rapacem, falcoosem puta aut accipitrem, sed avem iniquam & impiam. Quo nomine nulla est quæ tam male audiat quam struthio, quæ duram se exhibet erga pullos suos, ac si non essent sui Job. 39. 19. & Thren. 4. 3. Proinde ut *bath jaana* in Lege est struthio fœmina, ita quod sequitur *thachmas* videtur esse struthio mas, ita dictus, quia iniquus & impius. Quo maxime facit quod Hebr. חמס *chamas* & Arab. ظلم *dalama* sunt prorsus synonyma. Itaque Hebræum *chamas* paraphrastæ Arabes per *dalama* plerumque reddunt. Porro à verbo ظلم *dalama*, struthio mas Arabice vocatur ظليم *dalim*. Itaque Hebræum חמס *thachmas* idem esse valde verisimile est, cum fiat à synonymo חמס *chamas* p. 533. l. 20. Cur in struthione Moses sexum dissimulaverit potius quam in corvo aut aquila, &c. p. 235. l. 20.

חמרוז *Emesa* urbs illustris in confinio Iudææ à circibus sic appellata p. 48. l. 1.

חמרים חמרים *acervos, acervos vanarum* Ægyptii collegerunt, id est acervos plurimos. Nam hæc repetitio copiam aut frequantiam designat. Similis locutionis multa ascripta p. 666. l. 70.

חומר *chomer* seu corus, mensura maxima continens decem batos, ut batus tria fata, fatum sex cabos, cabus quatuor logos, logus sex ova. Proinde חומר *chomer* ad חמור *chamor* revocant, quasi fuerit asini onus. Sed triticl corus asini onere duplo, aut triplo gravior fuit, adeoque camelam oneravit p. 105. l. 22. Sed & *chomer* pro quovis acervo sumitur p. 106. l. 12.

חמרי Talmudicis sunt קשורים ligamina seu amuleta collo appensa; item margaritæ nilo confertæ. Et ubi de scorpione agitur עקיצא דשד חמרי, est scorpio in cauda habens septem internodia. Quem vertebrarum numerum in his esse observant qui molle corpotis, veneno & viribus maxime pollent p. 636. l. 65.

חנמל *chanamal* Ps. 78. 47. non est locusta, ut multi volunt, sed pruina, ut Græci seddunt, Saadias, Kimchius. Et Psalterium Arabicum apud me manuscriptum الصقيل p. 444. l. 52. Pruina in Midras חמל dici legitur, quia יח חל quiascit & incidit ibid. l. 70.

חסידה *chasida*, id est pia & benigna, dicitur Hebr. eiconia, quia parentibus vices rependit nullâ Lege adacta, & sola bonitate naturæ. Unde Ambrosio *avis pia*, & Publio *pietatrix*. Indidem ἀντιπελαργία, & πελαργικὸν ἦθος pag. 327. l. 10.

חסידה *chasida* Job. 39. 16. non est struthio ut volunt. Nam migratoria est avis Jerem. 8. 7. Et futsum volat Zachar. 5. 9. Et in abietibus nidificat Ps. 104. 17. Et ad verbum *pium* sonat, quod nomen struthioni non convenit, quæ Thren. 4. 3. & in hoc ipso Jobi loco describitur ut avis in hos impia p. 247. l. 6.

חסל *chasal* vel consumera est, vel consummare & perficere. A priore significatu חסל *chasil* deductum locustam significat quæ omnia consumit & perdit pag. 445. l. 7.

חפז non ast festinare, sed vel trepidare vel festinasa præmetu, & fugientis in motem p. 766 l. 36.

חפן retorquere (de cauda Job. 40. 42.) ut Arab. خفض inflexit, contorsit lignum p. 757. l. 45

חפשית *chaphasith*, Arab. خنفس *chunphas*; scarabæus, quia scrutatur stercora. Nam חפש est scrutari p. 614. l. 5.

חצץ idem est quod חצה dimidiari & dividere. Itaque ut חצי pertinet ad prædæ divisionem Num. 31. 27. ita etiam חצץ, ut ex Talmudicis planum est. Sic sumo illud de locustis Prov. 30. 27. *Locustas rex non habet, tamen exit* (nempe ad bellum) חציץ כלו *anaquaque dividens*, nempe spolia bellica, quorum partem suam singulæ sibi sumunt. Quod ipsum significatur Es. 33. 4. pag. 458. l. 74. &c. Etiam Arabicè حصص dividere est, & حصة portio rei p. 479. l. 34.

חרים Jerem. 17. 6. loca Solis ardore retorrida p. 472. l. 18

חרחרים *latrinæ*, proprie *loca stercoris* 2 Reg. 10. 27. pro quo legitur מרחצות *secessus*, ut vocabulum honestius p. 41. l. 21

חרמא *harba* Gr. ἅρπη, falcatus ensis. Phœnicum inventum. Itaque in Sanchoniathone Phœnicio scriptore vetustissimo, *ποιήσασθαι ἐκ σιδήρου ἅρπην, paravit Saturnus ex ferro harpen.* Harpen, id est חרמא *harba* Phœnices sic efferebant, & sic scripserat Sanchoniathon p. 760. l. 61. Itaque in vetustissimis poetarum fabulis, Saturno, Jovi, Mercurio, Nemesi, Perseo pro gladio harpe tribuitur p. 761. l. 38. Et Jos. 13. 22. ubi in Hebr. textu Balaam occisus fuisse בחרב *per herab* & in Chald. בחרמא *per harba*, Græci scripserant ἐν τῇ ἅρπῃ, pro quo male legitur ἐν τῇ γῇ. Et Job. 40 14. Deus hippopotamu applicatis legitur חרבו *harba* harpen ejus, id est *suis dentibus* dentes esertos, molliter flexos, quibus tanquam harpe seu falce sruges demetit. Proinde Nicander de eodem *ἅρπην ἐπικαμπῆ ἔχοντα ἄρπην harpen damnosam immittis in agros.* Nec multo aliter Nonnus p. 761. l. 39

חרבא *churba* Sysis ciconia pag. 333. l. 28. quasi חבצלא *chubra* pes metathesin, quod socialem avem sonaret p. 334. l. 31.

חרגל *chargol* locusta unde dicatur Hebræos latet, sed Arabicè حرجل *chargiala* est longâ serie fasri, & de equis حرجلة *chargiola* longum agmen significat, de locustis longam seriem. Ut quandoque in Æthiopia patet duodecim millia passuum p. 445. l. 28.

חרדו *trepidabunt ut avis* &c. Os. 11. 11. id ast trepide accurrent. Ut cum Samuel venit Bethlehem, ויחרדו *Et trepidarunt*, (id est trepide accurrerunt) Seniores urbis in occursum ejus p. 13. l. 70 Et Os. 3 5. *Trepidabunt ad Domiaum* &c. Hebr. יחרו. Virgilius, *Ne trepidate* &c. id est *ne festinetis.* Ita Servius & Nonius, Livius, *trepidat ad prima signa*, id est festinat p. 14. l. 1

חרוזים *ἐφεσιακὸν monilia* Cant. 1. 10. Vox Hebræis aliunde ignota ex Atabifino asplicatur p. 57. l. 55. vide خرز.

חרטם *hartam* Magus. Eo alludit Ἄρτεμις, Diana seu Hecata quam Magi sæpe invocant p. 581. l. 9.

חרטמים *hartumim* cur Magi dicantur valde incertum est, Hebræorum alii ste dici volunt, quia ardent cadaverum ossa, id ast ardenti studio iis occupantur. Alii à foramine obstructo, quia foramen in arbore factum obstruunt, ea quo responsa exspectant, ut Græci olim as Dodonæa quercu. Alii ad חרם *haram* referunt, quod devovere est. Alii ad חרט *haret* seu stylum quo pinguut characteres. Alii ad חרש *haras*, qui magus est Chaldæis. Nos ad רטן *retan* quod murmurare & incantare significat p. 579. l. 40.

חרירים *chirjonim* 2 Reg. 6. 25. sunt stercora columbarum. Pro quo in margine scriptum דבירים *dibjonim*, id est fluxus columbarum. Quod posterius solum legitur in synagogis, ut delicatis autibus sic consulatur. Interim res manet, & utrumvis legas, in his stercoribus hæret lectors Nec potest concoquere quod habet facer scriptos, horum cabi quartam partem, id est logum, seu mensuram sex ovorum, Samariæ tamis tempore venisse quinque argenteis, id est novem circitee libris uostræ monetæ. Nec patet to quent usum res ita vilis tam caro fuerit empta. Refelluntur anim qui hæc stercora pro cibo fuisse volunt p. 38. l. 53. Alii ligni vices præstitisse p. 39. l. 47. Aut simi ad stercorandos agros p. 40. l. 7. Aut salis ad condiendos cibos, ibid. l. 18. Et qui grana intelligunt as columbarum ingluvie per vim ascussa p. 41. l. 32. Aut illarum ventem, ibid. l. 67. Aut exta & interanea p. 42. l. 35. Sed per columbarum stercora aliud significari docetur hodieque apud Arabes, nempe ciceres tostos aut elixos p. 45. & 46. Et hunc cibum in Judæa quin olim fuisse receptissimum p. 46. l. 59. & p. 47. l. 27. 71. & p. 48 l. 1. Atque unum à vilissimis, ut tanto sit mitabilius, hujus mensuram tam modicam tum temporis tanti constitisse p. 48. l. 32. Vida infra קל *Kal.*

חרמא *harmas* Chald. & Syr. basiliscus, quia omnia vastat & ad internecionem usque delet. Neque aliud Arabicum حرمان *harman*, quamvis à basilisco distinguat Avicenna tanquam mole majorem, sed per arrotem qui notatur p. 399. l. 60. & 400. l. 20.

חשמל *Hasmal* Hebræis vetustioribus Angelorum est certus ordo, quod ut probent, asserunt hujus vocis origines deridiculas. Sed *Hasmal* neque Angeli, neque rei ullius vivæ nomen esse probatur p. 877. l. 13. Kimchius, Jarchius & Pomarius *Hasm. l*

colorem ignis esse volunt, quod sequutus Junius reddit colorem vividissimum pag. 876. l. 52. Et hoc quoque refellitur pag. 877. l. 34. Graeci inclius ἀλεκτρύονα redduut, quamvis *hasmal* non tam electrum significet, id est metallum ex auro & argento, quam ex aere & auro conflatum. Vox enim compolita est ex חשם & מלל, quorum illud *aes* hoc *aurum* sonat, voce utrinque decurtata, initio per aphaeresin literae *nun*, quae non in verbis solum, sed & in nominibus saepe deficit, & in fine per apocopen literae geminatae p. 877. l. 58. Itaque *hasmal* metallum est χαλκήλεκτρον id est ex aere & auro constans, vel si mavis aes aureum pretio & colore referens, cujusmodi aes a Diodoro vocatur χαλκὸς χρυσοῦς, cujus in sequentibus quinque proferuntur species ibid. l. 68. &c.

חרת & frangi significat & metuere, quia animus metu frangitur. Ita etiam Chaldaeum חרר ed utrumque est ambiguum. Fortasse etiam Hebraeum שחר unde Job. 41. 16. שחרים *praemeta* p. 784 l. 60

טיר *tajer* augurari Chaldaeis, vox Arabicae originis, ut & ipsa ars p. 3. l. 32.

טלטוי lentes, lenticulae p. 497. l. 45.

טריאא quid sit ignoratur in Jonathanis paraphreli Deuter. 33. 19. *Qui habitant ad litus maris magni* (seu Mediterranei Zabulonitae יתמנקן כן שריאא *in delicris habebunt taritha*. Alii *thunnum* explicant, aut *thunnu fruflum*. Alii majores pisces quoslibet. Alii contra piscieulos sale conditos. Quae sententia est maxime recepta, quam vis absurda prorsus. Neque enim ad maris littus degere necesse est ut comedentur sali pisces, qui ad loca deferuntur salsamati maxime diffita. Sed maris accolis peculiare est quod recentissimos comedunt. Et vero שריאא *taritha* id ipsum esse, pisces inquam recentes, neque dum sale conditos, probatur ex Arabismo p. 720. l. 12.

יגבים *jegebim* non solum agricolas significare, sed & purpurae piscatores, vide in כורסים

יום *jom* id est *dies* pro judicio, Penli & Cilicum phrasis pag. 471. l. 3. יומם pluralis numero *dies* pro anno integro pag. 505. l. 37.

יונה *jona* columba Hebraeis, nempe ad יען *jana* referendum, quod opprimere est, quia omnium praedae patet, & *vexat seusura columbas*. Neque ad יין *jajin* seu vinum, quasi proprie sit *ἀπὸ τοῦ οἰνωπὸς*. Sed ad יין *javan* seu Joniam id est Graeciam, ubi columbae jam olim frequentes, quod probant fabulae septem antiquissimae, pag. 2. l. 7. & p. 3. l. 40 &c. Et easdem in Asia esse invectitias traditum a Theophrasto pag. 3. l. 45. Refelluntur objectiones pag. 4. l. 44.

יונה *jona* columba alludit ad יין quod lutum sonat. Proinde ex verbis Mosis de columba quam emiserat Noe, *Et exiit ad eum* היונה veteres collegerunt aves a Noe emissas *exiisse lutosas*. Ita habent Abydenus, Josephus, Eutyehius Alexandrinus, &c. p. 30. l. 50.

יושבי אלם רחוקים in titulo Pf. 56. Cumhae voces ita lectae nullum habeant sensum commodum. Fortasse pro אלם *elem* legendum *elim*, *hirie* pro *segol*, ut significetur *columba vemorum remotorum*, id est sylvestris, in quo numero palumbes, liviae, turtures, &c. Plenum esset אלים *elim* cum *jod*. Sed *jod* pluralis nota saepe alibi est omissum, etiam in hac ipsa voce p. 78. l. 25. &c.

יוני בר *bar juchne*, nidi filius, avis fabulosa in Talmude portentosae magnitudinis, ut *rueh* Arabum, a celso nido sic dicta. Nempe Chald. יבני ut Arab. وكنة est nidus non quivis, sed in monte aut rupe. Proinde ibi legitur יבני בר בצרה ונפלה *Et cecidit ovum bar juchne*, nempe ex montis aut rupis vertice pag. 230. l. 14.

יקל *jelek* locusta à lingendo dicta, quia lingit fata & fruges. Lingere Hebraeis est absumere. Locustae, tineae, igni, bovi tribuitur. Ita etiam Arabes لحس p. 445 l. 65

יער *jaar* Hebr. sylva (ut *jar* Punice lignum in Augustino) Hinc יער *jaar* vel יערה *jaara* savus (proprie qui in sylva repertus est) p. 519. l. 29.

יצא *exire* simpliciter, saepe est ad bellum exire Hebr. phrasi, ut Gen. 10. 18. & 2 Sam 11. 1. Pf. 60. 10. &c. Ita de locusta dicitur Prov. 30. 27. *Regem non habet, tamen exiit* (ad bellum) pag. 458 l. 63.

יצוא ושוב *egrediendo & redeundo* eorum in Noa ex arca emissus egressus esse legitur Gen. 8. 7. Ita habetur in Hebraeo. Sed Graeci qui rediisse negant, videntur pro יצוא ושוב *egrediendo & redeundo* legisse לוא שוב *Et non est reversus*, quam lectionem olim ut absurdam plane rejici pag. 211. l. 73.

יקק rubigo p. 484. l. 28

כיקיון תרין *in palliee anei* pro in auro pallor is seu pellido Pf. 68. 14. Ut Hab. 2. 6. עב מים *densitas lutu* pro *luto denstatis* seu denso, התואר במקום התואר *peudicatum pro fulgello*, ut bic habet Kimchius pag. 9. l. 55.

יקרקא in Onkelo eadem avis quae aliis סוריקא p. 297. l. 52.

יוחנא ירושלמיתא *jochana Hierosolymitana*, lo. custae species congener כלעכא *jelam* p. 451. l. 11.

יתוש *jatthus*, ἰμὰς, culicis aquatici genus, quomodo elephantem terreat & discrucier p. 756. l. 73. & 793. l. 5. Unde dicatur vide in נתש

תחבכר Talmudicis est convertri (*efflare bulit*) sed Hebraeis multiplicari, quomodo sumendum Habac. 3. 15. non prioti sensu ut vult R. Selomo p 458. l. 38.

כד *cad* à Mose, Solomone & Elia pro hydria sumitur. Inde Gr. κάδος *cadus*, qui tamen aquae non est sed vini mensura p. 43. l. 67. & p. 44. l. 7.

כרוב Esa. 22. 18. & 29. 3. quid significet vide supra in voce דוד

כוס *chos* priscis interpretibus est avis nocturnae species, puta nycticorax, bubo, noctua. Ita Seniores, Aquila, Theodotio, Sexta editio, Hieronymus. &c. Nec multo aliter Chaldaei, Arabes, Syrus, Samaritanus. Nec veteribus nullus est qui dissentiat praeter unum Symmachum, qui Hieronymo teste *upupam* interpretatur. Sed si *ululam* legeris, nullus erit inter veteres notabilis dissensus p. 267. l. 61. Ei tamen cur כוס *chos* videatur esse his prorsus dissimilis, onocrotalus scilicet. Prisci Romani hanc avem *trunnem* eppellabant, quia *truam*, id est ves letum & profundum habet in inferiore roltri parte. Et Hebraeis כוס *chos* id ipsum est. Praeterea I. 102. 7. haec habet Psaltes: *Similis factus sum pelecano deserti*, ככוס חרבות *sus nt chos solitudinum*; Ubi *chos* si reddideris onocrotalum, duo hemistichia apprime cohaerebunt, quia pelecanus & onocrotalus aves tam vicinae sunt ut saepe promiscue sumantur pag. 275. l. 13. Sed Seniores, qui primi *nycticoracem* reddidetunr, videntur כוס *bum* pro כוס *chos* legisse, quae duae voces licet sono multum differant, tamen scripturâ sunt simillimae. Et כוס *bum*, Arabice saltem, est bubo vel nycticorax p. 277. l. 28.

כור *cor*, corus, idem quod חומר *chomer* p. 106. l. 41.

כי quandoque idem quod SED pag. 250. l. 29.

כפפכי *coccabi* (nomen avis apud Syros) videbitur esse *dirgine*, quia ad כוכב *cocab*, id est stellam alludit; aut avis *Cocabena* tanquam ex urbe Cocabâ in Basanitide vel Arabiâ nomen habens. Sed noctuam interpretamur, quia est pro Hebr. תנשמת *thinsemeth*. Et Graecè etiam νυκτικόραξ vel νύκτοφαξ est noctua. Et noctuae vocem exprimit Aristophanes per geminatum κικκαβαῦ. Latine quoque *cucubare* est more noctuae canere. Κυκκύφαια denique dicuntur glauci pisces, quia noctuae similes p. 286. l. 68.

כולא ערוד *cholea areth*, id est *cervus arcens*. Ita Hebraei vocabant loricam ferream in summo Templi vertice acutis clavis horrentem, quia prohibebantur aves ne sacrae aedis tecto infid. reut, & fiercore suo illud polluerent p. 53. l. 50.

כלב *celab* Chaldaeis & Syris primo spargere & inspergere, deinde etiam tingere sonat: Et nomen כלך *celab* tinctorem seu infectorem. Canis porro nomen כלב *celeb*, quia scribitur iisdem literis, Tyrii in ambigua voce ludentes, Herculis Tyrii cani tribuerunt nobilem artem quam lanarum infector illius avo Tyri reperit p. 740. l. 1.

כוך *chuk*, cavea in quam aves illiciuntur Jer. 5. 27. unde Graec. κηκὸς & κλωβὸς, & Syr. ܟܠܘܒܐ *klubja* pag. 90. l. 7. Vide פלוגר

כלבית *calbith* & כולבוס seu canicula: Talmudici ichneumonem ita appellant. Et כלבא דשבא תרא כלבא *calba detsaba tura*, quasi luti canem diseris, quie in lutosis Nili ripis plerumque degit. Et Arabes كلبا الما *canem aquae*. Neque alia ratio Graeci nominis. Dicuntur enim *ἰχνευταὶ* ab Herodoto & Nicendro, ut ab aliis *ἰχνεύειν*, quia indagant more canum, quorum proprium est τὸ ἰχνεύειν. Sed & in eodem genere lutram Graeci Scriptores *μόνυχα ποταμίου* passim nuncupant. Et castorem Servius *canem Pontieum* eppellet. Pro כלבית *calbith* in Lexico Aruch male scribitur כלכית *calcith*, *caph* pro *beth*; equod autoris mendum esse docet literarum ordo p. 794. l. 22.

כנים *kinnim* non sunt culices palustres, ut volunt plerique veterum, sed pediculi. 1. Quia in Ægypto ex terra orti sunt. 2. Quia erant in hominibus & jumentis, quod culicibus non convenit. 3 Quia nomen כנים *kinnim* à firmitate & stabilitate ductum non quadrat in culicem, sed in pediculum. 4. כנה *kinna* Talmudicis est pediculus. 5. Et allndunt *nins* pro lende & *ninna* pro minoribus pediculis. 6. Samaritanum item, Chaldaeum, & Arabicum pediculi nomen. 7. Josephus denique, Chaldaei, Syri, Arabes & Hebraei omues sic reddunt. 8. Alexranus etiam, & Mahumetanorum doctissimi p. 574. l. 1.

כת כנאה *fila ale*, in Onkelo vultur p. 230. l. 9.

כף *caph* dimyon seu similitudinis saepe supleri p. 248. l. 12

כפיס *chaphis* in pariete Hab. 2. 11. alii *bramentum* reddunt, Alii *clavum* aut *paxillum*, Alii *vermem* aut *fearabaeum*. Sed Talmudicis כפיס *chapis* est leter sesquipalmi, aliter dictus ארש *arsach*, quae vocis notio cum hic quadret, aliud quaetere nihil opus est p. 612. l. 30. &c.

כפיר *chaphir* *murrdun*, & שרל *sachal* lenem nigrum etiam ad serpentes pertinere probatur p. 376. l. 45. Et hic sumi quod hebetur Pf. 91. 13. *Super leonem & aspidem* &c. Et שחל *sachal*, ut alibi est leo niger,

niger, ita ibi niger serpens esse videtur quomodo multi sunt aut plane nigri, aut nigris maculis aspersi, ibid. pag. 70. Secundus præcipue in genere alpidum. Itaque veteribus שחל in Psalmo est aspis p. 375 l. 57.

כפיר pro *Μορμολύκη* draconem reddi à Græcis Job. 4. 10. & 38. 39. Ita etiam Arabum شبل *Sablun*, cum proprie leunculum, sonet, tamen sumitur etiam pro catulo draconis p. 376. l. 57. Plura vide in שחל.

כרכא *eruca* in Jonathane est *cicada* Levit. 11. 22. Et כרכא *cruca* vel כרכא *curcuja* est grus. Quas voces promiscue sumens Symmachus Hebræum סיס *sis* in Jerem. 8. 7. pro grue cicadam reddidit, tanquam ex Chaldæo interprete, in quo כרכא *curceja*, id est grus, videtur esse pro סיס *sis*, cum te veta sit pro עקר *agor* pag. 60. l. 21.

כורמים *vinitores* & יגבים *agricolas* in Judæa reliquit Nabuchodonosori præfectus Nabuzardan 2 Reg. 25. 12. quibus רפתים *vineas* & *agros* concessit quos excolerent Jerem. 39. 10. Hæc eum clara & obvia sint, tamen Magistri per כורמים *vinitores* non intelligunt, sed eos qui legunt balsamum. Neque *agricolas* per יגבים sed piscatores purpuræ. balsami quidem cultores ideo כורמים *vinitores* dici volunt, quia balsami arbuscula viti similior est, & vineæ in modum colitur, quod tellantur multi veteres. Purpurarios vero יגבים *jugabim* pro יקבים *jokebim* appellari à יקב *javeb* seu torculari, quia concham purpurariam contundunt, ut ex ea sanguinem exprimant p. 723. l. 53.

כרמיגונא *charmionx* Chald. & Syr. columba *vitis*, quasi *columba vitis*. Ita vocabatur una ex illustribus illis Cleopatræ ancillis, quæ Plutarcho Χάρμιον, Galeno Χαρμίωνα Tectai χαμαιτὸν p. 2. l. 9.

כרמיל *carmil* censetur inter purpuræ species 2 Paral. 2. 7. 14 & 3. 14. Coccum reddunt interpretes. Nos potius purpuræ genus ad Carmelum capi solitæ. Huc tacit quod *carmel* & ארגמן *argaman*, id est purpura, Cant. 7. 5. sunt palam synonyma p. 725. l. 10.

כשת *cseseth* in Jonathane Exod. 30 34. male redditur *costus*, quod esset קשט cum *sin* significet, ex quo ladanum colligitur.

Itaque pro כשת Arabes editi duo لادان *ladan* habent, id est ladanum pag. 803 l. 46.

לבן *libben* Hebr aliquid in igne candefacere, unde לבן *libna* metallorum in igne candefactio p. 853. l. 48.

לד id est El, quindecim locis scriptur ו NON, & legitur לו p. 452. l. 14.

לויתן *leviathan* & תנן *thannin* Kimchius solâ magnitudine distinguit, leviathanem definiens תנן הגדול *magnum thannin*. Unde colligit vir doctus vocem esse conflatam ex לית תנים *levijath thannim* id est ex draconum conjunctione, quasi in uno leviathan conjuncti sint multi dracones. Quin Syllaba תן *than* pertinet ad formam nominis. Et radix לוי Arabicè flecti & in spiras convolvi significat, quod draconum est maxime proprium pag. 769. l. 62.

לויתן *leviathanem* non solum draconem sed & cetum significare apud omnes in confesso est. Et polleriore sensu interpretes in Jobo sumunt, c. 40. & 41. Ubi tamen cetus non est, sed crocodilus. Quod probatur longâ eorum inductione quæ de leviathane habentur. Horum enim pleraque in cetum nullo modo quadrare decetur, sed in crocodilum omnia p. 769. &c. At Talmudicis etiam, in minoribus quinque animalibus quæ majoribus terrori sunt, cum cenitur כלבית *calbith* seu canicula, quæ in os leviathanis ingreditur, per *calbith* ichneumonem, & per *levathanem* erocodilum intelligi nemini non apparet pag. 794. l. 20.

לחשים magorum susurri & mussitationes, qui inde מלחשים dicuntur p. 338. l. 42.

ל ל : *laia* purpureus vel coccineus color Æthiopibus, voce per aphæresin facta ex *Ἐρυθραία*, qui in Ægypto vocabant τὰ περὶ φοινικᾶ *purpurea* pag. 625. l. 62. & pag. 730. l. 52

לילית *lilith* Es. 34. 14. nonnullis avis noctua. Aliis lemures. Lamia, *Algol*, Ἐρινύς. Furia, שעירה *i Incubus*. Aliis una è quatuor matribus dæmonum, ex quibus dæmones genuit Adam annis CXXX. quibus ab uxore abstinuit. Kimchio ridicule chamæleon avis p. 831. l. 5

Lilith, נעמה *Naama*, עזרת *Azereth*, מחלת *Machlath* Rabbinis quatuor matres dæmonum p. 832. l. 53

לקי fœnum cordum pag. 483. l. 56. & 484. l. 59.

לשון lingua tertiâ loqui dicitur qui alterius quem calumniatur; quia lingua calumniatoris tres occidit, ipsum loquentem, & audientem & eum de quo agitur. Ita Talmudici: Arabes quoque pag. 544 l. 27. &c.

מגה juncus ex quo fiunt funes, ut Gr. σχοῖνος p. 772. l. 1.

מגיד הבית *præfectus Templi*, quis Luc. 22. 52. Vocatur ἐστρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ p. 26. l. 58. In his erat מפקדים על הקנים *præfectus super nidos*, id est super aves ibid. l. 70. Ex Talmude & Hieronymo horum sordidus quæstus pluribus describitur. Et docetur quam merito Christus eorum cathedras subvertit ibid. l. 27

מגל *metil*, id est *ecclis ferrea* Job. 40. 13. Alibi non reperitur. Sed Arab. مطل *matala* est ferrum cudere p. 758. l. 59

מגל *melal*, aurum proprie rude, quale ex fodina educitur. Ita sumitur in *Keisubeth*, unde citant Arucb, Pomarius, Aquinas &c. Arabet تبر *tibar* vocant, unde Hispan *oradetibar* p. 877. l.

מגלת אבן *impletio lapidis* Exod. 28. 17. Ita gemma dicitur quæ palam impiet pag. 1. l. 35.

מדי מלח חביצא מלחנא *sale palatii salimur* Esdr. 6. 14. id est salarium de regis salario percipimus p. 40. l. 60

מדר patrem unde *Mudara*, *Mudara*, *Midra*, Assyria Dea quæ partui præest, non à מדר *jalad* ut vult Scaliger ملط *malata* etiam Arabes de partu usurpant, sed eo proprie qui abortivus & intempestivus est p. 408. l. 65.

מדרגה, Græc. ἀναπλάζα. est avem ungne lacerare & abscindere, quomodo in sacrificiis Levit. 1. 15. & 5. 8. Id Chald. מזג & חזם, ut Arab. خزم vel خزم pag. 26. l. 27. Quo ritu id sit factum ibid. l. 38.

Mambeg id est Hierapolis, vide מנבג Eadem *Bambyce* multis veterum, ut Strabonis, Ælianos, Plinio.

מגונא *mugunta* locusta in Syro, inversum ex Chald. שמשמא *famounta*. In Syro est pro עשם, in Chald. pro חסל pag. 444 l. 7.

מתק vulgo Hebr. *dulce esse*, sed Syr. *exsugere*. Sic Job. 24. 20. מתק *exsugat eum* (vermis) ita vertendum esse probatur p. 621. l. 54.

נ *Nun* initiale pet aphæresin non solum in verbis sed & in nominibus sæpe deficit p. 877. l. 57.

נון & מ *mem* literæ permutabiles pag. 580. l. 45.

נאר *mearim* maledicti, tanquam à נאר *mer* significationem habet ab ארר *arar* p. 290. l. 20.

נגף percutere, & nomen inde deductum מגפה plaga seu percussio, plerumque ad mortem pertinet. Non tamen id perpetuum, ut R. Selomo docet ex plaga ranârum Exod. 8. 2. & mulieris gravidæ percussione Exod. 21. 22. p. 655. l. 45.

נדף dispellere, unde Talm. מדף של דורות *madsaph apum*, vas in quo ponitur ignis & ftercus bubulum, cujus suffumigatione fugentur apes ex alveari, ut fumatur mel p. 508. l. 41.

נהגות מנהגות *deducentes ut voce columbarum* Nahum. 2. 7. Agitur de ancillis reginæ Ninives, quæ in captivitatem eurent more columbarum gementes comitantur. Itaqua *deducentes* est pro *deducentes & gementes*, unum pro duobus. Sic Prov. 15. 22. *Capies carbones ignis super caput ejus* pro *capies & ponet* Ps. 68. 19. *Accepisti dona hominibus* pro *Accepisti & dedisti*, ut Eph. 4. 8. p. 13. l. 39. Quid si pro מנהגות *deducentes* legatur una literula minus מהגות *gementes* (ut voce columbarum) ibid. l. 47.

נופת צופים *distillatio favorum* p. 690. l. 8.

נזיר *Nazir* seu Nazaræus vocatur qui à cæteris vel voto vel dignitate separatur. Quomodo Nazarei fuerint qui sui populi principes. Ita Josephus fuit Nazaræus fratrum suorum p. 520. l. 41.

נחל *nahal*, ἀχεμαῖος *torrens*, ut in Epiphanio, cum proprie torrentem fouet, pro Nilo sæpe sumitur. Ita Job. 40. 17. ערבי נחל sunt salices Nili. Et multi veterum χειμάρρους *torrentem* vocant, ut Homerus Ἰλιάδ. ὑ à Jove delapsum, quia non aliunde augetur quam ex æstivis imbribus p. 764. l. 28.

נחילות *nechilaoth* tibiæ species, formam habet à נחל *nachal*, sed significationem à חלל *chalal*, perforare. Itaque etiam חליל *chalil*, est tibia, & חלילים *chalalim* tibiæ p. 290. l. 14.

נחש serpent, idem qui Jesse, ex quo David & Messias. Eo respexisse pntatur Esaias 14. 29. (al. 15. 2.) p. 406. l. 65.

נחש serpens pro ceto sumitur, ut Amos. 9. 3. *Si occultent se à conspectu meorum fundo maris, inde jubebo serpentem ut mordeat eos.* Sic תנין *thannin* & לויתן *leviathan* tam de ceto quam de dracone usurpantur. Et Es 27. 1. Deus se dicit animadversurum in Leviathanem נחש בריח *serpentem vectis*, id est cetum transversarium, qualem nullum novimus præter Zygænam, cujus caput vectis instar transversum est p. 747. l. 8. Fuit etiam insigne aliquod sydus hujus nominis de quo Job. 26. 13. Aben Ezra draconem, R. Levi viam lacteam interligit p. 748. l. 7.

נחשת קלל Ezek. 1. 7. & Dan. 10. 6. *æs kalal*, id est terfum & lucidum p. 857. l. 15. Unde geminatum קלקל *kilkel*, levigare & expolire, de ferro Eccles. 10. 10. de sagittis Ezek. 21. 21. p. 858. l. 12. Vide גלל *galal*.

נכי *nib* Chald. נאב *nab* Arab. *deus canimus*. Irem *deus* exertus, quales habent aper, elephas, hippopotamus p. 762. l. 15. Vide *Nympharæa*.

נכאת *necoth* non esse *ceram*, nec *myxaria*, sed ftyracem p. 432. l. 8. &c. Vide Arab. نكت

נמרים

נכסים *necasim*, id est opes, formam habet à נכס *necas* Chald. mactavit, & significationem à כסס *casas* numeravit, supputavit p. 290. l. 19.

נמלה *nemala* formica, fit à נמל *namal* succidere. An quia naturæ quodam instinctu grana quæ sub terra recondit, aut media dividit, aut eorum capita abscindit, quasi timeat ne regerminent p. 588. l. 30. Aut potius quia spicarum summitates abscindit, ut ex iis grana eximat. Quod aptissime effertur verbo נמל *namal*. Illo enim utitur Job. 24. 24. cum impios abscindi dicit ut spicæ caput pag. 589. l. 69.

נסף *nasaf* obtectum, obductam, formam habet à נסך *nasac* fundere, sed significationem à כסה *casac* tegere, ita etiam מסכה *massecu* tegumentum p. 290. l. 23.

מסע *massa* alibi est iter, profectio, quia נסע est proficisci. At Job. 41. 17. מסע pro telo sumitur, quia נשע Arab. est confodere. Sic in Alcamus بالرمح نشغ *confodit hastâ* p. 785. l. 7.

נעל est calceus, sed מנעל Dent. 32. 25. seta, pessulus aut compes p. 885. l. 21.

נעמא *naamu* vel נעמית *naamith* Chald. & Syr. & Talmud. est struthio. Recentiores Lexicographi qui ululam aut bubonem interpretantur, gravi errore se obstringunt, in quem nunquam incidissent, si vel minimam habuissent Arabicæ linguæ notitiam. Quamvis etiam ex Talmude palam sit נעמית *naamith* esse struthionem p. 223. l. 71.

ניפעל *niphal* Talmudicis locosta quæ Mosi וחרגל *chargal* p. 451. l. 3.

סטרי כשרי *tori carais ejus* Job. 41. 14. ad verbum *procidua carnis ejus*. Ita Græc. προπτωτὰ προκίδυτα is dicitur cui pars aliqua corporis plus justo prominet p. 783. l. 55.

נץ *netz* accipiter à נצה *natza*, id est à volando, dictus quia volatu maxime præstat. Nisus Rex Megarensium in halizetum mutatus, ad quem accipitris una species, *lanarius* scilicet, tam proxime accedit, ut visu non possint dignosci, sed solo pastu p. 266. l. 23. Nisus recentiorum & *sparverius* idem suot p. 268. l. 7.

נצה volare Thren. 4. 15. unde נוצה pluma vel penna quæ aves ad volandum attollit. Et Ezek. 17. 3. 7. aquila עלא תנוצה *plena plumis* & רב תנוצה *multa plumis* Non plena vel multa unguibus, quomodo habent Græci & Syras, sensu obscuro & parum commodo p. 165. l. 35.

נצוצה *nesisa* Job. 39. 16. non ust struthio, ut Junius, oec avis ut reddit R. Selomo, sed pluma, quod patet ex Ezek. 17. 3. Quin si נעמה hoc loco avis esse concederetur, tamen non esset struthio, quia nomen est à volatu factum, cujus sola avium est expers p. 247. l. 26.

נקב *nakab* perforare, ter usurpatur pro קבב *kabab* maledicere p. 290. l. 23.

נרגל *Nergal*, Cuthæorum idolum, gallum fuisse Hebræi volunt, nulla ratione freti. Quin נארגיל *nargil* vel *neregil* hodieque Arabibus, Persis & Indis est palmæ species, de quâ mira prædicant. Ab illa denominari potuit hoc idolum, ut à frumento *Dagon*, & *Rimmon* à malis Punicis p. 113. l. 16.

נשמה *neſama*, anima propriè rationalis, formæ ratione est à נשם *nasam* spirare, sed ratione significationis à שמים *sammajim* seu cœlis p. 290. l. 30.

תנשמת *thinſemeth* tam io avium quam in lacertorum est censu. Et in his quidem chamæleontem interpretamur, tanquam à נשמה *neſama* seu halitu deductum. Sed in avibus est noctua. Et fit à שכם *famam*, quod est mirari & obstupescere, quia hujus avis formâ plane insolitâ reliquæ aves obstupescunt. Hebraicè nimirum unius vocis quandoque duæ sunt origines, una ratione formæ, altera ratione significationis quod multis probatur exemplis pag. 290. & 291.

נשף *jaſuph* avis nocturna, à נשף *neſeph* dicta, quæ vox crepusculum & tenebras sonat. Chald. & Syr. קפוא bubo p. 284. l. 57.

נשר *neſer* uquilam alii dici volunt à נשר *naſar* decidere, quia cum se volarn sustulit ad elementum ignis, præceps in mare decidit. Alii à defluvio penuarum, quia נשר Rabbinis est defluere. Alii à visu quia שור est intueri. Sed Arabes felicius deducunt à verbo نسر *naſaru*, id est rostro carpere & vellicare, quod aquilæ magis convenit quam ulli rapacium, quia est rostro magis adunco & eo carpit fortius pag. 564. l. 57.

נתש *natas* vellicare (carnem) inde יתוש *jathus* pro יתוש *janthus*, quod esset formæ ינשוף *janſuph* p. 546. l. 36. alius aut culicis species elephantem in umbilico lavadens p. 548. l. 56. Proptie ἰμὰς p. 566. l. 9. & 26. Multi hujusmodi oriuntur ex lacu Tiberiadis p. 568. l. 5. De culice qui in Titi nares irrepsit, fabulæ portento fuse, ibid. 25. Idem de Nimrode p. 569. l. 19.

סבל portare, bajulare onus; In *bitlpael* ingravescere. Unde Eccles. 12. 7. יסתבל החגב ישחל *ingraveſcet chagab* seu locusta, quam variè reddatur p. 493. l. 35. Eo loco חגב *chagab* non videtur esse *locusta*, sed ut Arabicè *caput femoris*; à quo eum incipiat motus eruris, merito de sene dicit Solomon; *Et ingraveſcet chagab*. Ut doceat seni graviorem & tardiorem esse locustam p. 494. l. 54. Vide حجبة.

סבר Phalangii species ut Arab. شبث Ibi vide

סוס *ſus* equum significat. Sed כוס *ſis* est avis nomen: quomodo legendum Hebræi monent Ierem. 8. 7. Quidoi etiam Es. 38. 14. quibus locis solum extat p. 59. l. 73. Recentiores Hebræi *gruem* explicant quod sequuntur novi interpretes quotquot sunt. Sed vetustiores hirundinem explicaverant. In his Græci seniores, Theodotion, Symmachus, Hieronymus, Arabs pag. 60. l. 5. & 41. Quibus Jonathan frustra opponitur. Is enim Hebræa כוס *ſis* & עגור *agor*, *gruem* & *hirundinem* recte reddidit, quamvis inverso ordine, quod non est sine exemplo p. 62. l. 28. Vox Hebræa כוס *ſis* fictitia est, & hirundinis ψιθυρισμὸν palam imitatur, ut Italica *Zifilla*, à qua *zifillare* factum, ut Latine *ſtruzzulare*, ibid. l. 48. Et in Pluarcho Isis in Ægypto mutata fuisse legitur in hirundinem, quia *Iſis* ad *ſis* alludit. Deorum enim metamorphoses hujusmodi paronomasiis sæpe nisi probatur multis exemplis ibid. l. 64.

סוס vide חוח.

סכות בנות *Succoth Beneth* Babyloniorum idola 2 Reg. 18. 30. Inepte Judæi exponunt gallinam cum pullis suis. Cum aliud nou significet quam *ſacellum puellarum*, id est Dearum quæ *Beneth* filiæ seu puellæ dicebantur, ut Proserpina Græcis Κόρη. Sic Amos 5. 26. *Portavistis Succoth* sea sacellum *vestri Meloch* p. 112. l. 58.

סלוא vide חוח.

סלע *ſelav* coturnices Talmudicis sunt quatuor specierum. 1. שיכלי *ſicli*. 2. קיקלי *kirkli*. 3. פביוני *phisyon*. 4. סלוי *ſelav*, seu coturnices proprie dictæ, quarum, inquiunt, præstantissima est, *ſicli*, & vilissima *ſelav*. *Sicli*, id est σκανδὶξ ficedula. *Kirkli* est κίρκος turdus, & *phesjon* phasianas. Quamvis enim hæ tres species cum veris coturnicibus nihil commune habeant, tamen ineptis hominibus visum est eas complecti sub coturnicum nomine, ut patribus suis sic coolalerent p. 94. l. 19.

סלמנדרא *ſalamandra* pro עכבר seu mure habetur io Chald. Levit. 11. 29. Et glossatores ibi nugantur inuris esse speciem, quæ anno demum septimo ex igne nascitur, modo sit continuus, & magus eum accendat, nec ligna habeat nisi myrtea p. 824. l. 30.

סלע Siclas in Maimonide valet quatuor denarios. Denarius sex obolos. Obolus duo pondia. *Pondium* duo assaria. Assarium uncia *peratas*. Oboli pondus, qui *gera* dicitur, est sedecim granorum hordei. Pondus assarii quatuor granorum, *peruta* dimidii grani p. 138. l. 5.

סלק *ſalak* Chald. vorare & absumere. Inde סלעם *ſolam* locusta. Frigidum enim est, quod Hebræi à סלע deducunt, quia conscendit petras pag. 446. l. 14. Vide רשן.

סמר *ſamar* verbum de pilis aut comis est φρίττω horreo; Græci uno verbo dicunt ἐξορθοχαιτία, & posterior ætas *horripilare*, Syri סמסם *haphnad*, verbo facto ex Hebræo berichi nomine קפוד, ut Gallicum *herisser*. Hinc erem. 51. 27. ירק סמר *ſelek ſamar*, locusta aut bruchus ἐξόρθιξ: Quod cum glabro animalculo parum videatur convenire, multi recentiorum *ſelek* pro brucho erucam reddunt, & Junius μαλλόθριξ, quod Fullero maxime arridet. Μαλλόθριξ tamen (Gall. *hanetou* plane depilis est: Et erucam licet hirsutam patet non esse *ſelek* quia non volat, quomodo *ſelek* Nahum. 3. 16. Sed fatluntur qui omnes locustas putant esse depiles: Cum in *Cholin* aliæ glabro, aliæ hirsuto capite describantur. Et quandam locustæ speciem Arabes عرفان *orphan* vocent à jubis capitis. Et iisdem الجاد قرن *cornu locuſtæ* tint pili duo quos in capite habet: quorum ratione quidni dicatur כמר *ſamar*, eum eos erigit? Proinde Claudianus de locusta, *Horres apex capitis*. Et in Alcamus الخنشق *alchantapho* locusta est quæ coquendo mundatur & depilatur, p. 454. l. 59 Forte etiam כמר ירק non est locusta horripilans, sed horrenda, ut in Hetychio θρίττουσα φύσιν *locuſta terribilis* p. 471. l. 72.

סמטיר *ſamamith*, id est stellio, scorpioni est terribilis, qui licet nocte minor, creditur esse virtute major p. 793. l. 55.

סנונית *ſenunith* Chald. hirundinis species ut Arab. سنونو *ſununa* p. 60. l. 55 Eam cur Talmudici dicaot aquilæ esse terrori plane ignoratur. Nisi quis illos per errorem putet id senunithæ tribuisse quod νῆ σίτοις Græci scriptores. Id aviculæ nomen est, quam scribit Philosophus aquilarum ova frangere. A Nigidio *fabis* appellatur, ut Plinius autor est. Glossator Talmudicus hirundinem fabulatur, sub alis aquilæ latitantem, ejus volatum remorari, punasque spargere & dissipare. Sed naturæ scriptores nihil tale referunt pag 793. l. 69.

סנרלין

niger, ita ibi niger serpens esse videtur, quomodo multi sunt aut plane nigri, aut nigris maculis aspersi, ibid. pag. 70. Scorpionus præcipue in genere aspidum. Itaque veteribus שחל in Psalmo est aspis p. 378. l. 57.

כפיר pro *σκορπίος* draconem reddi à Græcis Job. 4. 10. & 38. 39. Ita etiam Arabum شبل *Sablon*, cum proprie leonculum, sonet, tamen sumitur etiam pro catulo draconis p. 376. l. 57. Plura vide in שחל.

כוכא *cruca* in Jonathane est *cicada* Levit. 11. 22. Et כוכא *eruca* vel כוכא *cuscuta* est grus. Quas voces promiscue sumens Symmachus Hebræum כוס *sis* in Jeremia pro graco cicadam reddidit, tanquam ex Chaldæo interprete, in quo כוכא *cuscuta*, id est grus, videtur esse pro סוס *sis* cum re vera sit pro עגור *agur* pag. 60. l. 11.

כורמים *vinitores* & יגבים *agricolas* in Judæa reliquit Nabuchodonoloti præfectus Nabuzardan 2 Reg. 25. 12. quibus כרמים *vineas & agros* concessit quos excolerent Jerem. 39. 10. Hæc cum clara & obvia sint, tamen Magistri per כורמים *vinitores* non intelligunt, sed eos qui legunt balsamum. Neque *agricolas* per יגבים sed piscatores purpuræ. Et balsami quidem cultores ideo כורמים *vinitores* diei volunt, quia balsami arbuscula viti similior est, & vineæ in modum colitur, quod testantur multi vetetes. Purpuratios vero יגבים *pegebim* pro יקבים *jekebim* appellari à יקב *jekeb* seu torcular, quia concham purpurariam contundunt, ut ex ea sanguinem exprimant p. 723. l. 53.

כרכיונא *charmiona* Chald. & Syr. columba *alba*, quasi *columba vitis*. Ita vocabatur una ex illustribus illis Cleopatræ ancillis, quæ Plutarcho Χάρμιον, Galeno Χαρμίων, Tzetzi χαρμιὼν p. 2. l. 9.

כרמיל *carmil* censetur inter purpuræ species 2 Paral. 2. 7. 14. & 3. 14. Coccum redditur interpretes. Nos ponius purpuræ genus ad Carmelum capi solitæ. Huc facit quod *carmel* & ארגמן *argamas*, id est purpura, Cant. 7. 5. sunt palam synonyma p. 725. l. 10.

כשת *seseth* in Jonathane Exod. 30 34. male redditur *ostrus*, quod effet כשת eum *nitrum* significet, ex quo ladanum colligitur. Itaque pro כשת Arabes editi duo לאדאן *Ladan* habent, id est ladanum pag. 803 l. 46.

לבן *libben* Hebr. aliquid in igne candefacere, unde לבן *libben* metallorum in igne candefactio p. 883. l. 48.

לו id est EI, quindecim locis scribitur לא NON, & legitur לו p. 452. l. 14.

לויתן *leviathan* & תנין *thanuin* Kimchius solâ magnitudine distinguit, leviathanem dicens תנין הגדול *magnum thanuin*. Unde colligi vir doctus vocem esse conflatam ex לוית חנים *leviath thanuim* id est ex draconum conjunctione, quasi in uno leviathan conjuncti sint multi dracones. Quin Syllaba in *than* pertinet ad formam nominis. Et radix לוי Arabicè flexit & in spiras convolvi significat, quod draconum est maxime proprium pag. 769. l. 62.

לויתן *leviathanem* non solum draconem sed & cetum significare apud omnes in confesso est. Et polleriore sensu interpretes in Jobo sumunt, c. 40. & 41. Ubi tamen cetus non est, sed crocodilus. Quod probatur longâ eorum inductione quæ de leviathane habentur. Horum enim pleraque in cetum nullo modo quadrare docetur, sed in crocodilum omnia p. 769. &c. A Talmudicis etiam, in minoribus quinque animalibus quæ majoribus terrori sunt, cum cenfetur כלבית *calbith* seu canicula, quæ in os leviathanis ingreditur, per *calbith* ichneumonem, & per *leviathanem* crocodilum intelligi nemini non apparet pag. 794. l. 20.

לחשים magorum susurri & mussitationes, qui inde מלחשים dicuntur p. 338. l. 42.

לל : *laia* purpureus vel coccineus color Æthiopibus, voce per aphæresin facta ex *κάλλαιμα*, qui in Ægypto vocabant *τὰ πορφυρᾶ purpurea* pag. 625. l. 62. & pag. 730. l. 52

לילית *lilith* Es. 34. 14. nonnullis avis noctua. Aliis lemures. Lamia, *Algol*, *Ἐμπίς*, Furia, שדרת *Sedim*. Aliis una è quatuor matribus dæmonum, ex quibus dæmones genuit Adam annis CXXX. quibus abstinere abstinuit. Kimchio ridicule chamæleon avis p. 831. l. 5

Lilith, נעמה *Naama*, אישת *Ishereth*, מחלת *Machalath* Rabbinis quatuor matres dæmonum p. 832. l. 53.

לקי fœnum cordium pag. 483. l. 56. & 484. l. 59.

לשון בלשון חלישי lingua tertiâ loqui dicitur qui aliquem calumniatur; quia lingua calumniatoris tres occidit, ipsum loquentem, & audientem & eum de quo agitur. Ita Talmudici: Arabes quoque pag. 544. l. 27. &c.

מגו juncus ex quo fiunt funes, ut Gr. *σχοῖνος* p. 772. l. 1.

משני הקדש *præfecti Templi*, quis Luc. 22. 52. vocantur *στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ* p. 26. l. 58. In his erat משנה שעל הקדים *præfectus super nodos*, id est super aves ibid. l. 70. Ex Talmude & Hieronymo horum sordidus quæstus pluribus detegitur. Et docetur quam merito Christus eorum eathedras subverterit ibid. l. 27.

מטיל *metil*, id est *vectis ferrea* Job. 40. 13. Alibi non reperitur. Sed Arab. مطل *matala* est ferrum eudere p. 758. l. 59.

מלל *melal*, aurum proprie rude, quale ex fodina educitur. Ita sumitur in *Kesubboth*, unde citatur Aruch, Pomarius, Aquinas &c. Arabes قبر *tibar* vocant, unde Hispan. *oro de tibar* p. 877. l. 50.

מלאת אבן *impletio lapidis* Exod. 28. 17. De gemma dicitur quæ palam implet pag. 12. l. 35.

מי מלח הפילא מלחאנא *sale palatii salimur* Esdr. 6. 14. id est salarium de regis salario percipimus p. 40. l. 60

מלך Arabs unde *Μολόχα*, *Μολόχ*, *Μόλοχ* Assyria Dea quæ partui præest, non à ילד *jalad* ut vult Scaliger ملط *malata* etiam Arabes de partu usurpant, sed eo proprie qui abortivus & intempestivus est p. 408. l. 65.

מלק, Græc. *ἀποκλῶ*, est avem ungue laecerare & abscindere, quomodo in sacrificiis Levit. 1. 15. & 5. 8. Id Chald. נתם & חתם, ut Arab. خزم vel خزم pag. 26. l. 27. Quo ritu id sit factum ibid. l. 38.

ממבג *Mumbeg* id est Hierapolis, vide תרעתא Eadem *Bambyce* multis veterum, ut Strabonis, Ælliano, Plinio.

מסאנא *masauta* locusta in Syro, iuversum ex Chald. שמעתא *famonta*. In Syro est pro עתם, in Chald. pro חגל pag. 444. l. 7.

מתק vulgo Hebr. *dulce esse*, sed Syr. *exsugere*. Sic Job. 24. 20. מתק *exsugit eum* (vermis) ita vertendum esse probatur p. 621. l. 54.

Nun initiale per aphæresin non solum in verbis sed & in nominibus sæpe deficit p. 877. l. 57.

nun & ם *mem* literæ permutabiles pag. 580. l. 45.

נאורים *nearim* maledicti, tanquam à נאר *nier* significationem habet ab ארר *arar* p. 290. l. 20.

נגף pereutere, & nomen inde deductum נגיפה plaga seu percussio, plerumque ad mortem pertinet. Non tamen id perpetuum, ut R. Selomo docet ex plaga ranarum Exod. 8. 2. & mulieris gravidæ percussione Exod. 21. 22. p. 655. l. 45.

נדף dispellere, unde Talm. נדף של רבורס *maddaph apum*, vas in quo ponitur ignis & literis bubulum, cujus suffumigatione fugentur apes ex alveari, ut sumatur mel p. 508. l. 41.

נהגות נהגות *deducentes ut voce columbarum* Nahum. 2. 7. Agitur de ancillis reginæ Ninives, quæ in captivitatem euntem more columbarum gementes comitantur. Itaque *deducentes* est pro *deducentes & gementes*, unum pro duobus. Sic Prov. 15. 22. *Capies carbones ignis super caput ejus* pro *capies & pones* Ps. 68. 19. *Accepisti dona hominibus* pro *Accepisti & dedisti*, ut Eph. 4. 8. p. 13. l. 39. Quid si pro נהגות *deducentes* legatur una literula minus נהגות *gementes* (ut voce columbarum) ibid. l. 47.

נטפות נטפי צירים *distillatæ favorum* p. 690. l. 8.

נזיר *Nazir* seu Nazaræus vocatur qui à cæteris vel voto vel dignitate separatur. Quomodo Nazarei fuerint qui populi principes. Ita Josephus fuit Nazaræus fratrum suorum p. 520. l. 41.

נחל *nahal*, *ἀφανὴς ποτὲ*, ut in Epiphanio, cum proprie torrentem sonet, pro Nilo sæpe sumitur. Ita Job. 40. 17. עבי נחל sunt lalices Nili. Et multi veterum *χειμάῤῥουν torrentem* vocant, ut Homerus *διοτρεφὲς* à Jove delapsum, quia non aliunde augetur quam ex æstivis imbribus p. 764. l. 28.

נחילות *nechiloth* tibiæ species, formam habet à נחל *nachal*, sed significationem à חלל *chalal*, perforare. Itaque etiam חליל *chalil*, est tibia, & חלילים *chalalim* tibiæ p. 290. l. 14.

נחש serpens, idem qui Jesse, ex quo David & Messias. Eo respexisse putatur Esaias 14. 29. (al. 15. 2.) p. 406. l. 65.

נחש serpens pro cete sumitur, ut Amos. 9. 3. *Si occultent se à conspectu meorum fundo maris, inde jubebo serpentem: mordeat eos.* Sic תנין *thanuin* & לויתן *leviathan* tam de cete quam de dracone usurpantur. Et Es. 27. 1. Deus se dicit animadversurum in Leviathanem נחש ברית *serpentem vectis*, id est cetum transversarium, qualem nullum novimus præter Zygenam, cujus caput vectis instar transversum est p. 747. l. 5. Fuit etiam insigne aliquod fydus hujus nominis de quo Job. 26. 13. Aben Ezra draconem, R. Levi viam lacteam intelligit p. 748. l. 7.

נחשת קלל Ezek. 1. 7. & Dan. 10. 6 *æs halal*, id est tersum & lucidum p. 887. l. 15. Unde geminatum קלקל *calcal*, levigare & expolire, de ferro Eccles. 10. 10. de sagittis Ezek. 21. 21. p. 888. l. 12. Vide גלל *galal*.

נכ *nib* Chald. ناب *nab* Arab. *dens eminus*. Item *dens* exertus, quales habent aper, elephas, hippopotamus p. 762. l. 15. Vide *Nymphæa*.

נכאת *necoto* non esse *ceram*, nec *myxaria* sed styracem p. 432. l. 8. &c. Vide Arab. نكت

נכרים

נכסים *necasim*, id est opes, formam habet à נכס *necas* Chald. mactavit, & significatione in à כסס *casas* numeravit, supputavit p. 290. l. 19.

נמלה *nemala* formica, fit à נמל *nâmal* succidere. An quia naturæ quodam in stinctu grana quæ sub terra recondit, aut media dividit, aut eorum capita abscindit, quasi timeat ne tegerminent p. 588. l. 30. Aut potius quia spicarum summitates abscindit, ut ex iis grana eximat. Quod aptissime effertur verbo נמל *namal*. Illo enim utitur Job. 24. 24. cum impios abscindi dicit ut spicæ caput pag. 589. l. 69.

נסך *nasac* obtectum, obductum, formam habet à זנך *najac* rundere, sed significationem à נסך *sacac* tegere, ita etiam מסכה *massecha* tegumentum p. 290. l. 23.

מסע *massa* alibi est iter, profectio, quia נסע est proficisci. At Job. 41. 17. נסע pro telo sumitur, quia נשׁע Arab. est cunfodere. Sic in Alcamus نَشَغَ جالرمح *confodit hastâ* p. 785. l. 7.

נעל est calceus, sed מנעל Deut. 32. 25. ferri, pessulus aut compes p. 885. l. 21.

נעמה *naama* vel נעמית *naamith* Chald. & Syr. & Talmud. est struthio. Recentiores Lexicographi qui ululam aut bubonem interpretantur, gravi errore se obstrinxerunt, in quem nunquam incidissent, si vel minimam habuissent Arabicæ linguæ notitiam. Quamvis etiam ex Talmude palam sit נעמית *naamith* esse struthionem p. 223. l. 71.

נשול *nishul* Talmudicis incusta quæ Mosi חרגול *chargol* p. 451. l. 3.

נתלי *torî carnis ejus* Job. 41. 14. ad verbum *procidua carnis ejus*. Ita Græc. *ἀφυεῖς προείδωσι* is dicitur cui pars aliqua corporis plus justo prominet p. 783. l. 55.

נץ *netz* accipitet à נעה *natza*, id est à volando, dictus quia volatu maxime præstat. Nisus Rex Megarensium in haliæetum mutatus, ad quem accipitris una species, *laoarius* scilicet, tam proxime accedit, ut visu non possint dignosci, sed solo pallu p. 266 l. 23. Nisus tecentiorum & *sparverius* idem sunt p. 268. l. 7.

נעה volare Thren. 4 15. unde נוצה pluma vel penna quæ aves ad volandum attollit. Et Ezek. 17. 3. 7. aquila בעלת הנוצות *plenæ plumis* & רב הנוצות *multa plumis* Non pleuna vel molta unguibus, quotoodo habent Græci & Syrus, sensu obscuro & parum commodo p. 165. l. 35.

נצה *nessa* Job. 39. 16. non nisi struthio, ut Junius, nec avis ut reddit R. Selomo, sed pluma, quod patet ex Ezek. 17. 3. Quin si נצה hoc loco avis esse concederetur, tamen non esset struthio, quia nomen est à volatu factum, cujus fola avium est expers p. 247. l. 26.

נקב *nakab* perforare, ter usurpatur pro קבב *kabab* maledicere p. 290. l. 23.

נרגל *Nergal*, Cuthæorum idolum, gallum fuisse Hebræi volunt, nulla ratione fretti

Quin نارجيل *nargil* vel *nergil* hodieque Arabibus, Persis & Indis est palmæ species, de quâ mira prædicant. Ab illa denominari potuit hoc idolum, ut à frumento *Dagon*, & *Rimmon* à malis Punicis p. 183. l. 16.

נשמה *neshama*, anima propriè rationalis, formæ ratione est à נשם *nasam* spirare, sed ratione significationis à שמים *shamaim* seu cœlis p. 290. l. 30.

תנשמת *thinshemeth* tam in uvium quam in lacertorum est censu. Et in his qui-

dem chamæleontem interpretamur, tamquam à נשמה *neshama* seu haliti deductum. Sed in avibus est nocturna. Et fit à שׁעם *samam*, quod est mirari & obstupescere, quia hujus avis formâ plane insolitâ reliquæ aves obstupescunt. Hebraicè nimirum unius vocis quandoque duæ sunt origines, una tatione formæ, altera ratione significationis quod multis probatur exemplis pag. 290. & 291.

ינשוף *janshuph* avis nocturna, à נשף *neseph* dicta, quæ vox crepusculum & tenebras sonat. Chald. & Syr. ܢܫܦܐ bubo p. 284. l. 57.

נשר *neser* aquilam alii dici volunt à נשר *nasar* decidere, quia cum se volatu sustulit ad elementum ignis, præceps in mare decidit. Alii à defluvio pennarum, quia נשר Rabbinis est defluere. Alii à visu quia שור est intueri. Sed Arabes felicius deducunt à verbo نسر *nasara*, id est rostro carpere & vellicare, quod aquilæ magis convenit quam ulli rapacium, quia est rostro magis aduneo & eo carpit fortius pag. 164. l. 57.

נתש *natas* vellicate (carnem) inde יתוש *jatthas* pro יעתוש *jantheus*, quod esset formæ יעטוף *jaatuph* p. 546. l. 36. asilus aut culicis species elephantem in umbilico invadens p. 548. l. 56. Proprie יתוש p. 566. l. 9. & 26. Multi hujusmodi oriuntur ex lacu Tiberiadis p. 568. l. 5. De culice qui in Titi nares irrepsit, fabulæ portentosæ, ibid. 15. Idem de Nimrode p. 569. l. 19.

סבל portare, bajulare onus; In *hithpael* ingravescere. Unde Ecclef. 12. 7. יסתבל החגב *ingravescet chagab* seu locusta, quam varie reddatur p. 493. l. 35. Eo loco חגב *chagab* non videtur esse *locusta*, sed ut Arabicè *caput femoris*; à quo cum incipiat motus cruris, merito de sene dicit Solomon; *Et ingravescet chagab*. Ut doceat senigraviorem & tardiorem esse incessum p. 494. l. 54. Vide جحبة.

סגם Phalangii species ut Arab. شبث Ibi vide.

סוס *sus* equum significat. Sed סיס *sis* est avis nomen: quomodo legendum Hebræi monent Ierem. 8. 7. Quidni etiam Is. 38. 14. quibus locis solum estat p. 59. l. 73. Recentiores Hebræi *grues* explicant quod sequuntur novi interpretes quotquot sunt. Sed vetustiores hirundinem explicaverant. In his Græci seniores, Theodotion, Symmachus, Hieronymus, Arabs pag. 60. l. 5. & 41. Quibus Jonathan frustra opponitur. Is enim Hebræa סיס *sis* & עגור *agor*, *grues* & *hirundines* recte reddidit, quamvis inverso ordine, quod non est sine exemplo p. 62. l. 28. Vox Hebræa סיס *sis* fictitia est, & hirundinis ἀπὸ τοῦ σίζειν palam imitatur, ut Italica *Zisilla*, à qua *zisiliare* factum, ut Latine *zinzilulare*, ibid. l. 48. Et in Plutarcho Isis in Ægypto mutata fuisse legitur in hirundinem, quia *Isis* ad *sis* alludit Deorum enim metamorphoses hujusmodi paronomasiis sæpe nisi probatur multis exemplis ibid. l. 64

סוכה vide כוך.

סכות בנות *Saccoth Benoth* Babyloniorum idola 2 Reg. 18. 30. Inepte Judæi exponunt gallinam cum pullis suis. Cum aliud non significet quam *sacellum puellarum*, id est Dearum quæ *Benoth* filiæ seu puellæ dicebantur, ut Proserpina Græcis Κόρη. Sic Amos 5. 26. *Portavistis Saccoth* seu sacellum *vestri Meloch* p. 112. l. 58.

סלוא vide חגו.

סלעם coturnices Talmudicis sunt quatuor specierum. 1. שׁכוי *shicli*. 2. קרי *kirâli*. 3. פסיוי *phisjonu*. 4. סלו *selav*, seu coturnices proprie dictæ, quarum, inquiunt, præstantissima est, *sicli*, & vilissima *selav*. *Sich*, id est ὀυασὰν ficedula. *Kirâli* est אזנא turdus, & *phisjonu* phasianus. Quamvis enim hæ tres species cum veris coturnicibus nihil commune habeant, tamen ineptis hominibus visum est eas complecti sub coturnicum nomine, ut patribus suis sic consulerent p. 94. l. 19.

סלמנדרא *salamandra* pro עכבר seu mure habetur in Chald. Levit 11. 29. Et glossatores ibi nugantur muris esse speciem, quæ anno demum septimo ex igne nascitur, modo sit continuus, & magus eum accendat, nec ligna habeat nisi myrtea p. 824. l. 30.

סלע Siclus in Maimonide valet quatuor denarios. Denarius ses obolos. Obolus duo pondia. *Pondium* duo assaria. Assarium octo *peratas*. Oboli pondus, qui *gera* dicitur, est sedecim granorum hordei. Pondus assarii quatuor granorum, *peruta* dimidii grani p. 138. l. 5.

סלק *salak* Chald. vorare & absumere. Inde סלעם *solam* locusta. Frigidum enim est, quod Hebræi à סלע deducunt, quia conscendit petras pag. 446. l. 14. Vide רשון.

סמר *samar* verbum de pilis aut comis est φρίττειν horrere, Græci uno verbo dicunt ἀφ' ὁπερ ἀφρίκη, & posteriori ætas *horripilare*, Syri ܣܡܒܨ *kaphnad*, verbo facto ex Hebræo hericii nomine קפוד, ut Gallicum *herisser*. Hinc erem. 51. 27. ירק סמר *jelek samar*, locusta aut bruchus ἀφ' ὁπερ ἀφρίκη: Quod eum glabro animalculo parum videatur convenire, multi recentiorum *jelek* pro brucho erucam reddunt, & Junius *μαλακόν*, quod Fullero maxime arridet. *Μαλακὸν* tamen (Gall. *baneton* planc depilis est: Et erucam licet hirsutam patet non esse *jelek*, quia non volat; quomodo *jelek* Nahum. 3. 16. Sed fallunitur qui omnes locustas putant esse depiles: Cum in *Choba* aliæ glabro, aliæ hirsuto capite describantur. Et quandam locustæ speciem Arabes عرفان *orphan* vocent à jubis capitis. Et iisdem الجاد قرن *cornu locustæ* tint pili duo quos in capite habet: quorum ratione quidni dicatur סמר *samar*, eum eos erigit? Prudde Claudianus de locusta, *Horret apex capitis*. Et in Alcamus الخنتق *alchantapho* locusta est quæ coqgendo mundatur & depilatur, p. 454 l. 59 Forte etiam ירק סמר non est locusta horripilans, sed horrenda, ut in Hesychio βδέλυγμα φοβερὸν *locusta terribilis* p. 471. l. 72.

סמטרי *semamith*, id est stellio, scorpioni est terrioilis, qui licet mole minor, eteditur esse virtute major p. 793. l. 55.

סנונית *senunith* Chald. hirundinis species ut Arab. سنونو *sunnun* p. 60. l. 55 Eam cur Talmudici dicant aquilæ esse terrori plane ignoratur. Nisi quis illos per errorem putet id senunithæ tribuisse quod εἰ ἐιστο Græci scriptores. Id aviculæ nomen est, quam scribit Philosophus aquilarum ova frangere. A Nigidio *subis* appellatur, ut Plinius autor est. Glossator Talmudicus hirundinem fabulatur, sub alis aquilæ latitantem, ejus volatum temerari, pennasque spargere & dissipare. Sed naturæ scriptores nihil tale referunt pag 793. l. 69.

סנדלון

כורכן *fandalchna* Chald. *fardowches*: Quod mirum eſt nemini veniſſe in mentem, cum in voce tot literarum *fandalchna* & *fardowches* eaſdem habeant conſonas, niſi quod L eſt pro R. & locum eum N permutavit. Nam vetus ordo eſſet *faldauchna* p. 701. l. 53.

סס *ſas* tinea Eſ. 51. 8. Chald. & Syr. סאסא *ſaſa*

ſu Arab. سوس *ſus*, Gr. *σὶς* p. 615. l. 51.

סעיף vide שעף.

סרר *ſarar* Hebr. refractarium eſſe & Arab.

شر *ſarra* pravum & perverſum eſſe. Unde شرأن *ſarraa* culicis infeſti genus, qui in faciem hominum incidit, eoſque ex improviſo invadit. Itaque Of. 4. 16 Hebr. סרר expreſſum per *πεφυσιῶσθαι* p. 550. l. 72.

סרבים *ſarabim* rebelles Ezek. 2. 6. vox Hebræis aliunde ignota, ſed Chaldæis familiaris, quibus סרב *ſerab* renuere & rebellare eſt, סרבן *ſarban* rebellis, סרבנות *ſarbanath* rebellio Ægyptiis etiam, apud quos *Sarabaitæ* monachi, aliis *Renuntæ* à renuendo dicti, quia omnis diſciplinæ jugo exeuſſo, ſuo arbitratu vivebant p. 550. l. 24.

עבד computeſcere Joel. 1. 17. Alibi non reperitur. Sed Talmudicis idem eſt עפר *beth* & *pe* permutatis p. 471. l. 50

עגב *agab* pudendum p. 494. l. 30.

עגר *agor* grus Hebraice, non hirundo, ut perperam reddunt Hebræi recentiores. Notandum pleraſque linguas ipſo avis nomine illius vocem uteuuque imitari. Ita Hebr. עגר *agor*, Chald. כורכיא *curceya*, Arab. كركي & غرذوق *curci* & *garnouk* Græcum γέρανος, Cambrobritannum *guran*, Germanicum *cran*, Rom. *grus*. Hinc Iſidorus, *Grues nomen de proprio voce ſumpſerunt*. Et in Feſto *gruere dicantur graci* p. 69. l. 68.

Ad עגר *agor* alludit Arab. عجر *agiara* quod ſignificat ad lares ſuos poſtliminio reverti. Id enim gruum eſt proprium. Et Perſicum ἀγγαρεύειν *angarr*, id eſt, regii curſores, quos ajebant Ξέρξου τοῦ γεφύρας *grumbus citius iter ſuum* conficere. Ita Xenophon p. 80. l. 3.

עדאה & עדיא & קדאה vel קדיא Syris aut Chaldæis oûcτυρ ιοας, literis *ſfade*, *Kophe* & *Ajin* permutatis. Sic terra עדיא dicitur & עדאה & עדאה p. 83. l. 49. &c. p. 274. l. 7.

עוז Hebr. coire & congregari Joel. 3. 11. Inde Chaldæus deduxit עז vel עיז in libro Jobi & Pleiades eſſe voluit. Ita Gr. Ἴακχος dicitur ὁτι ἐν πλήθει πόλεων ἦεν. Et Arab. Pleiadum nomen كثري à multitudine factum eſt p. 114. l. 46. vide infra עז.

תעוז Job. 39. 19. pro תיעוז per nomeri enallagen, quæ in hoc libro eſt frequens p. 250. l. 30. & p. 253. l. 8.

עום. vide חום & פום.

עזיזא *azaziya* tam veteres quàm novi interpretes pro aquilæ ſpecie habent, quamvis non conſtet quænam illa ſit. Nos quia nomen à robore factum habere palam eſt, *μεγαλοσθένους* intelligimus, qui Homero eſt *πεποιθὼς τε καὶ ἀκμῆτι σθένει ἀδείμαντος fortiſſimus & celerrimus*. Qualem etiam deſcribunt Ariſtoteles, Plinius, & multi alii. Unde eſt quod hanc aquilam Romani à valendo *valerium* appellabant p. 188. l. 64.

עטלף *atalleph* veſpertilio, dictum videtur pro עפטלל *aphtallel* vel *ophtallel*, quod avem tenebricoſam deſignaret. Nam עף *oph* eſt avis. Et Hebr. אל *tſel* vel צל *tſelal* pro umbra & tenebris Chald. ſcribitur טל *tal* & טלל *telal*. Ita hæc avis Hebræum nomen habuerit naturæ ſuæ tam congruum quam eſt Græcum νυκτερὶς, & Romanum *veſpertilio* p. 350. l. 9.

عطف vapor Syr. pro קטר & عطما ſtigus pro קיא *ajin* pro *koph* p. 83. l. 50.

עיט *ajit* avis rapax Hebr. ab involando ſic dicta, indidem Gr. *αἶσα* vel *αἴσσω* aquila p. 165. l. 3.

עיש *ajas* vel עש *as* in Jobo idem quod Arabicè نعش *naas*, initiale N excidit, ut paſſim in nominibus quæ deducuntur ex deficientibus *Penum*. Arabibus autem نعش primo eſt feretrum, ſecundo ſydus Urſæ majoris & minoris, quod illi vocant نعش *naas* ſeu feretrum majus & minus. Ita ut è ſeptem ſtellis è quibus conſtant ſingula, quatuor in quadrum digeſtas velint feretrum conſtituere, & tres ſequentes, quæ nobis ſunt inſæ cauda, *feretri* filios aut *filias* appellent qui comitantur funus. Quo pertinent hæc Job. 38. 32. *An* עיש ſeu *feretrum deducet eam filiis ſuis*? quæ interpretibus hactenus crucem fixerant p. 113. l. 57

עכביש *acchabis* aranea, forte inverſum es עבש id eſt in retium morem implexam & intricatum eſſe, unde شبكة *ſabeca* rete Arab. & *Xabega* Hiſpan. p. 603. l. 58.

עכבית *acchabitha* Chald. aranea. Item Herbæ ſpinoſæ & edulis genus in Chald. Jer. 17. 6. quæ Dioſcoridi *ἀκάνθιον*, ut ex Abenbitara probatur p. 605. l. 73. Fortaſſe quia folia habet araneoſa lanugine obducta, ut acanthium cardui genus p. 607. l. 23.

עכס *eches* Hebræis recentioribus ἔχις vipera p. 379. l. 51.

עכשוב *achſub* Pſ. 140. 4. à Chaldæo reddi tur *araneus*, quod eſſet עכבש. Sed aſpidem eſſe probatur, tam ex priſcis interpretibus, in quo numero eſt S. Paulus quam ex vocis etymo p. 379. l. 28. & 604. l. 30. vide عكس.

עלה ל *aſcendit ramo* Exod. 8. 6. pro *aſcenderunt rame* Singulare pro Plurali p. 660. l. 18. Ut contra Plurale pro Singulari p. 669. l. 40. Quæ numeri enallage eum ſit Hebræis familiaris, tamen Magiſtri huic loco freti unicam ranam ex aquis ab Aarone percuſſis exiiſſe negantur, quæ tam fœcunda fuerit ut impleverit totam Ægyptum, vel tam vocalis ut ejus coaxatio per totam Ægyptum audita ranas omnes evocaverit p. 660. l. 64.

עלקה *alaka* eſt ſanguiſuga, Arabicè voce ſic dicta à pendendo ſeu adhærendo. Sed עלוקה *aluka* plane aliud, nempe quod unicuique homini impendet & appenſum eſt, & de ejus vita & morte inevitabile Dei decretum. De quo cum agatur Prov. 30. 15. Solomonis verbis vim faciunt qui ad ſanguiſugam illa transferat, id eſt interpretes quotquot extant. Vide p. 800. l. 44. Et Arab. علق.

علحصا Syris reſina, gummi, ſuccinum, ut Arab. علك p. 869. l. 48.

עלקוש-עלקוש *alakath-aruu* reſina pini, inde fortaſſe, Græcum ἀλαύρεον pro ſuccino, quod eſſe pini reſinam crediderunt multi veterum, ut ex Plinio & Iſidoro conſtat ibid. l. 50.

עם *im* pro *juxta* quandoque ſumi p. 756. l. 26.

עמר *gomor* manna in diem ſingulis Iſraëlitis aſſignatus Exod. 16. 16. eſt Ephæ decima pars Exod. 16. 36. Et epha decima pars Cori Ezek. 45. 11. Itaque in Coro ſunt centum menſuræ *gomor*. Et ſi *gomor* in diem ſufficit, Corus ſufficit in centum dies, id eſt in tres menſes & amplius p. 505. l. 74.

עמת *bath jaana* ululam aut bubonem eſſe volunt plerique recentiorum, quam verſionem Fullerus multis aſſerit p. 220. l. 47. Sed veteres Scripturæ interpretes pro ſtruthione habuiſſe mihi compertiſſimum eſt. Seniores *ἐρημῖτιν* reddunt, id eſt *ἐρημοκάμηλον*, quomodo ſæpe ſumitur *ἐρημία* etiam ſine epitheto adjuncto. Itaque Aquila, Symmachus, Theodotion, & plerique Patres Græci *ἐρημοκάμηλον* diſerte habent, & Hieronymus ſtruthionem pag. 220. l. 70. Chaldæis quoque & Syris id ipſum eſt נעמא *naama* vel נקמיתא *naamitha*, & Arabibus نعام *naam* aut نعامة *naama* p. 223. l. 17. Denique Hebræorum doctiſſimi & vetuſtiſſimi quique hic ſumunt p. 224. l. 24. Ac proinde ab omni ævo id illis perfuaſum fuit ſtruthionis eſum in Lege Dei ſibi fuiſſe prohibitum, ibid. l. 60. Fruſtra objicit Fullerus nihil fuiſſe cauſæ cur Judæis prohiberetur, eum in Æthiopia naſcatur, & aliis Africæ locis à Judæa remotiſſimis: Quippe in ea parte Arabiæ quæ Judæam attingit, magnam olim ſtruthionum copiam fuiſſe conſtat, pag. 228. l. 43. Nec plus in eo vitium quod *bath-jaana* feralca planctus nonnulli Prophetæ tribuunt, quales ſtruthionem edere nuſquam legi. Hoc enim abunde refellitur ex monumentis Arabum, qui de ſtruthionum ejulatu multa habent inſignia p. 227. l. 58 Itaque *bath-jaana* filiam elamoris ſonat. Quod nomen quia Hurrianni fœminæ ſpeciale eſt, marem in Lege ſignificare probatur per נמס *thachmas* proxime ſequens p. 231. l. 1.

ענף *anaph* eſt ramus arboris. Unde avis ענף *anaph* nomen habere à nonnullis creditа, quaſi per *ajin* נענף ſcriberetur. Itaque Arabes ببغا vel ببغة id eſt pſittacum interpretati ſunt, quia pſittacus nidum habet ex arboris ramo penſilem p. 341. l. 15.

עמוד *animorbi*, pro quo legunter מוות mariſcæ, ut nomen honeſtius p. 41. l. 20.

עקץ *akas* vel קעץ *akas* pungere, & עקיץ *okets* vel קוץ *okes* aculeus, de ſcorpione ſæpe dicitur p. 634. l. 34.

עקרב *akrab* Hebr. ſcorpio dictus eſt pro עקרת *akſrab* à magno aculeo, quia ſolum hoc inſectorum *μεγεθυνθὲν ἰσ* magno eſt aculeo, ut obſervat Philoſophus p. 634. l. 18.

עקרבים *ſcorpiones* flagelli genus 1 Reg. 12. 11. *cædam vos* בעקרבים *ſcorpionibus*, id eſt flagello ſpinis aculeato. R. Selomo *efficiam ter* reddit, id eſt *κονίσαρον*. Chald. & Syr. מרגנין *margnin* vel מרגנא *margna*, de quo in Græcis p. 644. l. 37.

ערב *arab* quia miſcere ſonat, ערב *arab* animalis genus quo Deus affluit Ægyptios Exod. 8. 21. plerique vel muſcarum, vel ferarum, vel ſerpentum & venenatorum animalium multitudinem & colluviem eſſe volunt, qui retelluntur p. 555. l. 18. quia hæc ſententia multa habet *ἀνάκρασιν*. Et *arob* colligitur ad certum animal reſtringi ex Exod. 8. 31. Nec quicquam obſtat quominus ad Græcos accedamus, qui *κυνόμυιαν* interpretantur. Maxime cum verbum

bum עקב *arab* non solum miscere significet, sed & alta quædam quæ muticæ canunæ conveniunt p. 555. l. 65.

עקוד קנור *cynomyia gravis*, id est, multa, numerosa. Hujus locationis multa exempla etiam è Romana lingua p. 558. l. 64.

ערב *oreb* Hebr. corvus, Chald. ערבא *orba* Arab. غراب *gorab*, (quo alludit Romanom corvus) ab ערב *ereb* vespera. Indidem Arab. غريب *garibun* tiget. Sic Gr. ἐνδυσίης, ἐφέσιος, ἔφεσος à tenebris ad ni gredinem significandam transferuntur p 598. l. 66.

העורבים qui Eliæ panem & carnes afferebant, neque tuisse *mercatores*, neque *Arabes*, ne que inculas urbis *Arabo*, ut Hebræorum nonnulli volunt, sed veros corvos, neque aliud posse intelligi p. 214 l. 37

ערים *prudens*, & פתי *simplex* passim oppo nuntur, ut Prov. 1 4. & 8. 5. & 14 15. & 19. 25. & 22. 3. Atque ut serpens ערום, φρονιμος Gen. 3. 1. Ita columba dicitur פתי simplex Of. 7. 11. Quorum utrumque solum & per se sumptum est in vitio, sed simul juncta in laude. Proinde Christus Matth. 10. 16. *Este prudentes ut serpentes*, & *simplices ut columbæ* p. 19. l. 64. & 20. l. 5.

ערטיבא *artsibja* in Talmude locusta congener ערי *chargol* p. 451. l. 13

עש *as* Hebr. tinea, עשי *assa*. Chald. עתא *atthsa* Arab. à verbo عث *athsa* rodere lanam p. 615. l. 59

עשן fumigare. Hinc in verbis Moïs Deut. 1 44. *Sicut faciunt apes*, pro תעשינה *thaasena* faciunt, Syrus, Onkelos & Arabs m Soccia MSS legerunt תעשרן *thaasseuna* fumigantur p. 507. l. 43.

עשר *decem* pro multis p. 106. l. 26.

התפאר עלי *Gloriare supra me* Exod. 8 9. Id est, Deo sic permittente hoc tibi jutis in me arroga, qui Dei propheta sum, ut mihi tempus definas, &c. p. 663. l. 56.

פגיון *maphgia*, cuilcis genus ab occurfando dicta qua leoni solus audet occurrere p. 566 65. Leonem voce suâ terret ibid. l. 72. Est à genere τῶν λεοντίων p 567. l. 28. De eo Talmudici, & Arabs qui virum Tamerlanis scripsit. Et è Græcis Agathar chides, Strabo, Diodorus, Achilles Tatius, Hesychius appellat λεοτροφίων. Et è Romanis scriptoribus hujus meminit Ammianus p. 792. l. 16.

פארים femora Job. 40. 12. Sic Syr. ܦܐܪܐ & Arabibus فخذ est femur. Alii testi enlos reddunt, quomodo sumuntur פארין in Onkelo Lev it. 21. 20. Sed hæc est secundaria vocis non primaria significatio. Ut Hebræum יך, id est femur, aliquando usurpatur pro יך *γονυπετῆ μαχίν* p. 758. l. 5. Vide *Femur*.

פי על *ad os ejus* Job. 40. 18. id est פיהו על *super os ejus* quomodo אל sæpe lumitur p. 766. l. 52.

פלאי *mirabiliter distinguam* Exod. 8. 22. F enim est vis Hebrææ vocis. Et agitur de terra Gosen, quam mirâ ratione à reliqua Ægypto distinxit Deus p. 557. l. 61

פלצור *palsur* Talmudicis cavea capiendis avibus, quæ in Jerem. כלוב *club*, unde κλωβὸς & κλωβὸν p. 40. l. 46. Vide *Transenna*.

פנים *penimim* esse margaritas ex loci voce colligitur, ad quam alludunt *νίκα*, *νικάν*, *νικάν* vel *νικάνη*, *νικάνος λίθος*. id est margarita pag. 652. l. 61. Reliquas gem mas singulari numero Scriptura plerumque memorat, sed פנים semper plurali, quia in torquibus & monilibus margaritæ plures conseri solent, p. 653. l. 3. Itaque Job. 28. 18. præteritur משך extractio sapientiæ extractionem τῶν *penimim*, id est margaritarum. Fit coim affusio manifesta ad modum quo conchæ vel margaritæ è mari extrahuntur. Unde Isidorus Characenus *τὰς κόγχας ὅτα τὸ λίθο ἀποσπῶσι*, *conchas ex saxo extrahunt*. Et Manilius, *Protrahit immersas* p. 653. l. 45. Eodem facit quod *penimim* in Jobo & Proverbiis totiescentiuntur cum auro & gemmis & rebus pretiosissimis, pag. 685. l. 24. Item quod Prov. 20. 15. legitur esse כלי פנינים *copia penimim*, cum gemmæ aliquantivis pretii non sint ita frequentes p. 686. l. 10. Denique quod à remotis locis comparari scribit Solomon Proverb. 30. 10. Cum margaritarum piscatio Judææ propior nulla tuerit quam in Persico & Sachalite sinu p. 686. l. 56.

פסיון *phisyon* phasianus, una è quatuor coturnicum speciebus, ut Talmudicis creditur. Unde est quod pro שלו *selav* Jonathan habet פסיונא *phisyona* phasianos Exod. 16. 2. Ita etiam R. Joseph Græcus Pf. 105. 40. Vide p. 94. l. 20.

פתן *ephe* pro aspide sumitur in historia Cleopatræ p. 358. l. 2. Et ab Eutychio & Syro interprete. Alii regulum reddunt, & draconem, & volucrem anguem, & anguiculum, & serpentem calvum aut glabrum p. 359. l. 40. Sed Aquilarecte *viperam*, quod probatur ex paraphrasi, & ex Arabum descriptione p. 360 l. 16 פתן concretà voce clamare proprie in partu. Cur inde אפעה vipera dicta pag. 363. l. 64. Viperarum multæ species apud Arabes. Ita etiam apud Græcos, p. 366. l. 70. In Epiphanio viperæ nomen completi fere serpentum omne genus p. 367. l. 43.

פרפרים *parperoth* vel *pharpheroth* ἀγκωνίδες Hebræis sunt cupediæ ex piscibus aut minutis avibus, quibus irritatur orexis. Inde nomine generis ad speciem translato ⲫⲣⲫⲣⲟⲑ: *pharpherath* Æthiopice est conturnix p. 92. l. 73.

פרבר *parbar* prima pars templi, in qua victimæ vendebantur, boves, oves, columbæ 1 Par. 26. 18. & Joh. 2. 14.

פרדות grana Joel. 1. 17. Alibi non exstat. Sed Syris ⲫⲣⲕⲁ est granum p. 471. l. 54.

פרעושים *pulex* non *culex*, ut à nonnullis magni nominis viris reddi video p. 384. l. 66.

פרס *peres* esse aquilæ genus probatur ex Græcis, Chaldæis, Arabibus, Hieronymo & plerisque recentiorum, qui sic interpretantur. Et ex Macedonica voce *πορφύριον*, quæ pro aquila est in Hesychio Et esse proprie ossifragam probatur ex verbo פרס *paras* vel פרר per *fin semol*, quod frangere est, adeoque ossa frangere in Michea p. 186. l. 58. Retelluntur Judæi qui vanis ominationibus freti, vel glyphem, vel falconem cœruleum, vel Pericanam avem exponunt p. 185. l. 47.

פרעש *pares* pulex unde dicatur vide primo volumine p. 70. l. 64.

Ex Hebræo פרעש fieri Arab. برغوث *borgutsh*. Et Syrom ⲃⲣⲅⲟⲥ & Rabbinorum פרעושא quod propulice culicemperperam reddunt viri undecunque docti p. 584 l. 52.

פתח pungere de basilisco Proverb. 32. 22. Nempe serpens dicitur morsu pungere, quia dentes habet acutissimos. Varro, *admotu aspis cum pupugerat*. In Nicandro

κύων dicitur morsus chersydri & draconis, ut in Ælianohæmorrhoi. Sic Arab لدغ *ladaga*, لسع *lasaa* & وكع *wachaa*, cum proprie pungere significent, tamen ad serpentis morsum pertinent p. 404. l. 2.

פשפש *pispes* Arab. قسقس *cimex* p. 570. l. 52. & p. 571. l. 8.

פתום *pithom* Hebræis ariolus, qui משתו *ex axillis suis* vocem emittit p. 383. l. 53. Aruch dici ungaur quasi מ' תחת *pi tsebom* os abyssi. Quin *Pithom* & *Python* idem sunt, & utrumque factum es Hebr. פתן vel ex Chald. פיתון ibid. l. 72.

פתן *pethen* est aspis p. 380. l. 72. Aspides in Ægypto maximæ, quandoque πυτωνίσσαι, quæ draconum est magnitudo. Inde פתן *pethen* non solum aspidem sed & draconem sonat p. 382. l. 39 Pro quo Jonathan פיתון *Pithon* Huc Græcum πύθωνος Pythonis nomen palam alludit p. 383. l. 20. Vide Arab. فتن.

צבועים *tsebuim* 1 Sam. 13. 18. inter viperarum genera ponunt Hebræi. Videatur intelligi maculosi serpentes, qualis cenchrites, de quo Lucanus & alii. Idem ab Hebræis ברדלס *bardales* seu *νάχναι* & נחשאה *aiphreza* seu *ἴαχνοι* vocatur, Græcis, & Ægyptiis *hyænæ*, tam à colore vario quam quia sexum alternare creditur p. 395. l. 26. & p. 397. l. 7. & 12.

צדא *tsada* Chald. & Samarit. noctuæ mas ut Arab. صدى *tsada*. In Jonathane corrupte scribit צראא pro צדאא p. 274 l. 6.

צחור fœtor Joel 2. 20. Alibi non occurrit. Sed à Chaldæo usurpatur Ezek. 23. 20. Syris quoque ⲥⲁⲛⲑⲁ *tsantha* id ipsum est elisâ gutturali p. 481. l. 8. Et solitos piscículos Talmudici צחוחא vocant & Arabes صحنا nempe ab odore viroso ibid. l. 27.

צלצלים *tsiltsela* & צלצלחא *tsiltsilha* Chaldæis tutor, & Arabice صلصل *tsalsal*, tanquam à cymbalo facto nomine, quia vocem habet tinnulam & obstreperam p. 55. l. 65.

צפרדעים *tsefardea* Deut. 28. 42. Græc. ἐρυσίβη Vulg. *rubigo* Sed Hebræis omnibus, Onkelosi, & Arabi Erpeniano *locusta*. Multi ab alarum strepitu, quia צלל tinnire est. Sed & צלל est obumbrare. Unde locustas dici verisimile est, quia solem obumbrant p. 446. l. 25.

צרעה *tsirsal* telum aliquod piscatorium Job. 40. 26. getninatis radicalibus aliudit ad Arab. ضالة quod fagitas explicant Lexicographi p. 733. l. 29.

צלוחית *tsilsilha* planta *bik*, id est *kikajon*, vel illi similis p. 293. l. 58.

צלפח *tsalbach* Hebr. anguilla p. 752. l. 3.

צמאמון Hieronymo *dipsas* serpens qui morsu suo sitim excitat. Aliis διψὰς sitis, vel siticulosus locus, quæ versio verior, ut ex ipso Moïse patet, & Prophetis aliis qui eadem voce utuntur p. 397. l. 51.

צעון compes, Samaritanis פעון pag. 585. l. 49

צפצפה *tsiphsaph* σφενδόνη, σφεῖσα. avicularum more garrire & pipire, Es. 8. 20. & 29. 4. & 38. 14. ubi de hirundine dicitur. Hebræis צפצוף *tsiphtsuph* est pipitus passerum, ut Arab. صفصفة *saphsapha*,

ſaphſapha, unde صعصف *ſophſeph* paſſer p. 149. l. 29.

צפע *tſepha* vel צפעוני *tſiphoni* ſerpentis nomen varie redditur p. 399. l. 46. Sed Aquila omnium interpretum longe accuratiſſimus *baſiliſcum* exponit, Hieronymus *regalum*, Chaldæus conſtanter תרמוד *barmuda* ut Syrus plerumque, ibid. l. 57. Et *tſepha* vel *tſiphoni* ipſo ſono videtur horrorem ſibili exprimere, quo reliqua animalia vel fugare dicitur, vel occidere, p. 400. l. 74. Vide سفع.

צפור *tſippor* ſolum minutas aves ſignificare Mercerii, Schindleri & aliorum error eſt, cum ad omnes æque pateat. Quod tam ex Scripturâ docetur quam ex Hebræorum ſuffragiis p. 145. l. 50. &c. Tamen hoc ipſum צפור *tſippor* quandoque paſſerem ſonat, ut Chald. צפור *tſippar* & Arab. عصفور *oſphour* ex eo deducta. Ita *equidem* paſſeri cum gallinâ commune nomen eſt, & cum magnâ ave Lybicâ, quæ Romanis etiam paſſer marinus p. 146. l. 54. Docetur pleraque Scripturæ loca quæ ad paſſeres referunt, ad quasvis aves pertinere p. 150. l. 59.

צפרדעים *avicula vineram*, locuſtæ ſpecies in Talmude congener *vè arbeh* p. 451. l. 10.

צפרדעים in Aben-Ezre quidam crocodilos explicant, qui refelluntur pag. 655. l. 66. & p. 656. l. 1. Ii quoque falluntur qui ranas intelligunt, cum ex hiſtoriâ pateat agi de ſolis aquaticis ibid. l. 21

צפרדעים Hebræis ranam dici, quod matutinum tempus ſentiat & clamore ſuo indicet, plane abſurdum eſt, cum ranarum coaxario veſpertina ſit, non matutina.

Sed nomen illi fecit ضفدع *diphrada* ripa lutoſa, in qua ranas naſci & paſci nemo eſt qui neſciat. Inde igitur Arabibus olim ضفردع *diphrada* dicta eſt, & contracte ضفدع *Tjad* initiale צפרד-ה propter punctum adſcriptum p. 651. l. 22.

צרצור gryllus p. 451. l. 23

צרעת *tſaraas* lepra, & צרעת *tſira* veſpa vel crabro, licet iiſdem ſcribantur literis, nihil habent commune. Itaque à lepra veſpæ nomen deduci non videtur. Sed *tſira* per metathefin fieri potuit ex רצעה *rtſja* ſubula, cui ſimilis eſt veſpæ aculeus, nec minus pungit. Aut per aliam metathefim צירה *tſira* dicitur pro צרעה *tſira* quaſi preſſa & conſtricta. Nam צרר verbum premere eſt, & conſtringere. Et tam veſpa quam crabro ilia habent mire conſtricta, p. 537. l. 30.

צרעה *tſira* eſt crabro vel veſpa, non morbi genus, ut quidam volunt, quia morbus non diceretur peputiſſe Chananæos, morbus enim ægros deſinct potius quam è ſedibus ſuis pellit. Itaque veſpam aut crabronem explicant veteres fere quotquot ſunt p. 534. l. 43.

Ab Hebræo צרעה fiunt Chaldæa צרעיתא *aritha* צרעיתא *uritha*, *tſade* in *ajin* & *ajin* in *aleph* permutato. Nam ab ערר, id eſt occurrere, fieri non putaverim pag. 535 l. 8.

צרפתא *Sarepta* non dicta eſt ab æris fuſione ſed à vitri conflaturâ. Belus enim fluvius, in quo vitrariæ arenæ, fuit in proximo p. 886. l. 24.

p kaph & *n cheth* permutabilia p. 607. l. 60.

p kaph & *y ajin* quandoque permutari p. 417 l. 68.

קאת *kaath* pelecanus, Talmudicis קת *kath* & קת *kith*. Ita etiam Arebibus paraphraſtis Tamen *kak* & *kit* multum differunt. Nam *kak* in Damire eſt avis aquatica longo collo, ſed *kik* eſt pica aut cornix. קאת *kaath* factum ex קא *kaa* vomere, unde vocatur pelecanus quia conchas jam abſorptas revomit, poſtquam calore ventris aperta ſunt, ut ei iis eſculenta legat, p. 292. l. 40. & p. 294. l. 21. Idem nomen ardeæ potuit eſſe commune, de qua Plutarchus & Ælianus idem narrant quæque à pelecano parum differt p. 295. l. 20.

קב *kab* ventrem non ſignificat, quomodo redditur vir doctiſſimus, ſed cabum menſuræ genus. At קבה *kaba* eſt venter ſeu ingluvies p. 42. l. 12.

קביל in R. Solomone non eſt vox Hebræa ut putant, ſed Gallica *cheville* quâ pedis malleolus ſignificatur p. 494. l. 42.

קדר Hebræis olim videtur fuiſſe nyctieorax, ut Chald. קרא & Syrum ܩܪܐ permutatis *Keph* & *Ajin*, ut in ܟܡܐ *vapor* pro ܩܡܐ, & ܟܪܗ *frigus* pro ܩܪܐ. Sed pro ר per *Daleth* in pluribus Talmudis locis ſcribitur קא per *res*. Et in Chaldæa paraphraſi Eſ. 34. 15. תקדרון ubi Latinus interpres, *& perdices garrient ea umbra ejus*, pro quo ſcribendum קדרין & *ayctiocaraces eorum ululabunt*, &c. Agitur enim de Idumeæ deſolatione, ad quam perdicum garritus nihil attinet. Contra 1 Reg. (Hebr. Sam.) 26. 20. Hebr. קרא *kore* per *res* in Græcâ verſione redditum ὀνοτυλιξ, quia lectum eſt קרא *kode* id eſt *daleth* pro *res* p. 83 l. 44.

קדים *kadim* ventus, qui locuſtas in Ægyptum advexit Exod. 10 13. proprie ſonat Orientalem; Tamen pro Auſtrali ſumi videtur, ut tæpe alias, & locuſtas ut Ægyptum ex Æthiopiâ advenire, ubi maxime abundant, p. 463. l. 37. Ventum *kadim* à Davide pro Auſtrali uſurpari probatur p. 102. l. 30. &c.

קה: *kee*, corvi nomen Æthiopicum, manifeſta eſt imitatio corvinæ vocis, ut Græc. κίαξ & κράζω, & Lat. *crocire* & *crocitare*, &c. p. 198. l. 61.

קוצות *antiæ ejus peadula nigræ ut corvus*. De Solomone dicitur Cant. 5. 11. Arab. قصة *kaſſa* eſt comæ portio quæ ſionti imminet, aut ex anteriore parte capitis propendet p. 199. l. 40

קוק *kak* Talmudicis & Arabibus קאת pelecanus p. 292. l. 40.

קוקיונין *kokjanin*, in vivo homine lumbricos ira nominant Talmudici ſcriptores p. 621. l. 22.

קורא *kora* vel קולא *kola*, quod tenerum dulce & edule eſt in palmæ cacumine. Talmudicis id ipſum eſt quod Græcis ἐγκέφαλος *vè φοίνικος palmæ cerebrum* pag. 821 l. 30.

קורא *kore* 1 Sam. 26. 20 & Jerem. 17. 11 nuu eſt perdix, ut poſt Græcos, omnes exponunt, ſed gallinaginis ſpecies in Ægypto & Arabiâ frequens. Chald. קוראה *koraa* & קרא *karea* dicitur, & Arab. قارية *karia*, Avis quæ breves habet pedes, roſtrum prælongum, dorſum viride, & pro auſpicatâ habetur, quia pluviæ eſt prænuntia. A roſtro inſtar pali acuto nomen habet. Palus enim Hebr. eſt קורה *kora* ut Græc. σκόλοψ, à quo σκολόπενδρα galinago pag. 80. & 82. Sed à Græcis in Jeremiâ perdix vocata eſt potius quam σκολόπενδρα, quia σκολόπενδρα vox eſt infrequens, neque ab ullo veterum uſurpata præter unum Ariſtotelem duobus locis. A Græcorum aliis ratione ſaporis vocatus ἄγριος πέρδιξ, ut à Romanis *perdix ruſtica* p. 89. l. 27.

קורי עכבישים *telæ aranearum* Eſ. 59. 9. ubi קורי pro חורי id eſt reticulum, *Koph* pro *Cheth* p. 607. l. 32. Ejuſdem mutationis plura exempla ibid. l. 60.

קחלת : *Kaorunaaath* Æthiopicè rana p. 651. l. 11, Vide אקרקאי

קרפדון *Karpedon* Talmudicis veſpertilio p. 83. l. 71.

קטנית *Cotnijeth* legumina Dan. 1. 8. זרעים à ſatu, ut Græc. ὄσπριον pro σπέρμα p. 50. l. 18.

קטף *Ketaph* Syris lachryma vel reſina vel gummi arborum. In quo genere eſſe ſuccinum cum veteres crediderint, inde illi nomen קטף indidiſſe verſimile eſt, quod Nicias apud Plinium ἤλεκτρον reddidit, quaſi ſic vocaretur, quia folia & paleas velliumque fimbrias rapit. Sed ἤλεκτρ eſſet ܐܠܟܛ non ܩܛܦ p. 868. l. 74.

קיץ æſtas proprie. Sed veri & æſtati commune fuit hoc numen. Itaque æſtas & meſſis Hebr. ſunt ſynonymæ voces, quamvis in Judæâ meſſis verna fuerit, inter Paſcha & Pentecoſten p. 593. l. 44.

קיץ שמן *eleam Kik* Talmudici ſumi dicunt ex ave *Kik* p. 292. l. 48. Non ſine magno errore. Cum oleum *Kik*, vel *Kiki*, *ricinus* ἴασων ex ejus plantæ granis exprimatur quam Ægyptii *uni* vocabant, quod ex Herodoto, Strabone, Dioſcoride, Plinio & Heſychio probatur pag. 293. l. 15.

קיק *Kik* avis Talmudicis eadem quæ קוק *Kak* id eſt pelecanus, ſed قيق Arabibus eſt cornix aut pica p. 292. l. 41 & 293. l. 1.

קיקיון *Kikajon*, Ægyptiis *uni*, Arabibus *elcheroa* الخروع (ut vere obſervat Hieronymus) Herodoto σεσαμόειδες, in Auctario Dioſcoridis σησαμοειδὲς κάκτου, in Plinio *ſiſ.*, in Talmude קיקלוניא *tſiqlonia*, quibuſdam ſeſami ſpecies p. 293. l. 35.

קיקיון *Kikajon* quem percuſſit vermis Jon. 4. 7. non fuit ὁ κολοκύνθη, de qua Proverbium vetus habet Athenæus ex Epicharmo, ἐγείρεις κολοκύνθας, cucurbitâ ſanior, quia cucurbitâ vermiculis nullo modo eſt obnoxia. Sed fuit κίκινον ſeu ricinus, quem Ægyptii *uni* appellant, & Talmudici קיק *Kik*, & officinæ *palmam Chriſti* p. 623. l. 22.

קכלי *Kicheli* turdus, coturnicis ſpecies juxta nugas Talmudicorum, de quo videin קלי *ſelaa*.

קלי *Kali* Hebr. proprie toſtum aut frictum ſonat. Et vulgo fumitur pro toſtis frugibus, ut Levit. 23. 14. Ruth. 2. 14. 1 Sam. 17. 17. & 25. 18 &c. Sed & pro frictо cicere 2 Sam. 17. 28. quod probatur ex Hieronymo & Hebræis omnibus p. 46. l. 60. &c. Idipſum vocari *ſiercas paſſeram* 1 Reg. 6. 25. vide p. 47. l. 67.

קלייא *Kallia* Talmudicis, idem quod Arebibus *alkali*, nempe einis νῦ *Ujam* qui in ſapone ponitur p. 45. l. 43.

קלל נחושת *æs Kalal* ſeu lucidum, Johannis χαλκολίβανον. Ut Arab. جليل *gelil* de homine illuſtrem, de colore ſplendidum ſonat p. 887. l. 42.

קלשון *chamæleon* in incertarum genere, Kimchio eſt avis quam ex aere ſcribit vivere p. 824. l. 23.

קפבנא *Kaphapha* bubo Samaritanis, ut Chald. קפפ *Kiphapho*. p. 287. l. 65.

קפד *Kippoz* Eſ. 34. 15. non eſt קפד *Koppod* hericius,

hericios, ut volunt multi vetarum, sed animal oviparum pag. 409. l. 51. Neque testudo, neque cypselus avis, cum à saltu dicatur *Kippoz*, ibid. l. 70. Neque merula; Degit enim in desertis, & merula in cultis locis p. 410. l. 19. Neque scops, quæ est ἀγριονυκτὶς, non ἄκανθις ibid. l. 59. Sed aconitus serpens seu jaculus saltoexitmius, qui inda apud Arabes قفاز *Kipphaza* dicitur, ut ab Esaia קפז *Kippoz*, cuique adeo ad amussim convenit quicquid habet Propheta p. 411. l. 47.

קפופא *Kiphupha*, bubonis species p. 33. l. 62. & 274. l. 8. 24. & 284. l. 47.

קצפרה Joel. 1. 7. à Græcis κλασμὸς *fractio* aut συγκλασμὸς *confractio* redditur. Quæ vocis alioqui inofitatæ verfio confirmatur ex Arab. lingua, qua قصف *Katsapha* est frangere, & القصيف *alkatsipho* fractus arboris ramos. Hietonymo & aliis קצפרה est decorticatio p. 469. l. 26.

קפופא *Kikupha* Sytis upopa; ut Ægypt. Κυκφὰ de quo vide in Græc. Id ad Hebræum דוכיפת *dukiphath* aliquo modo alludit p. 348. l. 65.

קאפ *Kaka* in Jonathane & Syro קאקא *Kaath* pelecanus, qui aliis קק *Kak*. pag 292. l. 39.

קרחת *calvitium* proprie est capillorum defluvium. Tamen Hebræi avibus tribuunt. Sic Mich 1. 16. *Dilata calvitium tuum ut aquila*. Calvitium in aquila est pennarum φῦσις. Sic corvi aquatici Græcè vocantur φαλακροκόρακες, quasi corvos calvos dixeris. Et Dan. 4. 30. (al. 33.) regis Nebucadnesaris pili creviſſe dicuntur ut aquilarum, quasi aquila pilos habeas. Quâ eâdem ἀπαγωγὴ in Oppiano gallina viſo accipitre ἴσας ἐξέβαλε πτερὰ *suis inhorruit pilis*. Et Matron gallinis ἀπτέρυξι *depiles*, *implumes*, in convivis apponi feribit p. 565. l. 73. & 166. l. 38.

קסול *Kasfol* Hebr. talus, unde Ægyptiam *Calasiris* pro toga talari p. 350. l. 8.

קשה *Kasab* per *be* & קסב *Kasach* per *chet* dutam esse sonant. Sed in posteriore videtur aspiratio fortior significationem intendere. Sic Arab. قسى *Kasa* duram essa, sed قسح *Kasach* prædurum & sigidum esse sonat. Unde قاسح *Koffach* hyæna, quia collom habet sigidum, neque ullo modo flexibile. Et رمح قاسح *romchon Kasichon* hasta dura & rigida, ut in poeta hasta Lausi pag. 254. l. 37.

חקעת *obduruit* Job. 39. 19. Masculinom verbum de struthione fœminâ per generis anallagen apud Hebræos frequentissimam, maxime circa animalia pag. 254. l. 65.

ראה videsa est despicere Job. 41 25. *quicquid altum est* ראה *videbit*, id est *despiciet*. Ut Cant. 1. 6. *Ne videte me, eo quod nigra sum*, id est *despicite*.

ראם *reem* esse monocerotem Græci interpretes ex eo collegerunt quod historiæ monocerototi vel asino Indico videntur ea fere tribuere quæ Scriptura רְאֵם *reem*. In qua tamen satione nihil est solidi p. 843. l. 25.

ראשי שמנים *principium unguentorum* Amos. 6. 6. id est unguentum primarium. Sic Sirach. 11. 3. ἀρχὴ γλυκασμάτων *principium dulcedinum* mel appellatur, quia psimas tenet inter dolcia. Talia etiam Exod. 30. 23. בשמים ראש *aromata præcipua* Pf. 141 5. עמן ראש *oleum præcipuum* Cant. 4. 13 ראשי בשמים *capita aromatum* id est præcipoa, Ezek. 27. 22. בראש כל בשם *in capite omnis aromatis* id est in præcipuo quoque aromate p. 516. l. 30.

רוד *eada* Hebr. accipere, sed. Syr. fluere. Itaque hæc verba de melle à Samsone reperto Jud. 14. 9. וירדוה אל כפיו & *accepit illud in manus suas*, Syrus reddidit ܘܩܒܠ & *destuebat mel illud super manus ejus* 520 l. 51.

רחם *rachum* non tam est avis φιλόστοργος quam φιλόστοργος. Nam verbo רחם proprie significatur affectus parentum erga liberos. Et patri tribuitur Pf 103. 13. Es. 63. 15. 16. Jerem. 31. 20. Marri 1 Reg 3. 26. Es. 49. 15. Thren. 4. 10. p. 302. l. 43.

רחם *rachum* avis in Mose ignota hactenus, sed ex Arabum descriptione notissima. Ex qua apparet speciem esse vulturis pag. 303. l. 32. &c. utque ad sinem capitis. Alia nomina vocatur أنوق *anuk*, ibid. l. 59. & 304. l. 18. 54. Pro רחם *rachum* in Deuteronomio legitur Fœmin. רחמה *rachama*, ut sæpissime apud Arabes, & in Hoto Apolline Ægyptio scriptore ὁ γύψ, quia vulgi est error in Ægypto oatos omnes vultures esse fœminas pag. 310. l. 2. רחם *daja* & רחם *rachum* sunt vultures diversæ speciei, ille niger, hic varius pag. 316. l. 73 Paradoxum, sed tamen verum, jure merito רחם *rachum* seu vulturi nomen à misericordia esse inditum p. 317. l. 39.

רחף *rachaph* proprie movere se, ut Jerem. 23. 9. רחפו *se commoverunt omnia ossa mea*. Isa in creatione Spiritus Dei מרחפת *movebatur se super faciem aquarum* Inde ad aves translatum רחף est *mutare alas*, ut volitantes faciunt. Idem Talmudicis ריחוף *raphraph* esse gutturali, & reliquis geminatis pag 577. l. 34. Et Arab. رفرف *rafrafa* de strutbione; & ارف *arapha* de ave quæ alas extendit ad incubandum, ibid. l. 49. Hic motus aquilæ tam naturalis est, ut pulli etiam dum à matre cibantur, semper alas agitent; Ita testantur Arabes p. 176. l. 20.

רמה *rimma* Hebr. *vermis*, Arab. *tinea*. Et רמם verbum Hebr. σαπῆναι *verminare*. Arab. de ossibus *putrefcere* & cariosum fieri p. 659. l. 65.

רמשה *ramsa* vespera Syr. & Chald. Inde Arab. رامسات *ramisath* aves quæ vespere aut nocte volant. Sic à vespera, vesperilio p. 284. l. 54.

רננים *renanim* Job. 39 16. pavones explicat magna pars recentiorum, nullo autore idoneo, & contra historiæ fidem. Cum ignoti fuerint pavones ætate Jobi nec in Judæam allati ante Solomonis tempora. Neque à cantu verisimile est *renanim* dici pavones, quorum vox est stridor potius. Itaque in Phædri fabulis *Pavo ad Junonem venit indigne ferens se deridari, simul ac vocem miserit*. Nec de ave tam eximiâ hoc solum diceretur, illam alis sors superbire aut exultare. Quod ipsum esset minus verum, cum alas non ostentet pavo, sed caudam, cujus nomine se maxima effert p. 240. l. 30. &c.

רננים *renanim* Job. 39. 16. Hietonymo sunt struthiones rectè omnino. Nempe struthiones fœminæ tam dicuntur רננים *renanim* quam יענה *jeanim* a clamore & cantu: Ut Arab. زمار *zimar*, id est cantus,ditus ejulatus struthionis fœminæ p. 245. l. 5. Et alis exultare eadem aves recte dicuntur, cum illarum alacritas ex alis tota pendeat, ibid. l. 21. Denique eom hoc ipso versu & quinque sequentibus struthionem describi pateas, ejus nomen præfigi oportuit in primo statim hemistichio, ut aliorum decem animalium quæ in hoc ipso capite & sequenti describuntur, pag. 246. l. 47. Alioqui nullibi extaret nomen avis cujus sequitus tam graphica delcripsio. Aliud enim sunt חסידה *chasida* & נצה *netsa* in hemistichio posteriore ejusdem versus p. 247. l. 5

רקב *rakab* Hebr caries vel putredo. Unde רקובא *rukba* & רקובתא *eakkobutha* Chald. tinea p. 618. l. 27.

רשף *rasop* Talmudicis locusta eadem quæ in Scriptura פלעם *solam* p. 451. l. 2.

שאה attrahere, unde magnes Hebraice dicitur אבן שואבת *lapis attrahens* pag. 699. l. 50.

שאול *seol* plerumque significat locum seu statum animæ à corpore separatæ, ubicunque sit. Falluntur enim qui hoc nomine nonnisi infernum intelligunt, seu damnatorum locum p. 802. l. 10.

שבט Talmodicis frangere: Unde שבבים fragmenta Of. 8. 6. Itaque Hieronymo videtur impositile Hebræus ille quisquis fuerit, qui שבבים ei interpretatus est aranearum tela per aerem volantia pag. 608. l. 13.

שבוט *sibbotu* Chald. שבוט *sabut* vel *sabot* Arab. pisces ignoti genus. Alii callionymum esse volunt, alii *barbutum*, id est surum, alii Hippanorum colium scombro non absimilem, alii thynnum, alii scorpionem piscem aculeis horrentem, p. 752. l. 14. Sed a Paulo Ægineta vere *turaxos*, Arabax & *tarsolus* appellatur. Quæ ad lupum pertinent; Is enim Græce olim λαβρὰξ a vocitacitare dictus est. Et hodie λαβράκι vocatur. Et Italis *varolo* ut Gallice *bar* a varietate colorum. Nequealiud nomine שבוטא *sibbeta* significatur, quod suo loco probamus, & ad hunc piscem quadrare admodum quicquid de pisce *sabot* aut *sabota* scribitur pag. 753. l. 12. &c. Vide infra שבו.

שבו Columbarum Chald. Cant. 2. 14. & Es. 60. 8. p. 13. l. 59. & p. 17. l. 30.

שבולת ir Jerosolymitana paraphrasi Exod. 30. 34. absurde redditur *spica myrrhæ* qualis nulla est. Sed aliter legendum p. 803. l. 41.

שבלול *sabbelul* alibi non legitur quam Pf 58 9. ubi alii *ceram* explicant, alii *vermem*, alii *fœmineum*, alii *limacem*, alii *fluentum aquæ*. Seu *limacem* præfectimus cum Talmudicis; & autore *Bereseth Rabba* & Hebræis recentioribus. Limax ita vocatur, vel a voce שבל *sebel*, id est fœminâ quam succo foo fignat, vel quia שוכן בלול *sajab belul* habitat in chochleâ. Nam לול *lul* proprie est κοχλίας cochlea, seu gradus in cochlea modum inflexus (Galliis *escalier*) p. 636. l. 16. & p. 649. l. 8.

שבץ *sibbets* est aurum & varios colores panno intexere. Iode literis *tsade* & *teth* Chaldæo more permutatis שוטא *jubsta* Chaldaice dictus est piteis ille quem à varietate colorum Itali *varolo* & nos *bar* appellamus p. 753. l. 43.

שגר coire, proquo in Scriptura legitur שכב concumbere, ut vocabulum honestius p. 41. l. 19. כשר משרי *ut solitus ab omnipotente* Joel. 1. 15. In Hebræo est paronomasia elegans: Ut si quis dicas, ὡς εἰώθασιν ἐπ' Ἀνακρέοντι, aut *ut bibere in Deli* p 475. l. 8. שרי dicitus omnipotens ab Arab. شن roborare. Alioqui latet origo vocis ibid. l 12

שרעת קדם uredo, ἀνεμοφθορία. Spicæ uredine percuſſæ à vento *kadim*, Gr. ἀνεμοφθορία p. 384. l. 27.

שחל *ſachal* trahere & attrahere Chaldæis & Talmudicis. Inde creditum שחלת *ſechelleth* Exod. 30. 34. eſſe ladanum, quia ſu nibus ex cilibo attrahitur, ut ex Dioſcoride, Plinio & Abenbitare ſcimus p. 804. l. 7.

שחלת *ſechelleth* Exod. 30. 34 onychem ſeu unguem aromaticum reddunt Sirachides, Græci Seniores, Oukelos, Syrus, Hieronymus, Arabes manuſcripti duo, Talmudici, Maimonides, Hebræi recentiores. Sed dubitatur quid ſit onyx. Recentiores onychem Dioſcoridis & Plinii ſignificari putant, id eſt conchylii operculum in nardiferis Indiæ paludibus reperti, de quo multa etiam Arabes pag. 804. l. 31. Sed onyx aliud Hebræis, nempe uliquid in plauſtâ aromatiferâ quod lævore & ſplendore ſuo ungnem refert. Edellium intelligo, quod eſt λαπὰξ ὀνυξ. ac proinde ab appellatne à Galeno & Damocrate. Lachrymam arboris Saraceucæ vocat Dioſcorides, quia in Arabiæ Saraceuis ſeu Scenitis magnus fuit ejus proventus. Aromatici igitur onychis duo iunt genera plane diverſa, quorum cum utrumque ſit nigrum, R & L permutatis שחלת *ſechelleth* pro שחרת *ſechereth* ab atrore dici ſuſpicor. Ut leo niger שחל *ſachal* pro שחר *ſachar* dictus eſt. Neque enim Oleaſtro aſſentior, cui שחל *ſachal* eſt zibethi felis, & שחלת *ſechelleth* ejus ſudor p. 807. l. 62.

שיחלא *ſichala*, Talmudicis doloe auris, quem ſedat תיגל *chargol* p. 445. l. 57.

שחף *ſachaph* verbum in *Cal* tabere, in *Niphal* tabidum fieri, in *Piel* tabefacere, unde שחפת *ſachepheth* phtiſis, tabes Lev. 26 16. & Deut. 28. 22. Arab. etiam سحاف

ſachaph, quamvis סל *ſil* ſit frequentius.

Et magiſtris שחף *ſachaph* tabidus. Indidem שחף *ſachaph* in Moſe dicitur *larus* vel *cepphus* quaſi ſit naturâ tabidus, quia parum carnis habet. Bellonius de laro ſcribit nullam avem eſſe molis ratione tam levem. Et cum ſit gallinâ craſſior, non habere tantum carnis quantum coturnix p. 263. l. 58. & p. 264. l. 20.

בני שחץ *filii elationis*, id eſt prodiga animalia Job. 41. 25. crocodilo opponuntur, qui eſt in genere reptilium, p. 190. l. 37. & p. 791. l. 1.

שחת, Hebr. vaſtare & perdere eſt. Sic eynomyia terram vaſtant Exod. 8. 24. Muſes itidem 2 Sam. 6. 5. Eodem pertinet quod ranæ Ægyptios devaſtaſſe leguntur, id eſt Ægyptiorum oras Pſ. 78. 45. Hebræis tamen vaſtare eo loco idem eſt quod caſtrare. Ægyptios igitur volunt à ranis fuiſſe caſtratos, quomodo משחית vallatio pro caſtratione videtur ſumi Levit. 22. 25. Quæ nugæ refelluntur pag. 666. l. 47.

שיחים *urinæ*, pro quo legunt מימי רגלים *aquas pedum*, ut anribus ſic conſulatur p. 41. l. 23.

שחי Job. 38. 36. probatur non eſſe gallum, ut volunt, ſed cor itu dictum à verbo שחה. quod cogitare & imaginari ſignificat p. 114 l. 65.

שחיח *ſaccoth* eſſe miſſilia Job. 40. 26. ex Arabica lingua probatur, quâ شوكه

ſouca vel شكه *ſucca* miſſile & teli acumen eſt p. 773. l. 23.

שיחלי *ſicli* ἀνεσὶς ficedula, inter cotrnicum ſpecies ſi Talmudicis creditur, vide סלי *ſelau*.

סלי *ſelau* coturnices, Chald. per סלוי *ſamech* Syris سلوى *ſalvan* Arabibus سلوي *ſelwa*, qoi referunt ad سلى *ſala* obliviſci. Sed quia maxime abundant, maxim referre ad Hebr. שלה, quod Græci ſæpe ἐθνικῶς *abundare* reddunt, quamvis hoc per ו ſcribatur, illud per ע pag. 92. l. 24.

שלח *ſalath* recentiores mergum redduut, ſed veteres melius *exterebaten*, qui ex alto eum impetu in mare ſe dejicit, ut ex eo piſces extrahat. Id autem Hebr. eſt שלך & Gr. ναταβάπτεσθαι p. 278. l. 1. &c. & 280. l. 54.

שלל של ביצים Ovorum in gallinæ ventre conglobatio, cum ad maturitatem vergunt. Ut שפעת של ביצים botrus ovorum dicentur ova minora ex ſemine primum conglobata p. 415. l. 50.

שממית *ſemamith* non eſt aranea, ut voluut recentiores, ſed ſtellio, p. 604. l. 44 Vide Volum. 1. p. 1083.

שמשמנא *ſamſemana* formica Chald. & Syr. nt Arab. شم *ſamma* eſt odorari, qnia formica odoratu maxime præſtat pag. 590. l 40.

שמיר *ſamir* Hebræis vermis hordei grano non major, cujus ſolo tactu lapides findi & diſſilire credni pag. 841. l. 31. Una è decem tebus quas veſpera Sabbathi creavit Deus ibid. l. 35. Ejus opera Moſes Ephodi gemmas & tabulas Legis. Salomou templi lapides aptavit, ibid. l. 28. Ad quem vel ab Aſinodæo rege dæmonum allatus. ibid. l. 40. vel ab upupa. ibid. l. 43. vel ab aquila ex horto Edenis, ibid. l. 50. in arca plumbea ſervatus eſt uſque ad templi deſolationem, ibid. l. 57. Babari ſcriptores *Thamur* vocant, & à iteuthione allatum fabulantur ibid. l. 66.

Quam vim vermi *ſamir* tribuunt Hebræi nugivendi, eandem Græcos ignotæ herbæ tribuere etiam ab upupa allatæ pag. 347. l. 19.

שמיר *ſamir* neque vermis eſt, ut Judæi nugantur, neque *adamas* ut volunt nolhi interpretes, ſed *ſmiris* lapis tam durus ut eo utantur gemmarii ad gemmas expoliendas pag. 841. l. 30. In lagutis Æthiopum idem lapis pro ferro ſuit, isque veneno tinctus, quod ex Herodoto & Agathachide ſcimus, ibid. l. 46. Et ex Arabibus illud venenum غلقة *gulka* vocari ib. l. 67.

שעוא *ſaava* cera Chald. unde Hebr. השעיה ceræ inſtar molleſcere Eſ. 41. 10. p. 531. l. 57.

שעיר *ſair* hircus dictus, quaſi piloſus p. 828. l. 48. שעירים hirci & idola vel dæmones hic appellati Levit. 17. 7. & 2 Parat. 11. 5. propter Ægyptios, qui non modo inter Deos hircum rerulerant, ſed & in ejus cultum tanto furore ferebantur ut oporteret facet dotes huic Deo primum initiari p. 828. l. 57. Aliabi vide.

שפיפון *ſephiphon* Gen. 49. 17. videtur eſſe nomen commune ad ceraſten & hæmorrhoum, qui ſerpentes ſunt formâ ſimiles, ambu cornuti, & flexuoſo incceſſu, quia ſpinam oſſeam non habent, ſed cartilaginem & in utramque partem flexilem. Hinc eos ſolos ex ſerpentibus ἀναπαλίν & ἀμφιδρόμους, id eſt claudicare dicit Nicander. Itaque à שפף *ſaphaph*, quod claudicare eſt, utrique commune nomen שפיפון *ſephiphon*, id eſt ἀμφιδρομία *utrumque claudus* pag. 418. l. 61. Vide Arab. سفى *ſipphon*.

שפוני טמוני חול id eſt *theſauros abſconditos arenæ*. Zabulonitis promittit Moſes Deut. 33. 19. Et tribus hiſce vocibus totidem beneficia deſignari nugatur R. Joſeph. Nempe חלזון *chelzon* ſeu purpurariam e cochleam voce שפוני quæ *theſauros* ſignificat. טרשת *tarſth* ſeu pilces eccutes voce טמוני id eſt abſconditos, & וכוכית לטמוני *vitream alium* voce חול id eſt arenæ. Unde eſt quod Lexicographi שפון vel כפון piſcem eſſe ſcribunt ex cujus ſanguine fit purpura, eum nihil minus ſignificet p. 722. l. 52.

שריר *ſirja* Job. 41. 17. volunt idem eſſe quod שריון *ſirjon* loricam, ſenſu palam repugnante, quia ioi agitur de armis quæ oppuguant, non quæ propugnant. *Appetentes eum*, inquit, *gladius non conſiſtet, neque lancea, telum aut* שריה *ſirja*. Nos igitur ſpiculum reddimus, quia illud ipſum شرجة Arab. *parvam ſagittam* ſonat. Giauhari & Alcamus ita exponunt p. 785. l. 12.

שרעפא *ſarneka* ſpecies accipitris, qui Talmudicis שרעיפא *ſirnika* & בר חוריא *bar charja* filius albedinis: Arab. صرذوق *ſarnzuk*, avis ex accipitrum genere, raptu vivens. Aliis شروق *ſaronk* & زرق *zarrak* pag 335. l. 65. Vide ejus deſcriptionem, ex qua videtur eſſe falco albus recentiorum p. 354. l. 18.

שרף *ſaraph* eſt ſerpens volucer in Ægypto & Arabia, quodque aduri flatu vel morſu Eſ. 30. 6. Deut. 8. 15. Quæ notæ in hydros conveniunt. Illos enim quotannis ex Arabia in Ægyptum volare ſcribunt idonei autores, & ab iis demorſos tanquam arcano igne carpi & conſumi p. 422. l. 20.

שרקרקא *ſerakreka* Chald. & Syr. avis fibilo ſic dicta, pluviæ nuntia, quæ ante Meſſiæ adventum ſibilabit. Hebræi plcam eſſe putant, quæ Gr. hodie κορώνη p. 297. l. 51. Hæc avis Arabibus *ſirkrak*, *ſikerrak*, & *ſiſirak*, & inauſpicata habetur, cum ſit Hebræis fauſti omiuis. Ea neque pica eſt, neque picus vitidis, neque *racham*, ſed avis nobis ignota corvini generis p. 298. l. 20.

שש *ſes* vel שיש *ſajes* à veteribus redditur Parius lapis p. 714. l. 30.

שתיתא *ſethath* Talmudicis pulmentum factum ex farina בד *Kali* in furno exſiccata p. 47. l. 26. & 37.

ת *thau* in *Kaph* Græcum mutari pag. 739. l. 44.

ת *thau* ſervile quandoque ſpecim habere radicalis p. 620. l. 13.

תואר תואר prædicatum & ſubjectum p. 9. l. 60.

תוכיים *thucijim* dicti pavones pro כותיים *Cuthijim*, id eſt, Cuthæi, quia ex regione *Cuth* ſeu Perſide allati. Sic Phaſiani, Aſiæ aves & Numidicæ, Seleucides, Garamantides à locis nuncupatæ. Et ipſe pavu à veteribus avis Medica aut Perſica paſſim appellatur p. 136. l. 40. Et pro *Cuthijim* invecta voce dicti *thucijim*, ut *algummim* pro *almugim*, & multa hujuſmodi p. 137. l. 31.

תור *thor* τρυγὼν *turtur* voces ſimiles, non tamen ab invicem deducta, ſed ἀπαραγώγως. Quale quod turtur τρύζει dicitur, & cantus ejus τρυγμὸς p. 55. l. 11.

תירוש *thoroſh* Cant. 7. 10. non eſſe turtures, ſed gemmarum ordines p. 57. l. 54.

תכלת *thecheleth* Hebr. תכלא *thechla* vel תכלא *thachla* Chald. color qui fit ex purpuræ ſanguine pag. 726. l. 61. Occurrit trigeſies circiter in ſolo Exodo: Aliquoties etiam in aliis Scripturæ libris. Græci Num. 4. 7. ὑακινθοβαφὲς, reddunt, vel ſimpli-

simpliciter πορφύρα, ut habent Complutenses ; Sed alibi semper ὑάκινθος vel ὑακίνθινον, quod sequuntur omnes veteres p. 728 l. 22. Et Hebræorum plerique הכלת eſt color maris aut cœlo ſimilis, ut hyacinthus Græcis p. 731. l. 21. Kimchius reddit *azurum tranſmarinum*, ibid l. 40. Arabes in Pentateucho السماذجون cœleſtem l. 51

תכלת *thecheleth* Græci hyacinthum reddunt, non à materia, ſed à colore. Neque enim ex hyacintho fiebat, ſed illi erat concolor. Materia autem fuit ſanguis ḥ חלזון *chilzon*, ut Hebræi tanto conſenſu docent. *Chilzon* autem proprie conchyliorum eſt p. 736. l. 50.

ארגמן & ארגון, id eſt hyacinthum & purpuram, ſacri Scriptores ſæpe diſtinguunt p. 733. l. 60.

תולע *thola* vermis à לוע vorare, deglutire, quia fere totus venter eſt, & aſſiduo laniat præcordia morſu. Ejuſdem formæ eſt תורע Cant. 1. 3 p. 619. l. 74.

תולעת שני *vermis coci*, & ſuperfluo nonnullis שני תולעת *coccus vermis*, aut ſeparatis שני *coccus*, & תולעת *vermis* in multis Scripturæ locis pro eodem iumuntur; Nempe pro coccineo colore, qui Arab. قرمز *Kermez* aut قرمزي *Kermezi* dicitur p. 624. l. 1. &c. & 625. l. 5.

כתולעים *vermiculati* Nahum 2. 3. id eſt *coccinati*, ſi venia ſit verbo, ſeu cocco veſtiti. Græci reddant ἐμπεπλεγμένοι, quia legerant כתולעים p. 624 l. 13.

תנים *thannim*, id eſt dracones, deſcribuntur ut δράκοντα ζῶα Job. 30. 29. & Mich. 1. 8. quia nomen alludit ad תנה *thanoth*, id eſt lugere Jud. 11. 40. p. 437. l. 23.

תנין *thannin* duo ſignificat, nempe draconem & cetum, ſæpe cetus ſit draco marinus. Sed & pro ſerpente quovis ſumitur Exod. 7. 9. &c. Apud Arabes تنين draco vel cœleſtis eſt, vel terreſtris, vel marinus, qui araneus Plinii, Gal. *vive* p. 429. l. 17.

תנין *thannin* & לויתן *leviathan* ſunt tynonymæ voces quæ primo draconem, ſecundo cetum, tertio crocodilum ſignificant p. 770. l. 73.

תנין *thannin* Ezechiel eſt crocodilus, ut Jobo לויתן *leviathan*. Paret id ex Erech. 29. & 32. ubi Pharao deſcribitur tanquam *thannin*, jacens in Ægypti rivis ſquamis inſignis, aquas pedibus ſuis turbans, & ex iis ſubinde emergens, qui tandem hamo capitur, & in venatoris caſſes incidit p. 795. l. 11.

תרנגול *tarnegol* gallus, à quo Phœnices qui cum Cadmo in Bœotiam venerant, videntes ubi Tanagræ dediſſe nomen, ubi Tanagræi galli apud veteres tam celebres p. 110. l. 69.

תרטקא *Tirgata* in Talmude vocatur, id eſt Atergatis, Dea quæ colitur in urbe Mambeg, Gr. Hierapoli, quæ in Plinio *Mambog* & *Bambyce*, & Arab. *Manbeg* dicitur p. 163. l. 39.

תרי קבין *tharkabin* aliis duos cabos (quaſi contractum ex תרי קבין *duo cabi*) aliis verios tres cabos ſonat, quaſi תרי וקב *duo* וקב *cabus* onus inſuper p. 42. l. 18.

תתרח *thothath* Job. 41. 20. Græci & Hieronymus *malleum*, Chaldæus *ferares*, Syrus & Arabs *baſtile* exponit, nos *ſyſtem*, quia Arabicè وتّح *wathacha* eſt fuſte percutere p. 785. l. 18.

VOCES
ARABICÆ ET PERSICÆ,
Quæ in ſecunda parte hujus Operis explicantur.

اجابيل *Ababile* ſunt aves per quas Deus caſtigaſſe fertur ſocios elephantis, lapidibus *Siggil*, de quibus ſuo loco, in eorum capita injectis. Socii elephantis ſunt mulires regis Abaſſenorum Abraheth, magno elephante vecti in expeditione contra Mecchamſuſceptâ, quo anno natus eſt Mahometh p. 61. l. 54.

ابوطقيون *abutakion* lapis actites, qui vulgo *turcicus* vel *aquilæus*, quia partum promovet. Hunc ſolî aquilæ tribuunt veteriores p. 312. l. 5. &c. Sed vulturi recentiores p. 316. l. 39.

ادم *adama* candere, ادم *adamo* de camelo & jumento quovis, maxime candidus

ناقة ادما *naſatun admaa*, cameli fœmina ſumme candida, ادمة *admathon* candor eximius. Ita exponunt omnes Lexicographi p. 688. l. 53.

ارجوان *argiuan*, Arab. & ارغوان *argawan* Perſ. purpura. Item arbor vel arbuſtum in Perſide ſic dictum à flore purpureo, cujus deſcriptio habetur p. 741 l. 8.

ارضة *arda* (vulgo *artre*) animalculum dimidiâ lente non majus, lignum rodens; Aliis سرفة *ſerpha* & قتع *katha* p. 627. l. 26.

اس *as* vel اسة *aſah*, voces quæ cum ſerpenti dicuntur, is ſe demittit, ſi Arabibus creditur p. 368. l. 29.

استرموك *aſtarmuch* camelus avis, vel cameli avis, Perſis ſtruthio, qui videtur ex utroque eſſe conflatus p. 229. l. 50.

اشر ſerra ſecare, unde vocatur ناشر quod à locuſtis demorſum eſt, tanquam in ſerræ modum denticulatum p. 469. l. 5.

اشنان *aſnen* Avicennæ plurium ſpecierum, quarum ſubtiliſſima eſt albe, & vocatur *ſtercus paſſerum* p. 44. l. 68. Sylvatico, *ſtercus paſſerum aſnen* p. 45. l. 1. Giggeio, *Alaſnen, pulvis abſtergens, qui dicitur ſtercus columbinum*, ibid. l. 1. Abuchaniphæ, *Genera aſnen multa ſunt, quæ omnia ſunt ab ciceribus* p. 45. l. 72. Albacra, *aſnen eſt ex genere cicerum* p. 46. l. 40.

ام حفضة *mater congregationis*. Gallinæ eſt epitheton apud Arabes, quia non ſolam ovis incubat, quomodo reliquæ aves. Sed & pullos jam editos ſub alis congregat, ut materno calore foveantur & vegetentur p. 125. l. 72.

انسان الماء *Homo aquaticus*, al. شيخ البحر *Senex maris* barbâ canâ in mari Damaſceno viſus magnam annonæ vilitatem præſagit p. 859. l. 35.

انس *anſa* familiaris fuit, الموانسة ſympathia, p. 322. l. 47. Vide ضغ.

انوق *anuk* avis aquilini generis, quæ alio nomine رخمة *rachama* dicitur p. 303. l. 59. & p. 304. l. 18. 54. Hujus propria decem in Alcamus p. 305. l. 22.

انبقي vide شاهين.

اور unde الار ſpelunca, & ארורים caverna baſiliſci p. 404. l. 40. Chaldæus popillem reddit, tanquam ab אור dedocta voce. Et Græci κοίτην cubile, quaſi חורה legerint ibid.

أدن أوي *filius avi* ſive letratus; Thos ejus noſturnis latratibus ægri perſonant in Syria & Cilicia p. 230. l. 40.

البعجع *albogia* onocrotalus p. 276. l. 72. Vide العوصل.

البحثين عن طبايع الحيوان *ſcrutatores naturæ animalium* Hebr. חכמי החקר Paulo *evangeliſta* 1 Cor. 1. 20. p. 739. l. 2.

البحر *albachr*, mare, item Nilus apud Arabes, qui maris nomine Nilum paſſim indigitant, quod probatur ex Elmacino & Eutychio Alexandrino. Ita etiam Scriptura Job. 41. 22. (*leviathan* ſeu crocodilas) *mare reddit ut muriarum augmentum*, Mare, id eſt Nilum. Et Eſ. 11. 5. *Lingua mares Ægypti*, quod de Nilo Kimchius recte accipit p. 787. l. 38. Phnio teſte nimirum, Nili aqua eſt mari ſimilis p. 78. l. 2. Poſſunt etiam lacus intelligi in Ægypto & extra Ægyptum crocodilis fertiles. Lacus enim Hebræis pro mari habentur, ut cum dicunt *Mare Salis*, *Mare Sodomæ*, *Mare Genezareth*. Et eam in terra Chananæa maria ſeptem numerant, laud. l. 3. Proinde qui Græce ἐπανοστάμῳ, id eſt *ſinua-*

fluviatilis, equus dicitur, Arabibus est فرس البحر *equus maris*. Etymologus quoque crocodilum dividit in χερσαῖον & θαλάσσιον. Et Nili cipum Plinius littus vocat p. 789. l. 25.

بيدق *baidak* quarta *bazi* seu accipitris species in Damire برش *baraca* Arab. egredi

Inde Chald. ברא *brea* vel *briz dabsa*, id est fluxus mellis è favo egredientis. Et mellis inventor Bacchus *Breiseus* vel *Briseus* dictus, ut ex Helychio scimus & Cornuto in Persium. Sic ab Heraclide in Coorum republica *Bpéas* vocantur nymphæ à quibus Aristæus didicit mellis conficiendi rationem.

برغوث *borgath* pulex, non culex, ut à Giggeio sæpe redditur p. 585. l. 8. برغوثي *borgathi* ζώιον, herba pulicaris, ibid. l. 18 vide برقطونا.

البراق *alborak*, jumentum Mahumetis, quasi *ἀστραπαῖον* dictum, quia fulgore velocius.

برقان *borkan*, locusta varia p. 447. l. 7.

برقطونا *bazarkatuna* herba pulicaris, Hispan. *zargatona* p. 585. l. 61. Diversa ejusdem nomina vide ibid. l. 67.

جازي *bazi* rapacis avis species. Accipiter, vide صقر.

جازي *bazi* seu accipiter cujus quinque species in Damire. 1. جازي *bazi* propriè dictus, cui ab impetu nomen. 2. زرق *zorrak* oculi cæsius. 3. باشق *baſak* ab acuto visu dictus, quamvis Persicum esse plerique velint. 4. بيدق *baidak* vilis. 5. عصفي *aſphi*, id est turbineus, seu qui fertur in modum turbinis, quos singulos describit Damir p. 281. l. 68.

بشف *boſſad*, radix ζ *marginu* seu corallii p. 703. l. 44.

بشر de locustis, corii instar radere & levigare p. 461. l. 23.

باشق *baſak* tertia *bazi* seu accipitris species in Damire, quæ describitur p. 282. l. 1.

بطاقة *bittaka*, epistolium quod per columbam mittitur Græcum est πιττάκιον, p. 16. l. 66. vide رجل.

بقة *bakka* Arab. κώνωψ culex arborarius. Ulmus ex quo nascuntur ζυνίπες Arab. دردار *dirdar* vocatur, & شجرة البق *arbor albak*, id est arbor culicum aut scnipum, non cimicum ut multi vulunt p. 570. l. 32. Tamen البق *albak* etiam est cimex, & in quodam Avicennæ loco ita sumitur ibid. l. 73.

بقر الما *bakar almai* bos aquaticus è mari In terram ascendit ut fruges depascatur. Hujus stercus est ambarum. Ita Alkazalnius p. 864. l. 60. Bos aquaticus id est phoca. Phocas nempe boves terrestri humiles esse scribunt vetures. Hinc boves marinos vocant Servius & Isidorus. Et phocæ creduntur ambarum deglutire, deinde egerere. Pandectarius: *Azel est nomen piscis magni devorantis ambaram*, عجل *Azel* est *azel* vitulus. Ita etiam Serapio p. 861. l. 4. &c.

بوقير *Bakir* avis in Ægypti Thebaide fertilitatem aut sterilitatem quomodo præsagiat p. 850. l. 66.

البلبل *albulbul*, philomela p. 148. l. 4.

بلور *belur*, quandoque crystalli species nobilissima p. 873. l. 71. Item beryllus qui crystallo similis p. 874. l. 4. Et leucosaphirus qui etiam البلور مها *mahalbelur* dicitur, quasi dicas *ὑψηλοβήρυλλον* ibid. l. 7. &c.

بلشوم vel بلشون ardea p. 321. l. 67. & 323. l. 44. vox ast à Lexicographis plane omissa.

ابلع *ablaho* simplex, & كيس *caiſon* verſutus, sunt opposita. Itaque priore verbo usus Achmed Mahumetanus facerdos in libro de Abstinentia Jesum discipulis suis præcepisse dicit ut essent بلها *bulhan* simplices in Deo tanquam columbæ p. 21. l. 19.

بوتيمة *buthima* Pers. ardea p. 322. l. 13.

البوم *album* noctua vel nyctiocorax, ut ex descriptione patet. Mas vocatur صدي *ſada* aut فياد *phaiad*. Fœminæ cognomina sunt ام الخراب *mater ſolitudinis* & ام الصبيان *mater lrudium*, quia lis fœtet p. 273. l. 37.

البيش napellus, id est aconitum Ἀνθορύκου p. 98. l. 11.

بيضة البلد *baidatho-lbeledi*, ovum regionis, id est struthionis à matre relictum & neglectum p. 252. l. 41.

تبودك *thabudach*, is qui vendit interanea gallinæ, puta cor, ingluviem &c. p. 43. l. 30.

تدرج *thadrug* Arab. & تذرو *thadru* Pers. phasianus, ut Græcè τετράων in Hesychio & Athenæo ex Glossis Pamphili Alexandrini p. 96. l. 17.

تذريجة *thuricha* dicitur struthionis ovum, postquam ex eo pullus exiit p. 252. l. 28.

تقوع *Thekoa* oppidum prope Jerusalem, à qua mel Thekoense denominatur. Ita Alcamus p. 321. l. 64.

ثلب *thalb*, piscis cubitalis in mari Græco, qui in minimas partes dissectus moverique desinit. Et si torreatur super carbones, ex igne in coqui faciem instar. Et caput ejus lineolum in oblam lapide aut ferro obtrusam ne extrat, non coquitur, neque moritur. Ita in *Thethpha* nugatur Abubamed Hispanus p. 863. l. 54.

ثومة *thauma* dicitur Arab. struthionis ovum, quod Græcè est miraculum p. 252. l. 15. & 23.

ثري Arab. pleias, quia ثري est multiplicare p. 114. l. 46.

الثقلين gravati (sup. peccatis) Arabes ita vocant demones & homines p. 855. l. 10.

ج *gim* Arabum Græci recentiores per ζητα efferunt in ζώνη, ζελάνιον, ζάφαρ &c. p. 865. l. 27.

جبا *giaba* è terra emergere. Inde locusta جاب *giab* & جابي *giabi*, ut Hebr. גב *gob* & גבי *gobai* p. 443. l. 22. vide قبط.

جدب *gidab* anni sterilitas, unde جندب *gindab* locustæ genus p. 450. l. 3.

جرر *giarra* trahere, unde جرارة *gerrara* parvi scorpionis genus caudam humi trahens in regione Chutistan seu Susiana veterum, cujus punctio maximè lethifera p. 638. l. 62. De his scurpionibus citatur Ælianus locus p. 639. l. 49.

الجريث anguilla ut الجري p. 751. l. 53.

جرد *giarada* de locusta deglabrare & depilare, unde locustæ nomen جراد *girad* p. 46. l. 23.

جرد *giurida*, nlicul venter duluit, aut pustulæ effloruerunt propter locustarum esum p. 491. l. 71. &c.

جراد *girad*, locusta cum variis coloribus insigniri incipit, ita ut flavescant mares, & fœminæ nigrescant p. 447. l. 39.

رجل الجراد pes locustæ, herbæ genus, blitum vel rapunculus p. 489. l. 45.

قرن الجراد cornu locustæ, id est pili duo quos habet in capite p. 456. l. 26.

جردم *giardam*, locusta viridis capite nigro p. 447. l. 7.

جرز *gerez*, otis Persice p. 253. l. 55.

جاورسية *giaverſia* cenchrites serpens p. 895. l. 64.

جرمق *Giormek* in Nubiensi Geographo regio Septentrionalis unde muscus & phasiani, Paulo Veneto *Ergmal* p. 96. l. 10.

الجري *algiri* non est lilurus, ut volunt nonnulli Arabum, sed anguilla, ut ex descriptione apparet. Ita in Abenbitare aliter vocatur انكليس ἐγχελυς p. 752. l. 1.

الجري *algiri* etiam piscis circa Basoram in Euphratis ostio, qui pedes habet posteriores ranarum instar, sed nullos anteriores, ut autor est Ibnosaida, p. 752. l. 11.

جرل

جزل *giazala* pipire, unde جوزل *giazal* pipio ut Hebr. גחל *gozal* p. 7. l. 17.

العساسة *algeſſaſa*, Antichriſti jumentum in maris ruhri inſula latens p. 848. l. 4.

الجعرب *algiarduba*, domus araneæ p. 610. l. 50.

اجفيل *igphil* tinnitus, item ſtrutbio, quia eſt animal timidiſſimum & fugaciſſimum p. 155. l. 34.

جليل *gelil* de homine illuſtrem & magnificum, de luce vel colore ſplendidum ſonat. Hinc Chald. *lapis* גלל *galal* id eſt marmor, quia lucidum, ut *es* קלל *kalal* id eſt lucidum & nitens, *koph* & *gimel* permutatis p. 487. l. 44.

جلا *giala*, fumigavit (apem) ut mel ex alveari educeret p. 508. l. 37.

جنين الله الاكبر *Exercitus Dei magni*, locuſtarum epithetum apud Arabes, quomodo illas vocat Deus ipſe Joel. 2. 25. p. 482. l. 4. & p. 485. l. 51.

جندب *giondueb* locuſta obeſa p. 447. l. 5.

حباري *hubara* Eſ. 34. 11. non eſt bubo, ut reddit Gabriel Sionita, ſed otis ſeu tarda, ut exponunt Aviceni interpretes in capite *de ovis*, Andreas Bellunenſis, Giggeius, Golius, &c. Quam verſionem plane confirmat hujus avis deſcriptio in Damire, Abenbitare & Aſtariphe p. 282. l. 53. In Avicennæ capite de ſtercore ex *tarda turdam* fecit ſcribarum imperitia ibid. l. 59.

حبرج *hubarig* Perſice mas otidis p. 283. l. 55.

حبسان *bobſan* locuſta Æthiopica p. 447. l. 12. Nomen habet ab Abaſenis ſeu Abiſſinis populis in quorum ſolo naſcitur p. 463. l. 48.

حجبة *chagiaba* caput coxæ utrinque prominens, quæ duo حجبتان *chagiabatani* dicuntur. Intelligo ſemoris geminum caput, quod Anatomici vocant ἀμφικοτύλους, p. 494. l. 58. Id ipſum eſt חגב *chagab* quem in ſeoe ingravеſcere dicit Solomon Eccleſ. 12. 7.

حذم *hadama*, vide פלץ in Hebræis.

حرجل *chargiala* de equo eſt ſaltare ad dextram & ſiniſtram, in locuſtæ modum ſcilicet, quæ Hebr. dicitur חרגל *chargol*, ut Arab. حرجلة *chargiola* eſt locuſtarum agmen. Itaque Job. 39. 20. & in Chaldæo Jer. 51. 72. equi ſaltantes locuſtis conferuntur p. 457. l. 50.

الحريش *alharis* varii ſerpentis ſpecies in Giauhari p. 595. l. 59.

الحرش *alhorſ* idem quod *aſuen*, ſeu ſtercus columbinum p. 45. l. 5.

حرقوس *hurkous* Pſ. 104. 30. in editione Syro-Arabica pro Heb. שרץ *arab*, pulicis ioguioalis genus, aculeo veſpæ, quo pungit ut flagri extrema, & muliebris pudendi morſu maxime delectatur. Rubro vel flavo ita diſtinguitur ut color ater prævaleat. Illi quandoque alæ creſcunt, quibus volat. Vocatur alio nomine ذهبك *nahic*, quaſi tortorem dicas p. 554. l. 34. An hoc animalculum, mulieribus in pudenda parte torquendis natum, ideo per ἀνοήμονας ſignificare voluerunt hujus verſionis autores, quod Græce αἰόν γυναικῶν αἰδοῖον, ὅθεν κύνεται, ἡ ἀπὸ αἰόνος ἐφύετο, τὴν ἰσχυν ἐφελκομένη. Ita habetur in Euſtathio p. 554. l. 34.

الحوشل *alhanſal*, ingluvies: Item onocrotalus, quem ita vocant plerique Arabes, ac ſi avis tota ſit ingluvies, propter vas quod habet in roſtro, unde *trno* Latine dictus eſt, & Hebraice כום ut ſuſpicamur p. 275. l. 44.

الحق *alhukke* domus araneæ p. 610. l. 55.

حلزون *hallazon* Arab. cochlea ſeu limax, ut Chald. חלזון *chilzon* p. 648. l. 60.

حمام *himam* columba, & اسراد *ferad* mons شعرا *ſara* ſylva, صحرا *ſabra* deſertum. Ex quarum vocum una aliqua cum حمام *himam* juncta factum nomen *Serimam* vel *Sarimam*, pro montis, ſylvæ, aut deſerti columba. Unde per metathеſim Græca vox Σεμίραμις, quæ explicatur ab Heſychio περιστερὰ ὄρεσσα. *columba montana*. Et à columbis ſcribit Cteſias Syros hoc nomen feciſſe, Syros, id eſt Syriæ vicinos Arabes, aut ejus ex parte incolas p. 4. l. 59. & p. 7. l. 36.

الحمنان *alhemnan* ticini ſpecies p. 575. l. 58.

حنك *hanac* palatum, faucas, unde احتنك de locuſta *ingurgitare ſe* p. 461. l. 15.

حوت موسي ويوشع *piſcis Moſis* & *Joſue*, cujus dimidium cum comederint, ut in Alcorano habetur, hodieque ille piſcis non videtur niſi dimidiatus. Se hujusmodi piſcem prope Septam vidiſſe tradit magnus nugator Abubame Hiſp. p. 863. l. 65.

حول vertere & convertere, الحول annus vertens حوال الدهر temporum viciſſitudines. An hinc phœnix Hebræis חול dictus, cujus vita magni anni converſionem fieri rata eſt fides inter ſcriptores p. 818. l. 1.

الحية الرقشا ſerpens varius in Avicenna p. 395. l. 45.

خزم vide פלץ.

خرز *charaza* filo conſerere, fabula conſuere. Unde *charazath*, خرزات grana conſerta: Et in homine ſpinæ vertebræ, in ſcorpione caudæ ſpondyli & ioternodia, quæ Talmudicis חמורי *chomare*, & Hebræorum aliis חוליות *chuliyoth* p. 637. l. 1. Hinc الخرز *alcharaz* ſpinæ dorſi, cujus ſpondylia tanquam conſuta & conſerta ſunt. Item monile ex gemmis conſertis, ut Hebr. חרוזים Cant. 1. 10. torques ex granis vel margaritis p. 57. l. 56.

خرو العصافير *fiercus aviam*, aut *columbarum*, pulvis quidam ζμυρνικὸς ex eiceribus confectus, qui Hebr. חריונים 2 Reg. 6. 25. p. 45. l. 5. &c.

خضخض & خضيض locus multis aquis affluens. Ita Hebr. חצצון *haaſſon*. Itaque Engadi urbs alio nomine dicta videtur *Haſaſon Thamar*, quia in ejus vicinia fuere locu irrigua palmis conſita p. 820. l. 34.

خاطف ظله *chatipho dillibi*, quaſi dicas *raptorem umbræ ſuæ*. Avis quædam ab Arabibus ita dicitur, quia cum umbram ſuam in aqua videt, in eam tanquam raptura ſe conjicit. Diſputatur quæ ſit illa avis p. 11. l. 62. Graculo Tzetzes id tribuit p. 12. l. 10.

خطاف *chottaph* cur dicatur hirundo, vide in חטף.

خفاش *chopphas* veſpertilio ſic dictus ab oculorum vitio. Nam خفش *chaphas* oculorum parvitatem & debilitatem ſonat, ex quâ fit ut quis noctu plus videat quam interdiu, Græce μυωπία dicitur p. 350. l. 27.

الخنتق *alchanthapho*, locuſta quæ ut coquatur depilata & mundata eſt p. 456. l. 60. & 492. l. 10.

خنفس *chunphus* ſcarabæus, vide חפושית p. 614. l. 5.

اخيل *achial* maculoſus. Epithetum avis شرقراق *ſirkirak* p. 298. l. 73. Item avis صرد *ſurad* ſeu lanii minoris p. 299. l. 1.

ابن دابة filius cervicis, corvus, quia jumentorum cervicibus quas jugum aut onera attriverunt, atque exulceraruut, libenter incumbit, ut mortuam carnem prærodat p. 230. l. 35.

دبر *dabar* fœtus locuſtæ nuper editus p. 486. l. 22. vide دبا *daba*.

دبش *dabaſa* decorticare de terra & agris quorum proventum locuſtæ abſumunt, quaſi fruges & herbæ ſint tertæ curtex p. 461. l. 20.

دبا *daba*, locuſta cum exit ovo p. 447. l. 36. & p. 486. l. 20.

دحا vel دحي oppandere. Inde ſtruthionis nidus ادحي *adcha*, ادحود *adchud*, & ادحية *adchia* dicitur, propter arenam circumquaque oppanſam p. 252. l. 42.

درر *darra* lucere, unde درة *dorra* vel *durre* margaritæ p. 690. l. 37.

دردار *dirdar* ulmus, vide جنة *hakka*

بنات دروز *filiæ durouz*, id eſt futurarum aut commiſſuraturn. Pediculi ſic dicuntur quia firmiſſime adhærent, quaſi capiti & corpori per commiſſuras conjuncti p. 574. l. 59.

دودر ادران

دوبرأدران *dubradran* duo fratres, رمج *zummag* aquilæ genus à Perſis ita vocatus ut à Græcis recentioribus φιλάδελφος. quia cum reliquæ aquilæ fere ſolitariæ ſint, hæc conſotte delectatur, cum quo venetur p. 336. l. 28. & 55. Vide رهل *rahal*.

دور in prima conjug. circumire, vertere, in orbem agere. Inde دور *daur* orbis circuitus & quicquid rotundum eſt. Sic بدور in circuitu. In inſula دور eſt ambitus, & دور السكك tornus monetæ (Gall. *moulinet*) Indidem Hebrææ & Chaldææ voces plurimæ. Ita דור *dur* habitare, quia rotundæ fuerunt, vel in orbem digeſtæ primæ domus circa pla ream. דור *dur* vel מדורה rogus, lignorum ſtrues rotunda. דורא *dura* Dan. 3. 1. Sentoribus πυρίκαυστον. דור *dor* generatio, ſeu annorum periodus. דרדר *dardar* tribulus, cujus ſemen rotundum eſt, & in rotunda ſiliqua latet. דור *dur* pila ſeu circulus in Eſaia. Et Eſther. 1. 6. דר *dar* Chald. דורא *dura*, margarita à globoſa forma ſic dicta p. 712. l. 3.

دهلاق *dahlak* vel دلهاق *dalhak*, animal in inſulis maris, forma hominis ſtruthionem inequitantis, veſcens carne bominum quos mare ad littus ejecit. Ita Græcorum Sirenas deſcribit Alkazuinius p. 860. l. 45.

دزر *dſar*, formicæ genus tam parvum, ut centum ex illis non pendant ſupra unum hordei granum. Itaque vox eadem pro atomo uſurpatur. Et دزر *dſarra* verbum ſignificat in minimas partes comminucre p. 598. l. 43.

أستراك *raal* ſtruthionis pullus, unde *iſtheraala*, de herba, ſignificat in altum creſcere p. 261. l. 66.

المرتعل *almurtegilo*, qui in locuſtæ pedes incidens, eos affat p. 492. l. 5.

رخ *Ruch*, avis immenſæ magnitudinis ultra Sinas, cujus alæ ſingulæ patent decem cubitorum millibus p. 854. l. 5. Ita Arabes. Sed Paulus Venetus longe modeſtior, ibid. l. 51. Græca fortaſſe eſt fabula. Et Græculus aliquis fabulæ architectus avem ita vocavit ἀπὸ τῆ ῥύγχους à roſtri magnitudine ibid. l. 57.

رخم *racham* vel رخمة *rachama*, vulturis ſpecies. Quod probatur toto capite 26. p. 303. l. 32. &c. cap. 27. Solvuntur objectiones. Docetur *racham* non eſſe propriè aquilam ſed avem aquilæ ſimilem p. 313. l. 43. In Alkazuinio *racham*, in Pſeudo-Hieronymo & Euſtathio vultur ex India lapidem affert *eutecticum* quo partus ſubleveror p. 376. l. 32. Quamvis *racham* ſit vultur, non tamen idem eſt qui רידיה *daja*. Hic enim niger eſt, ille varius, ut differte afſerit Damir. Proinde equus varius أرخم *archamo* & uvis varia رخما *rachmao* vocatur. Itaque videtur eſſe Ariſtotelis περιστερὰ ſeu ἱερακίλαρος ibid. l. 73. Vulturi quam conveniat nomen à miſericordia dictum, contra quam vulgo creditur, p. 317. l. 39. &c. Itaque in Ægypto vulturis imagine pingebatur miſericors p. 318. l. 41.

رغ *raga* aut رغي *ragia* de camelo, hyæna & ſtruthione, clamavit, ejulavit. Item de puero acriter flente p. 228. l. 22. In Braſilia ſtruthiones ram altum clamant, ut ad dimidiam leucam audiantur ibid. l. 36.

رفرف *raphrapha* de ſtruthione, alas motitando currere p. 262. l. 57.

الارقم *alarkamo*, ſerpens in Damire albo & nigro tanquam Phrygiu opere diſtinctus p. 395. l. 48.

روق excolare Am. 6. 6. quæ vox Matth. 23. 24. in Arabica paraphraſi corrupta eſt p. 565. l. 48.

بنات الروم filiæ Græcorum, Cete muliebri forma in mari Græco p. 230. l. 60. Illas ajunt paſſis crinibus quandoque videri, & in riſum effundi. Alii vocant بنات الما *filias aquæ* ſeu aquaticas p. 860. l. 1.

رهل *rahal*, aquilæ genus Perſis, quæ & دوبرأدران *du bradran* (duo fratres) ur Gr. φιλάδελφος dicitur, quia in aquilarum genere hæc ſola inter veuandum conſortem admittit p. 336. 55. vide رمج *zummag*.

زأز *zaza* de ſtruthione capite, alis, & cauda elatis fluere potius quam incedere p. 262. l. 55.

زج *zaggia* proprie in plano profilire p. 411. l. 25.

زجل *zagiala*, columbam emittere ut epiſtolas ferat. Et زجال *zigal* columba in *eumfinem* emiſſa p. 16. l. 68. vide بطاقة *bittaka*.

زرى *zarra* de locuſta, caudam ſuam terræ infixit, ut uviſicet p. 486. l. 14. vide سخت.

مزكوت *mazcuth* locuſta gravida p. 486. l. 12.

زمج *zummag* aquilæ genus, barbaris ſcriptoribus *zimiech* Græcis recentioribus φιλάδελφος, ut Perſis *du bradran*, (*duo fratres*) quia venationis ſocium habet p. 339. l. 39. Idem de falconibus Vincentius p. 340. l. 34. Nomen *vũ zummag* ab ira factum, ut Hebr. אנפה *anapha*. Et forte avis eſt eadem p. 337. l. 36.

زمج المائ *zummag aquaticus* Arab. دورس *naaras* Ægypt. avis alba, columbæ ſtatura aut major, ex alto in mare ſe dejiciens, ut inde piſces deprædetur, quibus veſcatur, uno verbo *catarrhactes* p. 280. l. 21. & 337. l. 14.

زمر *zamara*, vide عار *arra*.

زامور *zamur* piſcis de quo Arabes eadem fere fabulantur quæ de ave *mazur* p. 862. l. 59. Canoræ vocis eſſe & naves comitari, ut cantu ſuo vectores jecreet: Et cetus ſi accedat, ut autem ejus inſilire, perpetuoque cantu illi obtundere, donec ad vada & rupes eum impellat p. 863. l. 4.

زنجفر *zingiaphr* Arab. ſandix p. 695. l. 47.

زرق *zorrak* in Damire ſecunda ſpecies *bazi* ſeu accipitris, de qua vide in بازي proprie oculis caſium ſonat p. 281. l. 73.

الزهر *alzohdo*, abſtinentia; Tirulus libri Sacerdotis Achmed, celebris inter Arabes p. 21. l. 22.

أبو مزينة *Abu-muzaina* (pater decoræ) Piſcis vel cetus humana forma, in Ægypti littore quandoque viſus ambulans, qui cum capitur, ejulatu ſuo venatores ad miſericordiam ita inflectit ut dimittatur intactus p. 858. l. 25.

س *ſin* & ص *ſad* ſæpe permutari, & multa vocabula utroque modo ſcribi p. 401. l. 69.

سجيل *ſiggil* in Alcorani *ſurata* de elephanto, lapides ſiggil ſunt lapides in Inferorum igne excuſi & indurati, cum eorum nominibus inſcriptis in quos cadebant, p. 61. l. 56. Vide أبابيل *ababilo*.

سحر *ſachara* incantare, inde سحير *ſachir* vel سحار *ſacchar* magus. An hinc Babylonii ventriloquum ἐγγαστρίμυθον vocant, quem Græci Πύθωνα & Ἐγγαστρίμυθον, ut habetur in Jamblicho p. 384. l. 2. Potius ex זכר *zacchara* ubi vide.

سحاف *ſochaph*, tabes, phthiſis; ur سل *ſil*, quod frequentius. Vide שחפת *ſachepheth*.

سخت *ſachatha* de locuſta, caudam ſuam terræ infixit ut oviſicet p. 486. l. 14. Vide زر *zarra*.

أسدف *aſdapha* caligare præ fame p. 527. l. 9.

سرأ *ſara* locuſtæ vomit p. 486. l. 9.

أيس *ſarais* bellua quadrupes in regione Cabul prope Indiam, in naſo habens duodecim foramina, unde ſpiritus erumpens ſibilæ ſonum imitatur, cujus modulatione allecta animalia ſubinde capit & vorat. Ita Alkazuinius ſcriptor nugaciſſimus p. 847. l. 22.

سرأط vel صرأط via, ſi cum *Kaſre*, & gladius longus ſi cum *damma* ſcribatur p. 402. l. 3.

سروف *ſaruph* locuſta longa p. 447. l. 5.

سرفة *ſarpha*, vermis lignum rodens, vide أرضة.

أشرنج

أشرنج *afrengi*, (ωμὸς Syricum p. 695. l. 44.

أسام *fera* mons, vide حمام.

سأسم *ſafim* vel *ſafem* in ſcriptis Arabum lignum nigrum ebeno ſimile. Alii سسم *ſemſem* vocant, & plurali سماسم *ſemaſim*. Hæc Græcis τὰ σησάμινα ξύλα *ſeſamina ligna* ebeno ſimilia in Dioſcoridis capite de ebeno. Et in Periplo Arriani, ubi mentio φαλαγγίων σησαμίνων καὶ ἐβενίνων *palangarum ſeſaminarum & ebeninarum*, quæ ex fodinæ urbe Barygazis in Perſidem aſſeruntur p. 144. l. 12.

سعوط vel صعوط *ſpoos* purgando capiti p. 402. l. 13.

سف *ſapphon* vel *ſipphon* in Alcamus, ſerpens varius, aus qui volat p. 395. l. 59. Al. ſerpens perniciotiſſimus, albo nigroque diſtinctus, fortaſſe hæmorrhous, quem arenoſi coloris deſcribunt, maculiſque nigris & albis interſperſum p. 417. l. 20. vide سفين

سفع *ſapha* flatu adurere, illudit baſilifci nomen ἀπὸ τῆς σφηκὸς *a ſphece*, cujus hoc maxime proprium eſt ut omnia flatu adurat سوافع Καύσωνες, venti aduretes p. 401. l. 45.

أسفنط vel أصفنط ſpecies potus ex ſucco nvatum aromatibus coodito p. 402. l. 11.

سقاب vel صقاب *ſikab*, vitta cruenta, qua faſciatæ Arabicæ mulieres ſignificant ſe in gravem aliquam calamitatem incidiſſe p. 402. l. 6.

أسقف *aſcapho* ſtruthio dicitur ab eminentia & longitudine colli p. 261. l. 63. Epiſcopum quoque ſignificat, ſed tum ſonat *aſcophon*, & eſt contractum ex Græco.

أسقي vide شاهين.

سكينة *ſochaina* aſina; & nomen calicis qui ingreſſus eſt in nares Nimrodi & ſociorum ejus p. 569. l. 21.

سمورپا in Avicenna σμύραινα *muræna* piſcis. Sed Latinus interpres hic habet *Semurinum*, & doctorem eſſe putat ſic appellatum p. 430. l. 13.

مسمرط vel مصمرط oblongum de capite p. 402. l. 15.

سماني *ſumana* coturnices à pinguedine dicuntur, quia coturnix eſt avis omnium pinguiſſima p. 92. l. 67.

سمندل *ſemendal* vel سمندر *ſemendar* Arabum (quæ Scaligero *ſemenda*) non eſt phœnix ut is putavit, ſed ſalamandra. Itaque hoc animal in igne comburi negant. De cætero quod diſputant an ſit avis vel muris genus, aut aliud animal quadrupes aliquanto vulpe minor, ex cujus pilis fiat tela asbeſtos, docet eus hic in meris tenebris verſari p. 822. l. 67.

سنونوة *ſunonuva* vel سنونية *ſunonnia* Arab & סנונית *ſenonnitha* Chald hirundo non quævis, ſed riparia, quæ Græcè dicitur ἀπτέραυις à falcatis pedibus. Quod probatur p. 60. l. 65. &c.

سناد *ſenad* animal Indicum bove majus lingua ſcabra & aſpera, cujus catuli paſcuntur capite è vulva matris exerto p. 846. l. 14.

سنط vel صنط *ſens* acacia p. 402. l. 9.

سلوى *ſelwa* Arab. coturnix (ut Hebr. שלו) & mel. Itaque cum in Alcorano legitur Deus Iſraelitis demiſiſſe manna & *ſelwa* Mahumetani acriter diſputant, an ibi *ſelwa* mel ſignificet aut coturnices. Et de mella ſumptum idem eſſet quod manna. Manna enim eſt σίσυμβλα. Idem ignari nomeo coturnicum Hebraicæ eſſe origiois, illud ab oblivione deducuor, quia coturnicum eſus reliquorum eiborum oblivionem inducit p. 92. l. 27.

ساج *ſag* arbor Indica valde procera, ſoliis ſemper virentibus, ligno nigro & valde duro, quodque ætate non corrumpitur, Chald. & Talmud. שאי שאנא & שני Fortaſſe eſt ebenus p. 846. l. 47. ibid. vide plura.

السودانية *Sudanæ* aves Romam quotannis olivas roſtris afferunt quantum ſatis ſit in totum annum p. 852. l. 31. Alii ſturnis idem tribuunt ibid. l. 40.

ساق حر *ſako horris* Arab. Mas (columbæ) liberæ, id eſt palumbi vel turturis p. 52. l. 68.

سوق vel ضوق plateæ p. 402. l. 1.

مسهر *muſſahir*, id eſt excitans: Avis quæ nocturno cantu audientes ita afficit, ut nemo de ſomno cogiter p. 855. l. 5.

شبث *ſchibs* (barbaris *ſciebi*) aranex ſpecies, vel uranex vicioum animal p. 605. l. 15. Suſpicor שבוט Hebr. is idem ſignificaſſe, & Job. 27. 18. Hebræum וכעכבה כ *ut tabernaculum*, Græcos reddidiſſe ὡς ἀράχνης οἰκίαν, כ *ut aranea*, quia legerunt וכעכבה p. 605. l. 51.

شبر Gr. σπιθαμὴ palmus major, menſura duodecim digitorum p. 400. l. 29.

شبوط *ſabut* vel *ſabot*, Chald. שבוטא *ſibbota* λάβραξ lupus piſcis, Ital. *varolo*, Gall. *bar*, quod multis probatur p. 752. l. 15. &c.

شر canere, unde, شري cantio, cantilena. Hebr. שורה id ipſum eſt Eccleſ. 2. 8. ubi dicit Solomon ſe ſibi comparaſſe cantores & cantatrices, qui recrearent homines שדה ושדות cantu & cantionibus. Nam שורה eſt pro משורה. Hujus cantus inventrix *Sido* Phœnicia mulier apud Sanchoniathonem p. 847. l. 47.

شاد عزى *ſad-bazar* (pro quo lego باز) حزاج *ſad-bazag* id eſt modulate canens) Aoimal cornu diviſum habens in LXXII. ramos, unde mirabilis concentus, Alkazuinii commentum eſt p. 847. l. 30.

شش *ſaſſa*, muſca canina, quæ camelos etiam invadit. Ita Damir p. 553. l. 30.

شرشراق *ſirſirak*, & per metathefin شقراق *ſikirrak* & شرشاق *ſirſak*, avis corvini generis Chald. שקרקה *ſekarkeka*. Hujus deſcriptionem ex Arabibus diſce p. 298. l. 20.

شعع *Soon*, aranex p. 610. l. 55.

شعرا *ſaara* ſylva, vide حمام.

شعرا *ſira* muſca cærulea & rubra, quæ camelos, aſinos & canes invadit & graviſſime lædit p. 553. l. 43.

شهد *ſcabadon* favus, ut Græce σχηδὼν in Ariſtophane p. 491. l. 14. & 588. l. 21.

شاهين *Sabin* Giggeius inepte cygnum reddidit, cum ſit avis prædatoria ex genere τῶν γαμψωνύχων. Hujus in Damire tres ſpecies, 1. *Sabin* proprie dictus. 2. قطامي *kotami*. 3. أسقي *aski*, vel ut aliud exemplar habet أنبقي *Aniki*. Nomen *Sabin* Perſicum ſtateram explicant, quomodo dicta hæc avis, quia nec tantillum famis, nec tantillum ſaturitatis ferre poteſt. Galli eam cenſent inter falconum ſpecies p. 287. l. 69. &c.

الشيخ اليهودي Senex Judæus, cetus eſt humana facie & barba cana è mari emergens nocte Sabbathi: Et poſtquam uſque ad Solis occaſum divagatus eſt, ſub noctem in mare infilit, &c. p. 858. l. 62

صيبان *ſeiban* Arab. κυνίδες leades, id eſt ova, val veluti quoddam pediculorum rudimentum p. 578. l. 46.

صحرا *ſahra* deſertum, vide حمام.

صدا *ſada*, ſerpentem incantando vocem illius imitatus eſt, ut صدي *ſada* id eſt Echo noſtrum vocem imitatur p. 588. l. 37.

صدي noctux mas p. 273. l. 39. vide بوم.

صراح *ſarrash*, volucre animalculum كالجندب ot bruchus, quod comeditur p. 491. l. 67.

صرد *ſurad* avis prædatoria, quæ & أحبل *achial*, lanius minor p. 299. l. 1.

صعون *ſiau* colli tenuis, & parvi capitis aut verticis, unum è ſtruthionis nominibus apud Arabes p. 260. l. 43.

صفرا *ſaphra* dicitur lucuſta cum ova poſuit, quia tum flava eſt p. 486. l. 19.

صقر aut صقن aut زقن per *ſad*; *ſin* aut *ze*, ſed frequentius per *ſad*, acute videre, ut Chald. סקי. Inde صاقر *ſakir*, qui eſt acuti viſus, & صقر *ſaker*, una è quatuor avium rapacium ſpecibus;

ciebus, quæ sunt صقر *saker* شاهين *fabin*, عقاب *okab*, & بازي *bazi*. Et صقر *saker* sunt tres species, s. *Sacer* proprie dictus, 2. كوشج *chauneg*, 3. ابودو *jurn* p. 267. l. 52. Sacri proprie dicti descriptio p. 268. l. 2.

الصقيع *ṣakiʿa* pruina (Hebr. חמר Pſ. 78. 47.) in Pſalterio apud me manuſcripto p. 444. l. 66.

اصقعم *aſcaama*, de locuſtis, ſignificat illas Sole orto ſtatim avolare. Sic Arabes uno verbo dicunt quod pluribus Nahum. 3. 17. p. 458. l. 33.

صل *ſil* ſerpens tinnulus vel ſtridulus, qui ſtridore quodam edito Magis occentat & obſibilat. Hoc Græce eſt αἰντάδων, Latine *recanere* p. 391. l. 1. &c.

صلط vel سلط præfecit p. 401. l. 72.

اصلنطح vel اسلنطح ſatus fuit p. 401. l. 73.

اصم *aſamm* ſurdus dicitur ſerpens in quem cantus nihil poteſt. Et ad cantum obſurdeſcere vel aurem obturare, cum cantu nihilo magis adhibetur quam ſi vel ſurdus eſſet vel auribus obtuſis, p. 391. l. 8. Hujus locutionis exempla l. 22. Avicenna صم ſurdos & صلال ſtridulos vocat omnes ſerpentes in quibus venenum eſt tam potens ut mors non differatur ultra tres horas, oequenulla ſit curatio p. 392. l. 29. In quo cenſu numerat baſiliſcos, aſpides, ecraſtas, hydros & cherſydros, ibid. l. 40. &c. Et de aſpide Ælianus tale quid habet p. 391. l. 73.

صنجة *ſenagia*, bellua immenſæ molis in terra Thebeth Indiæ parte, qua viſa ſtatim intercunt reliqua animalia, ſi qui dem prima videant. At ſi quod animal *ſenagia* prior viderit, ipſa morietur. Proinde claulis oculis ad eam accedunt p. 846. l. 28.

صنجة *ſangia* piſcis in Kaimachitis, es cujos felle ſit venenum præſentiſſimum p. 846. l. 28.

طخية *tachia* Arab. formicæ nomen quæ Solomonem allocuta eſſe creditur. Sic dicta, ut quidem puto, quia ſermo illius fatis perſpicuus & explanatus non fuit. Nam طخيا *tachias* ſermonem obſcurum ſonat p. 601. l. 60.

طروغورون *trugaron* mendoſe in Avicenna pro τρύγων, id eſt paſtinaca marina. Sed in verſione multo mendoſius legitur *Dl Alhatraf* & *Handen*, quæ eſſe voluot inter draconum ſpecies p. 430. l. 20.

طري *taria* verbum recentem eſſe, & طري *tari* numen de butyro, ovo, piſcibus &c. recentem ſonat, unde piſcis recens in Talmude dicitur טרית *tarith*, & in Jonathane תריתא *taritha* p. 720. l. 35.

طفر *taphara* Chald. טפר *tephar* proprie de ſublimi loco in inferiorem diſilire p. 411. l. 25.

طلسم *talifmanizare*, ut ira dicam, id eſt certis τελέσμασι magico more conſecrare. Sic de urbe Emeſa وهي مطلسمة Et ea eſt τετελεσμένη, certis τελέσμασι inſtructa & conſecrata p. 388. l. 13

ابن طامر *filius ſalieus*, id eſt pulex p. 230. l. 57.

طاير *tair* vel طاير *taira* avis. Unde Tzetzi Τάειρα, una ex ancillis Cleopatræ quod is male columbam reddit, cum *taira* ſit avis in genere. Ejuſdem ancillæ nomen à Galeno male Νάειρα, nec à Plutarcho melius Ἔειρα ſcribitur p. 3. l. 9.

طين الراس *lutum capitis*. Lutl odorati genus, cujus illitu capilli ſiunt longiores. Eo utuntur mulieres in balneis p. 797. l. 8.

اظفار *ungues aromatici*, in Avicenna, & Alchald, & Iſaaco filio Omran &c. Falluntur Avicennæ interpres, Pandectarius, Arabs, & multi alii recentiores qui blattam Byzantiam eſplicant. Blatta enim Byzantia eſt purpura propriè dicta, onyx ex conchylio fumitur. Nec ungue aromatico panni ringuntur, quumodo blatta Byzantia. Blatta denique Byzantia nihil habet aromaticum p. 807. l. 29.

عجر *agiara* ſignificat aliquem ad lares ſuos poſtliminio reverti vel aufugere, quod gruum eſt maxime proprium. Ille enim amore patriæ in Scythiam & Thraciam, unde ortæ ſunt, quotannis revertuntur, ubi una quæque nidum ſuum recognoſcit, ut homines domum. Itaque Arabicum hoc verbum factum videtur ex עגר *agor* Hebræo gruis nomine, ut & Græcum Ἀγγαροι, pro eurſoribus regiis, quos celeritate curſus cum gruibus certaſſe docet Xenophon p. 811. l. 5.

عار *arra* ejulare, de ſtruthione mare, ut عرار *zamara* de fœmina dicitur. Et عرار *irar* maris ejulatus, ut زمار *zimar* fœminæ p. 228. l. 8.

عرب *araba*; id eſt أكل comedit. Anſode عرب *arob cyanomia*, de qua dicitur Pſ. 78. 45. *Miſit in eis arob* ואכלם & *comedit eos* p. 556. l. 38.

معراج *mirag* animal unicorne, extera lepori ſimile, ſed terribile p. 847. l. 69.

ابن عرس filius nuptiarum, muſtela propter cultum & comptos pilos ſic appellata, ut Græcis recentioribus νυμφίτζα, Italis *donnola*, noſtris *belleſte*, (quaſi *belilula*) p. 230. l. 45.

عرفان *orphan*, locuſta quæ reperitur in arenis Aligi aut Dahnæ prope Medinam, p. 447. l. 12. Proprie locuſtam jubatam ſonat, ex عرف *orph* ſeu juba facto nomine p. 456. l. 43. Vide ἔφιππαι.

عرن *cornu* ut قرن, *ajus* pro *hoph*, ut in אריא pro אויא. Sic العرن *cornua bovis*. عرنة cornuum radis. عرون limas, cochles propter duo cornicula quibus prætentat iter. معرون ceraſtes ſeu cornutus ſerpens in Erpeniano Pentateuchebo pro Hebræo שפיפן p. 418. l. 1

العسوب *i iaſub* rex apum p. 460. l. 25.

عسقول *uſkoul*, locuſtæ mas p. 447. l. 20.

عصوف *aſoufh* turbo, ita vocatur ſtruthio à curſus rapiditate p. 262. l. 62.

عصفي *aſphi*, quinta accipitris ſpecies in Damire, vide بازي.

عصفور *aſphour*, locuſtæ mas p. 447. l. 15.

عصفر الشوك paſſer ſpinarum, *draudle*, Gall. *ſerin* p. 147. l. 47.

عصفور الجنة paſſer paradiſi, hirundo p. 147. l. 38.

عطاري *adari*, locuſtæ mas p. 447. l. 17.

عقاب *okab*, aquilæ genus, melanæetus, vide صقر.

عكس *achaſa*, retorquere & reflectere rem ad principium ſuum. Etiam de ſerpentum gyris dicitur. An hinc עכשוב *achſub* aſpis dicta eſt, litera *beth* in fine adjecta, ut in טרטב *charchab* & aliis p. 379. l. 57.

عكش *acchaſa* texere, unde عكاس *accbas*, mas aranex, arancus, p. 605. l. 32. Itaque Hebræum כקש *at tnuca* Græci, Syri & Arabes in Jobo & Pſalmis *aranearn* reddunt, quia legerunt עכש p. 605. l. 51.

العكاشة *alocchaſa* domus aranex p. 610 l. 55.

علق *alaka* verbum pendere eſt & adhærere, unde multæ voces deductæ, in his nomen علقة *alaka* pro hirudine p. 797. l. 23.

Quo non utuntur ſoli Arabes, ſed Hebræi quoque, Chaldæi, Syri, &c. p. 800. l. 50. Pro eodem ſumi putatur עלוקה *aluka* Prov. 30. 15. ubi leguntur בני לעלוקה *aluka duæ eſſe filiæ*, *quæ dicunt*, *affer*, *affer*, p. 799. l. 30. Sed cum ibi ſanguiſugæ mentio ſit plane extra rem, nec ei ſint ullæ filiæ; Conſultius videtur nomine לעלוקה *aluka* more Arabum fatum intelligere, vel quod unicuique homini impendet & appenſum eſt, id eſt à Deo decretum, qui omnia in menſura, numero & pondere diſponit p. 800. l. 70. Hujus decreti quæ ſint filiæ docetur p. 801. l. 60. Et veteres quoque Hebræos ſic accepiſſe p. 802. l. 25.

علق *alak*, trochlea ex qua quid pendet p. 797. l. 25.

غولق

عولق *aulak* appendix p. 797. l. 32.

عالق *alik*, caper vel camelus, qui summas arboris partes, tanquam ab ils pendens depascitur p. 797. l. 29.

علیق *ellaik*, rubus qui vesti adhæret p. 797. l. 28.

علاقة *ilaka* lorum ex quo pendet arcus vel ensis p. 797. l. 26.

تعلیق *thalik* vel معلاق *milak*, Scriptura genus in quo characteres ulli aliis adhærent, tanquam suspensi ab invicem p. 797. l. 32. Elias in Thisbi voce תשבי hujus meminit.

علك *ilk* vel *elec* resina, Syris ܐܠܟܣܐ *aluksa* p. 863. l. 28. Resinæ varia genera, puta lentiscina sive mastiche, pinea, strobilina, terebinthina, cupressina pinea, pistacii, quomodo Arabicè dicantur ibid. l. 39.

علما *alama* Magi vocantur in Arabica Pentateuchi paraphrasi, unde *Elymas* pro Magu p. 590. l. 74.

معمور *Mamur* domus in cœlis, cui subesse fingitur Mecchanum templum p. 856. l. 16.

عنبر *anbar*, succinum, vulgo *ambarum*. Item cetus à quo ejici creditur. De quo Damir, Paulus Venetus, Leo Africanus, Scaliger. Æthiopibus quoque ΟΓΛϹ: *anbar* est cetus p. 863. l. 40. Ceti ex quo ambarum longitudo quanta p. 865. l. 50. Scutum ex ejus pelle ibid. l. 69.

التترس العنبروي *scutum anbarium* in Damire, id est ex pelle ع *anbar* p. 865. l. 63.

عنطل *antal* domus arcuæ p. 610. l. 58.

عنقا *Anka* in Arabum plerisque scriptis, aviseti portentosæ magnitudinis, tam fabulosa quam gryphus, sed Saadias, qui vocem *Anka* in versione Legis seddidit Hebr. עגיה, videtur majorem aquilam significasse, quæ Arabice vocetur *anka*, quomodo in humanibus ענקים *Anakim* sunt Gigantes. Sed in Damire العقاب *Alokab*, aquilæ species, alia nomine dicitur عنقا المغرب *anka occidentis* p. 812. l. 43.

عنقا *Anka* avis in extremo occidente elephantos rapiens, ut milvus murem p. 852. l. 42. ab Haudala propheta in remotam insulam cum relegara, ibid. l. 51. Quomodo capiatur p. 853. l. 29.

عیسا *Aysa* locustæ fœmina p. 447. l. 20.

غلقة *gulka*, arbustum in Arabia Fœlici valde amatum, quo coria concinnant Arabes. Eodem Abateni sagittas suas inficiunt, ut lethifer sit ictus p. 842. l. 46.

غوغا *gauga*, locusta cum ala illi foliorum tur & crescunt p. 447. l. 38.

الغولان *algaulaus*, ciceris genus simile τῷ *alusun* p. 46. l. 57.

فتن *phathana*, concitare tumultus, فتنة *phithna* seditio, cædes, فاتن *phathan*, seditiosus latro, grassator. An hinc à Phœnicibus *Pythus* dictus latro celebris ab Apolline cæsus, cujus veratu nomen fuit Delphynes? Et idem pro dracone habitus, propter allusionem ad פתן *pethen* & נחש *nithon*. Ibi vide p. 383. l. 30.

فرعون *Pharao* Arabicè crocodilus est. Quo Ezechiel respiciens, ut videtur, Pharaonem Ægypti Regem cum crocodilo apperte confert cap. 29. & 32. Vide p. 795. l. 34.

الفرقدان *alpharkadani*, duæ stellæ polares p. 114. l. 16.

فلك *phalaca* teretem esse. An inde Hebr. פלך *pelec* baculus? Et φάλαγγες *phalanges* vel *palanges* ebenini & felamini apud Herodotum & Arrianum. Pro quo *bebeni baculos* in Apuleii legas Apologia prima p. 143. l. 51.

فلمنة *phalmani*; in Tartariæ regione *Disi*, si Damiri credimus, fera est hujus nominis, longa quadraginta cubitos, hominem unica aspersione tanquam admota face exurens: Quam locorum incolæ non aliter effugiant, quam conscensa arbore *jag*, de qua supra p. 846. l. 33.

فیاد nastuæ mas, vide جوم.

قبرة *Kubbara* corydalus p. 148. l. 3.

قتع *Katha* vermis lignum rodens, vide ارضة.

قر *Kurru* rana Arab. at קיר *Kurar* Punice, & χοιρὶς Ægyptiacè & Talmud. אקרוקא *akruka* p. 651. l. 10.

أبن مقرض filius ensionis, mastela fagínea, Gall. *fouine* p. 230. l. 44.

قرقفنة *Karkafnena*, avis quæ proditorum oculos alis suis illinens, eos reddit uxorum aquariolos p. 851. l. 72.

القرمز *alkermez*, vermis in ilicem incidens, & color eximius, qui ex ejus sanie elicitur p. 625. l. 7. Vide Κόκκος βαφικὸς. Ex قرمز *Kermez* formatur قرمزي *Kermezi* vulgo *cramoisi* ibid. 53.

قصة *Kussa* comæ portio quæ frouti immittur, aut ex anteriore parte capitis propendit (Gall. *garcette*) idem Hebr. קוצה unde קוצות Cant. 5. 11. p. 199. l. 40.

اقصر *alsar*, bellua mirabilis sexaginta cubitorum, die judicii ex antro quodam emersura, ut pios ab impiis secernat p. 848. l. 54.

قصر *Rasam*, locustæ ovum p. 486. l. 9.

قطامي *Kotami*, vide شاهين *sabin*.

قطا *Katta* palumbus, Arab. pro *phatta*. Fit enim ex Græco φάττα. Nempe Græcum φ & ת Arabes in *Kaph* sæpe mutant, quia *Phe* & *Kaph* apud illos sunt ejusdem figuræ, nec nisi puncto differunt, quod τῷ *Phe* simplex, τῷ *Kaph* duplex imponitur. Hinc illis قوفي *Kauke* sunt *phoræ*, item ποίκη *larix*, قوطوما *Katuma* Φύτευμα: قرقسيون *Karkesion*, κυπάρισσος, قوقس *Kukes* φύκος &c. p. 52. l. &c. p. 52. l. 45.

القعثع *alkokopica*, item ciconia, unn grus ut vult Gabriel Sionita p. 333. l. 31.

قفر *Kaphara* proprie ex inferiore loco sursum exilire ἀναθαι πρὸς ὕψος p. 411. l. 28. Inde in Aviceuna قفارة *Kipphara* dicitur serpens jaculus seu acontias, neque aliud nap *Kippos*. Es. 34. 15. quem interpretes hactenus vel pro hericio vel pro ave sumpserant p. 412. l. 16.

القاقلي *alkakoli* ciceris species quæ cum lacte comeditur & ell ut *nsuen* p. 64. l. 54.

قلز *Kallasa* de locusta, caudam suam terræ infixit ut nvificet p. 486. l. 14.

القلي *alkali* res quæ accipitur ex adustione cicerum p. 46. l. 27. & 44. Alchanzio vel Alchindo *alkali* & *usnen* idem sunt, p. 45. l. 31. Vide in Hebraicis קלי & קלית.

قمص *Kamas*, دبا *daba* & دبر *dabar*, fœtus locustæ nuper editus p. 486. l. 22.

القمل pediculus, Chald. קלם & Samarit. ⳉⳁⳍ quod ad Hebr. כנם proxime accedit p. 575. l. 25.

القاوند *alkawaand*, avis quæ nidu suo metatur locum in maris littore, & ova sua in arena fovet, & die septimo excludit. Deinde pullos suos per septiduum eibat. Quos dies qui navigant pro auspicatis habent, & placidum cœlum expectant. Ita describunt Arabes avem *alkawand*, quæ scilicet illis est Græcorum alcyon p. 861. l. 1.

شحم القاوند apidem seu oleum *alkawand* idem ex hac ave fumi ungantur. Quin oleum *alkawand*, cujus in morbis frigidis & nervorum doloribus multus usus est, animalis adeps non est, sed succus torculari expressus ex fructu jugiandi similli, in Arabia Fœlici, Æthiopia & India p. 862. l. 28.

قوقس *kaukas* vel قوقيس *kaukis* est phœnix Arabum, non tamen unicus, sed geminus mas & fœmina, qui ut pyram accendant rostra sua invicem adricant, ducc ex mutua collisione ignis eliciatur p. 849. l. 47.

القوقي *alkuki*, id est phocæ caput spinis & spiculis armatum describit Alkazuinius, quibus non solum configat obvios, sed & naves ita incendat ni contra hanc pellem non aliud sit ἀμυντήριον quam ipsius phocæ pellis, quâ latera navium necesse sit obtegi p. 864. l. 18.

كعس *chabasa* de struthione, ire tam

tam propere ut visum prope fugiat p. 262. l. 58.

كدم *chudam*, locusta nigra capite virid p. 447. l. 9.

كرزن *churizn* de ave *μαδίζεσθαι*, ἀπὸ βάλλειν τὰ πτερὰ, Græcia recentioribus μυτεύειν, ut Gall. *muer*. كرأن *chur-ran*, avis cui peonæ desunt p. 265. l. 62.

كرا vel كري *caru* perdix. Aliis كروان *caruan* perdix mas, & كروانة *caruana* perdix fœmina. Itaque Seniores quibus קרא *kore* est perdix videri possint protoisseue sumpsisse קרא per *kaph* & כרא per *caph* p. 89. l. 1.

كسفرة *cusphara* Giggeio Ignotæ significationis, & ab aliis prætermissa, idem est quod كزبرة *cuzbara*, oempe coriandrum p. 567. l. 58.

كسينة *cusina* Persis avis *ferakrak* p. 293 l. 43.

كوضع *cauuez*, rapacis avis species, vide صقر.

كوز كندم *kuz kendem* Pers. & جوز جندم *guz Gendem* Arab. Io Avicenna Latino, *Nux kendem est terra granosa sicut ascer, alba, declinans ad citrinitatem, quæ exportatur de Barca & Corasena, ex qua cum melle fit vinum.* In Arabico legitur hanc io urbe Racca (ad Euphratem infra Samosatam) vocari حرا الحمام *stercus columbarum* p. 44. l. 25. In quibus notandum grana ciceribus similia vocari *stercus columbarum*.

كاب ردا *Cab rabe* id est paleam trahens. Persæ succiosum ita vocant p. 868. l. 70.

لالا *lala* lucere Arab. unde لولو *lulu* margaritæ p. 690. l. 37.

ليام *liam*, aves ignobiles ita vocantur. Ex autem tres sunt, corvus, noctua & *rachama* p. 304. l. 15.

لحس *lahasa* lingere & oomen لحس *lahas* linctus de locusta dicitur, quæ terræ proventum ut tinea lanam tingendo abstergit p. 445. l. 68. Inde locustæ species لحك *jelek* à lingendo dicta.

لدغ pungere & mordere, vide גרש.

لادان *ladan*, ladanum Arabica vox vetus Herodotus Τὸ δὲ λήδανον τὸ Ἀραβίοι καλέουσι λάδανον, p. 803. l. 70.

لسع pungere & mordere, vide גרש.

لعص vide نعص.

لغلق *leklek* vel لغلغ *legleg*, ciconia. Falsluntur qui gruem reddunt p. 329. l. 59. Ciconia Turcis *Tugon*, ibid. l. 39. Arabice *leklek* dicitur à voce sua, quæ Arab. est لقلقة *laklaka* p. 334. l. 40

ليث leo Io Alcumus, aranæ species p. 376. l. 19.

ليث عفرين *Leo Iphrinn*, chamæleontis in Arabia species à luco ut videtur sic dicti p. 376. l. 17.

متخ *methacha* de locusta dicitur cum eam duram terræ suæ infigit, ut ovificet p. 486. l. 14.

مخيط *mucheit*, *μυξάρια* Charitooi *μυχάται* p. 532. l. 31.

مر *marru* amarum esse unde مرير *merir* robustus & مرة *mirru* robur p. 523. l. 38.

مرجان *margian* corallium. Alludit *Margianæ* oomen cui Aria vicina est, unde corallium effodi fabulantur, p. 103. l. 40. *Margella* etiam in Philoxeni Glossis ibid. l. 50.

ماريماي *marmahi* anguilla Persis, quasi piscem serpentem dicas, quia piscis est serpentis speciem habens p. 752. l. 5.

المازور *Mazur* avis, ova ponens in mari tranquillo (ut halcyon) & nautas cum periclitantur, modo farsum modo deorsum volitando, monens periculi in quo versantur, ut sibi caveant p. 862. l. 53.

مصع *masau* Arab. passer masculus, Nurmanois *maisse*, Belgis *mosch* p. 545. l. 16.

مطل *matala* ferrum cudere & extendere مطال *mattal* faber ferrarius, qui cudendo cassides & similia conficit ممطول *mamtul* de ferro *cusum, & in longum extensum*, Job. 40. 23. כמטיל בהל *sicut vectis ferreus* p. 758. l. 72.

مكن *machin* locustæ ovum p. 486. l. 9.

ملط *malata* abortire, vide Hebr. מלט *malat*.

الملكة *Βασιλίσκος* regulus, quomodo regis figura p. 406. l. 14.

مالك الحرين ardea, ad verbum *aquæ tristis*, nam ملك *malek* inter cætera aquam spoat. Sic nimirum vocatur ardea, quia nonnisi invita bibit, etiam in medio flumine, rimens ne aqua deficiat. Ita Arabes, p. 321. l. 69. & p. 322. l. 30.

الامتناع مـنـع prohibuit recusavit

والموانسة *antipathia & sympathia*, libri titulus, cujus autor Attaugides p. 322. l. 47.

مول *mul* vel مولة *mula* Arab. aranea p. 605. l. 42. Hinc Pf. 89. (Hebr. 90.) 10. מך Græce redditum *ὡς ἀράχνη*, quia pro כמהל lectum כמוך ibid. l. 65.

موم *Mum* cera Pers. & *πίσσωλις* Arabibus, id est materia crassior ex qua fit cera. Ao inde مومیا *mumiæ* vox, quia mortuus Persæ cera circumlitos condiebant? p. 530. l. 68. &c. Esa. 64. 2. Hebræa verba מקוחת את המתים מים Seniores reddunt *ὡς κηρὸς ἀπὸ πρόσωπου πυρὸς τήκεται*: quia מום legerunt pro מים & מקרים pro מקוחת. Jam tum igitur pro cera מום in usu fuit p. 531. l. 5.

ماء الجبن *aquæ filius*, anas p. 230. l. 35.

مها *maha* crystallum Arab. p. 873. l. 7. Extat ea vox in Arabica paraphrasi Ezek. 1. 27. & 8. 2. Et in Syra corrupta est à Scribis qui pro ܡܗܐ *maha* fetipserunt, ܐܠܗܐ *elaha* Deum ibid. l. 11. In Lexico Coptico male habetur مها البكور *maha-bbecur* pro مها البلور *maha-bbelur*, quasi dicas *πρωτοκρύσταλλος*. Est etiam in paraphrasi المها *almaha* pro leucosapphiro, pro Chrysolitho, pro adamante, &c. Ita ut videatur primo crystallum significasse, deinde lapides omnes *πρωτοκρύσταλλα* p. 874. l. 33. Æthiopibus quoque ማሕ: *macha* est vitrum, ibid. l. 37. Radix Hebraica מחה *macha* tergere est & abstergere, quia vitro & crystallo nihil tersius. *Cheth* Hebræum retinent Æthiopes; Sed Arabes in *he* permutant p. 875. l. 3.

نب *nabba* ioteruodiis distingui. Unde انبوب *anbub* Arab. אבוב *abbubu* Chald. ioternodium, & calami pars inter duo internodia. Itaque pro חלל fistula seu tibia occurrit in paraphrasi. Hinc *anbubaæ* dictæ *αὐλητρίδες* in Horario. Et scorpius Pœnice, ut videtur, נבה *nebba*, propter caudæ internodia. Unde Latinum *nepa*. Aliorum enim vocem esse ex Festo scimus p. 633. l. 9. & 60.

نبط *nabata* Arab. è terra emergere. An inde Æthiopicè locustæ ናብጥ: *anbat*? Etsi enim ad fontes *nabata* proprie pertineat, tamen etiam ad alia transfertur *κατ' ἀναχώρησιν* p. 443. l. 39. Vide جبا.

نتل *netbel* Arab. ovum struthionis, postquam à matre relictum & neglectum est p. 252. l. 18. 33.

نسناس *nisnas*. Io Arabiæ parte thuripera sic appellantur dimidiati homines, natura *μονοσκελεῖς*, *μονόχειρες*, *μονόφθαλμοι* &c qui tameo, si credimus, habent sermonis & rationis usum. In Maimonide vocantur אדמ השדה In Plinio *μονοσκελεῖς*. Arabes huic Plinianæ fabulæ cætera superstruunt p. 845. l. 15.

المنشار *minsar* seu serra cetus in mari Zingitano ad montis molem accedens, serram in tergo habens à capite ad caudam exporrectam: Et in capite duo ossa cubitorum duodecim, quibus utrimque remigat p. 864. l. 41.

نظم *nadama* certa serie jungere & connectere

ctere significat, quomodo infimonili margaritas. Inde منظوم *mandoum* locustarum agmen, propter ordinem, quem in volatu & in incessu servant p. 477. l. 64.

نعب *naaba* etocitare: Unde corvos Arab. نعاب *noab* & Syr. ܢܥܒ *neab* p. 198. l. 58.

نغص vel لغص vorare, *lam* & *nun* permutatis, proprie de locustis p. 461. l. 17.

نغم *naam* Arab. camelus, & نعام *naime* struthio vocatur, quia multa habet cum camelo communia p. 223. l. 30.

نغنغ *nagada* nutare caput, unde نغض *nagd* nomen struthionis à perpetua capitis agitatione inditum p. 260. l. 56.

انتفض *inthephuda* per *phe*, excuti, unde David Ps. 109. 23. in edit. Paris. انتفضت (*inthephadibs*) *excussus sum sicut locusta*, quæ scilicet, cum nidu caret, vaga est, & ferrur è sepe in sepem. Ita David Saülem fugiens sine foco & lare huc illuc discurrebat. Hinc corrige Savarianam editionem, in qua pet *kuph* male scribitur انتقضت (*inthekadibo*) consumptus sum p. 457. l. 60.

انقخ qui est exigui cerebri; Struthionis cognomeo apud Arabes p. 260. l. 58.

نقع *neke* vox struthionis p. 228. l. 30.

نقنق *nakuaku*, struthio fœmina glocitavit, eum ova posuit, aut io fuga & metu: Unde ipsa vocatur نقنقة *nikmika*, & mas نقنق *nikuik* p. 228. l. 30.

نكث *nachathu* hasta confodere, نكاث *nacchuth*, qui hasta cunfodit. Fortasse ex Hebræo נכת *necoth* pro styrace, quia ex styrace arbore, ut Strabo autor est, fiunt *styracum hastilia, ut, quæ ex corno fiunt, similia.* Itaque in Hesychio σύραξ hastam, aut hastæ partem significat. Et συρακίζειν est pungere tanquam hasta, vel hastæ cuspide p. 533 l. 14

نهر *nahar* in ougis Arabum animal in quarto cœlo, quod quotidie se excutit: Et ex excussionibus ejus exeunt septuaginta guttarum millia. Ex his totidem Angelos creat Deus, qui circumstant dumum معمور *Alamur* p. 856. l. 5.

نهار *nehar* pullus utidis, & ليل *lail* pullus perdicis. Quæ duæ voces cum diem & noctem vulgo significent, in æquivocatione quidam Arabs poeta jocum quærens, dixit se medio die vidisse ليل *lail*, & media nocte نهار *nehar*. Quod sic acceptum, quasi dixisset se nucleos medio die vidisse & diem media nocte p. 283. l. 56.

نهيك *nahic*, quasi tortotem dicas, pulicis loquioalis genus mulieribus maxime in Arabia valde molesti, vide حرقوس *harkus*.

نوط appendere; Inde تنوط *thenawous* avis quædam apud Arabes, quasi pensilis dicta, quia nidum suum tenui filo suspendit ex arbore p. 344. l. 32.

ناب dens caninus κυνόδους, qui נב *nab* Chaldæis. Radix Arab. نيب est canino dente lædere p. 361. l. 46.

بنات وردان *Fiha wardan*, animalcula, quæ Gr. κυζίδας nominat Dioscorides, Marcellus Empiricus *cutrones*, (nos *cliportes* pro *clipores*) p. 230. l. 62. Alii αἰλφίτας, seu blattas malunt; Alii denique gryllos p. 616. l. 11.

الوشع *alwasb* domus aranææ p. 610. l. 55.

الوصع *alwasa*, regulus, avicula p. 148. l. 53.

وكع de serpente pungere, vel mordere, vide ברע

الوعبسة *alwabisa*, locusta cum cocta & arefacta coctunditor, & eum adipe miscetur, ut sit pro cibo p. 492. l. 15.

الهرهر *alhudhud* upupa à voce sic dicta; Pro quo alaudam in Pandectario perperam legas p. 345. l. 54. & 349. l. 9.

هرماس *hirmas* & هرامس *hirmas* *hurumas*, leonis validi species, quæ in homines utilit p. 816. l. 38. Ani is, qui Græcè μύρμηξ, vel μυρμηκόλεων ibid. l. 45.

الوطواط *alwawaat*, vespertilio, qui alio omine خفاش *chuffas* dicitur p. 350. l. 29.

هامة *hama*, al. ذكري *dsuda*, bubo: Avis, in quam Arabes mutari fingunt animam ejus, cujus cædes est inulta, & jugiter clamans اسقوني اسقوني *askuni, askuni*, id est, *potate me, potate me*, illius scilicet sanguine, qui me ioterfecit p. 850. l. 40.

VOCES GRÆCÆ,

Quæ in secunda parte hujus Operis explicantur.

Ἀγαθοὶ δαίμονες in Phœnice & Ægypto dracones dicti, ut docent Philo Byblius, Lampridius, Servius. Hinc Lucanus de dracunibus, *Vos quoque qui cunctis numerum numina terris &c.* Innoxia numina, id est, ἀγαθοὶ δαίμονες; etiam uno verbo scribitur Ἀγαθοδαίμων. Pro quo in Aviceuna inter draconum species corrupte habetur اغاذاذيمون *agadaiman*, & in versione multo corruptius *Albedifimon* p. 429. l. 45. & 49.

Ἀγγαρηφορεῖν onera ferre per vices p. 588. l. 52.

Ἀγχυζα *anchusa* pro ἄνθεον dicta (ot ἔρυσχε pro ἔρυθρὸς) à purpureæ lumine & flore, qui Græce vocatur ἀνθος. Eadem vocata est πορφυρὶς, quia purpuræ concolor: Et πάλυξ, quo nomine marinam quoque purpuram vocati scribit Hesychius: Et ἀλκιβιάδιον ab Alcibiade, in quo accusabant Veteres muliebrem purpurearum vestium mollitiem. Anchusæ radice mulieres genas purpuriffabant, seplasiarii unguenta colorabant, & lanam præparabot purpuræ iofectures p. 737. l. 12.

Αἰσσας pro μίσσας scribit Aristophanis Scholiastes. Et Suidas Ἀσσάνδυς. Et Hesychio Αἴσσας ἔρωτα τινα. Et de Eumelo dicit Boëus, *Apollo in avem mutavit τὸν παῖδα αἴσσαν puerum Æropum, qui nunc etiam sub terra parit, & semper volatum molitur.* Quæ de merope dici palam est p. 302. l. 10. Itaque μίσσας etiam αἴσσας, ἀσσανδυς & ἀσσανυς dicti. Sed proptie μίσσας, quia earum vux multiplicem capit partitionem, quod *canzitulare* est autori Philomelæ ibid. l. 31.

Ασσὸς, vel ἀσσὸν factum ab ασσ *ass*, quod Hebr. avem tapaeem significat, p. 165. l. 3. Alii ab ἄσσειν, quod est cum impetu ferri & irruere. Sed res eodem redit. Nam fere id ipsum est Hebræum verbum עוט, à quo avis rapax עט *ass* dicta est p. 570. l. 40.

Ἀγκυλοχείλης vocatur aquila, quam Penelope vidit in somnis. Et dubitatur utrum ad labia, seu rostrum id pertineat, aut ad τὰς χηλὰς *ad ungues* p. 165. l. 22.

Αθέρες spicarum capita in Ælianu & Homeri Scholiaste, quæ formicæ abscindunt ne regerminent, vel potius ut graoum è glumis eximant p. 590. 20. vide Οὐσάγιος.

Διστομα, vide Γρύφος.

Ακαταληψία Arcesilæ, quasi incomprehensibilitatem dicas, qualem profitebantur omnes Σκεπτικοὶ p. 11. l. 4.

Ακίρωτος non est *excornis*, ut volunt, sed *sincerus & simplex*, quodque externum nihil habet admixtum, io Christi dicto Matth. 10 16 & Pauli Rom. 16. p. 20. l. 64.

Ἀκρὶς

Ἀκρὶς locustis omnibus commune nomen Lev. 11. 22. pro certa specie videtur sumi. Ἀκρὶς nonnullis, quasi ἀκρὶς, vel à parvo, vel à magno capite, prout *alpha* præfixum vel τερατικὸν, vel *intensivum* vim habet: Aliis, quia depascitur vas ἄκρας summitates spicarum & arborum: Aliis quasi ἀγρὶς ἀπὸ τῆ γῆν τὸ ἐδίον. Vel est vox fictitia, quæ locustæ stridorem utcunque imitatur p. 442. l. 59.

Ἀκρίδες Johanni Baptistæ pro cibo in deserto Judææ. Hæ Ebionæis ἐγκρίδες, id est, liba cum melle & oleo. Aliis ἀκρίδρυα, vel ἀκρόμυες, arborum & plantarum extrema. Aliis καρίδες, squillæ. Aliis ἀκρεάδες, pyra sylvestria. Nonnullis ἀκρίδες, vel μυρμηκες, herbæ genus, blitum, vel rapunculus. Aliis aviculæ ἐρυθρόπους. Aliis locustæ marinæ, id est, καράβους. Qui omnes refelluntur, & locustarum esum probatur in toto Oriente, adeoque in ipsa Judæa fuisse receptissimum p. 488. l. 11. &c.

Ἀκτίας φύκια, quibus podagrosos caput cingere fingit Lucianus in Tragopodagra, sunt folia tambuci, quæ podagræ non parum profuit. Quod cum nesciret Interpres, κιττὸν φύκια male reddidit frondem Acacæam p. 33. l. 15.

Ἀκτὴ vocabatur Attica teste Stephano, unde τὰ ἠιόνιν, Ἀκταῖον. Iode mel Actæum pro Attico in horto Columellæ. Et Ἀκταῖος ἴζον ἠλιτὸς *Actæa ramum olivæ* dixit Nonnus lib. 27. Et silurum in Mosella sua describit Ausonius *velut Actæo perdendum tergora olivo*. Sic Ovidio describitur pax *frondibus Actæis comptos redimita capillos*. Ita enim legendum, non *Actiacis*, ut habent omnes editiones, ex quas incidere licuit p. 32. l. 64.

Ἀλαβάρχης Alexandriæ, vox semi-Ægyptia in Cicerone, Juvenale, & aliis p. 888. l. 53.

Ἀλιπέφυγε & πορφυρᾶς cum opponuntur, ut in Polluce, illud marinam, hoc vulgarem purpuram sonat, quæ diversæ sunt materiæ p. 738. l. 65. Neque aliter differunt Σαρανικὸς πορφυρᾶ & κλωσῆς in Demetrio Ephesio p. 737. l. 1.

Ἀλκυονίδιον, vide Ἀγχυζα.

Ἀλκυὼν & ἀηδὼν, id est, halcyon & luscinia, licet voces scriptura non parum dissimiles, tamen à fibratilis non raro confunduntur p. 218. l. 62.

Ἀλυσκάζειν, alere, in veteri Musæi carmine de aquila ἓξ τρία μὲν τίκτει, δύο δ' ἐκλέπει, ἓν δ' ἀλυσκάζει. Ita citat Plutarchus in Mario, sed Philosophus, ἓν δ' ἀλυσκάζει *unum curat* p. 178. l. 44.

ΑΛΦὸς & Λευκὴ vocatur lepræ macula ab insigni albedine p. 694. l. 10.

Ἀνθηρὸς, id est, floridus, dicitur color, qui maxime rubet. Proinde ἀνθηρὸν vocant τὸν σανδαροχρῶ, ut est in Hesychio. Et ἀνθηρὸν χρῶμα Dioscoridi est color sandarachinus p. 695. l. 27.

Ἀνθρήνη crabro & ζφὴξ vespa nonnihil differunt, quia crabro vespa major est, atque alvo minus gracili. Tamen fere promiscue sumuntur p. 534. l. 62.

Ἀνίπταται in Homero avis est, ut quidam tradunt, ex aquilarum genere, ossifragæ similis. An hæc est Hebr. נשר *anapha* p. 339. l. 66.

Ἀντᾴδειν *vocamere* in serpente, est contrario sibilo incantationem repellere p. 390. l. 72.

Ἀντιδαρτὸν, cidari nudo Levit. 10. 6. vox semi-Pertica p. 888. l. 48.

Ἀντεσθαι ἀνδράσι hominem iovadere (Gall. *heper*) unde ἤψατο & καθάψατο, quomodo legit Chrysostomus pro κοθῆψε Act. 28. 3. Vide Καθάπτω.

Ἀργίλαι in Suida serpentes *argilæ* dicti, quod ex Argo Pelasgico in Ægyptum ab Alexandro translati sunt, ut aspides interficerent. Fabula ex eo nata quod locusta ἀφιαμάχης Hebr. dicitur חרגל *hargal*, vel *argal* aspiratione dempta ut passim. Sed pro locusta ἀφιαμάχη in Ago fuit locusta στρεπτομαχῶν, de qua Philosophus in Mirabilibus p. 449. l. 35.

Ἀργύριον argentum Græce dicitur παρὰ τὸ ἀργὸν, τὸ λευκὸν, à candore. Unde argentea vocantur quæ maxime candent Ἀργυρόπεζα Θέτις Homero, id est, Λευκόπους. Et ἀ τὸν ἀργυρόδινον, id est, Λευκὰ ῥεύματα ἔχουσα in Hesychio. Sic Virg. *argenteas anser*. Et Ps. 68 14. *alæ columbæ argenteo nitidæ* p. 9. l. 18.

Ἀρχισυνάγωγοι, qui publicis lectionibus in Judæorum Synagogis præsunt, quia in ספרא *peralim*, vel ἀρχισυνάγωγος *pherelim*, distinguunt quæ legenda sunt. Justiolani vocati semi-Hebræa p. 888. l. 59.

Ἀσπάλαξ Dioscoridi locustæ species circa Leptim Africæ ἀπτερὸς & μεγακέφαλος, sine penuis & magnis cruribus, quæ Græce quidem ἄπους dicitur, sed incolarum patrio sermone, id est, Punico, ἀσφαὼς. Unde factum unius literæ trajectione Talmudicum אשפא *askra* p. 450. l. 20. Thomas à Novaria Syriace perperam scribit *perdolabi* ܐܣܟܪܐ *askedo* pro *askra*, & Arabice reddit الجندب *locustam candatam* p. 450. l. 20.

Ἀσπὶς, aspis, quæ dormire solet in plures circulos convoluta. Item clypeus Argolicus, qui rotundus est, cum umbilico in medio. Cujus formam cum spiris suis & capite medio aspis exprimat, dubitatur an clypei nomen ἀσπὶς à serpente sit ductum, aut serpentis à clypeo p. 380. l. 30.

Ἀσσάριον Math. 10. 29. Christus dicit duos passeres assario vendi. Et Luc. 12. 6. quinque passeres duobus assariis venire. Et in Avibus Aristophanis graviter queruntur aves de quodam Philocrate, qui *vix cuiquam frangillos* septem vendebat uno obolo, id est, duobus assariis, quod ex Polybio probatur p. 158. l. 60. ubi dimidium assarii est oboli quarta pars. Porro passer & fringillus sunt aves simillimæ, & fere ἰζίτριαι p. 159. l. 1.

Ἀττάκης, vel ἀττακὸς locustæ species Levit. 11. 22. ἀπὸ τῆ ἅττειν à saliendo dicta, ut apud eos *saltarella*. Vel pro ἀτταλὸς, quo nomine locustam marinam vocant, Gall. *bonmar* p. 449. l. 1.

Ἀττίλαβος Latinis Fatibus medius est inter bruchum & locustam. Bruchus enim nondum est alarus, & attelabus omnibi modicas habet alas, & volitare primum incipit p. 447. l. 47. Sed apud vetustiores, ut Aristotelem & Plutarchum, attelabus non potest esse immaturus locustæ fœtus, cum attelabi partus atque ovorum non semel meminerint. Tamen Hesychio ἀττίλαβος ἀπὸ μικρὰ. Et Plinius, *Locustarum minimæ sine pennis, quæ attelabos vocant*. Proinde Nahum 3. 7. attelabo saltas, non volatus tribuitur. Et fortasse ἀττίλαβος pro ἀττέλαβος à saltu cervi dictus est. Ἄττειν enim saltire est. Sic iuter locustas Talmudicas una dicitur אטר אלא, quasi ἀκριδέλαφος, aut *cervilocusta* p. 448. l. 29.

Ἀυτόματος Græce idem est quod ἰλαυθερος. Et servituti opponitur ἀυτομολία p. 53. l. 8.

Ἀφάπτειν appendere, aut suspendere, vide Καθάπτω.

Ἄχνιον locustam Cretes vocant in Hesychio p. 456. l. 44.

Β & Φ vel F literæ permutabiles p. 588. l. 11.

Βαΐοφόρος ἡμέρα in Josepho, festum, quo ferebantur rami palmarum, vox semi-Ægyptia p. 888. l. 56.

Βατιακὴ *Batiace*, ampla Darii vasa ex ære tam pretiosa, ut solo visu non posset ab auro dignosci. Sic videntur appellatæ à forma cucurbitæ, quæ Chald. בטיח *batiach* dicitur, ut Arab. باطح *batich* p. 878. l. 3.

Βάτραχος rana, quasi βοάτραχος, ab aspera voce dicitur p. 651. l. 3.

Βδέλλα hirudo, παρὰ τὸ βδάλλω τὸ ἀμέλγω ab exsugendo. A mutatum in E, ut in vetico λέπις pro λάπος p. 797. l. 57.

Βέκκαλον proprie latet bellalis, deinde quivis latet p. 614. l. 30.

Βιβλία pro Gibliis Græci dixerunt Ezek. 27. 9. Et καὶ χλὺν pro חלב *tachlu*. Poëtæ virtutes pro τέσσαρες. Æoles πίσυρα pro πίντε. Romani *filum* pro λείριον, *purpuram* pro πορφύραν, *popam* pro φύσαν (quomodo Æoles βέττα vocabant) Et recentiores *bebrum* pro *fibro*. Ita literæ sæpe permutatæ sunt, ut conjunctis syllabis ab eadem, aut simili litera fieret ioitium p. 739. l. 59.

Βοΐτας Hesychio scorpius tetrestris p. 635. l. 67.

Βόλλειν apes fumo ex alvearibus expellere p. 508. l. 30.

Βόλιτον proprie ἰκτινίζειν μέλι, *mel exprimere*, ut exponit Aristophanis Scholiastes nondum editus in Aristophanis *Lysistratam* p. 536. l. 58.

Βομβύλιον, vesparum genus, in quibus reperitur mali cujusdam mellis rudimentum autore Philosopho. Et in crabronis favis idem testatur mellis guttam inesse. Itaque vesparum & crabronum mellis meminerunt Aristophanes, Ovidius & Talmudici p. 536. l. 42.

Βόνασος, Hesychio ἰμὰς cutex palustris p. 566. l. 51.

Βρίττιαι Φυσῶσαι parva loculla in Creta p. 450. l. 45.

Βρόμος sonus, & βρῶμος fœtor, unde βρωμώδης passim pro fœtido & viroso. Sed hoc ultimum etiam per *omicron* scribitur in Dioscoride, Athenæo & Hesychio. Ita etiam in Græca versione Joel. 2. 20. Ἀναβήσεται ὁ βρόμος αὐτῆ ἀντὶ ἀσχημοσύνης *fœtor ejus*, non *fœtus ejus*, ut multi reddunt p. 481. l. 81.

Βρύχος bruchus, juxta Latinos Patres, Hieronymum, Augustinum, Gregorium, Isidorum, Remigium Altissiodorensem, est locustæ fœtus & rudimentum, cum nondum habet alas; ut attelabus, cum modicis alis tantum volitat: Et locusta, cum pleoe volat p. 447. l. 45. Quod mirum, cum in Vulgata legatur Nahum. 3. 16. *bruchus evolasse*, ut in Græco. Et Levit. 11. 22. censeatur inter locustas

ſtas volucres. Proinde volatum & alas Græci Patres brucho tribuunt. In his Cyrillus & Theodoretus. Quin hic bruchum diſtinguit a fœtu locuſtarum. Et Græci interpretes bruchum a vulgari locuſta non diſtinguunt ætate, ſed ſpecie Lev. 11. 22. Sed varius fuit vocis uſus, ut ex Theophraſto & Heſychio colligitur. Βρύχω Heſychio βρύκω, παρὰ τὸ βρύειν τὰ λάχανα ἐσθίειν vide p. 447. l. 66.

Βρῦσις tinea Eſ. 50. 9. in Aquila, & Matth. 6. 19. Pro quo βρῶμα Baruch. 6. 11. p. 615. l. 46.

Βύας bubo, Arab. البوم albûhe p. 286. l. 40.

Βύτζα cullicis nomen recens apud Moſchopolum & alios, factum ex Arabico بعوضة bâdſa p. 562. l. 63.

Γαζοφυλάκιον ſacrum erarium, & ei præfectus γαζοφύλαξ vox ſemi-Perſica p. 888. l. 49.

Γλαυκὸς glaucus, piſcis ſiluro ſimilis circa Mæandrum. Unde factum ut plerique glani dem cum ſiluro confunderent. In his Plinius, Gaza, Bellonius, Græci quoque recentiores, quoram illorum quam glani dem commune nomine γλάνιον vocant p. 750. l. 56.

Γρίφω quid ſit, & ab eo quid ænigma differat p. 522. l. 69. & 523. l. 1.

Γρῦψ, avis aurita, quadrupes, roſtro & alis aquilæ, lupi vel pardi corpore, leonis unguibus, apud Indos, vel Arimaſpos auri cuſtos, fabuloſum eſt animal p. 511. l. 48. Sed γρὺψ in Senioram & Hieronymi verſione, videtur eſſe γρυπάετος, id eſt, aquila major, quæ roſtrum & ungues habet magis aduncos. De ea poſt Æſchylum Ariſtophanes p. 812. l. 17.

Γυρὸς gyrus. Inde γυροὶ dicuntur informes ranunculi, quia ſunt rotundi proruſi, ansequam pedes habeant. Sed pro gyrinis jones γυρῖνοι, vel γυρῖνες dicunt, quomodo in Nicandro legitur, qui fuit Colophonius. Et in Erpeniana Pentateuchi paraphraſi חגבים giran, ſunt ranæ, voce, niſi fallor, inde facta, quam alibi non reperio p. 653. l. 70.

Δάξ vermis in ligno. Unde Heſiodo δάκτακτάντη dicitur ſylva, qua hujuſmodi vermes non gignit p. 627. l. 2.

Διαπίσφυρος purpureis vittis ornatus p. 738. l. 70.

Διαφανὴς τῇ φύσει natura pellucida legitur eſſe margarita in Theophraſto. Nempe corpora duobus modis ſunt pellucida, perfecte, vel imperfecte. Perfecte, cum omnes colores tranſmittunt, imperfecte, cum ſolam lucem. Priore modo pellucida ſunt cœlum, & præter rariam reliqua elementa, vitrum, cryſtallus, metallum gypſinum, obſidianus lapis, ſpeculatio, & ſelenites, qui hodie talcbus vocetur. Poſteriore cornu, lapis phengites, alabaſtrites, murrhina vaſa, margaritæ &c. p. 690. l. 73. & 692. l. 20.

Διαφωνεῖν perire, ot Pſ. 58. 9. in Symmacho διαλυθῆν διαφωνῆ diſſolutum pereat. Et Seniores Ezek. 37. 11. Ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, διεφθάρημεν, Periit ſpes noſtra, Perimus: Ἀπολώμεθα, ut Heſychius optime reddit p. 646. l. 31.

Δίκη, Juſtitia Dea, aliis Aſtræa, Nemeſis, Erigone, Adraſtia Act. 28. 4. p. 371. l. 63. In Ægypto Dike Dea aſpide uti credita ad impiorum ultionem p. 372. l. 67.

Διπλῆ quid ſit in ſcorpionis aculeo apud Ælianum & Nicandri Scholiaſtem p. 638. l. 5.

Δίρκων, culex ex pino naſcens p. 569. l. 28. & 35.

Δορκάδες in Homeri Schol. de aquila, forte pro διερκάδες p. 174. l. 23.

Δρίμυλος, vel Δρίμυλος in Plutarcho de fluviis, Chryſermo & Siobæo mons prope Euphratem, in quo naſcitur lapis ſardonychi ſimilis. Hebr. דרדר. *dromos*, dumetum, deflexum ex Or. *dramès* p. 700. l. 37.

Ἐγχυλίπτειν, vel ἐγχυλίπτειν τὸ κέντρον *aculeum infigere*, ſcorpionem poſt Megaſthenem dicunt Pollux & Ælianus. Unde κέντρα ἐγκυφῶντα in Andrea Cæſarienſi, voces hactenus à Lexicographis omiſſæ p. 639. l. 70.

Ἐκκωνίσαι ut κεντῆσαι aures obtundere. Unde eleganter Theocritus de garrulis mulieribus, τυμπάνιζόντι τὰ ὦτα *obtundunt*. Nec debuit vir magnus hanc lectionem ſollicitare p. 55. l. 40.

Ἐμπίδες culices in aquoſis locis naſcentes, qui Hebr. כנים *pattinſim* p. 565. l. 59. & 566. l. 9.

Ἐναύειν ignem ſuccendere, cujus fumo pellantur apes p. 508. l. 33.

Ἐνάψας cum ſe alligaſſet, vide Καθάψω.

Ἔνεκα *novem* Græce pro multis, non præciſe pro *novem*. Ita in Nicandro ſcorpionis σφόνδυλοι ἐννεάζυγα, *vertebræ novem junctura connexæ*, cum ſolum ſeptem habeat. In Heſychio ἐννακόσιοι, *novem habens fimbrias*, id eſt, multas. In Arato ἐννάκερως κεμὰς, *novies vetula cornix*, id eſt, πολύγηρως. Et Callimachus ſons Athenis ἐννάκρουνος dictus, cum revera fuerit δωδεκάκρουνος. Et Timavo amni Poëta tribuit ora novem, cum non habeat niſi ſeptem p. 637. l. 10.

Ἐξαπάντων appendere, vel ſuſpendere, vide Καθάψω.

Ἔπτοι ἤρπυια numen à ſua voce Varro recte deducit. Videtur enim *epop* vel *upup* ſemper ingeminare. Hinc habetur in fabulis Tereum in upupam mutatum clamaſſe πῦ, πῦ? *ubi, ubi?* ut inſequentes ſolent, cum Progne & Philomelam inſequeretur. Sed male Iſidorus, *Upupam appellant, eo quod ſtercora humana conſiderent* p. 348. l. 58.

Ἐυφθαλμεῖν de libidinoſo aſpectu uſurpat Ælianus, quia *oculi ſunt in amore duces*, & ἐκ τῶν ὀμμάτων γίνεται ἔρως, *ut vidi, ut perii*. Unde Joannes, ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν. Et Petrus, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος p. 11. l. 35.

Τὸ ἐρίζινον καὶ τὸ λάθυρος, *cicer & cicercalum* nonnullis fuiſſe cibos vetitos & a ſoſos ſcribit Plutarchus, ranquam ad Erebum & Lethen inferorum amnem alludentes p. 49. l. 17.

Ἐριβόηθος Διόνυσος, *cicernus Bacchus*, dictum de rebus nollius pretii p. 49. l. 10.

Ἔριον, ficus ſylveſtres, vel ficus quævis immaturæ. Unde hanc Theophraſti: Κατεβρόντησεν τὸν ἔριον ὑπὸ τῶν ἀντιλαζόντων, Plinius ita reddidit, *Deroſa à locuſtis ficus*. Sed hodie pro τὸν ἔριον perperam legunt τὸν ἔγγονον p. 469. l. 22.

Ἐρυθιὰς *ardea* dicitur quaſi Ἐλυθιὰς, quia τοῦ ἐλύθου τόπου locir paluſtribus maxime delectatur. Alia hujus nominis origo valde coacta, p. 323. l. 23.

Ἐρυσίβη rubigo, morbi ſegetum p. 466. l. 6.

Ἐσσὼ rex apum, Arab. يعسوب *ya'ſûb* p. 460. l. 24.

Ἐχινομήτρα major echinus, vide ἐχινομήτρα.

Ζύγαινα *zygæna*, piſcis, ἀπὸ τῆς ζυγῆς dicitur, ſive jugum intelligas, quod tranſverſum boum collis imponitur, aut tranſverſum librile, ex quo lances dependent. Utrumque enim monſtroſa capitis forma refert p. 746. l. 46.

Ζύκτρον veſpæ genus in Epiphanin, quæ Chald. זכורא *zcbbora* dicitur, ut Arab. زنبور *zanbur* p. 414. l. 37.

Ἤλεκτρον apud Veteres tria ſignificat, 1. ſuccinum, 2. metallum ex auro & argento conflatum, 3. lapidem cryſtallinum p. 872. l. 71.

Ἤλεκτρον Homerus & alii Veteres pro cryſtallo uſurpârunt p. 872. l. 55.

Ἤλεκτρον vocatus aurum argento mixtum, cum quinta argenti portio eſt p. 871. l. 74. Alii electrum ſeri dicunt de tribus auri partibus, & argenti una p. 872. l. 6.

Ἤλεκτρον vocatum καταχρηστικῶς multa metalla ſimul conflata p. 872. l. 7.

Ἤλεκτρον in Græca verſione Ezekielis, neque ſuccinum eſt, neque cryſtallum, ſed metallum ex auro & argento conflatum p. 875. l. 33. & 876. l. 21.

Ἡμίονος piſcis coracinus in Athenæo, vox ſemi-Ægyptia p. 888. l. 55.

Ἡμιττέλειον in Polluce veſtis genus, vox ſemi-Ægyptia, p. 888. l. 55.

Ἡμιφασήλιον in Polluce veſtis ſibilum imitatur, vox ſemi-Ægyptia p. 888. l. 55.

Ἥρως de nutrice erga parvulos ſuæ curæ commiſſos ab Ariſtotele dictum, & a Paulo Apoſtolo p. 319. l. 39. &c.

Θηρίον non ſolum beſtiam in genere, ſed & ſerpentem, ſeu venenatam beſtiam ſignificat. Unde θηρίδιγμα, & θηρίδιον de eo qui à ſerpente morſus eſt. Et θηριακὰ φάρμακα, quæ venenatis proſunt. Et terra θηριοτρόφος, quæ multos alit ſerpentes. Et Martis θηριόμορφος, quia ſerpentibus veſcontur. Et σῆμα θηριῶδες, quia ſerpentum ſibilum imitatur p. 371. l. 32.

Θρὶξ ligni vermiculus, à quo eroſa ligna Lacones pro ſigillis habuerunt p. 626. l. 65.

Θυλακοτρώξ, mus, item locuſta, quæ rodit culeos p. 450. l. 46.

Ἴδρις, id eſt, docta & perita, formica cus appelletur p. 599. l. 59.

Ἰίγξ, acciplter Soli vel Apollini ſacer propter motus celeritatem, & ratione etymi. Dictus enim eſt ἴιγξ, quia ἴσχει χάος, *it facile* p. 267. l. 20. Cui tamen etymo Virgilianum præferimus *Quam facile accepter faxo facer ales ab alto. Sacer ales*, id eſt, ἴιγξ. Hinc accipitres Demetrius in Hieracoſophio appellat *ſacros* aves. Et nominis rationem Servius notam eſſe ait ſacrorum peritis. Nos ad Ægyptiorum ſuperſtitionem referimus ibid. l. 30. Cur *Sacrum* hodie cenſeant inter accipitrum, aut falconum ſpecies, vide in صقر.

Ἰίγξ ratione molis in duas ſpecies dividitur, Major ὁ φαλαντόπτερος *palumbarius*, minor ὁ ευπλόκαμος *frugillarius* p. 268. l. 70.

Ἰκτῖνος & Ἰκτῖνος dicitur hirudinis greſſus, ἀπὸ τῆς ἰκνεῖσθαι, quaſi dicas *volatum trahit*, quia poſtquam priore parte proceſſerunt, poſteriorem ad illam ſe convolvendo trahit, ita ut videatur arcua-

rim & annulatim progredi. p. 798. l. 19. Ita incedere lumbricos & hirudines obſervat Philoſophus. Quibus alii ſerpentes addunt ibid. l. 32.

Ἰμάντωσις loramentum, lignum, quod inter juncturas ædificiorum eſt ad continendos parietes p. 612. l. 31. &c.

Ἰξύς *lumbus*, in Pariſ. edit. Jud. 14. 8. Ἐκ τῆ ἰξύος ἕ λίστου ἐξέλασε τὸ μίλι. Lege ἐκ τῆ ἰξύος p. 522. l. 57.

Ἰξύλαπτον Znlapam vel *gialeb* ex violis, vox ſemi-Arabica in Simeone Sethi p. 888. l. 67.

Ἴοαι vermes vitibus infeſti, propter quos interemptos Hercules ab Erythræis dictus eſt Ἰοκτόνος. Dicuntur ἀπὸ τῆ ἴοντας *à ledendo* p. 500. l. 70. Vide Κνίψ.

Ἰονὶς Jonibus ſtar, ut κάν & κανὶ pro κάν & κανὶ. Inde Ἰλψ, Heſychio Ἰξ p. 571. l. 44. & p. 622. l. 60.

Καβος *cabus* menſuræ genus, ut Hebr. קב *hab*, Heſychio, Philoxeno, Suidæ, Etymologo, Phavorino p. 42. l. 23. Hinc in Polluce καβίζω, in Heſychio καβίσαι vocatur qui cibo expleti & ſatiari non poteſt. In Suida male καβίσαι p. 43. l. 49.

Κάβος in Heſychio μέτρον σιτικὸν καὶ οἰνικόν menſura tritici & vini. Male: Cabus enim ſolum tritici, non item vini menſura eſt. Legendum igitur, μέτρον σιτικὸν καὶ κάδος οἰνικόν p. 43. l. 57.

Κάβος eſſe vini menſuram, ut κάβος tritici probatur p. 43. l. 67. ibid. l. 78. Hedylii epigramma à viro docto ridicule redditum Καδος Hebr. קד *cad*, ut κάβος Hebr. קב *hab* p. 44. l. 7.

Καβύττεσθαί τινος, mordere aliquem cavillis aut dictériis, vide Καθύπτω.

Καθεδρὴν τοντοῦ *ſedem veſperilio* quomodo dici poſſit p. 349. l. 58.

Καθάπτω ἕ χειρὸς αὐτῆ Act. 28. 3. *manui ejus ſe alligavit* p. 369. l. 48. Alii, *invaſit*, *prehendit*, *momordit*. Sed καθάπτειν eſt illigare, ibid. l. 50. & p. 370. l. 2. Unde Proverb. Καθαπτὰ λύκε, *Ligatus ſolvis*. Ἐκαθψε ὁ ἰχὺς Baſilio idem. Sed ἀφάπτειν & ἐξαπάλλειν eſt *appendere*. Et in Paſſivo καθάπτεσθαί τινος *mordere aliquem*, non tamen dentibus, ſed cavillis, p. 370. l. 17. &c. Et καθψάτο idem quod ἥψατο *invaſit* ibid. l. 35.

Καλαμίνθας Corynetæ in Cypro vocabant parvas cicadas, p. 450. l. 8.

Κάλαμος floris genus ad tingendum aptum. Unde κάλαμος gallorum paleæ ſeu barbæ, & purpurea quæ vis. Ita multi Veteres p. 730. l. 40. Tamen alii *Callaimus* color idem eſt cum Veneto, ibid. l. 66. Et Epiphanio ἀκάνθινα ſunt καλάμινα, ibid. l. 32. Nempe utraque vox eadem homonymia laborat. Κάλαμος etiam Ægyptiis τὰ ὀφρυϊκὰ *purpurea*. Unde contractum eſt Æthiopicum ΩΛΡ: *lain* pro purpureo vel coccineo p. 730. l. 52.

Καλλιώνυμος *Callionymus*, marinus piſcis vix pedalis magnitudinis, piſciculis veſci ſolitus, quos apophyſi quâdam ex ore demiſſa venatur in rana modum. Itaque magno errore Valeſius, & multi alii illum ſequuti, Tobiæ piſcem habuerunt pro callionymo, cum Tobiæ piſcis fluviatilis fuerit prope Ninum in Tigri captus ptocul à matri. Et magnæ molis, nec minoris audaciæ. Ut qui Tobiam aggredi non timuerit, adeoque non parum terruerit, p. 749. l. 6. Callionymus aliter vocatur ὑμενοκάνθης quia, cum oculos habeat in ſuperna parte capitis, cœlum etiam invitus intuetur. Atque hoc pulchrum illud nomen eſt unde vocatur *callionymus*.

Καλαμάζαλος Græcis recentioribus qui ſub bono ſydere natus eſt, ut καλαμάζαλος qui ſub malo, quia Hebræis מזל *mazal* eſt ſydus p. 888. l. 63.

Κάλυξ, vide Ἄγγυρα.

Κάλχη purpura in Lycophrone & Nicandri Alexipharmacis, ubi κάλχη Scholiaſti eſt purpuræ flos, vel animal quo tingitur. Unde Polluci καλχαίνων tingens p. 736. l. 30. Scribitur etiam χάλκη & κάλκη de quibus infra.

Κάμ vel ἴγκαμ pediculus, quia eſt in capite. Homerus, τὸν δ' ἐμὸν ἐν κάρῃ ἄσον vel ἰγκάρῃ ἄσον, *non plures illum facis quam pediculum* p. 386. l. 18.

Καραβάζα pica Græcis recentioribus p. 298. l. 18.

Κάρταλος in Sirachide, cavea, in quam pervix venator alios pedices illicit. Heſychius, Κάρταλον τὸ πλεκτὸν αἰγύπιον, ἐν τοῖς ὀψαρτυσιοῖς πλωτὸς. Lege Κάρταλλος pro Κάρταλον, & πλεκτὸς pro πλεκτὸν, ut in Ariſtotele, & πλωτὸς vel πλωτὸς, pro πλωτὸς p. 90. l. 2.

Κατακορὴς ſatur de colore quid ſignificet, v. in κάνδυξ.

Κατακριδιάσαι loquacitate ſua aliquem obrundere: Vox ἀπὸ ἕ ἀκρίδων, à locuſtis formata, de qua Heſychius in Κατακριδιᾶται, ubi κατακλίζει perperam pro κατακλαλίζει p. 474. l. 33.

Καφουρίλαιον *oleum camphoræ*, vox ſemi-Arabica in Simeone Sethi p. 888. l. 66.

Κάχλη purpura (ut κάλχη) ex Chald. חכלא *techela* vel *tachla*, quomodo κίσυρος urca ex חסרא *ſibra*. Indidem κάχλη & καγχόλιον p. 739. l. 44. Vide Βόλβιτος.

Κεντάυρος, ἱπποκίνταυρος, id eſt κέντορες ἵππων *ſtimulatores* vel agitatores *equorum*, quod in Homero frequens. Ex κέντωρ factum κένταυρος, ut ταῦρος ex תור *tor*, γαῦλος ex גל *gal*, Γάϊαυτος ex Ægyptio Θωθ p. 839. l. 20.

Κίκαδος avis, quæ aliis λάρος, quamvis eas diſtinguant Ariſtoteles & Nicandri Scholiaſtes, utut valde ſimiles. Utrique videtur commune nomen Hebr. שחף *ſachaph* à tabe ſumptum, cum avis utraque deſcribatur fere carnis expers, ac ſi ſit tabe conſumpta. Mariæ ſpumæ eſu delectati dicitur, & per eam à piſcatoribus inſectari. Unde Κεκφαθεὶς decepms, inſectatus Prov. 7. 22. In Heſychio ἐκαφθεὶς; ſed legendum ἐκαχθεὶς p. 264. l. 68.

Κικάδης *Cercope* in Athenæo animal ſimile τέττιγι καὶ τεττυγομήτρᾳ *cicadæ & tarturi*. At cicada & tartut toto genere differunt. Nec poteſt unum animal utrique eſſe ſimile. Et quicquid hic afferunt viri docti, meræ ungæ ſunt. Sed pro τεττυγομήτρᾳ legendum τεττιγονίῃ, quomodo minores cicadas vocat Ariſtoteles & Plinius p. 55. l. 71.

Κίλλαρ Indicus onocrotalus in Æliano, qui videtur ſic dictus, propter κίλλαν ſeu βραγχοκήλην, id eſt, tumorem, quem habet in gutture p. 275. l. 45.

Κνὶ Ægyptiis, idem quod Jonæ קיקיון *kikajon*, & Talmudicis קיקא *kik*. Alii κρίτον ricinus. In officinis *palma Chriſti* p. 293. l. 23.

Κικκαβαῦ vox noctuæ. Ipſa dicitur κικκαβὴ, κικκαβὶ, κικκαβὶ. Unde κικκαβίαι glaucei pilei, quia τῇ γλαυκὶ, id eſt, noctuæ concolores p. 287. l. 52. Vide Syr. ܟܟܒܐ *Cocabi*, & Lat. *Cucubare*.

Κίσσυβος vel κίσσυβον per *theta* ſcribitur in Plinio, Galeno, Paulo Ægineta, Aëtio & Heſychio. Solus Dioſcorides κίσσυβι habet per τ. Chaldæice dicitur כשת *keſeth*, quod pro collo perperam ſumitur. In eo naſcitur ladanum p. 803. l. 53.

Κλαβὶς, vel κλαβὶς portus, aut κλαβὶς (Hebr. כלוב *clab* Jer. 5. 27.) cavea, in quam aves illiciuntur, in Oppiano, Philoſtorgio, Heſychio, Suida, Philoxeno, Nicephoro, Cedreno p. 90. l. 28.

Κνὶψ vel ζνὶψ culex naſcens ex ulmo, quercu & ficu p. 569. l. 30. & 70. In Heſychio mendoſe κνὶξ p. 570. l. 20. In Galeno vermes vitibus infeſti male vocantur κνίπες pro ἴπες p. 571. l. 31. Græca verſio ζνίπες habet pro כנים *cinnim* ſeu pediculi in Exodo & Pſalmis ibid. l. 48.

Κολία ἀπὸ ἕ κοίλου denominatur, & alvus quaſi alveus p. 42. l. 46.

Κοκκαβᾶ, vide Κικκαβαῦ.

Κόκκος βαφικὸς coccus tinctorius eſt ſtutex parvus ſurculoſus, cui grana & lentes adhærent. *Coſculum* vocat Plinius. Ea grana ſentent intus minutis vermiculis, quorum ſanies tingendo coccineo præclara eſt. Hinc vermiculum pro ipſo cocco dixerunt p. 624. l. 51.

Κοκκύζειν gallorum proprium, ut ex Ariſtophane, Ariſtotele, Theocrito, Luciano & Æliano conſtat. Eſt enim ſictitia vox, ut vernacula *Coq* pro gallo, quem nos à cantu ſic appellamus p. 112. l. 26.

Κόνις lens, lendis, ovum pediculi, Plurale κόνιδες, p. 575. l. E. & 578. l. 46.

Κορώνιον χρῶμα color coracinus, ſeu coracinus, qui cum aliquo ſplendore eſt nigerrimus; qualis eſt gagatis lapidis, aut noſtri ſerici villoſi. Quem colorem lanis tribuit Strabo circa Laodiceam Phrygiæ. Itaque Apuleius laudat capillum corvina nigredine cærulum, id eſt, κυάνεον. Vide & Cant. 3. 11. ubi Solomonis antiæ nigræ ut corvus p. 599. l. 12. Hunc colorem in capillis maxime placere, & ſummo ſtudio affectari ibid. l. 58.

Κορώξαι obnixe rogare voce à corvis ſumpta p. 204. l. 66.

Κόρυκος, Oetæorum locuſtæ, unde nomen Herculi Cornopioni, qui eas pepulifſe creditus eſt, p. 450. l. 3. & p. 500. l. 69.

Κοχύλια, cuſculia Plinio, grana coccii tinctoria, quia è cortice eraduntur. Græce enim κεκνίδωσον eſt excreſcemes minutias reſecare. In iis granis naſcuntur vermes, ex quorum ſanie fit cocciacus color p. 614. l. 54.

Κυκυβᾶ & κυκυβάλαι, vide Κικκαβαῦ.

Κυκυφὰ Ægyptium upupæ nomen, cui ſimile Syrum in Ferrario ܟܘܟܘܦܬܐ *kikupha*. Et ab Hebræo תוכיים *duchiphath* neutrum abſudit p. 348. l. 63.

Κυράλλιον *coralium* vel *coralium* dicitur ἀπὸ ἕ κυρᾶς à tonſione, quod in mari præcidatur, ac veluti toudeatur p. 702. l. 12.

Κρόταν *ricinus* ad canis aures potiſſimum ſe applicat, ut ſanguinem inde exſugat, unde vocatur ab Homero & aliis κυνοραιστής p. 553. l. 50. Etiam κρόταν ſeu ricinus vocatur

catur *asni* Ægyptium, de quo supra, quia femen ejus cortice denudatum ricino animali est simile.

Κυνόμυια vel κυνάμυια maxime impudentem sonat, quia est confusa vox ex cane & musca, quibus nihil impudentius. In Deorum contestione apud Poëtam Mars & Juno Minervam hoc convitio escipiunt p. 551. l. 72. Sed & in Græca versione κυνόμυια canina musca est. Muscæ genus est rabano non absimilis, sic appellatæ, quia canibus imprimis est infesta. Quin ipsa etiam canis à Luciano vocatur p. 552. l. 27. Iis proinde non assentior, qui κυνόμυιας mutant in κυνόμυιαν vel κυνόμυιαν, ibid. l. 54. Arabice dicitur شذا à nocendo & شعرا quia hirsuta p. 553. l. 30.

Turpi certe ote quidam cum ricino confundunt, qui non est muscæ species, sed pediculi, ibid. l. 45. In versione Psalmorum Syro-Arabica Romæ excusa, κυνόμυια Arab. redditur الحرقوس *alhurkous*. Ita vocant Arabes pedicali genus in Arabia mulieribus maxime infestum, de quo in Arabicis.

Κύψελαι *Cypseli* aves dicuntur ἀπὸ τῶν κυψελίδων ab alveolis, quos è luto sibi construunt p. 410. l. 10. Ut Eetionis filius Cypselus dictus est ἀπὸ τῆς κυψέλης, in qua latens mortem evaserat ibid. l. 16.

Κύων θαλάττιος canis marinus καρχαρίας dictus est ab aspetitate dentium & acumine p. 743. l. 27.

Κάνωψ proprie est vinarius culex, qui ex vino acescente natus eodem alitur atque pascitur p. 564. l. 58. Hebraice cur vocetur יעקוב *jakebus* p. 565. l. 23. Ab his cur dicta κωνωπεῖα p. 567. l. 55.

Κυρίναι à Macedonibus vocati asperas quasdam conchas Athenæus ex Hegesandro docet. Et à Plinio muricum quædam genera *colycia* dicuntur vel *caryeia*. Ad quas conchas Arabs Cebetis Interpres inepte refert quod de Corycio antro dixerat Cebes p. 721. l. 38.

Λάβραξ lupus piscis, ἀπὸ τῆς λαβρότητος ab immensa voracitate dictus, Græcis recentioribus λαύρακα. Italis *varolo* & Gallis *bar*, quasi *varius* aut *variolus*, à varietate colorum. Quo eodem pertinet Arab. شبوط *sabut* & Chald. שבוט *sibbota* p. 753. totâ.

Λαβύρινθος unde dicatur, vide in Σίφνος.

Λάβυθος cicercula, vide in Ἐρίνθος.

Λάμια *Lamna* & *lamia* dicitur marinus canis ἀπὸ τῆς ἴχνει μίγνυσθαι λαλιᾷ à gulæ vastitate p. 743. l. 28.

Λευκὸν ἰόνιον Hesychio animalculum per Syriam oberrant. Significari puto eulicis Mesopotameni genus leonibus infestum, Heb. לוכוס *maphgia* dictam p. 792. l. 64.

Λευκὸν album ἀπὸ τῆς λεύσσειν à videndo, quia color est maxime conspicuus. Inde Hesychio λευκὸν, λαμπρὸν, & λευκαυγίζοντα, λάμποντα p. 688. l. 45.

Λέων ἀλλόθρους, *leo varius*, cenchrines serpens in Nicandro p. 376. l. 25.

Λέων θαλάττιος *leo marinus*, inter aselacorum genera p. 376. l. 13.

Λιθομήδιος Gr. immisericors. An eo sensu dicitur crocodili cor esse firmum ut lapis? p. 784. l. 46.

Λιθομάργαρον margarita dicitur à Græcis recentioribus p. 715. l. 59.

Λυχνὶς vel λυχνίτης λίθος *Lychnis*, lapis, qui noctu in cœnaculum illatus, ibi facis instar est, & convivis omnibus prælucet, p. 710. l. 2. &c. *Orphanum* vocant recentiores, ibid. l. 73. Lychnis in nido elconiæ p. 328. l. 27. & 710. l. 33.

Λωτομήτρα, loti majoris species. Vide ἰσχυρομήτρα.

M in B sæpe mutari p. 588. l. 9.

Μαδίζουσι, ἀπεξαίλειν τὰ πτερά, hodie μυτίνουσι, Gall. *muer* p. 165. l. 62.

Μαμακτηριὼν *Mamacterion*, mensis Atticus, quem primum non esse, sed secundum Automnalium mensium contra Gazam contendit Scaliger; & contra Petavium Samuel Petit. Id ex eo confirmatur, quod Philosophus grues è Thracia migrare scribit mense Mamacterione, & Ælianus medio Autumno p. 78. l. 12.

Μαντὶς ἀκαλαμαία locusta in Theocrito, quæ aliis ἀκρίδες, vates calamorum aut arvorum, quia calamis seu segetibus sterilitatem præfigit p. 450. l. 6.

Μάσχαλος vel σμάσχαλος, unde dicatur vide in Μασχαλίστης.

Μάστιγα pro equestri flagello usurpatur à Platone Comico. Hesychio est μάστιξ ἵππου, ταύρεια. In Chaldæo & Syro *maragain* vel *maragna* est pro Hebræo עקרבים scorpiones, in Roboami verbis, *Castigabo vos scorpionibus* p. 644. l. 52. *Marrugina* forte id ipsum est, quomodo paliuri speciem appellari scribit Glossator optimæ notæ p. 645. l. 2.

Μασχαλίστης, μάσμαρος & μάσχαλος, vel cum πρόθεσι σμάσχαλος à splendore nomen habent. Nempe μαίσσειν & μαμαίρειν splendere est, & μαμαρυγὴ splendor p. 690. l. 31.

Μάσμαρον *marmor* unde dicatur, vide supra in Μασχαλίστης.

Μάσσειν in Nicandro locutus, παρὰ τὸ μάσσεσθαι ἀπομανδοῦσθαι sic dictus p. 450. l. 5.

Μελάνθρυα salsamenta, quæ ex thynni vel orcyni interiore pulpa siebant, queruis assulis similia. Quod minus intellexisse videtur Sacri Textus doctissimus Interpres, cum de animali vivo dixit Job. 41. 24. *melandrya carnis ejus* p. 793. l. 63.

Μέλι ἄγριον mel sylvestre, quo Joannes Baptista victitabat, nonnullis herba quædam est, alii et μελαγρία dicta vel τὸ μέλαγρον. Alii arbores in Judææ deserto sibi fingunt latis foliis, lacteï coloris, & mellei saporis, quæ manibus confricare edantur, & hoc dici μέλι ἄγριον. Alii id ipsum manna fuisse, quo Israelitæ per quadraginta annos pasti sunt. Qui refelluntur p. 518. l. 62. &c.

Μελικήρος favus. Vox non extat in Lexicis, sed Theocriti Idyll. 20. Et Sirach. 24. 27. ὑπὲρ μέλιτος ἀγρὸν, (alii κυρὸν, alii κλῆρον, alii κυρὸν, alii κυρὸν) fortasse Autor uno verbo scripserat ὑπὲρ μελικήρου, voce ex Theocrito desumptâ, qui paulo ante scripserat, & in eadem cum illo Ægyptio. p. 524. l. 6.

Μίγαντες, vide Αἴγαντες.

Μεσουράνημα medium esse cœlum nemo est qui nesciat; Tamen Apoc. 8. 13. ubi describitur aquila volans ἐν μεσουρανήματι *in medio cœlo*, Syrus ad hoc verbum impingens, illi aquilæ sanguineam caudam affingit, quasi eam legisset ἐν μέσῳ ὑγρῷ αἵματι, supple βεβαμμένην ἔχων p. 569. l. 20.

Μετὰ βραχὺ & μετὰ μικρὸν quandoque in Euangelio latius extendi quam putatur, & horam integram significare, aut etiam aliquanto plus p. 122. l. 23.

Μίτυος quæ purpuræ pars, vide in πορφύρας.

Μολγίδες, locustæ genus in Nicandro p. 450. l. 5.

Μολοχὴν, alio nomine dicebatur Sardonyx, ut autor est Epiphanius. An hinc nata fabula de pretioso illo Sardonyche in corona regis Ammonitarum, quorum Deus Moloch dictus est? p. 699. l. 20.

Μονόκερως Gr. dicuntur eximiæ margaritæ, quæ Lat. *uniones*, Hebr. גרוח Arab. فريد & دس p. 679. l. 56.

Μυττώνη Gr. recent. *muer* vide supra *Madizousas*.

Μυῖαγρος, Μυιόδης, aut Ἀπόμυιος, sive is Jupiter, aut Hercules, aut alius aliquis Deus fuerit à muscis abigendis sic appellatus p. 500. l. 17. Forte idem qui *Beelzebub*, id est, *muscarum Dominus* p. 499. l. 33.

Μύκης capulus ensis. Inde Mycenæ dictæ, quia μύκης seu capulus harpes Persei in vicinia cecidit super montem Melanthidem p. 760. l. 59.

Μυξαιχμίλιθοι *macus cochlearum*, aut *limacum*. Plinio cochleæ spuma & fucus p. 649. l. 26.

Μύρμηκα dici formicam verisimile est, quasi μέμυμηκα vel μεμύρμηκα, παρὰ τὸ μεμυρίζω, quod est φθονίζω, quia formica est animal sollicitum, anxium & de futuro valde p. 588. l. 23. Μίσμηξ & μύσμηξ idem, quomodo eadem urbs Μέσμαρις & Μυσμαρὶς p. 588. l. 23.

Μυρμήκιον, phalangii species à formicæ similitudine dicti, de quo Nicander, Plinius, Avicenna &c. p. 540. l. 63.

Μυρμηκολέων Job. 4. 11. Isidoro *formicoleon*. Alii animal cum esse volunt formicis infestum, alii animal ex formica & leone compositum, alii diabolum, alii scarabæi speciem, p. 813. l. 70. Cum sit leonis genus, de quo Agatharchides, Strabo, Ælianus, Photius p. 815. l. 28. De nominis ratione varia conjectura p. 816. l. 24. Cum his leonibus à Solino & Heliodoro perperam confundi formicas Indicas auri custodes p. 816. l. 3.

Νευρόσπαστα, (Gall. *des Marionnettes*) nervis alienis mobile lignum p. 410. l. 71.

Νεφθὺς ab Ægyptiis vocari crocodilos tradit Epiphanius. Sed Dorotheus, vel quisquis est, in Synopsi rectius habet *Menephthi*, tanquam à منف *Meneph* vel *Memphi* facto nomine, quomodo Arabes Memphim appellant p. 796. l. 8.

Νεμάδα παχέαν ὕδως, καὶ σταχὺς τῶν κακκοζήλων in Artemidori Ophartyticis reddendum, *Pascualem* (gallinam) *obesam elixa*, & *ex pullis eos qui jam glocitant*. Non ut Interpres perabsurde, *columbam crassam* &c. & *ex pullis eos qui adhuc pipiant*. Ὄρνις νεμὰς non aliud est quam gallina altilis aut pascualis. Fallitur doctissimus Commentator in Athenæum, qui Numidicam reddit. Et ζὰν non est *adhuc*, sed *jam*. Denique κακκάζειν *pipire* non est, sed *glocitare* p. 112. l. 16.

Νύγμα punctio dicitur serpentis motus, quia

quia dentes habet acutiſſimos p. 404. l. 22.

'Ομματα in Homero ſunt κατὰ ἐμὲ ὁρμήματα, aquilæ impetus. Sic Iliad. Φ, Achilles in Trojanos irruit 'Αστὴ ὄμματ' ἴσχων, & Iliad. χ, ὄμμασιν irruit Hector ut aquila altivolans. Itaque in Homero Philetas ὄμματα perperam mutat in ὄμματα p. 170. l. 55.

'Ομμα circuli aſpidis, cum ſe convolvit in ſpiram p. 380. l. 24

'Οναὰς columbæ feræ genus à vino ſic appellatæ Cum quia viduum, vel uvas matutas colore refert, tum quia vindemiæ tempore fere apparet p. 1. l. 24. Hæc Syris ⟨syriac⟩ *Charmiano*, id eſt, columba vitis, à quo χάρμα, vel χαρμόνη, vel χαρμανὶ dicta eſt una ex Cleopatræ ancillis p. 2. l. 9.

'Ονος, Latine *aſinus*, & Hebr. יתאן *jathon*, p. 546. l. 22. 36. Ab ἓνα fero dicitur, ut ὄνις ſagina, quia fertur eodem impetu ibid. l. 18. Muſcæ majoris genus eſt, quod non pungit pollicâ parte, ut apes, vel pecadones, ſed anteâ, id eſt, ore, vel promuſcide, ut ſanguinem exſugat ibid. l. 14.

'Ονος ἄγριος, & μόνωψ *tabanus* à graviſſimis & veteriſſimis Scriptoribus pro ſynonymis habentur. Diſtinguit tamen Philoſophus p. 547. l. 32. Erreveta differunt 1. origine. 2. mole, aculeo, bombo. 3. quia aſinus fere ſolis bobus, tabanus etiam aliis quadrupedibus infeſtus eſt p. 547. l. 47

'Ονοκὼς pro vulture ſæpe uſurpari à Græcis recentioribus contra Allatium p. 320. l. 42.

'Οντάνος Heſychio *ſcorpius*, quia octipes. Unde Proverbium, ὀντάνοδα πίπτοντα, *octipedem excutere*, id eſt, ſcorpionem p. 636. l. 8.

'Ολοπόφυγος, πλατύφυγος, πορφυρᾶς & διαπύφυγος quid differant p. 738. l. 69

'Ονοπάτωνες in Græca verſione non ſunt vera animalia, ſed ſpectra & larvæ Eſ. 13. & 34. Theodoretus ἐμπαίκτας exponit, & ἀναισχυντίαν. Reſpondent Hebræis ם״י & לילית & בני בוהו pro quo *Aleph* omiſſo Interpretes legerunt בני בהו *filii inanitatis*, ſeu deſerti: Quo nomine ſpectra quævis in deſertis apparentia deſignari crediderunt p. 840. l. 40.

'Ονυξ unguis aromaticus duplex. Primo enim ita appellatur conchylii operculum, quod in nat diferis Indiæ paludibus reperitur. Secundo bdellium etiam dicitur βδέλλιον ὄνυξ, quia humani unguis lævorem & ſplendorem habet. Priore modo plerique ſumunt, Hebræi poſteriore Exod. 30. 34. Vide p. 804. l. 67. & 807. l. 63.

'Οξύπτερος *accipiter* in Clemente Alexandrino. Græci recentiores ξερίπτερος ſcribunt & ἰξυπτέριος pet E p. 813. l. 30.

'Οπὶς, Homero & Heſiodo eum ſit avis in genere, Platonis ævo uſurpari cœpit pro genere gallinaceo. Et per aliquot ſæcula ram ad gallum quam ad gallinam pertinuit, donec obtinuit uſus ut proprium eſſet gallinæ nomen p. 125. l. 51.

'Ορθαὶ & ὀρθίαι ætate Atheniæ gallinæ dicebantur. Unde factum ut Levit. 14. 4. ubi leproſus, qui mundatus eſt, Deo jubetur offerre δύο ὀρνίθια ζῶντα καθαρὰ, Origenes & alii duas gallinas intellexerunt. Tamen, ſi de gallinis ibi res eſſet, fruſtra Græci addidiſſent καθαρὰ, eum ex Lege omnis gallina ſit munda p. 121. l. 23.

Ορνιθίαι venti, quaſi *avarioſi* dixeris, quia aves adducunt, verno tempore ex Aquilone dant, in Ariſtotele de Mundo. Sed in Meteorologicis pro Eteſiis habentur. Et eos ad Favonium refert Plinius p. 103. l. 50. In Ariſtophane 'Ορνιθίας ventus eſt, qui aves ſternit humi p. 104. l. 5.

Ορσαι in Heſychio ἡ ἀκρίδος ἡ γῆν ὀρύσσει, ἤτοι γῆς ἐπιπέζει, nullo ſenſu. Sed legendum, ἢ ἔτι γαῖαν πυίζει, *Locuſtæ fœtus, ex quo garum conficitur*, nempe ad ipſas abigendas. Quæ lectio confirmatur ex Democriti Geoponicis p. 450. l. 49. Ad *orpan* Heſychii alludit Arabum *Orphan* locuſta genus ibid. l. 60.

Ορτυγομήτρα Græci reddunt Hebræum שלו Quam à coturnice diſtinguunt Philoſophus & alii, tanquam ſpecie diverſam, quod ſequitur Auguſtinus. Tamen in Heſychio ὀρτυγομήτρα definitur ὄρτυξ ὑπερμεγέθης *coturnix prægnans*, tanquam aliarum mater aut matrix, ut in cicadis τεττιγομήτρα, in echinis ἐχινομήτρη, in vermibus ὀλομήτρα Heſychio pro ὀλόμιτρα. Et in loti ſpeciebus Plinii λωτομήτραι, quomodo ὀρτυγομήτρας hic plerique ſumunt. Janſenii Gandavenſis Epiſcopi in hujus verbi expoſitione hallucinatio p. 93. l. 19. & 57.

Ορυμὸν legumina pro σπόρῳ à ſatu, ut Hebræis זרעים Et in Daniele זרע p. 50. l. 18.

Ουζαῖον baſiliſcum Ægyptii veteres ſuâ linguâ vocabant, & Deorum capitibus baſiliſcum aureum circumponebant. Hodie ὀφεῖς vocant ſerpentem quemvis p. 402. l. 31.

Ουραγὸς vulgo Græce eſt dux extremi agminis. Item in embryo meatus urinarius, qui & ἄρραξ. Sed multo aliter ſumit Ælianus, qui granorum partem infimam vocat τὸν οὐραγὸν τῶν κριθῶν. Pro quo ὀμφαγὸν ſcripſerim, vel ὀμφάγκιον. Sic in Æliano ἄθηρι, id eſt, ſpicarum capita τοῖς ὀμφαγίοις opponerentur. Utin Varrone *frus arrunco*, quia hoc in ſumma, illud in infima ſpica eſt p. 590. l. 25.

Οφιομάχων ophiomachus, locuſtæ ſpecies, quæ ſerpentes oppugnet. Quod utut παραδόξου aſſerunt è Veteribus Ariſtoteles & Plinius, & noſtro ævo Simon Majolus, it pro Heb. ארגל *chargol*, aut *argol* alpina tione demptâ. Sic ἄργολαι in Suida aſpides oppugnant. Sed ἄργολαι illi ſunt aliæ quam Moſi *bargol* p. 449. l. 16.

Οφις ἐπιπλώριος, aut περιζωνιώδης armillæ genus p. 373. l. 35.

Οφιτὶς λίθος lapis Æthiopicus tranſlucidus, & ſpeculi inſtar imagines reddens p. 874. l. 58.

Παλιστρὶς allectatrix (columba) quâ utitur aucceps ad alias illiciendas p. 22. l. 10. & 28.

Πάρνοπες in Attico agro locuſtarum genus, à quibus pulſus Apollo Παρνόπιος *Parnopius* dictus eſt p. 450. l. 1. & 500. 68.

Παρνοπίαν tanquam œſtro percuſſus inſanio. Quâ voce utitur Græca verſio p. 545. l. 37.

Πελαργὸς, ciconia ſic dicta, quia partim nigra, partim alba p. 319 l. 63. 'Αντιπελαργοῦσι & Πελαργικοὶ τόποι p. 328. l. 26.

Πελαργοὶ quaſi Πελαργοὶ dicti, vel quod vagi eſſent, & ciconiarum inſtar in quævis loca oberrarent, vel propter veſtes, quas ferebant ciconiarum inſtar nigro & albo diſtinctas p. 331. l. 30.

Πέμπε Æolice pro πέντε, vide Βδέλλιον.

Περδὶξ θηρευτὴς ἐν καρεῶνι *Perdix venator in cavea* Sirach. 11. 31. al. 37. eſt perdix ejicur, qui feros perdices ſuis artibus in caveam, aut laqueos allicit. Ita in Ariſtotele legas ἡ θηρευτὴς περδίκα, per quem alii capiuntur ἐν ταῖς πανικαῖς in viminea cavea p. 89. l. 55.

Περιάλειπτα χυλοῦ legendum eſſe in Symmacho pro περιέλειπτο p. 57. l. 73.

Περιστερὸς in aquilarum genere vulturinam habet ſpeciem p. 343. l. 58.

Πετυλὶς locuſta à foliis, quæ abſumit p. 450. l. 57.

Πηδάλια vocantur à Philoſopho locuſtarum crura poſteriora, non quia ſint πηδητικὰ, & ad ſaltum agilia, ut vult Scaliger, ſed quia ſunt πηδαλιοειδῆ, & gubernaculi ſpecie & loco ſunt p. 452. l. 68.

Πηγαὶ, vide Περδὶξ & Κάρηνον.

Πίμπρασθαι proprie ardere & exuri, deinde etiam præ ardore inflari & intumeſcere p. 373. l. 71. Utroque modo poſſe ſumi Act. 28. 6. p. 374. l. 11.

Πίννα, pinna pro concha margaritifera uſurpatur à Græcis & Romanis, quod ex Plinio probatur & Iſidoro Characeno p. 681. l. 61. Hinc πίννον λίθον pro margarita ſiber. 1. 6. ἡ τοῦτο ἔριον pinnarium ſeu byſſus, quæ ex pinna educitur: πίννον & πινναῖον margaritum, πίννιον κόγχον *concha pinnia*, in qua margarita naſcitur ibid. l. 71.

Πίννον λίθος margarita dicitur, quia λίθος eſt genus, & πίννον differentia. Margaritam enim eſſe lapidem probamus ex Scriptorum omnis generis communi ſuffragio, contra Juriſconſultum, qui eam ex lapidum cenſu eximit p. 714. l. 43.

Πλεκτάναι, vide Πλοκαμὶς.

Πλόκαμος, vide Πλοκαμὶς.

Πλοκαμὶς & πλεκτάναι Græci vocant polyporum brachia & cirros, quia ἐν τῷ ὑγρῷ πεπλεγμένοις οὐδενὶ fibris implicati ſunt. Et πλόκαμος τὸ περίστον νεύρου nervos, quæ oſſa ambiunt, quorum rami tenuiſſimi decuſſantur atque implicantur p. 758. l. 57.

Ποίμνη proprie grex ovium, deinde etiam ovile, ſed Epiphanio μυρμηκία nidus formicarum p. 588. l. 66.

Πολύχαλκος ab Homero dicta Sidon, quomodo Troja, non propter vicinas æris fodinas, ſed propter opulentiam p. 886. l. 30.

Πορφυρᾶς, vide 'Αλοπόφυγος & 'Ολοπόφυγος.

Πρᾶσις quod ſerpentis genus ſit non ſatis liquet. Eum enim cum dipſade confundunt Dioſcorides & aulas Ægineta. Diverſum faciunt Lucanus & Solinus. Et Ælianus alibi Dioſcoridi, alibi Lucano videtur accedere p. 422. l. 12.

Πῦθμὴν quæ pars ſit purpuræ, ſeu purpurariæ conchæ, vide in Τριάχελον.

Πύθων latro celebris, alio nomine Δράκων & Διαφόρητος dictus, ab Apolline cæſus, poſtquam cædibus & latrocinils diu ſuiſſet Parnaſſis infeſtus p. 383. l. 22. Pythonis nomen unde habuerit, & cur draco

draco fuiſſe fingatur, vide in Heb. תנין & Arab. ثعبان.

Πυργοδάρτας Pſ. 121. 7. turrita palatia, vox ſemi-Ægyptia p. 888. l. 58.

Ῥεμὲξ Heſychio vermis in ligno naſcens p. 627. l. 1.

Σ & Ψ permutantur p. 752. l. 44.

Σάνδυξ καταυγὴς *Sandix ſatur*, id eſt, cujus color eſt plenus, meracus, pręſtus, adſtrictus p. 695. l. 30.

Σαρδὼ & Σαρδὼ, Sardius, vel Sarda lapis an à Sardibus, aut à Sardinia dicatur. Grammatici fruſtra diſputant, cum neque circa Sardes, neque in Sardinia reperiatur. Proinde potius deduxerim ab Hebræo שׂרד *ſered*, quod Eſ. 44. 13. pro rubrica occurrit. Ruber enim eſt Sardius lapis. Et שׂרד *ſered* Phœnicibus & Syris ſuit ܣܪܕ *ſarda* p. 596. l. 60.

Σαρδόνυχος *olim*, inquit Pluius, *ut ex nomine ipſo apparet, intelligebantur candore* (lege *candore*) *in Sarda, hoc eſt velut carnivus unguis hominis impoſito, & auroque tranſlucido.* Senſus eſt ut ſardum carni, ita onychem ungui humano eſſe coucoloremi, ac proinde tanquam ungue perſpicuo carni item perſpicuæ ſuperinducto fieri Sardonychem p. 697. l. 43. Sardonyches Luciano ſunt ὄνυχος ὁ Σαρδόνιος p. 700. l. 34. Ita etiam Cteſiæ p. 701. l. 1.

Σαυρωτῆρες & φῶκαι, vel φῶκαι, glandulosæ eminentiæ circa tempora & aures, quales in Satyris fuere, qui Ionibus φῶκοι p. 827. l. 45. Item σαυρωτῆρες elephantiaſis, cum incipit efflorescere, eo quod Satyris facie ſimiles fiunt qui hoc morbo divexantur p. 827. l. 45.

Σαχὰλ Ægyptiis gummi, vel reſina arborum. In Lexico Coptico Arabice redditur كمأما vel كم كام. Hinc apud Plinium, *Niciae electrum in Ægypto ſimili modo naſci volunt & vocari ſacal* p. 869. l. 20.

Σαψῖνες dictæ à Phœnicio שׂפר *ſfr*, quod cautionem ſonat, quia navigantes λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ *blando cantu demulcent* p. 830. l. 6. Cur pro תנים *thanuim*, id eſt, draconibus, & יענה בנות *benoth jaana*, id eſt, ſtruthionibus, Græci Sirenas habeant minus patet. Niſi Sirenas crediderint eſſe ὄρνιθας ζόα ibid. l. 11.

Σείλη cochlea, ſen limax Epicharmo, Dioſcoridi, Athenæo. Ab aliis ſcribitur σίελη, ζέλαπες, σιηλίπες, σίμελος. Et Heſychio σίζηλοι pro cochleis vox eſt Laconum p. 646. l. 71.

Σήραγγες Ægyptiis idem quod λαβύρινθοι Creteuſibus. Utraque vox Phœnicibus perplexa & intricata ſignificabat. Illius enim radix שרג *ſarag* Hebræis perplexum eſſe ſonat. Et Chaldæis שיבל *arbel* idem eſt, unde שרבלות *arbeluth*, pro quo Græci λαβύρινθον dixerunt. Cujus μεταθέσεως varia exempla vide p. 599. l. 25.

Σὴς tinea, ut Hebr. עש *ſas* in Eſaia p. 615. l. 51.

Τὰ σταμνία ξύλα *ſeſamina ligna*, quæ pro ebeno vendunt, quid ſint in Dioſcoride docti operoſe quærunt. Et quorſum Arrianus in Periplo cunjunctim memineriſt φελάγγων σταμνίων καὶ ἐβενίνων.

Reſpondemus id eſſe lignum سساس *ſaſſim* ebeno ſimile, de quo multa Arabes p. 144. l. 12.

Σιβιανύριον, al. σινι, al. σρύτον, al. ζοζαλ κύκιον, Jonæ קיקיון *kikajon*, Talmudicis קיק *kik* & צלולביה *tſelulitha*, Arabes الخروع *alkeroa*, Lat. *ricinus*. Et in officiis *palma Chriſti* p. 293 l. 17.

Σίλουρος Silurus inter piſces amnicos, ratione molis, roboris & audaciæ, facile primas tener p. 749. l. 68. Hunc eſſe Tobiæ piſcem multis probatur p. 750. l. 72. Græce ζλουρὸς dicitur quaſi σειρουρὸς à quatienda cauda, ſi Athenæo fides. Nobis σίλουρος quaſi ψίλουρος, cauda tenuis, quia cum caput habeat ſatis amplum in exilem & tenuem caudam deſinit, anguillæ more p. 752. l. 36.

Σίλφαι *blattæ*, quomodo Arabice p. 616. l. 11.

Σιρὰ apud barbaros apothecæ ſubterraneæ, in quibus conduntur fruges p. 794. l. 51. &c. An ab Hebræo אצר *atſor* recondere, unde אצר *aſar* horreum, vel etiam ἀπὸ τοῦ σύρειν ſubterranea crypta, quomodo Græci reddunt in Jeremia p. 595. l. 3.

Σίττη Atiſtoteli avicula, quæ aquilæ ova frangit, videtur eſſe Nigidii ſubis p. 794. l. 5.

Σιὼν, ut à Paulo ſumitur pro corpore, ita etiam à Nicandro in Theriacis p. 503. l. 51.

Σκὼλ vide Κὼλ.

Σκραπίζειν in Heſychio ad curvos, & in deſertum mandare. At in ſacris verſionibus ἀποδιώξειν & ἀποσκορπίζειν relinquere, repellere, increpare p. 200. l. 22. & 202. l. 22.

Οἱ Σκορπιοὶ ἡ γῆς *ſcorpii terræ*, ſeu terreſtres dicuntur διακριτικῶς Apoc. 9. 3. quia volucres quoque & marini ſunt ſcorpiones p. 634. l. 58.

Σκόρπιος alii dici volunt ἀπὸ τῆς σκαιᾶς ὄρπης, ab obliqua reptitatione, alii ἀπὸ τῆς σκορπίζειν τὸν ἰὸν à veneno, quod diffundit. Potuit etiam fieri ex Hebræo עקרב *akrab*, cum προθέσει τοῦ σίγμα p. 634. l. 6.

Σκωληκόβρωτος. Act. 12. 23. id eſt, à vermibus eroſus, non à pediculis, ut volunt p. 583. l. 53.

Σκώληξ ἀπὸ τῆς σκέλλειν ab attenuando, unde σκέλλεται, quaſi ſit cadaveri, quod vermes depaſcuntur p. 619. l. 53.

Σκῶπες, ὄρνεα νυκτίφωνα, ἀπαρὰ σκαιότητα τινὰ, noctuæ, quarum ſiniſtra vox & mali ominis p. 410. l. 63.

Σκῶψ noctuæ ſpecies, Gazæ *aſio*, quæ ſaltatione tam delectatur, ut aucupe ſaltante capi legatur ἀντιχαμαὶ ἐκ ἀδύτου ſaltantem. Unde σκῶψ dicitur ſaltationis quoddam genus varietate motuum & geſticulationum inſignis. Et σκώπτειν proprie eſt ſcupis inſtar imitatione ridiculâ aliquid effingere p. 410. l. 65.

Σοῦχος *ſuchus* crocodilus dictus eſt in Arſinoite Nomo, ubi in magno cultu fuit. Ita vocatur à Strabone & Damaſcio apud Photium. Quin Coptis hodieque σωχὶ *ſuchi* id ipſum eſt. Nempe ut Hebr. שחוח, ita Talmudicis & שוח igitur vel ζωχὶ eſt ἀπὸ τοῦ κολυμβᾶν. Qualem ſe præſtitit, qui primus id nominis conſecutus eſt, cum Menam regem inſequentium canum metu in Mœridem lacum ruentem dorſo exceſſiſſet, & in ulteriorem ripam trajeciſſet p. 795. l. 53.

Στεγανώματα, idem quod ἰμαντώσεις, ligneæ compages in paſtophus, quibus cohærent & connectuntur p. 612. l. 44.

Στένων *gemens* columbæ proprium & avium cungenerum. Theocritus ἔστενε τρυγὼν *gemebat turtur*. Idem ex Græcis Patribus probatur. Item ex Virgilio, Martiali, autore carminis de philomela. Sic in Ezechiæ Cantico *Gemebam ut columba*. Et Eſ. 59. 11 *Ut columbæ gemendo gemimus*. p. 12. l. 55.

Στρουθίζειν Suidæ eſt τρίζειν, quod Fullerus ſtrigum proprium eſſe vult. Tamen Homerus paſſerculos deſcribit νεηγενέας. Et illa ipſa vox στρουθίζειν Eſ. 10. 14. eſt pro Hebræa מצפצף, id eſt, paſſeris inſtar pipiens p. 222. l. 31.

Στρουθοκάμηλος pro ſtruthione, vox recens, neque ante Diodorum & Strabonem à quoquam uſurpata quod meminerim. Proinde Galenus illam non auder abſque præfatione uſurpare p. 222. l. 4.

Στρουθὸς vulgo paſſerem ſonat. Itaque utpro ſtruthione ſumatur, dicitur στρουθὸς μέγας, aut καταγαῖος, aut Αἰθιοπικὸς, aut Ἀραβικὸς, aut ἄγριος, aut Μαυρήσιος, aut χαμαικοίτης, aut στρουθὸς τῶν ἀνέμων. Certum tamen ſine ullo epitheto pro ſtruthione uſurpari, quod exemplis probatur p. 221. l. 26.

Σφάγνον Κύπριος, in Plinio ſphagnos Cyprius in quercu bryon ſeu muſcus odorę præſtans p. 839. l. 65.

Σφὴξ veſpa unde nomen habeat p. 537. l. 48. Inde σφήνες vocari parva ligna & in acutum collecta. Et σφηκώδης in hominibus eus, qui ſunt corpore graciles ibid. l. 43.

Σφηκώδους apum ſavi. Ita Arab. شهد *ſcahadon* ſavus p. 491. l. 14. & p. 511. l. 21.

Σχέδον *fere* vox quandoque otioſa, ut in Platone paſſim p. 757. l. 35.

T & K cognatæ literæ & facile permutabiles p. 759. l. 47.

Ταντίρας phaſianus Pamphilo Alexandrino, Athenæo & Heſychio, ut Perſis تذرو *tadru* & Arabibus تدروج *tadruj* p. 961. l. 18.

Τερηδὼν, *teredo*, ligni vermis in nave naſcens apud Theophraſtum & Plinium. Unde Poëta *Eſtur & occulta vitiata teredine navis* p. 626. l. 45.

Τέτρυξ pro νέοσσος vide Βελίας.

Τετραπτερυλλίδες, locuſtæ in Ariſtophane à quatuor alis dictæ p. 449. l. 74. & 460. l. 41.

Τεττιγομήτρα cicada major, vide Ὀρυγομήτρα.

Τιαρατιδὴς Tiaræ ſpecies habens, vox ſemi-Perſica p. 888. l. 51.

Τιτυφὼν, ἀπὸ τῶν τὺ φόνε dicta, vel quod vis aliud grave crimen. Neque enim Tiſiphone ſolius cædis credebatur eſſe vindex. Species pro genere. Ita ſumendum Melitenſium de Paulo judicium, omnino iſte homo φονεὺς homicida eſt, φονεὺς, id eſt, gravis criminis reus p. 371. l. 54.

Τραγέλαφον pro mero figmento multi habent. Tamen de tragelapho, ut de vero animali, agunt idonei Scriptores, Ariſtoteles puta, Diodorus, Lucianus, Plinius, Solinus, Iſidorus, præter Græcos Interpretes

pretes. Eſtque is io Germania ſiequens p. 809. l. 18.

Τράχηλος cervix vocatur à Philoſopho purpuræ ſumma pars, media μέσον papaver, ima πύθμην fundus. Porro tinctorius ſucus non eſt in toto corpore ſpanſus, ſed ἀπὸ μέσου δ μέχρι τοῦ τραχήλου, inter papaverem & cervicem. Alii ſcribunt inter cirrhum & ſpondylum. Plinius in mediis faucibus p. 726. l. 51.

Τρήρων columba toties in Homero & aliis ἀπὸ τοῦ τρέω à tremendo, quia eſt avis meticuloſa p. 24. l. 72.

Τρυγών pro turture, & τρύζειν & τρυζᾶσθαι de ejus cantu voces ὀνοματοποιοῦνται P. 55. l. 11. Quod ſcribit Horus τρυγόνα cantu & ſaltatione capi, ad turturem non pertinet, ut volunt, ſed ad pallinacam, quæ Græce dicitur ἡ θαλάττια τρυγών *turtur marinus* p. 57. l. 30.

Τραξαλὶς in Æliano locuſtæ genus, quæ Plinio male *tryxalis*. Fit enim ἀπὸ τοῦ τράχηλος, p. 450. l. 14. Plinius *cantus* deſcribit.

Τυλάδες aves in turdorum genere cenſet Athenæus ex Cleomenis ad Alexandrum epiſtola p. 107. l. 51

Ὑακινθῖνος, vel ὑακίνθινος hyacinthinus color eximius p. 728. l. 29. Cum rubro purpureo plerique eumdem eſſe putant, aut illi ſimillimum, ſive ab hyacinthi flore, aut ab hyacintho lapide nomen habeat. Florem enim purpureum deſcribunt Euphurion, Pancrates, Dioſcorides, Lucianus, Ovidius, ſuave rubentem & ſerugineum Virgilius, ibid. l. 50. Et in Gallia præſtitit coccei vices p. 729. l. 7. Et vaccinium, quo purpura tingitur, in Gloſſario redditur hyacinthus ibid. l. 15. Lapis quoque hyacinthus violaceus, vel purpureus deſcribitur, ſed dilutior. Et *rubinus* Arabice ياقوت *jakuth*, id eſt hyacinthus, dicitur. Heſychio deoique & Suidæ ὑακίνθινον eſt ποικίλον. Tamen hyacinthinus color aliis eſt cæruleus p. 729. l. 31. Et Columella vocat cæruleus hyacinthos, ut Græci κυανίσκους ibid. l. 34. Et lapis hyacinthus à Solino, Martiano & multis Patrum cæruleus deſcribitur, cœloque & mari concolor. Et in velu tabernaculi hyacinthus nihilem eſt figura aeris, tanquam aeri ſimilis ibid. l. 68.

Ὑακίνθινος hyaciothinus color à purpureo diverſus eſt. Et illos ſæpe diſtinguunt Scriptores ſacri & profani p. 733. l. 54.

Ὕαλος Veteres pro cryſtallo ulurpárunt p. 832. l. 53.

Ὑλεμίτης pro ἱλεμάτης vermis major, vide ἐρυγγεμάτης.

Φ & Β lape permutantur, maxime apud Macedones p. 448. l. 59.

Φαλαρίδες Phalaridas aves, de quibus Cleomenes in epiſtola ad Alexandrum, Athenæus ait eſſe in mergorum genere p. 106. l. 30.

Φήρια, Φηρῖαι, Φηρίαι, vide in Σατυρικὰ Ζωΐα.

Φίνξ pro ſphinge dixit Heſiodus, & Lycophroo Φίκειον τέρας p. 827. l. 72. Vide *Poetas* in Latinis.

Φοῖνιξ ambigua vox, quæ & palmam ſignificat, & phœnicem avem fabulioſam. Pro phœnice ſumptum in his Pl. 91. (Hebr. 92.) 13. *Juſtus florebit ὡς φοῖνιξ*, cum palmam aperte ſignificet p. 819. l. 50. Ita etiam Job. 29. 18. ubi tamen Græca τελευτᾷ φοίνικι neceſſario *palmæ truncum* deſignant. Quid enim eſſet *truncus phœnicis*? Eo tamen loco ex palmæ trunco factus eſt phœnix ales p. 820. l. 44. Sic ἑβδομήκοντα τελέχη φοίνικα *ſeptuaginta truncos palmarum* in Elim ab Iſraelitis repertos in phœnicem unum mutavit Ezechiel Tragœdus in Tragœdia Exagoge ibid. l. 60. Et τυραφαλον ὃ φοίνικος *palmæ cerebrum* in Plutarcho non nemo phœnicis cerebrum interpretatur p. 281. l. 6. Contrario errore ad palmam referunt interpretes quod dixerat Clemens, *horum ſcilicet in manu habere aſtrologiæ ſymbola, horologium καὶ φοίνικα & phœnicem* p. 821. l. 34.

Φρυγανία propriè eremia p. 368. l. 72.

Χαλινοὶ *frenum*, pars labiorum in Pollucta Job. 41. 4. de leviathane, ſeu crocodillo. *In duplex fraenum ejus quis ingredietur?* Id eſt, in labia, ſeu rictus ejus, qui fraeni duplicati ſpecicm habent: Phraſis utrobique eadem p. 777. l. 26.

Χάλυη purpura in Heſychio, & κάλχη. Vitriolum inde χαλκάνθου dici vult Salmaſius, quia eſt coloris cœrulei p. 736. l. 40.

Χαλκολίβανος Apoc. 1. 15. unde dicatur. Varie conjecturæ. 1. eſſe æs in igne candefactum, Hebr. לבן *labben*. 3. Eſſe æs Livianum. 4. Æs ex Libano monte effuſſum. 5. Thus maſculum æris ſpeciem habens. 6. Aliquid mixtum ex variis metallis, vitro & gemmis conſtans. Ex quibus conjecturis, ſolà priori adpiſtà & multis explicatà & probatà, cæteræ omnes refelluntur, p. 883. l. 44. uſque ad finem libri.

Χαλκολίβανος vox ſemi-Hebræa, quomodo multæ proferuntur ſeoti-Perſicæ, ſemi-Ægyptiæ, ſemi-Hebraeæ, & ſemi-Arabicæ p. 888. l. 46.

Χαλκίπεδες æripedes equi & tauri dicuntur à Poetis, quia pedibus maxime valent & duriſſimam habent ungulam. Et χαλκίπεις ἱππεὺς ἄγαν ταχύς (in Schol. Sophocelis) lege τάχιππος, vel τάχιπους p. 759. l. 18.

Χάμψαι crocodili: Illos Herodoti ævo Ægyptii ſic appellabant. Alludit Arab. تمساح *thimſach*, vel *thamſach*. Nam χ & θ ſunt permutabiles. Hinc *Carthada* Καχηδὼν dicta, ἔχιδνες ἔριχες, ἄκανθα ἄγχουσα p. 795. l. 47.

Χαμαίζηλοι τοῖς προσθίοις σκέλεσι *prioribus pedibus* (tanquam palis) *quidvis in ſublime tollunt*. Ita de muſcis Ariſtoteles. Non *vellunt & protegunt*, ut Gaza. Heſychio χαμαίζηλον eſt μετεωρίζεται p. 468. l. 17.

Χέδροπα dicuntur legumina pro χαμαιδρεπῆ, quia manu leguntur. Iodidem *legumina* p. 50. l. 21.

Χῆνα *chenuia*, coturnicum in Ægypto ſpecies, quarum humerus certa anni tempeſtate ſunt tam immanis, ut eum omnibus abſumendis Ægyptii pares 000 eſſeot, eas in poſterum ſale condirent p. 107. l. 39.

Χιμαιρὶς figura, cujus exempla p. 470. l. 35.

Χνᾶ io Sanchoniathone legitur primus Phœnicis cognomen habuiſſe. Unde & Phœnice regio Χνᾶ dicitur apud Stephanum. *Chna* Hebr. כנען *Chanaan* p. 773. l. 14.

Χολίσφυς, vel χολοσφύρους χαλκᾶ, coronarium æs, quia taurorum ſelle tinctum, auri ſpeciem in hilarionem eorum præbet p. 878. l. 52.

Χίρα io Ariſtophane edulia ex lacte & melle p. 491. l. 15.

Χορὴ rana Ægyptiis, vide in Hebr. אקרוק *akruka*.

Χρυσολεπτῆρες, χρυσὸς, χρυσίζων, ſuccinum p. 871. l. 25. (ut Aviceno χρυσόφυρον p. 868. l. 45.) quia inter lucciui ſpeciesillud maxime placet quod eſt auri coloris. Inde omnem electri etiam auro inditum, nonramen puto, ſed cui argentum eſt admixtum p. 871. l. 22. &c.

Χρύσος aurum ex Hebr. חרוץ *charuts*, quod proprie effoſſum ſonat, ſed pro auro ſumitur Pſal. 68. 14. Zachar. 9. 3. & paſſim in Proverbiis p. 9. l. 61.

Ψὶς culex ex caprifico, vel palma natum p. 569. l. 29. & 45.

Ψύλλοι Pſylli, Africæ populi, à Græcis ita dicti, quia pulicum more ſanguinem exſugebant, ut à ſerpentibus perculſos ira ſanarent. Hinc Pſyllos dicit Plinius tactu ipſo levare perculſos, ſuctuve modico p. 587. l. 23.

VOCES

VOCES

LATINÆ ET BARBARÆ,

Quæ in ſecunda parte hujus Operis explicantur.

Acaros nonnulli vocant minimos illos pediculos, quos Itali *pedicelles*, Gallici *cirones* vocant p. 578. l. 47.

Acer Latine dicitur qui fortis eſt, ut Æn. l. 8.

Ant acrem dubites in prælia poſcere Turnum, Acrem, id eſt, *fortem* in Nonio & Servio. Recte igitur Junius Jud. 14. 14. 18. *Ab acri prodiit dulce.* Item *Quid dulcius eſt melle? Et quid acrius eſt leone? Ab acri*, id eſt, *a forti.* Et *quid acrius*, id eſt, *quid fortius*, ut cum dicitur *genus acre leonum.* Et acre dulci melius opponitur p. 523. l. 42.

Actiacæ cur dicantur oleæ froudes in his Ovidii, *Frondibus Actiacis comptos redimita capillos Pax adest.* Legendum eſſe *Actias*, id eſt, Atticis, quia oliva creditur in Attica nata, quæ Gr. Ἀκτὴ, unde gentile Ἀκτιακὸς. Nonnus l. 27. Ἀκτιάων τε γένεσθαι φυτὸν ἐλαίης ἔξοχα θαλίης. Et de ſiluro Auſonius in Moſella, *Ac velut Actiaca perductum tergore olivo* p. 32. l. 64.

Æreus pro forti ſæpe ſumitur, ut in Poëta, *Tenuis trabat æreus urbes.* Et ibi Servius, *Æreus, fortis:* Item *Æreus puppis.* Et turſus Servius, *Æreus, fortis: Nam æreus non eſt puppis, ſed prora.* Sic, *Inclusam Danaen turris ahenea.* Et *hic murus aheneus eſto* p. 759. l. 22.

Æs Corinthium ex auro, argento & ære ſimul conflatis, idque diverſa ratione, prout æramentario viſum p. 879. l. 45. Corinthii æris tria genera. 1. Candidum, argento nitore quam proxime accedens, in quo illa mixtura prævaluit. Alterum, in quo auri fulva natura. Tertium, in quo æqualis omnium temperies fuit ibid. l. 47.

Æs coronarium (Gr. χαλκάφιον & χαλκάφιον) tenuatur in lamiuas, taurorumque fette tinctum, auri ſpeciem in coronis hiſtrionum præbet p. 578. l. 47.

Atellus Romulos dictus, ut volunt, quod in colloquio cum Tatio alternis vicibus audierit locutuſque fuerit p. 876. l. 64.

Aquila à viſus acumine dicta p. 174. l. 43.

Aquilo ventus dictus à vehementiſſimo volatu ad inſtar aquilæ p. 179. l. 39.

Arancæ ex ἀράχνης ut lanæ ex λάχνης. Ita multi qui refelluntur p. 608. l. 60.

Aſilus Gr. ζηρὸς, & tabanus Gr. μύωψ, etſi promiſcue ſumantur, tamen in multis differunt p. 547. l. 46.

Aſturum avium primus meminit Julius Firmicus p. 269. l. 1.

Attelabus, vide *Bruchus.*

Aurichalcum nonnullis ex volgare, quod Cadmia admixta perducitur ad aurcam colorem. Quomodo it Apollinari ſumitur etiam Gr. ὀρείχαλκος p. 881. l. 53. At apud Veteres *orichalcum* aliud fuit ære longe pretioſius, & ad auri pretium proxime accedens p. 882. l. 6. Quod an unquam in rerum natura fuerit dubitatur ibid. l. 30.

Aurichalci vox Hebræum חשמל *haſmal* plane exprimit, ſi ſic recte ſcribitur p. 880. l. 47. Sed quamvis Plautus & alii Romanorum vetuſtiſſimi ita ſcripſerint, Græci tamen, à quibus hoc vocabulum accepimus, constanter ſcribant ὀρείχαλκος, unde *orichalcum* multi Romani. Origo vocis ibid. l. 71.

B & P ſæpe permutari p. 633. l. 74.

B Græcum mutari paſſim in Ph, aut F Latinum p. 588. l. 11.

Bebrus pro fibro cur dictus, vide in Gr. Βέβλινος.

Beſſale, ut Græcis recentioribus βίσσαλον, proprie later beſſalis, qui Gr. δίδυμος, deinde later quivis p. 614. l. 36.

Blattas & tineas Horatius & Martialis videntur habere pro ſynonymis. Sed blattas putatur Plinius inter ſcarabæorum ſpecies reponere. Poſterioribus denique blatta eſt purpuræ genus p. 615. l. 70.

Bruchus in Hieronymo, Auguſtino, Gregorio, &c. locuſtæ fœtus dicitur, antequam habeat alas. Et *attelabus*, cum volitare incipit. Locuſta denique, cum pleuvolat. Sed Græci multo aliter p. 447. l. 44.

Bubularem bubonem dixit auctor Philomelæ p. 285. l. 17.

Bullire, vel *burrire* formicarum ædificia legitur in Apuleio p. 414. l. 52.

Callainus color, aliis purpureus, Martiali venetus, ſeu cœruleus. Et Plinio Callaïs ſapphirum imitatur, candidior, & littoralis mari ſimilis. Callaïcum ſcribit Solinus. Græcis recentioribus γαλάϊος cœruleum ſonat p. 731. l. 4.

Carneolus, & corrupte *corneolus* à gemmatilis vocatur lapis Sardius, quia carni concolor p. 697. l. 35.

Cavalette Ital. locuſtæ, quia caput equinum habent p. 474. l. 59.

Cecuma Iſidoro *quaſi cicumia* quod ſum p. 334. l. 62.

Cirrhus, quæ pars purpuræ, vide in Τρύχηλος.

Couchylium à purpura Plinius ſæpe diſtinguit p. 735. l. 23. Ita etiam Dioſcorides ib. l. 49. Nempe eum purpura rubeat, conchylis glaucom colorem & iraſcenti mari ſimilem tribuit Plinius. Et cum heliotropio confert, cui color eſt cœruleus ibid l. 58. Conchylium medii fuiſſe coloris inter purpureum & cœruleum p. 736. l. 11.

Conditum, vide *Muſſum* p. 526. l. 3

Congruere & *ingruere* à genibus ſumptæ voces. Utrumque in Feſto legitur. Et Solinus, *Cunctis animum cum pro ſatisgatis, adeo ut, ſi qua deſcruerunt, congruant universa, laſſatoſque ſuſtollant* p. 72. l. 74.

Convolvolus, vide *Involvulus.*

Coſſi vermes in ligno nati apud Plinium & Feſtum p. 627. l. 5. Sequior ætas *cuſos* dixit. Gloſſæ, *Cuſus, ξύλα σκώληξ*, unde Hiſpan. *Gusano* p. 627. l. 9.

Crabro veſpa major eſt & alvi minus gracili p. 564. l. 62. Fit a Verbo *cracere*; quod apud Enniam gracilem eſſe ſonat. Etiam *gracere* ſcribitur, unde gracilis & *Grabro* per G in Gloſſis p. 537. l. 33.

Gracere, vide *Crabro.*

Crocodilitis quæſtio celebris apud Stoicos, de muliere, cujus filium accepit crocodilus, ſe redditurum profeſſus, modo illa verum diceret p. 772. l. 68.

Crotaliſtria in Publio Syro dicitur ciconia, quia vos illius non prodit ex intimo gutture, ſed ex duabus roſtri partibus adjvicem colliſis crotali inſtar, aut crepitaculi. Ovidius, *crepitante ciconia roſtro.* Philoſtratus: *nupiorum ἡμῶν πρόπολος* p. 334. l. 50.

Cucubare noctuam dixit ſcriptor carminis de Philomela. Ita Græcis vox noctuæ κικκαβαῦ & ipſa κικκαβᾶ, vel κικκαβὰ Syris *cecabi* p. 387. l. 51.

Cuculum Galli eum vulgari ſermone vocant cujus uxor mœcha eſt, quia liberos alienos fovet & nutrit inſcius: Nam cuculi proprium hoc eſſe multi putant, ut ovis alienis locuber. Quo vulgi errore abreptus Aeron in Horatium cuculum ait hoc vitio naturali laborare, ut ova ubi poſuerit oblita, ſæpe aliena calefaciat, unde ruſtici ſibi objiciunt, quaſi alieni caram ſuſtinentes. Et quia in Jeremia legitur avis קורא *core* ova incubare, quæ non peperit, R. Selomoni *kore* eſt cuculus, quaſi ad cuculum id pertinet. Cum contra cuculus ova ſua in alieno nido ponat, puta curruca, palumbi, turturis &c. Sed corruca frequentius. Itaque curruca vocabant, quem nos cuculum. Juvenalis, *Tu tibi unus curruca places, &c.* At in Plauto *cuculus* non dicitur, qui coturnelium ab uxore patitur, ſed qui facit, mœchus ſcilicet p. 87. l. 64.

Curruca, vide *Cuculum.*

Cuſculla in Plinio grana cocci tinctorii, qui vermiculis ſcatent, unde eximius color elicitur p. 624. l. 54. vide Κοκκύλια.

Cuſus, vide *Coſſi.*

Dextrati calices, id eſt, cryſtallini cælati p. 875. l. 10.

Ebenus Gr. ἔβενος ex Hebr. הבנים *hobnim* O & E permutatis, ſic genu, pes, decies ex Gr. γόνυ, πούς, δέκατος. Et olim *vortices*, *vorſus*, &c. quæ primus Scipio Africanus in E vertiſſe dicitur p. 140. l. 36.

Egregius proprie qui è grege lectus eſt & ſegregatus, unde ad alia transfertur p. 674. l. 55.

Eruca ab erodendo, etiam *urtica* in Gloſſis ab urendo appellatur, quia *exurit ſeminas morſu*, ut in Columella legitur p. 444. l. 24.

Exalbuminatos vocat unciones ſummi laus coloris eſt. Ita Plinius. Nempe à liquidi albuminis colore, cujus probatio eſt ut ſit liquidum, lacteum, ſine offenſis fricantium, cum quodam igniculo caloris. p. 690. l. 59.

Falco montanus, barbaris montanarius p. 338. l. 15. Quam ſit iracundus ibid. l. 27.

Faunus etiam Fatui & Fatuelli dicti, & Faunt uxor Fauna, vel Fatua p. 826. l. 16.

Fauni ficarii Jerem. 50. 39. non *ficarii*, quomodo dici putat Emanuel Sa dæmonum genus ficariorum ſpecie apparentium. Nam *Ficarios* ſcribunt Hieronymos, Iſidorus, Paulus Diaconus, Gloſſæ veteres &c! Non quod ficus Fauno ſit ſacra, nec à ficatis, vel picatis pedibus, id eſt, in ficarum, ſeu ſphitigum ſpecies formans, ſed propter ficos, vel carnoſas eminentias in facie efflorescentes p. 826. l. 70.

Favonium quidam ad VII. Calendas Martias Chelidoniam vocant ab hirundinis viſu p. 65. l. 57.

Femur etiam Latine pro pudendo ſumitur, ut Hebræum ירך *jerek* paſſim, & Chald. מתניא

פחרים *pachadim* in Onkelo Levit. 21. 20. Hiſtoria tripart. de Benjamina Martyre: *Alium virſum calamum acutum ſagitta ejus ſe mare, unde humana origo deſcendit, juſſit immitti.* Pro quo Theodoretus τῷ παιδογόνῳ μορίῳ p. 758. l. 43.

Ferrugo, coloris genus aſt, *vicinus purpuræ ſubnigræ.* Ita Servius. Item, *Ferrago eſt purpura nigrior.* Inde *ferrugineos hyacinthos* Poeta dixit, & ferrugineam Charontis cymbam p. 728. l. 74.

Ficus ζύκον, ζύκωσις tumor à fici ſimilitudine ſic dictus. Ficos definit Galenus ex Hippocrata carnoſas eminentias in palpebrarum locis obortas. Alii reliquis etiam partibus adnaſci ſcribunt, ſed iis maxima, quæ piloſæ ſunt. Inde Fauni ficarii p. 827. l. 29.

Filum margaritarum, id eſt, monile. Hieronymus, *Uno filo collarum infunxit gradus* p. 683. l. 29. Vide *linea & linum.*

Fœnum cordum Columellæ, quod autumno provenit. Hebr. לקש p. 484. l. 59.

Forda unde dicta p. 588. l. 20.

Formicam ex eo dici vult Iſidorus, quod ferat micas farris, cum ſit Græcæ originis. Formicam enim Græci μύρμηκα, βύρμηκα, & φόρμυγγα appellârunt p. 588. l. 5.

Frit & arruncum ſpicæ partes oppoſitæ, quarum illa in ſumma ſpica eſt, hæc in infima, Varro p. 590. l. 30. Vide Ἀθέρε & Ὄνυγες.

Fulix, vel *fulica*, etſi ab ardea multum differat, tamen pro ardea ſumitur etiam à doctiſſimis. Ita in Arati verſione Avienus ἢ ἰρωδιὸν, modo *fulicem*, modo reddit *ardeam.* Et in Philoxeni Gloſſis ἰρωδιὸς, *Erodius*, *fulica.* Plinius quoqua, *Fulicarum generi natura dedit cirros*, quod ardearum proprium. Itaque idem & Solinus, & Iſidorus, Diomedeas aves fulicis ſimiles deſcribunt, id eſt, ardeis. Et Græci pro ardeis habent. Pſalmorum denique vetus Interpres, quem ſequuntur Auguſtinus & Arnobius Pſ. 103. (Hebr. 104.) pro *herodio fulicam* habuit p. 323. l. 55.

G fit ex Gr. X in *galbanum*, *ango*, *lingo*, &c. ex Gr. χαλβάνη, ἄγχω, λείχω p. 608. l. 59.

Gallicinia nocturna duo ſunt, primum media nocte, ſecundum medio tempora inter μεσονύκτιον & mane. Hoc ultimam idem tempus eſt cum quarta vigilia. Et ſæpe vocatur ſecundum gallicinium, ſæpe etiam gallicinium ſimpliciter & κατ' ἐξοχὴν, quia tum galli acrius & alacrius canunt, & poſterior illa cantus hominibus utilior eſt, cum ad diurnos labores eos excitet. Itaque cum in Marco legitur Petrum ter abnegaturum ante ſecundum galli cantum, & in aliis Evangeliſtis eumdem ter abnegaturum antequam cantet gallus, diverſis verbis idem dicitur. Intelligitur enim ſolemnis ille galli cantus, qui ſimpliciter & abſolute *gallicinium* vocatur p. 120. & 121.

Gauli, meropes Iſidoro. *Meropes*, inquit, *eoſdem & gaulos, qui parentes ſuos recognoſcere atque alere dicuntur* p. 301. l. 68.

Gemere de columba, turture & palumbe dictum p. 12. l. 56.

Gleſſum Æſtii Germaniæ populi ſuccinum vocant. Ita Tacitus p. 867. l. 10. Plinius quoque, & à gleſſo unam inſularum Septentrionalis Oceani *Gleſſariam* appellatam ibid. l. 41. Germanis hodie Glaſſ vitrum. Ita ὕαλον apud Gorrhæum dicitur ſuccini quædam ſpecies. Et Eudemo Rhetori ἤλεκτρον eſt ὑαλώδυνον χρυσίον. Fullerus quoque ſuccini vocem deduxit ab Hebræa זכוכית *zecucith*, quæ vitrum ſonat p. 872. l. 60.

Grabro pro crabrone dictum à verbo *grassere*, unde gracilis, vide *Crabro.*

Grave pro *malo* Latina ſumitur, ut Hebraice, quod ex Titinnio, Cæcilio, Saluſtio & Varrone probat Nonius p. 558. l. 73.

Herodius apud barbaros Scriptores, Albertum, Vincentium, Liranum &c. non eſt ardea, ſed aquila major & γυψίς, aut etiam *hierofalco* p. 325. l. 64.

Hirçipli in Feſto denſorum pilorum homines p. 828. l. 50.

Hirudinem quaſi hæredinem ab hærendo dici volunt Grammaticaſtri, repugnante prima ſyllaba, quæ in hirudine brevis eſt. Quin ut à dea ἰωὰ dicitur pro ἰλαὸς, ita *hirudo* quaſi *holado*, vel *holado*, quia naſcitur ἐν τόποις ἑλώδεσι, vel, ſi mavis, ἑλοειδέσι, in locis paludoſis & limoſis, unde Theocrito dicta λιμναῖαι, & Gloſſario λιμνάτις, id aſt, paluſtris p. 797. l. 2.

Hyacinthina cenſetur inter purpuræ ſpecies in Gratiani Lege p. 736. l. 56. De hyacintho & hyacinthino colore vide Græca.

Immuſſulum aliqui vulturis pullum arbitrantur eſſe, Plinius p. 187. l. 35.

Involvolus, convolvolus volvox, vermis vitium, qui Gr. ἰὸς, vel ἴξ p. 623. l. 10.

Ixon habet Vulg. in immundis avibus Deut. 14. 13. Cujus nominis cum nulla ſit, vox videtur eſſe mendoſa. Alii ἰκτῖνα & ἰκτῖνα legunt. Ego ὀξυὸν potius, id eſt, τὸν ἰξύτην ὀξὺν accipirrem p. 813. l. 15.

Laccæ quatuor ſpecies. 1. Arabum eſt gummi arboris Arabicæ odoratæ, myrrhæ ſimilis, cujus in ſuffumigiis uſus eſt. Eadem imbuti panni inſigniter rubent. 2. Talmudicorum res eſt factitia ex ſanguine, furfure &c. qua coria rubefaciunt alutarii. 3. Λάκχη Græciæ recentioris, Veterum fuit ἄγχουσα, de qua in Græcis. 4. *Lacca* Luſitanorum rubra & tranſlucida, & lanarum infectoribus maxime appetita, quam alatæ formicæ in Iodia in vaſtæ arboris ramis confiçiunt, quomodo apes ceram & mel p. 736. l. 72.

Laetamen Servio ſimus, quo ſtercorantur agri, quia facit lætas ſegetes, Ital. *letame* p. 470. l. 27.

Lamiam ajunt muliebri ſpecie pueros arreptos perdere, aut vorare vivos, ut Hebr. *Lilith* p. 832. l. 66. Ibid. de lamia piſce, & de lamia Libyca fera l. 73. & p. 833. l. 4.

Lana Gr. λὰν; Dorice λὰν p. 608. l. 62.

Lilium unde, vide in Βδέλλιον.

Limax à limo eſt appellatus, quod ibi vivit. Limacem à cochles diſtinguit Plinius, aut nudam cochleam vocat, quomodo ἡ κοχλίας ἡ γύμνη Ælianus, & alii uno verbo γυμνοκοχλίαν. Itaque Plinio limax proprie eſt, qui concha caret. Tamen hæc confundi videas. Et in Columella *implicitus conchæ limax* eſt cochlea terreſtris proprie dicta p. 650. l. 50.

Linea margaritarum, id aſt, monile. Juriconſultus, *Si linea margaritarum ſurrepta ſit.* Item, *Ut pertuſa* (margaritis) *in linea uteretur.* Unde Martiali *linea dives* inter ludorum miſſilia p. 683. l. 34.

Linum margaritarum, id eſt, monila. Terullianus, *uno lino decies ſeſtertium inſertur.* Unde *delinum*, *trilinum*, *tetralinum* p. 683. l. 30.

Livianum æs in Gallia à Livia Auguſti uxore dictum, velocis defectus. Admodum exiguum invenitur. Inde igitur χαλκολίβανος nomen non habuit p. 886. l. 70.

Locuſtam Grammatici deducunt à locis uſtis, cum à loquutione dicta ſit, quod pluſibus probatur p. 474. l. 1.

Loramentum, Gr. ἱμάντωσις, lignum, quod ad continendos parietes in medio ſtructuræ ponitur. Vide Gloſſas, & Strach. 12. 18. & Hieronymum in Habac. 2. 11. p. 612. l. 33.

Mares Italiæ incola antiquiſſimus, Centauri ſpecie, cujus nomen idem ſignificat quod Gr. *lanomyris*, ſorte *mauros* p. 834. l. 8.

Marrugina, paluri ſpecies, ſotte μάρυγνα p. 645. l. 2.

Mellita, vel *mitellita* quid ſit, ignorum in his Sueton. Neron. *Indicebat & ſamulatibus canas, quarum ani mellita* (MSS. *Mitellita*) *quadragies ſeſtertium conſtiterunt*, id eſt centena aureorum millia ex Budæi ſuputatione p. 515. l. 30.

Muliones, eullicum genus, ex eo dici putant, quod mulis ſunt infeſti. Plinius tamen ſolum de apibus ſcribit, *impugnare eas è culicum genere, qui vocantur muliones.* Et alibi, *Eos, qui arborarii pici noſtrum habeant, & meſſa eximant, ab apibus non attingi.* Nec plura de mulione: Niſi quod paulo ante tradit *ea calicum genere muliones non amplius quam uno die vivere.* Quod ipſum de בקה *bacca* legitur in *Cholin* p. 566. l. 53.

Mulſum eſt ὑπόμελι, id eſt, potus ex melle & vino confectus. Talmudici מורסין ὑπόμελι dicunt eſſa *vinum, mel & piper ſimul minuta & temperata*, quod potius eſſet *condimum.*

N Epenthetieum in Romanis vocibus euphoniæ cauſa ſæpe additur. Talia *lingo* ex λείχω, *linquo* ex Æolico λείκω pro λείπω, *tango* ex θίγω, *pango* ex πάγω pro πήγω, *denſus* ex δασὺς, *piaguis* ex παχὺς, &c. p. 62. l. 57.

Nepa pro ſcorpione, vox Afrorum, unde deducta p. 633. l. 60.

Nidus pro pullitie, continens pro contento. Virg. de merope & hirundine, *Ore ferunt dulcem nidis immitibus eſcam*, id eſt, crudelibus pullis, inquit Servius. Et Nonius: *Nidos non ſolum domicilia avium, ſed etiam fœtus earum Virgilio autore dicere poſſumus* p. 176. l. 70.

Nominativa Latina ex Accuſativis Græcis orta p. 588. l. 18.

Nymphæum (lapis) *urbis & gentis Perſicæ nomen habet, ſimilis hippopotami dentibus.* Ita Plinius p. 762. l. 22. נהי *nhi*, vel *nihi* Chaldæis erat dens exertus hippopotami. Et *Arieus*, ſeu *Arianus* gens Perſica, à qua lapis ille *Nympho-Arieus* dici potuit p. 762. l. 22.

Obſidianum vocat Plinius, tanquam ab Obſidio inventora lapidem Æthiopicum nigri coloris & tranſlucidi, & ſpeculi inſtar imagines reddentem. Sed ὀψιανὸν λίθον ἡ ὄψιανος appellari mavult Salmaſius. Nempe vocatur ὀψιανὸς λίθος ab Arriano & aliis, *Obſianus* ab Ulpiano poſt Servium, ab Iſidoro *Obſius* p. 874. l. 58.

Onyx murreus in Propertio non eſt unguentum, ſed vas ex murrha, *ſeu porcellana*, ut vocant. Onyx à materia dictus, quia ex onycha lapide hujuſmodi vaſcula fere conflabant p. 805. l. 19. Deonyche aromatico vide Ὄνυξ & Hebr. שחלת *ſcheheleth.*

Orca unde dicta p. 588. l. 20.

Orphanus lapis in tenebris lucens. Lychnio, aut Lychnitem Veterum ita vocant recentiores p. 710. l. 64.

Palangæ Nonio ſuſtes teretes, qui navibus ſubjiciuntur, cum attrahuntur ad pelagus, Polluci φάλαγγες ἐξ φαλάγγων. Hinc *Palangarii*, qui aliquid oneris ſuſtibus tranſvehunt. Sic Hebr. פלך *pelec* baculus teres, & Arab. فلك *phalaca* teretem eſſe. Hinc *palangas* vocat Plinius, quas Herodotus φαλαγγὰς ἰδίας p. 143. l. 42.

Paſſer fœmina, in Gloſſis *paſſa*, ex Æolico πίζα pro ζπίζα, id eſt, fringillus, avis paſſeri ſimilis. Heſychius: Σπίζα, ἰρὼν θῆλυ σμικρὸν παρίμφοιον p. 147. l. 6.

Paſſer

Passer marinus in Plauto & Ausonio est struthio, ut Gr. etiam στρθὸς dicitur. In Nicandro στρθίου κατακαῦσαι, id est, gallinæ p. 146. l. 63.

Perna, pinnæ species, quam hiantem ait Plinius in arena stare defixam, velut fusillo crure, unde illi *pernæ* nomen. A quo *perle* vulgare, non à *perula*, ut volunt p. 682. l. 48. Pernam enim pro margarita usurpavit inferior Latinitas ibid. l. 56.

Picatos quosdam appellari ait Festus, quorum pedes formati sunt in speciem stringum, quas Dorii phicas vocant p. 827. l. 70.

Pinna, concha margaritifera, vide in Græcis.

Pipiones sunt pulli columbarum. Sed pipinculus est accipiter p. 178. l. 30.

Platea dicitur pelecanus à rostri latitudine p. 301. l. 57.

Popa ex Æolico φόπας pro θύτης, vide in Βωλίτ.

Protelis boum silurum è Danubio extrahi dicit Plinius, id est, boum tractibus p. 750. l. 55.

A pulicibus dici putatur *terra duplasi*, Siciliæ ager circa Pintiam urbem, eum à templo Pollucis ibi olim culti nomen habeat p. 587. l. 42.

Purpura pro πορφύρα cur dicta, vide in Βύβλος.

Purpura ex tribus concharum generibus, purpura proprie dicta, conchylio & murice, seu buccino p. 734. l. 70. Quæ licet promiscue sumantur, maxime à Poëtis, tamen ab iis distinguuntur, qui loquuntur accuratius p. 735. l. 5. & 23.

Purpuram proprie dictam non commendat cœruleus color, sed ruber p. 731. l. 59. Hinc purpuræ colorem Poëtæ sanguini tribuunt. Item Soli, Auroræ, vino, uvis, moris, narcisso, roſæ, papaveri, viulæ, puellarum labris, aut genis, maxime in pudore, amethysto &c. p. 732. l. 16. Itaque purpureum, coccineum & puniceum colorem promiscue sumunt tam sacri quam profani Scriptores p. 733. l. 9.

Præter purpuram marinam purpuræ factitiæ fuerunt variæ species, puta ex vaccinio, ex alga Cretica, ex amorge herba in insula Amorgo, & ex alia herba purpurea in Abasenis, ex Ibera ferrugine, ex flore purpureo ad fontes Hyparchi fluminis. Denique ex Indica sandice, quæ fuit divini fulgoris p. 737. l. 44. Proinde purpura marina sæpe dicitur διαπρισία p. 738. l. 20.

Purpureus quandoque usurpatur pro summe candido. Horatius, *purpureis alis oloribus*. Albinovanus, *Brachia purpurea candidora nive* p. 688. l. 33.

Pyropum æs fiebat, cum æri coronario in singulas uncias sex addebantur auri scrupuli, id est, quatuor æris partibus auri quinta. Pyropum dicebatur, quia ignem fulgore suo referebat p. 878. l. 72. Ii refelluntur, quibus pyropus est carbunculus p. 879. l. 31.

Ranam dicit Varro ab sua voce esse dictam p. 651. l. 9.

Ricinus κρότων, animal pediculo cognatum, ejusdem turpitudinis, infixo semper sanguini capite viveus. Unum animalium, cui cibi non sit exitus &c. p. 578. l. 65. Magistris ערד *karda* dicitur p. 628. l. 41.

Rutilare dicuntur non solum quæ vere rubent, sed & quæcunque splendent, ut Luna & Stellæ. Hinc Philoxeni Glossæ, Αὐγαῖς, niteo, splendeo, rutilo p. 688. l. 25.

Salarium, Plinius de sale: *Honoribus etiam militaque interponitur, salariis unde dictis, magna apud antiquos auctoritate.* Item *Augustus Martius Rex salis modia sex millia in congiario populo dedit.* Proinde Esdr. 4. 14. ad Artaxerxem scribunt Samaritæ pro ריצי *Sole palatii salimur.* Pro quo Junius, *Salarium de Regis palatio percipimus* p. 40. l. 54.

Salus, avicula, quæ & Ægithus p. 90. l. 25.

Sanguisuga à sucu sanguinis Plinii ævo dici cœpit, quæ prius hirudo vocabatur p. 790. l. 59.

Sanqualis avis, vel est ossifraga, vel ossifragæ pullus p. 187. l. 38.

Scorpiacum in Tertulliano est antidotum, vel potio adversus scorpios p. 643. l. 57.

Scorpio machinæ genus, quo mittuntur sagittæ 1. Machab. 6. 51. σκορπίδια εἰς τὰ βαλλόμενα βέλη. Idem ea Polybio, Cæsare, Hirtio, Plutarcho, Tertulliano & Vegetio confirmatur. Et Vitruvius catapultis & scorpiouibus sagittas mitti docet, & balistis lapides. Huic tamen διαμήδης oppositus Amthianus scribit scorpione lapides, & balista sagittas mitti p. 645. l. 17. &c.

Scorpionem pro virga nodosa & aculeata usurpant Isidorus & alii Scriptores ejusdem notæ p. 645. l. 8. Forte ex 1. Reg. 12. 11. p. 644. l. 36.

Scorpionis caudam in ictu semper esse cut dicat Plinius . . p. 638. l. 50.

Subilus Isidoro *idem est qui regulus. Subilo enim accidit*, (inquit) *aniculam vel mordeat, vel exuret.* Itaque ut Latine sibilus à sibilo; Ita Hebr. שפס *sfeph* vel שפי *sfiphoni* dici potuit a sono, quem edit inter sibilandum p. 491. l. 40.

Sirenes Hieronymo, Isidoro & Eucherio dracones magni cristati & volantes p. 429. l. 67. Quæ animalia sunt tam fabulosa, quam Poëtarum Sirenes.

Siri bestiæ subterraneæ, in quibus condunturfruges, Gr. Ζῆρι, vox a barbaris lumpta, Hebr. סירים p. 594. l. 51.

Solipugæ, *citra Cynamolgos Æthiopes*, inquit Plinius, *latè deserta regio à scorpionibus & solpugis gente sublata.* Quod idem Græci qui narrant Agatharchides, Diodotus, Strabo & Ælianus, pro solpugis habent παῖδες φαλαγγίων, *multitudinem phalangiorum*, quæ sunt in araneorum genere. Proinde Solinus & Isidorus *solifugas* araneæ forma describunt. Alibi tamen Plinius *solifugas* formicis adscribit. Sed in phalangii speciebus μυρμήκιον est à formicæ similitudine dictum, cujus meminerunt multi veterum. Itaque *solpuga*, vel *solifuga* aut est μυρμήκιον, aut simile animalculum, mediæ formæ & naturæ inter formicam & araneam p. 540. l. 22.

Soporatus Virgilii vox, apud quem Æneas Cerbero objicit *melle soporatam & medicatis frugibus offam.* Pro quo legi vult Turnebus *melle saporatam*, id est, conditam. Qua voce utuntur Tertullianus, Arnobius & Marcellinus. Sed illam Augusti ævo non puto à quoquam fuisse usurpatam. Neque verum est quod negat vis summos, ullam esse in melle soporandi vim p. 531. l. 44.

Speluuca unde dicti p. 588. l. 21.

Spondylus, quæ pars purpuræ, vide in Τρίχλαι.

Sporta unde dicta p. 588. l. 20.

Striges quomodo à Poëtis describantur p. 832. l. 50.

Subis apud Nigidium avicula, quæ aquilarum ova frangit. Ita Plinius. Sic in Aristotele ἡ αἶττα κατάγνυτ τὰ ὰὸ τῶν ἀετῶν p. 794. l. 6.

T pro Græco Θ in *lateo, opto, intueor, taceo, tas, talla, vestis* &c. p. 615. l. 38.

Tabanus, Græce μύωψ, vide *Asilus*.

Tæda unde dicta p. 588. l. 21.

Tarmes Festo *genus vermiculi carnem exedens*, Isidoro *vermis lardi.* Sed in Vitruvio *abies alit tarmitem* p. 627. l. 23.

Teredo, ligni vermis, proprie in nave natus. Vide Τερηδών.

Tinesm à tenacitate Isidorus & alii dictam asserunt, cum sint *dicti* ἀπὸ τοῦ φθίνειν, quod tabescere & corrumpi sonat. Periit initiale Φ, ut in Θεὸς pro φθεὸς, & Θυσφάγος pro Φθυσφάγος p. 615. l. 35.

Transenna, caveà, in qua per dolum capiuntur aviculæ. Plautus, *Nunc ab transenna hæc tardas lumbricum petit.* Et in Persa, *Hunc ego hominem hodie in transennam dolis ducam dolis* p. 90. l. 48.

Trua, veteribus Romanis onocrotalus. Nempe *trua* valis est genus, vox Pomponii & Titinnii, cujus *trulla* diminutivum. *Glosse, trua vas, trua vero ὑπερῶιον λάας*, sup. sonat. Ita legendum p. 275. l. 5. Vide Κέλαι & Οἰά.

Tuci Isidoro sunt cuculi. Videtur esse Hispanica vox vetus p. 179. l. 68.

Vanescere semen in siccitate, & imbre putrescere dicit Plinius. Sed utrumque significat Hebr. עבר, vel ערה & Gr. πυθόμενον p. 472. l. 24.

Vesta, vesper, vestis, Vesta, omne facta ex Græc. Ἑστία, ἑσπέρα, ἑσθὴς, ἑστὼς, ἵστημι, præfixo *Digamma* Æolico. Ita etiam *vermis* ex ἕλμινς & λ mutatu in r p. 619. l. 46.

Vermis nec à vertendo, nec à verrendo, nec à vere dicitur. Sed a Græco ἕλμις. Et ἕλμις lumbricus, quasi ἕλμινς, ἀπὸ τῦ ἕλισσθαι, quia varie torquetur & convolvitur p. 619. l. 42.

Vespa, vide *Crabro*.

Vipera quasi *vipara*, aut *vivipara* p. 364. l. 26.

Vipio, id est, grus minor Balearibus in honore mensarum p. 79. l. 31.

Uniones, μαργαρίται μεγάλοι, ἐξ μαργάρου. Ita Glossæ optimæ. Nempe Latine unicum dicitur quicquid in suo genere est eximium, quod ex Afranio, Catullo, Propertio, Festo probatur. Hinc in Jugurthino bello unionum nomen impositum maxime grandibus margaritis pendit Ælius Stilo p. 679. l. 56.

Volvox, vide *Involutus*.

Urogallus Germanis Orhun / galli sylvestria genus vulgari duplo majoris. Albertus appellat urogallum. Elias עוף הר *gallum montanum* Germanice vocari ait אורהון *auerhan*. Gesnerus putat esse Plinii *tetraonem*. Ab uris sic dici volunt, quasi magnitudine tantum superet vulgares gallos, quantum uri vulgares boves p. 345. l. 20.

Urunculus infima spicæ pars, ut *frit* summa p. 590. l. 30.

INDEX RERUM,

Quæ in secunda parte hujus Operis explicantur.

Aaron quomodo percusserit omnes aquas Ægypti p. 660. l. 8.

Ababilo, ignotæ aves, quæ lapidibus in igne gehennæ coctis eos impeti vertunt, qui cum Abasenorum rege Abrahem Meccham obsessuri venerant p. 850. l. 18.

Abantes in Eubœa unde dicti p. 435. l. 6.

Ab Abasenis, seu Abyssinis populis dicta lo-lusta حبشان *habasan* p. 463. l. 47.

Abrabeth Rex Abasenorum quando vixerit, & quid fecerit p. 61. l. 60.

Acanthii folia araneosa lanugine obducta p. 607. l. 22.

Acari, seu *cirones* p. 578. l. 47.

Accipiter ynnets Hebraice dictus à volatu, quo maxime præstat, quod Homerus & alii Poetæ docent p. 260. l. 19.

De accipitris celeritate historia insignis p. 266 l. 69. & 74.

Accipiter, ut aquila, Solem inconniventibus oculis intuetur, nec inde quicquam offenditur p. 270. l. 33.

An accipiter per prudentiam suam יאבר *plumescat* Job. 39. 29. id est, πτεροφυήσει ut Jerem 51. 11. הבריו de sagittis, quas Poetæ πτεροέντας & pennigeras vocant p. 269. l. 25. Aliis יאבר *volabit* non absurde, quia migratoria est avis & sub hyemem volat ad Austrum ibi. l. 73. In Græco quædam addita, & quorsum p. 270. l. 20.

Accipiter in plumarum defluvio cur alas ad Austrum expandat p. 269. l. 60.

Accipiter cur dicatur *ἱέραξ* & facer alces p. 267. l. 30.

Accipiter Arabice facer dictus à visus acumine p. 267. l. 50.

Accipitrem occidisse in Ægypto lethale crimen p. 267. l. 46.

Accipiter ventorum & ignis symbolum, & Soli consecratus p. 267. l. 10.

Accipitris nomine in Jobo R. Selomo Angelum intelligit Australi ventо præfectum p. 270. l. 41.

Accipitrum species p. 68. l. 67.

In accipitrum speciebus Arabes صقر *sucrum* nominant, qui in tres species subdividitur. Harum prima *facer* proprie dictus, secunda حكونج *skanneg*, tertia جادو *jasu* à suo clamore vocatus, qui Arabice est جاجا *jaja*. Avis parva, brevis caudæ, pernicitate & audaciâ insignis, ad alaudarum venationem adhiberi solita, Germanis Zwerg-Gallis *émerillon*, cujus perspicaciam Arabes summe prædicant. Hebr. איה *aja* Levit. 11. 14. & Job. 28. 7. ubi de ejus oculo. Græce ut putant αἰζάκων p. 192 l. 63.

Accipitris species الباشق *albasak*, Alkazuinio avis pulcherrima, minima rapacium, quæ venatur passeres, id est, nisus, sen sparverius p. 281. l. 60. Sed eadem in Damire attagenes, columbas & turtures venatur. Et, si avem aggreditur & fortiorem, eam non dimittit, donec alterutra pereat. Probantur imprimis statura parvæ, pondere graves, lungæ cruribus, femore bieves p. 282. l. 46.

Accipitris species שרקא *surneka* Chald. سرقوق *sarunk* Arab. Hujus descriptio p. 354. l. 10.

Accipitris triorchis, seu buteonis descriptio p. 266. l. 59.

Accipitrem cur Chrysostomus inutilem judicer, Demetrius utilissimum p. 270. l. 55. & 61.

De arte per accipitres aucupandi multa Firmicus, qui lib. Constantino vixit p. 271. l. 35. Prosper quoque, & Sidonius, & Concilia Galliæ ibid. l. 71. &c. Artis rudimenta in Cicilia, Aristotele, Antigono, Plinio, Mattiale, Oppiano & Apulcio ibid. l. 2. &c.

Accipiter piscis p. 271. l. 34.

Ἀκχρ@ locustæ species in Creta p. 450. l. 44.

Acrabatan in Æthiopia, Æliano *Arrhatan* p. 642. l. 34. Lacus, cujus accolæ à scorpionibus pasci ibid. l. 31.

Ægithus, aliis falus, avicula p. 90. l. 25.

Ægyptios cur Deus modo immediate, modo per servos suos percusserit p. 577. l. 14.

In Ægyptiorum perniciem cur Deus bestiolis sit usus p. 579. l. 1.

Ægyptiorum abominationem sacrificare quid sit p. 559. l. 45. & p. 561. l. 5. Boves, oves & hirci in Ægypto culti ibid. l. 48. & quam superstitiose p. 560. l. 39.

Magi Ægyptii teibus quasi gradibus ad cœli p. 581. l. 70.

Æreus, id est, sortis p. 759. l. 7.

Æris multæ species, quibus aurum est admistum, aut quæ auro colore, vel pretio sunt similes p. 877. l. 68.

Æs Corinthium ex auro, argento, & ære p. 879. l. 45. Hujus tres species ibid. l. 47. Ejus longe antiquior Corinthi excidio ibid. l. 54.

Æs Persicum, vel Indicum soloodore ab auro dignosci, ex quo Darii *Bataca* p. 877. l. 73. De quo, ut videtur, mentio Ezdr. 8. 7. Et ex eodem vasa templi juxta Josephum p. 878. l. 21. & 41.

Æs coronarium dictum, quia speciem auri in histrionum coronis præbet, Græce χρυσίζαφον, quia taurorum scelæ tinctum p. 878. l. 47.

Æs Mollyneæum orichalcum album p. 883. l. 14

Æs pyropum, vide in P.

Æs in Cypro, montibus Chryseis, Carmelo, Fenno p. 886. l. 3.

Æsalo semper apparet p. 270. l. 9.

Æsias & mesis in Scriptura synonyma p. 593. l. 44. sed æsias ibi pro vere ibid. l. 56.

Æthiopicæ voces ex Hebræo inversæ p. 137. l. 42.

Agathodæmones p. 429. l. 49.

Aja איה accipitris species, de quo in *Accipiter*.

Ajin Hebræum Arabes in *Gain* mutant p. 584. l. 58.

Ἀκακαλὶς & ἀκακαβώλη, Gallis *ferin*, tanquam ad Sirenum cantu, Hesychius & Arabes ad passeres referunt p. 147. l. 62.

Ἀκέφαλ@ simplex, non excornis, ut quidam volunt p. 22. l. 64.

Akis, vide *Locusta*.

Alauda, vide *Cucullus*.

Alborak, Mahumetis jumentum, quo Mecha Hierosolymam vectus est noctis unius parte decimâ, unde in cœlum usque evectus, Meccham redit, post multa cum Deo & prioribus Prophetis habita colloquia p. 848. l. 34.

Albukir, aves albæ, quæ circa Antinoum in Thebaide quotannis congregari dicuntur, & totâ die certo foraminis capiti inserere atque esimere, donec una aut altera capta maneat. In quo si duæ hæresni, annus est summe fertilis, si una, mediocris, si nulla, prorsus sterilis p. 850. l. 66.

Alcyon, vide *Halcyon*.

Algessosa, jumentum Antichristi in Rubri Maris insula latens p. 848. l. 4.

Alharis Muaviæ filius, aucupii per sacros primus auctor p. 268. l. 63.

Alkawand, idest, *Alcyon*, ubi quædam petita ex historia ciconiæ p. 861. l. 58. Item *alkawand* olei genus p. 862. l. 28.

Altellus Romulus cur dictus p. 876. l. 63.

Alvus elephanti mollior, *hippopotami* non item p. 757. l. 13.

Ambarum (Lat. succinum) alii dicant esse bovis aquatici, seu phocæ stercus p. 864. l. 60. Alii ejici volunt à pisce عنبر *ambar*, balænæ specie Mauritanis & Æthiopibus p. 865. l. 40. Alii ex petroleo haberi. Avicennæ locus insignis ab interprete omissus, de ambaro ex mari Germanico, seu Balthico p. 866. l. 61. De eodem loca Veterum p. 867. l. 8.

Ambubaja unde dictæ p. 633. l. 66.

Anca عنقا, vel *Anca megareb*, seu occidentis, Arabibus avis fabulosæ tantæ molis, ut elephantes rapiat quomodo milvus murem, quæ cum aliquando iponsam cum moniilibus suis rapuisset, eam Handalailorum temporum Propheta relegavit in insulam hominibus inaccessam p. 852 l. 21. Itaque Sandiam Aben Ezra merito videbitur arguere, quod Levit. 11. 13. hanc avem ponat in censu avium à Mose prohibitarum, *cum non conveniat*, inquit, *ut Deus prohibeat usum rei, quæ unis quamfiat*. Sed vox est æquivoca: Nam inter veras aquilæ species una est, quæ, quia reliquis major est, vocatur *anka megareb* p. 812. l. 42.

Angari cum gruibus celeritate cursus certabant p. 80. l. 15.

Animalium paria quinque à Talmudicis observata, in quibus debilius fortiori metum incutit p. 791. l. 63.

Aviarius in Homero avis aquilini generis, ossifragæ similis, forte Hebr. אגור *anaphe* p. 337. l. 66.

Ἀνάβατης Græce crabro. Origo vocis p. 543. l. 63.

Anubis canino nomine & capite p. 62. l. 71.

Apis bos ab Ægyptiis cultus alludit ad Hebr. אביר *abir* p. 62. l. 73.

Apis Hebr. דבורה *debora* dicta à mirabili ductu & ordine p. 502. l. 52.

Apis ubique clara & amabilis p. 515. l. 39.

Apis ἐχέφατος dicta p. 513. l. 38.

Apis ἐχέφατος cur dicta *ecpare*: in eam vocem conjectura p. 513. l. 50.

Apis cum formica passim jungitur p. 512. l. 20.

Apis imitanda sæpe præponitur p. 512. l. 75. Hinc mulier frugi ex ape nata fingitur, & cum ape sæpe confertur p. 513. l. 14. Et illustribus fœminis impositum Deboræ & Melissæ nomen ibid. l. 28.

Apis

Apis laborei, id eſt, mel, ad ſanitatem & longævitatem conferre p. 514. l. 16. Exemplo ſint Pythagoras, Glaucus, Democritus, Pollio Romulus ibid. l. 60.

Apis parvum volucribus, & principium dulcedinum fructus eſt, id eſt, ſumme dulcis Sirach. 11. 3. Vera mens illius loci, quem alio detorſit Epiphanius p. 516. l. 20. 35.

De ape locus inſignis Prov. 6. 8. in Græco textu, qui in Hebræo non reperitur. Sed ex Græcis ea ſcripſerunt Arabs Interpres, Caſtalio & multi Patres p. 511. l. 39. Is multis explicatur ibid.

Apes audire quidam negant. Tamen ad Eſ. 7. 18. apes ibilo vocari ait Cyrillus, ut alii tinnitu æris & colliſis teſtis terreri p. 506. l. 20. Ariſtoteles hic ambiguus p. 507. l. 13.

Apes in bello hoſti objectæ p. 510. l. 4.

Circumdederunt me ut apes κηρίον ſavum. Ita Græci. Pſalm. 118. 12. ſed voce κηρίου perperam additâ p. 511. l. 11. & 25.

Examen apum & mel Jud. 14. 18. id eſt, examen apum mellificarum, *ἐν δυσὶ δυοῖν* p. 511. l. 7.

Apes fumo irritari legitur Deut. 1. 44. in Syro, Chaldæo (à nobis emendato) & Arabe manuſcripto p. 507. l. 43. Id Græce βρίζαι & ἐναύειν, & Arab. ﻳﺴﻌﻮﻥ giala Vas, quo fumigantur, Hebr. מפח *maddaph* p. 508. l. 29. Ex apum fumigatione ducitur ſimilitudines, ut à Moſe, ſic à Poëtis ibid. l. 50.

Apibus merito conferri hoſtes infenſiſſimos Pſ. 118. 12. & Eſ. 7. 18. quia apes ſunt fortiſſimæ, nec animalia vaſtiſſima infeſtis aculeis aggredi timent p. 507. l. 39.

Apes ab Herodoto è Scythia perperam excludi, ut animal *ἀξενώτερον* p. 504. l. 66.

Apibus adulteri à Judæis nudi expoſiti p. 510. l. 33.

Apum multitudinem loca quædam inacceſſa reddidiſſe p. 504. l. 6. & 510. l. 30. Ut loca trans iſtrum p. 541. l. 20.

Apes Lucullo adverſæ, & Rhaciis Cretæ populis p. 541. l. 21. 29.

Apes non ſolum ex apibus, ſed & ex bove naſci p. 502. l. 65. Quomodo id fiat ibid. l. 71.

Apes quomodo opus ſuum conficiant, ignotum p. 513. l. 55. Quod ut ſciret Ariſtoteles, fecit alveare vitreum p. 514. l. 1.

Apes quomodo à Samſone repertæ in leonis cadavere, eum inde non naſcantur, & à carne abſtineant, & graves odores fugiant, & apes in alveari mortuas ſuperſtites efferant, ne tetrum odorem exhalent p. 503. l. 70. Reſp. 1. Apes ibi repertæ, non natæ. Refelluntur qui credunt apes quaſdam eſſe *ἀσυγγενεῖς*, & leoninâ ferociâ. 2. Cadaver leonis, in quo apes, fuit *ἐκλελυτὸν*. Mel enim poſt annum ibi repertum. Sic apes mellificæ in Oneſili capite, & in Hippocratis ſepulchro, & in aliis Veronæ p. 505. l. 26.

In apibus ſapientia p. 515. l. 54. Pars etiam divinæ mentis p. 516. l. 18.

Aquaticis fœno paſci rarum eſt p. 756. l. 40.

Aquatilia in montibus paſci quam paradoxum p. 762. l. 68.

Aquila *ἀϊετὸς* Græce ex Hebr. עיט *ajit* p. 165. l. 5. Aliis *ἀετὸς* & *ἀϊδνὸς*, quod eodem redit p. 170. l. 40.

Aquila Hebr. נשר *nesher*. Falſæ vocis origines rejiciuntur. Vera aperitur p. 164. l. 57. & 65.

Ab aquila nomen eſt Aquiloni p. 170. l. 39.

Aquila magnis alis, quas in volatu maxime extendit. Poëtis *τανύπτερος* p. 164. l. 73. In Homero alas habet januæ pares p. 170. l. 12. Alibi ad ſeptem ulnas ibid. l. 19.

Aquilam pro Rege avium habent Græci p. 161. l. 14. Romani p. 163. l. 9. Ægyptii ibid. l. 21. Arabes ibid. l. 25. Patres ibid. l. 34.

Aquilæ alæ cur Eccleſiæ dentur Apoc. 12. 14. p. 183. l. 56.

Aquilæ alæ tribuuntur receſſuris in loca remoteſſima Apoc. 12. 14. & Pſal. 139. 9. In Syro, Arabe & Æthiope p. 171. l. 45. Sed aliter in Hebræo ibid. l. 57.

Aquilæ alas aſſumunt fluxæ opes Prov. 23. 5. Idem in Luciano p. 171. l. 60.

Aquila draconem ſolo alarum fragore fugat p. 170. l. 30.

Aquilæ impetus *ἔμπυρα*, Poëtis *πῦρ* p. 170. l. 56.

Aquilæ volatus conſtans, & in loca remotiſſima p. 171. l. 25.

Aquila quo ſenſu in cœlum volare dicatur, & nidum habere inter ſtellas p. 172. l. 54.

Aquila quam *ψυχαγωγὸν* p. 172. l. 6. Proinde in ſinu Jovis eſſe credita & fulminis adminiſtra ibid. l. 31. Et ad ignem clementiæ cum efferri, & ad radios Solis exuri l. 32. Et è rogo in cœlum ferre animas Cæſarum ibid. l. 34.

Aquilâ velocior, id eſt, velociſſimus p. 170. l. 67.

Aquila in prædam ruit inſtar fulminis p. 170. l. 26. Nulla avis volat vehementius ibid. l. 29.

In aquilæ roſtro quid ſingulare p. 165. l. 1.

Aquila cur Homero *ἀγκυλοχείλης* p. 165. l. 20.

Aquila Senioribus Ezech. 17. 3. 7. *plenus unguibus*, & *multa unguibus* p. 165. l. 35. Quod ſequuntur Syrus & Arabs ibid. l. 40. Tamen Hebr. *plena & multa plumis* ibid. l. 49. Quod oppugnat glabræ, ſeu calvæ, de qua Micheas ibid. l. 56.

Aquilæ leoſini ungues, qui roſtri formam imitantur p. 165. l. 8.

Aquilarum eſt elangere, milvorum jugere, vel lipire, accipitrum pipare, ut cruciatæ earum p. 193. l. 48.

Aquila in præruptis petris nidificat p. 173. l. 5. & 22. quia nidus ibi tutior, ibid. l. 49. Et utinde cuncta diſpiciat ibid. l. 47.

Aquilarum pili Dan. 4. 30. in Theodotione male *leonum* p. 166. l. 37. Fons erroris ibid. l. 41. Pilos avibus recte tribui ibid. l. 50. Pamelius notatus ibid. l. 69. Accipiter quomodo plumeſcat Job. 39. 29. p. 167. l. 16. Hebræorum & Arabum de aquilæ renovatione fabulæ, quibus nonnulli Veterum aſſentiuntur ibid. l. 22.

Aquila nullum animal perſpicacius p. 174. l. 18. Ab acumine viſus dicta ibid. l. 52. Solem intuetur oculis inconniventibus ibid. l. 54.

Aquilæ multæ ſpecies à colore dictæ p. 169. l. 5. De aquila alteria Ezech. 17. 3. ibid. l. 10. Syrum Apoc. 8 13. caudam ſanguineam aquilæ tribuere jocularí errore ibid. l. 20.

Aquila, cum pennas deponit, *μαδίζεσθαι* & *πτερορρυήσας* dicitur, & Græcis hodie *μετάξιο*, Gallis *muer* p. 165. l. 58. Arabice ﺳﻜﺮﻯ *zurizu* ibid. 66. Calvitium avium ibid. l. 73.

Aquila renovari dicitur Pſal. 103. 5. cum pennæ renaſcuntur Eſ. 40. 31. ubi notatur Syri error p. 166. l. 14. & l. 33

Aquilæ cum trochilo certamen p. 164. l. 50.

Aquila oculis maxime inhiat p. 176. l. 22.

Aquila nunquam bibit p. 174. l. 68.

Aquilæ an veſcatur cadaveribus p. 175. l. 36.

Aquilæ affectum erga pullos teneriimum tribuit Moſes p. 176. l. 64. At Philoſophus aquilam ait pullos è nido ante tempus ejicere, quos oſſifraga ſuſcipit p. 180. l. 65. Sed contrarium eſt in Ælliano, Oppiano & Hieronymo p. 181. l. 8. Et ipſa paene verba Moſis Suidas habet ex Philoſtrato ibid. l. 32. Idem in Alberto de aſſure ibid. l. 43. Aquila pullorum unum ejicit, quia non poteſt alere, aut tanquam alienum ibi l. 50. & 69.

Aquila quomodo pullos alis, aut humeris geſtet p. 179. l. 13. Fabulæ de regulo, Tilgamo & Ariſtomene aquilæ alis exceptis ibid. l. 23. R. Selomonis ea de re commentum ibid. l. 50. 57. &c.

Aquilæ nidus, id eſt, pulli p. 176. l. 68.

Aquilæ pulli in nido fere ſinguli p. 178. l. 36. Tamen quandoque plures, adeoque ſeptem reperti ibid. l. 50. 57. &c.

Aquilæ pullus חנ *gozal*, dicitur *ἀπὸ τῆς χρείας* p. 178. l. 28.

Aquilæ pulli in Jobo forbent ſanguinem p. 174. l. 57. Aliter Aquila & Septuagint. ibid. l. 61.

Aquilæ pulli, dum cibantur, alas agitant p. 178. l. 13.

Aquila quomodo pullos excitet, & ils incubet ex R. Selomone p. 177. l. 14. Melius Hieronymus ibid. l. 29.

Deus aquilæ quomodo ſimilis p. 162. l. 35. An quia è duobus pullis, id eſt, Jacobo & Eſavo, unum aluit, alterum ejecit ibid. l. 69. Potius, quia ut aquila Iſraelitas verbo excitavit, ſuper eos Spiritu ſuo ſe motitavit, providentiæ alas expandit, eosdem alis geſtavit & brachiis p. 183. l. 8.

Cum aquila in Lege, & cum gallina in Evangelio cur ſe conferat Deus p. 183. l. 40.

Aquilarum alis Deus Iſraelitas ſuſtuliſſe dicitur tribus de cauſis p. 182. l. 53. De ea fabulæ Judaicæ ibid. l. 62.

Aquilis Angeli ſimiles Ezech. 1. & 10. Item Apoc. 4. 7. in nonnullis exemplaribus p. 183. l. 61.

Aquilæ, Babylonis & Ægypti reges p. 184. l. 36. Sed ille major aquila, & variis pennis p. 185. l. 1. An quia aquilam habuerunt pro ſigno militari p. 184. l. 48. Ut non ſolum Romani, ſed & Græci, ſi fides Senecæ p. 185. l. 4.

Aquilis ſæpe collati Chaldæi & Aſſyrii p. 185. l. 10.

Ut aquilæ, ita fideles, quomodo ad cadaver congregentur p. 184. l. 4.

Aquila anatariis quomodo frangat teſtudines è ſublimi jaciendo, quæ ſors Æſchylum interemit p. 180. l. 45.

Aquilas, de quibus Chriſtus Luc. 17. 37. Theophylactus haberi vult pro vulturibus. Et Tzetzes negat aquilas ullo modo cadavera attingere, utrumque perperam p. 176. l. 2.

Aquilæ ſpecies עזניה *zammag*, barbaris *zumach*, vel *zimech*, Græcis recentioribus φιλάδελφος, Perſis *du headran* id eſt, duo fratres) quia, cum aquilæ reliquæ ſolitariæ ſint, hæc conſorte delectatur p. 336. l. 13. Idem de falconibus ibid. l. 33. & *zammag* deſcriptio ex Arabibus ibid. l. 38. Huic ſimilis *zammag aguaticus*, id eſt, catarractes p. 337. l. 15. Nomen ab ira factum, ut Hebræi נמם, unde conjectura non levis eandem eſſe avem p. 616. l. 36.

In Arabia privatæ domus gemmas habent parietibus agglutinatas p. 716. l. 38. In quibus *ſchoham* ſmaragdi genus ibid. l. 45. Arabiæ urbis lateres ex auro fuſi ibid. l. 54.

Aranæ nomen Hebræum unde deductum p. 603. l. 58.

Aranæ falſa nomina, Hebræa duo, & Chaldæum

dæum uoom, quæ aliud significant p. 604. l. 30. 44. 69.

Aranea Chaldæum nomen æquivocum, quo etiam significatur herba spinosa & edulis genus, nempe syllibum p. 605. l. 71.

Aranea Chaldæum & Arabicum nomen ex Hebræo deductum p. 603. l. 3. Hebræum unde factum ibid. l. 9.

Araneæ Arabicæ tria nomina, aut his similia, in Sacro Textu olim lecta p. 605. l. 9. 16. 33. 42.

Ἀράχνη unde dicta p. 608. l. 48

Aranea an ab ἀράχνη, ut laon à λάχνη p. 608. l. 60.

Aranea texit retia muscis & culicibus venandis p. 603. l. 67

Aranea domus Job. 8. 14. id est, ipsa tela, quia ibi degit & parit. Phrasis in Oriente frequens p. 610. l. 20

De aranea fabula io Chald. Paraphrasi Ps. 57. 3. Cui similis in vita Fœlicis Nolani Episcopi p. 611. l. 21. &c.

Araneorum telæ Es. 59. 5. קורי vocantur pro חורי Arab & Chald permutatis p. 607. l. 32.

שבכים Of. 8. 6. non idem sunt, ut Hebræos quidam Hieronymo persuasit, sed fragmenta p. 608. l. 3. Eadem telæ quomodo vocentur à Talmudicis p. 608. l. 24

De telis arancarum quæ decideront, cum Monothelitas damnavit sexta Synodus, & quomodo id acceptum p. 609. l. 25.

Extra aream Noe nulla quies p. 33. l. 54.

Arcesilæ ἀνατελμία p. 111. l. 2.

Ardeam couchas jam absorptas revomere scribunt Plutarchus & Ælianos, quod alii de pelecano. Sed pelecanus ab ardeis nonnisi rostro differt. Itaque iis accensetur p. 295. l. 20. Et Hebræum קורא *kaath* videtur esse nomen ardeæ commune cum pelecano. Itaque קאת *kaath* se confert David ratione gemitus sui Ps. 102. 7. Ardeæ enim est clara vox. Et ejus species butaurus edit mugitus tam horribiles ut onocrotalo vix cedat. Itaque hæ duæ aves io eodem versiculo junguntur p. 660. l. 60.

Ardeam iracundam describit Æliaous. Proinde avis אנפה *anaphe* (cui nomen ab ira factum) plerisque recentiorum est ardea. Sed ardeæ vana & sine viribus ira nihil habet confer eodem eum ira rapacium avium p. 339. l. 62.

Sicut arena multiplicabo dies, Jobi votum cap. 29. 18. Cui simile Sibyllæ Cumææ votum, quæ *puteris hausti offendens cumulum, quibi haberet corpora paivos, tot sibi natales contingere vana rogavit* p. 819. l. 73.

Arganan, אַרגָּמָן, vel ארגון *argavan* sobra purpura, ex ejus conchæ sanie facta, quæ proprie purpura dicitur p. 736. l. 62. Græci & Hieronymus semper purpuram reddunt ib. l. 65. Hebræi rubram esse dicunt & *carmesinum*, id est, coccineam, & laccæ concolorem ibid. l. 66.

Argentum unde dictum p. 9. l. 18

Argavan ارجوان arbor Persica. Ejus descriptio p. 741. l. 12. An ab ea purpura Syrum & Arabicum nomen traxerit p. 742. l. 1.

Argolæ serpentes ex Argo allati ad oppugnandas aspides p. 449. l. 16.

Aria & Margiana vicinæ provinciæ oprimo vino fertiles. Vites ibi miræ crassitudinis, uvæ bicubitales p. 703. l. 11.

Aristodemus male pro Aristomacho p. 515. l. 44.

Asmorum tria genera ex Arabismo oove explicata p. 705. l. 5.

Asrhatan, vide *Acrabatan*.

Artemisiam Ægypti cur vocent *cor Bubastis* p. 63. l. 36.

Ascendit rana, Exod. 8. 6. id est, ascenderunt ranæ. Numeri Enallage Hebræis familiaris p. 660. l. 18. Magistri temen sibi fingunt unam præcite ranam ad Aaronis outum ex aquis prodisse, quæ reliquas aut pepererit, aut sibilo suo evocaverit p. 660. l. 32. 36. 39. 65.

Ascensus Acrabim p. 641. l. 41. Acrabatene duplex ibid. l. 43. Acrabene prope Nitibim, Ptolemæo male Acabene ibid. l. 51.

Ashar, monstrum horrendum, informe, ingens, quod in extrema die fidelem ab infidelibus inscriptis ootis secernet p. 848. l. 14.

Aſſida, vel חסידה *chasida*, quæ sit avis, non satis constat. Cum alii ardeam reddant, alii ſuſicam, alii ciconiam, alii cygnum, alii milvum, alii volturem album, alii hirundinem, accipitrem, noctuam, gruem, picam, otum, upupam, Indicam avem, Struthionem &c. p. 321. l. 56. Vide *Ciconia*.

Aſilos. Latina vox in Virgilio pro œstro, jam olim pari defierat ævo Senecæ p. 546. l. 21. Vide Οἶστρος io Græcis.

Ἀσπάλαξ locustæ genus circa Leptin Africæ, quomodo in Talmude p. 450. l. 28.

Asmodæus princeps dæmoonm juxta plerosque Hebræos p. 501. l. 34.

Aspis surda ooo dicitur, quod natura sit talis p. 385. l. 34. &c. At quod ad cantum aures vere obturet, ut volunt Veteres ibi. l. 61. Sed quia canto non magis afficitur, quam si surda esset, aut aures haberet obstructas p. 391. l. 7. 13. &c.

Aspidem, à qua morsa est Cleopatra, Hebræi אפעה *ephe* vocaot. Syros quoque Interpres, & Eutychius Alexandrinus hæc duo promiscue sumunt p. 358. l. 2. & 359. l. 40. Aliis אפעה *ephe* est *regulus*, aliis *draco*, aliis *volucer augues* &c. p. 359. l. 53. Nugæ Talmudicorum de *ephe* p. 360. l. 10.

Aspidis venenum crudele & insanabile p. 381. l. 7. Et omnium acutissimum ibid. l. 13. Et statim perimit, nisi morsa pars amputetur ibid. l. 20. Nec ultra quartam horam vivit ab ea morsus ibid. l. 41.

Aspidis oaturæ maxime convenit Hebræum nomen עכשוב *aſpiſ* à retorquendo, vel contorquendo factum, quia aspis in contrarium serpit, & se ipsam in orbem contorquens pugnat, Argolici clypei formam spiris suis exprimens, qui proinde ἀσπὶς dicitur. Et convoluta aspidis circuli Græc. ὄμφαλος p. 380. l. 1. &c.

Super aspidis foramen etiam pueros lusisse, ut Esaias prædixerat p. 382. l. 7. &c.

Aspides in Ægypto serpentum longe maximæ & πανσπερμίαι, quæ dracoonm est magnitodo p. 381. l. 38. 67. Inde פתן *pethen* non solum aspidem, sed & draconem sonat, quomodo sumunt Græci & Syri Interpretes p. 383. l. 10. Itaque פתן *pethen* & תנין *thannin*, id est, draco, sunt synonyma Ps. 91. 13 & Deut. 32. 33. ubi Jonathan habet פתיוניא *pithuniæ*, seu *Pythones* ibid. l. 18.

Aspides non posse incantari docet Ælianos p. 391. l. 56.

Aspides pictæ in Regoin Ægypti diademate invictum imperii robur significabant p. 381. l. 38.

Assarum idem quod as p. 157. l. 55. Quaternos nostræ monetæ denarios valuit ibid. l. 71. Hispanicæ tres *maravedis* p. 158. l. 2. Maimonidi pondus assarii quatuor granorum est ibid. l. 16. Arabi *folis* ibid. l. 19.

Quæ asse vencunt, vilia habentur p. 158. l. 30.

Assaboras Nili ramus à Veteribus creditus p. 77. l. 1. ubi oriatur ibid. l. 2.

Astur palumbarius, de quo Firmicus p. 269. l. 1.

Ataroitæ, vide *Rhizophagi*.

Atergatis, vide *Artaga*.

Attacus, vide *Locustæ*.

Atrageo io cibis per Legem coocessis p. 348. l. 4.

Attelabus, vide *Locustæ*. Unde dicatur p. 448. l. 58.

Avis φ quæ propriam umbram rapit, varia nomina p. 11. l. 68. Eam non esse graculum, sed passeris genus p. 12. l. 68. Quomodo Arabice vocetur p. 127. l. 62.

Avis Indica, palumbi species, cui cum vescoom admovetur, lachrymæ oboriuntur, & io lapidem obdurescunt, cujus contriti pulvis sanat vulnera p. 851. l. 63.

Aves aquaticæ etiam in desertis degunt, quia non omne desertum est inaquosum p. 296. l. 70.

Aves immundas recensent Maimoonides. Sed earum nomina interpretari ne conatos quidem est. Tantum id traditioom amandat, quæ unicuam extat, aut ad peritos aucupes quales hac in parte nulli p. 354. l. 40.

Aves immundas in Lege prohiberi propter causas mysticas p. 355. l. 43. Ea de re multa ex Patribus ibid. l. 55.

Aves rapaces omnes immundæ. In aliis tria signa requiri, aut saltem horum unum, os pro mundis habeantur p. 355. l. 22.

Aves, quarum una cæsa, altera emissa purgatur leprosus, Levit. 14. Suot aves quævis mundæ, non speciatim passeres p. 150. l. 63. In illo rito multa mysteria p. 151. l. 17.

Aves pueris & puellis quels cum lusitent p. 772. l. 35.

Aves multæ à locis dictæ, ut Phasiaoi, Asiæ gallinæ & Numidicæ, Seleucides, Garamantides. In his Περσικὰς ἴρηκας καὶ Μηδικὰς p. 136. l. 51. 67.

Aves etiam maximas voce צפור *ſippor* significari, non solos passeres, aut aves minutiores, ut putant Mercerus, Schindlerus, alii p. 145. l. 38. Tamen etiam passerem quandoque dici צפור *ſippor* p. 146. l. 27. Στρυθὸς & passer voces pariter ambiguæ p. 149. l. 58. 70.

Aurichalcum q. d. metallum ex æthro & ære conflatum p. 880. l. 41. Quin aurichalcum idem est quod oriehalcum, id est, montanum æs p. 881. l. 6. Cur ita dicatur ibid. l. 7. Aurichalcum olim magni fuit pretii p. 882. l. 6. Dubitant quidam an vere fuerit unquam ibid. l. 50. Plato, Aristoteles, Plinius, Pollux extare negant ibid. l. 51. De eo Plinii locus emendatus ibid. l. 64.

Aurora super montes spargi, Joëlis phrasis, Joëtis quoque familiaris p. 473. l. 51. Cum Aurora sic sparsa fotura mala cur conferantur ibid. l. 43.

Aurum unde Græce χρυσὸς p. 9. l. 62.

Auri nomen Æthiopicum p. 9. l. 69.

Aurum cur pallidum p. 9. l. 68.

Aurum olim apud Cafandres metallorum vilissimum p. 706. l. 68.

B. M. & . literæ permutabiles p. 588. l. 5.

Babylone Beli regia auro tecta & strata p. 716. l. 32.

Bacchus hirci formam sumpsisse cur fingatur p. 63. l. 26.

Bahanim, vel *Bahrein*, insula io mari Persico magni nomiois propter unionum copiam p. 677. l. 11. ubi sita p. 675. l. 15.

Bahanim, id est, διδύμαι Θεοί, seu binaria unde appelletur insula margaritifera p. 678. l. 4. 11.

Balsam quomodo gallis similis p. 819. l. 8.

Balæna facile ad omnes ictus penetrabilis, crocodilus non item p. 773. l. 19.

Balsami arbor viti similis p. 724. l. 15.

Barbariæ nomen pro Nomidia, vel pro ea parte Africæ, quæ Mediterraneo mari objacet, ab Arabibus non est indicum, cum Justiniani ævo jam obtinuerit p. 829. l. 39.

Barbariæ Æthiopicæ, mari Arabico, Adulleo & Avaliti, & Barbarico fluvii præteritæ memiuerunt Ptolemæus & Marcianus p. 829. l. 64. Alii Barbaris Troglodytas accensens, & Arabici maris accolas, circa Berenicen, Orinen, Diodori insulam, Ptolomaida Theron & Avalite emporium. Ita Arrianus in Periplu & Stephanos ibid. l. 69. Ibid. terra Barbara hodie & Barbora urbs & insula p. 830. l. 2. Hinc zingiber alii Veterum ex Barbaria, alii ex Troglodytica deferri dicunt. Et mytiba Troglodytes *Barbara* dicta, quod perperam accepit Plinius p. 830. l. 49.

Barbariæ nomine contineri totam oram maritimam Orientalis Æthiopiæ ab Ægypti finibus usque ad Rhapæum promontorium p. 830. l. 70. Id nomen illi obtigisse propter incultos mores & sermonem incoditum, qui verius vespertilionum stridor est ibid. l. 73. De hac Barbaria in veteram Hebræorum scriptis multa mentio p. 831. l. 36.. Neque aliam intelliguut qui ברברים *barbarim* dici volunt aves ex Barbaria advectas. Cirantur enim hujus sententiæ auctores in libro *Vaiekra Rabba* scripto circa annum Christi trecentesimum p. 831. l. 70. Et ab illis designari verisimile est insulam Troglodyticam, ubi meleagrides p. 832. l. 18.

Barbaricini, qui à Vandalis ex Africæ monte Aurasio in Sardiniam translati sunt p. 129. l. 57.

Barburim, *saginati* ברברים אבוסים in Salomonis mensa quid fuerint p. 127. l. 50. Variæ sententiæ ibid. & p. 128. l. 20. & p. 129. l. 18. 20. &c. Concluditur esse electas pecudes ad præsepe saginatas p. 134. l. 12. &c.

Basiliscus, seu regulus Chaldæis תרמן *barman* & Arabibus حرمان *barman* dictus quasi devastatus p. 400. l. 70. Hebræum nomen צפע *tsepha*, vel צפעוני *tsephoni* videtur horrorem sibili exprimere, quo reliqua animalia vel fugat, vel interficit. A quo etiam ipse *sibilus* appellatur, si Isidoro credimus p. 400. l. 74. & 401. l. 40.

Basiliscus & حرمان *barman* idem sunt, nec quantitate differunt, ut putavit Avicenna, quia mensurarum nomina non inseruit p. 400. l. 20.

Basiliscum sibilu suo necare usque ad sagittæ jactum legitur in Arabico textu Avicennæ, quod interpres alio detorsit p. 400. l. 1. Sed vetustiores, ut Nicander, Archelaus, Lucanus, Plinius, Solinus, Ælianus, tantum scripserant basiliscum sibilo suo reliqua animalia fugare & terrere p. 401. l. 3.

Basiliscus flavi coloris est. Id Ægypto, Lybya & Cyrenaica nascitur, duodecim non amplius digitorum magnitudine p. 400. l. 48. 56.

Basiliski volantis meminere Chaldæus & Syrus Proverb. 23. 32. sed pravâ lectione decepti. Cavendum igitur, ne alia addantur monstro fictâ repræsentatione tam terribili p. 404. l. 11.

Basiliscum solo flatu adurere Horus, Ælianus, Plinius & Solinus tradunt p. 401. l. 50. Itaque in symbolis per basiliscum sycophantam designabant p. 402. l. 35. Et ad Hebræum basiliski nomen צפע *tsepha* alludit Arabicum verbum سفع *saphaa*, quod flatu adurere significat p. 401. l. 35. Arabes enim *Sin* & *Tsad* sæpe permutant ibid. l. 69.

Basiliscus aves supervolantes halitu suo attrahere atque absorbere dicitur, & eo pertinere quod habet Hieronymus Es. 14. 29. *Semen ejus absorbens volucrem*. Sed ex prava lectione nata est prava versio p. 405. l. 36.

Basiliscus regis symbolum. Regium enim nomen habet. Et diademate insignis est. Et erecto capite serpit. Et sibilo reliquos serpentes fugat p. 406. l. 13.

Basiliscus Messiæ typus p. 406. l. 55.

Basiliscus Deorum capitibus insertus ut solus immortalis, quia in suo genere maxime vivax, vitæque & necis jus habere creditus, eum solo flatu perimat p. 406. l. 49.

Super cavernam basiliski puer manum mittet Es. 11. 8. Alii *super cubile*. Alii *super pupillam*. Sed prima versio ex Arabismo asseritur p. 404. l. 33.

E radice serpentis exibit basiliscus Es. 14. 29. id est, ex Oziæ genere Ezechias, qui Philistæos male multabit p. 404. l. 71.

Ova basiliski excluserunt Es. 59. 5. id est, crimina, quæ cogitatione concepta per opera excluduntur p. 406. l. 72. Per vatias serpentum species sæpe idem in Scriptura significari. Ex urino aspidis ovo non excludi basiliscum, us ex Esaia quidam colliguut p. 407. l. 16. 25.

Basiliski, in quos nulla est instantia is Jerem. 8. 17. Quidam hostes in genere, alii dæmones intelligunt: nos Illyrios p. 407. l. 49. Cur pro basiliscis quidam reddant *exitiosos speculatores* ibid. l. 53. De basilisco nugæ R. Selomonis ibid. l. 55.

Batiaca unde dicta. p. 878. l. 59.

Batus continebat tria sata p. 405. l. 53.

Bdellium, vide *Sanguisugium*.

Cur בדלח *bedolach* Veteres crystallum & bdellium reddant p. 674. l. 50. 61. vide *Hevila*.

Bedolach neque bdellium, neque crystallum, neque gemmarum ullam esse p. 680. l. 10. 16. 23.

Bedolach esse margaritam Hebræorum, Arabum & recentiorum non paucis p. 678. l. 57. &c. De hac voce conjecturæ p. 679. l. 27.

Bedolach Hebræum, *pharid* Arabicum, & *unio* Latinum esse synonyma p. 679. l. 39.

Belzebub dictus Deus Accaronitarum 2 Reg. 1. 2. An quia sub muscæ imagine exitus, aut quasi muscarum Deus? Sic Græcis Deus Μυιόδυρ, Μυιαγρ, Ἀπόμυιος p. 499. l. 33. Fama & alia loca muscis inaccessa p. 300. l. 38. &c. Templum quoque Jerusalem, ut volunt ibid. l. 62. An etiam ædes & Beelzebub, quod verum fuit illius idoli nomen, non διαζευκτικὸν, ut vult Scaliger p. 501. l. 4. *Beelzebul* pro *Beelzebub*, ut *Babelmandel* & *rabel* pro *Babelmandab* & *rebab* p. 501. l. 59. Dæmonum princeps Deus Accaron quasi Deus Acherontis, id est, Plutu, ac li *Accaron* & *Acheron* idem fiuit p. 502. l. 37.

Behema בהמת nomen commune aquaticis cum terrestribus p. 755. l. 58.

Behemoth & *Leviathan* Job. 40. & 41. alii elephantem & balænam, nos hippopotamum & crocodilum explicamus, qui in eos maxime quadrare Jobi descriptionem probatur p. 754. l. 55. &c.

Behemoth & *Leviathan*, id est, *hippopotamus* & *crocodilus*, conjunctim à Jobo describuntur, ut passim à Veteribus, quia multa habens communia p. 755. l. 16.

Behemoth in Jobo non est plurale, sed singulare Ægyptium p. 756. l. 7. Plura alia ejusdem formæ ibid. l. 8. &c.

Behemoth, *quem fetes tecum*, Hebr. עמך, id est, juxtate, עם pro juxta sæpe sumitur p. 756. l. 21. Plura vide in *Elephante*.

Berberi cur vocesar concha margaritifera p. 690. l. 40.

Beryllus crystallo quam similis p. 874. l. 3.

Besar, Jazidi filius, cur optaverit esse melanectus p. 773. l. 68.

Bessale, seu bessalis later, Græcis tecentioribus βέσσαλον, Plinio & Vitruvio later *bidens*, quia mensuram habet bessis, id est, duos pedis trientes p. 614. l. 36.

Biblos, Rubri maris insula margaritifera, forte *bidlach* Barbaris p. 680. l. 2.

Bitton, Thraciæ lacus, à quo grues Bitoniæ p. 70. l. 61.

Blatta purpura & purpuræ pars p. 616. l. 59. 42.

Blattæ & tineæ quid differant p. 615. l. 70.

Βλίτρον quid proprie p. 536. l. 58.

Bos aquaticus, qui è mari in terram descendit, ut fruges depascatur (id est phoca) Ambarum ejus stercus p. 864. l. 60.

Bos aquaticus raiæ genus, & salpa apud Veteres ibid. l. 64. Sed hic phoca significatur, quæ barbaris scriptoribus *azel* pro عجل *agel*, id est, vitulus p. 865. l. 4. Give Arabum sæpe efferti per Z ibid. l. 27.

De bove & pisce terræ bajulis p. 856. l. 31.

Βότρυς, vide Ἔμπλεις.

Βρέτανα Φόβητα, locustæ species in Creta p. 450. l. 45.

Brez ברז Chald. fluxus mellis è favo egredientis: Unde Βρασεὺς Bacchus in Hesychio. Et *Brisæus* cognominatus à mellis nlu, eo quod ipse primus mel invenisse dicitur, & ex favis expressisse. Ita Columtos in Persium. Et in Heraclide Βρίσα nymphæ, quæ Aristæum docuerunt mellis conficiendi rationem p. 520. l. 67.

Βρῶσις in Matthæo non est *erosio*, sed *tinea* p. 615. l. 42.

Bruchus unde dicatur p. 447. l. 67.

Bruchus & attelabus à locusta quid differant apud Latinos Patres p. 447. l. 43. Sed Græci aliter explicant p. 447. l. 71. & 448. l. 29.

Bruturum prudentia & lapientia p. 256. l. 10.

Bubo Hebr. ינשוף *janshuph* dicitur à teucbris nomine facto. Ad Idumææ desolationem pertinet quod in ea habitabit *janshuph* Es. 34. 15. id est, bubo, uminosa & inauspicata avis, quæque in desertis degit, & cum corvo jungitur p. 284. l. 46. Male Græce redditur *ibis*, quæ extra Ægyptum non vivit p. 281. l. 34.

Butaurus, ardeæ species horrendi mugitus, nempe asterias, vel stellaris, vide *Ardea*.

Buteo semper apparet p. 270. l. 8. Vide *Accipiter*.

Cabus non est extorum mensura, sed granorum p. 43. l. 40.

Cabus & *cadus* quid differant, & unde dicti p. 43. l. 60.

Cabus continebat quatuor logos p. 105. l. 54. Itaque cabi quarta pars 2 Reg. 6. 25. est logus, id est, mensura sex ovorum p. 38. l. 54.

Calamus aromaticus è longinqua terra venire legitur in Jeremia, id est, ex Arabia intima p. 686. l. 74. Non alibi fuisse quam in India Salmasius perperam asserit, cum Arabici calami ut multa mentio p. 587. l. 11. 23. Fuit etiam calamus aromaticus in Aulone prope Judæam, sed post Prophetarum tempora ibid. l. 4. & 15.

Callais lapis sapphiro similis p. 631. l. 6. & 9. Solino callaica, ibid. l. 10.

Camelorum tuber cur dicatur דבשת *dabbesheth*, tanquam à melle p. 527. l. 33. Came-

Canescere non solum mare, sed lacus quoque p. 790. l. 5.

Canis & musca duo animalia maxime impudentia. Ex utroque conflata vox κυνόμυια, vel κυνάμυια p. 551. l. 32. Minerva per convitium sic vocata & Nicion meretricula p. 552. l. 5. Item musca rabano similis, mordax & infidiosa, quæque e longinquo in teli morem cum stridore & impetu suem, cui maxime inhæret. Nonnulli canem vocant ibid. l. 27. Refelluntur qui scribunt κυνόμυιαν, vel κυνόμυιαν ibid. l. 54. Dicitur autem κυνόμυια, quia canibus infesta est, & eorum aures lancinat p. 553. l. 5. Hujus Arabica nomina ibid. l. 30. Non est χρότων ricinus, quamvis ricinus canibus sit æque infestus, unde dicitur κυνοραιστὴς p. 553. l. 44. Canibus carcharin non solum Oceanos & mare Rubrum abundant, sed & mare Mediterraneum p. 743. l. 32. vide *Jonæ cetus*.

Io canis carchariæ ventre reperti loricati homines p. 743. l. 41.

Cantici lucus, quem Hebræi male interpretantur p. 12. l. 30.

Cantiones variæ de adventu hirundinis p. 66. l. 17. 20.

Carambis & Ctiu Metopon, opposita promonoria, inter quæ Pontus angustissimus, quantum ab invicem distent p. 71. l. 32.

Carmelus mons à Ptolemaide ad Meridiem quantum absit p. 724. l. 49. Ibi putæ libertas p. 725. l. 5. Vide *Chaspha*.

Catarrhactes in profundo nec minus temporis manet, quam quo jugerum quis transierit p. 278 l. 50. Accipitri palumbario, seu asturi similis ibid. l. 54.

Catarrhactes jam senex cæcutiens scopulis allidit & perit p. 279. l. 6. Et piscium imaginibus super tabulas pictis ibid. l. 9.

Catarrhactes quomodo ova celeasciat & pullos educet p. 279. l. 13.

Catarrhactæ nomen Arabicum abira deducitur p. 280. l. 21.

Catipha portus insulæ *Baharan* oppositus p. 675. l. 18. & 677. l. 18.

Centaurus in Italia Mares equorum dominos habuerit, & cur fingatur terrestrium ter revixisse p. 839. l. 25.

Centauri varii species. Onocentaurus & Hippocentaurus p. 833. l. 68.

An centauri vere extiterint, magna quæstio inter Scriptores p. 833. l. 70. Quæ decidi tur p. 835. l. 62.

Centauri olim in Thessalia & Cypro p. 834. l. 2. Et in Italia inter Autores Mates Centauror ibid. l. 8.

Centauri duo sub Claudio visi, unus in Thessalia, alter in Ægypto p. 834. l. 53.

Centauri in Thessalia ἱππόποδες ἄνδρες, qui Græcorum primi equos domuerunt p. 838. l. 25. & 839. l. 17.

Centauros pro fabulosis habent multi Græci p. 835. l. 63. & multi Romani p. 837. l. 26. Et è Patribus Clemens, Basilius, Augustinus, ipse etiam Hieronymus p. 838. l. 7.

Centauros in Cypro corruptos natos è Jovis semine in terram sparso esse naves, quibus Centauri appicti. Cornua sunt antennæ, ex quibus fabricatæ naves p. 839. l. 37.

De Centauris egisse Joelem nugarie Abarbanel p. 475. l. 42.

Cum cera ad ignem liquescente quam multa conferant sacri & profani Scriptores p. 531. l. 16. משחה cera instar mollescere in Esaiæ Fabella de Jacobo p. 531. l. 58.

Ceræ varii usus: p. 530. l. 62.

Cerastes cur vocetur Arabice معرون p. 417. l. 66.

Cerastæ cornua carnea. Ex illis fieri cultrorum manubria, quæ sudore venenum prodant, gravis error, & unde natus p. 418. l. 14. & 25.

Cerastes, vide *Sephiphon*.

Cerchneis Romanis tinnunculus p. 266. l. 54.

Ceryli, vide *Halcyones*

Cetum non revomuisse Jonam in Euxino mari, ut vult Josephus p. 744. l. 15. Tantum iter triduo confici non potuisse ibid. l. 25. Et mare illud cetis est inaccessum ibid. l. 31. Nec ibi tuisset Jonas Ninivæ propior p. 745. l. 3.

A cetis nave integras absorberi, fabulæ montium est p. 742. l. 56.

Chaspha situs ad Carmeli radices p. 724. l. 50. Ibi præcipua purpuræ ubertas p. 725. l. 5. Inde כרמל *carmel* purpura ibid. l. 11. Et *Chaspha* olim Prophyria ibid. l. 7.

Chaldæi & Babylonii in Scriptura describuntur ut gens à Judæis valde remota p. 680. l. 60.

in Chaldæo multa errata corriguntor p. 618. l. 59.

Χαλκολίβανον in Apocalypsi unde dicatur, variæ conjecturæ p. 883. l. 44. esse ær לבן *laban*, id est, album ibid. l. 45. vel æs לבנון *lebbon*, id est, in igne candefactum ibid. l. 47. vel ær *Livianum* p. 884. l. 9. vel æs *Libanense*, id est, ex monte Libano effossum ibid. l. 25. Vel rhus masculum, Hebr. לבונה *lebona*, arbor speciem habens ibid. l. 49. vel aliquid mixtum ex metallis, vitro & gemmis confluus. Id cuim à Suida vocatur Χαλκολίβανον ibid. l. 66.

Χαλκολίβανον non est *Livianum* à Livia dictum. Ejus enim non magna fuit gloria, quia telle Plinio admodum exiguum invenitur p. 886. l. 68.

Χαλκολίβανον non est æs Libani montis, quia in Libano nullum æs fuit p. 885. l. 19. Locus Deuter. 33. 25. ex quo colligunt æs in illis locis fuisse, valde obscurus est ibid. l. 21. Et regnum Soba, unde multum æris attulit David, non fuit in Libano, sed versus Euphratem ibid. l. 55. Nec à fusione æris, sed à fusione vitri nomen habuit Sarepta p. 886. l. 22. Et Sidon ἀπὸ χαλκολιβάνου dicta est, quia urbs fuit opulenta ibid l. 29.

Χαλκολίβανον non est thus ærei coloris. Album enim est thus, non flavum, quod Hebræum nomen indicat: Nec splendet in medis ignibus, quomodo χαλκολίβανον p. 886 l. 42.

Χαλκολίβανον non est mixtio ex metallis, vitro & gemmis, qualis à Justiniano facta est. Neque enim in usu fuit talis mixtio, eum Joannes scripsit Apocalypsin p. 886. l. 53.

Χαλκολίβανον est æs album & locidum, quale orichalcum, aut Mossynæcum æs p. 888. l. 31. Et נחשת קלל *æs kalal* Ezech. 1. 7. & Dan 10. 6. id est, æs terſum & splendens, unde קלל lavigare Ezech. 21. 21. Et marmor קלל gelal, *Kopè* & *Gimel* permutatis p. 888. l. 12. & p. 887. l. 2.

Chamæleon Kimchio avis, quæ ex uere revescitur p. 824. l. 28.

Χαμψαι crocodili olim Ægyptiis in Herodoto. Ita hodieque crocodilus Arab. تمساح *thimsaeh* vel *thamsaeh*. Nempe permutantur χ & Θ, ut in ἔρηχος & ἔρηθος p. 795. l. 48.

Terra Chanaan laus Gen. 43 11. sita in copia, vino, balsamo, myrrha etiam, si Hebræis credimus, & oliva p. 725. l. 24. Sed pro מר *myrrha* lege תאר palmam ibid. l. 53.

Chananæa terra *melle fluens* p. 520. l. 8. Pœtas quoque sic loqui ibid. l. 10.

Chananæi, Phœnices, mercatores, idem p. 773. l. 8.

Charadrio nomen fecerunt ai χαραδραι, id est, hiatus prope amnes & torrentes, in quibus nidificat. Cur hanc avem Græci voluerint per אנחה *anapha* significari divinare non possum, nisi legerint אנחה *agapha*, *Gimel* & *Nun*, tanquam ab אנח *agah*, id est, amnis à ripa, facto nomine p. 340. l. 40.

Charmion, vel *Charmium*, una ex illustribus Cleopatræ ancillis, unde appellata p. 2. l. 9.

Χαλκιδονίαι, vel χαλκιδίζουσαι, agyrtæ, qui biruudinem venisse nontiabant p. 66. l. 21. Nisi χαλκίδων Prov. p. 65. l. 71.

Chennia, cotosnicum species in Ægypto sale condiri solita p. 107. l. 38.

Chersonesus urbs cum Chersoneso regione perperam confunditur p. 71. l. 61.

Χασμὸς Joel. 1. 11. 12. & Cant. 1. 5. p. 470. l. 30.

Chelzona חלזונה (ut Arab. حلزون *challazon*) cochlea p. 721. l. 19. sive terrestris, aut marina sit ibid. l. 60. & p. 722. l. 1. At חלזון *chalazon* oculi morbus, ut Græce χάλαζα, vel χαλάζιον p. 721. l. 24.

Chiryonim, vel *dibyonim*, seu columbarum cora quid sint 2 Reg. 6. 25. Horum cibi quarta pars, id est, logus, cur quinque argenteis Samariæ veodita famis tempore p. 38. l. 48. Refelluntur qui columbæ stercus pro cibo fuisse volunt p. 38 l. 64. Aut pro ligno p. 39. l. 47. Aut pro fimo p. 40. l. 7. Aut pro sale ibid. l. 18. Et Talmudici, qui grana intelligunt ex columbarum ingluvie excussa p. 41. l. 28. Et ii, quibus *Kab* est vcoter ibid. l. 60. & *Chiryonim*, vel *dibyonim* p. 42. l. 57. Sed *stercus columbarum* vocatur frictum cicer p. 44. l. 64. &c.

Chloris, vide *Cæruleus*.

Chora in Syagris hodie حور *Chor* p. 821. l. 59.

Chos כוס Veteribus nocturnæ avis species, puta bubo, ooctua, olula, nyctiocorax, &c. Mihi potius onocrotalus, à vase, quòd in rostro habet, ita vocatus, & cum pelecano conjungitur ut avis coogenei Psl. 102. p. 272. l. 61. Sed Arab. بوم *bum* est noctua, vel nyctiocorax. Itaque voces כוס *bum* & כוס *chos*, quia sunt scriptura similes, videntur Interpreter promiscue sumpsisse p. 277. l. 18.

Christus diverso respectu describitur capillis nigris & canis p. 200. l. 1.

De Christi similitudine cum vermo multa præter rem afferri p. 630. l. 44.

Cicer multum in Judæa & vicinis locis p. 47. l. 71. Quo cibo vix quicquam vilius p. 48. l. 36.

Cicer in pervigilii adhibitum p. 49. l. 46.

Cicer, Gr. ἐρέβινθος, & cicercula λάθυρος cur cibi exosi p. 49. l. 57.

Cicer, quia natura falsum est, aliis legumiobus citius matureſcit p. 50. l. 32. Itaque solum unit ſqid. l. 47. Et sal *alkali* ex eo elicitus, id est, sal adusti cicerit ibid. l. 58. Id fefellit Josephum, qui scripsit columbinum stercus Samariæ pro sale fuisse ibid. l. 63.

Ciconia, Hebr. חסידה *chasida* pia, seu benigna dicta, Publio *pietate cultrix*, quia parentibus vices rependit, non legibus adacta, sed bonitate naturæ, Animal felicissimum judicio septem sapientum. Hominibus magis pia. Apud Ægyptios culta & symbolum φιλοπάτορος, & in summo Regis sceptro. Unde φιλοπατορία & φιλογονικὰ νόμοι p. 327. l. 10. Ciconiæ etiam hominibus grata. Lapis lychoites à ciconia allatus, & zingiberis radix p. 328. l. 18. Eadem φιλόπατορες ibid. l. 40.

Cico-

Ciconiæ nomen Arabicum & Turcicum p. 329. l. 89.

Ciconia cur Græce πελαργὸς p. 329. l. 63. Et valturaquila ἐρυσίπελαργος ibid. l. 68. Et navès in Lycophrone πελαργοχαράδρας ibid. l. 73. Et (classi quibus vellis fuit bucolus p. 331. l. 39.

Ciconia Mosi immunda, quia vescitur serpentibus. Ideo in honore apud Thessalos, & capitale eam occidisse p. 328. l. 53. In Ægypto etiam in pretio p. 329. l. 1. Mahumetani ex equanclis avibus cur hanc solam prohibeant ibid. l. 4. & 10.

Ciconia avis migratoria p. 330. l. 72. Quod docent præter Jeremiam a Græci & Romani Scriptores, 2. Patres, 3. Hebræi atque Arabes, 4. Recentiores p. 331. l. 5.

Ciconiæ est sub Augusto magis placuerim, quam groes merito miratur Plinius p. 79. l. 34.

Ciconiæ vox non prodit ex intimo gutture, sed fit ex duabus rostri partibus adinvicem collisis, crotali instar, aut crepitaculi p. 334. l. 50.

Cum ciconiæ in Jobo cur conferatur struthio p. 329. l. 41.

Ciconiæ in monte Amano p. 330. l. 68.

Ciconiæ unde & quo migrent incertum p. 331. l. 51. & p. 332. l. 57.

Ciconiarum cœlo p. 333. l. 19.

Ciconiarum alæ p. 342. l. 43.

Ciconiæ, vide *Halcyones*.

Ciconiam Hebræo nomine חסידה *chasida* significare agnoscunt multi Veterum p. 333. l. 52. Idem Arab. الخطاف *alkoks* ibid. l. 32. Cur dicatur Syris ܚܘܪܒܬܐ *churbo*, Arab. لقلق *leklek*, Lat. *crocotalistria*, & *crepitante ciconia rostro* p. 334. l. 31.

Ciconiarum domus abietes p. 330. l. 4. Domus, id est, nidi, quorum structura mirabilis ibid. l. 6. Hi plerumque in turribus & aedium fastigiis, sed & in ramis arborum ibid. l. 37.

Circus accipitris species p. 366. l. 30. 39.

Cleopatræ ancillarum una *Taira*, non *Naira*, nec *Ira* p. 3. l. 16. Altera *Charmion* dicta, de qua supra suo loco.

Cocci descriptio ex Dioscoride p. 624. l. 51.

Cocci grana unde *cuticulæ* dictæ p. 624. l. 54. In illis vermiculi, ex quorum sanie elicitur coccineus color ibid. l. 58. Inde κόκκος Lat. vermiculus ibid. l. 61. Græce etiam σκώληξ & ζωολίσκος ibid. l. 71.

Coccineus color Arab. *Kermez* est cocci vermes p. 629. l. 50. Chald. *zahora* à luce & splendore p. 631. l. 58. Quomodo idem Syris & Samaritanis ibid. l. 69.

Æthiop. ∩ዖ : *loja* ex Ægyptio *adMaim* ibid. l. 62.

Cochlea vermis genus p. 647. l. 34.

Cochlea Heliodi φωτιφόρος & *domiporta* p. 648. l. 4.

Cochlea suo sibi succo vivit p. 649. l. 29. & 32.

Cochleæ purpuraria terrestri similima p. 722. l. 30.

Cochleæ Solitanæ magni nominis p. 647. l. 18.

Cochleæ, vide *Limaces*.

Cœlum in Scriptura prosere p. 372. l. 61.

Multi colores à locis denominati p. 740. l. 61.

Colores quatuor in velo tabernaculi figurant quatuor elementorum p. 729. l. 66.

Columbam Hebr. יונה *jona* non dici ab oppressione, ut volunt, neque à vino, sed ab יין, id est, Ionia, seu Græcia p. 3. l. 20.

Columba Deucalionis p. 321. l. 44.

Columba Dodonæa, ubi Græcia oraculum longe antiquissimum p. 3. l. 48.

Columba *alborum*, cui *memoriæ reparatorum* ite haberi in titulo Psalmi 56 nondum explicato p. 18. l. 1.

Columba simplex p. 20. l. 3.

Columba alicantina p. 22. l. 15.

Columbæ amœnæ, placidæ, mansuetæ p. 22. l. 43.

Columba an sit fiuvefelle p. 22. l. 52.

Columba quam pavida p. 24. l. 33. unde *agnus* dicta ibid. l. 72.

Columba Noæ cur vesperi redierit p. 28. l. 4.

Columba Noæ tertio emissa, cur non redierit amplius p. 28. l. 22.

Columba triplex emissio quid significet p. 34. l. 35.

Columba Noæ typus Spiritus Sancti, qui in Christi baptismo *sub* columbæ specie apparuit p. 34. l. 54. non in vera columba, ut *flatu aut quidam* Veterum p. 35. l. 24. Tertullianæ hic gravis error p. 36. l. 52. Augustini multo levior p. 37. l. 2.

Columba erga pullos quam pia p. 351. l. 35.

In columbæ collo aut color, & varii colores, sed solum apparentes p. 10. l. 40.

Columbæ simplicitas in quo sita p. 38. l. 40. 73.

De columbæ simplicitate Mahumetani p. 21. l. 19. Juvenalis Scholiastes, Suidas, Eustathius p. 22. l. 6.

Columbæ nomen cur Sponsæ datum in Salomonis Cant. p. 24. l. 16.

Columbæ imago reperta in monte Garizim Cuthæorum idolum p. 6. l. 24. 32. 50.

Columbæ nomen Arab. Acalore factum p. 29. l. 43

Columbæ erga pullos amor p. 31. l. 55.

Columbæ conjugalis castitas p. 22. l. 73.

In columbam mutatus Jupiter Phthiam tum p. 4. l. 4

Columbam emisserunt Argonautæ inter Symplegades trajecturi p. 4. l. 12.

In columbam mutatum Ctesilla Cæx cadaver p. 4. l. 19.

Columbam an obtulerit Abraham p. 4. l. 47.

p. 6. l. 52.

Columbæ Semiramidis p. 4. l. 55. sylvestres, non domesticæ p. 7. l. 30.

Columbam Cuthæos, seu Samaritanos cultisse meræ fabulæ p. 6. l. 21. & p. 4. l. 25.

Columbam nigram post conjugis obitum viduam permansisse p. 23. l. 22. Quo exemplo monogamiam thalisti Tertullianus ib. l. 37.

Columbam post corvum cur emiserit Noe p. 27. l. 30.

Historiæ de columba Noæ vestigia in Abydeno, Plutarcho, & in Atabem ortu oriticis, qui de palumbe idem referunt p. 32. l. 27 & 63.

Columbæ Jovem in Creta vagientem ambrosia alueruns p. 3. l. 59.

Columbæ in Assyriæ regis vexillo p. 5. l. 7. Tamo aquilæ p. 7. l. 1.

Columbæ ab Assyriis coltæ p. 5. l. 43. &c.

Columbæ & congenerum avium pullus quomodo Hebr. & Arab. & unde dictus p. 6. l. 62. &c.

Columbæ pennæ argento obductæ, & pallore auri p. 9. l. 14

Columbæ cur ad aquas libentius degant p. 11. l. 49. & 63.

Columbæ Cant. 5. 12. cur maneæ dicantur ad plenitudinem p. 11. l. 54.

Columba Cant. 5. 12. cur dicantur in facie lavari p. 11. l. 58.

Columbæ trepidant, id est, trepide volant p. 13. l. 68.

Columbæ alarum unam comprimunt, alteram volent p. 14. l. 73.

Columbæ internunciæ p. 15. l. 4. Quot paria fingas unâ die volent p. 16. l. 62. Epistolam à columba ferendam & ad iter emittam quomodo vocent Arabes p. 16. l. 65.

Columbæ in columbariis degunt p. 17. l. 18. Et in fossis ibid. l. 28. Et in fissuris petræ ibid. l. 35. Imprimis in accipitris nero

quod tam Poetæ quam Hebræi asserunt ib. l. 41. &c. Et in vallibus & montibus, unde dicta Semiramis ibid. l. 64

Columbæ in Canariis insulis quam *insolentes* p. 22. l. 30.

Columbæ & turtures jam ante Legem offerri cœpta p. 25. l. 52.

Columbæ & turtures pauperum sacrificia ac sanctæ Virginis p. 25. l. 57.

Columbæ & turtures cur in templo, & in quapiam parte, & a quibus venditæ p. 26. l. 64. Et cur quidam inde captantes Christus ex templo expulerit p. 27. l. 16. & 29.

A columbarum frequentia urbes dictæ περιστερεῶνες, & insulæ Peristeridæ p. 4. l. 36.

Columbarum usus in Syria & Assyriæ ventres p. 5. l. 57. atque ad p. 6. l. 19.

Columbarum sacrificia in Lege p. 4. l. 48. & p. 6. l. 56. Et ante Legem p. 25. l. 51.

Columbas & turtures quo ritu Judæi mactaverint p. 26. l. 19.

Columbarum & turturum plumæ quando aureæ, & ipsæ ut ex quando ad sacrificia aptæ, vel ineptæ p. 10. l. 11.

Columbarum oculi quales p. 13. l. 9.

Columbarum pullos in ovo variis coloribus posse distingui p. 1191. 9.

Columbarum & turturum in sacrificiis usus multiplex p. 25. l. 33.

Cur eas reliquis avibus prætulerit Deus ibid. l. 50. Et turtures quidem adulti; sed columbas unum omnino pulli oblati ibid. l. 55.

A columbarum esu an abstinuerint mystæ Veneris p. 26. l. 15.

Columbarum proprium gemere & murmurare p. 12. l. 55. & p. 13. l. 50.

Columbarum summa pernicitas p. 14. l. 13. Imprimis cum ad nidos revolant p. 13. l. 64

Columbarum, cui passerum ilercas vocatur apud Arabes id ipsum, quod vulgo *nyctea* dici solet, cui *strix*, ex cujus cinere fit saponis, aut huivu species p. 45. l. 42. Vide de *Ulmea* & *Cinerpunia*.

Columbarum ilercus, terræ genus Arabibus gratissimum, sicut cicer in Barca & Chorasæa, quæ cum melle conditur vinum. Aliter vocatur *unus hesdum* p. 44. l. 25

Columbarum ilercus facula incenditur p. 39. l. 51.

Columbaram ilercos exilidissimum, ex proinde ilercorandis agris optimum p. 39. l. 3.

Columbas etiam propriæ dictas arboribus quandoque insidere p. 18. l. 65.

In columbis quædam maxime albæ p. 9. l. 30.

Columbæ albæ quando in Græcia primum visæ p. 9. l. 35.

Columbas in Græcia jam olim fuisse frequentissimas probant fabulæ septem vetustissimæ p. 3. l. 45.

Columbas in Asia esse luvectilias p. 3. l. 56.

In columbas maturæ Oenotropæ Anii filiæ, & factæ Veneris aves p. 4. l. 29.

Conchas margaritas nonnulli scribos explicantur, quod olim factum circa Perimudem insulam p. 684. l. 29. Et in Novo orbe hodieque fit ibid. l. 61.

Conchylii color medius inter purpureum & cæruleum, ut in purpurisso Indico, & in pantherarum oculis p. 736. l. 11.

Conchylium & purpuram sæpe promiscue sumi p. 735. l. 4. Sæpe etiam distingui ibid. l. 23.

Conchylia non solum in mari, sed & in paludosis locis degere (quod asserit Dioscorides) probatur ex Ptolemæo, qui conchylium describit in Palmyra Africæ lacu p. 807. l. 43.

Conchilium de Christi capite profanda nocte esse habitum multis probatur p. 122. l. 39. Quam multa illa nocte gesta sint ibid. l. 55.

Congruete à genibus dictum p. 731. l. 1.

Conopæa reticulati operis ad arcendos culices p. 567. l. 55.

Conopæa Cleopatræ ibid. l. 61.

Con-

Constantiopoli templa Basilii Macedonis argento, auro, gemmis & margaritis ornata p. 717. l. 22.

Coracinus, seu corvinus color habet aliquid luminis, contra quam pullus p. 198. l. 6.

Corallium non est gemma, sed λιθόδενδρον ἀπὸ τῆ ὑμοίᾳ à ramosione dictum p. 702. l. 7.

Corallium cur *Iasce* in Persico mari vocatum fuerit p. 706. l. 35.

In corallio laudatur color sandicis, aut sandaracha p. 695. l. 25.

Corallium Arianos è terra effodisse, fabula unde orta p. 703. l. 7.

Corallium quo sensu Basilius vocet πλανιτὴν μαργαρον p. 702. l. 53.

Corallium in Iudia magni pretii fuit, in Judæa non item p. 705. l. 61.

Corallium hodieque magni pretii & promovetur in Indiæ provincia Thebeth p. 706. l. 57.

Corallium reperitur in multis maris Mediterranei locis p. 706. l. 20.

De corallii virtute Veterum nugæ in Orpheo de lapidibus p. 707. l. 16. Ejus interpres quam ineptus ibid. l. 21.

Corallii præ margaritis quanta vilitas p. 707. l. 55.

Corallina sunt sola labra, non reliquum corpus, negatur quidem p. 695. l. 19.

Corus Hebræorum maxima fuit mensura, continens decem batos p. 105. l. 52. Graiorum mensura, non carnium p. 106. l. 41.

In corvo duo sunt maxime insignia, crocitatio & nigredo p. 198. l. 18. Græcum, Syrum & Thiopicum ejus nomen à crocitatione sumpta sunt. Hebræum, Arabicum & Latinum ab atrore & nigredine p. 198. l. 54.

Corvi crociratio quid proprie sit p. 198. l. 20. Ea major, cum pluvias & tempestates præsagiunt ibid. l. 23.

Corvi vox clamosa & obstrepera, & tanquam importuni flagitatoris p. 204. l. 58.

Corvi Ægypti videntur stipem rogare p. 204. l. 60.

Corvi nigredo quomodo Arabice p. 200. l. 8.

Corvi nigredo propria, eaque intensissima, & per totum corpus diffusa p. 198. l. 33.

Corvi albi quandoque visi p. 198. l. 58.

Corvina nigredo in capillis laudata Cant. 5. 11. & sæpe alibi p. 199. l. 23. 40. Pharmaca adid adhibita ibid. p. 61. vide supra *coracinus color*.

Corvus in locis solitariis Es. 34. 11. Item Soph. 2. 14. juxta Græc. & Vulg. Sed aliter in Hebræo p. 200. l. 30. & 46.

Corvus cur aquis gaudeat p. 212. l. 56.

Corvi species juxta Hebræos & Arabes p. 202. l. 50.

Corvi vallis Prov. 30. 17. p. 200. l. 64. Vallis falicum, aut corvorum, aut Arabum Es. 15. 7. ibid. l. 72. Vallis cadaverum sorte eadem Jerem. 31. 40. p. 201. l. 10.

Oculum, qui sublannat patrem, corvi vallis quomodo erunt p. 201. l. 15. Reorum cadavera corvis exponi, qui oculos maxime appetunt, non solum cadaverum, sed & vivorum hominum, boum item & ovium ibid. l. 19. Ita etiam plerique alites ibid. l. 74. Sed corvus corvi oculum non eruit p. 200. l. 12.

Corvus cur & quando à Noa emissus p. 209. l. 39. Hebræorum de illo ουφε ibid. l. 66. Dialogus Noæ cum corvo ibid. l. 73.

Corvus à Noa emissus reversus juxta Hebræos p. 209. l. 60. Non reversus juxta Græcos, quos sequuntur Syrus & Arabes MSS. duo, & omnes Veteres præter Procopium p. 210. l. 22. Duæ rationes huic conciliandi p. 210. l. 53. & 211. l. 1. Utraque refellitur p. 210. l. 58. & 211. l. 9. Sunt qui Hebræos negationem eximunt statuunt, aut Græcos inserusse. p. 211. l. 30. & 57. Neutrum verisimile, sed Græcos pro שוב שם legisse שוב אלי, quæ lectio magis perspicua ibid. l. 59. & 73.

Corvorum speciem periisse non sequitur, etiamsi corvus Noæ rediisse negetur p. 212. l. 29. Nec dicit Moses quod quidam volunt, columbam septiduo post corvum fuisse emissam ibid. l. 39.

Ex Hebræis verbis de corvo Noæ, prout leguntur, non facile est te expedire p. 213. l. 55.

Corvos esse oblivioso, neque ad nidos suos reverti, tanquam ex Plinio tradit Servius. Quod tamen in Plinio non legitur, nec in Philosophorum libris, sed ortum videtur ex fama de corvo Noæ p. 208. l. 51. & p. 213. l. 45.

De corvo Graca fabula, qui ab Apolline aquarum missus non redit, nisi post ficus maturas, quo pertinent p. 212. l. 63.

Corvi crimen in diluvio admissum quomodo reparaverint p. 216. l. 29.

Corvum ad Eliam olim mittendum quomodo Moses obscure innuat p. 210. l. 12.

Veros corvos Eliæ panem & carnes attulisse, & eos falli qui ערבים *mercatores*, aut *Arabes* reddunt, aut locolas urbis ערב *Arabo*, quæ usquam est p. 214. l. 35.

Corvis præcepit Deus ad obsequium cos inflectendo p. 215. l. 5. Ita præcepit locustæ, serpenti, pisci &c. ibid. l. 7.

A corvis quam juste Deus hoc exegerit ut Eliam alerent p. 216. l. 60.

Corvis quomodo Elias similis p. 216. l. 34.

Corvi plures ad unum Eliam missi p. 215. l. 23. At corvus unus, si creditus, Paulo & Antonio panem attulit, quantum ambobus opus fuit ibid. l. 27.

Corvi quomodo dapes Eliæ non polluerint p. 216. l. 9. Corvi ad id eur adhibiti ibid. l. 7. Et panem & carnes cur afferant, & bis in die p. 215. l. 40. & 62. Et unde afferant ib. l. 67.

Corvis & corvorum pullis Deum speciali cura prospicere tribus locis docet Scriptura p. 203. l. 41. Quæ ad literam sumenda Veteres, qui negant, refellantur p. 204. l. 2. Corvi ad Deum clamant ut leones Psal. 104. 21. & reliqua animalia Psal. 145. 15. & Joel. 1. 20. p. 204. l. 43.

Corvi pullos suos deserunt, quamprimum sedari tuit, si Hebræis, Arabibus, & Patrum nonnullis creditur; 11 Deus illis bestiolas procreat, quibus vescantur p. 205. l. 3. Sed hæc neque rationi, neque Scripturæ sunt consona p. 207. l. 9. Corvi pullos ex nido pelluut, sed jam adultos ibid. l. 41. Lucas corvis in genere id tribuit, quod Job & David corvorum pullis p. 208. l. 18.

Cossus, vel cussus (unde Hispan. *gusano* ligni vermis p. 627. l. 5. & 12.

Coturnicis nomen Hebræum, Chaldæum, Syrum, Arabicum, Æthiopicum p. 92. l. 24.

Ad coturnicum species Talmudici pertidicule ficedulam referunt, & turdum, & phasianum p. 94. l. 20. & quorsum ibid. l. 35.

Coturnices Israelitis Deus bis dedit. Semel in deserto *Sin*, & cursus in *Kibroth-Thaava*. Diversa fuisse hæc miracula p. 97. l. 10. Cur Moses, qui prius viderat, de altero dubitaverit ibid. l. 35.

Coturnices aves migratoriæ p. 104. l. 24. Ex Ægypto venerunt in castra Israelitarum, quo tempore migrare solent lb. l. 25. & 51.

Coturnices è mari veniste leguntur Num. 11. 31. Non quod in mari natæ sint, ut volunt Arabes, sed quod eo trajecto volârunt in castra Israelitarum p. 100. l. 4. Sic Plinius palumbium vim è mari advolare scribit ib. l. 56.

Ad coturnices advehendas cur Eurum excitaverit Deus Ps. 78. 26. cum Ægyptus, unde venerunt, sit ad occasum Arabiæ, ubi tum erant Judæi p. 101. l. 7. Ex Græca & Vulgata hunc uodum non recte sqivi ib. l. 29. Sed Eurum hoc loco & passim eumdem esse cum Austro p. 102. l. 28.

Coturnices an Austro flante volent p. 103. l. 32.

Coturnices volando fesse quandoque in naves incidunt tanta copia, ut naves pondere suo demergant p. 107. l. 14.

Coturnices in castra Israelitarum quanta copia venerint? David pluisse dicit ut pulvesem & arenam Ps. 78. 26. id est, magna copia p. 104. l. 60. Nubes coturnicum patebat plus XL M. pass. & duobus cubitis supra terram eminebat, quod tribus modis posset intelligi p. 105. l. 5. Singulos non collegisse decem coros, ut vulgo redditur, sed decem acervos p. 105. l. 68.

Coturnicum magna vis quotannis è mari advolat Rhinocolurum p. 100. l. 63. Et in Delum insulam, quæ Ortygia inde dicta ibid. l. 43.

Coturnicum in Græcia & Italia magna copia p. 106. l. 61. & 107. l. 5. Sed in Libya & Ægypto longe maxima ibid. l. 29.

Coturnices cur nova creatura vocentur in libro Sapientiæ p. 108. l. 6.

Coturnices an sint salubris cibus? Nonnulli negant, quia venenia vesciuntur p. 97. l. 54. Itaque ex earum esu timetur tetanus, spasmus, morbus comitialis p. 98. l. 16. Tamen alii maxime commendant ibid. l. 44

Coturnicum cibus veratrum, seu elleborus p. 97. l. 53. Cicuta etiam Sexto Empirico, quæ aliis fluoroum pastus ibid. l. 72. Et Arabibus السبسب napellus, id est, aconitum *Anmonicum* p. 98. l. 1.

Coturnicibus Deum Israelitas pascentem, eis non male consuluisse, sive salubris sit cibus, aut insalubris p. 99. l. 69.

Coturnices comedentium quam grave peccatum fuerit, & pœna quam juste inflicta p. 108. l. 26. Hæc pœna qualis fuerit ibid. l. 70. Alius peccati similis dissimile judicium p. 109. l. 20.

Crabro juvencis, bominibus, apibus, aviculis quam infestus p. 543. l. 66.

Crabronum ictus, qui lethiferi p. 543. l. 59.

Crocare, unde *crabro* p. 537. l. 53.

Crius Metopon, vide *Carambis*.

Crocodilum à Jobo describi sub nomine leviathanis p. 769. & 776. &c. Et à Talmudicis quoque leviathanem pro crocodilo sumi p. 791. &c. Et leviathani synonymum *thannin* à zechielem eodem sensu usurpare p. 795. l. 18.

Crocodili aspectus quam terribilis p. 773. l. 64. Et eo viso quid acciderit Artemidoro Grammatico ibid. l. 70.

Crocodilus in Augusti nummo ad palmam revinctus p. 775. l. 28.

Crocodilus sæpe captus & domitus est. Ergo, inquiunt, leviathan alius est à crocodilo, cum describatur ut bellua, quæ nec domari, nec cicurari possit p. 774. l. 7. Resp. idem de cetis posse objici, & de quovis animali, quorum nullum est, quod non subeat jugum hominis ibid. l. 38. Tamen crocodilus non facile vincitur, cum sit & mole vastus, & viribus tremendus ibid. l. 68.

In crocodili collo est robur, quod balæna nullum habet: At crocodilus habet p. 782. l. 41. Id à nonnullis falso negari. Nam caput resupinat ad morsum, & colli motu truculum excutit *ibid.* l. 42. & 53.

Crocodili cor firmum ut lapis p. 783. l. 72. Cor viscus firmissimum p. 783. l. 74. Cor Sabibi durum & compactum tultar lapidis p. 784. l. 17. Cor Mahometis quam grave ibid. l. 25. Cor Nabalis in lapidem diversosensu ibid. l. 32. Cor lapideum ib. l. 38. Corcoagulatum ibid. l. 42. Διάνοιαν, id est, immisericors ibid. l. 46.

Crocodili quam truces p. 784. l. 50.

In crocodilo gyrus dentium terribilis p. 777. l. 70. Dentes ei seraginta vel exerti, vel ferrati ibid. l. 71. Morsus tenax & perniciosus p. 778. l. 9. Numerus fesagenarius in crocodilo quam solemnis ibid. l. 55

Croco-

Crocodilus Job. 41. 25. despicere dicitur quidquid altum est, id est, ea animalia, quibus corpus est procerius, & rex esse super omnes filios elationis, id est, in iis animalibus, quæ longiora crura in sublime evehunt, regnare quasi majorum virium fiducia p. 790. l. 37.

Crocodili cutis describitur v. 17 &c. contra omnem ictum invicta & impenetrabilis, cum balænæ corium lit omnibus telis pervium p. 785. l. 35. & 72. Neque eatem illam, quomodo serpens, unquam exuit p. 777. l. 18.

Crocodilus non est prorsus elinguis, ut multi scribant p. 770. l. 72. Sed linguam habet immobilem & inferiori maxillæ adhærentem p. 770. l. 73.

Crocodili clamor est super aquas emerlio p. 784. l. 57.

Crocodilum nemo est, qui excitare audeat, nempe cum latur in littore dormit p. 777. l. 1.

Crocodilus omnia animalia feritate superat p. 775. l. 57.

In crocodili naribus juncus, id est, fynis junceus, χόανος, χωνίον, Hebraice חבר מצרי p. 771. l. 70.

Ex crocodili ore & naribus cur exire dicantur lampades, scintillæ, fumus &c. p. 782. l. 23. Idem de hippopotamo cognato animal Iltradi ibid. l. 19. Ar balæna nimbos effiat ibid. l. 35.

Crocodilus non est metus expres, ut nec balæna p. 790. l. 30.

Aute crocodilum utcoror insultat, ut pavor ante Martem & Palladem p. 783. l. 3. Insultare quid proprie ibid. l. 38.

Crocodili moles quam vasta p. 774. l. 73.

Crocodilorum oculi Aurora hieroglyphicum p. 781. l. 55. In balæna nihil rale p. 782. l. 4. Horus emendatus & explicatus p. 781. l. 57.

Crocodilli odor ut muscl p. 786. l. 65.

Crocodilis in prædam pueri sæpe ceduni p. 772. l. 43.

Crocodilus Job. 41. 24. describitur tanquam in pulvere repitians, ita tamen ut non atteratur, quomodo cætera reptilia p. 790. l. 56.

In crocodilo rictus oris valvarum instar est Job 41. 5 p. 777. l. 35. Magno hiatu aperitur ibid. l. 46. Buculam integram vorat ibid. l. 63. Fauces septem pedum ibid. l. 65.

Crocodilus, licet in pulvere repitet, tamen ita factus est ut non atteratur Job. 41. 24. p. 790. l. 56.

Crocodilos verisimile est sternutare frequentius, quia ad Solem sæpe apricantur p. 781. l. 38.

Crucodili totum tergum squamis ut seurotum laminis coharentibus est obductum. Job. 41. 6. 7. 8. sic describitur p. 779. l. 22. In balæna nihil simile ibid. l. 24. Bootis evasio, & naturæ crocodili quam se prodat imperitum ibid. l. 29. & 57. Cetum squamarum describit Nearchus, sed solus, & ex aliorum fide ipse mendaciissimus Scriptor p. 780. l. 50. Cur pro ligillo arcto Græci habeant ζωμίτην λίθον p. 781. l. 16.

Tori carnis in crocodilo מסגי, id est, processus; prominentia, non melandrya, ut habet Junius p. 783. l. 56.

Crocodili venatio quam ardua p. 775. l. 22.

Crocodilitis quæstio p. 772. l. 65.

Crystallum Soli oppositum igniem concipere. de quo multi Veteres p. 875. l. 66. An eo igne in sacris uti licet p. 876. l. 14.

Cuculi, vide *Turs*.

Cuculus in multorum avium nidis pouit, puta corvoræ, palumbi, turturis, alaudæ chloridis, pappi, passeris, fulcinæ, motacillæ, rubeculæ, ruticillæ p. 88. l. 34.

Culicis generale nomen non habuit Græca vetus. Nam βύτζα est recens, & ex Arabibus sumptum p. 562. l. 63. Κώνωψ est vicarius culex, ut Hebr יחוש *jahchus* p. 564. l. 58. Κωνώψ culex in aquosis locis nascens, ut Hebr. יתש *jatthus* p. 565. l. 59. Ἀσυνταφάγος culex leonibus infestus, ut Hebr. כנמים *mephgra* p. 792. l. 63. Δίκτυον in pinu nascitur, ψὴν in captifico & palma, ζυγὸς in ulmo, quercu & ficu, ut Arabom בק *bak* & Chald. נקא *bakka* p. 569. l. 27.

Culex in minima statura formam habet elephantis cum alarum auctario p. 563. l. 61.

ulex pro re minima p. 564. l. 44.

Culicis encomium ex Alkazuinio & Plinio p. 562. l. 65. & 564. l. 18.

ulicis malleus, id est, aculeus, quam gravis ex Talmudicis p. 573. l. 60.

ulici vulgo opponitur elephas; sed camelum oppositle Christus ut notiorem p. 564. l. 36.

Leoni metum incutit culex Hebr. מגפיע *mapigia* dictus, ab occurrendo, vel incurrendo, quia illum acriter impetit, in oculos maxime irruens. Nec solo morsu, sed & voce terrinat, & in fugam compellit. Horum culicum olim magna vis fuit in Rhizophagis & in Mesoporamia. Ἀσυνταφάγος vocat Hesychius p. 792. l. 16. Vide & p. 567. l. 4.

ulicum vinarium, aut aliud simile animalculum, ne Judæi incauti biberent, vinum percolabant p. 565. l. 9.

De culice יתש *jatthus* dicto, quin Titi nares ingressus, ejus cerebrum toto septennio convulsit, fabula Judaica p. 568. l. 15. Arabes de *jocausa* Nili eodis culice idem narrant p. 569. l. 19.

Culex arborum Arabice בק *bak*, vel בקה *bakka*. Et arbor البق *albak* non est *arbor cimicum*, ut volunt, sed *culicum*, ulmus scilicet. Tamen البق *albak* pro cimice reperitur in Avicenna p. 570. l. 32.

Culices Myusis molesti, & Persis prope Nisibin p. 540. l. 67.

Culices Nisibeni unde nati p. 573. l. 36. Horum memiuisse Arabes ibid. l. 51.

A culicibus Infantes quomodo liberent Tiberiadenses p. 568. l. 5.

A culicibus quomodo se tueantur patustres Ægyptii p. 567. l. 50.

Currues quid Juvenali p. 88. l. 30. In hujus nido ponit cuculus ibid. l. 34.

Cuth regio dicta a flumine ejusdem nominis p. 136. l. 50.

Cygnos utut Poëta summis laudibus evehant, tamen alse immites & ἀπαλοφάγοι, probatur ex Philosopho & aliis. Itaque in fabulis homines duri & immisericordes finguntur in cygnos mutari p. 300. l. 38.

Cynomyia, vide *Canis & Musca*.

Cynomyia gravis, id est, multa p. 558. l. 64.

Cynomyia terram perdit, id est, terræ incolas, ut explicatur Pf. 78. 45. & Sap. 16. 9. p. 559. l. 8. Quam gravis fuerit plaga ibid. l. 24.

Pro cynomyia in Psalmorum editione Syro-Arabica Arabs haber الحرقوس *alhurkous* pulicis genus inter Arabes, quod muliebris pudendi morsu maxime delectari feribunt. Quasi κυνόμυια sit hibrida voa, & semi-Latina, qui jocularis est error p. 554. l. 35. Aliter in Κυνόμυια.

Dæmones & Idola שעירים *seirim*, id est, hirci, dicuntur Levit. 17. 7. propter Ægyptios, qui hircum ἀνάθημα, cui Deo sacerdotes primum initiabantur p. 828. l. 57. Multi Dii hac specie culti ibid. l. 66. Et eadem diabolus se videndum sæpe exhibet ib. l. 71. *Seirim* igitur sunt spectra hirsuta & hircina specie, Gr. τραγώδητα & ἐβδεπριχώδητα p. 829. l. 28.

Dar דר Esther. 1. 6. non est habitatio, sed preciosi lapidis genus p. 709. l. 1. Talmudici lapidem debiuunt, qui lucem infert cœnaculo, id est, lychnin, seu lychuisem. Fallunntur enim, qui ad carbunculum id referunt p. 707. l. 59. Sed verius quod in Midras דר *dar* margarita redditur p. 711. l. 22. Erin Chaldæa Paraphrali דורא *dura* id ipsum est ibid. l. 46. Arabice دور circomire est. Multæ voces, Hebraicam etiam inde dedactæ p. 712. l. 3. In his כדור in Esaia *fusus pila*, vel *sicut orbis*. Servile enim hic est *Caph*, non Radicale ibid. l. 45. Margarita Hebr. דר *dar* & Chald. דרא *dura*, quia ipharica p. 713. l. 34. Hebræum דר *dar* à Græcis non reddi πάρυσι λίθοι, urputant, sed κίονες, id est, margaritam p. 714. l. 20.

Decem arcevi Num. 11. 32. id est, plurimi, ut *decies* passim usurpatur pro multones p. 106. l. 26.

Dei providentiam ad minutula extendi probatur rationibus p. 160. l. 1. Talmudicos etiam & Græcos ita sensisse p. 160. l. 17. & 28.

Δεισιδαίμων ὁ προδεδιὼς P 775. l. 34.

Derceto, vel Atergatis quomodo Hebraice p. 163. l. 38. vide *Atergatis*.

Deror דרור svis à libertate dicta, recentioribus birundo p. 52. l. 38. Potius columba fera ibid. l. 60. Græci veteres *turturem* reddunt ibid. l. 61. Æthiopa ቆጳ ጀጳ: *palumbum*, à torque sic appellatum ibid. l. 68. Arabica quoque pullus turturis الحر *alburre* vocatus à libertate dicitur & palumbus mas حر ساق *sako-horris* p. 52. l. 16. ut columbæ Basilio sunt αὐτεπίμαχοι ἀγέλαι græc liber p. 53. l. 4.

Deror דרור Prov. 26. 2. cur a volatu commenderur p. 53. l. 22.

Deror Pf 84. 4 ad altare Dei nidificat, id est, in tabernaculo, aut in templi trabibus p. 53. l. 24. Tale quid de palumbo Theocritus p. 53. l. 38. Eralii de livia columba ib. l. 43.

Deus cur minetur antequam feriat p. 655. l. 39.

Δεῦρο ligni vermis; inde sylva Hesiodo ἀδηκτοτάτη p. 627. l. 2.

Diabolus serpens antiquus & magnus draco Apoc. 12. 9. Philoni quoque & Hebræis sic dictus p. 439. l. 21. quia serpentis habuit speciem, & est insidiosus, atturus, venenosus, homini maxime infanstus p. 440. l. 7.

Diana, in Ægypto cur in felem mutata p. 63. l. 28.

Diana seu Hecate à Magis invocata p. 581. l. 9.

Diarreta quid proprie p. 875. l. 10.

Dibaphum Hebræis שני p. 624. l. 25. Non tamen quod purpura, ut apud Græcos, sed quod cocco bis tinctum est apud Hebræos sonat ibid. l. 46.

Dibyssina רבוזים, vide *Chirjonim*.

Dies Domus pro judicio Domini, ut 1 Cor. 4. 3. Cilicum phrasis p. 471. l. 1.

Dies quadraginta Ninivites affignatos Scriptores in triduum motant p. 745. l. 33. Dubitat Augustinus uter sit verior numerus p. 746. l. 8. Huic dubio satisfit ibid. l. 11.

Digitus Dei quid in Scriptura p. 582. l. 7. Non opponitur manui, sed pro manu sumitur ibid. l. 23.

Dii sub pavonum, phasianorum & coturnicum specie culti p. 109. l. 43.

Δίκη Act. 28. 4. id est, Nemesis Dea, de qua multa p. 371. l. 62.

Diomedeæ aves catarhactæ dictæ, quia Græcis parcere leguntur, & barbaros καταιγίζουσι p. 278. l. 2. De istdem vide p. 323. l. 69 & p. 324. l. 63.

Dioscorides ex Plinio & Arabe emendatus p. 690. l. 63.

Dipsas serpens in Ægypto & Arabia morsu fitim excitans inexplebilem; viperæ similis, sed minor, via dodrantalis, albo corpore, cauda gracili, duabus lineis nigris insigni, quam incedendo sursum attollit p. 397. l. 51. Aliter vocatur causon & prester, & melanurus, & ammobates, & centrides p. 398. l. 2. צמאון *tsimaon* Deuter. 8. 15 non est δίψας serpens, ut Hieronymus reddidit, sed δίψος sitis p. 398. l. 18

Δίψας culex ex pinu nascens, vide φθοίς.

Draco Hebr. & Arab. תנין *thanin*, vel *thannin*, quæ vox, etsi de quovis serpente usurpetur, tamen proprie draconem sonat p. 428. l. 67.

Draco triplex, cœlestis, terrestris, marinus. Terrestris descriptio ex Avicenna p. 429. l. 16. In ejusdem versione corrupta draconum omnia restituuntur & explicantur ibid. l. 40. De dracoum magnitudine multa p. 430. l. 29. Draconum minimi sunt quinque cubitorum, magni triginta ibid. l. 43. Sed longe majores sæpe visi, si credimus, ut Romæ & in Etruria sub Augusto, in Africa ad Bagradam, an Cœlesyria, Æthiopia & India p. 431. l. 13. Apollinaris Indi dracones duo, unus LXXX, alter CXL pedum ibid. l. 67. Taxilis draco συνάγαστρος p. 432. l. 13. Draco ab Arabe defcriptos duarum parasangarum ibid. l. 73

Dracones bipedes, cristatos & alatos falso describi p. 432. l. 39. & 433. l. 12. Alas illis tribuere Strabonis versionem, cum Græca aliter habeant ibid. l. 30. Draco mysticus ἀστρῳ in Apocalypsi ibid. l. 39. Dracontibus alatis Cererem, Triptolemum, Medeam & Circen Poetæ vehuit ibid. l. 53. id est, navibus, quibus draco fuit pro insigni p. 434. l. 54.

Dracones à serpentibus distinguit. 1. Vastæ moles. 2. Barba & palearia. 3. Dentium ordo triplex 4. Color niger, rufus, aut cinereus. 5. Rictus oris ingens. 6. Quod aspiratione sua non solum aerem attrahunt, sed & aves supervolantes. 7. Sibilus terribilis, & aliquo modo lugubris, unde dicitur תנין *thanin* p. 435. l. 30.

Dracones in Græcia veneno carent. In Africa, Æthiopia & Arabia non item. Venenum illod vini potu bracteas p. 437. l. 45.

Dracones in vastis & desolatis locis degunt p. 438. l. 59. Fons draconis prope Jerusalem, unde dictus p. 439. l. 6.

Dulhak Arab. forma hominis struthionem inequitantis, vescens carne hominum, quos mare ad littus ejicit. Videntur Sirenes intelligi p. 860. l. 58.

Dusii Gallorum dæmones incubi p. 829. l. 8.

Ebeuus cornu lævigato similis p. 140. l. 64.

Ebenus in India & Æthiopia circa Meroen non in Ægypto p. 141. l. 4

Ebenus & ebur Æthiopum tributum p. 141. l. 50.

Ebeni duo genera in Theophrasto, & Plinio, qui tamen Theophrasti meotem parum percepit p. 138. l. 61.

Ebenum significari voce הבנים *habnim* Ezech. 27. 15. non thus, neque pavones p. 140. l. 21.

Ebrios cur excitet Joel p. 467. l. 41.

Ebur & ebenus à Propheta quam recte jungantur p. 140. l. 46.

Ebusopis palatium in Colchide quam speciosum p. 716. l. 56.

Ἐγκέφαλον φθινὸς palmæ cerebrum, non phœnicis p. 821. l. 6.

Ἔγκυμοσι & ἐγκύμονα, vel ἐγκύητα de scorpione quid significent, fugit Lexicographos p. 639. l. 69.

Egure אגרי quod genus olivarum p. 725. l. 40.

Elee, vel *ele* Arab. resina p. 869. l. 27. Syris idem ﻟﻌﻠﻰ *aluha*. Hinc אלהתברנא *alhatborna* resina pini: Et ἔλατηρον, quod Veteres ex pino fluere crediderunt ibid. l. 48.

Electrum, cum tria significet, 1. succinum, 2. aurum argento mistum, 3. crystallum, quæritur quo sensu Græci usurpent, cum in Ezechiele חשמל *hasmal* ἤλεκτρον reddant p. 872. l. 29. Arabs in uno loco reddit *Karabe* succinum, in altero *maha* crystallum p. 873. l. 3. Tamen in Græca versione ἤλεκτρον, neque succinum est, neque crystallum, illa enim in igne non lucent, quo modo *hasmal* Ezechielis p. 875. l. 33. Ultra opponitus Orphei de crystallo locus, qui ab interprete male est acceptus ibid. l. 46. Electri igitur nomine Seniores auri speciem intelligunt p. 876. l. 20. Ita accepisse Veteres ibid. l. 28. Cur hoc electrum statuant esse auro pretiosius ibid. l. 42.

Electri Syrom nomen non fuit ﻛﻬﻒ *chataph*, ut vult Nicias, sed ﻛﻬﺮﺏ *Ketaph* p. 869. l. 5.

Elephantem divenat culex Hebr. יתוש *jatthus* dictus & Græcè ἰωνὶς, modo in promuscidem, modo in aures ingredicos, quas hujus animalculi metu elephas habere legitur in perpetuo motum p. 793. l. 14

Elephantes in aquis statim suffocari, nisi promuscis emineat p. 767. l. 17. At hippopotamus, quamvis natatus capax, tamen in aegros dies degit in fundo Nili ibid. l. 66.

Elohim Hebr. non solum Deum, sed & judices & principes sonat, quibus opponuntur homines, id est, plebes p. 403. l. 17.

Emesa urbs τετελειωμένη, ob serpentes & scorpiones in eam ingrediantur p. 388. l. 11. Illi à cicere nomen p. 48. l. 1.

Ἔμπις culex in aquosis locis nascens p. 565. l. 59. Cujus species יתוש *jatthus* elephanto infensus p. 566. l. 23. & סנורים *maphgia*, qui leuem iuvadit ibid. l. 66.

Ἐμπὶς, seu יתוש bubalis quoque & bobus infestus p. 566. l. 44. Inde in Hesychio Βόνασος ibid. l. 51.

Enallage generis Hebræis frequens, maxime circa animalia p. 254. l. 65.

Enallage numeri p. 279 l. 27. & 250. l. 31. & 253. l. 9.

Ἐνταῦθεμεν, id est, πεκίδησαι, neque enim præcise novem sonat. Sic ἐνταῦθος vellis, cornia ἐνταῦγμα, Callirhoe fons ἐνταῦμνιος, *Tumatus ora navicum* p. 637. l. 20.

Epha, decima pars Cori p. 106. l. 1.

Ἐφάπτονται in libro Baruch lectum pro ἀφίπτανται p. 62. l. 21.

Ἔπιος quid Paulo p. 319. l. 42

Equi fœtus si quid humanum, aut muliebris si quid equinum habeat, id monstrum esse, & ex qua causa p. 840. l. 17

Ergimal Arabibus *Giormk*, regio Scythica, ut videtur, unde muscus & phatiani p. 90 l. 10.

Erodanum, *Rhodanum* & *Radanum* prope Dantiscum, ubi ambarum, tres amnes ab invicem remotissimos, Veteres promiscue sumpsisse p. 868. l. 1.

Eruca morsu exurit, unde in Glossis eruca dicitur p. 444. l. 20.

Esaiæ locus explicatus p. 13. l. 52.

ET pro CUM, vel pro POSTQUAM p. 409. l. 19.

Eurum & Notum confert Theodoretus ut ventos similes & prope eosdem p. 103. l. 12.

Euro, seu vento *Kadim* sacros Scriptores ea tribuere, quæ venti Australis sunt propria p. 102. l. 70.

Exalominatus color in margaritis summe laudatur p. 690. l. 69.

Exempla vitæ ex bratis sæpe petuntur p. 518. l. 65.

Ezechielis locus aliter lectus p. 13. l. 23.

Ezechielis locus explicatus p. 28. l. 26. & 48.

Faba Pythagorica sententia damnata p. 40. l. 25. In ea mortuorum animæ. Hinc parentando assumitur l. 28. in flore ejus lugubres literæ. Itaque Flaminica vesci non licebat. Imo nec rangere fas fuit, nec nominare. Et lemuralibus larvis jaciebatur p. 29. &c.

Fabulæ monstrum in Græca versione p. 773. l. 48.

Fabulæ de phœnice videntur multi Patres assensum præbuisse, ut ævo nostro Turrianus, Pamelius, Patritius, alii p. 819. l. 30. Sed Tertulliano & Epiphanio impositis Scripturæ locus perperam acceptus, Cyrillo Clemens, cui hoc nomine Photios dicam scribit. Cæteri fere de phœnice scribunt, ut de re parum comperta & res fama tantum nota p. 824. l. 60. Eam refellunt Maximus & Photius p. 825. l. 14.

Fabulæ de phœnice occasionem dedit palma in Syagris ex se renascens p. 821. l. 50.

Facere, id est, conari, Scripturæ phrasis p. 587. l. 34.

Falco montanus, barbaris montanus, ab Alberto describitur maxime iracundus p. 338. l. 25. Videndum an hic sit אמנה *amepha*, vel Chald. רית נשרא *valtur iracundus* ibid.

In Falconum genere est شاهين *fabin* (non eyguus, ut ineptè Giggeius) columbis maxime infestum, quæ illo viso præ metu eunucidunt. Idem testudines ex alto dejectas frangit p. 288. l. 28. Æger esu cantharidum fanatur ibid. l. 35. Ejus ampla descriptio p. 289. l. 25. Nomen *fisteram* significat, quia nec tamis, nec saturitatis tantillum ferre potest ibid l. 33. Quo impetu deorsum se dejiciat ibid. l. 30. Quæ notæ sint boni *fabin* ibid. l. 35. Quas venatur ibid. l. 39. Constantinus Imperator Sabinos supra capot volitantes habuisse fertur, qui umbram ipsi facerent p. 289. l. 42. Gall. *fabins* dicuntur & *pelerins* peregrini ibid. l. 54.

Fauni ficatii leguntur in Vulg. Jerem. 50. 39. & in Hieronymo, Isidoro, Paulo Diacono, Glossario &c. Itaque *Ficarios* in ficarios mutat perperam Emanuel Sa, ut intelligantur dæmones, qui ficariorum speciem confingendos se præbeant p. 826. l. 12.

Fauni etiam Fatui & Fatuelli dicti, & Fauni ut & Fauna; & Fatua, unde Ital. *fata*, & Gall. *Fée* p. 826. l. 16.

Fauni pro שעירים Jerem. 50. 39. quasi in שיר *Mem* finale ad radicem pertineat, & terribiles sonet, ab שיר seu terrore facta voce. Fauno similiram Panici terrores tribuuntur, quia Faunus idem qui Pan p. 826. l. 38. Et פן *pan*, vel *phon* Hebr. attonitum hærere sonat, unde פנאה Pf. 88. 16. ibid. l. 64.

Femur pro podendo Hebræis, & in Historia tripartita p. 758. l. 38.

Feræ arundinis Pf. 68. 31. quæ proprie sit p. 763. l. 68.

Fetrugo quod genus coloris p. 728. l. 74.

Ficarios Faunos alii à ficu dici volunt, quæ Fauno fuerit sacra. Quin illi pinus sacra fuit, & Baccho ficus p. 826. l. 57. Alii à ficatis, vel picatis pedibus, id est, in sphingis modum, quem Hesiodus φίκα vocat. Quio Faunis caprini pedes, sphingi leonini fuere p. 827. l. 66. Ficarios igitur dictos putamus à ficis, seu tuberculis, quæ in ficis eminent ibid. l. 12. quæ aliis σατυρίσκοι & φῦκια ibid. l. 45.

Fice-

Ficedulam Talmudici coturnicis speciem esse somniant, eamque præstantissimam p. 94. l. 24. & 27.

Ficedula inconibus sola avium tota placuit p. 94. l. 46.

Ficus serotina est, nec nisi cum uvis maturescit p. 213. l. 30.

Filia Græcorum بنات الروم Arab. ocre muliebri forma p. 230. l. 59.

Filia vardan بنات وردان blattæ p. 230. l. 62.

Filius albedinis בר חוורא albus accipiter p. 230. l. 50.

Filius aquæ أبن الما anas p. 230. l. 35.

Filius cervicis أبن داجة corvus p. 230. l. 35.

Filius latratus أبن أوى thos p. 230. l. 40.

Filius nuptiarum أبن عرس mustela vulgaris p. 230. l. 45.

Filius nidi בר יכני *bar jechne*, avis fabulosa, porcentosæ magnitudinis, de cujus ovo Talmudici mira narrant p. 230. l. 14

Filius rebetis בר קוא pro בר גוא gryphus p. 230. l. 5.

Filius rusionis أبن مقرض mustela fagnea p. 230. l. 45.

Filius saliens أبن طامر puter p. 230. l. 57.

Filii judicia Deicur narrari velit Joel p. 465. l. 12.

Filios suos duriter tractat, Job. 39. 19. Ova struthionis cur ibi filii vocentur p. 255. l. 3.

Formica cur grana coriandri quadrifariam dividat; lentes, hordeum & fabas solum excorticet p. 589. l. 50.

Formica odorata insigne, unde illi Chald. nomen p. 590. l. 40.

Formica ut à Solomone, ita etiam ab Ælliano pigris in exemplum proponitur p. 591. l. 55.

Formica egrediens ingredienti non obstat p. 592. l. 42.

Formica ducem non habet p. 593. l. 16. Græci & Syrus aliter ibid. l. 24

Formica Aristoteli ἀναίσθητος p. 593. l. 42.

Formica parat æstate cibum, escam in messe colligit p. 599. l. 43.

Formica quam sapiens p. 599. l. 13.

Formica cognitionis & solertiæ symbolum apud Arabes & Ægyptios p. 599. l. 43. & 45.

Formica à scientia Græcè dicitur ἴδμη p. 599 l. 57.

Formica nihil neque infirmius, neque fortius p. 601. l. 25. & 29.

Formica quanto præstantior cæteris animalibus; quæ cibos recondunt p. 602. l. 30.

Aspice formicæ vias, sive proprie, sive metaphorice dictas, id est, vivendi rationem p. 591. b. 68. & 592. l. 44.

Aspice formicæ vias, & sapi, id est, itaut non solum doctior, sed & sapientior fias, & referas ad vitæ praxin p. 592. l. 73. Sic Horatius & Juvenalis p. 593. l. 9

Formicæ vias cecinit Pœta Agathon p. 592. l. 30.

Formica eadem via semper incedunt p. 592. l. 74.

Formicæ onera partiuntur p. 592. l. 20. & 26.

Formicæ viæ, id est, vivendi ratio, de qua citatur Hebræi Scriptoris locus insignis p. 592. l. 58.

Formicæ quomodo femina madefacta sudo cœlo proferant & exsiccent p. 596 l. 11.

Formicæ species Arab. ذر *dar*, seu atomus dicta, quarum centum non pendent nisi unam hordei granum p. 598. l. 43.

Formicam spicarum capita abscindere, ne regerminent, tradant Scriptores omne genus, quod tamen valde incertum p. 588. l. 32. Sed ideo abscindere, ut grana ex iis eximant multo vegetiora, & inde dici נמלה *nemala* p. 587. l. 65. Eadem de infignis Æliani locus explicatur p. 590. l. 3. *Vade ad formicam* Prov. 6. 6. quomodo itus ad doctores p. 591. l. 63.

Formicam aliquem divinationis sensum habere p. 597. l. 21. & 600. l. 53.

Formicæ vacuæ cedunt onustis p. 592. l. 9. & 19.

Formicæ succumbentes adjuvant p. 592. l. 43.

Formicæ cryptas quomodo effodiant, & ab aquarum alluvione defendant ibid. l. 20. Variæ in iis mansiones, communis fabulum, penus, cœmeterium, in quo patrii monumenta p. 594. l. 26. Apothecas earum subterraneas Ælianus ζῶια vocat ibid. l. 42. & 57. Variæ mansiones sepibus distinguuntur p. 595. l. 19. Viæ ad illas curvexuosæ ibid. l. 24. Inde hyeme non prodeunt, sed circa messem ibid. l. 37.

Formicæ quomodo onera vel ore, vel humeris ferant, & inter se partiantur p. 595. l. 71.

Formicæ quomodo semina dividant, si mearus lit angustior p. 596. l. 10.

Formicæ noctu in pleniluniis laborant, in interluuus cessant p. 597. l. 27.

Formicæ inter minimas terræ p. 598. l. 38.

Formicæ illæ majores in India fabulosæ p. 598. l. 54.

Formicæ cur ingenio maxime valeant p. 599. l. 69.

Formicarum populus p. 600. l. 62. classis p. 601. l. 5. concio ibid. l. 9. exercitus ibid. l. 12.

Formicarum populus debilis p. 601. l. 13. tamen suo modo potens ibid. l. 21.

Formicarum navigia p. 602. l. 11. l. 19.

Formicarum mysteria Solomon intellexit p. 602. l. 54. Fabulosa ejus colloquia apud Arabes cum formica *Tachia* nomine ibid. l. 60.

Formicis Cleanthes rationem tribuit p. 600. l. 16. Celsus colloquii speciem ibid. l. 12. Cicero mentem &c. ibid. l. 28. Plutarchus omnium virtutum semina ibid. l. 34

In formicas migrare crediti politici homines p. 599. l. 65.

A formicis Sabbatha septima & trigesima observari nugatur Tzetzes p. 597. l. 40. Origo fabulæ ibid. l. 71.

A formicis gens exesa p. 602. l. 4.

Formicæ in India quam timeantur p. 602. l. 6.

Formosi à candore, non à rubore commendantur p. 696. l. 18.

De sorte exiit dulce, id est, *de aere* p. 523. l. 35. ut conflet oppositio.

Fractio pro metu, quia animos metu frangitur p. 784. l. 60.

Frænum crocodili in Jobo pro labiis, ut Græcè χαλινὸς pars labiorum p. 777. l. 29.

Fringillarius, qui *nisos* & *sparverias* recentiorum p. 268. l. 72.

Fringillus passeri similis p. 158. l. 74. Gallis *pinson*, ut Gr. ζῶνθος p. 159. l. 4.

Fringilli septem pro uno obolo in Aristophane p. 158. l. 66. In Luca quinque passeres pro duobus assaribus, quod idem est ibid. l. 67.

Fucos ab equis, crabrones à mulis, & vespas ab asinis deducit Servius p. 543. l. 53.

Ut fumus ex fumario Of. 13. 3. Alius *locus* p. 480. l. 3.

Galei & squatinæ ova intra separiunt, & ea iis viva animalia. De quo Theophrasti locus emendatus & explicatus p. 365. l. 34.

An gallicinium significetur Eccles. 12. 4. cum excitari dicitur senex ad avis vocem p. 118. l. 6.

Gallicinium ἀλεκτοροφωνία quomodo Talmudicis. Sic vocatur medium tempus intet mediam noctem & mane p. 119. l. 66. & 120. l. 18. Quidam vocant secundum gallicinium, quasi primum sit media nox ib. l. 41. Dicitur etiam quarta vigilia ibid. l. 58. Gallicinium simpliciter posterius illud semper significat ibid. l. 70. Itaque in Matthæo πρὸς ἀλέκτορα φωνήσαι, plane idem est quod in Marco κατὰ ὃ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι p. 121. l. 41. Confertur tempus inter primum & secundum Petri abnegationem cum tempore inter primum & secundum gallicinium p. 122. l. 4.

De gallicinio quid Theophylactus p. 123. l. 11.

Gallina Attilii & pascualis p. 112. l. 40. & 48.

Gallina Athenæi ἀγριάς & ἀγριάδιον dicta p. 111. l. 65. & multo ante p. 125. l. 22.

Gallinas esse volunt Jov illa ἀγριάδια, quæ leprosus jubetur offerre, cum sint avicula duæ p. 111. l. 23.

Gallinam cum pullis suis deducere? Job. 38. 32. In Chald. p. 113. l. 35. Sed in Hebræo est עיש, alibi עש, id est, lydus ursæ, quod ex Arabismo probatur p. 213. l. 57. Alia Hebræorum interpretamenta p. 114. l. 34. Chaldæa, Græca & Vulgata ab invicem diversissimæ unde ortæ sint ibid. l. 41.

Gallinæ proprium quod non solum ovis incubat, sed & pullos jam editos fusi alis congregat, ut maieroo calore foveantur p. 125. l. 71. unde Arabice dicitur *mater congregationis* p. 126. l. 2.

Gallinæ φιλοστοργίας exempla varia p. 126. l. 6.

De gallinæ εὐεργῇ nonnulla in Euripide Christi verbis fere gemina p. 126. l. 62.

Gallinis Numidicis raritas auxit pretium p. 233. l. 73.

Ad gallinaceum genus referri Prophetarum loca duodecim, *sed incertis conjecturis* p. 111. l. 19.

Gallinaginis videntur esse species avis Hebr. סרפד *tore* dicta, Chald. *koraa*, vel *korra*, & Arab. *karra* columba minor, edulis, longo rostro, vocem in gutture reciprocans, breves habens pedes, dorsum viride, pluvias præsentia, ac proinde apud Arabes boni ominis esse credita, in Arabia & Ægypto frequens p. 80. l. 22. Gallinagini notitiæ quomodo similis, aut dissimilis p. 83. l. 3. & 25. Ratio Hebræi nominis eadem quæ Græci σκολόπαξ, Hebræum enim קדר *kora* palum tigniferat, ut Græcum σκόλοψ p. 82. l. 60. De hac ave agitur 1 Sam. 26. 20. ubi à Græcis redditur πορείαν μιᾶς, quia legerunt קראי pro קרא *Dolath* pro *Res* p. 83. l. 43. Et Jerem. 17. 11. ubi קרא iisdem sit perdix, vel quia קרא per *Kopb* sumptum pro קברא per *Kapb*, vel quia gallinago Veteribus ἄγρα περδίκων *raptus perdicis* dicta p. 89. l. 2.

Gallus Syre non vocatur אכהא *achaha* (ut in Chaldæo legitur) sed תכהא *dachha*, & quorsum p. 116. l. 52.

Gallum Hebræi cur offerant festo expiationis p. 119. l. 16.

Ala galli Job. 39. 13. perperam in Chaldæo pro *ala struthionum* p. 115. l. 72.

Gallus quomodo noctis horas dispenset p. 123. l. 61. Cur id fiat causæ commenticiæ p. 124. l. 23. causa vera l. 41.

Gallum non significari Hebræa voce תרנגול *pro-nunciata* Job. 39. 16. nec *luscinias*, nec *pavones*. Sed *struthiones* p. 239. l. 24. & 245. l. 5.

Galli gallinacei Arabica & Syriaca nomina esse vetustissima, licet à Prophetis non usurpata, ab uno upupa dicta יוכיפת *ducephath*, ab altero *Tanagra* urbs antiqua Bœotiæ; & *Tanagræi galli* p. 110. l. 62.

An gallus Hebr. dicatur שכוי Job. 38. 36. ut Heorzi volunt, ut eos sequutus Hieronymus p. 113. l. 12. Quis commenti sit primus autor ibid. l. 15. Græca vatio prorsus aliena unda nata p. 115. l. 57.

An gallus significetur voce נגר Es. 22. 17. ut in Talmude passim p. 118. l. 18.

Gallos, aut capones, qui fuerunt in mensa Solomonis, significari voce ברברים *barbarum* multi volunt p. 121. l. 74.

Gallus inter furmas superbe incedens in Græco, Syro & Arabe Prov. 30. 31. Pro Hebræo מותן מתנים, quod plane aliud sonat p. 116. l. 29. & p. 117. l. 39. & 50.

Gallus quam superbum animal p. 116. l. 6.

Galli vox quam contenta sit ex Talmude & aliis p. 123. l. 27. 35. &c.

Dei gallus, cujus caput attingit ad thronum gloriæ, & pedes sunt in inferis, qui orandi tempus judicat p. 854. l. 73. De eodem multa Hebræi p. 855. l. 32.

Gallus sylvestris, & ejus cantus in Chaldæa Paraphrasi p. 113. l. 24. & p. 116. l. 6. & 13. De hoc eodem gallo nugæ Hebræorum & Arabum p. 239. l. 24.

Gallus & Ταναγραῖος apud Veteres ἀντίτυπος p. 111. l. 8.

Γαμφεδόζιοι, vel γαμφεδόζια circa Thessaliam p. 79. l. 28.

Gerrara جرارة Arabibus, parvi scorpionis species, qui caudam humi trahit p. 638. l. 63. Ejus natales & descriptio p. 639. l. 1. Explicatur de eo locus in Avicenna, quem præterierant Interpretes ibid. l. 4.

Gibli Græce dicti Βυβλίοι p. 501. l. 56.

Γλαύκῳ commune ad filurum & gladium p. 750. l. 61.

Glanis siluro similis est p. 750. l. 58. Et eam fustitu suo dæmones pellere credunt superstitiosi Scriptores p. 753. l. 51. Id ipsum credunt Arabes de pisce *algori*, quem silurum esse volunt ibid. l. 60. vide *Silurus*.

Gomor mannæ singulis Israelitis in diurnum cibum p. 105. l. 73. id est, ephæ decima pars ibid. l. 74.

De Gorgonis Plinii locum à Cl. Salmasio frustra sollicitari p. 707. l. 36.

Graculus an propriam umbram rapiat p. 12. l. 8.

De gripho Samsonis multa obiter. Griphi apud Veteres inter epulas proponi soliti p. 552. l. 65. Griphus de ænigmate quid differat p. 523. l. 3. Quæ præmia, vel pœnæ ibid. l. 7.

Grus nomina omnibus linguis ejus vocem utcunque exprimunt p. 69. l. 68.

Grus Hebræum nomen עגור *agor* solus Chaldæus explicat, idque ordine præpostero p. 79. l. 58. Inde عجر *agiara* Verbum quid Arabibus, & Persarum ἀγγαρεύειν ibid. l. 14. At Cypriis αἰγίθαλος *aquila*, si in Hesychio recte legitur ibid. l. 29.

Grues in Thracia nasci ereditæ p. 70. l. 50. Inde difficultatæ ad Hebrum fluvium convenire p. 71. l. 14.

Grus cur sit maxime vocalis, ratio anatomica p. 68. l. 68. Hinc Ezechias in morbo ejulans cum grue confertur p. 69. l. 1. Et Talmudici *clamabat ut grus* ibid. l. 12. Ita etiam Poeta l. 14. Plura de clangore gruum ibid. l. 53.

Grues quatuor de causis alte volant p. 73. l. 11.

Grues ex ultimis in ultima migrant, id est, ex Scythia ad Nili fontes p. 20. l. 20. & 39.

Grues Mæmacterione meose migrant, id est, medio autumno, non ineunte, ut multi volunt p. 78. l. 52. Redeunt vere & æstate ibid. l. 21. Theocriti Scholiastes sementis initio eas apparere inepte scribit, cum contrario tempore migrationis sit tempus ibid. l. 35.

Grues Scythicæ Pontum transvolant, ubi est angustissimus, id est, inter Criu Metopon & Carambin, quæ loca quantum distent p. 71. l. 25. Strabonis & aliorum error p. 71. l. 49.

Inter grues profecturas mira est concordia p. 72. l. 72.

Grues mare trajecturas fabarum stabilium, & lapillos pedibus, vel ore ferre p. 72. l. 8. vel etiam vorare ibid. l. 58. An hi lapilli sint auri indices ibid. l. 56. &c.

Gruum duces in primo agmine, ἡγεμόνες in extremo, plebs in medio p. 74. l. 47.

Grues volant agmina triangulari, cujus basin impellit ventus p. 73. l. 53.

Grues volatu suo literas quasdam imitantur p. 74. l. 4.

Grues inter volandum quomodo se mutuo juveot p. 74. l. 59.

Gruum turbatus ordo Noto flante p. 74. l. 63. aut aquilone ibid. l. 43.

Grus, cum est in custodia, sapprimit vocem p. 70. l. 14.

Grues in quo situ dormiant, duce interim vigilante p. 75. l. 20. Vigiliæ per vices ibid. l. 66. Vigiles cur lapidem pede terant p. 76. l. 23. Lapis ille gruibus non dormitorius, ut in Æliano legitur, sed *divinus* ibid. l. 50.

Grues à Jeremia & aliis proponi in exemplum prudentiæ p. 78. l. 61.

Grues apud Veteres in deliciis p. 79. l. 26.

Grus cur ciconia mandior p. 79. l. 4.

Γυπαίετος, aquila collo & anguibus aduncis p. 812. l. 18.

Gryphes in India auri custodes pro fabulosis nemo non habet. Itaque cum gryphis esus prohibetur in Lege juxta Græcos & Hieronymum, aliud intelligitur nempe γυπαιετὸς ἔφ, seu *gryphaqula*. Ita vocatur ab Æschylo & Aristophane aquila major *dicta* γρυπότης p. 811. l. 48.

Gryphus in Gr. & Vulg. pro פרס *pere*. Inde Jerusalem dici vult Pomarius, cujus insigne est gryphus p. 185. l. 45. Sed refellitur.

Gryphus extra habitatum orbem, si credimus, in insulis remotissimis p. 190. l. 30. 35.

De gryphibus quid quid afferunt Ctesias & Aristæus ut fabulosum rejiciunt Plinius, Arrianus & Pausanias p. 185. l. 55.

Ex gryphi unguibus vasa potoria p. 190. l. 1.

Gubernacula duo olim in navibus p. 453. l. 8.

Γυμνοσαγχλαι, limax, quia cochlea caret p. 650. l. 57. Tamen in horto Columellæ *Implicatas concha limax* ibid. l. 59.

Gypæetus, vide *Percnopterus*.

Gypsi metallum perfecte pellucidum p. 692. l. 23.

Hæmorrhous, vide *Sephiphon*.

Halcyon canoru avis littores propter oidum à ductibus abreptum (aut ut alii propter Ceycis conjugis fatum) fundit lugubre melos. Cyrillus, quide luscinis id ipsum scribit, mutavit ἀηδόνας in ἀκάλανθας, vel imperitiæ Scribarum id imputandum p. 218. l. 50. Eadem voces à Librariis alibi promiscue sumptæ ibid. l. 62.

Halcyones cerylos alis ferunt p. 180. l. 4. Et cleonicæ parentes suos ibid. l. 19. Et phœnix, ut ajunt, patris cadaver ibid. l. 33.

De halcyone vide pluru in *Athenæum* p. 861. l. 18.

Haliæeto *lunarias*, accipitris species, cum similis ut solo pastu dignoscantur p. 269. l. 11.

In Haliæetum mutatus est Nisus Rex Megarensium p. 269. l. 6.

Ἁλιπέρνης & περδίκης quid differant p. 728. l. 66. Item περδίκαι & ἀκάκαλις. Harum vocum Interpretes notari p. 739. l. 2.

Hallazon حلزون Arabum & κοχλίαι Græcorum ex æquo patent, contra Abenbitarem p. 648. l. 60.

Hama حامة bubonis species, in quem eum mutari fingunt Arabes, cujus cædes est inulta, & sepulchro suo adstantem jugiter clamare, *asham, asham*, id est, *potate me, potate me*, illius scilicet sanguine, qui eadem perpetravit p. 850. l. 40.

Harpe, Hebr. חרב *herb*, Chald. חרבא *harba*, falcatus ensis, Phœnicum inventum p. 760. l. 16.

Harpe Saturni, Jovis, Mercurii, Nemesis & Persei, quæ in cœlum translata est p. 760. l. 20.

Harpe propria falcatus ensis, Romanis *falx*, unde Sicarii Act. 21. Græce κοπὶς, Pers. καμαχὶς, Laced. ξυήλη. In Græca vers. Jos. 5. 2. ἄκρας legendum pro πέτρας p. 760. l. 73.

Hasmal חשמל Hebræis Angelorum cœtus ordo p. 878. l. 8. Vocis incipræ origines ibid. l. 9. Probator *hasmal* esse rem inanimatam p. 877. l. 23. Et metallum ex auro & ære coalescens ea voce significari ibid. l. 48. Vel æs auro concolor, ex quo Darii Basilicæ p. 888. l. 41.

Havila, ubi *bedolach* בדולח, Arabiæ pars margaritifera circa *Cathipham* & *Baharam* p. 675. l. 3. Unde margarita Æthiop. ΩΦC P: *habriò* p. 678. l. 28.

Hebræa quædam nomina, cum formam habeant à defectivis *Pe Nun*, significationem sumunt à geminantibus secundum p. 290. l. 10. תנשמת *thsmemeth* noctua, formam habet à נשם spirare, & significationem à נשם obstupefacere p. 290. l. 6. Multa hujusmodi ibid. l. 14.

Hebræos posteriores Græca vocabula non pauca adoptasse p. 501. l. 41.

Hercules à Typhone interemptus, cur indore coruscis in vitam revocatus fusse fingatur p. 99. l. 30.

Hercules cur Lycophroni τρίσωμος & λέων p. 743. l. 61. Dæ eo fabulæ ex historia Jonæ petitæ sumptæ ibid. l. 69.

Hericio perpetam ova tribui à Sante Pagnino & Schindleo p. 409. l. 64.

Herò initiale quandoque petit p. 580. l. 32.

Hierosolymam Josephus dici vult, quia τὸ ἱερὸν templum ibi conditum p. 501. l. 43.

Hippocentaurus in Arabiæ urbe Sauna repertus, à rege Arabum ad Cæsarem missus p. 834. l. 57. Philegon, qui hoc refert, emendatus p. 835. l. 20. Quando hoc monstrum Romam allatum ibid. l. 29. Sauna urbs cur Saunis Stephano ibid. l. 33.

Hippocentaurus Antonio Eremitæ oblatus p. 835. l. 40. fuit spectrum p. 840. l. 31. Neque aliud Scniorum & Hieronymi Innocentantii ibid. l. 40. Plura vide in *Centaurus*.

Hirudo, vide *Sanguisuga*.

Hirundinis Hebræum nomen סיס *sis* illius ὑδροσκοπὸς imitatur, ut Italicum *cestia*, unde *zistiare* & Lat. *sanguinare* p. 611. l. 48. Chaldæum & Arabicum à rapiendo

Digitized by Google

factum, non tam quia hirundo *in alitē rapit eſcas*, ut habet Iſidorus, quam quia rapide volat p. 236. l. 43.
Hirundo non ſolum Progne, ſed & Philomela dicta p. 68. l. 13.
Hirundo riparia quomodo Arabice p. 61. l. 67.
Hirundinis variæ ſpecies ex Damire p. 61. l. 40.
Vox hirundinis querula & luctuoſa: Ita ſtatuunt Græci & Romani Poetæ p. 63. l. 50. Tamen vere negat Plato eam præ mœrore ſic canere p. 64. l. 56. Proclus & Tzetzes notati ibid. l. 65. Paufanias huic oppoſitus p. 65. l. 2.
Hirundo minuriens, non clamoſa avis p. 65. l. 11. Gr. φλυαρίαινα: Unde eſt quod φλύαρος, id eſt, ſuſurrones, ſeu delatores, qui clam in aurem inſuſurrant, per hirundines ſignificavit Pythagoras ibid. l. 17.
Hirundines Tobiæ p. 67. l. 49. Harum pullorum è nido ſtercus foras egeſſere ibid. l. 54. Gorgias quid hirundini dixerit, quæ in illum ſtercus egeſſerat p. 68. l. 1.
Hirundinem ab aquila timeri ſcribunt Hebræi, quia ſub illius alis latitans volatum ſemorarut, & pennas ſpargit atque diſſipat. At in Ariſtotele ζῆτα avicula, quæ Nigidio *fabri*, aquilarum ova frangit. Neque ex aviculis alia nulla eſt aquilæ moleſta p. 794. l. 69.
Hirundo avis migratoria p. 65. l. 29. Abit hyberois menſibus ibid. Redit, cum Favonius exoritur circa Calendas Martias ib. l. 52. Inde Favonius Chelidonias ibid. l. 57.
Hirundo pulchra tempora reducit, & veri prænuncia eſt p. 66. l. 30. Sed ona hirundo non facit ver ibid. l. 50.
Hirundinis mora ſex menſium eſt p. 66. l. 55. Abit Arcturo oriente circa Auramni æquinoctium ibid. l. 59. Quonam abeat ibid. l. 71. Ex Æthiopia nunquam migrat p. 67. l. 6. Agmen deſerere grave crimen ibid. l. 9. Manentibus à frigore periculum ibid. l. 16. Manent tamen quædam in apricis locis ib. l. 19. Maxime ſi migrationis locus ſit remotior ibid. l. 28. Hyeme nuda & depluma ſunt ibid. l. 31. Cur Eutropius illis ſimilis ibid. l. 35.
Hirundinis exemplo, quæ novit tempeſtatum, quid doceamur p. 67. l. 40.
Homicida creditur Paulus, id eſt, gravis ſceleris reus p. 371. l. 53.
Homines marini, ut *Alu muzaina* in Ægypti littore quandoque ambulare viſus, ejuſque venatores ad miſericordiam inflectus p. 858. l. 25. *Senex Judæus* è mari emergens nocte Sabbathi ibid. l. 62. *Senex marinus* in mari Damaſceno p. 895. l. 43. *Filia Græcorum* in mari Græco piſcibus ſimilibus p. 860. l. 1. Aliæ hiſtoriæ ſimiles ibid. l. 12. Hæc monſtra maris pro veris hominibus habuit Vives ibid. l. 33.
Hippopotamus Græce dicitur ἵππος, Lat. *bellua*, ut Hebr. בהמות *behemoth* p. 755. l. 52. Ejuſdem Æthiopica duo nomina explicata p. 769. l. 72.
Hippopotamus cur principium eſſe dicatur viarum Dei p. 759. l. 50.
In hippopotamo multa miranda p. 759. l. 63.
Hippopotames bovi ſimilis p. 760. l. 48.
Hippopotamus maxime accedit ad formam terreſtrium p. 755. l. 74.
Hippopotami oſſa duriora quam elephanti p. 759. l. 32.
Hippopotamo Deus harpen applicavit, id eſt, falcatos dentes, quos etiam Poëta ἅρπας vocant p. 761. l. 49. Hac illum ſegetes perdere & demetere ibid. l. 53.
Ex hippopotami dentibus Cybeles ſtatus Proconneſi p. 759. l. 45.
Hippopotamo dentibus ſimilis lapis in Perſia, cus dicatur nympharena p. 762. l. 22. Alii lapides eburi ſimiles ibid. l. 30.
Hippopotami סוסים Job. 40. 12. non ſunt teſticuli, ut volunt, ſed femora p. 758. l. 54.
Hippopotami nervi perplexi & decuſſati, quia copioſi ſunt, quod ſummi roboris eſt indicium p. 758. l. 14. & 52.
Hippopotami cauda cur dicatus eſſe ut cedrus p. 757. l. 65.
Hippopotamus caudam ſetorquet inſtar ſuis p. 757. l. 50.
Ex hippopotami cutio haſtæ & miſſilia p. 757. l. 24. Vide *Leſta*.
Hippopotamus repertor detrahendi fanguis p. 760. l. 6.
Hippopotamus quam raſtum animal p. 755. l. 30.
Hippopotamus cubat in latibulo arundinis, non item elephas p. 763. l. 46. & 58.
Hippopotamum non niſi dolo capi, & quarte p. 763. l. 25.
Hippopotami quando Romæ primum viſi p. 766. l. 57.
Hippopotami quando in Ægypto defecerint p. 768. l. 70.
Hyacintho lapidi violaceus, vel purpureus color, ſed dilutior p. 729. l. 19. Ita idem cœruleus Soliuo, Martiano & multis Patrum ibid. l. 39. & hyacinthinus color paſſim in Veterum ſcriptis cum cœlo & mari confertur ibid. l. 65.
Hyacinthi flos Columellæ & Græcis Poetis cœruleus p. 729. l. 34. & hyacinthinus color à purpureo ſæpe diſtinguitur p. 733. l. 53. Et ex diverſa fit myſteria p. 734. l. 3. tamen aliis hyacinthi flos purpureus, aut ferrugineus fuit p. 728. l. 54. & 72. Et in Gallia pro cocco fuit p. 729. l. 7.
Hyacinthinum Heſychio & Suidæ πορφυροῦν p. 729. l. 28. aliis cœruleum ibid. l. 31.
Hyæna ſerpens ita dictus, ut Hebr. צבוע, cum quia maculoſus eſt ut hyæna quadrupes, tum quia hyænæ inſtar ſexum alternare creditur p. 396. l. 73. De hoc ſerpente Ælianus & Horus egerant, & modo marem, modo fœminam eſſe dixerant ὕαινα ἔῤῥεν, quomodo legerat Geſnerus. Sed deleta eſt vox ἔῤῥεν in recentibus editionibus p. 397. l. 4. Hebræi de hoc agi volunt 1 Sam. 13. 18. & aiot coloribus inſigniri quot annus habet dies. Generale hujus ſerpentis nomen eſt תרדלס *bardales*, ſeu παρδάλως, maris צבוע *ſebuo*, id eſt, hyæna, & fœminæ נקבה *nephriza*, ſeu νεφρίζα p. 395. l. 26. & 396. l. 2. &c.
Hydrus, Hebr. שרף *ſaraph*, Chriſti typus, cum Angelorum nobiliſſimis, id eſt, Seraphinis, commune nomen habens, & ſerpentum ſolus volucer, in Arabia & Ægypto degit. Nomen habet ab uſtione p. 421. l. 49. Non tamen eſt pretter, ſed hydrus, qui aſtate fit cherſydras, cum aquam coacervatam uſtus. Et cum ſiti angitur, virus habet multo actius, & morſu ſuo exurit quidquid attingit. Quo igne conſumptus Hercules juſta fabulam p. 422. l. 6. In Ægypto deſcribitur *ſaraph volans* Eſ. 30. 6. Inſunt nempe ſunt ſerpentes alati hydrorum ſpecie. Iſidorus Sirenas vocat. Quorum gravis eſt odor p. 423. l. 5. In deſerto Ifraelitæ ab his ſerpentibus morſi fuere, qui tamen es hydris cherſydri facti, quia caniculares dies proxime præterierant p. 424. l. 12. Hujus plagæ cauſa juxta Hebræos p. 425. l. 4. Noſtrorum allegoriæ ibid. l. 33.
Τελὶς & ὄφις ex Hebraïs תולעת, vel תולעה p. 723. l. 42.
Hyperbolen portentoſam Autori Sacro aſſingit recepta verſio Job. 40. 18. cum dicit elephantem fluvium integrum forbere, quod de Pythio draconе Poëtæ fabulantur, & de Xerxis copiis Græcia mendax p. 765. l. 36. Hanc verſionem cum Hebraïs verbis non convenire p. 766. l. 27. Proinde illa longe aliter explicantur ibid. l. 65.
Jabneel, Græcis Ἰάμνια, quaſi hoc nomen habuerit, quia locos humidos & virentes Ἰάμνια vocabant p. 591. l. 57.
Jabok torrens, Græcis dictus Ἰάβαχος, tanquam ab Jobaccho Deo p. 591. l. 45.
Jaculum ſerpentem, ſeu aconitum Hebr. à ſaltu dici נפך *kippoz*, ut Arabice قفاز *kipphaza*. Ad illum hanc pertinere Eſ. 34. 15. ubi de Idumææ deſolatione: *Ibi nidificavit kippoz, & peperit, & excludet ova, & fouerit in umbra ſua.* Veteres hericium intelligunt, id eſt, קפוד *kippod*, de quo verſus 11. p. 409. l. 3. Sed cum de animali ovipara agi viderint ſecentiores, alius *merulam*, alius *teſtudinem*, alius *cypſelum*, alius *ſcarabæum* interpretatus eſt, quæ omnia præter rem. Nam in deſertis degit *kippoz*, merula in cultis locis. Et à ſaltu dicitur *kippoz*, quod neque teſtudini, neque cypſelo convenit, imo nec ſcarabæo, quæ avis eſt ἀπτηνὸς, non ἐρχομένη p. 409. l. 50. At nomen & res apptime quadrant in aconitam ſerpentem p. 422. l. 47.
Jaculus ſerpens maxime perniciosus. Salit tanto impetu, ut præverat omnem fugam. Venenum ejus præſentiſſimum. Morſus inſanabilis, ſi ſit ſupra ilia. Quod à Strabone recte obſervatum, ulio deturſit Interpres. Saltur cubitorum viginti. Natales Libya, Ægyptus & Arabia, cujus Idumæa pars p. 412. l. 36.
Jaculo convenire quidquid de *kippoz* habet Eſaias. Avem eſſe concluſerunt, quia nidulari legitur, cum nidus etiam tribuatur ſeliquis animalibus, ipſiſque adeo ſerpentibus p. 413. l. 35. Eoſdem ova parere, fovere & excludere. Et de iis natura Scriptores illa ipſa verba uſurpare, quæ hic Eſaias p. 415. l. 14. Ova ſerpentum congregari, & ſimul connecti ibid. l. 35. Aves ova ſub alis, vel pennis fovere dicuntur, ſed *kippoz* ſolum ſub umbra ſua ibid. l. 57. Serpentes de ovis ſuis quam ſolliciti p. 415. l. 62.
Ichneumon à Talmudicis כלבת *calbith*, id eſt, canicula, appellant, & כלבא טינא (*calba tina* pro כלבא דשבא *calba detina*) id eſt, canis luti, quia in luto degit, ſeu luteus Nili ripis: Et canis inſtar ἰχνεύσας, unde ab Herodoto & Nicandro ἰχνευτὴς, ab aliis ἰχνεύμων dicitur. Eumdem quoque Arabes كلب الما *calba almai*, id eſt, *canem aquæ*, nominant. Ita huic congener animal lutra vocarut κύων ποτάμιος *canis fluviatilis*; & caſtor *canis Ponticus* p. 794. l. 50.
Icterus lapis, ſeu lapis hirundinis p. 62. l. 11.
Jeſſe aliter נחש *Naas*, ſeu ſerpens dictus p. 406. l. 65. Itaque in Eſaiæ verbis, *Ex radice Naas exibit baſiliſcus*, intellexit Chaldæus Meſſiam exiturum ex ſtirpe Jeſſe ib. l. 68.
Ἰουλοι vermes vitibus infeſti, ſingulare ἴουλος in Heſychio. Vide *Iuli*.
Ἰουλότια ἐρπύδρια in Jobo & Jacobo p. 617. l. 17.
In India templum Solis margaritis ſtratum p. 716. l. 28.
Ingruere, ut congruere, à gruibus dictum p. 73. l. 8.
Interpretum diſſidium in verſione loci Job. 39. 16. qui primus eſt ſex verſuum deſtructione p. 238. l. 40.
Joan. Baptiſtæ cibus Ebionæis ἐγκρὶς, id eſt, liba cum melle & oleo: Iſidoro Peluſiota, Paulino, Pantaleonti & Nicephoro ἀκρίδες, vel ἀκρίδωτα herbarum & arborum. Sariano monacho & aliis apud Euthymium & Theophylactum ἀκρίδες

ἀκρίδες, seu μίλαγρα herbæ genus, bitumen scilicet, seu rapunculus, ut volunt. Aliis apud Druthmarum aviculæ ἐμφόρου &c. Aliis locustæ marinæ, id est, ὀστρακόδερμα. Aliis καρίδες squillæ. Alii denique ἀκρίδες pyra sylvestria. At in utroque Evangelio constanter legantur ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον *locustæ & mel sylvestre* p. 488 l. 23.

Johanni Baptistæ non fuit peculiare, quod locustis & agresti melle, sed quod his solum cibis vescebatur, isique sorte oblatis, ut Judæi Johannem scirent extraordinarium habere munus p. 492. l. 46. Iidorus Pelusiota imperitiæ non debuit accusare ficsentientes, qui & magno numero, & celebertimi fuut, & firmissimis rationibus steti ibid. l. 52.

Jobi stylus concisus p. 255. l. 12.

Jonæ cetos non fuit cetus proprie dictus. Cete enim & quotquot animalia pulmone spirant, gulæ meatus habent angustiores quam ut possint solidum hominem deglutire p. 742. l. 51. & 74. Sed fuit *piscis magnus*, ut à Jona vocatur p. 743. l. 14. Canis scilicet carcharias, qui & lamia dicitur a gulæ vastitate ibid. l. 20. & 28. Vide *Canes carcharia*.

Ἴασις, vel ἴασις Ionice, vermes vitibus infesti, unde Hercules ἰασιτής p. 571. l. 39.

Isis cur in hirundinem mutata fuisse fingatur p. 62. l. 64.

Juno cur bovis figuram sumpserit p. 63. l. 38.

Jupiter cur in arietem mutatus p. 63. l. 23.

Ixos ponit Vulgatus in immundarum avium censu, cujus nominis nulla occurrit. Forte legendum ὄξυς, quæ sit eadem cum oxyptero, quomodo post Clementem Alexandrium multi accipitrem appellant p. 813. l. 15.

Καλαμῶδας, locustæ genus in Cypro p. 450. l. 4.

Κόχλη, vel χάλαξ purpura p. 736. l. 29. Inde χαλκανθὶς chalcanthum, seu vitriolum, quod est cœrulei coloris ibid. l. 40.

Χάλκανα purpuræa qœvis, & gallorum pallea, seu barba à colore purpureo p. 730. l. 47. Inde ⵀⵔ: *laja* coccineus color Æthiopice ibid. l. 62.

Καλλιάρῳ coloris glauci, seu veneti p. 730. l. 66.

Κάλλη flos ad tlogendum aptus, à quo καλλαῖναι vestes, aliis purpurei, aliis cœrulei coloris p. 730. l. 49.

Καναὰ Iones pro ἀ usurpant p. 623. l. 1.

Karabe fuccinum Persis, qui trahit paleam p. 868. l. 66.

Karkaphenna قرقفنة Arabibus avis fabulosa, quæ proditoris oculos, ut ajunt, aliis suis illiuens, cum reddit propriæ uxoris adoariolum, ita ut illam videat se præsure prostimi, absque ullo sensu pudoris p. 871. l. 72.

Katar, Arabiæ portus ad meridiem [illegible] *Babaraïs* oppositus. An Ptolemæi Κάδαρα p. 678. l. 26.

Καταῤῥάσσειν cum impeto dejicere, unde καταῤῥάκτης, aquilæ, accipitris, harpyiarum & Diomedis avium Epitherum p. 278. l. 1. Item avis matinæ species aquilæ, vel accipitri similis, quæ non in aves, ut vult Eustathius, sed in pisces ruit, & ad ulnæ spatium in aquas immergitur, ut inde pisces extrahat ibid. l. 32. Ova quoque & pullos suos io mare demittit, & subinde extrahit p. 279. l. 12. Inde שׁר Hebr. & καταῤῥάκτης Græce ibid. l. 29. Ejusdem avis nomen Chaldæum, Syrum, Arabicum & Ægyptium ibid. l. 54. & p. 280. l. 21. 45. Minus recte *mergus* redditur, & pessime *merula* ibid. l. 54. Alia vocis interpretamenta nihilo meliora ibid. l. 60.

Kaukis, Arabum phœnix, non tamen ooieus, sed gemions, mas & fœmina, qui pyra rostrorum affrictu accensa comburuntur, & ex cinere renascuntur p. 849. l. 47.

Kedron torrens. Græce dictus χειμάῤῥους ἢ κέδρων, tanquam à cedris p. 501. l. 48.

Κίκαρος laros avis, aut cepphus laro similis, quam spuma oblata pueri facile ineseant. Item fatuus, unde κικαφὸς Prov. 7. 22. deceptus, foefestus p. 364. l. 32.

Kermece قرمز Arab. tam vermis quam color *Kermesinus*, seu coccineus. p. 625. l. 6.

Κιχλίζειν, id est, turdis vesci juvenibus, veritum fuit apud Athenienses p. 95. l. 15.

Kikajon est κρίνον ricinus, non animal, sed planta p. 623. l. 30. De neutro usurpatur Proverbium κρίνου ὑγιείης, sed de Crotone urbe p. 623. l. 38.

Kikajon Jonæ percussit vermis p. 623. l. 21. *kikajon* non est κολόκυνθα, ut Græci reddunt. Eam enim vermes non attigunt. Inde Prov. ὑγιείης κολοκύνθης ibid.

Kisou torrens Græce dictus est χειμάῤῥους ἢ πεύκων tanquam à picis p. 501. l. 48.

Κλωθὲς, vel κλωθὶς, ot Jeremiæ כלוב *cloub*, Talmudicis פליטר *palitsr*, Sirachidi καὶ τὰ ὅμοια, Aristoteli κηκοί, Plauto *transenna*, caveæ, qua capiuntur aves p. 90. l. 65.

Κνίπες, vel *cnipes*, culices io ulmo, aut robore, aut ficu nati, qui *ptenes* vorant, Arab. بق *bak* p. 570. l. 7.

Κοκκίζειν gallorum proprium, non columbarum p. 112. l. 26

Τῶν κοχλιῶν ἀπεσίνησεν Proverbium p. 648. l. 16.

Κόχλος concha purpuraria p. 739. l. 59.

Κόσσυφος cur Hebr. יבחשין p. 565. l. 27.

Κότυλος non quivis culex, sed vinarius. Ita sumitur in Matthæo p. 564. l. 57.

Κοτύζειν, obnixe rogare, à corvis sumpta vox p. 204. l. 67.

Kore קורה *collegit*, seu fovit, *quæ non peperit*. Jerem. 17. 11. R. Selomo cuculum elicvult, quasi cuculus aliena ova incubet, cum contra sua in alieno oido ponat. Vitiosus tamen est hic error p. 87. l. 64. Sed vide in Hebraicis.

Κράουες locustæ circa Oetam, quibus fugatis Hercules Κραουσίους dictus est p. 450. l. 3.

Κορίαννον ἄγριον in Cebete quid esset cum non caperet Arabs Interpres, putavit significari κυρίαν, vel κυρίαν, id est, muices p. 721. l. 38.

Κυανῶπιδες glauci pisces p. 287. l. 59.

Κυράλλια in Luciano vox corrupta & a Bootio alienum sensum detorta p. 704. l. 2. In eam conjecturæ ibid. l. 22.

Κυνίφιον in Exodo & Psalmis constanter habent Græci Interpreres pro Hebræo שרץ *arob*. Sed qoiar שרב *arab* miscere est, *arab* plerisque aliis vel muscarum est, vel serpentum culluvies, vel ferarum quadrupedum p. 553. l. 70. Sed hæc feuremis multa habet ἀσύστατα p. 535. l. 19. Ex Exod. 8. 31. pater שרב *arab* non esse animalium colluviem, sed certi animalis genus ibid. l. 51. Denique *arab* mistionem esse & colluviem non sequitur, quia שרב *arab* miscere sonat. Est enim vox κυλόειμος, quæque non solum miscere, sed & alia significat, quæ in muscam caninam apprime quadrant. Itaque causa non est cur a veteri versione discedamus ibid. l. 68. &c.

L finale ex Hebræis vocibus Græci rejeciunt p. 111. l. 3.

Laccæ quatuor species, omnes rubræ. 1. Arabica, 2. Talmudica, 3. Græcæ, 4. Lusitanorum p. 376. l. 72.

Laccæ Græciæ recentioris, olim ἀγχυλὰς, πεφυκὸς, ἀλικιβίοις & κάλυξ dicta, quæ nomina excutiuntur p. 737. l. 10. &c.

Ladanum Arabica vox vetos, ut constat ex Herodoto p. 803. l. 70.

Ladanum scribit Plinius esse œsypum hircorum barbis genibusque villosis inhærens, ederæ flore derosio. Iderum pro cisibo, vel cisso supponens, quia κίσσον legit, non κίστον, vel κίστος p. 803. l. 64.

Lamiarum fabulosa descriptio in Dione p. 833. l. 4.

Landia in Abeu Ezra est pro India. Idem de Landis, seu Iudis & Ægyptiis multa mentitur p. 560. l. 7. & 20.

Lanarius, vel lanius, vide *Nisus*.

Lapides arma consueta in populari seditione p. 561. l. 20. 36.

Lapides *figili* inferorum igne cocti, in eos conjecti, qui venerant ut Acechanum templum dirnerent, cum eorum, in quos cadebant, nominibus inscriptis p. 61. l. 58.

Later est gleba terræ in lapidis duritiem excocta, quæque proinde in ædificio lapidis vice fungitur Gen 11. 3. p. 614. l. 62.

Latoon in coturnicem p. 94. l. 5. Jupiter quoque ibid. l. 9.

Legumina cur Græce χείμενα p. 50. l. 21.

Legumini faba & leus maxime in seralibus cœnis p. 49. l. 23. Cicer in pervigilio ibid. l. 46.

Legumina Danielis & sociorum victus p. 49. l. 55. Eadici Hebr. זרעונים & זרעים semina, ut Gr. ἴσχυρα pro ἰσχνὰ p. 50. l. 18.

Lendes p. 578. l. 44.

Lens olim inter lugubria & mortuis apposita p. 49. l. 36. Pharisæorum in luctu cibus fuit ibid. l. 41.

Leon is nomen multis animalibus commune p. 376. l. 11. In his serpens cenchrines Gr. λίαν αἰσχρὸν ibid. l. 21. Et נחשים aliis *leuculi*, Senioribus dracones Ibid. l. 47. Vox Arabica شبل *fabba* paritec æquivoca. Et שחל leo oiger, videtur esse serpentis genus Pf. 91. 13. Fortasse niger fcrpens p. 377. l. 31. Arabum fabula de Christo & serpente nigro ibid. l. 74.

Lestæ in Judia pellem habent qualem hippopotami p. 757. l. 37.

Leviathan à multiplici flexu draco dictus, quod ex Arabismo probatur p. 770. l. 1. Leviathanis nomine ur in Jobo, ita etiam in Talmudicis crocodilum significari patet; [illegible]לויתן *calbith*, seu canicolum leviathan esse terrori, & in illius ora ingredi scribunt p. 790. l. 20. *Calbith* enim, seu canicula illa, quæ leviathaoi est terribilis, quid aliud sit quam ichneumon, qui in crocodili fauces irrumpens, Illius vitalia populatur, & alvo erosa inde excedit? ibid. l. 32.

Lilith לילית Es. 34. 14. singulare & fœmininum nomen a nocte factum. Sed mutato genere & numero Græci reddunt ἐνσπάνους, & Chaldæus לילין lemures. Abeo Ezra *avem nocturnam*. Volgatus ex Symmacho *Lamiam*. Hebræi quidam in Hieronymo *spectrum* & *Furiam*. Jarchius שדה יער *dalmana*. Talmudici monstrum capillatum. Elias in Thisbi unam esse

affe ait ex quatuor matribus dæmonum, de qua miras fabulas narrant. Describitur Ipectrum muliebre nocte apparens, pueris maxime infestum. Itaque ne quid attentet in infantes nuper editos, in puerperæ cubiculo Judæi carmen scribunt ἀπωτρόπαιον, quale habetur in Festo. Fortasse strix Pootarum est p. 831. l. 26. & p. 832. l. 7. 48.

Lilith regina Zmargad in Sabæis, quæ in Jobi greges irruit, in cujus odium fingi potuit quidquid de *Lilith* fabulantur p. 832 l. 41.

Limax à lima dicitur p. 650. l. 50. Quid à cochlea differat ibid. l. 53. Ejus descriptio ex Damire p. 647. l. 41.

Limax Gr. κοχλος, κοχλιας, κελευθος, σαυλιτης, σιμυξ p. 646. l. 71.

Limax non totus contabescit, ut Hebræi volunt, sed ut habet Chaldæus, *humectat viam suam*, unde dicitur ὑγροκλαυθης p. 648. l. 74. Vir summus notatur, qui hoc alio refert perperam p. 649. l. 16.

Ut limax liquescens Impius, quorsum? p. 649. l. 3.

Limacis ad tumores usus p. 648. l. 26.

Lingua tertia loqui quid sit p. 544. l. 40.

Liquescent ut aqua Pf. 58. 8. quo sensu dicatur p. 650. l. 38.

Literæ quandoque permutantur, ut conjunctis syllabis ab eadem, aut fere nihil litera ab initium p. 739. l. 49.

Liviæ columbæ arboribus insident p. 18. l. 54.

Loca ab animalculis desolata, & gentes pulsæ, vel excisæ, puta a ranis, a muribus, à serpentibus, a fulgopis & phalangiis, à culicibus, ab apibus p. 529. l. 29. &c. Ira Phaselitas vespæ leguntur pepulisse, id est, Phœnices, seu Chananæos, qui ex Phœnice pulsi Phaselidis montana occupaverant p. 541. l. 41.

Locustæ non dicuntur à locis astis, ut volunt, sed à loquendo p. 473. l. 73. De circadarum & locustarum loquacitate obiter p. 474. l. 2. & 24.

Locustarum plures species variis nominibus figuicari ex Mose & Joele probatur p. 446. l. 39.

Locustarum Hebræa in Prophetis nomina decem accurate explicantur p. 441. &c. usque ad 446. l. 35.

Locustæ quam copiosæ, unde illis nomen ארבה *arbe* p. 442. l. 6.

Locustas è terra emergere, unde nomen illis, גוב *gob* & גובי *gobai* p. 443. l. 22. Et Æthiop. ANBAT: *anbat* ibid. l. 40.

Locusta גזם *gazam* solas arbores vastat p. 484. l. 45.

Locustas arborum cortices & ramos eulos, quali amputare morsu, unde illis nomen גזם *gazam*. Pronae locustarum agminibus tribuit Plinius *mirabile dictu* ξηρὸς *ausim vanilla acierum* p. 443. l. 45.

Locustæ, cum turmatim volant, Solis lumini velum obtendunt. Itaque à velando locusta dicitur חגב *chagab* p. 444. l. 48.

Locusta חסיל *chasil* vocatur, quia contumii omnia. Nam חסל *chasal* est consumere p. 445. l. 17.

Locustarum agmina tam longa serie ferunrur, ut in Europa quandoque tria, in Africa duodecim milliaria in longitudinem pateant. Inde locustæ vocantur חרגל *chargol*. Nam Arabice حرجل *chargiala*, est longa serie ferri p. 445. l. 28.

Locustæ fata & fruges lingunt, & lingendo absumunt. Unde locusta vocatur לקק p. 445. l. 65. Lingere locustæ, tineæ, bovi, & igni tribuitur ibid. l. 72.

Locustæ speciem לק *jelek* alii pro eruca perperam habent, cum *jelek* volet, Nahum. 3. 16. Eruca autem non volet. Alii pro μηλολόνθη (nobis *haneton*) quod animal culum est plane glabrum. At לק *jelek* ἐφρικωδη horripilat Jerem. 51. 27. Deni que *jelek* in Scriptura est inter locustarum genera, & Veteres omnes sic intelligunt p. 455. l. 12.

Locustis nomen צלצל *tselatsal* videtur ab umbra factum, quia locustarum agmina Solem obumbrant p. 446. l. 25

Locusta סלעם *salam* dicitur à voracitate. Chaldæis enim סלעם *salam* vorare est, ut Hebr. בלע *bala* p. 446. l. 13.

Locustarum voracitatem Arabes quibus verbis efferant p. 461. l. 13.

Locustæ sua multitudine Solem obumbrant p. 479. l. 10. Unde חגב & צלצל dictæ ibid. l. 52. Lunam quoque obscurant, cum noctu volant. Falsum enim est eas non volare nisi interdiu ibid. l. 63.

Locustæ species לק *jelek* cur vocetur קבר, id est, ἐφρικωδης horrens Jerem. 51. 27. Qua affectio non videtur in locustam posse cadere, cum sit glabra & depilis. Resp. in locusta horrere duos pilos, quos pro cornibus in capite habet, quod testantur Arabes. Inde de locusta Claudianus, *Horret apex capitis*. Et in Talmude aliæ calvo, aliæ hirsuto capita sunt. Johannes comatas describit Apoc. 9. 8. Arabicè etiam عرفان *orphan* est *locusta jubata*. Et خنثق *chanthaph* locusta depilata & mundata ut coquatur p. 454. l. 59.

Locustarum diversa nomina apud Arabes, ratione formæ, coloris, natalium, sexus, ætatis p. 447. l. 2.

Locustæ nova quomodo vocentur Arabice, & fœmina vel ante, vel post partum, & fœtus nuper editus p. 448. l. 9

Locustarum Græca nomina præter ἀκρίδα, βρύχον, ἀκρίδιον, ἀττάκην, ἐφεμάχην, quibus utuntur Sacri Textus Interpretes, ὑστρατηγὸν ἵππον, πάρσασις, πέρσασις, μάσσασις, μελιμήδη, μάσσα καλαμαία, vel ἀερσαία, καλαμίνδαν, τριξάλιν, ὄνον, ἀσφακον, quæ Talmudicis אסכרה *askara*, ἄχρηστ, βρίττακα φαλάρα, θυλακοθηκῆ, πτηνὰς ἐρίτας ex qua fit garum, Arab. *orphan* p. 449. l. 70.

Locustæ species ἐφεμάχην, quæ serpentes oppugnat. Hæc Hebr. חרגל *chargol*, vel *argol*. Unde nata est fabula apud Suidam & alios de argolis serpentibus ex Argo in Ægyptum transfugis ad oppugnandos aspides p. 449. l. 16. Io Argo locustæ ἐκτρεπομένην ibid. l. 48.

Locustæ species βρύχον, vel βρύχος unde dicatur p. 447. l. 66.

Locustæ species ἀττάκης, vel ἀττακὶς unde vocata p. 449. l. 2.

Locusta unde dicatur ἀκρὶς quatuor sententiis p. 449. l. 59. & p. 469. l. 36

Locustarum quatuor species in Lege concessæ p. 451. l. 31

Locustæ mundæ volucres & quadrupedes p. 451. l. 65.

Locustis mundis quatuor notæ, item quinta, quæ sola gryllo deest p. 455. l. 19.

Locustarum quatuor species in Joele Judæam devastâsse, non singulas singulis annis, sed omnes simul p. 465. l. 25. etiam in Ægypto plures locustarum species ibid. l. 37.

De locustarum speciebus quam obscure Talmudici p. 450. l. 73

Locustarum species in Damire & Marcello Virgilio p. 446. l. 45.

Locustarum species R. Solomoni ignotæ. Notæ tamen erant Judæis Christi ætate, sed paulo post ignoratæ p. 451. l. 25.

Locustis natura decem magnorum animalium p. 475. l. 23.

Locustis alæ quatuor, unde τετραπτερυγίδιον p. 452. l. 31.

Locustis aliquin dentes, cur Arabicè قاشر dicatur quod ab iis demorsum est p. 469. l. 5.

Locustis, quæ aliis sunt ἐξάποδες, cur Moses solum quatuor pedes tribuat. Cruta poliriora in pedibus a Mose non cenieri, quia nonnisi ad saltum pertinent. Non tamen à saltu vocari ἀπόδους, ut vult Scaliger, sed quia sunt πηδαλίων, id est, gubernaculi forma. De his eruribus Plinii locus insignis ab interprete male acceptus p. 452. l. 42.

Locustis caput equinum p. 474. l. 58.

Locustæ quædam caudam & gibbum habent, quædam alterutrum, quædam neutrum. Ita Talmudici p. 451. l. 55.

Locustarum gressus quam firmus. Per medios enses illæsæ ruunt, nec vilis homine fugiunt p. 478. l. 42. Sunt quasi loricatæ ibid. l. 51. Talis hostis quam terribilis ib. l. 69.

Locustæ inexpugnabiles p. 477. l. 1n. Ordo earum in acie mirabilis ibid. l. 31. Agmen quomodo Arabicè ibid. l. 66. Neque urbes, neque domus his intexectæ. Per fenestras ingrediuntur p. 478. l. 1. Etiam in mentes decidunt ibid. l. 32.

Locustæ cur vocentur gens valida. Hæc Metaphora quam frequens p. 467. l. 52. & p. 473. l. 34.

Locusta regem non habet, tamen exit ad bellum, *unaquaque filii dividens* (nempe spolia) Prov. 30. 27. Quod aliquot Regum & Imperatorum est. Afficitur hæc verbis loci, quem Interpretes non satis intelligunt, & reclamantur qui aliter explicant p. 458. l. 58. &c. Arabes, qui locustas ducem habere ferunt, cum Solomone conciliantur p. 460. l. 8.

Locusta facili saltu, aut volatu fertur ubivis. Huic proinde conferrur saltantis equi agilitas in Jobo & Chaldæa Jeremiæ paraphrasi p. 457. l. 48

Locusta vagum animal & insidiabile, præcipue cum nido careat ferrur è tepe in tepem. Aut cum orto Sole avolat & tepem illam deserit, quæ in tempore frigoris ei fuerat pro suffugio. Huic conferuntur principes Ninivitarum Nahum. 3. 17. Ili David cum Saulem fugiens, sine loco & lare, hæc illuc dijeurreret Pf. 109. l. 23. p. 457. l. 61. & 458. l. 3.

In locustarum multiplicatione Dei providentia spectalis elucet p. 486. l. 39. id etiam ab Ethnicis agnitum p. 487. l. 3. Tamen Arnobius hujusmodi animalcula negat esse Dei opus. Quod ex Marcionitarum lacunis hausrum p. 487. l. 55.

Locustas à Deo formari cur Propheta dicat p. 486. l. 24. Arabum incepiæ Deum locustas ex eo luto formâsse, ex quo factus est Adam ibid. l. 32.

Locustæ Dei exercitus Joel. 2. 25. Ita etiam Arabicus p. 482. l. 50. & p. 485. l. 59.

De locustarum partu multa ex Aristotele, Plinio & Arabibus p. 454. l. 68.

Locustæ pariunt autumni tempore p. 484. l. 63.

Locustarum major proventus sicco vere p. 472. l. 73.

Locustæ nubes, & bruchi viribus quam infesti p. 469. l. 14. Theophrastus emendatus p. 469. l. 22.

Locustas etiam fruticum truncos excindere p. 469. l. 70.

Locustæ an arbores decorticent p. 469. l. 37. Nudari arbores, & manus earum exalbescere etiam sine decorticatione ibid. l. 50. & 61.

Locustæ ipsis arboribus noxiæ p. 470. l. 55.

Locustarum proprium exscindere p. 467. l. 48.

Locustæ non solo morsu nocent, sed & contactu urunt p. 461. l. 28.

Locustarum saliva pessit omnia p. 461. l. 32. & 470. l. 64.

Locustæ totius anni proventum paucis horis absumentes, dominis famem indicunt p. 461. l. 8.

Locustis nullum animal perniciosius p. 461 l. 43.

Locustæ sæpe multo plus damni mortuæ quam vivæ afferunt p. 461. l. 38.

Locustarum agmina tanquam curruum ad sextum milliare audiunt p. 475. l. 65. Is finis alis, cum volant, & dentibus, cum comedunt ibid. l. 71. Est & illis propria vox, de cujus origine disputatur ibid. l. 74. & p. 476. l. 7. Tam locustarum quam cicadarum cantum Poetæ laudant ibid. l. 37.

Cum locustis in Scriptura non conferuntur hostes, nisi ratione numeri p. 467. l. 53. Aut homines in genere, nisi καὶ ἰδιάζουσαν ibid. l. 28.

Locustas vento vehi tralatitium est p. 463. l. 27.

Locustam κατακλᾶν diversari dicit Sirachides, ita etiam Arabes p. 460. l. 27.

De locustis locus in Lege parum intellectus ab Interprete celeberrimo, qui affirmativam mutat in negativam, bombycemque & cantharum centet inter locustas Lege concessas p. 451. l. 51.

Locustæ Ægyptiæ quibus ventis adductæ, vel abductæ, & in mare projectæ p. 263. l. 24. Ventus קדים *kadim*, in Scriptura non solum est Orientalis, sed & Australis. Quo pertinuerint locustæ in Ægyptum adductæ, nempe ex Æthiopia, quæ iis plurimum scatet p. 463. l. 37. Miraculum in quo situm ibid. l. 71.

Locustas Ægyptiis pasas fuisse, vel tostas negat Moles Exod. 10. 14. Joel tamen suo tempore locustas scribit eam cladem intulisse, qualis nulla memoratur. Hæc quomodo concilientur p. 464. l. 78.

Locustæ circa vernum Æquinoctium in Ægyptum adductæ, quo ipso tempore solebant ad Actidophagos deferri p. 463. l. 33.

Locustæ in Ægypto absumpserunt quidquid reliquum fecerat grando, id est, l. tritici cum & zeam, quæ grando non læserat, quia in Ægypto sunt serotina. 2. Herbas, ramos & fructus arborum, qui grandinis impetum evaserant p. 462. l. 7. Retellunt qui annum intercidisse volunt inter plagam grandinis & plagam locustarum p. 464. l. 37.

An Ægyptiæ locustæ hominibus quoque fuerint perniciosæ, ut habetur Sap. 16. 9. Et quo sensu Exod. 10. 17. hæc plaga mors vocetur p. 462. l. 70.

Locustæ Ægyptiis solito graviores, quia numero superiorum quidquid unquam tum usquam locustarum in uno loco, & magis noxiæ fuerunt. Nemo poterat videre terram p. 461. l. 63.

De locustis quæ habet Joel ad literam famen da, contra quam sentiunt nonnulli Patres, & ex Hebræis Abarbanel p. 466 l. 12.

Locustas Joelis Judæam devastasse templo nondum excisso p. 470. l. 5

Object. A locustis si fames & vastitas fuisset, quæ in Joele describitur, cur Scriptura tacuisset? Resp. Historias famis in Scriptura paucas referri, nec nisi ex occasione p. 482. l. 24.

De locustis Joelis non egisse Prophetam Amos p. 483. l. 32. Sed duas alias clades referre à locustis illatas. Unam cap. 4. quæ præcessit messem, & eum ficedinis, uredine & rubigine conjuncta fuit, & omnes arborum fœtus consumpsit. Alteram cap. 7. post fœnisecia, autumnum, cum locusta parient p. 484. l. 22. & 62.

Locustarum adventum in Judæam præcessit & secuta est summa siccitas p. 474. l. 42.

Locustæ Amos cap. 7. neque segetibus, neque arboribus noxiæ, sed solis herbis, & Prophetæ precibus amotæ p. 487. l. 39.

Locustarum fœtor Hebr. נמש Joel. 2. 20. Gr. βρῖμος, aut βρῶμος potius, quod pro sonitu perperam acciperunt p. 481. l. 6. Fœtor ille quam pestifer, & quot hominum millia quandoque absumpserit ibid. l. 36.

Locustarum esus in Oriente & Austro est receptissimus. Actidophagi inde dicti p. 490. l. 2. Iisdem Parthi victitant, & Mauritaniæ confines populi, Nalamones, Libes ad Leptin; Excretus in Libya his sustentatus ibid. l. 20. In Græcia quoque lucte in cibis ἀκρίδες, νεττακοπυκνίδες, τέττιγες, κίγκλοι, ibid. l. 46.

Locustæ ab Ægyptiis sale conditæ in cibi usum Exod. 10. 19. in jonathane p. 491. l. 42. Arabes quoque & Judæi incolæ eas in cibis hodieque recipiunt ibid. l. 45. & p. 492. l. 28.

Locusta ingravescet, aut *gravitabit*, aut *crescet*, aut *impinguabitur* Eccles. 12. 7. de sene dictum. Et varia hic quæruntur mysteria, sed longius petita. Salonius ex his verbis vocationem gentium elicit. Olympiodorus modo vitam æternam, modo ferox statuit hic describi. R. Selomo refert ad statuam à Nebucadnetsare erectam. Kimchius ad senem ita fulmen, ut ne locustam quidem ferre possit. Sunt quibus locusta senex videatur inutilis, ut Tirhonus cicadæ. Sed גזר *egab*, alibi locusta, hoc loco est caput femoris, quæ pars senibus ingravescit, unde incessus fit tardior p. 493. l. 35.

Locustæ mysticæ Apoc. 9. multa habent ex veræ locustæ descriptione petita, ut quod ex fumo prodeunt (quomodo per fumum locustas venantur Actidophagi.) Quod noceant per quinque menses. Quod equis simili, ut Joel. 2. 5. Et leonum dentes habent, ut Joel. 1. 6. Et loricas tanquam ferreas. Et sonum aratorum currium, ut Joel. 2. 5. Sed septem illis sunt notæ peculiares, quæ ad mysterium pertinent p. 494. l. 71.

Locustæ scorpionum caudis Apoc. 9. cur noceant solum per quinque menses p. 640. l. 45.

Logus continebat fex ova p. 105. l. 54.

Loramentum, Gr. ἱμαντωτὸς & σχοινωτὸς, ædificii compages p. 612. l. 36.

In Lucrano vox corrupta p. 634. l. 67

In lumbis vis animalium p. 756. l. 56. Itaque *clunibus* pro debili sumitur, & *clunones* debilitare Ioid. l. 60.

Lucrinia, vide *Cuculus*.

Lux in Scriptura res fecundas, tenebræ adversas notant p. 473. l. 41.

Luxus Pompeii, Neronis, Domitiani, Heliogabali p. 716. l. 59

Lychnis in templo Syriæ Dex p. 710. l. 9 in lychnite Plinii locus emendatus p. 710. l. 40.

Lychnites in nido ciconiæ p. 710. l. 32

Lychnites in corona Imperatorum Orientis p. 710. l. 55. *Orphanum* vocant tecentiores ibid. l. 63.

Lychnites pro face Tyri regi p. 710. l. 48.

Lychnitæ duo in cœlo, Sol & Luna p. 706. l. 26.

M & N literæ permutabiles p. 580. l. 45.

Machu Æthiopice vitrum p. 874. l. 30. *Mahu* Arab. crystallum inde dictum.

Magi tatentur se esse μαγούχους p. 582. l. 55

Magi cur Hebræis תרטמים *chartumim* p. 579. l. 42. Aurelii sententia p. 580. l. 8

Magorum principes Janes & Jambres p. 580. l. 24.

Magica murmura p. 580. l. 20.

Magnes, si Hebræis credimus, coronam regis Ammonitarum, & Jeroboami vitulos in æthe suspensos tenuit p. 699. l. 43. Quomodo voluit Dinocrates Arsinoes statuam in Alexandrino templo suspendere ib. l. 54. Idem de Mahumetis sepulchro falso creditum ibid. l. 58.

Maledicus nunc crabronibus, sed lepræ est obnoxius in Chald. Ps. 101. 5. ut Maria Moysis soror p. 554. l. 24.

Mancipium unde dictum p. 772. l. 23.

Manua Amyntæ ἀφώμματα p. 92. l. 38.

Manna cum מרגלית *bedolah*, seu margaritis confertur Num. 11. 7. quia alba & rotunda est p. 678. l. 38. Quod Talmudici non ignorarunt ibid. l. 49.

Mannam cur in crastinum servari prohibuerit Deus p. 627. l. 51. Ifraelitarum incredulitas ibid. l. 61. & p. 628. l. 7. Miraculosum fuit, quod manna contra mandatum servata vermes produxit p. 628. l. 18.

Manus καλαμώδεις, vel *ἀφυαῖς* in Theocriti locum genus p. 452. l. 6.

Μανδραγόρας pro pinis, Græcavox vetus a Chaldæo etiam & Syro usurpata p. 644. l. 56. An *Mandragoræ* idem sint p. 645. l. 2.

Mare, prolundum, abyssus de Nilo & lacubus vicinis, in quibus crocodili p. 787. l. 34.

Mares, vide *Centaurus*.

Margaritas sonant tres voces à Pmpheris usurpatæ, quas Interpretes aliter reddunt p. 674. l. 40. &c.

De margaritis N. T. loca p. 674. l. 11.

Margaritæ à splendore dictæ tam Græcæ quam Arabicæ p. 790. l. 30.

In margaritis tympana vocantur, quibus una tantum est facies, & ab ea rotunditas, aversis plaoities. Quæ concinis hærent, nec nisi firma possunt avelli p. 663. l. 14.

Margaritæ quando & quomodo generentur p. 676. l. 63.

Margaritarum filum, linam, linea p. 683. l. 28.

Margarita lapis *διαυγὴς* multis Veterum p. 691. l. 42.

Margarita quo sensu à Theophrasto lapis *διαφανὴς* appelletur p. 690. l. 73. Refellitur vir magnus, qui addita negatione legi vult *διαφανὴς* p. 691. l. 1.

Margaritam Jurisconsultus è centu lapidum censuit p. 714. l. 45. Tamen alii aliter ibid. l. 51. In animalibus multi lapides p. 714. l. 52. Margarita conchæ nucleus, callus, verruca, officulus non vocatur, nisi improprie ibid. l. 61. Margarita lapis est Hebræis, Arabibus, Græcis ibid. l. 72. Recentioribus λιθομάργαρα p. 715. l. 69. Romanis etiam Poetis, Historicis, Philosophis ibid. l. 23.

Margaritas in pavimento sterni, quomodo Esther. 1. 6. res videbitur sine exemplo p. 715. l. 57. Sed Persarum laxus ingens, & prodiga divitiæ ibid. l. 70. Sufisque & Ecbatanis segiæ admirabiles ibid. l. 72. Ἀτολλὰ χρυσόλιθοι λίμναι p. 716. l. 18. Denique etiam alibi similis laxus ibid. l. 25. &c. Romæ mulsea & cubicula ex margaritis ibid. l. 60.

Margaritarum Cleopatræ & Servilii Bruti meritis pretium quam immane p. 685. l. 58.

In margaritarum piscatione ducentæ cymbæ prope *Baharam*, quandoque etiam trecentæ p. 675. l. 22. & p. 686. l. 16.

Margaritarum piscatio cur dicatur extractio p. 681. l. 48.

Margaritarum piscationis tempus p. 676. l. 20 & p. 677. l. 26. 31.

Ut margaritas ex piscinis urinatores ad vigiuti ulnas in mare desilientes, nonnisi quas reperiunt conchas, singulas unaquæque p. 483. l. 56. Et si in hiantem concham recta manum indidetint, illa claudirur, & urinatorum digitos sic abscindit, quo cruciatu interemit. Sed à latere manum subjicientes, facile concham extrahunt ibid. l. 62.

Mar-

Margaritæ non ſolum uriuando, ſed & retibus ex mari extrahuntur p. 683. l. 58. & p. 684. l. 29.
Margaritas una cum manna pluiſſe Hebræi ſcribunt p. 678. l. 55.
Margaritis præter adamantem nihil eſt pretioſius p. 685. l. 34.
Margaritæ maris Perſici obi potiſſimum capiuntur p. 675. l. 25. & p. 676. l. 60.
Margaritæ ſinus Perſici circa *Bahrain* reliquis ſpecie & pondere longe præſtant p. 675. l. 28. Et quotannis inde educuntur ad valorem quingentorum millium ducato ſum, præter magnum numerum qui celatur ibid. l. 33. Loca alia margaritifera p. 686. l. 20.
Margaritis eos paſſim conferri, vel præferri, quos volumus à candore commendari p. 694. l. 48.
Margaritis ſæpe præfertur ſapientia p. 718. l. 18.
Margaritis quomodo ſimile regnum cœlorum p. 718. l. 31.
Margaritæ ex remotis locis afferuntur. Et eas commendant candor, lævor, ſolliditas, vlus abditæ, ſplendor, ornatus, pretium, quæ omnia in Evangelio p. 718. l. 48. Pretium barbaris ignotum p. 719. l. 23. Nec ex margaritæ porcus ſunt objiciendæ ibid. l. 28.
Margianes provinciæ, quæ Ariæ vicina eſt, nomen alludit ad مرجان *margian*. Arabes corallium ſic vocant, ut Romani & Græci recentiores μαργαρίταν *margellam* p. 703. l. 40.
Maria ſeptem in terra Chanaan ab Hebræis memorata p. 788. l. 26.
Μάσσιχος, locuſtarum ſpecies in Nicandro p. 450. l. 5.
Mazur avis ova ponens in mari tranquillo, & nautas periculi monens p. 862. l. 44.
In medio terræ Goſen quomodo fuerit Deus p. 588. l. 10. ut in medio regni Reges utplurimum degunt, ita Deus eſſe dicitur in medio Eccleſiæ, & eorum, quos tuetur ibid. l. 17. & 29.
Mel Hebræis דבש *debas*, quæ vox ſumitur etiam pro dactylorum ſucco Deut. 8. 8. & 2 Par. 31. 5. ut Arab. دبس *dibs*, quia ſaporis eſt melleï p. 518. l. 1.
Mel à dulcedine commendatur Sirach. 11. 3. & Jud. 14. 14 ubi Græci γλυκαίνει pro εὐφραίνει, ut verſ. 9. ἔξεσε pro ἔξυσε p. 522. l. 47.
Dulcia omnia cum melle in Scriptura conferuntur, ut manna, ambroſiæ genus Sap. 19. 20. Volumen, Ezech. 3. 3. Apoc. 10. 9. Lex, Pſ. 19. & 119. Sapientia, Prov. 24. 13. Verba Sponſi & Sponſæ Cant. 4. 11. & 5. 16. Ita Poëtæ paſſim p. 523. l. 55.
Mel in maximeneceſſariis Sirach. 39. 26. Ad quam multa inutile p. 524. l. 67.
Mel mundum, licet apis immunda Levit. 11. 20. in Jonathane. Ut lac humanum permiſſum, quamvis caro prohibita p. 525. l. 3.
De mellis eſu Scripturæ loca & exempla p. 525. l. 9.
Mel infantium cibus Eſ. 7. 15. olim in Baptiſmo lac & mel, Jupiter lacte & melle nutritus p. 525. l. 19.
Mel principum etiam cibus p. 515. l. 16.
Mellis eſu aperti Jonathanis oculi, quia propter inediam caligo ei fuerat oborta. Id Aſabice أسوف *aſdafha* p. 526. l. 69. Quod notant mel oculo illitum caliginem diſcutere ad rem non facit p. 527. l. 15. Mel Jonathanis meretrix fuit, ſi Hieronymo creditur p. 527. l. 26.
In melle ſoporandi vis: Hinc Poëta *Melle ſoporatam*, &c. Non *ſoporatam*, ut vult Turnebus, quia Auguſti ævo hæc vox in uſu non fuit p. 530. l. 44.
Mel etiam in patu Nehem. 8. 10. in Vulg. *Bibite multum*, id eſt, ὀνόμασε. Sed Hebr. ſinum *Bibite dulcia*. Quædam obiter de multo, cujus uſus aliis vetus, aliis recens p. 523. l. 74.
An melle pollinctus fuerit Jacob, ut in Ægypto fiebat p. 527. l. 52. Mos idem alibi p. 528. l. 8. Democritus corpora ſic aſſervari voluit in ſpem reſurrectionis ibid. l. 25.
Mellis etiam uſus in mortuorum funeris p. 530. l. 20.
Mel in primitiis oblatum Levit. 2. 11. 12. non tamen ſuper altare. Ibi agi de melle apum non de fructibus arborum p. 528. l. 34. Cur mel ſuper altare Deus offerri vetet, piæ cauſſas Patres aſſeruot, ſed ridiculam Plutarchus, quæ refellitur ibid. l. 58. & p. 529. l. 11.
Mel Baccho & aliis Dîis oblatum p. 529. l. 20.
Mellis quoque faſtidium Prov. 25. 16. & 27. 7. p. 525. l. 61.
Mellis tortentes Job. 20. 17. p. 520. l. 30.
Mellis fluxum Hebræi quot modis efferant p. 520. l. 33. ירדו Jud. 14. 9. a Syris huc referri ibid. l. 52.
Mel ſylveſtre μέλι ἄγριον Joh. Baptiſtæ victus, non μελιαγρία, vel μέλιαγρα herbæ genus, aut fructus arboris, aut manna, ut quidam volunt p. 518. l. 57. Sylveſtre mel in Judæa paſſim reperiebatur. Hinc 1 Prov. 25. 16. *Mel reperiſti, &c.* Quale reperit Samſon Jud. 14. 8. Et populus 1 Sam. 14. 25. 26. Ubi vocatur יערת, id eſt, *favus mellis* proprie ſylveſtris. Quomodo Cant. 5. 1. Ut *mel è petra* Deut. 32. 13. Et rupes mellis, Pſ. 81. 17. p. 519. l. 14.
Mel ſylveſtre etiam in Scythia, ſu Moſcovia reperitur, in Bætica, & circa Themiſcyram ac Thermodontem, &c. Itaque apud Poëtas apes in cavis arborum, arundinetis & antris degunt p. 519. l. 36.
Mel ſylveſtre Judææ amarum non fuit & inſuave, ut volunt Iſidorus Peluſiota & Euthymius, quale Sardoum, Corſicum & Pomicum an inſaniam adigens. Quin tum in terra bonis, Jerichuotmum & Theccuſe imprimis, & Tyrum delatum, & in Ægyptum: Et in deliciis habitum. Tamen in Johanne Bapt. magnæ id fuit abſtinentiæ quod nonniſi melle & locuſtis vixerit. In melle enim parum eſt alimenti p. 525. l. 9. Ariſtoxeni & Pythagoræ abſtinentia aliqua ex parte ſimilis fuit, ſed multo minor p. 522. l. 23.
Melanurus aquilarum ova fœtus ſuos alit atque educit. Eſt & pernix, elegans, ſine invidia, ſine metu, boni omnis, neque clangit &c. p. 189. l. 32.
Melanurus, Plinio VALERIA, quia in aquilarum genere eſt viribus præcipua, ut Homero & Ariſtoteli eſt avium rooutiſſima. Eadem à rubore Hebr. עזניה *azania* dicitur p. 588. l. 63. Alii balicætum reddunt, alii gryphum p. 189. l. 50.
Melanurctos duos pullos alit p. 178. l. 61. Aquilarum altæ rere fingulos ibid. l. 36.
Meleagrides ex inſula Troglodytica primum allatæ p. 132. l. 11.
Meleagrides quæ proprie ſint, non ſatis conſtat. Sunt qui cum Africanis, ſeu Numidicis gallinis eamdem avem eſſe putent. Sed Columella diſtinguit p. 132. l. 47. In Græcorum fabulis Meleagricum duplex origo. Aliæ in Lero inſula (male in Olearo Geſnerus) quæ alebantur in gratiam Jocallidis in Lero cultæ. Aliæ in Ætolia circa Calydonem & Pleuronem in Meleagri gratiam ibid. l. 62. Meleagridum in Clyto deſcriptio tam ambigua eſt, ut oe felias an gallinam Numidicam, aut gallopavonem, aut tertium genus deſcribat p. 133. l. 33.
Melitæ inſulæ nomen Punicum p. 371. l. 26.
Melitenſes barbari, id eſt, Pœni p. 371. l. 10. Ab his Pœnis Africa tandem Barbaria dicta ibid. l. 28.
Melitenſes recte judicant ſceleratis impune non eſſe, & viperas quoque in eorum pœnam adhiberi p. 372. l. 54. 61. Sed in multis aliis peccant p. 373. l. 2.
Mellita, vel mitellita à Nerone indicta p. 515. l. 32.
Memphis Arab. ممف *Memph*, unde crocodili μυσφοῦ in Dnrothei Synopſi, quaſi Memphitæ, ſeu Ægyptii, melius quam Νεφοῦ in Epiphanio p. 796. l. 8.
Merops, ut cleonia, parentes ſuos viciſſim alere legitur in Philoſopho. Unde colligit Junius eam Hebr. רחם *rachem* vocari, quod miſericordem ſignificat. Sed *rachem* φιλότεκνον potius, quam φιλοπάτορα ſonat p. 302. l. 3. & 41.
In meſſe gaudium p. 470. l. 43.
Μετὰ βραχὺ Luc. 22. 59. Et in aliis μετὰ μικρὸν latius extendi quam putatur p. 122. l. 23.
Milvinus oculos habet Apulejus pro ſummæ perſpicacibus. Sed alibi nihil tale. Et hæc oculorum perſpicacitas milvo communis eſt cum reliquis rapacibus p. 192. l. 5.
Milvus Hebr. דאה *daa* potius à vulatu dicitur, quam ראה *raa* à viſu, quia in volatu milvi multa ſunt ſingularia, nihil in riſu p. 191. l. 45. Et accedit Arab. حداء *hidà* pro milvo p. 192. l. 14.
Milvus alis prope immotis in aëre omnium aviom diutiſſime libratur. Neque ulla eſt avis, quæ altius voler. Volando denique milvus non facile delaſſatur p. 191. l. 50.
Mirag lepori ſimile animal, unicorne, viſu tam terribile, ut eo conſpecto reliquæ feræ ſtatim fugiant p. 847. l. 70.
Μολυβίδες in Nicandro locuſtarum ſpecies p. 450. l. 5.
Moloch dictus Deus Ammonitarum, & ſardonix in cornua regis Ammonitarum dicta *molochas*, quaſi illi Deo ſacra p. 699. l. 29.
Monoceros creditus idem eſſe quod ראם *reem*, quia Græci ferre eadem monocerori tribuunt, quæ Scriptura רים *reem*, inſignem proceritatem, cornu datum, robur magnum, naturam feram & indomitam p. 843. l. 25.
Μονοκερώς Plinii, Arabibus نسناس *niſnas* dicti, & Hebræis אדם חצוי *adam chetzui*. His dimidiati hominis forma tribuitur. Caput, collum, & pectus dimidia, venter quoque dimidius. Singuli oculi, aures, manus, & pedes. Mira tamen pernicitas. Sedes terra *ſeger* in Arabia parte boriſera. Cibus ſemen *jumah*, ſeu rhois arbuſti, & granum terebinthi. Sermo Arabicus, quo colloquuntur, & verſus pangunt, coſque minime rudes p. 845. l. 14.
Mures fœno fœcundi p. 762. l. 62. Etiam in Ægypto inferiore p. 763. l. 9.
Mordere & pangere in ſerpentibus idem ſunt p. 404. l. 17. Arabica tria verba, quæ utrumque ſignificant ibid. l. 25.
Morion Indica (autore Plinio) *nigerrimo colore tranſlucet*. Contra Ariſtotelem, qui nigrum negat eſſe pellucidum p. 692. l. 53. In Theophraſto etiam lapis ſo Ægypto & Chio niger & pellucidus ibid. l. 57.
Mors etiam agrorum eſt, & herbarum atque arborum p. 463. l. 8.

Morſi in Samogithia, hippopotami ſpecies mari relicto montes petit p. 763. l. 18.
Moſes quomodo Aaroni Deus p. 659. l. 5.
Moſes cur aquas per ſe non percuſſerit, ſed per Aaronem juxta Hebræos p. 659. l. 38.
Moſem non mentiri, eum nullam difficultatem ſui ex Ægypto cauſam præteſit quam ſacrificandi neceſſitatem p. 561. l. 49.
An Moſi licuerit Pharaonem in eo impoſturæ arguere p. 561. l. 68.
Motacilla, vide *Cuculus*.
Mulio culicis genus. Animal Ἰξάμορον, apibus infeſtum, non mulis; ut volunt p. 566. l. 53.
Mum מם pro cera, vox vetus, unde *Mumia* p. 531. l. 3. Cadavera ſcilicet cera condiebantur p. 530. l. 68.
Mumia, vide *Mum*.
A muribus pulli ſedibus ſuis Abderitæ, Troes, in Italia quædam gentes, Megarenſes, Chalcidenſes & Gyarenſes p. 539. l. 41.
Muſca nonnullis Arabum munda, ſed immunda in Lege Moſis, & Eccleſ. 10. 1. p. 498. l. 38.
Muſca Hebræis ſolum quadrupes, quamvis Græcis ἰξάνης, qua duo pedes anteriores manuum potius vices gerunt. His oculos abſergit, cibos ſumit, quidquid tollendum eſt evehit p. 497. l. 63. Id proprie in Philoſopho χαμαιζῆλον, quod Gaza non intellexit p. 498. l. 67.
Muſcis Ægyptios conſerri, cum aliis de cauſis, tum propter multitudinem p. 498. l. 58.
Muſcarum copia ſæpe peſtifera p. 557. l. 28.
Muſcarum ſeptem ſpecies in Scriptura, aut verſionibus, muſca proprie dicta, apis, veſpa, œſtrum, cynomyia, culex, ſcinipes p. 496. l. 50.
Muſca canina, vide *canis & muſca & cynomyia*.
Muſcæ caninæ Ægyptiis magis odioſæ, quia canes colebant p. 557. l. 49.
A muſcæ caninæ plaga immunis fuit terra Goſen Exod. 8. 22. Ita etiam à reliquis. Quæ diſtinctio merito dicitur mirabilis. Id enim ſubinnuit Hebræa diſtinguendi vos p. 557. l. 51.
Muſcæ caninæ omnes quomodo ex Ægypto remotæ, quæ iis maxime ſcatebat p. 561. l. 4.
Muſſabir avis, poſtquam tota die in quærendo victu laboravit, totam noctem ducit inſomnem, & perpetua modulatione audientes ita afficit, ut eorum nemo ſit, qui de ſomno cogitet p. 858. l. 50.
Mycenæ ſic dictæ, quia ibi decidit Perſei harpes capulus, qui Græce μύκης p. 760. l. 59.
Μυλίττα, Μυλήτα, vel Μιλίτα, Aſſyria Dea unde dicta p. 409. l. 1.
Μῶψ, vide Ὄνοσκελις.
Myrmecoleon, ſeu formicaleo pro animalculo formicis infeſto, quod priora leonis habeat, & poſteriora formicæ, qualem deſcribunt Veteres, mere fabuloſus eſt p. 813. l. 70. Sed in leonum generibus in Arabia Troglodytica ab Agatharchide cenſetur myrmecoleon, quem Strabo & Ælianus μυρμηκολέοντα vocant. Et eum majoribus formicis, quæ aurum in India eruere & cuſtodire dicuntur, confundunt Solinus & Heliodorus. Sed ratio nominis latet. Utut ſit, cum in leonum cenſu ponetur: Græcis μυρμηκολέων pro Hebræo לביא, non capio cur Veteres animaleulum eſſe voluerint in formicino genere p. 815. l. 28.
Myuſii, vide *Rhizophagi*.
Μύξα πεχλίνη p. 649. l. 28.
Nun initiale ſæpe deficit p. 877. l. 57.
Nabataeorum pater Nabajot Iſmaelis primogenitus p. 101. l. 59.
Nabar, aut *nobar* apud Arabes, fabuloſum animal in quarto cœlo, ex cujus plumis excutiuntur in dies ſeptuaginta guttarum millia, quæ in Angelos mutatæ ſtant circa domum *Mamur* in cœlo, cui ſubeſt Mecchanum templum p. 856. l. 5.
Nahumi locus explicatus p. 53. l. 34.
Narciſſus Bœotus, non Lacon, ut vult Tzetzes p. 12. l. 55.
Nardum nonniſi in aridis locis provenire. Marcelli error, quem refellit Dioſcorides tam in capite de onyche quam in capite de nardo p. 807. l. 33.
Naves אניות *ebe* quid ſint in Jobo p. 171. l. 2.
Nazaræi alii voto, alii dignitate dicuntur, ut principes, quomodo Joſeph fuit Nazaræus fratrum ſuorum p. 690. l. 11.
Necoth נכות *ſeram* non eſſe, nec *myxarin*, nec *aromata in genere*, ſed *ſtyracem* p. 532. l. 8.
Nergal Hebræis gallus, ut volunt. Imo palmæ ſpecies, quæ hodieque *Nergil*, à qua Deus dici potuit, ut à malis Punicis *Rimmon*, & à frumento *Dagon* p. 113. l. 17.
Nepa occurſis pro cœleſti ſcorpione in Ciceronе & Manilio p. 633. l. 41.
Nepa Plauto ſcorpio, non cancer p. 632. l. 72.
Nepa vox Afrorum unde orta p. 633. l. 60.
De nepa Nonnii locus emandatus & explicatus p. 633. l. 12.
Νεφώς crocodili, vide *Memphis*.
Nilus in honore apud Ægyptios p. 557. l. 8.
Nilus ἀναιμώδης p. 764. l. 4. Vide *Solices*.
Nilus mare vocatur Eſ. 11. 15. & paſſim in ſcriptis Arabum p. 787. l. 38. Ejus aquæ mari ſimiles p. 788. l. 3. Lacus Hebr. maria ibid. l. 5. & 20. Hinc ſeptem maria in terra Chanaan, quorum cenſus inſtituitur ibid. l. 27. Hippopotamus Arab. *equus maris* p. 789. l. 23. Et in Etymol. κροκόδειλος χερσαῖος καὶ ἔνυδρος ibid. l. 35. Nili lictus in Plinio ibid. l. 28. Profunda Nili in Zacharia ibid. l. 39. Abyſſi de nivis & fontibus Deut. 8. 7. &c. ibid. l. 40. Non ſolum mare, ſed & lacus canescere p. 790. l. 5.
Nili verus dominus fuit Deus, non Ægyptiorum Pharao p. 657. l. 20.
Nili fontes ignoti Veteribus p. 764. l. 73.
Nili nomine Veteres Aſtaboram intelligere, quem Nili ramum eſſe crediderunt p. 764. l. 74.
Niſus ex Hebr. נשר *neſer* dictus p. 269. l. 2. Vide *Fringillarius*.
Niſus rex Megarenſium in halixetum mutatus, cui limillimus accipitris ſpecies *lanarius*, ſeu *lanarius* p. 269. l. 4.
Nitocris Babylonii mater, quem devicit Cyrus p. 7. l. 66.
Noe in multis Chriſti typus p. 34. l. 1.
Noctua נשמת *chinſemeth* Hebr. quia ob ſuſpexit quiſquis illam intuetur p. 490. l. 4. Et eam mirantur aliæ aves propter inſolitam formam, vel juxta fabulam propter Nyctemenes ſcelus in noctuam mutatæ p. 490. l. 46. Itaque nocta utuntur aucupes ad aviculas capiendas, quod Ariſtoteli θαυμαζόμενον mirari eſt ibid. l. 71. Plura de hoc aucupio p. 491. l. 3. &c. De ſtupenda noctuæ forma Nazianzeni locus inſignis ibid. l. 50.
Noctua Syris כוכבא *cocabi* à voce dicta. Noctuæ enim eſt *cavitare*, & vox κακκαβὴ, & ipſa avis κακκαβὰ, vel κακκάβη dicitur p. 287. l. 47.
Noctua Arabice cognominatus *mater leuciarum*, quibus ſcatet p. 273. l. 40.
Noctua noctu ingreditur in reliquarum avium nidos, ut eas inde ejiciat, & veſcatur pullis & ovis p. 273. l. 42.
Noctua noctu reliquis avibus præ valet. Sed reliquæ aves noctuam de die vicißim impetunt, & plumas ejus vellicant p. 273. l. 44.
Noctua ſub veri ponitur, ut ares io eam ruerunt, quod eſt aucupii genus p. 273. l. 47. & 69.
Noctuæ diſſidium eum corvo, ſeu cornice potius p. 273. l. 57. 72. & p. 274. l. 1.
Nomina quædam animalium, quæ genere fœminina ſunt, quamvis maſculina terminatione p. 250. l. 40.
Nominativus Caſus Latinis ex Accuſativo Græco formatus p. 588. l. 18.
Nummi argentei quinque 2 Reg. 6. 25. ſunt novem libræ Turonicæ p. 38. l. 51.
Nux *Kendem*, ſive *Gendem*, terræ genus, quod alio nomine vocatur ſtercus columbarum p. 44. l. 25. Ejus definitio ibid. l. 57.
Νύμφη juxta Hebræos unde dicatur p. 555. l. 28.
Obſidianus lapis in Æthiopia vitro foſſili pretioſior p. 874. l. 38.
Obſidianus, vel obſianus lapis perfecte pellucidus p. 692. l. 23.
Obturare, vel *obſtruere aurem* Hebræa phraſi eſt alicujus verbis non aſſici p. 391. l. 13. Ita etiam in Virgilio ibid. l. 28.
Oculi ſunt in amore duces p. 11. l. 36.
Oeſtrum ἵππος, Lat. aſilus, Heſ. אחוש *jaſhus* pro אחוח, muſcæ genus carnem vellicans p. 546. l. 36. Ore pungit, non cauda ibid. l. 54. Elephanti umbilicum invadit p. 548. l. 46.
Oeſtro perciti boves quam graviter afficiantur ex Poëtis docetur & ex Patribus p. 548. l. 56. & p. 549. l. 51. plura vide in οἶστρος.
Οἰνὰς, columbæ ferus genus, unde dicta p. 1. l. 24. & quomodo vocetur à Syris p. 2. l. 9.
Οἶστρος œſtrum, ſive aſilus ab οἴω ſero, ut οἰστὸς ſagitta, quia pari impetu fertur p. 546. l. 18.
Οἶστρος aſilus, licet ex veteſtis Poëtarum fabulis de Bellerophonte, Ampelo & Jove ὑπερμενίῃ celeberrimus, tamen hodie paucis notus p. 545. l. 40.
Οἶστρος aſilus & μύωψ tabanus à gravißimis & veteſtißimis Scriptoribus pro ſynonymis habentur. p. 546. l. 48. Tamen diſtinguit Philoſophus p. 547. l. 32. Et differunt. 1. origine, 2. mole, aculeo, bombo, 3. quia aſilus fere ſolis bobus, tabanus etiam aliis quadrupedibus infeſtus eſt. Ita Heſychius p. 547. l. 47. Atalii camelos quoque & equos ab œſtro, chelidros a tabano agitari volunt p. 548. l. 1. Sed utcunque boves utplurimum lovadit, idque maxime in ilibus ἐν λαζόνι, non in oculis ἐν λιγυδίζῃ, ut mendoſe habet Apollonii Schol. ibid. l. 54. & 40. Alii in auribus ſcribunt ibid. l. 57.
Οἰωνὸς non ſolum avem in genere, ſed & in ſpecie vulturem ſonat p. 320. l. 42.
Οἰνώπους *Oculipes* pro ſcorpione p. 636. Noz l. 8.
Oleæ folium ex Aſſyria attulit columba p. 29. l. 21.
Oleam & ſimiles arbores ſub aquis diu ſervari p. 29. l. 44.
Oleam in collibus feliciſſime provenire, non in cellis montibus p. 30. l. 55.
Oleaſtri ſomnium eſt שמן ילאים eſſe aliberi elem, & שמן odoratum ſudorem, quem emittit illud animal. Cum שמן ſit leonis ſpecies, & שחלת onyx, aut bdellium aroma, utrumque ab atrore dictum p. 808. l. 36.
Oliva Decapolitanæ in Syria parva, nec capari majores, carne tamen commendantur p. 725. l. 39.
Oliva ubique pacis ſymbolum, etiam in America p. 32. l. 18. & 33. l. 27.
Oliva ramum, quem attulit columba Noæ, fuiſſe decerptum ex oliveto monte, quem aquæ non demerſerint, aut ex Paradiſo terreſtri, qui ſupra diluvii aquas multum eminuerit, Judæorum fabulæ ſunt, quæ refelluntur p. 28. l. 50. & 29. l. 5.

Ouocen-

Onocentauræ Indicæ, descriptio ex Pythagora p. 834. l. 27. Quem Phile describere videtur ex αὐτοψίᾳ ibid. l. 35. Hæc fabulosa, nec magni illius Pythagoræ, qui nihil scripsit, sed alius recentiosis p. 840. l. 1. Cur Phile vidisse se dicat ibid. l. 10.

Onocentauri dæmonum genus, & qualis p. 840. l. 49.

Onocentauri Cyrillo onagri, & Gregorio ὀνόκωμοι p. 840. l. 57.

Onocentauros vere nasci Hieronymus tanquam ex Scriptura asserit p. 835. l. 52.

Onocentauri Es. 34. 12. cur ex lapidibus nati p. 840. l. 51.

Onocentauri, vide *Centauri*.

Onocrotalus olim *trunc* dictus à *trua*, seu trulla, quam in rostro habet p. 275. l. 14. Arab. vocatur *albasiat*, id est, ingluvies, Æliano πέλεκυς propter πέλυξ, seu tumorem gutturis, ut Sabaudis *gutturosa*, seu strumosa ab ingluvie, quæ in gutture lituræ instar prominet ibid. l. 41. &c. Eam ingluviem amphoram, aut urnam capere nonnulli scribunt ibid. l. 52. Et infantem in ea esse repertum. Et pugnum cum toto brachio, aut pedem cum toro crure immissum. Et pro cucullo capiti imponi, & eadem Ægyptios nautas sentinam exhaurire ibid. l. 53. &c.

Onocrotali duo genera, aliud aquatile, aliud solitudinis p. 276. l. 69. Arabes onocrotalum modo in aquis degere scribunt, modo ab iis divelli, nempe ut in intimam solitudinem secedat p. 277. l. 9.

Onocrotalus circa Antiochiam, & Gazam, & in Ægypto frequens p. 277. l. 25.

Onocroteli vox mœstum aliquid habet & horribile p. 277. l. 15. Græcè ὀνοκράταλος dictus, quasi sudat instar asini. Arab. *camelus aquæ*, quasi blateret in cameli modum. Alii cum butauro conferunt. Alii cum rauco cornu sonitu ibid. l. 18.

Ὄνος locustæ genus in Dioscoride p. 450. l. 23.

Onyx Hebr. שׁוֹהַם *schoham*, unum ex quatuor aromatibus, ex quibus sanctum fuit incensum thymiama Exod. 30. 34. Jerosolymitane Parephrasis hic est corrupta. Jonathan reddit כשׁוּשׁוֹן (non collum, ut volunt, quod esset צַוָּאר) itaque Arabes editi duo *ladan*, seu ladanum hic habent, quod ex cistho funibus attrahi notum est. Unde שׁוֹהַם dici creditum, quia שׁוּךְ trahere & attrahere est, ibid. l. 47. Senioribus tamen, Onkelo, Syro, Arabibus manuscriptis, Talmudicis, Hebræis denique omnibus שׁוֹהַם est onyx, sive unguis odoratus, & Sirachidi etiam p. 804. l. 31.

Onyx, seu unguis aromaticus, vox est æquivoca. Primo enim significat conchylii operculum in nardiferis Indiæ paludibus reperti, de quo post Dioscoridem & Plinium Arabes multa scribunt p. 804. l. 67. Secundo, Hebræis aliquid est in planta aromatica, quod læsæ aut spicudore suo noguem refert: bdellium scilicet, quod à Damocrate & Galeno vocatur βδέλλιον ὄνυξ, quia est ἴσον ὄνυχι ἄνυχι simile, ut habet Dioscorides. Id ipsum erit Mosis שׁוֹהַם, si Hebræorum judicio stamus p. 807. l. 61.

Onyx & blatta Byzantia perperam pro eodem sumuntur, cum in multis differant p. 707. l. 31.

Ophiogenes, vide *Psylli*.

Ophiomachus, vide *Locusta*.

Oppositio elegans p. 255. l. 14.

Oreb, id est, corvus, hominis nomen *Petro Orab* Jud. 7. 25. ut in Homero Κόραξ πέτρη p. 203. l. 7.

Orichalcum vere album p. 883. l. 28.

Orichalcum dictum æs Demonesium p. 882. l. 74.

Orichalcum Anditis arte factum p. 883. l. 35. Plura vide in *Aurichalco*.

Orneosophion jussu Michaëlis Imperatoris conscriptum p. 813. l. 35.

Ὄρνις ἀγριὰς, Nicandro βοσκὰς ἀγραύλις, gallina altilis, aut pascualis p. 112. l. 22.

Νομὰς Numidicam non significat, ut putavit vir summus ibid. l. 30.

Ὄρνις olim avis in genere, Platonis ævo coepit usurpari pro genere gallinaceo, & tam de gallo quam de gallina dici p. 125. l. 20. Donec obtinuit usus, ut proprium esset gallinæ nomen ibid. l. 55.

Ornithiæ venti qui sint, & unde spirent p. 103. l. 52.

Orontes & Batrachites cur dictus idem Persidis fluvius p. 653. l. 67.

Ὄρυγες, locustæ genus, ex qua fit gacum ad locustas abigendas. Forte quæ Arab. *orphan*. Hesychii de illa locus ab insigni mendo expurgatus p. 450. l. 49.

Ὀρτυγομήτρας à coturnice multi distinguunt. Tamen Ortygometra nihil aliud est quam magna coturnix p. 93. l. 20. De ea Jamesnii hellucinatio ibid. l. 57. Cur Hebræum שׂליו *selav* à Græcis reddatur ὀρτυγομήτρα p. 94. l. 16.

Ossifragæ nomina Græca & Arabica p. 187. l. 51.

Ab ossifraga deductum Gallicum *orfraye* est haliætus p. 188. l. 27.

Ossifraga ossa ab alto demittit & frangit, unde illi nomen p. 187. l. 47.

Ossifragæ unde natæ p. 187. l. 32.

Ossifraga aliis aquila barbata p. 187. l. 33.

Ossifragæ unum est intestinum omnia devorata conficiens. Itaque venter ejus areliatis & potus iis, qui cibos non conficiunt, est utilissimus p. 187. l. 42.

Ossifragæ pullus sanqualis p. 187. l. 40.

Ossifrega pullos excipit ab aquila ejectos, & educat cum suis p. 187. l. 37.

Ostreum margaritiferum cum avellitur, statim se aperit, & margarita eximitur p. 675. l. 27.

Otis Arab. حبارى (*hubara*) *tarda*, non *turdus*, ut perperam habet Avicennæ Interpres p. 282. l. 55. Avis colotis cinerei, magni colli, rostri longioris, in Oriente nostrisque media. Cui flexus est pro telo, quo accipitris oculos postquam fecit, ejus plumas impune vellicat, unde accipitri certa mors p. 283. l. 3. &c.

Otidis nomen Persicum & Ægyptiacum p. 283. l. 55.

Otis, seu tarda nonpullis est Heb. יענה, cui ab ira nomen est. Sed otis, licet summe tristis, non tamen est iracunda p. 340. l. 23.

Otidis ea ova, ex quibus mares nascituri sunt, comas denigrant p. 283. l. 49. Lapis in ingluvie latet, quo profluvium sistitur ibid. l. 52.

Otidem brevis & tardi volatus Græci & Romani describunt, unde est quod *tarda* vocatur p. 284. l. 1. Sed Arabes volatus fortissimi & longissimi. Itaut circa Basoram capiantur otides cum grano vitidi in ingluvie, quod ex terebintho decerpserunt circa Damascum ibid. l. 38.

P & B homogeneæ & permutabiles literæ p. 584. l. 38. & p. 633. l. 74.

Pali populos electriferos cur in nuces mutaverit Avicenna p. 868. l. 46. Idem emendatus ibid. l. 62.

Palma est arbor vivacissima p. 820. l. 8. Primi ævo una extitit ab Apollinis ætate, qui Plinium antecesserat annis plus mille quingentis p. 820. l. 9.

Palmam gandere tiguis, contra quam scribit Plutarchus p. 820. l. 10.

Palma, seu φοῖνιξ in Elim septuaginta, non unus phœnix, ut vult Ezechiel tragœdus p. 820. l. 60.

Palumbus Gall. *ramier*, ab arborum ramis, in quibus nidificat p. 181. l. 42.

Palumbi castitas p. 23. l. 12. Palumbos & columbas albas adulterium morte punire ib. l. 16.

Palumbum cur Arabes columbæ præferant p. 32. l. 7.

Palumbus, vide *Cuculus*.

Panapana, vide *Zygæna*.

Pappus, vide *Cuculus*.

Par pari refert Deus in peccatorum pœnis, & ut loquuntur Hebræi, *mensuram pro mensura* p. 667. l. 24.

Pardus Arsacis cum aureo torque captus p. 705. l. 8.

Πάρνοψ locustarum species in agro Attico p. 450. l. 1.

Παροιστρήσας *tanquam ostro pereiti insanivit* Ezechiel. 2 6. pro Hebr. סרבים *sarabim*, id est, rebelles. Vox Hebræis aliunde ignota, sed Chaldæis familiaris & Ægyptiis, apud quos *Serabaitæ* monachi, alias *Remnitæ* à renuendo dicti, quia omnis disciplinæ jugo excusso suo arbitratu vivebant p. 550. l. 19. Et *sic δάμαλις παροίστρησε, ut vacca ostro pereita insanivit* Os. 4. 16. Hebr. סרר *refractaria fuit* ibid. l. 72.

Paronomasia elegans Joel. 1. 15. p. 471. l. 8.

Passer etiam *passa* dicitur ex Æolico πίσσα pro ἔτιζα, id est, fringillus, evicula passeri similis p. 147. l. 5.

Passer unde Normannis *moisson* p. 150. l. 16.

Passeris domestici descriptio ex Damire p. 149. l. 7.

Passer pugnacis est naturæ, & ferinum eliquid habet p. 149. l. 6.

Passer carne vescitur, nec pullos suos cibat rostro in illorum ora inserto p. 149. l. 8. Sed neque rostrum, neque ungues habet aduncos, & grana ac olera comedit ibid. l. 10.

Passer è quatuor digitis tres in anteriora porrigit, & unum retro p. 149. l. 13. Reliquæ aves duos anterius, & totidem posterius ibid. l. 14.

Passer mas à fœmina distinguitur nigra barba p. 149. l. 15.

Passer maxime est φιλόπτερος p. 149. l. 16. Proinde in locis cultis & sub ædium tectis rapacium metu nidificat ibid. l. 19. Cum desolatur urbs, ex ea excedunt passeres, & cum incolis redeunt ibid. l. 21.

Passer ambulare nescit, nec nisi saltuatim fertur p. 149. l. 22.

Passer cor in hora centies, ac proinde brevis est ævi p. 149. l. 23.

Passeris pulli sunt dociles, & vocati respondent p. 149. l. 25.

Passer redit à parasanga p. 149. l. 26.

Passerum species apud Arabes, acanthis, cosydalus, philomela, alauda &c. p. 147. l. 35.

Passer Hebraice צפור *tsippor* æquivoca voce dicitur, quæ & in genere avem quamlibet, & in specie passerem sonat. Ille igitur pro subjecti ratione exponenda est p. 145. l. 34. & 150. l. 59.

An ut passere ea ludet? Job 40. 24. vel *ut ave* in genere. Nam & aliis avibus pueri oblectantur p. 151. l. 71.

Migra in montem ut passer Ps 10. 2. vel potius *ut avis*, quia passer non est avis montana p. 152. l. 72. Passer montanus, quem vocant, est in merularum genere p. 153. l. 14. In Galeno montani passeres sunt aviculæ quævis ibid. l. 20.

Passer invenit sibi domum Psal. 84. 4. redu sedditum p. 153. l. 30.

Vigilavi & fui sicut passer solitarius in tecto Ps. 102. 8. Imo *sicut avis solitaria* Neque enim de passere res est, sed de ave nocturna p. 153. l. 55.

Ubi passeres nidificant Ps. 104. 16. Imo *ubi aves nidificant*. Agitur enim de Libani cedris, ubi passeres nidificare non solent p. 156. l. 20.

Sicut passer anima nostra erepta est ex auceupum laqueo

laqueo Pſ. 124. 7. Potius *ſicut avis*. Paſſeres coim viſco potius, quam laqueo capiuntur p. 156. l. 46

Excitatur ad vocem paſſeris Eccleſ. 12. 4. Aut *ad vocem avis*, id eſt, *ad galli cantum* p. 156. l. 57.

Me venantur ut paſſerem Lam. 3. 52. Potius *ut avem*, nempe unam è majoribus, in cujus aucupio libentius operam inſumimus p. 157. l. 7.

Paſſer abſque Deo non cadit, nec in oblivione eſt apud Deum Matth. 10. 29. & Luc. 12. 6. Sumpta phraſis ex Pſ. 9. 19. p. 159. l. 13.

Paulus primo homicida, deinde Deus creditur p. 371. l. 53. Hoc in fidem peccat, illod in charitatem p. 375. l. 16. Ita Lyſiten ſes ibid. l. 26.

Paulus illæſus ſerpentem excuſſit, quaſi mauoi ejus ſe alligáſſet, non ut læderet, ſed ut ornaret, ut ἔφυ ἐκπαίσας p. 373. l. 33.

Pavones Hebraicè תוכיים *thaciim* pro כותיים *cathaiim*, inverſa voce, ut paſſim *Cuthæi*, id eſt, Cuthæi, ſeu Perſici, quia Solomonis ævo è Perſide ſunt advecti, quamvis horum primi natales in Judæa ſint p. 136. l. 40. & 137. l. 9.

Pavonis natales in India, non in inſula Samo, ut voluot p. 242. l. 57. & p. 243. l. 1.

Pavones Solomonis ævo in Judæa primum viſi, in Græcia multo ſerius p. 242. l. 8. & 13.

Pavones quando Athenis primum viſi p. 139. l. 1. & p. 242. l. 47.

Pavones in Græcia rari adhuc ſub Alexandro p. 242. l. 49.

Pavones Romæ quando primum in cibis p. 243. l. 46.

Pavonum olim immane pretium in Græcia & Romæ p. 139. 7. 19. l. & p. 143. l. 58.

In pavonem mutatum fuiſſe Argum ocno ſcripſit ante Moſchum p. 243. l. 12. Ariſtophanem eo alludere falſum eſt ibid. l. 24.

Pavonis deſcriptio ex Tertulliano & Arabibus p. 137. l. 58.

Pavonem propter caudam ſuam creatum fuiſſe, non contra p. 244. l. 33.

Pavonis alis à Poëtis tribui quod caudæ propium p. 244. l. 60.

Pavones pennarum oſtentatione maxime gloriari, non tamen alarum, ſed caudæ p. 244. l. 18.

Pavonis caro parum ſapit, & mali ſuccieſt p. 139. l. 22. 46.

Pavo avis mali ominis apud Arabes p. 139. l. 66. Cauſa cur in Paradiſum diabolus ingreſſus eſt, & Adam ex eo poſſus ibid. l. 70.

Pavonis ſanguine vitis à diabolo aſperſa eſt juxta Arabes p. 140. l. 3

Pavonis non ſit mentio Job. 39. 16. Aliud ſunt רננים *renanim*, nempe ſtruthiones p. 140. l. 11.

Pavones voce תכוכים *tohuim* ſignificari Ezechiel. 27. 15. Chaldæi interpretis commentum eſt p. 140. l. 20.

Ex pavonum oſſibus quædam opera fieri nugant Kimchius p. 142. l. 39.

Pediculos potius, quam paluſtres culices ſignificari Hebræo כנים *kinnim*, 1. quia כנים ex terra, non ex aquis orti ſunt, 2. quia erant in hominibus & jumentis, quod de culicibus dici non poteſt, 3. quia nomen habent à ſirmitate ſumptum, 4. quia כנה *kanna* Talmudicis eſt pediculus, 5. Quo alludunt Κόνις pro lende, & κονίδες pro minoribus pediculis, 6. Samaritanum quoque, Chaldæum & Arabicum pediculi nomen, 7. Proinde Jolephus, Chaldæi, Syri, Hebræi, Arabes כנים pediculos reddunt, 8. Alcoranus crimen & Mahumetanorum doctiſſimi. Græci tamen *κονίπες* hic habent, & Hieronymus *ſcimphes*, quod ſequuntur omnes Patres p. 574. l. 1.

Pediculi tam beſtiis quam hominibus infeſti, herbis etiam & vitibus p. 577. l. 54.

Pediculorum in ſolo homine plures ſpecies p. 578. l. 37.

Pediculi inguinales p. 554. l. 34. & p. 578. l. 43.

Pediculi alati in Rhizophagis p. 578. l. 49.

Ad pediculos Scripturæ loca perperam relata p. 580. l. 46.

Un pediculis Ægypti inſigne mendum in Græca verſione p. 582. l. 26.

Pediculos non cibari ſructibus, quod habet Arabica verſio, ſed mendoſe p. 582. l. 71.

Pediculus in Homero pro vili p. 586. l. 17

Ad pediculos procreandos cur terra ab Aaroe potius, quam à Moſe ſit percuſſa, hic bracteorum commentum, quod refellitur p. 586. l. 72.

Pediculi ex pulvere quomodo procreati p. 587. l. 38.

Pediculi per totam Ægyptum, non tamen in terra Goſen p. 582. l. 64.

Pediculos procreare cur Magi non potuerint, Hebræorum ratio futilis p. 581. l. 37. Vera ratio ibid. l. 66.

A pediculis quanto ſtudio ſibi caverint ſacerdotes Ægypti, tanquam in hujus plagæ memoriam p. 579. l. 26.

Pediculum plaga nullam fuiſſe Ægyptiis moleſtiorem ſcribunt Mahumetani p. 576. l. 43.

ediculi morituri hominis corpus deſerunt p. 583. l. 63.

Pelagi quali πλαγγεῖ p. 331. l. 30.

elecanus & ouocrotalus aves ita congeneres, ut etiam à doctiſſimis promiſcue ſumantur p. 276. l. 57.

Pelecanus à vomitu קיאת *Kaath* dicitur, quia conchas jam abſorptas revomit, poſt quam calore ventris aperta ſunt, ut ex iis ejecta legat. p. 294. l. 32.

elecanus Chald קף *Kuk*, vel קיס *Kik*. A qua ave dici oleum *Kik* nugantur Talmudici. Cum ſit oleum κίκινον à κίκι dictum, quod Græcis *ricinus* dicitur, & in Jona קיקיון *Kikajon*, & Arab. *elcherva* p. 292. l. 40. & p. 293. l. 16.

Pelecanum pullos ſuos triduo poſt mortem vitæ reſtituere, proprio ſanguine in eorum vulnera inſtillato, neque verum eſt, neque vero ſimile, licet è Patrum choro non nulli hoc ab aliis acceptum ebarta ileve ritur p. 301. l. 11.

Pellucida perfectè dicuntur, quæ omnes coloçes tranſmittunt, impertecte, quæ ſolam lucem p. 692. l. 20. & 26.

Pellucida etiam, quæ nigra, licet Philoſophus id neget, vide *Morton*.

Pennum בנינים Hebr. coullat eſſe margaritas, quia alludit πίνναι & πιννάκι p. 681. l. 61. Et *pennum* ſemper Plurale eſt, quia in turquibus & armillis margaritæ plures conſeri ſolent, cum gemmæ ſint in annulis ſere ſingulæ p. 682. l. 3. Proinde *extractæ pennum* Job. 28. 18. videtur eſſe piſcatio margaritarum, quæ è fundo maris, aut ex concha extrahuntur p. 683. l. 47. Et ceu ſenſus *pennum* inter res pretioſiſſimas p. 684. l. 25. Et è remotis locis aſſerri leguntur p. 686. l. 56.

Pennum eſſe margaritas multi negant, quia Lam. 4. 7. Nazarzi leguntur *rubuiſſe ceu pur ut pennum* p. 687. l. 65. Sed ruberе eo loco candere & rutilare eſt. Nam in illo ipſo locoiidem Nazarzi propter ſummum candorem lacti & nivi comparantur p. 690. l. 2. Et Levit. 13. 19. lepra alba dicitur eſſe אזרחרת, id eſt, lucida, vel candida p. 689. l. 59. Et ſponſus Cant. 5. 10. deſcribitur *albus* ורוזם, id eſt, & *candidus* vel *lucidus* ibid. l. 70. Sic Arab. ادم *adama* candere p. 688 l. 52. Et Latinè rutilare, rutila, purpurea dicuntur etiam quæ ſunt ſummè candida ibid. l. 23.

Pennum ooonolli Veterum margaritas interpretantur p. 681. l. 48.

Pennum quid proprie ſint Hieronymum ignoraſſe docet verſionis inconſtantia p. 681. l. 41.

Pennum non eſſe corallium, quomodo reddit Bootius, qui pluribus refellitur p. 693. l. 61.

Percnopterus, vel gypæetus, degeneris aquilæ genus, vulturina ſpecie, ſola aquilarum examina ſert corpora p. 175. l. 63.

Percnos, ſeu morphnos, aquilæ genus à percnopteio diverſum, Suidas tamen in Μόρφνῳ illi tribuit quæ ſunt percoopteri propria p. 175. l. 66.

Perdix mas quandoque ea ova incubat, quæ non ipſe peperit, ſed fœmina. Quod tamen ad locum Jetem. 17. 11. Hebræi ſruſtra obſervant p. 87. l. 3.

Perdix ſæpe ſovet ova, quæ non excludit, idque tribus de cauſis. Quod à viro docto notatum in Jerem. 17. 11. Sed parum ad rem p. 87. l. 29.

Perdicem aliena ova ſuffurari & ſnvere. Aut in alieno nido incubare, & pullos perdicis ab alienn-matre exclusos eam relinquere audita voce veræ matris. Aut perdicem fœminam alterius pallos imitatione materuæ vocis allicere, in Jeremiam ſcribuot Veteres abſque autore idoneo p. 84. l. 17. Quæ refelluntur pluribus p. 84. 85. 86. &c.

Perdix venator in cavea quid ſit in Sirachide p. 89. l. 35. De eodem Ariſtoreles & multi ſ eterum ibid. l. 65. & p. 90. l. 60.

Perdicis eſus vide *Starna eſus*.

Peres פרס cur alias *gryphus*, alias *accipiter*, alias *falco cyaneus*, alias *aves Perſica* p. 185. l. 47. Sed probatur eſſe *offifragum* p. 187. l. 1. &c. De ea ave quid ſcripſerint Romani, Græci & Arabes ibid. l. 27. vide *Offifraga*.

Perna pinnæ ſpecies, quam hiantem nit Plinius in areua ſtare defixam, velut ſuiſſo crure, unde illi pernæ nomen p. 682. l. 48.

Περόναι πινναὶ *margaritæ perforantur* p. 682. l. 20.

Perſica avis gallus, aut pavo p. 186. l. 34.

Perſidis noviciatus Moſe recentius annis ſere nongentis p. 186. l. 32.

Πετραῖος, locuſtæ ſpecies in Heſychio p. 450. l. 47.

Phalangæ, vel Palangæ ebeni, ſunt baculi teretes, quales ex India & Æthiopia magno numero aſſeruntur p. 143. l. 36.

Phalmans in Arabum ſcriptis, ſera tabuloſa cubitorum XL. in regione *Dirſi*, quæ Parthiæ eſt portio, ungue & dente minax, uriua etiam, cui vis cauſtica eſt, quamque in obvios emunas ejaculatur p. 546. l. 33.

Pharao فرعون Arabicè crocodilus eſt. Et videtur apud Ægyptios id ipſum ſignificaſſe, & Ezechiel hoc allu ſitile, cum Pharaonem Ægypti tegem nomine ſuo compellans, prædicit fore ut crocodili inſtar ferreo hamo captus, aut ferreis retibus involutus è rivis ſuis ad necem trahatur p. 795. l. 36.

Pharaonem, ſub quo Moſes, Hebræi putant fuiſſe Magnum Ὠφαπάτην p. 557. l. 10.

Phariſæi progenies viperarum, id eſt, κακὸν πέρας ἀκάθ ἄν p. 375. l. 30. Aliud in Sophocle ἰχθύσι θρέμμα ibid. l. 55.

Phaſianus ex Phaſi & aliis ad Aquilonem locis p. 95. l. 44. &c. Itaque ex Auſtro non potuit eum coru nicibus adveni, prout Hebræi volunt p. 96. l. 4. Nomen jus vetus ταυῶνας alludit ad Peſticum *tazera* & Arabicum *tadrag* p. 96. l. 17.

Phaſianis raro uſi ſunt Pertinax, Alexander Severus, Tacitus & Julianus Imperatores p. 95. l. 32.

Phaſianus Ptolemæi Phyſconis κτηνώδης p. 95. l. 27.

Pha-

Phasianus Jonathani & Talmudicis nugivendis species coturnicis p. 94. l. 26. & 30.
Phengites lapis pelluciduis, sed nou perfecte p. 692. l. 38. In æde Fortunæ ex eo constructa foribus opertis claritas erat diurna ibid. l. 43.
Philitæi Gr. Ἀνθρωπάλαι p. 501. l. 56.
Phœcarum genus in tabulis Arabum, quæ naves ſpiculis ſuis incenderent, uti ſpiraru pelle obtegerentur p. 864. l. 25.
Phœnicum inſulæ in Perſico mari Tyrus, vel Tylus, & Aradus p. 137. l. 21.
Phœnix, vide *Halcyones*.
Pro phœnice Terullianus & Epiphanius hæc Pſaltis fruſtra citant *Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει* Pſalm 91. (Hebr. 92.) 13. Cum ibi phœnix ſit palma arbor, non phœnix avis. Hebr. enim eſt תמר *thamar* palma. Et in tota ferie orationis juſti cum arboribus, non cum avibus, conferuntur p. 819. l. 50.
Phœnicis avis Hebræa nomina duo ſunt, תוכי *ebuni* & אוכיות *orfina*. Quorum hoc ex Græco ξηρὸς deflexum eſt, quomodo Græci phœnicem non raro appellant p. 818. l. 79. Illud ex his Job 29. 18. כחול *& ficut ebuni multiplicabo dies*, id eſt, inquiunt, *ficus Phœnix*, cum reddendum ſit *ficus arenarum*. Idem enim ſunt תוכי *ebuni* & תוכי *ebui* Græci quidem habent, qua de cauſa nefciunt, ὅτι τὸ φοῖνιξ ὄρνιθος ἐστιν, indeque ſu eſt occaſio hæc ad phœnicem referendi. Tamen hæc ipſa verba palam eſt ad palmam pertinere, cum φοῖνιξ *truncus* non dicatur niſi de arbore p. 820. l. 44.
Phœnices annos vovere Proverb. de lougævis p. 817. l. 63.
Phœnicis annis ſicri magni anni converſionem, qui eſt annorum MCCCCLXI. Eo ſcilicet annorum ſpatio credidere Veteres quandam fieri ſyderum ἀποκατάστασιν, qua Planetæ ad idem ſignum referantur, unde protecti fuerant, & illelle etiam revolvantur ad idem principium p. 817. l. 66.
Phœnix avis in *Ehm*, pro ſeptuaginta palmis juxta Ezechielem tragœdum p. 820. l. 67.
Phœnicis cerebrum pro palmæ cerebro p. 821. l. 6.
Phœnix Ægyptiis Aſtrologiæ ſymbolum, non palma p. 821. l. 34.
Pro phœnice perperam habita avis *ſemanda* ſi Cardano & Scaligero p. 822. l. 54.
De phœnice fabulæ quomodo aſſenſerint nonnulli Patrum p. 824. l. 55.
Phœnicem ſolum animalium de fructu vatitoo comediſſe Hebræi aſſerunt, ac proin de mille annos vivere, & combuſtum mox de cinere ſuo renaſci p. 818. l. 26. Eidem mille annos aſſignant multi Poëtæ ibid. l. 54.
Phœnices ſub Tiberio & Claudio Romæ viſi, ſed uterque merito ſuſpectus, unus Tacito, alter Plinio p. 821. l. 72.
Phœnicem in regno ſuo naſci jactat Æthiopiæ rex, quod jam olim creditum p. 822. l. 40.
Phœnicem convivis promiſit Helliogabalus p. 822. l. 35.
Phœnicis pluma ad Hiberuos à Papa Clemente VIII miſſa p. 822. l. 46.
Phœnicis fabulam Scbottanus quatuor rationibus confutat p. 825. l. 32.
φοῖνιξ culex in Caria ex pinu afflorefcens, pedicnlo ſimillis. Idem dicitur Δίκτυς p. 569. l. 30.
Phtbiriaſi qui perferiit p. 563. l. 57.
Phthiſis, ſeu tabes Hebraice נמק *jacophes*, ut Arab. سحاق *ſochaph*. Hinc larus, aut cepphus שחף *ſachaph*, quaſi tabidam avem dicas, quia fere carnis aſt expers p. 263. l. 26.
Phunon locus in deſerto, ubi æris fodinæ magni olim nominis. Ex eo ære ſerpentem conflaſſe videtur Moſes. Ibi enim eſt erectus. Neque id ſine myſterio p. 427. l. 43. & 428. l. 11.
Πίμπρασθαι *ardere*, vel intumeſcere 488. 25. 6. Utroque modo poſſe reddi p. 373. l. 61. & p. 374. l. 12.
Πίνναι, πινναῖ, πίννων ἴχνη, πινναῖς κίγχοι quid ſint p. 681. l. 62.
Pinnam tum maxima concipere, & plurimam generare margaritam & ampliorem, cum tonitrua continua ſunt, & imbrium effuſiones p. 681. l. 67.
Pipire paſſerum more quomodo Græce & Hebraice p. 147. l. 35.
Ipio columbæ pullus, at pipiunculus eſt accipiter p. 178. l. 31.
Piſcatoria tela שמת & צלל unda dicta p. 773. l. 23.
Piſcis Borealis cur χειμαδίτης dictus p. 66. l. 27.
Piſcis, cui Dei & Mahometis nomen inſcriptum p. 563. l. 40.
Piſcis Moſis & Joſue, cujus dimidium cum comederint, is hodiegua non videtur aſſi dimidiatus. Ita Arabes p. 863. l. 66.
Piſcis قلب *thalb*, cujus in mille fruſta diſſecti vivunt & moventur ſingulæ partes, & in coqui laciem inſiliunt. Ut canes boum Solis apud Poëtam p. 863. l. 57.
Piſcis Tobiæ non fuit callionymus, ut poſt Valleſium multi volunt p. 748. l. 12. Ille fluviatilis, magnus, anthropophagus fuit. Hic marinus, parvus, nec uſi pinguis inſectus p. 749. l. 6. Nec duobus viis in viatlcum ſufficeret, neque vero edulis eſt ibid. l. 61. &c. & p. 751. l. 27.
Tobiæ piſcis ex fundo aquarum emerſit, non tamen in terram ſe contulit, ut ſuppoſuit Valleſius p. 749. l. 35. Vide *Silurus* & *Callionymus*.
Tobiæ Hebraei MSS. diverſa lectio, ſed falſa ibid. l. 18.
Πλακοῦντα, πλάκουμα, πλακοῦσ quid Græce p. 738. l. 57.
Plenarium Babylonicum, id eſt, parpureum p. 138. l. 51.
Luviæ tritici, piſcium & ranarum p. 104. l. 63.
Polycratis gemma Plinio ſardonyx, ſed ſmaragdus Herodoto p. 699. l. 61.
Πολύφημος Σάλαγος quid in Homero p. 726. l. 30.
Porphyrio quidam convictore gallo privatus mediaperiit p. 300. l. 70.
Poſt dies Hebræa phraſi, id eſt, *poſt annum* p. 505. l. 39.
Præcidatum Hebræi pro Subjecto uſurpant p. 9. l. 60.
Pretiola ligna, ut *ſittim*, *almugim*, *kobmim*, &c. Hebræi vix aliter quam plurali tantum nominant p. 143. l. 65.
Προβλήματα in templi tecto Hierololymitis ad aves ab illo arcendas p. 54. l. 43. Hoc fuiſſe in ſecundo templo ab Eſdra, & in tertio ab Herode, non in primo a Salomone extructo, quamvis aliter ſtatuat Josephus p. 54. l. 22. Hoc aves ab omnibus Templi partibus arcere non potuiſſe ibid. l. 50.
Prudentia ſerpentis & ſimplicitas columbæ eorſim ſumptæ ſuot in vino, ſed conjunctim ſunt in laude p. 22. l. 20.
Pruina חנמל *chananal* unda dicatur p. 444. l. 60. 69. Fallantur qui locutum exponunt ibid. l. 53.
Πτὼξ culex, qui ex captifico, vel ex palude oritur p. 569. l. 40.
Pittacus Gr. hodie πανταγᾶς, noſtratibus *papegay*, Arab. *babga*, vel *babgha*. Quibus vocibus cur Hebræum אווז *anapha* reddederint Arabes Paraphraſtæ duo, mihi noliquet. Niſi per *Ajin* עגו *anapha* legerint tanquam ab עין *anaph* facto nomine, id eſt, ab arbonis rano, à quo pittacus videatur dictus, quia nidum habet ex arboris ramo pendulum p. 341. l. 5.
Pittacos in extrema Syria naſci mirum unde habeat Diodorus, cum Pittacus apud Veteres non ſit aliunde notus, quam ex India, aut ex Inſula Gagaude inter Syenen & Meroen. Quod confirmat Paulus Venetus p. 342. l. 10.
Pſylla, vel Pſyllium urbs p. 587. l. 26.
Ψύλλα, id eſt, pulicem ad cerallis morſum non adhiberi, at putat Phile, ſed Ψύλλον Pſyllum hominem, qui virus exſugat p. 586. l. 79
Pſylli populi unde dicti p. 587. l. 24.
Pſylli, Marſi & propè Helleſponti Patrum Ophiogenes non vi magica, ſed naturali à ſerpentibus immunes fuere, aut audacia quad un ipſo uſu confirmata p. 394. l. 18. & 50.
Pſyllus nonnulli Scriptores aſpides quoque; ceraſtas, hydrus & cherſydros ſubjiciunt p. 393. l. 30.
Pſyllici canes p. 587. l. 22.
Pſyllium quomodo Arabice & Hiſpanice p. 585. l. 56.
Pſyllus Græcis viri nomen p. 587. l. 20.
Ptolemais in Phœnice per עכו *Accho*. Aug dicta eſt, tanquam ἀπὸ τῦ ἀπάθη, quia ibi tanatus Hercules p. 501. l. 60.
Πτῶμα Matth 24. 28. σῶμα Luc. 17. 37. Sed res eodem recidit, quia ζῶμα ſæpe eſt cadaver p. 184. l. 31.
Pulex Hebr. פרעוש *Parot*, vel *Pharos* in Eccdia, veri ſimilis nomen p. 587. l. 17.
Pulicis Hebraicum, Arabicum & Syrum nomen eodem origine p. 784. l. 52.
Pulex Arab. dicitur *pater ſaltus* p. 585. l. 45.
Pro pulice enlex legitur in Plinio, Auguſtino, Boderiano, Buxtorfio. In Guggeio enim multories p. 754. l. 66.
Terra de pulice in Sicilia dicitur quidam ager, non à pulice, ſed a Pollice, qui ibi templum habuit p. 587. l. 41.
Pulex non ſolum anterius, ſed & retrorſum ſalit, ut venatorem fugiat p. 585. l. 48.
Pulicum ſaltus Sociatem metuoſi eſſe non ex folo Ariſtophano, ſed etiam ex Xenophonte colligi p. 586. l. 34.
Pulex gibbotum animal p. 585. l. 49.
ulex habet elephantis proboſcidem p. 755. l. 49.
Pulicem cur ſe vocet David p. 585. l. 71.
Pulicum nubes, aut equitatus, id eſt, innumerabiles copiæ p. 586. l. 26.
Pulices à Claudio vocati populi tenuiores p. 586. l. 22.
Pulices exoriiat, ut pellem habeat, de viro ſordido dictum p. 586. l. 66.
Impulices morſu Deum invocas, Proverb. p. 586. l. 34.
Pulicem apud Arabes inter orandum occidere neras p. 585. l. 52.
Pungere, vide *Mordere*.
Purpura color Hebr. תכלת *tſchecheleth*, Chald. תכלא *tchekla*, vel *tkachila* p. 726. l. 61. Colorille qua arte fiat ex Maimonide, in quo notatur craſſum ζῶμα p. 727. l. 30. & 41.
Purpura non à cœruleo, ſed à rubro colore commendatur p. 731. l. 59. Itaque purpuræ colorem Poeta ſanguine tribuunt, lali, auroræ, vino, uvis, moris, narciſſo, roſæ, papaveri, violæ, puellarum labris & genis, maxime in pudore, amethyſto denique p. 732. l. 16. &c.
Purpura ex tribus concharum generibus, purpura propriedicta, conchylio & murice, ſive buccino p. 734. l. 52.
Marinæ purpuræ diverſæ ſpecies תכלת *tchecheleth* & ארגמן *argamun*, vel *argavan*, quarum hæc rubra, illa cærulea p. 739. l. 22. Utraqua in inſulis Elilæ, ſeu Græciæ Ecco. 27. 7. ibid. l. 23.

Pur-

Purpuræ proprie dictæ color ruber p. 735. l. 58. Conchylii glaucus, & tato mari nimis ibid. l. 62.

Purpura ex *Aram*, seu Syria Ezech. 27. 16. p. 740. l. 52.

Purpuræ sex annos circiter vivunt, & in concha tot orbes habent, quot annos agunt p. 726. l. 3.

Purpuræ tres partes, ὑακίνθου, μήκωνος & πνίγους. Purpuræ flos inter primum & medium p. 726. l. 51.

Purpuram contundi quamprimum capta est ne florem evomat p. 726. l. 20. De loci Aristotelis & Plinii conjecturæ ibid. l. 28.

Purpuræ non solum in pectis, sed & in aren. degunt p. 722. l. 70.

Purpuræ inventionem Herculis canis cur tribuerint Phœnices p. 739. l. 73.

Præter purpuram marinam, purpuræ lactitiæ plures species, puta ex vaccinis p. 737. l. 48. alga Cretica l. 53. amorge herba l. 66. purpurea herba in Absenis l. 74. ibera sed rugine p. 738. l. 4. flore purpureo ad fontes Hyparchi fluminis ibid. l. 7. & Indica fandice, quæ fuit divini fulgoris ibid. l. 12. Proinde purpura sæpe marina dicitur *phœnicostagès* ibid. l. 20.

Purpureus, coccineus, & puniceus color promiscue sumuntur, tam à factis quam à profanis Scriptoribus p. 733. l. 9.

Purpurarii eus vocantur יגבים *jagebim*, vel יקבים *jakebim* p. 723. l. 70. & 724. l. 25.

Purpuratium Judææ littus à Tyri sarlis usque ad Chaiphain p. 723. l. 71. Utriusque situs p. 724. l. 32.

Pygmæi non pensus fabulosi p. 76. l. 60. & p. 77. l. 8. & 20. Arabum fabella de horum pugna cum gruibus ibid. l. 39.

Pyrnpum æs, in quo quinta auri portio p. 578. l. 71. Sardius & Cerussius & collis enlumbarum idem qui pyropo color p. 879. l. 6. Pyropum parmis inductum ibid. l. 31.

Pyropum esse metallum, non carbunculum, ut volunt p. 879. l. 37.

Pythum פתום Hebr. ariolorum genus ex asillis vocem emittens p. 383. l. 53.

Python alludit ad יפתח *pethen* p. 383. l. 22. & 42.

Pythonis ab Apolline cæsi fabula quomodo intelligenda p. 383. l. 24.

Pythones in Jonathane פתוחיא *pithuaja*, vide *Aspides*.

Pythonos Come, in Asia locus, quo primo advantus sui tempore ciconiæ advolant p. 331. l. 15.

R & L transposita per Metathesin p. 599. l. 37.

Rachama רחם, vel *rachama* רחמה, avis Levit. 11. 18. & Deut. 14. 17. Jonathani & Syro פרפרא *ferakreka* p. 297. l. 51. Samaritano *ferathba* p. 300. l. 28. Græcis *cygnus* ibid. l. 37. Hieronymo *porphyrio* ibid. l. 66. Aliæ *pelecanus* p. 301. l. 11. Junio *merops* ibid. l. 61. qui omnes refelluntur.

Rachama, vel *rachama* vulturis species, avis Arabibus notissima p. 303. l. 33. Ejus amplæ descriptiones ex Damire, Alkazuinio & Alcamus, ubi decem ejus propria, item ex Andrea Bellunensi p. 303. 304. 305. Alcorani Interpretes, qui furdam & mutam describunt, refelluntur ex Zamachsari p. 305. l. 35. Apud Arabes *rachama* pluma, fel, jecur, caro, &c. eadem quas apud Græcos & Romanos vulturis in medicinis vires habet ibid. l. 54. Nidus in locis inaccessis, & tam raro videtur, ut à nonnullis aut nusquam, aut nonnisi in altero orbe extare fit creditus p. 307. l. 36. Unicum ovum, aut geminum edit p. 308. l. 35. Cadaveribus velcitur ibid. l. 43. Sequitur exercitus triduo, aut etiam septiduo ante futuræ cladis præscius p. 309. l. 22.

Rachama multi Arabes ponunt in aquilarum genere p. 311. l. 70. Sed Damir solum dicit esse aquilæ simulem. Funalfr & *nisyunis* inter aquilas & vultures medii sunt p. 313. l. 43. Aquilæ ex diverso coitu tandem in vultures degenerant ibid. l. 69. Prometheï jecur plerique ab aquila, nonnulli à vulture exesum fuisse volunt p. 314. l. 22. Herm. Prometheï in Apulouio ex aquilæ, in Valerio Flacco ex vulturis moribus nata p. 314. l. 56. Aquilæ circa cadaver sunt Theophylacto vultures ibid. l. 71. In Alberto & aliis aquila & vultus sæpe promiscue sumuntur p. 315. l. 1. Aquilæ Arabes multa tribuunt, quæ vulturis propria ibid. l. 17.

Rachamam dicunt Arabes lapidem afferre ex India, quo partus subleratur, lapidem nempe actitem, seu aquilinum p. 311. l. 1. Sed idem vulturi tribuunt etiam alii præter Arabes p. 316. l. 27. Lapidem illum Arabes *abataeon* vocant, & Græci ἀετίτην, vel ἀιανίτουν p. 316. l. 37. & 52.

Rachamah רחם & *daja* דיה vulturum diversæ species; דיה *daja* ater, רחם racham vultur bicolor, alis nigris, cætera albus, ut πτερνίστης, seu ὑποπλαγιος. Itaque ut hic vultur Arab. رخم *rachama*, vel رخمة *rachama*, sic equus varius, qui nobis *pica*, Arab. dicitur ارخم *archama* & رخما *rachmas* ovis varia p. 317. l. 1.

רחם *racham* in Levitico, & רחמה *rachama* in Deuteronomio legitur fœminina terminatione, quod frequentius apud Arabes, quia hæc opinio apud vulgus eadem inva. luit, omnes vultures esse fœminas. Ita in Ægypto credidum. Proinde cum ὑγύπ pro vulture Græce sit Masculinum, in Horo tamen Ægyptio legitur ὑγυπ p. 310. l. 2. &c.

Racham רחם à misericordia vultur meritò appellatus, cum avis sit justissima, & omnium sui generis minime noxia. Nihil animatum necat. A morticinis sui generis abhinet. Sara non lædit p. 317. l. 45. Romanis ales fausti ominis, Herculi quoque ibid. l. 69. Indi, Persæ, Hispani mortuos suos vulturibus objiciebant, eos maxime, qui pro patria fortiter dimicantes occubuerant ibid. l. 74. Vultur Junoni & Isidi sacer p. 318. l. 33. Apud Ægyptios fuit misericordiæ symbolum. Per dies CXX pullos suos vix deserit. Escos exsecto femore nutrit proprio sanguine, quod in pelecanum perperam est translatum ibid. l. 38. Etiam reliquas aves ab accipitre defendit, quomodo & tinnunculus p. 319. l. 61. In Homero & Æschylo *alyypios* de pullis suis maxime solliciti p. 319. l. 2. In Lybia vultures patres à pullis suis alumur, sque ac ciconiæ p. 320. l. 8.

Radaunus, vide *Eridanus*.

Ranæ pleraque nomina, ut Romanum, Æthiopicum, Talmudicum, Arabicum, Ægyptium, Punicum ἰνομασταστικὸν p. 651. l. 7. &c.

Ranæ جران *giran* dicuntur in Arabica Pentateuchi Paraphrasi ab Erpenio edita. Ita Græce ranunculi γύρινοι, vel γυρίνοι p. 653. l. 70. Hujus vocis origo p. 654. l. 32.

Rana cur Græce βάτραχος p. 651. l. 1.

Rana Hebr. צפרדע *tsephardea*, cujus vocis origo hactenus ignota aperitur p. 651. l. 22. &c. Falluntur qui crocodilum, aut bufonem explicant p. 655. l. 69. & 656. l. 22.

Ranæ Chaldæum, Syrum & Samaritanum nomen quomodo ex Hebræo deductum p. 653. l. 63.

Ranæ elogium in Hebræo Libro de Animalibus p. 673. l. 3.

Ranæ in pretio Mahumetanis p. 673. l. 2. Unum è quinque animalibus, quæ occidere nefas est, l. quia Deum laudant, 2. quia Abrahami rogum aquis insperserunt ibid. l. 3.

Ranarum cultores in Philastrio p. 673. l. 24.

Ebulliet fluvius ranas Exod. 8. 3. Apparet ex versu 5. fluvii nomine rivos etiam & paludes & quasvis aquas significari p. 656. l. 59.

Ranæ etiam naturaliter ex limo generantur p. 657. l. 27. Et Nilus his fœcundissimus ib. l. 33. Miraculosa tamen fuit harum ranarum propagatio ibid. l. 65.

Si fluvius ranas produxit, cur dicitur Psalm 105. 30. *Ranas produxit terra eorum*? p. 665. l. 52. Resp. Terram intelligi limosam & uliginosam, quæ in fluvio latet. Vel terra, id est, regio, cujus pars fluvius, quod probant multa Scripturæ loca ibid. l. 56. 57. 61.

Ascendet rana, id est, ascenderunt ranæ per Enallagen Numeri. Non una præcise rana, quæ reliquas aut pepercerit, aut coaxatione sui evocaverit p. 660. l. 32. &c. usque ad l. 70.

Rana magna ut pagus Hagaronitæ, qui fuit sexagiuta domorum, ut augantur Talmudici p. 660. l. 41.

Ranæ animal amphibium, proinde è flumine in terram ascendent p. 657. l. 74.

Rani's percussa fuit tota Ægyptus p. 656. l. 32.

An ranarum plaga controversos Ægyptiorum & Æthiopum fines distinxerit, ut Hebræi dictitant p. 656. l. 35.

Ranis immunis Israëlitæ p. 659. l. 19.

Ranæ quomodo in ædium intima penetraverint p. 658. l. 25. Etiam *in regum cubicula*, ut habetur Ps. 105. 30. At unus erat rex Pharao p. 669. l. 22. Volunt intelligi principes, ut Es. 19. 2. ubi de Ægypto dicitur, *regnum in regnum pugnabit*, id est, inquiunt, principatus. Quin varia Ægypti regna tum erant. At unum erat ætate Mosis. Numeri ergo est Enallage ibid. l. 15. & 40.

Ranas proceriissimas Pharaonis palatio fuisse destinatas, quam inepte probent Hebræi p. 658. l. 15.

Ranas Judæi nugantus in intima hominum corpora penetrâsse, aut in iis fuisse productas p. 658. l. 58. Et Pharaonem primum sic tumie mulatum ibid. l. 73.

Cum *super verbum ranarum* Moses ad Deum clamasse dicitur, Exod. 8. 12. Hebræi intelligunt propter ranarum vocem, quæ in Ægyptiorum ventre coaxavisset p. 665. l. 17. & 53.

Rana vastavit eos Ps. 78. 45. Id est, corrupit quicquid eorum erat p. 668. l. fo. At Hebræis *vastavit*, id est, castravit, quod ex Levit. 22. 25. inepte probant. Refelluntur p. 668 l. 27.

Plagæ ranarum cum Ægyptiorum peccati analogia p. 661. l. 7. Eadem plaga quam fuerit gravis ibid. l. 5. Nullum esse sensuum corporis, cui non fuerit molesta ib. Hujus elegans ex Philone & Josepho descriptio ibid. l. 26. & 33.

Ranarum plagæ alibi similes, in Gallia, Thracia, Pæonia & Dardania. Et locorum incolæ à ranis pulsi p. 539. l. 29 & 38. & p. 661. l. 64. 67. 72. Phanias & Ælianus, qui id referunt, emendati p. 662. l. 25. & 61.

An veras ranas Magi produxerint p. 662. l. 74. Eos malum, quod avertere debuerant, in majus auxisse p. 663. l. 16.

In plaga ranarum cur ad Deum confugerit Pharao p. 663. l. 45. Quid hæc Mosis ad

ad eum verba significent Exod. 8. 9. *Gloriare supra me, quando precabor pro te* p. 663. l. 57. Cur temporis optionem Pharaoni dederit Moses p. 644. l. 24. Cur liberationem petat Pharao, non in præsens, sed in crastinum ibid. l. 49. Quomodo Moses miraculum Pharaoni certo promiserit Deo non prius consulto p. 665. l. 12.

An ranas Deus fulmine subegerit, ut vult Alcimus p. 666. l. 19.

Cur ranas super terram mortuas Deus jacere voluerit p. 666. l. 50.

Ranarum acervi juxta Hebræos quot fuerint p. 667. l. 7.

In ranis multa odiosa p. 670. l. 41.

Ranæ Poetis loquaces, locutulæ, & in Ciceronе γεροντικαί p. 665. l. 72. Arabibus disertæ p. 666. l. 12.

Poëtæ à Patribus cum ranis collari propter inanem loquacitatem p. 671. l. 41.

Ranæ convitiari videntur, quia raduntur agres mordaci quadam vocis acrimonia p. 670. l. 70. Convitia ranæ ibid. l. 74. Ulubrenses ranunculi p. 671. l. 1. Lyci cur in ranas a Latona mutati p. 675. l. a. Plutarchum hanc fabulam ignorasse ibid. l. 21.

Ranis vox rudis & incondita. Itaque ranis conferuntur clamosi, obstreperi, &c. p. 670. l. 42.

Ranis similes tres impuri spiritus Apoc. 16 13. p. 670. l. 36

Ranis hæretici & sophistæ similes p. 671. l. 54.

Ranæ superbiæ symbolum, propter inflatas buccas p. 672. l. 32

Ranæ cur πανσοφίας ibid. l. 35. Fabula de rana & bove ibid. l. 40

Ranæ propter oculos sanguineos impudentiæ symbolum p. 672. l. 20.

Ranis similes qui perpetuo potu se ingurgitant p. 672. l. 13.

Ranis similes impii, qui in peccatorum sordibus tanquam in luto permanent p. 672. l. 60.

Ranis similes monachi boni & mali, apud Epiphanium p. 672. l. 4.

Ranæ ultra solitum vocales tempestatem præsagiunt p. 672. l. 60.

Ranæ numerosæ pestem afferunt p. 672. l. 64.

Retractarium humerum habere Nehem. 9. 29. & Zachar. 7. 11. A bobus sumptum, qui jugo obnituntur p. 555. l. 6. cur boves sint retractarii ibid. l. 10.

Renes & cor in Scriptura sæpe junguntur, ut cogitationum propriæ sedes p. 214. l. 68.

Rennia, vide Παρεμφερεῖς.

Repetitio ejusdem vocis multitudinem significat. Sic *in acervos, acervos*, id est, in multos acervos p. 666. l. 69

Rhizophagi per cuniculos è regione sua pulsi, ut prope Mæandrum Myusii, & infra Pergamum Atarnitæ p. 567. l. 34

Rhodanus, vide *Eridanus*.

Rubecula, vide *Cæculus*.

Rubinus Arab. ياقوت *jakuth*, tanquam hyacinthinus p. 729. l. 26.

Rubor in facie non est color bene se habentis, sed ægri potius, aut ebriosi p. 695. l. 61.

Ad rubium pertinet Hebræum אדם, cum albo opponitur, non item, cum illi junguntur ut color similis p. 694. l. 28

Ruch, avis in ultimo oriente ultra anni Solisque vias, cujus alæ singulæ patent decem cubitorum millibus. Reliqua vide p. 854. l. 5. Et quanto sit modestior Paulus Venerus ibid. l. 50.

Ruticilla, vide *Cæculus*.

Ricini descriptio ex Plinio p. 578. l. 63.

Ῥῖπος, ligni vermis p. 627. l. 2.

Sabbelai שבלי vocem Hebræam Psal. 58. 9. varii varie explicant, ceram, vermem, fecundinas, limacem, fluctum aquæ. Nos limacem præferimus cum libro *Berefchith Rabba*, cujus verba emendantur p. 647. l. 17. & 58.

Sabbelai esse limacem probatur ex Talmude p. 648. l. 20. Cur vocetur *fabbelai*, conjectura duplex p. 639. l. 49. & 45. Aliæ interpretationes refelluntur p. 650. l. 4

Sabbelai cur Symmachus *fecundinas*, & Aquila *vermem* reddiderit p. 650. l. 23. 24.

Sacal olim electrum Ægyptiis, hodie *jachet* p. 869. l. 20.

Sacri proprie dicti descriptio ex Arabibus p. 268. l. 41.

Sacer proave Latina vox non est, sed Arabica. Nempe Arabes eam ita nuncupant a præstantia vitus p. 267. l. 53.

Sacer in capreas & grues involat p. 268. l. 56. & 60. Hujus aucupii quis fuerit primus autor inter Arabes ibid. l. 63.

Sacer se habet ad alias aves rapaces ut mulus ad reliqua jumenta p. 268. l. 41.

Sacrum in gruem tanto majorem insilire quam mirabile p. 268. l. 60.

Sacrorum in capream iuvolantium, & eam detinentium donec in venatorum manus incidat venatio quam mirabilis p. 268. l. 56.

Sacrorum species apud Arabes p. 267. l. 65.

Σαγχίμας harlotus Babyloniis apud Jamblichum, quomodo Chaldaice scribatur p. 384. l. 3. & 24.

In sacrificio Abrahami mysteria longe petita p. 25. l. 70.

In sacrificiis exultatio p. 471. 20.

Sadhazar, aut *fadhazag* potius, id est, *modulate canens*, fera fabulosa in Alkasnimo, coruu concavum habens in ramos LXXII divitum, per quos Spiritum ducens, mirabilem edit concentum p. 847. l. 30.

Sabin, vide Falco.

Sagittæ, *filia arcus*, *filiæ pharetræ*, *filiæ mortis* p. 785. l. 28.

Sal datus pro stipendio, unde *salarii* vocabulum p. 40. l. 53.

Salis usus & eloginm p. 40. l. 20.

Sal *alkali* dictum ex cicere elici, quod naturæ falsum est, hoc Josephum latuisse p. 50. l. 58. & 63.

Salamandra Chaldæo Interpreti muris species p. 824. l. 30. Illam generari ajunt in vitri fornacibus, cum arserint per septem annos p. 824. l. 30. Addunt myrtea ligna in ignem esse conjicienda, quæ per Magos accendantur ibid. l. 33

Salices torrentis, id est, Nili p. 764. l. 20. Nilus cur dicatur *torrens* & χειμάρρους ibid. l. 39. & 48. Nilum non aliunde augeri quam ex nivis imbribus ibid. l. 63.

Samaritani ipsum Moïs textum multa de suo intruserunt p. 659. l. 31

Samir שמיר vermis, cujus tactu lapides findi & dissilire creditl, cujus opera, si credimus, Moses Ephodi gemmas & tabulas Legis, Solomou templi lapides aptavit & dedolavit p. 848. l. 28. 32. Fons erroris p. 842. l. 22.

Samir fuit una è decem rebus, quas statim initio Deus velpera Sabbatum creavit. p. 843. l. 35.

Samir vermis in area plumbea servatus est usque ad templi defolationem p. 841. l. 57.

Samir vermis ab Asmodæo rege dæmoniorum, vel ab upupa, vel ab aquila ex horto Edenis Solomoni allatus p. 841. l. 49. 43. 56.

Samir barbari Scriptores *shamur* vocant & struthionem allatum scribunt p. 841. l. 67

Samir שמיר in Scriptura non est vermis, ut negatores volunt, nec adamas, ut illatini vulgus Interpretum, sed lapis *smyris*, vel *smyrna*, quo Veteres usi sunt ad gemmas expoliendas, quod probatur contra Cardanum p. 842. l. 28. In fagittis Æthiopum idem lapis pro ferro fuit, isque veneno tinctus ibid. l. 46. Quale sit illud venenum ibid. l. 66. Cur fingatur *Samir* ab upupa fuisse allatus p. 843. l. 3.

Sandal סנדל Chaldæis ποδέρεμα p. 701. l. 62.

Sanguisuga olim *hirudo* quasi biludo, ut *ἰμάς* pro *ἱλιάς* à palmitis locis. Græce *βδέλλα* *ἀπὸ τῆς βδάλλειν* ab exsugendo Arabice علقة *alaka*, quia علق *alaka* verbum pendere significat, & à corpore pendet sanguisuga, ut sanguinem exsugat p. 796. l. 60. & p. 797. l. 2.

Ut sanguisugæ in circuitum ambulare dicuntur impii Prov. 12. 9. In Chaldæa Paraphrasi. Quia sanguisugæ gressus species est voluptationis, unde Græce dicitur ἐπαφᾶσθαι. In Davide tamen nihil habetur de sanguisuga. Sed docetur quid Chaldæum fefellerit p. 798. l. 11.

Sanguisugæ duæ sunt filiæ, quæ dicunt, affer, affer. Ita Interpretes Prov. 30. 15. p. 799. l. 30. At sanguisuga non habet filias, quia non generat. Duæ illæ filiæ Mercero sunt duo linguæ segmenta, quam in sanguisuga bifurcatam esse vult. Quod absurdum est, cum sanguisuga nullum habeat linguæ vestigium ibid. l. 45. Alii disputant an hæc Solomonis verba cum antecedentibus, aut cum sequentibus jungenda sint; Et uterque succedit satis p. 799. l. 54. Græcus, Syrus & Arabs cur sanguisugæ tres filias pro duabus assignent p. 800. l. 37. Sanguisuga Hebr עלוקה *alaka* dicitur, sed in Solomone est עלוקה *aluka*, non *alaka*. *Aluka* autem aliud significat, id scilicet quod Dei decreto unicuique appensum est, ut Sap. 11. 21. & in Daniele *Mene thekel*, &c. Sic lances in manu Jovis apud Poëtas p. 870. l. 43. Hoc Dei decretum parit Sophon. 2. 2. Et duas habet filias, nempe tristitiam & שמח *feel*, quarum una corpus, altera animam apperit. Aut paradisum & geennam, unum piis, alterum impiis. Hujus expositionis vestigia in Midras. Mercerus rursus notatus p. 801. l. 61.

Saphon non est conchylium, ut volunt p. 722. l. 59.

Sapphirus, chrysolithus, jaspis, crystallus, beryllus & adamas cur reddantur per Arabicum مها *maha* p. 874. l. 8. &c.

Sarabaitæ, vide Παρεμφερεῖς.

Sarcocicæ arboris lachrymam esse bdellium scribit Dioscorides, quod Marcello suspectum, quia Dioscoridis ævo nulli fuere Saraceni. Horum tamen meminit Plinius Dioscoridi fere æqualis, & qui utrosque credirur esse antiquior Jerosolymitanus Interpres p. 808. l. 18.

Sarais fera in terra Cabul vrat animalia vocis suæ modulatione allecta p. 847. l. 23.

Sarda Solino gemmarum vilissima, cum Plinius utilissimam dixerit p. 697. l. 67.

De sardæ pretio multa, & de pretio sardonyches, quæ sardæ species nonnullis p. 696. l. 5.

Sarda lapides viliores plus centum censet Plinius p. 695. l. 2.

Σάρδιος παντὸς Prov. 31. 32. p. 698. l. 45.

Sardius neque à Sardibus, neque à Sardinia dictus, sed ab Hebræorum שדר *sered*, quæ fabrorum est rubrica p. 696. l. 60.

Sardius lapis ruber p. 696. l. 34.

Sardius in Exodo & Ezechiele lapidum duodecim primus p. 698. l. 47.

Sardius lapis à Theophrasto censetur in raris simis p. 698. l. 32.

Sardi ruborem Boetius negat quidquam habere commune cum rubore carnis p. 697. l. 26. cum tamen inde *carneolum* vocent (corrupte *cornelium*, Gall. *cornaline*)

lum) quod carnis colorem proxime refe-rat p. 697. l. 35.
Per Sardium Apoc. 4. 3. Veteres ultimi ju-dicii ignem intelligent p. 666. l. 52.
Sardonyx Indiæ mons p. 700. l. 62.
Sardonyx lapis pretiosissimus Job. 28. 16. p. 701. l. 21.
Sardonyches in Drimylo monte prope Eu-phratem p. 700. l. 40.
Sardonyches in Arabia p. 701. l. 38.
Sardonyches duo in Asaphis humerali p. 698 l. 74.
Sardonyx in corona regis Ammonitarum p 699. l. 11. De eadem corona Hebræorum commentum ibid. l. 40.
Sardonyches in pretio Romæ & in Syria p. 700. l. 7. & 30.
Sardonyche Romanorum primus usus est Scipio Africanus. Inde Romæ hæc gemma cœpit exquiri p. 700. l. 5.
Sardonyches Claudii Cæsaris p. 700. l. 7.
Sardonyches Chald. סגולה *jandalchim* p. 701. l. 27.
Sasema apud Arabes lignum instar ebeni. Ut in Dioscoride & Arriano τὸ ἐκ ἐρυθρᾶς ξύλα, quæ lectio suspecta esse non debuit, & mul-to minus mutari p. 144. l. 12. 25. 34.
Sata non solum ex pluviis, sed etiam ex ni-mio æstu putrescere, aut vanescere verius p. 472. l. 20.
De Satyro, qui Antonio apparuit, judicium p. 829. l. 45.
Scarabæus è ligno clamavit Habac. 2. 11. id est, Christus è cruce, ut quidam volunt p. 613. l. 10. Scarabæus Græce est κάνθαρος, quod ibi loci alii aliter reddunt ibid. l. 46. Sed Hebraice est כרוב, qua voce significari laterem fetipalmo longum probatur ex Talmude. Neque aliud quærendum, cum ea notio sit maxime ad rem p. 614. l. 27.
Σκηνὴ tabernaculum pro corpore in Nican-dro, ut in Paulo p. 503. l. 51.
Sebua Hebræum Arabes in *Thjè* mutant p. 584. l. 58.
Scitha urbs Græca dicta Scythopolis, tan-quam à Scythis p. 501. l. 50.
Scnipes, seu sciniphes a Pattibus ita descri-bi, ut videantur potius ἱμπίδες intelligi, seu palustres culices p. 573. l. 10
Σκίνδαξ in Græca versione pro Hebr. גבים *kinnim*, in Caleno pro ὄνυξ, qui sunt ver-mes vitibus infesti p. 571. l. 32. & 48. vide Κόνιζε.
Σκιὰν ἀπὸ ξ σκίλλαν, unde σκίλλειον p 619. l. 54.
Σκορπιζειν ad corvos amandare, est alicui imprecari, ut in solitudinem relegetur p. 200. l. 23. Quid proprie in Σκορπιζειν in sacris Scriptoribus p. 202. l. 22. & 27.
Σκορπιανὸς qui Stephano p. 642. l. 44. Παρικανὸς potius ibid. l. 46.
Σκόρπιος Græcamne habeat originem, an Hebraicam p. 634. l. 6. & 15.
Scorpionis descriptio p. 634. l. 4.
Scorpii terræ opponuntur volucribus, de qui-bus multa p. 634. l. 58. Est & maritimus scor-pio p. 635. l. 41. Itaque qui prefius loquun-tur, scorpionem terrestrem dicunt, non scorpionem simpliciter p. 634. l. 50.
Scorpionem Poëtæ à cauda maxime deseri-bunt, in qua venenum & aculeus p. 636. l. 11.
Scorpionis cauda πολυσφόνδυλος p. 636. l. 35. Avicenna sex vertebras illi tribuit ibid. l. 39. Alii septem ibid. l. 56. Quæ Arab. خرزات p. 637. l. 3. Et Talmudicis חוטרי, de qua voce disputatur p. 636. l. 66. At Nicandro Scorpionis σφονδυλοι ὀκτα-δέσμοι, id est, πολύδεσμοι, non præci-se novem p. 637. l. 19.
Scorpiones sæpe διάστασις p. 637. l. 47. Acu-leus tenui fistula perforatus ibid. l. 63. Quæ Nicandro διαλλὰς & quorsum p. 638. l. 5. Foramen non videtur ibid. l. 17. Galenus ullum esse negat ibid. l. 28. Tam tenui a-culeo maximas belluas interimunt p. 638. l. 40.
Scorpio hyeme torpet, æstivis mensibus cau-dam erigit p. 640. l. 47.
Scorpionis cauda semper erecta est, & in i ctum minuenta p. 638. l. 50.
Ex scorpionis punctura qualis dolor p. 639. l. 56. De eo plura ex Patribus, Medicis & Poëtis p. 639. l. 61. & p. 640. l. 6. & 17
A scorpionibus & solpugis, vel phalangiis geus deleta p. 540. l. 22.
Scorpiones cum serpentibus Scriptura sæpe jungit, & multi scorpiones in serpentum genere ponunt p. 640. l. 64
Scorpione edocior, Arabum proverbium p. 642. l. 30.
Scorpiones voce DUO cohiberi, & serpen-tes voce OS, vel OSO p. 385. l. 27. Au quia serpentum fibilum imitatur ibid. l. 33.
Scorpio pro ovo Luc. 11. 12. quia scorpio magnus & alius, quales in Judæa ovis si-miles p. 636. l. 4. & p. 641. l. 11.
A scorpionibus loca dicta, aut ils infesta ma-xime p. 641. l. 35.
Scorpiones prope *Sabazar*, vel *Sabaraz* in *Adarbigtan*, quæ olim Atropatia p. 641. l. 71. & p. 642 l. 23.
Scorpiones ex crocodilo nasci, ut vespæ ex equo p. 543. l. 37.
Cum scorpionibus habitas Ezech. 2. 6. id est, cum hominibus sævis & truculentis p. 642 l. 56. Crebrata phrasis ibid. l. 65.
Scorpionum nomine Apoc. 9. 3. 10. Partim alii dæmones, alii hæreticos intelligunt p. 643. l. 24. & 43. Ignatii de eo locus emen-datus ibid. l. 45. Etiam ad dæmones refe-runt potestatem datam Apostolis calcandi super serpentes & scorpiones ibid. l. 62. Quod tamen ad literam posse fieri proba-tur ex Marc. 16. 18. & Act. 28 5. p. 644 l. 6.
Scorpio machinæ bellicæ genus p. 645. l. 17. An ea lapides, vel spicula conjiciantur p. 645. l. 21. 29. 35. 39. 50.
Scorpiones flagri genus 1 Reg. 12. 11. *Maḥarzem* Syro & Chaldæo p. 644. l. 36. & 32.
Σκορπιοφόρος regio in Asia p. 642. l. 50
Scriptores sacros multa obiter referre cir-cumstantiis plane suppressis, quod exem plis probatur p. 538. l. 69.
Selenites lapis (qui hodie *talchus* Arabica voce vocatur) perfecte pellucidus p. 692 l. 25.
Semenda avis in India pro Phœnice habita a Cardano & Scaligero p. 822. l. 54. Eadem Arab. *Semend*, *jendal*, *femendal*, *femen-dar*, quam ajunt in igne non comburi, & ex ejus plumis fieri telam asbestion p. 862 l. 67. Phœnicem non intelligi, sed fala mandram, de qua hoc idem alii tradunt p. 823. l. 26. Phile etiam salamandræ alis tribuit ibid. l. 59. Variæ Arabum & He-bræorum de ea sententiæ ibid. l. ult. Eze-chias salamandra unctus iguem evalit p. 824. l. 48.
Seminum in Maimonide tres species p. 50. l. 3.
Semiramis an dicta ex שיר *samir*, seu cantu avium, ut vult R. Azarias p. 4. l. 72. Ve-ra vocis origo p. 7. l. 36.
Semiramis multo recentior quam putatur p. 2. l. 54.
Semiramis in columbam mutata p. 5. l. 27.
Senad, fera Indica statura inter bovem & ele-phantem media, cujus catulos pisci fabu-lantur capite è vulva matris exerto: ut, quamprimum invaluerunt, fugam capes-sere, ne mater luctu linguæ, qua lima quavis asperior est, carnem divellat ab os-sibus p. 847 l. 14.
Senagia, vastum animal in terra Thebeth, cui natura est Gorgonum. Moritur enim quisquis illud prior viderit p. 546. l. 18.
Senes compellat Joel, qui ætatis beneficio plura viderant & audiverant p. 464. l. 64.
Sephiphon dubitatur quod sit animal in his Ja-cobi Gen. 49. 17. *Dan ut sephiphon* שפיפן *super semitam, qui mordet calces equi, & fessor cadit retrorsum.* Hebræi quidem omnes serpentem esse intelligunt, sed speciem prorsus ignorant. Arab. سفي *sephon*, vel *sipphon* serpens est nigro & albo distinctus, homini infensissimus, for-tasse hæmorrhous p. 416. l. 69. Hieronymo *sephiphon* est cerastes, qui in arenis & rotarum orbitis viatoribus insidiatur. Mor-sus ejus hominibus & brutis est lethifer, nec facile vitatur, quia est arenæ concolor. Ita etiam uterque Arabs p. 417. 28. Nobis *sephiphon* tam certa cum hæmor-rhoum sonat, qui sunt forma tam similes, ut hæmorrhous pro cerastis specie possit haberi p. 418. l. 55. Et utriusque com-munis est flexuosus incessus, qui spinam os-seam non habent, sed cartilaginem & uti inque flexilem. Hinc utrumque claudi-care ait Nicander. Eo pertinet nomen *sephiphon*, quod claudum significat p. 419. l. 6.
De *sephiphon* quidquid dicitur, Hebræi ad Sam ouem referunt, cumad totam Dani-tarum tribum pertineat, quæ potius astu quam aperto Marte res gessit. Neque id in bello illicitum p. 420. l. 2. Alii eadem hæc verba, & ad Saulonem Christi typum, & ad Antichristum accommodant, quæ videntur *ἀζήτητα* p. 420. l. 49.
Per *Septentrionalem* Joel. 2. 20. nec Assyrios, nec Romanos significari, sed locustas ad Aquilonem urbis in Arabiam delertam & utrumque mare impellendas p. 480. l. 43. &c.
Serpentum stridulorum & surdorum mor-sum nulla arte curati docent Arabes, in quo eensu numerant basiliscos, aspides, cerastas, hydros, chersydros p. 392. l. 27.
Serpentes ex virgultis & sarmentis sæpe e-rumpunt, & calcem vel recreati, vel irri-tati mordent p. 369. l. 1.
Serpentis varii, seu maculosi multæ species apud Arabes p. 395. l. 43.
Hebræa serpentum nomina p. 357. l. 1.
Serpentum in Scriptura variæ species, acon-tias, seu jaculus p. 408. l. 54. aspis p. 379. l. 28. & 380. l. 22. cenchrines p. 376. l. 22. cerastes p. 415. l. 43. dipsas juxta Hiero-nymum, qui refellitur p. 397. l. 51. dra-co p. 428. l. 67. hæmorrhous p. 418. l. 63. hydrus, seu chersydrus p. 422. l. 22. re-gulus, seu basiliscus p. 399. l. 35. serpens niger p. 326. l. 70. vipera p. 360. l. 26.
Serpens τὸ χάραξ, id est, senectam exuit p. 166. l. 25.
Serpens Φρύγιος p. 20. l. 1.
Serpens in genere regis symbolum, sed præ-cipue regulus, seu basiliscos p. 406. l. 1.
Serpentes & scorpiones cur Christus vocet vim inimici, seu diaboli p. 644. l. 30.

Serpentes Neuris, Amyclis, Rhodo, Chio, Teno & Salamini infesti p. 540. l. 11.

Serpens incantationi cur maxime obnoxius p. 386. l. 6. Hoc fascini genere infames Marsi, Psylli, Ægyptii, Melindenses, Nigritæ, Peruani, Indi ibid. l. 11. &c. Incantationis genus antiquissimum ibid. l. 54. Orpheus eo usus, quod probat fabula veteris de Euridice, & ipsius verba, ad quæ Paulus allusit ibid. l. 56. Medea etiam & Jason p. 387. l. 6. Alia de eodem fascino ex Platone, Aristotele, Nearcho, Theophrasto, Antigono ibid. l. 17. Hujus fascini multa genera ibid. l. 30.

Serpentes sola manu & tactu quidam fascinant p. 387. l. 30. Ab aliis orbis descriptus, medicamina adhibita & barbara verba, loca sulphure & igne lustrata, laminæ, lapides, ligna peregrina, figuræ Talismanticæ ibid. l. 42.

Serpentes præcipue cantu & carminibus fascinari, quæ Hebræi לחשים, id est, susurros, aut mussitationes vocant, quia Magi cantus suos solent inter labia demurmurare p. 388. l. 41. Hinc Psaltes aspidem dicit aurem obturare, ne audiat vocem מלחשים mussitantium ibid. l. 45.

Serpentes cantu Magico creduntur è cavernis elici & evocari p. 388. l. 48. fugari p. 389. l. 28. Sisti, deliniri, stupefieri ibid. l. 33. A veneno expurgari, ne morsu noceant ibid. l. 73. Etiam ii sanari, quos morsu, aut tactu læsit serpens p. 390. l. 19. Serpentes denique rumpi, ita ut medii crepent ibid. l. 32.

Serpentes qui cantu suo evocat Hebraice חובר chober, id est, consociator dicitur, quia evocatos in unum congregat & consociat p. 389. l. 9.

Serpens si recanat, aut ad cantum obsurdescat, Mago creditur creare periculum p. 390. l. 79. & p. 391. l. 41.

Serpens, qui ἀντᾴδει, seu recanit, Arab. سل sillon dicitur, id est, stridulus. Surdus أصم asammo, non quod revera sit surdus, aut quod aurem obturet, sed quia cantu non magis afficitur quam si surdus esset p. 391. l. 6. & 13.

Serpentes quosdam non posse incantari multi colligunt ex Ps. 58. 5. 6. Eccles. 10. 11. & Jerem. 8. 17. Scriptura tamen nusquam diserte docet serpentum ullam esse speciem, in quam incantatio nihil possit p. 394. l. 57.

Serpentes nigri plurimi sunt; sed unus imprimis, quem Arabes vocant serpentem nigrum, a quo quemdam narrant per Jesum Christum fuisse miraculose servatum p. 378. l. 38. vide Leonis nomen &c.

Serpens æneus in quorum gratiam erectus p. 425. l. 47. & 55. Idem serpens, Christi typus. 1. Serpentis figuram habuit, non venenum. 2. Æneus, non aureus. 3. Ex metallo firmissimo. 4. Et maxime sonoro. 5. In altum subvectus, תקע quod & crucifixum sonat. 6. Solo aspectu sanavit, quæ omnia in Christum quadrant ibid. l. 59. Veritas supra figuram p. 427. l. 8. Serpens erectus in loco Phunon dicto, ubi æris fodinæ, ex quo serpens conflatus, & quorsum ibid. l. 43. & p. 428. l. 11.

Serpens Dei thronum ambiens, cui sunt alarum septuaginta millia p. 895. l. 62.

Serpens antiquus, vide Diabolus.

Serra, piscis serram habens à capite ad caudam exporrectam & in capite duo ossa, quibus remigat p. 864. l. 42.

Sexus in caprifico, fico & palma observatur p. 569. l. 46.

Sibbota שיבוטא Chald. & شبوط sabut Arab. piscis, nonnullis silurus est p. 752. l. 48. aliis colias, aliis thynnos, aliis scorpio ibid. l. 64. Nobis λάβραξ, seu lupus, quia describitur mugili similis, seta lacerat, cerebrum habet eximii saporis. Et alludit ad Hebr. שבץ, id est, varios colores intexere. A quibus hic piscis varolo Italice dicitur & Gallice bar, quasi varium, aut variolum dicas p. 753. l. 1.

Σίγμα quorsum vocetur litera θηριώδης p. 371. l. 32.

Signi nomen inditum rei significatæ, & contra p. 182. l. 51.

Silurus, Tobiæ piscis, qui edulis est, magnæ molis, robore & audacia insignis, anthropophagus, &c. p. 749. l. 68.

Silurus a barbaris Solaris appellatur, tanquam a Sole facto nomine, cum σίλουρος sit idem quod ψίλουρος, Σ & Ψ permutatis, ut passim p. 752. l. 30. & 44.

Silurus glanidi est similis p. 750. l. 51.

Silurus est in Euphrate, adeoque in Tigri p. 750. l. 64.

Silurus branchia potuit attrahi p. 751. l. 3.

Silurus Judæis quidem immundus est, æque ac callionymus p. 751. l. 19. Sed alius cibi penuria est licitus ibid. l. 22.

Siluri fel ad oculorum albugines extergendas est utile p. 751. l. 37. Silluarium Vegetio ibid. l. 39.

Silurus Arabice male redditur الجري algiri, id est, anguilla p. 752. l. 1.

Silurus in quodcunque animal grassatur, etiam in homines p. 750. l. 19.

Silurus in viaticum potuit sale condiri p. 751. l. 14.

Silybum, vel sillybum in Dioscoride & Plinio quid sit, & quomodo Chaldaice & Arabice dicatur p. 606. l. 12. 23. 30.

Simplicitas & prudentia non sunt synonyma Matth. 10. 16. ut vult Tzetzes, sed opposita p. 59. l. 51.

Sir Avicennæ draco, ut Isidoro & Eucherio Sirenæ sunt dracones, aut serpentes cum alis p. 419. l. 67.

Sirenes à cantu dictæ, Hebræis enim שיר sir est cantio p. 830. l. 6.

Sirenes Græci Interpretes usurpant pro Hebræis draconum & struthionum nominibus, qua de causa nullus capio. Quia hæ Sirenes cum Poeticis via quidquam commune habent. Poeticæ cum fabulosæ sunt, ad maris littus, & blanda voce viatores detinent. Dracones & struthiones vera animalia, & in intimis desertis. Et pro cantu draconi est horrendus sibilus, struthioni aspera vox & incondita p. 830. l. 30.

Siri quid sint & unde dicti p. 594. l. 57. & p. 595. l. 54.

Sirikrak شرقرق Arabibus, שרקרקא serakreka Chald. Nonnullis Arabum shirrak & sirisak (in Haithone Armeno Seserak) avis à voce sua sic dicta, quia ubicunque sedet, ingeminat suum serakrak. Ita Arabes. Sed Hebræi à sibilo vocari asserunt, quia שרק sarak est sibilare, & frequentem hujus avis sibilum censent inter proxime venturi Messiæ præsagia. Hinc Talmudici in Cholin, cum in terra sedebit sibilans (id est, avis serakreka) veniet Messias, ut dicitur Zachar. 10. 8. Sibilabo ad eos, & congregabo eos. p. 297. l. 67. Judæi Germaniæ picam interpretantur, quæ Græcis recentioribus est κισσόκαξα p. 298. l. 12. Sed Arabibus hæc avis est corvi species, viridis, elegans, magnitudinis columbæ. Viride ejus pulchrum & saturum. Aliis nigra est, aut rubro & albo distincta. Rostro rubro, quandoque etiam flavo. Apibus infesta. A coitu multum abstinens. Farax. Querula & clamosa, ita ut, si alia avis prope accedat, ea verberata clamet, quasi ipsa vapulasset. Tam hyberna quam æstiva. Ab omni hominum consortio remotissima. Nido summe fœtida. Esum Arabum alii concedunt, alii vetant, propter fœditatem ejus. Illam Hebræi boni ominis esse volunt, & pluviæ prænuntiam, sed Arabes mauspicatam. Aurum illius felle affuso gravius fieri traditur. Cum ad Caucasias portas (hodie Derbend) hæ aves turmatim volant, hostes instare significant. Itaque loci custodes ad defensionem se parant p. 298. 299. & 300.

Sis סיס plerique recentiorum Hebræos sequuti gruem exponunt p. 60. l. 5. Et Symmachus cicadam magno errore ibid. l. 21. Sum sit hirundo, ut recte reddiderant Seniores, Theodotio, Hieronymus, Arabs, Symmachus quoque uno in loco p. 60. l. 41. Neque aliter Jonathan & Syrus, quamvis vocum ordo præposterus Lectoribus imposuerit p. 62. l. 29. Nempe Hebr. sis hirundinis susurros tam imitatur quam Italica zisilla & zisillare, & Latinum zinzilulare p. 62. l. 51.

Sit lignum ebeno simile, ut sasem, seu ζευγμένον ξύλον p. 144. l. 9. 24. 34.

Σμίρις, vel σμύριγς, lapis, qui Hebr. שמיר samir. p. 781. l. 57. &c.

Solpuga, solipuga, solifuga, salpuga, phalangii genus mediæ formæ inter formicam & araneam p. 540. l. 52.

Sorek vallis prope Askalonem, ubi vinum eximium. Inde allata est uva illa mirabilis p. 725. l. 37.

Σοῦχος, id est, κολυμβητὴς natator, vel urinator, unum è vetustis crocodili nominibus apud Ægyptios in Strabone & Damascio p. 795. l. 53.

Sparverius, vide Fringillarius.

Spectris noctu maxime locus est. Unde Ps. 91. 5. Non timebis à pavore nocturno. Hinc לילית Lilith Hebr. muliebre spectrum, & לילין lilin Chald. lemures à noctu nomen habent. Et Furiæ noctis filiæ. Strix νυκτινόμος, νυκτιβόα, &c. p. 832. l. 34.

Σφηκεία Cyprus olim dicta p. 543. l. 31.

Σφηκιὰν ἐρεθίζειν irritare crabrones p. 534. l. 65. & p. 543. l. 10.

Σφήκισαι, σφηκώδεις & διαζῶσαι quid sint p. 537. l. 43.

Σφηκῶν δριμύτεροι vespis asperiores, Proverb. p. 542. l. 63.

Σπίζαι fringillæ. Item aviculæ quævis, passa p. 147. l. 10.

Spina חוח pro hamo p. 772. l. 10. Voces aliæ similes ibid. l. 12.

Squatinæ, vide Galei.

Starnæ, id est, perdicis, esum maxime commendat Razi p. 98. l. 46.

Stellio scorpioni visu pavorem affert, & soporem frigidi sudoris p. 793. l. 41.

Strix fabulosum animal p. 229. l. 5. In Glossario mendose σραβὸς redditur p. 222. l. 55.

Striges, noctuas, ululas habent multi Interpretes pro Hebræis בנות יענה, quam versionem Fullerus multis tuetur p. 220. l. 43. Quin בנות יענה sunt struthiones. Seniores σειρῆνας reddunt, id est, στρουθοκαμήλους, non passeres, ut volunt Novatianus & Fullerus: Multo minus striges, quæ

quæ nusquam sunt p. 220. l. 70. & p. 221. l. 8. & 14.

Στρουθία, passeres, vel aviculæ in Tobia sunt birundines p. 157. l. 24. Sic Arabes birundinem ad passerum genus referunt, & passerem paradisi appellant ibid. l. 26.

Στρουθίζειν & τρίζειν quid in Suida p. 222. l. 34. 41.

Στρουθοκάμηλος pro struthione vox est Græca versione recentior, quam ante Diodorum & Strabonem nemo usurpat p. 221. l. 70.

Στρουθὸς etiam sine Epitheto struthionem sæpe sonat p. 221. l. 32.

Στρουθὸν esse strigem, aut ululam in Græca versione multis contendit Fullerus, sed iis rationibus, quæ nullum momentum habent p. 222. l. 28.

Struthionis Hebræa duo nomina habet Moses Levit. 11. 16. unum mari proprium סכוה *thachmas*, alterum fœminæ בת היענה *bath hayaana*, quæ mati præsertur propter ova, & quia notior p. 231. l. 25.

Struthionis sexus cur distinxerit Moses p. 235. l. 12.

Struthionem marem Hebraice vocari סכוה *thachmas* in Lege, ut Arab. ظليم *dalim*, quæ duæ voces sunt plane synonymæ. Neque enim סכוה *thamas* rapere significat, ut volunt, sed impium & iniquum esse, ut Arab. ظلم *dalama*. Unde aptissimum struthioni nomen indimm, qui pullos suos deserit, quasi non essent sui Job. 39. 19. & Thren. 4. 3. p. 232. l. 58. &c.

Struthiones fœminæ cur dicantur Hebr. בנות יענה *bnoth yaana*, id est, *filiæ clamoris*, Judæorum rationes commentitiæ. Omnes esse fœminas p. 229. l. 15. Aut solum filias, id est, pullorum fœminas esse edules ibid. l. 20. Aut per filias ova intelligi ibid. l. 26. Quæ refelluntur ibid. l. 38. Animalium nominibus filii, aut filiæ nomen sæpe præfigi, sine respectu ad ætatem p. 230. l. 3.

Struthiones fœminas significari per Hebræa בנות יענים *jeanim*, aut בנות יעה *bnoth yaana*, quasi clamosas aves, aut clamoris filias dixerit. Sirenes Græci sæpe reddunt. Et Sirenum nomine Cyrillus σιδήνας luscinias intelligit. Sed legendum ἀλκυόνας; *halcyones*, quæ duæ voces à Librariis sæpe confunduntur p. 218. l. 33. Halcyon canora est avit, littorea, propter nidum à fluctibus abreptum fundent lugubre melos, aut juxta fabulam propter fatum Ceycis conjugis p. 219. l. 3. Lugubris quoque est avis בת יענה *bath yaana*, seu struthio, sed in desertis procul à mari, non littorea ut halcyon. Crudelis item & ἀνάγγ, cum halcyon conjugem & pullos impense amet p. 220. l. 15.

Struthioni fœminæ nomen רנים *renanim*, à cantu factum, magis convenire quam pavoni. p. 245. l. 14.

Struthio Chaldæis, Syris, Arabibus & recentioribus Hebræis *naama*, vel *naamith*. Quibus vocibus Orientales Paraphrastæ Hebræum בנות יענה constanter reddunt p. 223. l. 14. & p. 224. l. 25.

Struthio Job. 39. 16. vocibus חסידה *chesida* & נוצה *notsa* non significatur p. 247. l. 6. & 25. Superest igitur, ut designetur voce רנים *renanim*, aut plane non nominetur avis, quæ tam graphice describitur, quod esset absurdissimum ibid. l. 40.

Struthio animal procerissimum p. 261. l. 45.

De struthione locus in Jobo obscurissimus explicatur p. 247. l. 49.

Struthionis celeritatem Arabes quibus verbis efferant p. 262. l. 55.

Struthiones alis exultant, quæ mire juvant currentes, tanquam vela in navi p. 245. l. 21.

Struthio quamodo ad cursum se incitet p. 262. l. 63.

Struthionem si qui equi currentem assequantur, ii pauciissimi sunt, & immensi pretii p. 262. l. 35. 40.

Struthio avis φιλόμηλος p. 226. l. 66. Surda p. 227. l. 21. Quæ à potu diu abstinet p. 227. l. 6. 21. Et in pulue suos dura & crudelis est ibid. l. 35.

Struthio quot ova pariat p. 258. l. 1. & p. 260. l. 34.

Struthio propria ova stulte deserit, ut aliena foveat p. 260. l. 20.

Struthionem ova sua deserere docent Arabes p. 251. l. 61. Ova deserta quomodo foveat p. 252. l. 18. Multa de ejus nidu ibid. l. 42. Ova deserta calefieri, id est, corrumpi, non foveri, ut voluit p. 353 l. 25. Ova in longitudinem disposita quomodo foveat struthio ibid. l. 50.

Struthio in prolem quam durus p. 254. l. 30.

Qui struthionem volunt ovorum partem certo consilio negligere, refelluntur p. 257. l. 3. & p. 258. l. 12.

Præter struthionem avis nulla est, quæ ova, aut pullos suos negligat p. 250. l. 45. Idem falso tradi de cygno ibid. l. 47. mole aegride l. 57. otide l. 67. columba p. 251. l. 32. corvo ibid. l. 53.

Struthio omnia sine delectu vorat, prunas etiam & ferrum candens p. 258. l. 1.

Struthio quo sensu dicatur oblivisci sapientiæ p. 256. l. 50.

Struthio stultissimum animal p. 258. l. 54.

Struthio parum habet cerebri, & caput valde exile, quod frequenter agitat p. 260. l. 41. & 56.

Struthio timidissimum animal, cur dicatur esse absque metu p. 255. l. 31. Timor parentum pro filiis unde oriatur ibid. l. 52.

Struthio cur in ferrum ruat p. 256. l. 5.

Struthio naturaliter surdus est p. 260. l. 68. & p. 261. l. 3.

Struthio non est ἄφωνος, ut Fullero visum p. 227. l. 60. Sed acti & aspera voce elamat p. 228. l. 8. & 35.

Struthio Judæis non est ignotus, sed in Syria & Arabia frequens p. 228. l. 43. & 54.

Struthionum pennæ quam elegantes p. 246. l. 37.

Struthio capite abscondito putat se totum latere p. 259. l. 26. quod excusare Diodorus frustra conatur ibid. l. 57.

Struthio quam accedat ad naturam quadrupedum p. 248. l. 44.

Struthio habet ciconiæ pennas p. 249. l. 18.

Struthionis pennæ apud Ægyptios æquitatis symbolum, quia maxime æquales p. 246. l. 47.

Struthio qua arte capiatur p. 259. l. 74.

Struthionis esus Judæis prohibitus, non præceptus, ut ex Lampridii quidam adstruunt p. 224. l. 60. In quo infigne mendum eluitur p. 225. l. 16.

Struthio cur avis immunda, quamvis ab ejus esu multi non abhorreant p. 225. l. 52. & p. 226. l. 7.

Strymon Thraciæ fluvius, à quogrues Strymoniæ p. 70. l. 60.

Sturnum juxta Hebræos avem esse corvo congenerem p. 353. l. 27. Is Hebr. זרזיר *zarzir* dicitur, ut Arab. زرزور *zarzour*, quod pro sturno turdum reddunt Avicennæ Interpretes, errore in Hispania nato, ubi *zorzal* est turdus p. 353. l. 55.

Succinum à fuco p. 869. l. 14.

In succino maxime placet enim aureus. Proinde χυμὸς vocatur, χυμίζειν, χυμοειδὲς ὕδωρ p. 871. l. 23. Et electri numine vocatur auri species, nempe quæ argentum habet admixtum ibid. l. 29. Unde pallere dicitur hoc aurum ibid. l. 33. Tamen in eo solum argenti quinta portio, quamvis nonnulli tertiam malint ibid. l. 70. Electrum hoc naturale. Ejus usus quam amplus p. 872. l. 10. Electrum etiam pro crystallo sumptum, quia amburo est simile ibid. l. 46.

Succinum Germanis olim Glesum & vitrum Glas ibid. l. 66.

Succoth benoth 2 Reg. 17. 30. Hebræis *gallinum cum pullis suis* p. 112. l. 60. Quin *succothbenoth* sunt tabernacula, seu *jaculla pullarum*, id est, Dearum hujus nominis p. 113. l. 10.

Sudania. (si Arabibus fides) Romæ est avis ex ære conflata, arburi æreæ inlidens, quæ, cum olivæ maturuerint, omnes *sudanias* sibilo suo evocat. Illæ autem statim advolant undecunque locorum, singulæ cum tribus olivis, unde Romani oleicæ primunt quantum satis est in totum annum p. 871. l. 31. Sunt qui sturnos exponant ibid. l. 40.

Suidæ μονωνυμία ἀφάλμα p. 65. l. 72.

Sulpitius Severus Geographiæ quam imperitus p. 745. l. 8.

Surdi cur dicantur ab Arabibus basilisci, aspides, ceraſtæ, hydri, chersydri p. 392. l. 31. & p. 393. l. 6. Cur in eosdem Magi non idem pulsint quod in reliquos serpentes p. 393. l. 22. & p. 394. l. 1.

T & K cognatæ literæ & permutabiles p. 739. l. 44.

Tabanus, vide Οἶστρος.

Taira Cleopatræ illustris ancilla, cujus nomen non significat columbam, ut Tzetzi visum, sed avem ejus genere p. 3. l. 30. Male scribitur in Galena *Naira* & in Plutarcho *Irat* ibid. l. 26.

Talmudis explicatur & corrigitur locus luignis de Belu Babylone, Nebo Borsippa, Atergati Hierapoli, Urania Venere Alcalone, & aquila in Arabia cultis p. 163. l. 30. Dulcela scilicet in Homeritis aquila colebatur ibid. l. 56.

Taphnes à Græcis mutatum in Δάφνας, tanquam παρὰ τὸν ἐκεῖ φυομένην δάφνην, à lauris ibi consitis p. 501. l. 53.

Tarithu תריתו in Jonathane Deut. 33. 19. non est thunnus, ut volunt, nec piscis calitus, sed quivis piscis recens, neque dum salsus, quod ex Arabismo probatur p. 720. l. 21.

Tarmes vermis lardi, item abietis p. 627. l. 13.

Ταυρὰς, vide *Phasanus*.

Teutyritas crocodilos ultro insequi, fugientesque injecto laqueo trahere parum credibile est, quamvis Strabo & Plinius ita asserant p. 774. l. 55. & 775. l. 40.

Teredo vermis e ligno, propriè in navibus p. 626. l. 44. & 59.

Terra lugere, multum erubescere, oleum languere quomodo dicantur p. 470. l. 26. His opponuntur *lætus ager*, *læta segetes*. Unde fimus lætamen, Ital. *letame* ibid. l. 24.

Terra

Terra ſcobe auri & aureæ arenæ ſtrata p. 716. l. 74.

Teſtarum fragmenta impoſita jacentibus ſubſtrata inter tormenta Veterum p. 786. l. 53. An Leviathan dicatur tale cubilis genus ultro ſibi ſternere Job. 41. 21. Loci illius nova explicatio l. 6. & 24. Io Æliano ut in Jobo ipſum crocodili eutem cum teſtis conferri ibid. l. 35.

Τετρωτυρολίθοι, vide *Locuſtarum Græca nomina.*

Thau Servile quandoque Radicalis ſpeciem habet p. 620. l. 1. & 13.

Θ & Δ permutabilia p. 678. l. 31.

Ex תכלא *thachla*, vel *thachla* facta κάχλη & καίλχη p. 739. l. 44.

Thannin & *Leviathan*, Hebrææ voces ſynonymæ, primo draconem ſonant, ſecundo cetum, tertio crocodilum p. 770. l. 34. Nam ut in Jobo *leviathan*, ita in Ezechiele *thannin* pro crocodilo ſumitur c. 29. & 32. ubi Pharao deſcribitur ut magnus *thannin* in flumine Ægypti degens, qui aquas turbat pedibus ſuis, & ex iis ſubinde aſcendit, ſed hamo tandem capitur, & in ſagenam inducitur, ejuſdem fluvii piſcibus ſquamis ejus agglutinatis p. 795. l. 11. Quin hæc Prophetæ verba, *Pharao, rex Ægypti, magne thannin*, ad Pharaonis nomen alludunt, quo crocodilus ſignificatur ib. l. 34.

Θαρὼ inſula in Ptolemæo, ſorte eadem qua *Bahrain*, & inſula *Thare* dicta pro inſula *Dor*, ſeu margaritarum p. 678. l. 29.

Techeleth תכלת color à Veteribus hyacinthinus dictus, non a materia, ſed à colore p. 736. l. 50.

Techeleth תכלת Hebr. color cœlo & mari ſimilis p. 731. l. 21. Kimchius exponit *Azurum tranſmarinum* l. 40. In Aben Ezra R. Japheth à תכלית *tachlith*, ſeu perfectione deducit ibid. l. 42. Arabes *celeſtem* reddunt l. 53. Græci ſemel *purpuram*: Alibi ſemper hyacinthum, aut hyacinthinum colorem p. 728. l. 24. Ita etiam omnes Veteres ibid. l. 27.

In Theodoreto lapſus Interpretis p. 13. l. 30.

Thogarma eur Barbariam reddat Jeroſolymitanus Interpres p. 130. l. 67.

Thorim תורים Cant. 1. 10. non ſunt *turtures*, ut Græci volunt, ſed gemmarum ordines, ut שורים *turim* per *Teth* p. 57. l. 44. Gemmæ in genis, id eſt, in mitrarum faſciis l. 58.

Θρίψ ligoi vermis, à quo ligna eroſa pro ſigillo apud Lacones p. 626. l. 64.

Θυλακοθρὼξ locuſtæ ſpecies in Heſychio p. 450. l. 46.

Tinea unde dicta p. 615. l. 35. Et eur Græce σὴς ibid. l. 51. De tineis loca quatuor in Græca verſione, quæ Hebræi non agnoſcunt p. 618. l. 12. In primo & ultimo male lectum ibid. l. 16. & p. 619. l. 1. In ſecundo יקק, id eſt, caries (uſſium) pro tinea ſumptum p. 618. l. 19. Tertius in Hebræo plane deeſt, quamvis illum habeant multi interpretes p. 618. l. 43. Et quidem Patrum ibid. l. 65. Sed Origenes & Hieronymus ſubobelo l. 69.

Tinea domus in Jobo p. 617. l. 64. non Arcturi, ut vult vir doctus p. 618. l. 1.

Tinea proprium laneas & lineas veſtes conſumere p. 616. l. 52.

Tinea quomodo veſtes corrumpat p. 617. l. 41.

Coram tinea conteri quid ſit Job. 4. 19. p. 617. l. 24.

An cum tinea conferatur Deus in Pſalmis & in Oſea p. 617. l. 26.

Tinnunculus *κιρκηλὶς* p. 266. l. 55.

Torrens Kerith, vel Kana Juſ. 16. 8. & 17. 9. Ratio ariſoſque nominis p. 216. l. 65. Ejus ſitus Joſepho ignotus, & Entychio Alexandrino p. 217. l. 5. 8.

Trajectio verborum in Gloſſis frequens p. 222. l. 63. Gluſſarum & Heſychii multa loca per hujuſmodi trajectiones corrupta, quæ emendantur ibid. l. 65.

Tragelaphus, ſeu hircocervus vox æquivoca. Nam & figmentum ſignificat, ſeu merum ens rationis. Et verum animal in Germania frequens, & Lutetiæ viſum non ita pridem, ex hirco & cervo aliquid habens, equa poſt Ariſtotelem meminerunt Diodorus, Plinius, Solinus, Lucianus, Olympiodorus, Iſidorus &c. Itaque non debuit Origenes Moſi dicam impingere, quaſi tragelaphum, id eſt, animal, quod nuſquam exiet, ut porum offerre jolleris. Nam ut taceam non ſatis ſciri an אקו *akko* ſit tragelaphus, quomodo Græci reddunt, τραγέλαφος eſt verum animal. Et in Arabia reperiri ſcimus ex Diodoro p. 809. l. 18.

Trepidandi verba quandoque ad feſtinationem pertinent p. 13. l. 70.

Τροξαλὶς locuſtæ genus, vel locuſtæ ſimil. animalculum p. 450. l. 14.

Tuci, id eſt, cuculi, milvorum ſcapalis ſuſcepti p. 179. l. 69.

Turdus Talmudicis coturnicis ſpecies p. 94. l. 25.

Turdo nihil præſtantius creditur p. 94. l. 69.

Turdum à Lucullo peti noluit Pompeius p. 95. l. 17.

Turtur Hebr. תור *thor*, Gr. τρυγὼν, cantu τρυγᾶν, à verbo τρύζειν, voces ἠχομιμητικαὶ p. 55. l. 18.

Turturem tibia delectari eum ſcribit Horus, avem non ſignificat, ſed turturem marinum, id eſt, paſſinacam p. 57. l. 32.

Turturis garrulitas & vox incondita, de qua varia Proverbia p. 55. l. 18. Unde & גרד Hebr. Chald & Arab. dicta ibid. l. 65. Falluntur tamen & refelluntur qui eam putant ob id ipſum ab Athenæo eum cicada conferri ibid. l. 69.

Turturis caſtitas p. 23. l. 11. Illi Patres poſteriores tribuiſſe quod priores columbæ ibid. l. 30.

Turtur veris peregrinus p. 56. l. 13. Avis migratoria eſt, quæ obſervat tempus adventus ſui ibid. l. 19. Alii hyeme latere putant ibid. l. 49.

Turtures *μονογάμους* p. 58. l. 30.

Turtures in arboribus nidificant p. 18. l. 56.

Turturis genis ſponſæ genas perperam conſert Græca verſio Cant. 1. 10. eum turtur non habeat genas p. 56. l. 56. Cur Ovidius aves dixerit *ungue notare genas* ibid. l. 69. Et Horus Apollo turturem habere dentes. Ibi meudum quod corrigitor p. 57. l. 15.

Turtur typus Spiritus Sancti juxta Hebræos & Originem p. 37. 56.

Turturi cur conferatur Eccleſia Pſ. 74. 19. Veteres aliter legiſſe p. 58. l. 54 & 62.

Turturum ſacrificia, vide in *Columbis.*

Tyri ſcala ubi p. 724. l. 39. & 44.

Tzetzis *ζφάλαμα μαμμωνᾶ* p. 654. l. 9.

Vaccinium eſt hyacinthus p. 729. l. 11.

Venti principales olim duo ſolum, nempe Boreales & Auſtrales. Occidentales Boream appoonntur tanquam frigidiores, & Orientales Auſtro, quia ſunt calidiores p. 102. l. 52.

Veſia ex Græco βλασία p. 619. l. 46.

Uranis Veous Aſcalone culta, quomodo Hebr. dicta p. 163. l. 46.

Verba tria Joel. 1. 17. quæ nuſquam alibi occurrunt, accurate explicantur. Variæ de his ſententiæ p. 471. l. 40.

Verbum unum pro duobus p. 13. l. 42.

Verminulatæ pelles, & emblemate vermiculata p. 624. l. 63. 67.

Vermiculus, vide *Cocci grana.*

Vermis Hebræa duo nomina oode facta p. 619. l. 60.

Vermiom Hebræa duo nomina promiſcue ſumpta p. 628. l. 24.

Vermis Hebr. nomioe *Tbola* eor dicti Iſraëlitarum nonnulli p. 630. l. 60.

Vermis ex Græco ἕλμινς p. 619. l. 42. Et ἕλμινς ἀπὸ τῆ εἱλεῖσθαι, quia varie torqueatur & convolvitur ibid. l. 51.

Vermis vitium ἴυγξ (unde Hercules ἰυγξόθ) ἀπὸ τῆ ἴυγγος à lædendo p. 622. l. 61. Idem Latine *volvox*, *involvulus*, *convolvulus* p. 623. l. 10.

Vermes à thynnis nati, primo muſcarum, deinde locuſtarum, tandem coturnicum ſpecie & magnitudine p. 100. l. 50.

Vermis ligni tria nomina Arabica p. 617. l. 19.

Vermis in ligoo quatuor genera p. 626. l. 43. & 50.

De verme ligni tria loca in Græca, vel Vulgata verſione, Hebraïs ignota p. 625. l. 68. Primus & ſecundus unde p. 626. l. 4. & 31. Tertium Hebræi non habent: Sed habent omnes verſiones, & multi Patrum ibid. l. 35.

Vermes mortuo ſubſternuntur p. 621. l. 29. Gloria hominis *ὡς ἀνθρώπου* (vel *ἀνθρώπου*) *τοῦ ζωώσαντος* ibid. l. 33. Cadaveris hæreditas vermes, & contra cadaver hæreditas vermium p. 621. l. 40. & 42.

Vermes etiam in vivo homine p. 620. l. 30. Multi vivi *ζωοφυσήτοι*, ut Herodes Agrippa ibid. l. 42. Antiochus ibid. l. 36. Alii ibid. l. 46. vide & p. 583. l. 46.

In verme duo contemnuntur, 1. origo, 2. ipſa natura p. 629. l. 54. Animal enim eſt cæcum, ſurdum, informe, inerme, ſine pedibus, omnibus injuriis expoſitum. Rudimentum animalis potius quam verum animal ibid. l. 63.

Vermes in Scriptura metaphorici p. 629. l. 30.

Vermis nomen tribuitur homini in genere, Chriſto & Eccleſiæ. Sed homo in ſe vera vermis eſt, Chriſtus & Eccleſia in hominum opinione p. 630. l. 9. 28. 24.

Homo vermis dicitur *ἀπὸ τῆ ἐξυθρίζειν*, ut in Homero Harpallon p. 629. l. 21. & 38.

Vermis Jobi mater & furor p. 621. l. 47. Vermium tandem eſſe pabulum, ſors omnibus communis ibid. l. 51.

Vermis pro peccati conſcientia, quæ reos perpetuo mordet p. 631. l. 10.

Cum immortali verme eur conferantur pœnæ inferorum p. 630. l. 72.

Vermem etiam ad corpus pertinere probat Auguſtinus ex Sirachide 7. 17. ſed falſa verſione deceptus p. 631. l. 46.

Vermis מתק *exugit eum* Job. 24. 20. Male interpretes, *dulcis eſt ei* p. 621. l. 54.

Veſpa eur צרעה dicatur, duplex conjectura p. 537. l. 30.

Veſpa σφὴξ & crabro ἀνθρήνη nonnihil differant, quia crabro veſpa major eſt, atque alvo minus graeili. Tamen ſæpe promiſcue ſumuntur, & Hebræum צרעה videtur utriquo eſſe commune p. 534. l. 62. & p. 544. l. 20.

De veſpa tria Scripturæ loca p. 534. l. 38. Sunt qui morbum eſſe velint, quia vox צרעה *ſira*, id eſt, veſpa, ad צרעת *ſſaraas*, id

id eſt, lepram, alludit. Sed plerique melius veſpam, aut crabronem reddunt ibid. l. 42.

Veſpæ Chananæis iofeſtæ, an veræ veſpæ fuerint, vel timoris aculei, quomodo multi fumont magni nominis Interpretes, qui pluribus refelluntur p. 537. l. 62.

Veſpæ deſcriptio ex Arabibus p. 536. l. 17.

Veſpæ ex equo puttefacto oaſci p. 503. l. 16. &c.

Veſpæ ab equis & aſinis, crabrones à multis otti p. 543. l. 53

Veſpæ ex crocodilo natæ itacundior, ex equo animoſior p. 543. l. 34. & 55.

De veſpæ & crabronis melle p. 536. l. 38. & 44.

Veſpæ apibus & hominibus moleſtiſſimæ p. 542. l. 7. & 17.

Veſpæ quæ acerbiores, & quomodo ictus in ferant lethiferos p. 543. l. 14

Veſpis propsium τὸ ἀμυντικὸν p. 542. l. 47.

Veſpa oculos impetit p. 536. l. 72. & p. 537. l. 4. Euripides emendatus ibid. l. 19. & 23

Veſparum in puſſos amor p. 542. l. 35

Veſpæ io ſomnis viſæ quid ſignificeos p. 542. l. 53.

Veſpis cus ſimilis Antiſthenes p. 542. l. 64

Veſpæ cur Archilochi & Hipponactis tumuli inſcolptæ p. 542. l. 69

Veſpera ex Græco ἑσπερος p. 619. l. 47

Veſpertilio Hebr. עטלף *atalleph* pro עפטלף *aphtallef*, quaſi dicas *avem tenebroſam*, ut à nocte & veſpere Græcum & Romanum nomen habet p. 350. l. 9

Veſpertilio Arabicè خفاش *chopphas* dicitur, propter oculorum parvitatem & debilitatem p. 370. l. 27. Ad talpas & veſpertiliones idola projicere Eſ. 2. 20. eſt in tenebras detrudere, ut ne amplius ſuperſtitiolis hominibus fulgore ſuo illudant p. 350. l. 50.

Veſpertilio inter aves & quadrupedes media p. 349. l. 40.

Præter veſpertiliones Chriſtum quidquam creaſſe negant Mahumetis impuri aſſeclæ. At ex Scriptura ſcimus omnia per Ipſum facta fuiſſe, & ſine ipſo factum eſſe oihil quod factum eſt p. 350. l. 57.

Veſta ex Gr. ἑστία p. 619. l. 47.

Veſtis ex Gr. ἑσθὴς p. 619. l. 47

Veſtes Iſraëlitarum in deſerto creviſſe volunt Hebræi doctores, ut concham קאה coehlex, quod ex Ariſtotele explicatus p. 725. l. 66.

Veſtes olim in theſaosis p. 617. l. 46.

Vineæ Engadi Cant. 1. 14. id eſt, balſamita p. 723. l. 74. & 724. l. 5.

Violatores cur dicantus qui balſamum colligunt p. 723. l. 69

Vinum Sorek Tralliano Aſcalonite p. 725. l. 36. Alia vina eximia in terra Chanaan ibid. l. 27.

Vinum mordere dicit Solomon Prov. 23. 32. & *pangere ut baſilicus*, non ut Hæretici faveat, qui illud vocabant *fel draconis* Eſt enim natura bonum: Sed propter ebrietatis malа p. 403. l. 7. Obiter de vini uſu & abuſu ibid. l. 13

Vinum percolabant Jodaï p. 565. l. 9 De quo more Græci Interpretes omnes. 6. 6. ubi Hebræa aliter legerunt. Et Talmudici paſſim Ad eum morem alluſit Chriſtus Matth. 23. 24. ubi in Arabe mendum eſt ibid. l. 47.

Vipera Hebr. אפעה & Arab. أفعى quod probatus ex Asubico N. T. Paraphraſte & aliis Arabum, qui de أفعى *ephe* dicunt quæcunque de vipera Græci: Marcum habere duos dentes caninos, fœminam plures. Eidem latum eſſe caput, collum teoue, caudam mutilam, colorem flavum: Carnem coctam viſum acuere, ut & ſal ex ea factum. Ejus eſum lepram ſanare, ipſam excutiemem fœniculo cutari, oculos curare, & in ardore coitus fœminam maticaput & genitalia abſciudere p. 361. l. 17 &c.

Vipera cur אפעה *ephe* dicatus p. 363. l. 63

Vipetarum multæ ſpecies apud Arabes p. 366. l. 7. &c. Ita etiam apud Græcos, dipſas, cerafles, hæmorrhous, hydra in viperis p. 366. l. 70. Hydra Hercolis & Philoctetis nonnullis *echidna* p. 367. l. 27. In Epiphanio viperæ nomen compleeti fere ſerpentum omne genus p. 367. l. 43. Viperæ Pauli, Prudentio aſpes, coluber & hydra p. 373. l. 49.

Viperæ Ægyptiæ Eſ. 30. 6. & apod Ammianum & Bellonium p. 364. l. 48

Viperæ veorrem non rumpi in partu, ut ajunt, ſed membranas, quibus catuli involvantus p. 364. l. 8.

Vipera quaſi vivipara, quia ſola ſerpentum vivos catulos parit p. 364. l. 23.

Viperam eſſe oviparam multi negant p. 364. l. 65. Tamen illi ova tribuuntur Eſ. 59. 5. & in Ariſtotele & Plinio p. 365. l. 11.

An viperæ morſum ſequatus mors ſepeutina. Nonoulla in utramque partem p. 374. l. 48

A vipera demorſa pars ſtatim tumet p. 374. l. 20.

Linguæ viperæ Jobum & Senecam tribuere quæ dentium propria p. 364. l. 36.

Panlum à vipera fuiſſe morſum docent multi Veterum, qui refelluotus p. 369. l. 51. & 70.

Pauli vipera nno ſponte decidit, ſed ab eo excuſſa p. 373. l. 42. nec in acrem, ut vult Prudentius, ſed in iguem coojecta eſt p. 373. l. 47.

A vipera quidam occiſus eſt in Libyæ littore, cum è naufragio evaſiſſet. Aliter Paulus p. 368. l. 28.

Vipera Paoli, diaboli typus p. 373. l. 51

Vipio, id eſt, gros minos, Balearibus in honore menſarum p. 79. l. 31.

Virgam Moſis in ſe non habuiſſe vim ullam *Sanpantegyrio* p. 557. l. 20.

Viticis & papyri copia io Ægypto, maxime circa Sain, obi hippopotami p. 764. l. 73. & p. 765. l. 10. 13.

Vitsom ex Beli fluvioli arenis conflatum ac ſecondam à Ptolemaide ſitdium p. 723. l. 13. Vitri origo ibid. l. 25.

Vitrum foſſile in Æthiopia, ex quo loculi p. 874. l. 40.

Vivaria quid ſiot, & horum quot ſpecies p. 128. l. 31. Inde Hebr. ביבר *bibor* & Gr. βιβάριον, Hiſpan. *bivar*, Gall. *vivier* ib. l. 67.

Unicum pro eximio p. 679. l. 62.

Voces in Lege obſcœoe ſcriptas hooeſte legi p. 41. l. 11.

Voces Hebrææ inverſæ p. 137. l. 31.

Voces ארגמן *argaman* & ארגון *argavan* factæ ex ארם *Aram* & גמן *gum*, vel *gavan*, quaſi Syriæ colorem dicas p. 740. l. 27. Ad eas voces variæ alluſiones ibid. l. 65.

Voces quædam ſemi-Perſicæ, ſemi-Ægyptiæ, ſemi-Hebrææ & ſemi-Arabicæ à Græcis uſurpatæ p. 889. l. 47.

Vomo ex ἰμῶ p. 619. l. 46.

Vox à Poëtis tribuitur iis ædibus, in quibus crimen eſt perpetratum, ut in Habakuk, *lapis è pariete clamat* &c. p. 612. l. 1.

Upupa nomen Hebræum דוכיפת *dukiphath* unde R. Selomo deducat poſt Talmudicos, Pagoinus non intellexit p. 343. l. 48. Et ipſos Talmudicos latuit hujus vocis veraratio, qua gallum rupicolam ſignificari ſuſpicor p. 344. l. 44. Aut vero gallum gallinaſum, vel portentoſum p. 345. l. 1. Et prius nomen explico ibid. l. 62. poſterius p. 346. l. 29.

Ad Hebræum upupæ nomen *dukiphath* accedoot Syrum *dukipha* & Ægyptium *kukapha* p. 348. l. 65.

Upupa & ἔποψ nomen à voce factum. Videtur enim hæc avis *epop*, vel *upap* ſemper ingeminare. Quo pertinet etiam Arabum *hudhud*. Avium enim voces, cum articulatæ non ſint, polluot varie exprimi p. 348. l. 56. In Pandectario *alauda Arabice eſt upupa avis*. Autor ſcilicet ex *alhudhud* fecit alaudam p. 349. l. 20.

Upupa per Legem immonda, quia ſpurciſſima eſt avis, quæ ex ſtercore nidum ſibi comparat, & ex rebus fœdiſſimis veſcitor p. 348. l. 18.

Upupa Solomoni vermem שמיר *ſamir* attuliſſe ferunt, cujus vi fcidi Templi lapides p. 346. l. 71. Similis de upupa fabula in Ælisno p. 347. l. 69.

Solómonis cum upupa colloquium p. 347. l. 41.

Fontes ab upupa revelati p. 347. l. 51. Terra ſcilicet ipſi erat tranſlocata ut vitrum ibid. l. 57.

Upupæ legatio ad reginam Sabæorum p. 347. l. 42.

Uredo & rubigo, Græce ἀνεμοφθορία, quæ fit à vento *Kadim* p. 484. l. 27.

Uſnea, ſeu *Kali*, id eſt, ut doſſi volunt, *ſoda*, ſeu *ſolida*, ex qua vitrum conficitur p. 45. l. 11. Quin *Uſnea*, ſeu *Kali* eſt cineris genus, cujus uſus maxime in lixiviis. Ita ſtatuunt multi Arabes p. 45. l. 6 &c. & p. 46. l. 1. &c. Et 2 Sam 17. 28. *Kali* ab Hieronymo recte redditur *fricatum cicer*, cibus Græcis & Romanis notiſſimus p. 46. l. 59. Ab Hebræis leguminis genus, ex quo fit puls נשמת *ſetheth* dicta p. 47. l. 19. *Kali* & *uſnea* uode dicantur ibid. l. 50. Idipſum eſſe *chorjonion*, quod *ſtercus columbarum* reddunt 2 Reg. 6. 25. multis probatur ib. l. 69.

Voltus ater Hebr. דאה *daja* vocatus, et דיו *dejo* eſt atramentum. In immundarum avium cenſu Levit. 11. 14. ſequi debuit דיה *daja* poſt איה *aja*, ut Deutet. 14 13. Sed videtur omiſſum propter τὸ ὁμοίοτελευτον. Eſaias Idumææ deſolatioem deſcribens cap. 34. v. 15. dicit ibi convenifle דאות *dajoth*, id eſt, voltures. Neque enim io rapacibus ullis aliæ ſunt gregales aves p. 195. l. 58.

Vultur in Onkelo vocatos בת כוגא *filia alæ* p. 230. l. 10.

Vultur niger Græc. *alyanis*, non *alyuntus*, ut legit Phile p. 197. l. 49. &c. Vultrum prævalere nigros dicit Plinios, præterquam in remediis contra ſerpentes. Et Samooicus in pharmacis, his libentios utitur ibid. l. 20. &c.

Vultare nihil eſſe immanius plerique putant, ac proinde non eſſe cus à miſeri cordia vocetus רחם *racham* p. 313. l. 19. qui refelluotur p. 317. l. 39.

Tityl voltus in fabulis idem ſignificat quod in

in Scriptura vermis qui non moritur p.631. l. 62.

Vultures duodecim à Romulo viſi portendêrunt Romano imperio finem fore poſt ea ſæcula totidem ſæcula. Ita prædixit augur Vettius, neque defuit eventus varicinio p. 196. l. 28. Cæſari quoque & Augusto veluti Romuli auſpiciis novam urbem condituris par vulturum numerus apparuit ibid. l. 49. & 54.

Ταχάϊνα & καλάϊνα in Epiphanio idem ſunt p. 730. l. 32.

Talos Veteres pro cryſtallo uſurpâſſe p. 872. l. 53.

Zabulonitis tria ex littore beneficia: Purpura p. 720. l. 16. & p. 722. l. 52. Piſces edules p. 720. l. 21. Vitrum ex arena Beli fluminis conflatum p. 723. l. 5

Zamar piſciculus balænis cantu ſuo quam moleſtus p. 863. l. 7. & 29.

Zingiber ubi proveniat p. 332. l. 62.

Zygæna Hebræis *ſerpens veſtis* נחש בריח Ec. 27. 1. p. 747. l. 2. Serpens pro magno piſce, ut Amos. 9. 3. Ita לויתן *hannin* & לויתן *leviathan* tam cetorum ſunt quam draconum nomina ibid. l. 7. Serpens veſtis etiam ſyderis nomen Job. 26. 13. p. 748. l. 7.

Zygæna, Italis *baliſta* & *martello*, Maſſilienſibus *barretella* p. 745. & 746. imâ

De zygæna piſce Romani veteres alium ſilent, ſed eam Oppianus, Ælianus, Galenus, Ægineta, Baſilius, Phile, Suidas intet maxima cete numerant p. 746. l. 40.

Zygæna non eſt proprie cetus, ut multi volunt, ſed cetaceus piſcis p. 746. l. 43.

Zygæna nomen habet à jugo boum, vel bilancium, utrumque enim capite refert p. 746. l. 46.

De zygæna veterum & recentiorum p. 747. l. 27.

Zygænæ ſimilis piſcis *Panapana* in Braſilia p. 748. l. 2.

FINIS.